

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

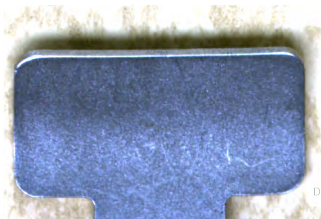
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

University of Virginia Library
PA3890 .A2 1831 V.1-4
ALD Aristotelis opera omnia.

DX 001 150 836

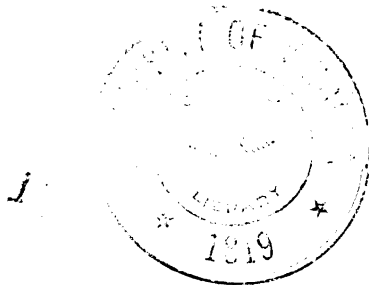

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. I.

INEST: PHYSICA AUSCULTATIO.

10/11/36
EXCHANGE

SEP 19 '36

Ἀριστοτέλους Φυσικῆς ἀκροάσεως
βιβλία ὀκτώ.

**ARISTOTELIS
PHYSICORUM
LIBRI VIII.**

**AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITI.**

EDITIO STEREOTYPA.

**LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1831.**

PA
3890
.A2
1831
212231

v.1-4

PHYSICORUM ARGUMENTUM.

LIBRI I.

Cap. 1. De principiis, eorumque cognoscendorum ratione. 2. De iis philosophis, qui unum modo principium statuerint. 3. De Melissi et Parmenidis doctrina. 4. De physicorum veterum circa principia placitis. 5. Contraria ponenda esse principia. 6. Non unum modo, sed nec plura duobus aut tribus esse ponenda. 7. Tria esse ponenda, et quomodo. 8. De erroribus veterum.

LIBRI II.

Cap. 1. Quid sit natura. 2. Quomodo differat physicus a mathematico. Physicum et circa materiam et circa formam versari. 3. De causis, quasnam et quot sint. 4. De Fortuna et Casu. 5. Quid de fortuna statuendum sit. 6. Quomodo differat ab casu. 7. Physici esse, de omnibus causis disserere. 8. Naturam propter certum finem agere. 9. De necessitate in rebus physicis.

LIBRI III.

Cap. 1 — 2. Quid sit motus. 3. Motum esse in mobili, non in movente. 4. De infinito. 5. Infinitum separatum.
ARIST. PHYS. AUSE.

rabile a sensilibus, nullum esse, contra antiquos physicos. 6. Esse, h. e. existere infinitum, et quomodo sit, et quid sit. 7. Quomodo ex definitione infiniti sequantur, quae de eo sint tradita. 8. Aliorum propositiones confutantur.

LIBRI IV.

Cap. 1. An sit locus, et quid ille sit. 2. Locum non esse formam neque materiam. 3. Quomodo aliquid in alio quodam, et an aliquid in se ipso esse possit. 4. Quid sit locus ex sententia auctoris. 5. De iis, quae sunt in loco, deque loci accidentibus. 6. De vacuo. 7. Antiquorum de eo opiniones. 8. Quod non recte per motum astruatur vacuum, quando posito vacuo tollatur motus. 9. Refutatur opinio eorum, qui vacuum demonstrarunt ex denso et raro. 10. De tempore: an sit, quid sit, et quod non sit motus. 11. Esse tempus; sed neque esse motum, neque sine motu. Temporis esse numerum. 12. Proponuntur theoremata, ad plenam temporis cognitionem spectantia. 13. Explicatur, quid sit, quod dicimus nunc, olim, iam, nuper, quondam, subito. Qua ratione tempus omnia ferat et auferat. 14. Omnem mutationem motumque in tempore fieri. Aliae de tempore quaestiones.

LIBRI V.

Cap. 1. Quot modis mutantur, quae mutantur, et quid differat motus a mutatione. 2. De motu et quiete, et quot et quales sint motus. 3. Quid sit, quod dicimus: simul, seorsim, tangere, inter, deinceps, haerens, continuum. 4. Quis motus simpliciter sit unus. 5. Quis motus cui motui sit contrarius. 6. Quae quies cui motui sit contraria.

LIBRI VI.

Cap. 1. De continuo. Demonstratur, nullum continuum ex indivisibilibus compositum esse. 2. Et tempus et magnitudinem esse continua et infinita. 3. Id quod *nunc* dicimus, esse indivisibile, neque motum in eo esse, nec quietem. 4. De motus et mutationis divisione. 5. De ordine partium motus, et primo an sit in motu primum. 6. Quomodo ea quae sunt in motu, sese praecedant. 7. De finito et infinito in motu. 8. De quibusdam necessariis ad divisionem quietis. 9. Confutantur quorundam errores circa motum, et primum Zenonis, negantis prorsus motum esse. 10. Indivisibile non moveri, contra Democritum, qui docuerit, atomos per se moveri. Nullam mutationem infinitam esse, contra Heraclitum, ponentem omnia semper moveri.

LIBRI VII.

Cap. 1. Quidquid moveatur, ab aliquo moveri, et quod primus motus quispiam sit, primusque motor. 2. Movens cum eo, quod moveatur, simul esse. 3. Omnem alterationem esse in sensilibus, et in parte animae sensitiva. 4. Qui motus sint inter se comparabiles. 5. Quomodo inter se comparentur motus.

LIBRI VIII.

Cap. 1. Motum utrinque esse aeternum. 2. Defenditur hoc contra adversarios. 3. Motum primum esse aeternum, primumque movens immobile; et quare quaedam modo moveantur, modo quiescant. 4. Quidquid moveatur, ab alio moveri. 5. Primum movens esse immobile. 6. Esse aliquod aeternum primum movens, quod neque

- per se neque per accidens moveatur. 7. Primum esse
motum *lotionem* (*φοράν*), eamque solam esse continua.
8. Circularem motum solum esse posse continuu.
9. Eundem esse posse infinitam ac primum. 10. Primum
movens expers esse omnis magnitudinis et materiae.
-

ARISTOTELIS PHYSICAE AUSCULTATIONIS LIBER I.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίστασθαι συμβαίνει περὶ πάσας τὰς μεθόδους, ὧν εἰσιν ἀρχαὶ ἢ αἰτία, ἢ στοιχεῖα, ἐκ τοῦ ταῦτα γνωρίζειν· (τότε γὰρ οἰόμεθα γινώσκειν ἕκαστον, ὅταν τὰ αἰτία γνωρίσωμεν τὰ πρῶτα, καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρῶτας, καὶ μέχρι τῶν στοιχείων·) δῆλον ὅτι καὶ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης πειρατέον πρότερον διορίσασθαι τὰ περὶ τὰς ἀρχάς.

2. Πέφυκε δὲ ἐκ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἡ ὁδὸς καὶ σαφεσιτέρων, ἐπὶ τὰ σαφέστερα τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα· σὺ γὰρ ταῦτα ἡμῖν τε γνῶριμα, καὶ ἀπλῶς· διόπερ ἀνάγκη τὸν τρόπον τοῦτον προάγειν ἐκ τῶν ἀσαφεσιτέρων μὲν τῇ φύσει, ἡμῖν δὲ σαφεσιτέρων, ἐπὶ τὰ σαφέστερα τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα.

3. Ἔστι δ' ἡμῖν τὸ πρῶτον δῆλα καὶ σαφὴ τὰ συγκεχυμένα μάλλον· ὕστερον δὲ ἐκ τούτων γίνεται γνῶριμα τὰ στοιχεῖα, καὶ αἱ ἀρχαὶ, διαιροῦσι ταῦτα.

4. Διὸ ἐκ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα δεῖ προῖέναι. Τὸ

ARIST. PHYS. AUSE.

A

γὰρ ὅλον κατὰ τὴν αἴσθησιν, γνωριμώτερον. Τὸ δὲ καθόλου, ὅλον τί ἐστι. Πολλὰ γὰρ περιλαμβάνει ὡς μέρος, τὸ καθόλου. 5. Πέπονθε δὲ ταῦτο τοῦτο τρόπον τινὰ καὶ τὰ ὀνόματα πρὸς τὸν λόγον. Ὅλον γὰρ τι καὶ ἀδιορίστως σημαίνει, οἷον ὁ κύκλος· ὁ δὲ ὀρισμὸς αὐτοῦ διαιρεῖ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα. Καὶ τὰ παιδία δὲ τὸ μὲν πρῶτον προσαγορεύει πάντας τοὺς ἄνδρας πατέρας, καὶ μητέρας τὰς γυναῖκας· ὕστερον δὲ διορίζει τούτων ἑκάτερον.

CAPUT II.

Ἀνάγκη δ', ἥτοι μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν, ἢ πλείους· καὶ εἰ μίαν, ἥτοι ἀκίνητον, ὥσπερ φησὶ Παρμενίδης καὶ Μέλισσος· ἢ κινουμένην, ὥσπερ οἱ φυσικοὶ. οἱ μὲν, ἄερα φάσκοντες εἶναι, οἱ δὲ ὕδωρ, τὴν πρώτην ἀρχὴν. Εἰ δὲ πλείους, ἢ πεπερασμένους, ἢ ἀπείρους. Καὶ εἰ πεπερασμένους, πλείους δὲ μίας, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ τέτταρας, ἢ ἄλλον τινὰ ἀριθμόν· καὶ εἰ ἀπείρους, ἢ οὕτως ὥσπερ Δημόκριτος, τὸ γένος ἓν, σχήματι δὲ ἢ εἶδει διαφερούσας, ἢ καὶ ἐναντίας. 2. Ὁμοίως δὲ ζητοῦσι καὶ οἱ τὰ ὄντα ζητοῦντες, πόσα· ἐξ ὧν γὰρ τὰ ὄντα ἐστὶ, ζητοῦσι πρῶτον, ταῦτα πότερον ἓν, ἢ πολλά· καὶ εἰ πολλὰ, εἰ πεπερασμένα, ἢ ἄπειρα. Ὡς τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ στοιχεῖον ζητοῦσι, πότερον ἓν, ἢ πολλά. 3. Τὸ μὲν οὖν εἰ ἓν καὶ ἀκίνητον τὸ ὄν σκοπεῖν, οὐ περὶ φύσεώς ἐστι σκοπεῖν. Ὡς περ γὰρ καὶ τῷ γεωμέτρῳ οὐκ ἔτι λόγος ἐστὶ πρὸς τὸν ἀνελόντα τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἥτοι ἐτέρας ἐπιστήμης, ἢ πασῶν κοινῆς· οὕτως οὐδὲ τῷ περὶ ἀρχῶν. Οὐ γὰρ ἔτι ἀρχὴ ἐστίν, εἰ ἓν μόνον, καὶ οὕτως ἓν ἐστίν. Ἡ γὰρ ἀρχὴ, τινός, ἢ τινῶν. 4. Ὁμοιον δὲ τὸ σκοπεῖν εἰ οὕτως

ἐν, καὶ πρὸς ἄλλην θέσιν ὁποιανοῦν διαλέγεσθαι,
 τῶν λόγου ἕνεκα λεγομένων, οἷον τὴν Ἡρακλείτειον·
 ἢ εἴ τις φαίη ἄνθρωπον ἓνα τὸ ὄν εἶναι· 5. ἢ λύ-
 ειν λόγον ἐριστικόν, ὅπερ ἀμφοτέροι μὲν ἔχουσιν οἱ
 λόγοι, καὶ ὁ Μελίσσου καὶ ὁ Παρμενίδου· καὶ γὰρ
 ψευδῇ λαμβάνουσι, καὶ ἀσυλλόγιστοι εἰσι. Μᾶλλον
 δὲ ὁ Μελίσσου φορτικός, καὶ οὐκ ἔχων ἀπορίαν. Ἀλλ'
 ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος, τὰλλα συμβαίνει. Τοῦτο δὲ
 οὐδὲν χαλεπόν. 6. Ἡμῖν δὲ ὑποκείσθω, τὰ φύσει ἢ
 πάντα, ἢ ἓνα κινούμενα εἶναι. Δῆλον δὲ ἐκ τῆς ἐπα-
 γωγῆς. Ἀμα δὲ οὐδὲ λύειν ἅπαντα προσήκει, ἀλλ' ἢ
 ὅσα ἐκ τῶν ἀρχῶν τις ἐπιδεικνὺς ψεύδεται· ὅσα δὲ
 μὴ, οὐ. Οἷον τὸν τετραγωνισμόν τὸν μὲν διὰ τῶν
 τμημάτων, γεωμετρικοῦ διαλῦσαι· τὸν δὲ Ἀντιφών-
 τος, οὐ γεωμετρικοῦ. 7. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ
 φύσεως μὲν, οὐ, φυσικᾶς δὲ ἀπορίας συμβαίνει λέγειν
 αὐτοῖς, ἴσως ἔχει καλῶς, ἐπὶ μικρὸν διαλεχθῆναι περὶ
 αὐτῶν. Ἐχει γὰρ φιλοσοφίαν ἢ σκέψις. 8. Ἀρχὴ δὲ
 οἰκειοτάτη πασῶν, ἐπειδὴ πολλαχῶς λέγεται τὸ ὄν,
 πῶς λέγουσιν οἱ λέγοντες εἶναι ἐν τὰ πάντα; πότερον
 οὐσίαν τὰ πάντα, ἢ ποσὰ [τὰ πάντα,] ἢ ποιὰ; καὶ
 πάλιν, πότερον οὐσίαν μίαν τὰ πάντα, οἷον ἄνθρω-
 πον ἓνα, ἢ ἵππον ἓνα, ἢ ψυχὴν μίαν; ἢ ποιὸν ἓν·
 καὶ τοῦτο, οἷον λευκόν, ἢ θερμόν, ἢ τῶν ἄλλων τι
 τῶν τοιούτων; ταῦτα γὰρ πάντα διαφέρει τε πολὺ,
 καὶ ἀδύνατα λέγειν. 9. Εἰ μὲν γὰρ ἔσται καὶ οὐσία,
 καὶ ποσόν, καὶ ποιόν (καὶ ταῦτα εἴ τε ἀπολελυμένα
 ἀπ' ἀλλήλων, εἴ τε μὴ) πολλὰ τὰ ὄντα· εἰ δὲ ἅπαντα
 ποιόν, ἢ ποσόν, εἴτε οὐσης οὐσίας, εἴτε μὴ οὐσης,
 ἄτοπον· εἰ δὲ ἄτοπον λέγειν τὸ ἀδύνατον. Οὐδὲν

γὰρ τῶν ἄλλων χωριστόν ἐστι παρὰ τὴν οὐσίαν · πάντα γὰρ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, τῆς οὐσίας. 10. Μέλισσος δὲ φησι τὸ ὄν ἄπειρον εἶναι · ποσὸν ἄρα τι τὸ ὄν · τὸ γὰρ ἄπειρον ἐν τῷ ποσῷ · οὐσίαν δὲ εἶναι ἄπειρον, ἢ ποιότητα, ἢ πάθος, οὐκ ἐνδέχεται, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, εἰ ἅμα καὶ ποσὰ ἅττα εἶεν. Ὁ γὰρ τοῦ ἀπείρου λόγος τῷ ποσῷ προσχρῆται, ἀλλ' οὐκ οὐσία, οὐδὲ τῷ ποιῷ. Εἰ μὲν τοίνυν καὶ οὐσία ἐστὶ, καὶ ποσόν, δύο, καὶ οὐχ ἓν, τὸ ὄν. Εἰ δ' οὐσία μόνον, οὐκ ἄπειρον, οὐδὲ μέγεθος ἔξει οὐδέν · ποσὸν γὰρ τι ἔσται. 11. Ἐτι ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν πολλαχῶς λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ ὄν, σκεπτέον τίνα τρόπον λήγουσιν ἐν εἶναι τὸ πᾶν. Λέγεται δ' ἐν, ἢ τὸ συνεχές, ἢ τὸ ἀδιαίρετον, ἢ ὡν ὁ λόγος ὁ αὐτὸς καὶ εἷς, ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι, ὥσπερ μέθ'υ καὶ σῖνος. Εἰ μὲν τοίνυν συνεχές, πολλὰ τὸ ὄν · εἰς ἄπειρον γὰρ διαιρετόν τὸ συνεχές. 12. Ἐχει δ' ἀπορίαν περὶ τοῦ μέρους καὶ τοῦ ὅλου (ἴσως δὲ οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον, ἀλλ' αὐτὴν καθ' αὐτήν) πότερον ἐν ἢ πλείω τὸ μέρος καὶ τὸ ὅλον καὶ πῶς ἐν, ἢ πλείω · καὶ εἰ πλείω, πῶς πλείω · καὶ περὶ τῶν μερῶν τῶν μὴ συνεχῶν ὁ αὐτὸς λόγος · καὶ εἰ τῷ ὅλῳ ἐν ἐκάτερον ὡς ἀδιαίρετον, ὅτι καὶ αὐτὰ αὐτοῖς. 13. Ἀλλὰ μὴν εἰ ὡς ἀδιαίρετον, οὐδὲ ποσόν, οὐδὲ ποιόν, οὐδὲ δὴ ἄπειρον τὰ ὄν, ὥσπερ Μέλισσος φησιν · οὐδὲ πεπερασμένον, ὥσπερ Παρμενίδης. Τὸ γὰρ πέρας, ἀδιαίρετον, οὐ τὸ πεπερασμένον. 14. Ἀλλὰ μὴν εἰ τῷ λόγῳ ἐν τὰ ὄντα πάντα, ὡς λώπιον καὶ ἱμάτιον, τὸν Ἡρακλείτου λόγον συμβαίνει λέγειν αὐτοῖς · ταῦτόν γὰρ ἔσται καὶ ἀγαθῷ καὶ κακῷ, καὶ μὴ ἀγαθῷ εἶναι καὶ ἀγαθῷ · ὥστε τὸ αὐτὸ ἔσται ἀγα-

θὸν καὶ οὐκ ἄγαθόν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἵππος· καὶ οὐ περὶ τοῦ ἔν εἶναι τὰ ὄντα, ὁ λόγος ἔσται· ἀλλὰ περὶ τοῦ μηδέν· καὶ τὸ τοιῷδὲ εἶναι, καὶ τὸ τοσῷδὲ ταῦτόν. 15. Ἐθορυβοῦντο δὲ καὶ οἱ ὑστερον, καθάπερ οἱ ἀρχαῖοι, μήποτε συμβαίνει αὐτοῖς ἅμα τὸ αὐτὸ ἔν εἶναι καὶ πολλὰ. Διὸ οἱ μὲν τὸ ἔστιν ἀφ᾿ ἑλόν, ὥςπερ Δυκόφρων· οἱ δὲ τὴν λέξιν μετεφύθμιζον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ λευκός ἐστιν, ἀλλὰ λελεύκωται· οὐδὲ βαδίζων ἐστίν, ἀλλὰ βαδίζει· ἵνα μὴ τὸ ἔστιν προσάπτοντες, πολλὰ εἶναι ποιῶσι τὸ ἔν, ὡς μοναχῶς λεγόμενου τοῦ ἑνός, ἢ τοῦ ὄντος. Πολλὰ δὲ τὰ ὄντα, ἢ λόγῳ (οἷον ἄλλο τὸ λευκῷ εἶναι καὶ μουσικῷ· τῷ δ' αὐτῷ, ἅμφω· πολλὰ ἄρα τὸ ἔν) ἢ διαίρεσει, ὥςπερ τὸ ὅλον, καὶ τὰ μέρη. Ἐνταῦθα δὲ διηπόρουσιν, καὶ ὁμολογοῦσιν τὸ ἔν πολλὰ εἶναι, ὥςπερ οὐκ ἐνδεχόμενον τὸ αὐτὸ ἔν καὶ πολλὰ εἶναι· μὴ τὰ ἀντικείμενα δὲ· ἔστι γὰρ πρὸ ἑν καὶ θυνάμει, καὶ ἐντελεχείᾳ.

CAPUT III.

Τόν τε δὴ τρόπον τοῦτον ἐπιούσιν ἀδύνατον φαίνεται τὰ ὄντα ἔν εἶναι· καὶ ἐξ ὧν ἐπιδεικνύουσι, λύων οὐ χαλεπόν. Ἀμφοτέρω γὰρ ἐριστικῶς συλλογίζονται, καὶ Μελίσσος καὶ Παρμενίδης. Καὶ γὰρ ψευδῆ λαμβάνουσι, καὶ ἀσυλλόγιστοί εἰσι· μᾶλλον δὲ ὁ Μελίσσου φορτικὸς λόγος, καὶ οὐκ ἔχων ἀπορίαν ἀλλὰ ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, τὰλλα συμβαίνει. Τοῦτο δ' οὐδὲν χαλεπόν. 2. Ὅτι μὲν οὖν παραλογίζεται Μελίσσος, δῆλον· οἶεται γὰρ εἰληφέναι, εἰ τὸ γεγόμενον ἀρχὴν ἔχει ἅπαν, ὅτι καὶ τὸ μὴ γεγόμενον οὐκ ἔχει. Ἔτι καὶ τοῦτο ἀτόπον, τὸ παντός εἶναι ἀρχὴν τοῦ πράγματος, καὶ μὴ τοῦ χρόνου, καὶ γενέσεως μὴ

τῆς ἀπλῆς, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιώσεως, ὥσπερ οὐκ ἀθρόας γενομένης μεταβολῆς. 3. Ἐπειτα καὶ διὰ τί ἀκίνητον, εἰ ἐν; ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ μέρος ἐν ὄν, τοδὶ τὸ ὕδωρ, κινεῖται ἐν αὐτῷ, διὰ τί οὐ καὶ τὸ πᾶν; ἔπειτα ἄλλοί-
 ωσις διὰ τί οὐκ ἂν εἴη; Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ τῷ εἶδει οἶόν τε ἐν εἶναι, πλὴν τῷ ἐξ οὗ. Οὕτως δὲ ἐν καὶ τῶν φυ-
 σικῶν τινες λέγουσιν, ἐκείνως δ' οὗ. Ἄνθρωπος γὰρ ἵππου ἕτερον τῷ εἶδει, καὶ τὰναντία ἀλλήλων. 4. Καὶ
 πρὸς Παρμενίδην δὲ, ὁ αὐτὸς τρόπος τῶν λόγων, καὶ εἰ τινες ἄλλοι ἰδιοὶ εἰσι· καὶ ἡ λύσις, πῇ μὲν ὅτι ψευ-
 δῆς, πῇ δὲ ὅτι οὐ συμπεραίνεται· ψευδῆς μὲν, ἡ ἀ-
 πλῶς λαμβάνει τὸ ὄν λέγεσθαι, λεγομένου πολλαχῶς· ἀσυμπέραντος δὲ, ὅτι εἰ μόνα τὰ λευκὰ ληφθεῖη, ση-
 μαίνοντος ἐν τοῦ λευκοῦ, οὐθὲν ἦττον πολλὰ τὰ λευ-
 κὰ, καὶ οὐχ ἓν. Οὔτε γὰρ τῇ συνεχείᾳ ἐν ἔσται τὸ λευ-
 κόν, οὔτε τῷ λόγῳ. Ἄλλο γὰρ ἔσται τὸ εἶναι λευκῷ, καὶ τὸ δεδεγμένῳ, καὶ οὐκ ἔσται παρὰ τὸ λευκόν οὐ-
 δὲν χωριστόν. Οὐ γὰρ ἡ χωριστόν, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἕτε-
 ρον τῷ λευκῷ, καὶ ὃ ὑπάρχει. Ἀλλὰ τοῦτο Παρμενί-
 δης οὐπω συνεώρα. 5. Ἀνάγκη δὴ λαβεῖν τοῖς λέ-
 γουσιν ἐν τὸ ὄν εἶναι, μὴ μόνον ἐν σημαίνειν τὸ ὄν, καθ' οὗ ἂν κατηγορηθῇ, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ὄν, καὶ ὅπερ
 ἐν. Τὸ γὰρ συμβεβηκὸς καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέ-
 γεται. Ὡστε ὃ συμβέβηκε τὸ ὄν, οὐκ ἔσται· ἕτερον
 γὰρ τοῦ ὄντος. Ἔσται τι ἄρα οὐκ ὄν· οὐ γὰρ δὴ
 ἔσται ἄλλο ὑπάρχον ἢ τὸ ὅπερ ὄν. Οὐ γὰρ ἔσται ὄν-
 τι αὐτῷ εἶναι, εἰ μὴ πολλὰ τὸ ὄν σημαίνει οὕτως,
 ὥστε εἶναι τι ἕκαστον. Ἀλλ' ὑπόκειται τὸ ὄν σημαί-
 νειν ἓν. 6. Εἰ οὖν τὸ ὅπερ ὄν μηδενὶ συμβέβηκεν
 ἀλλ' ἐκείνῳ, τί μᾶλλον τὸ ὅπερ ὄν σημαίνει τὸ ὄν, ἢ

μή ὄν· εἰ γὰρ ἔσται τὸ ὅπερ ὄν τὸ αὐτὸ καὶ λευκόν, τὸ λευκῷ δ' εἶναι, μή ἐστιν ὅπερ ὄν· οὐδὲν γὰρ οὐδὲ συμβεβηκέναι αὐτῷ οἷον τε τὸ ὄν· οὐδὲν γὰρ ὄν ὃ οὐχ ὅπερ ὄν· οὐκ ἄρα ὄν τὸ λευκόν· οὐχ οὕτω δέ, ὥσπερ τι μὴ ὄν, ἀλλ' ὅλως μὴ ὄν. Τὸ ἄρα ὅπερ ὄν, οὐκ ὄν· ἀληθές γὰρ εἰπῆν, τὸ ὅτι λευκόν· τοῦτο δὲ οὐκ ὄν ἐσήμαινεν· ὥστε εἰ καὶ τὸ λευκόν ἐσήμαινεν ὅπερ ὄν, πλείω ἄρα σημαίνει τὸ ὄν. 7. Οὐ τοίνυν οὐδὲ μέγεθος ἔξει τὸ ὄν, εἴπερ ὅπερ ὄν τὸ ὄν· ἑκατέρῃ γὰρ ἕτερον τὸ εἶναι τῶν μορίων. Ὅτι δὲ διαιρεῖται τὸ ὅπερ ὄν εἰς ὅπερ ὄν τι ἄλλο, καὶ τῷ λόγῳ φανερόν· οἷον ὁ ἄνθρωπος εἰ ἐστίν ὅπερ ὄν τι, ἀνάγκη καὶ τὸ ζῶν ὅπερ ὄν τι εἶναι, καὶ τὸ δίπουν· εἰ γὰρ μὴ ὅπερ ὄντα, συμβεβηκότα ἔσται· ἢ οὖν τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἄλλῳ τινὲ ὑποκειμένῳ· ἀλλ' ἀδύνατον· συμβεβηκός τε γὰρ ἔσται, καὶ λέγεται τοῦτο, ἢ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ μὴ ὑπάρχειν· ἢ οὐ ὑπάρχει ἐν τῷ λόγῳ τοῦτο ὃ συμβέβηκεν· οἷον, τὸ μὲν καθῆσθαι, ὡς χωριζόμενον· ἐν δὲ τῷ σιμῷ ὑπάρχει ὁ λόγος ὁ τῆς ρίνος, ἢ φάμεν συμβεβηκέναι τὸ σιμόν. 8. Ἔτι, ὅσα ἐν τῷ ὀριστικῷ λόγῳ ἔνεστιν, ἢ ἐξ ὧν ἐστιν, ἐν τῷ λόγῳ τῶν τούτων, οὐκ ἐνυπάρχει ὁ λόγος ὁ τοῦ ὅλου, οἷον ἐν τῷ δίποδι ὁ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἐν τῷ λευκῷ, ὁ τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου. Εἰ τοίνυν ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκε τὸ δίπουν, ἀνάγκη χωριστὸν εἶναι αὐτό· ὥστε ἐνδέχοιτο ἂν μὴ δίπουν εἶναι τὸν ἀνθρώπον, ἢ ἐν τῷ λόγῳ τῷ τοῦ δίποδος ἐνέσται ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος· ἀλλὰ ἀδύνατον· ἐκείνο γὰρ ἐν τῷ ἐκείνου λόγῳ ἔνεστιν. Εἰ δ' ἄλλο συμβέβηκε τὸ δίπουν, καὶ τὸ ζῶν, καὶ μὴ ἐστιν

ἐκότερον, ὅπερ ὄν τι, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἂν εἴη τῶν συμβεβηκότων ἐτέρῳ. 9. Ἀλλὰ τὸ ὅπερ ὄν τι, ἔστω μηδενὶ συμβεβηκός· καὶ καθ' οὗ ἅμφω, καὶ ἐκότερον, καὶ τὸ ἐκ τούτων λεγέσθω· ἐξ ἀδιαφρέτων ἄρα τὸ πᾶν. Ἐνιδι δὲ ἐνέδοσαν τοῖς λόγοις ἀμφοτέροις· τῷ μὲν, ὅτι πάντα ἐν, εἰ τὸ ὄν ἐν σημαίνει, ὅτι ἐστὶ καὶ τὸ μὴ ὄν· τῷ δὲ, ἐκ τῆς διχοτομίας ἄτομα ποιήσαντες μεγέθη. 10. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἄληθές, ὥς εἰ ἐν σημαίνει τὸ ὄν, καὶ μὴ οἷόν τε ἅμα τὴν ἀντίφασιν εἶναι, οὐκ ἔσται οὐδὲν μὴ ὄν· οὐδὲν γὰρ κωλύει μὴ ἁπλῶς εἶναι, ἀλλὰ μὴ ὄν τι εἶναι τὸ μὴ ὄν. Τὸ δὴ φάναι παρ' αὐτὸ τὸ ὄν, ὥς εἰ μὴ τι ἔσται ἄλλο, ἐν πάντα ἔσεσθαι, ἄτοπον. Τίς γὰρ μανθάνει αὐτὸ τὸ ὄν, εἰ μὴ τὸ ὅπερ ὄν τι εἶναι; εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν οὕτω κωλύει πολλὰ τὰ ὄντα εἶναι, ὥσπερ εἴρηται. Ὅτι μὲν οὖν οὕτως ἐν εἶναι τὸ ὄν ἀδύνατον, δῆλον.

CAPUT IV.

Ὡς δ' οἱ φυσικοὶ λέγουσι, δύο τρόποι εἰσὶν· οἱ μὲν γὰρ ἐν ποιήσαντες τὸ ὄν σῶμα τὸ ὑποκείμενον, ἣ τῶν τριῶν τι, ἢ ἄλλο, ὃ ἐστὶ πυρὸς μὲν πυκνότερον, αἶρος δὲ λεπτότερον, τᾶλλα γεννώσι, πυκνότητι καὶ μανότητι πολλὰ ποιοῦντες. Ταῦτα δ' ἐστὶν ἐναντία· καθόλου δ' ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις, ὥσπερ τὸ μίγα φησὶ Πλάτων καὶ τὸ μικρόν· πλήν ὅτι, ὁ μὲν, ταῦτα ποιεῖ ὕλην, τὸ δὲ ἐν, τὸ εἶδος· οἱ δὲ, τὸ μὲν ἐν τὸ ὑποκείμενον, ὕλην· τὰ δ' ἐναντία, διαφορὰς καὶ εἶδη· οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνουσιν, ὥσπερ Ἀναξίμανδρός φησι· καὶ ὅσοι δὲ ἐν καὶ πολλὰ φασιν εἶναι τὰ ὄντα, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς

καὶ Ἀναξαγόρας· ἐκ τοῦ μίγματος γὰρ καὶ οὗτοι ἐκ-
κρίνουσι τὰ ἄλλα. Διαφέρουσι δ' ἀλλήλων, τῇ τὸν
μὲν περίοδον ποιῆν τούτων· τὸν δ', ἅπαξ· καὶ τὸν
μὲν, ἅπειρα, τὰ τε ὁμοιομερῆ, καὶ τὰναντία· τὸν δέ,
τὰ καλούμενα στοιχεῖα μόνον. 2. Ἔοικε δὲ Ἀναξα-
γόρας οὕτως ἅπειρα οἰηθῆναι τὰ στοιχεῖα, διὰ τὸ
ὑπολαμβάνειν τὴν κοινὴν δόξαν τῶν φυσικῶν εἶναι
ἀληθῆ, ὥς οὐ γινομένου οὐδενὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος·
διὰ τοῦτο γὰρ οὕτω λέγουσιν, Ἦν ὁμοῦ τὰ πάντα, καὶ
τὸ γίνεσθαι τοιόνδε καθέστηκεν ἀλλοιοῦσθαι· οἱ δέ,
σύγκρισιν καὶ διάκρισιν. 3. Ἔτι δ' ἐκ τοῦ γίνεσθαι
ἐξ ἀλλήλων τὰναντία· ἐνυπῆρχεν ἄρα· εἰ γὰρ πᾶν
μὲν τὸ γινόμενον ἀνάγκη γίνεσθαι ἢ ἐξ ὄντων, ἢ ἐκ μὴ
ὄντων· τούτων δέ, τὸ μὲν ἐκ μὴ ὄντων γίνεσθαι,
ἀδύνατον· περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμοῦσι τῆς δό-
ξης ἅπαντες οἱ περὶ φύσεως· τὸ λοιπὸν ἤδη συμβαί-
ναι ἐξ ἀνάγκης ἐνόμισαν, ἐξ ὄντων μὲν καὶ ἐνυπαρ-
χόντων γίνεσθαι· διὰ δὲ σμικρότητα τῶν ὄγκων, ἐξ
ἀναισθήτων ἡμῖν. Διὸ φασὶ πᾶν ἐν παντὶ μεμίχθαι,
διότι πᾶν ἐκ παντὸς ἐώρων γινόμενον· φαίνεσθαι δὲ
διαφέροντα, καὶ προσαγορεύεσθαι ἕτερα ἀλλήλων, ἐκ
τοῦ μάλιστα ὑπερέχοντος, διὰ τὸ πλῆθος ἐν τῇ μίξει
τῶν ἀπείρων· εἰλικρινῶς μὲν γὰρ ὅλον λευκὸν ἢ μέ-
λαν, ἢ σάρκα ἢ ὅσπου, οὐκ εἶναι· οὗτου δὲ πλεῖστον
ἕκαστον ἔχει, τοῦτο δοκεῖν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ πρά-
γματος. 4. Εἰ δὴ τὸ μὲν ἅπειρον, ἢ ἅπειρον, ἄγνω-
στον, τὸ μὲν κατὰ τὸ πλῆθος ἢ μέγεθος ἅπειρον, ἄ-
γνωστον ποσόν τι· τὸ δὲ κατ' εἶδος ἅπειρον, ἄγνω-
στον ποῖόν τι. Τῶν δ' ἀρχῶν ἀπείρων οὐσῶν καὶ κα-
τὰ πλῆθος καὶ κατ' εἶδος, ἀδύνατον εἰδέναι τὰ ἐκ

τούτων. Οὕτω γὰρ εἰδέναι τὸ σύνθετον ὑπολαμβάνομεν, ὅταν εἰδῶμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων ἐστίν. 5. Ἔτι δ', εἰ ἀνάγκη, οὐ τὸ μόριον ἐνδέχεται ὀπηλικονοῦν εἶναι κατὰ μέγεθος καὶ σμικρότητα, καὶ αὐτὸ ἐνδέχασθαι· λέγω δὲ τῶν τοιούτων τι μορίων, εἰς ὃ ἐνυπάρχον διαιρεῖται τὸ ὅλον· εἰ δὲ ἀδύνατον ζῶον ἢ φυτὸν ὀπηλικονοῦν εἶναι κατὰ μέγεθος καὶ σμικρότητα, φανερόν ὅτι οὐδὲ τῶν μορίων ὅτιοῦν. Ἔσται γὰρ καὶ τὸ ὅλον ὁμοίως. Σὰρξ δὲ καὶ ὅστουν, καὶ τὰ τοιαῦτα, μόρια ζώου· καὶ οἱ καρποὶ, τῶν φυτῶν. Δὴλον τοίνυν ὅτι ἀδύνατον σάρκα, ἢ ὅστουν, ἢ ἄλλο τι ὀπηλικονοῦν εἶναι τὸ μέγεθος, ἢ ἐπὶ τὸ μείζον, ἢ ἐπὶ τὸ ἔλαττον. 6. Ἔτι, εἰ ἅπαντα μὲν ἐνυπάρχει τὰ τοιαῦτα ἐν ἀλλήλοις, καὶ μὴ γίνεται, ἀλλ' ἐκκρίνεται ἐνόντα, λέγεται δὲ ἀπὸ τοῦ πλείονος, γίνεται δὲ ἐξ ὅτουοῦν ὅτιοῦν (οἷον ἐκ σαρκὸς ὕδωρ ἐκκρινόμενον, καὶ σὰρξ ἐξ ὕδατος) ἅπαν δὲ σῶμα πεπερασμένον ἀναιρεῖται ὑπὸ σώματος πεπερασμένου· φανερόν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἐν ἐκάστῳ ἕκαστον ὑπάρχειν. Ἀφαιρεθείσης γὰρ ἐκ τοῦ ὕδατος σαρκὸς, καὶ πάλιν ἄλλης γινομένης ἐκ τοῦ λοιποῦ ἀποκρίσει, εἰ καὶ αἰεὶ ἐλάττων ἔσται ἢ ἐκκρινόμενη, ἀλλ' ὅμως οὐχ ὑπερβάλλει μέγεθος τι τῇ σμικρότητι· ὥστε, εἰ μὲν στήσεται ἡ ἐκκρίσις, οὐχ ἅπαν ἐν παντὶ ἐνέσται· ἐν γὰρ τῷ λοιπῷ ὕδατι οὐκ ἐνυπάρξει σὰρξ. Εἰ δὲ μὴ στήσεται, ἀλλ' αἰεὶ ἔξει ἀφαιρέσειν, ἐν πεπερασμένῳ μεγέθει ἴσα πεπερασμένα ἐνέσται, ἅπειρα τὸ πλῆθος· τοῦτο δ' ἀδύνατον. 7. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ ἅπαν μὲν σῶμα ἀφαιρεθέντος τινὸς ἔλαττον ἀνάγκη γίνεσθαι, τῆς δὲ σαρκὸς ὥρσται τὸ ποσὸν καὶ μεγέθει καὶ σμικρότητι, φανερόν

ὅτι ἐκ τῆς ἐλαχίστης σαρκὸς οὐδὲν ἐκκριθήσεται σῶμα·
 ἔσται γὰρ ἑλαττον τῆς ἐλαχίστης. Ἔτι δ', ἐν τοῖς
 ἀπείροις σώμασιν ἐνυπάρχοντες ἂν ἤδη σὰρξ ἀπείρος, καὶ
 αἷμα, καὶ ἐγκέφαλος, κεχωρισμένα μέντοι ἀπ' ἀλλή-
 λων· οὐδὲν δὲ ἦτιον ὄντα, καὶ ἀπείρον ἕκαστον. Τοῦ-
 το δ' ἄλογον. 8. Τὸ δὲ μηδέποτε διακριθήσεσθαι,
 οὐκ εἰδóτως μὲν λέγεται, ὁρθῶς δὲ λέγεται· τὰ γὰρ
 πάθη ἀχώριστα. Εἰ οὖν μέμικται τὰ χρώματα καὶ αἱ
 ἱεῖς, ἐὰν διακριθῶσιν, ἔσται τι λευκόν, ἢ ὑγιεινόν,
 οὐχ ἑτερόν τι ὄν, οὐδὲ καθ' ὑποκειμένου. Ὡστε ἄτο-
 πος τὰ ἀδύνατα ζητῶν ὁ νοῦς, εἴπερ βούλεται μὲν
 διακρίναι· τοῦτο δὲ ποιῆσαι ἀδύνατον, καὶ κατὰ τὸ
 ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιόν· καὶ κατὰ μὲν τὸ ποσόν,
 ὅτι οὐκ ἔστιν ἐλάχιστον μέγεθος· κατὰ δὲ τὸ ποιόν,
 ὅτι ἀχώριστα τὰ πάθη. 9. Οὐκ ὁρθῶς δὲ οὐδὲ τὴν
 γένεσιν λαμβάνει ἐκ τῶν ὁμοιοειδῶν. Ἔστι γὰρ ὡς ὁ
 πηλὸς εἰς πηλοὺς διαιρεῖται, ἔστι δ' ὡς οὐ. Καὶ οὐχ
 ὁ αὐτὸς τρόπος, ὡς πλίνθιν ἐξ οἰκίας, καὶ οἰκία ἐκ
 πλίνθιν. Οὕτω δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ ἐξ ἀλλήλων καὶ
 εἰς καὶ γίνονται. Βέλτιον δ' ἐλάττω καὶ πεπερασμέ-
 να λαβεῖν, ὅπερ ποιεῖ Ἐμπεδοκλῆς.

μυχ. 257.

CAPUT V.

Πάντες δὲ τὰναντία ἀρχὰς ποιοῦσιν, οἷτε λέγον-
 τες ὅτι ἐν τῷ πᾶν, καὶ μὴ κινούμενον· (καὶ γὰρ Παρ-
 μενίδης Θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἀρχὰς ποιεῖ, ταῦτα δὲ
 προσαγορεύει πῦρ καὶ γῆν·) καὶ οἱ, μανὸν καὶ πυκνόν,
 καὶ Δημόκριτος τὸ στερεὸν καὶ κενόν, ὧν τὸ μὲν ὡς
 ὄν, τὸ δ' ὡς οὐκ ὄν εἶναί φησιν· ἔτι θέσει, σχήματι,
 τάξει· ταῦτα δὲ γένη ἐναντίων. Θέσει, ὡς ἄνω, κάτω,
 πρόσθεν, ὀπίσθεν· σχήματι, γεγωνιωμένον, ἀγώνιον,

εὐθὺν, περιφερέες. 2. "Οτι μὲν οὖν τὰναντία πως πάν-
 τες ποιοῦσι τὰς ἀρχάς, δῆλον. Καὶ τοῦτο εὐλόγως·
 δεῖ γὰρ τὰς ἀρχάς μήτε ἐξ ἀλλήλων εἶναι, μήτε ἐξ ἄλ-
 λων· καὶ ἐκ τούτων πάντα. Τοῖς δὲ ἐναντίοις τοῖς
 πρώτοις ὑπάρχει ταῦτα, διὰ μὲν τὸ πρῶτα εἶναι, μὴ
 ἐξ ἄλλων· διὰ δὲ τὸ ἐναντία, μὴ ἐξ ἀλλήλων. 3. Ἀλλὰ
 δεῖ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου σκέψασθαι, πῶς συμβαί-
 νει. Ληπτέον δὴ πρῶτον, ὅτι ἀπάντων τῶν ὄντων οὐ-
 δὲν οὔτε ποιεῖν πέφυκεν, οὔτε πάσχειν τὸ τυχὸν ὑπὸ
 τοῦ τυχόντος· οὐδὲ γίνεται ὅτιοῦν ἐξ ὅτουοῦν, ἐὰν
 μὴ τις λαμβάνῃ κατὰ συμβεβηκός· πῶς γὰρ ἂν γένοι-
 το τὸ λευκὸν ἐκ μουσικοῦ, πλὴν εἰ μὴ [κατὰ] συμβεβη-
 κός εἴῃ τῷ λευκῷ ἢ τῷ μέλανι τὸ μουσικόν; ἀλλὰ
 λευκὸν μὲν γίνεται ἐξ οὐ λευκοῦ, καὶ ταύτου οὐκ ἐκ
 παντός, ἀλλ' ἐκ μέλανος, ἢ τῶν μεταξύ· καὶ μουσι-
 κόν, ἐξ οὐ μουσικοῦ, πλὴν οὐκ ἐκ παντός, ἀλλ' ἐξ
 ἁμούσου, ἢ εἴ τι αὐτῶν ἐστὶ μεταξύ. 4. Οὐδὲ δὴ
 φθαίρεται εἰς τὸ τυχὸν πρῶτον, οἷον τὸ λευκόν, οὐκ
 εἰς μουσικόν, πλὴν εἴποτε κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' εἰς
 τὸ μὴ λευκόν· καὶ τὸ μὴ λευκόν, οὐκ εἰς τὸ τυχόν,
 ἀλλ' εἰς τὸ μέλαν, ἢ τὸ μεταξύ· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ
 μουσικόν εἰς τὸ μὴ μουσικόν, καὶ τοῦτο οὐκ εἰς τὸ
 τυχόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἄμουσον, ἢ εἴ τι αὐτῶν ἐστὶ μετα-
 ξύ. 5. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐπεὶ καὶ
 τὰ μὴ ἀπλᾶ τῶν ὄντων, ἀλλὰ σύνθετα κατὰ τὸν αὐ-
 τὸν ἔχει λόγον· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ τὰς ἀντικειμένας
 διαθέσεις ὀνομάσθαι, λανθάνει τοῦτο συμβαῖνον·
 ἀνάγκη γὰρ πᾶν τὸ ἡρμοσμένον ἐξ ἀναρμόστου γίνε-
 σθαι, καὶ τὸ ἀναρμόστον ἐξ ἡρμοσμένου· καὶ φθί-
 ρεσθαι τὸ ἡρμοσμένον εἰς ἀναρμοστίαν, καὶ ταύτην

οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν ἀντικειμένην. 6. Διαφέρει δ' οὐδὲν ἐπὶ ἁρμονίας εἰπεῖν, ἢ τάξεως, ἢ συνθέσεως· φανερόν γάρ ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἰκία, καὶ ἀνδριάς, καὶ ὅτιοῦν ἄλλο γίνεται ὁμοίως· ἢ τε γὰρ οἰκία γίνεται ἐκ τοῦ μὴ συγκεῖσθαι, ἀλλὰ διηρηθῆσθαι ταδὶ ᾧδι· καὶ ὁ ἀνδριάς, καὶ τῶν ἐσχηματισμένων τι ἐξ ἀσχημοσύνης, καὶ ἔκαστον τούτων, τὰ μὲν τάξις, τὰ δὲ σύνθεσις τις ἐστίν. 7. Εἰ τοίνυν τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, ἅπαν ἂν γίγνοιτο τὸ γινόμενον, καὶ φθείροιτο τὸ φθαρόμενον, ἢ ἐξ ἐναντίων, ἢ εἰς ἐναντία, καὶ τὰ τούτων μεταξὺ. Τὰ δὲ μεταξὺ, ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν, οἷον χρώματα ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος. Ὡστε πάντα ἂν εἴη τὰ φύσει γινόμενα, ἢ ἐναντία, ἢ ἐξ ἐναντίων. 8. Μέχρι μὲν οὖν τούτου, σχεδὸν συνηκολουθήκασι καὶ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι, καθάπερ εἶπομεν πρότερον· πάντες γὰρ τὰ στοιχεῖα, καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν καλουμένας ἀρχὰς καίπερ ἄνευ λόγου τιθέντες, ὅμως τὰναντία λέγουσιν, ὥσπερ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀναγκασθέντες. Διαφέρουσι δ' ἀλλήλων, τῷ τοὺς μὲν πρότερα, τοὺς δ' ὕστερα λαμβάνειν· καὶ τοὺς μὲν γνωριμώτερα κατὰ τὸν λόγον, τοὺς δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν· οἱ μὲν γὰρ θερμὸν καὶ ψυχρόν, οἱ δὲ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, ἔτεροι δὲ περιττὸν καὶ ἄρτιον, οἱ δὲ νεῖκος καὶ φιλίαν, αἰτίας τίθεται τῆς γενέσεως. Ταῦτα δ' ἀλλήλων διαφέρει κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον. 9. Ὡστε ταῦτ' ἀ λέγειν πως, καὶ ἕτερα ἀλλήλων· ἕτερα μὲν, ὥσπερ καὶ δοκεῖ τοῖς πλείστοις· τὰ αὐτὰ δὲ ἢ ἀνάλογον· λαμβάνουσι γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας· τὰ μὲν γὰρ περιέχει, τὰ δὲ περιέχεται τῶν ἐναντίων. Ταύτῃ δὴ ὡσαύτως

λέγουσι καὶ ἑτέρως, καὶ χειρόν, καὶ βέλτιον· καὶ οἱ μὲν, γνωριμώτερα κατὰ τὸν λόγον, ὥςπερ εἴρηται πρότερον· οἱ δὲ, κατὰ τὴν αἴσθησιν· τὸ μὲν γὰρ καθόλου, κατὰ τὸν λόγον γνώριμον· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, κατὰ τὴν αἴσθησιν· ὁ μὲν γὰρ λόγος, τοῦ καθόλου· ἡ δ' αἴσθησις, τοῦ κατὰ μέρος· οἷον τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν κατὰ τὸν λόγον, τὸ δὲ μακρὸν καὶ τὸ πυκνὸν κατὰ τὴν αἴσθησιν. Ὅτι μὲν οὖν ἐναντίας δεῖ τὰς ἀρχὰς εἶναι, φανερόν.

CAPUT VI.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη λέγειν, πότερον δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πλείους εἰσί· μίαν μὲν γὰρ οὐχ οἰόντε, ὅτι οὐχ ἔν τὰ ἐναντία· ἀπείρους δὲ οὐ, ὅτι οὐκ ἐπιστητὸν τὸ ὄν ἔσται· μίᾳ τε ἐναντιώσεϊ ἐν παντὶ γένει ἐνί· ἡ δ' οὐσία ἔν τι γένος· καὶ ὅτι ἐνδέχεται ἐκ πεπερασμένων. Βέλτιον δὲ ἐκ πεπερασμένων, ὥςπερ Ἐμπεδοκλῆς, ἢ ἐξ ἀπείρων. Πάντα γὰρ ἀποδιδόναι οἴεται, ὥςπερ Ἀναξαγόρας ἐκ τῶν ἀπείρων. Ἐτι δὲ, ἐστὶν ἄλλα ἄλλων πρότερα ἐναντία, καὶ γίνεται ἕτερα ἐξ ἄλλων, οἷον τὸ γλυκὺ καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν καὶ μέλαν· τὰς δ' ἀρχὰς αἰεὶ δεῖ μένειν. 2. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε μία, οὔτε ἄπειροι, δηλον ἐκ τούτων· ἐπεὶ δὲ πεπερασμένοι, τὸ μὴ ποιεῖν δύο μόνον, ἔχει τινὰ λόγον. Ἀπορήσεις γὰρ ἂν τις, πῶς ἡ πυκνότης τὴν μακρότητα ποιεῖν τι πέφυκεν, ἢ αὐτὴ τὴν πυκνότητα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλη ὅποια οὖν ἐναντιότης· οὐ γὰρ ἡ φιλία τὸ νείκος συνάγει, καὶ ποιεῖ τι ἐξ αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ νείκος ἐξ ἐκείνης, ἀλλ' ἄμφω ἕτερόν τι τρίτον. Ἐνιοὶ δὲ καὶ πλείω λαμβάνουσιν, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι τὴν τῶν ὄντων φύσιν. 3. Ἱερὸς δὲ τούτοις ἔτι κἂν τόδε τις

ἀπορήσειεν, εἰ μή τις ἐτέραν ὑποθήσεται τοῖς ἐναντί-
 οῖς φύσιν· οὐδενὸς γὰρ ὀρώμεν τῶν ὄντων οὐσία;
 τὰναντία. Τὴν δ' ἀρχὴν, οὐ καθ' ὑποκειμένου δεῖ
 λέγεσθαι τινος. Ἔσται γὰρ ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς. Τὸ γὰρ
 ὑποκείμενον ἀρχή, καὶ πρότερον δοκεῖ τοῦ κατηγο-
 ρουμένου εἶναι. Ἔτι, οὐκ εἶναι φαμέν οὐσίαν ἐναν-
 τίαν οὐσία. Πῶς οὖν ἐκ μὴ οὐσιῶν οὐσία ἂν εἴη; ἢ
 πῶς ἂν πρότερον μὴ οὐσία οὐσίας εἴη; 4. Διόπερ
 εἴτις τὸν τε πρότερον ἀληθῆ νομίσαιεν εἶναι λόγον,
 καὶ τοῦτον, ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει διασώσειν ἀμφοτέ-
 ρους αὐτοὺς, ὑποτιθέναι τι τρίτον, ὥσπερ φασὶν οἱ
 25 ἴμῃαν τινὰ φύσιν εἶναι λέγοντες τὸ πᾶν, οἷον ὕδωρ, ἢ
 πῦρ, ἢ τὸ μεταξύ τούτων. 5. Δοκεῖ δὲ τὸ μεταξύ
 μᾶλλον· πῦρ γὰρ δὴ, καὶ γῆ, καὶ ἀήρ, καὶ ὕδωρ μετ'
 ἐναντιότητων συμπεπλεγμένα ἐστί. Διὸ οὐκ ἀλόγως
 ποιοῦσιν οἱ τὸ ὑποκείμενον ἕτερον τούτων ποιοῦντες·
 τῶν δ' ἄλλων, οἱ αἴρα. Καὶ γὰρ ὁ ἀήρ ἥκιστα ἔχει
 τῶν ἄλλων διαφορὰς αἰσθητάς. Ἐχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ.
 6. Ἀλλὰ πάντες γε τὸ ἐν τοῦτο τοῖς ἐναντίοις σχημα-
 τίζουσιν, οἷον πυκνότητι καὶ μαρόνῃ, καὶ τῷ μᾶλ-
 λον καὶ ἥτιον. Ταῦτα δ' ἐστὶν ὅλως ὑπεροχὴ δηλο-
 νότι, καὶ ἔλλειψις, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Καὶ
 ἔοικε παλαιὰ εἶναι καὶ αὕτη ἡ δόξα, οἷον τὸ ἐν, καὶ
 ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις ἀρχαὶ τῶν ὄντων εἰσὶ· πλὴν οὐ
 τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ' οἱ μὲν ἀρχαῖοι, τὰ δύο μὲν
 ποιεῖν, τὸ δὲ ἐν πάσχειν. Τῶν δὲ ὕστερον τινὲς τοῦ-
 ναντίον, τὸ μὲν ἐν ποιεῖν, τὰ δὲ δύο πάσχειν φασὶ
 μᾶλλον. 7. Τὸ μὲν οὖν τρία φάναι τὰ στοιχεῖα εἶ-
 ναι, ἐκ τε τούτων καὶ ἐκ τοιούτων ἄλλων ἐπισκοποῦσι
 δόξειεν ἂν ἔχειν τινὰ λόγον, ὥσπερ εἵπομεν· τὸ δὲ

πλείω τριῶν, οὐκ ἔτι· πρὸς μὲν γὰρ τὸ πάσχειν ἰσά-
 νόν τὸ ἔν· εἰ δὲ τεττάρων ὄντων δύο ἔσσονται ἐναν-
 τιώσεις, δεήσει χωρὶς ἑκατέρας ὑπάρχειν ἑτέραν τινὰ
 μεταξὺ φύσιν· εἰ δ' ἐξ ἀλλήλων δύνανται γεννᾶν,
 περιεργος ἂν εἴη ἡ ἑτέρα τῶν ἐναντιώσεων. Ἀμα δὲ
 καὶ ἀδύνατον πλείους εἶναι ἐναντιώσεις τὰς πρώτας·
 ἡ γὰρ οὐσία ἐν τι γένος ἐστὶ τοῦ ὄντος· ὥστε τῷ πρό-
 τερον καὶ τῷ ὕστερον διοίσουσιν ἀλλήλων αἱ ἀρχαὶ
 μόνον, ἀλλ' οὐ τῷ γένει. Αἰδὲ γὰρ ἐν ἐνὶ γένει μία
 ἐναντιώσις ἐστίν· ἀπασαι δὲ αἱ ἐναντιώσεις ἀνάγεσθαι
 δοκοῦσιν εἰς μίαν. 8. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε ἐν τῷ στοι-
 χεῖον, οὔτε πλείω δυοῖν ἢ τριῶν, φανερόν· τούτων δὲ
 πότερον, καθάπερ εἵπομεν, ἀπορίαν ἔχει πολλήν.

CAPUT VII.

Ἐξ οὗν ἡμεῖς γε λέγομεν πρῶτον περὶ πάσης
 γενέσεως ἐπελθόντες· ἔστι γὰρ κατὰ φύσιν, τὰ κοινὰ
 πρῶτον εἰπόντας, οὕτω τὰ περὶ ἕκαστον ἴδια θεωρεῖν.
 2. Φαμὲν γὰρ γίνεσθαι ἐξ ἄλλου ἄλλο, καὶ ἐξ ἑτέρου
 ἑτερον, ἢ τὰ ἀπλᾶ λέγοντες, ἢ τὰ συγκείμενα. Λέγω
 δὲ τοῦτο ὡδί· ἔστι γὰρ που γίνεσθαι ἀνθρωπον,
 μουσικόν· ἔστι δὲ, καὶ τὸ μὴ μουσικόν τι γίνεσθαι
 μουσικόν, ἢ τὸν μὴ μουσικόν ἀνθρωπον, ἀνθρωπον
 μουσικόν. Ἀπλοῦν μὲν οὖν λέγω τὸ γιγνόμενον, τὸν
 ἀνθρωπον, καὶ τὸ μὴ μουσικόν· καὶ ὃ γίνεται ἀπλοῦν,
 τὸ μουσικόν· συγκείμενον δὲ, καὶ ὃ γίνεται, καὶ τὸ
 γιγνόμενον, ὅταν τὸν μὴ μουσικόν ἀνθρωπον φῶμεν
 γίνεσθαι ἢ μουσικόν, ἢ μουσικόν ἀνθρωπον. Τού-
 των δὲ, τὸ μὲν οὐ μόνον λέγεται τότε τι γίνεσθαι,
 ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦδε, οἷον ἐκ μὴ μουσικοῦ μουσικός· τὸ
 δὲ, οὐ λέγεται ἐπὶ πάντων· οὐ γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἐγέ-

νετο μουσικός, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος γίνεται μουσικός.

10. Τῶν δὲ γινομένων, ὡς τὰ ἀπλᾶ λέγομεν γίνεσθαι, τὸ μὲν ὑπομένον γίγνεται, τὸ δ' οὐχ ὑπομένον· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ὑπομένει μουσικός γινόμενος ἄνθρωπος, καὶ ἔστι· τὸ δὲ μὴ μουσικόν, καὶ τὸ ἄμουσον, οὔτε ἀπλῶς, οὔτε συντιθέμενον ὑπομένει.

11. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐξ ἀπάντων τῶν γινομένων τοῦτό ἐστι λαβεῖν, ἂν τις ἐπιβλέπῃ, ὥσπερ λέγομεν, ὅτι δεῖ αἰεὶ τι ὑποκεῖσθαι τὸ γινόμενον / καὶ τοῦτο εἰ καὶ ἀριθμῷ ἐστὶν ἓν, ἀλλ' εἶδει γε οὐχ ἓν· τὸ γὰρ εἶδει λέγω καὶ λόγῳ ταυτόν· οὐ γὰρ ταυτόν ἀνθρώπου καὶ τῷ ἀμούσῳ εἶναι· καὶ τὸ μὲν ὑπομένει, τὸ δ' οὐχ ὑπομένει· τὸ μὲν μὴ ἀντικείμενον ὑπομένει· ὁ γὰρ ἄνθρωπος ὑπομένει· τὸ δὲ μουσικόν καὶ τὸ ἄμουσον οὐχ ὑπομένει, οὐδὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν συγκείμενον· οἷον ὁ ἄμουσος ἄνθρωπος. 12. Τὸ δ' ἕκ τινος γίνεσθαι τι, καὶ τὸ μὴ τότε γίνεσθαι τι, μᾶλλον μὲν λέγεται ἐπὶ τῶν μὴ ὑπομενόντων, οἷον ἐξ ἀμούσου μουσικόν γίνεσθαι, ἐξ ἀνθρώπου δὲ οὔ. Ἀλλὰ μὴν, καὶ ἐπὶ τῶν ὑπομενόντων ἐνίοτε λέγεται ὡσαύτως· ἐκ γὰρ χαλκοῦ ἀνδριάντα γίνεσθαι φαμέν, οὐ τὸν χαλκὸν ἀνδριάντα· τὸ μέντοι ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ μὴ ὑπομενοντος, ἀμφοτέρως λέγεται, καὶ ἐκ τοῦδε τότε, καὶ τότε τότε· καὶ γὰρ ἐξ ἀμούσου γίνεται μουσικός, καὶ ὁ ἄμουσος γίνεται μουσικός· διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ συγκειμένου ὡσαύτως· καὶ γὰρ ἐξ ἀμούσου ἀνθρώπου, καὶ ἄμουσος ἄνθρωπος γίνεσθαι λέγεται μουσικός. 13. Πολλαχῶς δὲ λεγομένου τοῦ γίνεσθαι, καὶ τῶν μὲν οὐ γίνεσθαι ἀπλῶς, ἀλλὰ τότε τι γίνεσθαι· ἀπλῶς δὲ γίνεσθαι τῶν οὐσιῶν μόνον·

ARIST. PHYS. AUC.

B

κατὰ μὲν τὰλλα, φανερόν ὅτι ἀνάγκη ὑποκείσθαι τὸ γιγνόμενον. Καὶ γὰρ ποσόν, καὶ ποιόν καὶ πρότι ἕτερον, καὶ πότε, καὶ ποῦ, γίνεται ὑποκειμένου τινὸς, διὰ τὸ μόνην τὴν οὐσίαν κατὰ μηδενὸς ἄλλο λέγεσθαι ὑποκειμένου, τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ τῇ οὐσίας. Ὅτι δὲ καὶ αἱ οὐσίαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἀπλῶς ὄντα ἐξ ὑποκειμένου τινὸς γίνεται, ἐπισκοποῦντι γένοιτ' ἂν φανερόν· αἰεὶ γάρ ἐστὶ τι ὃ ὑπόκειται, ἐξ οὗ γίνεται τὸ γιγνόμενον, οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἐσπεύματος. 14. Γίγνεται δὲ τὰ γιγνόμενα ἀπλῶς τὰ μὲν μετασχηματίζει, οἷον ἀνδρίας ἐκ χαλκοῦ· τὰ δὲ προσθέσει, οἷον τὰ αὐξανόμενα· τὰ δ' ἀφαιρέσει οἷον ἐκ τοῦ λίθου ὃ Ἑρμῆς· τὰ δὲ συνθέσει, οἷον οἰκία· τὰ δ' ἁλλοιώσει, οἷον τὰ τρεπόμενα κατὰ τὴν ὕλην. Πάντα δὲ τὰ οὕτω γινόμενα, φανερόν ὅτι ἐξ ὑποκειμένων γίνεται. 15. Ὡστε δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ γινόμενον ἅπαν ἀεὶ σύνθετόν ἐστι· καὶ ἔστι μὲν τι τὸ γινόμενον, ἔστι δὲ τι ὃ τοῦτο γίνεται. Καὶ τοῦτο διττόν· ἢ γὰρ τὸ ὑποκείμενον, ἢ τὸ ἀντικείμενον· λέγω δὲ, ἀντικεῖσθαι μὲν τὸ ἀμουσον ὑποκείσθαι δὲ τὸν ἄνθρωπον· καὶ τὴν μὲν ἀσχημοσύνην, καὶ τὴν ἀμορφίαν, ἢ τὴν ἀταξίαν, τὸ ἀντικείμενον· τὸν δὲ χαλκόν, ἢ τὸν λίθον, ἢ τὸν χρυσόν, τὸ ὑποκείμενον. 16. Φανερόν οὖν, ὥς εἴπερ εἰσὶν αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν φύσει ὄντων, ἐξ ὧν πρώτων εἰσὶ, καὶ γεγόνاسι μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' ἕκαστον ὃ λέγεται κατὰ τὴν οὐσίαν, ὅτι γίγνεται ἅπαν ἐκ τε τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῆς μορφῆς· σύγκειται γὰρ ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου καὶ μουσικοῦ, τρόπον τινά· διαλύσεις γὰρ τοὺς λόγους εἰς τοὺς λόγους τοὺς

ἐκείνων. 17. ἄλλον οὖν ὡς γίγνοιτ' ἂν τὰ γιγνόμενα ἐκ τούτων. Ἔστι δὲ τὸ ὑποκείμενον, ἀριθμῷ μὲν ἓν, εἶδει δὲ δύο· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ χρυσός, καὶ ὁλως ἡ ὕλη, ἀριθμητή. Τόδε γάρ τι μᾶλλον, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός, ἐξ αὐτοῦ γίνεται τὸ γιγνόμενον· ἡ δὲ στέρησις, καὶ ἡ ἐναντίωσις, συμβεβηκός· ἐν δὲ τῷ εἶδος, οἷον ἡ τάξις, ἡ ἡ μουσικὴ, ἡ τῶν ἄλλων τι τῶν οὕτω κατηγορουμένων. 18. Διὰ ἔστι μὲν ὡς δύο λεκτέον εἶναι τὰς ἀρχάς, ἔστι δ' ὡς τρεῖς· καὶ ἔστι μὲν ὡς τὰναντία, οἷον εἴ τις λέγει τὸ μουσικὸν καὶ τὸ ἄμουσον, ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, ἢ τὸ ἡμεθεμενον καὶ τὸ ἀνήμεστον· ἔστι δὲ ὡς οὐ· ὅτι ἀλλήλων γὰρ πάσχειν τὰναντία ἀδύνατον. Λύεται δὲ καὶ τοῦτο, διὰ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ ὑποκείμενον· κοῦτο γὰρ οὐκ ἐναντίον· ὥστε οὔτε πλείους τῶν ἐναντίων αἱ ἀρχαὶ τρόπον τινὰ, ἀλλὰ δύο, ὡς εἶπεν, τῷ ἀριθμῷ· οὔτε αὖ παντελῶς δύο, διὰ τὸ ἕτερον ὑπάρχειν τὸ εἶναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τρεῖς· ἕτερον γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ ἄμύνῳ τὸ εἶναι, καὶ τῷ ἀσχηματίστῳ καὶ χαλκῷ. 19. Πόσαι μὲν οὖν ἀρχαὶ τῶν περὶ γένεσιν φυσικῶν, καὶ πῶς πόσαι, εἴρηται. Καὶ δὴλόν ἐστιν, ὅτι δεῖ ὑποκείσθαι π τοῖς ἐναντίοις, καὶ τὰ ἐναντία δύο εἶναι· τρόπον δὲ τινὰ ἄλλον οὐκ ἀναγκαῖον· ἱκανὸν γὰρ ἔσται τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ποιᾶν τῇ ἀπουσίᾳ καὶ παρουσίᾳ τὴν μεταβολήν. 20. Ἡ δ' ὑποκειμένη φύσις, ἐπιστητὴ κατὰ ἀναλογίαν. Ὡς γὰρ πρὸς ἀνδριάντα χαλκός, ἢ πρὸς κλίνην ξύλον, ἢ πρὸς τῶν ἄλλων τι τῶν ἐχόντων μορφήν ἡ ὕλη καὶ τὸ ἄμορφον ἔχει, πρὶν λαβεῖν τὴν μορφήν· οὕτως αὕτη πρὸς οὐσίαν ἔχει, καὶ τὸ τόδε τι, καὶ τὸ ὄν. Μία μὲν οὖν ἀρ-

χῆ αὐτῇ, οὐχ οὕτω μία οὐσα, οὐδὲ οὕτως ἓν, ὡς τὸ τόδε τι· μία δὲ, ἣ ὁ λόγος. Ἔτι δὲ τὸ ἐναντίον τούτῳ ἢ στερησις. 21. Ταῦτα δὲ πῶς δύο, καὶ πῶς πλείω, εἴρηται ἐν τοῖς ἄνω. Πρῶτον μὲν οὖν ἐλέχθη, ὅτι ἀρχαὶ τὰναντία μόνον· ὕστερον δ', ὅτι ἀνάγκη καὶ ἄλλο τι ὑποκεῖσθαι, καὶ εἶναι τρία· ἐκ δὲ τῶν νῦν φανερόν, τίς ἡ διαφορὰ τῶν ἐναντίων, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἀρχαὶ πρὸς ἀλλήλας, καὶ τί τὸ ὑποκείμενον. Πότερον δὲ οὐσία τὸ εἶδος, ἢ τὸ ὑποκείμενον, οὕτω δηλόν· ἀλλ' ὅτι αἱ ἀρχαὶ τρεῖς, καὶ πῶς τρεῖς, καὶ τίς ὁ τρόπος αὐτῶν, δηλόν. 22. Πόσαι μὲν οὖν καὶ τίνες εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ, ἐκ τούτων θεωρεῖσθωσαν.

CAPUT VIII.

Ὅτι δὲ μοναχῶς οὕτω λύεται καὶ ἡ τῶν ἀρχαίων ἀπορία, λέγωμεν μετὰ ταῦτα. Ζητοῦντες γὰρ οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν φύσιν τὴν τῶν ὄντων, ἐξετράπησαν, οἷον ὁδόν τινα ἄλλην ἀπωσθέντες ὑπὸ ἀπειρίας· καὶ φασιν οὔτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, οὔτε φθίρεσθαι, διὰ τὸ ἀναγκαῖον μὲν εἶναι γίνεσθαι τὸ γιγνόμενον ἢ ἐξ ὄντος, ἢ ἐκ μὴ ὄντος. Ἐκ δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἀδύνατον εἶναι. Οὔτε γὰρ τὸ ὄν γίνεσθαι· εἶναι γὰρ ἤδη. Ἐκ τε μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι· ὑποκεῖσθαι γάρ τι δεῖ. 2. Καὶ οὕτω δὴ τὸ ἐφεξῆς συμβαῖνον αὖξοντες, οὐδ' εἶναι πολλά φασιν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ ὄν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ταύτην ἔλαβον τὴν δόξαν διὰ τὰ εἰρημένα. 3. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν, ὅτι τὸ ἐξ ὄντος ἢ μὴ ὄντος γίνεσθαι, ἢ τὸ μὴ ὄν, ἢ τὸ ὄν ποιεῖν τι ἢ πάσχειν, ἢ ὁτιοῦν τόδε γίνεσθαι, ἓνα μὲν τρόπον οὐδὲν διαφέρει, ἢ τὸ τὸν ἱατρὸν ποιεῖν τι ἢ πάσχειν, ἢ τὸ ἐξ ἱατροῦ

ἵναί τι ἢ γίνεσθαι. 4. Ὡστε ἐπειδὴ τοῦτο διχῶς
 λέγεται, δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐξ ὄντος, καὶ τὸ ὄν, ἢ ποι-
 εῖν, ἢ πάσχειν. Οἰκοδομεῖ μὲν οὖν ὁ ἱατρός, οὐχ ἢ
 ἱατρός, ἀλλ' ἢ οἰκοδόμος· καὶ λευκὸς γίνεται, οὐχ ἢ
 ἱατρός, ἀλλ' ἢ μέλας· ἱατρεύει δὲ καὶ ἀνίατρος γίνε-
 ται, ἢ ἱατρός. Ἐπεὶ δὲ μάλιστα λέγομεν κυρίως τὸν
 ἱατρὸν ποιεῖν τι, ἢ πάσχειν, ἢ γίνεσθαι ἐξ ἱατροῦ,
 εἶν ἢ ἱατρός ταῦτα πάσχη, ἢ ποιῇ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ
 μὴ ἐξ ὄντος γίνεσθαι, καὶ τοῦτο σημαίνει τὸ ἢ μὴ
 ὄν. Ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν οὐ διελόντες, ἀπέστησαν· καὶ
 διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν τοσοῦτον προσηγγνόησαν, ὥς-
 τε μηδὲν οἶεσθαι γίνεσθαι, μηδὲ εἶναι τῶν ἄλλων,
 ἀλλ' ἀνελεῖν πᾶσαν τὴν γένεσιν. 5. Ἡμεῖς δὲ καὶ
 αὐτοὶ φαμεν, γίνεσθαι μὲν οὐδὲν ἁπλῶς ἐκ μὴ ὄν-
 τος, ὅμως μέντοι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, οἷον κατὰ
 συμβεβηκός· ἐκ γὰρ τῆς στερήσεως, ὃ ἐστι καθ' αὐ-
 τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἐνυπάρχοντος γίνεσθαι τι. Θαυμάζεται
 δὲ τοῦτο, καὶ ἀδύνατον οὕτω δοκεῖ, γίνεσθαι τι ἐκ
 μὴ ὄντος. 6. Ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἐξ ὄντος οὐδὲ τὸ ὄν
 γίνεσθαι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. Οὕτω δὲ καὶ τοῦ-
 το γίνεσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον, οἷον εἰ ἐκ ζώου ζῶον
 εἴη γίγνοιτο, καὶ ἐκ τινὸς ζώου τὸ ζῶον, οἷον εἰ κύων
 ἐξ ἵππου γίγνοιτο· γίγνοιτο μὲν γὰρ εἴη, οὐ μόνον ἐκ
 τινὸς ζώου ὁ κύων, ἀλλὰ καὶ ἐκ ζώου, ἀλλ' οὐχ ἢ
 ζῶον· ὑπάρχει γὰρ ἤδη τοῦτο. Εἰ δὲ τι μέλλει γί-
 νεσθαι ζῶον μὴ κατὰ συμβεβηκός, οὐκ ἐκ ζώου ἔσται·
 7. καὶ εἴ τι ὄν, οὐκ ἐξ ὄντος, οὐδ' ἐκ μὴ ὄντος· τὸ
 γὰρ ἐκ μὴ ὄντος εἴρηται ἡμῖν τί σημαίνει, ὅτι ἢ μὴ
 ὄν. Ἐτι δὲ καὶ τὸ εἶναι ἅπαν, ἢ τὸ μὴ εἶναι, οὐκ ἀναι-
 ρούμεν. 8. Εἰς μὲν δὴ τρόπος οὗτος. Ἄλλος δ',

ὅτι ἐνδέχεται ταῦτά λέγειν κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν. Τοῦτο δ' ἐν ἄλλοις διαφρίσται δι' ἀκριβείας μᾶλλον· ὥσθ' (ὅπερ ἐλέγομεν) αἱ ἀπορίαι λύονται, δι' ἃς ἀναγκαζόμενοι ἀναιροῦσι τῶν εἰρημένων ἕνα· διὰ γὰρ τοι τοῦτο τοσοῦτον οἱ πρότερον ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὴν γένεσιν καὶ φθοράν, καὶ ὅλως μεταβολήν. Αὕτη γὰρ ἂν ὀφθεῖσθαι ἡ φύσις, ἀπώσας ἔλυσεν αὐτῶν ταύτην τὴν ἄνοιαν.

CAPUT IX.

Ἡμένοι μὲν οὖν καὶ ἕτεροί τινές εἰσιν αὐτῆς, ἀλλ' οὐχ ἰκανῶς. Πρῶτον μὲν γὰρ ὁμοκογοῦσιν ἀπλῶς γίνεσθαι τι ἐκ μὴ ὄντος, ἢ Παρμενίδην ὀρθῶς λέγειν· εἴτα φαίνεται αὐτοῖς, εἴπερ ἐστὶν ἀριθμῶς μία, καὶ δυνάμει μόνον μίαν εἶναι. Τοῦτο δὲ διαφέρει πλείστον· ἡμεῖς μὲν γὰρ ὕλην καὶ στέρησιν ἕτερον εἶναι φερόμεν· καὶ τοῦτων τὸ μὲν οὐκ ὄν εἶναι κατὰ συμβεβηκός, τὴν ὕλην· τὴν δὲ στέρησιν, καθ' αὐτήν· καὶ τὴν μὲν ἐγγὺς καὶ οὐσίαν πως, τὴν ὕλην· τὴν δὲ στέρησιν οὐδαμῶς. 2. Οἱ δὲ τὸ μὴ ὄν τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ὁμοίως, ἢ τὸ συναμφοτέρων, ἢ τὸ χωρὶς ἐκάτερον· ὥστε παντελῶς ἕτερος ὁ τρόπος οὗτος τῆς τριάδος, καὶ κείνος· μέχρι μὲν γὰρ δεῦρο προῆλθον, ὅτι δεῖ τινὰ ὑποκεῖσθαι φύσιν. Ταύτην μέντοι μίαν ποιοῦσι· καὶ γὰρ εἴ τις δυάδα ποιῇ, λέγων μέγα καὶ μικρὸν αὐτήν, οὐδὲν ἥτιον ταῦτόν ποιεῖ· τὴν γὰρ ἕτεραν παρῆιδε, τὴν στέρησιν· ἢ μὲν γὰρ ὑπομένουσα, συναντία τῇ μορφῇ τῶν γινομένων ἐστίν, ὥσπερ μήτηρ· ἢ δ' ἑτέρα, μοῖρα τῆς ἐναντιώσεως, πολλάκις ἂν φαντασθῇ τῇ πρὸς τὸ κακοποιὸν αὐτῆς ἐνατενίζοντι τὴν διάνοιαν, οὐδὲ εἶναι τὸ παράπαν. 3. Ὁν-

τος γὰρ τινὸς θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ ἐφειτοῦ, τὸ μὲν
 ἐναντίον αὐτῷ φαμεν εἶναι· τὸ δὲ, ὃ πέφυκεν ἐφίε-
 σθαι καὶ ὀφείεσθαι αὐτοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν.
 Τοῖς δὲ συμβαίνει τὸ ἐναντίον, ὀφείεσθαι τῆς ἑαυτοῦ
 φθορᾶς. Καίτοι οὔτε αὐτὸ ἑαυτοῦ οἷόν τε ἐφίεσθαι
 τὸ εἶδος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνδεές· οὔτε τὸ ἐναντίον·
 φθαρτικὰ γὰρ ἀλλήλων τὰ ἐναντία. Ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν
 ἡ ὕλη, ὥσπερ ἂν εἰ θῆλυ ἄρρενος, καὶ αἰσχροὺ κα-
 λοῦ· πλὴν οὐ καθ' αὐτὸ αἰσχροὺν, ἀλλὰ κατὰ συμ-
 βεβηκός· οὐδὲ θῆλυ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. 4.
 Φθείρεται δὲ καὶ γίνεται, ἔστι μὲν ὥς, ἔστι δὲ ὥς οὐ.
 Ὡς μὲν γὰρ τὸ ἐν ᾧ, καθ' αὐτὸ φθίρεται· τὸ φθει-
 ρόμενον γὰρ ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ στέρησις· ὥς δὲ κατὰ
 τὴν δύναμιν, οὐ κατ' αὐτὸ, ἀλλ' ἀφθαρτον καὶ ἀγέ-
 ρητον ἀνάγκη αὐτὴν εἶναι· εἴτε γὰρ ἐγίγνετο, ὑπο-
 κείσθαι τι δεῖ πρῶτον, τὸ ἐξ οὗ ἐνυπάρχοντος. Τοῦ-
 τα δὲ ἐστὶν αὐτὴ ἡ φύσις· ὥστε ἔσται πρὶν γενέσθαι.
 Λέγω γὰρ ὕλην, τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἐκάστω, ἐξ
 οὗ γίνεται τι ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός· εἴ-
 τε φθίρεται τι, εἰς τοῦτο ἀφίξεται ἔαχατον· ὥστε
 ἐφθαρμένη ἔσται, πρὶν φθαρῆναι. 5. Περὶ δὲ τῆς
 κατὰ τὸ εἶδος ἀρχῆς, πότερον μία ἢ πολλαὶ, καὶ τίς ἡ
 τίνες εἰσὶν, δεῖ ἀκριβείας τῆς πρώτης φιλοσοφίας ἔργον
 ἐστὶ διορίσαι· ὥστε εἰς ἐκείνον τὸν καιρὸν ἀποκείσθω.
 Περὶ δὲ τῶν φυσικῶν καὶ τῶν φθαρτῶν εἰδῶν ἐν τοῖς
 ὕστερον δεικνυμένοις ἐροῦμεν. Ὅτι μὲν οὖν εἰσιν ἀρ-
 χαί, καὶ τίνες, καὶ πόσαι τὸν ἀριθμὸν, διωρίσθω ἡμῖν
 οὕτω. Πάλιν δὲ ἄλλην ἀρχὴν ἀρξάμενοι λέγωμεν.

ARISTOTELIS
LIBER II.
CAPUT I.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶ φύσει, τὰ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας· φύσει μὲν, τὰ τε ζῶα καὶ τὰ μέρη αὐτῶν, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ἀπλᾶ τῶν σωμάτων, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ἀήρ, καὶ ὕδωρ· ταῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει φαμέν. Πάντα δὲ τὰ ῥηθέντα φαίνεται διαφέροντα πρὸς τὰ μὴ φύσει συνεστῶτα. Τὰ μὲν γὰρ φύσει ὄντα, πάντα φαίνεται ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως, τὰ μὲν κατὰ τόπον, τὰ δὲ κατ' αὐξήσιν, καὶ φθίσιν, τὰ δὲ κατὰ ἀλλοιώσιν. 2. Κλί- νη δὲ καὶ ἱμάτιον, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο γένος ἐστίν, ἢ μὲν τετύχηκε τῆς κατηγορίας ἐκάστης, καὶ καθ' ὅσον ἐστὶν ἀπὸ τέχνης, οὐδεμίαν ὁρμὴν ἔχει μεταβολῆς ἔμφυτον· ἢ δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς λιθίνοις ἢ γηίνοις εἶναι, ἢ μικτοῖς ἐκ τούτων, ἔχει κατὰ τοσοῦτον. 3. Ὡς οὐσης τῆς φύσεως ἀρχῆς τινος καὶ αἰτίας τοῦ κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, ἐν ᾧ ὑπάρχει πρώτως καθ' αὐτὸ, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Λέγω δὲ τὸ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅτι γένοιτ' ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ τις αἷτιος ὑγείας, ὥν ἱατρός· ἀλλ' ὅμως οὐ καθ' ὃ ὑγιαίνεται, τὴν ἱατρικὴν ἔχει, ἀλλὰ συμβέβηκε τὸν αὐτὸν ἱατρὸν εἶναι καὶ ὑγιαζόμενον· διὸ καὶ χωρίζεται πο-
luc
τε ἀλλήλων. Ὅμοιως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ποιουμένων· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν ἑαυτῷ τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν ἄλλοις καὶ ἔξωθεν, οἷον οἰκία, καὶ τῶν ἄλλων τῶν χειροκμήτων ἕκαστον· τὰ δὲ ἐν αὐτοῖς μὲν, ἀλλ' οὐ καθ' ἑαυτὰ, ὅσα κατὰ συμβεβηκός αἷτια γένοιτ' ἂν ἑαυτοῖς. Φύσις μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ῥηθέν. 4. Φύσιν δὲ ἔχει, ὅσα τὴν τοιαύτην

ἔχει ἀρχήν. Καὶ ἔστι ταῦτα πάντα, οὐσία· ὑποκει-
 μενον γάρ τι, καὶ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν ἡ φύσις αἰεί.
 5. Κατὰ φύσιν δέ, ταῦτά τε καὶ ὅσα τούτοις ὑπάρχει
 καθ' αὐτά, οἷον τῷ πυρὶ τὸ φέρεσθαι ἄνω· τοῦτο
 γὰρ, φύσις μὲν οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔχει φύσιν· φύσει δέ,
 καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ. 6. Τί μὲν οὖν ἡ φύσις ἐστὶν,
 εἴρηται, καὶ τί τὸ φύσει, καὶ κατὰ φύσιν. Ὡς δ' ἐ-
 στὶν ἡ φύσις, πιερᾶσθαι δεικνῦναι γελοῖον· φανερόν
 γὰρ ὅτι τοιαῦτα τῶν ὄντων ἐστὶ πολλά. Τὸ δέ δεικνῦ-
 ναι τὰ φανερά διὰ τῶν ἀφανῶν, οὐ δυναμένου κρίνειν
 ἐστὶ τὸ δι' αὐτὸ καὶ μὴ δι' αὐτὸ γινώριμον. Ὅτι δέ ἐν-
 δέχεται τοῦτο πάσχειν, οὐκ ἄδηλον· συλλογίσαιτο
 γὰρ ἂν τις ἐκ γενετῆς ὢν τυφλός, περὶ χρωμάτων·
 ὥστε ἀνάγκη τοῖς τοιούτοις περὶ τῶν ὀνομάτων εἶναι
 τὸν λόγον, μηδὲν δὲ νοεῖν. 7. Δοκεῖ δὲ ἡ φύσις καὶ
 ἡ οὐσία τῶν φύσει ὄντων ἐνίοις εἶναι τὸ πρῶτον ἐνυ-
 πάρχον ἐκάστῳ ἀρρύθμιστον καθ' ἑαυτὸ, οἷον κλίνης
 φύσις τὸ ξύλον, ἀνδριάντος δ' ὁ χαλκός. Σημεῖον δέ
 φησιν Ἀντιφῶν, ὅτι εἴ τις κατορύξει κλίνην, καὶ λά-
 βοι δύναμιν ἢ σηπεδῶν, ὥστε ἀνεῖναι βλαστὸν, οὐκ
 ἂν γενέσθαι κλίνην, ἀλλὰ ξύλον· ὥς τὸ μὲν κατὰ
 συμβεβηκὸς ὑπάρχον, τὴν κατὰ νόμον διάθεσιν, καὶ
 τὴν τέχνην, τὴν δ' οὐσίαν οὕσαν ἐκείνην, ἣ καὶ δια-
 μίνει ταῦτα πάσχουσα συνεχῶς. 8. Εἰ δὲ καὶ τού-
 των ἕκαστον πρὸς ἑτερόν τι ταῦτὸ τοῦτο πέπονθεν
 (οἷον ὁ μὲν χαλκὸς καὶ ὁ χρυσοὺς πρὸς ὕδωρ, τὰ δ' ὅσα
 καὶ ξύλα πρὸς γῆν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὅτιον)
 αἰετα τὴν φύσιν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν. 9. Διό-
 περ οἱ μὲν γῆν, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δ' αἶρα φασὶν, οἱ δὲ
 ὕδωρ, οἱ δὲ ἕνα τούτων, οἱ δὲ πάντα ταῦτα τὴν φύ-

σιν εἶναι τὴν τῶν ὄντων. Ὁ γὰρ τις αὐτῶν ἐπιλαβὼν
 τοιοῦτον, εἴτε ἐκ, εἴτε πλεον, τοῦτο καὶ τοσαῦτα φα-
 σιν εἶναι τῆς ἀπασαν οὐσίαν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα πά-
 θη τούτων, καὶ ἔξαις, καὶ διαθέσεις. 10. Καὶ τού-
 των μὲν ὅτιον εἶναι αἰδίων· οὐ γὰρ εἶναι μεταβολὴν
 αὐτοῖς ἐξ ἑαυτῶν. Τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι καὶ φθαί-
 ρεσθαι ἀπειράκις. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον ἡ φύσις αὐ-
 τῷ λέγεται, ἡ πρώτη ἐκαστῇ ὑποκειμένη ὕλη τῶν ἐχόν-
 των ἐν ἑαυτοῖς κινήσεως ἀρχὴν καὶ μεταβολῆς. Ἄλλον
 δὲ τρόπον, ἡ μορφή καὶ τὸ εἶδος τὸ κατὰ τὸν λόγον.
 11. Ὡς περ γὰρ τέχνη λέγεται, τὸ κατὰ τέχνην, καὶ
 τὸ τεχνικόν· οὕτω καὶ φύσις τὸ κατὰ φύσιν λέγεται,
 καὶ τὸ φυσικόν. Οὔτε δὲ ἐκείνῳ πως φαῖμεν ἂν ἔχειν
 κατὰ τέχνην οὐδὲν, εἰ δυνάμει μόνον ἐστὶ κλίνη, μή-
 πω δὲ ἔχει τὸ εἶδος τῆς κλίνης, οὐδ' εἶναι τέχνην·
 οὔτε ἐν τοῖς φύσει ἀνισταμένοις. Τὸ γὰρ δυνάμει
 σαρξ ἢ ὅσποιν, οὐδ' ἔχει κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, πρὶν
 ἂν λάβῃ τὸ εἶδος τὸ κατὰ τὸν λόγον, ὃ ὀριζόμενοι λέ-
 γομεν τί ἐστὶ σαρξ, ἢ ὅσποιν· οὔτε φύσει ἐστὶν.
 12. Ὡς τε ἄλλον τρόπον ἡ φύσις ἂν εἴη τῶν ἐχόντων
 ἐν ἑαυτοῖς κινήσεως ἀρχὴν ἡ μορφή, καὶ τὸ εἶδος, οὐ
 χωριστὸν ὄν, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸν λόγον. Τὰ δ' ἐκ τού-
 των, φύσις μὲν οὐκ ἔστι, φύσει δὲ· οἷον ὁ ἄνθρωπος.
 Καὶ μᾶλλον φύσις αὕτη τῆς ὕλης· ἐκαστον γὰρ τότε
 λέγεται, ὅταν ἐνταλαχείᾳ ἢ μᾶλλον, ἢ ὅταν δυνάμει.
 13. Ἐτι γίνεταί ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐ
 κλίνη ἐκ κλίνης· διὸ καὶ φασιν οὐ τὸ σχῆμα εἶναι
 τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸ δύλον, ὅτι γίνοισ' ἂν, εἰ βλαστᾷ-
 νει, οὐ κλίνη, ἀλλὰ ξύλον. Εἰ δ' ἄρα τοῦτο τέχνη,
 καὶ ἡ μορφή φύσις· γίνεταί γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἄν-

θεωκος. 14. Ἐτι δ' ἡ φύσις ἡ λεγομένη ὡς γένεσις, ὁδὸς ἐστὶν εἰς φύσιν. Οὐ γὰρ ὡσπερ ἡ ἰατρικὸς λέγεται, οὐκ εἰς ἰατρικὴν ὁδὸς, ἀλλ' εἰς ὑγίειαν· ἀνάγκη μὲν γὰρ ἀπὸ ἰατρικῆς, οὐκ εἰς ἰατρικὴν εἶναι τὴν ἰατρικὴν. Οὐχ οὕτω δ' ἡ φύσις ἔχει πρὸς τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὸ φνόμενον, ἐκ τινὸς εἰς τι ἔρχεται, ἢ φύεται. Εἰς τί οὖν φύεται; οὐχὶ [εἰς τὸ] ἐξ οὗ, ἀλλ' εἰς τὸ ὅ. 15. Ἡ ἄρα μορφή, φύσις. Ἡ δὲ γε μορφή καὶ ἡ φύσις διχῶς λέγεται· καὶ γὰρ ἡ στέρεσις εἰδὸς πως ἐστίν. Εἰ δὲ ἐστὶν ἡ στέρεσις καὶ ἐναντίον τι περὶ τὴν ἀπλὴν γένεσιν, ἢ μὴ ἐστὶν, ὕστερον ἐπισκεπτόμενον.

CAPUT II.

Ἐπὶ δὲ διωρίσται, ποσαχῶς ἡ φύσις λέγεται, μετὰ τοῦτο θεωρητέον, τίτι διαφέρει ὁ μαθηματικὸς τοῦ φυσικοῦ· καὶ γὰρ ἐπίπεδα καὶ στερεὰ ἔχει τὰ φυσικὰ σώματα, καὶ μήκη, καὶ στιγμὰς, περὶ ὧν σκοπεῖ ὁ μαθηματικὸς. 2. Ἐτι δ', εἰ ἡ ἀστρολογία ἑτέρα ἢ μέρος τῆς φυσικῆς· εἰ γὰρ τοῦ φυσικοῦ τὸ τί ἐστὶν ἥλιος ἢ σελήνη εἰδέναι, τῶν δὲ συμβεβηκότων κατ' αὐτὰ μηδὲν, ἄτοπον· ἄλλως τε καὶ ὅτι φαίνονται λέγοντες οἱ περὶ φύσεως, καὶ περὶ σχήματος σελήνης καὶ ἡλίου· καὶ δὴ καὶ πότερον σφαιροειδὴς ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος, ἢ οὐ. 3. Περὶ τούτων μὲν οὐκ πραγματεύεται καὶ ὁ μαθηματικὸς, ἀλλ' οὐχ ἡ φυσικοῦ σώματος πύρας ἕκαστον· οὐδὲ τὰ συμβεβηκότα θεωρεῖ, ἢ τοιούτοις οὗσι συμβέβηκε. Διὸ καὶ χωρίζει· χωριστὰ γὰρ τῇ νοήσει, κινήσει ἔστι. Καὶ οὐδὲν διαφέρει, οὐδὲ γίνεται ψεῦδος χωρίζοντων. 4. Λανθάνουσι δὲ τοῦτο ποιοῦντες καὶ οἱ τὰς ἰδέας λέγοντες. Τὰ γὰρ φυσικὰ χωρίζουσιν, ἥττον ὅντα χωριστὰ τῶν μαθη-

ματικῶν. Γίγνωιτο δ' ἂν τοῦτο δῆλον, εἴ τις ἐκατέρωθεν
 πειρώτο λέγειν τοὺς ὅρους, καὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμ-
 βεβηκότων· τὸ μὲν γὰρ περιττὸν ἔσται καὶ τὸ ἄρτιον,
 καὶ τὸ εὐθύ καὶ τὸ καμπύλον. Ἔτι δὲ καὶ ἀριθμὸς,
 καὶ γραμμὴ, καὶ σχῆμα ἄνευ κινήσεως· σὰρξ δὲ καὶ
 ὅστων καὶ ἄνθρωπος, οὐκ ἐστὶ· ἀλλὰ ταῦτα ὥσπερ
 εἰς σιμὴν, ἀλλ' οὐχ ὥς τὸ καμπύλον λέγεται. 5. Δη-
 λοῦν δὲ καὶ τὰ φυσικώτερα τῶν μαθημάτων, οἷον ὀπτι-
 κή, καὶ ἁρμονικὴ, καὶ ἀστρολογία· ἀνάπαλιν γὰρ
 τρόπον τινὰ ἔχουσι τῇ γεωμετρίᾳ. Ἀλλὰ ἡ μὲν γεω-
 μετρία περὶ γραμμῆς φυσικῆς σκοπεῖ· ἀλλ' οὐχ ἡ
 φυσικῆ· ἡ δ' ὀπτική, μαθηματικὴν μὲν γραμμὴν,
 ἀλλ' οὐχ ἡ μαθηματικὴν, ἀλλ' ἡ φυσικὴν. 6. Ἐπειδὴ
 δὲ ἡ φύσις διχῶς, τό τε εἶδος καὶ ἡ ὕλη, ὥς ἂν εἰ περὶ
 αἰμότητος τί ἐστὶ σκοποῖμεν, οὕτω θεωρητέον. Ὡς
 οὐτ' ἄνευ ὕλης τὰ τοιαῦτα, οὕτε κατὰ τὴν ὕλην. Καὶ
 γὰρ δὴ καὶ περὶ τούτου διχῶς ἀπορήσειεν ἂν τις, ἐπεὶ
 δύο αἱ φύσεις, περὶ ποτέρας τοῦ φυσικοῦ, ἡ περὶ τοῦ
 ἐξ ἀμφοῖν· ἀλλ' εἰ περὶ τοῦ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ περὶ ἐκα-
 τέρας. 7. Πότερον οὖν τῆς αὐτῆς, ἢ ἄλλης, ἐκατέ-
 ραν γνωρίζειν; εἰς μὲν γὰρ τοὺς ἀρχαίους ἀποβλέ-
 ψαντι δόξειεν ἂν εἶναι τῆς ὕλης· ἐπὶ μικρὸν γὰρ τι
 μέρος Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος τοῦ εἶδους καὶ
 τοῦ τί ἦν εἶναι ἠψαντο. Εἰ δὲ ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν
 φύσιν, τῆς δὲ αὐτῆς ἐπιστήμης εἰδέναι τὸ εἶδος καὶ
 τὴν ὕλην μέχρι του· (οἷον ἱατροῦ ὑγίειαν, καὶ χολήν,
 καὶ φλέγμα, ἐν οἷς ἡ ὑγίεια· ὁμοίως δὲ καὶ οἰκοδόμου,
 τό τε εἶδος τῆς οἰκίας, καὶ τὴν ὕλην, ὅτι πλίνθοι, καὶ
 ξύλα· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων) καὶ τῆς φυσι-
 κῆς ἂν εἴη τὸ γνωρίζειν ἀμφοτέρας τὰς φύσεις. Ἔτι

τὸ οὐ ἔνεκα, καὶ τὸ τέλος, τῆς αὐτῆς, καὶ ὅσα τούτων ἔνεκα. 8. Ἡ δὲ φύσις τὸ τέλος, καὶ οὐ ἔνεκα. Ὡν γὰρ συνεχούς τῆς κινήσεως οὔσης, ἔστι τέλος τι τῆς κινήσεως, τοῦτο ἔσχατον καὶ τὸ οὐ ἔνεκα· διὸ καὶ ὁ ποιητὴς γελοίως προήχθη εἰπεῖν,

ἔχει τελευτήν, ἧς περ οὐνεκ' ἐγένετο·

βούλεται γὰρ οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον, τέλος, ἀλλὰ τὸ βέλτιστον. 9. Ἐπεὶ δὲ ποιοῦσιν αἱ τέχναι τὴν ὕλην, αἱ μὲν ἀπλῶς, αἱ δὲ εὐεργόν· καὶ χρωμέθαι ὡς ἡμῶν ἔνεκα πάντων ὑπαρχόντων (ἐσμέν γάρ πως καὶ ἡμεῖς τέλος· διχῶς γὰρ τὸ οὐ ἔνεκα· εἴρηται δὲ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας·) 10. δύο δὲ αἱ ἄρχουσαι τῆς ὕλης καὶ γνωρίζουσαι τέχναι, ἥτε χρωμένη, καὶ τῆς ποιητικῆς ἢ ἀρχιτεκτονικῆς. Διὸ καὶ ἡ χρωμένη, ἀρχιτεκτονικῆς πῶς· διαφέρει δὲ, ἥ ἢ μὲν τοῦ εἶδους γνωριστική, ἢ ἀρχιτεκτονικῆ· ἡ δὲ, ὡς ποιητικῆς τῆς ὕλης. Ὁ μὲν γὰρ κυβερνήτης ποιὸν τι τὸ εἶδος τοῦ πηδαλίου γνωρίζει καὶ ἐπιτάττει· ὁ δ', ἐκ ποίου ξύλου καὶ ποίων κινήσεων ἔσται. Ἐν μὲν οὖν τοῖς κατὰ τέχνην, ἡμεῖς ποιοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ ἔργου ἔνεκα· ἐν δὲ τοῖς φυσικοῖς ὑπάρχει οὔσα. 11. Ἔτι, τῶν πρὸς τι ἢ ὕλη· ἄλλω γὰρ εἶδει ἄλλη ὕλη. Μέχρι δὲ πόσου τὸν φυσικὸν δεῖ εἰδέναι τὸ εἶδος καὶ τὸ τί ἐστιν; ἢ ὥςπερ τὸν ἱατρὸν νεῦρον, ἢ χαλκίαν χαλκόν, μέχρι του; τινὸς γὰρ ἔνεκα ἕκαστον· καὶ περὶ ταῦτα ἃ ἐστὶ χωριστὰ μὲν εἶδει, ἐν ὕλῃ δὲ· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ, καὶ ἥλιος. Πῶς δὲ ἔχει τὸ χωριστὸν, καὶ τι ἐστὶ, φιλοσοφίας τῆς πρώτης διορίσαι ἔργον.

CAPUT III.

Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐπισκεπτέον περὶ τῶν αἰ-

τίαν, ποῖά τε καὶ πόσα τὸν ἀριθμὸν ἔστιν. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ εἰδέναι χάριν τὰ φυσικὰ ἢ πραγματεία, εἰδέναι δὲ οὐ πρότερον οἰόμεθα ἕκαστον, πρὶν ἂν λάβωμεν τὸ διὰ τί περὶ ἕκαστον (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λαβεῖν τὴν πρώτην αἰτίαν) δηλοῦναι καὶ ἡμῖν τοῦτο πεινητός καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ περὶ πάσης τῆς φυσικῆς μεταβολῆς· ὅπως εἰδότες αὐτῶν τὰς ἀρχάς, ἀνάγειν εἰς αὐτὰς πειρώμεθα τῶν ζητουμένων ἕκαστον. 2. Ἐνα μὲν οὖν τρόπος αἰτίου λέγεται, τὸ ἐξ οὗ γίνεται τι ἐνυπάρχοντος, οἷον ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος, καὶ ὁ ἀργυρὸς τῆς φιάλης, καὶ τὰ τούτων γένη· ἄλλον δὲ, τὸ εἶδος καὶ τὸ παράδειγμα (τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι), καὶ τὰ τούτων γένη· οἷον τοῦ διὰ πασῶν τὰ δύο πρὸς ἓν, καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς, καὶ τὰ μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ. 3. Ἐπὶ, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἢ πρώτη, ἢ τῆς ἡρεμύσεως, οἷον ὁ βουλευσας αἰτίας, καὶ ὁ πατήρ τοῦ τέκνου, καὶ ὅλως τὸ ποιεῖν τοῦ ποιουμένου, καὶ τὸ μεταβάλλον τοῦ μεταβαλλομένου. Ἐτι, ὡς τὸ τέλος· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα· οἷον τοῦ περιπατεῖν ἡ ὑγίεια· διὰ τί γὰρ περιπατεῖ; φασὲν, ἵνα ὑγιαίνη· καὶ εἰπόντες οὕτως, οἰόμεθα ἀπαρθεῖναι τὸ αἷτιον καὶ ὅσα δὴ κινήσαντος ἄλλου μεταξὺ γίνεσθαι τοῦ τέλους, οἷον τῆς ὑγείας ἡ ἰσχυροσύνη, ἢ ἡ κάθαρσις, ἢ τὰ φάρμακα, ἢ τὰ ὄργανα· πάντα γὰρ καὶ αὐτὰ τοῦ τέλους ἕνεκά ἐστι· διαφέρει δὲ ἀλλήλων, ὥς ὄντα, τὰ μὲν ἔργα, τὰ δὲ ὄργανα. 4. Τὰ μὲν οὖν αἰτία σχεδὸν τοσανταχῶς λέγεται. Συμβαίνει δὲ πολλαχῶς λεγομένων τῶν αἰτίων καὶ πολλὰ τοῦ αὐτοῦ αἰτία εἶναι, οὐ κατὰ συμβεβηκός· οἷον τοῦ ἀνδριάντος, καὶ

ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ, καὶ ὁ χαλκός, οὐ κατ' ἑτερόν
 η, ἀλλ' ἢ ἀνδριάς· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ
 τὸ μὲν ὡς ὕλη, τὸ δ' ὡς ὅθεν ἡ κίνησις. Ἰστέα δὲ τι-
 νὰ καὶ ἀλλήλων αἷτια, οἷον τὸ πονεῖν αἷτιον τῆς εὐθ-
 ρίας, καὶ αὕτη τοῦ πονεῖν, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον·
 ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς τέλος, τὸ δὲ ὡς ἀρχὴ κινήσεως. ἔτι
 δὲ, τὸ αὐτὸ τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἷτιον. Ὁ γὰρ παρὸν
 αἷτιον τοῦδε, τοῦτο καὶ ἀπὸρ αἰτιώμεθα ἐνίοτε τοῦ
 ἐναντίου· οἷον τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυβερνήτου, τῆς
 τοῦ πλοίου ἀνατροπῆς, οὗ ἦν ἡ παρουσία αἷτια τῆς
 σωτηρίας. 5. Ἀπαντα δὲ τὰ νῦν εἰρημένα αἷτια εἰς
 ἑξήκοντα τρόπους πίπτει τοὺς φανερωτάτους· (τὰ
 μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν, καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευ-
 οσιῶν, καὶ τὸ πῦρ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωμάτων, καὶ
 τὰ μέρη τοῦ ὅλου, καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσμα-
 τος, ὡς τὸ ἐξ οὗ αἷτιά ἐστι·) τούτων δὲ, τὰ μὲν ὡς τὸ
 ὑποκείμενον, οἷον τὰ μέρη· τὰ δὲ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι,
 τό τε ὅλον, καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ τὸ εἶδος· τὸ δὲ σπέρ-
 μα, καὶ ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ βουλευσας, καὶ ὅπως τὸ ποι-
 οῦν, πάντα ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς, ἡ στάσις,
 ἡ κινήσεως· τὰ δὲ ὡς τὸ τέλος, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῶν
 ἄλλων· (τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα, βέλτιστον, καὶ τέλος τῶν
 ἄλλων ἐθέλει εἶναι. Διαφερέτω δὲ μηδὲν, πᾶντὸ εἰπεῖν
 ἀγαθόν, ἢ φαινόμενον ἀγαθόν.) 6. Τὰ μὲν οὖν αἷ-
 τια τοιαῦτα καὶ ποσαῦτά ἐστι τῷ εἶδει· τρόποι δὲ
 τῶν αἰτίων, ἀριθμῷ μὲν εἰσὶ πολλοὶ, συγκεφαλαιου-
 μενοὶ δὲ καὶ οὕτω ἐλάττους· λέγεται γὰρ αἷτια πολ-
 ιαχῶς, καὶ αὐτῶν τῶν ὁμοειδῶν, προτέρως καὶ ὑστέ-
 ρως ἄλλου ἄλλο· οἷον ὑγείας ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ τεχνί-
 τής· καὶ τοῦ διὰ πασῶν, τὸ διπλάσιον, καὶ ὁ ἀρι-

Θμός, καὶ ἀεὶ τὰ περιέχοντα πρὸς τὰ καθ' ἕκαστον.
 7. Ἔτι δ', ὡς τὸ συμβεβηκός, καὶ τὰ τούτων γένη·
 οἷον ἀνδριάντος ἄλλως Πολύκλειτος, καὶ ἄλλως ἀν-
 δριαντοποιός, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνδριαντοποιῷ τὸ
 Πολυκλείτω εἶναι. Καὶ τὰ περιέχοντα δὲ τὸ συμβε-
 βηκός, οἷον εἰ ὁ ἄνθρωπος αἷτιος εἴη τοῦ ἀνδριάν-
 τος, ἢ ὅλως τὸ ζῶον. Ἔστι δὲ καὶ τῶν συμβεβηκό-
 των ἄλλα ἄλλων πορρώτερον καὶ ἐγγύτερον, οἷον εἰ ὁ
 λευκός, καὶ ὁ μουσικός αἷτιος λέγοιτο τοῦ ἀνδριάν-
 τος. 8. Παρὰ πάντα δὲ καὶ τὰ οἰκείως λεγόμενα,
 καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκός, τὰ μὲν ὡς θυνάμενα λέγε-
 ται, τὰ δὲ ὡς ἐνεργοῦντα· οἷον τοῦ οἰκοδομεῖσθαι
 οἰκίαν ὁ οἰκοδόμος, ἢ ὁ οἰκοδομῶν οἰκοδόμος. 9. Ὁ-
 μοίως δὲ λεχθήσεται καὶ ἐφ' ὧν αἷτια τὰ αἷτια τοῖς
 εἰρημένοις· οἷον τουδὶ τοῦ ἀνδριάντος, ἢ ἀνδριάντος,
 ἢ καὶ ὅλως εἰκόνας, καὶ χαλκοῦ τοῦδε, ἢ χαλκοῦ, ἢ
 ὅλως ὕλης· καὶ ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ὡσαύτως.
 10. Ἔτι δὲ συμπλεκόμενα καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα λεχθή-
 σεται, οἷον οὐ Πολύκλειτος, οὐδὲ ἀνδριαντοποιός,
 ἀλλὰ Πολύκλειτος ἀνδριαντοποιός. Ἀλλ' ὅμως ἅπαν-
 τα ταῦτά ἐστι, τὸ μὲν πλῆθος ἔξ, λεγόμενα δὲ διχῶς.
 Ἡ γὰρ ὡς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ ὡς τὸ γένος· ἢ ὡς τὸ
 κατὰ συμβεβηκός, ἢ ὡς τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος·
 ἢ ὡς συμπλεκόμενα ταῦτα, ἢ ὡς ἀπλῶς λεγόμενα·
 πάντα δὲ ἢ ἐνεργοῦντα, ἢ κατὰ δύναμιν. 11. Δια-
 φέρει δὲ τοσοῦτον, ὅτι τὰ μὲν ἐνεργοῦντα, καὶ τὰ καθ'
 ἕκαστον, ἅμα ἐστὶ καὶ οὐκ ἔστι, καὶ ὧν αἷτια· οἷον
 ὅδε ὁ ἰατρεύων τῇδε τῷ ὑγιαζομένῳ, καὶ ὅδε ὁ οἰκο-
 δομῶν τῇδε τῷ οἰκοδομουμένῳ. Τὰ δὲ κατὰ δύνα-
 μιν, οὐκ αἷ· φθίρεται γὰρ οὐχ ἅμα ἡ οἰκία καὶ ὁ

οικοδόμος. 12. Δεῖ δὲ αἰεὶ τὸ αἷτιον ἑκάστου τὸ ἀκρότατον ζητεῖν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οἷον ἄνθρωπος οἰκοδομεῖ, ὅτι οἰκοδόμος· ὁ δ' οἰκοδόμος, κατὰ τὴν οἰκοδομικήν. Τοῦτο τοίνυν πρότερον τὸ αἷτιον, καὶ οὕτως ἐπὶ πάντων. Ἔτι, τὰ μὲν γένη τῶν γενῶν, τὰ δὲ καθ' ἑκάστα τῶν καθ' ἑκάστα, οἷον ἀνδριαντοποιὸς μὲν ἀνδριάντος, ὁδὶ δὲ τουδί· καὶ τὰς μὲν δυνάμεις τῶν δυνατῶν, τὰ δὲ ἐνεργοῦντα πρὸς τὰ ἐνεργούμενα. 13. Ὅσα μὲν οὖν τὰ αἷτια, καὶ ὃν τρόπον αἷτια, ἔστω ἡμῖν διωρισμένα ἱκανῶς.

CAPUT IV.

Λέγεται δὲ καὶ ἡ τύχη καὶ τὸ αὐτόματον τῶν αἰτιῶν· καὶ πολλὰ καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι διὰ τύχην, καὶ διὰ τὸ αὐτόματον. Τίνα οὖν τρόπον ἐν τούτοις ἐστὶ τοῖς αἰτίοις ἡ τύχη, καὶ τὸ αὐτόματον· καὶ πρότερον τὸ αὐτὸ ἡ τύχη, καὶ τὸ αὐτόματον, ἢ ἕτερον, καὶ ὅλως τί ἐστὶν ἡ τύχη, καὶ τὸ αὐτόματον, ἐπισκεπτέον. 2. Ἐνιοὶ γὰρ καὶ εἰ ἐστὶν ἢ μὴ, ἀποροῦσιν· οὐδὲν γὰρ γίνεσθαι ἀπὸ τύχης φασίν, ἀλλὰ πάντων εἶναι τι αἷτιον ὁρισμένον, ὅσα λέγομεν ἀπὸ ταῦτομάτου γίνεσθαι, ἢ τύχης· οἷον τοῦ ἐλθεῖν ἀπὸ τύχης εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ καταλαβεῖν, ὃν ἐβούλετο μὲν, οὐκ ὤετο δὲ, αἷτιον τὸ βούλεσθαι ἐλθόντα ἀγοράσαι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀπὸ τύχης λεγομένων, αἰεὶ τι εἶναι λαβεῖν τὸ αἷτιον, ἀλλ' οὐ τύχην. 3. Ἐπεὶ εἴ γέ τι ἦν ἡ τύχη, ἄτοπον ἂν φανείη ὡς ἀληθῶς· καὶ ἀπορήσειεν ἂν τις, διὰ τί ποτε οὐθαῖς τῶν ἀρχαίων σοφῶν τὰ αἷτια περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς λέγων, περὶ τύχης οὐδὲν διώρισεν· ἀλλ' ὡς ἔοικεν, οὐδὲν ὥροντο οὐδ' ἐκεῖνοι εἶναι ἀπὸ τύχης. Ἀλλὰ

ARIST. PHYS. AUC.

C

καὶ τοῦτο θαυμαστόν. 4. Πολλὰ γὰρ καὶ γίνεσθαι καὶ ἔστιν ἀπὸ τύχης καὶ ἀπὸ ταῦτομάτου· ἃ οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι ἔστιν ἐπενεγκεῖν ἕκαστον ἐπὶ τι αἰτίαι τῶν γινομένων, καθάπερ ὁ παλαιὸς λόγος εἶπεν, ἐναντιοῦν τὴν τύχην· ὁμῶς τούτων τὰ μὲν εἶναι φασί, πάντες ἀπὸ τύχης, τὰ δ' οὐκ ἀπὸ τύχης. 5. Διὶ καὶ ἀμωσγέπως ἦν ποιητέον αὐτοῖς μνείαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνων γέ τι ᾔοντο εἶναι τὴν τύχην, οἷον φιλίαν, ἢ νεῖκος, ἢ πῦρ, ἢ νοῦν, ἢ ἄλλο γέ τι τῶν τοιούτων. Ἀτοπον οὖν εἶτε μὴ ὑπελάμβανον εἶναι, εἶτε οἰόμενοι παρέλειπον, καὶ ταῦτ' ἐνίοτε χρώμενοι· ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, οὐκ αἰεὶ τὸν αἶρα ἀποκρίνεσθαι ἀνωτάτω φησὶν, ἀλλ' ὅπως ἂν τύχη. Λέγει γοῦν ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ·

Ὡς οὕτω συνέκυρσε θεῶν τότε, πολλάκι δ' ἄλλως, καὶ τὰ μόρια τῶν ζώων ἀπὸ τύχης γενέσθαι τὰ πλεῖστα φησὶν. 6. Εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦδε, καὶ τῶν κοσμικῶν πάντων αἰτιῶνται τὸ αὐτόματον· ἀπὸ ταῦτομάτου γὰρ γίνεσθαι φασὶ τὴν δίνην καὶ τὴν κίνησιν, τὴν διακρίνασαν καὶ καταστήσασαν εἰς ταύτην τὴν τάξιν τὸ πᾶν. 7. Καὶ μάλα τοῦτό γε αὐτὸ θαυμάσαι ἄξιον, λέγοντας, τὰ μὲν ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀπὸ τύχης μήτε εἶναι μήτε γίνεσθαι, ἀλλ' ἤτοι φύσιν, ἢ νοῦν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον εἶναι τὸ αἶτιον (οὐ γὰρ ὁ, τι ἔτυχεν, ἐκ τοῦ σπέρματος ἑκάστου γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ τοιουδὲ ἐλαία, ἐκ δὲ τοῦ τοιουδὲ ἄνθρωπος) τὸν δὲ οὐρανὸν καὶ τὰ θειότερα τῶν φανερῶν, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γενέσθαι· τοιαύτην δὲ αἰτίαν μηδεμίαν εἶναι, οἷαν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. 8. Καίτοι γε εἰ οὕτως ἔχει, τοῦτό γε αὐτὸ ἄξιον ἐπι-

στάσεως· καὶ καλῶς ἔχει λεχθῆναι τι περὶ αὐτοῦ
 τούτου· πρὸς γὰρ τῷ καὶ ἄλλως ἄτοπον εἶναι τὸ λε-
 γόμενον, ἔτι ἄτοπώτερον τὸ λέγειν ταῦτα, ὁρῶντας
 ἐν μὲν τῷ οὐρανῷ οὐδὲν ἀπὸ ταυτομάτου γιγνόμενον,
 ἐν δὲ τοῖς οὐκ ἀπὸ τύχης πολλὰ συμβαίνοντα ἀπὸ
 τύχης. Καίτοι εἰκός γε ἦν τὸνναντίον γενέσθαι. 9. Εἰ-
 σὶ δὲ τινες, οἷς δοκεῖ εἶναι μὲν αἰτία ἡ τύχη, ἄδηλος
 δὲ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, ὡς θεῖόν τι οὐσα καὶ δαιμο-
 νιώτερον. Ὡς τε σκεπτόμενον, καὶ τί ἐκάτερον, καὶ εἰ ταυ-
 τὸν ἢ ἕτερον, τότε αὐτόματον καὶ ἡ τύχη, καὶ πῶς
 εἰς τὰ διωρισμένα αἰτία ἐμπίπτουσι.

CAPUT V.

Πρῶτον μὲν οὖν, ἐπειδὴ ὁρῶμεν τὰ μὲν αἰεὶ ὡσαύ-
 τως γινόμενα, τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺν, φανερόν ὅτι οὐ-
 δετέρου τούτων αἰτία ἡ τύχη λέγεται, οὐδὲ τὸ ἀπὸ
 τύχης, οὔτε τῶν ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰεὶ, οὔτε τοῦ ὡς ἐπὶ
 τὸ πολὺν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐστὶ τινα, ἃ γίγνεται καὶ παρὰ
 ταῦτα, καὶ πάντες ταῦτά φασιν εἶναι ἀπὸ τύχης, φα-
 νερόν ὅτι ἐστὶ τι ἡ τύχη καὶ τὸ αὐτόματον· τάτε γὰρ
 τοιαῦτα ἀπὸ τύχης, καὶ τὰ ἀπὸ τύχης τοιαῦτα ὄντα
 ἴσμεν. 2. Τῶν δὲ γινομένων τὰ μὲν ἕνεκά του γίγνε-
 ται, τὰ δ' οὐ· τούτων δὲ τὰ μὲν κατὰ προαίρεσιν,
 τὰ δ' οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἄμφω δ' ἐν τοῖς ἕνεκά του·
 ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ἐν τοῖς παρὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ
 τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺν, ἔστιν ἕνια, περὶ ἃ ἐνδέχεται ὑπάρ-
 χειν τὸ ἕνεκά του· ἔστι δὲ ἕνεκά του, ὅσα τε ἀπὸ δια-
 νοίας ἂνπραχθεῖν, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως. 3. Τὰ δὲ
 τοιαῦτα ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης
 φασὶν εἶναι· ὥσπερ γὰρ καὶ ὃν ἐστὶ τὸ μὲν καθ' αὐ-
 τὸ, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, οὕτω καὶ αἰτίον ἐνδέχεται

εἶναι· οἷον αἰκίας, καθ' αὐτὸ μὲν αἴτιον τὸ οἰκοδο-
 μικόν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ λευκόν ἢ τὸ μουσικόν.
 Τὸ μὲν οὖν καθ' αὐτὸ αἴτιον, ὠρισμένον· τὰ δὲ κα-
 τὰ συμβεβηκὸς, ἀόριστον· ἅπειρα γὰρ ἂν τῷ ἐνὶ
 συμβαίῃ. Καθάπερ οὖν ἐλήχθη, ὅταν ἐν ταῖς ἔνεκά
 του γιγνομένοις ταῦτο γένηται, τότε λέγεται ἀπὸ παύ-
 τομάτου καὶ ἀπὸ τύχης. 4. Αὐτὴν δὲ πρὸς ἄλληλα
 τὴν διαφορὰν ταύτων ὕστατον διοριστέον. Νῦν δὲ
 ταῦτο ἔστω φανερόν, ὅτι ἄμφω ἐν ταῖς ἔνεκά του
 εἰσὶν· οἷον ἔνεκα τοῦ ἀπολαβεῖν τὸ ἀργύριον, ἤλθειν
 ἂν κομισόμενος τὸν ἔρανον, εἰ ᾗδεν. Ἦλθε δὲ αὐ-
 τούτου ἔνεκα, ἀλλὰ συνάβη ἐλθεῖν, καὶ ποιῆσαι τοῦ-
 τα, τοῦ κομίσασθαι ἔνεκα· τοῦτο δὲ οὐκ ἐπὶ τὸ
 πολὺ φοιτῶν εἰς τὸ χωρίον, οὔτε ἐξ ἀνάγκης. Ἔστι δὲ
 τὸ τέλος ἢ κομιδὴ, οὐ τῶν ἐν αὐτῷ αἰτίων, ἀλλὰ τῶν
 προαιρετῶν καὶ ἀπὸ διανοίας· καὶ λέγεται γὰρ τότε
 ἀπὸ τύχης ἐλθεῖν. Εἰ δὲ προελόμενος, καὶ τούτου
 ἔνεκα, ἢ ἀεὶ φοιτῶν, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κομιζόμενος,
 οὐκ ἀπὸ τύχης. 5. Ἄλλοι ἄρα ὅτι ἡ τύχη αἰτία κα-
 τὰ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς [ἐπ' ἑλαττοῦ] κατὰ προαίρε-
 σιν, τοῦ ἔνεκά του· διαπερὶ τὸ αὐτὸ διάνοια καὶ τύ-
 χη· ἡ γὰρ προαίρεσις οὐκ ἄνευ διανοίας. 6. Ἀόρι-
 στα μὲν οὖν τὰ αἰτία ἀνάγκη εἶναι, ἀφ' ὧν ἂν γένοι-
 το τὸ ἀπὸ τύχης. Ὅθεν δοκεῖ ἡ τύχη τοῦ ἀορίστου
 εἶναι, καὶ ἀδηλός ἀνθρώπῳ· καὶ ἔστιν ὡς οὐδὲν ἀπὸ
 τύχης δοξεῖεν ἂν γίγνεσθαι. Πάντα γὰρ ταῦτα ἀφ-
 θῶς λέγεται, ὅτι εὐλόγως. Ἔστι μὲν γὰρ ὡς γίνεται
 ἀπὸ τύχης· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ γίγνεται. 7. Καὶ
 ἔστιν αἴτιον ὡς συμβεβηκὸς, ἢ τύχη· ὡς δ' ἀπλῶς,
 οὐδενός. Οἷον οἰκίας, οἰκοδόμος μὲν αἴτιος, κατὰ

πρᾶξις. 2. Διὸ καὶ ἀνάγκη περὶ τὰ πρακτὰ εἶναι
 τὴν τύχην. Σημεῖον δὲ, ὅτι δοκεῖ ἦτοι ταῦτόν εἶναι
 τῇ εὐδαιμονίᾳ [ἢ εὐτυχίᾳ], ἢ ἐγγύς· ἢ δ' εὐδαιμο-
 νία, πρᾶξις τις· εὐπραξία γάρ· ὥσθ' ὅσοις μὴ ἐνδέ-
 χεται πρᾶξαι, οὐδὲ τὸ ἀπὸ τύχης τι ποιῆσαι. 3. Καὶ
 διὰ τοῦτο οὔτε ἄψυχον οὐθέν, οὔτε θηρίον, οὔτε
 παιδίον οὐθέν ποιεῖ ἀπὸ τύχης, ὅτι οὐκ ἔχει προαι-
 ρεσιν· οὐδ' εὐτυχία οὐδὲ ἀτυχία ὑπάρχει τούτοις, εἰ
 μὴ καθ' ὁμοιότητα· ὥσπερ ἔφη Πρωταρχος, εὐτυ-
 χεῖς εἶναι τοὺς λίθους, ἐξ ὧν οἱ βωμοὶ, ὅτι τιμῶνται,
 οἱ δὲ ὁμόζυγες αὐτῶν καταπατοῦνται. Τὸ δὲ πάσχειν
 ἀπὸ τύχης, ὑπάρχει πῶς καὶ τούτοις, ὅταν ὁ πράττων
 τι περὶ αὐτὰ, πράξῃ ἀπὸ τύχης· ἄλλως δὲ οὐκ ἔστι.
 4. Τὸ δὲ αὐτόματον καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, καὶ πολ-
 λοῖς τῶν ἀψύχων· οἷον ὁ ἵππος αὐτόματος, φάμεν,
 ἦλθεν, ὅτι ἐσώθη μὲν ἐλθὼν, οὐ τοῦ σωθῆναι δὲ ἔνε-
 κεν ἦλθε. Καὶ ὁ τρίπους αὐτόματος κατέπεσεν·
 ἔστη μὲν γὰρ τοῦ καθῆσθαι ἔνεκεν· ἀλλ' οὐ τοῦ κα-
 θῆσθαι ἔνεκεν κατέπεσεν. 5. Ὡστε φανερόν ὅτι ἐν
 τοῖς ἀπλῶς ἔνεκά του γινομένοις, ὅταν μὴ τοῦ συμ-
 βάντος ἔνεκα γένηται, οὐ ἔξω τὸ αἷτιον, τότε ἀπὸ
 τοῦ αὐτομάτου λέγομεν· ἀπὸ τύχης δὲ, τούτων ὅσα
 ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γίγνεται τῶν προαιρετῶν τοῖς ἔ-
 χουσι προαιρέσιν. 6. Σημεῖον δὲ τὸ μάτην, ὅτι λέ-
 γεται, ὅταν μὴ γένηται τὸ οὐ ἔνεκα, ἀλλ' ὁ ἐκείνου
 ἔνεκα. Οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξῃς ἔνεκά ἐστιν·
 εἰ δὲ μὴ ἐγένετο βαδίσαντι, μάτην ἔφαμεν βαδίσαι,
 καὶ ἡ βάδις ματαία, ὥς τοῦτο ὃν τὸ μάτην, τὸ πε-
 φνυκὸς ἄλλον ἔνεκα, ὅταν μὴ περαινῇ ἐκείνο οὐ ἔνεκα
 ἢν καὶ ἐπεφύκει. Ἐπεὶ εἴ τις λούσασθαι φαίη μάτην,

ὅτι οὐκ ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος, γελοῖος ἂν εἶη· οὐ γὰρ ἦν τοῦτο ἐκείνου ἕνεκα. 7. Οὕτω δὴ τὸ αὐτόματον κατὰ τὸ ὄνομα, ὅταν αὐτὸ μάτην γένηται· κατέπεσε γὰρ οὐ τοῦ πατάξαι ἕνεκα ὁ λίθος. Ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἄρα κατέπεσεν ὁ λίθος, ὅτι πέσοι ἂν ἀπὸ τινός, καὶ τοῦ πατάξαι ἕνεκα. 8. Μάλιστα δέ ἐστι χωριζόμενον τὸ ἀπὸ τύχης ἐν τοῖς φύσει γινομένοις· ὅταν γὰρ γένηται τι παρὰ φύσιν, τότε οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ ταῦτομάτου γιγνόμεναι φαμέν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἕτερον. Τοῦ μὲν γὰρ ἔξω τὸ αἷτιον, τοῦ δ' ἐντός. 9. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ αὐτόματον, καὶ τί ἡ τύχη, εἴρηται, καὶ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων. Τῶν δὲ τρόπων τῆς αἰτίας ἐν τοῖς ὅθιν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἐκάτερον αὐτῶν· ἡ γὰρ τῶν φύσει, ἡ τῶν ἀπὸ διανοίας, αἷτιον αἰεὶ ἐστίν· ἀλλὰ τούτων τὸ πληθὺς ἀόριστον. 10. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἷτια ὧν ἂν ἡ νοῦς γένοιτο αἷτιος, ἡ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἷτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν· οὐδὲν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶ πρότερον τῶν καθ' αὐτό· δηλὸν ὅτι οὐδὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς αἷτιον πρότερον τοῦ καθ' ἑαυτό. 11. Ὡς γὰρ ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη καὶ νοῦ καὶ φύσεως· ὥστε εἰ ὅτι μάλιστα τοῦ οὐρανοῦ αἷτιον τὸ αὐτόματον, ἀνάγκη πρότερον νοῦν αἷτιον καὶ φύσιν εἶναι καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ τοῦδε τοῦ παντός.

CAPUT VII.

Ὅτι δὲ ἐστὶν αἷτια, καὶ ὅτι ἐστὶ τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν ὅσα φαμέν, δηλὸν· τοσαῦτα γὰρ τὸν ἀριθμὸν, τὸ διὰ τί περιεῖληφεν· ἡ γὰρ εἰς τὸ τί ἐστὶν ἀνάγεται τὸ διὰ τί, ἔσχατον ἐν τοῖς ἀκινήτοις, οἷον ἐν τοῖς

μαθήμασιν· εἰς ὁρισμὸν γὰρ τοῦ εὐθέος, ἢ συμμέ-
 τρου, ἢ ἄλλου τινὸς ἀνάγεται ἔσχατον· 2. ἢ εἰς τὸ
 κινῆσαν πρῶτον· οἷον, διὰ τί ἐπολέμησαν; ὅτι ἐσύ-
 λησαν· ἢ τέλος ἕνεκα; ἢ ἄρξωσιν· ἢ ἐν τοῖς γινο-
 μένοις, ἢ ὕλη. Ὅτι μὲν οὖν τὰ αἰτία ταῦτα καὶ το-
 σαῦτα, φανερόν. 3. Ἐπεὶ δὲ αἰτίαι τέσσαρες, περὶ
 πασῶν τοῦ φυσικοῦ εἰδέναι· καὶ εἰς πάσας ἀνάγων
 τὸ διὰ τί, ἀποδώσει φυσικῶς, τὴν ὕλην, τὸ εἶδος, τὸ
 κινῆσαν, τὸ οὐ ἕνεκα. Ἐρχεται δὲ τὰ τρία εἰς τὸ ἐν
 πολλάκις· τὸ μὲν γὰρ τί ἐστι, καὶ τὸ οὐ ἕνεκα, ἐν
 ἐστι. Τὸ δὲ ὅθεν ἢ κίνησις πρῶτον, τῷ εἶδει ταῦτο
 τούτοις· ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. 4. Καὶ
 ὅλως ὅσα κινούμενα κινεῖ· ὅσα δὲ μὴ, οὐκ ἔτι φυσι-
 κῆς· οὐ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα κίνησιν, οὐδ' ἀρχὴν
 κινήσεως, κινεῖ, ἀλλ' ἀκίνητα ὄντα· διὸ τρεῖς αἱ
 πραγματεῖαι· ἡ μὲν, περὶ ἀκίνητον· ἡ δὲ, περὶ κι-
 νούμενον μὲν, ἀφθαρτον δέ· ἡ δὲ, περὶ τὰ φθαρτά.
 5. Ὡστε τὸ διὰ τί καὶ εἰς τὴν ὕλην ἀνάγοντι ἀποδί-
 δοται, καὶ εἰς τὸ τί ἐστι, καὶ εἰς τὸ πρῶτον κινῆσαν·
 περὶ γενέσεως γὰρ μάλιστα τούτων τὸν τρόπον τὰς
 αἰτίας σκοποῦσι, τί μετὰ τί γίνεσθαι, καὶ τί πρῶτον
 ἐποίησεν, ἢ τί ἔπαθε, καὶ οὕτως ἀεὶ τὸ ἐφεξῆς· (6. δετ-
 ταὶ δὲ ἀρχαὶ αἱ κινεῖσθαι φυσικῶς, ὣν ἡ ἑτέρα οὐ φυ-
 σική· οὐ γὰρ ἔχει κινήσεως ἀρχὴν ἐν ἑαυτῇ· τοιοῦτο
 δ' ἐστίν, εἴ τι κινεῖ μὴ κινούμενον· ὥσπερ τότε παν-
 τελῶς ἀκίνητον, καὶ τὸ πάντων πρῶτον·) 7. καὶ
 X τὸ τί ἐστι, καὶ ἡ μορφή· τέλος γὰρ, καὶ οὐ ἕνεκα·
 ὥστε ἐπεὶ ἡ φύσις ἕνεκά του, καὶ ταύτην εἰδέναι δεῖ.
 Καὶ πάντως ἀποδοτέον τὰ διὰ τί, οἷον ὅτι ἐκ τοῦδε
 ἀνάγκη τόδε· τὸ δὲ ἐκ τοῦδε, ἢ ἀπλῶς, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ

πολύ· καὶ εἰ μέλλει τοδὶ ἔσεσθαι, ὥσπερ ἐκ τῶν προ-
 ῥασιῶν τὸ συμπέρασμα· καὶ ὅτι τοῦτο ἦν, τὸ τί ἦν
 εἶναι, καὶ διότι βέλτιον οὕτως, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ
 πρὸς τὴν ἐκάστου οὐσίαν.

Λεγόμενον δὲ CAPUT VIII.

Λεγόμενον δὲ, πρῶτον μὲν, διότι ἡ φύσις τῶν ἕνεκά
 του αἰτίων· ἔπειτα περὶ τοῦ ἀναγκαίου, πῶς ἔχει ἐν
 τοῖς φυσικοῖς· εἰς γὰρ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀνάγουσι
 πάντες, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ θερμὸν τοιοῦνδὶ πέφυκε, καὶ
 τὸ ψυχρὸν, καὶ ἕκαστον δὴ τῶν τοιούτων, ταδὶ ἐξ ἀ-
 νάγκης ἐστὶ καὶ γίνεται, καὶ πέφυκε· καὶ γὰρ καὶ
 ἄλλαν αἰτίαν εἰπωσιν, ὅσον ἀψάμενοι χαίρειν ἔωσιν,
 ὁ μὲν τὴν φιλίαν καὶ τὸ νεῖκος, ὁ δὲ τὸν νοῦν. 2. ἔχει
 δ' ἀπορίαν, τί κωλύει τὴν φύσιν μὴ ἕνεκά του ποιεῖν,
 μηδ' ὅ,τι βέλτιον, ἀλλ' ὥσπερ ὕει ὁ Ζεὺς, οὐχ ὅπως
 τὸν σίτον αὐξήσῃ, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ ἀναχθὲν
 ψυχθῆναι δεῖ, καὶ τὸ ψυχθὲν ὕδωρ γεγόμενον κατελ-
 θεῖν· τὸ δὲ αὐξάνεσθαι τούτου γεγομένου συμβαίνει
 τὸν σίτον. Ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τῳ ἀπόλλυται ὁ σίτος
 ἐν τῇ ἄλῳ, οὐ τούτου ἕνεκα ὕει, ὅπως ἀπόληται, ἀλ-
 λὰ τοῦτο συμβέβηκεν. Ὡστε τί κωλύει οὕτω καὶ τὰ
 μέρη ἔχειν ἐν τῇ φύσει; οἶον τοὺς ὀδόντας ἐξ ἀνάγ-
 κης ἀνατεῖλαι, τοὺς μὲν ἐμπροσθίλους ὀξείς, ἐπιτηδεί-
 οὺς πρὸς τὸ διαιρεῖν, τοὺς δὲ γομφίους πλατεῖς, καὶ
 χρησίμους πρὸς τὸ λεαίνειν τὴν τροφήν· ἐπεὶ οὐ τού-
 του ἕνεκα γενέσθαι, ἀλλὰ συμπεσεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων μερῶν, ἐν ὅσοις δοκεῖ ὑπάρχειν τὸ
 ἕνεκά του. Ὅπου μὲν οὖν ἅπαντα συνέβη, ὥσπερ
 καὶ εἰ ἕνεκά του ἐγένετο, ταῦτα μὲν ἐσώθη, ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου συστάντα ἐπιτηδείως· ὅσα δὲ μὴ οὕτως.

ἀπώλετο καὶ ἀπόλλυται, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγει τὰ βουγενῇ καὶ ἀνδρόπρωρα. 3. Ὁ μὲν οὖν λόγος, ὃν ἂν τις ἀπορήσειεν, οὗτος, καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτός ἐστιν. Ἀδύνατον δὲ ταῦτα τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον· ταῦτα μὲν γὰρ, καὶ πάντα τὰ φύσει, ἢ αἰεὶ οὕτω γίνεται, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ· τῶν δ' ἀπὸ τύχης καὶ τοῦ αὐτομάτου οὐδέν· οὔτε γὰρ ἀπὸ τύχης, οὔτε ἀπὸ συμπτώματος δοκεῖ ὕειν πολλάκις τοῦ χειμῶνος, ἀλλ' ἂν ὑπὸ κύνα· οὐδὲ καύματα ὑπὸ κύνα, ἀλλ' ἂν χειμῶνος. Εἰ οὖν ἢ ἀπὸ συμπτώματος δοκεῖ, ἢ ἕνεκά του εἶναι, εἰ μὴ οἷόν τε ταῦτα εἶναι, μήτε ἀπὸ συμπτώματος, μήτε ἀπὸ αὐτομάτου, ἕνεκά του ἂν εἶη. Ἀλλὰ μὴν φύσει ἑστὶ τὰ τοιαῦτά γε πάντα, ὥς καὶ αὐτοὶ φαῖεν οἱ ταῦτα λέγοντες. Ἔστιν ἄρα τὸ ἕνεκά του ἐν τοῖς φύσει γινομένοις καὶ οὖσιν. 4. Ἔτι, ἐν ὅσοις τέλος τὶ ἐστὶ, τούτου ἕνεκα πράττεται, τὸ πρότερον, καὶ τὸ ἐφεξῆς. Οὐκοῦν ὥς πράττεται, οὕτω πέφυκε· καὶ ὥς πέφυκεν, ἂν μὴ τι ἐμποδίζῃ, οὕτω πράττεται ἕκαστον. Πράττεται δὲ ἕνεκά του, καὶ πέφυκεν ἄρα τούτου ἕνεκα. Οἷον εἰ οἰκία τῶν φύσει γινομένων ἦν, οὕτως ἂν ἐγένετο, ὥς νῦν ὑπὸ [τῆς] τέχνης· εἰ δὲ τὰ φύσει, μὴ μόνον φύσει, ἀλλὰ καὶ τέχνῃ γίγνοιτο, ὡσαύτως ἂν γίνοιτο ἢ πέφυκεν· ἕνεκα ἄρα θατέρου θάτερον. 5. Ὅλως τε ἡ τέχνη τὰ μὲν ἐπιτελεῖ, ἃ ἡ φύσις ἀδυνατεῖ ἀπεργάζεσθαι, τὰ δὲ μιμεῖται. Εἰ οὖν τὰ κατὰ τέχνην ἕνεκά του, δηλονότι καὶ τὰ κατὰ φύσιν· ὁμοίως γὰρ ἔχει πρὸς ἀλλήλα ἐν τοῖς κατὰ τέχνην, καὶ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν, τὰ ὕστερα πρὸς τὰ πρότερα. 6. Μάλιστα δὲ φανερόν ἐπὶ τῶν ζώων τῶν ἄλλων, ἃ οὔτε τέχνῃ, οὔτε ζητή-

PHYSIC. AUSC. LIB. II. CAP. VIII. 43

σαντα, οὔτε βουλευσάμενα, ποιῶ. Διὸ ἀποροῦσι τι-
 νες, πότερον νῦν, ἢ τινα ἄλλω ἐργάζονται οἱ τε ἀράχ-
 ναι, καὶ οἱ μύρμηκες, καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατὰ μικρὸν
 δ' οὕτω προϊόντι καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς φαίνεται τὰ συμ-
 φέροντα γιγνόμενα πρὸς τὸ τέλος, οἷον τὰ φύλλα ἔνε-
 κα τῆς τοῦ καρποῦ σκέπης. Ὡς τ' εἰ φύσει τε ποιῶ,
 καὶ ἔνεκά του ἡ χελιδὼν τὴν νεοττιάν, καὶ ὁ ἀράχνης
 τὸ ἀράχνιον, καὶ τὰ φυτὰ τὰ φύλλα, ἔνεκα τῶν καρ-
 πῶν· καὶ τὰς ῥίζας οὐκ ἄνω, ἀλλὰ κάτω, ἔνεκα τῆς
 τροφῆς· φανερὸν ὅτι ἐστὶν ἡ αἰτία ἡ τοιαύτη ἐν τοῖς
 φύσει γινομένοις καὶ οὖσι. 7. Καὶ ἐπεὶ ἡ φύσις δι-
 τή, ἡ μὲν ὥς ὕλη, ἡ δ' ὥς μορφή, τέλος δὲ αὕτη, τοῦ
 τέλους δὲ ἔνεκα τὰ ἄλλα, αὕτη ἂν εἴη ἡ αἰτία ἡ οὐ
 ἔνεκα. 8. Ἀμαρτία δὲ γίγνεται καὶ ἐν τοῖς κατὰ τέχ-
 νην· ἔγραψε γὰρ οὐκ ὀρθῶς ὁ γραμματικὸς, καὶ
 ἐπότισεν οὐκ ὀρθῶς ὁ ἰατρὸς τὸ φάρμακον· ὥστε δῆ-
 λον ὅτι ἐνδέχεται καὶ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ
 ἐστὶν ἓνα κατὰ τέχνην, ἐν οἷς τὸ ὀρθῶς ἔνεκά του·
 ἐν δὲ τοῖς ἀμαρτανομένοις, ἔνεκα μὲν τινος ἐπιχειρεῖ-
 ται, ἀλλ' ἀποτυγχάνεται· ὁμοίως ἂν ἔχοι καὶ ἐν τοῖς
 φυσικοῖς· καὶ τὰ τέρατα ἀμαρτήματα ἐκείνου τοῦ
 ἔνεκά του. Καὶ ἐν ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἄρα συστάσεσι τὰ
 βουγενῇ, εἰ μὴ πρὸς τινα ὄρον καὶ τέλος δυνατὰ ἦν
 ἐλθεῖν, διαφθειρομένης ἂν ἀρχῆς τινὸς ἐγίνετο, ὥς-
 περ νῦν τοῦ σπέρματος. 9. Ἐτι, ἀνάγκη σπέρμα γε-
 νέσθαι πρῶτον, ἀλλὰ μὴ εὐθύς τὰ ζῶα· καὶ τὸ οὐλο-
 φυᾶς δὲ πρότερον σπέρμα ἦν. Ἐτι καὶ ἐν τοῖς φυ-
 τοῖς ἔνεστι τὸ ἔνεκά του, ἥττον δὲ διήρθρωται· πό-
 τερον οὖν καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς ἐγίνετο, ὥσπερ βουγενῇ
 καὶ ἀνδρόπρωρα, οὕτως ἀμπελογενῇ καὶ ἐλαιόπρω-

ρα, ἢ οὐ; ἄτοπον γάρ· ἀλλὰ μὴν ἔδει γε, εἴπερ καὶ ἐν τοῖς ζώοις. 10. Ἔτι, ἔδει καὶ ἐν τοῖς σπέρμασι γίνεσθαι ὅπως ἔτυχεν· ὅλως δὲ ἀναιρεῖ ὁ οὕτως λέγων τὰ φύσει τε καὶ φύσιν· φύσει γάρ, ὅσα ἀπὸ τινος εἰς ἑαυτοῖς ἀρχῆς συνεχῶς κινούμενα, ἀφαινεῖται εἰς τέλος· ἀφ' ἐκάστης δὲ, οὐ τὸ αὐτὸ ἐκάστοις, οὐδὲ τί τυχόν· ἀεὶ μέντοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, εἴαν μὴ τι ἐμποδίσῃ. 11. Τὸ δὲ οὗ ἕνεκα, καὶ ὁ τούτου ἕνεκα, γένοιτο αἱ καὶ ἀπὸ τύχης, (οἷον λέγομεν ὅτι ἀπὸ τύχης ἦλθεν ἱ ξένος, καὶ λουσάμενος ἀπῆλθεν, ὅταν ὥσπερ ἕνεκα τούτου ἐλθὼν πράξῃ· μὴ ἕνεκα τούτου δ' ἐλθῇ, καὶ τοῦτο κατὰ συμβεβηκός· ἢ γὰρ τέχῃ τῶν κατὰ συμβεβηκός αἰτίων, καθάπερ καὶ πρότερον εἶπομεν· ἀλλὰ ὅταν τοῦτο αἰεὶ, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνηται, οἱ κατὰ συμβεβηκός, οὐδὲ ἀπὸ τύχης· ἐν δὲ τοῖς φυσι- κοῖς αἰεὶ οὕτως, ἂν μὴ τι ἐμποδίσῃ. 12. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ οἶσθαι ἕνεκά του γίνεσθαι, εἴαν μὴ ἴδωσι τὸ κινεῖν βουλευσάμενον. Καίτοι καὶ ἡ τέχνη οὐ βου- λεύεται· καὶ γὰρ εἰ ἐνῆν ἐν τῷ δούλῳ ἡ ναυπηγική, ὁμοίως ἂν τῇ φύσει ἐποίει. Ὡστε εἰ ἐν τῇ τέχνῃ ἔνε- σσι τὸ ἕνεκά του, καὶ ἐν τῇ φύσει ἔνεστι. Μάλιστα δὲ δῆλον, ὅταν τις ἰατρεὺς αὐτὸς ἑαυτόν· τούτῳ γὰρ ὅμοιος ἡ φύσις. Ὅτι μὲν οὖν αἰτία ἡ φύσις, καὶ οὕτως ὥς ἕνεκά του, φανερόν.

CAPUT IX.

Τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης, πότερον ἐξ ὑποθέσεως ὑπάρχει, ἢ καὶ ἀπλῶς· νῦν μὲν γὰρ οἶονται τὸ ἐξ ἀνάγκης εἶ- ναι ἐν τῇ γενέσει, ὥσπερ ἂν εἴ τις τὸν τοῖχον γεγενῆ- σθαι ἐξ ἀνάγκης νομίζοι, ὅτι τὰ μὲν βαρέα κάτω πέ- φυκε φέρεσθαι· τὰ δὲ κοῦφα ἐπιπολῆς· διὸ, οἱ λί-

Θοι μὲν κάτω, καὶ τὰ θεμέλια· ἡ δὲ γῆ ἄνω, διὰ τὴν
 κορυφότητα· ἐπιπολῆς δὲ μάλιστα τὰ ξύλα· κορυφώτε-
 τα γάρ. 2. Ἀλλ' ὁμως, οὐκ ἄνευ μὲν τούτων γέγο-
 νεν· οὐ μέντοι διὰ ταῦτα, πλὴν ὡς δι' ὕλην, ἀλλ'
 ἔνεκα τοῦ κρύπτειν ἅττα καὶ σώζειν. Ὅμοιος δὲ καὶ
 ἐν ταῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἐν ὅσοις τὸ ἔνεκά του ἐστίν, οὐκ
 ἔνευ μὲν τῶν ἀναγκαῖαν ἔχόντων τὴν φύσιν, οὐ μὲν-
 ται γε διὰ ταῦτα, ἀλλ' ἡ ὡς ὕλην, ἀλλ' ἔνεκά του·
 οἷον διὰ τί ὁ πρίων τοιαυδί; ὅπως τοδί καὶ ἔνεκα
 τουδί. Τοῦτο μέντοι τὸ οὐ ἔνεκα, ἀδύνατον γενέ-
 σθαι, ἂν μὴ αἰδηροῦς ᾖ· ἀνάγκη ἄρα σιδηροῦν εἶ-
 ναι, εἰ πρίων ἔσται, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἐξ ὑποθέ-
 σεως οὖν τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλ' αὐχὼς τέλος· ἐν γὰρ τῇ
 ὕλῃ τὸ ἀναγκαῖον. Τὸ δ' οὐ ἔνεκα ἐν τῷ λόγῳ.
 3. Ἔστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον, ἕν τε τοῖς μαθήμασι, καὶ
 ἐν τοῖς κατὰ φύσιν γινομένοις, τρόπον τινα παραπλη-
 σίως· ἐπεὶ γὰρ τὸ εὐθύ τοδί ἐστιν, ἀνάγκη τὸ τρί-
 γωνον δύο ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν· ἀλλ' οὐκ, εἰ τοῦτο,
 ἐκείνο· ἀλλ' εἴ γε τοῦτο μὴ ἐστίν, οὐδὲ τὸ εὐθύ ἐστίν.
 Ἐν δὲ τοῖς γινομένοις ἔνεκά του, ἀνάπαλιν, εἰ τὸ τέ-
 λος ἔσται, ἡ ἐστὶ, καὶ τὸ ἔμπροσθεν ἔσται ἡ ἐστίν· εἰ
 δὲ μὴ, ὥσπερ ἐκεῖ μὴ ὄντος τοῦ συμπεράσματος, ἡ
 ἀρχὴ οὐκ ἔσται· καὶ ἐνταῦθα, τὸ τέλος καὶ τὸ οὐ
 ἔνεκα· ἀρχὴ γὰρ καὶ αὕτη, οὐ τῆς πράξεως, ἀλλὰ
 τοῦ λογισμοῦ· ἐκεῖ δὲ, τοῦ λογισμοῦ· πράξεις γὰρ
 οὐκ εἰσὶν. 4. Ὡστε εἰ ἔσται οἰκία, ταῦτα ἀνάγκη
 γενέσθαι, ἡ ὑπάρχειν, ἡ εἶναι· ἡ ὅλως τὴν ὕλην αὐ-
 τὴν ἔνεκά του· οἷον λίθους καὶ πλίνθους, εἰ οἰκία·
 οὐ μέντοι διὰ ταῦτά ἐστι τὸ τέλος, ἀλλ' ἡ ὡς ὕλην
 οὐδ' ἔσται διὰ ταῦτα. Ὅλως μέντοι μὴ ὄντων, οὐκ

ἔσται οὐδὲ ἡ οἰκία, οὐδὲ ὁ πρίων· ἡ μὲν, εἰ μὴ οἱ λί-
θοι· ὁ δὲ, εἰ μὴ ὁ σιδηρός· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ αἱ ἀρχαί,
εἰ μὴ τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαῖς. Φανερόν δὴ, ὅτι τὸ
ἀναγκαῖον ἐν τοῖς φυσικοῖς, τὸ ὡς ὕλη λεγόμενον,
καὶ αἱ κινήσεις αἱ ταύτης. 5. Καὶ (ἄμφω) μὲν τῷ
φυσικῷ λεκτέαι αἱ αἰτίαι· μᾶλλον δὲ ἡ τινός ἔνεκα·
αἷτιον γὰρ τοῦτο τῆς ὕλης, ἀλλ' οὐχ αὕτη τοῦ τέλους·
καὶ τὸ τέλος, τὸ οὐ ἔνεκα καὶ ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ ὁρι-
σμοῦ καὶ τοῦ λόγου· ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τέχνην,
ἐπεὶ, εἰ οἰκία τοιόνδε, τάδε δεῖ γενέσθαι καὶ ὑπάρχειν
ἐξ ἀνάγκης· οὕτως καὶ, εἰ ὁ ἄνθρωπος τοιοῦτος, καὶ
ταδί· εἰ δὲ ταδί, καὶ ταδί. 6. Ἴσως δὲ καὶ ἐν τῷ
λόγῳ ἐστὶ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁρισσαμένῳ γὰρ τὸ ἔργον
τοῦ πρίειν, ὅτι διαίρεσις τοιαδί. Αὕτη δ' οὐκ ἔσται,
εἰ μὴ ἔξει ὀδόντας τοιουςδί. Οὔτοι δ' οὐ, εἰ μὴ
σιδηροῦς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν τῷ λόγῳ ἔνια μόρια, ὡς
ὕλη τοῦ λόγου.

LIBER III.

CAPUT I.

Ἐπεὶ δὲ ἡ φύσις μὲν ἐστὶν ἀρχὴ κινήσεως καὶ μεταβολῆς, ἥ δὲ μέθοδος ἡμῖν περὶ φύσεώς ἐστι, δεῖ μὴ λανθάνειν, τί ἐστὶ κίνησις· ἀναγκαῖον γὰρ, ἀγνοουμένης αὐτῆς, ἀγνοεῖσθαι καὶ τὴν φύσιν. Διορισμένοις δὲ περὶ κινήσεως, πειρατίον τὸν αὐτὸν ἐπελθεῖν τρόπον περὶ τῶν ἐφεξῆς. Δοκεῖ δ' ἡ κίνησις εἶναι τῶν συνεχῶν· τὸ δ' ἄπειρον ἐμφαίνεται πρῶτον ἐν τῷ συνεχεῖ· διὸ καὶ τοῖς ὀριζομένοις τὸ συνεχὲς συμβαίνει προσχρῆσθαι πολλάκις τῇ λόγῳ τῷ τοῦ ἀπείρου, ὡς τὸ εἰς ἄπειρον διαιρετὸν συνεχὲς ὄν.

2. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ τόπου, καὶ κενοῦ, καὶ [διὰ] χρόνου, ἀδύνατον κίνησιν εἶναι. Ἀήλον οὖν, ὡς διατεταῦτα, καὶ [διὰ] τὸ πάντων εἶναι κοινὰ καὶ καθόλου ταῦτα πᾶσι, σκεπτέον προχειρισάμενοις περὶ ἐκάστου τούτων. Ὑστέρα γὰρ ἡ περὶ τῶν ἰδίων θεωρία, τῆς περὶ τῶν κοινῶν ἐστί.

3. Πρῶτον δὲ, καθάπερ εἵπομεν, περὶ κινήσεως. Ἔστι δὴ τι, τὸ μὲν ἐντελεχεῖα μόνον, τὸ δὲ δυνάμει [καὶ ἐντελεχεῖα·] καὶ τῶν ἐντελεχείᾳ, τὸ μὲν τόδε τι, τὸ δὲ τοσόνδε, τὸ δὲ τοιόνδε, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοῦ ὄντος κατηγοριῶν ὁμοίως· τοῦ δὲ πρὸς τι τὸ μὲν καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἔλειψιν λέγεται, τὸ δὲ κατὰ τὸ ποιητικόν καὶ παθητικόν, καὶ ὅλως κινητικόν τε καὶ κινητόν· τὸ γὰρ κινητικόν, κινητικόν τοῦ κινητοῦ· καὶ τὸ κινητόν, κινητόν ὑπὸ τοῦ κινητικοῦ.

4. Οὐκ ἔστι δὲ κίνησις παρὰ τὰ πράγματα· μεταβάλλει γὰρ ἀεὶ τὸ μεταβάλλον, ἢ κατ' οὐσίαν, ἢ κατὰ ποσόν, ἢ κατὰ ποιόν, ἢ κατὰ

τόπον. Κοινὸν δ' ἐπὶ τούτων οὐθέν ἐστι λαβεῖν, ὥς φαμέν, ὃ οὔτε τόδε, οὔτε πησὸν, οὔτε ποιόν, οὔτε τῶν ἄλλων κατηγορημάτων οὐθέν. "Ωςτ' οὐδὲ κίνησις, οὔτε μεταβολὴ αὐθενὸς ἔσται παρὰ τὰ εἰρημένα, μηδενὸς γε ὄντος παρὰ τὰ εἰρημένα. 5. Ἐκαστον δὲ διχῶς ὑπάρχει πᾶσιν, οἷον τὸ τόδε· τὸ μὲν γὰρ μορφὴ αὐτοῦ, τὸ δὲ στέρησις. Καὶ κατὰ τὸ ποιόν· τὸ μὲν γὰρ λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. Καὶ κατὰ τὸ πησόν, τὸ μὲν τέλειον, τὸ δ' ἀτελές. Ὅμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν φθοράν, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω· ἢ τὸ μὲν κοῦφον, τὸ δὲ βαρύν. "Ωστε κινήσεως καὶ μεταβολῆς ἐστὶν εἶδη τοσαῦτα, ὅσα τοῦ ὄντος. 6. Δηρημένου δὲ καθ' ἑκαστον γένος, τοῦ μὲν ἐντελεχείᾳ, τοῦ δὲ δυνάμει, ἢ τοῦ θυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ἢ τοιοῦτον, κινήσις ἐστὶν. Οἷον, τοῦ μὲν ἀλλοιωτοῦ, ἢ ἀλλοιωτὸν, ἀλλοιώσεις· τοῦ δὲ αὐξητοῦ, καὶ τοῦ ἀντικειμένου φθιτοῦ (οὐθέν γὰρ ὄνομα κοινὸν ἐπ' ἀμφοῖν) αὐξήσις καὶ φθίσις· τοῦ δὲ γεννητοῦ καὶ φθαρτοῦ, γενεσις καὶ φθορά· τοῦ δὲ φεθητοῦ, φερά. 7. Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἡ κίνησις, ἐντεῦθεν δῆλον. Ὅταν γὰρ τὰ οἰκοδομητὰν, ἢ τοιοῦτον αὐτὸ λέγομεν εἶναι, ἐντελεχείᾳ ἢ, οἰκοδομεῖται, καὶ ἔστι τοῦτο οἰκοδόμησις· ὁμοίως δὲ καὶ [μάθησις, καὶ] ἰατρικαί, καὶ κύλισις, καὶ αἵσεις, καὶ ἄδονκαις, καὶ γήρανσις. 8. Ἐπεὶ δ' ἔνα τὰ αὐτὰ καὶ δυνάμει καὶ ἐντελεχείᾳ ἐστὶν, οὐχ ἅμα δὲ, ἢ οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' οἷον θερμὸν μὲν δυνάμει, ψυχρὸν δὲ ἐντελεχείᾳ, πολλὰ ἤδη ποιῆσαι καὶ πείσεται ὑπ' ἀλλήλων· ἅπαν γὰρ ἔσται ἅμα ποιητικὰ καὶ παθητικὰ. "Ωστε καὶ τὸ κινεῖν φυσικῶς κινήτόν· πᾶν γὰρ τὸ τοιοῦτο κινεῖ, κινούμενον καὶ

αὐτό. Δοκεῖ μὲν οὖν τισὶν ἅπαν κινεῖσθαι τὸ κινουόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ, περὶ μὲν τούτων ἐξ ἄλλων ἔσται δῆλον ὅπως ἔχει· ἔστι γὰρ τι κινουόν καὶ ἀκίνητον. 9. Ἡ δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ὅταν ἐντελέχεια ὦν ἐνεργῇ, οὐχ ἢ αὐτὸ, ἀλλ' ἢ κίνητον, κίνησις ἐστι. Λέγω δὲ τὸ ἢ, ὥδε. Ἔστι γὰρ ὁ χαλκὸς δυνάμει ἀνδριάς, ἀλλ' ὅμως οὐχ ἢ τοῦ χαλκοῦ ἐντελέχεια, ἢ χαλκός, κίνησις ἐστιν· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τὸ χαλκῷ εἶναι, καὶ δυνάμει τινὲ κινήτῳ· ἐπεὶ εἰ ταῦτόν ἦν ἀπλῶς καὶ κατὰ τὸν λόγον, ἦν ἂν ἢ τοῦ χαλκοῦ, ἢ χαλκός, ἐντελέχεια, κίνησις· οὐκ ἔστι δὲ ταῦτό, ὥςπερ εἴρηται. 10. Δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων· τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι ὑγιαίνειν, καὶ δύνασθαι κάμνειν, ἕτερον· (καὶ γὰρ ἂν τὸ κάμνειν καὶ τὸ ὑγιαίνειν ταῦτό ἦν·) τὸ δὲ ὑποκείμενον καὶ τὸ ὑγιαῖνον, καὶ τὸ νοσοῦν, εἴθ' ὑγρότης, εἴθ' αἷμα, ταῦτόν καὶ ἔν. Ἐπεὶ δ' οὐ ταῦτόν, ὥςπερ οὐδὲ χρῶμα ταῦτόν καὶ ὄρατόν, ἢ τοῦ δυνατοῦ, ἢ δυνατόν, ἐντελέχεια, φανερὸν ὅτι κίνησις ἐστιν. 11. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν αὕτη, καὶ ὅτι συμβαίνει τότε κινεῖσθαι, ὅταν ἢ ἐντελέχεια ἢ αὕτη, καὶ οὔτε πρότερον, οὔτε ὕστερον, δῆλον· ἐνδέχεται γὰρ ἕκαστον ὅτε μὲν ἐνεργεῖν, ὅτε δὲ μή· οἷον τὸ οἰκοδομητόν, ἢ οἰκοδομητόν. Καὶ ἢ τοῦ οἰκοδομητοῦ ἐνέργεια, ἢ οἰκοδομητόν, οἰκοδόμησις ἐστιν· ἢ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἢ οἰκοδόμησις, ἢ ἐνέργεια τοῦ οἰκοδομητοῦ, ἢ ἢ οἰκία· ἀλλ' ὅταν οἰκία ἢ, οὐκ ἔξ οἰκοδομητόν ἔσται· οἰκοδομεῖται δὲ τὸ οἰκοδομητόν· ἀνάγκη ἄρα τὴν οἰκοδόμησιν τὴν ἐνέργειαν εἶναι· ἢ δὲ οἰκοδόμησις, κίνησις τίς ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν ὁ αὐτὸς ἐφαρμόσει λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κινήσεων.

CAPUT II.

Ὅτι δὲ καλῶς εἴρηται, δῆλον καὶ ἐξ ὧν οἱ ἄλλοι περὶ αὐτῆς λέγουσι, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ῥᾴδιον εἶναι διορίσαι ἄλλως αὐτήν. Οὔτε γὰρ τὴν κίνησιν καὶ τὴν μεταβολὴν ἐν ἄλλῳ γένει θεῖναι δύναιτ' ἂν τις, οὔτε οἱ ἑτέρως εἰρηκότες περὶ αὐτῆς, κατορθοῦσι. Δῆλον δὲ σκοποῦσιν, ὥς τιθέασιν ἐνιοὶ αὐτήν, ἑτερότητα, καὶ ἀνισότητα, καὶ τὸ μὴ ὄν φάσκοντες εἶναι τὴν κίνησιν ὧν οὐθὲν ἀναγκαῖον κινεῖσθαι, οὔτ' ἂν ἕτερα ἢ, οὔτ' ἂν ἄνισα, οὔτ' ἂν οὐκ ὄντα. 2. Ἀλλ' οὐδ' ἡ μεταβολή, οὔτ' εἰς ταῦτα οὔτ' ἐκ τούτων μᾶλλον ἐστίν, ἢ ἐκ τῶν ἀντικειμένων. Αἴτιον δὲ τοῦ εἰς ταῦτα τιθέναι αὐτοὺς, ὅτι ἀόριστόν τι δοκεῖ εἶναι ἡ κίνησις· τῆς δὲ ἑτέρας συστοιχίας αἱ ἀρχαὶ διὰ τὸ στερητικαὶ εἶναι, ἀόριστοι· οὔτε γὰρ τόδε οὔτε τοιόνδε, οὐδεμία αὐτῶν ἐστίν, οὐδὲ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. 3. Τοῦ δὲ δοκεῖν ἀόριστον εἶναι τὴν κίνησιν αἴτιον, ὅτι οὔτε εἰς δύναμιν τῶν ὄντων, οὔτε εἰς ἐνέργειάν ἐστι θεῖναι αὐτὴν ἀπλῶς· οὔτε γὰρ τὸ δυνατόν εἶναι ποσόν, κινεῖται ἐξ ἀνάγκης, οὔτε τὸ ἐνέργειά ποσόν. 4. Ἡ τε κίνησις, ἐνέργεια μὲν τις εἶναι δοκεῖ, ἀτελὴς δὲ· αἴτιον δ', ὅτι ἀτελὲς τὸ δυνατόν, οὗ ἐστίν ἐνέργεια κίνησις. Καὶ διὰ τοῦτο δὴ χαλεπὸν αὐτὴν λαβεῖν τί ἐστίν· ἢ γὰρ εἰς στέρησιν ἀναγκαῖον θεῖναι, ἢ εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἐνέργειαν ἀπλῆν· τούτων δ' οὐθὲν φαίνεται ἐνδεχόμενον. Λείπεται τοίνυν ὁ εἰρημένος τρόπος, ἐνέργειαν μὲν τινα εἶναι· τοιαύτην δ' ἐνέργειαν, οἷαν εἴπομεν, χαλεπὴν μὲν ἰδεῖν, ἐνδεχομένην δὲ εἶναι. 5. Κινεῖται δὲ καὶ τὸ κινοῦν, ὥσπερ εἴρηται, πᾶν τὸ δυνάμει ὄν κινήτῳ, καὶ οὐ ἢ ἀκινήσια

ἡρεμία ἐστίν· ὃ γὰρ ἡ κίνησις ὑπάρχει, τούτῳ ἡ ἀκίνησις ἡρεμία· τὸ γὰρ πρὸς τοῦτο ἐνεργεῖν, ἢ τοιοῦτον, αὐτὸ τὸ κινεῖν ἐστί. Τοῦτο δὲ ποιεῖ θίξει· ὥστε ἅμα καὶ πάσχει· διὸ ἡ κίνησις ἐντελέχεια τοῦ κινήτου, ἢ κινήτου. 6. Συμβαίνει δὲ τοῦτο θίξει τοῦ κινήτου. Ὡς οὖν ἅμα καὶ πάσχει. Εἶδος δὲ αἰεὶ οἶσεται τι τὸ κινεῖν, ἥτοι τόδε, ἢ τοιόνδε, ἢ τοσόνδε, ὃ ἔσται ἀρχὴ καὶ αἷτιον τῆς κινήσεως, ὅταν κινή. Οἷον ὃ ἐντελέχεια ἄνθρωπος ποιεῖ ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος ἀνθρώπου ἄνθρωπον.

CAPUT III.

Καὶ τὸ ἀπορούμενον δὲ φανερόν, ὅτι ἐστίν ἡ κίνησις ἐν τῷ κινήτῳ· ἐντελέχεια γὰρ ἐστὶ τούτου, καὶ ὑπὸ τοῦ κινήτου. Καὶ ἡ τοῦ κινήτου δὲ ἐνέργεια, οὐκ ἄλλη ἐστί· δεῖ μὲν γὰρ εἶναι ἐντελέχειαν ἀμφοῖν· κινήτικόν μὲν γὰρ ἐστὶ, τῷ δύνασθαι· κινεῖν δὲ, τῷ ἐνεργεῖν· ἀλλ' ἔστιν ἐνεργητικὸν τοῦ κινήτου· ὥστε ὁμοίως μία ἡ ἀμφοῖν ἐνέργεια· ὥσπερ τὸ αὐτὸ διάστημα ἐν πρὸς δύο, καὶ δύο πρὸς ἐν, καὶ τὸ ἅπαντες καὶ τὸ κάταντες· ταῦτα γὰρ ἐν μὲν ἐστίν, ὁ μὲντοι λόγος οὐχ εἷς. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κινουντος καὶ κινουμένου. 2. Ἐχει δ' ἀπορίαν λογικήν· ἀναγκαῖον γὰρ ἴσως εἶναι τινα ἐνέργειαν ἄλλην τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ· τὸ μὲν γὰρ ποίησις, τὸ δὲ πάθησις. Ἔργον δὲ καὶ τέλος, τοῦ μὲν ποίημα, τοῦ δὲ πάθος. Ἐπεὶ οὖν ἅμφω κινήσεις, εἰ μὲν ἑτεραι, ἐν τίνι; ἢ γὰρ ἅμφω ἐν τῷ πάσχοντι καὶ κινουμένῳ, ἢ ἡ μὲν ποίησις ἐν τῷ ποιοῦντι, ἢ δὲ πάθησις ἐν τῷ πάσχοντι· εἰ δὲ δεῖ καὶ ταύτην ποίησιν καλεῖν, ὁμωνύμως ἂν εἴη. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, ἡ κί-

νησις ἐν τῷ κινουῦντι ἔσται· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἐπὶ κινουῦντος καὶ κινουμένου. Ὡστε ἢ πᾶν τὸ κινουῦν κινήσεται, ἢ ἔχον κίνησιν οὐ κινήσεται. Εἰ δ' ἄμφω ἐν τῷ κινουμένῳ καὶ πᾶσχοντι, καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ πάθησις· καὶ ἡ διδάξις καὶ ἡ μάθησις, δύο οὐσαι, ἐν τῷ μανθάνοντι· πρῶτον μὲν, ἡ ἐνέργεια ἡ ἐκαστου, οὐκ ἐν ἐκάστῳ ὑπάρξει· εἴτα, ἄτοπον τὸ δύο κινήσεις ἅμα κινεῖσθαι· τινὲς γὰρ ἔσονται ἀλλοιωσεις δύο τοῦ ἐνός, καὶ εἰς ἐν εἶδος· ἀλλ' ἀδύνατον. Ἀλλὰ μία ἔσται ἐνέργεια; ἀλλ' ἄλογον, δύο ἐτέρων τῷ εἶδει τὴν αὐτὴν καὶ μίαν εἶναι ἐνέργειαν· καὶ ἔσται, εἴπερ ἡ μάθησις καὶ ἡ διδάξις ταῦτό, καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ πάθησις, καὶ τὸ διδάσκειν τῷ μανθάνειν ταῦτό, καὶ τὸ ποιεῖν τῷ πᾶσχειν. Ὡστε τὸν διδάσκοντα ἀνάγκη ἔσται πάντα μανθάνειν, καὶ τὸν ποιοῦντα πᾶσχειν. 3. Ἡ οὐ τε τὸ τὴν ἄλλου ἐνέργειαν ἐν ἐτέρῳ εἶναι ἄτοπον· (ἔστι γὰρ ἡ διδάξις ἐνέργεια τοῦ διδασκαλικοῦ· ἐν τινι μέντοι, καὶ οὐκ ἀποτετμημένη, ἀλλὰ τοῦδε ἐν τῷδε·) οὔτε [γὰρ] μίαν δυοῖν κωλύει οὐθέν τὴν αὐτὴν εἶναι, (μὴ ὥς τὸ εἶναι τὸ αὐτό, ὥς λώπιον καὶ ἱμάτιον· ἀλλ' ὥς τὸ δυνάμει ὄν ὑπάρχει πρὸς τὸ ενεργοῦν). 4. Οὐτ' ἀνάγκη τὸν διδάσκοντα μανθάνειν, οὐδ' εἰ τὸ πᾶσχειν καὶ τὸ ποιεῖν τὸ αὐτό ἐστι· μὴ μέντοι ὥς τὸν λόγον εἶναι ἓνα, τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα, οἷον τῷ λωπίῳ καὶ τῷ ἱματίῳ· ἀλλ' ὥς ἡ ὁδὸς ἡ Θήβηθεν Ἀθήναζε, καὶ ἡ Ἀθήνηθεν εἰς Θήβας, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ πάντα ὑπάρχει τοῖς ὁπωσοῦν ταῦτοῖς, ἀλλὰ μόνον οἷς τὸ εἶναι τὸ αὐτό. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' εἰ ἡ διδάξις τῇ μαθήσει τὸ αὐτό, καὶ τὸ

μανθάνειν τῷ διδάσκειν τὸ αὐτό· ὥσπερ οὐδ' εἰ ἡ διάστασις μία τῶν διεστιηκότων, καὶ τὸ διύστασθαι ἐνθένδε ἐκεῖσε, καὶ ἐκεῖθεν δεῦρο, ἐν καὶ τὸ αὐτό.
 5. Ὅλως δ' εἰπεῖν, οὐδ' ἡ διδάξις τῇ μαθήσει, οὐδ' ἡ ποιήσις τῇ παθήσει τὸ αὐτὸ κυρίως, ἀλλ' ὥ ὑπάρχει ταῦτα, ἡ κίνησις· τὸ γὰρ τοῦδε ἐν τῷδε, καὶ τὸ τοῦδε ὑπὸ τοῦδε ἐνέργειαν εἶναι, ἕτερον τῷ λόγῳ.
 6. Τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ κίνησις, καὶ καθόλου, καὶ κατὰ μέρος, εἴρηται· οὐ γὰρ ἄδηλον ὥς ὁρισθήσεται τῶν εἰδῶν ἕκαστον αὐτῆς· ἀλλοιώσις μὲν γὰρ, ἡ τοῦ ἀλλοιωτοῦ, ἢ ἀλλοιωτὸν, ἐντελέχεια. Ἐτι δὲ γνωριμώτερον, ἡ τοῦ δυνάμει ποιητικοῦ καὶ παθητικοῦ, ἢ τοιοῦτον, ἀπλῶς τε καὶ πάλιν καθ' ἕκαστον, ἢ οἰκονομήσεις, ἢ ἰάτρευσις. Τὸν αὐτὸν δὲ λεχθήσεται τρόπον καὶ περὶ τῶν ἄλλων κινήσεων ἐκάστης.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ περὶ φύσεως ἐπιστήμη περὶ μεγέ-
 θη, καὶ κίνησιν, καὶ χρόνον, ὧν ἕκαστον ἀναγκαῖον ἢ
 ἀπείρον, ἢ πεπερασμένον εἶναι, (εἰ καὶ μὴ πᾶν ἐστὶν
 ἢ ἀπείρον, ἢ πεπερασμένον, οἷον πάθος ἢ στιγμή·
 τῶν γὰρ τοιούτων ἴσως οὐθὲν ἀναγκαῖον ἐν θατέρῳ
 τούτων εἶναι·) προσῆκον ἂν εἴη, τὸν περὶ φύσεως
 πραγματευόμενον θεωρῆσαι περὶ ἀπείρου, εἰ ἔστιν, ἢ
 μή· καὶ, εἰ ἔστι, τί ἐστι. 2. Σημεῖον δὲ, ὅτι ταύτης
 τῆς ἐπιστήμης οἰκεία ἡ θεωρία ἢ περὶ αὐτοῦ· πάν-
 τες γὰρ ὅσοι δοκοῦσιν ἀξιολόγως ἡφθαι τῆς τοιαύ-
 της φιλοσοφίας, πεποιήνται λόγον περὶ τοῦ ἀπείρου,
 καὶ πάντες ὡς ἀρχὴν τινα τιθέασιν τῶν ὄντων· οἱ μὲν,
 ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων, καθ' αὐτὸ, οὐχ
 ὡς συμβεβηκός τινι ἑτέρῳ, ἀλλ' ὡς οὐσίαν αὐτὸ ὄν

τὸ ἄπειρον· (πλὴν οἱ μὲν Πυθαγόρειοι ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· οὐ γὰρ χωριστὸν ποιοῦσι τὸν ἀριθμόν· καὶ εἶναι δὲ τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρον· Πλάτων δὲ, ἔξω μὲν οὐδὲν εἶναι σῶμα, οὐδὲ τὰς ἰδέας, διὰ τὸ μηδὲ που εἶναι αὐτάς· τὸ μέντοι ἄπειρον καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ἐν ἐκείναις εἶναι. 3. Καὶ οἱ μὲν τὸ ἄπειρον εἶναι τὸ ἄρτιον· τοῦτο γὰρ ἐναπολαμβανόμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ περιττοῦ περαινώμενον, παρέχει τοῖς οὖσι τὴν ἀπειρίαν· σημεῖον δὲ εἶναι τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν· περιτιθεμένων γὰρ τῶν γνωμόνων περὶ τὸ ἐν καὶ χωρὶς, ὅτε μὲν ἄλλο αἰεὶ γίγνεται τὸ εἶδος, ὅτε δὲ ἔν. Πλάτων δὲ δύο τὰ ἄπειρα, τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρόν·) 4. οἱ δὲ περὶ φύσεως, ἅπαντες αἰεὶ ὑποτιθέασιν ἑτέραν τινὰ φύσιν τῷ ἀπείρῳ τῶν λεγομένων στοιχείων· οἷον ὕδωρ, ἢ ἀέρα, ἢ τὸ μεταξὺ τούτων· τῶν δὲ πεπερασμένα ποιούντων στοιχεῖα, οὐδεὶς ἄπειρα ποιεῖ· ὅσοι δ' ἄπειρα ποιοῦσι στοιχεῖα, καθάπερ Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος, ὁ μὲν ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν, ὁ δ' ἐκ τῆς πανσπερμείας τῶν σχημάτων, τῇ ἀφ᾽ ἧς συνεχὲς τὸ ἄπειρον εἶναι, φασί. 5. Καὶ ὁ μὲν, ὅτι οὖν μόνον εἶναι ὁμοίως μίγμα τῷ παντὶ, διὰ τὸ ὁρᾶν ὅτι οὖν ἐξ ὅτου οὖν γιγνόμενον· (ἐντεῦθεν γὰρ ἔοικε καὶ τὸ ὁμοῦ ποτὲ ἅπαντα χρήματα φάναι εἶναι· οἷον ἦδε ἡ σὰρξ καὶ τόδε τὸ ὄστον, καὶ οὕτως ὅτι οὖν· καὶ πάντα ἄρα· καὶ ἅμα τοίνυν· ἀρχὴ γὰρ οὐ μόνον ἐν ἐκάστῳ ἐστὶ τῆς διακρίσεως, ἀλλὰ καὶ πάντων· ἐπεὶ γὰρ τὸ γιγνόμενον ἐκ τοῦ τοιούτου γίνεται σώματος, πάντων δ' ἐστὶ γενεαίς πλὴν οὐχ' ἅμα· καὶ τινὰ ἀρχὴν εἶναι δεῖ τῆς γενέσεως. Αὕτη δ' ἐστὶ μία, ὃν ἐκείνος καλεῖ νοῦν.

Ὁ δὲ νοῦς, ἀπ' ἀρχῆς τινος ἐργάζεται νοήσας· ὥστε ἀνάγκη [πάντα] ὁμοῦ ποτ' εἶναι, καὶ ἄρξασθαι ποτε κινούμενα.) 6. Δημόκριτος δὲ, οὐθὲν ἕτερον ἐξ ἐτέρου γίγνεσθαι τῶν πρώτων φησὶν· ἀλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ κοινὸν σῶμα ἁπάντων ἐστὶν ἀρχή, μεγέθει κατὰ τὰ μέρη καὶ σχήματι διαφέρον. Ὅτι μὲν οὖν προσήκουσα τοῖς φυσικοῖς ἡ θεωρία, δῆλον ἐκ τούτων. 7. Εὐλόγως δὲ καὶ ἀρχὴν αὐτὸ τιθέασι πάντες· οὔτε γὰρ μάτην οἰόντε αὐτὸ εἶναι, οὔτε ἄλλην αὐτῷ ὑπάρχειν δύναμιν, πλὴν ὡς ἀρχήν· ἅπαντα γὰρ ἢ ἀρχή, ἢ ἐξ ἀρχῆς· τοῦ δὲ ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή· εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. ἔτι δὲ καὶ ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἀρχή τις οὔσα. Τό, τε γὰρ γενόμενον, ἀνάγκη λαβεῖν τέλος, καὶ τελευτὴ πάσης ἐστὶ φθορᾶς. Διὸ, καθάπερ λέγομεν, οὐ ταύτης ἀρχή, ἀλλ' αὕτη τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ, καὶ περιέχειν ἅπαντα, καὶ πάντα κυβεργᾶν, ὡς φασιν ὅσοι μὴ ποιοῦσι παρὰ τὸ ἀπειρον ἄλλας αἰτίας, οἷον νοῦν, ἢ φιλίαν, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θεῖον· ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον, ὡς περ φησὶν ὁ Ἀναξίμανδρος, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων. 8. Τοῦ δ' εἶναι τι ἀπειρον, ἢ πῶς ἐκ πάντε μάλιστα ἂν συμβαίνοι σκοποῦσιν· ἐκ τε τοῦ χρόνου· οὗτος γὰρ ἀπειρος· καὶ ἐκ τῆς ἐν τοῖς μεγέθεσι διαιρέσεως· χρώνται γὰρ καὶ οἱ μαθηματικοὶ τῷ ἀπείρῳ· ἔτι, τῷ οὕτως ἂν μόνως μὴ ὑπολείπειν γένεσιν καὶ φθορὰν, εἰ ἀπειρον εἴη, ὅθεν ἀφαιρεῖται τὸ γιγνόμενον· ἔτι, τῷ τὸ πεπερασμένον αἰεὶ πρὸς τι περαίνειν· ὥστε ἀνάγκη μηδὲν εἶναι πέρας, εἰ αἰεὶ περαίνειν ἀνάγκη ἕτερον πρὸς ἕτερον. 9. Μάλιστα δὲ καὶ κυριώτατον, ὃ τὴν κοινὴν ποιεῖ ἀπορίαν πᾶσιν

διὰ γὰρ τὸ ἐν τῇ νοήσει μὴ ὑπολείπειν, καὶ ὁ ἀριθμὸς
δοκεῖ ἄπειρος εἶναι, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεγέθη, καὶ
τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. Ἀπειρον δ' ὄντος τοῦ ἔξω,
καὶ σῶμα ἄπειρον εἶναι δοκεῖ, καὶ κόσμοι. Τί γὰρ
μᾶλλον τοῦ κενοῦ ἐνταῦθα, ἢ ἐνταῦθα; ὥστε εἴπερ
μοναχοῦ, καὶ πανταχοῦ ἀνάγκη εἶναι τὸν ὄγκον.
Ἄμα δ' εἰ καὶ ἔστι κενόν, καὶ τόπος ἄπειρος, καὶ σῶ-
μα ἄπειρον ἀναγκαῖον εἶναι· τὸ γὰρ ἐνδέχασθαι τοῦ
εἶναι οὐθὲν διαφέρει ἐν τοῖς αἰδίοις. 10. ἔχει δ'
ἀπορίαν ἡ περὶ τοῦ ἀπειρου θεωρία· καὶ γὰρ μὴ εἶναι
τιθεμένοις πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει· καὶ εἶναι. Ἐτι
δὲ, ποτέρως ἐστὶ, πότερον ὡς οὐσία, ἢ ὡς συμβεβη-
κὸς καθ' αὐτὸ φύσει τινι, ἢ οὐδετέρως· ἀλλ' οὐδὲν
ἦτιον ἐστὶν ἄπειρον ἢ ἄπειρα τῷ πλήθει. 11. Μά-
λιστα δὲ φυσικοῦ ἐστὶ σκέψασθαι, εἰ ἔστι μέγεθος αἰ-
σθητὸν ἄπειρον. Πρῶτον οὖν διοριστέον, ποσαχῶς
λέγεται τὸ ἄπειρον. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον, τὸ ἀδύ-
νατον διελθεῖν, τῷ μὴ πεφυκέναι διῆναι· ὥσπερ ἡ
φωνή, ἀόρατος. Ἄλλως δὲ, τὸ διέξοδον ἔχον ἀτελεύ-
τητον· ἢ ὁ μόγις, ἢ ὁ πεφυκὸς ἔχειν, μὴ ἔχει δὲ διέξ-
οδον, ἢ πέρας. Ἐτι ἄπειρον ἅπαν, ἢ κατὰ πρόσθε-
σιν, ἢ κατὰ διαίρεσιν, ἢ ἀμφοτέρως.

CAPUT V.

Χωριστὸν μὲν οὖν εἶναι τὸ ἄπειρον τῶν αἰσθητῶν,
αὐτό τι ὃν ἄπειρον, οὐχ οἷόν τε· εἰ γὰρ μήτε μέγε-
θὸς ἐστὶ, μήτε πλήθος, ἀλλ' οὐσία αὐτό ἐστὶ τὸ ἄπει-
ρον, καὶ μὴ συμβεβηκὸς, ἀδιαίρετον ἔσται· τὸ γὰρ
διαίρετον, ἢ μέγεθος ἔσται, ἢ πλήθος. Εἰ δὲ ἀδιαί-
ρετον, οὐκ ἄπειρον, εἰ μὴ ὡς ἡ φωνή ἀόρατος. Ἄλλ'
οὐχ οὕτως, οὔτε φασὶν εἶναι οἱ φάσκοντες εἶναι τὸ

ἄπειρον, οὔτε ἡμεῖς ζητοῦμεν, ἀλλ' ὥς ἀδιέξοδον.
 2. Εἰ δὲ κατὰ συμβεβηκός ἐστι τὸ ἄπειρον, οὐκ ἂν
 εἴη στοιχεῖον τῶν ὄντων, ἢ ἄπειρον· ὥσπερ οὐδὲ τὸ
 ἀόρατον τῆς διαλέκτου, καίτοι ἡ φωνή ἐστιν ἀόρατος.
 Ἐτι πῶς ἐνδέχεται εἶναι τι αὐτὸ ἄπειρον, εἴπερ μὴ καὶ
 ἀριθμὸν καὶ μέγεθος, ὧν ἐστι καθ' αὐτὸ πάθος τι
 τὸ ἄπειρον; ἔτι γὰρ ἡττον ἀνάγκη, ἢ τὸν ἀριθμὸν,
 ἢ τὸ μέγεθος. 3. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται
 εἶναι τὸ ἄπειρον, ὥς ἐνεργεία ὄν, καὶ ὥς οὐσίαν, καὶ
 ἀρχήν· ἔσται γὰρ ὁτιοῦν αὐτοῦ ἄπειρον τὸ λαμβανόμενον,
 εἰ μεριστόν. Τὸ γὰρ ἀπείρῳ εἶναι, καὶ ἄπειρον,
 τὸ αὐτό· εἴπερ οὐσία τὸ ἄπειρον, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου. Ὡςτ' ἡ ἀδιαίρετον, ἢ εἰς ἄπειρα
 διαίρετόν· πολλὰ δ' ἄπειρα ἀδύνατον τῷ αὐτῷ
 εἶναι. Ἀλλὰ μὴν ὥσπερ ἀέρος ἀῆρ μέρος, οὕτω καὶ
 ἄπειρον ἀπείρου, εἴ γε οὐσία ἐστὶ καὶ ἀρχή. Ἀμερίστον
 ἄρα καὶ ἀδιαίρετον. Ἀλλ' ἀδύνατον τὸ ἐντελεχεία
 ὄν ἄπειρον· ποσὸν γάρ τι εἶναι ἀναγκαῖον. 4. Κατὰ
 συμβεβηκός ἄρα ὑπάρχει τὸ ἄπειρον· ἀλλ' οὐτως,
 εἴρηται ὅτι οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸ ἀρχὴν λέγειν· ἀλλ'
 ἐκεῖνο ᾧ συμβέβηκε, τὸν ἀέρα, ἢ τὸ ἄρτιον. Ὡςτε
 ἀτόπως ἂν ἀποφαίνοντο οἱ λέγοντες οὕτως,
 ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι φασιν· ἅμα γὰρ οὐσίαν ποιοῦσι
 τὸ ἄπειρον, καὶ μερίζουσιν. 5. Ἀλλ' ἴσως αὕτη
 μὲν ἐστὶ καθόλου ἡ ζήτησις μᾶλλον, εἰ ἐνδέχεται
 τὸ ἄπειρον καὶ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς εἶναι, καὶ ἐν
 τοῖς νοητοῖς, καὶ ἐν τοῖς μηδὲν ἔχουσι μέγεθος. ἡμεῖς
 δ' ἐπισκοποῦμεν περὶ τῶν αἰσθητῶν, καὶ περὶ τῶν
 ποιούμεθα τὴν μέθοδον, ἧς ἔστιν ἐν αὐτοῖς, ἢ οὐκ
 ἔστι σῶμα ἄπειρον ἐπὶ τὴν αὐξήσιν. 6. Λογι-

κῶς μὲν οὖν σκοπούμενοις, ἐκ τῶν τοιῶνδε δόξειεν ἂν οὐκ εἶναι· εἰ γὰρ ἐστι σώματος λόγος τὸ ἐπιπέδῳ ὠρισμένον, οὐκ ἂν εἴη σῶμα ἄπειρον, οὔτε νοητόν, οὔτε αἰσθητόν. 7. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀριθμὸς οὕτως ὡς κεχωρισμένος καὶ ἄπειρος· ἀριθμητὸν γὰρ ὁ ἀριθμὸς, ἢ τὸ ἔχον ἀριθμόν. Εἰ οὖν τὸ ἀριθμητὸν ἐνδέχεται ἀριθμῆσαι, καὶ διεξελθεῖν ἂν εἴη δυνατόν τὸ ἄπειρον. Φυσικῶς δὲ μᾶλλον θεωροῦσιν ἐκ τῶνδε.

8. Οὔτε γὰρ σύνθετον οἷόν τε εἶναι, οὔτε ἀπλοῦν. Σύνθετον μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὸ ἄπειρον σῶμα, εἰ πεπερασμένα τῷ πλήθει τὰ στοιχεῖα εἴη. Ἀνάγκη γὰρ πλείω εἶναι, καὶ ἰσάζειν ἅε τὰναντία, καὶ μὴ εἶναι ἐν αὐτῶν ἄπειρον· εἰ γὰρ ὅπως οὖν λείπεται ἢ ἐν ἐνὶ σώματι δύνάμεις θατέρου, οἷον εἰ τὸ πῦρ πεπερασται, ὁ δ' ἀὴρ ἄπειρος· ἔστι δὲ τὸ ἴσον πῦρ τοῦ ἴσου ἀέρος τῇ δυνάμει ὅποσαπλασιονοῦν, μόνον δὲ ἀριθμόν τινα ἔχον· ὅμως φανερόν, ὅτι τὸ ἄπειρον ὑπερβαλεῖ καὶ φθереῖ τὸ πεπερασμένον. 9. Ἐκαστον δ' ἄπειρον εἶναι ἀδύνατον· σῶμα γὰρ ἐστι τὸ πάντῃ ἔχον διάστασιν· ἄπειρον δὲ τὸ ἀπεράντως διεστηκός· ὥς τε τὸ ἄπειρον σῶμα, πανταχῇ ἔστι διεστηκός εἰς ἄπειρον. 10. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐν καὶ ἀπλοῦν εἶναι ἐνδέχεται τὸ ἄπειρον σῶμα, οὔτε, ὡς λέγουσιν ἄνθρωποι, τὸ παρὰ τὰ στοιχεῖα, ἐξ οὗ ταῦτα γεννῶσιν, οὔθ' ἀπλῶς· εἰσὶ γὰρ τινες οἳ τοῦτο ποιοῦσι τὸ ἄπειρον, ἀλλ' οὐκ ἀέρα, ἢ ὕδωρ, ὅπως μὴ τᾶλλα φθελῇται ὑπὸ τοῦ ἀπείρου αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ πρὸς ἄλληλα ἐναντίωσιν, οἷον ὁ μὲν ἀὴρ ψυχρὸς, τὸ δ' ὕδωρ ὑγρὸν, τὸ δὲ πῦρ θερμόν· ὣν εἰ ἐν ἄπειρον, ἐφθαρτο ἂν ἦδη τᾶλλα· νῦν δὲ ἕτερόν φασιν εἶναι τὸ ἐξ οὗ ταῦτα.

11. Ἀδύνατον δ' εἶναι τοιοῦτον, οὐχ ὅτι ἄπειρον· (περὶ τούτου γὰρ κοινόν τι λεκτέον ἐπὶ παντός ὁμοίως καὶ αἶρος, καὶ ὕδατος, καὶ ὁτουοῦν·) ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι τοιοῦτον αἰσθητὸν σῶμα παρὰ τὰ καλούμενα στοιχεῖα· ἅπαν γὰρ, ἐξ οὗ ἐστὶ, καὶ διαλύεται εἰς τοῦτο. Ὡστε ἦν ἂν ἐνταῦθα παρὰ αἶρα, καὶ πῦρ, καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ ἄλλο τι· φαίνεται δ' οὐθέν. 12. Οὐδὲ δὴ πῦρ, οὐδ' ἄλλο τῶν στοιχείων οὐθέν ἄπειρον ἐνδέχεται εἶναι τι· ὅλως γὰρ καὶ χωρὶς τοῦ ἄπειρον εἶναι τι αὐτῶν, ἀδύνατον τὸ πᾶν, κἄν ἢ πεπερασμένον, ἢ εἶναι, ἢ γίνεσθαι ἐν τι αὐτῶν, ὥσπερ Ἡράκλειτός φησιν ἅπαντα γίνεσθαι ποτε πῦρ. 13. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός, οἷον ποιοῦσι παρὰ τὰ στοιχεῖα οἱ φυσικοί· πάντα γὰρ μεταβάλλει ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, οἷον ἐκ θερμοῦ εἰς ψυχρόν. Δεῖ δὲ περὶ παντός, καὶ ἐκ τῶνδε σκοπεῖν, εἰ ἐνδέχεται ἢ οὐκ ἐνδέχεται εἶναι σῶμα ἄπειρον αἰσθητόν. 14. Ὅτι δὲ ὅλως ἀδύνατον εἶναι σῶμα ἄπειρον αἰσθητόν, ἐκ τῶνδε δῆλον· πέφυκε γὰρ πᾶν τὸ αἰσθητὸν ποῦ εἶναι, καὶ ἔστι τόπος τις ἐκάστου, καὶ ὁ αὐτὸς τοῦ μορίου καὶ παντός, οἷον ὅλης τε τῆς γῆς καὶ μιᾶς βώλου, καὶ πυρὸς καὶ σπινθῆρος. Ὡστε εἰ μὲν ὁμοειδές, ἢ ἀκίνητον ἔσται, ἢ αἰεὶ οἰσθήσεται. Καίτοι ἀδύνατον τί γὰρ μᾶλλον κάτω ἢ ἄνω, ἢ ὅπουοῦν; λέγω δὲ, οἷον ἐ βῶλος εἴη, ποῦ αὕτη κινηθήσεται, ἢ ποῦ μενεῖ; ὁ γὰρ τόπος ἄπειρος, τοῦ συγγενοῦς αὐτῇ σώματος. Πότερον οὖν καθέξει τὸν ὅλον τόπον, καὶ πῶς; τίς ὢν καὶ ποῦ ἢ μονή καὶ ἢ κίνησις αὐτῆς; ἢ πανταχοῦ μενεῖ; οὐ κινηθήσεται ἄρα· ἢ πανταχοῦ κινηθήσεται; οὐκ ἄρα στήσεται. 15. Εἰ δ' ἀνόμοιον τὸ

πᾶν, ἀνόμοιοι καὶ οἱ τόποι· καὶ πρῶτον μὲν οὐχ ἔν
 τὸ σῶμα τοῦ παντός, ἀλλ' ἢ τῷ ἄπτεσθαι. Ἐπειτα,
 ἦτοι πεπερασμένα ταῦτ' ἔσται, ἢ ἄπειρα τῷ εἶδει· καὶ
 πεπερασμένα μὲν οὐχ οἷόν τε· ἔσται γὰρ τὰ μὲν ἄ-
 πειρα, τὰ δ' οὐ, εἰ τὸ πᾶν ἄπειρον, οἷον τὸ πῦρ, ἢ τὸ
 ὕδωρ. Φθορὰ δὲ τὸ τοιοῦτον τοῖς ἐναντίοις, καθά-
 περ εἴρηται πρότερον. Καὶ διὰ τοῦτο, οὐθὲς τὸ ἐν
 καὶ ἄπειρον πῦρ ἐποίησεν, οὐδὲ γῆν, τῶν φυσιολό-
 γων, ἀλλ' ἢ ὕδωρ, ἢ αἶρα, ἢ τὸ μέσον αὐτῶν· ὅτι τό-
 πος ἑκατέρου, δῆλος ἦν διωρισμένος. Ταῦτα δ'
 ἐπαμφοτερίζει τῷ ἄνω καὶ κάτω. Εἰ δ' ἄπειρα καὶ
 ἀπλᾶ, καὶ οἱ τόποι ἄπειροι, καὶ ἔσται ἄπειρα τὰ
 στοιχεῖα· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, καὶ πεπερασμένοι οἱ
 τόποι, καὶ τὸ ὅλον πεπεράνθαι ἀναγκαῖον· ἀδύνα-
 τον γὰρ μὴ ἀπαρτίζειν τὸν τόπον, καὶ τὸ σῶμα· οὔτε
 γὰρ ὁ τόπος ὁ πᾶς μείζων, ἢ ὅσον ἐνδέχεται τὸ σῶμα
 ἅμα εἶναι· (ἅμα δ' οὐδ' ἄπειρον ἔσται τὸ σῶμα,) οὔτε
 τὸ σῶμα μείζον, ἢ ὁ τόπος· ἢ γὰρ κενὸν ἔσται
 τί, ἢ σῶμα οὐδαμοῦ πεφυκὸς εἶναι. 16. Ἀναξαγό-
 ρας δ' ἀτόπως λέγει περὶ τῆς τοῦ ἀπείρου μονῆς·
 στηρίζει γὰρ αὐτὸ αὐτό φησι τὸ ἄπειρον, τοῦτο δὲ,
 ὅτι ἐν αὐτῷ· ἄλλο γὰρ οὐθέν περιέχει. Ὡς ὅπου ἄν
 τι ἦ, πεφυκὸς ἐνταῦθα εἶναι· τοῦτο δ' οὐκ ἀληθές·
 εἴη γὰρ ἄν τι πον βία, καὶ οὐχ οὗ πέφυκεν. 17. Εἰ
 οὖν ὅτι μάλιστα μὴ κινεῖται τὸ ὅλον· (τὸ γὰρ ἐν αὐ-
 τῷ στηριζόμενον, καὶ ἐν αὐτῷ ὄν, ἀκίνητον εἶναι ἀ-
 νάγκη·) ἀλλὰ διὰ τί οὐ πέφυκε κινεῖσθαι, λεκτέον·
 οὐ γὰρ ἱκανὸν τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι· εἴη
 γὰρ ἄν καὶ ὅτιοῦν ἄλλο οὐ κινούμενον· ἀλλὰ πεφυ-
 κέναι οὐδὲν κωλύει· ἐπεὶ καὶ ἡ γῆ οὐ φέρεται, οὐδ'

εἰ ἄπειρος ἦν· εἰργμένη μέντοι ἀπὸ τοῦ μέσου· ἀλλ' οὐχ, ὅτι ἐστὶν ἄλλο οὐ ἐνεχθήσεται, μένοι ἂν ἐπὶ τοῦ μέσου· ἀλλ' ὅτι οὐ πέφυκεν οὕτω. Καίτοι ἐξείη ἂν λέγειν, ὅτι στηρίζει ἐαυτήν. Εἰ οὖν μηδ' ἐπὶ τῆς γῆς τοῦτο αἷτιον ἀπείρου οὔσης, ἀλλ' ὅτι βάρος ἔχει, τὸ δὲ βαρὺ μένει ἐπὶ τοῦ μέσου, ἡ δὲ γῆ ἐπὶ τοῦ μέσου, ὁμοίως καὶ τὸ ἄπειρον μένει ἐν αὐτῷ, διὰ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, καὶ οὐχ ὅτι ἄπειρον, καὶ στηρίζει αὐτὸ αὐτό. 18. Ἀμα δὲ δῆλον, ὅτι καὶ ὅτιον δέοι μέρος μένειν· ὥς γὰρ τὸ ἄπειρον ἐν ἑαυτῷ μένει στηρίζον, οὕτω καὶ ὅτιον ληφθῇ μέρος, ἐν ἑαυτῷ μένει· τοῦ γὰρ ὅλου καὶ τοῦ μέρους ὁμοειδεῖς οἱ τόποι, οἷον ὅλης γῆς καὶ βώλου, κάτω· καὶ παντὸς πυρὸς καὶ σπινθήρος, ἄνω. Ὡστε εἰ τοῦ ἀπείρου τόπος τὸ ἐν αὐτῷ, καὶ τοῦ μέρους ὁ αὐτός· μενεῖ ἄρα ἐν ἑαυτῷ. 19. Ὅλως δὲ φανερόν, ὅτι ἀδύνατον ἅμα ἄπειρον λέγειν σῶμα, καὶ τόπον τινὰ εἶναι τοῖς σώμασιν, εἰ πᾶν σῶμα αἰσθητὸν, ἢ βάρος ἔχει, ἢ κούφότητα· καὶ εἰ μὲν βαρὺ, ἐπὶ τὸ μέσον ἔχει τὴν φορὰν φύσει· εἰ δὲ κοῦφον, ἄνω. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τὸ ἄπειρον σῶμα. Ἀδύνατον δὲ ἢ ἅπαν ὁποτερονοῦν, ἢ τὸ ἥμισυ ἐκάτερον πεπονθέναι· πῶς γὰρ διέλης, ἢ πῶς τοῦ ἀπείρου ἔσται, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, ἢ ἔσχατον ἢ μέσον; 20. Ἔτι, πᾶν σῶμα αἰσθητὸν ἐν τόπῳ· τόπου δὲ εἶδη καὶ διαφοραὶ, τὸ ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν, καὶ δεξιὸν καὶ ἀριστερόν· καὶ ταῦτα οὐ μόνον πρὸς ἡμᾶς καὶ θέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὅλῳ διώρισταί. Ἀδύνατον δ' ἐν τῷ ἀπείρῳ εἶναι ταῦτα. 21. Ἀπλῶς δὲ εἰ ἀδύνατον τόπον εἶναι ἄπειρον, ἐν τόπῳ δὲ πᾶν σῶμα, ἀδύνατον ἄπειρον εἶναι τι

σῶμα. Ἀλλὰ μὴν τό γε ποῦ, ἐν τόπῳ· καὶ τὸ ἐν τόπῳ, ποῦ. Εἰ οὖν μηδὲ ποσὸν οἷον τ' εἶναι τὸ ἄπειρον· (πόσον γὰρ τί ἐσται, οἷον δίπηχυ, ἢ τρέπηχυ· ταῦτα γὰρ σημαίνει τὸ ποσόν·) οὕτω καὶ τὸ ἐν τόπῳ, ὅτι ποῦ· τοῦτο δὲ, ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ διαστάσει τῶν ἑξ· τούτων δ' ἕκαστον πέρας τί ἐστιν. 22. Ὅτι μὲν οὖν ἐνεργεία οὐκ ἐστὶ σῶμα ἄπειρον, φανερόν ἐκ τούτων.

CAPUT VI.

Ὅτι δὲ, εἰ μὴ ἐστὶν ἄπειρον ἀπλῶς, πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει, δηλόν· τοῦ τε γὰρ χρόνου ἐστὶ τὶς ἀρχὴ καὶ τελευτὴ· καὶ τὰ μεγέθη οὐ διαιρετὰ εἰς μέγεθος, καὶ ἀριθμὸς οὐκ ἐστὶ ἀπείρος. Ὅταν δὲ διωρισμένων οὕτως μηδετέρως φαίνεται ἐνδέχασθαι, διὰ τοῦτο δὴ καὶ δηλόν, ὅτι πῶς μὲν ἐστὶ, πῶς δ' οὐ. Λέγεται δὲ τὸ εἶναι, τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δὲ ἐντελεχείᾳ· καὶ τὸ ἄπειρον ἐστὶ μὲν προσθέσει, ἐστὶ δὲ καὶ ἀφαιρέσει· τὸ δὲ μέγεθος, ὅτι μὲν κατ' ἐνέργειαν οὐκ ἐστὶν ἄπειρον, εἴρηται· διαιρέσει δ' ἐστὶ· οὐ γὰρ χαλεπὸν ἀνελεῖν τὰς ἀτόμους γραμμάς. 2. Λείπεται οὖν δυνάμει εἶναι τὸ ἄπειρον. Οὐ δεῖ δὲ τὸ δυνάμει ὄν λαμβάνειν, ὥσπερ εἰ δυνατόν τοῦτ' ἀνδριάντα εἶναι, ὥς καὶ ἐστὶ τοῦτ' ἀνδρίας· οὕτω καὶ ἄπειρόν τι, ὃ ἐστὶ ἐνεργεία. Ἀλλ' ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ εἶναι, ὥσπερ ἡ ἡμέρα, ἐστὶ, καὶ ὁ ἀγὼν, τῷ αἰεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο γίνεσθαι, οὕτω καὶ τὸ ἄπειρον· καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐστὶ καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ· Ὀλύμπια γάρ ἐστι καὶ τῷ δύνασθαι τὸν ἀγῶνα γίνεσθαι, καὶ τῷ γίνεσθαι. Ἄλλως δὲ ἐν τε τῷ χρόνῳ δηλόν τὸ ἄπειρον, καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῶν μεγεθῶν. Ὅλως

μὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ τὸ ἄπειρον, τῷ αἰεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο λαμβάνεσθαι· καὶ τὸ λαμβανόμενον μὲν αἰεὶ πεπερασμένον εἶναι, ἀλλ' αἰεὶ γὰρ ἕτερον καὶ ἕτερον.

3. [Ἐτι, τὸ εἶναι, πλεοναχῶς λέγεται·] ὥστε τὸ ἄπειρον οὐ δεῖ λαμβάνειν ὡς τόδε τι, οἷον ἄνθρωπον, ἢ οἰκίαν, ἀλλ' ὡς ἡμέρα λέγεται, καὶ ὁ ἀγὼν, (οἷς τὸ εἶναι οὐχ ὡς οὐσία τις γέγονεν, ἀλλ' αἰεὶ ἐν γενέσει ἢ φθορᾷ,) εἰ καὶ πεπερασμένον, ἀλλ' αἰεὶ γὰρ ἕτερον καὶ ἕτερον. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς μεγέθεσιν, ὑπομένοντος τοῦ ληφθέντος, τοῦτο συμβαίνει, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ χρόνου, φθειρομένων, οὕτως, ὥστε μὴ ὑπολείπειν. 4. Τὸ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, τὸ αὐτὸ πῶς ἐστὶ, καὶ τὸ κατὰ διαιρέσιν· ἐν γὰρ τῷ πεπερασμένῳ κατὰ πρόσθεσιν γίνεται ἀντιστραμμένως· ἢ γὰρ διαιρούμενον ὁράται εἰς ἄπειρον, ταύτῃ προστιθέμενον φανεῖται πρὸς τὸ ὥρισμένον· ἐν γὰρ τῷ πεπερασμένῳ μεγέθει ἂν λαβὼν τις ὥρισμένον προσλαμβάνῃ τῷ αὐτῷ λόγῳ, μὴ τὸ αὐτὸ τι τοῦ ὅλου μέγεθος τῷ λόγῳ περιλαμβάνων, οὐ διέξεισι τὸ πεπερασμένον· ἂν δ' οὕτως φῦξῃ τὸν λόγον, ὥστε αἰεὶ τι τὸ αὐτὸ περιλαμβάνειν μέγεθος, διέξεισι, διὰ τὸ πᾶν τὸ πεπερασμένον ἀναιρεῖσθαι ὁπωσὺν ὥρισμένῳ. Ἄλλως μὲν οὖν οὐκ ἔστιν, οὕτως δ' ἐστὶ τὸ ἄπειρον· δυνάμει γὰρ καὶ ἐπὶ καθαιρέσει· καὶ ἐντελεχείᾳ δὲ ἐστὶν, ὡς τὴν ἡμέραν εἶναι λέγομεν, καὶ τὸν ἀγῶνα· καὶ δυνάμει οὕτως ὡς ἡ ὕλη· καὶ οὐ καθ' αὐτὸ, ὡς τὸ πεπερασμένον. 5. Καὶ κατὰ πρόσθεσιν δὴ οὕτως ἄπειρον δυνάμει ἐστὶν, ὃ ταὐτὸ λέγομεν τρόπον τινὰ εἶναι τῷ κατὰ διαιρέσιν· αἰεὶ μὲν γὰρ τι αὐτοῦ ἔξω ἔσται λαμβάνειν· οὐ μέντοι ὑπερβάλλει παντὸς ὥρισμένου με-

γέθους, ὥσπερ ἐπὶ τὴν διαίρεσιν ὑπερβάλλει παντὸς ὀρισμένου, καὶ ἔσται ἔλαττον. Ὡστε δὴ παντὸς ὑπερβάλλειν κατὰ τὴν πρόσθεσιν, οὐδὲ δυνάμει οἶόν τε εἶναι, εἴπερ μὴ ἔστι κατὰ συμβεβηκὸς ἐντελεχεία ἄπειρον· ὥσπερ φασὶν οἱ φυσιολόγοι τὸ ἔξω σῶμα τοῦ κόσμου, οὗ ἢ οὐσία ἀήρ, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἄπειρον. Ἀλλ' εἰ μὴ οἶόν τε εἶναι ἄπειρον ἐντελεχεία σῶμα αἰσθητὸν οὕτω, φανερόν ὅτι οὐδὲ δυνάμει ἂν εἴη κατὰ πρόσθεσιν, ἀλλ' ἢ, ὥσπερ εἴρηται, ἀντεστραμμένως τῇ διαιρέσει. 6. Ἐπεὶ καὶ Πλάτων διὰ τοῦτο ἄπειρα δύο ἐποίησεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τὴν αὕξησιν δοκεῖ ὑπερβάλλειν, καὶ εἰς ἄπειρον ἵεναι, καὶ ἐπὶ τὴν καθαιρέσιν. Ποιήσας μέντοι δύο, οὐ χρήται. Οὔτε γὰρ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τὸ ἐπὶ τὴν καθαιρέσιν ἄπειρον ὑπάρχει. Ἡ γὰρ μονὰς ἐλάχιστον· οὔτε ἐπὶ τὴν αὕξησιν· μέχρι γὰρ δεκάδος ποιεῖ τὸν ἀριθμόν. 7. Συμβαίνει δὲ τοῦναντίον εἶναι ἄπειρον, ἢ ὡς λέγουσιν· οὐ γὰρ οὐ μὴδὲν ἔξω, ἀλλ' οὐ αἰεὶ τι ἔξω ἐστὶ, τοῦτο ἄπειρόν ἐστι· σημεῖον δέ· καὶ γὰρ τοὺς δακτυλλοὺς ἀπείρους φασὶ τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην, ὅτι αἰεὶ τι ἔξω ἐστὶ λαμβάνειν, καθ' ὁμοιότητα μὲν τινα λέγοντες, οὐ μέντοι κυρίως· δεῖ γὰρ τοῦτό τε ὑπάρχειν, καὶ μὴδέποτε τὸ αὐτὸ λαμβάνεσθαι. Ἐν δὲ τῷ κύκλῳ οὐ γίνεται οὕτως, ἀλλ' αἰεὶ τὸ ἐφεξῆς μόνον ἕτερον. 8. Ἀπειρον μὲν οὖν τοῦτ' ἔστιν, οὐ κατὰ τὸ ποσὸν λαμβάνουσιν, αἰεὶ τι λαβεῖν ἔξω ἐστίν. Οὐ δὲ μὴδὲν ἔξω, τοῦτ' ἔστι τέλειον καὶ ὅλον· οὕτω γὰρ ὀριζόμεθα τὸ ὅλον, οὐ πρὸς τὰ μέρη μὴθὲν ἄπεισιν· οἷον ἄνθρωπον ὅλον, ἢ κιβώτιον. Ὡσπερ δὲ ὀριζόμεθα τὸ καθ' ἕκαστον, οὕτω καὶ τὸ κυρίως· οἷον τὸ ὅλον, οὐ μὴ-

θέν ἐστιν ἔξω· οὗ δ' ἐστὶν ἀπουσία ἔξω, οὐ πᾶν, ἅτι ἂν ἂπῃ. 9. Τὸ ὅλον δὲ καὶ τέλειον, ἢ τὸ αὐτὸ πάμπαν, ἢ σύνεγγυς τῇ φύσει ἐστί· τέλειον δ' οὐθέν, μὴ ἔχον τέλος· τὸ δὲ τέλος, πέρας. Διὸ βέλτιον οἰη-
 τὶον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι· ὁ μὲν γὰρ τὸ
 ἄπειρον ὅλον φησὶν· ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι,

Μεσσόθεν ἰσοπαλές.

οὐ γὰρ ὥς λίνον λίνῳ, ἐστὶ συνάπτειν τῷ παντὶ καὶ
 ὅλῳ τὸ ἄπειρον. 10. Ἐπεὶ ἐντεῦθεν γε λαμβάνουσι
 τὴν σεμνότητα κατὰ τοῦ ἀπείρου, τὸ πάντα περιέχον,
 καὶ τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῷ ἔχον, διὰ τὸ ἔχειν τινὰ ὁμοιό-
 τητα τῷ ὅλῳ· ἐστὶ γὰρ τὸ ἄπειρον, τῆς τοῦ μεγέθους
 τελειότητος ὕλη· καὶ τὸ δυνάμει ὅλον, ἐντελεχεία δὲ
 οὐ· διαιρετὸν δὲ, ἐπὶ τε τὴν καθάρσεις καὶ τὴν ἀν-
 τιστραμμένην πρόσθεσιν· ὅλον δὲ καὶ πεπερασμέ-
 νον, οὐ καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ κατ' ἄλλο· καὶ οὐ περιέχει, u
 ἀλλὰ περιέχεται, ἢ ἄπειρον· διὸ καὶ ἄγνωστον, ἢ
 ἄπειρον. Εἶδος γὰρ οὐκ ἔχει ἡ ὕλη. 11. Ὡστε φα-
 νερόν, ὅτι μᾶλλον ἐν μορίου λόγῳ τὸ ἄπειρον, ἢ ἐν
 ὅλῳ· μόριον γὰρ ἡ ὕλη τοῦ ὅλου, ὥσπερ ὁ χαλκὸς
 τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος· ἐπεὶ εἴ γε περιέχει ἐν τοῖς
 αἰσθητοῖς καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν,
 εἶδε περιέχειν τὰ νοητά. Ἀτοπον δὲ καὶ ἀδύνατον, τὸ
 ἄγνωστον καὶ τὸ ἀόριστον περιέχειν καὶ ὀρίζειν.

CAPUT VII.

Κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει καὶ τὸ κατὰ πρόσθεσιν,
 ὥς μὴ εἶναι δοκεῖν ἄπειρον οὕτως, ὥστε παντὸς ὑπερ-
 βάλλειν μεγέθους· ἐπὶ τὴν διαίρεσιν δὲ εἶναι· περιέ-
 χεται γὰρ ὥς ἡ ὕλη ἐντὸς, καὶ τὸ ἄπειρον· περιέχει
 δὲ τὸ εἶδος. 2. Εὐλόγως δὲ καὶ τὸ ἐν μὲν τῷ ἀριθμῷ

ARIST. PHYS. AUSC.

E

= " / r u t l a g r a m m e r i n i l .

εἶναι ἐπὶ τὸ ἐλάχιστον πέρας· ἐπὶ δὲ τὰ πλείω, αἰεὶ παντὸς ὑπερβάλλειν πλήθους· ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν τὸ ὑναντίον· ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ ἑλαττον, παντὸς ὑπερβάλλειν μεγέθους· ἐπὶ δὲ τὸ μείζον, μὴ εἶναι μέγεθος ἄπειρον. Αἴτιον δ', ὅτι τὸ ἐν ἔστιν ἀδιαίρετον, ὅπερ ἂν ἐν ἧ, οἷον ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπος, καὶ οὐ πολλοί· ὁ δ' ἀριθμὸς ἔστιν ἐνὸς πλείω, καὶ ποσὰ ἅττα· ὥστε ἀνάγκη στήναι ἐπὶ τὸ ἀδιαίρετον. Τὰ γὰρ δύο καὶ τρία παρώνυμα ὀνόματά ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ἕκαστος. 3. Ἐπὶ δὲ τὸ πλεῖον αἰεὶ ἔστι νοῆσαι· ἄπειροι γὰρ αἱ διχοτομίαι τοῦ μεγέθους· ὥστε δυνάμει μὲν ἔστιν, ἐνεργείᾳ δ' οὐ, ἀλλ' αἰεὶ ὑπερβάλλει τὸ λαμβανόμενον, παντὸς ὁρισμένου πλήθους. Ἀλλ' οὐ χωριστὸς ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῆς διχοτομίας, οὐδὲ μένει ἢ ἀπειρία, ἀλλὰ γίνεται, ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ χρόνου. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν τὸ ὑναντίον ἔστί· καὶ διαιρεῖται μὲν γὰρ εἰς ἄπειρα τὸ συνεχές. Ἐπὶ δὲ τὸ μείζον οὐκ ἔστιν ἄπειρον. Ὅσον γὰρ ἐνδέχεται δυνάμει εἶναι, καὶ ἐνεργείᾳ ἐνδέχεται τοσοῦτον εἶναι. Ὡστε ἐπεὶ ἄπειρον οὐθέν ἐστι μέγεθος αἰσθητὸν, οὐκ ἐνδέχεται παντὸς ὑπερβολὴν εἶναι ὁρισμένου μεγέθους· εἴη γὰρ ἂν τι τοῦ οὐρανοῦ μείζον. 4. Τὸ δ' ἄπειρον, οὐ ταῦτόν ἐν κινήσει, καὶ μεγέθει, καὶ χρόνῳ, ὥς καὶ μὴ τις φύσις, ἀλλὰ τὸ ὕστερον λέγεται κατὰ τὸ πρότερον· οἷον, κίνησις μὲν, ὅτι πρότερον τὸ μέγεθος, ἐφ' οὗ κινεῖται, ἢ ἀλλοιοῦται, ἢ αὐξάνεται· ὁ χρόνος δὲ διὰ τὴν κίνησιν. Νῦν μὲν οὖν χρώμεθα τούτοις· ὕστερον δὲ πειρασόμεθα λέγειν, καὶ τί ἐστιν ἕκαστον, καὶ διότι πᾶν μέγεθος εἰς μεγέθη

διαιετόν. 5. Οὐκ ἀφαιρεῖται δὲ ὁ λόγος οὐδὲ τοὺς μαθηματικὸν τὴν θεωρίαν, ἀναιρῶν οὕτως εἶναι τὸ ἀπειρον, ὥστε ἐνεργεῖα εἶναι ἐπὶ τὴν αὐξήσιν, ὡς ἀδι-
εξίτητον· οὐδὲ γὰρ νῦν δέονται τοῦ ἀπείρου, οὐδὲ
χρῶνται, ἀλλὰ μόνον εἶναι, ὅσην αὖ βούλωνται, πε-
περασμένην· τῷ δὲ μεγίστῳ μεγέθει τὸν αὐτόν ἐστι
τετιμῆσθαι λόγον ὁπηλικονοῦν μέγεθος ἕτερον. Ὡς τε
πρὸς μὲν τὸ δεῖξαι ἐκείνως, οὐθὲν διοίσει· τὸ δὲ εἶ-
ναι, ἐν τοῖς οὖσιν ἔσται μεγέθεσιν. 6. Ἐπεὶ δὲ τὰ αἴ-
τια διήρηται τετραχῶς, φανερόν ἐστι ὡς ὕλη τὸ ἀπει-
ρον αἰτιόν ἐστι· καὶ ὅτι, τὸ μὲν εἶναι αὐτῷ στέρησις
ἐστι, τὸ δὲ καθ' αὐτὸ ὑποκείμενον, τὸ συνεχές καὶ αἰ-
σθητόν. Φαίνονται δὲ πάντες καὶ οἱ ἄλλοι, ὡς ὕλη
χρῶμενοι τῷ ἀπείρῳ· διὸ καὶ ἄτοπον τὸ περιέχον
ποιεῖν αὐτὸ, ἀλλὰ μὴ τὸ περιεχόμενον.

CAPUT VIII.

Λοιπὸν δ' ἐπελθεῖν, καθ' οὓς λόγους τὸ ἀπειρον
εἶναι δοκεῖ, οὐ μόνον δυνάμει, ἀλλ' ὡς ἀφωρισμένον·
τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτῶν οὐκ ἀναγκαῖα, τὰ δ' ἔχει τι-
νάς ἀληθεῖς ἐτέρας ἀπαντήσεις. Οὕτε γὰρ, ἵνα ἡ γέ-
νεσις μὴ ἐπιλίπη, ἀναγκαῖον ἐνεργεῖα ἀπειρον εἶναι
σῶμα αἰσθητόν· ἐνδέχεται γὰρ τὴν θατέρου φθο-
ρὰν γένεσιν θατέρου εἶναι, πεπερασμένου ὄντος τοῦ
παντός. 2. Ἔτι, τὸ ἀπτεσθαι καὶ τὸ πιπεράνθαι,
ἕτερον. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς τι καὶ τινός· (ἀπτεται γὰρ
πᾶν τινός,) καὶ τῶν πεπερασμένων τινὲ συμβέβηκε·
τὸ δὲ πεπερασμένον, οὐ πρὸς τι, οὐδ' ἀψασθαι τῷ
τυχόντι τοῦ τυχόντος ἐστί. 3. Τὸ δὲ τῇ νοήσει πι-
στεύειν, ἄτοπον· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἡ ὑπερ-
οχὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, ἀλλ' ἐπὶ τῆς νοήσεως· ἕκαστον

γὰρ ἂν ἡμῶν νοήσεις τις πολλαπλάσιον ἑαυτοῦ αὖξων εἰς ἄπειρον· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἔω τοῦ ἄστεός τις ἐστιν, ἢ τοῦ τηλικούδε μεγέθους ὃ ἔχομεν, ὅτι νοεῖ τις· ἀλλ' ὅτι ἐστὶ τοῦτο δὲ συμβέβηκεν. Ὁ δὲ χρόνος καὶ ἡ κίνησις, ἄπειρά ἐστι, καὶ ἡ νόησις, οὐχ ὑπομένοντος τοῦ λαμβανομένου. Μέγεθος δὲ, οὔτε τῇ καθαιρέσει, οὔτε τῇ νοητικῇ αὐξήσει ἐστὶν ἄπειρον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ ἀπείρου πῶς ἐστι, καὶ πῶς οὐκ ἐστι, καὶ τί ἐστιν, εἴρηται.

L I B E R I V.

CAPUT I.

Ὁμοίως δ' ἀνάγκη καὶ περὶ τόπου τὸν φυσικόν, ὥσπερ καὶ περὶ ἀπείρου, γνωρίζειν, εἰ ἔστιν ἢ μὴ, καὶ πῶς ἐστι, καὶ τί ἐστι. Τάτε γὰρ ὄντα πάντες ὑπολαμβάνουσιν εἶναι πον. Τὸ γὰρ μὴ ὄν, οὐδαμοῦ εἶναι· ποῦ γάρ ἐστι τραγέλαφος, ἢ σφίγξ; καὶ τῆς κινήσεως ἢ κοινή μάλιστα καὶ κυριωτάτη, κατὰ τόπον ἐστὶν, ἣν καλοῦμεν φοράν. 2. Ἐχει δὲ πολλὰς ἀπορίας, τί ποτέ ἐστιν ὁ τόπος· οὐ γὰρ ταῦτόν φαίνεται θεωροῦσιν ἐξ ἀπάντων τῶν ὑπαρχόντων. Ἔτι δ' οὐδ' ἔχομεν οὐδέν παρὰ τῶν ἄλλων, οὔτε προσηγορημένον, οὔτε προσηγορημενον περὶ αὐτοῦ. 3. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ὁ τόπος, δοκεῖ δῆλον εἶναι ἐκ τῆς ἀντιμεταστάσεως· ὅπου γάρ ἐστι νῦν ὕδωρ, ἐνταῦθα, ἐξεληθόντος ὥσπερ ἐξ ἀγγείου, πάλιν ἀῆρ ἔνεστιν· ὅτι δὲ τὸν αὐτὸν τόπον τοῦτον ἄλλο τι τῶν σωμάτων κατέχει, τοῦτο δὴ τῶν ἐγγινομένων, καὶ μεταβαλλόντων

ἕτερον πάντων εἶναι δοκεῖ· ἐν ᾧ γὰρ ἄηρ ἐστι νῦν,
 ὕδωρ ἐν τούτῳ πρότερον ἦν. Ὡστε δῆλον, ὥς ἦν ὁ
 τόπος τὶ καὶ ἡ χώρα, ἕτερον ἀμφοῖν, εἰς ἣν, καὶ ἐξ
 ἧς μετέβαλλον. 4. Ἔτι δὲ καὶ αἱ φοραὶ τῶν φυσικῶν
 σωμάτων καὶ ἀπλῶν, οἷον πυρὸς, καὶ γῆς, καὶ τῶν
 τοιούτων, οὐ μόνον δηλοῦσιν ὅτι ἐστὶ τι ὁ τόπος, ἀλλ'
 ὅτι καὶ ἔχει τινὰ δύναμιν· φέρεται γὰρ ἕκαστον εἰς
 τὸν αὐτὸν τόπον μὴ κωλυόμενον, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ
 κάτω. 5. Ταῦτα δ' ἐστὶ τόπου μέρη καὶ εἶδη, τό, τε
 ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἐξ διαστάσεων.
 Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα οὐ μόνον πρὸς ἡμᾶς, τὸ δεξιὸν
 καὶ τὸ ἀριστερόν, καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω· ἡμῖν γὰρ
 οὐκ αἰεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέσιν, ὅπως ἂν στρα-
 φῶμεν, γίνεται. Διὸ ταῦτ' ἀπολλάττει δὲ δεξιὸν καὶ ἀρι-
 στερόν ἐστι, καὶ ἄνω καὶ κάτω, καὶ πρόσθεν καὶ ὀπί-
 σθεν. Ἐν δὲ τῇ φύσει διώρισταί χωρὶς ἕκαστον. Οὐ
 γὰρ ὅ,τι ἔτυχε τὸ ἄνω ἐστίν, ἀλλ' ὅπου φέρεται τὸ
 πῦρ, καὶ τὸ κοῦφον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κάτω, οὐχ ὅ,τι
 ἔτυχε, ἀλλ' ὅπου τὰ ἔχοντα βάρος καὶ τὰ γεηρά, ὥς
 οὐ τῇ θέσει διαφέροντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ δυνάμει.
 Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ μαθηματικά. Οὐκ ὄντα γὰρ ἐν τό-
 πῳ, ὅμως κατὰ τὴν θέσιν τὴν πρὸς ἡμᾶς, ἔχει δεξιὰ
 καὶ ἀριστερά· ὥστε μόνον νοεῖσθαι αὐτῶν τὴν θέσιν,
 οὐκ ἔχοντα φύσει τούτων ἕκαστον. 6. Ἔτι, οἱ τὸ
 κενὸν φάσκοντες εἶναι, τόπον λέγουσι· τὸ γὰρ κενόν,
 τόπος ἂν εἴη ἐστερημένος σώματος. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶ
 εἰ ὁ τόπος παρὰ τὰ σώματα, καὶ πᾶν σῶμα αἰσθητὸν
 ἐν τόπῳ, διὰ τούτων ἂν τις ὑπολάβοι. Δόξειε δ' ἂν
 καὶ Ἡσίοδος ὀρθῶς λέγειν, ποιήσας πρῶτον τὸ χάος.
 Λέγει γοῦν·

*Πάντων μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ
ἔπειτα*

Γαῖ' εὐρύστερνος ·

ὥς δέον πρῶτον ὑπάρξαι χώραν τοῖς οὐσι, διὰ τὸ νομίζειν, ὥσπερ οἱ πολλοὶ, πάντα εἶναι πον, καὶ ἐν τόπῳ. 7. Εἰ δ' ἐστὶ τοιοῦτον, θαυμασὴ τις ἂν εἴη ἡ τοῦ τόπου δύναμις, καὶ προτέρα πάντων· οὐ γὰρ ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστίν, ἐκείνο δ' ἄνευ τῶν ἄλλων, ἀνάγκη πρῶτον εἶναι· οὐ γὰρ ἀπόλλυται ὁ τόπος, τῶν ἐν αὐτῷ φθειρομένων. 8. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γε ἀπορίαν, εἰ ἐστὶ, τί ἐστὶ· πότερον ὄγκος τις σώματος, ἢ τις ἐτέρα φύσις· ζητητέον γὰρ τὸ γένος αὐτοῦ πρῶτον. Διαστήματα μὲν οὖν ἔχει τρία, μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, οἷς ὁρίζεται σῶμα πᾶν. Ἀδύνατον δὲ σῶμα τὸν τόπον εἶναι· ἐν ταύτῳ γὰρ ἂν εἴη δύο σώματα. 9. Ἐτι εἴτερ ἐστὶ σώματος τόπος καὶ χώρα, δηλονότι καὶ ἐπιφανείας, καὶ τῶν λοιπῶν περάτων· ὁ γὰρ αὐτὸς ἀρμόσει λόγος. Ὅπου γὰρ ἦν πρότερον τὰ τοῦ ὕδατος ἐπίπεδα, ἔσται πάλιν τὰ τοῦ ἀέρος. Ἀλλὰ μὴν διαφορὰν οὐδεμίαν ἔχομεν στιγμῆς, καὶ τόπου στιγμῆς. Ὡς τ' εἰ μὴδὲ ταύτης ἐστὶν ὁ τόπος ἕτερος, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐθενός, οὐδ' ἐστὶ τι παρ' ἑαστον τούτων ὁ τόπος. 10. Τί γὰρ ἂν ποτε καὶ θείημεν εἶναι τὸν τόπον; οὔτε γὰρ στοιχεῖον, οὔτ' ἐκ στοιχείων οἷόν τ' εἶναι τοιαύτην ἔχοντα φύσιν, οὔτε τῶν σωματικῶν, οὔτε τῶν ἀσωμάτων· μέγεθος μὲν γὰρ ἔχει, σῶμα δ' οὐδέν. Ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν αἰσθητῶν σωμάτων στοιχεῖα σώματα· ἐκ δὲ τῶν νοητῶν στοιχείων οὐδὲν γίνεταί μέγεθος. 11. Ἐτι δὲ, καὶ τίος ἂν τις θείη τοῖς οὐσιν αἴτιον εἶναι τὸν τόπον; οὐδεμία γὰρ αἰ-

τία ὑπάρχει αὐτῷ τῶν τετιάρων· οὔτε γὰρ ὡς ὕλη τῶν ὄντων· οὐδὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ συνίστηκεν· οὔτε ὡς εἶδος καὶ λόγος τῶν πραγμάτων, οὔθ' ὡς τέλος, οὔτε κινεῖ τὰ ὄντα. 12. Ἔτι δὲ, καὶ αὐτὸς εἰ ἔστι τι τῶν ὄντων, ποῦ ἔσται; ἢ γὰρ Ζήνωνος ἀπορία ζητεῖ τινα λόγον· εἰ γὰρ πᾶν τὸ ὄν ἐν τόπῳ, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ τόπου τόπος ἔσται· καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον πρόεισιν. 13. Ἔτι, εἰ ὥσπερ ἅπαν σῶμα ἐν τόπῳ, οὕτω καὶ ἐν τόπῳ ἅπαντι σῶμα, πῶς οὖν ἐροῦμεν περὶ τῶν ἀνυπανομένων; ἀνάγκη γὰρ ἐκ τούτων συναυξάνεσθαι τὸν τόπον αὐτοῖς, εἰ μήτε ἐλάσσων, μήτε μείζων ὁ τόπος ἐκάστου. Διὰ μὲν οὖν τούτων, οὐ μόνον τί ἐστιν, ἀλλὰ καὶ εἰ ἔστιν, ἀπορεῖν ἀναγκαῖον.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ, τὸ μὲν καθ' αὐτὸ, τὸ δὲ κατ' ἄλλο λέγεται· καὶ τόπος ὁ μὲν κοινός, ἐν ᾧ ἅπαντα τὰ σώματα ἔστιν, ὁ δ' ἴδιος, ἐν ᾧ πρῶτως· λέγω δὲ, οἷον σὺ νῦν ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι ἐν τῷ αἱρί, οὗτος δ' ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῷ αἱρί, ὅτι ἐν τῇ γῇ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταύτῃ, ὅτι ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, ὅς περιέχει οὐδὲν πλέον, ἢ σε. Εἰ δὲ ἔστιν ὁ τόπος τὸ πρῶτον περιέχον ἕκαστον τῶν σωμάτων, πέρας ἂν εἴη. Ὡστε δόξειεν ἂν τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή ἐκάστου ὁ τόπος εἶναι, ᾧ ὀρίζεται τὸ μέγεθος, καὶ ἡ ὕλη ἡ τοῦ μεγέθους· τοῦτο γὰρ ἐκάστου πέρας. 2. Οὕτω μὲν οὖν σκοποῦσιν ὁ τόπος τὸ ἐκάστου εἶδος ἔστιν· ἡ δὲ δοκεῖ ὁ τόπος εἶναι τὸ διάστημα τοῦ μεγέθους, ἡ ὕλη· τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ μεγέθους· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τοῦ εἶδους καὶ ὀρισμένον, οἷον ὑπὸ ἐπιπέδου καὶ πέρατος. Ἔστι δὲ τοιοῦτον ἡ ὕλη καὶ τὸ

ἀόριστον· ὅταν γὰρ ἀφαιρεθῇ τὸ πέρασ καὶ τὰ πά-
 θη τῆς σφαίρας, λείπεται οὐδὲν παρὰ τὴν ὕλην. Διὸ
 καὶ ὁ Πλάτων τὴν ὕλην καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτό φη-
 σιν εἶναι ἐν τῷ Τιμαίῳ· τὸ γὰρ μεταληπτικὸν καὶ
 τὴν χώραν ἐν καὶ ταυτόν· ἄλλον δὲ τρόπον ἐκεῖ τε
 λέγων τὸ μεταληπτικόν, καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγρά-
 φοις δόγμασιν, ὅμως τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὸ
 αὐτὸ ἀπεφῆναι. 3. Λέγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες εἶναι
 τι τὸν τόπον· τί δ' ἐστίν, οὗτος μόνος ἐπεχείρησεν
 εἰπεῖν. Εἰκότως δ' ἐκ τούτων σκοπουμένοις δόξειεν
 ἂν εἶναι χαλεπὸν γνωρίσαι, τί ἐστίν ὁ τόπος, εἴπερ
 τούτων ὅποτερονοῦν ἐστίν, εἴτε ὕλη, εἴτε τὸ εἶδος·
 ἄλλως τε γὰρ τὴν ἀκροτάτην ἔχει θεωρίαν, καὶ χωρὶς
 ἀλλήλων οὐ ῥάδιον αὐτὰ γνωρίζειν. 4. Ἀλλὰ μὴν
 ὅτι γε ἀδύνατον ὅποτεροκοῦν τούτων εἶναι τὸν τό-
 πον, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· τὸ μὲν γὰρ εἶδος καὶ ἡ ὕλη
 οὐ χωρίζεται τοῦ πράγματος· τὸν δὲ τόπον, ἐνδέχε-
 ται· ἐν ᾧ γὰρ αἷρ ἦν, ἐν τούτῳ πάλιν ὕδωρ, ὡς φα-
 μεν, γίνεται, ἀντιμεθισταμένων ἀλλήλοις τοῦ τε ἀέ-
 ρος καὶ ὕδατος, καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὁμοίως.
 Ὡς τε οὔτε μόνιον, οὔτε ἕξις, ἀλλὰ χωριστὸς ὁ τόπος
 ἐστίν ἐκάστου· καὶ γὰρ δοκεῖ τοιοῦτόν τι εἶναι ὁ τό-
 πος, οἷον τὸ ἀγγεῖον· ἐστὶ γὰρ τὸ ἀγγεῖον, τόπος
 μεταφορητός· τὸ δ' ἀγγεῖον οὐδὲν τοῦ πράγματος
 ἐστίν. 5. Ἡ μὲν οὖν χωριστός ἐστι τοῦ πράγματος,
 ταύτῃ μὲν οὐκ ἐστὶ τὸ εἶδος· ἡ δὲ περιέχει, ταύτῃ
 ἕτερος τῆς ὕλης. Δοκεῖ δὲ αἰεὶ τὸ ὄν που αὐτό τε εἶ-
 ναι τι, καὶ ἕτερόν τι ἐκτὸς αὐτοῦ. Πλάτωνι μέντοι
 λεκτέον, εἰ δεῖ παρεκβάντας εἰπεῖν, διὰ τί οὐκ ἐν τό-
 πῳ τὰ εἶδη καὶ οἱ ἀριθμοὶ, εἴπερ τὸ μεθεκτικὸν ὁ τό-

πος, εἴτε τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ὄντος τοῦ με-
θεκτικοῦ· εἴτε τῆς ὕλης, καθάπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέ-
γραφεν. 6. Ἔτι, πῶς ἂν φέροιο εἰς τὸν αὐτοῦ τό-
πον, εἰ ὁ τόπος ἦν ἡ ὕλη, ἢ τὸ εἶδος· ἀδύνατον γὰρ
οὐ μὴ κίνησις, μηδὲ τὸ ἄνω ἢ κάτω εἶναι, τόπον εἶναι.
Ἦστε ζητητέος ἐν τοῖς τοιούτοις ὁ τόπος. 7. Εἰ δ'
ἐν αὐτῷ ὁ τόπος· (δεῖ γὰρ, εἴπερ ἡ μορφή; ἡ ὕλη,)
ἔσται ὁ τόπος ἐν τόπῳ· μεταβάλλει γὰρ ἅμα τῷ
πράγματι, καὶ κινεῖται, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἀόριστον,
οὐκ αἰεὶ ἐν τῷ αὐτῷ, ἀλλ' οὔπερ καὶ τὸ πρᾶγμα·
ὥστε τοῦ τόπου ἔσται τόπος. 8. Ἔτι, ὅταν ἐξ αἰέρος
ὑδὼρ γένηται, ἀπόλωλεν ὁ τόπος· οὐ γὰρ ἐν τῷ αὐ-
τῷ τόπῳ τὸ γεγόμενον σῶμα. Τίς οὖν ἡ φθορά;
9. Ἐξ ὧν μὲν τοίνυν ἀναγκαῖον εἶναι τι τὸν τόπον,
καὶ πάλιν ἐξ ὧν ἀπορήσειεν ἂν τις αὐτοῦ περὶ τῆς οὐ-
σίας, εἴρηται.

CAPUT III.

Μετὰ δὲ ταῦτα ληπτέον, ποσαχῶς ἄλλο ἐν ἄλλῳ
γίνεται. Ἐνα μὲν δὴ τρόπον, ὡς ὁ δάκτυλος ἐν τῇ
χειρὶ, καὶ ὅλως τὸ μέρος ἐν τῷ ὅλῳ. Ἄλλον δὲ, ὡς τὸ
ὅλον ἐν τοῖς μέρεσιν· οὐ γὰρ ἐστι παρὰ τὰ μέρη τὸ
ὅλον. Ἄλλον δὲ τρόπον, ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐν ζώῳ, καὶ
ὅλως ὡς εἶδος ἐν γένει. Ἄλλον δὲ, ὡς τὸ γένος ἐν
τῷ εἶδει, καὶ ὅλως τὸ μέρος τοῦ εἶδους ἐν τῷ τοῦ εἶ-
δους λόγῳ. Ἔτι δὲ, ὡς ὑγίεια ἐν θερμοῖς καὶ ψυ-
χροῖς, καὶ ὅλως τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ. Ἔτι, ὡς ἐν βα-
σιλεῖ τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅλως τὸ ἐν τῷ πρώτῳ κινή-
τικῷ. Ἔτι, ὡς ἐν τῷ ἀγαθῷ, καὶ ὅλως ἐν τῷ τέλει·
τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὐ ἕνεκα. Πάντων δὲ κυριώτατον
τὸ ὡς ἐν ἀγγείῳ, καὶ ὅλως τὸ ἐν τόπῳ. 2. Ἀπορή-

σεις δ' ἂν τις, εἰ ἄρα ἐν καὶ αὐτό τι ἐν ἑαυτῷ ἐνδέχεται εἶναι, ἢ οὐθὲν, ἀλλὰ πάντα ἢ οὐδαμοῦ, ἢ ἐν ἄλλῳ. Διχῶς δὲ τοῦτό ἐστιν, ἦτοι καθ' αὐτό, ἢ καθ' ἕτερον· ὅταν μὲν γὰρ ἢ μέρια τοῦ ὅλου, τότ' ἐν ᾧ, καὶ τὸ ἐν τούτῳ, λεχθήσεται τὸ ὅλον ἐν αὐτῷ· λέγεται γὰρ καὶ κατὰ μέρος, οἷον λευκόν, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια λευκή· καὶ ἐπιστήμον, ὅτι τὸ λογιστικόν. Ὁ μὲν οὖν ἀμφορεὺς οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ, οὐδ' ὁ οἶνος· ὁ δὲ τοῦ οἴνου ἀμφορεὺς ἔσται· ὅ,τι γὰρ, καὶ ἐν ᾧ, ἀμφοτέρα τοῦ αὐτοῦ μέρια. 3. Οὕτω μὲν οὖν ἐνδέχεται αὐτό τι ἐν αὐτῷ εἶναι· πρῶτως δ' οὐκ ἐνδέχεται· οἷον τὸ λευκόν ἐν σώματι. Ἡ ἐπιφάνεια γὰρ ἐν σώματι, ἢ δ' ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ. Κατὰ ταῦτα δ' αἱ προσηγορίαι μέρος ὄντα, ὥστε ἐν ἀνθρώπῳ· ὁ δ' ἀμφορεὺς καὶ ὁ οἶνος, χωρὶς μὲν ὄντα, οὐ μέρος· ἅμα δέ· διότι ὅταν ἢ μέρος, ἔσται αὐτό ἐν αὐτῷ· οἷον τὸ λευκόν ἐν ἀνθρώπῳ, ὅτι ἐν τῷ σώματι· καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ· ἐν δὲ ταύτῃ, οὐκ ἔτι κατ' ἄλλο· καὶ ἕτερά γε τῷ εἶδει ταῦτα, καὶ ἄλλην φύσιν ἔχει ἐκάτερον καὶ δύναμιν, ἢ τ' ἐπιφάνεια, καὶ τὸ λευκόν. 4. Οὕτε δὴ ἐπακτικῶς σκοποῦσιν, οὐδὲν ἐν αὐτῷ ὁρῶμεν κατ' οὐδένα τῶν διορισμῶν· τῷ τε λόγῳ δῆλον, ὅτι ἀδύνατον· δεήσει γὰρ ἀμφοτέρα ἐκάτερον ὑπάρχειν· οἷον τὸν ἀμφορέα, ἀγγεῖον τε καὶ οἶνον εἶναι· καὶ τὸν οἶνον, οἶνόν τε καὶ ἀμφορέα, εἰπερ ἐνδέχεται αὐτό τι ἐν αὐτῷ εἶναι· ὥστε εἰ ὅτι μάλιστα ἐν ἀλλήλοις εἶεν, ὁ μὲν ἀμφορεὺς δεξεται τὸν οἶνον, οὐχ ἢ αὐτὸς ὁ οἶνος, ἀλλ' ἢ ἐκεῖνος· ὁ δ' οἶνος ἐνέσται ἐν τῷ ἀμφορεῖ, οὐχ ἢ ἀμφορεὺς αὐτός, ἀλλ' ἢ ἐκεῖνος ἀμφορεὺς. Κατὰ μὲν οὖν τὸ εἶναι

οτι ἑτερον, δηλον. Ἄλλος γὰρ ὁ λόγος ὁ τοῦ ἐν ᾧ, καὶ ὁ τοῦ ἐν τούτῳ. 5. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδέχεται· ἅμα γὰρ δύο σώματα ἐν τῷ αὐτῷ ἵκναι· αὐτός τε γὰρ ἐν αὐτῷ ὁ ἀμφοτεὺς ἔσται, εἰ οὐ ἢ φύσις δεκτικὴ, τοῦτ' ἐνδέχεται ἐν ἑαυτῷ εἶναι· καὶ ἔτι, ἐκεῖνο οὐ δεκτικόν· οἶον, εἰ οἶνου, ὁ οἶνος. Ὅτι μὲν οὖν ἀδύνατον ἐν ἑαυτῷ τι πρῶτως εἶναι, δηλον. 6. Ὁ δὲ Ζήνων ἠπόρει, ὅτι εἰ ὁ τόπος ἐστὶ τι, ἐν τίνι ἔσται, λύειν οὐ χαλεπόν· οὐδὲν γὰρ καλύπτει, ἐν ἄλλῳ μὲν εἶναι τὸν πρῶτον τόπον, μὴ μέντοι ὥς ἐν τόπῳ ἐκείνῳ, ἀλλ' ὥσπερ ἡ μὲν ὑγίεια ἐν τοῖς θερμοῖς, ὥς ἕξις, τὸ δὲ θερμόν ἐν τῷ σώματι, ὥς πάθος. Ὡστ' οὐκ ἀνάγκη εἰς ἄπειρον ἵκναι. 7. Ἐκεῖνο δὲ φανερόν, ὅτι ἐπεὶ οὐδὲν τὸ ἀγγαῖον τοῦ ἐν αὐτῷ· (ἕτερον γὰρ τὸ πρῶτως, ὅ,τε καὶ ἐν ᾧ) οὐκ ἂν εἴη οὔτε ἡ ὕλη, οὔτε τὸ εἶδος ὁ τόπος, ἀλλ' ἕτερον. Ἐκεῖνου γάρ τι ταῦτα τοῦ ἐνόντος, καὶ ἡ ὕλη, καὶ ἡ μορφή. Ταῦτα μὲν οὖν ἔστω διηγορημένα.

CAPUT IV.

Τί δέ ποτ' ἐστὶν ὁ τόπος, ὃδ' ἂν γένοιτο φανερόν. Λάβωμεν δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅσα δοκεῖ ἀληθῶς καθ' αὐτὸ ὑπάρχειν αὐτῷ. Ἀξιούμεν δὴ τὸν τόπον εἶναι, πρῶτον μὲν περιέχον ἐκεῖνο, οὗ τόπος ἐστὶ· καὶ μηδὲν τοῦ πρᾶγματος εἶναι· ἔτι, τὸν πρῶτον τόπον, μήτε ἐλάττω, μήτε μείζω· ἔτι, [μήτε] ἀπολείπεσθαι ἑαυτοῦ, καὶ χωριστόν· πρὸς δὲ τούτοις, πάντα τόπον ἔχειν τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω· καὶ φέρεσθαι φύσει, καὶ μένειν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἕκαστον τῶν σωμάτων· τοῦτο δὲ ποιεῖν, ἢ ἄνω, ἢ κάτω. 2. Ἵποκειμένων δὲ τούτων, τὰ λοιπὰ θεωρητέον. Δεῖ δὲ περὶ

ρᾶσθαι τὴν σκέψιν οὕτω ποιῆσθαι, ὅπως τὸ τί ἐστὶν
 ἀποδοθήσεται· ὥστε τὰ τε ἀπορούμενα λύεσθαι, καὶ
 τὰ δοκοῦντα ὑπάρχειν τῷ τόπῳ, ὑπάρχοντα ἔσται·
 καὶ ἔτι, τὸ τῆς δυσκολίας αἷτιον, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν
 ἀπορημάτων, ἔσται φανερόν· οὕτω γὰρ ἂν κάλλιστα
 δεικνύοιτο ἕκαστον. 3. Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ κατανο-
 ῆσαι, ὅτι οὐκ ἂν ἐζητεῖτο ὁ τόπος, εἰ μὴ κινήσεις τις
 ἦν ἢ κατὰ τόπον· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν οὐρανὸν
 μάλιστα οἰόμεθα ἐν τόπῳ, ὅτι αἰεὶ ἐν κινήσει. Ταύ-
 τῃς δὲ, τὸ μὲν φορᾶ, τὸ δ' αὐξήσεις καὶ φθίσεις· καὶ
 γὰρ ἐν τῇ αὐξήσει καὶ φθίσει μεταβάλλει, καὶ ὅπερ
 πρότερον ἦν ἐνταῦθα, πάλιν μεθέστηκεν εἰς ἕλαττον
 ἢ μείζον. Ἔστι δὲ κινούμενον, τὸ μὲν καθ' αὐτὸ ἐνερ-
 γεία, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός· τοῦ δὲ κατὰ συμβεβη-
 κός, τὸ μὲν ἐνδεχόμενον κινεῖσθαι καθ' αὐτὸ, οἷον
 τὰ μόρια τοῦ σώματος, καὶ ὁ ἐν τῷ πλοίῳ ἥλος· τὰ
 δ' οὐκ ἐνδεχόμενα, ἀλλ' αἰεὶ κατὰ συμβεβηκός· οἷον
 ἡ λευκότης, καὶ ἡ ἐπιστήμη· ταῦτα γὰρ οὕτω μετα-
 βέβληκε τὸν τόπον, ὅτι ἐν ᾧ ὑπάρχουσι μεταβάλλει.
 4. Ἐπεὶ δὲ λέγομεν εἶναι ὡς ἐν τόπῳ τῷ οὐρανῷ, διό-
 τι ἐν τῷ αἱρί, οὗτος δ' ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐν τῷ αἱρί
 δὲ, οὐκ ἐν παντί· ἀλλὰ διὰ τὸ ἔσχατον αὐτοῦ καὶ
 περιέχον, ἐν τῷ αἱρί φαμέν εἶναι· εἰ γὰρ ἅπας ὁ αἰὴρ
 τόπος, οὐκ ἂν ἴσος εἴη ἕκαστου ὁ τόπος, καὶ ἕκαστον.
 Δοκεῖ δὲ γὰρ ἴσος εἶναι. Τοιοῦτος δ' ὁ πρῶτος ἐν ᾧ
 ἐστίν. 5. Ὅταν μὲν οὖν μὴ διηρημένον ἢ τὸ περιέχον,
 ἀλλὰ συνεχές, οὐχ ὡς ἐν τόπῳ λέγεται ἐν ἐκείνῳ, ἀλλ'
 ὡς μέρος ἐν ὅλῳ· ὅταν δὲ διηρημένον ἢ καὶ ἀπτόμε-
 νον, ἐν πρώτῳ ἐστὶ τινὶ τῷ ἐσχατῷ τοῦ περιέχοντος, ὃ
 οὐτ' ἐστὶ μέρος τοῦ ἐν αὐτῷ ὄντος, οὔτε μείζον τοῦ

διαστήματος, ἀλλ' ἴσον· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ τὰ ἔσχατα τῶν ἀπτομένων. Καὶ συνεχές μὲν ὄν, οὐκ ἐν ἐκείνῳ κινεῖται, ἀλλὰ μετ' ἐκείνου· διηρημένον δὲ, ἐν ἐκείνῳ. Καὶ εἴαν τε κινῆται τὸ περιέχον, εἴαν τε μὴ, οὐδὲν ἥτον. Ἔτι δ', ὅταν μὴ διηρημένον ᾖ, ὥς μέρος ἐν ὅλῳ λέγεται· οἷον ὡς ἐν τῷ ὀφθαλμοῦ ἡ ὄψις, ἡ ἐν τῷ σώματι ἡ χεὶρ. Ὅταν δὲ διηρημένον ᾖ, οἷον ἐν τῷ κάδῳ τὸ ὕδωρ, ἡ ἐν τῷ κεραμίῳ ὁ οἶνος· ἡ μὲν γὰρ χεὶρ μετὰ τοῦ σώματος κινεῖται, τὸ δὲ ὕδωρ ἐν τῷ κάδῳ. 6. Ἦδη τοίνυν φανερόν ἐκ τούτων, τί ἐστὶν ὁ τόπος. Σχεδὸν γὰρ τέτταρά ἐστιν, ὣν ἀνάγκη τὸν τόπον εἶναι· ἡ γὰρ μορφὴ, ἡ ὕλη, ἡ διάστημα· τι τὸ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων, ἡ τὰ ἔσχατα, εἰ μὴ ἐστὶ μηδὲν διάστημα παρὰ τὸ τοῦ ἐγγινομένου σώματος μέγεθος. Τούτων δ' ὅτι τὰ τρία οὐκ ἐνδέχεται εἶναι, φανερόν. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὸ περιέχειν, δοκεῖ ἡ μορφὴ εἶναι· ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ τὰ ἔσχατα τοῦ περιέχοντος καὶ τοῦ περιεχομένου. Ἔστι μὲν οὖν ἄμφω πέρατα, ἀλλ' οὐ τοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ μὲν εἶδος, τοῦ πρᾶγματος· ὁ δὲ τόπος, τοῦ περιέχοντος σώματος. 7. Διὰ δὲ τὸ μεταβάλλειν πολλάκις μένοντος τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον καὶ διηρημένον, οἷον ἐξ ἀγγείου ὕδωρ, τὸ μεταξὺ εἶναί τι δοκεῖ διάστημα, ὡς ὄν τι παρὰ τὸ σῶμα τὸ μεθιστάμενον. Τὸ δ', οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ τυχὸν ἐμπίπτει σῶμα τῶν μεθισταμένων, καὶ ἅπτεσθαι πεφυκότων. 8. Εἰ δ' ἦν τι τὸ διάστημα τὸ πεφυκός, καὶ μένον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἅπειροι ἂν ἦσαν τόποι· μεθισταμένου γὰρ τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦ ἀέρος, τὸ αὐτὸ ποιήσει τὰ μόρια ἅπαντα ἐν τῷ ὅλῳ, ὅπερ ἅπαν τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἀγγείῳ· ὅμα

δὲ καὶ ὁ τόπος ἔσται μεταβάλλων. Ὡς τ' ἔσται καὶ τοῦ τόπου ἄλλος τόπος, καὶ πολλοὶ τόποι ἅμα ἔσονται. Οὐκ ἔστι δὲ ἄλλος τόπος ὁ τοῦ μορίου, ἐν ᾧ κινεῖται, ὅταν τὸ ὅλον ἀγγεῖον μεθίστηται, ἀλλ' ὁ αὐτός· ἐν ᾧ γάρ ἐστιν, ἀντιμεθίσταται ὁ αἶρ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ μόρια τοῦ ὕδατος, ἀλλ' οὐκ ἐν ᾧ γίνονται τόπων, ὅς μέρος ἐστὶ τοῦ τόπου, ὅς ἐστι τόπος ὅλου τοῦ οὐρανοῦ. 9. Καὶ ἡ ὕλη δὲ δόξειεν ἂν εἶναι τόπος, εἴ γε ἐν ἡρεμοῦντί τις σκοποίη, καὶ μὴ κερωρισμένῳ, ἀλλὰ συνεχεῖ· ὥσπερ γὰρ εἰ ἀλλοιοῦνται, ἔστι τι ὃ νῦν μὲν λευκόν, πάλιν δὲ μέλαν· καὶ νῦν μὲν σκληρόν, πάλιν δὲ μαλακόν· διό φαμεν εἶναι τι τὴν ὕλην· οὕτω καὶ ὁ τόπος διὰ τοιαύτης τινὸς εἶναι δοκεῖ φαντασίας. Πλὴν ἐκεῖνο μὲν, διότι ὃ ἦν αἶρ, τοῦτο νῦν ὕδωρ· ὁ δὲ τόπος, ὅτι οὗ ἦν ὁ αἶρ, ἐνταῦθά ἐστι νῦν ὕδωρ. Ἀλλ' ἡ μὲν ὕλη, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς προτέροις, οὔτε χωριστὴ τοῦ πράγματος, οὔτε περιέχουσα· ὁ δὲ τόπος, ἄμφω. 10. Εἰ τοίνυν μηδὲν τούτων τῶν τριῶν ὁ τόπος ἐστὶ, μήτε τὸ εἶδος, μήτε ἡ ὕλη, μήτε διάστημα, αἰεὶ τι ὑπάρχον ἕτερον παρὰ τὸ τοῦ πράγματος τοῦ μεθισταμένου, ἀνάγκη τὸν τόπον εἶναι τὸ λοιπὸν τῶν τεσσάρων, (τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος σώματος.) Λέγω δὲ τὸ περιεχόμενον σῶμα, τὸ κινητὸν κατὰ φορὰν. 11. Δοκεῖ δὲ μέγα τι εἶναι καὶ χαλεπὸν ληφθῆναι ὁ τόπος, διὰ τε τὸ παρεμφαίνεσθαι τὴν ὕλην καὶ τὴν μορφήν, καὶ διὰ τὸ ἐν ἡρεμοῦντι τῷ περιέχοντι γίνεσθαι τὴν μετὰστασιν τοῦ φερομένου· ἐνδέχεσθαι γὰρ φαίνεται εἶναι διάστημα μεταξὺ ἄλλο τι τῶν κινουμένων μεγεθῶν. Συμβάλλεται δέ τι καὶ ὁ αἶρ, δοκῶν ἀσώματος εἶναι.

φαίνεται γὰρ οὐ μόνον τὰ πέρατα τοῦ ἀγγείου εἶναι ὁ τόπος, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξύ ὄν, ὡς κενόν. 12. Ἐστι δ' ὥσπερ τὸ ἀγγεῖον τόπος μεταφορητός, οὕτως ὁ τόπος ἀγγεῖον ἀμετακίνητον. Διὸ, ὅταν μὲν ἐν κινουμένῳ τι κινῆται, καὶ μεταβάλλῃ τὸ ἐντός, οἷον ἐν ποταμῷ πλοῖον, ὡς ἀγγεῖῳ χρῆται μᾶλλον ἢ τόπῳ τῷ περιέχοντι. Βούλεται γὰρ ἀκίνητον εἶναι ὁ τόπος· διὸ ὁ πᾶς μᾶλλον ποταμὸς τόπος, ὅτι ἀκίνητος ὁ πᾶς. Ὡστε τὸ τοῦ περιέχοντος πέρας ἀκίνητον πρῶτον, τοῦτ' ἐστίν ὁ τόπος. 13. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ ἔσχατον τὸ πρὸς ἡμᾶς τῆς κύκλῳ φορᾶς, δοκεῖ εἶναι, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, μάλιστα πᾶσι κυρίως, ὅτι τὸ μὲν αἰεὶ μένει, τοῦ δὲ κύκλου τὸ ἔσχατον ὡσαύτως ἔχον μένει. Ὡστ' ἐπεὶ τὸ μὲν κοῦφον, τὸ ἄνω φερόμενόν ἐστι φύσει, τὸ δὲ βαρὺ τὸ κάτω, τὸ μὲν πρὸς τὸ μέσον περιέχον πέρας, κάτω ἐστὶ, καὶ αὐτὸ τὸ μέσον· τὸ δὲ πρὸς τὸ ἔσχατον, ἄνω, καὶ αὐτὸ τὸ ἔσχατον· καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ ἐπίπεδόν τι εἶναι, καὶ οἷον ἀγγεῖον ὁ τόπος καὶ περιέχον. Ἔτι, ἅμα τῷ πράγματι πως καὶ ὁ τόπος· ἅμα γὰρ τῷ περιερασμένῳ τὰ πέρατα.

CAPUT V.

Ἦν μὲν οὖν σῶματι ἐστὶ τι ἐκτὸς σῶμα περιέχον αὐτὸ, τοῦτό ἐστιν ἐν τόπῳ· ἢ δὲ μή, οὐ· διὸ καὶ ὕδωρ γένηται τοιοῦτο, τὰ μὲν μόρια κινήσεται αὐτοῦ· περιέχεται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων. Τὸ δὲ πᾶν, ἐστὶ μὲν ὡς κινήσεται, ἐστὶ δ' ὡς οὐ· ὡς μὲν γὰρ ὅλον ἅμα τὸν τόπον οὐ μεταβάλλει· κύκλῳ δὲ κινήσεται· τῶν μορίων γὰρ οὗτος ὁ τόπος· καὶ ἄνω μὲν καὶ κάτω, οὐ· κύκλῳ δὲ, ἔνια. Τὰ δὲ ἄνω καὶ κάτω, [καὶ] ὅσα ἔχει

πύκνωσιν καὶ μάνωσιν. Ὡςπερ δ' ἐλέχθη, τὰ μὲν
 ἐστὶν ἐν τόπῳ κατὰ δύναμιν, τὰ δὲ κατ' ἐνέργειαν.
 Διὸ, ὅταν μὲν συνεχὲς ἢ τὸ ὁμοιομερές, κατὰ δύναμιν
 ἐν τόπῳ τὰ μέρη. Ὅταν δὲ χωρισθῇ μὲν, ἀπτηται δὲ
 ὥςπερ σωρὸς, κατ' ἐνέργειαν. 2. Καὶ τὰ μὲν καθ'
 αὐτὰ, οἷον πᾶν σῶμα, ἢ κατὰ φοράν, ἢ κατ' αὕξησιν
 κινήτων καθ' αὐτὸ ποῦ. Ὁ δ' οὐρανός, ὥςπερ εἴρη-
 ται, οὐ ποῦ ὅλος, οὐδ' ἐν τινι τόπῳ ἐστίν, εἴ γε μη-
 δὲν αὐτὸν περιέχει σῶμα. Ἐφ' ᾧ δὲ κινεῖται, ταύτη
 καὶ τόπος ἐστὶ τοῖς μορίοις· ἕτερον γὰρ ἑτέρου ἐχό-
 μενον τῶν μορίων ἐστὶ· τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον
 ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ οὐρανός· τὰ γὰρ μόρια ἐν τόπῳ πως
 πάντα· ἐπὶ τῷ κύκλῳ γὰρ περιέχει ἄλλο ἄλλο. Διὸ
 κινεῖται μὲν κύκλῳ μόνον τὸ ἄνω· τὸ δὲ πᾶν, οὐ ποῦ·
 τὸ γὰρ ποῦ αὐτό τε ἐστὶ τι, καὶ ἔτι ἄλλο τι δεῖ εἶναι
 παρὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ περιέχει. Παρὰ δὲ τὸ πᾶν καὶ
 ὅλον, οὐδὲν ἐστὶν ἔξωθεν τοῦ παντός. 3. Καὶ διὰ
 τοῦτο ἐν τῷ οὐρανῷ πάντα· ὁ γὰρ οὐρανός τὸ πᾶν
 ἴσως. Ἔστι δὲ ὁ τόπος οὐχ ὁ οὐρανός, ἀλλὰ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ τι τὸ ἔσχατον, καὶ ἀπτόμενον τοῦ κινήτου σώ-
 ματος πέρας ἡρεμοῦν· καὶ διὰ τοῦτο, ἢ μὲν γῆ, ἐν
 τῷ ὕδατι, τοῦτο δ' ἐν τῷ ἀέρι, οὗτος δ' ἐν τῷ αἰθέρι,
 ὁ δ' αἰθήρ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ δ' οὐρανός οὐκ ἔτι ἐν
 ἄλλῳ. 4. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι καὶ αἱ ἀπορίαι
 πᾶσαι λύουσιν ἂν, οὕτω λεγομένου τοῦ τόπου· οὔτε
 γὰρ συναυξάνεσθαι ἀνάγκη τὸν τόπον, οὔτε στιγμῆς
 εἶναι τόπον, οὔτε δύο σώματα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, οὔτε
 διάστημά τι εἶναι σωματικόν. Σῶμα γὰρ τὸ μεταξὺ
 τοῦ τόπου τὸ τυχόν, ἀλλ' οὐ διάστημα σώματος· καὶ
 ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ποῦ, οὐχ ὥς ἐν τόπῳ δὲ, ἀλλ' ὥς

τὸ πέρας ἐν τῷ πεπερασμένῳ. Οὐ γὰρ πᾶν τὸ ὄν ἐν τόπῳ, ἀλλὰ τὸ κινητὸν σῶμα. 5. Καὶ φέρεται δὴ εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον ἕκαστον, εὐλόγως· ὃ γὰρ ἐφεξῆς καὶ ἀπτόμενον μὴ βία, συγγενές· καὶ συμπεφυκόμενον, ἀπαθῆ· ἀπτόμενα δὲ, παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων. Καὶ μένει δὴ φύσει πᾶν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἕκαστον, οὐκ ἀλόγως· καὶ γὰρ τὸ μέρος τόδε ἐν ὅλῳ τῷ τόπῳ, ὡς διαιρετὸν μέρος πρὸς ὅλον ἐστίν· οἷον, ὅταν ὕδατος κινήσῃ τις μόριον, ἢ αἶρος. 6. Οὕτω δὲ καὶ ὁ αἶρ ἔχει πρὸς ὕδωρ· οἷον ὕλη γάρ· τὸ δὲ, εἶδος· τὸ μὲν ὕδωρ ὕλη αἶρος, ὃ δὲ αἶρ οἷον ἐνεργεία τις ἐκείνου· τὸ γὰρ ὕδωρ δυνάμει αἶρ ἐστίν, ὃ δ' αἶρ δυνάμει ὕδωρ ἄλλον τρόπον. Διοριστέον δὲ περὶ τούτων ὕστερον. Ἀλλὰ διὰ τὸν καιρὸν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν· ἀσαφῶς δὲ νῦν ῥηθῆναι, τότ' ἔσται σαφέστερον. Εἰ οὖν τὸ αὐτὸ ἢ ὕλη καὶ ἢ ἐντελέχεια· (ὕδωρ γὰρ ἄμφω· ἀλλὰ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δὲ ἐντελέχεια·) ἔχοι ἂν ὡς μόριόν πως πρὸς ὅλον. Διὸ καὶ τούτοις ἀφή ἐστι· σύμφυσις δὲ, ὅταν ἄμφω ἐνεργεία ἐν γένωνται. Καὶ περὶ μὲν τόπου, καὶ ὅτι ἐστὶ, καὶ τί ἐστίν, εἴρηται.

CAPUT VI.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὑποληπτέον εἶναι τοῦ φυσικοῦ θεωρῆσαι καὶ περὶ κενοῦ, εἰ ἔστιν, ἢ μή· καὶ πῶς ἐστίν, ἢ τί ἐστίν, ὡς περ καὶ περὶ τοῦ τόπου· καὶ γὰρ παραπλησίαν ἔχει τὴν τε ἀπιστίαν, καὶ τὴν πίστιν, διὰ τῶν ὑπολαμβάνομένων· οἷον γὰρ τόπον τινὰ καὶ ἀγγεῖον τὸ κενὸν τιθέασιν οἱ λέγοντες. Δοκεῖ δὲ, πληρὲς μὲν εἶναι, ὅταν ἔχῃ τὸν ὄγκον, οὗ δεκτικόν ἐστιν· ὅταν δὲ στερηθῇ, κενὸν, ὡς τὸ αὐτὸ μὲν ὄν

κενὸν καὶ πλήρες καὶ τόπον. Τὸ δ' εἶναι αὐτοῖς, οὐ ταὐτὸ ὄν. 2. Ἀρξασθαι δὲ δεῖ τῆς σκέψεως λαβοῦσιν, ἃ τε λέγουσιν οἱ φάσκοντες εἶναι· καὶ πάλιν ἃ λέγουσιν οἱ μὴ φάσκοντες εἶναι· καὶ τρίτον, τὰς κοινὰς δόξας περὶ αὐτῶν. Οἱ μὲν οὖν δαικνύναι πειρώμενοι ὅτι οὐκ ἔστιν, οὐχ ὃ βούλονται λέγειν οἱ ἄνθρωποι κενόν, τοῦτο ἐξελέγχουσιν, ἀλλ' ὃ ἁμαρτάνοντες λέγουσιν, ὥσπερ Ἀναξαγόρας, καὶ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον ἐλέγχοντες. Ἐπιδεικνύουσι γάρ, ὅτι ἐστὶ τι ὃ ἄηρ, στρεβλοῦντες τοὺς ἄσκους, καὶ δεικνύοντες, ὥς ἰσχυρὸς ὁ ἄηρ, καὶ ἐναπολαμβάνοντες ἐν ταῖς κλεψύδραις. Οἱ δὲ ἄνθρωποι βούλονται κενόν εἶναι διάστημα, ἐν ᾧ μηδὲν ἐστὶ σῶμα αἰσθητόν. 3. Οἰόμενοι τὲ τὸ ὄν ἅπαν εἶναι σῶμα, φασὶν ἐν ᾧ ὅλως μηδὲν ἐστὶ, τοῦτ' εἶναι κενόν· διὸ τὸ πλήρες ἄερος, κενόν εἶναι. Οὐκ οὖν τοῦτο δεῖ δεικνύναι, ὅτι ἐστὶ τι ὃ ἄηρ, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι διάστημα ἕτερον τῶν σωμάτων, οὔτε χωριστόν, οὔτε ἐνεργεῖα ὄν, ὃ διαλαμβάνει τὸ πᾶν σῶμα· ὥστ' εἶναι μὴ συνεχές, καθάπερ λέγουσι Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος, καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῶν φυσιολόγων, ἢ καὶ εἴ τι ἔξω τοῦ παντὸς σώματός ἐστιν, ὄντος συνεχούς. 4. Οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν, ἀλλ' οἱ φάσκοντες εἶναι, μᾶλλον. Λέγουσι δὲ, ἐν μὲν, ὅτι ἡ κίνησις ἢ κατὰ τόπον οὐκ ἂν εἴη· αὕτη δ' ἐστὶ φορὰ καὶ αὐξήσις· οὐ γὰρ ἂν δοκοίη εἶναι κίνησις, εἰ μὴ ἢ κενόν· τὸ γὰρ πλήρες ἀδύνατον εἶναι δέξασθαι· εἰ δὲ δέξαίτο, καὶ ἔστι δύο ἐν τῷ αὐτῷ, ἐνδέχοιτ' ἂν καὶ ὅποσαοῦν ἅμα εἶναι σώματα· τὴν γὰρ διαφορὰν, δι' ἣν οὐκ ἂν εἴη τὸ λεχθὲν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο ἐνδέχεται, καὶ

τὸ σμικρότατον δέξεται τὸ μέγιστον· πολλὰ γὰρ τὰ μικρὰ τὸ μέγα ἐστίν· ὥστ' εἰ πολλὰ ἴσα ἐνδέχεται ἐν ταύτῳ εἶναι, καὶ πολλὰ ἄνισα. 5. Μελισσος μὲν οὖν καὶ δείκνυσιν, ὅτι τὸ πᾶν ἀκίνητον, ἐκ τούτων· εἰ γὰρ κινήσεται, ἀνάγκη εἶναι, φησὶ, κενόν· τὸ δὲ κενόν, οὐ τῶν ὄντων. 6. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον ἐκ τούτων δείκνυσιν, ὅτι ἐστὶ τι κενόν, ἄλλον δ', ὅτι φαίνονται ἕνα συνιόντα καὶ πιλούμενα· οἷον καὶ τὸν οἶνον φασὶ μετὰ τῶν ἀσκῶν δέχεσθαι τοὺς πίθους, ὡς εἰς τὰ ἐνότια κενὰ συνιόντος τοῦ πυκνουμένου σώματος. Ἐπὶ δὲ καὶ ἡ αὕξησις δοκεῖ γίνεσθαι πᾶσι διὰ κενοῦ· τὴν μὲν γὰρ τροφὴν εἶναι σῶμα· δύο δὲ σώματα ἀδύνατον αἶμα εἶναι. 7. Μαρτύριον δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς τέφρας ποιοῦνται, ἣ δέχεται ἴσον ὕδωρ, ὅσον τὸ ἀγγεῖον τὸ κενόν ὄν. Εἶναι δ' ἔφασαν καὶ οἱ Μυθαγόρειοι κενόν, καὶ ἐπεισιέναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος, ὡς ἂν ἀναπνέοντι· καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει τὰς φύσεις, ὡς ὄντος τοῦ κενοῦ χωρισμοῦ τινος τῶν ἐφεξῆς, καὶ τῆς διορίσεως· καὶ τοῦτ' εἶναι πρῶτον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· τὸ γὰρ κενόν διορίζει τὴν φύσιν αὐτῶν. Ἐξ ὧν μὲν οὖν οἱ μὲν φασιν εἶναι, οἱ δ' οὐ φασί, σχεδὸν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτά ἐστι.

CAPUT VII.

Πρὸς δὲ τὸ, ποτέρως ἔχει, δεῖ λαβεῖν, τί σημαίνει τοῦνομα. Δοκεῖ δὴ τὸ κενόν τόπος εἶναι, ἐν ᾧ μηδὲν ἐστι. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ ὄν σῶμα οἶονταί εἶναι· πᾶν δὲ σῶμα ἐν τόπῳ· κενόν δὲ, ἐν ᾧ τόπῳ μηδὲν ἐστι σῶμα. Ὡστ' εἴ που μὴ ἐστι σῶμα, κενόν εἶναι ἐνταῦθα. Σῶμα δὲ πάλιν ἅπαν οἶονταί εἶναι ἄπτόν. Τοιοῦτον δὲ, ὃ ἐὰν ἔχη βάρος ἢ κουφότητα. Συμβαίνει

οὖν ἐκ συλλογισμοῦ τοῦτο εἶναι κενόν, ἐν ᾧ μηδὲν ἐστι βαρὺ τι ἢ κοῦφον. Ταῦτα μὲν οὖν, ὥςπερ εἶπομεν καὶ πρότερον, ἐκ συλλογισμοῦ συμβαίνει. Ἄτοπον δὲ, εἰ ἡ στιγμή κενόν· δεῖ γὰρ τόπον εἶναι, ἐν ᾧ σώματός ἐστι διάστημα ἁπτοῦ. 2. Ἄλλ' οὖν φαίνεται λέγεσθαι τὸ κενόν, ἓνα μὲν τρόπον, τὸ μὴ πλήρες αἰσθητοῦ σώματος, κατὰ τὴν ἀφήν· αἰσθητὸν δ' ἐστὶ κατὰ τὴν ἀφήν τὸ βάρος ἔχον καὶ κουφότητα. Διὸ καὶ ἀπορήσεις τις, τί ἂν φαῖεν, εἰ ἔχει τὸ διάστημα χρωμα, ἢ ψόφον, πότερον κενόν, ἢ οὐ; ἢ δῆλον, ὅτι εἰ μὲν δέχοιτο σῶμα ἁπτόν, κενόν εἶναι· εἰ δὲ μὴ, οὐ. 3. Ἄλλον δὲ τρόπον, ἐν ᾧ μὴ τόδε τι, μηδ' οὐσία τις σωματική· διὸ φασὶ τινες εἶναι τὸ κενόν τὴν τῶν σωμάτων ὕλην, οἵπερ καὶ τόπον τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγοντες, οὐ καλῶς· ἡ μὲν γὰρ ὕλη οὐ χωριστὴ τῶν σωμάτων· τὸ δὲ κενόν ζητοῦσιν ὡς χωριστόν. 4. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ τόπου διώριται, καὶ τὸ κενόν τόπον ἀνάγκη εἶναι, εἰ ἔστιν ἐστερημένον σώματος· τόπος δὲ καὶ πῶς ἐστι, καὶ πῶς οὐκ ἔστιν, εἴρηται· φανερόν [οὖν], ὅτι οὕτω μὲν κενόν οὐκ ἔστιν, οὔτε κεχωρισμένον, οὔτε ἀχώριστον· τὸ γὰρ κενόν, οὐ σῶμα, ἀλλὰ σώματος διάστημα βούλεται εἶναι. 5. Διὸ καὶ τὸ κενόν δοκεῖ τι εἶναι, ὅτι καὶ ὁ τόπος, καὶ διὰ τὰ αὐτά. Ἦκει γὰρ δὴ ἡ κίνησις ἢ κατὰ τόπον, καὶ τοῖς τὸν τόπον φάσκουσιν εἶναί τι παρὰ τὰ σώματα τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ τοῖς τὸ κενόν. Αἴτιον δὲ κινήσεως οἶονται εἶναι τὸ κενόν, οὕτως ὡς ἐν ᾧ κινεῖται· τοῦτο δ' ἂν εἴη, οἶον τὸν τόπον φασὶ τινες εἶναι. 6. Οὐδεμία δ' ἀνάγκη, εἰ ἔστι κίνησις, εἶναι κενόν. Ὅλως μὲν οὖν ἀπάσης κινήσεως, οὐδαμῶς· δι' ὃ καὶ Μέλισσον ἔλα-

θεν· ἀλλοιοῦσθαι γὰρ ἐνδέχεται τὸ πλήρες. Ἀλλὰ δὴ οὐδὲ τὴν κατὰ τόπον κίνησιν· ἅμα γὰρ ὑπεξίεναι ἀλλήλοις ἐνδέχεται, οὐδενὸς ὄντος διαστήματος χωριστοῦ παρὰ τὰ σώματα τὰ κινούμενα. Καὶ τοῦτο δῆλον καὶ ἐν ταῖς τῶν συνεχῶν δίναις, ὥςπερ καὶ ἐν ταῖς τῶν ὑγρῶν. 7. Ἐνδέχεται δὲ καὶ πυκνοῦσθαι, μὴ εἰς τὸ κενόν, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ ἐνόντα ἐκπυρηνίζειν· οἷον ὕδατος συνθλιβομένου, τὸν ἐνόντα ἄερα· καὶ αὐξάνεσθαι, οὐ μόνον εἰσιόντος τινός, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιώσει, οἷον εἰ ἐξ ὕδατος γίνοιτο ἀήρ. Ὅλως δὲ ὅ,τε περὶ τῆς αὐξήσεως λόγος, καὶ τοῦ εἰς τὴν τέφραν ἐγχεομένου ὕδατος, αὐτὸς αὐτὸν ἐμποδίζει. Ἡ γὰρ οὐκ αὐξάνεται ὅτιοῦν· ἢ οὐ σώματι· ἢ ἐνδέχεται δύο σώματα ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι· (ἀπορίαν οὖν ἀξιούσι κοινήν λύνειν, ἀλλ' οὐ κενὸν δεικνύουσιν ὡς ἔστιν,) ἢ πᾶν εἶναι τὸ σῶμα ἀναγκάσιον κενόν, εἰ πάντῃ αὐξάνεται, καὶ αὐξάνεται διὰ κενοῦ. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας. Ὅτι μὲν οὖν ἐξ ὧν δεικνύουσι τὸ κενὸν εἶναι, λύνειν ῥάδιον, φανερόν.

CAPUT VIII.

Ὅτι δ' οὐκ ἔστι κενὸν οὕτω κεχωρισμένον, ὡς ἐνιοί φασι, λέγωμεν πάλιν· εἰ γὰρ ἐστὶν ἐκάστου φορὰ τις τῶν ἀπλῶν σωμάτων φύσει, οἷον, τῷ πυρὶ μὲν ἄνω, τῇ δὲ γῇ κάτω, καὶ πρὸς τὸ μέσον, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν τὸ κενὸν εἴη αἷτιον τῆς φορᾶς. Τίνος οὖν αἷτιον τὸ κενόν; δοκεῖ γὰρ αἷτιον εἶναι κινήσεως τῆς κατὰ τόπον· ταύτης δ' οὐκ ἔστιν. 2. Ἐτι, εἰ ἔστι τι, οἷον τόπος ἐστερημένος σώματος, ὅταν ἢ κενόν, ποῦ οἰσθῆται τὸ ἐντεθὲν εἰς αὐτὸ σῶμα; οὐ γὰρ δὴ εἰς ἅπαν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ πρὸς τοὺς τὸν τόπον εἶναι τι

οιόμενους κεχωρισμένον, εἰς ὃν φέρεται· πῶς γὰρ οἰσθήσεται τὸ ἐντεθὲν, ἢ μενεῖ; Καὶ περὶ τοῦ ἄνω καὶ κάτω, καὶ περὶ τοῦ κενοῦ, ἁρμόσει ὁ αὐτὸς λόγος εἰκότως· τὸ γὰρ κενὸν τόπον ποιοῦσιν οἱ φάσκοντες εἶναι. Καὶ πῶς δὴ ἐνέσται, ἢ ἐν τόπῳ ἢ ἐν τῷ κενῷ; οὐ γὰρ συμβαίνει, ὅταν ὅλον τεθῇ, ὡς ἐν κεχωρισμένῳ τόπῳ καὶ ὑπομένοντι, σῶμά τι. Τὸ γὰρ μέρος ἐὰν μὴ χωρὶς τιθῇται, οὐκ ἔσται ἐν τόπῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ὅλῳ. Ἐτι, εἰ μὴδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν ἔσται. 3. Συμβαίνει δὲ τοῖς λέγουσιν εἶναι κενὸν, ὡς ἀναγκαῖον, εἴπερ ἔσται κίνησις, τοῦναντίον μᾶλλον, ἐὰν τις ἐπισκοπῇ, μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μηδὲν, ἐὰν ἢ κενόν· [ὥςπερ γὰρ οἱ διὰ τὸ ὅμοιον φάμενοι (καὶ) τὴν γῆν ἡρεμεῖν, οὕτως καὶ ἐν τῷ κενῷ ἀνάγκη ἡρεμεῖν· οὐ γὰρ ἔστιν οὐ μᾶλλον ἢ ἥτιον κινηθήσεται· ἢ γὰρ κενόν, οὐκ ἔχει διαφοράν.] 4. Πρῶτον μὲν οὖν, ὅτι πᾶσα κίνησις, ἢ βία, ἢ κατὰ φύσιν· ἀνάγκη δὲ, ἂν περ ἢ βίαιος, εἶναι καὶ τὴν κατὰ φύσιν. Ἡ μὲν γὰρ βίαιος παρὰ φύσιν, ἢ δὲ παρὰ φύσιν, ὑστέρα τῆς κατὰ φύσιν. Ὡςτε εἰ μὴ κατὰ φύσιν ἔστιν ἐκάστῳ τῶν φυσικῶν σωμάτων κίνησις, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἔσται κινήσεων οὐδεμία. Ἀλλὰ μὴν, φύσει γε πῶς ἔσται, μηδεμιᾶς οὐσης διαφορᾶς κατὰ τὸ κενὸν καὶ τὸ ἄπειρον; ἢ μὲν γὰρ ἄπειρον, οὐδὲν ἔσται κάτω, οὐδὲ ἄνω, οὐδὲ μέσον· ἢ δὲ κενόν, οὐδὲν διαφέρον τὸ κάτω τοῦ ἄνω· ὥςπερ γὰρ τοῦ μηδενὸς οὐδεμία ἐστὶ διαφορὰ, οὕτως καὶ τοῦ μὴ ὄντος. Τὸ δὲ κενὸν μὴ ὄν τι, καὶ στέρησις δοκεῖ εἶναι. Ἡ δὲ φύσει φορὰ, διάφορος· ὥστ' ἔσται τὰ φύσει διάφορα. Ἡ οὖν οὐκ ἔστι φύσει οὐδαμῶς οὐδενὶ φορὰ, ἢ εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἔστι κενόν. 5. Ἐτι, νῦν μὲν κιν

νῆται τὰ ριπτούμενα, τοῦ ὥσαντος οὐχ ἄπιτομένον,
 ἢ δὲ ἀντιπερίστασιν, ὥσπερ ἔνιοί φασιν, ἢ διὰ τὸ ὠ-
 θῆν τὸν ὠσθέντα ἀέρα θάτιω κίνησιν τῆς τοῦ ὠσθέν-
 τος φορᾶς, ἣν φέρεται εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον. Ἐν δὲ
 τῇ κενῷ οὐδὲν τούτων ἐνδέχεται ὑπάρχειν, οὐδ' ἔσται
 φέρεσθαι, ἀλλ' ἢ ὥς τὸ ὀχούμενον. 6. Ἔτι, οὐδεὶς
 ἂν ἔχοι εἰπεῖν, διὰ τί κινηθὲν στήσεται πού; τί γὰρ
 μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα; ὥστ' ἢ ἡρεμήσει, ἢ εἰς
 ἀπειρον ἀνάγκη φέρεσθαι, ἐὰν μὴ τι ἐμποδίσῃ κρεῖτ-
 τον. 7. Ἔτι δὲ, νῦν μὲν εἰς τὸ κενόν, διὰ τὸ ὑπεί-
 κειν φέρεσθαι δοκεῖ, ἐν δὲ τῷ κενῷ, πάντῃ ὁμοίως τὸ
 τοιοῦτον· ὥστε πάντῃ οἰσθήσεται. 8. Ἔτι δὲ καὶ
 ἐκ τῶνδε φανερόν τὸ λεγόμενον· ὁρῶμεν γὰρ τὸ αὐτὸ
 βᾶρος καὶ σῶμα θᾶττον φερόμενον, διὰ δύο αἰτίας·
 ἢ τῷ διαφέρειν τὸ δι' οὐ, οἶον, δι' ὕδατος, ἢ γῆς, ἢ
 αἰρος· ἢ τῷ διαφέρειν τὸ φερόμενον, ἂν τᾶλλα ταύ-
 τὰ ὑπάρχῃ, διὰ τὴν ὑπερυχὴν τοῦ βάρους ἢ τῆς κου-
 φότητος. Τὸ μὲν οὖν δι' οὐ φέρεται αἷτιον, ὅτι ἐμπο-
 διζει, μάλιστα μὲν ἀντιφερόμενον, ἔπειτα δὲ καὶ μέ-
 τον· μᾶλλον δὲ, τὸ μὴ εὐδαιρίετον. Τοιοῦτον δὲ τὸ
 παχύτερον. Τὸ δὲ ἐφ' οὗ α', οἰσθήσεται διὰ τοῦ β',
 τὸν ἐφ' ᾧ γ' χρόνον· διὰ δὲ τοῦ δ', λεπτομεροῦς ὄν-
 τος, τὸν ἐφ' ᾧ ε', εἰ ἴσον τὸ μήκος τοῦ β' τῷ δ', κατὰ
 τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἐμποδίζοντος σώματος. Ἐστω μὲν
 γὰρ, τὸ μὲν β' ὕδωρ, τὸ δὲ δ' ἀήρ· ὅσῳ δὲ λεπτιότε-
 ρον ἀήρ ὕδατος, καὶ ἀσωματώτερον, τοσούτῳ θᾶττον
 το α' διὰ τοῦ δ' οἰσθήσεται, ἢ διὰ τοῦ β'. Ἐχέτω δὲ
 τὸν αὐτὸν λόγον, ὅνπερ διέστηκεν ἀήρ πρὸς ὕδωρ, τὸ
 τάχος πρὸς τὸ τάχος. Ὡστ' εἰ διπλασίως λεπτόν, ἐν
 διπλασίῳ χρόνῳ τὴν τὸ β' δίεισιν, ἢ τὴν τὸ δ'. Καὶ

ἔσται ὁ ἐφ' ᾧ γ' χρόνος διπλάσιον τοῦ ἐφ' ᾧ ε'. Καὶ αἰεὶ δὴ, ὅσῳ ἂν εἴη ἀσωματώτερον καὶ ἥττον ἐμποδιστικόν, καὶ εὐδαιρετώτερον δι' οὗ φέρεται, θᾶττον οἰσθήσεται. Τὸ δὲ κενόν, οὐδένα ἔχει λόγον ᾧ ὑπερέχεται ὑπὸ τοῦ σώματος. Ὡςπερ οὐδὲ τὸ μηδὲν πρὸς τὸν ἀριθμόν· εἰ γὰρ τὰ τέτταρα τῶν τριῶν ὑπερέχει ἐν, πλείονι δὲ τοῖν δυοῖν, καὶ ἔτι τοῦ ἐνὸς πλείονι, ἢ τοῖν δυοῖν· τοῦ δὲ μηθενὸς οὐκ ἔτι ἔχει λόγον ᾧ ὑπερέχει· ἀνάγκη γὰρ διαιρεῖσθαι τὸ ὑπερέχον, εἰς τὴν ὑπεροχὴν, καὶ εἰς τὸ ὑπερεχομενον. Ὡςτε ἔσται τὰ τέτταρα ὅσῳ τε ὑπερέχει καὶ οὐδέν. Διὸ, οὐδὲ γραμμὴ στιγμῆς ὑπερέχει, εἰ μὴ σύγκειται ἐκ στιγμῶν. Ὀμοίως δὲ καὶ τὸ κενόν πρὸς τὸ πλήρες οὐδένα οἶόν τε ἔχειν λόγον· ὥστ' οὐδὲ τὴν κίνησιν. 9. Ἀλλ' εἰ διὰ τοῦ λεπτοτάτου ἐν τοσῶδὲ τὴν τοσήνδε φέρεται, διὰ τοῦ κενοῦ, παντὸς ὑπερβάλλει λόγου. Ἐστω γὰρ τὸ ζ' κενόν, ἴσον δὲ τῷ μεγέθει τοῖς β' καὶ δ'· τὸ δὲ α' εἰ δίδεισι, καὶ κινηθήσεται μὲν ἐν τινι χρόνῳ, τῷ ἐφ' οὗ ἡ', ἐν ἐλάττω δὲ, ἢ τῷ ἐφ' οὗ ε', καὶ τοῦτον ἔξει τὸν λόγον τὸ κενὸν πρὸς τὸ πλήρες. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ χρόνῳ, ὅσος ἐφ' οὗ τὸ ἡ', τοῦ δ' τὸ α' δίδεισι τὴν τὸ θ'. Δίδεισι δὲ γε, καὶ ἢ τι λεπτότητι διαφέρειν τοῦ αἴρος ἐφ' ᾧ τὸ ζ', ταύτην τὴν ἀναλογίαν ἣν ἔχει ὁ χρόνος ἐφ' ᾧ ε', πρὸς τὸν ἐφ' ᾧ ἡ'· ἐὰν γὰρ ἢ τοσούτῳ λεπτότερον τὸ ἐφ' ᾧ ζ' σῶμα, τοῦ δ', ὅσῳ ὑπερέχει τὸ ε' τοῦ ἡ', ἀντεστραμμένως δίδεισι τῷ τάχει ἐν τοσούτῳ, ὅσον τὸ ἡ' τὴν ζ', τὸ ἐφ' οὗ α', ἐὰν φέρηται. Ἐὰν τοίνυν μηδὲν ἢ σῶμα ἐν τῷ ζ', ἔτι θᾶττον· ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ἡ'. Ὡστ' ἐν ἴσῳ χρόνῳ δίδεισι, πλήρες τε ὄν καὶ κενόν. Ἀλλ' ἀδύνατον. 10. Φανερόν τοίνυν, ὅτι εἰ

ἔσται τις χρόνος ἐν ᾧ διὰ τοῦ κενοῦ ὁτιοῦν οἰσθήσεται, συμβήσεται τοῦτο τὸ ἀδύνατον. Ἐν ἴσῳ γὰρ ληφθήσεται πλήρες τε ὃν διεξιέναι τι, καὶ κενόν· ἔσται γάρ τι ἀνάλογον σῶμα ἕτερον πρὸς ἕτερον, ὡς ὁ χρόνος πρὸς χρόνον. Ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, δῆλον τὸ τοῦ συμβαίνοντος αἰτίον ἔστιν, ὅτι κινήσεως μὲν πρὸς κίνησιν πάσης ἐστὶ λόγος· ἐν χρόνῳ γὰρ ἐστι. Χρόνου δὲ παντός ἐστι πρὸς χρόνον, πεπερασμένων ἀμφοῖν· κενοῦ δὲ πρὸς πλήρες, οὐκ ἔστιν. 11. ⁷ *Ἡ μὲν οὖν διαφέρουσι δι' ὧν φέρονται, ταῦτα συμβαίνει· κατὰ δὲ τὴν τῶν φερομένων ὑπεροχὴν, τάδε· ὁρῶμεν γὰρ τὰ μείζω ῥοπὴν ἔχοντα, ἢ βάρους, ἢ κουφότητος, εἰς τὰλλα ὁμοίως ἔχη τοῖς σχήμασι, θᾶττον φερόμενα τὸ ἴσον χωρίον, καὶ κατὰ λόγον ὃν ἔχουσι τὰ μεγέθη πρὸς ἄλληλα. Ὡστε καὶ διὰ τοῦ κενοῦ· ἀλλὰ ἀδύνατον· διὰ τίνα γὰρ αἰτίαν οἰσθήσεται θᾶττον; ἐν μὲν γὰρ τοῖς πλήρεσιν ἐξ ἀνάγκης· θᾶττον γὰρ διαιρεῖ τῇ ἰσχύϊ τὸ μείζον. 12. ⁸ *Ἡ γὰρ σχήματι διαιρεῖ, ἢ ῥοπῇ ἣν ἔχει τὸ φερόμενον, ἢ τὸ ἀφεθέν. Ἰσοταχῇ ἅρα πάντ' ἔσται· ἀλλ' ἀδύνατον. Ὅτι μὲν οὖν, εἰ ἔστι κενόν, συμβαίνει τὸνναντίον, ἢ δι' ὃ κατασκευάζουσιν οἱ φάσκοντες εἶναι κενόν, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων. Οἱ μὲν οὖν οἶονται τὸ κενόν εἶναι, ἔπερ ἔσται ἢ κατὰ τόπον κίνησις, ἀποκεκριμένον καθ' αὐτό. Τοῦτο δὲ ταῦτόν ἐστι τῷ τὸν τόπον φάναι εἶναι τι κεχωρισμένον· τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, ἔρηται πρότερον. 13. ⁹ *Καὶ καθ' αὐτὸ δὲ σκοποῦσι φανείη ἂν τὸ λεγόμενον κενόν, ὡς ἀληθῶς κενόν. Ὡς περ γὰρ ἐν ὕδατι ἂν θῇ τις κύβον, ἐκστήσεται τοσοῦτον ὕδωρ ὅσον ὁ κύβος· οὕτω καὶ ἐν ἀέρι· ἀλλὰ τῇ***

αἰσθήσει ἄδηλον. Καὶ αἰεὶ δὴ ἐν παντὶ σώματι ἔχοντι μεταστάσιν, ἐφ' ὃ πέφυκε συμμεθίστασθαι, ἀνάγκη, ἂν μὴ συμπιλῇται, μεθίστασθαι, ἢ κάτω αἰεὶ, εἰ κάτω ἢ φορὰ, ὥσπερ γῆς· ἢ ἄνω, εἰ πῦρ· ἢ ἐπ' ἄμφοι, ὥς ὁ αἴρ· ἢ ὁποῖον ἂν τι ἢ τὸ ἐντιθέμενον. Ἐν δὲ δὴ τῷ κενῷ, τοῦτο μὲν ἀδύνατον· οὐδὲ γὰρ σῶμα· διὰ δὲ τοῦ κύβου τὸ ἴσον διάστημα διεληλυθέναι δόξειεν, ὅπερ ἦν καὶ πρότερον ἐν τῷ κενῷ. Ὡςπερ ἂν εἰ τὸ ὕδωρ μὴ μεθίστατο τῷ ξυλλίνῳ κύβῳ, μηδ' ὁ αἴρ, ἀλλὰ πάντη διήεσαν δι' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ κύβος ἔχει τοσοῦτον μέγεθος, ὅσον κατέχει τὸ κενόν· ὃ εἰ καὶ θερμόν ἐστιν ἢ ψυχρόν, ἢ βαρὺ ἢ κοῦφον, οὐδὲν ἥτιον ἕτερον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, τῷ εἶναι πάντων τῶν παθημάτων ἐστὶ, καὶ εἰ μὴ χωριστόν· λέγω δὲ τὸν ὄγκον τοῦ ξυλλίνου κύβου. Ὡστε εἰ καὶ χωρισθεῖη πάντων τῶν ἄλλων, καὶ μήτε βαρὺ, μήτε κοῦφον εἴη, καθέξει τὸ ἴσον κενόν· καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἔσται τῷ τοῦ τόπου καὶ τῷ τοῦ κενοῦ μέρει ἴσω αὐτῷ. Τί οὖν διοίσει τὸ τοῦ κύβου σῶμα, τοῦ ἴσου κενοῦ καὶ τόπου; καὶ εἰ δύο τοιαῦτα, διὰ τί οὐ καὶ ὁποσαοῦν ἐν τῷ αὐτῷ ἔσται; ἐν μὲν δὴ τοῦτο ἄτοπον καὶ ἀδύνατον.

14. Ἐτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦτο ὁ κύβος ἔξει καὶ μεθιστάμενος, ὃ καὶ τὰ ἄλλα σώματα πάντα ἔχει. Ὡστ' εἰ τοῦ τόπου μηδὲν διαφέρει, τί δεῖ ποιεῖν τόπον τοῖς σώμασι παρὰ τὸν ἐκάστου ὄγκον, εἰ ἀπαθὲς ὁ ὄγκος; οὐδὲν γὰρ συμβάλλεται, εἰ ἕτερον περὶ αὐτὸν ἴσον διάστημα τοιοῦτον εἴη.

15. [Ἐτι δεῖ δῆλον εἶναι, οἷον κενόν ἐν τοῖς κινουμένοις. Νῦν δὲ οὐδαμοῦ ἐν- τὸς τοῦ κόσμου· ὁ γὰρ αἴρ, ἔστι τί. Οὐ δοκεῖ δὲ γε οὐδὲ τὸ ὕδωρ, εἰ ἦσαν οἱ ἰχθύες σιδηροῦ· τῇ γὰρ ἀφῇ

ἡ κρίσις τοῦ ἀπτοῦ.] 16. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι
κεχωρισμένον κενόν, ἐκ τούτων ἐστὶ δῆλον.

CAPUT IX.

Εἰςὶ δέ τινες οἱ διὰ τοῦ μανοῦ καὶ πυκνοῦ οἶονται
φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐστὶ κενόν· εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐστὶ μα-
νὸν καὶ πυκνόν, οὐδὲ συνιέναι καὶ πιλεῖσθαι οἶόν τε.
Εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἦ, ἣ ὅλως κίνησις οὐκ ἔσται, ἣ κυμα-
νῆ τὸ ὅλον, ὥσπερ ἔφη Ξοῦθρος, ἣ εἰς ἴσον ἀεὶ μετα-
βάλλειν ἀέρα, καὶ ὕδωρ. Λέγω δὲ, οἶον εἰ ἐξ ὕδατος
κινᾶθου γέγονεν ἄηρ, ἅμα ἐξ ἴσου ἀέρος ὕδωρ τοσοῦ-
τον γεγενῆσθαι, ἣ κενὸν εἶναι ἐξ ἀνάγκης· συμπιλεῖ-
σθαι γὰρ καὶ συνεπεντείνεσθαι οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως.
2. Εἰ μὲν οὖν τὸ μανὸν λέγουσι, τὸ πολλὰ κενὰ κεχω-
ρισμένα ἔχον, φανερὸν ὡς εἰ μὴδὲ κενὸν ἐνδέχεται εἶ-
ναι χωριστόν, ὥσπερ μὴδὲ τόπον ἔχοντα διάστημα
ἑαυτοῦ, οὐδὲ μανὸν οὕτως. 3. Εἰ δὲ μὴ χωριστόν,
ἀλλ' ὅμως ἐνεῖναι τι κενόν, ἥττον μὲν ἀδύνατον. Συμ-
βαίνει δὲ, πρῶτον μὲν οὐ πάσης κινήσεως αἷτιον εἶναι
τὸ κενόν, ἀλλὰ τῆς ἄνω. Τὸ γὰρ μανόν, κοῦφον· διὸ
καὶ τὸ πῦρ μανόν εἶναι φασιν. Ἐπειτα κινήσεως αἷ-
τιον, οὐχ οὕτω τὸ κενόν, ὡς ἐν ᾧ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄσχοι
τῷ φέρεσθαι αὐτοὶ ἄνω, φέρουσι τὸ συνεχές, οὕτω τὸ
κενὸν ἀνωφερές. Καίτοι, πῶς οἶόν τε φορὰν εἶναι
κενοῦ ἢ τόπον κενοῦ; κενοῦ γὰρ γίνεται κενόν, εἰς ὃ
φέρεται. 4. Ἔτι δὲ, πῶς ἐπὶ τοῦ βαρέος ἀποδώσου-
σι τὸ φέρεσθαι κάτω; Καὶ δῆλον ὅτι εἰ ὅσῳ ἂν μα-
νώτερον καὶ κενώτερον ἦ, ἄνω οἰσθήσεται, εἰ ὅλως εἴη
κενόν, τάχιστα ἂν φέροιτο. Ἴσως δὲ καὶ τοῦτο ἀδύ-
νατον κινήθῃναι· λόγος δ' ὁ αὐτός, ὅτι ὥσπερ καὶ
ἐν τῷ κενῷ ἀκίνητα πάντα, οὕτω καὶ τὸ κενόν, ὅτι

ἀκίνητον· ἀσύμβλητα γὰρ τὰ τάχη. 5. Ἐπεὶ δὲ κενὸν μὲν οὐ φαμέν εἶναι, τᾶλλα δ' ἠπόρηται ἀληθῶς, [ὅτι] ἡ κίνησις οὐκ ἔσται, εἰ μὴ ἔσται πύκνωσις καὶ μάκνωσις· ἡ κυμανεῖ ὁ οὐρανός· ἡ αἰεὶ ἴσον ὕδωρ ἐξ ἀέρος ἔσται, καὶ ἀήρ ἐξ ὕδατος· δῆλον γὰρ ὅτι πλεῖον ἀήρ ἐξ ὕδατος γίνεται. Ἀνάγκη τοίνυν εἰ μὴ ἔστι πίλῃσις, ἢ ἐξωθούμενον τὸ ἐχόμενον τὸ ἔσχατον κυμαίνειν ποιεῖν, ἢ ἄλλοθι πού τὸ ἴσον μεταβάλλειν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ, ἢ ὁ πᾶς ὄγκος τοῦ ὅλου ἴσος ἢ, ἢ μηδὲν κινεῖσθαι· αἰεὶ γὰρ μεθισταμένου τοῦτο συμβήσεται, ἐὰν μὴ κύκλω περιῦσται. Οὐκ αἰεὶ δὲ εἰς τὸ κύκλω ἢ φορὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εὐθύ. Οἱ μὲν δὴ διὰ τοιαῦτα κενόν τι φαῖεν ἂν εἶναι. 6. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ἐκ τῶν ὑποκειμένων, ὅτι ἐστὶν ὕλη μία τῶν ἐναντίων, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν ἐναντιώσεων· καὶ ἐκ δυνάμει ὄντος, ἐνεργείᾳ ὃν γίνεται· καὶ οὐ χωριστὴ μὲν ἡ ὕλη, τῇ δ' εἶναι ἕτερον, καὶ μία τῇ ἀριθμῷ, εἰ ἔτυχε, χροιάς, καὶ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ. Ἔστι δὲ καὶ σώματος ὕλη, καὶ μεγάλου, καὶ μικροῦ, ἡ αὐτὴ· δῆλον δέ· ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀήρ γένηται, ἡ αὐτὴ ὕλη, οὐ προσλαβοῦσα ἄλλο τι, ἐγένετο, ἀλλ' ὃ ἦν δυνάμει, ἐνεργείᾳ ἐγένετο. Καὶ πάλιν ὕδωρ ἐξ ἀέρος, ὡσαύτως· ὅτε μὲν εἰς μέγεθος ἐκ σμικρότητος, ὅτε δὲ εἰς μικρότητα ἐκ μεγέθους. Ὁμοίως τοίνυν καὶ ἂν ἀήρ πολὺς ὢν, ἐν ἐλάττονι γένηται ὄγκῳ, καὶ ἐξ ἐλάττονος μείζων, ἢ δυνάμει οὕσα γίνεται ὕλη, ἄμφο. Ὡς περ γὰρ ἐκ ψυχροῦ θερμὸν καὶ ἐκ θερμοῦ ψυχρὸν ἡ αὐτὴ, ὅτι ἦν δυνάμει, οὕτω καὶ ἐκ θερμοῦ μᾶλλον θερμὸν, οὐδενὸς γενομένου ἐν τῇ ὕλῃ θερμοῦ, ὃ οὐκ ἦν θερμὸν, ὅτε ἦτον ἦν θερμόν· ὥς περ γε οὐδ'

ἡ τοῦ μείζονος κύκλου περιφέρεια καὶ κυρτότης, ἐὰν γίνηται ἐλάττωτος κύκλου, ἢ αὐτὴ οὕσα, ἢ ἄλλη, ἐν οὐδενὶ γέγονε τὸ κυρτὸν, ὃ ἦν οὐ κυρτὸν, ἀλλ' εὐθύ· (οὐ γὰρ τῷ διαλείπειν τὸ ἥττον ἢ τὸ μᾶλλον ἐστίν·) οὐ δ' ἔστι τῆς φλογὸς λαβεῖν τι μέγεθος, ἐν ᾧ οὐ καὶ λευκότης, καὶ θερμότης ἔνεστιν. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡ προτέρα θερμότης τῇ ὑστερον· ὥστε καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ μικρότης τοῦ αἰσθητοῦ ὄγκου, οὐ προσλαβούσης τι τῆς ὕλης, ἐπεκτείνεται· ἀλλ' ὅτι δυνάμει ἐστὶν ἡ ὕλη ἀμφοῖν· ὥστε ἐστὶ τὸ αὐτὸ πυκνὸν καὶ μαρὸν, καὶ μία ὕλη αὐτῶν· ἔστι δὲ, τὸ μὲν πυκνὸν, βαρὺ· τὸ δὲ μαρὸν, κοῦφον. 7. [Ἐτι, ὥσπερ ἡ τοῦ κύκλου περιφέρεια συναγομένη εἰς ἑλάττω, οὐκ ἄλλο τι λαμβάνει τὸ κοῖλον, ἀλλ' ὃ ἦν συνήχθη· οὕτω καὶ τοῦ πυρὸς ὅ,τι ἂν τις λάβοι πᾶν ἐστι θερμὸν, οὕτω καὶ τὸ πᾶν συναγωγῇ καὶ διαστολῇ τῆς αὐτῆς ὕλης.] Δύο γάρ ἐστιν ἐφ' ἑκατέρου τοῦ τε πυκνοῦ καὶ τοῦ μαρνοῦ. Τό, τε γὰρ βαρὺ καὶ τὸ σκληρὸν, πυκνὰ δοκεῖ εἶναι· καὶ τὰναντία μαρὰ, τό, τε κοῦφον καὶ τὸ μαλακόν· διαφωνεῖ δὲ τὸ βαρὺ καὶ τὸ σκληρὸν ἐπὶ μολύβδου καὶ σιδήρου. 8. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων φανερόν, ὡς οὐτ' ἀποκεκριμένον ἐστὶ κενόν, οὐθ' ἀπλῶς, οὔτε ἐν τῷ μαρῷ, οὔτε δυνάμει, εἰ μὴ τις βούλοιτο πάντως καλεῖν κενόν, τὸ αἷτιον τοῦ φέρεσθαι. Οὕτω δ' ἡ τοῦ βαρέος καὶ κοῦφου ὕλη, ἥ τοιαύτη, εἴη ἂν τὸ κενόν· τὸ γὰρ πυκνὸν καὶ τὸ μαρὸν κατὰ ταύτην τὴν ἐναντίωσιν, φορᾶς ποιητικά· κατὰ δὲ τὸ σκληρὸν καὶ μαλακόν, πάθους καὶ ἀπαθείας, καὶ οὐ φορᾶς, ἀλλ' ἑτεροιώσεως μᾶλλον. Καὶ περὶ μὲν κε-

νοῦ, πῶς ἐστὶ, καὶ πῶς οὐκ ἔστι, διωρίσθω τὸν τρε-
πον τοῦτον.

CAPUT X.

Ἐχόμενον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶ περὶ χρόνου ἐπελ-
θεῖν· πρῶτον δὲ καλῶς ἔχει διαπορῆσαι περὶ αὐτοῦ
καὶ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, πότερον τῶν ὄντων
ἐστὶν, ἢ τῶν μὴ ὄντων· εἴτα τίς ἢ φύσις αὐτοῦ. 2. Ὅτι
μὲν οὖν ὅλως οὐκ ἔστιν, ἢ μόγις καὶ ἀμυδρῶς, ἐκ τῶν
δὲ τις ἂν ὑποπτεύσειε· τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ γέγονε, καὶ
οὐκ ἔστι· τὸ δὲ μέλλει, καὶ οὐπω ἐστίν. Ἐκ δὲ τού-
των καὶ ὁ ἄπειρος καὶ ὁ αἰὲ λαμβανόμενος χρόνος
σύγκειται· τὸ δ' ἐκ μὴ ὄντων συγκείμενον, ἀδύνατον
ἂν δόξειε μετέχειν ποτὲ οὐσίας. 3. Πρὸς δὲ τούτοις,
παντὸς μεριστοῦ, ἐάνπερ ἦ, ἀνάγκη, ὅτε ἐστίν, ἥτοι
ἓνια, ἢ πάντα τὰ μέρη εἶναι· τοῦ δὲ χρόνου, τὰ μὲν
γέγονε, τὰ δὲ μέλλει, ἔστι δ' οὐδέν, ὄντος μεριστοῦ·
τὸ δὲ νῦν, οὐ μέρος· μετρεῖ τε γὰρ τὸ μέρος, καὶ συγ-
κεῖσθαι δεῖ τὸ ὅλον ἐκ τῶν μερῶν· ὁ δὲ χρόνος οὐ
δοκεῖ συγκεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν. 4. Ἔτι δὲ, καὶ τοῦτο
τὸ νῦν ὃ φαίνεται διορίζειν τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλ-
λον, πότερον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ αἰὲ διαμένει, ἢ ἄλλο καὶ
ἄλλο, οὐ ῥάδιον ἰδεῖν· εἰ μὲν γὰρ αἰὲ ἕτερον καὶ ἕτε-
ρον, μηθὲν δ' ἐστὶ τῶν ἐν τῷ χρόνῳ ἄλλο καὶ ἄλλο
μέρος ἅμα, ὃ μὴ περιέχει, τὸ δὲ περιέχεται, ὥσπερ ὁ
ἐλάττων χρόνος ὑπὸ τοῦ πλείονος· τὸ δὲ νῦν μὴ ὄν,
πρότερον δὲ ὄν, ἀνάγκη ἐφθάρθαι ποτε· καὶ τὰ νῦν,
ἅμα μὲν ἀλλήλοις οὐκ ἔσται. Ἐφθάρθαι δὲ ἀνάγκη
αἰὲ τὸ πρότερον. Ἐν ἑαυτῷ μὲν οὖν ἐφθάρθαι οὐχ
οἶόν τε, διὰ τὸ εἶναι τότε· ἐν ἄλλῳ δὲ νῦν ἐφθάρθαι
τὸ πρότερον νῦν οὐκ ἐνδέχεται· ἔστω γὰρ ἀδύνατον,

ἔχοντα εἶναι ἀλλήλων τὰ νῦν, ὥσπερ στιγμή στιγμής·
 εἴπερ οὖν ἐν τῷ ἐφεξῆς οὐκ ἔφθαρται, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ,
 ἐν τοῖς μεταξὺ τοῖς νῦν ἀπείροις οὖσιν, ἅμα ἂν εἴη·
 τοῦτο δὲ ἀδύνατον. 5. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αἰεὶ τὸ αὐτὸ
 διαμένειν δυνατόν· οὐθενὸς γὰρ διαιρετοῦ πεπερα-
 σμένου, ἐν πέρας ἐστίν· οὔτε ἂν ἐφ' ἐν ἧ συνεχές,
 οὔτε ἂν ἐπὶ πλείῳ· τὸ δὲ νῦν πέρας ἐστὶ, καὶ χρόνον
 ἐστὶ λαβεῖν πεπερασμένον. 6. Ἐτι, εἰ τὸ ἅμα εἶναι
 κατὰ τὸν χρόνον, καὶ μήτε πρότερον, μήτε ὕστερον,
 τὸ ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι, καὶ ἐν τῷ νῦν ἐστίν, εἰ τὰ τε
 πρότερον καὶ τὰ ὕστερον ἐν τῷ νῦν ἐστίν, ἅμα ἂν εἴη
 τὰ εἰς ἔτος γεγνημένα μυριοστὸν τοῖς γενομένοις τήμε-
 ρον· καὶ οὔτε πρότερον, οὔτε ὕστερον οὐθέν ἄλλο
 ἄλλου. 7. Περὶ μὲν οὖν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, το-
 σαῦτα ἔστω διηπορημένα. Τί δὲ ἐστὶν ὁ χρόνος, καὶ
 τίς αὐτοῦ ἡ φύσις, ὁμοίως ἔκ τε τῶν παραδεδομένων
 ἀθρόον ἐστι, καὶ περὶ ὧν τυγχάνομεν διεληλυθότες
 πρότερον· οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν εἶναι φα-
 σιν· οἱ δὲ τὴν σφαῖραν αὐτήν. Καίτοι τῆς περιφορᾶς
 καὶ τὸ μέρος, χρόνος τίς ἐστι· περιφορὰ δὲ γε, οὐ·
 μέρος γὰρ περιφορᾶς τὸ ληφθὲν, ἀλλ' οὐ περιφορὰ.
 Ἐτι δ', εἰ πλείους ἦσαν οὐρανοὶ, ὁμοίως ἂν ἦν ὁ χρό-
 νος, ἢ ὅτουσιν αὐτῶν κίνησις· ὥστε πολλοὶ χρόνοι
 ἅμα. 8. Ἡ δὲ τοῦ ὅλου σφαῖρα, ἔδοξε μὲν τοῖς εἰ-
 ποῦσιν εἶναι ὁ χρόνος, ὅτι ἐν τε τῷ χρόνῳ πάντα ἐστὶ,
 καὶ ἐν τῇ τοῦ ὅλου σφαίρᾳ. Ἔστι δ' εὐηθικώτερον
 τὸ εἰρημένον, ἢ ὥστε περὶ αὐτοῦ τὰ ἀδύνατα ἐπισκο-
 πῆν. 9. Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ μάλιστα κίνησις εἶναι καὶ
 μεταβολή τις ὁ χρόνος, τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον. Ἡ μὲν
 οὖν ἐκάστου μεταβολή καὶ κίνησις ἐν αὐτῷ τῷ μετα-

βάλλοντί ἐστι μόνον, ἢ οὐ ἂν τύχη ὃν αὐτὸ τὸ κινούμενον καὶ μεταβάλλον· ὁ δὲ χρόνος ὁμοίως καὶ παραταχοῦ, καὶ παρὰ πᾶσιν. 10. Ἐτι δὲ, μεταβολὴ μὲν ἐστι πᾶσα θάπτων καὶ βραδυτέρα, χρόνος δ' οὐκ ἔστι τὸ γὰρ βραδὺ καὶ ταχὺ χρόνῳ ὠρισται· ταχὺ μὲν γὰρ τὸ ἐν ὀλίγῳ πολὺ κινούμενον· βραδὺ δὲ, τὸ ἐν πολλῷ ὀλίγον· ὁ δὲ χρόνος οὐχ ὠρισται χρόνῳ, οὔτε τῷ ποσός τις εἶναι, οὔτε τῷ ποιός. 11. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι κίνησις, φανερόν· μηδὲν δὲ διαφερέτω λέγειν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι κίνησιν, ἢ μεταβολήν.

CAPUT XI.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ γε μεταβολῆς· ὅταν γὰρ αὐτοὶ μηδὲν μεταβάλλωμεν τὴν διάνοιαν, ἢ λάθωμεν μεταβάλλοντες, οὐ δοκεῖ ἡμῖν γεγενῆσθαι ὁ χρόνος· καθάπερ οὐδὲ τοῖς ἐν τῇ Σαρδοὶ μυθολογουμένοις καθεύδειν παρὰ τοῖς ἥρωσι, ὅταν ἐγερθῶσι. Συνάπτουσι γὰρ τὸ πρότερον νῦν τῷ ὕστερον νῦν, καὶ ἐν ποιοῦσιν, ἐξαιρουντες διὰ τὴν ἀναισθησίαν τὸ μεταξύ. Ὡς περ οὖν εἰ μὴ ἦν ἕτερον τὸ νῦν, ἀλλὰ ταὐτὸ καὶ ἐν, οὐκ ἂν ἦν χρόνος· οὕτω καὶ ἐπεὶ λανθάνει ἕτερον ὃν, οὐ δοκεῖ εἶναι τὸ μεταξύ χρόνος. Εἰ δὴ τὸ μὴ οἶεσθαι εἶναι χρόνον τότε συμβαίνει ἡμῖν, ὅταν μὴ ὀρίσωμεν μηδεμίαν μεταβολήν, ἀλλ' ἐν ἐνὶ καὶ ἀδιαίρετῳ φαίνεται ἡ ψυχὴ μένειν· ὅταν δὲ αἰσθώμεθα, καὶ ὀρίσωμεν, τότε φαμὲν γεγενῆσθαι χρόνον· φανερόν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ κινήσεως καὶ μεταβολῆς ὁ χρόνος. 2. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε κίνησις, οὔτε ἄνευ κινήσεως ὁ χρόνος ἐστὶ, φανερόν. Ληπτέον δὲ, ἐπειδὴ ζητοῦμεν τί ἐστὶν ὁ χρόνος, ἐντεῦθεν ἀρχομένοις, τί τῆς κινήσεώς ἐστιν· ἅμα γὰρ κινήσεως αἰσθανόμεθα

καὶ χρόνου· καὶ γὰρ ἐάν ᾗ σκότος, καὶ μηδὲν διὰ τοῦ σώ-
ματος πάσχωμεν, κίνησις δὲ τις ἐν τῇ ψυχῇ ἐνῇ, εὐθύς ἄ-
μα δοκεῖ τι γεγονέναι, καὶ χρόνος. Ἀλλὰ μὴν, καὶ ὅταν
γεχρόνος δοκῇ γενέσθαι τις, ἅμα καὶ κινήσις τις φαίνε-
ται γεγονέναι. Ὡς τε ἦτοι κίνησις, ἢ τῆς κινήσεως τι ἐστὶ
χρόνος. Ἐπειδὴ οὖν οὐ κίνησις, ἀνάγκη τῆς κινήσεως
τι εἶναι αὐτόν. 3. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον κινεῖται ἐκ
τινος εἰς τι, καὶ πᾶν μέγεθος συνεχές, ἀκολουθεῖ τῇ με-
γέθει ἡ κίνησις· διὰ γὰρ τὸ μέγεθος εἶναι συνεχές, καὶ
ἡ κίνησις ἐστὶ συνεχής· διὰ δὲ τὴν κίνησιν καὶ ὁ χρόνος·
ὅση γὰρ ἡ κίνησις, τοσοῦτος καὶ ὁ χρόνος αἰεὶ δοκεῖ
γεγονέναι. Τὸ δὲ δὴ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν τόπῳ,
πρῶτόν ἐστιν· ἐνταῦθα μέντοι τῇ θέσει. Ἐπεὶ δ' ἐν
τῷ μεγέθει ἐστὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, ἀνάγκη
καὶ ἐν κινήσει εἶναι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, ἀνάλο-
γον τοῖς ἐκεῖ. 4. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ἐστὶ τὸ
πρότερον καὶ ὕστερον, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν αἰεὶ θάτερον
θάτερον αὐτῶν. Ἔστι δὲ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον
αὐτῶν ἐν τῇ κινήσει, ὃ μὲν ποτε ὄν κινήσις ἐστὶ, τὸ
μέντοι εἶναι αὐτῷ ἕτερον, καὶ οὐ κίνησις. Ἀλλὰ μὴν
καὶ τὸν χρόνον γε γνωρίζομεν, ὅταν ὀρίζωμεν τὴν κί-
νησιν, τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ὀρίζοντες· καὶ τότε
φαμέν γεγονέναι χρόνον, ὅταν τοῦ προτέρου καὶ ὕστε-
ρου ἐν τῇ κινήσει αἰσθησιν λύβωμεν. Ὀρίζομεν δὲ, τῷ
ἑλλο καὶ ἄλλο ὑπολαβεῖν αὐτὰ, καὶ μεταξύ τι αὐτῶν
ἕτερον· ὅταν γὰρ τὰ ἄκρα ἕτερα τοῦ μέσου νοήσω-
μεν, καὶ δύο εἴπῃ ἡ ψυχὴ τὰ νῦν, τὸ μὲν πρότερον,
τὸ δὲ ὕστερον, τότε καὶ τοῦτο φαμέν εἶναι χρόνον· τὸ
γὰρ ὀριζόμενον τῷ νῦν, χρόνος εἶναι δοκεῖ, καὶ ὑπο-
κίεσθαι. 5. Ὅταν μὲν οὖν ὡς ἐν τῷ νῦν αἰσθανώμε-

θα, καὶ μὴ ἢ τι ὡς τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν τῇ κινήσει, ἢ ὡς τὸ αὐτὸ μὲν, μὴ προτέρου δὲ καὶ ὕστερου τινός, οὐ δοκεῖ χρόνος γεγονέναι οὐθὲς, ὅτι οὐδὲ κινήσεις. Ὅταν δὲ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, τότε λέγομεν χρόνον· τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ χρόνος, ἀριθμὸς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον. Οὐκ ἄρα κινήσεις ὁ χρόνος, ἀλλ' ἢ ἀριθμὸν ἔχει ἡ κίνησις. 6. Σημείον δέ· τὸ μὲν γὰρ πλείον καὶ ἑλάττω κρινόμεν ἀριθμῷ· κίνησιν δὲ πλείω καὶ ἑλάττω, χρόνῳ. Ἀριθμὸς ἄρα τις ὁ χρόνος. Ἐπεὶ δ' ἀριθμὸς ἐστὶ διχῶς· καὶ γὰρ τὸ ἀριθμούμενον, καὶ τὸ ἀριθμητὸν, ἀριθμὸν λέγομεν, καὶ ὃ ἀριθμοῦμεν· ὁ δὲ χρόνος ἐστὶ τὸ ἀριθμούμενον, καὶ οὐχ ὃ ἀριθμοῦμεν. Ἔστι δ' ἕτερον ὃ ἀριθμοῦμεν, καὶ τὸ ἀριθμούμενον. 7. Καὶ ὥσπερ ἡ κίνησις αἰεὶ ἄλλη καὶ ἄλλη, καὶ ὁ χρόνος. Ὁ δ' ἅμα πᾶς χρόνος ὁ αὐτός· τὸ γὰρ νῦν τὸ αὐτὸ ὅ ποτ' ἦν, τὸ δ' εἶναι αὐτῷ ἕτερον· τὸ δὲ νῦν τὸν χρόνον μετρεῖ, ἢ πρότερον καὶ ὕστερον. 8. Τὸ δὲ νῦν ἐστὶ μὲν ὡς τὸ αὐτὸ, ἐστὶ δ' ὡς οὐ τὸ αὐτό· ἢ μὲν γὰρ ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, ἕτερον· τοῦτο δ' ἦν αὐτὸ τὸ νῦν· ἢ δὲ ὅ ποτε ὄν ἐστι τὸ νῦν, τὸ αὐτό. Ἀκολουθεῖ γὰρ ὥσπερ ἐλέχθη, τῷ μὲν μεγέθει ἡ κίνησις, ταύτῃ δ' ὁ χρόνος, ὡς φασί. Καὶ ὁμοίως δὴ τῇ στιγμῇ τὸ φερόμενον, ὃ τὴν κίνησιν γνωρίζομεν, καὶ τὸ πρότερον ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ ὕστερον. Τοῦτο δὲ ὅ μὲν ποτε ὄν, τὸ αὐτό ἐστὶ· στιγμή γὰρ, ἢ λίθος, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον· τῷ λόγῳ δὲ ἄλλο, ὥσπερ οἱ σοφισταὶ λαμβάνουσιν ἕτερον τὸ Κορίσκον ἐν Λυκείῳ εἶναι, καὶ τὸ Κορίσκον ἐν ἀγορᾷ. Καὶ τοῦτο δὴ τῷ ἄλλοθι καὶ ἄλλοθι εἶναι, ἕτερον· τῷ δὲ φερομένῳ ἀκολουθεῖ τὸ νῦν, ὥσπερ ὁ

χρόνος τῇ κινήσει· τῷ γὰρ φερομένῳ γνωρίζομεν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν κινήσει· ἢ δ' ἀριθμητὸν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, τὸ νῦν ἐστίν· ὥστε καὶ ἐν τούτοις, ὃ μὲν ποτε ὄν νῦν, ἔστι τὸ αὐτό· πρότερον γὰρ ἢ ὕστερόν ἐστι τὸ ἐν κινήσει· τὸ δ' εἶναι, ἕτερον· ἢ ἀριθμητὸν γὰρ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, τὸ νῦν ἐστι· καὶ γνώριμον μάλιστα τούτ' ἐστι· καὶ γὰρ ἡ κίνησις διὰ τὸ κινούμενον, καὶ ἡ φορὰ διὰ τὸ φερόμενον· τόδε γάρ τι, τὸ φερόμενον· ἢ δὲ κίνησις, οὐ· ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸ αὐτὸ τὸ νῦν λεγόμενον αἰ, ἔστι δ' ὡς οὐ τὸ αὐτό· καὶ γὰρ καὶ τὸ φερόμενον. 9. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι εἴτε χρόνος μὴ εἶη, τὸ νῦν οὐκ ἂν εἶη· εἴτε τὸ νῦν μὴ εἶη, ὁ χρόνος οὐκ ἂν εἶη· ἅμα γὰρ ὥς περ τὸ φερόμενον καὶ ἡ φορὰ, οὕτως καὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ τοῦ φερομένου καὶ ὁ τῆς φορᾶς· χρόνος μὲν γὰρ ὁ τῆς φορᾶς ἀριθμὸς· τὸ δὲ νῦν ὡς τὸ φερόμενον, οἶον μονὰς ἀριθμοῦ. Καὶ συνεχῆς τε δὴ ὁ χρόνος τῷ νῦν, καὶ διήρηται κατὰ τὸ νῦν· ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ τοῦτο τῇ φορᾷ, καὶ τῷ φερομένῳ· καὶ γὰρ ἡ κίνησις, καὶ ἡ φορὰ μία τῷ φερομένῳ, ὅτι ἐν, καὶ οὐχ ὃ ποτε ὄν· καὶ γὰρ ἂν διαλίποι, ἀλλὰ τῷ λόγῳ. Καὶ ὀρίζει δὴ τὴν πρότερον καὶ ὕστερον κίνησιν τοῦτο· ἀκολουθεῖ δὲ καὶ τοῦτό πως τῇ στιγμῇ· καὶ γὰρ ἡ στιγμή καὶ συνέχει πως τὸ μήκος, καὶ ὀρίζει· ἔστι γὰρ, τοῦ μὲν ἀρχῇ, τοῦ δὲ τελευτῇ. 10. Ἄλλ' ὅταν μὲν οὕτω λαβάνῃ τις, ὡς δυοὶ χρώμενος τῇ μᾶ, ἀνάγκη ἵστασθαι, εἰ ἔσται ἀρχὴ καὶ τελευτῇ ἡ αὐτὴ στιγμή· τὸ ἐν νῦν, διὰ τὸ κινῆσθαι τὸ φερόμενον, αἰεττερον· ὡς δ' ὁ χρόνος ἀριθμὸς, οὐχ ὡς τῆς αὐτῆς στιγμῆς, ὅτι καὶ ἀρχὴ καὶ τελευτῇ, ἀλλ' ὡς τὰ ἔσχατα τῆς

γραμμῆς μᾶλλον, καὶ οὐχ ὥς τὰ μέρη, διὰ τε τὸ εἶρη-
 μένον. Τῇ γὰρ μέσῃ στιγμῇ, ὥς δυοὶ χρήσεται· ὥστε
 ἡρεμεῖν συμβήσεται. 11. Καὶ ἔτι, φανερόν ὅτι οὐδέ
 μόριον τὸ νῦν τοῦ χρόνου, οὐδ' ἡ διαίρεσις τῆς κινή-
 σεως, ὥσπερ οὐδ' αἱ στιγμαὶ τῆς γραμμῆς· αἱ δὲ
 γραμμαὶ δύο τῆς μιᾶς μόρια. Ἦι μὲν οὖν πέρας τὸ
 νῦν, οὐ χρόνος, ἀλλὰ συμβέβηκεν· ἥ δ' ἀριθμεῖ,
 ἀριθμός· τὰ μὲν γὰρ πέρατα, ἐκείνου μόνον ἐστίν,
 οὐ ἐστὶ πέρατα. Ὁ δ' ἀριθμός ὁ τῶνδε τῶν ἱππων, ἡ
 δεκάς, καὶ ἄλλοθι. 12. Ὅτι μὲν τοίνυν ὁ χρόνος
 ἀριθμὸς κινήσεώς ἐστι κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον,
 καὶ συνεχῆς (συνεχοῦς γὰρ), φανερόν.

CAPUT XII.

Ἐλάχιστος δὲ ἀριθμός, ὁ μὲν ἀπλῶς, ἐστὶν ἡ δυάς·
 τίς δὲ ἀριθμός, ἔστι μὲν ὥς ἐστίν, ἔστι δὲ ὥς οὐκ ἐστίν·
 οἷον γραμμῆς ἐλάχιστος ἀριθμὸς, πλήθει μὲν ἐστὶν
 αἱ δύο, ἡ ἡ μία· μεγέθει δ' οὐκ ἐστὶν ἐλάχιστος· ἀεὶ
 γὰρ διαιρεῖται πᾶσα γραμμή. Ὡστε ὁμοίως καὶ ὁ χρό-
 νος· ἐλάχιστος γὰρ κατὰ μὲν ἀριθμόν ἐστὶν ὁ εἷς ἢ
 οἱ δύο· κατὰ μέγεθος δ' οὐκ ἐστὶ. 2. Φανερόν δὲ
 δὴ καὶ, διότι ταχύς μὲν καὶ βραδὺς οὐ λέγεται, πο-
 λὺς δὲ καὶ ὀλίγος, καὶ μακρὸς καὶ βραχύς. Ἦι μὲν
 γὰρ συνεχῆς, μακρὸς καὶ βραχύς· ἡ δὲ ἀριθμός, πο-
 λὺς καὶ ὀλίγος· ταχύς δὲ καὶ βραδὺς οὐκ ἐστίν· οὐδὲ
 γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὃ ἀριθμοῦμεν, ταχύς καὶ βραδὺς οὐ
 δεῖς. 3. Καὶ ὁ αὐτὸς δὲ, πανταχοῦ ἅμα· πρότερον δὲ
 καὶ ὕστερον, οὐχ ὁ αὐτὸς, ὅτι καὶ ἡ μεταβολή, ἡ μὲν
 παροῦσα, μία· ἡ δὲ γεγεννημένη, καὶ ἡ μέλλουσα, ἐτά-
 ρα. Ὁ δὲ χρόνος ἀριθμός ἐστίν, οὐχ ὃ ἀριθμοῦμεν
 ἀλλ' ὁ ἀριθμούμενος. Οὗτος δὲ συμβαίνει κατὰ

πρότερον καὶ ὕστερον, αἰεὶ ἕτερος· τὰ γὰρ νῦν, ἕτε-
ρα. Ἔστι δὲ ὁ ἀριθμὸς, εἰς μὲν καὶ ὁ αὐτὸς, ὁ τῶν
ἐκατὸν ἵππων, καὶ τῶν ἐκατὸν ἀνδρῶν· ὧν δ' ἀρι-
θμὸς, ἕτερα, οἱ ἵπποι τῶν ἀνθρώπων. 4. Ἔτι, ὡς ἐν-
δέχεται κίνησιν εἶναι τὴν αὐτὴν καὶ μίαν πάλιν καὶ
πάλιν, οὕτω καὶ χρόνον ἐνδέχεται, οἷον, ἐνιαυτὸν, ἢ
ἔαρ, ἢ μετώπωρον. 5. Οὐ μόνον δὲ τὴν κίνησιν τῷ
χρόνῳ μετροῦμεν, ἀλλὰ καὶ τῇ κινήσει τὸν χρόνον,
διὰ τὸ ὁρίζεσθαι ὑπ' ἀλλήλων· ὁ μὲν γὰρ χρόνος ὁρί-
ζει τὴν κίνησιν, ἀριθμὸς ὧν αὐτῆς· ἡ δὲ κίνησις, τὸν
χρόνον. Καὶ λέγομεν πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον, τῇ κι-
νήσει μετροῦντες, καθάπερ καὶ τῷ ἀριθμητῷ τὸν ἀ-
ριθμόν· οἷον, τῷ ἐνὶ ἵππῳ, τὸν τῶν ἵππων ἀριθμόν·
τῷ μὲν γὰρ ἀριθμῷ τὸ τῶν ἵππων πλῆθος γνωρίζο-
μεν. Πάλιν δὲ τῷ ἐνὶ ἵππῳ, τὸν τῶν ἵππων ἀριθμόν
αὐτόν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς κινή-
σεως· τῷ μὲν γὰρ χρόνῳ τὴν κίνησιν, τῇ δὲ κινήσει
τὸν χρόνον μετροῦμεν. 6. Καὶ τοῦτ' εὐλόγως συμ-
βέβηκεν· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μεγέθει ἡ κίνησις, τῇ δὲ
κινήσει ὁ χρόνος, τῷ καὶ ποσῷ, καὶ συνεχῇ, καὶ διαι-
ρετῇ εἶναι· διὰ μὲν γὰρ τὸ μέγεθος εἶναι τοιοῦτον,
ἡ κίνησις ταῦτα πέπονθε· διὰ δὲ τὴν κίνησιν, ὁ χρό-
νος. Καὶ μετροῦμεν καὶ τὸ μέγεθος τῇ κινήσει, καὶ
τὴν κίνησιν τῷ μεγέθει· πολλὴν γὰρ φαμεν εἶναι τὴν
ὁδὸν, ἂν ἢ ἡ πορεία πολλή, καὶ ταύτην πολλήν, ἂν ἢ
ἡ ὁδὸς πολλή· καὶ τὸν χρόνον, ἂν ἢ κίνησις· καὶ τὴν
κίνησιν, ἂν ὁ χρόνος. 7. Ἐπεὶ δὲ ὁ χρόνος μέτρον
κινήσεώς ἐστι, καὶ τοῦ κινεῖσθαι· μετρεῖ δ' οὗτος
τὴν κίνησιν, τῷ ὁρίσαι τινὰ κίνησιν, ἢ καταμετρήσει
τὴν ὁλὴν· ὥσπερ καὶ τὸ μῆκος ὁ πῆχυς, τῷ ὁρίσθαι

τι μέγεθος, ὃ ἀναμετρήσει τὸ ὅλον· καὶ ἔστι τῇ κινήσει τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, τὸ μετρεῖσθαι τῷ χρόνῳ καὶ αὐτήν, καὶ τὸ εἶναι αὐτῆς· ἅμα γὰρ τὴν κίνησιν καὶ τὸ εἶναι τῇ κινήσει, μετρεῖ· καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτῇ τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, τὸ μετρεῖσθαι αὐτῆς τὸ εἶναι. 8. Διήλουν δ' ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτ' ἔστι τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, τὸ μετρεῖσθαι αὐτῶν τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ χρόνου· τὸ γὰρ ἐν χρόνῳ εἶναι, δυοῖν ἔστι θάτερον, ἐν μὲν τὸ εἶναι τότε, ὅτε ὁ χρόνος ἐστίν· ἐν δὲ τὸ, ὥσπερ ἔνια λέγομεν, ὅτι ἐν ἀριθμῷ ἐστι. Τούτο δὲ σημαίνει, ἥτοι ὡς μέρος ἀριθμοῦ, καὶ πάθος, καὶ ὅλως ὅτι τοῦ ἀριθμοῦ τι· ἢ ὅτι ἐστὶν αὐτοῦ ἀριθμός. Ἐπεὶ δ' ἀριθμὸς ὁ χρόνος, τὸ μὲν νῦν, καὶ τὸ πρότερον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὕτως ἐν χρόνῳ, ὡς ἐν ἀριθμῷ μονάς, καὶ τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον· τὰ μὲν γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ τι, τὰ δὲ τοῦ χρόνου τί ἐστι· τὰ δὲ πράγματα ὡς ἐν ἀριθμῷ, τῷ χρόνῳ τί ἐστιν. Εἰ δὲ τοῦτο, περιέχεται ὑπὲρ ἀριθμοῦ, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τόπῳ ὑπὸ τοῦ τόπου. 9. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, τὸ εἶναι ὅτε ὁ χρόνος ἐστίν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἐν κινήσει εἶναι, οὐδὲ τὸ ἐν τόπῳ, ὅτε ἡ κίνησις καὶ ὁ τόπος ἐστίν· εἰ γὰρ ἔσται τὸ ἐν τινι οὕτως, πάντα τὰ πράγματα ἐν ὁπωῦν ἔσται, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐν τῇ κέγχρῳ· ὅτε γὰρ ἡ κέγχρος ἐστὶ, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐστίν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν, ἐκείνο δ' ἀνάγκη παρακολουθεῖν, καὶ τῷ ὄντι ἐν χρόνῳ εἶναι τινα χρόνον, ὅτε καὶ κείνῳ ἐστι, καὶ τῷ ἐν κινήσει ὄντι, εἶναι τότε κίνησιν. 10. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὡς ἐν ἀριθμῷ τὸ ἐν χρόνῳ, ληφθήσεται τις πλείων χρόνος παντός τοῦ ἐν χρόνῳ ὄντος· διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα, περιέχεσθαι ὑπὸ

τοῦ χρόνου, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ὅσα ἐν τινι ἐστίν· οἷον
 τὰ ἐν τῷ τόπῳ ὑπὸ τοῦ τόπου· καὶ πάσχειν δὴ τι ὑπὸ
 τοῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι κατα-
 τήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάντ' ὑπὸ τοῦ χρόνου,
 καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ τὸν χρόνον· ἀλλ' οὐ μεμάθη-
 κεν, οὐδὲ νέον γίγνεται, οὐδὲ καλόν· φθορᾶς γὰρ αἰ-
 τιος καθ' αὐτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος· ἀριθμὸς γὰρ κι-
 νήσεως· ἡ δὲ κίνησις ἐξίστησι τὸ ὑπάρχον. Ὡστε
 φανερόν ὅτι τὰ αἰεὶ ὄντα, ἢ αἰεὶ ὄντα, οὐκ ἔστιν ἐν χρό-
 νῳ· οὐ γὰρ περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ χρόνου, οὐδὲ μετρεῖ-
 ται τὸ εἶναι αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου· σημεῖον δὲ τού-
 του, ὅτι οὐ πάσχει οὐδὲν ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥς οὐκ ὄν-
 τα ἐν τῷ χρόνῳ. 11. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὁ χρόνος μέτρον
 κινήσεως, ἔστι καὶ ἡρεμίας μέτρον κατὰ συμβεβηκός·
 πᾶσα γὰρ ἡρεμία ἐν χρόνῳ· οὐ γὰρ ὥσπερ τὸ ἐν κι-
 νήσει ὃν ἀνάγκη κινεῖσθαι, οὕτω καὶ τὸ ἐν χρόνῳ·
 οὐ γὰρ ἡ κίνησις ὁ χρόνος, ἀλλ' ἀριθμὸς κινήσεως· ἐν
 ἀριθμῷ δὲ κινήσεως ἐνδέχεται εἶναι καὶ τὸ ἡρεμοῦν.
 Οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἀκίνητον ἡρεμεῖ, ἀλλὰ τὸ ἐστερημένον
 κινήσεως, πεφυκὸς δὲ κινεῖσθαι, καθάπερ εἴρηται ἐν
 τοῖς πρότερον. Τὸ δὲ εἶναι ἐν ἀριθμῷ, ἔστι τὸ εἶναι
 τινα ἀριθμὸν τοῦ πράγματος, καὶ μετρεῖσθαι τὸ εἶναι
 αὐτοῦ τῷ ἀριθμῷ ἐν ᾧ ἐστίν· ὥστ' εἰ ἐν χρόνῳ, ὑπὸ
 χρόνου. Μετρεῖσει δ' ὁ χρόνος τὸ κινούμενον καὶ τὸ
 ἡρεμοῦν, ἢ τὸ μὲν κινούμενον, τὸ δὲ ἡρεμοῦν· τὴν
 γὰρ κίνησιν αὐτῶν μετρήσει καὶ τὴν ἡρεμίαν, πόση
 τις. 12. Ὡστε τὸ κινούμενον οὐχ ἁπλῶς ἔσται με-
 τρητὸν ὑπὸ χρόνου, ἢ ποσόν τι ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἡ κίνησις
 αὐτοῦ ποσὴ. Ὡστε ὅσα μῆτε κινεῖται, μῆτε ἡρεμεῖ,
 οὐκ ἔστιν ἐν χρόνῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐν χρόνῳ εἶναι, ἔστι τὸ

μετρεῖσθαι χρόνῳ· ὁ δὲ χρόνος κινήσεως καὶ ἡρεμίας μέτρον. 13. Φανερόν οὖν ὅτι οὐδὲ τὸ μὴ ὄν ἔσται πᾶν ἐν χρόνῳ· οἷον ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἄλλως, ὥσπερ τὸ τὴν διάμετρον εἶναι τῇ πλευρᾷ σύμμετρον· ὅλω γὰρ, εἰ μέτρον μὲν ἐστὶ κινήσεως ὁ χρόνος καθ' αὐτὸ τῶν δὲ ἄλλων κατὰ συμβεβηκός, δῆλον ὅτι ὢν τὸ εἶναι μετρεῖ, τούτοις ἅπασιν ἔσται τὸ εἶναι ἐν τῷ ἡρεμεῖν· κινεῖσθαι. "Όσα μὲν οὖν φθαρτὰ καὶ γεννητὰ, καὶ ὅλως, ὅτε μὲν ὄντα, ὅτε δὲ μὴ, ἀνάγκη ἐν χρόνῳ εἶναι ἔστι γὰρ χρόνος τις πλείων, ὃς ὑπερέξει τοῦ εἶναι αὐτῶν, καὶ τοῦ μετροῦντος τὴν οὐσίαν· τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὅσα μὲν περιέχει ὁ χρόνος, τὰ μὲν ἦν, οἷον "Όμηρος ποτὲ ἦν· τὰ δὲ ἔσται, οἷον τῶν μελλόντων τι, ἐκ ὁπότερα περιέχει· καὶ εἰ ἐπ' ἄμφω, ἀμφοτέρω καὶ ἦν καὶ ἔσται. "Όσα δὲ μὴ περιέχει μηδαμῇ, οὐτ' ἦν, οὐκ ἔστιν, οὐτ' ἔσται· ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν μὴ ὄντων ὅσων τὰ ἀντικείμενα αἰεὶ ἐστίν· οἷον τὸ ἀσύμμετρο εἶναι τὴν διάμετρον, αἰεὶ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔσται τοῦτο ἐν χρόνῳ· οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ σύμμετρον· διὸ αἰεὶ οὐ ἔστιν, ὅτι ἐναντίον τῷ αἰεὶ ὄντι. "Όσων δὲ τὸ ἐναντία μὴ αἰεὶ, ταῦτα δύναται καὶ εἶναι καὶ μὴ, καὶ ἔστι γενεαὶς καὶ φθορὰ αὐτῶν.

CAPUT XIII.

Τὸ δὲ νῦν ἐστὶ συνέχεια χρόνου, ὥσπερ ἐλέχθη· συνέχει γὰρ τὸν χρόνον τὸν παρελθόντα καὶ ἐσόμενον καὶ ὅλως πέρας χρόνου ἐστίν· ἔστι γὰρ, τοῦ μὲν αἰῶνος τὴν ἀρχήν, τοῦ δὲ τελευτήν. Ἀλλὰ τοῦτ' οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῇ στιγμῇς μενούσης φανερόν· διαιρεῖ δὲ δυνάμει. ἢ ἢ μὲν τοιοῦτον, αἰεὶ ἕτερον τὸ νῦν· ἢ δὲ συνδεδεμένον τὸ αὐτό· ὥσπερ ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν γραμμῶν

οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀεὶ καὶ μία στιγμή τῇ νοήσει· διαι-
 ρούντων γάρ, ἄλλη· ἢ δὲ μία, ἡ αὐτὴ πάντη. Οὕτω
 καὶ τὸ νῦν· τὸ μὲν, τοῦ χρόνου διαίρεσις κατὰ δύνα-
 μιν· τὸ δὲ πέρας ἀμφοῖν καὶ ἐνότης· ἔστι δὲ τὸ αὐ-
 τὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἡ διαίρεσις καὶ ἡ ἐνωσις· τὸ δ'
 εἶναι οὐ ταυτό. 2. Τὸ μὲν οὖν οὕτω λέγεται τῶν νῦν·
 ἄλλο φε, ὅταν ὁ χρόνος ὁ τούτου ἐγγὺς ᾖ· ἤξει νῦν,
 ὅτι τήμερον ἤξει· ἦκε νῦν, ὅτι ἤλθε τήμερον. Τὰ δ'
 ἐν Ἰλίου γέγονεν οὐ νῦν, οὐδὲ ὁ κατακλυσμός γέγονε
 νῦν. Καίτοι συνεχὴς χρόνος εἰς αὐτὰ, ἀλλ' ὅτι οὐκ
 ἐγγύς. 3. Τὸ δὲ ποτε, χρόνος ὠρισμένος πρὸς τὸ πρό-
 τερον νῦν· οἷον, ποτὲ ἐλήφθη ἡ Τροία· καὶ ποτε
 ἔσται κατακλυσμός· δεῖ γὰρ πεπεράνθαι πρὸς τὸ
 νῦν. Ἔσται ἄρα ποσὸς τις ἀπὸ τοῦδε χρόνος, καὶ
 εἰς ἐκείνο, καὶ ἦν εἰς τὸ παρελθόν. 4. Εἰ δὲ μὴ εἰς
 χρόνος, ὅς οὐ ποτε, πᾶς ἂν εἴη χρόνος πεπερασμένος.
 Ἀρ' οὖν ὑπολείπει, ἢ οὐ; εἴπερ αἰεὶ ἐστὶ κίνησις·
 ἄλλος οὖν, ἢ ὁ αὐτὸς πολλάκις; δῆλον ὅτι, ὥς ἂν ἡ
 κίνησις, οὕτω καὶ ὁ χρόνος. Εἰ μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ καὶ
 μία γίνεται ποτε, ἔσται χρόνος εἰς καὶ ὁ αὐτός· εἰ δὲ
 μὴ, οὐκ ἔσται. 5. Ἐπεὶ δὲ τὸ νῦν τελευτὴ καὶ ἀρχὴ
 τοῦ χρόνου, ἀλλ' οὐ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ μὲν παρή-
 κοντος τελευτὴ, ἀρχὴ δὲ τοῦ μέλλοντος· ἔχοι ἂν ὥς-
 περ ὁ κύκλος ἐν τῷ αὐτῷ πως τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖ-
 λον, οὕτω καὶ ὁ χρόνος ἀεὶ ἐν ἀρχῇ καὶ τελευτῇ· καὶ
 διὰ τοῦτο δοκεῖ ἀεὶ ἕτερος· οὐ γὰρ τοῦ αὐτοῦ ἀρχὴ
 καὶ τελευτὴ τὸ νῦν· ἅμα γὰρ ἂν καὶ κατὰ τὸ αὐτό,
 τὰ ἀντικείμενα εἴη, καὶ οὐχ ὑπολείπει δὴ· ἀεὶ γὰρ ἐν
 ἀρχῇ. 6. Τὸ δ' ἤδη, τὸ ἐγγύς ἐστὶ τοῦ παρόντος
 νῦν αὐτόμου, μέρος τοῦ μέλλοντος χρόνου. Πότε βα-

δίσεις; ἤδη, ὅτι ἐγγὺς ὁ χρόνος ἐν ᾧ μέλλει· καὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸ μὴ πόρρω τοῦ νῦν. Πότε βαδίσαι; ἤδη βεβάδिका· τὸ δὲ Ἴλιον φάναι ἤδη ἐαλωκέναι οὐ λέγομεν, ὅτι πόρρω λίαν τοῦ νῦν. 7. Καὶ τὸ ἄρτι, τὸ ἐγγὺς τοῦ παρόντος νῦν, καὶ μόριον τοῦ παρελθόντος. Πότε ἤλθες; ἄρτι, ἐὰν ἡ ὁ χρόνος ἐγγὺς τοῦ ἐνεσιῶτος νῦν. Πάλαι δέ, τὸ πόρρω. Τὸ δὲ ἐξαίφνης, τὸ ἐν ἀναισθήτῳ χρόνῳ διὰ μικρότητα ἐκστάν. 8. Μεταβολὴ δὲ πᾶσα φύσει ἐκστατικόν. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ πάντα γίνεται καὶ φθαίρεται· διὸ καὶ οἱ μὲν σοφώτατον ἔλεγον, ὁ δὲ Πυθαγόρειος Πάρων ἀμαθέστατον, ὅτι καὶ ἐπιλανθάνονται ἐν τούτῳ, λέγων ὀρθότερον. Αἴηλον οὖν ὅτι φθορᾶς μᾶλλον ἔσται καθ' αὐτὸν αἴτιος, ἢ γενέσεως, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον· ἐκστατικόν γὰρ ἡ μεταβολὴ καθ' αὐτήν· γενέσεως δὲ καὶ τοῦ εἶναι, κατὰ συμβεβηκός. Σημεῖον δὲ ἱκανόν, ὅτι γίνεται μὲν μηδὲν ἄνευ τοῦ κινεῖσθαι πῶς αὐτὸ καὶ πράττειν· φθαίρεται δὲ καὶ μηδὲν κινούμενον· καὶ ταύτην μάλιστα λέγειν εἰώθαμεν ὑπὸ τοῦ χρόνου φθοράν· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ταύτην ὁ χρόνος ποιεῖ, ἀλλὰ συμβαίνειν ἐκ χρόνου γίνεσθαι καὶ ταύτην τὴν μεταβολήν. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ὁ χρόνος, καὶ τί, καὶ ποσαχῶς λέγομεν τὸ νῦν, καὶ τί τὸ ποτὲ, καὶ τὸ ἄρτι, καὶ τὸ ἤδη, καὶ τὸ πάλαι, καὶ τὸ ἐξαίφνης, εἴρηται.

CAPUT XIV.

Τούτων δ' ἡμῖν οὕτω διηρησθημένων, φανερόν ὅτι ἅπασαν μεταβολήν, καὶ ἅπαν τὸ κινούμενον ἀνάγκη κινεῖσθαι ἐν χρόνῳ· τὸ γὰρ θᾶπτον καὶ βραδύτερον κατὰ πᾶσάν ἐστι μεταβολήν· ἐκ πᾶσι γὰρ οὕτω φαί-

νεται. Λέγω δὲ θᾶττον κινῆσθαι τὸ πρότερον μεταβάλλον εἰς τὸ ὑποκείμενον κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα, καὶ ὁμαλὴν κίνησιν κινούμενον· οἶον, ἐπὶ τῆς φορᾶς, εἰ ἄμφω κατὰ τὴν περιφερῆ κινεῖται, ἢ ἄμφω κατὰ τὴν εὐθεΐαν. Ὅμοιος δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ μὴν τό γε πρότερον ἐν χρόνῳ ἐστί· πρότερον γὰρ καὶ ὕστερον λέγομεν κατὰ τὴν πρὸς τὸ νῦν ἀπόστασιν· τὸ δὲ νῦν, ὅρος τοῦ παρήκοντος καὶ τοῦ μέλλοντος· ὥστε ἐπεὶ τὸ νῦν ἐν χρόνῳ, καὶ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν χρόνῳ ἔσται· ἐν ᾧ γὰρ τὸ νῦν, καὶ ἡ τοῦ νῦν ἀπόστασις. Ἐναντίως δὲ λέγεται τὸ πρότερον κατὰ τε τὸν παρεληλυθότα χρόνον, καὶ τὸν μέλλοντα· ἐν μὲν γὰρ τῷ παρεληλυθότι πρότερον λέγομεν τὸ ποῦ-ρώτερον τοῦ νῦν, ὕστερον δὲ τὸ ἐγγύτερον. Ἐν δὲ τῷ μέλλοντι, πρότερον μὲν τὸ ἐγγύτερον, ὕστερον δὲ τὸ ποῦρώτερον. Ὡστε ἐπεὶ, τὸ μὲν πρότερον ἐν χρόνῳ, πάσῃ δ' ἀκολουθεῖ κινήσει τὸ πρότερον, φανερόν· ὅτι πᾶσα μεταβολὴ καὶ πᾶσα κίνησις ἐν χρόνῳ ἐστίν.

2. Ἄξιον δὲ ἐπισκέψεως, καὶ πῶς ποτὲ ἔχει ὁ χρόνος πρὸς τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τί ἐν παντὶ εἶναι δοκεῖ ὁ χρόνος, καὶ ἐν γῇ, καὶ ἐν θαλάττῃ, καὶ οὐρανῷ. Ἡ ὅτι κινήσεώς τι πάθος, ἢ ἕξις, ἀριθμὸς γε ὢν; Ταῦτα δὲ κινητὰ πάντα· ἐν τόπῳ γὰρ πάντα· ὁ δὲ χρόνος καὶ ἡ κίνησις ἅμα, κατὰ τε τὴν δύναμιν, καὶ κατ' ἐνέργειαν.

3. Πότερον δὲ μὴ οὐσης τῆς ψυχῆς, εἴη ἂν ὁ χρόνος, ἢ οὐ, ἀπορήσειεν ἂν τις· ἀδυνάτου γὰρ ὄντος εἶναι τοῦ ἀριθμήσαντος, ἀδύνατον καὶ ἀριθμητὸν τι εἶναι· ὥστε δῆλον ὅτι οὐδὲ ἀριθμὸς· ἀριθμὸς γὰρ ἢ τὸ ἡριθμημένον, ἢ τὸ ἀριθμητόν. Εἰ δὲ μηδὲν ἄλλο πέφυκεν ἢ ψυχὴ ἀριθμεῖν, καὶ ψυχῆς νοῦς, ἀδύ-

νατον εἶναι χρόνον, ψυχῆς μὴ οὔσης· ἀλλ' ἢ τοῦτο ὃ ποτε ὄν ἐστιν ὁ χρόνος· οἷον εἰ ἐνδέχεται κίνησιν ἄνευ ψυχῆς εἶναι; τὸ δὲ πρότερον καὶ ὕστερον ἐν κινήσει ἐστὶ· χρόνος δὲ ταῦτά ἐστιν, ἢ ἀριθμητὰ ἐστίν. 4. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ πόλας κινήσεως ὁ χρόνος ἀριθμὸς, ἢ ὅποιασοῦν· καὶ γὰρ γίνεται ἐν χρόνῳ καὶ φθίρεται, καὶ αὐξάνεται, καὶ ἀλλοιοῦται ἐν χρόνῳ, καὶ φέρεται· ἢ οὖν κινήσις ἐστὶ, ταύτη ἐστὶν ἐκάστης κινήσεως ἀριθμὸς. Διὸ κινήσεως ἀπλῶς ἀριθμὸς ἐστὶ συνεχοῦς, ἀλλ' οὐ τινός. Ἀλλ' ἐστὶ νῦν κεινησθαι καὶ ἄλλα, ὧν ἐκατέρας τῆς κινήσεως εἶη ἂν ἀριθμὸς. Ἐτερος οὖν χρόνος ἔυται, καὶ ἅμα δύο ἴσοι χρόνοι ἂν εἴεν, ἢ οὐ; ὁ ἅπας γὰρ χρόνος εἷς, ὁμοίως καὶ ἅμα· εἶδει δὲ καὶ οἱ μὴ ἅμα· εἰ γὰρ εἴεν οἱ μὲν κύνες, οἱ δ' ἵπποι, ἐκάτεροι δ' ἐπτά, ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς. Οὕτω καὶ τῶν κινήσεων τῶν ἅμα περαινομένων, ὁ αὐτὸς χρόνος· ἀλλ' ἢ μὲν ταχέϊα ἴσως, ἢ δ' οὐ· καὶ ἢ μὲν φορὰ, ἢ δ' ἀλλοιώσις. Ὁ μὲντοι χρόνος ὁ αὐτὸς, εἶπερ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἴσος, καὶ ἅμα, τῆς τε ἀλλοιώσεως, καὶ τῆς φορᾶς· καὶ διὰ τοῦτο, αἰ μὲν κινήσεις ἕτεραι καὶ χωρὶς· ὁ δὲ χρόνος πανταχοῦ ὁ αὐτὸς, ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς εἷς, καὶ πανταχοῦ ὁ αὐτὸς, ὁ τῶν ἴσων καὶ ἅμα. 5. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ φορὰ καὶ ταύτης ἢ κύκλῳ, ἀριθμεῖται δ' ἕκαστον ἐν τινι συγγενεῖ, μονάδες μονάδι, ἵπποι δ' ἵππῳ· οὕτω καὶ ὁ χρόνος χρόνῳ τινὶ ὠρισμένῳ. Μετρεῖται δ' ὥσπερ εἴπομεν, ὁ, τε χρόνος κινῆσει, καὶ ἡ κίνησις χρόνῳ. Τοῦτο δ' ἐστίν, ὅτι ὑπὸ τῆς ὠρισμένης κινήσεως χρόνῳ μετρεῖται τῆς τε κινήσεως τὸ ποσόν, καὶ τοῦ χρόνου. Εἰ οὖν τὸ πρῶτον μέτρον πάντων τῶν συγγενῶν, ἢ κυκλοφορία

ἡ ὁμαλῆς μέτρον μάλιστα, ὅτι ὁ ἀριθμὸς ταύτης γνω-
ριμώτατος. Ἀλλοίωσις μὲν οὖν, οὐδὲ αὐξήσις, οὐδὲ
γένεσις, οὐκ εἰσὶν ὁμαλεῖς· φορὰ δ' ἐστὶ. Διὸ καὶ
δοκεῖ ὁ χρόνος εἶναι ἡ τῆς σφαίρας κίνησις, ὅτι ταύ-
τῃ μετροῦνται αἱ ἄλλαι κινήσεις, καὶ ὁ χρόνος ταύτῃ
κινήσει. Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ εἰωθὸς λέγεσθαι
συμβαίνει· φασὶ γὰρ κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα
πράγματα, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κίνησιν ἐχόντων φυσι-
κην, καὶ γένεσιν, καὶ φθοράν. Τοῦτο δὲ, ὅτι ταῦτα
πάντα τῷ χρόνῳ κρίνεται, καὶ λαμβάνει τελευτήν καὶ
ἀρχήν, ὥς περ ἀνέει κατὰ τινα περίοδον· καὶ γὰρ ὁ χρό-
νος αὐτὸς εἶναι δοκεῖ κύκλος τις. Τοῦτο δὲ πάλιν δο-
κεῖ, διότι τοιαύτης φορᾶς ἐστὶ μέτρον, καὶ μετρεῖται
αὐτὸς ὑπὸ τοιαύτης. Ὡς τε τὸ λέγειν εἶναι τὰ γινόμε-
να τῶν πραγμάτων κύκλον, τὸ λέγειν ἐστὶ τοῦ χρόνου
εἶναι τινα κύκλον· τοῦτο δὲ, ὅτι μετρεῖται τῇ κυκλο-
φορίᾳ· παρὰ γὰρ τὸ μέτρον, οὐδὲν ἄλλο παρεμφα-
νεται τὸ μετρούμενον, ἀλλ' ἡ πλείω μέτρα, τὸ ὅλον.
6. Λέγεται δὲ ὁρθῶς, καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς μὲν ὁ αὐτὸς
ὁ τῶν προβάτων καὶ τῶν κυνῶν, εἰ ἴσος ἑκάτερος·
δεκάς δὲ οὐχ ἡ αὐτὴ, οὐδὲ δέκα τὰ αὐτά· ὥς περ οὐ-
δὲ τρίγωνα τὰ αὐτά, τὸ ἰσόπλευρον, καὶ τὸ σκαληνόν·
καίτοι σχῆμά γε τὸ αὐτὸ, ὅτι τρίγωνα ἅμφω· ταῦτόν
γὰρ λέγεται, οὐ μὴ διαφέρει διαφορά, ἀλλ' οὐχὶ οὐ
διαφέρει· οἷον τρίγωνον τριγώνου διαφορά διαφέρει·
τοιγαροῦν ἕτερα τρίγωνα. Σχῆμα δὲ σχήματος, οὐ·
ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ διαιρέσει καὶ μίᾳ· σχῆμα γὰρ, τὸ μὲν
τοιόνδε, κύκλος· τὸ δὲ τοιόνδε, τρίγωνον· τούτου δὲ,
τὸ μὲν τοιόνδε, ἰσόπλευρον, τὸ δὲ τοιόνδε σκαληνόν.
Σχῆμα μὲν οὖν τὸ αὐτὸ καὶ τοῦτο· τρίγωνον γάρ·

τρίγωνον δ' οὐ τὸ αὐτὸ · καὶ ὁ ἀριθμὸς δὴ ὁ αὐτός · οὐ γὰρ διαφέρει ἀριθμοῦ διαφορᾷ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν · δεκάς δὲ οὐχ ἡ αὐτή · ἐφ' ὧν γὰρ λέγεται, διαφέρει· τὰ μὲν γὰρ κύνες, τὰ δ' ἵπποι. Καὶ περὶ μὲν χρόνον καὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οἰκείων τῇ σκέψει εἴρηται.

LIBER V.

CAPUT I.

*Μ*εταβάλλει δὲ τὸ μεταβάλλον πᾶν, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός · οἷον ὅταν λέγωμεν τὸ μουσικὸν βαδίζειν, ὅτι ᾧ συμβέβηκε μουσικῶ εἶναι, τοῦτο βαδίζει· τὸ δὲ, τῷ τούτου τι μεταβάλλειν, ἀπλῶς λέγεται μεταβάλλειν· οἷον ὅσα λέγεται κατὰ μέρη· ὑγιάζεται γὰρ τὸ σῶμα, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς, ἢ ὁ θώραξ· ταῦτα δὲ μέρη τοῦ ὅλου σώματος· ἔστι δὲ δὴ τι, ὃ οὔτε κατὰ συμβεβηκός κινεῖται, οὔτε τῷ ἄλλο τι τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτὸ κινεῖσθαι πρῶτον. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ καθ' αὐτὸ κινητὸν κατ' ἄλλην δὲ κίνησιν, ἕτερον· οἷον ἀλλοιωτὸν καὶ ἀλλοιωσεως, ὑγίαντον, ἢ θερμαντὸν, ἕτερον. 2. Ἔστι δὲ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ κινουῦντος ὡς-αὐτως· τὸ μὲν γὰρ, κατὰ συμβεβηκός κινεῖ. Τὸ δὲ, κατὰ μέρος, τῷ τῶν τούτου τί· τὸ δὲ, καθ' αὐτὸ πρῶτον, οἷον, ὃ μὲν ἱατρὸς ἴαται, ἡ δὲ χεὶρ πλήττει. 3. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ μὲν τι τὸ κινεῖν πρῶτον, ἔστι δὲ τι τὸ κινούμενον· ἔτι, ἐν ᾧ ὁ χρόνος· καὶ παρὰ ταῦτα, εἰς οὗ, καὶ εἰς ὅ· (πᾶσα γὰρ κίνησις ἐκ τινος, καὶ εἰς τι·

ἕτερον γὰρ τὸ πρῶτον κινούμενον, καὶ εἰς ὃ κινῶνται, καὶ ἐξ οὗ· οἷον τὸ ξύλον, καὶ τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρόν. Τούτων δέ, τὸ μὲν ὃ, τὸ δ' εἰς ὃ, τὸ δ' ἐξ οὗ) ἢ δὴ κίνησις δηλονότι ἐν τῷ ξύλῳ, οὐκ ἐν τῷ αἶδει· οὔτε γὰρ κινεῖ, οὔτε κινεῖται τὸ εἶδος, ἢ ὁ τόπος, ἢ τὸ τοσόνδε. 4. Ἄλλ' ἔστι κινεῖν, καὶ κινούμενον, καὶ εἰς ὃ κινεῖται· μᾶλλον γὰρ εἰς ὃ, ἢ ἐξ οὗ κινεῖται, ὁνομάζεται ἢ μεταβολή· διὸ καὶ ἡ φθορά, εἰς τὸ μὴ ὄν, μεταβολή ἐστι· καίτοι καὶ ἐξ ὄντος μεταβάλλει τὸ φθιρόμενον, καὶ ἡ γένεσις εἰς ὄν, καίτοι ἐκ μὴ ὄντος. 5. Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ κίνησις, εἴρηται πρότερον· τὰ δὲ εἶδη, καὶ τὰ πάθη, καὶ ὁ τόπος, εἰς ἃ κινεῖνται τὰ κινούμενα, ἀκίνητά ἐστιν· οἷον, ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἡ θερμότης. Καίτοι ἀπορήσαμεν ἂν τις, εἰ τὰ πάθη κινήσεις, ἢ δὲ λευκότης πάθος· ἔσται γὰρ εἰς κίνησιν μεταβολή. Ἄλλ' ἴσως οὐχ ἡ λευκότης κίνησις, ἀλλὰ ἡ λεύκανσις. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ἐκείνοις καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκός, καὶ τὸ κατὰ μέρος, καὶ τὸ κατ' ἄλλο, καὶ τὸ πρῶτως, καὶ μὴ κατ' ἄλλο· οἷον, τὸ λευκαίνόμενον, εἰς μὲν τὸ νοούμενον μεταβάλλει κατὰ συμβεβηκός· τῷ γὰρ χρώματι συμβέβηκε νοεῖσθαι· εἰς δὲ χρώμα, ὅτι μέρος τὸ λευκὸν τοῦ χρώματος· καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι μέρος αἱ Ἀθῆναι τῆς Εὐρώπης· εἰς δὲ τὸ λευκὸν χρῶμα καθ' αὐτό. Πῶς μὲν οὖν καθ' αὐτὸ κινεῖται, καὶ πῶς κατὰ συμβεβηκός, καὶ πῶς κατ' ἄλλο τι, καὶ πῶς τὸ αὐτὸ πρῶτον, καὶ ἐπὶ κινουμένου, καὶ ἐπὶ κινουμένου, δηλον· καὶ ὅτι ἡ κίνησις οὐκ ἐν τῷ αἶδει, ἀλλ' ἐν τῷ κινουμένῳ, καὶ κινητῷ κατ' ἐνάργειαν. 6. Ἡ μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκός μεταβολή, ἀφείσθω· ἐν ἅπασί τε γὰρ ἐστι, καὶ ἀεὶ, καὶ

πάντων· ἡ δὲ μὴ κατὰ συμβεβηκός, οὐκ ἐν ἅπασιν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐναντίοις καὶ τοῖς μεταξὺ, καὶ ἐν ἀντιφάσει. Τούτου δὲ πίστις ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἐκ δὲ τοῦ μεταξὺ μεταβάλλει, ὥς ἐναντίου· χρῆται γὰρ αὐτῷ ὥς ἐναντίῳ ὄντι πρὸς ἑκάτερον· ἔστι γάρ πως τὸ μεταξὺ, τὰ ἅκρα. Διὸ καὶ τοῦτο πρὸς ἐκείνα, καὶ ἐκείνα πρὸς τοῦτο λέγεται πως ἐναντία· οἶον, ἡ μέση βαρεῖα πρὸς τὴν νήτην, καὶ ὀξεῖα πρὸς τὴν ὑπάτην· καὶ τὸ φαιὸν λευκὸν πρὸς τὸ μέλαν, καὶ μέλαν πρὸς τὸ λευκόν. 7. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα μεταβολὴ ἐστὶν ἔκ τινος εἰς τι (δηλοῖ δὲ καὶ τοῦνομα· μετ' ἄλλο γάρ τι· καὶ τὸ μὲν, πρότερον δηλοῖ· τὸ δ', ὕστερον) μεταβάλλοι ἂν τὸ μεταβάλλον τετραχῶς· ἡ γὰρ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ οὐκ ἐξ ὑποκειμένου εἰς οὐκ ὑποκείμενον, ἢ μὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον· λέγω δὲ τὸ ὑποκείμενον, τὸ καταφάσει δηλούμενον. Ὡς τε ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰρημένων τρεῖς εἶναι μεταβολάς, τὴν τε ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, καὶ τὴν ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον, καὶ τὴν ἐκ μὴ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον· ἡ γὰρ μὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον οὐκ ἔστι μεταβολή, διὰ τὸ μὴ εἶναι κατὰ ἀντίφασιν· οὔτε γὰρ ἐναντία, οὔτε ἀντιφασίς ἐστίν. Ἡ μὲν οὖν ἐξ οὐκ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον μεταβολὴ κατ' ἀντίφασιν, γένεσις ἐστίν· ἡ μὲν ἀπλῶς ἀπλῇ, ἡ δὲ τις τινός· οἶον, ἡ μὲν ἐκ μὴ λευκοῦ εἰς λευκόν, γένεσις τούτου· ἡ δ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀπλῶς εἰς οὐσίαν, γένεσις ἀπλῶς, καθ' ἣν ἀπλῶς γίνεσθαι, καὶ οὐ τι γίνεσθαι λέγομεν. Ἡ δ' ἐξ ὑποκειμένου εἰς οὐκ ὑποκείμενον, φθορά· ἀπλῶς μὲν, ἡ ἐκ τῆς οὐσίας εἰς

ἰὸ μὴ εἶναι· τίς δὲ, ἢ εἰς τὴν ἀντικειμένην ἀπόφασιν,
 καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐπὶ τῆς γενέσεως. 8. Εἰ δὴ τὸ
 μὴ ὄν λέγεται πλεοναχῶς, καὶ μήτε τὸ κατὰ σύνθεσιν
 ἢ διαίρεσιν ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μήτε τὸ κατὰ δύνα-
 μιν, τὸ τῷ ἀπλῶς κατ' ἐνέργειαν ὄντι ἀντικείμενον·
 (τὸ μὲν γὰρ μὴ λευκόν, ἢ μὴ ἀγαθόν, ὅμως ἐνδέχα-
 ται κινεῖσθαι κατὰ συμβεβηκός· εἴη γὰρ ἄνθρωπος
 τὸ μὴ λευκόν· τὸ δὲ ἀπλῶς μὴ τόδε, οὐδαμῶς· ἀδύ-
 νατον γὰρ τὸ μὴ ὄν κινεῖσθαι) εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὴν
 γένεσιν κίνησιν εἶναι· γίνεται γὰρ τὸ μὴ ὄν· εἰ γὰρ
 καὶ ὅτι μάλιστα κατὰ συμβεβηκός γίνεται, ἀλλ' ὅμως
 ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν κατὰ τοῦ γινο-
 μένου ἀπλῶς· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἡρεμεῖν. Ταῦτα δὴ
 πάντα συμβαίνει δυσχερῇ, τῇ κινεῖσθαι τὸ μὴ ὄν·
 καὶ εἰ πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ, τὸ δὲ μὴ ὄν οὐκ
 ἔστιν ἐν τόπῳ· εἴη γὰρ ἄν που. Οὐδὲ δὴ ἡ φθορὰ
 κίνησις· ἐναντίον μὲν γὰρ κινήσει κίνησις ἢ ἡρεμία·
 ἢ δὲ φθορὰ γενέσει ἐναντίον. 9. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα κί-
 νησις μεταβολή τις· μεταβολαὶ δὲ τρεῖς αἱ εἰρημέ-
 ναι· τούτων δὲ αἱ κατὰ γένεσιν καὶ φθορὰν, οὐ κί-
 νήσεις· αὗται δὲ εἰσιν αἱ κατ' ἀντίφασιν· ἀνάγκη
 τὴν ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον μεταβολὴν, κίνη-
 σιν εἶναι μόνον· τὰ δὲ ὑποκείμενα, ἢ ἐναντία, ἢ με-
 ταξύ· καὶ γὰρ ἡ στέρησις κείσθω ἐναντίον, καὶ δη-
 λούται καταφάσει, τὸ γυμνόν, καὶ λευκόν, καὶ μέλαν.
 Εἰ οὖν αἱ κατηγορίαι διήρηνται οὐσίᾳ, καὶ ποιότητι,
 καὶ τῷ ποῦ, [καὶ τῷ ποτέ,] καὶ τῷ πρὸς τι, καὶ τῷ
 ποσῷ, καὶ τῷ ποιεῖν, ἢ πασχειν, ἀνάγκη τρεῖς εἶναι
 κινήσεις, τὴν τε τοῦ ποσοῦ, καὶ τὴν τοῦ ποιοῦ, καὶ
 τὴν κατὰ τόπον.

CAPUT II.

Κατ' οὐσίαν δὲ οὐκ ἔστι κίνησις, διὰ τὸ μηθὲν εἶ-
 ναι τῶν ὄντων οὐσία ἐναντίον. Οὐδὲ δὴ τῷ πρὸς τι·
 ἐνδέχεται γὰρ θάτερον μεταβάλλοντος, ἀληθεύεσθαι
 θάτερον, μηδὲν μεταβάλλον· ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς
 ἡ κίνησις αὐτῶν. Οὐδὲ δὴ ποιοῦντος καὶ πάσχον-
 τος, οὐδὲ παντὸς κινουμένου καὶ κινουντος, ὅτι οὐκ
 ἔστι κινήσεως κίνησις, οὐδὲ γενέσεως γένεσις, οὐδ'
 ὅλως μεταβολὴ μεταβολῆς. 2. Πρῶτον μὲν γὰρ δι-
 χῶς ἐνδέχεται κινήσεως εἶναι κίνησιν· ἢ ὡς ὑποκειμέ-
 νου, οἷον ἄνθρωπος κινεῖται, ὅτι ἐκ λευκοῦ εἰς μέλαν
 μεταβάλλει. Ἀρά γε οὕτω καὶ ἡ κίνησις, ἢ θερμαί-
 νεται, ἢ ψύχεται, ἢ τόπον μεταλλάττει, ἢ αὐξάνεται,
 ἢ φθίνει; τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐ γὰρ τῶν ὑποκειμέ-
 νων τί ἐστιν ἡ μεταβολή. 3. Ἡ τῷ ἑτερόν τι ὑποκείμε-
 νον ἐκ μεταβολῆς μεταβάλλειν εἰς ἕτερον εἶδος· οἷον
 ἄνθρωπος ἐκ νόσου εἰς ὑγίειαν· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δυ-
 νατὸν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· αὕτη γὰρ ἡ κίνησις,
 ἐξ ἄλλου εἶδους εἰς ἄλλο ἐστὶ μεταβολή. Καὶ ἡ γέ-
 νεσις δὲ καὶ ἡ φθορά, ὡσαύτως· πλὴν, αἱ μὲν, εἰς
 ἀντικείμενα ὥδι· ἡ δὲ κίνησις, οὐχ ὁμοίως. Ἀμα οὖν
 μεταβάλλει ἐξ ὑγείας εἰς νόσον, καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης
 τῆς μεταβολῆς εἰς ἄλλην. Ἀἷλον δ' ὅτι ὅταν νοσήσῃ,
 μεταβεβληκός ἔσται εἰς ὅποιον· ἐνδέχεται γὰρ
 ἡρεμεῖν. Καὶ ἔτι, εἰς μὴ τὴν τυχοῦσαν ἀεὶ, κἄκεῖνη
 ἔκ τινος εἰς τι ἕτερον. Ὡστε καὶ ἡ ἀντικείμενη ἔσται
 ἡ ὑγίανσις, ἀλλὰ τῷ συμβεβηκέναι· οἷον, εἰ ἐξ ἀνα-
 μνήσεως εἰς λήθην μεταβάλλοι, ὅτι ᾧ ὑπάρχει, ἐκεῖνο
 μεταβάλλει, ὅτε μὲν εἰς ἐπιστήμην, ὅτε δὲ εἰς ὑγίειαν.
 4. ἔτι δὲ, εἰς ἀπειρα βαδιεῖται, εἰ ἔσται μεταβολῆς

μεταβολή, καὶ γενέσεως γένεσις· ἀνάγκη δὲ καὶ τὴν προτέρα, εἰ ἢ ὕστερα ἔσται· οἷον, εἰ ἢ ἀπλῇ γένεσις ἐγίνετό ποτε, καὶ τὸ γινόμενον ἐγίνετο. Ὡστε οὕτω ἦν τι γιγνόμενον ἀπλῶς, ἀλλὰ τι γιγνόμενον καὶ γινόμενον ἤδη, καὶ πάλιν τοῦτ' ἐγίνετό ποτε· ὥστε οὐκ ἦν πω τότε γινόμενον. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἀπείρων οὐκ ἔστι τι πρῶτον, οὐκ ἔσται τὸ πρῶτον· ὥστ' οὐδὲ τὸ ἐχόμενον. οὔτε γίνεσθαι οὖν, οὔτε κινεῖσθαι οἷόν τε, οὔτε μεταβάλλειν οὐδέν. 5. Ἐτι, τοῦ αὐτοῦ κίνησις ἢ ἐναντία, καὶ ἔτι ἡρέμησης, καὶ γένεσις, καὶ φθορά· ὥστε τὸ γινόμενον ὅταν γίγνηται γινόμενον, τότε φθείρεται· οὔτε γὰρ εὐθύς γινόμενον, οὐδ' ὕστερον· εἶναι γὰρ δεῖ τὸ φθειρόμενον. 6. Ἐτι, δεῖ ὕλην ὑπεῖναι καὶ τῷ γινομένῳ, καὶ τῷ μεταβάλλοντι. Τίς οὖν ἔσται; ὥσπερ τὸ ἀλλοιωτὸν ἢ σῶμα, ἢ ψυχὴ, οὕτω δὲ τὸ γινόμενον, κίνησις ἢ γένεσις. 7. Καὶ πάλιν τί, εἰς ὃ κινεῦνται; δεῖ γὰρ εἶναι [τι] τὴν τοῦδε ἐκ τοῦδε εἰς τόδε [κίνησιν, καὶ μὴ] κίνησιν ἢ γένεσιν. Ἀμα δὲ καὶ πῶς ἔσται; οὐ γὰρ ἔσται μάθησις ἢ τῆς μαθήσεως γένεσις· ὥστε οὐδὲ γενέσεως γένεσις, οὐδέ τις τινός. 8. Ἐτι, εἰ τρία εἶδη κινήσεως ἔστι, τούτων τινὰ ἀνάγκη εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν, καὶ εἰς ἃ κινεῦνται· οἷον ἀνάγκη τὴν φορὰν ἀλλοιοῦσθαι, ἢ φέρεσθαι. Ὅλως δὲ ἐπεὶ κινεῖται τὸ κινούμενον πᾶν τριχῶς, ἢ τῷ κατὰ συμβεβηκός, ἢ τῷ μέρος τι, ἢ τῷ καθ' αὐτό, κατὰ συμβεβηκός μόνον ἂν ἐνδέχοιτο μεταβάλλειν τὴν μεταβολὴν· οἷον, εἰ ὁ ὑγιαζόμενος τρέχοι, ἢ μανθάνοι· τὴν δὲ κατὰ συμβεβηκός ἀφῆμεν πάλαι. 10. Ἐπεὶ δὲ οὔτε οὐσίας, οὔτε τοῦ πρὸς τι, οὔτε τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, λείπεται κατὰ τὸ ποῖον καὶ τὸ πο-

σὸν, καὶ τὸ ποῦ κίνησιν εἶναι μόνον· ἐν ἐκάστῳ γὰρ ἔστι τούτων ἐναντίωσις. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποιὸν κίνησις, ἀλλοιώσις ἔστω· τοῦτο γὰρ ἐπέξενκται κοινὸν ὄνομα. Λέγω δὲ τὸ ποιὸν, οὐ τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ· καὶ γὰρ ἡ διαφορὰ, ποιόν· ἀλλὰ τὸ παθητικόν, καθ' ὃ λέγεται πάσχειν, ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. Ἡ δὲ κατὰ τὸ ποσόν, τὸ μὲν κοινόν, ἀνώνυμον· καθ' ἑκάτερον δὲ, αὐξήσις καὶ φθίσις· ἡ μὲν εἰς τὸ τέλειον μέγεθος, αὐξήσις· ἡ δὲ ἐκ τούτου, φθίσις. Ἡ δὲ κατὰ τόπον, καὶ τὸ ἴδιον, καὶ τὸ κοινόν, ἀνώνυμος· ἔστω δὲ φορὰ καλουμένη τὸ κοινόν. Καίτοι λέγεται γε φέρεσθαι ταῦτα μόνον κυρίως, ὅταν μὴ ἐπ' αὐτοῖς ἢ τὸ στήναι τοῖς μεταβάλλουσι τὸν τόπον, καὶ ὅσα αὐτὰ μὴ ἑαυτὰ κινεῖ κατὰ τόπον. 11. Ἡ δ' ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει μεταβολὴ ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἀλλοιώσις ἔστιν· ἡ γὰρ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, κίνησις, ἢ ἀπλῶς, ἢ πῆ· ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ ἥττον ἰοῦσα, εἰς τοῦναντίον λεχθήσεται μεταβάλλειν· ἐπὶ δὲ τὸ μᾶλλον, ὥς ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ αὐτό· διαφέρει γὰρ οὐδὲν πῆ μεταβάλλειν, ἢ ἀπλῶς· πλὴν πῆ δεήσει τὰ ἐναντία ὑπάρχειν· τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἥττον ἔστι, τῷ πλέον ἢ ἕλαττον τοῦ ἐναντίου ἐνυπάρχειν, καὶ μή. Ὅτι μὲν οὖν αὗται τρεῖς μόναι κινήσεις εἰσὶν, ἐκ τούτων δῆλον. 12. Ἀκίνητον δ' ἔστι, τότε ὅλως ἀδύνατον κινηθῆναι, ὥς περ ὁ ψόφος ἀόρατος, καὶ τὸ ἐν πολλῷ χρόνῳ μόγις κινούμενον, ἢ τὸ βραδέως ἀρχόμενον, ὃ λέγεται δυσκίνητον· καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν κινεῖσθαι καὶ δυνάμενον, μὴ κινούμενον δὲ τότε, ὅτε πέφυκε, καὶ οὐ καὶ ὥς, ὅπερ ἡρεμεῖν καλῶ τῶν ἀκινήτων μόνον· ἐναντίον γὰρ ἡρεμία κινήσει· ὥστε στέρησις ἂν εἴη τοῦ δεκτικοῦ.

Τί μὲν οὖν ἐστὶ κίνησις, καὶ τί ἡρεμία, καὶ πόσαι μεταβολαὶ, καὶ ποῖαι κινήσεις, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT III.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν, τί ἐστὶ τὸ ἅμα, καὶ χωρὶς, καὶ τί τὸ ἄπτεσθαι, καὶ τί τὸ μεταξὺ, καὶ τί τὸ ἐφεξῆς, καὶ τί τὸ ἐχόμενον, καὶ τί τὸ συνεχές, καὶ τοῖς ποίοις ἕκαστον τούτων ὑπάρχειν πέφυκεν. 2. Ἄμα μὲν οὖν λέγεται ταῦτα εἶναι κατὰ τόπον, ὅσα ἐν ἐνὶ τόπῳ ἐστὶ πρώτῳ. Χωρὶς δὲ, ὅσα ἐν ἑτέρῳ ἄπτεσθαι δὲ, ὡς τὰ ἄκρα ἅμα. Μεταξὺ δὲ, εἰς ὃ πρότερον πέφυκεν ἀφικνεῖσθαι τὸ μεταβάλλον, ἢ εἰς ὃ ἔσχατον μεταβάλλει κατὰ φύσιν συνεχῶς μεταβάλλον. Ἐν ἐλαχίστοις δ' ἐστὶ τὸ μεταξὺ τρισίν. Ἐσχατον μὲν γάρ ἐστι τῆς μεταβολῆς τὸ ἐναντίον. 3. Συνεχῶς δὲ κινεῖται, τὸ μηδὲν ἢ τὸ ὀλίγιστον διαλείπον τοῦ πράγματος, μὴ τοῦ χρόνου· (οὐδὲν γὰρ κωλύει, διαλείποντα, καὶ εὐθύς δὲ μετὰ τὴν ὑπάτην φθέγγεσθαι τὴν νεάτην·) ἀλλὰ τοῦ πράγματος, ἐν ᾧ κινεῖται. Τοῦτο δὲ ἐν τε ταῖς κατὰ τόπον, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς φανερόν. 4. Ἐναντίον δὲ κατὰ τόπον, τὸ κατ' εὐθεῖαν ἀπέχον πλεῖστον· ἢ γὰρ ἐλαχίστη πεπερασται· μέτρον δὲ, τὸ πεπερασμένον. 5. Ἐφεξῆς δὲ, οὗ μετὰ τὴν ἀρχὴν μόνον ὄντος ἢ θέσει, ἢ φύσει, ἢ ἄλλῳ τινι, οὕτως ἀφορισθέντος, μηδὲν μεταξὺ ἐστὶ τῶν ἐν ταύτῃ γένει, καὶ οὗ ἐφεξῆς ἐστὶ. Λέγω δ', οἷον γραμμὴ γραμμῆς, ἢ γραμμαὶ· ἢ μονάδος μονάδας, ἢ μονάδες· ἢ οἰκίας οἰκία. Ἄλλο δ' οὐθέν κωλύει μεταξὺ εἶναι· τὸ γὰρ ἐφεξῆς, τινι ἐφεξῆς, καὶ ὕστερόν τι· οὐ γὰρ τὸ ἐν ἐφεξῆς τοῖν δυοῖν, οὐδὲ ἢ

νουμηνία τῆς δευτέρας ἐφεξῆς, ἀλλὰ ταυτ' ἐκείνων.
 6. Ἐχόμενον δέ, ὃ ἂν ἐφεξῆς ὄν ἄπτηται. Ἐπεὶ δὲ
 πᾶσα μεταβολὴ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις, τὰ δὲ ἀντικεί-
 μενα τὰ τε ἐναντία καὶ τὰ κατὰ ἀντίφασιν· ἀντιφά-
 σεως δὲ οὐδὲν ἀνὰ μέσον· φανερόν ὅτι ἐν τοῖς ἐναν-
 τίοις ἔσται τὸ μεταξύ. Τὸ δὲ συνεχές, ἔστι μὲν ὅπερ
 ἐχόμενόν τι. Λέγω δὲ εἶναι συνεχές, ὅταν τὸ αὐτὸ γέ-
 νηται καὶ ἐν τὸ ἐκατέρου πέρασ οἷς ἄπτονται, καὶ,
 ὥσπερ σημαίνει τοῦνομα, συνέχεται. Τοῦτο δὲ οὐχ
 οἶόν τε, δυοῖν ὄντοι εἶναι τοῖν ἐσχάτοι. 7. Τού-
 του δὲ διωρισμένου, φανερόν, ὅτι ἐν τούτοις ἔστί τὸ
 συνεχές, ἐξ ὧν ἐν τι πέφυκε γίνεσθαι κατὰ τὴν σύνα-
 ψιν, καὶ ὥς ποτε γίνεται τὸ συνέχον ἐν, οὕτω καὶ τὸ
 ὅλον ἔσται ἐν, οἷον ἢ γόμφῳ, ἢ κόλλῃ, ἢ ἀφῇ, ἢ προς-
 φύσει. 8. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι πρῶτον τὸ ἐφεξῆς
 ἔστι· τὸ μὲν γὰρ ἀπτόμενον, ἀνάγκη ἐφεξῆς εἶναι·
 τὸ δ' ἐφεξῆς, οὐ πᾶν ἄπτεσθαι· διὸ καὶ ἐν προτέ-
 ροις τῷ λόγῳ τὸ ἐφεξῆς ἔστιν, οἷον ἐν ἀριθμοῖς· ἀφῇ
 δ' οὐκ ἔστι. Καὶ εἰ μὲν συνεχές, ἀνάγκη ἄπτεσθαι·
 εἰ δ' ἄπτεται, οὐπω συνεχές· οὐ γὰρ ἀνάγκη ἐν εἶναι
 αὐτῶν τὰ ἅκρα, εἰ ἅμα εἶεν· ἀλλ' εἰ ἐν, ἀνάγκη καὶ
 ἅμα. Ὡστε ἢ σύμφυσις ὑστάτη κατὰ τὴν γένεσιν·
 ἀνάγκη γὰρ ἁψασθαι, εἰ συμφύσεται τὰ ἅκρα· τὰ
 δὲ ἀπτόμενα, οὐ πάντα συμφέφυκεν· ἐν οἷς δὲ μὴ
 ἔστιν ἀφῇ, δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδὲ σύμφυσις ἐν τού-
 τοις. 9. Ὡστ' εἰ ἔστι στιγμή καὶ μονάς, οἷας λέγου-
 σι κεχωρισμένας, οὐχ οἶόν τε εἶναι μονάδα καὶ στι-
 γμὴν τὸ αὐτό· ταῖς μὲν γὰρ ὑπάρχει τὸ ἄπτεσθαι,
 ταῖς δὲ μονάσι τὸ ἐφεξῆς. Καὶ τῶν μὲν ἐνδέχεται
 εἶναι τι μεταξύ. Πᾶσα γὰρ γραμμὴ, μεταξὺ στιγμῶν

τῶν δ', οὐκ ἀνάγκη· οὐδὲν γὰρ μεταξὺ δυάδος καὶ μονάδος. 10. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἅμα καὶ χωρὶς, καὶ τί τὸ ἄπτεσθαι, καὶ τί τὸ μεταξὺ, καὶ τὸ ἐφειξῆς, καὶ τί τὸ ἐχόμενον καὶ συνεχές, καὶ τοῖς ποίοις ἑκαστον τούτων ὑπάρχει, εἴρηται.

CAPUT IV.

Μία δὲ κίνησις λέγεται πολλαχῶς· τὸ γὰρ ἐν πολλαχῶς λέγομεν. Γένει μὲν οὖν μία, κατὰ τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας ἐστὶ· φορὰ μὲν γὰρ, πάση φορᾷ τῇ γένει μία· ἀλλοίωσις δὲ, φορᾶς ἑτέρα τῇ γένει, εἶδει δὲ μία, ὅταν τῇ γένει μία οὖσα, καὶ ἐν ἀτόμῳ εἶδει ᾗ· οἶον, χρώματος μὲν εἰσι διαφοραί· τοιγαροῦν ἄλλη τῇ εἶδει μέλανσις, καὶ λεύκανσις· πᾶσα οὖν λεύκανσις πάση λευκάνσει ἢ αὐτὴ κατὰ τὸ εἶδος ἔσται· καὶ πᾶσα μέλανσις μελάνσει· λευκότητι δ' οὐκ ἔτι· διὸ τῇ εἶδει μία λεύκανσις λευκάνσει πάση· εἰ δὲ ἐστὶν ἄττα ἃ καὶ γένη ἅμα καὶ εἶδη ἐστὶ, δῆλον οὖν ὡς εἶδει πως μία ἔσται, ἀπλῶς δὲ μία εἶδει, οὐ· οἶον, ἢ μάθῃσις, εἰ ἢ ἐπιστήμη, εἶδος μὲν ὑπολήψεως, γένος δὲ τῶν ἐπισημηῶν. 2. Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, εἰ εἶδει μία κίνησις, ὅταν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ εἰς τὸ αὐτὸ μεταβάλλῃ· οἶον, ἢ μία στιγμή ἐκ τοῦδε τοῦ τόπου εἰς τόνδε τὸν τόπον πάλιν καὶ πάλιν. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται ἡ κυκλοφορία τῇ εὐθυφορίᾳ ἢ αὐτῇ· καὶ ἡ κύλισις τῇ βαδίσει. 3. Ἡ διώρισται τὸ ἕν ὃ ἔαν ἕτερον ᾗ τῇ εἶδει, ὅτι ἑτέρα κίνησις; τὸ δὲ περιφερές, τοῦ εὐθέως ἕτερον τῇ εἶδει. Γένει μὲν οὖν καὶ εἶδει κίνησις μία, οὕτως. 4. Ἀπλῶς δὲ μία κίνησις, ἢ τῇ οὐσίᾳ μία, καὶ τῇ ἀριθμῷ· τίς δὲ ἡ τοιαύτη, δῆλον διελουμένοις· τρία γάρ ἐστι τὸν ἀριθμὸν περὶ

ἃ λέγομεν τὴν κίνησιν μίαν, ὃ, καὶ ἐν ᾧ, καὶ ὅτε. Λέγω δὲ ὃ, ὅτι ἀνάγκη εἶναί τι τὸ κινούμενον· οἷον ἄνθρωπον, ἢ χρυσόν. Καὶ ἔντινι τοῦτο κινεῖσθαι· οἷον ἐν τόπῳ, ἢ ἐν πάθει, καὶ πότε· ἐν χρόνῳ γὰρ πᾶν κινεῖται. 5. Τούτων δὲ τὸ μὲν εἶναι τῷ γένει ἢ τῷ εἶδει μίαν, ἐστὶν ἐν τῷ πράγματι ἐν ᾧ κινεῖται. Τὸ δὲ ἐχόμενον ἦν ἐν τῷ χρόνῳ· τὸ δ' ἀπλῶς μίαν, ἐν ἅπασιν τούτοις· καὶ γὰρ ἐν ᾧ, ἐν δεῖ εἶναι καὶ ἄτομον· οἷον τὸ εἶδος. Καὶ αὐτὸ ὅτε, οἷον τὸν χρόνον ἓνα, καὶ μὴ διαλείπειν. Καὶ τὸ κινούμενον ἐν εἶναι, μὴ κατὰ συμβεβηκός· ὥσπερ τὸ λευκὸν μελαινέσθαι, καὶ Κορίσκον βαδίζειν· ἐν δὲ καὶ ὁ Κορίσκος, καὶ λευκόν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Μηδὲ κοινόν· εἴη γὰρ ἂν ἅμα δύο ἀνθρώπους ὑγιάζεσθαι τὴν αὐτὴν ὑγίανσιν, οἷον ὀφθαλμίας. Ἀλλ' οὐ μία αὕτη, ἀλλ' εἶδει μία. 6. Τὸ δὲ, Σωκράτη τὴν αὐτὴν μὲν ἀλλοῖωσιν ἀλλοιοῦσθαι τῷ εἶδει, ἐν ἄλλῳ δὲ χρόνῳ, καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ· εἰ μὲν ἐνδέχεται τὸ φθαρὲν πάλιν ἐν γίνεσθαι τῷ ἀριθμῷ, εἴη ἂν καὶ αὕτη μία· εἰ δὲ μὴ, ἢ αὕτη μὲν, μία δ' οὐ. 7. Ἐχει δ' ἀπορίαν ταύτη παραπλησίαν, καὶ πότερον μία ἢ ὑγίεια, καὶ ὅλως αἱ ἕξεις καὶ τὰ πάθη τῇ οὐσίᾳ εἰσὶν ἐν τοῖς σώμασι· κινούμενα γὰρ φαίνεται τὰ ἔχοντα καὶ ῥέοντα. Εἰ δ' ἢ αὕτη καὶ μία ἢ ἔωθεν καὶ νῦν ὑγίεια, διὰ τί οὐκ ἂν καὶ ὅταν διαλιπὼν λάβῃ καὶ πάλιν τὴν ὑγίειαν, καὶ αὕτη καὶ ἐκεῖνη μία τῷ ἀριθμῷ ἂν εἴη; 8. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος· πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι, εἰ μὲν δύο, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὡς τῷ ἀριθμῷ μία, καὶ τὰς ἕξεις ἀνάγκη· μία γὰρ ἀριθμῷ ἐνέργεια, ἐνὸς ἀριθμῷ. Εἰ δ' ἢ ἕξις μία, ἴσως οὐκ ἂν τῷ δόξειέ πω μία καὶ

ἐνέργεια εἶναι· ὅταν γὰρ παύσῃται βαδίζων, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἡ βάδις· πάλιν δὲ βαδίζοντος, ἔσται. Εἰ οὖν μία καὶ ἡ αὐτή, ἐνδέχοιτο ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν καὶ φθίρεισθαι καὶ εἶναι πολλάκις. Αὗται μὲν εἰσιν αἱ ἀπορίαι ἔξω τῆς νῦν σκέψεως. 9. Ἐπεὶ δὲ συνεχῆς πᾶσα κίνησις, τὴν τε ἀπλῶς μίαν ἀνάγκη καὶ συνεχῆ εἶναι, εἴπερ πᾶσα διαιρετὴ, καὶ εἰ συνεχῆς μία· οὐ γὰρ πᾶσα γένοισ' ἂν συνεχῆς πάση, ὥςπερ οὐδὲ ἄλλο οὐδέν, τῷ τυχόντι τὸ τυχόν· ἀλλ' ὅσων ἐν τὰ ἔσχατα· ἔσχατα δὲ, τῶν μὲν οὐκ ἔστι, τῶν δ' ἐστὶν, ἄλλα τῷ εἶδει καὶ ὁμώνυμα· πῶς γὰρ ἂν ἄψαιτο, ἢ ἐν γένοιτο τὸ ἔσχατον, γραμμῆς καὶ βαδίσεως; 10. Ἐχόμεναι μὲν οὖν εἶεν ἂν καὶ αἱ μὴ αὐταὶ τῷ εἶδει, μηδὲ τῷ γένει· δραμὼν γὰρ ἂν τις πυράξειεν εὐθύς, καὶ οἶον ἢ λαμπάς, ἐκ διαδοχῆς, φορὰ ἐχομένη, συνεχῆς δ' οὐκ ἔστι· κῆται γὰρ τὸ συνεχές, ὣν τὰ ἔσχατα ἐν. Ὡστε ἐχόμενα καὶ ἐφεξῆς εἰσι, τῷ τὸν χρόνον εἶναι συνεχῆ· συνεχεῖς δὲ, τῷ τὰς κινήσεις· τοῦτο δ', ὅταν ἐν τὸ ἔσχατον γένηται ἀμφοῖν. 11. Διὸ ἀνάγκη τὴν αὐτὴν τῷ εἶδει εἶναι, καὶ ἐνός, καὶ ἐν ἐνὶ χρόνῳ τὴν ἀπλῶς συνεχῆ κίνησιν καὶ μίαν. Τῷ χρόνῳ μὲν, ὅπως μὴ ἀκίνησία μεταξὺ ἧ· ἐν τῷ διαλείποντι γὰρ ἡρεμεῖν ἀνάγκη. Πολλαὶ οὖν καὶ οὐ μία ἡ κίνησις, ὣν ἐστὶν ἡρεμία μεταξὺ. Ὡστε εἴ τις κίνησις στάσει διαλαμβάνεται, οὔτε μία, οὔτε συνεχῆς. Διαλαμβάνεται δὲ, εἰ μεταξὺ χρόνος· τῆς δὲ τῷ εἶδει μὴ μιᾶς, οὐ, καὶ εἰ μὴ διαλείπεται ὁ χρόνος· ὁ μὲν γὰρ χρόνος, εἷς· τῷ δ' εἶδει, ἡ κίνησις ἄλλη· τὴν μὲν γὰρ μίαν ἀνάγκη καὶ τῷ εἶδει μίαν εἶναι· ταύτην δὲ ἀπλῶς εἶναι μίαν, οὐκ ἀνάγκη. Τίς μὲν οὖν κίνησις ἀπλῶς

μία, ἔρηται. 12. Ἔτι δὲ, λέγεται μία καὶ ἡ τέλειος, εἴαν τε κατὰ γένος, εἴαν τε κατὰ εἶδος ἢ, εἴαν τε κατ' οὐσίαν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ τέλειον καὶ ὅλον τοῦ ἐνός. Ἔστι δὲ ὅτε, καὶ ἀτελής ἢ, μία λέγεται, εἴαν μόνον ἢ συνεχής. 13. Ἔτι δ', ἄλλως παρὰ τὰς εἰρημένους λέγεται μία κίνησις, ἡ ὁμαλής. Ἡ γὰρ ἀνώμαλος ἔστιν ὥς οὐ δοκεῖ μία, ἀλλὰ μάλλον ἡ ὁμαλής, ὥσπερ ἡ εὐθεία· ἡ γὰρ ἀνώμαλος, διαιρετή. Ἔοικε δὲ διαφέρειν ὥς τὸ μάλλον καὶ ἥττον. Ἔστι δ' ἐν ἀπάσῃ κινήσει, τὸ ὁμαλῶς ἢ μὴ· καὶ γὰρ ἂν ἀλλοιοῖτο ὁμαλῶς, καὶ φέροιτο ἐφ' ὁμαλοῦ, οἷον κύκλου, ἢ εὐθείας, καὶ περὶ αὐξην ὡσαύτως καὶ φθίσιν. 14. Ἀνωμαλίας δ' ἐστὶ διαφορὰ, ὅτε μὲν, ἐφ' ᾧ κινεῖται· ἀδύνατον γὰρ ὁμαλῇ εἶναι τὴν κίνησιν μὴ ἐπὶ ὁμαλῶ μεγέθει· οἷον, ἡ τῆς κεκλασμένης κίνησις, ἢ ἡ τῆς ἑλικος, ἢ ἄλλου μεγέθους, ὧν μὴ ἐφαρμόττει τὸ τυχόν ἐπὶ τὸ τυχόν μέρος. Ὅτε δὲ, οὔτε ἐν τῷ ποῦ, οὔτε ἐν τῷ ποτε, οὔτε ἐν τῷ εἰς ὃ, ἀλλ' ἐν τῷ ὥς. Ταχυτῆτι γὰρ καὶ βραδυτῆτι ἐνίοτε διώρισται· ἥς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ τάχος, ὁμαλής· ἥς δὲ μὴ, ἀνώμαλος. Διὸ οὐκ εἶδη κινήσεως, οὐδὲ διαφοραὶ, τάχος καὶ βραδυτής, ὅτι πάσαις ἀκολουθεῖ ταῖς διαφοροῖς κατ' εἶδος. Ὡστε οὐδὲ βαρύτης καὶ κουφότης ἢ εἰς τὸ αὐτὸ, οἷον γῆς πρὸς αὐτὴν, ἢ πυρὸς πρὸς αὐτό. 15. Μία μὲν οὖν ἡ ἀνώμαλος, τῷ συνεχής· ἥττον δὲ· ὅπερ τῇ κεκλασμένῃ συμβαίνει φορᾶ· τὸ δὲ ἥττον, μίξις αἰ τοῦ ἐναντίου. Εἰ δὲ πᾶσαν τὴν μίαν ἐνδέχεται καὶ ὁμαλῇ εἶναι καὶ μὴ, οὐκ ἂν εἴησαν αἱ μὴ κατ' εἶδος ἐχόμεναι, καὶ αὐταὶ μία καὶ συνεχής· πῶς γὰρ ἂν εἴη ὁμα-

λῆς ἢ ἐξ ἀλλοιωσίσεως συγκεχυμένη καὶ φορᾶς; δίοι γὰρ ἂν ἐφαρμόττειν.

CAPUT V.

Ἔτι δὲ διοριστέον, ποία κινήσεις ἐναντία κινήσει· καὶ περὶ μονῆς δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Διαιρετέον δὲ πρῶτον, πότερον ἐναντία κινήσεις ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῇ εἰς τὸ αὐτὸ, οἷον ἢ ἐξ ὑγείας τῇ εἰς ὑγίαν, οἷον καὶ γένεσις καὶ φθορὰ δοκεῖ· ἢ ἢ ἐξ ἐναντίων, οἷον ἢ ἐξ ὑγείας τῇ ἐκ νόσου· ἢ ἢ εἰς ἐναντία, οἷον ἢ εἰς ὑγίαν τῇ εἰς νόσον· ἢ ἢ ἐξ ἐναντίου τῇ εἰς ἐναντίον, οἷον ἢ ἐξ ὑγείας τῇ εἰς νόσον· ἢ ἢ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον τῇ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, οἷον, ἢ ἐξ ὑγείας εἰς νόσον τῇ ἐκ νόσου εἰς ὑγίαν· ἀνάγκη γὰρ ἢ ἓνα τινὰ τούτων εἶναι τῶν τρόπων, ἢ πλείους· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως ἀντιτιθέναι. 2. Ἔστι δὲ, ἢ μὲν ἐξ ἐναντίου τῇ εἰς ἐναντίον οὐκ ἐναντία, οἷον ἢ ἐξ ὑγείας τῇ εἰς νόσον· ἢ αὐτὴ γὰρ καὶ μία. Τὸ μέντοι εἶναι, οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς· ὥσπερ οὐδὲ τὸ αὐτὸ τὸ ἐξ ὑγείας μεταβάλλειν, καὶ τὸ εἰς νόσον. 3. Οὐδὲ ἢ ἐξ ἐναντίου τῇ ἐξ ἐναντίου· ἅμα γὰρ συμβαίνει ἐξ ἐναντίου, καὶ εἰς ἐναντίον, ἢ μεταξύ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ὕστερον ἐροῦμεν. Ἀλλὰ μᾶλλον τὸ εἰς ἐναντίον μεταβάλλειν δόξειεν ἂν αἷτιον εἶναι τῆς ἐναντιώσεως, ἢ τὸ ἐξ ἐναντίου· ἢ μὲν γὰρ, ἀπαλλαγὴ ἐξ ἐναντιότητος· ἢ δὲ, λῆψις. Καὶ λέγεται δὲ ἐκάστη εἰς ὃ μεταβάλλει μᾶλλον, ἢ ἐξ οὗ· οἷον ὑγίανσις ἢ εἰς ὑγίαν, νόσανσις δὲ ἢ εἰς νόσον. Λέιπεται δὲ ἢ εἰς ἐναντία, καὶ ἢ εἰς ἐναντία ἐξ ἐναντίων· τάχα μὲν οὖν συμβαίνει, τὰς εἰς ἐναντία καὶ ἐξ ἐναντίων εἶναι· ἀλλὰ τὸ εἶναι ἴσως οὐ τὸ αὐτό· λέγω δὲ, τὸ εἰς ὑγίαν,

τῷ ἐκ νόσου· καὶ τὸ ἐξ ὑγείας, τῷ εἰς νόσον. 4. Ἐπεὶ δὲ διαφέρει μεταβολὴ κινήσεως· (ἡ ἔκ τινος γὰρ ὑποκειμένου εἰς τι ὑποκείμενον μεταβολὴ κίνησις ἐστίν,) ἡ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον τῇ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, κίνησις ἐναντία· οἷον, ἡ ἐξ ὑγείας εἰς νόσον τῇ ἐκ νόσου εἰς ὑγίαν. 5. Ἀήλον δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς, ὅποια δοκεῖ τὰ ἐναντία εἶναι· τὸ νοσᾶζεσθαι γὰρ τῷ ὑγιᾶζεσθαι, καὶ τὸ μανθάνειν τῷ ἀπατᾶσθαι μὴ δι' αὐτοῦ· εἰς ἐναντία γάρ· ὥσπερ γὰρ ἐπιστήμην ἐστίν, οὕτω καὶ ἀπάτην καὶ δι' αὐτοῦ κτᾶσθαι· καὶ δι' ἄλλου. Καὶ ἡ ἄνω φορὰ, τῇ κάτω· ἐναντία γὰρ ταῦτα ἐν μήκει. Καὶ ἡ εἰς δεξιὰ, τῇ εἰς ἀριστερά· ἐναντία γὰρ ταῦτα ἐν πλάτει. Καὶ ἡ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τῇ εἰς τὸ ὀπίσθεν· ἐναντία γὰρ καὶ ταῦτα ἐν βάρει. 6. Ἡ δ' εἰς τὸ ἐναντίον μόνον, οὐ κίνησις, ἀλλὰ μεταβολή, οἷον τὸ γίγνεσθαι λευκὸν μὴ ἔκ τινος. Καὶ ὅσοις δὲ μὴ ἐστὶ τι ἐναντίον, ἡ ἐξ αὐτοῦ, τῇ εἰς αὐτὸ μεταβολῇ, ἐναντία. Διὸ γενεαὶς φθορᾶ ἐναντία, καὶ ἀποβολὴ λήψει. Αὗται δὲ, μεταβολαὶ μὲν, κινήσεις δ' οὐ. 7. Τὰς δ' εἰς τὸ μεταξὺ κινήσεις, ὅσοις τῶν ἐναντίων τί ἐστι μεταξὺ, ὥς εἰς ἐναντία πως θετέον· ὥς ἐναντίῳ γὰρ χρῆται τῷ μεταξὺ ἡ κίνησις, ἐφ' ὁπότερα ἂν μεταβάλλῃ· οἷον, ἐκ φαιού μὲν εἰς τὸ λευκόν, ὥς ἐκ μέλανος· καὶ ἐκ λευκοῦ, εἰς φαιόν, ὥς εἰς μέλαν· ἐκ δὲ μέλανος εἰς φαιόν, ὥς εἰς λευκόν· τὸ γὰρ φαιόν, τὸ μέσον πρὸς ἑκάτερον λέγεται πως τῶν ἁκρῶν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Κίνησις μὲν δὴ κινήσει ἐναντία οὕτως, ἡ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον, τῇ ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ κινήσει οὐ μόνον δοκεῖ κίνησις εἶναι ἐναντία, ἀλλὰ καὶ ἡρεμία, τοῦτο διοριστέον· ἀπλῶς μὲν γὰρ ἐναντίον κίνησις κινήσει, ἀντίκειται δὲ καὶ ἡ ἡρεμία· στήρησις γὰρ ἐστίν. Ἔστι δ' ὥς καὶ ἡ στήρησις ἐναντία λέγεται· ποῖα δὲ ποῖα; οἷον τῇ κατὰ τόπον, ἡ κατὰ τόπον; ἀλλὰ τοῦτο μὲν νῦν λέγεται ἀπλῶς· πότερον γὰρ τῇ ἐνταυθοῖ μονῇ, ἡ ἐκ τούτου, ἡ εἰς τοῦτο κίνησις ἀντίκειται; 2. Δῆλον δὴ ὅτι, ἐπεὶ ἐν δυσὶν ἡ κίνησις ὑποκειμένοις, τῇ μὲν ἐκ τούτου εἰς ἐναντίον, ἡ ἐν τούτῳ μονή· τῇ δ' ἐκ τοῦναντίου εἰς τοῦτο, ἡ ἐν τῷ ἐναντίῳ. Ἀμα δὲ καὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι αὗται· καὶ γὰρ ἄτοπον, εἰ κινήσεις μὲν ἐναντίαι εἰσὶν, ἡρεμίαι δὲ ἀντικείμεναι οὐκ εἰσὶν. Εἰς δὲ αἱ ἐν τοῖς ἐναντίοις· οἷον, ἡ ἐν ὑγιείᾳ, τῇ ἐν νόσῳ ἡρεμία, κινήσει δὲ τῇ ἐξ ὑγείας εἰς νόσον· τῇ γὰρ ἐκ νόσου εἰς ὑγίειαν, ἄλογον· ἡ γὰρ εἰς αὐτὸ κίνησις, ἐν ᾧ ἔστηκεν, ἡρέμησις μᾶλλον ἐστίν, ἢ συμβαίνει γε ἅμα γίγνεσθαι τῇ κινήσει. Ἀνάγκη δὲ ἡ ταύτην, ἡ ἐκείνην εἶναι· οὐ γὰρ ἡ γε ἐν λευκότητι ἡρεμία ἐναντία τῇ ἐν ὑγιείᾳ. 3. Ὅσοις δὲ μὴ ἐστίν ἐναντία, τούτων μεταβολὴ μὲν ἐστίν ἀντικείμενη ἡ ἐξ αὐτοῦ τῇ εἰς αὐτό· κίνησις δ' οὐκ ἐστίν· οἷον ἡ ἐξ ὄντος, τῇ εἰς ὄν. Καὶ μονὴ μὲν τούτων οὐκ ἐστίν, ἀμεταβλησία δέ. Καὶ εἰ μὲν τι εἴη ὑποκείμενον τὸ μὴ ὄν, ἡ ἐν τῷ ὄντι ἀμεταβλησία, τῇ ἐν τῷ μὴ ὄντι, ἐναντία· εἰ δὲ μὴ ἐστί τι τὸ μὴ ὄν, ἀπορήσειεν ἄν τις, τίτις ἐναντία ἡ ἐν τῷ ὄντι ἀμεταβλησία, καὶ εἰ ἡρεμία ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, ἡ οὐ πᾶσα ἡρεμία κινήσει ἐναντία, ἡ ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ κίνησις. Δῆλον τοίνυν ὅτι ἡρεμία

μὲν οὐ λεκτέα, εἰ μὴ καὶ αὐταὶ κινήσεις. Ὅμοιον δὲ
 τι καὶ ἀμεταβλησία· ἐναντία δὲ, ἢ οὐθέν, ἢ τῇ ἐν
 τῷ μὴ ὄντι, ἢ τῇ φθορᾷ· αὕτη γὰρ ἐξ αὐτῆς· ἢ δὲ
 γένεσις εἰς ἐκείνην. 4. Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, διὰ τί,
 ἐν μὲν τῇ κατὰ τόπον μεταβολῇ, εἰςὶ καὶ κατὰ φύσιν
 καὶ παρὰ φύσιν, καὶ μοναὶ, καὶ κινήσεις· ἐν δὲ ταῖς
 ἄλλαις, οὐ· οἷον ἀλλοιώσεις, ἢ μὲν, κατὰ φύσιν· ἢ δὲ,
 παρὰ φύσιν· οὐθὲν γὰρ μᾶλλον ἢ ὑγίανσις, ἢ ἡ νό-
 σανσις, κατὰ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν· οὐδὲ λεύκανσις,
 ἢ μέλανσις· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' αὐξήσεως καὶ φθίσεως·
 οὔτε γὰρ αὐταὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι, ὥς φύσει, ἢ παρὰ
 φύσιν, οὔτε αὐξήσις αὐξήσει. Καὶ ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ
 φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος· οὔτε γὰρ, ἢ μὲν γένεσις κατὰ
 φύσιν, ἢ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν, τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ
 φύσιν. Οὔτε γένεσιν ὁρῶμεν, τὴν μὲν κατὰ φύσιν,
 τὴν δὲ παρὰ φύσιν. 5. Εἰ δὲ ἔστι τὸ βίᾳ παρὰ φύ-
 σιν, καὶ φθορὰ ἂν εἴη φθορᾷ ἐναντία ἢ βίαιος, ὥς
 παρὰ φύσιν οὕσα, τῇ κατὰ φύσιν· ἄρα οὖν καὶ γενέ-
 σεις εἰσὶν ἔνιαι βίαιοι, καὶ οὐχ εἰμαρμέναι, αἷς ἐναν-
 τίαι αἱ κατὰ φύσιν, καὶ αὐξήσεις βίαιοι, καὶ φθίσεις·
 οἷον αὐξήσεις, αἱ τῶν ταχὺ διὰ τρυφὴν ἡβώντων· καὶ
 οἱ σῖτοι, οἱ ταχὺ ἀδρυνόμενοι, καὶ μὴ πιληθέντες.
 6. Ἐπὶ δ' ἀλλοιώσεως, πῶς; ἢ ὡσαύτως; εἴησαν
 γὰρ ἂν, αἱ μὲν τινες βίαιοι, αἱ δὲ φυσικαὶ, οἷον οἱ
 ἀφιέμενοι μὴ ἐν κρίσιμοις ἡμέραις, οἱ δ' ἐν κρίσιμοις·
 οἱ μὲν, παρὰ φύσιν ἡλλοίωνται· οἱ δὲ, κατὰ φύσιν.
 Ἔσονται δ' ἐναντίαι αἱ φθοραὶ ἀλλήλαις, οὐ γενέ-
 σεις. Καὶ τί γε κωλύει; ἔστι γὰρ ὥς· καὶ γὰρ εἰ, ἢ
 μὲν, ἡδεῖα· ἢ δὲ, λυπηρὰ εἴη· ὥστε οὐχ ἀπλῶς φθο-
 ρᾷ φθορὰ ἐναντία· ἀλλ' ἢ, ἢ μὲν, τοιαδὲ αὐτῶν ἔστιν·

ἡ δὲ τοιαδί. 7. Ὅλως μὲν οὖν ἐναντία κινήσεις καὶ ἡρεμίαι, τὸν εἰρημένον τρόπον εἰσὶν· οἷον ἡ ἄνω, τῇ κάτω· τόπου γὰρ ἐναντιώσεις αὗται. Φέρεται δὲ, τὴν μὲν ἄνω φορὰν, φύσει τὸ πῦρ· τὴν δὲ κάτω ἡ γῆ· καὶ ἐναντία αὐτῶν αἱ φοραί. Τὸ δὲ πῦρ, ἄνω μὲν, φύσει· κάτω δὲ, παρὰ φύσιν. Καὶ ἐναντία γε ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ, τῇ παρὰ φύσιν. 8. Καὶ μοναὶ δ' ὥσαύτως· ἡ γὰρ ἄνω μονή, τῇ ἄνωθεν κάτω κινήσει ἐναντία. Γίγνεται δὲ τῇ γῇ, ἡ μὲν μονὴ ἐκείνη, παρὰ φύσιν· ἡ δὲ κίνησις αὕτη κατὰ φύσιν. Ὡστε κινήσει μονὴ ἐναντία, ἡ παρὰ φύσιν τῇ κατὰ φύσιν τοῦ αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἡ κίνησις ἡ τοῦ αὐτοῦ, ἐναντία οὕτως· ἡ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν αὐτῶν ἔσται, ἡ ἄνω, ἢ ἡ κάτω· ἡ δὲ, παρὰ φύσιν. 9. Ἐχει δ' ἀπορίαν, εἰ ἔστι πάσης ἡρεμίας τῆς μὴ αἰεὶ, γένεσις, καὶ αὕτη τὸ ἴστασθαι· τοῦ δὴ παρὰ φύσιν μένοντος, οἷον τῆς γῆς ἄνω, εἴη ἂν γένεσις. Ὅτε ἄρα ἐφέρετο ἄνω βία, ἴστατο. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἰστάμενον, αἰεὶ δοκεῖ φέρεσθαι θαῦτον· τὸ δὲ βία, τοῦναντίον. Οὐ γενόμενον ἄρα ἡρεμοῦν, ἔσται ἡρεμοῦν. Ἐτι δοκεῖ τὸ ἴστασθαι κυρίως λέγεσθαι, ἢ ὅλως εἶναι, ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι, ἢ συμβαίνειν ἅμα. 10. Ἐχει δ' ἀπορίαν, εἰ ἐναντία ἡ μονὴ ἢ ἐνταῦθα, τῇ ἐντεῦθεν κινήσει· ὅταν γὰρ κινῆται ἐκ τουδὶ, ἢ καὶ ἀποβάλλῃ, ἔτι δοκεῖ ἔχειν τὸ ἀποβαλλόμενον. Ὡστε εἰ αὕτη ἡρεμία ἐναντία τῇ ἐντεῦθεν εἰς τοῦναντίον κινήσει, ἅμα ὑπάρξει τὰναντία. Ἡ πῇ ἡρεμεῖ, εἰ ἔτι μένει; ὅλως δὲ τοῦ κινουμένου, τὸ μὲν ἐκεῖ· τὸ δ', εἰς ὃ μεταβάλλει· διὸ καὶ μᾶλλον κίνησις κινήσει ἐναντίον, ἢ ἡρέμησις. 11. Καὶ περὶ μὲν κινήσεως καὶ

ἡρεμίας, καὶ πῶς ἑκατέρω μία, καὶ τίνες ἐναντίαι τί-
 σιν, εἴρηται. [Ἀπορήσεις δ' ἂν τις καὶ περὶ τοῦ
 ἴστασθαι, εἰ καὶ, ὅσαι παρὰ φύσιν κινήσεις, ταύταις
 ἐστὶν ἡρεμία ἀντικειμένη. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἔσται, ἄτο-
 πον· μένει γὰρ, βία δέ· ὥστε ἡρεμοῦν τι ἔσται οὐκ
 αἰεὶ ἄνευ τοῦ γενέσθαι. 12. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι ἔστα·
 ὥςπερ γὰρ κινεῖται παρὰ φύσιν, καὶ ἡρεμοίη ἂν τι
 παρὰ φύσιν. Ἐπεὶ δ' ἔστιν ἐνίοις κίνησις κατὰ φύ-
 σιν καὶ παρὰ φύσιν, οἷον πυρὶ, κατὰ φύσιν μὲν ἢ ἄνω,
 ἢ δὲ κάτω παρὰ φύσιν, πότερον αὕτη ἐναντία, ἢ τῇ
 τῆς γῆς; αὕτη γὰρ φέρεται κατὰ φύσιν κάτω. Ἡ δὲ
 δῆλον ὅτι ἄμφω, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· ἀλλ' ἢ μὲν ὡς κα-
 τὰ φύσιν τῇ κατὰ φύσιν· ἢ δ' ἄνω τοῦ πυρὸς τῇ κά-
 τω, ὡς ἢ κατὰ φύσιν τῇ παρὰ φύσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ
 ταῖς μοναῖς. Καὶ περὶ μὲν κινήσεως, καὶ ἡρεμίας,
 πῶς ἑκατέρω μία, καὶ τίνες ἐναντίαι τίσιν, εἴρηται.]

LIBER VI.

CAPUT I.

Εἰ δὲ ἐστὶ συνεχές, καὶ ἀπτόμενον, καὶ ἐφεξῆς, ὡς
 διώρισται πρότερον· συνεχῇ μὲν, ὥν τὰ ἔσχατα ἐν·
 ἀπτόμενα δὲ, ὥν ἅμα· ἐφεξῆς δὲ, ὥν μηθὲν μεταξὺ
 συγγενές· ἀδύνατον ἐξ ἀδιαίρετων εἶναι τι συνεχές·
 οἷον, γραμμὴν ἐκ στιγμῶν, εἴπερ ἡ γραμμὴ μὲν συνε-
 χές, ἡ στιγμὴ δὲ ἀδιαίρετον· οὔτε γὰρ ἐν τὰ ἔσχατα
 τῶν στιγμῶν· οὐ γάρ ἐστι τὸ μὲν ἔσχατον, τὸ δ' ἄλ-
 λό τι μόριον τοῦ ἀδιαίρετου· οὐθ' ἅμα τὰ ἔσχατα·
 οὐ γάρ ἐστιν ἔσχατον οὐθὲν τοῦ ἀμεροῦς· ἕτερον

γὰρ τὸ ἔσχατον, καὶ οὐ ἔσχατον. 2. Ἐτι, ἀνάγκη ἦ-
 τοι συνεχεῖς εἶναι τὰς στιγμὰς, ἢ ἀπτομένας ἀλλήλων,
 ἐξ ὧν ἐστὶ τὸ συνεχές. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ
 πάντων τῶν ἀδιαιρέτων. Συνεχεῖς μὲν δὴ οὐκ ἂν εἶεν,
 διὰ τὸν εἰρημένον λόγον· ἄπτεται δὲ ἅπαν, ἢ ὅλον
 ὅλου, ἢ μέρος μέρους, ἢ ὅλου μέρος. Ἐπεὶ δ' ἄμε-
 ρες τὸ ἀδιαίρετον, ἀνάγκη ὅλον ὅλου ἄπτεσθαι· ὅλον
 δ' ὅλου ἀπτόμενον, οὐκ ἔσται συνεχές· τὸ γὰρ συνε-
 χές ἔχει, τὸ μὲν ἄλλο, τὸ δ' ἄλλο μέρος· καὶ διαιρεῖ-
 ται εἰς οὕτως ἕτερα καὶ τόπων κεχωρισμένα. Ἀλλὰ μὴν
 οὐδὲ ἐφεξῆς ἔσται στιγμή στιγμής, ἢ τὸ νῦν τοῦ νῦν,
 ὥςτ' ἐκ τούτων εἶναι τὸ μῆκος ἢ τὸν χρόνον· ἐφεξῆς
 μὲν γάρ ἐστιν, ὧν μηθέν ἐστὶ μεταξὺ συγγενές· στι-
 γμῶν δ' αἰεὶ τὸ μεταξὺ γραμμῇ, καὶ τῶν νῦν χρόνος.
 3. Ἐτι διαιροῦτ' ἂν εἰς ἀδιαίρετα, εἶπερ, ἐξ ὧν ἐστὶν
 ἐκάτερον, εἰς ταῦτα διαιρεῖται. Ἀλλ' οὐθέν ἦν τῶν
 συνεχῶν εἰς ἀμερῇ διαιρετόν· ἄλλο δὲ γένος οὐχ οἶον
 τε εἶναι μεταξὺ τῶν στιγμῶν καὶ τῶν νῦν οὐθέν· εἰ
 γὰρ ἔσται, δῆλον ὡς ἦτοι διαιρετόν, ἢ ἀδιαίρετον
 ἔσται· καὶ εἰ διαιρετόν, ἢ εἰς ἀδιαίρετα, ἢ εἰς αἰεὶ δι-
 αιρετά· τοῦτο δὲ συνεχές. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι πᾶν
 συνεχές διαιρετόν εἰς αἰεὶ διαιρετά· εἰ γὰρ εἰς ἀδιαι-
 ρετα, ἔσται ἀδιαίρετον ἀδιαιρέτου ἀπτόμενον· ἐν γὰρ
 τὸ ἔσχατον, καὶ ἄπτεται, τῶν συνεχῶν. 4. Τοῦ δ'
 αὐτοῦ λόγου, καὶ μέγεθος, καὶ χρόνον, καὶ κίνησιν ἐξ
 ἀδιαιρέτων συγκεῖσθαι, καὶ διαιρεῖσθαι εἰς ἀδιαίρετα,
 ἢ μηθέν. 5. Δῆλον δὲ ἐκ τῶνδε· εἰ γὰρ τὸ μέγεθος
 ἐξ ἀδιαιρέτων σύγκειται, καὶ ἡ κίνησις ἢ τούτου ἐξ
 ἴσων κινήσεων ἔσται ἀδιαιρέτων· οἶον, εἰ τὸ α β γ, ἐκ
 τῶν α β γ ἐστὶν ἀδιαιρέτων, [καὶ] ἡ κίνησις, ἐφ' ἧς δ

ε ζ, ἣν ἐκινήθη τὸ ο ἐπὶ τῆς α β γ διαστάσεως ἕκα-
στον μέρος ἔχει ἀδιαίρετον. 6. Εἰ δὴ παρούσης κι-
νήσεως ἀνάγκη κινεῖσθαι τι, καὶ εἰ κινεῖται τι, ἀνά-
γκη παρεῖναι κίνησιν, καὶ τὸ κινεῖσθαι ἔσται ἐξ ἀδι-
αιρέτων. Τὸ μὲν δὴ α ἐκινήθη τὸ ο τὴν τὸ δ κινού-
μενον κίνησιν. Τὸ δὲ β τὴν τὸ ε, καὶ τὸ γ ὥσαύτως
τὴν τὸ ζ. 7. Εἰ δὴ ἀνάγκη τὸ κινούμενον ποθὲν
ποῖ, μὴ ἅμα κινεῖσθαι καὶ κεκινήσθαι οὐ κινεῖτο ὅτε
ἐκινεῖτο· (οἷον, εἰ Θήβαζε τις βαδίζει, ἀδύνατον ἅμα
βαδίζειν Θήβαζε, καὶ βεβαδικέναι Θήβαζε·) τὴν δὴ
τὸ α τὴν ἀμερῇ ἐκινεῖτο τὸ ο, ἢ ἡ τὸ δ κίνησις παρῇν.
"Ωστ' εἰ μὲν ὕστερον διήλθεν ἢ διήει, διαιρετὴ ἂν εἴη.
Οτε γὰρ διήει, οὔτε ἤρεμει, οὔτε διεληλύθει, ἀλλὰ
μεταξὺ ἦν. Εἰ δ' ἅμα διέρχεται, καὶ διελήλυθε, τὸ
βαδίζον ὅτε βαδίζει, βεβαδικὸς ἐκεῖ ἔσται, καὶ κεκι-
νημένον οὐ κινεῖται. 8. Εἰ δὲ τὴν μὲν ὅλην τὴν α β
γ κινεῖται τι, καὶ ἡ κίνησις, ἣν κινεῖται, τὰ δ ε ζ ἐστὶ,
τὴν δὲ ἀμερῇ, τὴν α, οὐθὲν κινεῖται, ἀλλὰ κεκίνηται·
εἴη ἂν ἡ κίνησις, οὐκ ἐκ κινήσεων, ἀλλ' ἐκ κινήματων·
καὶ τὸ κεκινήσθαι τι μὴ κινούμενον· τὴν γὰρ α διε-
λήλυθεν οὐ διεξιόν. "Ωστε ἔσται τι βεβαδικέναι μηδέ
ποτε βαδίζον· ταύτην γὰρ βεβάδικεν οὐ βαδίζον ταύ-
την. 9. Εἰ οὖν ἀνάγκη ἡ ἡρεμεῖν, ἡ κινεῖσθαι πᾶν,
ἡρεμεῖ δὲ καθ' ἕκαστον τῶν α β γ, ὥστ' ἔσται τι συνε-
χῶς ἡρεμοῦν ἅμα καὶ κινούμενον· τὴν γὰρ α β γ
ὅλην ἐκινεῖτο· καὶ ἡρεμεῖ ὅτιοῦν μέρος, ὥστε καὶ πᾶ-
σαν. Καὶ εἰ μὲν τὰ ἀδιαίρετα τῆς δ ε ζ κινήσεις, κι-
νήσεως παρούσης, ἐνδέχοιτ' ἂν μὴ κινεῖσθαι, ἀλλ'
ἡρεμεῖν· εἰ δὲ μὴ κινήσεις εἰσὶ, τὴν κίνησιν μὴ ἐκ κι-
νήσεων εἶναι. 10. Ομοίως δὲ ἀνάγκη τῷ μήκει καὶ τῇ

κινήσει ἀδιαίρετον εἶναι τὸν χρόνον καὶ συγκεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν, ὄντων ἀδιαίρετων· εἰ γὰρ ἅπαντα ἀδιαίρετος, ἐν τῷ ἐλάττονι δὲ τοῖς ἰσοταχῆς διείσιν ἑλάττον, διαιρετὸς ἔσται καὶ ὁ χρόνος. Εἰ δ' ὁ χρόνος διαιρετὸς ἔσται, ἐν ᾧ φέρεται τι τὴν α, καὶ ἡ τὸ α ἔσται διαιρετή.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ πᾶν μέγεθος εἰς μεγέθη διαιρετόν· (δίδει-
κται γὰρ ὅτι ἀδύνατον ἐξ ἀτόμων εἶναι τι συνεχές· μέγε-
θος δ' ἐστὶν ἅπαν συνεχές,) ἀνάγκη τὸ θᾶττον, ἐν τῷ ἴ-
σῳ χρόνῳ μείζον, καὶ ἐν τῷ ἐλάττονι ἴσον, καὶ ἐν τῷ ἐλάτ-
τονι πλείον κινεῖσθαι, καθάπερ ὁρίζονται τινες τὸ θᾶτ-
τον· ἔστω γὰρ τὸ ἐφ' ᾧ τὸ α, τοῦ ἐφ' ᾧ β, θᾶττον. Ἐπεὶ
τοίνυν θᾶττιόν ἐστι τὸ πρότερον μεταβάλλον, ἐν ᾧ χρόνῳ
τὸ α μεταβέβληκεν ἀπὸ τοῦ γ εἰς τὸ δ, οἷον ἐν τῷ ζ η,
ἐν τούτῳ τὸ β, οὐπω ἔσται πρὸς τὸ δ, ἀλλ' ἀπολείπει.
Ὡστε ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ πλείον διείσιν τὸ θᾶττον. 2. Ἀλ-
λὰ μὴν καὶ ἐν τῷ ἐλάττονι, πλέον τούτου· ἐν ᾧ γὰρ
τὸ α γεγένηται πρὸς τῷ δ, τὸ β ἔσται πρὸς τῷ ε τὸ
βραδύτερον ὄν. Οὐκοῦν, ἐπεὶ τὸ α πρὸς τῷ δ γεγέ-
νηται ἐν ἅπαντι τῷ ζ η χρόνῳ, πρὸς τῷ θ ἔσται ἐν
ἐλάττονι τούτου· καὶ ἔστω ἐν τῷ ζ κ. Τὸ μὲν οὖν γ
θ, ὃ διελήλυθε τὸ α, μείζον ἐστὶ τοῦ γ ε, ὃ δὲ χρό-
νος ὁ ζ κ ἐλάττων τοῦ παντός, τοῦ ζ η. Ὡστε ἐν
ἐλάττονι διείσιν μείζον. 3. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων,
καὶ ὅτι τὸ θᾶττον ἐν ἐλάττονι χρόνῳ διείσιν τὸ ἴσον.
Ἐπειδὴ γὰρ τὴν μείζω ἐν ἐλάττονι διέρχεται τοῦ βρα-
δυτέρου, αὐτὸ δὲ καθ' αὐτὸ λαμβανόμενον, ἐν πλείονι
χρόνῳ τὴν μείζω τῆς ἐλάττονος, οἷον τὴν λ μ, τῆς λ ξ,
πλείων ἂν εἴη ὁ χρόνος ὁ π ρ, ἐν ᾧ τὴν λ μ διέρχεται,
ἢ ὁ π σ, ἐν ᾧ τὴν λ ξ. Ὡστε εἰ ὁ π ρ χρόνος ἐλάτ-

των ἔσται τοῦ π χ, ἐν ᾧ τὸ βραδύτερον διέρχεται τὴν λ ξ, καὶ ὁ π σ ἐλάττων ἐστὶ τοῦ ἐφ' ᾧ π χ. Τοῦ γὰρ πρ ἐλάττων τὸ δὲ τοῦ ἐλάττονος ἐλάττον, καὶ αὐτὸ ἐλάττον. ὥστε ἐν ἐλάττονι κινήθησεται τὸ ἴσον. 4. Ἐτι δὲ, εἰ πᾶν ἀνάγκη ἢ ἐν ἴσῳ χρόνῳ, ἢ ἐν ἐλάττονι, ἢ ἐν πλείονι κινεῖσθαι, καὶ τὸ μὲν ἐν πλείονι βραδύτερον, τὸ δ' ἐν ἴσῳ ἰσοταχές, τὸ δὲ θᾶττον, οὔτε ἰσοταχές, οὔτε βραδύτερον, οὔτ' ἐν ἴσῳ, οὔτ' ἐν πλείονι κινεῖται τὸ θᾶττον· λείπεται οὖν ἐν ἐλάττονι. Ὡστε ἀνάγκη καὶ τὸ ἴσον μέγεθος ἐν ἐλάττονι χρόνῳ διῆναι τὸ θᾶττον. 5. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα μὲν κίνησις ἐν χρόνῳ, καὶ ἐν ἅπαντι χρόνῳ δυνατὸν κινήσῃναι, πᾶν δὲ τὸ κινούμενον ἐνδέχεται καὶ θᾶττον κινεῖσθαι καὶ βραδύτερον. Τούτων δ' ὄντων, ἀνάγκη καὶ τὸν χρόνον συνεχῇ εἶναι. Λέγω δὲ συνεχές, τὸ διαιρετὸν εἰς ἀεὶ διαιρετά· τούτου γὰρ ὑποκειμένου τοῦ συνεχοῦς, ἀνάγκη συνεχῇ εἶναι τὸν χρόνον. 6. Ἐπεὶ γὰρ δέδεικται, ὅτι τὸ θᾶττον ἐν ἐλάττονι χρόνῳ δίδει τὸ ἴσον, ἔστω τὸ μὲν ἐφ' ᾧ α, θᾶττον· τὸ δ' ἐφ' ᾧ β, βραδύτερον· καὶ κεκινήσθω τὸ βραδύτερον, τὸ ἐφ' ᾧ γ δ μέγεθος, ἐν τῷ ζ η χρόνῳ· δῆλον τοίνυν ὅτι τὸ θᾶττον ἐν ἐλάττονι τούτου κινήθησεται τὸ αὐτὸ μέγεθος· καὶ κεκινήσθω ἐν τῷ ζ θ. πάλιν δ', ἔπειδ τὸ θᾶττον ἐν τῷ ζ θ διελήλυθε τὴν ὅλην τὴν γ δ, τὸ βραδύτερον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὴν ἐλάττω δίδει· ἔστω οὖν ἐφ' ἧς γ κ. Ἐπεὶ δὲ τὸ βραδύτερον τὸ β, ἐν τῷ ζ θ χρόνῳ, τὴν γ κ διελήλυθε, τὸ θᾶττον ἐν ἐλάττονι δίδει. Ὡστε πάλιν διαιρεθήσεται ὁ ζ θ χρόνος. Τούτου δὲ διαιρουμένου καὶ τὸ γ κ μέγε-

θος διαιρεθήσεται κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Εἰ δὲ τὸ μέγεθος, καὶ ὁ χρόνος. Καὶ αἰ τοῦτ' ἔσται μεταλαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ θάττονος τὸ βραδύτερον, καὶ ἀπὸ τοῦ βραδυτέρου τὸ θάττον, καὶ τῷ ἀποδεδειγμένῳ χρωμένοις· διαιρήσει γὰρ, τὸ μὲν θάττον τὸν χρόνον, τὸ δὲ βραδύτερον τὸ μῆκος. Εἰ οὖν αἰ μὲν ἀντιστρέφειν ἀληθές, ἀντιστρεφομένου δὲ αἰ γίνεται διαιρέσεις, φανερόν ὅτι πᾶς χρόνος ἐστὶ συνεχής. 7. Ἀμα δὲ δῆλον, καὶ ὅτι μέγεθος ἅπαν ἐστὶ συνεχές· τὰς αὐτὰς γὰρ καὶ τὰς ἴσας διαιρέσεις ὅ,τε χρόνος καὶ τὸ μέγεθος διαιρεῖται. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰωθότων λόγων λέγεσθαι, φανερόν, ὡς εἴπερ ὁ χρόνος ἐστὶ συνεχής, ὅτι καὶ τὸ μέγεθος, εἴπερ ἐν τῷ ἡμίσει χρόνῳ ἡμισυ διέρχεται, καὶ ἀπλῶς ἐν τῷ ἐλάττω ἐλάττω· αἱ γὰρ αὐταὶ διαιρέσεις ἔσονται τοῦ χρόνου καὶ τοῦ μεγέθους. 8. Καὶ εἰ ὅποτερονοῦν ἄπειρον, καὶ θάτερον· καὶ ὡς θάτερον, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ μὲν τοῖς ἐσχάτοις ἄπειρος ὁ χρόνος, καὶ τὸ μῆκος τοῖς ἐσχάτοις· εἰ δὲ τῇ διαιρέσει, τῇ διαιρέσει καὶ τὸ μῆκος· εἰ δὲ ἀμφοῖν ὁ χρόνος, ἀμφοῖν καὶ τὸ μέγεθος. 9. Διὸ καὶ ὁ Ζήνωνος λόγος ψεῦδος λαμβάνει, τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι τὰ ἄπειρα διελθεῖν, ἢ ἄψασθαι τῶν ἀπείρων καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ· διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ μῆκος καὶ ὁ χρόνος ἄπειρον, καὶ ὅλως πᾶν τὸ συνεχές· ἢ τῷ κατὰ διαιρέσειν, ἢ τοῖς ἐσχάτοις. Τῶν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ἀπείρων οὐκ ἐνδέχεται ἄψασθαι ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ· τῶν δὲ κατὰ διαιρέσειν, ἐνδέχεται· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ χρόνος οὕτως ἄπειρος. Ὡστε ἐν τῷ ἀπείρῳ, καὶ οὐκ ἐν τῷ πεπερασμένῳ συμβαίνει διῆναι τὸ ἄπειρον, καὶ ἄπτεσθαι τῶν

ἀπειρων τοῖς ἀπείροις οὐ τοῖς πεπερασμένοις. Οὕτε δὴ οὖν τὸ ἀπειρον οἷόν τε ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ διελθεῖν, οὐδ' ἐν ἀπείρῳ τὸ πεπερασμένον· ἀλλ' ἂν τε ὁ χρόνος ἀπειρος ᾗ, καὶ τὸ μέγεθος ἔσται ἀπειρον, ἂν τε τὸ μέγεθος, καὶ ὁ χρόνος. 10. Ἐστω γὰρ πεπερασμένον μέγεθος, ἐφ' οὗ α β· χρόνος δὲ ἀπειρος, ἐφ' οὗ γ. Εἰλήφθω δὴ τι τοῦ χρόνου πεπερασμένον, ἐφ' ᾧ γ δ. Ἐν τούτῳ οὖν δίδωσι τι τοῦ μεγέθους, καὶ ἔστω διεληλυθὸς, ἐφ' ᾧ β ε. Τοῦτο δὲ ἢ καταμετρήσει τὸ ἐφ' ᾧ α β, ἢ ἐλλείψει, ἢ ὑπερβαλεῖ· διαφύρει γὰρ οὐθέν· εἰ γὰρ αὖτὸ τὸ ἴσον τῷ β ε μέγεθος ἐν ἴσῳ χρόνῳ δίδωσι, τοῦτο δὲ καταμετρεῖ τὸ ὅλον, πεπερασμένος ἔσται ὁ πᾶς χρόνος, ἐν ᾧ διήλθεν· εἰς ἴσα γὰρ διαιρεθήσεται, ὥς καὶ τὸ μέγεθος. 11. Ἐτι δ', εἰ μὴ πᾶν μέγεθος ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ δίδωσιν, ἀλλ' ἐνδέχεται τι καὶ ἐν πεπερασμένῳ διελθεῖν, οἷον τὸ β ε, τοῦτο δὲ καταμετρήσει τὸ πᾶν, καὶ τὸ ἴσον ἐν ἴσῳ δίδωσιν. Ὡς τε πεπερασμένος ἔσται καὶ ὁ χρόνος. Ὅτι δ' οὐκ ἐν ἀπείρῳ δίδωσι τὸ β ε, φανερόν, εἰ ληφθεῖται ἐπὶ θάτερα πεπερασμένος ὁ χρόνος· εἰ γὰρ ἐν ἐλάττονι τὸ μέρος δίδωσι, τοῦτο ἀνάγκη πεπεράνθαι, θάτερου γε πέρατος ὑπάρχοντος. 12. Ἡ αὐτὴ δὲ ἀπόδειξις, καὶ εἰ τὸ μὲν μῆκος ἀπειρον, ὁ δὲ χρόνος πεπερασμένος. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὥς οὔτε γραμμὴ, οὔτε ἐπίπεδον, οὔτε ὅλως τῶν συνεχῶν οὐθέν ἐσται ἄτομον, οὐ μόνον διὰ τὸ νῦν λεχθέν, ἀλλὰ καὶ διότι συμβήσεται διαιρεῖσθαι τὸ ἄτομον. 13. Ἐπεὶ γὰρ ἐν ἅπαντι χρόνῳ τὸ θᾶττον καὶ βραδύτερόν ἐστι, τὸ δὲ θᾶττον πλεῖον διέρχεται ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ, ἐνδέχεται καὶ διπλάσιον, καὶ ἡμιόλιον διῶ-

ναι μήκος· εἴη γὰρ ἂν οὗτος ὁ λόγος τοῦ τάχους. Ἐνηνέχθω οὖν τὸ θᾶττον ἡμιόλιον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, καὶ διηρήσθω τὰ μεγέθη, τὰ μὲν τοῦ θάττινος, ἐφ' ὧ α β, β γ, γ δ, εἰς τρία ἅτομα· τὰ δὲ τοῦ βραδυτέρου εἰς δύο, ἐφ' ὧν ε ζ, ζ η· οὐκοῦν καὶ ὁ χρόνος διαιρεθήσεται εἰς τρία ἅτομα· τὸ γὰρ ἴσον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ δίδεισι. Διηρήσθω γοῦν ὁ χρόνος εἰς τὴν κ λ, λ μ, μ ν. Πάλιν δὲ ἐπεὶ τὸ βραδυτέρον ἐνήνεται τὴν ε ζ, ζ η, οὐκοῦν καὶ ὁ χρόνος τμηθήσεται διέξα. Διαιρεθήσεται ἄρα τὸ ἅτομον, καὶ τὸ ἀμερὲς οὐκ ἐν ατόμῳ δίδεισιν, ἀλλ' ἐν πλείονι. Φανερόν οὖν, ὅτι οὐθέν ἐστι τῶν συνεχῶν ἀμερὲς.

CAPUT III.

Ἀνάγκη δὲ καὶ τὸ νῦν τὸ μὴ καθ' ἕτερον, ἀλλὰ καθ' αὐτὸ καὶ πρῶτον λεγόμενον, ἀδιαίρετον εἶναι, καὶ ἐν ᾧ παντὶ τοιοῦτον χρόνῳ ἐνυπάρχειν· ἔστι γὰρ ἔσχατον τι τοῦ γεγονότος, οὗ ἐπὶ τὰδε οὐθέν ἐστι τοῦ μέλλοντος· καὶ πάλιν τοῦ μέλλοντος, οὗ ἐπὶ τὰδε οὐθέν ἐστι τοῦ γεγονότος· ὃ δὴ ἔφαμεν ἀμφοῖν εἶναι πέρας. 2. Τοῦτο δὲ ἂν δειχθῇ ὅτι τοιοῦτόν ἐστι καθ' αὐτὸ καὶ ταῦτόν, ἅμα φανερόν ἐσται καὶ ὅτι ἀδιαίρετον. 3. Ἀνάγκη δὴ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ νῦν τὸ ἔσχατον ἀμφοτέρων τῶν χρόνων· εἰ γὰρ ἕτερον, ἐφεξῆς μὲν οὐκ ἂν εἴη θάτερον θατέρον, διὰ τὸ μὴ εἶναι συνεχὲς ἐξ ἀμερῶν· εἰ δὲ χωρὶς ἑκάτερον, μεταξὺ ἔσται χρόνος· πᾶν γὰρ τὸ συνεχὲς τοιοῦτον, ὥστ' εἶναι τι συνώνυμον μεταξὺ τῶν περάτων. Ἀλλὰ μὴν εἰ ὁ χρόνος τὸ μεταξὺ, διαιρετὸς ἔσται· πᾶς γὰρ χρόνος δέδεικται ὅτι διαιρετός. Ὡστε διαιρετὸν τὸ νῦν. Εἰ δὲ διαιρετὸν τὸ νῦν, ἔσται τι τοῦ γεγονότος ἐν τῷ

μέλλοντι, καὶ τοῦ μέλλοντος ἐν τῷ γεγονότι· καθ' ὃ γὰρ ἂν διαιρεθῇ, τοῦτο διοριεῖ τὸν παρήκοντα καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον. 4. Ἀμα δὲ καὶ οὐκ ἂν καθ' αὐτὸ εἴη τὸ νῦν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον· ἡ γὰρ διαίρεσις, οὐ τοῦ καθ' αὐτό· πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ νῦν, τὸ μὲν τι γεγονὸς ἔσται, τὸ δὲ μέλλον. Καὶ οὐκ ἂν τὸ αὐτὸ γεγονὸς, ἢ μέλλον. Οὐδὲ δὴ τὸ νῦν τὸ αὐτό· πολλαχῇ γὰρ διαιρετὸς ὁ χρόνος. 5. Ὡςτ' εἰ ταῦτα ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ νῦν, ἀνάγκη τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐν ἑκατέρῳ νῦν. Ἀλλὰ μὴν εἰ ταῦτο, φανερόν ὅτι καὶ ἀδιαίρετον· εἰ γὰρ διαιρετὸν, πάλιν τὰ αὐτὰ συμβήσεται ἅ καὶ ἐν τῷ πρότερον. 6. Ὅτι μὲν τοίνυν ἐστὶ τι ἐν τῷ χρόνῳ ἀδιαίρετον ὃ φαμεν εἶναι τὸ νῦν, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Ὅτι δ' οὐδὲν ἐν τῷ νῦν κινεῖται, ἐκ τῶνδε φανερόν· εἰ γὰρ ἐστίν, ἐνδέχεται καὶ θᾶττον κινεῖσθαι ἐν αὐτῷ καὶ βραδύτερον. Ἐστω δὴ τὸ νῦν, ἐφ' ᾧ γ· κενήσθω δ' ἐν αὐτῷ τὸ θᾶττον τὴν α β· οὐκοῦν τὸ βραδύτερον ἐν τῷ αὐτῷ ἐλάττω τῆς α β κινήσεται, οἷον τὴν α γ. Ἐπεὶ δὲ τὸ βραδύτερον ἐν ὅλῳ τῷ νῦν κενήσεται τὴν α γ, τὸ θᾶττον ἐν ἐλάττωι τούτου κινήσεται. Ὡςτε διαιρεθήσεται τὸ νῦν· ἀλλ' ἦν ἀδιαίρετον. Οὐκ ἄρα ἐστὶ κινεῖσθαι ἐν τῷ νῦν. 7. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡρεμεῖν· ἡρεμεῖν γὰρ ἐλέγομεν, τὸ πεφυκὸς κινεῖσθαι μὴ κινούμενον ὅτε πέφυκε, καὶ οὐ, καὶ ὥς. Ὡςτ', ἐπεὶ ἐν τῷ νῦν οὐδὲν πέφυκε κινεῖσθαι, δῆλον ὅτι οὐδ' ἡρεμεῖν. 8. Ἐτι δ', εἰ τὸ αὐτὸ μὲν ἐστὶ τὸ νῦν ἐν ἀμφοῖν τοῖν χρόνοι· ἐνδέχεται δὲ, τὸν μὲν κινεῖσθαι, τὸν δ' ἡρεμεῖν ὅλον· τὸ δ' ὅλον κινούμενον τὸν χρόνον ἐν ὁποῦν κινήσεται τῶν τούτου, καθ' ὃ πέ-

φυκε κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἡρεμοῦν ὡσαύτως ἡρεμήσει, συμβήσεται τὸ αὐτὸ ἅμα ἡρεμεῖν καὶ κινεῖσθαι· τὸ γὰρ αὐτὸ ἔσχατον τῶν χρόνων ἀμφοτέρων, τὸ νῦν. ἔτι δ', ἡρεμεῖν μὲν λέγομεν τὸ ὁμοίως ἔχον καὶ αὐτὸ καὶ τὰ μέρη νῦν καὶ πρότερον· ἐν δὲ τῇ νῦν, οὐκ ἔστι τὸ πρότερον· ὥστε οὐδ' ἡρεμεῖν. Ἀνάγκη ἄρα καὶ κινεῖσθαι τὸ κινούμενον ἐν χρόνῳ, καὶ ἡρεμεῖν τὸ ἡρεμοῦν.

CAPUT IV.

Τὸ δὲ μεταβάλλον ἅπαν, ἀνάγκη διαιρετὸν εἶναι· ἵπαι γὰρ ἓκ τινος εἰς τι πᾶσα μεταβολή, καὶ ὅταν μὲν ἢ ἐν τούτῳ εἰς ὃ μετέβαλλεν, οὐκέτι μεταβάλλει· ὅταν δὲ ἐξ οὗ μετέβαλλε, καὶ αὐτὸ καὶ τὰ μέρη οὐ μεταβάλλει· [τὸ γὰρ ὡσαύτως ἔχον καὶ αὐτὸ καὶ τὰ μέρη οὐ μεταβάλλει·] ἀνάγκη οὖν τὸ μὲν τι ἐν τούτῳ εἶναι, τὸ δὲ ἐν θατέρῳ τοῦ μεταβάλλοντος· οὔτε γὰρ ἐν ἀμφοτέροις, οὔτ' ἐν μηδετέρῳ ὅλον δυνατόν. Λέγω δὲ εἰς ὃ μεταβάλλει, τὸ πρῶτον κατὰ τὴν μεταβολήν· οἶον, ἐκ τοῦ λευκοῦ τὸ φαιόν, οὐ τὸ μέλαν· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὸ μεταβάλλον ἐν ὅποτερωοῦν εἶναι τῶν ἄκρων. Φανερόν οὖν ὅτι πᾶν τὸ μεταβάλλον ἔσται διαιρετόν.

2. Κίνησις δ' ἐστὶ διαιρετὴ διχῶς, ἓνα μὲν τρόπον τῇ χρόνῳ· ἄλλον δὲ κατὰ τὰς τῶν μερῶν τοῦ κινουμένου κινήσεις· οἶον, εἰ τὸ α γ κινεῖται ὅλον, καὶ τὸ α β κινήσεται, καὶ τὸ β γ. Ἐστω δὴ, τοῦ μὲν α β, ἢ δ ε· τοῦ δὲ β γ, ἢ ε ζ, κίνησις τῶν μερῶν, Ἀνάγκη δὴ τὴν ὅλην, ἐφ' ἧς ἢ δ ζ, τοῦ α γ εἶναι κίνησιν. Κινήσεται γὰρ κατὰ ταύτην, ἐπεὶ περ ἐκάτερον τῶν μερῶν κινεῖται καθ' ἐκατέραν. Οὐδὲν δὲ κινεῖται

κατὰ τὴν τοῦ ἄλλου κίνησιν· ὥστε ἡ ὅλη κίνησις τοῦ ὅλου ἐστὶ μεγέθους κίνησις. 3. Ἔτι δέ, εἰ ἅπασα μὲν κίνησις τινὸς, ἡ δ' ὅλη κίνησις ἡ ἐφ' ἧς δ ζ, μήτε τῶν μερῶν ἐστὶ μηδετέρου· (μέρους γὰρ ἑκατέρου·) μήτε ἄλλου μηδενός· (οὐ γὰρ ἡ ὅλη ὅλου, καὶ τὰ μέρη τῶν μερῶν· τὰ δὲ μέρη τῆς δ ζ, τῶν α β γ, καὶ οὐκ ἄλλων· πλειόνων γὰρ οὐκ ἦν μία κίνησις,) καὶ ἡ ὅλη κίνησις εἴη ἂν τοῦ α β γ μεγέθους. 4. Ἔτι δ', εἰ μὲν ἐστὶ τοῦ ὅλου κίνησις ἄλλη, οἷον ἐφ' ἧς θ ι, ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς ἡ ἑκατέρων τῶν μερῶν κίνησις· αὗται δ' ἴσαι ἔσονται ταῖς δ ε, ε ζ· μία γὰρ ἐνὸς κίνησις· ὥστ', εἰ μὲν ὅλη διαιρεθήσεται ἡ θ ι εἰς τὰς τῶν μερῶν κινήσεις, ἴση ἔσται ἡ θ ι τῇ δ ζ· εἰ δ' ἀπολείπει τι, οἷον τὸ κ ι, αὕτη οὐδενὸς ἔσται κίνησις· οὔτε γὰρ τοῦ ὅλου, οὔτε τῶν μερῶν, διὰ τὸ μίαν εἶναι τοῦ ἐνός, οὔτε ἄλλου οὐθενός· ἡ γὰρ συνεχῆς κίνησις ἐστὶ συνεχῶν τινῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ὑπερβάλλει κατὰ τὴν διαίρεσιν. Ὡστ' εἰ τοῦτο ἀδύνατον, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν εἶναι καὶ ἴσην. Αὕτη μὲν οὖν ἡ διαίρεσις, κατὰ τὰς τῶν μερῶν κινήσεις ἐστὶ, καὶ ἀνάγκη παντὸς εἶναι τοῦ μεριστοῦ αὐτήν. 5. Ἀλλή δὲ κατὰ τὸν χρόνον· ἐπεὶ γὰρ ἅπασα κίνησις ἐν χρόνῳ, χρόνος δὲ πᾶς διαιρετός, ἐν δὲ τῷ ἐλάττωι ἐλάττων ἡ κίνησις, ἀνάγκη πᾶσαν κίνησιν διαιρεῖσθαι κατὰ τὸν χρόνον. 6. Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ κινούμενον, ἔν τινι κινεῖται, καὶ χρόνον τινὰ, καὶ παντὸς κινουμένου ἐστὶ κίνησις, ἀνάγκη τὰς αὐτὰς εἶναι διαιρέσεις, τοῦ τε χρόνου καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ κινουμένου, καὶ ἐν ᾧ ἡ κίνησις· πλὴν οὐ πάντων ὁμοίως, ἐν οἷς ἡ κίνησις, ἀλλὰ τοῦ μὲν ποσοῦ, καθ'

αυτό· τοῦ δὲ ποιουῦ, κατὰ συμβεβηκός· εἰλήφθω γὰρ ὁ χρόνος ἐν ᾧ κινεῖται ἐφ' ᾧ α, καὶ ἡ κίνησις, ἐφ' ᾧ β. Εἰ οὖν τὴν ὅλην ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κεκίνηται, ἐν τῷ ἡμίσει ἐλάττω, καὶ πάλιν τούτου διαιρεθέντος, ἐλάττω ταύτης, καὶ ἀεὶ οὕτως. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἡ κίνησις διαιρετὴ, καὶ ὁ χρόνος διαιρετός· εἰ γὰρ τὴν ὅλην ἐν τῷ παντὶ, τὴν ἡμίσειαν ἐν τῷ ἡμίσει, καὶ πάλιν τὴν ἐλάττωνα ἐν τῷ ἐλάττω. 7. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ κινεῖσθαι διαιρεθήσεται· ἔστω γὰρ ἐφ' ᾧ γ, τὸ κινεῖσθαι. Κατὰ δὴ τὴν ἡμίσειαν κίνησιν, ἑλάττω ἔσται τοῦ ὅλου· καὶ πάλιν κατὰ τὴν τῆς ἡμισείας, ἡμίσειαν· καὶ ἀεὶ οὕτως. Ἔστι δὲ καὶ ἐκθέμενον τὸ καθ' ἑκατέραν τῶν κινήσεων κινεῖσθαι, οἷον κατὰ τε τὴν δ γ, καὶ τὴν γ ε λέγειν, ὅτι τὸ ὅλον ἔσται κατὰ τὴν ὅλην· εἰ γὰρ ἄλλο, πλείω ἔσται κινεῖσθαι κατὰ τὴν αὐτὴν κίνησιν, ὥσπερ ἐδείξαμεν, καὶ τὴν κίνησιν διαιρετὴν εἰς τὰς τῶν μερῶν κινήσεις οὐραν· ληφθέντος γὰρ τοῦ κινεῖσθαι καθ' ἑκατέραν, συνεχὲς ἔσται τὸ ὅλον. 8. Ὡσαύτως δὲ δειχθήσεται καὶ τὸ μῆκος διαιρετόν, καὶ ὅλως πᾶν ἐν ᾧ ἔστιν ἡ μεταβολὴ (πλὴν ἔνια κατὰ συμβεβηκός,) ὅτι τὸ μεταβάλλον ἐστὶ διαιρετόν· ἐνὸς γὰρ διαιρουμένου, πάντα διαιρεθήσεται· καὶ ἐπὶ τοῦ πεπερασμένου εἶναι ἡ ἄπειρα, ὁμοίως ἔξει κατὰ πάντων. Ἠκολούθηκε δὲ υἷστα τὸ διαιρεῖσθαι πάντα καὶ ἄπειρα εἶναι, ἀπὸ τοῦ μεταβάλλοντος· εὐθύς γὰρ ἐνυπάρχει τῷ μεταβάλλοντι τὸ διαιρετόν καὶ τὸ ἄπειρον. Τὸ μὲν οὖν διαιρετόν δέδεικται πρότερον, τὸ δ' ἄπειρον ἐν τοῖς ἱπομένοις ἔσται δῆλον.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ μεταβάλλον, ἔκ τινος εἰς τι μεταβάλλει, ἀνάγκη τὸ μεταβεβληκός, ὅτε πρῶτον μεταβέβληκεν, εἶναι ἐν ᾧ μεταβέβληκε· τὸ γὰρ μεταβάλλον, ἐξ οὗ μεταβάλλει, ἐξίσταται ἢ ἀπολείπει αὐτό· καὶ ἥτοι ταῦτόν ἐστι τὸ μεταβάλλειν καὶ τὸ ἀπολείπειν, ἢ ἀκολουθεῖ τῷ μεταβάλλειν τὸ ἀπολείπειν· τῷ δὲ μεταβεβληκέναι, τὸ ἀπολελοῦσθαι. Ὀμοίως γὰρ ἑκάτερον ἔχει πρὸς ἑκάτερον. 2. Ἐπεὶ οὖν μία τῶν μεταβολῶν ἢ κατ' ἀντίφασιν· ὅτε μεταβέβληκεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν, ἀπολελοῖπε τὸ μὴ ὄν. Ἔσται ἄρα ἐν τῷ ὄντι· πᾶν γὰρ ἀνάγκη ἢ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι. Φανερόν οὖν ὅτι ἐν τῇ κατ' ἀντίφασιν μεταβολῇ, τὸ μεταβεβληκός ἐσται ἐν ᾧ μεταβέβληκεν. Εἰ δ' ἐν ταύτῃ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις· ὁμοίως γὰρ ἐπὶ μιᾷ καὶ τῶν ἄλλων. 3. Ἔτι δὲ καὶ καθ' ἑκάστην λαμβάνουσι φανερόν, εἴπερ ἀνάγκη τὸ μεταβεβληκός εἶναι πού ἢ ἐν τινι· ἐπεὶ γὰρ ἐξ οὗ μεταβέβληκεν ἀπολελοῖπεν, ἀνάγκη δὲ εἶναι πού, ἢ ἐν τούτῳ ἢ ἐν ἄλλῳ ἔσται. Εἰ μὲν οὖν ἐν ἄλλῳ, οἷον ἐν τῷ γ, τὸ εἰς τὸ β μεταβεβληκός, πάλιν ἐκ τοῦ γ μεταβάλλει εἰς τὸ β· οὐ γὰρ ἦν ἐχόμενον τῷ β· ἢ γὰρ μεταβολή, συνεχής. Ὡστε τὸ μεταβεβληκός ὅτε μεταβέβληκε, μεταβάλλει εἰς ὃ μεταβέβληκε· τοῦτο δ' ἀδύνατον· ἀνάγκη ἄρα τὸ μεταβεβληκός εἶναι ἐν τούτῳ, εἰς ὃ μεταβέβληκε. 4. Φανερόν οὖν ὅτι καὶ τὸ γεγονός, ὅτε γέγονεν ἔσται, καὶ τὸ ἐφθαρμένον οὐκ ἔσται· καθόλου τε γὰρ εἴρηται περὶ πάσης μεταβολῆς, καὶ μάλιστα δήλον ἐν τῇ κατὰ ἀντίφασιν. Ὅτι μὲν τοίνυν τὸ μεταβεβληκός, ὅτε μεταβέβληκε πρῶτον ἐν ἐκείνῳ ἐστὶ, δῆλον. 5. Ἐν

ὥ δὲ πρώτῳ [νῦν πρώτον] μεταβέβληκε τὸ μεταβε-
 βληκός, ἀνάγκη ἄτομον εἶναι. Λέγω δὲ πρώτον, ὃ μὴ
 τῷ ἑτερόν τι αὐτοῦ εἶναι πρώτον, τοιοῦτόν ἐστιν· ἔστι
 γὰρ διαιρετὸν τὸ α γ, καὶ διηρήσθω κατὰ τὸ β. Εἰ
 μὲν οὖν ἐν τῷ α β μεταβέβληκεν, ἢ πάλιν ἐν τῷ β γ,
 οὐκ ἂν ἐν πρώτῳ τῷ α γ μεταβεβληκός εἴη. Εἰ δ' ἐν
 ἑκατέρῳ μετεβάλλειν· (ἀνάγκη γὰρ ἢ μεταβεβληκέναι,
 ἢ μεταβάλλειν ἐν ἑκατέρῳ·) καὶ ἐν τῷ ὅλῳ μεταβάλ-
 λοι· ἀλλ' ἢ μεταβεβληκός. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος, καὶ
 εἰ ἐν τῷ μὲν μεταβάλλει, ἐν δὲ τῷ μεταβέβληκεν· ἔστι
 γάρ τι τοῦ πρώτου πρότερον· ὥστε οὐκ ἂν εἴη διαι-
 ρετὸν τὸ πρώτον ἐν ᾧ μεταβέβληκε. 6. Φανερόν τοί-
 νυν ὅτι καὶ τὸ ἐφθαρμένον καὶ τὸ γεγονός, ἐν αὐτόμῳ,
 τὸ μὲν ἐφθαρται, τὸ δὲ γέγονε. Λέγεται δὲ τὸ ἐν ᾧ
 πρώτῳ μεταβέβληκε, διχῶς· τὸ μὲν, ἐν ᾧ πρώτῳ ἐτε-
 λέσθη ἢ μεταβολή· τότε γὰρ ἀληθές εἰπεῖν, ὅτι με-
 ταβέβληκε· τὸ δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ ἤρξατο μεταβάλλειν.
 7. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ τέλος τῆς μεταβολῆς πρώτον
 λεγόμενον ὑπάρχει τε καὶ ἔστιν· ἐνδέχεται γὰρ ἐπι-
 τελεσθῆναι τὴν μεταβολήν, καὶ ἔστι μεταβολῆς τέλος·
 ὃ δὴ καὶ δεδεικται ἀδιαίρετον ὄν, διὰ τὸ πέρας εἶναι.
 Τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀρχήν, ὅλως οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ἔστιν
 ἀρχὴ μεταβολῆς, οὐδ' ἐν ᾧ πρώτῳ τοῦ χρόνου μετε-
 βάλλειν· ἔστι γὰρ πρώτον, ἐφ' ᾧ τὸ α δ. Τοῦτο δὴ,
 ἀδιαίρετον μὲν οὐκ ἔστι· συμβήσεται γὰρ ἐχόμενα
 εἶναι τὰ νῦν. Ἔτι δ' εἰ ἐν τῷ γ α χρόνῳ παντὶ ἡρε-
 μεῖ· (κείσθω γὰρ ἡρεμοῦν·) καὶ ἐν τῷ α ἡρεμήσει.
 Ὡστε εἰ ἀμερές ἐστι τὸ α δ, ἅμα ἡρεμήσει καὶ μετα-
 βεβληκός ἔστι· ἐν μὲν γὰρ τῷ α ἡρεμεῖ, ἐν δὲ τῷ δ
 μεταβέβληκεν. 8. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν ἀμερές, ἀνάγκη

διαιρετὸν εἶναι καὶ ἐν ὁπωσὺν τῶν τούτου μεταβεβλη-
 κέναι· διαιρεθέντος γὰρ τοῦ α δ, εἰ μὲν ἐν μηδετέρῳ
 μεταβέβληκεν, οὐδ' ἐν τῷ ὅλῳ· εἰ δ' ἐν ἀμφοῖν με-
 ταβάλλει, καὶ ἐν τῷ παντί· εἰ δ' ἐν θατέρῳ μετα-
 βέβληκεν, οὐκ ἐν τῷ ὅλῳ πρώτῳ. Ὡστε ἀνάγκη ἐν
 ὁπωσὺν μεταβεβληκέναι. Φανερόν τοίνυν ὅτι οὐκ
 ἔστιν ἐν ᾧ πρώτῳ μεταβέβληκεν· ἄπειροι γὰρ αἱ δι-
 αιρέσεις. 9. Οὐδὲ δὴ τοῦ μεταβεβληκότες ἐστὶ τι
 πρῶτον ὃ μεταβέβληκεν· ἔστω γὰρ τὸ δ ζ πρῶτον
 μεταβεβληκὸς τοῦ δ ε· πᾶν γὰρ δέδεικται διαιρετὸν
 τὸ μεταβάλλον. Ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὸ δ ζ μεταβέβλη-
 κεν, ἔστω ἐφ' ᾧ θ ι. Εἰ οὖν ἐν τῷ παντί τὸ δ ζ με-
 ταβέβληκεν, ἐν τῷ ἡμίσει ἔλαττον ἔσται τὸ μεταβεβλη-
 κὸς, καὶ πρότερον τοῦ δ ζ· καὶ πάλιν τούτου ἄλλο,
 καρκίνου ἕτερον, καὶ ἀεὶ οὕτως. Ὡστε οὐθὲν ἔσται
 πρῶτον τοῦ μεταβάλλοντος ὃ μεταβέβληκεν. 10. Ὅτι
 μὲν οὖν οὔτε τοῦ μεταβάλλοντος, οὔτε ἐν ᾧ μεταβάλ-
 λει χρόνῳ πρῶτον οὐθὲν ἐστι, φανερόν ἐκ τῶν εἰρη-
 μένων. Αὐτὸ δὲ ὃ μεταβάλλει, ἢ καθ' ὃ μεταβάλλει,
 οὐκ ἔτι ὁμοίως ἔξει· τρία γὰρ ἐστὶν ἃ λέγεται κατὰ
 τὴν μεταβολήν· τό, τε μεταβάλλον, καὶ ἐν ᾧ, καὶ
 καθ' ὃ μεταβάλλει· οἷον ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ χρόνος,
 καὶ τὸ λευκόν. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος καὶ ὁ χρόνος
 διαιρετοὶ, περὶ δὲ τοῦ λευκοῦ ἄλλος λόγος. Πλὴν κα-
 τὰ συμβεβηκὸς γε πάντα διαιρετά· ᾧ γὰρ συμβέβηκε
 τὸ ποιόν, ἢ τὸ λευκόν, ἐκείνο διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ
 ὅσα γε καθ' αὐτὰ λέγεται διαιρετά, καὶ μὴ κατὰ συμ-
 βεβηκὸς, οὐδ' ἐν τούτοις ἔσται τὸ πρῶτον· οἷον, ἐν
 τοῖς μεγέθεσιν· ἔστω γὰρ, ἐφ' ᾧ α β, μέγεθος· καὶ
 κινεῖσθαι ἐκ τοῦ β εἰς τὸ γ πρῶτον· οὐκοῦν, εἰ μὲν

ἀδιαίρετον ἔσται τὸ β γ, ἀμερὲς ἀμεροῦς ἔσται ἐχόμενον· εἰ δὲ διαιρετόν, ἔσται τι τοῦ γ πρότερον, εἰς ὃ μεταβέβληκε, καὶ κείνου πάλιν ἄλλο, καὶ αἰ οὕτω, διὰ τὸ μηδέποτε ὑπολείπειν τὴν διαίρεσιν. Ὡστε οὐκ ἔσται πρῶτον εἰς·ὃ μεταβέβληκεν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ποσοῦ μεταβολῆς· καὶ γὰρ αὕτη ἐν συνεχεῖ ἔστι. Φανερόν οὖν ὅτι ἐν μόνῃ τῶν κινήσεων τῇ κατὰ τὸ ποῖον, ἐνδέχεται ἀδιαίρετον καθ' αὐτὸ εἶναι.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ τὸ μεταβάλλον ἅπαν ἐν χρόνῳ μεταβάλλει, λέγεται δ' ἐν χρόνῳ μεταβάλλειν, καὶ ὡς ἐν πρώτῳ, καὶ ὡς καθ' ἕτερον· (οἷον ἐν τῷ ἐνιαυτῷ, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ, μεταβάλλει·) ἐν ᾧ πρώτως χρόνῳ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον, ἐν ὅτῳ οὖν ἀνάγκη τούτου μεταβάλλειν. Δῆλον μὲν οὖν ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ· τὸ γὰρ πρῶτον οὕτως ἐλέγομεν. 2. Ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῶνδ' εἰς φανερόν· ἔστω γὰρ ἐν ᾧ πρώτῳ κινεῖται τὸ κινούμενον, ἐφ' ᾧ χ ρ, καὶ διηγήσθω κατὰ τὸ κ· πᾶς γὰρ χρόνος διαιρετός. Ἐν δὴ τῷ χ κ χρόνῳ, ἤτοι κινεῖται, ἢ οὐ κινεῖται. Καὶ πάλιν ἐν τῷ κ ρ, ὡσαύτως. Εἰ μὲν οὖν ἐν μηδετέρῳ κινεῖται, ἡρεμοίῃ ἂν ἐν τῷ παντί· κινεῖσθαι γὰρ ἐν μηδενὶ τῶν τούτου κινούμενων, ἀδύνατον. Εἰ δ' ἐν θατέρῳ μόνῳ κινεῖται, οὐκ ἂν ἐν πρώτῳ κινεῖτο τῷ χ ρ· καθ' ἕτερον γὰρ ἢ κινήσεις. Ἀνάγκη ἄρα ἐν ὅτῳ οὖν τοῦ χ ρ κεκινήσθαι. 3. Δεδειγμένου δὲ τούτου, φανερόν ὅτι πᾶν τὸ κινούμενον ἀνάγκη κεκινήσθαι πρότερον· εἰ γὰρ ἐν τῷ χ ρ χρόνῳ πρώτῳ τὸ κ λ κεκίνηται μέγεθος, ἐν τῷ ἡμίσει τὸ ὁμοταχῶς κινούμενον, καὶ ἅμα ἀρξάμενον, τὸ ἡμισυ ἔσται κεκινήμενον. Εἰ δὲ τὸ ὁμοταχὲς ἐν τῷ αὐτῷ

χρόνῳ κινῆται τι, καὶ θάτερον ἀνάγκη τὸ αὐτὸ κινῆσθαι μέγεθος. Ὡστε κεινημένον ἔσται τὸ κινου-
μενον. 4. Ἐτι δέ, εἰ ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ τῷ χ ρ κ-
κινῆσθαι λέγομεν, ἢ ὅλως, ἢ ἐν ὁπωῦν χρόνῳ, τῷ
λαβεῖν τὸ ἔσχατον αὐτοῦ νῦν, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀρί-
ζον, καὶ τὸ μεταξύ τῶν νῦν χρόνος,) ἢ ἐν τοῖς ἄλ-
λοις ὁμοίως λέγοιτο κεινηῆσθαι. Τοῦ δ' ἡμίσεος
ἔσχατον ἢ διαίρεσις. Ὡστε καὶ ἐν τῷ ἡμίσει κεινη-
μένον ἔσται, καὶ ὅλως ἐν ὁπωῦν τῶν μερῶν. ἀεὶ γὰρ
ἅμα τῇ τομῇ χρόνος ἐστὶν ὠρισμένος ὑπὸ τῶν νῦν. Εἰ
οὖν ἅπας μὲν χρόνος διαιρετός, ὃ δὲ μεταξύ τῶν νῦν
χρόνος, ἅπαν τὸ μεταβάλλον, ἄπειρα ἔσται μεταβε-
βληκός. 5. Ἐτι δ', εἰ τὸ συνεχῶς μεταβάλλον, καὶ
μηδὲ φθαρὲν, μηδὲ πεπαυμένον τῆς μεταβολῆς, ἢ με-
ταβάλλειν, ἢ μεταβεβληκέναι, ἀναγκαῖον ἐν ὁπωῦν,
ἐν δὲ τῷ νῦν οὐκ ἔστι μεταβάλλειν, ἀνάγκη μεταβε-
βληκέναι καθ' ἕκαστον τῶν νῦν. Ὡστε, εἰ τὰ νῦν
ἄπειρα, πᾶν τὸ μεταβάλλον, ἄπειρα ἔσται μεταβεβλη-
κός. 6. Οὐ μόνον δὲ τὸ μεταβάλλον ἀνάγκη μεταβε-
βληκέναι, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταβεβληκός ἀνάγκη μετα-
βάλλειν πρότερον. ἅπαν γὰρ τὸ ἐκ τινος εἰς τι μετα-
βεβληκός, ἐν χρόνῳ μεταβέβληκεν. ἔστω γὰρ ἐν τῷ
νῦν ἐκ τοῦ α εἰς τὸ β μεταβεβληκός. οὐκοῦν, ἐν μὲν
τῷ αὐτῷ νῦν, ἐν ᾧ ἐστὶν ἐν τῷ α, οὐ μεταβέβληκεν.
ἅμα γὰρ ἂν εἴη ἐν τῷ α καὶ τῷ β. τὸ γὰρ μεταβε-
βληκός, ὅτε μετέβαλεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ, δεδει-
κται πρότερον. Εἰ δ' ἐν ἄλλῳ, μεταξύ ἐστὶν ὁ χρό-
νος. οὐ γὰρ ἦν ἐχόμενα τὰ νῦν. 7. Ἐπεὶ οὖν ἐν
χρόνῳ μεταβέβληκε, χρόνος δὲ πᾶς διαιρετός, ἐν τῷ
ἡμίσει ἄλλο ἔσται μεταβεβληκός, καὶ πάλιν ἐν τῷ

ἐκείνου ἡμίσει ἄλλο, καὶ ἀεὶ οὕτως. Ὡστε μεταβάλλοι ἂν πρότερον. 8. ἔτι δ' ἐπὶ τοῦ μεγέθους φανερώτερον τὸ λεχθὲν, διὰ τὸ συνεχὲς εἶναι τὸ μέγεθος, ἐν ᾧ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον· ἔστω γὰρ τὸ μεταβεβληκὸς ἐκ τοῦ γ εἰς τὸ δ. Οὐκοῦν, εἰ μὲν ἀδιαίρετόν ἐστι τὸ γ δ, ἀμερεῖς ἀμεροῦς ἔσται ἐχόμενον. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀνάγκη μέγεθος εἶναι τὸ μεταξὺ, καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετόν· ὥστ' εἰς ἐκάνα μεταβάλλει πρότερον· ἀνάγκη ἄρα πᾶν τὸ μεταβεβληκὸς μεταβάλλειν πρότερον. 9. Ἡ γὰρ αὐτὴ ἀπόδειξις καὶ ἐν τοῖς μὴ συνεχέσιν, οἷον ἐν τε τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐν τῇ ἀντιφάσει· ληψόμεθα γὰρ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ μεταβεβληκε, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν. Ὡστε ἀνάγκη τὸ μεταβεβληκὸς μεταβάλλειν, καὶ τὸ μεταβάλλον μεταβεβληκέναι· καὶ ἔστι, τοῦ μὲν μεταβάλλειν, τὸ μεταβεβληκέναι πρότερον· τοῦ δὲ μεταβεβληκέναι, τὸ μεταβάλλειν· καὶ οὐδέ ποτε ληφθήσεται τὸ πρῶτον. Αἷτιον δὲ τούτου, τὸ μὴ εἶναι ἀμερεῖς ἀμεροῦς ἐχόμενον· ἐπεὶ ἄπειρον γὰρ ἡ διαίρεσις, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀυξανομένων καὶ καθαιρουμένων γραμμῶν. 10. Φανερόν οὖν, ὅτι καὶ τὸ γεγονὸς ἀνάγκη γίνεσθαι πρότερον, καὶ τὸ γινόμενον γεγονέναι, ὅσα διαιρετὰ καὶ συνεχῇ· οὐ μέντοι ἀεὶ ὃ γίνεται, ἀλλ' ἄλλο ἐνίποτε, οἷον τῶν ἐκείνου τι, ὥςπερ τῆς οἰκίας τὸν θεμέλιον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φθειρομένου καὶ ἐφθαρμένου· εὐθὺς γὰρ ἐνυπάρχει τῷ γινομένῳ καὶ φθειρομένῳ ἄπειρόν τι, συνεχεῖ γε ὄντι, καὶ οὐκ ἔστιν, οὔτε γίνεσθαι μὴ γεγονός τι, οὔτε γεγονέναι μὴ γινόμενόν τι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φθείρεσθαι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐφθάρθαι· ἀεὶ γὰρ ἔσται, τοῦ μὲν φθείρεσθαι τὸ ἐφθάρθαι.

θαι πρότερον, τοῦ δὲ ἐφθάρθαι τὸ φθείρεσθαι φανερόν οὖν ὅτι καὶ τὸ γεγονὸς ἀνάγκη γινεσθαι πρότερον, καὶ τὸ γινόμενον γεγονέναι· πᾶν γὰρ μέγεθος, καὶ πᾶς χρόνος, αἰὲ διαιρετός. Ὡςτ' ἐν ᾧ ἂν ᾗ, οὐκ ἂν εἶη ὡς πρώτῳ.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ κινούμενον ἐν χρόνῳ κινεῖται, καὶ ἐν τῷ πλείονι μῆζον μέγεθος, ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ ἀδύνατόν ἐστι πεπερασμένην κινεῖσθαι, μὴ τὴν αὐτὴν αἰὲ, καὶ τῶν ἐκείνης τι κινούμενον, ἀλλ' ἐν τῷ ἀπαντι ἅπασαν. Ὅτι μὲν οὖν, εἴ τι ἰσοταχῶς κινοῖτο, ἀνάγκη τὸ πεπερασμένον ἐν πεπερασμένῳ κινεῖσθαι, δῆλον· ληφθέντος γὰρ μορίου, ὃ καταμετρήσει τὴν ὅλην, ἐν ἴσοις τοῖς χρόνοις τοσούτοις, ὅσα τὰ μόριά ἐστι, τὴν ὅλην κεκίνηται. Ὡςτ' ἐπεὶ ταῦτα πεπεράται καὶ τῷ πόσον ἕκαστον, καὶ τῷ ποσάκις ἅπαντα, καὶ ὁ χρόνος ἂν εἶη πεπερασμένος· τοσαυτάκις γὰρ ἔσται τοσοῦτος, ὅσος ὁ τοῦ μορίου χρόνος πολλαπλασιασθεὶς τῷ πλήθει τῶν μορίων. 2. Ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ μὴ ἰσοταχῶς, διαφέρει οὐδέν· ἔστω γὰρ, ἐφ' ἧς τὸ α καὶ τὸ β, διάστημα πεπερασμένον, ὃ κεκίνηται ἐν τῷ ἀπείρῳ, καὶ ὁ χρόνος ἀπείρες, ἐφ' οὗ τὸ γ δ. Εἰ δὴ ἀνάγκη, πρότερον ἕτερον ἑτέρου κεκινήσθαι, τοῦτο δὲ δῆλον, ὅτι τοῦ χρόνου ἐν τῷ προτέρῳ καὶ ὑστέρῳ ἕτερον κεκίνηται· αἰὲ γὰρ ἐν τῷ πλείονι ἕτερον ἔσται κεκινημένον, εἴαν τε ἰσοταχῶς, εἴαν τε μὴ ἰσοταχῶς μεταβάλλῃ· καὶ εἴαν τε ἐπιτείνῃ ἢ κίνησις, εἴαν τε ἀνίῃ, εἴαν τε μένῃ, οὐθὲν ἥτιον. Εἰλήφθω δὴ τι τοῦ α β διαστήματος, τὸ α ε, ὃ καταμετρήσει τὴν α β. Τοῦτο δὲ, τοῦ ἀπείρου ἐν τινι ἐγένετο χρόνῳ· ἐν ἀπείρῳ γὰρ

οὐχ οἶόν τε· τὸ γὰρ ἅπαν ἐν ἀπείρῳ. Καὶ πάλιν ἕτερον δὴ, ἐὰν λάβω ὅσον τὸ α ε, ἀνάγκη ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ ἅπαν, ἐν ἀπείρῳ· καὶ οὕτω δὴ λαμβάνων, ἐπειδὴ τοῦ μὲν ἀπείρου οὐθὲν ἐστι μόνιον, ὃ καταμετρήσει· (ἀδύνατον γὰρ τὸ ἅπειρον εἶναι ἐκ πεπερασμένων, καὶ ἴσων, καὶ ἀνίσων, διὰ τὸ καταμετρηθήσεσθαι τὰ πεπερασμένα πλήθει καὶ μεγέθει ὑπὸ τινος ἑνός, ἐὰν τε ἴσα ἦ, ἐὰν τε ἄνισα· ὠρισμένα δὲ τῷ μεγέθει, οὐθὲν ἥτιον.) τὸ δὲ διάστημα τὸ πεπερασμένον, ποσοῖς τοῖς α ε μετρεῖται, ἐν πεπερασμένῳ ἂν χρόνῳ τὸ α β κινοῖτο. ὥσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ ἡρεμύσεως· ὥστε οὔτε γίνεσθαι, οὔτε φθίβεσθαι οἶόν τε αἰετὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν. 3. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ὅτι οὐδ' ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἅπειρον οἶόν τε κινεῖσθαι, οὐδ' ἡρεμίζεσθαι, οὐδ' ὁμαλῶς κινούμενον, οὐτ' ἀνωμάλως· ληφθέντος γὰρ τινος μέρους ὃ ἀναμετρήσει τὸν ὅλον χρόνον, ἐν τούτῳ ποσόν τι διέξεισι τοῦ μεγέθους, καὶ οὐχ ὅλον· ἐν γὰρ τῷ παντὶ ὅλον. Καὶ πάλιν ἐν τῷ ἴσῳ ἄλλο, καὶ ἐν ἐκάστῳ ὁμοίως, εἴτε ἴσον, εἴτε ἄνισον τῷ ἐξ ἀρχῆς· διαφέρει γὰρ οὐδέν, εἰ εἴη μόνον πεπερασμένον τι ἕκαστον· δῆλον γὰρ ὡς ἀναιρουμένου τοῦ χρόνου, τὸ ἅπειρον οὐκ ἀναιρεθήσεται, πεπερασμένης τῆς ἀφαιρέσεως γινομένης, καὶ τῷ ποσῷ, καὶ τῷ ποσάκις· ὥστ' οὐ δίδεισιν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἅπειρον. Οὐδέν τε διαφέρει τὸ μέγεθος ἐπὶ θάτερα, ἢ ἐπ' ἀμφοτέρω εἶναι ἅπειρον· ὃ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ λόγος. 4. Ἀποδείκνυμένων δὲ τούτων, φανερόν ὅτι οὐδὲ τὸ πεπερασμένον μέγεθος τὸ ἅπειρον ἐνδέχεται διελθεῖν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ἐν γὰρ τῷ μο-

ρίῳ τοῦ χρόνου πεπερασμένον δίδεισι, καὶ ἐν ἐκάστῳ ὡσαύτως, ὥστ' ἐν τῷ παντὶ πεπερασμένον. 5. Ἐπεὶ οὖν τὸ πεπερασμένον οὐ δίδεισι τὸ ἄπειρον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, δηλὸν ὡς οὐδὲ τὸ ἄπειρον τὸ πεπερασμένον· εἰ γὰρ τὸ ἄπειρον τὸ πεπερασμένον, ἀνάγκη καὶ τὸ πεπερασμένον διῆναι τὸ ἄπειρον. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ὁπότερον εἶναι τὸ κινούμενον· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ πεπερασμένον δίδεισι τὸ ἄπειρον· ὅταν γὰρ κινῆται τὸ ἄπειρον ἐφ' ᾧ τὸ α, ἔσται τι αὐτοῦ κατὰ τὸ β πεπερασμένον, οἷον τὸ γ δ, καὶ πάλιν ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἀεὶ οὕτως. Ὡστε ἅμα συμβήσεται τὸ ἄπειρον κεινῆσθαι τὸ πεπερασμένον, καὶ τὸ πεπερασμένον διεληλυθῆναι τὸ ἄπειρον· οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἴσως, τὸ ἄπειρον ἄλλως κινηθῆναι διὰ τοῦ πεπερασμένου, ἢ τῷ τῷ πεπερασμένον διῆναι τὸ ἄπειρον, ἢ φερόμενον, ἢ ἀναμετροῦν. Ὡστ' ἐπεὶ τοῦτ' ἀδύνατον, οὐκ ἂν διῶι τὸ ἄπειρον τὸ πεπερασμένον. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἄπειρον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἄπειρον δίδεισιν· εἰ γὰρ τὸ ἄπειρον, καὶ τὸ πεπερασμένον· ἐνυπάρχει γὰρ τῷ ἀπείρῳ καὶ τὸ πεπερασμένον. Ἐτι δὲ καὶ τοῦ χρόνου ληφθέντος, ἡ αὐτὴ ἔσται ἀπόδειξις. 7. Ἐπεὶ δ' οὔτε τὸ πεπερασμένον τὸ ἄπειρον δίδεισιν, οὔτε τὸ ἄπειρον τὸ πεπερασμένον, οὔτε τὸ ἄπειρον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ κινεῖται, φανερόν ὅτι οὐδὲ κίνησις ἔσται ἄπειρος ἐν τῷ πεπερασμένῳ χρόνῳ· τί γὰρ διαφέρει, τὴν κίνησιν, ἢ τὸ μέγεθος ποιεῖν ἄπειρον; ἀνάγκη γὰρ, εἰ ὁποτερονοῦν, καὶ θάτερον εἶναι ἄπειρον· πᾶσα γὰρ φορὰ ἐν τόπῳ.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ πᾶν ἢ κινεῖται ἢ ἡρεμεῖ τὸ πεφυκὸς, ὅτε κίνησε, καὶ οὐ, καὶ ὥς· ἀνάγκη τὸ ἰστάμενον ὅτε ἴσταιται κινεῖσθαι· εἰ γὰρ μὴ κινεῖται, ἡρεμήσει. Ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται ἡρεμίζεσθαι τὸ ἡρεμοῦν. 2. Τοῦτον δ' ἀποδεδειγμένον, φανερόν ὅτι καὶ ἐν χρόνῳ ἴσασθαι ἀνάγκη· τὸ γὰρ κινούμενον ἐν χρόνῳ κινᾶται· τὸ δ' ἰστάμενον, δέδεικται κινούμενον· ὥστε ἀνάγκη ἐν χρόνῳ ἴσασθαι. 3. Ἐτι δ' εἰ τὸ μὲν θᾶπτον καὶ βραδύτερον ἐν χρόνῳ λέγομεν, ἴσασθαι δ' ἴστί θᾶπτον καὶ βραδύτερον. 4. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ πρώτως τὸ ἰστάμενον ἴσταιται, ἐν ὅτῳ οὖν ἀνάγκη τούτου ἴσασθαι· διαιρεθέντος γὰρ τοῦ χρόνου, εἰ μὲν ἐν μηδετέρῳ τῶν μερῶν ἴσταιται, οὐδὲ ἐν τῷ ὅλῳ. Ὡς τ' οὐκ ἂν ἴσταιται τὸ ἰστάμενον. Εἰ δ' ἐν θατέρῳ, οὐκ ἂν ἐν πρώτῳ ὅλῳ ἴσταιτο· καθ' ἑκάτερον γὰρ ἐν τούτῳ ἴσταιται, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐπὶ τοῦ κινουμένου πρότερον. Ὡς περ δὲ τὸ κινούμενον οὐκ ἔστιν ἐν ᾧ πρώτῳ κινεῖται, οὕτως οὐδ' ἐν ᾧ ἴσταιται τὸ ἰστάμενον. 5. Οὐτε γὰρ τοῦ κινεῖσθαι, οὐτε τοῦ ἴσασθαι ἔστι τι πρῶτον· ἔστω γὰρ, ἐν ᾧ πρώτῳ ἴσταιται, ἐφ' ᾧ τὸ α β. Τοῦτο δὴ, ἀμερεῖς μὲν οὐκ ἐνδέχεται εἶναι· κινήσεις γὰρ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἀμερεῖ, διὰ τὸ κεκινήσθαι τι αὐτοῦ· τὸ δ' ἰστάμενον δέδεικται κινούμενον. Ἀλλὰ μὴν, εἰ διαιρετόν ἐστιν, ἐν ὅτῳ οὖν αὐτοῦ τῶν μερῶν ἴσταιται· τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον, οὐ ἐν ᾧ πρώτως ἴσταιται, ἐν ὅτῳ οὖν τῶν ἐκείνου ἴσταιται. Ἐπεὶ οὖν χρόνος ἐστίν, ἐν ᾧ πρώτως ἴσταιται, καὶ οὐκ ἄτομον· ἅπας δὲ χρόνος εἰς ἄπειρα μεριστός, οὐκ ἔσται ἐν ᾧ πρώτῳ ἴσταιται. 6. Οὐδὲ δὴ τὸ ἡρε-

μοῦν, ὅτε πρῶτον ἡρέμησεν, ἐστίν· ἐν ἀμερεῖ μὲν γὰρ οὐκ ἡρέμησε, διὰ τὸ μὴ εἶναι κίνησιν ἐν αὐτόμῳ· ἐν ᾧ δὲ τὸ ἡρεμεῖν, καὶ τὸ κινεῖσθαι· τότε γὰρ ἔφαμεν ἡρεμεῖν, ὅτε καὶ ἐν ᾧ πεφυκὸς κινεῖσθαι, μὴ κινεῖται τὸ πεφυκός. 7. Ἐτι δὲ καὶ τότε λέγομεν ἡρεμεῖν, ὅταν ὁμοίως ἔχη νῦν καὶ πρότερον, ὥς οὐχ ἐνί τινι κρίνοντες, ἀλλὰ δυοῖν τοῖν ἐλαχίστοι· ὥστ' οὐκ ἔσται, ἐν ᾧ ἡρεμεῖ, ἀμερές. Εἰ δὲ μεριστόν, χρόνος ἂν εἴη, καὶ ἐν ὁπωῦν αὐτοῦ τῶν μερῶν ἡρεμήσει· τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον δειχθήσεται, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον· ὥστ' οὐδὲν ἔσται πρῶτον. Τούτου δ' αἷτιον, ὅτι ἡρεμεῖ μὲν καὶ κινεῖται πᾶν ἐν χρόνῳ· χρόνος δ' οὐκ ἔστι πρῶτος, οὐδὲ μέγεθος, οὐδ' ὅλως συνεχὲς οὐδέν· ἅπαν γὰρ εἰς ἄπειρα μεριστόν. 8. Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ κινούμενον ἐν χρόνῳ κινεῖται, καὶ ἔκ τινος εἰς τι μεταβάλλει, ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται καθ' αὐτὸ, καὶ μὴ τῶν ἐν ἐκείνου τινι, ἀδύνατον τότε κατὰ τι εἶναι πρῶτον τὸ κινούμενον· τὸ γὰρ ἡρεμεῖν ἐστὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι χρόνον τινὰ καὶ αὐτὸ, καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον. Οὕτω γὰρ λέγομεν ἡρεμεῖν, ὅταν ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ τῷ νῦν ἀληθὲς ἢ εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ καὶ αὐτὸ, καὶ τὰ μέρη. Εἰ δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ ἡρεμεῖν, οὐκ ἐνδέχεται τὸ μεταβάλλον κατὰ τι εἶναι ὅλον, κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον· ὁ γὰρ χρόνος διαιρετὸς ἅπας. Ὡς τε ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ αὐτοῦ μέρος ἀληθὲς ἔσται εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἐστὶ καὶ αὐτὸ καὶ τὰ μέρη· εἰ γὰρ μὴ οὕτως, ἀλλ' ἐν ἐνὶ μόνῳ τῷ νῦν, οὐκ ἔσται χρόνον οὐδένα κατὰ τι, ἀλλὰ κατὰ τὸ πέρας τοῦ χρόνου· ἐν δὲ τῷ νῦν, ἔστι μὲν αἰεὶ κατὰ τι μέγον, οὐ μέντοι ἡρεμεῖ· οὔτε γὰρ κινεῖσθαι, οὔτε ἡρεμεῖν ἐστὶν ἐν τῷ νῦν, ἀλ-

ὡς μὴ κινεῖσθαι μὲν ἀληθὲς ἐν τῷ νῦν, καὶ εἶναι κατὰ τι, ἐν χρόνῳ δ' οὐκ ἐνδέχεται εἶναι, κατὰ τὸ ἡρεμῶν· συμβαίνει γὰρ τὸ φερόμενον ἡρεμεῖν.

CAPUT IX.

Ζήνων δὲ παραλογίζεται· (εἰ γὰρ αἰεὶ, φησὶν, ἡρεμεῖ πᾶν ἢ κινεῖται, ὅταν ἢ κατὰ τὸ ἴσον· ἔστι δ' αἰεὶ τὸ φερόμενον ἐν τῷ νῦν, τῷ κατὰ τὸ ἴσον, ἀκίνητον τὴν φερόμενην εἶναι ὁῖόν·) 2. Τοῦτο δὲ ἐστὶ ψεῦδος· οὐ γὰρ σύγκειται ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν ὄντων ἀδιαιρέτων, ὥστε οὐδ' ἄλλο μέγεθος οὐδέν. 3. Τέτταρες δ' ὑπὸ λόγοι περὶ κινήσεως Ζήνωνος, οἱ παρέχοντες τὰς δυσκολίας τοῖς λύουσι. Πρῶτος μὲν, ὁ περὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι, διὰ τὸ πρότερον εἰς τὸ ἡμισυ δεῖν ἀφικέσθαι τὸ φερόμενον, ἢ πρὸς τὸ τέλος· περὶ οὗ διεξιόμεν ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις. 4. Δεύτερος δὲ, ὁ καλούμενος Ἀχιλλεύς· ἔστι δ' οὗτος, ὅτι τὸ βραδύτερον οὐδέ ποτε καταληφθήσεται θέον ὑπὸ τοῦ ταχίστου· ἔμπροσθεν γὰρ ἀναγκαῖον ἐλθεῖν τὸ διώκον, ὅθεν ὤρμησε τὸ φεῦγον. Ὡςτ' αἰεὶ τι προέχειν ἀναγκαῖον τὸ βραδύτερον. 5. Ἔστι δὲ καὶ οὗτος ὁ αὐτὸς λόγος τῷ διχοτομεῖν. Διαφέρει δὲ ἐν τῷ διαίρειν μὴ δίχα τὸ προσλαμβανόμενον μέγεθος. Τὸ μὲν οὖν μὴ καταλαμβάνεσθαι τὸ βραδύτερον, συμβέβηκεν ἐκ τοῦ λόγου. Γίνεται δὲ παρὰ τὸ αὐτὸ τῇ διχοτομίᾳ· ἐν ἀμφοτέροις γὰρ συμβαίνει μὴ ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸ πέρας, διαιρουμένου πως τοῦ μεγέθους· ἀλλὰ πρόσκειται ἐν τούτῳ, ὅτι οὐδὲ τὸ τάχιστον τετραγοῦν ἐν τῇ διώκειν τὸ βραδύτερον· ὥστ' ἀνάγκη καὶ τὴν λύσιν εἶναι τὴν αὐτήν. Τὸ δ' ἀξιῶν, ὅτι τὸ προέχον οὐ καταλαμβάνεται, ψεῦδος· ὅτε γὰρ προέ-

χει, οὐ καταλαμβάνεται, ἀλλ' ὁμως καταλαμβάνεται, εἴπερ δώσει διεξίναί τὴν πεπερασμένην. Οὗτοι μὲν οὖν λόγοι δύο. 6. Τρίτος δέ, ὁ νῦν ῥηθεὶς, ὅτι ἡ ὁρίστος φερομένη ἔστηκε. Συμβαίνει δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸν χρόνον συγκεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν· μὴ διδομένου γὰρ τούτου, οὐκ ἔσται ὁ συλλογισμός. 7. Τέταρτος δέ, ὁ περὶ τῶν ἐν τῷ σταδίῳ κινουμένων ἐξ ἐναντίας ἴσων ὀγκῶν παρ' ἴσους, τῶν μὲν ἀπὸ τέλους τοῦ σταδίου, τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ μέσου, ἴσῳ τάχει, ἐν ᾧ συμβαίνειν οἴεται, ἴσον εἶναι χρόνον τῷ διπλασίῳ τὸν ἡμίσην. 8. Ἔστι δ' ὁ παραλογισμὸς ἐν τῷ, τὸ μὲν παρὰ κινούμενον, τὸ δὲ παρ' ἡρεμοῦν, τὸ ἴσον μέγεθος ἀξιοῦν τῷ ἴσῳ τάχει τὸν ἴσον φέρεσθαι χρόνον. Τοῦτο δὲ ψεῦδος· οἷον ἔστιωσαν οἱ ἰσῳότες ἴσοι ὄγκοι, ἐφ' ὧν τὰ α α α α· οἱ δὲ ἐφ' ὧν τὰ β β β β, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν α, ἴσοι τὸν ἀριθμὸν τούτοις ὄντες καὶ τὸ μέγεθος. Οἱ δ' ἐφ' ὧν τὰ γ γ γ γ, ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου ἴσοι τὸν ἀριθμὸν τούτοις ὄντες καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἰσοταχεῖς τοῖς β· συμβαίνει δὴ τὸ πρῶτον β, ἅμα ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ εἶναι, καὶ τὸ πρῶτον γ, παράλληλα κινουμένων. Συμβαίνει δὴ, τὰ γ παρὰ πάντα τὰ β διεξεληλυθέναι· τὰ δὲ β, παρὰ τὰ ἡμίση· ὥστε καὶ ἡμίσην εἶναι τὸν χρόνον· ἴσον γὰρ ἐκάτερόν ἐστι παρ' ἑκάστον. Ἄμα δὲ συμβαίνει, τὰ β παρὰ πάντα τὰ γ παρηληλυθέναι· (ἅμα γὰρ ἔσται τὸ πρῶτον γ, καὶ τὸ πρῶτον β, ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἐσχάτοις,) ἴσον χρόνον παρ' ἑκάστον γινόμενον τῶν β, ὅσον περὶ τῶν α, ὡς φησι, διὰ τὸ ἀμφοτέρω ἴσον χρόνον παρὰ τὰ α γίνεσθαι. Ὁ μὲν οὖν λόγος, οὗτός ἐστι. Συμβαίνει δὲ [παρὰ] τὸ εἰρημένον ψεῦδος.

9. Οὐδὲ δὴ κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀντιφάσει μεταβολὴν οὐδὲν ἡμῖν ἔσται ἀδύνατον· οἷον εἰ ἐκ τοῦ μὴ λευκοῦ εἰς τὸ λευκὸν μεταβάλλει, καὶ ἐν μηδετέρῳ ἔστιν, ὥς ἄρα οὔτε λευκὸν ἔσται, οὔτε μὴ λευκόν· οὐ γὰρ, εἰ μὴ ὅλον ἐν ὁποτέρῳ ἔστιν, οὐ λεχθήσεται λευκόν, ἢ οὐ λευκόν· λευκὸν γὰρ λέγομεν, ἢ οὐ λευκόν, οὐ τῷ ὅλον εἶναι τοιοῦτον, ἀλλὰ τῷ τὰ πλεῖστα ἢ τὰ κυριώτατα μέρη. Οὐ ταῦτόν δέ ἐστι, μὴ εἶναι τε ἐν τούτῳ, καὶ μὴ εἶναι ἐν τούτῳ ὅλον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄντος, καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' ἀντίφασιν ἔσται· μὴ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐν θατέρῳ τῶν ἀντικειμένων, ἐν οὐδετέρῳ δ' ὅλον αἰεῖ.

10. Πάλιν ἐπὶ τοῦ κύκλου, καὶ ἐπὶ τῆς σφαίρας, καὶ ὁλως τῶν ἐν αὐτοῖς κινουμένων, ὅτι συμβήσεται αὐτὰ ἡρεμεῖν· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ τόπῳ, χρόνον τινὰ ἔσται καὶ αὐτὰ, καὶ τὰ μέρη. Ὡστε ἡρεμήσει ἅμα καὶ κινήσεται.

11. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἐν τῷ αὐτῷ οὐδένα χρόνον. Εἴτα καὶ τὸ ὅλον μεταβάλλει αἰεὶ εἰς ἕτερον· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ α λαμβανομένη περιφέρεια, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ β, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ γ, καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστου σημείων· πλὴν ὥς ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος, ὅτι συμβέβηκεν. Ὡστε μεταβάλλει αἰεὶ ἢ ἑτέρα εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ οὐδέποτε ἡρεμήσει. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς σφαίρας καὶ τῶν [ἄλλων] ἐν αὐτοῖς κινουμένων.

CAPUT X.

Ἀποδεδειγμένων δὲ τούτων, λέγομεν, ὅτι τὸ ἀμερὲς οὐκ ἐνδέχεται κινῆσθαι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· οἷον κινουμένου τοῦ σώματος, ἢ τοῦ μεγέθους, τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει, καθάπερ ἂν εἰ τὸ ἐν τῷ πλοίῳ κινοῖτο ὑπὸ

τῆς τοῦ πλοίου φορᾶς, ἢ τὸ μέρος τῇ τοῦ ὅλου κινήσει. Ἀμερὲς δὲ λέγω, τὸ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον· καὶ γὰρ αἱ τῶν μερῶν κινήσεις ἑτεραί εἰσι κατ' αὐτὰ τε τὰ μέρη, καὶ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐπὶ τῆς σφαίρας μάλιστα τὴν διαφορὰν· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τάχος ἔσται τῶν τε πρὸς τῷ κέντρῳ, καὶ τῶν ἐκτός, καὶ τῆς ὅλης, ὥς οὐ μιᾶς οὔσης κινήσεως. Καθάπερ οὖν εἵπομεν, οὕτω μὲν ἐνδέχεται κινῆσθαι τὸ ἀμερὲς, ὥς ὁ ἐν τῷ πλοίῳ καθήμενος, τοῦ πλοίου θέοντος· καθ' αὐτὸ δ' οὐκ ἐνδέχεται. 2. Μεταβαλλέτω γὰρ ἐκ τοῦ α β εἰς τὸ β γ, εἴτ' ἐκ μεγέθους εἰς μέγεθος, εἴτ' ἐξ εἰδους εἰς εἶδος, εἴτε κατ' ἀντίφασιν. Ὁ δὲ χρόνος ἔστω ἐν ᾧ πρῶτον μεταβάλλει, ἐφ' οὗ δ. Οὐκοῦν ἀνάγκη, αὐτὸ, καθ' ὃν μεταβάλλει χρόνον, ἢ ἐν τῷ α β εἶναι, ἢ ἐν τῷ β γ, ἢ τὸ μὲν τι αὐτοῦ ἐν τούτῳ, τὸ δέ τι ἐν θατέρῳ· πᾶν γὰρ τὸ μεταβάλλον οὕτως εἶχεν. Ἐν ἑκατέρῳ μὲν οὖν, οὐκ ἔσται τι αὐτοῦ· μεριστὸν γὰρ ἂν εἴη. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τῷ β γ· μεταβεβληκὸς γὰρ ἔσται. Ὑπόκειται δὲ μεταβάλλειν. Λείπεται δὴ αὐτὸ ἐν τῷ α β εἶναι, καθ' ὃν μεταβάλλει χρόνον, ἡρεμήσει ἄρα· τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι χρόνον τινὰ, ἡρεμεῖν ἦν. 3. Ὡστε οὐκ ἐνδέχεται τὸ ἀμερὲς κινῆσθαι, οὐδ' ὅλως μεταβάλλειν· μοναχῶς γὰρ ἂν οὕτως ἦν αὐτοῦ κινήσεις, εἰ ὁ χρόνος ἦν ἐκ τῶν νῦν· ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ νῦν κεκινήμενον ἂν ἦν, καὶ μεταβεβληκός. Ὡστε κινεῖσθαι μὲν μηδέποτε, κεκινήσθαι δ' αἰεὶ· τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, δέδεικται καὶ πρότερον· οὔτε γὰρ ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν, οὔθ' ἡ γραμμὴ ἐκ στιγμῶν, οὔθ' ἡ κίνησις ἐκ κινήμάτων· οὐθὲν γὰρ ἄλλο ποιεῖ ὁ τοῦτο λέγων, ἢ

τὴν κίνησιν ἐξ ἡμερῶν, καθάπερ ἂν εἰ τὸν χρόνον ἐκ τῶν νῦν, ἢ τὸ μέγεθος ἐκ στιγμῶν. 4. Ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε φανερόν, ὅτι οὔτε στιγμήν, οὔτ' ἄλλο ἀδιαίρετον οὐδὲν ἐνδέχεται κινεῖσθαι· ἅπαν γὰρ τὸ κινούμενον, ἀδύνατον πρότερον μεῖζον κινηθῆναι ἑαυτοῦ, πρὶν ἂν ἢ ἴσον, ἢ ἕλαττον. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν ὅτι καὶ ἡ στιγμή [ἢ] ἕλαττον ἢ ἴσον κινηθῆσεται πρῶτον. Ἐπεὶ δ' ἀδιαίρετος, ἀδύνατον ἕλαττον κινηθῆναι πρότερον· ἴσην ἄρα ἑαυτῇ. Ὡστε ἔσται ἡ γραμμὴ ἐκ στιγμῶν· αἰεὶ γὰρ ἴση κινουμένη, τὴν πᾶσαν γραμμὴν στιγμήν καταμετρήσει. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, καὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἀδιαίρετον, ἀδύνατον. 5. Ἐτι δ', εἰ ἅπαν ἐν χρόνῳ κινεῖται, ἐν δὲ τῷ νῦν κινήθην, ἅπας δὲ χρόνος διαιρετός, εἴη ἂν τις χρόνος ἐλάττων ὁτιοῦν τῶν κινουμένων ἐν ᾧ κινεῖται ὅσον αὐτό· οὗτος μὲν γὰρ ἔσται ὁ χρόνος ἐν ᾧ κινεῖται, διὰ τὸ πᾶν ἐν χρόνῳ κινεῖσθαι· χρόνος δὲ πᾶς διαιρετός δέδεικται πρότερον. Εἰ δὲ ἄρα ἡ στιγμή κινεῖται, ἔσται τις χρόνος ἐλάττων, ἐν ᾧ αὐτὴ ἐκινήθη· ἀλλ' ἀδύνατον· ἐν γὰρ τῷ ἐλάττονι ἕλαττον ἀνάγκη κινεῖσθαι. Ὡστε ἔσται διαιρετὸν τὸ ἀδιαίρετον εἰς τὸ ἕλαττον, ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος εἰς τὸν χρόνον· μοναχῶς γὰρ ἂν κινοῖτο τὸ ἡμέρῃς καὶ ἀδιαίρετον, εἰ ἦν ἐν τῷ νῦν κινεῖσθαι δυνατόν τῷ ἀτόμῳ· τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου, ἐν τῷ νῦν κινεῖσθαι, καὶ ἀδιαίρετόν τι κινεῖσθαι. 6. Μεταβολὴ δ' οὐκ ἔστιν οὐδεμίᾳ ἄπειρος· ἅπαντα γὰρ ἦν ἐκ τινος εἰς τι, καὶ ἡ ἐν ἀντιφάσει, καὶ ἡ ἐν ἐναντίοις. Ὡστε, τῶν μὲν κατὰ τὴν ἀντίφασιν, ἡ φάσις καὶ ἡ ἀπόφασις πέρας· οἷον, γενέσεως μὲν τὸ ὄν, φθορᾶς δὲ τὸ μὴ ὄν. Τῶν δὲ ἐν τοῖς ἐναντίοις, τὰ

ἐναντία· ταῦτα γάρ ἐστιν ἄκρα τῆς μεταβολῆς, ὥς τι καὶ ἀλλοιώσεως πάσης· ἐξ ἐναντίων γὰρ τινων ἢ ἀλλοιώσεις. Ὁμοίως δὲ καὶ αὐξήσεως καὶ φθίσεως. Αὐξήσεως μὲν γὰρ τὸ πέρας, τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν τελείου μεγέθους. Φθίσεως δὲ, ἡ τοῦτου ἔκστασις.

7. Ἡ δὲ φορὰ οὕτω μὲν οὐκ ἔστι πεπερασμένη· οἱ γὰρ ἅπαντα ἐν ἐναντίοις, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀδύνατον τμηθῆναι, οὕτω τῷ μὴ ἐνδέχεσθαι τμηθῆναι (πολλὰ γὰρ λέγεται τὸ ἀδύνατον) οὐκ ἐνδέχεται τί οὕτως ἀδύνατον τέμνεσθαι. Οὐδ' ὅλως τὰ δύνατον γενέσθαι, γίνεσθαι· οὐδὲ τὸ μεταβάλλειν ἀδύνατον ἐνδέχεται ἂν μεταβάλλειν εἰς τὸ ἀδύνατον μεταβάλλειν.

8. Εἰ οὖν τὸ φερόμενον μεταβάλλοι εἰς τι, καὶ δυνατόν ἔσται μεταβάλλειν. Ὡστε οὐκ ἄπειρος ἡ κίνησις, οὐδ' οἰσθήσεται τὴν ἄπειρον. Ἀδύνατον γὰρ διελθεῖν αὐτήν. Ὅτι μὲν οὖν οὕτως οὐκ ἔστιν ἄπειρος μεταβολή, ὥστε μὴ διωρισθαι πέρασι, φανερόν.

9. Ἀλλ' εἰ οὕτως ἐνδέχεται, ὥστε τῷ χρόνῳ εἶναι ἄπειρον τὴν αὐτὴν οὔσαν καὶ μίαν, σκεπτέον· μὴ μιᾶς μὲν γὰρ γινομένης, οὐθέν ἴσως κωλύει· οἷον, εἰ μετὰ τὴν φορὰν ἀλλοιώσεις εἴη, καὶ μετὰ τὴν ἀλλοίωσιν αὐξήσεις, καὶ πάλιν γένεσις· οὕτω γὰρ ἀεὶ μὲν ἔσται τῷ χρόνῳ κίνησις, ἀλλ' οὐ μία, διὰ τὸ μὴ εἶναι μίαν ἐξ ἁπασῶν. Ὡστε δὲ γίνεσθαι μίαν, οὐκ ἐνδέχεται ἄπειρον εἶναι τῷ χρόνῳ, πλὴν μιᾶς. Αὕτη δ' ἐστὶ μία, ἡ κύκλω φορὰ.

LIBER VII.

CAPUT I.

"*Ἄπαν τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπὸ τινος κινεῖσθαι·*
ὃ μὲν γὰρ ἐν ἑαυτῷ μὴ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως,
φανερὸν ὅτι ὑφ' ἐτέρου κινεῖται. Εἰ δὲ ἐν αὐτῷ, εἰ-
λήφθω ἐφ' οὗ τὸ α β, ὃ κινεῖται μὴ τῷ τῶν τούτου
κινεῖσθαι τι. Πρῶτον μὲν οὖν, τὸ ὑπολαμβάνειν τὸ α
β ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι διὰ τὸ ὅλον τε κινεῖσθαι, καὶ
ἐπὶ μηθενὸς τῶν ἔξωθεν, ὁμοιόν ἐστιν, ὥσπερ ἂν τις
τοῦ δ ε κινουῖντος τὸ ε ζ, καὶ αὐτοῦ κινουμένου, ὑπο-
λαμβάνη τὸ δ ε ζ ὑφ' αὐτοῦ κινεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ
συνορᾶν πότερον ὑπὸ ποτέρου κινεῖται, πότερον τὸ δ
ε ὑπὸ τοῦ ε ζ, ἢ τὸ ε ζ ὑπὸ τοῦ δ ε. 2. Ἔτι, τὸ ὑφ'
ἑαυτοῦ κινούμενον, οὐδέποτε παύσεται κινούμενον,
τῷ ἑτερόν τι στήναι κινούμενον. Ἀνάγκη τοίνυν, εἴ τι
παύεται κινούμενον τῷ ἑτερόν τι στήναι, τοῦθ' ὑφ'
ἐτέρου κινεῖσθαι. Τούτου δὲ φανεροῦ γινομένου,
ἀνάγκη πᾶν τὸ κινούμενον κινεῖσθαι ὑπὸ τινος· ἐπεὶ
γὰρ εἰληπται τὸ α β κινούμενον, διαιρετὸν ἔσται·
πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον διαιρετὸν ἦν. Διηρήσθω τοί-
νυν, ἢ τὸ γ. Ἀνάγκη δὴ, τοῦ β γ ἡρεμοῦντος, ἡρε-
μεῖν καὶ τὸ α β· εἰ γὰρ μὴ, εἰλήφθω κινούμενον.
Τοῦ τοίνυν β γ ἡρεμοῦντος, κινεῖτο ἂν τὸ α γ· οὐκ
ἄρα καθ' αὐτὸ κινεῖται τὸ α β. Ἀλλ' ὑπέκειτο καθ'
αὐτὸ κινεῖσθαι πρῶτον. Δῆλον τοίνυν ὅτι τοῦ γ β
ἡρεμοῦντος, ἡρεμήσει καὶ τὸ β α, καὶ τότε παύσεται
κινούμενον· ἀλλ' εἴ τι τῷ ἄλλο ἡρεμεῖν ἴσταται καὶ
παύεται κινούμενον, τοῦθ' ὑφ' ἐτέρου κινεῖται· φα-
νερὸν δὴ ὅτι πᾶν τὸ κινούμενον, ὑπὸ τινος κινεῖται·

διαιρετὸν γὰρ πᾶν τὸ κινούμενον ἐστὶ, καὶ τοῦ μέρους
 ἡρεμοῦντος, ἡρεμήσει τὸ ὅλον. 3. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμε-
 νον πᾶν ὑπὸ τινος κινεῖται, ἀνάγκη καὶ τὸ κινούμενον
 πᾶν ἐν τόπῳ κινεῖσθαι ὑπ' ἄλλου. Καὶ τὸ κινοῦν
 τοίνυν, ὑφ' ἐτέρου, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται, καὶ πάλιν
 τοῦτο ὑφ' ἐτέρου. Οὐ δὴ εἰς ἄπειρον πρόεισιν,
 ἀλλὰ στήσεται πού, καὶ ἔσται τι, ὃ πρῶτως αἴτιον
 ἔσται τοῦ κινεῖσθαι. 4. Εἰ γὰρ μὴ, ἀλλ' εἰς ἄπειρον
 πρόεισιν. Ἐστω τὸ μὲν α ὑπὸ τοῦ β κινούμενον, τὸ
 δὲ β ὑπὸ τοῦ γ, τὸ δὲ γ ὑπὸ τοῦ δ· καὶ τοῦτον δὴ
 τὸν τρόπον εἰς ἄπειρον προβαινέτω. Ἐπεὶ οὖν ἅμα τὸ
 κινοῦν, καὶ αὐτὸ κινεῖται, δηλὸν ὡς ἅμα κινηθήσεται
 τό, τε α καὶ τὸ β· κινουμένου γὰρ τοῦ β κινηθήσεται
 καὶ τὸ α· καὶ τοῦ β δὴ κινουμένου, τὸ γ· καὶ τοῦ γ,
 τὸ δ. Ἐστὶν τοίνυν ἅμα ἢ τε τοῦ α κίνησις, καὶ τοῦ
 β, καὶ τοῦ γ, καὶ τῶν λοιπῶν ἐκάστων. Καὶ λαβεῖν
 τοίνυν αὐτῶν ἐκάστον δυνησόμεθα· καὶ γὰρ εἰ ἐκά-
 στον ὑφ' ἐκάστου κινεῖται, οὐθὲν ἥττον μία τῶ ἀρι-
 θμῷ ἢ ἐκάστου κίνησις, καὶ οὐκ ἄπειρος τοῖς ἐσχά-
 τοις· ἐπειδὴ περὶ τὸ κινούμενον πᾶν, ἐκ τινος εἰς τι
 κινεῖται. 5. Ἡ γὰρ ἀριθμῷ συμβαίνει τὴν αὐτὴν κίνη-
 σιν εἶναι, ἢ γένει, ἢ εἶδει. Ἀριθμῷ μὲν οὖν λέγω τὴν
 αὐτὴν κίνησιν τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ τῷ ἀρι-
 θμῷ, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τῷ ἀριθμῷ γινομένην· οἷον
 ἐκ τοῦδε τοῦ λευκοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ ἀριθμῷ, εἰς τόδε
 τὸ μέλαν κατὰ τόνδε τὸν χρόνον, ἓνα ὄντα τῷ ἀρι-
 θμῷ· εἰ γὰρ κατ' ἄλλον, οὐκ ἔτι μία ἔσται τῷ ἀρι-
 θμῷ, ἀλλὰ τῷ εἶδει. Γένει δ' ἡ αὐτὴ κίνησις, ἢ ἐν
 τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ τῆς οὐσίας ἢ τοῦ γένους· εἶδει δὲ,
 ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῷ εἶδει εἰς ταὐτὸ τῷ εἶδει· οἷον ἐκ

τοῦ λευκοῦ εἰς τὸ μέλαν, ἢ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὸ κα-
κόν. Ταῦτα δ' εἴρηται καὶ ἐν τοῖς πρότερον. 6. Εἰ-
λήφθω τοίνυν ἡ τοῦ α κίνησις, καὶ ἔστω ἐφ' οὗ τὸ ε,
καὶ ἡ τοῦ β ἐφ' οὗ τὸ ζ, καὶ ἡ τοῦ γ δ ἐφ' οὗ τὸ η θ,
καὶ ὁ χρόνος ἐν ᾧ κινεῖται τὸ α, ὁ κ· ὠρισμένης δὴ
τῆς κινήσεως τοῦ α, ὠρισμένος ἔσται καὶ ὁ χρόνος,
καὶ οὐκ ἄπειρος ὁ κ, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐκινεῖτο
τὸ α, καὶ τὸ β, καὶ τῶν λοιπῶν ἕαστον. Συμβαίνει
τοίνυν τὴν κίνησιν τὴν ε ζ η θ, ἄπειρον οὖσαν, ἐν
ὠρισμένῳ χρόνῳ κινεῖσθαι τῷ κ· ἐν ᾧ γὰρ τὸ α ἐκι-
νεῖτο, καὶ τὰ τῷ α ἐφεξῆς ἅπαντα ἐκινεῖτο, ἄπειρα
ὄντα. Ὡςτ' ἐν τῷ αὐτῷ κινεῖται. Καὶ γὰρ ἤτοι ἴση ἢ
κίνησις ἔσται ἡ τοῦ α τῇ τοῦ β, [καὶ τῶν ἄλλων,] ἢ
μεῖζον. Διαφέρει δ' οὐδέν· πάντως γὰρ τὴν ἄπειρον
κίνησιν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ συμβαίνει κινεῖσθαι.
Τοῦτο δ' ἀδύνατον. 7. Οὕτω μὲν οὖν δόξειεν ἂν
δείκνυσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς· οὐ μὴν δείκνυται γε, διὰ τὸ
μηδὲν ἄτοπον συμβαίνειν· ἐνδέχεται γὰρ ἐν πεπερα-
σμένῳ χρόνῳ κίνησιν ἄπειρον εἶναι, μὴ τὴν αὐτὴν δέ,
ἀλλ' ἑτέραν καὶ ἑτέραν πολλῶν κινουμένων καὶ ἀπεί-
ρων. Ὅπερ συμβαίνει καὶ τοῖς νῦν. 8. Ἄλλ' εἰ τὸ
κινούμενον πρῶτως κατὰ τόπον καὶ σωματικὴν κίνη-
σιν, ἀνάγκη ἄπτεσθαι ἢ συνεχές εἶναι τῷ κινοῦντι,
καθ' ἃπερ ὀρῶμεν ἐπὶ πάντων τοῦτο συμβαῖνον· ἔσται
γὰρ ἐξ ἀπάντων ἐν τὸ πᾶν ἢ συνεχές. Τοῦτο δὲ ἐνδε-
χόμενον εἰλήφθω, καὶ ἔστω, τὸ μὲν μέγεθος ἢ τὸ συν-
εχές, ἐφ' οὗ τὸ α β γ δ· ἢ δὲ τούτου κίνησις, ἢ ε ζ
η θ. Διαφέρει δ' οὐδέν, ἢ πεπερασμένον, ἢ ἄπειρον·
ὁμοίως γὰρ ἐν πεπερασμένῳ τῷ κ κινήθησεται ἢ ἄπει-
ρον ἢ πεπερασμένον. Τούτων δ' ἑκάτερον, τῶν ἀδυ-

νάτων. 9. Φανερόν οὖν ὅτι στήσεται ποτε, καὶ οὐδὲν εἰς ἄπειρον πρόεισι τὸ ἀεὶ ὑφ' ἑτέρου, ἀλλ' ἔσται τι πρῶτον κινήθησεται· μηθέν δὲ διαφερέτω τὸ ὑποτεθέντος τινὸς τοῦτο δείκνυσθαι· τοῦ γὰρ ἐνδεχομένου τεθέντος, οὐδὲν ἄτοπον ἔδει συμβαίνειν.

CAPUT II.

Τὸ δὲ πρῶτον κινεῖν, μὴ ὥς τὸ οὐ ἔνεκεν, ἀλλ' ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἅμα ἐστὶ τῷ κινουμένῳ ἅμα δὲ λέγω, διότι οὐθέν αὐτῶν μεταξύ ἐστι. Τοῦτο γὰρ κοινὸν ἐπὶ παντὶ κινουμένου καὶ κινουντός ἐστιν. 2. Ἐπεὶ δὲ τρεῖς εἰσι κινήσεις, ἥ τε κατὰ τόπον, καὶ κατὰ τὸ ποιὸν, καὶ κατὰ τὸ ποσόν, ἀνάγκη καὶ τὰ κινούμενα τρία. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τόπον, φορὰ· ἡ δὲ κατὰ τὸ ποιόν, ἀλλοιώσεις· ἡ δὲ κατὰ τὸ ποσόν, αὐξήσεις καὶ φθίσεις. Πρῶτον μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς φορᾶς εἰπώμεν· αὐτὴ γὰρ πρώτη τῶν κινήσεων ἐστίν. Ἀπαιτῶν δὴ τὸ φερόμενον, ἢ ὑφ' αὐτοῦ κινεῖται, ἢ ὑπ' ἄλλου. Ὅσα μὲν οὖν αὐτὰ ὑφ' αὐτῶν κινεῖται, φανερόν ἐστι τούτοις, ὅτι ἅμα τὸ κινούμενον καὶ τὸ κινεῖν ἐστίν· ἐνυπάρχει γὰρ αὐτοῖς τὸ πρῶτον κινεῖν· ὥστ' οὐδεὶς ἐστὶν ἀνὰ μεταξύ. Ὅσα δ' ὑπ' ἄλλου κινεῖται, τετραχῶς ἀνάγκη γίνεσθαι. Τέτταρα γὰρ εἶδη τῆς ὑπ' ἄλλου φορᾶς, ἔλξεις, ὥσεις, ὄχησις, δίνησις· ἅπασαι γὰρ αἱ κατὰ τόπον κινήσεις ἀνάγονται εἰς ταύτας· ἡ μὲν γὰρ ἔπωσις ὥσις τίς ἐστιν, ὅταν τὸ ἀπ' αὐτοῦ κινεῖν ἐπακολουθοῦν ὥθῃ. Ἡ δ' ἄπωσις, ὅταν μὴ ἐπακολουθῇ κινήσαν. Ἡ δὲ ῥίψις, ὅταν σφοδρότερα ποιήσῃ τὴν ἀπ' αὐτοῦ κίνησιν τῆς κατὰ φύσιν φορᾶς, καὶ μέχρι τοσούτου φέρηται, ἕως ἂν κρατῇ ἡ κίνησις. Πάλιν ἡ δίωσις καὶ σύνωσις ἄπωσις καὶ ἔλξεις εἰσὶν· ἡ

μὲν γὰρ δίωσις ἄπωσις· ἡ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ, ἡ ἀπ' ἄλ-
 λου ἐστὶν ἡ ἄπωσις. Ἡ δὲ σύνωσις ἔλξις· καὶ γὰρ
 πρὸς αὐτὸ καὶ πρὸς ἄλλο ἡ ἔλξις. Ὡστε καὶ ὅσα τού-
 των εἶδη, οἷον σπάθης καὶ κέρκισις· ἡ μὲν γὰρ,
 σύνωσις· ἡ δὲ, δίωσις· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι συγ-
 κρίσεις, καὶ διακρίσεις· ἅπασαι γὰρ ἔσονται διώσεις
 ἢ συνώσεις· πλὴν ὅσαι ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ εἰσιν.
 Ἀμα δὲ φανερόν, ὅτι οὐδὲ ἐστὶν ἄλλο τι γένος κινήσε-
 ως, ἢ σύγκρισις καὶ διάκρισις· ἅπασαι γὰρ διανέ-
 μονται εἰς τινὰς τῶν εἰρημένων. Ἐτι δ' ἡ μὲν εἰσπνοὴ
 ἔλξις· ἡ δ' ἐκπνοὴ ὥσις εἰσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ πτύ-
 σις, καὶ ὅσαι ἄλλαι διὰ τοῦ σώματος ἡ ἐκκριτικαὶ ἢ
 ληπτικαὶ κινήσεις. Αἱ μὲν γὰρ, ἔλξεις· αἱ δὲ, ἀπώ-
 σεις. Δεῖ δὲ καὶ τὰς ἄλλας τὰς κατὰ τόπον ἀνάγειν·
 ἅπασαι γὰρ πίπτουσιν εἰς τέσσαρας ταύτας. Τούτων
 δὲ πάλιν ἡ ὄχησις καὶ ἡ δίνησις εἰς ἔλξιν καὶ ὥσιν· ἡ
 μὲν γὰρ ὄχησις κατὰ τούτων τινὰ τῶν τριῶν τρόπων
 ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ὀχοῦμενον κινεῖται κατὰ συμβεβη-
 κός, ὅτι ἐν κινουμένῳ ἐστὶν, ἢ ἐπὶ κινουμένου τινός·
 τὸ δ' ὠθοῦν ὀχεῖ, [αἱ. τὸ δ' ὀχοῦν κινεῖται] ἢ ἐλκό-
 μενον, ἢ ὠθούμενον, ἢ δινούμενον. Ὡστε κοινή ἐστὶν
 ἁπασῶν τῶν τριῶν ἡ ὄχησις. Ἡ δὲ δίνησις σύγκειται
 ἐξ ἔλξεώς τε καὶ ὥσεως. Ἀνάγκη γὰρ τὸ δινοῦν, τὸ
 μὲν ἔλκειν, τὸ δ' ὠθεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀφ' αὐτοῦ, τὸ
 δὲ πρὸς αὐτὸν ἄγει. Ὡστ' εἰ τὸ ὠθοῦν καὶ τὸ ἔλκον
 ἅμα τῷ ὠθουμένῳ καὶ τῷ ἐλκομένῳ, φανερόν ὅτι τοῦ
 κατὰ τόπον κινουμένου καὶ κινουίντος οὐδέν ἐστι με-
 ταξύ. Ἀλλὰ μὲν τοῦτο δῆλον καὶ ἐκ τῶν ὀρισμῶν.
 Ὡσις μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ ἐφ' αὐτοῦ, ἡ ἀπ' ἄλλου πρὸς
 ἄλλο κίνησις· ἔλξις δὲ, ἡ ἀπ' ἄλλου πρὸς αὐτὸ, ἢ

πρὸς ἄλλο, ὅταν θᾶττον ἢ κίνησις ἢ τοῦ ἔλκοντος, ἢ χωρίζουσα ἀπ' ἀλλήλων τὰ συνεχῇ· οὕτω γὰρ συνεφέλκεται θάτερον. (Τάχα δὲ δόξειεν ἂν εἶναι τις ἔλξις καὶ ἄλλως· τὸ γὰρ ξύλον ἔλκει τὸ πῦρ· οὐχ οὕτω· τὸ δ', οὐθὲν διαφέρει κινουμένου τοῦ ἔλκοντος ἢ μέγοντος ἔλκειν· ὅτε μὲν γὰρ ἔλκει οὐ ἔστιν, ὅτε δὲ οὐ ἦν.) Ἀδύνατον δὲ ἢ ἀφ' αὐτοῦ πρὸς ἄλλο, ἢ ἀπ' ἄλλου πρὸς αὐτὸ κινεῖν μὴ ἀπτόμενον. Ὡστε φανερόν ὅτι τοῦ κατὰ τόπον κινουμένου καὶ κινούντος, οὐθὲν ἔστι μεταξύ. 2. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ ἀλλοιούμενου καὶ τοῦ ἀλλοιούντος. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐξ ἐπαγωγῆς· ἐν ἅπασιν γὰρ συμβαίνει ἅμα εἶναι τὸ ἔσχατον ἀλλοιοῦν καὶ τὸ [πρῶτον] ἀλλοιούμενον· [ὑπὸ τῶν εἰρημένων· ταῦτα γὰρ ἔστι πάθη τῆς ὑποκειμένης ποιότητος.] ἢ γὰρ θερμαινόμενον, ἢ γλυκαινόμενον, ἢ πυκνούμενον, ἢ ξηραίνόμενον, ἢ λευκαινόμενον, ἀλλοιοῦσθαι φαμεν, ὁμοίως τε τὸ ἄψυχον καὶ τὸ ἔμψυχον λέγοντες, καὶ πάλιν τῶν ἐμψύχων, τὰ τε μὴ αἰσθητικά τῶν μερῶν αὐτὰς τὰς αἰσθήσεις. 3. Ἀλλοιοῦνται γὰρ πῶς καὶ αἱ αἰσθήσεις· ἢ γὰρ αἰσθήσεις ἢ κατ' ἐνέργειαν, κινήσεις ἔστι διὰ τοῦ σώματος, πασχούσης τε τῆς αἰσθήσεως. Καθ' ὅσα μὲν οὖν τὸ ἄψυχον ἀλλοιοῦται, καὶ τὸ ἔμψυχον, καθ' ὅσα δὲ τὸ ἔμψυχον, οὐ κατὰ ταῦτα πάντα τὸ ἄψυχον· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται κατὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὸ μὲν λανθάνει, τὸ δ' οὐ λανθάνει πάσχον. Οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ τὸ ἔμψυχον λανθάνειν, ὅταν μὴ κατὰ τὰς αἰσθήσεις γιγνηται ἢ ἀλλοιώσις. Εἴπερ οὖν ἀλλοιοῦται τὸ ἀλλοιούμενον ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἐν ἅπασιν γε τούτοις φανερόν ὅτι ἅμα ἔστι τὸ ἔσχατον ἀλλοιοῦν, καὶ τὸ πρῶ-

τον ἀλλοιούμενον· τῷ μὲν γὰρ συνεχῆς ὁ ἀήρ, τῷ δ' αἴρι τὸ σῶμα. Πάλιν δέ, τὸ μὲν χρῶμα τῷ φωτὶ, τὸ δὲ φῶς τῇ ὄψει. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡ ἀκοή καὶ ἡ ὁσφρησις· πρῶτον γὰρ κινεῖν πρὸς τὸ κινούμενον ὁ ἀήρ. Καὶ ἐπὶ τῆς γεύσεως ὁμοίως. Ἀμα γὰρ τῇ γείσει ὁ χυμός. 4. Ὡς αὐτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν. Ὡςτ' οὐδὲν ἔσται μεταξὺ τοῦ ἀλλοιουμένου καὶ τοῦ ἀλλοιοῦντος. Οὐδὲ μὴν τοῦ αὐξαομένου τε καὶ αὐξοντος· αὐξάνει γὰρ τὸ πρῶτον αὐξὸν προσγινόμενον, ὥστε ἐν γίγνεσθαι τὸ ὅλον. Καὶ πάλιν φθίνει τὸ φθίνον ἀπογινόμενον τινὸς τῶν τοῦ φθίνοντος. Ἀνάγκη οὖν συνεχὲς εἶναι καὶ τὸ αὐξὸν καὶ τὸ φθίνον· τῶν δὲ συνεχῶν οὐδὲν μεταξύ. Φανερόν οὖν ὅτι τοῦ κινουμένου καὶ τοῦ κινουντος πρῶτου καὶ ἐσχάτου πρὸς τι κινούμενον οὐδὲν ἔστιν ἀνά μέσον.

CAPUT III.

Ὅτι δὲ τὸ ἀλλοιούμενον ἅπαν ἀλλοιοῦται ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν, καὶ ἐν τούτοις μόνοις ἀλλοιώσις λέγεται ὅσα κατ' αὐτὰ πάσχει, ἐκ τῶνδε θεωρητέον. 2. Τῶν γὰρ ἄλλων κάλλιστα ἂν τις ὑπολάβοι, ἐν τε τοῖς σχήμασι, καὶ ἐν ταῖς μορφαῖς, καὶ ἐν ταῖς ἔξεσι, καὶ ταῖς τούτων λήψεσι καὶ ἀποβολαῖς, ἀλλοίωσιν ὑπάρχειν· ἐν οὐδετέροις δὲ ἔστι· τὸ μὲν γὰρ σχηματιζόμενον ὅταν ἐπιτελεσθῇ, οὐ λέγομεν ἐκείνο ἐξ οὗ ἔστιν· οἶον, τὸν ἀνδριάντα χαλκόν, ἢ τὴν πυραμίδα κηρὸν, ἢ τὴν κλίνην ξύλον· ἀλλὰ παρωνυμιάζοντες, τὸ μὲν χαλκοῦν, τὸ δὲ κήρινον, τὸ δὲ ξύλινον· τὸ δὲ πεπονθὸς καὶ ἡλλοιωμένον προσαγορεύομεν. Ξηρὸν γὰρ, καὶ ὑγρὸν, καὶ σκληρὸν, καὶ θερμὸν τὸν χαλκὸν λέγομεν

καὶ τὸν κηρὸν· καὶ οὐ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑ-
 γρὸν καὶ τὸ θερμὸν χαλκὸν λέγομεν, ὁμωνύμως τῷ
 πάθει προσαγορεύοντες τὴν ὕλην. Ὡςτ' εἰ κατὰ μὲν
 τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν οὐ λέγεται τὸ γεγονὸς ἐν
 ᾧ ἐστὶ τὸ σχῆμα, κατὰ δὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀλλοιώ-
 σεις λέγεται, φανερόν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν αἱ γενέσεις αὗται
 ἀλλοιώσεις. 3. Ἔτι δὲ καὶ εἰπεῖν οὕτως ἄτοπον ἂν
 δόξειεν, ἢ ἀλλοιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ τὴν οἰκίαν,
 ἢ ἄλλο ὅτιοῦν τῶν γεγεννημένων, ἀλλὰ γενέσθαι μὲν,
 ἴσως ἕκαστον ἀναγκαῖον, ἀλλοιουμένου τινός. Οἷον
 τῆς ὕλης πυκνουμένης, ἢ μανουμένης, ἢ θερμαινομέ-
 νης, ἢ ψυχόμενης. Οὐ μέντοι τὰ γινόμενα ἀλλοιοῦ-
 ται, οὐδ' ἡ γένεσις αὐτῶν ἀλλοιώσις ἐστίν. 4. Ἀλλὰ
 μὴν οὔτε αἱ ἔξεις, οὔτε αἱ τοῦ σώματος ἀρεταί. Αἱ
 μὲν γὰρ ἀρεταί, αἱ δὲ κακίαι, τῶν ἔξεων. Οὐκ ἔστι δε
 οὔτε ἡ ἀρετὴ, οὔτε ἡ κακία ἀλλοιώσεις, ἀλλ' ἡ μὲν ἀρε-
 τὴ τελειώσις τις ἐστίν· ὅταν [γὰρ] λάβῃ τὴν ἑαυτοῦ
 ἀρετὴν, τότε λέγεται τέλειον ἕκαστον· τότε γάρ ἐστι
 μάλιστα τὸ κατὰ φύσιν· ὥσπερ κύκλος τέλειος, ὅταν
 μάλιστα γένηται κύκλος βέλτιστος. Ἡ δὲ κακία, φθο-
 ρὰ τούτου καὶ ἑκστασις. Ὡςπερ οὖν οὔτε τὸ τῆς οἰ-
 κίας τελειῶμα λέγομεν ἀλλοίωσιν· (ἄτοπον γὰρ εἰ ὁ
 θρίγγος καὶ ὁ κέραμος ἀλλοίωσις, ἢ εἰ θριγγομένη
 καὶ κεραμουμένη ἀλλοιοῦται, ἀλλὰ μὴ τελειοῦται ἡ
 οἰκία·) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν καὶ
 τῶν κακιῶν, καὶ τῶν ἐχόντων ἢ λαμβανόντων· αἱ μὲν
 γὰρ τελειώσεις, αἱ δὲ ἑκστάσεις εἰσὶν· ὥστε οὐκ ἀλ-
 λοιώσεις. Ἔτι δὲ καὶ φαμεν ἀπάσας εἶναι τὰς ἀρετὰς
 ἐν τῷ πρὸς τι πῶς ἔχειν· τὰς μὲν γὰρ τοῦ σώματος,
 οἷον ὑγίειαν καὶ εὐεξίαν, ἐν κρᾶσει καὶ συμμετρίᾳ

θερμῶν καὶ ψυχρῶν τίθεμεν, ἥ αὐτὰ πρὸς αὐτὰ τῶν ἐντὸς, ἥ πρὸς τὸ περιέχον. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἰσχὺν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ κακίας. Ἐκάστη γὰρ ἐστὶ τῷ πρὸς τι πῶς ἔχειν, καὶ περὶ τὰ οἰκεῖα πάθη εὖ ἢ κακῶς διατίθῃσι τὸ ἔχον· οἰκεῖα δ', ὅφ' ὦν γίγνεσθαι καὶ φθίρεισθαι πέφυκεν. Ἐπεὶ οὖν τὰ πρὸς τι οὔτε αὐτὰ ἐστὶν ἀλλοιώσεις, οὔτε αὐτῶν ἐστὶν ἀλλοιώσεις, οὔτε γένεσις, οὔθ' ὅλως οὐδὲ μεταβολὴ οὐδεμία, φανερόν ὅτι οὔθ' αἱ ἔξεις, οὔθ' αἱ τῶν ἔξεων ἀποβολαὶ καὶ λήψεις, ἀλλοιώσεις εἰσὶν, ἀλλὰ γίγνεσθαι μὲν ἴσως αὐταὶ καὶ φθίρεισθαι ἀλλοιουμένων τινῶν ἀνάγκη, καθάπερ καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν μορφὴν, οἷον θερμῶν καὶ ψυχρῶν, ἢ ξηρῶν καὶ ὑγρῶν, ἢ ἐν οἷς τυγχάνουσιν οὖσαι πρῶτοις· περὶ ταῦτα γὰρ ἑκάστη λέγεται κακία καὶ ἀρετὴ, ὅφ' ὦν ἀλλοιοῦσθαι πέφυκε τὸ ἔχον· ἢ μὲν γὰρ ἀρετὴ ποιεῖ ἀπαθές, ἢ ὥς δεῖ παθητικόν· ἢ δὲ κακία παθητικὸν μὲν ἐναντίως καὶ ἀπαθές. 5. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἔξεων. Ἀπασαι γὰρ καὶ αὗται τῷ πρὸς τι πῶς ἔχειν, καὶ αἱ μὲν ἀρεταὶ τελειώσεις· αἱ δὲ κακαὶ ἐκστάσεις. ἔτι δὲ, ἢ μὲν ἀρετὴ εὖ διατίθῃσι πρὸς τὰ οἰκεῖα πάθη· ἢ δὲ κακία κακῶς. Ὡςτ' οὐδ' αὗται ἔσσονται ἀλλοιώσεις· οὐδὲ δὴ καὶ ἀποβολαὶ καὶ αἱ λήψεις αὐτῶν. 6. Γίνεσθαι δ' αὐτὰς ἀναγκαῖον ἀλλοιουμένου τοῦ αἰσθητικοῦ μέρους· ἀλλοιωθήσεται δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν· ἅπαντα γὰρ ἢ ἡθικὴ ἀρετὴ, περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικὰς· αὗται δὲ ἢ ἐν τῷ πράττειν, ἢ ἐν τῷ μεμνησθαι, ἢ ἐν τῷ ἐπιζέειν. Αἱ μὲν οὖν ἐν τῇ πράξει, κατὰ τὴν αἰσθησὶν εἰσιν, ὥςθ' ἐπὶ αἰσθητοῦ τινος κινεῖσθαι· αἱ δ' ἐν τῇ μνήμῃ καὶ

τῇ ἐλπίδι, ἀπὸ ταύτης εἰσὶν· ἢ γὰρ οἷα ἔπαθον μεμνημένοι ἡδονται, ἢ ἐλπίζοντες οἷα μένουσιν. "Ωςτ' ἀνάγκη πᾶσαν τὴν τοιαύτην ἡδονὴν, ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν γίγνεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἡδονῆς καὶ λύπης ἐγγίγνεται, καὶ ἡ κακία, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐγγίγνεται· (περὶ ταύτας γὰρ εἰσιν·) αἱ δὲ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι ἀλλοιωσεις τοῦ αἰσθητικοῦ· φανερόν ὅτι ἀλλοιουμένου τινός, ἀνάγκη καὶ ταύτας ἀποβάλλειν, καὶ λαμβάνειν. ἔτι, ἢ μὲν γενέσεις αὐτῶν μετ' ἀλλοιώσεως, αὕτη δ' οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις. 7. Ἀλλὰ μὲν οὐδὲ τῷ διανοητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς ἡ ἀλλοίωσις. Τὸ γὰρ ἐπιστήμον μάλιστα τῶν πρὸς τι λέγεται. Τοῦτο δὲ δῆλον· κατ' οὐδεμίαν γὰρ δύναμιν κινήθεισιν ἐγγίγνεται τὸ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ὑπάρξαντος τινός· ἐκ γὰρ τῆς κατὰ μέρους ἐμπειρίας τὴν καθόλου λαμβάνομεν ἐπιστήμην. Οὐδὲ δὴ ἡ ἐνέργεια γενέσεις, εἰ μὴ τις καὶ τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ τὴν ἀφὴν γενέσεις φησί· τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐνέργεια. Πάλιν δὲ τῆς χρήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας οὐκ ἔστι γενέσεις, εἰ μὴ τις καὶ τῆς ἀναβλέψεως, καὶ τῆς ἀφῆς οἴεται γενέσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὁμοιον τούτοις. Ἡ δὲ ἐξ ἀρχῆς λήψις τῆς ἐπιστήμης, γενέσεις μὲν οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἀλλοίωσις· τὸ γὰρ ἡρεμῆσαι καὶ στήναι τὴν διάνοιαν, ἐπίστασθαι καὶ φρονεῖν λεγόμεθα. Εἰς δὲ τὸ ἡρεμεῖν, οὐκ ἔστι γενέσεις· ὅλως γὰρ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς, καθάπερ εἴρηται πρότερον. ἔτι δὲ, ὥςπερ ὅταν ἐκ τοῦ μεθύειν, ἢ καθεύδειν, ἢ νοσεῖν εἰς τὰ ἐναντία μεταστῇ τις, οὐ φάμεν ἐπιστήμονα γεγονέναι πάλιν· καίτοι ἀδύνατος ἡ τῇ ἐπιστήμῃ χρῆσθαι πρότερον· οὕτω οὐδ' ὅταν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνῃ τὴν ἑξιν· τῷ γὰρ καθίστασθαι τὴν

ψυχὴν ἐκ τῆς ἡθικῆς ἀρετῆς, φρόνημόν τι γίνεται καὶ ἐπιστήμον. Διὸ καὶ τὰ παῖδια οὕτε μαθητὴν δύναται, οὕτε κατὰ τὰς αἰσθήσεις ὁμοίως κρίνειν τοῖς πρεσβυτέροις· πολλὴ γὰρ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ κίνησις. Καθίσταται δὲ καὶ παύεται τῆς ταραχῆς, τότε μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τότε δ' ὑπ' ἄλλων· ἐν ἀμφοτέροις δὲ ἀλλοιουμένων τινῶν τῶν ἐν σώματι, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἐγέρσεως, καὶ τῆς ἐνεργείας, ὅταν νήφων γένηται καὶ ἐγερθῇ. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ ἀλλοιοῦσθαι καὶ ἀλλοίωσις, ἐν τε τοῖς αἰσθητοῖς γίνεται, καὶ [ἡ] ἐν τῷ αἰσθητικῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς· ἐν ἄλλῳ δὲ οὐδενί, πλην κατὰ συμβεβηκός.

CAPUT IV.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, πότερον ἔσται κίνησις πᾶσα πάσῃ συμβλητῇ, ἢ οὐ. Εἰ δὲ ἔστι πᾶσα συμβλητῇ, καὶ ὁμοταχὲς τὸ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἴσον κινούμενον, ἔσται περιφερὲς τις ἴση εὐθ' ἰα, καὶ μείζων δη καὶ ἐλάττων. Ἔτι, ἀλλοίωσις καὶ φορὰ τις ἴση, ὅταν ἐν ἴσῳ χρόνῳ, τὸ μὲν ἀλλοιωθῇ, τὸ δ' ἐνεχθῇ. Ἔσται ἄρα ἴσον τὸ πάθος μήκει· ἀλλ' ἀδύνατον. Ἀλλ' ἄρα ὅταν ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἴσον κινήθῃ, τότε ἰσοταχὲς· ἴσον δὲ οὐκ ἔστι πάθος μήκει. Ὡστε οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις φορᾷ ἴση, οὐδὲ ἐλάττων. Ὡστε οὐ πᾶσα συμβλητῇ. 2. Ἐπὶ δὲ τοῦ κύκλου καὶ τῆς εὐθείας πῶς συμβήσεται; ἄτοπόν τε γὰρ, εἰ μὴ ἔσται κύκλω, ὁμοίως τοῦτο κινεῖσθαι, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς εὐθείας· ἀλλὰ εὐθύς ἀνάγκη ἢ θᾶττον, ἢ βραδύτερον, ὥσπερ εἰ, τὸ μὲν κάταντες, τὸ δ' ἄναντες. 3. Ἔτι οὐδὲν διαφέρει [οὐδ' ἐν] τῷ λόγῳ, εἴ τις φήσεται, ἀνάγκη εἶναι, θᾶττον εὐθύς ἢ βραδύτερον κινεῖσθαι· ἔσται γὰρ μείζων καὶ ἐλάττων

ἡ περιφερῆς τῆς εὐθείας, ὥστε καὶ ἴση· εἰ γὰρ ἐν τῷ α χρόνῳ, τὸ μὲν τὴν β διήλθε, τὸ δὲ τὴν γ, μείζων ἂν εἴη ἢ β τῆς γ· οὕτω γὰρ τὸ θᾶττον ἐλέγετο. Οὐκοῦν καὶ εἰ ἐν ἐλάττω ἴσον, θᾶττον· ὥστ' ἔσται τι μέρος τοῦ α, ἐν ᾧ τὸ β τοῦ κύκλου τὸ ἴσον διέισι, καὶ τὸ ἐν ὅλῳ τῷ α τὴν γ. 4. Ἀλλὰ μὴν, εἰ ἔστι ξυμβλητὰ συμβαίνει τὸ ἄρτι ῥηθὲν, ἴσην εὐθεῖαν εἶναι κύκλῳ ἀλλ' οὐ ξυμβλητὰ, οὐδ' ἄρα αἱ κινήσεις. Ἀλλ' ὅσο μὴ ὁμώνυμα, ἅπαντα ξυμβλητὰ. Οἷον διὰ τί οὐ ξυμβλητὸν, πότερον ὀξύτερον τὸ γραφεῖον, ἢ ὁ οἶνος, ἢ ἡ νῆτις· ὅτι γὰρ ὁμώνυμα, οὐ ξυμβλητὰ, ἀλλ' ἡ νῆτις τῇ παρανήτῃ ξυμβλητὸν, ὅτι τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ ὀξὺ ἐπ' ἀμφοῖν. Ἀρ' οὖν οὐ ταῦτόν τὸ ταχὺ ἐνταῦθα, καὶ κεῖ; πολὺ δὲ τι ἥτιον ἐν ἀλλοιώσει καὶ φορᾷ. 5. Ἡ πρῶτον μὲν τοῦτο οὐκ ἀληθές, ὥς εἰ μὴ ὁμώνυμα ξυμβλητὰ; τὸ γὰρ πολὺ τὸ αὐτὸ σημαίνει ἐν ὕδατι καὶ ἀέρι, καὶ οὐ συμβλητὰ. Εἰ δὲ μὴ, τό γε διπλάσιον τὸ αὐτό· δύο γὰρ πρὸς ἓν, καὶ οὐ συμβλητὰ. 6. Ἡ καὶ ἐπὶ τούτων ὁ αὐτὸς λόγος; καὶ γὰρ τὸ πολὺ ὁμώνυμον. Ἀλλ' ἐνίων καὶ ὁμώνυμοι οἱ λόγοι· οἷον εἰ λέγοι τις, ὅτι τὸ πολὺ τὸ τοσοῦτον, καὶ ἔτι ἄλλο τὸ τοσοῦτον, καὶ τὸ ἴσον ὁμώνυμον, καὶ τὸ ἐν δὲ, εἰ ἔτυχεν, εὐθύς ὁμώνυμον. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὰ δύο. 7. Ἐπεὶ διὰ τί τὰ μὲν συμβλητὰ, τὰ δὲ οὐ; εἴπερ ἦν μία φύσις. Ἡ ὅτι ἐν ἄλλῳ πρώτῳ δεκτικῷ; ὁ μὲν οὖν ἵππος καὶ ὁ κύων ξυμβλητὰ, πότερον λευκότερον· ἐν ᾧ γὰρ πρώτῳ, τὸ αὐτό, ἢ ἐπιφάνεια· καὶ κατὰ μέγεθος ὡσαύτως. Ἐδώρ δὲ καὶ φωνή οὐ· ἐν ἄλλῳ γάρ. 8. Ἡ δῆλον ὅτι ἔσται οὕτω γε πάντα ἐν ποιεῖν, ἐν ἄλλῳ δὲ ἕκαστον φάσκειν εἶναι, καὶ ἔσται ταῦτόν ἴσον,

καὶ γλυκὺν, καὶ λευκόν, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ. 9. Καὶ ἔτι δε-
 πικόν οὐ τὸ τυχόν ἐστίν, ἀλλ' ἐν ἐνὸς τὸ πρῶτον. Ἀλλ'
 ἔρα οὐ μόνον δεῖ τὰ συμβλητὰ μὴ ὁμώνυμα εἶναι·
 ἀλλὰ καὶ μὴ ἔχειν διαφορὰν, μήτε ὁ, μήτ' ἐν ᾧ· λέγω
 δὲ, οἷον χρώμα ἔχει διαφορὰν ἢ διαίρεισιν· τοιγαροῦν
 οὐ συμβλητὸν κατὰ τοῦτο· οἷον πότερον κεχρωμά-
 τισται μᾶλλον μὴ κατὰ τι χρώμα, ἀλλ' ἢ χρώμα· ἀλ-
 λά κατὰ τὸ λευκόν. Οὕτω καὶ περὶ κίνησιν ὁμοταχῆς
 τὸ ἐν ἴσῳ χρόνῳ κινήθην ἴσον τοσονδί. 10. Εἰ δὴ
 τοῦ μήκους ἐν τῷδὲ, τὸ μὲν ἡλλοιώθη, τὸ δὲ ἡνέχθη·
 ἴση ἄρα αὕτη ἢ ἁλλοιώσεις καὶ ὁμοταχῆς τῇ φορᾷ;
 ἀλλ' ἄτοπον. Αἴτιον δὲ, ὅτι ἡ κίνησις ἔχει εἶδη. Ὡς-
 τε εἰ τὰ ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἐνεχθέντα ἴσον μήκος, ἴσο-
 ταχῇ ἔσται, ἴση ἢ εὐθεία καὶ ἢ περιφερής. Πότερον
 οὖν αἴτιον, ὅτι ἡ φορὰ γένος, ἢ ὅτι ἡ γραμμὴ γένος;
 ὁ μὲν γὰρ χρόνος ὁ αὐτὸς ἀεὶ ἄτομος τῷ εἶδει, ἢ καὶ
 ἅμα ἐκεῖνα εἶδει διαφέρει; καὶ γὰρ ἡ φορὰ εἶδη ἔχει,
 ἂν ἐκεῖνο ἔχη εἶδη, ἐφ' οὗ κινεῖται. Ἔτι δὲ ἂν δι' αὐ-
 οἷον, εἰ πόδες, βάδισις· εἰ πτέρυγες, πτήσις; ἢ οὐ,
 ἀλλὰ τοῖς σχήμασιν ἢ φορὰ ἄλλη; ὥστε τὰ ἐν ἴσῳ
 χρόνῳ τὸ αὐτὸ μέγεθος κινούμενα ἰσοταχῇ· τὸ αὐτὸ
 δὲ διάφορον εἶδει, καὶ κίνησις ἀδιάφορον εἶδει. 11.
 Ὡστε τοῦτο σκεπτέον, τίς διαφορὰ κινήσεως. Καὶ
 σημαίνει γε ὁ λόγος οὗτος, ὅτι τὸ γένος οὐχ ἐν τι, ἀλ-
 λά παρὰ τοῦτο λανθάνει πολλά. Εἰσὶ τε τῶν ὁμωνυ-
 μῶν, αἱ μὲν πολὺ ἀπέχουσαι, αἱ δὲ τινὰ ὁμοιότητα
 ἔχουσαι, αἱ δὲ ἐγγύς, ἢ γένει, ἢ ἀναλογίᾳ. Διὸ οὐ
 δοκοῦσιν ὁμωνυμῆαι εἶναι, οὔσαι. Πότε οὖν ἕτερον
 τὸ εἶδος; ἔαν ταὐτὸ ἐν ἄλλῳ, ἢ ἂν ἄλλο ἐν ἄλλῳ; καὶ
 τίς ὁρος, ἢ τῷ κρινοῦμεν, ὅτι ταὐτὸ τὸ λευκόν, καὶ

τὸ γλυκὺ, ἢ ἄλλο· ἢ ὅτι ἐν ἄλλῳ φαίνεται ἕτερον; ἢ ὅτι ὅλως οὐ ταυτό. 12. Περὶ δὲ ἀλλοιωσεως πῶς ἐστιν ἰσοταχῆς ἑτέρα ἑτέρα; εἰ δὴ ἐστὶ τὸ ὑγιαίνειν ἀλλοιοῦσθαι. Ἔστι δὲ, τὸν μὲν ταχὺ, τὸν δὲ βραδέως ἰαθῆναι, καὶ ἅμα τινάς. Ὡστε ἐστὶν ἀλλοιώσεις ἰσοταχῆς· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ ἡλλοιώθη. Ἀλλὰ τί ἡλλοιώθη; τὸ γὰρ ἴσον οὐκ ἔνταῦθα λεγόμενον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ ποσῷ ἰσότης, ἐνταῦθα ὁμοιότης. Ἀλλ' ἔστω τὸ αὐτὸ μεταβάλλον ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἰσοταχῆς. Πότερον οὖν ἐν ᾧ τὸ πάθος, ἢ τὸ πάθος δι᾽ συμβάλλειν; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅτι ἡ ὑγίεια ἡ αὐτὴ, ἐστὶ λαβεῖν, ἢ [ὅτι] οὐτε μᾶλλον, οὐτε ἥτιον, ἀλλ' ὁμοίως ὑπάρχει. Ἐὰν δὲ τὸ πάθος ἄλλο ἢ, οἷον ἀλλοιοῦνται τὸ λευκαινόμενον, καὶ τὸ ὑγιαζόμενον, τούτοις οὐδὲν τὸ αὐτὸ, οὐδ' ἴσον, οὐδ' ὅμοιον, ἢ [ἤδη] ταῦτα εἶδη ποιεῖ ἀλλοιωσεως, καὶ οὐκ ἐστὶ μία, ὥσπερ οὐδὲ φορὰ. Ὡστε ληπτέον, πόσα εἶδη ἀλλοιωσεως, καὶ πόσα φορᾶς. Εἰ μὲν οὖν τὰ κινούμενα εἶδει διαφέρει ὧν εἰσιν αἱ κινήσεις κατ' αὐτὰ, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, καὶ αἱ κινήσεις εἶδει διοίσουσιν· εἰ δὲ γένει, γένει· εἰ δὲ ἀριθμῷ, ἀριθμῷ. 13. Ἀλλὰ δὴ πότερον εἰς τὸ πάθος δεῖ βλέπειν, ἢ τὸ αὐτὸ ἢ ὅμοιον· εἰ ἰσοταχεῖς αἱ ἀλλοιώσεις, ἢ εἰς τὸ ἀλλοιούμενον· (οἷον εἰ, τοῦ μὲν τοιονδὶ λελεύκωνται, τοῦ δὲ τοσονδὶ, ἢ εἰς ἄμφω; καὶ ἡ αὐτὴ μὲν, ἢ ἄλλη τῷ πάθει, εἰ τὸ αὐτὸ, ἢ ἄλλο· ἴση δὲ ἢ ἄνισος, εἰ ἐκεῖνο ἴσον ἢ ἄνισον. 14. Καὶ ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς τὸ αὐτὸ σκεπτέον, πῶς ἰσοταχῆς ἡ γένεσις, εἰ ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὸ αὐτὸ καὶ ἄτομον, οἷον ἄνθρωπος ἀλλὰ μὴ ζῶον· θάπτων δὲ, εἰ ἐν ἴσῳ ἕτερον· ἐν γὰρ ἔχονέν τινα δύο, ἐν οἷς ἡ ἑτε-

ρότης, ὥς ἡ ἀνομοιότης. Καὶ εἰ ἔστιν ἀριθμὸς ἡ οὐ-
σία, πλείων ἢ ἐλάττων ἀριθμὸς ὁμοιοειδής· ἀλλ' ἀνώ-
νυμον τὸ κοινόν, καὶ τὸ ἐκάτερον· [ποῖον· τὸ μὲν
ποῖον,] ὥσπερ τὸ πλεῖον πάθος, ἢ τὸ ὑπερέχον, μᾶλλον
τὸ δὲ ποσόν, μέizon.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ τὸ κινοῦν κινεῖ τι [ἀεὶ,] καὶ ἐν τινι, καὶ
μέχρι του· (λέγω δὲ, τὸ μὲν ἐν τινι, ὅτι ἐν χρόνῳ· τὸ
δὲ μέχρι του, ὅτι ποσόν τι μήκος· ἀεὶ γὰρ ἅμα κινεῖ
καὶ κεκίνηκεν. Ὡστε ποσόν τι ἔσται ὁ ἐκινήθη, καὶ
ἐν ποσῷ·) εἰ δὴ τὸ μὲν α τὸ κινοῦν, τὸ δὲ β τὸ κι-
νούμενον· ὅσον δὲ κεκίνηται μήκος, τὸ γ· ἐν ὅσῳ δὲ
ὁ χρόνος ἐφ' οὗ δ· ἐν δὴ τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἴση δύνα-
μις ἢ ἐφ' ᾧ α, τὸ ἡμισυ τοῦ β διπλασίαν τοῦ γ κινή-
σει. Τὴν δὲ τὸ γ, ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ δ. Οὕτως γὰρ
ἀνάλογον ἔσται. 2. Καὶ εἰ ἡ αὐτὴ δύναμις τὸ αὐτὸ
ἐν τῷδὲ τῷ χρόνῳ, τὴν τοσήνδε κινεῖ, καὶ τὴν ἡμίσειαν
ἐν τῷ ἡμίσει, καὶ ἡ ἡμίσεια ἰσχὺς τὸ ἡμισυ κινήσει ἐν
τῷ ἴσῳ χρόνῳ τὸ ἴσον· οἷον τῆς α δυνάμεως ἔστω
ἡμίσεια ἢ τὸ ε, καὶ τοῦ β τὸ ζ ἡμισυ· ὁμοίως δὴ
ἔχουσι, καὶ ἀνάλογον ἡ ἰσχὺς πρὸς τὸ βάρος. Ὡστε
τὸ ἴσον ἐν ἴσῳ χρόνῳ κινήσουσι. 3. Καὶ εἰ τὸ ε τὸ ζ
κινεῖ ἐν τῷ δ τὴν γ, οὐκ ἀνάγκη ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ τὸ
ἐφ' οὗ ε τὸ διπλάσιον τοῦ ζ κινεῖν τὴν ἡμίσειαν τῆς γ·
εἰ δὴ τὸ α τὴν τὸ β κινήσει ἐν τῷ δ, ὅσην ἢ τὸ γ, τὸ
ἡμισυ τοῦ α, τὸ ἐφ' οὗ ε τὴν τὸ β οὐ κινήσει ἐν τῷ
χρόνῳ ἐφ' ᾧ δ. Οὐδ' ἐν τινι τοῦ δ τι τῆς γ, ἢ ἀνό-
λογον πρὸς τὴν ὅλην τὴν γ, ὥς τὸ α πρὸς τὸ ε· ὅλως
γὰρ, εἰ ἔτυχεν, οὐ κινήσει οὐδέν· εἰ γὰρ ἡ ὅλη ἰσχὺς
τοσήνδε ἐκίνησεν, ἢ ἡμίσεια οὐ κινήσει, οὔτε ποσὴν,

οὔτε ἐν ὁποσῶν· εἰς γὰρ ἂν κινοίῃ τὸ πλοῖον, εἴ περ ἢ τε τῶν νεολκῶν τέμνεται ἰσχύς εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ μῆκος, ὃ πάντες ἐκίνησαν. Διὰ τοῦτο Ζήνωνος λόγος οὐκ ἀληθής, ὥς ψοφεῖ τῆς ἐγέχρο· ὁτιοῦν μέρος· οὐδὲν γὰρ κωλύει μὴ κινεῖν τὸν ἀέρι ἐν μηδενὶ χρόνῳ τοῦτον ὃν ἐκίνησεν ἐμπεσὼν ὁ ὅλο μέδιμνος· οὐδὲ δὴ τοσοῦτον μόριον, ὅσον ἂν κινήσει τοῦ ὅλου, εἰ εἴη καθ' αὐτὸ, τοῦτο οὐ κινεῖ· οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἄλλ' ἢ ἐν τῷ ὅλῳ δυνάμει. 4. Εἰ δὲ τὸ δύο, ἐκάτερον δὲ τῶνδε ἐκάτερον κινεῖ τοσόνδε ἐν τοσῷδε, καὶ συντιθέμεναι αἱ δυνάμεις τὸ σύνθετον ἐκ τῶν βαρῶν, τὸ ἴσον κινήσουσι μῆκος, καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ· ἀνάλογον γάρ. Ἄρ' οὖν οὕτω καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως καὶ ἐπ' αὐξήσεως· τί μὲν γὰρ τὸ αὖξον, τί δὲ τὸ αὐξανόμενον. Ἐν ποσῷ δὲ χρόνῳ, καὶ ποσόν, τὸ μὲ αὖξει, τὸ δὲ αὐξάνεται. Καὶ τὸ ἀλλοιοῦν, καὶ τὸ ἀλλοιούμενον ὡσαύτως, καὶ τὸ, καὶ ποσὸν κατὰ τὸ μάλλον καὶ τὸ ἥττον ἡλλοίωνται· καὶ ἐν ποσῷ χρόνῳ, ἐκ διπλασίῳ διπλάσιον, καὶ τὸ διπλάσιον ἐν διπλασίῳ τὸ δ' ἡμισυ ἐν ἡμίσει χρόνῳ, ἢ ἐν ἡμίσει ἡμισυ, ἢ ἐν ἴσῳ διπλάσιον. Εἰ δὲ τὸ ἀλλοιοῦν ἢ αὖξον τὸ τοσόνδε, ἐν τῷ τοσῷδὲ ἢ αὖξει ἢ ἀλλοιοῖ, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ ἡμισυ ἐν ἡμίσει, καὶ ἐν ἡμίσει ἡμισυ. Ἄλλ' οὐδὲν εἰ ἔτυχεν ἀλλοιώσει ἢ αὐξήσει, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς βάρους.

LIBER VIII.

CAPUT I.

Πότερον δὲ γέγονέ ποτε κίνησις οὐκ οὔσα πρότερον, καὶ φθείρεται πάλιν οὕτως ὥστε κινεῖσθαι μηδέν· ἢ οὔτε ἐγένετο, οὔτε φθείρεται, ἀλλ' αἰεὶ ἦν, καὶ αἰεὶ ἔσται, καὶ τοῦτ' ἀθάνατον καὶ ἀπαυστον ὑπάρχει τοῖς οὐ-
σιν, οἷον ζωὴ τις οὔσα τοῖς φύσει συνεστῶσι πᾶσιν;
Εἶναι μὲν οὖν κίνησιν πάντες φασὶν οἱ περὶ φύσεώς τι λέγοντες, διὰ τὸ κοσμοποιεῖν, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς εἶναι τὴν θεωρίαν πᾶσιν αὐτοῖς, ἣν ἀδύ-
νατον ὑπάρχειν μὴ κινήσεως οὔσης. Ἀλλ' ὅπόσοι μὲν ἀπείρους κόσμους τε εἶναι φασι, καὶ τοὺς μὲν γίγνε-
σθαι, τοὺς δὲ φθεῖρεσθαι τῶν κόσμων, αἰεὶ φασιν εἶναι κίνησιν· ἀναγκαῖον γὰρ τὰς γενέσεις καὶ τὰς φθορὰς εἶναι μετὰ κινήσεως αὐτῶν. Ὅσοι δὲ ἓνα καὶ αἰεὶ, ἢ ἓνα καὶ μὴ αἰεὶ, καὶ περὶ τῆς κινήσεως ὑποτίθενται κατὰ λό-
γον. 2. Εἰ δὲ ἐνδέχεται ποτε μηδὲν κινεῖσθαι, διχῶς ἀνά-
γκη τοῦτο συμβαίνειν· ἢ γὰρ, ὡς Ἀναξαγόρας λέγει· φη-
σὶ γὰρ ἐκεῖνος, ὁμοῦ πάντων ὄντων καὶ ἡρεμούντων τὸν ἄπειρον χρόνον, κίνησιν ἐμποιεῖσαι τὸν νοῦν καὶ δια-
κρίναι· ἢ ὡς Ἐμπεδοκλῆς, ἐν μέρει κινεῖσθαι, καὶ πάλιν ἡρεμεῖν· κινεῖσθαι μὲν, ὅταν ἡ φιλία ἐκ πολ-
λῶν ποιῇ τὸ ἓν, ἢ τὸ νεῖκος πολλὰ ἐξ ἑνός· ἡρεμεῖν δὲ ἐν τοῖς μεταξὺ χρόνοις· λέγων οὕτως,

— ἢ μὲν ἓν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι,
Ἦδὲ πάλιν διαφύντος ἑνός, πλέον' ἐκτελέθουσι,
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφισιν ἔμπεδος αἰών·
Ἦι δὲ διαλλάσσονται διαμπερές, οὐδ' ἅμα λήγει·
Ταύτῃ δ' αἰὲν ἔασιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

τὸ γὰρ, ἢ δὲ διαλλάσσονται, ἐνθένδε ἐκῆς λέγειν αὐ-
 τὸν ὑποληπτόν. 3. Σκεπτόν δὴ περὶ τούτων πῶς
 ἔχει. Πρὸ ἔργου γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὴν περὶ φύσεως
 θεωρίαν ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν μέ-
 θοδον τὴν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης. 4. Ἀρξώμε-
 θα δὲ πρῶτον ἐκ τῶν διωρισμένων ἡμῖν ἐν τοῖς φυσι-
 κοῖς πρότερον. Φαμέν δὴ τὴν κίνησιν εἶναι ἐντελέ-
 χειαν τοῦ κινήτου ἢ κινήτον. Ἀναγκαῖον ἄρα ὑπάρ-
 χειν τὰ πράγματα τὰ δυνάμενα κινεῖσθαι καθ' ἐκάστην
 κίνησιν. Καὶ χωρὶς δὲ τοῦ τῆς κινήσεως ὁρισμοῦ, πᾶς
 ἂν ὁμολογήσειεν ἀναγκαῖον εἶναι κινεῖσθαι τὸ δυνα-
 τὸν κινεῖσθαι καθ' ἐκάστην κίνησιν· οἷον, ἀλλοιοῦ-
 σθαι μὲν τὸ ἀλλοιωτὸν, φέρεσθαι δὲ κατὰ τόπον τὸ
 μεταβλητόν. Ὡστε δεῖ πρότερον καυστὸν εἶναι πρὶν
 κάεσθαι, καὶ καυστικὸν πρὶν κάειν. 5. Οὐκοῦν καὶ
 ταῦτα ἀναγκαῖον ἢ γενέσθαι ποτὲ οὐκ ὄντα, ἢ αἰτίδια
 εἶναι. 6. Εἰ μὲν τοίνυν ἐγένετο τῶν κινήτων καὶ κί-
 νητικῶν ἕκαστον, ἀναγκαῖον πρότερον τῆς ληφθείσης
 ἄλλην γενέσθαι μεταβολὴν καὶ κίνησιν, καθ' ἣν ἐγέ-
 νετο τὸ δυνατόν κινήθῃναι, ἢ κινήσῃ. 7. Εἰ δ' ὄν-
 τα προὔπηρχεν αἰεὶ, κινήσεως μὴ οὔσης, ἄλογον μὲν
 φαίνεται, καὶ αὐτόθεν ἐπιστήσασιν. Οὐ μὲν ἀλλὰ
 μᾶλλον ἔτι προῖοῦσι τοῦτο συμβαίνειν ἀναγκαῖον· εἰ
 γὰρ, τῶν μὲν κινήτων ὄντων, τῶν δὲ κινήτικῶν, ὅτε μὲν
 ἔσται τι πρῶτον κινοῦν, τὸ δὲ κινούμενον· ὅτε δὲ, οὐ-
 δέν· ἀλλ' ἡρεμεῖ, ἀναγκαῖον τοῦτο μεταβάλλειν πρό-
 τερον· ἦν γὰρ τι αἰτίον τῆς ἡρεμίας· ἢ γὰρ ἡρέμη-
 σις, στέρησις τῆς κινήσεως. Ὡστε πρὸ τῆς πρώτης
 μεταβολῆς, ἔσται μεταβολὴ προτέρα. 8. Τὰ μὲν γὰρ
 κινεῖ μοναχῶς, τὰ δὲ τὰς ἐναντίας κινήσεις· οἷον, τὸ

αὐτὸν πῦρ θερμαίνει, ψύχει δ' οὐ· ἡ δὲ ἐπιστήμη δο-
κεῖ τῶν ἐναντίων εἶναι μία. Φαίνεται μὲν οὖν καὶ ἐ-
κεῖ εἶναι τι ὁμοιότροπον· τὸ γὰρ ψυχρὸν θερμαίνει
στραφέν πως καὶ ἀπελθόν, ὥσπερ καὶ ἁμαρτάνει
ἐκὼν ὁ ἐπιστήμων, ὅταν ἀνάπαλιν χρήσῃται τῇ ἐπι-
στήμῃ. Ἄλλ' οὖν γε ὅσα δυνατὰ ποιεῖν καὶ πάσχειν
ἢ κινεῖν, τὰ δὲ κινεῖσθαι οὐ πάντως δυνατὰ ἐστίν,
ἀλλ' ὧδὲ ἔχοντα καὶ πλησιάζοντα ἀλλήλοις. Ὡςθ'
ὅταν πλησιάσῃ, τὸ μὲν κινεῖ, τὸ δὲ κινεῖται· καὶ ὅταν
ὑπάρξῃ, ὡς εἶναι τὸ μὲν κινητικόν, τὸ δὲ κινητόν. 9. Εἰ
τοίνυν μὴ αἰεὶ ἐκινεῖτο, δῆλον ὡς οὐχ οὕτως εἶχον, ὡς
[μὴ] δυνάμενα, τὸ μὲν κινεῖσθαι, τὸ δὲ κινεῖν. Ἄλλ'
ἔδει μεταβάλλειν θάτερον αὐτῶν· ἀνάγκη γὰρ ἐν
τοῖς πρὸς τι τοῦτο συμβαίνειν· οἷον εἰ μὴ ὄν διπλά-
σιον, νῦν διπλάσιον, μεταβάλλειν, [ἢ] εἰ μὴ ἀμφοτέ-
ρα, θάτερον. Ἔσται ἄρα τὶς προτέρα μεταβολὴ τῆς
πρώτης. 10. Πρὸς δὲ τούτοις, πρότερον καὶ ὕστε-
ρον πῶς ἔσται, χρόνου μὴ ὄντος· ἢ ὁ χρόνος, μὴ
οὔσης κινήσεως; εἰ δ' ἐστὶν ὁ χρόνος κινήσεως ἀρι-
θμὸς ἢ κίνησις τις, εἴπερ αἰεὶ χρόνος ἐστίν, ἀνάγκη
καὶ κίνησιν αἰεὶ εἶναι. Ἀλλὰ μὴν περὶ γε χρόνου
ἔξω ἐπὶ ὁμοιοητικῶς ἔχοντες φαίνονται πάντες· ἀ-
γέννητον γὰρ εἶναι λέγουσι. Καὶ διὰ τοῦτο Δημόκρι-
τὸς τε δείκνυσιν ὡς ἀδύνατον ἅπαντα γεγονέναι· τὸν
γὰρ χρόνον, ἀγέννητον εἶναι. Πλάτων δὲ αὐτὸν γεν-
νᾷ μόνος· ἅμα γὰρ αὐτὸν τῷ οὐρανῷ γεγονέναι, τὸν
δὲ οὐρανὸν γεγονέναι φησὶν. 11. Εἰ οὖν ἀδύνατόν
ἐστι, καὶ εἶναι καὶ νοῆσαι χρόνον ἄνευ τοῦ νῦν· τὸ
δὲ νῦν ἐστὶ μεσότης τις, καὶ ἀρχὴν καὶ τελευτήν ἔχον
ἅμα, [ἀλλὰ] ἀρχὴν μὲν, τοῦ ἐσομένου χρόνου, τελευ-

τὴν δὲ τοῦ παρελθόντος, ἀνάγκη αἰετὶ εἶναι χρόνον· τὸ γὰρ ἔσχατον τοῦ τελευταίου ληφθέντος χρόνου ἔν τινι τῶν νῦν ἔσται· οὐδὲν γὰρ ἐστὶ λαβεῖν ἐν τῷ χρόνῳ παρὰ τὸ νῦν. Ὡστε ἐπεὶ ἐστὶν ἀρχὴ τε καὶ τελευτὴ τὸ νῦν, ἀνάγκη αὐτοῦ ἐπ' ἀμφοτέρω εἶναι αἰετὶ χρόνον. Ἀλλὰ μὴν εἴγε χρόνον, φανερόν ὅτι ἀνάγκη εἶναι καὶ κίνησιν, εἴπερ ὁ χρόνος πάθος τι κινήσεως.

12. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἀφθαρτοῦ εἶναι τὴν κίνησιν· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ γενέσθαι κίνησιν συνέβαινε προτέραν τινὰ εἶναι μεταβολὴν τῆς πρώτης· οὕτως ἐνταῦθα ὑστέραν τῆς τελευταίας· οὐ γὰρ ἅμα παύεται κινούμενον καὶ κινητὸν ὄν, ἢ καόμενον, καὶ καυστὸν (ἐνδέχεται γὰρ καυστὸν εἶναι μὴ καόμενον) οὐδὲ κινητικὸν καὶ κινοῦν.

13. Καὶ τὸ φθαρτὸν δὲ δεήσει φθαρῆναι, ὅταν φθείρηται· καὶ τὸ τούτου φθαρτικόν, πάλιν ὑστέρον· καὶ γὰρ ἡ φθορὰ μεταβολὴ τις ἐστίν. Εἰ δὴ ταῦτα ἀδύνατα, δῆλον ὡς ἔστιν αἰδῖος κίνησις, ἀλλ' οὐχ ὅτε μὲν ἦν, ὅτε δ' οὐ· καὶ γὰρ ἔοικε τὸ οὕτω λέγειν πλάσματι μᾶλλον.

14. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λέγειν ὅτι πέφυκεν οὕτω, καὶ ταύτην δεῖ νομίζειν ἀρχὴν εἶναι. Ὅπερ ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς ἂν εἰπεῖν, ὡς τὸ κρατεῖν καὶ κινεῖν ἐν μέρει, τὴν φιλίαν καὶ τὸ νεῖκος ὑπάρχειν τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀνάγκης· ἡρεμεῖν δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον.

15. Τάχα δὲ καὶ οἱ μίαν ἀρχὴν ποιοῦντες, ὥσπερ καὶ Ἀναξαγόρας, οὕτως ἂν εἴποιεν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν γε ἄτακτον τῶν φύσει καὶ κατὰ φύσιν· ἡ γὰρ φύσις αἰτία πᾶσι τάξεως. Τὸ δ' ἄπειρον πρὸς τὸ ἄπειρον οὐδένα λόγον ἔχει· τάξις δὲ πᾶσα, λόγος. Τὸ δ' ἄπειρον χρόνον ἡρεμεῖν, εἴτα κινήσῃ ποτε· τούτου δὲ μηδεμίαν

εἶναι διαφορὰν, ὅτι νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον· μηδ' αὐ-
 τινὰ τάξιν ἔχειν, οὐκ ἔτι φύσεως ἔργον· ἡ γὰρ ἀπλῶς
 ἔχειν δεῖ τὸ φύσει, καὶ οὐχ ὅτε μὲν οὕτως, ὅτε δὲ ἄλ-
 λως· (οἶον, τὸ πῦρ ἄνω φύσει φέρεται, καὶ οὐχ ὅτε
 μὲν, ὅτε δὲ οὐ) ἡ λόγον ἔχειν τὸ μὴ ἀπλοῦν. Διόπερ
 βέλτιον, ὡς Ἐμπεδοκλῆς, καὶ εἰ τις ἕτερος εἴρηκεν οὐ-
 τως ἔχειν, ἐν μέρει τὸ πᾶν ἡρεμεῖν, καὶ κινεῖσθαι πάλ-
 λιν· τάξιν γὰρ ἤδη τινὰ ἔχει τὸ τοιοῦτο. Ἀλλὰ καὶ
 τοῦτο δεῖ τὸν λέγοντα μὴ ἀποφάναι μόνον, ἀλλὰ καὶ
 τὴν αἰτίαν αὐτοῦ λέγειν, καὶ μὴ τίθεσθαι μηδὲν, μηδ'
 ἀξιοῦν ἀξίωμα ἄλογον, ἀλλ' ἡ ἐπαγωγὴν, ἡ ἀπόδειξιν
 φέρειν· αὐτὰ μὲν γὰρ οὐκ αἷτια τὰ ὑποτεθέντα.
 Οὐδὲ τοῦτο ἦν τὸ φιλότῃτι εἶναι, ἡ νεῖκει· ἀλλὰ τῆς
 μὲν τὸ συνάγειν, τοῦ δὲ τὸ διακρίνειν. Εἰ δὲ προςδιο-
 ρεῖται τὸ ἐν μέρει, λεκτέον ἐφ' ὧν οὕτως, ὥσπερ ὅτι
 ἐστὶ τι ὃ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ἡ φιλία, καὶ φεύ-
 γουσιν οἱ ἐχθροὶ ἀλλήλους· τοῦτο γὰρ ὑποτίθεται
 καὶ ἐν τῷ ὅλῳ εἶναι· φαίνεται γὰρ ἐπὶ τινων οὕτω·
 τὸ δὲ καὶ δι' ἴσων χρόνων δεῖται καὶ λόγου τινός.
 Ὅλως δὲ τὸ νομίζειν, ἀρχὴν εἶναι ταύτην ἱκανὴν, ὅτι
 αἰεὶ ἡ ἔστιν οὕτως, ἡ γίγνεται, οὐκ ὀρθῶς ἔχει ὑπολα-
 βεῖν, εἰς ὃ Δημόκριτος ἀνάγει τὰς περὶ φύσεως αἰτίας,
 ὡς οὕτω καὶ τὸ πρότερον ἐγίνετο· τοῦ δὲ αἰεὶ, οὐκ
 ἀξιοῖ ἀρχὴν ζητεῖν, λέγων ἐπὶ τινων ὀρθῶς· ὅ,τι δ'
 ἐπὶ πάντων, οὐκ ὀρθῶς· καὶ γὰρ τὸ τρίγωνον ἔχει
 δυσὶν ὀρθαῖς αἰεὶ τὰς γωνίας ἴσας. Ἀλλ' ὁμως ἐστὶ τι
 τῆς αἰδιότητος ταύτης ἕτερον αἷτιον. Τῶν μέντοι
 ἀρχῶν, οὐκ ἔστιν ἕτερον αἷτιον, αἰδιῶν οὐσῶν. Ὅτι
 μὲν οὖν οὐδεὶς ἦν χρόνος, οὐδ' ἔσται, ὅτε κίνησις ἡ
 οὐκ ἦν, ἡ οὐκ ἔσται, εἰρήσθω τοσαῦτα.

CAPUT II.

Τὰ δ' ἐναντία τούτοις οὐ χαλεπὸν λύειν. Δύξει δ' ἂν ἐκ τῶν τοιῶνδε σκηποῦσιν, ἐνδέχασθαι μάλιστα κίνησιν εἶναι ποτε μὴ οὔσαν ὅλως· πρῶτον μὲν οὖν ὅτι οὐδεμία αἰδῖος μεταβολή· μεταβολή γὰρ ἅπασι πέφυκεν ἔκ τινος εἰς τι· ὥστε ἀνάγκη πάσης μεταβολῆς εἶναι πέρας τὰ ἐναντία ἐν οἷς γίγνεται· εἰ ἄπειρον δὲ κινεῖσθαι μηδέν. 2. Ἐτι ἄρῳμεν, ὅτι δυνατὸν κινηθῆναι μήτε κινούμενον, μήτε ἔχον ἐν αὐτῷ μηδεμίαν κίνησιν, οἷον, ἐπὶ τῶν ἀψύχων, ὧν οὔτε μέρος οὐδέν, οὔτε τὸ ὅλον κινούμενον, ἀλλ' ἡρεμοῦν, κινεῖται ποτε. Προςῆκε δὲ, ἢ αἰεὶ κινεῖσθαι, ἢ μηδέποτε, εἴπερ μὴ γίνεται οὐκ οὔσα. Πολὺ δὲ μάλιστα τὸ τοιοῦτον ἐπὶ τῶν ἐμψύχων ἐστὶ φανερόν· οὐδεμίας γὰρ ἐν ἡμῖν ἐνούσης κινήσεως ἐνίστε, ἀλλ' ἡσυχάζοντες, ὅμως κινούμεθα ποτε, καὶ ἐγγίνεται ἐν ἡμῖν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀρχὴ κινήσεως ἐνίστε, καὶ μὴδὲ ἔξωθεν κίνησις· τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἀψύχων οὐχ ὁρῶμεν ὁμοίως, ἀλλ' αἰεὶ τι κινεῖ αὐτὰ τῶν ἔξωθεν ἕτερον τὸ δὲ ζῶον, αὐτὸ φάμεν ἑαυτὸ κινεῖν. Ὡς τ' εἴπερ ἡρεμεῖ ποτε πάμπαν, ἐν ἀκινήτῳ κινήσεις ἂν γένοιτο ἐαυτοῦ καὶ οὐκ ἔξωθεν. Εἰ δ' ἐν ζῳῷ τοῦτο δυνατόν γίνεσθαι, τί κωλύει τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβῆναι καὶ κατὰ τὸ πᾶν; εἰ γὰρ ἐν μικρῷ κόσμῳ γίνεται, καὶ ἐν μεγάλῳ· καὶ εἰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ ἄπειρῳ, εἴπερ ἐνδέχεται κινεῖσθαι τὸ ἄπειρον, καὶ ἡρεμεῖν ὅλον. 3. Τούτων δὴ, τὸ μὲν πρῶτον λεχθὲν, τὸ μὴ τὴν αὐτὴν αἰεὶ καὶ μίαν τῇ ἀριθμῷ εἶναι τὴν κίνησιν, τὴν εἰς τὰ ἀντικείμενα, ὁρῶντως λέγεται· τοῦτο μὲν γὰρ ἴσως ἀναγκαῖον, εἴπερ μὴ αἰεὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ ἀρι-

ἡμῶς εἶναι δυνατόν, τὴν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς κίνησιν· ἔγω δ', οἷον πρότερον τῆς μιᾶς χορδῆς εἶς καὶ ὁ αὐτὸς φθόγγος, ἢ αἰεὶ ἕτερος, ὁμοίως ἐχούσης καὶ κινουμένης. Ἀλλ' ὅμως, ὅποτερως ποτὲ ἔχει, οὐδὲν κωλύει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι τινα, τῷ συνεχῇ εἶναι καὶ αἰδίου. Ἀλλ' οὐκ ἔστι μᾶλλον ἐκ τῶν ὑστέρων.

4. Τὸ δὲ κινεῖσθαι μὴ κινούμενον, οὐδὲν ἄτοπον, ἐὰν ὅτι μὲν ἢ τὸ κινήσαν ἔξωθεν, ὅτε δὲ μή. Τοῦτο μέντοι πᾶς ἂν εἴη, ζητητέον· λέγω δὲ, ὡςτε τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κινητικοῦ ὄντος, ὅτε μὲν κινεῖσθαι, οἷα δὲ μή· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἀπορεῖ ὁ τοῦτο λέγων, ἢ διὰ τί οὐκ αἰεὶ, τὰ μὲν ἡρεμεῖ τῶν ὄντων, τὰ δὲ κινεῖται. 5. Μάλιστα δ' ἂν δόξειε τὸ τρίτον ἔχειν ἀπορίαν, ὡς ἐγγιγνομένης οὐκ ἐνούσης πρότερον κινήσεως, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἐμψύχων· ἡρεμοῦν γὰρ πρότερον, μετὰ ταῦτα βαδίζει, κινήσαντος τῶν ἔξωθεν οὐδενός, ὡς δοκεῖ. Τοῦτο δ' ἐστὶ φευδές· ὁρῶμεν γὰρ αἰεὶ τι κινούμενον ἐν τῷ ζῳῷ τῶν συμφύτων· τούτου δὲ τῆς κινήσεως, οὐκ αὐτὸ τὸ ζῶον αἴτιον, ἀλλὰ τὸ περιέχον ἴσως. Αὐτὸ δὲ φαμεν ἑαυτὸ κινεῖν οὐ πᾶσαν κίνησιν, ἀλλὰ τὴν κατὰ τόπον. Οὐδὲν οὖν κωλύει, μᾶλλον δ' ἴσως ἀναγκαῖον, τοῖ σώματι ἐγγίγνεσθαι πολλὰς κινήσεις ἐπὶ τοῦ περιέχοντος. Τούτων δ' ἐνίας, τὴν διάνοιαν ἢ τὴν ὄρεξιν κινεῖν· ἐκείνην δὲ τὸ ὅλον ἤδη ζῶον κινεῖν· ὅποιον συμβαίνει περὶ τοὺς ἕκτους· αἰσθητικῆς μὲν γὰρ οὐδεμιᾶς ἐνούσης κινήσεως, ἐνούσης μέντοι τινός, ἐγείρεται τὰ ζῶα πάλιν. Ἀλλὰ φανερόν ἐστι καὶ περὶ τούτων ἐκ τῶν ἐπομένων.

CAPUT III.

Ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἔσται ἥπερ καὶ περὶ τῆς ληχθείσης ἀπορίας, διὰ τί ποτε ἔνια τῶν ὄντων, ὃ μὲν κινεῖται, ὅτε δὲ ἡρεμεῖ πάλιν. Ἀνάγκη δὲ ἦν πάντα ἡρεμεῖν αἰεὶ, ἢ πάντα αἰεὶ κινεῖσθαι· ἢ τὰ μ κινεῖσθαι, τὰ δὲ ἡρεμεῖν· καὶ πάλιν τούτων, ἦτοι μὲν κινούμενα κινεῖσθαι αἰεὶ, τὰ δ' ἡρεμοῦντα ἡρεμεῖν· ἢ πάντα πεφυκέναι ὁμοίως κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, ἢ τὸ λοιπὸν ἔτι καὶ τρίτον· ἐνδέχεται γάρ τι μὲν αἰεὶ τῶν ὄντων ἀκίνητα εἶναι, τὰ δ' αἰεὶ κινούμενα· τὰ δ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν· ὅπερ ἡμῖν λεκτέον ἐστί. Τοῦτο γὰρ ἔχει λύσιν πάντων τε τῶν ἀπορουμένων, καὶ τέλος ἡμῖν ταύτης τῆς πραγματείας ἐστί. 2. Τὸ μὲν οὖν πάντα ἡρεμεῖν, καὶ τοῦτου ζητεῖν λόγον, ἀφέντας τὴν αἰσθησιν, ἀρῶστί τις ἐστὶ διανοίας· καὶ περὶ ὅλου τινός, ἀλλ' οὐ περὶ μέρους ἀμφισβήτησις· οὐδὲ μόνον πρὸς τὸν φυσικόν, ἀλλὰ πρὸς πάσας τὰς ἐπιστήμας, ὡς εἰπεῖν, καὶ πάσας τὰς δόξας, διὰ τὸ κινήσει χρῆσθαι πάσας. Ἐτι δ' αἰ περὶ τῶν ἀρχῶν ἐνστάσεις, ὡς περ ἐν τοῦ περὶ τὰ μαθήματα λόγοις οὐδέν εἰσι πρὸς τὸν μαθηματικόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οὕτως οὐδὲ περὶ τοῦ νῦν ζηθέντος πρὸς τὸν φυσικόν· ὑπόθεσις γὰρ, ὅτι ἡ φύσις ἀρχὴ τῆς κινήσεως. 3. Σχεδὸν διὰ τὴν καὶ τὸ φάναι πάντα κινεῖσθαι, ψεῦδος μὲν, ἥτις οὐδὲ τοῦτο παρὰ τὴν μέθοδον· ἐτέθη μὲν γὰρ ἡ φύσις ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀρχή, καθάπερ κινήσεως, καὶ ἡρεμίας· ὁμοίως δὲ φυσικὸν ἡ κίνησις. Καὶ φασὶ τινες κινεῖσθαι τῶν ὄντων, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ· ἀλλὰ πάντα, καὶ αἰεὶ. Ἀλλὰ λανθάνειν τοῦτο τὴν ἡμετέραν

αἴσθησιν, πρὸς οὓς καίπερ οὐ διορίζοντας ποίαν κίνησιν λέγουσιν, ἢ πάσας, οὐ χαλεπὸν ἀπαντῆσαι· οὐτε γὰρ αὐξάνεσθαι, οὔτε φθίνειν οἷόν τε συνεχῶς, ἀλλ' ἔστι καὶ τὸ μέσον. Ἔστι δ' ὁμοιος ὁ λόγος τῷ περὶ τοῦ τὸν σταλαγμὸν κατατρίβειν, καὶ τὰ ἐκφυόμενα τοὺς λίθους διαιρεῖν· οὐ γὰρ εἰ τοσόνδε ἐξέωσεν ἢ ἀφῆλεν ὁ σταλαγμὸς, καὶ τὸ ἡμισυ ἐν ἡμίσει χρόνῳ πρότερον· ἀλλ' ὥσπερ ἡ νεωλκία, καὶ οἱ σταλαγμοὶ οἱ τοσοῦδὶ τοσονδὶ κινουῦσι, τὸ δὲ μέρος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ χρόνῳ τοσοῦτον. Διαιρεῖται μὲν οὖν τὸ ἀφαιρεθὲν εἰς πλείω, ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν ἐκινήθη χωρὶς, ἀλλ' ἅμα. Φανερόν οὖν ὡς οὐκ ἀναγκαῖον αἰεὶ τι ἀπιέναι, ὅτι διαιρεῖται ἢ φθίσις εἰς ἄπειρα· ἀλλ' ὅλον ποτὲ ἀπιέναι. Ὅμοιος δὲ καὶ ἐπὶ ἀλλοιούσεως ὁποιασούνη· οὐ γὰρ, εἰ μεριστὸν εἰς ἄπειρον τὸ ἀλλοιούμενον, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀλλοίωσις· ἀλλ' ἀθρόα γίνεται πολλάκις, ὥσπερ ἡ πῆξις. Ἔτι, ὅταν νοσήσῃ τις, ἀνάγκη χρόνον γενέσθαι ἐν ᾧ ὑγιασθήσεται, καὶ μὴ ἐν πέρατι χρόνου μεταβάλλειν· ἀνάγκη δὲ εἰς ὑγίειαν μεταβάλλειν, καὶ εἰς ἄλλο μηδέν. Ὡστε τὸ φάναι συνεχῶς ἀλλοιοῦσθαι, λίαν ἐστὶ τοῖς φανεροῖς ἀμφεσβητεῖν· εἰς τοῦναντίον γὰρ ἡ ἀλλοίωσις. Ὅτε λίθος οὔτε σκληρότερος γίνεται, οὔτε μαλακώτερος. 4. Κατά τε τὸ φέρεσθαι θαυμαστὸν, εἰ λήληθεν ὁ λίθος κάτω φερόμενος, ἢ μένων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔτι δ', ἡ γῆ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἐξ ἀνάγκης μένουσι μὲν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις, κινουῦνται δὲ βιαίως ἐκ τούτων. Εἴπερ οὖν ἕνια αὐτῶν ἐστὶν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις, ἀνάγκη μηδὲ κατὰ τόπον πάντα κινεῖσθαι. Ὅτι μὲν οὖν οὐ δυνατόν, ἢ αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, ἢ αἰεὶ πάντα

ἡρεμεῖν, ἐκ τούτων καὶ ἄλλων τοιούτων πιστεύσεις ἄ-
 τις. ἀλλὰ μὴν οὔτε τὰ μὲν αἰεὶ ἐνδέχεται ἡρεμεῖν, τὰ
 δ' αἰεὶ κινεῖσθαι· ποτὲ δ' ἡρεμεῖν, καὶ ποτε κινεῖ-
 σθαι μηδέν. Λεκτέον δ' ὅτι ἀδύνατον, ὥσπερ ἐπὶ
 τῶν εἰρημένων πρότερον, καὶ ἐπὶ τούτων· ὁρῶμεν γὰρ
 ἐπὶ τῶν αὐτῶν γιγνομένας τὰς εἰρημένας μεταβολάς
 καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι μάχεται τοῖς φανεροῖς ὃ ἀμ-
 φισβητῶν· οὔτε γὰρ αὐξήσις, οὔθ' ἡ βίαιος ἔσται
 κίνησις, εἰ μὴ κινήθησεται παρὰ φύσιν τὸ ἡρεμοῦ
 πρότερον. Γένεσιν οὖν ἀναιρεῖ καὶ φθορὰν οὗτος ὁ
 λόγος. Σχεδὸν δὲ καὶ τὸ κινεῖσθαι, γίνεσθαι τι καὶ
 φθεῖρεσθαι δοκεῖ πᾶσιν· εἰς ὃ μὲν γὰρ μεταβάλλει
 γίνεται τοῦτο, ἢ ἐν τούτῳ· ἐξ οὗ δὲ μεταβάλλει, φθεῖ-
 ρεται τοῦτο, ἢ ἐντεῦθεν. 5. Ὡςτε δῆλον, ὅτι τὰ μὲν
 κινεῖται, τὰ δ' ἡρεμεῖ ἐνίοτε. Τὸ δὲ πάντα ἀξιοῦν
 ὅτε μὲν ἡρεμεῖν, ὅτε δὲ κινεῖσθαι· τοῦτο ἤδη συνα-
 πτεόν πρὸς τοὺς πάλαι λόγους. Ἀρχὴν δὲ πάλιν ποιη-
 τέον ἀπὸ τῶν νῦν διορισθέντων, τὴν αὐτὴν ἥκαρ ἡρ-
 ξάμεθα πρότερον. 6. Ἡ γάρ τοι πάντα ἡρεμεῖ, καὶ
 πάντα κινεῖται· ἢ τὰ μὲν ἡρεμεῖ, τὰ δὲ κινεῖται τῶν
 ὄντων. Καὶ εἰ τὰ μὲν ἡρεμεῖ, τὰ δὲ κινεῖται τῶν ὄν-
 των, ἀνάγκη ἦτοι πάντα, ὅτε μὲν ἡρεμεῖν, ὅτε δὲ κί-
 νεῖσθαι· ἢ τὰ μὲν αἰεὶ ἡρεμεῖν, τὰ δὲ αἰεὶ κινεῖσθαι
 αὐτῶν· τὰ δ' ὅτε μὲν ἡρεμεῖν, ὅτε δὲ κινεῖσθαι. Ὅτε
 μὲν οὖν τοίνυν οὐχ οἷόν τε πάντα ἡρεμεῖν, εἴρηται μὲν
 καὶ πρότερον· εἵπωμεν δὲ καὶ νῦν· εἰ γὰρ κατ' ἀλλή-
 θειαν οὕτως ἔχει, καθάπερ τινὲς φασιν εἶναι τὸ ὁ-
 ἄπειρον καὶ ἀκίνητον, ἀλλ' οὐ τι φαίνεται γε κατὰ τὴν
 αἰσθησιν, ἀλλὰ κινεῖται πολλὰ τῶν ὄντων. Εἴπερ οὐ-
 ἔστι δόξα ψευδής, ἢ ὅλως δόξα, καὶ κίνησις ἐστὶ, καὶ

εἰ φαντασία, καὶ ὅτι μὲν οὕτως δοκῇ εἶναι, ὅτι δ' ἐ-
 τέφως · ἡ γὰρ φαντασία καὶ ἡ δόξα κινήσεις τινές
 δοκοῦσιν εἶναι. Ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ τούτου σκοπεῖν,
 καὶ ζητεῖν λόγον, ὢν βέλτιον ἔχομεν ἢ λόγου δεῖσθαι,
 κακῶς κρίνειν ἐστὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὸ
 πιστὸν καὶ τὸ μὴ πιστὸν, καὶ ἀρχὴν καὶ μὴ ἀρχήν.
 Ὅμοίως δὲ ἀδύνατον καὶ τὸ πάντα κινεῖσθαι · ἡ τὰ
 μὲν αἰεὶ κινεῖσθαι, τὰ δ' αἰεὶ ἡρεμεῖν · πρὸς ἅπαντα
 γὰρ ταῦτα ἱκανὴ μία πίστις · ὁρῶμεν γὰρ ἕνια, ὅτι
 μὲν κινούμενα, ὅτι δ' ἡρεμοῦντα. Ὡς τε φανερόν ὅτι
 ἀδύνατον ὁμοίως τὸ πάντα ἡρεμεῖν, καὶ τὸ πάντα κι-
 νεῖσθαι συνεχῶς, τῷ τὰ μὲν αἰεὶ κινεῖσθαι, τὰ δὲ ἡ-
 ρεμεῖν αἰεὶ. 7. Λοιπὸν οὖν θεωρητέον, πότερον πάν-
 τα τοιαῦτα οἷα κινεῖσθαι καὶ ἡρεμεῖν, ἢ ἕνια μὲν οὐ-
 τως, ἕνια δ' αἰεὶ ἡρεμεῖν, ἕνια δ' αἰεὶ κινεῖται · τοῦτο
 γὰρ δεικτέον ἡμῖν.

CAPUT IV.

Τῶν δὴ κινούντων καὶ κινουμένων, τὰ μὲν κατὰ
 συμβεβηκὸς κινεῖ καὶ κινεῖται, τὰ δὲ καθ' αὐτά. Κα-
 τὰ συμβεβηκὸς μὲν, οἷον ὅσα τε τῷ ὑπάρχειν τοῖς κι-
 νοῦσιν ἢ κινουμένοις · καὶ τὰ κατὰ μόριον · τὰ δὲ
 καθ' αὐτά, ὅσα μὴ τῷ ὑπάρχειν τῷ κινούντι ἢ κινου-
 μένῳ, μηδὲ τῷ μόριόν τι αὐτῶν κινεῖν ἢ κινεῖσθαι.
 Τῶν δὲ καθ' αὐτά, τὰ μὲν ὑφ' αὐτῶν, τὰ δὲ ὑπ' ἄλ-
 λου · καὶ τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν ·
 τό τε γὰρ αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ κινούμενον, φύσει κινεῖται,
 οἷον ἕκαστον τῶν ζώων · κινεῖται γὰρ τὸ ζῶον αὐτὸ
 ὑφ' αὐτοῦ. Ὅσων δ' ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς τῆς κινήσεως,
 ταῦτα φύσει φαμέν κινεῖσθαι. Διὸ, τὸ μὲν ζῶον ὅλον
 φύσει αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ · τὸ μέντοι σῶμα ἐνδέχεται

καὶ φύσει καὶ παρὰ φύσιν κινεῖσθαι· διαφέρει γὰρ ὁποῖαν τε κίνησιν κινούμενον τύχη, καὶ ἐκ ποίου στομχείου συνεσθηκός· καὶ τῶν ὑπ' ἄλλου κινουμένων τὰ μὲν φύσει κινεῖται, τὰ δὲ παρὰ φύσιν· παρὰ φύσιν μὲν, οἷον τὰ γεγραὰ ἄνω, καὶ τὸ πῦρ κάτω. Ἐτι δὲ τὰ μόρια τῶν ζώων πολλάκις κινεῖται παρὰ φύσιν παρὰ τὰς θέσεις καὶ τοὺς τρόπους τῆς κινήσεως.

2. Καὶ μάλιστα τὸ ὑπό τινος κινεῖσθαι τὸ κινούμενον ἐν τοῖς παρὰ φύσιν κινουμένοις ἐστὶ φανερόν, διὰ τὸ δῆλον εἶναι ὑπ' ἄλλου κινούμενον. Μετὰ δὲ τὰ παρὰ φύσιν τῶν κατὰ φύσιν τὰ αὐτὰ ὑφ' αὐτῶν, οἷον τὰ ζῶα· οὐ γὰρ τοῦτ' ἀδῆλον, εἰ ὑπό τινος κινεῖται ἀλλὰ πως δεῖ διαλαβεῖν αὐτὸ τὸ κινεῖν καὶ τὸ κινούμενον· ἔοικε γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς πλοίοις καὶ τοῖς μετὰ φύσιν συνισταμένοις, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ζώοις εἶναι διηρημένον τὸ κινεῖν καὶ τὸ κινούμενον, καὶ οὕτω τὸ πᾶν αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν. Μάλιστα δ' ἀπορεῖται τὸ λοιπὸν τῆς εἰρημένης τελευταίας διαιρέσεως· τῶν γὰρ ὑπ' ἄλλου κινουμένων, τὰ μὲν παρὰ φύσιν ἐθήκαμεν κινεῖσθαι, τὰ δὲ λείπεται ἀντιθεῖναι, ὅτι φύσει. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τὴν ἀπορίαν παράσχοι, ἃν ὑπό τινος κινεῖται, οἷον τὰ κοῦφα καὶ τὰ βαρέα· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς μὲν τοὺς ἀντικειμένους τόπους βίᾳ κινεῖται· εἰς δὲ τοὺς οἰκείους, τὸ μὲν κοῦφον ἄνω, τὸ δὲ βαρὺν κάτω φύσει.

3. Τὸ δ' ὑπό τινος, οὐκ ἔτι φανερόν· ὥσπερ ὅταν κινῶνται παρὰ φύσιν· τότε γὰρ αὐτὰ ὑφ' αὐτῶν φάναι ἀδύνατον· ζωτικόν τε γὰρ τοῦτο καὶ τῶν ἐμψύχων ἴδιον· καὶ ἰσθᾶναι ἂν ἐδύνατο αὐτὰ λέγω δ', οἷον ἐπὶ τοῦ βαδίζειν αἴτιον αὐτῶ, καὶ τοῦ μὴ βαδίζειν. Ὡςτ' ἐπεὶ ἐπ' αὐτῶ τὸ ἄνω φέρεσθαι τι

πυρὸς, δῆλον ὅτι ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ κάτω. Ἄλογον δὲ καὶ
 τὸ μίαν κίνησιν κινεῖσθαι, μόνον ὑφ' αὐτῶν, εἰς αὐ-
 τὰ ἑαυτὰ κινεῖσιν. 4. Ἔτι, πῶς ἐνδέχεται συνεχές τι
 καὶ συμφυές αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν; ἢ γὰρ ἐν καὶ συνεχές
 μὴ ἀφῆ, ταύτῃ ἀπαθές· ἀλλ' ἢ κεχώρισται, ταύτῃ
 τὸ μὲν πέφυκε ποιεῖν, τὸ δὲ πάσχειν. Οὐτ' ἄρα τού-
 των οὐδὲν αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ· συμφυῆ γάρ· οὐτ' ἄλλο
 συνεχές οὐδέν. Ἀλλ' ἀνάγκη διηρηθῆναι τὸ κινεῖν ἐν
 ἐκάστω πρὸς τὸ κινούμενον· οἷον ἐπὶ τῶν ἀψύχων
 ὁρῶμεν, ὅταν κινῇ τι τῶν ἐμψύχων αὐτά. 5. Ἀλλὰ
 συμβαίνει καὶ ταῦτα ὑπὸ τινος αἰεὶ κινεῖσθαι· γένοιτο
 δ' ἂν φανερόν διαιροῦσι τὰς αἰτίας. Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν κινούντων λαβεῖν τὰ εἰρημένα· τὰ μὲν γὰρ παρὰ
 φύσιν αὐτῶν κινητικὰ ἔστιν, οἷον ὁ μοχλὸς, οὗ φύσει
 τοῦ βάρους κινητικός· τὰ δὲ φύσει, οἷον τὸ ἐνεργεῖα
 θερμὸν κινητικὸν τοῦ δυνάμει θερμοῦ. Ὁμοίως δὲ
 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Καὶ κινητὸν δ' ὡς-
 αὐτως φύσει, τὸ δυνάμει ποιοῦν, ἢ ποσόν, ἢ που, ὅταν
 ἔχῃ τὴν ἀρχὴν [τὴν] τοιαύτην ἐν ἑαυτῷ, καὶ μὴ κατὰ
 συμβεβηκός· εἴη γὰρ ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ποσόν, καὶ
 ποιοῦν, ἀλλὰ θατέρω θάτερον συμβέβηκε, καὶ οὐ καθ'
 αὐτὸ ὑπάρχει. Τὸ δὲ πῦρ καὶ ἡ γῆ κινεῖνται ὑπὸ
 τινος, βίᾳ μὲν, ὅταν παρὰ φύσιν· φύσει δὲ, ὅταν εἰς
 τὰς ἑαυτῶν ἐνεργείας δυνάμει ὄντα. 6. Ἐπεὶ δὲ τὸ
 δυνάμει πλεοναχῶς λέγεται, τοῦτ' αἴτιον τοῦ μὴ φα-
 νερόν εἶναι, ὑπὸ τίνος τὰ τοιαῦτα κινεῖται· οἷον τὸ
 πῦρ ἄνω, καὶ ἡ γῆ κάτω. Ἔστι δὲ δυνάμει ἄλλως ὁ
 μανθάνων ἐπιστήμων, καὶ ὁ ἔχων ἤδη, καὶ μὴ θεω-
 ρῶν· αἰεὶ δ', ὅταν ἅμα τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ παθητι-
 κὸν ᾧσι, γίνεται [ἐνίοτε] ἐνεργεῖα τὸ δυνατόν, οἷον τὸ

μανθάνον ἐκ δυνάμει ὄντος, ἕτερον γίνεται δυνάμει.
 Ὁ γὰρ ἔχων ἐπιστήμην, μὴ θεωρῶν δέ, δυνάμει ἐστὶν
 ἐπιστήμων πως, ἀλλ' οὐχ ὥς καὶ πρὶν μαθεῖν. Ὅταν
 δ' οὕτως ἔχη, ἐὰν μὴ τι κωλύῃ, ἐνεργεῖ, καὶ θεωρεῖ,
 ἢ ἔσται ἐν τῇ ἀντιφάσει καὶ ἀγνοίᾳ. Ὁμοίως δὲ ταῦτ'
 ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν· τὸ γὰρ ψυχρὸν, δυνάμει
 θερμόν. Ὅταν δὲ μεταβάλλῃ, ἤδη πῦρ, καίει δέ, ἂν
 μὴ τι κωλύῃ καὶ ἐμποδίζῃ. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ
 τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον· τὸ γὰρ κοῦφον γίνεται ἐκ βα-
 ρέος, οἷον ἐξ ὕδατος ἀήρ· τοῦτο γὰρ δυνάμει πρῶ-
 τον, καὶ ἤδη κοῦφον, καὶ ἐνεργήσει γε εὐθύς, ἐὰν μὴ
 τι κωλύσῃ. Ἐνέργεια δὲ τοῦ κούφου, τὸ ποῦ εἶναι,
 καὶ ἄνω. Κωλύεται δ', ὅταν ἐν τῷ ἐναντίῳ τόπῳ ᾖ.
 Καὶ τοῦθ' ὁμοίως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ ποσοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ
 ποιού. Καίτοι τοῦτο ζητεῖται, διὰ τί ποτε κινεῖται
 εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον τὰ κοῦφα καὶ τὰ βαρῆα. Αἴτιον
 δ', ὅτι πέφυκέ ποι· καὶ τοῦτό ἐστι τῷ κούφῳ καὶ
 βαρεῖ εἶναι, τὸ μὲν τῷ ἄνω, τὸ δὲ τῷ κάτω διωρισμέ-
 νον. Δυνάμει δ' ἐστὶ κοῦφον καὶ βαρὺ πολλαχῶς,
 ὥςπερ εἴρηται· ὅταν γὰρ ᾖ ὕδωρ, δυνάμει γέ πως
 ἐστὶ κοῦφον· καὶ ὅταν ἀήρ, ἐστὶν ἔτι δυνάμει· ἐνδὲ-
 ργεται γὰρ ἐμποδιζόμενον μὴ ἄνω εἶναι, ἀλλ' ἐὰν ἀφαι-
 ρεθῇ τὸ ἐμποδίζον, ἐνεργεῖ, καὶ αἰεὶ ἀνωτέρω γίνεται.
 Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ποιὸν εἰς τὸ ἐνεργεῖν εἶναι μετα-
 βάλλει· εὐθύς γὰρ θεωρεῖ τὸ ἐπιστήμον, ἐὰν μὴ τι
 κωλύῃ, καὶ τὸ ποσὸν ἐκτείνεται, ἐὰν μὴ τι κωλύῃ. Ὁ
 δὲ τὸ ἐφιστάμενον καὶ κωλύον κινήσας, ἐστὶ μὲν ὡς
 κινεῖ, ἔστι δ' ὡς οὐ· οἷον, ὁ τὸν κίονα ὑποσπάσας, ἢ
 ὁ τὸν λίθον ἀφελὼν ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ ἐν ὕδατι· κατὰ
 συμβεβηκὸς γὰρ κινεῖ, ὥςπερ καὶ ἡ ἀνακλασθεῖσα

σφαῖρα οὐχ ὑπὸ τοῦ τοίχου ἐκινήθη, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ
βαλόντος. Ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν τούτων αὐτὸ κινεῖ ἑαυ-
τὸ, δῆλον. Ἀλλὰ κινήσεως ἀρχὴν ἔχει, οὐ τοῦ κινεῖν,
οὐδὲ τοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ πάσχειν. 7. Εἰ δὴ πάντα
τὰ κινούμενα ἢ φύσει κινεῖται, ἢ παρὰ φύσιν, καὶ
βίᾳ· καὶ τὰ τε βίᾳ, καὶ τὰ παρὰ φύσιν πάντα ὑπό
τινος καὶ ὑπ' ἄλλου· τῶν δὲ φύσει πάλιν τὰ τε ὑφ'
αὐτῶν κινούμενα, ὑπὸ τινος κινεῖται, καὶ τὰ μὴ ὑφ'
αὐτῶν, οἷον τὰ κοῦφα καὶ τὰ βαρέα· (ἢ γὰρ ὑπὸ
τοῦ γεννήσαντος καὶ ποιήσαντος κοῦφον, ἢ βαρὺ, ἢ
ὑπὸ τοῦ τὰ ἐμποδίζοντα καὶ κωλύοντα λύσαντος·)
ἅπαντα ἂν τὰ κινούμενα ὑπὸ τινος κινῶτο.

CAPUT V.

Τοῦτο δὲ διχῶς· ἢ γὰρ οὐ δι' αὐτὸ τὸ κινεῖν,
ἀλλὰ δι' ἕτερον, ὃ κινεῖ τὸ κινεῖν· ἢ δι' αὐτό· καὶ
τοῦτο, ἢ πρῶτον μετὰ τὸ ἔσχατον, ἢ διὰ πλειόνων·
οἷον, ἢ βακτηρίᾳ κινεῖ τὸν λίθον, καὶ κινεῖται ὑπὸ
τῆς χειρὸς κινουμένης ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου· οὗτος δ',
οὐκ ἔτι τῷ ὑπ' ἄλλου κινεῖσθαι. Ἀμφω δὴ κινεῖν φα-
μεν καὶ τὸ τελευταῖον καὶ τὸ πρῶτον τῶν κινούντων,
ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πρῶτον· ἐκεῖνο γὰρ κινεῖ τὸ τελευ-
ταῖον, ἀλλ' οὐ τοῦτο τὸ πρῶτον· καὶ ἄνευ μὲν τοῦ
πρώτου τὸ τελευταῖον οὐ κινήσει, ἐκεῖνο δ' ἄνευ τού-
του· οἷον, ἢ βακτηρίᾳ οὐ κινήσει, μὴ κινούντος τοῦ
ἀνθρώπου. 2. Εἰ δὴ ἀνάγκη πᾶν τὸ κινούμενον
ὑπὸ τινος αὐτὸ κινεῖσθαι, καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ κινουμένου
ὑπ' ἄλλου, ἢ μὴ· καὶ εἰ μὲν ὑπ' ἄλλου κινουμένου,
ἀνάγκη τι εἶναι κινεῖν, ὃ οὐχ ὑπ' ἄλλου, πρῶτον. Εἰ
δὲ τοιοῦτον τὸ πρῶτον, οὐκ ἀνάγκη θάτερον· ἂδύ-
νατον γὰρ εἰς ἄπειρον εἶναι τὸ κινεῖν καὶ τὸ κινού.

μενον ὑπ' ἄλλου αὐτό· τῶν γὰρ ἀπειρῶν οὐκ ἔστιν οὐδὲν πρῶτον. Εἰ οὖν ἅπαν μὲν τὸ κινούμενον ὑπὸ τινος κινεῖται, τὸ δὲ πρῶτον κινεῖν, κινεῖται μὲν, οὐχ ὑπ' ἄλλου δὲ, ἀνάγκη αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ κινεῖσθαι.

3. Ἔτι δὲ καὶ ὧδε τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον ἐστὶν ἐπελθεῖν. Ἄπαν γὰρ τὸ κινεῖν τί τε κινεῖ, καὶ τινί. Ἡ γὰρ αὐτῷ κινεῖ τὸ κινεῖν, ἢ ἄλλῳ· οἷον, ἄνθρωπος αὐτῷ ἢ τῇ βακτηρίᾳ· καὶ ὁ ἄνεμος κατέβαλλεν, ἢ αὐτός, ἢ ὁ λίθος ὃν ἔωσεν. Ἀδύνατον δὲ κινεῖν ἄνευ τοῦ αὐτοῦ αὐτῷ κινεῖντος, τὸ ὃ κινεῖ, ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸ αὐτῷ κινεῖ, οὐκ ἀνάγκη ἄλλο εἶναι ὃ κινεῖ. Ἐὰν δὲ ἢ ἕτερον τὸ ὃ κινεῖ, ἔστι τι ὃ κινήσει, οὐ τινι, ἀλλ' αὐτῷ· ἢ εἰς ἄπειρον εἰσιν. Εἰ οὖν τι κινούμενον κινεῖ, ἀνάγκη στήναι καὶ μὴ εἰς ἄπειρον ἵεναι· εἰ γὰρ ἢ βακτηρία κινεῖ τῷ κινεῖσθαι ὑπὸ τῆς χειρὸς, ἢ χεὶρ κινεῖ τὴν βακτηρίαν. Εἰ δὲ ταύτην ἄλλο κινεῖ, καὶ ταύτην ἕτερον τι τὸ κινεῖν. Ὅταν δὲ τινι κινήσῃ αἰεὶ ἕτερον, ἀνάγκη εἶναι πρότερον τὸ αὐτὸ αὐτῷ κινεῖν. Εἰ οὖν κινεῖται μὲν τοῦτο, μὴ ἄλλο δὲ τὸ κινεῖν αὐτὸ, ἀνάγκη αὐτὸ αὐτὸ κινεῖν· ὥστε καὶ κατὰ τοῦτον πῶν λόγον, ἦτοι εὐθύς τὸ κινούμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτῇ κινεῖντος κινεῖται, ἢ ἔρχεται ποτε εἰς τι τοιοῦτον.

4. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοισι καὶ ὧδε σκοποῦσι, ταῦτά συμβήσεται ταῦτα· εἰ γὰρ ὑπὸ κινουμένου κινεῖται τὸ κινούμενον πᾶν, ἦτοι τοῦτο ὑπάρχει τοῖς πράγμασι κατὰ συμβεβηκός· ὥστε κινεῖ μὲν κινούμενον, οὐ μέντοι διὰ τὸ κινεῖσθαι αὐτὸ [αἰεὶ] ἢ οὐ, ἀλλὰ καθ' αὐτό. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ κατὰ συμβεβηκός, οὐκ ἀνάγκη κινεῖσθαι τὸ κινούμενον. Εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὡς ἐνδέχεται ποτε μὴδὲν κινεῖσθαι τῶν ὄντων· οὐ γὰρ ἀνα-

γκαῖον τὸ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι. Ἐὰν οὖν θῶμεν τὸ δυνατόν εἶναι, οὐδὲν ἀδύνατον συμβήσεται, ψεῦδος δ' ἴσως. Ἀλλὰ τὸ κίνησιν μὴ εἶναι, ἀδύνατον· δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον, ὅτι ἀνάγκη κίνησιν αἰεὶ εἶναι. 5. Καὶ εὐλόγως τοῦτο συμβεβηκε· τρία γὰρ ἀνάγκη εἶναι, τό τε κινούμενον, καὶ τὸ κινεῖν, καὶ τὸ ὃ κινεῖ. Τὸ μὲν οὖν κινούμενον, ἀνάγκη μὲν κινεῖσθαι, κινεῖν δὲ οὐκ ἀνάγκη· τὸ δ' ὃ κινεῖ, καὶ κινεῖν, καὶ κινεῖσθαι· συμμεταβάλλει γὰρ τοῦτο ἅμα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ τῷ κινουμένῳ ὄν. Ἀήλον δὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τόπον κινούντων· ἄπτεσθαι γὰρ ἀλλήλων ἀνάγκη οὕτω, μέχρι τινός· τὸ δὲ κινεῖν οὕτως ὥστ' εἶναι μὴ ὃ κινεῖ, ἀκίνητον. Ἐπεὶ δ' ὀρθῶμεν τὸ ἔσχατον, ὃ κινεῖσθαι μὲν δύναται, κινήσεως δὲ ἀρχὴν οὐκ ἔχει, καὶ ὃ κινεῖται μὲν, ὑπ' ἄλλου δὲ, ἀλλ' οὐχ ὑφ' αὐτοῦ, εὐλογον, ἵνα μὴ ἀναγκαῖον ἔπωμεν, καὶ τὸ τρίτον εἶναι ὃ κινεῖ ἀκίνητον ὄν. Αἰὶο καὶ Ἀναξαγόρας ὀρθῶς λέγει, τὸν νοῦν ἀπαθῆ φάσκων καὶ ἀμιγῆ εἶναι. Ἐπειδὴ περ κινήσεως ἀρχὴν ποιεῖ αὐτὸν εἶναι· οὕτω γὰρ μόνως ἂν κινοίη ἀκίνητος ὢν, καὶ κρατοίη ἀμιγῆς ὢν. 6. Ἀλλὰ μὴν, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης κινεῖται τὸ κινεῖν. Εἰ δὲ μὴ κινοῖτο, οὐκ ἂν κινοίη, ἀνάγκη τὸ κινεῖν, ἢ κινεῖται, ἥτοι οὕτω κινεῖσθαι, ὥστε κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς κινήσεως, ἢ καθ' ἕτερον. Λέγω δὲ, ὅτι ἥτοι τὸ θερμαῖνον καὶ αὐτὸ θερμαίνεσθαι, καὶ τὸ ὑγιάζον ὑγιάζεσθαι, καὶ τὸ φέρον φέρεσθαι· ἢ τὸ ὑγιάζον φέρεσθαι, τὸ δὲ φέρον αὐξάνεσθαι. Ἀλλὰ φανερόν ὅτι ἀδύνατον· δεῖ γὰρ μέχρι τῶν ἀτόμων διαιροῦντα λέγειν, οἷον εἴ τι διδάσκει γεωμετερεῖν, τοῦτο

διδάσκεισθαι γεωμετρεῖν τὸ αὐτὸ, ἢ εἰ ῥίπτει, ῥίπτει-
 σθαι τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς ῥίψεως. Ἐξ οὗτω μὲν μὴ,
 ἄλλο δὲ, ἐξ ἄλλου γένους· οἷον, τὸ φέρον μὲν αὐξά-
 νεσθαι, τὸ δὲ τοῦτο αὖξον ἀλλοιοῦσθαι ὑπὲρ ἄλλου.
 Τὸ δὲ τοῦτο ἀλλοιοῦν, ἐτέραν τινὰ κινεῖσθαι κίνησιν.
 Ἀλλ' ἀνάγκη στήναι· πεπερασμέναι γὰρ αἱ κινήσεις.
 Τὸ δὲ πάλιν ἀνακάμπτειν, καὶ τὸ ἀλλοιοῦν φάναι φέρε-
 σθαι, τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἐστὶ, καὶ εἰ εὐθύς ἔφη τὸ φέρον φέ-
 ρεσθαι, καὶ διδάσκεσθαι τὸ διδάσκον· δηλον γὰρ,
 ὅτι κινεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου κινουῦντος τὸ κινου-
 μενον πᾶν, καὶ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ προτέρου τῶν κινου-
 των. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἀδύνατον· τὸ διδάσκον γὰρ
 συμβαίνει μανθάνειν, ὧν τὸ μὲν μὴ ἔχειν, τὸ δ' ἔχειν
 ἐπιστήμην ἀναγκαῖον. Ἔτι δὲ μᾶλλον τούτων ἄλογον,
 ὅτι συμβαίνει πᾶν τὸ κινήτικόν εἶναι κινήτον, εἴπερ
 ἅπαν ὑπὸ κινουμένου κινεῖται τὸ κινούμενον· ἔσται
 γὰρ κινήτον· ὥσπερ εἰ τις λέγοι, ὅτι πᾶν τὸ ὑγιαστι-
 κόν, καὶ ὑγιαζόν, καὶ ὑγιαστὸν ἔσται· καὶ τὸ οἰκο-
 δομητικὸν οἰκοδομητὸν, ἢ εὐθύς, ἢ διὰ πλειόνων.
 Λέγω δ', οἷον εἰ κινήτον μὲν ὑπὲρ ἄλλου πᾶν τὸ κινή-
 τικόν, ἀλλ' οὐ ταύτην τὴν κίνησιν κινήτον, ἣν κινεῖ
 τὸ πλησίον, ἀλλ' ἐτέραν· οἷον, τὸ ὑγιαστικὸν μαθη-
 τὸν, ἀλλὰ τοῦτο ἐπαναβαῖνον ἥξει ποτὲ εἰς τὸ αὐτὸ
 εἶδος, ὥσπερ εἵπομεν πρότερον· τὸ μὲν οὖν τούτων,
 ἀδύνατον· τὸ δὲ πλασματῶδες· ἥτοπον γὰρ τὸ ἀλ-
 λωιωτικὸν αὐξητὸν ἐξ ἀνάγκης εἶναι. 7. Οὐκ ἄρα
 ἀνάγκη αἰεὶ κινεῖσθαι τὸ κινούμενον ὑπὲρ ἄλλου, καὶ
 τούτου κινουμένου· στήσεται ἄρα. Ὡστε ἥτοι ὑπὸ
 ἡρεμοῦντος κινήθησεται τὸ κινούμενον πρῶτον, ἢ
 αὐτὸ ἑαυτὸ κινήσει. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ γε δεοί σκοπεῖν,

πρότερον αἴτιον κινήσεως καὶ ἀρχὴ τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινεῖν,
 ἢ τὸ ὑπ' ἄλλου κινούμενον, ἐκείνο πᾶς ἂν θεῖη· τὸ γὰρ
 αὐτὸ καθ' αὐτὸ ὃν αἴτιον, αἰεὶ πρότερον τοῦ καθ'
 ἕτερον καὶ αὐτοῦ ὄντος. 8. Ὡστε τοῦτο σκαπτέον
 λαβοῦσιν ἄλλην ἀρχήν, εἴ τι κινεῖ αὐτὸ αὐτό, πῶς
 κινεῖ, καὶ τίνα τρόπον. Ἀναγκαῖον δὲ τὸ κινούμενον
 ἅπαν εἶναι διαιρετὸν εἰς αἰεὶ διαιρετά· τοῦτο γὰρ δέ-
 δεικται πρότερον ἐν τοῖς καθόλου περὶ φύσεως, ὅτι
 πᾶν τὸ καθ' αὐτὸ κινούμενον, συνεχές. Ἀδύνατον δὲ
 τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινεῖν, πάντῃ κινεῖν αὐτὸ ἐαυτό· φέ-
 ροιτο γὰρ ἂν ὅλον καὶ φέροι τὴν αὐτὴν φορὰν, ἐν ὃν
 καὶ ἄτομον τῷ εἶδει, καὶ ἄλλοιοῖτο καὶ ἄλλοιοῖ. Ὡς-
 τε διδάσχοι ἂν καὶ διδάσχοιτο ἅμα, καὶ ὑγιαῖνοι καὶ
 ὑγιαῖνοιτο τὴν αὐτὴν ὑγίειαν. Ἐτι δ' ὠρίσται ὅτι κινεῖ-
 ται τὸ κινητόν· τοῦτο δὲ ἐστὶ δυνάμει κινούμενον,
 οὐκ ἐντελεχείᾳ· τὸ δὲ δυνάμει, εἰς ἐντελέχειαν βαδί-
 ζει. Ἐστὶ δὲ ἡ κίνησις ἐντελέχεια κινητοῦ ἀτελούς.
 Τὸ δὲ κινεῖν ἤδη ἐνεργεία ἐστίν· οἷον, θερμαίνει τὸ
 θερμόν, καὶ ὅλως γεννᾷ τὸ ἔχον τὸ εἶδος. Ὡςδ' ἅμα
 τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ θερμόν ἐσται καὶ οὐ θερ-
 μόν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὅσων τὸ κι-
 νοῦν ἀνάγκη ἔχειν τὸ συνώνυμον. Τὸ μὲν ἄρα κινεῖ,
 τὸ δὲ κινεῖται τοῦ αὐτοῦ αὐτὸ κινεῖντος. 9. Ὅτι δ'
 οὐκ ἐστὶ τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινεῖν οὕτως, ὥστε ἐκάτερον
 ὑφ' ἐκατέρου κινεῖσθαι, ἐκ τῶνδε φανερόν. Οὔτε γὰρ
 ἐστὶ πρῶτον κινεῖν οὐδὲν, εἴ γε ἐκάτερον κινήσει
 ἐκάτερον· τὸ γὰρ πρότερον, αἰτιώτερον τοῦ κινεῖ-
 σθαι τοῦ ἐχομένου, καὶ κινήσει μᾶλλον· διχῶς γὰρ
 κινεῖν ἦν, τὸ μὲν τὸ ὑπ' ἄλλου κινούμενον αὐτό, τὸ
 δ' αὐτῷ· ἐγγύτερον δὲ, τὸ πορρώτερον τοῦ κινουμέ-

νου τῆς ἀρχῆς, ἢ τὸ μεταξύ. Ἔτι οὐκ ἀνάγκη τὸ κι-
 νοῦν κινεῖσθαι, εἰ μὴ ὑφ' αὐτοῦ· κατὰ συμβεβηκὸς
 ἄρα ἀντικινεῖ θάτερον. Ἐλαβον τοίνυν ἐνδέχασθαι
 μὴ κινεῖν· ἔστιαι ἄρα τὸ μὲν κινούμενον, τὸ δὲ κινοῦν
 ἀκίνητον. Ἔτι οὐκ ἀνάγκη τὸ κινοῦν ἀντικινεῖσθαι,
 ἀλλ' ἢ ἀκίνητόν γέ τι κινεῖν ἀνάγκη, ἢ αὐτὸ ὑφ' αὐ-
 τοῦ κινούμενον, εἴπερ ἀνάγκη ἀεὶ κίνησιν εἶναι. Ἔτι,
 ἣν κινεῖ κίνησιν, καὶ κινοῖτ' ἄν· ὥστε τὸ θερμαῖνον
 θερμαίνεται. 10. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ πρώτως αὐτὸ
 αὐτὸ κινοῦντος, οὔτε ἐν μόριον, οὔτε πλεῖω κινήσει
 αὐτὸ αὐτὸ ἕκαστον· τὸ γὰρ ὅλον εἰ κινεῖται αὐτὸ
 ὑφ' αὐτοῦ, ἦτοι ὑπὸ τῶν αὐτοῦ τινος κινήθήσεται,
 ἢ ὅλον ὑπὸ ὅλου. Εἰ μὲν οὖν, τῷ κινεῖσθαι τι μό-
 ριον αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ, τοῦτ' ἄν εἴη τὸ πρῶτον αὐτὸ
 αὐτὸ κινοῦν· χωρισθὲν γάρ· τοῦτο μὲν κινήσει αὐτὸ
 αὐτὸ, τὸ δὲ ὅλον οὐκ ἔτι. Εἰ δὲ ὅλον ὑφ' ὅλου κινεῖ-
 ται, κατὰ συμβεβηκὸς ἂν ταῦτα κινοῖ αὐτὰ ἑαυτά.
 Ὡστ' εἰ μὴ ἀναγκαῖα, εἰλήφθω μὴ κινούμενα ὑφ' αὐ-
 τῶν. Τῆς ὅλης ἄρα τὸ μὲν κινήσει, ἀκίνητον ὄν· τὸ
 δὲ κινήθησεται· μόνως γὰρ οὕτως οἷόν τε τι αὐτο-
 κίνητον εἶναι. Ἔτι, εἴπερ ἡ ὅλη αὐτὴ αὐτὴν κινεῖ, τὸ
 μὲν κινήσει αὐτῆς, τὸ δὲ κινήθησεται. Ἡ ἄρα α β
 ὑφ' αὐτῆς τε κινήθησεται, καὶ ὑπὸ τῆς α. 11. Ἐπει-
 δη δὲ κινεῖ τὸ μὲν κινούμενον ὑπ' ἄλλου, τὸ δὲ ἀκίνη-
 τον ὄν· καὶ κινεῖται, τὸ μὲν κινοῦν, τὸ δὲ οὐθέν κι-
 νοῦν, τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινοῦν ἀνάγκη ἐξ ἀκινήτου εἶναι,
 κινοῦντος δὲ, καὶ ἔτι ἐκ κινουμένου, μὴ κινοῦντος δὲ
 ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὁπότερ' ἔτυχεν· ἔστω γὰρ τὸ α κι-
 νοῦν μὲν, ἀκίνητον δὲ, τὸ δὲ β κινούμενόν τε ὑπὸ τοῦ
 α, καὶ κινοῦν τὸ ἐφ' ᾧ γ. Τοῦτο δὲ κινούμενον μὲν

ὑπὸ τοῦ β, μὴ κινεῖν δὲ μηδέν· εἴπερ γὰρ καὶ διὰ πλειόνων ἤξει ποτὲ εἰς τὸ γ, ἔστω δι' ἐνὸς μόνου. Τὸ δὴ ἅπαν α β γ, αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ· ἀλλ' ἐὰν ἀφέλῃ τὸ γ, τὸ μὲν α β κινήσει αὐτὸ ἑαυτό· (τὸ μὲν γὰρ α κινεῖν, τὸ δὲ β κινούμενον,) τὸ δὲ γ οὐ κινήσει αὐτὸ ἑαυτὸ, οὐδ' ὅλως κινήθησεται. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ β γ κινήσει αὐτὴ ἑαυτὴν ἄνευ τοῦ α· τὸ γὰρ β κινεῖ τῷ κινεῖσθαι ὑπ' ἄλλου, οὐ τῷ ὑφ' αὐτοῦ τινὸς μέρους. Τὸ ἄρα α β μόνον αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ. Ἀνάγκη ἄρα τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν ἔχειν καὶ τὸ κινεῖν, ἀκίνητον δὲ, καὶ τὸ κινούμενον, μηδὲν δὲ κινεῖν ἐξ ἀνάγκης· ἀπτόμενα δὲ ἦτοι ἄμφω ἀλλήλων, ἢ θατέρου θατέρον· εἰ μὲν οὖν συνεχές ἐστι τὸ κινεῖν· (τὸ γὰρ κινούμενον συνεχές ἀναγκαῖον εἶναι·) δῆλον ὅτι τὸ πᾶν αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ, οὐ τῷ αὐτοῦ εἶναι τι τοιοῦτον, οἷον αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν, ἀλλ' ὅλον κινεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ, κινούμενόν τε καὶ κινεῖν, τῷ αὐτοῦ τι εἶναι τὸ κινεῖν καὶ τὸ κινούμενον· οὐ γὰρ ὅλον κινεῖ, οὐδ' ὅλον κινεῖται, ἀλλὰ κινεῖ μὲν τὸ α, κινεῖται δὲ τὸ β, μόνον· τὸ δὲ γ ὑπὸ τοῦ α οὐκ ἔτι· ἀδύνατον γάρ. 12. Ἀπορίαν δὲ ἔχει, ἐὰν ἀφέλῃ τις ἢ τῆς α, (εἰ συνεχές τὸ κινεῖν μὲν, ἀκίνητον δέ·) ἢ τῆς β τῆς κινουμένης· ἡ λοιπὴ ἄρα κινήσει τῆς α, ἢ ἡ τῆς β κινήθησεται· εἰ γὰρ τοῦτο, οὐκ ἂν εἴη πρῶτως κινουμένη ὑφ' αὐτῆς ἢ α β· ἀφαιρεθείσης γὰρ ἀπὸ τῆς α β, ἔτι κινήσει ἑαυτὴν ἢ λοιπὴ α β· ἡ δυνάμει μὲν ἐκάτερον, οὐδὲν κωλύει, ἢ θατέρον τὸ κινούμενον διαιρετὸν εἶναι, ἐντελεχεῖα δὲ ἀδιαιρετον· ἐὰν δὲ διαιρεθῇ, μηκέτι εἶναι τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν; ὥστε οὐδὲν κωλύει ἐν διαιρετοῖς δυνάμει πρῶτως ἐνεῖναι. Φανερόν τοίνυν ἐκ

τούτων, ὅτι ἐστὶ τὸ πρῶτως κινοῦν ἀκίνητον· εἴτ
 γὰρ εὐθὺς ἴσταται τὸ κινούμενον, ὑπὸ τινος δὲ κινού-
 μενον, εἰς ἀκίνητον τὸ πρῶτον· εἴτε εἰς κινούμενο
 μὲν, αὐτὸ δ' ἑαυτὸ κινοῦν καὶ ἴσταν, ἀμφοτέρως συμ-
 βαίνει τὸ πρῶτως κινοῦν, ἐν ἅπασιν εἶναι τοῖς κινου-
 μένοις ἀκίνητον.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ δεῖ κίνησιν αἰεὶ εἶναι καὶ μὴ διαλείπειν
 ἀνάγκη εἶναι τι αἰδίδιον, ὃ πρῶτον κινεῖ, εἴτε ἔν, εἴτ
 πλείω, καὶ τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον. 2. Ἐκαστοί
 μὲν οὖν αἰδίδιον εἶναι, τῶν ἀκινήτων μὲν, μὴ κινούντων
 δὲ, οὐδὲν πρὸς τὸν νῦν λόγον. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον, εἶ-
 ναι τι τὸ αἰεὶ ἀκίνητον μὲν αὐτὸ πάσης τῆς ἐκτὸς με-
 ταβολῆς, καὶ ἀπλῶς, καὶ κατὰ συμβεβηκός, κινητικῶν
 δ' ἑτέρου, δῆλον ὥδε σκοποῦσιν. Ἐστω δὲ, εἴ τις βου-
 λεται, ἐπὶ τινων ἐνδεχόμενον, ὥστε εἶναι ποτε καὶ μὴ
 εἶναι ἄνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς· τάχα γὰρ ἀναγκαῖον,
 εἴ τι ἀμερὲς ὅτε μὲν ἐστίν, ὅτε δὲ μὴ ἐστίν, ἄνευ τοῦ
 μεταβάλλειν, ὅτε μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ εἶναι πᾶν τὸ
 τοιοῦτον, καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἀκινήτων μὲν, κινητικῶν
 δὲ, ἐνίας, ὅτε μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ εἶναι. Ἐνδεχέσθω
 καὶ τοῦτο, ἀλλ' οὐ τι πάσας γε δυνατόν· δῆλον γὰρ
 ὡς αἰτιόν τι τοῖς αὐτὰ ἑαυτὰ κινούσιν ἐστὶ τοῦ ὅτε
 μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ εἶναι· τὸ μὲν γὰρ αὐτὸ ἑαυτὸ κι-
 νοῦν ἅπαν ἔχειν ἀνάγκη μέγεθος, εἰ μηδὲν κινεῖται
 ἀμερὲς· τὸ δὲ κινοῦν οὐδεμὶα ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰρημέ-
 νων. Τοῦ δὴ, τὰ μὲν γίνεσθαι, τὰ δὲ φθείρεσθαι
 καὶ τοῦτ' εἶναι συνεχῶς οὐδὲν αἷτιον, τῶν ἀκινήτων
 μὲν, μὴ αἰεὶ δ' ὄντων· οὐδ' αὖ τῶν αἰεὶ μὲν ταῦ
 κινούντων, τούτων δ' ἕτερα· τοῦ γὰρ αἰεὶ ὄντος

τος καὶ συνεχοῦς, οὔτε ἕκαστον αὐτῶν αἷτιον, οὔτε πάντα· τὸ μὲν γὰρ οὕτως ἔχειν, αἰδιδιον καὶ ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ πάντα ἄπειρα, καὶ οὐχ ἅμα πάντα ὄντα. Δῆλον τοίνυν, ὅτι, εἰ καὶ μυριάκις ἔναι ἀρχαὶ τῶν ἀκινήτων μὲν, κινουσῶν δέ· καὶ πολλὰ τῶν αὐτὰ ἑαυτὰ κινούντων φθίρεται, τὰ δ' ἐπιγίνεται· καὶ τόδε μὲν ἀκίνητον ὄν, τόδε κινεῖ· ἕτερον δέ, τοδί· ἀλλ' οὐδὲν ἡττόν ἐστί τι ὃ περιέχει, καὶ τοῦτο παρ' ἕκαστον ὄν, ὃ ἐστίν αἷτιον τοῦ τὰ μὲν εἶναι, τὰ δὲ μὴ, καὶ τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς. Καὶ τοῦτο μὲν τούτοις, ταῦτα δὲ τοῖς ἄλλοις αἷτια κινήσεως. 4. Εἴπερ οὖν αἰδιδιος ἡ κίνησις, αἰδιδιον καὶ τὸ κινοῦν ἔσται πρῶτον, εἰ ἔν· εἰ δὲ πλείω, πλείω τὰ αἰδidia. Ἐν δὲ μᾶλλον, ἢ πολλὰ, καὶ πεπερασμένα, ἢ ἄπειρα δεῖ νομίζειν. Τῶν αὐτῶν γὰρ συμβαινόντων, αἰεὶ τὰ πεπερασμένα μᾶλλον ληπτέον· ἐν γὰρ τοῖς φύσει, δεῖ τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ βέλτιον, εἰς ἐνδέχεται, ὑπάρχειν μᾶλλον. Ἰκανὸν δέ, καὶ εἰ ἔν, ὃ πρῶτον τῶν ἀκινήτων αἰδιδιον ὄν, ἔσται τοῖς ἄλλοις ἀρχὴ κινήσεως. 5. Φανερόν δὲ καὶ ἐκ τοῦδε, ὅτι ἀνάγκη εἶναι τι ἔν καὶ αἰδιδιον τὸ πρῶτον κινοῦν· δεδεικται γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, αἰεὶ κίνησιν εἶναι· εἰ δὲ αἰεὶ, ἀνάγκη καὶ συνεχῆ εἶναι· καὶ γὰρ τὸ αἰεὶ ὄν, συνεχές· τὸ δ' ἐφεξῆς, οὐ συνεχές. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε συνεχές, μία· μία δ', [εἰ] ὕφ' ἐνός τε [τοῦ] κινούντος, καὶ ἐνός τοῦ κινουμένου· εἰ γὰρ τι ἄλλο καὶ ἄλλο κινήσει, οὐ συνεχές ἢ ὅλη κίνησις, ἀλλ' ἐφεξῆς. 6. Ἐκ τε δὴ τούτων πιστεύσειεν ἂν τις εἶναι τι πρῶτον ἀκίνητον, καὶ πάλιν ἐπιβλέψας ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῶν κινούντων. Τὸ μὲν δὴ εἶναι ἅττα τῶν ὄντων, ἃ ὅτε μὲν κινεῖται, ὅτε δ' ἡρεμεῖ, φανερόν. Καὶ

διὰ τούτου γέγονε δῆλον, ὅτι οὔτε πάντα κινεῖται, οὔτε πάντα ἡρεμεῖ, οὔτε τὰ μὲν αἰεὶ ἡρεμεῖ, τὰ δ' αἰεὶ κινεῖται· τὰ γὰρ ἐπαμφοτερίζοντα, καὶ δύναμιν ἔχοντα τοῦ ὅτε μὲν κινεῖσθαι, ὅτε δὲ ἡρεμεῖν, δείκνυσιν περὶ αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα, δῆλα πᾶσι βουλόμεθα δὲ δεῖξαι καὶ τοῖν δυοῖν ἑκατέραν τὴν φύσιν, ὅτι ἐστὶ τὰ μὲν αἰεὶ ἀκίνητα, τὰ δ' αἰεὶ κινούμενα. Προϊόντες δ' ἐπὶ τούτο, καὶ θέντες ἅπαν τὸ κινούμενον ὑπὸ τινος κινεῖσθαι, καὶ τούτο εἶναι ἢ ἀκίνητον ἢ κινούμενον, καὶ κινούμενον ἢ ὑφ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἄλλου αἰεὶ, προήλθομεν ἐπὶ τὸ λαβεῖν, ὅτι τῶν κινουμένων ἐστὶν ἀρχή, κινουμένων μὲν ὃ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖ, πάντων δὲ τὸ ἀκίνητον. Ὅρῳμεν δὲ καὶ φανερώς ὄντα τοιαῦτα, ἃ κινεῖ αὐτὰ ἑαυτά· οἷον τὸ τῶν ἐμψύχων καὶ τὸ τῶν ζώων γένος. Ταῦτα δὴ καὶ δόξαν παρῆχε, μή ποτ' ἐνδέχεται κίνησιν ἐγγένεσθαι μὴ οὔσαν ὅλως, διὰ τὸ ἐν τούτοις ὄραν ἡμᾶς τοῦτο συμβαῖνον· ἀκίνητα γὰρ ποτε ὄντα, κινεῖται πάλιν, ὥς δοκεῖ. 7. Τοῦτο δὴ δεῖ λαβεῖν, ὅτι μίαν κίνησιν αὐτὰ κινεῖ, καὶ ὅτι ταύτην οὐ κυρίως· οὐ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὸ αἷτιον, ἀλλ' ἔνευσιν ἄλλαι κινήσεις φυσικαὶ τοῖς ζώοις, ἃς οὐ κινοῦνται δι' ἑαυτῶν, οἷον, αὐξήσεις, φθίσεις, ἀναπνοή, ἃς κινεῖται τῶν ζώων ἕκαστον ἡρεμοῦν, καὶ οὐ κινούμενον τὴν ὑφ' ἑαυτοῦ κίνησιν. Τούτων δ' αἷτιον τὸ περιέχον καὶ πολλὰ τῶν εἰσιόντων, οἷον ἐνὶ ἄνθρωπῳ τροφή· πεττομένης γὰρ καθεύδουσι, διακρινομένης δὲ, ἐγείρονται καὶ κινοῦσιν ἑαυτοὺς, τῆς πρώτης ἀρχῆς ἕξωθεν οὔσης. Διὸ οὐκ αἰεὶ κινοῦνται συνεχῶς ὑφ' αὐτῶν· ἄλλο γὰρ τὸ κινοῦν, αὐτὸ κινούμενον καὶ μεταβάλλον, πρὸς ἕκαστον τῶν κινούντων ἑαυτά. Ἐν

πᾶσι δὲ τούτοις κινεῖται τὸ κινεῖν πρῶτως, καὶ τὸ αἷ-
τιον τοῦ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν ὑφ' αὐτοῦ, κατὰ συμβε-
βηκὸς μέντοι· μεταβάλλει γὰρ τὸν τόπον τὸ σῶμα·
ὥστε καὶ τὸ ἐν τῷ σώματι ὄν, καὶ τὸ [ἐν] τῇ μοχλείᾳ
κινεῖν ἑαυτό. 8. Ἐξ ὧν ἐστι πιστεῦσαι, ὅτι, εἴ τι
ἐστὶ τῶν ἀκινήτων μὲν, κινούντων δὲ, καὶ αὐτῶν κι-
νουμένων κατὰ συμβεβηκὸς, ἀδύνατον συνεχῇ κίνησιν
κινεῖν. Ὡςτ' εἶπερ ἀνάγκη συνεχῶς εἶναι κίνησιν, εἴ-
ναι τι δεῖ τὸ πρῶτον κινεῖν ἀκίνητον, καὶ μὴ κατὰ
συμβεβηκὸς, εἰ μέλλει, καθάπερ εἶπομεν, ἔσσεσθαι ἐν
τοῖς οὖσιν ἄπαστός τις καὶ ἀθάνατος κίνησις, καὶ
μένειν τὸ ὄν αὐτὸ ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ· τῆς γὰρ
ἀρχῆς μενούσης, ἀνάγκη καὶ τὸ πᾶν μένειν, συνεχές
ὄν πρὸς τὴν ἀρχήν· οὐκ ἔστι δὲ ταῦτ' ὁ κινεῖσθαι
κατὰ συμβεβηκὸς ὑφ' αὐτοῦ καὶ ὑφ' ἑτέρου· τὸ μὲν γὰρ
ὑφ' ἑτέρου ὑπάρχει καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνίαις ἀρ-
χαῖς, ὅσα πλείους φέρεται φορὰς· θάτερον δὲ τοῖς
φθαρτοῖς μόνον. 9. Ἀλλὰ μὴν, εἴ γέ ἐστὶ τι αἰεὶ τοι-
οῦτον, τὸ κινεῖν μέντοι, ἀκίνητον δὲ, καὶ αὐτὸ αἰ-
δῖον, ἀνάγκη καὶ τὸ πρῶτον ὑπὸ τούτου κινούμενον
αἰδῖον εἶναι. Ἔστι δὲ τοῦτο δῆλον μὲν καὶ ἐκ τοῦ μὴ
ἂν ἄλλως εἶναι γένεσιν καὶ φθορᾷ καὶ μεταβολῇ
τοῖς ἄλλοις, εἰ μὴ τι κινήσει κινούμενον· τὸ μὲν γὰρ
ἀκίνητον τὴν αὐτὴν αἰεὶ κινήσει, τὸν αὐτὸν τρόπον,
καὶ μίαν κίνησιν, ἅτε οὐδὲν αὐτὸ μεταβάλλον πρὸς τὸ
κινούμενον· τὸ δὲ κινούμενον ὑπὸ τοῦ ἀκινήτου ἢ
κινουμένου ἤδη, διὰ τὸ ἄλλως καὶ ἄλλως ἔχειν πρὸς
τὰ πράγματα, οὐ τῆς αὐτῆς ἔσται κινήσεως αἷτιον,
ἀλλὰ διὰ τὸ ἐν ἐναντίοις εἶναι τόποις ἢ εἶδεσιν ἐναν-
τίως παρῆξεται κινούμενον ἕκαστον τῶν ἄλλων, καὶ

ὅτε μὲν ἡρεμοῦν, ὅτε δὲ κινούμενον. Φανερόν δ' ἡ γέγονεν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὁ κατ' ἀρχὰς ἡποροῦμεν, τί δὴ ποτε οὐ πάντα ἢ κινεῖται, ἢ ἡρεμεῖ· ἢ τὰ μὲν κινεῖται ἀεὶ, τὰ δ' ἀεὶ ἡρεμεῖ· ἀλλ' ἔνια ὅτε μὲν, ὅτε δ' οὐ· τούτου γὰρ τὸ αἷτιον δῆλόν ἐστι νῦν, ὅτι, τὰ μὲν ὑπὸ ἀκινήτου κινεῖται αἰδίου· διὸ ἀεὶ μεταβάλλει· τὰ δ' ὑπὸ κινουμένου καὶ μεταβάλλοντος· ὥστε καὶ αὐτὰ ἀναγκαῖον μεταβάλλειν. Τὸ δ', ἀκίνητον, ὥς περ εἴρηται· ἅτε ἀπλῶς καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ διαμένον, μίαν καὶ ἀπλὴν κινήσει κίνησιν.

CAPUT VII.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλην ποιησαμένοις ἀρχὴν μᾶλλον ἔσται περὶ τούτων φανερόν· σκεπτέον γὰρ, πότερον ἐνδέχεται τινα κίνησιν εἶναι συνεχῇ, ἢ οὐ· καὶ εἰ ἐνδέχεται, τίς αὕτη, καὶ τίς πρώτη τῶν κινήσεων· δῆλον γὰρ ὡς, εἴπερ ἀναγκαῖον μὲν ἀεὶ κίνησιν εἶναι, πρώτη δὲ ἦδε καὶ συνεχῆς, ὅτι τὸ πρῶτον κινοῦν κινεῖ ταύτην τὴν κίνησιν, ἣν ἀναγκαῖον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι καὶ συνεχῇ, καὶ πρώτην. 2. Τριῶν δὲ οὐσῶν κινήσεων, τῆς τε κατὰ μέγεθος, καὶ τῆς κατὰ πάθος, καὶ τῆς κατὰ τόπον, ἣν καλοῦμεν φορὰν, ταύτην ἀναγκαῖον εἶναι πρώτην· ἀδύνατον γὰρ αὐξήσειν εἶναι, ἀλλοιώσεως μὴ προὔπαρχούσης· τὸ γὰρ αὐξανόμενον, ἔστι μὲν ὡς ὁμοίῳ αὐξάνεται, ἔστι δ' ὡς ἀνομοίῳ· τὸ γὰρ ἐναντίον, τροφή λέγεται τῷ ἐναντίῳ· προσγίνεται δὲ πᾶν γενόμενον ὁμοιον ὁμοίῳ· ἀνάγκη οὖν ἀλλοιώσιν εἶναι τὴν εἰς τὰναντία μεταβολήν. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀλλοιοῦνται, δεήσει εἶναι τὸ ἀλλοιοῦν καὶ τὸ ποιοῦν ἐκ τοῦ δυνάμει θερμοῦ τὸ ενεργεῖα θερμόν. Δῆλον οὖν ἐστίν, ὅτι τὸ κινοῦν οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ'

ὅτε μὲν ἐγγύτερον, ὅτε δὲ πορρώτερον τοῦ ἄλλοιου-
 μένου ἐστί. Ταῦτα δ' ἄνευ φορᾶς οὐκ ἐνδέχεται
 ὑπάρχειν. Εἰ ἄρα ἀνάγκη αἰεὶ κίνησιν εἶναι, ἀνάγκη
 καὶ φορὰν εἶναι αἰεὶ πρώτην τῶν κινήσεων, καὶ φο-
 ρᾶς, εἰ ἔστιν, ἢ μὲν πρώτη, ἢ δ' ὑστέρα, τὴν πρώτην.
 Ἔτι δὲ πάντων τῶν παθημάτων ἀρχή, πύκνωσις καὶ
 μάνωσις· καὶ γὰρ βαρὺ καὶ κοῦφον, καὶ μαλακὸν
 καὶ σκληρὸν, καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, πυκνότητες δο-
 κοῦσι καὶ ἀραιότητες εἶναι τινες. Πύκνωσις δὲ καὶ
 μάνωσις, σύγκρισις καὶ διάκρισις, καθ' ἃς καὶ γένεσις
 καὶ φθορὰ λέγεται τῶν οὐσιῶν. Συγκρινόμενα δὲ καὶ
 διακρινόμενα, ἀνάγκη καὶ κατὰ τόπον μεταβάλλειν.
 Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ αὐξανομένου καὶ φθίνοντος, μετα-
 βάλλει κατὰ τόπον τὸ μέγεθος. 3. Ἔτι καὶ ἐντεῦ-
 θεν ἐπισκοποῦσιν ἔσται φανερόν, ὅτι ἡ φορὰ πρώτη·
 τὸ γὰρ πρῶτον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ
 ἐπὶ κινήσεως ἂν λέγοιτο πλεοναχῶς· λέγεται γὰρ πρό-
 τερον, οὗ τε μὴ ὄντος οὐκ ἔσται τἄλλα, ἐκεῖνο δὲ ἄνευ
 τῶν ἄλλων· καὶ τὸ τῷ χρόνῳ· καὶ τὸ κατ' οὐσίαν.
 Ὡς τ' ἐπεὶ κίνησιν μὲν ἀναγκαῖον εἶναι συνεχῶς, εἴη
 δ' ἂν συνεχῶς, ἢ ἡ συνεχῆς, ἢ ἡ ἐφεξῆς, μᾶλλον δ'
 ἡ συνεχῆς· καὶ βέλτιον συνεχῇ ἢ ἐφεξῆς εἶναι· τὸ δὲ
 βέλτιον αἰεὶ ὑπολαμβάνομεν ἐν τῇ φύσει ὑπάρχειν, ἐὰν
 ἢ δυνατόν, δυνατόν δὲ συνεχῇ εἶναι. Δειχθήσεται
 δὲ ὕστερον· νῦν δὲ τοῦτο ὑποκείσθω, καὶ ταύτην οὐ-
 δεμίαν [ἄλλην] οἶόν τ' εἶναι, ἀλλὰ [τῇ] φορὰν· ἀνά-
 γκη δὴ τὴν φορὰν εἶναι πρώτην· οὐδεμία γὰρ ἀνά-
 γκη, οὔτε αὐξάνεσθαι, οὔτε ἀλλοιοῦσθαι τὸ φερούμε-
 νον, οὐδὲ δὴ γίνεσθαι ἢ φθίρεσθαι. Τούτων δὲ
 οὐδεμίαν ἐνδέχεται, τῆς συνεχοῦς μὴ οὔσης, ἣν κινεῖ

τὸ πρῶτον κινεῖν. 4. Ἐτι, χρόνῳ πρώτην· τοῖς γὰρ αἰδίοις, μόνον ἐνδέχεται κινεῖσθαι ταύτην. Ἀλλ' ἐφ' ἐνὸς μὲν ὅπου τῶν ἐχόντων γένεσιν, τὴν φορὰν ἀναγκαῖον ὑστίατην εἶναι τῶν κινήσεων· μετὰ γὰρ τὸ γενέσθαι, πρῶτον ἀλλοίωσιν, καὶ αὐξησιν. Φορὰ δ' ἤδη τελευτούμενων κινήσεως ἐστίν. Ἀλλ' ἕτερον ἀνάγκη κινούμενον εἶναι κατὰ φορὰν πρότερον, ὃ καὶ τῆς γενέσεως αἷτιον ἔσται τοῖς γινομένοις, οὐ γινόμενον, οἷον, τὸ γεννηθῆσαν τοῦ γεννηθέντος. Δόξειε δ' ἂν ἡ γένεσις πρώτη εἶναι τῶν κινήσεων, διὰ τοῦτο, ὅτι γενέσθαι δεῖ τὸ πρᾶγμα πρῶτον. Τὸ δ' ἐφ' ἐνὸς μὲν ὅπου τῶν γινομένων οὕτως ἔχει· ἀλλ' ἕτερον ἀναγκαῖον πρότερόν τι κινεῖσθαι τῶν γινομένων, ὃν αὐτὸ, καὶ μὴ γινόμενον· καὶ τούτου ἕτερον πρότερον. Ἐπεὶ δὲ γένεσιν ἀδύνατον εἶναι πρώτην· (πάντα γὰρ ἂν εἴη τὰ κινούμενα φθαρτά·) ὁ δὲ ὥς οὐδὲ τῶν ἐφεξῆς κινήσεων οὐδεμία προτέρα· λέγω δ' ἐφεξῆς, αὐξησιν, εἴτ' ἀλλοίωσιν, καὶ φθίσιν, καὶ φθορὰν· πᾶσαι γὰρ ὕστεραι γενέσεως. Ὡςτ' εἰ μηδὲ γένεσις προτέρα φορᾶς, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδεμία μεταβολῶν. 5. Ὅλως δὲ φαίνεται τὸ γινόμενον ἀτελές, καὶ ἐπ' ἀρχὴν ἰόν. Ὡςτε τὸ τῇ γενέσει ὕστερον, τῇ φύσει πρότερον εἶναι· τελευταῖον δὲ φορὰ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ἐν γενέσει. Διὸ, τὰ μὲν, ὅλως ἀκίνητα, τῶν ζώοντων, δι' ἐνδειαν τοῦ ὀργάνου, οἷον τὰ φυτὰ καὶ πολλὰ γένη τῶν ζώων· τοῖς δὲ, τελειουμένοις ὑπάρχει. Ὡςτ' εἰ μᾶλλον ὑπάρχει φορὰ τοῖς μᾶλλον ἀπειληφόσι τὴν φύσιν, καὶ ἡ κίνησις αὕτη πρώτη τῶν ἄλλων ἂν εἴη κατ' οὐσίαν· 6. διὰ τε ταῦτα, καὶ διότι ἥκιστα τῆς οὐσίας ἐξίσταται τὸ κινούμενον τῶν κινήσεων ἐν τῷ

φέρεσθαι· κατὰ μόνην γὰρ οὐδὲν μεταβάλλει τοῦ εἶ-
 ναι, ὥςπερ ἀλλοιουμένου μὲν τὸ ποιὸν, αὐξανομένου
 δὲ καὶ φθίνοντος τὸ ποσόν. 7. Μάλιστα δὲ δῆλον,
 ὅτι τὸ κινοῦν αὐτὸ αὐτὸ μάλιστα ταύτην κινεῖ κυρίως
 τὴν κατὰ τόπον. Καίτοι φαμέν τοῦτ' εἶναι τῶν κι-
 νουμένων καὶ κινούντων ἀρχήν, καὶ πρῶτον τοῖς κι-
 νουμένοις, τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινοῦν. 8. Ὅτι μὲν τοίνυν τῶν
 κινήσεων ἡ φορὰ πρώτη, φανερόν ἐκ τούτων. Τίς δὲ
 φορὰ πρώτη, νῦν δεικτέον. Ἄμα δὲ καὶ τὸ νῦν καὶ τὸ
 πρότερον ὑποτεθεῖν, ὅτι ἐνδέχεται τινα κίνησιν εἶναι
 συνεχῇ καὶ αἰδίῳ, φανερόν ἔσται τῇ αὐτῇ μεθόδῳ.
 9. Ὅτι μὲν οὖν τῶν ἄλλων κινήσεων οὐδεμίαν ἐνδέχε-
 ται συνεχῇ εἶναι, ἐκ τῶνδε φανερόν· ἅπασαι γὰρ εἰς
 ἀντικειμένων εἰς ἀντικείμενά εἰσι, καὶ αἱ κινήσεις καὶ
 αἱ μεταβολαί· οἷον, γενέσει μὲν καὶ φθορᾷ τὸ ὄν
 καὶ μὴ ὄν ὅροι, ἀλλοιῶσει δὲ τὰναντία πάθῃ, αὐξή-
 σει δὲ καὶ φθίσει ἢ μέγεθος καὶ μικρότης, ἢ τελειό-
 της μεγέθους καὶ ἀτέλεια· ἐναντία δὲ, αἱ εἰς τὰ ἐ-
 ναντία. Τὸ δὲ μὴ αἰεὶ κινούμενον τήνδε τὴν κίνησιν,
 ὃν δὲ πρότερον, ἀνάγκη πρότερον ἡρεμεῖν. Φανερόν
 οὖν, ὅτι ἡρεμήσει ἐν τῷ ἐναντίῳ τὸ μεταβάλλον. Ὅμοίως
 δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μεταβολῶν· ἀντίκειται γὰρ ἡ φθορὰ
 καὶ γενεαὶς ἀπλῶς τῇ ἀπλῶς, καὶ ἡ καθ' ἕκαστον τῇ
 καθ' ἕκαστον. Ὡςτ' εἰ ἀδύνατον ἅμα μεταβάλλειν
 τὰς ἀντικείμενας, οὐκ ἔσται συνεχὴς ἡ μεταβολή, ἀλ-
 λά μεταξὺ αὐτῶν ἔσται χρόνος· οὐδὲν γὰρ διαφέρει,
 ἐναντίας ἢ μὴ ἐναντίας εἶναι τὰς κατ' ἀντίφασιν με-
 ταβολάς· εἰ μόνον ἀδύνατον ἅμα τῷ αὐτῷ παρῆναι
 τοῦτο γὰρ τῷ λόγῳ οὐδὲν χρήσιμον. Οὐδ' εἰ μὴ ἀνά-
 γκη μὲν ἡρεμῆσαι ἐν τῇ ἀντιφάσει, μηδὲ ἔστι μεταβο-

λή ἡρεμία ἐναντίον· (οὐ γὰρ ἴσως ἡρεμεῖ τὸ μὴ ὄν· ἢ δὲ φθορὰ εἰς τὸ μὴ ὄν·) ἀλλ' εἰ μόνον μεταξὺ γίγνεται χρόνος· οὕτω γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ μεταβολὴ συνεχῆς· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς πρότερον ἢ ἐναντίωσις χρήσιμος, ἀλλὰ τὸ μὴ ἐνδέχασθαι ἅμα ὑπάρχειν. Οὐ δὲ δὲ ταράττεσθαι, ὅτι τὸ αὐτὸ πλείοσιν ἔσται ἐναντίον οἶον ἢ κίνησις, καὶ στάσει, καὶ κινήσει τῇ εἰς τοῦναντίον· ἀλλὰ μόνον τοῦτο λαμβάνειν, ὅτι ἀντίκειται πως καὶ τῇ κινήσει καὶ τῇ ἡρεμίᾳ ἢ κίνησις ἢ ἐναντία, καθάπερ τὸ ἴσον καὶ τὸ μέτριον τῷ ὑπερέχοντι καὶ τῷ ὑπερεχομένῳ· καὶ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, ἅμα τὰς ἀντικειμένας οὔτε κινήσεις οὔτε μεταβολὰς ὑπάρχειν.

10. Ἐτι δ' ἐπὶ τε τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς καὶ παντελῶς ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ γενόμενον εὐθύς, ἀνάγκη φθαρῆναι, καὶ μηδένα χρόνον διαμῆναι. Ὡστε ἐκ τούτων ἂν ἡ πίστις γίγνοιτο ταῖς ἄλλαις· φυσικὸν γὰρ τὸ ὁμοίως ἔχειν ἐν ἀπάσαις.

CAPUT VIII.

Ὅτι δ' ἐνδέχεται εἶναι τινα ἄπειρον, μίαν οὔσαν καὶ συνεχῇ, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ κύκλω, λέγωμεν νῦν· πᾶν γὰρ κινεῖται τὸ φερόμενον, ἢ κύκλω, ἢ εὐθείᾳ, ἢ μικτῇ. Ὡστ', εἰ μὴδ' ἐκείνων ἢ ἐτέρα συνεχῆς, οὐδὲ τὴν ἐξ ἀμφοῖν οἶόν τε εἶναι συγκεκλιμένην. Ὅτι δὲ τὸ φερόμενον τὴν εὐθείαν καὶ πεπερασμένην οὐ φέρεται συνεχῶς, ὁῦλον· ἀνακάμπει γάρ· τὸ δ' ἀνακάμπτον τὴν εὐθείαν, τὰς ἐναντίας κινεῖται κινήσεις· ἐναντία γὰρ κατὰ τόπον ἢ ἄνω τῇ κάτω, καὶ ἡ εἰς τὸ πρόσθεν τῇ εἰς τὸ ὀπίσθεν, καὶ ἡ εἰς τὰ ἀριστερὰ τῇ εἰς τὰ δεξιὰ· τόπου γὰρ ἐναντιώσεις αὗται. Τίς δ' ἐστὶ μία καὶ συνεχῆς κίνησις, διώρισται πρότερον, ὅτι ἡ τοῦ

εὖρος καὶ ἐν ἐνὶ χρόνῳ, καὶ ἐν ἀδιαφόρῳ κατ' εἶδος·
 ἡ γὰρ ἐστὶ, τό τε κινούμενον, οἷον ἄνθρωπος, ἢ
 θεός· καὶ ὅτε, οἷον ὁ χρόνος· καὶ τρίτον, τὸ ἐν ᾧ·
 τοῦτο δὲ ἐστὶ τόπος, ἢ πάθος, ἢ εἶδος, ἢ μέγεθος.
 Τὰ δ' ἐναντία διαφέρει τῷ εἶδει, καὶ οὐχ ἓν. Τόπου
 δ' αἱ εἰρημέναι διαφοραί. Σημεῖον δ', ὅτι ἐναντία
 κίνησις ἢ ἀπὸ τοῦ α πρὸς τὸ β, τῇ ἀπὸ τοῦ β πρὸς
 τὸ α, ὅτι ἰσταῖσι καὶ παύουσιν ἀλλήλας, εἰαν ἅμα γί-
 γνῃται. Καὶ ἐπὶ κύκλου ὡσαύτως· οἷον ἢ ἀπὸ τοῦ
 α ἐπὶ τὸ β τῇ ἀπὸ τοῦ α ἐπὶ τὸ γ· ἰσταῖσι γὰρ· καὶ
 ἐὰν συνεχεῖς ᾧσι, καὶ μὴ γίνηται ἀνάκαμψις διὰ τὸ
 τὰ ἐναντία φθίρειν καὶ κωλύειν ἀλλήλα· ἀλλ' οὐχ ἢ
 ἕς τὸ πλάγιον τῇ ἄνω. 2. Μάλιστα δὲ φανερόν, ὅτι
 ἀδύνατον εἶναι συνεχῇ τὴν ἐπὶ τῆς εὐθείας κίνησιν,
 ὅτι ἀνακάμπτει ἀναγκαῖον στήναι, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς
 εὐθείας, ἀλλὰ καὶ κύκλον φέρεται· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ,
 κύκλῳ φέρεσθαι, καὶ κύκλον· ἐστὶ γὰρ, ὅτε μὲν συν-
 εῖρειν κινούμενον, ὅτε δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐλθὼν ὅθεν ὠρ-
 μήθη, ἀνακάμψαι πάλιν. Ὅτι δ' ἀνάγκη ἵστασθαι,
 ἢ πίστις οὐ μόνον ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
 τοῦ λόγου. Ἀρχὴ δὲ ἦδε· τριῶν γὰρ ὄντων, ἀρχῆς,
 μέσου, τελευτῆς, τὸ μέσον πρὸς ἐκάτερον ἄμφω ἐστὶ,
 καὶ τῷ μὲν ἀριθμῷ ἓν, τῷ λόγῳ δὲ δύο. Ἔτι δὲ, ἄλλο
 ἔστι τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ. Ὡστε τῆς εὐθείας
 τῶν ἐντὸς τῶν ἄκρων ὁτιοῦν σημεῖον, δυνάμει μὲν
 ἔστι μέσον, ἐνεργείᾳ δ' οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ διέλῃ ταύ-
 την, καὶ ἐπιστῇ πάλιν ἀρξῇται· κινεῖσθαι· οὕτω δὲ
 τὸ μέσον ἀρχὴ γίνεται καὶ τελευτῇ, ἀρχὴ μὲν τῆς ὑστε-
 ρον, τελευτῇ δὲ τῆς πρώτης. Λέγω δὲ, οἷον ἐὰν φε-
 ρόμενον τὸ α στή ἐπὶ τοῦ β, καὶ πάλιν φέρεται ἐπὶ τὸ

γ· ὅταν δὲ συνεχῶς φέρεται, οὔτε γεγονέναι, οὔτε ἀπογεγονέναι οἷόν τε τὸ ἀκατὰ τὸ β σημεῖον, ἀλλὰ μόνον εἶναι ἐν τῷ νῦν, ἐν χρόνῳ δ' οὐδενί· πλήν οὐ τὸ νῦν διαίρεσις ἐστίν ἐν τῷ ὅλῳ [τὸ α β γ]. Εἰ δὲ γεγονέναι τις θήσει καὶ ἀπογεγονέναι, αἰεὶ στήσεται τὸ α φερόμενον· ἀδύνατον γὰρ ἅμα γεγονέναι τε τὸ α κατὰ τὸ β, καὶ ἀπογεγονέναι· ἐν ἄλλῳ ἄρα καὶ ἄλλῳ σημείῳ χρόνου. Χρόνος ἄρα ἔσται ὁ ἐν μέσῳ. Ὡς τε ἡρεμήσει τὸ α ἐπὶ τοῦ β. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σημείων· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ πάντων. Ὅταν δὲ χρήσῃται τὸ φερόμενον α τῷ β μέσῳ καὶ τελευτῇ καὶ ἀρχῇ, ἀνάγκη στήναι διὰ τὸ δύο ποιεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ νοήσειεν. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τοῦ α σημείου, ἀπογέγονε τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ γ γέγονεν, ὅταν τελευτήσῃ καὶ στή. 3. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν τοῦτο λεκτέον· ἔχει γὰρ ἀπορίαν τήνδε· εἰ γὰρ εἴη ἡ τὸ ε τῇ ζ ἴση, καὶ τὸ α φέροιτο συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἄκρου πρὸς τὸ γ, ἅμα δὲ εἴη τὸ α ἐπὶ τῷ β σημείῳ, καὶ τὸ δ φέροιτο ἀπὸ τῆς ζ ἄκρας πρὸς τὸ η ὁμαλῶς, καὶ τῷ αὐτῷ τάχει τῷ α, τὸ δ ἔμπροσθεν ἦξει ἐπὶ τὸ η, ἢ τὸ α ἐπὶ τὸ γ· τὸ γὰρ πρότερον ὀρμήσαν καὶ ἀπελθόν, πρότερον ἐλθεῖν ἀνάγκη· οὐκ ἄρα ἅμα γέγονε τὸ α ἐπὶ τὸ β, καὶ ἀπογέγονεν ἀπ' αὐτοῦ, διὸ ὑστερίζει· εἰ γὰρ ἅμα, οὐκ ὑστεριεῖ, ἀλλ' ἀνάγκη ἔσται ἴστασθαι. Οὐκ ἄρα θειτέον, ὅτε τὸ α ἐγένετο κατὰ τὸ β, τὸ δ κινεῖσθαι ἅμα ἀπὸ τοῦ ζ ἄκρου· εἰ γὰρ ἔσται γεγονὸς τὸ α ἐπὶ τὸ β, ἔσται καὶ τὸ ἀπογενέσθαι, καὶ οὐκ ἅμα, ἀλλ' ἦν ἐν τομῇ χρόνου, καὶ οὐκ ἐν χρόνῳ· ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀδύνατον οὕτω λέγειν ἐπὶ τοῦ συνεχοῦς· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνακάμπτοντος,

ἀνάγκη λέγειν οὕτως· εἰ γὰρ ἡ τὸ η φέροιτο πρὸς τὸ δ, καὶ πάλιν ἀνακάμψασα, κάτω φέροιτο, τῷ ἄκρῳ τῷ ἐφ' οὗ τῷ δ τελευταίῃ καὶ ἀρχῇ κέχρηται τῷ ἐνὶ σημείῳ ὥς δύο, διὸ στήναι ἀνάγκη. Καὶ οὐχ ἅμα γέγονεν ἐπὶ τῷ δ, καὶ ἀπελήλυθεν ἀπὸ τοῦ δ· ἐκεῖ γὰρ ἂν ἅμα εἴη καὶ οὐκ εἴη ἐν τῷ αὐτῷ νῦν. 4. Ἀλλὰ μὴν τὴν γε πάλαι λύσιν οὐ λεκτέαν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται λέγειν, ὅτι ἐστὶ κατὰ τὸ δ, ἡ τὸ η ἐν τομῇ, οὔτε γέγονε δέ, οὐδὲ ἀπογέγονεν· ἀνάγκη γὰρ ἐπὶ τέλος ἐλθεῖν τὸ ἐνεργεῖα ὄν, μὴ δυνάμει. Τὸ μὲν οὖν ἐν μέσῳ, δυνάμει ἐστὶ, τοῦτο δ' ἐνεργεῖα· καὶ τελευταίη μὲν κάτωθεν, ἀρχὴ δὲ ἄνωθεν· καὶ τῶν κινήσεων ἄρα ὡσαύτως. Ἀνάγκη ἄρα στήναι τὸ ἀνακάμπτειν ἐπὶ τῆς εὐθείας. Οὐκ ἄρα ἐνδέχεται συνεχῇ κίνησιν εἶναι αἰδίων ἐπὶ τῆς εὐθείας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀπαντητέον καὶ πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας τὸν Ζήνωνος λόγον, καὶ ἀξιοῦντας, εἰ αἰετὸ ἡμισυ διμέναι δεῖ. Ταῦτα δ' ἄπειρα, τὰ δ' ἄπειρα ἀδύνατον διεξελεῖν. Ἡ ὡς τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον τινὲς ἄλλως ἐρωτῶσιν, ἀξιοῦντες ἅμα τῷ κινεῖσθαι, τὴν ἡμίσειαν πρότερον ἀριθμεῖν καὶ ἕκαστον γιγνόμενον τὸ ἡμισυ· ὥστε διελθόντος τὴν ὅλην ἄπειρον συμβαίνει ἡριθμηκέναι ἀριθμόν. Τοῦτο δ' ὁμολογουμένως ἐστὶν ἀδύνατον. 5. Ἐν μὲν οὖν τοῖς πρώτοις λόγοις τοῖς περὶ κινήσεως ἐλύομεν, διὰ τὸ τὸν χρόνον ἄπειρα ἔχειν ἐν αὐτῷ· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, εἰ ἐν ἁπείρῳ χρόνῳ ἄπειρα διέρχεται τις. Ὁμοίως δὲ τὸ ἄπειρον ἔν τε τῷ μήκει ὑπάρχει, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ· ἀλλ' αὕτη ἡ λύσις, πρὸς μὲν τὸν ἐρωτῶντα ἱκανῶς ἔχει· ἡρωτάτο γὰρ, εἰ ἐν πεπερασμένῳ ἐνδέχεται ἄπειρα διεξελεῖν ἢ ἀριθμῆσαι· πρὸς

δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὐχ ἱκανῶς· ἐὰν γάρ τις ἀφόμενος τοῦ μήκους καὶ τοῦ ἐρωτῶν, εἰ ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἐνδέχεται ἄπειρα διεξελθεῖν, πυν-
θάνηται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου ταῦτα· (ἔχει γὰρ ὁ χρόνος ἀπείρους διαιρέσεις.) οὐκ ἔτι ἱκανὴ ἔσται αὐ-
τῇ ἡ λύσις. Ἀλλὰ τὸ ἀληθές λεκτέον, ὅπερ εἵπομεν ἐν τοῖς ἄρτι λόγοις· ἂν γάρ τις τὴν συνεχῆ διαιρῇ εἰς δύο ἡμίση, οὗτος τῷ ἐνὶ σημείῳ ὡς δυσὶ χρήται· ποιῇ γὰρ αὐτὸ καὶ ἀρχὴν καὶ τελευτήν. Τοῦτο δὲ ποιῇ, ὅτε ἀριθμῶν, καὶ ὁ εἰς τὰ ἡμίση διαιρῶν. Οὕτω δὲ διαιροῦντος, οὐκ ἔσται συνεχῆς, οὐθ' ἡ γραμμὴ, οὐθ' ἡ κίνησις· ἡ γὰρ συνεχὴς κίνησις, συνεχοῦς ἐστίν. Ἐν δὲ τῷ συνεχεῖ ἔνεστι μὲν ἄπειρα ἡμίση, ἀλλ' οὐκ ἐντελεχεία, ἀλλὰ δυνάμει· ἂν δὲ ποιῇ ἐντελεχεία, οὐ ποιήσῃ συνεχῆ, ἀλλὰ στήσῃ, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦντος τὰ ἡμίση φανερόν ἐστιν ὅτι συμβαίνει· τὸ γὰρ ἐν σημείῳ, ἀνάγκη αὐτῷ δύο ἀριθμεῖν· τοῦ μὲν γὰρ ἑτέρου ἡμίσεως, ἀρχή· τοῦ δ' ἑτέρου τελευτὴ ἔσται, ἐὰν μὴ μίαν ἀριθμῇ τὴν συνε-
χῆ, ἀλλὰ δύο ἡμισείας. Ὡστε λεκτέον πρὸς τὸν ἐρω-
τῶντα, εἰ ἐνδέχεται ἄπειρα διεξελθεῖν, ἢ ἐν χρόνῳ, ἢ ἐν μήκει, ὅτι ἔστι μὲν ὥς, ἔστι δ' ὥς οὐ· ἐντελεχεία μὲν γὰρ ὄντα οὐκ ἐνδέχεται, δυνάμει δὲ ἐνδέχεται· ὁ γὰρ συνεχῶς κινούμενος κατὰ συμβεβηκὸς ἄπειρα διε-
λήλυθεν, ἀπλῶς δ' οὐ· συμβέβηκε γὰρ τῇ γραμμῇ ἄπειρα ἡμίσεα εἶναι. Ἡ δ' οὐσία ἐστὶν ἑτέρα, καὶ τὸ εἶναι. 6. Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐὰν μή τις ποιῇ τοῦ χρό-
νου τὸ διαιροῦν σημεῖον τὸ πρότερον καὶ ὕστερον αἰεὶ τοῦ ὕστερου τῷ πράγματι, ἔσται ἅμα τὸ αὐτὸ ὄν καὶ οὐκ ὄν, καὶ ὅτε γενόμενον ἔσται, οὐκ ἔσται. Τὸ ση-

μείον μὲν οὖν ἀμφοῖν κοινόν, καὶ τοῦ προτέρου καὶ
 τοῦ ὑστερου, καὶ ταῦτόν καὶ ἐν ἀριθμῷ, λόγῳ δ' οὐ
 ταῦτόν· τοῦ μὲν γὰρ τελευτῇ, τοῦ δὲ ἀρχῇ· τῷ δὲ
 πράγματι αἰεὶ τοῦ ὑστερου πάθους ἐστίν. Ἐστω χρό-
 νος ἐφ' ᾧ α γ β, πρᾶγμα ἐφ' ᾧ δ· τοῦτο ἐν μὲν τῷ α
 χρόνῳ λευκόν, ἐν δὲ τῷ β, οὐ λευκόν· ἐν τῷ γ ἄρα
 λευκόν καὶ οὐ λευκόν. Ἐν ὁπωσὺν γὰρ τοῦ α λευκόν,
 ἀληθές εἰπεῖν, εἰ πάντα τὸν χρόνον τοῦτον ἦν λευ-
 κόν, καὶ ἐν τῷ β μὴ λευκόν· τὸ δὲ γ ἐν ἀμφοῖν· οὐκ
 ἄρα δοτέον ἐν ἅπαντι· ἀλλὰ πλὴν τοῦ τελευταίου
 νῦν ἐφ' οὗ γ. Τοῦτο δ' ἤδη τὸ ὑστερον· καὶ εἰ ἐγί-
 γνετο οὐ λευκόν, καὶ εἰ ἐφθείρετο λευκόν ἐν τῷ α
 παντὲ, γέγονεν ἢ ἐφθαρται ἐν τῷ γ. Ὡστε λευκόν ἢ
 μὴ λευκόν πρῶτον ἐν ἐκείνῳ ἀληθές εἰπεῖν, ἢ ὅτε γέ-
 γονεν οὐκ ἔσται, καὶ ὅτε ἐφθαρται ἔσται, ἢ ἅμα λευ-
 κόν καὶ οὐ λευκόν, ὃν καὶ μὴ ὃν ἀνάγκη εἶναι. Εἰ δ'
 ὃ ἂν ἢ πρότερον μὴ ὃν, ἀνάγκη γίγνεσθαι ὃν, καὶ
 ὅτε γίγνεται μὴ ἐστίν, οὐχ οἷόν τε εἰς ἀτόμους χρό-
 νους διαιρεῖσθαι τὸν χρόνον· εἰ γὰρ ἐν τῷ α χρόνῳ
 τὸ δ ἐγίγνετο λευκόν, γέγονε δ' ἅμα, καὶ ἔστιν ἐν ἐτέ-
 ρῳ ἀτόμῳ χρόνῳ, ἐχομένῳ δὲ ἐν τῷ β, εἰ ἐν τῷ α ἐγί-
 γνετο, οὐκ ἦν· ἐν δὲ τῷ β, ἐστὶ· γένεσιν δὲ εἶναι τι-
 να μεταξύ. Ὡστε καὶ χρόνος ἦν ἐν ᾧ ἐγίγνετο· οὐ
 γὰρ ὁ αὐτὸς λόγος ἔσται καὶ τοῖς μὴ ἅτομα λέγουσιν,
 ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἐγίγνετο γέγονε, καὶ
 ἔστιν ἐν τῷ ἐσχάτῳ σημείῳ· οὗ οὐδὲν ἐχόμενόν ἐστιν,
 οὐδὲ ἐφεξῆς. Εἰ δὲ ἅτομοι χρόνοι, ἐφεξῆς. Φανερόν
 δὴ, ὅτι εἰ ἐν τῷ α ὅλῳ χρόνῳ ἐγίγνετο, οὐκ ἔστι πλεί-
 ων χρόνος ἐν ᾧ γέγονε καὶ ἐγίγνετο, ἢ ἐν ᾧ ἐγίγνετο
 μόνον παντί. 7. Οἷς μὲν οὖν ἂν τις ὡς οἰκείους λό-

γοις πιστεύσειεν, οὔτοι καὶ τοιοῦτοί τινές εἰσι· λογικῶς δὲ ἐπισκοποῦσι, καὶ ἐκ τῶνδε δόξειέ τῳ ταῦτο τοῦτο συμβαίνειν· ἅπαν γὰρ τὸ κινούμενον συνεχῶς, εἰς ὑπὸ μηδενὸς ἐκκρούηται, εἰς ὅπερ ἦλθε κατὰ τὴν φορὰν, εἰς τοῦτο καὶ ἐφέρετο πρότερον· οἷον, εἰ ἐπὶ τὸ β ἦλθε, καὶ ἐφέρετο ἐπὶ τὸ β, καὶ οὐχ ὅτε πλησίον ἦν, ἀλλ' εὐθύς ὡς ἤρξατο κινεῖσθαι· τί γὰρ μᾶλλον νῦν, ἢ πρότερον; ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦ α ἐπὶ τὸ γ φερόμενον, πάλιν ἦξει ἐπὶ τὸ α συνεχῶς κινούμενον. Ὅτε ἄρα ἀπὸ τοῦ α ἐφέρετο εἰς τὸ γ, τότε καὶ εἰς τὸ α φέρεται τὴν ἀπὸ τοῦ γ κίνησιν. Ὡς θ' ἅμα τὰς ἐναντίας· ἐναντίαι γὰρ αἱ κατ' εὐθεΐαν. Ἀμα δὲ καὶ ἐκ τούτου μεταβάλλει, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν. Εἰ οὖν τοῦτ' ἀδύνατον, ἀνάγκη ἴστασθαι ἐπὶ τοῦ γ. Οὐκ ἄρα μία ἡ κίνησις· ἡ γὰρ διαλαμβανόμενη στάσει, οὐ μία ἐστίν. 8. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε φανερόν καθόλου μᾶλλον περὶ πάσης κινήσεως· εἰ γὰρ ἅπαν τὸ κινούμενον τῶν εἰρημένων τινὰ κινεῖται κινήσεων, καὶ ἡρεμεῖ τῶν ἀντικειμένων ἡρεμιῶν· οὐ γὰρ ἦν ἄλλη παρὰ ταύτας. Τὸ δὲ μὴ ἀεὶ κινούμενον τήνδε τὴν κίνησιν, (λέγω δ' ὅσαι ἕτεραι τῷ εἶδει, καὶ μὴ εἴ τι μόριόν ἐστι τῆς ὅλης,) ἀνάγκη πρότερον ἡρεμεῖν τὴν ἀντικειμένην ἡρεμίαν· ἡ γὰρ ἡρεμία, στέρησις τῆς κινήσεώς ἐστιν. Εἰ οὖν ἐναντίαι μὲν κινήσεις αἱ κατ' εὐθεΐαν, ἅμα δὲ μὴ ἐνδέχεται κινεῖσθαι τὰς ἐναντίας, τὸ ἀπὸ τοῦ α πρὸς τὸ γ φερόμενον οὐκ ἂν φέροιτο ἅμα καὶ ἀπὸ τοῦ γ πρὸς τὸ α. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ἅμα φέρεται, κινήθησεται δὲ ταύτην τὴν κίνησιν, ἀνάγκη ἡρεμῆσαι πρότερον πρὸς τῷ γ· αὕτη γὰρ ἦν ἡ ἀντικειμένη ἡρεμία τῇ ἀπὸ τοῦ γ κινήσει. Δῆλον

τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ ἔστι συνεχῆς ἡ κίνησις. 9. Ἐτι δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος μᾶλλον οἰκῆος τῶν εἰρημένων· ἅμα γὰρ ἔφθαρται τὸ οὐ λευκόν, καὶ γέγονε λευκόν. Εἰ οὖν συνεχῆς ἡ ἀλλοίωσις εἰς λευκόν, καὶ ἐκ λευκοῦ, καὶ μὴ μένει τινὰ χρόνον, ἅμα ἔφθαρται τὸ οὐ λευκόν, καὶ γέγονεν οὐ λευκόν· τριῶν γὰρ ἔσται ὁ αὐτὸς χρόνος. Ἐτι, οὐκ, εἰ συνεχῆς ὁ χρόνος, καὶ ἡ κίνησις· ἀλλ' ἐφεξῆς. Πῶς δ' ἂν εἴη τὸ ἔσχατον τὸ αὐτὸ τῶν ἐναντίων, οἷον λευκότητος καὶ μελανίας; 10. Ἡ δὲ ἐπὶ τῆς περιφεροῦς, ἔσται μία καὶ συνεχῆς· οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον συμβαίνει· τὸ γὰρ ἐκ τοῦ α κινούμενον, ἅμα κινηθήσεται εἰς τὸ α κατὰ τὴν αὐτὴν πρόθεσιν· εἰς ὃ γὰρ ἦξει, καὶ κινεῖται εἰς τοῦτο, ἀλλ' οὐχ ἅμα κινηθήσεται τὰς ἐναντίας, οὐδὲ τὰς ἀντικειμένας· οὐ γὰρ ἅπασα ἡ ἐκ τούτου τῇ εἰς τοῦτο ἐναντία, οὐδ' ἀντικειμένη· ἀλλ' ἐναντία μὲν, ἡ ἐπ' εὐθείας· ταύτη γὰρ ἔστιν ἐναντία κατὰ τόπον, οἷον ἡ κατὰ διάμετρον· ἀπέχει γὰρ πλείστον. Ἀντικειμένη δὲ, ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ μῆκος. Ὡστε οὐδὲν κωλύει συνεχῶς κινεῖσθαι, καὶ μηδένα χρόνον διαλείπειν· ἡ μὲν γὰρ κύκλῳ κινήσις ἔστιν, ἡ ἀφ' αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτό· ἡ δὲ κατ' εὐθεῖαν, ἀφ' αὐτοῦ εἰς ἄλλο. Καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ κύκλῳ, οὐδέποτε ἐν τοῖς αὐτοῖς· ἡ δὲ κατ' εὐθεῖαν, πολλάκις ἐν τοῖς αὐτοῖς. Τὴν μὲν οὖν αἰεὶ ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ γιγνομένην, ἐνδέχεται κινεῖσθαι συνεχῶς· τὴν δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς πολλάκις, οὐκ ἐνδέχεται· ἀνάγκη γὰρ ἅμα κινεῖσθαι τὰς ἀντικειμένας. Ὡστε οὐδ' ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ, οὐδ' ἐν ἄλλῃ περιφερείᾳ οὐδεμιᾷ ἐνδέχεται συνεχῶς κινεῖσθαι· πολλάκις γὰρ ἀνάγκη ταῦτα κινεῖ-

σθαι, καὶ τὰς ἐναντίας μεταβάλλειν μεταβολάς· οἱ γὰρ συνάπτει τῇ ἀρχῇ τὸ πέρας. Ἡ δὲ τοῦ κύκλου συνάπτει, καὶ ἔστι μόνῃ τέλειος. 11. Φανερόν δὲ καὶ ἐκ ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅτι οὐδὲ τὰς ἄλλας ἐνδέχεται κινήσεις εἶναι συνεχεῖς· ἐν ἀπάσαις γὰρ ταῦτὰ συμβαίνει κινεῖσθαι πολλάκις, οἷον ἐν ἀλλοιωσέσθαι τὰ μεταξὺ, καὶ ἐν τῇ τοῦ ποσοῦ, τὰ ἀνὰ μέσον μεγέθη· καὶ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ὀλίγα ἢ πολλὰ ποιῆσαι, ἐν οἷς ἐστὶν ἡ μεταβολή, οὐδὲ μεταξὺ προσθεῖναι τι ἢ ἀφελεῖν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει ταῦτὰ κινεῖσθαι πολλάκις. Δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι οὐδ' οἱ φυσιολόγοι καλῶς λέγουσιν, οἱ πάντα τὰ αἰσθητὰ κινεῖσθαι φάσκοντες αἰεὶ· κινεῖσθαι γὰρ ἀνάγκη τούτων τινὰ τῶν κινήσεων, καὶ μάλιστα κατ' ἐκείνους ἐστὶν ἀλλοιοῦσθαι· ῥεῖν γὰρ φασιν αἰεὶ καὶ φθίνειν. Ἐτι δὲ καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀλλοιώσιν λέγουσιν. Ὁ δὲ λόγος νῦν ἐξηρηκε καθόλου περὶ πάσης κινήσεως, ὅτι κατ' οὐδεμίαν κίνησιν ἐνδέχεται κινεῖσθαι συνεχῶς, ἔξω τῆς κύκλω· ὥστε οὔτε κατ' ἀλλοιώσιν, οὔτε κατ' αὔξησιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐτ' ἄπειρός ἐστι μεταβολή οὐδεμία, οὔτε συνεχῆς ἔξω τῆς κύκλω φορᾶς, ἔστω τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρημένα.

CAPUT IX.

Ὅτι δὲ τῶν φορῶν ἡ κυκλοφορία πρώτη, δῆλον· πᾶσα γὰρ φορὰ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπομεν, ἡ κύκλω, ἢ ἐπ' εὐθείας, ἢ μικτῇ. Ταύτης δ' ἀνάγκη προτέρας εἶναι ἐκείνας· ἐξ ἐκείνων γὰρ συνέστηκε. Τῆς δ' εὐθείας, ἢ κύκλω· ἀπλῇ γὰρ καὶ τέλειος μᾶλλον· ἄπειρον μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν εὐθεῖαν φέρεσθαι· τὸ γὰρ

οὕτως ἄπειρον οὐκ ἔστιν· ἀλλ' οὐδὲ εἰ ἦν, κινεῖτο
 ἂν οὐδέν· οὐ γὰρ γίγνεται τὸ ἀδύνατον. Διελθεῖν
 δὲ τὴν ἄπειρον, ἀδύνατον. Ἡ δ' ἐπὶ τῆς πεπερασμέ-
 νης εὐθείας, ἀνακάμπουσα μὲν συνθετὴ, καὶ δύο
 κινήσεις· μὴ ἀνακάμπουσα δὲ, ἀτελής καὶ φθαρτή.
 Πρῶτερον δὲ καὶ φύσει, καὶ λόγῳ, καὶ χρόνῳ, τὸ τέ-
 λειον μὲν τοῦ ἀτελοῦς, τοῦ φθαρτοῦ δὲ τὸ ἀφθαρτον.
 Ἔτι προτέρα ἦν ἐνδέχεται αἰδίδιον εἶναι τῆς μὴ ἐνδεχο-
 μένης. Τὴν μὲν οὖν κύκλῳ ἐνδέχεται αἰδίδιον εἶναι,
 τῶν δ' ἄλλων οὐτε φορὰν, οὐτ' ἄλλην οὐδεμίαν· στά-
 σιν γὰρ δεῖ γίνεσθαι. Εἰ δὲ στάσις, ἔφθαρται ἢ κί-
 νησις. 2. Εὐλόγως δὲ συμβέβηκε τὸ, τὴν κύκλῳ μίαν
 εἶναι καὶ συνεχῇ, καὶ μὴ τὴν ἐπ' εὐθείας· τῆς μὲν
 γὰρ ἐπ' εὐθείας ὥριστα καὶ ἀρχή, καὶ μέσον, καὶ τέ-
 λος· καὶ πάντ' ἔχει ἐν ἑαυτῇ. Ὡςτ' ἔστιν ὅθεν ἄρ-
 ξεται τὸ κινούμενον, καὶ οὐ τελευτήσῃ· πρὸς γὰρ
 τοῖς πέρασιν ἡρεμεῖ πᾶν, ἢ ὅθεν, ἢ οὐ. Τῆς δὲ πε-
 ριφεροῦς, ἀόριστα· τί γὰρ μᾶλλον ὁποιοινοῦν πέρας
 τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς; ὁμοίως γὰρ ἕκαστον καὶ ἀρχή,
 καὶ μέσον, καὶ τέλος, ὥστ' αἰεὶ τε τινὰ εἶναι ἐν ἀρχῇ
 καὶ ἐν τέλει, καὶ μηδέποτε. Διὸ κινεῖται καὶ ἡρεμεῖ
 πως ἢ σφαῖρα· τὸν αὐτὸν γὰρ κατέχει τόπον. Αἴ-
 τιον δ', ὅτι πάντα συμβέβηκε ταῦτα τῷ κέντρῳ· καὶ
 γὰρ ἀρχή καὶ μέσον τοῦ μεγέθους καὶ τέλος ἔστιν.
 Ὡςτε διὰ τὸ ἔξω εἶναι τοῦτο τῆς περιφερείας, οὐκ
 ἔστιν ὅπου τὸ φερόμενον ἡρεμήσῃ, ὥς διεληλυθός·
 αἰεὶ γὰρ φέρεται περὶ τὸ μέσον, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ
 ἔσχατον· διὰ δὲ τὸ τοῦτο μένειν, αἰεὶ τε ἡρεμεῖ πως
 τὸ ὅλον, καὶ κινεῖται συνεχῶς. Συμβαίνει δὲ ἀντι-
 στρόφως· καὶ γὰρ ὅτι μέτρον τῶν κινήσεων ἡ περι-

φορά ἐστι, πρώτην ἀναγκαῖον αὐτὴν εἶναι· ἅπαντα γὰρ μετρεῖται τῷ πρώτῳ· καὶ διότι πρώτη, μέτρον ἐστὶ τῶν ἄλλων. Ἔτι δὲ καὶ ὁμαλὴν ἐνδέχεται εἶναι τὴν κύκλῳ μόνην· τὰ γὰρ ἐπὶ τῆς εὐθείας ἀνωμάλως ἀπὸ τε τῆς ἀρχῆς φέρεται, καὶ πρὸς τὸ τέλος· πάντα γὰρ ὅσῳ περ· ἂν ἀφίσταιται πλεῖον τοῦ ἡρεμοῦντος, φέρεται θᾶττον· τῆς δὲ κύκλῳ μόνης, οὔτε ἡ ἀρχή, οὔτε τὸ τέλος ἐν αὐτῇ πέφυκεν, ἀλλ' ἐκτός.

3. Ὅτι δ' ἡ κατὰ τόπον φορά πρώτη τῶν κινήσεων, μαρτυροῦσι πάντες, ὅσοι περὶ κινήσεως πεποίηται μνείαν· τὰς γὰρ ἀρχὰς αὐτῆς ἀποδιδόασιν τοῖς κινουμένοι τοιαύτην κίνησιν· διακρίσεις γὰρ καὶ σύγκρισεις κινήσεις κατὰ τόπον εἰσὶν. Οὕτω δὲ κινουσιν ἡ φιλέα καὶ τὸ νεῖκος· τὸ μὲν γὰρ διακρίνει, τὸ δὲ συγκρίνει αὐτῶν. Καὶ τὸν νοῦν δὲ φησιν Ἀναξαγόρας διακρίνειν τὸν κινήσαντα πρῶτον· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι, τοιαύτην μὲν οὐδεμίαν αἰτίαν λέγουσι, διὰ δὲ τὸ κενὸν κινεῖσθαι φασί· καὶ γὰρ οὔτοι τὴν κατὰ τόπον κίνησιν κινεῖσθαι τὴν φύσιν λέγουσιν· ἡ γὰρ διὰ τὸ κενὸν κίνησις, φορά ἐστι, καὶ ὡς ἐν τόπῳ· τῶν δ' ἄλλων οὐδεμίαν ὑπάρχειν τοῖς πρώτοις, ἀλλὰ τοῖς ἐκ τούτων οἶονται· αὐξάνεσθαι γὰρ καὶ φθίνειν, καὶ ἁλλοιοῦσθαι συγκρινομένων, καὶ διακρινομένων τῶν ἀτόμων σωμάτων φασί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὅσοι διὰ πυκνότητα ἢ μανότητα κατασκευάζουσι γένεσιν ἢ φθοράν· συγκρίσει γὰρ καὶ διακρίσει ταῦτα διακοσμοῦσιν. Ἔτι δὲ καὶ παρὰ τούτους οἱ τὴν ψυχὴν αἰτίαν ποιοῦντες κινήσεως· τὸ γὰρ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν, ἀρχὴν εἶναι φασί τῶν κινουμένων. Κινήσει δὲ τὸ ζῶον, καὶ πᾶν τὸ ἔμψυχον, τὴν κατὰ τόπον αὐτο-

κίνησιν. Καὶ κυρίως δὲ κινεῖσθαι φαμεν μόνον τὸ κινούμενον τὴν κατὰ τόπον κίνησιν. Ἐὰν δ' ἡρεμῇ μὲν ἐν τῷ αὐτῷ, αὐξάνηται δὲ ἢ φθίνη, ἢ ἀλλοιούμενον τυγχάνη, πῇ κινεῖσθαι, ἀπλῶς δὲ κινεῖσθαι οὐ φάμεν. Ὅτι μὲν οὖν αἰεὶ τε κινήσεις ἦν καὶ ἔσται τὸν ἀπαντα χρόνον, καὶ τίς ἀρχὴ τῆς αἰδίου κινήσεως· ἔτι δὲ, τίς πρώτη κινήσις, καὶ τίνα κίνησιν αἰδίου ἐνδέχεται μόνην εἶναι, καὶ τὸ κινεῖν πρῶτον ὅτι ἀκίνητον, εἴρηται.

CAPUT X.

Ὅτι δὲ τοῦτ' ἀμερὲς ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ μηδὲν ἔχειν μέγεθος, νῦν λέγωμεν, πρῶτον περὶ τῶν προτέρων αὐτοῦ διορίσαντες. Τούτων δὲ, ἐν μὲν ἔστιν, ὅτι οὐκ οἶόν τε οὐδὲν πεπερασμένον κινεῖν ἄπειρον χρόνον· τρία γάρ ἐστι, τὸ κινούμενον, καὶ τὸ κινεῖν, καὶ τὸ ἐν ᾧ τρίτον ὁ χρόνος. Ταῦτα δὲ, ἢ πάντα ἄπειρα, ἢ πάντα πεπερασμένα, ἢ ἓν, οἷον τὰ δύο, ἢ τὸ ἓν. Ἐστω δὴ τὸ α κινεῖν, τὸ δὲ κινούμενον β, χρόνος ἄπειρος ἐφ' οὗ γ. Τὸ δὲ δ κινεῖτω τὸ μέρος τῆς β, τὸ ἐφ' ᾧ ε. Οὐ δὲ ἐν ἴσῳ τῷ γ· ἐν πλείονι γὰρ τὸ μείζον. Ὡστε οὐκ ἄπειρος ὁ χρόνος ὁ τοῦ ζ. Οὐτὼ δὲ τῇ δ προστιθεὶς, καταναλώσω τὸ α, καὶ τῇ ε τὸ β. Τὸν δὲ χρόνον οὐ καταναλώσω αἰεὶ ἀφαιρῶν ἴσον· ἄπειρος γάρ. Ὡστε ἢ πᾶσα α τὴν ὅλην β κινήσει ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τοῦ γ. Οὐκ ἄρα οἶόν τε ὑπὸ πεπερασμένου κινεῖσθαι οὐδὲν ἄπειρον κίνησιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται τὸ πεπερασμένον ἄπειρον κινεῖν χρόνον, φανερόν. 2. Ὅτι δ' ὅλως οὐκ ἐνδέχεται ἐν πεπερασμένῳ μεγέθει ἄπειρον εἶναι δύναμιν, ἐκ τῶνδε δῆλον· ἔστω γὰρ ἡ πλείων δύναμις

ἀεὶ ἢ τὸ ἴσον ἐν ἐλάττω χρόνῳ ποιοῦσα, οἷον θερμαίνουσα, ἢ γλυκαίνουσα, ἢ ῥιπτοῦσα, καὶ ὅλως κινουσα. Ἀνάγκη ἄρα καὶ ὑπὸ τοῦ πεπερασμένου μὲν, ἄπειρον δ' ἔχοντος δύναμιν, πᾶσχειν τὸ πᾶσχω, καὶ πλείω ἢ ὑπ' ἄλλου· πλείων γὰρ ἢ ἄπειρος δύνამις. Ἀλλὰ μὴν χρόνον γε οὐκ ἐνδέχεται εἶναι οὐδένα· εἰ γὰρ ἐστὶν ὁ ἐφ' ᾧ α χρόνος, ἐν ᾧ ἢ ἄπειρος ἰσχύς ἐθέρμανεν, ἢ ἔωσεν· ἐν ᾧ δὲ ὁ α β, πεπερασμένη τις πρὸς ταύτην μείζω ἀεὶ λαμβάνων πεπερασμένην, ἥξω ποτὲ εἰς τὸ ἐν τῷ α χρόνῳ κινηθῆναι· πρὸς πεπερασμένον γὰρ ἀεὶ προστιθεὶς, ὑπερβαλὼν παντὸς ὥρισμένου, καὶ ἀφαιρῶν ἐλλείψω ὡσαύτως. Ἐν ἴσῳ ἄρα χρόνῳ κινήσει ἢ πεπερασμένη τῇ ἀπείρῳ· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐδὲν ἄρα πεπερασμένον ἐνδέχεται ἄπειρον δύναμιν ἔχειν. 3. Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἐν ἀπείρῳ πεπερασμένην· καίτοι ἐνδέχεται ἐν ἐλάττωι μεγέθει πλείονα δύναμιν εἶναι, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐν μείζονι πλείω. Ἐστω δὴ τὸ ἐφ' οὗ α β, ἄπειρον· τὸ δὴ β γ, ἔχει δύνάμιν τινα, ἢ ἔν τινι χρόνῳ ἐκίνησε τὴν δ, ἐν τῷ χρόνῳ ἐφ' οὗ ε ζ. Ἄν δὴ τῆς β γ διπλάσιον λαμβάνω, ἐν ἡμίσει κινήσει χρόνῳ τοῦ ε ζ· ἔστω γὰρ αὐτῇ ἡ ἀναλογία. Ὡςτ' ἐν τῷ ζ θ κινήσει. Οὐκοῦν οὕτω λαμβάνων ἀεὶ, τὴν μὲν α β οὐδέποτε διεξιμι, χρόνον δὲ τοῦ δοθέντος ἀεὶ ἐλάττω λήψομαι. Ἀπείρος ἄρα ἢ δύναμις ἔσται· πάσης γὰρ πεπερασμένης ὑπερβάλλει δυνάμει· πάσης δὲ πεπερασμένης δυνάμει, ἀνάγκη πεπερασμένον εἶναι καὶ τὸν χρόνον· εἰ γὰρ ἔν τινι ἢ τοσηδὶ, ἢ μείζον ἐν ἐλάττωι μὲν, ὥρισμένῳ δὲ κινήσει χρόνῳ, κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν τῆς ὁμολογίας. Ἀπείρος δὲ πᾶσα δύναμις, ὥσπερ καὶ

πληθος καὶ μέγεθος τὸ ὑπερβάλλον παντὸς ὁρισμέ-
 νου. 4. Ἔστι δὲ καὶ ὧδε δεῖξαι τοῦτο· ληψόμεθα
 γὰρ δὴ τινα δύναμιν τὴν αὐτὴν τῷ γένει τῇ ἐν τῷ ἀ-
 πείρῳ μεγέθει, ἐν πεπερασμένῳ μεγέθει οὖσαν, ἣ κα-
 ταμετρήσει τὴν ἐν τῷ ἀπείρῳ πεπερασμένην δύναμιν.
 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ἄπειρον εἶναι δύναμιν ἐν
 πεπερασμένῳ μεγέθει, οὐδὲ πεπερασμένην ἐν ἀπείρῳ,
 ἐκ τούτων δῆλον. 5. Περὶ δὲ τῶν φερομένων, καλῶς
 ἔχει διαπορῆσαι τινα ἀπορίαν πρῶτον· εἰ γὰρ πᾶν
 τὸ κινούμενον κινεῖται ὑπὸ τινός, ὅσα μὴ αὐτὰ ἑαυτὰ
 κινεῖ, πῶς κινεῖται ἕνια συνεχῶς, μὴ ἀπτομένου τοῦ
 κινήσαντος; οἷον τὰ ῥιπτούμενα. Εἰ δ' ἅμα κινεῖ
 καὶ ἄλλο τι ὁ κινήσας, οἷον τὸν ἀέρα, ὃς κινούμενος
 κινεῖ· ὁμοίως ἀδύνατον τοῦ πρώτου μὴ ἀπτομένου
 μηδὲ κινούντος κινεῖσθαι, ἀλλ' ἅμα πάντα καὶ κινεῖ-
 σθαι, καὶ πεπαῦσθαι, ὅταν τὸ πρῶτον κινεῖν παύ-
 σῃται, καὶ εἰ ποιεῖ ὥσπερ ὁ λίθος, οἷον κινεῖν ὁ ἐκί-
 νησεν. Ἀνάγκη δὲ, τοῦτο μὲν λέγειν, ὅτι τὸ πρῶτον
 κινήσαν ποιεῖ οἷόν τε κινεῖν, ἢ τὸν ἀέρα τοῦτον, ἢ τὸ
 ὕδωρ, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ὃ πέφυκε κινεῖν καὶ κινεῖ-
 σθαι, ἀλλ' οὐχ ἅμα παύεται κινεῖν καὶ κινούμενον,
 ἀλλὰ κινούμενον μὲν ἅμα, ὅταν ὁ κινῶν παύσῃται κι-
 νῶν, κινεῖν δὲ ἔτι ἐστί· διὸ κινεῖται τι ἄλλου ἐχόμε-
 νον, καὶ ἐπὶ τούτου ὁ αὐτὸς λόγος. Παύεται δὲ, ὅταν
 ἐλάττων ἢ δύναμις τοῦ κινεῖν ἐγγένηται τῷ ἐχομένῳ.
 Τέλος δὲ παύεται, ὅταν μηκέτι ποιήσῃ τὸ πρότερον
 κινεῖν, ἀλλὰ κινούμενον μόνον. Ταῦτα δ' ἀνάγκη
 ἅμα παύεσθαι, τὸ μὲν κινεῖν, τὸ δὲ κινούμενον, καὶ
 τὴν ὅλην κίνησιν. Αὕτη μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐνδεχομένοις,
 ὅτε μὲν κινεῖσθαι, ὅτε δ' ἡρεμεῖν ἐγγίγνεται ἡ κίνη-

σις, καὶ οὐ συνεχῆς, ἀλλὰ φαίνεται· ἥ γὰρ ἐφεξῆς ὄντων, ἥ ἀποτομένων ἐστίν· οὐ γὰρ ἐν τὸ κινοῦν, ἀλλ' ἐχόμενα ἀλλήλων. Διὸ καὶ ἐν αἵρι, καὶ ἐν ὕδατι γίνεται ἡ τοιαύτη κίνησις, ἣν λέγουσιν οἱ ἀντιπερίστασιν εἶναι. Ἀδύνατον δὲ ἄλλως τὰ ἀπορηθέντα λύειν, εἰ μὴ τὸν εἰρημένον τρόπον. Ἡ δ' ἀντιπερίστασις ἅμα πάντα ποιεῖ κινεῖσθαι, καὶ κινεῖν· ὥστε καὶ παύεσθαι. Νῦν δὲ φαίνεται ἐν τι κινούμενον συνεχῶς· ὑπὸ τίνος οὖν; οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. 6. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς οὖσιν ἀνάγκη αἰεὶ κίνησιν εἶναι συνεχῆ, αὕτη δὲ μία ἐστίν, ἀνάγκη δὲ τὴν μίαν μεγέθους τε τινὸς εἶναι· (οὐ γὰρ κινεῖται τὸ ἀμέγεθες) καὶ ἐνός, καὶ ὑφ' ἐνός· οὐ γὰρ ἔσται συνεχῆς, ἀλλ' ἐχομένη ἐτέρα ἐτέρας καὶ διηρημένη. Τὸ δὲ κινοῦν εἰ ἐν, ἡ κινούμενον κινεῖ, ἡ ἀκίνητον ὄν. Εἰ μὲν δὲ κινούμενον, συνακολουθεῖν δεήσει καὶ μεταβάλλειν αὐτὸ, ἅμα δὲ κινεῖσθαι ὑπὸ τίνος· ὥστε στήσεται, καὶ ἤξει εἰς τὸ κινεῖσθαι ὑπὸ ἀκινήτου· τοῦτο γὰρ οὐκ ἀνάγκη συμμεταβάλλειν, ἀλλ' αἰεὶ τι δυνήσεται κινεῖν· ἄπονον γὰρ καὶ τὸ οὕτω κινεῖν, καὶ ὁμαλῆς αὕτη ἡ κίνησις, ἡ μόνη, ἡ μάλιστα· οὐ γὰρ ἔχει μεταβολὴν οὐδεμίαν τὸ κινοῦν. Δεῖ δὲ οὐδὲ τὸ κινούμενον πρὸς ἐκείνου ἔχειν μεταβολὴν, ἵνα ὁμοία ᾖ ἡ κίνησις. 7. Ἀνάγκη δὲ ἡ ἐν μέσῳ, ἡ ἐν κύκλῳ εἶναι· αὗται γὰρ αἱ ἀρχαί. Ἀλλὰ τάχιστα κινεῖται τὰ ἐγγύτατα τοῦ κινούντος. Τοιαύτη δ' ἡ τοῦ ὅλου κίνησις· ἐκεῖ ἄρα τὸ κινοῦν. 8. Ἐχει δ' ἀπορίαν, εἰ ἐνδέχεται τι κινούμενον κινεῖν συνεχῶς, ἀλλὰ μὴ ὥσπερ τὸ ὠθοῦν πάλιν καὶ πάλιν, [καὶ] τῷ ἐφεξῆς εἶναι συνεχῶς· ἡ γὰρ αὐτὸ θεῖ ὠθεῖν, ἡ ἔλκειν, ἡ ἄμφω, ἡ ἑτερόν τι

ἐκδεχόμενον ἄλλο παρ' ἄλλου, ὥσπερ πάλαι ἐλέχθη ἐπὶ τῶν ῥιπτονμένων. Εἰ δὲ διαιρετός ὢν ὁ ἀήρ ἢ τὸ ὕδωρ κινεῖ, ἀλλ' ὥς αἰεὶ κινούμενος, ἀμφοτέρως δ' οὐχ οἷόν τε μίαν εἶναι, ἀλλ' ἐχομένην· μόνη ἄρα συνεχῆς, ἣν κινεῖ τὸ ἀκίνητον· αἰεὶ γὰρ ὁμοίως ἔχον, καὶ πρὸς τὸ κινούμενον ὁμοίως ἔξει καὶ συνεχῶς.

9. Διωρισμένων δὲ τούτων, φανερόν ὅτι ἀδύνατον τὸ πρῶτον κινεῖν καὶ ἀκίνητον ἔχειν τι μέγεθος· εἰ γὰρ μέγεθος ἔχει, ἀνάγκη ἦτοι πεπερασμένον αὐτὸ εἶναι, ἢ ἄπειρον. Ἀπειρον μὲν οὖν, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται μέγεθος εἶναι, δέδεικται πρότερον ἐν τοῖς φυσικοῖς. Ὅτι δὲ τὸ πεπερασμένον ἀδύνατον ἔχειν ἄπειρον δύναμιν, καὶ ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ὑπὸ πεπερασμένου κινεῖσθαι τι ἄπειρον χρόνον, δέδεικται νῦν. Τὸ δὲ γε πρῶτον κινεῖν, αἰθδῖον κινεῖ κίνησιν, καὶ ἄπειρον χρόνον. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ἀδιαίρετόν ἐστι καὶ ἀμερὲς, καὶ οὐδὲν ἔχον μέγεθος.

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. II.

INSUNT: METAPHYSICA.

Ἀριστοτέλους

Τὰ μετὰ τὰ Φυσικά.

ARISTOTELIS
METAPHYSICA.

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM

ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIÆ

SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.

1832.

METAPHYSICORUM

ARGUMENTUM.

LIB. I. Cap. 1. Quid sit scientia, et quomodo differat ab experientia. 2. Philosophiam imprimis in cognitione causarum principiorumque, a sensibus remotorum, versari. 3. De primis rerum causis principiisque quid docuerint veteres, ut Thales, Anaximenes, alii, qui vel unum principium, vel plura statuerint. Praefertur ceteris Anaxagoras, qui τὸν νοῦν principium posuerit praeter materiam. 4. De amore, quem praeter materiam posuerint Parmenides et Hesiodus. De amicitia et odio Empedoclis, qui primus quatuor elementa asseruerit. De Leucippo Democritoque, qui plenitudinem et vacuitatem entium et non entium causam statuerint. 5. De Pythagoreis, qui numeros posuerint principia. De Parmenide, Xenophane, Melisso. 6. De Platone, ad Pythagoreos accedente. Idem qua in re ab illis dissentiat. Colliguntur supra dicta. 7. Refelluntur veterum de principiis placita, supra commemorata.

LIB. I. (II.) Hic liber aut nonnisi aliud idque brevius exordium est totius operis; (unde et in Graecis, ubi tredecim tantum numerantur Metaphysicorum libri, vocatur ἄλφα τὸ Πυρρον) aut plane alienus est indicandus ab hoc opere, quia transitum facit ad disquisitionem de natura. Cap. 1. Veritatis contemplationem partim difficilem, partim facilem esse. De discrimine, quod sit inter philosophum et sapientem.

ARIST. METAPHYS.

phiam et inter practicam. Illam imprimis circa causas versari. 2. Esse principium aliquod simplex, nec innumeras esse rerum causas statuendas. 3. Adiciuntur quaedam inconditiora de investigandae tradendaeque veritatis ratione. Subtilitatem mathematicam in physicis non praestari posse. Transitus fit ad disquisitionem de natura (quae tamen hic non sequitur).

LIB. II. (III.) Hic liber continet ἀπορίας, (quo nomine etiam in sequentibus interdum nuncupatur,) proponunturque in eo quaestiones difficiles, quae solvendae sint ante omnia philosopho de principiis disquisituro. Cap. 1. Praemisso prooemio de utilitate talium ἀποριῶν, variae statim proponuntur eiusmodi quaestiones. 2. Sequuntur earum solutiones, ac primum eius quam primam proposuerat: utrum unius an plurium sit scientiarum, omnia causarum genera speculari. 3. An genera rerum possint considerari tamquam elementa et principia? Quod negatur. 4. Quomodo igitur possit singularium rerum infinitarumque speculatio esse? et alia his cognata, quae primo capite proposuerat. 5. An numeri et entia mathematica (corpus solidum, superficies, lineae, puncta) possint elementa esse? 6. Quare oporteat alia quaedam speculari philosophum, praeter sensibilia? Elementa an sint δυνάμει, an ἐνεργείᾳ? Principia an sint καθόλου, an καθ' ἕκαστα?

LIB. III. (IV.) Cap. 1. De ente per se, ut subiecto separatae scientiae. 2. De ente speculationem, deque proprietatibus eius, ut entis, unius esse scientiae. 3. Philosophiae esse munus, disquirere de mathematicis axiomatibus, et de substantia (οὐσίᾳ). 4. De unaquaque re unumquodque aut debere praedicari, aut negari. Idem non posse simul esse et non esse. 5. Non omne, quod esse videatur, etiam vere esse. 6. Disputatur adversus eos, qui omnia quae vera videantur, vera dicant. 7. Nihil medium esse inter contradictionem; h. e. quodlibet de quolibet recte aut affirmari aut negari. 8. De iis, qui

omnia vera, et de iis, qui omnia falsa esse dixerint. Ostenditur, errare utrosque.

LIB. IV. (V.) Continet hic liber variorum terminorum vocabulorumque a philosophis usurpatorum explicationem homonymicam. Cap. 1. Quot modis principium dicatur. 2. Quot modis causa. 3. Elementum. 4. Natura. 5. Necessarium. 6. Unum. 7. Ens. 8. Substantia. 9. Eadem, diversa, differentia, similia. 10. Opposita et contraria. 11. Priora et posteriora. 12. Potentia (*δύναμις*). 13. Quantum. 14. Quale. 15. *Πρός τι*, ad aliquid. 16. Perfectum. 17. Terminus. 18. Secundum quod (*τὸ καθ' ὃ*). 19. Dispositio. 20. Habitus. 21. Passio. 22. Privatio. 23. Habere. 24. Ex aliquo esse. 25. Pars. 26. Totum et omne. 27. Mutilum. 28. Genus. 29. Falsum. 30. Accidens.

LIB. V. (VI.) Exilis hic liber superiorum quadamtenus est supplementum. Cap. 1. Disputationem de ente theoreticae esse philosophiae. Tres esse philosophias theoreticas: physicam, mathematicam, theologicam. Cf. X (XI.) 7.) 2. Quid sit accidens (*τὸ συμβεβηκός*), et cur sit, et quod eius non sit scientia. 3. Principia causasque oriri et occidere sine generatione et corruptione.

LIB. VI. (VII.) Cap. 1. De primo ente. 2. Quaestiones de substantia (*οὐσίᾳ*). 3. Quid sit substantia. 4. *Τὸ πρῶτον εἶναι*, i. e. definitio, seu quidditas alicuius rei. 5. *Τὸ πρῶτον εἶναι* competere substantiis vel solis, vel maxime, et primum, et simpliciter. 6. An *τὸ πρῶτον εἶναι* et *ἕκαστον* sit idem, nec ne. 7. De generatione. 8. Formam et essentiam rei non generari. 9. Quare quaedam arte et casu fiant, quaedam minime. 10. Utrum Totius definitioni partium quoque definitionem inesse oporteat, nec ne; et utrum prius, partes an totum? 11. Quae sint speciei partes, et quae non? 12. Cur et quomodo unum sit definitum. 13. Nullum universalium (*τῶν καθόλου*) esse substantiam; et quaecunque universaliter praedicentur, non significare *hoc aliquid* (*τόδε τι*), sed *quale* (*τοιοῦδε*). 14. Adversus eos, qui ideas dixerint simul et substantias

esse, et separabiles. 15. Singularium rerum sensibilibus substantiae nec definitionem esse posse, nec demonstrationem. 16. Nullam ex substantiis esse substantiam. 17. De substantia et de quidditate (τὴν εἶναι) alia quaedam subtilius disputantur.

LIB. VII. (VIII.) Cap. 1. Post repetitionem eorum quae de substantia hactenus dixit, de substantiis sensibilibus dicere orditur. 2. De sensibilibus οὐσίαις, quae sit ὡς ἐνέργεια. 3. Nomen rei an significet substantiam, quatenus sit composita, an τὴν ἐνέργειαν et formam. Adduntur quaedam de generatione et interitu substantiarum. Solvuntur quaedam quaestiones, circa quas ambigebant Antisthenis sectatores. Denique de reductione ad numerum disputatur. 4. De substantia materiali, et de causis. 5. Non omnia contraria ex se invicem gigni. Adduntur quaestiones quaedam. 6. Quae causa sit τοῦ εἶναι.

LIB. VIII. (IX.) totus agit de δυνάμει et ἐνέργειᾳ. Cap. 1. De potentia et privatione. 2. Potentiarum alias esse rationis expertes, alias cum ratione coniunctas. 3. Contra Megaricos, qui dixerint, tunc solum δύνανται locum habere, cum ἐνέργεια adsit, seu cum agatur, ubi vero non agatur, non esse δύνανται. 4. An fieri possit, ut res possibilis nec sit, nec futura sit unquam. 5. Unamquamque potentiam, si adsit cupido eius, cuius habeat potentiam, idque ea ratione, qua habeat, necesse esse illud ipsum effectum reddere. 6. Quid et quale ἐνέργεια. 7. Quando unumquodque sit δυνάμει, et quando non. 8. Τὴν ἐνέργειαν esse ante τὴν δύνανται et ante omne principium transmutatorium. 10. In bonis rebus τὴν ἐνέργειαν praestantiorē esse τῇ δυνάμει, in malis contra. Unumquodque quale sit, probari, si ad ἐνέργειαν revocetur. 11. De vero et falso.

LIB. IX. (X.) Cap. 1. Quid sit τὸ εἶναι, et τὸ ἐν εἶναι. 2. Τὸ εἶναι in omni genere esse quandam naturam, et rei nullius prorsus id ipsum esse naturam. 3. Quot modis sibi opponantur *unum* et *multa*: itemque *diversum* et *dissimile*. 4. De contrarietate. 5. Aequale, magno et

parvo quomodo opponatur. 6. Quaestio instituitur de unius et multorum oppositione. 7. Necesse esse, ut, media quae sint inter contraria, sint ex ipsis contrariis. 8. Ea quae specie diversa sint, in eodem esse genere. 9. Quid sit specie esse diversum, et cur alia specie differant, alia non. 10. Diversa esse specie corruptibile et incorruptibile.

LIB. X. (XI.) Cap. 1. *Ἀπορίαι* quaedam de philosophia. 2. Item aliae *ἀπορίαι*. 3. Quomodo multorum et specie diversorum una sit scientia. 4. Primae philosophiae esse, principia mathematicarum rerum inquirere. 5. Fieri non posse, ut res eadem eodem tempore et sit et non sit. 6. De Protagora, qui dixerit, hominem rerum omnium mensuram esse; ac de contrarietatibus et oppositis. 7. Physicam scientiam esse theoreticam, sicuti et mathematicam et theologicam. (Cf. V. (VI.) 1.) 8. De ente per accidens. 9. *Τὴν ἐντελέχειαν* eius quod sit *δυνατόν*, qua *δυνατόν*, motum esse. 10. Corpus non posse esse infinitum. 11. De mutatione. 12. De motu.

LIB. XI. (XII.) Cap. 1. De *οὐσίᾳ*. 2. De *οὐσίᾳ* mutabili, et mutatione. 3. Nec materiam nec speciem generari. 4. De causis, principiis et elementis. 5. De principiis sensibilibus. 6. Quod necesse sit esse *οὐσίαν* aliquam aeternam, quae prima sit omnium causa. 7. De primo movente, deque Deo. 8. De astris et orbibus coelestibus, quot sint numero; et de veterum de diis opinionibus. 9. De mente (*περὶ τοῦ νοῦ*). 10. Quomodo natura universi habeat ipsum bonum et ipsum optimum.

LIB. XII. (XIII.) Cap. 1. Entia mathematica utrum sint, an non sint. 2. Eadem an a sensilibus separata sint. 3. Quomodo sint. 4. Ideas Platonicas non esse. 5. Nul-
lum *τῶν εἰδῶν* esse posse usum. 6. De numeris philosophia. 7. An unitates sint combinabiles, nec ne; et si combinabiles, quomodo? 8. Quae sit differentia inter numerum et unitatem, si qua sit. Disputatur cum contra alios, tum Pythagoreos. 9. Numerum et magnitudines non

posse separari. Item aliae quaestiones proponuntur. 10.
De ideis quaestiones.

LIB. XIII. (XIV.) Cap. 1. Contrariorum nullum
(*Οὐδὲν τῶν ἐναντίων*) posse esse proprie principium re-
rum omnium. 2. Aeterna non posse esse composita ex
elementis. 3. Contra Pythagoreos, eorumque numeros.
4. De numerorum generatione; item aliae dubitationes
circa Pythagoreorum sententiam. 5. Numerum non esse
rerum causam. 6. Aliae denique dubitationes ad do-
ctrinam de numeris et de ideis pertinentes proponuntur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ
ΑΛΦΑ ΤΟ ΜΕΙΖΟΝ.

LIBER I.
CAPUT I.

— Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. Ση-
μείον δ' ἡ τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις· καὶ γὰρ χω-
ρὶς τῆς χρείας, ἀγαπῶνται δι' ἑαυτὰς, καὶ μάλιστα
τῶν ἄλλων ἡ διὰ τῶν ὁμμάτων. Οὐ γὰρ μόνον ἵνα
πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ μηθὲν μέλλοντες πράττειν, τὸ
ὄραν αἰρούμεθα ἀντὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἄλλων.
Αἷτιον δ', ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὕτη
τῶν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς. Φύσει
μὲν οὖν αἰσθήσιν ἔχοντα γίνεταί τὰ ζῶα. Ἐκ δὲ τῆς
αἰσθήσεως, τοῖς μὲν αὐτῶν οὐκ ἐγγίγνεται μνήμη, τοῖς
δὲ γίγνεται. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν φρόνιμα, τὰ δὲ
μαθηματικώτερα τῶν μὴ δυναμένων μνημονεύειν ἐστίν.
Φρόνιμα μὲν, ἄνευ τοῦ μανθάνειν, ὅσα μὴ δυνατὰ
τῶν ψόφων ἀκούειν· οἷον μέλιττα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον
ἄλλο γένος ζῶων ἐστὶ. Μανθάνει δ', ὅσα πρὸς τῇ
μνήμῃ καὶ ταύτην ἔχει τὴν αἰσθήσιν. Τὰ μὲν οὖν
ἄλλα ταῖς φαντασίαις ἔχῃ, καὶ ταῖς μνήμαις, ἐμπειρίας

ARIST. METAPH.

A

δὲ μετέχει μικρόν· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τέχνη καὶ λογισμοῖς. Γίνεται δ' ἐκ τῆς μνήμης ἐμπειρία τοῖς ἀνθρώποις. Αἱ γὰρ πολλαὶ μνήμαι τοῦ αὐτοῦ πράγματος, μιᾶς ἐμπειρίας δύναμιν ἀποτελοῦσι· καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμη καὶ τέχνη ὅμοιον εἶναι ἢ ἐμπειρία. Ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις. Ἡ μὲν γὰρ ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὥς φησι Πῶλος, ὀρθῶς λέγων· ἢ δ' ἀπειρία τύχην. Γίνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων, καθόλου μία γένηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις. Τὸ μὲν γὰρ ἔχειν ὑπόληψιν, ὅτι Καλλία κάμνοντι τήνδὲ τὴν νόσον, τοδὶ συνήνεγκε, καὶ Σωκράτει, καὶ καθέκαστον οὕτω πολλοῖς, ἐμπειρίας ἐστὶ· τὸ δ' ὅτι πᾶσι τοῖς τοιοῦσδε κατ' εἶδος ἐν ἀφορισθεῖσι, κάμνουσι τήνδε τὴν νόσον, συνήνεγκε, οἷον τοῖς φλεγματώδεσιν ἢ χολώδεσιν, ἢ πυρεττοῦσι καύσῳ, τέχνης. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πράττειν ἐμπειρία τέχνης οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτυχάνοντας ὀφῶμεν τοὺς ἐμπείρους, τῶν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας λόγον ἔχόντων. Αἴτιον δ', ὅτι ἡ μὲν ἐμπειρία τῶν καθέκαστά ἐστι γνῶσις, ἢ δὲ τέχνη τῶν καθόλου· αἱ δὲ πράξεις καὶ αἱ γενέσεις πᾶσαι, περὶ τὸ καθέκαστόν εἰσιν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ὑγιαίνει ὁ ἰατρεύων, πλὴν ἄλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ Καλλίαν, ἢ Σωκράτην, ἢ τῶν ἄλλων τινὰ οὕτω λεγόμενον, ᾧ συμβέβηκεν ἀνθρώπῳ εἶναι. Ἐὰν οὖν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας ἔχῃ τις τὸν λόγον, καὶ τὸ καθόλου μὲν γνωρίξῃ, τὸ δ' ἐν αὐτῷ καθέκαστον ἀγνοῇ, πολλάκις διαμαρτήσεται τῆς θεραπείας· θεραπευτὸν γὰρ τὸ καθέκαστον μᾶλλον. Ἄλλ' ὅμως τό γε εἶδέναι καὶ τὸ

ἐπαίειν, τῇ τέχνῃ τῆς ἐμπειρίας ὑπάρχων οἰόμεθα
 μᾶλλον, καὶ σοφωτέρους τοὺς τεχνίτας τῶν ἐμπειρῶν
 ὑπολαμβάνομεν, ὥς κατὰ τὸ εἰδέναι μᾶλλον ἀκολου-
 θοῦσαν τὴν σοφίαν πᾶσι. Τοῦτο δὲ, ὅτι οἱ μὲν τὴν
 αἰτίαν ἴσασιν, οἱ δ' οὐκ. Οἱ μὲν γὰρ ἐμπειροὶ, τὸ
 ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασιν· οἱ δὲ τὸ διότι, καὶ
 τὴν αἰτίαν γνωρίζουσι. Διὸ καὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας b. 35.
 περὶ ἕκαστον τιμιωτέρους, καὶ μᾶλλον εἰδέναι νομίζο-
 μεν τῶν χειροτεχνῶν, καὶ σοφωτέρους, ὅτι τὰς αἰτίας
 τῶν ποιουμένων ἴσασιν· οἱ δ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄψυ-
 χων ἔνια, ποιῇ μὲν, οὐκ εἰδότες δὲ ποιῇ, οἷον καί τις
 τὸ πῦρ. Τὰ μὲν οὖν ἄψυχα φύσει τινὲ ποιῇν τού-
 των ἕκαστον· τοὺς δὲ χειροτέχνους δι' ἔθος· ὥς οὐ κα-
 τὰ τὸ πρακτικούς εἶναι σοφωτέρους ὄντας, ἀλλὰ κατὰ
 τὸ λόγον ἔχειν αὐτοὺς, καὶ τὰς αἰτίας γνωρίζειν. Ὅλος
 τε σημεῖον τοῦ εἰδότες καὶ τὸ δύνασθαι διδάσκειν
 ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο τὴν τέχνην τῆς ἐμπειρίας οἰόμε-
 θα μᾶλλον ἐπιστήμην εἶναι. Δύνανται γὰρ, οἱ δὲ οὐ
 δύνανται διδάσκειν. Ἐτι δὲ τῶν αἰσθήσεων οὐδεμί-
 αν ἡγοῦμεθα εἶναι σοφίαν, καίτοι κυριώταται γὰρ εἶ-
 σιν αὐταὶ τῶν καθεκαστα γνώσεις, ἀλλ' οὐ λέγουσι τὸ
 διὰ τί περὶ οὐδενός, οἷον, διὰ τί θερμὸν τὸ πῦρ, ἀλ-
 λά μόνον ὅτι θερμόν. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον εἰκὸς τὸν
 ὁποιοῦν εὐρόντα τέχνην παρὰ τὰς κοινὰς αἰσθή-
 σεις, θαυμάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, μὴ μόνον διὰ
 τὸ χρησίμον εἶναι τὴν εὐρεθέντων, ἀλλ' ὥς σοφὸν
 καὶ διαφέροντα τῶν ἄλλων. Πλειόνων δὲ εὐρισκο-
 μένων τεχνῶν, καὶ τῶν μὲν πρὸς τὰ αναγκαῖα, τῶν δὲ
 πρὸς διαγωγὴν οὐσῶν, ἀεὶ σοφωτέρους τοὺς τοιοῦ-
 τούς ἐκείνων ὑπολαμβάνομεν, διὰ τὸ μὴ πρὸς χρῆ-

σιν εἶναι τὰς ἐπιστήμας αὐτῶν. Ὅθεν ἤδη πάντων τῶν τοιούτων κατεσκευασμένων, αἱ μὴ πρὸς ἡδονήν, μηδὲ πρὸς τὰναγκαῖα τῶν ἐπιστημῶν εὐρέθησαν, καὶ πρῶτον τούτοις τοῖς τόποις οὐπερ ἐσχόλασαν. Διὸ περὶ Αἴγυπτον αἱ μαθηματικαὶ πρῶτον τέχναι συνέστησαν. Ἐκεῖ γὰρ ἡφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος. Εἴρηται μὲν οὖν ἐν τοῖς ἡθικοῖς, τίς διαφορὰ τέχνης καὶ ἐπιστήμης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμογενῶν. Οὗ δ' ἕνεκα νῦν ποιούμεθα τὸν λόγον, τοῦτ' ἐστίν, ὅτι τὴν ὀνομαζομένην σοφίαν περὶ τὰ πρῶτα αἰτία καὶ τὰς ἀρχάς, ὑπολαμβάνουσι πάντες· ὥστε καθάπερ εἴρηται πρότερον, ὅτι ὁ μὲν ἔμπειρος τῶν ὁποιοῦν ἐχόντων αἰσθῆσιν, εἶναι δοκεῖ σοφώτερος· ὁ δὲ τεχνίτης, τῶν ἐμπειρῶν· χειροτέχνου δὲ, ἀρχιτέκτων· αἱ δὲ θεωρητικαὶ, τῶν ποιητικῶν μᾶλλον. Ὅτι μὲν οὖν ἡ σοφία περὶ τινὰς αἰτίας καὶ ἀρχάς ἐστὶν ἐπιστήμη, δῆλον.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ ταύτην τὴν ἐπιστήμην ζητοῦμεν, τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον, περὶ ποίας αἰτίας καὶ περὶ ποίας ἀρχάς ἐπιστήμη, σοφία ἐστίν. Εἰ δὴ λάβοι τις τὰς ὑπολήψεις ἃς ἔχομεν περὶ τοῦ σοφοῦ, τάχ' ἂν ἐκ τούτου φανερόν γενοίτο μᾶλλον. Ὑπολαμβάνομεν δὴ, πρῶτον μὲν ἐπίστασθαι μάλιστα πάντα τὸν σοφὸν ὥς ἐνδέχεται, μὴ καθέκαστον ἔχοντα ἐπιστήμην αὐτῶν· εἰτα τὸν τὰ χαλεπὰ γινῶναι δυνάμενον, καὶ μὴ ῥάδια ἀνθρώπῳ γινώσκειν, τοῦτον σοφόν· τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι, πάντων κοινόν· διὸ ῥάδιον, καὶ οὐδὲν σοφόν. Ἔτι τὸν ἀκριβέστερον, καὶ τὸν διδασκαλικώτερον τῶν αἰτίων, σοφώτερον εἶναι περὶ πᾶσαν ἐπιστήμην· καὶ

τῶν ἐπιστημῶν δὲ τὴν αὐτῆς ἔνεκεν, καὶ τοῦ εἰδέναι
χάριν αἰρετὴν οὖσαν, μᾶλλον εἶναι σοφίαν, ἢ τὴν τῶν
 ἀποβαινόντων ἔνεκεν· καὶ τὴν ἀρχικωτέραν, τῆς ὑπε-
 ρετούσης μᾶλλον εἶναι σοφίαν. Οὐ γὰρ δεῖν ἐπιτάτ-
 τισθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐπιτάττειν, καὶ οὐ τοῦτον ἐτέ-
 ρῳ πείθεσθαι, ἀλλὰ τούτῳ τὸν ἥτιον σοφόν. Τὰς
 μὲν οὖν ὑπολήψεις τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἔχομεν πε-
 ρὶ τῆς σοφίας καὶ τῶν σοφῶν. Τούτων δὲ τὸ μὲν πάν-
τα ἐπίστασθαι, τῷ μάλιστα ἔχοντι τὴν καθόλου ἐπι-
 στήμην ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Οὗτος γὰρ οἷδ' ὅπως
 πάντα τὰ ὑποκείμενα. Σχεδὸν δὲ καὶ χαλεπώτατα γνω-
 ρίζειν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τὰ μάλιστα καθόλου· πορ-
 ροτάτω γὰρ τῶν αἰσθησιῶν ἐστὶ. Ἀκριβέσταται δὲ τῶν
 ἐπιστημῶν, αἱ μάλιστα τῶν πρώτων εἰσίν. Αἱ γὰρ ἐξ
 ἑλαττόνων ἀκριβέστεραι τῶν ἐκ προσθέσεως λεγομέ-
 νων, οἷον ἀριθμητικὴ γεωμετρίας. Ἀλλὰ μὴν καὶ δι-
 δασκαλική γε ἡ τῶν αἰτιῶν θεωρητικὴ μᾶλλον. Οὐ-
 τοι γὰρ διδάσκουσιν οἱ τὰς αἰτίας λέγοντες περὶ ἑκα-
 στον. Τὸ δ' εἰδέναι, καὶ τὸ ἐπίστασθαι αὐτῶν ἔνε-
 κα, μάλισθ' ὑπάρχει τῇ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ ἐπι-
 στήμῃ. Ὁ γὰρ τὸ ἐπίστασθαι δι' ἑαυτοῦ αἰρούμενος,
 τὴν μάλιστα ἐπιστήμην μάλιστα αἰρήσεται. Τοιαύτη
 δ' ἐστὶν ἡ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ. Μάλιστα δὲ ἐπι-
 στητὰ τὰ πρώτα καὶ τὰ αἰτία. Διὰ γὰρ ταῦτα, καὶ
 ἐκ τούτων τὰλλα γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ ταῦτα διὰ τῶν
 ὑποκειμένων. Ἀρχικωτάτη δὲ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ
 μᾶλλον ἀρχικὴ τῆς ὑπερετούσης, ἡ γνωρίζουσα τίνας
 ἔνεκεν ἐστὶ πρακτέον ἕκαστον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἀγα-
 θὸν ἕκαστου· ὅλως δὲ τὸ ἄριστον ἐν τῇ φύσει πάσῃ.
 Ἐξ ὅλων οὖν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστή-

μην πίπτει τὸ ζητούμενον ὄνομα. Δεῖ γὰρ ταυτην τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν εἶναι θεωρητικὴν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ οὐ ἔνεκα, ἐν τῶν αἰτιῶν ἐστίν. Ὅτι δ' οὐ ποιητικὴ, δῆλον ἐκ τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων. Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες· οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων, καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ ἄστρα, καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων, οἶται ἀγνοεῖν· διὸ καὶ φιλόμυθος ὁ φιλόσοφος πῶς ἐστίν. Ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασιῶν. Ὡστ' εἴπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερὸν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον, καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός. Σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων, καὶ πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν, ἡ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπός φημεν ἐλευθέρος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα, καὶ μὴ ἄλλου, οὕτως καὶ αὐτὴ μόνη ἐλευθέρα οὔσα τῶν ἐπιστημῶν. Μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἑνεκὲν ἐστι. Διὸ καὶ δικαίως ἂν οὐκ ἄνθρωπινῃ νομιζοίτο αὐτῆς ἡ κτῆσις. Πολλὰ γὰρ ἡ φύσις δούλη τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· ὥστε κατὰ Σιμανίδην, θεὸς ἂν μόνος τοῦτο ἔχοι τὸ γέρας· ἄνδρα δ' οὐκ ἄξιον μὴ ζητεῖν τὴν καθ' αὐτὸν ἐπιστήμην. Εἰ δὲ λέγουσί τι οἱ ποιηταί, καὶ πέφυκε φθονεῖν τὸ θεῖον, ἐπὶ τούτου συμβῆναι μάλιστα εἰκός, καὶ δυστυχεῖς εἶναι πάντας τοὺς περιττούς. Ἀλλ' οὔτε τὸ θεῖον φθονι-

ρὸν ἐνδέχεται εἶναι, ἀλλὰ (κατὰ τὴν παροιμίαν) πολλὰ
 ψεύδονται ἄνθρωποι· οὔτε τῆς τοιαύτης ἄλλην χρὴ νο-
 μίζειν τιμιωτέραν. Ἡ γὰρ θειοτάτη καὶ τιμιωτάτη·
 τοιαύτη δὲ διχῶς ἂν εἴη μόνη. Ἦν τε γὰρ μάλιστα ἂν
 ὁ θεὸς ἔχοι, θεία τῶν ἐπιστημῶν ἐστὶ, καὶ ἂν τις τῶν
 θείων εἴη· μόνη δ' αὕτη τούτων ἀμφοτέρων τετύχη-
 κεν. Ὁ, τε γὰρ θεὸς δοκεῖ τὸ αἷτιον πᾶσιν εἶναι καὶ
 ἀρχὴ τις· καὶ τὴν τοιαύτην ἢ μόνος, ἢ μάλιστα ἂν ἔχοι
 ὁ θεός. Ἀναγκαιότεραι μὲν οὖν πᾶσαι αὐτῆς, ἀμεί-
 νων δ' οὐδεμία. Δεῖ μὲντοι πῶς καταστήναι τὴν τὰ-
 ξιν αὐτῆς εἰς τοῦναντίον ἡμῖν τῶν ἐξ ἀρχῆς ζητήσεων.
 Ἀρχονται μὲν γὰρ, ὥσπερ εἶπομεν, ἀπὸ τοῦ θαυμά-
 ζειν πάντες εἰ οὕτως ἔχει, καθάπερ τῶν θαυμάτων
 ταυτόματα τοῖς μήπω τεθεωρηκόσι τὴν αἰτίαν, ἢ
 περὶ τὰς τοῦ ἡλλοῦ τροπὰς, ἢ τὴν τῆς διαμέτρου ἀσυμ-
 μετρίαν. Θαυμασιὸν γὰρ εἶναι δοκεῖ πᾶσιν, εἴ τι
 τῶν οὐκ ἐλαχίστων μὴ μετρεῖται. Δεῖ δὲ εἰς τοῦναν-
 τίον, καὶ τὸ ἄμεινον (κατὰ τὴν παροιμίαν) ἀποτελεσ-
 τῆσαι, καθάπερ καὶ ἐν τούτοις ὅταν μάθωσιν. Οὐδὲν
 γὰρ ἂν θαυμάσειεν οὕτως ἀνὴρ γεωμετρικὸς, ὥς εἰ γέ-
 νοιτο ἢ διάμετρος μετρητὴ. Τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τῆς
 ζητουμένης ἐπιστήμης, εἴρηται, καὶ τίς ὁ σκοπὸς, οὗ
 δεῖ τυγχάνειν τὴν ζήτησιν καὶ τὴν ὅλην μέθοδον.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ φανερόν, ὅτι τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰτίων δεῖ λα-
 βεῖν ἐπιστήμην, (τότε γὰρ εἰδέναι φαιμέν ἕκαστον, ὅταν
 τὴν πρώτην αἰτίαν οἰώμεθα γνωρίζειν) τὰ δ' αἷτια λέ-
 γεται τετραχῶς, ὧν μίαν μὲν αἰτίαν φαιμέν εἶναι τὴν
 οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· (ἀνάγεται γὰρ τὸ διὰ τί
 πρῶτον, εἰς τὸν λόγον ἔσχατον· αἷτιον δὲ καὶ ἀρχή, τὸ

διὰ τί πρῶτον) μίαν δὲ, τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον·
 τρίτην δὲ, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· τετάρτην δὲ τὴν
 ἀντικειμένην αἰτίαν ταύτην, καὶ τὸ οὗ ἔνεκεν, καὶ τὸ
 ἀγαθόν· (τέλος γὰρ γενέσεως πάσης τοῦτ' ἐστί·) τε-
 θεωρημένων οὖν ἱκανῶς περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ φύ-
 σεως, ὅμως παραλάβωμεν καὶ τοὺς πρότερον ἡμῶν εἰς
 ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἐλθόντας, καὶ φιλοσοφήσαντας
 περὶ τῆς ἀληθείας. Δῆλον γὰρ ὅτι ἀρκεῖνοι λέγου-
 σιν ἀρχὰς τινὰς καὶ αἰτίας. Ἐπελθούσι γοῦν, ἔσται
 τι προὔργου τῇ μεθόδῳ τῇ νῦν. Ἡ γὰρ ἑτερόν τι
 γένος εὑρήσομεν αἰτίας, ἢ ταῖς νῦν λεγομέναις μᾶλλον
 πιστεύσομεν. Τῶν δὲ πρῶτων φιλοσοφησάντων οἱ
 πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνον ᾧθήσαν ἀρ-
 χὰς εἶναι πάντων. Ἐξ οὗ γὰρ ἐστὶν ἅπαντα τὰ ὄντα,
 καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρῶτου, καὶ εἰς ὃ φθίρεται τελευ-
 ταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι
 μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρ-
 χὴν φασὶν εἶναι τῶν ὄντων· καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνε-
 σθαι οὐθὲν οἶονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὥς τῆς τοιαύ-
 της φύσεως ἀεὶ σωζομένης. Ὡσπερ δὲ τὸν Σωκράτη
 φαμέν οὔτε γίγνεσθαι ἁπλῶς, ὅταν γίγνηται καλὸς ἢ
 μουσικὸς, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὅταν ἀποβάλλῃ ταύτας
 τὰς ἑξεις, διὰ τὸ ὑπομένειν τὸ ὑποκείμενον τὸν Σωκρά-
 τη αὐτόν, οὕτως οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. Δεῖ γὰρ εἶ-
 ναι τινὰ φύσιν, ἢ μίαν, ἢ πλείους μιᾶς, ἐξ ὧν γίγνε-
 ται τὰ ἄλλα σωζομένης ἐκείνης. Τὸ μέντοι πλῆθος,
 καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, οὐ τὸ αὐτὸ πάντες
 λέγουσιν· ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὰς
 φιλοσοφίας, ὕδωρ φησὶν εἶναι· διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ'
 ὕδατος ἀπεφῆνατο εἶναι, λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν

ταύτην ἐκ τοῦ πάντων ὀρᾷν τὴν τροφήν ὑγραν οὔσαν, καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον, καὶ τὸ ζῶον τούτῳ ζῶν. Τὸ δ' ἐξ οὗ γίγνεται τι, τοῦτ' ἐστὶν ἀρχὴ πάντων. Διὰ τε δὴ τοῦτο τὴν ὑπόληψιν λαβὼν ταύτην, καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγραν ἔχειν. Τὸ δ' ὕδωρ, ἀρχὴ φύσεώς ἐστὶ τοῖς ὑγροῖς. Εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοὺς παμπαλαίους, καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας, οὕτως οἰοῦνται περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν. Ὡκεανὸν τε γὰρ καὶ Τηθύν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὸν ὄρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν. Τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον. Ὁρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν. Εἰ μὲν οὖν ἀρχαία τις αὕτη καὶ παλαιὰ τετύχηκεν οὔσα περὶ τῆς φύσεως ἢ δόξα, τάχ' ἂν ἄδηλον εἴη. Θαλῆς μάλιστα λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἀποφῆναι περὶ τῆς πρώτης αἰτίας. Ἰππωνα μὲν γὰρ οὐκ ἂν τις ὀξείῃσι θεῖναι μετὰ τούτων, διὰ τὴν ἐνθέλειαυ αὐτοῦ τῆς διανοίας. Ἀναξιμένης δὲ ἄερα, καὶ Διογένης, πρότερον ὕδατος, καὶ μάλιστα ἀρχὴν τιθέασιν τῶν ἁπλῶν σωματων. Ἰππασος δὲ πῦρ ὁ Μεταποντῖνος, καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. Ἐμπεδοκλῆς δὲ τὰ τέσσαρα, πρὸς τοῖς εἰρημένοις γῆν προσθεὶς τέταρτον. Ταῦτα γὰρ αἰεὶ διαμένειν, καὶ οὐ γίνεσθαι, ἀλλ' ἢ πλήθει καὶ ὀλιγότητι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, εἰς ἓν τε καὶ ἐξ ἑνός. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος τῇ μὲν ἡλικίᾳ πρότερος ὢν τούτου, τοῖς δ' ἔργοις ὕστερος, ἀπείρους εἶναι φησὶ τὰς ἀρχάς. Σχεδὸν γὰρ ἅπαντα ὁμοιομερῆ, καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ, οὕτω γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι φησὶ, συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον· ἄλλως δ'

οὔτε γίνεσθαι, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ διαμένειν αἰ-
 δία. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, μόνην τις αἰτίαν νομίσαιεν
 ἂν, τὴν ἐν ὕλης εἶδει λεγομένην. Προϊόντων δ' οὐ-
 τως, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὥδοποίησεν αὐτοῖς, καὶ συνηνάγ-
 κασε ζητεῖν. Εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα πᾶσα φθορὰ καὶ
 γένεσις ἐκ τινος, ὡς ἐνός ἢ καὶ πλειόνων ἐστίν, διὰ τί
 τοῦτο συμβαίνει, καὶ τί τὸ αἷτιον; Οὐ γὰρ δὴ τό γε
 ὑποκείμενον αὐτὸ ποιεῖ μεταβάλλειν ἑαυτό. Λέγω δ'
 οἶον, οὔτε τὸ ξύλον οὔτε ὁ χαλκὸς αἷτιον τοῦ μετα-
 βάλλειν ἐκάτερον αὐτῶν. Οὐδὲ ποιεῖ τὸ μὲν ξύλον
 κλίνην, ὁ δὲ χαλκὸς ἀνδριάνα, ἀλλ' ἑτερόν τι τῆς με-
 ταβολῆς αἷτιον. Τὸ δὲ τοῦτο ζητεῖν, ἐστὶ τὸ τὴν ἐτέ-
 ραν ἀρχὴν ζητεῖν, ὡς ἂν ἡμεῖς φαίημεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ
 τῆς κινήσεως. Οἱ μὲν οὖν πάνπαν ἐξ ἀρχῆς ἀψάμε-
 νοι τῆς μεθόδου τῆς τοιαύτης, καὶ ἐν φάσκοντες εἶναι
 τὸ ὑποκείμενον, οὐδὲν ἐδυσχέραναν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐνιοί
 γε τῶν ἐν λεγόντων, ὥσπερ ἡττηθέντες ὑπὸ ταύτης τῆς
 ζητήσεως, τὸ ἐν ἀκίνητόν φασιν εἶναι, καὶ τὴν φύσιν
 ὅλην οὐ μόνον κατὰ γένεσιν καὶ φθορὰν (τοῦτο μὲν
 γὰρ ἀρχαῖόν τε καὶ πάντες ὡμολόγησαν) ἀλλὰ καὶ κα-
 τὰ τὴν ἄλλην μεταβολὴν πᾶσαν· καὶ τοῦτο αὐτῶν
 ἰδίον ἐστὶ. Τῶν μὲν οὖν ἐν μόνον φασκόντων τὸ πᾶν,
 οὐθενὲ συνέβη τὴν τοιαύτην συνιδεῖν αἰτίαν, πλην εἰ
 ἄρα Παρμενίδη, καὶ τούτῳ κατὰ τοσοῦταν ὅσον οὐ
 μόνον ἐν, ἀλλὰ καὶ δύο πως τίθησιν αἰτίας εἶναι.
 Τοῖς δὲ πλείω ποιούσιν μᾶλλον ἐνδέχεται λέγειν, οἶον
 τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἢ πῦρ καὶ γῆν. Χρῶνται γὰρ
 ὡς κινητικὴν ἔχοντι τῷ πυρὶ τὴν φύσιν· ὕδατι δὲ καὶ
 γῇ καὶ τοῖς τοιούτοις τούναντιον. Μετὰ δὲ τούτους
 καὶ τὰς τοιαύτας ἀρχάς, ὡς οὐχ ἱκανῶν οὐσῶν γεννη-

σαι τὴν τῶν ὄντων φύσιν, πάλιν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὥσπερ εἵπομεν, ἀναγκαζόμενοι, τὴν ἐχομένην ἐξήτησαν ἀρχήν. Τοῦ γὰρ εὖ καὶ καλῶς τὰ μὲν ἔχειν τὰ δὲ γίγνεσθαι τῶν ὄντων, ἴσως οὔτε γῆν, οὔτ' ἄλλο τῶν τοιούτων οὐθὲν, οὔτ' εἰκὸς αἰτιον εἶναι, οὔτ' ἐκείνοις εἰκὸς οἰηθῆναι. οὐδ' αὖ τῷ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ τοσούτον ἐπιτρίψαι πρᾶγμα καλῶς ἔχει. Νοῦν δέ τις εἰπὼν εἶναι, καθάπερ ἐν τοῖς ζώοις, καὶ ἐν τῇ φύσει τὸν αἰτιον καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως πάσης, οἷον νήφων ἐφάνη παρ' εἰκῇ λίγοντας τοὺς πρότερον. Φανερώς μὲν οὖν Ἀναξαγόραν ἴσμεν ἀψάμετον τοιούτων τῶν λόγων. Αἰτίαν δ' ἔχει πρότερον Ἑρμότιμος ὁ Κλαζομένιος εἰπεῖν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ὑπολαμβάνοντες, ἅμα τοῦ καλῶς τὴν αἰτίαν ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄντων ἔθεσαν, καὶ τὴν τοιαύτην, ὅθεν ἡ κίνησις ὑπάρχει τοῖς οὕσιν.

CAPUT IV.

Ἐποπτεύσει δ' ἂν τις, Ἡσίοδον πρῶτον ζητῆσαι τὸ τοιοῦτον, κἢν εἴ τις ἄλλος ἔρωτα ἢ ἐπιθυμίαν ἐν τοῖς οὕσιν ἔθηκεν ὡς ἀρχὴν, οἷον καὶ Παρμενίδης. Καὶ γὰρ οὗτος κατασκευάζων τὴν τοῦ παντός γένεσιν, Πρώτιστον μὲν (φησιν) ἔρωτα θεῶν μητίσαστο πάντων.

Ἡσίοδος δέ,

Πάντων μὲν πρώτιστα χάος γένετ' · αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστεργος, — —

Ἦδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισιν ·
ὡς δέον ἐν τοῖς οὕσιν ὑπάρχειν τινὰ αἰτίαν, ἣτις κινήσει καὶ συνέξει τὰ πράγματα. Τούτοις μὲν οὖν πως χρὴ δια-
νεῖμαι περὶ τοῦ τίς πρῶτος, ἐξέστω κρίνειν ὕστερον. Ἐπεὶ

δὲ καὶ τὰναντία τοῖς ἀγαθοῖς ἐνόητα ἐφαίνεται ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐ μόνον τάξεις καὶ τὸ καλὸν, ἀλλ' ἀταξία καὶ τὸ αἰσχρὸν, καὶ πλείω τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰ φαῦλα τῶν καλῶν· οὕτως ἄλλός τις φιλίαν εἰσήνεγκε, καὶ τὸ νεῖκος, ἐκάτερον ἐκατέρων αἷτιον τούτων. Εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὐρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν. Ἰστί' εἰ τις φαίη τρόπον τινὰ καὶ λέγειν, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλείας, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς· εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων αἷτιον, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν. Οὗτοι μὲν οὖν, ὥσπερ λέγομεν, καὶ μέχρι τούτου δυσὲν αἰτίαι ἐφήψαντο, ὥς ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐν τοῖς περὶ φύσεως, τῆς τε ὕλης, καὶ τοῦ ὄθιν ἢ κίνησις· ἀμυδρῶς μέντοι καὶ οὐδὲν σαφῶς, ἀλλ' οἷον ἐν ταῖς μάχαις οἱ ἀγύμναστοι ποιοῦσι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι προφερόμενοι, τύπτουσι πολλάκις καλὰς πληγὰς· ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι ἀπὸ ἐπιστήμης, οὔτε οὗτοι *εἰοκασιν εἰδόσι λέγειν ἢ λέγουσι. Σχεδὸν γὰρ οὐθὲν χρώμενοι φαίνονται τούτοις, ἀλλ' ἢ κατὰ μικρόν. Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρηται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν· καὶ ὅταν ἀπορήσῃ, διὰ τίν' αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἔλκει αὐτόν. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιαται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐπιπλέον μὲν τούτῳ χρηται τοῖς αἰτίοις, οὐ μὴν οὔτε ἱκανῶς, οὔτ' ἐν τούτοις εὐρίσκει τὸ ὁμολογουμένον. Πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ, ἢ μὲν φιλία διακρίνει, τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει. Ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὰ στοιχεῖα διῴσθηται τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ νεῖκου, τότε τὸ

πῦρ εἰς ἓν συγκρίνεται, καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκα-
 στον· ὅταν δὲ πάντα ὑπὸ τῆς φιλίας συνίωσιν εἰς τὸ ἓν,
 ἀναγκαῖον ἐξ ἑκάστου τὰ μόρια διακρίνεσθαι πάλιν.
 Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν παρὰ τοὺς πρότερον, πρῶτος
 ταύτην τὴν αἰτίαν διελὼν εἰσήνεγκεν, οὐ μίαν ποιή-
 σας τὴν τῆς κινήσεως ἀρχὴν, ἀλλ' ἑτέρας τε καὶ ἐναν-
 τίας. Ἔτι δὲ καὶ τὰ ὡς ἐν ὕλης εἶδει λεγόμενα, στοι-
 χεῖα, τέτταρα πρῶτος εἶπεν. Οὐ μὴν χρηταί γε τέτ-
 ταρσιν, ἀλλ' ὡς δυοῖν οὖσι μόνοις· πυρὶ μὲν καθ'
 αὐτὸ, τοῖς δ' ἀντικειμένοις, ὡς μιᾷ φύσει, γῇ τε καὶ
 ἀέρι, καὶ ὕδατι. Λάβοι δ' ἂν τις αὐτὸ θεωρῶν ἐκ
 τῶν ἐπῶν. Οὗτος μὲν οὖν, ὥσπερ λέγομεν, οὕτως τε
 καὶ τοσαύτας εἴρηκεν ἀρχάς. Αἰεύκιππος δὲ, καὶ ὁ
 ἐκαστὸς αὐτοῦ Δημόκριτος, στοιχεῖα μὲν τὸ πλήρες
 καὶ τὸ κενὸν εἶναι φασί· λέγοντες οἶον, τὸ μὲν ὄν, τὸ
 δὲ μὴ ὄν· τούτων δὲ τὸ πλήρες καὶ στερεόν, τὸ ὄν· τὸ δὲ
 κενόν γε καὶ μανόν, τὸ μὴ ὄν. Διὸ καὶ οὐθὲν μάλ-
 λον τὸ ὄν τοῦ μὴ-ὄντος εἶναι φασιν, ὅτι οὐδὲ τὸ κενὸν
 τοῦ σώματος. Αἷτια δὲ τῶν ὄντων ταῦτα, ὡς ὕλην.
 Καὶ καθάπερ οἱ ἐν ποιοῦντες τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν,
 τὰ ἄλλα τοῖς πάθεσιν αὐτῆς γεννῶσι, τὸ μανόν καὶ
 τὸ πυκνὸν ἀρχάς τιθέμενοι τῶν παθημάτων· τὸν αὐ-
 τὸν τρόπον καὶ οὗτοι τὰς διαφορὰς, αἰτίας τῶν ἄλλων
 εἶναι φασί. Ταύτας μέντοι τρεῖς εἶναι λέγουσι, σχῆ-
 μά τε, καὶ τάξιν, καὶ θέσιν. Διαφέρειν γάρ φασί τὸ
 ὄν ὁυσμῶ καὶ διαθιγῇ καὶ τροπῇ μόνον· τούτων δὲ
 ὁ μὲν ὁυσμὸς σχῆμά ἐστιν, ἡ δὲ διαθιγὴ τάξις, ἡ δὲ
 τροπὴ θέσις. Διαφέρει γὰρ τὸ μὲν *A* τοῦ *N* σχήματι·
 τὸ δὲ *AN* τοῦ *NA* τάξει· τὸ δὲ *Z* τοῦ *N* θέσει. Περὶ
 δὲ κινήσεως, ὅθεν ἢ πῶς ὑπάρχει τοῖς οὖσι, καὶ οὐ-

τοι παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ῥαθύμως ἀφῆσαν. Περὶ μὲν οὖν τῶν δύο αἰτιῶν, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἔοικεν ἐζητῆσθαι πρότερον.

CAPUT V.

Ἐν δὲ τούτοις, καὶ πρὸ τούτων οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι τῶν μαθημάτων ἀψάμενοι πρῶτον, ταῦτα προῆγον, καὶ ἐντραφέντες ἐν αὐτοῖς, τὰς τούτων ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς ᾗθήθησαν εἶναι πάντων. Ἐπεὶ δὲ τούτων οἱ ἀριθμοὶ φύσει πρῶτοι, ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὖσι καὶ γιγνομένοις μᾶλλον ἢ ἐν πυρὶ καὶ γῇ καὶ ὕδατι· ὅτι τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιονδὶ, ψυχὴ καὶ νοῦς· ἕτερον δὲ καιρός· καὶ τῶν ἄλλων, ὥς εἰπεῖν, ἕκαστον ὁμοίως· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἁρμονικῶν ἐν ἀριθμοῖς ὁρῶντες καὶ τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους· ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐφαίνετο τὴν φύσιν ἀφωμοιωσθαι πᾶσιν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι· τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα, τῶν ὄντων στοιχεῖα πάντων εἶναι ὑπέλαβον, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἁρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμὸν, καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύναι, ἔν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἁρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη, καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν ταῦτα συνάγοντες, ἐφήρμοττον. Καὶ ἐν τῇ ποὺ πολὺ διέλιπε, προσεγγίχοντο τοῦ συνηρμοσμένην πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγματείαν. Λέγω δ' ὅλον, ἐπειδὴ τέλειον ἢ δεκάς εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶσαν περιελιφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν, δεκά μὲν εἶναι φασιν· ὄντων δὲ ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν, διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίχθονα ποιοῦσι. Διὼ

ρισται δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις ἡμῶν ἀκριβέστερον.
 Ἀλλ' οὐ δὴ χάρις ἐπερχόμεθα, τοῦτό ἐστιν, ὅπως λάβω-
 μεν καὶ παρὰ τούτων, τίνας εἶναι ἤδη τιθέασι τὰς ἀρ-
 χὰς, καὶ πῶς εἰς τὰς εἰρημένους ἐμπίπτουσιν αἰτίας.
 Φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν
 εἶναι, καὶ ὥς ὕλην τοῖς οὖσι, καὶ ὥς πάθη τε καὶ
 ξεις. Τοῦ δὲ ἀριθμοῦ στοιχεῖα, τὸ ἄρτιον καὶ τὸ πε-
 ριττόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν πεπερασμένον, τὸ δὲ ἄπει-
 ρον. Τὸ δὲ ἐν δὴ ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων· καὶ
 γὰρ ἄρτιον εἶναι, καὶ περιττόν. Τὸν δ' ἀριθμὸν ἐκ τοῦ
 ἑνός· ἀριθμοὺς δὲ, καθάπερ εἴρηται, τὸν ὅλον οὐ-
 ρανόν. Ἕτεροι δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δέκα
 ἰσχυοῦσιν εἶναι, τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας,

πέρας, ἄπειρον·

περιττόν, ἄρτιον·

ἐν, πλήθος·

δεξιόν, ἀριστερόν·

ἄρρεν, θῆλυ·

ἡρεμοῦν, κινούμενον·

εὐθύ, καμπύλον·

φῶς, σκότιος·

ἀγαθόν, κακόν·

τετράγωνον, ἑτερόμηκες·

Ὅνπερ τρόπον ἔοικε καὶ Ἀλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης ὑπο-
 λαβεῖν. Καὶ ἦτοι οὗτος παρ' ἐκείνων, ἢ ἐκεῖνοι παρὰ
 τούτου παρέλαβον τὸν λόγον τοῦτον. Καὶ γὰρ ἐγί-
 νετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων ἐπὶ γέροντι Πυθαγόρα·
 ἀπεφάνετο δὲ παραπλησίως τούτοις. Φησὶ γὰρ εἶ-
 ναι δύο τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναν-
 τιότητας, οὐχ ὥστε οὗτοι διωρισμένας, ἀλλὰ τὰς τυ-

χρῆσας · οἶον λευκόν, μέλαν · γλυκὺ, πικρόν · ἀγαθόν,
 κακόν · μικρόν, μέγα. Οὗτος μὲν οὖν ἀδιορίστως ἐπέ-
 ριψε περὶ τῶν λοιπῶν · οἱ δὲ Πυθαγόρειοι, καὶ πόσαι,
 καὶ τίνες αἱ ἐναντιώσεις, ἀπεφάναντο. Παρὰ μὲν οὖν
 τούτων ἀμφοῖν τοσοῦτόν ἐστι λαβεῖν, ὅτι τὰναντία
 ἀρχαὶ τῶν ὄντων. Τὸ δ' ὅσαι παρὰ τῶν ἐτέρων, καὶ
 τίνες αὐταὶ εἰσι · πῶς μέντοι πρὸς τὰς εἰρημένας αἰ-
 τίας ἐνδέχεται συνάγειν, σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται
 παρ' ἐκείνων · ἔοικαςι δ' ὡς ἐν ὕλης εἶδει τὰ στοιχεῖα
 τάττειν. Ἐκ τούτων γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων, συνε-
 στάναι καὶ πεπλάσθαι φασὶ τὴν οὐσίαν. Τῶν μὲν
 οὖν παλαιῶν, καὶ πλείω τὰ στοιχεῖα λεγόντων τῆς φύ-
 σεως, ἐκ τούτων ἱκανόν ἐστι θεωρῆσαι τὴν διάνοιαν.
 Εἰσὶ δὲ τινες οἱ περὶ τοῦ παντός ὡς ἂν μιᾶς οὐσης
 φύσεως ἀπεφάναντο · τρόπον δὲ οὐ τὸν αὐτὸν πάντες,
 οὔτε τοῦ καλῶς, οὔτε τοῦ κατὰ φύσιν. Εἰς μὲν οὖν
 τὴν νῦν σκέψιν τῶν αἰτίων, οὐδαμῶς συναρμόττει πε-
 ρὶ αὐτῶν ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν φυσιο-
 λόγων ἐν ὑποθέμενοι τὸ ὄν, ὅμως γεννῶσιν ὡς ἐξ ὕλης
 τοῦ ἐνός, ἀλλ' ἕτερον τρόπον οὗτοι λέγουσιν. Ἐκεῖ-
 νοι μὲν γὰρ προστιθέασιν κίνησιν, γεννῶντές γε τὸ πᾶν·
 οὗτοι δὲ ἀκίνητον εἶναι φασιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοσοῦ-
 τόν γε οἰκῆόν ἐστι τῇ νῦν σκέψει. Παρμενίδης μὲν
 γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ λόγον ἐνός ἄπτεσθαι. Μέλισσος
 δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην. Διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον,
 ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό. Ξενοφάνης δὲ πρῶ-
 τος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγε-
 ται μαθητὴς) οὐδὲν διεσαφάνισεν, οὐδὲ τῆς φύσεως
 τούτων οὐδετέρας ἔοικε θίγειν· ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐ-
 ρανὸν ἀποβλέψας, τὸ ἐν εἶναι φησὶ τὸν θεόν. Οὗτοι

μὲν οὖν, καθάπερ εἶπομεν, ἀφαιτέοι πρὸς τὴν νῦν ζή-
τησιν· οἱ μὲν δύο, καὶ πάμπαν ὥς ὄντες μικρὸν
ἀγροικότεροι, Ξενοφάνης καὶ Μέλισσος· Παρμενίδης
δὲ μᾶλλον βλέπων εἰσὶν ἐκεῖνον λέγειν. Παρὰ γὰρ τὸ
ὄν, τὸ μὴ ὄν οὐθέν ἐστιν εἶναι, ἐξ ἀνάγκης ἐν οἷσται
εἶναι τὸ ὄν, καὶ ἄλλο οὐθέν· περὶ οὗ σαφέστερον ἐν
τοῖς περὶ φύσεως εἰρήκαμεν. Ἀναγκαζόμενος δ'
ἀκολουθεῖν τοῖς φαινομένοις, καὶ τὸ ἐν μὲν κατὰ λό-
γον, πλείω δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὑπολαμβάνων εἶναι,
δύο τὰς αἰτίας, καὶ δύο τὰς ἀρχὰς τίθησι πάλιν, θερ-
μὸν καὶ ψυχρὸν, οἷον πῦρ καὶ γῆν λέγων. Τούτων
δὲ τὸ μὲν κατὰ τὸ ὄν, τὸ θερμὸν τάττει, θύτερον δὲ
κατὰ τὸ μὴ ὄν. Ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημένων, καὶ πα-
ρὰ τῶν συνηδρευσκόντων ἤδη τῷ λόγῳ σοφῶν, ταῦτα
παρειλήφαμεν· παρὰ μὲν τῶν πρώτων, σωματικὴν τε
τὴν ἀρχήν, (ὑδὼρ γὰρ καὶ πῦρ καὶ τὰ τοιαῦτα, σώ-
ματά ἐστι) καὶ τῶν μὲν μίαν, τῶν δὲ πλείους ἀρχὰς
τὰς σωματικὰς· ἀμφοτέρων μέντοι ταύτας ὥσπερ
ὑλῆς εἶδη τιθέντων· παρα δὲ τινῶν ταύτην τε αἰτίαν
τιθέντων, καὶ πρὸς ταύτην τὴν ὄθιν ἢ κίνησιν, καὶ
ταύτην παρὰ τῶν μὲν μίαν, παρὰ τῶν δὲ δύο. Μέ-
χρι μὲν οὖν τῶν Ἰταλικῶν, καὶ χωρὶς ἐκείνων, μετρω-
τερον εἰρήκασιν οἱ ἄλλοι περὶ αὐτῶν· πλὴν ὥσπερ
εἶπομεν, δυεῖν τε αἰτίαι τυγχάνουσι κεχρημένοι· καὶ
τούτων τὴν ἑτέραν, οἱ μὲν μίαν, οἱ δὲ δύο ποιοῦσι,
τὴν ὄθιν ἢ κίνησιν. Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι, δύο μὲν
τὰς ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρήκασιν τρόπον. Τοσοῦ-
τον δὲ προσεπέθεσαν, ὃ καὶ ἴδιον αὐτῶν ἐστίν, ὅτι τὸ
πεπερασμένον, καὶ τὸ ἄπειρον, καὶ τὸ ἐν οὐχ ἑτέρας
τινὰς ᾤήθησαν εἶναι φύσεις, οἷον, πῦρ ἢ γῆν, ἢ τι

ARIST. METAPH.

B

τοιούτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον, καὶ αὐτὸ τὸ ἐν, οὐσίαν εἶναι τούτων ὧν κατηγοροῦνται· διὸ καὶ ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἀπάντων. Περὶ τε τούτων οὖν, τοῦτον ἀπεφάνησαν τὸν τρόπον, καὶ περὶ τοῦ τί ἐστιν ἤρξαντο μὲν λέγειν καὶ ὀρίζεσθαι, λίαν δ' ἀπλῶς ἐπραγματεύθησαν. Ὀρίζοντό τε γὰρ ἐπιπολαιῶς, καὶ ὥς πρῶτῳ ὑπάρξειεν ὁ λεχθεὶς ὅρος, τοῦτ' εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐνόμισαν, ὥσπερ εἴ τις οἷοιτο ταῦτόν εἶναι διπλάσιον καὶ τὴν δυνάδα, διότι πρῶτον ὑπάρχει τοῖς δυσὶ τὸ διπλάσιον. Ἄλλ' οὐ ταῦτόν ἴσως ἐστὶ τὸ εἶναι διπλασίῳ καὶ δυνάδι. Εἰ δὲ μὴ, πολλὰ τὸ ἐν ἔσται· ὃ κἀκείνοις συνέβαινε. Παρὰ μὲν οὖν τῶν πρώτων καὶ τῶν ἄλλων, τοσαῦτά ἐστι λαβεῖν.

CAPUT VI.

Μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας, ἣ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία, τὰ μὲν πολλὰ τοῖς Πυθαγορείοις τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ καὶ ἴδια παρὰ τὴν τῶν Ἰταλικῶν ἔχουσα φιλοσοφίαν. Ἐκ νέου τε γὰρ συγγενόμενος πρῶτον Κρατύλῳ, καὶ ταῖς Ἡρακλειτείοις δόξαις, ὡς ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν αἰεὶ φερόντων, καὶ ἐπιστήμης περὶ αὐτῶν οὐκ οὔσης, ταῦτα μὲν ὑστερον οὕτως ὑπέλαβε. Σωκράτους δὲ περὶ μὲν τὰ ἡθικὰ πραγματευομένου, περὶ δὲ τῆς ὅλης φύσεως οὐδὲν, ἐν μέντοι τοῖσι τοῖς τὸ καθόλου ζητοῦντος, καὶ περὶ ὀρισμῶν ἐπιστήσαντος πρώτου τὴν διάνοιαν· ἐκῆνον ἀποδεξάμενος, διὰ τὸ ζητῆσαι περὶ τῶν καθόλου, τοιοῦτον ὑπέλαβεν, ὡς περὶ ἐτέρων τοὺς ὀρισμοὺς τούτους γινομένους, καὶ οὐ περὶ τῶν αἰσθητῶν τινος. Ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸν κοινὸν ὅρον τῶν αἰσθητῶν τινος, αἰεὶ γε μεταβαλλόντων. Οὗτος οὖν τὰ

μὲν τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προσηγόρευσε, τὰ δ' αἰσθητὰ περὶ τὰ παρὰ ταῦτα καὶ κατὰ ταῦτα λέγεσθαι πάντα. Κατὰ μέθεξιν γὰρ εἶναι τὰ πολλὰ τῶν συνυμῶν ὁμώνυμα τοῖς εἶδεσι· τὴν δὲ μέθεξιν τοῦ νομα μετίβαλε. Οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μίμησιν τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν· Πλάτων δὲ μέθεξιν, τοῦ νομα μεταβαλὼν. Τὴν μὲντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν, ἣτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν, ἀφεῖσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν. Ἐτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ εἶδη, τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἶναι φασὶ μεταξὺ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν, τῷ ἄϊδια καὶ ἀκίνητα εἶναι· τῶν δ' εἰδῶν, τῷ τὰ μὲν πολλ' ἅττα ὅμοια εἶναι, τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ, ἐν ἑκαστον μόνον. Ἐπεὶ δ' αἷτια τὰ εἶδη τοῖς ἄλλοις, τὰ ἐκείνων στοιχεῖα πάντων ᾗ ἤθη τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα. Ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι ἀρχάς, ὥς δ' οὐσίαν τὸ ἓν. Ἐξ ἐκείνων γὰρ τὰ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἑνός, τὰ εἶδη εἶναι τοὺς ἀριθμούς. Τὸ μὲντοι γε ἐν ὥς οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν τι τὸ ὄν λέγεσθαι εἶναι, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε· καὶ τὸ τοὺς ἀριθμούς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας, ὥσανύτως ἐκείνοις· τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὥς ἑνός δυάδα ποιῆσαι, τὸ δ' ἀπείρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ' ἴδιον. Καὶ ἔτι ὁ μὲν τοὺς ἀριθμούς παρὰ τὰ αἰσθητὰ, οἱ δ' ἀριθμούς εἶναι φασὶν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν. Τὸ μὲν οὖν τὸ ἓν καὶ τοὺς ἀριθμούς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι, καὶ μὴ ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγή, διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκῆψιν. Οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς οὐ μετεῖχον.

Τὸ δὲ δυνάδα ποιῆσαι τὴν ἑτέραν φύσιν, διὰ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔξω τῶν πρώτων εὐφυῶς ἐξ αὐτῆς γεννᾶσθαι, ὥσπερ ἔκ τινος ἐκμαγείου. Καίτοι συμβαίνει γ' ἐναντίως. Οὐ γὰρ εὐλογον οὕτω. Νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὕλης πολλὰ ποιοῦσιν, τὸ δ' εἶδος ἅπαξ γεννᾷ μόνον. Φαίνεται δ' ἐκ μιᾶς ὕλης μία τράπεζα· ὃ δὲ τὸ εἶδος ἐπιφέρων, ἐν ᾧ, πολλὰς ποιεῖ. Ὅμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ ἄρῶν πρὸς τὸ θῆλυ. Τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ μιᾶς πληροῦται ὀχέας, τὸ δ' ἄρῶν πολλὰ πληροῖ. Καίτοι ταῦτα μιμήματα τῶν ἀρχῶν ἐκείνων ἐστί. Πλάτων μὲν οὖν περὶ τῶν ζητουμένων οὕτως διώρισεν· φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι δυοῖν αἰτίαι ἐστὶ μόνον κεχρημένος, τῇ τε τοῦ τί ἐστι, καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην. Τὰ γὰρ εἶδη τοῦ τί ἐστιν, αἷτια τοῖς ἄλλοις, τοῖς δ' εἶδουσι τὸ ἐν, καὶ τίς ἡ ὕλη ἢ ὑποκειμένη, καθ' ἧς τὰ εἶδη, τὰ μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δ' ἐν, ἐν τοῖς εἶδεσι λέγεται, ὅτι αὕτη δυνάς ἐστὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ἔτι δὲ τὴν τοῦ εὖ καὶ τοῦ κακῶς αἰτίαν, τοῖς στοιχείοις ἀπέδωκεν ἑκατέροις ἑκατέραν· ὅπερ μᾶλλον φάμεν καὶ τῶν προτέρων ἐπιζητῆσαί τινας φιλοσόφους, οἷον Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν. Συντόμως μὲν οὖν καὶ κεφαλαιωδῶς ἐπεληλύθαμεν, τίνες τε καὶ πῶς τυγχάνουσιν εἰρηκότες περὶ τε τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἀληθείας. Ὅμως δὲ τοσοῦτόν γ' ἔχομεν ἐξ αὐτῶν, ὅτι τῶν λεγόντων περὶ ἀρχῆς καὶ αἰτίας, οὐθὲς ἔξω τῶν ἐν τοῖς περὶ φύσεως ἡμῖν διωρισμένων εἴρηκεν, ἀλλὰ πάντες ἀμυδρῶς μὲν, ἐκείνων δὲ πῶς φαίνονται θιγγάνοντες· οἱ μὲν γὰρ ὥς ὕλην τὴν ἀρχὴν λέγουσιν, ἂν τε μίαν, ἂν τε πλείους ὑποθῶσι, καὶ ἑάν τε σῶμα, ἑάν τε ἀσώματον τιθῶσιν· οἷον, Πλάτων μὲν

τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγων· οἱ δ' Ἰταλικοὶ, τὸ ἄπειρον· Ἐμπεδοκλῆς δὲ, πῦρ καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ καὶ αἶρα· Ἀναξαγόρας δὲ τὴν τῶν ὁμοιομερῶν ἀπειρίαν. Οὗτοι δὲ δὴ πάντες τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνημμένοι εἰσὶ, καὶ εἰ ὅσοι αἶρα, ἢ πῦρ, ἢ ὕδωρ, ἢ πυρὸς μὲν πυκνότερον, αἶρος δὲ λεπτότερον· καὶ γὰρ τοιοῦτόν τινες εἰρήκασιν εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Οὗτοι μὲν οὖν ταύτης τῆς αἰτίας ἤψαντο μόνον· ἕτεροι δὲ τινες, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ὅσοι φιλίαν καὶ νεῖκος, ἢ νοῦν, ἢ ἔρωτα ποιοῦσιν ἀρχήν· τὸ δὲ τί ἦν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν, σαφῶς μὲν οὐδεὶς ἀποδεδωκε· μάλιστα δ' οἱ τὰ εἶδη καὶ τὰ ἐν τοῖς εἶδεσι τιθέντες λέγουσιν. Οὔτε γὰρ ὥς ὕλην τοῖς αἰσθητοῖς τὰ εἶδη, καὶ τὰ ἐν τοῖς εἶδεσιν, οὐθ' ὥς ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως γινομένην ὑπολαμβάνουσιν. Ἀκινήσας γὰρ αἰτίαν μᾶλλον καὶ τοῦ ἐν ἡρεμίᾳ εἶναι φασιν· ἀλλὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστω τῶν ἄλλων τὰ εἶδη παρέχονται, τοῖς δ' εἶδεσι, τὸ ἐν. Τὸ δ' οὐ ἔνεκα αἱ πράξεις καὶ αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ κινήσεις, τρόπον μὲν τινα λέγουσιν αἷτιον, οὕτω δὲ οὐ λέγουσιν, οὐδ' ὅνπερ πέφυκεν. Οἱ μὲν γὰρ νοῦν λέγοντες ἢ φιλίαν, ὥς ἀγαθὸν μὲν τι ταύτας τὰς αἰτίας τιθέασιν· οὐ μὴν ὥς ἔνεκά γε τούτων ἢ ὃν ἢ γινόμενόν τι τῶν ὄντων, ἀλλ' ὥς ἀπὸ τούτων, τὰς κινήσεις εἶναι τούτων λέγουσιν. Ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ τὸ ἐν ἢ τὸ ὃν φάσκοντες εἶναι τὴν τοιαύτην φύσιν, τῆς μὲν οὐσίας αἰτιόν φασιν εἶναι· οὐ μὴν τούτου γε ἔνεκα ἢ εἶναι ἢ γίνεσθαι. Ὡστε λέγειν τε καὶ μὴ λέγειν πῶς συμβαίνει αὐτοῖς τὰ ἀγαθὸν τοιοῦτον αἷτιον. Οὐ γὰρ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς λέγουσιν. Ὅτι μὲν οὖν ὁρθῶς διώρισται

περὶ τῶν αἰτίων, καὶ πόσα, καὶ ποῖα, μαρτυρεῖν δοίκασι
 ἡμῖν καὶ οὗτοι πάντες, οὐ δυνάμενοι θίγειν ἄλλης αἰτίας.
 Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι ζητητέαι αἱ ἀρχαί, ἢ οὕτως ἀπα-
 σαι, ἢ τινὰ τρόπον τούτων, δῆλον. Πῶς δὲ τούτων ἕκα-
 στος εἴρηκε, καὶ πῶς ἔχει περὶ τῶν ἀρχῶν τὰς ἐνδεχο-
 μένας ἀπορίας, μετὰ τοῦτο διέλθωμεν περὶ αὐτῶν.

CAPUT VII.

Ὅσοι μὲν οὖν ἐν τε τὸ πᾶν καὶ μίαν εἶναι τινα φύ-
 σιν ὡς ὕλην τιθέασι, καὶ ταύτην σωματικὴν καὶ μέγε-
 θος ἔχουσιν, δῆλον ὅτι πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι. Τῶν
 γὰρ σωμάτων τὰ στοιχεῖα τιθέασι μόνον, τῶν δὲ ἁσω-
 μάτων οὐ, ὄντων καὶ ἁσωμάτων. Καὶ περὶ γενέσεως καὶ
 φθορᾶς ἐπιχειροῦντες τὰς αἰτίας λέγειν, καὶ περὶ πάν-
 των φυσιολογοῦντες, τὸ τῆς κινήσεως αἴτιον ἀναιροῦ-
 σιν. Ἐτι δὲ τὸ τὴν οὐσίαν μηδεὶς αἰτίαν τιθέναι,
 μηδὲ τὸ τί ἐστι. Καὶ πρὸς τούτοις, τὸ ῥαδίως τῶν
 ἀπλῶν σωμάτων εἶναι ἀρχὴν ὁτιοῦν (πλὴν γῆς) [μὴ
 δοξάζοντες γενέσιν ἐκ στοιχείων ἢ μεταβολὴν,] οὐκ
 ἐπισκεψάμενοι τὴν ἐξ ἀλλήλων γενέσιν πῶς ποιοῦνται.
 Λέγω δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν καὶ ἀέρα. Τὰ μὲν γὰρ
 συγκρίσει, τὰ δὲ διακρίσει ἐξ ἀλλήλων γίγνεται. Τοῦ-
 το δὲ πρὸς τὸ πρότερον εἶναι καὶ ὕστερον, διαφέρει
 πλείστον· τὸ μὲν γὰρ ἂν δόξειε στοιχειωδέστατον εἶ-
 ναι πάντων γῆ, ἐξ οὗ γίγνεται συγκρίσει πρώτου. Τοιοῦ-
 τον δὲ τὸ μικρομερέστατον καὶ λεπτότατον ἂν εἴη τῶν
 σωμάτων. Διόπερ ὅσοι πῦρ ἀρχὴν τιθέασι, μάλιστα
 ὁμολογουμένως ἂν τῷ λόγῳ τούτῳ λέγοιν. Τοιοῦ-
 τον δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ὁμολογεῖ τὸ στοιχεῖον
 εἶναι, τὸ τῶν σωμάτων. Οὐθίς γοῦν τῶν ὕστερον
 ἠξίωσε καὶ ἐν λεγόντων γῆν εἶναι στοιχεῖον, δηλονότι

διὰ τὴν μεγαλομέρειαν· τῶν δὲ τριῶν ἕκαστον στοι-
χείων, εἴληφε κριτὴν τινα. Οἱ μὲν γὰρ πῦρ, οἱ δ'
ὔδωρ, οἱ δ' αἶρα τοῦτ' εἶναι φασι. Καίτοι διὰ τί
ποτ' οὐ καὶ τὴν γῆν λέγουσιν, ὥσπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀν-
θρώπων; πάντα γὰρ εἶναι φασι τὴν γῆν. Φησὶ δὲ
καὶ Ἡσίοδος τὴν γῆν πρώτην γενέσθαι τῶν σωμάτων·
οὕτως ἀρχαίαν καὶ δημοτικὴν συμβέβηκεν εἶναι τὴν
ὑπόληψιν. Κατὰ μὲν οὖν τοῦτον τὸν λόγον, οὔτ' εἴ-
τις τούτων τί λέγει πλὴν πυρὸς, οὔτ' εἴ τις αἶρος μὲν
πυκνότερον τοῦτο τίθησιν, ὕδατος δὲ λεπτότερον, οὐκ
ὀρθῶς ἂν λέγοι. Εἰ δ' ἔστι τὸ τῇ γενέσει ὕστερον
τῇ φύσει πρότερον, τὸ δὲ συμπεπεμμένον καὶ συγκε-
κρίμενον ὕστερον τῇ γενέσει, τὸναντίον ἂν εἴη τού-
των, ὕδωρ μὲν αἶρος πρότερον, γῆ δὲ ὕδατος. Περὶ
μὲν οὖν τῶν μίαν τιθεμένων αἰτίαν οἷαν εἵπομεν,
ἔστω ταῦτ' εἰρημένα. Τὸ δ' αὐτὸ, κἂν εἴ τις ταῦτα
πλείω τίθῃσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς τέτταρά φησιν εἶναι
σώματα, τὴν ὕλην. Καὶ γὰρ τούτῳ τὰ μὲν ταῦτα,
τὰ δ' ἴδια συμβαίνειν ἀνάγκη. Γιγνόμενά τε γὰρ ἐξ
ἀλλήλων ὀρῶμεν, ὥς οὐκ αἰεὶ διαμένοντος πυρὸς καὶ
γῆς τοῦ αὐτοῦ σώματος. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς πε-
ρὶ φύσεως περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν κινούντων αἰ-
τίας, πότερον ἐν ἡ δύο θετέον· ὃ οὔτε ὀρθῶς οὔτε
ἀλόγως οἰητέον εἰρησθαι παντελῶς· ὅλως τε ἀλλοίω-
σιν ἀναιρεῖσθαι ἀνάγκη τοῖς οὕτω λέγουσιν. Οὐ γὰρ
ἐκ θερμοῦ ψυχρόν, οὐδὲ ἐκ ψυχροῦ θερμόν ἐστι. Τί
γὰρ αὐτὰ ἂν πάσχοι τὰναντία, καὶ τίς εἴη ἂν μία φύ-
σις ἢ γιγνομένη πῦρ καὶ ὔδωρ; Ὁ ἐκείνος οὐ φησιν.
Ἀναξαγόραν δ' εἴ τις ὑπολάβοι δύο λέγειν στοιχεῖα,
μάλιστα ἂν ὑπολάβοι κατὰ λόγον, ὃν ἐκείνος αὐτὸς

μὲν οὐ διήρθρωνεν, ἠκολούθησε μὲν τ' ἂν ἐξ ἀνάγκης τοῖς ἐπάγουσιν αὐτόν. Ἀτόπου γὰρ ὄντος καὶ ἄλλως τοῦ φάσκειν μεμῖχθαι τὴν ἀρχὴν πάντα, καὶ διὰ τὸ συμβαίνειν ἄμικτα δεῖν προϋπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι τῷ τυχόντι μίγνυσθαι τὸ τυχόν. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὰ πάθη καὶ τὰ συμβεβηκότα χωρίζονται ἂν τῶν οὐσιῶν (τῶν γὰρ αὐτῶν μίξις ἐστὶ καὶ χωρισμός) ὅμως εἴ τις ἀκολουθήσειε συνδιαρθρῶν ἃ βούλεται λέγειν, ἴσως ἂν φανείη καινοπρεπείας λέγων. Ὅτε γὰρ οὐθέν ἦν ἀποκεκριμένον, ὅτλον ὡς οὐδὲν ἦν ἀληθὲς εἰπεῖν κατὰ τῆς οὐσίας ἐκείνης. Λέγω δ' ὅτι οὔτε λευκὸν, οὔτε μέλαν, ἢ φαιὸν, ἢ ἄλλο χρῶμα, ἀλλὰ ἀχρώματον ἦν ἐξ ἀνάγκης. Εἶχε γὰρ ἂν τι τούτων τῶν χρωμάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄχρυμον τῷ αὐτῷ λόγῳ τούτῳ, οὐδὲ ἄλλο τῶν ὁμοίων οὐθέν. Οὔτε γὰρ ποῖόν τι οἶόν τε αὐτὸ εἶναι, οὔτε ποσόν, οὔτε τί· τῶν γὰρ ἐν μέρει τι λεγομένων εἰδῶν, ὑπῆρχεν ἂν αὐτῷ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον μεμιγμένων γε πάντων· ἤδη γὰρ ἂν ἀπεκέκριτο. Φησὶ δ' εἶναι μεμιγμένα πάντα, πλὴν τοῦ νοῦ· τοῦτον δὲ ἀμιγῆ μόνον καὶ καθαρόν. Ἐκ δὲ τούτων συμβαίνει λέγειν αὐτῷ τὰς ἀρχάς, τό, τε ἐν (τοῦτο γὰρ ἀπλοῦν καὶ ἀμιγές) καὶ θάτερον καθάπερ ὄν, οἶον τίθεμεν τὸ ἀόριστον πρὶν ὀρισθῆναι καὶ μετασχεῖν εἶδους τινός. Ὡστε λέγεται μὲν οὔτε ὀρθῶς, οὔτε σαφῶς· βούλεται μέντοι τι παραπλήσιον τοῖς τε ὕστερον λέγουσι καὶ τοῖς νῦν φαινομένοις μᾶλλον. Ἀλλὰ γὰρ οὗτοι μὲν τοῖς περὶ γένεσιν λόγοις καὶ φθορὰν καὶ κίνησιν οἰκέιοι τυγχάνουσι μόνον. Σχεδὸν γὰρ περὶ τε τῆς τοιαύτης οὐσίας, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦσι μόνον.

Ὅσοι δὲ περὶ μὲν ἀπάντων τῶν ὄντων ποιοῦσι τὴν θεωρίαν, τῶν δ' ὄντων τὰ μὲν αἰσθητὰ, τὰ δ' οὐκ αἰσθητὰ τιθέασι, δῆλον ὡς περὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν ποιοῦνται τὴν ἐπίσκεψιν· διὸ μᾶλλον ἂν τις ἐνδιατρίψει περὶ αὐτῶν, τί καλῶς ἢ μὴ καλῶς λεγουσιν εἰς τὴν τῶν νῦν ἡμῖν προκειμένων σκέψιν. Οἱ μὲν οὖν καλούμενοι Πυθαγόρειοι, ταῖς μὲν ἀρχαῖς καὶ τοῖς στοιχείοις ἐκτοπωτέως χρῶνται τῶν φυσιολόγων. Τὸ δ' αἷτιον, ὅτι παρέλαβον αὐτὰς οὐκ ἐξ αἰσθητῶν· τὰ γὰρ μαθηματικὰ τῶν ὄντων, ἄνευ κινήσεώς ἐστιν, ἔξω τῶν περὶ τὴν ἀστρολογίαν. Διαλέγονται μέντοι καὶ πραγματεύονται περὶ φύσεως πάντα. Γεννῶσι τε γὰρ τὸν οὐρανόν· καὶ περὶ τὰ τούτου μέρη, καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα, διατηροῦσι τὸ συμβαῖνον· καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἷτια εἰς ταῦτα καταναλίσκουσιν, ὡς ὁμολογοῦντες τοῖς ἄλλοις φυσιολόγοις, ὅτι τόγχε ὃν τοῦτ' ἐστίν, ὅσον αἰσθητόν ἐστι, καὶ ὃ περιεῖληφεν ὁ καλούμενος οὐρανός. Ταῖς δ' αἷτίας καὶ τὰς ἀρχὰς ὥσπερ ἔπομεν ἱκανὰς (ὡς λέγουσι) καὶ ἐπαναβῆναι καὶ ἐπὶ τὰ ἀνωτέρω τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς περὶ φύσεως λόγοις ἀρμοτιούσας. Ἐκ τίνος μέντοι τρόπου κινήσεις ἔσται, πέρατος καὶ ἀπείρου μόνον ὑποκειμένων, καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου, οὐθὲν λέγουσιν· ἢ πῶς δυνατὸν ἄνευ κινήσεως καὶ μεταβολῆς γενέσιν εἶναι καὶ φθορὰν, ἢ τὰ τῶν φερομένων ἔργα κατὰ τὸν οὐρανόν· εἰ δὲ εἴτε δοίη τις αὐτοῖς ἐκ τούτων εἶναι μέγεθος, εἴτε δειχθεῖη τοῦτο, ὅμως τίνα τρόπον ἔσται τὰ μὲν κοῦφα, τὰ δὲ βάρος ἔχοντα τῶν σωμάτων· ἐξ ὧν γὰρ ὑποτίθενται καὶ λέγουσιν, οὐθὲν μᾶλλον ἢ περὶ τῶν μαθηματικῶν σωμάτων, λέγουσι περὶ τῶν αἰσθη-

τῶν. Διὸ περὶ πυρὸς ἢ γῆς, ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιού-
 των σωμάτων, οὐδ' ὅτιοῦν εἰρήκασιν, ἅτε οὐδ' ἐν πε-
 ρὶ τῶν αἰσθητῶν οἶμαι λέγοντες ἴδιον. Ἔτι δὲ πῶς
 δεῖ λαβεῖν, αἷτια μὲν εἶναι τὰ τοῦ ἀριθμοῦ πάθη, καὶ
 τὸν ἀριθμὸν, τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ὄντων καὶ γι-
 γνομένων, καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ νῦν, ἀριθμὸν δὲ ἄλλον μη-
 δένα εἶναι παρὰ τὸν ἀριθμὸν τούτου ἐξ οὗ συνέστη-
 κεν ὁ κόσμος; Ὅταν γάρ ἐν τῷδὲ μὲν τῷ μέρει δόξα
 καὶ καιρὸς αὐτοῖς ἢ, μικρὸν δὲ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν
ἀδικία, καὶ διακρίσις ἢ μίξις, ἀπόδειξιν δὲ λέγωσιν,
 ὅτι τούτων μὲν ἓν ἕκαστον ἀριθμὸς ἐστι, συμβαίνει δὲ
 κατὰ τὸν τόπον τούτου ἤδη πλῆθος εἶναι τῶν συνι-
 σταμένων μεγεθῶν, διὰ τὸ τὰ πάθη ταῦτα ἀκολου-
 θεῖν τοῖς τόποις ἑκάστοις· πότερον οὖν οὗτος ὁ αὐτός
 ἐστὶν ἀριθμὸς ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃν δεῖ λαβεῖν, ὅτι τού-
 των ἕκαστόν ἐστιν, ἢ παρὰ τούτον ἄλλος; Ὁ μὲν γὰρ
 Πλάτων ἕτερον εἶναι φησι· καίτοι κακῆνος ἀρι-
 θμοὺς οἶεται καὶ ταῦτα εἶναι, καὶ τὰς τούτων αἰτίας·
 ἀλλὰ τοὺς μὲν νοητοὺς αἰτίους, τούτους δὲ αἰσθη-
 τοὺς. Περὶ μὲν οὖν τῶν Πυθαγορείων ἀφείσθω τὰ
 νῦν· ἱκανὸν γάρ, αὐτῶν ἄψασθαι τοσοῦτον. Οἱ δὲ
 τὰς ἰδέας αἰτίας τιθέμενοι, πρῶτον μὲν ζητοῦντες των-
 δι τῶν ὄντων λαβεῖν τὰς αἰτίας, ἕτερα τούτοις ἴσα τὸν
 ἀριθμὸν ἐκόμισαν, ὥσπερ εἴ τις ἀριθμῆσαι βουλόμε-
 νος, ἐλαττόνων μὲν ὄντων, οἷοιτο μὴ δυνήσεσθαι, πλείων
 δὲ ποιήσας ἀριθμοίη. Σχεδὸν γὰρ ἴσα ἢ οὐκ ἐλάττω
 τὰ εἶδη ἐστὶ τούτων, περὶ ὧν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἐκ
 τούτων ἐπ' ἐκείνα προῆλθον. Καθ' ἕκαστον γὰρ
 ὁμώνυμον τί ἐστι, καὶ παρὰ τὰς οὐσίας τῶν τε ἄλλων
 εὐτὴν ἐπὶ πολλῶν ἔν, καὶ ἐπὶ τοῖσδε, καὶ ἐπὶ τοῖς αἰδίοις

Ἔτι δὲ καὶ καθ' οὓς τρόπους δεικνύνται ὅτι ἔστι τὰ εἶδη, κατ' οὐδένα φαίνεται τοιούτων. Ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ οὐκ ἀνάγκη γίνεσθαι συλλογισμόν· ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἰόμεθα, τούτων εἶδη γίνονται. Κατὰ τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, εἶδη ἔσται πάντων ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι, καὶ κατὰ τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων· κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος, τῶν φθαρτῶν· φάντασμα γάρ τι τούτων ἐστίν. Ἔτι δὲ οἱ ἀκριβέστατοι τῶν λόγων, οἱ μὲν τῶν πρὸς τι ποιοῦσιν ἰδέας, ὧν οὐ φασιν εἶναι γένος καθ' αὐτό· οἱ δὲ τὸν τρίτον ἄνθρωπον λέγουσιν. Ὅλως τε ἀναιροῦσιν οἱ περὶ τῶν εἰδῶν λόγοι, ἃ μᾶλλον εἶναι βούλονται οἱ λέγοντες εἶδη, τοῦ τὰς ἰδέας εἶναι. Συμβαίνει γὰρ μὴ εἶναι τὴν δυνάδα πρώτην, ἀλλὰ τὸν ἀριθμόν, καὶ τὸ πρὸς τι, τοῦ καθ' αὐτό, καὶ πάνθ' ὅσα τινὲς ἀκολουθήσαντες ταῖς περὶ τῶν εἰδῶν δόξαις, ἠφαντιώθησαν ταῖς ἀρχαῖς. Ἔτι δὲ κατὰ μὲν τὴν ὑπόληψιν καθ' ἣν εἶναι φαμεν τὰς ἰδέας, οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν ἔσται εἶδη, ἀλλὰ πολλῶν καὶ ἐτέρων. Καὶ γὰρ τὸ νόημα ἐν, οὐ μόνον περὶ τὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων οὐσιῶν ἐστι· καὶ ἐπιστῆμαί οὐ μόνον τῆς οὐσίας εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων· καὶ ἄλλα δὲ μυρία συμβαίνει τοιαῦτα. Κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῶν, εἰ ἔστι μεθεκτὰ εἶδη, τῶν οὐσιῶν ἀναγκαῖον ἰδέας εἶναι μόνον· οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς μετέχονται, ἀλλὰ δεῖ ταύτη ἐκάστου μετέχειν, ἢ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται. Λίγω δ' οἶον, εἴ τι αὐτοῦ τοῦ διπλασίου μετέχει, τοῦτο καὶ αἰδίου μετέχει, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Συμβέβηκε γὰρ τῷ διαπλασίῳ αἰδίῳ εἶναι. Ὡστε ἔσται οὐσία τὰ εἶ-

δη. Ταῦτα δὲ ἐνταῦθα οὐσίαν σημαίνει καὶ κεῖ · ἥ τι
 ἔσται τὸ εἶναι φᾶναι τι παρὰ ταῦτα, τὸ ἐν ἐπὶ πολ-
 λῶν; Καὶ εἰ μὲν τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν ιδεῶν καὶ τῶν με-
 τεχόντων, ἔσται τι κοινόν. Οὕτι γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τῶν
 φθαρτῶν δυάδων, καὶ δυάδων τῶν πολλῶν μὲν, αἰ-
 δίων δὲ, τὸ δυὰς εἶναι ἐν καὶ ταῦτόν, ἥ ἐπὶ ταύτης
 καὶ τῆς τινός. Εἰ δὲ μὴ τὸ αὐτὸ εἶδος, ὁμωνυμία ἂν
 εἴη καὶ ὁμοιον, ὥσπερ ἂν εἴ τις καλοῖη ἄνθρωπον τόν
 τε Καλλίαν καὶ τὸ ξύλον, μηδεμίαν κοινωνίαν ἐπιβλέ-
 ψας αὐτῶν. Πάντων δὲ μάλιστα διαπορήσειεν ἂν τις,
 τί ποτε συμβάλλεται τὰ εἶδη τοῖς αἰδίοις τῶν αἰσθη-
 τῶν, ἢ τοῖς γιγνόμενοις καὶ τοῖς φθειρομένοις. Οὕτε
 γὰρ κινήσεως, οὔτε μεταβολῆς οὐδεμιᾶς ἐστὶν αἴ-
 τια αὐτοῖς. Ἀλλὰ μὴν οὔτε πρὸς τὴν ἐπιστήμην οὐ-
 δέν-βοηθεῖ τὴν τῶν ἄλλων, (οὐδὲ γὰρ οὐσία ἐκείνα
 τούτων · ἐν τούτοις γὰρ ἂν ᾔην) οὔτε εἰς τὸ εἶναι; μὴ
 ἐνυπάρχοντά γε τοῖς μετέχουσιν. Οὕτω μὲν γὰρ ἂν
 ἴσως αἴτια δόξειεν εἶναι, ὡς τὸ λευκὸν μεμιγμένον τῷ
 λευκῷ. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος λίαν εὐκίνητος, ὃν
 Ἀναξαγόρας μὲν πρῶτος, Εὐδόξος δὲ ὕστερον, καὶ
 ἄλλοι τινὲς ἔλεγον · ῥᾷδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ
 ἀδύνατα πρὸς τὴν τοιαύτην δόξαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ
 ἐκ τῶν εἰδῶν ἐστὶ τᾶλλα κατ' οὐδένα τρόπον τῶν εἰω-
 θότων λέγεσθαι· τὸ δὲ λέγειν παραδείγματα αὐτὰ εἶναι,
 καὶ μετέχειν αὐτῶν τᾶλλα, κενολογεῖν ἐστὶ καὶ μεταφο-
 ρὰς λέγειν ποιητικάς. Τί γάρ ἐστι τὸ ἐργαζόμενον πρὸς
 τὰς ιδέας ἀποβλέπον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ εἶναι καὶ γίγνε-
 σθαι ὁμοιον ὅτιοῦν, καὶ μὴ εἰκαζόμενον πρὸς ἐκεῖνο ·
 ὥστε καὶ ὄντος Σωκράτους καὶ μὴ ὄντος, γένοιτ' ἂν οἷός-
 περ Σωκράτης. Ὅμοίως δὲ δῆλοχ', ὅτι καὶ εἰ ᾔην ὁ

Σωκράτης ἀίδιος. Ἔσται τε πλείω παραδείγματα τοῦ
αὐτοῦ· ὥστε καὶ εἶδη· οἶον, τὸ ἄνθρωπος, τὸ ζῶον,
τὸ διπουν· ἅμα δὲ καὶ τὸ αὐτοάνθρωπος. Ἔτι οὐ
μόνον τῶν αἰσθητῶν παραδείγματα τὰ εἶδη, ἀλλὰ καὶ
αὐτῶν, οἶον τὸ γένος, ὡς γένος εἰδῶν· ὥστε τὸ αὐτὸ
ἔσται παράδειγμα καὶ εἰκῶν. Ἔτι δοξίεν ἂν ἀδύνα-
τον εἶναι χωρὶς τὴν οὐσίαν, καὶ οὐ ἢ οὐσία. Ὡστε πῶς
ἂν αἱ ἰδέαι οὐσίαι τῶν πραγμάτων οὐσαι, χωρὶς εἶεν;
Ἐν δὲ τῷ Φαίδωνι οὕτω λέγεται, ὡς καὶ τοῦ εἶναι καὶ
τοῦ γίγνεσθαι αἰτία τὰ εἶδη ἐστί. Καίτοι τῶν εἰδῶν
ὄντων, ὅμως οὐ γίγνεται τὰ μετέχοντα, ἂν μὴ ἢ τὸ κι-
νῆσον· καὶ πολλὰ γίγνεται ἕτερα, οἶον οἰκία, καὶ δα-
κτύλιος, ὧν οὐ φαμέν εἶδη εἶναι. Ὡστε δῆλον ὅτι ἐν-
δέχεται καὶ τὰλλα καὶ εἶναι καὶ γίγνεσθαι, καὶ διὰ τοιαύ-
τας αἰτίας, οἷας καὶ τὰ φηθέντα νῦν. Ἔτι εἰπερ εἰ-
σὶν ἀριθμοὶ τὰ εἶδη, πῶς αἰτιοὶ ἔσονται; πότερον
ὅτι ἕτεροὶ ἀριθμοὶ εἰσι τὰ ὄντα; οἶον, ὅδι μὲν ἄνθρω-
πος ἀριθμὸς, ὅδι δὲ Σωκράτης, ὅδι δὲ Καλλίας. Τί
οὖν ἐκείνοι τούτοις αἰτιοὶ εἰσιν; Οὐδὲ γὰρ εἰ οἱ μὲν
ἀἰδιοὶ, οἱ δὲ μὴ, οὐδὲν διοίσει. Εἰ δὲ ὅτι λόγοι ἀρι-
θμῶν τὰ ἐνταῦθα, οἶον ἡ συμφωνία, δῆλον ὅτι ἔσται
ἐν γέ τι ὧν εἰσὶ λόγοι. Εἰ δὴ τοῦτο ἡ ὕλη, φανερόν
ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ λόγοι τινὲς ἔσονται ἑτέρου
πρὸς ἕτερον. Λέγω δὲ οἶον, εἰ ἔστιν ὁ Καλλίας λό-
γος ἐν ἀριθμοῖς πυρὸς καὶ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέ-
ρος, καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἄλλων τινῶν ὑποκειμένων
ἔσται· καὶ ἡ ἰδέα ἀριθμὸς καὶ αὐτοάνθρωπος, εἴτε
ἀριθμὸς τις ὧν εἴτε μὴ, ὅμως ἔσται λόγος ἐν ἀριθμοῖς
τινῶν, καὶ οὐκ ἀριθμὸς· καὶ οὐκ ἔσται τις διὰ ταῦτα
ὁ ἀριθμὸς. Ἔτι ἐκ πολλῶν ἀριθμῶν εἰς ἀριθμὸς γί-

νεται, ἐξ εἰδῶν δὲ ἓν εἶδος πῶς; Εἰ δὲ μὴδ' ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναρίθμων, οἷον ἐν τῇ μυριάδι, πῶς ἔχουσιν αἱ μονάδες; Εἴτε γὰρ ὁμοειδεῖς, πολλὰ συμβήσεται ἄτοπα· εἴτε μὴ ὁμοειδεῖς, μήτε αἱ αὐταὶ ἀλλήλαις, μήτε αἱ ἄλλοι πᾶσαι πᾶσαι· τίτι γὰρ διοίσουσιν, ἀπαθείς οὔσαι; οὔτε γὰρ εὐλόγα ταῦτα, οὔτε ὁμολογούμενα τῇ νοήσει. Ἔτι δὲ ἀναγκαῖον ἕτερόν τι γένος ἀριθμοῦ κατασκευάζειν, περὶ ὃ ἡ ἀριθμητικὴ, καὶ πάντα τὰ μεταξὺ λεγόμενα ὑπὸ τινων, ἃ πῶς, ἢ ἐκ τίνων ἐστὶν ἀρχῶν; ἢ διὰ τί τὰ μεταξὺ τῶν δευρὸ ἔσται καὶ αὐτῶν; Ἔτι αἱ μονάδες αἱ ἐν τῇ δυάδι ἑκατέρω ἐκ τινος προτέρας δυάδος· καίτοι ἀδύνατον. Ἔτι διὰ τί ἐν ὃ ἀριθμὸς συλλαμβανόμενος; Ἔτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις, εἴπερ εἰσὶν αἱ μονάδες διάφοροι, ἐχρήν οὕτω λέγειν, ὥσπερ καὶ ὅσοι τὰ στοιχεῖα τέτταρα ἢ δύο λέγουσι. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος, οὐ τὸ κοινὸν λέγει στοιχεῖον, οἷον τὸ σῶμα, ἀλλὰ πῦρ καὶ γῆν, εἴτ' ἔστι τὸ κοινὸν τὸ σῶμα, εἴτε μή. Νῦν δὲ λέγεται ὡς ὄντος τοῦ ἐνός, ὥσπερ πυρὸς ἢ ὕδατος ὁμοιομεροῦς. Εἰ δ' οὕτως, οὐκ ἔσονται οὐσίαι οἱ ἀριθμοί. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι εἴπερ ἐστὶ τι ἐν αὐτῷ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀρχή, πλεοναχῶς λέγεται τὸ ἐν· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον. Βουλόμενοι δὲ τὰς οὐσίας ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχάς, μήκη μὲν τίθενται ἐκ μακροῦ καὶ βραχείος, ἐκ τινος μικροῦ καὶ μεγάλου· καὶ ἐπίπεδον ἐκ πλατέος καὶ στενοῦ· σῶμα δ' ἐκ βαθύος καὶ ταπεινοῦ. Καίτοι πῶς ἔξει, ἢ τὸ ἐπίπεδον γραμμῇ, ἢ τὸ στερεὸν γραμμῇ καὶ ἐπίπεδον; Ἄλλο γὰρ γένος τὸ πλατὺ καὶ τὸ στενόν, καὶ βαθὺ καὶ ταπεινόν. Ὡσπερ οὖν οὐδ' ἀριθμὸς ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς, ὅτι τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον ἕτερον τούτων,

δῆλον ὅτι οὐδ' ἄλλο οὐδέν τῶν ἄνω ὑπάρξει τοῖς κάτω.
 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ γένος τὸ πλατὺ τοῦ βαθύος· ἦν γὰρ
 ἂν ἐπίπεδόν τι, τὸ σῶμα. Ἔτι αἱ στιγμαὶ ἐκ τίνος
 ἐνυπάρχουσι; Τούτῳ μὲν οὖν τῷ γένει καὶ διεμάχεται
 Πλάτων ὥς ὄντι γεωμετρικῷ δόγματι· ἀλλ' ἐκάλει
 ἀρχὴν γραμμῆς. Τοῦτο δὲ πολλάκις ἐτίθει τὰς ἀτό-
 μους γραμμάς· καίτοι ἀνάγκη τούτων εἶναι τι πέρας.
 Ὡστε ἐξ οὗ λόγου γραμμὴ ἐστὶ, καὶ στιγμή ἐστίν.
 Ὅλως δὲ ζητούσης τῆς σοφίας περὶ τῶν φανερῶν τὸ
 αἷτιον, τοῦτο μὲν εἰάκαμεν· οὐθέν γὰρ λέγομεν περὶ
 τῆς αἰτίας, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς· τὴν δ' οὐ-
 σίαν οἰόμενοι λέγειν αὐτῶν, ἐτέρας οὐσίας εἶναι φαμέν.
 Ὅπως δὲ ἐκείναι τούτων οὐσαι, διὰ κενῆς λέγομεν.
 Τὸ γὰρ μετέχειν, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον εἶπομεν,
 οὐθέν ἐστιν. Οὐδὲ δὴ ὅπερ ταῖς ἐπιστήμας ὁρῶμεν
 ὄν αἷτιον. Διὸ καὶ πᾶς νοῦς, καὶ πᾶσα φύσις ποιεῖ.
 Οὐδὲ ταύτης τῆς αἰτίας, ἦν φαμέν εἶναι μίαν τῶν
 ἀρχῶν, οὐδὲν ἄπτεται τὰ εἶδη. Ἀλλὰ γέγονε τὰ μα-
 θήματα τοῖς νῦν ἡ φιλοσοφία, φασκόντων ἄλλων χά-
 ριν αὐτὰ δεῖν πραγματεύεσθαι. Ἔτι δὲ τὴν ὑποκειμέ-
 νην οὐσίαν, ὥς ὕλην μαθηματικωτέραν ἂν τις ὑπο-
 λάβοι, καὶ μᾶλλον κατηγορεῖσθαι, καὶ διαφορὰν εἶναι
 τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὕλης, οἷον τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν·
 ὥσπερ καὶ οἱ φυσιολόγοι φασὶ, καὶ μανὸν καὶ τὸ πυ-
 κνόν, πρῶτας τοῦ ὑποκειμένου φάσκοντες εἶναι δια-
 φοράς ταύτας. Ταῦτα γὰρ ἐστὶν ὑπεροχὴ τις καὶ
 ἔλλειψις. Περὶ δὲ κινήσεως, εἰ μὲν ἔσται ταῦτα
 κίνησις, δῆλον ὅτι κινήσεται τὰ εἶδη· εἰ δὲ μὴ, πόθεν
 ἦλθεν; ὅλη γὰρ ἡ περὶ φύσεως ἀνήρηται σκέψις, καὶ
 ὃ δοκεῖ ῥᾶδιον εἶναι, τὸ δεῖξαι, ὅτι ἐν ἅπαντα, οὐ γί-

γνεται. Ὅτι γὰρ ἐκθέσει οὐ γίγνεται πάντα ἐν, ἀλλ' αὐτό τι ἐν, ἂν διδῶ τις πάντα. Καὶ οὐδὲ τοῦτο, ἐάν μὴ γένος δῶ τοῦ καθόλου εἶναι. Τοῦτο δ' ἐν ἐνίοις ἀδύνατον. Οὐδένα δ' ἔχει λόγον, οὐδὲ τὰ μετὰ τοὺς ἀριθμοὺς, μήκη τε καὶ ἐπίπεδα, καὶ στερεά· οὔτε ὅπως ἐστὶν ἢ ἔσται, οὔτ' εἴ τινα ἔχει δύναμιν. Ταῦτα γὰρ οὔτε εἶδη οἷόν τε εἶναι (οὐ γὰρ εἰσιν ἀριθμοί) οὔτε τὰ μετὰξὺ (τὰ μαθηματικά γὰρ ἐκεῖνα) οὔτε τὰ φθαρτά· ἀλλὰ πάλιν τέταρτον ἄλλο φαίνεται τοῦτό τι γένος. Ὅλως τε τὸ τῶν ὄντων ζητεῖν στοιχεῖα, μὴ διαλόντας, πολλαχῶς λεγομένων, ἀδύνατον εὐρεῖν, ἄλλως τε καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ζητοῦντας ἐξ οἷων ἐστὶ στοιχείων. Ἐκ τίνων γὰρ τὸ ποιεῖν ἢ πάσχειν, ἢ τὸ εὖθ' ὑ, οὐκ ἔστι δήπου λαβεῖν, ἀλλ' εἴπερ ἐστὶ, τῶν οὐσιῶν μόνον ἐνδέχεται. Ὡστε τὸ τῶν ὄντων ἀπάντων τὰ στοιχεῖα ἢ ζητεῖν, ἢ οἴεσθαι ἔχειν, οὐκ ἀληθές. Πῶς δ' ἂν τις καὶ μάθοι τὰ τῶν πάντων στοιχεῖα; Διήλον γὰρ ὥς οὐθέν οἷόν τε προϋπάρχειν γνωρίζοντα πρότερον. Ὡστερ γὰρ τοῖ γεωμετρεῖν μανθάνοντι, ἄλλα μὲν ἐνδέχεται προειδέναι, ὧν δὲ ἢ ἐπιστήμη, καὶ περὶ ὧν μέλλει μανθάνειν, οὐθέν προγινώσκει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡστ' εἴ τις τῶν πάντων ἐστὶν ἐπιστήμη, ὥσπερ τινὲς φασιν, οὐθέν ἂν προϋπάρχοι γνωρίζων οὗτος. Καίτοι πᾶσα μάθησις διὰ προγινωσκομένων ἢ πάντων, ἢ τινῶν ἐστὶ· καὶ ἢ δι' ἀποδείξεως, ἢ δι' ὁρισμῶν. Δεῖ γὰρ, ἐξ ὧν ὁ ὁρισμὸς, προειδέναι καὶ εἶναι γνώριμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἢ δι' ἐπαγωγῆς. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ τυγχάνει συμφυτος οὕσα, θαυμασιὸν πῶς λανθάνομεν ἔχοντες ἢν κρατίστην τῶν ἐπιστημῶν· εἰ πῶς τις γνωρίσειεν

ἐκ τίνων ἐστὶ, καὶ πῶς ἔσται δῆλον. Καὶ γὰρ τοῦτ' ἔχει ἀπορίαν· ἀμφισβητήσεις γὰρ ἂν τις, ὥσπερ καὶ περὶ ἐνίας συλλαβάς· οἱ μὲν γὰρ τὸ Σ Μ Α ἐκ τοῦ Σ καὶ Μ καὶ Α φασὶν εἶναι· οἱ δὲ τινες ἑτερον φθόγον φασὶν εἶναι, καὶ οὐδένα τῶν γνωρίμων. Ἔτι δὲ ὧν ἐστὶν αἰσθησις, ταῦτα πῶς ἂν τις μὴ ἔχων τὴν αἰσθησιν γνοίῃ; Καίτοι ἔδει· εἶγε πάντων ταῦτα στοιχεῖα ἐστὶν, ἐξ ὧν, ὥσπερ αἱ σύνθετοι φωναὶ εἰσιν ἐκ τῶν στοιχείων. Ὅτι μὲν οὖν τὰς εἰρημένας ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰτίας ζητεῖν εἰκότασι πάντες, καὶ τούτων ἐκτὸς οὐδεμίαν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν, δῆλον καὶ ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων· ἀλλ' ἀμυδρῶς ταύτας· καὶ τρόπον μὲν τινα ἅπασαι πρότερον εἰρηνται, τρόπον δὲ τινα οὐδαμῶς. Ψελλιζομένη γὰρ ἔοικεν ἡ πρώτη φιλοσοφία περὶ πάντων, ἅτε νεα τε καὶ κατ' ἀρχὰς οὐσα, καὶ τὸ πρῶτον· ἐπεὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὁστοῦν τῷ λόγῳ φησὶν εἶναι. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἡ οὐσία τοῦ πράγματος. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως ἀναγκαῖον καὶ σάρκα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον εἶναι τὸν λόγον, ἢ μηδὲ ἓν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σὰρξ καὶ ὁστοῦν ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, καὶ οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἣν ἐκεῖνος λέγει πῦρ καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ καὶ αἶρα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἄλλου μὲν λέγοντος, συνέφησεν ἂν ἐξ ἀνάγκης, σαφῶς δὲ οὐκ εἶρηκε. Περὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων δεδήλωται καὶ πρότερον. Ὅσα δὲ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἀπορήσεις ἂν τις, ἐπανέλθωμεν πάλιν. Τάχα γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν εὐπορήσαιμεν τι πρὸς τὰς ὕστερον ἀπορίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ
ΑΛΦΑ ΤΟ ΕΛΑΤΤΟΝ.

LIBER I. BREVIOR.

CAPUT I.

Περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπῇ, τῇ δὲ ῥαδίᾳ. Σημεῖον δὲ τὸ μήτε ἀξίως μηδὲνα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως· καὶ καθ' ἓνα μὲν, μηδὲν ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ· ἐκ πάντων δὲ συναθροισζομένων γίνεσθαι τι μέγεθος. Ὡστ' εἴπῃ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἀμάρτοι; ταύτῃ μὲν ἂν εἴη ῥαδία. Τὸ δ' ὅλον τ' ἔχειν, καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. Ἵσως δὲ καὶ τῆς χαλεπότητος οὐσης κατὰ δύο τρόπους, οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐν ἡμῖν τὸ αἴτιον αὐτῆς. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νυκτερίδων ὅμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. Οὐ μόνον δὲ χάριν ἔχειν δίκαιον τούτοις, ὣν ἂν τις κοινωνήσαι ταῖς δόξαις, ἀλλὰ καὶ

τοῖς ἔτι ἐπιπολαιότερον ἀποφηνάμενοις. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι συμβάλλονται. Τὴν γὰρ ἔξιν προήσκησαν ἡμῶν. Εἰ μὲν γὰρ Τιμόθεος μὴ ἐγένετο, πολλὴν ἂν μελοποιῖαν οὐκ εἶχομεν· εἰ δὲ μὴ Φρύνις, Τιμόθεος οὐκ ἂν ἐγένετο. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν περὶ τῆς ἀληθείας ἀποφηνάμενων. Παρὰ μὲν γὰρ ἐνίων παρειλήφαμέν τινας δόξας· οἱ δὲ τοῦ γενέσθαι τούτους αἵτιοι γεγόνασιν. Ὁρθῶς δὲ ἔχει καὶ τὸ καλέσαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας θεωρητικὴν· θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια, πρακτικῆς δ' ἔργον. Καὶ γὰρ ἐὰν τὸ πῶς ἔχει σκοπῶσι, οὐ τὸ αἷτιον καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ πρὸς τι, καὶ νῦν θεωροῦσιν οἱ πρακτικοί. Οὐκ ἴσμεν δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνευ τῆς αἰτίας. Ἐκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων, καθ' ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τὸ συνώνυμον, οἷον τὸ πῦρ θερμότατον. Καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἷτιον τοῦτο τῆς θερμότητος. Ὡστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἷτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι. Διὸ τὰς τῶν ἀεὶ ὄντων ἀρχάς, ἀναγκαῖον ἀεὶ εἶναι ἀληθεστάτας. Οὐ γὰρ ποτε ἀληθεῖς, οὐδ' ἐκείναις αἷτιόν τι ἐστὶ τοῦ εἶναι, ἀλλ' ἐκείναι τοῖς ἄλλοις. Ὡσθ' ἕκαστον ὡς ἔχει τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τῆς ἀληθείας.

CAPUT II.

Ἀλλὰ μὴν ὅτι γ' ἐστὶν ἀρχὴ τις, καὶ οὐκ ἄπειρα τὰ αἷτια τῶν ὄντων, οὐτ' εἰς εὐθυωρίαν, οὔτε κατ' εἶδος, δῆλον· οὔτε γὰρ ὡς ἐξ ὕλης, τόδ' ἐκ τοῦδε δυνατόν εἶναι εἰς ἄπειρον· οἷον σάρκα μὲν ἐκ γῆς, γῆν δ' ἐκ τοῦ ἀέρος, αἶρα δ' ἐκ πυρός, καὶ τοῦτο μὴ ἴσταισθαι· οὔτε ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· οἷον, τὸν μὲν ἄν-

θρωπον ὑπὸ τοῦ αἵρος κινήσῃναι, τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ
 ἡλίου, τὸν δὲ ἡλίον ὑπὸ τοῦ νείκους, καὶ τούτου μηδὲν
 εἶναι πέρας. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὸ οὐ ἔνεκα, εἰς ἄπει-
 ρον οἷόν τε ἵνα· βάδισιν μὲν ὑγιείας ἔνεκα, ταύτην
 δ' εὐδαιμονίας, τὴν δ' εὐδαιμονίαν ἄλλου, καὶ οὕτως
 αἰεὶ ἄλλο ἄλλου ἔνεκεν εἶναι. Καὶ ἐπὶ τοῦ τί ἦν εἶ-
 ναι ὡσαύτως. Τῶν γὰρ μέσων ὧν ἐστὶν ἔξω τι ἔσχατον
 καὶ πρότερον, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πρότερον αἷτιον
 τῶν μετ' αὐτό. Εἰ γὰρ εἰπῇν ἡμῶς δέοι, τί τῶν τριῶν
 αἷτιον, τὸ πρῶτον ἐροῦμεν. Οὐ γὰρ δὴ τό γε ἔσχα-
 τον. Οὐδενὸς γὰρ τό γε τελευταῖον. Ἀλλὰ μὴν οὐ-
 δὲ τὸ μέσον· ἐνὸς γάρ. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐν ἧ πλειῶν
 εἶναι, οὐδ' ἄπειρα ἢ πεπερασμένα. Τῶν δὲ ἀπείρων
 τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὅλως τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ
 μόρια μέσα ὁμοίως μέχρι τοῦ νῦν. Ὡστ' εἴπερ μηδὲν
 ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὅλως αἷτιον οὐδὲν ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν
 οὐδὲ ἐπὶ τὸ κάτω οἷόν τ' ἐστὶν ἐπ' ἀπειρον ἵνα τοῦ ἄνω
 ἔχοντος ἀρχήν· ὥστ' ἐκ πυρὸς μὲν ὕδωρ, ἐκ δὲ τούτου
 γῆν, καὶ οὕτως αἰεὶ ἄλλό τι γίνεσθαι γένος. Διχῶς
 γὰρ γίγνεται τόδε ἐκ τοῦδε, (μὴ ὡς τόδε λέγεται με-
 τὰ τόδε, οἷον ἐξ Ἰσθμίων Ὀλύμπια,) ἢ ἐκ παιδὸς ἀνὴρ
 μεταβάλλοντος, ἢ ἐξ ὕδατος ἀήρ. Ὡς μὲν οὖν ἐκ
 παιδὸς ἀνδρα, γίνεσθαι φανερόν, ὡς ἐκ τοῦ γιγνομέ-
 νου τὸ γεγονός, ἢ ἐκ τοῦ ἐπιτελουμένου τὸ τετελε-
 σμένον· αἰεὶ γὰρ ἐστὶ μεταξὺ τῶν, ὥσπερ τοῦ εἶναι καὶ μὴ
 εἶναι γένεσις, οὕτως καὶ τὸ γιγνόμενον τοῦ ὄντος
 καὶ μὴ ὄντος. Ἔστι δ' ὁ μανθάνων γιγνόμενος
 ἐπιστήμων· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγεται, ὅτι γίγνεται ἐκ
 μανθάνοντος ἐπιστήμων· τὸ δὲ, ὡς ἐξ αἵρος ὕδωρ,
 φθειρομένου θατέρου. Διὸ ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἀνακάμ-

πει πρὸς ἄλληλα, οὐδὲ γίγνεται ἐξ ἀνδρὸς παῖς. Οὐ γὰρ γίγνεται ἐκ τῆς γενέσεως τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ἔστι μετὰ τὴν γένεσιν. Οὕτω γὰρ ἡ ἡμέρα ἐκ τοῦ πρωῒ, ὅτι μετὰ τοῦτο. Διὸ οὐδὲ τὸ πρωῒ ἐξ ἡμέρας. Θάτερα δὲ ἀνακάμπει. Ἀμφοτέρως δὲ ἀδύνατον εἰς ἄπειρον ἵεναι. Τῶν μὲν γὰρ ὄντων μεταξὺ, ἀνάγκη εἶλος εἶναι· τὰ δὲ εἰς ἄλληλα ἀνακάμπει. Ἡ γὰρ θατέρου φθορὰ, θατέρου ἔστι γένεσις. Ἀμα δὲ καὶ ἀδύνατον τὸ πρῶτον αἰδιδιον ὄν, φθαρῆναι. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἄπειρος ἡ γένεσις ἐπὶ τῶν ἄνω, ἀνάγκη, ἐξ οὗ φθαρέντος πρώτου τι ἐγένετο, μὴ αἰδιδιον εἶναι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ἐτι δὲ τὸ οὐ ἔνεκα, τέλος. Τοιοῦτον δὲ, ὃ μὴ ἄλλου ἔνεκα, ἀλλὰ τὰ ἄλλα ἐκείνου. Ὡστ' εἰ μὲν ἔσται τοιοῦτον τὸ ἔσχατον, οὐκ ἔσται ἄπειρον· εἰ δὲ μηδὲν τοιοῦτον, οὐκ ἔσται τὸ οὐ ἔνεκα. Ἀλλ' οἱ τὸ ἄπειρον ποιοῦντες, λανθάνουσιν ἐξαιροῦντες τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν. Καῖτοι οὐθὲς ἂν ἐγχειρήσειεν οὐθὲν πράττειν, μὴ μέλλων ἐπὶ πέρας ἥξειν· οὐδ' ἂν εἴη νοῦς ἐν τοῖς τοιούτοις. Ἐνεκα γὰρ τινος αἰεὶ πράττει ὅγε νοῦν ἔχων. Τοῦτο γὰρ ἔστι πέρας· τὸ γὰρ εἶλος, πέρας ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι ἐνδέχεται ἀνάγεσθαι εἰς ἄλλον ὅρισμόν πλεονάζοντα τῷ λόγῳ. Αἰεὶ τε γάρ ἐστιν ὃ ἔμπροσθεν μᾶλλον, ὃ δ' ὑστερος οὐκ ἔστιν. Οὐ δὲ τὸ πρῶτον, μὴ ἔστιν, οὐδὲ τὸ ἐχόμενόν ἐστιν. Ἐτι τὸ ἐπίστασθαι ἀναιρούσιν οἱ οὕτω λέγοντες. Οὐ γὰρ οἷόν τε εἰδέναι, πρὶν εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν, καὶ τὸ γινώσκειν οὐκ ἔστι. Τὰ ἄτομα γὰρ οὕτως ἄπειρα, πῶς ἐνδέχεται νοεῖν; οὐ γὰρ ὅμοιον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἢ κατὰ τὰς διαιρέσεις μὲν οὐχ ἴσταιται· νοῆσαι δ' οὐκ ἔστι μὴ στίσαντα. Διόπερ

Aluma

οὐκ ἀριθμήσει τὰς τομὰς ὅ τὴν ἄπειρον διεξιὼν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλην ἐν κινουμένῳ νοεῖν ἀνάγκη· καὶ ἀπείρῳ, οὐδὲν ἔστιν εἶναι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἄπειρόν γ' ἔστιν, τὸ ἀπείρῳ εἶναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ ἄπειρά γ' ἦσαν πλήθει τὰ εἶδη τῶν αἰτίων, οὐκ ἂν ἦν οὐδ' οὕτω τὸ γινώσκειν. Τότε γὰρ εἰδέναι οἰόμεθα, ὅταν τὰ αἷτια γνωρίσωμεν. Τὸ δ' ἄπειρον κατὰ τὴν πρόσθεσιν, οὐκ ἔστιν ἐν πεπερασμένῳ διεξελθεῖν.

CAPUT III.

Αἱ δὲ ἀκροάσεις κατὰ τὰ ἔθνη συμβαίνουσιν. Ὡς γὰρ εἰώθαμεν, οὕτως ἀξιοῦμεν λέγεσθαι· καὶ τὰ παρὰ ταῦτα οὐχ ὅμοια φαίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσυνήθειαν ἀγνωσιότερα καὶ ξενικώτερα· τὸ γὰρ σὺνηθες γγνωριμώτερον. Ἡλικὴν δὲ ἰσχὺν ἔχει τὸ σὺνηθες, οἱ νόμοι δηλοῦσιν, ἐν οἷς τὰ μυθώδη καὶ παιδαριώδη μεῖζον ἰσχύει τοῦ γινώσκειν περὶ αὐτῶν διὰ τὸ ἔθος. Οἱ μὲν οὖν ἐὰν μὴ μαθηματικῶς λέγῃ τις, οὐκ ἀποδέχονται τῶν λεγόντων· οἱ δ', ἂν μὴ παραδειγματικῶς· οἱ δὲ μάρτυρα ἀξιοῦσιν ἐπάγεσθαι ποιητήν. Καὶ οἱ μὲν πάντα ἀκριβῶς, τοὺς δὲ λυπεῖ τὸ ἀκριβές, ἢ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνείρειν, ἢ διὰ τὴν μικρολογίαν. Ἐχει γάρ τι τὸ ἀκριβές τοιοῦτον. Ὡστε καθάπερ ἐπὶ τῶν συμβολαίων, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἀνελεύθερον εἶναι τισι δοκεῖ. Διὸ δεῖ πεπαιδευθῆναι, πῶς ἕκαστα ἀποδεκτέον· ὥς ἄτοπον, ἅμα ζητεῖν ἐπιστήμην, καὶ τρόπον ἐπιστήμης. Ἔστι δὲ οὐδέτερον ῥάδιον λαβεῖν. Τὴν δ' ἀκριβολογίαν τὴν μαθηματικὴν οὐκ ἐν ἅπασιν ἀπαιτητέον, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην. Διόπερ οὐ φυσικὸς ὁ τρόπος. Ἀπασα γὰρ ῥῶς ἢ φύσις ἔχει ὕλην. Διὸ σκεπτέον

Tradition
us En

πρῶτον, τί ἐστιν ἡ φύσις. Οὕτω γὰρ καὶ, περὶ τίνος ἡ φυσικὴ, δῆλον ἔσται, καὶ εἰ μίᾳς ἐπιστήμης ἢ πλείονων τὰ αἷτια καὶ τὰς ἀρχὰς θεωρῆσαι ἔστιν.

LIBER II. (III.)

CAPUT I.

Ἀνάγκη πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην ἐπιστήμην, ἐπελθεῖν ἡμᾶς πρῶτον, περὶ ὧν ἀπορῆσαι δεῖ πρῶτον. Ταῦτα δ' ἔστιν ὅσα περὶ αὐτῶν ἄλλως ὑπελήφασί τινες, καὶ εἴ τι χωρὶς τούτων τυγχάνοι πρῶτον παρεωραμένον. (Ἔστι δὲ τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου τὸ διαπορῆσαι καλῶς, / Ἡ γὰρ ὑστερον εὐπορία λύσις τῶν πρότερον ἀπορουμένων ἐστὶ. Λύειν δ' οὐκ ἔστιν ἀγνοοῦντα τὸν δεσμόν· ἀλλ' ἡτῆς διανοίας ἀπορία δηλοῖ τοῦτο περὶ τοῦ πράγματος. Ἡ γὰρ ἀπορεῖ, ταύτη παραπλήσιον πέπονθε τοῖς δεδεμένοις. Ἀδύνατον γὰρ ἀμφοτέρως προελθεῖν εἰς τὸ ἔμπροσθεν. Διὸ δεῖ τὰς δυσχερείας τε θεωρηκέναι πάσας πρότερον, τούτων τε χάριν καὶ διὰ τὸ τοὺς ζητοῦντας ἄνευ τοῦ διαπορῆσαι πρῶτον, ὁμοίους εἶναι τοῖς ποῖ δεῖ βαδίζειν ἀγνοοῦσι· καὶ πρὸς τούτοις, οὐδ' εἴ ποτε τὸ ζητούμενον εὑρηκεν ἢ μὴ, γινώσκειν. Τὸ γὰρ τέλος τούτῳ μὲν οὐ δῆλον, τῷ δὲ καλῶς προσηπορηκότι δῆλον. Ἔτι δὲ βέλτιον ἀνάγκη ἔχειν πρὸς τὸ κρίναι, τὸν ὥσπερ ἀντιδίκων καὶ τῶν ἀμφισβητούντων λόγων ἀκηκοῦτα πάντων. Ἔστι δ' ἀπορία, πρῶτη μὲν περὶ ὧν ἐν τοῖς πεφροισμασμένοις διηπορήσαμεν, πότερον μίᾳς ἢ πολλῶν ἐστὶν ἐπιστημῶν, θεωρῆ-

σαι τὰς αἰτίας, καὶ πότερον τὰς τῆς οὐσίας ἀρχὰς τὰς
 πρώτας ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης ἰδεῖν μόνον, ἢ καὶ περὶ
 τῶν ἀρχῶν ἐξ ὧν δεκνύουσιν ἅπαντες· οἷον πότερον
 ἐνδέχεται ταὐτὸ καὶ ἐν ἅμα φάναι καὶ ἀποφάναι, ἢ
 οὐ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Εἴτ' ἐστὶ πε-
 ρὶ τὴν οὐσίαν, πότερον μία περὶ πάσας, ἢ πλείονες εἴ-
 σι. Καὶ εἰ πλείονες, πότερον ἅπασαι συγγενεῖς, ἢ
 τὰς μὲν σοφίας, τὰς δὲ ἄλλό τι λεκτέον αὐτῶν. Καὶ
 τοῦτο δ' αὐτὸ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ ζητῆσαι, πότερον
 τὰς αἰσθητὰς οὐσίας εἶναι μόνον φατέον, ἢ καὶ πα-
 ρὰ ταύτας ἄλλας· καὶ πότερον μοναχῶς, ἢ πλείονα
 γένη τῶν οὐσιῶν· οἷον οἱ ποιοῦντες τὰ τε εἶδη, καὶ
 τὰ μαθηματικά, μεταξὺ τούτων τε καὶ τῶν αἰσθητῶν.
 Περί τε τούτων οὖν, καθάπερ φάμεν, ἐπισκεπτέον,
 καὶ πότερον περὶ τὰς οὐσίας ἢ θεωρία μόνον ἐστὶν, ἢ
 καὶ περὶ τὰ συμβεβηκότα καθ' αὐτὰ ταῖς οὐσίαις.
 Πρὸς δὲ τούτοις, περὶ ταύτου καὶ ἑτέρου, καὶ ὁμοίου
 καὶ ἀνομοίου, καὶ ταυτότητος καὶ ἐναντιότητος, καὶ
 περὶ προτέρου καὶ ὑστέρου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων
 τῶν τοιούτων, περὶ ὧν οἱ διαλεκτικοὶ πειρῶνται σκο-
 πεῖν, ἐκ τῶν ἐνδόξων μόνον ποιούμενοι τὴν σκέψιν,
 τίνος ἐστὶ θεωρῆσαι περὶ πάντων. Ἔτι δὲ τούτοις
 αὐτοῖς ὅσα καθ' αὐτὰ συμβέβηκε· καὶ μὴ μόνον, τί
 ἐστὶ τούτων ἕκαστον, ἀλλὰ καὶ, εἰ ἄρα ἐν ἐν ἐναντίον·
 καὶ πότερον αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ γένη ἐστὶν,
 ἢ εἰς ἃ διαιρεῖται ἐνυπάρχοντα ἕκαστον· καὶ εἰ τὰ γέ-
 νη, πότερον ὅσα ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις λέγεται τελευταῖα,
 ἢ τὰ πρῶτα· οἷον, πότερον ζῶον ἢ ἄνθρωπος, ἀρχή
 τε καὶ μᾶλλον ἐστὶ παρὰ τὸ καθ' ἕκαστον. Μάλιστα
 δὲ ζητητέον καὶ πραγματευτέον, πότερον ἐστὶ τι παρὰ

τὴν ὕλην αἷτιον καθ' αὐτό, ἢ οὐ· καὶ τοῦτο χωριστόν, ἢ οὐ· καὶ πότερον ἐν, ἢ πλείω τὸν ἀριθμόν· καὶ πότερον ἐστὶ παρὰ τὸ σύνολον (λέγω δὲ τὸ σύνολον, ὅταν κατηγορηθῇ τι τῆς ὕλης,) ἢ οὐθέν· ἢ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ· καὶ ποῖα τοιαῦτα τῶν ὄντων. Ἐτι αἱ ἀρχαὶ, πότερον ἀριθμῶ ἢ εἶδει ὁρισμέναι, καὶ αἱ ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ· καὶ πότερον τῶν φθαρτῶν καὶ ἀφθάρτων αἱ αὐταὶ, ἢ ἕτεραι· καὶ πότερον ἀφθαρτοὶ πᾶσαι, ἢ τῶν φθαρτῶν φθαρταί· ἔτι δὲ τὸ πάντων χαλεπώτατον, καὶ πλείστην ἀπορίαν ἔχον, πότερον τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων ἔλεγον, οὐχ ἕτερόν τι ἐστίν, ἀλλ' οὐσία τῶν ὄντων, ἢ οὐ· ἀλλ' ἕτερόν τι τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ φιλίαν, ἄλλος δὲ τις πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ἢ ἀέρα. Καὶ πότερον αἱ ἀρχαὶ καθόλου εἰσὶν, ἢ ὡς τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων, καὶ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. Ἐτι πότερον ἄλλως, ἢ κατὰ κίνησιν· καὶ γὰρ ταῦτα ἀπορίαν ἂν παράσχοι πολλήν. Πρὸς δὲ τούτοις, πότερον οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ μήκη καὶ τὰ σχήματα, καὶ αἱ στιγμαὶ οὐσίαι τινές εἰσιν, ἢ οὐ. Καὶ δὲ οὐσίαι, πότερον κειχωρισμέναι τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἐν τούτοις. Περὶ γὰρ τούτων ἀπάντων, οὐ μόνον χαλεπὸν τὸ εὐπορεῖσθαι τῆς ἀληθείας, ἀλλ' οὐδὲ τὸ διαπορεῖσθαι τῷ λόγῳ ῥᾷδιον καλῶς.

CAPUT II.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ ὧν πρῶτον εἶπομεν, πότερον μιᾶς ἢ πλειόνων ἐστὶν ἐπιστημῶν, θεωρεῖσθαι πάντα τὰ γένη τῶν αἰτίων. Μιᾶς μὲν γὰρ ἐπιστήμης πῶς ἂν εἴη, μὴ ἐναντίας οὐσας τὰς ἀρχὰς γνωρίζειν; Ἐτι δε πολλοῖς τῶν ὄντων οὐχ ὑπάρχουσι πᾶσι πᾶσαι. Τίνα

γὰρ τρόπον οἷόν τε τῆς κινήσεως ἀρχὴν εἶναι τοῖς
 ἀκινήτοις, ἢ τὴν τὰγαθοῦ φύσιν; εἴπερ ἅπαν ὃ ἂν ἢ
 ἀγαθὸν καὶ αὐτὸ, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, τέλος
 ἐστίν, καὶ οὕτως αἴτιον, ὅτι ἐκείνου ἕνεκα καὶ γίγνεται
 καὶ ἔστι τᾶλλα. Τὸ δὲ τέλος, καὶ τὸ οὐ ἕνεκα, πρά-
 ξεώς τινός ἐστι τέλος· αἱ δὲ πράξεις πᾶσαι μετὰ κινή-
 σεως· ὥστ' ἐν τοῖς ἀκινήτοις οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο ταύτην
 εἶναι τὴν ἀρχὴν, οὐδ' εἶναι τι αὐτοάγαθον. Διὸ καὶ
 ἐν τοῖς μαθήμασιν οὐδὲν δείκνυται διὰ ταύτης τῆς
 αἰτίας, οὐδ' ἔστιν ἀπόδειξις οὐδεμία, διότι βέλτιον ἢ
 χεῖρον. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ παράπαν μέμνηται οὐδεὶς οὐ-
 δενὸς τῶν τοιούτων. Ὡστε διὰ ταῦτα τῶν σοφιστῶν
 τινες, οἷον Ἀρίστιππος, προεπηλάκιζεν αὐτάς. Ἐν μὲν
 γὰρ ταῖς ἄλλαις τέχναις, καὶ ταῖς βαναύσοις αὐταῖς,
 οἷον ἐν τεκτονικῇ καὶ σκυτικῇ, διότι βέλτιον ἢ χεῖρον,
 λέγεσθαι πάντα· τὰς δὲ μαθηματικὰς οὐδένα ποιῆ-
 σθαι λόγον περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἀλλὰ μὴν εἴ-
 γε πλείους ἐπιστῆμαι τῶν αἰτίων εἰσὶ, καὶ ἕτεραι ἐτέ-
 ρας ἀρχῆς, τίνα τούτων φατέον εἶναι τὴν ζητουμένην,
 ἢ τίνα μάλιστα τοῦ πράγματος τοῦ ζητουμένου ἐπι-
 στήμονα τῶν ἐχόντων αὐτάς; Ἐνδέχεται γάρ τῳ αὐτῷ
 πάντας τοὺς τρόπους τῶν αἰτίων ὑπάρχειν· οἷον οἰ-
 κίας, ὅθεν μὲν ἡ κίνησις, ἡ τέχνη, καὶ ὁ οἰκοδόμος·
 οὐ δ' ἕνεκα, τὸ ἔργον· ὕλη δὲ, γῆ καὶ λίθοι· τὸ δ'
 εἶδος, ὁ λόγος. Ἐκ μὲν οὖν τῶν πάλαι διωρισμένων,
 τίνα χρὴ καλεῖν τῶν ἐπιστημῶν σοφίαν, ἔχει λόγον
 ἐκάστην προσαγορεύειν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχικωτάτη καὶ
 ἡγεμονικωτάτη, καὶ ἢ ὥσπερ δούλας οὐδ' ἀντιπεῖν
 τὰς ἄλλας ἐπιστήμας δίκαιον, ἢ τοῦ τέλους καὶ τὰγα-
 θοῦ τοιαύτη· τούτου γὰρ ἕνεκα τᾶλλα· ἡ δὲ τῶν πρῶ-

των αἰτίων, καὶ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ διωρίσθῃ
εἶναι, ἢ τῆς οὐσίας ἂν εἴη τοιαύτη. Πολλαχῶς γὰρ
ἐπισταμένων τὸ αὐτὸ, μᾶλλον μὲν εἰδέναι φαμέν τὸν
τῷ εἶναι γνωρίζοντα τί τὸ πρᾶγμα, ἢ τῷ μὴ εἶναι.
Αὐτῶν δὲ τούτων, ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον, καὶ μάλιστα
τῶν τί ἐστίν, ἀλλ' οὐ τῶν πόσον, ἢ ποῖον, ἢ τί πωρεῖν
ἢ πάσχειν πέφυκεν. Ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, τὸ
εἰδέναι ἕκαστον, καὶ ὧν ἀποδείξεις εἰσὶ, τότε οἰόμεθα
ὑπάρχειν, ὅταν εἰδῶμεν τί ἐστίν · οἷον, τί ἐστὶ τὸ τε-
τραγωνίζειν, ὅτι μέσης εὐρεσις · ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων · περὶ δὲ τὰς γενέσεις, καὶ τὰς πράξεις, καὶ
περὶ ἅπασαν μεταβολήν, ὅταν εἰδῶμεν τὴν ἀρχὴν τῆς
κινήσεως. Τοῦτο δ' ἕτερον καὶ ἀντικείμενον τῷ τέλει.
Ἦστ' ἄλλης ἂν δόξειεν ἐπιστήμης εἶναι, τὸ θεωρῆσαι
τῶν αἰτίων τούτων ἕκαστον. Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν
ἀποδεικτικῶν ἀρχῶν, πότερον μιᾶς ἐστὶν ἐπιστήμης,
ἢ πλειόνων, ἀμφισβητήσιμόν ἐστι. Λέγω δὲ ἀπο-
δεικτικὰς, καὶ τὰς κοινὰς δόξας, ἐξ ὧν ἅπαντες δει-
κνύουσιν · οἷον ὅτι πᾶν ἀναγκαῖον ἢ φάναι ἢ ἀπο-
φάναι, καὶ ἀδύνατον ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὅσαι
ἄλλαι τοιαῦται προτάσεις, πότερον μία τούτων ἐπι-
στήμη καὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἕτερα · καὶ εἰ μὴ μία, ποτέραν
προσαγορεύειν τὴν ζητουμένην. Μιᾶς μὲν οὖν οὐκ
εὐλογον εἶναι. Τί γὰρ μᾶλλον γεωμετρίας, ἢ ὁποιασ-
οῦν, περὶ τούτων ἐστὶν ἴδιον τὸ ἐπαίειν; Ἐπεὶ οὖν
ὁμοίως μὲν ὁποιασοῦν ἐστίν, ἁπασῶν δὲ μὴ ἐνδέχεται,
ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων, οὕτως οὐδὲ τῆς γνωρίζουσης
τὰς οὐσίας ἴδιόν ἐστι τὸ γινώσκειν περὶ αὐτῶν · ἅμα δὲ
καὶ τίνα τρόπον ἔσται αὐτῶν ἐπιστήμη. Τί μὲν γὰρ
ἕκαστον τούτων τυγχάνει ὄν, καὶ νῦν γνωρίζομεν.

Χρῶνται οὖν ὡς γινωσκομένοις αὐτοῖς καὶ ἄλλαι τέχναι. Εἰ δὲ ἀποδεικτικὴ περὶ αὐτῶν ἐστὶ, δεήσει τι γένος εἶναι ὑποκείμενον, καὶ τὰ μὲν πάθη, τὰ δ' ἀξιώματα αὐτῶν. Περὶ πάντων γὰρ ἀδύνατον ἀποδείξιν εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ, ἕκ τινων εἶναι καὶ περὶ τι καὶ τινων τὴν ἀπόδειξιν. Ὡστε συμβαίνει πάντων εἶναι γένος ἓν τι τῶν δεικνυμένων. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἀποδεικτικαὶ χρῶνται τοῖς ἀξιώμασιν. Ἀλλὰ μὴν, εἰ ἑτέρα ἢ τῆς οὐσίας καὶ ἢ περὶ τούτων, ποτέρα κυριωτέρα καὶ προτέρα πέφυκεν αὐτῶν; Καθόλου γὰρ μάλιστα, καὶ πάντων ἀρχαὶ, τὰ ἀξιώματά ἐστιν· εἴτ' ἐστὶ μὴ τοῦτο σοφοῦ, τίνος ἔσται περὶ αὐτῶν ἄλλου τὸ θεωρῆσαι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος; Ὅλως τε τῶν οὐσιῶν πότερον μία πασῶν ἐστὶν, ἢ πλείους ἐπιστήμαι; Εἰ μὲν οὖν μὴ μία, ποίας οὐσίας θετέον τὴν ἐπιστήμην ταύτην; Τὸ δὲ μίαν πασῶν, οὐκ εὐλογον. Καὶ γὰρ ἂν ἀποδεικτικὴ μία περὶ πάντων εἴη τῶν καθ' αὐτὸ συμβεβηκότων· εἴπερ πᾶσα ἀποδεικτικὴ περὶ τι ὑποκείμενον θεωρεῖ τὰ καθ' αὐτὰ συμβεβηκότα ἐκ τῶν κοινῶν δοξῶν. Περὶ οὖν τὸ αὐτὸ γένος, τὰ συμβεβηκότα καθ' αὐτὰ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ θεωρῆσαι ἐκ τῶν αὐτῶν δοξῶν. Περὶ τε γὰρ τὸ ὅτι, μίας· καὶ ἐξ ὧν, μίας, εἴτε τῆς αὐτῆς, εἴτε ἄλλης. Ὡστε καὶ τὰ συμβεβηκότα εἴθ' αὐταὶ θεωρήσουσιν, εἴτ' ἐκ τούτων μία. Ἔτι δὲ πότερον περὶ τὰς οὐσίας ἢ θεωρία μόνον ἐστὶν, ἢ καὶ περὶ τὰ συμβεβηκότα ταύταις. Λέγε δ' οἶον, εἰ τὸ στερεὸν οὐσία τίς ἐστὶ, καὶ γραμμαὶ καὶ ἐπίπεδα, πότερον τῆς αὐτῆς ταῦτα γνωρίζειν ἐπιστήμης, καὶ τὰ συμβεβηκότα περὶ ἕκαστον γένος, περὶ ὧν αἱ μαθηματικαὶ δεικνύουσιν, ἢ ἄλλης. Εἰ μὲν γὰρ

τῆς αὐτῆς, ἀποδεικτική τις ἂν εἴη καὶ ἡ τῆς οὐσίας· οὐ
δοκεῖ δὲ τοῦ τί ἐστὶν ἀπόδειξις εἶναι· εἰ δ' ἐτίρας,
τίς ἐσται ἡ θεωροῦσα περὶ τὴν οὐσίαν τὰ συμβεβη-
κότα; Τοῦτο γὰρ ἀποδοῦναι παγχάλεπον. Ἔτι δὲ
πότερον τὰς αἰσθητὰς οὐσίας μόνας εἶναι φατίον, ἢ
καὶ παρὰ ταύτας ἄλλας. Καὶ πότερον μοναχῶς, ἢ
πλείω γένη τετύχηκεν· οἷον οἱ λέγοντες τὰ τε εἶδη καὶ
τὰ μεταξὺ, περὶ ἃ τὰς μαθηματικὰς εἶναι φασιν ἐπι-
στήμας. Ὡς μὲν οὖν λέγομεν τὰ εἶδη αἰτιά τε καὶ
οὐσίας εἶναι καθ' ἑαυτὰς, εἴρηται ἐν τοῖς πρώτοις λό-
γοις περὶ αὐτῶν. Πολλαχῇ δὲ ἐχόντων δυσχολίαν,
οὐδενὸς ἦντον ἄτοπον, τὸ φάναι μὲν εἶναι τινὰς φύ-
σεις παρὰ τὰς ἐν τῷ οὐρανῷ, ταύτας δὲ τὰς αὐτὰς
φάναι τοῖς αἰσθητοῖς, πλὴν ὅτι τὰ μὲν αἰδία, τὰ δὲ
φθαρτά. Αὐτὸ γὰρ ἀνθρωπὸν φασιν εἶναι, καὶ αὐ-
τὸ ἵππον καὶ ὑγίειαν, ἄλλο δ' οὐδέν· παραπλήσιον
μὲν ποιοῦντες τοῖς θεοῖς μὲν εἶναι φάσκουσιν, ἀνθρω-
ποιδεῖς δέ. Οὕτε γὰρ ἐκεῖνοι οὐθὲν ἄλλο ἐποιοῦν, ἢ
ἀνθρώπους αἰδίους, οὐθ' οὕτοι τὰ εἶδη, ἀλλ' ἢ αἰ-
σθητὰ αἰδία. Ἔτι δὲ εἴ τις παρὰ τὰ εἶδη καὶ τὰ
αἰσθητὰ τὰ μεταξὺ θήσεται, πολλὰς ἀπορίας ἐξει.
Δήλον γὰρ ὥς ὁμοίως γραμμαί τε παρ' αὐτὰς καὶ τὰς
αἰσθητὰς ἔσονται, καὶ ἕκαστον τῶν ἄλλων γενῶν.
Ὡστ' ἐπέπερ ἡ ἀστρολογία μία τούτων ἐστίν, ἐσται
τις καὶ οὐρανὸς παρὰ τὸν αἰσθητὸν οὐρανόν, καὶ ἥλιος
καὶ σελήνη, καὶ τὰλλα ὁμοίως τὰ κατὰ τὸν οὐρανόν.
Καίτοι πῶς δεῖ πιστεῦσαι τούτοις; οὐδὲ γὰρ ἀκίνητον
εὐλογον εἶναι, κινούμενον δὲ καὶ παντελῶς ἀδύνατον.
Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ὧν ἡ ὀπτική πραγματεύεται, καὶ
ἡ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἀρμονική. Καὶ γὰρ ταῦτα

ἀδύνατον εἶναι παρὰ τὰ αἰσθητὰ, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Εἰ γάρ ἐστιν αἰσθητὰ μεταξὺ καὶ αἰσθήσεις, δῆλον ὅτι καὶ ζῶα ἔσονται μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τῶν φθαρτῶν. Ἀπορήσει δ' ἂν τις καὶ περὶ ποῖα τῶν ὄντων δεῖ ζητεῖν ταύτας τὰς ἐπιστήμας. Εἰ γάρ τοῦτο διοίσει [ἡ γεωδαισία] τῆς γεωμετρίας μόνον, ὅτι ἡ μὲν τούτων ἐστὶν ὧν αἰσθανόμεθα, ἡ δ' οὐκ αἰσθητῶν, δῆλον ὅτι καὶ παρὰ ἰατρικὴν ἔσται τις ἐπιστήμη, καὶ παρ' ἐκάστην τῶν ἄλλων μεταξὺ αὐτῆς τε ἰατρικῆς, καὶ τῆςδε τῆς ἰατρικῆς· καίτοι πῶς τοῦτο δυνατόν; καὶ γὰρ ἂν ὑγιεινὰ ἅττα εἴη παρὰ τὰ αἰσθητὰ, καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιεινόν. Ἀμα δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς ἡ γεωδαισία τῶν αἰσθητῶν ἐστὶ μεγεθῶν καὶ φθαρτῶν. Ἐφθείρετο γὰρ ἂν φθειρομένων. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν αἰσθητῶν ἂν εἴη μεγεθῶν, οὐδὲ περὶ τὸν οὐρανὸν ἢ ἀστρολογία τόνδε. Οὔτε γὰρ αἱ αἰσθηταὶ γραμμαὶ τοιαῦται εἰσιν, οἷας λέγει ὁ γεωμέτρης· οὐδὲν γὰρ εὐθὺ τῶν αἰσθητῶν οὕτως, οὐδὲ στρογγύλον. Ἀπτεται γὰρ τοῦ κανόνος οὐ κατὰ στιγμήν ὁ κύκλος, ἀλλ' ὥσπερ Πρωταγόρας ἔλεγεν ἐλέγχων τοὺς γεωμέτρους· οὐθ' αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἑλικες τοῦ οὐρανοῦ ὅμοιαι, περὶ ὧν ἡ ἀστρολογία ποιῆται τοὺς λόγους· οὔτε τὰ σημεῖα τοῖς ἀστροῖς τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν. Εἰσὶ δὲ τινες, οἳ φασὶ μὲν εἶναι τὰ μεταξὺ ταῦτα λεγόμενα τῶν τε εἰδῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν· οὐ μὴν χωρὶς γε τῶν αἰσθητῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις, οἷς τὰ συμβαίνοντα ἀδύνατα, πάντα μὲν πλείονος λόγου διελθεῖν, ἱκανὸν δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα θεωρῆσαι. Οὔτε γὰρ ἐπὶ τούτων εὐλογον ἔχειν οὕτω μόνον, ἀλλὰ δῆλον ὅτι εἶδη ἐνδέχεται ἂν ἐν τοῖς αἰ-

σθητοῖς εἶναι· τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου ἀμφοτέρω ταῦτα ἐστίν. Ἐτι δὲ δύο στερεὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἀναγκαῖον εἶναι τόπων, καὶ μὴ εἶναι ἀκίνητα, ἐν κινουμένοις γε ὄντα τοῖς αἰσθητοῖς. Ὅλως δὲ καὶ τίνος ἕνεκ' ἂν τις θείη εἶναι μὲν αὐτὰ, εἶναι δ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς; Ταῦτ' αὖ γὰρ συμβήσεται ἄτοπα τοῖς προειρημένοις. Ἔσται γὰρ οὐρανός τις παρὰ τὸν οὐρανόν, πλήν γε οὐ χωρὶς, ἀλλὰ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· ὅπερ ἐστὶν ἀδυνατώτερον.

CAPUT III.

Περὶ τε τούτων οὖν ἀπορία πολλή, πῶς δεῖ θέμε-
νον τυχεῖν τῆς ἀληθείας, καὶ περὶ τῶν ἀρχῶν, πότε-
ρον δεῖ τὰ γένη στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς ὑπολαμβάνειν, ἢ
μᾶλλον ἐξ ὧν ἐνυπαρχόντων ἐστὶν ἕκαστον πρῶτον·
οἷον φωνῆς στοιχεῖα καὶ ἀρχαὶ δοκοῦσιν εἶναι ταῦτα,
ἐξ ὧν σύγκεινται αἱ φωναὶ πᾶσαι πρῶτον, ἀλλ' οὐ τὸ
κοινὸν ἢ φωνή· καὶ τῶν διαγραμμαμάτων ταῦτα στοι-
χεῖα λέγομεν, ὧν αἱ ἀποδείξεις ἐνυπάρχουσιν ἐν ταῖς
τῶν ἄλλων ἀποδείξεσιν, ἢ πάντων, ἢ τῶν πλείστων. Ἐτι
δὲ τῶν σωμάτων καὶ οἱ πλείω λέγοντες εἶναι στοιχεῖα,
καὶ οἱ ἕν, ἐξ ὧν σύγκεινται, καὶ ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἀρ-
χὰς λέγουσιν εἶναι. Οἷον, Ἐμπεδοκλῆς πῦρ καὶ ὕδωρ,
καὶ τὰ μετὰ τούτων στοιχεῖα φησὶν εἶναι, ἐξ ὧν ἐστι
τὰ ὄντα ἐνυπαρχόντων, ἀλλ' οὐχ ὥς γένη ταῦτα λέγει
τῶν ὄντων. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῶν ἄλλων εἰ τις ἐθέλει
τὴν φύσιν ἀθρεῖν, οἷον κλίνην ἐξ ὧν μορίων ἐστὶ, καὶ
πῶς συγκειμένων, τότε γνωρίζει τὴν φύσιν αὐτῆς. Ἐκ
μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, οὐκ ἂν εἴησαν αἱ ἀρχαὶ τὰ
γένη τῶν ὄντων. Ἡ δὲ ἕκαστον μὲν γνωρίζομεν διὰ
τῶν ὁρισμῶν, ἀρχαὶ δὲ τὰ γένη τῶν ὁρισμῶν εἰσιν,
ἀνάγκη καὶ τῶν ὁριστῶν ἀρχὰς εἶναι τὰ γένη. Καὶ

εἰ ἔστι τὴν τῶν ὄντων λαβεῖν ἐπιστήμην τὸ τῶν εἰδῶν λαβεῖν, καθ' ἃ λέγονται τὰ ὄντα, τῶν γε εἰδῶν ἀρχαὶ τὰ γένη εἰσὶ. Φαίνονται δὲ τινες καὶ τῶν λεγόντων στοιχεῖα τῶν ὄντων τὸ ἐν ἢ τὸ ὄν, ἢ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, ὥς γένεσιν αὐτοῖς χρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀμφοτέρως γε οἶόν τε λέγειν τὰς ἀρχάς. Ὁ μὲν γὰρ λόγος τῆς οὐσίας εἰς ἕτερος δ' ἔσται ὁ διὰ τῶν γενῶν ὁ ὁρισμός, καὶ ὁ λέγων ἐξ ὧν ἐστὶν ἐνυπαρχόντων. Πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἀρχαὶ τὰ γένη εἰσὶ, πό- τερα δεῖ νομίζειν τὰ πρῶτα τῶν γενῶν ἀρχάς, ἢ τὰ ἔυχата κατηγορούμενα ἐπὶ τῶν αὐτόμων. Καὶ γὰρ τοῦτο ἔχει ἀμφισβήτησιν. Εἰ μὲν γὰρ ὅτι τὰ καθό- λου μᾶλλον ἀρχαὶ, φανερόν ὅτι τὰ ἀνωτάτω τῶν γενῶν. Ταῦτα γὰρ λέγεται κατὰ πάντων. Τοσαῦται οὖν ἴσονται ἀρχαὶ τῶν ὄντων, ὅσα περ τὰ πρῶτα γένη· ὥστ' ἔσται το τε ὄν καὶ τὸ ἐν ἀρχαὶ καὶ οὐσίαι. Ταῦτα γὰρ κατὰ πάντων μάλιστα λέγεται τῶν ὄντων· οὐχ οἶόν τε δὲ τῶν ὄντων ἐν εἶναι γένος, οὔτε τὸ ἐν, οὔτε τὸ ὄν. Ἀνάγκη μὲν γὰρ τὰς διαφορὰς ἐκάστου γένους καὶ εἶναι, καὶ μίαν εἶναι ἐκάστην. Ἀδύνατον δὲ κα- τηγορεῖσθαι ἢ τὰ εἶδη τοῦ γένους τῶν οἰκείων διαφο- ρῶν, ἢ τὸ γένος ἄνευ τῶν αὐτοῦ εἰδῶν. Ὡστε εἴπερ τὸ ἐν γένος, ἢ τὸ ὄν, οὐδεμίᾳ διαφορᾷ, οὔτε τὸ ὄν, οὔτε τὸ ἐν ἔσται. Ἀλλὰ μὴν εἰ μὴ γένη, οὐδ' ἀρχαὶ ἔσονται, εἴπερ ἀρχαὶ τὰ γένη. Ἐτι καὶ τὰ μεταξὺ συλλαμβανόμενα μετὰ τῶν διαφορῶν, ἔσται γένη μέχρι τῶν αὐτόμων. Νῦν δὲ τὰ μὲν δοκεῖ, τὰ δ' οὐ δοκεῖ. Πρὸς δὲ τούτοις ἔτι μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἀρχαὶ, ἢ τὰ γένη. Εἰ δὲ καὶ αὗται ἀρχαὶ, ἅπειροι (ὥς εἵπαμεν) ἀρ- χαὶ γίνονται· ἄλλως τε καὶ ἂν τις τὸ πρῶτον γένος ἀρ-

χὴν τιθῆ. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ μᾶλλον γε ἀρχοειδὲς τὸ ἐν ἔστιν, ἐν δὲ τὸ ἀδιαίρετον, ἀδιαίρετον δὲ ἅπαν, ἢ κατὰ τὸ ποσὸν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος, πρότερον δὲ τὸ καθ' εἶδος, τὰ γένη δὲ διαιρετὰ εἰς εἶδη μᾶλλον, ἐν ἃν τὸ ἔσχατον εἶη κατηγορούμενον. Οὐ γὰρ ἔστι γένος ἄνθρωπος τῶν τινῶν ἀνθρώπων. Ἔτι ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ ὕστερόν ἐστιν, οὐχ οἷόν τε τὸ ἐπὶ τούτων εἶναι τι παρὰ ταῦτα· οἷον εἰ πρώτη τῶν ἀριθμῶν ἡ δυάς, οὐκ ἔσται τις ἀριθμὸς παρὰ τὰ εἶδη τῶν ἀριθμῶν· ὁμοίως δὲ οὐδὲ σχήματα παρὰ τὰ εἶδη τῶν σχημάτων. Εἰ δὲ μὴ τούτων, σχολῇ τῶν γε ἄλλων ἔσται τὰ γένη παρὰ τὰ εἶδη. Τούτων γὰρ δοκεῖ μάλιστα εἶναι γένη· ἐν δὲ τοῖς ἀτόμας οὐκ ἔστι τὸ μὲν πρότερον, τὸ δ' ὕστερον. Ἔτι ὅπου τὸ μὲν βέλτιον, τὸ δὲ χεῖρον, αἰετὶ τὸ βέλτιον πρότερον. Ὡστ' οὐδὲν τούτων ἂν εἶη γένος. Ἐκ μὲν οὖν τούτων μᾶλλον φαίνεται τὰ ἐπὶ τῶν ἀτόμων κατηγορούμενα, ἀρχαὶ εἶναι τῶν γενῶν. Πάλιν δὲ πῶς αὐτὰ δεῖ ταῦτα ὑπολαβεῖν ἀρχάς, οὐ ῥάδιον εἰπεῖν. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν δεῖ καὶ τὴν αἰτίαν εἶναι παρὰ τὰ πράγματα ὧν ἀρχή, καὶ δύνασθαι εἶναι χωριζομένην αὐτῶν· τοιοῦτον δὲ τι παρὰ τὸ καθέκαστον εἶναι, διὰ τί ἂν τις ὑπολάβοι, πλὴν ὅτι καθόλου κατηγορεῖται, καὶ κατὰ πάντων; Ἀλλὰ μὴν εἰ διὰ τοῦτο τὰ μᾶλλον καθόλου, μᾶλλον θετέον ἀρχάς· ὥστε ἀρχαὶ τὰ πρῶτα ἂν εἴησαν γένη.

CAPUT IV.

Ἔστι δ' ἐχομένη τε τούτων ἀπορία, καὶ πασῶν χαλεπωτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη θεωρῆσαι, περὶ ἧς λόγος ἐφέστηκε νῦν. Εἴτε γὰρ μὴ ἔστι τι παρὰ τὰ καθέκαστα, τὰ δὲ καθέκαστα ἄπειρα, τῶν ἀπείρων πῶς

ἐνδέχεται λαβεῖν ἐπιστήμην; Ἢ γὰρ ἐν τι καὶ ταῦτόν, καὶ ἡ καθόλου τὸ ὑπάρχει, ταύτῃ πάντα γνωρίζομεν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ δεῖ τι εἶναι παρὰ τὰ καθέκαστα, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὰ γένη εἶναι παρὰ τὰ καθέκαστα, ἥτοι τὰ ἔσχατα, ἢ τὰ πρῶτα. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, ἄρτι διηπορήσαμεν. Ἐτι εἰ ὅτι μάλιστα ἐστὶ τι παρὰ τὸ σύνολον, ὅταν κατηγορηθῇ τι τῆς ὕλης, πότερον εἰ ἔστιν εἶδος τι, παρὰ πάντα δεῖ εἶναι τι, ἢ παρὰ μὲν ἕνια εἶναι, παρὰ δ' ἕνια μὴ εἶναι, ἢ παρ' οὐθέν; Εἰ μὲν οὖν μηθέν ἐστι παρὰ τὰ καθέκαστα, οὐδὲν ἂν εἴη νοητόν, ἀλλὰ πάντα αἰσθητὰ, καὶ ἐπιστήμη οὐδενός· εἰ μὴ τις εἶναι λέγει τὴν αἰσθησιν ἐπιστήμην. Ἐτι οὐδ' αἰδίων οὐδέν, οὐδὲ ἀκίνητον. Τὰ γὰρ αἰσθητὰ πάντα φθίρεται, καὶ ἐν κινήσει ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν, εἰ γε αἰδίων μηθέν ἐστιν, οὐδὲ γένεσιν εἶναι δυνατόν. Ἀνάγκη γὰρ εἶναι τι τὸ γινόμενον, καὶ ἐξ οὗ γίνεται, καὶ τούτων τὸ ἔσχατον ἀγέννητον, εἵπερ ἴσταιαι τε, καὶ ἐκ μὴ ὄντος γενέσθαι ἀδύνατον. Ἐτι δὲ γενέσεως οὔσης καὶ κινήσεως, ἀνάγκη καὶ πέρας εἶναι. Οὔτε γὰρ ἄπειρός ἐστιν οὐδεμία κίνησις, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐστὶ τέλος, γίνεσθαι τε οὐχ οἷόν τε τὸ ἀδύνατον γενέσθαι. Τὸ δὲ γεγονός, ἀνάγκη εἶναι ὅτε πρῶτον γέγονεν. Ἐτι δ' εἵπερ ὕλη ἐστὶ, διὰ τὸ ἀγέννητος εἶναι, πολὺ ἔτι μᾶλλον εὐλογον εἶναι τὴν οὐσίαν ὁπότε ἐκείνη γίνεται εἶναι. Εἰ γὰρ μήτε τοῦτο ἔσται μήτε ἐκείνη, οὐδὲν ἔσται τὸ παράπαν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀνάγκη τι εἶναι παρὰ τὸ σύνολον τὴν μορφήν καὶ τὸ εἶδος. Εἰ δ' αὖθις τοῦτο θήσει, ἀπορία ἐπὶ τίνων τε θήσει τοῦτο, καὶ ἐπὶ τίνων οὐ. Ὅτι μὲν γὰρ ἐπὶ πάντων οὐχ οἷόν τε, φανε-

ρόν. Οὐ γὰρ ἂν θείημεν εἶναι τινα οἰκίαν, παρὰ τὰς
 ἑνᾶς οἰκίας. Πρὸς δὲ τούτοις, πότερον ἢ οὐσία μία
 πάντων ἔσται, οἷον τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἄτοπον. Οὐ
 γὰρ ἐν ἅπαντα, ὣν ἡ οὐσία μία, ἀλλὰ πολλὰ καὶ διά-
 φορα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄλογον. Ἄμα δὲ καὶ πῶς γί-
 νεται ἡ ὕλη τούτων ἐκάστου, καὶ ἔστι τὸ σύνολον ἄμφω
 ταῦτα; Ἐτι δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τόδε ἀπορήσειεν ἄν-
 τις· εἰ μὲν γὰρ εἶδαι εἰσὶ ἐν, οὐθὲν ἔσται ἀριθμῷ ἐν,
 οὐδ' αὐτὸ τὸ ἐν, καὶ τὸ ὄν. Καὶ τὸ ἐπίστασθαι πῶς
 ἔσται, εἰ μὴ τι ἔσται ἐν ἐπὶ πάντων; Ἀλλὰ μὴν εἰ ἀρι-
 θμῷ ἐν, καὶ μία ἐκάστη τῶν ἀρχῶν, καὶ μὴ ὥσπερ τῶν
 αἰσθητῶν ἄλλαι ἄλλων, οἷον τῆσδε τῆς συλλαβῆς τῇ εἰ-
 δεῖ τῆς αὐτῆς οὔσης, καὶ ἀρχαὶ εἶδει αἱ αὐταί. Καὶ γὰρ
 αὐταὶ ἀπέρχουσι ἀριθμῷ ἕτεραι. Εἰ δὲ μὴ οὕτω,
 ἀλλ' αἱ τῶν ὄντων ἀριθμῷ ἐν εἰσω, οὐκ ἔσται παρὰ
 τὰ στοιχεῖα οὐδὲν ἕτερον. Τὸ γὰρ ἀριθμῷ ἐν, ἡ τὸ
 καθ' ἕκαστον λέγειν, διαφέρει οὐθέν. Οὕτω γὰρ λέγο-
 μεν τὸ καθ' ἕκαστον, τὸ ἀριθμῷ ἐν· καθόλου δὲ τὸ
 ἐπὶ τούτων. Ὡσπεροῦν εἰ τὰ τῆς φωνῆς ἐν ἀριθμῷ
 ἦν στοιχεῖα ὠρισμένα, ἀναγκαῖον ἦν τοσαῦτα εἶναι τὰ
 πάντα γράμματα, ὅσαπερ τὰ στοιχεῖα, μὴ ὄντων γε
 δύο τῶν αὐτῶν, μηδὲ πλειόνων. Οὐθενός δ' ἐλάττων
 ἀπορία παραλείπεται καὶ τοῖς νῦν καὶ τοῖς πρότερον,
 πότερον αἱ αὐταὶ τῶν φθαρτῶν καὶ τῶν ἀφθάρτων
 ἀρχαὶ εἰσιν, ἢ ἕτεραι. Εἰ μὲν γὰρ αἱ αὐταὶ εἰσι, πῶς
 τὰ μὲν ἀφθάρτα, τὰ δὲ φθαρτὰ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν;
 Οἱ μὲν περὶ Ἡσίοδον, καὶ πάντες ὅσοι θεολόγοι, τοῦ
 μόνον ἐφρόντισαν πιθανοῦ τοῦ πρὸς αὐτοὺς, ἡμῶν δ'
 ὠλεγνῶρησαν. Θεοὺς γὰρ ποιοῦντες τὰς ἀρχάς, καὶ ἐκ
 τῶν θεῶν γεγονέναι, τὰ μὴ γευσάμενα τοῦ νέκταρος

καὶ τῆς ἀμβροσίας, θνητὰ γενέσθαι φασί. Δῆλον δὲ ὡς ταῦτα τὰ ὀνόματα γνώριμα λέγοντες αὐτοῖς, καίτοι περὶ αὐτῆς τῆς προφορᾶς τῶν αἰτίων τούτων, ὑπὲρ ἡμᾶς εἰρήκασιν. Εἰ μὲν γὰρ χάριν ἡδονῆς περὶ αὐτῶν θιγγάνουσιν, οὐθὲν αἶτια τοῦ εἶναι, τὸ νέκταρ καὶ ἡ ἀμβροσία. Εἰ δὲ τοῦ εἶναι, πῶς ἂν εἶεν αἰτίδιοι, θεό-μενοι τροφῆς; Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν μυθικῶς σοφίζομένων, οὐκ ἄξιον μετὰ σπουδῆς σκοπεῖν. Περὶ δὲ τῶν δι' ἀποδείξεως λεγόντων, δεῖ πυνθάνεσθαι διερωτῶντας, τί δὴ ποτ' ἐκ τῶν αὐτῶν ὄντα, τὰ μὲν αἰτίδια τῇ φύσει ἐστὶ, τὰ δὲ φθίρεται τῶν ὄντων. Ἐπεὶ δὲ οὔτε αἰτίαν λέγουσιν, οὔτε εὐλογον οὕτως ἔχειν, δῆλον ὡς οὐχ αἰ αὐταὶ ἀρχαὶ, οὐδὲ αἰτίαι ἂν αὐτῶν εἶεν. Καὶ γὰρ ὅνπερ οἰηθεῖν λέγειν ἂν τις μάλιστα ὁμολογουμένως αὐτῷ, Ἐμπεδοκλῆς, καὶ οὗτος ταὐτὸ πέπονθε. Τίθησι μὲν γὰρ ἀρχὴν τινα αἰτίαν τῆς φθορᾶς τὸ νεῖκος. Δόξεις δ' ἂν οὐθὲν ἦττον καὶ τοῦτο γεννᾶν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐνός. Ἄπαντα γὰρ ἐκ τούτου τὰλλα ἐστὶ πλήν ὁ θεός. Λέγει γοῦν,

Ἐξ ὧν πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἔσθ', ὅσα τ' ἔσται
ὁπίσσω,

Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἡδὲ γυναῖνες,
Θῆρες τ' οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμμονες ἰχθῦς,
Κᾶν τε θεοὶ δολιχαῖωνες.

Καὶ χωρὶς δὲ τούτων, δῆλον. Εἰ γὰρ μὴ ἔν ἦν τὸ νεῖκος ἐν τοῖς πράγμασιν, ἔν ἂν ἦν ἅπαντα ὡς φησιν. Ὅταν γὰρ συνέλθῃ, τότε ἔσχατον ἰστιά τὸ νεῖκος, διὸ καὶ συμβαίνει αὐτῷ τὸν ἐυδαιμονέστατον θεὸν ἦττον φρόνιμον εἶναι τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ γνωρίζει τὰ στοι-

χεῖα πάντα. Τὸ γὰρ νεῖκος οὐκ ἔχει. Ἡ δὲ γνώσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ.

Γαίη μὲν γάρ (φησι) γαῖαν ὁπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,

Αἰθέρι δ' αἰθέρα διον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ αἰδηλον,

Στοργῇ δὲ στοργὴν, νεῖκος δέ τε νεῖκεϊ λυγρῷ.

Ἄλλ' ὅθιν δὴ ὁ λόγος, τοῦτό γε φανερόν, ὅτι συμβαίνει αὐτῷ τὸ νεῖκος, μηθὲν μᾶλλον φθορᾶς ἢ τοῦ εἶναι αἷτιον. Ὅμοιως δὲ οὐδ' ἡ φιλότης τοῦ εἶναι. Συνάγουσα γὰρ εἰς τὸ ἓν, φθείρει τὰ ἄλλα. Καὶ ἅμα δὲ αὐτῆς τῆς μεταβολῆς αἷτιον οὐθὲν λέγει, ἀλλ' ὅτι οὕτως πέφυκεν.

Ἄλλ' ὅτε δὴ μέγα νεῖκος ἐνὶ μελέεσσιν ἐθρέφθη,

Εἰς τιμὰς τ' ἀνόρουσε τελειομένοιο χρόνοιο,

Ὅς σφιν ἀμοιβαῖος πλατέος παρελήλατο ὄρκον· ὥς ἀναγκαῖον μὲν ὄν μεταβάλλειν. Αἰτίαν δ' ἐξ ἀνάγκης οὐδεμίαν δηλοῖ, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτόν γε μόνον λέγει ὁμολογουμένως. Οὐ γὰρ τὰ μὲν φθαρτὰ, τὰ δὲ ἀφθαρτα ποιεῖ τῶν ὄντων, ἀλλὰ πάντα φθαρτὰ, πλήν τῶν στοιχείων. Ἡ δὲ νῦν λεγομένη ἀπορία ἐστὶ, διὰ τί τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, εἵπερ ἐκ τῶν αὐτῶν ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἂν εἴησαν αἱ αὐταὶ ἀρχαί, τοσαῦτα εἰρήσθω. Εἰ δὲ ἑτεραι ἀρχαί, μία μὲν ἀπορία, πότερον ἀφθαρτοι καὶ αὐταὶ ἔσονται, ἢ φθαρταί. Εἰ μὲν γὰρ φθαρταί, δῆλον ὥς ἀναγκαῖον καὶ ταύτης ἐκ τινων εἶναι. Ἀπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταῦτ' ἐξ ὧν ἔστιν. Ὅστε συμβαίνει τῶν ἀρχῶν ἑτέρας ἀρχὰς εἶναι, προτέρας. Τοῦτο δ' ἀδύνατον, καὶ εἰ ἴσταται, καὶ εἰ βαδίζει εἰς ἄπειρον. Ἐτι δὲ πῶς ἔσται τὰ φθαρτὰ, εἰ αἱ ἀρχαί ἀναιρεθήσονται; εἰ δὲ ἀφθαρτοι, διὰ τί

ἐκ μὲν τούτων ἀφθάρτων οὐσῶν, φθαρτὰ ἔσται, ἐκ δὲ τῶν ἐτέρων ἀφθαρτα; τοῦτο γὰρ οὐκ εὐλογον, ἀλλ' ἢ ἀδύνατον, ἢ πολλοῦ λόγου δεῖται. Ἐτι δὲ οὐδ' ἐγκεκρίρηκεν οὐδεὶς εἰέρας, ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἀπάντων λέγουσιν ἀρχάς· ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀπορηθὲν ἀποτρώγουσιν, ὥσπερ τοῦτο μικρόν τι λαμβάνοντες. Πάντων δὲ καὶ θεωρῆσαι χαλεπώτατον, καὶ πρὸς τὸ γινῶναι τὰ ληθές ἀναγκαιότατον, πότερόν ποτε τὸ ὄν, καὶ τὸ ἔν, οὐσίαι τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ ἐκάτερον αὐτῶν οὐχ ἑτερόν τι ὄν, τὸ μὲν ἔν, τὸ δὲ ὄν ἐστίν. Ἡ δὲ ζητεῖν, τί ποτ' ἔστι τὸ ὄν καὶ τὸ ἔν, ὡς ὑποκειμένης ἄλλης φύσεως. Οἱ μὲν γὰρ ἐκείνως, οἱ δ' οὕτως οἴονται τὴν φύσιν ἔχειν. Πλάτων μὲν γὰρ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, οὐχ ἑτερόν τι τὸ ὄν, οὐδὲ τὸ ἔν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτῶν τὴν φύσιν εἶναι, ὡς οὐσης τῆς οὐσίας ταῦτό ἐν εἶναι, καὶ ὄν τι. Οἱ δὲ περὶ φύσεως, οἶον Ἐμπεδοκλῆς, ὡς εἰς γνωριμώτερον ἀνάγων, λέγει, ὅτι τὸ ἔν ὄν ἐστι. Δόξειε γὰρ ἂν λέγειν τοῦτο τὴν φιλίαν εἶναι. Αἰτία γοῦν ἐστίν αὕτη, τοῦ ἔν εἶναι πᾶσιν. Ἐτεροὶ δὲ πῦρ, οἱ δ' ἕρα φασὶν εἶναι τὸ ἔν τοῦτο καὶ τὸ ὄν, ἐξ οὗ τὰ ὄντα εἶναι τε καὶ γεγονέναι. Ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα τιθέμενοι. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τούτοις τοσαῦτα λέγειν τὸ ὄν καὶ τὸ ἔν, ὅσασπερ ἀρχὰς εἶναι φασί. Συμβαίνει δὲ, εἰ μὲν τις μὴ θήσεται εἶναι τινα οὐσίαν τὸ ἔν καὶ τὸ ὄν, μηδὲ τῶν ἄλλων εἶναι τῶν καθόλου μηθέν. Ταῦτα γὰρ ἐστὶ καθόλου μάλιστα πάντων. Ἡ δὲ μὴ ἔστι τι ἐν αὐτῷ, μηδ' αὐτὸ ὄν, σχολῇ τῶν γε ἄλλων τί ἂν εἴη παρὰ τὰ λεγόμενα καθ' ἕκαστα. Ἐτι δὲ μὴ ὄντος τοῦ ἐνὸς οὐσίας, δηλον ὅτι οὐδ' ἂν ἀριθμὸς εἴη ὡς πεχωρισμένη φύσις τις τῶν ὄντων. Ὁ μὲν γὰρ ἀρ-

Θμὸς μονάδες· ἡ δὲ μονὰς, ὅπερ ἐν τί ἐστιν. Εἰ δ' ἔστι τι αὐτὸ ἐν καὶ αὐτὸ ὄν, ἀναγκαῖον οὐσίαν εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν. Οὐ γὰρ ἕτερόν τι καθόλου κατηγορεῖται, ἀλλὰ ταῦτα αὐτά. Ἀλλὰ μὴν εἴ γ' ἔστι τι αὐτὸ ὄν καὶ αὐτὸ ἐν, πολλὴ ἀπορία πῶς ἔσται τι παρὰ ταῦτα ἕτερον. Λέγω δὲ πῶς ἔσται πλείω ἐνὸς τὰ ὄντα. Τὸ γὰρ ἕτερον τοῦ ὄντος οὐκ ἔστιν. Ὡστε κατὰ τὸν Παρμενίδου συμβαίνειν ἀνάγκη λόγον, ἐν ἅπαντα εἶναι τὰ ὄντα, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὄν. Ἀμφοτέρως δὲ δύσκολον· ἂν τε γὰρ μὴ ἦ τὸ ἐν οὐσία, ἂν τε ἦ τὸ αὐτὸ ἐν, ἀδύνατον τὸν ἀριθμὸν οὐσίαν εἶναι. Ἐάν μὲν οὖν μὴ ἦ, εἴρηται πρότερον δι' οὗ· ἐάν δὲ ἦ, ἡ αὐτὴ ἀπορία καὶ περὶ τοῦ ὄντος. Ἐκ τίνος γὰρ καὶ παρὰ τὸ ἐν ἔσται αὐτὸ ἄλλο ἐν; ἀνάγκη γὰρ μηδὲν εἶναι. Ἀπαντα δὲ τὰ ὄντα, ἢ ἐν ἢ πολλὰ, ὧν ἐν ἕκαστον. Ἔτι εἰ ἀδιαίρετον αὐτὸ τὸ ἐν, κατὰ μὲν τὸ Ζήνωνος ἀξίωμα οὐδὲν ἂν εἴη. Ὁ γὰρ μήτε προστιθέμενον, μήτε ἀφαιρούμενον ποιῇ τι μείζον [ἢ ἔλαττον,] οὐ φασιν εἶναι τοῦτο τῶν ὄντων, ὡς δηλονότι ὄντος μεγέθους τοῦ ὄντος· καὶ εἰ μέγεθος, σωματικόν. Τοῦτο γὰρ πάντη ὄν. Τὰ δὲ ἄλλα πῶς μὲν προστιθέμενα ποιήσει μείζον, πῶς δ' οὐθέν· οἷον ἐπίπεδον καὶ γραμμὴ, στιγμή δὲ καὶ μονὰς οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος θεωρεῖ φορτικῶς, καὶ [οὐκ] ἐνδέχεται εἶναι ἀδιαίρετόν τι, ὥστε καὶ οὗτος καὶ πρὸς ἐκείνόν τιν' ἔχει ἀπολογίαν· μείζον μὲν οὐ ποιήσει, πλείον δὲ προστιθέμενον τὸ τοιοῦτον. Ἀλλὰ πῶς δὴ ἐξ ἐνὸς τοιούτου, ἢ πλειόνων ἔσται μέγεθος; ὁμοιον γὰρ καὶ τὴν γραμμὴν ἐκ στιγμῶν εἶναι φάσκειν. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ τις οὕτως ὑπολαμβάνοι, ὥστε γίνεσθαι (καθάπερ λέγουσιν οἱ τινες) ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐτοῦ,

καὶ ἄλλου μὴ ἐνός τινος τὸν ἀριθμὸν, οὐθὲν ἦτιον
ζητητέον διὰ τί καὶ πῶς, ὅτε μὲν ἀριθμὸς, ὅτε δὲ μέ-
γεθος ἔσται τὸ γενόμενον, εἴπερ τὸ μὴ ἐν, ἡ ἀνισότης
καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἦν. Οὔτε γὰρ ὅπως ἐξ ἐνός καὶ ταύ-
της, οὔτε ὅπως ἐξ ἀριθμοῦ τινος καὶ ταύτης, γένοιτ'
ἂν τὰ μεγέθη, δῆλον.

CAPUT V.

Τούτων δ' ἐχομένη ἀπορία, πότερον οἱ ἀριθμοὶ,
καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ ἐπίπεδα, καὶ αἰστιγμαὶ οὐσίαι
τινὲς εἰσιν, ἢ οὐ. Εἰ γὰρ μὴ εἰσι, διαφεύγει τί τὸ ὄν,
καὶ τίνες αἱ οὐσίαι τῶν ὄντων. Τὰ μὲν γὰρ πάθη,
καὶ αἱ κινήσεις, καὶ τὰ πρὸς τι, καὶ αἱ διαθέσεις, καὶ
οἱ λόγοι, οὐθενὸς δοκοῦσιν οὐσίαν σημαίνειν. Λέγον-
ται γὰρ πάντα καθ' ὑποκειμένου τινός, καὶ οὐθὲν τό-
δε τι. Ἀ δὲ ἂν μάλιστα δόξεις σημαίνειν οὐσίαν, ὕδωρ
καὶ γῆ, καὶ πῦρ, ἐξ ὧν τὰ σύνθετα σώματα συνέστηκε
τούτων δὲ θερμότητες μὲν καὶ ψυχρότητες καὶ τὰ
τοιαῦτα, πάθη, οὐκ οὐσίαι. Τὸ δὲ σῶμα τὸ ταῦτα
πεπονθὸς, μόνον ὑπομένει ὡς ὄν τι καὶ οὐσία τις οὐσα.
Ἀλλὰ μὴν τό τε σῶμα ἦτιον οὐσία τῆς ἐπιφανείας,
καὶ αὕτη τῆς γραμμῆς, καὶ αὕτη τῆς μονάδος καὶ τῆς
στιγμῆς. Τούτοις γὰρ ὥριται τὸ σῶμα· καὶ τὰ μὲν
ἄνευ σώματος ἐνδέχασθαι δοκεῖ εἶναι, τὸ δὲ σῶμα ἄνευ
τούτων εἶναι ἀδύνατον. Διόπερ οἱ μὲν πολλοὶ καὶ οἱ
πρότερον τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὄν σῶμα εἶναι, τᾶλλα δὲ
τούτου πάθη· ὥστε καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς τῶν σωμάτων,
τῶν ὄντων εἶναι ἀρχάς· οἱ δ' ὕστερον καὶ σοφώτεροι
τούτων εἶναι δόξαντες, ἀριθμούς. Καθάπερ οὖν εἴ-
πομεν, εἰ μὴ ἔστιν οὐσία ταῦτα, ὅλως οὐδεμία ἐστὶν
οὐσία, οὐδὲ ὄν οὐθέν. Οὐ γὰρ δὴ τὰ γε συμβεβη-

κότα τούτοις, ἄξιον ὄντα καλεῖν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο μὲν ὁμολογεῖται, ὅτι μᾶλλον ἐστὶν οὐσία τὰ μήκη τῶν σωμάτων καὶ αἱ στιγμαί· ταῦτα δὲ μὴ ὁρῶμεν ποίων ἂν εἴεν σωμάτων (ἐν γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς ἀδύνατον εἶναι) οὐκ ἂν εἴη οὐσία οὐδεμία. Ἐτι φαίνεται ταῦτα πάντα διαιρέσεις ὄντα τοῦ σώματος, τὸ μὲν εἰς πλάτος, τὸ δὲ εἰς βάθος, τὸ δὲ εἰς μήκος. Πρὸς δὲ τούτοις ὁμοίως ἔν ἐστιν ἐν τῷ στερεῷ ὁποιοῦν σχῆμα. Ὡστ' εἰ μήτ' ἐν τῷ λλθῷ Ἑρμῆς, οὐδὲ τὸ ἡμισυ τοῦ κύβου ἐν τῷ κύβῳ οὕτως ὥς ἀφωρισμένον, οὐκ ἄρα οὐδ' ἐπιφάνεια. Εἰ γὰρ ὁποιοῦν, καὶ αὕτη ἂν ἦν ἡ ἀφορίζουσα τὸ ἡμισυ. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ γραμμῆς καὶ ἐπὶ στιγμῆς καὶ μονάδος. Ὡστ' εἰ μάλιστα μὲν οὐσία τὸ σῶμα, τούτου δὲ μᾶλλον ταῦτα, μή ἐστι δὲ ταῦτα μηδὲ οὐσίαι τινές, διαφεύγει τί τὸ ὄν, καὶ τίς ἡ οὐσία τῶν ὄντων. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημέναις, καὶ τὰ περὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν συμβαίνει ἄλογα. Δοκεῖ μὲν γὰρ ἡ οὐσία μὴ οὔσα πρότερον, νῦν εἶναι, ἢ πρότερον οὔσα, ὕστερον μὴ [μετὰ τοῦτο γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι ταῦτα πάσχειν.] Τὰς δὲ στιγμάς καὶ τὰς γραμμάς, καὶ τὰς ἐπιφάνειας, οὐκ ἐνδέχεται οὔτε γίνεσθαι οὔτε φθείρεσθαι, ὅτε μὲν οὔσας, ὅτε δὲ οὐκ οὔσας. Ὅταν γὰρ ἄπτηται ἢ διαιρῇται τὰ σώματα ἅμα, ὅτε μὲν μία ἀπτομένων, ὅτε δὲ δύο διαιρουμένων γίνονται. Ὡστ' οὔτε συγκειμένων ἐστὶν, ἀλλ' ἐφθαρται, διηρημένων τὲ εἰσιν αἱ πρότερον οὐκ οὔσαι. Οὐ γὰρ δὴ ἦγε ἀδιαίρετος στιγμή διηρέθη εἰς δύο· εἰ τε γίνονται καὶ φθείρονται, ἔκ τινος γίνονται. Παραπλησίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὸ νῦν, τὸ ἐν τῷ χρόνῳ. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐνδέχεται γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. Ἀλλ' ὁμῶς ἔτερον

δοκεῖ εἶναι, οὐκ οὐσία τις οὐσα. Ὅμοίως δὲ δῆλον ὅτι ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς στιγμὰς καὶ γραμμάς, καὶ περὶ τὰ ἐπίπεδα. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος. Ἀπαντα γὰρ ὁμοίως, ἢ πέρατα, ἢ διαιρέσεις εἰσίν.

CAPUT VI.

Ὅλως δ' ἀπορήσειεν ἂν τις, διὰ τί καὶ δὴ ζητεῖν ἄλλ' ἅττα παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ μεταξὺ, οἷον, ἃ τίθεμεν εἶδη. Εἰ γὰρ [διὰ τοῦτο, ὅτι] τὰ μὲν μαθηματικὰ τῶν δεῦρο, ἄλλω μὲν τινι διαφέρει, τῷ δὲ πόλλ' ἅττα ὁμοιεῖ εἶναι, οὐδὲν διαφέρει. Ὡστ' οὐκ ἔσονται αὐτῶν αἱ ἀρχαὶ ἀριθμῷ ἀφωρισμέναι, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἐνταῦθα γραμμάτων, ἀριθμῷ μὲν πάντων οὐκ εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ ὠρισμέναι, εἶδει δέ· ἐὰν μὴ λαμβάνη τις τησδὶ τῆς συλλαβῆς, ἢ τησδὶ τῆς φωνῆς. Τούτων δ' ἔσονται καὶ ἀριθμῷ ὠρισμέναι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μεταξὺ. Ἀπαιρα γὰρ κακεῖ τὰ ὁμοιεῖ. Ὡστ' εἰ μὴ ἐστὶ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ, ἔτετρα ἅττα οἷα λέγουσι τὰ εἶδη τινές, οὐκ ἔσται μία ἀριθμῷ καὶ εἶδει οὐσία· οὐδ' αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἀριθμῷ ἔσονται ποσαὶ τινες, ἀλλὰ εἶδει. Εἰ οὖν τοῦτο ἀναγκαῖον, καὶ τὰ εἶδη ἀναγκαῖον διὰ τοῦτο εἶναι. Καὶ γὰρ εἰ μὴ καλῶς διαρθρούσιν οἱ λέγοντες, ἄλλ' ἔστι τοῦθ' ὃ βούλονται, καὶ ἀνάγκη ταῦτα λέγειν αὐτοῖς, ὅτι τῶν εἰδῶν οὐσία τις ἕκαστον ἐστὶ, καὶ οὐθέν ἐκ κατὰ συμβεβηκός. Ἀλλὰ μὴν εἴγε θήσομεν τὰ εἶδη εἶναι, καὶ ἐν ἀριθμῷ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ μὴ εἶδει, εἰρήκαμεν ἃ συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀδύνατα. Σύνεγγυς δὲ τούτῳ ἐστὶ τὸ διαπορῆσαι, πότερον δυνάμει ἐστὶ τὰ στοιχεῖα, ἢ τιν' ἕτερον τρόπον. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλως πως, πρότερόν τι ἔσται τῶν ἀρχῶν ἄλλο. Πρότερον

γὰρ ἡ δύναμις ἐκείνης τῆς αἰτίας· τὸ δὲ δυνατὴν οὐκ ἀναγκαῖον ἐκείνως πᾶν ἔχειν. Εἰ δ' ἔστι δυνάμει τὰ στοιχεῖα, ἐνδίδεται μηδὲν εἶναι τῶν ὄντων. Δυνατὸν γὰρ εἶναι καὶ τὸ μήπω ὄν. Γίγνεται μὲν γὰρ τὸ μὴ ὄν· οὐθὲν δὲ γίγνεται τῶν εἶναι ἀδυνάτων. Ταύτας τε οὖν τὰς ἀπορίας ἀναγκαῖον ἀπορῆσαι περὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ πότερον καθόλου εἰσὶν, ἢ ὡς λέγομεν τὰ καθέκαστα. Εἰ μὲν γὰρ καθόλου, οὐκ ἔσσονται οὐσίαι. Οὐθὲν γὰρ τῶν κοινῶν τόδε τι σημαίνει, ἀλλὰ τοιόνδε· ἡ δ' οὐσία τόδε τι· εἰ δ' ἔστι τόδε τι, καὶ ἐκθέσθαι [δύναται] τὸ κοινῇ κατηγορούμενον, πολλὰ ἔσται ζῶα, ὁ Σωκράτης αὐτός τε, καὶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ζῶον, εἴπερ σημαίνει ἕκαστον τόδε τι καὶ ἔν. Εἰ μὲν οὖν καθόλου αἱ ἀρχαί; ταῦτα συμβαίνει· εἰ δὲ μὴ καθόλου, ἀλλ' ὡς τὰ καθέκαστα, οὐκ ἔσσονται ἐπιστηταί. Καθόλου γὰρ αἱ ἐπιστήμαι πάντων. Ὡστ' ἔσσονται ἀρχαί ἕτεραι πρότεραι τῶν ἀρχῶν καθόλου κατηγορούμεναι, ἄνπερ μέλλῃ ἔσεσθαι αὐτῶν ἐπιστήμη.

LIBER III. (IV.)

CAPUT I.

Ἔστιν ἐπιστήμη τις, ἣ θεωρεῖ τὸ ὄν ἢ ὄν, καὶ τὰ τούτῳ ὑπάρχοντα καθ' αὐτό. Αὕτη δὲ ἐστὶν οὐδεμιᾶ τῶν ἐν μέρει λεγομένων ἡ αὕτη. Οὐδεμία γὰρ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖ καθόλου περὶ τοῦ ὄντος ἢ ὄν· ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ τι ἀποτεμνόμεναι, θεωροῦσι περὶ τοῦτο τὸ συμβεβηκός, οἷον αἱ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀκροτάτας αἰ-

τίας ζητοῦμεν, δῆλον ὡς φύσεώς τινος αὐτὰς ἀναγκάσιον εἶναι καθ' αὐτήν. Εἰ οὖν καὶ οἱ τὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων ζητοῦντες, ταύτας τὰς ἀρχὰς ἐζητουν, ἀνάγκη καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄντος εἶναι μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' ἢ ὄντα. Διὸ καὶ ἡμῖν τοῦ ὄντος. ἢ ὄν, τὰς πρώτας αἰτίας ληπτέον.

CAPUT II.

Τὸ δὲ ὄν, λέγεται μὲν πολλαχῶς, ἀλλὰ πρὸς ἓν καὶ μίαν τινὰ φύσιν, καὶ οὐχ ὁμωνύμως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν ἅπαν πρὸς ὑγίειαν, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τῷ σημεῖον εἶναι τῆς ὑγείας, τὸ δ' ὅτι δεικτικὸν αὐτῆς· καὶ τὸ ἱατρικὸν πρὸς ἱατρικὴν· τὸ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν ἱατρικὴν, λέγεται ἱατρικόν, τὸ δὲ τῷ εὐφυές εἶναι πρὸς αὐτήν, τὸ δὲ τῷ ἔργον εἶναι τῆς ἱατρικῆς. Ὅμοιως δὲ καὶ ἄλλα λεγόμεθα λεγόμενα τούτοις. Οὕτω δὲ καὶ τὸ ὄν λέγεται πολλαχῶς μὲν, ἀλλὰ πᾶν πρὸς μίαν ἀρχήν. Τὰ μὲν γὰρ, ὅτι οὐσία, ὄντα λέγεται, τὰ δ' ὅτι πάθη οὐσίας, τὰ δ' ὅτι ὁδὸς εἰς οὐσίαν, ἢ φθορα, ἢ στερήσεις, ἢ ποιότητες, ἢ ποιητικὰ ἢ γεννητικὰ οὐσίας, ἢ τῶν πρὸς τὴν οὐσίαν λεγομένων, ἢ τούτων τινὸς ἀποφάσεις, ἢ οὐσίας. Διὸ καὶ τὸ μὴ ὄν, εἶναι μὴ ὄν φάμεν. Καθάπερ οὖν καὶ τῶν ὑγιεινῶν ἁπάντων μία ἐπιστήμη ἐστίν, ὁμοίως τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ μόνον τῶν καθ' ἓν λεγομένων ἐπιστήμης ἐστὶ θεωρῆσαι μιᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς μίαν λεγομένων φύσιν. Καὶ γὰρ ταῦτα τρόπον τινὰ λέγεται καθ' ἓν. Δῆλον οὖν, ὅτι καὶ τὰ ὄντα μιᾶς θεωρῆσαι, ἢ ὄντα. Πανταχοῦ δὲ κυρίως τοῦ πρώτου ἢ ἐπιστήμη, καὶ ἐξ οὗ τὰ ἄλλα ἥρτηται, καὶ δι' ὃ λέγονται. Εἰ οὖν

τοῦτ' ἐστὶν ἡ οὐσία, τῶν οὐσιῶν ἂν δίοι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας ἔχειν τὸν φιλόσοφον. Ἄπαντος δὲ γένους, καὶ αἰσθησις μία ἐνὸς καὶ ἐπιστήμη· οἷον γραμματικὴ μία οὕσα, πάσας θεωρεῖ τὰς φωνάς. Διὸ καὶ τοῦ ὄντος ὅσα εἶδη θεωρῆσαι, μιᾶς ἐστὶν ἐπιστήμης τῷ γένει, τὰ τε εἶδη τῶν εἰδῶν· εἰ δὴ τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν ταῦτόν καὶ μία φύσις, τῷ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ὥσπερ ἀρχὴ καὶ αἴτιον, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν λόγῳ δηλούμενα· διαφέρει δὲ οὐθέν, οὐδ' ἂν ὁμοίως ὑπολάβωμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἔργου μᾶλλον. Ταῦτό γὰρ εἰς ἄνθρωπος, καὶ ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος· καὶ οὐχ ἕτερόν τι δηλοῖ κατὰ τὴν λέξιν ἐπαναδιπλούμενον τὸ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἰς ἄνθρωπος. Διήλον δ' ὅτι οὐ χωρίζεται οὐτ' ἐπὶ γενέσεως, οὐτ' ἐπὶ φθοράς. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός. Ὡστε φανερὸν ὅτι ἡ πρόσθεσις ἐν τούτοις ταῦτό δηλοῖ, καὶ οὐδὲν ἕτερον τὸ ἐν παρὰ τὸ ὄν. Ἐτι δ' ἡ ἐκάστου οὐσία, ἐν ἐστὶν οὐ κατὰ συμβεβηκός. Ὅμοίως δὲ καὶ ὅπερ ὄν τι. Ὡσθ' ὅσα περ τοῦ ἐνός εἶδη, τοσαῦτα καὶ τοῦ ὄντος ἐστί· περὶ ὧν τὸ τί ἐστι, τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης τῷ γένει θεωρῆσαι. Λέγω δ' οἷον περὶ ταύτου καὶ τοῦ ὁμοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, καὶ τῶν τούτοις ἀντικειμένων· σχεδὸν δὲ πάντα ἀνάγεται τὰναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Τεθωώρηται δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων. Καὶ τοσαῦτα μέρη φιλοσοφίας ἐστὶν, ὅσαι περ αἱ οὐσίαι. Ὡστε ἀναγκαῖον εἰναί τινα πρώτην καὶ ἐχομένην αὐτῶν. Ἐπάρχει γὰρ εὐθὺς γέννη ἔχοντα τὸ ὄν, καὶ τὸ ἐν· διὸ καὶ ἐπιστήμαι ἀκολουθήσουσι τούτοις. Ἔστι γὰρ ὁ φιλόσοφος ὥσπερ ὁ μαθηματικὸς λεγόμενος. Καὶ γὰρ αὕτη ἔχει μέρη·

Καὶ πρώτη τις καὶ δευτέρα ἐστὶν ἐπιστήμη, καὶ ἄλλη ἐφεξῆς ἐν τοῖς μαθήμασιν. Ἐπεὶ δὲ μιᾷς ἀντικείμενα θεωρῆσαι, τῷ δ' ἐνὶ ἀντίκειται πλῆθος· ἀπόφασιν δὲ καὶ στέρησιν μιᾷς ἐστὶ θεωρῆσαι, διὰ τὸ ἀμφοτέρως θεωρεῖσθαι τὸ ἐν, οὗ ἢ ἀπόφασις, ἢ ἢ στέρησις, ἢ ἁπλῶς λεγομένη, ὅτι οὐχ ὑπάρξει ἐκεῖνο, ἢ τινὲ γένει. Ἐνθα μὲν οὖν τῷ ἐνὶ ἢ διαφορὰ πρόσσεσι παρὰ τὸ ἐν τῇ ἀποφάσει· (ἀπουσία γὰρ ἢ ἀπόφασις ἐκείνου ἐστὶν) ἐν δὲ τῇ στερήσει καὶ ὑποκειμένη τις φύσις γίνεται, καθ' ἣς λέγεται ἢ στέρησις. Τῷ δ' ἐνὶ πλῆθος ἀντίκειται· ὥστε καὶ τὰ ὀντικείμενα τοῖς εἰρημένοις, τό, τε ἕτερον καὶ τὸ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον, καὶ ὅσα ἄλλα λέγεται, ἢ κατ' αὐτὰ, ἢ κατὰ πλῆθος καὶ τὸ ἐν, τῆς εἰρημένης γνωρίζειν ἐπιστήμης· ὣν ἐν τι καὶ ἢ ἐναντιότης ἐστὶ· διαφορὰ γάρ τις ἢ ἐναντιότης· ἢ δὲ διαφορὰ, ἑτερότης. Ὡστ' ἐπειδὴ πολλαχῶς τὸ ἐν λέγεται, καὶ ταῦτα πολλαχῶς μὲν λεχθήσεται, ὅμως δὲ μιᾷς ἅπαντα γνωρίζειν ἐστὶν. Οὐ γὰρ εἰ πολλαχῶς, ἑτέρας· ἀλλ' εἰ μήτε καθ' ἐν, μήτε πρὸς ἐν οἱ λόγοι ἀναφέρονται, τότε ἑτέρας. Ἐπεὶ δὲ πάντα πρὸς τὸ πρῶτον ἀναφέρεται, οἷον ὅσα ἐν, λέγεται πρὸς τὸ πρῶτον ἐν, ὡσάντως φαιτόν καὶ περὶ ταύτου καὶ ἑτέρου καὶ τῶν ἐναντίων ἔχειν. Ὡστε διελόμενον ποσαχῶς λέγεται ἕκαστον, οὕτως ἀποδοτέον πρὸς τὸ πρῶτον ἐν ἑκάστη κατηγορίᾳ, πῶς πρὸς ἐκεῖνο λέγεται. Τὰ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν ἐκεῖνα, τὰ δὲ τῷ ποιεῖν, τὰ δὲ κατ' ἄλλους λεχθήσεται τοιοῦτους τρόπους. Φανερόν οὖν, ὅπερ ἐν ταῖς ἀπορίαις ἐλέχθη, ὅτι μιᾷς περὶ τούτων καὶ τῆς οὐσίας ἐστὶ λόγον ἔχειν. Τοῦτο δ' ἦν ἐν τῶν ἐν τοῖς ἀπορήμασι. Καὶ ἐστὶ τοῦ φιλοσόφου περὶ

πάντων δύνασθαι θεωρεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦ φιλοσό-
φου, τίς ἔσται ὁ ἐπισκεψόμενος, εἰ ταὐτὸ Σωκράτης,
καὶ Σωκράτης καθήμενος, ἢ εἰ ἐν ἐν᾽ ἐναντίον, ἢ τί
ἐστι τὸ ἐναντίον, ἢ ποσαχῶς λέγεται; Ὀμοίως δὲ καὶ
περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ οὖν τοῦ ἐνὸς
ἢ ἐν, καὶ τοῦ ὄντος ἢ ὄν, ταῦτα καθ' αὐτά ἐστι
πάθη, ἀλλ' οὐχ' ἢ ἀριθμοὶ, ἢ γραμμαὶ, ἢ πῦρ, δῆλον
ὡς ἐκείνης τῆς ἐπιστήμης, καὶ τί ἐστι γνωρίσαι, καὶ
τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς· καὶ οὐ ταύτη ἀμαρτάνουσιν οἱ
περὶ αὐτῶν σκοπούμενοι ὡς οὐ φιλοσοφοῦντες, ἀλλ'
ὅτι πρότερον ἢ οὐσία, παρὲς ἧς οὐδὲν ἐπαίουν· ἐπεὶ
ὥσπερ ἐστὶ καὶ ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμὸς ἴδια πάθη· οἶον,
περιττότης, ἀρτιότης, συμμετρία, ἰσότης, ὑπεροχή,
ἔλλειψις, καὶ ταῦτα καὶ καθ' αὐτοὺς, καὶ πρὸς ἀλλή-
λους ὑπάρχει τοῖς ἀριθμοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ στερεῶ
καὶ ἀκινήτῳ καὶ κινουμένῳ, ἀβαρεῖ τε καὶ βάρος ἔχον-
τι, ἔστιν ἑτέρα ἴδια· οὕτω καὶ τῶ ὄντι ἢ ὄν, ἐστι τινα
ἴδια· καὶ ταῦτ' ἐστὶ περὶ ὧν τοῦ φιλοσόφου ἐπισκέψα-
σθαι τὸ ἀληθές. Σημεῖον δὲ οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ
σοφισταὶ, τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῶ φιλοσό-
φῳ (ἢ γὰρ σοφιστικὴ φαινομένη μόνον σοφία ἐστὶ,
καὶ οἱ διαλεκτικοὶ διαλέγονται περὶ ἀπάντων) κοινὸν
δὲ πᾶσι τὸ ὄν ἐστι. Διαλέγονται δὲ περὶ τούτων δη-
λονότι, διὰ τὸ τῆς φιλοσοφίας εἶναι αὐτὰ οἰκτεῖα.
Περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ
καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ· ἀλλὰ διαφέρει, τῆς
μὲν, τῶ τρόπῳ τῆς δυνάμεως· τῆς δὲ, τοῦ βίου τῇ
προαιρέσει. Ἔστι δὲ ἡ διαλεκτικὴ, παιραστικὴ, παρὲς
ὧν ἡ φιλοσοφία γνωριστικὴ· ἡ δὲ σοφιστικὴ, φαινο-
μένη, οὐσα δ' οὐ ἔτι τῶν ἐναντίων ἢ ἑτέρα συστοι-

χία, στέρησις· καὶ πάντα ἀνάγεται εἰς τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, καὶ εἰς ἓν καὶ πλῆθος, οἷον στάσις τοῦ ἐνός, κίνησις δὲ τοῦ πλῆθους. Τὰ δ' ὄντα καὶ τὴν οὐσίαν, ὁμολογοῦσιν ἐξ ἐναντίων σχεδόν. Ἀπαντες γοῦν τὰς ἀρχὰς ἐναντίας λέγουσιν· οἱ μὲν γὰρ περιττὸν καὶ ἄρτιον, οἱ δὲ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, οἱ δὲ πῦρας καὶ ἄπειρον, οἱ δὲ φιλίαν καὶ νείκος· πάντα δὲ καὶ τᾶλλα ἀναγόμενα φαίνεται εἰς τὸ ἓν καὶ τὸ πλῆθος. Εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγή ἡμῖν [ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἀγαθοῦ] αἱ δ' ἀρχαὶ καὶ παντελῶς, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὥς εἰς γένη ταῦτα πλῆττουσι. Φανερόν οὖν καὶ ἐκ τούτων, ὅτι μιᾶς ἐπιστήμης τὸ ὄν θεωρῆσαι. Πάντα γὰρ ἡ ἐναντία, ἢ ἐξ ἐναντίων. Ἀρχαὶ δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, τὸ ἓν καὶ τὸ πλῆθος. Ταῦτα δὲ μιᾶς ἐπιστήμης, εἴτε καθ' ἓν λέγεται, εἴτε μὴ, ὥσπερ ἴσως ἔχει τᾶληθές. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ πολλαχῶς λέγεται τὸ ἓν, πρὸς τὸ πρῶτον τᾶλλ' ἀναχθῆσεται, καὶ τὰ ἐναντία ὁμοίως. Καὶ διὰ τοῦτο, καὶ εἰ μὴ ἔστι τὸ ὄν ἢ τὸ ἓν καθόλου, καὶ ταῦτ' ἐπὶ πάντων, ἢ χωριστὸν, ὥσπερ ἴσως οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τὸ ἓν, τὰ δὲ τῷ ἐφεξῆς· καὶ διὰ τοῦτο οὐ τοῦ γεωμέτρου θεωρῆσαι, τί τὸ ἐναντίον, ἢ τέλειον, ἢ ἓν, ἢ ὄν, ἢ ταῦτόν, ἢ ἕτερον, ἀλλ' ἢ ἐξ ὑποθέσεως. Ὅτι μὲν οὖν μιᾶς ἐπιστήμης τὸ ὄν ἢ ὄν θεωρῆσαι, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἢ ὄν, δῆλον· καὶ ὅτι οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἢ αὐτῇ θεωρητικῇ, τῶν τε εἰρημένων, καὶ περὶ προτέρου καὶ ὑστέρου, καὶ γένους καὶ εἶδους, καὶ ὅλου καὶ μέρους, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

CAPUT III.

Λεκτέον δὲ, πότερον μιᾶς ἢ ἐτέρας ἐπιστήμης.

περὶ τε τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι καλουμένων ἀξιωμαίων,
καὶ περὶ τῆς οὐσίας. Φανερόν δὴ, ὅτι μᾶς τε καὶ
τῆς τοῦ φιλοσόφου καὶ ἡ περὶ τούτων ἐστὶ σκέψις.
Ἀπασι γὰρ ὑπάρχει τοῖς οὖσιν, ἀλλ' οὐ γένει τινὶ χω-
ρὶς ἰδίᾳ τῶν ἄλλων. Καὶ χρῶνται μὲν πάντες ὅτι
τοῦ ὄντος ἐστὶν ἢ ὄν· ἕκαστον δὲ τὸ γένος ὄν. Ἐπὶ
ιοσοῦτον δὲ χρῶνται, ἐφ' ὅσον αὐτοῖς ἱκανόν. Τοῦ-
το δ' ἔστιν, ὅσον ἐπέχει τὸ γένος περὶ οὗ φέρουσι τὰς
ἀποδείξεις. Ὡστ' ἐπεὶ δῆλον ὅτι ἢ ὄντα ὑπάρχει
πᾶσι· (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς τὸ κοινόν) τοῦ περὶ τὸ ὄν
ἢ ὄν γνωρίζοντας, καὶ περὶ τούτων ἐστὶν ἡ θεωρία·
διόπερ οὐθὲς τῶν κατὰ μέρος ἐπισκοπούντων ἐγχειρεῖ
λέγειν τι περὶ αὐτῶν, εἰ ἢ ἀληθὴ ἢ μὴ, οὔτε γεωμέ-
τρης, οὔτ' ἀριθμητικὸς, ἀλλὰ τῶν φυσικῶν ἔνιοι, εἰ-
κότως τοῦτο δρῶντες. Μόνοι γὰρ ὥντο περὶ τε τῆς
ὅλης φύσεως σκοπεῖν, καὶ περὶ τοῦ ὄντος. Ἐπεὶ δ'
ἐστὶν ἔτι τοῦ φυσικοῦ τὸ ἀνωτέρω· (ἐν γὰρ τι γένος
τοῦ ὄντος ἢ φύσις) τοῦ καθόλου καὶ τοῦ περὶ τὴν
πρώτην οὐσίαν θεωρητικοῦ καὶ ἡ περὶ τούτων ἂν
εἶη σκέψις. Ἔστι δὲ σοφία τις καὶ ἡ φυσικὴ, ἀλλ'
οὐ πρώτη· ὅσα δ' ἐγχειροῦσι τῶν λεγόντων τινὲς περὶ
τῆς ἀληθείας, ὃν τρόπον δεῖ ἀποδέχεσθαι, δι' ἀπαι-
δευσίαν τῶν ἀναλυτικῶν τοῦτο δρῶσι. Δεῖ γὰρ περὶ
τούτων ἡκεῖν προεπισταμένους, ἀλλὰ μὴ ἀκούοντας
ζητεῖν. Ὅτι μὲν οὖν τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ περὶ
πάσης τῆς οὐσίας θεωροῦντος ἢ πέφυκε, καὶ περὶ τῶν
συλλογιστικῶν ἀρχῶν ἐστὶν ἐπισκῆσθαι, δῆ-
λον. Προσῆκει δὲ τὸν μάλιστα γνωρίζοντα περὶ ἕκα-
στον γένος, ἔχειν λέγειν τὰς βεβαιοτάτας ἀρχὰς τοῦ
πράγματος· ὥστε καὶ τὸν περὶ τῶν ὄντων ἢ ὄντα, τὰς

ARIST. METAPH.

E

πάντων βεβαιοτάτας. Ἔστι δ' οὗτος ὁ φιλόσοφος. Βεβαιοτάτη δ' ἀρχὴ πασῶν, περὶ ἣν διαψευσθῆναι ἀδύνατον· γνωριμωτάτην τε γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην (περὶ γὰρ ἃ μὴ γνωρίζουσιν, ἀπατῶνται πάντες) καὶ ἀνυπόθετον. Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἔχειν τὸν ὅτιοῦν ξυνιέντα τῶν ὄντων, τοῦτο οὐχ ὑπόθεσις. Ὁ δὲ γνωρίζειν ἀναγκαῖον τῷ ὅτιοῦν γνωρίζοντι, καὶ ἦκειν ἔχοντα ἀναγκαῖον. Ὅτι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη πασῶν βεβαιοτάτη ἀρχή, δῆλον. Τίς δ' ἔστιν αὕτη, μετὰ ταῦτα λέγωμεν. Τὸ γὰρ αὐτὸ ἅμα ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, ἀδύνατον τῷ αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὅσα ἄλλα προσδιορισαίμεθ' ἄν, ἔστω προσδιωρισμένα πρὸς τὰς λογικὰς δυσχερείας. Αὕτη δ' ἀτασῶν ἐστὶ βεβαιοτάτη τῶν ἀρχῶν. Ἐχει γὰρ τὸν εἰρημένον διορισμόν. Ἀδύνατον γὰρ ὄντινοῦν ταῦτο ὑπολαμβάνειν εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, καθάπερ τινὲς οἴονται λέγειν Ἡράκλειτον. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀναγκαῖον, ἃ τις λέγει, ταῦτα καὶ ὑπολαμβάνειν. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία, (προσδιωρισθῶ δ' ἡμῖν καὶ ταῦτα τῇ προτάσει τὰ εἰωθότα) ἐναντία δ' ἐστὶ δόξα δόξῃ ἢ τῆς ἀντιφάσεως· φανερόν ὅτι ἀδύνατον ἅμα ὑπολαμβάνειν τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸ αὐτό. Ἄμα γὰρ ἂν ἔχοι τὰς ἐναντίας δόξας ὁ διαψευσμένος περὶ τούτου. Διὸ πάντες ἀποδεικνύντες, εἰς ταύτην ἀνάγουσιν ἐσχάτην δόξαν. Φύσει γὰρ ἀρχὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματίων αὕτη πάντων.

CAPUT IV.

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ (καθάπερ εἶπομεν) αὐτοὶ τε ἐνδέχουθαί φασιν τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὑπολαμ-

βάγειν οὕτως. Χρῶνται δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ πολλοὶ καὶ τῶν περὶ φύσεως· ἡμεῖς δὲ νῦν εἰλήφαμεν ὡς ἀδυνάτου ὄντος ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ διὰ τούτου ἐδείξαμεν ὅτι βεβαιοτάτη αὕτη τῶν ἀρχῶν πασῶν. Ἀξιούσι δὲ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύειν τινὲς δι' ἀπαιδευσίαν. *ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία, τὸ μὴ γινώσκειν, τίνων δεῖ ζητεῖν ἀποδείξαι, καὶ τίνων οὐ δεῖ.* Ὅλως μὲν γὰρ ἀπάντων ἀδύνατον ἀποδείξαι εἶναι. Εἰς ἄπειρον γὰρ ἂν βαδίξοι· ὥστε μὴδ' οὕτως εἶναι ἀποδείξαι. Εἰ δὲ τινων μὴ δεῖ ζητεῖν ἀποδείξαι, τίνα ἀξιούσιν εἶναι μᾶλλον τοιαύτην ἀρχήν, οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν. Ἔστι δ' ἀποδείξαι ἐλεγκτικῶς καὶ περὶ τούτου ὅτι ἀδύνατον, ἂν μόνον τι λέγῃ ὁ ἀμφισβητῶν· ἂν δὲ μὴθὲν, γελοῖον τὸ ζητεῖν λόγον, πρὸς τὸν μὴθενὸς ἔχοντα λόγον, ἢ μὴθένα ἔχει λόγον. Ὅμοιος γὰρ φυτῷ ὁ τοιοῦτος, ἢ τοιοῦτος. Τὸ δ' ἐλεγκτικῶς ἀποδείξαι, λέγω διαφέρειν, καὶ τὸ ἀποδείξαι· ὅτι ὁ ἀποδεικνύων μὲν ἂν δόξειεν αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ· ἄλλου δὲ τοῦ τοιούτου αἰτίου ὄντος, ἐλεγχος ἂν εἴη, καὶ οὐκ ἀποδείξις. Ἀρχὴ δὲ πρὸς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, οὐ τὸ ἀξιούν, ἢ εἶναι τι λέγειν, ἢ μὴ εἶναι, (τοῦτο μὲν γὰρ τάχα ἂν τις ὑπολάβοι, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖν) ἀλλὰ τὸ σημαίνειν γέ τι, καὶ ὡς αὐτῷ καὶ ἄλλῳ. Τοῦτο γὰρ ἀνάγκη, εἵπερ λέγει τί. Εἰ γὰρ μὴ, οὐκ ἂν εἴη τῷ τοιούτῳ λόγος, οὐθ' αὐτῷ πρὸς αὐτόν, οὔτε πρὸς ἄλλον. Ἄν δὲ τις τοῦτο διδῷ, ἔσται ἀπόδειξις· ἡδὴ γὰρ τι ἔσται ὠρισμένον· ἀλλ' αἷτιος οὐχ ὁ ἀποδεικνύς, ἀλλ' ὁ ὑπομένων· ἀναιρῶν γὰρ λόγον, ὑπομένει λόγον. Πρῶτον μὲν οὖν δῆλον, ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἀληθές, ὅτι σημαίνει τὸ ὄνομα τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι τοδί. Ὡστ' οὐκ ἂν πᾶν

οὕτως καὶ οὐχ οὕτως ἔχοι. Ἐτι, εἰ ἄνθρωπος σημαίνει ἔν, ἔστω τοῦτο τὸ ζῶον δίπουν. Λέγω δὲ τὸ ἔν σημαίνειν τοῦτο· εἰ τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος, ἂν ἥ τι ὁ ἄνθρωπος, τοῦτ' ἔστι τὸ ἀνθρώπων εἶναι. Διαφέρει δ' οὐθέν, οὐδ' εἰ πλείω τὶς φαίη σημαίνειν, μόνον δὲ ὠρισμένα. Τεθείη γὰρ ἂν ἐφ' ἑκάστω λόγῳ ἕτερον ὄνομα. Λέγω δ' οἷον, εἰ μὴ φαίη τὸν ἄνθρωπον ἔν σημαίνειν, πολλὰ δὲ, ὧν ἑνὸς μὲν εἰς λόγος, τὸ ζῶον, τὸ δίπουν· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι πλείους, ὠρισμένοι δὲ τὸν ἀριθμόν· τεθείη γὰρ ἂν ἴδιον ὄνομα, καθ' ἕκαστον τῶν λόγων· εἰ δὲ μὴ τεθείη, ἀλλ' ἄπειρα σημαίνειν φαίη, φανερόν ὅτι οὐκ ἂν εἴη λόγος. Τὸ γὰρ μὴ ἔν τι σημαίνειν, οὐθέν σημαίνειν ἐστὶ. Μὴ σημαίνοντων δὲ τῶν ὀνομάτων, ἀνήρηται τὸ διαλέγεσθαι πρὸς ἀλλήλους, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς αὐτόν. Οὐθέν γὰρ ἐνδέχεται νοεῖν, μηθέν νοοῦντα ἔν. Εἰ δ' ἐνδέχεται, τεθείη ἂν ὄνομα τούτῳ τῷ πράγματι ἔν. Ἐστω ἄρα δὴ (ὥσπερ ἐλέχθη καὶ κατ' ἀρχάς) σημαῖνον τὶ τὸ ὄνομα, καὶ σημαῖνον ἔν· οὐ δὴ ἐνδέχεται τὸ ἀνθρώπων εἶναι σημαίνειν, ὅπερ μὴ εἶναι ἀνθρώπων· εἰ τὸ ἄνθρωπος σημαίνει, μὴ μόνον καθ' ἑνός, ἀλλὰ [καὶ μίαν φύσιν] καὶ ἔν. Οὐ γὰρ τοῦτο ἀξιούμεν, τὸ ἔν σημαίνειν τὸ καθ' ἑνός· ἐπεὶ εἰ οὕτως, καὶ τὸ μουσικὸν καὶ λευκὸν, καὶ τὸ ἄνθρωπος ἔν ἐσήμαινεν. Ὡστε ἔν ἅπαντα ἔσται· συνώνυμα γάρ· καὶ οὐκ ἔσται εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἢ καθ' ὁμωνυμίαν· ὥσπερ ἂν εἰ ὕνήμεῖς ἄνθρωπον καλοῦμεν, ἄλλοι μὴ ἄνθρωπον καλοῖεν. Τὸ δ' ἀπορούμενον, οὐ τοῦτό ἐστιν, εἰ ἐνδέχεται ἅμα τὸ αὐτὸ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἄνθρωπον τὸ ἄνθρωπος ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα. Εἰ δὲ μὴ

σημαίνει ἕτερον τὸ ἄνθρωπος καὶ τὸ μὴ ἄνθρωπος, δηλον ὅτι καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπῳ, τοῦ εἶναι ἀνθρώπῳ. Ὡστ' ἔσται τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπῳ. Ἐν γὰρ ἔσται. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ εἶναι ἔν, ὡς λώπιον καὶ ἱμάτιον, εἰ ὁ λόγος εἷς. Εἰ δὲ ἔσται ἔν, ἔν σημαίνει τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, καὶ μὴ ἀνθρώπῳ· ἀλλ' ἐδέδεικτο ὅτι ἕτερον σημαίνει. Ἀνάγκη τοίνυν εἰ τί ἐστιν ἀληθές εἰπεῖν, ὅτι ἄνθρωπος ζῶον εἶναι δίδουν. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐσήμαινε τὸ ἄνθρωπος. Εἰ δ' ἀνάγκη τόδε, οὐκ ἐνδέχεται μὴ εἶναι τότε αὐτὸ ζῶον δίδουν. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἀνάγκη εἶναι, τὸ ἀδύνατον εἶναι, μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Οὐκ ἄρα ἐνδέχεται ἅμα ἀληθές εἶναι εἰπεῖν, τὸ αὐτὸ ἄνθρωπον εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Τὸ γὰρ ἀνθρώπῳ εἶναι, καὶ τὸ μὴ ἀνθρώπῳ εἶναι, ἕτερον σημαίνει· εἴπερ καὶ τὸ λευκὸν εἶναι, καὶ τὸ ἄνθρωπον εἶναι ἕτερον. Πολὺ γὰρ ἀντίκειται ἐκείνο μᾶλλον· ὥστε σημαίνειν ἕτερον. Εἰ δὲ καὶ τὸ λευκὸν φήσει τὸ αὐτὸ καὶ ἔν σημαίνειν, πάλιν τὸ αὐτὸ ἐροῦμεν, ὅπερ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ὅτι ἔν τὰ πάντα ἐστὶ, καὶ οὐ μόνον τὰ ἀντικείμενα. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῦτο, συμβαίνει τὸ λεχθὲν, ἂν ἀποκρίνηται τὸ ἐρωτώμενον. Ἐὰν δὲ προστιθῇ ἐρωτῶντός τινος ἀπλῶς, καὶ τὰς ἀποφάσεις, οὐκ ἀποκρίνεται τὸ ἐρωτώμενον· οὐθὲν γὰρ κωλύει εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ ἄνθρωπον καὶ λευκὸν, καὶ ἄλλα μυρία τὸ πλῆθος· ἀλλ' ὁμῶς ἐρομένου, εἰ ἀληθές εἰπεῖν ἄνθρωπον τοῦτο εἶναι, ἢ οὐ, ἀποκριτέον τὸ ἔν σημαῖνον, καὶ οὐ προσθετέον, ὅτι καὶ λευκὸν καὶ μέγα. Καὶ γὰρ ἀδύνατον, ἅπειρα ὄντα τὰ συμβεβηκότα διελθεῖν. Ἡ οὖν ἀπαν-

τα διελθέτω, ἢ μὴ θέν. Ὅμοίως τοίνυν εἰ καὶ μυριά-
 κίς ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, οὐ
 προσαποκριτέον τῷ ἐρομένῳ εἰ ἔστιν ἄνθρωπος, ὅτι
 ἔστιν ἄμα καὶ οὐκ ἄνθρωπος, εἰ καὶ μὴ τᾶλλα ὅσα συμ-
 βέβηκε προσαποκριτέον, ὅσα ἐστὶν ἢ μὴ ἐστίν. Ἐὰν δὲ
 τοῦτο ποιῇ, οὐ διαλέγεται. Ὅλως δ' ἀναιροῦσιν οἱ
 τοῦτο λέγοντες οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. Πάντα γὰρ
 ἀνάγκη συμβεβηκέναι φάσκειν αὐτοῖς· καὶ τὸ, ὅπερ
 ἀνθρώπῳ εἶναι, ἢ ζῶν εἶναι, μὴ εἶναι· εἰ γὰρ ἔσται τι
 ὅπερ ἀνθρώπῳ εἶναι, τοῦτο οὐκ ἔσται μὴ ἀνθρώπῳ
 εἶναι, ἢ μὴ εἶναι ἀνθρώπῳ· καίτοι αὗται ἀποφάσεις
 τούτου. Ἐν γὰρ ἦν ὃ ἐσήμαινεν, καὶ ἦν τοῦτο τινὸς
 οὐσία. Τὸ δ' οὐσίαν σημαίνειν ἐστίν, ὅτι οὐκ ἄλλό
 τι τὸ εἶναι αὐτῷ. Εἰ δ' ἔσται αὐτῷ καὶ τὸ ὅπερ ἀν-
 θρώπῳ εἶναι, ὅπερ μὴ ἀνθρώπῳ εἶναι, ἢ ὅπερ μὴ εἶναι
 ἀνθρώπῳ, ἄλλο ἔσται. Ὡστ' ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν,
 ὅτι οὐθενὸς ἔσται τοιοῦτος εἰδικὸς καὶ οὐσιώδης, καὶ
 αἰὲν τῷ ὑποκειμένῳ προσηρμοσμένος λόγος, ἀλλὰ πόν-
 τα κατὰ συμβεβηκός· τούτῳ γὰρ διώρισται οὐσία καὶ
 τὸ συμβεβηκός. Τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβε-
 βηκός. Τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν, ὅτι
 ἔστι μὲν λευκός, ἀλλ' οὐχ ὅπερ λευκόν. Εἰ δὲ πάντα
 κατὰ συμβεβηκός λέγεται, οὐθέν ἐσται πρῶτον τὸ κα-
 θόλου. Εἰ δ' αἰὲν τὸ συμβεβηκός καθ' ὑποκειμένου
 τινὸς σημαίνει τὴν κατηγορίαν, ἀνάγκη ἄρα εἰς ἅπει-
 ρον ἵεναι· ἀλλ' ἀδύνατον. Οὐδὲ γὰρ πλείω συμπλέ-
 κεται δυοῖν· τὸ γὰρ συμβεβηκός, οὐ συμβεβηκότη συμ-
 βεβηκός, εἰ μὴ ὅτι ἄμφω συμβέβηκε ταύτῳ. Λέγω δ'
 οἷον, τὸ λευκὸν καὶ μουσικόν, καὶ τοῦτο λευκόν, ὅτι ἄμφω
 τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν. Ἀλλ' οὐχ ὁ Σωκράτης μουσι-

κὸς οὕτως, ὅτι ἄμφω συμβέβηκεν ἑτέρῳ τινί. Ἐπεὶ τοίνυν τὰ μὲν οὕτως, τὰ δ' ἐκείνως λέγεται συμβεβηκότα, ὅσα οὕτως λέγεται, ὥς τὸ λευκὸν τῷ Σωκράτει, οὐκ ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ, οἷον τῷ Σωκράτει τῷ λευκῷ, καὶ ἕτερόν τι συμβεβηκός· οὐ γὰρ γίνεται τι ἐν ἑξ' ἀπάντων, οὐδὲ δὴ τῷ λευκῷ ἕτερόν τι ἔσται συμβεβηκός, οἷον τὸ μουσικόν. Οὐθὲν τε γὰρ μᾶλλον τοῦτο ἐκείνῳ, ἢ ἐκεῖνο τούτῳ συμβέβηκεν. Καὶ ἅμα διώρισται, ὅτι τὰ μὲν οὕτως συμβέβηκε, τὰ δ' ὥς τὸ μουσικὸν Σωκράτει. Ὅσα δ' οὕτως, οὐ συμβεβηκότι συμβέβηκε τὸ συμβεβηκός, ἀλλ' ὅσα ἐκείνως. Ὡστ' οὐ πάντα κατὰ συμβεβηκός λεχθήσεται. Ἔσται ἄρα τι, καὶ ὥς οὐσίαν σημαῖνον. Εἰ δὲ τοῦτο, δέδεικται ὅτι ἀδύνατον ἅμα κατηγορεῖσθαι τὰς ἀντιφάσεις. Ἐτι εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀντιφάσεις ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ πάσαι, δῆλον ὥς ἅπαντα ἔσται ἐν. Ἔσται ἄρα τὸ αὐτὸ καὶ τριήρης καὶ τοῖχος καὶ ἄνθρωπος, εἰ κατὰ παντός τι ἢ καταφῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἐνδέχεται, καθάπερ ἀνάγκη τοῖς τὸν Πρωταγόρου λέγουσι λόγον. Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖ μὴ εἶναι τριήρης ὁ ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι οὐκ ἔσται τριήρης· ὥστε καὶ ἔστιν, εἴπερ ἡ ἀντίφασις ἀληθής. Καὶ γίνεται δὴ τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁμοῦ πάντα χρήματα· ὥστε μηδὲν ἀληθῶς ἐν ὑπάρχειν. Τὸ ἀόριστον οὖν εἰκότασι λέγειν, καὶ οἰόμενοι τὸ ὄν λέγειν, περὶ τοῦ μὴ ὄντος λέγουσι. Τὸ γὰρ δυνάμει ὄν καὶ μὴ ἐντελεχείᾳ, τὸ ἀόριστόν ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν λεκτέον γε αὐτοῖς κατὰ παντός τὴν κατάφασιν ἢ τὴν ἀπόφασιν. Ἀποπον γὰρ εἰ ἐκάστω, ἢ μὲν αὐτοῦ ἀπόφασις ὑπάρξει, ἢ δ' ἐτέρου ὃ μὴ ὑπάρχει αὐτῷ οὐχ ὑπάρξει. Λέγω δ' οἷον, εἰ ἀληθὲς εἰπεῖν τὸν ἄνθρωπον, ὅτι οὐκ ἄνθρωπος.

πος, δῆλον ὅτι καὶ οὐ τριήρης. Εἰ μὲν οὖν ἡ κατά-
 φασις, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀπόφασιν. Εἰ δὲ μὴ ὑπάρχει
 ἡ κατάφασις, εἶγε ἡ ἀπόφασις ὑπάρξει μᾶλλον, ἢ ἡ
 αὐτοῦ, ἢ τῆς τριήρους. Εἰ οὖν καὶ κείνη ὑπάρξει, καὶ
 ἡ τῆς τριήρους. Εἰ δ' αὐτή, καὶ ἡ κατάφασις. Ταῦ-
 τὰ τε οὖν συμβαίνει τοῖς λέγουσι τὸν λόγον τοῦτον, καὶ
 ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἡ φάναι ἢ ἀποφάναι. Εἰ γὰρ ἀληθές,
 ὅτι ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι καὶ οὐτ' ἄν-
 θρωπος, οὔτε οὐκ ἄνθρωπος ἔσται. Τοῖν γὰρ δυοῖν,
 δύο ἀποφάσεις. Εἰ δὲ μία ἐξ ἀμφοτέρων ἐκείνη, καὶ αὕτη
 μία ἂν εἴη ἀντικειμένη. Ἐτι ἦτοι περὶ ἅπαντα οὕτως ἔχει,
 καὶ ἔστι καὶ λευκὸν καὶ οὐ λευκὸν, καὶ ὄν καὶ οὐκ ὄν,
 καὶ περὶ τὰς ἄλλας φάσεις καὶ ἀποφάσεις ὁμοιοτρό-
 πως· ἢ οὐ, ἀλλὰ περὶ μὲν τινας, περὶ τινας δ' οὐ. Καὶ
 εἰ μὲν μὴ περὶ πάσας, αὗται ἂν εἴεν ὁμολογούμεναι·
 εἰ δὲ περὶ πάσας, πάλιν ἦτοι καθ' ὅσων τὸ φῆσαι, καὶ
 ἀποφῆσαι, καὶ καθ' ὅσων ἀποφῆσαι, καὶ φῆσαι, ἢ
 κατὰ μὲν ὄν φῆσαι καὶ ἀποφῆσαι· καθ' ὅσων δὲ ἀπο-
 φῆσαι, οὐ πάντων φῆσαι. Καὶ εἰ μὲν οὕτως, εἴη ἂν τι
 παγίως οὐκ ὄν· καὶ αὕτη βεβαία δόξα. Καὶ εἰ τὸ μὴ
 εἶναι βέβαιόν τι καὶ γνώριμον, βεβαιότερα ἂν εἴη φά-
 σις ἢ ἀντικειμένη. Εἰ δὲ ὁμοίως καὶ ὅσα ἀποφῆσαι
 φάναι, κατάφασιν ἀνάγκη· ἦτοι ἀληθές διαιροῦντα
 λέγειν, οἷον, ὅτι λευκὸν, καὶ πάλιν ὅτι οὐ λευκὸν, ἢ
 οὐ· καὶ εἰ μὲν μὴ ἀληθές διαιροῦντα λέγειν, οὐ λέ-
 γει τε ταῦτα, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδέν. Τὰ δὲ μὴ ὄντα, πῶς
 ἂν φθιέγξαιτο, ἢ βαδίσαιεν; καὶ πάντα δ' ἂν εἴη ἓν,
 ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται· καὶ ταῦτόν ἐστι καὶ
 ἄνθρωπος καὶ θεός, καὶ τριήρης, καὶ αἱ ἀντιφάσεις
 αὐτῶν. Εἰ δ' ὁμοίως καθ' ἕκαστον, οὐδέν διοισει

ἑτερον ἑτέρου. Εἰ γὰρ διοίσει, τοῦτ' ἔσται ἀληθές καὶ ἴδιον. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ διαιροῦντα ἐνδέχεται ἀληθεύειν, συμβαίνει τὸ ληθέν. Πρὸς δὲ τούτῳ, ὅτι πάντες ἂν ἀληθεύοιεν, καὶ πάντες ἂν ψεύδοιντο, καὶ αὐτὸς αὐτὸν ὁμολογοῖ ψεύδουθαι. Ἄμα δὲ φανερόν ὅτι περὶ οὐδενός ἐστι πρὸς τοῦτον ἡ ἀκρίβεια. Οὐθὲν γὰρ λέγει. Οὔτε γὰρ οὕτως, οὔτ' οὐχ οὕτως λέγει, ἀλλ' οὕτως τε καὶ οὐχ οὕτως. Καὶ πάλιν γε ταῦτα ἀπόφασιν ἄμφω, ὅτι οὔθ' οὕτως, οὔτε οὐχ οὕτως λέγει, ἀλλ' οὕτως τε καὶ οὐχ οὕτως· εἰ γὰρ μὴ, ἤδη ἂν τι εἴη ὁρισμένον. Ἔτι εἰ ὅταν ἡ φάσις ἀληθὴς ᾖ, ἡ ἀπόφασις ψευδὴς, καὶ αὕτη ἀληθὴς ᾖ, ἡ κατάφασις ψευδὴς, οὐκ ἂν εἴη ἅμα τὸ αὐτὸ φάναι καὶ ἀποφάναι ἀληθῶς· ἀλλ' ἴσως φαίνεται ἂν τοῦτ' εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς κείμενον. Ἔτι ἄρα ὁ μὲν ἢ ἔχειν πῶς ὑπολαμβάνων, ἢ μὴ ἔχειν, διέψευσται· ὁ δὲ ἄμφω, ἀληθεύει; Εἰ γὰρ ἀληθεύει, τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον, [εἰ μὴ] ὅτι τοιαύτη τῶν ὄντων ἡ φύσις ἀληθεύει; Εἰ δὲ μὴ ἀληθεύει, ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθεύει ὁ ἐκείνως ὑπολαμβάνων, ἤδη πῶς ἔχουσιν ἂν τὰ ὄντα, καὶ τοῦτο ἀληθές ἂν εἴη, καὶ οὐχ ἅμα καὶ οὐκ ἀληθές; εἰ δὲ ὁμοίως ἅπαντες καὶ ψεύδονται καὶ ἀληθῆ λέγουσιν, οὔτε φθέγγεσθαι, οὔτε εἰπεῖν τῷ τοιούτῳ ἐστίν. Ἄμα γὰρ ταῦτά τε καὶ οὐ ταῦτά λέγει. Εἰ δὲ μνηθὲν ὑπολαμβάνει, ἀλλ' ὁμοίως οἴεται καὶ οὐκ οἴεται, τί ἂν διαφερόντως ἔχοι τῶν πεφυκότων; Ὅθεν καὶ μάλιστα φανερόν ἐστιν, ὅτι οὐθὲς οὕτω διάκειται, οὔτε τῶν ἄλλων, οὔτε τῶν λεγόντων τὸν λόγον τοῦτον. Διὰ τί γὰρ βαδίζει Μεγάραδε, ἀλλ' οὐχ ἡσυχάζει οἰόμενος βαδίζειν; οὐδ' ἐθθίως ἰωθὲν πορεύεται εἰς φρέαρ ἢ εἰς φάραγγα, ἐὰν τύχη,

ἀλλὰ φαίνεται εὐλαβούμενος, ὥς οὐχ ὁμοίως οἰόμενος μὴ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ἐμπεσεῖν καὶ ἀγαθόν; Ἀλλ' οὐκ ἄρα, ὅτι τὸ μὲν βέλτιον ὑπολαμβάνει, τὸ δ' οὐ βέλτιον. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ μὲν ἄνθρωπον, τὸ δ' οὐκ ἄνθρωπον καὶ τὸ μὲν γλυκὺ, τὸ δ' οὐ γλυκὺ ἀνάγκη ὑπολαμβάνειν. Οὐ γὰρ ἐξ ἴσου ἅπαντα ζητεῖ καὶ ὑπολαμβάνει, ὅταν οἰηθῇ βέλτιον εἶναι τὸ πιεῖν ὕδωρ καὶ ἰδεῖν ἄνθρωπον, εἴτα ζητεῖ αὐτά. Καίτοι ἔδει γε, εἰ ταῦτόν ἦν ὁμοίως καὶ ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅπερ ἐλέχθη, οὐδεὶς ὅς οὐ φαίνεται τὰ μὲν εὐλαβούμενος, τὰ δ' οὐ. Ὡστε, ὥς ἔοικε, πάντες ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν ἀπλῶς, εἰ μὴ περὶ ἅπαντα, ἀλλὰ περὶ τὸ ἄμεινον καὶ χεῖρον. Εἰ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ δοξάζοντες, πολὺ μᾶλλον ἐπιμελητέον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας, ὥσπερ καὶ νοσῶδει ὄντι ἢ ὑγιεινῷ τῆς ὑγείας. Καὶ γὰρ ὁ δοξάζων πρὸς ἐπιστάμενον, οὐχ ὑγιεινῶς διάκειται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἔτι εἰ ὅτι μάλιστα πάντα οὕτως ἔχει, καὶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τό γε μᾶλλον καὶ ἥττον ἐν ἐστὶν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων. Οὐ γὰρ ἂν ὁμοίως φησαιμεν εἶναι τὰ δύο ἄρτια καὶ τὰ τρία· οὐδ' ὁμοίως διέψευσται ὁ τὰ τέτταρα πάντε οἰόμενος, καὶ ὁ χίλια· εἰ οὖν μὴ ὁμοίως, δῆλον ὅτι ἄτερος ἥττον· ὥστε μᾶλλον ἀληθεύει. Εἰ οὖν τὸ μᾶλλον ἐγγύτερον, εἴη γε ἂν τι ἀληθές, οὐ ἐγγύτερον τὸ μᾶλλον ἀληθές. Καὶ εἰ μὴ ἐστίν, ἀλλ' ἤδη γέ τι ἐστὶ βεβαιότερον καὶ ἀληθινώτερον, καὶ τοῦ λόγου ἀπηλλαγμένοι ἂν εἴημεν τοῦ ἀκράτου καὶ κωλύοντός τι τῇ διανοίᾳ ὀρίσαι.

CAPUT V.

Ἔστι δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ ὁ Πρωταγόρου λόγος, καὶ ἀνάγκη ὁμοίως ἄμφω αὐτοὺς, ἢ εἶναι, ἢ

μὴ εἶναι. Εἴτε γὰρ τὰ δοκοῦντα πάντα ἐστὶν ἀληθῆ, καὶ τὰ φαινόμενα, ἀνάγκη πάντα ἅμα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ εἶναι. Πολλοὶ γὰρ τὰναντία ὑπολαμβάνουσιν ἀλλήλοις, καὶ τοὺς μὴ ταῦτὰ δοξάζοντας ἑαυτοῖς, διεψεύσθαι νομίζουσιν. Ὡστὶ ἀνάγκη τὸ αὐτὸ εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι· καὶ εἰ τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ δοκοῦντα εἶναι πάντα ἀληθῆ. Τὰ ἀντικείμενα γὰρ δοξάζουσιν ἀλλήλοις οἱ διεψυσμένοι καὶ ἀληθεύοντες. Εἰ οὖν ἔχει τὰ ὄντα οὕτως, ἀληθεύουσι πάντες. Ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰσι διανοίας ἀμφοτέρω οἱ λόγοι, δῆλον. Ἔστι δ' οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος πρὸς ἅπαντας τῆς ἐπεύξεως. Οἱ μὲν γὰρ πειθοῦς δέονται, οἱ δὲ βίας. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἀπορῆσαι ὑπέλαβον οὕτως, τούτων εὐίατος ἢ ἄγνοια. Οὐ γὰρ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν ἢ ἀπάντησις αὐτῶν. Ὅσοι δὲ λόγου χάριν λέγουσι, τούτων δ' ἔλεγχος ἴσσις, τοῦ τ' ἐν τῇ φωνῇ λόγου, καὶ τοῦ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. Ἐλήλυθε δὲ τοῖς διαποροῦσιν αὕτη ἡ δόξα ἐκ τῶν αἰσθητῶν· ἡ μὲν τοῦ ἅμα τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὰναντία ὑπάρχειν, ὁρῶσιν ἐκ ταύτου γινόμενα τὰναντία. Εἰ οὖν μὴ ἐνδέχεται γενέσθαι τὸ μὴ ὄν, προὔπηρχεν ὁμοίως τὸ πρᾶγμα ἅμφω ὄν, ὥσπερ καὶ Ἀναξαγόρας μεμίχθαι πᾶν ἐν παντί φησι, καὶ Δημόκριτος· καὶ γὰρ οὗτος τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες ὁμοίως καθ' ὅτι οὖν ὑπάρχειν μέρος· καίτοι τὸ μὲν ὄν τούτων εἶναι, τὸ δὲ μὴ ὄν. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκ τούτων ὑπολαμβάνοντας ἐροῦμεν ὅτι τρόπον μὲν τινα ὁρθῶς λέγουσι, τρόπον δὲ τινα ἄγνοοῦσι. Τὸ γὰρ ὄν λέγεται διχῶς. Ὡστὶ ἔστιν ὄν τρόπον ἐνδέχεται γίγνεσθαι τι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἔστι δ' ὄν οὐ. Καὶ ἅμα τὸ αὐτὸ εἶναι ὄν, καὶ μὴ ὄν, ἀλλ'

οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ ὄν. *Δυνάμει μὲν γὰρ ἐνδέχεται ἅμα τὸ αὐτὸ εἶναι τὰ ἐναντία, ἐντελεχείᾳ δ' οὐ.* Ἔτι δ' ἀξιόσομεν αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν καὶ ἄλλην οὐσίαν εἶναι τῶν ὄντων, ἣ οὔτε κίνησις ὑπάρχει, οὔτε φθορὰ, οὔτε γένεσις τὸ παράπαν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ περὶ τὰ φαινόμενα ἀλήθεια, ἐνίοις ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐλήλυθε. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθές οὐ πλήθει κρίνεσθαι οἴονται προσήκειν, οὐδὲ ὀλιγότητι. Τὸ δ' αὐτὸ τοῖς μὲν γλυκὺ γενομένοις δοκεῖ εἶναι, τοῖς δὲ πικρόν. Ὡστ' εἰ πάντες ἕκαμνον, ἢ πάντες παρεφρόνον, δύο δ' ἢ τρεῖς ὑγίαινον, ἢ νοῦν εἶχον, δοκεῖν ἂν τούτους κάμνειν καὶ παραφρονεῖν, τοὺς δ' ἄλλους οὐ. Ἔτι δὲ πολλοῖς τῶν ἄλλων ζώων τὰναντία φαίνεσθαι καὶ ἡμῖν· καὶ αὐτῶν δὲ ἐκάστω πρὸς αὐτὸν οὐ ταῦτα κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀεὶ δοκεῖν. Ποῖα οὖν τούτων ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, ἄδηλον. Οὐθὲν γὰρ μᾶλλον τάδε ἢ τάδε ἀληθῆ, ἀλλ' ὁμοίως. Διὸ Δημόκριτός γέ φησιν, ἥτοι οὐθὲν εἶναι ἀληθές, ἢ ἡμῖν γ' ἄδηλον. Ὅλως δὲ διὰ τὸ ὑπολαμβάνειν, φρόνησιν μὲν τὴν αἴσθησιν, ταύτην δ' εἶναι ἀλλοιωσιν, τὸ φαινόμενον κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἐξ ἀνάγκης ἀληθές εἶναι φασιν. Ἐκ τούτων γὰρ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος, καὶ τῶν ὄλλων, ὥς ἔπος εἰπεῖν, ἕκαστος, τοιαύταις δόξαις γεγένηται ἔνοχοι. Καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς μεταβάλλοντας τὴν ἔξιν, μεταβάλλειν φησὶ τὴν φρόνησιν.

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι.

Καὶ ἐν ἐτέροις δὲ λέγει·

— — Ὅσον ἄλλοις μετέην, τόσον ἄρ σφίσι αἰεὶ

Καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοῖα παρίστατο.

Καὶ Παρμενίδης δὲ ἀποφαίνεται τὸν αὐτὸν τρόπον·

Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,

Τὼς νόος ἀνθρώποισι παρέστηκεν. Τὸ γὰρ αὐτὸ
ἔστιν ὅπερ φρονεῖ μελέων φύσις ἀνθρώποισι,

Καὶ πᾶσιν, καὶ παντὶ τὸ γὰρ πλεον ἐστὶ νόημα.

Ἀναξαγόρου δὲ καὶ ἀπόφθεγμα μνημονεύεται πρὸς τῶν
ἐταίρων τινὰς, ὅτι τοιαῦτα αὐτοῖς τὰ ὄντα, οἷα ὅν
ὑπολάβωσι. Φασὶ δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον τοιαύτην ἔχοντα
φαίνεσθαι τὴν δόξαν, ὅτι ἐποίησε τὸν Ἐκτορα, ὡς ἐξέ-
στη ὑπὸ τῆς πληγῆς, κῦσθαι ἄλλοφρονέοντα· ὡς
φρονοῦντας μὲν καὶ τοὺς παραφρονοῦντας, ἀλλ' οὐ
ταῦτά. Δῆλον οὖν, ὅτι, εἰ ἀμφοτέραι φρονήσεις, καὶ
τὰ ὄντα ἅμα οὕτω τε καὶ οὐχ οὕτως ἔχει. Ἦι καὶ
χαλεπώτατον τὸ συμβαῖνον ἐστίν. Εἰ γὰρ οἱ μάλιστα
τὸ ἐνδεχόμενον ἀληθὲς ἑωρακότες, (οὔτοι δ' εἰσὶν οἱ
μάλιστα ζητοῦντες αὐτὸ καὶ φιλοῦντες) οὔτοι τοιαύ-
τας ἔχουσι τὰς δόξας, καὶ ταῦτα ἀποφαίνονται περὶ
τῆς ἀληθείας, πῶς οὐκ ἄξιον ἀθυμῆσαι τοὺς φιλοσο-
φεῖν ἐγχειροῦντας; Τὸ γὰρ τὰ πετόμενα διώκειν, τὸ
ζητεῖν ἂν εἴη τὴν ἀλήθειαν. Αἴτιον δὲ τῆς δόξης τού-
τοις, ὅτι περὶ τῶν ὄντων μὲν τὴν ἀλήθειαν ἐσκόπουν·
τὰ δ' ὄντα ὑπέλαβον εἶναι τὰ αἰσθητὰ μόνον. Ἐν
δὲ τούτοις, πολλή ἡ τοῦ ἀορίστου φύσις ἐνυπάρχει,
καὶ ἡ τοῦ ὄντος οὕτως, ὥσπερ εἵπομεν. Δι' ὃ εἰκότως
μὲν λέγουσιν, οὐκ ἀληθὴ δὲ λέγουσιν. Οὕτω γὰρ ἀρ-
μόττει μᾶλλον εἰπεῖν, ἢ ὥσπερ Ἐπίχαρμος εἰς Ξενοφά-
νην. Ἔτι δὲ πᾶσαν ὁρῶντες ταύτην κινουμένην τὴν
φύσιν, κατὰ δὲ τοῦ μεταβάλλοντος, οὐδὲν ἀληθεύο-
μενον, περὶ γε τὸ πάντως πάντη μεταβάλλον, οὐκ ἐν-
δέχεσθαι ἀληθεύειν. Ἐκ γὰρ ταύτης τῆς ὑπολήψεως
ἐξήνθησεν ἡ ἀκροτάτη δόξα τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν
φασκόντων ἡρακλειτίζειν, καὶ οἷαν Κρατύλος εἶχαν,

ὅς τὸ τελευταῖον οὐθὲν ᾔετο δεῖν λέγειν, ἀλλὰ τὸν δάκτυλον ἐκίνει μόνον, καὶ Ἑρακλείτῳ ἐπετίμα εἰπόντι, δις τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. Αὐτὸς γὰρ ᾔετο οὐδ' ἅπαξ. Ἡμεῖς δὲ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ἐροῦμεν, ὅτι τὸ μὲν μεταβάλλον ὅτε μεταβάλλει, ἔχει τινὰ αὐτοῖς ἀληθῆ λόγον μὴ οἴεσθαι εἶναι. Καίτοι ἔστι γε ἀμφισβητήσιμον. Τό τε γὰρ ἀποβάλλον ἔχει τὸ τοῦ ἀποβαλλομένου, καὶ τοῦ γιγνομένου ἤδη ἀνάγκη τὶ εἶναι. Ὅλως τε εἰ φθίρεται, ὑπάρξει τὶ ὄν· καὶ εἰ γίγνεται, ἐξ οὗ γίγνεται, καὶ ὅφ' οὗ γεννᾶται, ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ τοῦτο μὴ εἶναι εἰς ἄπειρον. Ἀλλὰ ταῦτα παρέντες, ἐκείνα λέγομεν, ὅτι οὐ τὸ αὐτό ἐστὶ τὸ μεταβάλλειν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιόν. Κατὰ μὲν οὖν τὸ ποσὸν ἔστω μὴ μένον, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος ἅπαντα γινώσκομεν. Ἔτι δ' ἄξιον ἐπιτιμῆσαι τοῖς οὕτως ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων τὸν ἀριθμὸν εἰδότες οὕτως ἔχοντα, περὶ ὅλου τοῦ οὐρανοῦ ὁμοίως ἀπεφώνησαντο. Ὁ γὰρ περὶ ἡμᾶς τοῦ αἰσθητοῦ τόπος, ἐν φθορᾷ καὶ γενέσει διατελεῖ μόνος ὢν· ἀλλ' οὐθὲν, ὡς εἰπεῖν, μῶριον τοῦ παντός ἐστίν. Ὡστε δικαιοτέρον ἂν δι' ἐκείνα τούτων ἀπεψηφίσαντο, ἢ διὰ ταῦτα ἐκείνων κατεψηφίσαντο. Ἔτι δὲ δῆλον, ὅτι καὶ πρὸς τούτους τὰντὰ τοῖς πάλαι λεχθεῖσιν ἐροῦμεν. Ὅτι γὰρ ἐστὶν ἀκίνητός τις φύσις, δεικτέον αὐτοῖς, καὶ πειστέον αὐτούς. Καίτοι γε συμβαίνει τοῖς ἅμα φάσκουσιν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἡρμεῖν μᾶλλον φάναι πάντα, ἢ κινεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἐστὶν εἰς ὅ, τι μεταβάλλει. Ἄπαντα γὰρ ὑπάρχει πᾶσι. Περὶ δὲ τῆς ἀληθείας, ὡς οὐ πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθές,

πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδ' ἡ αἰσθήσις ψευδῆς τοῦ ἰδίου
 ἐστίν, ἀλλ' ἡ φαντασία οὐ ταῦτόν τῃ αἰσθήσει. Εἰτ'
 ἄξιον θαυμάσαι εἰ τοῦτ' ἀποροῦσι πότερον τηλικαῦ-
 τὰ ἐστὶ τὰ μεγέθη, καὶ τὰ χρώματα τοιαῦτα, οἷα τοῖς
 ἀποθεν φαίνεται, ἢ οἷα τοῖς ἐγγύθεν· καὶ πότερον
 οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν, ἢ οἷα τοῖς νοσοῦσι· καὶ βαρύ-
 τερα, πότερον οἷα τοῖς ἀσθενέσι, ἢ οἷα τοῖς ἰσχύουσιν·
 καὶ ἀληθῆ, πότερον οἷα τοῖς καθιεύδουσιν, ἢ οἷα τοῖς
 ἐγρηγορόσιν. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ οἶονται γε, φανερόν.
 Οὐθεὶς γοῦν, ἐὰν ὑπολάβῃ νύκτωρ Ἀθήνησιν εἶναι, —
 ὧν ἐν Λιβύῃ, πορεύεται εἰς τὸ ὠδεῖον. Ἔτι δὲ περὶ
 τοῦ μέλλοντος, ὥσπερ καὶ Πλάτων λέγει, οὐ δήπου
 ὁμοίως κυρία ἡ τοῦ ἱατροῦ δόξα καὶ ἡ τοῦ ἀγνοοῦν-
 τος· οἷον περὶ τοῦ μέλλοντος ἔσσεσθαι ὑγιούς, ἢ μὴ
 μέλλοντος. Ἔτι δὲ ἐπ' αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων, οὐχ
 ὁμοίως κυρία ἡ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ἰδίου, ἢ τοῦ
 πλησίον, καὶ τοῦ αὐτῆς· ἀλλὰ περὶ μὲν χρώματος
 ὄψις, οὐ γεῦσις· περὶ δὲ χυμοῦ, γεῦσις, ἀλλ' οὐκ ὄψις·
 ὧν ἐκάστη ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ περὶ τὸ αὐτὸ, οὐδέποτε
 φησὶν ἅμα οὕτως καὶ οὐχ οὕτως ἔχειν. Ἀλλ' οὐδ' ἐν
 ἑτέρῳ χρόνῳ περὶ γε τὸ πάθος ἡμφισβήτησαν,
 ἀλλὰ περὶ τὸ ᾧ συμβέβηκε τὸ πάθος. Λέγω δ' οἷον,
 ὃ μὲν αὐτὸς οἶνος δόξειεν ἄν, ἢ μεταβαλὼν ἢ τοῦ σώ-
 ματος μεταβαλόντος, ὅτε μὲν εἶναι γλυκὺς, ὅτε δὲ οὐ
 γλυκὺς· ἀλλ' οὐ τότε γλυκὺ οἷον ἐστὶν ὅταν ᾗ, οὐδε-
 πώποτε μετέβαλεν· ἀλλ' αἰεὶ ἀληθεύει περὶ αὐτοῦ·
 καὶ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἐσόμενον γλυκὺ τοιοῦτον. Καί-
 τοι τοῦτο ἀναιροῦσιν οὔτοι οἱ λόγοι ἅπαντες, ὥσπερ
 καὶ οὐσίαν μὴ εἶναι καθ' ἐνός· οὕτω μὴδὲ ἐξ ἀνάγκης
 μηθέν· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως

καὶ ἄλλως ἔχειν. Ὡστ' εἴ τι ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, οὐχ ἔξει οὕτω τε καὶ οὐχ οὕτω. Ὅλως τ' εἰπερ ἔστι τὸ αἰσθητὸν μόνον, οὐθὲν ἂν εἴη μὴ ὄντων τῶν ἐμψύχων αἰσθησις γὰρ οὐκ ἂν εἴη. Τὸ μὲν οὖν μήτε τὰ αἰσθητὰ εἶναι, μήτε τὰ αἰσθήματα, ἴσως ἀληθές. Τοῦ γὰρ αἰσθανομένου πάθος τοῦτό ἐστι· τὸ δὲ τὰ ὑποκείμενα μὴ εἶναι ἃ ποιεῖ τὴν αἰσθησιν, καὶ ἄνευ αἰσθήσεως, ἀδύνατον. Οὐ γὰρ δὴ ἢ γ' αἰσθησις αὐτῇ ἐαυτῆς ἔστιν, ἀλλ' ἔστι τι ἕτερον παρὰ τὴν αἰσθησιν ὃ ἀνάγκη πρότερον εἶναι τῆς αἰσθήσεως. Τὸ γὰρ κινεῖν, τοῦ κινουμένου φύσει πρότερόν ἐστι· καὶ εἰ λέγεται πρὸς ἄλληλα ταῦτα αὐτὰ, οὐθὲν ἥτιον.

CAPUT VI.

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ ἀποροῦσι καὶ τῶν ταῦτα πεπεισμένων, καὶ τῶν τοὺς λόγους τούτους μόνον λεγόντων. Ζητοῦσι γὰρ, τίς ὁ κρίνων τὸν ὑγιαίνοντα, καὶ ὅλως τὸν περὶ ἕκαστα κρινοῦντα ὀρθῶς. Τὰ δὲ τοιαῦτα ἀπορήματα ὁμοιά ἐστι τῷ ἀπορεῖν, πότερον καθεύδομεν νῦν ἢ ἐξηγηγόραμεν. Δύνανται δὲ αἱ ἀπορίαι αἱ τοιαῦται πᾶσαι τὸ αὐτό. Πάντων γὰρ λόγον ἀξιοῦσι οὗτοι εἶναι. Ἀρχὴν γὰρ ζητοῦσι, καὶ ταύτην δι' ἀποδείξεως λαμβάνειν· ἐπεὶ γε ὅτι οὐ πεπεισμένοι εἰσὶ, φανεροί εἰσιν ἐν ταῖς πράξεσιν· ἀλλ' ὅπερ εἵπομεν, τοῦτο αὐτῶν τὸ πάθος ἐστὶ. Λόγον γὰρ ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἀποδείξεως γὰρ ἀρχή, οὐκ ἀπόδειξις ἐστίν. Οὗτοι μὲν οὖν ῥαδίως ἂν τοῦτο πεισθεῖεν. Ἔστι γὰρ οὐ χαλεπὸν λαβεῖν. Οἱ δὲ ἐν τῷ λόγῳ τὴν βίαν μόνον ζητοῦντες, ἀδύνατον ζητοῦσιν. Ἐναντίον γὰρ εἰπεῖν ἀξιοῦσιν, εὐθύς ἐναντία λέγοντες. Εἰ δὲ μή ἐστι πάντα πρὸς τι, ἀλλ' ἐνιά ἐστι καὶ αὐτὰ καθ'

ἑαυτὰ, οὐκ ἂν εἶη πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθές. Τὸ γὰρ φαινόμενον, τὸ ἐστὶ φαινόμενον. Ὡστε ὁ λέγων ἅπαντα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ, ἅπαντα ποιεῖ τὰ ὄντα πρὸς τι. Διὸ καὶ φυλακτέον τοῖς τὴν βίαν ἐν τῷ λόγῳ ζητοῦσιν· ἅμα δὲ καὶ ὑπέχειν λόγον ἀξιούσιν, ὅτι οὐ τὸ φαινόμενόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ὃ φαίνεται, καὶ ὅτε φαίνεται, καὶ ἦ, καὶ ὥς. Ἄν δ' ὑπέχωσι μὲν λόγον, μὴ οὕτω δὲ ὑπέχωσι, συμβήσεται αὐτοῖς τὰναντία ταχὺ λέγειν. Ἐνδέχεται γὰρ τὸ αὐτὸ, κατὰ μὲν τὴν ὄψιν μέλι φαίνεσθαι, τῇ δὲ γεύσει μὴ· καὶ τῶν ὀφθαλμῶν δυεῖν ὄντοι, μὴ ταῦτὰ ἑκατέρῃ τῇ ὄψει, εἶναι ὥσιν ἀνόμοιοι· ἐπεὶ πρὸς γε τοὺς διὰ τὰς πάλαι εἰρημένους αἰτίας τὸ φαινόμενον φάσκοντας ἀληθές εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο πάνθ' ὁμοίως εἶναι ψευδῇ καὶ ἀληθῇ. Οὔτε γὰρ ἅπανσι ταῦτὰ φαίνεσθαι, οὔτε ταὐτῷ αἰ ταῦτὰ, ἀλλὰ πολλάκις τὰναντία κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἡ μὲν γὰρ ἀφή, δύο λέγει ἐν τῇ ὑπαλλάξει τῶν δακτύλων, ἡ δ' ὄψις ἓν. Ἀλλ' οὔτε τῇ αὐτῇ γε καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ αἰσθήσει, καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Ὡστε τοῦτ' ἂν εἶη ἀληθές. Ἀλλ' ἴσως διὰ τοῦτο ἀνάγκη λέγειν τοῖς μὴ δι' ἀπορίαν, ἀλλὰ λόγου χάριν λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀληθές τοῦτο, ἀλλὰ τούτῳ ἀληθές. Καὶ ὥσπερ δὴ πρότερον εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πρὸς τι ποιεῖν ἅπαντα, καὶ πρὸς δόξαν καὶ αἴσθησιν. Ὡστ' οὔτε γέγονεν οὔτε ἔσται οὐθέν, μηδενὸς προδοξάσαντος. Εἰ δὲ γέγονεν ἢ ἔσται, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἶη ἅπαντα πρὸς δόξαν. Ἐτι εἰ ἐν, πρὸς ἓν, ἢ πρὸς ὁρισμένον. Καὶ εἰ τὸ αὐτὸ καὶ ἡμισυ καὶ ἴσον, ἀλλὰ οὐ πρὸς τὸ διπλάσιόν γε τὸ ἴσον. Πρὸς δὴ τὸ δοξάζειν εἰ ταὐτὸ ἄνθρωπος

καὶ τὸ δοξαζόμενον, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος τὸ δοξάζον, ἀλλὰ τὸ δοξαζόμενον. Εἰ δ' ἕκαστον ἔσται πρὸς τὸ δοξάζον, ἅπειρα ἔσται τῷ εἶδει τὸ δοξάζον. Ὅτι μὲν οὖν βεβαιοτάτη δόξα πασῶν, τὸ μὴ εἶναι ἀληθεῖς ἅμα τὰς ἀντικειμένας φάσεις, καὶ τί συμβαίνει τοῖς οὕτω λέγουσι, καὶ διὰ τί οὕτω λέγουσι, τοσαῦτα εἰρήσθω. Ἐπεὶ δ' ἀδύνατον τὴν ἀντίφασιν ἀληθεύεσθαι ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ, φανερόν ὅτι οὐδὲ τὰναντία ἅμα ὑπάρχειν ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ. Τῶν μὲν γὰρ ἐναντίων, θάτερον στέρησις ἐστὶν οὐχ ἥτιον. Οὐσίας δὲ στερησις ἀπόφασις ἐστὶν ἀπὸ τινος ὁρισμένου γένους. Εἰ οὖν ἀδύνατον ἅμα καταφάναι καὶ ἀποφάναι ἀληθῶς, ἀδύνατον καὶ τὰναντία ὑπάρχειν ἅμα, ἀλλὰ ἢ πῇ ἄμφω, ἢ θάτερον μὲν πῇ, θάτερον δὲ ἄπλως.

CAPUT VII.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μεταξὺ ἀντιφάσεως ἐκδέχεται εἶναι οὐθέν· ἀλλ' ἀνάγκη ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι ἐν καθ' ἑνὸς ὁτιοῦν. Δῆλον δὲ πρῶτον μὲν ὁρισμένοις, τί τὸ ἀληθές καὶ ψεῦδος. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν τὸ ὄν μὴ εἶναι, ἢ τοῦτο εἶναι, ψεῦδος· τὸ δὲ τὸ ὄν εἶναι, καὶ τὸ μὴ ὄν μὴ εἶναι, ἀληθές. Ὡστε καὶ ὁ λέγων εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀληθεύσει, ἢ ψεύσεται. Ἀλλ' οὕτε τὸ ὄν λέγεται μὴ εἶναι ἢ εἶναι, οὕτε τὸ μὴ ὄν. Ἔτι ἢ τι μεταξὺ ἔσται τῆς ἀντιφάσεως, ὅσπερ τὸ φαῖον μέλανος καὶ λευκοῦ, ἢ ὥς τὸ μηδέτερον ἀνθρώπου καὶ ἵππου. Εἰ μὲν οὖν οὕτως, οὐκ ἄνμεταβάλλοι. Ἐκ μὴ ἀγαθοῦ γὰρ εἰς ἀγαθὸν μεταβάλλει, ἢ ἐκ τούτου εἰς μὴ ἀγαθόν. Νῦν δ' αἰὲ φάνεται. Οὐ γὰρ ἐστὶ μεταβολή, ἀλλ' ἢ εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ μεταξύ. Εἰ δ' ἔστι μεταξύ, καὶ οὕτως εἴη ἂν τις εἰς λευκόν, οὐκ ἔκ

μή οὐ λευκοῦ γένεσις. Νῦν δ' οὐχ ὁράται. Ἐτι πᾶν
 τὸ διανοητὸν καὶ νοητὸν ἢ διάνοια ἢ κατάφησιν ἢ
 ἀπόφησι· τοῦτο δ' ἐξ ὁρισμοῦ δηλὸν ὅταν ἀληθεύει
 ἢ ψεύδεται. Ὅταν μὲν ὥδὲ συνθῇ, φᾶσα ἢ ἀποφᾶσα
 ἀληθεύει· ὅταν δὲ ὥδὲ, ψεύδεται. Ἐτι παρὰ πάσας
 δεῖ εἶναι τὰς ἀντιφάσεις, εἰ μὴ λόγου ἕνεκα λέγεται.
 Ὡστε καὶ οὔτε ἀληθεύσει τις, οὔτ' οὐκ ἀληθεύσει·
 καὶ παρὰ τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν ἔσται. Ὡστε καὶ παρὰ
 γένεσιν καὶ φθορὰν μεταβολή τις ἔσται. Ἐτι ἐν ὅσοις
 γένεσιν ἢ ἀπόφασιν τὸ ἐναντίον ἐπιφέρει, καὶ ἐν τού-
 τοις ἔσται. Οἷον ἐν ἀριθμοῖς οὔτε περιττός, οὔτε οὐ
 περιττός ἀριθμός· ἀλλ' ἀδύνατον· ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δὲ
 δηλόν. Ἐτι εἰς ἄπειρον βαδιεῖται, καὶ οὐ μόνον
 ἡμιόλια τὰ ὄντα ἔσται, ἀλλὰ καὶ πλείω. Πάλιν γὰρ
 ἔσται ἀποφῆσαι τοῦτο πρὸς τὴν φάσιν καὶ τὴν ἀπό-
 φασιν, καὶ τοῦτ' ἔσται τι. Ἡ γὰρ οὐσία ἔσται τις
 αὐτοῦ ἄλλη. Ἐτι ὅταν ἐρομένου εἰ λευκὸν ἔστιν, εἴπῃ
 ὅτι οὐ, οὐθὲν ἄλλο ἀπέφηγεν ἢ τὸ εἶναι. Ἀπόφασιν
 δὲ, τὸ μὴ εἶναι. Ἐλήλυθε δ' ἐνίοις αὕτη ἡ δόξα, ὥστε
 καὶ αἱ ἄλλαι τῶν παραδόξων. Ὅταν γὰρ λύειν μὴ
 δύνωνται λόγους ἐριστικούς, ἐνδόντες τῷ λόγῳ· σύμ-
 φασιν ἀληθὲς εἶναι τὸ συλλογισθέν. Οἱ μὲν οὖν διὰ
 τοιαύτην αἰτίαν λέγουσιν, οἱ δὲ διὰ τὸ πάντων λόγον
 ζητεῖν. Ἀρχὴ δὲ πρὸς ἅπαντας τούτους ἐξ ὁρισμοῦ.
 Ὅρισμός δὲ γίνεται ἐκ τοῦ σημαίνειν τι ἀναγκαῖον εἶ-
 ναι αὐτούς· ὁ γὰρ λόγος, οὐ τὸ ὄνομα σημειῖον, ὁρι-
 σμός γίνεται τοῦ πράγματος. Ἔοικε δ' ὁ μὲν Ἡρα-
 κλείτου λόγος λέγων πάντα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἅπαντα
 ἀληθῆ ποιεῖν· ὁ δ' Ἀναξαγόρου, εἶναι τι μεταξὺ τῆς
 ἀντιφάσεως· ὥστε πάντα ψευδῆ. Ὅταν γὰρ μιχθῇ,

οὔτε ἀγαθόν, οὔτε οὐκ ἀγαθὸν τὸ μίγμα · ὥστε οὐδὲν εἰπεῖν ἀληθές.

CAPUT VIII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, φανερόν, ὅτι καὶ τὰ μοναχῶς λεγόμενα, καὶ τὰ κατὰ πάντων, ἀδύνατον ὑπάρχειν, ὥσπερ τινες λέγουσιν · οἱ μὲν οὐθὲν φάσκοντες ἀληθές εἶναι · οὐθὲν γὰρ κωλύειν φασὶν οὕτως ἅπαντα εἶναι, ὥσπερ τὸ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι · οἱ δὲ πάντα ἀληθῆ· σχεδὸν γὰρ αὐτοῖς οἱ λόγοι οἱ αὐτοὶ τῷ Ἡρακλείτῳ. Ὁ γὰρ λέγων ὅτι πάντα ἀληθῆ καὶ πάντα ψευδῆ, καὶ χωρὶς λέγει τῶν λόγων ἑκάτερον τούτων. Ὡςτ' εἴπερ ἀδύνατα ἐκείνα, καὶ ταῦτα ἀδύνατον εἶναι. Ἔτι δὲ φανερώς ἀντιφάσεις εἰσὶν, ἃς οὐχ οἶόν τε ἅμα ἀληθεῖς εἶναι · οὐδὲ δὴ ψευδεῖς πάσας · καίτοι δόξειεν ἂν μᾶλλον ἐνδέχασθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας τοὺς τοιούτους λόγους αἰτεῖσθαι δεῖ, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐπάνω λόγοις, οὐκ εἶναι τι ἢ μὴ εἶναι, ἀλλὰ σημαίνειν τί. Ὡςτε ἐξ ὁρισμοῦ διαλεκτέον, λαβόντας τί σημαίνει τὸ ψεῦδος ἢ τὸ ἀληθές. Εἰ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀληθές φάναι ἢ ἀποφάναι ψευδός ἐστιν, ἀδύνατον πάντα ψευδῆ εἶναι· ἀνάγκη γὰρ τῆς ἀντιφάσεως θάτερον εἶναι μοριον ἀληθές. Ἔτι εἰ πᾶν ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι ἀναγκαῖον, ἀδύνατον ἀμφοτέρω ψευδῆ εἶναι· θάτερον γὰρ μέρος τῆς ἀντιφάσεως ψευδός ἐστιν. Συμβαίνει δὴ καὶ τὸ θρυλούμενον πᾶσι τοῖς τοιούτοις λόγοις· αὐτοὺς ἑαυτοὺς ἀναιρεῖν. Ὁ μὲν γὰρ πάντα ἀληθῆ λέγων, καὶ τὸν ἐναντίον αὐτοῦ λόγον ἀληθῆ ποιεῖ· ὥστε τὸν ἑαυτοῦ οὐκ ἀληθῆ· ὁ γὰρ ἐναντίος, οὐ φησιν εἶναι αὐτὸν ἀληθῆ· ὁ δὲ πάντα ψευδῆ, καὶ

αὐτὸς ἑαυτόν. Ἐὰν δ' ἐξαιρῶνται, ὁ μὲν τὸν ἐναν-
τίον, ὡς οὐκ ἀληθῆς μόνος ἐστίν· ὁ δὲ τὸν αὐτὸν αὐ-
τοῦ, ὡς οὐ ψευδῆς, οὐδὲν ἦτιον ἀπείρους συμβαίνει
αὐτοῖς αἰτεῖσθαι λόγους ἀληθεῖς καὶ ψευθεῖς. Ὁ
γὰρ λέγων τὸν ἀληθῆ λόγον ἀληθῆ, προσυπακούε-
ται τὸ, ὅτι ἀληθῆς· τοῦτο δ' εἰς ἄπειρον βαδιεῖται.
Φανερόν δ', ὅτι οὐδ' οἱ πάντα ἡρεμεῖν λέγοντες, ἀλη-
θῆ λέγουσιν, οὐδ' οἱ πάντα κινεῖσθαι. Εἰ μὲν γὰρ
ἡρεμεῖ πάντα, αἰ ταῦτα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ ἔσται.
Φαίνεται δὲ τοῦτο μεταβάλλον. Ὁ γὰρ λέγων, ποτε,
αὐτὸς οὐκ ἦν, καὶ πάλιν οὐκ ἔσται. Εἰ δὲ πάντα
κινεῖται, οὐθὲν ἔσται ἀληθές· πάντα ἄρα ψευδῆ·
ἀλλὰ δέδεικται ὅτι ἀδύνατον. Ἔτι ἀνάγκη τὸ ὄν με-
ταβάλλειν· ἔκ τινος γὰρ εἰς τι ἢ μεταβολή. Ἀλλὰ μὴν
οὐδὲ πάντα ἡρεμεῖ ἢ κινεῖται ποτε· αἰ δ' οὐθὲν·
ἔστι γὰρ τι ὃ αἰ κινεῖ τὰ κινούμενα· καὶ τὸ πρῶτον
κινεῖν ἀκίνητον αὐτό.

*First motion in
man is the*

LIBER IV. (V.)

CAPUT I.

Ἀρχή ἢ μὲν λέγεται, ὅθεν ἂν τι τοῦ πράγματος κί-
νηθῇ πρῶτον· οἷον, τοῦ μήκους, καὶ ὁδοῦ· ἐντεῦ-
θεν μὲν αὕτη ἀρχή, ἐξ ἐναντίας δ' ἐτέρα. Ἡ δὲ, ὅθεν
ἂν κάλλιστα ἕκαστον γένοιτο· οἷον καὶ μαθήσεως,
οὐκ ἀπὸ τοῦ πρῶτου καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀρχῆς
ἐνίοτε ἀρκετόν, ἀλλ' ὅθεν ῥᾶσι ἂν μάθοι. Ἡ δὲ,
ὅθεν πρῶτον γίνεταί ἐνυπάρχοντος· οἷον ἄς πλοῖον
τρόπῃς, καὶ οἰκίας θεμέλιος· καὶ τῶν ζώων οἱ μὲν

καρδίαν, οἱ δὲ ἐγκέφαλον, οἱ δ' ὅ τι ἂν τύχῃσι, τοι-
 4 οὔτον ὑπολαμβάνουσιν. Ἡ δὲ, ὅθεν γίγνεται πρῶτον
 μὴ ἐνυπάρχοντος, καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κίνησις πέφυκεν
 ἄρχεσθαι, καὶ ἡ μεταβολή· οἷον τὸ τέκνον ἐκ τοῦ πα-
 τρός καὶ τῆς μητρός, καὶ ἡ μάχη ἐκ τῆς λοιδορίας.
 5 Ἡ δὲ, οὗ κατὰ προαίρεσιν κινεῖται τὰ κινούμενα, καὶ
 μεταβάλλει τὰ μεταβάλλοντα, ὥσπερ αἵ τε κατὰ πό-
 λεις ἀρχαὶ καὶ αἱ δυναστεῖαι, καὶ αἱ βασιλεῖαι, καὶ
 6 τυραννίδες. Ἀρχαὶ λέγονται καὶ αἱ τέχναι, καὶ τού-
 των αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μάλιστα. Ἐτι ὅθεν γνωσιὸν
 τὸ πρᾶγμα πρῶτον, καὶ αὕτη ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγ-
 ματος· οἷον τῶν ἀποδείξεων αἱ ὑποθέσεις. Ἰσαχῶς
 δὲ καὶ τὰ αἷτια λέγεται· πάντα γὰρ τὰ αἷτια ἀρχαί.
 Πασῶν μὲν οὖν κοινὸν τῶν ἀρχῶν, τὸ πρῶτον εἶναι,
 ὅθεν ἢ ἔστιν, ἢ γίνεσθαι, ἢ γιγνώσκεισθαι. Τούτων δὲ
 αἱ μὲν ἐνυπάρχουσαι εἰσιν, αἱ δὲ ἐκτός. Διὸ ἢ τε
 φύσις ἀρχή, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ διάνοια, καὶ ἡ προ-
 αἵρεσις, καὶ οὐσία, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. Πολλῶν γὰρ καὶ
 τοῦ γνῶναι καὶ τῆς κινήσεως ἀρχή, τὰ γὰρ καὶ τὸ
 κακόν.]

CAPUT II.

Ἀἷτιον δὲ λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἐξ οὗ γίγνεται
 τι ἐνυπάρχοντος, οἷον ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος, καὶ
 ὁ ἄργυρος τῆς φιάλης, καὶ τὰ τούτων γένη. Ἄλλον
 2 δὲ, τὸ εἶδος, καὶ τὸ παράδειγμα· τοῦτο δ' ἔστιν ὁ
 λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι, καὶ τὰ τούτων γένη· οἷον τοῦ
 διὰ πασῶν τὰ δύο πρὸς ἓν, καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς, καὶ
 3 τὰ μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ. Ἐτι ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μετα-
 βολῆς ἢ πρώτῃ, ἢ τῆς ἡρεμύσεως· οἷον ὁ βουλευσας
 αἷτιος, καὶ ὁ πατήρ τοῦ τέκνου, καὶ ὅλως τὸ ποιούν

τοῦ ποιουμένου, καὶ τὸ μεταβλητικὸν τοῦ μεταβάλλοντος. Ἔτι ὥς τὸ τέλος. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὐ ἕνεκα οἶον τοῦ περιπατεῖν ἢ ὑγίεια. Διὰ τί γὰρ περιπατεῖ; Φαμέν, ἵνα ὑγιαίνῃ· καὶ εἰπόντες οὕτως, οἰόμεθα ἀποδεδωκέναι τὸ αἷτιον. Καὶ ὅσα δὴ κινήσαντος ἄλλου μεταξὺ γίνεται τοῦ τέλους· οἶον τῆς ὑγείας ἢ ἰσχυασία, ἢ ἡ κάθαρσις, ἢ τὰ φάρμακα, ἢ τὰ ὄργανα. Πάντα γὰρ ταῦτα τοῦ τέλους ἕνεκά ἐστι. Διαφέρει δὲ ἀλλήλων ὥς ὄντα, τὰ μὲν ὥς ὄργανα, τὰ δὲ ὥς ἔργα. Τὰ μὲν οὖν αἷτια σχεδὸν τοσαυταχῶς λέγεται. Καὶ συμβαίνει δὲ πολλαχῶς λεγομένων τῶν αἰτίων, καὶ πολλὰ τοῦ αὐτοῦ αἷτια εἶναι οὐ κατὰ συμβεβηκός· οἶον τοῦ ἀνδριάντος, καὶ ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ, καὶ ὁ χαλκός, οὐ κατ' ἑτερόν τι, ἀλλ' ἢ ἀνδριάς· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὥς ὕλη, τὸ δ' ὥς ὄφειν ἢ κίνησις. Καὶ ἀλλήλων αἷτια· οἶον, τὸ πονεῖν τῆς εὐδξίας, καὶ αὕτη τοῦ πονεῖν· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὥς τέλος, τὸ δ' ὥς ἀρχὴ κινήσεως. Ἔτι δὲ ταῦτο ἐνίοτε τῶν ἐναντίων ἐστίν. Ὁ γὰρ παρὸν αἷτιον τουδὶ, τοῦτ' ἀπὸν αἰτιώμεθα ἐνίοτε τοῦ ἐναντίου. Οἶον τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυβερνήτου, τῆς ἀνατροπῆς τοῦ πλοίου, οὗ ἦν ἡ παρουσία αἷτία τῆς σωτηρίας. Ἀμφω δὲ, καὶ ἡ παρουσία καὶ ἡ στέρησις, αἷτια ὥς κινοῦντα. Ἀπαντα δὲ τὰ νῦν εἰρημένα αἷτια εἰς τέτταρας τρόπους πιπτει τοὺς φανερωτάτους. Τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν, καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευαστῶν· καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, τῶν σωμάτων· καὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου, καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος, ὥς τὸ ἐξ οὗ αἷτιά ἐστι. Τούτων δὲ τὰ μὲν ὥς τὸ ἔπο-

2 κείμενον, οἷον τὰ μέρη· τὰ δὲ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι, τό,
 3 τε ὅλον καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ τὸ εἶδος. Τὸ δὲ σπέρμα,
 4 καὶ ὁ ἱατρὸς, καὶ ὁ βουλευσας, καὶ ὅλως τὸ ποιοῦν,
 πάντα ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἢ στάσεως. Τὰ
 δ' ἄλλα, ὡς τὸ τέλος καὶ τὰγαθὸν τῶν ἄλλων. Τὸ
 γὰρ οὗ ἕνεκα, βέλτιστον, καὶ τέλος τῶν ἄλλων ἐθέλει
 εἶναι. Διαφερέτω δὲ μηδὲν αὐτὸ εἰπεῖν ἢ ἀγαθόν, ἢ
 φαινόμενον ἀγαθόν. Τὰ μὲν οὖν αἰτία, τοσαῦτά
 ἔστι τῷ εἶδει. Τρόποι δὲ τῶν αἰτίων, ἀριθμῷ μὲν
 εἰσι πολλοί· κεφαλαιούμενοι δὲ καὶ οὗτοι, ἐλάττους.
 Λέγεται γὰρ αἰτία πολλαχῶς καὶ αὐτῶν τῶν ὁμοει-
 δῶν, προτέρως καὶ ὑστέρως ἄλλο ἄλλον· οἷον, ὑγείας
 ὁ ἱατρὸς καὶ τεχνίτης· καὶ τοῦ διὰ πασῶν, τὸ διπλά-
 σιον καὶ ἀριθμός· καὶ αἰεὶ τὰ περιέχοντα ὁτιοῦν τῶν
 καθ' ἕκαστα. Ἔτι δ' ὡς τὸ συμβεβηκὸς καὶ τὰ τού-
 των γένη, οἷον, ἀνδριάντος, ἄλλως Πολύκλειτος, καὶ
 ἄλλως ἀνδριαντοποιὸς, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνδριαντο-
 ποιῷ Πολυκλείτῳ εἶναι. Καὶ τὰ περιέχοντα δὲ τὸ
 συμβεβηκὸς, οἷον ἄνθρωπος αἰτίος ἀνδριάντος, ἢ καὶ
 ὅλως ζῶον, ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἄνθρωπος, ὁ δὲ ἄν-
 θρωπος ζῶον. Ἔστι δὲ καὶ τῶν συμβεβηκότων ἄλλο
 ἄλλων πορρότερον, καὶ ἐγγύτερον· οἷον, εἰ ὁ λευκὸς καὶ
 ὁ μουσικὸς αἰτίος λέγοιτο τοῦ ἀνδριάντος, ἀλλὰ μὴ
 μόνον Πολύκλειτος ἢ ἄνθρωπος. Παρὰ πάντα δὲ
 καὶ τὰ οἰκείως λεγόμενα, καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκὸς, τὰ
 μὲν ὡς δυνάμενα λέγεται, τὰ δ' ὡς ἐνεργοῦντα· οἷον
 τοῦ οἰκοδομεῖσθαι οἰκοδόμος, ἢ οἰκοδομῶν οἰκοδόμος.
 Ὅμοίως δὲ λεχθήσεται καὶ ἐφ' ὧν τὰ αἰτία τοῖς εἰρη-
 μένοις· οἷον τοῦδε τοῦ ἀνδριάντος ἢ ἀνδριάντος, ἢ
 ὅλως εἰκόνας, ἢ χαλκοῦ τοῦδε ἢ χαλκοῦ, ἢ ὅλως ὕλης.

Καὶ ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ὡσαύτως. Ἔτι δὲ συμπλεκόμενα ταῦτα καὶκεῖνα λεχθήσεται· οἷον οὐ Πολύκλειτος οὐδὲ ἀνδριαντοποιὸς, ἀλλὰ Πολύκλειτος ἀνδριαντοποιός. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντά γε ταῦτά ἐστι, τὸ μὲν πλήθος ἔξ, λεγόμενα δὲ διχῶς. Ἡ γὰρ ὡς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ ὡς τὸ γένος αὐτοῦ, ἢ ὡς τὸ συμβεβηκός, ἢ ὡς τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος· ἢ ὡς συμπλεκόμενα ταῦτα, ἢ κατὰ δύνามιν, ἢ ἀπλῶς λεγόμενα, ἔτι ὡς ἐνεργοῦντα. Διαφέρει δὲ τοσοῦτον, ὅτι τὰ μὲν ἐνεργοῦντα καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἅμα ἔστι καὶ οὐκ ἔστιν, αὐτὰ τέ ἐστι, καὶ ὧν αἷτια· οἷον ὅδε ὁ ἰατροεύων, τῷδε τῷ ὑγιαζομένῳ· καὶ ὅδε ὁ οἰκοδόμος, τῷδε τῷ οἰκοδομουμένῳ· τὰ δὲ κατὰ δύνามιν, οὐκ αἰί. Φθίρεται γὰρ οὐχ ἅμα ἢ οἰκία καὶ ὁ οἰκοδόμος.

CAPUT III.

Στοιχεῖον λέγεται, ἐξ οὗ σύγκειται πρῶτου ἐνυπάρχοντος ἀδιαιρέτου τῷ εἶδει, εἰς ἕτερον εἶδος· οἷον, φωνῆς στοιχεῖα, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ φωνή, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ἔσχατα· ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλας φωνὰς ἐτέρας τῷ εἶδει αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ διαιρεῖται, τὰ μόρια ὁμοειδῆ οἷον ὕδατος τὸ μόριον, ὕδωρ, ἀλλ' οὐ τῆς συλλαβῆς συλλαβή. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα λέγουσιν οἱ λέγοντες, εἰς ἃ διαιρεῖται τὰ σώματα ἔσχατα, ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλα εἶδει διαφέροντα σώματα· καὶ [εἴτε ἐν] εἴτε πλείω τὰ τοιαῦτα, ταῦτα στοιχεῖα λέγουσι. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν διαγραμμάτων στοιχεῖα λέγεται, καὶ ὅλως τὰ τῶν ἀποδείξεων. Αἱ γὰρ πρῶται ἀποδείξεις, καὶ ἐν πλείοσιν ἀποδείξεις ἐνυπάρχουσαι, αὗται στοιχεῖα τῶν ἀποδείξεων λέ-

γονται· εἰς δὲ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν τριῶν δι' ἐνὸς μέσου. Καὶ μεταφέροντες δὲ στοιχεῖον καλοῦσιν ἐντεῦθεν, ὃ ἂν ἐν ὄν καὶ μικρὸν, ἐπὶ πολλὰ ἢ χρήσιμον. Διὸ καὶ τὸ μικρὸν καὶ ἄπλοῦν καὶ ἀδιαίρετον, στοιχεῖον λέγεται. Ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὄν καὶ ἄπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει, ἢ πᾶσιν, ἢ ὅτι πλείστοις. Καὶ τὸ ἐν καὶ τὴν στιγμήν, ἀρχάς τισι δοκεῖ εἶναι. Ἐπεὶ οὖν τὰ καλούμενα γένη καθόλου καὶ ἀδιαίρετα (εἷς γάρ ἐστι λόγος αὐτῶν) στοιχεῖα τὰ γένη λέγουσί τινες, καὶ μᾶλλον ἢ τὴν διαφορὰν, ὅτι καθόλου μᾶλλον τὸ γένος. Ὡς μὲν γὰρ ἡ διαφορὰ ὑπάρχει, καὶ τὸ γένος ἀκολουθεῖ· ὥς δὲ τὸ γένος, οὐ παντὶ ἢ διαφορὰ. Ἀπάντων δὲ κοινόν, τὸ εἶναι στοιχεῖον ἑκάστου, τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ἑκάστῳ.

CAPUT IV.

Φύσις δὲ λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἡ τῶν φυομένων γένεσις· οἷον εἴ τις ἐπεκτείνας λέγοι τὸ Τ· ἓνα δ', ἐξ οὗ φύεται πρῶτον τὸ φυόμενον ἐνυπάρχοντος. Ἐτι ὅθεν ἡ κίνησις ἢ πρώτη ἐν ἑκάστῳ τῶν φύσει ὄντων ἐν αὐτῷ ἢ αὐτὸ ὑπάρχει. Φύεσθαι δὲ λέγεται, ὅσα αὐξήσιν ἔχει δι' ἑτέρου, τῷ ἄπτεσθαι καὶ συμπεφυκέναι, ἢ προσπεφυκέναι, ὥσπερ τὰ ἔμβρυα. Διαφέρει δὲ σύμφυσις ἀφῆς. Ἐνθα μὲν γὰρ οὐδὲν παρὰ τὴν ἀφὴν ἕτερον ἀνάγκη εἶναι· ἐν δὲ τοῖς συμπεφυκόσιν ἐστὶ τι ἐν τὸ αὐτὸ ἐν ἀμφοῖν, ὃ ποιεῖ ἀντὶ τοῦ ἄπτεσθαι, συμπεφυκέναι, καὶ εἶναι ἓν κατὰ τὸ συνεχές καὶ ποσόν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ ποιόν. Ἐτι δὲ φύσις λέγεται, ἐξ οὗ πρῶτον ἢ ἕαται ἢ γίνεται τι τῶν φύσει ὄντων, ἀριθμίστου ὄντος καὶ ἀμεταβλήτου ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς

ἐαυτοῦ · οἶον, ἀνδριάντος καὶ τῶν σκευῶν τῶν χαλκικῶν, ὃ χαλκὸς ἢ φύσις λέγεται · τῶν δὲ ξυλίνων, ξύλον. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐκ τούτων γάρ ἐστιν ἕκαστον διασχωζομένης τῆς πρώτης ὕλης. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τῶν φύσει ὄντων τὰ στοιχεῖά φασιν εἶναι φύσιν · οἱ μὲν πῦρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δὲ αἶρα, οἱ δ' ὕδωρ, οἱ δ' ἄλλο τι τοιοῦτον λέγοντες, οἱ δ' ἔνια τούτων, οἱ δὲ πάντα ταῦτα. Ἔτι δ' ἄλλον τρόπον λέγεται ἢ φύσις, ἢ τῶν φύσει ὄντων οὐσία · οἶον οἱ λέγοντες τὴν φύσιν εἶναι τὴν πρώτην σύνθεσιν, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγει, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν ὄντων,

Ἄλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων

Ἔστι, φύσις δ' ἐπὶ τοῖς δ' ὀνομάζεται ἀνθρώποισι. Διὸ καὶ ὅσα φύσει ἐστὶν ἢ γίνεται ἤδη, ὑπάρχοντος ἐξ οὗ πέφυκε γίνεσθαι ἢ εἶναι, οὕτω φασὶν τὴν φύσιν ἔχειν, ἂν μὴ ἔχη τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφὴν. Φύσει μὲν οὖν τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστίν, οἶον τὰ ζῶα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν. Φύσις δὲ ἢ δε πρώτη ὕλη, καὶ αὕτη διχῶς, ἢ ἡ πρὸς αὐτὸ πρώτη, [ἢ ἡ ὅλως πρώτη] οἶον, τῶν χαλκῶν ἔργων, πρὸς αὐτὰ μὲν πρώτος ὁ χαλκός · ὅλως δ' ἴσως ὕδωρ, εἰ πάντα τὰ τηκτὰ ὕδωρ. Καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τέλος τῆς γενέσεως. Μεταφορᾷ δ' ἤδη καὶ ὅλως πᾶσα οὐσία φύσις λέγεται διὰ ταύτην, ὅτι καὶ ἡ φύσις οὐσία τίς ἐστιν. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων ἢ πρώτη φύσις καὶ κυρίως λεγομένη ἐστὶν ἡ οὐσία ἢ τῶν ἐχόντων ἀρχὴν κινήσεως ἐν αὐτοῖς ἢ αὐτά. Ἡ γὰρ ὕλη, τῷ ταύτης δεκτικὴ εἶναι λέγεται φύσις · καὶ αἱ γενέσεις, καὶ τὸ φύεσθαι τῷ ἀπὸ ταύτης εἶναι κινήσει. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσε-

ως τῶν φύσει ὄντων, αὕτη ἐστὶν ἐνυπάρχουσα πῶς, ἢ
δυνάμει, ἢ ἐντελεχείᾳ.

CAPUT V.

Ἀναγκαῖον λέγεται, οὐ ἄνευ οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ὡς
συναιτίου· οἷον τὸ ἀναπνεῖν καὶ ἡ τροφή τῷ ζῳῷ
ἀναγκαῖον. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τούτων εἶναι. Καὶ
ὡν ἄνευ τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐνδέχεται ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι.
Ἦ τι κακὸν ἀποβαλεῖν, ἢ στερηθῆναι· οἷον, τὸ πιεῖν
τὸ φάρμακον ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ κάμνη· καὶ τὸ πλεῦσαι
εἰς Αἴγιναν, μὴ ἀποβάλῃ τὰ χρήματα. Ἔτι τὸ βίαιον καὶ
ἡ βία. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαί-
ρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. Τὸ γὰρ βίαιον, ἀναγ-
καῖον λέγεται· διὸ καὶ λυπηρόν· ὥσπερ καὶ Εὐνῆνός φησι·
Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφθ.

Καὶ ἡ βία ἀνάγκη τις, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς λέγει·

Ἄλλ' ἢ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει ποιεῖν.

Καὶ δοκεῖ ἡ ἀνάγκη ἀμετάπειστόν τι εἶναι, ὁρθῶς.
Ἐναντίον γὰρ τῇ κατὰ τὴν προαίρεσιν κινήσει καὶ κατὰ
τὸν λογισμόν. Ἔτι τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν, ἀναγ-
καῖον φαμεν ἔχειν οὕτως· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀναγ-
καῖον, καὶ τᾶλλα λέγεται πῶς ἅπαντα ἀναγκαῖα. Τό-
τε γὰρ βίαιον λέγεται, ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν τότε, ὅταν
μὴ ἐνδέχεται κατὰ τὴν ὁρμὴν, διὰ τὸ βιαζόμενον· ὡς
ταύτην ἀνάγκην οὔσαν, δι' ἣν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως.
Καὶ ἐπὶ τῶν συναιτίων τοῦ ζῆν καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς-
αὕτως. Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεται, ἔνθα μὲν τὸ ἀγα-
θὸν, ἔνθα δὲ τὸ ζῆν, καὶ τὸ εἶναι ἄνευ τῶν, ταῦτα
ἀναγκαῖα. Καὶ ἡ αἰτία, ἀνάγκη τις ἐστὶν αὕτη.
Ἔτι ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἄλ-
λως ἔχειν, εἰ ἀποδεδεικται ἀπλῶς. Τούτου δ' αἴτια

τὰ πρῶτα, ἃ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός. Τῶν μὲν δὴ ἑτερον αἷτιον τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι, τῶν δὲ οὐδέν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἑτερά ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης. Ὡστε τὸ πρῶτον καὶ κυρίως ἀναγκαῖον τὸ ἀπλοῦν ἐστὶ. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς ἔχειν. Ὡστ' οὐδὲ ἄλλως καὶ ἄλλως. Ἦδη γὰρ πλεοναχῶς αἶν ἔχοι. Εἰ ἄρα ἐστὶν ἅττα αἰτίδια καὶ ἀκίνητα, οὐδὲν ἐκείνοις ἐστὶ βίαιον, οὐδὲ παρὰ φύσιν.

CAPUT VI.

Ἐν λέγεται τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, οἷον Κορίσκος καὶ τὸ μουσικόν, καὶ ὁ Κορίσκος μουσικός. Ταῦτο γὰρ εἰπῆν Κορίσκος καὶ τὸ μουσικόν, καὶ Κορίσκος μουσικός· καὶ τὸ μουσικόν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ μουσικός δίκαιος Κορίσκος. Πάντα γὰρ ταῦτα ἐν λέγεται κατὰ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, καὶ τὸ μουσικόν, ὅτι μιᾷ οὐσίᾳ συμβέβηκε, τὸ δὲ μουσικόν καὶ Κορίσκος, ὅτι θάτερον θατέρῳ συμβέβηκεν. Ὁμοίως δὲ τρόπον τινα καὶ ὁ μουσικός Κορίσκος τῷ Κορίσκῳ ἐν, ὅτι θάτερον τῶν μορίων θατέρῳ συμβέβηκε τῶν ἐν τῷ λόγῳ· οἷον, τὸ μουσικόν τῷ Κορίσκῳ, καὶ ὁ μουσικός Κορίσκος δικαίῳ Κορίσκῳ, ὅτι ἑκατέρου μέρος τῷ αὐτῷ ἐνὶ συμβέβηκεν ἐν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἢ Κορίσκῳ τὸ μουσικόν συμβεβηκέναι, ἢ ἐκείνῳ τοῦτο. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ γένους, καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου τινὸς ὀνομάτων λέγεται τὸ συμβεβηκός· οἷον ὅτι ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ, καὶ μουσικός ἄνθρωπος. Ἦ γὰρ ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ μιᾷ οὐσῇ οὐσίᾳ, συμβέβηκε τὸ μουσικόν, ἢ ὅτι ἅμφω τῶν καθ' ἕκαστον τινὶ συμβέβηκεν· οἷον Κορίσκῳ. Πλὴν οὗ τὸν αὐτὸν τρόπον ἅμφω ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ μὲν ἴσως

ὥς γένος, καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ, τὸ δὲ ὥς ἕξις ἡπάθους τῆς οὐ-
 σίας. Ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς λέγεται, τοῦτον τὸν
 τρόπον λέγεται ἐν. Τῶν δὲ καθ' ἑαυτὰ ἐν λεγομένων, τὰ
 μὲν λέγεται τῷ συνεχῇ εἶναι, οἷον φάκελος δεσμῶ, καὶ ξύ-
 λα κόλλη· καὶ γραμμῇ, καὶ κεκαμμένη ἢ, συνεχῆς δὲ, μία
 λέγεται, ὥσπερ καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον, σκέλος καὶ βρα-
 χίων. Αὐτῶν δὲ τούτων μᾶλλον ἐν, τὰ φύσει συνεχῇ
 ἢ τέχνῃ. Συνεχὲς δὲ λέγεται, οὗ ἡ κίνησις μία καθ'
 αὐτὸ, καὶ μὴ οἷόν τε ἄλλως. Μία δὲ, ἡ ἀδιαίρετος·
 ἀδιαίρετος δὲ κατὰ χρόνον. Καθ' αὐτὰ δὲ συνεχῇ,
 ὅσα μὴ ἀφῇ ἐν. Εἰ γὰρ θείης ἀπτόμενα ἀλλήλων
 ξύλα, οὐ φήσεις ταῦτα εἶναι ἐν, οὔτε ξύλον, οὔτε σῶ-
 μα, οὔτε ἄλλο συνεχὲς οὐδέν. Τὰ τε δὴ ὅλως συνεχῇ
 ἐν λέγεται, καὶ ἔχῃ κάμψιν, καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ μὴ ἔχον-
 τα κάμψιν· οἷον, κνήμη ἢ μηρὸς σκέλους, ὅτι ἐνδέχε-
 ται μὴ μίαν εἶναι τὴν κίνησιν τοῦ σκέλους. Καὶ ἡ
 εὐθεία τῆς κεκαμμένης μᾶλλον ἐν. Τὴν δὲ κεκαμ-
 μένην καὶ ἔχουσαν γωνίαν, καὶ μίαν καὶ οὐ μίαν λέ-
 γομεν, ὅτι ἐνδέχεται καὶ μὴ ἅμα τὴν κίνησιν αὐτῆς
 εἶναι, καὶ ἅμα· τῆς δ' εὐθείας, ἀεὶ ἅμα, καὶ οὐδέν
 μόριον ἔχον μέγεθος, τὸ μὲν ἡρεμεῖ, τὸ δὲ κινεῖται,
 ὥσπερ τῆς κεκαμμένης. Ἔτι ἄλλον τρόπον ἐν λέγε-
 ται, τῷ, τὸ ὑποκείμενον τῷ εἶδει εἶναι ἀδιάφορον.
 Ἀδιάφορα δὲ, ὧν ἀδιαίρετον τὸ εἶδος κατὰ τὴν αἰσθη-
 σιν. Τὸ δὲ ὑποκείμενον, ἢ τὸ πρῶτον, ἢ τὸ τελευ-
 ταῖον πρὸς τὸ τέλος. Καὶ γὰρ οἶνος εἰς λέγεται, καὶ
 ὕδωρ ἐν, ἢ ἀδιαίρετον κατὰ τὸ εἶδος· καὶ οἱ χυμοὶ
 πάντες λέγονται ἐν, οἷον ἔλαιον, οἶνος, καὶ τὰ τηκτά,
 ὅτι πάντων τὸ ἔσχατον ὑποκείμενον τὸ αὐτό. Ὑδωρ
 γὰρ καὶ ἀῆρ, πάντα ταῦτά ἐστι. Λέγεται δὲ ἐν, καὶ

ὧν τὸ γένος ἐν διαφέρον ταῖς ἀντικειμέναις διαφοραῖς·
 καὶ ταῦτα λέγεται πάντα ἐν, ὅτι τὸ γένος ἐν τὸ ὑπο-
 κείμενον ταῖς διαφοραῖς· οἶον, ἵππος, ἄνθρωπος,
 κύων, ἐν τι, ὅτι πάντα ζῶα· καὶ τρόπον δὴ τινα πα-
 ραπλήσιον, ὥσπερ ἡ ὕλη μία. Ταῦτα δὲ ὅτε μὲν οὕ-
 τως ἐν λέγεται, ὅτε δὲ τὸ ἄνω γένος, ὃ ταῦτόν λέγεται,
 ἂν ἢ τελευταῖα τοῦ γένους εἶδη τὰ ἀνωτέρω τούτων·
 οἶον, τὸ μὲν ἰσοσκελὲς, καὶ τὸ ἰσόπλευρον, ταῦτό καὶ
 ἐν σχῆμα, ὅτι ἄμφω τρίγωνα· τρίγωνα δ' οὐ ταῦτά.
 Ἔτι δὲ ἐν λέγεται ὅσων ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων,
 ἀδιαίρετος πρὸς ἄλλον τὸν δηλοῦντα, τὸ τί εἶναι τὸ
 προᾶγμα. Αὐτὸς γὰρ καθ' αὐτὸν πᾶς λόγος διαιρητός.
 Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ὑψημένον καὶ φθίνον, ἐν ἐστίν,
 ὅτι ὁ λόγος εἷς· ὥσπερ δ' τῶν ἐπιπέδων τῶν ἐχόντων
 μῆκος καὶ πλάτος ὁ τοῦ εἶδους εἷς. Ὅλως δὲ ὧν ἢ
 νόησις ἀδιαίρετος, ἢ νοοῦσα τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ μὴ
 δύναται χωρίζεσθαι, μήτε χρόνῳ μήτε τόπῳ, μήτε λόγῳ,
 μάλιστα ταῦτα ἐν· καὶ τούτων ὅσα οὐσίαι. Καθόλου
 γὰρ ὅσα μὴ ἔχει διαιρέσειν, ἢ μὴ ἔχει, ταύτη ἐν λέγε-
 ται· οἶον, εἰ ἢ ἄνθρωπος μὴ ἔχει διαιρέσειν, εἷς ἄν-
 θρωπος· εἰ δὲ ἢ ζῶον, ἐν ζῶον· εἰ δὲ ἢ μέγεθος, ἐν
 μέγεθος. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα ἐν λέγεται, τῷ ἑτε-
 ρόν τι ἐν ἢ ποιεῖν, ἢ πάσχειν, ἢ πρὸς τι ἐν εἶναι. Τὰ
 δὲ πρῶτως λεγόμενα ἐν, ὧν ἢ οὐσία μία, μία δὲ ἢ συ-
 νεχεία, ἢ εἶδει, ἢ λόγῳ. Καὶ γὰρ ἀριθμοῦμεν ὡς
 πλείω, ἢ τὰ μὴ συνεχῇ, ἢ ὧν μὴ ἐν τὸ εἶδος, ἢ ὧν ὁ
 λόγος μὴ εἷς. Ἔτι ἐπεὶ ἔστι μὲν ὡς ὅτιοῦν ἐν, συνε-
 χεία φαμέν εἶναι, ἂν ἢ ποσὸν καὶ συνεχές· ἔστι δ' ὡς
 οὐ, ἂν μὴ τι ὅλον ἢ. Τοῦτο δὲ ἂν μὴ τὸ εἶδος ἔχη
 ἐν, οὐκ ἂν φαῖμεν ἐν, ἰδόντες ὁμοίως ὁπωσοῦν τὰ

μέρη συγκείμενα τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν μὴ διὰ τῇ συνέχειαν, ἀλλ' ἐὰν οὕτως, ὥστε ὑπόδημα εἶναι καὶ εἶδος τὸ ἔχειν, ἥδη ἐν. Διὸ καὶ ἡ τοῦ κύκλου μάλιστα μία τῶν γραμμῶν, ὅτι ὅλη τέλειός ἐστι. Τὸ δὲ ἐν εἶναι, ἀρχὴ τινί ἐστιν ἀριθμοῦ εἶναι· τὸ γὰρ πρῶτον μέτρον ἐκάστου γένους ἀρχή. Ὡς γὰρ πρῶτον γνωρίζομεν, τοῦτο πρῶτον μέτρον ἐκάστου γένους. Ἀρχὴ οὖν τοῦ γνωριστοῦ, περὶ ἕκαστον γένος τὸ ἐν. Οὐ ταῦτ' οὐδὲν πᾶσι τοῖς γένεσι τὸ ἐν. Ἐνθα μὲν γὰρ δέσεις, ἐνθα δὲ τὸ φωνῆεν ἢ ἄφωνον. Βάρους δ' ἕτερον, καὶ κινήσεως ἄλλο. Πανταχοῦ δὲ τὸ ἐν, ἢ τῷ εἶδει, ἢ τῷ ποσῷ ἀδιαίρετον. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἢ ποσὸν, ἀδιαίρετον, τὸ μὲν πάντῃ καὶ ἄθετον, λέγεται μονάς· τὸ δὲ πάντῃ καὶ θέσειν ἔχον, στιγμὴ· τὸ δὲ μοναχῇ, γραμμὴ· τὸ δὲ διχῇ, ἐπίπεδον· τὸ δὲ πάντῃ καὶ τριχῇ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, σῶμα. Καὶ ἀντιστρέψαντι δὲ τὸ μὲν διχῇ διαιρετὸν, ἐπίπεδον· τὸ δὲ μοναχῇ, γραμμὴ· [τὸ δὲ πάντῃ τριχῇ διαιρετὸν, σῶμα·] τὸ δὲ μηδαμῇ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, στιγμὴ καὶ μονάς· ἡ μὲν ἄθετος, μονάς· ἡ δὲ θετός, στιγμὴ. Ἐτι δὲ τὰ μὲν κατ' ἀριθμόν ἐστιν ἐν, τὰ δὲ κατ' εἶδος, τὰ δὲ κατὰ γένος, τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν. Ἀριθμῶ μὲν, ὧν ἡ ὕλη μία· εἶδει δὲ, ὧν ὁ λόγος εἰς· γένει δ', ὧν τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς κατηγορίας. Κατὰ ἀναλογίαν δὲ, ὅσα ἔχει ὡς ἄλλο πρὸς ἄλλο. Ἀεὶ δὲ τὰ ἕστερα τοῖς ἔμπροσθεν ἀκολουθεῖ· οἷον, ὅσα ἀριθμῶ, καὶ εἶδει ἐν· ὅσα δ' εἶδει, οὐ πάντα ἀριθμῶ· ἀλλὰ γένει πάντα ἐν, ὅσα περ καὶ εἶδει· ὅσα δὲ γένει, οὐ πάντα εἶδει, ἀλλὰ ἀναλογίᾳ· ὅσα δὲ ἐν ἀναλογίᾳ, οὐ

πάντα γένει. Φανερόν δὲ, καὶ ὅτι τὰ πολλὰ ἀντικει-
μένως λεχθήσεται τῷ ἐνί. Τὰ μὲν γάρ, τῷ μὴ συν-
εῖναι, τὰ δὲ τῷ διαιρετῇ ἔχειν τὴν ὕλην κατὰ
τὸ εἶδος, ἢ τὴν πρώτην, ἢ τὴν τελευταίαν· τὰ δὲ
τῷ τοὺς λόγους πλείους εἶναι τοὺς τί ἦν εἶναι λέ-
γοντας.

CAPUT VII.

Τὸ ὃν λέγεται, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ
καθ' αὐτό. Κατὰ συμβεβηκός μὲν, οἷον τὸν δίκαιον
μουσικὸν εἶναι φάμεν, καὶ τὸν ἄνθρωπον μουσικόν,
καὶ τὸ μουσικὸν ἄνθρωπον παραπλησίως λέγοντες·
ὥσπερ τὸν μουσικὸν οἰκοδομεῖν, ὅτι συμβέβηκε τῷ οἰ-
κοδόμῳ μουσικῶς εἶναι, ἢ τῷ μουσικῶ οἰκοδόμῳ. Τὸ
γὰρ τὸδ' εἶναι τόδε, σημαίνει τὸ συμβεβηκέναι τόδε
τῷδε. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων, τὸν ἄνθρω-
πον ὅταν μουσικὸν λέγωμεν, καὶ τὸν μουσικὸν ἄν-
θρωπον, ἢ λευκὸν τὸν μουσικόν, ἢ τοῦτον λευκόν, τὸ
μὲν ὅτι ἄμφω τῷ αὐτῷ συμβεβήκασι, τὸ δ' ὅτι τῷ ὄντι
συμβέβηκε. Τὸ δὲ μουσικὸν ἄνθρωπον εἶναι, ὅτι τού-
τῳ τὸ μουσικὸν συμβέβηκεν. Οὕτω δὲ λέγεται καὶ
τὸ λευκὸν εἶναι, ὅτι ᾧ συμβέβηκεν, ἐκεῖνό ἐστιν. Τὰ
μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκός εἶναι λεγόμενα οὕτω λέγε-
ται, ἢ διότι τῷ αὐτῷ ὄντι ἄμφω ὑπάρχει, ἢ ὅτι ὄντι
ἐκεῖνῳ ὑπάρχει, ἢ ὅτι αὐτό ἐστιν ᾧ ὑπάρχει, οὗ αὐτὸ
κατηγορεῖται· καθ' αὐτὸ δὲ εἶναι λέγεται, ὅσαπερ
σημαίνει τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας. Ὅσαχῶς γὰρ λέ-
γεται, τοσαυταχῶς τὸ εἶναι σημαίνει. Ἐπεὶ οὖν τῶν
κατηγορουμένων, τὰ μὲν τί ἐστὶ σημαίνει, τὰ δὲ ποιόν,
τὰ δὲ ποσόν, τὰ δὲ πρὸς τι, τὰ δὲ ποιεῖν ἢ πάσχειν,
τὰ δὲ ποῦ, τὰ δὲ πότε, ἐκάστῳ τούτων τὸ εἶναι ταῦτο

σημαίνει. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ἄνθρωπος ὑγίαι-
νων ἐστίν, ἢ τὸ ἄνθρωπος ὑγιάει· ἢ τὸ ἄνθρω-
πος βαδίζων ἐστίν, ἢ τέμνων, τοῦ ἄνθρωπον βα-
δίζειν, ἢ τέμνειν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. Ἔτι τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ἔστιν, ὅτι ἀλη-
θές· τὸ δὲ μὴ εἶναι, ὅτι οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ ψεῦδος.
Ὅμοίως καὶ ἐπὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως· οἶον
ὅτι ἔστι Σωκράτης μουσικός, ὅτι ἀληθές τοῦτο· ἢ ὅτι
Σωκράτης οὐ λευκός, ὅτι ἀληθές· τὸ δ' οὐκ ἔστιν
ἢ διάμετρος ἀσύμμετρος, ὅτι ψεῦδος. Ἔτι τὸ εἶναι
σημαίνει καὶ τὸ ὄν, τὸ μὲν δυνάμει ρητόν, τὸ δ' ἐντε-
λεχείᾳ τῶν εἰρημένων τούτων. Ὅρων τε γὰρ εἶναι φα-
μεν, καὶ τὸ δυνάμει ρητῶς ὁρῶν, καὶ τὸ ἐντελεχείᾳ·
καὶ τὸ ἐπίστασθαι ὡσαύτως, καὶ τὸ δυνάμενον χρῆσθαι
τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ χρώμενον· καὶ τὸ ἡρεμοῦν, καὶ
ὧ ἡδὴ ὑπάρχει ἢ ἡρεμία, καὶ τὸ δυνάμενον ἡρεμεῖν.
Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν. Καὶ γὰρ Ἑρμῆν ἐν
τῷ λίθῳ φαμέν εἶναι, καὶ τὸ ἡμῖν τῆς γραμμῆς, καὶ
οἶτον τὸν μήπω ἀδρόν. Πότε δὲ δυνατόν καὶ πότε
οὐπω, ἐν ἄλλοις διοριστέον.

CAPUT VIII.

Οὐσία δὲ λέγεται τὰ τε ἀπλᾶ σώματα, οἶον γῆ καὶ
πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ὅλως σώματα,
καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεσιῶτα ζῶά τε καὶ δαιμόνια, καὶ
τὰ μόρια τούτων. Ἄπαντα δὲ ταῦτα λέγεται οὐσία,
ὅτι οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, ἀλλὰ κατὰ τούτων
τὰ ἄλλα. Ἄλλον δὲ τρόπον ὃ ἂν ᾗ αἰτίον τοῦ εἶναι,
ἐνυπάρχον ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅσα μὴ λέγεται καθ'
ὑποκειμένου· οἶον, ἡ ψυχὴ τῷ ζῳῳ. Ἔτι ὅσα μόρια
ἐνυπάρχοντά ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὁρίζοντά τε καὶ τό-

δετι σημαίνοντα· ὧν ἀναιρουμένων ἀναιρεῖται τὸ ὅλον· οἷον ἐπιπέδου σῶμα, ὡς φασίτινες, καὶ ἐπίπεδον γραμμῆς· καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς δοκεῖ τισι τοιοῦτος εἶναι (ἀναιρουμένου τε γάρ, οὐδὲν εἶναι) καὶ ὀρίζειν πάντα. Ἐτι τὸ τί ἦν εἶναι, οὐ ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμός· καὶ τοῦτο οὐσία λέγεται ἐκάστου. Συμβαίνει δὴ κατὰ δύο τρόπους τὴν οὐσίαν λέγεσθαι, τόθ' ὑποκείμενον ἔσχατον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλου λέγεται, καὶ ὃ ἂν τόδε τι ὦν, καὶ χωριστὸν ἢ τοιοῦτον δὲ ἢ ἐκάστου μορφῇ καὶ τὸ εἶδος.

CAPUT IX.

Ταῦτά δὲ λέγεται, τὰ μὲν κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκὸν καὶ τὸ μουσικὸν τὸ αὐτὸ, ὅτι τῷ αὐτῷ συμβέβηκε καὶ ἄνθρωπος καὶ μουσικόν, ὅτι θάτερον θάτερω συμβέβηκε· τὸ δὲ μουσικὸς ἄνθρωπος, ὅτι τὸ μουσικὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκε· ἐκατέρω δὲ τοῦτο, καὶ τούτῳ ἐκάτερον ἐκείνων. Καὶ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ μουσικῷ, καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ μουσικὸν ταῦτόν λέγεται, καὶ τούτοις ἐκείνο. Διὸ καὶ ταῦτα πάντα καθόλου οὐ λέγεται. Οὐ γὰρ ἀληθές εἰπεῖν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ταῦτό καὶ μουσικόν. Τὰ γὰρ καθόλου, καθ' αὐτὰ ὑπάρχει· τὰ δὲ συμβεβηκότα, οὐ καθ' αὐτὰ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθέκαστα ἀπλῶς λέγεται· ταῦτό γὰρ δοκεῖ Σωκράτης, καὶ Σωκράτης εἶναι μουσικός. Τὸ γὰρ Σωκράτης, οὐκ ἐπὶ πολλῶν· διὸ οὐ πᾶς Σωκράτης λέγεται, ὥσπερ πᾶς ἄνθρωπος. Καὶ τὰ μὲν οὕτως λέγεται ταῦτά, τὰ δὲ καθ' αὐτὰ, ὥσπερ καὶ τὸ ἓν. Καὶ γὰρ ὧν ἡ ὕλη μία, ἢ εἶδει ἢ ἀριθμῷ, ἢ γένει ταῦτά λέγεται, καὶ ὧν ἡ οὐσία. Ὡστε φανερόν ὅτι, ἡ ταυτότης ἐνότης τίς ἐστὶν τοῦ εἶναι, ἢ πλειόνων, ἢ ὅταν χρῆται ὡς πλειοσιν· οἷον ὅταν λέγῃ αὐτὸ αὐτῷ ταυτόν· ὡς

δυοὶ γὰρ χρηταὶ αὐτῷ. Ἔτερα δὲ λέγεται, ὧν ἡ τὰ εἶδη πλείω, ἢ ἡ ὕλη, ἢ ὁ λόγος τῆς οὐσίας· καὶ ὁλως ἀντικειμένως τῷ ταύτῳ λέγεται τὸ ἕτερον. Διάφορα δὲ λέγεται, ὅσα ἕτερά ἐστι τὸ αὐτό τι ὄντα, μὴ μόνον ἀριθμῷ, ἀλλ' ἢ εἶδει, ἢ γένει, ἢ ἀναλογίᾳ. Ἐτι ὧν ἕτερον τὸ γένος καὶ τὰ ἐναντία, καὶ ὅσα ἔχει ἐν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἑτερότητα. Ὅμοια λέγεται τὰ τε ταὐτὸ πεπονθότα, καὶ τὰ πλείω ταῦτ' ἀπεπονθότα, ἢ ἕτερα· καὶ ὧν ἡ ποιότης μία· καὶ καθ' ὅσα ἀλλοιοῦσθαι ἐνδέχεται τῶν ἐναντίων, τούτων τὸ πλείω ἔχον ἢ κυριώτερα, ὅμοιον τούτῳ. Ἀντικειμένως δὲ τοῖς ὁμοίοις τὰ ἀνόμοια.

CAPUT X.

Ἀντικείμενα λέγεται, ἀντίφασις, καὶ τὰ ἐναντία, καὶ τὰ πρὸς τι, καὶ στέρησις, καὶ ἕξις, καὶ ἐξ ὧν, καὶ εἰς ἃ ἔσχατα· οἶον, αἱ γενέσεις καὶ αἱ φθοραὶ· καὶ ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα παρῆναι τῷ ἀμφοῖν δεκτικῷ, ταῦτα ἀντικεῖσθαι λέγεται, ἢ αὐτὰ, ἢ ἐξ ὧν ἐστι. Φαῖον γὰρ καὶ λευκὸν ἅμα τῷ αὐτῷ οὐχ ὑπάρχει· διὸ καὶ ἐξ ὧν ἐστιν, ἀντίκειται τούτοις. Ἐναντία λέγεται, τὰ τε μὴ δυνατὰ ἅμα τῷ αὐτῷ παρῆναι τῶν διαφερόντων κατὰ γένος, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει; καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα ἐν τῷ αὐτῷ δεκτικῷ, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν· καὶ ὧν ἡ διαφορὰ μεγίστη, ἢ ἀπλῶς, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατ' εἶδος. Τὰ δ' ἄλλα ἐναντία λέγεται, τὰ μὲν τῷ τὰ τοιαῦτα ἔχειν, τὰ δὲ τῷ δεκτικῷ εἶναι τῶν τοιούτων, τὰ δὲ τῷ ποιητικῷ, ἢ παθητικῷ, ἢ ποιῶντα, ἢ πάσχοντα, ἢ ἀποβολαί, ἢ λήψεις, ἢ ἕξεις, ἢ στερήσεις εἶναι τούτων καὶ τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ

τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν πολλαχῶς λέγεται, ἀκολουθεῖν ἀνάγκη καὶ τὰλλα ὅσα κατὰ ταῦτα λέγεται. Ὡστε καὶ τὸ ταῦτον καὶ τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἐναντίον· ὥστ' εἶναι ἕτερον καὶ καθ' ἑκάστην κατηγορίαν. Ἔτερα δὲ τῷ εἶδει λέγεται, ὅσα τε ταύτου γένους ὄντα, μὴ ὑπάλληλά ἐστι, καὶ ὅσα ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα, διαφορὰν ἔχει, καὶ ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐναντίως ἔχει. Καὶ τὰ ἐναντία ἔτερα τῷ εἶδει ἀλλήλων, ἢ πᾶντα, ἢ τὰ λεγόμενα πρῶτως, καὶ ὅσων ἐν τῷ τελευταίῳ τοῦ γένους εἶδει, οἱ λόγοι ἔτεροι· οἷον ἀνθρώπος καὶ ἵππος ἄτομα τῷ γένει, οἱ δὲ λόγοι ἔτεροι αὐτῶν. Καὶ ὅσα ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ αὐτῶν ὄντα, ἔχει διαφοράν. Ταῦτα δὲ τῷ εἶδει, τὰ ἀντικειμένως λεγόμενα τούτοις.

CAPUT XI.

Πρώτερα καὶ ὕστερα λέγεται, ἕνα μὲν ὡς ὄντος τινὸς πρῶτου καὶ ἀρχῆς ἢ ἐκείτῳ γένει, τὸ ἐγγύτερον ἀρχῆς τινὸς ὠρισμένης, ἢ ἀπλῶς καὶ τῇ φύσει, ἢ πρὸς τι, ἢ ποῦ, ἢ ὑπὸ τινων. Οἷον τὰ μὲν κατὰ τόπον, τῷ εἶναι ἐγγύτερον ἢ φύσει τινὸς τόπου ὠρισμένου· οἷον τοῦ μέσου, ἢ τοῦ ἐσχάτου· ἢ πρὸς τὸ τυχόν· τὰ δὲ πορρώτερον, ὕστερον. Τὰ δὲ κατὰ χρόνον· τὰ μὲν γὰρ πορρώτέρῳ τοῦ νῦν, οἷον ἐπὶ τῶν γενομένων· πρότερα γὰρ τὰ Τρωϊκὰ τῶν Μηδικῶν, ὅτι πορρώτερον ἀπέχει τοῦ νῦν· τὰ δὲ τῷ ἐγγυτέρῳ τοῦ νῦν, οἷον ἐπὶ τῶν μελλόντων· πρότερον γὰρ Νέμεα Πυθίων, ὅτι ἐγγύτερον τοῦ νῦν, τῷ νῦν ὡς ἀρχῇ καὶ πρῶτῳ χρησαμένων. Τὰ δὲ κατὰ κίνησιν· τὰ γὰρ ἐγγύτερον τοῦ πρῶτου κινήσαντος, πρότερον, οἷον παῖς ἀνδρός. Ἀρχὴ δὲ καὶ αὕτη τίς ἀπλῶς. Τὰ δὲ κατὰ δύναμιν· τὸ γὰρ ὑπερέχον τῇ δυνάμει, πρότερον· καὶ τὸ δυνα-

τώτερον. Τοιοῦτον δ' ἐστὶν οὗ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀνάγκη ἀκολουθεῖν θάτερον, καὶ τὸ ὕστερον· ὥστε μὴ κινουντός τε ἐκείνου, μὴ κινεῖσθαι, καὶ κινουντος, κινεῖσθαι. Ἡ δὲ προαίρεσις ἀρχή. Τὰ δὲ κατὰ τάξιν ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα πρὸς τι ἐν ὥρισμένον διέστηκε κατὰ τὸν λόγον· οἷον παρασιότης τριτοσιότητος πρότερον, καὶ ἡ παρανήτη νήτης. Ἐνθα μὲν γὰρ ὁ κορυφαῖος, ἐνθα δὲ ἡ μέση ἀρχή. Ταῦτα μὲν οὖν πρότερα τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ τῇ γνώσει πρότερον, ὡς καὶ ἀπλῶς πρότερον. Τούτων δὲ ἄλλως τὰ κατὰ τὸν λόγον, καὶ τὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν. Κατὰ μὲν γὰρ τὸν λόγον, τὰ καθόλου πρότερα· κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, τὰ καθεκάστα. Καὶ κατὰ τὸν λόγον δὲ τὸ συμβεβηκὸς τοῦ ὅλου πρότερον, οἷον, τὸ μουσικὸν τοῦ μουσικοῦ ἀνθρώπου. Οὐ γὰρ ἔστι οὗ λόγος ἄνευ τοῦ μέρους· καίτοι οὐκ ἐνδέχεται μουσικὸν εἶναι, μὴ ὄντος μουσικοῦ τινος. Ἐτι πρότερα λέγεται τὰ τῶν προτέρων πάθη· οἷον, θυτύτης λειότητος. Τὸ μὲν γὰρ, γραμμῆς καθ' αὐτὴν πάθος· τὸ δὲ, ἐπιφανείας. Τὰ μὲν δὲ οὕτω πρότερα λέγεται καὶ ὕστερα· τὰ δὲ κατὰ φύσιν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ ἄλλων, ἐκείνα δὲ ἄνευ ἐκείνων μὴ· ἢ διαιρέσει ἐχρήτο ὁ Πλάτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ εἶναι πολλαχῶς, πρῶτον μὲν τὸ ὑποκείμενον πρότερον, δι' ὃ ἡ οὐσία πρότερον· ἔπειτα ἄλλως τὰ κατὰ δύναμιν, καὶ κατὰ ἐντελέχειαν. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ δύναμιν, πρότερόν ἐστι· τὰ δὲ κατὰ ἐντελέχειαν, ὕστερον· οἷον, κατὰ δύναμιν μὲν ἡ ἡμίσεια τῆς ὅλης, καὶ τὸ μόριον τοῦ ὅλου, καὶ ἡ ὕλη τῆς οὐσίας. Κατ' ἐντελέχειαν δ' ὕστερον· διαλυθέντος γὰρ, κατ' ἐντελέχειαν ἔστι. Τρόπον δὲ τινα

πάντα τὰ πρότερον καὶ ὕστερον λεγόμενα, κατὰ ταῦτα
λεγεται. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ γένεσιν ἐνδέχεται ἄνευ τῶν
ἐτέρων εἶναι· οἷον, τὸ ὅλον τῶν μορίων· τὰ δὲ κατὰ
φθορὰν, οἷον τὸ μόριον τοῦ ὅλου. Ὅμοίως δὲ καὶ
τᾶλλα.

CAPUT XII.

Δύναμις λέγεται, ἡ μὲν ἀρχὴ κινήσεως ἢ μεταβο-
λῆς ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἢ ἑτερον· οἷον, ἡ οἰκοδομικὴ, δύναμις
ἐστίν ἡ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ· ἀλλ' ἡ ἰα-
τρικὴ δύναμις οὕσα, ὑπάρχουσι ἂν ἐν τῷ ἰατρευομένῳ,
ἀλλ' οὐχ ἢ ἰατρευόμενος. Ἡ μὲν οὖν ὅλως, ἀρχὴ με-
ταβολῆς ἢ κινήσεως, λέγεται δύναμις ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἑτε-
ρον· ἢ δ' ὑφ' ἐτέρου, ἢ ἢ ἑτερον· καθ' ἣν γὰρ τὸ
πάσχον πάσχει τι. Ὅτε μὲν οὖν ἔαν ὁτιοῦν οἷόν τε ἢ
παθεῖν, δυνατόν φαμεν εἶναι αὐτὸ παθεῖν· ὅτε δὲ οὐ
κατὰ πᾶν πάθος, ἀλλ' ἂν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἐτι ἡ τοῦ
καλῶς τόδ' ἐπιτελεῖν, ἢ κατὰ προαίρεσιν. Ἐνιοτε γὰρ
τοὺς μόνον ἂν πορευθέντας ἢ εἰπόντας, μὴ καλῶς δέ,
ἢ μὴ ὡς προείλοντο, οὐ φαμεν δύνασθαι λέγειν ἢ βα-
δίξειν Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν. Ἐτι ὅσαι ἔξεις
καθ' ἃς ἀπαθῇ ὅλως, ἢ ἀμετάβλητα, ἢ μὴ ῥαδίως
ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐνμετακίνητα, δυνάμεις λέγονται. Κλᾶ-
ται μὲν γὰρ καὶ συντριβεται, καὶ κάμπτεται, καὶ ὅλως
φθείρεται, οὐ τῷ δύνασθαι, ἀλλὰ τῷ μὴ δύνασθαι,
καὶ ἐλλείπειν τινός. Ἀπαθῇ δὲ τῶν τοιούτων, ἃ μόλις
καὶ ἡρέμα πάσχει διὰ δύναμιν, καὶ τῷ δύνασθαι, καὶ
τῷ ἔχειν πῶς. Λεγομένης δὲ τῆς δυνάμεως τοσαυ-
ταχῶς, καὶ τὸ δυνατόν ἔνα μὲν τρόπον λεχθήσεται τὸ
ἔχον κινήσεως ἀρχὴν, ἢ μεταβολῆς. Καὶ γὰρ τὸ στα-
τικόν, δυνατόν τι εἶναι ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἢ ἑτερον. Ἐνα δέ,

εἰν ἔχῃ τι αὐτοῦ ἄλλο δύναναι τοιαύτην. Ἐνα δέ,
 εἰν ἔχῃ μεταβάλλειν ἐφ' ὅτιον δύναναι τοιαύτην, εἴ-
 τε ἐπὶ τὸ χεῖρον, εἴτε ἐπὶ τὸ βέλτιον. Καὶ γὰρ τὸ
 φθειρόμενον δοκεῖ δυνατόν εἶναι φθίρεσθαι, ἢ οὐκ
 ἂν φθαρῆναι εἰ ἦν ἀδύνατον. Νῦν δὲ ἔχει τινὰ διά-
 φεσιν καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τοῦ τοιούτου πάθους. Ὅτε
 μὲν γὰρ τῷ ἔχειν δοκεῖ, ὅτε δὲ τῷ ἐστερῆσθαι τοιοῦτον
 εἶναι. Εἰ δ' ἡ στέρησις ἐστὶν ἐξὶς πως, πάντα τῷ ἔχειν
 εἶη ἂν τι. Ὁμωνύμως δὲ καὶ λεγόμενον τὸ ὄν· ὥστε
 τῷ ἔχειν ἐξὼ τινὰ καὶ ἀρχὴν, ἔστι δυνατόν, καὶ τῷ
 ἔχειν τὴν τοῦ τούτου στέρησιν, εἰ ἐνδέχεται ἔχειν στέ-
 ρησιν. Ἐνα δὲ, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοῦ δύναναι, ἢ ἀρχὴν
 ἐν ἄλλῳ, ἢ ἢ ἄλλο, φθαρτικὴν. Ἐτι δὲ ταῦτα πάντα,
 ἢ τῷ μόνον ἂν συμβῆναι γενέσθαι, ἢ μὴ γενέσθαι, ἢ
 τῷ καλῶς· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐν ἐστὶν ἡ τοιαύτη
 δύναμις, οἷον ἐν τοῖς ὀργάνοις. Τὴν μὲν γὰρ δύνα-
 σθαί φασι φθίγγεσθαι λύραν, τὴν δ' οὐδὲν, ἂν μὴ
 ἢ εὐφωγός. Ἀδυναμία δὲ ἐστὶ στέρησις δυνάμειος, καὶ
 τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἀρσις τις, οἷα εἴρηται, ἢ ὕλως, ἢ
 τῷ πεφυκότι ἔχειν, ἢ καὶ ὅτε πέφυκεν ἤδη ἔχειν. Οὐδὲ
 γὰρ ὁμοίως ἂν φαῖεν ἀδύνατον εἶναι γενεῆν, παῖδα,
 καὶ ἄνδρα ἐδνουχίαν. Ἐτι δὲ καθ' ἑκατέραν δύναναι
 ἐστὶν ἀδυναμία ἀντικειμένη τῇ τε μόνον κινήτικῃ, καὶ
 τῇ καλῶς κινήτικῃ. Καὶ ἀδύνατα δὲ τὰ μὲν κατὰ τὴν
 ἀδυναμίαν ταύτην λέγεται, τὰ δ' ἄλλον τρόπον, οἷον,
 δυνατόν τε καὶ ἀδύνατον. Ἀδύνατον μὲν, οὐ τὸ ἐναν-
 τίον ἐξ ἀνάγκης ἀληθές· οἷον τὸ τὴν διάμετρον σύμ-
 μετρον εἶναι ἀδύνατον, ὅτι ψεῦδος τὸ τοιοῦτον· καὶ
 οὐ τὸ ἐναντίον οὐ μόνον ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη,
 οἷον ἀσύμμετρον εἶναι. Τὸ ἄρα σύμμετρον οὐ μέγιστον

ψεύδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης ψεύδος. Τὸ δ' ἐναντίον
τούτῳ, τὸ δυνατόν, ὅταν μὴ ἀναγκαῖον ᾖ τὸ ἐναντίον
ψεύδος εἶναι· οἷον, τὸ καθῆσθαι ἀνθρώπου, δυνατόν.
Οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ καθῆσθαι ψεύδος. Τὸ μὲν
οὖν δυνατόν, ἓνα μὲν τρόπον, ὥσπερ εἴρηται, τὸ μὴ
ἐξ ἀνάγκης ψεύδος σημαίνει, ἓνα δὲ τὸ ἀληθές εἶναι,
ἓνα δὲ τὸ ὠδεχόμενον ἀληθές εἶναι. Κατὰ μεταφο-
ράν δέ, ἣ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ λέγεται δύναμις. Ταῦτα
μὲν οὖν τὰ δυνατὰ οὐ κατὰ δύναμιν· τὰ δὲ λεγόμενα
κατὰ δύναμιν, πάντα λέγεται πρὸς τὴν πρώτην μίαν.
Αὕτη δ' ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο. Τὰ
γὰρ ἄλλα λέγεται δυνατὰ, τὰ μὲν τῷ ἔχειν αὐτῶν ἄλ-
λό τι τοιαύτην δύναμιν· τὰ δέ, τῷ μὴ ἔχειν· τὰ δέ, τῷ
ὠδὲ ἔχειν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ ἀδύνατα· ὥστε ὁ κύ-
ριος ὅρος τῆς πρώτης δυνάμεως ἂν εἴη, ἀρχὴ μετα-
βλητικὴ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο.

CAPUT XIII.

Ποσόν λέγεται τὸ διαιρετὸν εἰς ἐνυπάρχοντα, ὧν
ἐκάτερον, ἢ ἕκαστον ἐν τι, καὶ τόδε τι πέφυκεν εἶναι.
Πλήθος μὲν οὖν ποσόν τι, ἂν ἀριθμητὸν ᾖ· μέγεθος
δὲ, ἂν μετρητὸν ᾖ. Λέγεται δὲ πλήθος μὲν, τὸ διαι-
ρετὸν δυνάμει εἰς μὴ συνεχῆ· μέγεθος δὲ, τὸ εἰς συν-
εχῆ. Μεγεθους δέ, τὸ μὲν ἐφ' ἐν συνεχές, μῆκος· τὸ
δ' ἐπὶ δύο, πλάτος· τὸ δ' ἐπὶ τρία, βάθος. Τούτων
δὲ πλήθος μὲν τὸ πεπερασμένον, ἀριθμός· μῆκος δέ,
γραμμὴ· πλάτος δέ, ἐπιφάνεια· βάθος δέ, σῶμα. Ἐτι
τὰ μὲν λέγεται καθ' αὐτὰ ποσὰ ἅττα, τὰ δὲ κατὰ
συμβεβηκός· οἷον ἡ μὲν γραμμὴ, ποσόν τι καθ' ἑαυ-
τόν, τὸ δὲ μουσικόν κατὰ συμβεβηκός. Τῶν δὲ καθ'
αὐτὰ, τὰ μὲν κατ' οὐσίαν ἐστὶν, οἷον ἡ γραμμὴ, ποσόν

τι. Ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τῷ τί ἐστι λέγοντι, ποσὸν τι ὑπάρχει. Τὰ δὲ πάθη καὶ ἐξεις, τῆς τοιαύτης ἐστὶν οὐσίας· οἷον, τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ μακρὸν καὶ βραχὺ, καὶ πλατὺ καὶ στενὸν, καὶ βαθὺ καὶ ταπεινόν, καὶ βαρὺ καὶ κοῦφον, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ μῆζον καὶ ἔλαττον, καὶ καθ' αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα λεγόμενα, τοῦ ποσοῦ πάθη καθ' αὐτά. Μεταφέρεται μὲντοι ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ ἐπ' ἄλλα. Τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένων ποσῶν, τὰ μὲν οὕτως λέγεται, ὥσπερ ἐλέχθη, ὅτι τὸ μουσικὸν ποσόν, καὶ τὸ λευκὸν τῷ εἶναι ποσόν τι, ὃ ὑπάρχουσι· τὰ δὲ ὡς κίνησις καὶ χρόνος. Καὶ γὰρ ταῦτα ποσὰ ἅττα λέγεται, καὶ συνεχῇ, τῷ ἐκάϊνα διαίρετὰ εἶναι, ὧν ἐστὶ ταῦτα πάθη. Λέγω δὲ οὐ τὸ κινούμενον, ἀλλ' ὃ ἐκινήθη. Τῷ γὰρ ποσὸν εἶναι ἐκάϊνο, καὶ ἡ κίνησις ποσὴ· ὃ δὲ χρόνος, τῷ ταύτην.

CAPUT XIV.

Τὸ ποιόν λέγεται ἓνα μὲν τρόπον ἢ διαφορὰ τῆς οὐσίας· οἷον ποιόν τι ἄνθρωπος ζῶον, ὅτι δέπουν, ἵππος δὲ τετράπουν· καὶ κύκλος ποιόν τι σχῆμα, ὅτι ἁγώνιον, ὡς τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ποιότητος οὔσης. Ἐνα μὲν δὴ τρόπον τοῦτον λέγεται ἢ ποιότης διαφορὰ οὐσίας· ἓνα δὲ ὡς τὰ ἀκίνητα, καὶ τὰ μαθηματικά, ὥσπερ οἱ ἀριθμοὶ ποιοὶ τινες· οἷον οἱ σύνθετοι, καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἑν ὄντες, ἀλλ' ὧν μίμημα τὸ ἐπίπεδον καὶ τὸ στερεόν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ποσάκις ποσοὶ, ἢ οἱ ποσάκις ποσοὶ ποσάκις, καὶ ὅλως ὃ παρὰ τὸ ποσὸν ὑπάρχει ἐν τῇ οὐσίᾳ· οὐσία γὰρ ἐκάστου τὸ ἅπαξ· οἷον τῶν ἑξ, οὐχ ὃ δις ἢ τρις εἰσὶν, ἀλλὰ ὃ ἅπαξ· ἑξ γὰρ ἅπαξ ἑξ. Ἐτι ὅσα πάθη τῶν κινουμένων

οὐσιῶν· οἶον, θερμότης καὶ ψυχρότης, καὶ λευκότης καὶ μελανία, καὶ βαρύτης καὶ κουφότης, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καθ' ἃ λέγονται καὶ ἀλλοιοῦσθαι τὰ σώματα μεταβαλλόντων. Ἔτι κατὰ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ ὅλως τὸ κακὸν καὶ ἀγαθόν. Σχεδὸν δὴ κατὰ δύο τρόπους λέγοιτ' ἂν τὸ ποιοῦν, καὶ τούτων ἓνα τὸν κυριώτατον. Πρώτη μὲν γὰρ ποιότης, ἡ τῆς οὐσίας διαφορά. Ταύτης δέ τι καὶ ἡ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ποιότης μέρος. Διαφορὰ γάρ τις οὐσιῶν, ἀλλ' ἡ οὐ κινουμένων, ἢ οὐχ ἡ κινουμένων. Τὰ δὲ πάθη τῶν κινουμένων ἢ κινουμένων, καὶ αἱ τῶν κινήσεων διαφοραὶ ἀρετὴ δὲ καὶ κακία τῶν παθημάτων μέρος τί. Διαφορὰς γὰρ δηλοῦσι τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας, καθ' ἃς ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι καλῶς ἢ φαύλως τὰ ἐν τῇ κινήσει ὄντα. Τὸ μὲν γὰρ ὥδὲ δυνάμενον κινεῖσθαι ἢ ἐνεργεῖν, ἀγαθόν· τὸ δ' ὥδὲ καὶ ἐναντίως, μοχθηρόν. Μάλιστα δὲ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ κακόν, σημαίνει τὸ ποιοῦν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, καὶ τούτων μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἔχουσι προαίρεσιν.

CAPUT XV.

Πρὸς τι λέγεται, τὰ μὲν ὡς διπλάσιον πρὸς τοῦ ἡμισυ, καὶ τριπλάσιον πρὸς τὸ τρίτημόριον, καὶ ὅλως πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον, καὶ ὑπερέχον πρὸς ὑπερεχόμενον· τὰ δ' ὡς θερμομαντικόν πρὸς θερμοαντὸν, καὶ τμητικόν πρὸς τμητόν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικόν πρὸς τὸ παθητικόν· τὰ δ' ὡς τὸ μετρητόν πρὸς τὸ μέτρον, καὶ τὸ ἐπιστητόν πρὸς ἐπιστήμην, καὶ αἰσθητόν πρὸς αἴσθησιν. Λέγεται δὲ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ἀριθμόν, ἢ ἀπλῶς, ἢ ὠρισμένως πρὸς αὐτοὺς, ἢ πρὸς ἓν· οἶον, τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς ἓν, ἀριθμὸς

ὠρισμένος· τὸ δὲ πολλαπλάσιον, κατ' ἀριθμὸν πρὸς
 ἓν, οὐχ ὠρισμένον δέ· οἷον, τόνδε, ἢ τόνδε. Τὸ δὲ
 ἡμιόλιον, πρὸς τὸ ὑφημιόλιον κατ' ἀριθμὸν, πρὸς
 ἀριθμὸν ὠρισμένον. Τὸ ἐπιμόριον πρὸς τὸ ὑπεπι-
 μόριον κατὰ ἀόριστον, ὥσπερ τὸ πολλαπλάσιον πρὸς
 τὸ ἓν· τὸ δ' ὑπερέχον πρὸς τὸ ὑπερχόμενον ὅλως ἀό-
 ριστον κατ' ἀριθμὸν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς σύμμετρος·
 κατὰ μὴ σύμμετρον δὲ ἀριθμὸν λέγεται. Τὸ γὰρ ὑπερ-
 ἔχον πρὸς τὸ ὑπερχόμενον, τοιοῦτόν τε ἐστὶ, καὶ ἔτι.
 Τοῦτο δὲ ἀόριστον. Ὅπότερον γὰρ ἔτυχεν, ἐστὶν ἢ
 ἴσον, ἢ οὐκ ἴσον. Ταῦτά τε οὖν τὰ πρὸς τι ἅπαντα
 κατ' ἀριθμὸν λέγεται, καὶ ἀριθμοῦ πάθη· καὶ ἔτι τὸ
 ἴσον καὶ ὅμοιον καὶ ταὐτὸ, κατ' ἄλλον τρόπον. Κατὰ
 γὰρ τὸ ἓν λέγεται πάντα. Ταῦτά μὲν γὰρ, ὧν μία ἡ
 οὐσία· ὅμοια δ', ὧν ἡ ποιότης μία· ἴσα δὲ, ὧν τὸ
 ποσὸν ἓν. Τὸ δὲ ἓν, τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχὴ καὶ μέτρον.
 Ὡστε ταῦτα πάντα πρὸς τι λέγεται, κατ' ἀριθμὸν μὲν,
 οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Τὰ δὲ ποιητικὰ καὶ παθη-
 τικά, κατὰ δύναμιν ποιητικὴν τε καὶ παθητικὴν, καὶ
 ἐνεργείας τὰς τῶν δυνάμεων· οἷον τὸ θερμαντικὸν πρὸς
 τὸ θερμαντὸν, ὅτι δύναται· καὶ πάλιν τὸ θερμαῖνον
 πρὸς τὸ θερμαίνόμενον, καὶ τὸ τέμνον πρὸς τὸ τεμνό-
 μενον, ὡς ἐνεργοῦντα. Τῶν δὲ κατ' ἀριθμὸν, οὐκ
 εἰσὶν ἐνέργειαι, ἀλλ' ἢ ὃν τρόπον ἐν ἑτέροις εἴρηται·
 αἱ δὲ κατὰ κίνησιν ἐνέργειαι, οὐχ ὑπάρχουσι. Τῶν δὲ
 κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ χρόνους, ἤδη λέγονται τὰ πρὸς
 τι· οἷον τὸ πεποιηκὸς πρὸς τὸ πεποιημένον, καὶ τὸ
 ποιῆσον πρὸς τὸ ποιησόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ πα-
 τήρ υἱοῦ λέγεται πατήρ. Τὸ μὲν γὰρ πεποιηκὸς, τὸ
 δὲ πεπονθὸς τί ἐστίν. Ἐτι ἔνια κατὰ στήρησιν δυνά-

μεως, ὥσπερ τὸ ἀδύνατον, καὶ ὅσα οὕτω λέγεται, οἷον τὸ ἀόρατον. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἀριθμὸν καὶ δύναμιν λεγόμενα πρὸς τι, πάντα ἐστὶ πρὸς τι, τῷ ὅπερ ἐστὶν ἄλλου λέγεσθαι αὐτὸ ὅπερ ἐστίν, ἀλλὰ μὴ τῷ ἄλλο πρὸς ἐκείνο. Τὸ δὲ μεταφερόν καὶ τὸ ἐπιστητόν, καὶ τὸ διανοητόν τῷ ἄλλο πρὸς αὐτὰ λέγεσθαι, πρὸς τι λέγεται. Τό, τε γὰρ διανοητόν σημαίνει, ὅτι ἐστὶν αὐτοῦ διάνοια· οὐκ ἐστὶ δ' ἡ διάνοια πρὸς τοῦτο, οὐ ἐστὶ διάνοια. Δις γὰρ ταῦτόν εἰρημένον ἂν εἶη. Ὁμοίως δὲ καὶ τινός ἐστιν ἡ ὄψις, οὐχ οὐ ἐστὶν ὄψις. Καίτοι ἀληθές τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ πρὸς χρῶμα, ἢ πρὸς ἄλλό τι τοιοῦτον. Ἐκείνως δὲ δις τὸ αὐτὸ λεχθήσεται, ὅτι ἐστὶν ὄψις, οὐ ἐστὶν ἡ ὄψις. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἐαυτὰ λεγόμενα πρὸς τι, τὰ μὲν οὕτω λέγεται, τὰ δὲ ἂν τὰ γένη αὐτῶν ἢ τοιαῦτα· οἷον, ἡ ἰατρικὴ τῶν πρὸς τι, ὅτι τὸ γένος αὐτῆς ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι τῶν πρὸς τι. Ἔτι κατ' ὅσα τὰ ἔχοντα λέγεται πρὸς τι, οἷον ἰσότης, ὅτι τὸ ἴσον· καὶ ὁμοιότης, ὅτι τὸ ὅμοιον. Τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον ἄνθρωπος πρὸς τι, ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ διπλασίῳ εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶ τῶν πρὸς τι· ἢ τὸ λευκόν, εἰ τῷ αὐτῷ συμβέβηκε διπλασίῳ καὶ λευκῷ εἶναι.

CAPUT XVI.

Τέλειον λέγεται, ἐν μὲν, οὐ μὴ ἐστὶν ἔξω τι λαβεῖν, μηδὲ ἐν μόριον· οἷον χρόνος τέλειος ἐκάστου οὗτος, οὐ μὴ ἐστὶν ἔξω τι λαβεῖν χρόνον τινὰ, ὅς τούτου μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου. Καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὸ τοῦ εὖ, μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρὸς τι γένος, οἷον τέλειος ἰατρὸς, καὶ τέλειος ἀνλητὴς, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπωσιν. Οὕτω δὲ μεταφέ-

ροντες καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν λέγομεν αὐτοὺς, συκοφάντην τέλειον, καὶ κλέπτην τέλειον· ἐπειδὴ καὶ ἀγαθοὺς λέγομεν αὐτοὺς, οἷον κλέπτην ἀγαθόν, καὶ συκοφάντην ἀγαθόν. Καὶ ἡ ἀρετὴ τελείωσίς τις. Ἐκαστον γὰρ τότε τέλειον, καὶ ἡ οὐσία πᾶσα τότε τέλεια, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπη μόριον τοῦ κατὰ φύσιν μεγέθους. Ἔτι οἷς ὑπάρχει τὸ τέλος σπουδαῖον, ταῦτα λέγεται τέλεια. Κατὰ γὰρ τὸ ἔχειν τέλος τέλεια. Ὡστ' ἐπειδὴ τὸ τέλος τῶν ἐσχάτων τί ἐστι, καὶ ἐπὶ τὰ φαῦλα μεταφέροντες, λέγομεν, τελείως ἀπολωλέναι, καὶ τελείως ἐφθάρθαι, ὅταν μηδὲν ἐλλείπη τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου ἦ. Διὸ καὶ ἡ τελευτὴ κατὰ μεταφορὰν λέγεται τέλος, ὅτι ἄμφω ἐσχάτα. Τέλος δὲ καὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἐσχάτον. Τὰ μὲν οὖν καθ' αὐτὰ λεγόμενα τέλεια, τοσαυταχῶς λέγεται, τὰ μὲν τῷ κατὰ τὸ εὖ μηδὲν ἐλλείπειν μηδ' ἔχειν ὑπερβολὴν ἐν ἐκάστῳ γένει, μηδ' εἶναι τι ἔξω· τὰ δὲ ἄλλα, ἥδη [οὐ] καθ' αὐτὰ, τῷ ἢ ποιεῖν τι τοιοῦτον, ἢ ἔχειν, ἢ ἀρμόττειν τούτῳ, ἢ ἄλλως γέ πως λέγεσθαι πρὸς τὰ πρώτως λεγόμενα τέλεια.

CAPUT XVII.

Πέρας λέγεται τὸ ἐσχάτον ἐκάστου, καὶ οὗ ἔξω μηδὲν ἐστι λαβεῖν πρώτου, καὶ οὗ εἴσω πάντα πρώτου. καὶ ὃ ἂν ἡ εἶδος μεγέθους ἢ ἔχοντος μέγεθος, καὶ τὸ τέλος ἐκάστου. Τοιοῦτον δ' ἐφ' ὃ ἡ κίνησις καὶ ἡ πρᾶξις, καὶ οὐκ ἀφ' οὗ. Ὅτε δὲ ἄμφω, καὶ ἀφ' οὗ, καὶ ἐφ' ὃ, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, καὶ ἡ οὐσία ἐκάστου, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστῳ. Τῆς γνώσεως γὰρ τοῦτο πέρας· εἰ δὲ τῆς γνώσεως, καὶ τοῦ πράγματος. Ὡστε φανερόν ὅτι ὁσαυχὸς ἡ ἀρχὴ λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ τὸ πέρας,

καὶ ἔτι πλεοναχῶς. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχή, πέρας τί· τὸ δὲ πέρας, οὐ πᾶν ἀρχή.

CAPUT XVIII.

Τὸ καθ' ὃ λέγεται πολλαχῶς. Ἐνα μὲν τρόπον, τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία ἐκάστου πράγματος· οἷον καθ' ὁ ἀγαθός, αὐτὸ ἀγαθόν. Ἐνα δὲ, ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι, οἷον τὸ χρῶμα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. Τὸ μὲν οὖν πρώτως λεγόμενον, καθ' ὃ, τὸ εἶδος ἐστίν· δευτέρως δὲ, ὡς ἡ ὕλη ἐκάστου καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐκάστῳ πρῶτον. Ὅλως δὲ τὸ καθ' ὃ ἰσαχῶς, καὶ τὸ αἷτιον ὑπάρξει. Κατὰ τί γὰρ ἐλήλυθεν, ἢ οὐ ἔνεκα ἐλήλυθε, λέγεται· καὶ κατὰ τί παραλελόγισται, ἢ συλλελόγισται, ἢ ὅτι τὸ αἷτιον τοῦ συλλογισμοῦ, ἢ παραλογισμοῦ. Ἐτι τὸ καθ' ὃ, τὸ κατὰ θεῖσιν λέγεται, καθ' ὃ ἔστηκεν, ἢ καθ' ὃ βαδίζει. Πάντα γὰρ ταῦτα θεῖσιν σημαίνει καὶ τόπον. Ὡστε καὶ τὸ καθ' αὐτό, πολλαχῶς ἀνάγκη λέγεσθαι. Ἐν μὲν γὰρ καθ' αὐτό, τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστῳ, οἷον ὁ Καλλίας, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι Καλλιαν· ἐν δὲ, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστίν ὑπάρχει, οἷον ζῶον ὁ Καλλίας καθ' αὐτό. Ἐν γὰρ τῷ λόγῳ ἐνυπάρχει τὸ ζῶον· ζῶον γὰρ τι ὁ Καλλίας. Ἐτι δὲ, εἰ ἐν ἑαυτῷ δέδεται πρῶτον, ἢ τῶν αὐτοῦ τινι· οἷον ἡ ἐπιφανεία λευκῇ καθ' αὐτήν, καὶ ζῶον ὁ ἄνθρωπος καθ' αὐτόν. Ἡ γὰρ ψυχὴ, μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἣ πρώτῃ τὸ ζῆν. Ἐτι οὐ μὴ ἐστίν ἄλλο ἐν τι αἷτιον. Τοῦ γὰρ ἀνθρώπου πολλὰ αἷτια, τὸ ζῶον, τὸ δίπουν· ἀλλ' ὅμως καθ' αὐτόν ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστιν. Ἐτι ὅσα μόνῳ ὑπάρχει, καὶ ἢ μόνῳ Διὸ τὸ κεχωρισμένον, καθ' αὐτό.

Constitution, not a relation

CAPUT XIX.

Διάθεσις λέγεται τοῦ ἔχοντος μέρος τάξις, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ κατ' εἶδος. Θέσιν γὰρ δεῖ τινα εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ ἢ διάθεσις.

CAPUT XX.

Ἐξίς δὲ λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον, οἷον ἐνέργειά τις τοῦ ἔχοντος καὶ ἐχομένου, ὥσπερ πρᾶξις τις ἢ κίνησις. Ὅταν γὰρ τὸ μὲν ποιῇ, τὸ δὲ ποιῆται, ἔστι ποίησις μεταξὺ. Οὕτω καὶ τοῦ ἔχοντος ἐσθῆτα καὶ τῆς ἐχομένης ἐσθῆτος, ἔστι μεταξὺ ἐξίς. Ταύτην μὲν οὖν φανερόν, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἔχειν τὴν ἐξίν. Εἰς ἄπειρον γὰρ βαδιᾶται, εἰ τοῦ ἐχομένου ἔσται ἔχειν τὴν ἐξίν. Ἄλλον δὲ τρόπον ἐξίς λέγεται διάθεσις, καθ' ἣν εὖ ἢ κακῶς διακρίνεται τὸ διακείμενον, καὶ ἢ καθ' αὐτὸ, ἢ πρὸς ἄλλο, οἷον ἢ ὑγίεια ἐξίς τις. Διάθεσις γὰρ ἔστι τοιαύτη. Ἐτι ἐξίς λέγεται, ἂν ᾗ μόριον διαθέσεως τοιαύτης. Διὸ καὶ ἡ τῶν μερῶν ἀρετὴ, ἐξίς τίς ἐστι.

CAPUT XXI.

Πάθος δὲ λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον ποιότης, καθ' ἣν ἀλλοιοῦσθαι ἐνδέχεται· οἷον, τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν, καὶ βαρύτες καὶ κορυφότες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐνα δὲ αἱ τούτων ἐνέργειαι καὶ ἀλλοιώσεις ἦδη. Ἐτι τούτων μᾶλλον αἱ βλαβεραὶ ἀλλοιώσεις καὶ κινήσεις, καὶ μάλιστα αἱ λυπηραὶ, καὶ αἱ βλαβεραὶ. Ἐτι τὰ μεγέθη τῶν συμφορῶν καὶ λυπηρῶν πάθη λέγεται.

CAPUT XXII.

Στέρησις λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἂν μὴ ἔχη τι τῶν μὴ πεφυκότων ἔχεισθαι, καὶ μὴ αὐτὸ ἢ πεφυκός

ἔχειν· οἷον, φυτὸν ὁμμάτων ἐστερηθῆναι λέγεται.
 Ἐνα δὲ, ἂν πεφυκὸς ἔχειν, ἢ αὐτὸ, ἢ τὸ γένος, μὴ
 ἔχη· οἷον, ἄλλως ἄνθρωπος ὁ τυφλὸς ὅπως ἐστε-
 ρηται, καὶ ὁ ἀσπάλαξ· τὸ μὲν κατὰ γένος, τὸ δὲ καθ'
 αὐτό. Ἐτι ἂν πεφυκὸς, καὶ ὅτε πέφυκεν ἔχειν, μὴ
 ἔχη. Ἡ γὰρ τυφλότης, στέρησις τις. Τυφλὸς δὲ οὐ
 κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐν ἣ πέφυκεν ἔχειν, ἂν μὴ
 ἔχη. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ᾧ ἄνῃ, καὶ καθ' ὃ, καὶ πρὸς ὃ, καὶ
 ὡς ἂν εἴη πεφυκὸς, ἂν μὴ ἔχη. Ἐτι ἡ βίαία ἐκάστου
 ἀφαίρεισις, στέρησις λέγεται. Καὶ ὅσαχῶς δὲ αἱ ἀπὸ
 τοῦ Α ἀποφάσεις λέγονται, τοσαυταχῶς καὶ αἱ στε-
 ρήσεις λέγονται. Ἄνισον μὲν γὰρ, τῷ μὴ ἔχειν ἰσότη-
 τα πεφυκὸς λέγεται· ἀόρατον δὲ, καὶ τῷ ὅλως μὴ ἔχειν
 χρῶμα, καὶ τῷ φαύλως· καὶ ἄπουν, καὶ τῷ μὴ ἔχειν
 ὅλως πόδας, καὶ τῷ φαύλους. Ἐτι καὶ τῷ μικρὸν
 ἔχειν, οἷον τὸ ἀπύρηνον. Τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ φαύλως
 πως ἔχειν. Ἐτι τῷ μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλῶς· οἷον
 τὸ ἄτμητον, οὐ μόνον τῷ μὴ τέμνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ
 μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλῶς. Ἐτι τῷ πάντῃ μὴ ἔχειν.
 Τυφλὸς γὰρ οὐ λέγεται ὁ ἑτερόφθαλμος, ἀλλ' ὁ ἐν
 ἀμφοῖν μὴ ἔχων ὄψιν. Διὸ οὐ πᾶς ἀγαθὸς ἢ κακός,
 ἢ δίκαιος ἢ ἀδίκος· ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξύ.

CAPUT XXIII.

Τὸ ἔχειν λέγεται πολλαχῶς. Ἐνα μὲν τρόπον,
 τὸ ἄγειν κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ
 ὁρμήν. Διὸ λέγεται πυρετός τε ἔχειν τὸν ἄνθρωπον,
 καὶ οἱ τύραννοι τὰς πόλεις, καὶ τὴν ἐσθῆτα οἱ ἀμπε-
 χόμενοι. Ἐνα δ', ἐν ᾧ ἂν τι ὑπάρχοι ὡς δεκτικῷ· οἷον
 ὁ χαλκὸς ἔχει τὸ εἶδος τοῦ ἀνδριάντος, καὶ τὴν νόσον
 τὸ σῶμα. Ἐνα δ', ὡς τὸ περιέχον τὰ περιεχόμενα. Ἐν ᾧ

γάρ ἐστι περιεχόμενον τι, ἔχισθαι ὑπὸ τούτου λέγεται· οἶον, τὸ ἀγγεῖον ἔχειν τὸ ὑγρὸν φάμεν, καὶ τὴν πόλιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν γαῖαν γαῖτας· οὕτω δὲ καὶ τὸ ὅλον ἔχει τὰ μέρη. Ἐτι τὸ κωλύον κατὰ τὴν αὐτοῦ ὁρμὴν τι κινεῖσθαι ἢ πράττειν, ἔχειν λέγεται τοῦτο αὐτό· οἶον καὶ οἱ κίονες τὰ ἐπικείμενα βάρη, καὶ ὡς οἱ ποιηταὶ τὸν Ἀτλαντα ποιοῦσι τὸν οὐρανὸν ἔχειν, ὡς μὴ συμπίσειε ἂν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥσπερ τῶν φυσιολόγων τινὲς φασι. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ συνέχον λέγεται, ἃ συνέχει, ἔχειν, ὡς διαχωρισθέντα ἂν κατὰ τὴν αὐτοῦ ὁρμὴν ἕκαστον. Καὶ τὸ ἐν τινι δὲ εἶναι, ὁμοιότηρὸς λέγεται καὶ ἐπομένως τῷ ἔχειν.

CAPUT XXIV.

Τὸ ἐκ τίνος εἶναι, λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον, ἐξ οὗ ἐστι, ὡς ὕλης· καὶ τοῦτο διχῶς, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον γένος, ἢ κατὰ τὸ ὑστάτον εἶδος· οἶον ἔστι μὲν ὡς ἅπαντα τὰ τηκτὰ ἐξ ὕδατος· ἔστι δ' ὡς ἐκ χαλκοῦ ὁ ἀνδριάς. Ἐνα δ', ὡς ἐκ τῆς πρώτης κινήσεως ἀρχῆς· οἶον ἐκ τίνος ἡ μάχη; ἐκ λοιδορίας, ὅτι αὐτὴ ἀρχὴ τῆς μάχης. Ἐνα δ', ἐκ τοῦ συνθέτου, ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς, ὥσπερ ἐκ τοῦ ὅλου τὰ μέρη, καὶ ἐκ τῆς Ἰλιάδος τὸ ἔπος, καὶ ἐκ τῆς οἰκίας οἱ λίθοι. Τέλος μὲν γάρ ἐστιν ἡ μορφή. Τέλειον δὲ τὸ ἔχον τέλος. Τὰ δὲ ὡς ἐκ τοῦ μέρους τὸ εἶδος· οἶον ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ δίποδος, καὶ ἡ συλλαβὴ ἐκ τοῦ στοιχείου· ἄλλως γὰρ τοῦτο, καὶ ὁ ἀνδριάς ἐκ τοῦ χαλκοῦ· ἐκ τῆς αἰσθητῆς γὰρ ὕλης ἡ σύνθετος οὐσία· ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ἐκ τῆς τοῦ εἶδους ὕλης, τὰ μὲν οὕτω λέγεται, τὰ δὲ ἔαν κατὰ μέρος τι τούτων τις ὑπέρχῃ τῶν τρόπων· οἶον ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς τὸ τέκνον,

καὶ ἐκ γῆς τὰ φυτὰ, ὅτι ἐκ τινος μέρους αὐτῶν. Ἐνα δὲ, μεθ' ὃ τῶ χρόνῳ· οἷον ἐξ ἡμέρας νύξ, καὶ ἐξ ἐν-
δίας χειμῶν, ὅτι τοῦτο μετὰ τοῦτο. Τούτων δὲ τὰ
μὲν τῷ ἔχειν μεταβολὴν εἰς ἄλληλα, οὕτω λέγεται,
ὥσπερ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα· τὰ δὲ τῷ κατὰ τὸν χρό-
νον ἐφεξῆς μόνον· οἷον ἐξ ἰσημερίας ἐγένετο ὁ πλοῦς,
ὅτι μετὰ ἰσημερίαν ἐγένετο· καὶ ἐκ Διονυσίων Θαργή-
λια, ὅτι μετὰ τὰ Διονύσια.

CAPUT XXV.

Μέρος λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, εἰς ὃ διαιρεθεῖη
ἂν τὸ πούον ὁπωσοῦν. Ἀεὶ γὰρ τὸ ἀφαιρούμενον
τοῦ ποσοῦ ἢ ποσόν, μέρος λέγεται ἐκείνου· οἷον τῶν
τριῶν, τὰ δύο μέρος λέγεται πως. Ἄλλον δὲ τρόπον
τὰ καταμετροῦντα τῶν τοιούτων μόνον· διὸ τὰ δύο
τῶν τριῶν, ἔστι μὲν ὡς λέγεται μέρος, ἔστι δ' ὡς οὐ.
Ἔτι εἰς ἃ τὸ εἶδος τοῦ ζώου διαιρεθεῖη ἂν ἄνευ τοῦ
ποσοῦ, καὶ ταῦτα μόρια λέγεται τούτου. Διὸ τὰ εἰ-
δη τοῦ γένους φασὶν εἶναι μόρια. Ἔτι εἰς ἃ διαιρεῖ-
ται τι, ἢ ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὅλον, ἢ τὸ εἶδος, ἢ τὸ
ἔχον τὸ εἶδος· οἷον, τῆς σφαίρας τῆς χαλκῆς, ἢ τοῦ
κύβου τοῦ χαλκοῦ, καὶ ὁ χαλκὸς μέρος. Τοῦτο δ'
ἐστὶν ἡ ὕλη ἐν ᾗ τὸ εἶδος. Καὶ ἡ γωνία μέρος. Ἔτι
τα ἐν τῷ λόγῳ, τῷ δηλοῦντι ἕκαστον, καὶ ταῦτα μό-
ρια τοῦ ὅλου. Διὸ τὸ γένος τοῦ εἶδους καὶ μέρος
λέγεται, ἄλλως δὲ τὸ εἶδος τοῦ γένους μέρος.

CAPUT XXVI.

Ὅλον λέγεται, οὐ μὴθὲν ἄπεισι μέρος ἐξ ὧν λέγε-
ται τὸ ὅλον φύσει· καὶ τὸ περιέχον ἓν, καὶ τὰ περιε-
χόμενα, ὥστε ἓν τι εἶναι ἐκείνα. Τοῦτο δὲ διχῶς· ἢ

γὰρ ὡς ἕκαστον ἐν, ἢ ὡς ἐκ τούτων τὸ ἐν. Τὸ μὲν γὰρ καθόλου, καὶ τὸ ὅλως λεγόμενον, ὡς ὅλον τι ὄν, οὕτως ἐστὶ καθόλου ὡς πολλὰ περιέχον τὸ κατηγορεῖσθαι καθ' ἑκάστου, καὶ ἐν ἅπαντα εἶναι ὡς ἕκαστον· οἶον, ἄνθρωπον, ἵππον, θεόν, ὅτι ἅπαντα ζῶα. Τὸ δὲ συνεχὲς καὶ πεπερασμένον, ὅταν ἐν τι ἐκ πλειόνων ἢ ἐνυπαρχόντων, μάλιστα μὲν δυνάμει· εἰ δὲ μὴ, ἐν-εργείᾳ. Τούτων δ' αὐτῶν μᾶλλον τὰ φύσει ἢ τέχνη τοιαῦτα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἐλέγομεν, ὡς οὕσης τῆς ὁλότητος ἐνότητός τινος. Ἔτι τοῦ ποσοῦ ἔχοντος ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ ἔσχατον, ὅσων μὲν μὴ ποιεῖ ἢ θέσις διαφορὰν, πᾶν λέγεται· ὅσων δὲ ποιεῖ, ὅλον. Ὅσα δὲ ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ ὅλα καὶ πᾶν. Ἔστι δε ταῦτα, ὅσων ἢ μὲν φύσις ἢ αὐτὴ μένει τῇ μεταθέσει, ἢ δὲ μορφῇ, οὐ· οἶον κηρὸς, καὶ ἱμάτιον. Καὶ γὰρ ὅλον καὶ πᾶν λέγεται· ἔχει γὰρ ἄμφω. Ἐν ὕδαρι δὲ καὶ ὅσα ὑγρά, καὶ ἀριθμὸς, πᾶν μὲν λέγεται· ὅλος δ' ἀριθμὸς καὶ ὅλον ὕδαρι οὐ λέγεται, ἂν μὴ μεταφορᾷ. Πάντα δὲ λέγεται, ἐφ' οἷς τὸ πᾶν ὡς ἐφ' ἐνὶ, ἐπὶ τούτοις πάντα, ὡς ἐπὶ διηρημένοις, πᾶς οὗτος ὁ ἀριθμὸς, πᾶσαι αὗται αἱ μονάδες.

CAPUT XXVII.

Κολοβὸν δὲ λέγεται τῶν ποσῶν, οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ μεριστόν τε αὐτὸ δεῖ εἶναι καὶ ὅλον. Τά τε γὰρ δύο, οὐ κολοβὰ θατέρον ἀφαιρουμένου ἐνὸς (καὶ γὰρ ἴσον τὸ κολόβωμα καὶ τὸ λοιπὸν οὐδέποτε ἐστὶν) οὐδ' ὅλως ἀριθμὸς οὐδεὶς· καὶ γὰρ τὴν οὐσίαν δεῖ μένειν· εἰ κύλιξ κολοβὸς, ἔτι δεῖ εἶναι κύλικα· ὁ δὲ ἀριθμὸς, οὐκ ἔτι ὁ αὐτός. Πρὸς δὲ τούτοις κᾶν ἀνομοιομερῆ ἢ, οὐδὲ ταῦτα πάντα. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς

ἔστιν, ὃς καὶ ἀνόμοια ἔχει μέρη· οἶον, δυάδα, τριάδα· ἀλλ' ὁλῶς ὧν μὴ ποιεῖ ἡ θείσις διαφορὰν, οὐδὲν κολοβόν· οἶον ὕδωρ, ἢ πῦρ· ἀλλὰ δεῖ τοιαῦτα εἶναι ἃ κατὰ τὴν οὐσίαν θείσιν ἔχει. Ἔτι συνεχῇ. Ἡ γὰρ ἁρμονία ἐξ ἀνομοιομερῶν μὲν καὶ θείσιν ἔχει, κολοβὸς δὲ οὐ γίνεται· πρὸς δὲ τούτοις, οὐδ' ὅσα ὅλα, οὐδὲ ταῦτα ὁττουοῦν μορίου στερήσει κολοβά. Οὐ γὰρ δεῖ οὔτε τὰ κύρια τῆς οὐσίας, οὔτε τὰ ὁπουοῦν ὄντα· οἶον, ἂν τρυπηθῇ ἡ κύλιξ, οὐ κολοβός, ἀλλ' ἂν τὸ οὗς ἢ ἀκρωτήριόν τι. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἐὰν σάρκα ἢ τὸν σπλῆνα, ἀλλ' ἐὰν ἀκρωτήριον, καὶ τοῦτο οὐ πᾶν, ἀλλ' ὁ μὴ ἔχει γένεσιν ἀφαιρεθὲν ὅλον. Διὰ τοῦτο οἱ φαλακροὶ οὐ κολοβοί.

CAPUT XXVIII.

Γένος λέγεται τὸ μὲν, ἐὰν ᾗ ἡ γένεσις συνεχὴς τῶν τὸ εἶδος. ἐχόντων τὸ αὐτό· οἶον λέγεται ἕως ἂν ἀνθρώπων γένος ᾗ, οἷ ἕως ἂν ᾗ ἡ γένεσις, συνεχὴς αὐτῶν· τὸ δὲ ἀφ' οὗ ἂν ᾧσι πρώτου κινήσαντος εἰς τὸ εἶναι. Οὕτω γὰρ λέγονται οἱ μὲν Ἕλληνες τὸ γένος, οἱ δὲ Ἰῶνες, τῷ οἱ μὲν ἀπὸ Ἑλλήνος, οἱ δὲ ἀπὸ Ἰωνος εἶναι πρώτου γεννήσαντος· καὶ μᾶλλον οἱ ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος, ἢ τῆς ὕλης. Λέγονται γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ θήλεος τὸ γένος, οἶον ἀπὸ Πύρρας. Ἔτι δὲ ὡς τὸ ἐπίπεδον τῶν σχημάτων γένος τῶν ἐπιπέδων· καὶ τὸ στερεόν, τῶν στερεῶν. Ἐκαστον γὰρ τῶν σχημάτων, τὸ μὲν ἐπίπεδον τοιονδὶ, τὸ δὲ στερεόν ἐστὶ τοιονδὶ. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς. Ἔτι ὡς ἐν τοῖς λόγοις τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ὃ λέγεται ἐν τῷ τί ἐστι τοῦτο γένος, οὗ διαφοραὶ λέγονται αἱ ποιότητες. Τὸ μὲν οὖν γένος, τοσαυταχῶς λέγεται,

τὸ μὲν κατὰ γένεσιν συνεχῇ τοῦ αὐτοῦ εἶδους, τὸ δὲ κατὰ τὸ πρῶτον κινήσαν ὁμοειδές, τὸ δὲ ὡς ὕλη. Οὐ γὰρ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποιότης ἐστὶ, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ὃ λέγομεν ὕλην. Ἔτερα δὲ τῷ γένει λέγεται, ὧν ἕτερον τὸ πρῶτον ὑποκείμενον, καὶ μὴ ἀναλύεται θάτερον εἰς θάτερον, μηδ' ἄμφω εἰς ταυτόν· οἶον, τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη, ἕτερον τῷ γένει. Καὶ ὅσα καθ' ἕτερον σχῆμα κατηγορίας τοῦ ὄντος λέγεται. Τὰ μὲν γὰρ τί ἐστὶ σημαίνει τῶν ὄντων, τὰ δὲ ποιόν τι, τὰ δ' ὡς διήρηται πρότερον. Οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἀναλύεται, οὔτ' εἰς ἄλλα, οὔτ' εἰς ἓν τι.

CAPUT XXIX.

Τὸ ψεῦδος λέγεται, ἄλλον μὲν τρόπον ὡς πράγμα ψευδές· καὶ τούτου τὸ μὲν τῷ μὴ συγκεῖσθαι, ἢ ἀδύνατον εἶναι συντεθῆναι, ὥσπερ λέγεται τὸ τὴν διάμετρον εἶναι σύμμετρον, ἢ τὸ σὲ καθῆσθαι· τούτων γὰρ ψεῦδος τὸ μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ ποτέ. Οὕτω γὰρ οὐκ ὄντα ταῦτα. Τὰ δὲ ὅσα ἐστὶ μὲν ὄντα, πέφυκε μέντοι φαίνεσθαι ἢ μὴ οἷά ἐστιν, ἢ ἃ μὴ ἐστίν· οἶον, ἡ σκιαγραφία καὶ τὰ ἐνύπνια. Ταῦτα γὰρ ἔστι μὲν τι, ἀλλ' οὐχ ὧν ἐμποιεῖ τὴν φαντασίαν. Πράγματα μὲν οὖν ψευδῇ οὕτως λέγεται, ἢ τῷ μὴ εἶναι αὐτὰ, ἢ τῷ τὴν ἀπ' αὐτῶν φαντασίαν μὴ ὄντος εἶναι· λόγος δὲ ψευδῆς, ὁ τῶν μὴ ὄντων, ἢ ψευδῆς. Διὸ πᾶς λόγος ψευδῆς, ἐτέρου, ἢ οὗ ἐστὶν ἀληθείας. Οἶον ὁ τοῦ κύκλου ψευδῆς τριγώνου. Ἐκάστου δὲ λόγος, ἔστι μὲν ὡς εἷς, ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι· ἔστι δ' ὡς πολλοὶ, ἐπεὶ ταῦτό πως αὐτὸ, καὶ αὐτὸ πεπονθός. Οἶον, Σωκράτης, καὶ Σωκράτης μουσικός. Ὁ δὲ ψευδῆς λόγος, οὐδενός ἐστιν ἀπλῶς λόγος. Διὸ Ἀντισθένης ᾤετο εὐήθως, μηδὲν

ἀξιῶν λέγεσθαι, πλὴν τῷ οἰκίῳ λόγῳ ἐν ἑφ' ἐνός. Ἐξ ὧν συνέβαινε μὴ εἶναι ἀντιλέγειν, σχεδὸν δὲ μηδὲ ψεύδεσθαι. Ἔστι δ' ἕκαστον λέγειν, οὐ μόνον τῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ ἑτέρου, ψευδῶς μὲν καὶ παντελῶς· ἔστι δ' οὖν ὡς καὶ ἀληθῶς· ὥσπερ τὰ ὀκτὼ, διπλάσια τῷ τῆς δυάδος λόγῳ. Τὰ μὲν οὖν οὕτω λέγεται ψευδῇ. Ἄνθρωπος δὲ ψευδῆς, ὁ εὐχερῆς καὶ προαιρετικὸς τῶν τοιούτων λόγων, μὴ δι' ἑτερόν τι, ἀλλὰ δι' αὐτὸ, καὶ ὁ ἄλλοις ἐμποιοητικὸς τῶν τοιούτων λόγων. Ὡς περ φαμέν καὶ πράγματα ψευδῇ εἶναι, ὅσα ἐμποιεῖ φαντασίαν ψευδῇ. Διὸ ἐν τῷ Ἰππία λόγος παρακρούεται, ὡς ὁ αὐτὸς ψευδῆς καὶ ἀληθῆς. Τὸν δυνάμενον γὰρ ψεύδεσθαι, λαμβάνει ψευδῇ. Οὗτος δ' ὁ εἰδὼς καὶ ὁ φρόνιμος. Ἔτι τὸν ἐκόντα φαῦλον, βελτίῳ. Τοῦτο δὲ ψεῦδος λαμβάνει διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Ὁ γὰρ ἐκὼν χωλαίνων, τοῦ ἄκοντος κρείττων· τὸ χωλαίνειν, τὸ μιμεῖσθαι λέγων· ἐπεὶ εἶγε χωλὸς ἐκὼν, χείρων ἴσως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἡθους καὶ τοῦτο.

CAPUT XXX.

Συμβεβηκὸς δὲ λέγεται, ὃ ὑπάρχει μὲν τινι, καὶ ἀληθές εἰπεῖν, οὐ μέντοι οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὔτε ἐπιτοπλὺ· οἷον εἴ τις ὀρύττων φυτῷ βόθρον, εὗρε θησαυρόν. Τοῦτο τοίνυν συμβεβηκὸς τῷ ὀρύττοντι τὸν βόθρον, τὸ εὗρεῖν θησαυρόν· οὔτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἐκ τούτου, ἢ μετὰ τοῦτο· αὐθ' ὡς ἐπιτοπλὺ, ἂν τις φυτεύῃ, θησαυρόν εὗρίσκει. Καὶ μουσικός γ' ἂν τις εἴη λευκός· ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὐθ' ὡς ἐπιτοπλὺ τοῦτο γίνεται, συμβεβηκὸς αὐτὸ λέγομεν. Ὡστ' ἐπεὶ ἔστιν ὑπάρχον τὸ καὶ τινι, καὶ ἔνια τούτων, καὶ ποῦ, καὶ ποτὲ, ὃ τι ἂν ὑπάρχῃ μὲν,

ἀλλὰ μὴ διότι τοῦτο, ἢ νῦν, ἢ ἐνταῦθα, συμβεβη-
 κὸς ἔσται· οὐδὲ δὴ αἷτιον ὠρισμένον οὐδὲν τοῦ συμ-
 βεβηκότος, ἀλλὰ τὸ τυχόν. Τοῦτο δ' ἀόριστον συν-
 ἰβη τὸ εἰς Αἰγίαν ἐλθεῖν, εἰ μὴ διὰ τοῦτο ἀφίκετο
 ὅπως ἐκεῖ ἔλθῃ, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος ἐξωσθεῖς, ἢ ὑπὸ
 ληστῶν ληφθεῖς. Γέγονε μὲν δὴ καὶ ἔσται τὸ συμβε-
 βηκός· ἀλλ' οὐχ ἢ αὐτὸ, ἀλλ' ἢ ἑτεροῦ. Ὁ γὰρ χει-
 μὼν αἷτιος τοῦ μὴ ὅπου ἔπλει ἐλθεῖν· τοῦτο δ' ἦν
 Αἰγίαν. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκός. Οἷον
 ὅσα ὑπάρχει καθ' αὐτὸ ἐκάστω μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὄντα·
 οἷον τῷ τριγώνῳ τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν. Καὶ ταῦτα μὲν
 ἐνδέχεται αἰδία εἶναι, ἐκείνων δὲ οὐδέν. Λόγος δὲ
 τούτου ἐν ἑτέροις.

LIBER V. (VI.)

CAPUT I.

χ. 7.

Αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἷτια ζητεῖται τῶν ὄντων· δῆλον δὲ
 ὅτι ἢ ὄντα. Ἔστι γάρ τι αἷτιον ὑγιείας καὶ εὐεξίας·
 καὶ τῶν μαθηματικῶν εἰσιν ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα καὶ
 αἷτια· καὶ ὅλως δὲ πᾶσα ἐπιστήμη διανοητικὴ, ἢ
 καὶ μετέχουσα τι διανοίας, περὶ αἰτίας καὶ ἀρχάς ἐστιν,
 ἢ ἀκριβεστέρας, ἢ ἀπλουστερας. Ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ
 περὶ ἓν τι, καὶ γένος τι περιγραφάμεναι, περὶ τού-
 του πραγματεύονται, ἀλλ' οὐχὶ περὶ ὄντος ἀπλῶς, οὐ-
 δὲ ἢ ὄν, οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν, οὐδένα λόγον ποιοῦνται·
 ἀλλ' ἐκ τούτου αἱ μὲν αἰσθήσει ποιήσασαι αὐτὸ δῆ-
 λον, αἱ δ' ὑπόθεσιν λαβοῦσαι τὸ τί ἐστιν, οὕτω καθ'
 αὐτὰ ὑπάρχοντα τῷ γένει περὶ ὃ εἰσιν, ἀποδεικνύου-

σιν ἢ ἀναγκαιότερον ἢ μαλακώτερον. Διόπερ φανε-
 ρὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπίδειξις οὐσίας, οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν
 ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπαγωγῆς, ἀλλὰ τις ἄλλος τρόπος τῆς
 δηλώσεως. 'Ομοίως δὲ οὐδ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἐστὶ τὸ γέ-
 νος περὶ ὃ πραγματεύονται, οὐδὲν λέγουσι, διὰ τὸ τῆς
 αὐτῆς εἶναι διανοίας, τό, τε τί ἐστὶ δῆλον ποιῶν, καὶ
 εἰ ἔστι τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη τυγ-
 χάνει οὕσα περὶ γένος τε τοῦ ὄντος, (περὶ γὰρ τὴν τοι-
 αύτην ἐστὶν οὐσίαν ἐν ἣ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ στά-
 σεως ἐν αὐτῇ) δῆλον ὅτι οὕτε πρακτικὴ ἐστὶν οὕτε
 ποιητικὴ. Τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐν τῷ ποιοῦντι ἡ
 ἀρχὴ, ἡ νοῦς ἐστίν, ἡ τέχνη, ἡ δύναμις τις· τῶν δὲ
 πρακτικῶν, ἐν τῷ πράττοντι ἡ προαίρεσις. Τὸ αὐτὸ
 γὰρ τὸ πρακτὸν καὶ τὸ προαιρετόν. Ὡστε εἰ ἡ ἀπάσα
 διάνοια ἢ πρακτικὴ, ἢ ποιητικὴ, ἢ θεωρητικὴ, ἢ φυ-
 σικὴ θεωρητικὴ τις ἂν εἴη, ἀλλὰ θεωρητικὴ περὶ τοι-
 οῦτον ὄν, ὃ ἐστὶ δυνατόν κινεῖσθαι, καὶ περὶ οὐσίαν
 τὴν κατὰ τὸν λόγον, ὡς ἐπιτοπολὺ, οὐ χωριστὴν μόνον.
 Δεῖ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸν λόγον πῶς ἐστὶ, μὴ λαν-
 θάνειν. Ὡς ἄνευ γε τούτου τὸ ζητεῖν, μηθὲν ποιῶν
 ἐστὶ. Τῶν δὲ ὀριζομένων, καὶ τῶν τί ἐστὶ, τὰ μὲν
 οὕτως ὑπάρχει ὡς τὸ σιμὸν, τὰ δ' ὡς τὸ κοῖλον. Δια-
 φέρει δὲ ταῦτα, ὅτι τὸ μὲν σιμὸν συνειλημμένον ἐστὶ
 μετὰ τῆς ὕλης. Ἔστι γὰρ τὸ μὲν σιμὸν κολλη ῥίς· ἡ
 δὲ κοιλότης ἄνευ ὕλης αἰσθητῆς. Εἰ δὲ πάντα τὰ
 φυσικὰ ὁμοίως τῷ σιμῷ λέγονται, οἷον ῥίς, ὀφθαλ-
 μός, πρόσωπον, σῆμα, ὅστιον, ὅλως ζῶον, φύλλον, ῥί-
 ζα, φλοιός, ὅλως φυτὸν (οὐδενὸς γὰρ ἄνευ κινήσεως
 ὁ λόγος αὐτῶν, ἀλλ' αἰεὶ ἔχει ὕλην) δῆλον πῶς δεῖ ἐν
 τοῖς φυσικοῖς τὸ τί ἐστὶ ζητεῖν καὶ ὀρίεσθαι· καὶ

philosophy

διότι καὶ περὶ ψυχῆς ἐνίας θεωρῆσαι τοῦ φυσικοῦ,
 ὅση μὴ ἄνευ τῆς ὕλης ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν ἡ φυσικὴ
 θεωρητικὴ ἐστὶ φανερόν ἐκ τούτων. Ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἡ
 μαθηματικὴ θεωρητικὴ· ἀλλ' εἰ ἀκίνητων καὶ χωρι-
 στῶν ἐστὶ, νῦν ἄδηλον. Ὅτι μὲν οὖν ἐνια μαθήματα
 ἢ ἀκίνητα καὶ ἢ χωριστὰ θεωρεῖ, δῆλον. Εἰ δέ τι
 ἐστὶν ἀκίνητον καὶ αἰδῖον καὶ χωριστόν, φανερόν ὅτι
 θεωρητικῆς τὸ γινῶναι· οὐ μέντοι φυσικῆς γε, (περὶ
 κινήτων γὰρ τινων ἡ φυσικὴ) οὐδὲ μαθηματικῆς, ἀλ-
 λά προτέρας ἀμφοῖν. Ἡ μὲν γὰρ φυσικὴ περὶ ἀχώ-
 ριστα μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀκίνητα· τῆς δὲ μαθηματικῆς
 ἐνια περὶ ἀκίνητα μὲν, οὐ χωριστὰ δὲ ἴσως, ἀλλ' ὥς
 ἐν ὕλῃ· ἡ δὲ πρώτη καὶ περὶ χωριστὰ καὶ ἀκίνητα·
 ἀνάγκη δὲ πάντα μὲν τὰ αἶτια αἰδῖα εἶναι, μάλιστα
 δὲ ταῦτα. Ταῦτα γὰρ αἶτια τοῖς φανεροῖς τῶν θει-
 ων. Ὡστε τρεῖς ἂν εἴεν φιλοσοφίαι θεωρητικαί, μα-
 θηματικὴ, φυσικὴ, θεολογικὴ. Οὐ γὰρ ἄδηλον, ὅτι
 εἴπου τὸ θεῖον ὑπάρχει, ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ὑπάρ-
 χει· καὶ τὴν τιμιωτάτην δεῖ περὶ τὸ τιμιώτατον γένος
 εἶναι. Αἱ μὲν οὖν θεωρητικαὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν
 αἰρετώτεραι, αὕτη δὲ τῶν θεωρητικῶν. Ἀπορήσεις
 γὰρ ἂν τις, πότερόν ποθ' ἡ πρώτη φιλοσοφία καθό-
 λου ἐστίν, ἢ περὶ γένος καὶ φύσιν μίαν. Οὐ γὰρ ὁ
 αὐτὸς τρόπος, οὐδ' ἐν ταῖς μαθηματικαῖς· ἀλλ' ἡ μὲν
 γεωμετρία καὶ ἀστρολογία, περὶ τινε φύσιν ἰδίαν εἰ-
 σὶν, ἐκείνη δὲ καθόλου πασῶν κοινή. Εἰ μὲν οὖν μὴ
 ἐστὶ τις ἐτέρα οὐσία παρὰ τὰς φύσει συνεστηκυίας, ἡ
 φυσικὴ ἂν εἴη πρώτη ἐπιστήμη. Εἰ δὲ ἐστὶ τις οὐ-
 σία ἀκίνητος, αὕτη προτέρα καὶ φιλοσοφία πρώτη·
 καὶ καθόλου οὕτως ὅτι πρώτη· καὶ περὶ τοῦ ὄντος

Rly-
 Mult.
 P. R. p.

ἢ ὄν, ταύτης ἂν εἴη θεωρῆσαι, καὶ τί ἐστὶ, καὶ τὰ ὑπάρχοντα καθόλου, ἢ ὄν.

CAPUT II.

Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ ὄν τὸ ἀπλῶς λεγόμενον λέγεται πο-
 λαχῶς, ὃν ἔν μὲν ἦν τὸ κατὰ συμβεβηκός, ἕτερον δὲ τὸ
 ὡς ἀληθές, καὶ τὸ μὴ ὄν, ὡς τὸ ψεῦδος· παρὰ ταῦτα
 δ' ἐστὶ τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας, οἷον τὸ μὲν τί, τὸ
 δὲ ποῖον, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ ποῦ, τὸ δὲ ποτε, καὶ εἴ
 τι ἄλλο σημαίνει τὸν τρόπον τοῦτον· ἔτι παρὰ ταῦτα
 πάντα τὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ. Ἐπεὶ δὲ πολλαχῶς λέ-
 γεται τὸ ὄν, πρῶτον περὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκός λε-
 κτίον, ὅτι οὐδεμίᾳ περὶ αὐτό ἐστὶ θεωρία· σημῖον
 δὲ· οὐδεμιᾶ γὰρ ἐπιστήμῃ ἐπιμελὲς περὶ αὐτοῦ, οὔτε
 πρακτικῇ οὔτε ποιητικῇ, οὔτε θεωρητικῇ. Οὔτε γὰρ
 ὁ ποιῶν οἰκίαν, ποιεῖ ὅσα συμβαίνει ἅμα τῇ οἰκίᾳ γι-
 νομένη· (ἄπειρα γὰρ ἐστὶ) τοῖς μὲν γὰρ ἡδεῖαν, τοῖς
 δὲ βλαβεράν, τοῖς δ' ὠφέλιμον οὐδὲν εἶναι κωλύει τὴν
 ποιηθεῖσαν, καὶ ἑτέραν, ὡς εἰπεῖν, πάντων τῶν ὄντων
 ὢν οὐθενός ἐστιν ἡ οἰκοδομικὴ ποιητικὴ. Τὸν αὐ-
 τὸν δὲ τρόπον, οὐδ' ὁ γεωμέτρης θεωρεῖ τὰ οὕτω συμ-
 βεβηκότα τοῖς σχήμασιν, οὐδ' εἰ ἕτερόν ἐστὶ τὸ τρί-
 γωνον, καὶ εἰς τριγωνον δύο ὀρθὰς ἔχον, καὶ τοῦτο εὐ-
 λόγως συμπέπτει. Ὡσπερ γὰρ ὀνόματι μόνον τὸ
 συμβεβηκός ἐστὶ. Διὸ Πλάτων τρόπον τινὰ οὐ κα-
 κῶς περὶ τὴν σοφιστικὴν τὸ μὴ ὄν ἔταξεν. Εἰσὶ γὰρ
 οἱ τῶν σοφιστῶν λόγοι περὶ τὸ συμβεβηκός, ὡς εἴ-
 πεῖν, μάλιστα πάντων, πότερον ἕτερον ἢ ταῦτ' ὀν μον-
 σικόν καὶ γραμματικόν, καὶ μουσικὸς Κορίσκος καὶ
 Κορίσκος, καὶ εἰ πᾶν ὃ ἂν ἦ, μὴ ἀεὶ δὲ, γέγονεν· ὥστ'
 εἰ μουσικὸς ὢν, γραμματικὸς γέγονε, καὶ γραμματικὸς

228

ἄν μουσικός· καὶ ὅσοι δὴ ἄλλοι τοιοῦτοι τῶν λόγων εἰσί. Φαίνεται γὰρ τὸ συμβεβηκὸς, ἐγγύς τι τοῦ μὴ ὄντος. Δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν τοιούτων λόγων. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλον τρόπον ὄντων, ἔστι γένεσις καὶ φθορά· τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ἔστιν. Ἀλλ' ὁμως λεκτέον ἔτι περὶ τοῦ συμβεβηκότος ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται, τίς ἡ φύσις αὐτοῦ, καὶ διὰ τί τὴν αἰτίαν ἔστιν. Ἀμα γὰρ δῆλον ἔσται ἴσως, καὶ διὰ τί ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Ἐπεὶ οὖν ἔστιν ἐν τοῖς οὐσίαις, τὰ μὲν αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντα καὶ ἐξ ἀνάγκης, οὐ τῆς κατὰ τὸ βίαιον λεγομένης, ἀλλ' ἣν λέγομεν, τῇ μὴ ἐνδέχασθαι ἄλλως, τὰ δὲ, ἐξ ἀνάγκης μὲν οὐκ ἔστιν οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, αὕτη ἀρχὴ καὶ αὕτη αἰτία ἐστὶ τοῦ εἶναι τὸ συμβεβηκός. Ὁ γὰρ ἂν ἢ μὴτ' αἰεὶ, μὴθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, τοῦτό φαμεν συμβεβηκὸς εἶναι. Ὀλον ἐπὶ κυνὶ ἂν χειμῶν γένηται καὶ ψύχος, τοῦτο συμβῆναι φαμεν, ἀλλ' οὐκ ἂν πνίγος καὶ ἀλέα, ὅτι τὸ μὲν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺν, τὸ δ' οὐ. Καὶ τὸν ἄνθρωπον λευκὸν εἶναι συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν· ζῶον δ' οὐ κατὰ συμβεβηκός. Καὶ τὸν οἰκοδόμον ὑγείαν ποιῆσαι συμβέβηκεν, ὅτι οὐ πέφυκε τοῦτο ποιεῖν οἰκοδόμος, ἀλλ' ἰατρός· ἀλλὰ συνέβη ἱατρὸν εἶναι τὸν οἰκοδόμον. Καὶ ὀψοποιὸς ἡδονῆς στοχαζόμενος, ποιήσκειν ἂν τι ὑγιεινόν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ὀψοποιητικὴν. Διὸ συνέβη φαμέν, καὶ ἔστιν ὡς ποιεῖ, ἀπλῶς δ' οὐ. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλαι δυνάμεις ἐνίοτε εἰσιν αἰεὶ ποιητικαί, τῶν δ' οὐδεμία τέχνη, οὐδὲ δύναμις ὠρισμένη. Τῶν γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντων ἡ γινόμενων, καὶ τὸ αἰτιόν ἐστι κατὰ συμβεβηκός· ὥστ' ἐπειδὴ οὐ πάντα ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰεὶ ἢ ὄντα ἢ

γινόμενα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ὡς ἐπιτοπολὺν, ἀνάγκη εἶναι τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ὄν· οἷον οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, ὁ λευκὸς μουσικὸς ἐστιν. Ἐπεὶ δὲ γίνε-
ται ποτε, κατὰ συμβεβηκὸς ἔσται· εἰ δὲ μὴ, πάν-
τα ἔσται ἐξ ἀνάγκης. Ὡστε ἡ ὕλη ἔσται αἰτία ἡ ἐν-
δεχομένη παρὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺν ἄλλως τοῦ συμβεβη-
κότος αἰτία. Ἀρχὴν δὲ τὴνδὲ ληπτέον, πότερον οὐ-
δὲν ἐστιν, οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, ἢ τοῦτο ἀδύ-
νατον. Ἔστιν ἄρα τὸ παρὰ ταῦτα τὸ ὁπότερ' ἔτυχε
καὶ κατὰ συμβεβηκός. Ἀλλὰ πότερον τὸ ὡς ἐπιτοπολὺν,
τὸ δ' αἰεὶ οὐθέν; ὑπάρχει, ἢ ἐστὶν αἴτια αἰτία; Περὶ
μὲν οὖν τούτων ὕστερον σκεπτέον. Ὅτι δ' ἐπιστήμη οὐκ
ἔστι τοῦ συμβεβηκότος, φανερόν. Ἐπιστήμη μὲν γὰρ πᾶ-
σα, ἢ τοῦ αἰεὶ, ἢ τοῦ ὡς ἐπιτοπολὺν. Πῶς γὰρ ἢ μαθή-
σεται ἢ διδάξει ἄλλον; Δεῖ γὰρ ὁρίσθαι ἢ τῷ αἰεὶ, ἢ
τῷ ὡς ἐπιτοπολὺν· οἷον ὅτι ὠφέλιμον τῷ πυρέττοντι τὸ
μελίκρατον ὡς ἐπιτοπολὺν. Τὸ δὲ παρὰ τοῦτο οὐχ
ἔξει λέγειν πότε οὐ· οἷον νοσηνία. Ἡ γὰρ αἰεὶ, ἢ
ὡς ἐπιτοπολὺν, καὶ τῇ νοσηνίᾳ. Τὸ δὲ συμβεβηκός
ἐστι παρὰ ταῦτα. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ συμβεβηκός,
καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ ὅτι ἐπιστήμη οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ,
εἴρηται.

CAPUT III.

“Ὅτι δ' εἰσὶν ἀρχαὶ καὶ αἰτία γεννητὰ καὶ φθαρτὰ
ἄνευ τοῦ γίγνεσθαι καὶ φθίρεσθαι, φανερόν. Εἰ γὰρ μὴ
τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης πάντ' ἔσται, εἰ τοῦ γινομένου καὶ φθι-
ρομένου μὴ κατὰ συμβεβηκὸς αἰτιόν τι ἀνάγκη εἶναι.
Πότερον γὰρ ἔσται τοδὲ ἢ οὐ; Ἐάν γε τοδὲ γένηται· εἰ
δὲ μὴ, οὐ· τοῦτο δὲ, ἐὰν ἄλλο· καὶ οὕτω δηλονότι αἰεὶ
χρόνου ἀφαιρουμένου ἀπὸ πεπερασμένου χρόνου,

ἤξει ἐπὶ τὸ νῦν. Ὡστε ὁδε ἀποθανεῖται, ἢ νόσῳ ἢ βίᾳ, εἴαν γε ἐξέλθῃ· τοῦτο δὲ, εἴαν διψήσῃ· τοῦτο δὲ, εἴαν ἄλλο· καὶ οὕτως ἤξει εἰς ὃ νῦν ὑπάρχει, ἢ εἰς τῶν γεγονότων τί· οἷον, εἴαν διψήσῃ· τοῦτο δὲ, εἰ ἐσθίει δριμύα· τοῦτο δ', ἤτοι ὑπάρχει, ἢ οὐ. Ὡστ' ἐξ ἀνάγκης ἀποθανεῖται, ἢ οὐκ ἀποθανεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶν ὑπερπηδήσῃ τις εἰς τὰ γενόμενα, ὃ αὐτὸς λόγος. Ἦδη γὰρ ὑπάρχει τοῦτο ἐν τινι. Λέγω δὲ τὸ γεγονός. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα πάντα ἔσται τὰ ἐσόμενα, οἷον, τὸ ἀποθανεῖν τὸν ζῶντα. Ἦδη γάρ τι γέγονεν· οἷον τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ σώματι· ἀλλ' εἰ νόσῳ, ἢ βίᾳ, οὐπω· ἀλλὰ ἐὰν τοδὶ γένηται. Δῆλον ἄρα ὅτι μέχρι τινὸς βαδίζει ἀρχῆς· αὐτὴ δ' οὐκ ἔτι εἰς ἄλλο. Ἔσται οὖν ἡ τοῦ ὁπότερ' ἔτυχεν αὐτῇ, καὶ αἷτιον τῆς γενέσεως αὐτῆς οὐθέν· ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ποίαν, καὶ αἷτιον ποῖον ἢ ἀναγωγὴ ἢ τοιαύτη, πότερον ὡς εἰς ὕλην, ἢ ὡς εἰς τὸ οὐ ἔνεκα, ἢ ὡς εἰς τὸ κινῆσαν, μάλιστα σκεπτέον. Περὶ μὲν οὖν τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντος, ἀφείσθω· διώρισται γὰρ ἱκανῶς. Τὸ δὲ ὡς ἀληθὲς ὢν ὡς ψεῦδος, ἐπειδὴ παρὰ σύνθεσιν ἔστι καὶ διαιρέσειν· τὸ δὲ σύνολον, περὶ μερισμὸν ἀντιφάσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς, τὴν κατάφασιν ἐπὶ τῶν συγκειμένων ἔχει· τὴν δ' ἀπόφασιν, ἐπὶ τῶν διηρημένων· τὸ δὲ ψεῦδος, τούτου τοῦ μερισμοῦ τὴν ἀντίφασιν. Πῶς δὲ τὸ ἅμα, ἢ τὸ χωρὶς νοεῖν συμβαίνει, ἄλλος λόγος. Λέγω δὲ τὸ ἅμα καὶ τὸ χωρὶς, ὥστε μὴ τὸ ἐφεξῆς, ἀλλ' ἐν τι γίγνεσθαι· οὐ γάρ ἐστι τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθὲς ἐν τοῖς πράγμασιν· οἷον τὸ μὲν ἀγαθόν, ἀληθὲς· τὸ δὲ κακόν, ψεῦδος· ἀλλ' ἐν διανοίᾳ. Περὶ δὲ τὰ ἀπλᾶ καὶ τὰ τί ἐστιν, οὐδ' ἐν τῇ

διανοίᾳ. Ὅσα μὲν οὖν δὲ θεωρῆσαι περὶ τὸ οὕτως ὄν καὶ μὴ ὄν, ὕστερον ἐπισκεπτέον. Ἐπεὶ δὲ ἡ συμπλοκή ἐστιν καὶ ἡ διαίρεσις ἐν διανοίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πράγμασι, τὸ δ' οὕτως ὄν, ἕτερον ὄν τῶν κυρίων (ἡ γὰρ τὸ τί ἐστιν, ἡ ὅτι ποιὸν, ἡ ὅτι ποσόν, ἡ εἴ τι ἄλλο συνάπτει ἢ ἀφαιρεῖ ἡ διάνοια) τὸ μὲν ὡς συμβεβηκός, καὶ τὸ ὡς ἀληθές ὄν, ἀφατέον. Τὸ γὰρ αἵτιον, τοῦ μὲν ἀόριστον, τοῦ δὲ τῆς διανοίας τι πάθος, καὶ ἀμφοτέρω παρὰ τὸ λοιπὸν γένος τοῦ ὄντος, καὶ οὐκ ἔξω δηλοῦσιν οὐσάν τινα φύσιν τοῦ ὄντος. Διὸ ταῦτα μὲν ἀφείσθω· σκεπτέον δὲ τοῦ ὄντος αὐτοῦ τὰ αἷτια καὶ τὰς ἀρχάς, ἧ ὄν. Φανερόν δ' ἐν οἷς διωρισάμεθα περὶ τοῦ ποσαχῶς λέγεται ἕκαστον, ὅτι πολλαχῶς λέγεται τὸ ὄν.

LIBER VI. (VII.)

CAPUT I.

Τὸ ὄν λέγεται πολλαχῶς, καθάπερ διειλόμεθα πρότερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ πολλαχῶς. Σημαίνει γὰρ τὸ μὲν τί ἐστι, καὶ τόδε τι· τὸ δὲ, ὅτι ποιόν, ἡ ποσόν, ἡ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν οὕτω κατηγορουμένων. Ποσαυταχῶς δὲ λεγομένου τοῦ ὄντος, φανερόν, ὅτι τούτων πρῶτον ὄν, τὸ τί ἐστιν, ὅπερ σημαίνει τὴν οὐσίαν. Ὅταν μὲν γὰρ εἰπώμεν ποιόν τι τόδε, ἡ ἀγαθὸν λέγομεν, ἡ κακόν, ἀλλ' οὐ τρίπληχυ, ἡ ἄνθρωπον· ὅταν δὲ τι ἐστιν, οὐ λευκόν οὐδὲ θερμόν, οὐδὲ τρίπληχυ, ἀλλὰ ἄνθρωπον ἡ θεόν. Τὰ δ' ἄλλα λέγεται ὄντα, τῇ τοῦ ὄντως ὄντος, τὰ μὲν ποσότητος εἶναι, τὰ δὲ ποιό-

τητας, τὰ δὲ πάθη, τὰ δὲ ἄλλό τι τοιοῦτον. Διὸ καὶ ἀπορήσεις τις πότερον τὸ βαδίζειν καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ καθῆσθαι ἕκαστον αὐτῶν ὄν, ἢ μὴ ὄν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐστίν, οὔτε καθ' αὐτὸ πεφυκὸς, οὔτε χωρίζεσθαι δυνατόν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ μᾶλλον εἶπερ τὸ βαδίζον τῶν ὄντων τί, καὶ τὸ καθήμενον, καὶ τὸ ὑγιαῖνον. Ταῦτα δὲ μᾶλλον φαίνεται ὄντα· διότι ἐστὶ τι ὑποκείμενον αὐτοῖς ὠρισμένον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία καὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ὅπερ ἐμφαίνεται ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῇ τοιαύτῃ. Τὸ ἀγαθὸν γὰρ ἢ τὸ κατ' ἕκαστον, οὐκ ἄνευ τούτου λέγεται. Δῆλον οὖν ὅτι διὰ ταύτην, καὶ κείνων ἕκαστόν ἐστιν. Ὡστε τὸ πρῶτως ὄν, καὶ οὐ τί ὄν, ἀλλ' ὄν ἀπλῶς, ἢ οὐσία ἂν εἴη. Πολλαχῶς μὲν οὖν λέγεται τὸ πρῶτον. Ὅμως δὲ πάντων ἡ οὐσία πρῶτον καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ χρόνῳ, καὶ φύσει. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κατηγορημάτων, οὐδὲν χωριστόν· αὕτη δὲ μόνη· καὶ τῷ λόγῳ δὲ τοῦτο πρῶτον. Ἀνάγκη γὰρ ἐν τῷ ἑκάστων λόγῳ, τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἐνυπάρχειν. Καὶ εἰδέναι δὲ τότε οἰόμεθα ἕκαστον μάλιστα, ὅταν τί ἐστίν ὁ ἄνθρωπος γινώμεν, ἢ τὸ πῦρ, μᾶλλον ἢ τὸ ποῖον, ἢ τὸ ποσόν, ἢ τὸ ποῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτῶν τούτων, τότε ἕκαστον ἴσμεν, ὅταν τί ἐστὶ τὸ ποσόν ἢ τὸ ποῖον, ἰδῶμεν. Καὶ δὴ καὶ τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν, τοῦτό ἐστι, τίς οὐσία τοῦτο γὰρ οἱ μὲν εἶναι φασιν, οἱ δὲ πλείω ἢ ἓν· καὶ οἱ μὲν πεπερασμένα, οἱ δὲ ἄπειρα. Διὸ καὶ ἡμῖν καὶ μάλιστα, καὶ πρῶτον καὶ μόνον, ὥς εἰπεῖν, περὶ τοῦ οὕτως ὄντος θεωρητέον τί ἐστι.

CAPUT II.

Δοκεῖ δ' ἡ οὐσία ὑπάρχειν φανερώτατα μὲν τοῖς σώμασι. Διὸ τὰ τε ζῷα καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ μόρια αὐτῶν, οὐσίας εἶναι φαμεν, καὶ τὰ φυσικὰ σώματα, οἶον, πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν, καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον, καὶ ὅσα ἡ μόρια τούτων, ἢ ἐκ τούτων ἐστὶν, ἢ μόριον, ἢ πάντων· οἶον, ὃ τε οὐρανὸς καὶ τὰ μόρια αὐτοῦ ἄστρα, καὶ σελήνη καὶ ἥλιος. Πότερον δὲ αὐταὶ μόναι οὐσίαι εἰσὶν, ἢ καὶ ἄλλαι, ἢ τούτων μὲν οὐδὲν, ἕτεραι δὲ τινες, σκεπτέον. Δοκεῖ δὲ τισὶ τὰ τοῦ σώματος πέρατα, οἶον ἐπιφάνεια καὶ γραμμὴ καὶ στιγμή καὶ μονὰς, εἶναι οὐσίαι, καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα καὶ τὸ στερεόν. Ἔτι παρὰ τὰ αἰσθητὰ, οἳ μὲν οὐκ οἶονται εἶναι οὐδὲν τοιούτον, οἳ δὲ πλείω, καὶ μᾶλλον ὄντα αἰδία, ὥσπερ Πλάτων τὰ τε εἶδη καὶ τὰ μαθηματικὰ, δύο οὐσίας, τρίτην δὲ τὴν τῶν αἰσθητῶν σωμάτων οὐσίαν. Σπεύσιππος δὲ καὶ πλείους οὐσίας, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀρξάμενος, καὶ ἀρχὰς ἐκάστης οὐσίας ἄλλην μὲν ἀριθμῶν, ἄλλην δὲ μεγεθῶν, ἔπειτα ψυχῆς· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐπεκτείνει τὰς οὐσίας. Ἐνιοὶ δὲ τὰ μὲν εἶδη καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, τὴν αὐτὴν ἔχειν φασὶ φύσιν· τὰ δὲ ἄλλα ἐχόμενα, γραμμὰς καὶ ἐπίπεδα, μέχρι πρὸς τὴν τοῦ οὐρανοῦ οὐσίαν καὶ τὰ αἰσθητὰ. Περὶ δὲ τούτων, τί λέγεται καλῶς καὶ τίνες εἰσὶν οὐσίαι, καὶ πότερον εἰσὶ τινες παρὰ τὰς αἰσθητάς, ἢ οὐκ εἰσὶ, καὶ αὐταὶ πῶς εἰσὶ, καὶ πότερόν ἐστί τις χωριστὴ οὐσία, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς, ἢ οὐδεμία παρὰ τὰς αἰσθητάς σκεπτέον, ὑποτυπωσαμένοις πρῶτον τὴν οὐσίαν τί ἐστι.

Λέγεται δὴ οὐσία, εἰ μὴ πλεοναχῶς, ἀλλ' ἐν τέταρσί γε μάλιστα. Καὶ γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ καθόλου, καὶ τὸ γένος, ἢ οὐσία δοκεῖ εἶναι ἐκάστω, καὶ τέταρτον τούτων τὸ ὑποκείμενον. Τὸ δ' ὑποκείμενόν ἐστι, καθ' οὗ τὰ ἄλλα λέγεται, ἐκείνο δὲ αὐτὸ μηκέτι κατ' ἄλλον. Διὸ πρῶτον περὶ τούτου διοριστέον. Μάλιστα δὲ δοκεῖ εἶναι οὐσία τὸ ὑποκείμενον πρῶτον, τοιοῦτον δὲ τρόπον μὲν τινα, ἢ ὕλη λέγεται· ἄλλον δὲ τρόπον ἢ μορφή· τρίτον δὲ, τὸ ἐκ τούτων. Λέγω δὲ τὴν μὲν ὕλην, οἷον τὸν χαλκόν· τὴν δὲ μορφήν, τὸ σχῆμα τῆς ιδέας· τὸ δ' ἐκ τούτων, τὸν ἀνδριάντα τὸ σύνολον. Ὡστε εἰ τὸ εἶδος τῆς ὕλης πρότερον καὶ μᾶλλον ὄν, καὶ τοῦ ἐξ ἀμφοῖν πρότερον ἔσται, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Νῦν μὲν οὖν τύπων εἴρηται, τί ποτ' ἐστὶν ἡ οὐσία, ὅτι τὸ μὴ καθ' ὑποκείμενου, ἀλλὰ καθ' οὗ τὰ ἄλλα. Δεῖ δὲ οὐ μόνον οὕτως· οὐ γὰρ ἱκανόν. Αὐτό τε γὰρ τοῦτο ἄδηλον. Καὶ ἔτι ἡ ὕλη οὐσία γίνεται· εἰ γὰρ μὴ αὐτὴ οὐσία, τίς ἐστὶν ἄλλη, διαφεύγει. Περιαιρουμένων γὰρ τῶν ἄλλων, οὐ φαίνεται οὐδὲν ὑπομένον. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, τῶν σωμάτων πάθη, καὶ ποιήματα, καὶ δυνάμεις· τὸ δὲ μήκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, ποσότητές τινες, ἀλλ' οὐκ οὐσίαι. Τὸ γὰρ ποσὸν οὐκ οὐσία· ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ὑπάρχει ταῦτα αὐτὰ πρῶτως, ἐκείνό ἐστιν ἡ οὐσία. Ἀλλὰ μὴν ἀφαιρουμένου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, οὐδὲν ὑπολείπόμενον, πλήν εἴ τι ἐστὶ τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τούτων. Ὡστε τὴν ὕλην ἀνάγκη φαίνεσθαι μόνην οὐσίαν οὕτω σκοπούμενοις. Λέγω δ' ὕλην ἢ καθ' αὐτὴν μήτε τι, μήτε ποσόν, μή-

τε ἄλλο μηδὲν λέγεται οἷς ὠρίσται τὸ ὄν· ἔστι γάρ τι καθ' οὗ κατηγορεῖται τούτων ἕκαστον, ὃ τὸ εἶναι ἕτερον, καὶ τῶν κατηγοριῶν ἐκάστη. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, τῆς οὐσίας κατηγορεῖται· αὕτη δὲ, τῆς ὕλης. Ὡστε τὸ ἔσχατον, καθ' αὐτὸ οὔτε τι, οὔτε ποσόν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐστίν· οὐδὲ δὴ αἱ ἀποφάσεις. Καὶ γὰρ αὗται ὑπάρξουσι κατὰ συμβεβηκός. Ἐκ μὲν οὖν τούτων θεωροῦσι συμβαίνει οὐσίαν εἶναι τὴν ὕλην· ἀδύνατον δέ. Καὶ γὰρ τὸ χωριστὸν, καὶ τὸ τόδε τι ὑπάρχειν δοκεῖ μάλιστα τῇ οὐσίᾳ. Διὸ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, οὐσία δόξειεν ἂν μᾶλλον εἶναι τῆς ὕλης. Τὴν μὲν τοίνυν ἐξ ἀμφοῖν οὐσίαν (λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς) ἀφετέον· ὑστέρα γὰρ καὶ δῆλη· φανερά δὲ πως καὶ ἡ ὕλη· περὶ δὲ τῆς τρίτης σκεπτέον. Αὕτη γὰρ ἀπορωτάτη. Ὁμολογοῦνται δ' οὐσίαι εἶναι τῶν αἰσθητῶν τινες. Ὡστε ἐν ταύταις ζητητέον πρῶτον.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ' ἐν ἀρχῇ διειλόμεθα, πόσοις ὀρίζομεν τὴν οὐσίαν, καὶ τούτων ἓν τι δοκεῖ εἶναι τὸ τί ἦν εἶναι, θεωρητέον περὶ αὐτοῦ· πρὸ ἔργου γὰρ τὸ μεταβαίνειν εἰς τὸ γνωριμώτερον. Ἡ γὰρ μάθησις οὕτω γίνεται πᾶσι, διὰ τῶν ἥτιον γνωρίμων φύσεις εἰς τὰ γνώριμα μᾶλλον. Καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν, ὥσπερ ἐν ταῖς πράξεσι, τὸ ποιῆσαι ἐκ τῶν ἐκάστῳ ἀγαθῶν, τὰ ὅλως ἀγαθὰ, ἐκάστῳ ἀγαθῷ· οὕτως ἐκ τῶν αὐτῷ γνωριμωτέρων, τὰ τῇ φύσει γνώριμα αὐτῷ γνώριμα· τὰ δ' ἐκάστοις γνώριμα καὶ πρῶτα, πολλάκις ἡρέμα γνώριμα· καὶ μικρόν ἢ οὐδὲν ἔχειν τοῦ ὄντος. Ἀλλ' ὁμως ἐκ τῶν φανύλως μὲν γνωριστῶν, αὐτῷ δὲ γνωστῶν, τὰ

ὅλως γνωστὰ γινῶναι πειρατέον, μεταβαίνοντας (ὥσπερ εἴρηται) διὰ τούτων αὐτῶν. Καὶ πρῶτον εἴπωμεν ἓνια περὶ αὐτοῦ λογικῶς, ὅτι ἔστι τὸ τί ἦν εἶναι ἕκαστον, ὃ λέγεται καθ' αὐτό. Οὐ γάρ ἐστι τὸ σοὶ εἶναι, τὸ μουσικῶς εἶναι. Οὐ γὰρ κατὰ σαυτὸν εἴ μουσικός ὁ ἄρα, κατὰ σαυτόν. Οὐδὲ δὴ τοῦτο πᾶν. Οὐ γὰρ τὸ οὕτως καθ' αὐτό, ὡς ἐπιφάνεια λευκῇ, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἐπιφανεῖα εἶναι, τὸ λευκῶ εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, τὸ ἐπιφανεῖα λευκῇ εἶναι. Διὰ τί; ὅτι πρόσ-
 εστιν αὕτη. Ἐν ᾧ ἄρα μὴ ἐνέσται λόγῳ αὐτό, λέγοντι αὐτό, οὗτος ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι ἕκάστω. Ὡστ' εἰ τὸ ἐπιφανεῖα λευκῇ εἶναι ἔστι, τὸ ἐπιφανεῖα εἶναι λεία, τὸ λευκῶ καὶ λείῳ εἶναι, τὸ αὐτὸ καὶ ἓν. Ἐπεὶ δ' ἔστι καὶ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας σύνθετα (ἔστι γάρ τι ὑποκείμενον ἕκάστω, οἷον τῷ ποιῶ, καὶ τῷ ποτε, καὶ τῷ ποῦ, καὶ τῇ κινήσει) σκεπτέον, ἄρα ἔστι λόγος τοῦ τί ἦν ἕκάστω εἶναι, καὶ ὑπάρχει καὶ τούτοις τὸ τί ἦν εἶναι· οἷον λευκῶ ἀνθρώπῳ τί ἦν λευκῶ ἀνθρώπῳ. Ἔστω δὴ ὄνομα αὐτῷ ἱμάτιον, τί ἔστι τὸ ἱματίῳ εἶναι; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν καθ' αὐτὸ λεγομένων, οὐδὲ τοῦτο, ἢ τὸ οὐ καθ' αὐτὸ λέγεται διχῶς, καὶ τούτου ἔστι τι, τὸ μὲν ἐκ προσθέσεως, τὸ δὲ οὐ. Τὸ μὲν γὰρ τῷ αὐτὸ ἄλλῳ προσκεῖσθαι λέγεται ὃ ὀρίζεται· οἷον εἰ τὸ λευκῶ εἶναι ὀριζόμενος, λέγει λευκοῦ ἀνθρώπου λόγον. Τὸ δὲ τῷ, ἄλλο αὐτῷ· οἷον εἰ σημαίνει τὸ ἱμάτιον, λευκὸν ἀνθρώπον, ὃ δὲ ὀρίζει τὸ ἱμάτιον ὡς λευκόν. Τὸ δὲ λευκὸς ἀνθρώπος, ἔστι μὲν λευκόν, οὐ μέντοι τί ἦν εἶναι λευκῶ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ ἱματίῳ εἶναι. Ἄρα ἔστι τὸ τί ἦν εἶναι τι, ἢ ὅλως, ἢ οὐ; Ὅπερ γάρ τι ἦν εἶναι, ἔστι τὸ

τί ἦν εἶναι. Ὅταν δ' ἄλλο κατ' ἄλλου λέγεται, οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι· οἷον, ὁ λευκὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι, εἴπερ τὸ τόδε τι ταῖς οὐσίαις ὑπάρχει μόνον. Ὡστε τὸ τί ἦν εἶναι ἔστιν, ὅσων ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμός. Ὅρισμός δ' ἐστὶν οὐκ ἂν ὄνομα λόγῳ ταῦτό σημαῖνον· (πάντες γὰρ ἂν εἰεν οἱ λόγοι ὅροι. Ἔσται γὰρ ὄνομα ὁτιοῦν λόγῳ ταῦτόν· ὥστε καὶ ἡ Ἰλιάς ὁρισμὸς ἔσται) ἀλλ' ἐὰν πρώτου τινὸς ἦ. Τοιαῦτα δ' ἔστιν, ὅσα λέγεται μὴ τῷ ἄλλο κατ' ἄλλου λέγεσθαι. Οὐκ ἔσται ἄρα οὐδενὶ τῶν μὴ γένους εἰδῶν ὑπάρχον τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ τούτοις μόνον. Ταῦτα γὰρ δοκεῖ οὐ κατὰ μετοχὴν λέγεσθαι καὶ πάθος, οὐδ' ὡς συμβεβηκὸς, ἀλλὰ λόγος μὲν ἔσται ἐκάστου καὶ τῶν ἄλλων τί σημαίνει, ἐὰν ἦ ὄνομα, ὅτι τόδε τῷδε ὑπάρχει, ἢ ἀντὶ λόγου ἀπλοῦ ἀκριβέστερος. Ὅρισμός δ' οὐκ ἔσται, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι. Ἡ καὶ ὁ ὁρισμὸς, ὥσπερ καὶ τὸ τί ἐστὶ πλεοναχῶς λέγεται; Καὶ γὰρ τὸ τί ἐστὶν, ἓνα μὲν τρόπον σημαίνει τὴν οὐσίαν, καὶ τὸ τόδε τι· ἄλλον δὲ, ἐκαστον τῶν κατηγορουμένων, ποσὸν, ποιὸν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ τί ἐστὶν ὑπάρχει πᾶσιν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τῷ μὲν πρώτως, τοῖς δ' ἐπομένως· οὕτω καὶ τὸ τί ἐστὶν, ἀπλῶς μὲν τῇ οὐσίᾳ, πῶς δὲ τοῖς ἄλλοις. Καὶ γὰρ τὸ ποιὸν ἐροῖμεθ' ἂν τί ἐστὶν· ὥστε καὶ τὸ ποιὸν, τῶν τί ἐστὶ μὲν, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος λογικῶς φασί τινες εἶναι τὸ μὴ ὄν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μὴ ὄν, οὕτω καὶ τὸ ποιόν. Δεῖ μὲν οὖν σκοπεῖν καὶ τὸ πῶς δεῖ λέγειν περὶ ἐκάστου, οὐ μὴν μᾶλλον γε, ἢ τὸ πῶς ἔχει. Διὸ καὶ νῦν ἐπεὶ τὸ λεγόμενον φανερόν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ὁμοίως ὑπάρχει, πρώτως μὲν καὶ ἀπλῶς τῇ οὐ-

σίᾳ, εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥσπερ καὶ τὸ τί ἐστίν, οὐχ ἀπλῶς τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ ποιῶ ἢ ποσῶ τί ἦν εἶναι. Δεῖ γὰρ ἢ ὁμωνύμως ταῦτα φάναι εἶναι ὄντα, ἢ προστιθέντας καὶ ἀφαιροῦντας, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἐπιστητόν, ἐπιστητόν· ἐπεὶ τόγε ὀρθόν ἐστι, μήτε ὁμωνύμως φάναι, μήτε ὡσαύτως, ἀλλ' ὥσπερ τὸ ἱατρικὸν τῷ πρὸς αὐτὸ μὲν, καὶ ἔν, οὐ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἔν. Οὐ μέντοι οὐδὲ ὁμωνύμως. Οὐδὲν γὰρ ἱατρικὸν σῶμα καὶ ἔργον καὶ σκεῦος λέγεται, οὔτε ὁμωνύμως, οὔτε καθ' ἑν, ἀλλὰ πρὸς ἔν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁποτέρως τις θέλει λέγειν, διαφέρει οὐδέν. Ἐκεῖνο δὲ φανερόν, ὅτι ὁ πρώτως καὶ ἀπλῶς ὁρισμός, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, τῶν οὐσιῶν ἐστίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἐστὶ, πλήρῃ οὐ πρώτως. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, ἂν τοῦτο τιθώμεν, τούτου ὁρισμὸν εἶναι, ὃ ἐὰν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνει, ἀλλὰ τινὶ λόγῳ. Τοῦτο δ' ἐὰν ἐνὸς ᾖ, μὴ τῷ συνεχεῖ ὥσπερ ἡ Ἰλιάς, ἢ ὅσα συνδέσμων, ἀλλ' ἐὰν ὁσαυῶς λέγεται τὸ ἔν· τὸ δ' ἔν λέγεται, ὥσπερ τὸ ὄν. Τὸ δὲ ὄν, τὸ μὲν τόδε τι, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ ποιόν τι σημαίνει. Διὸ καὶ λευκοῦ ἀνθρώπου ἔσται λόγος καὶ ὁρισμός· ἄλλον δὲ τρόπον, καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ οὐσίας.

CAPUT V.

ἔχει δ' ἀπορίαν, ἐάν τις μὴ φῇ ὁρισμὸν εἶναι τὸν ἐκ προσθέσεως λόγον, τίνας ἔσται ὁρισμός, τῶν οὐχ ἀπλῶν, ἀλλὰ συνδεδυασμένων; Ἐκ προσθέσεως γὰρ ἀνάγκη δηλοῦν. Λέγω δὲ, οἷον, ἔστι ῥίς καὶ κοιλότης, καὶ σιμότης τὸ ἐκ τοῖν δυοῖν λεγόμενον, τῷ τόδε ἐν τῷδε, καὶ οὐ συμβεβηκός γε· οὐθ' ἡ κοιλότης, οὐθ' ἡ σιμότης, πάθος τῆς ῥινός, ἀλλὰ καθ' αὐτήν. Οὐδ' ὡς τὸ λευκὸν Καλλιᾶ ἢ ἀνθρώπῳ, ὅτι Καλλιᾶς λευ-

κός, ὃ συμβέβηκεν ἀνθρώπῳ εἶναι, ἀλλ' ὥς τὸ ἄρρεν
 τῷ ζῳῇ καὶ τὸ ἴσον τῷ ποσῷ, καὶ πάντα ὅσα λέγεται
 καθ' αὐτὰ ὑπάρχειν. Ταῦτα δ' ἐστὶν ἐν ὅσοις ὑπάρ-
 χει ἢ ὁ λόγος, ἢ τοῦνομα, οὗ ἐστὶ τοῦτο πάθος, καὶ
 μὴ ἐνδέχεται δηλῶσαι χωρὶς, ὥσπερ τὸ λευκὸν ἄνευ τοῦ
 ἀνθρώπου ἐνδέχεται· ἀλλ' οὐ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ζώου.
 Ὡστε τούτων τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ ὀρισμός, ἢ οὐκ ἔστιν
 οὐδενός, ἢ εἰ ἔστιν, ἀλλὰ καθάπερ εἰρήκαμεν. Ἔστι
 δ' ἀπορία καὶ ἑτέρα περὶ αὐτῶν. Εἰ μὲν γὰρ τὸ αὐτό
 ἐστὶ καὶ σιμὴ ρίς καὶ κοίλη ρίς, τὸ αὐτό ἔσται τὸ σιμὸν
 καὶ τὸ κοῖλον· εἰ δὲ μὴ, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι εἰπεῖν,
 τὸ σιμὸν καὶ ἄνευ τοῦ πράγματος οὗ ἐστὶ πάθος καθ'
 αὐτό· καὶ ἔσται τὸ σιμὸν κοιλότης ἐν ρίνι, τὸ ρίνα σι-
 μὴν εἰπεῖν, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ δις τὸ αὐτό ἔσται εἰρημένον,
 ρίς ρίς κοίλη. Ἡ γὰρ ρίς ἢ σιμὴ, ρίς[ρίς] κοίλη ἔσται.
 Διὸ ἄτοπον τὸ ὑπάρχειν τοῖς τοιούτοις τὸ τί ἦν εἶναι.
 Εἰ δὲ μὴ, εἰς ἀπειρον εἴσι. Ῥίνι γὰρ ρίνι σιμῇ, ἔτι
 ἄλλο ἐνέσται. Δῆλον τοίνυν, ὅτι μόνης τῆς οὐσίας ἐστὶν
 ὀρισμός. Εἰ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ἀνάγκη
 ἐκ προσθέσεως εἶναι, οἷον, τοῦ ποιοῦ καὶ περιτιτοῦ.
 Οὐ γὰρ ἄνευ ἀριθμοῦ· οὐδὲ ὁ τοῦ θήλεος ἄνευ ζώου.
 Τὸ δὲ ἐκ προσθέσεως λέγω, ἐν οἷς συμβαίνει δις τὸ
 αὐτὸ λέγειν, ὥσπερ ἐν τούτοις· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές,
 οὐδὲ τῶν συνδυαζομένων ἔσται, οἷον ἀριθμοῦ περιτι-
 τοῦ· ἀλλὰ λανθάνει ὅτι οὐκ ἀκριβῶς λέγονται οἱ λό-
 γοι. Εἰ δὲ εἰσι καὶ τούτων ὅροι, ἦτοι ἄλλον τρόπον
 εἶσιν, ἢ καθάπερ ἐλέχθη, πολλαχῶς λεκτέον εἶναι τὸν
 ὀρισμὸν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. Ὡστε ὡδὲ μὲν οὐδενός
 ἔσται ὀρισμός, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐδενὲ ὑπάρξει,
 πλὴν ταῖς οὐσίαις, ὡδὲ δ' ἔσται. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν

ὁρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνον τῶν οὐσιῶν ἐστίν, ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἀπλῶς, δηλον.

CAPUT VI.

Πότερον δὲ ταυτό ἐστιν ἢ ἕτερον τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἕκαστον, σκεπτεύον. Ἔστι γάρ τι πρὸ ἔργου πρὸς τὴν περὶ τῆς οὐσίας σκέψιν. Ἐκαστὸν τε γὰρ οὐκ ἄλλο δοκεῖ εἶναι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας· καὶ τὸ τί ἦν εἶναι λέγεται εἶναι ἢ ἐκάστου οὐσία. Ἐπὶ μὲν δὴ τῶν λεγομένων κατὰ συμβεβηκός, δόξειεν ἂν ἕτερον εἶναι, οἷον λευκὸς ἄνθρωπος ἕτερον, καὶ τὸ λευκῷ ἀνθρώπῳ εἶναι. Εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ἀνθρώπῳ εἶναι, καὶ λευκῷ ἀνθρώπῳ τὸ αὐτό. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ λευκὸς ἄνθρωπος, ὡς φασιν. Ὡστε καὶ τὸ λευκῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ ἀνθρώπῳ. Ἡ οὐκ ἀνάγκη ὅσα κατὰ συμβεβηκός, εἶναι ταῦτα; Οὐ γὰρ ὡσαύτως τὰ ἄκρα γίνεται ταῦτά· ἀλλ' ἴσως γ' ἐκεῖνο δόξειεν ἂν συμβαίνειν τὰ ἄκρα γίνεσθαι ταῦτα κατὰ συμβεβηκός· οἷον τὸ λευκῷ εἶναι, καὶ τὸ μουσικῷ εἶναι· δοκεῖ δὲ οὐ. Ἐπὶ δὲ τῶν καθ' αὐτὰ λεγομένων, αἰεὶ ἀνάγκη ταῦτα εἶναι· οἷον εἴτινες εἰσιν οὐσίαι, ὧν ἕτεραι μὴ εἰσιν οὐσίαι, μηδὲ φύσεις ἕτεραι πρότεραι, οἷας φασὶ τὰς ἰδέας εἶναι τινες. Εἰ γὰρ, ἔσται ἕτερον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, καὶ ζῶον, καὶ τὸ ζῶῳ εἶναι, καὶ τῷ ὄντι καὶ τὸ ὄν, ἔσονται ἄλλαί τε οὐσίαι καὶ ἰδέαι παρὰ τὰς λεγομένας, καὶ πρότεραι οὐσίαι ἐκείναι, εἰ τὸ τί ἦν εἶναι οὐσίας ἐστι. Καὶ εἰ μὲν ἀπολελυμένοι ἀλλήλων, τῶν μὲν οὐκ ἔσται ἐπιστήμη, τὰ δ' οὐκ ἔσται ὄντα. Λέγω δὲ τὸ ἀπολελύσθαι, εἰ μήτε τῷ ἀγαθῷ, αὐτῷ ὑπάρχει τὸ εἶναι ἀγαθῷ, μήτε τούτῳ τὸ εἶναι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη

τε γὰρ ἐκάστου αὐτῆ, τὸ τί ἦν ἐκείνῳ εἶναι. Καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἔχει. Ὡστε εἰ μὴδὲ τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἀγαθόν, οὐδὲ τὸ ὄντι ὄν, οὐδὲ τῷ ἐνὶ ἔν. Ὅμοίως δὲ πάντα ἐστὶν, ἢ οὐδὲν τὰ τί ἦν εἶναι. Ὡστ' εἰ μὴδὲ τὸ ὄντι ὄν, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. Ἐτι ὃ μὴ ὑπάρχει ἀγαθὸν εἶναι, οὐκ ἀγαθόν. Ἀνάγκη ἄρα ἐν εἶναι τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ καλὸν εἶναι, ὅσα μὴ κατ' ἄλλου λέγεται, ἀλλὰ πρῶτα καὶ καθ' αὐτά· καὶ γὰρ τοῦτο ἱκανόν, εἰν ὑπάρχει, κἄν μὴ ἦ εἶδη· μᾶλλον δ' ἔως κἄν ἦ εἶδη. Ἀμα δὲ δῆλον, καὶ ὅτι εἴπερ εἰσὶν αἱ ἰδέαι οἷας τινὲς φασιν, οὐκ ἔστι τὸ ὑποκειμένον οὐσία· ταύτας γὰρ οὐσίας μὲν ἀναγκαῖον εἶναι, μὴ καθ' ὑποκειμένου δέ. Ἔσονται γὰρ κατὰ μέθεξιν. Ἐκ τε δὴ τούτων τῶν λόγων, ἐν καὶ ταῦτό οὐ κατὰ συμβεβηκός, αὐτὸ ἕκαστον, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· καὶ ὅτι γε τὸ ἐπίστασθαι ἕκαστον, τοῦτό ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι ἐπίστασθαι. Ὡστε κατὰ τὴν ἕκθεσιν ἀνάγκη ἐν τι εἶναι ἄμφω. Τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός λεγόμενον, οἷον, τὸ μουσικόν, ἢ λευκόν, διὰ τὸ διττὸν σημαίνειν, οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς τὸ αὐτὸ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ αὐτό. Καὶ γὰρ, ὃ συμβέβηκε λευκῷ, [καὶ] τὸ συμβεβηκός. Ὡστε ἔστι μὲν ὡς ταῦτόν, ἔστι δὲ ὡς οὐ ταῦτό τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ αὐτό. Τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ λευκῷ ἀνθρώπῳ, οὐ τὸ αὐτό, τῷ πάθει δὲ τὸ αὐτό. Ἀποπον δ' ἂν φανείη, κἄν εἴ τις ἐκάστῳ ὄνομα θοῖτο τῶν τί ἦν εἶναι. Ἔσται γὰρ καὶ παρ' ἐκείνο ἄλλο, τὸ τί ἦν εἶναι ἱππῳ, ἕτερον. Καίτοι τί κωλύει καὶ νῦν εἶναι ἕνα εὐθύς τί ἦν εἶναι, εἴπερ οὐσία τὸ τί ἦν εἶναι; ἀλλὰ μὴν οὐ μόνον ἐν, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς αὐτῶν, ὡς δῆλον

ἐκ τῶν εἰρημένων. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ἔν τὸ ἐν εἶναι, καὶ ἔν. Ἐτι εἰ ἄλλο ἔσται, εἰς ἀπειρον εἰσιν. Τὸ μὲν γὰρ ἔσται, τὸ τί ἦν εἶναι τὸ ἐν εἶναι, τὸ δὲ τὸ ἔν. Ὡστε καὶ ἐπ' ἐκείνων ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ καθ' αὐτὰ λεγομένων, τὸ ἐκάστω εἶναι καὶ ἕκαστον, τὸ αὐτὸ καὶ ἔν ἐστι, δῆλον. Οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι πρὸς τὴν θείσιν ταύτην, φανερόν ὅτι τῇ αὐτῇ λύονται λύσει, καὶ εἰ ταὐτὸ Σωκράτης καὶ Σωκράτει εἶναι. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, οὔτε ἐξ ὧν ἐρωτήσκειν ἂν τις, οὔτε ἐξ ὧν λύων ἐπιτύχοι. Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἦν εἶναι ταὐτὸ, καὶ πῶς οὐ ταὐτὸ ἐκάστω, εἴρηται.

CAPUT VII.

Τῶν δὲ γινομένων, τὰ μὲν φύσει γίνεται, τὰ δὲ τέχνη, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου. Πάντα δὲ τὰ γινόμενα, ὑπὸ τέ τινος γίνεται, καὶ ἔκ τινος, καὶ τί. Τὸ δὲ τί, λέγω καθ' ἐκάστην κατηγορίαν. Ἡ γὰρ τόδε, ἡ ποσὸν, ἡ ποιὸν, ἡ ποῦ. Αἱ δὲ γενέσεις, αἱ μὲν φυσικαὶ αὐταὶ εἰσιν, ἥτοι ἐκείνων τῶν γεγονότων ὧν ἡ γένεσις ἐκ φύσεώς ἐστι. Τὸ δὲ ἐξ οὗ γίνεται, ἢν λέγομεν ὕλην. Τὸ δὲ ὑφ' οὗ, τῶν φύσει τι ὄντων. Τὸ δὲ τί, ὁ ἄνθρωπος, ἡ φυτὸν, ἡ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἃ δὴ μάλιστα λέγομεν οὐσίας εἶναι. Ἀπαντα δὲ τὰ γινόμενα, ἢ φύσει, ἢ τέχνη, ἔχει ὕλην· δυνατόν γὰρ εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἕκαστον αὐτῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ ἐν τῇ ἐκάστω ὕλη. Καθόλου δὲ, καὶ ἐξ οὗ φύσις, καὶ καθὸ φύσις. Τὸ γὰρ γινόμενον ἔχει φύσιν, οἶον, φυτὸν, ἢ ζῶον· καὶ ὑφ' οὗ ἢ κατὰ τὸ εἶδος λεγομένη φύσις ἢ ὁμοειδής· αὕτη δὲ ἐν ἄλλῳ· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. Οὕτω μὲν οὖν γίνεται τὰ γινόμενα διὰ τὴν φύσιν. Αἱ δ' ἄλλαι γενέσεις, λέγονται ποιή-

σεις. Πᾶσαι δὲ εἶσιν αἱ ποιήσεις, ἡ ἀπὸ τέχνης, ἡ ἀπὸ δυνάμεως ἢ διανοίας. Τούτων δὲ τινες γίγνονται καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης παραπλησίως, ὅσπερ ἐν τοῖς ὑπὸ φύσει γινομένοις. Ἐνια γὰρ καὶ ἐκ τούτων καὶ ἐκ σπέρματος γίνεται, καὶ ἄνευ σπέρματος. Περὶ μὲν οὖν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. Ἀπὸ τέχνης δὲ γίγνεται, ὡς τὸ εἶδος ἐν τῇ ψυχῇ. Εἶδος δὲ λέγω, τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστου, καὶ τὴν πρώτην οὐσίαν. Καὶ γὰρ τῶν ἐναντίων τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ εἶδος. Τῆς γὰρ στερήσεως οὐσία, ἡ οὐσία ἡ ἀντικειμένη, ὅλον ὑγίεια νόσον. Ἐκείνης γὰρ ἀπουσία, δηλοῦται ἡ νόσος. Ἡ δὲ ὑγίεια, ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λόγος, καὶ ὁ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Γίνεται δὲ τὸ ὑγιές, νοήσαντος· ἐπειδὴ τὸ δι' ὑγίειαν, ἀνάγκη, εἰ ὑγιές ἔσται, τοδὶ ὑπάρξει, ὅλον, ὁμαλότητα· εἰ δὲ τοῦτο, θερμότητα. Καὶ οὕτως αἰεὶ νοεῖ, ἕως ἂν ἀγάγῃ εἰς τοῦτο, ὃ αὐτὸς δύναται ἔσχατον ποιεῖν. Εἴτα ἤδη ἡ ἀπὸ τούτων κινήσεις, ποίσεις καλεῖται, ἡ ἐπὶ τὸ ὑγιαίνειν. Ὡστε συμβαίνει τρόπον τινὰ ὑγίαν ἐξ ὑγείας γίνεσθαι, καὶ τὴν οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τῆς ἄνευ ὕλης, τὴν ἔχουσαν ὕλην. Ἡ γὰρ ἰατρικὴ ἐστὶ καὶ οἰκοδομικὴ, τὸ εἶδος τῆς ὑγείας καὶ τῆς οἰκίας. Λέγω δὲ οὐσίαν ἄνευ ὕλης, τὸ τί ἦν εἶναι. Τῶν δὲ γενέσεων καὶ κινήσεων ἡ μὲν νόσεις καλεῖται, ἡ δὲ ποίσεις· ἡ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ εἶδους, νόσεις· ἡ δ' ἀπὸ τοῦ τελευταίου τῆς νοήσεως, ποίσεις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεταξὺ ἑκαστον γίνεται. Λέγω δ' ὅλον, εἰ ὑγιαίνῃ, δεῖ ὁμαλυνθῆναι. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ὁμαλυνθῆναι; τοδὶ. Τοῦτο δ' ἔσται, εἰ θερμανθήσεται. Τοῦτο δὲ τί ἐστὶ; τοδὶ. Ἐπάρχει δὲ τοδὶ δυνάμει· τοῦτο δὲ

ἤδη ἐπ' αὐτῷ. Τὸ δὲ ποιοῦν καὶ ὅθεν ἄρχεται ἢ κίνησις τοῦ ὑγιαίνειν, ἐὰν μὲν ἀπὸ τέχνης, τὸ εἶδος ἐστὶ τὸ ἐν τῇ ψυχῇ· ἐὰν δ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀπὸ τούτου δηλονότι ὅ ποτε τοῦ ποιεῖν ἄρχῃ τῷ ποιοῦντι ἀπὸ τέχνης· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἰατρεῦειν, ἴσως ἀπὸ τοῦ θερμαίνειν ἢ ἄρχῃ. Τοῦτο δὲ ποιεῖ τῇ τρίψει. Ἡ θερμότης τοίνυν ἢ ἐν τῷ σώματι, ἢ μέρος τῆς ὑγείας, ἢ ἐπεταί τι αὐτῇ τοιοῦτον ὅ ἐστι μέρος τῆς ὑγείας, ἢ διὰ πλειόνων. Τοῦτο δ' ἔσχατον, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ οὕτως μέρος ἐστὶ τῆς ὑγείας, καὶ τῆς οἰκίας· οἶον, οἱ λίθοι· καὶ τῶν ἄλλων. Ὡστε καθάπερ λέγεται ἀδύνατον γενέσθαι εἰ μηδὲν προϋπάρχοι. Ὅτι μὲν οὖν τὸ μέρος ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης, φανερόν. Ἡ γὰρ ὕλη μέρος. Ἐνυπάρχει γὰρ καὶ γίνεται αὕτη· ἀλλ' ἄρα καὶ τῶν ἐν τῷ λόγῳ; Ἀμφοτέρως δὲ λέγομεν τοὺς πολλοὺς κύκλους τί εἰσι· καὶ τὴν ὕλην λέγοντες ὅτε χαλκός· καὶ τὸ εἶδος, ὅτι σχῆμα τοιόνδε, καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ γένος, εἰς ὃ πρῶτον τίθεται. Ὁ δὲ χαλκοὺς κύκλος ἔχει ἐν τῷ λόγῳ τὴν ὕλην. Ἐξ οὗ δὲ ὡς ὕλης γίνεται ἔνια, λέγεται ὅταν γένηται, οὐκ ἐκείνο, ἀλλ' ἐκείνινον· οἶον ὁ ἀνδριάς οὐ λίθος, ἀλλὰ λίθινος. — Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὁ ὑγιαίνων, οὐ λέγεται ἐκείνο ἐξ οὗ. Αἴτιον δὲ, ὅτι γίνεται ἐκ τῆς στερήσεως καὶ τοῦ ὑποκειμένου, ὃ λέγομεν τὴν ὕλην· οἶον καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ κάμνων γίνεται ὑγιής. Μᾶλλον μέντοι λέγεται ἐκ τῆς στερήσεως γίνεσθαι· οἶον ἐκ κάμνοντος ὑγιής, ἢ ἐξ ἀνθρώπου. Διὸ κάμνων μὲν ὁ ὑγιής οὐ λέγεται, ἄνθρωπος δὲ, καὶ ἄνθρωπος ὑγιής. Ὡν δ' ἡ στερησις ἄθλος καὶ ἀνώνυμος· οἶον ἐν χαλκῷ σχῆμα τὸ ὅποιονοῦν, ἢ ἐν πλίνθοις καὶ ξύλοις οἰκίας· ἐκ

τούτων δοκεῖ γίνεσθαι ὡς ἐκεῖ ἐκ κάμνοντος. Διὸ ὥσπερ οὐδ' ἐκεῖ, ἐξ οὗ τοῦτο ἐκῆνο οὐ λέγεται, οὐδ' ἐντεῦθεν ὁ ἀνδριάς ξύλον, ἀλλὰ παράγεται ξύλινος, οὐ ξύλον· καὶ χαλκοῦς, ἀλλ' οὐ χαλκός· καὶ λίθινος, ἀλλ' οὐ λίθος· καὶ ἡ οἰκία πλινθίνη, ἀλλ' οὐ πλίνθοι· ἐπεὶ οὐδὲ ὡς ἐκ ξύλου γίνεται ἀνδριάς, ἢ ἐκ πλίνθων οἰκία, ἐάν τις ἐπιβλέπῃ σφόδρα, οὐκ ἂν ἀπλῶς εἴποιε, διὰ τὸ δεῖν μεταβάλλοντος γίνεσθαι ἐξ οὗ, ἀλλ' οὐχ ὑπομένοντος. Διὰ μὲν οὖν τοῦτο οὕτως λέγεται.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τινός τε γίνεται τὸ γιγνόμενον (τοῦτο δὲ λέγω ὅθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεώς ἐστι) καὶ ἔκ τινος· ἔστιν δὲ μὴ ἡ στέρησις τοῦτο, ἀλλ' ἡ ὕλη (ἥδη γὰρ διώρισται ὃν τρόπον λέγομεν τοῦτο) καὶ ὃ γίνεται (τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ἡ σφαῖρα, ἡ ὁ κύκλος, ἡ ὁ, τι ἔτυχε τῶν ἄλλων) ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑποκείμενον ποιεῖ τὸν χαλκόν, οὕτως οὐδὲ τὴν σφαῖραν, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅτι ἡ χαλκῇ σφαῖρα, σφαῖρά ἐστιν· ἐκείνην δὲ οὐ ποιεῖ. Τὸ γὰρ τόδε τι ποιεῖν, ἐκ τοῦ ὅλου ὑποκειμένου τόδε ποιεῖν ἐστι. Λέγω δ' ὅτι τὸν χαλκόν στρογγύλον ποιεῖν ἐστιν, οὐ τὸ στρογγύλον, ἢ τὴν σφαῖραν ποιεῖν, ἀλλὰ ἕτερόν τι, οἷον τὸ εἶδος τοῦτο ἐν ἄλλῳ. Εἰ γὰρ ποιεῖ, ἔκ τινος ἂν ποιοίῃ ἄλλου. Τοῦτο γὰρ ὑπέκειτο, οἷον ποιεῖν χαλκῇ σφαῖραν· τοῦτο δὲ οὕτως, ὅτι ἐκ τουδὲ, ὃ ἐστὶ χαλκός, τοδὲ ποιεῖ, ὃ ἐστὶ σφαῖρα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτο ποιεῖ αὐτὸ, δηλὸν ὅτι ὡσαύτως ποιήσει· καὶ βαδιοῦνται αἱ γενέσεις εἰς ἄπειρον. Φανερόν ἄρα, ὅτι οὔτε τὸ εἶδος, ἢ ὁ, τι δήποτε χρὴ καλεῖν τὴν ἐν τῷ αἰσθητῷ μορφῇ, οὐ γίνεται, οὐδ' ἐστὶν αὐτοῦ γένεσις, οὐδὲ τὸ τί ἦν

εἶναι τοῦτο. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ ἐν ἄλλῳ γίγνεται, ἢ ἀπὸ τέχνης, ἢ ἀπὸ φύσεως, ἢ δυνάμεως· τὸ δὲ χαλκῆν σφαῖραν εἶναι ποιεῖ. Ποιεῖ γὰρ ἐκ χαλκοῦ καὶ σφαῖρας. Εἰς τοδὶ γὰρ τοδὶ τὸ εἶδος ποιεῖ· καὶ ἔστι τοῦτο σφαῖρα χαλκῆ· τοῦ δὲ σφαῖρα εἶναι, ὅλως εἰ ἔστι γένεσις, ἔκ τινός τι ἔσται. Δεήσει γὰρ διαίρε-
 τὸν εἶναι ἀεὶ τὸ γιγνόμενον, καὶ εἶναι τὸ μὲν τόδε, τὸ δὲ τόδε. Λέγω δ' ὅτι τὸ μὲν ὕλην, τὸ δὲ εἶδος. Εἰ δὴ ἔστι σφαῖρα τὸ ἐκ τοῦ μέσου σχῆμα ἴσον, τούτου τὸ μὲν ἐν ᾧ ἔσται, ὃ ποιεῖ· τὸ δ', ἐν ἐκείνῳ· τὸ δὲ ἅπαν, τὸ γεγονός· οἶον, ἢ χαλκῆ σφαῖρα. Φανερόν δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ μὲν ὡς εἶδος, ἢ ὡς οὐσία λεγόμενον οὐ γίγνεται· ἢ δὲ σύνοδος ἢ κατὰ ταύτην λεγομένη γίνεται, καὶ ὅτι ἐν ἅπαντι τῷ γενομένῳ ὕλη ἔνεστι, τὸ μὲν τόδε, τὸ δὲ τόδε. Πότερον οὖν ἐστὶ τις σφαῖρα παρὰ τὰςδε, ἢ οἰκία παρὰ τὰς πλὴν θοὺς; ἢ οὐδ' ἂν ποτε ἐγίγνετο, εἰ οὕτως ἦν τόδε τι, ἀλλ' ὅτι τοιόνδε σημαίνει. Τόδε δὲ καὶ ὠρισμένον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ποιεῖ καὶ γεννᾷ ἐκ τοῦδε τοιόνδε· καὶ ὅταν γεννηθῇ, ἔστι τόδε τοιόνδε. Τὸ δὲ ἅπαν τόδε Καλλίας ἢ Σωκράτης ἐστίν, ὥσπερ ἢ σφαῖρα ἢ χαλκῆ ἡδί. Ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶον, ὥσπερ σφαῖρα χαλκῆ ὅλως. Φανερόν ἄρα, ὅτι ἡ τῶν εἰδῶν αἰτία (ὡς εἰώθασι τινες λέγειν τὰ εἶδη) εἰ ἔστιν ἅττα παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, πρὸς τε τὰς γενέσεις καὶ οὐσίας οὐδὲν χρήσιμα, οὐδ' ἂν εἶεν διὰ γε ταῦτα οὐ-
 σίαι καθ' αὐτάς. Ἐπὶ μὲν δὴ τινων καὶ φανερόν, ὅτι τὸ γεννῶν τοιοῦτον μὲν, οἶον τὸ γεννώμενον, οὐ μὲντοι τὸ αὐτό γε, οὐδ' ἐν τῷ ἀριθμῷ, ἀλλ' ἐν τῷ εἶ-
 δει, οἶον ἐν τοῖς φυσικοῖς. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρω-

πον γεννᾶ, εἴαν μή τι παρὰ φύσιν γένηται· οἷον, ἵππος ἡμίονον· καὶ ταῦτα δὲ ὁμοίως· ὁ γὰρ ἂν κοινὸν εἴη ἐφ' ἵππου καὶ ὄνου, οὐκ ὠνόμασται τὸ ἐγγυτάτω γένος. Εἴη δ' ἂν ἄμφω ἴσως, οἷον ἡμίονος. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐδὲν δεῖ ὥς παράδειγμα, εἶδος κατασκευάζειν (μάλιστα γὰρ ἂν ἐν τούτοις ἐπεζητοῦντο. Οὐσίαι γὰρ αἱ μάλιστα αὗται) ἀλλὰ ἱκανὸν τὸ γεννῶν ποιῆσαι, καὶ τοῦ εἶδους αἰτίων εἶναι ἐν τῇ ὕλῃ. Τὸ δ' ἅπαν ἤδη τὸ τοιόνδε εἶδος, ἐν ταῖς δευταῖς σαφὲς καὶ ὁστοῖς Καλλιᾶς καὶ Σωκράτης· καὶ ἕτερον μὲν διὰ τὴν ὕλην· ἕτερα γάρ· ταῦτο δὲ τῷ εἶδει· ἄτομον γὰρ τὸ εἶδος.

CAPUT IX.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, διὰ τί τὰ μὲν γίγνεται καὶ τέχνη καὶ ἀπὸ ταυτομάτου, οἷον ὑγίεια· τὰ δ' οὐ, οἷον οἰκία. Αἴτιον δὲ, ὅτι τῶν μὲν ἡ ὕλη ἡ ἀρχουσα τῆς γενέσεως, ἐν τῷ ποιεῖν καὶ γίνεσθαι τι τῶν ἀπὸ τῆς τέχνης, ἐν ᾗ ὑπάρχει τὸ μέρος τοῦ πράγματος, ἡ μὲν τοιαύτη ἐστὶν οἷα κινεῖσθαι ἐφ' αὐτῆς, ἡ δ' οὐ. Καὶ ταύτης ἡ μὲν ὥδὲ οἷα τε, ἡ δὲ ἀδύνατος. Πολλὰ γὰρ δύναται μὲν ἐφ' αὐτῶν κινεῖσθαι, ἀλλ' οὐχ ὥδὲ· οἷον ὀρχήσασθαι. Ὅσων οὖν τοιαύτη ἡ ὕλη, οἷον οἱ λίθοι, ἀδύνατον ὥδὲ κινηθῆναι, εἰ μὴ ὑπ' ἄλλου. Ὡδὲ μέντοι; ναὶ, καὶ τὸ πῦρ. Διὰ τοῦτο τὰ μὲν οὐκ ἔσται ἄνευ τοῦ ἔχοντος τὴν τέχνην, τὰ δὲ ἔσται· ὑπὸ γὰρ τούτων κινηθήσεται τῶν οὐκ ἐχόντων μὲν τὴν τέχνην, κινεῖσθαι δὲ δυναμένων αὐτῶν, ἡ ὑπ' ἄλλων οὐκ ἐχόντων τὴν τέχνην, ἡ ἐκ μέρους. Δῆλον δ' ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι τρόπον τινὰ ἅπαντα γίγνεται ἐξ ὁμωνύμων, ὥσπερ τὰ φύσει, ἡ ἐκ μέρους ὁμωνύμου· οἷον, ἡ οἰκία ἐξ οἰκίας, ἡ ὑπὸ νοῦ. Ἡ γὰρ τέχνη, τὸ

267.

εἶδος, ἢ ἐκ μέρους, ἢ ἔχοντός τι μέρος, εἴαν μὴ κατὰ συμβεβηκὸς γίγνηται. Τὸ γὰρ αἷτιον τοῦ ποιεῖν πρῶτον καθ' αὐτὸ μέρος· θερμότης γὰρ ἢ ἐν τῇ κινήσει, θερμότητα ἐν τῷ σώματι ἐποίησεν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡτοὺς υἰεία, ἢ μέρος, ἢ ἀκολουθεῖ αὐτῇ μέρος τι τῆς υἰείας, ἢ αὕτη ἡ υἰεία. Διὸ καὶ λέγεται ποιεῖν, ὅτι ἐκεῖνο ποιεῖ τὴν υἰείαν, ὃ ἀκολουθεῖ καὶ συμβέβηκε θερμότης. Ὡστε ὥσπερ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς πάντων ἀρχὴ ἡ οὐσία (ἐκ γὰρ τοῦ τί ἐστὶν οἱ συλλογισμοὶ εἰσιν) ἐνταῦθα δὲ αἱ γενέσεις· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ φύσει συνιστάμενα τούτοις ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ σπέρμα ποιεῖ ὥσπερ τὰ ἀπὸ τέχνης. ἔχει γὰρ δυνάμει τὸ εἶδος, καὶ ἀφ' οὗ τὸ σπέρμα ἐστὶ πως ὁμώνυμον· (οὐ γὰρ πάντα οὕτω δεῖ ζητεῖν, ὥς ἐξ ἀνθρώπου ἀνθρώπος· καὶ γὰρ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. Διὸ ἡμίονος οὐκ ἐξ ἡμίονου) ἀλλ' εἴαν μὴ πῆρωμα ᾗ. Ὅσα δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὥσπερ ἐκεῖ γίνεται, ὅσων ἡ ὕλη δύναται καὶ ὑφ' αὐτῆς κινεῖσθαι ταύτην τὴν κίνησιν, ἣν τὸ σπέρμα κινεῖ. Ὅσων δὲ μὴ, ταῦτα ἀδύνατα γίνεσθαι ἄλλως πως ἢ ἐξ αὐτῶν. Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς οὐσίας ὁ λόγος δηλοῖ τὸ μὴ γίνεσθαι τὸ εἶδος, ἀλλὰ περὶ πάντων ὁμοίως τῶν πρώτων κοινὸς ὁ λόγος, οἷον ποσοῦ, ποιοῦ, καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. Γίνεται γὰρ ὥσπερ ἡ χαλκῇ σφαῖρα, ἀλλ' οὐ σφαῖρα, οὐδὲ χαλκός. Καὶ ἐπὶ χαλκοῦ γίνεται· αἰεὶ γὰρ δεῖ προϋπάρχειν τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τί ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦ, καὶ ποσοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως κατηγοριῶν. Οὐ γὰρ γίνεται τὸ ποιόν, ἀλλὰ τὸ ποιὸν ξύλον· οὐδὲ τὸ ποσόν, ἀλλὰ τὸ ποσὸν ξύλον, ἢ ζῶον. Ἀλλ' ἴδιον τῆς οὐσίας ἐκ τούτων λα-

βεῖν ἐστιν, ὅτι ἀνάγκη προϋπάρχειν αἰετέραν οὐσίαν ἐντελεχεία οὖσαν ἢ ποιῇ, οἷον ζῶον εἰ γίνεταί ζῶον· ποιὸν δὲ ἢ ποσὸν οὐκ ἀνάγκη, ἀλλ' ἢ δυνάμει μόνον.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶ, πᾶς δὲ λόγος μέρος ἔχει· ὥς δὲ ὁ λόγος πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ μέρος τοῦ λόγου πρὸς τὸ μέρος τοῦ πράγματος ὁμοίως ἔχει, ἀπορεῖται ἤδη, πότερον δεῖ τὸν τῶν μερῶν λόγον ἐνυπάρχειν ἐν τῷ τοῦ ὅλου λόγῳ, ἢ οὐ. Ἐπ' ἐνίων μὲν γὰρ φαίνονται ἐνόητα, ἐπ' ἐνίων δὲ οὐ. Τοῦ μὲν γὰρ κύκλου ὁ λόγος οὐκ ἔχει τὸν τῶν τμημάτων· ὁ δὲ τῆς συλλαβῆς, ἔχει τὸν τῶν στοιχείων· καίτοι διαιρεῖται καὶ ὁ κύκλος εἰς τὰ τμήματα, ὥσπερ καὶ ἡ συλλαβὴ εἰς τὰ στοιχεῖα. Ἔτι δὲ εἰ πρότερον τὰ μέρη τοῦ ὅλου, τῆς δὲ ὀρθῆς ἡ ὀξεῖα μέρος, καὶ ὁ δάκτυλος τοῦ ζώου, πρότερον ἂν εἴη ἡ ὀξεῖα τῆς ὀρθῆς, καὶ ὁ δάκτυλος τοῦ ἀνθρώπου. Δοκεῖ δ' ἐκεῖνα εἶναι πρότερα. Τῷ λόγῳ γὰρ λέγονται ἐξ ἐκείνων, καὶ τῷ εἶναι δὲ ἄνευ ἀλλήλων πρότερα. Ἡ πολλαχῶς λέγεται τὸ μέρος; ὧν εἰς μὲν τρόπος, τὸ μετροῦν κατὰ τὸ ποσόν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀφείσθω· ἐξ ὧν δὲ ἡ οὐσία ὡς μερῶν, τοῦτο σκεπτέον. Εἰ οὖν ἐστὶ τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ εἶδος, τὸ δὲ ἐκ τούτων, καὶ οὐσία ἢ τε ὕλη, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἐκ τούτων, ἔστι μὲν ὡς καὶ ἡ ὕλη μέρος τινὸς λέγεται, ἔστι δ' ὡς οὐ, ἀλλ' ἐξ ὧν τοῦ εἶδους λόγος· οἷον τῆς μὲν κοιλότητος οὐκ ἔστιν ἡ σὰρξ μέρος, (αὕτη γὰρ ὕλη, ἀφ' ἧς γίνεται) τῆς δὲ σιμότητος μέρος τί. Καὶ τοῦ μὲν ὅλου ἀνδριάντος μέρος ὁ χαλκός, τοῦ δ' ὡς εἶδους λεγομένου ἀνδριάντος, οὐ. Λεκτέον γὰρ τὸ εἶδος καὶ ἡ εἶδος ἔχει ἕκαστον.

ARIST. METAPH.

K

Τὸ δ' ὑλικὸν, οὐδέποτε καθ' αὐτὸ λεκτέον. Διὸ ὁ μὲν τοῦ κύκλου λόγος οὐκ ἔχει τὸν τῶν τμημάτων· ὁ δὲ τῆς συλλαβῆς, τὸν τῶν στοιχείων. Τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τοῦ λόγου, μέρη τοῦ εἶδους, καὶ οὐκ ὕλη. Τὰ δὲ τμήματα τούτων οὕτω μέρη ὡς ὕλη, ἐφ' οἷς ἐπιγίνεται ἐγγυτέρω μέντοι τοῦ εἶδους, ἢ ὁ χαλκός, ὅταν ἐν χαλκῷ ἡ στρογγυλότης ἐγγένηται. Ἔσται δ' ὡς οὐδὲ τὰ στοιχεῖα πάντα τῆς συλλαβῆς ἐν τῷ λόγῳ ἐνέσται· οἶον, ταδί τὰ κήρινα, ἢ τὰ ἐν τῷ ἄερι. Ἦδη γὰρ καὶ ταῦτα μέρος τῆς συλλαβῆς, ὡς ἔλη αἰσθητή· καὶ γὰρ ἡ γραμμὴ οὐκ εἰ διαφευγμένη εἰς τὰ ἡμίση φθίρεται, ὡς ἄνθρωπος εἰς τὰ ὀστέα καὶ νεῦρα καὶ σάρκας. Διὰ τοῦτο καὶ εἰσὶν ἐκ τούτων οὕτως ὡς ὄντων τῆς οὐσίας μερῶν, ἀλλ' ὡς ἐξ ὕλης. Καὶ τοῦ μὲν συνόλου μέρη τοῦ εἶδους δὲ καὶ οὐ ὁ λόγος, οὐκ ἔτι. Διόπερ οὐδ' ἐν τοῖς λόγοις. Τῶν μὲν οὖν ἐνέσται ὁ τῶν τοιούτων μερῶν λόγος· τῶν δ' οὐ δεῖ ἐνεῖναι, ἂν μὴ ἢ τοῦ συνειλημμένου. Διὰ γὰρ τοῦτο, ἔνια μὲν ἐκ τούτων ὡς ἀρχῶν ἐστὶν εἰς ἃ φθείρονται, ἔνια δ' οὐκ ἔστιν. Ὅσα μὲν οὖν συνειλημμένα, τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη ἐστὶν· οἶον, τὸ σιμὸν, ἢ ὁ χαλκοῦς κύκλος· ταῦτα μὲν φθίρεται εἰς ταῦτα, καὶ μέρος αὐτῶν ἡ ὕλη. Ὅσα δὲ μὴ συνείληπται τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ ἄνευ τῆς ὕλης, οἶον λόγοι τοῦ εἶδους μόνον, ταῦτα δ' οὐ φθίρεται, ἢ ὅλως, ἢ ὅτι οὕτως γε. Ὡστ' ἐκείνων μὲν ἀρχαὶ καὶ μέρη τὰ ὑφ' αὐτά· τοῦ δὲ εἶδους οὔτε μέρη, οὔτε ἀρχαὶ ταῦτα. Καὶ διὰ τοῦτο φθίρεται ὁ πῆλινος ἀνδριάς εἰς πηλὸν, καὶ ἡ σφαῖρα εἰς χαλκόν, καὶ ὁ Καλλίας εἰς σάρκα καὶ ὀστέα. Ἔτι δὲ ὁ κύκλος εἰς τὰ τμήματα· ἔστι γὰρ τι ὃ συνείληπται τῇ ὕλῃ. Ὁμωνύμως γὰρ λέγε-

ται κύκλος, ὃ, τε ἀπλῶς λεγόμενος, καὶ οἱ καθ' ἕκαστα, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἴδιον ὄνομα τοῖς καθ' ἕκαστον. Ἐξήρται μὲν οὖν καὶ νῦν τὸ ἀληθές· ὅμως δ' ἔτι σαφέστερον εἰπωμεν ἐπαναλαμβάνοντες. Ὅσα μὲν γὰρ τοῦ λόγου μέρη, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ὁ λόγος, ταῦτα πρότερα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια. Ὁ δὲ τῆς ὀρθῆς λόγος οὐ διαιρεῖται εἰς ὀξείας λόγον, ἀλλὰ τῆς ὀξείας εἰς ὀρθήν. Χρηται γὰρ ὁ ὀριζόμενος τὴν ὀξείαν, τῇ ὀρθῇ. Ἐλάττων γὰρ ὀρθῆς ἢ ὀξεία. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κύκλος καὶ τὸ ἡμικύκλιον ἔχουσι. Τὸ γὰρ ἡμικύκλιον τῷ κύκλῳ ὀρίζεται, καὶ ὁ δάκτυλος τῷ ὅλῳ. Τὸ γὰρ τοιόνδε μέρος ἀνθρώπου, δάκτυλος. Ὡς δ' ὅσα μὲν μέρη ὡς ὕλη, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ὡς εἰς ὕλην, ὕστερα· ὅσα δὲ ὡς τοῦ λόγου καὶ τῆς οὐσίας τῆς κατὰ τὸν λόγον, πρότερα, ἢ πάντα ἢ ἔνια. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ζώων ψυχὴ (τοῦτο γὰρ οὐσία τοῦ ἐμψύχου) ἢ κατὰ τὸν λόγον οὐσία καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιούτῳ σώματι· ἐκάστου γοῦν τὸ μέρος ἐὰν ὀρίζεται καλῶς, οὐκ ἄνευ τοῦ ἔργου ὀριεῖται, ὃ οὐχ ὑπάρξει ἄνευ αἰσθήσεως· ὥστε τὰ ταύτης μέρη πρότερα, ἢ πάντα ἢ ἔνια τοῦ συνόλου ζώου· καὶ καθ' ἕκαστον δὴ ὁμοίως. Τὸ δὲ σῶμα καὶ τὰ τούτου μόρια, ὕστερα ταύτης τῆς οὐσίας, καὶ διαιρεῖται εἰς ταῦτα ὡς εἰς ὕλην, οὐχ ἡ οὐσία, ἀλλὰ τὸ σύνολον. Τοῦ μὲν οὖν συνόλου, πρότερα ταῦτα ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὐ. Οὐδὲ γὰρ εἶναι δύναται χωριζόμενα. Οὐδὲ γὰρ ὁ πάντως ἔχων δάκτυλος, ζώον, ἀλλ' ὁ μώνυμος ὁ τεθνεώς. Ἐνια δὲ ἅμα ὅσα κύρια, καὶ ἐν ᾧ πρῶτῳ ὁ λόγος καὶ ἡ οὐσία, οἷον εἰ τοῦτο καρδία ἢ ἐγκέφαλος. Διαφέρει γὰρ οὐδὲν, πότερον τοιοῦτον.

Ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος καὶ τὰ οὕτως, ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα. Καθόλου δὲ οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλὰ σύνολόν τι ἐκ τουδὶ τοῦ λόγου, καὶ τηςδὲ τῆς ὕλης, ὡς καθόλου. Καθ' ἕκαστον δ' ἐκ τῆς ἐσχάτης ὕλης ὁ Σωκράτης ἤδη ἐστὶ· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Μέρους μὲν οὖν ἐστὶ καὶ τοῦ εἶδους (εἶδος δὲ λέγω τὸ τί ἦν εἶναι) καὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς ὕλης αὐτῆς· ἀλλὰ τοῦ λόγου μέρη, τὰ τοῦ εἶδους μόνον ἐστίν· ὁ δὲ λόγος ἐστὶ τοῦ καθόλου. Τὸ γὰρ κύκλῳ εἶναι καὶ κύκλος, καὶ ψυχῇ εἶναι καὶ ψυχὴ, τὸ αὐτό. Τοῦ δὲ συνόλου ἤδη, οἷον κύκλου τουδὶ τῶν καθ' ἕκαστά τινος, ἢ αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ (λέγω δὲ νοητοὺς μὲν, οἷον τοὺς μαθηματικούς· αἰσθητοὺς δὲ, οἷον τοὺς χαλκοὺς καὶ ξυλίνους) τούτων δὲ δὴ οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς, ἀλλὰ μετὰ νοήσεως ἢ αἰσθήσεως γνωρίζονται. Απελθόντας δὲ ἐκ τῆς ἐντελεχείας, οὐ δῆλον, πότερόν ποτέ εἰσιν, ἢ οὐκ εἰσιν, ἀλλ' ἀεὶ λέγονται καὶ γνωρίζονται τῷ καθόλου λόγῳ· ἢ δ' ὕλη ἄγνωστος καθ' αὐτήν. Τληδὲ ἢ μὲν αἰσθητὴ ἐστίν, ἢ δὲ νοητή. Αἰσθητὴ μὲν, οἷον χαλκός, καὶ ξύλον, καὶ ὄση κινητὴ ὕλη· νοητὴ δὲ, ἢ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπάρχουσα, μὴ ἢ αἰσθητὰ, οἷον τὰ μαθηματικά. Πῶς μὲν οὖν ἔχει περὶ ὅλου καὶ μέρους, καὶ περὶ τοῦ προτέρου καὶ ὑστερόν, εἴρηται. Πρὸς δὲ τὴν ἐρώτησιν ἀνάγκη ἀπαντᾶν, ὅταν τις ἐρωτᾷ, πότερον ἢ ὀρθὴ καὶ ὁ κύκλος, καὶ τὸ ζῶον πρότερον, ἢ εἰς ἃ διαιροῦνται, τὰ ἐξ ὧν εἰσὶ τὰ μέρη, ὅτι οὐχ ἀπλῶς. Εἰ μὲν γάρ ἐστι καὶ ἡ ψυχὴ ζῶον, ἔμψυχον ἢ ἕκαστον, ἢ ἕκάστου· καὶ ὁ κύκλος τῷ κύκλῳ εἶναι, καὶ ἡ ὀρθὴ τῇ ὀρθῇ εἶναι, καὶ ἡ οὐσία τῆς ὀρθῆς, τί μὲν, καὶ τινὸς ὑστερον φατέον· οἷον τῶν ἐν τῷ

λογῷ, καὶ τίνος ὁρθῆς. Καὶ γὰρ ἡ μετὰ τῆς ὕλης ἡ χαλκῇ ὁρθῇ, καὶ ἡ ἐν ταῖς γραμμαῖς ταῖς καθ' ἕκαστα. Ἡ δ' ἄνευ ὕλης, τῶν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ὑστέρα, τῶν δ' ἐν τῷ καθ' ἕκαστα μορίων προτέρα. Ἀπλῶς δ' οὐ φατέον. Εἰ δ' ἐτέρα καὶ μὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ ζῶον· καὶ οὕτω τὰ μὲν φατέον, τὰ δ' οὐ φατέον, ὥσπερ εἴρηται.

CAPUT XI.

Ἀπορεῖται δὲ εἰκότως, καὶ ποῖα τοῦ εἶδους μέρη, καὶ ποῖα οὐ, ἀλλὰ τοῦ συνειλημμένου· καίτοι τούτου μὴ δήλου ὄντος, οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι ἕκαστον. Τοῦ γὰρ καθόλου καὶ τοῦ εἶδους ὁ ὁρισμός. Ποῖα οὖν ἐστὶ τῶν μερῶν ὡς ὕλη, καὶ ποῖα οὐ, ἐὰν μὴ ἡ φανερά, οὐδὲ ὁ λόγος ἐστὶ φανερός ὁ τοῦ πράγματος. Ὅσα μὲν οὖν φαίνεται ἐπιγιγνώμενα ἐφ' ἐτέρων τῷ εἶδει, οἷον κύκλος ἐν χαλκῷ καὶ λίθῳ καὶ ξύλῳ· ταῦτα μὲν οὖν δῆλα εἶναι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲν τῆς τοῦ κύκλου οὐσίας ὁ χαλκός, οὐδ' ὁ λίθος, διὰ τὸ χωρίζεσθαι αὐτῶν. Ὅσα δὲ μὴ ὁρᾶται χωρίζόμενα, οὐδὲν μὲν κωλύει ὁμοίως ἔχειν τούτοις, ὥσπερ κἄν εἰ οἱ κύκλοι πάντες ἐωρῶντο χαλκοῖ. Οὐδὲν γὰρ ἦτιον ἢ ὁ χαλκός τοῦ εἶδους. Χαλεπὸν δὲ ἀφελεῖν τοῦτο τῇ διαφορίᾳ· οἷον, τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶδος αἰεὶ ἐν σαρκὶ φαίνεται καὶ ὁστοῖς, καὶ τοῖς τοιούτοις μέρεσιν. Ἀρ' οὖν καὶ ἔστι μέρη ταῦτα τοῦ εἶδους καὶ τοῦ λόγου, ἢ οὐ, ἀλλ' ὕλη; Ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἐπιγνεσθαι, ἀδυνατοῦμεν χωρίσαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο δοκεῖ ἐνδέχεσθαι, ἀδηλον δὲ πότε, ἀποροῦσί τινες ἥδη καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου καὶ ἐπὶ τοῦ τριγώνου, ὡς οὐ προσήκον γραμμαῖς ὁρίεσθαι καὶ τῷ συνεχεῖ, ἀλλὰ ταῦτα

πάντα ὁμοίως λέγεσθαι, ὥσανεὶ σάρκες ἢ ὅσῃα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χαλκὸς καὶ λίθος κύκλον· καὶ ἀνάγουσι πάντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ γραμμῆς τὸν λόγον, τὸν τῶν δύο εἶναι φασί. Καὶ τῶν τὰς ιδέας λεγόντων, οἱ μὲν αὐτογραμμὴν τὴν δυνάδα, οἱ δὲ τὸ εἶδος τῆς γραμμῆς. Ἐνια μὲν γὰρ εἶναι τὰ αὐτὰ τὸ εἶδος, καὶ οὐ τὸ εἶδος οἶον, δυνάδα καὶ τὸ εἶδος δυνάδος. Ἐπὶ γραμμῆς δὲ οὐκ ἔστι. Συμβαίνει δὴ ἓν τε πολλῶν εἶδος εἶναι, ὃν τὸ εἶδος φαίνεται ἕτερον· ὅπερ καὶ τοῖς Πυθαγορείοις συνέβαινε· καὶ ἐνδέχεται ἐν πάντων ποιεῖν αὐτὸ εἶδος, τὰ δ' ἄλλα μὴ εἶδη. Καίτοι οὕτως ἐν πάντα ἔστι. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει ἀπορίαν τινὰ, τὰ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, εἴρηται. Διὸ καὶ τὸ πάντα ἀνάγειν οὕτω, καὶ ἀφαιρεῖν τὴν ὕλην, περιέργον. Ἐνια γὰρ ἴσως, τόδ' ἐν τῷδ' ἔστιν, ἢ ὡδὶ τοδὶ ἔχοντα. Καὶ ἡ παραβολὴ ἢ ἐπὶ τοῦ ζῶον, ἢν εἰώθει λέγειν Σωκράτης ὁ νεώτερος, οὐ καλῶς ἔχει. Ἀπάγει γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ποιεῖ ὑπολαμβάνειν ὡς ἐνδεχόμενον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἄνευ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἄνευ τοῦ χαλκοῦ τὸν κύκλον. Τὸ δ' οὐχ ὅμοιον. Αἰσθητὸν γὰρ τι ἴσως τὸ ζῶον, καὶ ἄνευ κινήσεως οὐκ ἔστιν ὀρίσασθαι. Διὸ οὐδ' ἄνευ τῶν μερῶν ἐχόντων πῶς. Οὐ γὰρ πάντως τοῦ ἀνθρώπου μέρος ἡ χεὶρ, ἀλλ' ἡ δυναμένη τὸ ἔργον ἀποτελεῖν, ὥστε ἔμψυχος οὐσα· μὴ ἔμψυχος δὲ οὐ μέρος. Περὶ δὲ τὰ μαθηματικά, διὰ τί οὐκ εἰσὶ μέρη οἱ λόγοι τῶν λόγων; οἶον κύκλου τὰ ἡμικύκλια. Οὐ γὰρ ἔστιν αἰσθητὰ ταῦτα. Ἡ οὐδὲν διαφέρει; ἔστι γὰρ ὕλη ἐνίων, καὶ μὴ αἰσθητῶν καὶ παντός, ὃ μὴ ἔστι τί ἢν εἶναι. Κύκλου μὲν οὖν οὐκ ἔστι τοῦ καθόλου· τῶν

δὲ καθ' ἕκαστα, ἔσται μέρη ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται
 πρότερον. Ἔστι γὰρ ἡ ὕλη, ἡ μὲν αἰσθητή, ἡ δὲ
 νοητή. Δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ οὐσία ἡ πρῶ-
 τη, τὸ δὲ σῶμα ὕλη· ὁ δ' ἄνθρωπος, ἡ τὸ ζῶον τὸ ἐξ
 ἀμφοῖν, ὡς καθόλου. Σωκράτης δὲ καὶ Κορίσκος,
 εἰ μὲν ἡ ψυχὴ, διτιόν· οἱ μὲν γὰρ ὡς ψυχὴν,
 οἱ δ' ὡς τὸ σύνολον· εἰ δ' ἀπλῶς ἡ ψυχὴ ἡδε,
 καὶ τὸ σῶμα τόδε, ὥσπερ τὸ καθόλου, καὶ τὸ
 καθ' ἕκαστον. Πότερον δὲ ἐστὶ παρὰ τὴν ὕλην τῶν
 τοιούτων τὶς οὐσιῶν ἄλλη, καὶ δεῖ ζητεῖν οὐσίαν αὐ-
 τῶν ἑτέραν τινὰ, οἷον ἄριθμούς ἢ τι τοιοῦτον, σκε-
 πτέον ὕστερον. Τούτου γὰρ χάριν καὶ περὶ τῶν αἰ-
 σθητῶν οὐσιῶν πειρώμεθα διορίζειν, ἐπεὶ τρόπον τινὰ
 τῆς φυσικῆς καὶ δευτέρας φιλοσοφίας ἔργον ἡ περὶ
 τὰς αἰσθητὰς οὐσίας θεωρία. Οὐ γὰρ μόνον περὶ
 τῆς ὕλης δεῖ γνωρίζειν τὸν φυσικόν, ἀλλὰ καὶ τῆς κα-
 τὰ τὸν λόγον, καὶ μᾶλλον. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁρισμῶν, πῶς
 μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ διὰ τί εἰς λόγος ὁ ὁρισμός.
 Δῆλον γὰρ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐν· τὸ δὲ πρᾶγμα τινὶ ἐν,
 μέρη γε ἔχον, σκεπτέον ὕστερον. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ τί ἦν
 εἶναι, καὶ πῶς αὐτὸ καθ' αὐτὸ, καθόλου περὶ παντός
 εἴρηται· καὶ διὰ τί τῶν μὲν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι,
 ἔχει τὰ μόρια τοῦ ὁριζομένου, τῶν δ' οὐ· καὶ ὅτι ἐν
 μὲν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τὰ οὕτω μόρια, ὡς ὕλη οὐκ
 ἔνεστι. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐκείνης μόρια τῆς οὐσίας, ἀλ-
 λὰ τῆς συνόλου. Ταύτης δὲ γ' ἐστὶ πῶς λόγος, καὶ οὐκ
 ἔστι. Μετὰ μὲν γὰρ τῆς ὕλης, οὐκ ἔστιν, (ἀόριστον γὰρ)
 κατὰ τὴν πρώτην δ' οὐσίαν ἐστὶν· οἷον, ἀνθρώπου ὁ τῆς
 ψυχῆς λόγος. Ἡ γὰρ οὐσία ἐστὶ τὸ εἶδος τὸ ἐνόν, ἐξ οὗ
 καὶ τῆς ὕλης ἡ σύνολος λέγεται οὐσία, οἷον ἡ κοιλότης.

Ἐκ γὰρ ταύτης καὶ τῆς ῥιγῆς, σιμῇ ῥίς, καὶ ἡ σιμό-
της ἐστὶ. Δίς γὰρ ἐν τούτοις ὑπάρχει ἡ ῥίς. Ἐν δὲ
τῇ συνόλῳ οὐσίᾳ, οἷον ῥινὴ σιμῇ, ἢ Καλλίᾳ, ἔνεστι καὶ
ἡ ὕλη· καὶ οὔτι τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἕκαστον, ἐπὶ τινῶν
μὲν ταῦτό, ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν· οἷον, καμ-
πυλότης καὶ καμπυλότητι εἶναι, εἰ πρώτη ἐστὶ. Λέγω
δὲ πρώτην, ἢ μὴ λέγεται τῷ ἄλλῳ ἐν ἄλλῳ εἶναι καὶ
ὑποκειμένῳ ὡς ὕλη. Ὅσα δ' ὡς ὕλη, ἢ ὡς συνειλημ-
μένα τῇ ὕλῃ, οὐ ταῦτό, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός ἐν,
οἷον ὁ Σωκράτης καὶ τὸ μουσικόν. Ταῦτα γὰρ ταύ-
τὰ κατὰ συμβεβηκός.

CAPUT XII.

Νῦν δὲ λέγωμεν πρῶτον, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς ἀναλυ-
τικοῖς περὶ ὁρισμοῦ μὴ εἴρηται. Ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις
ἀπορία λεχθεῖσα, πρὸ ἔργου τοῖς περὶ τῆς οὐσίας ἐστὶ
λόγοις. Λέγω δὲ ταύτην τὴν ἀπορίαν, διὰ τί ποτε
ἐν ἐστὶ τὸ ὁριστὸν, οἷον τὸν λόγον ὁρισμὸν εἶναι φαμέν·
οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον δίπουν. Ἔστω γὰρ
οὗτος αὐτοῦ λόγος. Διὰ τί δὴ τοῦτο ἐν ἐστίν, ἀλλ'
οὐ πολλὰ, ζῶον καὶ δίπουν; Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ λευκόν, πολλὰ μὲν ἐστίν, ὅταν μὴ ὑπάρχη θα-
τέρῳ θάτερον· ἐν δὲ, ὅταν ὑπάρχη καὶ πάθῃ τι τὸ
ὑποκείμενον ὁ ἀνθρώπος. Τότε γὰρ ἐν γίνεται, καὶ
ἐστίν ὁ λευκὸς ἀνθρώπος. Ἐνταῦθα δ' οὐ μετέχει
θατέρου θάτερον. Τὸ γὰρ γένος, οὐ δοκεῖ μετέχειν
τῶν διαφορῶν· ἅμα γὰρ ἂν τῶν ἐναντιῶν τὸ αὐτὸ με-
τέχειν. Αἱ γὰρ διαφοραὶ ἐναντίαι, αἷς διαφέρει τὸ
γένος. Εἰ δὲ καὶ μετέχει, ὁ αὐτὸς λόγος, εἴπερ εἰσὶν
αἱ διαφοραὶ πλείους, οἷον πεζόν, δίπουν, ἄπτερον.
Διὰ τί γὰρ ταῦτα ἐν, ἀλλ' οὐ πολλὰ; Οὕτω μὲν γὰρ

ἐξ ἁπάντων ἔσται τὸ ἐν. Δεῖ δὲ γε ἐν εἶναι ὅσα ἐν τῷ ὁρισμῷ· ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν εἰς καὶ οὐσία· ὥστε ἐνός τινος δεῖ αὐτὸν εἶναι λόγον. Καὶ γὰρ ἡ οὐσία ἐν τι καὶ τόδε τι σημαίνει, ὡς φαμέν. Δεῖ δ' ἐπισκοπεῖν πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὰς διαιρέσεις ὁρισμῶν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐν τῷ ὁρισμῷ, πλήν τό, τε πρῶτον λεγόμενον γένος, καὶ αἱ διαφοραί· τὰ δ' ἄλλα γένη ἐστὶ, τό, τε πρῶτον καὶ μετὰ τούτου αἱ συλλαμβανόμεναι διαφοραί· οἷον τὸ πρῶτον, ζῶον· τὸ δὲ ἐχόμενον, ζῶον δίπουν, καὶ πάλιν ζῶον δίπουν, ἄπτερον. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ πλειόνων λέγεται. Ὅλως δ' οὐδὲν διαφέρει διὰ πολλῶν, ἢ δι' ὀλίγων, ἢ διὰ δυοῖν. Τοῖν δυοῖν δὲ, τὸ μὲν διαφορὰ, τὸ δὲ γένος, οἷον τὸ ζῶον δίπουν, τὸ μὲν ζῶον, γένος· διαφορὰ δὲ, θάτερον. Εἰ οὖν τὸ γένος ἁπλῶς μή ἐστι παρὰ τὰ ὡς γένους εἶδη, ἢ εἰ ἔστι μὲν, ὡς ὕλη δ' ἐστίν· (ἡ μὲν γὰρ φωνή, γένος καὶ ὕλη· αἱ δὲ διαφοραί, τὰ εἶδη καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκ ταύτης ποιοῦσιν·) φανερόν ὅτι ὁρισμὸς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν διαφορῶν λόγος. Ἀλλὰ μὲν, καὶ δεῖ γε διαιρεῖσθαι τὴν τῆς διαφορᾶς διαφοράν. Οἷον ζώου διαφορὰ, τὸ ὑπόπουν. Πάλιν τοῦ ζώου τοῦ ὑπόποδος τὴν διαφορὰν δεῖ εἰδέναι ἢ ὑπόπουν. Ὡστε οὐ λεκτέον τοῦ ὑπόποδος τὸ μὲν πτερωτόν, τὸ δὲ ἄπτερον, κἄνπερ λέγεται καλῶς· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀδυνατεῖν ποιήσει τοῦτο· ἀλλ' εἰ τὸ μὲν σχιζόπουν, τὸ δ' ἄσχιστον. Αὗται γὰρ διαφοραὶ ποδός. Ἡ γὰρ σχιζοποδία, ποδότης τίς ἐστιν. Καὶ οὕτως αἰ βούλεται βαδίζειν, ἕως ἂν ἔλθῃ εἰς τὰ ἀδιάφορα. Τότε δ' ἔσονται τοσαῦτα εἶδη ποδός, ὅσαιπερ αἱ διαφοραί· καὶ τὰ ὑπόποδα ζῶα ἴσα ταῖς διαφοραῖς. Εἰ δὴ ταῦ-

τα οὕτως ἔχει, φανερόν ὅτι ἡ τελευταῖα διαφορὰ, ἡ οὐσία τοῦ πράγματος ἔσται· καὶ ὁ ὁρισμὸς εἴπερ μὴ δεῖ πολλάκις ταῦτὰ λέγειν ἐν τοῖς ὅροις· περιέρχον γὰρ· συμβαίνει δέ γε τοῦτο. Ὅταν γὰρ εἴπῃ ζῶον ὑπόπουν δίπουν, οὐδὲν ἄλλο εἴρηκεν ἢ ζῶον πόδας ἔχον, δύο πόδας ἔχον· καὶ τοῦτο διαιρῇ τῇ οἰκείᾳ διαιρέσει, πλεονάκις ἐρεῖ καὶ ἰσάκις ταῖς διαφοραῖς. Ἐὰν μὲν δὴ διαφορὰς διαφορὰ γένηται, μία ἔσται ἡ τελευταῖα τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία· ἐὰν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον εἰ διαιροῖη τοῦ ὑπόποδος τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν, τοσαῦται ὅσαι ἂν αἱ τομαὶ ᾖσιν. Ὡστε φανερόν ὅτι ὁ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν διαφορῶν, καὶ τούτων τῆς τελευταίας κατὰ γε τὸ ὀρθόν. Δῆλον δ' ἂν εἴη, εἴ τις μετατάξῃ τοὺς τοιούτους ὁρισμοὺς, οἷον τὸν τοῦ ἀνθρώπου, λέγων ζῶον δίπουν, ὑπόπουν. Περιέρχον γὰρ τὸ ὑπόπουν, εἰρημένου τοῦ δίποδος· τάξις δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ οὐσίᾳ. Πῶς γὰρ δεῖ νοῆσαι τὸ μὲν ὕστερον, τὸ δὲ πρότερον; Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὰς διαιρέσεις ὁρισμῶν τοσαῦτα εἰρήσθω, τὴν πρώτην ποῖοι τινές εἰσιν.

CAPUT XIII.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς οὐσίας ἡ σκέψις ἐστὶ, πάλιν ἐπανέλθωμεν. Λέγεται δ' ὥσπερ τὸ ὑποκείμενον οὐσία εἶναι, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ ἐκ τούτων, καὶ τὸ καθόλου. Περὶ μὲν οὖν τοῖν δυοῖν εἴρηται· καὶ γὰρ περὶ τοῦ τί ἦν εἶναι, καὶ τοῦ ὑποκειμένου, ὅτι διχῶς ὑπόκειται, ἢ ὥς τόδε τι ὄν, ὥσπερ τὸ ζῶον τοῖς πάθεισιν, ἢ ὥς ὕλη τῇ ἐντελεχείᾳ. Δοκεῖ δὲ καὶ τὸ καθόλου αἰτιόν τισιν εἶναι μάλιστα, καὶ εἶναι καὶ ἀρχὴν τὸ καθόλου. Διὸ ἐπέλθωμεν καὶ περὶ τούτου. Ἔοικε

γὰρ ἀδύνατον εἶναι, οὐσίαν εἶναι ὅτιοῦν, τῶν καθόλου λεγομένων. Πραΐτη μὲν γὰρ οὐσία ἡ ἐκάστου, ἣ οὐχ ὑπάρχει ἄλλω· τὸ δὲ καθόλου, κοινόν. Τοῦτο γὰρ λέγεται καθόλου, ὃ πλείοσιν ὑπάρχειν πίφνκε. Τίνος οὖν οὐσία τοῦτ' ἔσται; Ἡ γὰρ πάντων, ἣ οὐδενός. Πάντων δὲ οὐχ οἷόν τε· ἐνός δ' εἰ ἔσται, καὶ τὰλλα τοῦτ' ἔσται. Ὡς γὰρ μία ἡ οὐσία, καὶ τὸ τ. ἦν εἶναι ἓν, καὶ αὐτὰ ἓν. Ἐτι οὐσία μὲν λέγεται, τὸ μὴ καθ' ὑποκειμένου. Τὸ δὲ καθόλου, καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται αἰεί. Ἀλλ' ἄρα οὕτω μὲν οὐκ ἐνδέχεται, ὡς τὸ τί ἦν εἶναι· ἐν αὐτῷ δὲ ἐνυπάρχειν· οἷον τὸ ζῶον, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ. Οὐκοῦν δῆλον, ὅτι ἔσται τις αὐτοῦ λόγος. Διαφέρει δ' οὐδέν, οὐδ' εἰ μὴ πάντων λόγος ἐστὶ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ἦττον οὐσία τοῦτ' ἔσται τινός, ὡς ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου ἐν ᾧ ὑπάρχει. Ὡς τε τὸ αὐτὸ συμβῆσεται πάλιν. Ἐσται γὰρ οὐσία, ἐκείνου οὐσία, οἷον τὸ ζῶον ἐν ᾧ εἶδει ὡς ἰδίον ὑπάρχει. Ἐτι δὲ καὶ ἀδύνατον καὶ ἄτοπον τὸ τόδε καὶ οὐσίαν, εἰ ἔστιν ἕκ τινων, μὴ ἐξ οὐσιῶν εἶναι, μῆδ' ἐκ τοῦ τόδε τι, ἀλλ' ἐκ τοῦ ποιοῦ. Πρῶτερον γὰρ ἔσται, μὴ οὐσία τε καὶ τὸ ποιόν, οὐσίας τε καὶ τοῦ τόδε· ὅπερ ἀδύνατον. Οὐ τε λόγῳ γὰρ, οὔτε χρόνῳ οὔτε γενέσει οἷόν τε τὰ πάθη τῆς οὐσίας εἶναι πρότερα. Ἐσται γὰρ χωριστά. Ἐτι, τῷ Σωκράτῃ, οὐσία, ἐνυπάρξει οὐσία· ὥστε δυοῖν ἔσται οὐσία. Ὡς δὲ συμβαίνει εἰ ἔστιν οὐσία ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅσα οὕτω λέγεται, μῆθ' ἐν τῶν ἐν τῷ λόγῳ εἶναι μηδενός οὐσίαν, μῆδὲ χωρὶς ὑπάρχειν αὐτῶν, μῆδ' ἐν ἄλλῳ. Λέγω δ' οἷον, οὐκ εἶναι τι ζῶον παρὰ τὰ τινὰ, οὐδ' ἄλλο τῶν ἐν τοῖς λόγοις οὐδέν. Ἐκ τε δὴ τούτων

θεωροῦσι φανερόν, ὅτι οὐδὲν τῶν καθόλου ὑπαρχόν-
 των οὐσία ἐστὶ, καὶ ὅτι οὐδὲν σημαίνει τῶν κοινῇ κα-
 τηγορουμένων τόδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε. Εἰ δὲ μὴ, ἄλλα
 τε πολλὰ συμβαίνει, καὶ ὁ τρίτος ἄνθρωπος. Ἔτι δὲ
 καὶ ὧδε δῆλον. Ἀδύνατον γὰρ οὐσίαν ἐξ οὐσιῶν εἶναι,
 ἐνυπαρχουσῶν οὕτως ὥς ἐντελεχεία. Τὰ γὰρ δύο οὐ-
 τως ἐντελεχεία, οὐδέποτε ἐν ἐντελεχείᾳ. Ἀλλ' ἐὰν δυ-
 νάμει δύο ἢ, ἔσται ἐν· οἷον ἢ διπλασία ἐκ δύο ἡμίσεων
 δυνάμει γε. Ἡ γὰρ ἐντελέχεια ἐν ἄλλοις χωρίζει. Ὡστε
 εἰ οὐσία ἐν, οὐκ ἔσται ἐξ οὐσιῶν ἐνυπαρχουσῶν, καὶ
 κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὃν λέγει Δημόκριτος ὁρθῶς·
 ἀδύνατον γὰρ εἰναίφησιν ἐκ δύο ἐν, ἢ ἐξ ἐνὸς δύο γε-
 νέσθαι· τὰ γὰρ μεγέθη τὰ ἅτομα, τὰς οὐσίας ποιεῖ.
 Ὅμοιως τοίνυν δῆλον ὅτι καὶ ἐπ' ἀριθμοῦ ἔξει, εἴπερ
 εὐτὶν ὁ ἀριθμὸς σύνθεσις μονάδων, ὥσπερ λέγεται
 ὑπό τινων. Ἡ γὰρ οὐκ ἐν, ἢ δυάς, ἢ οὐκ ἔνεστι μονάς
 ἐν αὐτῇ ἐντελεχείᾳ. Ἐχει δὲ τὸ συμβαῖνον ἀπορίαν. Εἰ
 γὰρ μήτε ἐκ τῶν καθόλου οἷον τ' εἶναι μηδεμίαν οὐ-
 σίαν διὰ τὸ τοιόνδε, ἀλλὰ μὴ τόδε τι σημαίνεω, μήτ'
 ἐξ οὐσιῶν ἐνδέχεται ἐντελεχείᾳ εἶναι μηδεμίαν οὐσίαν
 σύνθετον, ἀσύνθετον ἂν εἴη οὐσία πᾶσα· ὥστε οὐδὲ
 λόγος ἂν εἴη οὐδεμιᾶς οὐσίας. Ἀλλὰ μὴν δοκεῖ γε
 πᾶσι καὶ ἐλέχθη πάλαι, ἢ μόνον εἶναι οὐσίας ὅρον, ἢ
 μάλιστα. Νῦν δ' οὐδὲ ταύτης. Οὐδ' ἐνὸς ἄρ' ἔσται
 ὁρισμός. Ἡ τρόπον μὲν τινα ἔσται, τρόπον δὲ τινα
 οὐ; Δῆλον δ' ἔσται ἐκ λεγόμενον ἐκ τῶν ὑστερον
 μᾶλλον.

CAPUT XIV.

Φανερόν δ' ἐξ αὐτῶν τούτων τὸ συμβαῖνον καὶ
 τοῖς τὰς ἰδέας λέγουσιν οὐσίας τε καὶ χωριστὰς εἶναι

ἅμα, καὶ ἅμα τὸ εἶδος ἐκ τοῦ γένους ποιοῦσι, καὶ τῶν διαφορῶν. Εἰ γάρ ἐστι τὰ εἶδη καὶ τὸ ζῶον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ, ἦτοι ἐν καὶ ταῦτόν τῷ ἀριθμῷ ἐστίν, ἢ ἕτερον· τῷ μὲν γὰρ λόγῳ δῆλον ὅτι ἐν. Τὸν γὰρ αὐτὸν διέξεισι λόγον ὁ λέγων ἐν ἑκατέρῳ. Εἰ οὖν ἐστὶ τις ἄνθρωπος αὐτὸ καθ' αὐτό, τόδε τι καὶ κεχωρισμένον, ἀνάγκη καὶ ἐξ ὧν, οἷον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν, τόδε τι σημαίνειν, κατεῖναι χωριστὰ καὶ οὐσίας· ὥστε καὶ τὸ ζῶον. Εἰ μὲν οὖν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἵππῳ, ὥσπερ σὺ σαυτῷ, πῶς ἐν χωρὶς οὖσιν ἐν ἔσται, καὶ διὰ τί οὐ καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἔσται τὸ ζῶον τοῦτο; Ἐπειτα εἰ μὲν μεθέξει τοῦ δίποδος καὶ τοῦ πολύποδος, ἀδύνατόν τι συμβαίνει. Τάναντία γὰρ ἅμα ὑπάρξει αὐτῷ, ἐνὶ καὶ τῷδε ὄντι. Εἰ δὲ μὴ, τίς ὁ τρόπος, ὅταν εἴπῃ τις τὸ ζῶον εἶναι δίπουν ἢ πεζόν; Ἀλλ' ἴσως σύγκειται καὶ ἄπτεται, ἢ μέμικται. Ἀλλὰ πάντα ἄτοπα· ἀλλ' ἕτερον ἐν ἑκάστῳ. Οὐκοῦν ἄπειρα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἔσται, ὧν ἡ οὐσία ζῶον. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ἐκ ζώου ὁ ἄνθρωπος. Ἐτι πολλὰ ἔσται αὐτὸ τὸ ζῶον. Οὐσία τε γὰρ τὸ ἐν ἑκάστῳ ζῶον. Οὐ γὰρ κατ' ἄλλου λέγεται· εἰ δὲ μὴ, ἐξ ἐκείνου ἔσται ὁ ἄνθρωπος, καὶ γένος αὐτοῦ ἐκείνο. Καὶ εἰ ἰδέαι ἅπαντα ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος· οὐκοῦν οὐκ ἄλλου μὲν ἰδέα ἔσται, ἄλλου δ' οὐσία. Ἀδύνατον γάρ. Αὐτὸ ἄρα ζῶον ἔσται ἕκαστον τῶν ἐν τοῖς ζώοις. Ἐτι ἐκ τίνος τούτου, καὶ πῶς ἐξ αὐτοῦ ζώου; ἢ πῶς οἷόν τε εἶναι τὸ ζῶον ὁ οὐσία τοῦτο αὐτὸ παρ' αὐτὸ τὸ ζῶον; Ἐτι δ' ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν ταῦτά τε συμβαίνει, καὶ τούτων ἀτοπώτερα. Εἰ δὲ ἀδύνατον οὕτως ἔχειν, δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν ἰδέα αὐτῶν οὕτως, ὡς τινὲς φασιν.

Ἐπεὶ δ' οὐσία ἑτέρα, τό, τε σύνολον καὶ ὁ λόγος·
 (λέγω δ' ὅτι ἡ μὲν οὕτως ἐστὶν οὐσία σὺν τῇ ὕλῃ συν-
 ειλημμένος ὁ λόγος, ἡ δὲ ὁ λόγος ὁλως) ὅσα μὲν οὖν οὕτω
 λέγεται, τούτων μὲν ἐστὶ φθορά· καὶ γὰρ γενέσεις· τοῦ
 δὲ λόγου οὐκ ἔστιν οὕτως, ὥστε φθίρεσθαι. Οὐδὲ
 γὰρ γενέσεις. Οὐ γὰρ γίνεται τὸ οἰκία εἶναι, ἀλλὰ τὸ
 τῇδε τῇ οἰκίᾳ. Ἀλλ' ἄνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς εἰσι
 καὶ οὐκ εἰσί. Δέδεικται γὰρ ὅτι οὐδεὶς ταῦτα γεννᾷ
 οὐδὲ ποιεῖ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῶν οὐσιῶν τῶν αἰσθη-
 τῶν τῶν καθ' ἕκαστα, οὔτε ὁρισμὸς οὔτε ἀπόδειξις
 ἐστίν, ὅτι ἔχουσιν ὕλην, ἧς ἡ φύσις τοιαύτη, ὥστ' ἐνδέ-
 χεσθαι καὶ εἶναι καὶ μῆ. Διὸ φθαρεὰ πάντα τὰ καθ'
 ἕκαστα αὐτῶν. Εἰ οὖν ἡ τε ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων,
 καὶ ὁ ὁρισμὸς ἐπιστημονικὸς, καὶ οὐκ ἐνδέχεται, ὥσπερ
 οὐδ' ἐπιστήμην, ὅτε μὲν ἐπιστήμην, ὅτε δ' ἄγνοιαν
 εἶναι, ἀλλὰ δόξα τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, οὔτως οὐδ' ἀπό-
 δειξιν οὐδ' ὁρισμὸν, ἀλλὰ δόξα ἐστὶ τοῦ ἐνδεχομένου
 ἄλλως ἔχειν, δηλὸν ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὐτῶν, οὔτε ὁρι-
 σμὸς οὔτε ἀπόδειξις. Ἀθλά τε γὰρ τὰ φθειρόμενα τοῖς
 ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην, ὅταν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπέλθῃ.
 Καὶ σωζομένων τῶν λόγων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν αὐτῶν, οὐκ
 ἔσται οὔτε ὁρισμὸς ἔτι, οὔτε ἀπόδειξις. Διὸ δεῖ τῶν
 πρὸς ὅρον, ὅταν τις ὀρίζηται τι τῶν καθ' ἕκαστα, μὴ
 ἄγνοεῖν, ὅτι ἀεὶ ἀναιρεῖν ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται
 ὀρίσασθαι· οὐδὲ δὴ ἰδέαν οὐδεμίαν ἐστὶν ὀρίσασθαι.
 Τῶν γὰρ καθ' ἕκαστον ἡ ἰδέα, ὡς φασί, καὶ χωριστή.
 Ἀναγκαῖον δὲ καὶ ἐξ ὀνομάτων εἶναι τὸν λόγον· ὄνομα
 δ' οὐ ποιήσει ὁ ὀριζόμενος· ἄγνωστον γὰρ ἔσται. Τὰ
 δὲ κείμενα, κοινὰ πᾶσιν. Ἀνάγκη ἄρα ὑπάρχειν καὶ

ἄλλοις ταῦτα· καὶ εἴ τις σε ὀρίσαιοτο ζῶον, ἐρεῖ ἰσχνόν,
ἢ λευκόν, ἢ ἑτερόν τι, ὃ καὶ ἄλλω ὑπάρξει. Εἰ δέ τις
φαίη μηδὲν κωλύειν, χωρὶς μὲν πάντα πολλοῖς, ἅμα δὲ
μόνῳ τούτῳ ὑπάρχειν, πρῶτον μὲν ὅτι καὶ ἀμφοῖν·
οἶον, τὸ ζῶον δίπουν, τῷ ζῳῷ καὶ τῷ δίποδι. Καὶ
τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν αἰδίων, καὶ ἀνάγκη γε εἶναι, πρό-
τερά γ' ὄντα καὶ μέρη τοῦ συνθέτου. Ἀλλὰ μὴν καὶ
χωριστὰ, εἴπερ τὸ ἀνθρώπος χωριστόν· ἢ γὰρ οὐδέν,
ἢ ἀμφω. Εἰ μὲν οὖν μηδὲν, οὐκ ἔσται τὸ γένος πα-
ρὰ τὰ εἶδη. Εἰ δ' ἔσται, καὶ ἡ διαφορά. Εἰθ' ὅτι
πρότερα τῷ εἶναι· ταῦτα δὲ οὐκ ἀνταναιρεῖται.
Ἐπειτα δὲ εἰ ἐξ ἰδεῶν αἰδέαι, (ἀσυνθετώτερα γὰρ τὰ
ἐξ ὧν) ἔτι ἐπὶ πολλῶν δεήσει κακῆϊνα κατηγορεῖσθαι
ἐξ ὧν ἡ ἰδέα· οἶον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν. Εἰ δὲ
μὴ, πῶς γνωρισθήσεται; ἔσται γὰρ ἡ ἰδέα τις, ἣν ἀδύ-
νατον ἐπὶ πλειόνων κατηγορεῖσθαι ἢ ἐνός. Οὐ δοκεῖ
δὲ, ἀλλὰ πᾶσα ἰδέα εἶναι μεθικτή. Ὡσπερ οὖν εἴρη-
ται, λανθάνει ὅτι ἀδύνατον ὀρίσασθαι ἐν τοῖς αἰδίοις,
μάλιστα δὲ ὅσα μοναχά· οἶον, ἥλιος καὶ ἡ σελήνη.
Οὐ μόνον γὰρ διαμαρτάνουσι τῷ προστιθέναι τοι-
αῦτα, ὧν ἀφαιρουμένων, ἔτι ἔσται ἥλιος, ὥσπερ τὸ πε-
ρὶ γῆν ἰὸν ἢ νυκτικρυφές. Ἄν γὰρ στῇ ἡ φανῆ, οὐκ
ἔτι ἔσται ἥλιος· ἀλλ' αἰτοπον εἰ μή. Ὁ γὰρ ἥλιος
οὐσίαν τινὰ σημαίνει. Ἐτι ὅσα ἐπ' ἄλλου ἐνδέχεται·
οἶον ἐὰν ἑτερος γένηται τοιοῦτος, δηλονότι ἥλιος ἔσται.
Κοινὸς ἄρα ὁ λόγος· ἀλλ' ἦν τῶν καθ' ἕκαστα ὁ ἥλιος,
ὥσπερ Κλέων, ἢ Σωκράτης· ἐπεὶ διὰ τί οὐδείς ὄρον
ἐκφέρει αὐτῶν ἰδέας; Γένοιτο γὰρ ἂν δηλονότι πειρωμέ-
νων, ὅτι ἀληθὲς τὸ νῦν εἰρημένον.

Φανερόν δὲ ὅτι καὶ τῶν δοκουσῶν οὐσιῶν εἶναι, αἱ πλεῖσται δυνάμεις εἰσὶ, τὰ τε μόρια τῶν ζώων. Οὐδὲν γὰρ κεχωρισμένον αὐτῶν ἐστίν. Ὅταν δὲ χωρισθῇ, καὶ τότε ὄντα ὡς ὕλη πάντα, καὶ γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ἀήρ. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ἐστίν, ἀλλ' οἷον σωρὸς, πρὶν ἢ πεφθῇ καὶ γένηται τι ἐξ αὐτῶν ἐν. Μάλιστα δ' ἂν τις τὰ τῶν ἐμψύχων ὑπολάβοι μόρια, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάρεγγυς ἄμφω γίνεσθαι, ὄντα καὶ ἐντελεχεῖα καὶ δυνάμει, τῷ ἀρχᾷ ἔχειν κινήσεως ἀπὸ τινος ἐν ταῖς καμπαῖς. Διὸ ἕνα ζῶα διαιρούμενα ζῆ. Ἀλλ' ὁμως δυνάμει πάντα ἔσται, ὅταν ἢ ἐν καὶ συνεχὲς φύσει, ἀλλὰ μὴ βίᾳ ἢ συμφύσει. Τὸ γὰρ τοιοῦτον πῆρσις. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ ὄν, καὶ ἡ οὐσία ἢ τοῦ ἐνὸς μία, καὶ ὢν μία ἀριθμῷ, ἐν ἀριθμῷ, φανερόν ὅτι οὔτε τὸ ἐν, οὔτε τὸ ὄν ἐνδέχεται οὐσίαν εἶναι τῶν πραγμάτων, ὥσπερ οὐδὲ τῷ στοιχείῳ εἶναι, ἢ ἀρχῇ. Ἀλλὰ ζητοῦμεν, τίς οὖν ἡ ἀρχή; ἵνα εἰς γνωριμωτέραν ἀνάγωμεν. Μᾶλλον μὲν οὖν τούτων οὐσία τὸ ὄν καὶ ἐν, ἢ ἡ τε ἀρχὴ καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ τὸ αἷτιον. Οὐπω δὲ οὐδὲ ταῦτα, εἴπερ μὴδ' ἄλλο κοινὸν μὴδὲν οὐσία. Οὐδενὶ γὰρ ὑπάρχει ἡ οὐσία, ἀλλ' αὐτὴ γε καὶ τῷ ἔχοντι αὐτήν, οὗ ἐστίν οὐσία. Ἔτι εἰ τὸ ἐν πολλαχῇ, οὐκ ἂν εἴη ἅμα· τὸ δὲ κοινὸν ἅμα πᾶσι πολλαχῇ ὑπάρχει. Ὡστε δῆλον ὅτι οὐδὲν τῶν καθόλου ὑπάρχει παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα χωρὶς, ἀλλ' οἱ τὰ εἶδη λέγοντες, τῇ μὲν ὁρθῶς λέγουσι χωρίζοντες αὐτὰ, εἴπερ οὐσίαι εἰσὶ· τῇ δ' οὐκ ὁρθῶς, ὅτι τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν εἶδος λέγουσιν. Αἷτιον δ' ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀποδοῦναι, τίνες αἱ τοιαῦται οὐσίαι αἱ ἄφθαρτοι παρὰ τὰς καθ' ἕκα-

στα καὶ αἰσθητάς. Ποιοῦσιν οὖν τὰς αὐτὰς τῷ εἶδει τοῖς φθαρτοῖς, (ταύτας γὰρ ἴσμεν,) αὐτοάνθρωπον, καὶ αὐτοῖππον, προστιθέντες τοῖς αἰσθητοῖς τὸ ῥῆμα τὸ αὐτό. Καίτοι καὶ εἰ μὴ ἐωράκειμεν τὰ ἄστρα, οὐδὲν ἂν ἦτον· οἶμαι ἦσαν οὐσίαι αἰθριοί, παρ' ἃς ἡμεῖς ἤδουμεν. Ὡστε καὶ νῦν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τίνες εἰσὶν, ἀλλ' εἶναι γε τινὰς ἴσως ἀναγκαῖον. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε τῶν καθόλου λεγομένων οὐδὲν οὐσία, οὔτ' ἐστὶν οὐσία οὐδὲ μία ἐξ οὐσιῶν, δῆλον.

CAPUT XVII.

Τί δὲ χρὴ λέγειν καὶ ὁποῖόν τι τὴν οὐσίαν, πάλιν ἄλλην οἷον ἀρχὴν ποιησάμενοι λέγωμεν. Ἰσως γὰρ ἐκ τούτων ἔσται δῆλον καὶ περὶ ἐκείνης τῆς οὐσίας, ἣτις ἐστὶ κεχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν οὐσιῶν. Ἐπεὶ οὖν ἡ οὐσία ἀρχὴ καὶ αἰτία τις ἐστὶν, ἐντεῦθεν μετιτίσιν. Ζητεῖται δὲ τὸ διὰ τί αἰεὶ οὕτως, διὰ τί ἄλλο ἄλλῳ τινὲ ὑπάρχει. Τὸ γὰρ ζητεῖν διὰ τι ὁ μουσικός ἄνθρωπος, μουσικός ἐστὶν ἄνθρωπος, ἥτοι ἔστι τὸ εἰρημένον ζητεῖν, διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μουσικός ἐστὶν, ἢ ἄλλο. Τὸ μὲν οὖν διὰ τί αὐτό ἐστὶν αὐτό, οὐδὲν ἐστὶ ζητεῖν. Δεῖ γὰρ τὸ ὄν τι καὶ τὸ εἶναι ὑπάρχειν δῆλα ὄντα. Λέγω δ' οἷον, ὅτι ἡ σελήνη ἐκλείπει· αὐτοῦ δέ, ὅτι αὐτὸ εἰς λόγος καὶ μία αἰτία ἐπὶ πάντων· διὰ τί ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ἢ ὁ μουσικός μουσικός· πλήν εἴ τις λέγοι ὅτι ἀδιαίρετον πρὸς αὐτὸ ἕκαστον· τοῦτο δ' ἦν, τὸ εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο κοινόν τε κατὰ πάντων καὶ τὸ σύντομον. Ζητήσῃς δ' ἂν τις διὰ τί ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ ζῶον τοιονδί; Τοῦτο μὲν οὖν δῆλον, ὅτι οὐ ζητεῖ, διὰ τί ὅς ἐστιν ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστι. Τὴ ἄρα κατὰ τινος ζητεῖ, διὰ τί ὑπάρχει. Ὅτι δ'

ὑπάρχει, δεῖ δῆλον εἶναι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως, οὐδὲν ζητεῖ· οἷον διὰ τί βροντᾷ; διότι ψόφος γίνεται ἐν τοῖς νέφεσιν. Ἄλλο γὰρ οὕτως κατ' ἄλλου ἐστὶ τὸ ζητούμενον. Καὶ διὰ τί ταδὶ, οἷον πλίνθοι καὶ λίθοι, οἰκία ἐστὶ. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ζητεῖ τὸ αἷτιον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ὥς εἰπεῖν λογικῶς. Ὁ ἐπ' ἐνίων μὲν ἐστὶ τίνος ἕνεκα, οἷον ἕως ἐπ' οἰκίας ἢ κλίνης· ἐπ' ἐνίων δὲ τί ἐκίνησε πρῶτον. Αἷτιον γὰρ καὶ τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοιοῦτον αἷτιον, ἐπὶ τοῦ γίνεσθαι ζητεῖται καὶ φθείρεσθαι, θάτερον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι. Λανθάνει δὲ μάλιστα τὸ ζητούμενον ἐν τοῖς μὴ κατ' ἀλλήλων λεγομένοις. Οἷον ἄνθρωπος τί ἐστὶ ζητεῖται, διὰ τὸ ἀπλῶς λέγεσθαι, ἀλλὰ μὴ διορίζειν, ὅτι τάδε ἢ τόδε. Ἀλλὰ δεῖ διορθώσαντας ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ κοινὸν τοῦ μηδὲν ζητεῖν, καὶ τοῦ ζητεῖν τί γίγνεται. Ἐπεὶ δὲ δεῖ ἔχειν τε καὶ ὑπάρχειν τὸ εἶναι, δῆλον δὴ ὅτι τὴν ὕλην ζητεῖ διὰ τί ἐστίν· οἷον, οἰκία ταδὶ. Διὰ τί; ὅτι ταδὶ ὑπάρχει, ὃ ἦν οἰκία εἶναι. Καὶ ἄνθρωπος ὁδὶ, ἢ τὸ σῶμα τοῦτο τοδὶ ἔχον. Ὡστε τὸ αἷτιον ζητεῖται τῆς ὕλης. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ εἶδος ᾧ τί ἐστὶ· τοῦτο δ' ἡ οὐσία. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀπλῶν οὐκ ἐστὶ τις ζήτησις, οὐδὲ δίδαξις, ἀλλ' ἕτερος τρόπος τῆς ζητήσεως τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐκ τίνος σύνθετον οὕτως, ὥστε ἐν εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλὰ μὴ ὥς σωρὸς, ἀλλ' ὥς ἡ συλλαβὴ· ἡ δὲ συλλαβὴ οὐκ ἐστὶ τὰ στοιχεῖα· οὐδὲ ταὐτὸ τὸ Β καὶ Α· οὐδ' ἡ σὰρξ, καὶ πῦρ καὶ γῆ. Διαλυθέντων γὰρ, τὰ μὲν οὐκ ἔτι ἐστὶ, οἷον ἡ σὰρξ καὶ ἡ συλλαβὴ· τὰ δὲ στοιχεῖά ἐστι, τὸ πῦρ καὶ ἡ γῆ. Ἔστιν ἄρα τι ἡ συλλαβὴ, οὐ μόνον τὰ στοιχεῖα, τὸ φωνῆεν καὶ ἄφωνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι· καὶ ἡ σὰρξ οὐ μόνον πῦρ καὶ

γῆ, ἢ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι. Εἰ
τοίνυν ἀνάγκη κακῆινο ἢ στοιχεῖον ἢ ἐκ στοιχείων εἶ-
ναι, εἰ μὲν στοιχεῖον, πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἔσται. Ἐκ
τούτου γὰρ καὶ πυρὸς καὶ γῆς, ἔσται ἡ σὰρξ, καὶ ἔτι
ἄλλου· ὥστ' εἰς ἄπειρον βαδιῖται. Εἰ δὲ ἐκ στοιχείου,
δῆλον ὅτι οὐχ ἐνός, ἀλλὰ πλειόνων, ἢ ἐκείνο αὐτὸ
ἔσται. Ὡστε πάλιν ἐπὶ τούτου τὸν αὐτὸν ἐροῦμεν
λόγον, καὶ ἐπὶ τῆς σαρκὸς, ἢ συλλαβῆς. Δόξεις δ' ἂν
εἶναι τι τοιοῦτο καὶ οὐ στοιχεῖον, καὶ αἰτιὸν γε τοῦ
εἶναι, τοδὶ μὲν σάρκα, τοδὶ δὲ συλλαβήν. Ὁμοίως δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐσία δὲ ἐκάστου μὲν τοῦτο.
Τοῦτο γὰρ αἰτιον πρῶτον τοῦ εἶναι. Ἐπεὶ δ' ἔνια
οὐκ οὐσίαι τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὅσαι οὐσίαι κατὰ
φύσιν καὶ φύσει συνεστήκασιν, φανείη ἂν τισιν καὶ
αὕτη ἢ φύσις οὐσία, ἢ ἔστιν οὐ στοιχεῖον, ἀλλ' ἀρχή.
Στοιχεῖον δ' ἔστιν, εἰς ὃ διαιρεῖται ἐνυπάρχον ὥς
ὕλην, οἷον τῆς συλλαβῆς τὸ Α καὶ τὸ Β.

LIBER VII. (VIII.)

CAPUT 1.

Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων συλλογίζεσθαι δεῖ, καὶ συνα-
γαγόντας τὸ κεφάλαιον, τέλος ἐπιθεῖναι. Εἴρηται
δὲ ὅτι τῶν οὐσιῶν ζητεῖται τὰ αἰτία, καὶ αἱ ἀρχαὶ
καὶ τὰ στοιχεῖα. Οὐσίαι δὲ, αἱ μὲν ὁμολογούμεναί
εἰσιν ὑπὸ πάντων· περὶ δὲ ἐνίων ἰδίᾳ τινὲς ἀπεφῆ-
ναντο. Ὁμολογούμεναι μὲν αἱ φυσικαὶ· οἷον, πῦρ,
γῆ, ὕδωρ, καὶ τᾶλλα τὰ ἀπλᾶ σώματα· ἔπειτα τὰ
φυτὰ καὶ τὰ μόρια αὐτῶν· καὶ τὰ ζῶα, καὶ τὰ μόρια

τῶν ζώων· καὶ τέλος ὁ οὐρανός, καὶ τὰ μόρια τοῦ οὐρανοῦ. Ἰδίᾳ δὲ τινες οὐσίας λέγουσιν εἶναι, τὰ τ' εἶδη καὶ τὰ μαθηματικά. Ἄλλας δὲ δὴ συμβαίνει ἐκ τῶν λόγων οὐσίας εἶναι, τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ ὑποκείμενον. Ἔτι ἄλλως τὸ γένος μᾶλλον τῶν εἰδῶν, καὶ τὸ καθόλου τῶν καθ' ἕκαστα. Τῷ δὲ καθόλου καὶ τῷ γένει, καὶ αἱ ἰδέαι συνάπτουσι. Κατὰ τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον οὐσίαι δοκοῦσιν εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐσία, τούτου δὲ λόγος ὁ ὁρισμὸς, διὰ τοῦτο περὶ ὁρισμοῦ καὶ περὶ τοῦ καθ' αὐτὸ διώριται. Ἐπεὶ δὲ ὁ ὁρισμὸς λόγος, ὁ δὲ λόγος μέρη ἔχει, ἀναγκαῖον καὶ περὶ μέρους ἦν ἰδεῖν, ποῖα τῆς οὐσίας μέρη, καὶ ποῖα οὐ· καὶ εἰ ταῦτα, καὶ τοῦ ὁρισμοῦ δεῖ. Ἔτι τοίνυν οὔτε τὸ καθόλου οὐσία, οὔτε τὸ γένος. Περὶ δὲ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν, ὕστερον σκεπτέον. Περὶ γὰρ τὰς αἰσθητάς οὐσίας ταύτας, λέγουσί τινες εἶναι. Νῦν δὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων οὐσιῶν ἐπέλθωμεν. Αὗται δ' εἰσὶν αἱ αἰσθηταί. Αἱ δ' αἰσθηταὶ οὐσίαι πᾶσαι ὕλην ἔχουσιν. Ἔστι δ' οὐσία τὰ ὑποκείμενα, ἄλλως μὲν ἢ ὕλη, ἄλλως δὲ ὁ λόγος. Τλὴν δὲ λέγω, ἢ μὴ τόδε τι οὐσα ἐνεργεία, δυνάμει ἐστὶ τόδε τι. Ἄλλως δὲ ὁ λόγος καὶ ἡ μορφή. Ὁ τόδε τι ὄν, τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστι. Τρίτον δὲ τὸ ἐκ τούτων, οὗ γένεσις μόνου καὶ φθορά ἐστι, καὶ χωριστόν ἀπλῶς. Τῶν γὰρ κατὰ τὸν λόγον οὐσιῶν, αἱ μὲν, αἱ δ' οὐ. Ὅτι δ' ἐστὶν οὐσία ἡ ὕλη, δῆλον. Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς ἀντικειμέναις μεταβολαῖς, ἐστὶ τι τὸ ὑποκείμενον ταῖς μεταβολαῖς· οἷον, κατὰ τόπον, τὸ νῦν μὲν ἐνταῦθα, πάλιν δ' ἄλλοθι. Καὶ κατ' αὐξήσιν, ὃ νῦν μὲν πηλίκον, πάλιν δ' ἔλαττον ἢ μείζον.

Καὶ κατ' ἁλλοίωσιν, ὃ νῦν μὲν ὑγιές, πάλιν δὲ κάμνον.
Ὅμοίως δὲ καὶ κατ' οὐσίαν, ὃ νῦν μὲν ἐν γενέσει, πάλιν δ' ἐν φθορᾷ. Καὶ νῦν ὑποκείμενον ὡς τόδε τι· πάλιν δ' ὑποκείμενον ὡς κατὰ στέρησιν. Καὶ ἀκολουθοῦσι δὴ ταύτῃ αἱ ἄλλαι μεταβολαί. Τῶν δ' ἄλλων ἢ μιᾶ, ἢ δυσὶν αὕτη οὐκ ἀκολουθεῖ. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἴ τι ἔχει ὕλην τοπικὴν, τοῦτο καὶ γεννητὴν καὶ φθαρτὴν ἔχειν. Τίς μὲν οὖν διαφορὰ τοῦ ἀπλῶς γίγνεσθαι καὶ μὴ ἀπλῶς, ἐν τοῖς φυοικοῖς εἴρηται.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ὡς ὑποκειμένη καὶ ὡς ὕλη οὐσία ὁμολογεῖται, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δυνάμει, λοιπὸν, τὴν εἰς ἐνέργειαν οὐσίαν τῶν αἰσθητῶν εἰπεῖν τίς ἐστι. Δημόκριτος μὲν οὖν τρεῖς διαφορὰς ἔοικεν οἰομένῳ εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ ὑποκείμενον σῶμα τὴν ὕλην, ἐν καὶ τὸ αὐτό· διαφέρειν δὲ ἡ ἔνσχυρῳ, ὃ ἐστὶ σκῆμα· ἡ τροπῇ, ὃ ἐστὶ θέσις· ἡ διαθιγῇ, ὃ ἐστὶ τάξις. Φαίνονται δὲ 13. πολλαὶ διαφοραὶ οὕσαι· οἷον, τὰ μὲν συνθέσει λέγεται τῆς ὕλης, ὥσπερ ὅσα κράσει, καθάπερ μελίκρατον· τὰ δὲ γύμφῳ, οἷον κιβώτιον· τὰ δὲ δισμῳ, οἷον φάκελος· τὰ δὲ κόλλῃ, οἷον βιβλίον· τὰ δὲ πλείουσι τούτων· τὰ δὲ θέσει, οἷον οὐδὸς καὶ ὑπερθυρον· ταῦτα γὰρ τῷ κεῖσθαι πως διαφέρει· τὰ δὲ χρόνῳ, οἷον δεῖπνον καὶ ἄριστον. Τὰ δὲ τόπῳ, οἷον τὰ πνεύματα. Τὰ δὲ τοῖς τῶν αἰσθητῶν πάθεσιν, οἷον σκληρότητι, καὶ μαλακότητι, καὶ πυκνότητι καὶ μανότητι, καὶ ξηρότητι καὶ ὑγρότητι. Καὶ τὰ μὲν ἐνίοις τούτων, τὰ δὲ πᾶσι τούτοις. Καὶ ὅλως τὰ μὲν ὑπεροχῇ, τὰ δὲ ἐλλείψει. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐστὶ τοσαυταχῶς λέγεται. Οὐδὸς γάρ ἐστιν, ὅτι οὕτως

- καίται· καὶ τὸ εἶναι, τὸ οὕτως αὐτὸ κείσθαι σημαίνει. Καὶ τὸ κρύσταλλον εἶναι, τὸ οὕτως πεπυκνώσθαι. Ἐνίων δὲ τὸ εἶναι καὶ πᾶσι τούτοις ὁρισθήσεται, τῷ τὰ μὲν μεμῖχθαι, τὰ δὲ κεκραῖσθαι, τὰ δὲ δεδέσθαι, τὰ δὲ πεπυκνώσθαι, τὰ δὲ ταῖς ἄλλαις διαφοραῖς κεκρηῖσθαι, ὥσπερ ἡ χεῖρ, ἡ ποῦς. Ληπτέα οὖν τὰ γένη τῶν διαφορῶν. Αὗται γὰρ ἀρχαὶ ἔσονται τοῦ εἶναι· οἷον τὰ τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἡ πυκνῶ καὶ μακρῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις.
- Πάντα γὰρ ταῦτα ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις ἐστίν. Εἰ δὲ τι σχήματι ἡ λειότητι καὶ τραχύτητι, πάντα εὐθεῖ καὶ καμπύλῳ. Τοῖς δὲ τὸ εἶναι τὸ μεμῖχθαι ἔσται· ἀντικειμένως δὲ, τὸ μὴ εἶναι. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι εἴπερ ἡ οὐσία αἰτία τοῦ εἶναι ἕκαστον, ὅτι ἐν τούτοις ζητητέον, τι τὸ αἷτιον τοῦ εἶναι τούτων ἕκαστον. Οὐσία μὲν οὖν οὐδὲν τούτων, οὐδὲ συνδυαζόμενον· ὁμῶς δὲ τὸ ἀνάλογον ἐν ἑκάστῳ. Καὶ ὥς ἐν ταῖς οὐσίαις τὸ τῆς ὕλης κατηγορούμενον, αὐτὴ ἡ ἐνέργεια καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁρισμοῖς μάλιστα· οἷον εἰ οὐδὸν δέοι ὁρίσασθαι, ξύλον ἢ λίθον ὥδὲ κείμενον, ἐροῦμεν· καὶ οἰκίαν, πλίνθους καὶ ξύλα ὥδὲ κείμενα. (Ἡ ἔτι καὶ τὸ οὐ ἕνεκα ἐπ' ἐνίων ἐστίν.) Εἰ δὲ κρύσταλλον, ὕδωρ πεπηγὸς ἢ πεπυκνωμένον ὥδι. Συμφωνία δὲ ὀξέος καὶ βαρέος μίξις τοιαυτή. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἄλλη ἄλλης ὕλης, καὶ ὁ λόγος. Τῶν μὲν γὰρ ἡ σύνθεσις, τῶν δ' ἡ μίξις, τῶν δὲ ἄλλό τι τῶν εἰρημένων. Διὸ τῶν ὁριζομένων, οἱ μὲν λέγοντες τί ἐστίν οἰκία, ὅτι λίθοι, πλίνθοι, ξύλα, τὴν δυνάμει οἰκίαν λέγουσιν· ὕλη γὰρ ταῦτα· οἱ δὲ ἀγγεῖον σκεπαστι-

κὸν χρημάτων καὶ σωμάτων, ἢ τι καὶ ἄλλο τοιοῦτο προσθέντες, τὴν ἐνέργειαν λέγουσιν· οἱ δ' ἅμφω ταῦτα τιθέντες, τὴν τρίτην, καὶ τὴν ἐκ τούτων οὐσίαν. Ἔοικε γὰρ ὁ μὲν διὰ τῶν διαφορῶν λόγος, τοῦ εἰδους, καὶ τῆς ἐνεργείας εἶναι· ὁ δ' ἐκ τῶν ἐνυπαρχόντων, τῆς ὕλης μᾶλλον. Ὅμοιως δὲ καὶ οὕς Ἀρχύτας ἀπεδέχετο ὅρους· τοῦ συνάμφω γὰρ εἰσιν. Οἷον, τί ἐστι νηνεμία; ἡρεμία ἐν πλήθει αἰέρος. Τλὴ μὲν ὁ αἶθρ, ἐνέργεια δὲ καὶ οὐσία ἡ ἡρεμία. Τί ἐστι γαλήνη; ὁμαλότης θαλάττης. Τὸ μὲν ὑποκείμενον ὡς ὕλη, ἡ θάλαττα· ἡ δὲ ἐνέργεια καὶ ἡ μορφή, ἡ ὁμαλότης. Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, τίς ἡ αἰσθητὴ οὐσία ἐστὶ, καὶ πῶς. Ἡ μὲν γὰρ ὡς ὕλη, ἡ δ' ὡς μορφή, ὅταν ἐνέργεια· ἡ δὲ τρίτη, ἐκ τούτων.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ἐνίοτε λανθάνει, πότερον σημαίνει τὸ ὄνομα τὴν σύνθετον οὐσίαν, ἢ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν μορφήν· οἷον ἡ οἰκία πότερον σημείον τοῦ κοινοῦ, ὅτι σκέπασμα ἐκ πλίνθων καὶ ξύλων καὶ λίθων ὡδὶ κειμένων· ἢ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ εἰδους, ὅτι σκέπασμα. Καὶ γραμμή, πότερον δυὰς ἐν μήκει, ἢ ὅτι δυάς. Καὶ ζῶον, πότερον ψυχὴ ἐν σώματι, ἢ ψυχὴ. Αὕτη γὰρ οὐσία, καὶ ἐνέργεια σώματός τι-
νος. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις τὸ ζῶον, οὐχ ὡς ἐν λόγῳ λεγόμενον, ἀλλ' ὡς πρὸς ἑν. Ἀλλὰ ταῦτα πρὸς μὲν τι ἄλλο διαφέρει· πρὸς δὲ τὴν ζήτησιν τῆς οὐσίας τῆς αἰσθητῆς, οὐδέν. Τὸ γὰρ τί ἦν εἶναι τῷ εἶδει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ὑπάρχει. Ψυχὴ μὲν γὰρ καὶ ψυχῇ εἶναι, ταυτόν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ ἀνθρωπος, οὐ ταυτόν, εἰ μὴ καὶ ἡ ψυχὴ ἀνθρώπος λεχθήσεται. Οὐ-

τω δὲ τινὲ μὲν, τινὲ δ' οὐ. Οὐ φαίνεται δὲ ζητοῦ-
 σιν, ἢ συλλαβὴ ἐκ τῶν στοιχείων οὐσα καὶ συνθέσε-
 ως· οὐδ' ἢ οἰκία, πλίνθοι τι καὶ σύνθεσις. Καὶ
 τοῦτο ὀρθῶς· οὐ γάρ ἐστιν ἡ σύνθεσις, καὶ ἡ μίξις
 ἐκ τούτων, ὧν ἐστι σύνθεσις ἢ μίξις. Ὅμοίως δὲ οὐ-
 δὲ τῶν ἄλλων οὐθέν· οἷον οὐδὸς θέσει, οὐκ ἐκ τοῦ οὐ-
 δοῦ ἢ θέσις, ἀλλὰ μᾶλλον οὗτος ἐξ ἐκείνης. Οὐδὲ
 δὴ ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ τὸ ζῶον καὶ δίπουν· ἀλλὰ τι δεῖ
 εἶναι ὃ παρὰ ταῦτά ἐστιν, εἰ ταῦθ' ὕλη. Οὔτε δὲ
 στοιχεῖον, οὔτ' ἐκ στοιχείου· ἀλλ' ἢ οὐσία· ὃ ἐξαιροῦντες
 τὴν ὕλην λέγουσιν. Εἰ οὖν τοῦτ' αἷτιον τοῦ εἶναι, καὶ
 οὐσία τοῦτο, αὐτὴν ἂν τὴν οὐσίαν οὐ λέγοιεν. Ἀνάγκη δὲ
 ταύτην ἢ αἰδίδιον εἶναι, ἢ φθαρτὴν ἄνευ τοῦ φθείρεσθαι,
 καὶ γεγενῆσθαι ἄνευ τοῦ γίγνεσθαι. Δέδεικται δὲ καὶ
 δεδήλωται ἐν ἄλλαις ὅτι τὸ εἶδος οὐθεὶς ποιεῖ· οὐδὲ
 γεννᾶται, ἀλλὰ ποιεῖται τόδε. Γίγνεται δὲ τὸ ἐκ τού-
 των. Εἰ δ' εἰσὶ τῶν φθαρτῶν αἱ οὐσίαι χωρισταὶ, οὐ-
 θέν πω δῆλον. Πλὴν ὅτι γε ἐνίων οὐκ ἐνδέχεται,
 δῆλον, ὅσα μὴ οἷόν τε παρὰ τὰ τινὰ εἶναι, οἷον οἰκίαν
 ἢ σκεῦος. Ἰσως μὲν οὖν οὐδ' οὐσίαι εἰσὶν, οὐδὲ τι
 αὐτὰ ταῦτα, οὔτε τι τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ φύσει συνέ-
 σιται. Τὴν γὰρ φύσιν μόνην ἂν τις θείῃ τὴν ἐν τοῖς
 φθαρτοῖς οὐσίαν. Ὡστε ἢ ἀπορία, ἣν οἱ Ἀντισθέ-
 νειοι καὶ οἱ οὕτως ἀπαίδευτοὶ ἠπόρουν, ἔχει τινὰ και-
 ρὸν λυθῆναι, ὅτι οὐκ ἐστὶ τὸ τί ἐστὶν ὀρίσασθαι. Τὸν
 γὰρ ὅρον εἶναι λόγον μακρόν. Ἀλλὰ ποῖον μὲν τί
 ἐστὶν, ἐνδέχεται καὶ διδάξαι, ὥσπερ ἄργυρον, τί μὲν
 ἐστὶν οὐ· ὅτι δὲ οἷον κατετίτερος. Ὡστ' οὐσίας ἐστὶ
 μὲν ἥς ἐνδέχεται εἶναι ὅρον καὶ λόγον, οἷον τῆς συν-
 θέτου, εἴαν τε αἰσθητὴ, εἴαν τε νοητὴ ᾖ. Ἐξ ὧν δ'

αὕτη πρώτων, οὐκ ἔστιν, εἴπερ τι κατὰ τινος σημαίνει — ὁ λόγος ὁ ὀριστικός. Καὶ δεῖ τὸ μὲν ὥσπερ ὕλην εἶναι, τὸ δὲ ὡς μορφήν. Φανερόν δὲ καὶ διότι εἴπερ εἰσὶ πῶς ἀριθμοὶ αἱ οὐσίαι, οὕτως εἰσὶ, καὶ οὐχ ὡς τινες λέγουσι μονάδων. Ὁ, τε γὰρ ὀρισμὸς ἀριθμὸς τις (διαίρετός τε γὰρ καὶ εἰς ἀδιαίρετα. Οὐ γὰρ ἄπειροι οἱ λόγοι) καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲ τοιοῦτος. Καὶ ὥσπερ οὐδ' ἀπ' ἀριθμοῦ ἀφαιρεθέντος τινὸς ἢ προστεθέντος, ἐξ ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐστίν, οὐκ ἔτι ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἐστίν, ἀλλ' ἕτερος, κἢν τοῦλάχιστον ἀφαιρεθῇ ἢ προστεθῇ· οὕτως οὐδὲ ὁ ὀρισμὸς, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἔτι ἔσται, ἀφαιρεθέντος τινός, ἢ προστεθέντος. Καὶ τὸν ἀριθμὸν δεῖ εἶναι τι ὃ εἷς, ὃ νῦν οὐκ ἔχουσι λέγειν τίνι εἷς, εἴπερ ἐστὶν εἷς. Ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οἷον σωρὸς, ἢ εἴπερ ἐστὶ, λεκτέον τί τὸ ποιοῦν ἐν ἐκ πολλῶν, καὶ ὁ ὀρισμὸς εἷς ἐστίν. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοῦτον ἔχουσι λέγειν, καὶ τοῦτο εἰκότως συμβαίνει. Τοῦ αὐτοῦ γὰρ λόγου, καὶ ἡ οὐσία ἐν οὕτως, ἀλλ' οὐχ ὡς λέγουσιν τινες, οἷον μονάς τις οὕσα ἢ στιγμή, ἀλλ' ἐντελέχεια, καὶ φύσις τις ἐκάστη. Καὶ ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἀριθμὸς ἔχει τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥτιον, οὐδ' ἡ κατὰ τὸ εἶδος οὐσία· ἀλλ' εἴπερ, ἢ μετὰ ὕλης. Περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν λεγομένων οὐσιῶν, πῶς ἐνδέχεται, καὶ πῶς ἀδύνατον γίνεσθαι, καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν ἀριθμὸν ἀναγωγῆς, ἔστω μέχρι τούτων διωρισμένον.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῆς ἡλικῆς οὐσίας, δεῖ μὴ λανθάνειν, ὅτι εἰ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντα πρώτου, ἢ τῶν αὐτῶν ὡς πρώτου, καὶ ἡ αὐτὴ ὕλη ὡς ἀρχὴ τοῖς γιγνομένοις,

ὅμως ἔστι τις οἰκεία ἐκάστων· οἷον φλέγματός ἐστι
 πρώτη ὕλη τὰ γλυκέα, ἢ λιπαρά· χολῆς δὲ τὰ πικρά,
 ἢ ἀλλ' ἅττα. Ἴσως δὲ καὶ ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ· γί-
 νονται δὲ πλείους ὕλαι τοῦ αὐτοῦ, ὅταν θατέρου ἢ
 ἑτέρου ἢ· οἷον φλέγμα ἐκ λιπαροῦ καὶ γλυκέος, εἰ τὸ
 λιπαρὸν ἐκ τοῦ γλυκέος. Ἐκ δὲ χολῆς εἶναι, τῷ ἀνα-
 λύεσθαι εἰς τὴν πρώτην ὕλην τὴν χολήν. Διχῶς γὰρ
 τούτῳ ἐκ τοῦδε, ἢ ὅτι πρὸ ὁδοῦ ἔσται, ἢ ὅτι ἀναλυθέν-
 τος εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐνδέχεται δὲ μιῷς τῆς ὕλης οὐ-
 σης, ἕτερα γίνεσθαι διὰ τὴν κινουῦσαν αἰτίαν· οἷον,
 ἐκ ξύλου καὶ κιβωτὸς καὶ κλίνη. Ἐνίων δ' ἑτέρα
 ἢ ὕλη ἐξ ἀνάγκης, ἑτέρων ὄντων· οἷον πρίων οὐκ ἂν
 γένοιτο ἐκ ξύλου, οὐδ' ἐπὶ τῇ κινούσῃ αἰτίᾳ τούτου.
 Οὐ γὰρ ποιήσει πρίωνα ἐξ ἐρίου ἢ ξύλου. Εἰ δ' ἄρα
 τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται ἐξ ἄλλης ὕλης ποιῆσαι, δηλὸν ὅτι
 ἢ τέχνη καὶ ἢ ἀρχὴ ὥς κινουσα, ἢ αὐτή. Εἰ γὰρ ἢ
 ὕλη ἑτέρα, καὶ τὸ κινεῖν καὶ τὸ γεγονός. Ὅταν δὴ
 τις ζητῇ τί τὸ αἷτιον (ἐπεὶ πλεοναχῶς τὰ αἷτια λέγε-
 ται) πάσας δεῖ λέγειν τὰς ἐνδεχομένας αἰτίας· οἷον,
 ἀνθρώπου τίς αἰτία ὥς ὕλη; ἄρα τὰ καταμήνια; Τί δ'
 ὥς κινεῖν; ἄρα τὸ σπέρμα; τί δ' ὥς τὸ εἶδος; τὸ τί ἦν εἶ-
 ναι; τί δ' ὥς οὐ ἔνεκα; τὸ τέλος. Ἴσως δὲ ταῦτα ἅμωφ, τὸ
 αὐτό. Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐγγύτατα αἷτια λέγειν. Τίς ἢ ὕλη; μὴ
 πῦρ ἢ γῆν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν. Περὶ μὲν οὖν τὰς φυσικὰς οὐ-
 σίας καὶ γεννητὰς, ἀνάγκη οὕτως μετεῖναι, εἴ τις μέ-
 τεισιν ὁρθῶς, εἴπερ ἄρα αἷτιά τε ταῦτα καὶ τοσαῦτα,
 καὶ δεῖ τὰ αἷτια γνωρίζειν. Ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν μὲν,
 ἀϊδίῳ δὲ οὐσιῳ, ἄλλος λόγος. Ἴσως γὰρ ἔνια οὐκ
 ἔχει ὕλην, ἢ οὐ τοιαύτην, ἀλλὰ μόνον κατὰ τόπον κί-
 νητήν. Οὐδ' ὅσα δὴ φύσει μὲν μὴ οὐσία δὲ, οὐκ

ἔστι τούτοις ὕλη, ἀλλὰ τὸ ὑποκαίμενον ἢ οὐσία· οἶον τί αἴτιον ἐκλείψεως, τίς ὕλη; οὐ γὰρ ἐστίν, ἀλλ' ἡ σελήνη τὸ πάσχον. Τὸ δ' αἴτιον ὥς κινήσαν καὶ φθεῖρον τὸ φῶς ἡ γῆ· τὸ δ' οὐ ἔνεκα, ἴσως οὐκ ἐστι. Τὸ δ' ὥς εἶδος, ὁ λόγος, ἀλλὰ ἄθλος, ἐὰν μὴ μετὰ τῆς αἰτίας ὁ λόγος ᾖ. Οἶον τί ἐκλείψις; στέρησις φωτός. Ἐὰν δὲ προστεθῇ ὑπὸ γῆς ἐν μέσῳ γιγνομένης, ὁ σὺν τῷ αἰτίῳ λόγος οὗτος. Ἐπνου δ' ἄθλον τί τὸ πρῶτον πάσχον. Ἀλλ' ὅτι τὸ ζῶον; ναί, ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τι. Καὶ τί πρῶτον; καρδία, ἢ ἄλλο τι. Ἐἴτα ὑπό τιος. Ἐἴτα τί τὸ πάθος τὸ ἐκείνου, καὶ μὴ τὸ τοῦ ὅλου; ὅτι ἀκίνησία τοιαυτή; ναί. Ἀλλ' αὕτη τῷ τι πάσχειν τὸ πρῶτον.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ἔνια ἄνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐστί, καὶ οὐκ ἐστίν, οἶον αἱ στιγμαί, εἴπερ εἰσὶ, καὶ ὅλως τὰ εἶδη καὶ αἱ μορφαί· (οὐ γὰρ τὸ λευκὸν γίνεται, ἀλλὰ τὸ ξύλον λευκόν· ἢ ἐκ τίνος, καὶ τί πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεται) οὐ πάντα ἂν τὰναντία γίγνοιτο[ἀλλ'] ἐξ ἀλλήλων· ἀλλ' ἐτέρως λευκὸς ἄνθρωπος ἐκ μέλανος ἀνθρώπου, καὶ λευκὸν ἐκ μέλανος· οὐδὲ παντὸς ὕλη ἐστίν, ἀλλ' ὅσων γενεαίς ἐστί, καὶ μεταβολὴ εἰς ἄλλα. Ὅσα δ' ἄνευ τοῦ μεταβάλλειν ἐστίν, ἢ μὴ, οὐκ ἐστὶ τούτων ὕλη. Ἐχει δ' ἀπορίαν πῶς πρὸς τὰναντία ἡ ὕλη ἢ ἐκάστου ἔχει· οἶον, εἰ τὸ σῶμα δυνάμει ὑγιαίνει, ἐναντίον δὲ νόσος ὑγίεια, ἄρα ἄμφω δυνάμει; καὶ τὸ ὕδωρ δυνάμει ὄξος καὶ οἶνος; ἢ τοῦ μὲν καθ' ἕξιν καὶ κατὰ τὸ εἶδος ὕλη, τοῦ δὲ κατὰ στέρησιν καὶ κατὰ φθοράν τὴν παρὰ φύσιν; Ἀπορία δὲ τίς ἐστίν, καὶ διὰ τί ὁ οἶνος οὐχ ὕλη τοῦ ὄξους, οὐδὲ δυνά-

μει ὄξος, καίτοι γίνονται ἐξ αὐτοῦ ὄξος· καὶ ὁ ζῶν
 δυνάμει νεκρὸς, ἢ οὐ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς αἰ
 φθοραί. Ἡ δὲ τοῦ ζώου ὕλη αὐτὴ κατὰ φθορὰν
 νεκροῦ δύναμις καὶ ὕλη, καὶ τὴ ὕδωρ ὄξους. Γίγνε-
 ται γὰρ ἐκ τούτων, ὥσπερ ἐξ ἡμέρας ρύξ. Καὶ ὅσα
 δὴ οὕτω μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, εἰς τὴν ὕλην δεῖ ἐπα-
 νελθεῖν· οἷον εἰ ἐκ νεκροῦ ζῶον, εἰς τὴν ὕλην πρῶτον,
 εἴθ' οὕτως ζῶον· καὶ τὸ ὄξος εἰς ὕδωρ, εἴθ' οὕτως
 οἶνος.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τῆς ἀπορίας τῆς εἰρημένης περὶ τε τοὺς
 ὁρισμούς, καὶ περὶ τοὺς ἀριθμούς, τί ἐστὶν αἷτιον τοῦ
 εἶναι; Πάντων γὰρ ὅσα πλείω μέρη ἔχει καὶ μὴ ἐστὶν
 οἷον σωρὸς τὸ πᾶν, ἀλλ' ἐστὶ τι τὸ ὅλον παρὰ τὰ μό-
 ρια, ἐστὶ τι αἷτιον· ἐπεὶ καὶ ὁ ἐν τοῖς σώμασι, τοῖς μὲν
 ἀφ' αἰτία τοῦ εἶναι, τοῖς δὲ γλιωχρότης, ἢ τι πά-
 θος ἕτερον τοιοῦτον. Ὁ δ' ὁρισμὸς, λόγος ἐστὶν
 εἰς οὐ συνδέσμων, καθάπερ ἡ Ἰλιάς, ἀλλὰ τῷ ἐνὸς εἶ-
 ναι. Τί οὖν ἐστὶν ὁ ποιεῖ ἐν τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ
 τί ἐν, ἀλλ' οὐ πολλά; οἷον τό, τε ζῶον καὶ τὸ δίπουν·
 ἄλλως τε καὶ εἰ ἐστὶν ὥσπερ φασὶ τινες αὐτό τι ζῶον
 καὶ αὐτὸ δίπουν. Διὰ τί γὰρ οὐκ ἐκείνα αὐτὰ ὁ ἄν-
 θρωπος ἐστὶ, καὶ ἔσονται κατὰ μέθεξιν οἱ ἄνθρωποι,
 οὐκ ἄνθρωπος οὐδενός, ἀλλὰ δυοῖν καὶ ζῶον καὶ δί-
 ποδος; Ὅλως δὴ οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος ἐν, ἀλλὰ πλείω,
 ζῶον καὶ δίπουν. Φανερόν δὴ, ὅτι οὕτω μὲν μετιοῦ-
 σιν ὡς εἰώθασιν ὀρίζεσθαι καὶ λέγειν, οὐκ ἐνδέχεται
 ἀποδοῦναι καὶ λῦσαι τὴν ἀπορίαν. Εἰ δὲ ἐστὶν, ὥσπερ
 λέγομεν, τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ μορφὴ, καὶ τὸ μὲν δυνάμει,
 τὸ δὲ ἐνεργείᾳ, οὐκ ἔτι ἀπορία δόξειεν ἂν εἶναι τὸ ζη-

τούμενον. Ἔστι γὰρ αὕτη ἡ ἀπορία ἡ αὕτη, καὶ εἰ
ὁ ὁρος εἴη ἱματίου ὁ στρογγύλος χαλκός. Εἴη γὰρ
ἂν οἱ μὲν τοῦτο τοῦ λόγου. Ὡστε τὸ ζη-
τούμενον ἐστὶ τι αἷτιον τοῦ ἐν εἶναι τὸ στρογγύλον
καὶ τὸν χαλκόν. Οὐκ ἔτι δ' ἡ ἀπορία φαίνεται, ὅτι
τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ μορφή. Τί οὖν τούτου τὸ αἷτιον,
τοῦ, τὸ δυνάμει ὄν, ἐνεργεία εἶναι, παρὰ τὸ ποιῆσαν
ἐν οὗτοις ἐστὶ γενέσεις; Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν αἷτιον ἕτερον
τοῦ τὴν δυνάμει σφαῖραν, ἐνεργεία εἶναι σφαῖραν,
ἀλλὰ τοῦτ' ἦν τὸ τί ἦν εἶναι ἐκατέρω. Ἔστι δὲ τῆς
ὕλης ἡ μὲν νοητὴ, ἡ δὲ αἰσθητὴ· καὶ αἰεὶ τοῦ λόγου
τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ ἐνεργεία ἐστὶν, οἷον ὁ κύκλος σχῆμα
ἐπίπεδον. Ὅσα δὲ μὴ ἔχει ὕλην, μήτε νοητὴν, μήτε
αἰσθητὴν, εὐθὺς ὅπερ ἐν τι εἶναι ἐστὶν ἕκαστον, ὥπερ
καὶ ὅπερ ὄν τι, τὸ τόδε, τὸ ποῖον, τὸ πούον. Διὸ καὶ οὐκ
ἐνεστὶν ἐν τοῖς ὁρισμοῖς, οὔτε τὸ ὄν, οὔτε τὸ ἐν· καὶ τὸ
τί ἦν εἶναι εὐθὺς, ἐν τί ἐστὶν ὥπερ καὶ ὄν τι. Διὸ
οὐκ ἐστὶν ἕτερόν τι αἷτιον τοῦ ἐν εἶναι οὐθενὶ τούτων,
οὐδὲ τοῦ ὄν τι εἶναι. Εὐθὺς γὰρ ἕκαστόν ἐστιν ὄν
τι καὶ ἐν τι, οὐχ ὥς ἐν γενέσει τῷ ὄντι καὶ τῷ ἐνί,
οὐδ' ὥς χωριστῶν ὄντων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα. Διὰ
ταύτην δὲ τὴν ἀπορίαν, οἱ μὲν μέθεξιν λέγουσι, καὶ
αἷτιόν τι τῆς μεθεξέως, καὶ τί τὸ μετέχειν ἀποροῦσιν·
οἱ δὲ συνουσίαν ψυχῆς, ὥπερ Λυκόφρων φησὶν εἶ-
ναι τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἐπίστασθαι, καὶ ψυχῆς, οἱ δὲ
σύνθεσιν ἢ σύνδεσμον ψυχῆς σώματι, τὸ ζῆν. Καί-
τοι ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ πάντων. Καὶ γὰρ τὸ ὑγιαίνειν
ἔσται ἢ συνουσία, ἢ σύνδεσμος, ἢ σύνθεσις ψυχῆς καὶ
ὕλης. Καὶ τὸ τὸν χαλκὸν εἶναι τρίγωνον, σύνθε-
σις χαλκοῦ καὶ τριγώνου. Καὶ τὸ λευκὸν ἐν εἶναι,

σύνθεσις ἐπιφανείας καὶ λευκότητος· αἷτιον δ' ὅτι
 δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας ζητοῦσι λόγον ἐνοποιὸν καὶ
 διαφοράν. Ἔστι δ', ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἡ ἐσχάτη
 ὕλη καὶ ἡ μορφή ταυτό· καὶ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δὲ ἐνεργείᾳ.
 Ὡστε ὁμοιον τὸ ζητεῖν τοῦ ἐνὸς τί αἷτιον, καὶ
 τοῦ ἐν εἶναι. Ἐν γάρ τι ἕκαστον, καὶ τὸ δυνάμει καὶ
 τὸ ἐνεργείᾳ ἐν πως ἐστίν. Ὡστε αἷτιον οὐθὲν ἄλλο
 πλὴν εἰ τι ὥς κινήσαν ἐκ δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν.
 Ὅσα δὲ μὴ ἔχει ὕλην, πάντα ἀπλῶς ὅπερ ὄντα τί.

LIBER VIII. (IX.)

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτως ὄντος, καὶ πρὸς ὃ πᾶσαι
 αἱ ἄλλαι κατηγορίαι τοῦ ὄντος ἀναφέρονται, εἴρηται,
 περὶ τῆς οὐσίας. Κατὰ γὰρ τὸν τῆς οὐσίας λόγον
 λέγεται τᾶλλα ὄντα, τό, τε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν, καὶ
 τᾶλλα τὰ οὕτως λεγόμενα. Πάντα γὰρ ἔξει τὸν τῆς
 οὐσίας λόγον, ὥσπερ εἶπομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις.
 Ἐπεὶ δὲ λέγεται τὸ ὄν, τὸ μὲν τὸ τί, ἢ ποῖον, ἢ ποσόν, τὸ
 δὲ κατὰ δύναμιν καὶ ἐντελέχειαν καὶ κατὰ τὸ ἔργον,
 διορίσωμεν καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας· καὶ
 πρῶτον περὶ δυνάμεως, ἣ λέγεται μὲν μάλιστα κυρίως,
 οὐ μὴν χρησίμη ἐστὶν πρὸς ὃ βουλόμεθα νῦν· ἐπὶ
 πλέον γὰρ ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν μόνον
 λεγομένων κατὰ κίνησιν· ἀλλ' εἰπόντες περὶ ταύτης
 ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐνεργείας διορισμοῖς, δηλώσωμεν καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων. Ὅτι μὲν οὖν λέγεται πολλαχῶς ἡ
 δύναμις, καὶ τὸ δύνασθαι, διώρισται ἡμῖν ἐν ἄλλοις.

Τούτων δ' ὅσαι μὲν ὁμωνύμως λέγονται δυνάμεις, ἀφείσθωσαν. Ἐναι γὰρ ὁμοιότητί τινι λέγονται, καθάπερ ἐν γεωμετρία· καὶ δυνατὰ καὶ ἀδύνατα λέγονται τῷ εἶναι πῶς, ἢ μὴ εἶναι. Ὅσαι δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ εἶδος, πᾶσαι ἀρχαί τινές εἰσι, καὶ πρὸς πρώτην μίαν λέγονται, ἢ ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ παθεῖν ἐστὶ δύναμις, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχοντι ἀρχὴ μεταβολῆς παθητικῆς ὑπ' ἄλλου ἢ ἄλλο. Ἡ δὲ, ἕξις ἀπαθείας τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ φθορᾶς τῆς ὑπ' ἄλλου ἢ ἄλλο, ἀρχῆς μεταβλητικῆς. Ἐν γὰρ τούτοις ἔνεστι πᾶσι τοῖς ὅροις ὁ τῆς πρώτης δυνάμεως λόγος. Πάλιν δ' αὗται αἱ δυνάμεις λέγονται, ἢ τοῦ μόνον ποιῆσαι, ἢ τοῦ παθεῖν, ἢ τοῦ καλῶς. Ὡστε καὶ ἐν τοῖς τούτων λόγοις, ἐνυπάρχουσί πως οἱ τῶν προτέρων λόγοι δυνάμεων. Φανερόν οὖν ὅτι ἔστι μὲν ὡς μία δύναμις τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν (δυνατὸν γὰρ ἐστὶ καὶ τῷ ἔχειν αὐτὸ δύναμιν τοῦ παθεῖν, καὶ τῷ ἄλλο ὑπ' αὐτοῦ) ἐστὶ δὲ ὡς ἄλλη. Ἡ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι. Διὰ γὰρ τὸ ἔχειν τινὰ ἀρχήν, καὶ εἶναι καὶ τὴν ὅλην ἀρχήν τινα, πάσχει τὸ πάσχον, καὶ ἄλλο ὑπ' ἄλλου. Τὸ λιπαρόν μὲν γὰρ καὶ καυστόν· τὸ δ' ὑπεῖκον ὡδὶ θλαστόν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ δ' ἐν τῷ ποιοῦντι, οἷον τὸ θερμόν, καὶ ἡ οἰκοδομικὴ ἢ μὲν ἐν τῷ θερμαντικῷ ἢ δ' ἐν τῷ οἰκοδομικῷ. Διὸ ἡ συμπέφυκεν, οὐθὲν πάσχει αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ. Ἐν γὰρ καὶ οὐκ ἄλλο, καὶ ἡ ἀδυναμία καὶ τὸ ἀδύνατον· καὶ ἡ τοιαύτη δύναμις ἐναντία, στέρησις ἐστίν. Ὡστε τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶσα δύναμις, ἀδυναμία· ἢ δὲ στέρησις λέγεται πολλαχῶς. Καὶ γὰρ τὸ μὴ ἔχον καὶ τὸ πεφυκός

ἂν μὴ ἔχη, ἢ ὅλως, ἢ ὅτε πέφυκε, καὶ ἢ ὥδι, οἷον παν-
τελῶς, ἢ καὶ ὁπωσοῦν. Ἐπ' ἐνίων δέ, ἂν πεφυκότα
ἔχειν μὴ ἔχη βίᾳ, ἐστερησθαι ταῦτα λέγομεν.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ' αἱ μὲν ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐνυπάρχουσιν ἀρ-
χαὶ τοιαῦται, αἱ δ' ἐν τοῖς ἐμψύχοις καὶ ἐν ψυχῇ, καὶ τῆς
ψυχῆς ἐν τῷ λόγον ἔχοντι, δηλονότι καὶ τῶν δυνάμεων,
αἱ μὲν ἴσονται ἀλογοί, αἱ δὲ μετὰ λόγου. Διὸ πᾶσαι
αἱ τέχναι καὶ ποιητικαὶ καὶ αἱ ἐπιστήμαι, δυνάμεις
εἰσὶν. Ἀρχαὶ γὰρ μεταβλητικαὶ εἰσιν ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλ-
λο. Καὶ αἱ μὲν μετὰ λόγου πᾶσαι τῶν ἐναντίων αἱ
αὐταί· αἱ δ' ἄλογοι, μία ἐνός· οἷον, τὸ θερμὸν τοῦ
θερμαίνειν μόνον· ἡ δὲ ἱατρικὴ, νόσου καὶ ὑγείας.
Αἷτιον δέ, ὅτι λόγος ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη. Ὁ δὲ λόγος
ὁ αὐτὸς δηλοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν στέρησιν, πλὴν οὐχ
ὡσαύτως· καὶ ἔστιν ὡς ἀμφοῖν, ἔστι δὲ ὡς τοῦ ὑπάρ-
χοντος μᾶλλον. Ὡστ' ἀνάγκη καὶ τὰς τοιαύτας ἐπι-
στήμας εἶναι μὲν τῶν ἐναντίων, εἶναι δὲ τοῦ μὲν
καθ' αὐτάς, τοῦ δὲ μὴ καθ' αὐτάς. Καὶ γὰρ ὁ λό-
γος τοῦ μὲν καθ' αὐτὸ, τοῦ δὲ τρόπον τινὰ κατὰ συμ-
βεβηκός. Ἀποφάσει γὰρ καὶ ἀποφορᾷ δηλοῖ τὸ ἐναν-
τίον. Ἡ γὰρ στέρησις ἡ πρώτη, τὸ ἐναντίον· αὕτη
δὲ ἀποφορὰ θάτερον. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία οὐκ ἐγγί-
νεται ἐν τῷ αὐτῷ· (ἡ δ' ἐπιστήμη δυνάμεις τῷ λόγον
ἔχει· καὶ ἡ ψυχὴ κινήσεως ἔχει ἀρχήν·) τὸ μὲν ὑγι-
εινὸν ὑγίειαν μόνον περιποιεῖ, καὶ τὸ θερμαντικὸν
θερμότητα, καὶ τὸ ψυχτικὸν ψυχρότητα· ὁ δ' ἐπι-
στήμων ἄμφω. Λόγος γάρ ἐστιν ἀμφοῖν μὲν, οὐχ
ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ἡ ἔχει κινήσεως ἀρχήν.
Ὡστε ἄμφω ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κινήσει πρὸς τὸ

αὐτὸ συνάψασα. Διὸ τὰ κατὰ λόγον δυνατὰ, τοῖς
ἄνευ λόγου δυνατοῖς, ποιεῖ τὰναντία. Μία γὰρ ἀρ-
χὴ περιέχεται τῷ λόγῳ. Φανερόν δέ, καὶ ὅτι τῇ μὲν
τοῦ εὐ δυνάμει ἀκολουθεῖ, ἢ τοῦ μόνον ποιῆσαι ἢ
παθεῖν δύναμις· ταύτῃ δ' ἐκείνη οὐκ ἀεί. Ἀνάγκη
γὰρ τὸν εὐ ποιοῦντα, καὶ ποιεῖν· τὸν δὲ μόνον ποι-
οῦντα, οὐκ ἀνάγκη καὶ εὐ ποιεῖν. *Deletemus autem*

CAPUT III. *De potentia et actibus*

Εἰσὶ δέ τινες οἱ φασιν εἶναι, οἷον Μεγαρεῖκοι,
ὅταν ἐνεργῇ, μόνον δύνασθαι· ὅταν δὲ μὴ ἐνεργῇ, μὴ
δύνασθαι· οἷον, τὸν μὴ οἰκοδομοῦντα, μὴ δύνασθαι
οἰκοδομεῖν, ἀλλὰ τὸν οἰκοδομοῦντα ὅταν οἰκοδομῇ·
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οἷς τὰ συμβαίνοντα
ἀτοπα οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε οἰκο-
δόμος ἔσται ἐὰν μὴ οἰκοδομῇ. Τὸ γὰρ οἰκοδόμῳ εἶ-
ναι, τῷ δυνατῷ εἶναι ἔστιν οἰκοδομεῖν. Ὅμοίως δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Εἰ οὖν ἀδύνατον τὰς
τοιαύτας ἔχειν τέχνας, μὴ μαθησάνοντά ποτε καὶ λαμ-
βάνοντα, καὶ μὴ ἔχειν μὴ ἀποβάλλοντά ποτε (ἢ γὰρ
λήθῃ, ἢ πάθει τινί, ἢ χρόνῳ· οὐ γὰρ δὴ τοῦ γε
πράγματος φθαρέντος· ἀεὶ γὰρ ἔστιν) ὅταν παύση-
ται, οὐχ ἔξει τὴν τέχνην. Πάλιν δ' εὐθύς οἰκοδομή-
σει πῶς λαβὼν· καὶ τὰ ἄψυχα δὲ ὁμοίως. Οὔτε γὰρ
ψυχρὸν, οὔτε θερμὸν, οὔτε γλυκὺ, οὔτε ὅλως αἰσθη-
τὸν οὐθέν ἔσται μὴ αἰσθανομένων. Ὡστε τὸν Πρω-
ταγόρου λόγον συμβῆσεται λέγειν αὐτοῖς. Ἀλλὰ μὴν
οὐδ' αἰσθησιν ἔξει οὐδέν, ἂν μὴ αἰσθάνηται, μηδ'
ἐνεργῇ. Εἰ οὖν τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, πεφυκὸς δὲ
καὶ ὅτε πέφυκε, καὶ ἔτι ὥς οἱ αὐτοὶ τυφλοὶ ἔσονται
πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ κωφοί. Ἔτι εἰ ἀδύνατον

ARIST. METAPH.

M

τὸ ἐστερημένον δυνάμεως τὸ μὴ γενόμενον, ἀδύνατον, ἔσται γενέσθαι· τὸ δ' ἀδύνατον γενέσθαι, ὃ λέγων ἢ εἶναι, ἢ ἔσεσθαι, ψεύσεται. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦτο ἐσήμενιν. Ὡστε οὗτοι οἱ λόγοι ἐξαίρουσι καὶ κίνησιν καὶ γένεσιν. Ἀεὶ γὰρ τό, τε ἐσθηκός ἐστήξεται, καὶ τὸ καθήμενον καθεδεῖται. Οὐ γὰρ ἀναστήσεται, ἂν ἀθέξεται. Ἀδύνατον γὰρ ἔσται ἀναστήναι, ὃ γε μὴ δύναται ἀναστήναι. Εἰ οὖν μὴ ἐνδέχεται ταῦτα λέγειν, φανερόν ὅτι δυνάμεις καὶ ἐνέργεια ἑτερόν ἐστιν. Ἐκεῖνοι δ' οἱ λόγοι, δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν ταῦτο ποιοῦσι. Καὶ οὐ μικρόν τι ζητοῦσιν ἀναιρεῖν. Ὡστε ἐνδέχεται δυνατὸν μὲν τι εἶναι, μὴ εἶναι δέ· καὶ δυνατὸν μὴ εἶναι, εἶναι δέ. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν δυνατὸν βαδίζειν ὄν, μὴ βαδίζειν δέ· καὶ μὴ βαδίζειν, δυνατὸν εἶναι βαδίζειν. Ἔστι δὲ δυνατὸν τοῦτο, ὥ, εἰ ἂν ὑπάρξη ἡ ἐνέργεια οὐ λέγεται ἔχειν τὴν δυνάμιν, οὐθὲν ἔσται ἀδύνατον. Λέγω δὲ οἷον, εἰ δυνατὸν καθῆσθαι, καὶ ἐνδέχεται καθῆσθαι τούτῳ, εἰ ἂν ὑπάρξη τὸ καθῆσθαι, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον. Καὶ εἰ κινήθηναί τι, ἢ κινῆσαι, ἢ στήναι, ἢ στηῖναι, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, ἢ μὴ εἶναι, ἢ μὴ γενέσθαι ὁμοίως. Ἐλήλυθε δ' ἡ ἐνέργεια τοῦνομα ἢ πρὸς τὴν ἐντελέχειαν συντιθεμένη, καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῶν κινήσεων μάλιστα. Δοκεῖ γὰρ ἐνέργεια μάλιστα ἢ κινήσεις εἶναι. Διὸ καὶ τοῖς μὴ οὖσιν, οὐκ ἀποδιδόασιν τὸ κινεῖσθαι, ἄλλας δὲ τινὰς κατηγορίας· οἷον διανοητὰ καὶ ἐπιθυμητὰ εἶναι τὰ μὴ ὄντα, κινούμενα δὲ οὐ. Τοῦτο δὲ ὅτι οὐκ ὄντα ἐνεργεῖα, ἔσονται ἐνεργεῖα. Τῶν γὰρ μὴ ὄντων, ἕνια δυνάμει ἐστίν. Οὐκ ἔστι δὲ, ὅτι οὐκ ἐντελεχεία ἐστίν.

CAPUT IV.

Εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρημένον δυνατόν ἢ ὑποκολουθεῖ, φανερόν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἀληθές εἶναι τὸ εἰπεῖν, ὅτι δυνατόν μὲν τοδὶ, οὐκ ἔσται δέ. Ὡστε τὰ ἀδύνατα εἶναι ταύτῃ διαφεύγει. Λέγω δὲ οἷον, εἴ τις φαίη δυνατόν τῇ διάμετρον μετρηθῆναι, οὐ μέντοι μετρηθήσεται, μὴ λογιζόμενος τὸ ἀδύνατον εἶναι, ὅτι οὐθὲν κωλύει δυνατόν τι ὄν εἶναι, ἢ γενέσθαι, μὴ εἶναι δέ, μηδὲ ἔσεσθαι· ἀλλ' ἐκείνο ἀνάγκη ἐκ τῶν κειμένων, εἰ καὶ ὑποθοίμεθα εἶναι ἢ γεγονέναι, ὃ οὐκ ἔστι μὲν, δυνατόν δέ, ὅτι οὐθὲν ἔσται ἀδύνατον· συμβήσεται δέ γε. Τὸ γὰρ μετρεῖσθαι, ἀδύνατον. Οὐ γὰρ ἔστι ταῦτο, τό, τε ψεύδος καὶ τὸ ἀδύνατον. Τὸ γὰρ σε ἔσταναι νῦν, ψεύδος μὲν, οὐκ ἀδύνατον δέ. Ἀμα δὲ δῆλον, καὶ ὅτι, εἰ τοῦ *A* ὄντος, ἀνάγκη τὸ *B* εἶναι, καὶ δυνατοῦ ὄντος τοῦ *A* εἶναι καὶ τὸ *B* ἀνάγκη εἶναι δυνατόν. Εἰ γὰρ μὴ ἀνάγκη δυνατόν εἶναι, οὐθὲν κωλύει μὴ εἶναι, δυνατόν εἶναι. Ἐστω δὴ τὸ *A* δυνατόν. Οὐκοῦν ὅτε τὸ *A* δυνατόν εἴη εἶναι, εἴτε θείῃ τὸ *A*, οὐδὲν ἀδύνατον εἶναι συνέβαινε. Τὸ δέ γε *B* ἀνάγκη εἶναι· ἀλλ' ἦν ἀδύνατον. Ἐστω δὴ ἀδύνατον. Εἰ δὴ ἀδύνατον, ἀνάγκη εἶναι τὸ *A*, ἀνάγκη καὶ τὸ *B* εἶναι. Ἀλλ' ἦν ἄρα τὸ *A* δυνατόν· καὶ τὸ *B* ἄρα· ἂν ἄρα ἢ τὸ *A* δυνατόν, καὶ τὸ *B* ἔσται δυνατόν, εἴπερ οὕτως εἶχον, ὥστε τοῦ *A* ὄντος, ἀνάγκη εἶναι τὸ *B*. Ἐὰν δὴ οὕτως ἐχόντων τῶν *A B* μὴ ἦ δυνατόν τὸ *B* οὕτως, οὐδὲ τὸ *A B* ἔξει ὥς ἐτέθη· καὶ εἰ τοῦ *A* δυνατοῦ ὄντος, ἀνάγκη τὸ *B* δυνατόν εἶναι, εἰ ἔστι τὸ *A*, ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸ *B*. Τὸ γὰρ δυνατόν εἶναι ἐξ ἀνάγκης τὸ *B* εἶναι, εἰ τὸ *A* δυνατόν, τοῦτο σημαίνει.

εἴαν ἢ τὸ Α, καὶ ὅτε, καὶ ὡς ἦν δυνατόν εἶναι, καὶ κείνο
τότε, καὶ οὕτως εἶναι ἀναγκαῖον.

CAPUT V.

Ἀπασῶν δὲ τῶν δυνάμεων οὐσῶν, τῶν μὲν συγ-
γενῶν, οἷον τῶν αἰσθήσεων· τῶν δὲ ἔθρει, οἷον τῆς τοῦ
αὐλεῖν· τῶν δὲ μαθήσει, οἷον τῆς τῶν τεχνῶν, τὰς μὲν
ἀνάγκη προενεργήσαντας ἔχειν ὅσαι ἔθρει, καὶ λόγῳ·
τὰς δὲ μὴ τοιαύτας, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ πάσχειν, οὐκ ἀναγ-
κη. Ἐπεὶ δὲ τὸ δυνατόν, τὸ δυνατόν καὶ ποτὲ, καὶ
πῶς, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνάγκη προσεῖναι ἐν τῷ διορισμῷ·
καὶ τὰ μὲν κατὰ λόγον δύναται κινεῖν, καὶ αἱ δυνά-
μεις αὐτῶν μετὰ λόγου, τὰ δὲ ἄλογα καὶ αἱ δυνάμεις
ἄλογοι, καὶ κείνας μὲν ἀνάγκη ἐν ἐμπύχῳ εἶναι, ταύ-
τας δὲ ἐν ἀμφοῖν· τὰς μὲν τοιαύτας δυνάμεις ἀνάγκη,
ὅταν ὡς δύνανται τὸ παθητικὸν καὶ τὸ ποιητικὸν
πλησιάζωσι, τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ δὲ πάσχειν· ἐκείνας δ'
οὐκ ἀνάγκη. Αὗται γὰρ πᾶσαι, μίᾳ ἐνὸς ποιητικῇ·
ἐκεῖναι δὲ, τῶν ἐναντίων. Ὡστε ἅμα ποιήσεται ἐναν-
τία. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ἀνάγκη ἄρα ἑτερόν τι
εἶναι τὸ κύριον. Λέγω δὲ τοῦτο ὁρεῖν ἢ προαίρεσιν.
Ὅποτέρου γὰρ ἂν ὁρέγεται, κυρίως τοῦτο ποιήσει,
ὅταν ὡς δύναται ὑπάρχη καὶ πλησιάζῃ τῷ παθητικῷ.
Ὡστε τὸ δυνατόν κατὰ λόγον ἅπαν ἀνάγκη, ὅταν ὁρέ-
γεται, οὐτε ἔχει τὴν δύναμιν, καὶ ὡς ἔχει, τοῦτο ποι-
εῖν. Ἐχει δὲ παρόντος τοῦ παθητικοῦ καὶ ὥδ' ἔχον-
τος ποιεῖν. Εἰ δὲ μὴ, ποιεῖν οὐ δυνήσεται. Τὸ γὰρ
μηθιενὸς τῶν ἔξω κωλύοντος προσδιορίζεσθαι, οὐθὲν
ἔτι δεῖ. Τὴν γὰρ δύναμιν ἔχει, ὡς ἔστι τοῦ δυνάμει
ποιεῖν. Ἔστι δ' οὐ πάντως, ἀλλ' ἐχόντων πῶς, ἐν οἷς
ἀφορισθήσεται καὶ τὰ ἔξω κωλύοντα. Ἀφαιρεῖται γὰρ

ταῦτα τῶν ἐν τῷ διορισμῷ προσόντων ἓνια. Διὸ οὐ-
δὲ ἐὰν ἅμα βούληται, ἢ ἐπιθυμῇ ποιεῖν, δύο ἢ τὰ
ἐναντία οὐ ποιήσει. Οὐ γὰρ οὕτως ἔχει αὐτῶν ἅμα
τὴν δύναμιν, οὐδ' ἔστι τοῦ ἅμα ποιεῖν ἡ δύναμις· ἐπεὶ
ὧν ἔστιν, οὕτως ποιήσει.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς κατὰ κίνησιν λεγομένης δυνά-
μεως εἴρηται, περὶ ἐνεργείας διορίσωμεν, τί ἐστίν ἢ
ἐνέργεια, καὶ ποῖόν τι. Καὶ γὰρ τὸ δυνατόν, ἅμα
δῆλον ἔσται διαιροῦσιν, ὅτι οὐ μόνον τοῦτο λέγομεν
δυνατόν, ὃ πέφυκε κινεῖν ἄλλο, ἢ κινεῖσθαι ὑπ' ἄλ-
λου, ἢ ἀπλῶς, ἢ τρόπον τινά, ἀλλὰ καὶ ἐτέρως. Διὸ
ζητοῦντες καὶ περὶ τούτων διήλθομεν. Ἔστι δ' ἡ *Actu-*
ἐνέργεια τὸ ὑπάρχειν τὸ πρᾶγμα, μὴ οὕτως ὥσπερ *potentia*
λέγομεν δυνάμει. Λέγομεν δὲ δυνάμει, οἷον, ἐν τῷ *potentia*
ξύλῳ Ἑρμῆν, καὶ ἐν τῇ ὅλῃ τῇ ἡμίσειαν, ὅτε ἀφαιρε-
θεῖη ἅν· καὶ ἐπιστήμονα καὶ τὸν μὴ θεωροῦντα, ἐὰν *potentia*
δυνατὸς ἢ θεωρηῆσαι· τὸ δὲ ἐνεργεῖα (δῆλον δ' ἐπὶ *potentia*
τῶν καθ' ἕκαστα τῇ ἐπαγωγῇ, ὃ βουλόμεθα λέγειν, *potentia*
καὶ οὐδεὶ παντὸς ὅρον ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον συν-
ορᾶν·) ὅτι ὥς τὸ οἰκοδομοῦν πρὸς τὸ οἰκοδομικόν·
καὶ τὸ ἐγρηγορὸς πρὸς τὸ καθεῦθον· καὶ τὸ ὄρῳ
πρὸς τὸ μύον μὲν, ὅψιν δὲ ἔχον· καὶ τὸ ἀποκεκριμέ-
νον ἐκ τῆς ὕλης πρὸς τὴν ὕλην· καὶ τὸ ἀπειργασμέ-
νον πρὸς τὸ ἀνέργαστον. Ταύτης δὲ τῆς διαφορᾶς
θάτερον μόριον, ἔστω ἡ ἐνέργεια ἀφωρισμένη, θατέ-
ρω δὲ τὸ δυνατόν. Λέγεται δὲ ἐνεργεῖα οὐ πάντα
ὁμοίως, ἀλλ' ἢ τὸ ἀνάλογον, ὥς τοῦτο ἐν τούτῳ, ἢ
πρὸς τοῦτο. Τὸ δ' ἐν τῷδε, ἢ πρὸς τόδε. Τὰ μὲν
γὰρ ὥς κίνησις πρὸς δύναμιν, τὰ δ' ὥς οὐσία πρὸς

Infants
not actually
separated
from parents

τί τέ ἐστι καὶ ποῖον, ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων δῆ-
λον ἡμῖν ἔστω.

CAPUT VII.

Πότε δὲ δυνάμει ἐστὶν ἕκαστον, καὶ πότε οὐ, διο-
ριστέον. Οὐ γὰρ ὅποτεοῦν. Οἶον ἡ γῆ, ἃρ' ἐστὶ δυ-
νάμει ἄνθρωπος ἡ οὐ; ἀλλὰ μᾶλλον ὅταν ἡδὴ γένη-
ται σπέρμα, καὶ οὐδὲ τοῦτό που ἴσως. Ὡσπερ οὖν
οὐδὲ ὑπὸ ἱατρικῆς ἅπαν ἂν ὑγιασθείη, οὐδ' ἀπὸ τύ-
χης, ἀλλ' ἐστὶ τι ὃ δυνατόν ἐστι, καὶ τοῦτό ἐστιν ὑγιαῖ-
νον δυνάμει. Ὅρος δὲ τοῦ μὲν ὑπὸ διανοίας ἐντελε-
χεῖα γιγνομένου, ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, ὅταν βουλη-
θέντος γίγνηται μηθενὸς κωλύοντος τῶν ἐκτός. Ἐκεῖ
δ' ἐν τῷ ὑγιαζομένῳ, ὅταν μηθὲν κωλύῃ τῶν ἐν αὐτῷ.
Ὁμοίως δὲ δυνάμει καὶ οἰκίᾳ, εἰ μηθὲν κωλύει τῶν ἐν
τούτῳ καὶ τῇ ὕλῃ τοῦ γίγνεσθαι οἰκίαν, οὐδ' ἐστὶν ὃ
δεῖ προσγενέσθαι ἢ ἀπογενέσθαι, ἢ μεταβαλεῖν, τοῦ-
το δυνάμει οἰκία. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, ὧσων
ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως, καὶ ὧσων δὲ ἐν αὐτῷ τῷ
ἔχοντι, ὅσα μηθενὸς τῶν ἔξωθεν ἐμποδίζοντος ἔσται
δι' αὐτοῦ· οἶον, τὸ σπέρμα οὕπω. Δεῖ γὰρ ἐν ἄλλῳ
καὶ μεταβάλλειν. Ὅταν δ' ἡδὴ διὰ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς
ἡ τοιοῦτον, ἡδὴ τοῦτο δυνάμει. Ἐκεῖνο δὲ ἑτέρας
ἀρχῆς δεῖται. Ὡσπερ ἡ γῆ, οὕπω ἀνδριάς δυνάμει·
μεταβάλλουσα γὰρ ἔσται χαλκός. Ἔοικε δὲ ὃ λέγομεν
εἶναι οὐ τότε, ἀλλ' ἐκείνινον· οἶον τὸ κιβώτιον, οὐ
ξύλον, ἀλλὰ ξύλινον· οὐδὲ τὸ ξύλον γῆ, ἀλλὰ γῆ-
νον. Πάλιν ἡ γῆ, εἰ οὕτως μὴ ἄλλο, ἀλλὰ ἐκείνινον,
αἰ ἐκεῖνο δυνάμει ἀπλῶς, τὸ ὑστερόν ἐστιν· οἶον, τὸ
κιβώτιον, οὐ γῆινον, οὐδὲ γῆ, ἀλλὰ ξύλινον. Τοῦτο
γὰρ δυνάμει κιβώτιον· καὶ ὕλη κιβωτίου αὕτη, ἀπλῶς

πέν του ἀπλῶς, τουδὲ δὲ τοδὲ ξύλον. Εἰ δέ τι ἐστὶ τὸ
 πρῶτον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλο λέγεται ἐκείνινον, τοῦτο
 πρώτη ὕλη· οἷον εἰ ἡ γῆ ἀερίνη, ὃ δ' ἀήρ μὴ πῦρ, ἀλ-
 λα πύρινος, τὸ πῦρ ὕλη πρώτη, ὡς τόδε τι καὶ οὐσία.
 Τούτῳ γὰρ διαφέρει τὸ καθόλου, καὶ τὸ ὑποκείμενον,
 τῷ εἶναι τόδε τι, ἢ μὴ εἶναι· οἷον τοῖς πάθεσι τὸ ὑπο-
 κείμενον ἄνθρωπος καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ· πάθος δὲ τὸ
 μουσικόν, καὶ λευκόν. Λέγεται δὲ τῆς μουσικῆς ἐγγε-
 νομένης ἐκείνο οὐ μουσικὴ, ἀλλὰ μουσικόν· καὶ οὐ
 λευκότης ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ λευκόν· οὐδὲ βάδις ἢ
 κίνησις, ἀλλὰ βαδίζον ἢ κινούμενον, ὡς τὸ ἐκείνινον.
 Ὅσα μὲν οὖν οὕτω, τὸ ἔσχατον οὐσία· ὅσα δὲ μὴ οὕ-
 τω ἀλλ' εἰδός τι, καὶ τόδε τι τὸ κατηγορούμενον, τὸ
 ἔσχατον ὕλη καὶ οὐσία ὑλική. Καὶ ὁρθῶς δὴ συμ-
 βαίνει τὸ ἐκείνινον, οὐ λέγεσθαι κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὰ
 πάθη· ἄμφω γὰρ ἀόριστα. Πότε μὲν οὖν λεκτέον
 δυνάμει, καὶ πότε οὐ, εἴρηται.

CAPUT VIII.

4.11.

Ἐπεὶ δὲ τὸ πρότερον διώριται ὡσαυτὸς λέγεται,
 φανερόν ὅτι πρότερον ἐνέργεια δυνάμεώς ἐστι. Λέγω
 δὲ δυνάμεως, οὐ μόνον τῆς ὠρισμένης ἢ λέγεται ἀρχὴ
 μεταβλητικὴ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο, ἀλλ' ὅλως πάσης ἀρχῆς
 κινητικῆς ἢ στατικῆς. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἐν ταύτῃ
 γίγνεται. Ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ γένει τῇ δυνάμει. Ἀρχὴ γὰρ
 κινητικὴ, ἀλλ' οὐκ ἐν ἄλλῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἢ αὐτό.
 Πάσης δὲ τῆς τοιαύτης προτέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, καὶ
 λόγῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ. Χρόνῳ δ' ἐστὶ μὲν ὥς, ἐστὶ δ'
 ὥς οὐ. Τῷ λόγῳ μὲν οὖν ὅτι προτέρα, δηλόν. Τὸ
 γὰρ τῷ ἐνδέχεσθαι ἐνεργῆσαι δυνατόν, ἐστὶ τὸ πρῶτως
 δυνατόν· οἷον λέγω οἰκοδομικόν, τὸ δυνάμενον οἰκο-

δομῆν· καὶ ὁρατικόν, τὸ δυνάμενον ὁρᾶν· καὶ ὁρατὸν, τὸ δυνατόν ὁρᾶσθαι· ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡστε ἀνάγκη τὸν λόγον προϋπάρχειν, καὶ τὴν γνῶσιν τῆς γνώσεως. Τῷ δὲ χρόνῳ πρότερον ὦδε, τὸ τῷ εἶδει τὸ αὐτὸ ἐνεργοῦν πρότερον, ἀριθμῷ δ' οὐ. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι τοῦδε μὲν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἡδὴ ὄντος κατ' ἐνέργειαν, καὶ τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ὀρῶντος, πρότερον τῷ χρόνῳ ἢ ὕλῃ, καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὁρατικόν· ἃ δυνάμει μὲν ἐστὶν ἀνθρώπος, καὶ σῖτος, καὶ ὀρῶν, ἐνεργείᾳ δὲ οὐπω. Ἀλλὰ τούτων τῷ χρόνῳ πρότερα ἕτερα ὄντα ἐνεργείᾳ, ἐξ ὧν ταῦτα ἐγένετο. Αἰεὶ γὰρ ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, γίνεται τὸ ἐνεργείᾳ ὄν, ὑπὸ ἐνεργείᾳ ὄντος· οἷον ἀνθρώπος ἐξ ἀνθρώπου, μουσικὸς ὑπὸ μουσικοῦ, αἰεὶ κινουντός τις πρῶτον. Τὸ δὲ κινοῦν ἐνεργείᾳ ἡδὴ ἐστίν. Εἴρηται δὲ ἐν τοῖς περὶ τῆς οὐσίας λόγοις, ὅτι ἅπαν τὸ γινόμενον γίνεται ἐκ τινός τε, καὶ ὑπὸ τινος· καὶ τούτῳ τῷ εἶδει τὸ αὐτό. Διὸ καὶ δοκεῖ ἀδύνατον εἶναι οἰκοδόμον εἶναι, μὴ οἰκοδομήσαντα μηδὲν, ἢ καθαριστὴν μηδὲν καθαρίσαντα. Ὁ γὰρ μανθάνων καθαρίζειν, καθαρίζων μανθάνει καθαρίζειν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι. Ὅθεν ὁ σοφιστικὸς ἔλεγχος ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἔχων τις τὴν ἐπιστήμην, ποιήσει οὐ ἢ ἐπιστήμη· ὁ γὰρ μανθάνων οὐκ ἔχει. Ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ γιγνομένου γεγενῆσθαι τι, καὶ τοῦ ὅλως κινουμένου κεινῆσθαι τι, (δῆλον δὲ ἐν τοῖς περὶ κινήσεως τοῦτο) καὶ τὸν μανθάνοντα ἀνάγκη ἔχειν τι τῆς ἐπιστήμης ἵσως. Ἀλλ' οὐ καὶ ταύτῃ γε δῆλον, ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ οὕτως προτέρα τῆς δυνάμεως κατὰ γένεσιν καὶ χρόνον. Ἀλλὰ μὴ καὶ οὐσία γε· πρῶτον μὲν οὖν, ὅτι τὰ τῇ γενέσει

Phys.
6. 5 +.

ὑστερα, τῷ εἶδει καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα · οἷον, ἀνὴρ παιδὸς, καὶ ἄνθρωπος σπέρματος · (τὸ μὲν γὰρ ἤδη ἔχει τὸ εἶδος, τὸ δ' οὐ)· καὶ ὅτι ἅπαν ἐπ' ἀρχὴν βαδίζει τὸ γινόμενον, καὶ τέλος. Ἀρχὴ γὰρ τὸ οὐ ἔνεκα τοῦ τέλους δὲ ἔνεκα ἢ γένεσις. Τέλος δ' ἢ ἐνέργεια, καὶ τούτου χάριν ἢ δύναμις λαμβάνεται. Οὐ γὰρ ἵνα ὅψιν ἔχωσιν ὁρῶσι τὰ ζῶα, ἀλλ' ὥπως ὁρῶσιν ὅψιν ἔχουσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἰκοδομικὴν, ἵνα οἰκοδομῶσιν καὶ τὴν θεωρητικὴν, ἵνα θεωρῶσιν· ἀλλ' οὐ θεωροῦσιν, ἵνα θεωρητικὴν ἔχωσιν, εἰ μὴ οἱ μελετῶντες. Οὐτοι δ' οὐχὶ θεωροῦσιν, ἀλλ' ἢ ἁδί, ἢ ὅτι οὐδὲν δεόνται θεωρεῖν. Ἔτι ἢ ὕλη ἐστὶ δυνάμει, ὅτι ἔλθοι ἂν εἰς τὸ εἶδος. Ὅταν δὲ γε ἐνεργείᾳ ᾗ, τότε ἐν τῷ εἶδει ἐστίν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὧν κίνησις τὸ τέλος. Διὸ ὥσπερ οἱ διδάσκοντες, ἐνεργοῦντα ἐπιδειξαντες, οἷονται τὸ τέλος ἀποδεδωκέναι, καὶ ἢ φύσις ὁμοίως. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω γίγνεται, ὁ Πάσσωνος Ἐρμῆς ἐσται. Ἀδελὸς γὰρ ἢ ἐπιστήμη, εἰ ἔσω ἢ ἔξω, ὥσπερ κἀκεῖνος. Τὸ γὰρ ἔργον, τέλος· ἢ δὲ ἐνέργεια, τὸ ἔργον. Διὸ καὶ τοῦνομα λέγεται ἐνέργεια κατὰ τὸ ἔργον, καὶ συντείνει πρὸς τὴν ἐντελέχειαν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τῶν μὲν ἔσχατον ἢ χρῆσις, οἷον ὄψεως ἢ ὄρασις, καὶ οὐδὲν γίνεται παρὰ ταύτην ἕτερον ἀπὸ τῆς ὄψεως ἔργον· ἐπ' ἐνίων δὲ γίνεται τι, οἷον ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς οἰκία παρὰ τὴν οἰκοδόμησιν· ὅμως οὐδὲν ἥττον, ἐνθα μὲν τέλος, ἐνθα δὲ μᾶλλον τέλος τῆς δυνάμεως ἐστίν. Ἡ γὰρ οἰκοδομησις ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ, καὶ ἅμα γίγνεται καὶ ἐστὶ τῇ οἰκίᾳ. Ὅσων μὲν οὖν ἕτερόν τι ἐστὶν παρὰ τὴν χρῆσιν τὸ γινόμενον, τούτων μὲν ἢ ἐνέργεια ἐν τῷ ποιουμένῳ ἐστίν, οἷον ἢ τε οἰκοδόμησις ἐν τῷ

οικοδομουμένῳ, καὶ ἡ ὕφανσις ἐν τῇ ὑφαινομένῳ·
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὅλως ἡ κίνησις ἐν
τῇ κινουμένῳ. Ὅσων δὲ μὴ ἔστιν ἄλλό τι ἔργον παρὰ
τὴν ἐνέργειαν, ἐν αὐταῖς ὑπάρχει ἡ ἐνέργεια· οἷον ἡ
ὄρασις ἐν τῇ ὁρῶντι, καὶ ἡ θεωρία ἐν τῇ θεωροῦντι,
καὶ ἡ ζωὴ ἐν τῇ ψυχῇ. Διὸ καὶ ἡ εὐδαιμονία· ζωὴ
γὰρ καὶ ποιὰ τις ἐστίν. Ἰσπερ φανερόν ἐστι ἡ οὐσία
καὶ τὸ εἶδος ἐνέργειά τις ἐστι. Κατὰ τε δὴ τοῦτον
τὸν λόγον φανερόν, ὅτι πρότερον τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια
δυνάμει· καὶ ὥσπερ εἵπομεν τοῦ χρόνου αἰεὶ προ-
λαμβάνει ἐνέργεια ἐτέρα πρὸ ἐτέρας, ἕως τῆς τοῦ αἰεὶ 185.
κινούντος πρώτης. Ἀλλὰ μὴν καὶ κυριωτέρως. Τὰ μὲν 85
γὰρ αἰδία, πρότερα τῇ οὐσίᾳ τῶν φθαρτῶν. Ἔστι δ'
οὐθὲν δυνάμει αἰδίων. Λόγος δὲ ὅδε· πᾶσα δύναμις
ἅμα τῆς ἀντιφάσεώς ἐστι· τὸ μὲν γὰρ μὴ δυνατόν
ὑπάρχειν, οὐκ ἂν ὑπάρξειεν οὐθενί· τὸ δυνατόν δὲ
πᾶν ἐνδέχεται μὴ ἐνεργεῖν. Τὸ ἄρα δυνατόν εἶναι,
ἐνδέχεται καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Τὸ αὐτὸ ἄρα δυνα-
τὸν καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Τὸ δὲ δυνατόν μὴ εἶναι,
ἐνδέχεται μὴ εἶναι. Τὸ δὲ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, φθαρ-
τὸν, ἢ ἀπλῶς, ἢ τοῦτο αὐτὸ ὃ λέγεται ἐνδέχεσθαι, μὴ
εἶναι, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ ποιόν·
ἀπλῶς δὲ τὸ κατ' οὐσίαν. Οὐθὲν ἄρα τῶν ἀφθάρτων
ἀπλῶς, δυνάμει ἐστίν ὃν ἀπλῶς· κατὰ τι δὲ οὐδὲν κω-
λύει, οἷον, ποιόν, ἢ ποῦ. Ἐνεργεῖα ἄρα πάντα· οὐδὲ
τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, καίτοι ταῦτα πρῶτα. Εἰ γὰρ
ταῦτα μὴ ἦν, οὐθὲν ἂν ἦν. Οὐδὲ δὴ κίνησις, εἴ τις
ἐστὶν αἰδῖος· οὐδ' εἴ τι κινούμενον αἰδῖον, οὐκ ἔστι
κατὰ δύναμιν κινούμενον, ἀλλ' ἢ πόθεν, ἢ πῇ. Τού-
του δ' ὕλην οὐθὲν κωλύει ὑπάρχειν, διὸ αἰεὶ ἐνεργεῖ

*Substantial motion of the
material.*

ὁ ἥλιος καὶ ἄστρα, καὶ ὅλος ὁ οὐρανός, καὶ οὐ φοβε-
 ρὸν μὴ ποτε στῇ, ὃ φοβοῦνται οἱ περὶ φύσεως. Οὐδὲ
 κάμνει τοῦτο δρῶντα· οὐ γὰρ εἶναι περὶ τὴν δύναμιν
 τῆς ἀντιφάσεως αὐτοῖς, οἷον τοῖς φθαρτοῖς, ἢ κίνη-
 σις. Ὡστε ἐπίπονον εἶναι τὴν συνέχειαν τῆς κινή-
 σεως. Ἡ γὰρ οὐσία, ὕλη καὶ δύναμις οὕσα, οὐκ
 ἐνεργεῖα αἰτία τούτου. Μιμεῖται δὲ τὰ ἀφθαρτα καὶ τὰ
 ἐν μεταβολῇ ὄντα, οἷον γῆ καὶ πῦρ. Καὶ γὰρ ταῦτα ἀεὶ
 ἐνεργεῖ. Καθ' αὐτὰ γὰρ καὶ ἐν αὐτοῖς ἔχει τὴν κίνη-
 σιν. Αἱ δ' ἄλλαι δυνάμεις, ἐξ ὧν διώρισται, πᾶσαι
 τῆς ἀντιφάσεως εἰσι. Τὸ γὰρ δυνάμενον ὥδὲ κινεῖν,
 δύναται καὶ μὴ ὥδὲ, ὅσα γε κατὰ λόγον. Αἱ δὲ ἄλογοι
 τῷ παρεῖναι καὶ μὴ, τῆς ἀντιφάσεως ἔσονται αἱ αὐταί.
 Εἰ ἄρα τινές εἰσι φύσεις τοιαῦται, ἢ οὐσίαι, οἷας λέ-
 γουσιν οἱ ἐν τοῖς λόγοις τὰς ἰδέας, πολὺ μᾶλλον ἐπι-
 στήμον ἂν τι εἴη, ἢ αὐτὴ ἐπιστήμη· καὶ κινούμενον, ἢ
 κίνησις. Ταῦτα γὰρ ἐνεργεῖαι μᾶλλον, ἐκεῖναι δὲ ду-
 νάμεις τούτων. Ὅτι μὲν οὖν πρότερον ἢ ἐνέργεια
 καὶ δυνάμεως καὶ πάσης ἀρχῆς μεταβλητικῆς, φα-
 νερόν.

CAPUT IX.

Ὅτι δὲ καὶ βελτίων καὶ σπουδαιότερα τῆς σπου-
 δαίας δυνάμεως ἢ ἐνέργεια, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ὅσα
 γὰρ κατὰ τὸ δύνασθαι λέγεται, ταυτὸν ἐστὶ δυνατὸν
 τὰναντία· οἷον, τὸ δύνασθαι τὸ λεγόμενον ὑγιαίνειν,
 ταυτὸν ἐστὶ, καὶ τὸ νοσοῦν, καὶ ἅμα. Ἡ αὐτὴ γὰρ
 δύναμις τοῦ ὑγιαίνειν καὶ κάμνειν, καὶ ἡρευεῖν καὶ
 κινεῖσθαι, καὶ οἰκοδομεῖν καὶ καταβάλλειν· καὶ οἰκο-
 δομεῖσθαι καὶ καταπίπτειν. Τὸ μὲν οὖν δύνασθαι τὰ-
 ναντία, ἅμα ὑπάρχει· εἶναι δὲ τὰ ἐναντία, ἅμα, ἀδύνα-

τον· [καὶ τὰς ἐνεργείας δὲ ἅμα ἀδύνατον ὑπάρχειν]
οἶον, ὑγιαίνειν καὶ κάμνειν. Ὡστ' ἀνάγκη τούτων
θάτερον εἶναι τὰγαθόν· τὸ δὲ δύνασθαι ὁμοίως
ἀμφοτέρων, ἢ οὐδενος. Ἡ ἄρα ἐνέργεια, βέλτιον.
Ἀνάγκη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν τὸ τέλος καὶ τὴν ἐνέρ-
γειαν εἶναι χεῖρον τῆς δυνάμεως. Τὸ γὰρ δυνάμενον,
ταῦτ' ἄμφω τὰναντία. Δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἔστι τὸ
κακὸν παρὰ τὰ πράγματα. Ὡς γὰρ τῇ φύσει
τὸ κακὸν τῆς δυνάμεως. Οὐκ ἄρα οὐδ' ἐν τοῖς ἐξ
ἀρχῆς καὶ τοῖς αἰδοῖς οὐθέν ἐστιν, οὔτε κακόν, οὔτε
ἀμάρτημα, οὔτε διεφθαρμένον. Καὶ γὰρ ἡ διαφθορά
τῶν κακῶν ἐστιν. Εὐρίσκεται δὲ καὶ τὰ διαγράμματα
ἐνεργείᾳ. Διαιροῦντες γὰρ εὐρίσκουσιν. Εἰ δ' ἦν
διηρημένα, φανερά ἂν ἦν. Νῦν δ' ἐνυπάρχει δυνάμει.
Διὰ τί δύο ὀρθαὶ τὸ τρίγωνον; ὅτι αἱ περὶ μίαν στιγ-
μὴν γωνίαι, ἴσαι δύο ὀρθαῖς. Εἰ οὖν ἀνήκτο ἡ περὶ
τὴν πλευρὰν, ἰδόντι ἂν ἦν εὐθύς δῆλον. Διὰ τί ἐν ἡμι-
κυκλίῳ ὀρθὴ καθόλου; διότι ἐὰν ἴσαι αἱ τρεῖς, ἡ τε
βάσις δύο, καὶ ἡ ἐκ μέσου ἐπισταθεῖσα ὀρθὴ, ἰδόντι
δῆλον τῷ ἐκείνῳ εἰδότει. Ὡστε φανερόν ὅτι τὰ δυνά-
μει ὄντα, εἰς ἐνέργειαν ἀναγόμενα εὐρίσκεται.
Αἴτιον δὲ, ὅτι νόησις ἡ ἐνέργεια. Ὡστ' ἐξ ἐνερ-
γείας ἡ δύναμις· καὶ διὰ τοῦτο ποιοῦντες γινώσκου-
σιν. Ὡς γὰρ γενέσει ἡ ἐνέργεια ἢ κατ' ἀριθμόν.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὄν λέγεται καὶ τὸ μὴ ὄν, τὸ μὲν κατὰ
τὰ σχήματα τῶν κατηγοριῶν, τὸ δὲ κατὰ δυνάμιν ἢ
ἐνέργειαν τούτων, ἢ τὰναντία, τὸ δὲ κυριώτατον ὄν,
ἀληθές ἢ ψεύδος· τούτων δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ
τὸ συγκεῖσθαι ἢ διαιρεῖσθαι· ὥστε ἀληθεύει μὲν ὁ τὸ

4.1.

διηρημένον οἰόμενος διαιρεῖσθαι, καὶ τὸ συγκείμενον
 συγκεῖσθαι· ἔψευσται δὲ ὁ ἐναντίως ἔχων, ἢ τὰ πράγ-
 ματά ποτ' ἐστίν, ἢ οὐκ ἐστίν. Ὡστε τὸ ἀληθὲς λεγό-
 μενον, ἢ ψεῦδος· τοῦτο γὰρ σκεπτέον τί λέγομεν.
 Οὐ γὰρ, διὰ τὸ ἡμᾶς οἶεσθαι ἀληθῶς σε λευκὸν εἶναι,
 εἰ σὺ λευκός· ἀλλὰ διὰ τὸ σε λευκὸν εἶναι, ἡμεῖς οἱ
 φάντες τοῦτο ἀληθεύομεν. Εἰ δὴ τὰ μὲν αἰεὶ σύγκει-
 ται, καὶ ἀδύνατα διαιρεθῆναι, τὰ δ' αἰεὶ διήρηται, καὶ
 ἀδύνατα συντεθῆναι, τὰ δ' ἐνδέχεται τὰναντία· τὸ
 μὲν εἶναι ἐστὶ τὸ συγκεῖσθαι καὶ ἐν εἶναι· τὸ δὲ μὴ
 εἶναι, τὸ μὴ συγκεῖσθαι, ἀλλὰ πλειῶν εἶναι. Περὶ μὲν
 οὖν τὰ ἐνδεχόμενα, ἢ αὐτὴ γίνεται ψευδὴς καὶ ἀληθὴς
 δόξα, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· καὶ ἐνδέχεται ὅτε μὲν ἀλη-
 θεύειν, ὅτε δὲ ψεύδεσθαι. Περὶ δὲ τὰ ἀδύνατα
 ἄλλως ἔχειν, οὐ γίνεται ὅτε μὲν ἀληθὲς, ὅτε δὲ
 ψεῦδος, ἀλλ' αἰεὶ ταῦτα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. Περὶ
 δὲ δὴ τὰ ἀσύνθετα, τί τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, καὶ
 τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος; οὐ γὰρ ἐστὶ σύνθετον.
 Ὡστε εἶναι μὲν, ὅταν σύγκηται· μὴ εἶναι δὲ, ἐὰν
 διηρημένον ἢ (ὥσπερ τὸ λευκὸν ξύλον, ἢ τὸ ἀσύμμε-
 τρον τὴν διάμετρον·) οὐδὲ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος
 ὁμοίως ἔτι ὑπάρξει καὶ ἐπ' ἐκείνων. Ἡ ὥσπερ οὐδὲ
 τὸ ἀληθὲς ἐπὶ τούτων τὸ αὐτὸ, οὕτως οὐδὲ τὸ εἶναι;
 ἀλλ' ἐστὶ τὸ μὲν ἀληθὲς, τὸ δὲ ψεῦδος. Τὸ μὲν θί-
 γειν καὶ φάναι ἀληθὲς. Οὐ γὰρ ταῦτο κατάφασις καὶ
 φάσις. Τὸ δ' ἄγνοεῖν μὴ θιγγάνειν. Ἀπατηθῆναι
 γὰρ περὶ τὸ τί ἐστίν, οὐκ ἐστίν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβη-
 κός. Ὅμοιως δὲ καὶ περὶ τὰς ἀσυνθέτους οὐσίας. Οὐ
 γὰρ ἐστὶν ἀπατηθῆναι· καὶ πᾶσαι εἰσιν ἐνεργεῖα, οὐ
 δυνάμει. Ἐγλόντο γὰρ ἄν, καὶ ἐφθείροντο· νῦν δὲ

τὸ ὃν αὐτὸ οὐ γίνεται, οὐδὲ φθίρεται. Ἐκ τινος γὰρ ἂν ἐγένετο. Ὅσα δὲ ἔστιν ὅπερ εἶναι τι καὶ ἐνεργεῖα, περὶ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἀπατηθῆναι, ἀλλ' ἢ νοεῖν, ἢ μὴ. Ἀλλὰ τὸ τί ἐστι ζητεῖται περὶ αὐτῶν, εἰ τοιαῦτά ἐστιν, ἢ μὴ. Τὸ δὲ εἶναι ὡς τὸ ἀληθές, καὶ τὸ μὴ εἶναι, ὡς τὸ ψεῦδος, ἐν μὲν ἔστιν εἰ σύγκειται, ἀληθές· τὸ δ' εἰ μὴ σύγκειται, ψεῦδος. Τὸ δὲ ἐν, εἴπερ ὃν, οὕτως ἔστιν· εἰ δὲ μὴ οὕτως, οὐκ ἔστι. Τὸ δὲ ἀληθές, τὸ νοεῖν αὐτά· τὸ δὲ ψεῦδος, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀπάτη, ἀλλὰ ἄγνοια, οὐκ οἶα ἢ τυφλότης ἐστίν. Ἡ μὲν γὰρ τυφλότης ἐστίν, ὡς ἂν εἰ τὸ νοητικὸν ὅλως μὴ ἔχοι τις. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι περὶ τῶν ἀκινήτων οὐκ ἔστιν ἀπάτη κατὰ τὸ ποτέ, εἴ τις ὑπολαμβάνοι ἀκίνητα· οἷον, τὸ τρίγωνον, εἰ μὴ μεταβάλλειν, οὐκ οἰήσεται ποτὲ μὲν δύο ὀρθὰς ἔχειν, ποτὲ δὲ οὐ. Μεταβάλλοι γὰρ ἂν· ἀλλὰ τί μὲν, τί δ' οὐ. Οἷον ἄρτιον ἀριθμὸν πρῶτον μὲν εἶναι μηθέν, ἢ τινὰς μὲν, τινὰς δ' οὐ. Ἀριθμῶ δὲ περὶ ἓνα οὐδὲ τοῦτο. Οὐ γὰρ ἔτι τίνα μὲν, τίνα δὲ οὐκ οἰήσεται, ἀλλ' ἀληθεύσει ἢ ψεύσεται, ὡς αἰεὶ οὕτως ἔχοντος.

LIBER IX. (X.)

IV. 4.

CAPUT I.

Τὸ ἐν ὅτι μὲν λέγεται πολλαχῶς, ἐν τοῖς περὶ τοῦ ποσαχῶς διηρημένοις εἴρηται πρότερον. Πλεοναχῶς δὲ λεγομένου, οἱ συγκεφαλαιούμενοι τρόποι εἰσὶ τέσσαρες τῶν πρώτως καὶ καθ' αὐτὰ λεγομένων ἐν, ἀλλὰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Τό, τε γὰρ συνεχές, ἢ ἀπλῶς, 1.

ἡ μάλιστα γὰρ τὸ φύσει καὶ μὴ ἀφ᾽ ἧς, μηδὲ δεσμῶ· καὶ
 τούτων μᾶλλον ἐν καὶ πρότερον, ὧν ἀδιαίρετωτέρα ἡ
 κίνησις καὶ μᾶλλον ἀπλή. Ἔτι τοιοῦτον, καὶ μᾶλλον
 7 τὸ ὅλον καὶ ἔχον τινὰ μορφήν καὶ εἶδος· μάλιστα δ'
 εἴ τι φύσει τοιοῦτον καὶ μὴ βία, ὥσπερ ὅσα κόλλη, ἡ
 γόμφω, ἡ συνδέσμω· ἀλλὰ ἔχει ἐν αὐτῷ τὸ αἷτιον τοῦ
 συνεχὲς εἶναι. Τοιοῦτον δὲ τῷ μίαν τὴν κίνησιν εἶναι,
 καὶ ἀδιαίρετον τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὡστε φανερόν εἴ τι
 φύσει κινήσεως ἀρχὴν ἔχει τῆς πρώτης, τὴν πρώτην·
 οἷον λέγω φορᾶς κυκλοφορίαν, ὅτι τοῦτο πρῶτον μέ-
 γεθος ἐν. Τὰ μὲν δὲ οὕτως ἐν, ἡ συνεχὲς, ἡ ὅλον·
 τὰ δὲ ὧν ἂν ὁ λόγος εἰς ἧς. Τοιαῦτα δὲ ὧν ἡ νόησις
 μία· τοιαῦτα δὲ ὧν ἀδιαίρετος· ἀδιαίρετος δὲ τοῦ
 3 ἀδιαίρετου εἶδει, ἡ ἀριθμῶ. Αριθμῶ μὲν οὖν, τὸ καθ'
 4 ἕκαστον ἀδιαίρετον· εἶδει δὲ, τῷ γνωστῷ, καὶ τῇ ἐπι-
 στήμῃ. Ὡσθ' ἐν ἂν εἴη πρῶτον τὸ ταῖς οὐσίαις αἷ-
 11 τιον τοῦ ἐνός. Λέγεται μὲν οὖν τὸ ἐν τοσαυταχῶς,
 το, τε συνεχὲς φύσει καὶ τὸ ὅλον, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον,
 καὶ τὸ καθ' ὅλον. Πάντα δὲ ταῦτα ἐν, τῷ ἀδιαίρε-
 τοι εἶναι, τῶν μὲν τὴν κίνησιν, τῶν δὲ τὴν νόησιν, ἡ
 τὸν λόγον. Δεῖ δὲ κατανοεῖν ὅτι οὐχ ὡσαύτως λη-
 πτέον λέγεσθαι ποῖά τε ἐν λέγεται, καὶ τί ἐστι τὸ ἐν εἶ-
 ναι, καὶ τίς αὐτοῦ λόγος. Λέγεται μὲν γὰρ τὸ ἐν το-
 σαυταχῶς, καὶ ἕκαστον ἔσται ἐν τούτων, ὧν ἂν ὑπάρ-
 χῃ τις τούτων τῶν τρόπων. Τὸ δὲ ἐν εἶναι, ὅτε μὲν
 τούτων τινὲς ἔσται, ὅτε δὲ ἄλλω, ὃ καὶ μᾶλλον ἐγγὺς τῷ
 ὀνόματι ἐστι, τῇ δυνάμει δ' ἐκείνα· ὥσπερ καὶ περὶ
 στοιχείου καὶ αἰτίας, εἰ δέοι λέγειν, ἐπὶ τε τοῖς πράγ-
 μασι διορίζοντα, καὶ τοῦ ὀνόματος τὸν ὕρον ἀποδι-
 δόντα. Ἔστι μὲν γὰρ ὡς στοιχεῖον, τὸ πῦρ (ἔστι δ'

ἴσως καὶ ἀντὶ καὶ τὸ ἄπειρον, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον)
 ἔστι δ' ὡς οὗ. Οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ πυρὶ καὶ στοιχείῳ
 εἶναι, ἀλλ' ὡς μὲν πρᾶγμα τι καὶ φύσις τὸ πῦρ στοι-
 χεῖον. Τὸ δὲ ὄνομα σημαίνει, τῷ τοδὶ συμβεβηκέναι
 αὐτῷ, ὅτι ἐστὶ τι ἐκ τούτου ὡς πρώτου ἐνυπάρχοντος.
 Οὕτως καὶ ἐπὶ αἰτίου καὶ ἐνὸς τῶν τοιούτων πάντων.
 Διὸ καὶ τὸ ἐν εἶναι, τὸ ἀδιαίρετον ἐστὶν εἶναι, ὅπερ
 τῷδε ὄντι καὶ ἀχωρίστῳ, ἢ τόπῳ, ἢ εἶδει, ἢ διανοίᾳ,
 ἢ τῷ ὅλῳ καὶ διωρισμένῳ. Μάλιστα δὲ τὸ μέτρον εἶναι
 πρῶτον ἐκάστου γένους, καὶ κυριώτατα τοῦ ποσοῦ.
 Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐλήλυθε. Μέτρον γὰρ
ἐστὶν ὃ τὸ ποσὸν γινώσκεται. Γινώσκεται δὲ, ἢ ἐνί,
 ἢ ἀριθμῷ τὸ ποσὸν ἢ ποσόν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἅπας
ἐνί. Ὡς τε πᾶν τὸ ποσὸν γινώσκεται ἢ ποσόν, τῷ ἐνί,
 καὶ ὃ πρῶτον γινώσκεται, τοῦτο αὐτὸ ἐν. Διότι τὸ
 ἐν ἀριθμοῦ ἀρχή, ἢ ἀριθμός. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐν τοῖς
 ἄλλοις λέγεται μέτρον, ὃ πρῶτον τε ἕκαστον γινώσκεται,
 καὶ τὸ μέτρον ἐκάστου ἐν, ἐν μήκει, ἐν πλάτει, ἐν βάρ-
 θει, ἐν βάρει, ἐν τάχει. Τὸ γὰρ βάρος καὶ τάχος, κοι-
 νὸν ἐν τοῖς ἐναντίοις. Διττὸν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν.
 Οἷον βάρος τό, τε ὀποστηνοῦν ἔχον ῥοπήν, καὶ τὸ ἔχον
 ὑπεροχὴν ῥοπῆς. Καὶ τάχος, τό, τε ὀποστηνοῦν κί-
 νησιν ἔχον, καὶ τὸ ὑπεροχὴν κινήσεως. Ἔστι γὰρ τι
 τάχος καὶ τοῦ βραδείας, καὶ βάρους τοῦ κουφοτέρου.
 Ἐν πᾶσι δὴ τούτοις, μέτρον καὶ ἀρχή ἐν τι καὶ ἀδιαί-
 ρετον· ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς γραμμαῖς χρῶνται ὡς ἀτόμῳ
 τῇ ποδιαίᾳ. Πανταχοῦ γὰρ τὸ μέτρον ἐν τι ζητοῦσι
 καὶ ἀδιαίρετον. Τοῦτο δὲ τὸ ἅπλουν, ἢ τῷ ποιῷ, ἢ
 τῷ πῶσῳ. Ὅπου μὲν οὖν δοκεῖ μὴ εἶναι ἀφελεῖν ἢ
 προστιθέναι, τοῦτο ἀκριβὲς τὸ μέτρον. Διὸ τὸ τοῦ

ἄριθμοῦ ἀκριβέστατον. Τὴν γὰρ μονάδα τιθίαισι πάντῃ ἀδιαίρετον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μιμοῦνται τὸ τοιοῦτον. Ἀπὸ γὰρ σταδίου καὶ ταλάντου, καὶ ἀεὶ τοῦ μέζονος, λάθοι ἂν καὶ προστεθέν τι καὶ ἀφαιρεθέν μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλάττωτος. Ὡστε ἀφ' οὐ πρώτου κατὰ τὴν αἴσθησιν μὴ ἐνδέχεται, τοῦτο πάντες ποιοῦνται μέτρον, καὶ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν, καὶ βάρους καὶ μεγέθους. Καὶ τότε οἶονται εἰδέναι τὸ ποσόν, ὅταν εἰδῶσι διὰ τοῦτου τοῦ μέτρου· καὶ δὴ καὶ κίνησιν τῇ ἀπλῇ κινήσει καὶ τῇ ταχίστῃ. Ὀλιγοσπὸν γὰρ αὕτη ἔχει χρόνον. Διὸ ἐν τῇ ἀστρολογίᾳ τὸ τοιοῦτον ἐν, ἀρχὴ καὶ μέτρον (τὴν κίνησιν γὰρ ὁμαλὴν ὑποτίθενται, καὶ ταχίστην τὴν τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς ἣν κρίνουσι τὰς ἄλλας) καὶ ἐν μουσικῇ δίσσις, ὅτι ἐλάχιστον· καὶ ἐν φωνῇ στοιχεῖον καὶ ταῦτα πάντα ἐν τι οὕτως, οὐχ ὥς κοινόν τι τὸ ἐν, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. Οὐκ ἀεὶ δὲ τῷ ἀριθμῷ ἐν τὸ μέτρον, ἀλλ' ἐνίοτε πλείω· οἷον αἱ δίσσεις δύο, αἱ μὴ κατὰ τὴν ἀκοήν, ἀλλ' ἐν τοῖς λόγοις· καὶ αἱ φωναὶ πλείους αἷς μετροῦμεν, καὶ ἡ διάμετρος δυοὶ μετρεῖται, καὶ ἡ πλευρὰ, καὶ τὰ μεγέθη πάντα. Οὕτω δὴ πάντων μέτρον τὸ ἐν, ὅτι γνωρίζομεν ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ οὐσία, διαιροῦντες ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐν ἀδιαίρετον, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκάστων ἀδιαίρετον. Οὐχ ὁμοίως δὲ πᾶν ἀδιαίρετον, οἷον πούς καὶ μονάς· ἀλλὰ τὸ μὲν πάντῃ, τὸ δ' εἰς ἀδιαίρετα πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐθέλει, ὥσπερ εἴρηται ἤδη. Ἴσως γὰρ πᾶν συνεχές διαιρετόν. Ἀεὶ δὲ συγγενές τὸ μέτρον. Μεγεθῶν μὲν γὰρ μέγεθος, καὶ καθ' ἕκαστον, μήκους μῆκος, πλάτους πλάτος, φωνῶν φωνή, βάρους βάρος, μονάδων μονάς. Οὕτω γὰρ δεῖ λαμβάνειν, ἀλλ'

οὐχ ὅτι ἀριθμῶν ἀριθμός. Καίτοι ἔδει, εἰ ὁμοίως· ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἀξιοῖ, ἀλλ' ὥσπερ εἰ μονάδων μονάδας ἀξιώσειε μέτρον, ἀλλὰ μὴ μονάδα. Ὁ δ' ἀριθμός πλήθος μονάδων· καὶ τὴν ἐπιστήμην μέτρον τῶν πραγμάτων λέγομεν, καὶ τὴν αἰσθησιν διὰ τὸ αὐτὸ, ὅτι γνωρίζομεν τι αὐταῖς, ἐπεὶ μετροῦνται μᾶλλον, ἢ μετροῦσιν. Ἀλλὰ συμβαίνει ἡμῖν, ὥσπερ ἂν εἰ ἄλλου ἡμᾶς μετροῦντος, ἐγνωρίσαμεν πηλικοί ἐσμεν, τῷ τὸν πῆχυν ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν ἐπιβάλλειν. Πρωταγόρας δ' ἂν — 221
θρωπὸν φησι πάντων εἶναι μέτρον, ὥσπερ ἂν εἰ τὸν ἐπιστήμονα εἰπὼν, ἢ τὸν αἰσθανόμενον. Τούτους δ', ὅτι ἔχουσιν ὁ μὲν αἰσθησιν, ὁ δὲ ἐπιστήμην, ἃ φαμέν εἶναι μέτρα τῶν ὑποκειμένων. Οὐδὲν δὲ λέγοντες περιττὸν φαίνονται τι λέγειν. Ὅτι μὲν οὖν τῷ ἐνὶ εἶναι, μάλιστα ἐστὶ κατὰ τὸ ὄνομα ὁ ἀφορίζουσι, μέτρον τι καὶ κυριώτατον τοῦ ποσοῦ, εἶτα τοῦ ποιοῦ, φανερόν. Ἔσται δὲ τοιοῦτον, τὸ μὲν, ἂν ἢ ἀδιαίρετον κατὰ τὸ ποσόν· τὸ δὲ, ἂν κατὰ τὸ ποιόν. Διόπερ ἀδιαίρετον τὸ ἐν, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἢ ἐν.

CAPUT II.

Κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ζητητέον ποτέρως ἔχει, καθάπερ ἐν τοῖς διαπορήμασιν ἐπήλθομεν, τί τὸ ἐν ἐστὶ, καὶ πῶς δεῖ περὶ τοῦ αὐτοῦ λαβεῖν· πότερον ὡς οὐσίας τινὸς οὕσης αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς, καθάπερ οἱ τε Πυθαγόρειοί φασι πρότερον, καὶ Πλάτων ὕστερον· ἢ μᾶλλον ὑπόκειται τις φύσις· καὶ πῶς δεῖ γνωριμωτέρως λεχθῆναι, καὶ μᾶλλον, ὥσπερ οἱ περὶ φύσεως. Ἐκείνων μὲν γὰρ, ὁ μὲν τις φιλίαν εἶναι φησι τὸ ἐν, ὁ δ' ἄερα, ὁ δὲ τὸ ἄπειρον. Εἰ δὲ μηδὲν τῶν καθόλου δυνατὸν οὐσίαν εἶναι, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ

οὐσίας, καὶ τοῖς περὶ τοῦ ὄντος εἴρηται λόγοις, οὐδ'
 αὐτὸ τοῦτο οὐσία, ὥς ἐν τι παρὰ τὰ πολλὰ δυνατόν
 εἶναι (κοινὸν γάρ) ἀλλ' ἡ κατηγορηματόν, δηλονὲς
 οὐδὲ τὸ ἐν. Τὸ γὰρ ὄν, καὶ τὸ ἐν καθόλου κατηγο-
 ρεῖται μάλιστα πάντων. Ὡστε οὔτε τὰ γένει φύσεις
 τινὲς καὶ οὐσίαι χωρίζονται τῶν ἄλλων εἰσὶν· οὔτε τὸ
 ἐν γένος ἐνδέχεται εἶναι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι'
 ἅσπερ οὐδὲ τὸ ὄν, οὐδὲ τὴν οὐσίαν. Ἔτι δ' ὁμοίως
 ἐπὶ πάντων ἀναγκαῖον ἔχειν. Λέγεται δὲ ἰσαχῶς τὸ
 ὄν καὶ τὸ ἐν. Ὡστ' ἐπαίπερ ἐν τοῖς ποιοῖς ἐστὶ τι τὸ
 ἐν καὶ τις φύσις, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ποσοῖς, δηλον
 ὅτι καὶ ὅλως ζητητέον τί τὸ ἐν, ὥσπερ καὶ τί τὸ ὄν· ὥς
 οὐχ ἱκανὸν ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἡ φύσις αὐτοῦ. Ἀλλὰ
 μὴν ἐν γε χρώμασιν ἐστὶ τὸ ἐν χρῶμα, οἷον τὸ λευκόν·
 εἴτα τὰ ἄλλα ἐκ τούτου καὶ τοῦ μέλανος φαίνεται γι-
 γνόμενα. Τὸ δὲ μέλαν, στέρησις λευκοῦ, ὥσπερ καὶ
 φωτὸς σκότος. Τοῦτο δ' ἐστὶ στέρησις φωτός. Ὡστε
 εἰ τὰ ὄντα ἢν χρώματα, ἢν ἂν ἀριθμὸς τις τὰ ὄντα.
 Ἀλλὰ τίνων; δηλον δὴ ὅτι χρωμάτων· καὶ τὸ ἐν ἢν
 ἂν τι ἐν, οἷον τὸ λευκόν. Ὅμοίως δὲ καὶ εἰ μέλη τὰ
 ὄντα ἢν, ἀριθμὸς ἂν ἢν, διείσεως μέντοι· ἀλλ' οὐκ ἀρι-
 θμὸς ἢ οὐσία αὐτῶν· καὶ τὸ ἐν ἢν ἂν τι οὐ ἢ οὐσία,
 οὐ τὸ ἐν, ἀλλὰ διείσις. Ὅμοίως δὲ ἐπὶ τῶν φθόγγων
 στοιχείων ἢν ἂν τὰ ὄντα ἀριθμὸς, καὶ τὸ ἐν στοιχείον
 φωνῆν. Καὶ εἰ σχήματα εὐθύγραμμα, σχημάτων
 ἂν ἢν ἀριθμὸς, καὶ τὸ ἐν, τὸ τρίγωνον. Ὁ δ' αὐτὸς
 λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν. Ὡστ' εἴπερ καὶ ἐν
 τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν τοῖς ποιοῖς, καὶ ἐν τοῖς ποσοῖς,
 καὶ ἐν κινήσει ἀριθμῶν ὄντων, καὶ ἐνός τινος ἐν ἅπα-
 σιν, ὃ, τε ἀριθμὸς τινῶν, καὶ τὸ ἐν τι ὄν· ἀλλ' οὐχί

τοῦτο αὐτοῦ ἡ οὐσία· καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἀνάγκη ὥσαύτως ἔχειν. Ὅμοίως γὰρ ἔχει ἐπὶ πάντων. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐν ἐν παντὶ γένει ἐστὶ τις φύσις, καὶ οὐδεὶς τοῦτό γ' αὐτὸ ἡ φύσις τὸ ἐν, φανερόν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν χρώμασι χρῶμα ἐν ζητητέον αὐτὸ τὸ ἐν, οὕτω καὶ ἐν οὐσίᾳ οὐσίαν μίαν, αὐτό τε τὸ ἐν. Ὅτι δὲ τὸ αὐτὸ σημαίνει πως τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, θῆλον, τῷ τε παρακολουθεῖν ἰσαχῶς ταῖς κατηγορίαις, καὶ μὴ εἶναι ἐν μηδεμιᾷ· οἷον οὐτε ἐν τῇ τί ἐστιν, οὐτ' ἐν τῇ ποῖον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει, ὥσπερ τὸ ὄν. Καὶ τῷ μὴ προσκατηγορεῖσθαι ἕτερόν τι τὸ εἰς ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ οὐδὲ τὸ εἶναι, περὶ τὸ τί, ἡ ποῖον, ἡ ποσόν· καὶ τῷ ἐν εἶναι, τὸ ἐκάστω εἶναι.

CAPUT III.

Ἀντίκειται δὲ τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ κατὰ πλείους τρόπους, ὧν ἓνα τὸ ἐν καὶ τὸ πλῆθος ὡς ἀδιαίρετον καὶ διαιρετόν. Τὸ μὲν γὰρ ἡ διηρημένον, ἡ διαιρετόν, πλῆθος τι λέγεται· τὸ δὲ ἀδιαίρετον ἡ μὴ διηρημένον, ἐν. Ἐπεὶ γοῦν αἱ ἀντιθέσεις τετραχῶς, καὶ τούτων κατὰ στέρησιν λεγεται θάτερον, ἐναντίον ἂν εἴη, καὶ οὐτε ὡς ἀντίφασις, οὐτε ὡς τὰ πρὸς τι λεγόμενα. Λέγεται δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ δηλοῦνται τὸ ἐν, ἐκ τοῦ διαιρετοῦ τὸ ἀδιαίρετον, διὰ τὸ μᾶλλον αἰσθητὸν τὸ πλῆθος εἶναι, καὶ τὸ διαιρετόν [ἡ τὸ ἀδιαίρετον.] Ὡστε τῷ λόγῳ πρότερον τὸ πλῆθος τοῦ ἀδιαίρετου διὰ τὴν αἰσθησιν. Ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνὸς, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐναντίων διεγράψαμεν, τὸ αὐτὸ, καὶ ὁμοιον, καὶ ἴσον· τοῦ δὲ πλῆθους τὸ ἕτερον, καὶ ἀνόμοιον, καὶ ἄνισον. Λεγομένου δὲ ταύτου πολλὰχῶς, καὶ ἓνα μὲν τρόπον κατ' ἀριθμόν,

ὃ λέγομεν ἐνίοτε αὐτό· τοῦτο δέ, ἂν καὶ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ ἔν ἡ, οἷον, σὺ σαύτῳ, καὶ τῷ εἶδει καὶ τῇ ὕλῃ ἔν. Ἔτι δὲ ἂν ὁ λόγος ὁ τῆς πρώτης οὐσίας εἰς ἡ, οἷον αἱ ἴσαι γραμμαὶ εὐθεῖαι αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ ἴσα καὶ τὰ ἰσογώνια τετράγωνα, καίτοι πλείω· ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἰσότης, ἐνότης. Ὅμοια δέ, ἐὰν μὴ ταῦτα ἀπλῶς ὄντα, μηδὲ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀδιάφορα τὴν ὑποκειμένην, κατὰ τὸ εἶδος ταῦτα ἡ· οἷον· τὸ μείζον τετράγωνον, τῷ μικρῷ ὁμοιον, καὶ αἱ ἄνισοι εὐθεῖαι. Αὗται γὰρ ὅμοιαι μὲν, αἱ αὐταὶ δὲ ἀπλῶς, οὐ. Τὰ δέ, ἐὰν τὸ αὐτὸ εἶδος ἔχοντα, ἐν οἷς τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐγγίνεται, μήτε μᾶλλον ἢ, μήτε ἥττον. Τὰ δέ, ἐὰν ἡ τὸ αὐτὸ πάθος καὶ ἐν τῇ εἰδει, οἷον τὸ λευκὸν σφόδρα καὶ ἥττον, ὁμοιά φασιν εἶναι, ὅτι ἐν τὸ εἶδος αὐτῶν. Τὰ δέ, ἂν πλείω ἔχη ταῦτα ἢ ἕτερα, ἢ ἀπλῶς, ἢ τὰ πρόχειρα· οἷον, καττίτερος ἀργύρῳ, ἢ χρυσῷ· χρυσὸς δὲ πυρὶ, ἢ ξανθὸν καὶ πυρόν. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἀνόμοιον πολλαχῶς λέγεται· καὶ τὸ μὲν ἄλλο ἀντικειμένως καὶ τὸ ταῦτό. Διὸ πᾶν πρὸς ἅπαν, ἢ ταῦτό, ἢ ἄλλο. Τὸ δέ, ἐὰν μὴ καὶ ἡ ὕλη καὶ ὁ λόγος εἰς. Διὸ σὺν καὶ ὁ πλησίον ἕτερον. Τὸ δὲ τρίτον, ὡς τὰ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον, ἢ ταῦτό, διὰ τοῦτο πᾶν πρὸς πᾶν λέγεται, ὅσα λέγεται ἐν καὶ ὄν. Οὐδὲ γὰρ ἀντίφασίς ἐστι τοῦ ταῦτοῦ· διὸ οὐ λέγεται ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων (τὸ δὲ μὴ ταῦτό λέγεται) ἐπὶ δὲ τῶν ὄντων πάντων. Ἡ γὰρ ἔν, ἢ οὐχ ἔν πεφυκὸς ὢν καὶ ἔν. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον καὶ ταῦτόν, οὕτως ἀντίκειται. Διαφορὰ δὲ καὶ ἑτερότης, ἄλλο. Τὸ μὲν γὰρ ἕτερον, καὶ οὐ ἕτερον, οὐκ ἀνάγκη εἶναί τινι ἕτερον. Πᾶν γὰρ ἢ ἕτερον, ἢ ταῦτό, ὅτι

ἂν ἢ ὄν. Τὸ δὲ διάφορον τινὸς, τινὲ διάφορον.
 Ὡστε ἀνάγκη ταὐτό τι εἶναι ὧ διαφέρουσι. Τοῦτο
 δὲ τὸ αὐτὸ γένος ἢ εἶδος. Πᾶν γὰρ τὸ διαφέρειν δια-
 φέρει, ἢ γένει, ἢ εἶδει· γένει μὲν, ὧν μὴ ἔστι κοινή ἢ
 ὕλη, μηδὲ γένεσις εἰς ἄλληλα· οἷον ὅσων ἄλλο σχῆμα
 τῆς κατηγορίας· εἶδει δὲ, ὧν τὸ αὐτὸ γένος· λέγεται
 δὲ γένος, ὃ ἅμφω τὸ αὐτὸ λέγονται κατὰ τὴν οὐσίαν
 τὰ διάφορα. Τὰ δ' ἐναντία, καὶ ἡ ἐναντίωσις, δια-
 φορά τις. Ὅτι δὲ καλῶς τοῦτο ὑποτιθέμεθα, δῆλον ἐκ
 τῆς ἐπαγωγῆς. Πάντα γὰρ διαφέροντά τε φαίνεται,
 καὶ οὐ μόνον ἕτερα ὄντα, ἀλλὰ τὰ μὲν τὸ γένος ἕτερα·
 τὰ δ' ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ τῆς κατηγορίας. Ὡστ'
 ἐν ταύτῳ γένει καὶ ταῦτα τῷ εἶδει. Διωρίσται δ' ἐν
 ἄλλοις, ποῖα τῷ γένει ταῦτά ἢ ἕτερα.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ διαφέρειν ἐνδέχεται ἀλλήλων τὰ διαφέρον-
 τα πλεῖον καὶ ἔλαττον, ἐστὶ τις καὶ μεγίστη διαφορά,
 καὶ ταύτην λέγω ἐναντίωσιν. Ὅτι δ' ἡ μεγίστη δια-
 φορά, δῆλον ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Τὰ μὲν γὰρ γένει
 διαφέροντα, οὐκ ἔχει ὁδὸν εἰς ἄλληλα, ἀλλὰ ἀπέχει
 πλεον, καὶ ἀσύμβλητα. Τοῖς δ' εἶδει διαφέρουσιν
 αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν ὡς ἐσχατῶν. Τὸ δὲ
 ἔσχατον διάστημα, μέγιστον. Ὡστε καὶ τὸ τῶν ἐναν-
 τίων. Ἀλλὰ μὴν τόγε μέγιστον ἐν ἐκάστῳ γένει τέλει-
 ον. Μέγιστον μὲν γὰρ, οὐ μὴ ἔστιν ὑπερβολή· καὶ
 τέλειον, οὐ μὴ ἔστιν ἔξω τέλειον λαβεῖν τι δυνατόν·
 τέλος γὰρ ἔχει ἡ τελεία διαφορά, ὥσπερ καὶ τὰλλα τῷ
 τέλει ἔχειν λέγεται τέλεια. Τοῦ δὲ τέλους, οὐδὲν ἔξω.
 Ἐσχατοκ γὰρ ἐν παντὶ, καὶ περιέχει. Διὸ οὐδὲν ἔξω
 τοῦ τέλους· οὐδὲ προσδεῖται οὐδενὸς τὸ τέλειον. Ὅτι

μὲν οὖν ἡ ἐναντιότης ἐστὶ διαφορὰ τέλειος, ἐκ τούτου
 δῆλον. Πολλὰ γὰρ δὲ λεγομένων τῶν ἐναντίων, ἀπο-
 λουθήσῃ τὸ τελείως οὕτως, ὡς ἂν καὶ τὸ ἐναντίοις εἶ-
 ναι ὑπάρχον αὐτοῖς. Τούτων δὲ ὄντων, φανερόν ὅτι
 οὐκ ἐνδέχεται ἐνὶ πλείω ἐναντία εἶναι. Οὔτε γὰρ
 τοῦ ἐσχάτου ἐσχατώτερον εἶη ἂν τι, οὔτε τοῦ ἐνός δια-
 στήματος πλείω δυοῖν ἔσχατα. Ὅλως τε εἰ ἔστιν ἡ
 ἐναντιότης διαφορὰ, ἡ δὲ διαφορὰ δυοῖν· ὥστε καὶ ἡ
 τέλειος. Ἀνάγκη δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὅρους ἀληθεῖς
 εἶναι τῶν ἐναντίων. Καὶ γὰρ πλείστον διαφέρει ἡ τέ-
 λειος διαφορὰ. Τῶν τε γὰρ γένει διαφερόντων, οὐκ
 ἔστιν ἐξωτέρω λαβεῖν, καὶ τῶν εἶδει, δέδεικται, ὅτι
 πρὸς τὰ ἔξω τοῦ γένους οὐκ ἔστι διαφορὰ. Τούτων
 δ' αὕτη μεγίστη καὶ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει πλείστον
 διαφέροντα τὰ ἐναντία. Μεγίστη γὰρ διαφορὰ τού-
 των ἡ τέλειος. Καὶ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ θετικῷ πλείστον
 διαφέροντα ἐναντία. Ἡ γὰρ ὕλη ἡ αὐτὴ τοῖς ἐναν-
 τίοις· καὶ τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν πλείστον διαφέ-
 ροντα. Καὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη περὶ ἓν γένος ἡ μία, ἐν
 οἷς ἡ τελεία διαφορὰ μεγίστη. Πρώτη δὲ ἐναντιώσις,
 ἕξις καὶ στέρησις ἐστίν· οὐ πᾶσα δὲ στέρησις (πολλὰ
 γὰρ λέγεται ἡ στέρησις) ἀλλ' ἥτις ἂν τελεία ᾖ.
 Τὰ δ' ἄλλα ἐναντία, κατὰ ταῦτα λεχθήσεται, τὰ μὲν
 τῷ ἔχειν, τὰ δὲ τῷ ποιεῖν ἢ ποιητικὰ εἶναι, τὰ δὲ τῷ
 λείπειν εἶναι καὶ ἀποβολαὶ τούτων, ἢ ἄλλων ἐναντίων.
 Εἰ δὴ ἀντίκειται μὲν ἀντίφασις καὶ στέρησις καὶ ἐναντιώ-
 της, καὶ τὰ πρὸς τι· τούτων δὲ πρῶτον ἀντίφασις·
 ἀντιφάσεως δὲ μηδὲν ἐστὶ μεταξὺ· τῶν δὲ ἐναντίων
 ἐνδέχεται· ὅτι μὲν οὖν οὐ καὶ τὸν ἀντίφασις καὶ τὰ
 ἐναντία, δῆλον· ἡ δὲ στέρησις ἀντίφασις τίς ἐστιν. Ἡ

γὰρ τὸ ἀδύνατον ὅλως ἔχειν, ἢ ὃ ἂν πεφυκός ἔχειν
μὴ ἔχη, ἐστέρηται, ἢ ὅλως, ἢ πῶς ἀφορισθέν. Πολλα-
χῶς γὰρ ἤδη τοῦτο λέγομεν, ὥσπερ διήρηται ἡμῖν ἐν
ἄλλοις. Ὡστ' ἐστὶν ἡ στέρησις ἀντίφασίς τις, ἡ ἀδυ-
ναμία διορισθῆσα, ἢ συνειλημμένη τῷ δεκτικῷ· διὸ
ἀντιφάσεως μὲν οὐκ ἔστι μεταξὺ, στερήσεως δὲ τινός
ἐστιν. Ἰσον μὲν γὰρ ἢ οὐκ ἴσον, πᾶν· ἴσον δὲ ἢ ἀνι-
σον, οὐ πᾶν, ἀλλ' εἴπερ μόνον ἐν τῷ δεκτικῷ τοῦ ἴσου.
Εἰ δὲ αἱ γενέσεις τῇ ὕλῃ ἐκ τῶν ἐναντίων· γίγονται
δὲ, ἢ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς τοῦ εἶδους ἕξεως, ἢ ἐκ στε-
ρήσεώς τινος τοῦ εἶδους καὶ τῆς μορφῆς· δῆλον ὅτι
ἢ μὲν ἐναντίωσις, στερήσις ἂν τις εἴη πᾶσα, ἢ δὲ στέ-
ρησις ἴσως οὐ πᾶσα ἐναντιότης. Αἴτιον δ' ὅτι πολ-
λαχῶς ἐνδέχεται ἐστειρῆσθαι τὸ ἐστερημένον. Ἐξ ὧν
γὰρ αἱ μεταβολαὶ ἐσχάτων, ἐναντία ταῦτα. Φανερόν
δὲ καὶ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Πᾶσα γὰρ ἐναντίωσις ἔχει
στερήσιν θατέρου τῶν ἐναντίων, ἀλλ' οὐκ ὁμοίως
πάντα. Ἀνισότης μὲν γὰρ ἐσότητος, ἀνομοιότης
δὲ ὁμοιότητος, κακία δὲ ἀρετῆς. Διαφέρει δὲ
ὥσπερ εἴρηται. Τὸ μὲν γὰρ ἐὰν μόνον ἢ ἐστερη-
μένον, τὸ δὲ ἂν ἢ ποτε, ἢ ἔν τινι· οἷον ἂν ἐν ἡλικίᾳ
τινὲ, ἢ τῷ κυρίῳ, ἢ πάντῃ. Διὸ τῶν μὲν ἐστὶ μετα-
ξὺ, καὶ ἔστιν οὔτε ἀγαθὸς ἄνθρωπος οὔτε κακός, τῶν
δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι ἢ περιττόν, ἢ ἄρειον.
Ἔτι τὰ μὲν ἔχει τὸ ὑποκείμενον ὠρισμένον, τὰ δ' οὐ.
Ὡστε φανερόν ὅτι αἱ θάτερον τῶν ἐναντίων λέγεται
κατὰ στερήσιν. Ἀπόχρη δὲ καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ γέ-
νη τῶν ἐναντίων, οἷον τὸ ὄν καὶ τὰ πολλὰ. Τὰ γὰρ
ἕλλα εἰς ταῦτα ἀνάγεται.

Ἐπεὶ δὲ ἓν ἐνὶ ἑστίν ἐναντίον, ἀπορήσειεν ἂν τις πῶς ἀντίκειται τὸ ἓν καὶ τὰ πολλά (τὰ γὰρ ἄλλα εἰς ταῦτα ἀνάγεται) καὶ τὸ ἴσον τῷ μεγάλῳ καὶ τῷ μικρῷ. Τὸ γὰρ πότερον ἐν ἀντιθέσει ἀεὶ λέγομεν, οἷον πότερον λευκὸν, ἢ μέλαν· καὶ πότερον λευκὸν, ἢ οὐ λευκόν· πότερον δὲ ἄνθρωπος ἢ λευκόν, οὐ λέγομεν, ἐὰν μὴ ἐξ ὑποθέσεως, καὶ ζητοῦντες, οἷον πότερον ἦλθε Κλέων ἢ Σωκράτης· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη ἐν οὐδενὶ γένει τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκείθεν ἐλήλυθε. Τὰ γὰρ ἀντικείμενα μόνα οὐκ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν· ὥ καὶ ἐνταῦθα χρῆται, ἐν τῷ πότερος ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ ἅμα ἐνδέχεται, γελοῖον τὸ ἐρώτημα. Εἰ δὲ καὶ οὕτως, ὁμοίως ἐκπίπτει εἰς ἀντίθεσιν, εἰς τὸ ἓν ἢ πολλά· οἷον πότερον ἀμφοτέρω ἦλθον, ἢ ἄτερος. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις ἀεὶ τοῦ ποτέρου ἢ ζήτησις (λέγεται δὲ πότερον μείζον ἢ ἔλαττον, ἢ ἴσον) τίς ἐστίν ἡ ἀντίθεσις πρὸς ταῦτα τοῦ ἴσου; Οὔτε γὰρ θατέρῳ μόνῳ ἐναντίον, οὔτε ἀμφοῖν. Τί γὰρ μᾶλλον, ἢ τῷ μείζονι, ἢ τῷ ἐλάττω; Ἔτι τῷ ἀνίσῳ ἐναντίον τὸ ἴσον. Ὡστ' ἐν πλείοσιν ἔσται, ἢ ἐνὶ. Εἰ δὲ τὸ ἀνίσον σημαίνει τὸ αὐτὸ ἅμα ἀμφοῖν, εἴη μὲν ἀντικείμενον ἀμφοῖν· καὶ ἡ ἀπορία βοηθεῖ τοῖς φάσκουσι τὸ ἄνισον δυάδα εἶναι. Ἀλλὰ συμβαίνει ἐν δυοῖν ἐναντίον· ὅπερ ἀδύνατον. Ἔτι τὸ μὲν ἴσον μεταξὺ φαίνεται μεγάλου καὶ μικροῦ· ἐναντίωσις δὲ οὐδεμία μεταξὺ οὔτε φαίνεται, οὔτε ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ δυνατόν. Οὐ γὰρ ἂν εἴη τελεία μεταξὺ τινος οὔσα, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει ἀεὶ ἐαυτῆς τι μεταξύ. Λείπεται δὲ, ἢ ὥς ἀπόφασιν ἀντικεῖσθαι, ἢ ὥς στήρησιν. Θατέρου μὲν

δὴ οὐκ ἐνδέχεται. Τί γὰρ μᾶλλον τοῦ μεγάλου ἢ μικροῦ; Ἀμφοῖν ἄρα ἀπόφασις στερητική. Διὸ καὶ πρὸς ἀμφοτέρω τὸ πότερον λέγεται· πρὸς δὲ θάτερον οὐ· οἶον πότερον μείζον, ἢ ἴσον· ἢ πότερον ἴσον, ἢ ἔλαττον· ἀλλ' αἰετρία. Οὐ στέρησις δὲ ἐξ ἀνάγκης. Οὐ γὰρ πᾶν ἴσον, ὃ μὴ μείζον ἢ ἔλαττον· ἀλλ' ἐν οἷς πέφυκεν ἑκάνα. Ἔστι δὴ τὸ ἴσον, τὸ μήτε μέγα, μήτε μικρὸν, πεφυκὸς δὲ μέγα ἢ μικρὸν εἶναι· καὶ ἀντίκειται ἀμφοῖν ὡς ἀπόφασις στερητική. Διὸ καὶ μεταξὺ ἐστι, καὶ τὸ μήτε κακὸν μήτ' ἀγαθόν, ἀντίκειται ἀμφοῖν, ἀλλ' αἰώνυμον. Πολλαχῶς γὰρ λέγεται ἑκάτερον, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τὸ δεκτικόν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μήτε λευκόν, μήτε μέλαν. Ἐν δὲ οὐδὲ τοῦτο λέγεται, ἀλλ' ὠρισμένα πως τὰ χρώματα, ἐφ' ὧν λέγεται στερητικῶς ἢ ἀπόφασις αὕτη. Ἀνάγκη γὰρ, ἢ φαιὸν ἢ ὠχρὸν εἶναι, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο ὠρισμένον. Ὡστε οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσιν οἱ νομίζοντες ὁμοίως λέγεσθαι πάντα· ὥστε ἔσεσθαι ὑποδήματος καὶ χειρὸς μεταξὺ, τὸ μήτε ὑπόδημα, μήτε χεῖρα· ἐπεὶ περ καὶ τὸ μήτε ἀγαθόν μήτε κακόν, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· ὡς πάντων ἐσομένου τινὸς μεταξὺ. Οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο συμβαίνει. Ἡ μὲν γὰρ ἀντικειμένων συναπόφασις ἐστιν, ὧν ἐστι μεταξὺ τι, καὶ διάστημά τι πέφυκεν εἶναι· τῶν δ' οὐκ ἔστι διαφορά. Ἐν ἄλλῳ γὰρ γένει, ὧν αἰ συναποφάσεις. Ὡστ' οὐχ ἐν τὸ ὑποκείμενον.

CAPUT VI.

Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν ἀπορήσειεν ἂν τις. Εἰ γὰρ τὰ πολλὰ τῷ ἐνὶ ἀπλῶς ἀντίκειται, συμβαίνει ἔνια ἀδύνατα. Τὸ γὰρ ἐν, ὀλίγον, ἢ ὀλίγα ἔσται. Τὰ γὰρ πολλὰ, καὶ τοῖς ὀλίγοις

ἀντίκειται. Ἐτι τὰ δύο πολλά, εἴπερ τὸ διπλάσιον πολλαπλάσιον· καὶ οὕτω λέγεται δὲ καὶ τὰ δύο διπλάσια. Ὡστε τὸ ἓν, ὀλίγον. Πρὸς τί γὰρ πολλά τὰ δύο, εἰ μὴ πρὸς ἓν τε καὶ πρὸς τὸ ὀλίγον; οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἑλαττον. Ἐτι εἰ ὥς ἐν μήκει τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ, οὕτως ἐν πλήθει τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ ὃ ἂν ᾗ πολὺ, καὶ πολλὰ, καὶ τὰ πολλὰ πολὺ· εἰ μὴ τι ἄρα διαφέρει ἐν συνεχεῖ ἀορίστῳ, τὸ ὀλίγον, πληθὸς τι ἔσται. Ὡστε τὸ ἓν πληθὸς τι ἐστίν, εἴπερ καὶ ὀλίγον. Τοῦτο δὲ ἀνάγκη, εἰ τὰ δύο πολλά. Ἀλλ' ἴσως τὰ πολλὰ λέγεται μὲν ὥς καὶ τὸ πολὺ, ἀλλ' ὥς διαφέρον, οἷον ὕδωρ πολὺ, πολλὰ δ' οὐ. Ἀλλ' ὅσα διαιρετὰ ἐν τούτοις, λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἐὰν ᾗ πληθὸς ἔχον ὑπεροχὴν, ἢ ἀπλῶς, ἢ πρὸς τι· καὶ τὸ ὀλίγον ὡσαύτως πληθὸς ἔχον ἑλλειψιν. Τὸ δὲ ὥς ἀριθμὸς, ὃ καὶ ἀντίκειται τῷ ἐνὶ μόνον. Οὕτως γὰρ λέγομεν ἓν, ἢ πολλὰ, ὥσπερ εἴ τις εἴποι ἓν καὶ ἓνα, ἢ λευκὸν καὶ λευκά, καὶ τὰ μεμετρημένα πρὸς τὸ μέτρον καὶ τὸ μετρητόν. Οὕτως καὶ τὰ πολλαπλάσια λέγεται πολλά. Πολλὰ γὰρ ἕκαστος ἀριθμὸς, ὅτι ἐνός, καὶ ὅτι μετρητὸς ἐνὶ ἕκαστος, καὶ ὡς τὸ ἀντικείμενον τῷ ἐνὶ, οὐ τῷ ὀλίγῳ. Οὕτως μὲν οὖν ἐστὶ πολλά καὶ τὰ δύο. Ὡς δὲ πληθὸς ἔχον ὑπεροχὴν, ἢ πρὸς τι, ἢ ἀπλῶς, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πρῶτον. Ὀλίγα δὲ ἀπλῶς τὰ δύο. Πληθὸς γὰρ ἐστὶν ἑλλειψιν ἔχον πρῶτον. Διὸ καὶ οὐκ ὀρθῶς ἀπέστη Ἀναξαγόρας εἰπὼν, ὅτι ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἅπειρα καὶ πλήθει καὶ μικρότητι. Ἐδει δ' εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ, καὶ μικρότητι, καὶ ὀλιγότητι. Οὐ γὰρ ἅπειρα, ἐπεὶ τὸ ὀλίγον, οὐ διὰ τὸ ἓν, ὥσπερ τινὲς φασιν, ἀλλὰ διὰ τὰ δύο. [Ἀντίκειται δὲ καὶ οὕτως.]

Ἀντίκειται δὴ τὸ ἓν καὶ τὰ πολλὰ τὰ ἐν ἀριθμοῖς, ἐν τὸ τοῖς πολλοῖς, ὡς μέτρον μετρητῶ. Ταῦτα δὲ ὡς τὰ πρὸς τι, ὅσα μὴ καθ' αὐτὰ τῶν πρὸς τι. Διήρηται δ' ἡμῖν ἐν ἄλλοις, ὅτι διχῶς λέγεται τὰ πρὸς τι, τὰ μὲν ὡς ἐναντία, τὰ δ' ὡς ἐπιστήμη πρὸς ἐπιστητὸν, τῷ λέγεσθαι τι ἄλλο πρὸς αὐτά. Τὸ δὲ ἓν, ἕλαττον εἶναι τινός, οἷον τοῖν δυοῖν, οὐδὲν κωλύει. Οὐ γὰρ εἰ ἕλαττον, καὶ ὀλίγον. Τὸ δὲ πλῆθος, ὡς γένος ἐστὶ τοῦ ἀριθμοῦ. Ἔστι γὰρ ἀριθμὸς πλῆθος ἐν μετρητῶν. Καὶ ἀντίκειται πῶς τὸ ἓν καὶ ὁ ἀριθμὸς, οὐχ ὡς ἐναντίον, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται τῶν πρὸς τι ἓνα. Ἦν γὰρ μέτρον, τὸ δὲ μετρητὸν, ταύτη ἀντίκειται. Διὸ οὐ πᾶν ὃ ἂν ᾗ ἓν, ἀριθμὸς ἐστίν, οἷον, εἴ τι ἀδιαίρετόν ἐστιν. Ὁμοίως δὲ λεγομένη ἡ ἐπιστήμη πρὸς τὸ ἐπιστητὸν, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδωσι. Δόξειε μὲν γὰρ ἂν μέτρον ἢ ἐπιστήμη εἶναι, τὸ δὲ ἐπιστητὸν τὸ μετρούμενον. Συμβαίνει δὲ ἐπιστήμην μὲν πᾶσαν ἐπιστητὸν εἶναι· τὸ δὲ ἐπιστητὸν μὴ πᾶν ἐπιστήμην, ὅτι τρόπον τινὰ ἡ ἐπιστήμη μετρεῖται τῷ ἐπιστητῷ. Τὸ δὲ πλῆθος, οὔτε τῷ ὀλίγῳ ἐναντίον, ἀλλὰ τούτῳ μὲν τὸ πολὺ, ὡς ὑπάρχον πλῆθος ὑπερεχομένῳ πλήθει· οὔτε τῷ ἐνὶ πάντως· ἀλλὰ τὸ μὲν ὥσπερ εἴρηται, ὅτι διαίρετόν, τὸ δ' ἀδιαίρετόν, τὸ δ' ὡς πρὸς τι, ὥσπερ ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητῷ, ἐὰν ᾗ ἀριθμὸς· τὸ δ' ἓν, μέτρον.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων ἐνδέχεται εἶναι τι μεταξὺ, καὶ νίων ἐστίν, ἀνάγκη ἐκ τῶν ἐναντίων εἶναι τὰ μεταξὺ. Πάντα γὰρ τὰ μεταξὺ, ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ, καὶ ὧν ἐστι μεταξὺ. Μεταξὺ μὲν γὰρ ταῦτα λέγομεν, εἰς ὅσα

μεταβάλλειν πρότερον ἀνάγκη τὸ μεταβάλλον· οἷον ἀπὸ τῆς ὑπάτης ἐπὶ τὴν νήτην, εἰ μεταβαίνοι τῷ ὀλίγῳ χρόνῳ, ἥξει πρότερον εἰς τοὺς μεταξὺ φθόγγους· καὶ ἐν χρώμασιν, εἰ ἥξει ἐκ τοῦ λευκοῦ εἰς τὸ μέλαν, πρότερον ἥξει εἰς τὸ φοινικοῦν καὶ φαιόν, ἢ εἰς τὸ μέλαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Μεταβάλλειν δ' ἐξ ἄλλου γένους εἰς ἄλλο γένος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷον ἐκ χρώματος εἰς σχῆμα. Ἀνάγκη ἄρα τὰ μεταξὺ καὶ αὐτοῖς, καὶ ὧν μεταξὺ εἰσὶν, ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι. Ἀλλὰ μὴν πάντα γε τὰ μεταξὺ, ἐστὶν ἀντικειμένων τινῶν. Ἐκ τούτων γὰρ μόνων καθ' αὐτό ἐστι μεταβάλλειν. Διὸ ἀδύνατον εἶναι μεταξὺ, μὴ ἀντικειμένων. Εἴη γὰρ ἂν μεταβολή, καὶ μὴ ἐξ ἀντικειμένων. Τῶν δ' ἀντικειμένων ἀντιφάσεως μὲν, οὐκ ἔστι μεταξὺ. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀντίφασις, ἀντίθεσις, καὶ ἥς ὕψου μόνιον θάτερον πάρεστιν, ἐχούσης οὐδὲν μεταξὺ ἥς ὀψου θάτερον μόνιον ὃν τὸ ναὶ ἢ τὸ οὐ πάρεστιν, οὐκ ἐχούσης οὐδὲν μεταξὺ. Τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν πρὸς τι, τὰ δὲ στέρησις, τὰ δὲ ἐναντία ἐστί. Τῶν δὲ πρὸς τι ὅσα μὴ ἐναντία, οὐκ ἔχει μεταξὺ. Αἴτιον δ' ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστί. Τί γὰρ ἐπιωτῆμης καὶ ἐπιστητοῦ μεταξὺ; ἀλλὰ μεγάλου καὶ μικροῦ. Εἰ δ' ἔστιν ἐν αὐτῷ γένει τὰ μεταξὺ, ὥσπερ δέδεικται, καὶ μεταξὺ ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ αὐτὰ συγκεῖσθαι ἐκ τούτων τῶν ἐναντίων. Ἡ γὰρ ἔσται τὸ γένος αὐτῶν, ἢ οὐδέν. Καὶ εἰ μὲν γένος ἔσται οὕτως ὥστ' εἶναι πρότερόν τι τῶν ἐναντίων, αἱ διαφοραὶ πρότεραι ἐναντίαι ἔσονται αἱ ποιήσασαι τὰ ἐναντία, ὥς εἶδη γένους. Ἐκ γὰρ τοῦ γένους καὶ τῶν διαφορῶν τὰ εἶδη· οἷον εἰ τὸ λευ-

κὸν καὶ μέλαν ἐναντία, ἔστι δὲ τὸ μὲν διακριτικὸν
 χρώμα, τὸ δὲ συγκριτικὸν χρώμα, αὗται αἱ διαφοραὶ
 τὸ διακριτικὸν καὶ συγκριτικὸν πρότεραι. Ὡστε
 ταῦτα τὰ ἐναντία ἀλλήλοις πρότερα. Ἀλλὰ μὴν τὰ
 γε ἐναντία διαφέροντα, μᾶλλον ἐναντία. Καὶ τὰ λοι-
 πὰ καὶ τὰ μεταξὺ ἐκ τοῦ γένους ἔσται, καὶ τῶν διαφο-
 ρῶν· οἷον ὅσα χρώματα τοῦ λευκοῦ καὶ μελανός ἐστι
 μεταξὺ, ταῦτα δεῖ ἔκ τε τοῦ γένους λέγεσθαι (ἔστι δὲ
 γένος τὸ χρώμα) καὶ ἐκ διαφορῶν τινῶν. Αὗται δὲ
 οὐκ ἔσονται τὰ πρῶτα ἐναντία. Εἰ δὲ μὴ ἔσται ἑκα-
 στον, ἢ λευκὸν ἢ μέλαν, ἕτεραι ἄρα. Μεταξὺ ἄρα
 τῶν πρώτων ἐναντίων αὗται ἔσονται. Αἱ πρῶται δὲ
 διαφοραὶ τὸ διακριτικὸν καὶ συγκριτικὸν· ὥστε ταῦ-
 τα πρῶτα ζητητέον, ὅσα ἐναντία μὴ ἐν γένει, ἐκ τί-
 νος τὰ μεταξὺ αὐτῶν. Ἀνάγκη γὰρ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ
 γένει, ἐκ τῶν ἀσυνθέτων τῷ γένει συγκεῖσθαι, ἢ ἀσύν-
 θετα εἶναι. Τὰ μὲν οὖν ἐναντία, ἀσύνθετα ἐξ ἀλλή-
 λων, ὥστε ἀρχαί· τὰ δὲ μεταξὺ, ἢ πάντα, ἢ οὐδέν.
 Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων γίγνεται τι. Ὡστε ἔσται μεταβο-
 λή εἰς τοῦτο, πρὶν ἢ εἰς αὐτά· ἑκατέρου γὰρ καὶ ἦτ-
 τον ἔσται καὶ μᾶλλον. Μεταξὺ ἄρα ἔσται καὶ τοῦτο
 τῶν ἐναντίων. Καὶ τὰ ἄλλα ἄρα πάντα σύνθετα τὰ
 μεταξὺ. Τὸ γὰρ τοῦ μὲν μᾶλλον, τοῦ δ' ἦττον, σύν-
 θετόν πως ἐξ ἐκείνων ὧν λέγεται εἶναι, τοῦ μὲν μᾶλλον,
 τοῦ δ' ἦττον. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν ἕτερα πρότερα
 ὁμογενῇ τῶν ἐναντίων, ἅπαντ' ἂν ἐκ τῶν ἐναντίων εἶη
 τα μεταξὺ. Ὡστε καὶ τὰ κάτω πάντα, καὶ τὰναντία καὶ
 τὰ μεταξὺ ἐκ τῶν πρώτων ἐναντίων ἔσονται. Ὅτι μὲν οὖν
 τὰ μεταξὺ ἐν τε ταυτῷ γένει πάντα, καὶ μεταξὺ ἐναν-
 τίων, καὶ σύγκειται ἐκ τῶν ἐναντίων ἅπαντα, δῆλον.

Τὸ δ' ἕτερον τῷ εἶδει τινός τι ἕτερόν ἐστι, καὶ δεῖ τοῦτο ἀμφοῖν ὑπάρχειν· οἶον, εἰ ζῶον ἕτερον τῷ εἶδει, ἀμφω ζῶα. Ἀνάγκη ἄρα ἐν γένει τῷ αὐτῷ εἶναι τὰ ἕτερα τῷ εἶδει. Τὸ γὰρ τοιοῦτον γένος καλῶ, ὃ ἀμφω ἐν ταῦτό λέγεται, μὴ κατὰ συμβεβηκός ἔχον διαφορὰν, εἴθ' ὥς ὕλη ὄν, εἴθ' ὥς ἄλλως. Οὐ μόνον γὰρ δεῖ τὸ κοινὸν ὑπάρχειν, οἶον, ἀμφω ζῶα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἑκατέρῳ, τοῦτο αὐτὸ τὸ ζῶον, οἶον, τὸ μὲν ἵππον, τὸ δὲ ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο τὸ κοινόν, ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶ τῷ εἶδει. Ἔσται δὴ καθ' αὐτὸ, τὸ μὲν τοιονδὶ ζῶον, τὸ δὲ τοιονδί· οἶον τὸ μὲν ἵππος, τὸ δ' ἄνθρωπος. Ἀνάγκη ἄρα τὴν διαφορὰν ταύτην ἑτερότητα τοῦ γένους εἶναι. Λέγω γὰρ γένους διαφορὰν ἑτερότητα, ἣ ἕτερον ποιεῖ τοῦτο αὐτό. Ἐναντιώσεις τοίνυν ἐσται αὕτη. Δῆλον δὲ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Πάντα γὰρ διαιρεῖται τοῖς ἀντικειμένοις· καὶ ὅτι ἐναντία ἐν ταύτῳ γένει, δέδεικται. Ἡ γὰρ ἐναντιότης ἦν διαφορὰ τελεία. Ἡ δὲ διαφορὰ ἣ εἶδει, πᾶσα τινός τι. Ὥστε τοῦτο τὸ αὐτό τε καὶ γένος ἐπ' ἀμφοῖν. Διὸ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ πάντα τὰ ἐναντία τῆς κατηγορίας, ὅσα εἶδει διάφορα καὶ μὴ γένει, ἕτερα τε ἀλλήλων μάλιστα. Τελεία γὰρ ἡ διαφορὰ, καὶ ἅμα ἀλλήλοις οὐ γίνονται. Ἡ ἄρα διαφορὰ, ἐναντιώσεις ἐστὶ. Τοῦτα γὰρ ἐστὶ τὸ ἕτερον εἶναι τῷ εἶδει, τὸ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα ἐναντίωσιν ἔχειν, ἅτομα ὄντα. Τὰ αὐτὰ δὲ τῷ εἶδει, ὅσα μὴ ἔχει ἐναντίωσιν ἅτομα ὄντα. Ἐν γὰρ τῇ διαιρέσει καὶ ἐν τοῖς μεταξὺ γίνονται ἐναντιώσεις, πρὶν εἰς τὰ ἅτομα ἐλθεῖν. Ὥστε φανερόν ὅτι πρὸς τὸ καλούμενον ὄν γένος, οὔτε ταύ-

τὸν, οὔτε ἕτερον τῷ εἶδει οὐδὲν ἐστὶ τῶν ὡς γένους εἰ-
δῶν προσηκόντων. Ἡ γὰρ ὕλη ἀποφάσει δηλοῦται·
τὸ δὲ γένος ὕλη [ὅ] οὐ λέγεται γένος, μὴ ὡς τὸ τῶν
Ἡρακλειδῶν, ἀλλ' ἢ ὡς τὸ ἐν τῇ φύσει. Οὐδὲ πρὸς
τὰ μὴ ἐν ταύτῳ γένει, ἀλλὰ διοίσει τῷ γένει ἐκείνων·
εἶδει δὲ, τὰ ἐν ταύτῳ γένει. Ἐναντίωσιν γὰρ ἀνάγκη
εἶναι τὴν διαφορὰν, οὐ διαφέρει εἶδει. Αὕτη δ' ὑπάρ-
χει τοῖς ἐν ταύτῳ τῷ γένει οὖσι μόνοις.

CAPUT IX.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, διὰ τί ἀνδρὸς γυνὴ οὐκ εἶδει
διαφέρει, ἐναντίου τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄρρένος ὄντος,
τῆς δὲ διαφορᾶς ἐναντιώσεως· οὐδὲ ζῶον θῆλυ καὶ
ἄρρεν, ἕτερον τῷ εἶδει· καίτοι καθ' αὐτὸ τοῦ ζώου
αὕτη ἡ διαφορὰ, καὶ οὐχ ὡς ἡ λευκότης ἡ μελανία,
ἀλλ' ἡ ζῶον καὶ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ὑπάρχει. Ἔστι
δ' ἡ ἀπορία αὕτη σχεδὸν ἡ αὕτη, καὶ διὰ τί ἡ μὲν
ποιεῖ τῷ εἶδει ἕτερα ἐναντίωσις, ἡ δ' οὐ· οἶον, τὸ πε-
ζὸν καὶ τὸ περωτόν· λευκότης δὲ καὶ μελανία οὐ.
Ἡ ὅτι τὰ μὲν οἰκεῖα πάθη τοῦ γένους, τὰ δ' ἥτιον·
Καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν λόγος, τὸ δ' ὕλη, ὅσαι μὲν ἐν τῷ
λόγῳ εἰσὶν ἐναντιότητες, εἶδει ποιοῦσι διαφορὰν· ὅσαι
δ' ἐν τῷ συνειλημμένῳ τῇ ὕλῃ, οὐ ποιοῦσι. Διὸ ἀν-
θρώπου λευκότης οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μελανία, οὐδὲ τοῦ
λευκοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ διαφορὰ κατ' εἶδος πρὸς μέ-
λανα ἄνθρωπον, οὐδ' ἂν ὄνομα ἐν τεθῇ. Ὡς ὕλη
γὰρ ὁ ἄνθρωπος. Οὐ ποιεῖ δὲ διαφορὰν ἡ ὕλη. Οὐκ
ἀνθρώπου γὰρ ἡ ὕλη, εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο,
καίτοι ἕτεραι αἱ σάρκες καὶ τὰ ὅστω, ἐξ ὧν ὁδε καὶ
ὁδε, ἀλλὰ τὸ σύνολον, ἕτερον μὲν, εἶδει δ' οὐχ ἕτερον,
ὅτι ἐν τῷ λόγῳ οὐκ ἔστιν ἐναντιώσις. Τοῦτο δὲ ἐστίν

ARIST. METAPH.

Ο

ἄτομον. Ὁ δὲ Καλλίας ἐστὶν ὁ λόγος κατὰ τῆς ὕλης· καὶ ὁ λευκὸς δὴ ἄνθρωπος, ὅτι Καλλίας λευκός. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ὁ ἄνθρωπος λευκός. Οὐδὲ ὁ χαλκοῦς δὴ κύκλος, καὶ ὁ ξύλινος, οὐδὲ τρίγωνον χαλκοῦν, καὶ κύκλος ξύλινος, οὐδὲ διὰ τὴν ὕλην εἶδει διαφέρουσιν, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ λόγῳ ἔνεστιν ἐναντιότης. Πότερον δ' ἡ ὕλη οὐ ποιεῖ ἕτερα τῷ εἶδει οὐσά πως ἕτερα, ἢ ἔστιν ὥς ποιεῖ; Διὰ τί γὰρ ὅδε ὁ ἵππος τουδὲ ἀνθρώπου ἕτερος τῷ εἶδει; καίτοι σὺν τῇ ὕλῃ οἱ λόγοι αὐτῶν. Ἡ ὅτι ἔνεστιν ἐν τῷ λόγῳ ἐναντιώσεις; καὶ γὰρ τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου καὶ μέλανος ἵππου. Καὶ ἔστι γὰρ εἶδει, ἀλλ' οὐχ ἡ ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας· ἐπεὶ καὶ εἰ ἄμφω λευκὰ ἦν, ὁμοίως ἂν ἦν εἶδει ἕτερα. Τὸ δὲ ἄρῳεν καὶ θῆλυ, τοῦ ζώου οἰκεῖα μὲν πάθη, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἐν τῇ ὕλῃ καὶ τῷ σώματι. Διὸ τὸ αὐτὸ σπέρμα, ἢ θῆλυ ἢ ἄρῳεν γίνεται παθόν τι πάθος. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ τῷ εἶδει ἕτερον εἶναι, καὶ διὰ τί τὰ μὲν διαφέρει εἶδει, τὰ δ' οὐ, εἴρηται.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία ἕτερα τῷ εἶδει, τὸ δὲ φθαρτὸν καὶ τὸ ἀφθαρτὸν ἐναντία (στέρησις γὰρ ἀδυναμία διωρισμένη) ἀνάγκη ἕτερον εἶναι τῷ γένει τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἀφθαρτὸν. Νῦν μὲν οὖν ἐπ' αὐτῶν εἰρήκαμεν τῶν καθόλου ὀνομάτων. Ὡστε δόξειεν ἂν οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι ὅτιοῦν ἀφθαρτὸν καὶ φθαρτὸν ἕτερα εἶναι τῷ εἶδει, ὥσπερ οὐδὲ λευκὸν καὶ μέλαν. Τὸ γὰρ αὐτὸ ἐνδέχεται εἶναι καὶ ἅμα, ἐὰν ἡ τῶν καθόλου ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος εἴη ἂν καὶ λευκός καὶ μέλας· καὶ τῶν καθ' ἕκαστα· εἴη γὰρ ἂν μὴ ἅμα ὁ αὐτὸς λευκός καὶ μέλας. Καίτοι ἐναντίον τὸ λευκὸν τῷ μέ-

λανι. Ἀλλὰ τῶν ἐναντίων, τὰ μὲν κατὰ συμβε-
βηκὸς ὑπάρχει ἐνίοις, οἷον καὶ τὰ νῦν εἰρημμένα
καὶ ἄλλα πολλά· τὰ δὲ ἀδύνατον, ὧν ἔστι καὶ
τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἀφθαρτον. Οὐδὲν γὰρ ἔστι
φθαρτὸν κατὰ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ συμβε-
βηκός ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· τὸ δὲ φθαρτὸν,
τῶν ἐξ ἀνάγκης ὑπαρχόντων ἔστιν οἷς ὑπάρχει·
ἢ ἔσται ταυτό ἐν φθαρτὸν καὶ ἀφθαρτον, εἰ ἐν-
δέχεται αὐτὸ μὴ ὑπάρχειν τὸ φθαρτὸν. Ἡ τὴν
οὐσίαν ἄρα, ἣ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀνάγκη ὑπάρχειν τὸ
φθαρτὸν ἐκάστω τῶν φθαρεῶν. Ὁ αὐτὸς δὲ λό-
γος καὶ περὶ τοῦ ἀφθάρτου. Τῶν γὰρ ἐξ ἀνάγκης
ὑπαρχόντων ἅμφω· ἢ ἄρα καὶ καθ' ἑαυτὸν, τὸ
μὲν φθαρτὸν τὸ δ' ἀφθαρτον ἔχει ἀντίθεισιν. Ὡστε
ἀνάγκη γένει ἕτερα εἶναι. Φανερόν τοίνυν ὅτι οὐκ
ἐνδέχεται εἶναι εἶδη τοιαῦτα οἷα λέγουσί τινες.
Ἔσται γὰρ ἄνθρωπος, ὃ μὲν φθαρτός, ὃ δ' ἀφθαρ-
τος. Καίτοι τῷ εἶδει ταῦτά λέγεται εἶναι τὰ εἶδη τοῖς
τισὶ, καὶ οὐχ ὁμώνυμα. Τὰ δὲ γένει ἕτερα, πλεῖον
διώσθηκεν ἢ τὰ εἶδει.

LIBER X. (XI.)

CAPUT I.

Ὅτι μὲν ἡ σοφία περὶ ἀρχὰς ἐπιστήμη τις ἔστι, δῆλον
ἐκ τῶν πρώτων ἐν οἷς διηπόρηται πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν
ἄλλων εἰρημμένα περὶ τῶν ἀρχῶν. Ἀπορήσειε δ' ἂν
τις, πότερον μίαν ὑπολαβεῖν εἶναι δεῖ τὴν σοφίαν ἐπι-
στήμην, ἢ πολλὰς. Εἰ μὲν γὰρ μίαν, μία ἔστιν αἰεὶ

τῶν ἐναντίων· αἱ δ' ἀρχαὶ οὐκ ἐναντίαι. Εἰ δὲ μὴ
 μία, ποίας δεῖ θεῖναι ταύτας; Ἐτι τὰς ἀποδεικτικὰς
 ἀρχὰς θεωρῆσαι, μιᾶς ἢ πλειόνων; Εἰ μὲν γὰρ μιᾶς,
 τί μᾶλλον ταύτης, ἢ ὅποιουσιν; εἰ δὲ πλειόνων, ποίας
 δεῖ ταύτας θεῖναι; Ἐτι πότερον πασῶν τῶν οὐσιῶν, ἢ
 οὐ. Εἰ μὲν γὰρ μὴ πασῶν, ποίων χαλεπὸν ἀποδοῦναι·
 εἰ δὲ πασῶν μία, ἄδηλον πῶς ἐνδέχεται πλειόνων τὴν
 αὐτὴν ἐπιστήμην εἶναι. Ἐτι πότερον περὶ τὰς οὐσίας
 μόνον, ἢ καὶ τὰ συμβεβηκότα. Εἰ γὰρ περὶ γε τὰ συμ-
 βεβηκότα ἀποδείξεις ἐστι, περὶ τὰς οὐσίας οὐκ ἔστιν.
 Εἰ δὲ ἑτέρα, τις ἑκάτερα, καὶ ποτέρα σοφία; Ἡ μὲν
 γὰρ ἀποδεικτικὴ σοφία, ἢ περὶ τὰ συμβεβηκότα· ἢ δὲ
 περὶ τὰ πρῶτα, ἢ τῶν οὐσιῶν. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τὰς ἐν
 τοῖς φυσικοῖς εἰρημένας αἰτίας τὴν ἐπιζητουμένην ἐπι-
 στήμην θετέον. Οὐτε γὰρ περὶ τὸ οὐ ἔνεκεν. Τοιοῦ-
 τον γὰρ τὸ ἀγαθόν· τοῦτο δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς
 ὑπάρχει, καὶ τοῖς οὖσιν ἐν κινήσει· καὶ τοῦτο πρῶτον
 κινεῖ. Τοιοῦτον γὰρ τὸ τέλος. Τὸ δὲ πρῶτον κινήσαν
 οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀκινήτοις. Ὅλως δ' ἀπορίαν ἔχει,
 πότερόν ποτε περὶ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἐστὶν ἢ ζη-
 τουμένη νῦν ἐπιστήμη, ἢ οὐ, περὶ δὲ τινος ἑτέρας.
 Εἰ γὰρ περὶ ἄλλας, ἢ περὶ τὰ εἶδη εἴη ἂν, ἢ περὶ τὰ
 μαθηματικά. Τὰ μὲν γὰρ εἶδη ὅτι οὐκ ἔστι, δῆλον.
 Ὅμως δὲ ἀπορίαν ἔχει, καὶ εἶναι τις αὐτὰ θῆ, διὰ τί
 ποτ' οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν, οὕτως ἔχει καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων ὧν ἐστιν εἶδη. Λέγω δ' ὅτι τὰ μαθη-
 ματικά μὲν μεταξύ τε τῶν εἰδῶν τιθέασιν, καὶ τῶν αἰ-
 σθητῶν, ὅλον τρίτα τινὰ, παρὰ τὰ εἶδη τε καὶ τὰ
 δεῦρο· τρίτος δ' ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἵππος
 παρ' αὐτόν τε καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον. Εἰ δ' αὖ μή

ἐστιν ὡς λέγουσι, περὶ ποῖα θετέον πραγματεύεσθαι τὸν μαθηματικόν; Οὐ γὰρ δὴ περὶ τὰ δεῦρο· τούτων γὰρ οὐθέν ἐστιν, οἷον αἱ μαθηματικαὶ ζητοῦσιν τῶν ἐπιστημῶν. Οὐδὲ μὴν περὶ τὰ μαθηματικὰ ἢ ζητουμένη νῦν ἐστιν ἐπιστήμη· χωριστὸν γὰρ αἰτῶν οὐθέν. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν αἰσθητῶν οὐσιῶν· φθαρταὶ γάρ. Ὅλως δ' ἀπορήσειε τις ἂν, ποίας ἐστὶν ἐπιστήμης τὸ διαπορῆσαι περὶ τῆς τῶν μαθηματικῶν ὕλης. Οὔτε γὰρ τῆς φυσικῆς, διὰ τὸ περὶ τὰ ἔχοντα ἐν αὐτοῖς ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως τὴν τοῦ φυσικοῦ πᾶσαν εἶναι πραγματείαν· οὔτε μὴν τῆς σκοπούσης περὶ ἀποδείξεώς τε καὶ ἐπιστήμης. Περὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ γένος τὴν ζήτησιν ποιῆται. Δεῖπεται τοίνυν τὴν προκειμένην φιλοσοφίαν περὶ αὐτῶν τὴν σκέψιν ποιῆσθαι. Διαπορήσειε δ' ἂν τις, εἰ δεῖ θεῖναι τὴν ζητουμένην ἐπιστήμην περὶ τὰς ἀρχὰς τὰ καλούμενα ὑπὸ τινων στοιχεῖα. Ταῦτα δὲ πάντες ἐνυπάρχοντα τοῖς συνθέτοις τιθέασιν. Μᾶλλον δ' ἂν δόξειε τῶν καθόλου δεῖν εἶναι τὴν ζητουμένην ἐπιστήμην. Πᾶς γὰρ λόγος, καὶ πᾶσα ἐπιστήμη τῶν καθόλου, καὶ οὐ τῶν ἐσχάτων. Ὡστ' εἴη ἂν οὕτω τῶν πρώτων γενῶν. Ταῦτα δὲ γίγνoui' ἂν, τό, τε ὃν καὶ τὸ ἔν. Ταῦτα γὰρ μάλιστα ἂν ὑποληφθεῖη περιέχειν τὰ ὄντα πάντα, καὶ μάλιστα ἀρχαῖς εἰκέναι, διὰ τὸ εἶναι πρῶτα τῇ φύσει. Φθαρέντων γὰρ αὐτῶν, συναναίρεῖται καὶ τὰ λοιπὰ. Πᾶν γὰρ ὃν καὶ ἔν. Ἡ δὲ τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἀνάγκη μετέχειν, εἰ θήσῃ τις αὐτὰ γένη· διαφορὰ δ' οὐδεμία τοῦ γένους μετέχει· ταύτῃ δ' οὐκ ἂν δόξειε δεῖν αὐτὰ τιθεῖναι γένη· οὐδ' ἀρχάς. Ἐτι δ' εἰ μᾶλλον ἀρχὴ τὰ ἀπλούστερον τοῦ ἥττον τοιούτου· τὰ δὲ

ἔσχατα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἀπλούστερα τῶν γενῶν· (ἄτομα γάρ· τὰ γένη δ' εἰς εἶδη πλείω καὶ διαφέροντα διαιρεῖται) μᾶλλον ἂν ἀρχὴ δόξειεν εἶναι τὰ εἶδη τῶν γενῶν· ἢ δὲ συναναιρεῖται τοῖς γένεσι τὰ εἶδη, τὰ γένη ταῖς ἀρχαῖς ἔοικε μᾶλλον· ἀρχὴ γὰρ τὸ συναναιροῦν. Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν ἔχοντα, ταῦτα καὶ τοιαῦτ' ἐστὶν ἕτερον.

CAPUT II

Ἔτι πότερον δεῖ τιθέναι τὸ παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ οὐ, ἀλλὰ τούτων ἡ ζητουμένη νῦν ἐπιστήμη. Ἀλλὰ ταῦτα ἄπειρα. Τὰ γε μὴν παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, γένη ἢ εἶδη ἐστίν. Ἀλλ' οὐδετέρα τούτων ἡ ζητουμένη ἐπιστήμη. Διότι γὰρ ἀδύνατον τοῦτο, εἴρηται. Καὶ γὰρ ὅλως ἀπορίαν ἔχει, πότερον δεῖ τινα ὑπολαμβάνειν οὐσίαν εἶναι χωριστὴν παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας καὶ τὰς δεῦρο, ἢ οὐ· ἀλλὰ ταῦτ' εἶναι τὰ ὄντα, καὶ περὶ ταῦτα τὴν σοφίαν ὑπάρχειν. Ζητεῖν μὲν γὰρ εἰκάμεν ἄλλην τινά. Καὶ τὸ προκείμενον τοῦτ' ἐστὶν ἡμῖν. Λέγω δὲ τὸ ἰδεῖν, εἴ τι χωριστὸν καθ' αὐτὸ, καὶ μηδενὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχον. Ἔτι δ' εἰ παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἔστι τις ἑτέρα οὐσία, παρὰ ποίας τῶν αἰσθητῶν δεῖ τιθέναι ταύτην εἶναι. Τί γὰρ μᾶλλον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἢ τοὺς ἵππους, ἢ τῶν ἄλλων ζώων θήσει τις αὐτὴν εἶναι, ἢ καὶ τῶν ἀψύχων ὅλως; Τό γε μὴν ἴσας ταῖς αἰσθηταῖς καὶ φθαρταῖς οὐσίαις ἀϊδίους ἑτέρας κατασκευάζειν, ἐκτὸς τῶν ἐυλόγων δόξειεν ἂν πίπτειν. Εἰ δὲ μὴ χωριστὴ τῶν σωματίων ἡ ζητουμένη νῦν ἐστὶν ἀρχή, τίνα ἂν τις ἄλλην θείη μᾶλλον τῆς ὕλης; Αὕτη γε μὴν ἐνεργεία μὲν οὐκ ἔστι, δυνάμει δ' ἔστι. Μᾶλλον τ' ἂν ἀρχὴ κυριωτέ-

ρα ταύτης δόξειεν εἶναι τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή. Τοῦτο δὲ φθαρτόν. "Ωσθ' ὁλως οὐκ ἔστιν αἰδῖος οὐσία χω- *Self-ly-*
ριστὴ καὶ καθ' αὐτήν· ἀλλ' ἄτοπον. "Εοικε γάρ, καὶ *thence*
ζητεῖται σχεδὸν ὑπὸ τῶν χαριστάτων, ὡς οὐσά τις
ἀρχὴ καὶ οὐσία τοιαύτη. Πῶς γὰρ ἔσται τάξεις, μὴ
τινος ὄντος αἰδίου καὶ χωριστοῦ καὶ μένοντος; "Ετι δ'
εἴπερ ἐστὶ τις οὐσία καὶ ἀρχὴ τοιαύτη τὴν φύσιν οἶαν
νῦν ζητοῦμεν, καὶ αὕτη μία πάντων, καὶ ἡ αὕτη τῶν
αἰδίων τε καὶ φθαρτῶν, ἀπορίαν ἔχει διὰ τί ποτε τῆς
αὐτῆς ἀρχῆς οὐσης, τὰ μὲν ἐστὶν αἰδία τῶν ὑπὸ τὴν
ἀρχὴν, τὰ δ' οὐκ αἰδία. Τοῦτο γὰρ τὸ ἄτοπον. Εἰ
δ' ἄλλη μὲν ἐστὶν ἀρχὴ τῶν φθαρτῶν, ἄλλη δὲ τῶν
αἰδίων, εἰ μὲν αἰδῖος καὶ ἡ τῶν φθαρτῶν, ὁμοίως
ἀπορήσομεν. Διὰ τί γὰρ οὐκ αἰδίου τῆς ἀρχῆς οὐ-
σης, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν αἰδία; Φθαρτῆς δ' οὐσης,
ἄλλη τις ἀρχὴ γίνεταί ταύτης, καὶ κείνης ἐτέρα· καὶ
τοῦτ' εἰς ἀπειρον πρόεισιν. Εἰ δ' αὖ τις τὰς δοκού-
σας μάλιστα ἀρχὰς ἀκινήτους εἶναι, τό, τε ὃν καὶ τὸ
ἐν θήσει, πρῶτον μὲν εἰ μὴ τόδε τι καὶ οὐσίαν ἐκάτε-
ρον αὐτῶν σημαίνει, πῶς ἔσονται χωρισταὶ καὶ καθ'
αὐτίας; Τοιαύτας δὲ ζητοῦμεν τὰς αἰδίους τε καὶ πρῶ-
τας ἀρχάς. Εἴ γε μὴν τόδε τι καὶ οὐσίαν ἐκάτερον
αὐτῶν δηλοῖ, πάντ' ἐστὶν οὐσία τὰ ὄντα. Κατὰ πάν-
των γὰρ τὸ ὄν κατηγορεῖται, καὶ ἐνίων δὲ τὸ ἐν.
Οὐσίαν δ' εἶναι πάντα τὰ ὄντα, ψεῦδος. "Ετι δὲ τοῖς
τὴν πρώτην ἀρχὴν τὸ ἐν λέγουσι, καὶ τοῦτο οὐσίαν,
ἐκ δὲ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς ὕλης τὸν ἀριθμὸν γεννώσι πρῶ-
τον, καὶ τούτων οὐσίαν φάσκουσιν εἶναι, πῶς ἐνδέχε-
ται τὸ λεγόμενον ἀληθὲς εἶναι; Τὴν γὰρ δυάδα, καὶ
τῶν λοιπῶν ἕκαστον ἀριθμὸν τῶν συνθέτων πῶς ἐν

δεῖ νοῆσαι; περὶ τούτου γάρ οὔτε λέγουσιν οὐδέν, οὔ-
τε ῥάδιον εἰπεῖν. Εἴ γε μὴν γραμμᾶς, ἢ τὰ τούτων
ἐχόμενα (λέγω δὲ ἐπιφανείας τὰς πρώτας) θήσει τις
ἀρχάς, ταῦτα δ' οὐκ εἰσὶν οὐσίαι χωρισταί, τομαὶ δὲ
καὶ διαιρέσεις, αἱ μὲν ἐπιφανειῶν, αἱ δὲ σωμάτων, αἱ
δὲ στιγμαὶ γραμμῶν· ἔτι δὲ πέρατα τῶν αὐτῶν τού-
των· πάντα δὲ ταῦτα ἐν ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ χωριστὸν
οὐδέν ἐστιν. Ἔτι πῶς οὐσίαν ὑπολαβεῖν εἶναι δεῖ τοῦ
ἐνὸς καὶ στιγμῆς; Οὐσίας μὲν γὰρ πάσης γένεσις ἐστι
στιγμῆς δ' οὐκ ἔστι· διαίρεσις γὰρ ἡ στιγμῆ. Παρέ-
χει δ' ἀπορίαν καὶ τὸ, πᾶσαν μὲν ἐπιστήμην εἶναι τῶν
καθόλου καὶ τοῦ ποιουδὲ, τὴν δ' οὐσίαν μὴ τῶν κα-
θόλου εἶναι, μᾶλλον δὲ τόδε τι καὶ χωριστόν. Ὡστ'
εἰ περὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἐπιστήμη, πῶς δεῖ τὴν ἀρχὴν
ὑπολαβεῖν οὐσίαν εἶναι; Ἔτι πότερον ἔστι τι παρὰ τὸ
σύνολον, ἢ οὐ; λέγω δὲ τὴν ὕλην, καὶ τὸ μετὰ ταύτης.
Εἰ μὲν γὰρ μὴ, τά γε ἐν ὕλῃ φθαρτὰ πάντα. Εἰ δ'
ἔστι τι, τὸ εἶδος ἢ εἴη καὶ ἡ μορφή. Τοῦτο οὖν ἐπὶ
τίνων ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τίνων οὐ, χαλεπὸν ἀφορίσαι· ἐπ'
ἐνίων γὰρ δῆλον οὐκ ὄν χωριστὸν τὸ εἶδος, οἷον οἰκίας.
Ἔτι πότερον αἱ ἀρχαὶ εἶδει ἢ ἀριθμῷ αἱ αὐταί; Εἰ
γὰρ ἀριθμῷ ἐν, πάντ' ἔσται ταῦτα.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δ' ἔστι ἡ τοῦ φιλοσόφου ἐπιστήμη τοῦ ὄντος,
ἢ ὄν, καθόλου, καὶ οὐ κατὰ μέρος· τὸ δ' ὄν πολλαχῶς,
καὶ οὐ καθ' ἓνα λέγεται τρόπον· εἰ μὲν ὁμωνύμως,
κατὰ δὲ κοινὸν μηδέν, οὐκ ἔστιν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην·
οὐ γὰρ ἂν ἐν γένος τῶν τοιούτων· εἰ δὲ κατὰ τι κοι-
νόν, εἴη ἂν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην. Ἔοικε δὲ τὸν εἰρη-
μέγον λέγεσθαι τρόπον, καθάπερ τό, τε ἱατρικόν καὶ

τὸ ὑγιεινόν. Καὶ γὰρ τούτων ἐκάτερον πολλαχῶς λε-
γόμενον. Λέγεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἕκαστον, τῷ
τὸ μὲν πρὸς ἰατρικὴν ἀνάγεσθαι πως, τὸ δὲ πρὸς
ὑγίειαν, τὸ δ' ἄλλως, πρὸς ταὐτὸ δ' ἕκαστον. Ἰα-
τρικὸς γὰρ λόγος καὶ μαχαίριον λέγεται, τῷ τὸ μὲν
ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης εἶναι, τὸ δὲ, ταύτῃ χρήσι-
μον· ὁμοίως δὲ καὶ ὑγιεινόν. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι σημαν-
τικὸν ὑγείας, τὸ δ' ὀτιποιητικόν. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ
ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ ὄν ἅπαν
λέγεται. Τῷ γὰρ τοῦ ὄντος ἢ ὄν, πάθος ἢ ἕξις, ἢ
διάθεσις, ἢ κίνησις, ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων εἶ-
ναι, λέγεται ἕκαστον αὐτῶν ὄν. Ἐπεὶ δὲ παντὸς τοῦ
ὄντος πρὸς ἓν τι καὶ κοινόν, ἡ ἀναγωγὴ γίγνεται· καὶ
τῶν ἐναντιώσεων ἐκάστη πρὸς τὰς πρώτας διαφοράς,
καὶ τὰς ἐναντιώσεις ἀναχθήσεται τοῦ ὄντος, εἴτε πλη-
θος καὶ ἓν, εἴθ' ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης, αἱ πρώται
τοῦ ὄντος εἰσὶ διαφοραὶ, εἴτ' ἄλλαι τινές. Ἔστωσαν
γὰρ αὗται τεθεωρημέναι. Διαφέρει δ' οὐδέν, τὴν τοῦ
ὄντος ἀναγωγὴν πρὸς τὸ ὄν ἢ πρὸς τὸ ἓν γίγνεσθαι.
Καὶ γὰρ, εἰ μὴ ταὐτόν, ἄλλο δ' ἐστίν, ἀντιστρέφει γε.
Τό, τε γὰρ ἓν καὶ ὄν πως· τό, τε ὄν, ἓν. Ἐπεὶ δ'
ἔστι τὰ ἐναντία πάντα τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ἐπιστήμης
θεωρῆσαι, λέγεται δ' ἕκαστον αὐτῶν κατὰ στέρησιν,
καίτοι γ' ἔνια, ἀποσρήσειέ τις ἄν, πῶς λέγεται κατὰ
στέρησιν, ὃν ἐστίν ἀνὰ μέσον τι, καθάπερ ἀδίκου καὶ
δικαίου. Περὶ πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα τὴν στέρησιν
δεῖ τιθέναι, μὴ τοῦ ὅλου λόγου, τοῦ τελευταίου δὲ εἰ-
δους· οἷον εἰ ἔστιν ὁ δίκαιος καθ' ἑξῆς τινὰ πειθαρχ-
ικὸς τοῖς νόμοις, οὐ πάντως ὁ ἄδικος ἔσται τοῦ ὅλου
στερούμενος λόγου· περὶ δὲ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις

ἐκλείπων πῆ, καὶ ταύτῃ ἡ σιέρησις ὑπάρξει αὐτῷ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καθ' ἅπερ δ' ὁ μαθηματικὸς περὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τὴν θεωρίαν ποιεῖται· περιελὼν γὰρ πάντα τὰ αἰσθητὰ, θεωρεῖ· οἷον βάρος καὶ κουφότητα, καὶ σκληρότητα, καὶ τούναντιον· ἔτι δὲ καὶ θερμότητα, καὶ ψυχρότητα, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθητὰς ἐναντιώσεις· μόνον δὲ καταλείπει τὸ ποσὸν καὶ συνεχές, τῶν μὲν ἐφ' ἓν, τῶν δὲ ἐπὶ δύο, τῶν δ' ἐπὶ τρία, καὶ τὰ πᾶσι τὰ τούτων ἢ ποσὰ ἔστι καὶ συνεχῇ, καὶ οὐ καθ' ἕτερόν τι θεωρεῖ· καὶ τῶν μὲν τὰς πρὸς ἄλληλα φύσεις καὶ θέσεις σκοπεῖ, καὶ τὰ ταύταις ὑπάρχοντα, τῶν δὲ τὰς συμμετρίας καὶ ἀσυμμετρίας, τῶν δὲ τοὺς λόγους· ἀλλ' ὅμως μίαν πάντων καὶ τὴν αὐτὴν τίθεμεν ἐπιστήμην τὴν γεωμετρικὴν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει καὶ περὶ τὸ ὄν. Τὰ γὰρ τούτῳ συμβεβηκότα, καθ' ὅσον ἐστὶν ὄν, καὶ τὰς ἐναντιώσεις αὐτοῦ ἢ ὄν, οὐκ ἄλλης ἐπιστήμης ἢ φιλοσοφίας θεωρεῖται. Τῇ φυσικῇ μὲν γὰρ οὐχ ἢ ὄντα, μᾶλλον δ' ἢ κινήσεως μετέχει, τὴν θεωρίαν τις ἀπονείμειν ἂν. Ἡ γὰρ μὲν διαλεκτικὴ καὶ ἡ σοφιστικὴ, τῶν συμβεβηκότων μὲν εἰσι τοῖς οὖσι, οὐχ ἢ δ' ὄντα, οὐδὲ περὶ τὸ ὄν αὐτὸ, καθ' ὅσον ὄν ἐστίν. Ὡστε λείπεται τὸν φιλόσοφον, καθ' ὅσον ὄντα ἐστίν, εἶναι περὶ τὰ λεχθέντα θεωρητικόν. Ἐπεὶ δὲ τό, τι ὄν ἅπαν καθ' ἓν τι καὶ κοινὸν λέγεται πολλαχῶς λεγόμενον, καὶ τὰ ἐναντία τὸν αὐτὸν τρόπον (εἰς τὰς πρώτας γὰρ ἐναντιώσεις καὶ διαφορὰς τοῦ ὄντος ἀνάγεται) τὰ δὲ τοιαῦτα δυνατόν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην εἶναι, διαλύειν ἂν ἢ κατ' ἀρχὰς ἀπορία λεχθεῖσα. Λέγου

δ' ἐν ἣ διηπορεῖτο, πῶς ἔσται πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων τῷ γένει, μίᾳ τις ἐπιστήμη.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ ὁ μαθηματικὸς χρήται τοῖς κοινοῖς ἰδίως, καὶ τὰς τούτων ἀρχὰς ἂν εἴη θεωρῆσαι τῆς πρώτης φιλοσοφίας. Ὅτι γὰρ ἀπὸ τῶν ἑσων ἀφαιρεθέντων ἴσα τὰ λειπόμενα, κοινὸν μὲν ἐστὶν ἐπὶ πάντων τῶν ποσῶν. Ἡ μαθηματικὴ δ', ὑπολαβοῦσα περὶ τι μέρος τῆς οὐκείας ὕλης, ποιεῖται τὴν θεωρίαν· οἷον περὶ γραμμὰς, ἢ γωνίας, ἢ ἀριθμοὺς, ἢ τῶν λοιπῶν τι ποσῶν· οὐχ ἢ δ' ὄντα, ἀλλ' ἢ συνεχεῖς αὐτῶν ἕκαστον ἐφ' ὅν ἢ δύο, ἢ τρία. Ἡ δὲ φιλοσοφία περὶ τῶν ἐν μέρει μὲν, ἢ τούτων ἑκάστῳ τί συμβέβηκεν, οὐ σκοπεῖ· περὶ τὸ ὅν δὲ ἢ ὄν, τῶν τοιούτων ἕκαστον θεωρεῖ. Τὸν αὐτὸν δ' ἔχει τρόπον καὶ περὶ τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην τῇ μαθηματικῇ. Τὰ συμβεβηκότα γὰρ ἢ φυσικῇ καὶ τὰς ἀρχὰς θεωρεῖ, τὰς τῶν ὄντων ἢ κινούμενα, καὶ οὐχ ἢ ὄντα. Τὴν δὲ πρώτην εἰρηκαμεν ἐπιστήμην τούτων εἶναι, καθ' ὅσον ὄντα τὰ ὑποκείμενά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ἢ ἕτερόν τι. Διὸ καὶ ταύτην καὶ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην μίση τῆς σοφίας εἶναι θετέον.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ τις ἐν τοῖς οὖσιν ἀρχή, περὶ ἣν οὐκ ἔσται διερεῦσθαι, τὸναντίον δὲ ἀναγκαῖον ἀεὶ ποιεῖν· λέγω δὲ ἀληθεύειν, οἷον ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ καθ' ἑνα τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ τὰλλα τὰ τοῦτον αὐτοῖς ἀντικείμενα τὸν τρόπον. Καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἀπλῶς μὲν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, πρὸς τόνδε δ' ἔστιν. Οὐ γάρ ἐστιν ἐκ πιστοτέρας ἀρχῆς αὐτοῦ τούτου

ποιήσασθαι τὸν συλλογισμόν. Δεῖ δὲ γε, εἴπερ ἔστι τὸ ἀπλῶς ἀποδεδείχθαι. Πρὸς δὲ τὸν λέγοντα τὰς ἀντικειμένας φάσεις, τῷ δεικνύντι διότι ψεῦδος, ληπτίον τι τοιοῦτον, ὃ ταῦτό μὲν ἔσται τῷ μὴ ἐνδέχεσθαι ταῦτό εἶναι, καὶ μὴ εἶναι καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, μὴ δόξει δ' εἶναι ταυτόν. Οὕτω γὰρ μόνως ἂν ἀποδειχθείη πρὸς τὸν φάσκοντα ἐνδέχεσθαι τὰς ἀντικειμένας φάσεις ἀληθεύειν, κατὰ τοῦ αὐτοῦ· τοὺς δὲ μέλλοντας ἀλλήλοις λόγου κοινωνήσιν, δεῖ τε συνιέναι αὐτῶν μὴ γιγνομένου γὰρ τούτου, πῶς ἔστι κοινωνία τούτοις πρὸς ἀλλήλους λόγου; Δεῖ τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἶναι γνῶριμον, καὶ δηλοῦν ἔν τι, καὶ μὴ πολλὰ, μόνον δὲ ἔν· καὶ πλείονα σημαίνει, φανερόν ποιεῖν ἐφ' ὃ φέρει τοῦνομα τούτων. Ὁ δὲ λέγων εἶναι τοῦτο, καὶ μὴ εἶναι, τοῦτο ὃ ὅλως εἶναι φησιν, οὐ φησιν. Ὡσθ' ὃ σημαίνει τοῦνομα, τοῦτο οὐ φησι σημαίνει· τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ὡστ' εἴπερ σημαίνει τὸ εἶναι τόδε, τὴν ἀντίφασιν ἀληθεύειν ἀδύνατον κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Ἐτι δ' εἴ τι σημαίνει τοῦνομα, καὶ τοῦτ' ἀληθεύεται, δεῖ καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης εἶναι· τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης ὄν, οὐκ ἐνδέχεται τότε μὴ εἶναι. Τὰς ἀντικειμένας ἄρα οὐκ ἐνδέχεται φάσεις καὶ ἀποφάσεις ἀληθεύειν κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Ἐτι δ' εἰ μνηθὲν μᾶλλον ἢ φάσις ἢ ἀπόφασις ἀληθεύεται, ὃ λέγων ἄνθρωπον ἢ οὐκ ἄνθρωπον, οὐδὲν μᾶλλον ἀληθεύσει. Δόξειε δὲ καὶ οὐκ ἵππον εἶναι φάσκων τὸν ἄνθρωπον, ἢ μᾶλλον ἢ οὐκ ἦττον ἀληθεύειν, ἢ οὐκ ἄνθρωπον. Ὡστε καὶ ἵππον φάσκων εἶναι τὸν αὐτὸν ἀληθεύσει. Τὰς γὰρ ἀντικειμένας ὁμοίως ἢν ἀληθεύειν. Συμβαίνει τοίνυν τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον εἶναι

καὶ ἵππον, ἢ τῶν ἄλλων τι ζώων. Ἀπόδειξις μὲν οὖν οὐδεμία τούτων ἐστὶν ἀπλῶς· πρὸς μέντοι τὸν ταῦτα τιθέμενον ἀπόδειξις. Ταχέως δ' ἂν τις καὶ αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον τοῦτον ἐρωτήσας τὸν τρόπον, ἡγάγασεν ὁμολογεῖν μηδὲ ποτε τὰς ἀντικειμένους φάσεις δυνατόν εἶναι κατὰ τῶν αὐτῶν ἀληθεύεσθαι· νῦν δ' οὐ συνιείς ἑαυτὸν τί ποτε λέγει, ταύτην ἔλαβε τὴν δόξαν. Ὅλως δ' εἰ τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐστὶν ἀληθές, οὐδ' ἂν αὐτὸ τοῦτο ἀληθές εἴη· λέγω δὲ τὸ ἐνδέχεσθαι τὸ αὐτὸ καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι τε, καὶ μὴ εἶναι. Καθάπερ γὰρ καὶ διηρημένων αὐτῶν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ κατάφασις ἢ ἀπόφασις ἀληθεύεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ συναμφοτέρου, καὶ τοῦ συμπεπλεγμένου, καθάπερ μιᾶς τινος καταφάσεως οὐσης, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἀπόφασις, ἢ τὸ ὅλον ἐν καταφάσει τιθέμενον ἀληθές ἐσται. Ἐτι δ' εἰ μηθέν ἐστὶν ἀληθές καταφῆσαι, καὶ αὐτὸ τοῦτο ψεῦδος εἴη, τὸ φάναι μηδεμίαν ἀληθῆ κατάφασιν ὑπάρχειν· εἰ δὲ ἐστὶ τι, λύοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν τοιαῦτα ἐνισταμένων, καὶ παντελῶς ἀναιρούντων τὸ διαλέγεσθαι.

CAPUT VI.

Παραπλήσιον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ καὶ τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου. Καὶ γὰρ ἐκείνος ἔφη πάντων εἶναι χρημάτων μέτρον τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲν ἕτερον λέγων, ἢ τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ, τοῦτο καὶ εἶναι παγίως. Τούτου δὲ γινομένου, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τᾶλλα τὰ κατὰ τὰς ἀντικειμένους φάσεις λεγόμενα, διὰ τὸ πολλάκις τοιςδὲ μὲν φαίνεσθαι τόδε εἶναι καλὸν, τοιςδὲ δὲ τούναντίον· μέτρον δ' εἶναι τὸ φαινό-

μενον ἐκάστω. Λύοιτο δ' ἂν αὕτη ἡ ἀπορία, θεωρήσασι πόθεν ἐλήλυθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπολήψεως ταύτης. Ἔοικε γὰρ ἐνίοις μὲν ἐκ τῆς τῶν φυσιολόγων δόξης γεγενῆσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ μὴ ταῦτ' ἀπερὶ τῶν αὐτῶν ἅπαντας γινώσκειν, ἀλλὰ τοιςδὲ μὲν ἡδὺ τότε φαίνεσθαι, τοιςδὲ δὲ τοῦναντίον. Τὸ γὰρ μὴδὲν ἐκ μὴ ὄντος γίνεσθαι, πᾶν δ' ἐξ ὄντος, σχεδὸν πάντων ἐστὶ κοινὸν δόγμα τῶν περὶ φύσεως. Ἐπεὶ οὖν οὐ λευκὸν γίγνεται ἐκ λευκοῦ τελείως ὄντος, καὶ οὐδαμῇ μὴ λευκοῦ· νῦν δὲ γεγενημένον μὴ λευκὸν γίγνοιτ' ἂν ἐκ μὴ ὄντος λευκοῦ τὸ γινόμενον μὴ λευκόν. Ὡστε ἐκ μὴ ὄντος γίγνοιτ' ἂν καὶ ἐκείνους, εἰ μὴ ὑπῆρχε μὴ λευκὸν τὸ αὐτὸ καὶ λευκόν. Οὐ χαλεπὸν δὲ διαλύειν τὴν ἀπορίαν ταύτην. Ἐῖρηται γὰρ ἐν τοῖς φυσικοῖς, πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεται τὰ γινόμενα, καὶ πῶς ἐξ ὄντος. Τό γε μὴν ὁμοίως προσέχειν ἀμφοτέραις ταῖς δόξαις καὶ ταῖς φαντασίαις τῶν πρὸς αὐτοὺς διαμφισβητούντων, εὖηθες. Ἀῖσθητον γὰρ ὅτι τοὺς ἑτέρους αὐτῶν ἀνάγκη διεψεῦσθαι. Φανερόν δὲ τοῦτ' ἐκ τῶν γιγνομένων κατὰ τὴν αἴσθησιν. Οὐδέποτε γὰρ τὸ αὐτὸ φαίνεται τοῖς μὲν γλυκὺ, τοῖς δὲ τοῦναντίον, μὴ ἐφθαρμένων καὶ λελωβημένων τῶν ἑτέρων τὸ αἰσθητήριον καὶ κριτήριον τῶν λεχθέντων χυμῶν. Τούτου δ' ὄντος τοιούτου, τοὺς ἑτέρους μὲν ὑποληπτέον μέτρον εἶναι, τοὺς δ' ἑτέρους οὐχ ὑποληπτέον. Ὅμοίως δὲ τοῦτο λέγω καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦτ' ἀξιοῦν, ἢ τὰ φαινόμενα τοῖς ὑπὸ τὴν ὄψιν ὑποβάλλουσιν τὸν δάκτυλον, καὶ ποιοῦσιν ἐκ τοῦ ἐνός φαίνεσθαι δύο. Δύο δὲ εἶναι, διὰ τὸ φαίνεσθαι τοσαῦτα, καὶ πάλιν ἓν. Τοῖς

γὰρ μὴ κινούσι τὴν ὄψιν, ἐν φαίνεται τὸ ἐν. Ὅλως δὲ ἄτοπον ἐκ τοῦ φαίνεσθαι τὰ δεῦρο μεταβάλλοντα, καὶ μηδέποτε διαμένοντα ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἐκ τούτου περὶ τῆς ἀληθείας τὴν κρίσιν ποιῆσθαι. Δεῖ γὰρ ἐκ τῶν αἰεὶ κατὰ ταῦτα ἐχόντων, καὶ μηδέποτε μεταβολὴν ποιουμένων, τὸ ἀληθὲς θηρεῖν. Τοιαῦτα δ' ἔστι τὰ κατὰ τὸν κόσμον. Ταῦτα γὰρ οὐχ ὅτε μὲν τοιαδὲ, πάλιν δ' ἄλλοῖα φαίνεται· ταῦτα δ' αἰεὶ, καὶ μεταβολῆς οὐδεμιᾶς κοινωνοῦντα. Ἐτι δ' εἰ κίνησις ἔστι, καὶ κινούμενόν τι, κινεῖται δὲ πᾶν ἔκ τινος καὶ εἰς τι, δεῖ ἄρα τὸ κινούμενον εἶναι ἔτι ἐν ἐκείνῳ ἐξ οὗ κινήσεται, καὶ οὐκ εἶναι ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς τοδὶ κινεῖσθαι καὶ γίγνεσθαι ἐν τούτῳ· τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀντίφασιν μὴ συναληθεύεσθαι κατ' αὐτοὺς, καὶ εἰ κατὰ τὸ ποσὸν συνεχῶς τὰ δεῦρο ῥεῖ καὶ κινεῖται, καὶ τις τοῦτο θειῇ, καίπερ οὐκ ἀληθὲς ὄν, διὰ τί κατὰ τὸ ποιὸν οὐ μένει; Φαίνονται γὰρ οὐχ ἥκιστα κατὰ τὰς ἀντιφάσεις ταύτου κατηγορεῖν, ἐκ τοῦ τὸ ποσὸν ὑπειληφέναι μὴ μένειν ἐπὶ τῶν σωμάτων, διὰ τὸ εἶναι τετράπηχυν τὸ αὐτὸ, καὶ οὐκ εἶναι. Ἡ δ' οὐσία κατὰ τὸ ποιόν. Τοῦτο γὰρ τῆς ὀρισμένης φύσεως· τὸ δὲ ποσόν, τῆς ἀορίστου. Ἐτι διὰ τί, προστάττοντος τοῦ ἱατροῦ τοδὶ τὸ σιτίον προσενέγκασθαι, προσφέρονται; τί γὰρ μᾶλλον τοῦτο ἄρτος ἐστίν, ἢ οὐκ ἐστίν; ὥστε οὐδὲν ἄν τι ἔχοι φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Νῦν δ' ὡς ἀληθεύοντος περὶ αὐτὸ, καὶ ὄντος τοῦ προσταχθέντος σιτίου τούτου, προσφέρονται τοῦτο. Καίτοι γ' οὐκ ἔδει μὴ διαμενούσης παγίως μηδεμιᾶς φύσεως ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' αἰεὶ πασῶν κινουμένων καὶ ῥεουσῶν. Ἐτι δ' εἰ μὲν ἀλλοιούμεθα αἰεὶ, καὶ μηδέποτε διαμένο-

μεν οἱ αὐτοὶ, τί θαυμαστὸν εἰ μηδέποθ' ἡμῖν τὰ αὐ-
 τὰ φαίνεται, καθάπερ τοῖς κάμνουσι; Καὶ γὰρ τού-
 τοις διὰ τὸ μὴ ὁμοίως διακείσθαι τὴν ἔξιν, καὶ τὸ ὑγι-
 αῖνον, οὐχ ὁμοίως φαίνεται τὰ κατὰ τὰς αἰσθήσεις·
 αὐτὰ μὲν οὐδεμιᾶς διὰ γε τοῦτο μεταβολῆς κοινω-
 νοῦντα αἰσθητὰ· αἰσθήματα δ' ἕτερα ποιοῦντα τοῖς
 κάμνουσι, καὶ μὴ τὰ αὐτά. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
 ἔχειν καὶ τῆς γινομένης μεταβολῆς εἰρημένης, ἴσως
 ἀναγκαῖόν ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ μεταβάλλομεν, ἀλλ' οἱ
 αὐτοὶ διατελοῦμεν ὄντες, εἴη τι ἂν μένον. Πρὸς μὲν
 οὖν τοὺς ἐκ λόγου τὰς εἰρημένας ἀπορίας ἔχοντας,
 οὐ ῥάδιον διαλύσαι μὴ τιθέντων τι, καὶ τούτων μηκέ-
 τι λόγον ἀπαιτούντων. Οὕτω ἂν πᾶς λόγος, καὶ πᾶ-
 σα ἀπόδειξις γίγνεται. Μηδὲν γὰρ τιθέντες, ἀναι-
 ροῦσι τὸ διαλέγεσθαι, καὶ ὅλως λόγον. Ὡστε πρὸς
 μὲν τοὺς τοιούτους οὐκ ἔστι λόγος· πρὸς δὲ τοὺς
 διαποροῦντας, ἐκ τῶν παραδεδομένων ἀποριῶν ῥάδιον
 ἀπαντᾶν, καὶ διαλύειν τὰ ποιοῦντα τὴν ἀπορίαν ἐν
 αὐτοῖς. Δῆλον δ' ἐκ τῶν εἰρημένων. Ὡστε φανερὸν
 ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὰς ἀντικειμένας φάσεις
 περὶ ταύτου καθ' ἓνα χρόνον ἀληθεύειν, οὐδὲ τὰ
 ἐναντία, διὰ τὸ λέγεσθαι κατὰ στήρησιν τὰ ἐναντία.
 Δῆλον δὲ τοῦτ', ἐπ' ἀρχὴν τοὺς λόγους ἀναλύουσι τοὺς
 τῶν ἐναντίων. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἀνὰ μέσον οὐδὲν
 οἷόν τε κατηγορεῖσθαι καθ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ. Λευ-
 κοῦ γὰρ ὄντος τοῦ ὑποκειμένου, λέγοντες αὐτὸ εἶναι
 οὔτε λευκὸν οὔτε μέλαν, ψευσόμεθα. Συμβαίνει γὰρ
 εἶναι λευκὸν αὐτὸ, καὶ μὴ εἶναι. Θάτερον γὰρ τῶν
 συμπεπλεγμένων ἀληθεύεται κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο δ'
 ἐστὶν ἀντίφασις τοῦ λευκοῦ. Οὔτε δὴ κατ' Ἡράκλει-

τον ἐνδέχεται λέγοντα ἀληθεύειν, οὔτε κατ' Ἀναξαγό-
ραν. Εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται τὰναντία τοῦ αὐτοῦ
κατηγορεῖν. Ὅταν γὰρ ἐν παντὶ φῇ παντός εἶναι
μοῖραν, οὐδὲν μᾶλλον εἶναι φησι γλυκὺ ἢ πικρὸν, ἢ
τῶν λοιπῶν ὁποιοῦν ἐναντιώσεων· εἴπερ ἐν ἅπαντι
πάντα ὑπάρχει μὴ δυνάμει μόνον, ἀλλ' ἐνεργείᾳ, καὶ
ἀποκριμένως. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ πάσας ψευδεῖς,
οὐδὲ ἀληθεῖς τὰς φάσεις δυνατόν εἶναι· δι' ἄλλὰ τε
πολλὰ τῶν λεχθέντων ἂν δυσχερῶν διὰ ταύτην τὴν
θέσιν· καὶ διότι ψευδῶν μὲν οὐσῶν πασῶν, οὐδ' αὖ-
τὸ τοῦτό τις φάσκων ἀληθεύσει· ἀληθῶν δὲ, ψευδεῖς
εἶναι πάσας λέγων, οὐ ψεύσεται.

CAPUT VII.

Πᾶσα δ' ἐπιστήμη ζητεῖ τινὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας
περὶ ἕκαστον τῶν ὑφ' αὐτὴν ἐπιστητῶν, οἷον ἱατρικῇ
καὶ γυμναστικῇ, καὶ τῶν λοιπῶν ἐκάστη τῶν ποιητικῶν
ἢ μαθηματικῶν. Ἐκάστη γὰρ τούτων περιγραψα-
μένη τὴν γένος αὐτῇ, περὶ τοῦτο πραγματεύεται ὡς
ὑπάρχον καὶ ὄν, οὐχ ἢ δὲ ὄν, ἀλλ' ἑτέρα τις αὐτῇ πα-
ρὰ ταύτης τὰς ἐπιστήμας ἐστὶν ἐπιστήμη· τῶν δὲ λε-
χθεισῶν ἐπιστημῶν, ἐκάστη λαβοῦσα πῶς τὸ τί ἐστὶν
ἐν ἐκάστῳ γένει, πειρᾶται δεικνύναι τὰ λοιπὰ μαλα-
κώτερον ἢ ἀκριβέστερον. Λαμβάνουσι δὲ τὸ τί ἐστίν,
αἱ μὲν διὰ τῆς κωστήσεως· αἱ δ' ὑποτιθέμεναι. Διὸ
καὶ δῆλον ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ὅτι τῆς οὐσίας
καὶ τοῦ τί ἐστίν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. Ἐπεὶ δ' ἔστι
τις ἢ περὶ φύσεως ἐπιστήμη, δῆλον ὅτι καὶ πρακτικῆς
ἑτέρα καὶ ποιητικῆς ἔσται. Ποιητικῆς μὲν γὰρ ἐν τῷ
ποιοῦντι, καὶ οὐ τῷ ποιουμένῳ τῆς κινήσεως ἢ ἀρχῇ,
καὶ τοῦτ' ἐστὶν εἴτε τέχνη τις, εἴτ' ἄλλη τις δύναμις.

ARIST. METAPH.

P

Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς, οὐκ ἐν τῷ πρακτῷ, μᾶλλον δ' ἐν τοῖς πράττουσιν ἢ κίνησις. Ἡ δὲ τοῦ φυσικοῦ περὶ τὰ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς κινήσεως ἀρχὴν ἔστιν. Ὅτι μὲν τοίνυν οὔτε πρακτικὴν οὔτε ποιητικὴν, ἀλλὰ θεωρητικὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, δῆλον ἐκ τούτων. Εἰς ἐν γὰρ τι τούτων τῶν γενῶν ἀνάγκη πίπτειν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τὸ τί ἐστὶν ἀναγκαῖον ἐκάστη πῶς τῶν ἐπιστημῶν εἶδέναι, καὶ τούτῳ χρῆσθαι ἀρχῇ, δεῖ μὴ λανθάνειν πῶς ὀριστέον τῷ φυσικῷ, καὶ πῶς ὁ τῆς οὐσίας λόγος ληπτέος, πύτερον ὥς τὸ σιμὸν, ἢ μᾶλλον ὥς τὸ κοῖλον. Τούτων γὰρ ὁ μὲν τοῦ σιμοῦ λόγος μετὰ τῆς ὕλης λέγεται τῆς τοῦ πράγματος · ὁ δὲ τοῦ κοίλου, χωρὶς τῆς ὕλης. Ἡ γὰρ σιμότης ἐν ρινὶ γίγνεται. Διὸ καὶ ὁ λόγος αὐτῆς μετὰ ταύτης θεωρεῖται · τὸ σιμὸν γὰρ ἐστὶ ρὶς κοίλη. Φανερόν οὖν ὅτι καὶ σαρκὸς καὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν μορίων μετὰ τῆς ὕλης αἰὲ τὸν λόγον ἀποδοτέον. Ἐπεὶ δ' ἔστι τις ἐπιστήμη τοῦ ὄντος, ἢ ὄν καὶ χωριστὸν, σκεπτέον πότερόν ποτετῇ φυσικῇ τὴν αὐτὴν θετέον εἶναι ταύτην, ἢ μᾶλλον ἑτέραν. Ἡ μὲν οὖν φυσικὴ περὶ τὰ κινήσεως ἔχοντ' ἀρχὴν ἐν αὐτοῖς ἔστιν · ἡ δὲ μαθηματικὴ, θεωρητικὴ μὲν, καὶ περὶ μένοντά τις αὕτη, ἀλλ' οὐ χωριστά. Περὶ τὸ χωριστὸν ἄρα ὄν καὶ ἀκίνητον, ἑτέρα τούτων ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν ἐστὶ τις, εἴπερ ὑπάρχει τις οὐσία τοιαύτη. Λέγω δὲ χωριστὴ καὶ ἀκίνητος · ὅπερ πειρασόμεθα δεικνύναι · καὶ εἴπερ ἐστὶ τις τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὐσιν, ἐνταῦθα ἂν εἴη που καὶ τὸ θεῖον · καὶ αὕτη ἂν εἴη πρώτη καὶ κυριωτάτη ἀρχή. Δῆλον τοίνυν ὅτι τρία γένη τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν ἐστί,

φυσική, μαθηματική, θεολογική. Βέλτιστον μὲν οὖν τὸ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν γένος· τούτων δ' αὐτῶν ἡ τελευταία λεχθεῖσα· περὶ τὸ τιμιώτερον γὰρ ἐστὶ τῶν ὄντων. Βελτίων δὲ καὶ χείρων ἐκάστη λέγεται κατὰ τὸ οἰκεῖον ἐπιστητόν. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, πότερόν ποτε τὴν τοῦ ὄντος ἢ ὃν ἐπιστήμην καθόλου θεῖναι δεῖ, ἢ οὐ. Τῶν μὲν γὰρ μαθηματικῶν ἐκάστη περὶ ἓν τι γένος ἀφωρισμένον ἐστίν· ἡ καθόλου, κοινὴ περὶ πάντων. Εἰ μὲν οὖν αἱ φυσικαὶ οὐσίαι πρῶται τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ ἡ φυσικὴ πρώτη τῶν ἐπιστημῶν εἴη· εἰ δ' ἐστὶν ἑτέρα φύσις καὶ οὐσία χωριστὴ καὶ ἀκίνητος, ἑτέραν ἀνάγκη καὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς εἶναι, καὶ προτέραν τῆς φυσικῆς, καὶ καθόλου προτέραν.

CAPUT VIII. 5. 2.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπλῶς ὃν κατὰ πλείους λέγεται τρόπους, ὃν εἰς κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι λεγόμενος, σκοπτεόν πρῶτον περὶ τοῦ οὕτως ὄντος. Ὅτι μὲν οὖν οὐδεμία τῶν παραδεδομένων ἐπιστημῶν πραγματεύεται περὶ τὸ συμβεβηκὸς, δῆλον. Οὔτε γὰρ οἰκοδομικὴ σκοπεῖ τὸ συμβησόμενον τοῖς τῇ οἰκίᾳ χρησόμενοις, οἷον εἰ λυπηρῶς ἢ τοῦναντίον οἰκήσουσιν, οὔθ' ὑφαντικὴ, οὔτε σκυτοτομικὴ, [οὔτε ὀψοποιητικὴ.] Τὸ δὲ καθ' αὐτήν ἴδιον ἐκάστη τούτων σκοπεῖ τῶν ἐπιστημῶν μόνον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οἰκεῖον τέλος· οὗδ' ἡ μουσικὴ καὶ γραμματικόν. Οὐδὲ τὸν ὄντα μουσικόν, ὅτι γενόμενος γραμματικὸς, ἅμα ἔσται τὰ ἀμφότερα, πρότερον οὐκ ὢν· ὃ δὲ μὴ ἀεὶ ὃν ἐστίν, ἐγγίγνεται τοῦτο· ὥσθ' ἅμα μουσικὸς ἐγγίγνεται καὶ γραμματικὸς. Τοῦτο δὲ οὐδεμία ζητεῖ τῶν ὁμολογουμένως οὐδῶν ἐπιστημῶν, πλὴν ἡ σοφιστικὴ. Περὶ τὸ

συμβεβηκὸς γὰρ αὐτημόνη πραγματεύεται. Διὸ Πλά-
 των οὐ κακῶς εἴρηκε, φήσας τὸν σοφιστὴν περὶ τὸ μὴ ὄν
 διατρίβειν. Ὅτι δ' οὐδ' ἐνδεχόμενόν ἐστιν εἶναι τοῦ συμ-
 βεβηκότες ἐπιστήμην, φανερόν ἐσται, πειραθεῖσιν ἰδεῖν,
 τί ποτ' ἐστὶ τὸ συμβεβηκός. Πᾶν φαμέν εἶναι, τὸ μὲν αἰ-
 καὶ ἐξ ἀνάγκης (ἀνάγκης δ' οὐ τῆς κατὰ βίαιον λεγομένης,
 ἀλλ' ἣ χρώμεθα ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀποδείξεις) τὸ δ' ὡς
 ἐπιτοπολὺ, τὸ δ' οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺ, οὐτ' αἰ καὶ ἐξ
 ἀνάγκης, ἀλλ' ὅπως ἔτυχεν· ὅσον ἐπὶ κυνὶ γένοιτ' ἂν
 ψύχος, ἀλλὰ τοῦτο οὐθ' ὡς αἰ ἐξ ἀνάγκης, οὔτε ὡς
 ἐπιτοπολὺ γίγνεται· συμβαίη δέ ποτ' ἂν. Ἔστι δὲ τὸ
 συμβεβηκός, ὃ γίγνεται μὲν οὐκ αἰ, οὐδ' ἐξ ἀνάγκης,
 οὐδ' ὡς ἐπιτοπολὺ. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ συμβεβηκός,
 εἴρηται· διότι δ' οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη τοῦ τοιοῦτου,
 δῆλον. Ἐπιστήμη μὲν γὰρ πᾶσα τοῦ αἰεὶ ὄντος, ἢ ὡς
 ἐπιτοπολὺ. Τὸ δὲ συμβεβηκός ἐν οὐδετέρῳ τούτων
 ἐστίν. Ὅτι δὲ τοῦ κατὰ συμβεβηκός ὄντος οὐκ εἰσὶν
 αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τοιαῦται, οἷαι περ τοῦ κατ' αὐτὸ
 ὄντος, δῆλον. Ἔσται γὰρ ἅπαντ' ἐξ ἀνάγκης. Εἰ
 γὰρ τόδε μὲν ἐστὶν τοῦδε ὄντος, τόδε δὲ τοῦδε, τοῦτο
 δὲ μὴ ὅπως ἔτυχεν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, ἐξ ἀνάγκης ἔσται καὶ
 οὐ τοῦτ' ἦν αἷτιον, ἕως τοῦ λεγομένου τελευταίου αἰτια-
 τοῦ. Τοῦτο δ' ἦν κατὰ συμβεβηκός. Ὡστε ἐξ ἀνάγκης
 ἅπαντ' ἔσται· καὶ τὸ ὅποτερος ἔτυχε, καὶ τὸ ἐνδέχεσθαι
 καὶ γίνεσθαι, καὶ μὴ παντελῶς, ἐκ τῶν γινομένων ἀναιρεῖ-
 ται. Καὶ μὴ ὄν δὲ, ἀλλὰ καὶ γιγνόμενον τὸ αἷτιον ὑποτε-
 θῇ, ταῦτα συμβήσεται. Πᾶν γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης γενήσε-
 ται. Καὶ γὰρ αὐριον ἔκλειψις γενήσεται, ἂν τόδε γένηται
 τοῦτο δ', ἂν ἕτερόν τι· καὶ τοῦτ', ἂν ἄλλο· καὶ τοῦτον
 δὲ τὸν τρόπον ἀπὸ πεπερασμένου χρόνου τοῦ ἀπὸ νῦν

μέχρις αὔριον ἀφαιρουμένου χρόνου, ἤξει ποτὲ εἰς τὸ ὑπάρχον. Ὡστ' ἐπεὶ τοῦτ' ἐστίν, ἅπαντ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μετὰ τοῦτο γενήσεται· ὥστε πάντα ἐξ ἀνάγκης γίγνεσθαι. Τὸ δ' ὡς ἀληθῶς ὄν, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, τὸ μὲν ἐστὶν ἐν συμπλοκῇ τῆς διανοίας, καὶ πάθος ἐν ταύτῃ· διὸ περὶ μὲν τὸ οὕτως ὄν, οὐ ζητοῦνται αἱ ἀρχαί· περὶ δὲ τὸ ἔξω ὄν καὶ χωριστόν· τὸ δ' οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἀόριστον. Λέγω δὲ τὸ κατὰ ὡς ἐπ' ἐλαττον συμβεβηκός. Τοῦ τοιούτου δ' ἔτακτα καὶ ἄπειρα τὰ αἰτία. Τὸ δὲ ἕνεκά του, ἐν τοῖς φύσει γιγνομένοις, ἢ ἀπὸ διανοίας ἐστί. Τύχη δ' ἐστίν, ὅταν τι τούτων γένηται κατὰ συμβεβηκός. Ὡσπερ γὰρ καὶ ὄν ἐστιν, τὸ μὲν καθ' αὐτὸ, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οὕτως καὶ αἰτιον. Ἡ τύχη δ' αἰτιον κατὰ συμβεβηκός, ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν τῶν ἕνεκά του γιγνομένοις. Διὸ περὶ ταὐτὸ τύχη καὶ διάνοια· προαίρεσις γὰρ οὐ χωρὶς διανοίας. Τὰ δ' αἰτία ἀόριστα, ἀφ' ὧν ἢν γένοιτο τὸ ἀπὸ τύχης. Διὸ ἀδηλος ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, καὶ αἰτιον κατὰ συμβεβηκός· ἀπλῶς δὲ οὐδενός· ἀγαθὴ δὲ τύχη καὶ κακὴ, ὅταν ἀγαθὸν ἢ φαῦλον ἀποβῇ· ἀτυχία δὲ καὶ δυστυχία, περὶ μέγεθος τούτων. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν κατὰ συμβεβηκός πρότερον τῶν καθ' αὐτὸ, οὐδ' ἂρ' αἰτία. Εἰ ἄρα τύχη, ἢ καὶ τὸ αὐτόματον αἰτιον τοῦ οὐρανοῦ, πρότερον νοῦς αἰτιον καὶ φύσις.

CAPUT IX.

Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐνεργεῖα μόνον, τὸ δὲ δυνάμει, τὸ δὲ δυνάμει καὶ ἐνεργεῖα, τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ ποσὸν, τὸ δὲ τῶν λοιπῶν. Οὐκ ἔστι δὲ κίνησις παρὰ τὰ πράγματα. Μεταβάλλει γὰρ αἰεὶ κατὰ τὰς τοῦ ὄντος

κατηγορίας. Κοινὸν δ' ἐπὶ τούτων οὐδέν ἐστιν, οὐδὲ ἐν μιᾷ κατηγορίᾳ. Ἐκαστον δὲ διχῶς ὑπάρχει πα-
 σιν, οἷον τόδε. Τὸ μὲν γὰρ μορφὴ αὐτοῦ, τὸ δὲ στέ-
 ρησις· καὶ κατὰ τὸ ποιόν, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέ-
 λαν· καὶ κατὰ τὸ ποσόν, τὸ μὲν τέλειον, τὸ δὲ ἀτελές·
 καὶ κατὰ φοράν, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, ἢ τὸ μὲν
 κοῦφον, τὸ δὲ βαρὺ. Ὡστε κινήσεως καὶ μεταβολῆς
 τοσαυτ' εἶδη, ὅσα τοῦ ὄντος. Διηρημένου δὲ καθ'
 ἕκαστον γένος, τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ, τὴν
 τοῦ δυνάμει ἢ τοιοῦτόν ἐστι, ἐνέργειαν λέγω κίνησιν.
 Ὅτι δ' ἀληθῆ λέγομεν, ἐνθένδε δῆλον. Ὅταν γὰρ τὸ
 οἰκοδομητὸν ἢ τοιοῦτον, αὐτὸ λέγομεν εἶναι ἐνεργεῖα
 ἢ οἰκοδομεῖται. Καὶ ἔστι τοῦτο οἰκοδόμησις. Ὅμοιως
 μάθησις, ἰατρικαί, καὶ κύλισις, βάδισις, ἄλσις, γή-
 ρανσις, ἄδρυνσις. Συμβαίνει δὲ κινεῖσθαι, ὅταν ἢ ἐν-
 τελέχεια ἢ αὕτη, καὶ οὔτε πρότερον, οὔθ' ὕστερον.
 Ἡ δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ὅταν ἐντελεχεῖα ὦν
 ἐνεργῇ, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ἢ κινήτὸν, κινήσις ἐστι. Λέγω
 δὲ τὸ ἢ ὧδε. Ἔστι γὰρ ὁ χαλκὸς δυνάμει ἀνδρίας·
 ἀλλ' ὅμως οὐχ ἢ τοῦ χαλκοῦ ἐντελέχεια, ἢ χαλκός, κί-
 νησις ἐστιν. Οὐ γὰρ ταῦτο χαλκῶ εἶναι καὶ δυνάμει
 τινί· ἐπεὶ εἰ ταῦτο ἦν ἀπλῶς, κατὰ τὸν λόγον, ἦν ἂν
 ἢ τοῦ χαλκοῦ ἐντελέχεια κινήσις τις. Οὐκ ἔστι δὲ ταυτόν
 δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι ὑγιαί-
 νειν, καὶ δύνασθαι κάμνειν, οὐ ταυτόν ἦν. Καὶ γὰρ ἂν τὸ
 ὑγιαίνειν καὶ τὸ κάμνειν, ταυτόν ἦν. Τὸ δ' ὑποκεί-
 μενον καὶ ὑγιαῖνον, καὶ νοσοῦν, εἴθ' ὑγρότης, εἴθ' αἵ-
 μα, ταῦτο καὶ ἓν. Ἐπεὶ δὲ οὐ τὸ αὐτόν, ὥσπερ οὐδὲ
 χρῶμα ταῦτο καὶ ὄρατόν, ἢ τοῦ δυνατοῦ ἢ δυνατόν
 ἐντελέχεια κινήσις ἐστιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἐστὶν αὕτη,

καὶ ὅτι συμβαίνει τότε κινεῖσθαι, ὅταν ἡ ἐντελέχεια ἢ αὕτη, καὶ οὐτε πρότερον οὐδ' ὕστερον, δῆλον. Ἐνδέχεται γὰρ ἕκαστον ὁτὲ μὲν ἐνεργεῖν, ὁτὲ δὲ μὴ· οἶον, τὸ οἰκοδομητὸν ἢ οἰκοδομητὸν, καὶ ἡ τοῦ οἰκοδομητοῦ ἐνέργεια ἢ οἰκοδομητὸν, οἰκοδόμησις ἐστίν. Ἡ γὰρ τοῦτο ἐστίν ἡ οἰκοδόμησις, ἢ ἐνέργεια, ἢ οἰκία· ἀλλ' ὅταν ἡ οἰκία ἢ, οὐκ ἐστὶ οἰκοδομητὸν ἔσται οἰκοδομεῖται δὲ τὸ οἰκοδομητὸν. Ἀνάγκη ἄρα οἰκοδόμησιν τὴν ἐνέργειαν εἶναι. Ἡ δ' οἰκοδόμησις, κίνησις τις. Ὅθ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κινήσεων. Ὅτι δὲ καλῶς εἴρηται, δῆλον ἐξ ὧν οἱ ἄλλοι λέγουσι περὶ αὐτῆς, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ῥᾶδιον εἶναι διορίσαι ἄλλως αὐτήν. Οὐτε γὰρ ἐν ἄλλῳ τις γένει δύναιτ' ἂν θεῖναι αὐτήν. Δῆλον δ' ἐξ ὧν λέγουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἐτερότητα καὶ ἀνισότητα καὶ τὸ μὴ ὄν· ὧν οὐδὲν ἀνάγκη κινεῖσθαι. Ἀλλ' οὐδ' ἡ μεταβολή, οὐτ' εἰς ταῦτα, οὐτ' ἐκ τοιούτων μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν ἀντικειμένων. Αἴτιον δὲ τοῦ εἰς ταῦτα τιθέναι, ὅτι ἀόριστόν τι δοκεῖ εἶναι ἡ κίνησις. Τῆς δ' ἐτέρας συστοιχίας αἰ ἀρχαί, διὰ τὸ στερητικαὶ εἶναι, ἀόριστοι. Οὐτε γὰρ τόδε, οὐτε τοιόνδε οὐδεμία αὐτῶν, οὐτε τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν. Τοῦ δὲ δοκεῖν ἀόριστον εἶναι τὴν κίνησιν, αἴτιον, ὅτι οὐτ' εἰς δύναμιν τῶν ὄντων, οὐτ' εἰς ἐνέργειάν ἐστι τιθέναι αὐτήν. Οὐτε γὰρ τὸ δυνατόν ποσὸν εἶναι, κινεῖται ἐξ ἀνάγκης, οὐτε τὸ ἐνεργεῖα ποσόν. Ἡ τέ κίνησις ἐνέργεια μὲν εἶναι δοκεῖ τις, ἀτελής δέ. Αἴτιον δ', ὅτι ἀτελής τὸ δυνατόν οὐ ἐστὶν ἐνέργεια· καὶ διὰ τοῦτο χαλεπὸν αὐτήν λαβεῖν, τί ἐστίν. Ἡ γὰρ εἰς στερήσιν ἀνάγκη θεῖναι, ἢ εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἐνέργειαν ἀπλῆν. Τούτων δ' οὐδὲν φαίνεται ἐνδεχόμενον. Ὡστε λείπεται τὸ λε-

χθὲν εἶναι καὶ ἐνέργειαν, καὶ μὴ ἐνέργειαν τὴν εἰρημέ-
νην, ἰδεῖν μὲν χαλεπὴν, ἐνδεχομένην δ' εἶναι. Καὶ
ὅτι ἐστὶν ἡ κίνησις ἐν τῷ κινήτῳ, δῆλον. Ἐντελέχεια
γὰρ ἐστὶ τοῦτου ὑπὸ τοῦ κινήτου· καὶ ἡ τοῦ κινή-
του ἐνέργεια οὐκ ἄλλη ἐστὶ. Δεῖ μὲν γὰρ εἶναι ἐντε-
λέχειαν ἀμφοῖν. Κινήτικόν μὲν γὰρ ἐστὶ, τὸ δύνα-
σθαι· κινεῖν δὲ, τὸ ἐνεργεῖν· ἀλλ' ἐστὶν ἐνεργητικόν
τοῦ κινήτου. Ὡς οὖν ὁμοίως μία ἀμφοῖν ἐνέργεια, ὥς-
περ τὸ αὐτὸ διάστημα ἐν πρὸς δύο, καὶ δύο πρὸς ἓν,
καὶ τὸ ἀνάντες, καὶ τὸ κάταντες, ἀλλὰ τὸ εἶναι οὐχ ἐν
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κινεῖντος καὶ κινουμένου.

ΚΑΤΑ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΣ. CAPUT X.

Τὸ δ' ἄπειρον, ἢ τὸ ἀδύνατον διελθεῖν τῷ μὴ πε-
φυκέναι διῖέναι, καθάπερ ἡ φωνὴ ἀόρατος, ἢ τὸ διεξ-
οδὸν ἔχον ἀτελεύτητον, ἢ ὁ μόλις, ἢ ὁ πεφυκὸς ἔχειν,
μὴ ἔχη διεξοδὸν ἢ πέρας· ἐτι προσθήσει ἢ ἀφαιρέσει, ἢ
ἀμφω. Χωριστὸν μὲν δὴ αὐτὸ τί ὄν, αἰσθητὸν δὲ οὐχ
οἶόντ' εἶναι. Εἰ γὰρ μήτε μέγεθος ἐστὶ μήτε πλήθος,
οὐσία δ' αὐτοῦ τὸ ἄπειρον, καὶ μὴ συμβεβηκὸς, ἀδι-
αίρετον ἐστὶ. Τὸ γὰρ διαιρετὸν, ἢ μέγεθος, ἢ πλη-
θος. Εἰ δὲ ἀδιαίρειον, οὐκ ἄπειρον, εἰ μὴ καθάπερ
ἡ φωνὴ ἀόρατος. Ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγουσιν, οὐθ' ἡμεῖς
ζητοῦμεν, ἀλλ' ὥς ἀδιεξοδόν. Ἐτι πῶς ἐνδέχεται καθ'
αὐτὸ εἶναι ἄπειρον, εἰ μὴ εἴη ἀριθμὸς καὶ μέγεθος,
ὧν πάθος τὸ ἄπειρον; Ἐτι εἰ κατὰ συμβεβηκὸς, οὐκ
ἂν εἴη στοιχεῖον τῶν ὄντων ἢ ἄπειρον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ
ἀόρατον τῆς διαλέκτου, καίτοι ἡ φωνὴ ἀόρατος. Καὶ
ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐνεργεῖα εἶναι τὸ ἄπειρον, δῆλον. Ἔσται
γὰρ ὅτι οὐκ ἑαυτοῦ ἄπειρον μέρος τὸ λαμβανόμενον.
Τὸ γὰρ ἀπείρω εἶναι καὶ ἄπειρον, τὸ αὐτό· εἴπερ οὐ-

σία, τὸ ἄπειρον, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένον. Ὡστε ἢ ἀδιαίρετον, ἢ εἰς ἄπειρα διαιρετὸν ἢ μεριστόν. Πολλὰ δ' εἶναι τὸ αὐτὸ, ἀδύνατον ἄπειρα. Ὡσπερ γὰρ μέρος ἄῤῥ αἶρος, οὕτως ἄπειρον ἄπειρου, εἰ ἔστιν οὐσία καὶ ἀρχή. Ἀμερίστον ἄρα καὶ ἀδιαίρετον. Ἀλλὰ ἀδύνατον, τὸ ἐντελεχέα ὄν, ἄπειρον. Ποσὸν γὰρ εἶναι ἀνάγκη. Κατὰ συμβεβηκὸς ἄρα ὑπάρχει· ἀλλ' οὕτως εἴρηται ὅτι οὐκ ἐνδέχεται εἶναι ἀρχήν, ἀλλ' ἐκείνο ὡς συμβεβήκει τὸν ἀριθμὸν, ἢ τὸ ἄρτιον. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ζήτησις καθόλου. Ὅτι δ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οὐκ ἔστιν, ἐνθάδε δῆλον. Εἰ γὰρ σώματος λόγος, τὸ ἐπιπέδοις ὠρισμένον, οὐκ εἴη ἂν ἄπειρον σῶμα, οὔτ' αἰσθητὸν, οὔτε νοητὸν, οὔτ' ἀριθμὸς ὡς κωχωρισμένος καὶ ἄπειρος. Ἀριθμητὸν γὰρ ὁ ἀριθμὸς, ἢ τὸ ἔχον ἀριθμόν. Φυσικῶς δὲ ἐκ τῶνδε δῆλον. Οὔτε γὰρ σύνθετον οἷον τε εἶναι, οὔθ' ἀπλοῦν. Σύνθετον μὲν γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα, [ἐπεὶ] εἰ πεπεράνται τῷ πλήθει τὰ στοιχεῖα. Δεῖ γὰρ ἰσάζειν ἀναντία, καὶ μὴ εἶναι ἐν αὐτῶν ἄπειρον. Εἰ γὰρ ὅπως οὖν λείπεται ἡ θάτερον σώματος δύναμις, φθαρήσεται ὑπὸ τοῦ ἄπειρου τὸ πεπερασμένον. Ἐκαστον δ' ἄπειρον εἶναι ἀδύνατον. Σῶμα γὰρ ἐστὶ τὸ πάντῃ ἔχον διάστασιν· ἄπειρον δὲ, τὸ ἀπεράντως διεσθηκός. Ὡστ' εἰ τὸ ἄπειρον σῶμα, πάντῃ ἐστὶν ἄπειρον. Οὐδὲ ἐν δὲ ἀπλοῦν ἐνδέχεται τὸ ἄπειρον εἶναι σῶμα, οὔθ' ὡς λέγουσί τινες, παρὰ τὰ στοιχεῖα ἐξ οὗ γεννῶσι ταῦτα. Οὐκ ἔστι γὰρ τὸ τοιοῦτον σῶμα παρὰ τὰ στοιχεῖα· ἅπαντα γὰρ ἐξ οὗ ἐστὶ καὶ ὧν, διαλύεται εἰς ταῦτα. Οὐ φαίνεται δὲ τοῦτο παρὰ τὰ ἀπλᾶ σώματα, οὐδὲ πῦρ, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν στοιχείων οὐδέν· χωρὶς γὰρ τοῦ ἄπειρου εἶναι τι

αὐτῶν, ἀδύνατον τὸ ἅπαν, καὶ ἡ πεπερασμένον, ἡ εἶναι, ἡ γίγνεσθαι τι αὐτῶν, ὥσπερ Πράκλειτός φησιν, ἅπαντα γίγνεσθαι ποτὲ πῦρ. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός, ὃ ποιοῦσι παρὰ τὰ στοιχεῖα οἱ φυσικοί. Πᾶν γὰρ μεταβάλλει ἐξ ἐναντίου, οἷον ἐκ θερμοῦ εἰς ψυχρόν. Ἐτι τὸ αἰσθητὸν σῶμα ποῦ· καὶ ὁ αὐτὸς τόπος ὅλου καὶ μορίου, οἷον τῆς γῆς. Ὡστ' εἰ μὲν ὁμοειδές, ἀκίνητον ἔσται, ἡ ἀεὶ ὡσθήσεται. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Τί γὰρ μᾶλλον κάτω ἢ ἄνω, ἡ ὁπουοῦν; Οἷον εἰ βῶλος εἴη, ποῦ αὕτη κινήθήσεται ἡ μενεῖ; Ὁ γὰρ τόπος αὐτῆς τοῦ συγγενοῦς σώματος ἄπειρος. Καθέξει οὖν τὸν ὅλον τόπον. Καὶ πῶς; Τίς οὖν ἡ μονὴ καὶ ἡ κίνησις; ἡ πανταχοῦ μενεῖ; οὐ κινήθήσεται ἄρα· ἡ πανταχοῦ κινήθήσεται; οὐκ ἄρα στήσεται. Εἰ δ' ἀνόμοιον τὸ πᾶν, ἀνόμοιοι καὶ οἱ τόποι. Καὶ πρῶτον μὲν οὐχ ἓν τὸ σῶμα τοῦ παντός, ἀλλ' ἡ τὸ ἅπτεσθαι. Εἴτα ἡ πεπερασμένα ταῦτα ἔσται, ἡ ἄπειρα εἶδει. Πεπερασμένα μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε. Ἔσται γὰρ τὰ μὲν ἄπειρα, τὰ δ' οὐ, ἡ τὸ πᾶν ἄπειρον· οἷον πῦρ, ἡ ὕδωρ. Φθορὰ δὲ τὸ τοιοῦτον τοῖς ἐναντίοις. Εἰ δ' ἄπειρα καὶ ἀπλᾶ, καὶ οἱ τόποι ἄπειροι, καὶ ἔσται ἄπειρα τὰ στοιχεῖα. Εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, καὶ οἱ τόποι πεπερασμένοι, καὶ τὸ πᾶν ἀνάγκη πεπεράνθαι. Ὅλως δ' ἀδύνατον ἄπειρον εἶναι σῶμα, καὶ τόπον τοῖς σώμασιν, εἰ πᾶν σῶμα αἰσθητὸν βάρους ἔχει, ἡ κουφότητα. Ἡ γὰρ ἐπὶ τὸ μέσον, ἡ ἄνω ὡσθήσεται. Ἀδύνατον δὲ τὸ ἄπειρον, ἡ πᾶν, ἡ τὸ ἡμισυ, ἡ ὅποτερον οὖν πεπονθέναι. Πῶς γὰρ διέλῃς; ἡ πῶς τοῦ ἀπείρου ἔσται τὸ μὲν κάτω, τὸ δ' ἄνω, ἡ ἔσχατον καὶ μέσον; Ἐτι πᾶν αἰσθητὸν σῶμα ἐν τόπῳ. Τόπου δὲ εἶδη ἔξ.

Ἀδύνατον δ' ἐν τῷ ἀπείρῳ σώματι ταῦτ' εἶναι· ὅλως δ' εἰ ἀδύνατον τόπον ἀπειρον εἶναι, καὶ σῶμα ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἐν τόπῳ, ποῦ. Τοῦτο δὲ σημαίνει ἢ ἄνω, ἢ κάτω ἢ τῶν λοιπῶν τι· τούτων δ' ἕκαστον πέρας τι. Τὸ δ' ἀπειρον, οὐ ταῦτόν ἐν μερέθει καὶ κινήσει, καὶ χρόνῳ, ὥς μία τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὸ ὕστερον λέγεται κατὰ τὸ πρότερον· οἷον, κίνησις κατὰ τὸ μέγεθος, ἐφ' οὗ κινεῖται, ἢ ἀλλοιοῦται, ἢ αὖξεται· χρόνος δὲ, διὰ τὴν κίνησιν.

CAPUT XI. *Philos. T. 1. 2.*

Μεταβάλλει δὲ τὸ μεταβάλλον, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, ὥς τὸ μουσικὸν βαδίζειν· τὸ δὲ τῷ τούτου τι μεταβάλλειν, ἀπλῶς λέγεται μεταβάλλειν, οἷον ὅσα κατὰ μέρη. Ὑγιάζεται γὰρ τὸ σῶμα, ὅτι ὁ ὀφθαλμός. Ἔστι δὲ τι ὃ καθ' αὐτὸ πρῶτον κινεῖται· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ καθ' αὐτὸ κινήτόν. Ἔστι δὲ τι καὶ ἐπὶ τοῦ κινουόντος ὡσαύτως. Κινεῖ γὰρ τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ κατὰ μέρος, τὸ δὲ καθ' αὐτό. Ἔστι δὲ τι τὸ κινουὶν πρῶτον· ἔστι δὲ τι τὸ κινούμενον· ἔτι ἐν ᾧ χρόνῳ, καὶ ἐξ οὗ, καὶ εἰς ὅ. Τὰ δ' εἶδη καὶ τὰ πάθη, καὶ ὁ τόπος, εἰς ἃ κινουῦνται τὰ κινούμενα, ἀκίνητά ἐστιν, οἷον, ἐπιστήμη, καὶ θερμότης. Ἔστι δ' οὐχ ἡ θερμότης κίνησις, ἀλλ' ἡ θέρμασις. Ἡ δὲ μὴ κατὰ συμβεβηκός μεταβολὴ οὐκ ἐν ἅπασιν ὑπάρχει, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐναντίοις καὶ μεταξὺ, καὶ ἐν ἀντιφάσει. Τούτου δὲ πίστις ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Μεταβάλλει δὲ τὸ μεταβάλλον, ἢ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ ἐκ μὴ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον. Λέγω δὲ ὑποκείμενον, τὸ καταφάσει δηλούμενον. Ὡστ' ἀνάγκη τρεῖς εἶναι μεταβολάς. Ἡ γὰρ

ἔξ οὐχ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον, οὐκ ἔστι μεταβολή· οὔτε γὰρ ἐναντία, οὔτε ἀντίφασίς ἐστιν, ὅτι οὐκ ἀντίθεσις. Ἡ μὲν οὖν ἔξ οὐχ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, κατ' ἀντίφασιν, γένεσις ἐστιν, ἡ μὲν ἀπλῶς, ἀπλή, ἡ δὲ τις, τινός· ἡ δ' ἔξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον φθορά, ἡ μὲν ἀπλῶς, ἀπλή, ἡ δὲ τις, τινός· εἰ τὸ μὴ ὄν λέγεται πλεοναχῶς, καὶ μήτε τὸ κατὰ σύνθεσιν ἢ διαίρεσιν ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μήτε τὸ κατὰ δύναμιν, τὸ τῷ ἀπλῶς ὄντι ἀντικείμενον· τὸ γὰρ μὴ λευκὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν ὅμως ἐνδέχεται κινεῖσθαι κατὰ συμβεβηκός. Εἴη γὰρ ἂν ἀνθρώπος τὸ μὴ λευκόν· τὸ δ' ἀπλῶς μὴ τόδε, εὐδαμῶς. Ἀδύνατον γὰρ τὸ μὴ ὄν κινεῖσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὴν γένεσιν κίνησιν εἶναι. Γίγνεται γὰρ τὸ μὴ ὄν. Εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα κατὰ συμβεβηκός γίγνεται, ἀλλ' ὅμως ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν κατὰ ταῦτ' γιγνομένου ἀπλῶς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἡρεμεῖν. Ταῦτά τε δὴ συμβαίνει δυσχερῇ, καὶ εἰ πᾶν τὸ κινούμενον ἐκ τόπου· τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ. Εἴη γὰρ ἂν ποῦ. Οὐδὲ δὴ ἡ φθορά κίνησις. Ἐναντίαν γὰρ κινήσει κήησις ἢ ἡρεμία, φθορά δὲ γένεσις. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα κίνησις μεταβολή τις, μεταβολαὶ δὲ τρεῖς αἰ εἰρημέναι, τούτων δ' αἱ μὲν κατὰ γένεσιν καὶ φθοράν οὐ κινήσεις, αὗται δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀντίφασιν, ἀνάγκη τὴν ἔξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον κίνησιν εἶναι μόνην. Τὰ δ' ὑποκείμενα, ἢ ἐναντία, ἢ μεταξύ. Καὶ ἡ στέρησις κείσθω ἐναντίαν, καὶ δηλοῦνται καταφάσει, εἶεν, τὸ γυμνὸν καὶ κωδόν, καὶ τὸ μέλαν.

CAPUT XII.

Εἰ οὖν αἱ κατηγορίαι διήρηνται οὐαίε, ποιότητι,

τόπω, ποιῆν, ἢ πάσχειν, τῷ πρὸς τι, ποσῶ, ἀνάγκη
 τρεῖς εἶναι κινήσεις, ποιοῦ, ποσοῦ, τόπου· καὶ οὐσίαν f 30.
 δ' οὐ, διὰ τὸ μηδὲν εἶναι οὐσίᾳ ἐναντίον, οὐδὲ τῷ
 πρὸς τι. Ἔστι γὰρ θάτερον μηδὲν μεταβάλλοντος,
 ἀληθινέσθαι θάτερον μηδὲν μεταβάλλον. Ὡστε κατὰ
 συμβεβηκὸς ἢ κινήσεις αὐτῶν. Οὐδὲ ποιοῦντος καὶ
 πάσχοντος, ἢ κινουῦντος καὶ κινουμένου, ὅτι οὐκ ἔστι
 κινήσεως κίνησις, οὐδὲ γενέσεως γένεσις, οὐδ' ὅλως με-
 ταβολὴ μεταβολῆς. Διχῶς γὰρ ἐνδέχεται κινήσεως εἶναι
 κίνησιν· ἢ ὡς ὑποκειμένου, οἷον ὁ ἄνθρωπος κινεῖται,
 ὅτι ἐκ λευκοῦ εἰς μέλαν μεταβάλλει· ὥστε οὕτω καὶ ἡ
 κίνησις, ἢ θερμαίνεται, ἢ ψύχεται, ἢ τόπον ἀλλάττει,
 ἢ αὖξεται. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐ γὰρ τῶν ὑποκει-
 μένων τι ἢ μεταβολή. Ἡ τῷ ἑτερόν τι ὑποκείμενον
 ἐκ μεταβολῆς μεταβάλλειν εἰς ἄλλο εἶδος· οἷον, ἄν-
 θρωπον ἐκ νόσου εἰς ὑγίαν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δυ-
 νατόν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. Πᾶσα γὰρ κίνησις ἐξ
 ἄλλου εἰς ἄλλο ἐστὶ μεταβολή, καὶ γένεσις καὶ φθορά
 ὡσαύτως· πλὴν αἱ μὲν ἐξ ἀντικειμένων ᾗδὲ ἢ ᾗδὲ, οὐ
 κινήσεις. Ἀμα οὖν μεταβάλλει ἐξ ὑγείας εἰς νόσον,
 καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς μεταβολῆς εἰς ἄλλην. Δῆλον
 δ' ὅτι, ἂν νοσήσῃ, μεταβεβληκῶς ἔσται εἰς ὅποιανοῦν·
 ἐνδέχεται γὰρ ἡρμεῖν· καὶ ἔτι εἰς μὴ τὴν τυ-
 χοῦσαν ἀεί· κακείνη ἔκ τινος εἰς τι ἄλλο ἔσται· ὡσθ'·
 ἢ ἀντικειμένη ἔσται ὑγίανσις, ἀλλὰ τῷ συμβεβηκέναι·
 οἷον ἐξ ἀναμνήσεως εἰς λήθην μεταβάλλει, ὅτι ὅ
 ὑπάρχει, ἐκεῖνο μεταβάλλει, ὅτε μὲν εἰς ἐπιστήμην, ὅτε
 δὲ εἰς ὑγίαν. Ἔτι εἰς ἄπειρον βαδιεῖται, εἰ ἔστι με-
 ταβολῆς μεταβολή, καὶ γενέσεως γένεσις. Ἀνάγκη δὲ
 καὶ τὴν προτέραν, εἰ ἢ ὑστέρα· οἷον, εἰ ἢ ἀπλῇ γένε-

σις ἐγένετό ποτε, καὶ τὸ γιγνόμενον ἀπλῶς ἐγένετο
 ὥστε οὐπω ἦν τὸ γιγνόμενον ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ γιγνόμε-
 νόν τι, ἢ γενόμενον ἤδη. Εἰ δὴ καὶ τοῦτ' ἐγένετο
 ποτε, διὰ τί οὐκ ἦν πω τότε γιγνόμενον; Ἐπεὶ δὲ τῶν
 μπειρῶν οὐκ ἐστὶ τι πρῶτον, οὐκ ἔσται τὸ πρῶτον· ὥστ'
 οὐδὲ τὸ ἐχόμενον. Οὔτε γίνεσθαι οὖν, οὔτε κινεῖ-
 σθαι οἷόν τε, οὔτε μεταβάλλειν οὐδέν. Ἐτι τοῦ αὐτοῦ
 κίνησις ἢ ἐναντία, καὶ ἡρέμησις καὶ γένεσις, καὶ φθο-
 ρά. Ὡστε τὸ γιγνόμενον, ὅταν γένηται γιγνόμενον,
 τότε φθίρεται· οὔτε γὰρ ἐκθὺς γιγνόμενον, οὐδ'
 ὑστερον. Εἶναι γὰρ δεῖ τὸ φθιρόμενον. Ἐτι δεῖ
 ὕλην ὑπεῖναι τῷ γιγνομένῳ, καὶ μεταβάλλοντι. Τίς
 οὖν ἔσται ὥσπερ τὸ ἀλλοιωτὸν σῶμα, ἢ ψυχὴ, οὕτω
 τί καὶ τὸ γιγνόμενον, ἢ κίνησις, ἢ γένεσις; Καὶ ἔτι τί
 εἰς ὃ κινεῖται; Δεῖ γὰρ εἶναί τι τὴν τοῦδε ἐκ τοῦδε εἰς
 τόδε κίνησιν, μὴ κίνησιν. Πῶς οὖν; οὐ γὰρ ἔσται μάθη-
 σις τῆς μαθήσεως· ὥστ' οὐδὲ γένεσις γενέσεως. Ἐπεὶ δ'
 οὔτ' οὐσίας, οὔτε τοῦ πρὸς τι, οὔτε τοῦ ποιεῖν καὶ πά-
 σχειν, λείπεται κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν, καὶ τὸ ποῦ, κί-
 νησιν εἶναι. Τούτων γὰρ ἐκάστω ἐναντίωσίς ἐστι. Λέγω
 δὲ τὸ ποιόν, οὐ τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ διαφορᾷ ποιόν,
 ἀλλὰ τὸ παθητικόν, καθὸ λέγεται πάσχειν, ἢ ἀπαθὲς
 εἶναι· τὸ δὲ ἀκίνητον, τό, τε ὅλως ἀδύνατον κινηθῆ-
 ναι, καὶ τὸ μόλις ἐν χρόνῳ πολλῷ ἢ βραδέως ἀρχόμε-
 νον, καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν κινεῖσθαι, μὴ δυνάμενον δὲ
 ὅτε πέφυκε, καὶ οὐ καὶ ὥς· ὁ καλῶ ἡρεμεῖν τῶν ἀκι-
 νήτων μόνον. Ἐναντίον γὰρ ἡρεμία κινήσει· ὥστε
 στέρησις ἂν εἴη τοῦ δεκτικοῦ. Ἀμα δὲ κατὰ τόπον,
 ὅσα ἐν ἐνὶ τόπῳ πρώτῳ, καὶ χωρὶς, ὅσα ἐν ἄλλῳ.
 Ἀπτεσθαι δὲ, ὧν τὰ ἅκρα ἅμα. Μεταξὺ δ', εἰς ὃ πέφυκε

πρότερον ἀφικνεῖσθαι τὸ μεταβάλλον, ἢ εἰς ὃ ἔσχατον μεταβάλλει κατὰ φύσιν τὸ συνεχῶς μεταβάλλον. Ἐναντίον κατὰ τόπον, τὸ κατ' εὐθείαν ἀπέχον πλεῖστον. Ἐξῆς δὲ, οὗ μετὰ τὴν ἀρχὴν ὄντος θέσει, ἢ εἶδει, ἢ ἄλλως πως ἀφορισθέντος, μηθὲν μεταξὺ ἐστὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει· καὶ ὁ ἐφεξῆς ἐστίν· οἶον, γραμματισταῖς, ἢ μονάδες μονάδος, ἢ οἰκίας οἰκία· ἄλλο δ' οὐθὲν κωλύει μεταξὺ εἶναι· τὸ γὰρ ἐξῆς, τινὸς ἐφεξῆς, καὶ ὑστερόν τι. Οὐ γὰρ τὸ ἐν ἐξῆς τῶν δύο, οὐδ' ἡ νομηνία τῆς δευτέρας. Ἐχόμενον δὲ, ὃ ἐὰν ἐξῆς ὦν ἄπτηται. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα μεταβολὴ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις· ταῦτα δὲ ἐναντία καὶ ἀντίφασις, ἀντιφάσεως δὲ οὐδὲν ἀνὰ μέσον, δῆλον ὡς ἐν τοῖς ἐναντίοις τὸ μεταξὺ· τὸ συνεχές δὲ ὅπερ ἐχόμενόν τι, ἢ ἀπτόμενον. Λέγεται δὲ συνεχές, ὅταν ταὐτὸ γένηται καὶ ἐν, τὸ ἕκαστον πέρας οἷς ἄπτονται καὶ συνεχόνται. Ὡστε δῆλον ὅτι τὸ συνεχές ἐν τούτοις ἐξ ὧν ἐν τι πέφυκε γίνεσθαι κατὰ τὴν σύναψιν, καὶ ὅτι πρῶτον τὸ ἐφεξῆς δῆλον. Τὸ γὰρ ἐξῆς οὐχ ἄπτεται. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς καὶ εἰ συνεχές ἄπτεται. Εἰ δ' ἄπτεται, οὐπω συνεχές. Ἐν οἷς δὲ μὴ ἐστὶν ἀφή, οὐκ ἔστι σύμφυσις ἐν τούτοις. Ὡστ' οὐκ ἔστι στιγμή μονάδι ταυτόν. Ταῖς μὲν ὑπάρχει τὸ ἄπτεσθαι, ταῖς δ' οὐ· ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς· καὶ τῶν μεταξὺ τι, τῶν δ' οὐ.

LIBER XI. (XII.)

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῆς οὐσίας ἡ θεωρία· τῶν γὰρ οὐσιῶν αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἷτια ζητοῦνται. Καὶ γὰρ εἰ ὡς ὅλον τι

τὸ πᾶν, ἢ οὐσία πρῶτον μέρος· καὶ εἰ τὸ ἐφεξῆς, καὶ ἂν οὕτω πρῶτον ἢ οὐσία. *Εἴτα* τὸ ποιὸν ἢ ποσόν. *Ἀμα δ' οὐδ' ὄντα*, ὡς ἀπλῶς εἶπεν, ταῦτα, ἀλλὰ ποιότητες καὶ κινήσεις, ἢ καὶ τὸ οὐ λευκόν, καὶ τὸ οὐκ εὐθύ. *Λέγομεν οὖν εἶναι καὶ ταῦτα, οἷον, ἔστιν οὐ λευκόν.* *Ἔτι οὐδὲν τῶν ἄλλων χωριστόν.* *Μαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔργῳ.* *Τῆς γὰρ οὐσίας ἐξή-
τουν ἀρχάς, καὶ στοιχεῖα καὶ αἰτία.* *Οἱ μὲν οὖν νῦν, τὰ καθόλου οὐσίας μᾶλλον τιθέασιν.* *Τὰ γὰρ γένη καθόλου, ἃ φασιν ἀρχάς καὶ οὐσίας εἶναι, μᾶλλον διὰ τὸ λογικῶς ζητεῖν.* *Οἱ δὲ πάλαι, τὰ καθ' ἕκαστα· οἷον πῦρ, καὶ γῆν, ἀλλ' οὐ τὸ κοινὸν σῶμα.* *Οὐσίαι δὲ τρεῖς· μία μὲν, αἰσθητή· ἥς ἡ μὲν αἰδῖος, ἡ δὲ φθαρτή, ἣν πάντες ὁμολογοῦσιν, οἷον τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα· ἡ δ' αἰδῖος, ἥς ἀνάγκη τὰ στοιχεῖα λαβεῖν, εἴτε ἓν, εἴτε πολλά.* *Ἄλλη δὲ ἀκίνητος.* *Ταύτην φασὶν τινες εἶναι χωριστήν· οἱ μὲν εἰς δύο διαιροῦντες, οἱ δὲ εἰς μίαν φύσιν τιθέντες τὰ εἶδη καὶ τὰ μαθηματικά· οἱ δὲ τὰ μαθηματικά μόνον τούτων.* *Ἐκεῖναι μὲν δὴ φυσικῆς· (μετὰ κινήσεως γάρ) αὕτη δ' ἐτέρας, εἰ μηδεμία αὐτῆς ἀρχὴ κοινή.*

CAPUT II.

Ἡ δ' αἰσθητὴ οὐσία μεταβλητή. *Εἰ δὲ ἡ μεταβολή, ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἢ τῶν μεταξὺ· ἀντικειμένων δὲ μὴ πάντων (οὐ λευκὸν γὰρ ἢ φωνή) ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἀνάγκη εἶναι καὶ τι τὸ μεταβάλλον εἰς τὴν ἐναντίωσιν.* *Οὐ γὰρ τὰ ἐναντία μεταβάλλει.* *Ἔτι τὸ μὲν ὑπομένει, τὸ δ' ἐναντίον οὐχ ὑπομένει.* *Ἔστιν ἄρα τὸ τὲ τρίτον παρὰ τὰ ἐναντία, ἢ ὕλη.* *Εἰ δὲ αἱ μεταβολαὶ τέτταρες, ἢ κατὰ τὸ τί, ἢ κατὰ τὸ ποιὸν ἢ*

ποσόν, ἢ ποῦ· καὶ γένεσις μὲν ἢ ἀπλῇ καὶ φθορὰ; ἢ κατὰ τόδε· αὐξήσεις δὲ φθίσεις, ἢ κατὰ τὸ ποσόν· ἀλλοιώσεις δὲ, ἢ κατὰ τὸ πάθος· φθορὰ δὲ, ἢ κατὰ τόπον, εἰς ἐναντιώσεις ἂν εἶεν τὰς καθ' ἕκαστον αἱ μεταβολαί. Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὴν ὕλην δυναμένην ἅμφω. Ἐπεὶ δὲ διτιπὸν τὸ ὄν, μεταβάλλειν πᾶν ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ὄν· οἷον, ἐκ λευκοῦ δυνάμει, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ λευκόν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπ' αὐξήσεως καὶ φθίσεως. Ὡστε οὐ μόνον κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδέχεται γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὄντος γίγνεται πάντα· δυνάμει μέντοι ὄντος, ἐκ μὴ ὄντος δὲ ἐνεργείᾳ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ Ἀναξαγόρου ἐν (βέλτιον γὰρ ἢν ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μίγμα καὶ Ἀναξιμάνδρου· καὶ ὡς Δημόκριτός φησιν, ἢν ὁμοῦ πάντα δυνάμει, ἐνεργείᾳ δ' οὐ. Ὡστε τῆς ὕλης ἂν εἶεν ἡμμένοι. Πάντα δ' ὕλην ἔχει ὅσα μεταβάλλει· ἀλλ' ἑτέραν καὶ τῶν αἰδιῶν, ὅσα μὴ γεννητὰ, κινητὰ δὲ φθορᾷ· ἀλλ' οὐ γεννητὴν, ἀλλὰ πόθεν ποῖ. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, ἐκ ποίου μὴ ὄντος ἢ γένεσις. Τριχῶς γὰρ τὸ μὴ ὄν. Εἰ δὴ τί ἐστιν δυνάμει, ἀλλ' ὅμως οὐ τοῦ τυχόντος· ἀλλ' ἕτερον ἐξ ἑτέρου. Οὐδ' ἱκανόν, ὅτι ὁμοῦ πάντα χρήματα. Διαφέρει γὰρ τῇ ὕλῃ· ἐπεὶ διὰ τί ἄπειρα ἐγένετο, ἀλλ' οὐχ ἓν; ὃ γὰρ νοῦς, εἷς. Ὡστε εἰ ὕλη μία, ἐκεῖνο ἐγένετο καὶ ἐνεργείᾳ, οὐ καὶ ἡ ὕλη ἦν δυνάμει. Τρία δὲ τὰ αἷτια, καὶ τρεῖς αἱ ἀρχαί· δύο μὲν ἢ ἐναντιώσεις, ἥς τὸ μὲν λόγος καὶ εἶδος, τὸ δὲ στέρησις· τὸ δὲ τρίτον, ἡ ὕλη.

CAPUT III.

Μετὰ ταῦτα ὅτι οὐ γίγνεται, οὔτε ἡ ὕλη, οὔτε τὸ εἶδος. Λέγω δὲ τὰ ἴσχατα. Πᾶν γὰρ μεταβάλλει τι,

ARIST. METAPH.

Q

καὶ ὑπό τινος, καὶ εἷς τι. Ἐφ' οὗ μὲν, τοῦ πρώτου
 κινουῦντος· οὗ δέ, ἡ ὕλη· εἰς δὲ, τὸ εἶδος. Εἰς ἅπει-
 ρον οὖν εἰσιν, εἰ μὴ μόνον ὁ χαλκὸς γίνεται στρογγύ-
 λος, ἀλλὰ καὶ τὸ στρογγύλον, ἡ δὲ χαλκός. Ἀνάγκη
 δὲ στῆναι. Μετὰ ταῦτα, ὅτι ἐκάστη ἐκ συνωνύμου γί-
 νεται οὐσία. Τὰ γὰρ φύσει οὐσίαι, καὶ τὰ ἄλλα.
 Ἡ γὰρ τέχνη, ἡ φύσει γίνεταί, ἡ τύχη, ἡ τῇ αὐτο-
 μάτῳ. Ἡ μὲν οὖν τέχνη ἀρχὴ ἐν ἄλλῳ· ἡ δὲ φύσις, ἀρ-
 χὴ ἐν αὐτῷ. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. Αἱ
 δὲ λοιπαὶ αἰτίαι στερήσεις τούτων. Οὐσίαι δὲ τρεῖς·
 ἡ μὲν ὕλη, τόδε τι οὐσα τῷ φαίνεσθαι. Ὅσα γὰρ
 ἐστὶν ἀφ᾽ ἧ καὶ μὴ συμφύσει, ὕλη καὶ ὑποκείμενον. Ἡ
 δὲ φύσις, καὶ τόδε τι, εἰς ἣν καὶ ἔξις τις. Ἐτι τρίτη
 ἡ ἐκ τούτων· ἡ κατ' ἐκασκα· οἷον Σωκράτης ἡ Καλ-
 λίας. Ἐπὶ μὲν οὖν τινῶν, τόδε τι οὐκ ἔστι παρὰ τὴν
 σύνθετον οὐσίαν· οἷον, οἰκίας τὸ εἶδος, εἰ μὴ ἡ τέχνη.
 Οὐδ' ἔστι γένεσις καὶ φθορὰ τούτων· ἀλλ' ἄλλον
 τρόπον εἰσὶ καὶ οὐκ εἰσὶν, οἰκία τε ἡ ἄνευ ὕλης, καὶ
 ὑγίεια, καὶ πᾶν τὸ κατὰ τέχνην· ἀλλ' εἵπερ, ἐπὶ τῶν
 φύσει. Διὸ δὴ οὐ κακῶς ὁ Πλάτων ἔφη, ὅτι εἶδη
 ἐστὶν ὅποσα φύσει, εἵπερ ἐστὶν εἶδη ἄλλα τούτων,
 οἷον πῦρ, σάρξ, κεφαλὴ. Ἀπαντα γὰρ ὕλη ἐστὶ, καὶ
 τῆς μάλιστα οὐσίας ἡ τελευταία. Τὰ μὲν οὖν κινουῦντα
 αἶτια, ὡς προγεγεννημένα ὄντα· τὰ δ' ὡς ὁ λόγος, ἅμα.
 Ὅτε γὰρ ὑγιαίνει ὁ ἄνθρωπος, τότε καὶ ὑγίειά ἐστι· καὶ
 τὸ σχῆμα τῆς χαλκῆς σφαίρας ἅμα, καὶ ἡ χαλκῇ σφαῖρα.
 Εἰ δὲ καὶ ὕστερόν τι ὑπομένει, σκεπτέον. Ἐπ' ἐνίων γὰρ
 οὐδὲν κωλύει· οἷον, εἰ ἡ ψυχὴ τοιοῦτον, μὴ πᾶσα, ἀλλ' ὁ
 σῶς. Πᾶσαν γὰρ ἀδύνατον ἴσως. Φανερόν δὴ, ὅτι
 οὐδὲν δεῖ διὰ γε ταῦτ' εἶναι τὰς ἰδέας. Ἄνθρωπος

γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ, ὁ καὶ ἕκαστον τὸν τινά. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ γὰρ ἰατρικὴ τέχνη, ὁ λόγος τῆς ὑγίειας ἐστί.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ αἰτία καὶ αἱ ἀρχαὶ ἄλλα ἄλλων ἔστιν ὥς, ἔστι δ' ὥς οὐ, ἂν καθόλου λέγη τις, καὶ κατ' ἀναλογίαν τὰ αὐτὰ πάντων. Ἀπορήσειε γὰρ ἂν τις, πότερον ἕτεραι, ἢ αἱ αὐταὶ ἀρχαί, καὶ στοιχεῖα τῶν οὐσιῶν, καὶ τῶν πρὸς τι· καὶ καὶ ἕκαστην δὴ τῶν κατηγοριῶν ὁμοίως. Ἀλλ' ἄτοπον, εἰ τὰ αὐτὰ πάντων· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἔσται τὰ πρὸς τι, καὶ ἡ οὐσία. Τί οὖν τοῦτ' ἔσται; Παρὰ γὰρ τὴν οὐσίαν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατηγορούμενα, οὐδὲν ἔσται κοινόν· πρότερον δὲ τὸ στοιχεῖον, ἢ ὧν στοιχεῖον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἡ οὐσία στοιχεῖον τῶν πρὸς τι, οὐδὲ τούτων οὐδὲν τῆς οὐσίας. Ἔτι πῶς ἐνδέχεται πάντων εἶναι τὰ στοιχεῖα ταῦτά; οὐδὲν γὰρ οἶον τ' εἶναι τῶν στοιχείων, τῷ ἐκ τῶν στοιχείων συγκειμένῳ τὸ αὐτό· οἶον τῷ $B A$, τὸ B ἢ A . Οὐδὲ δὴ τῶν νοητῶν στοιχεῖόν ἐστιν· οἶον τὸ ἐν, ἢ τὸ ὄν. Ἐπάρχει γὰρ ταῦτα ἐκάστῳ τῶν συνθέτων. Οὐδὲν ἄρα ἔσται αὐτῶν, οὔτ' οὐσία, οὔτε πρὸς τι· ἀλλ' ἀναγκαῖον. Οὐκ ἔστιν ἄρα πάντων ταῦτα στοιχεῖα. Ἡ ὥσπερ λέγομεν, ἔστι μὲν ὥς, ἔστι δ' ὥς οὐ· οἶον ἔσως τῶν αἰσθητῶν σωμάτων, ὥς μὲν εἶδος τὸ θερμόν, καὶ ἄλλου τρόπον τὸ ψυχρόν, ἢ στέρησις. Ἡ ὕλη δὲ τὸ δυνάμει ταῦτα πρῶτον καὶ αὐτόν. Οὐσίαι δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ ἐκ τούτων, ὧν ἀδύναχαί ταῦτα. Ἡ εἴ τι ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γίνεται ἐν οἶον, σὰρξ, ἢ ὅσπου· ἕτερον ἀνάγκη εἶναι τὸ γενόμενον. Τούτων μὲν οὖν ταῦτα στοιχεῖα καὶ ἀρχαί,

ἄλλων δ' ἄλλα. Πάντων δὲ οὕτως μὲν εἰπᾶν, οὐκ ἔστι· τὸ ἀνάλογον δέ· ὥσπερ εἰ τις εἴποι, ὅτι ἀρχαὶ εἰσι τρεῖς, τὸ εἶδος, καὶ ἡ στέρησις, καὶ ἡ ὕλη. Ἀλλὰ τούτων ἕκαστον, ἕτερον περὶ ἕκαστον γένος ἐστίν· οἷον ἐν χρώματι λευκόν, μέλαν, ἐπιφάνεια· φῶς, σκότος, ἀήρ· ἐκ δὲ τούτων, ἡμέρα καὶ νύξ. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τὰ ἐνυπάρχοντα αἷτια, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκτός, οἷον τὸ κινεῖν, δῆλον ὅτι ἕτερον ἀρχὴ καὶ στοιχεῖον. Αἷτια δ' ἄμφω· καὶ εἰς ταῦτα διαιρεῖται ἡ ἀρχή. Τὸ δ' ὥς κινεῖν ἢ ἰσταν, ἀρχὴ τις καὶ οὐσία. Ὡστε στοιχεῖα μὲν κατὰ ἀναλογίαν, τρία· αἰτίαι δὲ καὶ ἀρχαί, τέσσαρες· ἄλλο δ' ἐν ἄλλῳ· καὶ τὸ πρῶτον αἷτιον, ὥς κινεῖν, ἄλλο ἄλλῳ. Τρεῖς, νόσος, σῶμα· τὸ κινεῖν, ἰατρικὴ· εἶδος, ἀταξία τοιαδί· πλίνθοι· τὸ κινεῖν, οἰκοδομική. Καὶ δὴ εἰς ταῦτα διαιρεῖται ἡ ἀρχή. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινεῖν, ἐν μὲν τοῖς φυσικοῖς ἀνθρώπος, ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὸ εἶδος, ἢ τὸ ἐναντίον, τρόπον τινα τρία αἷτια ἂν εἴη, ὥδὲ δὲ τέσσαρα. Τρεῖς γάρ πως ἡ ἰατρικὴ· καὶ οἰκίας εἶδος, ἢ οἰκοδομική· καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπον γεννᾷ. Ἐτι παρὰ ταῦτα, ὥς τὸ πρῶτον πάντων κινεῖν πάντα.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν χωριστὰ, τὰ δ' οὐ χωριστὰ, οὐσίαι ἐκεῖνα· καὶ διὰ τοῦτο πάντων αἷτια ταῦτα, ὅτι τῶν οὐσιῶν ἄνευ, οὐκ ἔστι τὰ πάθη καὶ αἱ κινήσεις. Ἐπειτα ἔσται ταῦτα ψυχὴ ἕως καὶ σῶμα, ἢ νοῦς, καὶ ὄρεξις, καὶ σῶμα. Ἐτι δ' ἄλλον τρόπον τῷ ἀνάλογον ἀρχαὶ αἱ αὐταί· οἷον ἐνέργεια καὶ δύναμις· ἄλλα καὶ ταῦτα ἄλλοις τε ἄλλοις, καὶ ἄλλως.

Ἐν ἐνίοις μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ, ὅτε μὲν ἐνεργεία ἐστὶν, ὅτε δὲ δυνάμει· οἷον, οἶνος, ἡ σὰρξ, ἡ ἄνθρωπος. Πίπτει δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὰ εἰρημμένα αἷτια. Ἐνεργεία μὲν γὰρ τὸ εἶδος, ἐὰν ἢ τὸ χωριστὸν, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν· στερήσεις δὲ, οἷον σκότος ἢ κáμνον· δυνάμει δὲ ἡ ὕλη. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δυνάμενον γίγνεσθαι ἄμφο. Ἄλλως δὲ ἐνεργεία καὶ δυνάμει διαφέρει, ὣν μὴ ἐστὶν ἡ αὐτὴ ὕλη ὡς οὐκ ἐστὶ τὸ αὐτὸ εἶδος, ἀλλ' ἕτερον· ὥσπερ ἀνθρώπου αἷτιον τὰ τε στοιχεῖα, πῦρ καὶ γῆ, ὡς ὕλη· καὶ τὸ ἴδιον εἶδος, καὶ εἴ τι ἄλλο ἔξω, οἷον ὁ πατήρ· καὶ παρὰ ταῦτα ὁ ἥλιος, καὶ ὁ λοξὸς κύκλος, οὔτε ὕλη ὄντα, οὐτ' εἶδος, οὔτε στερήσεις, οὔτε ὁμοειδές, ἀλλὰ κινουντα. Ἐτι δὲ ὀρθῶν δεῖ, ὅτι τὰ μὲν καθόλου ἐστὶν εἰπεῖν, τὰ δ' οὐ. Πάντων δὴ πρῶται ἀρχαί, τὸ ἐνεργεία πρῶτον, τὸ εἶδει, καὶ ἄλλο τὸ ὃ δυνάμει. Ἐκεῖνα μὲν οὖν τὰ καθόλου οὐκ ἐστὶν. Ἀρχὴ γάρ τὸ καθ' ἑαστον τῶν καθ' ἑαστον. Ἀνθρώπος μὲν γὰρ ἀνθρώπου καθόλου, ἀλλ' οὐκ ἐστὶν οὐδαίς, ἀλλὰ Πηλεὺς Ἀχιλλεύς· σοῦ δὲ, ὁ πατήρ· καὶ τοδὲ τὸ Βτενδὶ τοῦ Β Α. Ὅλως δὲ τὸ Β, τοῦ ἀπλῶς Β Α. Ἐπειτα εἶδη τὰ τῶν οὐσιῶν· ἄλλα δὲ ἄλλων αἷτια καὶ στοιχεῖα, ὥσπερ ἐλέχθη, τῶν μὴ ἐν ταὐτῷ γένει, χρωμάτων, ψόφων, οὐσιῶν, ποσότητος, πλὴν τῷ ἀνάλογον, καὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει ἕτερα, οὐκ εἶδει, ἀλλ' ὅτι ἡ τῶν καθ' ἑαστον ἄλλο, ἢ τε σὴ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ κινῆσαν, [καὶ τὸ εἶδος] καὶ ἡ ἐμὴ· τῷ καθόλου δὲ λόγῳ τὰ αὐτά. Τὸ δὲ ζητεῖν, τίνας ἀρχαί καὶ στοιχεῖα τῶν οὐσιῶν, καὶ πρὸς τι, καὶ ποιῶν, πότερον αἰεῖται, ἢ ἕτεροι, δῆλον ὅτι πολλαχῶς τε λεγομένων ἐστὶν ἑκάστου, διαιρεθόντων δὲ οὐ ταῦτά, ἀλλ' ἕτερα·

πλήν ὥδι καὶ πάντων · ὥδι δὲ ταῦτά · ἢ τῷ ἀνάλογον, ὅτι ἡ ὕλη, εἶδος, στέρησις, τὸ κινεῖν. Καὶ ὥδι τὰ τῶν οὐσιῶν αἰτία, ὡς αἰτία πάντων, ὅτι ἀναιρεῖται ἀναιρουμένων. Ἔτι τὸ πρῶτον, ἐντελεχεία. Ὡδὶ δὲ ἕτερα πρῶτα ὅσα τὰ ἐναντία, ἃ μῆτε ὡς γένη λέγεται, μῆτε πολλαχῶς λέγεται. Καὶ ἔτι αἱ ὕλαι. Τίνες μὲν οὖν ἀρχαὶ τῶν αἰσθητῶν, καὶ πόσαι, καὶ πῶς αἱ αὐταί, καὶ πῶς ἕτεραι, εἴρηται.

CAPUT VI.

240 Ἐπεὶ δ' ἦσαν τρεῖς οὐσίαι, δύο μὲν αἱ φυσικαὶ, μία δὲ ἡ ἀκίνητος, περὶ ταύτης λεκτέον, ὅτι ἀνάγκη εἶναι αἰδίδιον τινὰ οὐσίαν, ἀκίνητον. Αἴτι γὰρ οὐσίαι πρῶται τῶν ὄντων· καὶ εἰ πᾶσαι φθαρεταί, πάντα φθαρετά. Ἀλλ' ἀδύνατον κίνησιν ἢ γενέσθαι ἢ φθαρῆναι· αἰεὶ γὰρ ἦν· οὐδὲ χρόνον· οὐ γὰρ οἶόν τε τὸ πρότερον καὶ ὕστερον εἶναι μὴ ὄντος χρόνου. Καὶ ἡ κίνησις ἄρα οὕτω συνεχῆς, ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος. Ἡ γὰρ τὸ αὐτὸ, ἡ κινήσεώς τι πάθος. Κίνησις δ' οὐκ ἔστι συνεχῆς, ἀλλ' ἡ κατὰ τόπον· καὶ ταύτης ἡ κύκλω. Ἀλλὰ μὴν εἰ ἔστι κινητικὸν ἢ ποιητικὸν, μὴ ἐνεργοῦν δὲ τί, οὐκ ἔστι κίνησις. Ἐνδέχεται γὰρ τὸ δύναμιν ἔχον μὴ ἐνεργεῖν. Οὐδὲν ἄρα ὄφελος, οὐδὲ ἂν οὐσίας ποιήσωμεν αἰδίδιους, ὥσπερ οἱ τὰ εἶδη, εἰ μὴ τις δυναμένη ἐνίσταται ἀρχὴ μεταβάλλειν. Οὐ τοίνυν οὐδ' αὐτὴ ἱκανή, οὐδ' ἄλλη οὐσία παρὰ τὰ εἶδη. Εἰ γὰρ μὴ ἐνεργήσει, οὐκ ἔστι κίνησις. Ἔτι οὐδ' εἰ ἐνεργήσει, ἡ δ' οὐσία αὐτῆς δύναμις. Οὐ γὰρ ἔστι κίνησις αἰδίδιος· ἐνδέχεται γὰρ τὸ δυνάμει ὄν, μὴ εἶναι. Δεῖ ἄρα εἶναι ἀρχὴν τοιαύτην, ἥς ἡ οὐσία ἐνέργεια. Ἔτι τοίνυν ταύτας δεῖ οὐσίας εἶναι ἄνευ ὕλης. Αἰδίδιους

γὰρ θεῖ, εἶπερ γε καὶ ἄλλο τι αἰτίδιον. Ἐνεργεῖα ἄρα. Καίτοι ἀπορία · δοκεῖ γὰρ τὸ μὲν ἐνεργοῦν πᾶν δύνασθαι · τὸ δὲ δυνάμενον, οὐ πᾶν ἐνεργεῖν · ὥστε πρότερον εἶναι τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, οὐδὲν ἔσται τῶν ὄντων. Ἐνδέχεται γὰρ δύνασθαι μὲν εἶναι, μήπω δ' εἶναι. Καίτοι εἰ, ὡς λέγουσιν οἱ θεολόγοι, οἱ ἐκ νυκτὸς γεννῶντες, ἢ ὡς οἱ φυσικοὶ, ἦν ὁμοῦ πάντα χρήματα, [φασὶ,] τὸ αὐτὸ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ κινήθησεται, εἰ μὴθὲν ἔσται ἐνεργεῖα αἴτιον; Οὐ γὰρ ἢ γε ὕλη κινήσει αὐτὴ ἑαυτήν, ἀλλὰ τεκτονικὴ · οὐδὲ τὰ ἐπιμήνια, οὐδὲ ἡ γῆ, ἀλλὰ τὰ σπέρματα, καὶ ἡ γονή. Διὸ ἔτιοι ποιοῦσιν ἀεὶ ἐνέργειαν, οἷον Λεύκιππος καὶ Πλάτων. Ἀεὶ γὰρ εἶναι φασὶ κίνησιν · ἀλλὰ διὰ τί, καὶ τίνα, οὐ λέγουσιν · οὐδὲ ὥδι, οὐδὲ τὴν αἰτίαν · οὐδὲν γὰρ ὡς ἔτυχε κινεῖσθαι, ἀλλὰ δεῖ τι ἀεὶ ὑπάρχειν, ὥσπερ νῦν φύσει μὲν ὥδι, βίᾳ δὲ, ἢ ὑπονοῦ, ἢ ἄλλου ὥδι. Εἴτα ποῖα πρώτη. Διαφέρει γὰρ ἀμήχανον ὅσον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Πλάτωνί γε οἷον τε λέγειν, ἦν οἶεται ἀρχὴν εἶναι ἐνίοτε τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν. Ὡς φησι. Τῷ μὲν δὴ δύναμιν οἶεσθαι ἐνεργείας πρότερον εἶναι, ἔστι μὲν ὡς καλῶς, ἔστι δ' ὡς οὐ. Εἴρηται δὲ πῶς. Ὅτι δ' ἐνέργεια πρότερον, μαρτυρεῖ Ἀναξαγόρας (ὁ γὰρ νοῦς, ἐνέργεια) καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν φιλίαν καὶ τὸ νῆκος · καὶ οἱ ἀεὶ λέγοντες κίνησιν εἶναι, ὥσπερ Λεύκιππος. Ὡς οὐκ ἦν ἄπειρον χρόνον χάος ἢ νύξ, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἀεὶ, ἢ περιόδῳ, ἢ ἄλλως, εἶπερ πρότερον ἐνέργεια δυνάμειως. Εἰ δὲ τὸ αὐτὸ ἀεὶ περιόδῳ, δεῖ τι ἀεὶ μένειν ὡσαύτως ἐνεργοῦν. Εἰ δὲ μάλιστα γένεσις καὶ φθορὰ εἶναι, ἄλλο δεῖ ἐνεργοῦν

εἶναι αἰεὶ, ἄλλως καὶ ἄλλως. Ἀνάγκη ἄρα ὥδι μὲν καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖν, ὥδι δὲ καὶ ἄλλο. Ἦτοι ἄρα καθ' ἕτερον, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον. Ἀνάγκη δὴ κατὰ τοῦτο. Πάλιν γὰρ ἐκείνο αὐτῷ τε αἷτιον καὶ κίνησις. Οὐκοῦν βέλτιον τὸ πρῶτον. Καὶ γὰρ αἷτιον ἦν ἐκείνο τοῦ αἰεὶ ὡσαύτως· τοῦ δ' ἄλλως, ἕτερον· τοῦ δ' αἰεὶ ἄλλως, ἄμφω δηλονότι. Οὐκοῦν οὕτως καὶ ἔχουσιν αἰ κινήσεις. Τί οὖν ἄλλας δεῖ ζητεῖν ἀρχάς;

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δ' οὕτως τ' ἐνδέχεται, (καὶ εἰ μὴ οὕτως, ἐκ νυκτὸς ἔσται, καὶ ὁμοῦ πάντων, καὶ ἐκ μὴ ὄντος,) λυοῖτ' ἂν ταῦτα· καί[εἰ] ἔστι τι αἰεὶ κινούμενον κίνησιν ἄπαυστον· αὕτη δ' ἡ κύκλῳ· καὶ τοῦτο οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ' ἔργῳ δῆλον· ὥστε αἰθιδιος ἂν εἴη ὁ πρῶτος οὐρανός. Ἔστι τοίνυν τί, καὶ ὃ κινεῖ. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον καὶ κινοῦν, μέσον [τοίνυν] ἐστὶ τι, ὃ οὐ κινούμενον κινεῖ, αἰθιδιον, καὶ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὐσα. Κινεῖ δὲ ὥδε· τὸ ὀρεκτὸν καὶ τὸ νοητὸν κινεῖ οὐ κινούμενον. Τούτων δὲ τὰ πρῶτα τὰ αὐτά. Ἐπιθυμητὸν μὲν γὰρ τὸ φαινόμενον καλόν· βουλευτὸν δὲ πρῶτον, τὸ ὄν καλόν. Ὀρεγόμεθα δὲ ὅτι δοκεῖ· μᾶλλον ἢ δοκεῖ, διότι ὀρεγόμεθα· ἀρχὴ γὰρ ἡ νόησις. Νοῦς δὲ ὑπὸ τοῦ νοητοῦ κινεῖται. Νοητὸν δὲ ἡ ἑτέρα συστοιχία καθ' αὐτήν· καὶ ταύτης ἡ οὐσία πρώτη, καὶ ταύτης ἡ ἀπλῶς, καὶ κατ' ἐνέργειαν. Ἔστι δὲ τὸ ἐν, καὶ τὸ ἀπλοῦν, οὐ τὸ αὐτό. Τὸ μὲν γὰρ ἐν, μέτρον σημαίνει· τὸ δὲ ἀπλοῦν, πῶς ἔχον αὐτό. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δι' αὐτὸ αἰρετὸν, ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ· καὶ ἔστιν ἄριστον αἰεὶ, ἢ ἀνάλογον, τὸ πρῶτον. Ὅτι δ' ἔστι τὸ οὐ ἕνεκα ἐν τοῖς ἀκινήτοις, ἢ διαίσεις δη-

λοῖ. Ἔστι γάρ τι τι τὸ οὐ ἔνεκα, ὧν τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἔστι. Κινεῖ δὲ ὡς ἐρώμενον· κινούμενον δὲ, τᾶλλα κινεῖ. Εἰ μὴν οὖν τι κινεῖται, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. Ὡστ' εἰ ἡ φορὰ πρώτη, καὶ ἐνέργειά ἐστιν ἣ κινεῖται, ταύτην δὲ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν, καὶ κατὰ τόπον, καὶ εἰ μὴ κατ' οὐσίαν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τι κινουῦν, αὐτὸ ἀκίνητον ὄν, ἐνεργείᾳ ὄν, τοῦτο οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν οὐδαμῶς. Φορὰ γὰρ ἡ πρώτη τῶν μεταβολῶν· ταύτης δὲ, ἡ κύκλω. Ταύτην δὲ τοῦτο κινεῖ. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶν ὄν· καὶ ἡ ἀνάγκη, καλῶς· καὶ οὕτως ἀρχή. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον, τοσαυταχῶς· τὸ μὲν βίᾳ, ὅτι παρὰ τὴν ὁρμήν· τὸ δὲ, οὐ οὐκ ἄνευ τὸ εὖ· τὸ δὲ, μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως, ἀλλ' ἀπλῶς. Ἐκ τοιαύτης ἄρα ἀρχῆς ἡρτηται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ φύσις. Διαγωγὴ δὲ ἐστὶν, οἷα τε ἡ ἀρίστη, μικρὸν χρόνον ἡμῖν. Οὕτω γὰρ αἰεὶ ἐκείνὸς ἐστὶν. Ἡμῖν μὲν γὰρ ἀδύνατον· ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ ἡ ἐνέργεια τούτου· καὶ διὰ τοῦτο ἐργήγορα, αἰσθησις, νόησις, ἡδιστον. Ἐλπίδες δὲ καὶ μνημαὶ διὰ ταῦτα. Ἡ δὲ νόησις ἡ καθ' αὐτήν, τοῦ καθ' αὐτὸ ἀρίστου· καὶ ἡ μάλιστα, τοῦ μάλιστα. Αὐτὸν δὲ νοεῖ ὁ νοῦς κατὰ μετάληψιν τοῦ νοητοῦ. Νοητὸς γὰρ γίνεται διγγάνων καὶ νοῶν. Ὡστε ταῦτὸν νοῦς καὶ νοητόν. Τὸ γὰρ δεκτικὸν τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς οὐσίας, νοῦς. Ἐνεργεῖ δὲ ἔχων. Ὡστε ἐκείνο μᾶλλον τούτου, ὃ δοκεῖ ὁ νοῦς θεῖον ἔχειν· καὶ ἡ θεωρία τὸ ἡδιστον καὶ ἀριστον. Εἰ οὖν οὕτως εὖ ἔχει, ὡς ἡμεῖς ποτε, ὃ θεὸς αἰεὶ θαυμαστόν. Εἰ δὲ μᾶλλον, εἰ θαυμασιώτερον. Ἐχει δὲ ὧδε· καὶ ζῶν δὲ γε ὑπάρχει. Ἡ γὰρ νοῦς ἐνέργεια, ζῶν· ἐκείνος δὲ ἡ ἐνέργεια. Ἐνέργεια δὲ ἡ καθ' αὐτήν, ἐκείνου ζῶν ἀρίστη καὶ αἰδῖος. Φαμὲν δὲ

τὸν θεὸν εἶναι ζῶον αἰδίου, ἄριστον. Ὡστε ζωὴ καὶ αἰὼν συνεχῆς καὶ αἰδῖος ὑπάρχει τῷ θεῷ. Τοῦτο γὰρ ὁ θεός. Ὅσοι δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Σπεύσιππος, τὸ ἄριστον καὶ κάλλιστον μὴ ἐν ἀρχῇ εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων τὰς ἀρχὰς αἰτία μὲν εἶναι, τὸ δὲ καλὸν καὶ τὸ τέλειον ἐν τοῖς ἐκ τούτων, οὐκ ὁρθῶς οἶονται. Τὸ γὰρ σπέρμα, ἐξ ἑτέρων ἐστὶ προτέρων τελείων· καὶ τὸ πρῶτον οὐ σπέρμα ἐστίν, ἀλλὰ τὸ τέλειον· οἷον πρότερον ἄνθρωπον ἢ φαίη τις εἶναι τοῦ σπέρματος, οὐ τὸν ἐκ τούτου γεννώμενον, ἀλλ' ἕτερον ἐξ οὗ τὸ σπέρμα. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν οὐσία τις αἰδῖος, καὶ ἀκίνητος, καὶ χωρισμένη τῶν αἰσθητῶν, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων. Δέδεικται δὲ, καὶ ὅτι μέγεθος οὐδὲν ἐνδέχεται ἔχειν ταύτην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ ἀμερῆς καὶ ἀδιαίρετός ἐστι κινεῖ γὰρ τὸν ἄπειρον χρόνον. Οὐδὲν δ' ἔχει δύναμιν ἄπειρον πεπερασμένον. Ἐπεὶ δὲ πᾶν μέγεθος ἢ ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, πεπερασμένον μὲν διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἔχοι μέγεθος· ἄπειρον δ', ὅτι ὅλως οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄπειρον μέγεθος. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι ἀπαθὲς καὶ ἀναλλοίωτον. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἄλλαι κινήσεις ὕστεραι τῆς κατὰ τόπον. Ταῦτα μὲν οὖν δῆλα, διότι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

CAPUT VIII.

Πότερον δὲ μίαν θεῖον τὴν τοιαύτην οὐσίαν, ἢ πλείους, καὶ πόσας, δεῖ μὴ λανθάνειν, ἀλλὰ μεμνησθαι καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀποφάσεις, ὅτι περὶ πλήθους οὐδὲν εἰρήκασιν, ὃ, τι καὶ σαφεῖς εἰπῶν. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰς ἰδέας ὑπόληψις, οὐδεμίαν ἔχει σκέψιν ἰδίαν. Ἀριθμοὺς γὰρ λέγουσι τὰς ἰδέας, οἱ λέγοντες τὰς ἰδέας.

Περὶ δὲ τῶν ἀριθμῶν, ὅτε μὲν ὡς περὶ ἀπείρων λέγουσιν, ὅτε δὲ ὡς μέχρι τῆς δεκάδος ὠρισμένων. Δι' ἣν δ' αἰτίαν τοσούτον τὸ πλῆθος τῶν ἀριθμῶν, οὐδὲν λέγεται μετὰ σπουδῆς ἀποδεικτικῆς. Ἡμῖν δ' ἐκ τῶν ὑποκειμένων καὶ διωρισμένων λεκτέον. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ καὶ τὸ πρῶτον τῶν ὄντων, ἀκίνητον καὶ καθ' αὐτὸ, καὶ κατὰ συμβεβηκός· κινεῖν δὲ τὴν πρώτην καὶ αἰδίον, καὶ μίαν κίνησιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπὸ τινος κινεῖσθαι, καὶ τὸ πρῶτον κινεῖν ἀκίνητον εἶναι καθ' αὐτὸ, καὶ τὴν αἰδίον κίνησιν ὑπὸ αἰδίου κινεῖσθαι, καὶ τὴν μίαν ὑφ' ἐνός· ὁρῶμεν δὲ παρὰ τὴν τοῦ παντός τὴν ἀπλὴν φορᾶν, ἣν κινεῖν φαμέν τὴν πρώτην οὐσίαν, καὶ ἀκίνητον, ἄλλας φορὰς οὐσας τὰς τῶν πλανήτων αἰδίους· (αἰδίον γὰρ καὶ ἄστατον τὸ κύκλω σῶμα· δέδεικται δὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς περὶ τούτων·) ἀνάγκη καὶ τούτων ἐκάστην τῶν φορῶν ὑπ' ἀκινήτου κινεῖσθαι καθ' αὐτὸ, καὶ αἰδίου οὐσίας. Ἡ τε γὰρ τῶν ἄστρον φύσις, αἰδίου οὐσία τις οὐσα· καὶ τὸ κινεῖν, αἰδίον, καὶ πρότερον τοῦ κινουμένου· καὶ τὸ πρότερον οὐσίας, οὐσίαν ἀναγκαῖον εἶναι. Φανερόν τοίνυν, ὅτι τοσαύτας οὐσίας ἀναγκαῖον εἶναι, τὴν τε φύσιν αἰδίου καὶ ἀκινήτους καθ' αὐτὰς, καὶ ἄνευ μεγέθους, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν πρότερον. Ὅτι μὲν οὖν εἰσιν οὐσίαι, καὶ τούτων τὶς πρώτη καὶ δευτέρα, κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ταῖς φοραῖς τῶν ἄστρον, φανερόν. Τὸ δὲ πλῆθος ἤδη τῶν φορῶν ἐκ τῆς οἰκειοτάτης φιλοσοφίας τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν δεῖ σκοπεῖν, ἐκ τῆς ἀστρολογίας. Αὕτη γὰρ περὶ οὐσίας αἰσθητῆς μὲν, αἰδίου δὲ, ποιεῖται τὴν θεωρίαν· αἱ δ' ἄλλαι περὶ οὐδεμιᾶς οὐσίας, οἶον, ἢ τε περὶ τοὺς ἀρι-

θμούς καὶ τὴν γεωμετρίαν. Ὅτι μὲν οὖν πλείους τῶν
 φερομένων αἱ φοραὶ, φανερόν τοῖς καὶ μετρίως ἡμμέ-
 νοις. Πλείους γὰρ ἕκαστον φέρεται μιᾷς τῶν πλα-
 νωμένων ἄστρον. Πόσαι δ' αὐταὶ τυγχάνουσιν οὖ-
 σαι, νῦν μὲν καὶ ἡμεῖς, ἃ λέγουσι τῶν μαθηματικῶν
 τινες, ἐννοίας χάριν λέγωμεν, ὅπως ἢ τι τῇ διανοίᾳ
 πλῆθος ὠρισμένον ὑπολαβεῖν. Τὸ δὲ λοιπὸν, τὰ μὲν
 ζητοῦντας αὐτοὺς δεῖ, τὰ δὲ πυριθανομένους παρὰ τῶν
 ζητούντων, ἃν τι φαίνεται παρὰ τὰ νῦν εἰρημένα τοῖς
 ταῦτα πραγματευομένοις, φιλεῖν μὲν ἀμφοτέρους, πεί-
 θεσθαι δὲ τοῖς ἀκριβεστέροις. Εὐδόξος μὲν οὖν ἡλίον
 καὶ σελήνης, ἑκατέρου τὴν φορὰν ἐν τρισὶν ἐτίθετο
 εἶναι σφαίραις· ὣν τὴν μὲν πρώτην, τὴν τῶν ἀπλανῶν
 ἄστρον εἶναι· τὴν δὲ δευτέραν, κατὰ τὸ διὰ μέσων τῶν
 ζωδίων· τὴν δὲ τρίτην, κατὰ τὸ λελοξωμένον ἐν τῷ
 πλάτει τῶν ζωδίων. Ἐν μελίζονι δὲ πλάτει λελοξῶσθαι,
 καθ' ὃν ἡ σελήνη φέρεται, ἢ καθ' ὃν ὁ ἥλιος. Τῶν δὲ
 πλανωμένων ἄστρον ἐν τέταρσιν ἑκάστου σφαίραις·
 καὶ τούτων δὲ τὴν μὲν πρώτην καὶ δευτέραν τὴν αὐτὴν
 εἶναι ἐκείναις. Τὴν τε γὰρ τῶν ἀπλανῶν τὴν ἀπάσας
 φέρουσαν εἶναι· καὶ τὴν ὑπὸ ταύτην τεταγμένην, καὶ
 κατὰ τὸ διὰ μέσων τῶν ζωδίων τὴν φορὰν ἔχουσαν,
 κοινὴν ἀπάσων εἶναι. Τῆς δὲ τρίτης ἀπάντων τοὺς
 πόλους ἐν τῷ διὰ μέσων τῶν ζωδίων εἶναι. Τῆς δὲ
 τετάρτης τὴν φορὰν, καὶ τὰ τῶν λελοξωμένων πρὸς
 τὸ μέσον ταύτης. Εἶναι δὲ τῆς τρίτης σφαίρας τοὺς
 πόλους, τῶν μὲν ἄλλων ἰδίους· τοὺς δὲ τῆς Ἀφροδίτης
 καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τοὺς αὐτούς. Κάλλιππος δὲ τὴν μὲν
 θέσιν τῶν σφαιρῶν, τὴν αὐτὴν ἐτίθετο Εὐδόξῳ, του-
 τῶστε τῶν ἀποστημάτων τὴν τάξιν· τὸ δὲ πλῆθος, τῷ

μὲν τοῦ Διὸς καὶ τὸ τοῦ Κρόνου, τὸ αὐτὸ ἐκείνη ἀπε-
 δίδου· τῷ δὲ ἡλίῳ καὶ τῷ σελήνῃς δύο ᾤετο εἶπε προσ-
 θετίας εἶναι σφαίρας, τὰ φαινόμενα ἢ μᾶλλον τις
 ἀποδώσειν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν πλανητῶν, ἐκάστην
 μίαν. Ἀναγκαῖον δὲ, εἰ μέλλουσι συντεθεῖσαι πᾶσαι,
 τὰ φαινόμενα ἀποδώσειν, καθ' ἕκαστον τῶν πλανω-
 μένων, ἑτέρας σφαίρας μῖξ ἐλάττωνας εἶναι τὰς ἀνε-
 λιττούσας, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθιστώσας τῇ θέσει
 τὴν πρώτην σφαῖραν, ἅει τοῦ ὑποκάτω τεταγμένου
 ἄστρου. Οὕτω γὰρ μόνως ἐνδέχεται τὴν τῶν πλανητῶν
 φορὰν ἅπαντα ποιῆσθαι. Ἐπεὶ οὖν ἐν αἷς μὲν αὐτὰ
 φέρεται σφαίρας, αἱ μὲν ὀκτώ, αἱ δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν
 εἰσιν· τούτων δὲ μόνας οὐ δεῖ ἀνελιχθῆναι, ἐν αἷς
 τὸ κατωτάτω τεταγμένον φέρεται, αἱ μὲν τὰς τῶν δύο
 πρώτων ἀνελίττουσαι, ἕξ ἔσονται· αἱ δὲ τὰς τῶν ὕστε-
 ρον τεττάρων, ἐκκαίδεκα· ὁ δὲ ἀπασῶν ἀριθμὸς, τῶν
 τε φερουσῶν καὶ τῶν ἀνελιττουσῶν ταύτας, πεντήκον-
 τὰ τε καὶ πέντε. Εἰ δὲ τῆς σελήνης καὶ τῷ ἡλίῳ μὴ
 προσθείη τις ἄς εἵπομεν κινήσεις, αἱ πᾶσαι σφαῖραι
 ἔσονται ἑπτὰ τε καὶ τεσσαράκοντα. Τὸ μὲν οὖν πλῆ-
 θος τῶν σφαιρῶν ἔστω τοσοῦτον· ὥστε καὶ τὰς οὐσίας
 καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς ἀκινήτους καὶ τὰς αἰσθητὰς, το-
 σαύτας εὐλογον ὑπολαβεῖν. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον, ἀφεί-
 σθω τοῖς ἰσχυροτέροις λέγειν. Εἰ δὲ μηδεμίαν οἷόν τε
 εἶναι φορὰν συντείνουσιν πρὸς ἄστρου φορὰν· ἔτι δὲ
 πᾶσαν φύσιν καὶ πᾶσαν οὐσίαν ἀπαθῆναι, καὶ καθ' αὐ-
 τήν, τοῦ ἀρίστου τετυχηκυῖαν τέλους εἶναι δεῖ νομί-
 ζειν, οὐδεμία ἂν εἴη παρὰ ταύτας ἑτέρα φύσις, ἀλλὰ
 τοῦτον ἀνάγκη τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν οὐσιῶν. Εἴτε
 γὰρ εἰσιν ἕτεραι, κινοῖεν ἂν ὡς τέλος οὔσαι φορᾶς.

Ἄλλ' εἶναι γε ἄλλας φορὰς ἀδύνατον παρὰ τὰς εἰρη-
 μένας. Τοῦτο δὲ εὐλογον ἐκ τῶν φερομένων ὑπολα-
 βεῖν. Εἰ γὰρ πᾶν τὸ φέρον τοῦ φερομένου χάριν πέ-
 φυκε, καὶ φορὰ πᾶσα φερομένου τινός ἐστιν, οὐδεμία
 φορὰ αὐτῆς ἂν εἴη ἕνεκα, οὐδ' ἄλλης φορᾶς, ἢ
 τῶν ἄστρον ἕνεκα. Εἰ γὰρ εἶναι ἔσται φορὰ φορᾶς ἕνεκα,
 καὶ ἐκείνην ἐτέρων δεήσει χάριν εἶναι. Ὡστε ἐπειδὴ
 οὐχ οἷόν τε ἵεναι εἰς ἄπειρον, τέλος ἔσται πάσης φορᾶς
 τῶν φερομένων τι θείων σωμάτων κατὰ τὸν οὐρανόν.
 Ὅτι δὲ εἰς οὐρανὸς, φανερὸν. Εἰ γὰρ πλείους οἱ οὐ-
 ρανοὶ ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι, ἔσται εἶδει μία ἢ περὶ ἑκα-
 στον ἀρχή, ἀριθμῷ δὲ γε πολλαί. Ἄλλ' ὅσα ἀριθμῷ
 πολλὰ, ὕλην ἔχει. Εἰς γὰρ λόγος καὶ ὁ αὐτὸς πολλῶν,
 οἷον ἀνθρώπου. Σωκράτης δὲ εἰς. Τὸ δὲ τί ἦν εἶναι,
 οὐκ ἔχει ὕλην τὸ πρῶτον· ἐντελέχεια γάρ. Ἐν μὲν
 ἄρα καὶ λόγῳ καὶ ἀριθμῷ, τὸ πρῶτον κινεῖν ἀκίνητον
 ὄν· καὶ τὸ κινούμενον ἄρα αἰεὶ καὶ συνεχῶς ἐν μόνον.
 Εἰς ἄρα οὐρανὸς μόνος. Παραδέδοται δὲ ὑπὸ τῶν
 ἀρχαίων καὶ παλαιῶν, ἐν μύθῳ σχήματι καταλειμ-
 μένα τοῖς ὕστερον, ὅτι θεοὶ τὲ εἰσιν οὗτοι, καὶ περιέ-
 χει τὸ θεῖον τὴν ὅλην φύσιν. Τὰ δὲ λοιπὰ μυθικῶς
 ἤδη προσήχθη πρὸς τὴν πειθῶ τῶν πολλῶν, καὶ
 πρὸς τὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὸ συμφέρον χρῆσιν.
 Ἀνθρωποειδῆς τε γὰρ τούτους, καὶ τῶν ἄλλων ζῶων
 ὁμοίους τισὶ λέγουσι, καὶ τούτοις ἕτερα ἀκόλουθα καὶ
 παραπλήσια τοῖς εἰρημένοις· ὧν εἴ τις χωρίσας αὐτὸ
 λάβοι μόνον τὸ πρῶτον, ὅτι θεοὺς ὄντο τὰς πρώτας
 οὐσίας εἶναι, θείως ἂν εἰρησθαι νομίσειε, καὶ κατὰ τὸ
 εἰκὸς πολλάκις εὐρημένης εἰς τὸ δυνατόν ἐκάστης καὶ
 τέχνης καὶ φιλοσοφίας, καὶ πάλιν φθειρομένων,

καὶ ταύτας τὰς δόξας ἐκείνων, οἷον λείψανα περιε-
σῶσθαι μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ μὲν οὖν πάτριος δόξα,
καὶ ἡ παρὰ τῶν πρώτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν φανερά
μόνον.

CAPUT IX.

Τὰ δὲ περὶ τὰν νοῦν ἔχει τινας ἀπορίας. Δοκεῖ
μὲν γὰρ εἶναι τῶν φαινομένων θεióτατον. Πῶς δ'
ἔχων τοιοῦτος ἂν εἴη, ἔχει τινὰς δυσκολίας. Εἴτε γὰρ
μηδὲν νοεῖ, ἀλλ' ἔχει ὥσπερ ἂν εἴη ὁ καθεύδων, τί ἂν
εἴη τὸ σεμνόν; Εἴτε νοεῖ, τούτου δ' ἄλλο κίριον (οὐ
γάρ ἐστι τοῦτο, ὃ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ οὐσία, νόησις, ἀλλὰ
δύναμις) οὐκ ἂν ἡ ἀρίστη οὐσία εἴη. Διὰ γὰρ τοῦ
νοεῖν, τὸ τίμιον αὐτῷ ὑπάρχει. Ἐτι δὲ εἴτε νοῦς ἡ
οὐσία αὐτοῦ, εἴτε νόησις ἐστι, τί νοεῖ; Ἡ γὰρ αὐτὸς
αὐτὸν, ἢ ἕτερόν τι. Καὶ εἰ ἕτερόν τι, ἢ τὸ αὐτὸ αἰεὶ,
ἢ ἄλλο. Πότερον οὖν διαφέρει τί, ἢ οὐδὲν, τὸ νοεῖν
τὸ καλόν, ἢ τὸ τυχόν; Ἡ καὶ ἄτοπον τὸ διανοεῖσθαι
περὶ ἐνίων; Ἀῆλον τοίνυν, ὅτι τὸ θεióτατον τὸ τιμιώ-
τατον νοεῖ, καὶ οὐ μεταβάλλει. Εἰς χεῖρον γὰρ ἡ με-
ταβολή, καὶ ἡ κίνησις τις ἤδη τὸ τοιοῦτον. Πρώτον
μὲν οὖν εἰ μὴ νόησις ἐστὶν ἀλλὰ δύναμις, εὐλογον ἐπί-
πονον εἶναι τὸ συνεχὲς αὐτῷ τῆς νοήσεως. Ἐπειτα
δῆλον ἅτι ἄλλο τι ἂν εἴη τιμιώτερον ἢ νοῦς, τὸ νοού-
μενον. Καὶ γὰρ τὸ νοεῖν καὶ ἡ νόησις ὑπάρξει, καὶ
τὸ χεῖριστον νοοῦντι. Ὡστε φευκτὸν τοῦτο. Καὶ γὰρ
μὴ ὄρᾳ ἔνια, κρεῖττον ἢ ὄρᾳ. [Ὡστ'] οὐκ ἂν εἴη τὸ ἀρι-
στον ἢ νόησις. Αὐτὸν ἄρα νοεῖ, εἵπερ ἐστὶ τὸ κράτιστον.
Καὶ ἐστὶν ἡ νόησις, νοήσεως νόησις. Φαίνεται δ' αἰεὶ ἡ
ἐπιστήμη καὶ ἡ αἰσθησις καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ διάνοια [ἄλλον
εἶναι.] αὐτῆς δ' ἐν παρέργῳ. Ἐτι εἰ ἄλλο τὸ νοεῖν καὶ τὸ

νοεῖσθαι, κατὰ πότερον αὐτῷ τὸ εὖ ὑπάρχει; Οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτὸ εἶναι νοήσει καὶ νοουμένου· ἢ ἐπ' ἐνίων ἢ ἐπιστήμῃ, τὸ πρᾶγμα; Ἐπὶ μὲν τῶν ποιητικῶν ἄνευ ὕλης ἢ οὐσία, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· ἐπὶ δὲ τῶν θεωρητικῶν, ὁ λόγος τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ νόησις. Οὐχ ἑτέρου οὖν ὄντος τοῦ νοουμένου καὶ τοῦ νοῦ, ὅσα μὴ ὕλην ἔχει, τί αὐτὸ ἔσται· καὶ ἡ νόησις τοῦ νοουμένου μία. Ἐτι δὴ λείπεται ἀπορία, εἰ σύνθετον τὸ νοούμενον. Μεταβάλλοι γὰρ ἂν ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου· ἢ ἀδιαίρετον πᾶν τὸ μὴ ἔχον ὕλην, ὥσπερ ὁ ἀνθρώπων νοῦς· ἢ ὅγε τῶν συνθέτων ἔχει ἐν τινι χρόνῳ. Οὐ γὰρ αἰεὶ τὸ εὖ ἐν τῷδὲ, ἢ ἐν τῷδὲ, ἀλλ' ἐν ὅλῳ τινὲ τὸ ἄριστον, ὃν ἄλλό τι. Οὕτως δ' ἔχει αὐτὴ αὐτῆς ἡ νόησις τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

CAPUT X.

Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ, ποιέρως ἔχει ἡ τοῦ ὅλου φύσις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον· πότερον πεχωρισμένον τι, καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ, ἢ τὴν τάξιν, ἢ ἀμφοτέρως, ὥσπερ στρατεύμα. Καὶ γὰρ ἐν τῇ τάξει τὸ εὖ· καὶ ὁ στρατηγός, καὶ μᾶλλον οὗτος. Οὐ γὰρ οὗτος διὰ τὴν τάξιν, ἀλλ' ἐκείνη διὰ τοῦτόν ἐστιν. Πάντα δὲ συντέτακται πως, ἀλλ' οὐχ ἑμοίως, καὶ πλωτὰ καὶ πτηνὰ, καὶ φυτὰ. Καὶ οὐχ οὕτως ἔχει, ὥστε μὴ εἶναι θατέρω πρὸς θάτερον μηδὲν· ἀλλ' ἐστὶ πρὸς τι. Πρὸς μὲν γὰρ ἐν ἅπαντα συντέτακται. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ τοῖς ἐλευθέροις ἡκιστα ἔξεστιν ὅ, τι ἔτυχε ποιεῖν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τέτακται· τοῖς δὲ ἀνδραπόδοις καὶ τοῖς θηρίοις μικρὸν τὸ εἰς τὸ κοινόν, τὸ δὲ πολὺ ὅ, τι ἔτυχε. Τοιαύτη γὰρ ἐκάστου ἀρχή, αὐτῶν ἡ φύσις ἐστί. Λέγω δ' οἷον, εἰς τε τὸ διακριθῆναι ἀνάγκη

κη ἅπασιν ἐλθεῖν, καὶ ἄλλα οὕτως ἔστιν ὧν κοινωνεῖ
ἅπαντα εἰς τὸ ὅλον. Ὅσα δὲ ἀδύνατα συμβαίνει ἢ
ἄτοπα τοῖς ἄλλως λέγουσι, καὶ ποῖα οἱ χαρισετέρως
λέγοντες, καὶ ἐπὶ ποίων ἐλάχισται ἀπορίαι, δεῖ μὴ λαν-
θάνειν. Πάντες γὰρ ἐξ ἐναντίων ποιοῦσι πάντα. Οὐ-
τε δὲ τὸ πάντα, οὔτε τὸ ἐξ ἐναντίων ὀρθῶς, οὔτε ἐν
ὅσοις τὰ ἐναντία ὑπάρχει, πῶς ἐκ τῶν ἐναντίων ἔσται
οὐ λέγουσιν. Ἀπαθῇ γὰρ τὰ ἐναντία ὑπὲρ ἀλλήλων.
Ἡμῖν δὲ λύεται τοῦτο ἐνλόγως, τῷ τρίτον τι εἶναι.
Οἱ δὲ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων, ὕλην ποιοῦσιν, ὅσπερ
οἱ τὸ ἄνισον τῷ ἴσῳ, ἢ τῷ ἐνὶ τὰ πολλά. Λύεται δὲ
καὶ τοῦτο τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ γὰρ ὕλη ἢ μία οὐ-
δενὶ ἐναντίον. Ἔτι ἅπαντα τοῦ φαύλου μεθέξει ἔξω
τοῦ ἐνός. Τὸ γὰρ κακὸν αὐτὸ, θάτερον τῶν στοι-
χείων. Οἱ δ' ἄλλοι οὐδ' ἀρχὰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ
κακόν. Καίτοι ἐν ἅπασιν τὸ ἀγαθὸν μάλιστα ἀρχῇ.
Οἱ δὲ τοῦτο μὲν ὀρθῶς, ὅτι ἀρχήν· ἀλλὰ πῶς τὸ ἀγα-
θὸν ἀρχή, οὐ λέγουσιν, πότερον ὡς τέλος, ἢ ὡς κινή-
σαν, ἢ ὡς εἶδος. Ἀτόπως δὲ καὶ Ἐμπεδοκλῆς· τὴν
γὰρ φιλίαν ποιεῖ τὸ ἀγαθόν. Αὕτη δ' ἀρχή καὶ ὡς
κινούσα· συνάγει γὰρ καὶ ὡς ὕλη· μόριον γὰρ τοῦ
μίγματος· εἰ δὴ καὶ τῷ αὐτῷ συμβέβηκεν ὡς ὕλη καὶ ἀρ-
χῇ εἶναι, καὶ ὡς κινεῖν. Ἀλλὰ τόγε εἶναι οὐ ταυτό·
κατὰ πότερον οὖν φιλία, ἢ ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἀφθαρτον
εἶναι τὸ νείκος. Τοῦτο δ' ἐστὶν αὐτὸ ἢ τοῦ κακοῦ
φύσις. Ἀναξαγόρας δὲ ὡς κινεῖ τὸ ἀγαθὸν ἀρχήν.
Ὁ γὰρ νοῦς κινεῖ, ὁ δὲ κινεῖ ἐνεκά τινος. Ὡστε ἕτε-
ρον· πλὴν ὡς ἡμεῖς λέγομεν. Ἡ γὰρ ἱατρικὴ ἐστὶ
πῶς ὑγίεια. Ἐποπον δὲ καὶ τὸ ἐναντίον μὴ ποιῆσαι
τῷ ἀγαθῷ, καὶ τῷ νῷ. Πάντες δ' οἱ τὰ ἐναντία

λέγοντες, οὐ χρῶνται τοῖς ἐναντίοις, ἐὰν μὴ θαυμάσῃ-
 τις. Καὶ διὰ τί τὰ μὲν φθαρτὰ, τὰ δ' ἀφθαρτα, οὐ-
 δαὲς λέγει. Πάντα γὰρ τὰ ὄντα ποιοῦσιν ἐκ τῶν αὐ-
 τῶν ἀρχῶν. Ἔτι οἱ μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιοῦσι τὰ
 ὄντα· οἱ δ', ἵνα μὴ τοῦτο ἀναγκασθῶσιν, ἐν πάντα
 ποιοῦσιν. Ἔτι διὰ τί αἰεὶ ἔσται γενεαίς, καὶ τί αἷτιον
 γενέσεως, οὐδεὶς λέγει. Καὶ τοῖς δύο ἀρχὰς ποιοῦσιν,
 ἄλλην ἀνάγκη ἀρχὴν κυριωτέραν εἶναι· καὶ τοῖς τὰ
 εἶδη· ὅτι ἄλλη ἀρχὴ κυριωτέρα. Διὰ τί γὰρ μετέσχεν
 ἢ μετέχει; Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνάγκη τῇ σοφίᾳ καὶ
 τῇ τιμιωτάτῃ ἐπιστήμῃ εἶναι τι ἐναντίον, ἡμῖν δ' οὐ.
 Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐναντίον τῷ πρώτῳ οὐδέν. Πάντα γὰρ
 τὰ ἐναντία ὕλην ἔχει, καὶ δυνάμει ταυτὰ ἐστίν. Ἡ δὲ
 ἐναντία ἄγνοια, εἰς τὸ ἐναντίον. Τῷ δὲ πρώτῳ ἐναν-
 τίον οὐδέν. Ἔτι εἰ μὴ ἔσται παρὰ τὰ αἰσθητὰ ἄλλα,
 οὐκ ἔσται ἀρχὴ καὶ τάξις καὶ γενεαίς, καὶ τὰ οὐ-
 ράνια, ἀλλ' αἰεὶ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, ὥσπερ τοῖς θεο-
 λόγοις καὶ τοῖς φυσικοῖς ἅπασιν. Εἰ δ' ἔσται τὰ
 εἶδη ἢ ἀριθμοὶ, οὐθενὸς αἷτια· εἰ δὲ μὴ, οὔτε κι-
 νήσεώς γε. Ἔτι πῶς ἔσται ἐξ ἀμεγέθων μέγεθος
 καὶ συνεχές; ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ ποιήσει συνεχές, οὔτε
 ὡς κινεῖν, οὔτε ὡς εἶδος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν γ' ἔσται
 τῶν ἐναντίων, ὅπερ καὶ ποιητικὸν καὶ κινητικόν. Ἐν-
 δέχοιτο γὰρ ἂν μὴ εἶναι, ἀλλὰ μὴν ὕστερόν γε τὸ ποι-
 εῖν δυνάμεως. Οὐκ ἄρα αἰτίδια τὰ ὄντα· ἀλλ' ἔστω.
 Ἀναιρετέον ἄρα τούτων π· τοῦτο δ' εἴρηται ὡς. Ἔτι
 τοίνυν ἢ οἱ ἀριθμοὶ ἐν, ἢ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, καὶ
 ὅλως τὸ εἶδος, καὶ τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν λέγει οὐδεὶς· οὐδ'
 ἐνδέχεται εἰπεῖν, ἐὰν μὴ ὡς ἡμεῖς εἶπη, ὡς τὸ κινεῖν
 ποιεῖ. Οἱ δὲ λέγοντες τὸν ἀριθμὸν πρῶτον τὸν μα-

θηματικόν, καὶ οὕτως ἀεὶ ἄλλην ἐχομένην οὐσίαν, καὶ ἀρχὰς ἐκάστης ἄλλας, ἐπεισοδιώδη τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν ποιοῦσιν (οὐδὲν γὰρ ἢ ἑτέρα τῇ ἑτέρα συμβάλλεται οὔσα ἢ μὴ οὔσα) καὶ ἀρχὰς πολλὰς· τὰ δὲ ὄντα, οὐ βούλεται πολιτεύεσθαι κακῶς. (Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἰς κοίρανος.)

LIBER XII. (XIII.)

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν αἰσθητῶν οὐσίας εἴρηται τί ἐστίν, ἐν μὲν τῇ μεθόδῳ τῇ τῶν φυσικῶν περὶ τῆς ὕλης, ὕστερον δὲ περὶ τῆς κατ' ἐνέργειαν. Ἐπεὶ δ' ἡ σκέψις αὕτη ἐστὶ, πότερόν ἐστὶ τις παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἀκίνητος καὶ αἰδῖος, ἢ οὐκ ἔστι· καὶ εἰ ἔστι, τίς ἐστὶ, πρῶτον τὰ παρὰ τῶν ἄλλων λεγόμενα θεωρητέον, ὅπως εἴτε τι μὴ καλῶς λέγουσι, μὴ τοῖς αὐτοῖς ἔνοχοι ὦμεν· καὶ εἴ τι δόγμα κοινὸν ἡμῖν ἀκείνοις, τοῦτ' ἰδίᾳ μὴ κατ' ἡμῶν δυσχεραίνωμεν. Ἀγαπητὸν γὰρ, εἴ τις τὰ μὲν κάλλιον λέγει, τὰ δὲ οὐ χεῖρον. Δύο δ' εἰς δόξαι περὶ τούτων. Τὰ τε γὰρ μαθηματικά φασιν οὐσίας εἶναι τινάς, οἷον ἀριθμούς καὶ γραμμάς, καὶ τὰ συγγενῇ τούτοις, καὶ πάλιν τὰς ἰδέας. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν δύο γένη ταῦτα ποιοῦσι, τὰς τε ἰδέας, καὶ τοὺς μαθηματικούς ἀριθμούς, οἱ δὲ μίαν φύσιν ἀμφοτέρων, ἕτεροι δὲ τινες τὰς μαθηματικὰς μόνον οὐσίας εἶναι φασί, σκεπτέον, πρῶτον μὲν περὶ τῶν μαθηματικῶν, μηδεμίαν προστιθέντας φύσιν ἄλλην αὐτοῖς· οἷον, πότερον ἰδέαι τυγχάνουσιν οὔσαι,

ἢ οὐ· καὶ πότερον ἀρχαὶ καὶ οὐσίαι τῶν ὄντων, ἢ οὐ· ἀλλ' ὥς περὶ μαθηματικῶν μόνον, εἴτ' εἰσὶν, εἴτε μὴ εἰσι· καὶ εἴ εἰσι, πῶς εἰσιν. Ἐπειτα μετὰ ταῦτα χωρὶς περὶ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἀπλῶς, καὶ ὅσον νόμου χάριν. Τεθρύλληται γὰρ τὰ πολλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἑσπερικῶν λόγων. Ἔτι δὲ πρὸς ἐκείνην δεῖ τὴν σκέψιν ἀπαντᾶν τὸν πλείω λόγον, ὅταν ἐπισκοπῶμεν, εἰ αἱ οὐσίαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἀριθμοὶ καὶ ἰδέαι εἰσὶ. Μετὰ γὰρ τὰς ἰδέας αὕτη λείπεται τρίτη σκέψις. Ἀνάγκη δ', εἴπερ ἔστι τὰ μαθηματικά, ἢ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναι αὐτὰ, καθάπερ λέγουσί τινες, ἢ κεχωρισμένα τῶν αἰσθητῶν· λέγουσι δὲ καὶ οὕτω τινές· ἢ εἰ μηδετέρως, ἢ οὐκ εἰσὶν, ἢ ἄλλον τρόπον εἰσὶν. Ὡσθ' ἢ ἀμφισβήτησις ἡμῖν ἔσται, οὐ περὶ τοῦ εἶναι, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου.

CAPUT II.

Ὅτι μὲν τοίνυν ἔν γε τοῖς αἰσθητοῖς ἀδύνατον εἶναι, καὶ ἅμα πλασματίας ὁ λόγος, εἴρηται μὲν καὶ ἐν τοῖς διαπορήμασιν, ὅτι ἅμα δύο στερεὰ εἶναι ἀδύνατον. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι τοῦ αὐτοῦ λόγου, καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις καὶ φύσεις ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναι, καὶ μηδεμίαν κεχωρισμένην. Ταῦτα μὲν οὖν εἴρηται πρότερον. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις φανερόν, ὅτι ἀδύνατον διαιρεθῆναι ὅτιοῦν σῶμα. Κατ' ἐπίπεδον γὰρ διαιρεθήσεται· καὶ τοῦτο κατὰ γραμμὴν· καὶ αὕτη κατὰ στιγμήν. Ὡστε εἰ τὴν στιγμήν διελεῖν ἀδύνατον, καὶ τὴν γραμμὴν· εἰ δὲ ταύτην, καὶ τᾶλλα· τί οὖν διαφέρει, ἢ ταύτας εἶναι τοιαύτας φύσεις, ἢ μὴ, εἶναι δὲ ἐν αὐτοῖς τοιαύτας φύσεις; Τὸ αὐτὸ γὰρ συμβήσεται. Διαιρουμένων γὰρ τῶν αἰσθητῶν, διαιρε-

θήσονται· ἢ οὐδὲ αἰ αἰσθῆται. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κεχωρισμένας γ' εἶναι φύσεις τοιαύτας δυνατόν. Εἰ γὰρ ἔσται στερεὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ κεχωρισμένα τούτων ἕτερα, καὶ πρότερα τῶν αἰσθητῶν, δῆλον ὅτι καὶ παρὰ τὰ ἐπίπεδα ἕτερα ἀναγκαῖον εἶναι ἐπίπεδα κεχωρισμένα, καὶ στιγμὰς καὶ γραμμάς. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου. Εἰ δὲ ταῦτα πάλιν παρὰ τοῦ στερεοῦ μαθηματικοῦ ἐπίπεδα καὶ γραμμάς καὶ στιγμὰς, ἕτερα κεχωρισμένα. Πρότερα γὰρ τῶν συγκειμένων ἐστὶ τὰ ἀσύνθετα. Καὶ εἴπερ τῶν αἰσθητῶν πρότερα σώματα μὴ αἰσθητὰ, τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ τῶν ἐπιπέδων τῶν ἐν τοῖς ἀκινήτοις στερεοῖς τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτά. Ὡστε ἕτερα ταῦτα ἐπίπεδα καὶ γραμμαὶ τῶν ἅμα ἐν τοῖς στερεοῖς τοῖς κεχωρισμένοις. Τὰ μὲν γὰρ ἅμα τοῖς μαθηματικοῖς στερεοῖς, τὰ δὲ πρότερα τῶν μαθηματικῶν στερεῶν. Πάλιν τοίνυν τούτων τῶν ἐπιπέδων ἔσονται γραμμαί· ὧν πρότερον δεήσει ἑτέρας γραμμάς καὶ στιγμὰς εἶναι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Καὶ τούτων ἐν ταῖς προτέραις γραμμαῖς, ἑτέρας προτέρας στιγμὰς· ὧν οὐκ ἔτι πρότεραι ἕτεραι. Ἀποπὸς τε δὴ γίνεται ἡ σώρευσις. Συμβαίνει γὰρ στερεὰ μὲν μοναχὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ, ἐπίπεδα δὲ τριττὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ, τὰ τε παρὰ τὰ αἰσθητὰ, καὶ τὰ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς στερεοῖς, καὶ παρὰ τὰ ἐν τούτοις· γραμμαὶ δὲ τετραξαῖ, στιγμαὶ δὲ πενταξαῖ. Ὡστε περὶ ποῖα αἰ ἐπιστῆμαι ἔσονται αἰ μαθηματικαὶ τούτων; Οὐ γὰρ δὴ περὶ τὰ ἐν τῷ στερεῷ τῷ ἀκινήτῳ ἐπίπεδα καὶ γραμμάς καὶ στιγμὰς· ἀεὶ γὰρ περὶ τὰ πρότερα ἢ ἐπιστήμη. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἀριθμῶν. Καὶ παρ' ἐκάστας γὰρ τὰς στιγμὰς, ἕτε-

ραι ἔσονται μονάδες , καὶ παρ' ἕκαστα τὰ ὄντα αἰσθητά· εἴτα τὰ νοητά. Ὡστε ἔσται γένη ἄπειρα τῶν μαθηματικῶν ἀριθμῶν. Ἔτι ἅπερ ἐν τοῖς ἀπορήμασιν ἐπήλθομεν, πῶς ἐνδέχεται λύειν; Περὶ ἃ γὰρ ἡ ἀστρολογία ἐστίν, ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰ αἰσθητά, καὶ περὶ ἃ ἡ γεωμετρία. Εἶναι δ' οὐρανὸν καὶ τὰ μόρια αὐτοῦ, πῶς δυνατόν, ἢ ἄλλο ὅτιοῦν ἔχον κίνησιν; Ὅμοιως δὲ καὶ τὰ ὀπτικά, καὶ τὰ ἁρμονικά. Ἔσται γάρ φωνή τε καὶ ὄψις παρὰ τὰ αἰσθητά, καὶ τὰ καθ' ἕκαστα. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις, καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητά. Τί γὰρ μᾶλλον τάδε ἢ τάδε; Κι δὲ ταῦτα, καὶ ζῶα ἔσονται, εἴπερ καὶ αἰσθήσεις. Ἔτι γράφεται ἓνα καθόλου ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν παρὰ ταύτας τὰς οὐσίας. Ἔσται οὖν καὶ αὕτη τις ἄλλη οὐσία μεταξὺ κεχωρισμένη τῶν τ' ἰδεῶν καὶ τῶν μεταξὺ, ἧτις οὔτε ἀριθμός ἐστίν, οὔτε στιγμαί, οὔτε μέγεθος, οὔτε χρόνος. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, δῆλον ὅτι κακεῖνα ἀδύνατον εἶναι κεχωρισμένα τῶν αἰσθητῶν. Ὅλως δὲ τοῦναντίον συμβαίνει καὶ τοῦ εἰωθότος ὑπολαμβάνεσθαι, εἴ τις θήσῃ οὕτως εἶναι τὰ μαθηματικά, ὥς κεχωρισμένας τινὰς φύσεις. Ἀνάγκη γάρ, διὰ τὸ μὲν οὕτως εἶναι αὐτάς, πρότερας εἶναι τῶν αἰσθητῶν μεγεθῶν, κατὰ τὸ ἀληθές δὲ ὑστέρας. Τὸ γὰρ ἀτελὲς μέγεθος, γενέσει μὲν πρότερόν ἐστι, τῇ οὐσίᾳ δ' ὕστερον, οἷον ἄψυχον ἐμπύχου. Ἔτι τίς καὶ πότε ἔσται ἐν τὰ μαθηματικά μεγεθῆ; Τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα, ψυχῇ ἢ μέρει ψυχῆς, ἢ ἄλλῳ τινὲ εὐλόγῳ. Εἰ δὲ μὴ, πολλὰ διαλύεται. Ἐκεῖνοις δὲ διαιρητοῖς καὶ ποσοῖς οὖσι, τί αἷτιον τοῦ εἶναι ἐν καὶ συμβένειν; Ἔτι αἱ γενέσεις δηλοῦσι· πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ

μήκος γίγνεται, εἴτα ἐπὶ πλάτος, τελευταῖον δὲ εἰς βάθος, καὶ τέλος ἔσχεν. Εἰ οὖν τὸ τῇ γενέσει ὕστερον, τῇ οὐσίᾳ πρότερον, τὸ σῶμα πρότερον ἂν εἴη ἐπιπέδον καὶ μήκους· καὶ ταύτῃ καὶ τέλειον, καὶ ὅλον μᾶλλον, ὅτι ἔμψυχον γίγνεται. Γραμμὴ δὲ ἔμψυχος ἢ ἐπίπεδον, πῶς ἂν εἴη; Ὅτι γὰρ τὰς αἰσθήσεις τὰς ἡμετέρας ἂν εἴη τὸ ἀξίωμα. Ἐτι τὸ μὲν σῶμα οὐσία τις· ἥδη γὰρ ἔχει πως τὸ τέλειον· αἱ δὲ γραμμαὶ, πῶς οὐσίαι; οὔτε γὰρ ὡς εἶδος καὶ μορφή τις, οἷον εἰ ἄρα ἡ ψυχὴ τοιοῦτο· οὔτε ὡς ἡ ὕλη, οἷον τὸ σῶμα. Οὐδὲν γὰρ ἐκ γραμμῶν, οὔτε ἐπιπέδων, οὐδὲ στιγμῶν φαίνεται συνίστασθαι δυνάμενον. Εἰ δ' ἦν οὐσία τις ὑλική, τοῦτ' ἂν ἐφαίνετο δυνάμενα πάσχειν. Τῷ μὲν οὖν λόγῳ ἔσται πρότερα· ἀλλ' οὐ πάντα ὅσα τῷ λόγῳ πρότερα, καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα. Τῇ μὲν γὰρ οὐσίᾳ πρότερα, ὅσα χωριζόμενα τῷ εἶναι ὑπερβάλλει· τῷ λόγῳ δὲ, ὅσων οἱ λόγοι ἐκ τῶν λόγων. Ταῦτα δὲ οὐχ ἅμα ὑπάρχει. Εἰ γὰρ μή ἐστι τὰ πάθη παρὰ τὰς οὐσίας, οἷον κινούμενον τι ἢ λευκόν, τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου τὸ λευκόν πρότερον κατὰ τὸν λόγον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται εἶναι κεχωρισμένον, ἀλλ' αἰεὶ ἅμα τῷ συνόλῳ ἐστὶ. Σύνολον δὲ λέγω, τὸν ἀνθρώπον τὸν λευκόν. Ὡστε φανερόν, ὅτι οὔτε τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως πρότερον, οὔτε τὸ ἐκ προσθέσεως ὕστερον. Ἐκ προσθέσεως γὰρ, τῷ λευκῷ ὁ λευκὸς ἀνθρώπος λέγεται. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε οὐσίαι μᾶλλον τῶν σωματίων εἰσὶν, οὔτε πρότερα τῷ εἶναι τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνον, οὔτε κεχωρισμένα ποῦ εἶναι δυνατόν, εἴρηται ἱκανῶς. Ἐπεὶ δ' οὐδ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐνδέχεται αὐτὰ εἶναι, φανερόν ὅτι ἡ ὅλως οὐκ ἔστιν, ἢ τρόπον τινὰ ἐστὶ,

καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς ἐστι. Πολλαχῶς γὰρ τὸ εἶναι λέγομεν.

CAPUT III.

Ἵσπερ γὰρ τὰ καθόλου ἐν τοῖς μαθήμασιν, οὐ περὶ κεχαρισμένων ἐστὶ, παρὰ τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀριθμούς, ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν, οὐχ ἡ δὲ τοιαῦτα οἷα ἔχειν μέγεθος, ἢ εἶναι διαιρετὰ, δῆλον ὅτι ἐνδέχεται καὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν μεγεθῶν εἶναι καὶ λόγους καὶ ἀποδείξεις, μὴ ἡ δὲ αἰσθητὰ, ἀλλ' ἡ τοιαδί. Ἵσπερ γὰρ καὶ ἡ κινούμενα μόνον πολλοὶ λόγοι εἰσὶ, χωρὶς τοῦ τί ἕκαστόν ἐστι τῶν τοιούτων, καὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ οὐκ ἀνάγκη διὰ ταῦτα, ἢ κεχωρισμένον τι εἶναι κινούμενον τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἐν τούτοις τινὰ φύσιν εἶναι ὑφωρισμένην· οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν κινουμένων ἔσονται λόγοι καὶ ἐπιστήμαι, οὐχ ἡ κινούμενα δὲ, ἀλλ' ἡ σώματα μόνον· καὶ πάλιν ἡ ἐπίπεδα μόνον, καὶ ἡ μήκη μόνον, καὶ ἡ διαιρετὰ, καὶ ἡ ἀδιαίρετα ἔχοντα φύσιν, καὶ ἡ ἀδιαίρετα μόνον. Ὡστε ἐπεὶ ἁπλῶς λέγειν ἀληθές, μὴ μόνον τὰ χωριστὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ χωριστὰ, οἷον κινούμενα, εἶναι, καὶ τὰ μαθηματικά, ὅτι ἐστὶν ἁπλῶς ἀληθές· εἰπεῖν, καὶ τοιαῦτά γε οἷα λέγουσι· καὶ ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἁπλῶς ἀληθές εἰπεῖν, τούτου εἶναι, οὐχὶ τοῦ συμβεβηκότος· οἷον, ὅτι λευκοῦ, εἰ τὸ ὑγιεινὸν τὸ λευκόν, ἢ δ' ἔστιν ὑγιεινόν· ἀλλ' ἐκείνου οὐ ἔστιν ἐκάστη, εἰ ὑγιεινόν, ὑγιεινοῦ, εἰ δ' ἡ ἀνθρώπος, ἀνθρώπου· οὕτω καὶ τὴν γινώμεναι, οὐκ εἰ συμβεβηκεν αἰσθητὰ εἶναι ὧν ἐστι, μὴ ἐστι δὲ ἡ αἰσθητὰ, οὐ τῶν αἰσθητῶν ἔσονται αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι. Οὐ μέντοι οὐδὲ περὶ ταῦτα, ἄλλων κεχωρισμένων. Πολλὰ

δὲ συμβέβηκε καθ' αὐτὰ τοῖς πράγμασιν, ἥ ἕκαστον ὑπάρχει τῶν τοιούτων· ἐπεὶ καὶ ἡ θῆλυ τὸ ζῶον καὶ ἡ ἄρρεν, ἴδια πάθη ἐστί. Καίτοι οὐκ ἔστι τι θῆλυ οὐδ' ἄρρεν κεχωρισμένων τῶν ζώων. Ὡστε καὶ ἡ μήκη μόνον, καὶ ἡ ἐπίπεδα· καὶ ὅσα δὴ ἂν περὶ προτέρων τῷ λόγῳ καὶ ἀπλουστέρων, τοσούτῳ μᾶλλον ἔχει τὸ ἀκριβές. Τοῦτο δὲ τὸ ἀπλοῦν ἐστίν· ὥστε ἄνευ τοῦ μεγέθους μᾶλλον, ἢ μετὰ μεγέθους, καὶ μάλιστα ἄνευ κινήσεως. Ἐὰν δὲ κίνησιν, μάλιστα τὴν πρώτην· ἀπλουστάτη γάρ, καὶ ταύτης ἡ ὁμαλή. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἁρμονικῆς, καὶ ὀπτικῆς. Οὐδ' ἑτέρα γὰρ ἡ ὄψις, ἡ ἡ φωνή, θεωρεῖ, ἀλλ' ἡ γραμμαὶ καὶ ἀριθμοί. Οἰκεῖα μέντοι ταῦτα πάθη ἐκείνων. Καὶ ἡ μηχανικὴ δὲ ὡσαύτως. Ὡστε εἴ τις θέμενος κεχωρισμένα τῶν συμβεβηκότων, σκοπεῖ τι περὶ τούτων ἢ τοιαῦτα, οὐθὲν διὰ τοῦτο ψεῦδος ψεύσεται, ὥσπερ οὐδ' ὅταν ἐν τῇ γῇ γράφῃ, καὶ τὴν ποδιαίαν φῇ μὴ ποδιαίαν. Οὐ γὰρ ἐν ταῖς προτάσεσι τὸ ψεῦδος. Ἀριστα δ' ἂν οὕτως θεωρηθεῖ ἕκαστον, εἴ τις τὸ μὴ κεχωρισμένον θεῖη χωρίσας, ὥσπερ ὁ ἀριθμητικὸς ποιῇ, καὶ ὁ γεωμέτρης. Ἐν μὲν γὰρ καὶ ἀδιαίρετον ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἄνθρωπος. Ὁ δὲ θεὸς ἐν ἀδιαίρετον εἶτ' ἐθεώρησεν, εἴ τι τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν ἢ ἀδιαίρετος· ὁ δὲ γεωμέτρης, οὐθ' ἡ ἄνθρωπος, οὐθ' ἡ ἀδιαίρετος, ἀλλ' ἡ στερεά. Ἄ γὰρ, κἂν εἰ μὴ πού ἦν ἀδιαίρετος, ὑπῆρχεν αὐτῷ, δῆλον ὅτι καὶ ἄνευ τούτων ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν τὸ δυνατόν. Ὡστε διὰ τοῦτο ὁρθῶς λέγουσιν οἱ γεωμέτραι, καὶ περὶ ὄντων διαλέγονται, καὶ ὄντα ἐστί. Διττὸν γὰρ τὸ ὄν, τὸ μὲν ἐντελεχέα, τὸ δ' ὑλικῶς. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀγαθόν

καὶ τὸ καλὸν ἕτερον (τὸ μὲν γὰρ αἰεὶ ἐν πράξει, τὸ δὲ καλὸν καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις) οἱ φάσκοντες οὐθὲν λέγειν τὰς μαθηματικὰς ἐπιστῆμας περὶ καλοῦ, ἢ ἀγαθοῦ, ψεύδονται. Λέγουσι γὰρ καὶ δεικνύουσι μάλιστα. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ ὀνομάζουσι, τὰ δ' ἔργα καὶ τοὺς λόγους δεικνύουσιν, οὐ λέγουσι περὶ αὐτῶν. Τοῦ δὲ καλοῦ μέγιστη εἶδη, τάξις καὶ συμμετρία, καὶ τὸ ὠρισμένον· ἃ μάλιστα δεικνύουσιν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι. Καὶ ἐπεὶ γε πολλῶν αἷτια φαίνεται ταῦτα (λέγω δ' οἶον ἢ τάξις καὶ τὸ ὠρισμένον) ὁ δὴλον ὅτι λέγοισιν ἂν καὶ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, τὴν ὥς τὸ καλόν, αἷτιον τρόπον τινά. Μᾶλλον δὲ γνωρίζουσι ἐν ἄλλοις περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. Περὶ μὲν οὖν τῶν μαθηματικῶν, ὅτι τε ὄντα ἐστὶ, καὶ πῶς ὄντα, καὶ πῶς οὐ πρότερον, καὶ πῶς πρότερον, τσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῶν ιδεῶν, πρῶτον αὐτὴν τὴν κατὰ τὴν ιδέαν δόξαν ἐπισκεπτόμεν, μὴθὲν συνάπτουσιν πρὸς τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, ἀλλ' ὥς ὑπέλαβον ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι τὰς ιδέας φήσαντες εἶναι. Συνέβη δ' ἢ περὶ τῶν εἰδῶν δόξα τοῖς εἰποῦσι, διὰ τὸ πεισθῆναι περὶ τῆς ἀληθείας τοῖς Ἡρακλειταῖοις λόγοις, ὥς πάντων τῶν αἰσθητῶν αἰεὶ ῥεόντων. Ὡςτι' εἴπερ ἐπιστήμη τινὸς ἔσται καὶ φρόνησις, ἐτέρας δεῖν τινὰς φύσεις εἶναι παρὰ τὰς αἰσθητὰς μενούσας. Οὐ γὰρ εἶναι τῶν ῥεόντων ἐπιστήμην. Σωκράτους δὲ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς πραγματευομένου, καὶ περὶ τοιούτων ὀρίζεσθαι καθόλου ζητοῦντος πρῶτον (τῶν μὲν γὰρ φυσικῶν ἐπὶ μικρὸν Δημόκριτος ἤψατο μόνον, καὶ ὠρίσατό πως τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν· οἱ δὲ Πυ-

Θαγόρειοι πρότερον περί τινων ὀλίγων, ὧν τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον, τί ἐστι καιρὸς, ἢ τὸ δίκαιον, ἢ γάμος) ἐκεῖνος εὐλόγως ἐζητεῖ, τὸ τί ἐστι. Συλλογίζεσθαι γὰρ ἐζητεῖ. Ἀρχὴ δὲ τῶν συλλογισμῶν, τὸ τί ἐστι. Διαλεκτικὴ γὰρ ἰσχὺς οὕτω τότ' ἦν, ὥστε δύνασθαι καὶ χωρὶς τοῦ τί ἐστι τὰναντία ἐπισκοπεῖν, καὶ τῶν ἐναντίων εἰ ἢ αὐτὴ ἐπιστήμη. Δύο γάρ ἐστιν, αἱ τις αὖν ὑποδῶη Σωκράτει δικαίως, τοὺς ἑπακτικὸν λόγους, καὶ τὸ ἐρίεσθαι καθόλου. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἄμφω περὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης. Ἀλλ' ὁ μὲν Σωκράτης τὰ καθόλου, οὐ χωριστὰ ἐποίει, οὐδὲ τοὺς ὁρισμούς· οἱ δ' ἐχώρισαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προσηγόρευσαν. Ὡστε συνέβαινεν αὐτοῖς σχεδὸν τῷ αὐτῷ λόγῳ, πάντων ἰδέας εἶναι τῶν καθόλου λεγομένων· καὶ παραπλήσιον, ὥσπερ αὖν εἴ τις ἀριθμῆσαι βουλόμενος, ἐλατιόνων μὲν ὄντων οἷοιτο μὴ δύνασθαι, πλείω δὲ ποιήσας, ἀριθμοῖη. Πλείω γάρ ἐστι τῶν καθ' ἕκαστα αἰσθητῶν ὥς εἰπεῖν τὰ εἶδη, περὶ ὧν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἐκ τούτων ἐκεῖ προῆλθον. Καθ' ἕκαστόν τε γὰρ ὁμῶν-νυμόν ἐστι καὶ παρὰ τὰς οὐσίας, τῶν τε ἄλλων ἔνεστιν ἐπὶ πολλῶν, καὶ ἐπὶ τοῖσδε, καὶ ἐπὶ τοῖς αἰδίοις. Ἐτι καθ' οὓς τρόπους δεικνύται ὅτι ἔστι τὰ εἶδη, κατ' οὐθένα φαίνεται τούτων. Ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ οὐκ ἀνάγκη γίνεσθαι συλλογισμόν· ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἶονται, τούτων εἶδη γίνεται. Κατὰ τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, ἔσται εἶδη πάντων ὅσων ἐπιστήμαί εἰσιν· καὶ κατὰ τὸ ἐν, ἐπὶ πολλῶν, καὶ τῶν ἀποφάσεων· κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος, τῶν φθαρτῶν. Φάντασμα γάρ τι τούτων ἐστίν. Ἐτι δὲ οἱ ἀκριβέστατοι

τῶν λόγων, οἱ μὲν τῶν πρὸς τι ποιοῦσιν ἰδέας, ὧν οὐ φασιν εἶναι καθ' αὐτὸ γένος· οἱ δὲ τὸν τρίτον ἄνθρωπον λέγουσιν. Ὅλως τε ἀναιροῦσιν οἱ περὶ τῶν εἰδῶν λόγοι, ἃ μᾶλλον βούλονται εἶναι οἱ λέγοντες εἶδη, τοῦ τὰς ἰδέας εἶναι. Συμβαίνει γὰρ μὴ εἶναι πρῶτον τὴν δυάδα, ἀλλὰ τὸν ὁριθμὸν, καὶ τούτου τὸ πρὸς τι, καὶ τὸ καθ' αὐτό· καὶ πάνθ' ὅσα τινὲς ἀκολουθήσαντες ταῖς περὶ τῶν εἰδῶν δόξαις, ἤρπαιώθησαν ταῖς ἀρχαῖς. Ἔτι κατὰ μὲν τὴν ὑπόληψιν, καθ' ἣν φασιν εἶναι τὰς ἰδέας, οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν ἔσονται εἶδη, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν. Τὸ γὰρ νόημα ἓν, οὐ μόνον περὶ τὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ μὴ οὐσιῶν ἔστι· καὶ αἱ ἐπιστῆμαι οὐ μόνον τῆς οὐσίας ἔσονται. Συμβαίνει δὲ καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῶν, εἰ ἔστι μεθεκτὰ τὰ εἶδη, τῶν οὐσιῶν ἀναγκαῖον ἰδέας εἶναι μόνον. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς μετέχονται, ἀλλὰ δεῖ ταύτη ἐκάστου μετέχειν, ἥ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται. Λέγω δ' οἷον, εἴ τι αὐτοῦ διπλασίου μετέχει, τοῦτο καὶ αἰδίου μετέχει, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Συμβέβηκε γὰρ τῷ διπλασίῳ τὸ αἶδιον εἶναι. Ὡστε ἔσται οὐσία τὰ εἶδη. Ταῦτα δ' ἐνταῦθα οὐσίαν σημαίνει, καὶ κεῖ· ἥ τί ἐστι τὸ εἶναι φάναι τι παρὰ ταῦτα τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν; Καὶ εἰ μὲν ταῦτ' οἶδος τῶν ἰδεῶν, καὶ τῶν μετεχόντων ἔσται τί κοινόν· τί γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τῶν φθαρτῶν δυάδων, καὶ τῶν δυάδων πολλῶν μὲν, ὅτιδίων δὲ, τὸ δυάς ἐν καὶ ταυτόν, ἢ ἐπ' αὐτῆς καὶ τῆς τινός; Εἰ δὲ μὴ τὸ αὐτὸ οἶδος, ὁμώνυμα ἂν εἴη, καὶ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἴ τις καλοῖη ἄνθρωπον τὸν τε Καλλίαν καὶ τὸ ξύλον, μηδεμίαν κοινωνίαν ἐπιβλέψας αὐτῶν. Εἰ δὲ τὰ μὲν

ἄλλα τοὺς κοινούς λόγους ἐφαρμόττειν θήσομεν τοῖς εἶδεσιν, οἷον ἐπ' αὐτὸν τὸν κύκλον σχῆμα ἐπίπεδον, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ λόγου, τὸ δ' οὐ ἔστι προστεθῆσεται, σκοπεῖν δεῖ μὴ κενὸν ἢ τοῦτο παντελῶς. Τίνι τε γὰρ προστεθήσεται; τῷ μέσῳ, ἢ τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ πᾶσι; πάντα γὰρ τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἰδέαι, οἷον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν. Ἐτι δῆλον ὅτι ἀνάγκη αὐτὸ εἶναι τι ὥσπερ τὸ ἐπίπεδον φύσιν τινά, ἢ πᾶσιν ἐνυπάρξει τοῖς εἶδεσιν, ὡς γένος.

CAPUT V.

Πάντων δὲ μάλιστα διαπορήσειεν ἂν τις, τί ποτε συμβάλλονται τὰ εἶδη, ἢ τοῖς αἰδιόις τῶν αἰσθητῶν, ἢ τοῖς γινομένοις, καὶ τοῖς φθειρομένοις. Οὔτε γὰρ κινήσεώς ἐστιν, οὔτε μεταβολῆς οὐδεμιᾶς αἰτία αὐτοῖς. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ πρὸς τὴν ἐπιστήμην οὐδὲν βοηθεῖ τὴν τῶν ἄλλων. Οὔτε γὰρ οὐσία ἐκείνα τούτων (ἐν τούτοις γὰρ ἂν ἦν) οὔτ' εἰς τὸ εἶναι, μὴ ἐνυπάρχοντά γε τοῖς μετέχουσιν· οὔτω μὲν γὰρ ἴσως αἰτία δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τὸ λευκὸν μεμιγμένον τῷ λευκῷ. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος λίαν ἐνκίνητος, ὃν Ἀναξαγόρας μὲν πρότερος, Εὐδόξος δ' ὕστερος ἔλεγε, διαπορῶν, καὶ ἕτεροί τινες. Ῥᾶδιον γὰρ πολλὰ συναγαγεῖν καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν τοιαύτην δόξαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκ τῶν εἰδῶν ἐστι τὰ ἄλλα κατ' οὐθέννα τρόπον τῶν εἰωθότων λέγεσθαι. Τὸ δὲ λέγειν παραδείγματα εἶναι καὶ μετέχειν αὐτῶν τὰ ἄλλα, κενολογεῖν ἐστι, καὶ μεταφορᾶς λέγειν ποιητικός. Τί γάρ ἐστι τὸ ἐργαζόμενον πρὸς τὰς ἰδέας ἀποβλέπειν; Ἐνδέχεται τε εἶναι καὶ γίνεσθαι ὀτιοῦν, καὶ μὴ εἰκαζόμενον. Ὡστε καὶ ἄνθρωπος Σωκράτους, καὶ μὴ ὄντος, γένοιτ' ἂν οἷον Σω-

κράτης. Ὅμοίως δὲ δῆλον ὅτι καὶ εἴη ὁ Σωκράτης αἰδῖος, ἔσται τε πλείω παραδείγματα τοῦ αὐτοῦ· ὥστε καὶ εἶδη· οἷον τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν, αἶμα δὲ καὶ αὐτοάνθρωπος. Ἔτι οὐ μόνον τῶν αἰσθητῶν παραδείγματα τὰ εἶδη, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, οἷον τὸ γένος τῶν ὡς γένους εἰδῶν. Ὡστε τὸ αὐτὸ ἔσται παράδειγμα, καὶ εἰκὼν. Ἔτι δόξειεν ἂν ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τὴν οὐσίαν, καὶ οὐ ἢ ἡ οὐσία. Ὡστε πῶς ἂν αἱ ιδέαι οὐσίαι τῶν πραγμάτων οὔσαι χωρὶς εἶεν; Ἐν δὲ τῷ Φαίδωνι τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον, ὡς καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι αἵτια τὰ εἶδη ἐστί. Καίτοι τῶν εἰδῶν ὄντων, ὅμως οὐ γίνεται, ἂν μὴ ἢ τὸ κινῆσον. Καὶ πολλὰ γίνεται ἕτερα· οἷον οἰκία καὶ δακτύλιος, ὧν οὐ φασιν εἶναι εἶδη. Ὡστε δῆλον ὅτι ἐνδέχεται καὶ κείνα ὧν φασιν εἶναι ιδέας, καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι διὰ τοιαύτας αἰτίας, οἷας καὶ τὰ δηθέντα νῦν, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ εἶδη. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ιδεῶν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἔστι πολλὰ συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς θεωρημένοις.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, καλῶς ἔχει πάλιν θεωρῆσαι τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς συμβαίνοντα τοῖς λέγουσιν οὐσίας αὐτοὺς εἶναι χωριστάς, καὶ τῶν ὄντων αἰτίας πρώτας. Ἀνάγκη δ', εἴπερ ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς φύσις τις, καὶ μὴ ἄλλη τις αὐτοῦ ἐστὶν ἢ οὐσία, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ, ὥσπερ φασί τινες, ἦτοι εἶναι τὸ μὲν πρῶτόν τι αὐτοῦ, τὸ δ' ἐχόμενον ἕτερον ὃν τῷ εἶδει ἕκαστον. Καὶ τοῦτο ἢ ἐπὶ τῶν μονάδων ἐνθὺς ὑπάρχει, καὶ ἔστιν ἀσύμβλητος ὅποιον μόνᾳς ὅποιον μο-

νάδι· ἢ εὐθύς ἐφεξῆς πᾶσαι καὶ συμβληταὶ ὅποῃαι
ὅποιαισούν, οἷον λέγουσιν εἶναι τὸν μαθηματικὸν
ἀριθμόν. Ἐν γὰρ τῷ μαθηματικῷ οὐδὲν διαφέρει
οὐδεμία μονὰς ἐτέρα ἐτέρας. Ἡ τὰς μὲν συμβλητάς,
τάς δὲ μή· οἷον εἰ ἔστι μετὰ τὸ ἐν πρώτη ἢ δυάς,
ἔπειτα ἢ τριάς, καὶ οὕτω δὴ ὁ ἄλλος ἀριθμός. Εἰσὶ
δὲ συμβληταὶ ἐν ἐκάστω ἀριθμῷ αἱ μονάδες, οἷον αἱ
ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ τριάδι τῇ πρώτῃ
αὐτῆς· καὶ οὕτω δὴ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν. Αἱ δ'
ἐν τῇ δυάδι αὐτῇ, πρὸς τὰς ἐν τῇ τριάδι αὐτῇ, ἀσύμ-
βλητοι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐφεξῆς
ἀριθμῶν. Διὸ καὶ ὁ μὲν μαθηματικὸς ἀριθμεῖται
μετὰ τὸ ἐν, δύο, πρὸς τῷ ἔμπροσθεν ἐνὶ, ἄλλο ἐν· καὶ
τὰ τρία πρὸς τοῖς δυσὶ τούτοις ἄλλο ἐν· καὶ ὁ λοιπὸς
δὲ ὡσαύτως. Οὗτος δὲ μετὰ τὸ ἐν δύο ἕτερα, ἄνευ τοῦ
ἐνὸς τοῦ πρώτου, καὶ ἡ τριάς ἄνευ τῆς δυάδος. Ὅμοίως
δὲ καὶ ὁ ἄλλος ἀριθμός· ἢ τὸν μὲν εἶναι τῶν ἀριθμῶν,
οἷον ὁ πρῶτος ἐλέχθη, τὸν δ' οἷον οἱ μαθηματικοὶ
λέγουσι, τρίτον δὲ τὸν ῥηθέντα τελευταῖον. Ἔτι τού-
τους ἢ χωριστοὺς εἶναι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πραγμά-
των, ἢ οὐ χωριστοὺς, ἀλλ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Οὐχ
οὕτως δ' ὡς τὸ πρῶτον ἐπεσκοποῦμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν
ἀριθμῶν ἐνυπαρχόντων τοῖς αἰσθητοῖς· ἢ τὸν μὲν
αὐτῶν εἶναι, τὸν δὲ μή, ἢ πάντας εἶναι. Οἱ μὲν οὖν
τρόποι καθ' οὓς ἐνδέχεται αὐτοὺς εἶναι, οὗτοί εἰσιν
ἐξ ἀνάγκης μόνοι. Σχεδὸν δὲ καὶ οἱ λέγοντες τὸ ἐν
ἀρχὴν εἶναι, καὶ οὐσίαν καὶ στοιχεῖον πάντων, καὶ ἐκ
τούτου ἄλλου τινὸς εἶναι τὸν ἀριθμόν, ἕκαστος τούτων
τινὰ τῶν τρόπων εἴρηκε, πλὴν τοῦ πάσας τὰς μονά-
δας εἶναι ἀσυμβλήτους. Καὶ τοῦτο συμβέβηκεν εὐ-

λόγως. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἔτι ἄλλον τρόπον εἶναι παρὰ τοὺς εἰρημένους. Οἱ μὲν οὖν ἀμφοτέρους φασὶν εἶναι τοὺς ἀριθμοὺς, τὸν μὲν ἔχοντα πρότερον καὶ ὕστερον, τὰς ἰδέας· τὸν δὲ μαθηματικὸν, παρὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθητὰ, καὶ χωριστοὺς ἀμφοτέρους τῶν αἰσθητῶν· οἱ δὲ τὸν μαθηματικὸν μόνον ἀριθμὸν εἶναι τὸν πρῶτον τῶν ὄντων, κεχωρισμένον τῶν αἰσθητῶν. Καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ ἓνα τὸν μαθηματικόν, πλὴν οὐ κεχωρισμένον, ἀλλ' ἐκ τούτου τὰς αἰσθητάς οὐσίας συνεστάναι φασί. Τὸν γὰρ ὅλον οὐρανὸν κατασκευάζουσιν ἐξ ἀριθμῶν, πλὴν οὐ μοναδικῶν· ἀλλὰ τὰς μονάδας ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν μέγεθος. Ὅπως δὲ τὸ πρῶτον ἐν συνέστη ἔχον μέγεθος, ἀπορεῖν ἐοίκασιν. Ἄλλος δὲ τις τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τὸν τῶν εἰδῶν ἓνα εἶναι· ἔνιοι δὲ καὶ τὸν μαθηματικὸν τὸν αὐτὸν τοῦτον εἶναι. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ μήκη καὶ τὰ ἐπίπεδα, καὶ περὶ τὰ στερεά. Οἱ μὲν γὰρ ἕτερα τὰ μαθηματικά, καὶ τὰ μετὰ τὰς ἰδέας. Τῶν δ' ἄλλως λεγόντων, οἱ μὲν τὰ μαθηματικά, καὶ μαθηματικῶς λέγουσιν, ὅσοι μὴ ποιοῦσι τὰς ἰδέας ἀριθμοὺς, μηδὲ εἶναι φασιν ἰδέας. Οἱ δὲ τὰ μαθηματικά, οὐ μαθηματικῶς δέ. Οὐ γὰρ τέμνεσθαι οὔτε μέγεθος πᾶν εἰς μεγέθη· οὐθ' ὁποιασοῦν μονάδας, δυνάδα εἶναι. Μοναδικοὺς δὲ τοὺς ἀριθμοὺς πάντες εἶναι τιθέασιν, πλὴν τῶν Πυθαγορείων, ὅσοι τὸ ἐν, στοιχεῖον καὶ ἀρχήν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. Ἐκείνοι δ' ἔχοντα μέγεθος, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Ὅσακῶς μὲν οὖν ἐνδέχεται λεχθῆναι περὶ αὐτῶν, καὶ ὅτι πάντες εἰσὶν εἰρημένοι οἱ τρόποι, φανερόν ἐκ τούτων.

Ἔστι δὲ πάντα μὲν ἀδύνατα, μᾶλλον δ' ἴσως θάτερα τῶν ἐτέρων.

CAPUT VII.

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἰ συμβληταὶ αἱ μονάδες ἢ ἀσύμβλητοι· καὶ εἰ ἀσύμβλητοι, ποτέρως ὥσπερ διελλομεν. Ἔστι μὲν γὰρ ὁποιοαοῦν εἶναι ὁποιαοῦν μονάδα ἀσύμβλητον· ἔστι δὲ τὰς ἐν αὐτῇ τῇ δυνάδι πρὸς τὰς ἐν αὐτῇ τῇ τριάδι. Καὶ οὕτως δὴ ἀσυμβλήτους εἶναι τὰς ἐν ἐκάστῳ τῷ πρώτῳ ἀριθμῷ πρὸς ἀλλήλας. Εἰ μὲν οὖν πᾶσαι συμβληταὶ καὶ ἀδιάφοροι αἱ μονάδες, ὁ μαθηματικὸς γίνεται ἀριθμὸς, καὶ εἰς μόνος· καὶ τὰς ἰδέας οὐκ ἐνδέχεται εἶναι τοὺς ἀριθμούς. Ποῖος γὰρ ἔσται ἀριθμὸς αὐτοάνθρωπος, ἢ ζῶων, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν εἰδῶν; Ἰδέα μὲν γὰρ μία ἐκάστου, οἷον αὐτοῦ ἀνθρώπου μία, καὶ αὐτοῦ ζώου ἄλλη μία. Οἱ δ' ὅμοιοι καὶ ἀδιάφοροι, ἅπειροι. Ὡστ' οὐθὲν μᾶλλον ἢδε ἢ τριάς αὐτοάνθρωπος, ἢ ὁποιαοῦν. Εἰ δὲ μὴ εἰσιν ἀριθμοὶ αἱ ἰδέαι, οὐδ' ὅλως οἷόν τε αὐτὰς εἶναι. Ἐκ τίνων γὰρ ἔσονται ἀρχῶν αἱ ἰδέαι; Ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἔστιν ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς δυνάδος τῆς ἀορίστου· καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ στοιχεῖα λέγονται τοῦ ἀριθμοῦ εἶναι· τάξει τε οὔτε προτέρας ἐνδέχεται τῶν ἀριθμῶν αὐτὰς, οὐδ' ὑστεράς. Εἰ δὲ ἀσύμβλητοι αἱ μονάδες, καὶ οὕτως ἀσύμβλητοι, ὥστε ἡτισοῦν ἡτινιοῦν, οὔτε τὸν μαθηματικὸν ἐνδέχεται εἶναι τοῦτον τὸν ἀριθμὸν (ὁ μὲν γὰρ μαθηματικὸς, ἐξ ἀδιαφόρων, καὶ τὰ δεικνύμενα κατ' αὐτοῦ, ὥς ἐπὶ τοιούτοις ἀρμόττει) οὔτε τὸν τῶν εἰδῶν· οὐ γὰρ ἔσται ἡ δυνὰς πρώτη ἐκ τοῦ ἐνὸς, καὶ τῆς ἀορίστου δυνάδος. Ἐπειτα οἱ ἐξῆς ἀριθμοὶ ὡς λέγεται, δυνάς, τριάς, τετράς. Ἀμα

ARIST. ΜΕΤΑΡΗ.

S

γὰρ αἱ ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ μονάδες γεννῶνται, εἴτε ὥσπερ ὁ πρῶτος εἰπὼν ἐξ ἀνίσων (ἰσασθέντων γὰρ ἐγένετο) εἴτε ἄλλως. Ἐπειτα εἰ ἔσται ἡ ἑτέρα μονὰς τῆς προτέρας, καὶ τῆς δυάδος τῆς ἐκ τούτων ἔσται προτέρα. Ὅταν γὰρ ᾗ τι, τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον· καὶ τὸ ἐκ τούτων, τοῦ μὲν ἔσται πρότερον, τοῦ δ' ὕστερον. Ἔτι ἐπειδὴ ἔστι πρῶτον μὲν αὐτὸ τὸ ἐν, ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐπὶ τι πρῶτον ἐν· δεύτερον δὲ μετ' ἐκείνο, καὶ πάλιν τρίτον· τὸ δεύτερον μὲν μετὰ τὸ δεύτερον, τρίτον δὲ μετὰ τὸ πρῶτον ἐν· ὥστε πρότεραι ἂν εἴεν αἱ μονάδες, ἢ οἱ ἀριθμοὶ ἐξ ὧν πλίκονται· οἷον ἐν τῇ δυάδι τρίτῃ μονὰς ἔσται, πρὶν τὰ τρία εἶναι, καὶ ἐν τῇ τριάδι τετάρτῃ, καὶ ἡ πέμπτῃ, πρὶν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους. Οὐδεὶς μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον εἴρηκεν αὐτῶν τὰς μονάδας ἀσυμβλήτους εἶναι. Ἔστι δὲ κατὰ μὲν τὰς ἐκείνων ἀρχάς, εὐλογον καὶ οὕτως, κατὰ μέντοι τὴν ἀλήθειαν ἀδύνατον. Τὰς τε γὰρ μονάδας προτέρας εἶναι εὐλογον, εἵπερ καὶ πρώτη τίς ἐστι μονὰς, καὶ ἐν πρῶτον. Ὁμοίως δὲ καὶ δυάδες, εἵπερ καὶ δυὰς πρώτη ἐστί. Μετὰ γὰρ τὸ πρῶτον, εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον δεύτερόν τι εἶναι· καὶ εἰ δεύτερον, τρίτον· καὶ οὕτω δὴ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς. Ἀμα δ' ἀμφοτέρω λέγειν, μονάδα τε μετὰ τὸ ἐν πρώτην εἶναι, καὶ δευτέραν, καὶ δυάδα πρώτην, ἀδύνατον. Οἱ δὲ ποιοῦσι μονάδα μὲν καὶ ἐν πρῶτον, δεύτερον δὲ καὶ τρίτον οὐκ ἔτι· καὶ δυάδα πρώτην, δευτέραν δὲ καὶ τρίτην οὐκ ἔτι. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, εἰ ἀσύμβλητοι πᾶσαι αἱ μονάδες, δυάδα εἶναι αὐτὴν καὶ τριάδα, καὶ οὕτως τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Ἄν τε γὰρ ὥσιν ἀδιάφοροι αἱ μονάδες, ἂν τε διαφέρουσιν ἐκάστη ἐκάστης, ἀνάγκη

ἀριθμεῖσθαι τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν πρόσθεσιν· οἷον, τὴν δυάδα πρὸς τῇ ἐνὶ, ἄλλου ἐνὸς προστεθέντος· καὶ τὴν τριάδα, ἄλλου ἐνὸς πρὸς τοῖς δυσὶ προστεθέντος· καὶ τὴν τετράδα ὡσαύτως. Τούτων δὲ ὄντων, ἀδύνατον τὴν γενέσθαι εἶναι τῶν ἀριθμῶν, ὡς γενῶσιν ἐκ τῆς δυάδος καὶ τοῦ ἐνός. Μόριον γὰρ γίνεται ἡ δυὰς τῆς τριάδος, καὶ αὕτη τῆς τετράδος. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐχομένων· ἀλλ' ἐκ τῆς δυάδος τῆς πρώτης καὶ τῆς ἀόριστου δυάδος, ἐγίνετο ἡ τετράς, δι' ὅ δυάδες, παρ' αὐτὴν τὴν δυάδα. Εἰ δὲ μὴ μόριόν ἐστιν αὕτη ἡ δυὰς, ἑτέρα δὲ προσέεται μία δυὰς, καὶ ἡ δυὰς ἔσται ἐκ τοῦ ἐνός αὐτοῦ καὶ ἄλλου ἐνός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ οἷόν τε εἶναι τὸ ἕτερον στοιχεῖον δυάδα ἀόριστον. Μονάδα γὰρ μίαν γεννᾷ, ἀλλ' οὐ δυάδα ὁρισμένην. Ἐπεὶ παρ' αὐτὴν τὴν τριάδα, καὶ αὐτὴν τὴν δυάδα, πῶς ἔσονται ἄλλαι τριάδες καὶ δυάδες· καὶ τίνα τρόπον ἐκ προτέρων μονάδων καὶ ὑστέρων σύγκεινται; πάντα γὰρ ταῦτ' ἐστὶ καὶ πλεονασμώδη, καὶ ἀδύνατον εἶναι πρώτην δυάδα, εἰδ' αὐτὴν τριάδα· ἀνάγκη δ' ἐπαίτερον ἔσται τὸ εἶν καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς στοιχεῖα. Εἰ δ' ἀδύνατα τὰ συμβαινόντα, καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας εἶναι ἀδύνατον. Εἰ μὲν οὖν διάφοροι αἱ μονάδες ὁποιαιούν ὁποιαιουσύν, ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἔπειρα συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης. Εἰ δ' αἱ μὲν ἐν ἄλλῃ διάφοροι, αἱ δ' ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ ἀδιάφοροι ἀλλήλαις μόναι, καὶ οὕτως συμβαίνει τὰ δυσχερῆ. Οἷον γὰρ ἐν τῇ δεκάδι αὐτῇ, ἔπεισι δέκα μονάδες. Σύγκειται δὲ καὶ ἐκ τούτων, καὶ ἐκ δύο πεντάδων, ἡ δεκάς. Ἐπεὶ δ' οὐχ ὁ τυχὼν ἀριθμὸς αὕτη ἡ δεκάς (οὐδὲ γὰρ σύγκειται ἐκ τῶν τυχουσῶν

πεντάδων, ὥσπερ οὐδὲ μονάδων) ἀνάγκη διαφέρειν τὰς μονάδας τὰς ἐν τῇ δεκάδι ταυτῇ. Ἄν γὰρ μὴ διαφέρωσιν, οὐδ' αἱ πεντάδες διόλουσιν, ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ δεκάς· ἐπεὶ δὲ διαφέρουσι, καὶ αἱ μονάδες διόλουσιν· εἰ δὲ διαφέρουσι, πότερον οὐκ ἐνέσονται πεντάδες ἄλλαι, ἀλλὰ μόνον αὗται αἱ δύο, ἧ ἔσονται; εἴτε δὲ μὴ ἐνέσονται, ἄτοπον· εἴτ' ἐνέσονται, ποία ἔσται δεκάς ἐξ ἐκείνων; Οὐ γάρ ἐστιν ἑτέρα δεκάς ἐν τῇ δεκάδι παρ' αὐτήν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνάγκη γε μὴ ἐκ τῶν τυχουσῶν δυάδων τὴν τετράδα συγκεῖσθαι. Ἡ γὰρ ἀόριστος δυάς, ὡς φασι, λαβοῦσα τὴν ὠρισμένην δυάδα, δύο δυάδας ἐποίησε. Τοῦ γὰρ ληφθέντος ἦν δυοποιός. Ἐτι τὸ εἶναι παρὰ τὰς δύο μονάδας, τὴν δυάδα φίσιν τινὰ, καὶ τὴν τριάδα παρὰ τὰς τρεῖς μονάδας, πῶς ἐνδέχεται; Ἡ γὰρ μετέξει θάτερου θάτερον, ὥσπερ λευκὸς ἄνθρωπος, παρὰ λευκὸν καὶ ἄνθρωπον (μετέχει γὰρ τούτων) ἢ ὅταν ἡ θάτερου θάτερον διαφορὰ τις, ὥσπερ ἄνθρωπος παρὰ τὸ ζῶον καὶ δίπουν. Ἐτι τὰ μὲν ἀφ' ἑστὶν ἐν, τὰ δὲ μίξει, τὰ δὲ θίσει· ὧν οὐδὲν ἐνδέχεται ὑπάρχειν ταῖς μονάσιν, ἐξ ὧν ἡ δυάς, καὶ ἡ τριάς· ἀλλ' ὥσπερ οἱ δύο ἄνθρωποι οὐκ ἐν τι παρὰ ἀμφοτέρους, οὕτως ἀνάγκη καὶ τὰς μονάδας· καὶ οὐκ ὅτι ἀδιαίρετοι, διόλουσιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αἱ στιγμαὶ ἀδιαίρετοι. Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὰς δύο οὐδὲν ἕτερον ἢ δυάς αὐτῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, ὅτι συμβαίνει προτέρας καὶ ὑστερας εἶναι δυάδας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Αἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ τετράδι δυάδες, ἔστωσαν ἀλλήλαις ἅμα· ἀλλ' αὗται τῶν ἐν τῇ ὀκτάδι πρότεραί εἰσι, καὶ ἐγέννησαν, ὥσπερ ἡ δυάς ταύτας, αὗται τὰς τετράδας τὰς ἐν τῇ ὀκτάδι αὐτῇ.

Ἦσπε εἰ καὶ ἡ πρώτη δυὰς ἰδέα, καὶ αὗται ἰδέαι τινές
 ἔσονται. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν μονάδων. Αἱ
 γὰρ ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ μονάδες, γεννῶσι τὰς τέ-
 ταρδας τὰς ἐν τῇ τετράδι. Ἦσπε πᾶσαι αἱ μονάδες
 ἰδέαι γίνονται, καὶ συγκρίσονται ἰδέα ἐξ ἰδεῶν. Ἦσπε
 δῆλον ὅτι κακεῖνα, ὧν ἰδέαι αὗται τυγχάνουσιν οὔσαι,
 συγκείμενα ἔσται, οἷον, εἰ τὰ ζῶα φαίη τις συγκρίσθαι
 ἐκ ζώων, εἰ τούτων ἰδέαι εἰσὶν, ἐκ ζώων ἰδέαι ἔσονται.
 Ὅλως δὲ τὸ ποιεῖν τὰς μονάδας διαφόρους ὁπωσοῦν,
 ἄτοπον καὶ πλασματῶδες· λέγω δὲ πλασματῶδες, τὸ
 πρὸς ὑπόθεσιν βεβιασμένον. Οὔτε γὰρ κατὰ τὸ πο-
 σόν, οὔτε κατὰ τὸ ποιὸν ὁρῶμεν διαφέρουσιν μονάδα
 μονάδος· ἀνάγκη τε ἢ ἴσον ἢ ἄνισον εἶναι ἀριθμὸν,
 πάντα μὲν, ἀλλὰ μάλιστα τὸν μοναδικόν. Ἦσπε εἰ
 μήτε πλείων μήτε ἐλάττων, ἴσος. Τὰ δὲ ἴσα καὶ ὅλως
 ἀδιάφορα, ταῦτ' ὑπολαμβάνομεν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς.
 Εἰ δὲ μὴ, οὐδ' αἱ ἐν ταύτῃ τῇ δεκάδι δυάδες ἀδιάφο-
 ροὶ ἔσονται, ἴσαι οὔσαι. Τίνα γὰρ αἰτίαν ἔξει λέγειν,
 ὃ φάσκων ἀδιαφόρους εἶναι; Ἔτι εἰ ἅπασα μονὰς καὶ
 μονὰς ἄλλη, δύο· ἡ δ' ἐκ τῆς δυάδος αὐτῆς μονὰς,
 καὶ ἡ ἐκ τῆς τριάδος αὐτῆς δυὰς, ἔσται ἐκ διαφερου-
 σῶν τε, καὶ πότερον προτέρα τῆς τριάδος ἢ ὑστέρα;
 Μᾶλλον δὲ ἔοικεν ἀναγκαῖον προτέρα εἶναι· ἡ μὲν γὰρ
 ἅμα τῇ τριάδι, ἡ δ' ἅμα τῇ δυάδι τῶν μονάδων· καὶ
 ἡμεῖς μὲν ὑπολαμβάνομεν ὅλως ἓν, καὶ ἓν· καὶ ἐὰν ἡ
 ἴσα ἢ ἄνισα, δύο εἶναι· οἷον τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κα-
 κόν, καὶ ἀνθρώπον καὶ ἵππον. Οἱ δ' οὕτω λέγοντες,
 οὐδὲ τὰς μονάδας. Εἴ τε μὴ ἔστι πλείων ἀριθμὸς ὃ
 τῆς τριάδος αὐτῆς, ἢ ὃ τῆς δυάδος, θαυμασιόν· εἴ τε
 ἐστὶ πλείων, δῆλον ὅτι καὶ ἴσος ἔνεστι τῇ δυάδι. Ἦσπε

οὗτος ἀδιάφορος αὐτῇ τῇ δυάδι· ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται, εἰ
 πρῶτός εἰς ἔστιν ἀριθμός, καὶ δεύτερος, οὐδὲ ἔσονται
 αἱ ἰδέαι ἀριθμοί. Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτὸ ὁρθῶς λέγου-
 σιν, οἱ διαφόρους τὰς μονάδας ἀξιοῦντες εἶναι, εἴπερ
 ἰδέαι ἔσονται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Ἐν γὰρ τὸ
 εἶδος. Αἱ δὲ μονάδες εἰ ἀδιάφορος, καὶ αἱ δυάδες καὶ
 αἱ τριάδες ἀδιάφοροι ἔσονται· διὸ καὶ τὸ ἀριθμεῖσθαι
 οὕτως ἐν, δύο, μὴ προσλαμβάνομένου πρὸς τῷ ὑπάρ-
 χοντι, ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν. Οὐτε γὰρ ἡ γένεσις
 ἔσται ἐκ τῆς ἀορίστου δυάδος, οὐτ' ἰδέαν ἐνδέχεται
 εἶναι. Ἐνυπάρξει γὰρ ἑτέρα ἰδέα ἐν ἑτέρᾳ· καὶ πάντα
 τὰ εἶδη, ἐνὸς μέρη. Διὸ πρὸς μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ὁρ-
 θῶς λέγουσιν, ὅλως δ' οὐκ ὁρθῶς. Πολλὰ γὰρ ἀναι-
 ροῦσιν· ἐπεὶ τοῦτο γ' αὐτὸ ἔχειν τινὰ φήσουσιν ἀπο-
 ρίαν, πότερον ὅταν ἀριθμῶμεν καὶ εἰπωμεν ἐν, δύο,
 τρία, προσλαμβάνοντες ἀριθμοῦμεν, ἢ κατὰ μερίδας·
 ποιοῦμεν δὲ ἀμφοτέρως. Διὸ γελοῖον, ταύτην εἰς τη-
 λικαύτην τῆς οὐσίας ἀνάγειν διαφοράν.

CAPUT VIII.

Πάντων δὲ πρῶτον καλῶς ἔχει διορίσασθαι, τίς
 ἀριθμοῦ διαφορὰ, καὶ μονάδας, εἰ ἔστιν. Ἀνάγκη δὴ
 ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ ποιὸν διαφέρειν. Τούτων
 δ' οὐδέτερον φαίνεται ἐνδέχασθαι ὑπάρχον, ἀλλ' ἢ
 ἀριθμὸς κατὰ τὸ ποσόν. Εἰ δὲ δὴ καὶ αἱ μονάδεις τῷ πο-
 σὶ διάφερον, κἄν ἀριθμὸς ἀριθμοῦ διάφερον, ὁ ἴσος τῷ
 πλήθει τῶν μονάδων. Ἐτι πότερον αἱ πρῶται μαῖζους ἢ
 ἐλάττους, καὶ ὕστερον ἐπιιδόασιν, ἢ τούναντίον. Πάντα
 γὰρ ταῦτα ἄλογα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ τὸ ποιὸν διαφέ-
 ρειν ἐνδέχεται. Οὐθὲν γὰρ αὐταῖς οἷον τε ὑπάρχειν πά-
 θος ὕστερον καὶ τοῖς ἀριθμοῖς φασιν ὑπάρχειν τὸ ποιὸν

τοῦ ποσοῦ. Ἐτι οὐτ' ἂν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τοῦτ' αὐταῖς γένοιτο, οὐτ' ἂν ἀπὸ τῆς δυάδος. Τὸ μὲν γὰρ οὐ ποιόν· ἡ δὲ ποσὺν, ποιόν. Τοῦ γὰρ πολλὰ τὰ ὄντα εἶναι, αἰτία αὕτη ἡ φύσις. Εἰ δ' ἄρα ἔχει πῶς ἄλλως, λεκτέον ἐν ἀρχῇ μάλιστα τοῦτο· καὶ διοριστέον περὶ μονάδος διαφορᾶς, μάλιστα μὲν καὶ διότι ἀνάγκη ὑπάρχειν. Εἰ δὲ μὴ, τίνα λέγουσιν; Ὅτι μὲν οὖν εἰπὲρ εἰσιν ἀριθμοὶ αἱ ιδέαι, οὔτε συμβλητὰς τὰς μονάδας ἀπάσας ἐνδέχεται εἶναι φανερόν, οὔτε ἀσυμβλήτους ἀλλήλαις οὐδέτερον τῶν τρόπων. Ἀλλὰ μὴν, οὐδ' ὥς ἕτεροὶ τινες λέγουσι περὶ τῶν ἀριθμῶν, λέγεται καλῶς. Εἰσὶ δ' οἱ τοι ὅσοι ιδέας μὲν οὐκ οἴονται εἶναι, οὔτε ἀπλῶς, οὔτε ὥς ἀριθμούς τινας οὔσας· τὰ δὲ μαθηματικὰ εἶναι, καὶ τοὺς ἀριθμούς πρώτους τῶν ὄντων, καὶ ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι αὐτὸ τὸ ἓν. Ἀποπον γάρ, τὸ ἓν μὲν εἶναι τι πρῶτον τῶν ἑῶν, ὥσπερ ἐκτεῖνοι φασὶν δυάδα δὲ τῶν δυάδων μὴ, μηδὲ τριάδα τῶν τριάδων. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου πάντα ἐστίν. Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει τὰ περὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ θήσει τις εἶναι τὸν μαθηματικὸν μόνον, οὐκ ἔστι τὸ ἓν ἀρχή. Ἀνάγκη γὰρ διαφέρειν τὸ ἓν τὸ τοιοῦτο τῶν ἄλλων μονάδων. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ δυάδα τινὰ πρώτην ἑῶν δυάδων. Ὅμοιως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς τοὺς ἐφεξῆς. Εἰ δὲ ἔστι τὸ ἓν ἀρχή, ἀνάγκη μᾶλλον, ὥσπερ Πλάτων ἔλεγεν ἔχειν τὰ περὶ τοὺς ἀριθμούς, καὶ εἶναι τίνα πρώτην δυάδα καὶ τριάδα, καὶ οὐ συμβλητοὺς εἶναι τοὺς ἀριθμούς πρὸς ἀλλήλους. Ἄν δ' αὖ πάλιν τις τιθῇ ταῦτα, εἴρηται ὅτι ἀδύνατα πολλὰ συμβαίνει. Ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γε, ἢ ἐκείνως, ἢ οὕτως ἔχειν. Ὡστ' εἰ μηδετέρως, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο εἶναι τὸν ἀριθμὸν χωριστόν. Φανερόν δ' ἐκ τούτων, καὶ ὅτι χεῖριστα

λέγεται ὁ τρίτος τρόπος, τὸ εἶναι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν, τὸν τῶν εἰδῶν, καὶ τὸν μαθηματικόν. Ἀνάγκη γὰρ εἰς μίαν δόξαν συμβαίνειν δύο ἁμαρτίας. Οὔτε γὰρ μαθηματικὸν ἀριθμὸν ἐνδέχεται τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον, ἀλλ' ἰδίας ὑποθέσεις ὑποθέμενον, ἀνάγκη μηκύνειν, ὅσα τε τοῖς ὡς εἶδη τὸν ἀριθμὸν λέγουσι συμβαίνει, καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον λέγειν. Ὁ δὲ τῶν Πυθαγορείων τρόπος, τῇ μὲν ἐλάττους δυσχερείας ἔχει τῶν πρότερον εἰρημένων, τῇ δὲ ἰδίας ἐτέρας. Τὸ μὲν γὰρ μὴ χωριστὸν ποιεῖν τὸν ἀριθμὸν, ἀφαιρεῖται πολλὰ τῶν ἀδυνάτων· τὸ δὲ τὰ σώματα ἐξ ἀριθμῶν εἶναι συγκείμενα, καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἶναι μαθηματικόν, ἀδύνατόν ἐστιν. Οὔτε γὰρ ἄτομα μεγέθη λέγειν ἀληθές. Εἰθ' ὅτι μάλιστα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οὐχ αἶ γε μονάδες μέγεθος ἔχουσι. Μέγεθος δ' ἐξ ἀδιαιρέτων συγκεῖσθαι πῶς δυνατόν; Ἀλλὰ μὴν, ὁ γὰρ ἀριθμητικὸς ἀριθμὸς, μοναδικός ἐστιν· ἐκείνοι δὲ τὸν ἀριθμὸν, τὰ ὄντα λέγουσι. Τὰ γοῦν θεωρήματα προσάπτουσι τοῖς σώμασιν, ὡς ἐξ ἐκείνων ὄντων τῶν ἀριθμῶν. Ἐτι τοίνυν ἀνάγκη μὲν, εἰπερ ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν ὄντων τι καθ' αὐτὸ, τούτων εἶναι τινα τῶν εἰρημένων τρόπων. Οὐθέννα δὲ τούτων ἐνδέχεται. Φανερόν οὖν ὡς οὐκ ἔστιν ἀριθμοῦ τις τοιαύτη φύσις, οἷαν κατασκευάζουσιν οἱ χωριστὸν ποιοῦντες αὐτόν. Ἐτι πότερον ἐκάστη μονάς ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ ἰσασθέντων ἐστίν, ἢ ἡ μὲν ἐκ τοῦ μικροῦ, ἢ δ' ἐκ τοῦ μεγάλου; Εἰ μὲν δὴ οὕτως, οὔτε ἐκ πάντων τῶν στοιχείων ἕκαστον, οὔτε ἀδιάφοροι αἱ μονάδες. Ἐν τῇ μὲν γὰρ τὸ μέγα, ἐν τῇ δὲ τὸ μικρὸν ὑπάρχει, ἐναντίον τῇ φύσει ὄν. Ἐτι αἱ ἐν τῇ τριάδι αὐτῇ πῶς; Μία γὰρ

περιττή. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἴσως αὐτὸ τὸ ἐν ποιοῦσιν ἐν τῷ περιττῷ μέσον. Εἰ δ' ἑκατέρᾳ τῶν μονάδων ἐξ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἰσασθέντων, ἡ δυνὰς πῶς ἔσται μία τις οὔσα φύσις ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ; ἢ τί διοίσει τῆς μονάδος; Ἐτι προτέρᾳ ἡ μονὰς τῆς δυνάδος. Ἀναιρουμένης γὰρ, ἀναιρεῖται ἡ δυνὰς. Ἰδέαν οὖν ἰδέας ἀναγκαῖον αὐτὴν εἶναι, προτέραν οὔσαν ἰδέας, καὶ γεγονέναι προτέραν ἐκ τινοςοῦν. Ἡ γὰρ ἀόριστος δυνὰς, δυοποιός ἦν. Ἐτι ἀνάγκη, ἥτοι ἄπειρον εἶναι τὸν ἀριθμὸν, ἢ πεπερασμένον. Χωριστὸν γὰρ ποιοῦσι τὸν ἀριθμὸν. Ὡστε οὐχ οἷόν τε μὴ οὐχὶ τούτων θάτερον ὑπάρχειν. Ὅτι μὲν τοίνυν ἄπειρον οὐκ ἐνδέχεται, δῆλον. Οὔτε γὰρ περιττός ὁ ἄπειρός ἐστιν, οὔτε ἄρτιος· ἡ δὲ γένεσις τῶν ἀριθμῶν, ἡ περιττοῦ ἀριθμοῦ, ἡ ἀρτίου ἐστὶν αἰεὶ· ὥδὲ μὲν τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄρτιον πίπτοντος, περιττός· ὥδὲ δὲ τῆς μὲν δυνάδος ἐμπιπτούσης, ὁ ἀφ' ἐνὸς διπλασιαζόμενος· ὥδὲ δὲ τῶν περιττῶν, ὁ ἄλλος ἄρτιος. Ἐτι εἰ πᾶσα ἰδέα τινός, οἱ δὲ ἀριθμοὶ ἰδέαι, καὶ ὁ ἄπειρος ἔσται ἰδέα τινός, ἢ τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἄλλου τινός. Καίτοι οὔτε κατὰ τὴν θέσιν ἐνδέχεται, οὔτε κατὰ τὸν λόγον. Τάττουσι δ' οὕτω τὰς ἰδέας. Εἰ δὲ πεπερασμένος, μέχρι πόσου; Τοῦτο γὰρ δεῖ λέγεσθαι, οὐ μόνον ὅτι, ἀλλὰ καὶ διότι. Ἀλλὰ μὴν εἰ μέχρι τῆς δεκάδος ὁ ἀριθμὸς, ὥσπερ τινὲς φασι, πρῶτον μὲν ταχὺ ἐπιλείπει τὰ εἶδη· οἷον εἰ ἔστιν ἡ τριάς αὐτοάνθρωπος, τίς ἔσται ἀριθμὸς αὐτόϊππος; αὐτὸ γὰρ ἕκαστος ἀριθμὸς, μέχρι δεκάδος. Ἀνάγκη δὴ τῶν ἐν τούτοις ἀριθμῶν τινὰς εἶναι. Οὐσίαι γὰρ καὶ ἰδέαι οὔτοι. Ἀλλ' ὅμως ἐκλείπει· τὰ τοῦ ζώου γὰρ ἤδη ὑπάρξει. Ἀμα δὲ δῆλον,

ὅτι εἰ οὕτως ἡ τριάς ἀντοάνθρωπος, καὶ αἱ ἄλλαι τριάδες. Ὅμοιαι γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀριθμοῖς. Ὡστε ὅπαιροι ἔσονται ἄνθρωποι. Εἰ μὲν ἰδέα ἐκάστη τριάς, αὐτοέκαστος ἂν ἄνθρωπος· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἄνθρωποι γε. Καὶ εἰ μέρος ὁ ἐλάττω τοῦ μείζονος, ὁ ἐκ τῶν συμβλητῶν μονάδων, τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ. Εἰ δ' ἡ τετράς αὕτη ἰδέα κινός ἐστιν, οἷον ἵππου ἢ λευκοῦ, ὁ ἄνθρωπος ἔσται μέρος ἵππου, εἰ δυάς ὁ ἄνθρωπος. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τῆς μὲν δεκάδος εἶναι ἰδέαν, ἐνδεκάδος δὲ μὴ, μηδὲ τῶν ἐχομένων ἀριθμῶν. Ἐτι δὲ καὶ ἔστι καὶ γίνεται ἕνια καὶ ὧν εἶδη οὐκ ἔστιν. Ὡστε διὰ τί οὐ κἀκείνων εἶδη ἐστίν; Οὐκ ἄρα αἷτια τὰ εἶδη ἐστίν. Ἐτι ἄτοπον εἰ ὁ ἀριθμὸς ὁ μέχρι τῆς δεκάδος μᾶλλον τι ὄν, καὶ εἶδος αὐτῆς τῆς δεκάδος, καίτοι τοῦ μὲν οὐκ ἔστι γενέσεις ὡς ἐνός, τῆς δ' ἐστί. Περὶ ὧνται δ', ὡς τοῦ μέχρι τῆς δεκάδος τελείου ὄντος ἀριθμοῦ. Γεννῶσι γοῦν τὰ ἐπόμενα, οἷον τὸ κινόν, ἀναλογίαν, τὸ περιττόν, τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα ἐντὸς τῆς δεκάδος. Τὰ μὲν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς ἀποδιδόσασιν, οἷον κίνησιν, στάσιν, ἀγαθόν, κακόν· τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς. Διὸ τὸ ἐν τὸ περιττόν. Εἰ γὰρ ἐν τῇ τριάδι, πῶς ἢ πεντάς περιττόν; Ἐτι τὰ μεγέθη καὶ ὅσα τοιαῦτα, μέχρι πόσου· οἷον ἡ πρώτη γραμμὴ ἄτομος, εἴτα δυάς, εἴτα καὶ ταῦτα μέχρι δεκάδος. Ἐτι εἰ ἔστι χωριστός ὁ ἀριθμὸς, ἀπορήσειεν ἂν τις, πότερον πρότερον τὸ ἐν, ἢ ἡ τριάς καὶ ἡ δυάς. Ἦι μὲν δὴ σύνθετος ὁ ἀριθμὸς, τὸ ἐν· ἢ δὲ τὸ καθόλου πρότερον καὶ τὸ εἶδος, ὁ ἀριθμὸς. Ἐκάστη γὰρ τῶν μονάδων μέρος τοῦ ἀριθμοῦ ὡς ὕλη, ὁ δ' ὡς εἶδος. Καὶ ἔστι μὲν ὡς ἡ ὀρθὴ προτέρα τῆς ὀξείας, ὅτι ὠρισταί καὶ τῷ

λόγῳ· ἔστι δ' ὥς ἡ ὀξεῖα, ὅτι μέρος, καὶ εἰς ταύτην διαιρεῖται. Ὡς μὲν δὴ ὕλη ἡ ὀξεῖα, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ ἡ μονάς, πρότερον· ὥς δὲ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν οὐσίαν τὴν κατὰ τὸν λόγον, ἡ ὀρθὴ καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ αἶδους. Ἐγγύτερον γὰρ τοῦ αἶδους καὶ οὗ ὁ λόγος, ἄμφω γενέσει δ' ὕστερον. Πῶς οὖν ἀρχὴ τὸ ἐν; ὅτι οὐ διαιρετόν φασιν, ἀλλὰ ἀδιαιρετον, καὶ τὸ καθόλου καὶ τὸ ἐπὶ μέρους, καὶ τὸ στοιχεῖον· ἀλλὰ τρόπον ἄλλον τὸ μὲν κατὰ λόγον, τὸ δὲ κατὰ χρόνον. Ποτέρως οὖν τὸ ἐν ἀρχή; Ὡςπερ γὰρ εἴρηται, καὶ ἡ ὀρθὴ τῆς ὀξείας, καὶ αὕτη ἐκείνης δοκεῖ προτέρα εἶναι, καὶ ἑκατέρα μία. Ἀμφοτέρως δὲ ποιοῦσι τὸ ἐν ἀρχήν. Ἔτι δὲ ἀδύνατον. Τὸ μὲν γὰρ ὥς εἶδος καὶ ἡ οὐσία, τὸ δ' ὥς μέρος καὶ ὥς ὕλη. Ἔστι γὰρ πως ἐν ἑκάτερον, τῇ μὲν ἀληθείᾳ, δυνάμει· εἴ γε ὁ ἀριθμὸς ἐν τι, καὶ μὴ ὥς σωρὸς, ἀλλ' ἕτερον ἐξ ἐτέρων μονάδων, ὥςπερ φασίν· ἐντελεχεία δ' οὐκ ἔστι μονάς ἑκατέρα. Αἴτιον δὲ τῆς συμβαινούσης ἀμαρτίας, ὅτι ἅμα ἐκ τῶν μαθημάτων ἐθήρευον, καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν καθόλου. Ὡς δὲ ἐκείνων μὲν ὥς στιγμήν τὸ ἐν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐθήκαν. Ἡ γὰρ μονάς στιγμή ἀθετός ἐστι. Καθάπερ οὖν καὶ ἕτεροί τινες, ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τὰ ὄντα συνετίθεσαν καὶ οὗτοι. Ὡςτις γίγνεται ἡ μονάς ὕλη τῶν ἀριθμῶν, καὶ ἅμα προτέρα τῆς δυνάδους, πάλιν δὲ ὕστερα, ὥς ὅλον τινὸς καὶ ἐνός, καὶ εἶδους τῆς δυνάδους οὔσης. Διὰ δὲ τὸ καθόλου ζητεῖν τὸ κατηγορούμενον ἐν, καὶ οὕτως ὥς μέρος ἕλλογον, ταῦτα δὲ ἅμα τῷ αὐτῷ ἀδύνατον ὑπάρχειν. Ἐξ δὲ τὸ ἐν αὐτὸ δεῖ μόνον ἀθετον εἶναι (οὐθενὶ γὰρ διαφέρει, ἢ ὅτι ἀρχή, καὶ ἡ μὲν δυνὰς διαιρετὴ, ἢ δὲ

μονάς οὐ) ὁμοιοτέρα ἂν εἴη τῷ ἐνὶ αὐτῷ ἢ μονάς. Εἰ δ' ἢ μονάς, καὶ κεῖνο τῇ μονάδι ἢ τῇ δυνάδι. Ὡστε προτέρα ἂν εἴη ἑκατέρα ἢ μονάς τῆς δυνάδος. Οὐ φασὶ δέ. Γεννώσι γοῦν τὴν δεκάδα πρῶτον. Ἔτι εἰ ἔστιν ἡ δυνάς ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἡ τριάς αὐτῇ, ἄμφω δυνάς. Ἐκ τίνος οὖν αὕτη ἡ δυνάς;

CAPUT IX.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, καὶ ἐπεὶ ἀφῇ μὲν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, τὸ δ' ἐφεξῆς, ὅσων μὴ ἔστι μεταξὺ μονάδων, οἷον τῶν ἐν τῇ δυνάδι, ἢ τῇ τριάδι, πότερον ἐφεξῆς τῷ ἐνὶ αὐτῷ, ἢ οὐ· καὶ πότερον ἢ δυνάς προτέρα τῶν ἐφεξῆς, ἢ τῶν μονάδων ὅποτερα οὖν. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ὑστέρων γενῶν τοῦ ἀριθμοῦ συμβαίνει τὰ δυσχερῆ, γραμμῆς τε καὶ ἐπίπεδου καὶ σώματος. Οἱ μὲν γὰρ ἐκτῶν εἰδῶν τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ποιοῦσιν· οἷον ἐκ μακροῦ μὲν καὶ βραχείος, τὰ μήκη· πλατεῖος δὲ καὶ στενοῦ, τὰ ἐπίπεδα· ἐκ βαθέος δὲ καὶ ταπεινοῦ, τοὺς ὄγκους. Ταῦτα δὲ ἔστιν εἶδη τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ. Τὴν δὲ κατὰ τὸ ἐν ἀρχῇ, ἄλλοι ἄλλως τιθέασιν τῶν τοιούτων. Καὶ ἐν τούτοις δὲ μυρία φαίνεται τὰ τε ἀδύνατα καὶ τὰ πλασματώδη, καὶ τὰ ὑπεναντία πᾶσι τοῖς ἐυλόγοις. Ἀπολελυμένα τε γὰρ ἀλλήλων ουμβαίνει, εἰ μὴ συνακολουθοῦσι καὶ αἱ ἀρχαί· ὥστε εἶναι τὸ πλατὺ καὶ στενὸν, καὶ μακρὸν καὶ βραχύ. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ ἐπίπεδον γραμμῇ, καὶ τὸ στερεὸν, ἐπίπεδον. Ἔτι δὲ γωνίαι καὶ σχήματα καὶ τὰ τοιαῦτα, πῶς ἀποδοθήσεται; ταῦτό τε συμβαίνει τοῖς περὶ τὸν ἀριθμόν. Ταῦτα γὰρ πάθη μεγέθους ἐστίν· ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτων τὸ μέγεθος, ὥσπερ οὐδ' ἐξ εὐθέος καὶ καμπύλου τὸ μήκος, οὐδ' ἐκ λείου καὶ τραχείος τὰ

στερεά. Πάντων δὲ κοινὸν τούτων, ὅπερ ἐστὶ τῶν εἰ-
δῶν τῶν ὡς γένους συμβαίνει διαπορεῖν, ὅταν τις θῇ
τὰ καθόλου, πότερον τὸ ζῶον αὐτὸ ἐν τῷ ζώῳ, ἢ ἑτε-
ρον αὐτοῦ ζώου. Τούτου γὰρ μὴ χωριστοῦ μὲν ὄντος,
οὐδεμίαν ποιήσει ἀπορίαν· χωριστοῦ δὲ, ὥσπερ οἱ
ταῦτα λέγοντες φασι, τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν ἀριθμῶν, οὐ
ῥᾶδιον διαλῦσαι· εἰ μὴ ῥᾶδιον δεῖ λέγειν τὸ ἀδύνατον.
Ὅταν γὰρ νοῇ τις ἐν τῇ δυνάδει τὸ ἐν, καὶ ὅλως ἐν ἀρι-
θμῷ, πότερον αὐτὸ νοεῖ τι, ἢ ἕτερον; Οἱ μὲν οὖν τὰ
μεγέθη γεννῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης ὕλης, ἕτεροι δὲ ἐκ
τῆς στιγμῆς· ἡ δὲ στιγμή αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι οὐχ ἐν,
ἀλλ' οἷον τὸ ἐν, καὶ ἄλλης ὕλης, οἷας τὸ πλήθος, ἀλλ'
οὐ πλήθους· περὶ ὧν οὐδὲν ἤτιον συμβαίνει τὰ αὐτὰ
ἀπορεῖν. Εἰ μὲν γὰρ μία ἡ ὕλη, ταῦτο γραμμὴ, καὶ
ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ αὐτὸ
καὶ ἐν ἔσται. Εἰ δὲ πλείους αἱ ὕλαι, καὶ ἑτέρα μὲν
γραμμῆς, ἑτέρα δὲ τοῦ ἐπιπέδου, καὶ ἄλλη τοῦ στε-
ρεοῦ, ἤτοι ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλαις, ἢ οὐ. Ὡστε ταῦτα
συμβήσεται καὶ οὕτως. Ἡ γὰρ οὐχ ἔξει τὸ ἐπίπεδον
γραμμῆν, ἢ ἔσται γραμμὴ. Ἐτι πῶς μὲν ἐνδέχεται
εἶναι ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ πλήθους τὸν ἀριθμὸν, οὐδὲν
ἐπιχειρεῖται. Ὅπως δ' οὖν λέγουσι, ταῦτα συμβαί-
νει δυσχερῇ, ἅπερ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐκ τῆς δυνά-
δως τῆς ἀορίστου. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ κατηγορουμένου
καθόλου γεννᾷ τὸν ἀριθμὸν, καὶ οὐ τινὸς πλήθους·
ὁ δ' ἐκ τινος πλήθους, τοῦ πρώτου δὲ, Τὴν γὰρ
δυνάδα πρῶτόν τι εἶναι πλήθος. Ὡστε διαφέρει οὐ-
θέν, ὡς εἰπεῖν· ἀλλ' αἱ ἀπορίαι αὗται ἀκολουθήσου-
σι, μίξις, ἢ θέσις, ἢ κράσις, ἢ γένεσις, καὶ ὅσα ἄλλα
τοιαῦτα. Μάλιστα δ' ἂν τις ἐπιζητήσκειν, εἰ μία

ἐκάστη μονάς, ἐκ τίνος ἐστίν. Οὐ γὰρ δὴ αὐτό γε τὸ
 ἓν, ἐκάστη. Ἀνάγκη δὴ, ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐτοῦ εἶναι καὶ
 πλήθους, ἢ μορίου τοῦ πλήθους. Τὸ μὲν οὖν πλῆ-
 θός τι εἶναι φάναι τὴν μονάδα, ἀδύνατον, ἀδιαίρετόν
 γ' οὖσαν· τὸ δ' ἐκ μορίου, ἄλλας ἔχει πολλὰς δυσχε-
 ρείας. Ἀδιαίρετόν τε γὰρ ἕκαστον ἀναγκαῖον εἶναι
 τῶν μορίων, ἢ πλήθους εἶναι, καὶ τὴν μονάδα διαιρε-
 τήν, καὶ μὴ στοιχεῖον εἶναι τὸ ἓν καὶ τὸ πλήθος· ἢ
 γὰρ μονὰς ἐκάστη οὐκ ἐκ πλήθους καὶ ἐνός. Ἐτι οὐ-
 θέν ἄλλο ποιεῖ ὁ λέγων τοῦτο, ἀλλ' ἢ ἀριθμὸν ἕτερον.
 Τὸ γὰρ πλήθος ἀδιαίρετον ἐστὶν ἀριθμός· ἔτι ζητη-
 τέον καὶ περὶ τοὺς οὕτω λέγοντας, πότερον ἄπειρος
 ὁ ἀριθμός, ἢ πεπερασμένος. Ἐπῆρχε γὰρ, ὡς ἔοικε,
 καὶ πεπερασμένον πλήθος, ἐξ οὗ αἱ πεπερασμένοι μο-
 νάδες· καὶ τοῦ ἐνός ἐστὶ τε ἕτερον αὐτὸ πλήθος καὶ πλῆ-
 θος ἄπειρον. Ποῖον οὖν πλήθος καὶ στοιχεῖόν ἐστι τὸ ἓν;
 Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ στιγμῆς ἂν τις ζητήσει, καὶ τοῦ
 στοιχείου, ἐξ οὗ ποιούσι τὰ μεγέθη. Οὐ γὰρ μία γε
 μόνον στιγμή ἐστὶν αὕτη. Τῶν γοῦν ἄλλων στιγμῶν
 ἐκάστη ἐκ τίνος; Οὐ γὰρ δὴ ἓν γε διαστήματός τις, καὶ
 αὐτῆς στιγμῆς. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μόρια ἀδιαίρετα
 ἐνδέχεται τὰ τοῦ διαστήματος εἶναι μόρια, ὥσπερ τοῦ
 πλήθους ἐξ ὧν αἱ μονάδες. Ὁ μὲν γὰρ ἀρι-
 θμός, ἐξ ἀδιαίρετων σύγκειται· τὰ δὲ μεγέθη, οὗ.
 Πάντα δὴ ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα φανερόν ποι-
 εῖ, ὅτι ἀδύνατον, εἶναι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ με-
 γέθη χωριστά. Ἐτι δὲ τὸ διαφανεῖν τοὺς πρώ-
 τους περὶ τῶν ἀριθμῶν, σημείων, ὅτι τὰ πράγ-
 ματα ταῦτα οὐκ ὄντα ἀληθῆ, παρέχει τὴν ταρα-
 χὴν αὐταῖς. Οἱ μὲν γὰρ τὰ μαθηματικὰ μόνον ποι-

οὔντες παρὰ τὰ αἰσθητὰ, ὁρῶντες τὴν περὶ τὰ εἶδη
 δυσχερίαν καὶ πλάσιν, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ εἰδητικοῦ
 ἀριθμοῦ, καὶ τὸν μαθηματικὸν ἐποίησαν· οἱ δὲ τὰ
 εἶδη βουλόμενοι ἅμα καὶ ἀριθμοὺς ποιεῖν, οὐχ ὁρῶν-
 τες δὲ εἰ τὰς ἀρχὰς τις ταύτας θήσεται, πῶς ἔσται ὁ
 μαθηματικὸς ἀριθμὸς παρὰ τὸν εἰδητικόν, τὸν αὐτὸν
 εἰδητικὸν καὶ μαθηματικὸν ἐποίησαν ἀριθμὸν τῷ λό-
 γῳ· ἐπεὶ ἔργῳ γε ἀνήρηται ὁ μαθηματικὸς· ἰδίας γὰρ
 καὶ οὐ μαθηματικὰς ὑποθέσεις λέγουσιν. Ὁ δὲ πρῶ-
 τος θέμενος τὰ εἶδη εἶναι, καὶ ἀριθμοὺς, τὰ εἶδη καὶ
 τὰ μαθηματικὰ εἶναι εὐλόγως ἐχώρησεν. Ὡστε πάν-
 τας συμβαίνει κατὰ μὲν τι λέγειν ὀρθῶς, ὅλως δ' οὐκ
 ὀρθῶς. Καὶ αὐτοὶ δὲ ὁμολογαῦσιν οὐ ταῦτά λέγον-
 τες, ἀλλὰ τὰ ἐναντία. Αἴτιον δὲ, ὅτι αἱ ὑποθέσεις
 καὶ αἱ ἀρχαὶ ψευδεῖς. Καλεπὸν δ' ἐκ μὴ καλῶς ἐχόν-
 των λέγειν καλῶς, κατ' Ἐπίχαρμον. Ἀρτίως τε γὰρ
 λέγεται, καὶ εὐθίως φαίνεται οὐ καλῶς ἔχον. Ἀλλὰ
 περὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, ἱκανὰ τὰ διηπορημένα καὶ διω-
 ρισμένα. Μᾶλλον γὰρ ἂν ἐκ πλείονων ἔτι πεισθεῖη
 τις πεπεισμένος· περὶ δὲ τὸ πεισθῆναι μὴ πεπεισμέ-
 νος, οὐθὲν μᾶλλον. Περὶ δὲ τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ
 τῶν πρώτων αἰτίων καὶ στοιχείων, ὅσα μὲν λέγουσιν οἱ
 περὶ μόνης τῆς αἰσθητῆς οὐσίας διορίζοντες, τὰ μὲν
 ἐν τοῖς περὶ φύσεως εἴρηται, τὰ δ' οὐκ ἔστι τῆς μέ-
 θόδου τῆς νῦν. Ὅσα δὲ οἱ φάσκοντες εἶναι παρὰ τὰς
 αἰσθητὰς, ἐτέρας οὐσίας, ἐχόμενόν ἐστι θεωρῆσαι τῶν
 εἰρημένων. Ἐπεὶ οὖν λέγουσιν τινες τοιαύτας εἶναι
 τὰς ἰδίας καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ τὰ τούτων στοιχεῖα
 τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς, σκεπτέον περὶ
 τούτων, τί λέγουσι, καὶ πῶς λέγουσιν. Οἱ μὲν οὖν

1167

ἀριθμοὺς ποιοῦντες μόνον, καὶ τοὺτους μαθηματικοίς, ὕστερον ἐπισκεπτέοι. Τῶν δὲ τὰς ἰδέας λεγόντων, ἅμα τὸν τε τρόπον θεάσαιτ' ἄντις, καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν περὶ αὐτῶν. Ἀμα γὰρ καθόλου τέως οὐσίας ποιοῦσι τὰς ἰδέας, καὶ πάλιν ὡς χωριστάς καὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Ταῦτα δ' ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, διηπόρηται πρότερον. Αἴτιον δὲ τοῦ συνάψαι ταῦτα εἰς ταὐτὸν τοῖς λέγουσι τὰς ἰδέας καθόλου, ὅτι τοῖς αἰσθητοῖς οὐ τὰς αὐτὰς οὐσίας ἐποιοῦν. Τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καθέκαστα ῥεῖν ἐνόμιζον, καὶ μένειν οὐδὲν αὐτῶν· τὸ δὲ καθόλου παρὰ ταῦτα εἶναι τε, καὶ ἕτερόν τι εἶναι. Τοῦτο δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἐκίνησε μὲν Σωκράτης διὰ τοὺς ὁρισμούς· οὐ μὴν ἐχώρισέ γε τῶν καθ' ἕκαστον· καὶ τοῦτα ὀρθῶς ἐνόησεν οὐ χωρίσας. Δηλοῖ δὲ ἐκ τῶν ἔργων. Ἄνευ μὲν γὰρ τῶν καθόλου, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμην λαβεῖν. Τὸ δὲ χωρίζειν, αἴτιον τῶν συμβαινόντων δυσχερῶν περὶ τὰς ἰδέας ἐστίν. Οἱ δ' ὡς ἀναγκαῖον, εἶπερ ἔσονται τινες οὐσίαι παρὰ τὰς αἰσθητὰς καὶ ῥεούσας, χωριστάς εἶναι· ἄλλας μὲν οὐκ εἶχον, ταύτας δὲ τὰς καθόλου λεγομένας ἐξέθεσαν. Ὡστε συμβαίνει σχεδὸν τὰς αὐτὰς φύσεις εἶναι τὰς καθόλου καὶ τὰς καθέκαστον. Αὕτη μὲν οὖν αὐτὴ καθ' αὐτὴν εἴη τις ἂν δυσχέρεια τῶν εἰρημένων.

CAPUT X.

3. Ὁ δὲ καὶ τοῖς λέγουσι τὰς ἰδέας ἔχει τινὰ ἀπορίαν καὶ τοῖς μὴ λέγουσιν, καὶ κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς διαπορήμασιν ἐλέχθη πρότερον, λέγωμεν νῦν. Εἰ μὲν γὰρ τις μὴ θήσῃ τὰς οὐσίας εἶναι κεχωρισμένας, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον ὡς λέγεται τὰ καθέκαστα τῶν ὄντων,

ἀναιρήσει τὴν οὐσίαν ὥς βουλόμεθα λέγειν. Ἄν δέ τις θῇ τὰς οὐσίας χωριστάς, πῶς θήσεται τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν; Εἰ μὲν γὰρ καθόλου, καὶ μὴ καθόλου, τοσαῦτα ἔσται τὰ ὄντα, ὅσα περ τὰ στοιχεῖα, καὶ οὐκ ἐπιστητὰ τὰ στοιχεῖα. Ἔστωσαν γὰρ αἱ μὲν ἐν τῇ φωνῇ συλλαβαὶ, οὐσίαι, τὰ δὲ στοιχεῖα αὐτῶν, στοιχεῖα τῶν οὐσιῶν· ἀνάγκη δὴ τὸ Β Α εἶναι, καὶ ἐκάστην τῶν συλλαβῶν μίαν, εἴπερ μὴ καθόλου, καὶ τῷ εἶδει αἱ αὐταί, ἀλλὰ μία ἐκάστη τῷ ἀριθμῷ, καὶ τόδε τι, καὶ μὴ ὁμώνυμον. Ἔτι δ' αὐτῷ ὃ ἔστιν, ἐν ἑκαστον τιθέασιν. Ἐὰν δ' αἱ συλλαβαί, οὕτω καὶ ἐξ ὧν εἰσιν. Οὐκ ἔσται ἄρα πλείω ἄλλα ἐνός· οὐδὲ τῶν ἄλλων στοιχείων οὐθὲν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅν περ οὐδὲ τῶν ἄλλων συλλαβῶν ἢ αὐτὴ ἄλλη καὶ ἄλλη. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, οὐκ ἔσται παρὰ τὰ στοιχεῖα ἑτερα ὄντα, ἀλλὰ μόνον τὰ στοιχεῖα. Ἔτι οὐδ' ἐπιστητὰ τὰ στοιχεῖα. Οὐ γὰρ καθόλου· ἢ δ' ἐπιστήμη τῶν καθόλου. Δῆλον δ' ἐκ τῶν ἀποδείξεων καὶ τῶν ὀρισμῶν. Οὐ γὰρ γίνεται συλλογισμὸς, ὅτι τόδε τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαῖς, εἰ μὴ πᾶν δύο ὀρθαί· οὐδ' ὅτι ὁδὶ ὁ ἄνθρωπος ζῶν, εἰ μὴ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν. Ἀλλὰ μὴν εἰ γε καθόλου αἱ ἀρχαί, ἢ καὶ αἱ ἐκ τούτων οὐσίαι αἱ καθόλου, ἔσται μὴ οὐσία πρότερον οὐσίας. Τὸ μὲν γὰρ καθόλου, οὐκ οὐσία· τὸ δὲ στοιχεῖον καὶ ἡ ἀρχή, καθόλου. Πρότερον δὲ τὸ στοιχεῖον καὶ ἡ ἀρχή, ὧν ἀρχή καὶ στοιχεῖόν ἐστιν. Ταῦτά τε δὴ πάντα συμβαίνει εὐλόγως, ὅταν ἐκ στοιχείων τε ποιῶσι τὰς ἰδέας, καὶ παρὰ τὰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἐχούσας ἰδέας καὶ οὐσίας, ἐν τι ἀξιῶσιν εἶναι κεχωρισμένον. Εἰ δὲ μνηθὲν κωλύει ὥσπερ ἐπὶ τῶν τῆς φωνῆς στοιχείων,

ARIST. METAPH.

T

πολλὰ εἶναι τὰ *A* καὶ τὰ *B*, καὶ μηθὲν εἶναι παρὰ τὰ πολλὰ αὐτόαλφα, καὶ αὐτοβῆτα, ἔσονται ἕνεκά γε τούτου ἄπειροι αἱ ὅμοιαι συλλαβαί. Τὸ δὲ τὴν ἐπιστήμην εἶναι καθόλου πᾶσαν, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς καθόλου εἶναι, καὶ μὴ οὐσίας κεχωρισμένας, ἔχει μάλιστα ἀπορίαν τῶν λεχθέντων. Οὐ μὲν ἀλλὰ ἔστι μὲν ὡς ἀληθές τὸ λεγόμενον, ἔστι δ' ὡς οὐκ ἀληθές. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη, ὥσπερ καὶ τὸ ἐπίστασθαι, διτιόν· ὦν τὸ μὲν δύναμις, τὸ δὲ ἐνέργεια. Ἡ μὲν οὖν δύναμις ὡς ὕλη τοῦ καθόλου οὐσα καὶ ἀόριστος, τοῦ καθόλου καὶ ἀορίστου ἐστίν. Ἡ δ' ἐνέργεια ὠρισμένη, καὶ ὠρισμένου τόδε τι οὐσα τοῦδε τινος. Ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ὄψις τὸ καθόλου χρῶμα ὄρα, ὅτι τόδε τὸ χρῶμα ὃ ὄρα, χρῶμά ἐστι· καὶ ὃ θεωρεῖ ὁ γραμματικὸς, τόδε τὸ ἄλφα, ἄλφα· ἐπεὶ εἰ ἀνάγκη τὰς ἀρχὰς καθόλου εἶναι, ἀνάγκη καὶ τὰ ἐκ τούτων καθόλου, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀποδείξεων. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται χωριστὸν οὐθέν, οὐδ' οὐσία. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἔστι μὲν ὡς ἐπιστήμη καθόλου, ἔστι δ' ὡς οὐ.

LIBER XIII. (XIV.)

CAPUT I.

*Π*ερὶ μὲν οὖν τῆς οὐσίας ταύτης εἰρήσθω τοσαῦτα. Πάντες δὲ ποιοῦσι τὰς ἀρχὰς ἐναντίας, ὥσπερ ἐν τοῖς φυσικοῖς· καὶ περὶ τὰς ἀκινήτους οὐσίας ὁμοίως. Εἰ δὲ τῆς τῶν πάντων ἀρχῆς μὴ ἐνδέχεται πρότερόν τι εἶναι, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ἀρχὴν ἑτερόν τι οὐσαν,

εἶναι ἀρχήν· ὅλον εἴ τις λέγοι λευκὸν ἀρχὴν εἶναι, οὐχ ἢ ἕτερον, ἀλλ' ἢ λευκόν· εἶναι μέντοι καθ' ὑποκειμένου, καὶ ἕτερόν τι ὄν, λευκὸν εἶναι. Ἐκεῖνο γὰρ πρότερον ἔσται. Ἀλλὰ μὴν γίγνεται πάντα ἐξ ἐναντίων ὡς ὑποκειμένου τινός. Ἀνάγκη ἄρα μάλιστα ἐν τοῖς ἐναντίοις τοῦθ' ὑπάρχειν. Ἀεὶ ἄρα πάντα τὰ ἐναντία καθ' ὑποκειμένου, καὶ οὐθὲν χωριστόν· ἀλλ' ὥσπερ καὶ φαίνεται, οὐθὲν οὐσίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ λόγος μαρτυρεῖ. Οὐθὲν ἄρα τῶν ἐναντίων κυρίως ἀρχὴ πάντων, ἀλλ' ἑτέρα. Οἱ δὲ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ποιούσιν ὕλην, οἱ μὲν τῷ ἐνὶ, τῷ ἴσῳ τὸ ἄνισον, ὡς τοῦτο τὴν τοῦ πλήθους οὐσαν φύσιν· οἱ δὲ τῷ ἐνὶ τὸ πλήθος. Γεννῶνται γὰρ οἱ ἀριθμοὶ τοῖς μὲν ἐκ τῆς τοῦ ἄνισου δυάδος τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ, τῷ δ' ἐκ τοῦ πλήθους ὑπὸ τῆς τοῦ ἐνός δε οὐσίας ἀμφοῖν. Καὶ γὰρ ὁ τὸ ἄνισον καὶ ἐν λέγων τὰ στοιχεῖα, τὸ δ' ἄνισον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ δυάδα, ὡς ἐν ὄντα τὸ ἄνισον καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγει, καὶ οὐ διαρίξει ὅτι λόγῳ, ἀριθμῷ δ' οὐ. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἀρχὰς αἱ στοιχεῖα καλοῦσιν, οὐ καλῶς ἀποδιδόασιν· οἱ μὲν τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγοντες μετὰ τοῦ ἐνός, τρία ταῦτα στοιχεῖα τῶν ἀριθμῶν, τὰ μὲν δύο, ὕλην, τὸ δ' ἐν, τὴν μορφήν· οἱ δὲ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὅτι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, μεγέθους οἰκειότερα τὴν φύσιν· οἱ δὲ τὸ καθόλου μᾶλλον ἐπὶ τούτων τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον. Διαφέρει τούτων οὐθὲν ὡς εἰπεῖν, πρὸς ἕνια τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ πρὸς τὰς λογικὰς μόνον δυσχερείας αἷ φυλάττονται, διὰ τὸ καὶ αὐτοὶ λογικὰς φέρειν τὰς ἀποδείξεις. Πλὴν τοῦ αὐτοῦ γε λόγου ἐστὶ, τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον εἶναι ἀρχὰς,

ἀλλὰ μὴ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸν ἀριθμὸν πρό-
 τερον τῆς δυνάδου, ἐκ τῶν στοιχείων. Καθόλου γὰρ
 ἀμφοτέρωτα μᾶλλον ἐστί· νῦν δὲ τὸ μὲν λέγουσιν, τὸ δ'
 οὐ λέγουσιν. Οἱ δὲ τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ
 ἐν ἀντιτιθείασιν, οἱ δὲ τὸ πλήθος καὶ τὸ ἐν. Εἰ δὲ ἐστὶν
 (ὥσπερ βούλονται) τὰ ὄντα ἐξ ἐναντίων, τῷ δὲ ἐνὶ ἡ
 οὐθέν ἐναντίον, ἢ εἴπερ ἄρα μέλλει, τὸ πλήθος· τὸ
 δ' ἄνισον, τῷ ἴσῳ· καὶ τὸ ἕτερον, τῷ ταυτῷ, καὶ τὸ
 ἄλλο ταυτῷ, μάλιστα μὲν οἱ τὸ ἐν τῷ πλήθει ἀντιτι-
 θέντες, ἔχονται τινος δόξης· οὐ μὴν οὐδ' οὗτοι ἰκα-
 νῶς. Ἔσται γὰρ τὸ ἐν ὀλίγον. Πλήθος μὲν γὰρ ὀλί-
 γότητι, τὸ δὲ πολὺ τῷ ὀλίγῳ ἀντίκειται. Τὸ δὲ ἐν,
 ὅτι μέτρον σημαίνει, φανερόν. Καὶ ἐν παντί ἐστὶ τι
 ἕτερον ὑποκείμενον· οἷον ἐν ἁρμονίᾳ δίεσις, ἐν δὲ με-
 γέθει δάκτυλος, ἢ πούς, ἢ τι τοιοῦτον· ἐν δὲ ῥυθμοῖς
 βάσις, ἢ συλλαβή. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐν βάρει, σταθμός
 τις ὠρισμένος ἐστί· καὶ κατὰ πάντων δὲ τὸν αὐτὸν
 τρόπον, ἐν μὲν τοῖς ποιοῖς ποιόν τι, ἐν δὲ τοῖς ποσοῖς
 ποσόν τι ἀδιαίρετον. Τὸ γὰρ μέτρον, τὸ μὲν κατὰ τὸ εἶδος,
 τὸ δὲ πρὸς τὴν αἴσθησιν, ὡς οὐκ ὄντος τινὸς καθ' ἑαυτὸ
 οὐσίας· καὶ τοῦτο κατὰ λόγον. Σημαίνει γὰρ τὸ ἐν, ὅτι μέ-
 τρον πλήθους τινός· καὶ ὁ ἀριθμὸς, ὅτι πλήθος μεμετρη-
 μένον, καὶ πλήθος μέτρων· διὸ καὶ εὐλόγως οὐκ ἔστι τὸ ἐν
 ἀριθμός· οὐδὲ γὰρ τὸ μέτρον μέτρα, ἀλλ' ἀρχὴ καὶ τὸ μέ-
 τρον, καὶ τὸ ἐν. Δεῖ δὲ αἰετὶ τὸ αὐτό τι ὑπάρχειν πᾶσι, τὸ μέ-
 τρον· οἷον εἰ ἵππος τὸ μέτρον, ἵππους· καὶ εἰ ἄνθρω-
 πος, ἀνθρώπους. Εἰ δ' ἄνθρωπος, καὶ ἵππος, καὶ
 θεὸς, καὶ ζῶον, ἴσως καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἔσται ζῶα.
 Εἰ δ' ἄνθρωπος καὶ λευκός, καὶ βαδίζων, ἥκιστα μὲν
 ἀριθμὸς τούτων, διὰ τὸ ταυτῷ πάντα ὑπάρχειν καὶ

ἐνὶ κατὰ τὸν ἀριθμόν. Ὅμως δὲ γενῶν ἔσται ὁ ἀριθμὸς ὁ τούτων, ἢ τινος ἄλλης τοιαύτης προσηγορίας. Οἱ δὲ τὸ ἄνισον ὡς ἐν τι, τὴν δυνάδα δὲ ἀόριστον ποιοῦντες μεγάλου καὶ μικροῦ, πόρρω λίαν τῶν δοκούντων καὶ δυνατῶν λέγουσι· πάθη τε γὰρ ταῦτα, καὶ συμβεβηκότα μᾶλλον, ἢ ὑποκείμενα τοῖς ἀριθμοῖς καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἐστί. Τὸ γὰρ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀριθμοῦ· καὶ μέγα καὶ μικρὸν, μεγέθους, ὥσπερ ἄρτιον καὶ περιττὸν, καὶ λεῖον καὶ τραχὺ, καὶ εὐθὺν, καὶ καμπύλον. Ἔτι δὲ πρὸς ταύτῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ πρὸς τι ἀνάγκη εἶναι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Τὸ δὲ πρὸς τι, πάντων ἡκιστα φύσις τις ἢ οὐσία τῶν κατηγοριῶν ἐστί· καὶ ὑστέρα τοῦ ποιοῦ, καὶ τοῦ ποσοῦ. Καὶ πάθος τι τοῦ ποσοῦ τὸ πρὸς τι ὡς προσλήχθη, ἀλλ' οὐχ ὕλη ἢ τι ἕτερον· καὶ τῷ ὅλως κοινῷ πρὸς τι, καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ καὶ εἵδεσιν. Οὐθὲν γὰρ ἐστίν, οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν, οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον, οὔτε ὅλως πρὸς τι, ὃ οὐχ ἕτερόν τι ὄν, πολὺ ἢ ὀλίγον, ἢ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ πρὸς τι ἐστί. Σημεῖον δ', ὅτι ἡκιστα οὐσία τις καὶ ὄν τι τὸ πρὸς τι, τὸ μόνον μὴ εἶναι γένεσιν αὐτοῦ, μηδὲ φθορὰν, μηδὲ κίνησιν, ὥσπερ κατὰ ποσὸν ἀύξεσις καὶ φθίσις, κατὰ τὸ ποιὸν ἀλλοιώσις, κατὰ τόπον φορὰ, κατὰ τὴν οὐσίαν ἢ ἀπλῶς γένεσις καὶ φθορὰ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ πρὸς τι. Ἄνευ γὰρ τοῦ κινήθῃναι, ὅτε μὲν μεῖζον, ὅτε δὲ ἔλασσον ἢ ἴσον ἔσται θατέρου κινήθέντος κατὰ τὸ ποσόν. Ἀνάγκη τε ἐκάστου ὕλην εἶναι, τὸ δυνάμει τοιοῦτον· ὥστε καὶ οὐσίας. Τὸ δὲ πρὸς τι, οὔτε δυνάμει οὐσία, οὔτε ἐνεργεία. Ἄτοπον οὖν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, τὸ οὐσίας μὴ οὐσίαν ποιῆν στοιχεῖον καὶ πρότερον. Ὑστε-

ρον γὰρ πᾶσαι αἱ κατηγορίαι. Ἐτι δὲ τὰ στοιχεῖα, οὐ κατηγορεῖται καθ' ὧν στοιχεῖα. Τὸ δὲ πολὺ καὶ ὀλίγον, καὶ χωρὶς καὶ ἅμα κατηγορεῖται τοῦ ἀριθμοῦ· καὶ τὸ μακρὸν καὶ τὸ βραχὺ γραμμῆς· καὶ ἐπίπεδόν ἐστι καὶ πλατὺ καὶ στενόν. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐστι τι πλεονθος, ὧν τὸ μὲν αἰεὶ ὀλίγον, οἷον ἡ δυάς· εἰ γὰρ πολὺ, τὸ ἐν ᾧ ὀλίγον εἶη· καὶ πολὺ ἀπλῶς εἶη, οἷον ἡ δεκάς πολὺ· καὶ εἰ ταύτης μὴ ἐστι πλεῖον ἢ τὰ μύρια, πῶς οὖν ἔσται οὗτος ἐξ ὀλίγου καὶ πολλοῦ ὁ ἀριθμός; Ἡ γὰρ ἄμφω ἔδει κατηγορεῖσθαι, ἢ μηδέτερον· νῦν δὲ ἕτερον μόνον κατηγορεῖται.

CAPUT II.

Ἀπλῶς δὲ δεῖ σκοπεῖν, ἄρα ἐστὶ δυνατόν τὰ αἰδία ἐκ στοιχείων συγκεῖσθαι· ὕλην γὰρ ἔξει. Σύνθετον γὰρ πᾶν τὸ ἐκ στοιχείων. Εἰ τοίνυν ἀνάγκη ἐξ οὗ ἐστὶν (εἰ καὶ αἰεὶ ἐστὶ, καὶ εἰ ἐγένετο) ἐκ τούτου γίγνεσθαι· γίνεται δὲ πᾶν ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος τοῦτο ὃ γίνεται (οὐ γὰρ ἂν ἐγίγνετο ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, οὐδὲ ἦν) τὸ δὲ δυνατόν ἐνδέχεται καὶ ἐνεργεῖν καὶ μὴ, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα αἰεὶ ἐστὶν ὁ ἀριθμός, ἢ ὅτι οὖν ἄλλο ὕλην ἔχον, ἐνδέχοιτ' ἂν μὴ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ μίαν ἡμέραν ἔχον, καὶ τὸ ὅποσα οὖν ἔτη. Εἰ δ' οὕτω, καὶ τοσοῦτον χρόνον οὐ μὴ ἐστὶ πέρας. Οὐκ ἂν τοίνυν εἶη αἰδία, εἴπερ μὴ αἰδίων τὸ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, καθάπερ ἐν ἄλλοις λόγοις συνέβη πραγματευθῆναι. Εἰ δὲ ἐστὶ τὸ λεγόμενον νῦν ἀληθὲς καθόλου, ὅτι οὐδεμία ἐστὶν αἰδία οὐσία, εἰ μὴ ἢ ἐνεργεία, τὰ δὲ στοιχεῖα ὕλη τῆς οὐσίας, οὐδεμιᾶς ἂν εἶη αἰδίου οὐσίας στοιχεῖα ἐξ ὧν ἐστὶν ἐνυπαρχόντων. Εἰσὶ δὲ τινες, οἱ δυνάδα μὲν ἀόριστον ποιοῦσι τὸ μετὰ τοῦ ἐνὸς στοιχείου, τὸ δ'

ἄνισον δυσχεραίνουσιν εὐλόγως, διὰ τὰ συμβαίνοντα
 ἀδύνατα· οἷς τοσαῦτα μόνον ἀφήρηται τῶν δυσχερῶν,
 ὅσα διὰ τὸ ποιεῖν τὸ ἄνισον καὶ τὸ πρὸς τι στοιχεῖον, ἀναγ-
 καῖα συμβαίνουσι τοῖς λέγουσιν. Ὅσα δὲ χωρὶς ταύτης
 τῆς δόξης, ταῦτα καὶ κείνοις ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, ἐάν τε
 τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν ποιῶσιν, ἐάν τε τὸν μα-
 θηματικόν. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ αἷτια τῆς ἐπὶ ταύτας
 τὰς αἰτίας ἐκτροπῆς, μάλιστα δὲ τὸ ἀπορῆσαι ἀρχαῖ-
 κως. Ἐδοξε γὰρ αὐτοῖς πάντ' ἔσσεσθαι ἐν τὰ ὄντα,
 αὐτὸ τὸ ὄν· εἰ μὴ τις λύσει, καὶ ὁμόσε βαδιεῖται τῷ
 Παρμενίδου λόγῳ. Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο οὐδαμῇ
 εἶναι μὴ ὄντα· ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι τὸ μὴ ὄν δεῖξαι
 ὅτι ἐστίν. Οὕτω γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος καὶ ἄλλου τινός,
 τὰ ὄντα ἔσσεσθαι, εἰ πολλά ἐστι· καίτοι πρῶτον μὲν, εἰ
 τὸ ὄν πολλαχῶς. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι οὐσίαν σημαίνει,
 τὸ δ' ὅτι ποιόν, τὸ δ' ὅτι ποσόν, καὶ τὰς ἄλλας δὴ
 κατηγορίας. Ποῖον οὖν τὰ ὄντα πάντα ἐν, εἰ μὴ τὸ
 μὴ ὄν ἔσται; πότερον αἱ οὐσίαι, ἢ τὰ πάθη; καὶ τὰ
 ἄλλα δὴ ὁμοίως, ἢ ἅπαντα· καὶ ἔσται ἐν τὸ τόδε καὶ
 τὸ τοιόνδε, καὶ τοσόνδε, καὶ τᾶλλα ὅσα ἐν τι σημαί-
 νει. Ἀλλ' ἄτοπον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, τὸ μίαν φύσιν
 τινὰ γενομένην αἰτίαν εἶναι, καὶ τούτου καὶ ὄντος
 εἶναι αὐτοῦ ὄντος, τὸ μὲν τόδε εἶναι, τὸ δὲ τοιόνδε,
 τὸ δὲ τοσόνδε, τὸ δὲ ποῦ. Ἐπεὶ ἐκ ποίου μὴ ὄν-
 τος, καὶ ὄντος τὰ ὄντα; Πολλαχῶς γὰρ καὶ τὸ μὴ ὄν,
 ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄν. Καὶ τὸ μὴ ἄνθρωπον, σημαί-
 νει τὸ μὴ εἶναι τοδί. Τὸ δὲ μὴ εὐθύ, τὸ μὴ εἶναι τοι-
 ονδί. Τὸ δὲ μὴ τρίπηχυ, τὸ μὴ εἶναι τοσονδί. Ἐκ
 ποίου οὖν ὄντος καὶ μὴ ὄντος, πολλὰ τὰ ὄντα; Βού-
 λεται μὲν δὴ τὸ ψεῦδος καὶ ταύτην τὴν φύσιν λέγειν

τὸ οὐκ ὄν, ἐξ οὗ, καὶ τοῦ ὄντος πολλὰ τὰ ὄντα. Διὸ καὶ ἐλέγετο, ὅτι δεῖ ψεῦδός τι ὑποθέσθαι, ὥσπερ καὶ οἱ γεωμέτραι, τὸ, ποδιαίαν εἶναι τὴν μὴ ποδιαίαν. Ἀδύνατον δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχειν. Οὔτε γὰρ οἱ γεωμέτραι ψεῦδος οὐθὲν ὑποτίθενται (οὐ γὰρ ἐν τῷ συλλογισμῷ ἢ πρότασις) οὔτε ἐκ τοῦ οὕτω μὴ ὄντος τὰ ὄντα γίνονται, οὐδὲ φθείρεται. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν κατὰ τὰς πτώσεις μὴ ὄν, ἰσαχῶς ταῖς κατηγορίαις λέγεται, παρὰ τοῦτο δὲ τόδε, ὡς ψεῦδος λέγεται τὸ μὴ ὄν, καὶ τὸ κατὰ δύνάμιν, ἐκ τούτου ἢ γένεσις ἐστίν, ἐκ τοῦ μὴ ἀνθρώπου, δυνάμει δὲ ἀνθρώπου, ἀνθρωπος· καὶ ἐκ τοῦ μὴ λευκοῦ, δυνάμει δὲ λευκοῦ, λευκόν. Ὅμοίως ἐάν τε ἐν γίγνηται, ἐάν τε πολλά. Φαίνεται δὲ ἡ ζήτησις, πῶς πολλὰ τὸ ὄν, τὸ κατὰ τὰς οὐσίας λεγόμενον. Ἀριθμοὶ γὰρ καὶ μήκη καὶ σώματα τὰ γεννώμενά ἐστιν. Ἄτοπον δὴ τὸ ὅπως μὲν πολλὰ τὸ ὄν, τὸ τί ἐστι ζητῆσαι, πῶς δὲ, ἡ ποιά, ἡ ποσὰ, μή. Οὐ γὰρ δὴ ἡ δυὰς ἡ ἀόριστος αἰτία, οὐδὲ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, τοῦ δύο λευκὰ ἢ πολλὰ εἶναι χρώματα, ἢ χυμούς, ἢ σχήματα. Ἀριθμοὶ γὰρ ἂν καὶ ταῦτα ἦσαν καὶ μονάδες. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ταῦτ' ἐπῆλθον, εἶδον ἂν τὸ αἷτιον καὶ τὸ ἐν ἐκείνοις. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ τὸ ἀνάλογον αἷτιον. Αὕτη γὰρ ἡ παρέκβασις αἰτία καὶ τοῦ τὸ ἀντικείμενον ζητοῦντας, τῷ ὄντι καὶ τῷ ἐν, ἐξ οὗ καὶ τούτων τὸ ὄντα, τὸ πρὸς τι, καὶ τὸ ἄνισον ὑποθεῖναι, ὃ οὔτε ἐναντίον, οὔτ' ἀπόφασις ἐκείνων, μία τε φύσις τῶν ὄντων, ὥσπερ καὶ τὸ τί, καὶ τὸ ποιόν. Καὶ ζητεῖν ἔδει καὶ τοῦτο, πῶς πολλὰ τὰ πρὸς τι, ἀλλ' οὐχ ἔν. Νῦν δὲ πῶς μὲν πολλαὶ μονάδες παρὰ τὸ πρῶτον ἐν, ζητεῖται. Πῶς δὲ πολλὰ ἄνισα παρὰ

τὸ ἄνισον, οὐκ ἔτι. Καίτοι χρωῶνται καὶ λέγουσι μέγα, μικρόν· πολὺν, ὀλίγον, ἐξ ὧν οἱ ἀριθμοί· μακρόν, βραχὺ, ἐξ ὧν τὸ μῆκος· πλατὺν, στενόν, ἐξ ὧν τὸ ἐπίπεδον· βαθὺν, ταπεινόν, ἐξ ὧν οἱ ὄγκοι· καὶ ἔτι εἰ εἶδη πλείω λέγουσι τοῦ πρὸς τι. Τούτοις δὴ τί αἴτιον τοῦ πολλὰ εἶναι; Ἀνάγκη μὲν οὖν (ὥσπερ λέγομεν) ὑποθεῖναι τὸ δυνάμει ὃν ἐκάστω. Τοῦτο δὲ προσασπαρήνατο ὁ ταῦτα λέγων, τί τὸ δυνάμει ὃν τόδε καὶ οὐσία, μὴ ὃν δὲ καθ' αὐτὸ, ὅτι τὸ πρὸς τι. Ὡσπερ εἰ εἶπερ τὸ ποιόν, ὃ οὔτε δυνάμει ἐστὶ τὸ ἐν, ἢ τὸ ὄν, οὔτε ἀποφασίς τοῦ ἐνός, οὔτε τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐν τι τῶν ὄντων· πολὺ τε μᾶλλον (ὥσπερ ἐλέχθη) εἰ ἐξήτει πῶς πολλὰ τὰ ὄντα, μὴ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ ζητεῖν, πῶς πολλαὶ οὐσίαι, ἢ πολλαὶ ποιά, ἀλλὰ πῶς πολλὰ τὰ ὄντα. Τὰ μὲν γὰρ οὐσίαι, τὰ δὲ πάθη, τὰ δὲ πρὸς τι. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ἔχει τινὰ καὶ ἄλλην ἐπίστασιν, πῶς πολλὰ. Διὰ γὰρ τὸ μὴ χωριστὰ εἶναι, τῷ τὸ ὑποκείμενον πολλὰ γίνεσθαι καὶ εἶναι, ποιά τε πολλὰ εἶναι καὶ ποσά. Καίτοι δεῖ γέ τινα εἶναι ὕλην ἐκάστω γένει· πλὴν χωριστὴν ἀδύνατον τῶν οὐσιῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν τόδε τι, ἔχει τινὰ λόγον, πῶς πολλὰ τὸ τόδε τι, εἰ μὴ τι ἔσται, καὶ τόδε τι καὶ φύσις τις τοιαύτη. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἐκείθεν μᾶλλον ἢ ἀπορία, πῶς πολλαὶ ἐνεργεῖαι οὐσίαι, ἀλλ' οὐ μία. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ μὴ ταυτόν ἐστι, τὸ τόδε καὶ τὸ ποσόν, οὐ λέγεται πῶς καὶ διὰ τί πολλὰ τὰ ὄντα, ἀλλὰ πῶς καὶ διὰ τί ποσὰ πολλὰ. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς πᾶς, ποσόν τι σημαίνει· καὶ ἡ μονὰς, εἰ μὴ μέτρον, ὅτι τὸ κατὰ τὸ ποσόν ἀδιαίρετον. Εἰ μὲν οὖν ἕτερον τὸ ποσόν, καὶ τὸ τί ἐστιν, ὅτι οὐ λέγεται τὸ τί ἐστιν ἕκ τινος,

οὐδὲ πῶς πολλά. Εἰ δὲ ταῦτα, πολλὰς ὑπομένει ὁ λέγων ἐναντιώσεις. Ἐπιστήσεις δ' ἂν τις τὴν σκέψιν καὶ περὶ τῶν ἀριθμῶν, πόθεν δεῖ λαβεῖν τὴν πίστιν ὥς εἰσι. Τῷ μὲν γὰρ ιδέας τιθεμένῳ, παρέχονται τινες αἰτίαι τοῖς οὖσιν, εἴπερ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν ιδέα τις· ἢ δ' ιδέα τοῖς ἄλλοις αἰτία τοῦ εἶναι ὃν δὴ ποτε τρόπον. Ἔστω γὰρ αὐτοῖς ὑποκείμενον τοῦτο. Τῷ δὲ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον οὐκ οἰομένῳ, διὰ τὸ τὰς ἐνούσας δυσχερείας ὁρᾶν παρὰ τὰς ιδέας, ὥστε διὰ γε ταῦτα μὴ ποιεῖν ἀριθμούς. Ποιοῦντι δὲ ἀριθμὸν τὸν μαθηματικόν, πόθεν τε χρὴ πιστεῦσαι ὥς ἐστι τοιοῦτος ἀριθμὸς, καὶ τί τοῖς ἄλλοις χρήσιμος; Οὐθενὸς γὰρ οὔτε φησὶν ὁ λέγων αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' αὐτὴν τινα λέγει καθ' αὐτὴν φύσιν οὔσαν, οὔτε φαίνεται ὢν αἷτιος. Τὰ γὰρ θεωρήματα τῶν ἀριθμητικῶν πάντα, καὶ κατὰ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρξει, καθάπερ ἐλέχθη.

CAPUT III.

Οἱ μὲν οὖν τιθέμενοι τὰς ιδέας εἶναι, καὶ ἀριθμούς αὐτὰς εἶναι τιθέμενοι, κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἐκαστου, περὶ τὰ πολλὰ λαμβάνειν, τὸ ἐν τι ἕκαστον πειρῶνται λέγειν, πῶς, καὶ διὰ τί ἐστιν. Οὐ μὲν, ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε ἀναγκαῖα, οὔτε δυνατὰ ταῦτα, οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν διὰ γε ταῦτα εἶναι λεκτέον. Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι διὰ τὸ ὁρᾶν πολλὰ τῶν ἀριθμῶν πάθη ὑπάρχοντα τοῖς αἰσθητοῖς σώμασιν, εἶναι μὲν ἀριθμούς ἐποίησαν τὰ ὄντα, οὐ χωριστοὺς δὲ, ἀλλ' ἐξ ἀριθμῶν τὰ ὄντα. Διὰ τί δέ; ὅτι τὰ πάθη τὰ τῶν ἀριθμῶν ἐν ἁρμονίᾳ ὑπάρχει, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις. Τοῖς δὲ τὸν μαθηματικὸν μόνον λέγουσιν ἀριθμὸν, οὐθὲν τοιοῦτον ἐνδέχεται λέγειν κατὰ τὰς

ὑποθέσεις· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔσονται αὐτῶν αἱ ἐπιστῆμαι, ἐλέγετο. Ἡμεῖς δὲ φαμέν εἶναι, καθάπερ εἵπομεν καὶ πρότερον· καὶ δῆλον ὅτι οὐ κεχώρισται τὰ μαθηματικά. Οὐ γὰρ ἂν κεχωρισμένων τὰ πάθη ὑπῆρχεν ἐν τοῖς σώμασιν. Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι, κατὰ μὲν τὸ τοιοῦτον οὐθενὶ ἐνοχοὶ εἰσι· κατὰ μέντοι τὸ ποιεῖν ἐξ ἀριθμῶν τὰ φυσικὰ σώματα, ἐκ μὴ ἐχόντων βάρος μηδὲ κουφότητα, ἔχοντα κουφότητα καὶ βάρος, εἰκόασι περὶ ἄλλου οὐρανοῦ λέγειν καὶ σωμάτων, ἀλλ' οὐ τῶν αἰσθητῶν. Οἱ δὲ χωριστὸν ποιοῦντες, ὅτι ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν οὐκ ἔσται τὰ ἀξιώματα, ἀληθῆ δὲ τὰ λεγόμενα· καὶ σαίνει τὴν ψυχὴν, εἶναι τε ὑπολαμβάνουσι, καὶ χωριστὰ εἶναι. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ μεγέθη τῶν μαθηματικῶν. Καὶ δῆλον οὖν ὅτι καὶ ὁ ἐναντιούμενος λόγος, τὰ ἐναντία ἐρεῖ· καὶ ὁ ἄρτι ἡπορήθη, λύεται τοῖς οὕτω λέγουσι, διὰ τί οὐδαμῶς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπαρχόντων, τὰ πάθη ὑπάρχει αὐτῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ ἐκ τοῦ πέρατα εἶναι καὶ ἔσχατα, τὴν μὲν στιγμὴν γραμμῆς, ταύτην δ' ἐπέδου, τοῦτο δὲ τοῦ στερεοῦ, οἶοντα εἶναι ἀνάγκην τοιαύταις φύσεις εἶναι. Δεῖ δὴ καὶ τοῦτον ὅραν τὸν λόγον, μὴ λίαν ἢ μαλακός. Οὔτε γὰρ οὐσίαι εἰσὶ τὰ ἔσχατα, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτα πάντα πέρατα, ἐπεὶ καὶ τῆς βαδίσσεως, καὶ ὅλως κινήσεως ἐστὶ τι πέρας. Ταῦτ' οὖν ἐστὶ τόδε καὶ οὐσία τις. Ἀλλ' ἄτοπον. Οὐ μὴν ἀλλὰ εἰ καὶ εἰσὶ τῶνδε τῶν αἰσθητῶν ἔσονται πάντα. Ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ λόγος εἴρηκε. Διὰ τί αὖν χωριστὰ ἔσται; Ἔτι δὲ ἐπιζητήσεεν ἂν τις μὴ λίαν εὐχερὲς ᾖν· περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀριθμοῦ παντὸς καὶ τῶν μαθηματικῶν, τὸ μῆθ' ἐν συμβάλλεσθαι ἀλλήλοις τὰ πρότερα τοῖς ὕστερον.

264.

Μὴ ὄντος γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ, οὐθὲν ἦττον τὰ μεγέθη
 ἔσται τοῖς μαθηματικὰ μόνον εἶναι φαινομένοις. Καὶ
 τούτων μὴ ὄντων, ἡ ψυχὴ καὶ τὰ σώματα τὰ αἰσθητά.
 Οὐκ ἔοικε δ' ἡ φύσις ἐπεισοδιώδους οὕσα ἐκ τῶν φαι-
 νομένων, ὥσπερ μοχθηρὰ τραγωδία. Τοῖς δὲ τὰς
 ιδέας τιθεμένοις, τοῦτο μὲν ἐκφεύγει. Ποιοῦσι γὰρ
 τὰ μεγέθη ἐκ τῆς ὕλης καὶ ἀριθμοῦ· ἐκ μὲν τῆς δυά-
 δος τὰ μήκη, ἐκ τριάδος δ' ἴσως τὰ ἐπιπέδα, ἐκ δὲ τῆς
 τετράδος τὰ στερεὰ, ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ἀριθμῶν. Δια-
 φέρει γὰρ οὐθὲν. Ἀλλὰ ταῦτά γε πότερον ιδέαι ἔσον-
 ται, ἢ τίς ὁ τόπος αὐτῶν, καὶ τί συμβάλλονται τοῖς οὐ-
 σιν; Οὐθὲν γὰρ, ὥσπερ οὐδὲ τὰ μαθηματικὰ, οὐδὲ
 ταῦτα συμβάλλεται. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὑπάρχει γε τού-
 των οὐθὲν θεώρημα, ἐὰν μὴ τις βούληται κινεῖν τὰ
 μαθηματικὰ, καὶ ποιεῖν ιδέας τινὰς δόξας. Ἔστι δ'
 οὐ χαλεπὸν ὁποιασοῦν ὑποθέσεις λαμβάνοντας μα-
 κροποιεῖν καὶ συνείρειν. Οὗτοι μὲν οὖν ταύτῃ προς-
 γλισχόμενοι ταῖς ιδέαις τὰ μαθηματικὰ, διαμαρτάνου-
 σιν. Οἱ δὲ πρῶτοι δύο τοὺς ἀριθμοὺς ποιήσαντες,
 τὸν τε τῶν εἰδῶν, καὶ τὸν μαθηματικόν, ἄλλον οὐδα-
 μῶς, οὐτ' εἰρήκασιν, οὐτ' ἔχουσιν ἂν εἰπεῖν, πῶς καὶ ἐκ
 τίνος ἔσται ὁ μαθηματικός. Ποιοῦσι γὰρ αὐτὸν με-
 ταξὺ τοῦ εἰδικοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ. Εἰ μὲν γὰρ ἐκ
 τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, ὁ αὐτὸς ἐκείνῳ ἔσται τῶ
 τῶν ιδεῶν, ἐξ ἄλλου δὲ τίνος μικροῦ καὶ μεγάλου· τὰ
 γὰρ μεγέθη ποιεῖ· εἰ δ' ἑτερόν τι ἐρεῖ, πλείω τὰ στοι-
 χεῖα ἐρεῖ· καὶ εἰ ἐν τι ἑκατέρου ἢ ἀρχὴ, κοινόν τι ἐπὶ
 τούτων ἔσται τὸ ἐν. Ζητητέον, πῶς καὶ ταῦτα πολλὰ
 τὸ ἐν, καὶ ἅμα τὸν ἀριθμὸν γίνεσθαι ἄλλως, ἢ ἐξ ἐνὸς
 καὶ δυάδος ἀορίστου, ἀδύνατον κατ' ἐκείνον. Πάντα

δὴ ταῦτα ἄλογα, καὶ μάχεται καὶ αὐτὰ ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς
 εὐλόγοις· καὶ ἔοικεν ἐν αὐτοῖς εἶναι ὁ Σιμωνίδου μακρὸς
 λόγος. Γίνεται γὰρ ὁ μακρὸς λόγος, ὥσπερ ὁ τῶν δούλων,
 ὅταν μὴ θέν ὑγιὲς λέγωσι. Φαίνεται δὲ καὶ αὐτὰ τὰ
 στοιχεῖα τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν βοῶν ὡς ἐλκόμενα. Οὐ
 δύναται γὰρ οὐδαμῶς γεννηθῆσαι τὸν ἀριθμὸν, ἀλλ' ἢ
 τὸν ἀφ' ἐνὸς διπλασιαζόμενον. Ἄτοπον δὲ καὶ γένεσιν
 ποιεῖν αἰδίων ὄντων, μᾶλλον δ' ἐν τι τῶν ἀδυνάτων.
 Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι, πότερον οὐ ποιοῦσιν ἢ ποι-
 οῦσι γένεσιν, οὐδὲν δεῖ διστάζειν. Φανερώς γὰρ λέ-
 γουσιν ὡς τοῦ ἐνὸς συσταθέντος, εἴτ' ἐξ ἐπιπέδων, εἴτ'
 ἐκ χοιᾶς, εἴτ' ἐκ σπέρματος, εἴτ' ἐξ ὧν ἀποροῦσιν εἰ-
 πεῖν, εὐθύς τὸ ἔγγιστα τοῦ ἀπείρου, ὅτι εἴλκετο καὶ
 ἐπεραίνετο ὑπὸ τοῦ πέρατος. Ἄλλ' ἐπειδὴ κοσμοποιοῦσι
 καὶ φυσικῶς βούλονται λέγειν, δίκαιον αὐτοὺς ἐξετά-
 ζειν τὴ περὶ φύσεως, ἐκ δὲ τῆς νῦν ἀφεῖναι μεθό-
 δου. Τὰς γὰρ ἐν τοῖς ἀκινήτοις ζητοῦμεν ἀρχάς.
 Ὡστε καὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν τοιούτων ἐπισκεπτέον τὴν
 γένεσιν.

CAPUT IV.

Τοῦ μὲν οὖν περιττοῦ γένεσιν, οὐ φασιν, ὡς δῆ-
 λον ὅτι τοῦ ἀρτίου οὔσης γενέσεως. Τὸν δ' ἄρτιον,
 πρῶτον ἐξ ἀνίσων τινὲς κατασκευάζουσι τοῦ μεγάλου
 καὶ μικροῦ ἰσασθέντων. Ἀνάγκη οὖν πρότερον ὑπάρ-
 χειν τὴν ἀνισότητα αὐτοῖς τοῦ ἰσασθῆναι. Εἰ δ' αἰε-
 ῖ ἦσαν ἰσασμένα, οὐκ ἂν ἦσαν ἄνισα πρότερον. Τοῦ
 γὰρ αἰεὶ οὐκ ἔστι πρότερον οὐθέν. Ὡστε φανερόν ὅτι
 οὐ τοῦ θεωρῆσαι ἕνεκεν ποιοῦσι τὴν γένεσιν τῶν ἀρι-
 θμῶν. Ἐχει δ' ἀπορίαν καὶ εὐπορήσαντι ἐπιτίμησιν,
 πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν, τὰ στοιχεῖα

καὶ αἱ ἀρχαί· ἀπορίαν μὲν ταύτην, πότερόν ἐστι τὴν ἐκείνων, οἷον βουλόμεθα λέγειν αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον, ἢ οὐ, ἀλλ' ὑστερογενῇ. Παρὰ μὲν τῶν θεολόγων ἔοικεν ὁμολογεῖσθαι τῶν νῦν τισιν, οἳ οὐ φασιν, ἀλλὰ προελθούσης τῆς τῶν ὄντων φύσεως, καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν ἐμφαίνεσθαι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν εὐλαβούμενοι ἀληθινὴν δυσχέρειαν, ἣ συμβαίνει τοῖς λέγουσιν, ὥσπερ ἔνιοι τὸ ἐν, ἀρχήν. Ἔστι δ' ἡ δυσχέρεια, οὐ διὰ τὸ τῇ ἀρχῇ τὸ εὖ ἀποδιδόναι ὡς ὑπάρχον, ἀλλὰ διὰ τὸ τὸ ἐν ἀρχήν, καὶ ἀρχὴν ὡς στοιχεῖον, καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἐνός. Οἳ δὲ ποιηταὶ οἱ ἀρχαῖοι ταύτῃ ὁμοίως ἢ βασιλεύειν καὶ ἄρχειν φασιν, οὐ τοὺς πρώτους, οἷον Νῦκτα, καὶ Οὐρανὸν, ἢ Χάος, ἢ καὶ Ὡκεανὸν, ἀλλὰ τὸν Δία. Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτοις μὲν διὰ τὸ μεταβάλλειν τοὺς ἄρχοντας συμβαίνει τοιαῦτα λέγειν· ἐπεὶ οἱ γε μεμιγμένοι αὐτῶν, καὶ τὸ μὴ μυθικῶς ταῦτα λέγειν, οἷον Φερεκύδης καὶ ἕτεροί τινες, τὸ γεννῆσαν πρῶτον ἄριστον τιθέασιν, καὶ οἱ μάγοι· καὶ τῶν ὑστέρων δὲ σοφῶν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς τε καὶ Ἀναξαγόρας, ὁ μὲν τὴν φιλίαν στοιχεῖον, ὁ δὲ τὸν νοῦν ἀρχὴν ποιήσας. Τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας λεγόντων, οἳ μὲν φασιν αὐτὸ τὸ ἐν, τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. Οὐσίαν μέντοι τὸ ἐν αὐτοῦ ὄντο εἶναι μάλιστα. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία αὕτη, ποτέρως δεῖ λέγειν. Θανμαστὸν δ', εἰ τῷ πρώτῳ καὶ αἰδίῳ καὶ αὐταρκεστάτῳ τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον, οὐχ ὡς ἀγαθὸν ὑπάρχει τὸ αὐταρκες καὶ ἡ σωτηρία. Ἀλλὰ μὴν οὐ δι' ὅλλο τι ἄφθαρτον, ἢ διότι εὖ ἔχει, οὐδ' αὐταρκες. Ὡστε τὸ μὲν φάναι τὴν ἀρχὴν τοιαύτην εἶναι, εὐλογον ἀληθές εἶναι. Τὸ μέντοι ταύτην εἶναι τὸ ἐν, ἢ

εἰ μὴ τοῦτο, στοιχεῖόν τε καὶ στοιχεῖον ἀριθμῶν, ἀδύ-
 νατον. Συμβαίνει γὰρ πολλή δυσχέρεια, ἣν ἔνιοι φεύ-
 γοντες ἀπειρήκασιν, οἱ τὸ ἐν μὲν ὁμολογοῦντες ἀρχὴν
 εἶναι πρῶτην καὶ στοιχεῖον, τοῦ ἀριθμοῦ δὲ τοῦ μα-
 θηματικοῦ. Ἀπασαι γὰρ αἱ μονάδες γίγνονται ὅπερ
 ἀγαθόν τι, καὶ πολλή τις ἀπορία ἀγαθῶν. Ἔτι εἰ
 τὰ εἶδη ἀριθμοὶ, τὰ εἶδη πάντα ὅπερ ἀγαθόν τι.
 Ἀλλὰ μὴν ὅτου βούλεται τιθεῖν τις εἶναι ἰδέας. Εἰ μὲν γὰρ
 τῶν ἀγαθῶν μόνον, οὐκ ἔσονται αἱ οὐσίαι ἰδέαι· εἰ δὲ
 καὶ τῶν οὐσιῶν, πάντα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀγαθὰ, καὶ
 τὰ μετέχοντα. Ταῦτά τε δὴ συμβαίνει ἄτοπα, καὶ τὸ ἐναν-
 τίον στοιχεῖον, εἴτε πλήθος ὄν, εἴτε τὸ ἄνισον, καὶ μέγα
 καὶ μικρόν, τὰ κακὸν αὐτό. Διόπερ ὁ μὲν ἔφευγε τὸ ἀγα-
 θὸν προσάπτειν τῷ ἐνὶ, ὡς ἐναντίον ὄν, ἐπειδὴ ἐξ ἐναντίων
 ἡ γένεσις, τὸ κακὸν τὴν τοῦ πλήθους φύσιν εἶναι· οἱ δὲ
 λέγουσι τὸ ἄνισον τοῦ κακοῦ φύσιν. Συμβαίνει δὴ πάν-
 τα τὰ ὄντα μετέχειν τοῦ κακοῦ, ἔξω ἑνὸς αὐτοῦ τοῦ
 ἑνός, καὶ μᾶλλον ἀκράτου μετέχειν τοὺς ἀριθμοὺς, ἢ
 τὰ μεγέθη, καὶ τὸ κακὸν τοῦ ἀγαθοῦ χώραν εἶναι,
 καὶ μετέχειν καὶ ὀρέγεσθαι τοῦ φθαρτικοῦ. Φθαρτι-
 κὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου, τὸ ἐναντίον. Καὶ εἰ ὥσπερ
 ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ὕλη ἐστὶ τὸ δυνάμει ἑκαστον, οἷον πυρὸς
 τοῦ ἐνεργείᾳ τὸ δυνάμει πῦρ, τὸ κακὸν ἔσται αὐτὸ τὸ
 δυνάμει ἀγαθόν. Ταῦτα δὴ πάντα συμβαίνει, τὸ
 μὲν ὅτι ἀρχὴν πᾶσαν στοιχεῖον ποιοῦσι, τὸ δ' ὅτι τὰ-
 ναντία ἀρχάς, τὸ δ' ὅτι τὸ ἐν ἀρχὴν, τὸ δ' ὅτι τοὺς ἀρι-
 θμοὺς τὰς πρῶτας οὐσίας, καὶ χωριστάς, καὶ εἶδη.

CAPUT V.

Εἰ οὖν καὶ τὸ μὴ τιθέναι τὸ ἀγαθὸν ἐν ταῖς ἀρ-
 χαῖς, καὶ τὸ τιθέναι οὕτως ἀδύνατον, δηλὸν ὅτι αἱ

ἀρχαὶ οὐκ ὁρθῶς ἀποδίδονται, οὐδὲ αἱ πρῶται οὐσίαι. Οὐκ ὁρθῶς δ' ὑπολαμβάνει, οὐδ' εἴ τις παρεικάξει τὰς τοῦ ὅλου ἀρχὰς τῇ τῶν ζώων καὶ φυτῶν ὅτι ἐξ ἀορίστων δέ, αἱ τὰ τελειότερα. Διὸ καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων οὕτως ἔχειν φασίν, ὥστε μὴδὲ ὄν τι εἶναι τὸ ἐν αὐτό. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα τέλειαι αἱ ἀρχαὶ ἐξ ὧν ταῦτα. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ, καὶ οὐκ ἔστι τὸ σπέρμα πρῶτον. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τόπον ἅμα τοῖς στερεοῖς τοῖς μαθηματικοῖς ποιῆσαι. Ὁ μὲν γὰρ τόπος, τῶν καθ' ἕκαστον ἰδίου· διὸ χωριστὰ τόπων, τὰ δὲ μαθηματικὰ, οὐ ποῦ. Καὶ τὸ εἰπεῖν μὲν, ὅτι ποῦ ἔσται, τί δὲ ἔστιν ὁ τόπος, μὴ, ἄτοπον. Ἔδει δὲ τοὺς λέγοντας ἐκ στοιχείων εἶναι τὰ ὄντα, καὶ τῶν ὄντων τὰ πρῶτα τοὺς ἀριθμοὺς, διελομένους πῶς ἄλλο ἐξ ἄλλου ἐστίν, οὕτω λέγειν, τίνα τρόπον ὁ ἀριθμὸς ἐστίν ἐκ τῶν ἀρχῶν, πότερον μίξει. Ἀλλ' οὔτε πᾶν μικτόν, τό, τε γινόμενον, ἕτερον οὐκ ἔσται χωριστὸν τὸ ἐν, οὐδ' ἑτέρα φύσις· οὐδὲ βούλονται. Ἀλλὰ συνθέσει, ὥσπερ συλλαβήν. Ἀλλὰ θέειν τε ἀνάγκη ὑπάρχειν, καὶ χωρὶς ὁ νοῶν νοήσει τὸ ἐν καὶ τὸ πλήθος. Τοῦτ' ἔσται οὖν ἀριθμὸς, μονὰς καὶ πλήθος, ἢ τὸ ἐν καὶ ἄνισον. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἐκ τινῶν εἶναι, ἔστι μὲν ὡς ἐν-παρχόντων, ἔστι δὲ ὡς οὐ, ποτέρως ὁ ἀριθμὸς; Οὕτω γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων οὐκ ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὧν γένεσις ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ σπέρματος. Ἀλλ' οὐχ οἷόν τε τοῦ ἀδιαίρετον τι ἀπελθεῖν, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἐναντίου μὴ ὑπομένοντος. Ἀλλ' ὅσα οὕτως ἐστὶ, καὶ ἐξ ἄλλου τινός ἐστιν ὑπομένοντος. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἐν, ὁ μὲν τῷ πλήθει ὡς ἐναντίον τίθησιν, ὁ δὲ τῷ ἀνίσῳ, ὡς ἴσῳ τῷ ἐνὶ χρώμενος, ὡς ἐξ ἐναντίων ἂν εἴη ὁ ἀριθμὸς.

Ἔστιν ἄρα τὸ ἕτερον, ἐξ οὗ ὑπομένοντος, καὶ θατέρου, ἔστιν ἡ γέγονεν. Ἐτι τί δὲ ποτε, τὰ μὲν ἄλλ' ὅσα ἐξ ἐναντίων, ἢ οἷς ἐστὶν ἐναντία, φθίρειται, καὶ ἐκ παντὸς ᾗ, ὃ δὲ ἀριθμὸς οὐ; Περὶ τούτου γὰρ οὐδὲν λέγεται, καίτοι καὶ ἐνυπάρχον καὶ μὴ ἐνυπάρχον, φθίρει τὸ ἐναντίον· οἷον τὸ νεῖκος, τὸ μίγμα. Καίτοι οὐκ ἔδει· οὐ γὰρ ἐκείνῳ γε ἐναντίον. Οὐθὲν δὲ διόρισται, οὐδὲ ὁποτέρως οἱ ἀριθμοὶ αἴτιοι τῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ εἶναι, πότερον ὡς ὄροι, οἷον στιγμαὶ τῶν μεγεθῶν· καὶ ὡς Εὐρυτος ἔτατις τις, ἀριθμὸς τινος, οἷον, ὅδι μὲν ἀνθρώπου, ὅδι δὲ ἵππου· ὥσπερ οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ἄγοντες εἰς τὰ σχήματα τρίγωνον καὶ τετράγωνον, οὕτως ἀφομοιοῦνται ψήφοις τὰς ἀφορμὰς τῶν φυτῶν. Ἡ ὅτι ὁ λόγος, ἡ συμφωνία ἀριθμῶν; ὁμοίως δὲ καὶ ἄνθρωπος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. Τὰ δὲ δὴ πάθη, πῶς ἀριθμοὶ, τὸ λευκὸν καὶ γλυκὺ καὶ θερμόν; Ὅτι δὲ οὐχ οἱ ἀριθμοὶ οὐσίαι, οὐδὲ τῆς μορφῆς αἴτιοι, δῆλον. Ὁ γὰρ λόγος, οὐσία· ὃ δ' ἀριθμὸς ὕλη· οἷον σαρκὸς ἡ ὁστοῦ ἀριθμὸς, ἡ οὐσία. Οὕτω τρία πυρὸς, γῆς δὲ δύο· καὶ αἰὶ ὁ ἀριθμὸς ὅς ἂν ᾗ, τινῶν ἐστίν, ἡ πύρινος, ἡ γῆϊνος, ἡ μοναδικός. Ἀλλ' ἡ οὐσία τὸ τοσόνδε εἶναι πρὸς τὸ τοσόνδε κατὰ τὴν μίξιν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς, ἀλλὰ λόγος μίξεως ἀριθμῶν σωματικῶν, ἡ ὁποιωνοῦν. Οὕτε οὖν τῷ ποιῆσαι αἴτιος ὁ ἀριθμὸς, οὕτε ὅλως ἀριθμὸς, οὕτε ὁ μοναδικός, οὕτε ἡ ὕλη, οὕτε λόγος, καὶ εἶδος τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ μὴν, οὐδ' ὡς τὸ οὗ ἕνεκα.

CAPUT VI.

Ἀπορήσκει δ' ἂν τις καὶ τί τὸ εὖ ἐστι, τὸ ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν, τὸ ἐν ἀριθμῷ εἶναι τὴν μίξιν, ἢ ἐν εὐ-

λογίστω, ἥ ἐν περιττῷ. Νυνὶ γὰρ οὐθὲν ὑγιεινότερον, τρεῖς τρία ἂν ἢ τὸ μελίκρατον κεκραμένον· ἀλλὰ μᾶλλον ὠφελήσειεν ἂν οὐδενὶ λόγῳ ὄν· ὕδαρες δὲ, ἥ ἐν ἀριθμῷ ἄκρατον ὄν. Ἔτι οἱ λόγοι ἐν προσθέσει ἀριθμῶν εἰσιν, οἱ τῶν μίξεων οὐκ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· οἷον, τρία πρὸς δύο, ἀλλ' οὐ τρεῖς δύο. Τὸ γὰρ αὐτὸ δεῖ γένος εἶναι ἐν ταῖς πολλαπλασιάσει. Ὡστε δεῖ μετρεῖσθαι τῷ τε A τὸ στοιχεῖον, ἐφ' οὗ $A B \Gamma$, καὶ τῷ Δ , τῶν $\Delta E Z$. Ὡστε τῷ αὐτῷ πάντα. Οὐκοῦν ἔσται πυρὸς $B E \Gamma Z$, καὶ ὕδατος ἀριθμὸς δις τρία. Εἰ δ' ἀνάγκη πάντα ἀριθμοῦ κοινωνεῖν, ἀνάγκη πολλὰ συμβαίνειν ἐὰν αὐτά. Καὶ ἀριθμὸν τὸν αὐτὸν τῷ δε, καὶ ἄλλῳ. Ἀρ' οἷν τοῦτ' αἴτιον, καὶ διὰ τοῦτό ἐστι τὸ πρᾶγμα; ἢ ἄδηλον, οἷόν ἐστι τις τῶν τοῦ ἡλίου φορῶν ἀριθμὸς, καὶ πάλιν τῶν τῆς σελήνης, καὶ τῶν ζῶων γε ἐκάστου τοῦ βίου καὶ ἡλικίας; Τί οὖν κωλύει ἐνλοῦς μὲν τούτων τετραγώνους εἶναι, ἐνλοῦς δὲ κύβους καὶ ἴσους, τοὺς δὲ διπλασίους; Οὐθὲν γὰρ κωλύει· ἀλλὰ ἀνάγκη ἐν τούτοις στρέφεσθαι, εἰ ἀριθμοῦ πάντα ἐκοινωνεῖ, ἐνεδέχeto τε τὰ διαφέροντα ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πίπτειν. Ὡστ' εἰ τιςὶν ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς συνεβεβήκει, ταῦτα ἂν ἦν ἀλλήλοις ἐκείνα, τὸ αὐτὸ εἶδος ἀριθμοῦ ἔχοντα· οἷον, ἥλιος καὶ σελήνη, τὰ αὐτά. Ἀλλὰ διὰ τί αἷτια ταῦτα; Ἐπτά μὲν φωνήεντα, ἐπτά δὲ χορδαὶ ἢ ἁρμονίαι, ἐπτά δὲ αἱ Πλειάδες, ἐν ἐπτά δὲ ὀδόντας βάλλει ἔνια γε, ἔνια δ' οὐ· ἐπτά δὲ οἱ ἐπὶ Θήβας. Ἀρ' οὖν ὅτι τοιοσδε ὁ ἀριθμὸς πέφυκε, διὰ τοῦτο, ἢ ἐκείνοι ἐγένοντο ἐπτά, ἢ ἡ Πλειὰς ἐπτά ἀστέρων ἐστίν; ἢ οἱ μὲν διὰ τὰς πύλας, ἢ ἄλλην τινὰ αἰτίαν; Εἰ δὲ ἡμεῖς οὕτως ἀρι-

Θμοῦμεν, τὴν δὲ ἄρκτον γε δώδεκα, οἱ δὲ πλείους, ἐπεὶ καὶ τὸ $X \Psi Z$, συμφωνίας φασὶν εἶναι, καὶ ὅτι ἐκεῖναι τρεῖς, καὶ ταῦτα τρία. Ὅτι δὲ μυρία ἂν εἴη τοιαῦτα, οὐθὲν μέλει. Τὸ γὰρ Γ καὶ P , εἴη ἂν ἐν σημεῖον. Εἰ δ' ὅτε διπλάσιον τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἄλλο δ' οὐ. Αἴτιον δ', ὅτι τριῶν ὄντων τόπων, ἐν ἐφ' ἐκάστου ἐπιφέρεται τῷ σίγμα. Διὰ τοῦτο τρία μόνον ἐστὶν, ἀλλ' οὐχ ὅθ' αἱ συμφωνίαι τρεῖς· ἐπεὶ πλείους γε αἱ συμφωνίαι· ἐνταῦθα δ' οὐκέτι δύναται. Ὅμοιοι δὴ καὶ οὗτοι τοῖς ἀρχαίοις Ὀμηρικοῖς, οἱ μικρὰς ὁμοιότητας ὁρῶσι, μεγάλας δὲ παρορῶσι. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι πολλὰ τοιαῦτα, οἷον αἱ τε μέσαι, ἡ μὲν ἐννέα, ἡ δὲ ὀκτώ. Καὶ τὸ ἔπος δεκαεπτὰ, ἰσάριθμον τούτοις. Βαίνεται δὲ ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἐννέα συλλαβαῖς· ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ, ὀκτώ. Καὶ ὅτι ἴσον τὸ διάστημα, ἐν τε τοῖς γράμμασιν ἀπὸ τοῦ A πρὸς τὸ Ω , καὶ ἀπὸ τοῦ βόμβυκος ἐπὶ τὴν ὀξυτάτην νεάτην ἐν αὐλοῖς, ἧς ὁ ἀριθμὸς ἰσότης τῇ ὀλομελίᾳ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅρᾱν δὲ δεῖ μὴ τοιαῦτα (οὐθίς γὰρ ἂν ἀπορήσειεν) οὔτε λέγειν οὐθ' εὐρίσκειν ἐν τοῖς αἰδοῖς· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς φθαρτοῖς· ἀλλ' αἱ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς φύσεις αἱ ἐπαινόμεναι, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία, καὶ ὅλως τὰ ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὥς μὲν λέγουσί τινες καὶ αἷτια ποιοῦσι τῆς φύσεως, ἔοικεν οὕτως γε σκοπούμενοις διαφεύγειν. Κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον τῶν διωρισμένων περὶ τὰς ἀρχὰς, οὐθὲν αὐτῶν αἰτιόν ἐστιν. Ὡς μέντοι ποιοῦσι φανερόν, ὅτι τὸ εὖ ὑπάρχει, καὶ τῆς συστοιχίας ἐπὶ τῆς τοῦ καλοῦ, τὸ περιττόν, τὸ εὐθὺ, τὸ ἴσον, αἱ δυνάμεις ἐνίων ἀριθμῶν. Ἄμα γὰρ ὥραι καὶ ἀριθμὸς τοιοσδί· καὶ τὰλλα δὴ ὅσα συνάγουσιν

ἐκ τῶν μαθηματικῶν θεωρημάτων, πάντα ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν. Διὸ καὶ ἔοικε συμπτώμασιν. Ἔστι γὰρ συμβεβηκότα μὲν, ἀλλ' οἰκεῖα ἀλλήλοις πάντα, ἐν δὲ τὸ ἀνάλογον. Ἐν ἐκάστη γὰρ τοῦ ὄντος κατηγορίᾳ, ἔστι τὸ ἀνάλογον, ὥς εὐθὺ ἐν μήκει, οὕτως ἐν πλάτει τὸ ὁμαλόν· ἴσως ἐν ἀριθμῷ τὸ περιττὸν, ἐν δὲ χροῶ τὸ λευκόν. Ἔτι οὐχ οἱ ἐν τοῖς εἵδεσιν ἀριθμοὶ αἰτιοὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν τοιούτων. Διαφέρουσι γὰρ ἐκείνοι ἀλλήλων, οἱ ἴσοι εἶδει. Καὶ γὰρ αἱ μονάδες. Ὡστε διὰ γε ταῦτα, εἶδη οὐ ποιητέον. Τὰ μὲν οὖν συμβαίνοντα, ταῦτά τε, καὶ ἔτι πλείω συναχθεῖη. Ἔοικε δὲ τεκμήριον εἶναι τὸ πολλὰ κακοπαθεῖν περὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν, καὶ μηδένα τρόπον δύνασθαι συνεῖραι, τοῦ μὴ χωριστὰ εἶναι τὰ μαθηματικὰ τῶν αἰσθητῶν ὥς ἔνιοι λέγουσι, μηδὲ ταύτας εἶναι τὰς ἀρχάς.

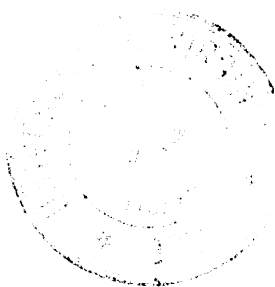

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. III.

**INSUNT: DE COELO, ET DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE LIBRI.**

Ἀριστοτέλους
περὶ Οὐρανοῦ καὶ περὶ Γενέσεως
καὶ φθορᾶς.

ARISTOTELIS
DE COELO LIBRI IV.

DE
GENERATIONE
ET
CORRUPTIONE LIBRI II.

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITI.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1831.

LIBRORUM DE COELO

ARGUMENTUM.

LIBRI I.

Cap. 1. Quid sit obiectum physices. Corpus esse perfectam magnitudinem absolutamque. 2. De motu quatuor elementorum, praeter quae aliud quoddam simpliciusque ac divinius sit corpus principiumque, quod suapte natura in orbem vertatur. 3. Hocce corpus neque grave nec leve esse, nec genitum, nec corruptibile: nec augeri, nec minui aut alterari. 4. Motui circulari non esse contrarium motum rectum, nec diversorum circularum motus esse contrarios, si ab iisdem signis versus eadem fiant. 5. Nullum corpus, quod in orbem moveatur, esse infinitum. 6. Porro, neque quod ad medium, nec quod ex medio feratur, infinitum esse. 7. Universi corpus non esse infinitum. 8. Non plures esse posse coelos. 9. Unum esse coelum et sempiternum. 10. Veterum examinantur sententiae de ortu aut interitu coeli. 11. Quot modis aliquid dici soleat generabile aut non generabile, corruptibile aut incorruptibile, possibile aut impossibile. 12. Quidquid ortum sit, illud etiam interire; non autem interire posse, quod ortu careat.

ARIST. DE COELO.

LIBRI II.

Cap. 1. Quae supra dicta sint de aeternitate coeli, eorum etiam sententiis probari posse, qui alia ratione demonstrandi utantur. 2. De coeli partibus, et an dextra habeat aut sinistra. 3. Quare plures sint circulorum lationes. 4. Coeli figuram esse sphaericam. 5. Quare coelum hac neque alia ratione feratur. 6. Lationem coeli esse uniformem. 7. De astris, eorumque motu. Astra nec ignea esse, nec in igne ferri. 8. Astra eodem circulo cum coelo ferri. 9. Refellitur Pythagoricorum ratio, ponentium, corpora coelestia sonum harmoniamque efficere. 10. De ordine astrorum. 11. Astrorum esse figuram sphaericam. 12. Ob quam causam coelestium corporum motus multiplicentur iuxta distantiam a primo orbe. Et quare in primo orbe multae sint stellae, in reliquis singulae. 13. Expenduntur veterum sententiae de terrae positione et situ, an moveatur an quiescat, et de figura eius. 14. Terram non moveri, sed quiescere. Figura esse rotundam, et minorem reliquis astris.

LIBRI III.

Cap. 1. Veterum de generatione et interitu opiniones. Ostenditur, ex superficiebus non posse componi corpus. 2. Necesse esse, simplicium corporum aliquem motum naturalem esse; alia esse gravia, alia levia. Alium motum esse naturalem, alium violentum. 3. De elementis. 4. Elementa non esse infinita, deque Anaxagora, Democrito et Leucippo. 5. An plura sint elementa, an unum tantum. 6. Elementa non esse aeterna, et ex se ipsis gigni. 7. De mutua elementorum ex se ipsis generatione. 8. Elementa non figuris diversa inter se esse.

LIBRI IV.

Cap. 1. Quid sit grave, quid leve. 2. Aliorum de his doctrinae refutantur. 3. Quare quaedam corpora sursum, quaedam deorsum ferantur, et quid sit ferri in locum suum. 4. De simpliciter gravibus et levibus; esse medium quoddam, ad quod gravia et de quo levia ferantur. 5. De quatuor elementis. 6. Sursum deorsumve latioris causam non esse in figura. Ea tamen effici, ut aliquid celerius aut tardius feratur.

LIBRORUM DE GENERATIONE ET
CORRUPTIONE ARGUMENTUM.

LIBRI I.

Cap. 1. Priscorum de generatione et alteratione sententiae. 2. De Platone, Democrito et Lencippo. 3. Nihil simpliciter gigni aut interire, sed semper ex aliquo. 4. Quid differat generatio ab alteratione. 5. De augmentatione. 6. De actione et passione; de tactu. 7. De elementorum actione et passione diversae opiniones. 8. De modo agendi et patiendi quatuor opiniones. 9. De actionis et passionis proprietatibus aliquot. 10. De mistione et miscibili.

LIBRI II.

Cap. 1. De principio materiali priscorum opiniones. 2. De corporum principiis et differentia. 3. Quot sint elementorum inter se coniunctiones. 4. De elementorum invicem generatione, corruptione, transmutatione. 5. De quatuor elementis; elementa rerum naturalium non esse

IV LIBRORUM DE COELO ARGUMENTUM.

materiam, nec infinita. 6. Confutatur Empedocles et qui dixerint, elementa non transmutari inter se. 7. Omnia corpora ex elementorum omnium concurrentia nasci. 8. Generationis causa an sit materia, an elementorum qualitates. 9. Generationis et corruptionis seriem esse perpetuam. 10. Proponuntur quaestiones aliquot de generatione et corruptione.

ARISTOTELIS

D E C O E L O

L I B E R I.

CAPUT I.

Ἡ περὶ φύσεως ἐπιστήμη σχεδὸν ἢ πλείστη φαίνεται περὶ τε σώματα καὶ μεγέθη καὶ τὰ τούτων οὐσα πάθη, καὶ τὰς κινήσεις· ἔτι δὲ περὶ τὰς ἀρχάς, ὅσαι τῆς τοιαύτης οὐσίας εἰσὶ· τῶν γὰρ φύσει συνεστώτων, τὰ μὲν ἐστὶ σώματα καὶ μεγέθη, τὰ δ' ἔχει σῶμα καὶ μέγεθος, τὰ δ' ἀρχαὶ τῶν ἐχόντων εἰσὶ. 2. Συνεχὲς μὲν οὖν ἐστὶ τὸ διαιρετὸν εἰς ἀεὶ διαιρετά· σῶμα δὲ, τὸ πάντῃ διαιρετόν. Μεγέθους δὲ, τὸ μὲν ἐφ' ἓν, γραμμή· τὸ δ' ἐπὶ δύο, ἐπίπεδον, τὸ δ' ἐπὶ τρία, σῶμα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλο μέγεθος, διὰ τὸ τὰ τρία πάντα εἶναι, καὶ τὸ τρις πάντῃ· καθάπερ γὰρ φασὶ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὄρισται· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός· ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος. Διὸ παρὰ τῆς φύσεως εὐληφότες ὥσπερ νόμους ἐκείνης, καὶ πρὸς τὰς ἀγιστείας τῶν θεῶν χρώμεθα τῷ ἀριθμῷ τούτῳ. Ἀποδίδομεν δὲ καὶ τὰς προσηγορίας τὸν τρόπον τούτον· τὰ γὰρ δύο, ἄμφω

ARIST. DE COELO.

A

μὲν λέγομεν, καὶ τοὺς δύο ἀμφοτέρους· πάντας δ' οὐ λέγομεν· ἀλλὰ κατὰ τῶν τριῶν ταύτην τὴν προσηγορίαν φαμέν πρῶτον. Ταῦτα δ' ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτὴν οὕτως ἐπάγειν, ἀκολουθοῦμεν. 3. Ὡστ' ἐπεὶ τὰ πάντα, καὶ τὸ πᾶν, καὶ τὸ τέλειον, οὐ κατὰ τὴν ἰδέαν διαφέρουσιν ἀλλήλων· ἀλλ' εἴπερ ἄρα ἐν τῇ ὕλῃ, καὶ ἐφ' ᾧ λέγονται, τὸ σῶμα μόνον ἂν εἴη τῶν μεγεθῶν τέλειον· μόνον γὰρ ὥρισται τοῖς τρισί· τοῦτο δ' ἐστὶ πᾶν. Τριχῇ δὲ ὃν διαιρετόν, πάντῃ διαιρετόν ἐστι· τῶν δ' ἄλλων, τὸ μὲν ἐφ' ἓν, τὸ δὲ ἐπὶ δύο· ὥς γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ τετυχήκασιν, οὕτω καὶ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ συνεχοῦς· τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἓν συνεχές, τὸ δ' ἐπὶ δύο, τὸ δὲ, πάντῃ τοιοῦτον. 4. Ὅσα μὲν οὖν διαιρετὰ τῶν μεγεθῶν, καὶ συνεχῇ ταῦτα. Εἰ δὲ καὶ τὰ συνεχῇ ἅπαντα διαιρετὰ, οὐπω δῆλον ἐκ τῶν νῦν· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν δῆλον, ὥς οὐκ ἔστιν εἰς ἄλλο γένος μετάβασις, ὥσπερ ἐκ μήκους εἰς ἐπιφάνειαν, εἰς δὲ σῶμα ἐξ ἐπιφανείας· οὐ γὰρ ἔτι τὸ τοιοῦτον τέλειον ἂν εἴη μέγεθος· ἀνάγκη γὰρ γίνεσθαι τὴν ἔκβασιν, κατὰ τὴν ἑλλειψιν. Οὐχ οἷόν τε δὲ τὸ τέλειον ἑλλείπειν· πάντῃ γὰρ ἐστι. Τῶν μὲν οὖν ἐν μορίου εἶδει σωμάτων κατὰ τὸν λόγον ἕκαστον τοιοῦτόν ἐστι· πάσας γὰρ ἔχει τὰς διαστάσεις. Ἀλλὰ ὥρισται πρὸς τὸ πλησίον ἀφῆ. Διὸ τρόπον τινὰ πολλὰ τῶν σωμάτων ἕκαστόν ἐστι. Τὸ δὲ πᾶν οὐ ταῦτα μόρια, τέλειον ἀναγκαῖον εἶναι. Καὶ καθάπερ τοῦνομα σημαίνει πάντῃ, καὶ μὴ τῇ μὲν, τῇ δὲ μή.

CAPUT II.

Περὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ παντός φύσεως, εἴτ' ἄπει-

ρός ἐστι κατὰ τὸ μέγεθος, εἴτε πεπέρανται τὸν σύνολον ὄγκον, ὕστερον ἐπισκεπτέον. 2. Περὶ δὲ τῶν κατ' εἶδος αὐτοῦ μορίων νῦν λέγωμεν, ἀρχὴν ποιησάμενοι τήνδε· πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώματα καὶ μεγέθη, καθ' αὐτὰ κινητὰ λέγομεν εἶναι κατὰ τόπον· τὴν γὰρ φύσιν, κινήσεως ἀρχὴν φάμεν εἶναι αὐτοῖς. Πᾶσα δὲ κίνησις, ὅση κατὰ τόπον, ἣν καλοῦμεν φορὰν, ἢ εὐθεῖα, ἢ κύκλῳ, ἢ ἐκ τούτων μικτή· ἀπλᾶ γὰρ αὗται δύο μόνοι. Αἴτιον δ', ὅτι καὶ τὰ μεγέθη ταῦτα ἀπλᾶ μόνον, ἢ τε εὐθεῖα, καὶ ἢ περιφερῆς. Κύκλῳ μὲν οὖν ἐστὶν ἡ περὶ τὸ μέσον· εὐθεῖα δὲ, ἡ ἄνω καὶ κάτω. Λέγω δ', ἄνω μὲν, τὴν ἀπὸ τοῦ μέσου· κάτω δὲ, τὴν ἐπὶ τὸ μέσον. 3. Ὡςτ' ἀνάγκη πᾶσαν εἶναι τὴν ἀπλῆν φορὰν, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου, τὴν δ' ἐπὶ τὸ μέσον, τὴν δὲ περὶ τὸ μέσον. Καὶ ἔοικεν ἡκολουθηκέναι κατὰ λόγον τοῦτο τοῖς ἑξ ἀρχῆς. Τότε γὰρ σῶμα ἀπετελέσθη ἐν τρισὶ, καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ. 4. Ἐπεὶ δὲ τῶν σωμάτων, τὰ μὲν ἐστὶν ἀπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα ἐκ τούτων· (λέγω δ' ἀπλᾶ μὲν, ὅσα κινήσεως ἀρχὴν ἔχει κατὰ φύσιν, οἷον πῦρ καὶ γῆν, καὶ τὰ τούτων εἶδη, καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις·) ἀνάγκη καὶ τὰς κινήσεις εἶναι, τὰς μὲν ἀπλᾶς, τὰς δὲ μικτὰς πῶς· τῶν μὲν ἀπλῶν ἀπλᾶς, μικτὰς δὲ τῶν συνθέτων· κινεῖσθαι δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν. 5. Εἴπερ οὖν ἐστὶν ἀπλῆ κίνησις· ἀπλῆ δ' ἡ κύκλῳ κίνησις· καὶ τοῦ τε ἀπλοῦ σώματος ἀπλῆ ἡ κίνησις, καὶ ἡ ἀπλῆ κίνησις ἀπλοῦ σώματος· καὶ γὰρ ἂν συνθέτου ἢ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν, ἔσται ἀναγκαῖον εἶναι τι σῶμα ἀπλοῦν, ὃ πέφυκε φέρεσθαι τὴν κύκλῳ κίνησιν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. 6. Βία μὲν γὰρ ἐνδέχεται

τὴν ἄλλου εἶναι καὶ ἑτέρου. Κατὰ φύσιν δὲ ἀδύνατον· εἴπερ μία ἐκάστου κίνησις ἢ κατὰ φύσιν, τῶν ἀπλῶν. 7. Ἔτι, εἰ ἡ παρὰ φύσιν ἐναντία τῇ κατὰ φύσιν, καὶ ἐν ἐνὶ ἐναντίον, ἀνάγκη, ἐπεὶ ἀπλή ἢ κύκλω, εἰ μὴ ἔσται κατὰ φύσιν τοῦ φερόμενου σώματος, παρὰ φύσιν αὐτοῦ εἶναι. Εἰ οὖν πῦρ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐστὶ τὸ κύκλω φερόμενον, ἐναντία ἢ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορὰ ἔσται τῇ κύκλω. Ἀλλ' ἐν ἐνὶ ἐναντίον. Ἡ δ' ἄνω, καὶ ἡ κάτω ἀλλήλαις ἐναντίαι. 8. Εἰ δ' ἑτερόν τι ἐστὶ σῶμα τὸ φερόμενον κύκλω παρὰ φύσιν, ἔσται τις αὐτοῦ ἄλλη κίνησις κατὰ φύσιν. Ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον· εἰ μὲν γὰρ ἡ ἄνω, πῦρ ἔσται ἢ ἀήρ· εἰ δὲ ἡ κάτω, ὕδωρ ἢ γῆ. 9. Ἀλλὰ μὴν καὶ πρώτην γε ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην φορὰν. Τὸ γὰρ τέλειον πρότερον τῇ φύσει τοῦ ἀτελοῦς. Ὁ δὲ κύκλος τῶν τελείων. Εὐθεία δὲ γραμμὴ, οὐδεμία· οὔτε γὰρ ἡ ἀπειρος· ἔχει γὰρ ἂν πέρας καὶ τέλος· οὔτε τῶν πεπερασμένων οὐδεμία· πασῶν γὰρ ἐστὶ τι ἐκτός· αὐξῆσαι γὰρ ἐνδέχεται ἀποαικοῦν. Ὡστε, εἴπερ ἡ μὲν προτέρα κίνησις προτέρου τῇ φύσει σώματος· ἡ δὲ κύκλω προτέρα τῆς εὐθείας· ἡ δὲ ἐπ' εὐθείας τῶν ἀπλῶν σωμάτων ἐστὶ· (τότε γὰρ πῦρ ἐπ' εὐθείας ἄνω φέρεται, καὶ τὰ γεγραὰ κάτω πρὸς τὸ μέσον·) ἀνάγκη καὶ τὴν κύκλω κίνησιν τῶν ἀπλῶν τινος εἶναι σωμάτων· τῶν γὰρ μιχτῶν τὴν φορὰν ἔφαμεν εἶναι κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ μίξει τῶν ἀπλῶν. 10. Ἐκ τε δὴ τούτων φανερόν, ὅτι πέφυκε τις οὐσία σώματος ἄλλη παρὰ τὰς ἐνταῦθα συστάσεις θειότερα καὶ προτέρα τούτων πάκτων. 11. Καὶν εἴτις ἔτι λάβοι πᾶσαν εἶναι κίνησιν ἢ κατὰ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν· καὶ

τὴν ἄλλω παρὰ φύσιν, ἐτέρω κατὰ φύσιν· οἷον ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω πέπονθεν· ἡ μὲν γὰρ τῷ πυρὶ, ἡ δὲ τῇ γῇ παρὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν· ὥστ' ἀναγκαῖον καὶ τὴν κύκλῳ κίνησιν, ἐπειδὴ τούτοις παρὰ φύσιν, ἐτέρου τινὸς εἶναι κατὰ φύσιν. 12. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν ἐστὶν ἡ κύκλῳ τινὶ φορὰ κατὰ φύσιν, δῆλον ὡς εἴη ἂν τι σῶμα τῶν ἀπλῶν τε καὶ πρώτων, ὃ πέφυκεν, ὥσπερ τὸ πῦρ ἄνω καὶ ἡ γῆ κάτω, ἐκεῖνο κύκλῳ φέρεσθαι κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν φέρεται τὰ φερόμενα κύκλῳ τὴν περίξ φορὰν, θαυμαστὸν καὶ παντελῶς ἄλογον τὸ μόνην εἶναι συνεχῇ ταύτην τὴν κίνησιν καὶ αἰδιδιον οὔσαν, παρὰ φύσιν· φαίνεται γὰρ ἔν τε τοῖς ἄλλοις τάχιστα φθιρόμενα τὰ παρὰ φύσιν. Ὡστ' εἴπερ ἐστὶ πῦρ τὸ φερόμενον, καθάπερ φασὶ τινες, οὐδὲν ἦτιον αὐτῷ παρὰ φύσιν ἡ κίνησις ἐστὶν αὕτη, ἢ ἡ κάτω. Πυρὸς γὰρ κίνησιν ὁρῶμεν τὴν ἀπὸ τοῦ μέσου κατ' εὐθείαν. 13. Διόπερ ἐξ ἀπάντων ἂν τις τούτων συλλογιζόμενος πιστεύσειεν, ὡς ἔστι τι παρὰ τὰ σώματα, τὰ δεῦρο καὶ περὶ ἡμᾶς, ἕτερον κεχωρισμένον τοσούτῳ τιμιωτέραν ἔχον τὴν φύσιν, ὅσῳπερ ἀφέστηκε τῶν ἐνταῦθα πλέον.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν ὑπόκειται, τὰ δ' ἀποδέδεικται τῶν εἰρημένων, φανερὸν ὅτι οὔτε κορυφότητα, οὔτε βάρος ἔχει σῶμα ἅπαν. Δεῖ δὲ ὑποθέσθαι, τί λέγομεν τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον, νῦν μὲν ἱκανῶς ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν χρεῖαν· ἀκριβέστερον δὲ πάλιν, ὅταν ἐπισκοπῶμεν περὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν. Βαρὺ μὲν οὖν ἔστω τὸ φέρεσθαι πεφυκὸς ἐπὶ τὸ μέσον· κοῦφον δὲ, τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου. Βαρύτατον δὲ τὸ πᾶσιν ὑφιστάμενον

τοῖς κάτω φερομένοις· κουφότατον δὲ τὸ πᾶσιν ἐπι-
πολάζον τοῖς ἄνω φερομένοις. Ἀνάγκη δὴ πᾶν τὸ
φερόμενον, ἢ κάτω ἢ ἄνω, ἢ κουφότῃτ' ἔχειν ἢ βάρ-
ρος, ἢ ἄμφω, μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ δέ· πρὸς ἄλληλα γάρ
ἔστι βαρέα καὶ κοῦφα· οἷον ἀήρ πρὸς ὕδωρ, καὶ πρὸς
γῆν ὕδωρ. 2. Τὸ δὲ κύκλῳ σῶμα φερόμενον, ἀδύ-
νατον ἔχειν βάρος ἢ κουφότητα· οὔτε γὰρ κατὰ φύ-
σιν, οὔτε παρὰ φύσιν ἐνδέχεται αὐτῷ κινηθῆναι, ἢ
ἐπὶ τὸ μέσον, ἢ ἀπὸ τοῦ μέσου· κατὰ φύσιν μὲν γὰρ
οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἢ ἐπ' εὐθείας φορὰ· μία γὰρ ἦν ἐκά-
στου τῶν ἀπλῶν. Ὡςτ' ἔσται τὸ αὐτὸ τῶν οὕτω τινι
φερομένων. Παρὰ φύσιν δ' ἐνεχθέντος, εἰ μὲν ἢ κά-
τω παρὰ φύσιν, ἢ ἄνω ἔσται κατὰ φύσιν· εἰ δὲ ἢ ἄνω
παρὰ φύσιν, ἢ κάτω κατὰ φύσιν· ἔθμεν γὰρ τῶν
ἐναντίων ᾧ ἢ ἑτέρα παρὰ φύσιν, τὴν ἑτέραν εἶναι κα-
τὰ φύσιν. 3. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ αὐτὸ φέρεται τὸ ὅλον
καὶ τὸ μόνιον κατὰ φύσιν, οἷον πᾶσα γῆ καὶ μικρὰ
βῶλος, συμβαίνει πρῶτον μὲν, μήτε κουφότῃτ' ἔχειν
αὐτὸ μηδεμίαν, μήτε βάρος· ἢ γὰρ ἂν πρὸς τὸ μέ-
σον, ἢ ἀπὸ τοῦ μέσου ἡδύνατο φέρεσθαι κατὰ τὴν
αὐτοῦ φύσιν. Ἐπειθ', ὅτι ἀδύνατον κινηθῆναι τὴν
κατὰ τόπον κίνησιν, ἢ ἄνω ἢ κάτω κατασπώμενον·
οὔτε γὰρ κατὰ φύσιν ἐνδέχεται κινηθῆναι κίνησιν αὐ-
τῷ ἄλλην, οὔτε παρὰ φύσιν, οὐτ' αὐτῷ, οὔτε τῶν μο-
ρίων οὐδενί· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος περὶ ὅλου καὶ μέ-
ρους. 4. Ὁμοίως δ' εὐλογον ὑπολαβεῖν περὶ αὐτοῦ,
καὶ ὅτι ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον, καὶ ἀναυξές, καὶ
ἀναλλοιώτον, διὰ τὸ γίνεσθαι μὲν ἅπαν τὸ γινόμενον
ἐξ ἐναντίου τε καὶ ὑποκειμένου τινός, καὶ φθείρεσθαι
ὡς αὐτῷ ὑποκειμένου τε τινος καὶ ὑπ' ἐναντίου καὶ

εἰς ἐναντίον, καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις εἴρηται λόγοις. Τῶν δ' ἐναντίων καὶ αἱ φοραὶ ἐναντίαι. Εἰ δὴ τοῦτω μηδὲν ἐναντίον ἐνδέχεται εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῇ φορᾷ τῇ κύκλῳ μὴ εἶναι ἄν τινα ἐναντίαν κίνησιν, ὁρθῶς ἔοικεν ἢ φύσις τὸ μέλλον ἔσεσθαι ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον ἐξελέσθαι ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐν τοῖς ἐναντίοις γὰρ ἢ γένεσις καὶ ἢ φθορά. 5. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ αὐξάνομενον ἅπαν αὐξάνεται, καὶ φθίνον φθίνει ὑπὸ συγγενοῦς προσιόντος καὶ ἀναλυομένου εἰς τὴν ὕλην. Τούτῳ δ' οὐκ ἔστιν ἐξ οὗ γέγονεν. Εἰ δέ ἐστι καὶ ἀναύητον καὶ ἀφθαρτον, τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶν ὑπολαβεῖν καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. Ἔστι μὲν γὰρ ἢ ἀλλοιώσις κίνησις κατὰ τὸ ποιόν. Τοῦ δὲ ποιοῦ αἱ μὲν ἕξεις καὶ διαθέσεις, οὐκ ἄνευ τῶν κατὰ πάθη γίνονται μεταβολῶν, οἷον ὕγεια καὶ νόσος. Κατὰ δὲ πάθος ὅσα μεταβάλλει τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἔχονθ' ὁρῶμεν πάντα καὶ αὕξησιν καὶ φθίσιν· οἷον τὰ τε τῶν ζώων σώματα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν, καὶ τὰ τῶν φυτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν στοιχείων. 6. Ὡς τ' εἶπερ τὸ κύκλῳ σῶμα μήτε αὕξησιν ἔχειν ἐνδέχεται μήτε φθίσιν, εὐλογον καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. Διότι μὲν οὖν αἰδίδιον καὶ οὔτε αὕξησιν ἔχον, οὔτε φθίσιν, ἀλλ' ἀγήρατον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ ἀπαθές ἐστι τὸ πρῶτον τῶν σωμάτων, εἴ τις τοῖς ὑποκειμένοις πιστεύει, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐστίν. Ἔοικε δ' ὁ, τε λόγος τοῖς φαινομένοις μαρτυρεῖν, καὶ τὰ φαινόμενα τῷ λόγῳ. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι περὶ θεῶν ἔχουσιν ὑπόληψιν, καὶ πάντες τὸν ἀνωτάτω τῷ θεῷ τόπον ἀποδιδόασιν, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, ὅσοι περ εἶναι νομίζουσι θεοὺς, δηλονότι, ὡς τῷ ἀθανάτῳ

τὸ ἀθάνατον συνηρημένον· ἀδύνατον γὰρ ἄλλως. Εἵπερ οὖν ἐστὶ τι θεῖον, ὥσπερ καὶ ἔστι, καὶ τὰ νῦν εἰρημένα περὶ τῆς πρώτης οὐσίας τῶν σωμάτων εἴρηται καλῶς. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς αἰσθησεως ἰκανῶς, ὥς γε πρὸς ἀνθρωπίνην εἰπὼν πίστιν. Ἐν ἅπαντι γὰρ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ κατὰ τὴν παραδεδομένην ἀλλήλοις μνήμην, οὐδὲν φαίνεται μεταβιβληκός· οὔτε καθ' ὅλον τὸν ἔσχατον οὐρανὸν, οὔτε κατὰ μόριον αὐτοῦ τῶν οἰκείων οὐδέν. Ἔοικε δὲ καὶ τοῦνομα παρὰ τῶν ἀρχαίων διαδεδοσθαι μέχρι καὶ τοῦ νῦν χρόνου, τοῦτον τὸν τρόπον ὑπολαβόντων, ὅπερ καὶ ἡμεῖς λέγομεν. Οὐ γὰρ ἅπαξ, οὐδὲ δις, ἀλλ' ἀπειράκις δεῖ νομίζειν τὰς αὐτὰς ἀφικνεῖσθαι δόξας εἰς ἡμᾶς. Διόπερ ὥς ἐτέρου τινὸς ὄντος τοῦ πρώτου σώματος παρὰ γῆν καὶ πῦρ, καὶ ἄερα καὶ ὕδωρ, αἰθέρα προσωνόμασαν τὸν ἀνωτάτω τόπον, ἀπὸ τοῦ θείν αἰεὶ, τὸν αἰδίδιον χρόνον θέμενοι τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῷ. Ἀναξαγόρας δὲ κατακέχρηται τῷ ὀνόματι τούτῳ οὐ καλῶς· ὀνομάζει γὰρ αἰθέρα ἀντι πυρός. 7. Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ διότι τὸν ἀριθμὸν ἀδύνατον εἶναι πλείω τῶν λεγομένων σωμάτων ἀπλῶν· τοῦ μὲν γὰρ ἀπλοῦ σώματος ἀνάγκη τὴν κίνησιν ἀπλὴν εἶναι. Μόνας δὲ ταύτας φάμεν ἀπλᾶς, τὴν τε κύκλῳ, καὶ τὴν ἐπ' εὐθείας· καὶ ταύτης δύο μόρια· τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου, τὴν δ' ἐπὶ τὸ μέσον.

CAPUT IV.

Ὅτι δ' οὐκ ἔστι τῇ κύκλῳ φορᾷ ἐναντία ἄλλη φορὰ, πλεοναχόθεν ἂν τις λάβοι τὴν πίστιν. Πρῶτον μὲν, ὅτι τῇ περιφερεῖ τὴν εὐθεϊαν ἀντικεῖσθαι μάλι-

στα τίθεμεν. 2. Τὸ γὰρ κοῖλον καὶ κυρτὸν οὐ μόνον ἀλλήλοις ἀντικεισθαι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τῷ εὐθείᾳ, συνδυαζόμενα καὶ λαβόντα σύνθεσιν. Ὡςτ' εἶπερ ἐναντία τίς ἐστι, τὴν ἐπὶ τῆς εὐθείας μάλιστα ἀναγκαῖον ἐναντίαν εἶναι πρὸς τὴν κύκλῳ κίνησιν. 3. Αἱ δὲ ἐπὶ τῆς εὐθείας, ἀλλήλων ἀντίκεινται διὰ τοὺς τόπους· τὸ γὰρ ἄνω καὶ τὸ κάτω, τόπου τέ ἐστι διαφορά, καὶ ἐναντίωσις. 4. Ἐπειτ', εἴ τις ὑπολαμβάνοι τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον, ὥνπερ καὶ ἐπὶ τῆς εὐθείας, καὶ ἐπὶ τῆς περιφεροῦς· τὴν γὰρ ἀπὸ τοῦ α πρὸς τὸ β φοράν ἐναντίαν εἶναι τῇ ἀπὸ τοῦ β πρὸς τὸ α· τὴν ἐπὶ τῆς εὐθείας λέγει· αὕτη γὰρ πεπέρανται· περιφερεῖς δ' ἄπειροι ἂν εἴεν περὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα. 5. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἡμικυκλίου τοῦ ἐνός. Οἷον ἡ ἀπὸ τοῦ γ ἐπὶ τὸ δ, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ δ ἐπὶ τὸ γ. Ἡ γὰρ αὕτη τῇ ἐπὶ τῆς διαμέτρου ἐστίν· αἰεὶ γὰρ ἕκαστον ἀπείχειν κατὰ τὴν εὐθεῖαν τίθεμεν. Ὁμοίως δὲ κῆν εἴ τις κύκλον ποιήσας, τὴν ἐπὶ θατέρου ἡμικυκλίου φοράν ἐναντίαν θείῃ τῇ ἐπὶ θατέρου, οἷον ἐν τῷ ὅλῳ κύκλῳ τὴν ἀπὸ τοῦ ε πρὸς τὸ ζ τοῦ η ἡμικυκλίου τῇ ἀπὸ τοῦ ζ πρὸς τὸ ε, ἐν τῷ θ ἡμικυκλίῳ. Εἰ δὲ καὶ αὗται ἐναντίαι, ἀλλ' οὔτι γε καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ ὅλου κύκλου φοραὶ ἀλλήλαις διὰ τοῦτο ἐναντίαι. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἀπὸ τοῦ α ἐπὶ τὸ β κύκλῳ φορά ἐναντία τῇ ἀπὸ τοῦ α ἐπὶ τὸ δ· ἐκ ταύτου γὰρ εἰς τὸ αὐτὸ ἡ κίνησις. Ἡ δ' ἐναντία θεωρεῖσθαι φορά ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον εἶναι. 7. Εἰ δὲ καὶ ἦν ἡ κύκλῳ τῇ κύκλῳ ἐναντία, μάτην ἂν ἦν ἑτέρα. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γάρ· ὅτι ἀνάγκη το κύκλῳ φερόμενον ὁποθενοῦν ἀρξάμενον εἰς πάντας ὁμοίως ἀφικνεῖσθαι τοὺς ἐναντίους

τόπους· εἰς δὲ τόπον ἐναντιότητες, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὸ πρόσθεν καὶ τὸ ὀπίσθεν, καὶ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Αἱ δὲ τῆς φορᾶς ἐναντιώσεις κατὰ τὰς τῶν τόπων εἰσὶν ἐναντιώσεις. 8. Εἰ μὲν γὰρ ἴσαι ἦσαν, οὐκ ἂν ἦν κίνησις αὐτῶν· εἰ δὲ ἡ ἑτέρα κίνησις ἐκράτει, ἡ ἑτέρα οὐκ ἂν ἦν. Ὡς τ' εἰ ἀμφοτέρω ἦν, μάτην ἂν θάτερον ἦν σῶμα μὴ κινούμενον τὴν αὐτὴν κίνησιν. Μάτην γὰρ ὑπόδημα τοῦτο λέγομεν, οὗ μὴ ἔστιν ὑπόδεσις. Ὁ δὲ θεὸς καὶ ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιοῦσιν.

CAPUT V.

Ἄλλ' ἐπεὶ δῆλον περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σκεπτέον· καὶ πρῶτον, πότερόν ἐστὶ τι σῶμα ἄπειρον, ὥς περ οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ᾤθησαν, ἢ τοῦτό ἐστιν ἐν τι τῶν ἀδυνάτων· τὸ γὰρ οὕτως ἡ ἐκείνως ἔχειν οὐτι μικρόν, ἀλλ' ὅλον διαφέρει, καὶ πᾶν πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀληθείας θεωρίαν· σχεδὸν γὰρ αὕτη πᾶσιν ἀρχὴ τῶν ἐναντιώσεων τοῖς ἀποφηνάμενοις τι περὶ τῆς ὅλης φύσεως, καὶ γέγονε καὶ γένοιτ' ἂν· εἴπερ καὶ τὸ μικρόν παραβῆναι τῆς ἀληθείας ἀφισταμένοις, γίνεται πόρῳ μυριοπλάσιον· οἶον, εἴ τις ἐλάχιστον εἶναι τι φαίη μέγεθος· οὗτος γὰρ τοῦλάχιστον εἰσαγαγὼν, τὰ μέγιστ' ἂν κινήσειε τῶν μαθηματικῶν. 2. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡ ἀρχὴ δυνάμει μελίων ἢ μεγέθει· διόπερ τὸ ἐν ἀρχῇ μικρόν, ἐν τῇ τελευτῇ γίνεται παμμέγεθες· τὸ δ' ἄπειρον, καὶ ἀρχῆς ἔχει δύναμιν, καὶ τοῦ ποσοῦ τὴν μεγίστην. Ὡς τ' οὐδὲν ἄτοπον οὐδ' ἄλογον τὸ θαυμαστὴν εἶναι τὴν διαφορὰν ἐκ τοῦ λαβεῖν, ὥς ἔστι τι σῶμα ἄπειρον. Διὸ περὶ αὐτοῦ λεκτέον ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβοῦσιν.

Ἀνάγκη δὴ πᾶν σῶμα, ἢ τῶν ἀπλῶν εἶναι, ἢ τῶν συνθέτων. Ὡστε καὶ τὸ ἄπειρον, ἢ ἀπλοῦν ἔσται, ἢ σύνθετον. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι γε πεπερασμένων τῶν ἀπλῶν, ἀνάγκη πεπερασμένον εἶναι τὸ σύνθετον, δῆλον· τὸ γὰρ ἐκ πεπερασμένων καὶ πλήθει, καὶ μεγέθει συγκείμενον, πεπέρανται καὶ πλήθει, καὶ μεγέθει· τοσοῦτον γὰρ ἔσται, ἐξ ὧν ἐστὶ συγκείμενον.

3. Λοιπὸν τοίνυν ἰδεῖν, πότερον ἐνδέχεται τι τῶν ἀπλῶν ἄπειρον εἶναι τὸ μέγεθος, ἢ τοῦτ' ἀδύνατον. Προχειρισάμενοι δὴ περὶ τοῦ πρώτου τῶν σωμάτων, οὕτω σκοπῶμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Ὅτι μὲν τοίνυν ἀνάγκη τὸ σῶμα τὸ κύκλῳ φερόμενον πεπεράνθαι πᾶν, ἐκ τῶνδε δῆλον· εἰ γὰρ ἄπειρον τὸ κύκλῳ φερόμενον σῶμα, ἄπειροι ἔσονται αἱ ἀπὸ τοῦ μέσου ἐκβαλλόμεναι, τῶν δ' ἀπείρων τὸ διάστημα ἄπειρον. Διάστημα δὲ λέγω τῶν γραμμῶν, οὗ μηδὲν ἐστὶν ἔξω λαβεῖν μέγεθος ἀπτόμενον τῶν γραμμῶν. Τοῦτ' οὖν ἀνάγκη ἄπειρον εἶναι· τῶν γὰρ πεπερασμένων ἀεὶ ἔσται πεπερασμένον· ἔτι δ', αἰεὶ ἐστὶ τοῦ δοθέντος μείζον λαβεῖν. Ὡστε καθάπερ ἀριθμὸν λέγομεν ἄπειρον, ὅτι μέγιστος οὐκ ἔστιν, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ διαστήματος. Εἰ οὖν τὸ μὲν ἄπειρον μὴ ἐστὶ διελθεῖν, ἀπείρου δ' ὄντος ἀνάγκη ἄπειρον τὸ διάστημα εἶναι, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο κινηθῆναι κύκλῳ· τὸν δ' οὐρανὸν ὁρῶμεν κύκλῳ περιφερόμενον. Καὶ τῷ λόγῳ δὲ διωρίσαμεν, ὅτι ἐστὶ τινος ἢ κύκλῳ κινήσεις. 4. Ἐτι ἀπὸ πεπερασμένου χρόνου εἰάν ἀφέλῃς πεπερασμένον, ἀνάγκη καὶ τὸν λοιπὸν εἶναι πεπερασμένον, καὶ ἔχει ἀρχήν. Εἰ δ' ὁ χρόνος τῆς βαδίσσεως ἔχει ἀρχήν, ἔστιν ἀρχὴ καὶ τῆς κινήσεως· ὥστε καὶ τοῦ μεγέθους,

ὁ βαβάδικεν. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων
 Ἔστω δὴ γραμμὴ ἄπειρος, ἐφ' ἣ α γ ε, ἐπὶ θάτερα ἣ
 τὸ ε. Ἡ δ' ἐφ' ἣ τὰ β β, ἐπ' ἀμφοτέρω ἀπειρος. Εἰ
 δὴ γράψει κύκλον ἣ τὸ α γ ε ἀπὸ τοῦ γ κέντρου τέ-
 μνουσά ποτε, οἰσθήσεται κύκλῳ τὴν β β ἣ τὸ α γ ε,
 πεπερασμένῳ χρόνῳ· ὁ γὰρ πᾶς χρόνος ἐν ὅσῳ κύ-
 κλῳ ἤνέχθη ὁ οὐρανός, πεπερασμένος. Καὶ ἀφηρη-
 μένος ἄρα, ὃν ἣ τέμνουσα ἐφέρετο. Ἔσται ἄρα τις
 ἀρχὴ ἣς πρῶτον ἣ τὸ α γ ε, τὴν τὰ β β ἔεμεν· ἀλλ'
 ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ἐστὶ κύκλῳ στραφῆναι τὸ ἀπει-
 ρον. Ὡστε οὐδὲ τὸν κόσμον, εἰ ἦν ἀπειρος. 5. Ἐτι
 δὲ καὶ ἐκ τῶνδε φανερόν, ὅτι τὸ ἀπειρον ἀδύνατον
 κινήθῃναι· ἔστω γὰρ ἣ τὸ α φερομένη παρὰ τὴν β,
 πεπερασμένη παρὰ πεπερασμένην. Ἀνάγκη δὴ ἅμα
 τὴν τε α τῆς β ἀπολελύσθαι, καὶ τὴν β τῆς α. Ὅσον
 γὰρ ἣ ἑτέρα ἐπιλάβοι τῆς ἑτέρας, καὶ ἣ ἑτέρα ἐκείνης
 τοσοῦτον. Εἰ μὲν οὖν ἄμφω κινοῖντο εἰς τοῦναντίον,
 θᾶττον ἂν ἀπολύοιντο. Εἰ δὲ παρὰ μένουσαν παρα-
 φέροιτο, βραδύτερον, τῷ αὐτῷ τάχει κινουμένου τοῦ
 παραφερομένου. 6. Ἀλλ' ἐκεῖνό γε φανερόν, ὅτι ἀ-
 δύνατον τὴν ἀπειρον διελθεῖν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ.
 Ἐν ἀπείρῳ ἄρα· δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον ἐν
 τοῖς περὶ κινήσεως. Διαφέρει δὲ γε οὐδὲν, ἣ τὴν πε-
 περασμένην φέρεσθαι παρὰ τὴν ἀπειρον, ἣ τὴν ἀπει-
 ρον παρ' ἐκείνην· ὅταν γὰρ ἐκείνη παραλλάττει ἐκεί-
 νην, καὶ ἐκείνη παραλλάττει ἐκείνην, ὁμοίως κινουμένη
 καὶ ἄκίνητος· πλὴν θᾶττον ἂν κινῶνται ἀμφοτέραι,
 ἀπολυθήσονται. Καίτοι γ' ἐπλοτε οὐδὲν κωλύει τὴν
 κινουμένην παρ' ἡρεμοῦσαν θᾶττον παρελθεῖν, ἣ τὴν
 ἀντικινουμένην, ἔάν τις πορήσῃ τὰς μὲν ἀντικινουμέ-

νας ἀμφοτέρας φερομένας βραδέως, τὴν δὲ παρὰ τὴν ἡρεμοῦσαν, πολλῶ ἐκείνων φερομένην θᾶττον. Οὐδὲν οὖν πρὸς τὸν λόγον ἐμπόδιον, ὅτι παρ' ἡρεμοῦσαν, ἐπείτερ κινουμένην ἐνδέχεται τὴν α, παρὰ κινουμένην τὴν β, βραδύτερον ἐλθεῖν. Εἰ οὖν ἄπειρος ὁ χρόνος, ὃν ἡ πεπερασμένη ἀπολύεται κινουμένη, καὶ ἐν ᾧ ἡ ἄπειρος τὴν πεπερασμένην ἐκινήθη, ἀνάγκη ἄπειρον εἶναι. Ἀδύνατον ἄρα τὸ ἄπειρον κινεῖσθαι ὅλως· εἰ γὰρ καὶ τοῦλάχιστον κινήθῃ, ἀνάγκη ἄπειρον γίνεσθαι χρόνον. Ἀλλὰ μὴν ὃ γε οὐρανὸς περιέρχεται καὶ στρέφεται ὅλος κύκλῳ ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ὡστε περίεσι τοῦ κύκλου ἅπασαν τὴν ἐντὸς, οἷον τὴν α β πεπερασμένην. Ἀδύνατον ἄρα ἄπειρον εἶναι τὸ κύκλῳ. 7. Ἐτι ὥσπερ γραμμὴν, ἥς πέρας ἐστίν, ἀδύνατον εἶναι ἄπειρον, ἀλλ' εἴπερ ἐπὶ μῆκος, καὶ ἐπίπεδον, ὡσαύτως ἡ πέρας οὐκ ἐνδέχεται· ὅταν δ' ὀρίσθῃ, οὐδαμῇ· οἷον τετράγωνον ἄπειρον, ἢ κύκλον, ἢ σφαῖραν· ὥσπερ οὐδὲ ποδιαῖον ἄπειρον. Εἰ οὖν μήτε σφαῖρα, μήτε τετράγωνον, μήτε κύκλος ἐστὶν ἄπειρος· μὴ ὄντος δὲ κύκλου, οὐδ' ἂν ἡ κύκλῳ εἴη φορὰ· ὁμοίως δὲ μηδὲ ἀπείρου ὄντος, οὐκ ἂν εἴη ἄπειρος· εἰ μὴδ' ὁ κύκλος ἄπειρός ἐστιν, οὐκ ἂν κινοῖτο κυκλικῶς ἄπειρον σῶμα. 8. Ἐτι δὲ εἰ τὸ γ κέντρον, ἡ δὲ τὸ α β ἄπειρος, καὶ ἡ τὸ ε πρὸς ὀρθὴν ἄπειρος. Καὶ ἡ τὸ γ δ κινουμένη, οὐδέ ποτ' ἀπολύσεται τῆς ε, ἀλλ' αἰετ' ἔξει ὥσπερ ἡ γ ε. Τέμνει γὰρ, ἡ τὸ ζ. Οὐκ ἄρα κύκλῳ περίεσιν ἡ ἄπειρος. 9. Ἐτι εἴπερ ἄπειρος ὁ οὐρανὸς, κινεῖται δὲ κύκλῳ ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, ἄπειρον ἔσται διεληλυθός. Ἐστω γὰρ ὁ μὲν μένων οὐρανὸς ἄπειρος, ὁ δ' ἐν τούτῳ κινούμε-

νος ἴσος· ὥστε εἶπερ ἐλήλυθε κύκλῳ ἄπειρος ὢν, ἄπειρον τὸ ἴσον αὐτῷ διελήλυθεν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ἀλλὰ τοῦτ' ἦν ἀδύνατον. 10. Ἔστι δὲ καὶ ἀντεστραμμένως εἰπεῖν, ὅτι εἰ πεπερασμένος ὁ χρόνος, ἐν ᾧ περιστράφη, καὶ τὸ μέγεθος, ὃ διελήλυθεν, ἀναγκαῖον εἶναι πεπερασμένον· ἴσον δ' αὐτῷ περιελήλυθε· πεπέρανται ἄρα καὶ αὐτός. 11. Ὅτι μὲν οὖν τὸ κύκλῳ κινούμενον οὐκ ἔστιν ἀτελεύτητον, οὐδ' ἄπειρον, ἀλλὰ ἔχει τέλος, φανερόν.

CAPUT VI.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἐπὶ τὸ μέσον, οὐδὲ τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου φερόμενον ἄπειρον ἔσται· ἐναντίαι γὰρ αἱ φοραὶ ἢ ἄνω καὶ ἢ κάτω· αἱ δ' ἐναντίαι εἰς ἐναντίους τόπους· τῶν δ' ἐναντίων εἰς θάτερον ὥρισται, καὶ θάτερον ὥρισμένον ἔσται. Τὸ δὲ μέσον ὥρισται· εἰ γὰρ ὁποθενοῦν φέροιτο κάτω, τὸ ὑφιστάμενον οὐκ ἐνδέχεται πορρώτερόν διελθεῖν τοῦ μέσου. Ὤρισμένου οὖν τοῦ μέσου, καὶ τὸν ἄνω τόπον ἀνάγκη ὥρισθαι. Εἰ δ' οἱ τόποι ὥρισμένοι καὶ πεπερασμένοι, καὶ τὰ σώματα ἔσται πεπερασμένα. 2. Ἔτι, εἰ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ὥρισται, καὶ τὸ μεταξὺ ἀνάγκη ὥρισθαι· εἰ γὰρ μὴ ὥρισται, ἄπειρος ἂν εἴη κίνησις. Τοῦτο δὲ ὅτι ἀδύνατον, δέδεικται πρότερον· ὥρισται ἄρα τὸ μέσον. Ὡς τε καὶ τὸ ἐν τούτῳ σῶμα ἢ ὄν, ἢ γενέσθαι δυνατόν. Ἀλλὰ μὴν τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω φερόμενον σῶμα δύναται ἐν τούτῳ γενέσθαι· πέφυκε γὰρ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου κινεῖσθαι, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μέσον. 3. Ἐκ τε δὴ τούτων φανερόν, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται σῶμα εἶναι ἄπειρον. Καὶ πρὸς τούτοις, εἰ βάρος μὴ ἔστιν ἄπειρον, οὐδ' ἂν τούτων τῶν σωμάτων οὐδὲν εἴη ἄ-

πειρον· ἀνάγκη γὰρ τοῦ ἀπείρου σώματος ἄπειρον εἶναι καὶ τὸ βάρος. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος ἔσται καὶ ἐπὶ τοῦ κούφου· εἰ γὰρ ἐστὶν ἄπειρος βαρύτης, ἔστι καὶ κούφότης, ἐὰν ἄπειρον ἢ τὸ ἐπιπολάζον. 4. Διήλυν δ' ἐκ τῶνδε· ἔστω γὰρ πεπερασμένον, καὶ εἰλήφθω τὸ μὲν ἄπειρον σῶμα, ἐφ' ᾧ τὸ α β, τὸ δὲ βάρος αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ γ· ἀφηρήσθω οὖν ἀπὸ τοῦ ἀπείρου πεπερασμένον μέγεθος, ἐφ' ᾧ τὸ β δ· καὶ τὸ βάρος αὐτοῦ ἔστω, ἐφ' ᾧ τὸ ε. Τὸ δὴ ε τοῦ γ ἔλαττον ἔσται· τὸ γὰρ τοῦ ἐλάττινος βάρους ἔλαττον. Καταμετρεῖτω δὴ τὸ ἔλαττον ὅποσαμισοῦν, καὶ ὡς τὸ βάρος τοῦ ἐλάττον πρὸς τὸ μείζον, τὸ β δ πρὸς τὸ β ζ γεγενήσθω· ἐνδέχεται γὰρ ἀφελεῖν τοῦ ἀπείρου ὅποσονοῦν. 5. Εἰ τοίνυν ἀνάλογον τὰ μεγέθη τοῖς βάρεσι, τὸ δ' ἔλαττον βάρος τοῦ ἐλάττινός ἐστι μεγέθους, καὶ τὸ μείζον ἂν εἴη τοῦ μείζονος. Ἴσον ἄρα ἔσται τὸ τοῦ πεπερασμένου καὶ τὸ τοῦ ἀπείρου βάρος. Ἐτι δὲ, εἰ τοῦ μείζονος σώματος μείζον τὸ βάρος, τὸ τοῦ η β μείζον ἔσται βάρος, ἢ τὸ τοῦ ζ β. Ὡστε τὸ τοῦ πεπερασμένου βάρος ἢ τὸ τοῦ ἀπείρου μείζον ἔσται, καὶ τὸ τῶν ἀνίσων δὲ μεγεθῶν ταῦτόν ἐσται βάρος· ἄνισον γὰρ τῷ πεπερασμένῳ τὸ ἄπειρον. Οὐδὲν δὲ διαφέρει, τὸ βάρη σύμμετρα εἶναι, ἢ ἀσύμμετρα. Καὶ γὰρ ἀσύμμετρων ὄντων, ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος. Οἶον, εἰ τὸ ε τρίτον ὑπερβάλλει μετροῦν τὸ γ βάρος. Τῶν γὰρ β δ μεγεθῶν τριῶν ὅλων ληφθέντων, μείζον ἔσται τὸ βάρος, ἢ τὸ ἐφ' ᾧ γ. Ὡστε τὸ αὐτὸ ἔσται ἀδύνατον. ἔτι δὲ καὶ ἐγκχωρεῖ σύμμετρα λαβεῖν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἄρχεσθαι ἀπὸ τοῦ βάρους, ἢ ἀπὸ τοῦ μεγέθους, οἶον, ἐὰν ληφθῇ σύμμε-

τρον βάρος τῷ γ, τὸ ἐφ' ᾧ τὸ ε, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπειρου ἀφαιρεθῇ, τὸ ἔχον τὸ ἐφ' ᾧ τὸ ε βάρος, οἷον τὸ β δ. Εἴτα ὡς τὸ βάρος πρὸς τὸ βάρος, τὸ β δ πρὸς ἄλλο γεγένηται μέγεθος, οἷον πρὸς τὸ β ζ· ἐνδέχεται γὰρ ἀπείρου ὄντιος τοῦ μεγέθους, ὅποσονοῦν ἀφαιρεθῆναι· τούτων γὰρ ληφθέντων, σύμμετρα ἔσται καὶ τὰ μεγέθη, καὶ τὰ βάρη ἀλλήλοις. 6. Οὐδὲ δὴ τὸ μέγεθος ὁμοιοβαρὲς εἶναι ἢ ἀνομοιοβαρὲς, οὐδὲν διοίσει πρὸς τὴν ἀπόδειξιν· αἰεὶ γὰρ ἔσται λαβεῖν ἰσοβαρῇ σώματα τῷ β δ, ἀπὸ τοῦ ἀπείρου ὅποσαοῦν ἢ ἀφαιροῦντας, ἢ προστιθέντας. 7. Ὡςτε δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι οὐκ ἔσται τοῦ ἀπείρου σώματος πεπερασμένον τὸ βάρος. Ἀπειρον ἄρα. Εἰ τοίνυν τοῦτ' ἀδύνατον, καὶ τὸ ἄπειρόν τι εἶναι σῶμα ἀδύνατον. 8. Ἀλλὰ μὴν ὅτι γε ἄπειρόν τι εἶναι βάρος ἀδύνατον, ἐκ τῶνδε φανερόν· εἰ γὰρ τὸ τοσονδὶ βάρος τὴν τοσήνδε ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ κινεῖται, τὸ τοσοῦτοι καὶ ἔτι ἐν ἐλάττω, καὶ τὴν ἀναλογίαν, ἣν τὰ βάρη ἔχει, οἱ χρόνοι ἀνάπαλιν ἔξουσιν. Οἷον, εἰ τὸ ἥμισυ βάρος ἐν τῷδε, τὸ διπλάσιον ἐν ἡμίσει τούτου. 9. Ἐτι τὸ πεπερασμένον βάρος ἅπασαν πεπερασμένην δίεισιν ἐν τινι χρόνῳ πεπερασμένῳ. Ἀνάγκη ἄρα ἐκ τούτων, εἴ τι ἐστὶν ἄπειρον βάρος, κινεῖσθαι μὲν ἢ τοσονδε ὅσον τὸ πεπερασμένον· καὶ ἔτι μὴ κινεῖσθαι δὲ, ἢ ἀνάλογον μὲν δεῖ κατὰ τὰς ὑπεροχὰς κινεῖσθαι, ἐναντίως δὲ τὸ μείζον ἐν τῷ ἐλάττω· λόγος δὲ οὐδεὶς ἐστι τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ πεπερασμένον, τοῦ δ' ἐλάττονος χρόνου πρὸς τὸν μείζω πεπερασμένον· ἀλλ' αἰεὶ ἐν ἐλάττω· ἐλάχιστος δ' οὐκ ἔστιν. 10. Οὐδ' εἰ ἦν, ὅφελός τι ἂν ἦν· ἄλλο γὰρ ἂν τι πεπερασμένοι

ἐλήφθη ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ, ἐν ᾧ τὸ ἄπειρον πρὸς ἔτε-
ρον μῖζον. Ὡστε ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὴν ἴσην ἂν ἐκινεῖτο
τὸ ἄπειρον τῷ πεπερασμένῳ· ἀλλ' ἀδύνατον. Ἀλλὰ
μὴν ἀνάγκη γε εἶπερ ἐν ὀπηλικωῦν χρόνῳ, πεπερα-
σμένῳ δέ, κινεῖται τὸ ἄπειρον, καὶ ἄλλο ἐν τῷ αὐτῷ
τούτῳ πεπερασμένον βάρος, κινεῖσθαι τινα πεπερα-
σμένην. 11. Ἀδύνατον ἄρα ἄπειρον εἶναι βάρος·
ὁμοίως δὲ καὶ κουφότητα. Καὶ σώματα ἄρα ἄπειρον
βάρος ἔχοντα καὶ κουφότητα, ἀδύνατον. Ὅτι μὲν οὖν
οὐκ ἔστιν ἄπειρον σῶμα, δῆλον, διὰ τε τῶν κατὰ μέρος
θεωροῦσι τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ καθόλου σκοπουμέ-
νοις μὴ μόνον κατὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐν τοῖς περὶ τὰς
ἀρχὰς εἰρημένους ἡμῖν· διωρίσθη γὰρ καὶ καθόλου
πρότερον περὶ ἀπείρου, πῶς ἐστὶ καὶ πῶς οὐκ ἔστιν·
ἀλλὰ καὶ νῦν ἄλλον τρόπον. 12. Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπι-
σκεπτέον καὶ εἰ μὴ ἄπειρον μὲν τὸ σῶμα τὸ πᾶν· οὐ
μὴν ἀλλὰ τοσοῦτόν γε, ὥστ' εἶναι πλείους οὐραναῖς·
τάχα γὰρ ἂν τις τοῦτ' ἀπορήσειεν, ὅτι καθάπερ ὁ πε-
ρὶ ἡμᾶς κόσμος συνέστηκεν, οὐδὲν κωλύει καὶ ἑτέρους
εἶναι πλείους μὲν ἐνός, μὴ μέντοι γε ἀπείρους. 13.
Πρῶτον δ' εἰπώμεν καθόλου περὶ τοῦ ἀπείρου.

CAPUT VII.

Ἀνάγκη δὴ σῶμα πᾶν, ἥτοι ἄπειρον εἶναι, ἢ πεπε-
ρασμένον. Καὶ εἰ ἄπειρον, ἥτοι ἀνομοιομερές ἅπαν,
ἢ ὁμοιομερές. Καὶ εἰ ἀνομοιομερές, ἥτοι ἐκ πεπε-
ρασμένων εἰδῶν, ἢ ἐξ ἀπείρων. 2. Ὅτι μὲν τοίνυν
οὐχ οἷόν τε ἐξ ἀπείρων, φανερόν, εἰ τις ἡμῖν ἑάσει μέ-
νειν τὰς πρώτας ὑποθέσεις· πεπερασμένων γὰρ τῶν
πρώτων κινήσεων οὖσων, ἀνάγκη καὶ τὰς ἰδέας τῶν
ἀπλῶν σωμάτων εἶναι πεπερασμένας· ἀπλῇ μὲν γὰρ

ἡ τοῦ ἀπλοῦ σώματος κίνησις, αἱ δὲ ἀπλαῖ πεπερα-
σμέναι κινήσεις εἰσὶν. Ἀνάγκη δὲ αἰεὶ κίνησιν ἔχειν
πᾶν σῶμα φυσικόν. Ἀλλὰ μὴν εἶγε ἐκ πεπερασμένων
ἔσται τὸ ἄπειρον, ἀνάγκη καὶ τῶν μορίων εἶναι ἕκα-
στον ἄπειρον. Λέγω δ', οἷον τὸ ὕδωρ, ἢ τὸ πῦρ,
ἀλλ' ἀδύνατον· δέδεικται γὰρ ὅτι οὔτε βάρος, οὔτε
κουφότης ἐστὶν ἄπειρος. 3. Ἐτι ἀναγκαῖον ἀπει-
ρους τῷ μεγέθει εἶναι καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν. Ὡστε
καὶ τὰς κινήσεις ἀπειρους ἀπάντων εἶναι. Τοῦτο δ'
ἀδύνατον, εἰ θήσομεν ἀληθεῖς εἶναι τὰς πρώτας ὑπο-
θέσεις· καὶ μήτε τὸ κάτω φερόμενον εἰς ἄπειρον ἐν-
δέχεσθαι φέρεσθαι, μήτε τὸ ἄνω κατὰ τὸν αὐτὸν λό-
γον· ἀδύνατον γὰρ γίνεσθαι, ὃ μὴ ἐνδέχεται γενέ-
σθαι. Ὅμοιως ἐπὶ τοῦ τοιόνδε καὶ τοσόνδε, καὶ τοῦ
ποῦ. Λέγω δ', εἰ ἀδύνατον γενέσθαι λευκὸν ἢ πη-
χυαῖον, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ γίνεσθαι τι τούτων ἀδύ-
νατον. Ἀδύνατον ἄρα καὶ φέρεσθαι ἐκεῖ, οὐ μὴδὲν
δυνατὸν ἀφικνεῖσθαι φερόμενον. 4. Ἐτι δ' εἰ καὶ
διεσπασμένον ἐστὶν, οὐδὲν ἥττον ἐνδέχεται ἂν τὸ ἐξ ἀ-
πάντων πῦρ ἄπειρον εἶναι. 5. Ἀλλὰ σῶμα ἦν τὸ
πάντη διάστασιν ἔχον· ὥστε πῶς οἶόν τε πλείω μὲν
ἀνόμοια, ἕκαστον δ' αὐτῶν ἄπειρον εἶναι; πάντῃ γὰρ
ἕκαστον δεῖ ἄπειρον εἶναι. 6. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ πᾶν
ὁμοιομερές ἐνδέχεται τὸ ἄπειρον εἶναι· πρῶτον μὲν
γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλη παρὰ ταύτας κινήσεις. Ἐξεῖ οὖν
μίαν τούτων. Εἰ δὲ τοῦτο, συμβήσεται ἢ βάρος ἄπει-
ρον, ἢ κουφότητα εἶναι ἄπειρον. Ἀλλὰ μὴν οὐχ οἶόν
τε τὸ κύκλῳ σῶμα φερόμενον ἄπειρον. Ἀδύνατον γὰρ
τὸ ἄπειρον φέρεσθαι κύκλῳ· οὐδὲν γὰρ διαφέρει
τοῦτο λέγειν, ἢ τὸ τὸν οὐρανὸν φάναι ἄπειρον εἶναι.

Τοῦτο δὲ δέδεικται ὅτι ἀδύνατον. 7. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὅλως γε τὸ ἄπειρον ἐνδέχεται κινῆσθαι· ἡ γὰρ κατὰ φύσιν κινήσεται, ἡ βία. Καὶ εἰ βία, ἔστιν αὐτῷ καὶ ἡ κατὰ φύσιν. Ὡστε καὶ τόπος ἄλλος ἴδιος εἰς ὃν οἰσθήσεται. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. 8. Ὅτι δ' ὅλως ἀδύνατον ἄπειρον ὑπὸ πεπερασμένου παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι τὸ πεπερασμένον, ἐκ τῶνδε φανερόν· ἔστω γὰρ ἄπειρον ἐφ' οὗ α, πεπερασμένον δὲ ἐφ' οὗ β, χρόνος δὲ ἐν ᾧ ἐκινήσῃ τι ἢ ἐκινήθῃ ἐφ' ᾧ γ. Εἰ δὴ ὑπὸ τοῦ β τὸ α ἐθερμάνθῃ, ἢ ὠσθῇ, ἢ ἄλλο τι ἐπαθῇ, ἢ καὶ ὅτιοῦν ἐκινήθῃ, ἐν τῷ χρόνῳ ἐφ' οὗ γ, ἔστω τὸ δ τοῦ β ἔλαττον, καὶ τὸ ἔλαττον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἔλαττον κινεῖται· ἔστω δὲ τὸ ἐφ' ᾧ ε, ὑπὸ τοῦ δ ἡλλοιωμένον· ὃ δὴ ἐστὶ τὸ δ πρὸς τὸ β, τὸ ε ἔσται πρὸς τὸ πεπερασμένον τι. 9. Ἐστω δὴ τὸ μὲν ἴσον, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἴσον ἡλλοιοῦν· τὸ δὲ ἔλαττον ἐν τῷ ἴσῳ, ἔλαττον· τὸ δὲ μείζον, μείζον. Τοσοῦτον δὲ, ὅσον ἀνάλογόν ἐστιν ὅπερ τὸ μείζον πρὸς τὸ ἔλαττον. Οὐκ ἄρα τὸ ἄπειρον ὑπ' οὐδενὸς πεπερασμένου κινήσεται ἐν οὐδενὶ χρόνῳ· ἔλαττον γὰρ ἄλλο ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ὑπὸ ἐλάττονος κινήσεται, πρὸς ὃ τὸ ἀνάλογον πεπερασμένον ἔσται. Τὸ γὰρ ἄπειρον πρὸς τὸ πεπερασμένον ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐστίν. 10. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἄπειρον ἐν οὐδενὶ χρόνῳ κινήσει τὸ πεπερασμένον. Ἐστω γὰρ ἐφ' ᾧ τὸ α ἄπειρον, τὸ δὲ β πεπερασμένον, χρόνος ἐν ᾧ τὸ γ. Οὐκοῦν τὸ δ ἐν τῷ γ ἔλαττον τοῦ β κινήσει· ἔστω τὸ ζ. ὃ δὴ ἐστὶ τὸ β ζ, ὅλον πρὸς τὸ ζ τὸ ε ἔχον τὸν λόγον τοῦτον ἔστω πρὸς τὸ δ. Κινήσει ἄρα τὸ ε, τὸ β ζ ἐν τῷ γ. Πεπερασμένον τοίνυν καὶ τὸ ἄπειρον ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἡλλοιώσει.

Ἄλλ' ἀδύνατον. Ἐν ἐλάττωι γὰρ τὸ μείζον ὑπέκειτο. Ἄλλ' αἰεὶ ὁ ληφθεὶς χρόνος ταῦτό ποιήσῃ· ὥστ' οὐκ ἔσται χρόνος οὐδεὶς ἐν ᾧ κινήσῃ. Ἀλλὰ μὴν ἐν ἀπειρῳ γε οὐκ ἔστι κινήσῃ, οὐδὲ κινήθῃναι· πέρας γὰρ οὐκ ἔχει. Ἡ δὲ ποιήσῃς καὶ τὸ πάθος ἔχει. 11. Οὐδ' ἀπειρον δὴ ὑπ' ἀπείρου ἐνδέχεται οὐδὲν παθεῖν. Ἐστω γὰρ τὸ α ἀπειρον, καὶ τὸ β, χρόνος δ' ἐν ᾧ ἔπαθε τὸ β ὑπὸ τοῦ α, ἐφ' ᾧ γ δ. Τὸ δὴ ἐφ' ᾧ τὸ ε, τοῦ ἀπείρου μέρος· ἐπεὶ ὅλον πέπονθε τὸ β οὐκ ἐν ἴσῳ χρόνῳ τὸ αὐτό· ὑποκείσθω γὰρ ἐν ἐλάττωι κινεῖσθαι τὸ ἐλάττω χρόνῳ· ἔστω τὸ ε κεκινημένον ὑπὸ τοῦ α ἐν τῷ δ. Ὁ δὴ τὸ δ πρὸς τὸ γ δ, τὸ ε ἔστι πρὸς τι τοῦ β πεπερασμένον. Τοῦτο τοίνυν ἀνάγκη ὑπὸ τοῦ α κινήθῃναι ἐν τῷ γ δ χρόνῳ· ὑπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ ὑποκείσθω ἐν τῷ πλεονι καὶ ἐλάττωι χρόνῳ τὸ μείζον καὶ τὸ ἐλάττω πάσχειν, ὅσα ἀνάλογον τῷ χρόνῳ διήρηται. 12. Ἐν οὐδενὶ ἄρα χρόνῳ δυνατόν πεπερασμένῳ ἀπειρον ὑπ' ἀπείρου κινήθῃναι· ἐν ἀπείρῳ ἄρα. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀπείρος χρόνος, οὐκ ἔχει τέλος· τὸ δὲ κεκινημένον ἔχει. 13. Εἰ τοίνυν πᾶν σῶμα αἰσθητὸν ἔχει δύναμιν ποιητικὴν, ἢ παθητικὴν, ἢ ἄμφω, ἀδύνατον σῶμα ἀπειρον αἰσθητὸν εἶναι. 14. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσα γε σῶματα ἐν τόπῳ, πάντα αἰσθητά. Οὐκ ἔστιν ἄρα σῶμα ἀπειρον ἔξω τοῦ οὐρανοῦ οὐδὲν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μέχρι τινός. Οὐδὲν ἄρα ὅλως σῶμα ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. Εἰ μὲν γὰρ νοητὸν, ἔσται ἐν τόπῳ. Τὸ γὰρ ἔξω καὶ εἴσω τόπον σημαίνει. Ὡστ' ἔσται αἰσθητὸν· αἰσθητὸν δ' οὐδὲν μὴ ἐν τόπῳ. 15. Αὐγικώτερον δὲ ἔστιν ἐπιχειρεῖν καὶ ὁδε· οὔτε γὰρ κύκλω οἷόν τε κινεῖσθαι τὸ ἀπειρον ὁμοιομερές ὄν· μέσον

μὲν γὰρ τοῦ ἀπείρου οὐκ ἔστι. Τὸ δὲ κύκλῳ, περὶ
 τὸ μέσον κινεῖται. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐπ' εὐθείας οἷόν τε
 φέρεσθαι τὸ ἀπείρον· δεήσει γὰρ ἕτερον εἶναι τοσοῦ-
 τον τόπον ἀπείρον, εἰς ὃν οἰσθήσεται κατὰ φύσιν·
 καὶ ἄλλον τοσοῦτον, εἰς ὃν παρὰ φύσιν. 16. Ἐτι,
 εἴτε φύσει ἔχει κίνησιν τοῦ εἰς εὐθὺν, εἴτε βίᾳ κινεῖ-
 ται, ἀμφοτέρως δεήσει ἀπείρον εἶναι τὴν κινουσαν
 ἰσχύν· ἥτε γὰρ ἀπείρος ἀπείρου, καὶ τοῦ ἀπείρου
 ἀπείρος ἢ ἰσχύς. Ὡστε ἔσται καὶ τὸ κινῶν ἀπείρον.
 Λόγος δ' ἐν τοῖς περὶ κινήσεως, ὅτι οὐδὲν ἔχει ἀπεί-
 ρον δύναμιν τῶν πεπερασμένων, οὐδὲ τῶν ἀπείρων
 πεπερασμένην. Εἰ οὖν τὸ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύ-
 σιν ἐνδέχεται κινηθῆναι, ἔσται ἄπειρα δύο, τότε κι-
 νοῦν, οὕτω καὶ τὸ κινούμενον. 17. Ἐτι τὸ κινῶν
 τὸ ἀπείρον τι ἐστίν· εἰ μὲν γὰρ αὐτὸ ἑαυτὸ, ἔμψυ-
 χον ἔσται. Τοῦτο δὲ πῶς δυνατόν ἀπείρον εἶναι ζῶον;
 εἰ δ' ἄλλο τι κινῶν, δύο ἔσται ἄπειρα, τότε κινῶν
 καὶ τὸ κινούμενον, διαφέροντα τὴν μορφήν καὶ τὴν
 δύναμιν. 18. Εἰ δὲ μὴ συνεχὲς τὸ πᾶν, ἀλλ' ὥσπερ
 λέγει Δημόκριτος καὶ Δεύκιππος, διωρισμένα τῷ κε-
 νῷ, μίαν ἀναγκαῖον πάντων εἶναι τὴν κίνησιν· διώ-
 ρισται μὲν γὰρ τοῖς σχήμασι· τὴν δὲ φύσιν φασὶν
 αὐτῶν εἶναι μίαν, ὥσπερ ἂν εἰ χρυσὸς ἕκαστον εἴη
 κεχωρισμένος· τούτων δὲ καθάπερ λέγομεν, ἀναγκαῖον
 εἶναι τὴν αὐτὴν κίνησιν· ὅπου γὰρ μία βῶλος, καὶ ἡ
 σύμπασα γῆ φέρεται, καὶ τότε πᾶν πῦρ καὶ σπιν-
 θὴρ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Ὡστ' οὔτε κοῦφον ἀπλῶς
 οὐδὲν ἔσται τῶν σωμάτων, εἰ πάντ' ἔχει βάρος· εἰ δὲ
 κουφότητα, οὐδὲν βαρὺ. 19. Ἐτι, εἰ βάρος ἔχει ἢ
 κουφότητα, ἔσται ἢ ἑσχατόν τι τοῦ παντός, ἢ μέσον.

Τοῦτο δ' ἀδύνατον ἀπειρου γ' ὄντος, ὅλως τε, οὐ μὴ ἔστι μέσον ἢ ἔσχατον, μηδὲ τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, τόπος οὐδεὶς ἔσται τοῖς σώμασι τῆς φορᾶς. Τούτου δὲ μὴ ὄντος, κίνησις οὐκ ἔσται· ἀνάγκη γὰρ κινῆσθαι ἥτοι παρὰ φύσιν, ἢ κατὰ φύσιν. Ταῦτα δ' ὥρι-
σται τοῖς τόποις τοῖς τ' οἰκείοις, καὶ τοῖς ἀλλοτριείοις.
20. Ἔτι, εἰ οὐ παρὰ φύσιν τι μένει ἢ φέρεται, ἀνά-
γκη τινὸς ἄλλου εἶναι τοῦτον τὸν τόπον κατὰ φύσιν.
Τοῦτο δὲ πιστὸν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἀνάγκη δὴ μὴ
πάντα ἢ βάρος ἔχειν, ἢ κουφότητα, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ
δὲ οὐ. 21. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὸ σῶμα τὸ τοῦ
παντὸς ἀπειρον, ἐκ τούτων φανερόν.

CAPUT VIII.

Διότι δὲ οὐδὲ πλείους οἶόν τ' οὐρανούς εἶναι λέ-
γωμεν· τοῦτο γὰρ ἔφαμεν ἐπισκεπτέον, εἴτις μὴ νο-
μίζοι καθόλου δεδειχθαι περὶ τῶν σωμάτων, ὅτι ἀδύ-
νατον ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου τοῦδε ὅτιοι οὖν αὐτῶν·
ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ἀορίστως κειμένων εἰρησθαι τοῖς
λόγον. Ἀπαντα γὰρ καὶ μένει, καὶ κινεῖται βία, καὶ
κατὰ φύσιν. Κατὰ φύσιν μὲν, ἐν ᾗ μένει μὴ βία, καὶ
φέρεται, καὶ εἰς ὃν φέρεται καὶ μένει. Ἐν ᾗ δὲ βία,
καὶ φέρεται βία· καὶ εἰς ὃν βία φέρεται, βία καὶ μέ-
νει. Ἔτι, εἰ βία ἦδε ἢ φορὰ, ἢ ἐναντία κατὰ φύσιν.
2. Ἐπὶ δὲ τὸ μέσον τὸ ἐνταῦθα, εἰ βία οἰσθήσεται ἢ
γῇ ἐκεῖθεν, ἐντεῦθεν οἰσθήσεται ἐκεῖ κατὰ φύσιν.
Καὶ εἰ μένει ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖθεν μὴ βία, καὶ οἰσθήσεται
δεῦρο κατὰ φύσιν. Μία γὰρ ἢ κατὰ φύσιν.
3. Ἔτι ἀνάγκη πάντας τοὺς κόσμους ἐκ τῶν αὐτῶν
εἶναι σωμάτων, ὁμοίους δὲ ὄντας τῇ φύσιν. Ἀλλὰ
μὴν καὶ τῶν σωμάτων ἕκαστον ἀναγκαῖον τῇ αὐτῇ

ἔχειν δύναμιν· οἷον λέγω πῦρ καὶ γῆν, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων· εἰ γὰρ ὁμώνυμα ταῦτα καὶ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν ἰδίαν λέγονται, τὰ ἐκεῖ τοῖς παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ πᾶν ὁμωνύμως ἂν λέγοιτο κόσμος. Δῆλον τοίνυν ὅτι τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου φέρεσθαι πέφυκε, τὸ δ' ἐπὶ τὸ μέσον αὐτῶν, εἶπερ πᾶν ὁμοιοειδὲς τὸ πῦρ τῷ πυρὶ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὥςπερ καὶ τὰ ἐν τούτῳ μόρια τοῦ πυρός. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν, ἐκ τῶν περὶ τὰς κινήσεις ὑποθέσεων φανερόν. Αἱ τε γὰρ κινήσεις πεπερασμέναι, ἕκαστόν τε τῶν στοιχείων λέγεται καθ' ἑκάστην τῶν κινήσεων. 4. Ὡςτ' εἶπερ καὶ αἱ κινήσεις αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ στοιχεῖα ἀναγκαῖον εἶναι πανταχοῦ τὰ αὐτά. Πέφυκεν ἄρα φέρεσθαι καὶ ἐπὶ τόδε τὸ μέσον τὰ ἐν ἄλλῳ κόσμῳ τῆς γῆς μόρια, καὶ πρὸς τόδε τὸ ἔσχατον τὸ ἐκεῖ πῦρ· ἀλλ' ἀδύνατον· τεύτου γὰρ συμβαίνοντος, ἀνάγκη φέρεσθαι, ἄνω μὲν τὴν γῆν ἐν τῷ οἰκείῳ κόσμῳ, τὸ δὲ πῦρ ἐπὶ τὸ μέσον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐντεῦθεν γῆν ἀπὸ τοῦ μέσου φέρεσθαι κατὰ φύσιν, πρὸς τὸ ἐκεῖ φερόμενον μέσον, διὰ τὸ τοὺς κόσμους οὕτω κεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους. 5. Ἡ γὰρ οὐ θετέον τὴν αὐτὴν εἶναι φύσιν τῶν ἀπλῶν σωμάτων ἐν τοῖς πλείοσιν οὐρανοῖς, ἢ λέγοντας οὕτως, τὸ μέσον ἐν ποιεῖν, ἀνάγκη καὶ τὸ ἔσχατον. Τούτου δ' ὄντος τοῦ ἀτόπου, ἀδύνατον εἶναι κόσμους πλείους ἐνός. 6. Τὸ δ' ἀξιοῦν ἄλλην φύσιν εἶναι τῶν ἀπλῶν σωμάτων, ἐὰν ἀποσχῶσιν ἑλαττον ἢ πλεον τῶν οἰκείων τόπων, ἄλογον· τί γὰρ διαφέρει τὸ τοσονδὶ φάναι μῆκος ἀποσχεῖν, ἢ τοσονδί; διοίσει γὰρ κατὰ λόγον, ὅσω ᾧ πλεον μάλλον, τὸ δ' εἶδος τὸ αὐτό. 7. Ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γ' εἶναι τινα κίνησιν

αὐτῶν· ὅτι μὲν γὰρ κινουῦνται, φανερόν. Πότερον οὖν βίᾳ πάσας ἐροῦμεν κινεῖσθαι καὶ τὰς ἐναντίας; ἀλλ' ὃ μὴ πέφυκεν ὅλως κινεῖσθαι, ἀδύνατον τοῦτο κινεῖσθαι βίᾳ. Εἰ τοίνυν ἐστὶ τις κίνησις αὐτῶν κατὰ φύσιν, ἀνάγκη τῶν ὁμοιοειδῶν, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον πρὸς ἓνα ἀριθμῷ τόπον ὑπάρχειν τὴν κίνησιν· οἷον πρὸς τόδε τι μέσον, καὶ πρὸς τόδε τι ἔσχατον. 8. Εἰ δὲ πρὸς εἶδη ταῦτα, πλείω δὲ, διότι καὶ τὰ καθ' ἕκαστα πλείω μὲν, εἶδει δὲ ἕκαστον αὐτῶν ἀδιάφορον, οὐ τῷ μὲν, τῷ δ' οὐ, τοιοῦτον ἔσται τῶν μορίων, ἀλλ' ὁμοίως πᾶσιν· ὁμοίως γὰρ πάντα κατ' εἶδος ἀδιάφορα ἀλλήλων, ἀριθμῷ δ' ἕτερον ὁπουοῦν. 9. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι· εἰ τὰ ἐνταῦθα μόρια πρὸς ἀλλήλα, καὶ τὰ ἐν εἰτέρῳ κόσμῳ ὁμοίως ἔχει, καὶ τὸ ληφθὲν ἐντεῦθεν, οὐδὲν διαφερόντων πρὸς τῶν ἐν ἄλλῃ τινὶ κόσμῳ μορίων, καὶ πρὸς τῶν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ὡσαύτως. Διαφέρουσι γὰρ οὐδὲν εἶδει ἀλλήλων. 10. "Ωςτ' ἀναγκαῖον ἢ κινεῖν ταύτας τὰς ὑποθέσεις, ἢ τὸ μέσον ἐν εἶναι καὶ τὸ ἔσχατον. Τούτου δὲ ὄντος, ἀνάγκη καὶ τὸν οὐρανὸν ἓνα μόνον εἶναι, καὶ μὴ πλείους, τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις καὶ ταῖς αὐταῖς ἀνάγκαις. 11. "Ὅτι δ' ἐστὶ τι οὐ πέφυκεν ἢ γῆ φέρεσθαι καὶ τὸ πῦρ, δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἄλλων. "Ὅλως γὰρ τὸ κινούμενον ἔκ τινος εἰς τι μεταβάλλει, καὶ ταῦτα ἐξ οὗ καὶ εἰς ὃ· εἶδει δὲ διαφέρει. Πᾶσα δὲ πεπειρασμένη μεταβολή, αἶον τὸ ὑγιαζόμενον ἐκ νόσου εἰς ὑγίειαν, καὶ τὸ αὐξανόμενον ἐκ μικρότητος εἰς μέγεθος. Καὶ τὸ φερόμενον ἄρα. Καὶ γὰρ τοῦτο γίνεται πόθεν ποῦ. Δεῖ ἄρα εἶδει διαφέρειν, ἐξ οὗ καὶ εἰς ὃ πέφυκε φέρεσθαι· ὡςπερ τὸ ὑγιαζόμενον· οὐχ οὗ ἔτυχεν,

οὐδ' οὐ βούλεται ὁ κινῶν. Καὶ τὸ πῦρ ἄρα καὶ ἡ γῆ οὐκ εἰς ἄπειρον φέρονται, ἀλλ' εἰς ἀντικείμενα. Ἀντίκειται δὲ κατὰ τόπον τὸ ἄνω τῷ κάτω. Ὡστε ταῦτα πέρατα τῆς φορᾶς. 12. Ἐπεὶ καὶ ἡ κύκλῳ ἔχει πως ἀντικείμενα τὰ κατὰ διάμετρον, τῇ δ' ὅλη οὐκ ἔστιν ἐναντίον οὐδέν. Ὡστε καὶ τούτοις τρόπον τινὰ ἡ κίνησις εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ πεπερασμένα. Ἀνάγκη ἄρα εἶναι τι τέλος καὶ μὴ εἰς ἄπειρον φέρεσθαι. 13. Τεκμήριον δὲ τοῦ μὴ εἰς ἄπειρα φέρεσθαι, καὶ τὸ τὴν γῆν μὲν ὅσω ἂν ἐγγυτέρω ᾖ τοῦ μέσου, θᾶττον φέρεσθαι· τὸ δὲ πῦρ, ὅσω ἂν τοῦ ἄνω. Εἰ δ' ἄπειρον ᾔην, ἄπειρος ἂν ᾔην καὶ ἡ ταχυτής. Εἰ δ' ἡ ταχυτής, καὶ τὸ βάρος, καὶ ἡ κουφότης· ὥς γὰρ τῷ κατωτέρῳ ταχυτῆτι ἐτέρου τῷ βαρεῖ ἂν ᾔην ταχυ, οὕτως εἰ ἄπειρος ᾔην ἡ τούτου ἐπίδοσις, καὶ ἡ τῆς ταχυτήτος ἐπίδοσις ἄπειρος ἂν ᾔην. 14. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὑπ' ἄλλου φέρεται αὐτῶν, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω. Οὐδὲ βία, ὥςπερ τινὲς φασὶ τῇ ἐκθλίψει· βραδύτερον γὰρ ἂν ἐκινεῖτο τὸ πλεῖον πῦρ ἄνω, καὶ ἡ πλείων γῆ κάτω. Νῦν δὲ τοῦναντίον αἰεὶ τὸ πλεῖον πῦρ θᾶττον φέρεται καὶ ἡ πλείων γῆ εἰς τὸν αὐτῶν τόπον· οὐδὲ θᾶττον ἂν πρὸς τῷ τέλει ἐφέρετο, εἰ τῇ βίᾳ καὶ τῇ ἐκθλίψει. Πάντα γὰρ τοῦ βιασαμένου πορρόωτέρῳ γιγνώμενα βραδύτερον φέρεται. 15. Καὶ ὅθεν ἂν βία, ἐκῇ φέρονται οὐ βία. Ὡστ' ἐκ τούτων θεωροῦσιν ἐστὶ λαβεῖν τὴν πίστιν περὶ ὧν λέγομεν ἱκανῶς. Ἐτι δὲ καὶ διὰ τῶν ἐκ τῆς πρώτης φιλοσοφίας λόγων δεχθεῖν ἂν, καὶ ἐκ τῆς κύκλῳ κινήσεως, ᾔην ἀναγκαῖον αἰτίδιον ὁμοίως ἐνταῦθα εἶναι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις κόσμοις. 16. Ἀήλον δὲ καὶ ὧδε γένοιτο σκοπομένοις,

ὅτι ἀνάγκη εἶναι ἓνα τὸν οὐρανόν· τριῶν γὰρ ὄντων σωματικῶν στοιχείων, τρεῖς ἔσονται καὶ οἱ τόποι τῶν στοιχείων· εἰς μὲν ὁ τοῦ ὑψισταμένου σώματος ὁ περὶ τὸ μέσον· ἄλλος δὲ, ὁ τοῦ κύκλω φερομένου, ὅσπερ ἐστὶν ἔσχατος· τρίτος, ὁ μεταξὺ τούτων ὁ τοῦ μεταξὺ σώματος· ἀνάγκη γὰρ ἐν τούτῳ εἶναι τὸ ἐπιπολάζον· εἰ γὰρ μὴ ἐν τούτῳ, ἔξω ἔσται. Ἀλλ' ἀδύνατον ἔξω. Τὸ μὲν γὰρ ἀβαρές, τὸ δ' ἔχον βάρος· κατωτέρω δὲ, ὁ τοῦ βάρους ἔχοντος σώματος τόπος, ἔπερ ὁ πρὸς τῇ μέσῳ τοῦ βαρείου. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ παρὰ φύσιν· ἄλλω γὰρ ἔσται κατὰ φύσιν, ἄλλω δὲ οὐκ ἦν. Ἀνάγκη ἄρα ἐν τῷ μεταξὺ εἶναι. Τούτου δ' αὐτοῦ, τίνες εἰσὶ διαφοραὶ, ὕστερον ἐροῦμεν· περὶ μὲν οὖν τῶν σωματικῶν στοιχείων ποῖά τ' ἐστὶ καὶ πόσα καὶ τίς ἐκάστου τόπος, ἔτι δ' ὅλως, πόσοι τὸ πλήθος οἱ τόποι, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν εἰρημένων.

CAPUT IX.

“Ὅτι δ' οὐ μόνον εἷς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον γενέσθαι πλείους· ἔτι δ', ὥς αἰδίδιος ἄφθαρτος ὢν καὶ ἀγέννητος, λέγωμεν, πρῶτον διαπορήσαντες περὶ αὐτοῦ. 2. Δόξεις γὰρ ἂν ὡδὶ σκοπούμενοις ἀδύνατον ἓνα καὶ μόνον εἶναι αὐτόν· ἐν ἅπασιν γὰρ καὶ τοῖς φύσει καὶ τοῖς ἀπὸ τέχνης γεγεννημένοις καὶ συνεστῶσιν, ἕτερός ἐστιν αὐτῇ τε καθ' αὐτήν ἢ μορφῇ καὶ μεμιγμένη μετὰ τῆς ὕλης· οἷον τῆς σφαίρας ἕτερον τὸ εἶδος, καὶ ἡ χρυσῇ, καὶ ἡ χαλκῇ σφαῖρα· καὶ πάλιν τοῦ κύκλου ἑτέρα ἢ μορφῇ καὶ ὁ χαλκοῦς καὶ ὁ ξύλινος κύκλος· τὸ γὰρ τί ἦν εἶναι λέγοντες σφαῖρα ἢ κύκλω, οὐκ ἐροῦμεν ἐν τῷ λόγῳ χρυσὸν ἢ χαλκόν, ὥς οὐκ ὄντα ταῦτα τῆς οὐσίας· ἂν δὲ τὴν χαλκῆν ἢ

χρυσῆν ἐρῶμεν· καὶ ἐὰν μὴ δυνάμεθα νοῆσαι μηδὲ λαβεῖν ἄλλο τι παρὰ τὸ καθ' ἕκαστον· ἐνίοτε γὰρ οὐδὲν κωλύει τοῦτο συμβαίνειν· οἶον εἰ μόνος εἰς ληφθεῖη κύκλος. Οὐδὲν γὰρ ἦττον ἄλλο ἔσται τὸ κύκλω εἶναι, καὶ τῷδε τῷ κύκλῳ, καὶ τὸ μὲν εἶδος, τὸ δὲ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Ἐπεὶ οὖν ἔστιν ὁ οὐρανὸς αἰσθητὸς, τῶν καθ' ἕκαστον ἂν εἴη· τὸ γὰρ αἰσθητὸν ἅπαν, ἐν τῇ ὕλῃ ὑπῆρχεν. Εἰ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον, ἕτερον ἂν εἴη τῷδε τῷ οὐρανῷ εἶναι, καὶ οὐρανῷ ἁπλῶς· ἕτερον ἄρα ὅδε ὁ οὐρανὸς καὶ οὐρανὸς ἁπλῶς. Καὶ τὸ μὲν ὡς εἶδος καὶ μορφῇ, τὸ δ' ὡς τῇ ὕλῃ μεμιγμένον. Ὡς δ' ἐστὶ μορφῇ τις καὶ εἶδος, ἥτοι ἐστὶν ἣ ἐνδέχεται πλείῳ γενέσθαι τὰ καθ' ἕκαστα. Εἴτε γάρ ἐστιν εἶδη, καθάπερ φασι τινες, ἀνάγκη τοῦτο συμβαίνειν· εἴτε καὶ χωριστὸν μηδὲν τῶν τοιούτων, οὐδὲν ἦττον. Ἐπὶ πάντων γὰρ οὕτως ὀρῶμεν, ὅσων ἡ οὐσία ἐν ὕλῃ ἐστὶ, πλείῳ καὶ ἄπειρα ὄντα τὰ ὁμοιοειδῆ. Ὡς τε ἥτοι εἰσὶ πλείους οἱ οὐρανοὶ, ἣ ἐνδέχεται εἶναι πλείους. 3. Ἐκ μὲν δὴ τούτων ὑπολάβοι ἂν τις καὶ εἶναι καὶ ἐνδέχεσθαι πλείους εἶναι οὐρανούς. Σκεπτέον δὲ πάλιν, τί τούτων λέγεται καλῶς, καὶ τί οὐ καλῶς. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον εἶναι τὸν λόγον τὸν ἄνευ τῆς ὕλης, καὶ τὸν ἐν τῇ ὕλῃ τῆς μορφῆς, καλῶς τε λέγεται, καὶ ἔστω τοῦτο ἀληθές. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον οὐδεμία ἀνάγκη διὰ τοῦτο πλείους εἶναι κόσμους, οὐδ' ἐνδέχεται πλείους εἶναι, εἴπερ οὗτος ἐξ ἀπάσης ἐστὶ τῆς ὕλης, ὥς περ ἐστίν. 4. Ὡδὲ δὲ μᾶλλον ἴσως ἔσται τὸ λεγόμενον δῆλον. Εἰ γὰρ ἐστὶν ἡ γρυπότης καμπυλότης ἐν ρινὶ ἢ σαρκί, καὶ ἐστὶν ὕλη τῇ γρυπότητι ἢ σάρξ, εἰ ἐξ ἀπασῶν τῶν

σαρκῶν μία γένοιτο σὰρξ, καὶ ὑπάρξει ἐν ταύτῃ τὸ γρυπὸν, οὐδὲν ἂν ἄλλο οὐτ' εἴη γρυπὸν, οὔτε ἐνδέχοιτο γενέσθαι. Ὅμοίως δὲ καὶ εἰ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὲν ὕλη σάρκες καὶ ὅστιά, εἰ ἐκ πάσης τῆς σαρκὸς καὶ ἐκ πάντων τῶν ὁστίων ἄνθρωπος γένοιτο ἀδυνάτων ὅτων διαλυθῆναι, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο ἄλλον εἶναι ἄνθρωπον· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὅλως γὰρ ὅσων ἐστὶν ἡ οὐσία ἐν ὑποκειμένῃ τῇ ὕλῃ, τούτων οὐδὲν ἐνδέχεται γενέσθαι μὴ ὑπαρχούσης τινὸς ὕλης.

5. Ὁ δ' οὐρανός, ἔστι μὲν τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐκ τῆς ὕλης. Ἀλλ' εἰ μὴ ἐκ μορίου αὐτῆς συνίστηκεν, ἀλλ' ἐξ ἀπάσης, τὸ μὲν εἶναι αὐτῷ οὐρανῷ, καὶ τῷδε τῷ οὐρανῷ, ἕτερόν ἐστιν. Οὐ μὲντοι οὐτ' ἂν εἴη ἄλλος, οὐτ' ἂν ἐνδέχοιτο γενέσθαι πλείους, διὰ τὸ πᾶσαν τὴν ὕλην περιειληφέναι τοῦτον. Δείπεται ἄρα αὐτὸ τοῦτο δεῖξαι, ὅτι ἐξ ἅπαντος τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ συνίστηκε σώματος.

6. Εἵπωμεν δὲ πρῶτον, τί λέγομεν εἶναι τὸν οὐρανόν, καὶ ποσαχῶς, ἵνα μᾶλλον ἡμῖν δῆλον γένηται τὸ ζητούμενον. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον οὐρανὸν λέγομεν, τὴν οὐσίαν τὴν τῆς ἐσχάτης τοῦ παντός περιφορᾶς· ἡ σῶμα φυσικὸν τὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ περιφορᾷ τοῦ παντός· εἰώθαμεν γὰρ τὸ ἐσχατον καὶ ἄνω μάλιστα καλεῖν οὐρανὸν ἐν ᾧ τὸ θεῖον πᾶν ἰδρῦσθαι φαμεν. Ἄλλον δ' αὖ τρόπον, τὸ συνεχὲς σῶμα τῇ ἐσχάτῃ περιφορᾷ τοῦ παντός, ἐν ᾧ σελήνη καὶ ἥλιος καὶ ἕνια τῶν ἀστρον· καὶ γὰρ ταῦτα ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι φαμεν. Ἐτι δ' ἄλλως λέγομεν οὐρανόν, τὸ περιεχόμενον σῶμα ὑπὸ τῆς ἐσχάτης περιφορᾶς· τὸ γὰρ ὅλον καὶ τὸ πᾶν εἰώθαμεν λέγειν οὐρανόν.

7. Τριχῶς δὲ λεγόμενον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ

ὅλον ὑπὸ τῆς ἐσχάτης περιεχόμενον περιφορᾶς, ἐξ ἁπαντος ἀνάγκη συνεστάναι τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ σώματος, διὰ τὸ μήτε εἶναι μηδὲν ἔξω σῶμα τοῦ οὐρανοῦ, μήτε ἐνδέχεσθαι γενέσθαι· εἰ γὰρ ἔστιν ἔξω τῆς ἐσχάτης περιφορᾶς σῶμα φυσικόν, ἀνάγκη αὐτὸ ἦτοι τῶν ἀπλῶν εἶναι σωμάτων, ἢ τῶν συνθέτων· καὶ ἢ κατὰ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν ἔχειν. Τῶν μὲν οὖν ἀπλῶν οὐδὲν ἂν εἴη. Τὸ μὲν κύκλῳ φερόμενον, δέδεικται ὅτι οὐκ ἐνδέχεται μεταλλάξαι τὸν ἑαυτοῦ τόπον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου δυνατόν, οὐδὲ τὸ ὑψιστάμενον· κατὰ φύσιν μὲν γὰρ οἷα ἂν εἴησαν· ἄλλοι γὰρ αὐτῶν οἰκεῖοι τόποι. Παρὰ φύσιν δ' εἴπερ εἰσὶν, ἄλλῳ τινὶ ἔσται κατὰ φύσιν ὁ ἔξω τόπος· τὸν γὰρ τούτῳ παρὰ φύσιν, ἀναγκαῖον ἄλλῳ εἶναι κατὰ φύσιν. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἄλλο σῶμα παρὰ ταῦτα. Οὐκ ἄρ' ἐστὶ δυνατόν οὐδὲν τῶν ἀπλῶν ἔξω εἶναι τοῦ οὐρανοῦ σῶμα. Εἰ δὲ μὴ τῶν ἀπλῶν, οὐδὲ τῶν μικτῶν· ἀνάγκη γὰρ εἶναι καὶ τὰ ἀπλᾶ τοῦ μικτοῦ ὄντος. 8. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ γενέσθαι δυνατόν· ἦτοι γὰρ παρὰ φύσιν ἔσται, ἢ κατὰ φύσιν· καὶ ἢ ἀπλοῦν, ἢ μικτόν. Ὡστε πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει σκοπεῖν, εἰ ἔστιν, ἢ γενέσθαι δυνατόν. Φανερόν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὔτε ἔστιν ἔξω, οὔτ' ἐγγωρεῖ γενέσθαι σώματος ὄγκον οὐδενός· ἐξ ἀπάσης γὰρ ἐστὶ τῆς οἰκείας ὕλης ὁ πᾶς κόσμος· ὕλη γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ φυσικὸν σῶμα καὶ αἰσθητόν. Ὡστε οὔτε νῦν εἰς πλείους οὐρανοὶ, οὔτ' ἐγένοντο, οὔτ' ἐνδέχεται γενέσθαι πλείους· ἀλλὰ εἷς καὶ μόνος καὶ τέλειος οὗτος οὐρανός ἐστιν. 9. Ἀμα δὲ δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενόν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ

οὐρανοῦ· ἐν ἅπαντι γὰρ τόπῳ, δυνατόν ὑπάρξαι σῶμα· κενὸν δ' εἶναι φασιν ἐν ᾧ μὴ ὑπάρχει σῶμα, δυνατόν δὲ γενέσθαι. 10. Χρόνος δέ ἐστιν ἀριθμὸς κινήσεως· κίνησις δ' ἄνευ φυσικοῦ σώματος οὐκ ἔστιν· ἔξω δὲ τοῦ οὐρανοῦ δέδεικται ὅτι οὐτ' ἐστίν, οὐτ' ἐνδέχεται γενέσθαι σῶμα· φανερόν ἄρα, ὅτι οὔτε τόπος, οὔτε κενόν, οὔτε χρόνος ἐστίν ἔξωθεν· διόπερ οὐτ' ἐν τόπῳ τὰ κεῖ πέφυκεν, οὔτε χρόνος αὐτὰ ποιεῖ γηράσκειν, οὐδ' ἐστὶν οὐδενὸς οὐδεμίας μεταβολῆ τῶν ὑπὲρ τὴν ἐξωτάτω τεταγμένων φορὰν, ἀλλ' ἀναλλοιώτα καὶ ἀπαθῆ, τὴν ἀρίστην ἔχοντα ζωὴν καὶ τὴν αὐταρκεστάτην διατελεῖ τὸν ἅπαντα αἰῶνα· καὶ γὰρ τοῦτο τοῦνομα θείως ἔφθεγκται παρὰ τῶν ἀρχαίων. Τὸ γὰρ τέλος τὸ περιέχον τὸν τῆς ἐκάστου ζωῆς χρόνον, οὐ μὴδὲν ἔξω κατὰ φύσιν, αἰὼν ἐκάστου κέκληται. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὸ τοῦ παντός οὐρανοῦ τέλος, καὶ τὸ τὸν πάντων ἄπειρον χρόνον καὶ τὴν ἄπειρίαν περιέχον τέλος, αἰὼν ἐστίν, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ εἶναι εἰληφώς τὴν ἐπωνυμίαν, ἀθάνατος καὶ θεῖος. Ὅθεν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήρτηται, τοῖς μὲν ἀκριβέστερον, τοῖς δ' ἀμαυρότερον, τὸ εἶναι τε καὶ ζῆν· καὶ γὰρ καθάπερ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις φιλοσοφήμασι περὶ τὰ θεῖα πολλάκις προφαίνεται τοῖς λόγοις, ὅτι τὸ θεῖον ἀμετάβλητον ἀναγκαῖον εἶναι πᾶν τὸ πρῶτον καὶ ἀκρότατον, ὃ οὕτως ἔχον μαρτυρεῖ τοῖς εἰρημένοις. Οὔτε γὰρ ἄλλο κρεῖττον ἐστὶν ὅτι κινήσει, (ἐκεῖνο γὰρ ἂν εἴη θειότερον) οὐτ' ἔχει φαῦλον οὐδέν, οὔτε ἐνδεές τῶν αὐτοῦ καλῶν οὐδενός ἐστι. Καὶ ἅπανστον δὴ κίνησιν κινεῖται εὐλόγως· ἅπαντα γὰρ παύεται κινούμενα, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον.

Τοῦ δὲ κύκλω σώματος ὁ αὐτὸς τόπος ὅθεν ἤρξατο καὶ εἰς ὃν τελευτᾷ.

CAPUT X.

Τούτων δὲ διωρισμένων λέγωμεν μετὰ ταῦτα, πρότερον ἀγέννητος ἢ γεννητός, καὶ ἀφθαρτος ἢ φθαρτός, διεξελθόντες πρότερον τὰς τῶν ἄλλων ὑπολήψεις· αἱ γὰρ τῶν ἐναντίων ἀποδείξεις ἀπορίαι περὶ τῶν ἐναντίων εἰσίν. Ἄμα δὲ καὶ μᾶλλον ἂν εἴη πιστὰ τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι, προακηκοῦσι τὰ τῶν ἀμφισβητούντων λόγων δικαιώματα· τὸ γὰρ ἐρήμην καταδικάζεσθαι δοκεῖν, ἥττον ἂν ἡμῖν ὑπάρχοι· καὶ γὰρ δεῖ διαιτητὰς, ἀλλ' οὐκ ἀντιδίκους εἶναι τοὺς μέλλοντας τᾷληθές κρίνειν ἱκανῶς. 2. Γενόμενον μὲν οὖν ἅπαντες εἶναι φασιν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν αἰδίδιον, οἱ δὲ φθαρτὸν, ὥσπερ ὅτιοῦν ἄλλο τῶν φύσει συνισταμένων. Οἱ δ' ἐναλλάξ, ὅτε μὲν οὕτως, ὅτε δὲ ἄλλως ἔχειν φθειρόμενον. Καὶ τοῦτο αἰεὶ διατελεῖν οὕτως, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος, καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. Τὸ μὲν οὖν γενέσθαι μὲν, αἰδίδιον δ' ὅμως εἶναι φάναι, τῶν ἀδυνάτων· μόνα γὰρ ταῦτα θετέον εὐλόγως, ὅσα ἐπὶ πολλῶν, ἢ πάντων ὀρῶμεν ὑπάρχοντα. Περὶ δὲ τούτου συμβαίνει τούναντίον. Ἄπαντα γὰρ τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα φαίνεται. 3. Ἐτι δὲ τὸ μὴ ἔχον ἀρχὴν τοῦ ὧδὲ ἔχειν, ἀλλ' ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν πρότερον τὸν ἅπαντα αἰῶνα, ἀδύνατον καὶ μεταβάλλειν· ἔσται γάρ τι αἷτιον, ὃ εἰ ὑπῆρχε πρότερον, δυνατόν ἂν ἦν ἄλλως ἔχειν τὸ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν. Εἰ δὲ πρότερον, ἐξ ἄλλως ἐχόντων συνέστη ὁ κόσμος, εἰ μὲν αἰεὶ οὕτως ἐχόντων, καὶ ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐκ ἂν ἐγένετο. Εἰ δὲ γέ-

γονεν, ἀνάγκη δηλονότι καὶ κεῖνα δυνατὰ εἶναι ἄλλως
 ἔχειν, καὶ μὴ ἀεὶ οὕτως ἔχειν· ὥστε καὶ συνεσιῶτα
 διαλυθήσεται, καὶ διαλελυμένα συνέστη ἔμπροσθεν.
 Καὶ τοῦτο ἀπειράκις ἢ οὕτως εἶχεν, ἢ δυνατόν ἦν.
 Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν εἶη ἄφθαρτος, οὐτ' εἰ ἄλλως εἶχε
 ποτε, οὐτ' εἰ δυνατόν ἄλλως ἔχειν. 4. Ἦν δὲ τινες
 βοήθειαν ἐπιχειροῦσιν ἐπιφέρειν ἑαυτοῖς τῶν λεγόν-
 των ἄφθαρτον μὲν εἶναι, γερόμενον δὲ, οὐκ ἔστ' ἀλη-
 θές· ὁμοίως γὰρ φασὶ τοῖς τὰ διαγράμματα γράφου-
 σι, καὶ σφᾶς εἰρηκεῖναι περὶ τῆς γενέσεως, οὐχ ὥς γε-
 νομένου ποτὲ, ἀλλὰ διδασκαλίας χάριν, ὥς μᾶλλον
 γνωρίζοντων, ὥσπερ τὸ διάγραμμα γιγνόμενον θεα-
 σαμένους. 5. Τοῦτο δ' ἐστὶ, ὥσπερ λέγομεν, οὐ τὸ
 αὐτό· ἐν μὲν γὰρ τῇ ποιήσει, τῶν διαγραμμάτων
 πάντων τεθέντων εἶναι ἅμα, τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ἐν δὲ
 ταῖς τούτων ἀποδείξεσιν, οὐ ταῦτόν, ἀλλ' ἀδύνατον·
 τὰ γὰρ λαμβανόμενα πρότερον καὶ ὕστερον ὑπεναντία
 ἐστίν. 6. Ἐξ ἀτάκτων γὰρ ποτε τεταγμένα φασὶ γε-
 νέσθαι. Ἄμα δὲ τὸ αὐτὸ τεταγμένον εἶναι καὶ ἀτα-
 κτον, ἀδύνατον. Ἀλλ' ἀνάγκη γενέσθαι εἶναι τὴν χωρί-
 ζουσαν, καὶ χρόνον· ἐν δὲ τοῖς διαγράμμασιν οὐδὲν
 τῷ χρόνῳ κεχώριται. Ὅτι μὲν οὖν ἀδύνατον ἅμα
 αἰδίων αὐτὸν εἶναι καὶ γενέσθαι, φανερόν. 7. Τὸ δ'
 ἐναλλάξ συνιστάναι καὶ διαλύειν, οὐδὲν ἄλλοιότερον
 ποιεῖν ἐστίν, ἢ τὸ κατασκευάζειν αὐτὸν αἰδίων μὲν,
 ἀλλὰ μεταβάλλοντα τὴν μορφήν· ὥσπερ εἴ τις ἐκ
 παιδὸς ἄνδρα γινόμενον, καὶ ἐξ ἀνδρὸς παῖδα, οἷον
 μὲν φθίρεσθαι, ὅτε δ' εἶναι οἶοιτο. 8. Δῆλον γὰρ
 ὅτι καὶ εἰς ἄλληλα τῶν στοιχείων συνιόντων, οὐχ ἢ
 τυχοῦσα τάξεις γίγνεται, καὶ σύστασις, ἀλλ' ἢ αὐτῇ

ἄλλως τε καὶ κατὰ τοὺς τοῦτον τὸν λόγον εἰρηκότας, οὐ τῆς διαθέσεως ἑκατέρας αἰτιῶνται τὸ ἐναντίον. Ὡς τ' εἰ τὸ ὅλον σῶμα συνεχὲς ὄν, ὅτε μὲν οὕτως, ὅτε δὲ ἐκείνως διατίθεται καὶ διακεκόσμηται, ἡ δὲ τοῦ ὅλου σύστασις ἐστὶ κόσμος καὶ οὐρανός, οὐκ ἂν ὁ κόσμος γίγνοιτα καὶ φθείροιτο, ἀλλ' αἱ διαθέσεις αὐτοῦ. 9. Τὸ δ' ὅλως γενόμενον φθαρῆναι, καὶ μὴ ἀνακεῖμπτεν ὄντος μὲν ἐνός, ἀδύνατόν ἐστι· πρὶν γὰρ γενέσθαι αἰεὶ ὑπῆρχεν ἡ πρὸ αὐτοῦ σύστασις, ἣν μὴ γενομένην οὐχ οἶόν τ' εἶναί φασιν μεταβάλλειν· ἀπείρων δ' ὄντων τῶν κόσμων ἐνδέχεται μᾶλλον, Ἄλλὰ μὴν καὶ τοῦτο πότερον ἀδύνατον ἢ δυνατόν, ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ὑστερον. 10. Εἰσὶ γάρ τινες οἷς ἐνδέχεται δοκεῖ καὶ ἀγέννητόν τι ὄν φθαρῆναι, καὶ γενόμενον ἀφθαρτον διατελεῖν, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ· ἐκεῖ γὰρ φησι τὸν οὐρανὸν γενέσθαι μὲν, οὐ μὴν φθαρτόν, ἀλλ' ἔσεσθαι γε τὸν λοιπὸν αἰεὶ χρόνον. Πρὸς οὓς φυσικῶς μὲν περὶ τοῦ οὐρανοῦ μόνον εἴρηται, Καθόλου δὲ περὶ ἅπαντας σκεψαμένοις, ἔσται καὶ περὶ τούτου δῆλον.

CAPUT XI.

Πρῶτον δὲ διαιρετέον, πῶς ἀγέννητα καὶ γεννητά φασιν, καὶ φθαρτά καὶ ἀφθαρτά· πολλὰ γὰρ λεγομένων, καὶ μηδὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον, ἀνάγκη τὴν διάνοιαν ἀορίστως ἔχειν, ἂν τις τῇ διαιρουμένῳ πολλὰ ὥς ἀδιαιρέτῳ χρήται· ἀδηλον γὰρ κατὰ ποίαν φύσιν αὐτῷ συμβαίνει τὸ λεχθέν. 2. Λέγεται δ' ἀγέννητον, ἓνα μὲν τρόπον, ἐὰν ἢ τι νῦν πρότερον μὴ ὄν ἄνευ γενέσεως καὶ μεταβολῆς· καθάπερ ἔνιοι τὸ ἀπτεσθαι καὶ τὸ κινεῖσθαι λέγουσιν·

ARIST. DE COELO.

C

οὐ γὰρ εἶναι γίνεσθαι φασιν ἀπτόμενον, οὐδὲ κινούμενον. Ἐνα δ', εἴ τι ἐνδεχόμενον γίνεσθαι ἢ γενέσθαι μὴ ἔστιν. Ὅμοιως γὰρ καὶ τοῦτο ἀγέννητον, ὅτι ἐνδέχεται γίνεσθαι· ἔνα δ', εἴ τι οὕτως ἀδύνατον γενέσθαι, ὥστε ὅτε μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ. Τὸ δ' ἀδύνατον λέγεται διχῶς· ἢ γὰρ τῷ μὴ ἀληθές εἶναι εἰπεῖν, ὅτι γένοιτ' ἂν, ἢ τῷ μὴ ῥαδίως, μηδὲ ταχὺ, ἢ καλῶς.

3. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ γεννητὸν, ἔνα μὲν, εἰ μὴ ὢν πρότερον, ὕστερόν ἐστιν εἴτε γινόμενον, εἴτε ἄνευ τοῦ γίνεσθαι, ὅτε μὲν μὴ ὢν, πάλιν δ' ὢν. Ἐνα δὲ εἰ δυνατόν, εἴτε τῷ ἀληθεῖ διορισθέντος τοῦ δυνατοῦ, εἴτε τῷ ῥαδίως. Ἐνα δὲ, ἐὰν ἡ γένεσις αὐτοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὢν, εἴτε ἤδη ὄντος, διὰ τοῦ γίνεσθαι δὲ ὄντος· εἴτε καὶ μήπω ὄντος, ἀλλ' ἐνδεχόμενον.

4. Καὶ φθαρτὸν δὲ καὶ ἀφθαρτον ὡσαύτως· εἴτε γὰρ πρότερόν τι ὢν, ὕστερον μὴ ἔστιν, ἢ ἐνδέχεται μὴ εἶναι, φθαρτὸν εἶναι φαμεν· εἴτε φθειρόμενον ποτε καὶ μεταβάλλον, εἴτε μὴ. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸ διὰ τοῦ φθείρεσθαι ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, φθαρτὸν εἶναι φαμεν. Καὶ ἔτι ἄλλως τὸ ῥαδίως φθειρόμενον, ὃ εἴποι τις ἂν εὐφθαρτον.

5. Καὶ περὶ τοῦ ἀφθάρτου ὁ αὐτὸς λόγος· ἢ γὰρ τὸ ἄνευ φθορᾶς ὅτε μὲν ὢν, ὅτε δὲ μὴ ὢν· οἷον τὰς ἀφᾶς, ὅτι ἄνευ τοῦ φθείρεσθαι πρότερον οὐσαι, ὕστερον οὐκ εἰσιν, ἢ τὸ ὢν μὲν, ἀδύνατον δὲ μὴ εἶναι, ἢ καὶ οὐκ ἐσόμενον ποτε, νῦν δὲ ὢν· σὺ γὰρ εἶ, καὶ ἡ ἀφή νῦν· ἀλλ' ὁμῶς φθαρτὸν, ὅτι ἔστι ποτε, ὅτε οὐκ ἀληθές σε εἰπεῖν ὅτι εἶ, οὐδὲ ταῦτα ἀπτεσθαι, τὸ δὲ μάλιστα κυρίως, τὸ ὢν μὲν, ἀδύνατον δὲ φθαρῆναι οὕτως, ὥστε νῦν ὢν, ὕστερον μὴ εἶναι, ἢ ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι, ἢ

καὶ τὸ μήπω ἐφθαρμένον, ὃν δὲ, ἐνδεχόμενον δ' ὕστερον μὴ εἶναι. 6. Λέγεται δὲ ἄφθαρτον, καὶ τὸ μὴ ῥαδίως φθειρόμενον. Εἰ δὴ ταῦτα οὕτως ἔχει, σκεπτεόν πῶς λέγομεν τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἀδύνατον· τό, τε γὰρ κυριώτατα λεγόμενον ἄφθαρτον τῷ μὴ δύνασθαι ἂν φθαρῆναι, μηδ' ὅτε μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ. Λέγεται δὲ καὶ τὸ ἀγέννητον τὸ ἀδύνατον, καὶ τὸ μὴ δυνάμενον γενέσθαι οὕτως, ὥστε πρότερον μὲν εἶναι, ὕστερον δὲ μὴ εἶναι· οἷον τὴν διάμετρον σύμμετρον. 7. Εἰ δὴ τι δύναται κινηθῆναι στάδια ἑκατὸν, ἢ ἄραι βάρος, αἰεὶ πρὸς τὸ πλεῖστον λέγομεν· οἷον τάλαντα ἄραι ἑκατὸν, ἢ στάδια βαδίσαι ἑκατὸν, καίτοι καὶ τα μόρια δύναται τὰ ἐντός· εἴπερ καὶ τὴν ὑπεροχὴν· ὡς δεόν ὀρίζεσθαι πρὸς τὸ τέλος καὶ τῆς ὑπεροχῆς τὴν δύναμιν. Ἀνάγκη μὲν οὖν τὸ δυνατόν καθ' ὑπεροχὴν τοσαυτὴ, καὶ τὰ ἐντὸς δύνασθαι· οἷον εἰ τάλαντα ἑκατὸν ἄραι, καὶ δύο· κἄν εἰ στάδια ἑκατὸν, καὶ δύο δύνασθαι βαδίσαι. Ἡ δὲ δύναμις τῆς ὑπεροχῆς ἐστι· κἄν εἴ τι ἀδύνατον τοσονδὲ καθ' ὑπερβολὴν εἰπόντων, καὶ τὰ πλείω ἀδύνατον· οἷον ὃ χίλια βαδίσαι στάδια μὴ δυνάμενος· δῆλον ὅτι καὶ χίλια καὶ ἕν. 8. Μηδὲν δ' ἡμᾶς, τὸ τελευταῖον ὃν δύναται, παρενοχλείτω· διωρίσθω γὰρ κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τὸ τέλος λεγόμενον τὸ κυρίως δυνατόν· τάχα γὰρ ἐνσταίη τις ἂν, ὡς οὐκ ἀνάγκη τὸ λεχθέν. Ὁ γὰρ ὁρῶν στάδιον, οὐκ ἂν τὰ ἐντὸς ὀψεται μεγέθη· ἀλλὰ τοῦναντίον μᾶλλον ὃ δυνάμενος ἰδεῖν στιγμήν, ἢ ἀκοῦσαι μικροῦ ψόφου, καὶ τῶν μειζόνων ἔξει αἰσθησιν. Ἀλλ' οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον· διωρίσθω γὰρ ἥτοι ἐπὶ τῆς δυνάμεως, ἢ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἢ ὑπερ-

βολή· τὸ γὰρ λεγόμενον ὀφελόν· ἡ μὲν γὰρ ὄψις ἡ τοῦ ἐλάττενος, ὑπερέχει· ἡ δὲ ταχυτήs, ἡ τοῦ πλείονος.

CAPUT XII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λεκτέον τὸ ἐφεξῆς. Εἰ δὲ ἴστιν ἔνια δυνατόν καὶ εἶναι καὶ μὴ, ἀνάγκη χρόνον τινα ὠρίσθαι τὸν πλεῖστον καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ. Λέγω δ' ὅν, δυνατόν τὸ πρῶγμα εἶναι καὶ ὅν δυνατόν μὴ εἶναι καθ' ὁποιασοῦν κατηγορίαν· οἷον ἄνθρωπον ἢ λευκόν, ἢ τρίπηχυν, ἢ ἄλλο ὅτιοῦν τῶν τοιούτων· εἰ γὰρ μὴ ἔστιαι πρὸς τις, ἀλλ' ἀεὶ πλείων τοῦ προτεθέντος, καὶ οὐκ ἔστιν οὗ ἐλάττω, ἅπειρον ἔστιαι χρόνον τὸ αὐτὸ δυνατόν εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἄλλον ἅπειρον. Ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον. 2. Ἀρχὴ δ' ἔστω ἐντεῦθεν· τὸ γὰρ ἀδύνατον καὶ τὸ ψεῦδος οὐ ταῦτ' σημαίνει· ἔστι δὲ τὸ ἀδύνατον καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἀληθές, τὸ μὲν ἐξ ὑποθέσεως· λέγω δ', οἷον τὸ τρίγωνον ἀδύνατον δύο ὀρθὰς ἔχειν, εἰ τάδε· καὶ ἡ διάμετρος σύμμετρος, εἰ τάδε. Ἔστι δ' ἀπλῶς καὶ δυνατόν, καὶ ἀδύνατον, καὶ ψευδῆ, καὶ ἀληθῆ· οὐ δὲ ταῦτό ἐστι ψεῦδος τέ τι εἶναι ἀπλῶς, καὶ ἀδύνατον ἀπλῶς· τὸ γὰρ σε μὴ ἐστῶτα φάναι ἐστάναι, ψεῦδος μὲν, οὐκ ἀδύνατον δέ. Ὀμοίως δὲ καὶ τὸ τὸν κιθαρίζοντα, μὴ ᾄδοντα δέ, ᾄδειν φάναι, ψεῦδος μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀδύνατον. Τὸ δ' ἅμα ἐστάναι καὶ καθῆσθαι, καὶ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι, οὐ μόνον ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον. Οὐ δὲ ταῦτόν ἐστιν, ὑποθεῖσθαι ψεῦδος, καὶ ἀδύνατον· συμβαίνει δὲ ἀδύνατον ἐξ ἀδυνατοῦ. Τοῦ μὲν οὖν καθῆσθαι καὶ ἐστάναι, ἅμα ἔχει τὴν δύναμιν, ὅτι, ὅτε ἔχει ἐκείνην, καὶ τὴν ἑτέραν. Ἀλλ' οὐχ ὥστε ἅμα κα-

θῆσθαι καὶ ἐστάναι, ἀλλ' ἐν ἄλλῳ χρόνῳ. 3. Εἰ δὲ
 τι ἄπειρον χρόνον ἔχει πλειόνων δύναμιν, οὐκ ἔστιν ἐν
 ἄλλῳ χρόνῳ· ἀλλὰ τοῦθ' ἅμα. Ὡςτ' εἴ τι ἄπειρον
 χρόνον ὃν φθαρτόν ἐστι, δύναμιν ἔχει ἂν τοῦ μὴ εἶ-
 ναι· εἰ δὴ ἄπειρον χρόνον ἐστίν, ἔστω ὑπάρχον, ὃ
 δύναται μὴ εἶναι. Ἀμα ἄρα ἔσται τε καὶ οὐκ ἔσται
 κατ' ἐνέργειαν. Περὶ δὲ οὖν συμβαίνειν ἂν, ὅτι
 ψεῦδος ἐτίθη. Ἀλλ' εἰ μὴ ἀδύνατον ἦν, οὐκ ἂν καὶ
 ἀδύνατον ἦν τὸ συμβαίνειν. Ἀπαν ἄρα τὸ αἰεὶ ὃν ἁ-
 πλῶς ἀφθαρτον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀγέννητον· εἰ γὰρ
 γεννητὸν ἔσται δυνατόν χρόνον τινὰ μὴ εἶναι. 4. Φθα-
 ρτὸν μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ πρότερον μὲν ὄν, νῦν δὲ μὴ ὄν·
 ἢ ἐνδεχόμενόν ποτε ὕστερον μὴ εἶναι. Γεννητὸν δὲ, ὃ
 ἐνδέχεται πρότερον μὴ εἶναι· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν ᾧ χρό-
 νῳ δυνατόν τὸ αἰεὶ ὄν. Ὡςτε μὴ εἶναι, οὐτ' ἄπειρον,
 οὔτε πεπερασμένον· καὶ γὰρ τὸν πεπερασμένον χρό-
 νον δύναται εἶναι εἴπερ καὶ τὸν ἄπειρον. Οὐκ ἄρα
 ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ καὶ ἐν αἰεὶ τε δύνασθαι εἶναι καὶ μὴ
 εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ἀπόφασιν, οἷον λέγω μὴ
 αἰεὶ εἶναι. Ἀδύνατον ἄρα καὶ αἰεὶ μὲν τι εἶναι, φθα-
 ρτὸν δὲ εἶναι. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ γεννητὸν. Λυοῖν γὰρ
 ὄροισιν εἰ ἀδύνατον τὸ ὕστερον ἄνευ τοῦ προτέρου
 ὑπάρξαι· ἐκείνο δ' ἀδύνατον ὑπάρξαι, καὶ τὸ ὕστε-
 ρον. Ὡςτ' εἰ τὸ αἰεὶ ὄν μὴ ἐνδέχεται ποτε μὴ εἶναι,
 ἀδύνατον καὶ γεννητὸν εἶναι. 5. Ἐπεὶ δ' ἡ ἀπόφα-
 σις τοῦ μὲν αἰεὶ δυναμένου εἶναι, τὸ μὴ αἰεὶ δυνάμε-
 νον εἶναι· τὸ δ' αἰεὶ δυνάμενον μὴ εἶναι ἐναντίον,
 οὗ ἀπόφασις τὸ μὴ αἰεὶ δυνάμενον μὴ εἶναι· ἀνάγκη
 τὰς ἀποφάσεις ἀμφοῖν τῶ αὐτῷ ὑπάρχειν, καὶ εἶναι
 μέσον τοῦ αἰεὶ ὄντος, καὶ τοῦ αἰεὶ μὴ ὄντος, τὸ δυνά-

μενον εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· ἡ γὰρ ἐκατέρου ἀπόφασις, ποτὲ ὑπάρξει εἰ μὴ εἴη ἀεὶ. Ὡστε καὶ τὸ μὴ ἀεὶ μὴ ὄν ἔσται ποτὲ καὶ οὐκ ἔσται, καὶ τὸ μὴ ἀεὶ δυνάμενον εἶναι δηλονότι, ἀλλὰ ποτὲ ὄν. Ὡστε καὶ μὴ εἶναι. Τὸ αὐτὸ ἄρ' ἔσται δυνατόν εἶναι καὶ μὴ, καὶ τοῦτ' ἔστιν ἀμφοῖν μέσον. 6. Λόγος δὲ καθόλου ὅδε· ἔστω γὰρ τὸ α καὶ τὸ β, μηδενὶ τῷ αὐτῷ δυνάμενα ὑπάρχειν· ἅπαντι δὲ τὸ α ἢ τὸ γ, καὶ τὸ β ἢ τὸ δ. Ἀνάγκη δὴ, ὥς μήτε τὸ α ὑπάρχει, μήτε τὸ β, παντὶ ὑπάρχειν τὰ γ δ. Ἐστω δὴ τὸ ε τὸ μεταξὺ τῶν α β· ἐναντίων γὰρ τὸ μηδέτερον μέσον. Τούτῳ δὴ ἀνάγκη ἅμφω ὑπάρχειν τό, τε γ καὶ τὸ δ. Παντὶ γὰρ ἢ τὸ α ἢ τὸ γ. Ὡστε καὶ τῷ ε. Ἐπεὶ οὖν τὸ α ἀδύνατον, τὸ γ ὑπάρξει. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ δ. 7. Οὐτε δὴ τὸ ἀεὶ ὄν γεννητὸν οὐδὲ φθαρτὸν, οὐδὲ τὸ ἀεὶ μὴ ὄν. Δῆλον δ' ὅτι καὶ εἰ γεννητὸν ἢ φθαρτὸν, οὐκ αἰδιδιον· ἅμα γὰρ ἔσται δυνάμενον ἀεὶ εἶναι, καὶ δυνάμενον μὴ ἀεὶ εἶναι. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, δεδεικται πρότερον. 8. Ἀρ' οὖν εἰ καὶ ἀγέννητον, ὄν δὲ, τοῦτ' ἀνάγκη αἰδιδιον εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἀφθαρτον, ὄν δὲ· λέγω δὲ τὸ ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον, τὰ κυρίως λεγόμενα· ἀγέννητον μὲν ὃ ἔστι νῦν, καὶ πρότερον οὐκ ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν τὸ μὴ εἶναι· ἀφθαρτον δὲ, ὃ νῦν ὄν, ὕστερον μὴ ἀληθὲς ἔσται εἰπεῖν μὴ εἶναι. Ἡ εἰ μὲν ταῦτα ἀλλήλοις ἀκολουθεῖ, καὶ τό, τε ἀγέννητον ἀφθαρτον, καὶ τὸ ἀφθαρτον ἀγέννητον, ἀνάγκη καὶ τὸ αἰδιδιον ἐκατέρῳ ἀκολουθεῖν· καὶ εἴτε τι αἰδιδιον ἀγέννητον, εἴτε τι ἀφθαρτον αἰδιδιον. 9. Δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῶν· καὶ γὰρ ἀνάγκη εἰ φθαρτὸν, γεννητὸν. Ἡ γὰρ ἀγέννητον, ἢ γεννητὸν·

εἰ γὰρ ἀγέννητον, ἀφθαρτον ὑπόκειται· καὶ εἰ γεννητὸν δὲ, φθαρτὸν ἀνάγκη· ἢ γὰρ φθαρτὸν, ἢ ἀφθαρτον. Ἀλλ' εἰ ἀφθαρτον, ἀγέννητον ὑπέκειτο.

10. Εἰ δὲ μὴ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις τὸ ἀφθαρτον καὶ τὸ ἀγέννητον, οὐκ ἀνάγκη οὔτε τὸ ἀγέννητον, οὔτε τὸ ἀφθαρτον αἰδίων εἶναι. Ὅτι δ' ἀνάγκη ἀκολουθεῖν, ἐκ τῶνδε φανερόν· τὸ γὰρ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν, ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τῶν πρότερον· τοῦ γὰρ αἰεὶ ὄντος καὶ τοῦ αἰεὶ μὴ ὄντος ἐστὶ μεταξὺ, ὃ μὴδέτερον ἀκολουθεῖ. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν· δυνατόν γὰρ καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ὠρισμένον χρόνον ἐκάτερον· λέγω δ' ἐκάτερον, καὶ εἶναι ποσὸν τινα χρόνον, καὶ μὴ εἶναι.

11. Εἰ τοίνυν ἐστὶ τι γεννητὸν ἢ φθαρτὸν, ἀνάγκη τοῦτο μεταξὺ εἶναι· ἔστω γὰρ τὸ α, τὸ αἰεὶ ὄν. Τὸ δὲ β, τὸ αἰεὶ μὴ ὄν· τὸ δὲ γ, γεννητὸν· τὸ δὲ δ, φθαρτὸν. Ἀνάγκη δὴ τὸ γ μεταξὺ εἶναι τοῦ α καὶ β. Τῶν μὲν γὰρ οὐκ ἔστι χρόνος· ἐπὶ οὐδέτερον τὸ πέρας ἐν ᾧ ἢ τὸ α οὐκ ἦν, ἢ τὸ β ἦν. τῷ δὲ γεννητῷ ἀνάγκη ἢ ἐνεργεῖα εἶναι, ἢ δυνάμει· τοῖς δὲ α β οὐδέτερος. Ποσὸν ἄρα τινὰ καὶ ὠρισμένον χρόνον, καὶ ἔσται, καὶ πάλιν οὐκ ἔσται τὸ γ. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δ φθαρτοῦ. Γεννητὸν ἄρα καὶ φθαρτὸν ἐκάτερον. Ἀκολουθοῦσιν ἄρα ἀλλήλοις τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν.

12. Ἐστω δὴ τὸ ἐφ' ᾧ ε, ἀγέννητον· τὸ δὲ ἐφ' ᾧ ζ, γεννητὸν· τὸ δ' ἐφ' ᾧ η, ἀφθαρτον· τὸ δ' ἐφ' ᾧ θ, φθαρτὸν. Τὰ δὲ ζ θ δεδεικται ὅτι ἀκολουθεῖ ἀλλήλοις. Ὅταν δὴ οὕτω κείμενα ὡς ταῦτα, οἶον τὸ μὲν ζ καὶ θ, ἀκολουθοῦντα· τὸ δὲ ε καὶ τὸ ζ, μηδενὶ τῷ αὐτῷ, ἅπαντι δὲ θάτερον· ὁμοίως δὲ καὶ

τὰ η θ ἀνάγκη καὶ τὰ ε η ἀπολουθῆναι ἀλλήλοις. Ἐ-
 στω γὰρ τῷ η τὸ ε μὴ ἀπολουθῶν· τὸ ἄρα ζ ἀπο-
 λουθήσει· παντὶ γὰρ τὸ ε ἢ τὸ ζ. Ἀλλὰ μὴν, ὅτ' τὸ
 ζ, καὶ τὸ θ· τῷ ἄρα η τὸ θ ἀπολουθήσει. Ἀλλ' ὑπέ-
 κειτο ἀδύνατον εἶναι. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος, καὶ ὅτι τὸ η
 τῷ ε. Ἀλλὰ μὴν οὕτως ἔχει τὸ ἀγέννητον, ἐφ' ὃ ε,
 πρὸς τὸ γεννητὸν, ἐφ' ὃ τὸ ζ, καὶ τὸ ἀφθαρτον, ἐφ'
 ὃ τὸ η, πρὸς τὸ φθαρτὸν, ἐφ' ὃ θ. 13. Τὸ δὴ φά-
 ναι, μηδὲν κωλύειν, γενόμενόν τι ἀφθαρτον εἶναι καὶ
 ἀγέννητον ὃν φθαρῆναι, ἅπαξ ὑπαρχούσης τῷ μὲν
 τῆς γενέσεως, τῷ δὲ τῆς φθορᾶς, ἀναιρεῖν ἐστὶ τῶν
 δεδομένων τι. Ἡ γὰρ ἄπειρον, ἢ ποσὸν τινα ὁρισμέ-
 νον χρόνον, δύναται ἅπαντα ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν, ἢ εἶ-
 ναι, ἢ μὴ εἶναι, καὶ τὸν ἄπειρον· διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ-
 ρισταὶ πῶς ὁ ἄπειρος χρόνος, οὗ οὐκ ἐστὶ πλείων· τὸ
 δὲ πῇ ἄπειρον, οὔτε ἄπειρον, οὔτε ὁρισμίνον. 14. Ἐτι
 τί μᾶλλον ἐπὶ τῷδε τῷ σημείῳ αἰὶ ὃν πρότερον, ἐφθάρ-
 ρη, ἢ μὴ ὃν ἄπειρον ἐγένετο; εἰ γὰρ μηδὲν μᾶλλον,
 ἄπειρα δὲ τὰ σημεία, δηλονότι ἄπειρον χρόνον ἦν τι
 γεννητὸν καὶ ἀφθαρτον. Δύναται ἄρα μὴ εἶναι τὸν
 ἄπειρον χρόνον· ἅμα γὰρ ἔξει δύναμιν τοῦ μὴ εἶναι
 καὶ εἶναι. Τὸ μὲν πρότερον, εἰ φθαρτὸν· τὸ δ' ὕστε-
 ρον, εἰ γεννητὸν. Ὡστε εἰν ὑπάρχειν θῶμεν ἀδύ-
 νατα, τὰ ἀντικείμενα ἅμα ὑπάρξει. 15. Ἐτι δὲ καὶ
 τοῦτο ὁμοίως ἐν ἅπαντι σημείῳ ὑπάρξει. Ὡστε ἄπει-
 ρον χρόνον τοῦ μὴ εἶναι καὶ τοῦ εἶναι ἔξει δύναμιν·
 ἀλλὰ δεδεικται ὅτι ἀδύνατον τοῦτο. Ἐτι εἶπερ πρό-
 τερον ἢ δύναμις ὑπάρχοι τῆς ἐνεργείας, ἅπανθ' ὑπάρ-
 ξει τὸν χρόνον, καὶ ὃν ἀγέννητον ἦν καὶ μὴ ὃν τὸν ἄ-
 πειρον χρόνον, γίγνεσθαι δὲ δυνατόμενον· ἅμα δὲ οὐκ

ἦν καὶ τοῦ εἶναι δύναμιν εἶχε, καὶ τοῦ τότε μὴ εἶναι καὶ ὑστερον ἄπειρον χρόνον. 16. Φανερόν δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἀδύνατον φθαρτὸν ὄν μὴ φθαρῆναι ποτε· ἀεὶ γὰρ ἔσται ἅμα καὶ φθαρτὸν καὶ ἀφθαρτον ἐντελεχεία· ὥστε ἅμα ἔσται δυνατόν, ἀεὶ τε εἶναι, καὶ μὴ ἀεὶ. Φθείρεται ἄρα ποτὲ τὸ φθαρτὸν, καὶ εἰ γενητὸν γέγονε. Δυνατὸν γὰρ γεγονέναι, καὶ μὴ ἀεὶ ἄρα εἶναι. 17. Ἔστι δὲ καὶ ὥδε θεωρῆσαι, ὅτι ἀδύνατον ἢ γενομένον ποτε, ἀφθαρτὸν τι διατελεῖν, ἢ ἀγέννητον ὄν καὶ ἀεὶ πρότερον ὄν φθαρῆναι. Οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οὐτ' ἀφθαρτον, οὐτ' ἀγέννητον οἷόν τ' εἶναι. 18. Τὸ μὲν γὰρ αὐτόματόν ἐστι καὶ τὸ ἀπὸ τῆς τύχης, παρὰ τὸ ἀεὶ, καὶ τὸ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄν, ἢ γινόμενον· τὸ δ' ἄπειρον χρόνον ἢ ἀπλῶς, ἢ ἀπὸ τινος χρόνου ἢ ἀεὶ, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπάρχει ὄν. 19. Ἀνάγκη τοίνυν φύσει τὰ τοιαῦτα, ὅτε μὲν εἶναι, ὅτε δὲ μὴ· τῶν δὲ τοιούτων ἡ αὕτη δύναμις τῆς ἀντιφάσεως, καὶ αἰτία ἡ ὕλη, τοῦ εἶναι καὶ μὴ, ὥστ' ἀνάγκη ἅμα ὑπάρχειν ἐνεργεῖα τὰ ἀντιπείμενα. 20. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ἀληθὲς εἰπεῖν νῦν, ὅτι ἐστὶ πέρυσιν, οὐδὲ πέρυσιν, ὅτι νῦν ἐστίν· ἀδύνατον ἄρα μὴ ὄν ποτε, ὑστερον αἰδίων εἶναι. Ἐξεῖ γὰρ ὑστερον καὶ τῶν τοῦ μὴ εἶναι δύναμιν. 21. Πλὴν οὐ τῶν τοῦ τότε μὴ εἶναι ὅτι ἐστίν· ὑπάρχει γὰρ ἐνεργεῖα ὄν, ἀλλὰ τοῦ πέρυσιν καὶ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ. ἔστω δὴ οὗ ἔχει τὴν δύναμιν ὑπάρχον ἐνεργεῖα, ἔσται ἄρα ἀληθὲς εἰπεῖν νῦν, ὅτι οὐκ ἔστι πέρυσιν. Ἀλλ' ἀδύνατον. Οὐδεμία γὰρ δύναμις τοῦ γεγονέναι ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ εἶναι ἢ ἔσεσθαι. 22. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ πρότερον ὄν αἰδίων ὑστερον μὴ ἐστίν· ἔξε γὰρ

δύναμιν οὐ ἐνέργεια οὐκ ἔστιν. Ὡςτ' ἂν θῶμεν τὸ δυνατόν, ἀληθές ἔσται εἰπεῖν νῦν, ὅτι τοῦτ' ἔστι πέρυσιν, καὶ ὅλως ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ. 23. Καὶ φυσικῶς δὲ καὶ μὴ καθόλου σκοποῦσιν ἀδύνατον ἢ αἰδίου ὃν πρότερον φθαρῆναι ὕστερον, ἢ πρότερον μὴ ὃν, ὕστερον αἰδίου εἶναι· τὰ γὰρ φθαρτὰ καὶ γεννητὰ, καὶ ἀλλοιωτὰ πάντα. Ἀλλοιοῦνται δὲ τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐξ ὧν συνίσταται, τὰ φύσει ὄντα, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν τούτων φθείρεται.

LIBER II.

CAPUT I.

Ὅτι μὲν οὖν οὔτε γέγονεν ὁ πᾶς οὐρανός, οὔτε ἐνδέχεται φθαρῆναι, καθάπερ φασί τινες αὐτόν, ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ αἰδίου, ἀρχὴν μὲν καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχων τοῦ παντός αἰῶνος, ἔχων δὲ καὶ περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἄπειρον χρόνον, ἐκ τε τῶν εἰρημένων ἔξεστι λαβεῖν τὴν πίστιν, καὶ διὰ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἄλλως λεγόντων καὶ γεννώντων αὐτόν· εἰ γὰρ οὕτως μὲν ἔχειν ἐνδέχεται, καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐκείνοι λέγουσιν, οὐκ ἐνδέχεται, μεγάλην ἂν ἔχοι καὶ τοῦτο ῥοπή εἰς πίστιν περὶ τῆς ἀθανασίας αὐτοῦ καὶ τῆς αἰδιότητος. 2. Διόπερ καλῶς ἔχει συμπεῖθαι ἑαυτῶν, τοὺς ἀρχαίους, καὶ μάλιστα τοὺς πατέρας ἡμῶν ἀληθεῖς εἶναι λόγους, ὥς ἔστιν ἀθάνατόν τι καὶ θεῖον τῶν ἐχόντων μὲν κίνησιν, ἐχόντων μέντοι τοιαύτην, ὥστε μηδὲν εἶναι πέρας αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ταύτην τῶν ἄλλων πέρας· τό,τι γὰρ πέρας τῶν περιεχόντων

ἐστὶ· καὶ αὕτη ἡ κυκλοφορία τέλειος οὕσα περιέχει
 τὰς ἀτελεῖς καὶ τὰς ἐχούσας πέρας καὶ παῦλαν, αὕτη
 μὲν οὐδεμίαν οὔτε ἀρχὴν ἔχουσα, οὔτε τελευτήν, ἀλλ'
 ἄπαυστος οὕσα τὸν ἄπειρον χρόνον· τῶν δὲ ἄλλων,
 τῶν μὲν αἰτία τῆς ἀρχῆς· τῶν δὲ, δεχομένη τὴν παῦ-
 λαν. Τὸν δ' οὐρανὸν καὶ τὸν ἄνω τόπον, οἱ μὲν ἀρ-
 χαῖοι τοῖς θεοῖς ἀπένειμαν, ὡς ὄντα μόνον ἀθάνα-
 τον. 3. Ὁ δὲ νῦν μαρτυρεῖ λόγος, ὡς ἀφθαρτος,
 καὶ ἀγέννητος, ἔτι δὲ ἀπαθὴς πάσης θνητῆς δυσχε-
 ρείας ἐστὶ. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄπονος, διὰ τὸ μηδε-
 μιᾶς προσδεῖσθαι βιαίας ἀνάγκης, ἣ κατέχει κωλύου-
 σα φέρεσθαι πεφυκότα αὐτὸν ἄλλως· πᾶν γὰρ τὸ
 τοιοῦτον ἐλίπονον, ὅσῳ περ ἂν αἰδιώτερον ᾖ, καὶ δια-
 θέσεως τῆς ἀρίστης ἄμοιρον. 4. Διόπερ οὔτε κατὰ
 τὸν τῶν παλαιῶν μῦθον ὑποληπτέον ἔχειν, οἱ φασιν
 Ἀτλαντὸς τινος αὐτῷ προσδεῖσθαι τὴν σωτηρίαν· εἰ-
 κασι γὰρ τοῦτον οἱ συστήσαντες τὸν λόγον, τὴν αὐ-
 τὴν ἔχειν ὑπόληψιν τοῖς ὕστερον· ὥς περ γὰρ περὶ
 βάρους ἐχόντων καὶ γερῶν ἀπάντων τῶν ἄνω σωμα-
 των, ὑπέστησαν αὐτῷ μυθικῶς ἀνάγκην ἔμψυχον.
 5. Οὔτε δὴ τοῦτον τὸν τρόπον ὑποληπτέον, οὔτε διὰ
 τὴν δίνησιν θάττονος τυγχάνοντα φορᾶς τῆς οἰκείας
 ῥοπῆς, ἔτι σώζεσθαι τοσοῦτον χρόνον, καθάπερ Ἑμ-
 πεδοκλῆς φησὶν. 6. Ἀλλὰ μὴν οὔτε ὑπὸ ψυχῆς εὐ-
 λογον ἀναγκαζούσης μένειν αἰδίδιον· οὐδὲ γὰρ τῆς
 ψυχῆς οἶόν τ' εἶναι τὴν τοιαύτην ζωὴν ἄλυπον καὶ
 μακαρίαν· ἀνάγκη γὰρ καὶ τὴν κίνησιν μετὰ βίας
 οὔσαν, εἴπερ κινεῖ, φέρεσθαι, πεφυκότος τοῦ πρώτου
 σώματος ἄλλως καὶ κινεῖν συνεχῶς, ἄσχολον εἶναι,
 καὶ πάσης ἀπηλλαγμένην ῥαστώνης ἔμφορος· εἰ γε

μηδ' ὥσπερ τῇ ψυχῇ τῇ τῶν θνητῶν ζώων ἐστὶν ἀνά-
 παυσις ἢ περὶ τὸν ὕπνον γωομένη τοῦ σώματος ἀνε-
 οῖς· ἀλλ' ἀναγκαῖον Ἰξιδονός τινος μοῖραν κατέχειν
 αὐτὴν αἰδίδιον καὶ ἄτρυτον. Εἰ δὴ καθάπερ εἵπομεν,
 ἐνδέχεται τὸν εἰρημένον ἔχειν τρόπον περὶ τῆς πρῶ-
 τῆς φορᾶς, οὐ μόνον αὐτοῦ περὶ τῆς αἰδιότητος οὐ-
 τως ὑπολαβεῖν ἐμμελέστερον, ἀλλὰ καὶ τῇ μαντείᾳ τῇ
 περὶ τὸν θεὸν, μόνως ἂν ἔχοιμεν οὕτως ὁμολογουμέ-
 νως ἀποφαίνεσθαι συμφώνους λόγους. Ἀλλὰ τῶν
 μὲν τοιούτων λόγων ἅλις ἔστω τανῦν.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ τινὲς εἰσιν, οἳ φασιν εἶναι τι θεξιὸν καὶ
 ἀριστερόν τοῦ οὐρανοῦ, καθάπερ οἱ καλούμενοι Πυ-
 θαγόρειοι, (ἐκείνων γὰρ οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ) σκεπτέον
 πότερον τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὥς ἐκεῖνοι λέγουσιν,
 ἢ μᾶλλον ἐτέρως· εἴπερ δεῖ προσάπτειν τῷ τοῦ παν-
 τὸς σώματι ταύτας τὰς ἀρχάς. Εὐθύς γὰρ πρῶτον,
 εἰ τὸ θεξιὸν ὑπάρχει, καὶ τὸ ἀριστερόν, ἐτι πρότερον
 τὰς προτερας ὑποληπτέον ὑπάρχειν ἀρχάς ἐν αὐτῷ.
 Πρώριστα μὲν οὖν περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ τὰς τῶν
 ζώων κινήσεις, διὰ τὸ τῆς φύσεως οἰκεία τῆς ἐκείνων
 εἶναι· φανερώς γὰρ ἐν γε τοῖς ζώοις ὑπάρχοντα φαι-
 νεται, τοῖς μὲν πάντα τὰ τοιαῦτα μόρια· λέγω δ',
 οἶον τό, τε ἀριστερόν καὶ τὸ θεξιόν· τοῖς δ' ἔτι· τοῖς
 δὲ φντοῖς τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω μόνον. 2. Εἰ δὲ δὴ
 καὶ τῷ οὐρανῷ προσάπτειν τι τῶν τοιούτων, καὶ τὸ
 πρῶτον, καθάπερ εἵπομεν ἐν τοῖς ζώοις ὑπάρχον, εὐ-
 λογον ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ· τριῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον
 οἶον ἀρχή τις ἐστὶ· λέγω δὲ τρία, τὸ ἄνω καὶ τὸ κά-
 τω, καὶ τὸ πρόσθεν καὶ τὸ ἀντικείμενον, καὶ τὸ θεξιόν

καὶ τὸ ἀριστερόν· ταύτας γὰρ τὰς διαστάσεις εὐλο-
 γον ὑπάρχειν τοῖς σώμασι τοῖς τελείοις πάσας. Ἔστι
 δὲ τὸ μὲν ἄνω τὰν μήκους ἀρχή, τὸ δὲ δεξιὸν τοῦ
 πλάτους, τὸ δ' ἔμπροσθεν τὰν βάρους. Ἐτι δὲ ἄλ-
 λως κατὰ τὰς κινήσεις· ἀρχὰς γὰρ ταύτας λέγω, ὅθεν
 ἀρχοῦνται πρῶτον αἱ κινήσεις τοῖς ἔχουσιν. Ἔστι δὲ
 ἑπὶ τὰν ἄνω, ἢ αὐξήσεις· ἀπὸ δὲ τῶν δεξιῶν, ἢ
 κατὰ τόπον· ἀπὸ δὲ τῶν ἔμπροσθεν, ἢ κατὰ τὴν αἰ-
 σθηταίαν. Ἐμπροσθεν δὲ λέγω, ἐφ' ᾧ αἱ αἰσθήσεις.
 3. Διὸ καὶ οὐκ ἐν ἅπαντι σώματι τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω,
 καὶ τὸ δεξιὸν, καὶ τὸ ἀριστερόν, καὶ τὸ ἔμπροσθεν
 καὶ τὸ ὀπίσθεν ζητητέον, ἀλλ' ὅσα ἔχει κινήσεως ἀρ-
 χὴν ἐν ἑαυτοῖς ἔμψυχα ὄντα· τῶν γὰρ ἀψύχων ἐν αὐ-
 θενὶ ὁρῶμεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. Τὰ μὲν γὰρ,
 ὅλως οὐ κινεῖται· τὰ δὲ, κινεῖται μὲν, ἀλλ' οὐ παντα-
 χόθεν ὁμοίως· οἷον, τὸ πῦρ ἄνω μόνον· καὶ ἡ γῆ
 ἐπὶ τὸ μέσον. 4. Ἀλλ' ἐν μὲν τούτοις λέγομεν τὸ ἄνω καὶ
 τὸ κάτω, καὶ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν, πρὸς ἡμᾶς ἐ-
 παναφέροντες· ἢ γὰρ κατὰ τὰ ἡμέτερα δεξιὰ, ὥσπερ αἱ
 μάντιες· ἢ κατ' ὁμοιότητα τοῖς ἡμετέροις, οἷον τὰ τοῦ
 ἀνδριάντος· ἢ τὰ ἐναντίως ἔχοντα τῇ θούρῃ, δεξιὸν
 μὲν τὸ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἀριστερόν. Ἀριστερόν δὲ
 τοῦναντίον· καὶ ὀπίσθεν τὸ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἐπὶ-
 προσθεν. Ἐν αὐτοῖς δὲ τούτοις οὐδαμίαν ὁρῶμεν
 διαφοράν. Ἐὰν γὰρ ἀνάπαλις στραφῇ, τὰ ἐναντία
 ἐροῦμεν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ ἄνω καὶ κάτω, καὶ
 ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν. 5. Διὸ καὶ τῶν Πυθαγο-
 ρείων ἄν τις θαυμάσειεν, ὅτι δύο μόνας ταύτας ἀρ-
 χὰς ἔλεγον, τὰ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν, τὰς δὲ τέταρ-
 ρας παρελίπον οὐδὲν ἥττον κυρίας οὕσας· οὐδὲν γὰρ

ἐλάττω διαφορὰν ἔχει τὰ ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ τὰ ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὀπίσθεν, ἢ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐν ἅπασι τοῖς ζώοις· τὰ μὲν γὰρ, τῇ δυνάμει μόνον διαφέρει· τὰ δὲ, καὶ τοῖς σχήμασι. 6. Καὶ τὸ μὲν ἄνω καὶ τὸ κάτω πᾶσι τοῖς ἐμψύχοις ἐστὶν ὁμοίως ζώοις καὶ φυτοῖς· τὸ δὲ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν οὐκ ἐνυπάρχει τοῖς φυτοῖς. Ἔτι δ' ὥς τὸ μήκος τοῦ πλάτους πρότερον, εἰ τὸ μὲν ἄνω, τοῦ μήκους ἀρχή· τὸ δὲ δεξιὸν, τοῦ πλάτους· ἢ δὲ τοῦ προτέρου ἀρχὴ προτέρα· πρότερον ἂν εἴη τὸ ἄνω τοῦ δεξιοῦ κατὰ γένεσιν· ἐπειδὴ πολλαχῶς λέγεται τὸ πρότερον. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ τὸ μὲν ἄνω ἐστὶ τὸ ὄθεν ἢ κίνησις· τὸ δὲ δεξιὸν, ἀφ' οὗ· τὸ δ' εἰς τὸ πρόσθεν, ἐφ' ὃ, καὶ οὕτως ἔχη τινὰ δύναμιν ἀρχῆς τὸ ἄνω πρὸς τὰς ἄλλας ἰδέας· διὰ τε δὴ τὸ παραλιπεῖν τὰς κυριώτερας ἀρχάς, δίκαιον αὐτοῖς ἐπιτιμᾶν· καὶ διότι ταύτας ἐν ἅπασιν ὁμοίως ἐνόμιζον ἐνυπάρχειν. Ἡμῖν δ' ἐπειδὴ ὠρίσται πρότερον, ὅτι ἐν τοῖς ἔχουσιν ἀρχὴν κινήσεως αἱ τοιαῦται δυνάμεις ἐνυπάρχουσιν. 7. ὁ δ' οὐρανὸς ἐμψυχος, καὶ ἔχει κινήσεως ἀρχήν· δῆλον ὅτι ἔχει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν· οὐ δεῖ γὰρ ἀπορεῖν διὰ τὸ σφαιροειδὲς εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ παντός, ὅπως ἐστὶ αὐτοῦ τὸ μὲν δεξιὸν, τὸ δὲ ἀριστερόν, ὁμοίων γε ὄντων τῶν μορίων ἁπάντων καὶ κινουμένων τὸν ἅπαντα χρόνον· ἀλλὰ νοεῖν, ὥς περ ἂν εἴ τις ἐν οἷς ἔχει τὸ δεξιὸν πρὸς τὸ ἀριστερόν διαφορὰν, καὶ τοῖς σχήμασιν· εἴτα περιθεῖη σφαῖραν· ἔξει μὲν γὰρ τὴν δύναμιν διαφέρουσαν· δόξει δ' οὐ διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σχήματος. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κινῆ-

σθαι· καὶ γὰρ εἰ μηδέποτε ἤρξατο, ὅμως ἔχειν ἀνα-
 γκαῖον ἀρχὴν, ὅθεν ἂν ἤρξατο, εἰ ἤρχετο κινούμενον
 κινεῖσθαι. Καὶ εἰ σταίη, κινήθει γὰρ ἂν πάλιν. 8. Λέ-
 γω δὲ μήκος αὐτοῦ τὸ κατὰ τοὺς πόλους διάστημα·
 καὶ τῶν πόλων, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω· διαφορὰν
 γὰρ ἐν μόνοις τούτοις ὁρῶμεν τῶν ἡμισφαιρίων, τῷ
 μὴ κινεῖσθαι τοὺς πόλους· ἅμα δὲ καὶ εἰώθαμεν λέ-
 γειν τὰ πλάγια ἐν τῷ κόσμῳ, οὐ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω,
 ἀλλὰ τὰ περὶ τοὺς πόλους, ὡς τούτου μήκους
 ὄντος· τὸ γὰρ εἰς τὸ πλάγιόν ἐστι, τὸ περὶ τὸ ἄνω
 καὶ τὸ κάτω. Τῶν δὲ πόλων, ὁ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς φαι-
 νόμενος, τὸ κάτω μέρος ἐστίν· ὁ δ' ἡμῖν ἄδηλος, τὸ
 ἄνω. 9. Δεξιὸν γὰρ ἐκάστου λέγομεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ
 τῆς κατὰ τόπον κινήσεως. Τοῦ δ' οὐρανοῦ ἀρχὴ τῆς
 περιφορᾶς, ὅθεν αἱ ἀνατολαὶ τῶν ἀστρων. Ὡστε τοῦτ'
 ἂν εἴη δεξιόν· οὗ δὲ αἱ δύοσεις, ἀριστερόν. Εἰ οὖν
 ἀρχεται τε ἀπὸ τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ περιφέ-
 ρεται, ἀνάγκη τὸ ἄνω εἶναι τὸν ἀφανῆ πόλον· εἰ γὰρ
 ἔσται ὁ φανερός, ἐπ' ἀριστερὰ ἔσται ἡ κίνησις, ὅπερ
 οὐ φαμέν. 10. Δήλον τοίνυν, ὅτι ὁ ἀφανὴς πόλος
 ἐστὶ τὸ ἄνω. Καὶ οἱ μὲν ἐκεῖ οἰκοῦντες, ἐν τῷ ἄνω
 εἰσὶν ἡμισφαιρίῳ, καὶ πρὸς τοῖς δεξιοῖς· ἡμεῖς δ' ἐν
 τῷ κάτω, καὶ πρὸς τοῖς ἀριστεροῖς ἐναντίως, ἢ ὡς οἱ
 Πυθαγόρειοι λέγουσιν. Ἐκεῖνοι γὰρ ἡμᾶς ἄνω τε
 ποιοῦσι, καὶ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει· τοὺς δὲ ἐκεῖ κάτω,
 καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ. Συμβαίνει δὲ τοῦναντίον. Ἀλλὰ
 τῆς μὲν δευτέρας περιφορᾶς, οἷον τῆς τῶν πλανήτων,
 ἡμεῖς μὲν ἐν τοῖς ἄνω, καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς ἐσμέν· ἐκεῖ-
 νοι δὲ ἐν τοῖς κάτω, καὶ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς· ἀνάπα-
 λιν γὰρ ἡ ἀρχὴ τούτοις τῆς κινήσεώς ἐστι, διὰ τὸ

ἐναντίας εἶναι τὰς φοβάς. Ὡστε συμβαίνει, ἡμᾶς μὲν εἶναι πρὸς τῇ ἀρχῇ, ἐκείνους δὲ πρὸς τῷ τέλει. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὰς διαστάσεις μορίων, καὶ τῶν κατὰ τόπον ὀρισμένων, τοσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν ἐνακτία κίνησις ἡ κύκλω τῇ κύκλω, σκεπτέον διὰ τί πλείους εἰσὶ φοβαί, καίπερ πρόφρωθεν πειρωμένοις ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν. Πόρρω δ' οὐχ οὕτω τῷ τόπῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον τῷ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς πέρι, πάμπαν ὀλίγην ἔχειν αἰσθῆσιν. Ὅμως δὲ λέγωμεν. Ἡ δὲ αἰτία περὶ αὐτῶν ἐνθένδε ληπτέα. Ἐκατόν ἐστιν, ὧν ἔργον ἐστὶν, ἕνεκα τοῦ ἔργου. Θεοῦ δὲ ἐνέργεια ἀθανασία· τοῦτο δὲ ἐστὶ ζωὴ αἰδίου. Ὡστε ἀνάγκη τῷ θεῷ κίνησιν αἰδίου ὑπάρχειν. Ἐπεὶ δὲ ὁ οὐρανὸς τοιοῦτος· σῶμα γάρ τι θεῖον· διὰ τοῦτο ἔχει τὸ ἐγκύκλιον σῶμα, ὃ φύσει κινεῖται κύκλω αἰεί. Διὰ τί οὖν οὐχ ὅλον τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα τοιοῦτον; ὅτι ἀνάγκη μένειν τι τοῦ σώματος τοῦ φερομένου κύκλω τὸ ἐπὶ τοῦ μέσου· ταύτου δὲ οὐδὲν αἰὼν τε μένειν μόριον, οὐθ' ὅλως, οὔτε ἐπὶ τοῦ μέσου. Καὶ γὰρ ἂν ἡ κατὰ φύσιν κίνησις ἦν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ μέσον· φύσει δὲ κύκλω κινεῖται· οὐκ ἂν ἦν αἰδίου ἡ κίνησις. Οὐδὲ γὰρ παρὰ φύσιν αἰδίου. Ὡστερον δὲ τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἔκστασις τις ἐστὶν ἐν τῇ γενέσει τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν. 2. Ἀνάγκη· τοίνυν γῆν εἶναι· τοῦτο γὰρ ἡρεμεῖ ἐπὶ μέσου. Νῦν μὲν οὖν ὑποκείσθω τοῦτο. Ὡστερον δὲ λεχθήσεται περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴν εἰ γῆν, ἀνάγκη καὶ πῦρ εἶναι· τῶν γὰρ ἐναντίων εἰ θάτερον φύσει, ἀνάγκη καὶ θύτερον εἶναι φύσει, ἂν

περὶ ἢ ἐναντίον, καὶ εἶναι τινὰ αὐτοῦ φύσιν· ἡ γὰρ αὕτη ὕλη τῶν ἐναντίων. Καὶ τῆς στερεώσεως πρότερον ἢ κατάφασις. Ἀέγω δ', οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. Ἡ δ' ἡρεμία καὶ τὸ βαρὺ λέγονται κατὰ στέρησιν κενυφότητος καὶ κινήσεως. 3. Ἀλλὰ μὴν εἶπερ ἐστὶ πῦρ καὶ γῆ, ἀνάγκη καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι σώματα· ἐναντίωσιν γὰρ ἔχει ἕκαστον τῶν στοιχείων πρὸς ἕκαστα. Προκείσθω δὲ καὶ τοῦτο νῦν· ὕστερον δὲ πειρατέον δεῖξαι. Τούτων δὲ ὑπαρχόντων, φανερόν ὅτι ἀνάγκη γένεσιν εἶναι διὰ τὸ μὴθὲν οἷόν τ' αὐτῶν εἶναι αἰδίδιον· πάσχει γὰρ καὶ ποιεῖ τὰναντία ὑπ' ἀλλήλων, καὶ φθαρτικὰ ἀλλήλων ἐστίν. 4. Ἐτι δὲ οὐκ εὐλογον, τὸ κινητὸν εἶναι αἰδίδιον, οὐ μὴ ἐνδέχεται εἶναι κατὰ φύσιν τὴν κίνησιν αἰδίδιον· τούτων δὲ ἐστὶ κίνησις. Ὅτι μὲν τοίνυν ἀναγκαῖον εἶναι γένεσιν, ἐκ τούτων δῆλον. Εἰ δὲ γένεσιν, ἀναγκαῖον καὶ ἄλλην εἶναι φορὰν, ἢ μίαν, ἢ πλείους· κατὰ γὰρ τὴν τοῦ ὅλου, ὡσαύτως ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων πρὸς ἀλλήλα. Λεχθήσεται δὲ καὶ περὶ τούτου ἐν τοῖς ἐπομένοις σαφέστερον. 5. Νῦν δὲ τοσοῦτόν ἐστι δῆλον, διὰ τίνα αἰτίαν πλείω τὰ ἐγκύκλιά ἐστι σώματα, ὅτι ἀνάγκη γένεσιν εἶναι· γένεσιν δὲ, εἶπερ καὶ πῦρ· τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἄλλα, εἶπερ καὶ γῆν· ταύτην δ' ὅτι ἀνάγκη μένειν τι αἰεὶ, εἶπερ κινεῖσθαι τι αἰεὶ δεῖ.

CAPUT IV.

Σχῆμα δ' ἀνάγκη σφαιροειδὲς ἔχειν τὸν οὐρανόν· τοῦτο γὰρ οἰκειότατόν τε τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ φύσει πρῶτον. Εἰπώμεν δὲ πρῶτον καθόλου περὶ τῶν σχημάτων, τὸ ποῖόν ἐστι πρῶτον, καὶ ἐν ἐπιπέδοις, καὶ ἐν

στερεοῖς. Ἄπαν δὴ σχῆμα ἐπίπεδον, ἢ εὐθύγραμμόν ἐστιν, ἢ περιφερόγραμμον. Καὶ τὸ μὲν εὐθύγραμμον ὑπὸ πλειόνων περιέχεται γραμμῶν· τὸ δὲ περιφερόγραμμον, ὑπὸ μιᾶς. Ἐπεὶ δὲ πρότερον τῇ φύσει ἐν ἐκάστῳ γένοιτο τὸ ἐν τῶν πολλῶν, καὶ τὸ ἀπλοῦν τῶν συνθέτων, πρῶτον ἂν εἴη τῶν ἐπιπέδων σχημάτων ὁ κύκλος. 2. Ἐτι δὲ εἵπερ τέλειόν ἐστιν, οὐ μὴδὲν ἔξω τῶν αὐτοῦ λαβεῖν δυνατόν, ὥςπερ ὠρισταί πρότερον, καὶ τῇ μὲν εὐθείᾳ πρὸςθεσίς ἐστιν αἰὶ, τῇ δὲ τοῦ κύκλου οὐδέποτε, φανερόν ὅτι τέλειος ἂν εἴη ἡ περιέχουσα τὸν κύκλον· ὥστ' εἰ τὸ τέλειον πρότερον τοῦ ἀτελοῦς, καὶ διὰ ταῦτα πρότερος ἂν εἴη τῶν σχημάτων ὁ κύκλος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ σφαῖρα τῶν στερεῶν· μόνη γὰρ ἐκείνη περιέχεται μιᾷ ἐπιφανείᾳ· τὰ δὲ εὐθύγραμμα, πλείοσιν. Ὡς γὰρ ἔχει ὁ κύκλος ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, οὕτως ἡ σφαῖρα ἐν τοῖς στερεοῖς. 3. Ἐτι δὲ καὶ οἱ διαιροῦντες εἰς ἐπίπεδα, καὶ ἐξ ἐπιπέδων τὰ σώματα γεννῶντες μεμαρτυρηκέναι φαίνονται τούτοις· μόνην γὰρ τῶν στερεῶν οὐ διαιροῦσι τὴν σφαῖραν, ὥς οὐκ ἔχουσαν πλείους ἐπιφανείας ἢ μίαν· ἡ γὰρ εἰς τὰ ἐπίπεδα διαίρεσις, οὐχ ὥς ἂν τέμνων τις εἰς τὰ μέρη διέλοι τὸ ὅλον, τοῦτον διαιρεῖται τὸν τρόπον, ἀλλ' ὥς εἰς ἕτερα τῷ εἶδει. Ὅτι μὲν οὖν πρότερόν ἐστιν ἡ σφαῖρα τῶν στερεῶν σχημάτων, δῆλον. 4. Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὴν τάξιν ἀποδιδούσιν οὕτω τιθεμένοις εὐλογώτατον· τὸν μὲν κύκλον κατὰ τὸ ἐν, τὸ δὲ τρίγωνον κατὰ τὴν δυάδα, ἐπειδὴ δύο ὁρθαί. Ἐὰν δὲ τὸ ἐν κατὰ τὸ τρίγωνον, ὁ κύκλος οὐκ ἔτι ἔσται σχῆμα. 5. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον σχῆμα τοῦ πρώτου σώματος, πρῶτον δὲ σῶμα τὸ

ἐν τῇ ἐσχάτῃ περιφορᾷ· σφαιροειδὲς ἂν εἴη τὸ τὴν κύκλῳ περιφερόμενον φοράν. Καὶ τὸ συνεχὲς ἄρα ἐκείνῳ· τὸ γὰρ τῷ σφαιροειδεῖ συνεχές, σφαιροειδές. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ πρὸς τὸ μέσον τούτων· τὰ γὰρ ὑπὸ τοῦ σφαιροειδοῦς περιεχόμενα καὶ ἀπτόμενα, ὅλα σφαιροειδῇ ἀνάγκη εἶναι, τὰ δὲ κάτω τῆς τῶν πλακῆτων, ἀπτεται τῆς ἐπάνω σφαίρας. Ὡστε σφαιροειδὴς ἂν εἴη πᾶσα φορά· πάντα γὰρ ἀπτεται, καὶ συνεχῇ ἐστὶ ταῖς σφαίραις. 6. Ἔτι δὲ ἐπεὶ φαίνεται, καὶ ὑπόκειται κύκλῳ περιφέρεσθαι τὸ πᾶν, δέδεικται δ', ὅτι τῆς ἐσχάτης περιφορᾶς οὔτε κενόν ἐστὶν ἔξωθεν, οὔτε τόπος, ἀνάγκη καὶ διὰ ταῦτα σφαιροειδῇ εἶναι αὐτόν. Εἰ γὰρ ἔσται εὐθύγραμμος, συμβήσεται καὶ τόπον εἶναι ἔξω, καὶ σῶμα, καὶ κενόν. Κύκλῳ γὰρ στρεφόμενον τὸ εὐθύγραμμον, οὐδέποτε τὴν αὐτὴν ἐφάξει χώραν· ἀλλὰ ὅπου πρότερον ἦν σῶμα, νῦν οὐκ ἔσται· καὶ οὐ νῦν οὐκ ἔστι, πάλιν ἔσται διὰ τὴν παράλλαξιν τῶν γωνιῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἔτι ἄλλο σχῆμα γένοιτο μὴ ἴσας ἔχον τὰς ἐκ τοῦ μέσου γραμμὰς, οἷον φακοειδές, ἢ ὠοειδές· ἐν ἅπασιν γὰρ συμβήσεται, καὶ τόπον ἔξω, καὶ κενὸν εἶναι τῆς φορᾶς, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν χώραν κατέχειν τὸ ὅλον. 7. Ἔτι δ', εἴπερ τοῖν μὲν κινήσεων τὸ μέτρον ἢ τοῦ οὐρανοῦ φορᾶ, διὰ τὸ εἶναι μόνῃ συνεχῆς, καὶ ὁμαλῆς, καὶ αἰδιος· ἐν ἐκάστῳ δὲ μέτρον τὸ ἐλάχιστον· ἐλαχίστη δὲ κίνησις ἢ ταχίστη· δῆλον ὅτι ταχίστη ἂν εἴη πασῶν τῶν κινήσεων ἢ τοῦ οὐρανοῦ κίνησις. 8. Ἀλλὰ μὴν τῶν ἀφ' αὐτοῦ ἐφ' αὐτὸ, ἐλαχίστη ἐστὶν ἢ τοῦ κύκλου γραμμῇ· κατὰ δὲ τὴν ἐλαχίστην ταχίστη ἢ κίνησις· ὥστ' εἰ ὁ οὐρανὸς κύκλῳ τε φέρεται,

νου· βέλτιστον γὰρ κινεῖσθαι ἀπλῆν τε κίνησιν, καὶ ἄπαυστον, καὶ ταύτην ἐπὶ τὸ τιμιώτερον.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ὅτι ὁμαλὴς ἐστὶ καὶ οὐκ ἀνώμαλος, ἐφεξῆς ἂν εἴη τῶν εἰρημένων διελθεῖν. Λέγω δὲ τοῦτο περὶ τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, καὶ περὶ τῆς πρώτης φορᾶς· ἐν γὰρ τοῖς ὑπὸ κάτω πλείους ἤδη αἱ φοραὶ συνεληλύθασιν εἰς ἓν· εἰ γὰρ ἀνωμαλῶς κινήθησεται, δῆλον ὅτι ἐπίτασις ἔσται, καὶ ἀκμή, καὶ ἄνεσις τῆς φορᾶς· ἅπαντα γὰρ ἡ ἀνώμαλος φορὰ καὶ ἄνεσιν ἔχει, καὶ ἐπίτασιν, καὶ ἀκμήν. Ἀκμή δ' ἐστὶν, ἣ ὅθεν φέρεται, ἣ οἶ, ἣ ἀνὰ μέσον· οἷον ἴσως τοῖς μὲν κατὰ φύσιν εἰς ὃ φέρονται· τοῖς δὲ παρὰ φύσιν, ὅθεν· τοῖς δὲ ῥιπτιουμένοις, ἀνὰ μέσον. Τῆς δὲ κύκλῳ φορᾶς οὐκ ἐστὶν οὔτε ὅθεν, οὔτε οἶ, οὔτε μέσον· οὔτε γὰρ ἀρχή, οὔτε πέρας, οὔτε μέσον ἐστὶν αὐτῆς ἀπλῶς· τῷ τε γὰρ χρόνῳ αἰδίδιος, καὶ τῷ μήκει συνηγμένη, καὶ ἄκλαστος. Ὡς τ' εἰ μὴ ἔστιν ἀκμή αὐτοῦ τῆς φορᾶς, οὐδ' ἀνωμαλία εἴη· ἡ γὰρ ἀνωμαλία γίγνεται διὰ τὴν ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν. 2. Ἐτι δὲ, εἰ πᾶν τὸ κινούμενον ὑπὸ τινος κινεῖται, ἀνάγκη τὴν ἀνωμαλίαν γίγνεσθαι τῆς κινήσεως, ἢ διὰ τὸ κινεῖν, ἢ διὰ τὸ κινούμενον, ἢ δι' ἄμφω· εἴτε γὰρ τὸ κινεῖν μὴ τῇ αὐτῇ δυνάμει κινεῖται, εἴτε τὸ κινούμενον ἀλλοιοῖτο, καὶ μὴ διαμένοι τὸ αὐτὸ, εἴτε ἄμφω μεταβάλλοι, οὐθέν κωλύει ἀνωμαλῶς κινεῖσθαι τὸ κινούμενον. Οὐθέν δὲ τούτων δυνατόν περὶ τὸν οὐρανὸν γενέσθαι τὸ μὲν γὰρ κινούμενον, δεδεικται ὅτι πρῶτον, καὶ ἄπλοῦν, καὶ ἀγέννητον, καὶ ἄφθαρτον, καὶ ὅλως ἀμετάβλητον· τὸ δὲ κινεῖν πολὺ μᾶλλον εὐλογον εἶναι

τοιούτον· τὸ γὰρ πρῶτον τοῦ πρώτου, καὶ τὸ ἅπλοῦν τοῦ ἁπλοῦ, καὶ τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀγέννητον τοῦ ἀφθάρτου καὶ ἀγεννήτου κινητικόν. Ἐπεὶ οὖν τὸ κινούμενον οὐ μεταβάλλει σῶμα ὄν, οὐδ' ἂν τὸ κινοῦν μεταβάλλοι ἀσώματον ὄν. 3. Ὡστε καὶ τὴν φορὰν ἀδύνατον ἀνώμαλον εἶναι· καὶ γὰρ εἰ γίνεται ἀνωμάλως, ἥτοι ὅλη μεταβάλλει, καὶ ὅτε μὲν γίνεται θάττων, ὅτε δὲ βραδυτέρα πάλιν, ἢ τὰ μέρη αὐτῆς. Τὰ μὲν οὖν μέρη ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνώμαλα, φανερόν· ἡδὴ γὰρ ἂν ἐγεχόνει διάστασις τῶν ἀστρον ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ, τοῦ μὲν θάττον κινουμένου, τοῦ δὲ βραδυτέρον. Οὐ φαίνεται δ' οὐθὲν ἄλλως ἔχον τοῖς διαστήμασιν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὅλην ἐγχωρεῖ μεταβάλλειν· ἢ γὰρ ἄνεσις ἐκάστου γίνεται δι' ἀδυναμίαν· ἢ δ' ἀδυναμία παρὰ φύσιν· καὶ γὰρ αἱ ἐν τοῖς ζώοις ἀδυναμίαι πᾶσαι παρὰ φύσιν εἰσὶν, οἷον γῆρας καὶ φθίσις· ὅλη γὰρ ἴσως ἢ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τούτων συνέστηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. Οὐθὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αἰτοῦ χώραν. Εἰ οὖν ἐν τοῖς πρώτοις μὴ ἔστι τὸ παρὰ φύσιν· (ἅπλᾳ γὰρ καὶ ἁμικτα, καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ, καὶ οὐθὲν αὐτοῖς ἐναντίον) οὐδ' ἂν ἀδυναμία εἴη· ὥστ' οὐδ' ἄνεσις, οὐδ' ἐπίτασις· εἰ γὰρ ἐπίτασις, καὶ ἄνεσις. 4. Ἐτι δὲ καὶ ἄλογον ἄπειρον χρόνον ἀδύνατον εἶναι τὸ κινοῦν, καὶ πάλιν ἄλλον ἄπειρον δυνατόν· οὐθὲν γὰρ φαίνεται ὄν ἄπειρον χρόνον παρὰ φύσιν. Ἡ δ' ἀδυναμία παρὰ φύσιν, οὐδὲ τὸν ἴσον χρόνον παρὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν· οὐδ' ὅλως δυνατόν καὶ ἀδύνατον. Ἀνάγκη δ' εἰ ἀνίησιν ἢ κίνησις, ἄπειρον ἀνιέναι χρόνον· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐπιτείνειν αἰὲς ἢ πάλιν ἀνιέναι

δυνατόν. Ἄπειρος γὰρ ἂν εἴη καὶ ἀόριστος ἡ κίνησις. Ἀπασαν δὲ φαμεν ἐκ τινος εἰς τι εἶναι, καὶ ὠρισμένην. 5. Ἐτι δὲ, εἴ τις λάβοι εἶναι τινα χρόνον ἐλάχιστον, οὐ οὐκ ἐνδέχεται ἐν ἐλάττω κινηθῆναι τὸν οὐρανόν· ὥςπερ γὰρ οὐδὲ βαδίσαι οὐδὲ καθαρίσαι ἐν ὁπωῦν χρόνῳ δυνατόν, ἀλλ' ἔστιν ἐκάστης πράξεως ὠρισμένος ὁ ἐλάχιστος χρόνος κατὰ τὸ μὴ ὑπερβάλλειν· οὕτως οὐδὲ κινηθῆναι τὸν οὐρανὸν ἐν ὁπωῦν χρόνῳ δυνατόν. Εἰ οὖν τοῦτ' ἀληθές, οὐκ ἂν εἴη αἰεὶ ἐπίτασις τῆς φορᾶς. Εἰ δὲ μὴ ἐπίτασις, οὐδὲ ἄνσις· ὁμοίως γὰρ ἄμφω, καὶ θάτερον, εἴπερ τῷ αὐτῷ τε ἐπιτείνεται τάχει ἢ μείζονι, καὶ ἄπειρον χρόνον. 6. Λέπεται δὴ λέγειν ἐναλλάξ εἶναι τῇ κινήσει τὸ θᾶττον καὶ τὸ βραδύτερον. Τοῦτο δὲ παντελῶς ἄλογον καὶ πλάσματι ὅμοιον. Ἐτι δὲ καὶ τὸ μὴ λανθάνειν ἐπὶ τούτων εὐλογώτερον· εὐαισθητότερα γὰρ τὰ παρ' ἄλληλα τιθέμενα. Ὅτι μὲν οὖν εἰς καὶ μόνος ἐστὶν οὐρανός, καὶ οὗτος ἀγέννητος καὶ ἀτίδιος, ἔτι δὲ κινούμενος ὁμαλῶς, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν εἰρήσθω.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τῶν καλουμένων ἄστρων ἐπόμενον ἂν εἴη λέγειν, ἐκ τίνων τε συνεστᾶσι καὶ ἐν ποίοις σχήμασι· καὶ τίνες αἱ κινήσεις αὐτῶν. Εὐλογώτατον δὴ καὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπόμενον ἡμῖν τὸ ἕκαστον τῶν ἄστρων ποιεῖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος, ἐν ᾧ τυγχάνει τὴν φορὰν ἔχον· ἐπειδὴ ἔφαμέν τι εἶναι ὃ κύκλῳ φέρεσθαι πέφυκεν· ὥςπερ γὰρ οἱ πύρινα φάσκοντες εἶναι, διὰ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι τὸ ἄνω σῶμα πῦρ εἶναι φασιν· ὥς εὐλογον ὃν ἕκαστον συνεστάναι ἐκ τούτων ἐν οἷς ἕκαστον ἐστίν· ὁμοίως καὶ ἡμεῖς λέγομεν. 2. Ἡ δὲ

θερμότης ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸ φῶς γίνεται, παρεκτρι-
βομένου τοῦ αἵρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς· πέφυκε
γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ ξύλα, καὶ λίθους, καὶ σί-
δηρον· εὐλογώτερον οὖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ πυρὸς,
ἐγγύτερον δὲ ὁ αἶρ, οἷον καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων βε-
λῶν· ταῦτα γὰρ αὐτὰ ἐκπυροῦνται οὕτως, ὥστε τή-
κεσθαι τὰς μολυβδίδας· καὶ ἐπεὶ περ αὐτὰ ἐκπυροῦ-
νται, ἀνάγκη καὶ τὸν κύκλῳ αὐτῶν αἶρα τὸ αὐτὸ τοῦ-
το πάσχειν· ταῦτα μὲν οὖν αὐτὰ ἐκθερμαίνεται διὰ
τὸ ἐν αἵρῳ φέρεσθαι, ὅς διὰ τὴν πληγὴν τῇ κινήσει γί-
γνεται πῦρ. Τῶν δὲ ἄνω ἕκαστον ἐν τῇ σφαίρᾳ φέ-
ρεται· ὥστε αὐτὰ μὲν μὴ ἐκπυροῦσθαι· τοῦ δὲ αἵ-
ρος ὑπὸ τὴν τοῦ κυκλίου σώματος σφαῖραν ὄντος,
ἀνάγκη φερομένης ἐκείνης ἐκθερμαίνεσθαι, καὶ ταύ-
τη μάλιστα, ἥ ὁ ἥλιος τετύχηκεν ἐνδεδεμένος. Διὸ δὴ
πλησιάζοντός τε αὐτοῦ, καὶ ἀνίσχοντος, καὶ ὑπὲρ
ἡμᾶς ὄντος, γίγνεται ἡ θερμότης. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε
πύρινά ἐστιν, οὐτ' ἐν πυρὶ φέρεται, ταῦτα ἡμῖν εἰρή-
σθω περὶ αὐτῶν.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ φαίνεται καὶ τὰ ἄστρα μεθιστάμενα, καὶ
ὅλος ὁ οὐρανὸς, ἀναγκαῖον ἦτοι ἡρεμοῦντων ἀμφο-
τέρων γίνεσθαι τὴν μεταβολὴν, ἢ κινουμένων· ἢ τοῦ
μὲν ἡρεμοῦντος, τοῦ δὲ κινουμένου. Ἀμφότερα μὲν
τοίνυν ἡρεμεῖν ἀδύνατον, ἡρεμούσης γε τῆς γῆς· οὐ-
δὲν γὰρ ἂν ἐγίγνετο τὰ φαινόμενα. Τὴν δὲ γῆν ὑπο-
κείσθω ἡρεμεῖν. 2. Λέπεται δὲ ἡ ἀμφοτέρα κινεῖ-
σθαι, ἢ τὸ μὲν κινεῖσθαι, τὸ δ' ἡρεμεῖν. Εἰ μὲν οὖν
ἀμφοτέρα κινήθῃσεται, ἄλογον τὸ τὰ αὐτὰ τάχῃ τῶν
ἵστρον εἶναι, καὶ τῶν κύκλων· ἕκαστον γὰρ ὁμοτα-

χὲς ἔσται τῷ κύκλῳ, καθ' ὃ φέρεται. Φαίνεται γὰρ ἅμα τοῖς κύκλοις καθιστάμενα πάλιν εἰς τὸ αὐτό. Συμβαίνει οὖν ἅμα τότε ἄστρον διεληλυθέναι τὸν κύκλον, καὶ τὸν κύκλον ἐνηνέχθαι τὴν αὐτοῦ φορὰν, διεληλυθότα τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν. Οὐκ ἔστι δὲ εὐλογον τὸ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχειν τὰ τάχῃ τῶν ἄστρον, καὶ τὰ μεγέθη τῶν κύκλων· τοὺς μὲν γὰρ κύκλους οὐδὲν ἄτοπον, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἀνάλογον ἔχειν τὰ τάχῃ τοῖς μεγέθεσι. Τῶν δὲ ἄστρον ἕκαστον ἐν τούτοις, οὐδαμῶς εὐλογον· εἴτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ τὸν μείζω κύκλον φερόμενον θᾶττον ἔσται, δηλὸν ὅτι καὶ μετατεθῇ τὰ ἄστρα εἰς τοὺς ἀλλήλων κύκλους, τὸ μὲν ἔσται θᾶττον, τὸ δὲ βραδύτερον. Οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἔχοιεν οἰκείαν κίνησιν· ἀλλὰ φέροντο ἂν ὑπὸ τῶν κύκλων. 3. Εἴτε ἀπὸ ταῦτομάτου συνέπεσεν, οὐδ' οὕτως εὐλογον, ὥστε ἐν ἅπασιν ἅμα τὸν τε κύκλον εἶναι μείζω, καὶ τὴν φορὰν θᾶττω τοῦ ἐν αὐτῷ ἄστρον· τὸ μὲν γὰρ ἐν ἡ δύο τοῦτον τὸν τρόπον ἔχειν, οὐδὲν ἄτοπον· τὸ δὲ πάνθ' ὁμοίως πλάσματος ἔοικεν. Ἄμα δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς φύσει τὸ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τὸ πανταχοῦ καὶ πᾶσιν ὑπάρχον, τὸ ἀπὸ τῆς τύχης. 4. Ἀλλὰ μὴν πάλιν εἰ οἱ μὲν κύκλοι μένουσιν, αὐτὰ δὲ τὰ ἄστρα κινεῖται, ταῦτα καὶ ὁμοίως ἔσται ἄλογα· συμβήσεται γὰρ θᾶττον κινεῖσθαι τὰ ἔξω, καὶ τὰ τάχῃ εἶναι κατὰ τὰ μεγέθη τῶν κύκλων. Ἐπὶ τοίνυν οὔτε ἀμφοτέρω κινεῖσθαι εὐλογον, οὔτε τὸ ἄστρον μένον, λείπεται τοὺς μὲν κύκλους κινεῖσθαι, τὰ δὲ ἄστρα ἡρεμεῖν, καὶ ἐνδεδεμένα τοῖς κύκλοις φέρεσθαι· μόνως γὰρ ἂν οὕτως οὐδὲν ἄλογον συμβαίνοι· τότε γὰρ θᾶττον εἶναι τοῦ μείζονος κύκλου τὸ

τάχος εὐλογον τῶν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον ἐνδεδεμένων· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ μείζον σῶμα θᾶττον φέρεται τὴν οἰκείαν φορὰν, οὕτως καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλί-οις· μείζον γὰρ τῶν ἀφαιρουμένων ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ κέντρου, τὸ τοῦ μείζονος κύκλου τμήμα. 5. Ὡςτ' εὐλόγως ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ὁ μείζων περιοισθῆσεται κύκλος· τό,τε μὴ διεσπᾶσθαι τὸν οὐρανὸν, διὰ τε τοῦτο συμβήσεται, καὶ διότι δέδεικται συνεχὲς ὂν τὸ ὅλον. 6. Ὅτι δέ, ἐπεὶ σφαιροειδῆ τὰ ἄστρα, καθάπερ οἱ τε ἄλλοι φασὶ καὶ ἡμῖν ὁμολογούμενον εἰπεῖν, ἐξ ἐκείνου γε τοῦ σώματος, γεννῶσι· τοῦ δὲ σφαιροειδοῦς, δύο κινήσεις εἰσὶ καθ' αὐτὸ, κύλισις καὶ δί-νησις· εἴπερ οὖν κινοῖτο τὰ ἄστρα δι' αὐτῶν, τὴν ἑτέραν ἂν κινοῖτο τούτων· ἀλλ' οὐδετέραν φαίνεται. Διηγούμενα μὲν γὰρ ἔμεινεν ἂν ἐν ταύτῃ, καὶ οὐ μετέβαλε τὸν τόπον, ὅπερ φαίνεται τε, καὶ πάντες φασίν. Ἔτι δὲ πάντα μὲν εὐλογον τὴν αὐτὴν κίνησιν κινεῖσθαι· μόνος δὲ δοκεῖ τῶν ἄστρον ὁ ἥλιος τοῦτο δρᾶν, ἀνατέλλων ἢ δύων· καὶ οὗτος οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς ἡμετέρας ὀψεως· ἡ γὰρ ὀψις ἀποτεينوμένη μακρὰν ἐλίσσεται διὰ τὴν ἀσθένειαν. Ὅπερ αἴτιον ἴσως καὶ τοῦ στίλβειν φαίνεσθαι τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐνδεδεμενους, τοὺς δὲ πλάνητας μὴ στίλβειν· οἱ μὲν γὰρ πλάνητες ἐγγὺς εἰσιν· ὥστ' ἐγκρατὴς οὖσα πρὸς αὐτοὺς ἀφικνεῖται ἡ ὀψις· πρὸς δὲ τοὺς μένοντας κραδαίνεται διὰ τὸ μήκος, ἀποτεينوμένη πόρρω λίαν. Ὁ δὲ τρόμος αὐτῆς ποιεῖ τοῦ ἄστρου δοκεῖν εἶναι τὴν κίνησιν. Οὐθὲν γὰρ διαφέρει κινεῖν τὴν ὀψιν, ἢ τὸ ὀρώμενον. 7. Ἀλλὰ μὴν ὅτι οὐδὲ κυλίσεται τὰ ἄστρα, φανερόν· τὸ μὲν γὰρ

κυλιόμενον στρέφεσθαι ἀνάγκη· τῆς δὲ σελήνης αἰ-
 δηλόν ἐστι τὸ καλούμενον πρόσωπον. Ὡς ἔπει κι-
 νούμενα μὲν δι' αὐτῶν τὰς οἰκίας κινεῖσθαι κινήσεις
 εὐλογον· ταύτας δὲ οὐ φαίνεται κινούμενα· δη-
 λον ὅτι οὐκ ἂν κινοῖτο δι' αὐτῶν. Πρὸς δὲ τούτοις,
 ἄλογον τὸ μηθὲν ὄργανον αὐτοῖς ἀποδοῦναι τὴν φύ-
 σιν πρὸς τὴν κίνησιν· οὐδὲν γὰρ ὥς ἔτυχε ποιῆ ἢ
 φύσις, οὐδὲ τῶν μὲν ζώων φροντίσαι, τῶν δὲ οὕτω τι-
 μίων ὑπεριδεῖν. Ἀλλ' ἔοικεν, ὥσπερ ἐπίτηδες ἀφελῆν
 πάντα, δι' ὧν ἐνεδέχeto προῖέναι κατ' αὐτά, καὶ οὐ
 πλείστον ἀποσιτῆσαι τῶν ἐχόντων ὄργανα πρὸς κίνη-
 σιν. 9. Διὸ καὶ εὐλόγως ἂν δόξειεν ὅ,τε ὅλος οὐρα-
 νὸς σφαιροειδὴς εἶναι, καὶ ἕκασταν τῶν ἀστρῶν· πρὸς
 μὲν γὰρ τὴν ἐν αὐτῷ κίνησιν, ἢ σφαῖρα τῶν σχημά-
 των χρησιμώτατον· οὕτω γὰρ ἂν καὶ τάχιστα κινοῖ-
 το, καὶ μάλιστα κατέχοι τὸν αὐτοῦ τόπον. Πρὸς δὲ
 τὴν εἰς τὸ πρόσθεν, ἀχρησιτότατον· ἥκιστα γὰρ ὅμοιον
 τοῖς δι' αὐτῶν κινητικοῖς· οὐδὲν γὰρ ἀπηρτημένον
 ἔχει, οὐδὲ προέχον, ὥσπερ τὸ εὐθύγραμμον· ἀλλὰ
 πλείστον ἀφέστηκε τῷ σχήματι τῶν πορευτικῶν σωμά-
 των. Ἐπεὶ οὖν δεῖ τὸν μὲν οὐρανὸν κινεῖσθαι τὴν ἐν
 αὐτῷ κίνησιν, τὰ ἄλλα δ' ἀστρα μὴ προῖέναι δι' αὐ-
 τῶν, εὐλόγως ἂν ἑκάτερον εἴη σφαιροειδές. Οὕτω μὲν
 γὰρ μάλιστα τὸ μὲν κινήθησεται, τὸ δὲ ἡρεμήσει.

CAPUT IX.

Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τὰ φάναι γίνεσθαι
 φερομένων ἀρρονίαν, ὥς συμφώνων γινομένων τῶν
 ψόφων, κομψῶς μὲν εἴρηται καὶ περιττῶς ὑπὸ τῶν
 εἰπόντων· οὐ μὴν οὕτω γ' ἔχει τὸ ἀληθές· δοκεῖ γάρ
 τισιν ἀναγκαῖον εἶναι τηλικούτων φερομένων σωμά-

των γίνεσθαι ψόφον· ἐπεὶ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν οὔτε τοὺς ὄγκους ἔχόντων ἴσους, αὐτὲ τοιοῦτῳ τάχει φερομένων ἡλίου τε καὶ σελήνης· ἔτι δὲ τοσούτων τὸ πλήθος ἄσטרων, καὶ τὰ μέγεθος φερομένων τῷ τάχει ταύτην φορᾶν, ἀδύνατον μὴ γίνεσθαι ψόφον, ἀμήχανόν τινα τὸ μέγεθος· ὑποθέμενοι δὲ ταῦτα καὶ τὰς ταχυτήτας ἐκ τῶν ἀποστάσεων ἔχειν τοὺς τῶν συμφωνούντων λόγους, ἐναρμόνιον γίνεσθαι φασὶ τὴν φωνήν, φερομένων κύκλῳ τῶν ἄσטרων. Ἐπεὶ δὲ ἄλογον ἰδοῦναι τὸ μὴ συνακούειν ἡμᾶς τῆς φωνῆς ταύτης, αἴτιον τούτου φασὶν εἶναι τὸ γιγνομένοις εὐθύς ὑπάρχειν τὸν ψόφον· ὥστε μὴ διάδηλον εἶναι πρὸς τὴν ἐναντίαν αἰγὴν· πρὸς ἄλληλα γὰρ φωνῆς, καὶ σιγῆς, εἶναι τὴν διάγνωσιν· ὥστε καθάπερ τοῖς χαλκοτύποις διὰ συνήθειαν οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὸ αὐτὸ συμβαίνειν. Ταῦτα δὲ καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἐμμελῶς μὲν λέγεται, καὶ μουσικῶς· ἀδύνατον δὲ τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον.

2. Οὐ γὰρ μόνον τὸ μηθεὶν ἀκούειν ἄτοπον, περὶ οὗ λύειν ἐγχειροῦσι τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μηθεὶν πάσχειν χωρὶς αἰσθήσεως· οἱ γὰρ ὑπερβάλλοντες ψόφροι διακναίουσι καὶ τῶν ἀψύχων σωματίων τοὺς ὄγκους· οἷον ὁ τῆς βροντῆς δῖυστησι καὶ λίθους, καὶ τὰ καρτερώτατα τῶν σωματίων. Τοσούτων δὲ φερομένων, καὶ τοῦ ψόφου διϊόντος πρὸς τὸ φερόμενον μέγεθος, πολλοπλάσιον μέγεθος ἀναγκαῖον ἀφικνεῖσθαι τε δεῦρο, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμήχανον εἶναι τῆς βίας.

3. Ἄλλ' εὐλόγως οὔτε ἀκούομεν, οὔτε πάσχοντα φαίνεται τὰ σώματα βίαιον οὐδὲν πάθος, διὰ τὸ μὴ ψοφεῖν· ἅμα δ' ἐστὶ δῆλον τό, ὅτι αἴτιον τούτων,

καὶ μαρτύριον τῶν εἰρημένων ἡμῖν λόγων, ὥς εἰσὼν ἀληθεῖς· τὸ γὰρ ἀπορηθὲν καὶ ποιῆσαν τοὺς Πυθαγορείους φάναι γίγνεσθαι τὴν συμφωνίαν τῶν φερομένων, ἡμῖν ἔστι τεκμήριον· ὅσα μὲν γὰρ καθ' αὐτὰ φέρεται, ποιεῖ ψόφον καὶ πληγὴν· ὅσα δὲ ἐμφερομένῳ ἐνδίδεται, ἢ ἐνυπάρχει, καθάπερ ἐν τῷ πλοίῳ τὰ μόρια, οὐχ οἷόν τε ψοφεῖν· οὐδὲ αὖ τὸ πλοῖον, εἰ φέροιτο ἐν ποταμῷ. 4. Καίτοι τοὺς αὐτοὺς λόγους ἂν ἐξεῖη λέγειν· ὥς ἄτοπον, εἰ μὴ φερόμενος ὁ ἰστός καὶ ἡ πρύμνα ποιεῖ ψόφον πολλὴν τηλικαύτης νεῶς, ἢ πάλιν αὐτὸ τὸ πλοῖον κινούμενον. Τὸ δ' ἐν μὴ φερομένῳ φερόμενον ποιεῖ ψόφον· ἐν φερομένῳ δὲ συνεχῶς καὶ μὴ ποιοῦντι πληγὴν ἀδύνατον ψοφεῖν· 5. ὥς τ' ἐνταῦθα λεκτέον, ὥς εἴπερ ἐφέρετο τὰ σώματα τούτων, εἴτ' ἐν ἄερος πλήθει κεχυμένῳ κατὰ τὸ πᾶν, εἴτε πυρὸς ὥς περ πάντες φασὶν, ἀναγκαῖον ποιεῖν ὑπερφυᾶ τῷ μεγέθει τὸν ψόφον. Τούτου δὲ γινομένου, καὶ δεῦρο ἀφικνεῖσθαι, καὶ διακναίειν. Ὡς τ' ἐπεὶ περ οὐ φαίνεται τοῦτο συμβαῖνον, οὐτ' ἂν ἐμψυχον, οὔτε βίαιον φέροιτο φορὰν οὐθ' ἐν αὐτῶν, ὥς περ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προνοούσης τῆς φύσεως· ὅτι μὴ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχούσης τῆς κινήσεως, οὐθ' ἐν ἂν ἦν τῶν περὶ τὸν δεῦρο τόπον ὁμοίως ἔχον. Ὅτι μὲν οὖν σφαιροειδῇ τὰ αὐτὰ, καὶ ὅτι οὐ κινεῖται δι' αὐτῶν, εἴρηται.

CAPUT X.

Περὶ δὲ τῆς τάξεως αὐτῶν, ὃν μὲν τρόπον ἕκαστον αὐτῶν κεῖται, τῷ τὰ μὲν εἶναι πρότερα, τὰ δὲ ὕστερα· καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἀλλήλα τοῖς ἀποστήμασιν, ἐκ τῶν περὶ ἀστρολογίαν θεωρησθῶ· λέγεται γὰρ ἱκανῶς. 2. Συμβαίνει δὲ κατὰ λόγον γίγνεσθαι τὰς ἐκάστον

κινήσεις τοῖς ἀποστήμασι, τῷ τὰς μὲν εἶναι θάττους, τὰς δὲ βραδυτέρας· ἐπεὶ γὰρ ὑπόκειται, τὴν μὲν ἐσχάτην τοῦ οὐρανοῦ περιφορὰν ἀπλῆν τε εἶναι καὶ ταχίστην, τὰς δὲ τῶν ἄλλων βραδυτέρας τε καὶ πλείους· ἕκαστον γὰρ ἀντιφέρεται τῷ οὐρανῷ κατὰ τὸν αὐτοῦ κύκλον· εὐλογον ἤδη τὸ μὲν ἐγγυτάτω τῆς ἀπλῆς καὶ πρώτης περιφορᾶς ἐν πλείστῳ χρόνῳ διῆναι τὸν αὐτοῦ κύκλον, τὸ δὲ πορρότῳ, ἐν ἐλαχίστῳ· τῶν δὲ ἄλλων αἰὲ τὸ ἐγγύτερον ἐν πλείονι, τὸ δὲ πορρότερον ἐν ἐλάττω· τὸ μὲν γὰρ ἐγγυτάτω μάλιστα κρατεῖται· τὸ δὲ πορρότῳ πάντων, ἥκιστα διὰ τὴν ἀπόστασιν· τὰ δὲ μεταξὺ κατὰ λόγον ἤδη τῆς ἀποστάσεως, ὥσπερ καὶ δεικνύουσιν οἱ μαθηματικοί.

CAPUT XI.

Τὸ δὲ σχῆμα τῶν ἀστέρων ἕκαστου σφαιροειδὲς μάλιστα ἂν τις εὐλόγως ὑπολάβοι· ἐπεὶ γὰρ δέδεικται, ὅτι οὔτε κινεῖσθαι πεφύκασιν δι' ἑαυτῶν· ἡ δὲ φύσις οὐδὲν ἀλόγως οὐδὲ μάτην ποιεῖ· δηλὸν ὅτι καὶ σχῆμα τοιοῦτον ἀπέδωκε τοῖς ἀκινήτοις, ὃ ἥκιστα ἐστὶ κινητικόν. Ἡκιστα δὲ κινητικὸν ἡ σφαῖρα, διὰ τὸ μηθὲν ἔχειν ὄργανον πρὸς τὴν κίνησιν. Ὡστε δὴλὸν ὅτι σφαιροειδῇ ἂν εἴη τὸν ὄγκον. Ἔτι δ', ὁμοίως μὲν ἅπαντα καὶ ἐν· ἡ δὲ σελήνη δεικνύται διὰ τῶν περὶ τὴν ὄψιν, ὅτι σφαιροειδῆς· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο αὐξανομένη, καὶ φθίνουσα, τὰ μὲν πλείστα μηνοειδῆς, ἢ ἀμφίκυρτος, ἅπαξ δὲ διχότομος· καὶ πάλιν διὰ τῶν ἀστρολογικῶν, ὅτι οὐκ ἂν ἦσαν αἱ τοῦ ἡλίου ἐκλείψεις μηνοειδεῖς· ὥςτ' εἴπερ ἐστὶν ἐν τοιοῦτον, δηλονότι καὶ τᾶλλα ἂν εἴη σφαιροειδῇ.

Δυσὸν δ' ἀπορίαιν οὔσαιν, περὶ ὧν εἰκότως ἂν ὅς-
 τισιν ἀπορήσειε, πειρατέον λέγειν τὸ φαινόμενον,
 αἰδοῦς ἀξίαν εἶναι νομίζοντας τὴν προθυμίαν μάλ-
 λον, ἢ θράσους, εἴ τις διὰ τὸ φιλοσοφίας διωγῇ καὶ
 μικρὰς εὐπορίας ἀγαπᾷ, περὶ τὰς μεγίστας ἔχων
 ἀπορίας. Ἔτι δέ, πολλῶν ὄντων τοιούτων οὐχ ἡκιστα
 θαυμαστόν, διὰ τίνα ποτὲ αἰτίαν οὐκ αἰεὶ τὰ πλείον
 ἀπέχοντα τῆς πρώτης φορᾶς κινεῖται πλείους κινή-
 σεις, ἀλλὰ τὰ μεταξὺ πλείους. Καὶ εὐλογον γὰρ ἂν
 εἶναι δόξεις τοῦ πρώτου σώματος μίαν κινουμένου
 φορᾶν, τὸ πλησιαίτατον ἐλαχίστας κινεῖσθαι κινή-
 σεις, οἷον δύο· τὸ δὲ ἐχόμενον τρεῖς, ἢ τινα ἄλλην
 τοιαύτην τάξιν· νῦν δὲ συμβαίνει τοῦναντίον· ἐλάτ-
 τους γὰρ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη κινεῖται κινήσεις, ἢ
 τῶν πλανωμένων ἀστρῶν ἕνα. Καίτοι πορρώτερον
 τοῦ μέσου, καὶ πλησιαίτερον τοῦ πρώτου σώματος
 εἰσιν αὐτῶν. Ἀἴτιον δὲ τοῦτο περὶ ἐνίων καὶ τῇ ὄψει
 γέγονε. Τὴν δὲ σελήνην ἐωράκαμεν διχότομον μὲν
 οὔσαν, ὑπεισεληθούσαν δὲ τῶν ἀστέρων τὸν τοῦ Ἄρεος,
 καὶ ἀποκρυφέντα μὲν τὸ μέλαν αὐτῆς, ἐξεληθόντα δὲ
 κατὰ τὸ φανὸν καὶ λαμπρόν. Ὀμοίως δὲ καὶ περὶ
 τοὺς ἄλλους ἀστέρας λέγουσιν οἱ πάλοι τετηρηκότες
 ἐκ πλείστων ἐτῶν Αἰγύπτιοι, καὶ Βαβυλώνιοι· παρ'
 ὧν πολλὰς πίστεις ἔχομεν περὶ ἑκάστου τῶν ἀστρῶν.
 2. Τοῦτό τε δὴ δικαίως ἀπορήσειεν ἂν τις, καὶ διὰ
 τίνα ποτ' αἰτίαν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ φορᾷ τοσοῦτον
 ἐστὶν ἀστέρων πλῆθος, ὥστε τῶν ἀναριθμήτων εἶναι
 δοκεῖν τὴν πᾶσαν τάξιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐν χωρὶς
 ἕκαστον· δύο δὲ ἢ πλείω οὐ φαίνεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐν-

δεδεμένα φορῇ. Περὶ δὲ τούτων ζητεῖν μὲν καλῶς ἔχει, καὶ τὴν ἐπὶ πλείω σύνεσιν, καίπερ μικρὰς ἔχοντας ἀφορμὰς, καὶ τοσαύτην ἀπόστασιν ἀπέχοντας τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων· ὅμως δὲ ἐκ τῶν τοιούτων θεωροῦσιν, οὐδὲν ἄλογον ἂν δόξειεν εἶναι τὸ νῦν ἀπορούμενον· ἀλλ' ἡμεῖς ὥς περὶ σωμάτων μόνον αὐτῶν, καὶ μονάδων τάξιν μὲν ἔχόντων, ἀψύχων δὲ πᾶμπαν, διανοούμεθα. Δεῖ δ' ὥς μετεχόντων ὑπολαμβάνειν πράξεως καὶ ζωῆς· οὕτω γὰρ οὐδὲν παράλογον εἶναι δόξεις τὸ συμβαῖνον· 3. ἔοικε γὰρ τῷ μὲν ἄριστα ἔχοντι ὑπάρχειν τὸ εὖ ἄνευ πράξεως· τῷ δ' ἐγγύτατα, διὰ ὀλίγης καὶ μιᾶς· τοῖς δὲ πορρωτάτῳ, διὰ πλειόνων· ὥςπερ ἐπὶ σώματος, τὸ μὲν οὐδὲ γυμναζόμενον εὖ ἔχει, τὸ δὲ μικρὰ περιπατήσαν, τῷ δὲ καὶ πάλης δεῖ, καὶ δρόμου, καὶ κινήσεως. Πάλιν δ' ἐτέρῳ οὐδ' ὅποσαοῦν ποιοῦντι τοῦτό γ' ἂν ἔτι ὑπάρξαι τὰγαθόν, ἀλλ' ἕτερόν τι. 4. Ἔστι δὲ τὸ κατορθοῦν χαλεπὸν ἢ τὸ πολλὰ, ἢ τὸ πολλάκις· οἷον μυρίους ἀστραγάλους Χίους βαλεῖν ἀμήχανον, ἀλλ' ἓνα ἢ δύο ῥᾶον. Καὶ πάλιν ὅταν τοδὲ μὲν δέη τοῦδε ἕνεκα ποιῆσαι, τοῦτο δὲ ἄλλου, καὶ τοῦτο ἑτέρου, ἐν μὲν ἐνὶ καὶ δυοὶ ῥᾶον ἐπιτυχεῖν· ὅσῳ δ' ἂν διὰ πλειόνων, χαλεπώτερον· διὸ δεῖ νομίζειν καὶ τὴν τῶν ἀστρων πράξιν εἶναι τοιαύτην, οἷαπερ ἡ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα αἰ τοῦ ἀνθρώπου πλείσται πράξεις· πολλῶν γὰρ τῶν εὖ δύναται τυχεῖν· ὥστε πολλὰ πράττειν, καὶ ἄλλων ἕνεκα. Τῷ δ' ὥς ἄριστα ἔχοντι οὐδὲν δεῖ πράξεως· ἔστι γὰρ αὐτῷ τὸ οὐ ἕνεκα. Ἡ δὲ πράξις ἐστὶν ἀεὶ ἐν δυοῖν, ὅταν καὶ οὐ ἕνεκα ἢ, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα. Τῶν δ' ἄλλων

ζώων ἐλάττους· τῶν δὲ φυτῶν μικρά τις καὶ μίᾳ ἰσως.
 5. Ἡ γὰρ ἓν τι ἐστίν, οὐ τύχοι ἄν, ὥσπερ καὶ ὁ ἄν-
 θρωπος· ἢ καὶ τὰ πολλὰ πάντα πρὸ ὁδοῦ ἐστὶ πρὸς
 τὸ ἄριστον. Τὸ μὲν οὖν ἔχει καὶ μετέχει τοῦ ἀρίστου,
 τὸ δὲ ἀφικνεῖται ἐγγὺς δι' ὀλίγων, τὸ δὲ διὰ πολλῶν,
 τὸ δὲ οὐδ' ἔγχειρεῖ· ἀλλ' ἱκανὸν εἰς τὸ ἐγγὺς τοῦ
 ἐσχάτου ἐλθεῖν· οἷον, εἰ ὑγίεια τέλος, τὸ μὲν δὴ αἰ
 ὑγιαίνει, τὸ δὲ ἰσχνανθὲν, τὸ δὲ δραμὸν καὶ ἰσχναν-
 θὲν, τὸ δὲ καὶ ἄλλο τι πρᾶξαν τοῦ δραμεῖν ἕνεκα·
 ὥστε πλείους αἱ κινήσεις. 6. Ἐτερον δὲ ἀδυνατεῖ
 πρὸς τὸ ὑγιαίνειν ἐλθεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ δραμεῖν μόνον
 ἢ ἰσχνανθῆναι· καὶ τούτων θάτερον τέλος αὐτοῖς.
 7. Μάλιστα μὲν γὰρ ἐκείνου τυχεῖν ἄριστον πᾶσι τοῦ
 τέλους· εἰ δὲ μὴ αἰ, ἄμεινόν ἐστιν, ὅσῳ ἂν ἐγγύτερον
 ᾗ τοῦ ἀρίστου. Καὶ διὰ τοῦτο ἢ μὲν γῇ ὅλως οὐ κί-
 νεῖται· τὰ δ' ἐγγὺς ὀλίγας κινήσεις· οὐ γὰρ ἀφικνεῖ-
 ται πρὸς τὸ ἐσχάτον· ἀλλὰ μέχρις ὅτου δύναται τυ-
 χεῖν τῆς θειοτάτης ἀρχῆς. Ὁ δὲ πρῶτος οὐρανὸς εὐ-
 θὺς τυγχάνει διὰ μιᾶς κινήσεως. Τὰ δ' ἐν τῷ μέσῳ
 τοῦ πρώτου, καὶ τῶν ἐσχάτων, ἀφικνεῖται μὲν· διὰ
 πλειόνων δὲ ἀφικνεῖται κινήσεων. 8. Περὶ δὲ τῆς
 ἀπορίας, ὅτι μὲν μετὰ τὴν πρώτην μίαν οὔσαν φορὰν
 πολὺ πλῆθος συνέστηκεν ἄστρον· τῶν δ' ἄλλων χω-
 ρὶς ἕκαστον εἴληφεν ἰδίας κινήσεις. 9. Δι' ἓν μὲν ἂν
 τις πρῶτον εὐλόγως οἰηθείη τοῦθ' ὑπάρχειν· νοῦσαι
 γὰρ δεῖ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκάστης πολλὴν
 ὑπεροχὴν εἶναι τῆς πρώτης πρὸς τὰς ἄλλας. 10. Εἴη
 δ' ἂν ἥδε συμβαίνουσα κατὰ λόγον· ἢ μὲν γὰρ πρῶ-
 τη μία οὔσα, πολλὰ κινεῖ τῶν σωμάτων τῶν θείων·
 αἱ δὲ πολλαὶ οὔσαι ἐν μόνον ἐκάστη. Τῶν γὰρ πλα-

νωμένων ἐν ὀτιοῦν, πλείους φορὰς φέρεται· ταύτη τε οὖν ἀνισάζει ἢ φύσις, καὶ ποιεῖ τινὰ τάξιν, τῇ μὲν μιᾷ φορᾷ πολλὰ ἀποδοῦσα σώματα, τῷ δὲ ἐνὶ σώματι πολλὰς φορὰς. 11. Καὶ ἔτι διὰ τόδε ἐν ἔχουσι σῶμα αἱ ἄλλαι φοραὶ, ὅτι πολλὰ σώματα κινοῦσιν αἱ πρὸ τῆς τελευταίας καὶ τῆς ἐν ἄστρον ἐχούσης· ἐν πολλὰς γὰρ σφαίραις ἡ τελευταῖα σφαῖρα ἐνδεδεμένη φέρεται· ἐκάστη δὲ σφαῖρα σῶμα τυγχάνει ὄν. Ἐκείνης ἂν οὖν κοινὸν εἴη τὸ ἔργον· αὕτη μὲν γὰρ ἐκάστη ἡ ἴδιος φύσει φορὰ. 12. Αὕτη δὲ οἶον πρόσκειται. Παντὸς δὲ πεπερασμένου σώματος πρὸς πεπερασμένον ἡ δύναμις ἐστίν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τὴν ἐγκύκλιον φερομένων κίνησιν ἁστρον, εἴρηται ὅποια ἅττα κατὰ τὴν οὐσίαν ἐστὶ, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ περὶ τῆς φορᾶς, καὶ τῆς τάξεως αὐτῶν.

CAPUT XIII.

Λοιπὸν δὲ περὶ τῆς γῆς εἰπεῖν, οὗ τε τυγχάνει κειμένη, καὶ πότερον τῶν ἡρεμοῦντων ἐστὶν ἢ τῶν κινουμένων, καὶ περὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς. Περὶ μὲν οὖν τῆς θέσεως, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἅπαντες δόξαν. Ἀλλὰ τῶν πλείστων ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι λεγόντων, ὅσοι τὸν ὅλον οὐρανὸν πεπερασμένον εἶναι φασιν, ἐναντίως οἱ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καλούμενοι δὲ Πυθαγόρειοι λέγουσιν· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ εἶναι φασι, τὴν δὲ γῆν ἐν τῶν ἁστρον οὔσαν κύκλῳ φερόμενην περὶ τὸ μέσον, νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιεῖν. ἔτι δ' ἐναντίαν ἄλλην ταύτη κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν, οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦντες, ἀλλὰ πρὸς τινὰς δόξας καὶ λόγους αὐτῶν τὰ φαινόμενα προσέλ-

κοντες, καὶ πειρώμενοι συγκοσμεῖν. 2. Πολλοῖς δ' ἂν καὶ ἑτέροις συνδόξεις, μὴ δεῖν τῇ γῇ τὴν τοῦ μέσου χώραν ἀποδιδόναι, τὸ πιστὸν οὐκ ἐκ τῶν φαινομένων ἀθροῦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐκ τῶν λόγων. Τῇ γὰρ τιμιωτάτῳ οἶονται προσήκειν τὴν τιμιωτάτην ὑπάρχειν χώραν· εἶναι δὲ πῦρ μὲν γῆς τιμιώτερον· τὸ δὲ πέρας τῶν μεταξύ. Τὸ δὲ ἔσχατον καὶ τὸ μέσον, πέρας· ὥστε ἐκ τούτων ἀναλογιζόμενοι οὐκ οἶονται ἐπὶ τοῦ μέσου κῆσθαι τῆς σφαίρας αὐτὴν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πῦρ. ἔτι δ' οἵ γε Πυθαγόρειοι, καὶ διὰ τὸ μάλιστα προσήκειν φυλάττεσθαι τὸ κυριώτατον τοῦ παντός· τὸ δὲ μέσον εἶναι τοιοῦτον· ὁ Διὸς φυλακὴν ὀνομάζουσι, τὸ ταύτην ἔχον τὴν χώραν πῦρ. 3. Ὡς περὶ τὸ μέσον ἀπλῶς λεγόμενον, καὶ τὸ τοῦ μεγέθους μέσον, καὶ τοῦ πράγματος ὃν μέσον, καὶ τῆς φύσεως· καίτοι καθάπερ ἐν ποῶς ζώοις οὐ τὸ αὐτὸ τοῦ ζώου, καὶ τοῦ σώματος τὸ μέσον, οὕτως ὑποληπτόν μᾶλλον καὶ περὶ τὸν ὅλον οὐρανόν. Διὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν, οὐθὲν αὐτοὺς δεῖ θορυβεῖσθαι περὶ τὸ πᾶν, αὐδὲ εἰσάγειν φυλακὴν ἐπὶ τὸ κέντρον, ἀλλ' ἐκεῖνα ζητεῖν καὶ μέσον, ποῖόν τε καὶ πού πέφυκεν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀρχὴ τὸ μέσον καὶ τίμιον. Τὸ δὲ τοῦ τόπου μέσον, ὅμοιον μᾶλλον ἢ ἀρχῇ· τὸ μὲν γὰρ ὀρίζομενον, τὸ μέσον· τὸ δὲ ὀρίζον, τὸ πέρας. Τιμιώτερον δὲ τὸ περιέχον καὶ τὸ πέρας, ἢ τὸ περαινόμενον· τὸ μὲν γὰρ ὕλη, τὸ δὲ οὐσία τῆς συστάσεώς ἐστι. 4. Περὶ μὲν οὖν τοῦ τόπου τῆς γῆς, ταύτην ἔχουσί τινες τὴν δόξαν. Ὅμοίως δὲ περὶ μὲν τῆς καὶ κινήσεως· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον πάντες ὑπολαμβάνουσιν. Ἀλλ' ὅσοι μὲν μηδὲ ἐπὶ τοῦ μέσου

κεῖσθαι φασιν αὐτήν, κινεῖσθαι δὲ κύκλῳ περὶ τὸ μέσον. Οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίχθονα, καθάπερ εἶπομεν πρότερον. Ἐνίοις δὲ δοκεῖ καὶ πλείω σώματα τοιαῦτα ἐνδέχεσθαι φέρεσθαι περὶ τὸ μέσον· ἡμῖν δὲ ἄδηλα, διὰ τὴν ἐπιπρόσθησιν τῆς γῆς. Διὸ καὶ τὰς τῆς σελήνης ἐκλείψεις πλείους, ἢ τὰς τοῦ ἡλίου, γίνεσθαι φασι· τῶν γὰρ φερομένων ἕκαστον ἀντιφράττειν αὐτήν, ἀλλ' οὐ μόνην τὴν γῆν· ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ γῆ κέντρον, ἀλλ' ἀπέχει τὸ ἡμισφαίριον αὐτῆς ὅλον, οὐθὲν κωλύειν οἶονται τὰ φαινόμενα συμβαίνειν ὁμοίως μὴ κατοικοῦσιν ἡμῖν ἐπὶ τοῦ κέντρου· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου ἦν ἡ γῆ· οὐθὲν γὰρ οὐδὲ νῦν ποιεῖν ἐπίδηλον, τὴν ἡμίσειαν ἀπέχον τῶν τῆς διαμέτρου· ἔνιοι δὲ καὶ κειμένην ἐπὶ τοῦ κέντρου φασὶν αὐτὴν εἰλεῖσθαι περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταγμένον πόλον, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται.

5. Παραπλησίως δὲ καὶ περὶ τοῦ σχήματος ἀμφισβητεῖται· τοῖς μὲν γὰρ εἶναι δοκεῖ σφαιροειδῆς, τοῖς δὲ πλατεῖα, καὶ τὸ σχῆμα τυμπανοειδῆς· ποιοῦνται δὲ τεκμήριον, ὅτι δύνων καὶ ἀνατέλλων ὁ ἥλιος, εὐθεῖαν, ἀλλ' οὐ περιφερῆ τὴν ἀπόκρυψιν φαίνεται ποιούμενος ὑπὸ τῆς γῆς· ὡς δέον, εἶπερ ἦν σφαιροειδῆς, περιφερῆ γίνεσθαι καὶ τὴν ἀποτομήν, οὐ προσλογιζόμενοι τό τε ἀπόστημα τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν γῆν, καὶ τὸ τῆς περιφερείας μέγεθος, ὡς ἐν τοῖς φαινομένοις μικροῖς κύκλοις εὐθεῖα φαίνεται πόρρωθεν. Διὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν φαντασίαν, οὐθὲν αὐτοὺς ἀπιστεῖν δεῖ, μὴ κυκλωτερῇ τὸν ὄγκον εἶναι τῆς γῆς· ἀλλ' ἔτι προστιθέασι, καὶ φασὶ διὰ τὴν ἡρεμίαν ἀνάγκη τὸ σχῆμα τοῦτ' ἔχειν αὐτήν. Καὶ γὰρ δὴ οἱ περὶ

τῆς γῆς τῆς κινήσεως, καὶ τῆς μονῆς εἰρημένοι τρο-
ποι, πολλοὶ τυγχάνουσι. 6. Τὸ μὲν οὖν ἀπορῆσαι
πᾶσιν ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν· τάχα γὰρ ἀλογωτέρας
διανοίας, τὸ μὴ θαυμάζειν, πῶς ποτε μικρὸν μὲν μό-
ριον τῆς γῆς, ἐὰν μετεωρισθὲν ἀφεθῇ, φέρεται καὶ
μένειν οὐκ ἐθέλει, καὶ τὸ πλεῖον αἰεὶ θᾶττον· πᾶσαν
δὲ τὴν γῆν εἴ τις ἀφείη μετεωρίσας, οὐκ ἂν φέροιο.
Νῦν δ' ἡρεμεῖ τοσοῦτον βᾶρος. Ἀλλὰ μὴν ἂν εἴ τις
τῶν φερομένων μορίων αὐτῆς, πρὶν πεσεῖν, ὑφαιροίη
τὴν γῆν, οἰσθήσεται κάτω μηθενὸς ἀντερείσαντος.
7. Ὡστε τὸ μὲν ἀπορεῖν εἰκότως ἐγένετο φιλοσόφημα
πᾶσι· τὸ δὲ περὶ τὰς τούτου λύσεις μὴ μᾶλλον ἀτό-
πους εἶναι δοκεῖν τῆς ἀπορίας, θαυμάσειεν ἂν τις·
οἱ μὲν γὰρ διὰ ταῦτα ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι
φασιν, ἐπ' ἄπειρον αὐτὴν ἐξήκωσθαι λέγοντες, ὥσπερ
Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἵνα μὴ πράγματ' ἔχῃσι
ζητοῦντες τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτω ἐπέ-
πληξεν ὡς εἰπών,

Εἶπερ ἀπείρονα γῆς τε βράθῃ, καὶ δαψιλὸς αἰθὴρ,

Ὡς διὰ πολλῶν δὴ γλώσσης ῥηθέντα ματαιῶς

Ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων.
οἱ δὲ ἐφ' ὕδατος κεῖσθαι· τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον
παρειλήφαμεν τὸν λόγον, ὃν φασιν εἰπεῖν τὸν Θαλή-
την Μιλήσιον, ὥς διὰ τὸ πλωτὴν εἶναι μένουσαν ὥς-
περ ξύλον, ἥ τι τοιοῦτον ἕτερον· καὶ γὰρ τούτων ἐπ'
ἀέρος μὲν οὐθέν πεφυκε μένειν, ἀλλ' ἐφ' ὕδατος
8. ὥσπερ οὐ τὸν αὐτὸν λόγον ὄντα περὶ τῆς γῆς καὶ
τοῦ ὕδατος τοῦ ὀχοῦντος τὴν γῆν. Οὐδὲ γὰρ τὸ ὕδωρ
πέφυκε μένειν μετέωρον, ἀλλ' ἐπὶ τινός ἐστιν. Ἔτι δέ,
ὥσπερ ἄλλο ὕδατος κορυφώτερος, καὶ γῆς ὕδωρ· ὥστε

πῶς οἶονται τὸ κουνφότερον κατωτέρω κείσθαι τοῦ
 βαρυτέρου τὴν φύσιν; ἔτι δ', εἴπερ ὅλη πέφυκε μέ-
 νειν ἐφ' ὕδατος, δηλον ὅτι καὶ τῶν μορίων ἕκαστον
 αὐτῆς. Νῦν δὲ οὐ φαίνεται τοῦτο γιγνόμενον, ἀλλὰ
 τὸ τυχὸν μόριον φέρεται εἰς βυθόν· καὶ θᾶττον τὸ
 μείζον. 9. Ἀλλ' εἰκόασι μέχρι τινὸς ζητεῖν, ἀλλ' οὐ
 μέχρι περ οὐ δύνατον τῆς ἀπορίας· πᾶσι γὰρ ἡμῖν
 τοῦτο συνηθές, μὴ πρὸς τὸ πρᾶγμα ποιεῖσθαι τὴν
 ζήτησιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τᾶναντία λέγοντα· καὶ γὰρ
 αὐτὸς ἐν αὐτῷ ζητεῖ, μέχρι περ ἂν οὐ μηκέτι ἔχοι ἀν-
 τιλέγειν αὐτὸς αὐτῷ. Διὸ δεῖ τὸν μέλλοντα καλῶς
 ζητήσειν, ἐνστατικὸν εἶναι διὰ τῶν οἰκείως ἐνστάσεων
 ἐν τῷ γένει. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἐκ τοῦ πάσας τεθεωρη-
 κέναι τὰς διαφοράς. 10. Ἀναξιμένης δὲ καὶ Ἀναξα-
 γόρας καὶ Δημόκριτος τὸ πλάτος αἷτιον εἶναι φασί
 τοῦ μένειν αὐτήν· οὐ γὰρ τέμνειν, ἀλλ' ἐπιπωματί-
 ζειν τὸν αἶρα τὸν κάτωθεν· ὅπερ φαίνεται τὰ πλά-
 τος ἔχοντα τῶν σωμάτων ποιεῖν· ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς
 τοὺς ἀνέμους ἔχει δυσκινήτως διὰ τὴν ἀντέρεισιν.
 Ταῦτό δὴ τοῦτο ποιεῖν τῷ πλάτει φασὶ τὴν γῆν πρὸς
 τὸν ὑποκείμενον αἶρα· τὸν δ' οὐκ ἔχοντα μεταστῆ-
 ναι τόπον ἱκανόν, ἀθρόον τῷ κάτωθεν ἡρεμεῖν· ὥς-
 περ τὸ ἐν ταῖς κλεψύδραις ὕδωρ· ὅτι δὲ δύναται πο-
 λὺ βάρος φέρειν ἀπολαμβανόμενος, καὶ μένων ὁ ἀῆρ,
 τεκμήρια πολλὰ λέγουσι. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ μὴ πλα-
 τὺ τὸ σχῆμα τῆς γῆς ἐστι, διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν ἡρε-
 μοίη. 11. Καίτοι τῆς μονῆς οὐ τὸ πλάτος μόνον
 αἷτιόν ἐστιν, ἐξ ὧν λέγουσιν, ἀλλὰ τὸ μέγεθος μᾶλλον.
 Διὰ γὰρ τὴν στενοχωρίαν οὐκ ἔχων τὴν ἀρόδον ὁ
 ἀῆρ, μένει διὰ τὸ πλήθος· πολὺς δὲ ἐστὶν ὁ ἀῆρ, διὰ

τὸ ὑπὸ μεγέθους πολλοῦ ἀναπολαμβάνεσθαι τοῦ τῆς γῆς· ὥστε τοῦτο μὲν ὑπάρξει, καὶ σφαιροειδὴς μὲν ἡ γῆ ἦ, τηλικαύτη δὲ τὸ μέγεθος. Μένει γὰρ κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον. 12. Ὅλως δὲ πρὸς γε τοὺς οὕτω λέγοντας περὶ τῆς κινήσεως, οὐδὲ περὶ μερῶν ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ περὶ ὅλου τινὸς καὶ παντός. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ διοριστέον, πότερόν ἐστὶ τις τοῖς σώμασι φύσει κίνησις, ἢ οὐδεμία· καὶ πότερον φύσει μὲν οὐκ ἔστι, βία δ' ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων διώρισται πρότερον, ὅσα κατὰ τὴν παροῦσαν δύναμιν εἴχομεν, χρηστέον ὡς ὑπάρχουσιν· εἰ γὰρ μηδεμία φύσει κινήσις ἐστὶν αὐτῶν, οὐδὲ βίαιος ἔσται· εἰ δὲ μή ἐστι μήτε φύσει μήτε βία, ὅλως οὐδὲν κινήθησεται· περὶ τε γὰρ δὴ τούτων ὅτι ἀναγκαῖον συμβαίνειν, διώρισται πρότερον. 13. Καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι οὐδὲ ἡρεμεῖν ἐνδέχεται· ὥσπερ γὰρ κίνησις ὑπάρχει ἢ βία ἢ φύσει, οὕτω καὶ ἡρεμία. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἐστὶ κινήσις τις κατὰ φύσιν, οὐκ ἂν ἡ βίαιος εἴη φορὰ μόνον οὐδ' ἡρέμησης. 14. Ὡςτ' εἰ βία νῦν ἡ γῆ μένει, καὶ συνῆλθεν ἐπὶ τὸ μέσον φερομένη διὰ τὴν δίνην· ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν πάντες λέγουσιν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὑγροῖς φερομένων, καὶ περὶ τὸν ἄερα συμβαινόντων· ἐν τούτοις γὰρ αἰεὶ φέρεται τὰ μείζω καὶ τὰ βαρύτερα πρὸς τὸ μέσον τῆς δίνης· διὸ δὴ καὶ τὴν γῆν πάντες, ὅσοι τὸν οὐρανὸν γεννῶσιν, ἐπὶ τὸ μέσον συνελθεῖν φασιν· ὅτι δὲ μένει ζητοῦσι τὴν αἰτίαν, καὶ λέγουσιν, οἱ μὲν τοῦτον τὸν τρόπον, ὅτι τὸ πλάτος καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς αἷτιον· οἱ δὲ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, τὴν τοῦ οὐρανοῦ φορὰν κύκλῳ περιθέουσαν καὶ θᾶπτον φερομένην, τὴν τῆς γῆς φορὰν κωλύειν, καθάπερ τὸ

ἐν τοῖς κυάθοις ὕδωρ· καὶ γὰρ τοῦτο κύκλῳ τοῦ κυάθου φερομένου πολλάκις κάτω τοῦ χαλκοῦ γινόμενον, ὅμως οὐ φέρεται κάτω πεφυκὸς φέρεσθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. 15. Καίτοι μήτε τῆς δίνης κωλύουσης, μήτε τοῦ πλάτους, ἀλλ' ὑπελθόντος τοῦ ἀέρος, ποῖ ποτ' οἰσθήσεται; πρὸς μὲν γὰρ τὸ μέσον κινεῖται βία, καὶ μένει βία· κατὰ φύσιν δέ γε ἀναγκαῖον εἶναι τινα αὐτῆς φορὰν. Αὕτη οὖν πότερον ἄνω, ἢ κάτω, ἢ ποῦ ἐστιν; εἶναι μὲν γὰρ τινα ἀναγκαῖον· εἰ δὲ μηθὲν μᾶλλον κάτω ἢ ἄνω, ὃ δ' ἄνω ἀῆρ μὴ κωλύει τὴν ἄνω φορὰν, οὐδ' ἔν ὃ ὑπὸ τὴν γῆν κωλύει τὴν κάτω· τὰ γὰρ αὐτὰ τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖον αἰτία τοῖς αὐτοῖς. 16. Ἐτι δὲ πρὸς Ἐμπεδοκλέα κἀκεῖνό τις ἂν εἴποι· ὅτε γὰρ τὰ στοιχεῖα διειστήκει χωρὶς ὑπὸ τοῦ νείκους, τίς ἢ αἰτία τῇ γῇ τῆς μονῆς ἦν; οὐ γὰρ δὴ καὶ τότε αἰτιάσεται τὴν δίνην. Ἀτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ συννοεῖν, ὅτι πρότερον μὲν διὰ τὴν δίνην ἐφέρετο τὰ μόρια τῆς γῆς πρὸς τὸ μέσον· νῦν δὲ διὰ τίνα αἰτίαν πάντα τὰ βάρος ἔχοντα φέρεται πρὸς αὐτήν; οὐ γὰρ ἢ γε δίνης πλησιάζει πρὸς ἡμᾶς. 17. Ἐτι δὲ καὶ τὸ πῦρ ἄνω φέρεται, διὰ τίνα αἰτίαν; οὐ γὰρ διὰ γε τὴν δίνην. Εἰ δὲ τοῦτο φέρεσθαι πού πεφυκε, δῆλον ὅτι καὶ τὴν γῆν οἰητέον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῇ δίνῃ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον ὠρισταί· ἀλλὰ τῶν πρότερον ὑπαρχόντων βαρέων καὶ κοῦφων, τὰ μὲν εἰς τὸ μέσον ἔρχεται, τὰ δὲ ἐπιτολάζει διὰ τὴν κίνησιν. Ἦν ἄρα καὶ πρὶν γενέσθαι τὴν δίνην, τὸ μὲν βαρὺ, τὸ δὲ κοῦφον, ἃ τιμὴ διώριστα, καὶ πῶς πέφυκε φέρεσθαι, ἢ πού. Ἀπείρου γὰρ ὄντος, ἀδύνατον εἶναι τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω· διώριστα

δὲ τούτοις τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον. 19. Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι περὶ τὰς αἰτίας ταύτας διατρίβουσιν. Εἰσὶ δὲ τινες, οἳ διὰ τὴν ὁμοιότητά φασιν αὐτὴν μένειν, ὥσπερ τῶν ἀρχαίων Ἀναξίμανδρος· μᾶλλον γὰρ οὐθὲν ἄνω ἢ κάτω, ἢ εἰς τὰ πλάγια φέρεσθαι προσήκει τὸ ἐπὶ τοῦ μέσου ἰδρυμένον, καὶ ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα ἔχον· ἅμα δ' ἀδύνατον εἰς τὰναντία ποιῆσθαι τὴν κίνησιν. Ὡστε ἐξ ἀνάγκης μένειν. 20. Τοῦτο δὲ λέγεται κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δέ· κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν λόγον, ἀναγκαῖον ἅπαν, ὅτι ἂν τεθῇ ἐπὶ τοῦ μέσου, μένειν· ὥστε καὶ τὸ πῦρ ἡρεμήσει· τὸ γὰρ εἰρημένον οὐκ ἰδίον ἐστὶ τῆς γῆς. 21. Ἀλλὰ μὴν, οὐκ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ μόνον φαίνεται μένουσα ἐπὶ τοῦ μέσου, ἀλλὰ καὶ φερόμενη πρὸς τὸ μέσον. Ὅπου γὰρ ὅτιοῦν φέρεται μέρος αὐτῆς, ἀναγκαῖον ἐνταῦθα φέρεσθαι καὶ τὴν ὅλην. Οὐ δὲ φέρεται τι κατὰ φύσιν, καὶ μένει ἐνταῦθα κατὰ φύσιν. Οὐκ ἄρα διὰ τὸ ὁμοίως ἔχειν πρὸς τὰ ἔσχατα· τοῦτο μὲν γὰρ πᾶσι κοινόν· τὸ δὲ φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον, ἴδιον τῆς γῆς. 22. Ἀποπον δὲ καὶ τοῦτο μὲν ζητεῖν, διὰ τί ποτε μένει ἢ γῇ ἐπὶ τοῦ μέσου, τὸ δὲ πῦρ μὴ ζητεῖν διὰ τί ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου· εἰ μὲν γὰρ κἄκείνω φύσει τόπος ὁ ἔσχατος, δῆλον ὅτι εἶναι τινα ἀναγκαῖον καὶ τῇ γῇ φύσει τόπον. Εἰ δὲ μὴ ταύτῃ οὗτος ὁ τόπος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνάγκην μένει τὴν τῆς ὁμοιότητος, ὥσπερ ὁ περὶ τῆς τριχὸς λόγος τῆς ἰσχυρῶς μὲν, ὁμοίως δὲ πάντῃ τεινομένης, ὅτι, οὐ διαρρήξαθήσεται· καὶ τοῦ διψῶντος καὶ πεινῶντος, σφόδρα μὲν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐδωδίων, καὶ ποτῶν ἴσον ἀπέχοντος· καὶ γὰρ τοῦτον ἡρεμεῖν ἀναγκαῖον· ζητητέον αὐτοῖς περὶ τῆς

τοῦ πυρός μονῆς ἐπὶ τῶν ἐσχάτων. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τὸ περὶ μὲν τῆς μονῆς ζητεῖν· περὶ δὲ τῆς φορᾶς αὐτῶν μὴ ζητεῖν διὰ τίνα αἰτίαν τὸ μὲν ἄνω φέρεται, τὸ δὲ κάτω ἐπὶ τὸ μέσον μηδενὸς ἐμποδίζοντος. 23. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀληθὲς ἐστὶ τὸ λεγόμενον. Κατὰ συμβεβηκὸς μέντοι τοῦτό γε ἀληθές, ὡς ἀναγκαῖον μένειν ἐπὶ τοῦ μέσου πᾶν, ὃ μὴθὲν μᾶλλον δεῦρο ἢ δεῦρο κινεῖσθαι προσήκει. Ἀλλὰ διὰ γε τοῦτον τὸν λόγον οὐ μενεῖ, ἀλλὰ κινηθήσεται· οὐ μέντοι ὅλον, ἀλλὰ διεσπασμένον. 24. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἀρμόσει λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ πυρός· ἀνάγκη γὰρ τεθέντος μένειν ὁμοίως ὥσπερ τὴν γῆν· ὁμοίως γὰρ ἔξει πρὸς τῶν σημείων τῶν ἐσχάτων ὅτιοῦν· ἀλλ' ὅμως οἰσθήσεται ἀπὸ τοῦ μέσου, ὥσπερ καὶ φαίνεται φερόμενον, ἂν μὴ τι κωλύῃ, πρὸς τὸ ἔσχατον· πλὴν οὐχ ὅλον πρὸς ἓν σημεῖον· τοῦτο γὰρ ἀναγκαῖον μόνον συμβαίνειν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ περὶ τῆς ὁμοιότητος, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον μόνον πρὸς τὸ ἀνάλογον τοῦ ἐσχάτου· λέγω δὲ, οἷον τὸ τέταρτον μέρος πρὸς τὸ τέταρτον τοῦ περιέχοντος· οὐδὲν γὰρ στιγμή τῶν σωμάτων ἐστίν· ὥσπερ δὲ καὶ ἐκ μεγάλου συνέλθοι πυκνούμενον εἰς ἐλάττω τόπον, οὕτω καὶ ἐξ ἐλάττονος εἰς μείζω, μανώτερον γιγνόμενον· ὥστε καὶ ἡ γῆ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκινεῖτο ἀπὸ τοῦ μέσου διὰ γε τὸν τῆς ὁμοιότητος λόγον, εἰ μὴ φύσει τῇ γῇ ὁ τόπος οὗτος ἦν. Ὅσα μὲν οὖν τυγχάνει περὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς ὑπολαμβανόμενα, καὶ περὶ τοῦ τόπου, καὶ μονῆς καὶ κινήσεως, σχεδὸν ταῦτ' ἔστιν.

CAPUT XIV.

Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν πρῶτον, πότερον ἔχει κίνησιν,

ἣ μένει· καθάπερ γὰρ εἶπομεν, οἱ μὲν αὐτὴν ἐν τῶν
 ἄστρον ποιοῦσιν· οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ μέσου θέντες, εἰλεῖ-
 σθαι καὶ κινεῖσθαι φασὶ περὶ τὸν μέσον πόλον. Ὅτι
 δ' ἐστὶν ἀδύνατον, δῆλον λαβοῦσιν ἀρχήν, ὥς εἶπερ
 φέρεται, εἴτε ἐκτὸς οὕσα τοῦ μέσου, εἴτε ἐπὶ τοῦ μέ-
 σου, ἀναγκαῖον αὐτὴν βίᾳ κινεῖσθαι ταύτην τὴν κί-
 νησιν· οὐ γὰρ αὐτῆς γε τῆς γῆς ἐστὶν ἡ κίνησις· καὶ
 γὰρ ἂν τῶν μορίων ἕκαστον ταύτην εἶχε τὴν φορὰν.
 Νῦν δ' ἐπ' εὐθείας πάντα φέρεται πρὸς τὸ μέσον.
 Διόπερ οὐχ οἷόν τ' αἰδιδίον εἶναι, βιαιόν γε οὕσαν καὶ
 παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ γε τοῦ κόσμου τάξις αἰδιδιός ἐστιν.
 Ἔτι πάντα τὰ φερόμενα τὴν φορὰν τὴν ἐγκύκλιον,
 ὑπολειπόμενα φαίνεται, καὶ κινούμενα πλείους μῆ-
 ρους ἔξω τῆς πρώτης σφαίρας. Ὡστε καὶ τὴν γῆν
 ἀναγκαῖον, εἴτε περὶ τὸ μέσον, εἴτ' ἐπὶ τοῦ μέσου κει-
 μένη φέρεται, δύο κινεῖσθαι φοράς. Τούτου δὲ συμ-
 βαίνοντος, ἀναγκαῖον γίνεσθαι παρόδους, καὶ τρο-
 πὰς τῶν ἐνδεδεμένων ἄστρον. Τοῦτο δ' οὐ φαίνεται
 γιγνόμενον, ἀλλ' αἰετὰ αὐτὰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀνα-
 τέλλει τε καὶ δύεται τόπους αὐτῆς. 2. Ἔτι δὲ ἡ φο-
 ρὰ τῶν μορίων, καὶ ἡ φορὰ ὅλης αὐτῆς ἡ κατὰ φύ-
 σιν ἐπὶ τὸ μέσον τοῦ παντός ἐστι· διὰ τοῦτο γὰρ,
 καὶ εἰ τυγχάνει κειμένη νῦν ἐπὶ τοῦ κέντρου. 3. Δια-
 πορήσῃτε δ' ἂν τις, ἐπεὶ ταῦτόν ἀμφοτέρων ἐστὶ τὸ
 μέσον, πρὸς πότερον φέρεται τὰ βάρους ἔχοντα, καὶ
 τὰ μόρια τῆς γῆς κατὰ φύσιν· πότερον ὅτι τοῦ παν-
 τός ἐστι μέσον, ἢ διότι τῆς γῆς. Ἀνάγκη δὲ πρὸς τὸ
 τοῦ παντός· καὶ γὰρ τὰ κοῦφα, καὶ τὸ πῦρ εἰς τοῦ-
 ραντίον φερόμενα ταῖς βάρεσι, πρὸς τὸ ἔσχατον φέ-
 ρεται τοῦ περιέχοντος τόπον τὸ μέσον. 4. Συμβέ-

βηκε δὲ ταὐτὸ μέσον εἶναι τῆς γῆς, καὶ τοῦ παντός· φέρεται γὰρ καὶ ἐπὶ τὸ τῆς γῆς μέσον, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, ἢ τὸ μέσον ἔχει ἐπὶ τῷ τοῦ παντός μέσω· ὅτι δὲ φέρεται καὶ πρὸς τὸ τῆς γῆς μέσον, σημείον, ὅτι τὰ φερόμενα βάρη ἐπὶ ταύτην οὐ παρ' ἀλλήλα φέρεται, ἀλλὰ πρὸς ὁμοίας γωνίας. Ὡστε πρὸς ἓν τὸ μέσον φέρεται, καὶ τὸ τῆς γῆς. 5. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ἀνάγκη ἐπὶ τοῦ μέσου εἶναι τὴν γῆν, καὶ ἀκίνητον, διὰ τε τὰς εἰρημένας αἰτίας, καὶ διότι τὰ βίᾳ ῥιπτούμενα ἄνω βάρη, κατὰ σιάνθημα πάλιν φέρεται εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ εἰς ἄπειρον ἢ δύναμις ἐκρίπτῃ. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε κινεῖται οὔτε ἐκτὸς κεῖται τοῦ μέσου, φανερόν ἐν τούτων. 6. Πρὸς δὲ τούτοις δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων τὸ αἷτιον τῆς μονῆς· εἰ γὰρ φύσει πέφυκε φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον πάντοθεν, ὥσπερ φαίνεται, καὶ τὸ πῦρ πάλιν ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὸ ἔσχατον, ἀδύνατον ἐνεχθῆναι ὅτιοῦν μόριον αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μέσου, μὴ βιασθῆν· μία γὰρ φορὰ τοῦ ἑνός, καὶ ἀπλῆ τοῦ ἀπλοῦ, ἀλλ' οὐχ αἱ ἐναντίαι· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ μέσου τῇ ἐπὶ τὸ μέσον ἐναντία· εἰ τοίνυν ὅτιοῦν μόριον ἀδύνατον ἐνεχθῆναι ἀπὸ τοῦ μέσου, φανερόν ὅτι καὶ τὴν ὅλην ἔτι ἀδυνατώτερον· εἰς ὃ γὰρ τὸ μόριον πέφυκε φέρεσθαι, καὶ τὸ ὅλον ἐνταῦθα πέφυκεν· ὥστ' εἴπερ ἀδύνατον κινηθῆναι μὴ ὑπὸ κρείττονος ἰσχύος, ἀναγκαῖον ἂν εἴη μένειν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μέσου. 7. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ τὰ παρὰ τῶν μαθηματικῶν λεγόμενα περὶ τὴν ἀστρολογίαν· τὰ γὰρ φαινόμενα συμβαίνει μεταβαλλόντων τῶν σχημάτων, οἷς ὠρισταὶ τῶν ἀστρῶν ἡ τάξις, ὥς ἐπὶ τοῦ μέσου κειμένης τῆς γῆς. Περὶ μὲν οὖν τοῦ τόπου, καὶ μονῆς,

καὶ κινήσεως, ὃν τρόπον ἔχει, τοσαῦτα εἰρήσθω περὶ αὐτῆς. 8. Σχῆμα δὲ ἔχειν σφαιροειδὲς ἀναγκαῖον αὐτὴν. Ἐκαστον γὰρ τῶν μορίων βάρος ἔχει μέχρι πρὸς τὸ μέσον· καὶ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ μείζονος ὠθούμενον οὐχ οἷόν τε κυμαίνειν, ἀλλὰ συμπιέζεσθαι μᾶλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἑτέρῳ, ἕως ἂν ἔλθῃ ἐπὶ τὸ μέσον. Δεῖ δὲ νοῆσαι τὸ λεγόμενον ὥσπερ ἂν εἰ γιγνομένης τρόπον, ὃν καὶ τῶν φυσιολόγων λέγουσιν τινες γενέσθαι, πλὴν ἐκεῖνοι μὲν τὴν βίαν αἰτιῶνται τῆς κάτω φορᾶς. Βέλτιον δὲ τιθέναι τὰληθές, καὶ φάναι τοῦτο συμβαίνειν, διὰ τὸ φύσει ἔχειν φέρεσθαι τὸ βάρος ἔχον πρὸς τὸ μέσον. Ἐν δυνάμει οὖν ὄντος τοῦ μίγματος, τὰ διακρινόμενα ἐφέρετο ὁμοίως πάντοθεν πρὸς τὸ μέσον. Εἴτ' οὖν ὁμοίως ἀπὸ τῶν ἐσχάτων διηρημένα τὰ μόρια συνήχθη πρὸς τὸ μέσον, εἴτ' ἄλλως ἔχοντα, ποιήσει ταυτόν. 9. Ὅτι μὲν οὖν ὁμοίως πανταχόθεν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων φερομένων πρὸς ἓν τὸ μέσον, ἀναγκαῖον ὅμοιον γίγνεσθαι πάντη τὸν ὄγκον φανερόν· ἴσου γὰρ πάντη προστιθεμένου, ἴσον ἀνάγκη ἀπέχειν τοῦ μέσου τὸ ἔσχατον· τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα, σφαίρας ἐστίν· οὐδὲν δὲ διοίσει πρὸς τὸν λόγον, οὐδ' εἰ μὴ πανταχόθεν ὁμοίως συνέθει πρὸς τὸ μέσον τὰ μόρια αὐτῆς. Τὸ γὰρ πλεῖον αἰεὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ ἔλαττον προσωθεῖν ἀναγκαῖον μέχρι τοῦ μέσου τὴν ὥσπῃν ἔχόντων ἀμφοῖν, καὶ τοῦ βαρυτέρου προσωθοῦντος μέχρι τούτου τὸ ἔλαττον βάρος. 10. Ὅ γὰρ ἂν τις ἀπορήσειε, τὴν αὐτὴν ἔχει τούτοις λύσιν· εἰ γὰρ οὔσης ἐπὶ τοῦ μέσου, καὶ σφαιροειδοῦς τῆς γῆς, πολλαπλάσιον βάρος ἐπιγένοιτο πρὸς θάτερον ἡμισφαίριον, οὐκ ἔσται τὸ αὐτὸ μέσον τοῦ ὅλου, καὶ

τὸ τῆς γῆς· ὥστε ἢ οὐ μενεῖ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἢ εἵπερ ἡρεμήσει γε καὶ μὴ τὸ μέσον ἔχουσα ἢ, πέφυκε κινεῖσθαι καὶ νῦν. 11. Τὸ μὲν οὖν ἀπορούμενον τοῦτ' ἔστιν· ἰδεῖν δ' οὐ χαλεπὸν μικρὸν ἐπιτείναντας, καὶ διελόντας, πῶς ἀξιοῦμεν ὁπρσονοῦν μέγεθος πρὸς τὸ μέσον φέρεσθαι, βάρος ἔχον. Δῆλον γάρ, ὡς οὐ μέχρι τοῦ ἄψασθαι τοῦ κέντρου τὸ ἔσχατον. Ἀλλὰ δεῖ κρατεῖν τὸ πλεον ἕως ἂν λάβῃ τῷ αὐτοῦ μέσω τὸ μέσον· μέχρι τούτου γὰρ ἔχει τὴν ῥοπήν. Οὐδὲν τοίνυν τοῦτο διαφέρει λέγειν ἐπὶ τοῦ βώλου καὶ μορίου τοῦ τυχόντος, ἢ ἐπὶ ὅλης τῆς γῆς. Οὐ γὰρ διὰ μικρότητα ἢ μέγεθος εἴρηται τὸ συμβαῖνον, ἀλλὰ κατὰ παντὸς τοῦ ῥοπήν ἔχοντος ἐπὶ τὸ μέσον· ὥστε εἴτε ὅλη ποθὲν ἐφέρετο, εἴτε κατὰ μέρος, ἀναγκαῖον μέχρι τούτου φέρεσθαι, ἕως ἂν πανταχόθεν ὁμοίως λάβῃ τὸ μέσον, ἀνισαζομένων τῶν ἐλαττόνων ὑπὸ τῶν μειζόνων τῇ προώσει. 12. Εἴτ' οὖν ἐγένετο, τοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι τὸν τρόπον· ὥστε φανερόν, ὅτι σφαιροειδὴς ἢ γένεσις αὐτῆς, εἴτε ἀγέννητος αἰετίνουσα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν, ὅνπερ καὶ εἰ γιγνομένη τὸ πρῶτον ἐγένετο. Κατὰ τοῦτόν τε δὴ τὸν λόγον, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ σχῆμα σφαιροειδὲς αὐτῆς· καὶ ὅτι πάντα φέρεται τὰ βάρηα πρὸς ὁμοίας γωνίας, ἀλλ' οὐ παρ' ἄλληλα· τοῦτο δὲ πέφυκε πρὸς τὸ φύσει σφαιροειδὲς. Ἡ οὖν ἐστὶ σφαιροειδὴς, ἢ φύσει γε σφαιροειδής. Δεῖ δὲ καὶ ἕκαστον λέγειν τοιοῦτον εἶναι, ὃ φύσει βούλεται εἶναι, καὶ ὃ ὑπάρχειν· ἀλλὰ μὴ ὃ βίᾳ, καὶ παρὰ φύσιν. 13. Ἐτι δὲ καὶ διὰ τῶν φαινομένων κατὰ τὴν αἴσθησιν· οὔτε γὰρ αἰ τῆς σελήνης ἐκλείψεις τοιαύτας ἂν εἶχον τὰς ἀποτομὰς·

νῦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς κατὰ μῆνα σχηματισμοῖς, πάσας λαμβάνει τὰς διαιρέσεις· καὶ γὰρ εὐθὺς γίνεται, καὶ ἀμφίκυρτος, καὶ κοίλη. Περὶ δὲ τὰς ἐκλείψεις, αἰὲν κυρτὴν ἔχει τὴν διορίζουσαν γραμμὴν. Ὡςτ' ἐπειπερ ἐκλείπει διὰ τὴν τῆς γῆς ἐπιπρόσθησιν, ἢ τῆς γῆς ἂν εἴη περιφέρεια τοῦ σχήματος αἰτία σφαιροειδῆς οὐσα. 14. Ἐτι δὲ διὰ τῆς τῶν ἄστρον φαντασίας, οὐ μόνον φανερόν, ὅτι περιφερὲς, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος οὐκ οὐσα μεγάλη· μικρὰς γὰρ γιγνομένης ἡμῖν μεταβάσειως πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἄρκτον, ἐπιδήλως ἕτερος γίγνεται ὁ ὀρίζων κύκλος. Ὡστε τὰ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἄστρα μεγάλην ἔχουσιν τὴν μεταβολὴν, καὶ μὴ ταῦτα φαίνεσθαι πρὸς ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν μεταβαίνουσιν· ἔνιοι γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ μὲν ἀστέρες ὀρῶνται, καὶ περὶ Κύπρον· ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον δὲ χωρίοις οὐχ ὀρῶνται· καὶ τὰ διὰ παντός ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον φαινόμενα τῶν ἄστρον, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ποιεῖται δύσιν. Ὡςτ' οὐ μόνον ἐκ τούτων δῆλον περιφερὲς ὃν τὸ σχῆμα τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ σφαίρας οὐ μεγάλης. Οὐ γὰρ ἂν οὕτω ταχὺ ἐπιδήλον ἐποίει μετισταμένοις οὕτω βραχύ. 15. Διὸ τοὺς ὑπολαμβάνοντας συνάπτειν τὸν περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας τόπον τῷ περὶ τὴν Ἰνδικὴν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εἶναι τὴν θάλατταν μίαν, μὴ λίαν ὑπολαμβάνειν ἅπιστα δοκεῖν· λέγουσι δὲ τεκμαιρόμενοι καὶ τοῖς ἐλέφασιν, ὅτι περὶ ἀμφοτέρους τοὺς τόπους τοὺς ἐσχάτους ὄντας, τὸ γένος αὐτῶν ἐστὶν ὡς τῶν ἐσχάτων διὰ τὸ συνάπτειν ἀλλήλοις τοῦτο πεπονθότων. 16. Καὶ τῶν μαθηματικῶν ὅσοι τὸ μέγεθος ἀναλογίζεσθαι πειρῶνται τῆς περιφερείας, εἰς τετταράκοντα

λέγουσιν εἶναι μυριάδας πεδίων· ἐξ ὧν τεκμαιρομένοις οὐ μόνον σφαιροειδῇ τὸν ὄγκον ἀναγκαῖον εἶναι τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ μὴ μέγαν πρὸς τὸ τῶν ἄλλων ἄστρον μέγεθος.

LIBER III.

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτου οὐρανοῦ καὶ τῶν μερῶν, ἔτι δὲ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ φαινομένων ἄστρον, ἐκ τίνων τε συνεστᾶσι, καὶ ὅποι' αἴτια τὴν φύσιν ἐστί· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὅτι ἀγέννητα καὶ ἀφθαρτα, διεληλύθασμεν πρότερον. Ἐπὶ δὲ τῶν φύσει λεγομένων, τὰ μὲν εἰσιν οὐσίαι, τὰ δ' ἔργα καὶ πάθη τούτων· λέγω δὲ οὐσίας μὲν, τὰ τε ἀπλᾶ σώματα, οἷον πῦρ καὶ γῆν, καὶ ὅσα σύστοιχα τούτοις, καὶ ὅσα ἐκ τούτων, οἷον τὸν τε σύνολον οὐρανὸν καὶ τὰ μόρια αὐτοῦ, καὶ πάλιν τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ μόρια τούτων. Πάθη δὲ καὶ ἔργα, τὰς τε κινήσεις τὰς τούτων ἐκάστου καὶ τῶν ἄλλων, ὅσων ἐστὶν αἴτια ταῦτα τὰ στοιχεῖα κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἑαυτῶν· ἔτι δὲ τὰς ἀλλοιώσεις, καὶ τὰς εἰς ἀλλήλα μεταβάσεις, φανερὸν ὅτι τὴν πλείστην συμβαίνει τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας περὶ σωμάτων εἶναι· πᾶσαι γὰρ αἱ φυσικαὶ οὐσίαι, ἢ σώματα, ἢ μετὰ σωμάτων γίνονται καὶ μεγεθῶν. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τε τοῦ διωρίσθαι τὰ ποῖα ἐστὶ φύσει, καὶ ἐκ τῆς καθ' ἑκάστα θεωρίας. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτου τῶν στοιχείων εἴρηται, καὶ ποῖόν τι τὴν φύσιν, καὶ ὅτι ἀφθαρτον καὶ ἀγέννητον. Λοιπὸν δὲ

ARIST. DE COELO.

F

περὶ τοῖν δυοῖν εἰπεῖν· ὅμα δὲ συμβήσεται περὶ τούτων λέγουσι, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς διασκέψασθαι. 2. Γένεσις γὰρ ἦτοι τὸ παράπαν οὐκ ἔστιν, ἢ μόνον ἐν τούτοις τοῖς στοιχείοις, καὶ τοῖς ἐκ τούτων ἐστίν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο πρῶτον ἴσως θεωρητέον, πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν. Οἱ μὲν οὖν πρότερον φιλοσοφήσαντες περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ πρὸς οὓς νῦν λέγομεν ἡμεῖς λόγους, καὶ πρὸς ἀλλήλους διηνέχθησαν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀνέϊλον ὅλως γένεσιν καὶ φθοράν· οὐθέν γὰρ οὔτε γίγνεσθαι φασιν, οὔτε φθείρεσθαι τῶν ὄντων, ἀλλὰ μόνον δοκεῖν ἡμῖν· οἷον οἱ περὶ Μέλισσόν τε καὶ Παρμενίδην, οὓς εἰ καὶ τᾶλλα λέγουσι καλῶς, ἀλλ' οὐ φυσικῶς γε δεῖ νομίσαι λέγειν· τὸ γὰρ εἶναι ἅττα τῶν ὄντων ἀγέννητα, καὶ ὅλως ἀκίνητα, μᾶλλον ἐστὶν ἐτέρας καὶ προτιέρας, ἢ τῆς φυσικῆς ἐπισκέψεως· ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὸ μηθὲν μὲν ἄλλο παρὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν οὐσίαν ὑπολαμβάνειν εἶναι, τοιαύτας δὲ τινὰς νοῆσαι πρῶτοι φύσεις, εἴπερ ἔσται τις γνῶσις ἢ φρόνησις, οὕτω μετήνεγκαν ἐπὶ ταῦτα τοὺς ἐκεῖθεν λόγους. 3. Ἄτεροι δὲ τινες ὥσπερ ἐπίτηδες τὴν ἐναντίαν τούτοις εἶχον δόξαν. Εἰσὶ γὰρ τινες οἱ φασιν οὐθέν ἀγέννητον εἶναι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πάντα γίγνεσθαι· γενόμενα δὲ, τὰ μὲν ἄφθαρτα διαμένειν, τὰ δὲ πάλιν φθείρεσθαι· μάλιστα μὲν οἱ περὶ τὸν Ἡράκλειον· εἴτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων, οἱ πρῶτοι φυσιολογήσαντες. Οἱ δὲ, τὰ μὲν ἄλλα πάντα γίνεσθαι τε φασὶ, καὶ ρεῖν, εἶναι δὲ παγίως οὐθέν· ἐν δὲ τι μόνον ὑπομένειν, ἐξ οὗ ταῦτα πάντα μετασχηματίζεσθαι πέφυκεν· ὅπερ εἰκότασι βούλεσθαι λέγειν ἄλλοι τε πολλοὶ, καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέ-

σιος. Εἰσὶ δὲ τινες, οἱ καὶ πᾶν σῶμα γεννητὸν ποιοῦσι, συντιθέντες καὶ διαλύοντες εἰς ἐπιπέδα καὶ ἐξ ἐπιπέδων. 4. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ἕτερος ἔστω λόγος. Τοῖς δὲ τοῦτον τὸν τρόπον λέγουσι, καὶ πάντα τὰ σώματα συνιστᾶσιν ἐξ ἐπιπέδων, ὅσα μὲν ἄλλα συμβαίνει λέγειν τοῖς μαθήμασιν, ἐξ ἐπιπολῆς ἐστὶν ἰδεῖν. Καίτοι δίκαιον ἢ μὴ κινεῖν, ἢ πιστοτέροις αὐτὰ λόγοις κινεῖν τῶν ὑποθέσεων. 5. Ἐπειτα δῆλον ὅτι τοῦ αὐτοῦ λόγου ἐστὶ στερεὰ μὲν ἐξ ἐπιπέδων συγκεῖσθαι ἐπιπέδα δὲ ἐκ γραμμῶν, ταύτας δὲ ἐκ στιγμῶν· οὕτω δὲ ἐχόντων, οὐκ ἀνάγκη τὸ τῆς γραμμῆς μέρος γραμμὴν εἶναι. Περὶ δὲ τούτων ἐπέσκεπται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀδιαίρετα μήκη. 6. Ὅσα δὲ περὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων ἀδύνατα συμβαίνει λέγειν, τοῖς ποιοῦσι τὰς ἀτόμους γραμμὰς, ἐπὶ μικρὸν θεωρήσομεν καὶ νῦν· τὰ μὲν γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἀδύνατα συμβαίνοντα, καὶ τοῖς φυσικοῖς ἀκολουθήσει· τὰ δὲ τούτοις, ἐπ' ἐκείνων οὐχ ἅπαντα, διὰ τὸ τὰ μὲν ἐξ ἀφαιρέσεως λέγεσθαι τὰ μαθηματικά, τὰ δὲ φυσικὰ ἐκ προσθέσεως. 7. Πολὺ δὲ ἐστίν, ἃ τοῖς ἀδιαίρετοις οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν, τοῖς δὲ φυσικοῖς ἀναγκαῖον· οἷον εἴ τι ἐστὶν ἀδιαίρετον· ἐν ἀδιαίρετῳ γὰρ διαιρετὸν ἀδύνατον ὑπάρχειν· τὰ δὲ πάθη διαιρετὰ πάντα διχῶς· ἢ γὰρ κατ' εἶδος, ἢ κατὰ συμβεβηκός· κατ' εἶδος μὲν, οἷον χρώματος, τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν· κατὰ συμβεβηκός δὲ, ἂν ᾧ ὑπάρχει, ἢ διαιρετόν· ὥστε ὅσα ἀπλᾶ τῶν παθημάτων πάντ' ἐστὶ διαιρετὰ τοῦτον τὸν τρόπον. 8. Διὸ τὸ ἀδύνατον ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπισκεπτέον. Εἰ δὴ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν ἑκατέρου μέρους μὴθὲν

ἔχοντος βάρος, τὰ ἄμφω ἔχειν βάρος · τὰ δὲ αἰσθητὰ σώματα ἢ πάντα, ἢ ἔνια βάρος ἔχειν, οἷον ἢ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ · ὥς καὶ αὐτοὶ φαῖεν, εἰ ἡ στιγμή μηδὲν ἔχει βάρος, δηλὸν ὅτι οὐδὲ αἱ γραμμαί. Εἰ δὲ μὴ αὐται, οὐδὲ τὰ ἐπίπεδα · ὥστε οὐδὲ τῶν σωμάτων οὐθέν. 9. Ἀλλὰ μὴν ὅτι τὴν στιγμήν οὐχ οἷόν τε βάρος ἔχειν, φανερόν · τὸ μὲν γὰρ βαρὺ, ἅπαν καὶ βαρύτερον · καὶ τὸ κοῦφον, καὶ κουφότερον ἐνδέχεται τινος εἶναι. Τὸ δὲ βαρύτερον ἢ κουφότερον ἴσως οὐκ ἀνάγκη βαρὺ ἢ κοῦφον εἶναι · ὥσπερ καὶ τὸ μὲν μέγα, μείζον · τὸ δὲ μείζον, οὐ πάντως μέγα ἀνάγκη · πολλὰ γὰρ ἐστίν, ἃ μικρὰ ὄντα ἁπλῶς μείζω τινῶν ἐτέρων ἐστίν. Εἰ δὲ, ὃ ἂν βαρὺ ὢν βαρύτερον ἢ, ἀνάγκη μείζον εἶναι, καὶ τὸ βαρὺ ἅπαν διαιρετόν ἂν εἴη · ἡ δὲ στιγμή ἀδιαιρέτος ὑπόκειται. 10. Ἐτι, εἰ τὸ μὲν βαρὺ πυκνόν τι, τὸ δὲ κοῦφον μαλόν τι ἐστί · τὸ δὲ πυκνὸν μανοῦ διαφέρει, τῷ ἐν ἴσῳ ὄγκῳ πλείω ἐνυπάρχειν. Εἰ οὖν ἐστὶ στιγμή βαρεῖα καὶ κούφη, ἔσται καὶ πυκνὴ καὶ μαλὴ. Ἀλλὰ τὸ μὲν πυκνὸν διαιρετόν · ἡ δὲ στιγμή ἀδιαιρέτος. 11. Εἰ δὲ πᾶν τὸ βαρὺ ἢ μαλακόν, ἢ σκληρὸν ἀνάγκη εἶναι, ῥάδιον ἐκ τούτων ἀδύνατόν τι συναγαγεῖν. Μαλακὸν μὲν γὰρ τὸ εἰς ἑαυτὸ ὑπεῖκον · σκληρὸν δὲ τὸ μὴ ὑπεῖκον ἔσται βάρος · τὸ δὲ ὑπεῖκον, διαιρετόν. 12. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκ μὴ ἐχόντων βάρος, ἔσται βάρος. Τότε γὰρ ἐπὶ πόσων συμβήσεται τοῦτο, καὶ ἐπὶ ποίων, πῶς διοριστοῦσι μὴ βουλόμενοι πλάττειν; καὶ εἰ πᾶν μείζον βάρος βαρὺς βάρεϊ, συμβήσεται καὶ ἕκαστον τῶν ἀμερῶν βάρος ἔχειν · εἰ γὰρ αἱ τέσσαρες στιγμαὶ βάρος ἔχουσι · τὸ δὲ ἐκ πλειόνων, ἢ τοδὶ βαρέος ὄντος βαρύτερον.

τὸ δὲ βαρέος βαρύτερον, ἀνάγκη βαρὺ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ λευκοῦ λευκότερον, λευκόν. Ὡστε τὸ μείζον μιᾷ στιγμῇ, βαρύτερον ἔσται ἀφαιρεθέντος τοῦ ἴσου. Ὡστε καὶ ἡ μία στιγμή βάρους ἔξει. 13. Ἐτι, εἰ τὰ ἐπίπεδα μόνον κατὰ γραμμὴν ἐνδέχεται συντίθεσθαι, αἰτοπον· ὥσπερ γὰρ καὶ γραμμὴ πρὸς γραμμὴν ἀμφοτέρως συντίθεται, καὶ κατὰ μήκος καὶ κατὰ πλάτος, δεῖ καὶ ἐπίπεδον ἐπιπέδῳ τὸν αὐτὸν τρόπον. Γραμμὴ δὲ δύναται γραμμῇ συντίθεσθαι κατὰ γραμμὴν ἐπιτιθεμένην, οὐ μὴν προστιθεμένην· ἀλλὰ μὴν εἶγε καὶ κατὰ πλάτος ἐνδέχεται συντίθεσθαι, ἔσται τι σῶμα, ὃ οὔτε στοιχεῖον, οὔτε ἐκ τῶν στοιχείων συντιθέμενον ἐκ τῶν οὕτω συντιθεμένων ἐπιπέδων. 14. Ἐτι, εἰ μὲν πλήθει βαρύτερα τὰ σώματα τῶν ἐπιπέδων, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ διώρισται, δῆλον ὡς ἔξει καὶ ἡ γραμμὴ, καὶ ἡ στιγμή βάρους. Ἀνάλογον γὰρ πρὸς ἀλλήλα ἔχουσιν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτον διαφέρει τὸν τρόπον, ἀλλὰ τῷ τὴν μὲν γῆν εἶναι βαρεῖαν, τὸ δὲ πῦρ κοῦφον, ἔσται καὶ τῶν ἐπιπέδων, τὸ μὲν βαρὺ, τὸ δὲ κοῦφον. Καὶ τῶν γραμμῶν δὴ καὶ τῶν στιγμῶν ὡσαύτως. Τὸ γὰρ τῆς γῆς ἐπίπεδον ἔσται βαρύτερον, ἢ τὸ τοῦ πυρός. Ὅλως δὲ συμβαίνει ἢ μηθέν ποτε εἶναι μέγεθος, ἢ δύνασθαι τε ἀνααιρεθῆναι· εἴπερ ὁμοίως γ' ἔχει, στιγμή μὲν πρὸς γραμμὴν, γραμμὴ δὲ πρὸς ἐπίπεδον, τοῦτο δὲ πρὸς σῶμα· ἀπαντα γὰρ εἰς ἀλλήλα ἀναλυόμενα, εἰς τὰ πρῶτα ἀναλυθήσεται· ὥστε ἐνδέχοιτ' ἂν στιγμὰς μόνον εἶναι, σῶμα δὲ μηθέν. 15. Πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ εἰ χρόνος ὁμοίως ἔχει, ἀναφοῖτ' ἂν ποτε, ἢ ἐνδέχοιτ' ἂν ἀνααιρεθῆναι· τὸ γὰρ νῦν τὸ αἰτομον.

οἷον στιγμὴ γραμμῆς ἐστι. 16. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τοῖς ἐξ ἀριθμῶν συντιθεῖσι τὸν οὐρανόν· ἔνιοι γὰρ τὴν φύσιν ἐξ ἀριθμῶν συνιστᾶσιν, ὥσπερ καὶ τῶν Πυθαγορείων τινές. 17. Τὰ μὲν γὰρ φυσικὰ σώματα φαίνεται βάρους ἔχοντα καὶ κουφότητα· τὰς δὲ μονάδας, οὔτε σῶμα ποιεῖν, οἷόν τε συντιθεμένας, οὔτε βάρους ἔχειν.

CAPUT II.

Ἵτι δ' ἀναγκαῖον ὑπάρχειν κίνησιν τοῖς ἀπλοῖς σώμασι φύσει τινὰ πᾶσιν, ἐκ τῶνδε δῆλον· ἐπεὶ γὰρ κινούμενα φαίνεται, κινεῖσθαι γε ἀναγκαῖον βίᾳ, εἰ μὴ οἰκείαν ἔχει κίνησιν· τὸ δὲ βίᾳ, καὶ παρὰ φύσιν ταυτὸν. Ἀλλὰ μὴν εἰ παρὰ φύσιν ἐστὶ τις κίνησις, ἀνάγκη εἶναι κατὰ φύσιν, παρ' ἣν αὕτη· καὶ εἰ πολλαὶ αἱ παρὰ φύσιν, τὴν κατὰ φύσιν μίαν· κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἀπλῶς· παρὰ φύσιν δ' ἔχει πολλὰς ἑκάστον. 2. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἡρεμίας δῆλον· καὶ γὰρ ἡρεμεῖν ἀναγκαῖον, ἢ βίᾳ, ἢ κατὰ φύσιν· βίᾳ δὲ μένει, οὗ καὶ φέρεται βίᾳ· καὶ κατὰ φύσιν, οὗ κατὰ φύσιν. Ἐπεὶ οὖν φαίνεται τι μένον ἐπὶ τοῦ μέσου, εἰ μὲν κατὰ φύσιν, δῆλον ὅτι καὶ ἡ φορὰ ἢ ἐνταῦθα κατὰ φύσιν αὐτῷ· εἰ δὲ βίᾳ, τὸ φέρεσθαι κωλύον. Εἰ μὲν οὖν ἡρεμοῦν, τὸν αὐτὸν κυκλήσομεν λόγον· ἀνάγκη γὰρ ἢ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ πρῶτον ἡρεμοῦν, ἢ εἰς ἄπειρον ἵκναι, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ κινούμενον τὸ κωλύον φέρεσθαι, καθάπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, τὴν γῆν ὑπὸ τῆς δίνης ἡρεμεῖν, ποῦ ἂν ἐφέρετο; ἐπειδὴ εἰς ἄπειρον ἀδύνατον· οὐδὲν γὰρ γίγνεται ἀδύνατον. Τὸ δ' ἄπειρον διελθεῖν, ἀδύνατον. Ὡςτ' ἀνάγκη στήναι πού τὸ φερόμενον, καὶ κεῖ μὴ βίᾳ μένειν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Εἰ δ'

ἐστὶν ἡρεμία κατὰ φύσιν, ἔστι καὶ κίνησις κατὰ φύσιν ἢ εἰς τοῦτον τὸν τόπον φορὰ. 3. Διὸ καὶ Λευκιππῷ καὶ Δημοκρίτῳ, τοῖς λέγουσιν ἀεὶ κινεῖσθαι τὰ πρῶτα σώματα ἐν τῷ κενῷ καὶ τῷ ἀπείρῳ, λεκτέον τίνα κίνησιν, καὶ τίς ἢ κατὰ φύσιν αὐτῶν κίνησις. Εἰ γὰρ ἄλλο ὑπ' ἄλλου κινεῖται βίᾳ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἀνάγκη τινὰ εἶναι κίνησιν ἐκαστου, παρ' ἣν ἢ βίαιός ἐστι· καὶ δεῖ τὴν πρώτην κινουσαν, μὴ βίᾳ κινεῖν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· εἰς ἀπειρον γὰρ εἶσιν, εἰ μὴ τι ἔσται κατὰ φύσιν κινοῦν πρῶτον, ἀλλ' ἀεὶ τὸ πρότερον βίᾳ κινούμενον κινήσει. 4. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει ἀναγκαῖον· κἄν εἰ καθάπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, πρὶν γενέσθαι τὸν κόσμον, ἐκινεῖτο τὰ στοιχεῖα ἀτάκτως· ἀνάγκη γὰρ ἢ βίαιον εἶναι τὴν κίνησιν, ἢ κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ κατὰ φύσιν ἐκινεῖτο, ἀνάγκη κόσμον εἶναι, ἵαν τις βούληται θεωρεῖν ἐπιστήσας. Τότε γὰρ πρῶτον κινοῦν ἀνάγκη κινεῖν αὐτὸ, κινούμενον κατὰ φύσιν· καὶ τὰ κινούμενα μὴ βίᾳ, ἐν τοῖς οἰκείοις ἡρεμοῦντα τόποις, ποιεῖν ἥνπερ ἔχουσι νῦν τάξιν· τὰ μὲν βάρους ἔχοντα, ἐπὶ τὸ μέσον· τὰ δὲ κουφώτητα, ἀπὸ τοῦ μέσου· ταύτην δ' ὁ κόσμος ἔχει τὴν διάταξιν. 5. Ἐτι δὲ τοσοῦτον ἐπανέροιτ' ἂν τις, πότερον δυνατόν, ἢ οὐχ οἷόν τε ἦν κινούμενα ἀτάκτως, καὶ μίγνυσθαι τοιαύτας μίξεις ἔνια, ἐξ ὧν συνίσταται τὰ κατὰ φύσιν συνιστάμενα σώματα· λέγω δὲ, οἷον ὅσα καὶ σάρκα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς φιλότητος· λέγει γὰρ, ὥς

— πολλῶν μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν.

6. Τοῖς δὲ ἀπειρα ἐν ἀπείρῳ τὰ κινούμενα ποιοῦσιν,

εἰ μὲν ἔν τὸ κινεῖν, ἀνάγκη μίαν φέρεσθαι φορὰν· ὥστ' οὐκ ἀτάκτως κινήθησεται· εἰ δ' ἄπειρα τὰ κινεῖν, καὶ τὴν φορὰν ἀναγκαῖον ἀπείρους εἶναι· εἰ γὰρ πεπερασμέναι, τάξεις τις ἔσται· οὐ γὰρ τῷ μὴ φέρεσθαι εἰς τὸ αὐτὸ, ἢ ἀταξία συμβαίνει· οὐδὲ γὰρ νῦν εἰς τὸ αὐτὸ φέρεται πάντα, ἀλλὰ τὰ συγγενῇ μόνον. 7. Ἔτι, τὸ ἀτάκτως, οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον, ἢ τὸ παρὰ φύσιν. Ἡ γὰρ τάξις ἢ οἰκεία, τῶν αἰσθητῶν φύσις ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτο ἄτοπον καὶ ἀδύνατον, τὸ, τὸ ἄπειρον ἄτακτον ἔχειν κίνησιν· ἔστι γὰρ ἢ φύσις ἐκείνη τῶν πραγμάτων, οἷαν ἔχει τὰ πλείω, καὶ τὸν πλείω χρόνον· συμβαίνειν οὖν αὐτοῖς τοῦναντίον, τὴν μὲν ἀταξίαν εἶναι κατὰ φύσιν, τὴν δὲ τάξιν καὶ τὸν κόσμον παρὰ φύσιν. Καίτοι οὐθὲν ὥς ἔτυχε γίγνεται τῶν κατὰ φύσιν. 8. Ἔοικε δὲ τοῦτό γε αὐτὸ καλῶς Ἀναξαγόρας ὑπολαβεῖν· ἐξ ἀκινήτων γὰρ ἄρχεται κοσμοποιεῖν. Πειρῶνται δὲ καὶ οἱ ἄλλοι συγκρίνοντες, πῶς πάλιν κινεῖν, καὶ διακρίνειν· ἐκ διεστώτων δὲ καὶ κινουμένων, οὐκ εὐλογον ποιεῖν τὴν γένεσιν· διὸ καὶ Ἑμπεδοκλῆς παραλείπει τὴν ἐπὶ τῆς φιλότητος· οὐδὲ γὰρ ἂν ἡδύνατο συστήσαι τὸν οὐρανὸν ἐκ κεχωρισμένων μὲν κατασκευάζων, σύγκρισιν δὲ ποιῶν διὰ τὴν φιλότητα. Ἐκ διακεκριμένων γὰρ συνέστηκεν ὁ κόσμος τῶν στοιχείων. Ὡς τε ἀναγκαῖον γίνεσθαι ἐξ ἑνός, καὶ συγκεκριμένου. 9. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶ φυσικὴ τις κίνησις ἐκάστου τῶν σωμάτων, ἣν οὐ βία κινεῖνται, οὐδὲ παρὰ φύσιν, φανερόν ἐκ τούτων. Ὅτι δ' ἔχειν ἔνια ἀναγκαῖον ῥοπὴν βάρους καὶ κορυφότητος, ἐκ τῶνδε δῆλον· κινεῖσθαι μὲν γὰρ φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι. Εἰ δὲ μὴ ἔξει φύσει ῥοπὴν τὸ κινεῖν

νούμενον, ἀδύνατον κινεῖσθαι ἢ πρὸς τὸ μέσον, ἢ ἀπὸ τοῦ μέσου. Ἐστω γὰρ τὸ μὲν ἐφ' οὗ α, ἀβαρὲς· τὸ δὲ ἐφ' οὗ β, βάρος ἔχον· ἐννεχθῶ δὲ τὸ ἀβαρὲς τὴν γ δ· τὸ δὲ β, ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ τὴν γ ε· μείζον γὰρ οἰσθήσεται τὸ βάρος ἔχον. Ἐὰν δὲ διαιρεθῇ τὸ σῶμα τὸ ἔχον βάρος ὡς ἡ γ ε, πρὸς τὴν γ δ· (δυνατὸν γὰρ οὕτως ἔχειν πρὸς τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων,) εἰ τὸ ὅλον φέρεται τὴν ὅλην τὴν γ ε, τὸ μόριον ἀνάγκη ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὴν γ δ φέρεσθαι, ὥστε ἴσον οἰσθήσεται τὸ ἀβαρὲς, καὶ τὸ βάρος ἔχον· ὅπερ ἀδύνατον. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐτι κουφότητος. 10. Ἐτι δ', εἰ ἔσται τι σῶμα κινούμενον, μήτε κουφότητα, μήτε βάρος ἔχον, ἀνάγκη τοῦτο βίῃ κινεῖσθαι· βίῃ δὲ κινούμενον, ἄπειρον ποιεῖν τὴν κίνησιν· ἐπεὶ γὰρ δυνάμεις τις ἢ κινουσα, τὸ δὲ ἔλαττον καὶ κουφότερον ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως πλεῖον κινήσεται· πεκινήσθω, τὸ μὲν ἐφ' ᾧ τὸ α ἀβαρὲς, τὴν γ ε· τὸ δὲ ἐφ' ᾧ τὸ β, τὸ βάρος ἔχον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ τὴν γ δ. Διαιρεθέντος οὖν τοῦ βάρους ἔχοντος σώματος, ὡς ἡ γ ε, πρὸς τὴν γ δ, συμβήσεται τὸ ἀφαιρούμενον ἀπὸ τοῦ βάρους ἔχοντος σώματος, τὴν γ ε φέρεσθαι ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ· ἐπεὶ περ τὸ ὅλον ἐφέρετο τὴν γ δ. Τὸ γὰρ τάχος ἐξεῖ τὸ τοῦ ἐλάττονος πρὸς τὸ τοῦ μείζονος, ὡς τὸ μείζον σῶμα πρὸς τὸ ἔλαττον. Ἰσον ἄρα τὸ ἀβαρὲς οἰσθήσεται σῶμα, καὶ βάρος ἔχον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ὥστ' ἐπεὶ παντὸς τοῦ προστεθέντος μείζον κινήσεται διάστημα τὸ ἀβαρὲς, ἄπειρον ἂν φέροιτο. Φανερόν οὖν, ὅτι ἀνάγκη πᾶν σῶμα βάρος ἔχειν, ἢ κουφότητα διωρισμένην. 11. Ἐπεὶ δὲ φύσις μὲν ἐστίν ἡ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα κινήσεως

ἀρχῇ, δύνاميς δ' ἢ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο, κίνησις δὲ ἢ μὲν κατὰ φύσιν, ἢ δὲ βίαιος πᾶσα, τὴν μὲν κατὰ φύσιν οἷον τῷ λίθῳ τὴν κάτω, θάττον ποιήσῃ τὸ κατὰ δύναμιν· τὴν δὲ παρὰ φύσιν, ὅλως αὐτῇ. Πρὸς ἀμφοτέρω δὲ ὥσπερ ὀργάνῳ χρῆται τῷ αἵμα· πέφυκε γὰρ οὗτος, καὶ κοῦφος εἶναι καὶ βαρύν. Τὴν μὲν οὖν ἄνω ποιήσῃ φορὰν, ἢ κοῦφος, ὅταν ὡσθ' ἢ καὶ λάβῃ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς δυνάμεως· τὴν δὲ κάτω πάλιν, ἢ βαρύν· ὥσπερ γὰρ ἐναφάψασα, παραδίδωσιν ἐκατέρω· διὸ καὶ οὐ παρακολουθοῦντος τοῦ κινήσαντος, φέρεται τὸ βία κινήθην· εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτόν τι σῶμα ὑπῆρχεν, οὐκ ἂν ἦν ἡ βία κίνησις· καὶ τὴν κατὰ φύσιν δὲ ἐκάστου κίνησιν, συνεπουρῶν τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὅτι μὲν οὖν ἅπαν ἢ κοῦφον, ἢ βαρὺ, καὶ πῶς αἰ παρὰ φύσιν κινήσεις ἔχουσιν, ἐν τούτοις φανερόν.

12. Ὅτι δὲ οὔτε πάντων ἐστὶ γενέσεις, οὔθ' ἀπλῶς οὐδενός, δηλὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· ἀδύνατον γὰρ ἅπαντος σώματος εἶναι γενέσιν, εἰ μὴ καὶ κενὸν εἶναι τι δυνατὸν κεχωρισμένον· ἐν ᾧ γὰρ ἔσται τόπῳ τὸ γινομενον, εἰ ἐγένετο, ἐν τούτῳ πρότερον τὸ κενὸν ἀναγκαῖον εἶναι σώματος μηθενός ὄντος· ἄλλο μὲν γὰρ ἐξ ἄλλου γίγνεσθαι σῶμα δυνατὸν, οἷον ἐξ αἵρος πυρ. Ὅλως δ' ἐκ μηδενός ἄλλου προϋπάρχοντος μεγεθους, ἀδύνατον· μάλιστα μὲν γὰρ ἐκ δυνάμει τινός ὄντος σώματος, ἐνεργεία γένοιτ' ἂν σῶμα. Ἀλλ' εἰ τὸ δυνάμει ὄν σῶμα, μηθέν ἐστὶν ἄλλο σῶμα ἐνεργεία πρότερον, κενὸν ἔσται κεχωρισμένον.

CAPUT III.

Λοιπὸν δὲ εἰπεῖν, τίνων τέ ἐστι σωμάτων γενέσεις, καὶ διὰ τί ἐστίν. Ἐπεὶ οὖν ἐν ἅπασιν ἡ γνῶσις διὰ

τῶν πρώτων, πρῶτα δὲ τῶν ἐνυπαρχόντων τὰ στοιχεῖα, σκεπτόεν ποῖά ἐστι τῶν τοιούτων σωμάτων στοιχεῖα, καὶ διὰ τί ἐστιν· ἔπειτα μετὰ ταῦτα, ὅποσα τε καὶ ὅποια ἄττα. 2. Τοῦτο δ' ἐστὶ φανερόν ὑποθεμένοις τίς ἐστιν ἡ τοῦ στοιχείου φύσις. Ἐστω δὴ τὸ στοιχεῖον τῶν σωμάτων, εἰς ὃ τὰ ἄλλα σώματα διαίρεται, ἐνυπάρχον δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ· τοῦτο γὰρ ποτέ πως, ἔτι ἀμφισβητήσιμον· αὐτὸ δ' ἐστὶν ἀδιαίρετον εἰς ἕτερα τῷ εἶδει· τοιοῦτον γὰρ τι τὸ στοιχεῖον πάντες καὶ ἐν ἅπασιν βούλονται λέγειν. 3. Εἰ δὴ τὸ εἰρημένον ἐστὶ στοιχεῖον, ἀνάγκη εἶναι ἄττα τοιαῦτα τῶν σωμάτων· ἐν μὲν γὰρ σαρκί, καὶ ξύλῳ, καὶ ἐκάστῳ τῶν τοιούτων ἐνεστι δυνάμει πῦρ καὶ γῆ· φανερὰ γὰρ ταῦτα ἐξ ἐκείνων ἐκκρινόμενα. Ἐν δὲ πυρὶ σὰρξ, ἢ ξύλον, οὐκ ἐνυπάρχουσιν, οὔτε κατὰ δύναμιν, οὔτε κατ' ἐνεργειαν· ἐξεκρίνετο γὰρ αὖ· ὁμοίως δ', οὐδ' εἰ ἐν τι μόνον εἴη τοιοῦτον, οὐδ' ἐν ἐκείνῳ· οὐδὲ γὰρ εἰ ἔσται σὰρξ, ἢ ὅστοῦν, ἢ τῶν ἄλλων ὅτιοῦν, οὐπω φατέον ἐνυπάρχειν δυνάμει· ἀλλὰ προθεωρητέον, τίς ὁ τρόπος τῆς γενέσεως. Ἀναξαγόρας δ' ἐναντίως Ἐμπεδοκλεῖ λέγει περὶ τῶν στοιχείων· ὁ μὲν γὰρ πῦρ καὶ γῆν, καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωμάτων, καὶ συγκεῖσθαι πάντ' ἐκ τούτων, Ἀναξαγόρας δὲ τοῦναντίον· τὰ γὰρ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα· λέγω δ', οἷον σάρκα, καὶ ὅστοῦν, καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον· ἀέρα δὲ καὶ πῦρ μίγμα τούτων καὶ τῶν ἄλλων σπερμάτων πάντων· εἶναι γὰρ ἐκάτερον αὐτῶν ἐξ ἀοράτων ὁμοιομερῶν πάντων ἡθροισμένων· διὸ καὶ γίγνεσθαι πάντα ἐκ τούτων· τὸ γὰρ πῦρ καὶ τὸν αἰθέρα προσαγορεύει τὸ αὐτό.

Ἐπεὶ δὲ παντὸς τοῦ φυσικοῦ σώματος ἐστὶ κίνησις οἰκεία· τῶν δὲ κινήσεων αἱ μὲν ἀπλαῖ, αἱ δὲ μικταὶ· καὶ αἱ μὲν μικταὶ τῶν μικτῶν, αἱ δὲ ἀπλαῖ τῶν ἀπλῶν εἰσὶ· φανερόν ὅτι ἔσται ἅττα σώματα ἀπλᾶ· εἰσὶ γὰρ καὶ κινήσεις ἀπλαῖ. Ὡστε δῆλον καὶ ὅτι ἐστὶ στοιχεῖα, καὶ διὰ τί ἐστι.

CAPUT IV.

Πότερον δὲ πεπερασμένα ἢ ἄπειρα, καὶ εἰ πεπερασμένα, πόσα τὸν ἀριθμὸν, ἐπόμενον ἂν εἴη σκοπεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄπειρα, καθάπερ οἴονται τινες, θεωρητέον· καὶ πρῶτον τοὺς πάντα τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα ποιοῦντας, καθάπερ Ἀναξαγόρας· οὐθὲς γὰρ τῶν οὕτως ἀξιούντων, ὀρθῶς λαμβάνει τὸ στοιχεῖον· ὀρθῶμεν γὰρ πολλὰ, καὶ τῶν μικτῶν σωμάτων εἰς ὁμοιομερῆ διαιρούμενα· λέγω δ', οἷον σάρκα καὶ ὀστοῦν, καὶ ξύλα καὶ λίθον. Ὡστε εἴπερ τὸ σύνθετον οὐκ ἔστι στοιχεῖον, οὐχ ἅπαν ἔσται τὸ ὁμοιομερὲς στοιχεῖον, ἀλλὰ τὸ ἀδιαίρετον εἰς ἕτερα τῷ εἶδει, καθάπερ εἴρηται πρότερον. 2. Ἔτι δὲ οὐθ' οὕτως λαμβάνοντας τὸ στοιχεῖον, ἀνάγκη ποιεῖν ἄπειρα· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀποδοθήσεται, καὶ πεπερασμένων ὄντων, ἐάν τις λάβῃ· τὸ γὰρ αὐτὸ ποιήσει, καὶ δύο ἢ τρία μόνον ἢ τοιαῦτα, καθάπερ ἐπιχειρεῖ καὶ Ἐμπεδοκλῆς. 3. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ὥς αὐτοῖς συμβαίνει μὴ πάντα ποιεῖν ἐξ ὁμοιομερῶν· (πρόσωπον γὰρ οὐκ ἐκ προσώπων ποιοῦσιν, οὐδ' ἄλλο τῶν κατὰ φύσιν ἐσχηματισμένων οὐθέν·) φανερόν ὅτι μακρῷ βέλτιον πεπερασμένους ποιεῖν τὰς ἀρχάς, καὶ ταύτας ὥς ἐλαχίστας πάντων γε τῶν αὐτῶν μελλόντων δείκνυσθαι, καθάπερ ἀξιούσι καὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμα-

σιν· αὖτε γὰρ τὰς πεπερασμένας λαμβάνουσιν ἀρχάς, ἢ τῷ εἶδει, ἢ τῷ ποσῷ. 4. Ἔτι εἰ σῶμα σώματος ἕτερον λέγεται κατὰ τὰς οἰκείας διαφοράς· αἱ δὲ τῶν σωμάτων διαφοραὶ πεπερασμέναι· διαφέρουσι γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς· ταῦτα δὲ πεπεράνται· δεῖ δὲ τοῦτο δειχθῆναι· φανερόν ὅτι ἀνάγκη καὶ τὰ στοιχεῖα πεπερασμένα εἶναι. 5. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὥς ἕτεροί τινες λέγουσιν, οἷον Λεύκιππός τε καὶ Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, εὐλογα τὰ συμβαίνοντα· φασὶ γὰρ εἶναι τὰ πρῶτα μεγέθη, πλήθει μὲν ἄπειρα, μεγέθει δὲ ἀδιαίρετα· καὶ οὔτε ἐξ ἐνός πολλὰ γίνεσθαι, οὔτε ἐκ πολλῶν ἓν· ἀλλὰ τῇ τούτων συμπλοκῇ καὶ περιπλέξει πάντα γεννᾶσθαι· τρόπον γὰρ τινα καὶ οὗτοι πάντα τὰ ὄντα ποιοῦσιν ἀριθμούς καὶ ἐξ ἀριθμῶν· καὶ γὰρ εἰ μὴ σαφῶς δηλοῦσιν, ὅμως τοῦτο βούλονται λέγειν. Καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ διαφέρει τὰ σώματα σχήμασιν, ἄπειρα δὲ τὰ σχήματα, ἄπειρα καὶ τὰ ἀπλᾶ σώματά φασιν εἶναι. Ποῖον δὲ καὶ τί ἐκάστου τὸ σχῆμα τῶν στοιχείων, οὐδὲν ἐπιδιώρισαν, ἀλλὰ μόνον τῷ πυρὶ τὴν σφαῖραν ἀπέδωκαν· ἄερα δὲ καὶ τὰ ἄλλα μεγέθει καὶ σμικρότητι διεῖλον, ὥς οὕσαν αὐτῶν τὴν φύσιν, οἷον πανσπερμίαν πάντων τῶν στοιχείων. 6. Πρῶτον μὲν οὖν ταῦτό, καὶ ἐν τούτοις ἁμάρτημα, τὸ μὴ πεπερασμένας λαβεῖν τὰς ἀρχάς, ἐξόν ἅπαντα ταῦτά λέγειν. Ἔτι δ', εἰ μὴ ἄπειροι τῶν σωμάτων αἱ διαφοραὶ, δηλόν ὅτι οὐκ ἔσται τὰ στοιχεῖα ἄπειρα. Πρὸς δὲ τούτοις, ἀνάγκη μάχεσθαι ταῖς μαθηματικαῖς ἐπιστήμαις, ἄτομα σώματα λέγοντας· καὶ πολλὰ τῶν ἐνδόξων καὶ τῶν φαινομένων κατὰ τὴν αἰσθησιν ἀναιρεῖν, περὶ ὧν εἴρηται

πρότερον ἐν τοῖς περὶ χρόνου, καὶ κινήσεως. 7. Ἄμα δὲ καὶ ἐναντία λέγειν αὐτοὺς αὐτοῖς ἀνάγκη· ἀδύνατον γὰρ ἀτόμων ὄντων τῶν στοιχείων, μεγέθει καὶ σμικρότητι διαφέρειν ἀέρα, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν· οὐ γὰρ οἷόν τε ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι· ὑπολείπει γὰρ αἰεὶ τὰ μέγιστα σώματα ἐκκρινόμενα. Φασὶ δ' οὕτω γίνεσθαι ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ γῆν ἐξ ἀλλήλων. 8. Ἔτι οὐδὲ κατὰ τὴν τούτων ὑπόληψιν δόξειεν ἂν ἄπειρα γίνεσθαι τὰ στοιχεῖα, εἶπερ τὰ μὲν σώματα διαφέρει σχήμασι, τὰ δὲ σχήματα πάντα σύγκειται ἐκ πυραμίδων· τὰ μὲν εὐθύγραμμα ἐξ εὐθυγράμμων, ἡ δὲ σφαῖρα ἐξ ὀκτώ μορίων· ἀνάγκη γὰρ εἶναι τινὰς ἀρχὰς τῶν σχημάτων. ὥστε εἴτε μία, εἴτε δύο, εἴτε πλείους, καὶ τὰ ἅπλᾳ σώματα τοσαῦτα ἔσται τὸ πλήθος. 9. Ἔτι δὲ, εἰ ἐκάστω μὲν τῶν στοιχείων ἐστί τις οἰκεία κίνησις, καὶ ἡ τοῦ ἀπλοῦ σώματος ἀπλῇ· εἰ μὴ εἰσι δὲ αἱ ἀπλαῖ κινήσεις ἄπειροι διὰ τὸ μήτε τὰς ἀπλᾶς φορὰς πλείους εἶναι δυοῖν, μήτε τοὺς τόπους ἀπειρους, οὐκ ἂν εἴη οὐδ' οὕτως ἄπειρα τὰ στοιχεῖα.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη πεπεράνθαι, λοιπὸν σκέψασθαι, πρότερον πλείω ἔσται, ἢ ἓν· ἔνιοι γὰρ ἐν μόνον ὑποτίθενται· καὶ τούτων, οἱ μὲν ὕδωρ, οἱ δὲ ἀέρα, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δὲ ὕδατος μὲν λεπτότερον, ἀέρος δὲ πυκνότερον, ὃ περιέχειν φασὶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς ἄπειρον ὄν. Ὅσοι μὲν οὖν τὸ ἐν τοῦτο ποιοῦσιν ὕδωρ, ἢ ἀέρα, ἢ ὕδατος μὲν λεπτότερον, ἀέρος δὲ πυκνότερον, εἰτ' ἐκ τούτου μανότητι καὶ πυκνότητι τᾶλλα γεννῶσιν, οὗτοι λανθάνουσιν αὐτοὶ αὐτοὺς, ἄλλο τι πρότερον τοῦ στοιχείου ποιοῦντες· ἔστι γὰρ ἡ μὲν ἐκ τῶν στοι-

χειών γενεαίς σύνθεσις ὡς φασιν· ἡ δὲ εἰς τὰ στοιχεῖα, διάλυσις. Ὡςτ' ἀνάγκη πρότερον εἶναι τῇ φύσει τὸ λεπτομερέστερον. Ἐπεὶ οὖν φασὶ πάντων τῶν σωμάτων τὸ πῦρ λεπτομερέστατον εἶναι, πρῶτον ἂν εἴη τῇ φύσει τὸ πῦρ. Διαφέρει δ' οὐδέν· ἀνάγκη γὰρ εἶναι τῶν ἄλλων εἶναι πρῶτον, καὶ μὴ τὸ μέσον. 2. Ἐτι δὲ, τὸ μὲν πυκνότητι καὶ μακρότητι τᾶλλα γεννᾶν, οὐθὲν διαφέρει ἢ λεπτότητι καὶ παχύτητι. Τὸ μὲν γὰρ λεπτὸν, μακρόν· τὸ δὲ παχὺ βούλονται εἶναι πυκνόν. Πάλιν δὲ τὸ λεπτότητι καὶ παχύτητι ταῦτόν, καὶ τὸ μεγέθει καὶ τὸ μικρότητι· λεπτὸν μὲν γὰρ τὸ μικρομερές, παχὺ δὲ τὸ μεγαλομερές· τὸ γὰρ ἐπεκτεινόμενον ἐπὶ πολὺ, λεπτόν· τοιοῦτον δὲ τὸ ἐκ μικρῶν μερῶν συνεστός. Ὡςτ' αὐτοῖς συμβαίνει μεγέθει καὶ μικρότητι διαιρεῖν τὴν τῶν ἄλλων οὐσίαν. Οὕτω δὲ διοριζομένοις ἅπαντα συμβήσεται λέγειν πρὸς τι· καὶ οὐκ ἔσται ἀπλῶς τὸ μὲν πῦρ, τὸ δὲ ὕδωρ, τὸ δὲ αἴρ· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πρὸς μὲν τόδε πῦρ· πρὸς δὲ τι ἄλλο, αἴρ. Ὅπερ συμβαίνει καὶ τοῖς πλείω μὲν τὰ στοιχεῖα λέγουσι, μεγέθει δὲ καὶ μικρότητι διαφέρειν φάσκουσιν· ἐπεὶ γὰρ τῷ ποσῷ διώρισται ἕκαστον, ἔσται τις λόγος πρὸς ἄλληλα τῶν μεγεθῶν. Ὡστε τὰ τοῦτον ἔχοντα τὸν λόγον πρὸς ἄλληλα, ἀνάγκη τὸ μὲν αἶρα εἶναι, τὸ δὲ πῦρ, τὸ δὲ γῆν, τὸ δ' ὕδωρ, διὰ τὸ ἐνυπάρχειν τοῖς μείζοσι τοὺς τῶν ἐλαττόνων λόγους· 3. Ὅσοι δὲ πῦρ ὑποτίθενται τὸ στοιχεῖον, τοῦτο μὲν διαφεύγουσιν, ἄλλα δ' αὐτοῖς ἀναγκαῖον ἄλογα συμβαίνειν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, σχῆμα περιάπτουσι τῇ πυρὶ, καθάπερ οἱ τὴν πυραμίδα ποιοῦντες. Καὶ τούτων οἱ μὲν ἀπλουστέως λέγοντες, ὅτι τῶν μὲν

σχημάτων, τμητικώτατον ἢ πυραμῖς· τῶν δὲ σωμάτων, τὸ πῦρ. 4. Οἱ δὲ κομψοτέρως τῷ λόγῳ προσάγοντες, ὅτι τὰ μὲν σώματα πάντα σύγκειται ἐκ τοῦ λεπτομερεσιτάτου. Τὰ δὲ σχήματα τὰ στερεὰ, ἐκ τῶν πυραμίδων. Ὡςτ' ἐπεὶ τῶν μὲν σωμάτων τὸ πῦρ λεπτότατον· τῶν δὲ σχημάτων ἢ πυραμῖς μικρομερέστατον, καὶ πρῶτον· τὸ δὲ πρῶτον σχῆμα τοῦ πρώτου σώματος· πυραμῖς ἂν εἴη τὸ πῦρ. 5. Οἱ δὲ περὶ μὲν σχήματος οὐδὲν ἀποφαίνονται, λεπτομερέστατον δὲ μόνον ποιοῦσιν. Ἐπειτα ἐκ τούτου συντιθεμένου γίνεσθαι φασὶ τᾶλλα, καθάπερ ἂν εἰ συμφυομένου ψήγματος. Ἀμφοτέροις δὲ ταῦτα συμβαίνει δυσχερῇ· εἰ μὲν γὰρ ἄτομον τὸ πρῶτον σῶμα ποιοῦσι, πάλιν ἥξουσιν οἱ πρότερον εἰρημένοι λόγοι πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. 6. Ἐτι οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο λέγειν βουλομένους φυσικῶς θεωρεῖν. Εἰ γὰρ ἅπαν σῶμα σώματι συμβλητὸν κατὰ τὸ ποσόν· ἔχει δὲ ἀνάλογα τὰ μεγέθη, τὰ τε τῶν ὁμοιομερῶν πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰ τῶν στοιχείων, οἷον τὰ τοῦ παντός ὕδατος πρὸς τὸν ἅπαντα ἀέρα, καὶ τοῦ στοιχείου πρὸς τὸ στοιχεῖον· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὃ δ' ἀπὸ πλείων τοῦ ὕδατος, καὶ ὅλως τὸ λεπτομερέστερον τοῦ παχυμερεστέρου· φανερόν ὅτι καὶ τὸ στοιχεῖον ἑλάττω ἐστὶ τὸ τοῦ ὕδατος, ἢ τὸ τοῦ αἵρος. Εἰ οὖν τὸ ἑλάττω μέγεθος ἐνυπάρχει τῷ μείζονι, διαιρετὸν ἂν εἴη τὸ τοῦ αἵρος στοιχεῖον· ὡς αὐτως δὲ καὶ τὸ τοῦ πυρός, καὶ ὅλως τῶν λεπτομερεσιτέρων. 7. Εἰ δὲ διαιρετὸν, τοῖς μὲν σχηματίζουσι τὸ πῦρ συμβήσεται, μὴ εἶναι τὸ τοῦ πυρός μέρος πῦρ, διὰ τὸ μὴ συγκεῖσθαι τὴν πυραμίδα ἐκ πυραμίδων·

ἔτι δὲ μὴ πᾶν σῶμα εἶναι ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ στοιχείων· το γὰρ μέρος τοῦ πυρὸς οὔτε πῦρ, οὔτε ἕτερον στοιχεῖον οὐδέν· 8. τοῖς δὲ τῷ μεγέθει διορίζουσιν, πρότερόν τι τοῦ στοιχείου στοιχεῖον εἶναι, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον βαδίζειν, εἴπερ ἅπαν σῶμα διαμετέον, καὶ τὸ μικρομερέστατον στοιχεῖον. 9. ἔτι δὲ καὶ τούτοις συμβαίνει λέγειν, ὥς ταὐτὸ πρὸς τόδε μὲν πῦρ ἐστὶ, πρὸς ἄλλο δὲ ἕρ, καὶ πάλιν ὕδωρ, καὶ γῆ. 10. Κοινὸν δὲ πᾶσιν ἁμάρτημα τοῖς ἐν τῷ στοιχεῖον ὑποτιθεμένοις, τὸ μίαν μόνην κίνησιν ποιεῖν φυσικὴν, καὶ πάντων τὴν αὐτήν· ὁρῶμεν γὰρ πᾶν τὸ φυσικὸν σῶμα κινήσεως ἔχον ἀρχήν. Εἰ οὖν ἅπαντα τὰ σώματα ἐν τι ἐστὶ, πάντων ἂν εἴη μία κίνησις· καὶ ταύτην ἀναγκαῖον ὅσῳπερ ἂν πλείων γίγνηται, κινεῖσθαι μᾶλλον· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ ὅσῳ ἂν πλείον γίγνηται, φέρεται θᾶπτον ἄνω τὴν ἑαυτοῦ φοράν. Συμβαίνει δὲ πολλὰ κάτω φέρεσθαι θᾶπτον. Ὡστε διὰ τε ταῦτα, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ διώρισται πρότερον, ὅτι πλείους αἱ φυσικαὶ κινήσεις, δηλονότι ἀδύνατον ἐν εἶναι τὸ στοιχεῖον. 11. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἄπειρα, οὔτε ἐν, ἀνάγκη πλείω εἶναι καὶ πεπερασμένα.

CAPUT VI.

Ἐπισκεπτέον δὲ πρῶτον, πότερον αἰδία ἐστίν, ἢ γινόμενα φθείρεται· τούτου γὰρ δειχθέντος, φανερόν ἐσται, καὶ πόσα ἅττα καὶ ποῖά ἐστιν. Αἰδία μὲν οὖν εἶναι ἀδύνατον· ὁρῶμεν γὰρ καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ἕκαστον τῶν ἁπλῶν σωμάτων διαλυόμενον. Ἀνάγκη δὲ ἢ ἄπειρον εἶναι, ἢ ἴστασθαι τὴν διάλυσιν. Εἰ μὲν οὖν ἄπειρον, ἐσται καὶ ὁ χρόνος ὁ τῆς διαλύσεως ἄπειρος· καὶ πάλιν ὁ τῆς συνθέσεως· ἕκαστον

ARIST. DE COELO.

G

γὰρ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ διαλύεται καὶ συντίθεται τῶν μορίων· ὥστε συμβήσεται ἔξω τοῦ ἀπείρου χρόνου, ἄλλον ἀπείρον εἶναι, ὅταν ὅ,τε τῆς συνθέσεως ἀπείρος ἦ, καὶ ἔτι τούτου πρότερος ὁ τῆς διαλύσεως· ὥστε τοῦ ἀπείρου ἔξω γίγνεσθαι ἀπείρον, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ στήσεται πού ἡ διάλυσις, ἥτοι ἄτομον ἔσται τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἴσταται, ἡ διαιρετὸν μὲν, οὐ μέντοι διαιρεθῆσόμενον οὐδέποτε· καθάπερ ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς βούλεσθαι λέγειν· ἄτομον μὲν οὖν οὐκ ἔσται διὰ τοὺς πρότερον εἰρημένους λόγους· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ διαιρετὸν μὲν, οὐδέποτε δὲ διαλυθῆσόμενον· τὸ γὰρ ἔλαττον σῶμα τοῦ μείζονος εὐφθαρτότερόν ἐστιν. Ἐπερ οὖν καὶ τὸ πολὺ φθείρεται κατὰ ταύτην τὴν φθοράν, ὥστε διαλύεσθαι εἰς ἐλάττω, ἔτι μᾶλλον τοῦτο πάσχειν εὐλογον τὸ ἔλαττον. Δύο δὲ τρόπους ὀρῶμεν φθειρόμενον τὸ πῦρ· ὑπὸ τε γὰρ τοῦ ἐναντίου φθείρεται σβεννύμενον, καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ μαραινόμενον. Τοῦτο δὲ πάσχει τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ πλείονος, καὶ θᾶττον ὅσῳ ἂν ἢ ἔλαττον. Ὡςτ' ἀνάγκη φθαρτὰ καὶ γεννητὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων.

2. Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ γεννητὰ, ἥτοι ἐξ ἀσωμάτου, ἢ ἐκ σώματος ἔσται ἡ γένεσις· καὶ εἰ ἐκ σώματος, ἥτοι ἐξ ἄλλου, ἢ ἐξ ἀλλήλων.

3. Ὁ μὲν οὖν ἐξ ἀσωμάτου γεννῶν λόγος γεννώμενον ποιεῖ κενόν. Πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον ἐν τινι γίνεται, καὶ ἥτοι ἀσώματον ἔσται ἐν ᾧ ἡ γένεσις, ἢ ἔξει σῶμα· καὶ εἰ μὲν ἔξει σῶμα, δύο ἔσται σώματα ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ, τότε γιγνώμενον καὶ τὸ προϋπάρχον· εἰ δὲ ἀσώματον, ἀνάγκη κενὸν εἶναι ἀφωρισμένον. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, δέδεικται καὶ πρότερον.

4. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκ σώματός

τινος ἐγχωρεῖ γίνεσθαι τὰ στοιχεῖα · συμβήσεται γὰρ ἄλλο σῶμα πρότερον εἶναι τῶν στοιχείων. Τοῦτο δέ, εἰ μὲν ἔχει βάρος ἢ κουφότητα, τῶν στοιχείων ἔσται τι. Μηδεμίαν δὲ ἔχον ῥοπὴν, ἀκίνητόν ἐστι καὶ μαθηματικόν · τοιοῦτο δὲ ᾧ, οὐκ ἔσται ἐν τόπῳ. Ἐν ᾧ γὰρ ἡρεμεῖ, ἐν τούτῳ καὶ κινεῖσθαι δυνατόν · καὶ εἰ μὲν βία, παρὰ φύσιν · εἰ δὲ μὴ βία, κατὰ φύσιν. Εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐν τόπῳ, καὶ που ἔσται τι τῶν στοιχείων · εἰ δὲ μὴ ἐν τόπῳ, οὐδὲν τι ἐξ αὐτοῦ ἔσται · τὸ γὰρ γινόμενον, καὶ ἐξ οὗ γίγνεται, ἀνάγκη ἅμα εἶναι. Ἐπεὶ δὲ οὔτε ἐξ ἀσωμάτου γίνεσθαι δυνατόν, οὔτε ἐξ ἄλλου σώματος, λείπεται ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι.

CAPUT VII.

Πάλιν οὖν ἐπισκεπτέον, τίς ὁ τρόπος τῆς ἐξ ἀλλήλων γενέσεως · πότερον ὥς Ἐμπεδοκλῆς λέγει καὶ Δημόκριτος, ἢ ὥς οἱ εἰς τὰ ἐπίπεδα διαλύοντες, ἢ ἔστιν ἄλλος τις τρόπος παρὰ τούτους. Οἱ μὲν οὖν περὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ Δημόκριτον λαμβάνουσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς, οὐ γένεσιν ἐξ ἀλλήλων ποιοῦντες, ἀλλὰ φαινόμενην γένεσιν · ἐνυπάρχον γὰρ ἕκαστον, ἐκκρίνεσθαι φασιν, ὥσπερ ἐξ ἀγγείου τῆς γενέσεως οὔσης, ἀλλ' οὐκ ἕκτινος ὕλης, οὐ γίνεσθαι, μεταβάλλοντος. 2. Ἐπειτα κῆν οὕτως, οὐδὲν ἥττον ἄλογα τὰ συμβαίνοντα. Τὸ γὰρ αὐτὸ μέγεθος οὐ δοκεῖ συμπληθὲν γίνεσθαι βαρύτερον. Ἀνάγκη δὲ τοῦτο λέγειν τοῖς φασκousιν ἐκκρίνεσθαι τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀέρος ἐνυπάρχον. Ὅταν γὰρ ὕδωρ ἐξ ἀέρος γένηται, βαρύτερόν ἐστιν. 3. Ἐτι δέ, τῶν μεμιγμένων σωμάτων οὐκ ἀνάγκη χωρισθὲν θάτερον αἰεὶ πλείω τόπον ἐπέχειν · ὅταν δὲ ἐξ ὕδατος

ἄηρ γένηται, πλείω καταλαμβάνειν τόπον· τὸ γὰρ
 λεπτομερέστερον ἐν μείζονι τόπῳ γίγνεται. Φανερόν
 δὲ τοῦτό γε καὶ ἐν τῇ μεταβάσει· διατμιζομένου γὰρ
 καὶ πνευματουμένου τοῦ ὑγροῦ, ῥήγνυται τὰ περιέ-
 χοντα τοὺς ὄγκους ἀγγεῖα, διὰ τὴν στενοχωρίαν.
 Ὡς τ' εἰ μὲν ὅλως μὴ ἔστι κενόν, μηδὲ ἐπεκτείνεται
 τὰ σώματα, καθάπερ φασὶν οἱ ταῦτα λέγοντες, φα-
 νερόν ὅτι ἀδύνατον. Εἰ δ' ἔστι κενόν καὶ ἐπέκτασις,
 ἄλογον τὸ ἐξ ἀνάγκης αἰεὶ πλείω τόπον ἐπιλαμβάνειν
 τὸ χωριζόμενον. 4. Ἀνάγκη δὲ καὶ ὑπολείπειν τὴν
 ἐξ ἀλλήλων γένεσιν, εἴπερ ἐν τῷ πεπερασμένῳ μεγέθει
 μὴ ἐνυπάρχει ἄπειρα μεγέθη πεπερασμένα· ὅταν γὰρ
 ἐκ γῆς ὕδωρ γένηται, ἀφήρηται τι τῆς γῆς, εἴπερ
 ἐκκρίσει ἡ γένεσις. Καὶ πάλιν ὅταν ἐκ τῆς ὑπολει-
 πομένης, ὡσαύτως. Εἰ μὲν οὖν αἰεὶ τοῦτ' ἔσται, συμ-
 βήσεται ἐν τῷ πεπερασμένῳ ἄπειρα ἐνυπάρχειν. Ἐπεὶ
 δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, οὐκ ἂν αἰεὶ γίγνοιτο ἐξ ἀλλήλων.
 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι τῇ ἐκκρίσει ἡ εἰς ἄλληλα μετά-
 βασις, εἴρηται. 5. Λείπεται δ' εἰς ἄλληλα μεταβάλ-
 λοντα γίνεσθαι· τοῦτο δὲ διχῶς· ἢ γὰρ τῇ μετα-
 σχηματίζει, καθάπερ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κηροῦ γίγνοιτ'
 ἂν σφαῖρα καὶ κύβος· ἢ τῇ διαλύσει τῇ εἰς τὰ ἐπί-
 πεδα, καθάπερ ἔνιοι φασιν. Εἰ μὲν οὖν τῇ μετασχη-
 ματίζει γίνεται, συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης ἄτομα λέγειν
 τὰ σώματα· διαιρειῶν γὰρ ὄντων, οὐκ ἔσται τὸ τοῦ
 πυρὸς μέρος πῦρ, οὐδὲ τὸ τῆς γῆς γῆ, διὰ τὸ μὴ εἶ-
 ναι μήτε τὸ τῆς πυραμίδος μέρος πάντως πυραμίδα,
 μήτε τὸ τοῦ κύβου κύβον. 6. Εἰ δὲ τῇ τῶν ἐπιπέ-
 δων διαλύσει, πρῶτον μὲν ἄτοπον, τὸ μὴ πάντα γεν-
 νῆν ἐξ ἀλλήλων, ὅπερ ἀνάγκη λέγειν αὐτοῖς, καὶ μὴ

λέγουσιν. Οὔτε γὰρ εὐλογον ἐν μόνον ἄμοιρον γενέ-
 σθαι τῆς μεταβάσεως, οὔτε φαίνεται κατὰ τὴν αἴσθη-
 σιν· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαντα μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα.
 Συμβαίνει δὲ περὶ τῶν φαινομένων λέγουσι, μὴ ὁμο-
 λογούμενα λέγειν τοῖς φαινομένοις. Τούτου δὲ αἴτιον
 τὸ μὴ καλῶς λαβεῖν τὰς πρώτας ἀρχάς, ἀλλὰ πάντα
 βούλεσθαι πρὸς τινὰς δόξας ὠρισμένας ἀνάγειν· δεῖ
 γὰρ ἴσως τῶν μὲν αἰσθητῶν αἰσθητὰς, τῶν δὲ αἰδίων
 αἰδίους, τῶν δὲ φθαρτῶν φθαρτὰς εἶναι τὰς ἀρχάς,
 ὅλως δὲ ὁμογενεῖς τοῖς ὑποκειμένοις. Εἰ δὲ διὰ τὴν
 τούτων φιλίαν, ταῦτ' οὖν ποιεῖν εἰκόσιν τοῖς τὰς θέσεις
 ἐν τοῖς λόγοις διαφυλάττουσιν· ἅπαν γὰρ ὑπομένου-
 σι τὸ συμβαῖνον, ὥς ἀληθεῖς ἔχοντες ἀρχάς· ὥσπερ
 οὐκ ἐνίας δεόν κρίνειν ἐκ τῶν ἀποβαινόντων, καὶ μά-
 λιστα ἐκ τοῦ τέλους· τέλος δὲ τῆς μὲν ποιητικῆς ἐπι-
 στήμης, τὸ ἔργον· τῆς δὲ φυσικῆς, τὸ φαινόμενον αἰ-
 κυρίως κατὰ τὴν αἴσθησιν. 7. Συμβαίνει δ' αὐτοῖς
 τὴν γῆν μάλιστα εἶναι στοιχεῖον, καὶ μόνην ἄφθαρ-
 τον, εἴπερ τὸ ἀδιάλυτον ἄφθαρτόν τε ἐστὶ καὶ στοι-
 χεῖον. Ἡ γὰρ γῆ μόνη ἀδιάλυτος εἰς ἄλλο σῶμα.
 8. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς διαλυομένοις ἢ τῶν τριγώ-
 νων παραιώρησις εὐλογος. Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο
 ἐν τῇ εἰς ἄλληλα μεταβάσει διὰ τὸ ἐξ ἀνίσων τῶ πλη-
 θει συνεστάναι τριγώνων. 9. Ἐτι δὲ ἀνάγκη τοῖς
 ταῦτα λέγουσιν, οὐκ ἐκ σώματος ποιεῖν τὴν γένεσιν.
 Ὅταν γὰρ ἐξ ἐπιπέδων γένηται, οὐκ ἐκ σώματος ἔσται
 γεγονός. 10. Πρὸς δὲ τούτοις ἀνάγκη μὴ πᾶν σῶ-
 μα εἶναι λέγειν διαιρετόν, ἀλλὰ μάχεσθαι ταῖς ἀκρι-
 βεστάταις ἐπιστήμαις· αἱ μὲν γὰρ καὶ τὸ νοητὸν
 λαμβάνουσι διαιρετόν, αἱ μαθητικάι· οἱ δὲ οὐδὲ τὸ

αἰσθητὸν ἅπαν συγχωροῦσι, διὰ τὸ βούλεσθαι σῶζειν τὴν ὑπόθεσιν· ἀνάγκη γὰρ, ὅσοι σχῆμα ποιοῦσιν ἐκάστου τῶν στοιχείων, καὶ τούτῳ διορίζουσι τὰς οὐσίας αὐτῶν, ἀδιαίρετα ποιεῖν αὐτά. Τῆς γὰρ πυραμίδος ἢ τῆς σφαίρας διαιρεθείσης πως, οὐκ ἔσται τὸ λειπόμενον, σφαῖρα ἢ πυραμῖς. Ὡστε ἢ τὸ τοῦ πυρὸς μέρος, οὐ πῦρ, ἀλλ' ἔστι τι πρότερον τοῦ στοιχείου, διὰ τὸ πᾶν εἶναι, ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ στοιχείων, ἢ οὐχ ἅπαν σῶμα διαιρετόν.

CAPUT VIII.

Ὅλως δὲ τὸ πειρᾶσθαι τὰ ἀπλᾶ σώματα σχηματίζειν, ἄλογόν ἐστι· πρῶτον μὲν, ὅτι συμβήσεται μὴ ἀναπληροῦσθαι τὸ ὅλον· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐπιπεδοῖς τρία σχήματα δοκεῖ συμπληροῦν τὸν τόπον, τρίγωνον καὶ τετράγωνον καὶ ἐξάγωνον· ἐν δὲ τοῖς στερεοῖς δύο μόνα, πυραμῖς καὶ κύβος. Ἀνάγκη δὲ πλείω τούτων λαμβάνειν, διὰ τὸ πλείω τὰ στοιχεῖα ποιεῖν. 2. Ἐπειτα φαίνεται πάντα μὲν τὰ ἀπλᾶ σώματα σχηματιζόμενα τῷ περιέχοντι τόπῳ, μάλιστα δὲ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἀήρ. Διαμένειν μὲν οὖν τὸ τοῦ στοιχείου σχῆμα, ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἂν ἦπτετο πανταχῇ τοῦ περιέχοντος τὸ ὅλον. Ἀλλὰ μὴν εἰ μεταρρύθμισθήσεται, οὐκ ἔτι ἔσται ὕδωρ, εἴπερ τῷ σχήματι διέφερεν. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐκ ἔστιν ὠρισμένα τὰ σχήματα αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔοικεν ἡ φύσις αὐτὸ τοῦτο σημαίνειν ἡμῖν, ὃ καὶ κατὰ λόγον ἐστίν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, αἰδὲς, καὶ ἄμορφον δεῖ τὸ ὑποκείμενον εἶναι. Μάλιστα γὰρ ἂν οὕτω δύναιτο μεταρρύθμιζεσθαι, καθάπερ ἔ τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, τὸ πανδεχές· οὕτω καὶ τὰ στοιχεῖα δεῖ νομίζειν ὥσπερ ὕλην εἶναι τοῖς συνθέτοις

διόπερ καὶ δύνатаι μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, χωρίζο-
μένων τῶν κατὰ τὰ πάθη διαφορῶν. 3. Πρὸς δὲ
τούτοις, πῶς ἐνδέχεται γίγνεσθαι σάρκα καὶ ὀστοῦν,
ἢ ὀτιοῦν τῶν συνεχῶν σωμάτων; οὔτε γὰρ ἐξ αὐτῶν
τῶν στοιχείων ἐγχωρεῖ, διὰ τὸ μὴ γίγνεσθαι συνεχὲς
ἐκ τῆς συνθέσεως, οὔτε ἐκ τῶν ἐπιπέδων συντιθεμέ-
νων· τὰ γὰρ στοιχεῖα γεννᾶται τῇ συνθέσει, καὶ οὐκ
ἐκ τῶν στοιχείων. Ὡστε ἂν τις ἀκριβολογεῖσθαι βού-
ληται, καὶ μὴ ἐκ παρόδου τοὺς λόγους ἀποδέχεται
τοῦ στοιχείου, τοὺς ἀναιροῦντας ὄψεται τὴν γένεσιν
ἐκ τῶν ὄντων. 4. Ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τὰ πάθη γε,
καὶ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς κινήσεις, ἀσύμφωνα τὰ
σχήματα τοῖς σώμασιν, εἰς ἃ μάλιστα βλέψαντες οὕτω
διένειμαν. Οἷον, ἐπεὶ τὸ πῦρ εὐκίνητόν ἐστι, καὶ θερ-
μαντικόν, καὶ καυστικόν, οἱ μὲν ἐποίησαν αὐτὸ σφαῖ-
ραν, οἱ δὲ πυραμίδα· ταῦτα γὰρ εὐκίνητότατα μὲν,
διὰ τὸ ἐλαχίστων ἅπτεσθαι, καὶ ἥκιστα βεβηκέναι·
θερμαντικώτατα δὲ καὶ καυστικώτατα, διότι τὸ μὲν
ὅλον ἐστὶ γωνία, τὸ δὲ ὀξυγωνιώτατον· καλεῖ δὲ καὶ
θερμαίνει ταῖς γωνίαις, φασί. 5. Πρῶτον μὲν οὖν
κατὰ τὴν κίνησιν, ἀμφοτέρω διημαρτήκασιν· εἰ γὰρ
καὶ ἔστιν εὐκίνητότατα ταῦτα τῶν σχημάτων, ἀλλ' οὐ
τὴν τοῦ πυρὸς κίνησιν εὐκίνητα· ἢ μὲν γὰρ τοῦ πυ-
ρὸς ἄνω καὶ κατ' εὐθείαν. Ταῦτα δὲ εὐκίνητα κύκλου,
τὴν καλουμένην κύλισιν. 6. Ἐπειτ', εἰ ἔστιν ἡ γῆ
κύβος, διὰ τὸ βεβηκέναι, καὶ μένειν· μένει δ' οὐχ οὐ
ἔτυχε, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῆς τόπῳ· ἐκ δὲ τοῦ ἁλλοτρίου
φέρεται μὴ κωλυομένη· καὶ τὸ πῦρ δὲ καὶ τὰ ἄλλα
ὥσαύτως· δηλον ὅτι καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἕκαστον τῶν
στοιχείων, ἐν μὲν τῷ ἁλλοτρίῳ τόπῳ σφαῖρα ἔσται ἢ

πυραμῖς, ἐν δὲ τῷ οἰκείῳ κύβος. 7. Ἔτι δὲ, εἰ θερμαίνει καὶ καίει τὸ πῦρ διὰ τὰς γωνίας, πάντα τὰ στοιχεῖα ἔσται θερμομαντικά· μᾶλλον δ' ἴσως ἕτερον ἑτέρου· πάντα γὰρ ἔχει γωνίας, οἷον τό, τε ὀκτάεδρον, καὶ τὸ δωδεκάεδρον. Δημοκρίτῳ δὲ καὶ ἡ σφαῖρα ὡς γωνία τις οὕσα καίει· ὥστε διώσκει τῷ μᾶλλον καὶ ἥτιον. Τοῦτο δ' ὅτι ψεῦδος, φανερόν. Ἀμα δὲ συμβήσεται καὶ τὰ μαθηματικὰ σῶματα καίειν καὶ θερμαίνειν· ἔχει γὰρ καὶ κῆκενα γωνίας, καὶ ἔνευσιν ἐν αὐτοῖς ἄτομοι, καὶ σφαῖραι καὶ πυραμίδες· ἄλλως τε καὶ εἰ ἔστιν ἄτομα μεγέθη, καθάπερ φασὶν· εἰ γὰρ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, λεκτέον τὴν διαφορὰν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς οὕτω λεκτέον ὡς λέγουσιν. 8. Ἔτι, εἰ τὸ καιόμενον πυροῦται, τὸ δὲ πῦρ σφαῖρά ἐστιν ἢ πυραμῖς, ἀνάγκη τὸ καιόμενον γίνεσθαι σφαίρας ἢ πυραμίδας. Τὸ μὲν οὖν τέμνειν καὶ τὸ διαιρεῖν οὕτως ἔστω κατὰ λόγον συμβαῖνον τῷ σχήματι. Τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης τὴν πυραμίδα πυραμίδας ποιεῖν, ἢ τὴν σφαῖραν σφαίρας, παντελῶς ἄλογον· καὶ ὁμοιον ὥσπερ εἴ τις ἀξιολῇ τὴν μάχαιραν εἰς μαχαίρας διαιρεῖν, ἢ τὸν πρίονα εἰς πρίονας. 9. Ἔτι δὲ γελοῖον, πρὸς τὸ διαιρεῖν μόνον ἀποδοῦναι τὸ σχῆμα τῷ πυρὶ· δοκεῖ γὰρ μᾶλλον συγκρίνειν, καὶ συνορίζειν, ἢ διακρίνειν· διακρίνειν μὲν γὰρ τὰ μὴ ὁμόφυλα, συγκρίνειν δὲ τὰ ὁμόφυλα. Καὶ ἡ μὲν σύγκρισις καθ' αὐτό ἐστι. Τὸ γὰρ συνορίζειν καὶ ἐνοῦν, τοῦ πυρός. Ἡ δὲ διάκρισις, κατὰ συμβεβηκός· συγκρίνον γὰρ τὸ ὁμόφυλον ἐξαιρεῖ τὸ ἄλλότριον. Ὡς τ' ἢ πρὸς ἄμφω ἐχρῆν ἀποδοῦναι, ἢ μᾶλλον ἐπὶ τὸ συγκρίνειν. 10. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐναν-

τία τῇ δυνάμει, ἀδύνατον ἀποδοῦναι τῷ ψυχρῷ σχήματι, διὰ τὸ δεῖν μὲν ἐναντίον εἶναι τὸ ἀποδιδόμενον, μηδὲν δὲ ἐναντίον εἶναι σχήματι. Διὸ καὶ πάντες ἀπολείπουσι τοῦτο. Καίτοι προσῆκον ἢ πάντα ἀφορίσαι σχήμασιν, ἢ μηδέν. 11. Ἐνιοὶ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πειραθέντες εἰπεῖν, ἐναντία λέγουσιν αὐτοῖς ἑαυτοῖς· φασὶ γὰρ ψυχρὸν εἶναι τὸ μεγαλομερές, διὰ τὸ συνθλίβειν καὶ μὴ διῆναι διὰ τῶν πόρων. Ἀλλ' οὐ τοίην ὅτι καὶ τὸ θερμὸν ἂν εἴη τὸ διῖόν. Τοιοῦτον δ' ἂν εἴη τὸ λεπτομερές. Ὡστε συμβαίνει μικρότητι καὶ μεγέθει διαφέρειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, ἀλλ' οὐ τοῖς σχήμασιν. Ἔτι δ', εἰ ἄνισοι αἱ πυραμίδες, αἱ μεγάλαι ἂν εἴεν οὐ πῦρ, οὐδ' αἴτιον τὸ σχῆμα τοῦ καλεῖν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. Ὅτι μὲν οὖν οὐ τοῖς σχήμασι διαφέρει τὰ στοιχεῖα, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων. 12. Ἐπεὶ δὲ κυριώταται διαφοραὶ τῶν σωμάτων, αἵ τε κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰς δυνάμεις· ἐκάστου γὰρ εἶναι φάμεν τῶν φύσεως καὶ ἔργα, καὶ πάθη, καὶ δυνάμεις· πρῶτον ἂν εἴη περὶ τούτων λεκτέον, ὅπως θεωρήσαντες ταῦτα, λάβωμεν τὰς ἐκάστου πρὸς ἑκάστον διαφοράς.

LIBER IV.

CAPUT I.

Περὶ δὲ βαρέος καὶ κούφου, τί τ' ἐστὶν ἐκάτερον, καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῶν, σκεπτέον, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἔχουσι τὰς δυνάμεις ταύτας. 2. Ἔστι γὰρ ἡ περὶ

αὐτῶν θεωρία, τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις οἰκεία· βαρὺ γὰρ καὶ κοῦφον τῷ δύνασθαι κινεῖσθαι φυσικῶς πως, λέγομεν. Ταῖς δὲ ἐνεργείαις ὀνόματα αὐτῶν οὐ κεῖται· πλὴν εἴ τις οἶοιτο, τὴν τροπὴν εἶναι τοιοῦτον. Διὰ δὲ τὸ τὴν φυσικὴν μὲν εἶναι πραγματείαν περὶ κινήσεως, ταῦτα δ' ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς οἷον ζώπυρ ἅττα κινήσεως, πάντες μὲν χρῶνται ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν· οὐ μὴν διωρίκασί γε, πλὴν ὀλίγων. Ἰδόντες οὖν πρῶτον τὰ παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα, καὶ διαπορήσαντες ὅσα πρὸς τὴν σκέψιν ταύτην διελεῖν ἀναγκαῖον, οὕτω καὶ τὸ φαινόμενον ἡμῖν εἰπώμεν περὶ αὐτῶν. 3. Λέγεται δὴ τὸ μὲν ἀπλῶς βαρὺ καὶ κοῦφον, τὸ δὲ πρὸς ἕτερον· τῶν γὰρ ἐχόντων βάρος φαμέν τὸ μὲν εἶναι κουφότερον, τὸ δὲ βαρύτερον, οἷον ξύλου χαλκόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀπλῶς λεγομένων, οὐδὲν εἴρηται παρὰ τῶν πρότερον· περὶ δὲ τῶν πρὸς ἕτερον. Οὐ γὰρ λέγουσι τί ἐστὶ τὸ βαρὺ, καὶ τί τὸ κοῦφον, ἀλλὰ τί τὸ βαρύτερον, καὶ τί τὸ κουφότερον ἐν τοῖς ἔχουσι βάρος. 4. Μᾶλλον δ' ἔσται δῆλον τὸ λεγόμενον, ὥδε· τὰ μὲν γὰρ αἰεὶ πέφυκεν ἀπὸ τοῦ μέσου φέρεσθαι· τὰ δὲ, αἰεὶ πρὸς τὸ μέσον. Τούτων δὲ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου φερόμενον, ἄνω λέγω φέρεσθαι, κάτω δὲ, τὸ πρὸς τὸ μέσον· ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ νομίζειν εἶναι τι ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, καθάπερ τινὲς ἀξιούσιν· οὐ γὰρ εἶναι τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω φασίν, εἴπερ πάντῃ ὁμοίός ἐστι, καὶ πανταχόθεν ἀντίπους ἔσται, πορευόμενος ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ. 5. Ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ παντός ἔσχατον ἄνω λέγομεν, ὃ καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἐστὶν ἄνω, καὶ τῇ φύσει πρῶτον· ἐπεὶ δὲ ἐστὶ τι τοῦ οὐρανοῦ ἔσχατον καὶ

μέσον, δῆλον ὅτι ἔσται καὶ ἄνω καὶ κάτω, ὥςπερ καὶ οἱ πολλοὶ λέγουσι, πλὴν οὐχ ἱκανῶς. Τούτου δ' αἷτιον, ὅτι νομίζουσιν οὐχ ὅμοιον εἶναι πάντῃ τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἐν εἶναι μόνον τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς ἡμισφαίριον· ἐπεὶ προσυπολαμβάντες καὶ κύκλῳ τοιοῦτον, καὶ τὸ μέσον ὁμοίως ἔχειν πρὸς ἅπαν, τὸ μὲν ἄνω φήσουσιν εἶναι, τὸ δὲ μέσον, κάτω. 6. Ἀπλῶς μὲν οὖν κοῦφον λέγομεν τὸ ἄνω φερόμενον, καὶ πρὸς τὸ ἔσχατον· βαρὺ δὲ, τὸ ἀπλῶς κάτω, καὶ πρὸς τὸ μέσον· πρὸς ἄλλο δὲ κοῦφον, καὶ κουφότερον, ὃ δυοῖν ἐχόντων βάρος, καὶ τὸν ὄγκον ἴσον, κάτω φέρεται θάτερον φύσει θᾶττον.

CAPUT II.

Τῶν δὴ πρότερον ἐλθόντων ἐπὶ τὴν περὶ τούτων σκέψιν, σχεδὸν οἱ πλείστοι περὶ τῶν οὕτω βαρέων καὶ κούφων εἰρήκασι μόνων, ὅσων, ἀμφοτέρων ἐχόντων βάρος, θάτερόν ἐστι κουφότερον. Οὕτω δὲ διελθόντες οἶονται διωρισθαι καὶ περὶ τοῦ ἀπλῶς κούφου καὶ βαρέος. Ὁ δὲ λόγος αὐτοῖς οὐκ ἐφαρμόττει. Δῆλον δ' ἔσται τοῦτο μᾶλλον προελθοῦσι. Λέγουσι γὰρ τὸ κουφότερον καὶ βαρύτερον, οἱ μὲν, ὥςπερ ἐν τῇ Τιμαίῳ τυγχάνει γεγραμμένον, βαρύτερον μὲν, τὸ ἐκ πλειόνων τῶν αὐτῶν συνεσιῶς· κουφότερον δὲ, τὸ ἐξ ἐλατιόνων, ὥςπερ μόλυβδου μόλυβδος ὁ πλειὸν βαρύτερος, καὶ χαλκοῦ χαλκός· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοιοειδῶν ἕκαστον· ἐν ὑπεροχῇ γὰρ τῶν ἴσων μορίων, βαρύτερον ἕκαστόν ἐστι. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ξύλου μόλυβδόν φασιν· ἕκ τινων γὰρ τῶν αὐτῶν εἶναι πάντα τὰ σώματα, καὶ μιᾶς ὕλης, ἀλλ' οὐ δοκεῖν. 3. Οὕτω δὲ διωρισμένων, οὐκ εἴρηται

περὶ τοῦ ἀπλῶς κούφου καὶ βαρέος· νῦν γὰρ τὸ μὲν πῦρ ἀεὶ κούφον, καὶ ἄνω φέρεται· ἡ δὲ γῆ καὶ τὰ γηρὰ πάντα, κάτω καὶ πρὸς τὸ μέσον. Ὡςτ' οὐ δι' ὀλιγότητα τῶν τριγώνων ἐξ ὧν συνεστάναι φασὶν ἑκαστον αὐτῶν, τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι πέφυκε· τό, τε γὰρ πλεῖον, ἥττον ἂν ἐφέρετο· καὶ βαρύτερον ἂν ἦν καὶ ἐκ πλείωνων ὧν τριγώνων. Νῦν δὲ φαίνεται τοῦναντίον· ὅσῳ γὰρ ἂν ἡ πλεῖον, κουφότερόν ἐστι, καὶ ἄνω φέρεται θᾶττον· καὶ ἄνωθεν δὲ κάτω, τὸ ὀλίγον οἰσθήσεται θᾶττον πῦρ· τὸ δὲ πολὺν, βραδύτερον. 4. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐλάσσῳ ἔχον τὰ ὁμοιογενῆ, κουφότερον εἶναι φασι· τὸ δὲ πλείῳ, βαρύτερον· ἀέρα δὲ, καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ ἐκ τῶν αὐτῶν εἶναι τριγώνων, ἀλλὰ διαφέρειν ὀλιγότητι, καὶ πλήθει· διὸ τὸ μὲν αὐτῶν εἶναι κουφότερον, τὸ δὲ βαρύτερον, ἔσται τι πλήθος ἀέρος, ὃ βαρύτερον ὕδατος ἔσται. Συμβαίνει δὲ πᾶν τοῦναντίον· αἰεὶ τε γὰρ ὃ πλείων ἀὴρ ἄνω φέρεται μᾶλλον, καὶ ὅλως ὅτιοῦν μέρος ἀέρος ἄνω φέρεται ἐκ τοῦ ὕδατος. Οἱ μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον περὶ κούφου καὶ βαρέος διώρισαν. 5. Τοῖς δ' οὐχ ἱκανὸν ἔδοξεν οὕτω διελεῖν· ἀλλὰ καίπερ ὄντες ἀρχαιότεροι ταῖς νῦν ἡλικίαις καινότερος ἐνόησαν περὶ τῶν νῦν λεχθέντων. Φαίνεται γὰρ ἔνια τὸν ὄγκον μὲν ἐλάττω τῶν σωμάτων, ὄντα δὲ βαρύτερα. Δῆλον οὖν, ὡς οὐχ ἱκανὸν τὸ φάσκειν ἐξ ἴσων συγκεῖσθαι τῶν πρώτων τὰ ἰσοβαρῆ· ἴσα γὰρ ἂν ἦν τὸν ὄγκον. 6. Τὰ δὲ πρῶτα καὶ ἄτομα, τοῖς μὲν ἐπίπεδα λέγουσιν, ἐξ ὧν συνέστηκε τὰ βάρος ἔχοντα τῶν σωμάτων, ἄτοπον τὸ φάναι· τοῖς δὲ στερεὰ, μᾶλλον ἐνδέχεται λέγειν, τὸ μείζον εἶναι βαρύτερον αὐ-

τῶν. Τῶν δὲ συνθέτων, ἐπειδήπερ οὐ φαίνεται τοῦτον ἔχειν ἕκαστον τὸν τρόπον, ἀλλὰ πολλὰ βαρύτερα ὁρῶμεν ἐλάττω τὸν ὄγκον ὄντα, καθάπερ ἐρίου χαλκόν, ἕτερον τὸ αἷτιον οἶονταί τε καὶ λέγουσιν ἔνιοι.

7. Τὸ γὰρ κενὸν ἐμπεριλαμβανόμενον τὰ σώματα κουφίζειν φασί, καὶ ποιεῖν ἐστίν ὅτε τὰ μείζω κουφότερα· πλεῖον γὰρ ἔχειν κενόν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸν ὄγκον εἶναι μείζω συγκείμενα πολλάκις ἐξ ἴσων στερεῶν ἢ ἐλαττόνων· ὅλως δὲ καὶ παντὸς αἷτιον εἶναι τοῦ κουφοτέρου, τὸ πλεῖον ἐνυπάρχειν κενόν. Λέγουσι μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον. 8. Ἀνάγκη δὲ προσθῆναι τοῖς οὕτω διορίζουσι, μὴ μόνον τὸ κενὸν ἔχειν πλεῖον, ἢ ἢ κουφότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ στερεὸν ἔλαττον· εἰ γὰρ ὑπερέξει τῆς τοιαύτης ἀναλογίας, οὐκ ἔσται κουφότερον· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ πῦρ εἶναι φασι κουφότατον, ὅτι πλεῖστον ἔχει κενόν. Συμβήσεται οὖν μικροῦ πυρὸς, πολὺν χρυσὸν πλεῖον ἔχοντα τὸ κενὸν εἶναι κουφότερον, εἰ μὴ καὶ στερεὸν ἔξει πολλαπλάσιον· ὥστε τοῦτο λεκτέον. 9. Ἐνιοι μὲν οὖν τῶν μὴ φασκόντων εἶναι κενόν, οὐδὲν διώρισαν περὶ κούφου καὶ βαρέος· οἷον, Ἀναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς· οἱ δὲ διορίσαντες μὲν, μὴ φάσκοντες δὲ εἶναι κενόν, οὐδὲν εἶπον, διὰ τί τὰ μὲν ἀπλῶς κούφα, τὰ δὲ βαρέα τῶν σωμάτων. Καὶ φέρεται τὰ μὲν ἄεὶ ἄνω, τὰ δὲ κάτω. Ἔτι δὲ περὶ τοῦ ἔνια μείζω τὸν ὄγκον ὄντα, κουφότερα τῶν ἐλαττόνων εἶναι σωμάτων οὐδὲν ἐπεμνήσθησαν, οὐδὲ δῆλον ὅπως ἐκ τῶν εἰρημένων ὁμολογούμενα τοῖς φαινομένοις συμβήσεται λέγειν αὐτοῖς. 10. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῖς περὶ τῆς τοῦ πυρὸς κουφότητος αἰτιωμένοις, τὸ πολὺ κενὸν ἔχειν, σχεδὸν ἐν ταῖς αὐταῖς ἐνέχεσθαι δυσχερείαις. Ἐλαττον

μὲν γὰρ ἔξει στερεὸν τῶν ἄλλων σωμάτων, καὶ τὸ κενὸν πλεῖον· ἀλλ' ὅμως ἔσται τι πυρὸς πλήθος, ἐν ᾧ τὸ στερεὸν καὶ τὸ πλήρες ὑπερβάλλει τῶν περιεχομένων στερεῶν, ἐν τινι μικρῷ πλήθει γῆς. Ἄν δὲ φῶσι καὶ τὸ κενόν, πῶς διορισῶσι τὸ ἀπλῶς βαρὺ; ἢ γὰρ τῷ πλεῖον στερεὸν ἔχειν, ἢ τῷ ἔλαττον κενόν. Εἰ μὲν οὖν τοῦτο φήσουσιν, ἔσται τι πλήθος γῆς οὕτως ὀλίγον, ἐν ᾧ τὸ στερεὸν ἔσται ἔλαττον, ἢ ἐν πολλῷ πλήθει πυρὸς. Ὀμοίως δὲ καὶ τῷ κενῷ διορίσωσιν, ἔσται τι κουφότερον τοῦ ἀπλῶς κούφου· καὶ φερομένου ἀεὶ ἄνω, τὸ φερόμενον ἀεὶ κάτω. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Τὸ γὰρ ἀπλῶς κούφον, ἀεὶ κουφότερον τῶν ἐχόντων βάρος, καὶ κάτω φερομένων· τὸ δὲ κουφότερον οὐκ ἀεὶ κούφον, διὰ τὸ λέγεσθαι καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι βάρος, ἕτερον ἑτέρου κουφότερον, οἷον ὕδωρ γῆς. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ τὸ κενόν ἀνάλογον ἔχειν πρὸς τὸ πλήρες, ἱκανὸν λῦσαι τὴν λεγομένην νῦν ἀπορίαν. Συμβήσεται γὰρ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον λέγουσιν, ὡς αὐτως τὸ ἀδύνατον. Ἐν γὰρ τῷ πλείονι πυρὶ, καὶ ἐν τῷ ἐλάττονι, τὸν αὐτὸν ἔξει λόγον τὸ στερεὸν πρὸς τὸ κενόν. Φέρεται δὲ γε θᾶττον τὸ πλεῖον ἄνω πῦρ, τοῦ ἐλάττονος· καὶ κάτω δὲ πάλιν ὡς αὐτως, ὁ πλείων χρυσός, καὶ ὁ μόλυβδος, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ἐχόντων βάρος. Οὐκ ἔδει δὲ τοῦτο συμβαίνειν, εἴπερ τούτῳ διώρισται τὸ βαρὺ καὶ τὸ κούφον. 11. Ἀτοπον δὲ καὶ οἱ διὰ τὸ κενόν μὲν ἄνω φέρονται, τὸ δὲ κενόν αὐτὸ, μῆ. Ἀλλὰ μὴν εἴγε τὸ μὲν κενόν ἄνω πέφυκε φέρεσθαι, κάτω δὲ τὸ πλήρες, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἄλλοις αἷτια τῆς φορᾶς ἑκατέρας, οὐδὲν περὶ τῶν συνθέτων ἔδει σκοπεῖν, διὰ τί τὰ μὲν βαρέα, τὰ δὲ κούφα τῶν σωμάτων. Ἀλλὰ περὶ τού-

των αὐτῶν εἰπεῖν διὰ τί, τὸ μὲν κοῦφον, τὸ δὲ ἔχει βάρος. 12. Ἐτι δὲ, τί τὸ αἷτιον τοῦ μὴ διεστάναι τὸ πλήρες, καὶ τὸ κενόν. Ἀλογον δὲ καὶ τὸ χῶραν τῷ κενῷ ποιεῖν, ὥσπερ οὐκ αὐτῷ χῶραν τινὰ οὔσαν. Ἀναγκαῖον δὲ εἶπερ κινεῖται τὸ κενόν, εἶναί τινα αὐτοῦ τόπον, ἐξ οὗ μεταβάλλει καὶ εἰς ὄν. 13. Πρὸς δὲ τούτοις τί τῆς κινήσεως τὸ αἷτιον; οὐ γὰρ δὴ τό γε κενόν· οὐ γὰρ αὐτὸ κινεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ στερεόν. Ὡσαύτως δὲ συμβαίνει, καὶν τις ἄλλως διορίξῃ, μεγέθει καὶ σμικρότητι ποιῶν βαρύτερα καὶ κουφότερα θάτερα τῶν ἑτέρων, καὶ ἄλλον ὄντιναοῦν τρόπον κατασκευάζων· μόνον δὲ τὴν αὐτὴν ὕλην ἄ-
 πασιν ἀποδιδούς, ἢ πλείους μὲν, ὑπεναντίας δὲ μό-
 νον· μιᾶς μὲν γὰρ οὔσης, οὐκ ἔσται τὸ ἀπλῶς βαρὺ καὶ κοῦφον, ὥσπερ τοῖς ἐκ τῶν τριγώνων συνιστάσιν· ἐναντίας δὲ, καθάπερ οἱ τὸ κενόν καὶ τὸ πλήρες, οὐκ ἔσται τὰ μεταξὺ τῶν ἀπλῶς βαρέων καὶ κούφων διὰ τίνα αἰτίαν βαρύτερα καὶ κουφότερα ἀλλήλων, καὶ τῶν ἀπλῶν ἐστι. 14. Τὸ δὲ μεγέθει καὶ μικρότητι διορίξειν, πεπλασμένῳ μὲν ἔοικε μᾶλλον τῶν πρότε-
 ρον. Ὅτι δὲ ἐνδέχεται καθ' ἕκαστον ποιεῖν διαφορὰν τῶν τεττάρων στοιχείων, ἀσφαλεστέρας ἔχει πρὸς τὰς ἔμπροσθεν ἀπορίας. Τὸ δὲ μίαν ποιεῖν φύσιν τῶν τῷ μεγέθει διαφερόντων, ἀναγκαῖον ταῦτόν συμβαί-
 νειν τοῖς μίαν ποιοῦσιν ὕλην, καὶ μήτε ἀπλῶς εἶναι μηδὲ κοῦφον, μηδὲ φερόμενον ἄνω, ἀλλ' ἢ ὑστεριζό-
 μενον ἢ ἐκθλιβόμενον, καὶ πολλὰ μικρὰ ὀλίγων μεγά-
 λων βαρύτερα εἶναι. Εἰ δὲ τοῦτο ἔσται, συμβήσε-
 ται πολὺν ἄερα, καὶ πολὺ πῦρ ὕδωτος εἶναι βαρύτε-
 ρα, καὶ γῆς ὀλίγης. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἀδύνατον. Τὰ

μὲν οὖν παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα, ταῦτα καὶ τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον.

CAPUT III.

Ἡμῶς δὲ πρῶτον λέγωμεν, διορίσαντες περὶ οὗ μάλιστα ἀποροῦσί τινες, διὰ τί τὰ μὲν ἄνω φέρεται, τὰ δὲ κάτω τῶν σωμάτων ἀεὶ κατὰ φύσιν, τὰ δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω· μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ βαρέος καὶ κούφου, καὶ τῶν συμβαινόντων περὶ αὐτὰ παθημάτων, διὰ τίνα αἰτίαν ἕκαστα γίνεται. 2. Περὶ μὲν οὖν τοῦ φέρεσθαι εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἕκαστον, ὁμοίως ὑποληπτέον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἄλλας γενέσεις, καὶ μεταβολάς. Ἐπεὶ γὰρ εἰσὶ τρεῖς αἱ κινήσεις, ἥ μὲν κατὰ μέγεθος, ἥ δὲ κατ' εἶδος, ἥ δὲ κατὰ τόπον· ἐν ἑκάστη τούτων τὴν μεταβολὴν ὁρῶμεν γινομένην ἐκ τῶν ἐναντίων εἰς τὰ ἐναντία καὶ εἰς τὰ μεταξὺ, καὶ οὐκ εἰς τὸ τυχὸν πῶς τυχόντι μεταβολὴν οὔσαν· ὁμοίως δὲ οὐδὲ κινήτικόν καὶ τὸ τυχὸν τοῦ τυχόντος· ἀλλ' ὥσπερ τὸ ἀλλοιωτὸν καὶ τὸ ἀύξητὸν ἕτερον, οὕτω καὶ τὸ ἀλλοιωτικόν, καὶ τὸ ἀύξητικόν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον καὶ τὸ κατὰ τόπον κινήτικόν καὶ κινήτὸν, οὐ τὸ τυχὸν εἶναι τοῦ τυχόντος. Εἰ οὖν εἰς τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω κινήτικόν μὲν τὸ βαρυντικόν, καὶ τὸ κουφιστικόν· κινήτὸν δὲ τὸ δυνάμει βαρὺ, καὶ κούφον· τὸ δ' εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτοῦ εἶδος ἐστὶ φέρεσθαι· καὶ ταύτη μάλιστα ἂν τις ὑπολάβοι ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὁμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. Τοῦτο γὰρ οὐ συμβαίνει πάντως· οὐ γὰρ ἔάν τις μεταθῇ τὴν γῆν, οὐ νῦν ἢ σελήνην, οἷσθῇσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτήν· ἀλλ' ὅπουπερ καὶ νῦν. Ὅλως μὲν οὖν τοῖς ὁμοίοις καὶ ἀδιαφόροις ὑπὸ τῆς αὐτῆς κινήσεως ἀ-

νάγκη τοῦτο συμβαίνειν. Ὡστε ὅπου πέφυκεν ἐν τι φέρεσθαι μόριον, καὶ τὸ πᾶν. 3. Ἐπεὶ δὲ ὁ τόπος ἐστὶ τοῦ περιέχοντος πέρας· περιέχει δὲ πάντα τὰ κινούμενα ἄνω καὶ κάτω τό, τε ἔσχατον καὶ τὸ μέσον· τοῦτο τὸ τρόπον τινὰ γίνεται τὸ εἶδος τοῦ περιεχομένου, τὸ εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι, πρὸς τὸ ὁμοίον ἐστὶ φέρεσθαι· τὰ γὰρ ἐφεξῆς ὁμοιά ἐστιν ἀλλήλοις, οἷον ὕδωρ ἀέρι, καὶ οὗτος πυρὶ. Ἀνάπαλιν δὲ λέγειν τοῖς μέσοις ἐστὶ, τοῖς δ' ἄκροις οὐ· οἷον ἀέρα μὲν ὕδατι, ὕδωρ δὲ γῇ· ἀεὶ γὰρ τὸ ἀνώτερον πρὸς τὸ ὑφ' αὐτό, ὡς εἶδος πρὸς ὕλην, οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα. 4. Τὸ δὲ ζητεῖν διὰ τί φέρεται τὸ πῦρ ἄνω, ἢ δὲ γῇ κάτω, τὸ αὐτό ἐστὶ καὶ διὰ τί τὸ ὑγιαστόν, ἂν κινῆται καὶ μεταβάλλῃ ἢ ὑγιαστόν, εἰς ὑγίειαν ἔρχεται, ἀλλ' οὐκ εἰς λευκότητα. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἀλλοιωτά. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ αὐξητόν, ὅταν μεταβάλλῃ ἢ αὐξητόν, οὐκ εἰς ὑγίειαν ἔρχεται, ἀλλ' εἰς μεγέθους ὑπεροχήν. Ὁμοίως δὲ καὶ τούτων ἕκαστον τὸ μὲν ἐν τῷ ποιῶ, τὸ δὲ ἐν τῷ ποσῷ μεταβάλλει, καὶ ἐν τόπῳ τὰ μὲν κοῦφα ἄνω, τὰ δὲ βαρεῖα κάτω, πλὴν ὅτι τὰ μὲν ἐν αὐτοῖς δοκεῖ ἔχειν ἀρχὴν τῆς μεταβολῆς. Λέγω δὲ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον· τὰ δ' οὐ, ἀλλ' ἔξωθεν, οἷον τὸ ὑγιαστόν ἢ τὸ αὐξητόν. Καίτοι ἐνίοτε καὶ ταῦτα ἐξ αὐτῶν μεταβάλλει, καὶ μικρᾶς γενομένης ἐν τοῖς ἔξωθεν κινήσεως, τὸ μὲν εἰς ὑγίειαν ἔρχεται, τὸ δὲ εἰς αὐξήσιν. Καὶ ἐπεὶ ταῦτό τὸ ὑγιαστόν, καὶ τὸ νόσου δεκτικόν, ἐὰν μὲν κινήθῃ ἢ ὑγιαστόν, εἰς ὑγίειαν φέρεται· ἐὰν δὲ ἢ νοσερόν, εἰς νόσον. Μᾶλλον δὲ τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον τούτων ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν φαίνεται τὴν ἀρχήν, διὰ τὸ ἐγγύτατα

τῆς οὐσίας εἶναι τὴν τούτων ὕλην· σημεῖον δ', ὅτι ἡ φορὰ τῶν ἀπολελυμένων ἐστὶ, καὶ γενέσκει ὑστάτη τῶν κινήσεων· ὥστε πρώτη ἂν εἴη καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν αὕτη κίνησις. 5. Ὅταν μὲν οὖν γίγνηται ἐξ ὕδατος ἀήρ, καὶ ἐκ βαρὺς κοῦφον, ἔρχεται εἰς τὸ ἄνω. Ἀμα δ' ἐστὶ κοῦφον, καὶ οὐκ ἔτι γίνεταί, ἀλλ' ἐκεῖ ἐστι. Φανερόν δὴ ὅτι δυνάμει ὃν εἰς ἐντελέχειαν ἰόν, ἔρχεται ἐκεῖ, καὶ εἰς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον, οὗ ἡ ἐντελέχεια, καὶ ὅσου, καὶ οἷου, καὶ ὅπου. Τὸ δ' αὐτὸ αἷτιον καὶ τοῦ ἤδη ὑπάρχοντα καὶ ὄντα γῆν, καὶ πῦρ, κινεῖσθαι εἰς τοὺς αὐτῶν τόπους μηδενὸς ἐμποδιζόντος. Καὶ γὰρ ἡ τροφή, ὅταν τὸ κωλύον, καὶ τὸ ὑγιασίων, ὅταν τὸ ἐπισχὼν μὴ ᾗ, φέρεται εὐθύς· καὶ κινεῖ δὲ τό, τε ἐξ ἀρχῆς ποιήσαν, καὶ τὸ ὑποσπάσαν, ἡ ὅθεν ἀπεπήδησε, καθάπερ εἴρηται ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις, ἐν οἷς διωρίζομεν, ὅτι οὐδὲν τούτων ἐαυτὸ κινεῖ. Διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν φέρεται τῶν φερομένων ἕκαστον, καὶ τὸ φέρεσθαι εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον τί ἐστίν, εἴρηται.

CAPUT IV.

Τὰς δὲ διαφορὰς καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ αὐτὰ νῦν λέγωμεν. Πρῶτον μὲν οὖν διωρίσθω, καθάπερ φαίνεται πᾶσι, βαρὺ μὲν ἀπλῶς τὸ πᾶσιν ὑφίσταμενον· κοῦφον δὲ, τὸ πᾶσιν ἐπιπολάζον. Ἀπλῶς δὲ λέγω, εἰς τε τὸ γένος βλέπων, καὶ ὅσοις μὴ ἀμφοτέρω ὑπάρχει· οἷον φαίνεται πυρὸς μὲν τὸ τυχὸν μέγεθος ἄνω φερόμενον, ἂν μὴ τι τύχη κωλύον ἕτερον, γῆς δὲ κάτω. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ θάψαι τὸ πλεῖον· ἄλλως δὲ βαρὺ καὶ κοῦφον, οἷς ἀμφοτέρω ὑπάρχει· καὶ γὰρ ἐπιπολάζουσιν τισι καὶ ὑφίστανται, καθάπερ ἀήρ καὶ ὕδωρ. 2. Ἀπλῶς μὲν γὰρ οὐθ' ἕτερον τού-

των κοῦφον ἢ βαρὺ· γῆς μὲν γὰρ ἄμφω κουφότερα· επιπολάζει γὰρ αὐτῇ τὸ τυχὸν αὐτῶν μόριον· πυρὸς δὲ βαρύτερα· ὑφίσταται γὰρ αὐτῶν ὅποσον ἂν ἢ μόριον. Πρὸς αὐτὰ δὲ ἀπλῶς, τὸ μὲν βαρὺ, τὸ δὲ κοῦφον· ἀῆρ μὲν γὰρ ὅποσος ἂν ἢ επιπολάζει ὕδατι· ὕδωρ δὲ ὅποσον ἂν ἢ, ἀέρι ὑφίσταται. 3. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων, τὰ μὲν ἔχει βάρος, τὰ δὲ κουφότητα, δῆλον ὅτι τούτων μὲν αἰτία πάντων ἢ ἐν τοῖς ἀσυνθέτοις διαφορὰ· κατὰ γὰρ τὸ ἐκείνων τετυχηκέναι τοῦ μὲν πλεῖον, τοῦ δ' ἔλαττον, ἔσται τὰ μὲν κοῦφα, τὰ δὲ βαρέα τῶν σωμάτων. Ὡστε περὶ ἐκείνων λεκτέον· τᾶλλα γὰρ ἀκολουθεῖ τοῖς πρώτοις, ὅπερ ἔφαμεν χρῆναι ποιεῖν καὶ τοὺς διὰ τὸ πληρὲς τὸ βαρὺ λέγοντας, καὶ διὰ τὸ κενὸν τὸ κοῦφον. 4. συμβαίνει δὲ μὴ πανταχοῦ ταῦτα βαρέα δοκεῖν εἶναι, καὶ κοῦφα διὰ τὴν τῶν πρώτων διαφοράν· λέγω δὲ, οἷον ἐν μὲν ἀέρι βαρύτερον ἔσται ταλαντιαῖον ξύλον μολύβδου μναϊαίου, ἐν δὲ ὕδατι κουφότερον. Αἴτιον δ', ὅτι πάντα βάρος ἔχει πλήν πυρὸς, καὶ κουφότητα πλήν γῆς. Γῆν μὲν οὖν καὶ ὅσα γῆς ἔχει πλεῖστον, πανταχοῦ βάρος ἔχειν ἀναγκαῖον· ὕδωρ δὲ πανταχῇ, πλήν ἐν γῇ· ἀέρα δὲ, πλήν ἐν ὕδατι καὶ γῇ. 5. ἐν τῇ αὐτοῦ γὰρ χώρᾳ πάντα βάρος ἔχει πλήν πυρός, καὶ ὁ ἀῆρ. Σημεῖον δ', ὅτι ἔλκει πλεῖον ὁ πεφυσημένος ἀσκὸς, τοῦ κενοῦ, ὥστ' εἴτε ἀέρος ἔχει πλεῖον, ἢ γῆς καὶ ὕδατος, ἐν μὲν ὕδατι ἐνδέχεται κουφότερον εἶναι τινός· ἐν δὲ ἀέρι, βαρύτερον. Αἶρι μὲν γὰρ οὐκ επιπολάζει, τῷ δὲ ὕδατι επιπολάζει. 6. Ὅτι δ' ἐστὶ τι ἀπλῶς βαρὺ καὶ ἀπλῶς κοῦφον, ἐκ τῶνδ' ἔστι φανερόν. Λέγω δὲ ἀπλῶς κοῦφον, ὃ αἰεὶ ἄνω· καὶ βαρὺ,

ὁ αὖ κατὰ πῶς φέρεσθαι μὴ καλυόμενον· τοιαῦτα γὰρ ἐστὶ τινα, καὶ οὐχ ὥσπερ οἴονται τινες, πάντ' ἔχειν βάρος· 7. βαρὺ μὲν γὰρ δοκεῖ τισιν εἶναι καὶ ἑτέροις, καὶ αὖ φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον. Ἔστι δ' ὁμοίως καὶ τὸ κοῦφον· ὁρῶμεν γάρ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ γεηρὰ πᾶσιν ὑφίσταται, καὶ φέρεται πρὸς τὸ μέσον. Ἀλλὰ μὴν ὠρίσται τὸ μέσον. Εἰ τοίνυν ἐστὶ τι, ὃ πᾶσιν ἐπιπολάζει, καθάπερ φαίνεται τὸ πῦρ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ αἰερί ἄνω φερόμενον, ὃ δὲ αἶψα ἡσυχάζει· δηλονότι τοῦτο φέρεται, πρὸς τὸ ἔσχατον. Ὡστε βάρος οὐδὲν οἷόν τ' ἔχειν αὐτό· ὑφίστατο γὰρ ἐν ἄλλῳ. Εἰ δὲ τοῦτο, εἴη ἄν τι ἕτερον, ὃ φέρεται πρὸς τὸ ἔσχατον, ὃ πᾶσι τοῖς φερομένοις ἐπιπολάζει. Νῦν δὲ οὐθέν φαίνεται. Τὸ ἄρα πῦρ οὐδὲν ἔχει βάρος, οὐδὲ ἢ γῆ κουφότητα οὐδεμίαν, εἴπερ ὑφίσταται πᾶσι, καὶ τὸ ὑφιστάμενον φέρεται ἐπὶ τὸ μέσον. 8. Ἀλλὰ μὴν ὅτι γ' ἐστὶ μέσον, πρὸς ὃ ἢ φορὰ τοῖς ἔχουσι βάρος, καὶ ἀπ' οὗ τοῖς κούφοις, δηλονότι πολλαχόθεν· πρῶτον μὲν τῷ εἰς ἄπειρον μὴ ἐνδέχεσθαι φέρεσθαι μηθέν. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀδύνατον, οὕτως οὐδὲ γίγνεται. Ἡ δὲ φορὰ, γένεσις ποθεν ποῦ. Ἐπειτα πρὸς ὁμοίας φαίνεται γωνίας, τὸ μὲν πῦρ ἄνω φερόμενον, ἢ δὲ γῆ κατὰ, καὶ πᾶν τὸ βάρος ἔχον. Ὡς τ' ἀνάγκη φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον. Τοῦτο δὲ πρότερον συμβαίνει πρὸς τὸ τῆς γῆς μέσον, ἢ πρὸς τὸ τοῦ παντός, ἐπεὶ ταῦτόν ἐστιν, ἄλλος λόγος. 9. Ἐπεὶ δὲ τὸ πᾶσιν ὑφιστάμενον φέρεται πρὸς τὸ μέσον, ἀνάγκη τὸ πᾶσιν ἐπιπολάζον φέρεσθαι πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς χώρας, ἐν ᾗ ποιοῦνται τὴν κίνησιν· ἐναντίον γάρ, τὸ μὲν μέσον τῷ ἐσχατέρῳ, τὸ δὲ ὑφιστάμενον αἰεὶ τῷ ἐπιπολάζοντι. Διὸ καὶ ἐν-

λέγως τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον δύο ἐστί. Καὶ γὰρ οἱ τόποι δύο, τὸ μέσον καὶ τὸ ἔσχατον. Ἔστι δὲ δὴ τι καὶ τὸ μεταξὺ τούτων, ὃ πρὸς ἐκάτερον αὐτῶν λέγεται θάτερον· ἔστι γὰρ ὡς ἔσχατον καὶ μέσον ἀμφοτέρων τὸ μεταξύ. Διὰ τοῦτο ἔστι τι καὶ ἄλλο βαρὺ καὶ κοῦφον, οἷον ὕδωρ καὶ ἀήρ· 10. φαμέν δὲ τὸ μὲν περιέχον εἶναι τοῦ εἶδους, τὸ δὲ περιεχόμενον τῆς ὕλης. Ἔστι δ' ἐν πᾶσι τοῖς γένεσιν αὕτη ἡ διάστασις· καὶ γὰρ ἐν τῷ ποτῷ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, ἔστι τὸ μὲν ὡς εἶδος μᾶλλον, τὸ δὲ ὡς ὕλη. Καὶ ἐν τοῖς κατὰ τόπον ὡσαύτως, τὸ μὲν ἄνω τοῦ ὀρισμένου· τὸ δὲ κάτω τῆς ὕλης. Ὡστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὕλῃ τῇ τοῦ βαρέος καὶ κούφου, ἥ μὲν τοιούτου δυνάμει, βαρέος ὕλη, ἥ δὲ τοιοῦτον, κούφου. Καὶ ἐστὶ μὲν ἡ αὕτη, τὸ δ' εἶναι οὐ ταυτόν· ὡς περ καὶ τὸ νοσερὸν καὶ τὸ ὑγιαστὸν, τὸ δ' εἶναι οὐ ταυτόν· διόπερ οὐδὲ τὸ νοσῶν εἶναι, ἢ ὑγιεινῷ.

CAPUT V.

Τὸ μὲν οὖν ἔχον τοιαύτην ὕλην, κοῦφον καὶ αἰετῶν, τὸ δὲ τῇ ἐναντίαν, βαρὺ αἰετῶν· τὸ δὲ ἐτέρας μὲν τούτων, ἐχούσας δὲ οὕτω πρὸς ἀλλήλας, ὡς αὐται, ἀπλῶς καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένας. Διὸ ἀήρ καὶ ὕδωρ ἔχουσι καὶ κουφότητα, καὶ βάρος ἐκάτερον· καὶ ὕδωρ μὲν πλὴν γῆς, πᾶσιν ὑφίσταται· ἀήρ δὲ πλὴν πυρός, πᾶσιν ἐπιπολάζει. 2. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἐν μόνον ὃ πᾶσιν ἐπιπολάζει, καὶ ἐν ὃ πᾶσιν ὑφίσταται, ἀνάγκη δύο ἄλλα εἶναι, ἃ καὶ ὑφίσταται τι, καὶ ἐπιπολάζει τι. Ὡστε ἀνάγκη καὶ τὰς ὕλας τοσαύτας εἶναι, ὅσα περ ταῦτα, τέτταρας· οὕτω δὲ τέτταρας, ὡς μίαν μὲν ἀπάντων τὴν κοινήν· ἄλλως τε καὶ εἰ γίγνονται ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἕτερον.

3. Οὐδέν γάρ κωλύει τῶν ἐναντίων εἶναι μεταξὺ καὶ ἐν καὶ πλείω, ὥςπερ ἐν χρώμασι· πολλαχῶς γὰρ λέγεται τὸ μεταξὺ καὶ τὸ μέσον. 4. Ἐν μὲν οὖν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ τῶν ἐχόντων καὶ βάρους καὶ κουφότητα, ἕκαστον ἔχει βάρος· ἡ δὲ γῆ, ἐν ἅπασιν ἔχει βάρος, κουφότητα δ' οὐκ ἔχει, ἢ μὴ ἐν οἷς ἐπιπολάζει. Διὸ καὶ ὑποσπωμένων μὲν, φέρεται εἰς τὸ ἐφεξῆς κάτω· αἷρ μὲν, εἰς τὴν τοῦ ὕδατος χώραν· ὕδωρ δέ, εἰς τὴν τῆς γῆς. Ἄνω δ' εἰς τὴν τοῦ πυρὸς, ἀναιρουμένου τοῦ πυρὸς, οὐκ οἰσθήσεται ὁ αἷρ, ἀλλ' ἢ βίᾳ· ὥςπερ καὶ τὸ ὕδωρ σπᾶται, ὅταν γένηται τὸ ἐπίπεδον ἐν, καὶ θάττον σπάσῃ τις ἄνω τῆς φορᾶς, ἣν φέρεται τὸ ὕδωρ κάτω. Οὐδὲ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν τοῦ αἵρος, ἀλλ' ἢ ὡς νῦν εἴρηται. Ἡ γῆ δὲ τοῦτο οὐ πάσχει, ὅτι οὐχ ἐν τὸ ἐπίπεδον. Διὸ τὸ μὲν ὕδωρ εἰς τὸ ἀγγεῖον πυρωθὲν, σπᾶται· ἡ δὲ γῆ, οὐ. Ὡςπερ δὲ οὐδὲ ἡ γῆ ἄνω, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω εἰσιν, ὑφαιρουμένου τοῦ αἵρος· οὐδὲ γὰρ ἔχει βάρος οὐδὲ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ, ὥςπερ οὐδὲ ἡ γῆ κουφότητα. Φέρεται δὲ κάτω τὰ δύο, ὑποσπωμένων· διότι τὸ μὲν ἀπλῶς βαρὺ ἐστίν, ὃ πᾶσιν ὑφίσταται· τὸ δὲ πρὸς τι βαρὺ ὄν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν, ἢ οἷς ἐπιπολάζει, δι' ὁμοιότητα τῆς ὕλης. 5. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον ποιεῖν ἴσας τὰς διαφορὰς αὐτοῖς, δῆλον. Εἰ μὲν γὰρ μίᾳ ὕλῃ πάντων, οἶον ἢ τὸ κενόν, ἢ τὸ πλήρες, ἢ τὸ μέγεθος, ἢ τὰ τρίγωνα, ἢ πάντα ἄνω, ἢ πάντα κάτω, οἰσθήσεται· εἰ δὲ ἑτέρα, φορὰ οὐκέτι ἔσται· ὥςτ' ἢ κοῦφον οὐδέν ἐστιν ἀπλῶς, εἰ πάντα ῥέπει μᾶλλον τῷ ἐκ μειζόνων εἶναι σωμάτων, ἢ ἐκ πλειόνων, ἢ ὅτι πλήρη. Τοῦτο δὲ ὁρῶμεν τε, καὶ δεδεικται ὅτι ὁμοίως κάτω τε αἰεὶ καὶ πανταχοῦ φέρεται, καὶ ἄνω· ἐὰν δὲ τὸ κενὸν ἢ τι τοι-

οὐτον, ὃ ἀεὶ ἄνω, οὐκ ἔσται τὸ ἀεὶ κάτω. Καὶ τῶν μεταξὺ δὴ ἔνια, ἔσται κάτω θάττον γῆς· ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἄερι τρίγωνα πλείω, ἢ τὰ στερεά, ἢ τὰ μικρὰ ἔσται. Οὐ φαίνεται δ' οὐθὲν μόνιον ἄερος κύττω φερόμενον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κούφου, ἐὰν ἐκείνο ποιήσῃ τις ὑπερέχον τῇ ὕλῃ. 6. Ἐὰν δὲ δύο τὰ μεταξὺ, πῶς ἔσται ποιοῦντα ἃ ποιεῖ ἅηρ τε καὶ ὕδωρ; οἶον εἴ τις φαίῃ εἶναι κενόν, καὶ πλήρες. Τὸ μὲν οὖν πῦρ, κενόν· διὸ καὶ ἄνω· τὴν δὲ γῆν, πλήρες· διὸ καὶ κάτω. Ἀέρα δὲ πλεῖον πυρὸς ἔχειν, ὕδωρ δὲ γῆς· ἔσται γάρ τι ὕδωρ, ὃ πλεῖον ἔξει πῦρ ὀλίγου ἄερος. Καὶ ἅηρ πολὺς ὀλίγου ὕδατος, γῆν πλείω. Ὡστε δεήσει ἄερος τι πλήθος φέρεσθαι θάττον κάτω, ὕδατος ὀλίγου. Τοῦτο δ' οὐ φαίνεται οὐδαμοῦ οὐδέποτε. Ἀνάγκη τοίνυν ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ ἄνω, ὅτι τοδὶ ἔχει οἶον τὸ κενόν· τὰ δ' ἄλλα οὐ. Καὶ τὴν γῆν κάτω, ὅτι τὸ πλήρες ἔχει· καὶ τὸν ἀέρα εἰς τὸν αὐτοῦ, καὶ ἀνώτερον τοῦ ὕδατος, ὅτι τοδὶ τι ἔχει· καὶ τὸ ὕδωρ κάτω, ὅτι τοιόνδε. Εἰ δὲ ἦν ἐν τι ἄμφω ἢ δύο· ἄμφω δ' ὑπάρξει ταῦτα ἑκατέρω, ἔσται τι πλήθος ἑκατέρω οὗ ὑπερέξει ὕδωρ τε ἄερος ὀλίγου, τῷ ἄνω, καὶ ἅηρ ὕδατος, τῷ κάτω, καθάπερ εἴρηται πολλάκις.

CAPUT VI.

Τὰ δὲ σχήματα οὐκ αἰτία τοῦ φέρεσθαι ἀπλῶς, ἢ κάτω ἢ ἄνω, ἀλλὰ τοῦ θάττον ἢ βραδύτερον. Δι' αἷς δ' αἰτίας, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἀπορεῖται γὰρ νῦν, διὰ τί τὰ πλατεῖα σιδήρεια, καὶ μόλυβδος ἐπιπλεῖ ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἄλλα δὲ ἐλάττω καὶ ἥττον βαρέα, ἂν ἢ στρογγύλα ἢ μακρὰ, οἶον βελόνη, κάτω φέρεται. Καὶ ὅτι ἔνια διὰ σμικρότητα ἐπιπλεῖ, οἶον τὸ ψῆγμα, καὶ ἄλλα γεώδη καὶ κονιορτώδη ἐπὶ τοῦ ἄερος. Περὶ δὲ

τούτων ἀπάντων, τὸ μὲν νομίζειν αἴτιον εἶναι ὥσπερ
 Δημόκριτος, οὐκ ὀρθῶς ἔχει. Ἐκείνος γὰρ φησι τὰ
 ἄνω φερόμενα θερμὰ ἐκ τοῦ ὕδατος, ἀνακωχεύειν τὰ
 πλατέα τῶν ἐχόντων βάρος· τὰ δὲ στενὰ διαπίπτειν·
 ὀλίγα γὰρ εἶναι τὰ ἀντικρουόμενα αὐτοῖς. 2. Ἔδει
 δ' ἐν τῷ ἁέρι ἔτι μᾶλλον τοῦτο ποιεῖν, ὥσπερ ἐνίστα-
 ται κἄρκινος αὐτός. Ἀλλ' ἐνστάς, λύει μαλακῶς·
 φησὶ γὰρ οὐκ εἰς ἓν ὄρμῃν τὸν σοῦν, λέγων σοῦν τὴν
 κίνησιν τῶν ἄνω φερομένων σωμάτων. 3. Ἐπεὶ δὲ
 τὰ μὲν εὐδαιρέτα τῶν συνεχῶν, τὰ δὲ ἥττον· καὶ δι-
 αιρετικά δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δ'
 ἥττον, ταύτας εἶναι νομιστέον αἰτίας. Εὐδαιρέτεον
 μὲν οὖν τὸ εὐόριστον, καὶ μᾶλλον τὸ μᾶλλον· ἀῆρ
 δὲ μᾶλλον ὕδατος τοιοῦτον· ὕδωρ δὲ γῆς. Καὶ τὸ
 ἔλαττον δὴ ἐν ἐκάστῳ γένει, εὐδαιρετώτερον· καὶ
 διασπᾶται ῥᾶον. 4. Τὰ μὲν οὖν ἔχοντα πλάτος διὰ
 τὸ πολὺ περιλαμβάνειν, ἐπιμένει, διὰ τὸ μὴ διασπᾶ-
 σθαι τὸ πλεῖον ῥαδίως. Τὰ δ' ἐναντίως ἔχοντα τοῖς
 σχήμασι, διὰ τὸ ὀλίγον περιλαμβάνειν, φέρεται κάτω,
 διὰ τὸ διαιρεῖν ῥαδίως. Καὶ ἐν ἁέρι πολὺ μᾶλλον,
 ὅσω εὐδαιρετώτερος ὕδατός ἐστιν. 5. Ἐπεὶ δὲ τό-
 τε βάρος ἔχει τινὰ ἰσχὺν, καθ' ἣν φέρεται κάτω, καὶ
 τὰ συνεχῇ πρὸς τὸ μὴ διασπᾶσθαι, ταῦτα δεῖ πρὸς
 ἀλληλα συμβάλλειν. Ἐὰν γὰρ ὑπερβάλλῃ ἡ ἰσχὺς ἢ
 τοῦ βάρους τῆς ἐν τῷ συνεχεῖ, πρὸς τὴν διάσπασιν,
 καὶ τὴν διαιρείσιν, βιάσεται κάτω θᾶττον. Ἐὰν δὲ
 ἀσθενεστερά ᾖ, ἐπιπολάσει. 6. Περὶ μὲν οὖν βα-
 ρέος, καὶ κούφου, καὶ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων,
 ἀφωρισθῶ τοῦτον ἡμῖν τὸν τρόπον.

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE
LIBER I.

CAPUT I.

*Περὶ δὲ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν φύσει γινομένων
καὶ φθειρομένων, ὁμοίως κατὰ πάντων, τὰς τε αἰτίας
διαιρετέον, καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν· ἔτι δὲ περὶ αὐξή-
σεως καὶ ἀλλοιώσεως, τί ἐκάτερον, καὶ πότερον τὴν
αὐτὴν ὑποληπτέον εἶναι φύσιν ἀλλοιώσεως καὶ γενέ-
σεως, ἢ χωρὶς, ὥσπερ διώρισται καὶ τοῖς ὀνόμασι.
Τῶν μὲν οὖν ἀρχαίων, οἱ μὲν τὴν καλουμένην ἀπλὴν
γένεσιν, ἀλλοιώσιν εἶναι φασιν· οἱ δ' ἕτερον ἀλλοίω-
σιν καὶ γένεσιν. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐν τι τὸ πᾶν εἶναι λέ-
γουσι καὶ πάντα ἐξ ἑνὸς γεννῶσι, τούτοις μὲν ἀνάγκη
ἀλλοιώσιν τὴν γένεσιν φάναι, καὶ τὸ κυρίως γιγνώμε-
νον ἀλλοιοῦσθαι. Ὅσοι δὲ πλείω τὴν ὕλην ἑνὸς τι-
θέασιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Αἰύ-
κιππος, τούτοις ἕτερον. Καίτοι Ἀναξαγόρας γε τὴν
οἰκείαν φωνὴν ἠγνόησε. Λέγει γοῦν ὥς τὸ γίγνεσθαι,
καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι, ταῦτόν καθέστηκεν τῷ ἀλλοιοῦ-
σθαι. Πολλὰ δὲ λέγει τὰ στοιχεῖα, καθάπερ καὶ ἕτε-*

ροι. Ἐμπεδοκλῆς μὲν γάρ, τὰ μὲν σωματικὰ τέσσαρα, τὰ δὲ πάντα μετὰ τῶν κινούντων, ἐξ τὸν ἀριθμόν. Ἀναξαγόρας δὲ ἄπειρα, καὶ Λεύκιππος, καὶ Δημόκριτος. Ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὄστον, καὶ σάρκα, καὶ μυελόν, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἑκάστου τὸ μέρος συνώνυμόν ἐστι. Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος, ἐκ σωμάτων ἀδιαίρετων τὰλλα συγκέσθαι φασί· ταῦτα δὲ ἄπειρα, καὶ τὸ πλῆθος εἶναι, καὶ τὰς μορφάς· αὐτὰ δὲ πρὸς αὐτὰ διαφέρειν, τούτοις, ἐξ ὧν εἰσὶ καὶ θέσει καὶ τάξει τούτων. Ἐναντίως δὲ φαίνονται λέγοντες οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τοῖς περὶ Ἐμπεδοκλέα. Ὁ μὲν γὰρ φησὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ αἶρα καὶ γῆν στοιχεῖα τέσσαρα, καὶ ἀπλᾶ εἶναι μᾶλλον, ἢ σάρκα καὶ ὄστον, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὁμοιομερῶν· οἱ δὲ ταῦτα μὲν ἀπλᾶ καὶ στοιχεῖα· γῆν δὲ καὶ πῦρ καὶ αἶρα σύνθετα· πανσπερμίαν γὰρ εἶναι τούτων. Τοῖς μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς πάντα κατασκευάζουσιν, ἀναγκαῖον λέγειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν, ἀλλοίωσιν. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταῦτο καὶ ἓν· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἀλλοιοῦσθαι φαμεν. Τοῖς δὲ τὰ γένη πλείω ποιοῦσι, διαφέρειν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γενέσεως. Συνιόντων γὰρ καὶ διαλυομένων ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. Διὸ λέγει τὸν τρόπον τοῦτον καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι

— — φύσις οὐδενός ἐστιν,

Ἄλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγόντων.

Ὅτι μὲν οὖν οἰκῆος ὁ λόγος αὐτῶν τῇ ὑποθέσει οὕτω φάναι, δηλόν· καὶ ὅτι λέγουσιν τὸν τρόπον τοῦτον. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτοις τὴν ἀλλοίωσιν εἶναι μὲν τι φάναι παρὰ τὴν γένεσιν. Ἀδύνατον μέντοι, κατὰ τὰ

ὑπὲρ ἐκείνων λεγόμενα. Τοῦτο δ' ὅτι λέγομεν ὀρθῶς, ῥῆδιον συνιδεῖν. Ὡσπερ γὰρ ὀρθῶμεν ἡρεμούσης τῆς οὐσίας, ἐν αὐτῇ μεταβολὴν κατὰ μέγεθος, τὴν καλουμένην αὐξησιν καὶ φθίσιν, οὕτως καὶ ἀλλοίωσιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐξ ὧν λέγουσιν, οἱ πλείους ἀρχὰς ποιοῦνται μιᾶς, ἀδύνατον ἀλλοιοῦσθαι. Τὰ γὰρ πάθη, καθ' ἃ φαμέν τοῦτο συμβαίνειν, διαφοραὶ τῶν στοιχείων εἰσὶ. Λέγω δ' οἷον θερμὸν, ψυχρὸν, λευκὸν, μέλαν, ξηρὸν, ὑγρὸν, μαλακὸν, σκληρὸν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὥσπερ καὶ φησιν Ἐμπεδοκλῆς·

Ἡέλιον μὲν λευκὸν ὄραν καὶ θερμὸν ἀπάντη·

Ὀμβρον δ' ἐν πᾶσι ζοφόντά τε ῥιγαλέον τε.

Ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ὥστ' εἰ μὴ δυνατόν ἐκ πυρὸς γενέσθαι ὕδωρ, μηδ' ἐξ ὕδατος γῆν, οὐδ' ἐκ λευκοῦ μέλαν ἔσται οὐδέν, οὐδ' ἐκ μαλακοῦ σκληρόν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Τοῦτο δ' ἦν ἀλλοίωσις. Καὶ φανερόν, ὅτι μίαν αἰεὶ ὑποθετέον εἶναι τοῖς ἐναντίοις ὕλην, ἣν τε μεταβάλλῃ κατὰ τόπον, ἣν τε κατ' αὐξησιν καὶ φθίσιν, ἣν τε κατ' ἀλλοίωσιν. Ἐτι δ' ὁμοίως ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο καὶ ἀλλοίωσιν. Εἴτε γὰρ ἀλλοιώσις ἐστὶ, καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐν στοιχείῳ, καὶ μία ἢ πάντων ὕλη τῶν ἐχόντων εἰς ἄλληλα μεταβολὴν, καὶ εἰ τὸ ὑποκείμενον ἐν, ἔστιν ἀλλοίωσις. Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐναντία λέγειν, καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτός. Ἄμα μὲν γὰρ οὐ φησιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνεσθαι τῶν στοιχείων οὐδέν, ἀλλὰ τὰλλα πάντα ἐκ τούτων ἅμα δ' ὅταν συναγάγῃ εἰς ἓν τὴν ἅπασαν φύσιν, πλὴν τοῦ νείκους, ἐκ τοῦ ἐνὸς γίνεσθαι πάλιν ἕκαστον. Ὡστ' ἐξ ἐνός τινος δηλονότι διαφοραῖς τισι χωριζομένων

καὶ πάθεισι, γίνεται τὸ μὲν ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ. Καθ' ἅ-
περ λέγει τὸν μὲν ἥλιον λευκὸν καὶ θερμόν· τὴν δὲ γῆν,
βαρὺ καὶ σκληρόν. Ἀφαιρουμένων οὖν τούτων τῶν διαφο-
ρῶν (εἰσὶ γὰρ ἀφαιρεταί, γινόμεναι γε) δῆλον, ὡς ἀνάγ-
κη γίνεσθαι καὶ γῆν ἐξ ὕδατος, καὶ ὕδωρ ἐκ γῆς. Ὁ-
μοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὐ τότε μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ νῦν, μεταβάλλοντά γε τοῖς πάθεσιν. Ἔστι δὲ
ἐξ ὧν εἴρηκε δυνάμενα προσγίνεσθαι, καὶ χωρίζεσθαι
πάλιν, ἄλλως τε καὶ μαχομένων ἀλλήλοις, ἔτι κατ' αὐ-
τὸν τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας. Διόπερ καὶ τότε ἐκ
ἐνὸς ἐγενήθησαν. Οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε καὶ ὕδωρ καὶ
γῆ, ἔτι ὄντα ἓν, ἦν τὸ πᾶν. Ἀθλον δὲ, καὶ τὸ πότερον
ἀρχὴν αὐτῶν θείον τὸ ἓν, ἢ τὰ πολλά. Λέγω δὲ
πῦρ, καὶ γῆν, καὶ τὰ σύστοιχα τούτων. Ἢ μὲν γὰρ
ὡς ὕλη ὑπόκειται, ἐξ οὗ μεταβάλλοντα διὰ τὴν κίνη-
σιν γίνονται γῆ καὶ πῦρ, τὸ ἓν στοιχεῖον· ἢ δὲ τοῦτο
μὲν ἐκ συνθέσεως γίγνεται, συνιόντων ἐκείνων, ἐκείνα
δ' ἐκ διαλύσεως, στοιχειωδέστερα ἐκείνα, καὶ πρότερα
τὴν φύσιν. Ὅλως τε δὴ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς
τῆς ἀπλῆς λεκτέον, πότερόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστι, καὶ πῶς
ἔστι· καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπλῶν κινήσεων, οἷον περὶ
αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως.

CAPUT II.

Πλάτων μὲν οὖν μόνον περὶ γενέσεως ἐσκέφατο
καὶ φθορᾶς, ὅπως ὑπάρχει τοῖς πράγμασι· καὶ περὶ γε-
νέσεως οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς τῶν στοιχείων· πῶς δὲ
σάρκες, ἢ ὅσῃ, ἢ τῶν ἄλλων τὶ τῶν τοιούτων, οὐδέν.
Ἔτι οὐδὲ περὶ ἀλλοιώσεως, οὐδὲ περὶ αὐξήσεως, τίνα
τρόπον ὑπάρχουσι τοῖς πράγμασιν. Ὅλως δὲ παρὰ τὰ
ἐπιπολῆς περὶ οὐδενὸς οὐδεὶς ἐπέστησεν ἔξω Δημοκρίτου.

Οὗτος δ' ἔοικε μὲν περὶ ἀπάντων φροντίσαι, ἥδη δὲ ἐν τῷ πῶς διαφέρει. Οὔτε γὰρ περὶ αὐξήσεως οὐδ' εἰς οὐδὲν διώριαιεν, ὥσπερ λέγομεν, ὅτι μὴ καὶ ὁ τυ-
χὼν εἴποιεν, ὅτι προσιόντος αὐξάνονται τῷ ὁμοίῳ·
πῶς δὲ τοῦτο, οὐκ ἔτι· οὐδὲ περὶ μίξεως, οὐδὲ περὶ
τῶν ἄλλων, ὥς εἰπεῖν, οὐδενός· οἷον τοῦ ποιεῖν, ἢ τοῦ
πάσχειν, τίνα τρόπον τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει τὰς
φυσικὰς ποιήσεις. Δημόκριτος δὲ καὶ Δυνίππος
ποιήσαντες τὰ σχήματα, τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν γένε-
σιν ἐκ τούτων ποιοῦσι· διακρίσει μὲν καὶ συγκρίσει
γένεσιν καὶ φθοράν· τάξει δὲ καὶ θέσει ἀλλοίωσιν.
Ἐπεὶ δ' ὥοντο τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι, ἐναντία
δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐπείη-
σαν, ὥστε ταῖς μεταβολαῖς τοῦ συγκαίμενου τὸ αὐτὸ
ἐναντίον δοκεῖν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, καὶ μετακινεῖσθαι μι-
κροῦ ἐμμεγνυμένου, καὶ ὅλως ἕτερον φαίνεσθαι ἐνὸς
μετακινήθεντος. Ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ τραγωδία γίνεται
καὶ κωμῳδία γραμμάτων. Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ σχεδὸν πᾶσιν
ἕτερον εἶναι γένεις καὶ ἀλλοιώσεις, καὶ γίνεσθαι μὲν καὶ
φθεῖρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, ἀλλοιου-
σθαι δὲ μεταβαλλόντων τῶν παθημάτων, περὶ τούτων
ἐπιστήσασαι θεωρητίον. Απορίας γὰρ ἔχει ταῦτα καὶ πολ-
λὰς, καὶ εὐλόγους. Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶ σύγκρισις ἢ γένεσις,
πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει. Εἰσὶ δ' αὖ ἕτεροι λόγοι
ἀναγκαστικοί, καὶ οὐκ εὐποροὶ διαλύειν, ὥς οὐκ ἐν-
δέχεται ἄλλως ἔχειν· εἴτε μὴ ἐστὶ σύγκρισις ἢ γένεσις,
ἢ ὅλως οὐκ ἐστὶ γένεις, ἢ ἀλλοιώσεις· ἢ εἰ καὶ τοῦτο
διαλῦσαι χυλεπὸν ὄν, πειρατίον. Ἀρχὴ δὲ τούτων
ἀπάντων, πότερον οὕτω καὶ γίνεται καὶ ἀλλοιούται
καὶ αὐξάνεται τὰ ὄντα, καὶ τὰναντία τούτοις πάσχει,

τῶν πρώτων ὑπαρχόντων μεγεθῶν ἀδιαίρετων, ἥ οὐδὲν ἐστὶ μέγεθος ἀδιαίρετον. Διαφέρει γὰρ τοῦτο πλεῖστον. Καὶ πάλιν, εἰ μεγέθη ἄτομα, πότερον, ὡς Δημόκριτος καὶ Δεύκιππος, σώματα ταῦτά ἐστιν, ἢ ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ, ἐπίπεδα; τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ, καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν, ἄλογον μέχρι ἐπιπέδων διαλῦσαι. Διὸ μᾶλλον εὐλογον, σώματα εἶναι ἀδιαίρετα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολλὴν ἔχει ἀλογίαν. Ὅμως δὲ τούτοις ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν ἐνδεχεται ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται, τροπῇ καὶ διαθυγῇ μετακινουῦντα τὸ αὐτὸ καὶ ταῖς τῶν σχημάτων διαφοραῖς, ὅπερ ποιεῖ Δημόκριτος. Διὸ καὶ χροιάν οὐ φησιν εἶναι· τροπῇ γὰρ χρωματίζεσθαι· τοῖς δ' εἰς ἐπίπεδα διαιροῦσιν, οὐκ ἔτι· οὐδὲν γὰρ γίνεται πλὴν στερεά, συντιθεμένων κατὰ πλάτος· πάθος γὰρ οὐδ' ἐγχωροῦσι γεννᾶν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. Αἴτιον δὲ τοῦ ἐπ' ἔλαττον δύνασθαι τὰ ὁμολογούμενα συνορᾶν, ἡ ἀπειρία. Διὸ, ὅσοι συνωκῆκασι μᾶλλον ἐν τοῖς φυσικοῖς, μᾶλλον δύνανται ὑποτίθεσθαι τοιαύτας ἀρχάς, αἱ ἐπιπολὺ δύνανται συνείρειν. Οἱ δ' ἐκ τῶν πολλῶν λόγων ἀθεώρητοι τῶν ὑπαρχόντων ὄντες, πρὸς ὀλίγα ἐπιβλέψαντες, ἀποφαίνονται ῥᾶον. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τούτων ὅσον διαφέρουσιν οἱ φυσικῶς καὶ λογικῶς σκοποῦντες. Περὶ γὰρ τοῦ ἄτομα εἶναι μεγέθη, οἱ μὲν φασιν ὅτι τὸ αὐτοτρίγωνον πολλὰ ἔσται. Δημόκριτος δ' ἂν φανείη οἰκείοις καὶ φυσικοῖς λόγοις πεπεσθαι. Δῆλον δ' ἔσται ὃ λέγομεν προοιῶσιν. Ἐχε γὰρ ἀπορίαν, εἴ τις θείη σῶμά τι εἶναι καὶ μέγεθος πάντῃ διαίρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν. Τί γὰρ ἔσται ὅπερ τὴν διαίρεσιν διαφεύγει; εἰ γὰρ πάντῃ διαίρετόν,

καὶ τοῦτο δυνατόν, κἄν ἅμα εἴη τοῦτο πάντα διηρη-
 μένον, εἰ μὴ ἅμα τοῦτο διήρηται· κἄν εἰ τοῦτο γένοιτο,
 οὐδὲν ἂν εἴη ἀδύνατον. Οὐκοῦν καὶ κατὰ τὸ μέσον
 ὡσαύτως· καὶ ὅλως δὲ εἰ πάντα πέφυκε διαιρετόν, κἄν
 διαιρεθῇ, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον γεγονός· ἐπεὶ οὐδ'
 ἂν εἰς μυρία μυριάκισ διηρημένα ἦ, οὐδὲν ἀδύνατον·
 καίτοι ἴσως οὐδεὶς ἂν διέλοι. Ἐπεὶ τοίνυν πάντα
 τοιοῦτόν ἐστι τὸ σῶμα, διηρήσθω. Τί οὖν ἔσται λοι-
 πόν; μέγεθος; οὐ γὰρ οἶόν τε ἔσται γάρ τι οὐ διη-
 ρημένον· ἦν δὲ πάντα διαιρετόν. Ἀλλὰ μὴν εἰ μηδὲν
 ἔσται σῶμα μηδὲ μέγεθος, διαίρεσις δ' ἔσται, ἣ ἐκ
 στιγμῶν ἔσται, καὶ ἀμεγέθη ἐξ ὧν σύγκειται, ἣ οὐδὲν
 παντάπασιν. Ὡστε κἄν γίνοιτο ἐκ μηδενός, κἄν εἴη
 συγκεῖμενον, καὶ τὸ πᾶν δὴ οὐδὲν, ἀλλ' ἡ φαινόμενον.
 Ὁμοίως δὲ κἄν ἡ ἐκ στιγμῶν, οὐκ ἔσται ποσόν. Ὅ-
 πότε γὰρ ἠπτοντο ἐν ἐνὶ μεγέθει, καὶ ἐν ἣν μέγεθος,
 καὶ πάντα ἦσαν, οὐδὲν ἐποιοῦν μεῖζον τὸ πᾶν. Διαι-
 ρεθέντος γὰρ εἰς δύο καὶ πλείω, οὐδὲν ἔλαττον οὐδὲ
 μεῖζον τὸ πᾶν τοῦ πρότερον. Ὡστε κἄν πᾶσαι συν-
 τεθῶσιν, οὐδὲν ποιήσουσι μέγεθος. Οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ εἴ τι διαιρουμένου, οἶον ἔκπρισμα γίνεται τοῦ
 σώματος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ μεγέθους σώμα τι ἀπέρχε-
 ται· ὁ αὐτὸς λόγος, ἐκεῖνο πῶς διαιρετόν. Εἰ δὲ
 μὴ σῶμα ἀλλ' εἰδός τι χωριστόν, ἣ πάθος ὃ ἀπῆλθε,
 καὶ ἔστι τὸ μέγεθος, στιγμαὶ, ἣ ἀφαὶ τοδὶ παθοῦσαι,
 αἵ τοπον ἐκ μὴ μεγεθῶν μέγεθος εἶναι. Ἐτι δὲ ποῦ
 ἔσσονται καὶ ἀκίνητοι, ἣ κινούμεναι αἱ στιγμαί; ἀφή
 τε αἰεὶ μία, δυοῖν τινων, ὡς ὄντος τινὸς παρὰ τὴν ἀφήν
 καὶ τὴν διαίρεσιν, καὶ τὴν στιγμὴν. Εἰ δὴ τις θήσεται
 ὁτιοῦν, ἣ ὀηλικονοῦν σῶμα εἶναι πάντα διαιρετόν,

πάντα ταῦτα συμβαίνει. Ἔτι ἐὰν διελὼν συνθῶ τὸ ξύλον, ἢ τι ἄλλο, πάλιν ἰσὸν τε καὶ ἐν· οὐκοῦν οὕτως ἔχει δηλονότι, καὶ τέρμω τὸ ξύλον καθ' ὅτι οὖν σημεῖον πάντῃ ἄρα διήρηται δυνάμει. Τί οὖν ἐστὶ παρὰ τὴν διαίρεσιν; εἰ γὰρ καὶ ἔστι τι πάθος, ἀλλὰ πῶς εἰς ταῦτα διαλύεται, καὶ γίνεται ἐκ τούτων; ἢ πῶς χωρίζεται ταῦτα; ὥστ' εἴπερ ἀδύνατον ἐξ ἁφῶν, ἢ στιγμῶν εἶναι τὰ μεγέθη, ἀνάγκη εἶναι σώματα ἀδιαίρετα, καὶ μεγέθη. Ἀλλὰ μὴν καὶ ταῦτα θεμένοις, οὐχ ἥτιον συμβαίνει ἀδύνατον. Ἐυκεπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις· ἀλλὰ ταῦτα πειρατέον λύειν. Διὸ πάλιν ἐξ ἀρχῆς λεκτέον τὴν ἀπορίαν. Τὸ μὲν οὖν ἅπαν σῶμα αἰσθητὸν εἶναι διαιρετὸν καθ' ὅτι οὖν σημεῖον, καὶ ἀδιαίρετον, οὐδὲν ἄτοπον. Τὸ μὲν γὰρ δυνάμει διαιρετὸν, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ ὑπάρξει. Τὸ δ' εἶναι ἅμα πάντῃ δυνάμει, ἀδύνατον δόξεις ἂν εἶναι. Εἰ γὰρ δυνατόν, καὶ γένοιτο, οὐχ ὥστε εἶναι ἅμα ἄμφω ἐντελεχείᾳ, ἀδιαίρετον καὶ διηρημένον, ἀλλὰ διηρημένον καθ' ὅτι οὖν σημεῖον. Οὐδὲν ἄρα ἔσται λοιπὸν, καὶ εἰς ἀσώματον ἐφθαρμένον τὸ σῶμα· καὶ γένοιτο δ' ἂν πάλιν, ἦτοι ἐκ στιγμῶν, ἢ ὅλως ἐξ οὐδενός, καὶ τοῦτο πῶς δυνατόν; ἀλλὰ μὴν ὅτι γε διαφεύγει εἰς χωριστὰ, καὶ αἰεὶ εἰς ἐλάττω μεγέθη, καὶ εἰς ἀπέχοντα καὶ κεχωρισμένα, φανερόν. Οὔτε δὲ κατὰ μέρος διαιροῦντι εἴη ἂν ἄπειρος ἢ θρύψις, οὔτε ἅμα οἷόν τε διαιρεθῆναι κατὰ πᾶν σημεῖον· οὐ γὰρ δυνατόν, ἀλλὰ μέχρι του. Ἀνάγκη ἄρα ἄτομα ἐνυπάρχειν μεγέθη ἀόρατα· ἄλλως τε καὶ εἴπερ ἔσται γενέσεις καὶ φθορὰ, ἢ μὲν διακρίσει, ἢ δὲ συγκρίσει. Ὁ μὲν οὖν ἀναγκάζειν λόγος δοκῶν εἶναι μεγέθη ἄτομα, οὗτός ἐστιν. Ὅτι δὲ λαν-

θάλλει παραλογιζόμενος, καὶ ἢ λανθάνει, λέγωμεν. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι στιγμή στιγμής ἐχομένη, τὸ πάντῃ εἶναι διαιρετὸν, ἔστι μὲν ὡς ὑπάρχει τοῖς μεγέθεσιν, ἔστι δ' ὡς οὐ. Δοκεῖ δὲ ὅταν τοῦτο τεθῇ, καὶ ὀπιοῦν καὶ πάντῃ στιγμήν εἶναι ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι, διαιρεθῆναι τὸ μέγεθος εἰς μηδέν. Πάντῃ γὰρ εἶναι στιγμήν ὥστε ἢ ἐξ ἀφῶν, ἢ ἐκ στιγμῶν εἶναι. Τὸ δ' ἔστιν, ὡς ὑπάρχει πάντῃ, ὅτι μία ὀπιοῦν ἔστι, καὶ πᾶσαι ὡς ἐκάστη, πλείους δὲ μίας, οὐκ εἰσὶν· ἐφεξῆς γὰρ οὐκ εἰσὶν ὥστ' οὐ πάντῃ. Εἰ γὰρ κατὰ μέσον διαιρετὸν, καὶ κατ' ἐχομένην στιγμήν ἔσται διαιρετόν. Οὐ γάρ ἐστιν ἐχόμενον σημεῖον σημείου, ἢ στιγμή στιγμής. Τοῦτο δ' ἐστὶ διαίσεις καὶ σύνθεις· ὥστε ἔστι καὶ σύγκρισις καὶ διάκρισις. Ἄλλ' οὔτε εἰς ἄτομα καὶ ἐξ ἀτόμων (πολλὰ γὰρ τὰ ἄτοπα) οὔτε οὐτως, ὥστε πάντῃ διαίρειν γενέσθαι. Εἰ γὰρ ἦν ἐχομένη στιγμή στιγμής, τοῦτο ἂν ἦν· ἀλλ' εἰς μικρὸν καὶ ἐλάττω ἐστὶ, καὶ σύγκρισις ἐξ ἐλαττόνων. Ἄλλ' οὐχ ἢ ἀπλῇ καὶ τελείᾳ γένεσις, συγκρίσει καὶ διακρίσει ὥριστα, ὡς τινὲς φασί. Τὴν δ' ἐν τῷ συνεχεῖ μεταβολὴν ἀλλοίωσιν. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ἐν ᾧ σφάλλεται πάντα. Ἔστι γὰρ γένεσις ἀπλῇ καὶ φθορά, οὐ συγκρίσει καὶ διακρίσει, ἀλλ' ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦδε εἰς τόδε ὅλον. Οἱ δὲ οἶονται ἀλλοίωσιν εἶναι πᾶσαν τὴν τοιαύτην μεταβολήν· τὸ δὲ διαφέρει. Ἐν γὰρ τῷ ὑποκειμένῳ, τὸ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸν λόγον, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὕλην. Ὅταν μὲν οὖν ἐν τούτοις ἢ ἢ μεταβολή, γένεσις ἔσται ἢ φθορά. Ὅταν δ' ἐν τοῖς πάθεσι καὶ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλοίωσις. Διακρινόμενα δὲ καὶ συγκρινόμενα, εὐφθάρτα γίνεται. Ἐὰν μὲν γὰρ εἰς

ἐλάττω ὑδάτια διαιρεθῇ, θᾶττον ἄηρ γίνεται, ἐὰν δὲ συγκριθῇ, βραδύτερον. Μᾶλλον δ' ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ὕστερον. Νῦν δὲ τοσοῦτον διωρίσθω, ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὴν γένεσιν σύγκρισιν, οἷαν δὴ τινὲς φασι.

CAPUT III.

Διωρισμένων δὲ τούτων, πρῶτον θεωρητέον, πότερον ἐστὶ τι γινόμενον ἀπλῶς καὶ φθειρόμενον· ἢ κυρίως μὲν οὐδὲν, ἀεὶ δ' ἐκ τινος, καὶ τί. Λέγω δὲ, οἷον ἐκ κάμνοντος ὑγιαίνον, καὶ κάμνον ἐξ ὑγιαίνοντος· ἢ μικρὸν ἐκ μεγάλου, καὶ μέγα ἐκ μικροῦ· καὶ τᾶλλα πάντα τοῦτον τὸν τρόπον. Εἰ γὰρ ἀπλῶς ἔσται γένεσις, ἀπλῶς ἂν γίνοιτο ἐκ μὴ ὄντος, ὥστ' ἀληθὲς ἂν εἴη λέγειν, ὅτι ὑπάρχει τισὶ τὸ μὴ ὄν. Τίς μὲν γὰρ γένεσις ἐκ μὴ ὄντος τινός; οἷον ἐκ μὴ λευκοῦ, ἢ μὴ καλοῦ· ἢ δὲ ἀπλῇ ἐξ ἀπλῶς μὴ ὄντος. Τὸ δ' ἀπλῶς ἦτοι τὸ πρῶτον σημαίνει, καθ' ἑκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος· ἢ τὸ καθόλου, καὶ τὸ πάντα περιέχον. Εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, οὐσίας ἔσται γένεσις ἐκ μὴ οὐσίας. Ὡς δὲ μὴ ὑπάρχει οὐσία, μηδὲ τόδε, δῆλον ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδεμία κατηγοριῶν, οἷον οὔτε ποιὸν, οὔτε ποσόν, οὔτε τὸ ποῦ. Χωριστὰ γὰρ ἂν εἴη τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. Εἰ δὲ τὸ μὴ ὄν ὅλως, ἀπόφασις ἔσται καθόλου πάντων· ὥστε ἐκ μηδενὸς ἀνάγκη γίνεσθαι τὸ γινόμενον. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἄλλοις τε διηπόρηται, καὶ διώρισται τοῖς λόγοις ἐπὶ πλεῖον. Συντόμως δὲ καὶ νῦν λεκτέον, ὅτι τρόπον μὲν τινα ἐκ μὴ ὄντος ἀπλῶς γίνεται, τρόπον δὲ ἄλλον, ἐξ ὄντος αἰεὶ. Τὸ γὰρ δυνάμει ὄν, ἐντελεχείᾳ δὲ μὴ ὄν, ἀνάγκη προὔπαρχειν λεγόμενον ἀμφοτέρως. Ὁ δὲ καὶ τούτων διωρισμένων, ἔχει θαυμαστὴν ἀπορίαν, πάλιν ἐπαναπο-

διστέον, πῶς ἐστὶν ἀπλῇ γένεσις, εἴτε ἐκ δυνάμει ὄν-
τος οὐσα, εἴτε καὶ πως ἄλλως. Ἀπορήσεις γὰρ ἂν τις,
ἅρ' ἐστὶν οὐσίας γένεσις, καὶ τοῦ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ τοῦ
τοιοῦδε, καὶ τοῦ τοσοῦδε, καὶ τοῦ ποῦ. Τὸν αὐτὸν
δὲ τρόπον καὶ περὶ φθορᾶς. Εἰ γὰρ τι γίνεται, δῆ-
λον, ὥς ἔσται δυνάμει τις οὐσία, ἐντελεχεία δ' οὐ, ἐξ
ἧς ἡ γένεσις ἐσται, καὶ εἰς ἣν ἀνάγκη μεταβάλλειν τὸ
φθειρόμενον. Πότερον οὖν ὑπάρξει τι τούτῳ τῶν
ἄλλων ἐντελεχεία; λέγω δ' οἷον ἅρ' ἐσται ποσὸν, ἢ
ποιὸν, ἢ ποῦ τὸ δυνάμει μόνον τόδε καὶ ὄν· ἀπλῶς
δὲ μὴ τόδε, μηδὲ ὄν; εἰ γὰρ μηδὲν, ἀλλὰ πάντα δυ-
νάμει, χωριστόν τε συμβαίνει τὸ μὴ οὕτως ὄν· καὶ ἔτι
ὃ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσο-
φήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος.
Εἰ δὲ τὸ μὲν εἶναι τόδε τι, ἢ οὐσίαν, οὐχ ὑπάρξει· τῶν
δ' ἄλλων τι τῶν εἰρημένων, ἔσται, καθάπερ εἶπομεν,
χωριστὰ τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. Περὶ τε τούτων οὖν
ὅσον ἐνδέχεται πραγματευτέον, καὶ τίς αἰτία τοῦ γέ-
νησιν αἰεὶ εἶναι, καὶ τὴν ἀπλῆν, καὶ τὴν κατὰ μέρος.
Οὕσης δ' αἰτίας μιᾶς μὲν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν εἶναι φα-
μεν τῆς κινήσεως· μιᾶς δὲ, τῆς ὕλης, τὴν τοιαύτην
αἰτίαν λεκτέον. Περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρό-
τερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν
ἀκίνητον τὸν ἅπαντα χρόνον, τὸ δὲ κινούμενον αἰ.
Τούτων δὲ περὶ μὲν τῆς ἀκινήτου ἀρχῆς τῆς ἐτέρας
καὶ προτέρας διελεῖν, ἔστι φιλοσοφίας. Περὶ δὲ τοῦ
διὰ τὸ συνεχῶς κινεῖσθαι τὰλλα κινουῦντος, ὕστερον
ἀποδοτέον, τί τοιοῦτον τῶν καθέκαστα λεγομένων αἰ-
τιὸν ἐστι. Νῦν δὲ τὴν ὥς ἐν ὕλης εἶδει τιθεμένην αἰτίαν
εἰπώμεν, δι' ἣν αἰεὶ φθορὰ καὶ γένεσις οὐχ ὑπολείπει

τῇ φύσει. Ἄμα γὰρ ἂν ἴσως τοῦτο γένοιτο δῆλον, καὶ περὶ τοῦ νῦν ἀπορηθέντος, πῶς ποτε δεῖ λέγειν περὶ τῆς ἀπλῆς φθορᾶς καὶ γενέσεως. ἔχει δὲ ἀπορίαν ἱκανήν, καὶ τί τὸ αἷτιον τοῦ συνείρκειν τὴν γένεσιν, εἴπερ τὸ φθειρόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν ἀπέρχεται, τὸ δὲ μὴ ὄν, μηδέν ἐστιν. Οὐτε γὰρ τί, οὔτε ποιὼν, οὔτε ποσόν, οὔτε ποῦ τὸ μὴ ὄν. Εἴπερ οὖν ἀέ τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάσαι καὶ φρουδον τὸ πᾶν, εἴ γε πεπερασμένον ἦν, ἐξ οὗ γίνεται τῶν γινομένων ἕκαστον· οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ ἄπειρον εἶναι ἐξ οὗ γίνεται, οὐχ ὑπολείπει. Τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. Καὶ ἐνέργειαν μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν ἄπειρον, δυνάμει δ' ἐπὶ τὴν διαίρεσιν. Ὡστε ἴδαι ταύτην εἶναι μόνην τὴν μὴ ὑπολείπουσαν τῷ γίνεσθαι τι ἀεὶ ἔλαττον. Νῦν δὲ τοῦτο οὐχ ὁρῶμεν. Οὐκοῦν διὰ τὸ τὴν τοῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τοῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθορὰν, ἄκανστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν, ὁμοίως περὶ ἕκαστον τῶν ὄντων, ταύτην οἰητέον εἶναι πᾶσιν ἱκανὴν αἰτίαν. Διὰ τί δὲ ποτε, τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι λέγεται καὶ φθίρεσθαι, τὰ δ' οὐχ ἀπλῶς, πάλιν σκεπτέον· εἴπερ τὸ αὐτὸ ἐστὶ γένεσις μὲν τουδὶ, φθορὰ δὲ τουδὶ, καὶ φθορὰ μὲν τουδὶ, γένεσις δὲ τουδὶ. ζητᾷ γὰρ τινος τοῦτο λόγον· λέγομεν γὰρ, ὅτι φθίρεται νῦν ἀπλῶς, καὶ οὐ μόνον τουδὶ, καὶ αὕτη μὲν γένεσις ἀπλῶς, αὕτη δὲ φθορά. Τουδὶ δὲ γίνεται μὲν τι, γίνεται δ' ἀπλῶς, οὐ· φαμέν γὰρ τὸν μανθάνοντα γίνεσθαι μὲν ἐπιστήμονα, γίνεσθαι δ' ἀπλῶς, οὐ. Καθάπερ οὖν διορίζομεν πολλάκις λέγοντες, ὅτι τὰ μὲν τότε τί ση-

μαίνει, τὰ δ' οὐ, διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ζητούμενον· διαφέρει γὰρ, εἰς ἃ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον· οἷον ἴσως ἢ μὲν εἰς πῦρ ὁδός, γενέσεις μὲν ἀπλῇ, φθορὰ δὲ τινος, οἷον γῆς. Ἡ δὲ γῆ γενέσεις, τὶς γενέσεις, γενέσεις δ' οὐχ ἀπλῶς, φθορὰ δ' ἀπλῶς, οἷον πυρός· ὥστε Παρμενίδης λέγει δύο, τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, εἶναι φάσκων πῦρ καὶ γῆν. Τὸ δὴ ταῦτα ἡ τοιαῦτα ἕτερα ὑποτίθεσθαι, διαφέρει οὐδέν· τὸν γὰρ τρόπον ζητοῦμεν, ἀλλ' οὐ τὸ ὑποκείμενον. Ἡ μὲν οὖν εἰς τὸ μὴ ὄν ἀπλῶς ὁδός, φθορὰ ἀπλῇ. Ἡ δ' εἰς τὸ ἀπλῶς ὄν, γενέσεις ἀπλῇ. Οἷς οὖν διώρισται εἴτε πυρὶ καὶ γῇ, εἴτε ἄλλοις τισὶ, τούτων ἔσται, τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον ἐν τούτῳ διοίσει τὸ ἀπλῶς τι γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι, τοῦ μὴ ἀπλῶς· ἄλλον δὲ, τῇ ὕλῃ ὅποια τις ἂν ᾗ· ἥς μὲν γὰρ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ τόδε τι σημαίνουν, μᾶλλον οὐσία· ἥς δὲ στέρησιν, μὴ ὄν· οἷον, τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος· ἡ δὲ ψυχρότης, στέρησις. Διαφέρουσι δὲ γῇ καὶ πῦρ καὶ ταύταις ταῖς διαφοραῖς. Δοκεῖ δὲ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς, τῷ αἰσθητῷ καὶ μὴ αἰσθητῷ διαφέρειν· ὅταν μὲν γὰρ εἰς αἰσθητὴν μεταβάλλῃ ὕλην, γίνεσθαι φασιν· ὅταν δ' εἰς ἀφανῆ, φθείρεσθαι· τὸ γὰρ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν τῷ αἰσθάνεσθαι καὶ τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι διορίζουσιν· ὥστε τὸ μὲν ἐπιστητὸν ὄν, τὸ δ' ἄγνωστον μὴ ὄν· ἡ γὰρ αἰσθησις ἐπιστήμης ἔχει δύναμιν. Καθάπερ οὖν αὐτοὶ τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ τῷ δύνασθαι καὶ ζῆν, καὶ εἶναι νομίζουσιν, οὕτω καὶ τὰ πράγματα, τρόπον τινὰ διώκοντες τάληθές, αὐτὸ δὲ λέγοντες οὐκ ἀληθές. Συμβαίνει δὴ κατὰ δόξαν, καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἄλλως, καὶ τὸ γίνεσθαι τε ἀπλῶς καὶ

τὸ φθείρεσθαι· πνεῦμα γὰρ καὶ ἄηρ, κατὰ μὲν τὴν αἰσθησιν ἥτιόν ἐστι· διὸ καὶ τὰ φθειρόμενα ἀπλῶς, τῇ εἰς ταῦτα μεταβολῇ φθείρεσθαι λέγουσι· γίνεσθαι δ' ὅταν εἰς ἀπτόν καὶ εἰς γῆν μεταβάλλῃ· κατὰ ἀλήθειαν δέ, μᾶλλον τόδε τι καὶ εἶδος ταῦτα τῆς γῆς. Τοῦ μὲν οὖν εἶναι τὴν μὲν ἀπλὴν γένεσιν φθορᾶν οὐσάν τινος, τὴν δὲ φθορὰν τὴν ἀπλὴν γένεσιν οὐσάν τινος, εἴρηται τὸ αἷτιον· διὰ γὰρ τὸ τὴν ὕλην διαφέρειν, ἢ τῷ τὴν οὐσίαν εἶναι, ἢ τῷ μή, ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον, τὴν δὲ μή· ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον αἰσθητὴν εἶναι τὴν ὕλην ἐξ ἧς καὶ εἰς ἣν, τὴν δὲ ἥτιον εἶναι· τοῦ δέ, τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι λέγεσθαι, τὰ δὲ τι μόνον, μὴ τῇ ἐξ ἀλλήλων γενέσει, καθ' ὃν εἴπομεν τὴν τρόπον· νῦν μὲν γὰρ τοσοῦτον διώρισται, τὲ δὴ ποτε πάσης γενέσεως φθορᾶς οὔσης ἄλλου, καὶ πάσης φθορᾶς οὔσης ἐτέρου τινὸς γενέσεως, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὸ γίνεσθαι τε καὶ τὸ φθείρεσθαι, τοῖς εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσι. Τὸ δ' ὕστερον εἰρημένον, οὐ τοῦτο διαπορεῖ· ἀλλὰ τί δὴ ποτε τὸ μανθάνον μὲν οὐ λέγεται ἀπλῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ γίνεσθαι ἐπιστήμον· τὸ δὲ φνύμενον, γίνεσθαι. Ταῦτα δὲ διώρισται ταῖς κατηγορίαις· τὰ μὲν γὰρ, τόδε τι σημαίνει, τὰ δὲ τοιόνδε, τὰ δὲ ποσόν. Ὅσα οὖν μὴ οὐσίαν σημαίνει, οὐ λέγεται ἀπλῶς, ἀλλὰ τι γίνεσθαι. Οὐ μὲν ἄλλ' ὁμοίως ἐν πᾶσι, γένεσις μὲν κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐτέρᾳ συστοιχίᾳ λέγεται· οἷον ἐν μὲν οὐσίᾳ, ἐὰν πῦρ, ἀλλ' οὐκ ἐὰν γῆ· ἐν δὲ τῷ ποιῷ, ἐὰν ἐπιστήμον, ἀλλ' οὐκ ὅταν ἀνεπιστήμον. Περὶ μὲν οὖν τοῦ τὰ μὲν ἀπλῶς γίνεσθαι, τὰ δὲ μή, καὶ ὅλως [καὶ] ἐν ταῖς οὐσίαις αὐταῖς, εἴρηται· καὶ διότι τοῦδε γένεσιν εἶναι συνεχῶς αἰτία ὥς ὕλη

τὸ ὑποκείμενον, ὅτι μεταβλητικὸν εἰς τὰναντία, καὶ ἔστιν ἡ θάτερον γένεσις αἰεὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἄλλου φθορὰ· καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπορῆσαι δεῖ διὰ τί γίνεται αἰεὶ ἀπολλυμένων· ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ φθίρεσθαι ἀπλῶς φασιν, ὅταν εἰς ἀναισθητον ἔλθῃ καὶ τὸ μὴ ὄν, ὁμοίως καὶ γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος φασιν, ὅταν ἐξ ἀναισθήτου. Εἴτ' οὖν ὄντος τινὸς τοῦ ὑποκειμένου, εἴτε μὴ, γίνεται ἐκ μὴ ὄντος. Ὡστε ὁμοίως καὶ γίνεται ἐκ μὴ ὄντος, καὶ φθίρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. Εἰκότως οὖν οὐχ ὑπολείπει· ἡ γὰρ γένεσις, φθορὰ τοῦ μὴ ὄντος· ἡ δὲ φθορὰ, γένεσις τοῦ μὴ ὄντος. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μὴ ὄν ἀπλῶς, ἀπορήσεις τις, πότερον τὸ ἕτερον ἐναντίων ἐστίν, οἷον γῆ, καὶ τὸ βαρὺ μὴ ὄν, πῦρ δὲ καὶ τὸ κοῦφον τὸ ὄν, ἢ οὐ. Ἀλλ' ἔστι καὶ γῆ τὸ ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν ὕλη τῆς γῆς, καὶ πυρὸς ὡσαύτως. Καὶ ἄρα γε ἑτέρα ἐκατέρου ἡ ὕλη, ἡ οὐκ ἂν γίνοιτο ἐξ ἀλλήλων, οὐδ' ἐξ ἐναντίων; τούτοις γὰρ ὑπάρχει τὰ ἐναντία, πυρὶ, γῇ, ὕδατι, ἀέρι. Ἡ ἔστι μὲν ὡς ἡ αὐτὴ, ἔστι δ' ὡς ἡ ἑτέρα; ὃ μὲν γάρ ποτε ὄν, ὑπόκειται τὸ αὐτὸ, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ γενέσεως, καὶ ἀλλοιώσεως, λέγωμεν τί διαφέρουσι· φαμέν γὰρ ἑτέρας εἶναι ταύτας τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶ τι τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἕτερον τὸ πάθος, ὃ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκε, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἐκατέρου τούτων· ἀλλοιώσεις μὲν ἐστίν, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν, ἢ μεταξύ· οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει, καὶ

πάλιν κάμνει, ὑπομένον γε ταῦτό· καὶ ὁ χαλκὸς στρογγύλος, ὅτε δὲ γωνιοειδὴς, ὁ αὐτὸς γε ὢν. Ὅταν δὲ ὅλον μεταβάλλῃ, μὴ ὑπομένοντος αἰσθητοῦ τινος, ὡς ὑποκειμένου τοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οἷον ἐκ τῆς χονῆς αἷμα πάσης, ἢ ἐξ ὕδατος ἀῆρ, ἢ ἐξ ἀέρος παντός ὕδωρ, γενεαίς ἤδη τὸ τοιοῦτον, τοῦ δὲ φθορά· μάλιστα δὲ, ἂν ἡ μεταβολὴ γίνεται ἐξ ἀναίσθητου εἰς αἰσθητὸν, ἢ ἀφ' ἡ, ἢ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν· οἷον, ὅταν ὕδωρ γένηται, ἢ φθορῇ εἰς ἀέρα· ὁ γὰρ ἀῆρ ἐπιεικῶς ἀναίσθητος. Ἐν δὲ τούτοις ἐάν τι ὑπομένη πάθος τὸ αὐτὸ ἐναντιώσεως ἐν τῷ γενομένῳ καὶ ἐν τῷ φθαρέντι· οἷον, ὅταν ἐξ ἀέρος ὕδωρ, εἰ ἄμφω διαφανῇ ἢ ψυχρά· οὐ δεῖ τούτου θάτερον πάθος εἶναι εἰς ὃ μεταβάλλει. Εἰ δὲ μὴ, ἔσται ἀλλοίωσις· οἷον ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐφθάσῃ, ἄνθρωπος δὲ ἄμουσος ἐγένετο· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπομένει τὸ αὐτό. Εἰ μὲν οὖν τούτου μὴ πάθος ἦν καθ' αὐτό, ἢ μουσικὴ καὶ ἢ ἀμουσία, ταῦ μὲν γενεαίς ἂν ἦν, τοῦ δὲ φθορά. Διὸ ἀνθρώπου μὲν ταῦτα πάθη, ἀνθρώπου δὲ μουσικοῦ, καὶ ἀνθρώπου ἀμούσου, γενεαίς καὶ φθορά. Νῦν δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ὑπομένοντος· διὸ ἀλλοίωσις τὰ τοιαῦτα. Ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ἢ ἡ μεταβολὴ τῆς ἐναντιώσεως, αὕξισις καὶ φθίσις· ὅταν δὲ κατὰ τόπον, φθορά· ὅταν δὲ κατὰ πάθος καὶ τὸ ποιὸν, ἀλλοίωσις· ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένη, οὐ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γενεαίς· τὸ δὲ, φθορά. Ἔστι δὲ ὕλη, μάλιστα μὲν καὶ κυρίως τὸ ὑποκείμενον γενέσεως καὶ φθορᾶς δεκτικόν. Τρόπον δὲ τινα καὶ τὸ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς, ὅτι πάντα δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα, ἐναντιώσεων τινων. Περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς, εἴτε ἔστιν,

εἴτε μὴ, καὶ πῶς ἐστι, καὶ περὶ ἀλλοιώσεως, τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.

CAPUT V.

Περὶ δὲ αὐξήσεως λοιπὸν εἰπεῖν, τίνι τε διαφέρει γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ πῶς αὐξάνεται τῶν αὐξανομένων ἕκαστον, καὶ φθίνει ὅτιοῦν τῶν φθινόντων. Σκεπτίον δὴ πρῶτον, πότερον μόνως ἐν τῷ περὶ ὃ ἐστὶν αὐτῶν ἢ πρὸς ἄλληλα διαφορᾷ, (οἷον ὅτι ἢ μὲν ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μεταβολή, οἷον ἐκ δυνάμει οὐσίας εἰς ἐντελεχείᾳ οὐσίαν, γένεσις ἐστίν· ἢ δὲ περὶ μέγεθος, αὐξήσεις καὶ φθίσεις· ἢ δὲ περὶ πάθος, ἀλλοιώσεις. Ἀμφοτέρωθεν δὲ, ἐκ τῶν δυνάμει ὄντων, εἰς ἐντελέχειαν μεταβολή τῶν εἰρημένων ἐστίν.) ἢ καὶ ὁ τρόπος διαφέρει τῆς μεταβολῆς· φαίνεται γὰρ, τὸ μὲν ἀλλοιούμενον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλον κατὰ τόπον, οὐδὲ τὸ γινόμενον· τὸ δ' αὐξανόμενον, καὶ τὸ φθίνον· ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ φερομένου· τὸ μὲν γὰρ φερόμενον, ὅλον ἀλλάττει τόπον· τὸ δ' αὐξανόμενον, ὥσπερ τὸ ἐλαυνόμενον· τοῦτου γὰρ μένοντος, τὰ μόρια μεταβάλλει κατὰ τόπον, οὐχ ὥσπερ τὰ τῆς σφαίρας· τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἴσῳ τόπῳ, μεταβάλλει, τοῦ ὅλου μένοντος. Τὰ δὲ τοῦ αὐξανομένου αἰεὶ ἐπὶ πλείω τόπον, ἐπ' ἐλάττω δὲ τὰ τοῦ φθινόντος. Ὅτι μὲν οὖν ἡ μεταβολή διαφέρει οὐ μόνον περὶ ὃ, ἀλλὰ καὶ ὡς, τοῦ τε γινομένου, καὶ ἀλλοιουμένου, καὶ αὐξανομένου, δηλον. Περὶ δὲ ὃ ἐστὶν ἡ μεταβολή ἢ τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς φθίσεως, (περὶ μέγεθος δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν,) ποτέρως ὑποληπτέον· πότερον ἐκ δυνάμει μὲν μεγέθους καὶ σώματος, ἐντελεχείᾳ δὲ ἁσώματος καὶ ἀμεγέθους γίνεσθαι σῶμα καὶ μέγεθος, καὶ τούτου δι-

ὥς ἐνδεχομένου λέγειν, ποτέρως ἢ αὐξησις γίγνεται,
 πότερον ἐκ κευχωρισμένης αὐτῆς καθ' αὐτὴν τῆς ὕλης,
 ἢ ἐνυπαρχούσης ἐν ἄλλῳ σώματι, ἢ ἀδύνατον ἀμφοτέ-
 ρως; χωριστὴ μὲν γὰρ οὐσα, ἢ οὐδένα καθ' ἑξῆς τόπον,
 ἢ οἷον στιγμή τις, ἢ κενὸν ἔσται, ἢ σῶμα οὐκ αἰσθη-
 τόν. Τούτων δὲ, τὸ μὲν οὐκ ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγ-
 καῖον ἔν τινι εἶναι· αἰεὶ γὰρ ποιεῖται τὸ γιγνόμενον
 ἐξ αὐτοῦ· ὥστε καὶ ἐκεῖνο, ἢ καθ' ἑαυτὸ ἢ κατὰ συμ-
 βεβηκός. Ἀλλὰ μὴν, εἴγε ἔν τινι ὑπάρξει, εἰ μὲν κε-
 χωρισμένον οὕτως, ὥστε μὴ ἐκείνου, ἢ καθ' ἑαυτὸ, ἢ κα-
 τὰ συμβεβηκός τι εἶναι, συμβήσεται πολλὰ καὶ ἀδύ-
 νατα. Λέγω δ', οἷον εἰ γίγνεται ἀῆρ ἐξ ὕδατος, οὐ
 τοῦ ὕδατος ἔσται μεταβάλλοντος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὥσπερ
 ἐν ἀγγελῷ τῷ ὕδατι ἐνεῖναι τὴν ὕλην αὐτοῦ· ἀπείρους
 γὰρ οὐδὲν κωλύει ὕλας εἶναι· ὥστε καὶ γίγνεσθαι ἐν-
 τελεχεία. Ἔτι δὲ, οὐδ' οὕτω φαίνεται γιγνόμενος ἀῆρ
 ἐξ ὕδατος, οἷον ἐξιὼν ὑπομένοντος. Βέλτιον τοίνυν
 ποιεῖν πᾶσιν ἀχώριστον εἶναι τὴν ὕλην, ὥς οὐσαν τὴν
 αὐτὴν καὶ μίαν τῷ ἀριθμῷ, τῷ λόγῳ δὲ μὴ μίαν.
 Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ στιγμής θτερόν, οὐδὲ γραμμὰς τὴν
 τοῦ σώματος ὕλην, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Ἐκεῖνο δὲ,
 οὐ ταῦτα ἔσχατα, ἢ ὕλη ἦν· ἢν οὐδέποτε ἄνευ πάθους
 οἷόν τε εἶναι, οὐδὲ ἄνευ μορφῆς. Γίγνεται μὲν οὖν
 ἀπλῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις διώρισται,
 καὶ ἀπὸ τινος δὲ ἐντελεχείᾳ ὄντος, ἢ ὁμογενοῦς, ἢ
 ὁμοιοειδοῦς· οἷον, πῦρ ὑπὸ πυρός, ἢ ἄνθρωπος ὑπὸ
 ἀνθρώπου, ἢ ὑπὸ ἐντελεχείας· σκληρὸν γὰρ, οὐχ ὑπὸ
 σκληροῦ γίνεται. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ οὐσίας ὕλη σω-
 ματικῆς, σώματος δ' ἤδη τοιουδί· σῶμα γὰρ κοινὸν
 οὐδὲν· ἢ αὐτὴ καὶ μεγέθους καὶ πάθους ἐστὶ, τῷ μὲν

λόγῳ χωριστῇ, τόπῳ δὲ οὐ χωριστῇ, εἰ μὴ καὶ τὰ πά-
 θη χωριστά. Φανερόν δὴ ἐκ τῶν διηπορημένων, ὅτι
 οὐκ ἔστιν ἡ αὕξησις μεταβολὴ ἐκ δυνάμει μεγέθους,
 ἐντελεχεία δὲ μηδὲν ἔχοντος μεγέθους· χωριστὸν γὰρ
 ἂν εἴη τὸ κοινόν. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, εἴρηται
 ἐν ἑτέροις πρότερον. Ἔτι δὴ γε τοιαύτη μεταβολή,
 οὐκ αὐξήσεως ἴδιος, ἀλλὰ γενέσεως· ἡ γὰρ αὕξησις
 ἐστὶ τοῦ ἐνυπάρχοντος μεγέθους ἐπίδοσις· ἡ δὲ φθί-
 σις, μείωσις. Διὸ ἔχειν τι δεῖ μεγέθους τὸ αὐξανόμε-
 νον. Ὡστε οὐκ ἐξ ἀμεγέθους ὕλης δεῖ εἶναι τὴν αὐ-
 ξησιν εἰς ἐντελέχειαν μεγέθους· γενέσις γὰρ ἂν εἴη
 σώματος μᾶλλον, οὐκ αὕξησις. Ληπτέον δὴ μᾶλλον
 οἶον ἀπτομένους τῆς ζητήσεως ἐξ ἀρχῆς, ποίου τινὸς
 ὄντος τοῦ αὐξάνεσθαι, ἢ τοῦ φθίνειν, τὰ αἷτια ζη-
 τοῦμεν. Φαίνεται δὴ οὖν τοῦ αὐξανομένου ὅτιοῦν
 μέρος ἠϋξῆσθαι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ φθίνειν, ἔλατ-
 τον γεγονέναι. Ἔτι δὲ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι,
 καὶ ἀπιόντος φθίνειν. Ἀναγκαῖον δὴ, ἡ ἀσωμάτω
 αὐξάνεσθαι ἢ σώματι. Εἰ μὲν οὖν ἀσωμάτῳ, ἔσται
 χωριστὸν κοινόν· ἀδύνατον δὲ μεγέθους ὕλην εἶναι
 χωριστῇ, ὥστε εἴρηται πρότερον· εἰ δὲ σώματι, δύο
 ἐν τῷ αὐτῷ σώματα τόπῳ ἔσται, τό, τε αὐξανόμενον,
 καὶ τὸ αὔξον. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. Ἀλλὰ
 μὴν οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται λέγειν γίνεσθαι τὴν αὕξη-
 σιν, καὶ τὴν φθίσιν, ὥστε ὅταν ἐξ ὕδατος ἀήρ· τότε
 γὰρ μείζων ὁ ὄγκος γέγονεν· οὐ γὰρ αὕξησις τοῦτο,
 ἀλλὰ γενέσις μὲν τοῦ εἰς ὃ μετέβαλεν, ἔσται· φθορὰ
 δὲ τοῦ ἐναντίου· αὕξησις δὲ, οὐδετέρου, ἀλλ' ἢ οὐδε-
 νός, ἢ εἴ τι κοινόν ἁμφοῖν ὑπάρχει τῷ γινομένῳ καὶ
 τῷ φθαρέντι· οἶον εἰ σῶμα. Τὸ δ' ὕδωρ οὐκ ἠϋξη-

ται, οὐδὲ ὁ ἀήρ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόλωλε, τὸ δὲ γέγονε· τὸ σῶμα δὲ, εἶπερ ἠϋξῆται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἀδύνατον· δεῖ γὰρ σώζειν τῷ λόγῳ τὰ ὑπάρχοντα τῷ αὐξανομένῳ καὶ φθίνοντι. Ταῦτα δὲ τρία ἐστίν. Ὡν ἓν μὲν ἐστὶ, τὸ ὅτι οὖν μέρος μεῖζον γίνεσθαι τοῦ αὐξανομένου μεγέθους· οἷον εἰ σὰρξ τῆς σαρκὸς· καὶ προσιόντος τινός· καὶ τρίτον σωζομένου τοῦ τε αὐξανομένου καὶ ὑπομένουτος· ἐν μὲν γὰρ τῷ γίνεσθαι τι ἀπλῶς, ἢ φθαιρεσθαι, οὐχ ὑπομένει· ἐν δὲ τῷ ἀλλοιοῦσθαι, ἢ αὐξάνεσθαι, ἢ φθίνειν, ὑπομένει τὸ αὐτὸ αὐξανόμενον ἢ ἀλλοιούμενον. Ἀλλ' ἔνθα μὲν τὸ πάθος, ἔνθα δὲ τὸ μέγεθος τὸ αὐτὸ οὐ μένει. Εἰ δὴ ἔσται ἡ εἰρημένη αὐξησης, ἐνδέχεται ἂν μηδενὸς γε προσιόντος μηδὲ ὑπομένουτος αὐξάνεσθαι· καὶ μηδενὸς ἀπιόντος φθίνειν, καὶ μὴ ὑπομένειν τὸ αὐξανόμενον. Ἀλλὰ δεῖ τοῦτο σώζειν· ὑπόκειται γὰρ ἡ αὐξησης τοιοῦτον. Ἀπορήσεις δ' ἂν τις καὶ τί ἐστὶ τὸ αὐξανόμενον, πότερον ὃ προστίθεται τι, οἷον, εἰ τὴν κνήμην αὐξάνει, αὕτη μεῖζων· ὃ δὲ αὐξάνει ἡ τροφή, οὐ. Διὰ τί δὴ οὖν οὐκ ἄμφω ἠϋξῆται; μεῖζον γὰρ καὶ ὁ, καὶ ὃ, ὥσπερ ὅταν μίξις οἶνον ὕδατι· ὁμοίως γὰρ πλεῖον ἐκάτερον. Ἡ ὅτι τοῦ μὲν μένει ἡ οὐσία, τοῦ δ' οὐ· οἷον ἢ τῆς τροφῆς· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῇ μίξει· οἷον, ὅτι οἶνος· ποιεῖ γὰρ τὸ τοῦ οἶνου ἔργον, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ ὕδατος τὸ σύνολον μίγμα. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως, εἰ μένει σὰρξ οὐσα, καὶ τὸ τί ἐστὶ, πάθος δὲ τι ὑπάρχει τῶν καθ' αὐτὸ, ὃ πρότερον οὐχ ὑπῆρχεν, ἡλλοίωται τοῦτο· ὃ δ' ἡλλοίωται, ὅτε μὲν οὐδὲν πίπτονθαι, οὐδὲ ἡλλοίωται ἡ οὐσία· ὅτε δὲ κἀκείνο. Ἀλλὰ τὸ

ἁλλοιοῦν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἐν τῷ ἀνξαομένῳ
καὶ τῷ ἁλλοιουμένῳ· ἐν τούτοις γὰρ τὸ κινεῖν.
Ἐπεὶ καὶ τὸ εἰσελθόν, γένοιτ' ἂν ποτε μείζον, καὶ τὸ
ἀπολαῦσαν αὐτοῦ σῶμα· οἷον εἰ εἰσελθόν γένοιτο ἂν
πνεῦμα· ἀλλ' ἔφθαρται γε τοῦτο παθόν, καὶ τὸ κινεῖν
οὐκ ἐν τούτῳ. Ἐπεὶ δὲ διηπόρηται περὶ αὐτῶν ἱκα-
νῶς, δεῖ καὶ τῆς ἀπορίας πειρᾶσθαι λύσιν εὐρεῖν,
σώζοντας τὸ ὑπομένοντός τε τοῦ ἀνξαομένου καὶ προσ-
ιόντος τινὸς ἀνξάνεσθαι, ἀπιόντος δὲ φθίνειν. Ἐτι δὲ τὸ
ὀτιοῦν σημεῖον αἰσθητὸν, ἢ μείζον, ἢ ἔλαττον γεγο-
νέναι, καὶ μήτε κενὸν εἶναι τὸ σῶμα, μήτε δύο ἐν τῷ
αὐτῷ τόπῳ μεγέθη, μήτε ἄσωμάτῳ ἀνξάνεσθαι. Ἀη-
πτέον δὲ διορισσάμενοις πρῶτον, εἶναι μὲν, ὅτι τὰ ἀνομοιο-
μερῇ ἀνξάνεται, τῷ τὰ ὁμοιομερῇ ἀνξάνεσθαι· σύγ-
κεται γὰρ ἐκ τούτων ἕκαστον. Ἐπειδ', ὅτι σὰρξ καὶ
ὄστον καὶ ἕκαστον τοιούτων μορίων ἐστὶ διττὸν, ὥσπερ
καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ὕλῃ εἶδος ἐχόντων· καὶ γὰρ ἡ
ὕλη λέγεται καὶ τὸ εἶδος σὰρξ ἢ ὄστον. Τὸ οὖν ὀ-
τιοῦν μέρος ἀνξάνεσθαι, καὶ προσιόντος τινὸς, κατὰ
μὲν τὸ εἶδος ἐστὶν ἐνδεχόμενον, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐκ
ἔστι. Δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὥσπερ εἴ τις μετροίῃ τῷ αὐ-
τῷ τῷ μέτρῳ ὕδωρ· ἀεὶ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ γινό-
μενον· οὕτω καὶ ἀνξάνεται ἡ ὕλη τῆς σαρκὸς, καὶ οὐχ
ὁπωροῦν παντὶ προσγίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπεκρεῖ, τὸ δὲ
προσέρχεται· τοῦ δὲ σχήματος καὶ τοῦ εἶδους, ὁπω-
ροῦν μορίῳ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν τοῦτο μάλ-
λον δηλόν ἐστιν, οἷον χειρὸς, ὅτι ἀνάλογον ἠϋξῆται·
ἡ γὰρ ὕλη ἐτέρα οὐσα, δήλη μᾶλλον τοῦ εἶδους ἐν-
ταῦθα, ἢ ἐπὶ σαρκὸς καὶ τῶν ὁμοιομερῶν· διὸ καὶ
τεθνεῶτος, μᾶλλον ἂν δόξειεν εἶναι ἔτι σὰρξ καὶ ὄστον,

ἡ χεὶρ καὶ βραχίον. Ὡστε ἔστι μὲν ὥς ὅτι οὖν τῆς σαρκὸς ἡϋξῆται, ἔστι δ' ὥς οὐ. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ εἶδος ὁπωοῖν προσελήλυθε, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐ. Μείζον μέντοι τὸ ὅλον γέγονε, προσελθόντος μὲν τινος, ὃ καλεῖται τροφή καὶ ἐναντίον· μεταβάλλοντος δὲ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἷον εἰ ξηρῷ προσίοι ὕγρον, προσελθὼν δὲ μεταβάλλοι καὶ γένοιτο ξηρόν· ἔστι μὲν γὰρ ὥς τὸ ὁμοιον ὁμοίῳ ἀνξάνεται, ἔστι δ' ὥς ἀνομοίῳ. Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, ποῖόν τι δεῖ εἶναι τὸ ὃ ἀνξάνεται. Φανερόν δὴ ὅτι δυνάμει ἐκείνο· οἷον εἰ σὰρξ, δυνάμει σάρκα· ἐντελεχεῖα ἕτερον ἄρα· φθαρὲν δὲ τοῦτο σὰρξ γέγονεν. Οὐκοῦν οὐκ αὐτὸ καθ' αὐτό· γένεσις γὰρ ἂν ἦν, οὐκ ἀϋξήσεις· ἀλλὰ τὸ ἀνξανόμενον ἐν τούτῳ. Τί οὖν παθὼν ὑπὸ τούτου ἡϋξήθη, ἢ μυχθὲν, ὥσπερ οἶνω εἴ τις ἐπιχείοι ὕδωρ; ὃ δὲ δύναιτο οἶνον ποιεῖν τὸ μυχθὲν. Καὶ ὥσπερ τὸ πῦρ ἀψάμενον τοῦ καυσιοῦ, οὕτως ἐν τῷ ἀνξανμένῳ καὶ ὄντι ἐντελεχεῖα σαρκεῖ, τὸ ἐνὸν ἀνξητικὸν προσελθόντος δυνάμει σαρκὸς, ἐποίησεν ἐντελεχεῖα σάρκα. Οὐκοῦν ἅμα ὄντος· εἰ γὰρ χωρὶς, γένεσις· ἔστι μὲν γὰρ οὕτω πῦρ ποιῆσαι ἐπὶ τὸ ὑπάρχον, ἐπιθέντα ξύλα. Ἀλλ' οὕτω μὲν, ἀϋξήσεις· ὅταν δὲ αὐτὰ τὰ ξύλα ἀφθῇ, γένεσις. Ποσὸν δὲ, τὸ μὲν καθόλου οὐ γίνεται· ὥσπερ οὐδὲ ζῶον, ὃ μήτ' ἀνθρωπος, μήτε τῶν καθ' ἕκαστα· ἀλλ' ὥς ἐνταῦθα τὸ καθόλου, καὶ ἐκεῖ τὸ ποσόν. Σὰρξ γοῦν καὶ ὁστοῦν, ἡ χεὶρ, ἡ νεῦρα, καὶ τούτων τὰ ὁμοιομερῆ, προσελθόντος μὲν δὴ τινος ποσοῦ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ποσῆς. Ἡ μὲν οὖν δυνάμει τὸ συναμφοτέρον, οἷον ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν ἀϋζει· καὶ γὰρ ποσὴν δεῖ γενέσθαι καὶ σάρκα· ἡ δὲ μόνον σὰρξ, τρέφει· ταύτῃ γὰρ διαφέρει τρε-

φή καὶ αὐξήσις τῷ λόγῳ. Διὸ τρέφεται μὲν, ἕως ἂν σώζεται καὶ φθίνη, αὐξεται δὲ οὐκ αἰεί. Καὶ ἡ τροφή τῇ αὐξήσει τὸ αὐτὸ μὲν, τὸ δὲ εἶναι ἄλλο· ἡ μὲν γάρ ἐστι τὸ προσιὸν δυνάμει ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν αὐξητικὸν σαρκός· ἡ δὲ μόνον δυνάμει σὰρξ, τροφή. Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος ἄνευ ὕλης, οἷον ἄϋλος· δυνάμεις τις ἐν ὕλῃ ἐστίν. Ἐὰν δὲ τις προσίῃ ἱλῃ, οὔσα δυνάμει ἄϋλος, ἔχουσα καὶ τὸ ποσὸν δυνάμει, οὔτοι ἔσονται μέζους ἄϋλοι. Ἐὰν δὲ μηκέτι ποιεῖν δύνηται, ἀλλ' οἷον ὕδωρ οἶνω αἰεὶ πλεῖον μιγνύμενον, τέλος ὕδαρῃ ποιεῖ, καὶ ὕδωρ· τότε φθίσιν ποιεῖται τοῦ ποσοῦ, τὸ δ' εἶδος μένει.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ πρῶτον δεῖ περὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν καλουμένων στοιχείων εἰπεῖν, εἴτε ἔστιν, εἴτε μή· καὶ πότερον αἰδίδιον ἕκαστον, ἢ γίνεταί πως· καὶ εἰ γίνεταί, πότερον ἐξ ἀλλήλων γίνεταί πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον, ἢ τι πρῶτον ἐν αὐτῶν ἐστιν· ἀνάγκη δὴ πρότερον εἰπεῖν περὶ ὧν ἀδιορίστως λέγεται νῦν· πάντες γὰρ οἱ τε τὰ στοιχεῖα γεννῶντες, καὶ οἱ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων, διακρίσει χρῶνται καὶ συγκρίσει, καὶ τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν. Ἔστι δ' ἡ σύγκρισις μίξις. Πῶς δὲ μίγνυσθαι λέγομεν, οὐ διώριστα σαφῶς. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀλλοιούσθαι δυνατόν, οὐδὲ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, μηδενὸς ποιούντος μηδὲ πάσχοντος· καὶ γὰρ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα ποιοῦντες γεννῶσι τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, καίτοι ἐξ ἐνὸς ἀνάγκη λέγειν τὴν ποίησιν. Καὶ τοῦτο ὁρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἐνὸς ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι, καὶ

τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει καὶ ἡ ψυχρότης εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ ὑποκείμενον. Ὡστε ἐν οἷς τὸ ποιεῖν ἐστὶ καὶ τὸ πάσχειν, ἀνάγκη τούτων μίαν εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν. Τὸ μὲν οὖν πάντα τοιαῦτα εἶναι φάσκειν, οὐκ ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐν ὅσοις τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν εἰ περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, καὶ περὶ μίξεως θεωρητέον, ἀνάγκη καὶ περὶ ἀφῆς· οὔτε γὰρ ποιεῖν ταῦτα καὶ πάσχειν δύναται κυρίως, ἢ μὴ οἷόν τε ἄσπασθαι ἀλλήλων, οὔτε μὴ ἀψάμενα ἀλλήλων πως, ἐνδέχεται μιχθῆναι πρῶτον. Ὡστε περὶ τριῶν τούτων διοριστέον, τί ἀφή, καὶ τί μίξις, καὶ τί ποιήσις. Ἀρχὴν δὲ λάβωμεν τήνδε. Ἀνάγκη γὰρ τῶν ὄντων ὅσοις ἐστὶ μίξις, εἶναι ταῦτ' ἀλλήλων ἀπτικὰ· καὶ εἴ τι ποιῇ, τὸ δὲ πάσχει κυρίως, καὶ τούτοις ὁσαύτως. Διὸ πρῶτον λεκτέον περὶ ἀφῆς. Σχεδὸν μὲν οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἕκαστον λέγεται πολλαχῶς, καὶ τὰ μὲν ὁμωνύμως, τὰ δὲ θάτερα ἀπὸ τῶν ἐτέρων καὶ τῶν προτέρων· οὕτως ἔχει καὶ περὶ ἀφῆς. Ὅμως δὲ τὸ κυρίως λεγόμενον ὑπάρχει τοῖς ἔχουσι θέσιν. Θέσις δὲ, οἷσπερ καὶ τόπος· καὶ γὰρ τοῖς μαθηματικοῖς ὁμοίως ὑποδοτέον ἀφῆν καὶ τόπον, εἴτε ἐστὶ πεχωρισμένον ἕκαστον αὐτῶν, εἴτε ἄλλον τρόπον. Εἰ οὖν ἐστίν, ὥσπερ διωρίσθη πρότερον, τὸ ὑπτεσθαι, τὸ τὰ ἔσχατα ἔχειν ἅμα, ταῦτα ἂν ἄπτοιτο ἀλλήλων, ὅσα, διωρισμένα μεγέθη καὶ θέσιν ἔχοντα, ἅμα ἔχει τὰ ἔσχατα. Ἐπεὶ δὲ θέσις μὲν, ὅσοις καὶ τόπος ὑπάρχει· πρώτη δὲ διαφορὰ τόπου, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων, ἅπαντα τὰ ἀλλήλων ἀπτόμενα βάρους ἂν ἔχοι ἢ κουφότητα, ἢ ἄμφω, ἢ θάτερον· τὰ δὲ τοιαῦτα

παθητικά καὶ ποιητικά. Ὥστε φανερόν ὅτι ταῦτα ἄπτεσθαι πέφυκεν ἀλλήλων, ὥν διηρημένων μεγεθῶν, ἅμα τὰ ἔσχατά ἐστιν, ὄντων κινήτων καὶ κινήτικῶν ὑπ' ἀλλήλων. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινεῖν οὐχ ὁμοίως κινεῖ τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνάγκη κινούμενον, καὶ αὐτὸ κινεῖν, τὸ δὲ ἀκίνητον ὄν, δῆλον ὅτι ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος ἐροῦμεν ὡσαύτως· καὶ γὰρ τὸ κινεῖν ποιεῖν τι φασί, καὶ τὸ ποιεῖν κινεῖν. Οὐ μὴν ἀλλὰ διαφέρει γε, καὶ δεῖ διορίζειν· οὐ γὰρ οἷόν τε πᾶν τὸ κινεῖν ποιεῖν, εἴπερ τὸ ποιεῖν ἀντιθήσομεν τῷ πάσχοντι. Τοῦτο δ', οἷς ἡ κίνησις πάθος· πάθος δὲ καθ' ὅσον ἀλλοιοῦται μόνον, οἷον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμόν· ἀλλὰ τὸ κινεῖν, ἐπὶ πλεον τοῦ ποιεῖν ἐστιν. Ἐκείνο δ' οὖν φανερόν, ὅτι ἐστὶ μὲν ὡς τὰ κινεῖντα τῶν κινήτων ἄπτοι' ἄν, ἐστὶ δ' ὡς οὐ. Ἀλλ' ὁ διορισμὸς τοῦ ἄπτεσθαι, καθόλου μὲν, ὁ τῶν θέσιν ἐχόντων· καὶ τοῦ μὲν κινήτικοῦ, τοῦ δὲ κινήτου· πρὸς ἀλλήλα δὲ κινήτικοῦ καὶ κινήτου, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν. Ἔστι μὲν οὖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀπτόμενον, ἀπτομένον ἀπτόμενον· καὶ γὰρ κινεῖ κινούμενα πάντα σχεδὸν τὰ ἐμποδῶν, ὅσοις ἀνάγκη καὶ φαίνεται τὸ ἀπτόμενον ἄπτεσθαι ἀπτομένου. Ἔστι δ' ὡς ἐνίοτε φαμεν, τὸ κινεῖν ἄπτεσθαι μόνου τοῦ κινουμένου· τὸ δ' ἀπτόμενον, μὴ ἄπτεσθαι ἀπτομένου· ἀλλὰ διὰ τὸ κινεῖν κινούμενα τὰ ὁμογενῇ, ἀνάγκη δοκεῖ εἶναι, ἀπτομένου ἄπτεσθαι. Ὥστε εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὄν, ἐκείνο μὲν ἂν ἄπτοιτο τοῦ κινήτου, ἐκείνου δὲ οὐδέν. Φαμέν γὰρ ἐνίοτε τὸν λυποῦντα ἄπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. Περὶ μὲν οὖν ἀφῆς τῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, λεκτέον ἐφεξῆς
 Παρειλήφαμεν δὲ παρὰ τὸν πρότερον ὑπεναντίους ἁλ-
 λήλοις λόγους. Οἱ μὲν γὰρ πλείστοι τοῦτό γε ὁμο-
 νοητικῶς λέγουσιν, ὥς τὸ μὲν ὁμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου
 πᾶν ἀπαθές ἐστι, διὰ τὸ μηδὲν μᾶλλον ποιητικὸν ἢ
 παθητικὸν εἶναι θάτερον θατέρον· πάντα γὰρ ὁμοί-
 ως ὑπάρχει τὰ αὐτὰ τοῖς ὁμοίοις· τὰ δ' ἀνόμοια καὶ
 τὰ διάφορα, ποιεῖν καὶ πάσχειν εἰς ἄλληλα πέφυκε·
 καὶ γὰρ ὅταν τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος φθει-
 ρηται, διὰ τὴν ἐναντίωσιν τοῦτό φασι πάσχειν· ἐναν-
 τίον γὰρ εἶναι τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ. Δημόκριτος δὲ
 παρὰ τοὺς ἄλλους ἔλεξε μόνος ἰδίως· φησὶ γὰρ τὸ αὐ-
 τὸ καὶ ὁμοιον εἶναι τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· οἱ
 γὰρ ἐγχωρεῖν τὰ ἕτερα καὶ διαφέροντα πάσχειν ὑπ'
 ἀλλήλων· ἀλλὰ καὶ ἕτερα ὄντα ποιῇ τι εἰς ἄλληλα,
 οὐχ ἢ ἕτερα, ἀλλ' ἢ ταῦτόν τι ὑπάρχει, ταύτῃ τοῦτο
 συμβαίνειν αὐτοῖς. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα τοιαῦτά
 ἐστιν. Ἐοίκασι δὲ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον λέγοντες
 ὑπεναντία φαίνεσθαι λέγειν. Αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιο-
 λογίας, ὅτι δέον ὅλον τι θεωρῆσαι, μέρος τι τυγχά-
 νουσι λέγοντες ἀμφοτέροι· τό, τε γὰρ ὁμοιον, καὶ το
 πάντῃ πάντως ἀδιάφορον, εὐλογον μὴ πάσχειν ὑπὸ
 τοῦ ὁμοίου μηδέν. Τί γὰρ μᾶλλον θάτερον ἔσται
 ποιητικόν, ἢ θάτερον; εἴτε ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν
 τι δυνατόν καὶ αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ. Καίιοι τούτων
 ὄντων οὕτως, οὐδὲν ἂν εἴη οὔτε ἀφθαρτον, οὔτε ἀκί-
 νητον, εἴπερ τὸ ὁμοιον, ἢ ὁμοιον, ποιητικόν· αὐτὸ
 γὰρ ἑαυτὸ κινήσει πᾶν, τό, τε παντελῶς ἕτερον, καὶ
 τὸ μηδαμῶς ταῦτόν ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ ἂν πρόθι

λευκότης ὑπὸ γραμμῆς, ἢ γραμμὴ ὑπὸ λευκότητος, πλὴν εἰ μή που κατὰ συμβεβηκός, ὅσον εἰ συμβέβηκε, λευκὴν ἢ μέλαιναν εἶναι τὴν γραμμὴν· οὐκ ἐξίστησι γὰρ ἑαυτὰ τῆς φύσεως, ὅσα μὴ ἐναντία μὴ ἐξ ἐναντίων ἐστίν. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ τυχὸν πέφυκε πάσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐναντία ἐστίν, ἢ ἐναντίωσιν ἔχει, ἀνάγκη καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, τῷ γένει μὲν ὁμοιον εἶναι καὶ ταῦτό, τῷ δὲ εἶδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον· πέφυκε γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ' ὑπὸ χυμοῦ, χροῶμα δ' ὑπὸ χρώματος πάσχειν· ὅλως δὲ τὸ ὁμογενὲς ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς. Τούτου δ' αἷτιον, ὅτι τὰναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει πάντα. Ποιεῖ δὲ καὶ πάσχει τὰναντία ὑπ' ἀλλήλων. Ὡστε ἀνάγκη, πῶς μὲν εἶναι ταῦτά τό, τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, πῶς δ' ἕτερα καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταῦτά καὶ ὅμοια, τῷ δ' εἶδει ἀνόμοια, τοιαῦτα δὲ τὰναντία, φανερόν ὅτι παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων ἐστὶ τὰ τ' ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ· καὶ γὰρ ὅλως φθορὰ καὶ γένεσις ἐν τούτοις. Διὸ καὶ εὐλογον ἤδη, τό, τε πῦρ θερμαίνειν, καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχειν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὸ πάσχον· τό, τε γὰρ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον ἐναντία ἐστί· καὶ ἡ γένεσις, εἰς τοῦναντίον. Ὡστ' ἀνάγκη τὸ πάσχον εἰς τὸ ποιοῦν μεταβάλλειν· οὕτω γὰρ ἔσται εἰς τοῦναντίον ἡ γένεσις. Καὶ κατὰ λόγον δὴ τὸ μὴ ταῦτά λέγοντας, ἀμφοτέρους ὁμως ἐστὶν ἄπτεσθαι τῆς φύσεως· λέγομεν γὰρ πάσχειν, ὅτε μὲν τὸ ὑποκείμενον, ὅσον ὑγιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι, καὶ τὰλλα τὸν αὐτὸν τρόπον· ὅτε δὲ, θερμαίνεσθαι μὲν τὸ ψυχρὸν, ὑγιά-

ζεσθαι δὲ τὸ κάμνον. Ἀμφοτέρω δὲ ἐστὶν ἀληθῆ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος· ὅτε μὲν γὰρ τὸν ἀνθρώπου φαμέν θερμαίνειν, ὅτε δὲ τὸ θερμόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς ἡ ὑλὴ πάσχει, ἔστι δὲ ὡς τὸ ἐναντίον. Οἱ μὲν οὖν εἰς ἐκείνο βλέψαντες ταῦτον δεῖν ᾧήθησαν τὸ ποιοῦν ἔχειν καὶ τὸ πάσχον· οἱ δ' εἰς θάτερα, τοῦναντίον. Τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὑποληπτέον εἶναι περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, ὥπερ καὶ περὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ κινῆναι· διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ κινεῖν· ἐν ᾧ τε γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, δοκεῖ τοῦτο κινεῖν· ἡ γὰρ ἀρχὴ πρώτη τῶν αἰτίων· καὶ πάλιν τὸ ἔσχατον πρὸς τὸ κινούμενον καὶ τὴν γένεσιν· ὁμοίως δὲ περὶ τοῦ ποιοῦντος· καὶ γὰρ τὸν ἱατρόν φαμέν ὑγιαίνειν, καὶ τὸν οἶνον· τὸ μὲν οὐκ πρῶτον κινεῖν, οὐδὲν κωλύει, εἰ μὲν κινήσει, ἀκίνητον εἶναι· ἐπ' ἐνίων δὲ καὶ ἀναγκαῖον· τὸ δ' ἔσχατον, ἀεὶ κινεῖν κινούμενον. Ἐπὶ δὲ ποιήσεως τὸ μὲν πρῶτον ἀπαθές, τὸ δὲ ἔσχατον καὶ αὐτὸ πάσχον· ὅσα γὰρ μὴ ἔχει τὴν αὐτὴν ὑλὴν, ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, οἶον ἡ ἱατρικὴ· αὐτὴ γὰρ ποιοῦσα ὑγίειαν, οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ὑγιαζομένου. Τὸ δὲ σιτίον τὸ ποιοῦν, καὶ αὐτὸ πάσχει τι· ἡ γὰρ θερμαίνεται, ἡ ψύχεται, ἡ ἄλλο τι πάσχει ἅμα ποιοῦν. Ἔστι δὲ, ἡ μὲν ἱατρικὴ ὡς ἀρχή, τὸ δὲ σιτίον τὸ ἔσχατον καὶ ἀπτόμενον. Ὅσα μὲν οὖν μὴ ἐν ὑλῇ ἔχει τὴν μορφὴν, ταῦτα μὲν ἀπαθῆ τῶν ποιητικῶν· ὅσα δ' ἐν ὑλῇ, παθητικά· τὴν μὲν γὰρ ὑλὴν λέγομεν ὁμοίως, ὡς εἶπεῖν, τὴν αὐτὴν εἶναι, τῶν ἀντικειμένων ὅποτερουοῦν, ὥπερ γένος ὄν. Τὸ δὲ δυνάμενον θερμόν εἶναι, παρόντος τοῦ θερμαντικῆς καὶ πλησιάζοντος, ἀνάγκη θερμαίνεσθαι· διὰ, καθάπερ εἴρηται, τὰ

μὲν τῶν ποιητικῶν ἀπαθῆ, τὰ δὲ παθητικά. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ κινήσεως, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν. Ἐκεῖ τε γὰρ τὸ πρῶτως κινεῖν ἀκίνητον· καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν τὸ πρῶτον ποιοῦν ἀπαθές. Ἔστι δὲ τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ὥς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. Τὸ δ' οὐ ἔνεκα, οὐ ποιητικόν. Διὸ ἡ ὑγίεια οὐ ποιητικόν, εἰ μὴ κατὰ μεταφοράν· καὶ γὰρ τοῦ μὲν ποιοῦντος ὅταν ὑπάρχη, γίνεται τι τὸ πάσχον. Τῶν δ' ἔξεων παρουσῶν, οὐκ ἔτι γίνεται, ἀλλ' ἔστιν ἤδη. Τὰ δ' εἶδη καὶ τὰ τέλη ἔξεις τινές· ἡ δ' ὕλη, ἡ ὕλη, παθητικόν. Τὸ μὲν οὖν πῦρ ἔχει ἐν ὕλῃ τὸ θερμόν. Εἰ δέ τι εἴη χωριστὸν θερμόν, τοῦτο οὐδὲν ἂν πάσχοι. Τοῦτο μὲν οὖν ἴσως ἀδύνατον εἶναι χωριστόν· εἰ δ' ἔστιν ἕνια τοιαῦτα, ἐπ' ἐκείνων ἂν εἴη τὸ λεγόμενον ἀληθές. Τί μὲν οὖν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἐστὶ, καὶ τίσιν ὑπάρχει, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAPUT VIII.

Πῶς δὲ ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν λέγωμεν. Τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον, διὰ τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιοῦντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁρᾶν, καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασι, καὶ τὰς ἑλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας. Ἔτι δὲ ὁρᾶσθαι, διὰ τε αἰέρος καὶ ὕδατος, καὶ τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν, ἀοράτους μὲν διὰ σμικρότητα, πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ σίχον· καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον. Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τινων οὕτως διώρισαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιοῦντων καὶ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ καὶ μέγνυσθαι φασιν, ὅσων οἱ πόροι σύμμετροι πρὸς

ἀλλήλους εἰσίν. Ὅδῳ δὲ μάλιστα καὶ περὶ πάντων ἐνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος, ἀρχὴν ποιησάμενοι κατὰ φύσιν ἥπερ ἐστίν· ἐνίοις γὰρ ἔδοξε τῶν ἀρχαίων τὸ ὄν ἐξ ἀνάγκης ἐν εἶναι καὶ ἀκίνητον· τὸ μὲν γὰρ κενόν, οὐκ ὄν· κινήθῃναι δ' οὐκ ἂν δύνασθαι, μὴ ὄντος κενοῦ κεχωρισμένου. Οὐδ' αὖ πολλὰ εἶναι μὴ ὄντος τοῦ διείργοντος. Τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρειν, εἴ τις οἴεται μὴ συνεχὲς εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλ' ἄπεισθαι διηρημένως, τοῦ φάναι πολλὰ καὶ μὴ ἐν εἶναι καὶ κενόν· εἰ μὲν γὰρ πάντῃ διαιρετὸν, οὐδὲν εἶναι ἐν· ὥστε οὐδὲ πολλὰ, ἀλλὰ κενὸν τὸ ὅλον· εἰ δὲ τῇ μὲν, τῇ δὲ μὴ, πεπλασμένῳ τινὲ τοῦτο ἂν εἰκέναι· μέχρι πόσου γὰρ καὶ διὰ τί, τὸ μὲν οὕτως ἔχει τοῦ ὅλου, καὶ πλήρὲς ἐστι, τὸ δὲ διηρημένον; Ἔτε δ' ὁμοίως φάναι ἀναγκαῖον μὴ εἶναι κίνησιν. Ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, ὑπερβάντες τὴν αἴσθησιν καὶ παριδύοντες αὐτήν, ὡς τῷ λόγῳ δεῖον ἀκολουθεῖν, εἶναι φασὶ τὸ πᾶν ἐν καὶ ἀκίνητον καὶ ἄπειρον· ἐνίοι· τὸ γὰρ πέρας περαίνειν πρὸς τὸ κενόν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἀπεφώνησαντο περὶ τῆς ἀληθείας. Ἔτι δὲ ἐπὶ μὲν τῶν λόγων δοκεῖ ταῦτα συμβαίνειν, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων μανίᾳ παραπλήσιόν ἐστι τὸ δοξάζειν οὕτως· οὐδένα γὰρ τῶν μαινομένων ἐξεστάναι τοσοῦτον, ὥστε τὸ πῦρ ἐν εἶναι δοκεῖν, καὶ τὸν κρύσταλλον· ἀλλὰ μόνον τὰ καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα διὰ τὴν συνήθειαν, ταῦτα ἐνίοις διὰ μανίαν, οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν. Λεύκιππος δ' ἔχειν ᾗθήη λόγους, οἵτινες πρὸς τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες, οὐκ ἀναιρῆσουσιν οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν οὔτε κίνησιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων. Ὁμολογή-

σας δὲ, ταῦτα μὲν τοῖς φαινομένοις, τοῖς δὲ τὸ ἐν κα-
 τασκευάζουσιν, ὡς οὔτε ἂν κίνησιν οὔσαν ἄνευ κενοῦ,
 τό, τε κενὸν μὴ ὄν, καὶ τοῦ ὄντος οὐδὲν μὴ ὄν φησὶν εἶναι·
 τὸ γὰρ κυρίως ὄν παμπληθές ὄν· ἀλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον
 οὐχ ἔν, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ ἀόρατα διὰ σμικρό-
 τητα τῶν ὄγκων. Ταῦτα δ' ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι· κενὸν
 γὰρ εἶναι καὶ συνιστάμενα μὲν, γένεσιν ποιεῖν· διαλυό-
 μενα δὲ, φθοράν. Ποιεῖν δὲ καὶ πάσχειν, ἢ τυγχάνουσιν
 ἀπτόμενα, ταύτη οὐχ ἔν εἶναι. Καὶ συντιθέμενα δὲ, καὶ
 περιπλεκόμενα, γεννᾶν· ἐκ δὲ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἑνός,
 οὐκ ἂν γενέσθαι πλῆθος, οὐδ' ἐκ τῶν ἀληθῶς πολ-
 λῶν ἔν, ἀλλ' εἶναι τοῦτ' ἀδύνατον. Ἀλλ' ὥσπερ Ἐμ-
 πεδοκλῆς καὶ τῶν ἄλλων τινὲς φασὶ πάσχειν διὰ τῶν
 πόρων, οὕτω πᾶσαν ἀλλοίωσιν καὶ πᾶν τὸ πάσχειν
 τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον, διὰ τοῦ κενοῦ γιγνομέ-
 νης τῆς διαλύσεως καὶ τῆς φθορᾶς· ὁμοίως δὲ καὶ
 τῆς ἀυξήσεως, ὑπαισθυομένων στερεῶν. Σχεδὸν δὲ
 καὶ Ἐμπεδοκλεῖ ἀναγκαῖον λέγειν, ὥσπερ καὶ Λεύκιπ-
 πός φησιν· εἶναι γὰρ ἅττα στερεὰ, ἀδιαίρετα δὲ, εἰ
 μὴ πάντῃ πόροι συνεχεῖς εἰσι· τοῦτο δὲ ἀδύνατον·
 οὐδὲν γὰρ ἔσται ἕτερον στερεὸν παρὰ τοὺς πόρους,
 ἀλλὰ πᾶν κενόν. Ἀνάγκη ἄρα, τὰ μὲν ἀπτόμενα εἶ-
 ναι ἀδιαίρετα, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενὰ, οὓς ἐκείνος
 λέγει πόρους. Οὕτως δὲ καὶ Λεύκιππος λέγει περὶ
 τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. Οἱ μὲν οὖν τρόποι, καθ'
 οὓς τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ δὲ πάσχει, σχεδὸν οὗτοι λέγονται.
 Καὶ περὶ μὲν τούτων, καὶ πῶς λέγουσι, δῆλον· καὶ
 πρὸς τὰς αὐτῶν θέσεις αἷς χρῶνται σχεδὸν ὁμολογου-
 μένως φαίνεται συμβαῖνον. Τοῖς δ' ἄλλοις ἥτιον,
 οἷον Ἐμπεδοκλεῖ τίνα τρόπον ἔσται γένεσις καὶ φθορά

καὶ ἀλλοιώσεις, οὐ δῆλον· τοῖς μὲν γὰρ ἐστὶν ἀδιαί-
 ρετα τὰ πρῶτα τῶν σωμάτων, σχήμασι διαφέροντα
 μόνον, ἐξ ὧν πρώτων σύγκειται, καὶ εἰς ἃ ἔσχατα δια-
 λύεται. Ἐμπεδοκλεῖ δὲ, τὰ μὲν ἄλλα φανερόν, ὅτι
 μέχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν·
 αὐτῶν δὲ τούτων, πῶς γίνεται καὶ φθίρεται τὸ σω-
 ρεύμενον μέγεθος, οὔτε δῆλον οὔτε ἐνδέχεται λέγειν
 αὐτῷ, μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχεῖον.
 Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὥσπερ ἐν τῷ Τι-
 μαίῳ γέγραφε Πλάτων· τοσοῦτον γὰρ διαφέρει τοῦ
 μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον Λευκίπῳ λέγειν, ὅτι ὁ μὲν στε-
 ρεῖα, ὁ δ' ἐπίπεδα λέγει τὰ ἀδιαίρετα. Καὶ ὁ μὲν
 ἀπείροις ὠρίσθαι σχήμασι τῶν ἀδιαίρετων στερεῶν
 ἕκαστον, ὁ δὲ ὠρισμένοις· ἐπεὶ ἀδιαίρετά γε ἀμφοτέ-
 ροι λέγουσι, καὶ ὠρισμένα σχήμασιν. Ἐκ δὲ τούτων
 αἱ γενέσεις καὶ διακρίσεις, Λευκίπῳ μὲν δύο τρόποι
 ἂν εἶεν, διὰ τε τοῦ κενοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀφῆς· ταύτη
 γὰρ διαιρετὸν ἕκαστον· Πλάτῳ δὲ, κατὰ τὴν ἀφήν
 μόνον· κενὸν γὰρ οὐκ εἶναι φησι. Καὶ περὶ μὲν
 τῶν ἀδιαίρετων ἐπιπέδων εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον
 λόγοις· περὶ δὲ τῶν ἀδιαίρετων στερεῶν, τὸ μὲν ἐπὶ
 πλεόν θεωρήσῃσι τὸ συμβαῖνον, ἀφείσθω τὸ νῦν. Ὡς
 δὲ μικρὸν παρεκβᾶσιν εἰπεῖν, ἀναγκαῖον, ἀπαθές τε
 ἕκαστον λέγειν τῶν ἀδιαίρετων, (οὐ γὰρ οἷόν τε πά-
 σchein ἄλλ' ἢ διὰ τοῦ κενοῦ,) καὶ μηδενὸς ποιητικὸν
 πάθους· οὔτε γὰρ σκληρόν, οὔτε ψυχρόν οἷόν τ' εἶ-
 ναι. Καίτοι γε τοῦτο ἄτοπον, τὸ μόνον ἀποδοῦναι
 τῷ περιφερεῖ σχήματι τὸ θερμόν· ἀνάγκη γὰρ καὶ
 τοῦναντίον, καὶ τὸ ψυχρόν ἄλλῳ τινὶ προσέχειν τῶν
 σχημάτων. Ἄτοπον δὲ, καὶ ἐν ταῦτα μὲν ὑπάρχει.

Λέγω δὲ θερμότης καὶ ψυχρότης, βαρύτης δὲ καὶ κου-
 φότης, καὶ σκληρότης καὶ μαλακότης μὴ ὑπάρξει.
 Καίτοι βαρύτερόν γε κατὰ τὴν ὑπεροχὴν φησιν εἶναι
 Δημόκριτος ἕκαστον τῶν ἀδιαίρετων. Ὡστε δὴλον
 ὅτι καὶ θερμότερον. Τοιαῦτα δ' ὄντα μὴ πάσχειν
 ὑπ' ἀλλήλων, ἀδύνατον· οἷον ὑπὸ τοῦ πολὺ ὑπερβά-
 λοντος θερμοῦ τὸ ἡρέμα θερμόν. Ἀλλὰ μὴν εἰ σκλη-
 ρόν, καὶ μαλακόν. Τὸ δὲ μαλακόν ἤδη τῷ πάσχειν
 τι λέγεται· τὸ γὰρ ὑπεικτικόν μαλακόν. Ἀλλὰ μὴν
 ἄτοπον, καὶ εἰ μὴδὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ μόνον σχῆμα·
 καὶ εἰ ὑπάρχει, ἐν δὲ μόνον, οἷον τὸ μὲν ψυχρόν, τὸ
 δὲ θερμόν· οὐδὲ γὰρ ἂν μία τις εἴη ἡ φύσις αὐτῶν.
 Ὅμοίως δὲ ἀδύνατον καὶ εἰ πλείω τῷ ἐνί· ἀδιαίρετον
 γὰρ ὅν ἐν τῷ αὐτῷ ἔξει τὰ πάθη· ὥστε καὶ ἐὰν πά-
 σχη εἴπερ ψύχεται, ταύτῃ τοι καὶ ἄλλο τι ποιήσῃ, ἢ
 καὶ πείσεται. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
 λων παθημάτων· τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς στερεὰ καὶ τοῖς
 ἐπίπεδα λέγουσιν ἀδιαίρετα, συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρό-
 πον· οὔτε γὰρ μακρότερα, οὔτε πυκνότερα οἷόν τε γί-
 νεσθαι, κενοῦ μὴ ὄντος ἐν τοῖς ἀδιαίρετοις. Ἔτι δὲ
 ἄτοπον καὶ τὸ μικρὰ μὲν ἀδιαίρετα εἶναι, μεγάλα δὲ
 μὴ· νῦν μὲν γὰρ εὐλόγως τὰ μεῖζω θραύεται μᾶλλον
 τῶν μικρῶν· τὰ μὲν γὰρ διαλύεται ῥαδίως, οἷον τὰ
 μεγάλα· προσκόπτει γὰρ πολλοῖς· τὰ δὲ ἀδιαίρετα
 ὅλως, διὰ τί μᾶλλον ὑπάρχει τῶν μεγάλων τοῖς μι-
 κροῖς; ἔτι δὲ, πότερον μία πάντων ἡ φύσις ἐκείνων
 τῶν στερεῶν, ἢ διαφέρει θάτερα τῶν ἐτέρων; ὥστε
 ἂν εἰ τὰ μὲν εἴη πύρινα, τὰ δὲ γήϊνα τὸν ὄγκον· εἰ
 μὲν γὰρ μία φύσις ἐστὶν ἀπάντων, τί τὸ χωρίσαν; ἢ
 διὰ τί οὐ γίγνεται ἀψάμενα ἐν, ὥστερ ὕδωρ ὕδατος

ὅταν θίγῃ; οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου. Εἰ δ' ἑτερα, ποῖα ταῦτα; καὶ δῆλον ὡς ταῦτα θετέον ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν συμβαινόντων μᾶλλον, ἢ τὰ σχήματα. Ἔτι δὲ διαφέροντα τὴν φύσιν, καὶ ποιῇ, καὶ πάσχη θιγγάνοντα ἀλλήλων. Ἔτι δὲ, τί τὸ κινεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἕτερον, παθητικόν· εἰ δ' αὐτὸ αὐτὸ ἕκαστον, ἢ διαιρετὸν ἔσται, κατ' ἄλλο μὲν κινεῖν, κατ' ἄλλο δὲ κινούμενον, ἢ κατὰ ταῦτο τὰναντία ὑπάρξει· κατ' ἣ ὕλη οὐ μόνον ἀριθμῶ ἔσται μία, ἀλλὰ καὶ δυνάμει. Ὅσοι μὲν οὖν διὰ τῆς τῶν πόρων κινήσεώς φασι τὰ πάθη συμβαίνειν, εἰ μὲν καὶ πεπληρωμένων τῶν πόρων, περιέργον οἱ πόροι· εἰ γὰρ ταύτῃ πάσχει τὸ πᾶν, καὶ μὴ πόρους ἔχον, ἀλλ' αὐτὸ συνεχὲς ὄν, πάσχοι τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἔτι δὲ, πῶς ἐνδέχεται περὶ τοῦ διορᾶν συμβαίνειν ὡς λέγουσιν; οὔτε γὰρ κατὰ τὰς ἀφὰς ἐνδέχεται διῶναι διὰ τῶν διαφανῶν· οὔτε διὰ τῶν πόρων, εἰ πλήρης ἕκαστος· τί γὰρ διοίσει τοῦ μὴ πόρους ἔχειν; πᾶν γὰρ ὁμοίως ἔσται πλήρες. Ἀλλὰ μὴν εἰ καὶ κενὰ μὲν ταῦτα, ἀνάγκη δὲ σώματα ἐν αὐτοῖς ἔχειν, ταῦτο συμβήσεται πάλιν. Εἰ δὲ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ὥστε μὴ δέχσθαι σῶμα μηδὲν, γελοῖον, τὸ μικρὸν μὲν οἶεσθαι κενὸν εἶναι, μέγα δὲ μὴ, μηδ' ὀπηλικονοῦν· ἢ τὸ κενὸν ἄλλο τι οἶεσθαι λέγειν, πλὴν χώραν σώματος. Ὡστε δῆλον ὅτι παντὶ σώματι τὸν ὄγκον ἴσον ἔσται κενόν. Ὅλως δὲ τὸ πόρους ποιεῖν, περιέργον· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ποιεῖ κατὰ τὴν ἀφήν, οὐδὲ διὰ τῶν πόρων ποιήσῃ διῶν· εἰ δὲ τῷ ἄπτεσθαι, καὶ μὴ πόρων ὄντων, τὰ μὲν πείσεται, τὰ δὲ ποιήσῃ, τῶν πρὸς ἀλλήλα τοῦτον τὸν τρόπον πεφυκότων. Ὅτι μὲν οὖν οὕτως

τοὺς πόρους λέγειν, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἢ ψεύ-
δος, ἢ μάταιον, φανερόν ἐκ τούτων ἐστὶ. Διαιρετῶν
δ' ὄντων πάντη τῶν σωμάτων, πόρους ποιεῖν, γελοῖ-
ον· ἢ γὰρ διαιρετὰ, δύναται χωρίζεσθαι.

CAPUT IX.

Τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχει τοῖς οὖσι γεννᾶν, καὶ
ποιεῖν, καὶ πάσχειν, λέγωμεν λαβόντες ἀρχὴν τὴν πολ-
λάκις εἰρημένην· εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δ'
ἐντελεχείᾳ τοιοῦτον· πέφυκε δ' οὐ τῇ μὲν, τῇ δ' οὐ
πάσχειν, ἀλλὰ πάντη καθ' ὅσον ἐστὶ τοιοῦτον· ἦτιον
δὲ καὶ μᾶλλον ἢ τοιοῦτον μᾶλλον ἐστὶ καὶ ἦτιον· καὶ
ταύτῃ πόρους ἂν τις λέγοι μᾶλλον, καθάπερ ἐν τοῖς
μεταλλευομένοις διατείνουσι τοῦ παθητικοῦ φλέβες
συνεχεῖς· συμφυεῖς μὲν οὖν ἕκαστον καὶ ἐν ὃν ἀπαθές.
Ὅμοίως δὲ καὶ μὴ θιγγάνοντα, μήτε αὐτῶν, μήτ' ἄλ-
λων, ἃ ποιεῖν πέφυκε καὶ πάσχειν· λέγω δὲ, οἷον οὐ μόνον
ἄπτόμενον θερμαίνει τὸ πῦρ, ἀλλὰ καὶ ἄποθεν ἢ· τὸν
μὲν γὰρ ἄερα τὸ πῦρ, ὃ δ' αἴρ τὸ σῶμα θερμαίνει, πεφυ-
κὼς ποιεῖν καὶ πάσχειν. Τὸ δὲ τῇ μὲν οἶεσθαι πάσχειν, τῇ
δὲ μὴ, διορίσαντας ἐν ἀρχῇ τοῦτο λεκτέον· εἰ μὲν γὰρ μὴ
πάντη διαιρετὸν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἐστὶ σῶμα ἀδιαιρετον
ἢ πλάτος, οὐκ ἂν εἴη πάντη παθητικόν, ἀλλ' οὐδὲ
συνεχὲς οὐδέν· εἰ δὲ τοῦτο ψεῦδος, καὶ πᾶν σῶμα δι-
αιρετὸν, οὐδέν διαφέρει διηρηθῆναι μὲν, ἄπτεσθαι δὲ,
ἢ διαιρετὸν εἶναι· εἰ γὰρ διακρίνεσθαι δύναται κατὰ
τὰς ἀφάς, ὥσπερ φασί τινες, καὶ μήπω ἢ διηρημένον,
ἔσται διηρημένον· δυνατόν γὰρ διαιρεθῆναι· γίνεται
γὰρ οὐδέν ἀδύνατον. Ὅλως δὲ τὸ τοῦτον τὸν τρό-
πον γίνεσθαι σχιζομένων τῶν σωμάτων, ἄτοπον· ἀναι-
ρεῖ γὰρ ὁ λόγος οὗτος ἀλλοίωσιν· ὁρῶμεν δὲ τὸ αὐτὸ

σῶμα συνεχές ὄν, ὅτε μὲν ὑγρόν, ὅτε δὲ πεπηγὸς, οὐ
 διαιρέσει καὶ συνθῆσει τοῦτο παθόν, οὐδὲ τροπῇ καὶ
 διαδιγῇ, καθάπερ λέγει Δημόκριτος· οὔτε γὰρ μετα-
 ταχθέν, οὔτε μετατεθέν, οὔτε μεταβαλὼν τὴν φύσιν,
 πεπηγὸς ἐξ ὑγροῦ γέγονεν· οὐδὲ νῦν ὑπάρχειν τὰ
 σκληρὰ καὶ πεπηγότα, ἀδιαίρετα τοὺς ὄγκους· ἀλλ'
 ὁμοίως ἅπαν ὑγρόν. Ὅτε δὲ σκληρόν καὶ πεπηγὸς
 ἐστίν. Ἔτι δ', οὐδ' αἵξῃσιν οἶόν τ' εἶναι καὶ φθίσιν
 οὐ γὰρ ὅτιοῦν ἔσται γεγονὸς μῆζον, εἴπερ ἔσται πρόσ-
 θις, καὶ μὴ πᾶν μεταβεβληκὸς, ἢ μιχθέντος τινός,
 ἢ καθ' αὐτὸ μεταβαλόντος. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶ τὸ γεν-
 νῆν, καὶ τὸ ποιῆν, καὶ τὸ γίνεσθαι τε καὶ πάσχειν
 ὑπ' ἀλλήλων, καὶ τίνα τρόπον ἐνδέχεται, καὶ τίνα φε-
 σὶ μὲν τινες, οὐκ ἐνδέχεται δὲ, διωρίσθω τοῦτον τὸν
 τρόπον.

CAPUT X.

Λοιπὸν δὲ θεωρητέον περὶ μίξεως, κατὰ τὸν αὐ-
 τὸν τρόπον τῆς μεθόδου· τοῦτο γὰρ ἦν τρίτον τῶν
 προτεθέντων ἐξ ἀρχῆς. Σκεπτόμενον δὲ, τί τί ἐστίν ἡ
 μίξις, καὶ τί τὸ μικτόν, καὶ τίσιν ὑπάρχει τῶν ὄντων,
 καὶ πῶς. Ἔτι δὲ πρότερόν ἐστι μίξις, ἢ τοῦτο ψεῦδος
 ἀδύνατον γὰρ ἐστὶ μιχθῆναι τι ἕτερον ἑτέρῳ, καθά-
 περ λέγουσιν οἱ τινες· ὄντων μὲν γὰρ ἔτι τῶν μιχθέντων,
 καὶ μὴ ἡλλοιωμένων, οὐδὲν μᾶλλον μεμίχθαι φασὶ
 νῦν ἢ πρότερον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχειν. Διττέρου δὲ φθα-
 ρέντος, οὐ μεμίχθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δ' οὐκ
 εἶναι. Τὴν δὲ μίξιν ἐχόντων ὁμοίως εἶναι· τὸν αὐ-
 τὸν δὲ τρόπον, καὶ εἰ ἀμφοτέρων συνελθόντων
 ἐφθαρται τῶν μιγνυμένων ἑκάτερον· οὐ γὰρ εἶναι με-
 μιγμένα τά γε ὅλως οὐκ ὄντα. Οὗτος μὲν οὖν ὁ

λόγος ἔοικε ζητεῖν διορίσαι, τί διαφέρει μίξις γενέσεως
 καὶ φθορᾶς· καὶ τί τὸ μικτὸν τοῦ γεννητοῦ καὶ φθαρ-
 τοῦ· δηλὸν γὰρ ὥς δεῖ διαφέρειν εἶπερ ἐστίν. Ὥστε
 τούτων ὅκτων φανερῶν, τὰ διαπορηθέντα λύουσιν ἅν.
 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὕλην τῷ πυρὶ μεμίχθαι φαμέν,
 οὐδὲ μίγνυσθαι καιομένην, οὔτε αὐτὴν αὐτοῖς τοῖς
 μορίαις, οὔτε τῷ πυρὶ· ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ γίνεσθαι,
 τὴν δὲ φθείρεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, οὔτε τῷ
 σώματι τὴν τροφήν, οὔτε τὰ σῆμα τῷ κηρῷ μιγνύ-
 μενον, σχηματίζειν τὸν ὄγκον· οὐδὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ
 λευκόν, οὐδ' ὅλως τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις οἷόν τε με-
 μίχθαι τοῖς πράγμασι· σωζόμενα γὰρ ὁράται. Ἀλ-
 λά μὴν οὐδὲ τὸ λευκόν γε καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐνδέχε-
 ται μιχθῆναι, οὐδ' ἄλλο τῶν μὴ χωριστῶν οὐδέν.
 Ἀλλὰ τοῦτο λέγουσιν οὐ καλῶς, οἳ πάντα ποτὲ ὁμοῦ
 καὶ φάσκοντες εἶναι, καὶ μεμίχθαι· οὐ γὰρ ἅπαν
 ἅπαντι μικτὸν, ἀλλ' ὑπάρχειν δεῖ τι χωριστὸν ἐκάτε-
 ρον τῶν μιχθέντων. Τῶν δὲ παθῶν, οὐδὲν χωριστόν.
 Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν δυνάμει, τὰ δ' ἐνεργείᾳ τῶν ὄν-
 των, ἐνδέχεται τὰ μιχθέντα εἶναί πως, καὶ μὴ εἶναι·
 ἐνεργείᾳ μὲν ἐτέρου ὅστις τοῦ γεγονότος ἐξ αὐτῶν, δυ-
 νάμει δὲ τι ἐκατέρου, ἅπερ ἦσαν πρὶν μιχθῆναι, καὶ
 οὐκ ἀπολωλότα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διηπόρει πρότε-
 ρον· φαίνεται δὲ τὰ μιγνύμενα πρότερόν τε ἐκ κεχω-
 ρισμένων συνιόντα, καὶ δυνάμενα χωρίζεσθαι πάλιν.
 Οὔτε διαμένουσιν οὖν ἐνεργείᾳ ὥσπερ τὸ σῶμα καὶ τὸ
 λευκόν, οὔτε φθείρονται, οὔτε θάτερον, οὔτε ἄμφω·
 σώζεται γὰρ ἡ δύναμις αὐτῶν. Διὸ ταῦτα μὲν ἀφελσθω·
 τὸ δὲ συνεχὲς ταύτοις ἀπόρημα διαιρετέον, πρότερον
 ἢ μίξις πρὸς τὴν αἰσθησὶν τί ἐστίν· ὅτιαν γὰρ οὕτως

εἰς μικρὰ διαιρεθῇ τὰ μινύμενα, καὶ τεθῇ παρ' ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον, ὥστε μὴ δῆλον ἕκαστον εἶναι τῇ αἰσθήσει, τότε μέμικται, ἢ οὐ· ἀλλ' ἔστιν ὥστε ὅτι οὖν παρ' ὅτι οὖν εἶναι μόριον τῶν μιχθέντων. Λέγεται μὲν οὖν ἐκείνως, οἷον κριθὰς μεμίχθαι πυροῖς, ὅταν ἡτισοῦν παρ' ὄντιναοῦν τεθῇ. Εἰ δ' ἔστι πᾶν σῶμα διαιρετὸν, εἴπερ καὶ ἔστι σῶμα σώματι μικτὸν ὁμοιομερὲς, ὅτι οὖν ἂν δέοι μέρος γίνεσθαι παρ' ὅτι οὖν. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν εἰς τὰ ἐλάχιστα διαιρεθῆναι, οὔτε σύνθεσις ταῦτό καὶ μίξις, ἀλλ' ἕτερον, δῆλον ὡς οὔτε κατὰ μικρὰ σωζόμενα δεῖ τὰ μινύμενα φάναι μεμίχθαι· σύνθεσις γὰρ ἔσται, καὶ οὐ κράσις, οὐδὲ μίξις· οὐδὲ ἔξει τὸν αὐτὸν λόγον τῷ ὅλῳ τὸ μόριον. Φαμὲν δὲ, εἴπερ δεῖ μεμίχθαι τι, τὸ μιχθὲν ὁμοιομερὲς εἶναι· καὶ ὥσπερ τοῦ ὕδατος τὸ μέρος ὕδαρ, οὕτω καὶ τοῦ κραθέντος. Ἄν δ' ἢ κατὰ μικρὰ σύνθεσις ἢ μίξις, οὐδὲν συμβήσεται τούτων· ἀλλὰ μόνον μεμιγμένα πρὸς τὴν αἴσθησιν· καὶ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν μεμιγμένον, ἔαν μὴ βλέπη ὁξὺ, τῷ Λυγκεῖ δ' οὐδὲν μεμιγμένον, οὔτε τῇ διαιρέσει, οὔτε ὅτι οὖν παρ' ὅτι οὖν μέρος· ἀδύνατον γὰρ οὕτω διαιρεθῆναι. Ἡ οὖν οὐκ ἔστι μίξις, ἢ λεκτέον τοῦτο πῶς ἐνδέχεται γίνεσθαι πάλιν. Ἔστι δὴ, ὡς ἔφαμεν, τῶν ὄντων τὰ μὲν ποιητικά, τὰ δ' ὑπὸ τούτων παθητικά. Τὰ μὲν οὖν ἀντιστρέφει, ὅσων ἢ αὐτὴ ὕλη ἐστὶ, καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων, καὶ παθητικὰ ὑπ' ἀλλήλων. Τὰ δὲ ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, ὅσων μὴ ἢ αὐτὴ ὕλη· τούτων μὲν οὖν οὐκ ἔστι μίξις· διὸ οὐδ' ἰατρικὴ ποιεῖ ὑγίειαν, οὐδ' ἢ ὑγίεια μινυμένα τοῖς σώμασι. Τῶν δὲ ποιητικῶν καὶ παθητικῶν ὅσα εὐδιαίρετα, πολλὰ μὲν ὀλίγοις,

καὶ μεγάλα μικροῖς συντιθέμενα, οὐ ποιεῖ μίξιν, ἀλλ' αὐξήσιν τοῦ κρατοῦντος· μεταβάλλει γὰρ θάτερον εἰς τὸ κρατοῦν· οἷον σταλαγμοὺς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται. Λύεται γὰρ τὸ εἶδος, καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. Ὅταν δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἰσάξῃ πως, τότε μεταβάλλει μὲν ἐκάτερον εἰς τὸ κρατοῦν ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως· οὐ γίνεται δὲ θάτερον, ἀλλὰ μεταξὺ καὶ κοινόν. Φανερόν οὖν, ὅτι ἐστὶ ταῦτα μικτὰ, ὅσα ἐναντίωσιν ἔχει τῶν ποιοούντων· ταῦτα γὰρ ἐστὶν ὑπὲρ ἀλλήλων παθητικά· καὶ μικρὰ δὲ μικροῖς παρατιθέμενα, μίγνυται μᾶλλον· ῥᾶρον γὰρ καὶ θάττον ἀλλήλα μεθίστησι. Τὸ δὲ πολὺ καὶ ὑπὸ πολλοῦ, χρονίως τοῦτο δρᾷ. Διὸ τὰ εὐόριστα, τῶν διαιρετῶν καὶ παθητικῶν, μικτὰ· διαιρεῖται γὰρ εἰς μικρὰ ταῦτα ῥαδίως. Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ εὐορίστω εἶναι, οἷον τὰ ὑγρὰ μικτὰ μάλιστα τῶν σωμάτων. Εὐόριστον γὰρ μάλιστα τὸ ὑγρὸν τῶν διαιρετῶν, ἐὰν μὴ γλισχρον ᾖ· ταῦτα γὰρ μείζω δὴ καὶ πλείω ποιεῖ μόνον τὸν ὄγκον. Ὅταν δ' ἢ θάτερον μόνον παθητικόν, ἢ σφόδρα, τὸ δὲ πάμπαν ἡρέμα, ἢ οὐδὲν πλεῖον τὸ μίχθῃν εἶναι ἀμφοῖν, ἢ μικρόν, ὅπερ συμβαίνει περὶ τὸν καττίτερον καὶ τὸν χαλκόν· ἐνια γὰρ ψαλλίζεται πρὸς ἀλλήλα τῶν ὄντων, καὶ ἐπαμφοτερίζει. Φαίνεται γὰρ πως καὶ μικτὰ ἡρέμα, καὶ ὡς θάτερον μὲν δεκτικόν, θάτερον δὲ εἶδος· ὅπερ καὶ ἐπὶ τούτων συμβαίνει· ὁ γὰρ καττίτερος ὡς πάθος τι ὢν, ἄνευ ὕλης τοῦ χαλκοῦ, σχεδὸν ἀφανίζεται, καὶ μίχθεις ἅπεισι, χρωματίσας μόνον. Ταῦτό δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐφ' ἑτέρων. Φανερόν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ἐστὶ μίξις, καὶ τί ἐστι, καὶ διὰ τί, καὶ ποῖα μικτὰ τῶν ὄντων, ἐπείτερον ἐστὶν

ἐνια τοιαῦτα, οἷα παθητικά τε ὑπὲρ ἀλλήλων, καὶ εὐόριστα, καὶ εὐδιαίρετα· ταῦτα γὰρ οὐτ' ἐφθάρθαι ἀνάγκη μεμιγμένα, οὐτ' ἔτι τὰ αὐτὰ ἀπλῶς εἶναι, οὔτε σύνθεσιν εἶναι τὴν μίξιν αὐτῶν, οὔτε πρὸς τὴν αἰσθησιν· ἀλλ' ἔστι μικτὸν μὲν, ὃ ὦν εὐόριστον ὃν παθητικὸν ἢ καὶ ποιητικόν, καὶ τοιοῦτόν μικτόν· πρὸς ὁμώνυμον γὰρ τὸ μικτόν· ἢ δὲ μίξις πῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἐναισις.

LIBER II.

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν μίξεως καὶ ἀφῆς, καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, εἴρηται, πῶς ὑπάρχει τοῖς μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν· ἔτι δὲ, περὶ γενέσεως καὶ φθορῆς τῆς ἀπλῆς, πῶς καὶ τίνος ἐστὶ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ ἀλλοιώσεως εἴρηται, τί τὸ ἀλλοιοῦσθαι, καὶ τίν' ἔχει διαφορὰν αὐτῶν ἕκαστον. Λοιπὸν δὲ θεωρήσαι, περὶ τὰ καλούμενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων· γενέσεις μὲν γὰρ καὶ φθορὰ πάσαις ταῖς φύσει συνισταῖσαι οὐσίαις, οὐκ ἄνευ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων. Τούτων δὲ τὴν ὑποκειμένην ὕλην οἱ μὲν φασὶ μίαν εἶναι, οἷον ἀέρα τιθέντες, ἢ πῦρ, ἢ τι τῶν μεταξὺ τούτων, σῶμά τε ὃν καὶ χωριστόν· οἱ δὲ, πλείω τὸν ἀριθμὸν ἐνός· οἱ μὲν πῦρ καὶ γῆν, οἱ δὲ ταῦτά τε, καὶ ἀέρα τρίτον· οἱ δὲ καὶ ὕδωρ τούτων τέταρτον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, ἐξ ὧν συγκρινομένων καὶ διακρινομένων ἢ ἀλλοιουμένων, συμβαίνειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν τοῖς πράγμασιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ πρῶ-

τα ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα καλῶς ἔχει λέγειν, ἔστω συνο-
μολογούμενον· ἐξ ὧν μεταβαλλόντων, ἢ κατὰ σύγκρι-
σιν καὶ διάκρισιν, ἢ κατ' ἄλλην μεταβολὴν, συμβαίνει
γένεσιν εἶναι καὶ φθοράν. Ἀλλ' οἱ μὲν ποιοῦντες, μί-
αν ὕλην παρὰ τὰ εἰρημένα, ταύτην δὲ σωματικὴν χω-
ριστὴν, ἀμαρτάνουσιν· ἀδύνατον γὰρ ἄνευ ἐναντιώ-
σεως εἶναι τὸ σῶμα τοῦτο αἰσθητὸν ὄν· ἢ γὰρ κοῦ-
φον ἢ βαρὺ, ἢ ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἀνάγκη εἶναι τὸ ἄπει-
ρον τοῦτο, ὃ λέγουσιν εἶναι τινες τὴν ἀρχήν. Ὡς δὲ
ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, οὐδὲνα ἔχει διορισμόν· οὐ
γὰρ εἴρηκε σαφῶς τὸ πανδεχές, εἰ χωρίζεται τῶν στοι-
χείων. Οὐδὲ χρῆται οὐδενὶ, φήσας εἶναι ὑποκείμε-
νον τοῖς καλουμένοις στοιχείοις πρότερον· οἷον χρυσὸν
τοῖς ἔργοις τοῖς χρυσοῖς. Καίτοι τοῦτο οὐ καλῶς
λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενον, ἀλλ' ὧν μὲν ἀλ-
λοίωσις, οὕτως ἐστίν· ὧν δὲ γένεσις καὶ φθορά, ἀδύ-
νατον ἐκεῖνα προσαγορεύεσθαι, ἐξ ὧν γέγονε. Καίτοι
φησὶ, μακρῷ ἀληθέστερον εἶναι, χρυσὸν λέγειν ἕκαστον
εἶναι, ἀλλὰ τῶν στοιχείων ὄντων στερεῶν, μέχρι ἐπιπέδων
ποιεῖται τὴν ἀνάλυσιν. Ἀδύνατον δὲ τὴν ὕλην τὴν
πρώτην, τὰ ἐπίπεδα εἶναι. Ἡμεῖς δὲ φάμεν ὕλην τι-
νὰ τῶν σωματίων τῶν αἰσθητῶν· ἀλλὰ ταύτην οὐ χω-
ριστὴν, ἀλλ' αἰεὶ μετ' ἐναντιώσεως, ἐξ ἧς γίνεται τὰ κα-
λούμενα στοιχεῖα. Διόρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἐτέ-
ροις ἀκριβέστερον. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸν τρό-
πον τοῦτόν ἐστιν ἐκ τῆς ὕλης τὰ σώματα τὰ πρῶτα,
διοριστέον καὶ περὶ τούτων, ἀρχὴν μὲν καὶ πρώτην
ὑποθεμένοις εἶναι τὴν ὕλην, τὴν ἀχώριστον μὲν, ὑπο-
κειμένην δὲ τοῖς ἐναντίοις· οὐ γὰρ τὸ θερμὸν ὕλη τῷ
ψυχρῷ, οὐδὲ τοῦτο τῷ θερμῷ, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον

ἀμφοῖν. Ὡστε πρῶτον μὲν, τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθη-
τὸν, ἀρχή· δεύτερον δέ, αἱ ἐναντιώσεις· λέγω δέ, οἷον
θερμότης καὶ ψυχρότης· τρίτον δὲ ἤδη πῦρ καὶ ὕδωρ,
καὶ τὰ τοιαῦτα· ταῦτα μὲν γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα,
καὶ οὐχ ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ ἕτεροι λέγουσιν, οὐδὲ γὰρ
ἂν ἦν ἀλλοιώσεις· αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσιν.
Ἀλλ' οὐδὲν ἦτιον καὶ ὡς σώματος, ποίας καὶ πόσας
λεκτέον ἀρχάς· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὑποθέμενοι χρῶνται,
καὶ οὐδὲν λέγουσι, διὰ τί τοιαῦται ἦ τοσαῦται.

CAPUT II.

Ἐπεὶ οὖν ζητοῦμεν αἰσθητοῦ σώματος ἀρχάς,
τοῦτο δ' ἐστὶν ἄπτοῦ· ἄπτὸν δὲ οὐ ἢ αἰσθησις ἀφή·
φανερὸν ὅτι οὐ πᾶσαι αἱ ἐναντιώσεις σώματος εἶδη
καὶ ἀρχάς ποιοῦσιν, ἀλλὰ μόνον αἱ κατὰ τὴν ἀφήν.
Κατ' ἐναντίωσιν τε γὰρ διαφέρουσι, καὶ κατὰ τὴν
ἄπτην ἐναντίωσιν· διότι οὐδὲ λευκότης οὐδὲ μελανία,
οὐδὲ γλυκύτης καὶ πικρότης, ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἄλ-
λων τῶν αἰσθητῶν ἐναντιώσεων, οὐδὲν ποιεῖ στοιχεῖον.
Καίτοι προτέρα ὄψις ἀφῆς· ὥστε καὶ τὸ ὑποκείμενον
πρότερον. Ἀλλ' οὐκ ἔστι σώματος ἄπτοῦ πάθος ἢ
ἄπτὸν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον, καὶ εἰ ἔτυχε τῇ φύσει πρό-
τερον. Αὐτῶν δὲ πρῶτον τῶν ἄπτων διαιρετέον, ποι-
αι πρῶται διαφοραὶ καὶ ἐναντιώσεις. Εἰσὶ δ' ἐναν-
τιώσεις κατὰ τὴν ἀφήν αἶδε· θερμὸν ψυχρὸν, ξηρὸν
ὑγρὸν, βαρὺ κοῦφον, σκληρὸν μαλακόν, γλίσχρον
κραῦρον, τραχὺ λεῖον, παχὺ λεπτόν. Τούτων δὲ βα-
ρὺ μὲν καὶ κοῦφον, οὐ ποιητικὰ, οὐδὲ παθητικὰ· οὐ
γὰρ τῷ ποιεῖν τι ἕτερον, οὐδὲ τῷ πάσχειν ὑφ' ἑτέρον
λέγεται. Δεῖ δὲ ποιητικὰ καὶ παθητικὰ εἶναι ἀλλή-
λων τὰ στοιχεῖα· μίγνυται γὰρ καὶ μεταβάλλει εἰς ἄλ-

1ηλα. Θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν, καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, τὰ μὲν
 τῷ ποιητικῷ εἶναι, τὰ δὲ τῷ παθητικῷ λέγεται· θερμὸν
 γὰρ ἐστὶ, τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῆ· τὸ γὰρ διακρίνειν,
 ὅπερ φασὶ ποιεῖν τὸ πῦρ, συγκρῖνειν ἐστὶ τὰ ὁμόφυ-
 λα· συμβαίνει γὰρ ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια. Ψυχρὸν
 δὲ τὸ συνάγον καὶ συγκρῖνον ὁμοίως τὰ τε συγγενῆ
 καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα· ὑγρὸν δὲ, τὸ ἀόριστον οἰκείῳ
 ὄρω εὐόριστον ὄν. Ξηρὸν δὲ, τὸ εὐόριστον μὲν οἰκείῳ
 ὄρω, δυσόριστον δέ. Τὸ δὲ λεπτὸν καὶ παχὺ, καὶ
 γλίσχρον καὶ κραῦρον, καὶ σκληρὸν καὶ μαλακὸν, καὶ
 αἱ ἄλλαι διαφοραὶ, ἐκ τούτων· ἐπεὶ γὰρ τὸ ἀναπλη-
 στικόν ἐστὶ τοῦ ὑγροῦ, διὰ τὸ μὴ ὥρισθαι μὲν, εὐό-
 ριστον δὲ εἶναι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ ἀπτομένῳ· τὸ δὲ
 λεπτὸν ἀναπληστικόν· (λεπτομερές γὰρ καὶ τὸ μικρο-
 μερές, ἀναπληστικόν· ὅλον γὰρ ὅλου ἀπτεται· τὸ δὲ
 λεπτὸν, μάλιστα τοιοῦτον·) φανερόν ὅτι τὸ μὲν λε-
 πτὸν ἐστὶ τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ παχὺ τοῦ ξηροῦ. Πά-
 λιν δὲ τὸ μὲν γλίσχρον τοῦ ὑγροῦ· τὸ γὰρ γλίσχρον,
 ὑγρὸν πεπονθός τι ἐστίν, οἷον τὸ ἔλαιον· τὸ δὲ κραῦ-
 ρον, τοῦ ξηροῦ· κραῦρον γὰρ, τὸ τελέως ξηρόν· ὥστε
 καὶ πεπηγέναι δι' ἔλλειψιν ὑγρότητος. Ἔτι, τὸ μὲν
 μαλακὸν, τοῦ ὑγροῦ· μαλακὸν γὰρ τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυ-
 τὸ, καὶ μὴ μεθιστάμενον, ὅπερ ποιεῖ τὸ ὑγρὸν. Διὸ
 καὶ οὐκ ἐστὶ τὸ ὑγρὸν μαλακὸν, ἀλλὰ τὸ μαλακὸν,
 τοῦ ὑγροῦ. Τὸ δὲ σκληρὸν, τοῦ ξηροῦ· σκληρὸν
 γὰρ ἐστὶ τὸ πεπηγός· τὸ δὲ πεπηγός ξηρόν. Λέγε-
 ται δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν πλεοναχῶς· ἀντίκειται γὰρ
 τῷ ξηρῷ καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ διερόν· καὶ πάλιν τῷ
 ὑγρῷ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ πεπηγός· ἅπαντα δ' ἐστὶ
 ταῦτα τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ τῶν πρώτων λεχθέν-

των · ἐπεὶ γὰρ ἀντίκειται τῷ διερῶ τὸ ξηρὸν, καὶ διερὸν μὲν ἐστὶ τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐπιπολῆς, βρεγμένον δὲ τὸ εἰς βάθος, ξηρὸν δὲ τὸ ἐστερημένον ταύτης · φανερόν, ὅτι τὸ μὲν διερὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ ἀντικείμενον ξηρὸν τοῦ πρώτου ξηροῦ. Πάλιν δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς ὡσαύτως · ὑγρὸν μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει · πεπηγὸς δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης. Ὡστε καὶ τοῦτων ἔσται, τὸ μὲν ὑγροῦ, τὸ δὲ ξηροῦ. Ἀήλον τοίνυν, ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι διαφοραὶ ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας · αὗται δὲ οὐκ ἔτι εἰς ἑλάσσους · οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὅπερ ὑγρὸν, ἢ ὅπερ ξηρὸν, οὔτε τὸ ὑγρὸν ὅπερ θερμὸν, ἢ ὅπερ ψυχρὸν, οὔτε τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν, οὔτε ὑπὲρ ἄλληλα, οὔτε ὑπὸ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν εἰσιν · ὥστε ἀνάγκη τέσσαρας εἶναι ταύτας.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ τέτταρα στοιχεῖα, τῶν δὲ τεττάρων ἐξ συζεύξεως, τὰ δὲ ἐναντία οὐ δύναται συνδυάζεσθαι · (θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ἀδύνατον) φανερόν ὅτι τέσσαρες ἔσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ · καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ · καὶ ἡκολούθησε κατὰ λόγον ταῖς ἀπλοῖς φαινομένοις σώμασι, πυρὶ, καὶ αέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ · τὸ μὲν γὰρ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν · ὁ δὲ αἰὴρ, θερμὸς καὶ ὑγρὸς · ὅλον αἰτμὲς γὰρ ὁ αἰὴρ · τὸ δὲ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν · ἢ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν. Ὡστε εὐλόγως διανεμέσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον. Ἀπαντες γὰρ οἱ τὰ ἀπλᾶ σώματα στοιχεῖα ποιοῦντες, οἱ

μὲν ἔν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τέσσαρα ποιοῦσιν. "Οσοι μὲν
 οὖν ἔν μόνον λέγουσιν, εἴτα πυκνώσει καὶ μανώσει
 τὰλλα γεννώσι, τούτοις συμβαίνει δύο ποιεῖν τὰς ἀρ-
 χὰς, τό τε μανὸν καὶ τὸ πυκνόν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ
 ψυχρόν· ταῦτα γὰρ τὰ δημιουργοῦντα, τὸ δὲ ἔν ὑπό-
 κειται καθάπερ ὕλη. Οἱ δὲ εὐθύς δύο ποιοῦντες,
 ὥσπερ Παρμενίδης πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα
 ποιοῦσι τούτων, οἷον ἀέρα καὶ ὕδωρ. Ὡσαύτως δὲ
 καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς διαι-
 ρέσει· τὸ γὰρ μέσον μίγμα ποιεῖ· καὶ σχεδὸν ταῦτα
 λέγουσιν οἱ τε δύο, καὶ οἱ τρία ποιοῦντες· πλὴν οἱ μὲν
 τέμνουσιν εἰς δύο τὸ μέσον, αἱ δὲ ἔν μόνον ποιοῦσιν·
 ἔνιοι δ' εὐθύς τέτταρα λέγουσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς.
 Συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τὰλ-
 λα πάντα ἀντιτίθηναι. Οὐκ ἔστι δὲ τὸ πῦρ, καὶ ὁ
 ἀήρ, καὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων, ἀπλοῦν, ἀλλὰ μι-
 κτόν. Τὰ δὲ ἀπλᾶ, τοιαῦτα μὲν εἰσιν, οὐ μέντοι ταύ-
 τ'· οἷον εἰ τῷ πυρὶ τὸ ὅμοιον, πυροειδές, οὐ πῦρ·
 καὶ τὸ τῷ ἀέρι, αεροειδές· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
 λων. Τὸ δὲ πῦρ ἐστὶν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ
 καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος· ἡ γὰρ πῆξις καὶ ἡ ζέσις
 ὑπερβολαὶ τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμό-
 τητος. Εἰ οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ καὶ
 ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις θερμοῦ καὶ ξηροῦ.
 Διὸ καὶ οὐδὲν οὔτε ἐκ κρυστάλλου γίνεται, οὔτ' ἐκ πυ-
 ρός. Ὅντων δὲ τεττάρων τῶν ἀπλῶν σωμάτων, ἑκά-
 τερον τοῖν δυοῖν, ἑκατέρου τῶν τόπων ἐστί. Πῦρ μὲν
 γὰρ καὶ ἀήρ τοῦ πρὸς τὸν ὄρον φερομένου· γῆ δὲ καὶ
 ὕδωρ, τοῦ πρὸς τὸ μέσον· καὶ ἄκρα μὲν καὶ ἐλικρινέ-
 στατα, πῦρ καὶ γῆ· μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον.

ὑδωρ καὶ ἀήρ · καὶ ἐκάτερα δὲ ἐκατέροις ἐναντία · πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὑδωρ, ἀέρι δὲ γῆ. Ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἀπλῶς γε τέσσαρα ὄντα ἐνὸς ἑκαστόν ἐστι· γῆ μὲν γὰρ ξηροῦ μᾶλλον, ἢ ψυχροῦ· ὑδωρ δὲ ψυχροῦ μᾶλλον, ἢ ὑγροῦ· ἀήρ δὲ ὑγροῦ μᾶλλον, ἢ θερμοῦ· πῦρ δὲ θερμοῦ μᾶλλον, ἢ ξηροῦ.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται πρότερον, ὅτι τοῖς ἀπλοῖς σώμασιν ἐξ ἀλλήλων ἡ γενέσεις· ἅμα δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν φαίνεται γινόμενα· (οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοιώσεις· κατὰ γὰρ τὰ τῶν ἀπτῶν πάθη ἡ ἀλλοιώσις ἐστι,) λεκτέον τίς ὁ τρόπος τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καὶ πρότερον ἅπαν ἐξ ἁπαντος γίγνεσθαι δυνατόν, ἢ τὰ μὲν δυνατόν, τὰ δ' ἀδύνατον. Ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα πέφυκεν εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, φανερόν· ἡ γὰρ γενέσεις εἰς ἐναντία καὶ ἐξ ἐναντίων· τὰ δὲ στοιχεῖα πάντα ἔχει ἐναντίωσιν εἰς ἄλληλα, διὰ τὸ τὰς διαφορὰς ἐναντίας εἶναι· τοῖς μὲν γὰρ ἀμφοτέραι ἐναντίαι, οἷον πυρὶ καὶ ὑδατι· τὸ μὲν γὰρ ξηρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν. Τοῖς δὲ, ἡ ἑτέρα μόνη, οἷον ἀέρι καὶ ὑδατι. Τὸ μὲν γὰρ ὑγρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν. Ὡστε καθόλου μὲν φανερόν, ὅτι πᾶν ἐκ παντὸς γίνεσθαι πέφυκεν. Ἦδη δὲ καθ' ἑκαστον οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν πῶς· ἅπαντα μὲν γὰρ ἐξ ἀπάντων ἔσται. Διοίσει δὲ, τῷ θᾶττον καὶ βραδύτερον, καὶ τῷ ῥᾶλλον καὶ χαλεπώτερον· ὅσα μὲν γὰρ ἔχει σύμβολον πρὸς ἄλληλα, ταχέως τούτων ἢ μετὰβασις· ὅσα δὲ μὴ ἔχει, βραδεῖα, διὰ τὸ ῥᾶλλον εἶναι τὸ ἐν τὰ πολλὰ μεταβάλλειν· οἷον, ἐκ πυρὸς μὲν ἔσται ἀήρ θα-

τέρου μεταβάλλοντος· τοῦτο μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ
 ξηρὸν, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ὑγρὸν. Ὡστε, ἂν κρατηθῇ
 τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀήρ ἔσται. Πάλιν δὲ ἐξ
 αἰέρος ὕδωρ, ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ·
 τὸ μὲν γὰρ ἦν ὑγρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν·
 ὥστε μεταβάλλοντος τοῦ θερμοῦ, ὕδωρ ἔσται. Τὸν
 αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐξ ὕδατος γῆ, καὶ ἐκ γῆς πῦρ·
 ἔχει γὰρ ἄμφω πρὸς ἄμφω σύμβολα· τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ,
 ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν· ἡ δὲ γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν· ὥστε
 κρατηθέντος τοῦ ὑγροῦ, γῆ ἔσται. Καὶ πάλιν ἐπεὶ
 τὸ μὲν πῦρ ξηρὸν καὶ θερμὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ
 ξηρὸν, ἐὰν φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, πῦρ ἔσται ἐκ γῆς. Ὡσ-
 τε φανερὸν, ὅτι κύκλῳ τε ἔσται ἡ γενέσεις τοῖς ἀπλοῖς
 σώμασι· καὶ ῥᾶστος οὗτος ὁ τρόπος τῆς μεταβολῆς
 διὰ τὸ σύμβολον ἐνυπάρχειν τοῖς ἐφεξῆς. Ἐκ πυρὸς
 δὲ ὕδωρ, καὶ ἐξ αἰέρος γῆν, καὶ πάλιν ἐξ ὕδατος καὶ
 γῆς αἶρα καὶ πῦρ, ἐνδέχεται μὲν γίνεσθαι, χαλεπώτε-
 ρον δὲ, διὰ τὸ πλείονων εἶναι τὴν μεταβολήν· ἀνάγκη
 γὰρ εἰ ἔσται ἐξ ὕδατος πῦρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν
 καὶ τὸ ὑγρὸν· καὶ πάλιν εἰ ἐκ γῆς ἀήρ, φθαρῆναι καὶ
 τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν. Ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐκ πυ-
 ρὸς καὶ αἰέρος ὕδωρ καὶ γῆ, ἀνάγκη ἀμφοτέρω μετα-
 βάλλειν. Αὕτη μὲν οὖν χρονιωτέρα ἡ γενέσεις· ἐὰν δ'
 ἑκατέρου θάτερον φθαρῇ, ῥᾶων μὲν, οὐκ εἰς ἄλληλα
 δὲ ἢ μεταβάσεις· ἀλλ' ἐκ πυρὸς μὲν καὶ ὕδατος ἔσται
 γῆ καὶ ἀήρ, ἐξ αἰέρος δὲ καὶ γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅταν
 μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, τοῦ δὲ πυρὸς
 τὸ ξηρὸν, ἀήρ ἔσται· λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ θερμὸν,
 τοῦ δὲ τὸ ὑγρὸν. Ὅταν δὲ τοῦ μὲν πυρὸς τὸ θερμὸν,
 τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρὸν, γῆ, διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν

τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ τὸ ψυχρόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ αἰέρος καὶ γῆς, πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅταν μὲν γὰρ τοῦ αἰέρος φθαρῇ τὸ θερμόν, τῆς δὲ γῆς τὸ ξηρὸν, ὕδωρ ἔσται· λείπεται γὰρ, τοῦ μὲν τὸ ὑγρὸν, τοῦ δὲ τὸ ψυχρόν. Ὅταν δὲ, τοῦ μὲν αἰέρος τὸ ὑγρὸν, τῆς δὲ γῆς τὸ ψυχρόν, πῦρ, διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ θερμόν, τῆς δὲ τὸ ξηρὸν, ἅπερ ἦν πυρὸς. Ὁμολογουμένη δὲ καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ τοῦ πυρὸς γένεσις. Μάλιστα μὲν γὰρ ἡ φλόξ πῦρ· αὕτη δ' ἐστὶ καπνὸς καίόμενος· ὁ δὲ καπνὸς ἐξ αἰέρος καὶ γῆς. Ἐν δὲ τοῖς ἀφ' ἑξῆς οὐκ ἐνδέχεται φθαρέντος ἐν ἑκατέρῳ θατέρου τῶν στοιχείων γενέσθαι μετάβασιν, εἰς οὐδὲν τῶν σωμάτων, διὰ τὸ λείπεσθαι ἐν ἀμφοῖν ἢ ταῦτά, ἢ τὰ ἐναντία. Ἐξ οὐδετέρων δὲ ἐγγωρῶ γίνεσθαι σῶμα· οἷον, εἰ μὲν τοῦ πυρὸς φθαρῇ τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ αἰέρος τὸ ὑγρὸν· λείπεται γὰρ ἐν ἀμφοῖν τὸ θερμόν. Ἐὰν δ' ἐξ ἑκατέρου τὸ θερμόν, λείπεται τὰναντία, ξηρὸν καὶ ὑγρὸν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις· ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς τοιοῦτοις ἐνυπάρχει, τὸ μὲν ταῦτόν, τὸ δ' ἐναντίον. Ὡσθ' ἅμα δῆλον ὅτι τὰ μὲν ἐξ ἐνὸς εἰς ἓν μεταβαίνοντα, ἐνὸς φθαρέντος γίνονται· τὰ δ' ἐκ δυοῖν εἰς ἓν, πλειόνων. Ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα ἐκ παντὸς γίνονται, καὶ τίνα τρόπον εἰς ἄλληλα μετάβασις γίνονται, εἴρηται.

CAPUT V.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι καὶ ὥδε θεωρήσωμεν περὶ αὐτῶν· εἰ γὰρ ἐστὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων ὕλη, ὥσπερ καὶ δοκεῖ ἐνίοις, ὕδωρ καὶ αἴρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἦτοί ἐν, ἢ δύο εἶναι ταῦτα, ἢ πλείω. Ἐν μὲν δὲ πάντα οὐχ οἷόν τε· οἷον αἶρα πάντα, ἢ ὕδωρ, ἢ πῦρ, ἢ γῆν, εἴπερ ἢ μεταβολὴ εἰς τὰναντία. Εἰ γὰρ εἴη αἴρ, εἰ

μὲν ὑπομένει, ἀλλοίωσις ἔσται, ἀλλ' οὐ γένεσις. Ἄμα δ' οὐδ' οὕτω δοκεῖ, ὥστε ὕδωρ εἶναι ἄμα καὶ αἶρα, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν. Ἔστι δὴ τις ἐναντίωσις καὶ διαφορά, ἥς ἔξει θάτερον μόνιον τὸ πῦρ, οἷον θερμότητα· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔσται τὸ γε πῦρ ἀῆρ θερμός. Ἀλλοίωσις γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐ φαίνεται. Ἄμα δὲ πάλιν εἰ ἔσται ἐκ τοῦ πυρὸς ἀῆρ, τοῦ θερμοῦ εἰς τοῦναντίον μεταβάλλοντος ἔσται. Τπάρξει ἄρα τῷ αἶρι τοῦτο, καὶ ἔσται ὁ ἀῆρ ψυχρόν τι. Ὡστε ἀδύνατον τὸ πῦρ αἶρα θερμόν εἶναι. Ἄμα γὰρ τὸ αὐτὸ θερμόν καὶ ψυχρόν ἔσται. Ἄλλο τι ἄρα παρ' ἀμφοτέρω τὸ αὐτὸ ἔσται, καὶ ἄλλη τις ὕλη κοινή. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἀπάντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τούτων ἐξ οὗ τὰ πάντα. Οὐ μὴν οὐδ' ἄλλό τι γε παρὰ ταῦτα, οἷον μέσον τι αἶρος καὶ ὕδατος, ἢ αἶρος καὶ πυρὸς· αἶρος μὲν παχύτερον καὶ πυρὸς, τῶν δὲ ἄλλων λεπτότερον· ἔσται γὰρ ἀῆρ καὶ πῦρ ἐκείνο μετ' ἐναντιότητος· ἀλλὰ σιέρησις τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων· ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται μονοῦσθαι ἐκείνο οὐδέποτε, ὥσπερ φασὶ τινες τὸ ἄπειρον καὶ τὸ περιέχον. Ὁμοίως ἄρα ὁτιοῦν τούτων, ἢ οὐδέν. Εἰ σὺν οὐδὲν αἰσθητόν γε πρότερον τούτων, ταῦτα ἂν εἴη πάντα ἀνάγκη τοίνυν, ἢ αἰεὶ μένοντα καὶ ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα, ἢ μεταβάλλοντα· καὶ ἢ πάντα, ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων ἔγραψεν. Ὅτι μὲν τοίνυν μεταβάλλειν ἀνάγκη εἰς ἄλληλα, δέδεικται πρότερον· ὅτι δ' οὐχ ὁμοίως ταχέως ἄλλο ἐξ ἄλλου, εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ μὲν ἔχοντα σύμβολον, θᾶττον γίνεται ἐξ ἀλλήλων· τὰ δ' οὐκ ἔχοντα, βραδύτερον. Εἰ μὲν τοίνυν ἡ ἐναντιότης μία ἐστὶ καθ' ἣν μεταβάλλουσιν, ἀνάγκη δύο εἶναι·

ἡ γὰρ ὕλη τὸ μέσον ἀναίσθητος οὐσα, καὶ ἀχώριστος. Ἐπεὶ δὲ πλείω ὁράται ὄντα, δύο ἂν εἶεν αἱ ἐλάχισται. Δύο δ' ὄντων, οὐχ οἷόν τε τρία εἶναι, ἀλλὰ τέσσαρα, ὥσπερ φαίνεται· τοσαῦται γὰρ αἱ συζυγίαι· ἕξ γὰρ οὐσῶν, τὰς δύο ἀδύνατον γενέσθαι, διὰ τὸ ἐναντίας εἶναι ἀλλήλαις. Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται πρότερον· ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλληλα, ἀδύνατον ἀρχὴν τινα εἶναι αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ, ἢ ἐπὶ τῷ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δῆλον· ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἄκροις οὐκ ἔσται ὅτι πῦρ εἶναι, ἢ γῆ πάντα· καὶ ὁ αὐτὸς λόγος τῷ φάναι, ἐκ πυρὸς ἢ ἐκ γῆς εἶναι πάντα· ὅτι δ' οὐδὲ μεσσην, ὥσπερ δοκεῖ τισιν, ἀῆρ μὲν καὶ εἰς πῦρ μεταβάλλειν καὶ εἰς ὕδωρ, ὕδωρ δὲ καὶ εἰς ἀέρα καὶ εἰς γῆν· τὰ δ' ἔσχατα, οὐκ ἔτι εἰς ἄλληλα· δεῖ μὲν γὰρ στήναι, καὶ μὴ εἰς ἀπειρον τοῦτο ἵεναι ἐπ' εὐθείας ἐφ' ἑκάτερα· ἀπειροὶ γὰρ αἱ ἐναντιότητες ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἔσονται· ἔστω γὰρ γῆ ἐφ' ᾧ γ, ὕδωρ ἐφ' ᾧ υ, ἀῆρ ἐφ' ᾧ α, πῦρ ἐφ' ᾧ π. Εἰ δὲ τὸ α μεταβάλλει εἰς τὸ π καὶ υ, καὶ ἐναντιότης ἔσται τῶν α π. Ἐστω δὲ ταῦτα λευκότης καὶ μελανία. Πάλιν εἰ εἰς τὸ υ τὸ α, ἔσται ἄλλη· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τὸ υ καὶ π. Ἐστω δὲ ξηρότης καὶ ὑγρότης, τὸ μὲν ξ, ξηρότης, τὸ δὲ υ, ὑγρότης. Οὐκοῦν εἰ μὲν μένει τὸ λευκόν, ὑπάρξει τὸ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ λευκόν· εἰ δὲ μὴ, μέλαν ἔσται τὸ ὕδωρ· εἰς τὰναντία γὰρ ἡ μεταβολή. Ἀνάγκη ἄρα ἢ λευκὸν ἢ μέλαν εἶναι τὸ ὕδωρ· ἔστω δὴ τὸ πρῶτον. Ὁμοίως τοίνυν καὶ τῷ π τὸ ξ ὑπάρξει ἢ ξηρότης. Ἐσται ἄρα καὶ τῷ π τῷ πυρὶ μεταβολή εἰς τὸ ὕδωρ· ἐναντία γὰρ ὑπάρχει· τὸ μὲν γὰρ πῦρ τὸ πρῶτον μέλαν ἦν, ἔπειτα δὲ ξηρόν· τὸ δ' ὕδωρ ὑγρὸν, ἔπειτα δὲ λευκόν·

φανερόν δὴ ὅτι πᾶσιν ἐξ ἀλλήλων ἔσται ἡ μεταβολή, καὶ ἐπὶ γε τούτων ὅτι καὶ ἐν τῷ γ τῇ γῇ, ὑπάρξει τὰ λοιπὰ, καὶ δύο σύμβολα τὸ μέλαν καὶ τὸ ὑγρόν· ταῦτα γὰρ οὐ συνδεδύασταί πως. Ὅτι δὲ εἰς ἄπειρον οὐχ οἷον τ' ἵέναι, ὅπερ μελλήσαντες δεῖξιν, ἐπὶ τοῦτο ἔμπροσθεν ἤλθομεν, δῆλον ἐκ τῶνδε· εἰ γὰρ πάλιν τὸ πῦρ ἐφ' ᾧ π, εἰς ἄλλο μεταβαλεῖ καὶ μὴ ἀνακάμψει, οἷον εἰς τὸ ψ, ἐναντιότης τις τῷ πυρὶ, καὶ τῷ ψ ἄλλη ὑπάρξει τῶν εἰρημένων· οὐδενὶ γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπόκειται, τῶν γ υ α π τὸ ψ. Ἐστω δὴ τῷ μὲν π, τὸ κ· τῷ δὲ ψ, τὸ φ. Τὸ δὴ κ, πᾶσιν ὑπάρξει τοῖς γ υ α π· μεταβάλλουσι γὰρ εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ γὰρ τοῦτο μὲν ἔστω μήπω δεδειγμένον. Ἀλλ' ἐκεῖνο δῆλον, ὅτι εἰ πάλιν τὸ ψ εἰς ἄλλο, ἄλλη ἔσται ἐναντιότης, καὶ τῷ ψ ὑπάρξει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ π. Ὅμοίως δ' αἰετὶ μετὰ τοῦ προστιθεμένου ἐναντιότης τις ὑπάρξει τοῖς ἔμπροσθεν· ὥστ' εἰ ἄπειρα, καὶ ἐναντιότητες ἄπειροι τῷ ἐνὶ ὑπάρξεουσιν· εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται οὔτε ὁρίσασθαι οὐδὲν, οὔτε γενέσθαι· δεήσει γὰρ, εἰ ἔσται ἄλλο ἐξ ἄλλου, τοσαύτας διεξελθεῖν ἐναντιότητας, καὶ ἔτι πλείους· ὥστε εἰς ἕνα μὲν οὐδέποτε ἔσται μεταβολή· οἷον εἰ ἄπειρα τὰ μεταξὺ· ἀνάγκη δ', εἴπερ ἄπειρά τὰ στοιχεῖα· ἔτι δ', οὐδ' ἐξ ἀέρος εἰς πῦρ, εἴπερ ἄπειροι αἱ ἐναντιότητες. Γίνεται δὲ καὶ πάντα ἕν· ἀνάγκη γὰρ ἀπάσας ὑπάρχειν, τοῖς μὲν κάτω τοῦ π, τὰς τῶν ἄνωθεν· τούτοις δὲ, τὰς τῶν κάτωθεν· ὥστε πάντα ἕν ἔσται.

CAPUT VI.

Θαυμάσεις δ' ἂν τις τῶν λεγόντων πλείω ἐνὸς τὰ στοιχεῖα τῶν σωματίων, ὥστε μὴ μεταβάλλειν εἰς ἄλλη-

λα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι, πῶς ἐνδέχεται λέγειν αὐτοῖς εἶναι συμβλητὰ τὰ στοιχεῖα; καίτοι λέγει οὕτως· ταῦτα γὰρ ἴσα πάντα· εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσόν, ἀνάγκη ταυτό τι εἶναι ὑπάρχον ἅπασι τοῖς συμβλητοῖς ὃ μετροῦνται· οἷον εἰ ἐξ ὕδατος κοτύλης εἰεν κοτύλαι ἕξ, ἀέρος δέκα· τὸ αὐτὸ ἦν ἄρα ἅμφω, εἰ μετρεῖται τῷ αὐτῷ· εἰ δὲ μὴ οὕτως συμβλητὰ κατὰ τὸ ποσόν, ὥς ποσὸν ἐκ πούου, ἀλλ' ὅσον δύναται, οἷον εἰ κοτύλη ὕδατος ἴσον δύναται ψύχειν, καὶ δέκα ἀέρος, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ποσὸν οὐχ ἢ ποσὸν συμβλητὰ, ἀλλ' ἢ δύναται τι. Εἴη δ' ἂν καὶ μὴ τῷ τοῦ ποσοῦ μέτρῳ συμβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν· οἷον ὥς τόδε θερμὸν, τόδε λευκόν· τὸ δ' ὥς τόδε σημαίνει, ἐν μὲν ποιῶ, τὸ ὅμοιον· ἐν δὲ ποσῷ, τὸ ἴσον· ἄτοπον δὴ φαίνεται, εἰ τὰ σώματα ἀμετάβλητα ὄντα, μὴ ἀναλογίᾳ συμβλητὰ ἐστίν, ἀλλὰ μέτρῳ τῶν δυνάμεων, καὶ τοῦ εἶναι ἴσον θερμὸν, ἢ ὅμοιον πυρὸς τοσονδὶ, καὶ ἀέρος πολλαπλάσιον· τὸ γὰρ αὐτὸ πλεῖον τῷ ὁμογενὲς εἶναι, τοιοῦτον ἔξει τὸν λόγον· ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐξήσεις ἂν εἴη κατ' Ἐμπεδοκλείαν, ἀλλ' ἢ ἡ κατὰ πρόσθεσιν· πυρὶ γὰρ αὐξεῖ τὸ πῦρ·

Αὐξεῖ δὲ χθὼν μὲν σφέτερον γένος, αἰθέρα δ' αἰθήρ. Ταῦτα δὲ προστίθεται. Δοκεῖ δ' οὐχ οὕτως αὐξέσθαι τὰ αὐξανόμενα. Πολὺ δὲ χαλεπωτέρου ἀποδοῦναι περὶ γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν· τὰ γὰρ γνωόμενα φύσει, πάντα γίγνεται, ἢ αἰεὶ ὥδι, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ· τὰ δὲ παρὰ τὸ αἰεὶ καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀπὸ ταυτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης. Τί οὖν τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ ἀνθρώπου ἀνθρώπου; ἢ αἰεὶ, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοῦ πυροῦ πυρὸν, ἀλλὰ μὴ ἐλαίαν; ἢ καὶ ἐὰν ὥδι σιντε-

Θῆ ὅσπουν; οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε συνελθόντων οὐδὲν γίγνεται, καθάπερ ἐκεῖνός φησιν, ἀλλὰ λόγῳ τινί. Τί οὖν τὸ τούτων αἴτιον; οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε, ἢ γῆ· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος· συγκρίσεως γὰρ μόνον, τὸ δὲ διακρίσεως αἴτιον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ γε ἐκάστου, ἀλλ' οὐ μόνον

— — μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων, ὥσπερ ἐκεῖνός φησι. Τύχη δ' ἐπὶ τούτων ὀνομάζεται, ἀλλ' οὐ λόγος. Ἔστι δὲ μυχθῆναι ὡς ἔτυχε. Τῶν γὰρ δὴ φύσει ὄντων αἴτιον, τὸ οὕτως ἔχειν, καὶ ἡ ἐκάστου φύσει αὐτή, περὶ ἧς οὐδὲν λέγει. Οὐδὲν ἄρα περὶ φύσεως λέγει. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ εὖ τοῦτο καὶ ἄγαθόν. Ὁ δὲ τὴν μίξιν μόνην ἐπαινῇ. Καίτοι γε τὰ στοιχεῖα διακρίνει οὐ τὸ νεῖκος, ἀλλ' ἡ φιλία τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα. Ἐτι δὲ περὶ κινήσεως ἀπλῶς λέγει· οὐ γὰρ ἱκανὸν εἰπεῖν, διότι ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος κινεῖ, εἰ μὴ τοῦτ' ἦν φιλία εἶναι τὸ κινήσει τοιαδί, νεῖκει δὲ τὸ τοιαδί. Ἐδεῖ οὖν ἢ ὀρίσασθαι, ἢ ὑποθέσθαι, ἢ ἀποδείξαι, ἢ ἀκριβῶς, ἢ μαλακῶς, ἢ ἄλλως γέ πως. Ἐτι δ', ἐπεὶ φαίνεται καὶ βία, καὶ παρὰ φύσιν κινούμενα τὰ σώματα, καὶ κατὰ φύσιν, οἷον τὸ πῦρ, ἄνω μὲν, οὐ βία, κάτω δέ, βία· τῷ δὲ βία τὸ κατὰ φύσιν ἐναντίον. Ἔστι δὲ τὸ βία· ἔστιν ἄρα καὶ τὸ κατὰ φύσιν κινεῖσθαι. Ταύτην οὖν ἡ φιλία κινεῖ, ἡ οὐ· τούναντίον γὰρ τὴν γῆν ἄνω καὶ διακρίσει ἔοικε· καὶ μᾶλλον τὸ νεῖκος αἴτιον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, ἢ ἡ φιλία. Ὡστε καὶ ὅλως παρὰ φύσιν ἡ φιλία ἂν εἴη μᾶλλον. Ἀπλῶς δὲ εἰ μὴ φιλία ἢ τὸ νεῖκος κινεῖ, αὐτῶν τῶν σωμάτων οὐδεμία κίνησις ἐστίν, οὐδὲ μονή. Ἀλλ' ἄτοπον. Ἐτι δὲ φαί-

νεται κινούμενα · διέκρινε μὲν γὰρ νεῖκος· ἠνέχθη δ' ἄνω ὁ αἰθήρ, οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὅτε μὲν φησιν ὡσπερ ἀπὸ τέχνης·

Οὕτω γὰρ συνέκυρσε θέων τότε· πολλάκι δ' ἄλλως· ὅτε δέ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ, ἄνω φέρεσθαι· ὁ δ' αἰθήρ, φησι,

— — μακροῖσι κατὰ χθόνα δύνετο ῥίζαις.

ἅμα δὲ καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ἔχειν φησὶν ἐπὶ τε τοῦ νείκους νῦν, καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς φιλίας. Τί οὖν ἐστὶ τὸ κινεῖν πρῶτον καὶ αἷτιον τῆς κινήσεως; οὐ γὰρ δὴ ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος, ἀλλὰ τινος κινήσεως ταῦτα αἷτια· εἰ δέ ἐστιν, ἐκείνο ἀρχή. Ἄτοπον δὲ καὶ εἰ ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν στοιχείων, ἢ ἔν τι αὐτῶν· αἱ γὰρ ἀλλοιωσεις αἱ τῆς ψυχῆς πῶς ἔσονται; οἷον τὸ μουσικὸν εἶναι καὶ πάλιν ἄμουσον, ἢ μνήμη ἢ λήθη· δῆλον γὰρ ὅτι εἰ μὲν πῦρ ἢ ψυχὴ, τὰ πάθη ὑπάρξει αὐτῇ ὅσα πυρὶ, ἢ πῦρ· εἰ δὲ μικτὸν, τὰ σωματικά· τούτων δὲ οὐδὲν σωματικόν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐτέρας ἔργον ἐστὶ θεωρίας· περὶ δὲ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τὰ σώματα συνέστηκεν, ὅσοις μὲν δοκεῖ εἶναι τι κοινόν, ἢ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, ἀνάγκη εἰ θάτερον τούτων, καὶ θάτερον συμβαίνειν· ὅσοι δὲ μὴ ποιοῦσιν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν, μηδ' ὥς ἐξ ἐκάστου, πλὴν ὥς ἐκ τοίχου πλίνθους, ἄτοπον· πῶς δ' ἐξ ἐκείνου ἔσονται σάρκες καὶ ὀστά, καὶ τῶν ἄλλων ὅτιοῦν; ἔχει δὲ τὸ λεγόμενον ἀπορίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἀλλήλων γεννῶσι, τίνα τρόπον γίνεται ἐξ αὐτῶν ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα· λέγω δ', οἷον εἰ ἐκ πυρός ἐστιν ὕδωρ, καὶ ἐκ τούτου γίνεται πῦρ· ἐστὶ γὰρ τι κοινόν τὸ ὑποκείμενον. Ἀλλὰ δὴ καὶ σὰρξ ἐξ αὐτῶν γίνεται καὶ μυελός. Ταῦτα δὲ πῶς γίνεται;

ἐκείνοις τε γὰρ τοῖς λέγουσιν ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς τίς ἔσται
τρόπος; ἀνάγκη γὰρ σύνθεσιν εἶναι, καθάπερ ἐκ πλίν-
θων καὶ λίθων τοῖχος· καὶ τὸ μίγμα δὲ τοῦτο, ἐκ σωζομέ-
νων μὲν ἔσται τῶν στοιχείων, κατὰ μικρὰ δὲ παρ' ἄλληλα
συγκειμένων. Οὕτω δὴ σὰρξ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον.
Συμβαίνει δὲ, μὴ ἐξ ὅτου οὖν μέρους σαρκὸς γίγνεσθαι
πῦρ καὶ ὕδωρ· ὥσπερ εἰ ἐκ κηροῦ γένοιτ' ἂν, ἐκ μὲν
τουοῦ τοῦ μέρους σφαῖρα, πυραμὶς δ' ἐξ ἄλλου τινός·
ἀλλ' ἐνδεχέτο γε ἐξ ἑκατέρου ἑκάτερον γενέσθαι. Τοῦ-
το μὲν δὴ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον ἐκ τῆς σαρκὸς, ἐξ
ὅτου οὖν ἄμφω. Τοῖς δὲ ἐκείνως λέγουσιν οὐκ ἐνδε-
χεται, ἀλλ' ὥς ἐκ τοίχου λίθος καὶ πλίνθος, ἑκάτερον
ἐξ ἄλλου τόπου καὶ μέρους. Ὡσαύτως δὲ, καὶ τοῖς
ποιοῦσι μίαν αὐτῶν ὕλην, ἔχει τινὰ ἀπορίαν, πῶς
ἔσται τι ἐξ ἀμφοτέρων, οἷον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ἢ
πυρὸς καὶ γῆς· εἰ γὰρ ἔστιν ἡ σὰρξ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ
μηδέτερον ἐκείνων, μηδ' αὖ σύνθεσις σωζομένων, τι
λείπεται πλὴν ὕλην εἶναι τὸ ἐξ ἐκείνων; Ἡ γὰρ θάτε-
ρου φθορὰ, ἢ θάτερον ποιεῖ, ἢ τὴν ὕλην. Ἀρ' οὖν
ἐπειδὴ ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον θερμὸν καὶ ψυχρὸν,
ὅταν μὲν ἀπλῶς ἢ θάτερον ἐνδελεχεία, δυνάμει θάτε-
ρον ἔσται· ὅταν δὲ μὴ παντελῶς, ἀλλ' ὥς μὲν θερμὸν
ψυχρὸν, ὡς δὲ ψυχρὸν θερμὸν, διὰ τὸ μιγνύμενα φθει-
ρειν τὰς ὑπεροχὰς ἀλλήλων, τό τε οὐθ' ἡ ὕλη ἔσται,
οὔτε ἐκείνων τῶν ἐναντίων ἑκάτερον ἐνδελεχεία ἀπλῶς,
ἀλλὰ μεταξύ· κατὰ δὲ τὸ δυνάμει, μᾶλλον εἶναι θερ-
μὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ τοῦναντίον ἑκάτερον· κατὰ τοῦτον
τὸν λόγον διπλασίως θερμὸν δυνάμει, ἢ ψυχρὸν, ἢ τρι-
πλασίως, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τοιοῦτον. Ἔσται δὲ
μικθέντων τᾶλλα, ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ τῶν στοιχείων,

καὶ τὰ στοιχεῖα ἐξ ἐκείνων δυνάμει πως ὄντων· οὐχ οὕτω δὲ ὡς ἡ ὕλη, ἀλλὰ τὸν εἰρημένον τρόπον· καὶ ἔστιν οὕτω μὲν μίξις, ἐκείνως δὲ ὕλη τὸ γινώμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ πάσχει τὰ ἐναντία κατὰ τὸν ἐν τοῖς πρώτοις διορισμόν· ἔστι γὰρ τὸ ἐνεργεῖα θερμὸν δυνάμει ψυχρὸν, καὶ τὸ ἐνεργεῖα ψυχρὸν δυνάμει θερμόν· ὥστε ἐὰν μὴ ἰσάζῃ, μεταβάλλει εἰς ἄλληλα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐναντίων. Καὶ πρῶτόν γε οὔτω τὰ στοιχεῖα μεταβάλλει· ἐκ δὲ τούτων, σάρκες καὶ ὀστέα, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοῦ μὲν θερμοῦ γινομένου ψυχροῦ, τοῦ δὲ ψυχροῦ θερμοῦ, ὅταν πρὸς τὸ μέσον ἔλθῃ· ἐνταῦθα γὰρ οὐθ' ἕτερον· τὸ δὲ μέσον πολὺ, καὶ οὐκ ἀδιαίρετον. Ὅμοίως δὲ καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ μεσότητα ποιοῦσι σάρκα καὶ ὀστέα, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα.

CAPUT VII.

Ἄπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐστὶν, ἐξ ἀπάντων σύγκειται τῶν ἀπλῶν. Γῆ μὲν γὰρ ἐνυπάρχει πᾶσι, διὰ τὸ ἕκαστον εἶναι μάλιστα καὶ πλείστον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· ὕδωρ δὲ, διὰ τὸ δεῖν μὲν ὀρῆσθαι τὰ σύνθετα, μόνον δὲ εἶναι τῶν ἀπλῶν εὐόριστον τὸ ὕδωρ. Ἔτι δὲ καὶ τὸ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ μὴ δύνασθαι συμμένειν· ἀλλὰ τοῦτ' εἶναι τὸ συνέχον. Εἰ γὰρ ἐξαιρεθείη τελείως ἐξ αὐτῆς τὸ ὑγρὸν, διαπίπτει ἄν. Γῆ μὲν οὖν καὶ ὕδωρ, διὰ ταύτας ἐνυπάρχουσι τὰς αἰτίας· ἤρ' δὲ καὶ πῦρ, ὅτι ἐναντία ἐστὶ γῆ καὶ ὕδατι· γῆ μὲν ἄρι, ὕδωρ δὲ πυρὶ ἐναντίον ἐστὶν, ὡς ἐνδέχεται οὐσίαν οὐσία ἐναντίαν εἶναι. Ἐπεὶ οὖν αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν,

ἐνυπάρχει δὲ θάτερα ἄκρα τῶν ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ θάτερον ἐνυπάρχειν· ὥστε ἐν ἅπαντι τῷ συνθέτῳ πάντα τὰ ἀπλᾶ ἐνέσται. Μαρτυρεῖν δὲ ἔοικε καὶ ἡ τροφή ἐκάστου· ἅπαντα μὲν γὰρ τρέφεται τοῖς αὐτοῖς ἐξ ὧν περ ἐστίν· ἅπαντα δὲ πλείοσι τρέφεται· καὶ γὰρ ἄσα περ ἂν δόξειε μάλιστα μόνῳ ἐνὶ τρέφεσθαι, οἷον τῷ ὕδατι τὰ φυτὰ, πλείοσι τρέφεται· μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντες ἄρδεν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ μὲν τροφή τῆς ὕλης, τὸ δὲ τρεφόμενον συνειλημμένον τῇ ὕλῃ, ἡ μορφή καὶ τὸ εἶδος, εὐλογον ἤδη τὸ μόνον τῶν ἀπλῶν σωμάτων τρέφεσθαι τὸ πῦρ, ἀπάντων ἐξ ἀλλήλων γινομένων, ὥσπερ καὶ οἱ πρότεροι λέγουσι· μόνον γὰρ ἐστὶ καὶ μάλιστα τοῦ εἶδους τὸ πῦρ, διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι πρὸς τὸν ὅρον. Ἐκαστον δὲ πέφυκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φέρεσθαι χώραν· ἡ δὲ μορφή καὶ τὸ εἶδος, ἀπάντων ἐν τοῖς ὅροις. Ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα τὰ σώματα ἐξ ἀπάντων συνέστηκε τῶν ἀπλῶν, εἴρηται.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἓν ἡ γεννητὰ καὶ φθαρτὰ, καὶ ἡ γένεσις τυγχάνει οὕσα ἐν τῷ περὶ τὸ μέσον τόπῳ, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως, πόσαι τε, καὶ τίνες αὐτῆς αἱ ἀρχαί· ῥᾶον γὰρ οὕτω τὰ καθ' ἕκαστα θεωρήσομεν, ὅταν περὶ τῶν καθόλου λάβωμεν πρῶτον. Εἰσὶν οὖν καὶ τὸν ἀριθμὸν ἴσαι, καὶ τῷ γένει αἱ αὐταί, αἵ περ ἐν τοῖς αἰδίοις τε καὶ πρώτοις· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή· δεῖ δὲ καὶ τὴν τρίτην εἶτι προσυπάρχειν· οὐ γὰρ ἱκαναὶ πρὸς τὸ γεννηῆσαι αἱ δύο, καθάπερ οὐδ' ἐν τοῖς πρώτοις. Ὡς μὲν οὖν

ὑλη, τοῖς γεννητοῖς ἐστὶν αἷτιον, τὸ δυνατόν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν, οἷον τὰ αἰδία· τὰ δὲ οὐκ ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἀδύνατον μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἀδύνατον εἶναι· διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλως ἔχειν. Ἐνια δὲ καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι δυνατὰ, ὅπερ ἐστὶ τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν· ποτὲ μὲν γὰρ ἐστὶ τοῦτο, ποτὲ δ' οὐκ ἔστιν. Ὡστ' ἀνάγκη γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν, περὶ τὸ δυνατόν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Διὸ καὶ ὥς μὲν ὑλη, τοῦτ' ἐστὶν αἷτιον τοῖς γεννητοῖς· ὥς δὲ τὸ οὐ ἕνεκα ἢ μορφῇ καὶ τὸ εἶδος. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἐκάστου οὐσίας. Δεῖ δὲ προσεῖναι καὶ τὴν τρίτην, ἣν ἅπαντες μὲν ὀνειρώττουσι, λέγει δ' οὐδεὶς. Ἀλλ' οἱ μὲν ἱκανὴν ᾧήθησαν αἰτίαν εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι τὴν τῶν εἰδῶν φύσιν, ὥσπερ ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπιτιμήσας τοῖς ἄλλοις, ὥς οὐδὲν εἰρηκόσιν, ὑποτίθεται ὅτι ἐστὶ τῶν ὄντων, τὰ μὲν εἶδη, τὰ δὲ μεθεκτικά τῶν εἰδῶν. Καὶ ὅτι εἶναι μὲν ἕκαστον τούτων λέγεται κατὰ τὸ εἶδος· γίνεσθαι δὲ κατὰ τὴν μετάληψιν, καὶ φθείρεσθαι κατὰ τὴν ἀποβολήν. Ὡστ' εἰ ταῦτα ἀληθῆ, τὰ εἶδη οἶεται ἐξ ἀνάγκης αἷτια εἶναι καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς. Οἱ δὲ αὐτὴν τὴν ὑλην· ἀπὸ ταύτης γὰρ εἶναι τὴν κίνησιν. Οὐδέτεροι δὲ λέγουσι καλῶς· εἰ μὲν γὰρ ἐστὶν αἷτια τὰ εἶδη, διὰ τί οὐκ αἰεὶ γεννᾷ συνεχῶς· ἀλλὰ ποτὲ μὲν, ποτὲ δ' οὐ, ὄντων αἰεὶ καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μεθεκτικῶν; Ἐτι δ' ἐπ' ἐνίων θεωροῦμεν ἄλλο τι τὸ αἷτιον ὄν· ὑγίειαν γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐμποιεῖ, καὶ ἐπιστήμην ὁ ἐπιστήμων, οὐσης καὶ ὑγείας αὐτῆς, καὶ τῶν μεθεκτικῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν

κατὰ δύναμιν πραττομένων. Εἰ δὲ τὴν ὕλην τις φή-
 σει γεννᾶν διὰ τὴν κίνησιν, φυσικώτερον μὲν ἂν λέγοι
 τῶν οὕτω λεγόντων· τὸ γὰρ ἀλλοιοῦν καὶ τὸ μετα-
 σχηματίζον, αἰτιώτερόν τε τοῦ γεννᾶν, καὶ ἐν ἅπασιν
 εἰώθαμεν τοῦτο λέγειν τὸ ποιοῦν, ὁμοίως ἔν τε τοῖς
 φύσει καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ τέχνης, ὃ ἂν ἢ κινητικόν. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι· τῆς μὲν γὰρ
 ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι· τὸ δὲ κινεῖν
 καὶ τὸ ποιεῖν ἐτέρας δυνάμεως. Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν τέχνη, καὶ ἐπὶ τῶν φύσει γινομένων· οὕτε γὰρ αὐ-
 τὸ ποιεῖ τὸ ὕδωρ ζῶον ἐξ ἑαυτοῦ, οὔτε τὸ ξύλον κλί-
 νην, ἀλλ' ἢ τέχνη. Ὡστε καὶ οὗτοι διὰ τοῦτο λέγου-
 σιν οὐκ ὀρθῶς· καὶ ὅτι παραλείπουσι τὴν κυριωτέραν
 αἰτίαν· ἐξαιροῦσι γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφὴν.
 Ἔτι δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδιδύασι τοῖς σώμασι, δι'
 ἃς γεννῶσι λίαν ὀργανικῶς, ἀφαιροῦντες τὴν κατὰ τὸ
 εἶδος αἰτίαν· ἐπεὶ γὰρ πέφυκεν, ὥς φασι, τὸ μὲν θερ-
 μὸν διακρίνειν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνιστάναι, καὶ τῶν ἄλ-
 λων ἕκαστον τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ δὲ πάσχειν, ἐκ τούτων
 λέγουσι καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τὰλλα γίνεσθαι καὶ
 φθίρεισθαι. Φαίνεται δὲ καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ κινού-
 μενον καὶ πάσχον. Ἔτι δὲ παραπλήσιόν τι ποιοῦσιν,
 ὥσπερ εἴ τις τῷ πρίονι καὶ ἐκάστῳ τῶν ὀργάνων ἀπο-
 νέμει τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων· ἀνάγκη γὰρ πρίονος
 ὄντος διαιρεῖσθαι, καὶ ξέοντος λειάνεσθαι, καὶ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ὡστ' εἰ ὅτι μάλιστα ποιεῖ καὶ
 κινεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πῶς κινεῖ οὐχ ὀρθῶς, ὅτι χεῖρον
 ἢ τὰ ὄργανα. Ἡμῖν δὲ καθόλου τε πρότερον εἴρη-
 γαι περὶ τῶν αἰτίων, καὶ νῦν διώριστα, περὶ τε τῆς
 ὕλης καὶ τῆς μορφῆς.

CAPUT IX.

Ἔτι δὲ, ἐπειδὴ ἡ κατὰ τὴν φορὰν δέδεικται ὅτι αἰ-
 διος, ἀνάγκη τούτων ὄντων, καὶ γένεσιν εἶναι συνε-
 χῶς· ἡ γὰρ φορὰ ποιήσῃ τὴν γένεσιν ἐνδελεχῶς, διὰ
 τὸ προσάγειν καὶ ἀπάγειν τὸ γεννητικόν. Ἄμα δὲ δῆ-
 λον, ὅτι καὶ τὰ πρότερα καλῶς εἴρηται, τὸ πρώτην
 τῶν μεταβολῶν τὴν φορὰν, ἀλλὰ μὴ τὴν γένεσιν εἰπεῖν·
 πολὺ γὰρ εὐλογώτερον, τὸ ὃν τῷ μὴ ὄντι γενέσεως αἵ-
 τιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ ὄν τῷ ὄντι τοῦ εἶναι. Τὸ μὲν οὖν
 φερόμενόν ἐστι, τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἔστι. Διὸ καὶ ἡ
 φορὰ προτέρα τῆς γενέσεως. Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται καὶ
 δέδεικται συνεχῆς οὕσα τοῖς πράγμασι γένεσις καὶ
 φθορά· (φαμέν δὲ αἰτίαν εἶναι τὴν φορὰν τοῦ γίνε-
 σθαι·) φανερόν ὅτι μιᾶς μὲν οὔσης τῆς φορᾶς, οὐκ
 ἐνδέχεται γίνεσθαι ἄμφω, διὰ τὸ ἐναντία εἶναι. Τὸ
 γὰρ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχον αἰεὶ, τὸ αὐτὸ πέφυκε ποι-
 εῖν. Ὡστε ἥτοι γένεσις ἔσται αἰεὶ ἢ φθορά. Δεῖ δὲ
 πλείους εἶναι τὰς κινήσεις καὶ ἐναντίας, ἢ τῇ φορᾷ, ἢ
 τῇ ἀνωμαλίᾳ· τῶν γὰρ ἐναντίων αἰτία τὰναντία. Διὸ
 καὶ οὐκ ἡ πρώτη φορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ φθο-
 ρᾶς, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον· ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ
 τὸ συνεχὲς ἐν ἐστὶ, καὶ τὸ κινεῖσθαι δύο κινήσεις·
 ἀνάγκη γὰρ, εἴ γε αἰεὶ ἔσται συνεχῆς γένεσις καὶ φθο-
 ρά, αἰεὶ μέντοι κινεῖσθαι, ἵνα μὴ ἐπιλείπωσιν αὐταὶ αἱ
 μεταβολαί· δύο δὲ, ὅπως μὴ θάτερον συμβαίνει μόνον.
 Τῆς μὲν οὖν συνεχείας ἡ τοῦ ὅλου φορὰ αἰτία· τοῦ
 δὲ προσιέναι καὶ ἀπιέναι, ἡ ἔγκλισις· συμβαίνει γὰρ,
 ὅτε μὲν πόρῳ γίνεσθαι, ὅτε δ' ἐγγύς. Ἀνίσου δὲ
 τοῦ διαστήματος ὄντος, ἀνώματος ἔσται ἡ κίνησις·
 ὥστε εἰ τῷ προσιέναι καὶ ἐγγύς εἶναι γεννᾷ, καὶ τῷ

ἀπιέναι καὶ πόρρω γίνεσθαι ταὐτὸ τοῦτο φθείρει· καὶ εἰ τῇ πολλάκις προσιέναι γεννᾷ, καὶ τῇ πολλάκις ἀπιλθεῖν φθείρει· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία αἰτία. Καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἢ φθορὰ καὶ ἡ γένεσις ἢ κατὰ φύσιν. Διὸ καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ βίοι ἐκάστων, ἀριθμὸν ἔχουσι, καὶ τούτῳ διορίζονται· πάντων γὰρ ἐστὶ τάξις· καὶ ἅπας χρόνος καὶ βίος μετρεῖται περιόδῳ· πλήν, οὐ τῇ αὐτῇ πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν ἐλάττονι, οἱ δὲ πλείονι· τοῖς μὲν γὰρ ἐνιαυτὸς, τοῖς δὲ μείζων, τοῖς δὲ ἐλάττων ἢ περίοδος ἐστὶ τὸ μέτρον. Φαίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν αἰσθησιν ὁμολογούμενα τοῖς παρ' ἡμῶν λόγοις· ὁρῶμεν γὰρ ὅτι προσιόντος μὲν τοῦ ἡλίου, γένεσις ἐστίν· ἀπιόντος δὲ, φθίσις, καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἐκάτερον· ἴσος γὰρ ὁ χρόνος τῆς φθορᾶς, καὶ τῆς γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. Ἀλλὰ συμβαίνει πολλάκις ἐν ἐλάττονι φθείρεσθαι, διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρισιν· ἀνωμάλου γὰρ οὔσης τῆς ὕλης, καὶ οὐ πανταχοῦ τῆς αὐτῆς, ἀνάγκη καὶ τὰς γενέσεις ἀνωμάτων εἶναι, καὶ τὰς μὲν θάττους, τὰς δὲ βραδύτερας. Ὡστε συμβαίνει διὰ τὴν τούτων γένεσιν ἄλλοις γίνεσθαι φθοράν. Αἰὲ δ' ὥσπερ εἴρηται, συνεχῆς ἐστὶ ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ, καὶ οὐδέποτε ὑπολείψει δι' ἣν εἴπομεν αἰτίαν. Τοῦτο δ' εὐλόγως συμβέβηκεν· ἐπεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν αἰεὶ τοῦ βελτίονος ὁρέγεσθαι φάμεν τὴν φύσιν, βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι· τὸ δὲ εἶναι ποσαχῶς λέγομεν, ἐν ἄλλοις εἴρηται· τοῦτο δ' ἐν ἅπασιν ἀδύνατον ὑπάρχειν, διὰ τὸ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθαι, τῷ λειπομένῳ τρόπῳ, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐντελεχῇ ποιήσας τὴν γένεσιν· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα συνείροιτο τὸ εἶναι, διὰ τὸ ἐγγυτάτω

εἶναι τῆς οὐσίας, τὸ γίνεσθαι αἰετὴν τὴν γένεσιν. Τοῦτου δ', ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, αἰτία ἡ κύκλω φορὰ· μόνῃ γὰρ συνεχῆς. Διὸ καὶ τὰλλα ὅσα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις, οἷον τὰ ἀπλᾶ σώματα, μιμεῖται τὴν κύκλω φορὰν· ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀήρ γένηται, καὶ ἐξ αἰέρος πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ πυρὸς ὕδωρ, κύκλω φαμέν περιεληλυθέναι τὴν γένεσιν, διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν. Ὡστε καὶ ἡ εὐ-
 θεία τούτων φορὰ μιμουμένη τὴν κύκλω, συνεχῆς ἐστίν. Ἀμὰ δὲ δῆλον ἐκ τούτων, ὅτινες ἀποροῦσι, διὰ τί ἐκά-
 στον τῶν σωμάτων εἰς τὴν οἰκείαν φερομένου χώραν, ἐν τῇ ἀπείρῳ χρόνῳ οὐ διεσπᾶσι τὰ σύνθετα σώματα· αἷτιον γὰρ τούτου ἐστὶν ἡ εἰς ἄλληλα μετὰβασις· εἰ γὰρ ἐκαστον ἔμεινεν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ, καὶ μὴ μετέ-
 βαλεν ὑπὸ τοῦ πλησίον, ἥδη ἂν διεσπότησαν. Με-
 ταβάλλει μὲν οὖν διὰ τὴν φορὰν διπλὴν οὖσαν· διὰ δὲ τὸ μεταβάλλειν, οὐκ ἐνδέχεται μένειν οὐδὲν αὐτῶν ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ τεταγμένη. Διότι μὲν οὖν ἐστὶ γένεσις καὶ φθορά, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ τί τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη εἶναι τι τὸ κινοῦν, εἰ κίνησις ἔσται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις, καὶ εἰ αἰετὴν, ὅτι δεῖ τι εἶναι αἰετὴν· καὶ εἰ συνεχῆς, ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀγέννητον, καὶ ἀναλλοιώτον· καὶ εἰ πλείους εἶεν αἱ κύκλω κινήσεις, πλείους μὲν, πάσας δὲ πως εἶναι ταύτας ἀνάγκη ὑπὸ μίαν ἀρχὴν· συνεχοῦς δ' ὄντος τοῦ χρόνου, ἀνάγκη κίνησιν συνεχῇ εἶναι· εἴπερ ἀδύνατον χρόνον ἄνευ κινήσεως εἶναι. Συνεχοῦς ἄρα τινὸς ἀριθμὸς ὁ χρόνος. Τῆς κύκλω ἄρα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ λόγοις διώρισται. Συνεχῆς δ' ἡ κίνησις πότερον τῷ

τὸ κινούμενον συνεχές εἶναι, ἢ τῷ ἐν ᾧ κινεῖται, οἷον τὸν τόπον λέγω, ἢ τὸ πάθος; δῆλον δὴ ὅτι τῷ τὸ κινούμενον· πῶς γὰρ τὸ πάθος συνεχές, ἀλλ' ἢ τῷ τὸ πρᾶγμα ᾧ συμβέβηκε, συνεχές εἶναι; εἰ δὲ καὶ τῷ ἐν ᾧ, μόνῳ τοῦτο τῷ τόπῳ ἐνυπάρχει· μέγεθος γὰρ τι ἔχει. Τούτου δὲ τὸ κύκλῳ μόνον συνεχές. Ὡστε αὐτὸ ἑαυτῷ ἀεὶ συνεχές. Τοῦτο ἄρα ἐστὶν ὃ ποιεῖ συνεχῇ κίνησιν, τὸ κύκλῳ σῶμα φερόμενον· ἡ δὲ κίνησις, τὸν χρόνον.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς συνεχῶς κινουμένοις κατὰ γένεσιν, ἢ ἀλλοίωσιν, ἢ ὅλως μεταβολὴν, ὁρῶμεν τὸ ἐφεξῆς ὄν καὶ γινόμενον τόδε μετὰ τόδε, ὥστε μὴ διαλείπειν· σκεπτέον, πότερόν ἐστὶ τι ὃ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. Ὅτι μὲν γὰρ ἔνια, δῆλον, καὶ εὐθύς τὸ ἔσται, καὶ τὸ μέλλον ἕτερον διὰ τοῦτο· ὃ μὲν γὰρ ἀληθές εἰπεῖν ὅτι ἔσται, δεῖ τοῦτο εἶναι ποτε ἀληθές ὅτι ἐστίν· ὃ δὲ νῦν ἀληθές εἰπεῖν ὅτι μέλλει, οὐδὲν κωλύει μὴ γενέσθαι· μέλλον γὰρ ἂν βαδίζειν τις, οὐκ ἂν βαδίσειεν. Ὅλως δ', ἐπειδὴ ἐνδέχεται ἔνια τῶν ὄντων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, δῆλον ὅτι καὶ τὰ γινόμενα οὕτως ἔξει, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἔσται. Πότερον οὖν ἅπαντα τοιαῦτα, ἢ οὐ; ἀλλ' ἔνια ἀναγκαῖον ἀπλῶς γίνεσθαι, καὶ ἔστιν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εἶναι, τὰ μὲν ἀδύνατα μὴ εἶναι, τὰ δὲ δυνατὰ, οὕτως καὶ περὶ τὴν γένεσιν· οἷον τροπὰς ἄρα ἀνάγκη γενέσθαι, οὐχ οἷόν τε μὴ ἐνδέχεσθαι. Εἰ δὲ τὸ πρότερον ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ τὸ ὕστερον, ἔσται· οἷον εἰ οἰκία, θεμέλιον· εἰ δὲ τοῦτο, πηλόν. Ἀρ' οὖν καὶ εἰ θεμέλιος γέγονεν, ἀνάγκη καὶ οἰκί-

αν γενέσθαι· ἢ οὐκ ἔτι, εἰ μὴ κῆκεῖνο ἀνάγκη γενέ-
 σθαι ἀπλῶς; εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη καὶ θεμελίου γενο-
 μένου, γενέσθαι οἰκίαν· οὕτω γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἔχον
 πρὸς τὸ ὕστερον· ὥστε εἰ ἐκεῖνο ἔσται, ἀνάγκη ἐκεῖνο
 πρότερον γενέσθαι. Εἰ τοίνυν ἀνάγκη γενέσθαι τὸ
 ὕστερον, καὶ τὸ πρότερον ἀνάγκη· καὶ εἰ τὸ πρότερον,
 καὶ τὸ ὕστερον τοίνυν ἀνάγκη· ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖνο, ἀλλ'
 ὅτι ὑπέκειτο ἐξ ἀνάγκης ἐσόμενον. Ἐν οἷς ἄρα τὸ
 ὕστερον ἀνάγκη εἶναι, ἐν τούτοις ἀντιστρέφει· καὶ αἰ
 τοῦ προτέρου γενομένου, ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστε-
 ρον. Εἰ μὲν οὖν εἰς ἄπειρον εἰσιν ἐπὶ τὸ κάτω, οὐκ
 ἔσται ἀνάγκη τὸ ὕστερον τόδε γενέσθαι ἀπλῶς. Ἄλλ'
 οὐδ' ἐξ ὑποθέσεως· αἰ γὰρ ἕτερον ἔμπροσθεν ἔξ
 ἀνάγκης ἔσται. Διὸ καὶ ἐκεῖνο ἀνάγκη γενέσθαι.
 Ὡστε εἰ μὴ ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ ἀπείρου, οὐδὲ πρῶτον ἔσται
 οὐδὲν, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔσται γενέσθαι. Ἀλλὰ μὴν
 οὐδ' ἐν τοῖς πέρας ἔχουσι τοῦτο ἔσται εἰπεῖν ἀληθῶς,
 ὅτι ἀπλῶς ἀνάγκη γενέσθαι, οἷον οἰκίαν, ὅταν θεμέ-
 λιος γένηται· ὅταν γὰρ γένηται, εἰ μὴ αἰετοῦτο ἀνάγ-
 κη γίνεσθαι, συμβήσεται αἰε εἶναι τὸ ἐνδεχόμενον μὴ
 αἰε εἶναι. Ἀλλὰ δεῖ τῇ γενέσει αἰε εἶναι, εἰ ἐξ ἀνάγ-
 κης ἐστὶν αὐτοῦ ἡ γένεσις· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰε
 ἅμα· ὃ γὰρ εἶναι ἀνάγκη, οὐχ οἷόν τε μὴ εἶναι· ὥστ'
 εἰ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, αἰδιόν ἐστι· καὶ εἰ αἰδιόν, ἐξ
 ἀνάγκης. Καὶ εἰ ἡ γένεσις τοίνυν ἐξ ἀνάγκης, αἰδιός
 καὶ ἡ γένεσις τούτου· καὶ εἰ αἰδιός, ἐξ ἀνάγκης. Εἰ
 ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἀπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη περι-
 κυλῆν καὶ ἀνακάμπτειν· ἀνάγκη γὰρ ἥτοι πέρας ἔχει
 τὴν γένεσιν, ἢ μὴ· καὶ εἰ μὴ, ἢ εἰς εὐθὺ, ἢ κύκλῳ.
 Τούτων δ' εἴπερ ἔσται αἰδιός, οὐκ εἰς εὐθὺν οἷόν τε,

διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀρχήν· μήτ' ἂν κάτω, ὡς ἐπὶ τῶν ἐσομένων διαλαμβάνομεν· μήτε ἄνω, ὡς ἐπὶ τῶν γενομένων· ἀνάγκη δ' εἶναι ἀρχήν, μὴ πεπερασμένης οὔσης, καὶ αἰδίδιον εἶναι. Διὸ ἀνάγκη κύκλω εἶναι. Ἀντιστρέφειν ἄρα ἀνάγκη ἔσται· οἷον εἰ τοδὶ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, καὶ τὸ πρότερον ἄρα· ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, καὶ τὸ ὕστερον ἀνάγκη γενέσθαι. Καὶ τοῦτο αἰεὶ δὴ συνεχῶς· οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει λέγειν, διὰ δύο ἢ πολλῶν· ἐν τῇ κύκλω ἄρα κινήσει καὶ γενέσει ἔστί τὸ ἐξ ἀνάγκης ἀπλῶς· καὶ εἰ κύκλω, ἀνάγκη ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γεγονέναι· καὶ εἰ ἀνάγκη, ἣ τούτων γενέσεις κύκλω· ταῦτα μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ αἰδίδιος, καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλω κίνησις, καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, καὶ ἔσται, ὅσαι ταύτης κινήσεις, καὶ ὅσαι διὰ ταύτην· εἰ γὰρ τὸ κύκλω κινούμενον αἰεὶ τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλω εἶναι τὴν κίνησιν· οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὔσης, ὃ ἥλιος κύκλω ὠδί. Ἐπεὶ δ' οὕτως αἰ ὥραι, διὰ τοῦτο κύκλω γίνονται καὶ ἀνακάμπουσι. Τούτων δ' οὕτω γινομένων, πάνθ' ὑπὸ τούτων. Τί οὖν δὴ ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ αἴρ κύκλω γινόμενα· καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ καὶ ὕσαι· καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι. Ἀνθρωποὶ δὲ καὶ ζῶα οὐκ ἀνακάμπουσιν εἰς ἑαυτοὺς, ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη εἰ ὁ πατήρ ἐγένετο, σὲ γενέσθαι· ἀλλ' εἰ σὺ, ἐκείνον. Εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι αὕτη ἡ γένεσις. Ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως πάλιν αὕτη, πότερον ὁμοίως ἅπαντα ἀνακάμπει, ἢ οὐ· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀριθμῶ, τὰ δὲ εἶδει μόνον. Ὅσων μὲν οὖν ἀφθαρτος οὐσία ἡ κινουμένη, φανερόν ὅτι καὶ ἀριθμῶ ταῦτα ἔσται· ἡ

γὰρ κίνησις ἀκολουθεῖ τῷ κινουμένῳ. Ὅσων δὲ μὴ,
 ἀλλὰ φθαρτὴ, ἀνάγκη τῷ εἶδει, ἀριθμῷ δὲ μὴ, ἀνα-
 κάμπτειν. Διὸ ὕδωρ ἐξ αἰέρος, καὶ αἶθρ ἐξ ὕδατος,
 εἶδει ὁ αὐτὸς, οὐκ ἀριθμῷ. Εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἀρι-
 θμῷ, ἀλλ' οὐχ ὧν ἡ οὐσία γίνεται οὕσα τοιαύτη, οἷα
 ἐνδέχασθαι μὴ εἶναι.

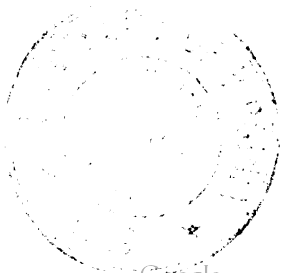
ARISTOTELIS

OPERA OMNIA.

VOL. IV.

**INSUNT: METEOROLOGICA ET DE MUNDO
LIBER.**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

*Ἀριστοτέλους
Μετεωρολογικῶν βιβλία τέτταρα,
καὶ περὶ Κόσμου βιβλίον.*

**ARISTOTELIS
METEOROLOGICA
ET
DE MUNDO LIBER.**

**AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.**

EDITIO STEREOTYPA.

**LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1832.**

METEOROLOGICORUM

ARGUMENTUM.

L I B. I. Cap. 1. Enumerantur, quae explicanda sint in hoc opere. 2. Pleraque terrestria pendere a coelo motibusque et elementis supernis. 3. De igne et aëre. 4. Flammarum in summo aëre apparentium causae. 5. Phasmatum in coelo causae. 6. De cometis priscorum opiniones. 7. De cometarum natura. 8. De lacteo orbe. 9. De pluvia nubibusque. 10. De rore et pruina. 11. De nive. 12. De grandine. 13. De ventis, fluviis, fontibus. 14. De causis, quare eadem terrae modo sint humidiores, modo sicciores, deque inundationibus et fluviis.

L I B. II. Cap. 1. De mari opiniones. Eius nullos esse fontes. Quare semper fluat. 2. De positu et statione aquae et maris inter quatuor elementa. Mare finem potius esse aquarum, quam principium. Quare non augeatur fluminibus. 3. Maris salsedo unde. 4. Ventorum causae. 5. Quare venti modo fient, modo cessent, et unde et quando quisque eorum flet. 6. Ventorum nomina et rationes exponuntur. 7. De terrae motu opiniones Anaxagorae, Democriti, et Aristippi. 8. Auctoris de iisdem opinio. 9. De tonitru et fulgure.

L I B. III. Cap. 1. De eonephia, prestere turbine, typhone, et fulminibus. 2. 3. De halonibus. 4. 5. De iride. 6. De virgis et pareliis.

L I B. IV. Agit de soliditate seu concretionem corporum quatenus composita sint ex quatuor elementis, eorumque
ARIST. METEOR.

que circa eandem mutationibus. Cap. 1. De quatuor elementis. Eorum duo esse activa, ignem et aërem; duo passiva, terram et aquam. De generatione et corruptione. 2. De digestionem et indigestione. 3. De maturatione et cruditate, deque elixatione et assatione, earumque contrariis. 4. De sicco et humido, de duro et molli. 5. De concretionem corporum et assiccatione. 6. Coagulabilium alia esse ex aqua, alia ex aqua et terra. 7. Alia igne spissari, alia concrescere, quatenus vel aquae, vel terrae plus habeant. 8. 9. Enumerantur definiunturque affectiones mixtorum corporum. 10. De corporibus sive partibus homoeomeris. De peculiari quorundam corporum natura. 11. De frigido in corporibus, et calido. 12. Transitorium facit ad doctrinam de corporibus seu partibus homoeomeris, v. c. sanguine, ossibus; utpote quae elementis constant, et quibus intellectis, organa anomoeomera, h. e. membra corporum v. c. humani, ut manus, pes, caput, melius possint intelligi. (V. Hist. animal. init.)

LIBRI DE MUNDO ARGUMENTUM.

CAP. 1. De laudibus philosophiae. 2. De coelo ac sideribus. 3. De terra marique. 4. De exhalatione duplici, sicca et humida, utpote ex quarum altera venti, tonitrua, fulgura, turbines; ex altera nubes rores, pruinae, nives oriantur. Describuntur venti, meteoza, vapores, terrae motus. 5. Qui fiat, ut mundus, quum constet ex contrariis principiis, non iam diu sit dissolutus. 6. De Deo, cunctarum rerum auctore et gubernatore. 7. De variis Dei nominibus. — (Hunc de Mundo libellum non esse Aristotelis, non est dubium.)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ.

LIBER I.

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τῶν πρώτων αἰτίων τῆς φύσεως, καὶ περὶ πάσης κινήσεως φυσικῆς, ἔτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἄνω φορὰν διακεκοσμημένων ἄστρον, καὶ περὶ τῶν στοιχείων τῶν σωματικῶν, πόσα τε καὶ ποῖα, καὶ τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς κοινῆς, εἴρηται πρότερον. Λοιπὸν δ' ἐστὶ μέρος ταύτης τῆς μεθόδου ἔτι θεωρητέον, ὃ πάντες οἱ πρότεροι μετεωρολογίαν ἐκάλουν. Ταῦτα δ' ἐστὶν ὅσα συμβαίνει κατὰ φύσιν μὲν, ἀτακτοτέραν μὲντοι τῆς τοῦ πρώτου στοιχείου τῶν σωμάτων, περὶ τὸν γειτνιῶντα μάλιστα τόπον τῇ φορᾷ τῶν ἄστρον· οἷον περὶ τε γάλακτος, καὶ κομητῶν, καὶ τῶν ἐκπυρουμένων καὶ κινουμένων φασμάτων· ὅσα τε θείημεν ἂν ἄερος εἶναι κοινὰ πάθη καὶ ὕδατος. Ἔτι δὲ γῆς ὅσα μέρη, καὶ εἶδη καὶ πάθη τῶν μερῶν· ἐξ ὧν περὶ τε πνευμάτων καὶ σεισμῶν θεωρήσαιμεν ἂν τὰς αἰτίας· καὶ περὶ πάντων τῶν γινομένων κατὰ τὰς κινήσεις τὰς τούτων· ἐν οἷς τὰ μὲν ἀποροῦμεν, τῶν δ' ἐφαπτόμεθ' αἰτινὰ

ARIST. METEOR.

Λ

τρόπον. Ἐτι δὲ περὶ κεραινῶν πτώσεως, καὶ πρησιήρων, καὶ τυφῶνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐγκυκλίων, ὅσα διὰ πῆξιν συμβαίνει πάθη τῶν αὐτῶν τούτων σωμάτων. Διελθόντες δὲ περὶ τούτων, θεωρήσομεν, εἴ τι δυνάμεθα κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον ἀποδοῦναι περὶ ζώων καὶ φυτῶν, καθόλου τε καὶ χωρὶς. Σχεδὸν γὰρ τοῦτων ῥηθέντων, τέλος ἂν εἴη γεγονὸς τῆς ἑαρχῆς ἡμῖν προαιρέσεως πάσης. Ὡς οὖν ἀρξάμενοι λέγωμεν περὶ αὐτῶν πρώτον.

CAPUT II.

Ἐπεὶ γὰρ διώρισται πρότερον ἡμῖν μία μὲν ἀρχὴ τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἡ τῶν ἐγκυκλίως φερομένων σωμάτων φύσις, ἄλλα δὲ τέτταρα σώματα διὰ τὰς τέτταρας ἀρχάς, ὧν διπλῆν εἶναι φαμεν τὴν κίνησιν, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου, τὴν δ' ἐπὶ τὸ μέσον· τεττάρων δ' ὄντων τούτων, πυρὸς, καὶ ἀέρος, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, τὸ μὲν τούτοις πᾶσιν ἐπιπολάζον, εἶναι πῦρ· τὸ δ' ὑφωστάμενον, γῆν· δύο δ', ἃ πρὸς αὐτὰ, τούτοις ἀνάλογον ἔχει· ἀήρ μὲν γὰρ πυρὸς ἐγγυτάτω τῶν ἄλλων· ὕδωρ δὲ, γῆς. Ὁ δὲ περὶ τὴν γῆν ὅλος κόσμος ἐκ τούτων συνέστηκε τῶν σωμάτων· περὶ ὃν τὰ συμβαίνοντα πάθη φαμὲν εἶναι ληπτέον. Ἔστι δ' ἐξ ἀνάγκης συνεχῆς πῶς οὗτος ταῖς ἄνω φοραῖς, ὥστε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν κυβερνεῖσθαι ἐκείθεν· ὅθεν γὰρ ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ πᾶσιν, ἐκείνην αἰτίαν νομιστέον πρώτην. Πρὸς δὲ τούτοις, ἡ μὲν αἰδῖος καὶ τέλος οὐκ ἔχουσα τῷ τόπῳ τῆς κινήσεως, ἀλλ' αἰεὶ ἐν τέλει· ταῦτα δὲ τὰ σώματα πάντα περιερασμένους διέστηκε τόπους ἀλλήλων· ὥστε τῶν συμβαινόντων περὶ αὐτὸν, πῦρ μὲν, καὶ γῆν, καὶ τὰ συγ-

γενῇ τούτοις, ὡς ἐν ἑλῆς εἶδει, τῶν γιγνομένων αἰτία
 χρη̃ νομίζειν· τὸ γὰρ ὑποκείμενον καὶ πάσχον τοῦτον
 προσαγορεύομεν τὸν τρόπον. Τὸ δ' οὕτως αἴτιον,
 ὡς ὅθεν ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ, τὴν τῶν αἰετινομένων
 αἰτιατέον δύναμιν.

CAPUT III.

Ἀναλαμβάνοντες οὖν τὰς ἐξ ἀρχῆς θέσεις καὶ τοὺς
 εἰρημένους πρότερον διορισμούς, λέγωμεν περὶ τε τῆς
 τοῦ γάλακτος φαντασίας, καὶ περὶ κομητῶν, καὶ τῶν
 ἄλλων ὅσα τυγχάνει τούτοις ὄντα συγγενῇ. Φαμέν
 δὲ πῦρ, καὶ αἶρα, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν, γίνεσθαι ἐξ ἁλ-
 λήλων, καὶ ἕκαστον ἐν ἑκάστῳ ὑπάρχειν τούτων δυνά-
 μει· ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων οἷς ἐν τι καὶ τὸ αὐτὸ ὑπό-
 κειται, εἰς ὃ καὶ ἀναλύονται ἔσχατον. Πρῶτον μὲν
 οὖν ἀπορήσειεν ἂν τις περὶ τὸν καλούμενον αἶρα, τί-
 να τε χρη̃ λαβεῖν αὐτοῦ τὴν φύσιν ἐν τῷ περιέχοντι
 κόσμῳ τὴν γῆν, καὶ πῶς ἔχει τὴν τάξιν πρὸς τὰλλα τὰ λεγό-
 μενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων. Ὁ μὲν γὰρ τῆς γῆς ὄγκος,
 πηλίκος ἂν τις εἴη πρὸς τὰ περιέχοντα μεγέθη, οὐκ
 ἄδηλον· ἥδη γὰρ ὥπται διὰ τῶν ἀστρολογικῶν θεω-
 ρημάτων ἡμῖν, ὅτι πολὺ καὶ τῶν ἀστρῶν ἐνίων ἐλάτ-
 των ἐστίν. Ἰδαίως δὲ φύσιν συνεστηκυῖαν καὶ ἀφω-
 ρισμένην οὐθ' ὁρῶμεν, οὐτ' ἐνδέχεται κεχωρισμένην
 [εἶναι] τοῦ περὶ τὴν γῆν ἰδρυμένου σώματος· οἷον τῶν
 τε φανερῶν, θαλάττης καὶ ποταμῶν, καὶ εἴ τι κατὰ
 βάθους ἄδηλον ἡμῖν ἐστι. Τὸ δὲ δὴ μεταξὺ τῆς γῆς
 τε καὶ τῶν ἐσχάτων ἀστρῶν, πότερον ἐν τι νομιστέον
 εἶναι σῶμα τὴν φύσιν, ἢ πλείω· καὶ εἰ πλείω, πόσα, καὶ
 μέχρι ποῦ διώριστα τοῖς τόποις. Ἡμῖν μὲν οὖν εἴρηται
 πρότερον περὶ τοῦ πρώτου στοιχείου, ποῖόν τι τὴν

δύναμιν ἐστὶ, καὶ ὅτι πᾶς ὁ περὶ τὰς ἄνω φορᾶς κόσμος, ἐκείνου τοῦ σώματος πλήρης ἐστὶ. Καὶ ταύτην τὴν δόξαν οὐ μόνον ἡμεῖς τυγχάνομεν ἔχοντες· φαίνεται δ' ἀρχαία τις ὑπόληψις αὕτη καὶ τῶν πρότερον ἀνθρώπων. Ὁ γὰρ λεγόμενος αἰθέρ, παλαιὰν εἴληψε τὴν προσηγορίαν, ἣν Ἀναξαγόρας μὲν τῷ πυρὶ ταυτὸν ἡγήσασθαι μοι δοκεῖ σημαίνειν· τὰ τε γὰρ ἄνω πλήρη πυρὸς εἶναι· καὶ κείνος τὴν ἐκεί δύναμιν, αἰθέρα καλεῖν ἐνόμισε· τοῦτο μὲν ὀρθῶς νομίσας· τὸ γὰρ αἰεὶ σῶμα θεῖον, ἅμα τε θεῖόν τι τὴν φύσιν εἰκόασιν ὑπολαβεῖν, καὶ διώρισαν ὀνομάζειν αἰθέρα τὸ τοιοῦτον, ὡς ὃν οὐθενὶ τῶν παρ' ἡμῖν τὸ αὐτό· οὐ γὰρ διήφισομεν ἅπαξ, οὐδὲ δις, οὐδ' ὀλιγάκις τὰς αὐτὰς δόξας ἀνακυκλεῖν γινομένας ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἀπειράκις. Ὅσαι δὲ πῦρ καθαρὸν εἶναι φασὶ τὸ περιέχον, καὶ μὴ μόνον τὰ φερόμενα σώματα· τὸ δὲ μεταξὺ γῆς καὶ τῶν ἀστρων, αἶρα, θεωρήσαντες ἂν τὰ νῦν δεικνύμενα διὰ τῶν μαθημάτων ἱκανῶς, ἴσως ἂν ἐπαύσαντο ταύτης τῆς παιδικῆς δόξης· λίαν γὰρ ἁπλοῦν τὸ νομίζειν μικρὸν τοῖς μεγέθεσιν εἶναι τῶν φερομένων ἕκαστον, ὅτι φαίνεται θεωροῦσιν ἐντεῦθεν ἡμῖν οὕτως. Εἰρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄνω τόπον θεωρήμασι· λέγωμεν δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ νῦν. Εἰ γὰρ τὰ τε διαστήματα πλήρη πυρὸς, καὶ τὰ σώματα συνέστηκεν ἐκ πυρὸς, πάσαι φρουδον ἂν ἦν ἕκαστον τῶν ἄλλων στοιχείων. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἶρος γε μόνου πλήρη· πολὺ γὰρ ἂν ὑπερβάλλοι τὴν ἰσότητα τῆς κοινῆς ἀναλογίας πρὸς τὰ σύστοιχα σώματα, καὶ εἰ δύο στοιχείων πλήρης ὁ μεταξὺ γῆς καὶ ὑρανοῦ τόπος ἐστίν· οὐδὲν γὰρ, ὡς εἶπεν, μόριον ὁ

τῆς γῆς ἐστὶν ὄγκος, ἐν ᾧ περιέληται πᾶν καὶ τὸ τοῦ ὕδατος πλῆθος πρὸς τὸ περιέχον μέγεθος. Ὅρωμεν δ' οὐκ ἐν τοσούτῳ μεγέθει γινομένην τὴν ὑπεροχὴν τῶν ὄγκων, ὅταν ἐξ ὕδατος ἀῆρ γένηται διακριθέντος, ἢ πῦρ ἐξ αἰέρος. Ἀνάγκη δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχειν ὃν ἔχει τὸ τοσονδὶ καὶ μικρὸν ὕδωρ πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ γινόμενον αἶρα, καὶ τὸν πάντα πρὸς τὸ πᾶν ὕδωρ. Διαφέρει δ' οὐθέν, οὐδ' εἴ τις φήσει μὲν μὴ γιγνεσθαι ταῦτα ἐξ ἀλλήλων, ἴσα μὲντοι τὴν δύναμιν εἶναι· κατὰ τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἀνάγκη τὴν ἰσότητά τῆς δυνάμεως ὑπάρχειν τοῖς μεγέθεσιν αὐτῶν, ὥσπερ κῆρ εἰ γιγνόμενα ἐξ ἀλλήλων ὑπῆρχεν. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε ἀῆρ οὔτε πῦρ συμπληρώκε μόνον τὸν μεταξὺ τόπον, φανερόν ἐστι.

Λοιπὸν δὲ διαπορήσαντας εἰπεῖν, πῶς τέτακται τὰ δύο πρὸς τὴν τοῦ πρώτου σώματος θέειν· λέγω δὲ αἶρα καὶ πῦρ· καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ἡ θερμότης ἀπὸ τῶν ἄνωθεν ἄστρον γίγνεται τοῖς περὶ τὴν γῆν τόποις. Περὶ αἰέρος οὖν εἰπόντες πρῶτον, ὥσπερ ὑπεθέμεθα, λέγωμεν οὕτω καὶ περὶ τούτων πάλιν. Εἰ δὴ γίνεται ὕδωρ ἐξ αἰέρος, καὶ ἀῆρ ἐξ ὕδατος, διὰ τίνα ποτ' αἰτίαν οὐ συνίσταται νέφη κατὰ τὸν ἄνω τόπον; Προυήκε γὰρ μᾶλλον, ὅσῳ πορρώτερος ὁ τόπος τῆς γῆς καὶ ψυχρότερος, διὰ τὸ μῆθ' οὕτως πλησίον εἶναι τῶν ἄστρον θερμῶν ὄντων, μῆτε τῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνακλωμένων ἀκτίνων, αἱ κωλύουσι πλησίον τῆς γῆς συνίστασθαι, διακρίνουσθαι τῇ θερμότητι τὰς συστάσεις· γίνονται γὰρ αἱ τῶν νεφῶν ἀθροίσεις, οὗ λήγουσιν ἤδη διὰ τὸ σχίζεσθαι εἰς ἀχανὲς αἱ ἀκτῖνες. Ἢ οὖν οὐκ ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰέρος πέφυκεν ὕδωρ γίγνεσθαι, ἢ

εἰ ὁμοίως ἐξ ἅπαντος, ὁ περὶ τὴν γῆν οὐ μόνον ἄήρ ἐστιν, ἀλλ' οἷον ἀτμίς· διὸ πάλιν συνίσταται εἰς ὕδωρ. Ἀλλὰ μὴν εἰ ποσούτος ὢν ὁ ἄήρ ἅπας ἀτμίς ἐστι, δοξεῖν ἂν πολὺ ὑπερβάλλειν ἢ τοῦ ἀέρος φύσις καὶ ἡ τοῦ ὕδατος· εἴπερ τὰ τε διαστήματα τῶν ἄνω πλήρη ἐστὶ σώματος· τινος· καὶ πυρὸς μὲν ἀδύνατον, διὰ τὸ κατεξηράνθαι ἂν τὰλλα πάντα· λείπεται δ' αἰέρος, καὶ τοῦ περὶ τὴν γῆν πάσαν, ὕδατος· ἡ γὰρ ἀτμίς ὕδατος διάκρισις ἐστι. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἡπορήσθω τοῦτον τὸν τρόπον. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ἅμα πρὸς τε τὰ λεχθησόμενα διορίζοντες, καὶ πρὸς τὰ νῦν εἰρημένα· τὸ μὲν γὰρ ἄνω καὶ μέχρι τῆς σελήνης, ἔτερον εἶναι· σώμα φάμεν πυρὸς τε καὶ ἀέρος. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐν αὐτῷ γε τὸ μὲν καθαρώτερον εἶναι, τὸ δ' ἥττον εἰλικρινές, καὶ διαφορὰς ἔχειν· καὶ μάλιστα ἡ καταλήγει πρὸς τὸν αἶρα καὶ πρὸς τὸν περὶ τὴν γῆν κόσμον. Φερομένον δὲ τοῦ πρώτου στοιχείου κύκλῳ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων, τὸ προσεχές αἰεὶ τοῦ κάτω κόσμου καὶ σώματος, τῇ κινήσει διακριγόμενον ἐκπυροῦται, καὶ ποιεῖ τὴν θερμότητα. Δεῖ δὲ νοεῖν οὕτως καὶ ἐντεῦθεν ἀρξαμένους· τὸ γὰρ ὑπὸ τὴν ἄνω περιφορὰν σῶμα, οἷον ὕλη τις οὐσα, καὶ δυνάμει θερμῇ, καὶ ψυχρᾷ, καὶ ξηρᾷ, καὶ ὕγρᾷ, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἀκολουθεῖ πάθη, γίγνεται τοιαύτη, καὶ ἐστὶν ὑπὸ κινήσεώς τε καὶ ἀκινήσιας, ἥς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀρχὴν εἰρήκαμεν πρότερον. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ μέσου καὶ περὶ τὸ μέσον τὸ βαρύτερόν ἐστι καὶ ψυχρότατον ἀποκεκριμένον, γῆ καὶ ὕδωρ. Περὶ δὲ ταῦτα, καὶ τὰ ἐχόμενα τούτων, ἄήρ τε καὶ ὁ διὰ συνήθειαν καλοῦμεν πῦρ, οὐκ ἐστὶ δὲ πῦρ· ὑπερβολὴ γὰρ θερμοῦ καὶ οἷον

ζέσις ἐστὶ τὸ πῦρ. Ἀλλὰ δεῖ νοῆσαι, τοῦ λεγομένου καὶ κα-
 λουμένου ὑφ' ἡμῶν ἄερος τὸ μὲν περὶ τὴν γῆν, οἷον
 ὑγρὸν καὶ θερμὸν εἶναι, διὰ τὸ ἀτμίζειν τε καὶ ἀναθυ-
 μιάσιν ἔχειν γῆς· τὸ δ' ὑπὲρ τοῦτο, θερμὸν ἤδη καὶ
 ξηρόν. Καὶ ἔστι καὶ ἀτμίδος μὲν φύσις, ὑγρὸν καὶ
 θερμὸν· ἀναθυμιάσεως δὲ, θερμὸν καὶ ξηρόν. Καὶ
 ἔστιν ἀτμὶς μὲν δυνάμει, οἷον ὕδωρ· ἀναθυμιάσις δὲ
 δυνάμει, οἷον πῦρ. Τοῦ μὲν οὖν ἐν τῷ ἄνω τόπῳ μὴ
 συνίστασθαι νέφη, ταύτην ὑποληπτέον αἰτίαν εἶναι,
 ὅτι οὐκ ἔνεστιν ἀήρ μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον οἷον πῦρ.
 Οὐθὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ τὴν κύκλῳ φορὰν κωλύεσθαι
 συνιστάναι νέφη ἐν τῷ ἄνω τόπῳ· ῥεῖν γὰρ ἀναγκαῖον
 ἅπαντα τὸν κύκλῳ ἕρα, ὅς μὴ ἐντός τῆς περιφερείας
 λαμβάνεται τῆς ἀπαρτιζούσης, ὥστε τὴν γῆν σφαιροειδῆ
 εἶναι πᾶσαν· φαίνεται γὰρ καὶ νῦν ἡ τῶν ἀνέμων γένε-
 σις ἐν τοῖς λιμνάζουσι τόποις τῆς γῆς, καὶ οὐχ ὑπερ-
 βάλλειν τὰ πνεύματα τῶν ὑψηλοτάτων ὄρων. Ῥεῖ δὲ
 κύκλῳ, διὰ τὸ συνεφέλκεσθαι τῇ τοῦ ὅλου περιφορᾷ·
 τὸ μὲν γὰρ πῦρ τῷ ἄνω στοιχείῳ, τῷ δὲ πυρὶ ὁ ἀήρ
 συνεχής ἐστιν. Ὡστε καὶ διὰ τὴν κίνησιν κωλύεται
 συγκρίνεσθαι εἰς ὕδωρ· ἀλλ' αἰεὶ ὁ, τι ἂν βαρύνηται
 μόριον αὐτοῦ ἐκθλιβομένου εἰς τὸν ἄνω τόπον τοῦ
 θερμοῦ, κάτω φέρεται. Ἄλλο δ' ἐν μέρει συναναφέ-
 ρεται τῷ ἀναθυμιωμένῳ πυρὶ, καὶ οὕτω συνεχῶς, τὸ
 μὲν ἄερος διατελεῖ πλήρες ὄν, τὸ δὲ πυρός· καὶ αἰεὶ
 ἄλλο καὶ ἄλλο γίνεται ἕκαστον αὐτῶν. Περὶ μὲν οὖν
 τοῦ μὴ γίγνεσθαι νέφη, μηδ' εἰς ὕδωρ σύγκρισιν, καὶ
 πῶς δεῖ λαβεῖν περὶ τοῦ μεταξὺ τόπου τῶν ἄστρον καὶ
 τῆς γῆς, καὶ τίνος ἐστὶ σώματος πλήρης, τοσαῦτα εἰ-
 ρήσθω. Περὶ δὲ τῆς γιγνομένης θερμότητος, ἥν

παρίχεται ὁ ἥλιος, μᾶλλον μὲν καθ' αὐτὸ καὶ ἀκριβῶς ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως προσήκει λέγειν· πάθος γάρ τι τὸ θερμὸν αἰσθήσεώς ἐστι. Διὰ τίν' αἰτίαν δὲ γίγνεται μὴ τοιούτων ὄντων ἐκείνων τὴν φύσιν, λεκτέον καὶ νῦν. Ὁρῶμεν δὴ τὴν κίνησιν ὅτι δύναται διακρίνειν τὸν αἶρα καὶ ἐκπυροῦν· ὥστε καὶ τὰ φερόμενα, τηκόμενα φαίνεσθαι πολλάκις· τὸ μὲν οὖν γίνεσθαι τὴν ἀλέαν καὶ τὴν θερμότητα, ἱκανή ἐστι παρασκευάζειν καὶ ἡ τοῦ ἡλίου φορὰ μόνον· ταχέϊά τε γὰρ δεῖ καὶ μὴ πόρῳ εἶναι. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἄστρον, ταχέϊα μὲν, πόρῳ δέ· ἡ δὲ τῆς σελήνης, κάτω μὲν, βραδεῖα δέ. Ἡ δὲ τοῦ ἡλίου, ἄμφω ταῦτ' ἔχει ἱκανῶς. Τὸ δὲ μάλιστα γίνεσθαι ἅμα τῷ ἡλίῳ αὐτῷ τὴν θερμότητα, εὐλογον, λαμβάνοντας τὸ ὁμοιον ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν γιγνομένων· καὶ γὰρ ἐνταῦθα τῶν βίᾳ φερομένων ὁ πλησιάζων ἀῆρ μάλιστα γίνεται θερμός. Καὶ τοῦτ' εὐλόγως συμβαίνει· μάλιστα γὰρ ἡ τοῦ στερεοῦ διακρίνει κίνησις αὐτόν. Διὰ τε ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ἀφικνεῖται πρὸς τόνδε τὸν τόπον ἡ θερμότης, καὶ διὰ τὸ [τὸ] περιέχον πῦρ τὸν αἶρα διαρράϊνεσθαι τῇ κινήσει πολλάκις, καὶ φέρεσθαι κάτω βίᾳ. Σημεῖον δ' ἱκανὸν, ὅτι ὁ ἄνω τόπος οὐκ ἐστὶ θερμὸς, οὐδὲ ἐκπεπρωμένος, καὶ αἱ διαδρομαὶ τῶν ἄστρον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ οὐ γίνονται, κάτω δέ· καίτοι τὰ μᾶλλον κινούμενα καὶ θᾶττον, [καὶ μᾶλλον] ἐκπυροῦνται [καὶ] θᾶττον. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ ἥλιος ὅσπερ μάλιστα εἶναι δοκεῖ θερμὸς, φαίνεται λευκός, ἢ οὐ πυρώδης ὢν.

CAPUT IV.

Τούτων δὲ διωρισμένων, λέγωμεν διὰ τίνα αἰτίαν

αἱ τε φλόγες αἱ καιόμεναι φαίνονται περὶ τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ διαθέοντες ἀστέρες, καὶ οἱ καλούμενοι ὑπὸ τινων θαλοὶ καὶ αἶγες· ταῦτα γὰρ πάντ' ἐστὶ τὸ αὐτὸ, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· διαφέρει δὲ τῷ μᾶλλον καὶ ἥτιον. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων ἡδε. Θερμαινομένης γὰρ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὴν ἀναθυμίασιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι, μὴ ἀπλὴν, ὥς τινες οἶονται, ἀλλὰ διπλὴν· τὴν μὲν ἀτμιδωδεστέραν, τὴν δὲ πνευματωδεστέραν· τὴν μὲν τοῦ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ἱγροῦ ἀτμίδα, τὴν δ' αὐτῆς τῆς γῆς οὐσῆς ξηραῆς, καπνώδη· καὶ τούτων, τὴν μὲν πνευματώδη ἐπιπολάζειν διὰ τὸ θερμόν, τὴν δ' ἱγροτέραν ὑφίστασθαι, διὰ τὸ βάρος. Καὶ διὰ ταῦτα τοῦτον τὸν τρόπον κεκόσμηται τὸ περίε· πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν ἐγκύκλιον φορᾶν ἐστὶ τὸ θερμόν καὶ ξηρόν, ὃ λέγομεν πῦρ· ἀνάινυμον γὰρ τὸ κοινόν ἐπὶ πάσης τῆς καπνώδους διακρίσεως· ὅμως δὲ διὰ τὸ μάλιστα πεφυκέναι τὸ τοιοῦτον ἐκκάεσθαι τῶν σωμάτων, οὕτως ἀναγκαῖον χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασιν· ὑπὸ δὲ ταύτην τὴν φύσιν ἀήρ. Δεῖ δὲ νοῆσαι οἷον ὑπέκκαυμα τοῦτο ὃ νῦν εἵπομεν πῦρ, περιτετάσθαι τῆς περὶ τὴν γῆν σφαίρας ἔσχατον· ὥστε μικρᾶς κινήσεως τυχόν ἐκκάεσθαι πολλάκις ὥσπερ τὸν καπνόν· ἐστὶ γὰρ ἡ φλὸς πνεύματος ξηροῦ ζέσις. Ἡ ἂν οὖν μάλιστα εὐκαίρως ἔχοι ἡ τοιαύτη σύστασις, ὅταν ὑπὸ τῆς περιφορᾶς κινηθῇ πῶς ἐκκαίεται. Διαφέρει δὲ ἡδη κατὰ τὴν τοῦ ὑπέκκαυματος θέσιν, ἢ τὸ πλήθος· ἂν μὲν γὰρ πλάτος ἔχη καὶ μῆκος τὸ ὑπέκκαυμα, πολλάκις ὁράται καιομένη φλὸς, ὥσπερ ἐν ἀρούρα καιομένης καλᾶμης· ἂν δὲ κατὰ μῆκος μόνον, οἱ καλούμενοι θαλοὶ,

καὶ αἶγες, καὶ ἀστέρες· καὶ ἐὰν μὲν πλεον τὸ ὑπέκ-
 καυμα ἢ κατὰ τὸ μῆκος, ἢ τὸ πλάτος, ὅταν μὲν οἶον
 ἀποσπινθηρίζῃ, ἅμα καιόμενον, (τοῦτο δὲ γίνεται
 διὰ τὸ παρεκπυροῦσθαι, κατὰ μικρὰ μὲν, ἐπ' ἀρχὴν
 δὲ) αἰετὶ καλεῖται· ὅταν δ' ἄνευ τούτου τοῦ πάθους, θα-
 λός. Ἐὰν δὲ τὰ μήκη τῆς ἀναθυμιάσεως κατὰ μι-
 κρὰ τε καὶ πολλαχῇ διεσπαρμένα ἦ, καὶ ὁμοίως κατὰ
 πλάτος καὶ βάθος, οἱ δοκοῦντες ἀστέρες διάττειν, γί-
 νονται. Ὅτε μὲν οὖν ὑπὸ τῆς κινήσεως ἡ ἀναθυμιά-
 σις ἐκκαίομένη γεννᾷ αὐτά· ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ διὰ τὴν
 φύξιν συνισταμένου αἰρος ἐκθλίβεται καὶ ἐκκρίνεται
 τὸ θερμόν. Διὸ καὶ ἔοικεν ἡ φορὰ ῥίψει μᾶλλον αὐ-
 τῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκκαύσει· ἀπορήσει γὰρ ἄν τις, πότε-
 ρον ὥσπερ ἡ ὑπὸ τοὺς λύχνους τιθεμένη ἀναθυμιά-
 σις ἀπὸ τῆς ἄνωθεν φλογὸς ἄπτει τὸν κάτωθεν λύ-
 χνον· θαυμαστή γὰρ καὶ τούτου ἡ ταχυτής ἐστι, καὶ
 ὁμοία ῥίψει, ἀλλ' οὐχ ὡς ἄλλου καὶ ἄλλου γιγνομένου
 πυρός· ἡ ῥίψεις τοῦ αὐτοῦ σώματός εἰοιν αἱ διαδρο-
 μαί. Ἔοικε δὲ δὴ δι' ἄμφω. Καὶ γὰρ οὕτως ὡς ἡ
 ἀπὸ τοῦ λύχνου γίνεται, καὶ ἔνια διὰ τὸ ἐκθλίβεσθαι
 ῥιπτεῖται, ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν δακτύλων πυρῆνες· ὥστε
 καὶ εἰς θάλασσαν, καὶ εἰς γῆν φαίνεσθαι πίπτοντα,
 καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰθρίας οὐσης. Κάτω
 δὲ ῥιπτεῖται, διὰ τὸ τὴν πύκνωσιν εἰς τὸ κάτω ῥέπειν
 τὴν ἀπωθοῦσαν. Διὸ καὶ οἱ κεραυνοὶ κάτω πίπτου-
 σι· πάντων γὰρ τούτων ἡ γένεσις οὐκ ἐκκαυσις, ἀλλ'
 ἐκκρισις ὑπὸ τῆς ἐκθλίψεως ἐστίν· ἐπεὶ κατὰ φύσιν [γε]
 τὸ θερμόν ἄνω πέφυκε φέρεσθαι πᾶν. Ὅποσα μὲν
 οὖν μᾶλλον ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τόπῳ συνίσταται, ἐκκαίο-
 μένης γίνεται τῆς ἀναθυμιάσεως· ὅσα δὲ κατώτερον,

ἐκκρινομένης, διὰ τὰ συνιέναι καὶ ψύχεσθαι τὴν ὑγρο-
τέραν ἀναθυμίασιν· αὕτη γὰρ συνιοῦσα καὶ κάτω ῥέ-
πουσα ἀπωθεῖ πυκνουμένη, καὶ κάτω ποιεῖ τοῦ θερ-
μοῦ τὴν ῥίψιν· διὰ δὲ τὴν θέσιν τῆς ἀναθυμιάσεως,
ὅπως ἂν τύχοι κειμένη τοῦ πλάτους καὶ τοῦ βάρους,
οὕτω φέρεται ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ εἰς τὸ πλάγιον· τὰ πλεῖ-
στα δ' εἰς τὸ πλάγιον, διὰ τὸ δύο φέρεσθαι φοράς· βίβ
μὲν κάτω, φύσει δ' ἄνω. Πάντα γὰρ κατὰ τὴν διάμετρον
φέρεται τὰ τοιαῦτα. Διὸ καὶ τῶν διαθεόντων ἀστέ-
ρων ἡ πλείστη λοξὴ γίνεται φορά. Πάντων δὲ τού-
των αἴτιον ὥς μὲν ὕλη ἢ ἀναθυμιάσις, ὥς δὲ τὸ κι-
νοῦν ὅτε μὲν ἢ ἄνω φορά, ὅτε δὲ ἢ τοῦ ἀέρος συγκρι-
νομένου πῆξις. Πάντα δὲ κάτω σελήνης ταῦτα γίνε-
ται. Σημεῖον δ' ἡ φαινομένη αὐτῶν ταχυτής, ὁμοία
οὔσα τοῖς ὑφ' ἡμῶν ῥιπτιουμένοις· ἃ διὰ τὸ πλησίον
εἶναι ἡμῶν πολὺ δοκεῖ τῷ τάχει παραλλάττειν ἄστρα
τε καὶ ἥλιον καὶ σελήνην.

CAPUT V.

Φαίνεται δὲ ποτε συνιστάμενα νύκτωρ αἰθρίας
οὔσης πολλὰ φάσματα ἐν τῷ οὐρανῷ· οἶον, χάσμα-
τά τε καὶ βόθρυνοι, καὶ αἵματώδη χρώματα. Αἴτιον
δὲ καὶ ἐπὶ τούτων τὸ αὐτό. Ἐπεὶ γὰρ φανερός ἐστι
συνιστάμενος ὁ αἶρ ὁ ἄνω, ὥστ' ἐκπυροῦσθαι, καὶ τὴν
ἐκπύρωσιν ὅτε μὲν τοιαύτην γίγνεσθαι, ὥστε φλόγα
δοκεῖν κάεσθαι· ὅτε δὲ οἶον δαλούς φέρεσθαι καὶ ἀστέ-
ρας, οὐδ' ἐν ἄτοπον εἰ χρωματίζεται ὁ αὐτὸς οὗτος αἶρ
συνιστάμενος παντοδαπὰς χροάς· διὰ τε γὰρ πυκνο-
τέρου διαφανιόμενον ἔλαττον φῶς, καὶ ἀνάκλασιν δε-
χόμενος ὁ αἶρ, παντοδαπὰ χρώματα ποιήσκει· μάλιστα
δὲ φοινικουῖν, ἢ πορφυροῦν, διὰ τὸ ταῦτα μάλιστα ἐκ

τοῦ πυρώδους καὶ λευκοῦ φαίνεσθαι μινυμένων κατὰ τὰς ἐπιπροσθέσεις· οἷον ἀνίσχοντα τὰ ἄστρα, καὶ δυόμενα, ἔαν ἢ καῦμα, καὶ διὰ καπνοῦ φοινικᾶ φαίνεται καὶ τῇ ἀνακλάσει δὲ ποιήσῃ, ὅταν τὸ ἔνοπτρον ἢ τοιοῦτον, ὥστε μὴ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ τὸ χρώμα δέχεσθαι· τοῦ δὲ μὴ πολὺν χρόνον μένειν ταῦτα, ἢ σύστασις αἰτία, ταχῆα οὕσα. Τὰ δὲ χάσματα, ἀναρῶντηνυμένου τοῦ φωτὸς ἐκ κυανέου καὶ μέλανος, ποιεῖ τι βάθος ἔχειν δοκεῖν. Πολλάκις δ' ἐκ τῶν τοιούτων καὶ δαλοὶ ἐκκρίπτουσιν, ὅταν συγκριθῇ μᾶλλον· συνιὼν δέ τι χάσμα δοκεῖ. Ὅλως δ' ἐν τῷ μέλανι τὸ λευκὸν πολλὰς ποιεῖ τὰς ποικιλίας, οἷον ἢ φλόξ ἐν τῷ καπνῷ. Ἡμέρας μὲν οὖν ὁ ἥλιος καλύει, νυκτὸς δ' ἐξω τοῦ φοινικοῦ, τὰ ἄλλα δὲ ὁμοιόχροισιν οὐ φαίνεται. Περὶ μὲν οὖν τῶν διαθεόντων ἄστρον [καὶ] τῶν ἐκπυραυμένων, εἴ τι δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων φασμάτων ὅσα ταχέας ποιεῖται τὰς φαντασίας, ταύτας ὑπολαβεῖν δεῖ τὰς αἰτίας.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τῶν κομητῶν καὶ τοῦ καλουμένου γάλακτος, λέγωμεν, διαπορήσαντες πρὸς τὰ παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα προῖτον. Ἀναξαγόρας μὲν οὖν καὶ Δημόκριτός φασιν εἶναι τοὺς κομήτας σύμφασιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, ὅταν διὰ τὸ πλησίον ἐλθεῖν δόξῃσι θιγγάνειν ἀλλήλων. Τῶν δ' Ἰταλικῶν τινες καὶ καλουμένων Πυθαγορείων, εἶνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν πλανητῶν ἀστέρων, ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τε χρόνου τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἶναι καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐπὶ μικρὸν, ὅπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστέρα· διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολλὰς ἐκλείπει

φάσεις, ὥστε διὰ χρόνου φαίνεσθαι πολλοῦ. Παρα-
 πλησίως δὲ τούτοις καὶ οἱ περὶ τὸν Ἰπποκράτην τὸν
 Χίον καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Αἰσχύλον ἀπεφήναντο.
 Πλὴν τὴν γε κόμην οὐκ ἔξ αὐτοῦ φασιν ἔχειν, ἀλλὰ
 πλανώμενον διὰ τὸν τόπον ἐνίοτε, λαμβάνειν ἀνακλωμέ-
 νης τῆς ἡμετέρας ὀψεως ἀπὸ τῆς ἐλκομένης ὑγρότητος
 ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον. Διὰ δὲ τὸ ὑπολείπεσθαι
 βραδυτάτα τῷ χρόνῳ διὰ πλείστον χρόνον φαίνεσθαι
 τῶν ἄλλων ἄστρον, ὡς ὅταν ἐκ ταύτου φανῇ ὑπολε-
 λειμμένον ὅλον τὸν ἑαυτοῦ κύκλον· ὑπολείπεσθαι δ'
 αὐτὸν καὶ πρὸς ἄρκτον, καὶ πρὸς νότον. Ἐν μὲν οὖν
 τῷ μεταξὺ τόπῳ τῶν τροπικῶν, οὐχ ἔλκειν τὸ ὕδωρ
 πρὸς ἑαυτὸν, διὰ τὸ κεκαῦσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου φο-
 ρᾶς· πρὸς δὲ νότον ὅταν φέρεται, δαψίλειαν μὲν ἔχειν
 τῆς τοιαύτης νοτίδος· ἀλλὰ διὰ τὸ μικρὸν εἶναι τὸ
 ὑπὲρ τὴν γῆν τμήμα τοῦ κύκλου, τὸ δὲ κάτω πολλα-
 πλάσιον, οὐ δύνασθαι τὴν ὕψιν τῶν ἀνθρώπων φέρε-
 σθαι κλωμένην πρὸς τὸν ἥλιον· οὔτε τῷ τροπικῷ τό-
 πῳ πλησιάζοντος, οὔτε ἐπὶ θεριναῖς τροπαῖς ὄντος
 τοῦ ἡλίου. Διόπερ ἐν τούτοις μὲν τοῖς τόποις οὐδὲ
 γίνεσθαι κομήτην αὐτόν. Ὅταν δὲ πρὸς βορέαν ὑπο-
 λειφθεὶς τύχῃ, λαμβάνειν κόμην, διὰ τὸ μεγάλην εἶ-
 ναι τὴν περιφέρειαν τὴν ἄνωθεν τοῦ ὀρίζοντος. Τὸ δὲ
 κάτω μέρος τοῦ κύκλου μικρόν· ῥᾷδίως γὰρ τὴν ὕψιν
 τῶν ἀνθρώπων ἀφικνεῖσθαι τότε πρὸς τὸν ἥλιον. Πα-
 ρσι δὲ τούτοις τὰ μὲν κοινῇ συμπίπτει λέγειν ἀδύνατα,
 τὰ δὲ χωρὶς. Πρῶτον μὲν οὖν τοῖς λέγουσιν ὅτι τῶν
 πλανωμένων ἑστὶν εἰς ἄστρον ὁ κομήτης· οἱ γὰρ πλα-
 νώμενοι πάντες ἐν τῷ κύκλῳ ὑπολείπονται τῷ τῶν ζω-
 δίων· κομήται δὲ πολλοὶ ὠμμένοι εἰσὶν ἔξω τοῦ κύ-

κλου. Ἐῖτα καὶ πλείους ἐνὸς ἅμα γυγνένηται πολλάκις. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ διὰ τὴν ἀνάκλασιν τὴν κόμην ἔχουσι, καθάπερ φησὶν Αἰσχύλος καὶ Ἱπποκράτης, ἔδει ποτὲ φαίνεσθαι καὶ ἄνευ τῆς κόμης τὸν ἀστέρα τοῦτον, ἐπειδὴ περ ὑπολείπεται μὲν καὶ εἰς ἄλλους τόπους· τὴν δὲ κόμην ἔσχει οὐ παταχοῦ. Νῦν δ' οὐθεὶς ὥπται παρὰ τοὺς πέντε ἀστέρας. Οὗτοι δὲ πολλάκις ἅμα πάντες μετέωροφαινόνται ὑπὲρ τοῦ ὀρίζοντος. Καὶ φανερῶν δ' ὄντων αὐτῶν ἀπάντων καὶ μὴ φαινομένων πάντων, ἀλλ' ἐνίων ὄντων πρὸς τῷ ἡλίῳ, οὐθὲν ἥττον κομήται φαίνονται γιγνόμενοι πολλάκις. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο ἀληθές, ὅτι ἐν τῷ πρὸς ἄρκτον τόπῳ γίνεται ὁ κομήτης μόνον, ἅμα καὶ τοῦ ἡλίου ὄντος περὶ θερινὰς τροπὰς· ὃ, τε γὰρ μέγας κομήτης ὁ γενόμενος περὶ τὸν ἐν Ἀχαΐᾳ σεισμόν, καὶ τὴν τοῦ κύματος ἔφοδον, ἀπὸ δυσμῶν τῶν ἰσημερινῶν ἀνέσχε, καὶ πρὸς νότον ἤδη πολλοὶ γεγόνασιν. Ἐκὶ δ' ἄρχοντος Ἀθηνῆσιν Εὐκλέους τοῦ Μόλωνος, ἐγένετο κομήτης ἀστὴρ πρὸς ἄρκτον, μηνὺς γαμηλιῶνος, περὶ τροπὰς ὄντος τοῦ ἡλίου χειμερινάς. Καίτοι τοσοῦτων ἀνακλασθῆναι καὶ αὐτοὶ τῶν ἀδυνάτων εἶναί φασι. Κοινὸν δὲ καὶ τούτοις, καὶ τοῖς τὴν σύναψιν λέγουσι, πρῶτον μὲν, ὅτι καὶ τῶν ἀτλανῶν λαμβάνουσι κόμην τινές. Καὶ τοῦτ' οὐ μόνον Αἰγυπτίοις πιστεῦσαι δεῖ, καίτοι κίκεῖνοί φασιν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶς ἐφεωρόκαμεν· τῶν γὰρ ἐν τῷ ἰσχύῳ τοῦ κυνὸς ἀστὴρ τις ἔσχε κόμην, ἀμαυρὰν μέντοι· ἀτενίζουσι μὲν γὰρ εἰς αὐτὸν ἀμυνδρὸν ἐγίγνετο τὸ φέγγος· παραβλέπονσι δ' ἡρόεμα τὴν ὕψιν, πλεῖον. Πρὸς δὲ τούτοις, ἀπαντες οἱ καθ' ἡμῶς ὠμμένοι, ἄνευ δύσεως ἠφανίσθησαν

ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ ὀρίζοντος τόπῳ ἀπομαρνανθέντες κατὰ μικρὸν οὕτως, ὥστε μήτε ἐνὸς ἀστέρος ὑπολειφθῆναι σῶμα, μήτε πλειόνων. Ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας ἀστήρ, περὶ οὗ πρότερον ἐμνήσθημιν, ἐφάνη μὲν χειμῶνος ἐν πάγοις καὶ αἰθρίαις ἀφ' ἐσπέρας, ἐπὶ Ἀρισταίου ἄρχοντος. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ οὐκ ὤφθη, ὥς προοιδικῶς τοῦ ἡλίου· τῇ δ' ἑσπεραίᾳ ὤφθη, ὅσον ἐνδέχεται· ἐλάχιστον γὰρ ὑπελείφθη, καὶ ἐνθὺς ἔδυν· τὸ δὲ φέγγος ἀπέτεινε μέχρι τοῦ τρίτου μέρους τοῦ οὐρανοῦ, οἷον ἄλμα· διὸ καὶ ἐκλήθη ὁδός. Ἐπανῆλθε δὲ μέχρι τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος, καὶ ἐνταῦθα διελύθη. Καὶ τοὶ Δημόκριτός γε προσπεφιλονείκηκε τῇ δόξῃ τῇ αὐτοῦ· φησὶ γὰρ ὤφθαι διαλυομένων τῶν κομητῶν ἀστέρας τινάς. Τοῦτο δ' οὐχ ὅτε μὲν ἔδει γίγνεσθαι, ὅτε δ' οὐ· ἀλλ' αἰεί. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ Αἰγύπτιοί φασι, καὶ τῶν πλανητῶν, καὶ πρὸς αὐτοὺς, καὶ πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς γίνεσθαι συνόδους. Καὶ αὐτοὶ ἐωράκαμεν τὸν τοῦ Διὸς ἀστέρα τὸν ἐν τοῖς διδύμοις συνελθόντα τινὲ δις ἥδη, καὶ ἀφανίσαντα, ἀλλ' οὐ κομήτην γενόμενον. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ λόγου φανερόν· οἱ γὰρ ἀστέρες κἂν εἰ μείζους κἂν ἐλάττους φαίνωνται, ἀλλ' ὅμως ἀδιαίρετοί γε καθ' ἑαυτοὺς εἶναι δοκοῦσιν. Ὡς περ οὖν καὶ εἰ ἦσαν ἀδιαίρετοι, ἀψάμενοι οἱ θέν ἔαν ἐποίησαν μέγεθος μεῖζον· οὕτω καὶ, ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶ μὲν, φαίνονται δὲ ἀδιαίρετοι καὶ συνελθόντες, οὐθὲν φανοῦνται μείζους τὸ μέγεθος ὄντες. Ὅτι μὲν οὖν αἱ λεγόμεναι περὶ αὐτῶν αἰτίαι ψευδεῖς οὔσαι τυγχάνουσι, κἂν εἰ μὴ διὰ πλειόνων, ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων ἔκανῶς δηλόν ἐστιν.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἀφανῶν τῇ αἰδήσει νομίζομεν
 ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαι κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν εἰς τὸ δι-
 νατὸν ἀναγάγωμεν, ἔκ τε τῶν νῦν φαινομένων ὑπολά-
 βου τις ᾗν, ὥδε περὶ τούτων μάλιστα συμβαίνειν· ὑπόκει-
 ται γὰρ ἡμῖν τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὴν γῆν, ὅσον ὑπὸ
 τὴν ἐγκύκλιόν ἐστι φορὰν, εἶναι τὸ πρῶτον μέρος ἀνα-
 θυμίαςιν ξηρὰν καὶ θερμὴν· αὐτὴ τε καὶ τοῦ συνεχοῦς
 ὑπὲρ αὐτὴν αἴρος ἐπὶ πολὺ συμπεριβάγεται περὶ τὴν
 γῆν ὑπὸ τῆς φορᾶς καὶ τῆς κινήσεως τῆς κύκλῳ· φε-
 ρομένη δὲ καὶ κινουμένη τοῦτον τὸν τρόπον, ἥ ἂν τύχοι
 εὐκρατος οὕσα, πολλάκις ἐκπυροῦται· διὸ φαιμέν γίγνε-
 σθαι καὶ τὰς τῶν σποράδων ἀστέρων διαδρομάς. Ὅταν
 οὖν εἰς τὴν τοιαύτην πύκνωσιν ἐμπέσῃ διὰ τὴν τῶν
 ἄνωθεν κίνησιν ἀρχὴ πυρώδης, μήτε οὕτω πολλὴ λίαν,
 ὥστε ταχὺ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκκαλεῖν· μήθ' οὕτως ἀσθενής,
 ὥστ' ἀπουρβιεσθῆναι ταχὺ, ἀλλὰ πλείων καὶ ἐπὶ πολὺ·
 ἡμα δὲ κάτωθεν συμπίπτει ἀναβαίνειν εὐκρατον ἀνα-
 θυμίαςιν, ἀστὴρ τοῦτο γίνεται κομήτης, ὅπως ἂν τὸ
 ἀναθυμιάμενον τύχοι ἐσχηματισμένον· ἐὰν μὲν γὰρ
 πάντῃ ὁμοίως, κομήτης· ἐὰν δ' ἐπὶ μῆκος, καλεῖται
 πωγωνίας. Ὡς περ δ' ἡ τοιαύτη φορὰ, ἀστέρως φορὰ
 δοκεῖ εἶναι, οὕτω καὶ ἡ μονὴ ἡ ἰμοία, ἀστέρως μονὴ
 δοκεῖ εἶναι· παραπλήσιον γὰρ τὸ γιγνόμενον, οἷον εἴ-
 τις εἰς τῶν ἀχύρων θημῶνα καὶ πληθὺς ὥσειε θαλόν,
 ἢ πυρὸς ἀρχὴν ἐμβάλοι μικράν· φαίνεται γὰρ ὁμοία
 καὶ ἡ τῶν ἄστρων διαδρομὴ τοῦτω· ταχὺ γὰρ διὰ τὴν
 ἐυφύϊαν τοῦ ὑπεκκαύματος διαδίδωσιν ἐπὶ μῆκος. Εἰ
 δὲ τοῦτο διαμείνῃ, καὶ μὴ καταμαρανθεῖ διελθόν,
 ἥ μάλιστα ἐπύκνωσε τὸ ὑπέκκαυμα, γένοιτ' ἂν ἀρχὴ

τῆς φορᾶς ἡ τελευταία τῆς διαδρομῆς. Τοιοῦτος καὶ ὁ κομήτης ἐστὶν ἀστήρ, ὥσπερ διαδρομὴ ἀστέρος, ἔχων ἐν αὐτῷ πέρας καὶ ἀρχήν. Ὅταν μὲν οὖν ἐν αὐτῷ τῷ κάτω τόπῳ ἡ ἀρχὴ τῆς συστάσεως ᾗ, καθ' ἑαυτὸν φαίνεται κομήτης. Ὅταν δὲ ὑπὸ τῶν ἀστρον τινός, ἢ τῶν ἀπλανῶν, ἢ τῶν πλανητῶν, ὑπὸ τῆς κινήσεως συνιστῇται ἢ ἀναθυμιάσις, τότε κομήτης γίγνεται τούτων τις· οὐ γὰρ πρὸς αὐτοῖς ἡ κόμη γίγνεται τοῖς ἀστροῖς· ἀλλ' ὥσπερ αἱ ἄλλω περὶ τὸν ἥλιον φαίνονται καὶ τὴν σελήνην παρακολουθοῦσαι, καίπερ μεθισταμένων τῶν ἀστρον, ὅταν οὕτως ᾗ πεπυκνωμένος ὁ ἀήρ, ὥστε τοῦτο γίνεσθαι τὸ πάθος ὑπὸ τὴν τοῦ ἡλίου πορείαν· οὕτω καὶ ἡ κόμη τοῖς ἀστροῖς οἷον ἄλλως ἐστί. Πλὴν, ἡ μὲν γίγνεται δι' ἀνάκλασιν τοιαύτη τὴν χροάν· ἐκεῖ δ' ἐπ' αὐτῶν τὸ χροῶμα φαινόμενόν ἐστιν. Ὅταν μὲν οὖν κατ' ἀστέρα γένηται ἡ τοιαύτη σύγκρισις, τὴν αὐτὴν ἀνάγκη φαίνεσθαι φορᾶν κινούμενον τὸν κομήτην, ἥνπερ φέρεται ὁ ἀστήρ. Ὅταν δὲ συστῇ καθ' αὐτὸν, τότε ὑπολειπόμενοι φαίνονται. Τοιαύτη γὰρ ἡ φορὰ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὴν γῆν· τοῦτο γὰρ μάλιστα μηνύει μὴ εἶναι ἀνάκλασιν τινα τὸν κομήτην, ὥς τὴν ἄλλω ἐν ὑπεκκαύματι καθαρῷ, πρὸς αὐτὸν τὸν ἀστέρα γιγνομένην, καὶ μὴ ὥς λέγουσιν οἱ περὶ Ἰπποκράτην, πρὸς τὸν ἥλιον· ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὸν γίγνεται κομήτης πολλάκις καὶ πλεονάκις, ἢ περὶ τῶν ὠρισμένων τινὰς ἀστέρων. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἄλλω τὴν αἰτίαν ὕστερον ἐροῦμεν· περὶ δὲ τοῦ πυρῶδους τὴν σύστασιν αὐτῶν εἶναι, τεκμήριον χρὴ νομίζειν, ὅτι σημαίνουσι γιγνόμενοι οἱ πλείους πνεύματα καὶ ἀνχμούς· δῆλον γὰρ ὅτι γίνονται, διὰ τὸ πολλὴν εἶναι τὴν τοιαύτην

ἐκκρισιν. Ὡστε ξηρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν ἀέρα, καὶ διακρίνεσθαι καὶ διαλύεσθαι τὸ διατμίζον ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς θερμῆς ἀναθυμιάσεως· ὥστε μὴ συνίστασθαι ῥαδίως εἰς ὕδωρ. Σαφέστερον δ' ἐροῦμεν καὶ περὶ τοῦτον τοῦ πάθους, ὅταν καὶ περὶ πνευμάτων λέγειν ἢ καιρός. Ὅταν μὲν οὖν πυκνοὶ καὶ πλείους φαίνωνται καθάπερ λέγομεν, ξηροὶ καὶ πνευματώδεις γίνονται οἱ ἐνιαυτοὶ ἐπιδήλως· ὅταν δὲ σπανιώτεροι καὶ ἁμυνρότεροι τὸ μέγεθος, ὁμοίως μὲν οὐ γίνεται τὸ τοιοῦτον· οὐ μὴν ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται τις ὑπερβολὴ πνεύματος, ἢ κατὰ χρόνον, ἢ κατὰ μέγεθος· ἐπεὶ καὶ ὅτε ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπασσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ πνεύματος ἀρθεὶς ἐξέπασσε μεθ' ἡμέραν· ἔτυχε δὲ καὶ τότε κομήτης ἀστήρ γενόμενος ἀφ' ἐσπέρας. Καὶ περὶ τὸν μέγαν ἀστέρα τὸν κομήτην, ξηρὸς ἦν ὁ χειμὼν καὶ βόρειος, καὶ τὸ κῦμα δι' ἐναντίωσιν ἐγίνετο πνευμάτων· ἐν μὲν γὰρ τῇ κόλπῳ βορέας κατεῖχεν· ἔξω δὲ νότος ἔπνευσε μέγας. Ἔτι δ' ἐπ' ἄρχοντος ἐγένετο Νικομάχου Ἀθήνησιν ὀλίγας ἡμέρας κομήτης, περὶ τὸν ἰσημερινὸν κύκλον οὐκ ἀφ' ἐσπέρας ποιησάμενος τὴν ἀνατολήν, ἐφ' ᾗ τὸ περὶ Κόρινθον πνεῦμα γενέσθαι συνέπασε. Τοῦ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλούς, μηδὲ πολλάκις κομήτας, καὶ μᾶλλον ἐκτὸς τῶν τροπικῶν ἢ ἐντὸς, αἴτιος ἢ τε τοῦ ἡλίου καὶ ἢ τῶν ἀστρῶν κινήσεις, οὐ μόνον ἐκκρίνουσα τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ διακρίνουσα τὸ συνιστάμενον. Μάλιστα δ' αἴτιον, ὅτι τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τοῦ γάλακτος ἀθροίζεται χώραν.

CAPUT VIII.

Ὅπως δὲ καὶ διὰ τίν' αἰτίαν γίνεται, καὶ τί ἐστὶ τὸ

γάλα, λέγωμεν ἤδη. Προδιέλθωμεν δὲ καὶ περὶ τοῦ-
του τὰ παρὰ τῶν ἄλλων εἰρημένα πρῶτον. Τῶν μὲν
οὖν καλουμένων Πυθαγορείων φασὶ τινες ὁδὸν εἶναι
ταύτην, οἱ μὲν τῶν ἐκπιδόντων τινὸς ἄστρων, κατὰ τὴν
λεγομένην ἐπὶ Φαέθοντος φθοράν· οἱ δὲ τὸν ἥλιον,
τοῖτον τὸν κύκλον φέρεσθαι ποτὶ φασιν. Οἷον οὖν
διὰ τὸ κεκαῦσθαι τὸν τόπον τοῦτον, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο
πεπονθέναι πάθος ὑπὸ τῆς φορᾶς αὐτῶν. Ἄτοπον
δὲ τὸ μὴ συννοεῖν, ὅτι, εἴπερ τοῦτ' ἦν τὸ αἴτιον, ἔδει
καὶ τὸν τῶν ζωδίων κύκλον οὕτως ἔχειν, καὶ μᾶλλον
ἢ τὸν τοῦ γάλακτος· ἅπαντα γὰρ ἐν αὐτῷ φέρεται τὰ
πλανώμενα, καὶ οὐχ ὁ ἥλιος μόνος. Δῆλος δ' ἡμῖν
ἅπας ὁ κύκλος· αἰετὶ γὰρ αὐτοῦ φανερόν τὸ ἡμικύκλιον
ἑστῆς νυκτός, ἀλλὰ πεπονθὸς οὐθέν φαίνεται τοιοῦτον·
πλὴν εἴ τι συνάπτει μόριον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῦ γά-
λακτος κύκλον. Οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν καὶ Δημόκρι-
τον, φῶς εἶναι τὸ γάλα λέγουσιν ἄστρων τινῶν· τὸν
γὰρ ἥλιον ὑπὸ τὴν γῆν φερόμενον, οὐχ ὁρᾶν ἔνια τῶν
ἄστρων. Ὅσα μὲν οὖν ὁρᾶται ὑπ' αὐτοῦ, τούτων μὲν
οὐ φαίνεσθαι τὸ φῶς· κωλύεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ
ἡλίου ἀκτίνων. Ὅσοις δ' ἀντιφράττει ἡ γῆ, ὥστε μὴ
ὁρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ τούτων οἰκτεῖον φῶς, φα-
σὶν εἶναι τὸ γάλα. Φανερόν δὲ, ὅτι καὶ τοῦτ' ἀδύνα-
τον· τὸ μὲν γὰρ γάλα αἰετὶ τὸ αὐτὸ ἐν ταῖς αὐτοῖς ἐστὶν
ἄστροις. Φαίνεται γὰρ μέγιστος ὢν κύκλος· ὑπὸ δὲ
τοῦ ἡλίου αἰετὶ ἕτερα τὰ οὐχ ὁρώμενα, διὰ τὸ μὴ ἐν ταῦ-
τῳ μενεῖν τόπων. Ἐδει οὖν μεθίσταμένου τοῦ ἡλίου,
μεθίστασθαι καὶ τὸ γάλα· νῦν δ' οὐ φαίνεται τοῦ-
το γινόμενον. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ, καθάπερ δείκνυ-
ται [νῦν] ἐν ταῖς περὶ ἀστρολογίῳ θεωρήμασιν, οὐ-

τως ἔχει, καὶ τό, τε τοῦ ἡλίου μέγεθος μείζον ἔστιν ἢ τὸ τῆς γῆς, καὶ τὸ διάστημα πολλαπλασίως μείζον τὸ τῶν ἀστρων πρὸς τὴν γῆν, ἢ τὸ τοῦ ἡλίου, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν γῆν ἢ τὸ τῆς σελήνης· οὐκ ἂν πόρρω πον ἀπὸ τῆς γῆς ὁ κῶνος ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου συμβάλλοι τὰς ἀκτῖνας· οὐδ' ἂν ἡ σκιὰ πρὸς τοῖς ἀστροῖς εἴη τῆς γῆς, ἢ καλουμένη νύξ. Ἀλλ' ἀνάγκη πάντα τὸν ἡλίον τὰ ἀστρα περιορᾶν, καὶ μηθεὶν τὴν γῆν ἀντιφράττειν αὐτῶν. Ἐτι δ' ἔστι τρίτη τις ὑπόληψις περὶ αὐτοῦ. Λέγουσι γάρ τινες ἀνάκλασιν εἶναι τὸ γάλα τῆς ἡμετέρας ὀψεως πρὸς τὸν ἡλίον, ὥσπερ καὶ τὸν ἀστέρα τὸν κομήτην. Ἀδύνατον δὲ καὶ τοῦτο· εἰ μὲν γάρ τό τε ὀρῶν ἡρεμοίη, καὶ τὸ ἔνοπτρον, καὶ τὸ ὀρώμενον ἅπαν ἐν τῷ αὐτῷ σημείῳ τοῦ ἐνόπτρου, τὸ αὐτὸ ἂν φαίνοιτο μέρος τῆς ἐμφάσεως. Πῶς δὲ κινεῖτο τὸ ἔνοπτρον, καὶ τὸ ὀρώμενον, ἐν τῷ αὐτῷ μὲν ἀποστήματι πρὸς τὸ ὀρῶν καὶ ἡρεμοῦν, πρὸς ἄλληλα δὲ μήτε ἰσοταχῶς, μηδ' ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ διαστήματι, ἀδύνατον τὴν αὐτὴν ἐμφασιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι μέρους τοῦ ἐνόπτρου. Τὰ δ' ἐν τῷ τοῦ γάλακτος κύκλῳ φερόμενα ἀστρα κινεῖται, καὶ ὁ ἥλιος πρὸς ὃν ἢ ἀνάκλασις, μενόντων ἡμῶν, καὶ ὁμοίως καὶ ἴσον πρὸς ἡμᾶς ἀπέχοντα, αὐτῶν δ' οὐκ ἴσον· ὅτε μὲν γάρ μέσων νυκτῶν ὁ δεξιὸς ἀνατέλλει, ὅτε δ' ἑωθεν. Τὰ δὲ μόρια τοῦ γάλακτος τὰ αὐτὰ μένει ἐν ἐκάστῳ. Καίτοι οὐκ ἔδει, εἰ ἦν ἐμφασις. Ἀλλὰ μὴ ἐν αὐτοῖς ἔτι ἦν τοῦτο τὸ πάθος τοῖς τόποις. Ἐτι δὲ νύκτωρ ἐν ὕδατι καὶ τοιούτοις ἐνόπτροις, τὸ μὲν γάλα ἐμφαίνεται θεωροῦσι· τὸ δὲ τὴν ὄψιν ἀνακλᾶσθαι πρὸς τὸν ἡλίον, πῶς δυνατόν; Ὅτι μὲν οὖν οὔτε ὁδὸς τῶν πλα-

νητῶν οὐδενός, οὔτε φῶς ἐστὶ τῶν μὴ ὁρωμένων ἀστρῶν, οὔτ' ἀνάκλασις, ἐκ τούτων φανερόν. Σχεδὸν δὲ ταυτ' ἐστὶ μόνον τὰ γε μέχρι τοῦ νῦν παραδεδομένα παρὰ τῶν ἄλλων. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ἀναλαβόντες τὴν ὑποκειμένην ἀρχὴν ἡμῖν· εἴρηται γὰρ πρότερον, ὅτι τὸ ἔσχατον τοῦ λεγομένου αἰέρος, δύναμιν ἔχει πυρός. Ὡστε τῇ κινήσει διακρινομένου τοῦ αἰέρος ἀποκρίνεσθαι τὴν τοιαύτην σύστασιν, οἷαν καὶ τοὺς κομήτας ἀστέρας εἶναί φαμεν. Τοιοῦτον δὲ δεῖ νοῆσαι τὸ γιγνόμενον, ὅπερ ἐπ' ἐκείνων, ὅταν μὴ αὐτὴ καθ' αὐτὴν γένηται ἢ τοιαύτη ἔκκρισις, ἀλλ' ὑπὸ τινος τῶν ἀστρῶν ἢ τῶν ἐνδεδεμένων, ἢ τῶν πλανωμένων· τότε γὰρ οὗτοι φαίνονται κομήται διὰ τὸ παρακολουθεῖν αὐτῶν τῇ φορᾷ, ὥσπερ τῷ ἡλίῳ τὴν τοιαύτην σύγκρισιν· ἀφ' ἧς διὰ τὴν ἀνάκλασιν τὴν ἄλω φαίνεσθαι φαμεν, ὅταν οὕτω τύχῃ κεκραμένος ὁ αἶθρ. Ὁ δὲ καθ' ἓνα συμβαίνει τῶν ἀστέρων, τοῦτο δεῖ λαβεῖν γιγνόμενον περὶ ὅλον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἄνω φερὰν ἅπασαν· εὐλογον γὰρ, εἴπερ ἡ ἐνὸς ἀστρου κίνησις ἀνάπτει, καὶ τὴν τῶν ἀπάντων ποιεῖν τι τοιοῦτον καὶ ἐκρίπτεν· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καθ' ὃν τόπον πυκνότατα, καὶ πλεῖστα, καὶ μέγιστα τυγχάνει ὄντα τῶν ἀστρῶν. Ὁ μὲν οὖν τῶν ζωδίων τόπος, διὰ τὴν τοῦ ἡλίου φορὰν καὶ τῶν πλανητῶν, διαλύει τὴν τοιαύτην σύστασιν. Διόπερ οἱ πολλοὶ τῶν κομητῶν ἐκτὸς γίνονται τῶν τροπικῶν. Ἐτι δ' οὔτε περὶ τὸν ἡλίον, οὔτε περὶ τὴν σελήνην γίγνεται κόμη· θᾶττον γὰρ διακρίνουσιν, ἢ ὥστε συστήναι τοιαύτην σύγκρισιν. Οὗτος δ' ὁ κύκλος ἐν ᾧ τὸ γάλα φαίνεται τοῖς ὀφθαλμοῖς, [ὅ, τε] μέγιστος ὢν τυγχάνει, καὶ τῇ θήσει

καίμενος οὕτως, ὥστε πολὺ τοὺς τροπικοὺς ὑπερβάλ-
 λειν. Πρὸς δὲ τούτοις ἄστρον ὁ τόπος πλήρης ἐστὶ
 τῶν τε μεγίστων καὶ λαμπροτάτων, καὶ ἔτι τῶν σπο-
 ράδων καλουμένων. Τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ τοῖς ὄμμασιν
 ἰδεῖν φανερόν. Ὡστε διὰ ταῦτα συνεχῶς καὶ ἀεὶ ταύτην
 πᾶσαν ἀθροίζεσθαι τὴν σύγκρισιν· σημείον δὲ καὶ
 γὰρ αὐτοῦ τοῦ κύκλου πλαῖον τὸ φῶς ἐστὶν ἐν θιατέ-
 ρῳ ἢ μικκυλίῳ τῷ τὸ διπλωμα ἔχοντι· ἐν τούτῳ γὰρ
 πλείω καὶ πυκνότερά ἐστιν ἄστρα ἢ ἐν θιατέρῳ, ὡς οὐ
 δι' ἑτέραν τινὰ αἰτίαν γιγνομένου τοῦ φέγγους, ἢ διὰ
 τὴν τῶν ἄστρον φοράν· εἰ γὰρ ἔν τε τῷ κύκλῳ τού-
 τῳ γίνεται ἐν ᾧ τὰ πλείστα κῆται τῶν ἄστρον, καὶ αὐ-
 τοῦ τοῦ κύκλου ἐν ᾧ μᾶλλον φαίνεται καταπυκνω-
 σθαι καὶ μεγέθει καὶ πλήθει ἁστέρων, ταύτην εἰκὸς
 ὑπολαβεῖν οἰκειοτάτην αἰτίαν εἶναι τοῦ πάθους. Θεω-
 ρείσθω δὲ ὅ, τε κύκλος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστρα ἐκ τῆς
 ὑπογραφῆς. Τοὺς δὲ σποράδας καλουμένους, οὐ-
 τω μὲν εἰς τὴν σφαῖραν οὐκ ἔστι τάξαι διὰ τὸ μη-
 δεμίαν διὰ τέλους ἔχειν φανεράν· ἕκαστον θάσιν. Εἰς
 δὲ τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπουσιν ἐστὶ δῆλον· ἐν μόνῳ
 γὰρ τούτῳ τῶν κύκλων τὰ μεταξὺν πλήρη τοιαύτων
 ἄστρον ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις διαλείπει φανερώς.
 Ὡςτ' εἴπερ καὶ περὶ τοῦ φαίνεσθαι κομήτας ἀποδεχέ-
 μεθα τὴν αἰτίαν ὡς εἰρημένην μετρίως, καὶ περὶ τοῦ
 γάλακτος τὸν αὐτὸν ὑποληπτέον τρόπον ἔχων· ὁ γὰρ
 ἐκεῖ περὶ ἓνα ἐστὶ πάθος ἢ κόμη, τοῦτο περὶ κύκλου
 τινὰ συμβαίνει γίνεσθαι τὸ αὐτό. Καὶ ἔστι τὸ γά-
 λα, ὡς εἰπεῖν, οἷον ὀριζόμενον, ἢ τοῦ μεγίστου διὰ
 τὴν ἔκκρισιν κύκλου κόμη. Διὸ καθάπερ πρότερον
 εἵπομεν, οὐ πολλοὶ, οὐδὲ πολλάκις γίγονται κομήται,

διὰ τὸ συνεχῶς ἀποκεκρίσθαι τε καὶ ἀποκρίνισθαι καθ' ἐκάστην περίοδον εἰς τοῦτον τὸν τόπον αἱ τὴν τοιαύτην σύστασιν. Περὶ μὲν οὖν τῶν γιγνομένων ἐν τῷ περὶ τὴν γῆν κόσμῳ τῷ συνεχῇ ταῖς φοραῖς, εἴρηται· περὶ μὲν τῆς διαδρομῆς τῶν ἄστρον, καὶ τῆς ἐμπιμπραμένης φλογός· ἔτι δὲ, περὶ τε κομητῶν καὶ τοῦ καλουμένου γάλακτος. Σχεδὸν γάρ ἐστι τοσαῦτα τὰ πάθη τὰ φαινόμενα περὶ τὸν τόπον τοῦτον.

CAPUT IX.

Περὶ δὲ τοῦ τῇ θέσει μὲν δευτέρου τόπου μετὰ τοῦτον, πρώτου δὲ περὶ τὴν γῆν λέγωμεν· οὗτος γὰρ κοινὸς ὕδατός τε τόπος καὶ αἰέρος, καὶ τῶν συμβαινόντων περὶ τὴν ἄνω γένεσιν αὐτοῦ. Αἰετῶν δὲ καὶ τούτων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας πάντων ὁμοίως. Ἡ μὲν οὖν ὥς κινουσα καὶ κυρία καὶ πρώτη τῶν ἀρχῶν ὁ κύκλος ἐστίν· ἐν ᾧ φανερώς ἡ τοῦ ἡλίου φορὰ διακρίνουσα, καὶ συγκρίνουσα, τῷ γίγνεσθαι πλησίον, ἢ πορρωτέρον, αἰτία τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς ἐστι. Μενούσης δὲ τῆς γῆς, τὸ περὶ αὐτὴν ὑγρὸν ὑπὸ τῶν ἀπείνων καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης τῆς ἄνωθεν θερμότητος ἀτμιδούμενον φέρεται ἄνω· τῆς δὲ θερμότητος ἀπολύσεως τῆς ἀναγωγῆς αὐτὸ, καὶ τῆς μὲν διασκαδανυμένης πρὸς τὸν ἄνω τόπον, τῆς δὲ καὶ σβεννυμένης διὰ τὸ μετεωρίζεσθαι πορρωτέρον εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς γῆς αἶρα, συνίσταται πάλιν ἡ ἀτμίς ψυχομένη διὰ τὴν ἀπόλειψιν τοῦ θερμοῦ, καὶ τὸν τόπον, καὶ γίνεσθαι ὕδωρ ἐξ αἰέρος· γενόμενον δὲ φέρεται πάλιν πρὸς τὴν γῆν. Ἔστι δ' ἡ μὲν ἐξ ὕδατος ἀναθυμιάσις, ἀτμίς· ἡ δ' ἐξ αἰέρος εἰς ὕδωρ, νέφος· ὁμίχλη δὲ νεφέλης περιέκτωμα τῆς εἰς ὕδωρ συγκρίσεως. Διόπερ σημει-

ον μᾶλλον ἔστιν εὐδίας, ἢ ὑδάτων· ἔστι γὰρ ἡ ὁμίχλη οἶον νεφέλη ἄγονος. Γίνεται δὲ κύκλος οὗτος μιμούμενος τὸν τοῦ ἡλίου κύκλον· ἅμα γὰρ ἐκείνος εἰς τὰ πλάγια μεταβάλλει, καὶ οὗτος ἄνω καὶ κάτω. Δεῖ δὲ νοῆσαι τοῦτον ὥσπερ ποταμὸν ῥέοντα κύκλῳ ἄνω καὶ κάτω, κοινὸν ἄερος καὶ ὕδατος· πλησίον μὲν γὰρ ὄντος τοῦ ἡλίου, ὃ τῆς ἀτμίδος ἄνω ῥεῖ ποταμός· ἀφισταμένου δὲ, ὃ τοῦ ὕδατος κάτω. Καὶ τοῦτ' ἐνδελεχὲς ἐθέλει γίνεσθαι κατὰ γε τὴν τάξιν. Ὡστ' εἴπερ ἡνίκτοντο τὸν ὠκεανὸν οἱ πρότερον, τάχ' ἂν τοῦτον τὸν ποταμὸν λέγοιεν τὸν κύκλῳ ῥέοντα περὶ τὴν γῆν. Ἀναγομένου δὲ τοῦ ὑγροῦ ἀεὶ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ δύναμιν, καὶ πάλιν φερομένου κάτω διὰ τὴν ψύξιν πρὸς τὴν γῆν, οἰκείως τὰ ὀνόματα τοῖς πάθεσι κεῖται, καὶ τισι διαφοραῖς αὐτῶν. Ὅταν μὲν γὰρ κατὰ μικρὰν φέρεται, ψεκάδες· ὅταν δὲ κατὰ μείζω μόρια, ὑετὸς καλεῖται.

CAPUT X.

Ἐκ δὲ τοῦ καθ' ἡμέραν ἀτμίζοντος ὅσον ἂν μὴ μετεωρισθῇ δι' ὀλιγότητα τοῦ ἀνάγοντος αὐτὸ πυρὸς πρὸς τὸ ἀναγόμενον ὕδωρ πάλιν καταφερόμενον, ὅταν ψυχθῇ νύκτωρ, καλεῖται δρόσος καὶ πάχνη· πάχνη μὲν, ὅταν ἡ ἀτμίς παγῇ πρὶν εἰς ὕδωρ συγκριθῆναι πάλιν. Γίνεται δὲ χειμῶνος, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς χειμερινοῖς τόποις· δρόσος δ', ὅταν συγκριθῇ εἰς ὕδωρ ἡ ἀτμίς, καὶ μήθ' οὕτως ἔχη ἢ ἀλέα, ὥστε ξηρᾶναι τὸ ἀναχθῆν· μήθ' οὕτως ψύχος, ὥστε παγῆναι τὴν ἀτμίδα αὐτήν, διὰ τὸ ἢ τὸν τόπον ἀλειυνότερον, ἢ τὴν ὥραν εἶναι· γίνεται γὰρ μᾶλλον ἢ δρόσος ἐν εὐδίᾳ, καὶ ἐν τοῖς εὐδαινοτέροις τόποις· ἢ δὲ πάχνη, καθάπερ εἰ-

ρηται, τούναντιον· δηλον γὰρ ὅτι ἡ ἀτμὶς θερμότερα ὕδατος· ἔχει γὰρ τὸ ἀνάγον ἔτι πῦρ· ὥστε πλείονος ψυχρότητος αὐτὴν πῆξαι. Γίνεται δὲ ἄμφω αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας· οὔτε γὰρ ἀναχθήσεται μὴ οὔσης αἰθρίας, οὔτε συστήναι δύναιτ' ἂν ἀνέμου πνέοντος. Σημεῖον δ' ὅτι γίνεται ταῦτα, διὰ τὸ μὴ πόρῳ μετεωρίζεσθαι τὴν ἀτμίδα· ἐπὶ γὰρ τοῖς ὄρεσιν οὐ γίνεται πάχνη. Αἰτία δὲ μία μὲν αὕτη, ὅτι ἀνάγεται ἐκ τῶν κοίλων καὶ ἐφύδρων τόπων· ὥστε καθάπερ φορτίον φέρουσα πλεον ἢ ἀνάγουσα θερμότης, ἡ καθ' αὐτήν, οὐ δύναται μετεωρίζειν ἐπὶ πολὺν τόπον αὐτὸ τοῦ ὕψους, ἀλλ' ἐγγὺς ἀφήσει πάλιν. Ἐτέρα δ', ὅτι καὶ ῥεῖ μάλιστα ὃ ἀῆρ ῥέων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ὅς διαλύει τὴν τοιαύτην σύστασιν. Γίνεται δ' ἡ δρόσος πανταχοῦ, νοτίοις, οὐ βορείοις, πλην ἐν τῷ Πόντῳ. Ἐκεῖ δὲ τούναντιον· βορείοις μὲν γὰρ γίγνεται, νοτίοις δ' οὐ γίγνεται. Αἴτιον δ' ὁμοίως, ὅτι ὥσπερ εὐδίας μὲν γίγνεται, χειμῶνος δ' οὐ. Ὁ μὲν γὰρ νότος εὐδίαν ποιεῖ, ὃ δὲ βορέας χειμῶνα· ψυχρὸς γάρ. Ὡστ' ἐκ τοῦ χειμῶνος τῆς ἀναθυμιάσεως σβέννυσιν τὴν θερμότητα. Ἐν δὲ τῷ Πόντῳ, ὃ μὲν νότος οὐχ οὕτως ποιῇ εὐδίαν, ὥστε γίνεσθαι ἀτμίδα· ὃ δὲ βορέας διὰ τὴν ψυχρότητα ἀντιπεριῦστος τὸ θερμὸν ἀθροίζει· ὥστε πλεῖον ἀτμίζειν μᾶλλον. Πολλάκις δὲ καὶ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἔξω τόποις ἰδεῖν γινόμενόν ἐστιν· ἀτμίζειν γὰρ τὰ φρέατα βορείοις μᾶλλον ἢ νοτίοις· ἀλλὰ τὰ μὲν βόρεια σβέννυσιν, πρὶν συστήναι τι πληθός· ἐν δὲ τοῖς νοτίοις ἔσται ἀθροίζεσθαι ἢ ἀναθυμιάσις. Αὐτὸ δὲ τὸ ὕδωρ οὐ πηγνυται, καθάπερ ἐν τῷ περὶ τὰ νέφη τόπῳ.

CAPUT XI.

Ἐκείθεν γὰρ τρία φοιτᾷ σώματα συνιστάμενα διὰ τὴν ψύξιν, ὕδωρ, καὶ χιών, καὶ χάλαζα. Τούτων δὲ τὰ μὲν δύο ἀνάλογον καὶ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας γίνονται τοῖς κάτω, διαφέροντα τῷ μᾶλλον καὶ ἥτιον, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότῃ· χιών γὰρ καὶ πάχνη ταυτὸν, καὶ ὑετὸς καὶ δρόσος. Ἀλλὰ τὸ μὲν πολὺ, τὸ δ' ὀλίγον· ὁ μὲν γὰρ ὑετὸς ἐκ πολλῆς ἀτμίδος γίνεσθαι ψυχρομένης. Τούτου δ' αἴτιον ὃ τε τόπος πολὺς, καὶ ὁ χρόνος ὢν, ἐν ᾧ συλλέγεται, καὶ ἐξ αὐτοῦ. Τὸ δ' ὀλίγον, ἢ δρόσος· ἐφήμερος γὰρ ἡ σύστασις καὶ ὁ τόπος μικρός· δηλοῖ δ' ἡ τε γένεσις οὕσα ταχέως βραχὺ τὸ πλήθος. Ὁμοίως δὲ καὶ πάχνη καὶ χιών· ὅταν γὰρ παγῇ τὸ νέφος, χιών ἐστι· ὅταν δ' ἡ ἀτμίς, πάχνη. Διὸ ἡ ὥρας ἢ χύρας σημείον ἐστὶ ψυχρᾶς· οὐ γὰρ ἂν ἐπήγγυτο, ἔτι πολλῆς ἐνότητος θερμότητος, εἰ μὴ ἐπεκράτει τὸ ψύχος. Ἐν γὰρ τῷ νέφει ἔτι ἔνεστι πολὺ τὸ θερμὸν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ εξατμίσαντος ἐκ τῆς γῆς τὸ ὑγρὸν πυρὸς· χάλαζα δ' ἐκεί μὲν γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ πλησίον τῆς γῆς ἀτμίζοντι, τοῦτ' ἐλλείπει· καθάπερ γὰρ εἶπομεν, ὥς μὲν ἐκεῖ χιών, ἐνταῦθα γίνεσθαι πάχνη· ὥς δ' ἐκεῖ ὑετὸς, ἐνταῦθα δρόσος· ὥς δ' ἐκεῖ χάλαζα, ἐνταῦθα οὐκ ἀνταποδίδωαι τὸ ὅμοιον. Τὸ δ' αἴτιον, εἰποῦαι περὶ χαλάζης ἔσται δῆλον.

CAPUT XII.

Δεῖ δὲ λαβεῖν ἅμα καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὴν γένεσιν αὐτῆς, τὰ τε μὴ πλανῶντα, καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι παράλογα. Ἔστι μὲν γὰρ ἡ χάλαζα κρύσταλλος. Πήγνυται δὲ τὸ ὕδωρ, τοῦ χειμῶνος· αἱ δὲ χάλαζαι γίνονται ἕαρος μὲν καὶ μετοπώρου μάλιστα,

εἶτα καὶ τῆς ὀπώρας· χειμῶνος δ' ὀλιγάκις, καὶ ὅταν ἤττον ἢ ψύχος. Καὶ ὅλως δὲ γίνονται χάλασαι μὲν ἐν τοῖς εὐδαιμοντέροις τόποις, αἱ δὲ χιόνες ἐν τοῖς ψυχροτέροις. Ἀποπον δὲ καὶ τὸ πηγνυσθαι ὕδωρ ἐν τῷ ἄνω τόπῳ· οὔτε γὰρ παγῆναι δυνατόν πρὶν γενέσθαι ὕδωρ, οὔτε τὸ ὕδωρ οὐδένα χρόνον οἷόν τε μένειν μετέωρον ὄν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὥσπερ αἱ ψεκάδες, ἄνω μὲν ὀχοῦνται διὰ μικρότητα, ἐνδιατρίβουσι δὲ ἐπὶ τοῦ ἀέρος· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος γῆ καὶ χρυσὸς διὰ μικρομέρειαν πολλάκις ἐπιπλέουσιν· οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ. Συνελθόντων δὲ πολλῶν μικρῶν, μεγάλαι καταφέρονται ψεκάδες· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐπὶ τῆς χαλάζης· οὐ γὰρ συμφύεται τὰ πεπηγότα, ὥσπερ τὰ ὑγρά. Δῆλον οὖν ὅτι ἄνω τοσοῦτον ὕδωρ ἔμεινεν· οὐ γὰρ ἂν ἐπάγῃ τοσοῦτον. Τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ τοῦτο τοῦ πάθους αἴτιον εἶναι τούτου καὶ τῆς γενέσεως, ὅταν ἀπωσθῇ τὸ νέφος εἰς τὸν ἄνω τόπον μᾶλλον ὄντα ψυχρόν, διὰ τὸ λήγειν ἐκεῖ τὰς ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἀπτίνων ἀνακλάσεις, ἐλθὼν δ' ἐκεῖ πηγνυσθαι τὸ ὕδωρ. Διὸ καὶ θέρους μᾶλλον καὶ ἐν ταῖς ἀλειναῖς χώραις γίνεσθαι τὰς χαλάζας, ὅτι ἐπὶ πλεῖον τὸ θερμὸν ἀνωθεὶ ἀπὸ τῆς γῆς τὰς νεφέλας. Συμβαίνει δ' ἐν τοῖς σφόδρα ὑψηλοῖς ἥμισυ γίνεσθαι χάλαζαν· καίτοι ἔδει, ὥσπερ καὶ τὴν χιόνα ὀρώμεν ἐπὶ τοῖς ὑψηλοῖς μάλιστα γιγνομένην. ἔτι δὲ πολλάκις ὥπται νέφη φερόμενα σὺν ψόφῳ πολλῇ παρ' αὐτὴν τὴν γῆν, ὥστε φοβερόν εἶναι τοῖς ἀκούουσιν καὶ ὀρώσιν, ὡς ἔσομένου τινὸς μελίζονος. Ὅτε δὲ καὶ ἄνευ ψόφου τοιούτων ὀφθέντων νεφῶν, χάλαζα γίνεται πολλή, καὶ τὸ μέγεθος ἄπιστος, καὶ τοῖς σχήμα-

σιν οὐ στρογγύλη, διὰ τὸ μὴ πολὺν χρόνον γίνεσθαι τὴν φορὰν αὐτῆς ὥς πλησίον γενομένης τῆς πῆξεως τῆς γῆς, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἐκείνοί φασιν. Ἀλλὰ μὴν ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦ μάλιστα αἰτίου τῆς πῆξεως, μεγάλας γίνεσθαι χαλάζας· κρύσταλλος γὰρ ἢ χάλαζα. Καὶ τοῦτο παντὶ δῆλον. Μεγάλαι δ' εἰσὶν αἱ τοῖς σχήμασι μὴ στρογγύλαι. Τοῦτο δὲ σημεῖον τοῦ παγῆναι πλησίον τῆς γῆς· αἱ γὰρ φερόμεναι πόρρωθεν, διὰ τὸ φέρεσθαι μακρὰν, περιθραυόμεναι, γίνονται τό τε σχῆμα περιφερεῖς, καὶ τὸ μέγεθος ἐλάττους. Ὅτι μὲν οὖν οὐ τῷ ἀπωθεῖσθαι εἰς τὸν ἄνω τόπον τὸν ψυχρὸν ἢ πῆξις συμβαίνει, δῆλον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁρῶμεν ὅτι γίνεται ἀντιπερίστασις τῷ θερμῷ καὶ τῷ ψυχρῷ ἀλλήλοισι· (διὸ ἔν τε ταῖς ἀλείαις, ψυχρὰ τὰ κάτω τῆς κῆς, καὶ ἀλείναι ἐν τοῖς πάγοις·) τοῦτο δεῖ νομίζειν καὶ ἐν τῷ ἄνω γίνεσθαι τόπω· ὥστ' ἐν ταῖς ἀλείνοτέροις ὥραις ἀντιπεριϋστάμενον εἶσω τὸ ψυχρὸν διὰ τὴν κύκλω θερμότητα, ὅτε μὲν ταχὺ ὕδωρ ἐκ τοῦ νέφους ποιῇ, ὅτε δὲ χάλαζαν. Διὸ καὶ αἱ ψεκάδες πολὺ μείζους ἐν ταῖς ἀλείνοαῖς γίνονται ἡμέραις, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, καὶ ὕδατα λαβρότερα· λαβρότερα μὲν γὰρ λέγεται, ὅταν ἀθροώτερα· ἀθροώτερα δὲ διὰ τὸ τάχος τῆς πυκνώσεως. Τοῦτο δὲ γίνεται αὐτὸ τοῦναντίον, ἢ ὥς Ἀναξαγόρας λέγει· ὁ μὲν γὰρ, ὅταν εἰς τὸν ψυχρὸν αἶρα ἐπανέλθῃ, φησὶ τοῦτο πάσχειν· ἡμεῖς δὲ, ὅταν εἰς τὸν θερμὸν κατέλθῃ, καὶ μάλιστα, ὅταν μάλιστα· ὅταν δ' ἔτι μᾶλλον ἀντιπεριστῇ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν ὑπὸ τοῦ ἔξω θερμοῦ, ὕδωρ ποιῆσαν ἐπηξε, καὶ γίνεται χάλαζα. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν θάπτον ἢ ἢ πῆξις, ἢ ἢ τοῦ ὕδατος φορὰ ἢ κάτω· εἰ γὰρ φέ-

ρεται μὲν ἐν τοσαύτῳ χρόνῳ, ἥ δὲ ψυχρότης σφοδρὰ οὕσα ἐν ἐλάττονι ἔπηξεν, οὐδὲν καλύει μετῴρων ὃν παγῆναι, ἐὰν ἡ πῆξις ἐν ἐλάττονι γίνεται χρόνῳ τῆς κάτω φορᾶς. Καὶ ὅσῳ δ' ἂν ἐγγύτερον καὶ ἀθροωτέρα γένηται ἡ πῆξις, τά τε ὕδατα λαβρότερα γίνεται, καὶ αἱ ψεκάδες, καὶ αἱ χάλαζαι μείζους, διὰ τὸ βραχὺν φέρεσθαι τόπον· καὶ οὐ πυκναὶ αἱ ψεκάδες αἱ μεγάλαι πίπτουσι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἦττον δὲ τοῦ θέρους γίνεται, ἢ ἕαρος καὶ μετοπώρου. Μᾶλλον μὲντοι ἡ χειμῶνος, ὅτι ξηρότερος ὁ ἀήρ τοῦ θέρους· ἐν δὲ τῷ ἕαρι, ὅτι ὑγρός· ἐν δὲ τῷ μετοπώρῳ ἤδη ὑγραίνεται. Γίνονται δὲ ποτε, καθάπερ εἴρηται, καὶ τῆς ὁπώρας χάλαζαι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Συμβάλλεται δ' ἔτι πρὸς τὴν ταχυτῆτα τῆς πῆξεως, καὶ τὸ προτεθερμάνθαι τὸ ὕδωρ. Θᾷττον γὰρ ψύχεται. Διὸ πολλοὶ ὅταν τὸ ὕδωρ ψῦξαι ταχὺ βουλευθῶσιν, εἰς τὸν ἥλιον τιθέασιν πρῶτον. Καὶ οἱ περὶ τὸν Πόντον ὅταν ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου σκηνοποιῶνται πρὸς τὰς τῶν ἰχθύων θήρας· (θήρευουσι γὰρ διακόπτοντες τὸν κρύσταλλον) ὕδωρ θερμὸν περιέχουσι τοῖς καλύμοις, διὰ τὸ θᾷττον πηγνυσθαι· χρῶνται γὰρ τῷ κρυστάλλῳ ὥσπερ τῷ μολύβδῳ, ἐν ᾧ ἡρεμῶσιν οἱ κάλαμοι. Θερμὸν δὲ γίνεται ταχὺ τὸ συνιστάμενον ὕδωρ ἐν τεταῖς χώραις καὶ ταῖς ὥραις ταῖς ἀλειωναῖς. Γίνεται δὲ καὶ περὶ τὴν Ἀραβίαν καὶ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν, τοῦ θέρους τὰ ὕδατα, καὶ οὐ τοῦ χειμῶνος, καὶ ταῦτα φαιγδαῖα, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πολλάκις, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ταχὺ γὰρ ψύχεται τῇ ἀντιπεριστάσει, ἣ γίνεται διὰ τὸ ἀλειωνῆν εἶναι τὴν χώραν ἰσχυρῶς. Περὶ μὲν οὖν ὑέτου, καὶ δρόσου, καὶ νιφετοῦ, καὶ πάχνης, καὶ χα-

λάξης, διὰ τινα αἰτίαν γίγνεται, καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῶν ἐστίν, εἰρήσθω τούτων.

CAPUT XIII.

Περὶ δ' ἀνέμων καὶ πάντων πνευμάτων, ἔτι δευ-
ποταμῶν καὶ θαλάττης λέγωμεν, πρῶτον, καὶ περὶ τού-
των προαπορήσαντες πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· ὥσπερ γὰρ
καὶ περὶ ἄλλων, οὕτως καὶ περὶ τούτων, οὐθέν παρει-
λήφαμεν λεγόμενον τοιούτων, ὃ μὴ κἔν ὁ τυχὼν εἴποι
ἂν. Εἰσὶ δέ τινες οἱ φασὶ τὸν καλούμενον αἶρα, κι-
νούμενον μὲν καὶ ῥέοντα, ἄνεμον εἶναι· συμσταμένον
δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον πάλιν, νεφός καὶ ὕδωρ, ὥς τῆς
αὐτῆς φύσεως οὐσης ὕδατος καὶ πνεύματος· καὶ τὸν
ἄνεμον εἶναι κίνησιν αἵρος. Διὸ καὶ τῶν σοφῶς βουλο-
μένων λέγειν τινές, ἕνα φασὶν ἄνεμον εἶναι πάντας τοὺς
ἀνέμους· ὅτι συμπτέτωκε καὶ τὸν αἶρα τὸν κινούμε-
νον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι πάντα. Δοκεῖν δὲ δια-
φέρειν, οὐθὲν διαφέροντα διὰ τοὺς τόπους, ὅθεν ἂν
τυγχάνοι ῥέων ἐκώστωτε· παραπλησίως λέγοντες, ὥσπερ
ἂν εἴ τις οἶοιτο καὶ τοὺς ποταμούς πάντας ἕνα εἶναι
ποταμόν. Διὸ βέλτιον οἱ πολλοὶ λέγουσιν ἄνευ ζη-
τήσεως, τῶν μετὰ ζητήσεως οὕτω λεγόντων· εἰμὲν γὰρ
ἐκ μιᾶς ἀρχῆς ἅπαντες ῥέουσι, καὶ καὶ τὰ πνεύματα
τὸν αὐτὸν τρόπον, τάχ' ἂν λέγοιεν ἂν τι οἱ λέγοντες
οὕτως. Εἰ δ' ὁμοίως ἐνταῦθα, καὶ καὶ, δῆλον ὅτι τὸ
κόμψευμα ἂν εἴη τοῦτο ψεῦδος· ἐπεὶ τοῦτό γε προσή-
κουσαν ἔχει σκέψιν, τί τ' ἐστὶν ὁ ἄνεμος, καὶ γίγνεται
πῶς, καὶ τί τὸ κινεῖν, καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν πόθεν· καὶ
πότερον ἄρ' ὥσπερ ἐξ ἀγγείου δεῖ λαβεῖν ῥέοντα τὸν
ἄνεμον, καὶ μέχρι τούτου ῥεῖν ἕως ἂν κενωθῇ τὸ ἀγ-
γέιον, οἷον ἐξ ἀσπῶν ἀφιέμενον· ἢ καθάπερ καὶ οἱ

γραφῆς γράφουσιν, ἐξ αὐτῶν τὴν ἀρχὴν ἀφίενται. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν ποταμῶν γενέσεως δοκεῖ τισιν ἔχειν· τὸ γὰρ ἀναχθῆν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ὕδωρ, πάλιν ὑόμενον ἀθροισθῆν ὑπὸ γῆν ῥεῖν ἐκ κοιλίας μεγάλης· ἢ πάντας ἐκ μιᾶς, ἢ ἄλλον ἄλλης· καὶ οὐ γίνεσθαι ὕδωρ οὐθέν, ἀλλὰ τὸ συλλεχθῆν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὰς τοιαύτας ὑποδοχὰς, τοῦτο γίνεσθαι τὸ πληθός τῶν ποταμῶν. Διὸ καὶ μείζους ἀεὶ τοῦ χειμῶνος ῥεῖν, ἢ τοῦ θέρους· καὶ τοὺς μὲν ἀεννάους εἶναι, τοὺς δὲ οὐκ ἀεννάους· ὅσων μὲν γὰρ διὰ τὸ μέγεθος τῆς κοιλίας πολὺ τὸ συλλεγόμενον ὕδωρ ἐστίν, ὥστε διαρκεῖν καὶ μὴ προαναλίσκεισθαι πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ὄμβριον ἐν τῷ χειμῶνι πάλιν, τούτους μὲν ἀεννάους εἶναι διὰ τέλους· ὅσοις δ' ἐλάττους αἱ ὑποδοχαὶ, τούτους δὲ δι' ὀλιγότητα τοῦ ὕδατος φθάσειν ξηραίνεσθαι, πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ἐκ τοῦ εὐθανοῦ, κενομένου τοῦ ἀγγείου. Καὶ τοι φανερόν ἐστις βούλεται ποιήσας οἶον ὑποδοχὴν πρὸ ὀμμάτων τῷ καθ' ἡμέραν ὕδατι ῥέοντι συνεχῶς, νοῆσαι τὸ πληθός· ὑπερβάλλοι γὰρ ἂν τῷ μεγέθει τὸν τῆς γῆς ἄγκον· ἢ οὐ πολὺ ἂν ἐλλείποι τὸ δεχόμενον πᾶν τὸ ῥέον ὕδωρ εἰς τὸν ἐνιαυτόν. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ συμβαίνει πολλὰ τοιαῦτα πολλαχῇ τῆς γῆς. Οὐ μὲν ἀλλ' ἄτοπον εἴ τις μὴ νομίζοι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὕδωρ ἐξ ἀέρος γίνεσθαι, δι' ἣν περ ὑπὲρ γῆς καὶ ἐν τῇ γῇ. Ὡστ', εἴπερ καὶ διὰ ψυχρότητα συνίσταται ὁ ἀτμῶν ἀήρ εἰς ὕδωρ, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν τῇ γῇ ψυχρότητος τὸ αὐτὸ τοῦτο δεῖ νομίζειν συμβαίνειν, καὶ γίνεσθαι μὴ μόνον τὸ ἀποκακριμένον ὕδωρ ἐν αὐτῇ, καὶ τοῦτο ῥεῖν, ἀλλὰ καὶ γίνεσθαι συνεχῶς. Ἐπεὶ δὲ τοῦ μὴ γιγνα-

μένου, ἀλλ' ὑπάρχοντος ὕδατος καθ' ἡμέραν μὴ ται-
 αῦτην εἶναι τὴν ἀρχὴν τῶν ποταμῶν, οἷον ὑπὸ γῆν
 λίμνας τινὰς ἀποκεκριμένας, καθάπερ ἔνιοι λέγουσιν.
 Ἀλλ' ὁμοίως ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς γῆς τόπῳ, μικραὶ
 συνιστάμεναι φανίδες, καὶ πάλιν αὐταὶ ἐτέραις, τέλος
 μετὰ πλήθους καταβαίνει τὸ ὕμενον ὕδωρ· οὕτω
 καὶ ἐν τῇ γῇ ἐκ μικρῶν συλλεῖβεσθαι τὸ πρῶτον καὶ
 εἶναι οἷον πηδῶσης εἰς ἓν τῆς γῆς τὰς ἀρχὰς τῶν πο-
 ταμῶν· δηλοῖ δ' αὐτὸ τὸ ἔργον· οἱ γὰρ τὰς ὑδραγω-
 γίας ποιοῦντες, ὑπονόμοις καὶ διώρυξι συνάγουσιν,
 ὥσπερ ἂν ἰδρούσης τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν. Διὸ
 καὶ τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν ἐκ τῶν ὀρῶν φαίνεται
 ῥέοντα· καὶ πλεῖστοι καὶ μέγιστοι ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ
 τῶν μεγίστων ὀρῶν. Ὅμοίως δὲ καὶ αἱ κρήναι αἱ
 πλεῖσται ὄρεσι καὶ τόποις ὑψηλοῖς χεινιῶσιν. Ἐν δὲ
 τοῖς πεδίοις, ἄνευ ποταμῶν ὀλίγαι γίνονται πάμπαν.
 Οἱ γὰρ ὄρεινοὶ καὶ ὑψηλοὶ τόποι, οἷον σπόγγος πυ-
 κνὸς ἐπικρεμάμενος, κατὰ μικρὰ μὲν, πολλαχῇ δὲ δια-
 πηδῶσι καὶ συλλεῖβουσι τὸ ὕδωρ· δέχονται τε γὰρ
 τοῦ κατιόντος ὕδατος πολὺ πλῆθος· τί γὰρ διαφέρει
 κοίλῃν καὶ ὑπτίαν, ἢ πρηνῇ τὴν περιφέρειαν εἶναι καὶ
 κυρτήν; ἀμφοτέρως γὰρ τὸν ἴσον ὄγκον διὰ πυκνότη-
 τα περιλήφεται σώματος· καὶ τὴν ἀνιοῦσαν ἀτμίδα
 ψύχουσι, καὶ συγκρίνουσι πάλιν εἰς ὕδωρ. Διόπερ,
 καθάπερ εἶπομεν, οἱ μέγιστοι τῶν ποταμῶν ἐκ τῶν
 μεγίστων φαίνονται ῥέοντες ὀρῶν. Δῆλον δ' ἐστὶ
 τοῦτο θεωμένοις τὰς τῆς γῆς περιόδους· ταύτας γὰρ
 ἐκ τοῦ πυκνῶναι παρ' ἐκάστων οὕτως ἀνέγγραψαν,
 ὅσων μὴ συμβέβηκεν αὐτόπτας γενέσθαι τοὺς λέγον-
 τας. Ἐν μὲν οὖν τῇ Ἀσίᾳ πλεῖστοί τε ἐκ τοῦ Παρ-

νασοῦ καλουμένου φαίνονται ῥέοντες ὄρους καὶ μέγιστοι ποταμοί. Τοῦτο δ' ὁμολογεῖται πάντων εἶναι μέγιστον ὄρος τῶν πρὸς τὴν ἑω τὴν χειμερινήν· ὑπερβάντι γὰρ ἤδη τοῦτο φαίνεται ἢ ἔξω θάλαττα, ἥς τὸ πέρας οὐ δῆλον τοῖς ἐντεῦθεν. Ἐκ μὲν οὖν τούτου ῥέουσιν ἄλλοι τε ποταμοί, καὶ ὁ Βάκτρος, καὶ ὁ Χοάσπης, καὶ ὁ Ἀράξης. Τούτου δ' ὁ Τάναϊς ἀποσχιζέται μέρος ὧν, εἰς τὴν Μαιῶτιν λίμνην. Ῥεῖ δὲ καὶ ὁ Ἰνδὸς ἐξ αὐτοῦ, πάντων τῶν ποταμῶν ῥεῦμα πλεῖστον. Ἐκ δὲ τοῦ Καυκάσου ῥέουσιν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ κατὰ πλήθος, καὶ κατὰ μέγεθος ὑπερβάλλοντες, καὶ ὁ Φάσις. Ὁ δὲ Καύκασος μέγιστον ὄρος τῶν πρὸς τὴν ἑω τὴν θειρινήν ἐστι, καὶ πλήθει, καὶ ὕψει. Σημειῶν δὲ, τοῦ μὲν ὕψους, ὅτι ὁράται καὶ ἀπὸ τῶν καλουμένων βαθέων, καὶ εἰς τὴν λίμνην εἰσπλεόντων· ἐτι δὲ ἡλιούται τῆς νυκτὸς αὐτοῦ τὰ ἄκρα μέχρι τοῦ τρίτου μέρους, ἀπὸ τε τῆς ἑω, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας· τοῦ δὲ πλήθους, ὅτι πολλὰς ἔχον ἔδρας, ἐν αἷς ἔθνη τε κατοικεῖ πολλὰ, καὶ λίμνας εἶναι φασι μεγάλας· ἀλλ' ὅμως πάσας τὰς ἔδρας εἶναι φασι φανεράς, μέχρι τῆς ἐσχάτης κορυφῆς. Ἐκ δὲ τῆς Πυρρήνης (τοῦτο δὲ ἐστὶν ὄρος πρὸς δυσμὴν ἰσημερινήν ἐν τῇ Κελτικῇ) ῥέουσιν ὁ, τε Ἰστρος καὶ ὁ Ταρτησσός· οὗτος μὲν οὖν, ἔξω στηλῶν· ὁ δὲ Ἰστρος, δι' ὅλης τῆς Εὐρώπης, εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον. Τῶν δ' ἄλλων ποταμῶν οἱ πλεῖστοι πρὸς ἄρκτον ἐκ τῶν ὀρῶν τῶν Ἀρκυνίων. Ταῦτα δὲ καὶ πλήθει καὶ ὕψει μέγιστα περὶ τὸν τόπον τοῦτόν ἐστιν. Τῇ αὐτῇ δὲ τὴν ἄρκτον ὑπὲρ τῆς ἐσχάτης Σκυθίας, αἱ καλούμεναι ῥίπαι, περὶ ὧν τοῦ μεγέθους λίαν εἰσὶν οἱ λεγόμενοι

λόγοι μυθώδεις. Ῥέουσι δ' οὖν οἱ πλεῖστοι καὶ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἰστρον τῶν ἄλλων ποταμῶν ἐντεῦθεν, ὡς φασιν. Ὀμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν Λιβύην, οἱ μὲν ἐκ τῶν Αἰθιοπικῶν ὄρων, ὃ τε Αἰγῶν καὶ ὁ Νύσης· οἱ δὲ μέγιστοι τῶν διωνομασμένων, ὃ, τε Χρεμῆτης καλούμενος, ὃς εἰς τὴν ἔξω ῥεῖ θάλατταν· καὶ τοῦ Ξείλου τὸ ῥεῦμα τὸ πρῶτον, ἐκ τοῦ Ἀργυροῦ καλουμένου ὄρους· τῶν δὲ περὶ τὸν Ἑλληνικὸν τόπον, ὃ μὲν Ἀχελῷος ἐκ Πίνδου, καὶ ὁ Ἰναχος ἐντεῦθεν· ὃ δὲ Στρυμῶν καὶ Νέστος, καὶ ὁ Ἐβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου. Πολλὰ δὲ ῥεύματα καὶ ἐκ τῆς Ῥοδόπης ἐστίν· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς εὗροι τις ἂν ῥέοντας· ἀλλὰ μαρτυρίας χάριν τούτους εἵπομεν. Ἐπεὶ καὶ ὅσοι αὐτῶν ῥέουσιν ἐξ ἐλῶν, τὰ ἔλη ὑπ' ὄρη κεῖσθαι συμβαίνει πάντα σχεδόν, ἢ τόπους ὑψηλοὺς ἐκ προσαγωγῆς. Ὅτι μὲν οὖν οὐ δεῖ νομίζειν οὕτω γίνεσθαι τὰς ἀρχὰς τῶν ποταμῶν, ὡς ἐξ ἀφωρισμένων κοιλιῶν, φανερόν· οὔτε γὰρ ἂν ὁ τόπος ἱκανὸς ἦν ὁ τῆς γῆς, ὡς εἰπεῖν, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τῶν νεφῶν· εἴπερ τὸ ὄν ἔδει ῥεῖν μόνον, ἀλλὰ μὴ τὸ μὲν ἀπῆι, τὸ δ' ἐγίγνετο, ἀλλ' αἰεὶ ἀπὸ ὄντος ἐταμειετο. Τό τε ὑπὸ τοῖς ὄρεσιν ἔχειν τὰς πηγὰς μαρτυρεῖ, διότι τῷ συρρῆϊν ἐπ' ὀλίγον καὶ κατὰ μικρὸν ἐκ πολλῶν νοτίδων διαδίδωσιν ὁ τόπος· καὶ γίνονται οὕτως αἱ πηγαὶ τῶν ποταμῶν. Οὐ μὲν ἄλλα καὶ τοιοῦτους εἶναι τόπους ἔχοντας πλῆθος ὕδατος, οἷον λίμνας, αὐθὲν ἄτοπον, πλὴν οὐτιτηλικαύτας, ὥστε τοῦτο συμβαίνειν, οὐθὲν μᾶλλον, ἢ εἴ τις οἴοιτο τὰς φανεράς εἶναι πηγὰς τῶν ποταμῶν· σχεδὸν γὰρ ἐκ κρηνῶν οἱ πλεῖστοι ῥέουσιν. Ὅμοιον οὖν τὸ ἐκείνας, καὶ τὸ

ταύτας νομίζειν εἶναι τὸ σῶμα τὸ τοῦ ὕδατος πᾶν. Ὅτι δ' εἰσὶ τοιαῦται φάραγγες καὶ διαστάσεις τῆς γῆς, δηλοῦσιν οἱ καταπινόμενοι τῶν ποταμῶν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο πολλαχοῦ τῆς γῆς· οἷον τῆς μὲν Πελοποννήσου πλεῖστα τοιαῦτα περὶ τὴν Ἀρκαδίαν ἐστίν. Αἷτιον δὲ, διὰ τὸ ὄρεινὴν οὔσαν μὴ ἔχειν ἐκροὰς ἐκ τῶν κοιλιῶν εἰς θάλατταν· πληρούμενοι γὰρ οἱ τόποι καὶ οὐκ ἔχοντες ἔκρυσιν, αὐτοὶ εὐρίσκονται τὴν διόδον εἰς βάθος, ἀποβιαζομένον τοῦ ἄνωθεν ἐπιόντος ὕδατος. Περὶ μὲν οὖν τὴν Ἑλλάδα μικρὰ τοιαῦτα παντελῶς ἐστὶ γιγνόμενα. Ἄλλ' ἢ γε ὑπὸ τὸν Καύκασον λίμνη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἐκεῖ θάλατταν [φανερὰ] αὕτη γὰρ ποταμῶν πολλῶν καὶ μεγάλων εἰσβαλλόντων, οὐκ ἔχουσα ἔκρυν φανερόν, ἐκδίδωσιν ὑπὸ γῆν κατὰ Κοραξοὺς, περὶ τα καλούμενα βαθέα τοῦ Πόντου· ταῦτα δ' ἐστὶν ἄπειρόν τι τῆς θαλάττης βάθος· οὐθὲις γοῦν πώποτε καθιεῖς ἠδυνήθη πέρας εὐρεῖν. Ταύτη δὴ πόρρω τῆς γῆς σχεδὸν περὶ τριακόσια στάδια πότιμον ἀναδίδωσιν ὕδωρ ἐπὶ πολὺν τόπον· οὐ συνεχῶς δὲ, ἀλλὰ τρισσαχῇ. Καὶ περὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν οὐκ ἐλάτιων τοῦ Ῥοδανοῦ καταπίνεται τις ποταμὸς, καὶ πάλιν ἀναδίδωσι κατ' ἄλλον τόπον· ὃ δὲ Ῥοδανὸς ποταμὸς ναυσιπέρατός ἐστιν.

CAPUT XIV.

Οὐκ αἰὲ δ' οἱ αὐτοὶ τόποι τῆς γῆς οὔτ' ἐνυγροῖ εἰσιν, οὔτε ξηροὶ, ἀλλὰ μεταβάλλουσι κατὰ τὰς τῶν ποταμῶν γενέσεις, καὶ τὰς ἀπολείψεις. Διὸ καὶ τὰ περὶ τὴν ἡπειρον μεταβάλλει καὶ τὴν θάλατταν, καὶ οὐκ αἰὲ τὰ μὲν γῆ, τὰ δὲ θάλαττα διατελεῖ πάντα τὸν χρόνον, ἀλλὰ γίγνεται θάλαττα μὲν, ὅπου χερσός· ἔνθα

δὲ νῦν θάλαττα, πάλιν ἐνταῦθα γῆ. Κατὰ μέντοι
 τινὰ τάξιν νομίζειν χρή ταῦτα γίγνεσθαι, καὶ περίοδον.
 Ἀρχὴ δὲ τούτων καὶ αἷτιον, ὅτι καὶ τῆς γῆς τὰ ἐντὸς,
 ὥσπερ τὰ σώματα τὰ τῶν φυτῶν καὶ ζώων, ἀκμὴν ἔχει
 καὶ γῆρας. Πλὴν ἐκείνοις μὲν οὐ κατὰ μέρος ταῦτα
 συμβαίνει πάσχειν, ἀλλ' ἅμα πᾶν ἀκμάζειν καὶ φθί-
 νειν ἀναγκαῖον· τῇ δὲ γῇ τοῦτο γίγνεται κατὰ μέρος διὰ
 ψύξιν καὶ θερμότητα. Ταῦτα μὲν οὖν αὖξει τε καὶ
 φθίνει διὰ τὸν ἥλιον καὶ τὴν περιφορὰν. Διὰ δὲ ταῦ-
 τα, καὶ τὴν δύναμιν τὰ μέρη τῆς γῆς λαμβάνει δια-
 φέρουσαν· ὥστα μέχρι τινὸς ἔνυδρα δύναται διαμένειν·
 εἰτα ξηραίνεται, καὶ γηράσκει πάλιν· ἕτεροι δὲ τόποι
 βιώσκονται, καὶ ἔνυδροι γιγνόνται κατὰ μέρος. Ἀνάγ-
 κη δὲ τῶν μὲν τόπων γιγνομένων ξηροτέρων, τὰς πε-
 γὰς ἀφανίζεσθαι· τούτων δὲ συμβαινόντων, τοὺς ποτα-
 μούς πρῶτον μὲν ἐκ μεγάλων μικροὺς, εἰτα τέλος γί-
 γνεσθαι ξηρούς. Τῶν δὲ ποταμῶν μεθισταμένων, καὶ
 ἔνθεν μὲν ἀφανιζομένων, ἐν ἄλλοις δ' ἀνάλογον γι-
 γνομένων, μεταβάλλειν τὴν θάλατταν· ὅπου μὲν γὰρ
 ἐξωθουμένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν ἐπλεόναζεν ἀπιοῦσα,
 ξηρὰν ποιεῖν ἀναγκαῖον· ὅπου δὲ τοῖς ρεύμασι πλη-
 θύνουσα ἐξηραίνετο προσχουμένη, πάλιν ἐνταῦθα
 λιμνάζειν. Ἀλλὰ διὰ τὸ γίγνεσθαι πᾶσαν τὴν φυσι-
 κὴν τὴν περὶ τὴν γῆν γενέσιν, ἐκ προσαγωγῆς καὶ ἐν
 χρόνοις παμμήκεσι πρὸς τὴν ἡμετέραν ζωὴν, λανθάν-
 νει ταῦτα γιγνόμενα. Καὶ πρότερον ὅλων τῶν ἐθνῶν
 ἀπώλειαί γιγνόνται καὶ φθοραὶ, πρὶν μνημονευθῆναι
 τὴν τούτων μεταβολὴν ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος. Μέγιστα
 μὲν οὖν φθοραὶ γιγνόνται καὶ τάχιστα ἐν τοῖς πολέ-
 μοις, ἄλλαι δὲ νόσοις, αἱ δ' ἀφορίαις· καὶ ταύταις αἱ

μὲν μεγάλοι, αἱ δὲ κατὰ μικρόν. Ὡστε λανθάνουσι τῶν γε τοιούτων ἔθνων καὶ αἱ μεταναστιάσεις, διὰ τὸ τοὺς μὲν λείπειν τὰς χώρας, τοὺς δ' ὑπομένειν μέχρι τούτου, μέχρι περ ἂν μηκέτι δύνηται τρέφειν ἡ χώρα πληθὺς μηθέν. Ἀπὸ τῆς πρώτης οὐν ἀπολείψεως εἰς τὴν ἐσχάτην, εἰκὸς γίγνεσθαι χρόνους μακροὺς, ὥστε μηθένα μνημονεύειν· ἀλλὰ σωζομένων ἔτι τῶν ὑπομενόντων, ἐπιλελῆσθαι διὰ χρόνου πληθὺς. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον χρὴ νομίζειν καὶ τοὺς κατοικισμοὺς λανθάνειν, πότε πρῶτον ἐγένοντο τοῖς ἔθνεσιν ἐκάστοις εἰς τὰ μεταβάλλοντα καὶ γιγνόμενα ξηρὰ ἐξ ἐλωδῶν καὶ ἐνύδρων· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κατὰ μικρόν ἐν πολλῷ γίγνεσθαι χρόνῳ ἢ ἐπίδοσις· ὥστε μὴ μνημονεύειν τίνες πρῶτον, καὶ πότε καὶ πῶς ἐχόντων ἦλθον τῶν τόπων· οἷον συμβέβηκε καὶ περὶ τὴν Αἴγυπτον· καὶ γὰρ οὗτος αἰετὶ ξηρότερος ὁ τόπος φαίνεται γιγνόμενος, καὶ πᾶσα ἡ χώρα τοῦ ποταμοῦ πρόσχωσις οὕσα τοῦ Νείλου· διὰ δὲ τὸ κατὰ μικρόν ξηραινομένων τῶν ἐλῶν, τοὺς πλησίον εἰσοικίζεσθαι, τὸ τοῦ χρόνου μῆκος ἀφῆρηται τὴν ἀρχήν. Φαίνεται δ' οὖν καὶ τὰ σιόματα πάντα, πλὴν ἐνός τοῦ Κανωβικοῦ, χειροποίητα, καὶ οὐ τοῦ ποταμοῦ ὄντα. Καὶ τὸ ἀρχαῖον ἢ Αἴγυπτος, Θῆβαι καλούμεναι. Δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, οὕτω πρόσφατος ὢν, ὡς εἰπεῖν, πρὸς τὰς τοιαύτας μεταβολάς· ἐκεῖνου γὰρ τοῦ τόπου ποιεῖται μνείαν, ὡς οὐπω Μέμφιδος οὔσης, ἢ ὅλως, ἢ οὐ τηλικαύτης. Τοῦτο δ' εἰκὸς οὕτω συμβαίνειν. Οἱ γὰρ κάτωθεν τόποι τῶν ἄνωθεν ὕστερον ὥκισθησαν· ἐλώδεις γὰρ ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἐγγύτερον τῆς προσχώσεως, διὰ τὸ λιμνάζειν ἐν τοῖς ἐσχάτοις αἰεὶ μᾶλλον.

Μεταβάλλει δὲ τοῦτο, καὶ πάλιν ἐνθιναῖ. Ξηραίνονται γὰρ οἱ τόποι ἔρχονται εἰς τὸ καλῶς ἔχειν. Οἱ δὲ πρότερον ἐνκραεῖς, ὑπερξηραίνόμενοι τότε γίνονται χεῖρους. Ὅπερ συμβέβηκε τῇ Ἑλλάδι, καὶ περὶ τὴν Ἀργείων καὶ Μυκηναίων χώραν· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Τρωϊκῶν ἢ μὲν Ἀργείων, διὰ τὸ ἐλοίδης εἶναι, ὀλίγους ἠδύνατο τρέφειν· ἢ δὲ Μυκηναῖα καλῶς εἶχε· διὸ ἐντιμότερα ἦν. Νῦν δὲ τοῦναντίον διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· ἢ μὲν γὰρ ἀργὴ γέγονε καὶ ξηρὰ πάμπαν· τῆς δὲ, τὰ τότε διὰ τὸ λιμνάζειν ἀργὰ, νῦν χρήσιμα γέγονεν. Ὡς περ οὖν ἐπὶ τούτου τοῦ τόπου συμβέβηκε ὄντος μικροῦ, ταῦτ' οὖν νομίζειν τοῦτο συμβαίνειν καὶ περὶ μεγάλους τόπους καὶ χώρας ὅλας. Οἱ μὲν οὖν βλέποντες ἐπὶ μικρὸν, αἰτίαν οἶονταί τῶν τοιούτων παθημάτων εἶναι τὴν τοῦ ὅλου μεταβολήν, ὥς γιγνομένου τοῦ οὐρανοῦ. Διὸ καὶ τὴν θάλατταν ἐλάττω γίνεσθαι φασιν ὥς ξηραίνομένην, ὅτι πλείους φαίνονται τόποι τοῦτο πεπονθότες νῦν ἢ πρότερον. Ἔστι δὲ τούτων τὸ μὲν ἀληθές, τὸ δ' οὐκ ἀληθές· πλείους μὲν γὰρ εἰσιν οἱ πρότερον ἔνυδροι, νῦν δὲ χερσεύοντες. Οὐ μὲν ἀλλὰ, τοῦναντίον· πολλαχῇ γὰρ σκοποῦντες εὐρήσουσιν ἐπεληλυθυῖαν τὴν θάλατταν. Ἀλλὰ τούτου τὴν αἰτίαν, οὐ τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν οἶεσθαι χρή· γελοῖον γὰρ διὰ μικρὰς καὶ ἀκαριαίας μεταβολὰς κινεῖν τὸ πᾶν. Ὁ δὲ τῆς γῆς ὄγκος καὶ τὸ μέγεθος, οὐθέν ἐστι δὴ πού πρὸς τὸν ὅλον οὐρανόν· ἀλλὰ πάντων τούτων αἴτιον ὑποληπτέον, ὅτι γίγνεται διὰ χρόνων εἰμαρμένων, οἷον ἐν ταῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὥραις χειμῶν· οὕτω περιόδου τινὸς μεγάλης μέγας χειμῶν καὶ ὑπερβολὴ ὄμβρων. Αὕτη δ' οὐκ ἀεὶ κατὰ τοὺς

αὐτοὺς τόπους, ἀλλ' ὥσπερ ὁ καλούμενος ἐπὶ Λευκα-
λίωνος κατακλυσμός· καὶ γὰρ οὗτος περὶ τὸν Ἑλλη-
νικὸν ἐγένετο μάλιστα τόπον· καὶ τούτου περὶ τὴν
Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δω-
δώνην καὶ τὸν Ἀχιλῶνα· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ρεύ-
μα μεταβέβληκεν· ὥκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα, καὶ
οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ, νῦν δὲ Ἕλληνες. Ὅταν
δὴ οὖν γένηται τοιαύτη ὑπερβολὴ ὄμβρων, νομίζειν
χρῆ ἐπὶ πολὺν χρόνον διαρκεῖν, καὶ ὥσπερ νῦν τοῦ
τούς μὲν ἀεννάους εἶναι τῶν ποταμῶν, τοὺς δὲ μὴ, οἱ
μὲν φασιν αἴτιον εἶναι τὸ μέγεθος τῶν ὑπὸ γῆν χα-
σμάτων· ἡμεῖς δὲ τὸ μέγεθος τῶν ὑψηλῶν τόπων καὶ
τὴν πυκνότητα καὶ ψυχρότητα αὐτῶν· οὗτοι γὰρ πλεῖ-
στον καὶ δέχονται ὕδωρ, καὶ στέγουσι, καὶ ποιοῦσιν.
Ὅσοις δὲ μικραὶ ἐπικρεμάμεναι συστάσεις τῶν ὀρῶν,
ἢ σομφαὶ καὶ λιθώδεις καὶ ἀργιλώδεις, τούτους δὴ
προαπολείπειν οὕτως οἶσθαι δεῖ τότε, ἐν οἷς ἂν γένη-
ται ἡ τοιαύτη τοῦ ὑγροῦ φορὰ, οἷον ἀεννάους ποιεῖν
τὰς ὑγρότητας τῶν τόπων μᾶλλον. Τῷ δὲ χρόνῳ ταῦ-
τα ξηρὰ φαίνεται γιγνόμενα μᾶλλον· θάτερα δ' ἐλάτ-
τω τὰ ἐνυδρα, ἕως ἂν ἔλθῃ πάλιν ἡ καταβολὴ τῆς πε-
ριόδου τῆς αὐτῆς. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τοῦ ὅλου γίγνε-
σθαι μὲν τινα μεταβολὴν, μὴ μέντοι γένεσιν καὶ φθο-
ρὰν, εἶπερ μένει τὸ πᾶν, ἀνάγκη καθάπερ ἡμεῖς λέγο-
μεν, μὴ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ τόπους ὑγροὺς ἢ εἶναι θα-
λάττῃ καὶ ποταμοῖς, καὶ ξηροῦς. Δηλοῖ δὲ τὸ γιγνό-
μενον· οὓς γὰρ φάμεν ἀρχαιοτάτους εἶναι τῶν ἀνθρώ-
πων Αἰγυπτίους, τούτων ἡ χώρα πᾶσα γεγονυῖα φαί-
νεται καὶ οὕσα τοῦ ποταμοῦ ἔργον· καὶ τοῦτο κατὰ
τε τὴν χώραν αὐτὴν ὀρῶντι δηλὸν ἐστι. Καὶ τὰ περὶ

τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, τεκμήριον ἱκανόν· ταύτην γὰρ τῶν βασιλείων τις ἐπειράθη διορύττειν· οὐ γὰρ μικρὰς εἶχεν ἂν αὐτοῖς ὠφελείας πλωτὸς ἅπας ὁ τόπος γιγνόμενος. Λέγεται δὲ πρῶτος Σέσωστρις ἐπιχειρῆσαι τῶν παλαιῶν· ἀλλ' εὗρεν ὑψηλοτέραν οὖσαν τὴν θάλατταν τῆς γῆς. Διὸ ἐκείνός τε πρότερον, καὶ Δαρεῖος ὕστερον ἐπαύσατο διορύττων, ὅπως μὴ διαφθαρεῖ τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, συμμιγείσης τῆς θαλάττης. Φανερόν οὖν ὅτι θάλαττα μία ταύτη πάντα συνεχὴς ἦν. Διὸ καὶ τὰ περὶ τὴν Λιβύην τὴν Ἀμμωνίαν χώραν ταπεινότερα φαίνεται καὶ κοιλότερα παρὰ λόγον, τῆς κάτωθεν χώρας· ὅλον γὰρ ὡς ἐγχώσεως μὲν γενομένης, ἐγένοντο λίμναι καὶ χέρονες. Χρόνου δὲ γενομένου τὸ ἐναπολειφθὲν καὶ λιμναῖαν ὕδωρ ξηρανθὲν, ἐστὶν ἤδη φροῦδον. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην ἐπιδέδωκε τῇ προσχώσει τῶν ποταμῶν τοσοῦτον, ὥστε πολλῶ ἐλάττω τῷ μεγέθει πλοῖα νῦν εἰσπλεῖν πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἢ ἔτος ἑξακοστόν. Ὡστ' ἐκ τούτων ῥῆδιον ἀναλογίσασθαι, ὅτι καὶ τὸ πρῶτον ὥσπερ αἱ πολλαὶ τῶν λιμνῶν, καὶ αὐτὴ ἔργον ἐστὶ τῶν ποταμῶν· καὶ τὸ τελευταῖον πᾶσαν ἀνάγκη γενέσθαι ξηράν· ἔτι δ' ὁ Βόσπορος αἰεὶ μὲν ῥεῖ διὰ τὸ προσχοῦσθαι, καὶ ἔστιν ἔτι ταῦτα καὶ τοῖς ὄμμασιν ἰδεῖν ὄντινα συμβαίνει τρόπον· ὅτε γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἡῖόνα ποιήσειεν ὁ ῥοῦς, τὸ ὀπισθεν λίμνη ἐγίγνετο, σμικρὰ τὸ πρῶτον, εἴτ' ἐξηράνθη· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλη ἀπὸ ταύτης ἡῖών, καὶ λίμνη ἀπ' αὐτῆς· καὶ τοῦτο αἰεὶ οὕτω συνέβαινεν ὁμοίως. Τούτου δὲ γινομένου πολλάκις, ἀνάγκη τοῦ χρόνου προϊόντος ὥσπερ ποταμὸν γενέσθαι· τέλος δὲ καὶ τοῦτον ξηρόν.

Φανερόν τοίνυν, ἐπεὶ ὁ τε χρόνος οὐχ ὑπολείπει, καὶ τὸ ὅλον αἰδίδιον, ὅτι οὔτε ὁ Τάναϊς ποταμὸς, οὔτε ὁ Νεῖλος αἰεὶ ῥεῖ, ἀλλ' ἦν ποτε ξηρὸς ὁ τόπος ὅθεν ῥέουσι· τὸ γὰρ ἔργον ἔχει αὐτῶν πέρας, ὃ δὲ χρόνος οὐκ ἔχει. Ὅμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρμόσει ποταμῶν λέγειν. Ἀλλὰ μὴν εἴπερ οἱ ποταμοὶ γίγνονται καὶ φθείρονται, καὶ μὴ αἰεὶ οἱ αὐτοὶ τόποι τῆς γῆς ἐνυδροί, καὶ τὴν θάλατταν ἀνάγκη μεταβάλλειν ὁμοίως. Τῆς δὲ θαλάττης, τὰ μὲν ἀπολιπούσης, τὰ δ' ἐπιούσης αἰεὶ, φανερόν ὅτι τῆς πάσης γῆς οὐκ αἰεὶ τὰ αὐτὰ, τὰ μὲν ἐστὶ θάλαττα, τὰ δὲ ἡπειρος· ἀλλὰ μεταβάλλει τῷ χρόνῳ πάντα. Διότι μὲν οὖν οὐκ αἰεὶ ταῦτα οὔτε χερσεύεται τῆς γῆς, οὔτε πλωτά ἐστὶ· καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ταῦτα συμβαίνει, εἴρηται· ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τί οἱ μὲν ἀένναοι, οἱ δ' οὐ, τῶν ποταμῶν εἰσι.

LIBER II.

CAPUT I.

Περὶ δὲ θαλάττης, καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῆς, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ἀλμυρὸν τοσοῦτόν ἐστιν ὕδατος πλήθος, ἔτι δὲ περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως λέγωμεν. Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι καὶ διατρίβοντες περὶ τὰς θεολογίας, ποιουῦσιν αὐτῆς πηγὰς, ἵνα αὐτῆς ὦσιν ἀρχαὶ καὶ ῥίζαι γῆς καὶ θαλάττης· τραγικώτερον γὰρ οὕτω καὶ σεμνότερον ὑπέλαβον ἴσως εἶναι τὸ λεγόμενον, ὥς μέγα τι τοῦ παντὸς τοῦτο μόριον ὄν· καὶ τὸν λοιπὸν οὐρανὸν ὅλον περὶ τοῦτον συσιῆναι τὸν τόπον· καὶ

τούτου χάριν ὥς ὄντα τιμιώτατον καὶ ἀρχήν. Οἱ δὲ
σοφώτεροι τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ποιοῦσιν αὐτῆς
γίνεσιν· εἶναι γὰρ τὸ πρῶτον ὑγρὸν ἅπαντα τὸν περὶ
τὴν γῆν τόπον, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλίου ξηραίνόμενον, τὸ
μὲν διατμίσαν πνεύματα καὶ τροπὰς ἡλίου καὶ σελή-
νης φασὶ ποιεῖν· τὸ δὲ λιφθὲν, θάλατταν εἶναι. Διὸ
καὶ ἐλάττω γίνεσθαι ξηραίνομένην οἶονται, καὶ τέλος
ἔσεσθαι ποτε πᾶσαν ξηράν. Ἕνιοι δ' αὐτῶν, θερμαι-
νομένης φασὶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς γῆς, οἶον ἰδρωτὰ γί-
γνεσθαι. Διὸ καὶ ἄλμυρὰν εἶναι· καὶ γὰρ ὁ ἰδρῶς
ἄλμυρός. Οἱ δὲ τῆς ἄλμυρότητος αἰτίαν τὴν γῆν εἶ-
ναι φασιν· καθάπερ γὰρ τὸ διὰ τῆς τέφρας ἡθούμε-
νον ἄλμυρόν γίνεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ταύτην ἄλ-
μυρὰν εἶναι, μιχθείσης αὐτῆς τοιαύτης γῆς. Ὅτι μὲν
οὖν πηγὰς τῆς θαλάττης ἀδύνατον εἶναι, διὰ τῶν
ὑπαρχόντων ἤδη θεωρεῖν δεῖ· τῶν γὰρ περὶ τὴν γῆν
ὑδάτων, τὰ μὲν φύτᾳ τυγχάνει ὄντα, τὰ δὲ στάσιμα.
Τὰ μὲν οὖν φύτᾳ πάντα πηγαῖα. Περὶ δὲ τῶν πη-
γῶν εἰρήκαμεν πρότερον, ὅτι δεῖ νοεῖν οὐχ ὥσπερ ἔξ
ἀγγείου ταμιευόμενον τὴν ἀρχὴν εἶναι πηγὴν, ἀλλ'
εἰς ἓν αἰεὶ γινόμενον καὶ συρρέον ἀπαντᾶν πρῶτην.
Τῶν δὲ στασίμων, τὰ μὲν συλλογιμαῖα καὶ ὑποστάσεις,
οἶον τὰ τελματιαῖα, καὶ ὅσα λιμνώδη, πλήθει καὶ ὁλο-
γότητι διαφέροντα· τὰ δὲ πηγαῖα· ταῦτα δὲ πάντα
χειρόκμητα· λέγω δ' οἶον τὰ φρεατιαῖα καλούμενα·
πάντων γὰρ ἀνωτέρω δεῖ τὴν πηγὴν εἶναι τῆς φύσεως.
Διὸ τὰ μὲν αὐτόματα δεῖ τὰ κρηναῖα καὶ ποταμιαῖα·
ταῦτα δὲ τέχνης προσδεῖται τῆς ἐργασαμένης. Αἱ μὲν
οὖν διαφοραὶ τοιαῦται καὶ τοσαῦται τῶν ὑδάτων εἰσὶ
τούτων δ' οὕτω διωρισμένων, ἀδύνατον πηγὰς εἶναι

τῆς θαλάττης· ἐν οὐδεντέρῳ γὰρ τούτων οἶόν τ' εἶναι τῶν γενῶν αὐτῇ· οὔτε γὰρ ἀπόρρυτός ἐστιν, οὔτε χειροποίητος. Τὰ δὲ πηγαῖα πάντα, τούτων θάτερον πέπονθεν. Αὐτόματον δὲ στάσιμον τοσοῦτον πλήθος οὐθὲν ὁρῶμεν πηγαῖον γιγνόμενον. Ἔτι δ' ἐπεὶ πλείους εἰσὶ θάλατται πρὸς ἀλλήλας οὐ συμμιγνύουσαι κατ' οὐδένα τόπον, ὧν ἡ μὲν ἐρυθρὰ φαίνεται κατὰ μικρὸν κοινωνοῦσα πρὸς τὴν ἔξω σιηλῶν θάλατταν. Ἡ δ' Ἑρκανία καὶ Κασπία κεχωρισμέναι τε ταύτης καὶ περιοικούμεναι κύκλῳ· ὥστ' οὐκ ἂν ἐλάνθανον αἱ πηγαὶ, εἰ κατὰ τινα τόπον αὐτῶν ἦσαν. Ῥέουσα δ' ἡ θάλαττα φαίνεται κατὰ τὰς στενότητας, εἴπου διὰ τὴν περιέχουσαν γῆν εἰς μικρὸν ἐκ μεγάλου συνάγεται πελάγους, διὰ τὸ ταλαντεύεσθαι δεῦρο καὶ ἐκεῖσε πολλάκις. Τοῦτο δ' ἐν μὲν πολλῷ πλήθει θαλάττης, ἄδηλον. Εἰ δὲ διὰ τὴν στενότητα τῆς γῆς ὀλίγον ἐπέχει τόπον, ἀναγκαῖον τὴν ἐν τῷ πελάγει μικρὰν ταλάντωσιν, ἐκεῖ φαίνεσθαι μεγάλην. Ἡ δ' ἐντὸς Ἑρρακλείων σιηλῶν ἅπασα κατὰ τὴν τῆς γῆς κοιλότητα ῥεῖ, καὶ τῶν ποταμῶν τὸ πλήθος· ἡ μὲν γὰρ Μαιῶτις εἰς τὸν Πόντον ῥεῖ, οὗτος δ' εἰς τὸ Αἰγαῖον. Πάντα δ' ἤδη τὰ τούτων ἔξω πελάγη ἤττον ποιεῖ τοῦτο ἐπιδήλως. Ἐκείνοις δὲ διὰ τὸ τῶν ποταμῶν πλήθος συμβαίνει τοῦτο· πλείους γὰρ εἰς τὸν Εὐξείνιον ῥέουσι ποταμοὶ καὶ τὴν Μαιῶτιν, ἢ τὴν πολυπλασίαν χώραν αὐτῆς. Καὶ διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ βάθους· αἰεὶ γὰρ ἐκεῖ βαθυτέρα φαίνεται οὖσα ἢ θάλαττα· καὶ τῆς μὲν Μαιώτιδος ὁ Πόντος, τούτου δ' Αἰγαῖος, τοῦ δ' Αἰγαίου ὁ Σικελικός· ὁ δὲ Σαρδονικός, καὶ ὁ Τυρρηνικός, βαθύτατοι πάντων.

Τὰ δ' ἔξω στηλῶν, βραχεία μὲν διὰ τὸν πηλόν· ἄπνευα δ' ἐστίν, ὡς ἐν κοίλῳ τῆς θαλάττης οὔσης. Ὡσπερ οὖν καὶ κατὰ μέρος ἐκ τῶν ὑψηλῶν οἱ ποταμοὶ φαίνονται ῥέοντες, οὕτω καὶ τῆς ἑλῆς γῆς ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τῶν πρὸς ἄρκτον, τὸ ῥεῦμα γίνεται τὸ πλείστον. Ὡστε τὰ μὲν διὰ τὴν ἔκχυσιν, οὐ βαθέα· τὰ δ' ἔξω πελάγῃ, βαθέα μᾶλλον. Περὶ δὲ τοῦ τὰ πρὸς ἄρκτον εἶναι τῆς γῆς ὑψηλὰ, σημεῖόν τι καὶ τὸ πολλοὺς πεισθῆναι τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων, τὸν ἥλιον μὴ φέρεσθαι ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν καὶ τὸν τόπον τοῦτον. Ἀφανίζεσθαι δὲ καὶ ποιεῖν νύκτα διὰ τὸ ὑψηλὴν εἶναι πρὸς ἄρκτον τὴν γῆν. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε πηγὰς οἶόν τ' εἶναι τῆς θαλάττης, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν οὕτω φαίνεται ῥέουσα, τοιαῦτα καὶ τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω.

CAPUT II.

Περὶ δὲ τῆς γενέσεως αὐτῆς, εἰ γέγονε, καὶ τοῦ χυμοῦ τίς ἡ αἰτία τῆς ἀλμυρότητος, καὶ πικρότητος, λεκτέον. Ἡ μὲν οὖν αἰτία ἡ ποιήσασα τοὺς πρότερον οἶεσθαι τὴν θάλατταν ἀρχὴν εἶναι καὶ σῶμα τοῦ παντός ὕδατος, ἥδ' ἐστὶ· δόξειε γὰρ ἂν εὐλογον εἶναι καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἐστὶν ἡ θροισμένος ὄγκος, καὶ ἀρχὴ διὰ τὸ πλῆθος· ὅθεν μεταβάλλει τι μεριζόμενον, καὶ μίγνυται τοῖς ἄλλοις, οἷον πυρὸς μὲν ἐν τοῖς ἄνω τόποις· ἄερος δὲ πλῆθος, τὸ μετὰ τὸν τοῦ πυρὸς τόπον· γῆς δὲ σῶμα, περὶ ὃ ταῦτα πάντα κεῖται φανερώς. Ὡστε δῆλον ὅτι κατὰ τοὺς αὐτὸν λόγον καὶ περὶ ὕδατος ἀνάγκη ζητεῖν. Τοιοῦτον δ' οὐθὲν ἄλλο φαίνεται σῶμα κείμενον ἀθρόον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων, πλὴν τὸ τῆς θαλάτ-

της μέγεθος· τὸ γὰρ τῶν ποταμῶν οὐτ' ἀθρόον, οὔτε στάσιμον, ἀλλ' ὡς γιγνόμενον ἀεὶ φαίνεται καθ' ἡμέραν. Ἐκ ταύτης δὴ τῆς ἀπορίας καὶ ἀρχὴ τῶν ὑγρῶν ἔδοξεν εἶναι καὶ τοῦ παντός ὕδατος, ἢ θάλαττα. Διὸ καὶ τοὺς ποταμοὺς οὐ μόνον εἰς ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης φασὶ τινες ῥεῖν· διηθούμενον γὰρ γίνεσθαι τὸ ἄλμυρόν πότιμον. Ἀντίκειται δ' ἑτέρα πρὸς ταύτην τὴν δόξαν ἀπορία, τί δὴ ποτ' οὐκ ἔστι τὸ συνεστός ὕδωρ τοῦτο πότιμον, εἴπερ ἀρχὴ τοῦ παντός ἐστιν ὕδατος, ἀλλὰ ἄλμυρόν; τὸ δ' αἴτιον, ἅμα ταύτης τε τῆς ἀπορίας λύσις ἔσται, καὶ περὶ θαλάττης τὴν πρώτην λαβεῖν ὑπόληψιν ἀναγκαῖον ὀρθῶς· τοῦ γὰρ ὕδατος περὶ τὴν γῆν περιτεταμένου, καθάπερ περὶ τοῦτο ἢ τοῦ ἀέρος σφαῖρα, καὶ περὶ ταύτην ἡ λεγομένη πυρός· τοῦτο γὰρ ἐστὶ πάντων ἔσχατον, εἰθ' ὡς οἱ πλείστοι λέγουσιν, εἰθ' ὡς ἡμεῖς· φερόμενου δὲ τοῦ ἡλίου τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ διὰ ταῦτα τῆς μεταβολῆς καὶ γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς οὔσης, τὸ μὲν λεπτότατόν τε καὶ γλυκύτατον ἀνάγεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ φέρεται διακρινόμενον καὶ ἀτμίζον εἰς τὸν ἄνω τόπον. Ἐκεῖ δὲ πάλιν συστὰν διὰ τὴν ψύξιν, κάτω φέρεται πάλιν πρὸς τὴν γῆν. Καὶ τοῦτ' αἰεὶ βούλεται ποιεῖν ἡ φύσις οὕτω, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Διὸ καὶ γελοῖοι πάντες ὅσοι τῶν πρότερον ὑπέλαβον τὸν ἥλιον τρέφεσθαι τῷ ὑγρῷ. Καὶ διὰ τοῦτ' ἔνιοι καὶ φασὶ ποιεῖσθαι τὰς τροπὰς αὐτόν· οὐ γὰρ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι τόπους παρασκευάζειν αὐτῷ τὴν τροφήν. Ἀναγκαῖον δ' εἶναι τοῦτο συμβαίνειν περὶ αὐτόν, ἢ φθίρεισθαι· καὶ γὰρ τὸ φανερόν πῦρ, ἕως ἂν ἔχη τροφήν, μέχρι τούτου ζῇ· τὸ δ' ὑγρόν τῷ πυρὶ

τροφὴν εἶναι μόνον, ὥσπερ ἀφικνούμενον μέχρι πρὸς τὸν ἥλιον τὸ ἀναγόμενον τοῦ ὑγροῦ, ἢ τὴν ἀνοδὸν τοιαύτην οὕσαν, οἷανπερ τῇ γιγνομένῃ φλογί. Δι' ἧς τὸ εἶκος λαβόντες, οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἡλίου ὑπέλαβον. Τὸ δ' οὐκ ἔστιν ὁμοιον· ἡ μὲν γὰρ φλόξ, διὰ συνεχοῦς ὑγροῦ καὶ ξηροῦ μεταβαλλόντων γίγνεται, καὶ οὐ τρέφεται· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ οὕσα διαμένει οὐδένα χρόνον, ὥς εἰπεῖν. Περὶ δὲ τὸν ἥλιον ἀδύνατον τοῦτο συμβαίνειν· ἐπεὶ τρεφομένου γε τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασι, δῆλον ὅτι καὶ ὁ ἥλιος οὐ μόνον καθάπερ ὁ Ἡράκλειτός φησι, νέος ἐφ' ἡμέρη ἐστίν, ἀλλ' αἰεὶ νέος συνεχῶς. Ἔτι δ', ἡ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀναγωγὴ τοῦ ὑγροῦ ὁμοία τοῖς θερμαινόμενοις ὕδασι· ἐστὶν ὑπὸ πυρός· εἰ οὖν μηδὲ τὸ ὑποκαίόμενον τρέφεται πῦρ, οὐδὲ τὸν ἥλιον εἶκος ἦν ὑπολαβεῖν, οὐδ' εἰ πᾶν θερμαίνων ἐξατμίσαιε τὸ ὕδωρ. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μόνον φροντίσαι τοῦ ἡλίου, τῶν δ' ἄλλων ἄστρον παριδεῖν αὐτοὺς τὴν σωτηρίαν, τοσοῦτων καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος ὄντων. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τούτοις ἄλογον, καὶ τοῖς φάσκουσι τὸ πρῶτον ὑγρᾶς οὕσης τῆς γῆς, καὶ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινόμενον, ἀέρα γενέσθαι, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν αὐξηθῆναι, καὶ τοῦτον πνεύματά τε παρέχεσθαι, καὶ τὰς τροπὰς αὐτοῦ ποιεῖν φανερώς γὰρ αἰεὶ τὸ ἀναχθὲν ὀρῶμεν καταβαῖνον πάλιν ὕδωρ· κἄν μὴ κατ' ἐνιαυτὸν ἀποδιδῶ, καὶ καθ' ἐκάστην ὁμοίως χώραν, ἀλλ' ἔν γε τισὶ τεταγμένοις χρόνοις ἀποδίδωσι πᾶν τὸ ληφθὲν, ὥς οὔτε τρεφομένων τῶν ἄνωθεν, οὔτε τοῦ μὲν μένοντος ἀέρος ἡδη μετ' ἐκὴν γένηται, τοῦ δὲ γιγνομένου καὶ φθινομένου πέ-

λιν εἰς ὕδωρ· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαντος διαλυμένου καὶ
 συνισταμένου πάλιν εἰς ὕδωρ. Τὸ μὲν οὖν πότιμον
 καὶ γλυκὺ, διὰ κουφότητα πᾶν ἀνάγεται. Τὸ δ' ἄλ-
 μυρὸν ὑπομένει διὰ βάρος οὐκ ἐν τῷ αὐτοῦ οἰκίῳ
 τόπῳ· τοῦτο γὰρ οἰητέον ἀπορηθῆναι τε προσηκόν-
 τως· (ἄλογον γὰρ εἰ μὴ τις ἐστὶ τόπος ὕδατος ὥσπερ
 τῶν ἄλλων στοιχείων) καὶ ταύτην εἶναι λύσιν· ὃν γὰρ
 ὀρῶμεν κατέχουσιν τόπον τὴν θάλατταν, οὗτος οὐκ
 ἐστὶ θαλάττης, ἀλλὰ μᾶλλον ὕδατος. Φαίνεται δὲ
 θαλάττης, ὅτι τὸ μὲν ἄλμυρὸν ὑπομένει διὰ τὸ βάρος·
 τὸ δὲ γλυκὺ καὶ πότιμον ἀνάγεται διὰ τὴν κουφότητα,
 καθάπερ ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι· καὶ γὰρ ἐν τού-
 τοις τῆς τροφῆς εἰσελθούσης γλυκείας, ἡ τῆς ὑγρᾶς
 τροφῆς ὑπόστασις καὶ τὸ περιττώμα φαίνεται πικρὸν
 ὃν καὶ ἄλμυρόν· τὸ γὰρ γλυκὺ καὶ πότιμον ὑπὸ τῆς
 ἐμφύτου θερμότητος ἔλκυσθ' ἐν εἰς τὰς σάρκας, καὶ
 τὴν ἄλλην σύστασιν ἤλθε τῶν μερῶν, ὥς ἕκαστον πέ-
 φυκεν. Ὡς περ οὖν καὶ κατὰ τοιοῦτον, εἴ τις τῆς ποτίμου
 τροφῆς μὴ νομίζοι τόπον εἶναι τὴν κοιλίαν, ὅτι ταχέ-
 ως ἀφανίζεται, ἀλλὰ τοῦ περιττώματος, ὅτι τοῦθ'
 ὀρεῖ ὑπομένον, οὐκ ἂν ὑπολαμβάνοι καλῶς· ὁμοίως
 δὲ καὶ ἐν τούτοις· ἔστι μὲν γὰρ ὥσπερ λέγομεν, οὗτος
 ὁ τόπος ὕδατος. Διὸ καὶ οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν εἰς αὐ-
 τὸν πάντες, καὶ πᾶν τὸ γινόμενον ὕδωρ· εἰς τε γὰρ
 τὸ κοιλότατον ἢ ῥύσις, καὶ ἡ θάλαττα τὸν τοιοῦτον
 ἐπέχει τόπον τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀναφέρεται τα-
 χὺ διὰ τὸν ἥλιον ἅπαν· τὸ δ' ὑπολείπεται διὰ τὴν
 εἰρημένην αἰτίαν. Τὸ δὲ ζητεῖν τὴν ἀρχαίαν ἀπορί-
 ας, διὰ τί τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος οὐδαμοῦ φαίνεται·
 καὶ ἐκαστὴ γὰρ ἡμέραν ποταμῶν ῥιόντων ἀναρί-

θμήτων καὶ τὸ μίγεθος ἀπλῶν, οὐθὲν ἡ θάλαττα γί-
 νεται πλείων· τοῦτο οὐθὲν μὲν ἄτοπον ἀπορῆσαι τι-
 νας· οὐ μὴν ἐπιβλέψαντί γε χαλεπὸν ἰδεῖν· τὸ γὰρ
 αὐτὸ πλῆθος ὕδατος εἰς πλάτος τε διαταθὲν καὶ
 ἀθρόον, οὐκ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἀναξηραίνεται· ἀλλὰ δια-
 φέρει τοσοῦτον, ὥστε τὸ μὲν διαμεῖναι ἂν ὅλην τὴν
 ἡμέραν, τὸ δ' ὥσπερ εἴ τις ἐπὶ τράπεζαν μεγάλην πε-
 ριτείνειεν ὕδατος κύαθον, ἅμα διανοουμένοις ἂν ἀφα-
 ρισθελὲς πᾶν. Ὁ δὲ καὶ περὶ τοὺς ποταμοὺς συμβαί-
 νει· συνεχῶς μὲν γὰρ ῥεόντων ἀθρόων αἰετὸ ἀφικνούμε-
 νον εἰς ἄχανῃ καὶ πλατύν τόπον, ἀναξηραίνεται τα-
 χύ καὶ ἀδήλως. Τὸ δ' ἐν τῷ Φαίδωνι γεγραμμένον
 περὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῆς θαλάττης, ἀδύνατόν ἐστι·
 λέγεται γὰρ, ὥς ἅπαντα μὲν εἰς ἄλληλα συντέτρηται
 ὑπὸ γῆν· ἀρχὴ δὲ πάντων εἷη καὶ πηγὴ τῶν ὑδάτων,
 ὃ καλούμενος Τάρταρος, περὶ τὸ μέσον ὕδατός τι πλῆ-
 θος, ἐξ οὗ καὶ τὰ ῥέοντα καὶ τὰ μὴ ῥέοντα ἀναδίδωσι.
 πάντα· τὴν δ' ἐπιρρύσιν ποιεῖν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν
 ῥευμάτων, διὰ τὸ σαλεύειν αἰετὸ πρῶτον καὶ τὴν ἀρ-
 χήν· οὐκ ἔχειν γὰρ ἔδραν, ἀλλ' αἰετὸ περὶ τὸ μέσον εἰ-
 λεῖσθαι· κινούμενον δ' [αἰετὸ] ἄνω καὶ κάτω, ποιεῖν
 τὴν ἐπίχυσιν τοῖς ῥεύμασι· τὰ δὲ, πολλαχοῦ μὲν λι-
 μνάζειν· οἷαν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν εἶναι θάλασσαν.
 Πάντα δὲ πάλιν κύκλῳ περιάγειν εἰς τὴν ἀρχήν, ὅθεν
 ἦρξατο ῥεῖν· πολλὰ μὲν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον,
 τὰ δὲ καὶ καταντικρὺ τῇ θέσει τῆς ἐκροῆς· οἷον εἰ
 ῥεῖν ἦρξατο κάτωθεν, ἄνωθεν εἰσβάλλειν. Εἶναι δὲ
 μέχρι τοῦ μέσου τὴν κάθισιν· τὸ γὰρ λοιπὸν πρὸς
 ἄναντες ἤδη πᾶσιν εἶναι τὴν φοράν. Τοὺς δὲ χυ-
 μοὺς καὶ τὰς χροάς ἴσχειν τὸ ὕδωρ, δι' οἷας ἂν τύχωσι

ῥέοντα γῆς. Συμβαίνει δὲ τοὺς ποταμοὺς ῥεῖν οὐκ ἐπὶ ταὐτὸν αἰὲ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον· ἐπεὶ γὰρ εἰς τὸ μέσον εἰσρέουσιν, ἀπ' οὗπερ ἐκρέουσιν, οὐθέν μᾶλλον ῥεῖουσιν κατὰ τὴν ἡ ἀνωθεν, ἀλλ' ἐφ' ὁπότ' ἂν ῥέῃ κυμαίνων ὁ Τάρταρος. Καίτοι τούτου συμβαίνοντος γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἀνω ποταμῶν ὅπερ ἀδύνατον. Ἔτι τὸ γιγνόμενον ὕδωρ καὶ τὸ πάλιν ἀναγόμενον πόθεν ἔσται; τοῦτο γὰρ ἐξαίρειν ὅλον ἀναγκᾶν, εἴπερ αἰὲ σώζεται τὸ ἴσον· ὅσον γὰρ ἔξω ῥεῖ, πάλιν ῥεῖ πρὸς τὴν ἀρχήν. Καίτοι πάντες οἱ ποταμοὶ φαίνονται τελευτῶντες εἰς τὴν θάλασσαν, ὅσοι μὴ εἰς ἀλλήλους· εἰς δὲ τὴν γῆν οὐθίς· ἀλλὰ κἄν ἀφανισθῇ, πάλιν ἀναδύνουσι· μεγάλοι δὲ γίγνονται τῶν ποταμῶν, οἱ μακρὰν ῥέοντες διὰ κοίτης· πολλῶν γὰρ δέχονται ρεύματα ποταμῶν, ὑποτεμνόμενοι τῷ τόπῳ καὶ τῷ μήκει τὰς ὁδοὺς. Διόπερ ὁ τε Ἰστρος καὶ ὁ Νεῖλος μέγιστοι τῶν ποταμῶν εἰσὶ τῶν εἰς τὴνδε τὴν θάλασσαν ἐξιόντων. Καὶ περὶ τῶν πηγῶν ἄλλοι λέγουσιν ἐκάστου τῶν ποταμῶν ἄλλας αἰτίας, διὰ τὸ πολλοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ἐμβάλλειν. Ταῦτα δὲ πάντα φανερόν ὡς ἀδύνατόν ἐστι συμβαίνειν, ἄλλως τε καὶ τῆς θαλάττης ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ἐχούσης. Ὅτι μὲν οὖν ὕδατός τε τόπος οὗτός ἐστι, καὶ οὐ θαλάττης, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὸ μὲν πότιμον, ἁθλον, πλὴν ῥέον, τὸ δ' ὑπομένον· καὶ διότι τελευτῇ μᾶλλον ὕδατος ἢ ἀρχὴ ἐστὶν ἢ θάλαττα, καθάπερ τὸ ἐν τοῖς σώμασι περιττωμα τῆς τροφῆς πάσης, καὶ μάλιστα τὸ τῆς ὑγρᾶς, εἰρήσθω τοσαῦθ' ἡμῖν.

CAPUT III.

Περὶ δὲ τῆς ἀλμυρότητος αὐτῆς λεκτέον, καὶ πό-
ARIST. METEOR.

D

τερον αείδωσαν ἢ αὐτὴ, ἢ οὐτ' ἦν, οὐτ' ἔσται, ἀλλ' ὑπολείψει· καὶ γὰρ οὕτως οἴονται τινες. Τοῦτο μὲν οὖν εἰκόνασι πάντες ὁμολογεῖν, ὅτι γέγονεν, εἴπερ καὶ πᾶς ὁ κόσμος· ἅμα γὰρ αὐτῆς ποιοῦσαι τὴν γένεσιν. Ὡστε δῆλον, ὡς εἴπερ αἰεδῖον τὸ πᾶν, καὶ περὶ τῆς θαλάττης οὕτως ὑποληπτέον. Τὸ δὲ νομίζειν ἐλάττω τε γίνεσθαι τὸ πλῆθος, ὥσπερ φησὶ Δημόκριτος, καὶ τέλος ὑπολείπειν, τῶν Αἰσώπου μύθων οὐδὲν διαφέρειν ἔοικεν ὁ πεπεισμένος οὗτω· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐμυθολόγησεν, ὡς δις μὲν ἡ Χάρυβδις ἀναρρόφησασα, τὸ μὲν πρῶτον τὰ ὄρη ἐποίησε φανερά, τὸ δεύτερον τὰς νήσους· τὸ δὲ τελευταῖον ῥοφήσασα, ξηρὰν ποιήσῃ πᾶμπαν. Ἐπει-
 νοι μὲν οὖν ἡρμότεον ὀργιζομένῳ πρὸς τὸν πορθμέα τοιοῦτον εἰπεῖν τὸν μῦθον· τοῖς δὲ τὴν ἀλήθειαν ζητοῦσιν, ἦτεον· δι' ἣν γὰρ αἰτίαν ἔμεινε τὸ πρῶτον, εἴτε διὰ βάρης, ὥσπερ τινες καὶ τούτων φασίν· ἐν προχείρῳ γὰρ τούτου τὴν αἰτίαν ἰδεῖν· εἴτε καὶ δι' ἄλλο τι· δῆλον ὅτι διὰ τοῦτο διαμένειν ἀναγκαῖον καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον αὐτήν. Ἡ γὰρ λεκτέον αἰτοῖς, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀναχθεῖν ὕδωρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤξει πάλιν· ἢ εἴπερ τοῦτ' ἔσται, ἀναγκαῖον ἦτοι αἰεὶ, ἢ μέχρι οὐπερ ἂν ᾗ τοῦτο ὑπολείπεσθαι τὴν θαλάτταν, καὶ πάλιν ἀναχθῆναι ἐκεῖνο πρότερον δεήσει τὸ πότιμον. Ὡστε οὐδέποτε ξηρανθήσεται πάλιν γὰρ ἐκεῖνο πρῆξεται καταβάν εἰς τὴν αὐτὴν τὸ προανελθόν· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἅπαξ τοῦτ' εἰπεῖν, ἢ πολλάκις. Εἰ μὲν οὖν τὸν ἡλίον παύσει τις τῆς φορᾶς, τί ἔσται τὸ ξηραῖνον; εἰ δὲ ἑάσει εἶναι τὴν περιφορὰν, αἰεὶ πλησιάζων, τὸ πότιμον, καθάπερ εἰπομεν, ἀνάξει· ἀφήσει δὲ πάλιν ἀπρωρῶν. Ἐλαβον δὲ ταύτην τὴν διάνοιαν κατὰ τῆς θαλάττης, ἐκ τοῦ πολλοῦς

τόπους φαίνεσθαι ξηροτέρους [όντας] νῦν ἢ πρότερον· περὶ οὗ τὴν αἰτίαν εἶπαμεν, ὅτι τῶν κατὰ τινα χρόνον ὑπερβολῶν γινομένων, ὕδατος τοῦτ' ἔστι τὸ πάθος, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν τοῦ παντός γένεσιν, καὶ τῶν μορίων· καὶ πάλιν γ' ἔσται τοῦναντίον· καὶ αὖτως γένηται, ξηρανῆται πάλιν· καὶ τοῦθ' οὕτω κατὰ κύκλον ἀναγκαῖον αἰεὶ βαδίζειν· μᾶλλον γὰρ οὕτως εὐλογον ὑπολαβεῖν, ἢ διὰ ταῦτα τὸν οὐρανὸν ὅλον μεταβάλλειν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πλείω τῆς ἀξίας ἐνδιατέτριψεν ὁ λόγος. Περὶ δὲ τῆς ἀλμυρότητος, τοῖς μὲν ἀπ᾽ γεννήσασιν καὶ ὅλως αὐτὴν γεννώσιν, ἀδύνατόν ἐστιν ἀλμυρὰν ποιῆν· εἴτε γὰρ ἅπαντος τοῦ ὑγροῦ περὶ τὴν γῆν ὄντος, καὶ ἀναχθέντος ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ὑπολειφθὲν γίγνεσθαι θάλασσαν· εἴτ' ἐνυπῆρχε τοσούτος χυμὸς ἐν ὕδατι τῷ πολλῷ καὶ γλυκεί, διὰ τὸ συμμειχθῆναι τινα γῆν τοιαύτην, οὐθέν ἦτιον ἐλθόντος πάλιν τοῦ διατμήσαντος ὕδατος, ἀνάγκη ἴσου γε ὄντος τοῦ πλήθους, καὶ τὸ πρῶτον· ἢ εἰ δὲ μὴ τὸ πρῶτον, μηδ' ὑσταρὸν ἀλμυρὰν αὐτὴν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ τὸ πρῶτον εὐθύς ἦν, λεκτέον τίς ἡ αἰτία, καὶ ἅμα διὰ τί οὐκ εἰ καὶ τότε ἀνῆχθη, καὶ νῦν πάσχει τὸ αὐτό. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσοι τὴν γῆν αἰτιῶνται τῆς ἀλμυρότητος· ἐμμεγνυμένην γὰρ ἔχειν φασὶ πολλοὺς χυμοὺς αὐτὴν, ὥσθ' ὑπὸ τῶν ποταμῶν συγκαταφερομένην διὰ τὴν μίξιν ποιῆν ἀλμυρὰν· ἄτοπον τὸ μὴ καὶ τοὺς ποταμοὺς ἀλμυροὺς εἶναι· πῶς γὰρ δυνατόν ἐν πολλῷ μὲν πλήθει ὕδατος ἐπίδηλον οὕτω ποιῆν τὴν μίξιν τῆς τοιαύτης γῆς, ἐν ἐκάστῳ δὲ μὴ; δῆλον γὰρ ὅτι ἡ θάλαττα ἐστὶν ἅπαν τὸ ποτάμιον ὕδωρ· οὐθενὶ γὰρ διαφέρειν, ἀλλ' ἢ τῷ ἀλμυρὰν εἶναι, τῶν ποταμῶν.

τοῦτο δ' ἐν ἐκείνοις ἔρχεται εἰς τὸν τόπον, εἰς ὃν ἄθρόοι ῥέουσιν. Ὅμοίως δὲ γελοῖον καὶ εἴ τις εἰπὼν ἰδρῶτα τῆς γῆς εἶναι τὴν θάλατταν, οἵεται τι σαφές εἰρηκέναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς· πρὸς ποιήσιν μὲν γὰρ οὕτως εἰπὼν, ἴσως εἴρηκεν ἱκανῶς· ἡ γὰρ μεταφορὰ ποιητικόν· πρὸς δὲ τὸ γινῶναι τὴν φύσιν οὐχ ἱκανῶς· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δῆλον, πῶς ἐκ γλυκίος τοῦ πόματος ἄλμυρός γίνεται ὁ ἰδρῶς· πότερον ἀπελθόντος τινὸς μόνον οἶον τοῦ γλυκυτάτου· ἢ συμμιχθέντος, καθάπερ ἐν τοῖς διὰ τῆς τέφρας ἡθουμένοις ὕδασι. Φαίνεται δὲ τὸ αἷτιον τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τὸ εἰς τὴν κύστιν περὶ ττωμα συλλεγόμενον· καὶ γὰρ ἐκεῖνο πικρὸν καὶ ἄλμυρόν γίνεται, τοῦ πινομένου καὶ τοῦ ἐν τῇ τροφῇ ὕγρου, γλυκίος ὄντος. Εἰ δὲ ὥσπερ τὸ διὰ τῆς κονίας ἡθούμενον ὕδωρ γίνεται πικρόν· καὶ ταῦτα, τῷ μὲν οὕρῳ συγκαταφερομένης τοιαύτης τινὸς δυνάμεως, οἷα καὶ φαίνεται ὑφισταμένη ἡ ἐν τοῖς ἀγγείοις ἄλμυρίς· τῷ δ' ἰδρῶτι συνεκκρινομένης ἐκ τῶν σαρκῶν, οἶον καταπλύνοντος τὸν τοιοῦτον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦ ἐξιόντος ὕγρου· δῆλον ὅτι καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸ ἐκ τῆς γῆς συγκαταμιγνύμενον τῷ ὕγρῳ, αἷτιον τῆς ἄλμυρότητος. Ἐν μὲν οὖν τῷ σώματι γίγνεται τὸ τοιοῦτον ἢ τῆς τροφῆς ὑπόστασις διὰ τὴν ἀπεψίαν· ἐν δὲ τῇ γῇ, τίνα τρόπον ὑπῆρχε, λεκτέον. Ὅλως δὲ, πῶς οἶόν τε τοσοῦτον ὕδατος πλήθος ξηραينوμένης καὶ θερμαινομένης ἐκκριθῆναι; πολλοστὸν γὰρ δεῖ μέρος αὐτὸ τοῦ λειφθέντος εἶναι ἐν τῇ γῇ. Ἔτι δὲ διὰ τί οὐ καὶ νῦν, ὅταν ξηραينوμένη τύχη ἡ γῇ, εἴτε πλείων, εἴτε ἐλάττων, ἰδίει; ἡ γὰρ ὑγρότης καὶ ὁ ἰδρῶς γίνεται πικρός. Εἴ-

περὶ γὰρ καὶ τότε, καὶ νῦν ἐχρῆν. Οὐ φαίνεται δὲ τοῦτο συμβαῖνον· ἀλλὰ ξηρὰ μὲν οὖσα, ὑγραίνεται· ὑγρὰ δ' οὖσα, οὐδὲν πάσχει τοιοῦτον. Πῶς δ' οὖν οἶόν τε περὶ τὴν πρώτην γένεσιν, ὑγρᾶς οὕσης τῆς γῆς, ἰδίειν ξηραίνομένην; ἀλλὰ μᾶλλον εἰκός, ὥσπερ φασί τινες, ἀπελθόντος τοῦ πλείστου, καὶ μετεωρισθέντος τοῦ ὑγροῦ διὰ τὸν ἥλιον, τὸ λειψθὲν εἶναι θάλατταν· ὑγραν δὲ οὖσαν, ἰδίειν ἀδύνατον. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα τῆς ἀλμυρότητος αἰτία διαφεύγειν φαίνεται τὸν λόγον. Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ἀρχὴν λαβόντες τὴν αὐτὴν ἣν καὶ πρότερον· ἐπεὶ γὰρ κεῖται διπλὴν εἶναι τὴν ἀναθυμίασιν, τὴν μὲν ὑγραν, τὴν δὲ ξηραν, δηλονότι ταύτην οἰητέον ἀρχὴν εἶναι τῶν τοιούτων. Καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ ἀπορῆσαι πρότερον ἀναγκαῖον, πότερον καὶ ἢ θάλαττα διαμένει αἰεὶ τῶν αὐτῶν οὖσα μορίων, ἀριθμῶ, ἢ τῷ εἶδει, καὶ τῷ ποσῷ, μεταβαλλόντων αἰεὶ τῶν μερῶν, καθάπερ ἀῆρ, καὶ τὸ πότιμον ὕδωρ, καὶ πῦρ. Ἄει γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο γίνεται τούτων ἕκαστον. Τὸ δ' εἶδος τοῦ πλήθους ἑκάστου τούτων μένει, καθάπερ τὸ τῶν ρεόντων ὑδάτων, καὶ τὸ τῆς φλογὸς ρεῖμμα. Φανερόν δὴ τοῦτο καὶ πιθανόν, ὥς ἀδύνατον μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι περὶ πάντων τούτων λόγον, καὶ διαφέρειν ταχυτῆτι καὶ βραδυτῆτι τῆς μεταβολῆς ἐπὶ πάντων, καὶ φθορὰν εἶναι καὶ γένεσιν· ταύτην μέντοι τεταγμένως συμβαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, πειρατέον ἀποδοῦναι τὴν αἰτίαν καὶ περὶ τῆς ἀλμυρότητος. Φανερόν δὴ διὰ πολλῶν σημείων, ὅτι γίνεται τοιοῦτος ὁ χυμὸς διὰ σύμμιξιν τινος· ἔν τε γὰρ τοῖς σώμασι τὸ ἀπεπτότατον, ἀλμυρόν καὶ πικρόν, ὥσπερ

καὶ πρότερον εἶπομεν· ἀπεπτότατον γὰρ τὸ περίττωμα τῆς ὑγρᾶς τροφῆς· τοιαύτη δὲ πᾶσα μὲν ἡ ὑπόστασις· μάλιστα δὲ ἡ εἰς τὴν κύστιν. Σημεῖον δ', ὅτι λεπτοτάτη ἐστὶ· τὰ δὲ πεπτόμενα πάντα συνίστασθαι πέφυκεν. Ἐπειτα ὁ ἰδρώς ἐν οἷς τὸ αὐτὸ σῶμα συνεκρίνεται, ὃ ποιᾷ τὸν χυμὸν τοῦτον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς κρομένοις. Οὐ γὰρ ἂν μὴ κρατήσῃ τὸ θερμὸν, ἐν μὲν τοῖς σώμασι γίνεται περίττωσις, ἐν δὲ τοῖς κρομένοις τέφρα. Διὸ καὶ τὴν θάλατταν τινες ἐκ κατακεκαυμένης φασὶ γενέσθαι γῆς. Τὸ δ' οὕτω μὲν εἰπεῖν, ἄτοπον· τὸ μέντοι ἐκ τοιαύτης, ἀληθές· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐξημένοις, οὕτω καὶ ἐν τῷ ὄλῳ, ἐκ τε τῶν φυομένων καὶ γιγνομένων κατὰ φύσιν, αἰετὶ δεῖροειν, ὥσπερ ἐκ πεπυρωμένων τὸ λειπόμενον τοιαύτην εἶναι τὴν γῆν. Καὶ δὴ καὶ τὴν ἐν τῇ ξηρᾷ ἀναθυμιάσιν πᾶσαν· αὕτη γὰρ καὶ παρέχεται τὸ πολὺ τοῦτο πλῆθος. Μειμιγμένης δ' οὕσης ὥσπερ εἶπομεν, τῆς τε ἀτμοδώδους ἀναθυμιάσεως καὶ τῆς ξηρᾶς, ὅταν συνιστῇται εἰς νέφη καὶ ὕδωρ, ἀναγκαῖον ἐμπεριλαμβάνεσθαι τι πλῆθος αἰετὶ ταύτης τῆς δυνάμεως, καὶ συγκαταφέρεσθαι πάλιν ἐν τοῖς ὑετοῖς· καὶ τοῦτ' αἰετὶ γίνεσθαι κατὰ τινα τάξιν ὥς ἐνδύχεται μετέχειν τῆς ἐνταῦθα τάξεως. Ὅθεν μὲν οὖν ἡ γένεσις ἔνεστι τοῦ ἁλμυροῦ ἐν τῷ ὕδατι, εἴρηται. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ τε νότια ὕδατα πλατύτερα, καὶ τὰ πρῶτα τῶν μετοπωρινῶν· ὃ, τε γὰρ νότος καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πνεύματι ἀλαεινότατος ἀνεμὸς ἐστὶ, καὶ πνεῖ ἀπὸ τόπων καὶ ξηρῶν καὶ θερμῶν· ὥστε μετ' ὀλίγης ἀτμίδος· διὸ καὶ θερμὸς ἐστίν· εἰ γὰρ καὶ μὴ τοιοῦτος, ἀλλ' ὅθεν ἄρχεται πνεῖν, ψυχρὸς, οὐδὲν ἥττον προῖων δια

τὸ συμπεριλαμβάνειν πολλὴν ἀναθυμίασιν ἐκ τῶν
 σύνεγγυς τόπων, θερμός ἐστιν· ὁ δὲ βορέας ἄτε ἀφ'
 ὑγρῶν τόπων, ἀτμωδῆς, διὸ ψυχρός· τῷ δ' ἐπω-
 θεῖν, αἰθριος ἐνταῦθα· ἐν δὲ τοῖς ἐναντίοις ὑδατώ-
 δης. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ νότος αἰθριος τοῖς περὶ τὴν
 Λιβύην. Παλὺ οὖν ἐν τῷ καταφερομένῳ ὕδατι συμ-
 βάλλεται τὸ τοιοῦτον, καὶ τοῦ μεταπώρου πλατεῖα τὰ
 ὕδατα. Ἀνάγκη γὰρ τὰ βαρύτερα πρῶτα [κάτω]
 φέρεσθαι. Ὥστε ἐν ὅσοις ἔνεστι τῆς τοιαύτης γῆς
 πληθός, ῥέπει τέχιστα κάτω ταῦτα· καὶ θερμὴ γὰρ ἡ
 θάλαττα διὰ τοῦτο ἐστὶ· πάντα γὰρ ὅσα πεπύρωται,
 ἔχει δυνάμει θερμότητα ἐν αὐτοῖς. Ὅρῳ δ' ἔξιστι
 καὶ τὴν κορίαν, καὶ τὴν τέφραν, καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν
 ζώων καὶ τὴν ὑγρὴν καὶ τὴν ξηρὰν· καὶ τῶν θερμωτά-
 των γὰρ κατὰ τὴν κοιλίαν ζώων συμβαίνει θερμωτάτην
 εἶναι τὴν ὑπόστασιν. Γίνεται μὲν οὖν αἰεὶ πλατυτέ-
 ρα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. Ἀνάγεται δ' αἰεὶ τι μέρος
 αὐτῆς μετὰ τοῦ γλυκέος· ἀλλὰ ἔλαττον τοσοῦτον, ὅσον
 καὶ ἐν τῇ ὑμένῳ τὸ ἄλμυρόν καὶ πλατὺ τοῦ γλυκέος
 ἔλαττον. Διόπερ ἰσάζει ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν. Ὅτι δὲ γί-
 νεται ἀτμίζουσα πόσιμος, καὶ αὖν εἰς θάλατταν συγ-
 κρίνεται τὸ ἀτμίζον, ὅταν συνιστῇται πάλιν, πεπειρα-
 μένοι λέγωμεν· πάσχει δὲ καὶ τᾶλλα ταυτό· καὶ γὰρ οἶνος,
 καὶ πάντες οἱ χυμοὶ, ὅσοι αὖ ἀτμίζοντες πάλιν εἰς ὑγρὸν
 συσπῶσιν, ὕδωρ γίνονται. Πάθη γὰρ τᾶλλα διὰ τινὰ
 σύμμιξιν τοῦ ὕδατός ἐστιν, καὶ οἶον ἂν τι ἢ τὸ συμ-
 μιχθὲν, τοιοῦτον ποιῇ τὸν χυμὸν. Ἀλλὰ περὶ μὲν
 τούτων ἐν ἄλλοις καιροῖς οικειοτέροις ποιητέον τὴν
 σκέψιν. Νῦν δὲ τοσοῦτον λέγωμεν, ὅτι τῆς θαλάτ-
 τος ὑπαρχούσης, αἰεὶ τι ἀνάγεται καὶ γίνεται πόσι-

μον, καὶ ἀναθῆναι ἐν τῷ ὑομένῳ κατέρχεται ἄλλο γεγενημένον, οὐ τὸ ἀναχθῆναι· καὶ διὰ τὸ βάρος ὑφίσταται τῷ ποτίμῳ. Καὶ διὰ τοῦτ' οὐτ' ἐπιλείπει, ὥσπερ οἱ ποταμοὶ, ἀλλ' ἢ τοῖς τόποις. Τοῦτο δ' ἐπ' ἀμφοτέρων ἀνάγκη συμβαίνειν ὁμοίως· οὔτε αἰεὶ τὰ αὐτὰ μέρη διαμένει, οὔτε γῆς, οὔτε θαλάττης, ἀλλὰ μόνον ὁ πᾶς ὄγκος. Καὶ γὰρ καὶ περὶ γῆς ὁμοίως δεῖ ὑπολαβεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀνέφχεται, τὸ δὲ πάλιν συγκαταβαίνει, καὶ τοὺς τόπους συμμεταβάλλει τὰ ἐπιπολαῖζοντα, καὶ τὰ κατιόντα πάλιν. Ὅτι δ' ἔστιν ἐν μίξει τινὸς τὸ ἄλμυρόν, δῆλον οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τις ἀγγεῖον πλάσας θῇ κήρινον εἰς τὴν θάλατταν περιδύσας τὸ στόμα τοιούτοις, ὥστε μὴ παρῆχθαι τῆς θαλάττης· τὸ γὰρ εἰσιὼν διὰ τῶν τοίχων τῶν κηρίων γίνεται πότιμον ὕδωρ· ὥσπερ γὰρ διηθούμενον τὸ γεῶδες ἀποκρίνεται, καὶ τὸ ποιοῦν τὴν ἄλμυρότητα διὰ τὴν σύμμιξιν· τοῦτο γὰρ αἷτιον καὶ τοῦ βάρους· πλεον γὰρ ἔλκει τὸ ἄλμυρόν ἢ τὸ πότιμον· καὶ τοῦ πάχους· καὶ γὰρ τὸ πάχος διαφέρει τοσοῦτον, ὥστε τὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀγωγίμων βάρους ἐν μὲν τοῖς ποταμοῖς ὀλίγον καταδύνειν, ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ μετρίως ἔχειν καὶ πλευστικῶς. Διόπερ ἔνιοι τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς γεμιζομένων τῶν πλοίων, διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν ἐξημιάθησαν. Τεκμήριον δὲ τοῦ μεγνυμένου τινὸς τὸ παχύτερον εἶναι τὸν ὄγκον· ἐὰν γὰρ τις ὕδωρ ἄλμυρόν ποιήσῃ σφόδρα, μίξας ἅλας, ἐπιπλεύουσι τὰ ὡὰ, καὶ ἢ πλήρη· σχεδὸν γὰρ ὥσπερ πηλὸς γίνεται· τοσοῦτον ἔχει σωματῶδες πληθὺς ἢ θάλαττα. Ταῦτό δὲ τοῦτο δρῶσι καὶ περὶ τὰς ταριχείας. Εἰ δ' ἔστιν ὥσπερ μυθολογοῦσιν τινες ἐν Πα-

λαιστίνη τοιαύτη λίμνη, εἰς ἣν ἐάν τις ἐμβάλλῃ συν-
 δήσας ἄνθρωπον ἢ ὑποζύγιον, ἐπιπλεῖν, καὶ οὐ κα-
 ταδύεσθαι κατὰ τοῦ ὕδατος, μαρτύριον ἂν εἴη τοῖς
 εἰρημένοις· λέγουσι γὰρ πιπρὰν οὕτως εἶναι τὴν λί-
 μνην καὶ ἄλμυρὰν, ὥστε μηθένα ἰχθῦν ἐγγίνεσθαι·
 τὰ δ' ἱμάτια ῥύπτειν, ἐάν τις διασεύῃ βρέξας. Ἔστι
 δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα σημεῖα πάντα τῶν εἰρημένων, ὅτι
 τὸ ἄλμυρὸν ποιεῖ σῶμά τι, καὶ γεωδὲς ἐστὶ τὸ ἐνυ-
 πάρχον· ἐν τε γὰρ τῇ Χαονίᾳ κρήνῃ τις ἐστὶν ὕδατος
 πλατυτέρου· ἀπορρέει δ' αὕτη εἰς ποταμὸν πλησίον,
 γλυκὺν μὲν, ἰχθῦς δ' οὐκ ἔχοντα· εἴλοντο γὰρ δὴ,
 ὥς οἱ ἐκεῖ μυθολογοῦσιν, ἔξουσίας δοθείσης ὑπὸ τοῦ
 Ἑρακλέους, ὅτι ἦλθεν ἄγων ἐκ τῆς Ἑρυνθείας τὰς
 βοῦς, ἅλας ἀντὶ τῶν ἰχθύων, οἳ γίνονται αὐτοῖς ἐκ
 τῆς κρήνης· τούτου γὰρ τοῦ ὕδατος ἀφέποντες τι
 μέρος τιθέασιν, καὶ γίνεται ψυχθὲν, ὅταν ἀπατιμίσῃ
 τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ θερμῷ, ἅλας, οὐ χονδροὶ, ἀλλὰ χαῦ-
 νοι καὶ λεπτοὶ, ὥσπερ χιών. Εἰσὶ δὲ τὴν δύναμιν
 ἀσθενέστεροι τῶν ἄλλων· καὶ πλείους ἠδύνουσιν ἐμ-
 βληθέντες, καὶ τὴν χροῶν οὐχ ὁμοίως λευκοί. Τοι-
 οῦτον δ' ἕτερον γίνεται καὶ ἐν Ὀμβρικοῖς. Ἔστι γὰρ
 τις τόπος ἐν ᾧ πεφύκασιν κάλαμος καὶ σχοῖνος. Τού-
 των οὖν κατακαίουσι, καὶ τὴν τέφραν ἐμβάλλοντες εἰς
 ὕδωρ ἀφέπουσιν· ὅταν δὲ λήψωσί τι τοῦ ὕδατος, τοῦτο
 ψυχθὲν, ἄλῶν γίνεται πλήθος. Ὅσα δ' ἐστὶν ἄλμυ-
 ρὰ ρεύματα ποταμῶν ἢ κρηνῶν, τὰ πλείστα θερμά
 ποτε εἶναι δεῖ νομίζειν· εἴτα τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπεσβέ-
 σθαι τοῦ πυρός· δι' ἧς δὲ διηθοῦνται γῆς, ἔτι μένειν
 οὖσαν οἷον κονίαν καὶ τέφραν. Εἰσὶ δὲ πολλαχοῦ καὶ
 κρήναι καὶ ρεύματα ποταμῶν, παντοδαποὺς ἔχοντα

χυμούς· ὧν πάντων αἰτιατεῖον τὴν ἐνοῦσαν ἢ ἐγγε-
τομένην δύναμιν πυρός· καομένη γὰρ ἢ γῇ τῷ μάλ-
λον καὶ ἦτορ, παντοδαπὰς λαμβάνει μορφὰς καὶ χρο-
ας χυμῶν· στυπτηρίας γὰρ καὶ κονίας καὶ τῶν ἄλλων
τῶν τοιούτων γίνεται πλήρης δυνάμειν, δι' ὧν τὰ
ἡθούμενα ὑδατα, ὄντα γλυκέα, μεταβάλλει· καὶ τὰ
μὲν ὀξεῖα γίνεται, καθάπερ ἐν τῇ Σικανικῇ τῆς Σικε-
λίας· ἐκεῖ γὰρ ὀξύλιμη γίνεται, καὶ χροῶνται καθάπερ
ὄξει, πρὸς ἕναι τῶν ἐδεσμάτων αὐτῶν. Ἔστι δὲ καὶ
περὶ Αὐγκον κρήνη τις ὑδατος ὀξέος· περὶ δὲ τὴν
Σκυθικὴν, πικρά. Τὸ δ' ἀπορρέον αὐτῆς τὸν ποτα-
μὸν, εἰς ὃν εἰσβάλλει, ποιεῖ πικρὸν ὅλον. Αἱ δὲ δια-
φοραὶ τούτων, ἐκείθεν δηλαί. Ποῖοι δὲ χυμοὶ ἐκ ποι-
ων γίνονται κράσειν, εἴρηται περὶ αὐτῶν χωρὶς ἐν
ἄλλοις. Περὶ μὲν οὖν ὑδάτων καὶ θαλάττης, δι' αἷς
αἰτίας αἰεὶ τε συνεχῶς εἰσι, καὶ τίς ἢ φύσις αὐτῶν·
ἔτι δ' ὅποσα πάθη κατὰ φύσιν αὐτοῖς συμβαίνειν ποι-
εῖν ἢ πύσχειν, εἴρηται σχεδὸν ἡμῖν περὶ τῶν πλείστων.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ πνευμάτων λέγωμεν, λαβόντες ἀρχὴν τὴν
εἰρημένην ἡμῖν ἤδη πρότερον· ἔστι γὰρ δύο εἶδη τῆς
ἀναθυμιάσεως, ὥς φασιν· ἡ μὲν ὑγρὰ, ἡ δὲ ξηρά.
Καλεῖται δ' ἡ μὲν αἰτὶς, ἡ δὲ τὸ μὲν ὅλον ἀνώνυμος·
τῇ δ' ἐπὶ μέρους, ἀνάγκη χρωμένους καθόλου προσ-
αγορεύειν αὐτὴν οἶον καπνόν. Ἔστι δ' οὔτε τὸ
ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ, οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ·
ἀλλὰ πάντα ταῦτα λέγεται κατὰ τὴν ὑπεροχὴν. Φε-
ρομένου δὲ τοῦ ἡλλοῦ κύκλω, καὶ ὅταν μὲν πλησιάζῃ,
τῇ θερμότητι ἀνάγοντος τὸ ὑγρὸν, πορφύρεται δὲ
γιγνομένου διὰ τὴν ψύξιν, συσταμένης πάλλω τῆς

ἀναχθείσης ἀτμίδος εἰς ὕδωρ· διὸ χειμῶνός τε μᾶλλον γίγνεται τὰ ὕδατα, καὶ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν· ἀλλ' οὐ θυκεῖ, διὰ τὸ λανθάνειν τὰ νυκτερινὰ τῶν μεθ' ἡμέραν μᾶλλον· τὸ δὲ κατιὸν ὕδωρ διαδίδεται πᾶν εἰς τὴν γῆν· ὑπάρχει δ' ἐν τῇ γῇ πολὺ πῦρ καὶ πολλὴ θερμότης· καὶ ὁ ἥλιος οὐ μόνον τὸ ἐπιπολάζον τῆς γῆς ὑγρὸν ἔλπει, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν αὐτὴν ἐξηραίνει θερμαίνων. Τῆς δ' ἀναθυμιάσεως, ὥσπερ εἴρηται, διπλῆς οὐσας, τῆς μὲν ἀτμιδώδους, τῆς δὲ καπνώδους, ἀμφοτέρως ἀναγκαῖον γίγνεσθαι. Τούτων δ' ἡ μὲν ὑγροῦ πλέον ἔχουσα πλῆθος ἀναθυμιάσις, ἀρχὴ τοῦ ὑομένου ὕδατος ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· ἡ δὲ ξηρὰ, τῶν πνευμάτων ἀρχὴ καὶ φύσις πάντων. Ταῦτα δ' ὅτι τοῦτον τὸν τρόπον ἀναγκαῖον συμβαίνειν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων δῆλον· καὶ γὰρ τὴν ἀναθυμιάσιν διαφέρειν ἀναγκαῖον, καὶ τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ θερμότητα ταῦτα [πάντα] ποιεῖν οὐ μόνον δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἐστίν. Ἐπεὶ δ' ἕτερον ἐκατέρας τὸ εἶδος, φανερόν ὅτι διαφέρει· καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἢ τε τοῦ ἀνέμου φύσις, καὶ ἡ τοῦ ὑομένου ὕδατος, καθάπερ τινὲς λέγουσι· τὸν γὰρ αὐτὸν ἀέρα κινούμενον μὲν ἄνεμον εἶναι, συνιστάμενον δὲ πάλιν ὕδωρ. Ὁ μὲν οὖν ἀῆρ, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων λόγοις εἰρήκαμεν, γίγνεται ἐκ τούτων· ἡ μὲν γὰρ ἀτμίς, ὑγρὸν καὶ ψυχρόν· εὐόριστον μὲν γὰρ ὡς ὑγρὸν, διὰ δὲ τὸ ὕδατος εἶναι, ψυχρόν τῇ οἰκείᾳ φύσει, ὥσπερ ὕδωρ μὴ θερμανθέν· ὁ δὲ καπνός, θερμὸν καὶ ξηρόν. Ὡστα καθάπερ ἐκ συμβόλων, συνίσταται ὁ ἀῆρ, ὑγρὸς καὶ θερμός· καὶ γὰρ ἔτοπον εἰ ὁ περὶ ἐκάστους παρκεχυμένος ἀῆρ, οὕτω κινούμενος, πνεῦμα· καὶ ὅθιν ἂν

τύχη κινηθεῖς, ἄνεμος ἔσται· ἀλλ' οὐ, καθάπερ τοὺς
 ποταμούς· ὑπολαμβάνομεν οὐχ ὅπως οὖν τοῦ ὕδατος
 εἶναι ῥέοντος, οὐδ' ἂν ἔχη πλῆθος, ἀλλὰ δεῖ πηγᾶν
 εἶναι τὸ ῥέον, οὕτω καὶ περὶ τῶν ἀνέμων ἔχει· κινη-
 θεῖη γὰρ ἂν πολὺ πλῆθος ἀέρος ὑπὸ τινος μεγάλης
 πτώσεως, οὐκ ἔχον ἀρχὴν, οὐδὲ πηγὴν. Μαρτυρεῖ
 δὲ τὰ γινόμενα τοῖς εἰρημένοις· διὰ γὰρ τὸ συνεχῶς
 μὲν, μᾶλλον δὲ καὶ ἥττον, καὶ πλείω καὶ ἐλάττω γίνε-
 σθαι τὴν ἀναθυμίασιν, αἰεὶ νέφη τε καὶ πνεύματα γί-
 νεται κατὰ τὴν ὥραν ἐκάστην ὥς πέφυκε· διὰ δὲ τὸ
 ἐνίοτε μὲν τὴν ἀτμιδῶδη γίνεσθαι πολλαπλασίαν, ὅτε
 δὲ τὴν ξηρὰν καὶ καπνώδη, ὅτε μὲν ἔπομβρα τὰ ἔτη
 γίνεται καὶ ὑγρὰ, ὅτε δὲ ἀνεμῶδη καὶ ἀνυχμῶδη. Ὅτι
 μὲν οὖν συμβαίνει καὶ τοὺς ἀνυχμούς, καὶ τὰς ἔπομ-
 βρίας πολλὰς ἅμα καὶ κατὰ συνεχῇ γίνεσθαι χώραν·
 ὅτε δὲ καὶ κατὰ μέρη· πολλάκις γὰρ, ἢ μὲν κύκλῳ χώ-
 ρα λαμβάνει τοὺς ὥραίους ὄμβρους, ἢ καὶ πλείους·
 ἐν δὲ τινι μέρει ταύτης, ἀνυχμός ἐστιν· ὅτε δὲ τούναν-
 τίον, τῆς κύκλῳ πάσης ἢ μετρίοις χρωμένης ὕδασι,
 ἢ καὶ μᾶλλον ἀνυχμώσης, ἐν τι μόριον ὕδατος ἀφθονον
 λαμβάνει πλῆθος. Αἴτιον δ' ὅτι ὥς μὲν τὰ πολλὰ,
 τὸ αὐτὸ πάθος ἐπὶ πλείω διήκειν εἰς ὅσον χώραν, διὰ τὸ
 παραπλησίως κείσθαι πρὸς τὸν ἥλιον τὰ ἀνεγγυς, ἐὰν
 μή τι διάφορον ἔχωσιν ἴδιον. Οὐ μὲν ἄλλ' ἐνίοτε κα-
 τὰ τοδὲ μὲν [τὸ] μέρος ἢ ξηρὰ ἀναθυμιάσις ἐγένετο
 πλείων· κατὰ δὲ τὸ ἄλλο, ἢ ἀτμιδῶδης· ὅτε δὲ τού-
 ναντίον. Καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου αἴτιον τὸ ἐκατέραν με-
 ταπίπτειν εἰς τὴν τῆς ἐχομένης χώρας ἀναθυμιάσιν·
 οἷον ἢ μὲν ξηρὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ῥεῖ χῶραν, ἢ δ'
 ὑγρὰ πρὸς τὴν γενητιῶσαν, ἢ καὶ εἰς τῶν πόρῳ τι-

τὰ τόπον ἀπεώσθη ὑπὸ πνευμάτων· ὅτε δ' αὕτη μὲν
 ἔμεινεν, ἡ δ' ἐναντία ταυτὸν ἐποίησε. Καὶ συμβαί-
 νει τοῦτο πολλάκις, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἴαν ἡ
 ἄνω κοιλία ξηρὰ ἢ, τὴν κάτω ἐναντίως διακεῖσθαι·
 καὶ ταύτης ξηρᾶς οὐσης, ὑγρὰν εἶναι τὴν ἄνω καὶ
 ψυχρὰν· οὕτω καὶ περὶ τοὺς τόπους ἀντιπεριϊστα-
 σθαι καὶ μεταβάλλειν τὰς ἀναθυμιάσεις. Ἔτι δὲ με-
 τὰ τοὺς ὄμβρους ἄνεμος ὥς τὰ πολλὰ γίνεται ἐν ἐκεί-
 νοις τοῖς τόποις, καθ' οὓς ἂν συμπέσῃ γίνεσθαι τοὺς
 ὄμβρους, καὶ τὰ πνεύματα παύεται, ὕδατος γενομέ-
 νου· ταῦτα γὰρ ἀνάγκη συμβαίνειν, διὰ τὰς εἰρημέ-
 νας ἀρχάς· ὕσαντός τε γὰρ ἡ γῆ ξηραινομένη ὑπὸ τε
 τοῦ ἐν αὐτῇ θερμοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν, ἀναθυ-
 μιᾶται. Τοῦτο δ' ἦν ἀνέμου σῶμα. Καὶ ὅταν ἡ
 τοιαύτη ἀπόκρισις ἢ, καὶ ἄνεμοι κατέχωσι· πεανομένων
 δὲ διὰ τὸ ἀποκρίνεσθαι τὸ θερμὸν αἰὲ καὶ ἀναφέρε-
 σθαι εἰς τὸν ἄνω τόπον, συνίσταται ἡ ἀτμὶς ψυχομέ-
 νη, καὶ γίνεται ὕδωρ· καὶ ὅταν εἰς ταὐτὸ συνωσθῶσι
 τὰ νέφη, καὶ ἀντιπεριστῇ εἰς αὐτὰ ἡ ψύξις, ὕδωρ γί-
 νεται, καὶ καταψύχει τὴν ξηρὰν ἀναθυμιάσιν. Πανύ-
 ουσί τε οὖν τὰ ὕδατα γιγνόμενα τοῖς ἀνέμοις, καὶ
 πανομένων αὐτὰ γίνεται διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. Ἔτι
 δὲ τοῦ γίνεσθαι μάλιστα πνεύματα ἀπ' αὐτῆς τε τῆς
 ἄρκτου καὶ μεσημβρίας, τὸ αὐτὸ αἷτιον· πλεῖστοι γὰρ
 βορέαι καὶ νότοι γίνονται τῶν ἀνέμων· ὁ γὰρ ἥλιος
 τούτους μόνους οὐκ ἐπέρχεται τοὺς τόπους, ἀλλὰ πρὸς
 τούτους, καὶ ἀπὸ τούτων· ἐπὶ δυσμᾶς δὲ καὶ ἐπὶ
 ἀνατολᾶς αἰὲ φέρεται· διὸ τὰ νέφη συνίσταται ἐν τοῖς
 πλαγίοις· καὶ γίνεται προσιόντος μὲν ἡ ἀναθυμιάσις
 τοῦ ὑγροῦ, ἀπιόντος δὲ πρὸς τὸν ἐναντίον τόπον, ὕδα-

τα καὶ χειμῶνες. Διὰ μὲν οὖν τὴν φορὰν τὴν ἐπὶ τροπὰς καὶ ἀπὸ τροπῶν, θέρος τε γίνεται καὶ χειμῶν, καὶ ἀνάγεται τε ἄνω τὸ ὕδωρ καὶ γίνεται πάλιν. Ἐπεὶ δὲ πλεῖστον μὲν καταβαίνει ὕδωρ ἐν ταῖς τόποις τοσούτοις, ἐφ' οὗς τρέπεται, καὶ ἀφ' οὗν, οὗτοι δ' εἰοῦν, ὅ, τε πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν· ὅπου δὲ πλεῖστον ὕδωρ ἢ γῆ δέχεται, ἐνταῦθα πλείστην ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὴν ἀναθυμιάσιν, παραπλησίως οἶον ἐκ χλωρῶν ξύλων καπνόν· ἢ δ' ἀναθυμιάσις αὕτη, ἄνεμός ἐστιν· εὐλόγως οὖν ἂν ἐνταῦθ' ἐκ γίνοντο τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα τῶν πνευμάτων. Καλοῦνται δ' οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου, βορέαι· οἱ δ' ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, νότοι. Ἡ δὲ φορὰ λοξὴ αὐτῶν ἐστὶ· περὶ γὰρ τὴν γῆν πνέουσιν εἰς ὀρθὸν γινομένης τῆς ἀναθυμιάσεως· ὅτι πᾶς ὁ κύκλος ἀῆρ συνέπεται τῇ φορᾷ. Διὸ καὶ ἡπορήσειεν ἂν τις, ποτέρωθεν ἢ ἀρχὴ τῶν πνευμάτων ἐστί· ποτέρωθεν ἂνωθεν, ἢ κάτωθεν· ἢ μὲν γὰρ κίνησις ἂνωθεν, καὶ πρὶν πνεῖν· ὁ δ' ἀῆρ ἐπίδηλος, καὶ ἢ νέφος, ἢ ἀχλὺς· σημαίνει γὰρ κινουμένην πνεύματος ἀρχὴν, πρὶν φανερῶς ἐληλυθῆναι τὸν ἄνεμον, ὡς ἂνωθεν αὐτῶν ἐχόντων τὴν ἀρχήν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἄνεμος, πληθὺς τις τῆς ἐκ γῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως κινούμενον περὶ τὴν γῆν, δῆλον ὅτι τῆς μὲν κινήσεως ἢ ἀρχὴ ἂνωθεν· τῆς δ' ὕλης καὶ τῆς γενέσεως, κάτωθεν· ἢ μὲν γὰρ φευσεῖται τὸ ἄνιον, ἐκείθεν τὸ αἶτιον· ἢ γὰρ φορὰ τῶν παρῴτερω κυρία τῆς γῆς· καὶ ἅμα κάτωθεν μὲν εἰς ὀρθὸν ἀναφέρεται, καὶ πᾶν ἐσχύει μᾶλλον ἐγγύς. Ἡ δὲ τῆς γενέσεως ἀρχή, δῆλον ὡς ἐκ τῆς γῆς ἐστίν. Ὅτι δ' ἐκ πολλῶν ἀναθυμιάσεων συνιουσῶν κατὰ μικρὸν, ὥπερ αἱ τῶν ποταμῶν ἀρχαί

γίνονται νοτισούσης τῆς γῆς, δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ζο-
γων· ὅθεν γὰρ ἕκαστοι πνέουσιν, ἐλάχιστοι πάντες
εἰσὶ· προϊόντες δὲ καὶ πύρρῳ, λαμπροὶ πνέουσιν. Ἐτι
δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν ἄρκτον ἐν τῷ χειμῶνι, νήνεμα καὶ
ἄπνοα, καὶ αὐτὸν ἐκείνον τὸν τόπον, ἀλλὰ τὸ κατὰ
μικρὸν ἀποπνέον καὶ λανθάνον, ἔξω προϊὼν ἡδὴ
πνεῦμα λαμπρὸν γίνεται. Τίς μὲν οὖν ἐστὶν ἡ τοῦ
ἀνέμου φύσις καὶ πῶς γίνεται, ἔτι δ' αὐχμῶν τε πέρι
καὶ ἐπομβρίας, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν καὶ παύονται καὶ
γίνονται μετὰ τοὺς ὄμβρους, διὰ τί τε βορέαι καὶ
νότοι πλεῖστοι τῶν ἀνέμων εἶναι, εἴρηται· πρὸς δὲ τού-
τοις, καὶ περὶ τῆς φορᾶς αὐτῶν.

CAPUT V.

Ὁ δ' ἥλιος, καὶ παύει καὶ συνεξορμᾷ τὰ πνεύμα-
τα· ἀσθενεῖς μὲν γὰρ καὶ ὀλίγας οὖσας τὰς ἀναθυ-
μιάσεις, μαρναίνει τῷ πλείονι θερμῷ τὸ ἐν τῇ ἀναθυ-
μιάσει ἑλαττον ὄν, καὶ διακρίνει. Ἐτι δ' αὐτὴν τὴν
γῆν φθάνει ξηραίνων, πρὶν γενέσθαι ἔκκρισιν ἀθρό-
αν, ὥσπερ εἰς τὸ πολὺ πῦρ, εἰς ὀλίγον ἐμπέσῃ ὑπέκ-
καυμα, φθάνει πολλάκις, πρὶν καπνὸν ποιῆσαι, κατα-
καυθέν. Διὰ μὲν οὖν ταύτας τὰς αἰτίας καταπαύει
τε τὰ πνεύματα, καὶ ἐξ ἀρχῆς γίνεσθαι κωλύει, τῇ μὲν
μαρᾶνσει καταπαύων, τῇ δὲ τάχει τῆς ξηρότητος γί-
νεσθαι κωλύων· διὸ περὶ Ἰωρίωνος ἀνατολὴν μάλιστα
γίνεται νηνεμία, καὶ μέχρι τῶν ἐτησίων καὶ προδρό-
μων. Ὅλως δὲ γίνονται αἱ νηνεμίαι διὰ δύο αἰτίας·
ἢ γὰρ διὰ ψύχος ἀποσβεσνυμένης τῆς ἀναθυμιάσεως,
οἷον ὅταν γένηται πάγος ἰσχυρός· ἢ καταμαρναίνου-
μένης ὑπὸ τοῦ πνίγους. Αἱ δὲ πλείους καὶ ἐν ταῖς
ἀνὰ μέσον ὥραις, ἢ τῷ μήπω ἀναθυμιάσθαι, ἢ τῷ

ἤδη ἐξεληλυθέναι τὴν ἀναθυμίασιν, καὶ ἄλλην μήπω ἐπιφέρειν. Ἀκριτος δὲ καὶ χαλεπὸς ὁ Ὠρίων εἶναι δοκεῖ, καὶ δύνων, καὶ ἐπιτέλλων, διὰ τὸ ἐν μεταβολῇ ὥρας συμβαίνειν τὴν δύσιν καὶ τὴν ἀνατολήν, θέρους ἢ χειμῶνος, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἄστρου, ἡμερῶν γίνεσθαι τι πλήθος. Αἱ δὲ μεταβολαὶ πάντων ταρᾶ-
 χώδεις διὰ τὴν ἀοριστίαν εἰσίν. Οἱ δ' ἐτησίαι πνέουσι μετὰ τροπᾶς καὶ κυνὸς ἐπιτολήν, καὶ οὔτε τηνικαῦτα ὅτε πλησιάζει μάλιστα ὁ ἥλιος, οὔτε ὅτε πόρρω· καὶ τὰς μὲν ἡμέρας πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Αἴτιον δ', ὅτι πλησίον μὲν ὦν, φθάνει ξηραίνων, πρὶν γενέσθαι τὴν ἀναθυμίασιν· ὅταν δ' ἀπέλθῃ μικρὸν, σύμμετρος ἤδη γίνεται ἡ ἀναθυμίασις καὶ ἡ θερμότης, ὥστε τὰ πεπηγότα ὕδατα τήκεσθαι, καὶ τῆς γῆς ξηραίνομένης ὑπὸ τε τῆς οἰκείας θερμότητος, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου, οἶον τύφεισθαι καὶ θυμιασθαι· τῆς δὲ νυκτὸς λωφῶσι, διὰ τὸ τὰ πεπηγότα τηκόμενα παύεσθαι διὰ τὴν ψυχρότητα τῶν νυκτῶν. Θυμιάται δ' οὔτε τὸ πεπηγὸς, οὔτε τὸ μηθὲν ἔχον ξηρόν· ἀλλ' ὅταν ἔχῃ τὸ ξηρὸν ὑγρότητα, τοῦτο θερμαινόμενον θυμιάται. Ἀποροῦσι δὲ τινες, διὰ τί βορέαι μὲν γίνονται συνεχεῖς, οὓς καλοῦμεν ἐτησίας, μετὰ τὰς θερινὰς τροπᾶς· νότοί δὲ οὕτως οὐ γίνονται μετὰ τὰς χειμερινὰς. Ἐχει δ' οὐκ ἀλόγως· γίνονται μὲν γὰρ οἱ καλούμενοι λευκόνοτοι τὴν ἀντικειμένην ὥραν, οὐχ οὕτω δὲ γίνονται συνεχεῖς. Διὸ λανθάνοντες ποιοῦσιν ἐπιζητεῖν. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ μὲν βορέας ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν ἄρκτον περὶ τόπων, οἱ πλήρεις ὕδατος καὶ χιόνος εἰσὶ πολλῆς· ὧν τηκομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μετὰ τὰς θερινὰς τροπᾶς

μᾶλλον, ἢ ἐπ' αὐταῖς πνέουσιν οἱ ἐτησίαι· οὕτω γὰρ καὶ τὰ πνίγη γίνεται, οὐχ ὅταν μάλιστα πλησιάζῃ πρὸς ἄρκτον, ἀλλ' ὅταν πλείων μὲν ἢ χρόνος θερμαίνοντι, ἔτι δ' ἐγγύς. Ὀμοίως δὲ καὶ μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς πνέουσιν οἱ ὀρνιθίαι· καὶ γὰρ οὗτοι ἐτησίαι εἰσὶν ἀσθενεῖς· ἐλάτιους δὲ καὶ ὀψιαίτεροι τῶν ἐτησίων πνέουσιν· ἐβδομηκοστῇ γὰρ ἄρχονται πνεῖν, διὰ τὸ πόρρω ὄντα τὸν ἥλιον ἐνισχύειν ἥτιον. Οὐ συνεχαῖς δ' ὁμοίως πνέουσι· διότι τὰ μὲν ἐπιπολῆς καὶ ἀσθενῇ, τότε ἀποκρίνεται· τὰ δὲ μᾶλλον πεπηγότα, πλείονος δεῖται θερμότητος. Διὸ διαλείποντες οὗτοι πνέουσιν, ἕως ἂν ἐπὶ τροπαῖς πάλιν ταῖς θεριναῖς πνέουσιν οἱ ἐτησίαι· ἐπεὶ ἐθέλει γ' ὅτι μάλιστα συνεχῶς ἐντεῦθεν αἰὲ πνεῖν ἄνεμος. Ὁ δὲ νότος ἀπὸ τῆς θερινῆς τροπῆς πνεῖ, καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς ἐτέρας ἄρκτου. Δύο γὰρ ὄντων τμημάτων τῆς δυνατῆς οἰκῆσθαι χώρας, τῆς μὲν πρὸς τὸν ἄνω πόλον τὸν καθ' ἡμᾶς, τῆς δὲ πρὸς τὸν ἑταρον καὶ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ οὔσης οἶον τυμπάνου, (τοιούτον γὰρ σχῆμα τῆς γῆς) ἐκτεμνοῦσιν αἱ ἐκ τοῦ κέντρου αὐτῆς ἀγόμεναι γραμμαὶ, καὶ ποιοῦσι δύο κῶνους, τὸν μὲν ἔχοντα βάσιν τὸν τροπικόν, τὸν δὲ τὸν διὰ παντός φανερόν, τὴν δὲ κορυφὴν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς γῆς· τὰν αὐτὸν δὲ τρόπον πρὸς τὸν κάτω πόλον ἑταροι δύο κῶνοι, τῆς γῆς ἐκτμήματα ποιοῦσι. Ταῦτα δ' οἰκῆσθαι μόνον δυνατὰ, καὶ οὐτ' ἐπέκειντα τῶν τροπῶν· σκιά γὰρ οὐκ ἂν ἦν πρὸς ἄρκτον. Νῦν δ' αἰοίκητοι πρότερον γίγνονται οἱ τόποι πρὶν ἢ ὑπολείπειν, ἢ μεταβάλλειν τὴν σκιάν πρὸς μεσημβρίαν· τὰ θ' ὑπὸ τὴν ἄρκτον, ὑπὸ ψύχους αἰοίκητα. Φέρεται δὲ καὶ ὁ στέφανος κατὰ

τοῦτον τὸν τόπον· φαίνεται γὰρ ἑπὶ κεφαλῆς γινόμενος ἡμῖν, ὅταν ἢ κατὰ τὸν μεσημβρινόν. Διὸ καὶ γελοιῶς γράφουσι νῦν τὰς περιόδους τῆς γῆς· γράφουσι γὰρ κυκλοτερεῇ τὴν οἰκουμένην· τοῦτο δ' ἐστὶν ἀδύνατον κατὰ τε τὰ φαινόμενα, καὶ κατὰ τὸν λόγον. Ὁ τε γὰρ λόγος δείκνυσιν ὅτι ἐπὶ πλάτος μὲν ὥριστα· τὸ δὲ κύκλω συνάπτειν ἐνδέχεται διὰ τὴν κρῆσιν· οὐ γὰρ ὑπερβάλλει τὰ καύματα καὶ τὸ ψύχος κατὰ μήκος, ἀλλ' ἐπὶ πλάτος· ὥστ', εἰ μήπου κωλύει θάλαττης πλήθος, ἔπασιν εἶναι πορευσίμον. Καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα περὶ τε τοὺς πλοῦς καὶ τὰς πορείας. Πολὺ γὰρ τὸ μήκος διαφέρει τοῦ πλάτους· τὸ γὰρ ἀπὸ Ἰηρακλείων στηλῶν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, τοῦ ἐξ Αἰθιοπίας πρὸς τὴν Μαιώτιν καὶ τοὺς ἐσχατεύοντας τῆς Σκυθίας τόπους, πλεον ἢ πέντε πρὸς τρία τὸ μέγεθος ἐστίν, ἐάν τις τοὺς τε πλοῦς λογίζηται, καὶ τὰς ὁδούς· ὥς ἐνδέχεται λαμβάνειν τῶν τοιούτων τὰς ἀκρεβείας. Καίτοι ἐπὶ πλάτους μὲν μέχρι τῶν ἀοικήτων ἴσμεν τὴν οἰκουμένην. Ἐνθα μὲν γὰρ διὰ ψύχος οὐκ εἰ κατοικοῦσιν· ἐνθα δὲ διὰ τὴν ἀλίαν. Τὰ δὲ τῆς Ἰνδικῆς ἔξω καὶ τῶν Ἰηρακλείων στηλῶν, διὰ τὴν θάλατταν οὐ φαίνονται συνείρειν, τῷ συνεχῶς εἶναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχειν ἀνάγκη τόπον τινὰ πρὸς τὸν ἕτερον πόλον, ὥσπερ ὃν ἡμεῖς οἰκοῦμεν πρὸς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν, δῆλον ὥς ἀνάλογον ἔξει τὰ ἄλλα, καὶ τῶν πνευμάτων ἢ υἱάσις· ὥστε, καθάπερ ἐνταῦθα βορέας ἐστὶ, καὶ κείνοις ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ἄρκτου τις ἄνεμος οὕτως ὢν, ὃν δυνατόν οὐθέν διήκειν δεῦρο· ἐπεὶ οὐδ' ὁ βορέας οὗτος εἰς τὴν ἐνταῦθα οἰκουμένην πᾶσάν ἐστιν· ἐστὶ γὰρ ὥσπερ ἀπόγειον τὸ πνεῦ-

μα τὸ βόρειον, ἕως ὃ βορέας οὗτος εἰς τὴν ἐνταῦθα οἰκουμένην πνεῖ· ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν οἴκησιν κείσθαι ταύτην πρὸς ἄρκτον, πλείστοι βορέαι πνέουσιν. Ὅμως δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐλλείπει, καὶ οὐ δύναται πόρρω διήκειν· ἐπεὶ περὶ τὴν ἔξω Λιβύης θάλατταν τὴν νοτίαν, ὥσπερ ἐνταῦθα οἱ βορέαι καὶ οἱ νότοί πνέουσι, οὕτως ἐκεῖ εὐροὶ καὶ ξέφυροι διαδεχόμενοι συνεχεῖς αἰεὶ πνέουσιν. Ὅτι μὲν οὖν ὁ νότος οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἐτέρου πόλου πνέων ἄνεμος, δῆλον. Ἐπεὶ δ' οὐτ' ἐκεῖνος, οὔτε ὁ ἀπὸ χειμερινῆς τροπῆς· ὁμοίαν γὰρ ἂν ἄλλον ἀπὸ θερινῆς εἶναι τροπῆς· οὕτω γὰρ τὸ ἀνάλογον ἀποδώσει· νῦν δ' οὐκ ἔστιν· εἰς γὰρ μόνος φαίνεται πνέων ἐκ τῶν ἐκεῖθεν τόπων· ὥστ' ἀνάγκη τὸν ἀπὸ τοῦ κατακαυανύμενου τόπου πνέοντα ἄνεμον εἶναι νότον. Ἐκεῖνος δ' ὁ τόπος διὰ τὴν τοῦ ἡλίου γεινῆσιν, οὐκ ἔχει ὕδατα καὶ νομάς, αἱ δὲ διὰ τὴν πῆξιν ποιήσουσιν ἐτησίαις. Ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν τόπον εἶναι πολὺ πλείων ἐκεῖνον καὶ ἀναπνευσταμένον, μείζων καὶ πλείων, καὶ μᾶλλον ἀλειυνὸς ἄνεμος ὁ νότος ἐστὶ τοῦ βορέου· καὶ διήκει μᾶλλον δεῦρο, ἢ οὗτος ἐκεῖ. Τίς μὲν οὖν αἰτία τούτων ἐστὶ τῶν ἀνέμων, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ θέσεως αὐτῶν, καὶ τίνες ἐναντίοι τίσι, καὶ ποίους ἅμα πνεῖν ἐνδέχεται, καὶ ποίους οὐ· ἔτι δὲ τίνες καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ πρὸς τούτοις περὶ τῶν ἄλλων παθημάτων ὅσα μὴ συμβέβηκεν ἐν τοῖς προβλήμασιν εἰρησθαι τοῖς κατὰ μέρος, νῦν λέγωμεν. Δεῖ δὲ περὶ τῆς θέσεως ἅμα τοὺς λόγους ἐκ τῆς ὑπογραφῆς θεωρεῖν.

Γέγραπται μὲν οὖν, τοῦ μᾶλλον εὐσήμως ἔχειν, ὁ τοῦ ὀρίζοντος κύκλος· διὸ καὶ στρογγύλος. Διὶ δὲ τοῦτ' αὐτοῦ τὸ ἕτερον ἔκτεμα τὸ ὑφ' ἡμῶν οἰκούμενον· ἔσται γὰρ κῆκεῖνο διελεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὑποκείμενον δὲ πρῶτον ἐναντία κατὰ τόπον εἶναι, τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα κατὰ τόπον· ἄσπερ κατ' εἶδος ἐναντία, τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα κατὰ τὸ εἶδος. Πλεῖστον δ' ἀπέχει κατὰ τόπον τὰ κείμενα πρὸς ἀλλήλα κατὰ διάμετρον. Ἐστω οὖν, τὸ μὲν ἐφ' οὗ α, δυσμὴ ἰσημερινή· ἐναντίος δὲ τούτῳ τόπος, ἐφ' οὗ τὸ β, ἀνατολή ἰσημερινή· ἄλλη δὲ διάμετρος ταύτην πρὸς ὀρθὴν τέμνουσα, ἥς τὸ ἐφ' οὗ η, ἔστω ἄρκτος· τούτῳ δ' ἐναντίον ἐξ ἐναντίας, τὸ ἐφ' οὗ θ, μεσημβρία· τὸ δὲ ἐφ' οὗ ζ, ἀνατολή θερινή· τὸ δὲ ἐφ' οὗ ε, δυσμὴ θερινή· τὸ δὲ ἐφ' οὗ δ, ἀνατολή χειμερινή· τὸ δὲ ἐφ' οὗ γ, δυσμὴ χειμερινή. Ἀπὸ δὲ τοῦ ζ ἤχθω διάμετρος ἐπὶ τὸ γ, καὶ ἀπὸ τοῦ δ ἐπὶ τὸ ε. Ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν πλεῖστον ἀπέχοντα κατὰ τόπον, ἐναντία κατὰ τόπον· πλεῖστον δ' ἀπέχει τὰ κατὰ διάμετρον· ἀναγκαῖον καὶ τῶν πνευμάτων ταῦτα ἀλλήλοις ἐναντία εἶναι, ὅσα κατὰ διάμετρόν ἐστι. Καλεῖται δὲ κατὰ τὴν θέσιν τῶν τόπων τὰ πνεύματα ὧδε· ζέφυρος μὲν ἀπὸ τοῦ α· τοῦτο γὰρ δυσμὴ ἰσημερινή. Ἐναντίος δὲ τούτῳ ἀπηλιώτης ἀπὸ τοῦ β· τοῦτο γὰρ ἀνατολή ἰσημερινή. Βορέας δὲ καὶ ἀπαρκτίας ἀπὸ τοῦ η· ἐν ταῦθα γὰρ ἡ ἄρκτος. Ἐναντίος δὲ τούτῳ νότος, ἀπὸ τοῦ θ· μεσημβρία τε γὰρ αὕτη, ἀφ' ἧς πνεῖ· καὶ τὸ θ τῇ η ἐναντίον· κατὰ διάμετρον γάρ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ζ, καικίας· αὕτη γὰρ ἀνατολή θερινή· ἐναντίος γὰρ οὐχ ὁ ἀπὸ τοῦ ε πνέων, ἀλλ' ὁ ἀπὸ τοῦ γ λίψ· οὗτος

γὰρ ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς πνεῖ. Ἐναντίος γὰρ τοῦ-
 τῷ κατὰ διάμετρον γὰρ κείται. Ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ δ εὐρος
 οὗτος γὰρ ἀπ' ἀνατολῆς χειμερινῆς πνεῖ, γειτνιῶν τῷ
 νότῳ. Διὸ καὶ πολλάκις εὐρόνοτοι λέγονται πνεῖν.
 Ἐναντίος δὲ τούτῳ οὐχ ὁ ἀπὸ τοῦ γ λῖψ, ἀλλ' ὁ ἀπὸ
 τοῦ ε, ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν ἀργέστην, οἱ δὲ Ὀλυμπίαν,
 οἱ δὲ Σκίρωνα· οὗτος γὰρ ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ,
 καὶ κατὰ διάμετρον αὐτῷ κείται ὁμόιος. Οὗτοι μὲν
 οὖν οἱ κατὰ διάμετρον τε κείμενοι ἄνεμοι, καὶ οἷς εἰ-
 σιν ἐναντίοι. ἑτεροὶ δ' εἰσὶ, καθ' οὓς οὐκ ἔστιν ἐναν-
 τία πνεύματα. Ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ ι, ὃν καλοῦσι θρα-
 σκίαν· οὗτος γὰρ μέσος ἀργέστου καὶ ἀπαρκτίου· ἀπὸ
 δὲ τοῦ κ, ὃν καλοῦσι μέσην· οὗτος γὰρ μέσος καικίου
 καὶ ἀπαρκτίου. Ἡ δὲ τοῦ κ ι διάμετρος, βούλεται
 μὲν κατὰ τὸν διὰ παντὸς εἶναι φαινόμενον, οὐκ ἀκρι-
 βοῖ δὲ. Ἐναντία δὲ τούτοις οὐκ ἔστι τῶς πνεύμασιν,
 οὔτε τῷ θρασκίᾳ, οὔτε τῷ μέσῃ· ἔπνει γὰρ ἂν τις ἐφ'
 οὗ τὸ μ· τοῦτο γὰρ κατὰ διάμετρον σημεῖον· οὔτε τῷ
 ι, τῷ θρασκίᾳ· ἔπνει γὰρ ἂν ἀπὸ τοῦ ν· τοῦτο γὰρ
 κατὰ διάμετρον τὸ σημεῖον, εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπ'
 ὀλίγον πνεῖ τις ἄνεμος, ὃν καλοῦσιν οἱ περὶ τὴν τόπον
 ἐκείνον, Φοινικίαν. Τὰ μὲν οὖν κυριώτατα καὶ διω-
 ρισμένα πνεύματα ταῦτά ἐστι, καὶ τοῦτον τίταται τὸν
 τρόπον. Τοῦ δὲ εἶναι πλείους ἀνέμους ἀπὸ τῶν πρὸς
 ἄρκτον τόπων, ἢ τῶν πρὸς μεσημβρίαν, αἰτίον, τό, τε τὴν
 οἰκουμένην ὑποκείσθαι πρὸς τοῦτον τὸν τόπον, καὶ
 ὅτι πολλῷ πλεον ὕδαρ καὶ χιῶν ἀπωθαῖται εἰς τοῦτο
 τὸ μέρος, διὰ τὸ ἐκεῖνα ὑπὸ τὸν ἥλιον εἶναι, καὶ τὴν
 ἐκείνου φορὰν· ὧν τηχομένων εἰς τὴν γῆν, καὶ θερ-
 μαινομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς γῆς, ἀναγκαῖον

πλείω καὶ ἐπὶ πλείω τόπον γίνεσθαι τὴν ἀναθυμία-
 σιν δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν. Ἔστι δὲ τῶν εἰρημένων πνευ-
 μάτων, βορέας μὲν, ὃ, τε ἀπαρκτίας κυριώτατα, καὶ
 θρασκίας κοινὸς ἀργέστου καὶ μέσου· ὃ δὲ καικίας
 κοινὸς ἀπληρώτου καὶ βορέου· νότος δ', ὃ, τε ἰθαγε-
 νῆς ὃ ἀπὸ μεσημβρίας καὶ λίψ· ἀπληρώτης δὲ, ὃ, τε
 ἀπ' ἀνατολῆς ἰσημερινῆς, καὶ ὃ εὐρος· ὃ δὲ Φοι-
 κίας, κοινός. Ζέφυρος δ', ὃ, τε ἰθαγενῆς, καὶ ὃ ἀρ-
 γέστης καλούμενος. Ὅλως δὲ τὰ μὲν βόρεια τούτων
 καλεῖται, τὰ δὲ νότια. Προστίθεται δὲ τὰ μὲν ζεφυ-
 ρικά τῷ βορέα· ψυχρότερα γὰρ διὰ τὸ ἀπὸ θυσμῶν
 πνεῖν. Τῷ δὲ νότῳ τὰ ἀπληρωτικά· θερμότερα γὰρ
 τῷ ἀπὸ ἀνατολῆς πνεῖν. Διωρισμένων οὖν τῷ ψυ-
 χρῷ καὶ θερμῷ καὶ ἀλεινῷ τῶν πνευμάτων, οὕτως
 ἐκάλεσαν. Θερμότερα δὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἑω τῶν ἀπὸ θυ-
 σμῆς, ὅτι πλείω χρόνον ὑπὸ τὸν ἥλιον ἔστι τὰ ἀπ' ἀνα-
 τολῆς. Τὰ δ' ἀπὸ θυσμῆς, ἀπολείπει τε θᾶττον, καὶ
 πλησιάζει τῷ ἰόπῳ ὀψιαιτερον. Οὕτω δὲ τεταγμένων
 τῶν ἀνέμων, δηλον ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς μὲν ἐναντίους
 εὐχ' οἷόν τε· κατὰ διάμετρον γάρ. Ἄτερος οὖν παύ-
 σεται ἀπὸ βιασθελς. Τοὺς δὲ μὴ οὕτω καίμενους πρὸς
 ἀλλήλους οὐθὲν κωλύει· οἷον τὸ ζ καὶ δ. Καὶ διὰ
 τοῦτο ἅμα πνέουσιν ἐνίοτε ἀμφοτέροι οὐρίαι, ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ σημεῖον, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, οὐδὲ τῷ αὐτῷ πνεύ-
 ματι· κατὰ δὲ τὰς ὥρας τὰς ἐναντίας, οἱ ἐναντίοι μά-
 λιστα πνέουσιν· οἷον περὶ ἰσημερίαν, τὴν μὲν ἐαρι-
 νὴν καικίας, καὶ ὅλως τὰ ἐπέκεινα τροπῆς θερρινῆς· πε-
 ρὶ δὲ τὴν μετοπωρινὴν οἱ λίβες· περὶ δὲ τροπὰς θερι-
 νὰς μὲν, ζέφυρος· χειμερινὰς δ' εὐρος· ἐπιπίπτου-
 σι δὲ τοῖς ἄλλοις μάλιστα καὶ παύουσιν ἀπαρκτίαι,

καὶ θρασυαί, καὶ ἀργέσται, διὰ τὸ ἐγγυτάτω τὴν ὀρ-
μὴν αὐτῶν εἶναι· πολλοὶ τε καὶ ἰσχυροὶ πνέουσιν μάλ-
ιστα οὗτοι. Διὸ καὶ αἰθριώτατοί εἰσι τῶν ἀνέμων·
πνέοντες γὰρ ἐγγύθεν μάλιστα ἀποβιαζόμενοι τε ἄλ-
λα πνεύματα παύουσι, καὶ ἀποφασῶντες τὰ συνιστά-
μενα νέφη, ποιοῦσιν αἰθρίαν, ἂν μὴ ψυχροὶ σφόδρα
τύχωσιν ἅμα ὄντες. Τότε δ' οὐκ αἰθριοί· ἂν γὰρ
ὥσι μᾶλλον ψυχροὶ ἢ μεγάλοι, φθάνουσι πηγνύντες
ἢ προωθῶντες. Οἱ δὲ καικίας οὐκ αἰθριος, ὅτι
ἀνακάμπει εἰς αὐτόν· ὅθεν καὶ λέγεται ἡ παροιμία,
"Ἐλκων ἐφ' αὐτόν ὥσπερ καικίας νέφος. Αἱ δὲ περι-
στάσεις γίνονται αὐτῶν καταπανομένων εἰς τοὺς ἐχο-
μένους κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου μετάστασιν, διὰ τὸ κινῆ-
σθαι μάλιστα τὸ ἐχόμενον τῆς ἀρχῆς. Ἡ δὲ ἀρχὴ
οὕτω κινεῖται τῶν πνευμάτων, ὥς ὁ ἥλιος. Οἱ ἐναν-
τίοι δ', ἢ ταὐτὸ ποιοῦσιν, ἢ ἐναντίον, οἷον ὑγροὶ, λίψ
καὶ καικίας, ὃν ἐλλησποντίαν ἔνιοι καλοῦσι· καὶ εὐ-
ρος, ὃν ἀπηλιώτην. Ξηροὶ δ' ἀργέστης καὶ εὖρος·
ἀπαρχῆς δ' οὗτος ξηρός· τελευτῶν δὲ, ὑδατώδης. Νι-
φτωδῆς δὲ μέσης καὶ ἀπαρκτίας μάλιστα· οὗτοι γὰρ
ψυχρότατοι. Χαλαζώδης δ' ἡ ἀπαρκτίας, καὶ θρα-
συκίας καὶ ἀργέστης· καυματώδης δὲ νότος, καὶ ζέφυ-
ρος, καὶ εὖρος. Νέφεισι δὲ πύκνοῦσι τὸν οὐρανόν,
καικίας μὲν σφόδρα, λίψ δὲ ἀραιότερως· καικίας μὲν
διὰ τὸ ἀνακάμπειν πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ τὸ κοινὸς εἶ-
ναι βορέου καὶ εὖρου. Ὡστε διὰ μὲν τὸ ψυχρὸς εἶναι, πη-
γνὺς τὸν ἀτμίζοντα ἀέρα, εἰς νέφη συνίστησι· διὰ δὲ τὸ
τῷ τόπῳ ἀπηλιωτικὸς εἶναι, ἔχει πολλὴν ὕλην καὶ ἀτμίδα
ἣν προωθεῖ. Αἰθριοὶ δὲ, ἀπαρκτίας, θρασυκίας, ἀρ-
γέστης· ἢ δ' αἰτία εἴρηται πρότερον· ἀστραπὴς δὲ

ποιοῦσι μάλιστα οὗτοι· τε καὶ ὁ μίσης· διὰ μὲν γὰρ τὸ ἐγγύθεν πνῆν, ψυχροὶ εἰσι· διὰ δὲ τὸ ψυχρὸν, ἀστραπή γίνεται. Ἐκπνέεται γὰρ συνιόντων τῶν νεφῶν. Διὸ καὶ ἔναι τῶν αὐτῶν τούτων, χαλαζώδεις εἰσι· ταχὺ γὰρ πηγνύουσιν. Ἐκνεφίαι δὲ γίνονται μετοπώρου μὲν μάλιστα, εἴτε ἄκρος, καὶ μάλιστα ἀπαρκτίας, καὶ θρασκίας, καὶ ἀργέστης. Αἷτιον δ', ὅτι οἱ ἐκνεφίαι γίνονται μάλιστα, ὅταν ἄλλων ἐκπνεόντων ἐμπέπτωσιν ὅτεροι· οὗτοι δὲ μάλιστα ἐμπέπτουσι τοῖς ἄλλοις πνέουσιν. Ἡ δ' αἰτία εἴρηται καὶ τούτου πρότερον. Οἱ δ' ἐτησίαι περὶίστανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν, ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρασκίας, ἀργέστης, καὶ ζεφύρους, (ὁ γὰρ ἀπαρκτίας ζεφύρος ἐστιν,) ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τῆς ἀρκτου, τελευταῖους δὲ εἰς τοὺς πόλους. Τοῖς δὲ πρὸς ἑω περὶίστανται μέχρι τοῦ ἀπηνιότου. Περὶ μὲν οὖν ἀσέμων, τῆς τε ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν γενέσεως, καὶ οὐσίας, καὶ τῶν συμβαινόντων κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστον παθημάτων, τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ σεισμῶν καὶ κινήσεως γῆς μετὰ ταῦτα λαπτέον· ἡ γὰρ αἰτία τοῦ πάθους ἔχομένη τούτου τοῦ γένους ἐστίν. Ἔστι δὲ τὰ παρηλημμένα μέχρι γε τοῦ νῦν χρόνου τρία, καὶ παρὰ τριῶν· Ἀναξαγόρας τε γὰρ ὁ Κλαζομίνιος, καὶ πρότερον Ἀναξίμανης ὁ Μιλήσιος ἀπεφάναντο, καὶ τούτων ὑστερος Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης. Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησι τὸν αἰθέρα πεφυκότα φέρεσθαι ἄνω, ἐμπέπτοντα δ' εἰς τὰ κάτω τῆς γῆς καὶ τὰ κοῖλα, πιεῖν αὐτήν· τὰ μὲν γὰρ ἄνω συσπληνῆσθαι διὰ τοὺς ὄμβρους· ἐπιπύσει γὰρ πᾶσαν

ὁμοίως εἶναι σομφήν, ὡς ὄντος τοῦ μὲν ἄνω, τοῦ δὲ κάτω τῆς ὅλης σφαίρας· καὶ ἄνω μὲν τούτου ὄντος τοῦ μορίου, ἐφ' ᾧ τυγχάνομεν οἰκοῦντες, κάτω δὲ θαλάσσης. Πρὸς μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν οὐθὲν ἴσως δεῖ λέγειν, ὡς λίαν ἀπλῶς εἰρημένην. Τό τε γὰρ ἄνω καὶ τὸ κάτω νομίζειν οὕτως ἔχειν, ὥστε μὴ πρὸς τὴν γῆν πάντῃ φέρεσθαι τὰ βάρος ἔχοντα τῶν σωμάτων, ἄνω δὲ τὰ κοῦφα καὶ τὸ πῦρ, εὐήθεις· κατεπαυῖθ', ὁρῶντας τὸν ὀρίζοντα τὴν οἰκουμένην ὄσῃν ἡμεῖς ἴσμεν, ἕτερον αἰεὶ γιγνόμενον, μεθισταμένον, ὡς αὖθις κυρτῆς καὶ σφαιροειδοῦς· καὶ τὸ λέγειν μὲν ὡς διὰ τὸ μέγεθος ἐπὶ τοῦ αἵματος μένει· σιέσθαι δὲ φάσκειν τυπτομένην κάτωθεν ἄνω δὲ ὅλης. Πρὸς δὲ τούτοις, οὐθὲν ἐποδίδωσι τῶν συμβαινόντων περὶ τοὺς σεισμούς· οὔτε γὰρ χῶραι, αὐτεῖς χῶραι αἰεὶ τυχοῦσαι μετέχουσι τούτου τοῦ πάθους. Δημόκριτος δὲ φησι, πλήρη τὴν γῆν ὕδατος εἶναι, καὶ πολὺν δεχομένην ἕτερον ὁμβρίου ὕδατος, ὑπὸ τούτου κινεῖσθαι· πλείονός τε γὰρ γινόμενον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δέχεσθαι τὰς κοιλίας ἀποβιβάζοντον ποιεῖν τὸν σεισμόν· καὶ ξηραυομένην, καὶ ἔλκουσαν εἰς τοὺς κενούς τόπους ἐκ τῶν πληρεσιέων τὸ μεταβάλλον ἐμπέπτωαι κινεῖν. Ἀναξίμενης δὲ φησι, βρεχομένην τὴν γῆν καὶ ξηραυομένην ῥήγνυσθαι, καὶ ὑπὸ τοιούτων τῶν ἀπορῥήγνυμένων κολωνῶν ἐμπέπτοντων σείεσθαι· διὸ καὶ γίγνεσθαι τοὺς σεισμούς· ἢ τε τοῖς αὐχμοῖς, καὶ πάλιν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις· ἢ τε γὰρ τοῖς αὐχμοῖς, ὥσπερ εἴρηται, ξηραυομένην ῥήγνυσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ὑδάτων ὑπερυγγραυομένην διαπίπτειν. Ὁδὲ δὲ τούτου συμβαινόντος ὑπονοστοῦσαν πολλαχθῶ φαίεσθαι τὴν γῆν. Ἐπεὶ δὲ διὰ τίν'

αἰτίαν περὶ τόπους τινὰς πολλάκις γίνεται τοῦτο τὸ πάθος, οὐδεμιᾷ διαφέροντας ὑπερβολῇ τοιαύτῃ παρὰ τοὺς ἄλλους· καίτοι ἐχρῆν. Ὅλως δὲ τοῖς οὕτως ὑπολαμβάνουσιν ἀναγκαῖον ἤτιαν αἰετὶ τοὺς σεισμούς φάναι γίνεσθαι, καὶ τέλος παύσασθαι ποτε σειομένην. Τὸ γὰρ σατιζόμενον τοιαύτην ἔχει φύσιν. Ὡστ' εἰ τοῦτ' ἀδύνατον, δῆλον ὅτι ἀδύνατον καὶ ταύτην εἶναι τὴν αἰτίαν.

CAPUT VIII.

Ἄλλ' ἐπειδὴ φανερόν ἐστι ἀναγκαῖον καὶ ἀπὸ ὑγροῦ καὶ ἀπὸ ξηροῦ γίνεσθαι ἀναθυμιάσιν, ὥσπερ εἰπομιν ἐν τοῖς πρότερον, ἀνάγκη τούτων ὑπαρχόντων γίνεσθαι τοὺς σεισμούς· ὑπάρχει γὰρ ἡ γῆ καθ' αὐτὴν μὲν ξηρὰ, διὰ δὲ τοὺς οὐβρους, ἔχουσα ἐν αὐτῇ νοτίᾳ πολλήν· ὥσθ' ὑπὸ τε τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ πυρὸς θερμαινομένης, πολὺ μὲν ἔσω, πολὺ δ' ἐντὸς γίνεσθαι τὸ πνεῦμα· καὶ τοῦτο ὅτι μὲν συνεχὲς ἔσω ῥεῖ πᾶν· ὅτι δ' εἰσω πᾶν· ἐνίοτε δὲ καὶ μερίζεται. Εἰ δὴ τοῦτ' ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, τὸ μετὰ τοῦτο σκεπτικόν ἂν εἴη, ὅποιον κινητικώτατον ἂν εἴη τῶν σωμάτων· ἀνάγκη γὰρ τὸ ἐπὶ πλεῖστον τε πεφυκὸς εἶναι καὶ σφοδρότατον, μάλιστα τοιοῦτον εἶναι. Σφοδρότατον μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης, τὸ τάχιστα φερόμενον τυπτει γὰρ μάλιστα διὰ τὸ τάχος. Ἐπὶ πλεῖον δὲ πεφυκε διῆναι τὸ διὰ παντός εἶναι μάλιστα δυνάμενον. Τοιοῦτον δὲ τὸ λεπτέτατον. Ὡστ' εἴπερ ἡ τοῦ πνεύματος φύσις τοιαύτη, μάλιστα τῶν σωμάτων τὸ πνεῦμα κινητικόν· καὶ γὰρ τὸ πῦρ ὅταν μετὰ πνεύματος ἦ, γίνεσθαι φλόξ, καὶ φέρεται ταχέως. Οὐκ ἂν οὖν ἴδωρ, οὐδὲ γῆ αἰτίον εἴη, ἀλλὰ πνεῦμα τῆς κινήσεως,

ὅταν ἔσω τύχη ὄνεν τὸ ἔξω ἀναθυμιάμενον. Διὸ γί-
νονται νηνεμία σί πλείστοι καὶ μέγιστοι τῶν σεισμῶν·
συνεχῆς γὰρ οὕσα ἡ ἀναθυμίασις, ἀκολουθεῖ ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ τῇ ὁρμῇ τῆς ἀρχῆς. Ὡστε ἡ ἔσω ἅμα, ἡ ἔξω
ὁρμῇ, πᾶσα. Τὸ δ' ἐνίους γίνεσθαι σεισμούς, καὶ
πνεύματος ὄντες, οὐδὲν ἄλογον· ὁρῶμεν γὰρ ἐνίοτε
ἅμα πλείους πνέοντας ἀνέμους· ὧν ὅταν εἰς τὴν γῆν
ὁρμήσῃ θάτερον, ἔσται πνεύματος ὄντος ὁ σεισμός.
Ἐλάττους δ' οὗτοι τὸ μέγεθος γίνονται, διὰ τὸ διη-
ρῆσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῶν. Καὶ
νυκτὸς δὲ οἱ πλείους καὶ μείζους γίνονται τῶν
σεισμῶν· οἱ δὲ τῆς ἡμέρας περὶ μεσημβρίαν· νηνεμώ-
τατον γὰρ ἔστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας ἡ μεσημ-
βρία· ὁ γὰρ ἥλιος ὅταν μάλιστα κρατῇ, κατακλείει
τὴν ἀναθυμίασιν εἰς τὴν γῆν· κρατεῖ δὲ μάλιστα περὶ
τὴν μεσημβρίαν· καὶ αἱ νύκτες δὲ τῶν ἡμερῶν νηνεμώ-
τεραι διὰ τὴν ἀπουσίαν τὴν τοῦ ἡλίου· ὥστε εἰσὼ γί-
γνεται πάλιν ἡ φύσις, ὥσπερ ἄμπωτις, εἰς τοῦναντίον
τῆς ἔξωθεν πλημμυρίδας· καὶ πρὸς ὄρθρον μάλιστα
τηνικαῦτα γὰρ καὶ τὰ πνεύματα πέφυκεν ἀρχεσθαι
πνεῖν. Ἐὰν οὖν εἰσὼ τύχη μεταβάλλουσα ἡ ἀρχὴ αὐ-
τῶν ὥσπερ Εὐριπος, διὰ τὸ πλήθος ἰσχυρότερον ποι-
εῖ τὸν σεισμόν. Ἐτι δὲ περὶ τόπους τοιούτους οἱ ἰσχυ-
ρότατοι γίνονται τῶν σεισμῶν, ὅπου ἡ θάλασσα φοβά-
δης, ἢ ἡ χώρα σομφὴ καὶ ὑπαγτρος. Διὸ καὶ περὶ
τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Σικελίαν, καὶ
τῆς Κυβόιας περὶ τούτους τοὺς τόπους· δοκεῖ γὰρ
διαυλωνίζεσθαι ὑπὸ τὴν γῆν ἡ θάλαττα. Διὸ καὶ τὰ
θερμὰ τὰ περὶ Αἰθιοπὸν ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας γέγονε.
Περὶ δὲ τοὺς εἰρημέτους τόπους οἱ σεισμοὶ γίνονται

μάλιστα διὰ τὴν στενότητα· τὸ γὰρ ρεῦμα γινόμενον
 σφοδρὸν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς θαλάττης πολλῆς προσ-
 φερομένης, ἀπωθεῖται πάλιν εἰς τὴν γῆν, τό γε πεφυ-
 κὸς ἀποπνεῖν ἀπὸ τῆς γῆς. Αἱ τε χῶραι ὅσαι συμ-
 φροὺς ἔχουσι τοὺς κάτω τόπους, πολὺ δεχόμεναι πνεῦ-
 μα, σείονται μᾶλλον· καὶ ἔαρος δὲ, καὶ μετοπώρου
 μάλιστα, καὶ ἐν ἐπομβρίαις καὶ αὐχμοῖς γίνονται διὰ
 τὴν αὐτὴν αἰτίαν· αἱ γὰρ ὥραι αὗται πνευματωδέστα-
 ται· τὸ γὰρ θέρος καὶ ὁ χειμὼν, τὸ μὲν διὰ τὸν πά-
 γον, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀλέαν ποιεῖ τὴν ἀκίνησίαν· τὸ
 μὲν γὰρ ἄγαν ψυχρὸν, τὸ δ' ἄγαν ξηρὸν ἐστί. Καὶ
 ἐν μὲν τοῖς αὐχμοῖς, πνευματώδης ὁ αἶψ· τοῦτο γὰρ
 αὐτό ἐστιν ὁ αὐχμὸς, ὅταν πλείων ἢ ἀναθυμίαςις ἢ
 ξηρὰ γένηται τῆς ὑγρῆς· ἐν δὲ ταῖς ἐπομβρίαις, πλείω
 τε ποιεῖ τὴν ἐντὸς ἀναθυμίαςιν, καὶ τῷ ἐναπολαμ-
 βάνεσθαι ἐν στενοτέροις τόποις, καὶ ἀποβιάζεσθαι
 εἰς ἐλάττω τόπον τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν, πληρουμέ-
 των τῶν κοιλιῶν τῆς γῆς ὕδατος· ὅταν γὰρ ἄρξηται
 κρατεῖν διὰ τὸ πολὺ εἰς ὀλίγον πιληθῆναι τόπον,
 ἰσχυρῶς κινεῖ ρέων ὁ ἄνεμος καὶ προσπίπτων· δεῖ γὰρ
 τοεῖν, ὅτι ὥσπερ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν, καὶ τρόμων καὶ
 σφυγμῶν αἰτίον ἐστὶν ἢ τοῦ πνεύματος ἐναπολαμβαν-
 ομένου δύναμις, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῇ τὸ πνεῦμα παρα-
 πλήσια ποιεῖν· καὶ τὸν μὲν τῶν σεισμῶν οἶον τρόμον
 εἶναι, τὸν δ' οἶον σφυγμόν· καὶ καθάπερ συμβαί-
 κει πολλάκις μετὰ τὴν οὖρησιν· διὰ τοῦ σώματος γὰρ
 γίνεται ὥσπερ τρόμος τις, ἀντιμεθισταμένου τοῦ πνεύ-
 ματος ἔξωθεν ἔσω ἀθρόου· τοιαῦτα γίνεσθαι καὶ
 περὶ τὴν γῆν. Ὅσην δ' ἔχει τὸ πνεῦμα δύναμιν, οὐ
 μόνον ἐκ τῶν ἐν τῷ αἵματι δεῖ θεωρεῖν γιγνομένων· ἐν-

ταῦθα μὲν γὰρ διὰ τὸ μέγεθος ὑπολάβοι τις ἂν τοιαῦτα
 δύνασθαι ποιεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς σώμασι τοῖς τῶν
 ζώων· οἷ τε γὰρ τέτανοι καὶ οἱ σπασμοὶ πνεύματος
 μὲν εἰσι κινήσεις, τοσαύτην δ' ἔχουσιν ἰσχύν, ὥστε πολ-
 λούς ἅμα πειρωμένους ἀποβιάζεσθαι, μὴ δύνασθαι
 κρατεῖν τῆς κινήσεως τῶν ἀρρώστοίντων. Τὸ αὐτὸ
 δεῖ νοεῖν τὸ τοιοῦτον γινόμενον καὶ ἐν τῇ γῇ, ὡς εἰ-
 κᾶσαι πρὸς μικρὸν μείζον. Σημεῖα δὲ τούτων καὶ
 πρὸς τὴν ἡμετέραν αἰσθησὴν πολλαχοῦ γέγονεν· ἤδη
 γὰρ σεισμός ἐν τόποις τισὶ γινόμενος, οὐ πρότερον
 ἔληξε, πρὶν ἐκρήξας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς γῆς τόπον, φα-
 νερώς ὥσπερ ἐκνεφίας ἐξῆλθεν ὁ κινήσας ἄνεμος· οἷον
 καὶ περὶ Ἡρακλείαν ἐγένετο, τὴν ἐν τῷ Πόντῳ νεω-
 στέ, καὶ πρότερον περὶ τὴν Ἰερὰν νῆσον· αὕτη δ' ἐστὶ
 μία τῶν Αἰόλου καλουμένων νήσων· ἐν ταύτῃ γὰρ
 ἐξανάρθει τι τῆς γῆς, καὶ ἀνῆλθαι οἷον λοφώδης ὄγκος
 μετὰ ψόφου· τέλος δὲ βραγέστερος, ἐξῆλθε πνεῦμα πολὺ,
 καὶ τὸν φέψαλον καὶ τὴν τέφραν ἀνήνεγκε, καὶ τὴν τε
 Λιπαράων πόλιν οὕσαν οὐ πόρρω, πᾶσαν κατετέ-
 φρωσε, καὶ εἰς ἐχίας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἦλθε· καὶ
 νῦν ἔτι ὅπου τὸ ἀναφύσημα τοῦτο ἐγένετο, δῆλόν ἐστι·
 καὶ γὰρ δὴ τοῦ γιγνομένου πυρὸς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ
 οἰητέον εἶναι τὴν αἰτίαν, ὅταν κοπτόμενον ἐκπρησθῇ
 πρῶτον εἰς μικρὰ κερματισθέντος τοῦ αἵρος. Τεκ-
 μήριον δ' ἐστὶ τοῦ ρεῖν ὑπὸ τὴν γῆν τὰ πνεύματα,
 καὶ τὸ γινόμενον περὶ ταύτας τὰς νήσους· ὅταν
 γὰρ ἄνεμος μέλλῃ πνευσεῖσθαι νότος, προση-
 μαίνει πρότερον· ἤκουσι γὰρ οἱ τόποι, ἐξ ὧν γίνεται
 τὰ ἀναφυσήματα, διὰ τὸ τὴν θάλασσαν μὲν προωθεῖ-
 σθαι ἤδη πόρρωθεν· ὑπὸ δὲ ταύτης τὸ ἐκ τῆς γῆς

ἀναφυσώμενον ἀπωθεῖσθαι πάλιν εἶσω, ἥπερ ἐπέρχεται ἡ θάλαττα ταύτην. Ποιῶ δὲ ψόφον ἄνευ σεισμοῦ, διὰ τε τὴν εὐρυχωρίαν τῶν τόπων· ὑπερχεῖται γὰρ εἰς τὸ ἄχανές ἔξω· καὶ δι' ὀλιγότητα τοῦ ἀπωθουμένου αἵρος. Ἐτι τὸ γίγνεσθαι τὸν ἥλιον ἀχλυνώδη καὶ ἁμαυρότερον ἄνευ νεφούς, καὶ πρὸς τῶν ὀρεθρίων σεισμῶν ἐνίοτε, κηνεμίαν τε καὶ κρύος ἰσχυρὸν, σημεῖον τῆς εἰρημένης αἰτίας ἐστὶ· τὸν τε γὰρ ἥλιον ἀχλυνώδη καὶ ἁμαυρὸν ἀναγκαῖον εἶναι, ὑπονοστεῖν ἀρχομένου τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γῆν, τοῦ διαλύοντος τὸν αἶρα καὶ διακρίνοντος, καὶ πρὸς τὴν ἔσω, καὶ περὶ τοὺς ὄρθρους, νηνεμίαν τε καὶ ψύχος· τὴν μὲν γὰρ νηνεμίαν ἀναγκαῖον ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνειν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον, οἷον μεταφροῖας εἶσω γινομένης τοῦ πνεύματος· καὶ μᾶλλον πρὸ τῶν μειζόνων σεισμῶν· μὴ διασπώμενον γὰρ τὸ μὲν ἔξω, τὸ δ' ἐντός, ἀλλ' ἀθρόον φερόμενον, ἀναγκαῖον ἰσχύειν μᾶλλον. Τὸ δὲ ψύχος συμβαίνει διὰ τὸ τὴν ἀναθυμίασιν εἶσω περιτρέπεσθαι, φύσει θερμὴν οὔσαν καθ' αὐτήν. Οὐ δοκοῦσι δ' οἱ ἔννεμοι εἶναι θερμοὶ διὰ τὸ κινεῖν τὸν αἶρα πλήρη ψυχρᾶς ὄντα καὶ πολλῆς ἀτιμίδος, ὥσπερ τὸ πνεῦμα τὸ διὰ τοῦ στόματος φνυσάμενον· καὶ γὰρ τοῦτο ἐγγύθεν μὲν ἐστὶ θερμὸν, ὥσπερ καὶ ὅταν ἀάζωμεν· ἀλλὰ δι' ὀλιγότητα οὐχ ὁμοίως ἐπίδηλον πόρρωθεν δὲ ψυχρὸν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τοῖς ἀνέμοις. Ἐπιλιπούσης οὖν εἰς τὴν γῆν τῆς τοιαύτης δυνάμεως, συνιοῦσα διὰ ὑγρότητα ἢ ἀτιμιδώδη ἀπορροή ποιῶ τὸ ψύχος, ἐν αἷς συμβαίνει τόποις γίγνεσθαι τοῦτο τὸ πάθος. Τὸ δ' αὐτὸ αἴτιον καὶ τοῦ εἰωθότατος ἐνίοτε γίγνεσθαι σημείου πρὸ τῶν σεισμῶν.

ἥ γὰρ μεθ' ἡμέραν, ἥ μικρὸν μετὰ δυσμᾶς, αἰθρίας οὐσης, νεφέλιον λεπτὸν φαίνεται διατείνον, καὶ μακρὸν, οἷον γραμμῆς μῆκος εὐθύτῃ διηκριβωμένον, τοῦ πνεύματος ἀπομαραινομένου διὰ τὴν μετάστασιν. Τὸ δ' ὅμοιον συμβαίνει καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς· ὅταν μὲν γὰρ κυμαίνουσα ἐκβάλλῃ, σφόδρα παχεῖαι καὶ σκολιαί γίνονται αἱ ῥηγμῖνες· ὅταν δὲ γαλήνῃ ἢ, διὰ τὸ μικρὰν ποιεῖσθαι τὴν ἔκκρισιν, λεπταὶ εἰσι καὶ εὐθεῖαι. Ὅπερ οὖν ἡ θάλαττα ποιεῖ περὶ τὴν γῆν, τοῦτο τὸ πνεῦμα περὶ τὴν ἐν τῷ αἰέρι ἀχλύν. Ὡσθ' ὅταν γένηται νηνεμία, πάμπαν εὐθεῖαν καὶ λεπτὴν καταλείπεσθαι, ὥσπερ ῥηγμῖνα οὖσαν αἰέρος τὴν νεφέλην. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ περὶ τὰς ἐκλείψεις ἐνίοτε τῆς σελήνης, συμβαίνει γίνεσθαι σεισμόν· ὅταν γὰρ ἤδη πλησίον ἢ ἡ ἀντίφραξις, καὶ μήπω μὲν ἢ πάμπαν ἀποκελοιπὸς τὸ φῶς, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλίου θερμὸν ἐκ τοῦ αἰέρος, ἤδη δ' ἀπομαραινόμενον, νηνεμία γίνεται, ἀντιμεθισταμένου τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γῆν, ὃ ποιεῖ τὸν σεισμόν πρὸ τῶν ἐκλείψεων· γίνονται γὰρ καὶ ἄνεμοι πρὸ τῶν ἐκλείψεων πολλάκις, ἀκρόνυχτοι μὲν πρὸ τῶν μεσονυκτίων ἐκλείψεων, μεσονύκτιοι δὲ πρὸ τῶν ἑσπέρων. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ ἀμαυροῦσθαι τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ τῆς σελήνης, ὅταν πλησίον ἤδη γίγνηται ἡ φερό· ἐν ᾧ γενομένων, ἔσται ἡ ἐκλείψις. Ἀνιεμένου οὖν ᾧ κατελχέτο ὁ αἴθρ καὶ ἡρέμει, πάλιν κινεῖται καὶ γίνεται πνεῦμα τῆς ὀψιότερον ἐκλείψεως πρωϊότερον. Ὅταν δ' ἰσχυρὸς γένηται σεισμός, οὐκ εὐθύς, οὐδ' εἰσάπαξ παύεται οἰσῖς· ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν μέχρι περὶ τετταράκοντα αἰαί ἡμερῶν· ὕστερον δὲ καὶ ἑφ' ἐν, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐπιση-

μαίνει κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους. Αἷτιον δὲ τοῦ μὴ μεγέθους, τὸ πλήθος τοῦ πνεύματος, καὶ τῶν τόπων τὰ σχήματα δι' ὧν ἂν φύῃ· ἢ γὰρ ἂν ἀντιτυπήσῃ, καὶ μὴ ραδίως διέλθῃ, μάλιστα τε σείει, καὶ ἐγκαταλείπεσθαι ἀναγκαῖον ἐν ταῖς δυσχωρίαις, οἷον ὕδαρ οὐ δυνάμενον διεξελθεῖν. Διὸ καθάπερ ἐν σώματι οἱ σφυγμοὶ οὐκ ἐξαίφνης παύονται, οὐδὲ ταχέως, ἀλλ' ἐκ προσερχομένης ἅμα καταμαφανομένου τοῦ πάθους, καὶ ἡ ἀρχὴ ἀφ' ἧς ἡ ἀναθυμίασις ἐγένετο, καὶ ἡ ὁρμὴ τοῦ πνεύματος, δηλὸν ὅτι αὐκ ἐνθὺς ἄπασαν ἀνάλωσε τὴν ἕλην, ἐξ ἧς ἐποίησε τὸν ἄνεμον, ὃν καλοῦμεν σεισμόν. Ἔως ἂν οὖν ἀναλωθῇ τὰ ὑπόλοιπα τούτων, ἀνάγκη σείειν. Ἡρεμέστερον δὲ καὶ μᾶλλον τούτου, ἔως ἂν ἔλαττον ἢ τὸ ἀναθυμιώμενον, ἢ ὥστε δύνασθαι κινεῖν ἐπιδήλως. Ποιεῖ δὲ καὶ τοὺς ψόφους τοὺς ὑπὸ τῆς γῆς γινομένους τὸ πνεῦμα, καὶ τοὺς πρὸ τῶν σεισμῶν. Καὶ ἄνευ δὲ σεισμῶν, ἥδη πον γεγενασιν ὑπὸ τῆς γῆς· ὥσπερ γὰρ καὶ ῥαπιδόμενος ὁ ἄηρ, παντοδαποὺς ἀφίησι ψόφους, οὕτως καὶ τύπτων αὐτός· οὐθὲν γὰρ διαφέρει· τὸ γὰρ τύπτον ἅμα καὶ αὐτὸ τύπτεται πᾶν. Προέρχεται δ' ὁ ψόφος τῆς κινήσεως, διὰ τὸ λεπτομερέστερον εἶναι, καὶ μᾶλλον διὰ παντός εἶναι τοῦ πνεύματος τὸν ψόφον. Οἷαν δ' ἔλαττον ἢ ἡ ὥστε κινῆσαι τὴν γῆν διὰ λεπτότητα, διὰ μὲν τὸ ραδίως διηθεῖσθαι, οὐ δύναται κινεῖν· διὰ δὲ τὸ προσπίπτειν σιερεοῖς ὄγκοις καὶ κοίλοις, καὶ παντοδαπαῖς σχήμασι, παντοδαπὰς ἀφίησι φωνάς· ὥστ' ἐνίοτε δοκεῖν, ὥσπερ λέγουσιν οἱ τερατολογοῦντες, μυκᾶσθαι τὴν γῆν. Ἡδὴ δὲ καὶ ὕδατα ἀνεφύαγη γιγνομένων σεισμῶν· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο αἴτιον τὸ ὕδαρ

τῆς κινήσεως, ἀλλ' ἂν ἢ ἐξ ἐπιπολῆς, ἢ κάτωθεν βιά-
 ζηται τὸ πνεῦμα, ἐκείνο τὸ κινεῖν ἐστίν, ὥσπερ τῶν
 κυμάτων οἱ ἄνεμοι, ἀλλ' οὐ τὰ κύματα τῶν ἀνέμων ἐ-
 σὶν αἰτία· ἐπεὶ καὶ τὴν γῆν οὕτως ἂν τις αἰτιῶτο τοῦ
 πάθους· ἀνατρέπεται γὰρ σειομένη, καθάπερ ὕδωρ·
 ἢ γὰρ ἔκχυνσις ἀνάτρεψις τις ἐστίν· ἀλλ' αἰτία ταῦτα
 μὲν ἄμφω ὡς ὕλη· πάσχει γὰρ, ἀλλ' οὐ ποιεῖ· τὸ δὲ
 πνεῦμα ὡς ἀρχή· Ὅπου δ' ἅμα κύμα σεισμῷ γέγο-
 νεν, αἴτιον, ὅταν ἐναντία γίγνηται τὰ πνεύματα. Τοῦ-
 το δὲ γίγνεται, ὅταν τὸ θεῖον τὴν γῆν πνεῦμα, φερο-
 μένην ὑπ' ἄλλου πνεύματος τὴν θάλατταν, ἀπώσαι
 μὲν ὅλως μὴ δύνηται· προωθοῦν δὲ καὶ συστήλλον
 εἰς ταῦτόν, συναθροίσῃ πολλήν· τότε γὰρ ἀναγκαῖον,
 ἡττηθέντος τούτου τοῦ πνεύματος, ἀθρόαν ἀθρομέ-
 νην ὑπὸ τοῦ ἐναντίου πνεύματος ἐκρήγνυσθαι καὶ
 ποιεῖν τὸν κατακλυσμόν· Ἐγένετο δὲ τοῦτο καὶ
 περὶ Ἀχαΐαν· ἔξω μὲν γὰρ ἦν νότος, ἐκεῖ δὲ βορέας.
 Νηνεμίας δὲ γενομένης, καὶ θυνέντος εἰσω τοῦ ἀνέμου,
 ἐγένετο τό τε κύμα καὶ ὁ σεισμὸς ἅμα· καὶ μᾶλλον
 διὰ τὸ τὴν θάλατταν μὴ διδόναι διαπνοὴν τῇ ὑπὸ τὴν
 γῆν ὥρμημένῳ πνεύματι, ἀλλ' ἀντιφράττειν· Ἀποβιαζό-
 μενα γὰρ ἄλληλα, τὸ μὲν πνεῦμα τὸν σεισμόν ἐποίησεν,
 ἢ δὲ ὑπόστασις τοῦ κύματος τὸν κατακλυσμόν.
 Κατὰ μέρος δὲ γίγνονται οἱ σεισμοὶ τῆς γῆς, καὶ πολ-
 λάκις ἐπὶ μικρὸν τόπον· οἱ δ' ἄνεμοι οὐ κατὰ μέρος·
 κατὰ μέρος μὲν, ὅταν αἱ ἀναθυμιάσεις αἱ κατὰ τὸν
 τόπον αὐτὸν καὶ τὸν γειτνιῶντα συνέλθωσιν εἰς ἓν·
 ὥσπερ καὶ τοὺς ἀύχμους ἔφαμεν γίγνεσθαι, καὶ τὰς
 ὑπερομβρίας τὰς κατὰ μέρος· Καὶ οἱ μὲν σεισμοὶ
 γίγνονται διὰ τοῦτον ἰὸν τρόπον· οἱ δ' ἄνεμοι, οὕ-

τὰ μὲν γὰρ ἐν τῇ γῇ τὴν ἀρχὴν ἔχει, ὥστ' ἐφ' ἓνα πά-
 σας ὁρμᾶν· ὁ δ' ἥλιος οὐχ ὁμοίως δύναται· τὰς δὲ
 μετεώρους μᾶλλον, ὥστε ῥεῖν, ὅταν ἀρχὴν λάβωσιν ἀπὸ
 τῆς τοῦ ἡλίου φορᾶς ἥδη κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν τό-
 πων ἐφ' ἓν. Ὅταν μὲν οὖν ἦ πολὺ τὸ πνεῦμα, κινεῖ
 τὴν γῆν, ὥσπερ ἂν ὁ τρόμος, ἐπὶ πλάτος μὲν, γίγνε-
 ται δ' ὀλιγάκις καὶ κατὰ τινες τόπους, οἷον ὁ σφυγ-
 μὸς, ἄνω καὶ κάτωθεν· διὸ καὶ κλαττονάκις σείει τοῦ-
 τον τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ῥᾶδιον οὕτω πολλὴν συνελ-
 θεῖν ἀρχήν· ἐπὶ μῆκος γὰρ πολλαπλασία τῆς ἀπὸ τοῦ
 βύθους, ἢ διάκρισις. Ὅπου δ' ἂν γένηται τοιοῦτος
 σεισμὸς, ἐπιπολάζει πληθὺς λίθων, ὥσπερ τῶν ἐν τοῖς
 λίκνοις ἀναβραττομένων. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον,
 γενομένου σειсмоῦ, τὰ περὶ Σίπυλον ἀνιερᾶπη, καὶ τὸ
 καλούμενον Φλεγραῖον πεδίον, καὶ τὰ περὶ τὴν Λιγυ-
 στικήν χώραν. Ἐν δὲ ταῖς νήσοις ταῖς ποντίαις ἤττον
 γίγνεται σεισμὸς, τῶν προσγείων. Τὸ γὰρ πληθὺς
 τῆς θαλάττης καταψύχει τὰς ἀναθυμιάσεις, καὶ κατ-
 λύει τῷ βάρει, καὶ ἀποβιάζεται. Ἔτι δὲ ῥεῖ, καὶ οὐ
 σείεται κρατουμένη ὑπὸ τῶν πνευμάτων. Καὶ διὰ
 τὸ πολὺν ἐπέχειν τόπον, οὐκ εἰς ταύτην, ἀλλ' ἐκ ταύ-
 της αἱ ἀναθυμιάσεις γίνονται, καὶ ταύταις ἀπολου-
 θοῦσιν αἱ ἐκ τῆς γῆς· αἱ δ' ἐγγὺς τῆς ἡπείρου νῆσοι
 μόριόν εἰσι τῆς ἡπείρου· τὸ γὰρ μεταξὺ διὰ μικρό-
 τητα οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν· τὰς δὲ ποντίας οὐκ ἔστι
 κινῆσαι ἄνευ τῆς θαλάττης ὅλης, ὅφ' ἣς περιεχόμεναι
 τυγχάνουσι. Περὶ μὲν οὖν σεισμῶν, καὶ τίς ἡ φύσις
 αὐτῶν, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν γίνονται, καὶ περὶ τῶν
 ἄλλων τῶν συμβαινόντων περὶ αὐτοὺς, εἴρηται σχε-
 δὸν περὶ τῶν μεγίστων.

CAPUT IX.

Περὶ δὲ ἀστραπῆς καὶ βροντῆς, ἔτι δὲ περὶ τυφῶ-
 νος, καὶ πρηστῆρος καὶ κεραυνῶν, λέγωμεν. Καὶ γὰρ τοῦ-
 των τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ὑπολαμβάνειν πάντων δεῖ· τῆς γὰρ
 ἀναθυμιάσεως, ὥσπερ εἴπομεν, οὔσης διττῆς, τῆς μὲν
 ὑγρᾶς, τῆς δὲ ξηρᾶς· καὶ τῆς συγκρίσεως ἐχούσης ἅμ-
 φω ταῦτα δυνάμει, καὶ συνισταμένης εἰς νέφος, ὥσπερ
 εἴρηται πρότερον· ἔτι δὲ πυκνοτέρας τῆς συστάσεως
 τῶν νεφῶν γιγνομένης πρὸς τὸ ἔσχατον πέρας· (ἥ
 γὰρ ἐκλείπει τὸ θερμὸν διακρινόμενον εἰς τὸν ἄνω τό-
 πον, ταύτῃ πυκνοτέραν καὶ ψυχροτέραν ἀναγκαῖον
 εἶναι τὴν σύστασιν· διὸ καὶ οἱ κεραυνοὶ, καὶ οἱ ἐκνε-
 φῖαι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα φέρεται κάτω· καίτοι πε-
 φυκότος ἄνω τοῦ θερμοῦ φέρεσθαι παντός· ἀλλ' εἰς
 τὸνναντίον τῆς πυκνότητος ἀναγκαῖον γίγνεσθαι
 τὴν ἐκθλίψιν· οἷον οἱ πυρῆνες οἱ ἐκ τῶν δακτύλων πη-
 δῶντες· καὶ γὰρ ταῦτα βάρους ἔχοντα, φέρεται πολλά-
 κς ἄνω) ἥ μὲν οὖν ἐκκρινόμενη θερμότης, εἰς τὸν
 ἄνω διασπείρεται τόπον· ὅση δ' ἐμπεριλαμβάνεται
 τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως ἐν τῇ μεταβολῇ ψυχομένου
 τοῦ ἀέρος, αὕτη συνιόντων τῶν νεφῶν ἐκκρίνεται· βίη
 δὲ φερομένη καὶ προσπίπτουσα τοῖς περιεχομένοις
 νέφεσι, ποιεῖ πληγὴν, ἧς ὁ ψόφος καλεῖται βροντή.
 Γίνεται δ' ἡ πληγὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ εἰκά-
 σαι μείζονι μικρὸν πάθος, τῷ ἐν τῇ φλογὶ γινομένῳ
 ψόφῳ, ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν τὸν Ἥφαιστον γελᾶν, οἱ δὲ
 τὴν Ἑστίαν, οἱ δ' ἀπειλὴν τούτων. Γίνεται δ', ὅταν
 ἡ ἀναθυμίασις εἰς τὴν φλόγα συνεστραμμένη φέρεται,
 ῥηγνυμένων καὶ ξηραίνόμενων τῶν ξύλων· οὕτως γὰρ
 καὶ ἐν τοῖς νέφεσι γιγνομένη ἡ τοῦ πνεύματος ἐκκρι-

σις πρὸς τὴν πυκνότητα τῶν νεφῶν εἰσπίπτουσα ποι-
εῖ τὴν βροنتήν. Παντοδαποὶ δ' οἱ ψόφοι, διὰ τὴν
ἀνωμαλίαν τε γίνονται τῶν νεφῶν, καὶ διὰ τὰς μετα-
ξὺ κοιλλας, ἣ τὸ συνεχές ἐκλείπει τῆς πυκνότητος. Ἡ
μὲν οὖν βροντὴ τοῦτ' ἔστι, καὶ γίνεται διὰ ταύτην τὴν
αἰτίαν. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἐκθλιβόμενον, τὰ πολλὰ
μὲν ἐκπυροῦνται λεπτῇ καὶ ἀσθενεῖ πυρώσει, καὶ τοῦτ'
ἔστιν ἣν καλοῦμεν ἀστραπὴν· ἢ ἂν ὥσπερ ἐκπίπτον τὸ
πνεῦμα χρωματισθὲν ὀφθῇ. Γίνεται δὲ μετὰ τὴν
πληγὴν, καὶ ὕστερον τῆς βροντῆς· ἀλλὰ φαίνεται πρό-
τερον, διὰ τὸ τὴν ὄψιν προτερεῖν τῆς ἀκοῆς. Δηλοῖ
δ' ἐπὶ τῆς εἰρσεῖας τῶν τριήρων· ἦδη γὰρ ἀναφερόν-
των πάλιν τὰς κώπας, ὁ πρῶτος ἀφικνεῖται ψόφος
τῆς κωπηλασίας. Καίτοι τινὲς λέγουσιν ὡς ἐν τοῖς
νέφεσιν ἐγγίνεται πῦρ· τοῦτο δ' Ἐμπεδοκλῆς μὲν φη-
σιν εἶναι, τὸ ἐμπεριλαμβανόμενον τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτί-
νων· Ἀναξαγόρας δὲ, τοῦ ἄνωθεν αἰθέρος, ὃ δὴ ἐκῆ-
νος καλεῖ πῦρ, κατενεχθὲν ἄνωθεν κάτω· τὴν μὲν
οὖν διάλεμψιν τοῦ τοιούτου πυρὸς, ἀστραπὴν εἶναι·
τὸν δὲ ψόφον ἐναποσβενημένου καὶ τὴν σίξιν, βρον-
τὴν, ὡς καθάπερ φαίνεται καὶ γιγνόμενον, οὕτω καὶ
πρότερον τὴν ἀστραπὴν οὔσαν τῆς βροντῆς. Ἄλο-
γος δὲ καὶ ἡ τοῦ πυρὸς ἐμπερίληψις, καὶ ἀμφοτέρως
μὲν· μᾶλλον δ' ἡ κατάσπασις τοῦ ἄνωθεν αἰθέρος·
τοῦ τε γὰρ κάτω φέρεσθαι τὸ πεφυκὸς ἄνω, δεῖ λέγε-
σθαι τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τί ποτε τοῦτο γίνεται κατὰ
τὸν οὐρανὸν, ὅταν ἐπιπέφελον ἢ μόνον, ἀλλ' οὐχὲ συν-
εχῶς οὕτως· αἰθέριος δ' οὔσης οὐ γίνεται· τοῦτο
γὰρ παντάπασιν ἔοικε εἰρησθαι προχείρως. Ὁμοίως
δὲ καὶ τὸ τὴν ἀπὸ τῶν ἀκτίνων θερμότητα φάναι τὴν

ἀπολαμβάνομένην ἐν τοῖς νέφεσιν εἶναι τούτων αἰτίαν, οὐ πιθανόν· καὶ γὰρ οὗτος ὁ λόγος ἀπραχμόνως εἴρηται λίαν· ἀποκειμένον τε γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ αἴτιον ἀεὶ καὶ ὠρισμένον, τό, τε τῆς βροντῆς καὶ ἀστραπῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, καὶ οὕτω γίνεσθαι. Τοῦτο δὲ διαφέρει πλείστον· ὁμοιον γὰρ καὶ εἴ τις οἶοιτο τὸ ὕδωρ, καὶ τὴν χιόνα, καὶ τὴν χάλαζαν, ἐνυπάρχοντα πρότερον, ὕστερον ἐκκρίνασθαι, καὶ μὴ γίνεσθαι, ὅσον ὑπὸ χεῖρα ποιοῦσης ἀεὶ τῆς συγκρίσεως ἕκαστον αὐτῶν· ὡσαύτως γὰρ ἐκείνὰ τε συγκρίσεις, καὶ ταῦτα διακρίσεις ὑποληπτέον εἶναι. Ὡστ' εἰ θάτερα τούτων μὴ γίνηται, ἀλλ' ἔστι, περὶ ἀμφοτέρων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει λόγος. Τὴν τε ἐναπάληψιν τὴν ἂν ἀλλοιότερον λέγοι τις, ἢ καθάπερ ἐν ταῖς πυρροτέροις· καὶ γὰρ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ πυρὸς γίνεται θερμόν. Ἀλλ' ὅμως ὅταν πάλιν συκῇ καὶ ψύχῃται τὸ ὕδωρ πηγνύμενον, οὐδεμίαν συμβαίνει γίνεσθαι τοιαύτην ἔκπρωσιν, οἷανπερ ἐκείνοι λέγουσι. Καίτοι γ' ἐχρῆν κατὰ λόγον τοῦ μεγέθους καὶ τὴν ζέσιν ποιεῖν τὸ ἐγγινόμενον πνεῦμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἢν οὔτε δυνατόν ἐνυπάρχειν πρότερον, οὔτε ἐκείνοι τὸν ψόφον ζέσιν ποιοῦσιν, ἀλλὰ σίειν· ἔστι δὲ ἢ σίξεις, μικρὰ ζέσεις· ἢ γὰρ τὸ προσπίπτον κρατεῖ σβεννύμενον, ταύτῃ ζέον ποιεῖ τὸν ψόφον. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ τὴν ἀστραπὴν, ὥσπερ καὶ Κλειδῆμος, οὐκ εἰναὶ φασιν, ἀλλὰ φαίνεσθαι, παρεικάζοντες ὡς τὸ πάθος ὁμοιον ὃν καὶ ὅταν τὴν θάλατταν τις ῥάβδῳ τύπτῃ· φαίνεται γὰρ τὸ ὕδωρ ἀποσιλβῶν τῆς νυκτός· οὕτως ἐν τῇ νεφέλῃ, ῥαπιζομένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν φαντασίαν τῆς λαμπρότητος εἶναι τὴν ἀστραπὴν.

Οὗτοι μὲν οὐπω συνήθεις ἦσαν ταῖς περὶ τῆς ἀνακλάσεως δόξαις· ὅπερ αἴτιον δοκεῖ τοῦ τοιούτου πάθους εἶναι· φαίνεται γὰρ τὸ ὕδωρ στίλβειν τυπτόμενον, ἀνακλωμένης ὑπ' αὐτοῦ τῆς ὀψεως πρὸς τι τῶν λαμπρῶν· διὸ καὶ γίνεται τοῦτο μᾶλλον νύκτωρ· τῆς γὰρ ἡμέρας οὐ φαίνεται, διὰ τὸ πλεον ὄν τὸ φέγγος τῆς ἡμέρας ἀφανίζον. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα περὶ βροντῆς καὶ ἀστραπῆς παρὰ τῶν ἄλλων, ταῦτ' ἐστὶ· τῶν μὲν, ὅτι ἀνάκλασις ἢ ἀστραπή· τῶν δ', ὅτι πυρὸς μὲν ἢ ἀστραπή διάλαμψις, ἢ δὲ βροντὴ σβέσις, οὐκ ἐγγινομένου παρ' ἑαστον πάθος τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἐνυπάρχοντος. Ἡμεῖς δὲ φάμεν τὴν αὐτὴν εἶναι φύσιν, ἐπὶ μὲν τῆς γῆς ἄνεμον, ἐν δὲ τῇ γῇ σεισμόν, ἐν δὲ τοῖς νέφεσι βροντὴν· πάντα γὰρ εἶναι ταῦτα τὴν οὐσίαν ταύτην, ἀναθυμίασιν ξηράν· ἢ ῥέονσα μὲν πῶς, ἄνεμός ἐστιν· ὡδὲ δὲ ποιεῖ τοὺς σεισμούς· ἐν δὲ τοῖς νέφεσι μεταβάλλουσα ἐκκρινόμενη, συνιόντων καὶ συγκρινομένων αὐτῶν εἰς ὕδωρ, βροντάς τε καὶ ἀστραπὰς, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλα τὰ τῆς αὐτῆς φύσεως τούτοις ὄντα. Καὶ περὶ μὲν βροντῆς καὶ ἀστραπῆς εἴρηται.

LIBER III.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῶν ὑπολοίπων εἵπωμεν ἔργων τῆς ἐκκρίσεως ταύτης, τὸν ὑψηγημένον ἤδη τρόπον λέγοντες· τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦτο ἐκκρινόμενον, κατὰ μικρὰ μὲν καὶ σποράδην διαχεόμενον, καὶ πολλάκις γιγνώμενον, καὶ διαπνέον, καὶ λεπτομερέστερον ὄν, βροντάς ποιεῖ καὶ

ἀστραπὴς· ἂν δ' ἀθρόον καὶ πυκνότερον, ἥτιον δ' ἐκκριθῇ λεπτόν, ἐκνεφίας ἄνεμος γίνεται· διὸ καὶ βίαιος· τὸ γὰρ τάχος τῆς ἐκκρίσεως, ποιεῖ τὴν ἰσχύν. Ὅταν μὲν οὖν συνακολουθήσῃ πολλὴ καὶ συνεχὴς ἐκκρίσις, τὸν αὐτὸν γίνεται τρόπον, ὥσπερ ὅταν πάλιν εἰς τοῦναντίον ὁρμήσῃ· τότε γὰρ ὑετὸς καὶ ὕδατος γίνεται πλῆθος. Ἐπάρχει μὲν οὖν ἄμφω δυνάμει ταῦτα κατὰ τὴν ὕλην· ὅταν δ' ἀρχὴ γένηται τῆς δυνάμεως ὁποτερassoῦν, ἀκολουθεῖ συνεκκρινόμενον ἐκ τῆς ὕλης, ὁποτέρου ἂν ᾖ πλῆθος ἐννυπάρχον πλεῖον· καὶ γίνεται τὸ μὲν ὄμβρος, τὸ δὲ τῆς ἐτέρας ἀναθυμιάσεως, ἐκνεφίας. Ὅταν δὲ τὸ ἐκκρινόμενον πνεῦμα τὸ ἐν τῷ νέφει ἐτέρῳ ἀντιτυπήσῃ οὕτως, ὥσπερ ὅταν ἐξ ἐυρέος εἰς στενὸν βιάζεται ὁ ἄνεμος, ἢ ἐν πύλαις, ἢ ὁδοῖς· συμβαίνει γὰρ πολλάκις ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀπωσθέντος τοῦ πρώτου μορίου τοῦ ὄοντος σώματος διὰ τὸ μὴ ὑπεῖκειν, ἢ διὰ στενότητα, ἢ διὰ τὸ ἀντιπνεῖν, κύκλον καὶ δίνην γίνεσθαι τοῦ πνεύματος· τὸ μὲν γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν κωλύει προῖέναι, τὸ δ' ὀπίσθεν ἐπωθεῖ· ὥστ' ἀναγκάζεται εἰς τὸ πλάγιον, ἢ οὐ κωλύεται φέρεσθαι· καὶ οὕτως αἰετὶ τὸ ἐχόμενον, ἕως ἂν ἔν γένηται· τοῦτό ἐστι κύκλος· οὗ γὰρ μία φορὰ σχήματος, τοῦτο καὶ αὐτὸ ἀνάγκη κύκλον εἶναι. Ἐπὶ τῆς γῆς οὖν διὰ ταῦτα γίνονται οἱ δῖνοι, καὶ ἐν τοῖς νέφεσιν ὁμοίως κατὰ τὴν ἀρχήν· πλὴν ὅτι, ὥσπερ ὅταν ἐκνεφίας γίγνεται, αἰετὶ τὸ νέφος ἐκκρίνεται, καὶ γίνεται συνεχὴς ἄνεμος· οὕτως ἐνταῦθα αἰετὶ τὸ συνεχὲς ἀκολουθεῖ τοῦ νέφους· διὰ δὲ πυκνότητα οὐ δυνάμενον ἐκκριθῆναι τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ νέφους, στρέφεται μὲν κύκλῳ τὸ πρῶτον διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· κάτω δὲ

φέρεται, διὰ τὸ αἰεὶ τὰ νέφη πυκναῖσθαι, ἢ ἐκπίπτει τὸ θερμόν. Καλεῖται δ', ἂν ἀχρωμάτιστον ἦ, τοῦτο τὸ πάθος τυφῶν, ἄνεμος ὢν, οἷον ἐκνεφίας ἀπεπιος. Βορείοις δ' οὐ γίγνεται τυφῶν, οὐδὲ νιφετῶν ὄντων, ἐκνεφίας· διὰ τὸ πάντα ταῦτ' εἶναι πνεύματα· τὸ δὲ πνεῦμα ξηρὰν εἶναι καὶ θερμὴν ἀναθυμίασιν. Ὁ οὖν πάγος καὶ τὸ ψύχος, διὰ τὸ κρατεῖν σβίνγνυσιν ἐυθύς γιγνομένην ἐν τῇ ἀρχῇ. Ὅτι δὲ κρατεῖ, δῆλον· οὐ γὰρ ἂν ἦν νιφετός, εὐδὲ βόρεια τὰ ὑγρά· ταῦτα γὰρ συμβαίνει κρατούσης εἶναι τῆς ψυχρότητος. Γίγνεται μὲν οὖν ὁ τυφῶν, ὅταν ἐκνεφίας γιγνόμενος μὴ δύνηται ἐκκριθῆναι τοῦ νέφους. Ἔστι δὲ διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῆς δίνης, ὅταν ἐπὶ γῆν φέρεται ἢ εἰς συγκατάγουσα τὸ νέφος, οὐ δυναμένη ἀπολυθῆναι. Ἡ δὲ κατ' ἐνθυωρίαν ἐκπνέ, ταύτῃ τῷ πνεύματι κινεῖ, καὶ τῇ κύκλῳ κινήσει· στρέφει, καὶ ἀναφέρει ὥς ἂν προσπέσῃ βιαζόμενον. Ὅταν δὲ κατασπώμενον ἐκπυρρῶθῃ (τοῦτο δ' ἐστίν, ἂν λεπτότερον τὸ πνεῦμα γένηται,) καλεῖται πρηστήρ· συνεμπύρρηται γὰρ τὸν αἶρα τῇ πυρώσει χρωματίζων. Ἐὰν δ' ἐν αὐτῷ τῷ νέφει πολὺ καὶ λεπτὸν ἐκθλιβῇ πνεῦμα, τοῦτο γίνεται κεραυνός· εἰ μὲν πάνυ λεπτὸν, οὐκ ἐπικαίον, διὰ λεπτότητα, ὃν οἱ παιῆται ἀργῆτα καλοῦσιν· εἰ δ' ἥττον ἐπικαίον, ὃν πολέοντα καλοῦσιν· ὁ μὲν γὰρ διὰ τὴν λεπτότητα φέρεται, διὰ δὲ τὸ τάχος φθάνει διῶν, πρὶν ἐκπυρρῶσαι καὶ ἐπιδιατρίψας μελάναι· ὁ δὲ βραδύτερος, ἔχρωσε μὲν, ἔκτανσε δ' οὐ, ἀλλ' ἔφθασε διῶν. Διὸ καὶ τὰ μὲν ἀντιτυπήσαντα πάσχει τι· τὰ δὲ μὴ, οὐθέν· οἷον ἀσπίδος ἡδὴ τὸ μὲν χάλκωμα ἐτάκη, τὸ δὲ ξύλον οὐθέν· ἔπαθε· διὰ γὰρ μανότητα, ἔφθασε

τὸ πνεῦμα διηθηθὲν καὶ διελθόν· καὶ διὰ ἱματίων
ὁμοίως οὗ κατέκαυσεν, ἀλλ' οἷον τρύχος ἐποίησεν·
ὥστε ὅτι γε πνεύματα ταῦτα πάντα, δηλον καὶ ἐκ τῶν
τοιούτων. Ἔστι δ' ἐνίοτε καὶ ταῖς ὄμμασι θεωρεῖν·
οἷον καὶ νῦν συνάβαντι περὶ ναὸν τὸν ἐν Ἐφέσῳ καιό-
μενον· πολλαχῇ γὰρ ἡ φλόξ ἐφέρετο συνεχῆς, ἀπο-
σπασμένη χωρὶς. Ὅτι μὲν γὰρ ὁ καπνὸς πνεῦμα, καὶ
καλεῖται ὁ καπνός, φανερόν, καὶ αἴρεται ἐν ἑτέροις
πρότερον. Ὅταν δ' ἀθρόον χωρῇ, τότε φανερώς δο-
κεῖ πνεῦμα εἶναι. Ὅπερ οὖν ἐν ταῖς μικραῖς πυρκαϊαῖς
φαίνεται, τοῦτο καὶ τότε πολλῆς ὕλης καιομένης ἐγί-
γναιτο πολλῷ ἰσχυρότερον. Πηγνυμένων οὖν τῶν ξύ-
λων, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πνεύματος ἦν, πολὺ ἐχώρει
ἀθρόον, ἢ ἐξέπνει· καὶ ἐφέρετο ἄνω πεπτρωμένον·
ὥστε ἐφαίνετο ἡ φλόξ φέρεσθαι, καὶ εἰσπίπτειν εἰς τὰς
οἰκίας· αἰεὶ γὰρ οἴεσθαι δεῖ συνακολουθεῖν τοῖς κε-
ραυνοῖς πνεῦμα καὶ προῖναι· ἀλλ' οὐχ ὁράται, διὰ
τὸ ἀχρῶμάτιστον εἶναι. Διὸ καὶ ἡ μέλλει πατάξειν,
κινεῖται πρὶν πληγῇναι, ἅτε πρότερον προσπιπτούσης
τῆς ἀρχῆς τοῦ πνεύματος. Καὶ αἱ βρονταὶ δὲ καὶ
ἀστραπαὶ διίστασιν, οὐ τῇ φόφῳ, ἀλλ' ὅτι ἅμα συν-
εμκρίνεται τὸ τὴν πληγὴν ποιήσαν καὶ τὸν ψόφον
πνεῦμα· ὃ ἴαν πατάξῃ, διέστησεν· ἐπέκαυσεν δ' οὐ.
Περὶ μὲν οὖν βροντῆς, καὶ ἀστραπῆς, καὶ ἐκνεφίου,
ἔτι δὲ περὶ πρησιτήρων τε, καὶ τυφάνων, καὶ κεραυνῶν,
εἴρηται· καὶ ὅτι ταῦτά πάντα, καὶ τίς ἡ διαφορὰ πάν-
των αὐτῶν.

CAPUT II.

Περὶ δὲ ἄλλω καὶ ἱριδος, τί θ' ἐκιάτερον καὶ διὰ
τίς αἰτίαν χίγνεται, λέγωμεν, καὶ περὶ παγηλίων καὶ

ῥάβδων· καὶ γὰρ ταῦτα γίγνεται πάντα διὰ τὰς αὐ-
 τὰς αἰτίας ἀλλήλοις. Πρῶτον δὲ δεῖ λαβεῖν τὰ πά-
 θη καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ ἕκαστον αὐτῶν. Τῆς
 μὲν οὖν ἁλω φαίνεται πολλάκις κύκλος ὅλος, καὶ γίγνε-
 ται περὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ περὶ τὰ λαμπρὰ τῶν
 ἄστρον. Ἔτι δ' οὐθὲν ἦτοον νυκτὸς ἢ ἡμέρας, καὶ
 περὶ μεσημβρίαν ἢ δειλὴν· ἔωθεν δ' ἐλαττονάκις καὶ
 περὶ δύοσιν. Τῆς δ' ἱριδος οὐδέποτε γίνεται κύκλος,
 οὐδὲ μῆζον ἡμικυκλίου τμήμα· καὶ δύτοντος μὲν καὶ
 ἀνατέλλοντος, ἐλαχίστου μὲν κύκλου, μεγίστη δ' ἡ
 ἀψίς· αἰρομένου δὲ μᾶλλον, κύκλου μὲν μείζονος, ἐλάτ-
 των δ' ἡ ἀψίς· καὶ μετὰ μὲν τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν,
 ἐν ταῖς βραχυτέrais ἡμέραις, πᾶσαν ὥραν γίγνεται τῆς
 ἡμέρας· ἐν δὲ ταῖς θεριναῖς οὐ γίνεται περὶ μεσημ-
 βρίαν. Οὐδὲ δυσὲν πλείους ἱριδες γίνονται ἅμα· τοῦ-
 των δὲ τρίχως μὲν ἑκατέρω, καὶ τὰ χρώματα ταῦτά
 καὶ ἴσα τὸν ἀριθμὸν ἔχουσιν ἀλλήλαις· ἀμυδροτέρα
 δ' ἐν τῇ ἐκτὸς, καὶ ἐξ ἐναντίας κείμενα κατὰ τὴν θέ-
 σιν. Ἡ μὲν γὰρ ἐντὸς τὴν πρώτην ἔχει περιφέρειαν
 τὴν μεγίστην, φοινικίαν· ἡ δ' ἔωθεν, τὴν ἐλαχίστην
 μὲν, ἐγγύτατα δὲ πρὸς ταύτην καὶ τὰς ἄλλας ἀνάλο-
 γον. Ἔστι δὲ τὰ χρώματα ταῦτα, ἅπερ μόνα σχεδὸν
 οὐ δύνανται ποιεῖν οἱ γραφεῖς. Ἐνια γὰρ αὐτοὶ κερα-
 νύουσι· τὸ δὲ φοινικουῖν, καὶ πράσινον, καὶ ἄλουρ-
 γόν, οὐ γίγνεται κεραννύμενον· ἡ δὲ ἱρις ταῦτ' ἔχει
 τὰ χρώματα. Τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ φοινικοῦ καὶ πρα-
 σίνου, φαίνεται πολλάκις ξανθόν. Παρήλιοι δὲ καὶ
 ῥάβδοι γίνονται ἐκ πλαγίας αἰεὶ· καὶ οὔτε ἄνωθεν,
 οὔτε πρὸς τῇ γῇ, οὔτ' ἐξ ἐναντίας· οὐδὲ δὴ νύκτωρ,
 ἀλλ' αἰεὶ περὶ τὸν ἥλιον· ἔτι δ' ἡ αἰρομένου, ἡ κα-

ταφειρομένον · τὰ πλεῖστα δὲ πρὸς δυσμαίς · μισουρα-
νοῦντος δὲ, σπένιον τι γέγονεν, ὅσον ἐν Βοσπόρῳ πο-
τὲ συνέπεισι · δι' ὅλης γὰρ τῆς ἡμέρας συνανασχόντες
δύο παρήλιοι διετέλουν μέχρι δυσμῶν. Τὰ μὲν οὖν
περὶ ἕκαστον αὐτῶν συμβαίνοντα, ταῦτ' ἐστὶ. Τὸ δ'
αἷτιον τούτων ἀπάντων, ταῦτό · πάντα γὰρ ἀνάκλα-
σις ταῦτ' ἐστὶ. Διαφέρουσι δὲ τοῖς τρόποις καὶ ἀφ'
ᾧ, καὶ ὡς συμβαίνει τὴν ἀνάκλασιν γίνεσθαι πρὸς
τὸν ἥλιον, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν λαμπρῶν · καὶ μεθ'
ἡμέραν μὲν ἴρις γίνεταί, νύκτωρ δ' ἀπὸ σελήνης, ὡς
μὲν οἱ ἀρχαῖοι ᾤοντο, οὐκ ἐγίγνετο. Τοῦτο δ' ἔπα-
θον, διὰ τὸ σπάνιον · ἐλάνθανε γὰρ αὐτούς · γίνεται
μὲν γὰρ, ὀλιγάκις δὲ γίγνεταί. Τὸ δ' αἷτιον, ὅτι τ'
ἐν τῇ σκότει λαχθάνει τὰ χρώματα, καὶ ἄλλα πολλὰ δεῖ
συμπεσεῖν · καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ τοῦ μηνός·
ἐν τῇ πανσελήνῃ γὰρ ἀνάγκη γενέσθαι τὸ μέλλον ἔσε-
σθαι · καὶ τότε, ἀνατελλούσης, ἢ δυναύσης. Διόπερ
ἐν ἔτεσιν ὑπὲρ τὰ ν δις ἐνετύχομεν μόνον. Ὅτι μὲν
οὖν ἡ ὄψις ἀνακλᾶται ἄσπερ καὶ ἀπὸ ὕδατος, οὕτω
καὶ ἀπὸ αἰέρος, καὶ πάντων τῶν ἐχόντων τὴν ἐπιφά-
νειαν λεῖαν, ἕκ τε τῶν περὶ τὴν ὄψιν δεικνυμένων δεῖ
λαμβάνειν τὴν πίστιν · καὶ διότι τῶν ἐνόπτρων ἐν
ἐνίοις μὲν καὶ τὰ σχήματα ἐμφαίνεται, ἐν ἐνίοις δὲ τὰ
χρώματα μόνον. Τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα μικρὰ τῶν
ἐνόπτρων, καὶ μηδεμίαν αἰσθητὴν ἔχει διαίρεσιν · ἐν
γὰρ τούτοις, τὸ μὲν σχῆμα ἀδύνατον ἐμφαίνεσθαι ·
δόξει γὰρ εἶναι διαιρετόν· πᾶν γὰρ σχῆμα ἅμα δοκεῖ
σχῆμά τε εἶναι, καὶ διαίρεσιν ἔχειν. Ἐπεὶ δ' ἐμφαί-
νεσθαί τι ἀναγκαῖον, τοῦτο δ' ἀδύνατον, λείπεται
τὸ χρῶμα μόνον ἐμφαίνεσθαι. Τὸ δὲ χρῶμα ὅτ' ἐν

λαμπρὸν φαίνεται τῶν λαμπρῶν· ὅτι δὲ, ἢ τῷ μέγνυσθαι τῷ τοῦ ἐνόπτρου, ἢ διὰ τὴν αἰσθίνειαν τῆς ὀφείας, ἄλλου χρώματος ἐμποῖα φαντασίαν. Ἐστὼ δὲ περὶ τούτων ἡμῖν τεθεωρημένον ἐν τοῖς περὶ τὰς αἰσθήσεως δεικνυμένοις. Διὸ τὰ μὲν λέγωμεν, τοῖς δ' ἄς ὑπάρχουσι χρησώμεθα αὐτῶν.

CAPUT III.

Πρῶτον δὲ περὶ τῆς αἰῶ τοῦ σχήματος εἰπώμεν, διότι τε κύκλος γίνεται, καὶ διότι περὶ τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν· ὁ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ πάντων ἁρμόσει λόγος. Γίγνεται μὲν οὖν ἡ ἀνάκλασις τῆς ὀφείας, συνισταμένου τοῦ αἵρος καὶ τῆς ἀτρίδος εἰς νέφος, ἐὰν ὁμαλὸς καὶ μικρομερὴς συνισταμένη τύχη. Διὸ καὶ σημείον, ἡ μὲν σύστασις ὑδατός ἐστιν· αἱ μέντοι διασπάσεις ἢ μαράνσεις, αὗται μὲν ἐυδιῶν, αἱ δὲ διασπάσεις πνεύματος· ἐὰν μὲν γὰρ μήτε καταμαρανθῇ, μήτε διασπασθῇ, ἀλλ' ἐαθῇ τὴν φύσιν ἀπολαμβάνειν ἐαυτῆς, ὑδατος εἰκότως σημεῖόν ἐστι· δηλοῖ γὰρ ἤδη γίγνεσθαι ταιαύτην τὴν αὐτασίαν, ἐξ ἧς τὸ συνεχὲς λαμβανούσης τῆς πυκνώσεως, ἀναγκαῖον εἰς ὕδωρ ἐλθεῖν. Διὸ καὶ μέλαιναί γίνονται τὴν χροάν αὗται μάλιστα τῶν ἄλλων. Ὅταν δὲ διασπασθῇ, πνεύματος σημεῖον· ἡ γὰρ διαίρεσις ὑπὸ πνεύματος γέγοναν, ἥδη μὲν ὄντες, οὐπω δὲ παρώτερος. Σημεῖον δὲ τούτου, διότι ἐκτεῦθεν γίγνεται ὁ ἀνέμος, ὅθεν ἂν ἡ κυρὰ γιγνηται διάσπασις· ἱεπομαραινουμένη δὲ, ἐυδίας· εἰ γὰρ μὴ ἔχει πως οὕτως ὁ αἶρ, ὥστε κρατεῖν τοῦ ἀναπολαμβανομένου θερμοῦ, μηδ' ἔρχεσθαι εἰς πύκνωσιν ὑδατῶδη, ὀηλον, ὥς εὐπω· ἢ ἀτμὶς ἀποκρίται τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς

ξηρᾶς καὶ πυράδους· τοῦτο δ' ἀπὸ τῆς αἰτίας αἰτιον. Πῶς
 μὲν οὖν ἔχοντος τοῦ αἰρος γίνεται ἡ ἀνάκλασις, εἴρη-
 ται. Ἀνακλᾶται δ' ἀπὸ τῆς συνισταμένης ἀχλὺς
 περὶ τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην ἢ ὄψις· διὸ οὐκ ἐξ
 ἐναντίας ὥσπερ ἴρις φαίνεται. Πάντοθεν δ' ὁμοίως
 ἀνακλωμένης, ἀναγκαῖον κύκλον εἶναι, ἢ κύκλου μέ-
 ρος. Ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ σημείου πρὸς τὸ αὐτὸ ση-
 μεῖον αἱ ἴσαι κλασθήσονται ἐπὶ κύκλου γραμμῆς αἰ.
 Ἐστω γὰρ ἀπὸ τοῦ σημείου, ἐφ' ᾧ τὸ α, πρὸς τὸ β κε-
 κλασμένη ἢ τε τὸ α γ β καὶ ἢ τὸ α ζ β, καὶ ἢ τὸ α
 δ β· ἴσαι δ' αὐταὶ τε αἰ α γ, α ζ, α δ, ἀλλήλαις· καὶ
 αἰ πρὸς τὸ β, ἀλλήλαις, οἷον αἰ γ β, ζ β, δ β· καὶ
 ἐπεξεύχθω ἢ α ε β. Ὡστε τὰ τρίγωνα ἴσα· καὶ γὰρ
 ἐπὶ ἴσης τῆς α ε β. Ἠχθώσαν δὲ κάθετοι ἐπὶ τὴν
 α ε β, ἐκ τῶν γωνιῶν· ἀπὸ μὲν τῆς γ, ἢ τὸ γ ε·
 ἀπὸ τε τῆς ζ, ἢ τὸ ζ ε, ἀπὸ δὲ τῆς δ, ἢ τὸ δ ε.
 ἴσαι δὲ αὐταί· ἐν ἴσοις γὰρ τριγώνοις, καὶ ἐν ἐνὲ ἐπι-
 πέδῳ πᾶσαι. Πρὸς ὁρθὴν γὰρ πᾶσαι τῇ α ε β, καὶ
 ἐφ' ἐν σημείον τὸ ε συνάπτουσι. Κύκλος ἄρα ἔσται
 ἢ γραφομένη· πέντρον δὲ τὸ ε. Ἐστω δὲ τὸ μὲν β ὁ
 ἥλιος, τὸ δὲ α ἢ ὄψις· ἢ δὲ περὶ τὸ γ ζ δ περιφέρεια,
 τὸ νέφος, ἀφ' οὗ ἀνακλᾶται ἢ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον.
 Δεῖ δὲ νοεῖν συνεχῇ τὰ ἔσοπτρα· ἀλλὰ διὰ σμικρότητα,
 ἕκαστον μὲν ἀόρατον· τὸ δ' ἐξ ἀπάντων ἐν εἶναι δο-
 κεῖ διὰ τὸ ἐφεξῆς. Φαίνεται δὲ τὸ μὲν λευκόν, ὃ ἡ-
 λιος, κύκλῳ συνεχῶς ἐν ἐκάστῳ φαινόμενος τῶν ἐνό-
 πτρων, καὶ μηδεμίαν ἔχων εἰσδητήν διαίρεσιν· πρὸς
 δὲ τῇ γῇ μᾶλλον, διὰ τὸ νηνεμώτερον εἶναι. Πνεύ-
 ματος γὰρ ὄντος, οὐκ εἶναι σιάσιν φανεράν. Παρὰ
 δὲ τοῦτο μέλαινα ἢ ἐχομένη περιφέρεια, διὰ τὴν ἐκεί-

νης λευκότητα δοκοῦσα εἶναι μελαντέρα. Πλεονάκεις δὲ γίνονται αἱ ἄλλω περὶ τὴν σελήνην, διὰ τὸ τὸν ἥλιον, θερμότερον ὄντα, θάττον διαλύειν τὰς συστάσεις τοῦ αἵρος. Περὶ δὲ τοὺς ἀστέρας γίνεται μὲν διὰ τὰς αἰτίας αἰτίας, οὐ σημειῶδες δὲ ὁμοίως, ὅτι μικρὰς πάμπαν ἐπιδηλοῦσι τὰς συστάσεις καὶ οὐπω γονίμους.

CAPUT IV.

Ἡ δ' ἴρις ὅτι μὲν ἐστὶν ἀνάκλασις, εἴρηται πρότερον· ποῖα δὲ τις ἀνάκλασις, καὶ πῶς, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ἕκαστα γίνονται τῶν συμβαινόντων περὶ ταύτην, λέγωμεν νῦν. Ἀνακλωμένη μὲν οὖν ἡ ὄψις ἀπὸ πάντων φαίνεται τῶν λείων· τούτων δ' ἐστὶ καὶ ἀῆρ καὶ ὕδωρ. Γίνεται δ' ἀπὸ μὲν αἵρος, ὅταν τύχη συνιστάμενος, διὰ δὲ τὴν τῆς ὕψεως ἀσθένειαν πολλάκις καὶ ἄνευ πυκνώσεως ποιῇ ἀνάκλασιν· οἷόν ποτε συνέβαινέ τιμι πάθος ἡρέμα καὶ οὐκ ὁρᾷ βλέποντι· αἰεὶ γὰρ εἰδῶλον ἐδόκει προηγεῖσθαι βαδίζοντι αὐτῇ, ἐξ ἐναντίας βλέπον πρὸς αὐτόν. Τοῦτο δὲ ἔπασχε διὰ τὸ τὴν ὄψιν ἀνακλᾶσθαι πρὸς αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἀσθενὴς ἦν καὶ λεπτὴ πάμπαν ὑπὸ τῆς ἀρρώστιας, ὥστε ἔνοπτρον ἐγίνετο καὶ πλησίον ἀῆρ, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπωθεῖν, ὡς ὁ πόρρω καὶ πυκνός. Διόπερ αἱ ἰσφαλαὶ ἀνεσπασμέναι φαίνονται ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ μείζω τὰ μεγέθη πάντων, ὅταν εὗροι πνέωσι, καὶ τὰ ἐν ταῖς ἀχλύσιν, οἷον καὶ ἥλιος καὶ ἄστρα ἀνίσχοντα καὶ δύνοντα μᾶλλον ἢ μεσουρανοῦντα. Ἀπὸ δ' ὕδατος μάλιστα ἀνακλᾶται, καὶ ἀπὸ ἀρχομένου γίνεσθαι μᾶλλον ἔτι, ἢ ἀπ' αἵρος. Ἐκαστον γὰρ τῶν μορίων, ἐξ ὧν γίνεται συνισταμένων ἡ ψεκὰς, ἔνοπτρον ἀναγκαῖον εἶναι μᾶλλον τῆς ἀχλύος. Ἐπεὶ δὲ καὶ

δῆλον, καὶ εἴρηται πρότερον, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνό-
πτροις τὸ χρῶμα μόνον ἐμφαίνεται, τὸ δὲ σχῆμα ἄδη-
λον, ἀναγκαῖον ὅταν ἄρχηται ὕειν, καὶ ἤδη μὲν
συνιστῆται εἰς ψεκᾶδας ὁ ἐν τοῖς νέφεσιν αἴθρ· μή-
πω δ' ὕει, ἐὰν ἐξ ἐναντίας ἢ ὁ ἥλιος, ἢ ἄλλό τι οὕτω
λαμπρὸν, ὥστε γίνεσθαι ἐνοπτερον τὸ νέφος, καὶ τὴν
ἀνάκλασιν γίνεσθαι πρὸς τὸ λαμπρὸν ἐξ ἐναντίας, γί-
γνεσθαι τε ἔμφασιν χρώματος, οὐ σχήματος. Ἐκάστου
δὲ ὄντος τῶν ἐνόπτρων μικροῦ καὶ ἀοράτου, τῆς δ'
ἐξ ἀπάντων αὐτῶν συνεχείας τοῦ μεγέθους ὁρωμένης,
ἀνάγκη συνεχὲς μέγεθος τοῦ αὐτοῦ φαίνεσθαι χρώ-
ματος· ἕκαστον γὰρ τῶν ἐνόπτρων τὸ αὐτὸ ἀποδίδω-
σι χρῶμα τῇ συνεχεῖ· ὥστ' ἐπεὶ ταῦτ' ἐνδέχεται συμ-
βαίνειν, ὅταν τοῦτον ἔχῃ τὸν τρόπον ὃ τε ἥλιος καὶ
τὸ νέφος, καὶ ἡμεῖς ὤμεν μεταξὺ αὐτῶν, ἔσται διὰ τὴν
ἀνάκλασιν ἔμφασίς τις. Ἀλλὰ μὴν καὶ φαίνεται τότε
καὶ οὐκ ἄλλως ἐχόντων γιγνομένη ἢ ἱρις. Ὅτι μὲν
οὖν ἀνάκλασις ἡ ἱρις τῆς ὀψείως πρὸς τὸν ἡλιόν ἐστι,
φανερὸν· διὸ καὶ ἐξ ἐναντίας αἰεὶ γίνεται· ἡ δ'
ἄλλως περὶ αὐτόν. Καίτοι ἄμφω ἀνακλάσεις· ἀλλ'
ἡ γὰρ τῶν χρωμάτων ποικιλία διαφέρει· ἡ μὲν γὰρ
ἀπ' ὕδατος καὶ μέλανος γίνεται ἀνάκλασις, καὶ
πόρρωθεν· ἡ δ' ἐγγύθεν, καὶ ἀπὸ αἰέρος λευκοτέ-
ρου τὴν φύσιν. Φαίνεται δὲ τὸ λαμπρὸν διὰ τοῦ
μέλανος, ἢ ἐν τῷ μέλανι (διαφέρει γὰρ οὐθέν·)
φοινικοῦν. Ὅρῃν δ' ἔξεστι τό γε τῶν χλωρῶν ξύλων
πῦρ, ὡς ἐρυθρᾶν ἔχει τὴν φλόγα, διὰ τὸ τῷ καπνῷ
πολλῷ μεμίσχθαι τὸ πῦρ, λαμπρὸν ὃν καὶ λευκόν· καὶ
δεῖ ἀχλύος καὶ καπνοῦ ὁ ἥλιος φαίνεται φοινικοῦς.
Διὸ ἡ μὲν τῆς ἱριδος ἀνάκλασις, ἡ μὲν πρώτη τοιαύ-

την ἔχον φαίνεται τὴν χροάν· ἀπὸ ξανθῶν γὰρ μικρῶν γίνεται ἡ ἀνάκλασις· ἡ δὲ τῆς ἄλλω, οὐ. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, χρωμάτων ὕστερον ἐροῦμεν. Ἐπὶ δὲ περὶ αὐτὸν μὲν τὸν ἥλιον οὐ γίνεταί διατριβὴ τοιαύτης συστάσεως· ἀλλ' ἢ ὕει, ἢ διαλύεται. Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ἐν τῷ μεταξὺ τῆς τοῦ ὕδατος γενέσεως γίνεται τις χροάν· ἅπει, εἰ μὲν ἐγίνετο, ἣν ἂν κακρωματισμένη ἢ ἄλως, ὥσπερ ἡ ἱρις. Νῦν δ', ὅλα μὲν οὐ γίνεταί τοιαύτην ἔχοντα τὴν ἔμφασιν, οὐδὲ κύκλῳ, μικρὰ δὲ καὶ κατὰ μέρος, αἱ καλοῦνται ῥάβδον· ἅπει εἰσυνίσταται τοιαύτη ἀχλὺς, οἷα γένοιτ' ἂν ὕδατος, ἢ τιнос ἄλλου μέλανος, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐφαίνετο ἂν ἡ ἱρις ὅλη, ὥσπερ ἡ περὶ τοὺς λύχνους· περὶ γὰρ τούτους τὰ πλεῖστα νοτίων ὄντων, ἱρις γίνεταί τοῦ χαιμῶνος· μάλιστα δὲ δῆλη γίνεται τοῖς ὑγροῦς ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμούς· τούτων γὰρ ἡ ὄψις ταχὺ δι' ἀσθένειαν ἀνακλᾶται. Γίνεται δ' ἀπὸ τειγῆς τοῦ αἵματος ὑγρότητος, καὶ ἀπὸ λιγνύος τῆς ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀποφύεσθαι καὶ μίγνυμένης· τότε γὰρ γίνεταί ἐνοπτρον, καὶ διὰ τὴν μελανίαν· καπνώδης γὰρ ἡ λιγνύς· τό, τε τοῦ λύχνου φῶς οὐ λευκόν, ἀλλὰ πορφυροῦν φαίνεται κύκλῳ καὶ ἱριῶδες· φοινικοῦν δ' οὐ· ἔστι γὰρ ἥτε ὄψις ὀλίγη ἢ ἀνακλωμένη, καὶ μέλαν τὸ ἐνοπτρον. Ἡ δ' ἀπὸ τῶν κωπῶν τῶν ἀναφεραμένων ἐκ τῆς θαλάττης ἱρις, τῇ μὲν θέσει τὸν αὐτὸν γίνεταί τρόπον τῇ ἐν τῷ οὐρανῷ· τὸ δὲ χρῶμα ὁμοιωτέρα τῇ περὶ τοὺς λύχνους· οὐ γὰρ φοινικῇν, ἀλλὰ πορφυρᾶν ἔχουσα φαίνεται τὴν χροάν. Ἡ δ' ἀνάκλασις ἀπὸ τῶν μικροτάτων μὲν, συνεχῶν δὲ γίνεταί ξανθῶν· αὗται δ' ὕδωρ ἀποκεκρωμένον εἰσὼν ἥδι

παντελῶς. Γίνεται δὲ καὶ τις λεπταῖς φανίσιν, αἷς τι τοιοῦτον χωρίον, ὃ τὴν θέσιν πρὸς τὸν ἥλιον ἐστραμμένον ἐστὶ, καὶ τῇ μὲν ὁ ἥλιος ἀνέχει, τῇ δὲ σκιαῖζει· ἐν τῷ τοιοῦτῳ γὰρ, ὅταν εἶσω τις φαίνη τῷ ἑσταῶτι ὡς τὸς, ἢ ἐπαλλάττουσιν αἱ αὐτῖνες, καὶ ποιοῦσι τὴν σκιά, φαίνεται ἕρις. Ὁ τρόπος δὲ καὶ ἡ χρῶα ὁμοία, καὶ τὸ αἷτιον τὸ αὐτὸ τῇ ἀπὸ τῶν κωπῶν· τῇ γὰρ χειρὶ κώπη χρῆται ὁ φαίνων. Ὅτι δὲ τὸ χρῶμα τοιοῦτον, ἕμα δῆλον ἐστὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων χρωμάτων τῆς φαντασίας, ἐκ τῶνδε· δεῖ γὰρ νοήσαντας, ὡς περ εἰρηται, καὶ ὑποθεμένους, πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ λαμπρὸν ἐν τῷ μέλανι ἢ διὰ τοῦ μέλανος χρῶμα ποιεῖ φοινικοῦν· δεύτερον δ', ὅτι ἡ ὄψις ἀποτεταμένη, ἀσθενεστέρα γίνεται καὶ ἐλάττω· τρίτον δὲ, ὅτι τὸ μέλαν οἷον ἀπόφασίς ἐστι· τῷ γὰρ ἐκλιπεῖν τὴν ὄψιν, φαίνεται μέλαν. Διὸ τὰ πόρρω πάντα μελάντερα φαίνεται, διὰ τὸ μὴ δυνάμεισθαι τὴν ὄψιν. Θεωρεῖσθω μὲν οὖν ταῦτα ἐκ τῶν περὶ τὰς αἰσθήσεως συμβαινόντων· ἐκείνων γὰρ ἴδιοι οἱ περὶ τούτων λόγοι. Νῦν δ' ὅσον ἀνάγκη, τοσοῦτον περὶ αὐτῶν λέγωμεν. Φαίνεται δ' οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τὰ τε πόρρω μελάντερα, καὶ ἐλάττω, καὶ λειότερα, καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐνόπτοις, καὶ τὰ νέφη μελάντερα βλέπουσιν εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ εἰς αὐτὰ τὰ νέφη. Καὶ τοῦτο πάνυ ἐπιδήλως· δια γὰρ τὴν ἀνάκλασιν, ὀλίγη τῇ ὄψει θεωροῦνται. Διαφέρει δ' οὐδὲν τὸ ὁρώμενον μεταβάλλειν, ἢ τὴν ὄψιν· ἀμφοτέρως γὰρ ἔσται ταυτόν. Πρὸς δὲ ταύτοις δεῖ μὴ ληληθῆναι καὶ τόδε· συμβαίνει γὰρ, ὅταν ἡ τοῦ ἡλίου νέφος πλησίον, εἰς μὲν αὐτὸ βλέποντι μῆθ' ἐν φαίνεσθαι κεχρωματισμένον, ἀλλ' εἶναι λευκόν· ἐν

δὲ τῷ ὕδατι αὐτὸ τοῦτο θεωροῦντι χρωμά τι ἔχειν τῆς ἱριδος. Αἴηλον τοίνυν, ὅτι ἡ ὄψις, ὥσπερ καὶ τὸ μέλαν, κλωμένη δι' ἀσθένειαν μελάντερον ποιεῖ φαίνεσθαι, καὶ τὸ λευκὸν ἥττον λευκόν, καὶ προσάγει πρὸς τὸ μέλαν. Ἡ μὲν οὖν ἰσχυροτέρα ὄψις, εἰς φοινικοῦν χρωμα μεταβά-
 λεν· ἡ δ' ἐχομένη, εἰς τὸ πράσινον· ἡ δ' ἔτι ἀθενε-
 στέρα εἰς τὸ αἰουργόν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλεῖον οὐκ ἔτι φαί-
 νεται, ἀλλ' ἐν τοῖς τρισὶν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τὰ
 πλεῖστα, καὶ τούτων ἔσχε τέλος· τῶν δ' ἄλλων ἀναί-
 σθητος ἡ μεταβολή. Διὸ καὶ ἡ ἱρις τρίχρως φαίνε-
 ται, ἑκατέρα μὲν, ἐναντίως δέ. Ἡ μὲν οὖν πρώτη
 τὴν ἔξω φοινικὴν ἔχει· ἀπὸ μεγίστης γὰρ περιφερείας
 πλείστη προσπίπτει ἡ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον· μεγίστη δ',
 ἡ ἔξω· ἡ δ' ἐχομένη, καὶ ἡ τρίτη, ἀνάλαγον. Ὡστ' εἰ
 τὰ περὶ τῶν χρωμάτων τῆς φαντασίας εἴρηται καλῶς,
 ἀνάγκη τρίχρων τε εἶναι αὐτήν, καὶ τούτοις τοῖς χρώ-
 μασι κεχρῶσθαι μόνοις. Τὸ δὲ ξανθὸν φαίνεται, διὰ
 τὸ παρ' ἄλληλα φαίνεσθαι· τὸ φοινικοῦν γὰρ παρὰ
 τὸ πράσινον, λευκὸν φαίνεται. Σημεῖον δὲ τούτου·
 ἐν γὰρ τῷ μελαντάτῳ νέφει μάλιστα ἄκρατος γίνεται
 ἡ ἱρις· συμβαίνει δὲ τότε ξανθότερον εἶναι δοκεῖν τὸ
 φοινικοῦν. Ἔστι δὲ τὸ ξανθὸν ἐν τῇ ἱριδι χρωμα με-
 ταξὺ τοῦ τε φοινικοῦ καὶ πρασίνου χρώματος. Διὰ
 τὴν μελανίαν οὖν τοῦ κύκλου νέφους, ὅλον αὐτοῦ φαί-
 νεται τὸ φοινικοῦν, λευκόν· ὅτι γὰρ πρὸς ἐκείνα λευ-
 κόν. Καὶ πάλιν ἀπομαραινομένης τῆς ἱριδος ἐγγυ-
 τάτῳ, ὅταν λύηται τὸ φοινικοῦν· ἡ γὰρ νεφέλη λευ-
 κὴ οὔσα, προσπίπτουσα παρὰ τὸ πράσινον, μεταπί-
 πτει εἰς τὸ ξανθόν. Μέγιστον δὲ σημεῖον τούτων ἡ
 ἀπὸ τῆς σελήνης ἱρις· φαίνεται γὰρ λευκὴ πάντων.

Γίγνεται δὲ τοῦτο, ὅτι ἐν ταῖς τῶν νέφει ζοφερῶ ὕντι φαίνεται, καὶ ἐν νυκτί. Ὡσπερ οὖν πῦρ ἐπὶ πῦρ, μέλαν παρὰ μέλαν, ποιεῖ τὸ ἡρέμα λευκὸν παντελῶς φαίνεσθαι λευκόν· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ φοινικοῦν. Γίγνεται δὲ τοῦτο τὸ πάθος καταφανὲς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθῶν· ἐν γὰρ τοῖς ὑφάσμασι καὶ ποικίλμασιν ἀμύθητον διαφέρει τῇ φαντασίᾳ, ἄλλα παρ' ἄλλα τιθέμενα χρωμάτων· οἷον καὶ τὰ πορφυρᾶ ἐν λευκοῖς ἢ μέλασιν ἱρίοις. Ἔστι δ' ἐν αὐτῇ τοιαδί ἢ τοιαδί· διὸ καὶ οἱ ποικίλλται φασὶ διαμαρτάνειν ἐργαζόμενοι πρὸς τὸν λύχνον πολλακίς τῶν ἀνθῶν, καὶ λανθάνειν λαμβάνοντες ἕτερα ἀντιέτερον. Διότι μὲν οὖν τρίχρωος τε, καὶ ὅτι ἐκ τούτων φαίνεται τῶν χρωμάτων μόνων ἢ ἱρίς, εἴρηται. Διπλῇ δὲ καὶ ἀμαυροτέρα τοῖς χρώμασιν ἢ περιέχουσα, καὶ τῇ θέσει τὰς χροῶς ἐξ ἐναντίας ἔχει κειμένας διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Μακρότερον γὰρ ἀποτεινομένη ἢ ὄψις, ὥσπερ τὸ πορρῶτερον ὄρᾳ· καὶ τὸ ἐνταῦθα τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἀσθενεστέρα οὖν ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ἢ ἀνάκλασις γίνεται, διὰ τὸ πορρῶτερον ποιεῖσθαι τὴν ἀνάκλασιν. Ὡστε ἐλάττων προσπίπτουσα, τὰ χρώματα ποιεῖ ἀμαυρότερα φαίνεσθαι, καὶ ἀντεστραμμένως δὴ διὰ τὸ πλεῖον ἀπὸ τῆς ἐλάττονος καὶ τῆς ἐκτὸς περιφερείας προσπίπτειν πρὸς τὸν ἥλιον· ἐγγυτέρω γὰρ τῆς ὀψεως οὖσα ἀνακλᾶται ἀπὸ τῆς ἐγγυτάτω περιφερείας τῆς πρώτης ἱρίδος· ἐγγυτάτω δ' ἐν τῇ ἔξωθεν ἱριδί, ἢ ἐλαχίστη περιφέρεια. Ὡστε αὕτη ἔξω τὸ χρῶμα φοινικοῦν· ἢ δ' ἐχομένη καὶ ἢ τρίτη κατὰ λόγον. Ἡ ἔξω ἱρίς ἐφ' ᾧ τὸ β', ἢ ἔσω, ἐφ' ᾧ τὸ α'. τὰ χρώματα δ', ἐφ' ᾧ τὸ γ', φοινικοῦν· ἐφ' ᾧ τὸ δ', πράσινον· ἐφ' ᾧ ε, ἀλουργόν· τὸ ξανθὸν δὲ φαίνεται ἐφ' οὗ τὸ ζ.

Τρεῖς δ' οὐκέτι γίνονται, οὐδὲ πλείους ἱριδες, διὰ τὸ καὶ τὴν δευτέραν γίνεσθαι ἀμανροτίαν· ὥστε καὶ τὴν τρίτην ἀνάκλασιν πάμπαν ἀσθενῆ γίνεσθαι καὶ ἀδυνατεῖν ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸν ἥλιον.

CAPUT V.

Ὅτι δ' οὔτε κύκλον οἶόν τι γίνεσθαι τῆς ἱριδος, οὔτε μεῖζον ἡμικυκλίου τμήμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν συμβαινόντων περὶ αὐτήν, ἐκ τοῦ διαγράμματος ἔσται θεωροῦμαι δῆλον· ἡμισφαίριον γὰρ ὄντος ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος κύκλου τοῦ ἐφ' ᾧ τὸ α· κέντρον δὲ τοῦ κ· ἄλλου δὲ τινος ἀντελλόντες σημείου ἐφ' ᾧ τὸ η, ἐὰν αἱ ἀπὸ τοῦ κ γραμμαὶ κατὰ πῶνεν ἐμπέπτουσιν ποιῶσιν ὥσπερ εἰ ἄξονα τὴν ἐφ' ᾗ ἡ η κ, καὶ ἀπὸ τοῦ κ ἐπὶ τὸ μ ἐπιζυχθεῖσαι ἀνακλασθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἡμισφαίριου ἐπὶ τὸ η, ἐπὶ τὴν μεῖζον γωνίαν πρὸς κύκλου περιφέρειαν, προσπεσούνται αἱ ἀπὸ τοῦ κ· καὶ ἐὰν μὲν ἐπ' ἀνατολῆς ἢ ἐπὶ δύσεως τοῦ ἄστρου ἢ ἀνάκλασις γένηται, ἡμικύκλιον ἀποληφθήσεται τοῦ κύκλου ὑπὸ τοῦ ὀρίζοντος τὸ ὑπὲρ γῆν γιγνόμενον· ἐὰν δ' ἐπάνω, ἔλαττον αἰεὶ ἡμικυκλίου· ἐλάχιστον δ', ὅταν ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ γένηται τὸ ἄστρον. Ἐστω γὰρ ἐπ' ἀνατολῆς πρῶτον, οὗ τὸ η, καὶ ἀνακεκλᾶσθω ἡ κ μ ἐπὶ τὸ η, καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐμβαβλήσθω ἐν ᾧ τὸ α, τὸ ἀπὸ τοῦ τριγώνου ἐν ᾧ τὸ η κ μ. Κύκλος οὖν ἡ τομὴ ἔσται τῆς σφαίρας. Ὁ μέγιστος ἔστω, ὁ ἐφ' ᾧ α. Διόλσει γὰρ οὐθέν, ἐν ὁποιοῦν τῶν ἐπὶ τῆς η κ κατὰ τὸ τρίγωνον τὸ κ μ η, ἐμβλήθῃ τὸ ἐπίπεδον. Αἱ οὖν ἀπὸ τῶν η κ ἀγόμεναι γραμμαὶ ἐκ τούτου τῇ λόγῳ οὐ συσταθήσονται τοῦ ἐφ' ᾧ α ἡμικυκλίου πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο σημείον· ἐπεὶ γὰρ τὰ τε η κ σημεία δέ-

δοται, καὶ ἡ κ δεδομένη ἂν εἴη, καὶ ἡ μ η · ὥστε καὶ
ὁ λόγος τῆς μ η , πρὸς τὴν μ κ . Δεδομένης οὖν πε-
ριφερείας ἐφάπεται τὸ μ . Ἐστὼ δὲ αὕτη, ἐφ' ἧς τὰ
 ν μ · ὥστε ἡ τομὴ τῶν περιφερειῶν δέδοται· πρὸς ἄλ-
λη δὲ τῇ πρὸς τῇ μ ν περιφερεία ἀπὸ τῶν αὐτῶν ση-
μαίων ὁ αὐτὸς λόγος ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ οὐ συνίστα-
ται. Ἐκκείσθω οὖν τις γραμμὴ ἡ δ β , καὶ τετμήσθω
ὥς ἡ μ η πρὸς μ κ , ἡ δ πρὸς τὸ β . Μείζων δὲ ἡ μ
 η , τῆς μ κ · ἐπεὶ περ ἐπὶ τὴν μείζω γωνίαν ἡ ἀνάκλα-
σις τοῦ κώνου· ὑπὸ γὰρ τὴν μείζω γωνίαν ὑποτείνει
τὴν τοῦ μ κ η τριγώνου. Μείζων ἄρα καὶ ἡ δ τῆς
 β . Προσπεπορίσθω οὖν πρὸς τὴν β , ἐφ' ἧς τὸ ζ ·
ὥστ' εἶναι ὅπερ τὴν δ πρὸς τὴν β , τὴν β ζ πρὸς τὴν
 δ . Εἴτα ὅπερ ἡ ζ πρὸς τὴν κ η , τὸ β πρὸς ἄλλη^ν
πεπορήσθω τὴν κ π , καὶ ἀπὸ τοῦ π ἐπὶ τὸ μ ἐπεζευ-
χθῶ ἡ τὸ π μ · ἔσται οὖν τὸ π πόλος τοῦ κύκλου, πρὸς
ὃν αἱ ἀπὸ τοῦ κ γραμμαὶ προσπίπτουσιν· ἔσται γὰρ
ὅπερ ἡ ζ πρὸς τὴν κ η , καὶ ἡ β πρὸς τὴν κ π , καὶ ἡ δ
πρὸς τὴν π μ · μὴ γὰρ ἔστω, ἀλλὰ ἡ πρὸς ἐλάττω, ἡ
πρὸς μείζω τῆς π μ · οὐθέν γὰρ διοίσει· ἔστω γὰρ
πρὸς τὴν π ρ . Τὸν αὐτὸν ἄρα λόγον αἱ η κ , καὶ κ
 π , καὶ ἡ π ρ , πρὸς ἀλλήλας ἔξουσιν, ὅπερ αἱ ζ β δ .
Αἱ δὲ ζ β δ , ἀνάλογον ἦσαν, ὅπερ ἡ δ πρὸς β , ἡ ζ
 β πρὸς δ · ὥστε ὅπερ ἡ π η πρὸς τὴν π ρ , ἡ τὸ π ρ
πρὸς τὴν π κ . Ἄν οὖν ὑπὸ τῶν κ η αἱ η ρ καὶ κ ρ
ἐπὶ τὸ ρ ἐπεζευχθῶσιν, αἱ ἐπεζευχθεῖσαι αὐταὶ τὸν
αὐτὸν ἔξουσιν λόγον, ὅπερ αἱ η π πρὸς τὴν π ρ . Με-
ρεὶ γὰρ τὴν αὐτὴν γωνίαν τὴν π , ἀνάλογον αἱ τε τοῦ
 η π ρ τριγώνου, καὶ τοῦ κ ρ π . Ὡστε καὶ ἡ η ρ πρὸς
τὴν κ ρ τὸν αὐτὸν ἔξει λόγον, ὃν καὶ ἡ η π πρὸς τὴν

π ρ. Ἐχει δὲ καὶ ἡ μ η πρὸς τὴν μ κ τὸν αὐτὸν λό-
 γον, ὅνπερ ἡ τὸ δ πρὸς τὸ β ἀμφοτέραι. Ὡστ' ἀπὸ
 τῶν η κ σημείων οὐ μόνον πρὸς τῇ μ ν περιφερείᾳ συ-
 σταθήσονται τὸν αὐτὸν ἔχουσαι λόγον, ἀλλὰ καὶ ἄλ-
 λοθι· ὅπερ ἀδύνατον. Ἐπεὶ οὖν ἡ δ οὔτε πρὸς
 ἐλάττω τῆς μ π, οὔτε πρὸς μείζω· ὁμοίως γὰρ δι-
 χθῆσεται· δηλὸν ὅτι πρὸς αὐτὴν ἂν εἴη τὴν ἐφ' ἡ μ
 π. Ὡστ' ἔσται ὅπερ ἡ μ π πρὸς τὴν π κ, ἡ τὸ
 π η πρὸς τὴν μ π, καὶ λοιπὴ ἡ τὸ μ η πρὸς τὴν
 μ κ. Ἄν οὖν τῷ ἐφ' ᾧ τὸ π πόλῳ χρώμενος, δια-
 στήματι δὲ τῷ ἐφ' ᾧ μ π, κύκλος γραφῇ, ἀπασῶν
 ἐφάπεται τῶν γωνιῶν, ὥς ἀνακλῶμεναι ποιοῦσιν αἱ
 ἀπὸ τοῦ μ η κύκλου· εἰ δὲ μὴ, ὁμοίως δειχθῆσονται
 τὸν αὐτὸν ἔχουσαι λόγον αἱ ἄλλοθι καὶ ἄλλοθι τοῦ
 ἡμικυκλίου συνιστάμεναι· ὅπερ ἦν ἀδύνατον. Ἄν
 οὖν περιαγάγῃς τὸ ἡμικύκλιον τὸ ἐφ' ᾧ τὸ α, περὶ
 τὴν ἐφ' ἡ η κ π διάμετρον, αἱ ἀπὸ τοῦ η κ ἀνακλῶ-
 μεναι πρὸς τὸ ἐφ' ᾧ τὸ μ, ἐν πᾶσι τοῖς ἐπιπέδοις ὁμοί-
 ως ἔξουσι καὶ ἴσην ποιήσουσι γωνίαν τὴν κ μ η. Καὶ
 ἦν ποιοῦσι δὲ γωνίαν αἱ η π καὶ μ π ἐπὶ τῆς η π, αἱ ἴση
 ἔσται. Τρίγωνα οὖν ἐπὶ τῆς η π, καὶ κ π, ἴσα τῷ ἡ μ
 π καὶ κ μ π συνεστήκασιν· τούτων δ' αἱ κάθετοι ἐπὶ
 τὸ αὐτὸ σημεῖον πεισούνται τῆς η π, καὶ ἴσαι ἔσονται.
 Πιπτέτωσαν ἐπὶ τὸ ο. Κέντρον ἄρα τοῦ κύκλου τὸ ο,
 ἡμικύκλιον δὲ τὸ περὶ τὴν μ ν ἀφῆρηται ἀπὸ τοῦ ὀρί-
 ζοντος· τῶν μὲν γὰρ ἄνω τὸν ἥλιον οὐ κρατεῖν, τῶν
 δὲ προσπερίποριζομένων κρατεῖν, καὶ διαχεῖν τὸν αἰ-
 ρα. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἔρῳ οὐ συμβαίνειν τὸν κύ-
 κλον. Γίνεσθαι δὲ καὶ νύκτωρ ἀπὸ τῆς σελήνης ὀλι-
 γάκεις· οὔτε γὰρ αἰεὶ πλήρης, ἀσθενεστέρα τε τὴν φύ-

σιν, ὥστε κρατεῖν τοῦ αἵρος. Μάλιστα δ' ἴσασθαι τὴν ἴριν, ὅπου μάλιστα κρατεῖται ὁ ἥλιος· πλείστη γὰρ ἐν αὐτῇ ἡ ἰκιδὴς ἐνέμεινε. Πάλιν ἔστω ὁ ὀρίζων μὲν, ἐφ' οὗ τὸ α β γ, ἐπανατεταλκέντω δὲ τὸ η· ὁ δὲ ἄξων ἔστω νῦν, ἐφ' ᾧ τὸ η π. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα ὁμοίως δειχθήσεται, ὡς καὶ πρότερον. Ὁ δὲ πόλος τοῦ κύκλου ὁ ἐφ' ᾧ π, κάτω ἔσται τοῦ ὀρίζοντος τοῦ ἐφ' ᾧ τὸ α γ, ἀρθέντος τοῦ ἐφ' ᾧ τὸ η σημείου. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς θ, τε πόλος, καὶ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου καὶ τὸ τοῦ ὀρίζοντος νῦν τὴν ἀνατολήν· ἔστι γὰρ οὗτος, ἐφ' ᾧ τὸ η π. Ἐπεὶ δὲ ἐπάνω τῆς διαμέτρου τῆς α γ, τὸ κ η, τὰ κέντρον εἴη ἂν ὑποκάτω τοῦ ὀρίζοντος πρότερον τοῦ ἐφ' ᾧ τὸ α γ, ἐπὶ τῆς κ π γραμμῆς, ἐφ' οὗ τὸ ο. Ὡστε ἐλάττω ἔσται τὸ ἐπάνω τμήμα ἡμικυκλίου τὸ ἐφ' ᾧ ψ υ ω· τὸ γὰρ ψ υ α ἡμικύκλιον ἦν. Νῦν δ' ἀποτετέμνηται ἀπὸ τοῦ α γ ὀρίζοντος. Τὸ δὴ υ ω ἀφανὲς ἔσται, ἐπαρθέντος αὐτοῦ τοῦ ἡλίου ἐλάχιστον, ὅταν ἐπὶ μεσημβρίαν· ὅσα γὰρ ἀνώτερον τὸ η, κατώτερός τε ὁ πόλος καὶ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου ἔσται. Ὅτι δ' ἐν μὲν ταῖς ἐλάττωσιν ἡμέραις ταῖς μετ' ἰσημερίαν τὴν μετοπωρινήν, ἐνδέχεται αἰεὶ γίνεσθαι ἴριν· ἐν δὲ ταῖς μακροτέραις ἡμέραις ταῖς ἀπὸ ἰσημερίας τῆς ἐτέρας ἐπὶ τὴν ἰσημερίαν τὴν ἐτέραν, περὶ μεσημβρίαν οὐ γίγνεται ἴρις· αἴτιον ὅτι τὰ μὲν πρὸς ἄρκτον τμήματα πάντα μείζω ἡμικυκλίου καὶ αἰεὶ ἐπὶ μείζω ἡμικυκλίου· τὸ δ' ἀφανὲς, μικρόν. Τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τμήματα τοῦ ἰσημερινοῦ, τὸ μὲν ἄνω τμήμα, μικρόν· τὸ δ' ὑπὸ γῆν, μέγα. Καὶ αἰεὶ δὴ τὰ πορρώτέρω μείζω· ὥστε, ἐν μὲν ταῖς πρὸς θειρινὰς τροπὰς ἡμέραις, διὰ τὸ μέγεθος

τοῦ τμήματος, πρὶν ἐπὶ τὸ μέσον ἔλθειν τοῦ τμήματος, καὶ ἐπὶ τὸ μεσημβρινόν τὴν τὸ η, κάτω ἤδη παρατελῶς γίνεται τὸ π, διὰ τὸ πόρρω ἄφαστάναι τῆς γῆς τὴν μεσημβρίαν, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ τμήματος. Ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς χειμερινὰς τροπὰς ἡμέραις, διὰ τὸ μὴ πολὺ ὑπὲρ γῆς εἶναι τὰ τμήματα τῶν κύκλων, τοὺνναντίον ἀναγκαῖον γίνεσθαι· βραχὺ γὰρ ἀρθείσης τῆς ἐφ' ᾗ τὸ η, ἐπὶ τῆς μεσημβρίας γίνεται ὁ ἥλιος.

CAPUT VI.

Τὰς δ' αὖτὰς αἰτίας ἐποληπτίον καὶ παρὰ παρελλόν καὶ ῥάβδων ταῖς εἰρημέναις. Γίνεται γὰρ παρήλιος μὲν, ἀνακλωμένης τῆς ὕψους πρὸς τὸν ἥλιον ἀπὸ τινος· ῥάβδοι δὲ, διὰ τὸ προσηπύττειν τοιαύτην οὖσαν τὴν ὄψιν, εἶαν εἴπομεν αἰεὶ γίνεσθαι, ὅταν πλησθὼν ὄντων τοῦ ἡλίου νεφῶν, ἀπὸ τινος ἀνακλασθῇ τῶν ὑγρῶν πρὸς τὸ νέφος· φαίνεται γὰρ αὐτὰ μὲν ἀχρωμάτιστα τὰ νέφη κατ' εὐθυμερίαν εἰσβλέποντων. Ἐν δὲ τῷ ὕδατι, ῥάβδων μεστὸν τὸ νέφος· πλήν τότε μὲν ἐν τῷ ὕδατι δοκεῖ τὸ χρῶμα τοῦ νέφους εἶναι, ἐν δὲ ταῖς ῥάβδοις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ νέφους. Γίνεται δὲ τοῦτο, ὅταν ἀνώμαλος ἢ τοῦ νέφους ἢ σφύσσας, καὶ τῇ μὲν πυκνὸν, τῇ δὲ μακρόν· καὶ τῇ μὲν ὑδαταδέστατος, τῇ δὲ ἥτιον· ἀνακλασθείσης γὰρ τῆς ὕψους πρὸς τὸν ἥλιον, τὸ σχῆμα μὲν τοῦ ἡλίου οὐχ ὁρᾶται διὰ τὴν σμικρότητα τῶν ἐνόπτρων· τὸ δὲ χρῶμα διὰ τὸ ἐν ἀνωμάλῳ φάνεσθαι λαμπρόν καὶ λευκὸν εὐὸν ἥλιον, πρὸς ὃν ἀνεκλάσθη ἡ ὄψις, τὸ μὲν φοινικοῦν φαίνεται, τὸ δὲ πράσινον ἢ ξανθόν· διαφέρει γὰρ οὕθιν, διὰ τοιούτων ὁρᾶν ἢ ἀπὸ τοιούτων ἀνακλωμένην· ἀμφοτέρως γὰρ φαίνεται τὴν χροάν ὁμοιον· ὥστε εἰ

κακίᾳ φοικικοῦν, καὶ οὕτως. Αἱ μὲν οὖν ῥάβδοι
 γίνονται δι' ἀνωμαλίαν τοῦ ἐνόπτρου, οὐ τῷ σχήμα-
 τι, ἀλλὰ τῷ χρώματι· ὁ δὲ παρήλιος, ὅταν οὐ μάλιστα
 ὁμαλὸς ᾖ ὁ ἀήρ, καὶ πυκνὸς ὁμοίως· διὸ φαίνεται
 λευκός· ἡ μὲν γὰρ ὁμαλότης τοῦ ἐνόπτρου ποιεῖ χρο-
 ᾶν μίαν τῆς ἐμφάσεως· ἡ δ' ἀνέκλασις ἀθρόας τῆς
 ὄψεως, διὰ τὸ ἅμα προσπίπτειν πρὸς τὸν ἥλιον ἀπὸ
 πυκνῆς οὐσῆς τῆς ἀχλύος, καὶ οὕτω μὲν οὐσῆς ὕδαρ,
 ἐγγὺς δ' ὕδατος, τὸ ὑπάρχον τῷ ἥλιῳ ἐμφαίνεσθαι
 χρῶμα ποιεῖ ὥστε ἀπὸ χαλκοῦ λείου πλωμένης διὰ
 τὴν πυκνότητα. Ὡστ' ἐπεὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἡλίου λευ-
 κόν, καὶ ὁ παρήλιος φαίνεται λευκός. Διὰ δὲ τὸ αὐ-
 τὸ τοῦτο μᾶλλον ὕδατος σημεῖον ὁ παρήλιος, τῶν
 ῥάβδων· μᾶλλον γὰρ συμβαίνει τὸν αἶρα εὐεργῶς ἔχειν
 πρὸς γένεσιν ὕδατος· ὁ δὲ νότιος, τοῦ βορείου μᾶλ-
 λον, ὅτι μᾶλλον ὁ νότιος ἀήρ εἰς ὕδαρ μεταβάλλει τοῦ
 πρὸς ἄρκτον. Γίνονται δ' ὥστε εἴπομεν περὶ τε-
 τὰς θυσμὰς καὶ περὶ τὰς ἀνατολάς, καὶ οὐτ' ἀνωθεν
 οὔτε κάτωθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων, καὶ ῥάβδοι καὶ
 παρήλιοι· καὶ οὐτ' ἐγγὺς τοῦ ἡλίου ἴσταν, οὔτε πόρρω
 πανταλῶς· ἐγγὺς μὲν γὰρ οὕσαν ὁ ἥλιος διαλύει τὴν
 σύστασιν· πόρρω δ' οὐσῆς, ἣ ὄψις οὐκ ἀνακλᾶσθῆ-
 σεται· ἀπὸ γὰρ μικροῦ ἐνόπτρου πόρρω ἀποτεινομέ-
 νῃ, ἀσθενὴς γίγνεται. Διὸ καὶ αἱ ἄλλαι οὐ γίνον-
 ται ἔξ ἐναντίας τοῦ ἡλίου. Ἄνω μὲν οὖν ἔαν γίγνη-
 ται καὶ ἐγγὺς, διαλύσει ὁ ἥλιος· ἔαν δὲ πόρρω, ἐλάτ-
 των ἢ ὄψις οὕσα ἢ ὥστε ποιεῖν ἀνέκλασιν, οὐ προσ-
 πεσῇται. Ἐν δὲ τῷ πλαγίῳ ὑπὸ τὸν ἥλιόν ἐστι το-
 σοῦτον ἀποστήναι τὸ ἐνοπτερόν, ὥστε μήτε τὸν ἥλιον
 διαλῦσαι, τὴν τε ὄψιν ἀθροῦν ἐλθεῖν, διὰ τὸ πρὸς

τὴν γῆν φερομένην μὴ διϊκνᾶσθαι ὥσπερ δι' ἀχανοῦς φερομένην. Ἐπὶ δὲ τὸν ἥλιον αὖ γίγνεται, διὰ τὸ πλησίον μὲν τῆς γῆς διαλύεσθαι ἂν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἄνω δὲ μεσουρανίου ὄντος τὴν ὄψιν διασπᾶσθαι. Καὶ ὅλως οὐδ' ἐκ πλαγίας μεσουρανίου γίγνεται· ἡ γὰρ ὄψις οὐχ ὑπὸ τὴν γῆν φέρεται· ὥστε ὀλίγη ἀφικνᾶται πρὸς τὸ ἔκτοτρον, καὶ ἡ ἀνακλωμένη γίγνεται πᾶμπαν ἀσθενής. Ὅσα μὲν οὖν ἔργα συμβαίνει παρῆχαι τὴν ἔκκρισιν ἐν τοῖς τόποις τοῖς ὑπὲρ τὴν γῆν, σχεδὸν ἐστὶ τασαῦτα καὶ τοιαῦτα. Ὅσα δ' ἐν αὐτῇ τῇ γῇ, ἐγκατακλειόμενοις τοῖς τῆς γῆς μέρεσιν ἀπεργάζεται, λεκτέον· προεῖ γὰρ δύο διαφορὰς σωμάτων διὰ τὸ διπλῇ πεφυκέναι καὶ αὐτῇ, καθάπερ καὶ ἐν τῷ μετεώρῳ· δύο μὲν γὰρ αἱ ἀναθυμιάσεις, ἡ μὲν ἀτμιδώδης, ἡ δὲ καπνώδης, ὧς φαμεν, εἰσὶ· δύο δὲ καὶ τὰ εἶδη τῶν ἐν τῇ γῇ γινομένων· τὰ μὲν ὀρυκτὰ, τὰ δὲ μεταλλευτὰ. Ἡ μὲν οὖν ξηρὰ ἀναθυμιάσις ἐστίν, ἥτις ἐκπυραῦσα ποιεῖ τὰ ὀρυκτὰ πάντα, οἷον λίθων τε γένη τὰ ἄτηκτα, καὶ σανδράχην, καὶ ὠχραν, καὶ μίλτον, καὶ θείον, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. Τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ὀρυκτῶν ἐστὶ, τὰ μὲν κονία κεχρωματισμένη, τὰ δὲ λίθος ἐκ τοιαύτης γεγωνὸς συστάσεως, οἷον τὸ κιννάβαρι. Τῆς δ' ἀναθυμιάσεως τῆς ἀτμιδώδους, ὅσα μεταλλεύεται, καὶ ἐστίν ἡ χυτὰ ἡ ἐλατὰ· οἷον σίδηρος, χρυσὸς, χαλκός· ποιεῖ δὲ ταῦτα πάντα ἡ ἀναθυμίασις ἡ ἀτμιδώδης, ἐγκατακλειομένη· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς λίθοις, διὰ ξηρότητα εἰς ἐν συνθλιβομένη, καὶ πηγνυμένη, οἷον δρόσος ἡ πάχνη, ὅταν ἀποκριθῇ. Ἐνταῦθα δὲ πρὶν ἀποκριθῆναι γεννᾶται ταῦτα. Διὸ ταῦτα, ἔστι μὲν ὡς ὕδωρ,

ἔστι δ' ὥς οὐ δύναμι μὲν γὰρ ἡ ὕλη ὕδατος ἦν· ἔστι δ' οὐκίτι, οὐδ' ἐξ ὕδατος γενομένου διὰ τι πάθος, ὥσπερ οἱ χυμοί. Οὐ γὰρ οὕτω γίνεται, τὸ μὲν χαλκός, τὸ δὲ χρυσός, ἀλλὰ πρὶν γενέσθαι παγείσης τῆς ἀναθυμιάσεως ἕκαστα τούτων ἔστι. Διὸ καὶ πυροῦνται πάντα, καὶ γῆν ἔχει· ξηρὰν γὰρ ἔχει ἀναθυμιάσιν· ὁ δὲ χρυσός μόνος οὐ πυροῦται. Κοινῇ μὲν οὖν εἴρηται περὶ πάντων αὐτῶν· ἰδίᾳ δ' ἐπισκεπτέον προχειρίζομένοις περὶ ἕκαστον γένος.

LIBER IV.

CAPUT I.

Ἐπεὶ δὲ τέτταρα διώρισται αἷτια τῶν στοιχείων, τούτων δὲ κατὰ τὰς σύζυγίας καὶ τὰ στοιχεῖα τέτταρα συμβέβηκεν εἶναι, ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικά, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· τὰ δὲ δύο, παθητικά, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ πίστις τούτων, ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· φαίνεται γὰρ ἐν πᾶσιν, ἡ μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης ὀρίζουσai, καὶ συμφύουσai, καὶ μεταβάλλουσai τὰ ὁμογενῆ καὶ μὴ ὁμογενῆ· καὶ ὑγραίνουσai, καὶ ξηραίνουσai, καὶ σκληρύνουσai, καὶ μαλάττουσαι· τὰ δὲ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ὀριζόμενα καὶ τᾶλλα τὰ εἰρημένα πάθη πάσχοντα αὐτὰ τε καθ' αὐτὰ, καὶ ὅσα κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν σώματα καθίσταται. Ἐτι δ' ἐκ τῶν λόγων δῆλον, οἷς ὀριζόμεθα τὰς φύσεις αὐτῶν. Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, καὶ ψυχρόν, ὡς ποιητικά λέγομεν· τὸ γὰρ συγκριτικὸν ὥσπερ ποιητικόν τι ἔστι· τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, πα-

θητικῶν· τὸ γὰρ εὐόριστον καὶ δυσόριστον, τῷ πάσχειν
 τι λέγεται τὴν φύσιν αὐτῶν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ μὲν
 ποιητικὰ, τὰ δὲ παθητικὰ, φανερόν. Διωρισμένων
 δὲ τούτων, ληπτίον ἂν εἴη τὰς ἐργασίας αὐτῶν, αἷς
 οὕτως ἐργάζονται τὰ ποιητικὰ, καὶ τῶν παθητικῶν
 τὰ εἶδη. Πρῶτον μὲν οὖν καθόλου ἡ ἀπλὴ γένεσις,
 καὶ ἡ φυσικὴ μεταβολή, τούτων τῶν δυνάμεων ἐστὶν
 ἔργον, καὶ ἡ ἀντικειμένη φθορὰ κατὰ φύσιν· αὗται
 μὲν οὖν τοῖς τε φυτοῖς ὑπάρχουσι, καὶ ζώοις, καὶ τοῖς
 μέρεσιν αὐτῶν. Ἔστι δ' ἡ ἀπλὴ καὶ φυσικὴ γένεσις,
 μεταβολή ὑπὸ τούτων τῶν δυνάμεων, ὅταν ἔχωσι λό-
 γον ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης ἐκάστη φύσει· αὗται δ'
 εἰσὶν αἱ εἰρημέναι δυνάμεις παθητικαί. Γεννῶσι δὲ
 τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, κρατοῦντα τῆς ὕλης. Ὅταν
 δὲ μὴ κρατῇ κατὰ μέρος μὲν, μόλυνσις καὶ ἀπεπρία
 γίγνεται. Τῇ δ' ἀπλῇ γένεσι τὸ ἐναντίον μάλιστα
 ποινὸν, σῆψις· πᾶσα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν φθορὰ ἕως
 τοῦθ' ὁδὸς ἐστίν, εἶον γῆραις καὶ αὐθιγαῖς. Τέλος δὲ
 τῶν ἄλλων ἐπάντων τούτων, σκαπρότης, ἂν μὴ τι βίῃ
 φθαρῇ τῶν φύσει συνεστώτων· ἐστὶ γὰρ καὶ σάρκα, καὶ
 ὅστοις καὶ ὀκιοῦν καταπαῦσαι, ὧν τὸ τέλος τῆς κατὰ
 φύσιν φθορᾶς σῆψις ἐστίν. Διὸ ὕστερον πρῶτον, εἴτα ξηρὰ
 τέλος γίγνεται τὰ σηπόμενα· ἐκ τούτων γὰρ ἐγένετο
 καὶ ὠρίσθη τῷ ὕστερον τὸ ξηρὸν ἐργαζομένων τῶν ποιη-
 τικῶν. Γίγνεται δ' ἡ φθορὰ, ὅταν κρατῇ τοῦ ὀρί-
 ζοντος τὸ ὀριζόμενον διὰ τὸ περιέχον. Οὐ μὲν ἄλ-
 λὰ ὁδῶς γε λέγεται σῆψις ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος φθει-
 ρομένων, ὅταν χωρισθῇ τῆς φύσεως. Διὸ καὶ σῆψε-
 ται πάντα τὰ ἄλλα, πλὴν πυρός· καὶ γὰρ γῆ, καὶ
 ὕδωρ, καὶ ἀήρ σῆπεται· πάντα γὰρ ὕλη τῷ πυρὶ ἐστὶ

ταῦτα. Σήψις δ' ἐστὶ φθορὰ τῆς ἐν ἐκείνῳ ὑγρῷ οἰκείας
καὶ κατὰ φύσιν θερμότητος, ὑπ' ἀλλοτρίας θερμότητος·
αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τοῦ περιέχοντος. Ὡστ' ἐπεὶ κατ' ἐνδειαν
πάσχει θερμοῦ, τὸ δὲ ἐνδείξ ὄν κοινάτης δυνάμεως ψυ-
χρὸν πᾶν, ἄμφω ἂν αἷα εἴη, καὶ κοινὸν τὸ πάθος ἡ σή-
ψις, ψυχρότης τε οἰκείας, καὶ θερμότητος ἀλλοτρίας·
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ξηρότερα γίνεται τὰ σηπόματα πάν-
τα, καὶ τέλος γῆ καὶ κόπρος. Ἐξιώντος γὰρ τοῦ οἰ-
κείου θερμοῦ, συνεξατμίζεται τὸ κατὰ φύσιν ὑγρὸν, καὶ
τὸ σπῶν τὴν ὑγρότητα, οὐκέτ' ἐστίν· ἐπάγει γὰρ ἐλ-
κονσα ἡ οἰκεία θερμότης. Καὶ ἐν τοῖς ψύχτοις δὲ
ἥττον σήπεται, ἢ ἐν ταῖς ἀλέαις ἐν μὲν γὰρ τῷ χει-
μῶνι, ὀλίγον ἐν τῷ περιέχοντι αἶρι καὶ ὕδατι τὸ θερ-
μόν· ὥστε οὐδέκ' ἰσχύει· ἐν δὲ τῷ θέρει πλέον· καὶ
οὔτε τὸ πιπηγός· μᾶλλον γὰρ ψυχρὸν ἢ ὁ αἶθρ θερ-
μός· οὐκ οὖν κρατεῖται, τὸ δὲ κινεῖν κρατεῖ· οὔτε τὸ
ζέον ἢ θερμόν· ἐλάττω γὰρ ἢ ἐν τῷ αἶρι θερμότης
τῆς ἐν τῷ πράγματι· ὥστ' οὐ κρατεῖ, οὔτε ποιεῖ μετα-
βολὴν οὐδαμῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κινούμενον καὶ
ῥέον, ἥττον σήπεται τοῦ ἀκίνητου. Ἀσθενεστέ-
ρα γὰρ γίνεται ἡ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ αἶρι θερμότητος κί-
νησις, τῆς ἐν τῷ πράγματι προὔπαρχούσης. Ὡστε
οὐθὲν ποιεῖ μεταβάλλειν. Ἡ δ' αὕτη αἰτία καὶ τοῦ
τὸ πολὺ ἥττον τοῦ ὀλίγου σήπασθαι· ἐν γὰρ τῷ πλεί-
ονι πλεόν ἐστι πῦρ οἰκῆον καὶ ψυχρὸν, ἢ ὥστε κρα-
τεῖν τὰς ἐν τῷ περιεστώτι δυνάμεις. Διὸ καὶ ἡ θά-
λασσα κατὰ μέρος μὲν διαιρουμένη, ταχὺ σήπεται·
ἅπανσα δὲ, οὐ· καὶ τᾶλλα ὕδατα ὡσαύτως. Καὶ
ζῶα ἐγγίνεται τοῖς σηπομένοις διὰ τὸ τὴν ἀποκακρι-
μένην θερμότητα φυσικῇ οὐσαν συνεστάναι τὰ ἐκ-

κριθέντα. Τί μὲν οὖν ἐστὶ γένεσις, καὶ τί φθορά, εἴρηται.

CAPUT II.

Λοιπὸν δ' εἰπὼν τὰ ἐχόμενα εἶδη, ὅσα αἱ εἰρη-
μέναι δυνάμεις ἐργάζονται ἐξ ὑποκειμένων τῶν φύσει
συνεστώτων ἥδη. Ἔστι δὲ θερμοῦ μὲν πέψις, πέψεως
δὲ πέπανσις, ἐφησις, ἔω ἄπτησις· ψυχρότητος δὲ,
ἀπεψία· ταύτης δὲ, ὁμότης, μόλυνσις, στάτευσις.
Δεῖ δ' ὑπολαμβάνειν μὴ κυρίως ταῦτα λέγεσθαι τὰ
ὀνόματα τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' οὐ κεῖται καθόλου τοῖς
ὁμοίοις. Ὡστε οὐ ταῦτά, ἀλλὰ τοιαῦτα δεῖ νομίζειν
εἶναι τὰ εἰρημένα εἶδη. Εἰπώμεν δ' αὐτῶν ἕκαστον
τί ἐστὶ. Πέψις μὲν οὖν ἐστὶ τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυ-
σικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθη-
τικῶν. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ἡ οἰκεία ἐκάστῳ ὕλη· ὅταν
γὰρ πεφθῇ, τετελειώται τε καὶ γέγονε· καὶ ἡ ἀρχὴ
τῆς τελειώσεως ὑπὸ θερμότητος τῆς οἰκείας συμβαί-
νει, καὶν διὰ τινος τῶν ἐκτὸς βοηθείας ἀνεπιτελεσθῇ,
οἷον ἡ τροφή συμπέτεται διὰ λουτρῶν καὶ ἄλλων τοι-
ούτων. Ἀλλ' ἡ γὰρ ἀρχὴ ἡ ἐν αὐτῷ θερμότητος ἐστὶ·
τὸ δὲ τέλος, τοῖς μὲν ἡ φύσις ἐστὶ· (φύσις δὲ ἢν λέ-
γομεν ὡς εἶδος καὶ οὐσίαν·) τοῖς δὲ εἰς ὑποκειμένην
τινὰ μορφήν τὸ τέλος ἐστὶ τῆς πέψεως, ὅταν τοιοῦδι
γένηται καὶ τοσονδὶ τὸ ὑγρὸν ἢ ὀπτώμενον, ἢ ἐψόμε-
νον, ἢ σηπόμενον, ἢ ἄλλως πως θερμαινόμενον· τό-
τε γὰρ χρήσιμόν ἐστι, καὶ πεπεσθαι φαιμέν ὥσπερ τὸ
γλεῦκος καὶ τὰ ἐν τοῖς φύμασι συνεστώμενα, ὅταν γέ-
νηται πύον· καὶ τὸ δάκρυον, ὅταν γένηται λήμη.
Ὁμοίως δὲ καὶ τὰλλα. Συμβαίνει δὲ τοῦτο πάσχειν
ἅπασιν, ὅταν κρατηθῇ ἡ ὕλη καὶ ἡ ὑγρότης· αὕτη

γὰρ ἐστὶν ἡ ὀριζομένη ὑπὸ τῆς ἐν τῇ φύσει θερμότη-
τος· ἕως γὰρ ἐνῇ ἐν αὐτῇ ὁ λόγος, φύσις τοῦτ' ἐστὶ. Διὸ
καὶ ὑγείας σημεῖα τὰ τοιαῦτα, καὶ οὖρα, καὶ ὑπο-
χωρήσεις, καὶ ὅλως τὰ περιττώματα. Καὶ λέγεται
πεπέφθαι, ὅτι θηλοῖ κρατεῖν τὴν θερμότητα τὴν οἰ-
κείαν τοῦ ὑγροῦ. Ἀνάγκη δὲ τὰ πειττόμενα παχύτε-
ρα καὶ θερμότερα εἶναι· τοιοῦτον γὰρ ἀποτελεῖ τὸ
θερμὸν εὐοχότερον καὶ παχύτερον, καὶ ξηρότερον.
Πέψις μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν· ἀπειρία δὲ ἀτέλεια δι' ἔν-
δειαν τῆς οἰκείας θερμότητος· ἡ δ' ἔνδεια τῆς θερ-
μότητος, ψυχρότης ἐστίν· ἡ δ' ἀτέλεια ἐστὶ τῶν ἀν-
τικειμένων παθητικῶν, ἥπερ ἐστὶν ἐκάστη φύσει ὕλη.
Πέψις μὲν οὖν κατὰ πείρα διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAPUT III.

Πέπανσις δ' ἐστὶ πέψις τις. Ἡ γὰρ τῆς ἐν τοῖς πε-
ρικαρπίοις τροφῆς πέψις, πέπανσις λέγεται. Ἐπεὶ δ'
ἡ πέψις τελειώσις τις, τότε ἡ πέπανσις τελεία ἐστίν,
ὅταν τὰ ἐν τῷ περικαρπίῳ σπέρματα δύνανται ἀποτε-
λεῖν τοιοῦτον ἕτερον ὅλον αὐτό· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων τὸ τέλειον οὕτω λέγομεν. Περικαρπίου μὲν οὖν
αὕτη πέπανσις. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ πέπον-
α τῶν πεπεμμένων, κατὰ μὲν τὴν αὐτὴν ἰδέαν· μεταφορᾷ
δὲ, διὰ τὸ μὴ κεῖσθαι, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον,
ὀνόματα καθ' ἐκάστην τελείωσιν περὶ τὰ ὀριζόμενα
ὑπὸ τῆς φυσικῆς θερμότητος καὶ ψυχρότητος. Ἔστι
δὲ ἡ φυμάτων καὶ φλέγματος, καὶ τῶν τοιούτων πέ-
πανσις, ἡ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνότος ὑγροῦ
πέψις· ἀδύνατον γὰρ ὀρίξειν μὴ κρατοῦν. Ἐκ μὲν
οὖν τῶν πνευματικῶν, ὑδατώδη· ἐκ δὲ τῶν τοιούτων,
τὰ γεηρὰ συνίσταται. Καὶ ἐκ λεπτῶν ἀεὶ παχύτερα

γίγνεται πεπαινόμενα πάντα. Καὶ τὰ μὲν αἰς αὐτὴν ἢ φύσεις ἄγει κατὰ τοῦτο, τὰ δὲ ἐκβάλλει. Πέπαναις μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστίν· ὁμότης δ' ἐστὶ τὸ ἐναντίον· ἐναντίον δὲ πεπάναις ἀπαψία τῆς ἐν τῷ περικαρπῷ τροφῆς· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἀόριστος ὑγρότης. Διὸ ἡ πνευματικὴ ἢ ὑδατιώδης, ἡ τῶν ἐξ ἀμφοῖν ἐστὶν ἡ ὁμότης. Ἐπεὶ δ' ἡ πέπαναις τελειωαῖς τις ἐστίν, ἡ ὁμότης ἀτέλεια ἔσται. Γίγνεται δ' ἀτέλεια δι' ἔνδειαν τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ, καὶ ἀσυμμετρίαν πρὸς τὸ ὑγρὸν τὸ πεπαινόμενον. Οὐδὲν δ' ὑγρὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ πεπαινείται ἄνευ ξηροῦ· ὕδωρ γὰρ οὐ παχύνεται μόνον τῶν ὑγρῶν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ἡ τῷ τὸ θερμοὺν ὀλίγον εἶναι, ἢ τῷ τὸ ὀριζόμενον πολὺ· διὸ καὶ λεπτοὶ οἱ χυμοὶ τῶν ὁμῶν, καὶ ψυχροὶ μᾶλλον ἢ θερμοὶ, καὶ ἄβρωστοι καὶ ἄποτοι. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ὁμότης ὥσπερ καὶ ἡ πέπαναις πολλαχῶς· ὄθεν, καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήσεις, καὶ κατάρφοι ὁμοὶ λέγονται διὰ τὸ αὐτὸ αἷτιον· τῷ γὰρ μὴ κικρατῆσθαι ὑπὸ τῆς θερμότητος, μηδὲ συνωσιάναι, ὁμὰ τὰ πάντα προσαγορεύεται. Πόφῳ δὲ προϊόντων, καὶ κέραμος ὁμὸς, καὶ γάλα ὁμὸν, καὶ ἄλλα πολλὰ λέγεται, ἐὰν δυνάμενα μεταβάλλειν καὶ συνίστασθαι ὑπὸ θερμότητος ἀπαθῇ ἡ. Διὸ τὸ ὕδωρ ἐφθὸν μὲν λέγεται, ὁμὸν δὲ οὐ, εἰ οὐ παχύνεται. Πέπαναις μὲν οὖν καὶ ὁμότης εἴρηται τί ἐστὶ καὶ διὰ τί ἐστὶν ἑκάτερον αὐτῶν. Ἐμφανὲς δ' ἐστὶ, τὸ μὲν ὅλον πέψις ὑπὸ θερμότητος ὑγρᾶς τοῦ ἐνυπάρχοντος ἀορίστου ἐν τῷ ὑγρῷ. Λέγεται δὲ τοῦνομα κυρίως μόνον ἐπὶ τῶν ἐφομένων. Τοῦτο δ' ἂν εἴη, ὥσπερ εἴρηται, πνευματώδες ἢ ὑδατιώδες. Ἡ δὲ πέψις γίγνεται ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ὑγρῷ πυρός· τὰ γὰρ

ἐπὶ ἰῶν τηγάνων ὀπτᾶται· ὑπὸ γὰρ τοῦ ἔξωθεν θερ-
μοῦ πάσχει. Ἐν ᾧ δ' ἐστὶν ὑγρῷ, ποιεῖ ἐκεῖνο μᾶλ-
λον ξηρὸν, εἰς αὐτὸ ἀναλαμβάνον. Τὸ δὲ ἐψόμενον,
τοῦναντίον ποιεῖ· ἐκκρίνεται γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὑγρὸν,
ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ἔξω ὑγρῷ θερμοσίας. Διὸ ξηρότερα
τὰ ἐφθὰ τῶν ὀπτῶν· οὐ γὰρ ἀνασπᾷ εἰς αὐτὰ τὸ
ὑγρὸν τὰ ἐψόμενα· κρατεῖ γὰρ ἡ ἔξωθεν θερμότης
τῆς ἐντός. Εἰ δὲ ἐκράτει ἡ ἐντός, εἴλκεν ἂν εἰς ἐαυ-
τήν. Ἔστι δὲ οὐ πᾶν σῶμα ἐψητόν· οὔτε γὰρ ἐν ᾧ
μηθὲν ἐστὶν ὑγρὸν, οἷον ἐν λίθοις· οὔτε ἐν οἷς ἔνεστι
μὲν, ἀλλ' ἀδύνατον κρατηθῆναι διὰ πυκνότητα, οἷον
ἐν τοῖς ξύλοις· ἀλλ' ὅσα τῶν σωματίων ἔχει ὑγρότητα
παθητικὴν ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ὑγρῷ πυρώσεως. Λέγεται
δὲ καὶ χρυσὸς ἔψεσθαι, καὶ ξύλον, καὶ ἄλλα πολλὰ,
κατὰ μὲν τὴν ἰδέαν οὐ τὴν αὐτήν· μεταφορᾷ δὲ·
οὐ γὰρ κεῖται ὀνόματα ἄρτια ταῖς διαφοραῖς. Καὶ
τὰ ὑγρά δὲ ἔψεσθαι λέγομεν, οἷον γάλα καὶ γλειῦκος·
ὅταν ὁ ἐν τῷ ὑγρῷ χυμὸς εἰς εἰδὸς τι μεταβάλλῃ
ὑπὸ τοῦ κύκλου καὶ ἔξωθεν πυρὸς θερμαίνοντος· ὥστε
τρόπον τινὰ παραπλήσιον τῇ εἰρημένῃ ἐψῆσει ποιεῖ.
Τέλος δὲ οὐ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, οὔτε ἐψομένοις, οὔτε πετ-
τομένοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν πρὸς ἐδωδὴν, τοῖς δὲ πρὸς
φύφησιν, τοῖς δὲ πρὸς ἄλλην χρεῖαν· ἐπεὶ καὶ τὰ φάρ-
μακα ἔψειν λέγομεν. Ὡστε ὅσα παχύτερα δύναται
νίγνεσθαι, ἢ ἑλάττω, ἢ βαρύτερα· ἢ τὰ μὲν αὐτῶν τοι-
αῦτα, τὰ δ' ἑναντία, διὰ τὸ διακρινόμενα τὰ μὲν πα-
χύνεσθαι, τὰ δὲ λεπτύνεσθαι· ὥσπερ τὸ γάλα εἰς θῆ-
ρυν καὶ πιτύαν, πάντα ἐψητέα ἐστί. Τὸ δ' ἔλαιον οὐκ
ἔψεται αὐτὸ καθ' αὐτό, ὅτι τούτων οὐθὲν πάσχει.
Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐψησιν λεγομένη πέψις, τοῦτ'

ἔστι· καὶ οὐθὲν διαφέρει ἐν ὀργάνοις τεχνικοῖς ἢ φυσικοῖς, ἐὰν γίγνηται· διὰ τὴν αὐτὴν γὰρ αἰτίαν πάντα ἔσται. Μόλυνσις δὲ, ἀπειρία μὲν, ἐναντία δ' ἐφήσει· εἴη δ' ἐναντία ἢ τῇ πρώτῃ λεχθεῖσα ὁπερσία τοῦ ἐν τῷ σώματι ἀορίστου δι' ἔνδειαν τῆς ἐν τῷ ὑγρῷ τῷ περίῃ θερμότητος. Ἡ δ' ἔνδεια μετὰ ψυχρότητος ὅτι ἐστὶν, εἴρηται· γίγνεται δὲ διὰ κίνησιν ἄλλην· ἐκκρούεται γὰρ ἡ πέττουσα, καὶ ἡ ἔνδεια δὲ ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν τῷ ὑγρῷ ψυχρότητος, ἢ διὰ τὸ ἐν τῷ ἐπομένῳ πλῆθος· τότε γὰρ συμβαίνει τὴν ἐν τῷ ὑγρῷ θερμότητα πλείω μὲν εἶναι ἢ ὥστε μὴ κινῆσαι, ἐλάττω δ' ἢ ὥστε ὁμαλύναι καὶ συμπέσαι. Διὸ σκληρότερα μὲν τὰ μεμολυσμένα γίγνεται τῶν ἐφθῶν· τὰ δ' ὑγρὰ διωρισμένα μᾶλλον. Ἐψησις μὲν οὖν καὶ μόλυνσις εἴρηται, καὶ τί ἐστὶ, καὶ διὰ τι ἐστίν. Ὀπτησις δ' ἐστὶ πέψις ὑπὸ θερμότητος ξηρᾶς καὶ ἄλλοτριᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ ἔψων τις ποιῇ μεταβάλλειν καὶ πέττεσθαι, μὴ ὑπὸ τῆς τοῦ ὑγροῦ θερμότητος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς, ὅταν τελεσθῇ, ὅπτιον γίνεται, καὶ οὐχ ἐφθόν, καὶ τῇ ὑπερβολῇ προσκεκαῦσθαι λέγεται· ὑπὸ ξηρᾶς δὲ θερμότητος γίνεται, ὅταν ξηρότερον γίγνηται ἐπατελεσθέν. Διὸ καὶ τὰ ἐκτὸς ξηρότερα τῶν ἐντὸς· τὰ δὲ ἐφθὰ τούνοντιον. Καὶ ἔργον ἐπὶ τῶν χειροκμήτων τὸ ὀπιτῆσαι μείζον ἢ ἐψησαι· χαλεπὸν γὰρ τὰ ἐντὸς καὶ τὰ ἐκτὸς ὁμαλῶς θερμαίνειν· αἰεὶ γὰρ τὰ ἐγγύτερον τοῦ πυρὸς ξηραίνεται θαττον· ὥστε καὶ μᾶλλον. Συνιόντων οὖν τῶν ἔξω πόρων, οὐ δύναται ἐκκρίνεσθαι τὸ ἐνυπάρχον ὑγρόν· ἀλλ' ἐγκατακλείεται, ὅταν οἱ πόροι μύσωσιν. Ὀπτησις μὲν οὖν καὶ ἔψησις, γίγνονται μὲν τέχνη

ἔστι δὲ, ὥσπερ λέγομεν, τὰ εἶδη καθόλου ταῦτα καὶ φύσει. Ὅμοια γὰρ τὰ γινόμενα πάθῃ, ἀλλ' ἀνώνυμα· μιμῆται γὰρ ἡ τέχνη τὴν φύσιν· ἐπεὶ καὶ τῆς τροφῆς ἐν τῷ σώματι πέψις, ὁμοία ἐφήσει ἐστὶ· καὶ γὰρ ἐν ὑγρῷ καὶ θερμῷ ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος θερμότητος γίγνεται· καὶ ἀπεψία ἐναι ὁμοίαι τῇ μολύνσει. Καὶ ζῶον οὐκ ἐγγίνεται ἐν τῇ πέψει, ὥσπερ τινὲς φασιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀποκρίσει σηπομένη ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ· εἴτ' ἐπανέρχεται ἄνω· πέττεται μὲν γὰρ ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ· σήπεται δὲ ἐν τῇ κάτω τὸ ἀποκριθὲν. Δι' ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἑτέροις. Ἡ μὲν οὖν μόλυνσις τῇ ἐφήσει ἐναντίον· τῇ δὲ ὡς ὀπτῆσει λεγομένη πέψει, ἔστι μὲν τι ἀντικείμενον ὁμοίως· ἀνωθυμώτερον δέ. Εἴη δ' ἂν ὁμοιον, εἰ γένοιτο στάτευσις, ἀλλὰ μὴ ὀπτῆσις, δι' ἐνδειαν θερμότητος, ἢ συμβαίῃ ἢ δι' ὀλιγότητα τοῦ ἔξω πυρὸς, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐν τῷ ὀπτωμένῳ ὕδατος· τότε γὰρ πλείων μὲν ἐστίν, ἢ ὥστε μὴ κινῆσαι· ἐλάττων δ' ἢ ὥστε πέψαι. Τί μὲν οὖν ἐστὶ πέψις καὶ ἀπεψία, καὶ πέπανσις, καὶ ὠμότης, καὶ ἐφησις καὶ ὀπτῆσις, καὶ τὰ ἐναντία τούτοις, εἴρηται.

CAPUT IV.

Τῶν δὲ παθητικῶν, τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ, λεκτέον τὰ εἶδη. Εἰσὶ δ' αἱ μὲν ἀρχαὶ τῶν σωμάτων αἱ παθητικαί, ὑγρὸν καὶ ξηρόν· τὰ δ' ἄλλα, μικτὰ μὲν ἐκ τούτων· ὁποτέρου δὲ μᾶλλον, τούτου μᾶλλον τὴν φύσιν ἐστίν· οἷον, τὰ μὲν ξηροῦ μᾶλλον, τὰ δ' ὑγροῦ πάντα δέ, τὰ μὲν ἐντελεχεῖα, τὰ δὲ ἐν τῷ ἀντικειμένῳ. ἔχει δ' οὕτω τῆξις πρὸς τὸ τηκτόν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ μὲν ὑγρὸν ἐυόριστον, τὸ δὲ ξηρὸν δυσόριστον, ὁμοίον τι τῷ ὄψω καὶ τοῖς ἡδύσμασι πρὸς ἀλλήλα πάσχου-

σι· τὸ γὰρ ὑγρὸν τῷ ξηρῷ αἷτιον τοῦ ὀφίξασθαι, καὶ ἑκάτερον ἑκατέρῳ, οἷον κόλλα γίγνεται· ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησεν ἐν τοῖς φυσικοῖς, Ἀλφίτον ὕδατι κολλήσας. Καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀμφοῖν ἐστὶ τὸ ὁρισμένον σῶμα. Δέγεται δὲ τῶν στοιχείων ἰδιαίτατα, ξηρὸν μὲν, γῆς· ὑγρὸν δὲ, ὕδατος. Διὰ τοῦτο δ' ἅπαντα τὰ ὁρισμένα σώματα ἐνταῦθα, οὐκ ἄνευ γῆς καὶ ὕδατος· ὁποτέρου δὲ πλεῖον, κατὰ τὴν δύναμιν τούτου ἕκαστον φαίνεται. Καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν ὕδατι ζῶα μόνον ἐστίν· ἐν αἷρι δὲ καὶ πυρὶ οὐκ ἔστιν· ὅτι τῶν σωμάτων ὕλη ταῦτα. Τῶν δὲ σωματικῶν παθημάτων ταῦτα πρῶτα ἀνάγκη ὑπάρχειν τῷ ὁρισμένῳ, σκληρότητα, ἢ μαλακότητα· ἀνάγκη γὰρ τὸ ἐκ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, ἢ σκληρὸν εἶναι ἢ μαλακόν. Ἔστι δὲ σκληρὸν μὲν, τὸ μὴ ὑπεῖκον εἰς αὐτὸ κατὰ τὸ ἐπίπεδον· μαλακὸν δὲ, τὸ ὑπεῖκον τῷ μὴ ἀντιπεριῖστασθαι· τὸ γὰρ ὕδωρ οὐ μαλακόν· οὐ γὰρ ὑπεῖκει τῇ θλίψει τὸ ἐπίπεδον εἰς βάθος, ἀλλ' ἀντιπεριῖσταται. Ἀπλῶς μὲν οὖν σκληρὸν ἢ μαλακόν, τὸ ἀπλῶς τοιοῦτον· πρὸς ἕτερον δὲ, τὸ πρὸς ἐκεῖνο τοιοῦτον. Πρὸς μὲν οὖν ἄλληλα, ἀόριστά ἐστι, τῷ μᾶλλον καὶ ἥτιον. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν αἰσθησιν πάντα κρίνομεν τὰ αἰσθητά· δῆλον ὅτι καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν ἀπλῶς πρὸς τὴν ἀφῆν ὥρίκαμεν, ὥς μεσότητι χρώμενοι τῇ ἀφῇ. Διὸ τὸ μὲν ὑπερβάλλον αὐτῆς, σκληρόν· τὸ δ' ἑλλείπον, μαλακὸν εἶναι φαμεν.

CAPUT V.

Ἀνάγκη δὲ σκληρὸν ἢ μαλακὸν εἶναι τὸ ὁρισμένον σῶμα οἰκείῳ ὄρω· ἢ γὰρ ὑπεῖκειν, ἢ μὴ· ἔτι πεπηγὸς εἶναι· τοῦτο γὰρ ὀρίζεται. Ὡστ' ἐπεὶ πᾶν μὲν τὸ ὁρισμένον καὶ συνεστηκὸς, ἢ μαλακόν, ἢ σκληρόν·

ταῦτα δὲ πῆξει ἐστίν· ἅπαντ' ἂν εἴη τὰ σώματα καὶ τὰ σύνθετα καὶ ὠρισμένα οὐκ ἄνευ πῆξεως. Πῆξεως οὖν πέρι ρητέον. Ἔστι δὲ τὰ αἷτια τὰ περὶ τὴν ὕλην δύο, τό, τε ποιοῦν, καὶ τὸ πάθος· τὸ μὲν ποιοῦν, ὡς ὄθεν ἢ κίνησις· τὸ δὲ πάθος, ὡς εἶδος· ὥστε καὶ πῆξεως καὶ διαχύσεως, καὶ τοῦ ξηραίνεσθαι καὶ τοῦ ὑγραίνεσθαι. Ποιεῖ δὲ τὸ ποιοῦν δυοὶ δυνάμεισι, καὶ πάσχει τὸ πάσχον παθήμασι δυσιν, ὥσπερ εἴρηται· ποιεῖ μὲν θερμῷ καὶ ψυχρῷ· τὸ δὲ πάθος ἢ παρουσίᾳ ἢ ἀπουσίᾳ θερμοῦ ἢ ψυχροῦ. Ἐπεὶ δὲ τὸ πηγνυσθαι ξηραίνεσθαι πως ἐστὶ, περὶ τούτου εἰπώμεν πρῶτον. Τὸ δὴ πάσχον, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ἐκ τούτων. Τιθέμεθα δὲ ὑγροῦ σῶμα, ὕδωρ· ξηροῦ δὲ γῆν· ταῦτα γὰρ τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ξηρῶν παθητικά. Διὸ καὶ τὸ ψυχρὸν τῶν παθητικῶν μᾶλλον· ἐν τούτοις γὰρ ἐστὶ· καὶ γὰρ ἢ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ, ψυχρὰ ὑπόκειται. Ποιητικὸν δὲ τὸ ψυχρὸν, ὡς φθαρτικὸν ἢ ὡς κατὰ συμβεβηκός, καθάπερ εἴρηται πρότερον· ἐνίοτε γὰρ καὶ καιεῖν λέγεται καὶ θερμαίνειν τὸ ψυχρὸν, οὐχ ὡς τὸ θερμὸν, ἀλλὰ τῷ συνάγειν, ἢ ἀντιπεριϊστάναι τὸ θερμόν. Ξηραίνεται δὲ ὅσα ἐστὶν ὕδωρ καὶ ὕδατος εἶδη· ἢ ἔχει ὕδωρ εἴτε ἐπακτὸν, εἴτε συμφυές. Λέγω δὲ ἐπακτὸν μὲν, οἶον ἐν ἐρίῳ· σύμφυτον δὲ, οἶον ἐν γάλακτι. Ὑδατος δ' εἶδη τὰ τοιάδε, οἶνος, οὖρον, ὀρρόδος, καὶ ὅλως ὅσα μηδεμίαν ἢ βραχείαν ἔχει ὑπόστασιν, μὴ διὰ γλισχρότητα· ἐνίοις μὲν γὰρ αἷτιον τοῦ μὴ ὑφίστασθαι μῆθιν, ἢ γλισχρότης, ὥσπερ ἐλαίῳ ἢ λίττει. Ξηραίνεται δὲ πάντα, ἢ θερμαινόμενα ἢ ψυχόμενα· ἀμφοτέρω δὲ θερμῷ, καὶ ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμότητος, ἢ τῆς ἐκτός· καὶ γὰρ τὰ τῇ ψύξει ξηραίνονται.

ρόμενα, ὥσπερ ἱμάτιον, ἐὰν ἢ κεχωρισμένον αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ ὑγρὸν, ὑπὸ τοῦ ἐντὸς θερμοῦ συνεξατμίζοντος τὸ ὑγρὸν, ξηραίνεται, ἢ ὀλίγον ἢ τὸ ὑγρὸν, ἐξιούσης τῆς θερμότητος ὑπὸ τοῦ περιεστώτος ψυχροῦ. Ξηραίνεται μὲν οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ἅπαντα ἢ θερμαινόμενα, ἢ ψυχόμενα· καὶ πάντα θερμῷ, ἢ τῷ ἐντὸς, ἢ τῷ ἐκτὸς συνεξατμίζοντι τὸ ὑγρὸν. Λέγων δὲ ἐκτὸς μὲν, ὥσπερ τὰ ἐψόμενα· ἐκτὸς δὲ, ὅταν ἀφαιρεθέντος τοῦ ὑγροῦ ὑφ' ἧς ἔχει θερμότητος ἀναλωθῇ ἀποσπνεύσης. Παρὲ μὲν οὖν τοῦ ξηραίνεσθαι εἴρηται.

CAPUT VI.

Τὸ δ' ὑγραίνεσθαι ἔστιν, ἐν μὲν, τὸ ὕδωρ γίνεσθαι συνιστάμενον· ἐν δὲ, τὸ τήκεσθαι τὸ πεπηγός. Τούτων δὲ συνίσταται μὲν εἰς ὕδωρ ψυχόμενον τὸ πνεῦμα· περὶ δὲ τήξεως ἅμα καὶ πήξεως ἔσται δῆλον. Πήγνυται δὲ ὅσα πήγνυται, ἢ ὕδατος ὄντα, ἢ γῆς καὶ ὕδατος· καὶ ταῦτα, ἢ ψυχρῷ, ἢ θερμῷ, ἢ ξηρῷ. Διὸ καὶ λύεται τοῖς ἐναντίοις, ὅσα λύεται τῶν ὑπὸ θερμοῦ παγέντων ἢ [ὑπὸ] ψυχροῦ. Τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ θερμοῦ ξηροῦ παγέντα, ὑπὸ ὕδατος λύεται, ὃ ἔστιν ὑγρὸν ψυχρόν· τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ παγέντα, ὑπὸ πυρός λύεται, ὃ ἔστι θερμόν. Πήγνυσθαι δ' ἔνια δόξειεν ἂν ὑπὸ ὕδατος, οἷον τὸ μέλι τὸ ἐφ' θόν. Πήγνυται δ' οὐχ ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ψυχροῦ. Ὅσα μὲν οὖν ἔστιν ὕδατος, οὐ πήγνυται ὑπὸ πυρός. Λύεται γὰρ ὑπὸ πυρός. Τὸ δ' αὐτὸ τῷ αὐτῷ κατὰ ταῦτο οὐκ ἔστιν αἴτιον τοῦ ἐναντίου. Ἐτι τῷ ἀπιέναι τὸ θερμόν πήγνυται· ὥστε δῆλον ὅτι τῷ εἰσμέναι λυθήσεται· ὥστε ποιούσης τοῦ ψυχροῦ, πῇ

γνυται. Διὸ οὐ παχύνεται τὰ τοιαῦτα πηγνύμενα· ἡ γὰρ πάχυνσις, ὑγροῦ μὲν ἀπιόντος γίνεται, τοῦ ξηροῦ δὲ συνισταμένου· ὕδωρ δὲ τῶν ὑγρῶν οὐ παχύνεται μόνον· ὅσα δὲ κοινὰ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς πήγνυται, καὶ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ παχύνεται δὲ ὑπ' ἀμφοῖν, ἔστι μὲν ὡς τὸν αὐτὸν τρόπον, ἔστι δ' ὡς ἄλλως· ὑπὸ μὲν θερμοῦ τὸ ὑγρὸν ἐξάγοντος· ἐξατμίζοντος γὰρ τοῦ ὑγροῦ, παχύνεται τὸ ξηρὸν, καὶ συνίσταται· ὑπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ τὸ θερμὸν ἐκθλίβοντος, μεθ' οὗ τὸ ὑγρὸν συναπέρχεται συνεξατμίζον. Ὅσα μὲν οὖν μαλακὰ, ἀλλὰ μὴ ὑγρά, οὐ παχύνεται, ἀλλὰ πήγνυται ἐξιόντος τοῦ ὑγροῦ, οἷον ὁ ὀπτώμενος κέραμος· ὅσα δὲ ὑγρά τῶν μικτῶν, καὶ παχύνεται, οἷον γάλα. Πολλὰ δὲ καὶ ὑγραίνεται πρῶτον, ὅσα ἢ παχέα ἢ σκληρὰ ὑπὸ ψυχροῦ προὔπηρχεν ὄντα· ὥσπερ καὶ ὁ κέραμος τὸ πρῶτον ὀπτώμενος ἀτμίζει, καὶ μαλακώτερος γίνεται· διὸ καὶ διαστρέφεται ἐν ταῖς καμίνοις. Ὅσα μὲν οὖν ὑπὸ ψυχροῦ πήγνυται, τῶν κοινῶν, γῆς καὶ ὕδατος, πλεῖον δὲ ἐχόντων γῆς, τὰ μὲν τῷ τὸ θερμὸν ἐξεληλυθέναι πηγνύμενα, ταῦτα τήκεται θερμῷ, εἰσιόντος πάλιν τοῦ θερμοῦ, οἷον ὁ πηλὸς ὅταν παγῇ· ὅσα δὲ διὰ φύξιν, καὶ τοῦ θερμοῦ συνεξατμίσαντος ἅπαντος, ταῦτα δὴ ἅλута μὴ ὑπερβαλλούσῃ θερμότητι, ἀλλὰ μαλάττεται, οἷον σίδηρος καὶ κέρας. Τήκεται δὲ καὶ ὁ εἰργασμένος σίδηρος, ὥστε ὑγρὸς γίγνεσθαι, καὶ πάλιν πήγνυσθαι. Καὶ τὰ στομῶματα ποιοῦσιν οὕτως· ὑφίσταται γὰρ, καὶ ἀποκαθαίρεται κάτω ἡ σκωρία· ὅταν δὲ πολλάκις πάθῃ καὶ καθαρὸς γένηται, τοῦτο στομῶμα γίγνεται. Οὐ ποιοῦσι δὲ πολλάκις αὐτὸ, διὰ τὸ ἀπουσίαν γίγνεσθαι

πολλήν, καὶ τὸν σταθμὸν ἐλάττω ἀποκαθαιρομένου.
Ἔστι δὲ ἀμείνων σίδηρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκάθα-
σιν· Τήκεται δὲ καὶ ὁ λίθος ὁ πυρίμαχος, ὥστε σιά-
ζειν καὶ ρεῖν· τὸ δὲ πηγνύμενον ὅταν ῥυῇ, πάλιν
γίγνεται σκληρόν. Καὶ αἱ μύλαι τήκονται, ὥστε ρεῖν.
Τὸ δὲ ῥεῖον πηγνύμενον, τὸ μὲν χροῖμα μέλαν· ὁμοιον
δὲ γίνεται τῇ τιτάνῃ. Τήκεται δὲ καὶ ὁ πηλὸς, καὶ
ἡ γῆ. Ὅσα δὲ ὑπὸ θερμοῦ ξηροῦ πήγνυται, τὰ μὲν
ἅλυστα, τὰ δὲ λύεται ὑγρῷ. Κέραμος μὲν οὖν, καὶ λί-
θων ἐνίων γένη, ὅσοι ὑπὸ πυρὸς τῆς γῆς συγκαυθαί-
σης γίγνονται, οἷον οἱ μυλλαι, ἅλντοι· νίτρον δὲ καὶ
ἅλεις, λυτὰ ὑγρῷ· οὐ παντὶ δὲ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Διὸ
ὑδατι, καὶ ὅσα ὑδατος εἶδη τήκονται· ἐλαίῳ δ' οὐ
τήκεται· τῷ γὰρ ξηρῷ θερμῷ ἐναντίον ψυχρὸν ὑγρόν. Εἰ
οὖν ἔπηξε θάτερον, θάτερον λύσει· οὕτω γὰρ τὰ ἐναν-
τία ἔσται αἷτια τῶν ἐναντίων.

CAPUT VII.

Παχύνεται μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ πυρὸς μόνον, ὅσα
ὑδατος πλεῖον ἔχει ἢ γῆς· πήγνυται δὲ, ὅσα γῆς. Διὸ
καὶ τὸ νίτρον καὶ οἱ ἅλεις γῆς εἰσὶ μᾶλλον, καὶ λί-
θος, καὶ κέραμος. Ἀπορώτατα δ' ἔχει ἢ τοῦ ἐλαίου
φύσις. Εἰ μὲν γὰρ ὑδατος ἔχει πλεόν, ἔδει πήγνυ-
σθαι ὑπὸ ψυχροῦ, ὥς οἱ πάγοι· εἰ δὲ γῆς πλεῖον, ὑπὸ
πυρὸς, ὥς ὁ κέραμος. Νῦν δὲ πήγνυται μὲν ὑπὸ
δετέρου· παχύνεται δὲ πάλιν ὑπὸ ἀμφοῖν. Αἷτιον δ'
ἐστίν, ὅτι ἄερος ἐστὶ πλεῖρος. Διὸ καὶ ἐν τῷ ὑδατι
ἐπιπολάζει· καὶ γὰρ ὁ ἀήρ φέρεται ἄνω. Τὸ μὲν οὖν
ψυχρὸν ἐκ τοῦ ἐνότος πνεύματος ὑδὼρ ποιοῦν πα-
χύνει· ἀεὶ γὰρ, ὅταν μίχθῃ ὑδὼρ καὶ ἐλαίον, ἀμφοῖν
γίνεται παχύτερον. Τρὶς δὲ πυρὸς καὶ χρόνου πα-

χύνεται καὶ λευκαίνεται· λευκαίνεται μὲν ἐξατμίζοντες εἴ τι ἐντὴν ὕδατος· παχύνεται δὲ, διὰ τὸ μαραινομένον τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ αἰέρος, γίνεσθαι ὕδωρ. Ἀμφοτέρως μὲν οὖν τὸ αὐτὸ γίνεται πάθος, καὶ διὰ τὸ αὐτό· ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. Παχύνεται μὲν οὖν ὑπ' ἀμφοτέρων ξηραίνεται δὲ ὑπ' οὐδετέρου· οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος, οὔτε τὸ ψύχος ξηραίνει· οὐ μόνον διότι γλίσχρον, ἀλλὰ καὶ διότι αἰέρος ἐστίν. Οὐ ξηραίνεται δὲ τὸ ὕδωρ, οὐδὲ ἐξέψεται ὑπὸ πυρὸς, ὅτι οὐκ ἀτμίζει διὰ γλίσχρότητα. Ὅσα δὲ μικτὰ ὕδατος καὶ γῆς, κατὰ τὸ πλῆθος ἐκατέρου ἄξιον λέγεσθαι· οἶνος γὰρ τις καὶ πήγνυται, καὶ ἔψεται, οἷον τὸ γλεῦκος. Ἀπέρχεται δὲ ἀπὸ πάντων τῶν τοιούτων ξηραينوμένων τὸ ὕδωρ. Σημεῖον δ' ὅτι τὸ ὕδωρ· ἡ γὰρ ἀτμίς συνίσταται εἰς ὕδωρ, ἐὰν τις βούληται συλλέγειν. Ὡστε ὅσοις λείπεται τι, τοῦτο γῆς. Ἐνια δὲ τούτων καὶ ὑπὸ ψυχροῦ, ὥσπερ εἴρηται, παχύνεται καὶ ξηραίνεται τὸ γὰρ ψυχρὸν οὐ μόνον πήγνυσι καὶ ξηραίνει, ἀλλὰ καὶ παχύνει· ξηραίνει μὲν τὸ ὕδωρ, παχύνει δὲ τὸν αἶρα, ὕδωρ ποιοῦν. Ἡ δὲ πῆξις εἴρηται ξηρασία τις οὕσα. Ὅσα μὲν οὖν μὴ παχύνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, ἀλλὰ πήγνυται, ὕδατός ἐστι μᾶλλον, οἷον οἶνος, καὶ οὔρον, καὶ ὄξος, καὶ κονία, καὶ ὀρέφος. Ὅσα δὲ παχύνεται μὴ ἐξατμίζοντα ὑπὸ πυρὸς, τὰ μὲν γῆς, τὰ δὲ κοινὰ ὕδατος καὶ αἰέρος· μέλι μὲν, γῆς· ἔλαιον δὲ, αἰέρος, καὶ ὕδατος. Ἔστι δὲ καὶ τὸ γάλα καὶ τὸ αἷμα, ἀμφοῖν μὲν κοινὰ καὶ ὕδατος καὶ γῆς· μᾶλλον δὲ τὰ πολλὰ, γῆς, ὥσπερ καὶ ἐξ ὅσων ὑγρῶν νίτρον γίνεται καὶ αἶλις· καὶ λίθοι δ' ἐκ τινων συνίστανται τοιούτων. Διὸ ἐὰν μὴ χωρισθῇ ὁ ὀρέφος, ἐκκάζεται ὑπὸ τοῦ πυ-

ρός ἐψόμενος· τὸ δὲ γεῶδες συνίσταται καὶ ὑπὸ τοῦ
 ὀποῦ, ἴαν πως ἔψη τις, οἷον οἱ ἱατροὶ ὀπίζοντες. Οὐ-
 τω δὲ χωρίζεται ὁ ὀρρός καὶ ὁ τυρός. Ὁ δὲ χωρισθεὶς
 ὀρρός, οὐκέτι παχύνεται, ὅλλ' ἐκκάζεται ὥσπερ ὕδωρ.
 Εἰ δέ τι μὴ ἔχει τυρός γάλα, ἢ ὀλίγον, τοῦτο μᾶλλον
 ὕδατος καὶ ἄτροφον. Καὶ τὸ αἷμα ὁμοίως· πήγνυ-
 ται γὰρ τῷ ξηραίνεσθαι ψυχόμενον. Ὅσα δὲ μὴ πῆ-
 γνυται, οἷον τὸ τῆς ἐλάφου, τὰ τοιαῦτα ὕδατος μάλ-
 λον, καὶ ψυχρότατα ταῦτα. Διὸ καὶ οὐκ ἔχει ἵνας·
 αἱ γὰρ ἵνές εἰσι γῆς καὶ στερεόν. Ὡστε καὶ ἐξαιρε-
 θεῖσθαι, οὐ πῆγνυται. Τοῦτο δ' ἔσται, ὅτι οὐ ξηραί-
 νεται· ὕδωρ γὰρ τὸ λοιπὸν, ὥσπερ τὸ γάλα τοῦ τυροῦ
 ἐξαιρεθέντος. Σημεῖον δὲ· καὶ γὰρ τὰ νοσώδη αἷμα-
 τα οὐ θέλει πῆγνυσθαι· ἰχωροειδῆ γὰρ. Τοῦτο δὲ
 φλέγμα καὶ ὕδωρ, διὰ τὸ ἄπεπτον εἶναι, καὶ ἀπράτη-
 τον ὑπὸ τῆς φύσεως. Ἐτι δὲ, τὰ μὲν λυτά ἐστίν, οἷον
 γάλα· τὰ δὲ ἄλυτα, οἷον κέραμος, καὶ λίθος· καὶ
 τούτων τὰ μὲν μαλακὰ, οἷον κέρας· τὰ δὲ ἀράλακτα,
 οἷον κέραμος, καὶ λίθος. Αἴτιον δὲ, ὅτι τὰ ἐναντία τῶν
 ἐναντίων αἰτία. Ὡστ' εἰ πῆγνυται δυοῖν, ψυχρῷ καὶ
 ξηρῷ, λύεσθαι ἀνάγκη θερμῷ καὶ ὑγρῷ. Διὸ πυρὶ
 καὶ ὕδατι· ταῦτα γὰρ ἐναντία· ὕδατι μὲν, ὅσα πυρὶ
 μόνῳ· πυρὶ δὲ, ὅσα ψυχρῷ μόνῳ. Ὡστ' εἰ ὑπὲρ ἁμ-
 φοῖν συμβαίνει πῆγνυσθαι, ταῦτα ἅλυστα μάλιστα.
 Γίγνεται δὲ τοιαῦτα, ὅσα θερμανθέντα ἔπειτα τῷ ψυ-
 χρῷ πῆγνυται· συμβαίνει γὰρ, ὅταν τὸ θερμὸν ἐξικ-
 μάσῃ ἐξίον, τὸ πλεῖστον ὑγρὸν συνθλίβεσθαι πάλιν
 ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, ὥστε μηδ' ὑγρῷ διδόναι διόδον.
 Καὶ διὰ ταῦτα, οὔτε τὸ θερμὸν λύει· ὅσα γὰρ ὑπὸ
 ψυχροῦ πῆγνυται μόνου, ταῦτα λύει· οὐδ' ὑπὸ ὕδα-

τος· ὅσα γὰρ ὑπὸ ψυχροῦ πήγνυται, οὐλύει, ἀλλ' ὅσα ὑπὸ θερμοῦ ξηροῦ μόνον. Ὁ δὲ σίδηρος ταχεὶς ὑπὸ θερμοῦ, ψύχει πήγνυται. Ὡστε, πρὸς πήξιν ἀμφοτέρων δεῖται. Διὸ ἅλματον. Τὰ δὲ ξύλα ἐστὶ γῆς καὶ αἰέρος· διὸ καυστὰ, καὶ αὐτὴ κτὰ, οὐδὲ μαλακτὰ· καὶ ἐπὶ τῷ ἕδατι ἐπιπλεῖ, πλήν ἐβένου· αὕτη δ' οὐ· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα αἰέρος ἔχει πλεῖον· ἐκ δὲ τῆς ἐβένου τῆς μελαίνης διαπέπνευκεν ὁ αἶρ· καὶ ἔστι πλεῖον ἐν αὐτῇ γῆς· κέφαμος δὲ γῆς μόνης, διὰ τὸ ξηραίνόμενος παγῆναι κατὰ μικρόν· αὐτὰ γὰρ τὸ ὕδωρ εἰσόδους ἔχει, δι' ὧν μόνον πνεῦμα ἐξηλάθει· οὔτε πῦρ· ἐπηξεν γὰρ αὐτό. Τί μὲν οὖν ἐστὶ πήξις καὶ τήξις, καὶ διὰ πόσα, καὶ ἐν πόσοις ἐστίν, εἴρηται.

CAPUT VIII.

Ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ συνίσταται τὰ σώματα ταῦτα δὲ καὶ παχύνονται καὶ πηγνύντα, ποιεῖται τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. Διὰ δὲ τὸ ὑπὸ τούτων δημιουργεῖσθαι, ἐν ᾧ πασι μὲν ἐστὶ θερμοῦτης· τισὶ δὲ καὶ ψυχρότης, ἣ ἐκλείπει. Ὡς· ἐπεὶ ταῦτα μὲν ὑπάρχει διὰ τὸ παθεῖν ὑγρὸν δὲ καὶ ξηρὸν διὰ τὸ πάσχειν, μετέχει αὐτῶν τὰ κοινὰ πάντων. Ἐκ μὲν οὖν ὕδατος καὶ γῆς τὰ ὁμοιομερῆ σώματα συνίσταται, καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ ἐν ζώοις, καὶ τὰ μεταλλεινόμενα, οἷον χρυσός, καὶ ἀργυρος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· ἐξ αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς ἑκατέρου ἐγκατακλειομένης, ὥσπερ εἴρηται ἐν ἄλλοις. Ταῦτα δὲ διαφέρει ἀλλήλων τοῖς τε πρὸς τὰς αἰσθήσεις ἰδίους ἅπαντα, καὶ τῷ ποιεῖν τι δύνασθαι· λευκὸν γὰρ, καὶ εὐώδες, καὶ ψοφητικόν, καὶ γλυκύ, καὶ θερμόν, καὶ ψυχρόν, τῷ ποιεῖν τι [δύνασθαι] αἰσθῆσθαι ἐστὶ, καὶ

ἄλλοις οἰκιοτέροις πάθεσιν, ὅσα τῷ πάσχειν λέγονται.
 Λέγω δ' οἷον τὸ τηκτὸν, καὶ τὸ πηκτὸν, καὶ καμπτὸν,
 καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα παθητικά,
 ὥσπερ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρόν. Τούτοις δ' ἤδη διαφέρει
 ὁστοῦν, καὶ σῆρξ, καὶ νεῦρον, καὶ ξύλον, καὶ φλοιός,
 καὶ λίθος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ὁμοιομερῶν
 μὲν, φυσικῶν δὲ σωμάτων· εἰπώμεν δὲ πρῶτον τὸν
 ἀριθμὸν αὐτῶν, ὅσα κατὰ δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν λί-
 γεται· ἔστι δὲ τάδε· πηκτὸν, ἀπηκτον· τηκτὸν, ἀτη-
 κτον· μαλακτὸν, ἀμάλακτον· τεγκτὸν, ἀτεγκτον·
 καμπτὸν, ἀκαμπτον· κατακτὸν, ἀκάτακτον· θραυ-
 στὸν, ἀθραυστον· θλαστὸν, ἀθλαστον· πλαστὸν,
 ἀπλαστον· πιστὸν, ἀπίστον· ἐλκτὸν, ἀνελκτον· ἐλα-
 τὸν, ἀνέλατον· σχιστὸν, ἀσχιστον· τμητὸν, ἀτμητον·
 γλίσχρον, ψαθυρόν· πιλητὸν, ἀπίλητον· καυστὸν,
 ἀκαυστον· θυμιατὸν, ἀθυμίατον. Τὰ μὲν οὖν πλεῖ-
 στα σχεδὸν τῶν σωμάτων τούτοις διαφέρει τοῖς πάθε-
 σιν. Τίνα δὲ ἕκαστον τούτων ἔχει δύναμιν, εἰπώμεν.
 Περὶ μὲν οὖν πηκτοῦ καὶ ἀπήκτου, καὶ τηκτοῦ καὶ
 ἀτηκτου, εἴρηται μὲν καθόλου πρότερον· ὁμοίως δὲ
 ἐπείλωμεν καὶ νῦν· τῶν γὰρ σωμάτων ὅσα πηγνύεται
 καὶ σκληρύνεται, τὰ μὲν ὑπὸ θερμοῦ πάσχει τοῦτο,
 τὰ δ' ὑπὸ ψυχροῦ· ὑπὸ μὲν τοῦ θερμοῦ ξηραίνοντος
 τὸ ὑγρὸν, ὑπὸ δὲ τοῦ ψυχροῦ ἐκθλίβοντος τὸ θερμόν.
 Ὡστε τὰ μὲν ὑγροῦ ἀπουσία, τὰ δὲ θερμοῦ τοῦτο
 πάσχει· ὅσα μὲν ὕδατος, θερμοῦ· ὅσα δὲ γῆς, ὑγροῦ.
 Τὰ μὲν οὖν ὑγροῦ ἀπουσία, ὑπὸ ὑγροῦ διατήκεται·
 ἂν μὴ οὕτω συνέλθῃ, ὥστε ἐλάττους τοὺς πόρους λει-
 φθῆναι τῶν τοῦ ὕδατος ὄγκων, οἷον ὁ κέραμος. Ὅσα
 δὲ μὴ οὕτω ταῦτα ὑγρῷ τήκεται, οἷον πῖπρον, αἶλες,

καὶ γῆ ἢ ἐκ πηλοῦ. Τὰ δὲ θερμοῦ στερεῆσαι ὑπὸ θερ-
μοῦ τήκεται, οἷον κρύσταλλος, μόλυβδος, χαλκός.
Ποῖα μὲν οὖν πηκτὰ καὶ τηκτὰ, εἴρηται, καὶ ποῖα
ἄτηκτα. Ἀπηκτα δὲ, ὅσα μὴ ἔχει ὑγρότητα ὑδατώ-
δη, μηδ' ὑδατός ἐστιν, ἀλλὰ πλεῖον θερμοῦ καὶ γῆς,
οἷον μέλι καὶ γλεῦκος· ὥσπερ ζέοντα γὰρ ἐστὶ, καὶ
ὅσα ὑδατος μὲν ἔχει, ἐστὶ δὲ πλεῖον αἵρος, ὥσπερ τὸ
ἐλαιον, καὶ ἄργυρος χυτὸς, καὶ εἴ τι γλίσχρον, οἷον
ἱξὸς καὶ πίσσα.

CAPUT IX.

Μαλακτὰ δὲ ἐστὶ τῶν πεπηγότων, ὅσα μὴ ἐξ ὕδα-
τος, οἷον κρύσταλλος· πᾶς γὰρ κρύσταλλος, ὑδατος·
ἀλλ' ὅσα γῆς μάλλον. Καὶ μήτ' ἐξίχμασται πᾶν τὸ
ὑγρὸν, ὥσπερ ἐν νίτρῳ ἢ αἰσί· μήτ' ἔχει ἀνωμύλως,
ὥσπερ ὁ κέραμος. Ἀλλὰ εἰσὶν ἑλκτὰ μὴ ὄντα διαντὰ,
ἢ ἑλατὰ μὴ ὄντα ὑδατος. Καὶ μαλακτὰ πυρὶ, οἷον
σίδηρος καὶ κέρας καὶ ξύλα. Ἔστι δὲ καὶ τῶν τη-
κτῶν καὶ τῶν ἀτήκτων, τὰ μὲν τεκτὰ, τὰ δὲ ἄτεκτα·
οἷον χαλκός ἄτεκτον, τηκτὸν ὄν· ἔριον δὲ καὶ γῆ
τεκτόν· βρέχεται γάρ. Καὶ χαλκός μὲν δὴ τηκτόν,
οὐχ ὑπὸ ὑδατος δὲ τηκτόν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ ὑδατος
τηκτῶν, ἔνια ἄτεκτα, οἷον νίτρον καὶ αἶλες· οὐδὲ γὰρ
ἄλλο τεκτόν οὐδὲν, ὃ μὴ μαλακώτερον γίνεται βρε-
χόμενον. Ἔνια δὲ τεκτὰ ὄντα, οὐ τηκτὰ ἐστὶν, οἷον
ἔριον καὶ οἱ καρποί. Ἔστι δὲ τεκτὰ μὲν, ὅσα γῆς
ὄντα ἔχει τοὺς πόρους μεῖζους τῶν τοῦ ὑδατος ὄγ-
κων, ὄντων δὲ σκληροτέρων τοῦ ὑδατος. Τηκτὰ δὲ
ὑδατι, ὅσα δι' ὅλου. Διὰ τί δὲ ἡ μὲν γῆ καὶ τήκεται,
καὶ τέγγεται ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ νίτρον, τήκεται
μὲν, τέγγεται δ' οὐ; Ὅτι ἐν μὲν τῷ νίτρῳ δι' ὅλου οἱ

πόροι· ὥστε γε διαίρεται εὐθύς ὑπὸ τοῦ ὕδατος τὰ μόρια· ἐν δὲ τῇ γῇ καὶ παραλλάξ εἰσιν οἱ πόροι. Ὡςτις ὁποτέρως ἂν δεξῆται, διαφέρει τὸ πάθος. Ἔστι δὲ καὶ τὰ μὲν τῶν σωμάτων καμπτὰ καὶ εὐθύντα, οἷον κέραμος, καὶ λύγος· τὰ δὲ ἄκαμπτα τῶν σωμάτων, οἷον κέραμος καὶ λίθος. Ἔστι δὲ καμπτὰ μὲν καὶ εὐθύντα, ὅσων σωμάτων τὸ μήκος δύναται εἰς εὐθύτητα ἐκ περιφερείας, καὶ ἐξ εὐθύτητος εἰς περιφέρειαν μεταβάλλειν. Καὶ τὸ κάμπτεσθαι καὶ τὸ εὐθύνεσθαι ἐστὶ τὸ εἰς εὐθύτητα ἢ περιφέρειαν μεθίστασθαι ἢ κινεῖσθαι· καὶ γὰρ τὸ ἀνακαμπτόμενον καὶ τὸ κατακαμπτόμενον κάμπτεται. Ἡ μὲν οὖν εἰς κυρτότητα ἢ κοιλότητα κίνησις, τοῦ μήκους σωζομένου κάμψις ἐστίν· εἰ γὰρ καὶ εἰς τὸ εὐθύ, εἴη ἅμα κεκαμμένον καὶ εὐθύ· ὅπερ ἀδύνατον, τὸ εὐθύ κεκάμφθαι. Καὶ εἰ κάμπτεται πᾶν ἢ ἀνακάμψει ἢ κατακάμψει· τούτων δὲ, τὸ μὲν εἰς τὸ κυρτὸν, τὸ δ' εἰς τὸ κοῖλον μετάβουσις· οὐκ ἂν εἴη καὶ εἰς τὸ εὐθύ κάμψις, ἀλλ' ἐστὶ κάμψις καὶ εὐθυσις ἄλλο καὶ ἄλλο. Καὶ ταῦτά ἐστι καμπτὰ καὶ εὐθύντα, καὶ ἄκαμπτα καὶ ἀνεύθυντα. Καὶ τὰ μὲν κατακτὰ καὶ θραυστὰ, ὅμα ἢ χωρὶς· οἷον ξύλον, κατακτὸν μὲν ὄν, θραυστὸν δ' οὐ· κρύσταλλος δὲ καὶ λίθος θραυστὸν, κατακτὸν δ' οὐ· κέραμος δὲ καὶ θραυστὸν καὶ κατακτὸν· Διαφέρει δὲ, ὅτι κατάσις μὲν ἐστὶν εἰς μεγάλα μέρη διαίσεις καὶ χωρισμός· θραῦσις δὲ, ἢ εἰς τὰ τυχόντα, καὶ πλείω δυοῖν. Ὅσα μὲν οὖν οὕτω πέπηγεν, ὥστε πολλοὺς ἔχειν παραλλάττοντας πόρους, θραυστά· μέχρι γὰρ τούτου δίδεσθαι· ὅσα δ' εἰς πολὺν, κατακτὰ· ὅσα δ' ἄμφω, ἀμφοτέρω. Καὶ

τὰ μὲν θλαστὰ, οἷον χαλκὸς καὶ κηρός· τὰ δὲ ἄθλαστα, οἷον κέραμος καὶ ὕδωρ. Ἔστι δὲ θλάσις μὲν ἐπιπέδου κατὰ μέρος εἰς βάθος μετὰστάσις, ὥσει ἡ πληγὴ· τὸ δ' ὅλον, ἀφῆ. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ μαλακτὰ, οἷον κηρός μένοντος τοῦ ἄλλου ἐπιπέδου· κατὰ μέρος μεθίσταται· καὶ σκληρὰ, οἷον χαλκός· καὶ ἄθλαστα καὶ σκληρὰ, οἷον κέραμος· οὐ γὰρ ὑπεῖκει εἰς βάθος τὸ ἐπίπεδον· καὶ ὑγρά, οἷον ὕδωρ, ὑπεῖκει μὲν, ἀλλ' οὐ κατὰ μέρος, ἀλλ' ἀντιμεθίσταται. Τῶν δὲ θλαστῶν ὅσα μένει θλασθέντα, καὶ εὐθλαστὰ χεῖρ, ταῦτα μὲν πλαστὰ· τὰ δὲ ἢ μὴ εὐθλαστὰ, ὥσπερ λίθος ἢ ξύλον, ἢ εὐθλάστα μὲν, μὴ μένει δὲ ἡ θλάσις, ὥσπερ ἐρίου ἢ σπόγγου, οὐ πλαστὰ, ἀλλὰ πιεστὰ ταῦτ' ἐστίν. Ἔστι δὲ πιεστὰ, ὅσα ὠθούμενα, εἰς αὐτὰ συνιέναι δύναται, εἰς βάθος τοῦ ἐπίπεδου παραλλάττοντος, οὐ διαιρουμένου, καὶ μὴ μεθισταμένου ἄλλου ἄλλῳ μορίου, οἷον τὸ ὕδωρ ποιεῖ· τοῦτο γὰρ ἀντιμεθίσταται. Ἔστι δὲ ὥσις, ἢ κίνησις ὑπὸ τοῦ κινουῦντος, ἢ γίγνεται ἀπὸ τῆς ἀψέως· πληγὴ δὲ, ὅταν ἀπὸ τῆς φορᾶς. Πέζεται δὲ, ὅσα πόρους ἔχει κενούς συγγενοὺς σώματος· καὶ πιεστὰ ταῦτα, ὅσα δύναται εἰς τὰ ἐαυτῶν κενὰ συνιέναι, ἢ εἰς τοὺς ἐαυτῶν πόρους· ἐνλοτε γὰρ οὐ κενοὶ εἰσιν, εἰς οὓς συνέρχεται, οἷον ὁ βεβρεγμένος σπόγγος· πλήρεις γὰρ αὐτοῦ οἱ πόροι· ἀλλ' ὡς ἂν οἱ πόροι πλήρεις ᾖσι μαλακώτερον, ἢ αὐτὸ τὸ πεφυκὸς συνιέναι εἰς αὐτά· Πιεστὰ μὲν οὖν ἐστίν, οἷον σπόγγος, κηρός, σάρξ· ἀπτεστα δὲ, τὰ μὴ πεφυκότεα συνιέναι ὥσει εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ πόρους, διὰ τὸ ἢ μὴ ἔχειν, ἢ σκληροτέρων ἔχειν πλήρεις· ὁ γὰρ σίδηρος ἀπίεστος, καὶ λίθος, καὶ ὕδωρ, καὶ πᾶν ὑγρόν· Ἐλκτὰ

δέ ἐστιν, ὅσων δυνατόν εἰς τὸ πλάγιον μεθίστασθαι ἐπίπεδον. Τὸ γὰρ ἔλκεσθαι ἐστὶ, τὸ ἐπὶ τὸ κινεῖν μεθίστασθαι τὸ ἐπίπεδον συνεχὲς ὄν. Ἔστι δέ, τὰ μὲν ἑλκτά, οἷον θρεῖς, ἱμάς, νεῦρον, σταῖς, ἑξὺς· τὰ δὲ ἀνέλκτα, οἷον ὕδωρ καὶ λίθος. Τὰ μὲν οὖν, ταῦτά ἐστιν ἑλκτά καὶ πιστά, οἷον ἔριον· τὰ δ' οὐ ταῦτά, οἷον φλέγμα· πιστὸν μὲν οὐκ ἐστὶ, ἑλκτὸν δέ· καὶ ὁ σπόγγος, πιστὸν μὲν, οὐκ ἑλκτὸν δέ. Ἔστι δὲ καὶ τὰ μὲν ἑλκτά, οἷον χαλκός· τὰ δὲ ἀνέλκτα, οἷον λίθος καὶ ξύλον. Ἔστι δὲ ἑλκτά μὲν, ὅσα τῇ αὐτῇ πληγῇ δύναται ἅμα καὶ εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος τὸ ἐπίπεδον μεθίστασθαι κατὰ μέρος· ἀνέλκτα δέ, ὅσα ἀδύνατα. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἑλκτά ἅπαντα καὶ θλαστά· τὰ δὲ θλαστά οὐ πάντα ἑλκτά, οἷον ξύλον. Ὡς μέντοι ἐτίπαν εἰπεῖν, ἀντιστρέφει. Τῶν δὲ πιστῶν, τὰ μὲν ἑλκτά, τὰ δ' οὐ. Κηρὸς μὲν καὶ πηλὸς ἑλκτά, ἔριον δ' οὐ, οὐδὲ ὕδωρ. Ἔστι δὲ καὶ τὰ μὲν σχιστά, οἷον ξύλον· τὰ δὲ ἀσχιστά, οἷον κέραμος. Ἔστι δὲ σχιστὸν, τὸ δυνάμενον διαιρεῖσθαι ἐπὶ πλεῖον ἢ τὸ διαιροῦν διαιρεῖ· σχίζεται γὰρ, ὅταν ἐπὶ πλεῖον διαιρῇται ἢ τὸ διαιροῦν διαιρεῖ, καὶ προηγῇται ἢ διαίρειται. Ἐν δὲ τῇ τμήσει οὐκ ἐστὶ τοῦτο. Ἀσχιστά δέ, ὅσα μὴ δύναται τοῦτο πάσχειν. Ἔστι δ' οὔτε μαλακὸν οὐδὲν σχιστόν· λέγω δὲ τῶν ἀπλῶς μαλακῶν, καὶ μὴ πρὸς ἄλληλα· οὕτω μὲν γὰρ καὶ σίδηρος ἐστὶ μαλακός· οὔτε τὰ σκληρὰ πάντα ἐστὶ σχιστά· ἀλλ' ὅσα μὴθ' ὑγρὰ ἐστὶ, μήτε θλαστά μὴ θραυστά. Τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα κατὰ μῆκος ἔχον τοὺς πόρους, καθ' οὓς προσφύεται ἀλλήλοις, ἀλλ' οὐ κατὰ πλάτος. Τμητὰ δ' ἐστὶ τῶν συνεστώτων τῶν σκληρῶν, ἢ μαλακῶν, ὅσα δύναται μὴτ' ἐξ ἀνάγκης

νης περιγηϊσθαι τῆς διαιρέσεως, μήτε θραύεσθαι διαιρούμενα· ὅσα δὲ ἡ ὑγρὰ, ἡ τοιαῦτα, ἄτμητα. Ἐνισθ' ἐστὶ ταῦτα καὶ τμητὰ καὶ σχιστὰ, οἷον ξύλον· ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, σχιστὸν μὲν κατὰ τὸ μῆκος· τμητὸν δὲ κατὰ τὸ πλάτος· ἐπεὶ γὰρ διαιρεῖται ἕκαστον εἰς πολλὰ, ἢ μὲν μήκη πολλὰ τὸ ἐν, σχιστὸν ταύτῃ· ἢ δὲ πλάτη πολλὰ τὸ ἐν, τμητὸν ταύτῃ. Γλίσχρον δ' ἐστὶν, ὅταν ἑκτὸν ἢ, ὑγρὸν ὄν, ἡ μαλακόν. Τιοιούτον δὲ γίνεται τῇ ἐπαλλάξει, ὅσα ὥσπερ αἱ ἀλύσις σύγκυται τῶν σωμάτων· ταῦτα γὰρ ἐπὶ πολὺ δύναται ἐκτείνεσθαι καὶ συνιέναι. Ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα, ψαθυρά. Πιλητὰ δὲ, ὅσα τῶν πιεστῶν μόνιμον ἔχει τὴν πίεσιν· ἀπίλητα δὲ, ὅσα ἢ ὅλως ἀπίεστα, ἢ μὴ μόνιμον ἔχει τὴν πίεσιν. Καὶ τὰ μὲν καυστὰ ἐστὶ, τὰ δὲ ἄκαυστα, οἷον ξύλον μὲν καυστὸν, καὶ ἔριον καὶ ὄστρον· λίθος δὲ καὶ κρύσταλλος, ἄκαυστον. Ἔστι δὲ καυστὰ, ὅσα ἔχει πόρους δεκτικούς πυρός, καὶ ὑγρότητα ἐν τοῖς κατ' εὐθυωρίαν πόροις ἀσθενιστέραν πυρός. Ὅσα δὲ ἢ μὴ ἔχει, ἢ ἰσχυροτέραν, οἷον κρύσταλλος καὶ τὰ σφόδρα χλωρά, ἄκαυστα. Θυματὰ δ' ἐστὶ τῶν σωμάτων ὅσα ὑγρότητα ἔχει μὲν, οὕτω δ' ἔχει, ὥστε μὴ ἐξατμίζειν πυροποιμένων χωρὶς· ἔστι γὰρ αἰτμὶς ἢ ὑπὸ θερμοῦ καυστικοῦ εἰς αἶρα καὶ πνεῦμα ἑκκρίσις ἐξ ὑγροῦ διαστικῆς. Τὰ δὲ θυματὰ χρόνῳ εἰς αἶρα ἑκκρίνεται. Καὶ τὰ μὲν ἀφανιζόμενα, ἔρηρα· τὰ δὲ γῇ γίνεται. Διαφέρει δ' αὕτη ἢ ἑκκρίσις, ὅτι οὕτως διαίνει, αὕτως πνεῦμα γίνεται. Ἔστι δὲ πνεῦμα, φύσις συνεχῆς ἐπὶ μῆκος, αἶρας· θυμιασις δὲ ἐστὶν, ἢ ὑπὸ θερμοῦ καυστικοῦ κοινῇ ἑκκρίσις ἔρηρου καὶ ὑγροῦ ἁθρόως. Διόπερ οὐ διαίνει, ἀλλὰ

χρωματίζει μᾶλλον. Ἔστι δ' ἡ μὲν ἐνλώδους σῶματος θυμίας καπνός. Λέγω δὲ καὶ ὅσα καὶ τρίχας, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἐν ταύτῳ· οὐ γὰρ κεῖται ὄνομα κοινόν, ἀλλὰ καὶ ἀναλογίαν ὅμως ἐν ταύτῳ πάνι ἐστίν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησι·

Ταῦτά τρίχες καὶ φύλλα καὶ οἰωνῶν πτερὰ πυκνά,
Καὶ λεπίδες γίνονται ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι.

Ἡ δὲ πίονος θυμίας, λιγνύς· ἡ δὲ λιπαροῦ, κνίσσα. Διὰ τοῦτο τὸ ἐλαιον οὐχ ἐφεται, οὐδὲ παχύνεται, ὅτι θυμιατόν ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀτμιστόν· ὕδωρ δ' οὐ θυμιατόν, ἀλλ' ἀτμιστόν. Οἶνός θ' ὁ μὲν γλυκὺς θυμιάται· πίων γάρ· καὶ γὰρ ταῦτά ποιεῖ τῷ ἐλαίῳ· οὐτε γὰρ ὑπὸ ψύχους πήγνυται, καίεται τε. Ἔστι δὲ ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δ' οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ οἰνώδης ὁ χυμός. Διὸ καὶ οὐ μεθύσκει. Ὁ τυχὼν δ' οἶνος μικρὰν ἔχει ἀναθυμίαςιν. Διὸ καὶ ἀνίησι φλόγα. Κανυτά δὲ δοκεῖ εἶναι, ὅσα εἰς τέφραν διαλύεται τῶν σωμάτων. Πάσχει δὲ τοῦτο πάντα ὅσα πήγνυται ἡ ὑπὸ θερμοῦ, ἡ ὑπ' ἀμφοῖν, ψυχροῦ καὶ θερμοῦ· ταῦτα γὰρ φαίνεται κρατούμενα ὑπὸ τοῦ πυρός. Ἡκιστα δὲ τῶν λίθων ἡ σφραγίς, ὁ κακούμενος ἀνθραξ. Τῶν δὲ κανυτῶν, τὰ μὲν φλογιστά, τὰ δὲ ἀφλόγιστα· τούτων δ' ἔνια ἀνθρακευτά. Φλογιστά μὲν οὖν, ὅσα φλόγα παρέχεσθαι δύνανται· ὅσα δ' οὐ δύναται, ἀφλόγιστα. Ἔστι δὲ φλογιστά, ὅσα μὴ ὑγρὰ ὄντα, θυμιάτά ἐστι. Πίττα δὲ, ἡ ἐλαιον, ἡ κηρός, μᾶλλον μὲν ἄλλων ἢ καθ' αὐτὰ φλογιστά. Μάλιστα δὲ ὅσα ταπνὸν ἀνίησι. Ἀνθρακευτά δὲ, ὅσα τῶν τοιούτων γῆς πλέον ἔχει, ἢ καπνοῦ. Ἔστι δ' ἔνια τηκτὰ ὄντα, οὐ φλογιστά ἐστίν, οἷον χαλκός καὶ φλογιστά, οὐ

τηκτὰ, οἷον ξύλον· τὰ δ' ἄμφω, οἷον λιβανωτός. Αἵτιον δέ, ὅτι τὰ μὲν ξύλα ἀθρόον ἔχει τὸ ὑγρὸν, καὶ διὰ τοῦτο συνεχές, ὥστε διακαίεσθαι· ὁ δὲ χαλκὸς παρ' ἑκάστον μὲν μέρος, οὐ συνεχές δὲ καὶ ἑλαττον, ὥστε φλόγα ποιῆσαι. Ὁ δὲ λιβανωτός, τῇ μὲν οὐτως, τῇ δ' ἐκείνως ἔχει. Φλογιστὰ δέ ἐστι τῶν θυμιατῶν, ὅσα μὴ τηκτὰ ἐστί, διὰ τὸ μᾶλλον εἶναι γῆς· τὸ ξηρὸν γὰρ ἔχει κοινὸν τῷ πυρὶ. Τοῦτο οὖν θερμὸν ἂν γένηται τὸ ξηρὸν, πῦρ γίγνεται. Διὰ τοῦτο ἡ φλόξ, πνεῦμα ἢ καπνός ἐστι καόμενος. Ξύλων μὲν οὖν ἡ θυμιάσις, καπνός· κηροῦ δὲ καὶ λιβανωτοῦ καὶ πίττης καὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὅσα ἔχει πίτταν ἢ τοιαῦτα, λιγνύς· ἐλαίου δὲ καὶ ὅσα ἐλαιώδη, κνίσσα· καὶ ὅσα ἥμισυ καίεται μόνα, ὅτι ὀλίγον ξηρὸν ἔχει. Ἡ δὲ μετάβασις διὰ τούτου. Μετὰ δ' ἐτέρου τάχιστα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ πῖον ξηρὸν λιπαρόν. Τὰ μὲν οὖν ἐκθυμιώμενα τῶν ὑγρῶν, ὑγροῦ μᾶλλον, ὥς ἐλαιον καὶ πίττα· τὰ δὲ καόμενα, ξηροῦ.

CAPUT X.

Τούτοις δὲ τοῖς παθήμασι καὶ ταύταις ταῖς διαφοραῖς τὰ ὁμοιομερῆ τῶν σωμάτων, ὥσπερ εἴρηται, διαφέρει ἀλλήλων κατὰ τὴν ἀφῆν· καὶ ἐτι ὁσμαῖς καὶ χυμοῖς καὶ χρώμασι. Λέγω δ' ὁμοιομερῆ, οἷον τὰ τε μεταλλενόμενα, οἷον χρυσὸν, χαλκὸν, ἄργυρον, καττίτερον, σίδηρον, λίθον, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίγνεται ἐκκρινόμενα· καὶ τὰ ἐν τοῖς ζώοις καὶ φυτοῖς, οἷον σάρκες, ὀστά, κεῖρον, δερμα, σπλάγχνον, τρίχες, ἰνῆς, φλέβες. Ἐξ ὧν ἡδη συνίστηκε τὰ ἀνομοιομερῆ, οἷον πρόσωπον, χεῖρ, πούς, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα· καὶ ἐν ταῖς φυτοῖς ξύλον, φλοι-

ὅς, ῥίξα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐπὶ δὲ τὰντα μὲν ὑπ' ἄλλης
 αἰτίας συνίσταται, ἐξ ὧν δὲ ταῦτα, ὕλη μὲν τὸ ξηρὸν καὶ
 ὑγρὸν, ὥστε ὕδωρ καὶ γῆ· ταῦτα γὰρ προφανεστάτην
 ἔχει τὴν δύναμιν, ἐκείνου ἐκείνου· τὰ δὲ ποιοῦντα, τὸ
 θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν· ταῦτα γὰρ συνίσταται καὶ πῆ-
 γνυσιν ἐξ ἐκείνων ἐκείνα· λάβωμεν τῶν ὁμοιομερῶν
 ποῖα γῆς εἶδη, καὶ ποῖα ὕδατος, καὶ ποῖα κοινά. Ἔστι
 δὲ τῶν σωματίων τῶν θεδημιουργημένων, τὰ μὲν ὑγρά,
 τὰ δὲ μαλακά, τὰ δὲ σκληρά· τούτων δὲ ὅσα μαλακὰ
 ἢ σκληρὰ πῆξει ἐστὶν, εἴρηται πρότερον. Τῶν μὲν
 οὖν ὑγρῶν, ὅσα μὲν ἐξατμίζεται, ὕδατος· ὅσα δὲ μὴ,
 ἢ γῆς, ἢ κοινὰ γῆς καὶ ὕδατος, οἷον γάλα· ἢ γῆς καὶ
 αἵματος, οἷον ξύλον· ἢ ὕδατος καὶ αἵματος, οἷον ἔλαιον·
 καὶ ὅσα μὲν ὑπὸ θερμοῦ παχύνεται, κοινά. Ἀπο-
 ρήσει δ' ἂν τις περὶ οἶνον, τῶν ὑγρῶν· τοῦτο γὰρ
 καὶ ἐξατμισθεῖν ἂν, καὶ παχύνεται ὥσπερ ὁ νέος.
 Αἴτιον δὲ, ὅτι οὔτε ἐν εἶδει λέγεται ὁ οἶνος, καὶ ὅτι
 ἄλλος ἄλλως· ὁ γὰρ νέος μᾶλλον γῆς, ἢ ὁ παλαιός·
 διὸ καὶ παχύνεται τῷ θερμῷ μάλιστα, καὶ πηγνύται
 ἥτιον ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· ἔχει γὰρ καὶ θερμὸν πολὺ καὶ
 γῆς ὥσπερ ἐν Ἀρκαδίᾳ οὕτως ἀναξερφαίνονται ὑπὸ τοῦ
 καπνοῦ ἐν τοῖς ἀσχοῖς, ὥστε ξυόμενος πίσισθαι. Εἰ
 δὲ πᾶς ἰλὺν ἔχει, οὕτω ἐκείνου ἐστὶν ἢ γῆς, ἢ ὕδατος,
 ὥς ταύτης ἔχει πληθός. Ὅσα δὲ ὑπὸ ψυχροῦ παχύνε-
 ται, γῆς· ὅσα δ' ὑπ' ἀμφοῖν, κοινὰ πλειόνων, οἷον ἔλαιον
 καὶ μέλι καὶ ὁ γλυκὺς οἶνος. Τῶν δὲ συνεστώτων, ὅσα μὲν
 αἰπηγὰ ὑπὸ ψυχροῦ, ὕδατος, οἷον κρύσταλλος, χιών,
 χάλαζα, πάχνη· ὅσα δ' ὑπὸ θερμοῦ, γῆς, οἷον αἶμας,
 τυρός, σίτρον, ἄλλες· ὅσα δ' ὑπ' ἀμφοῖν, (τοιαῦτα δ'
 ἐστὶν ὅσα φύξιν ταῦτα· δ' ἐστὶν, ὅσα ἀμφοῖν σιτηφ-

σει, θερμὸς καὶ ὑγροῦ συνεκτιόντες τῇ θερμῇ· οἱ μὲν γὰρ ἅλεις ὑγροῦ μόνου στερεῶσαι πηγνύνται, καὶ ὅσα εἰλικρινῆ γῆς· ὁ δὲ κρύσταλλος θερμαῖ μόνου·) ταῦτα δ' ἀμφοῖν. Ἀπὸ καὶ ὑπ' ἀμφοῖν, καὶ εἶχεν ἀμφοῖν. Ὅσων μὲν οὖν ἅπαν ἐξηκμάσθη, αἶον κέραμος, ἢ ἤλεκτρον· (καὶ γὰρ τὸ ἤλεκτρον, καὶ ὅσα λέγεται ὡς δάκρυα, ψύξει ἐστὶν, οἷον σμύρνα, λιβανωτὸς, κόμμι. Καὶ τὸ ἤλεκτρον δὲ τούτου τοῦ γένους ἔοικε, καὶ πηγνύται. Ἐμπεριειλημμένα γοῦν ζῶα ἐν αὐτῇ φαίνονται. Ἐπὶ δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸ θερμὸν ἐκίον ὥσπερ τοῦ ἐφομένου μέλιτος, ὅταν εἰς ὕδαρ ἀφαιθῇ, ἐξατμίζει τὸ ὑγρὸν) ταῦτα πάντα γῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄτηκτα καὶ ἀμάλακτα, οἷον τὸ ἤλεκτρον, ἢ λίθαι ἁμιοί, ὥσπερ οἱ πῦροι οἱ ἐν τοῖς σπηλαίοις· καὶ γὰρ οὗται ὁμοίως γίγνονται τούτοις, καὶ οὐχ ὡς ὑπὸ πυρὸς, ἀλλ' ὡς ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ διεκτιόντες τοῦ θερμαῖ, συνεξέρχεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκκινῶντος θερμαῖ· ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις ὑπὸ τοῦ ἐξωθεν πυρὸς. Ὅσα δὲ μὴ ὅλα, γῆς μὲν ἐστὶ μάλλον· μαλακτὰ δὲ, οἷον σίδηρος καὶ κέρας. Λιβανωτὸς δὲ, καὶ τὰ τοιαῦτα, παραπλησίως τοῖς ξύλοις ἀτμίζει. Ἐπειοὺν τεκτὰ γὰρ θερμῇ, καὶ ὅσα τήνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ταῦτ' ἐστὶν ὑδατωδέατα. Ἐνια δὲ καὶ κοινὰ, οἷον κηρός· ὅσα δὲ ὑπὸ ὕδατος, ταῦτα δὲ γῆς· ὅσα δὲ μηδ' ὑφ' ἑτέρου, ταῦτα ἢ γῆς, ἢ ἀμφοῖν. Ἐὶ οὖν ἅπαντα μὲν ἢ ὑγρὰ, ἢ πεπηγότα· τούτων δὲ τὰ ἐν τοῖς εἰρημένοις πάθαι, καὶ οὐκ ἔστι μετὰξὺν, ἅπαντ' ἂν εἴη εἰρημένα, οἷα διαγνωσόμεθα, πρότερον γῆς, ἢ ὕδατος, ἢ πλειόνων κοινόν· καὶ πότερον ὑπὸ τοῦ πυρὸς συνεστήκειν, ἢ ψυχροῦ, ἢ ἀμφοῖν. Χρυσὸς μὲν δὴ καὶ ἄργυρος, καὶ χαλκός, καὶ καττίτις·

ρος, καὶ μόλυβδος, καὶ ὕειλος, καὶ λίθοι πολλοὶ ἀνάνυμοι, ὕδατος· πάντα γὰρ ταῦτα τήκεται θερμῷ. Ἔτι οἶνων ἐνιοί, καὶ οὖρον, καὶ ὄξος, καὶ κονία, καὶ ὀρέος, καὶ ἰχώρ, ὕδατος· πάντα γὰρ πήγνυται ψυχρῷ· σίδηρος δὲ, καὶ κέρας, καὶ ὄνυξ, καὶ ὅστουν, καὶ νεῦρον, καὶ ξύλον, καὶ τρίχες, καὶ φύλλα, καὶ φλοιός, γῆς μᾶλλον. Ἔτι ἤλεκτρον, σμύρνα, λίβανος, καὶ πάντα τὰ δάκρυα λεγόμενα, καὶ πῶρος, καὶ οἱ καρποί, οἷον τὰ χέδροπα, καὶ σίτος· τὰ τοιαῦτα γὰρ, τὰ μὲν σφόδρα, τὰ δὲ ἥττον μὲν τούτων, ὅμως δὲ γῆς· τὰ μὲν γὰρ μαλακία, τὰ δὲ θυμιατὰ, καὶ ψύξει γεγεννημένα. Ἔτι νίτρον, ἄλεις, λίθων γίνη, ὅσα μήτε ψύξει, μήτε τητιά. Αἷμα δὲ καὶ γονή, κοινὰ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ ἄερος· τὸ μὲν ἔχον ἱνας αἷμα, μᾶλλον γῆς· διὸ καὶ ψύξει πήγνυται, καὶ ὑγρῷ τήκεται· τὰ δὲ μὴ ἔχοντα ἱνας, ὕδατος· διὸ καὶ οὐ πηγνυται. Γονὴ δὲ πηγνυται ψύξει, ἐξιόντος τοῦ ὑγροῦ μετὰ τοῦ θερμοῦ.

CAPUT XI.

Ποῖα δὲ θερμὰ ἢ ψυχρὰ τῶν πεπηγότων, ἢ τῶν ὑγρῶν, ἐκ τῶν εἰρημένων δεῖ μεταδιώκειν. Ὅσα μὲν οὖν ὕδατος, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ψυχρὰ, ἔακ μὴ ἀλλοτρίαν ἔχη θερμότητα, οἷον κονία, οὖρον, οἶνος· ὅσα δὲ γῆς, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ θερμὰ, διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ δημιουργίαν, οἷον τίτανος καὶ τέφρα. Δεῖ δὲ λαβεῖν τὴν ὕλην ψυχρότητα τινα εἶναι· ἐπεὶ γὰρ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν ὕλη· ταῦτα γὰρ παθητικά· τούτων δὲ σώματα μάλιστα γῆ καὶ ὕδωρ ἐστί· ταῦτα δὲ ψυχρότητι ὥριστα· δῆλον ὅτι πάντα τὰ σώματα ὅσα ἐκατέρου ἀπλῶς τοῦ στοιχείου, ψυχρὰ μᾶλλον ἐστίν, ἢ μὴ ἔχη ἀλλοτρίαν θερμότητα· οἷον τὸ ζέον ὕδωρ, ἢ τὸ διὰ τέφρας

ἡθνημένον· καὶ γὰρ τοῦτο ἔχει τὴν ἐκ τῆς τέφρας θερ-
μότητα· ἐν ἅπασιν γὰρ ἔστι θερμότης, ἢ πλείων, ἢ
ἐλάττω, τοῖς πεπυρωμένοις. Διὸ καὶ ἐν τοῖς σαπροῦς
ζῶα ἐγγίγνεται· ἐνεστί γὰρ θερμότης ἢ φθείρασα τὴν
ἐκαστοῦ οἰκίαν θερμότητα. Ὅσα δὲ κοινὰ, ἔχει θερ-
μότητα· συνέστηκε γὰρ τὰ πλείστα ὑπὸ θερμότητος
πεφύσσης. Ἐνία θὰ σῆψις ἔστιν, οἶον, τὰ συντήκτα.
Ἦστε ἔχοντα μὲν τὴν φύσιν θερμὰ, καὶ αἷμα καὶ γονὴν
καὶ μυελὸς, καὶ ὅπως, καὶ πάντα τὰ ταιαυτά. Φθει-
ρόμενα δὲ καὶ ἐξιστάμενα τῆς φύσεως, οὐκέτι· λείπε-
ται γὰρ ἡ ὕλη, γῆ οὐσα ἢ ὕδωρ. Διὸ ἀμφοτέρω δο-
κῇ τιεῖ· καὶ οἱ μὲν ψυχρὰ, οἱ δὲ θερμὰ ταυτὰ φασιν
εἶναι, ὁρῶντες, ὅταν μὲν ἐν αἷφι φύσει ὦσι, θερμὰ· ὅταν
δὲ χωρισθῶσι, πηγνύμενα. ἔχει μὲν οὖν οὕτως,
ὅλως δὲ ὥσπερ διώριστα· ἐν οἷς μὲν ἡ ὕλη ὕδατος
τὸ πλείστον, ψυχρὰ· ἀντίκειται γὰρ τοῦτο μάλιστα τῷ
πυρὶ· ἐν οἷς δὲ γῆς ἢ ἀέρος, θερμότερα. Συμβαίνει
δὲ ποτε τὰ αὐτὰ γίνεσθαι ψυχρότατα καὶ θερμότατα
ἀλλοτρίᾳ θερμότητι· ὅσα γὰρ μάλιστα πέπηγε, καὶ
στεριώτατά· ἐστὶ, τῶντα ψυχρὰ τε μάλιστα, εἰάν στε-
ρηθῇ θερμότητος· καὶ καὶ μάλιστα, εἰάν πυρωθῇ·
οἶον ὕδωρ καπνοῦ, καὶ λίθος ὕδατος καίει μᾶλλον.

CAPUT XII.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων διώριστα, καθ' ἕκαστον λέ-
γωμεν, τί σῆψῃ, ἢ ὅσπου, ἢ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοιομερῶν
ἔχομεν γὰρ ἐξ ὧν ἡ τῶν ὁμοιομερῶν φύσις συνέστηκε,
τὰ γένη αὐτῶν, τίνος ἕκαστον γένους, διὰ τῆς γενέσε-
ως. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν στοιχείων, τὰ ὁμοιομερῆ· ἐκ τού-
των δ' ὡς ὕλης τὰ ὅλα ἔργα τῆς φύσεως. Ἔστι δὲ
ἅπαντα ὡς μὲν ἐξ ὕλης, ἐκ τῶν εἰρημένων· ὡς δὲ κατ'

οὐσίαν, τῷ λόγῳ. Ἀεὶ δὲ μᾶλλον δῆλον ἐπὶ τῶν ὑπε-
ρων· καὶ ὅλως ὅσα οἶον ὄργανα, καὶ ἑκαστά του. Μᾶλ-
λον γὰρ δῆλον, ὅτι ὁ νεκρὸς, ἄνθρωπος ὁμωνύμῳς.
Οὕτω τοίνυν καὶ χεὶρ τελευτήσαντος ὁμωνύμῳς, κα-
θάπερ καὶ αὐτοὶ λίθινοι λαχθείησαν· οἶον γὰρ καὶ
ταῦτα ὄργανα ἅττα ἔοικεν εἶναι. Ἦτιον δ' ἐπὶ σαρκὸς
καὶ ὅσπερ τὰ τοιαῦτα δῆλα. Ἔτι δ' ἐπὶ πυρὸς καὶ
ὑδατος, [καὶ] γῆς ἦτιον· τὸ γὰρ οὐ ἔτεκα, ἥμιστα
ἐνταῦθα δῆλον, ὅπου πλείστον τῆς ὕλης· ὥσπερ γὰρ
εἰ τὰ ἔσχατα ληφθείη, ἡ μὲν ὕλη οὐδὲν ἄλλο παρ'
αὐτῇ, ἡ δ' οὐσία οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁ λόγος· τὰ δὲ με-
ταξὺ ἀνάλογον, τῷ ἐγγὺς εἶναι ἑκαστον· ἐπεὶ καὶ τοί-
των ὁτιοῦν ἐστιν ἑκαστά του, καὶ οὐ πάντως ἔχον ὕδωρ,
ἢ πῦρ· ὥσπερ οὐδὲ σὰρξ, οὐδὲ ἀπλάχων. Τούτων
δ' ἔτι μᾶλλον πρόσσπον καὶ χεὶρ. Ἀπαντα δ' ἐστὶν
ῥωισμένα τῷ ἔργῳ· τὰ μὲν γὰρ δυνάμενα ποιεῖν τὸ
αὐτῶν ἔργον, ἀληθῶς ἐστὶν ἑκαστα· οἶον ὁ ὀφθαλμὸς
εἰ ὀρεῖ· τὸ δὲ μὴ δυνάμενον, ὁμωνύμῳς· οἶον ὁ τε-
θνεὼς, ἢ ὁ λίθινος· οὐδὲ γὰρ πρῶτον ὁ ξύλινος, ἀλλ'
ἢ ὡς ἡ εἰκόνη. Οὕτω τοίνυν καὶ σὰρξ· ἀλλὰ τὸ ἔργον
αὐτῆς ἦτιον δῆλον, ἢ τὸ τῆς γλώττης. Ὁμοίως δὲ
καὶ πῦρ· ἀλλ' ἔτι ἦτιον ἔσως δῆλον φυσικῶς, ἢ τὸ τῆς
σαρκὸς ἔργον· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐν τοῖς φυτοῖς, καὶ
τὰ ἄψυχα, οἶον χαλκὸς καὶ ἄργυρος· πάντα γὰρ δυ-
νάμει τιεῖ ἐστιν, ἢ τοῦ ποιεῖν, ἢ τοῦ πάσχειν, ὥσπερ
καὶ σὰρξ καὶ νεῦρον· ἀλλ' οἱ λόγοι αὐτῶν οὐκ ἀκρι-
βεῖς. Ὡς πότε ὑπάρχει, καὶ πότε οὐ, οὐ ῥᾶδιον δι-
δῆναι, ἢ μὴ σφόδρα ἐξίτηλον ἢ, καὶ τὰ σχήματα μόνα
ἢ λοιπὰ, οἷα καὶ τὰ τῶν παλαιωμένων κεκρῶν σώμα-
τα, ἃ ἐξαίφνης τέφρα γίνεται ἐν ταῖς θήκαις· καὶ

καρποὶ μόνον τῷ σχήματι, τὴν δὲ αἰσθῆσιν οὐ φαί-
νονται παλαιούμενοι σφόδρα· καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάλα-
κτος πηγνύμενα· τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα μόρια θερμότη-
τι, καὶ ψυχρότητι, καὶ ταῖς ὑπὸ τούτων κινήσειν ἐνδέ-
χεται γίγνεσθαι, πηγνύμενα τῷ θερμῷ καὶ τῷ ψυ-
χρῷ· λέγω δ' ὅσα ὁμοιομερῇ, οἷον σάρκα, ὅστουν,
τρίχας, νεῦρα, καὶ ὅσα τοιαῦτα· πάντα γὰρ διαφέρῃ
ταῖς πρότερον εἰρημέναις διαφοραῖς, τάσει, ἔλξει,
θραύσει, σκληρότητι, μαλακότητι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς
τοιούτοις· ταῦτα δὲ ὑπὸ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ καὶ τῶν κι-
νήσεων γίνεται μιγνυμένων· τὰ δὲ ἐκ τούτων συνεσιῶτα
οὐθενὲν ἂν δόξεις τὰ ἁνομοιομερῇ, οἷον κεφαλὴ, ἢ χεὶρ, ἢ
πούς· ἀλλ' ὥσπερ καὶ τοῦ χαλκὸν μὲν ἢ ἄργυρον γενέ-
σθαι αἰτία ψυχρότης, θερμότης, καὶ κίνησις· τοῦ δὲ πρὸς
ὄνα, ἢ φιάλην ἢ κιβωτὸν, οὐκ ἔτι· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν τέ-
χνη, ἐκεῖ δὲ φύσις, ἢ ἄλλη τις αἰτία· Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, τί-
νος γένους ἕκαστον τῶν ὁμοιομερῶν, ληπτέον κατ' ἕκα-
στον τί ἐστίν· οἷον τί αἷμα, ἢ σὰρξ, ἢ σπέρμα, καὶ τῶν
ἄλλων ἕκαστον· οὕτω γὰρ ἴσμεν ἕκαστον διὰ τί, καὶ τί
ἐστίν, εἴαν τὴν ὕλην, ἢ τὸν λόγον ἔχωμεν· μάλιστα δ',
ὅταν ἄμφω τῆς τε γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ πόθιν ἢ
ἀρχὴν τῆς κινήσεως. Δηλωθέντων δὲ τούτων, ὁμοίως
τὰ [μὴ] ὁμοιομερῇ θεωρητέον· καὶ πῶς, τὰ ἐκ ταύ-
των συνεσιῶτα, οἷον ἄνθρωπον, φυτὸν, καὶ τὰλλα τὰ
τοιαῦτα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

CAPUT I.

*Πολλάκις μὲν ἔμοιγε θεῖόν τι καὶ δαιμόνιον ὄντως
χρῆμα, ὃ Ἀλέξανδρε, ἡ φιλοσοφία ἔδοξεν εἶναι· μάλι-
στα δέ, ἐν οἷς μόνη διαφραμένη πρὸς τὴν τῶν ὄντων
θέαν, ἐσπούδασε γινῶναι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν· καὶ
τῶν ἄλλων ταύτης ἀποστάντων, διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ
μέγεθος, αὕτη τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔδωκεν, οὐδ' αὐτὴν
τῶν καλλίστων ἀπηξίωσεν, ἀλλὰ καὶ συγγενεστάτην
ἐαυτῇ, καὶ μάλιστα πρέπουσαν ἐνόμισεν εἶναι τὴν
ἐκείνων μάθησιν. Ἐπειδὴ γὰρ οἰχοῖόν τε ἦν τῷ σώμα-
τι εἰς τὸν οὐράνιον ἀφικέσθαι τόπον, καὶ τὴν γῆν ἐκ-
λιπόντα, τὸν οὐράνιον ἐκείνον χῶρον κατοπεῦσαι,
καθάπερ οἱ ἀνόητοί ποτε ἐπενόουν Ἀλωάδαι, ἣ γοῦν
ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν,
ἐπεραιώθη καὶ ἐξεδήμησεν, ἀκοπίαστόν τινα ὁδὸν εὐ-
ροῦσα, καὶ τὰ πλεῖστον ἀλλήλων ἀφιστῶτα τοῖς τό-
ποις, τῇ διανοίᾳ συνεφρόνησε, ῥαδίως οἶμαι τὰ συγ-
γενῇ γνωρίσασα, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα κα-*

ταλαβοῦσα, τοῖς τε ἀνθρώποις προφητεύουσα. Τοῦτο δὲ ἔπαυσε, καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν, πᾶσιν ἀφθόνως μεταδοῦναι βουλευθεῖσα τῶν παρ' αὐτῆς τιμῶν. Διὸ καὶ τοὺς ἢ μετὰ σπουδῆς διαγράψαντας ἡμῖν ἐνὸς τόπου φύσιν, ἢ μιᾶς σχῆμα πόλεως, ἢ ποταμοῦ μέγεθος, ἢ ὄρους κάλλος, οἷά τε τινες ἤδη πεποιήκασι, φράζοντες, οἱ μὲν, τὴν Ὀσσαν · οἱ δὲ, τὴν Νύσαν · οἱ δὲ, τὸ Κωρύκειον ἄντρον · οἱ δὲ, ὅτιοῦν ἔτυχε τῶν ἐπὶ μέρους, οἰκτίσειεν ἂν τις τῆς μικροψυχίας, τὰ τυχόντα ἐκπεπληγμένους, καὶ μέγα φροναῦντας ἐπὶ θεωρίᾳ μικρᾷ. Τοῦτο δὲ πάσχουσι, διὰ τὸ ἀθέατοι τῶν κρείττωνων εἶναι · λέγω δὲ κόσμου, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ μεγίστων · οὐδέποτε γὰρ ἂν τούτοις γνησίως ἐπιστήσαντες, ἐθαύμαζόν τι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα αὐτοῖς τὰ ἄλλα μικρὰ κατεφαίνετο ἂν, καὶ οὐδενὸς ἄξια πρὸς τὴν τούτων ὑπεροχὴν. Λέγωμεν δὴ ἡμεῖς, καὶ καθόσον ἐφικτόν, θεολογῶμεν περὶ τούτων συμπάντων, ὥς ἕκαστον ἔχει φύσεως, καὶ θέσεως, καὶ κινήσεως. Πρέπειν δὲ οἶμαί γε καὶ σοὶ ἡγεμόνων ὄντι ἀρίστῳ, τὴν τῶν μεγίστων ἱστορίαν μετεῖναι, φιλοσοφία τε μηδὲν μικρὸν ἐπινοεῖν, ἀλλὰ τοῖς ταύτης δώροις δεξιουῖσθαι τοὺς ἀρίστους.

CAPUT II.

Κόσμος μὲν οὖν, ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις περιχομένων φύσεων. Λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἢ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις, ὑπὸ Θεοῦ τε καὶ διὰ Θεὸν φυλαττομένη. Ταύτης δὲ τὸ μὲν μέσον, ἀκίνητόν τε ὄν καὶ ἑδραῖον, ἢ φερέσβιος εἴληχε γῆ, παντοδαπῶν ζώων ἑστία τε οὖσα, καὶ μήτηρ · τὸ δ' ὑπερθεῖν αὐτῆς, πᾶν τε καὶ

πάντη περιλαμβανόμενον· ἥς τὸ ἀντίτατον θεοῦ οὐκ ἐκτί-
 ρισιν, οὐρανὸς ὠνόμασται· πλήρης δὲ ὢν σωμαται
 θείων, ἃ δὲ καλεῖν ἄστρα εἰώθαμεν, κινούμενος κί-
 νησιν αἰθέριον, μὲν περιαγωγῇ, καὶ κύκλῳ συναναγο-
 ρεῖται πᾶσι ταύταις ἀπαύστως δι' αἰῶνος. Τοῦ δὲ συμ-
 παντος οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου σφαιροειδοῦς ὄντος,
 καὶ κινουμένου, καθ' ἑπὶ εἶπον, ἐνδελεχῶς, δύο ἀκί-
 νητα ἐξ ἀνάγκης ἐστί ἀμφοῖς, καταντικρὺ ἀλλήλων,
 καθ' ἑπὶ τῆς ἐν τόρῳ κυκλοφορουμένης σφαίρας,
 στερεὰ μένοντα, καὶ συνεχόμενα τῇ σφαίρᾳ· περὶ ἃ
 ὁ πᾶς κόσμος κινεῖται. Ὁ μὲν οὖν κόσμος, ἐν κύκλῳ
 περιστρέφεται. Καλοῦνται δ' οὗτοι πόλοι· δι' ὧν
 εἰ νοήσαιμεν ἐπεξευγμένην εὐθείαν, ἣν τινες ἄξονα κα-
 λοῦσι, διάμετρος ἔσται τοῦ κόσμου, μέσην μὲν ἔχουσα
 τῇ γῇ, τοὺς δὲ δύο πόλους, πόλιν. Τῶν δὲ ἀκί-
 νητων πόλων τούτων, ὁ μὲν αἰεὶ φανερός ἐστιν ὑπὲρ
 κορυφῇν ὧν, κατὰ τὸ βόρειον κλίμα, ἀρκτικὸς καλού-
 μενος· ὁ δὲ, ὑπὸ γῇν αἰεὶ κατεκείμενυται, κατὰ τὸ νό-
 τιον, ἀνταρκτικὸς καλούμενος. Οὐρανοῦ δὲ καὶ ἄστρων
 οὐσίαν μὲν, αἰθέρα καλοῦμεν, οὐχ ὥς τινες, διὰ τὸ
 πυρῶδη οὔσαν, αἰθεσθαι, πλημμυλοῦντες περὶ τὴν
 πλείστην πυρὸς ἀπηλλαγμένην δύναμιν· ἀλλὰ διὰ τὸ
 αἰεὶ θεῖν κυκλοφορουμένην, στοιχεῖον οὔσαν ἕτερον
 τῶν τεσσάρων, ἀκίνητόν τε καὶ θεῖον. Τῶν γε μὴν ἐμ-
 περιεχομένων ἄστρων, τὰ μὲν ἐπλανῆ, τῷ σύμπαντι
 οὐρανῷ συμπεριστρέφονται, τὰς αὐτὰς ἔχοντα ἔδρας·
 ὧν μέσος ὁ ζωοφόρος καλούμενος κύκλος, ἐγκάρσιος
 διὰ τῶν τροπικῶν διέζωσται, κατὰ μέρος διηρημένος
 εἰς δώδεκα ζωδίων χώρας· τὰ δὲ, πλακῆτα ὄντα, οὐ-
 τε τοῖς προτέροις ὁμοταχῶς κινεῖσθαι πέφυκεν, οὔτε

ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐν ἑτέροις καὶ ἑτέροις κύκλοις · ὥστε
 αὐτῶν, τὸ μὲν, προσγυιότερον εἶναι · τὸ δὲ, ἀνώτερον.
 Τὸ μὲν οὖν τῶν ἀπλανῶν πλῆθος, ἐστὶν ἀνεξιέρητον
 ἀνθρώποις, καίπερ ἐπὶ μιᾷς κινουμένων ἐπιφανείας
 τῆς τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ · τὸ δὲ τῶν πλανήτων,
 εἰς ἑπτὰ μέρη κεφαλαιούμενον, ἐν τοσοῦτοις ἐστὶ κύ-
 κλοις ἐφεξῆς κειμένοις · ὥστε αἰετὸν ἀνώτερον, μεῖζον
 τοῦ ὑποκάτω εἶναι, τοὺς τε ἑπτὰ ἐν ἀλλήλοις περιέχε-
 σθαι, πάντας γε μὴν ὑπὸ τῆς τῶν ἀπλανῶν σφαίρας
 περιελήφθαι. Συναχῇ δὲ ἔχει αἰετὶ ταύτῃ τὴν θάειν,
 ὃ τοῦ Φαίνοντος ἅμα καὶ Κρόνου καλούμενος κύ-
 κλος · ἐφεξῆς δὲ, ὃ τοῦ Φαίδοντος, Διὸς λεγόμενος ·
 εἰθ' ὁ Πυρόεις, ὃ Ἡρακλίου τε καὶ Ἄρεος προσαγο-
 ρεόμενος · ἐξῆς δὲ ὁ Στίλβων, ὃν ἱερὸν Ἑρμοῦ καλοῦ-
 σιν ἔτιοι · τινὲς δὲ, Ἀπόλλωνος · μεθ' ὃν ὁ τοῦ Φωσ-
 φόρου, ὃν Ἀφροδίτης, οἱ δὲ, Ἥρας προσαγορεύου-
 σιν. Ἔττα, ὃ ἥλιου · καὶ τελευταῖος, ὃ τῆς σελήνης,
 μέχρι τῆς γῆς ἐρίζεται. Ὁ δὲ αἰθήρ, τὰ τε θεία ἐμ-
 περιέχει σώματα, καὶ τὴν τῆς κινήσεως τάξιν. Μετὰ
 δὲ τὴν αἰθέριον καὶ θείαν φύσιν, ἦν τινα τεταγμένην
 ἀποφαίνομεν, ἔτι δὲ ἄτρεπτόν τε καὶ ἀντεροίωτον καὶ
 ἀπαθῆ, συναχῆς ἐστίν, ἣ δὲ ὅλων παθητὴ τε καὶ τρε-
 πτή, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, φθαρτὴ τε καὶ ἐπίκηνρος.
 Ταύτης δὲ αὐτῆς, πρώτη μὲν ἐστίν ἡ λεπτομερὴς, καὶ
 φλογώδης οὐσία, ὑπὸ τῆς αἰθερίου φύσεως πυρου-
 μένη διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς, καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς κι-
 νήσεως · ἐν δὲ τῇ πυρώδει καὶ ἀτάκτῳ λεγομένη, τὰ τε
 πᾶσα διάττει, καὶ φλόγες ἀκοντίζονται · καὶ δοκίδες,
 καὶ βόθρυνοι, καὶ κομήται λεγόμενοι, σιτηρίζονται,
 καὶ σβίννυνται πολλάκις. Ἐξῆς δὲ ταύτης ὁ αἰθήρ

ὑποκίχεται, ζοφώδης ὦν, καὶ παγετώδης τὴν φύσιν· ὑπὸ δὲ κινήσεως λαμπόμενος ἅμα καὶ διακαιόμενος, λαμπρότερός τε γίνεται καὶ ἀλεινός. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ αὐτῷ τῆς πεποιητῆς ὀντιδυνάμειος, καὶ παντοδαπῶν ἁλλοιουμένων, γέφη τε συνίστανται, καὶ ὄμβροι καταβρέσσουσι, χιόνες τε καὶ πάχναι, καὶ χάλαζαι, προαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων· ἔτι τε βρονταί, καὶ ἀστραπαί, καὶ πτώσεις κεραυνῶν, μυρίων τε γνόφων συμπληγάδες.

CAPUT III.

Ἐξῆς δὲ τῆς ἀερίου φύσεως, γῇ τε καὶ θάλασσῃ ἐρήρεισται, φυτοῖς βρύουσα καὶ ζώοις, πηγαῖς τε καὶ ποταμοῖς, τοῖς μὲν, ἀνὰ γῆν ἐλιττομένοις· τοῖς δὲ, ἀνερευγομένοις εἰς θάλασσαν. Περὶ κίλται δὲ καὶ χλόαις μυρίαίς, ὄρεσί τε ὑψηλοῖς, καὶ βαθυξύλοις δρυμοῖς, καὶ πόλεσιν, ὥς τὸ σοφὸν ζῶον ἄνθρωπος ἰδρύσατο· νήσοις τε ἐναλίσαις, καὶ ἡπείροις. Τὴν μὲν οὖν οἰκουμένην ὁ πολὺς λόγος, εἰς τε νήσους καὶ ἡπείρους διεῖλεν, ἀγνοῶν ὅτι καὶ ἡ σύμπασα, μία νήσός ἐστιν, ὑπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς καλουμένης θαλάσσης περιβέβημένη. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας εἰκὸς τῆςδε ἀντιπόρθμους ἀποθεῖν κείσθαι, τὰς μὲν, μείζονες αὐτῆς· τὰς δὲ, ἐλάτιους· ἡμῖν δὲ πάσας, πλην τῆςδε, ἀοράτους· ὅπερ γὰρ αἱ παρ' ἡμῖν νῆσοι πρὸς ταῦτα τὰ πελάγη πεπόνθασιν, τοῦτο ἦδε ἡ οἰκουμένη πρὸς τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν· πολλὰί τε ἕτεραι πρὸς σύμπασαν τὴν θάλασσαν· καὶ γὰρ αὗται μεγάλαι τινὲς εἰσὶ νῆσοι, μεγάλοις τισὶ περικλυζόμεναι πελάγεσιν. Ἡ δὲ σύμπασα τοῦ ὑγροῦ φύσις ἐπιπολάζουσα, κατὰ τινὰ τῆς γῆς ὀπίλους τὰς καλουμένας ἀναπεφυκυῖα οἶκον

μένας, ἐξῆς ἂν εἴη τῆς ἀερίου μάλιστα φύσεως. Μα-
 τὰ δὲ ταύτην, ἐν τοῖς βυθοῖς κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ
 κόσμου συνερηρισμένη γῆ πᾶσα, καὶ πεπισμένη συν-
 ἐστήκεν, ἀκίνητος, καὶ ἀσάλευτος· καὶ τοῦτ' ἔστι
 τοῦ κόσμου τὸ πᾶν, ὃ καλοῦμεν κάτω. Πέντε δὴ στοι-
 χεῖα ταῦτα, ἐν πέντε χώραις σφαιρικῶς ἐγκείμενα, πε-
 ριεχομένης αἰὲ τῆς ἐλάττινος τῇ μείζονι· λέγω δὲ, γῆς
 μὲν ἐν ὕδατι, ὕδατος ἐν ἀέρι, ἀέρος ἐν πυρὶ, πυρὸς δὲ
 ἐν αἰθέρι, τὸν κόσμον ὅλον συνεστήσαντο· καὶ τὸ μὲν
 ἄνω, θεῶν ἀπέδειξεν οἰκητήριον· τὸ κάτω δὲ, ἐφημέ-
 ρων ζώων. Αὐτοῦ γε μὴν τούτου, τὸ μὲν, ὑγρόν ἐστιν·
 ὃ καλεῖν ποταμούς, καὶ νάματα, καὶ θαλάσσας εἰδι-
 σμεθα· τὸ δὲ, ξηρὸν, ὃ γῆν τε, καὶ ἡπείρους, καὶ νή-
 σους ὀνομάζομεν. Τῶν δὲ νήσων, αἱ μὲν ἐσὶ μεγά-
 λαι, καθάπερ ἡ σύμπασα ἡδε, οἰκουμένη λέλεκται·
 πολλαὶ τε ἕτεραι περιφρόμεναι μεγάλοις πελάγεσιν·
 αἱ δὲ, εἰσὶν ἐλάττιους. Φανεραὶ δὲ ἡμῖν καὶ ἐντὸς οὔσαι.
 Καὶ τούτων, αἱ μὲν, ἀξιόλογοι, Σικελία, καὶ Σαρδῶ, καὶ
 Κύρνος, καὶ Κρήτη, καὶ Εὐβοία, καὶ Κύπρος, καὶ Λέ-
 σβος· αἱ δὲ, ὑποδεέστεραι· ὧν, αἱ μὲν, Σποράδες· αἱ
 δὲ, Κυκλάδες· αἱ δὲ, ἄλλως ὀνομάζονται. Πάλαγος
 δὲ, τὸ μὲν ἔξω τῆς οἰκουμένης, Ἀτλαντικὸν καλεῖται·
 καὶ ὁ Ὀκεανὸς, περιφρέων ἡμᾶς. Ἐν δὲ τῷ πρὸς δύ-
 σιν στενοπόρῳ στόματι διανεωγῶς, κατὰ τὰς Ἡρα-
 κλείους λεγομένας στήλας, τὸν εἰσρουν εἰς τὴν ἑαω
 θάλατταν, ὡς ἂν εἰς λιμένα, ποιεῖται· κατὰ μικρὸν δὲ
 ἐπιπλατυνόμενος ἀναχεῖται, μεγάλους περιλαμβάνων
 κόλπους ἀλλήλοις συναφεῖς, πῇ μὲν κατὰ στενοπόρους
 αὐχένας ἀνεστομωμένος, πῇ δὲ πάλιν πλατυνόμενος.
 Πρῶτον μὲν οὖν λέγεται ἐγκεκολληθῆσαι ἐν δεξιᾷ εἰς-

πλείοντι τὰς Ἡρακλείους στήλας, διχῶς, εἰς τὰς καλουμένας Σύρταις, ὧν τὴν μὲν, μεγάλην· τὴν δὲ μικράν καλοῦσιν· ἐπὶ θάτερα δὲ, οὐχ ὁμοίως ἀποκαλούμενος, τρία ποιεῖ πηλάγη, τό, τε Σαρδώνιον, καὶ τὸ Γαλατικὸν καλούμενον, καὶ Ἀδρίαν. Ἐξῆς δὲ τούτων, ἐγκάρσιον τὸ Σικελικόν· μετὰ δὲ τοῦτο, τὸ Κρητικόν· συνεχὲς δὲ αὐτῷ, τῇ μὲν, τὸ Αἰγυπτίων τε, καὶ Παμφύλων, καὶ Σύριον· τῇ δὲ τὸ Αἰγυῖόν τε καὶ Μυρτώον. Ἀντιπαρήκει δὲ τοῖς εἰρημένους πολυμερίστατος ὧν ὁ Πόντος· οὗ, τὸ μὲν μυχαίτατον, Μαιώτις καλεῖται· τὸ δὲ ἔξω πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, συνεστόμωται τῇ καλουμένῃ Προποντίδι. Πρὸς γὰρ μὴν ταῖς ἀνασχέσας τοῦ ἡλίου, πάλιν εἰσρέων ὁ Ὀκεανός, τὸν Ἰνδικόν τε καὶ Περσικὸν διανοίξας κόλπον, ἀναφαίνει συταχῇ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διεληφώς. Ἐπὶ θάτερον δὲ κέρας κατὰ στενὸν τε καὶ ἐπιμήκη διήκων ἀνέχεται, πάλιν ἀνευρύνεται, τὴν Ἐρεβανίαν τε καὶ Κασπίαν ὀρίζων· τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτην βαθὺν ἔχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιώτιν λίμνην τόπον. Εἴτα καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τοὺς Σκύθας καὶ Κελτικὴν, σφίγγει τὴν οἰκουμένην, πρὸς τε τὸν Γαλατικὸν κόλπον, καὶ τὰς προειρημένας Ἡρακλείους στήλας, ὧν ἔξω περιφύει τὴν γῆν ὁ Ὀκεανός. Ἐν τούτῳ γὰρ μὴν, νῆσοι μέγισταί τε τυγχάνουσιν οὔσαι δύο, Βρετανικαὶ λεγόμεναι, Ἀλβίαν καὶ Ἰέρνην, τῶν προϊστορημένων μείζους, ὑπὲρ τοὺς Κελτοὺς καίμεναι. Τούτων δὲ οὐκ ἐλάττους, ἣ τε Ταυροβάνη, πέραν Ἰνδοῦ, λαδῇ πρὸς τὴν οἰκουμένην, καὶ ἡ Φειβόλ καλουμένη, κατὰ τὸν Ἀφραβικὸν περὶ κόλπον. Οὐκ ὀλίγαι δὲ μικραὶ περὶ τὰς Βρετανικὰς καὶ τὴν Ἰβηρίαν, κύκλῳ περιεσφάρονται.

τὴν οἰκουμένην ταύτην, ἣν δὴ νῆσον εἰρήκαμεν· ἥς, πλάτος μὲν, ἐστὶ κατὰ τὸ βαθύτατον τῆς ἡπείρου, βραχὺ ἀποδέον τετρακισμυρίων σταδίων, ὥς φασιν οἱ εὐγεωγραφήσαντες· μήκος δὲ περὶ ἐπτακισμυρίους μάλιστα. Διαιρεῖται δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ Ἀσίαν, καὶ Αἰβύην. Εὐρώπη μὲν οὖν, ἐστὶν ἥς ὄροι κύκλω, στηλαὶ τε Ἡρακλέους, καὶ μυχοὶ Πόντου, θάλαττα δὲ Ἰρκανία, καθ' ἣν στενωτάτος ἰσθμὸς εἰς τὸν Πόντον διήκει. Τινὲς δὲ ὑπὸ τοῦ ἰσθμοῦ Ταναῖν ποταμὸν εἰρηκισαν. Ἀσία δὲ, ἐστὶ, τὸ ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἰσθμοῦ, τοῦ τε Πόντου, καὶ τῆς Ἰρκανίας θαλάσσης, μέχρι θατέρου ἰσθμοῦ, ὃς μεταξὺ κεῖται τοῦ Ἀρξάβικοῦ κόλπου, καὶ τῆς ἑσω θαλάσσης, περιεχόμενος ὑπὸ τῇ ταύτης, καὶ τοῦ περικεῖ Ωκεανοῦ. Τινὲς δὲ, τὸ ἀπὸ Ταναΐδος μέχρι Νελλου στομάτων τίθενται τὸν τῆς Ἀσίας ὄρον. Αἰβύη δὲ, τὸ ἀπὸ τοῦ Ἀρξάβικοῦ ἰσθμοῦ, ἕως Ἡρακλέους στηλῶν· οἱ δὲ, ἀπὸ τοῦ Νελλου φασιν, ἕως ἐκείνων. Τὴν δὲ Αἴγυπτον, ὑπὸ τῶν τοῦ Νελλου στομάτων περιρρέομένην, οἱ μὲν τῇ Ἀσίᾳ, οἱ δὲ τῇ Αἰβύῃ, προσάπτουσι· καὶ τὰς νήσους, οἱ μὲν ἐξαιρέτουθ' ποιοῦσιν, οἱ δὲ προσνέμουσι ταῖς γελτοσιν αἰεμοίραις. Γῆς μὲν δὴ καὶ θαλάττης φύσιν, καὶ θέσιν, ἣν τινα καλεῖν εἰώθαμεν οἰκουμένην, τοιάνδε τινα ἱστορήκαμεν.

CAPUT. IV.

Περὶ δὲ τῶν ἀξιολογωτάτων ἐν αὐτῇ, καὶ περὶ αὐτῇ παθῶν, νῦν λέγωμεν, αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνακαταλλαιούμενοι· δύο γὰρ δὴ τινες ἀπ' αὐτῆς ἀναθυμιάσεις ἀναφέρονται συνεχῶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμᾶς αἴρα, λεπτομερεῖς καὶ ἀόρατοι πάντα πᾶσιν, εἴ τι μὴ κατὰ

τὰς ἐξείας ἰστίν· αἱ τε διὰ ποταμῶν τε καὶ ραμιάτων
 ἀναφερόμεναι θειραῦνται. Ταύτων δέ, ἡ μὲν, ἰσὶ
 ξηρὰ καὶ καπνώδης, ἀπὸ τῆς γῆς ἀπορρέουσα· ἡ
 δέ, νοτιεὶ καὶ ἀιτωδής, ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀκαθυμια-
 μίνῃ φύσεως. Γίνονται δέ, ἀπὸ μὲν ταύτης, ὀμίχλαι,
 καὶ δρόσοι, καὶ πάγων ἰδέαι, νέφη τε καὶ ὄμβροι, καὶ
 χιόνες, καὶ χάλαζαι· ἀπὸ δὲ τῆς ξηρᾶς, ἀνεμὶ τε καὶ
 πνευμάτων διαφοραὶ, βρονταὶ τε καὶ ἀστραπαὶ, καὶ
 πρηστιῆρις, καὶ κεραυνοί, καὶ τὰ ἄλλα ἃ δὴ τοῖσι
 ἰσὶ σύμφυλα. Ἔστι δέ, ὀμίχλη μὲν, ἀιτωδὴς ἀνα-
 θυμιάσις τις, ἄγαντος ὕδατος, αἶρος μὲν παχυντέρα,
 νέφους δὲ ἀραιότερα· γίνεται δέ, ἥτοι ἐξ ἀραιώσεως
 ἀρχῆς νέφους, ἢ ἐξ ὑπολείμματος. Ἀντίπαλος δὲ αὐ-
 τῇ λέγεται καὶ ἰστικ, αἰθρία, οὐδὲν ἄλλο οὖσα, πλην
 αἴθρᾳ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος. Δρόσος δὲ ἰστικ ὑγρὸν
 ἐξ αἰθρίας κατὰ σύστασιν λεπτόν φερόμενον· κρύσταλ-
 λος δέ, ἀθρόον ὕδωρ ἐξ αἰθρίας πεπηγός· πάχη δέ,
 δρόσος πεπηγυῖα. Δροσοπάχη δέ, ἡμιπαχὴς δρόσος·
 νέφος δέ, ἰστικ πάχος ἀιτωδὴς συνεστραμμένον, γόνι-
 μον ὕδατος. Ὀμβρος δέ, γίνεται μὲν κατ' ἐκπίεσιν
 νέφους ἐν μάλα πεπαχυσμένον· διαφορὰς δὲ ἔχει το-
 σάσδε, ὅσας καὶ ἡ τοῦ νέφους θλίψις· ἡ γὰρ μὲν
 γὰρ οὖσα, μαλακὰς ψεκάδας διασπείρει· σφοδρὰ δέ,
 ἀδροτέρας· καὶ τοῦτο καλοῦμεν ὑέτον, ὄμβρου μεί-
 ζω, καὶ συνεχῇ συστρίμματα ἐπὶ γῆς φερόμενα. Χιών
 δὲ γίνεται κατὰ νέφων πεπυκνωμένων ἀπόθραυσιν
 πρὸ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς ἀνακοπέντων· ἐργάζεται
 δέ, ἡ μὲν κοπή, τὸ ἀφρωδες καὶ ἐκλενκον· ἡ δὲ ἀμ-
 πεησις, τοῦ ἐνόγτος ὑγροῦ τὴν ψυχρότητα οὐπω χυ-
 θείντος, οὐδὲ ἡραιωμένου. Σφοδρὰ δὲ αὕτη καὶ ἀθρόου

κατάφερομένη, ριφετός ὠνόμαται. Χάλαζα δὲ γί-
νεται, ριφετοῦ συστραφέντος, καὶ βρίθος ἐκ πιλήμα-
τος εἰς καταφορὰν ταχυτέραν λαβόντος· παρὰ δὲ τὰ
μεγέθη τῶν ἀπορρήγνυμένων θραυσμάτων, οἱ τε ὄγ-
κοι μείζους, αἱ τε καταφοραὶ γίνονται βιαιότεραι.
Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῆς ὑγρῆς ἀναθυμιάσεως πέφυκε
συνεκκρίπτειν. Ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς, ὑπὸ ψύχους μὲν
ἀσθιείσης, ὥστε ρέειν, ἄνεμος ἐγένετο· οὐδὲν γὰρ ἔστιν
οὗτος, πλὴν ἀήρ πολλὸς ρέων καὶ ἀθρόος· ὅστις ἄμα
καὶ πνεῦμα λέγεται. Λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως πνεῦμα,
ἣ τε ἐν φυτοῖς, καὶ ζώαις, καὶ διὰ πάντων διήκουσα,
ἔμφυχός τε καὶ γόνιμος οὕσα, περὶ ἧς λέγειν νῦν οὐκ
ἀναγκαῖον· τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνεόντα πνεύματα, καλεῖ-
ται ἀνέμους· αὐτοὺς δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκ-
πνοάς. Τῶν δ' ἀνέμων, οἱ μὲν ἐκ νεοτισμένης γῆς
πλέοντες, ἀπὸ γεινι λέγονται· οἱ δὲ ἐκ κόλπων διεξάτ-
τοντες, ἐγκολπταί. Τούτοις δὲ ἀνάλογόν τι ἔχουσιν,
οἱ μὲν, ἐκ ποταμῶν καὶ λιμνῶν· οἱ δὲ, κατὰ ῥῆξιν νε-
φους γινόμενοι καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πάχους πρὸς ἐαυ-
τοὺς ποιοῦντες, ἐκνέφται καλεῖνται. Μεθ' ὕδατος
δὲ ἐκτραγέντος ἀθρόως, ἐξυθρίαι λέγονται. Καὶ οἱ
μὲν ἀπὸ ἀνατολῆς συνεχεῖς, εὐροὶ κέκληνται· βορέαι
δὲ, οἱ ἀπὸ ἄρκτου· ζέφυροι δὲ, οἱ ἀπὸ δύσεως· νότοι
δὲ, οἱ ἀπὸ μεσημβρίας. Τῶν γε μὴν εὐρων, καικίας
μὲν λέγεται, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς θερινὰς ἀνατολὰς
τόπου πνέων ἄνεμος· ἀπηνίατης δὲ, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ
τὰς ἱσημερινὰς· εὐρος δὲ, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς χειμε-
ρινὰς. Καὶ τῶν ἐνακτίων ζεφυρῶν, ἀργέστης μὲν, ὁ
ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως, ὃν τινες καλοῦσιν Ὀλυμπίαν·
οἱ δὲ Ἰάνηγα· ζέφυρός δὲ, ὁ ἀπὸ τῆς ἱσημερινῆς·

λίψ δέ, ὁ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς. Καὶ τῶν βορείων ἰδίως,
 ὁ μὲν ἐξῆς τῷ καικίᾳ, καλεῖται βορέας· ἀπαρκτίας δέ,
 ὁ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ πόλου κατὰ τὸ μεσημβρινὸν πνέων
 θρασκίας δέ, ὁ ἐξῆς πνέων τῷ ἀργέσῃ, ὃν ἔνιοι και-
 κίαν καλοῦσι. Καὶ τῶν νότων, ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀφα-
 νοῦς πόλου φερόμενος ἀντίπαλος τῷ ἀπάρκτιᾳ, καλεῖ-
 ται νότος· ἐυρόνοτος δέ, ὁ μεταξὺ εὐρου καὶ νότου.
 Τὸν δὲ ἐπὶ θάτερα, μεταξὺ λιβὸς καὶ νότου, οἱ μὲν,
 λιβόνοτον· οἱ δὲ λιβοφθίκα καλοῦσι. Τῶν δὲ ἀνέ-
 μων, οἱ μὲν αἰὲν ἐνθύπνοοι, ὅπόσοι διεκπνέουσιν πρά-
 σω κατ' ἐνθεῖαν· οἱ δὲ, ἀνακαμπίπλοοι, καθάπερ ὁ
 καικίας λεγόμενος. Καὶ οἱ μὲν, χειμῶνος, ὥσπερ οἱ
 νότοι, δυναστεύοντες· οἱ δὲ θέρους, ὡς αἱ ἐτησίαι λε-
 γόμενοι, μῆξιν ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἀρχικου φερο-
 μένων, καὶ ζεφύρων· οἱ δὲ ὀρνιθίαι καλούμενοι, ἐαρι-
 νοὶ τινες ὄντες ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῷ γένει. Τῶν γε
 μὴν βιαίων πνευμάτων, καταιγὶς μὲν ἐστὶ, πνεῦμα
 ἄνωθεν τύπτον ἐξαίφνης. Θύελλα δέ, πνεῦμα βίαιον,
 καὶ ἄφνω προσαλλόμενον. Αἰλαψ δὲ καὶ στρόβιλος,
 πνεῦμα εἰλούμενον κάτωθεν ἄνω. Αναφύσημα δὲ γῆς
 πνεῦμα ἄνω φερόμενον κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ
 ῥήγματος ἀνάδοσιν· ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ φέρεται,
 πρηστήρ χθονίος ἐστιν· εἰληθὲν δὲ πνεῦμα ἐν νέφει
 παχεῖ τε καὶ τοτιερῷ, καὶ ἔξωθεν δι' αὐτοῦ ῥηγνύον
 βιαίως τὰ συνεχῆ πλῆματα τοῦ νέφους, βρόμον καὶ
 πάταγον ἀπειργάσατο μέγαν, βροντὴν λεγόμενον, ὥσ-
 περ ἐν ὕδατι πνεῦμα σφοδρῶς ἐλαυνόμενον. Κατὰ
 δὲ τὴν τοῦ νέφους ἔκρηξιν πυρωθὲν τὸ πνεῦμα καὶ
 λάμψαν, ἀστραπὴ λέγεται· ὁ δὲ πρότερον τῆς βρον-
 τῆς προέπεισεν, ὕστερον γινόμενον· ἐπεὶ τὸ ἀκουστικόν

ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ πέφυκε φθάγεσθαι, τοῦ μὲν, καὶ πόρρωθεν ὀρωμένου· τοῦ δὲ, ἐπειδὴν ἐμπελάσῃ τῇ ἀκοῇ· καὶ μάλιστα, ὅταν, τὸ μὲν, τάχιστον ἢ τῶν ὄντων, λέγω δὲ τὸ πυρᾶδες· τὸ δὲ, ἥτιον ταχὺ, αἰρῶδες ὄν, ἐν τῇ πλήξει πρὸς ἀκτὴν ἀφικνούμενον. Τὰ δὲ ἀστράψαν, ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διακθίον, καεραυνὸς καλεῖται· ἐὰν δὲ ἡμίπυρον ᾖ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, κρηστήρ· ἐὰν δὲ ἄπυρον ἢ παντελῶς, τυφών· Ἐκατιον δὲ τούτων κατασκήψαν εἰς τὴν γῆν, σκηπτὸς ὀνομάζεται. Τῶν δὲ κεραυνῶν, οἱ μὲν αἰθαλώδεις, πολόεντες λέγονται· οἱ δὲ ταχέως διάττοντες, ἀργῆτες· ἐλικίαι δὲ, οἱ γραμμοειδῶς φερόμενοι· σκηπτοὶ δὲ, ὅσοι κατασκήπτουσιν εἰς τι. Συλλήβδην δὲ, τῶν ἐν αἰερί φαντασμάτων, τὰ μὲν, ἐστὶ καὶ ἔμφασιν· τὰ δὲ, καθ' ὑπόστασιν. Κατ' ἔμφασιν μὲν, ἱριδες, καὶ ῥάβδοι, καὶ τὰ τοιαῦτα· καθ' ὑπόστασιν δὲ, σέλα τε, καὶ διάττοντες, καὶ κομήται, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἴρις μὲν οὖν, ἐστὶν ἔμφασις ἡλίου τμήματος, ἢ σελήνης, ἐν νεφεί νοτερώ, καὶ κοίλῳ, καὶ συνεχεῖ, πρὸς φαντασίαν ὥς ἐν κατόπτρῳ θεωρουμένη κατὰ κύκλου περιφέρειαν· ῥάβδος δὲ, ἐστὶν ἱριδος ἔμφασις ἐνθεῖα. Ἄλως δὲ, ἐστὶν ἔμφασις λαμπρότητος ἄστρου περιανγος. Διαφέρει δὲ ἱριδος, ὅτι ἡ μὲν ἱρις ἐναντίας φαίνεται ἡλίου τε καὶ σελήνης· ἡ δὲ ἄλως, κύκλῳ παντός ἄστρου. Σέλας δὲ, ἐστὶ πυρὸς ἀθρόου ἑξαψὶς ἐν αἰερί. Τῶν δὲ σελῶν, ἃ μὲν, ἀκοντίζεται· ἃ δὲ στηρίζεται. Ὁ μὲν οὖν ἑξακοντισμὸς, ἐστὶ πυρὸς γενεαὶς ἐκ παρὰ τριψέως, ἐν αἰερί φερόμενου ταχέως, καὶ φαντασίαν μήκους ἐμφαίνοντες διὰ τὸ τάχος· ὁ δὲ στηριγμὸς, ἐστὶ χῶρος φορᾶς προμή-

κης ἑκτασις, καὶ οἶον ἄστρου ῥύσις· πλατυνομένη δὲ κατὰ θάτερον, κομήτης καλεῖται. Πολλάκις δὲ, τῶν σελάων, τὰ μὲν, ἐπιμένει πλείονα χρόνον· τὰ δὲ, παραχρῆμα σβέννυται. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλαι φαντασμάτων ἰδέαι θεωροῦνται, λαμπάδες τε καλούμεναι, καὶ δοκίδες, καὶ πλῆθι, καὶ βόθυνος, κατὰ τὴν πρὸς ταῦτα ὁμοιότητα ὡς προσαγορευθῆσαι. Καὶ τὰ μὲν τούτων, ἱσπέρια· τὰ δὲ ἑῷα· τὰ δὲ, ἀμφιφαῖ θωροῦνται· σπανίως δὲ, βόρεια καὶ νότια· πάντα δὲ, ἀβέβαια· οὐδέποτε γάρ τι τούτων ἀεὶ φανερὸν ἱσπότηται κατεστηρικμένον. Τὰ μὲν τοίνυν αἶθρια, ταιαῦτα. Ἐμπεριέχει δὲ καὶ πολλὰς ἡ γῆ ἐν αὐτῇ καθάπερ ὕδατος, οὕτως καὶ πνεύματος καὶ πυρὸς πηγὰς. Ταύτων δὲ, αἱ μὲν ὑπὸ γῆν, εἰσὶν ἀόρατοι· πολλὰ δὲ ἀναπνοὰς ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Ἀσπάρτα τε καὶ Αἶτη, καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις· αἱ δὲ καὶ φέουσι πολλάκις ποταμῶν δίκην, καὶ μύθρους ἀναφύπτουσι διαπύρους· ἔνιαι δὲ ὑπὸ γῆν εὔσαι, πλησίον πηγαιῶν ὑδάτων, θερμαίνουσι ταῦτα· καὶ τὰ μὲν χλιαρὰ τῶν νυμάτων ἀνίσαι· τὰ δὲ, ὑπέρζεσθαι· τὰ δὲ, εὐ ἔχοντα κράσεως. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν πνευμάτων πολλὰ πολλυχοῦ γῆς στάμια ἀνίσπεται· ὅν, τὰ μὲν, ἐνθουσιῶν ποιῇ τοὺς ἐμπελάζοντας· τὰ δὲ ἀτροφεῖν· τὰ δὲ, χρησμοδεῖν, ὥσπερ τὰ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἐν Λεβαδίᾳ· τὰ δὲ, καὶ παντοίαςιν ἀναιρεῖ, καθάπερ τὰ ἐν Φρυγίᾳ. Πολλάκις δὲ καὶ συγγενὲς πνιῦμα εὐκρατον ἐν γῇ παρεξωθεῖν εἰς μυχίους σύριγγας αὐτῆς, ἔξειδρον γινόμενον ἐκ τῶν οἰκείων τόπων, πολλὰ μέρη συνεκράδανε. Πολλάκις δὲ πολὺ γενόμενον ἔξωθεν, ἐγκαταλήθη τοῖς ταύτης κοιλάμασι, καὶ ἀποκλωσθεὶς ἐξόδου, μετὰ βίας αὐτὴν συνε-

εἰναῖτε, ζητοῦντες δὲ αὐτῷ, καὶ ἀπεργάσατο πάθος
τοῦτα ὃ καλεῖν εἰώθαμεν σεισμόν· τῶν δὲ σεισμῶν, οἱ
μὲν εἰς πλάγια σειόντες κατ' ὀξείας γωνίας, ἐπικλίνται
καλοῦνται· οἱ δὲ ἀνὰ ριπτοῦντες, καὶ κάτω κατ' ὀρ-
θείας γωνίας, βράσται· οἱ δὲ συνιζήσεις ποιοῦντες εἰς
τὰ κοῖλα, χασματώδεις· εἰ δὲ χάσματα ἀνοίγοντες, καὶ
γῆν ἀναρρόφηγνύντες, ρήκται καλοῦνται· Τοῦτων δὲ,
οἱ μὲν, καὶ πνεῦμα προσμεβαλλοῦσι· οἱ δὲ, πέτρας·
οἱ δὲ, πηλόν· οἱ δὲ, πηγὰς φαίνονται τὰς πρότερον
οὐκ οὔσας· τινὲς δὲ, ἀνατρέποντες κατὰ μίαν πρόω-
σιν, αὖς καλοῦσιν ὤστας· οἱ δὲ ἀναπάλλοντες, καὶ
ταῖς εἰς ἐκείτησαν ἐγκλίσει καὶ ἀναπάλλουσι διορθοῦν-
τες αὐτὸ σιόμενον, παλματῖαι λέγονται, τρόμος πά-
θος ὁμοιον ἀπεργαζόμενοι· Τίνονται δὲ καὶ μυ-
κηταὶ σεισμοὶ, σειόντες τὴν γῆν μετὰ βρόχου.
Πολλάκις δὲ χεῖρις σεισμοῦ γίνεται μύκημα γῆς,
ὅταν τὸ πνεῦμα, σῶμα μὲν μὴ ἢ αὐτάρκες, ἐντελου-
μενόν δὲ ἐν αὐτῇ, κόπτεται μετὰ ῥοθίου βίας.
Συσσώματα ποιεῖται δὲ τὰ εἰσιόντα πνεύματα· καὶ
ὑπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ ὑγρῶν καχυμμένων· Ταῖς δὲ
ἐνάλωχον, συμπέπτει τοῦτοις καὶ ἐν θαλάσῃ·
χάσματα τε γὰρ γίνεται θαλάσσης, καὶ ἀναχωρήματα
πολλάκις, καὶ κυμάτων ἐπιδρομαί, ποτὲ μὲν, ἀντανα-
κοπήν ἔχουσαι· ποτὲ δὲ πρόωσιν μόνην, ὥσπερ ἱστο-
ρεῖται περὶ Ἑλλήνων τε καὶ Βούρων· Πολλάκις δὲ καὶ
ἀναφυσθήματα γίνεται πᾶρος ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πη-
γῶν ἀναβλύσεις, καὶ πεταμῶν ἐκβολαί, καὶ δένδρων
ἐκφύσεις· ῥοαί τε, καὶ δίκαι, ταῖς τῶν πετρωμάτων ἀνά-
λογον, αἱ μὲν, ἐν μέσοις παλάγαις· αἱ δὲ, κατὰ τοὺς
ἐκβολῆς τε καὶ προθμούς· Πολλάκις δὲ ἀμπαύσεις λέ-

γονται, καὶ κυμάτων ὄψεις συμπεριοδῶσιν ἀεὶ τῇ σελήνῃ, κατὰ τινὰς ὁρισμένους καιρούς. Ὡς δὲ τὸ πᾶν εἰ-
πὼν, τῶν στοιχείων ἐγκειραμένων ἀλλήλοις, ἐν αἰ-
τε, καὶ γῇ, καὶ θαλάσῃ, κατὰ τὸ εἶδος, αἱ τῶνταθῶν
ὁμοιότητες συνίστανται, τοῖς μὲν, ἐπὶ μέρους φθορὰς
καὶ γενέσεις φέρονσαι· τὸ δὲ σύμπαν, ἀνώλεθρόν τε
καὶ ἀγέννητον φυλάττουσαι.

CAPUT V.

Καίτοι γέ τις ἐθαύμασε, πῶς ποτε, εἰ ἐκ τῶν ἐναν-
τίων ἀρχῶν συνίσταται ὁ κόσμος (λέγω δὲ, ξηρῶν τε καὶ
ὑγρῶν, ψυχρῶν τε καὶ θερμῶν) οὐ καὶ αἱ διέφθαρται
καὶ ἀπόλωλεν ὥσπερ εἰ πόλιν τινὰς θανατοῦσαν, ὅπως
διαμῆνῃ, συνεσχημένη ἐκ τῶν ἐναντίων ἐθνῶν, πενήτων
λέγω, καὶ πλουσίων· νέων, καὶ γερόντων· ἀσθενῶν,
ἰσχυρῶν· πονηρῶν, χρηστῶν· ἀγνοοῦσι δὲ, ὅτι τοῦτ'
ἡ πολιτικῆς ὁμοιοῦσας τὸ θαυμασιώτατον· λέγω δὲ,
ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων, ἀποτε-
λεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν, καὶ τέ-
χην. Ἰσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ
ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον, ὅτε ἐκ τῶν ὁμοίων
ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄφρονι συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ
οὐχ ἐκάτερον πρὸς τὸ ὀρέφυλον, καὶ τὴν πρώτην ὁμό-
νοϊαν διὰ τῶν ἐναντίων σιγήσει, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων.
Ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη, τὴν φύσιν μιμουμένη, τοῦτο
ποιεῖν· ζωγραφία μὲν γάρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων
ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασμένη φύσεως,
ταῖς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀπετέλειτε συμφέ-
ρους· μουσικὴ δὲ, ὁξεῖς ἄμφω καὶ βαρεῖς, μακροὺς τε
καὶ βραχεῖς φθόγγους μέτρα, ἐν διαφόροις φωναῖς
μίαν ἀπετέλειτε ἀρμονίαν· γραμματικὴ δὲ, ἐκ πάντων

των καὶ ἀφαιρῶν γραμμῶν κράσιν ποιησαμένῃ, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείειον, συνάψιας οὐλα, καὶ οὐχὶ οὐλα· συμφερόμενον, καὶ διαφερόμενον· συνᾶδον, καὶ διαᾶδον· καὶ ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑκὸς πάντα.“

Οὕτως αὖν καὶ τὴν τῶν ὅλων συστάσιν, οὐρανοῦ λέγω, καὶ γῆς, τοῦτε σύμπαντος κόσμου, διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία· θερρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφον μικρὸν, καὶ ἁρδὴν περιφερεῖ, γῆν τε πᾶσαν καὶ θάλασσαν, αἰθέρα τε, καὶ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τὸν ὅλον οὐρακὸν διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα δύναμις, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων, ἀέρος τε καὶ γῆς, καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος, τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, καὶ μὴ διαλαβοῦσα σφαίρας ἐπιφανεία, τὰς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογήσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν· αἰτία δὲ ταύτης μὲν ἡ τῶν στοιχείων ὁμολογία· τῆς δὲ ὁμολογίας, ἡ ἰσομοιρία, καὶ τὸ μηδὲν αὐτῶν πλέον ἑτερον ἑτέρου δύνασθαι· τὴν γὰρ ἴσην ἀντίπασιν ἔχει τὰ βαρὺα πρὸς τὰ κοῦφα, καὶ τὰ θερμὰ πρὸς τὰ θάτερα, τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν μεζόνων διδασκούσης, ὅτι τὸ ἴσον σωστικόν· πῶς ἔστιν ὁμοιοτάτης· ἡ δὲ ὁμόνοια τοῦ πάντων γιγνησῆρας καὶ περικαλλεσώτατου κόσμου. Τίς γὰρ ἂν εἴη φύσις τοῦδε κρείττω; ἢ γὰρ ἢν αἴπει τις, μέρος αὐτοῦ ἐστι. Τό, τε καλὸν πάν, ἐπώνυμόν ἐστι τούτου· καὶ τὸ τεταγμένον, ἀπὸ τοῦ κόσμου λεγόμενον κεκοσμησθαι. Τίς δὲ τῶν ἐπὶ μέρους, δύναται ἂν ἐξισωθῆναι τῇ κατ'

οὐρανοῦ τάξει τε καὶ φορῇ αὐτῶν, ἡλίου τε καὶ σελήνης, κινουμένων ἐν ἀκριβεστάτοις μέτροις, ἐκείνους εἰς ἕτερον αἰῶνα. Τίς δὲ γένοιτ' ἂν ἀπειδέεια τοιαύτη, ἥτινα φυλάττουσιν αἱ καλά καὶ γόνιμοι τῶν ὧν ὄφρα, θέρη τε καὶ χειμῶνας ἐπαγοῦσαι τεταγμένως, ἡμέρας τε καὶ νύκτας, εἰς μὲν ὅς ὑποτέλειται, καὶ ἐκ αὐτοῦ; Καὶ μὴν, μέγεται μὲν, ὁ αὐτὸς παντοκράτωρ κινήσει δὲ, ὁ ἐξοτάτος· λαμπρότατι δὲ, ἐυαγέστατος· φρονάμει δὲ, ἀγρήδως τε καὶ ἐφθαρτός. Οὗτος ἐν αἰῶν ζωῶν, καὶ πλάσσει, καὶ ἀερίων φέρεται ἐχώρησι, καὶ βίους ἐμέτρησε ταῖς ἐκείνου κινήσειν. Ἐκ τούτου πάντα ἐκπνέει τε καὶ ψυχὴν ἵσχει τὰ ζῶα. Τούτου καὶ αἱ παρὰδοξοὶ νεοχμῶσις τεταγμένως ὑποτελοῦνται, σφαραγιζόντων μὲν ἀνέμων παντοίων, πλεόντων δὲ ἐξ οὐρανοῦ κεραιῶν, ὑψηλῶν δὲ χειμῶνων ἐκασίαν. Διὰ δὲ τούτων τὸ νοτιερόν ἐκπνεύμενον, τὸ, ταπεινότερον διαπνέουσαν, εἰς ὁμόνοιαν ἄγει τὸ πᾶν καὶ καθίστησιν. Ἡ τε γῆ φερόεις κομῶσα παροδαποῖς, νάμασι τε περιβλύζουσα, καὶ περιεχουμένη ζωῶν, κατὰ καιρὸν ἐκφύωνται καὶ πάντα καὶ ἐκφύοντα καὶ δεχόμενη, μυρίας τε φέρουσα ἰδέας καὶ πάθη, τὴν ἀγρήδων δμοίως τηρεῖ, καὶ τοῖς καὶ σιυσμοῖς τιτασσομένη, καὶ πλημμυρίσιν ἐπικλυζομένη, πυρκαϊαῖς τε καὶ κίβδη φλογιζομένη. Ταῦτα δὲ πάντα ἔσκει αὐτῇ πρὸς ὧν τοῦ γινόμενα, τῇ δὲ αἰῶνος σωτηρίᾳ καὶ παρὰ τὴν δειομένην τε γὰρ, διεξάττονσιν αἱ τῶν πνευματικῶν μεταπτώσεις, κατὰ τὰ φήματα τῆς ἀσφαλείας ἔσχεσθαι, καθὼς ἄνω λείπεται· καθαιρεμένης τε ἄμβροτος ἀποκλύζεται πάντα τὰ νοσώδη· περιπνευμένης δὲ αἰθρῆς, τὰ τε ὑπ' αὐτῆς καὶ τὰ ἐκείνῃ, ἐκπνέει.

ταῖς. Καὶ μὴν, εἰ φλόγες μὲν τὸ παγετῶδες πικάντου-
σιν· οἱ κύβοι δὲ, τὰς φλόγας ἀνιάσι. Καὶ τῶν ἐκ
μέρους, τὰ μὲν, γίνεται· τὰ δὲ, ἀκμάζει· τὰ δὲ φθεί-
ρεται· καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπαναστέλλουσι τὰς φθο-
ράς· αἱ δὲ φθοραὶ κοῦφίζουσι τὰς γενέσεις. Μὰ
δὲ ἐκ πάντων περαιρουμένη σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπε-
ριδύταμένων ἀλλήλοις· καὶ τότε μὲν, κρατούστων·
τότε δὲ, κρατουμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθορ-
τον δι' αἰῶνος.

CAPUT VI.

Λοιπὸν δὴ περὶ τῆς τῶν ἑλῶν συνεκτικῆς αἰτίας
κεφαλαιωδῶς εἰπὼν, ὅν τρόπον καὶ περὶ τῶν ἄλλων·
πλημμελὲς γάρ, περὶ κόσμου λέγοντας, εἰ καὶ μὴ δι'
ἀκριβείας, ἀλλ' οὖν γε ὡς εἰς τυπώδη μάθησιν, τὰ
τοῦ κόσμου κυριώτατον παρὼληπτεῖν. Ἀρχαῖος μὲν
ὅν τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς
ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνεσθηνεν·
οὐδενία δὲ φύσις, αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν αὐτάρχης, ἐρη-
μωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας· διὸ καὶ τῶν παλαι-
ῶν εἰπεῖν τινες προήχθησαν, ὅτι ταῦτά ἐστι πάντα
Θεῶν πλῆτα τε, καὶ δι' ὀφθαλμῶν ἰνδαλλόμενα ἡμῖν,
καὶ δι' ἀκοῆς καὶ πάσης αἰσθησίως· τῇ μὲν θαλάσῃ δυ-
νίμει κρείττοντα καταβαλλόμενοι λόγον, οὐ μὴν τῇ γε
οὐσίᾳ· σωτὴρ μὲν γὰρ ὄντως ἀπάντων ἐστὶ, καὶ γρη-
τίω τῶν ὑπασθήποτε κατὰ τόνδε τὸν κόσμον συνε-
λουμένων, ὃ θαδὺς· οὐ μὴν αὐτεurgoῦ καὶ ἐκτεπόνου
ἐξου καμματον ὑπομένων, ἀλλὰ δυνάμει χρώμενος ἀντί-
τα, δι' ἧς καὶ τῶν πόρρω δοκούντων εἶναι περιγίνεται·
Τὴν μὲν οὖν ἀντιτάτω καὶ πρώτῃν ἔδραν αὐτὸς ἔλα-
χον, ἑκατὸς τε διὰ τοῦτο ἀνέμεσται, καὶ κατὰ τὸν

πειγῆν, ἀκροτάτη κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος οὐρανοῦ· μάλιστα δὲ πως αὐτοῦ τῆς δυνάμειος ἀπολαύει τὸ πλεόν αντοῦ σῶμα· καὶ ἔπειτα, τὸ μετ' ἐκείνο· καὶ ἐφεξῆς οὕτως, ἄχρι τῶν καθ' ἡμᾶς τάπων. Διὸ γῇ τε καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔοικεν ἐν ἀποστάσει πλείστη τῆς ἐκ θεοῦ ὄντα ὠφελείας, ἀσθενῆ καὶ ἀκατάλληλα εἶναι, καὶ πολλῆς μεστὰ ταφραχῆς· οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ, καθόσον ἐπὶ πᾶν διῶνυσθαι πέφυκε τὸ θεῖον, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὁμοίως συμβαίνει, τὰ τε ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ τὰ ἐγγύον τε καὶ πορρώτερον θεοῦ εἶναι, μᾶλλον δὲ καὶ ἥτιον ὠφελείας μεταλαμβάνοντα. Κριῖτον οὖν ὑπολαβεῖν ὅ καὶ πρέπον ἐστὶ, καὶ θεῶ μάλιστα ἀρμόζον, ὡς ἢ ἐν οὐρανῷ δυνάμεις ἰδρυμένη, καὶ ταῖς πλείωσιν ἀφαιρετηκόσιν, ὡς ἐνὶ γῇ εἰπῶν, καὶ σύμπαν αἷτιος γίνεται σωτηρίας, μᾶλλον, ἢ ὡς διήκουσα καὶ φοιτῶσα ἐνθά μὴ καλὸν μηδὲ εὐσχημον, αὐτουρχῶν τὰ ἐπὶ γῆς· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἀρμόττει, παντὶ καὶ τῶν τυχεύοντι ἐφίστασθαι ἔργῳ· οἷον, στρατιᾶς ἄρχοντι, ἢ πόλεως, ἢ οἴκου· καὶ εἰ χρεὼν αἰρωματοδέσμον εἶη δῆσαι, καὶ εἴ τι φανυλότερον ἀποτελεῖν ἔργον, ὃ ἐπὶ τοῦ μεγάλου βασιλείας, οὐκ ἂν τὸ τυχερὸν ἀνδράποδα ποιήσεται· ἀλλ' οἷον ἱστορεῖται τὸ Καμβύσου, ἄρξον τε καὶ ἀσφείου πρόσχημα, εἰς σεμνότητος καὶ ὑπεροχῆς ἕως μεγαλοπρεπῶς διατεκδομητο· αὐτὸς μὲν γὰρ, ὡς λόγος, ἱδρυτο ἐν Σούσοις ἢ Ἐκβατάκοις, παντὶ ἀόρατος, θαυμασιὸν ἐπέχων βασιλεὺς οἶκον, καὶ περίβολον χρυσῷ καὶ ἡλέκτρῳ καὶ ἐλέφαντι ἀστράπτοντα· πυλῶνες δὲ πολλοὶ καὶ συνεχεῖς· πρόθυρά τε συχνεῖς εἰργόμενα σταδίοις ἐκ ἀλλήλων· θύραις τε χυλκαῖς, καὶ τείχεσσι μεγέ-

λοις ὠχύρωτο· ἔξω δὲ τούτων, ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δοκιμώτατοι διεκεκρόσμηντο, οἱ μὲν, ἀμφ' αὐτὸν βασιλεῖα, δορυφόροι τε καὶ θεράποντες· οἱ δὲ, ἐκάστου περιβόλου φύλακες, πυλωροὶ τε καὶ ὠτακουσθαὶ λεγόμενοι· ὥς ἂν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς θεσπότης καὶ θεὸς ὁνομαζόμενος, πάντα μὲν βλέποι, πάντα δὲ ἀκούοι. Χωρὶς δὲ τούτων, ἄλλοι καθειστήκεσαν προσόδων ταμίαι, καὶ στρατηγοὶ πολέμων καὶ κυνηγεσιῶν, δώρων τε ἀποδεκτῆρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἕκαστοὶ κατὰ τὰς χρεῖας ἐπιμεληταί. Τὴν δὲ σύμπασαν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας, περατουμένην, Ἑλλησπόντων μὲν ἐκ τῶν πρὸς ἑσπέραν μερῶν, Ἰνδῶν δὲ ἐκ τῶν πρὸς ἑω, διωιλήφεσαν κατὰ ἔθνη στρατηγοὶ καὶ σατράπαι καὶ βασιλεῖς, δυνάμει τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἡμεροδρόμοι τε καὶ σκοποὶ, καὶ ἀγγελιαφόροι, καὶ φύλακες, φρυκτωριῶν τε ἐποπτῆρες. Τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ κόσμος, καὶ μάλιστα τῶν φρυκτωριῶν, κατὰ διαδοχὰς πυρσεινουσῶν· ἀλλήλοις ἐκ περάτων τῆς ἀρχῆς μέχρι Σούων καὶ Ἑκβατάνων, ὥστε τὸν βασιλεῖα γινώσκεν αὐθιμερὸν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καινουρογούμενα. Νομιστέον δὲ τὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὑπέροχην, πρὸς τὴν τοῦ τὸν κόσμον ἐπέχοντος θεοῦ τοσούτον καταδεεστέραν, ὅσον τῆς ἐκείνου τὴν τοῦ φαυλοτάτου τε καὶ ἀσθενεστάτου ζώου. Ὡστε, εἴπερ ἄσιμνον ἦν αὐτῷ, αὐτὸν δοκεῖν ἔρξῃ αὐτουργεῖν ἅπαντα καὶ διατελεῖν ἃ βούλοιο, καὶ ἐπιστάμενον διοικεῖν, πολὺ μᾶλλον ἀπρεπὲς ἂν εἴη τοῦτο θεῷ· σεμνότερον δὲ καὶ πρεπωδέστερον, αὐτὸν μὲν ἐπὶ τῇ ἀνωτάτῃ χάριτος ἰδρύνσθαι, τὴν δὲ δύναμιν διὰ τοῦ σὺμπαντος κόσμου διήκουσαν, ἡλίων τε κινεῖν καὶ σελήνην, καὶ τὸν

πάντα αὐρατὸν περιάγειν, αἰτιὸν τε γίνεσθαι τοῖς ἐν
 τῆς γῆς σωτηρίας· οὐδὲν γὰρ ἐπιτεχνήσεως αὐτῷ δεῖ,
 καὶ ὑπηρεσίας τῆς παρ' ἐτέρων, ὥσπερ τοῖς παρ' ἡμῖν
 ἄρχουσι τῆς πολυχειρίας διὰ τὴν ἀσθένειαν· ἀλλὰ
 τοῦτο ἦν τὸ θειότατον, τὸ μετὰ φαστῶν καὶ ἀπλῆς
 κινήσεως παντοδαπὰς ἀποτελεῖν ἰδέας, ὥσπερ ἀμέλει
 δρῶσιν, οἱ μεγαλῶτεροι διὰ μιᾶς ὀργάνου σχαστηρίας,
 πολλὰς καὶ ποικίλας ἐνεργείας ἀποτελοῦντες· ὁμοίως
 δὲ καὶ οἱ νευροσπάσται, μίαν μήρινθον ἐπισπασάμε-
 ναι ποιοῦναι καὶ αὐχένα κινῆσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου,
 καὶ ὤμον, καὶ ὀφθαλμόν· ἔστι δὲ ὅτε πάντα τὰ μέρη,
 μετὰ τινος εὐρυθμίας. Οὕτως οὖν καὶ ἡ θεία φύσις
 ἀπὸ τινος ἀπλῆς κινήσεως τοῦ πρώτου, τὴν δύναμιν
 εἰς τὰ ξυνεχῆ δίδωσι, καὶ ἀπ' ἐκείνων πάλιν εἰς τὰ ποῦ-
 ῥωτέρα, μέχρις ἂν διὰ τοῦ παντός διεξέλθῃ· κινήθην
 γὰρ ἑτέραν ὑφ' ἑτέρου, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐκίνησεν ἄλλο
 σὺν κόσμῳ, δρῶντων μὲν πάντων οἰκείως ταῖς σφετέ-
 ραις κατασκευαῖς, οὐ τῆς αὐτῆς δὲ ὁδοῦ πᾶσιν οὕσης,
 ἀλλὰ διαφόρου καὶ ἑτεροίας· ἔστι δὲ οἷς καὶ ἐναντίας·
 καίτοι τῆς πρώτης αἰὸν ἐνδόσεως εἰς κίνησιν μίαν γε-
 ναμένης· ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐξ ἄγγους ὁμοῦ ρίψει
 σφαῖραν, καὶ κύβον, καὶ κῶνον, καὶ κύλινδρον· ἕκα-
 στον γὰρ αὐτῶν κατὰ τὸ ἴδιον κινήθησεται σχῆμα·
 ἢ εἰ τις ὁμοῦ ζῶον ἐνυδρόν τε, καὶ χερσαῖον, καὶ πτη-
 ρόν ἐν τοῖς κάλλοις ἔχων ἐκβάλῃ· δῆλον γάρ, ὅτι, τὸ
 μὲν νηκτὸν, ἀλλόμενον εἰς τὴν ἑαυτοῦ διαίταν ἐκνή-
 ξεται· τὸ δὲ χερσαῖον, εἰς τὰ σφαιερα ἦδη καὶ νομούς
 διεξερπύσει· τὸ δὲ ἀέριον, ἐξαρθὲν ἐκ γῆς, μεταρρίσιον
 οἰκῆσεται πετόμενον, μιᾶς τῆς πρώτης αἰτίας πᾶσιν
 ἀπρόδοσης, τὴν οἰκείαν εὐμαρεια· Οὕτως ἔχει καὶ

ἐπὶ κόσμῳ· διὰ γὰρ ἀπλῆς τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ
 περιαγωγῆς ἡμέρα καὶ νύκτι περατουμένης, αἰετοῖς
 πάντων διέξοδοι γίνονται, καὶ οἱ ὑπὸ μιᾶς σφαίρας
 περιεχομένων, τῶν μὲν θάττον, τῶν δὲ σχολαιότερον
 κινουμένων, παρὰ τε τὰ τῶν διαστημάτων μήκη, καὶ
 τὰς ἰδίας ἐκάστων κατασκευάς· αἰθήρη μὲν γὰρ, ἐν
 μηνὶ τὸν ἑαυτῆς διαπεραίνεται κύκλον, αὐδομένη τε,
 καὶ μενουμένη, καὶ φθίνουσα· ἥλιος δὲ, ἐν ἐνιαυτῷ·
 καὶ οἱ τοῦτου ἰσόδρομοι, ὃ, τε Φωσφόρος, καὶ ὁ Ἑρ-
 μῆς λεγόμενος. Ὁ δὲ Πυρόεις, ἐν διπλασίῳ τού-
 των χρόνῳ· ὃ δὲ Ἄρης, ἐν ἑξαπλασίῳ τούτου· καὶ ταλυν-
 ταῖος, ὃ τοῦ Κρόνου λεγόμενος, ἐν διπλασίῳ καὶ ἡμίσει
 τοῦ ὑποκάτω. Μία δὲ ἐκ πάντων ἁρμονία συντηδόντων
 καὶ χορευόντων κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐξ ἑνός τεγίνεται, καὶ
 εἰς ἓν ἀπολήγει. Κόσμον δ' ἐτάμως τὰ σύμπαν, ἀλλ'
 οὐκ ἄκοσμίαν, ὀνομάσαις ἂν. Καθάπερ δὲ ἐν χορῷ,
 κερυφαίου κατάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἁν-
 δρῶν, ἔσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφοραῖς φωναῖς
 ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ κατ'
 ῥαυνύντων· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τοῦ σύμπαν διέ-
 ποντος θεοῦ· κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόξιμον ὑπὸ τοῦ
 φερωνύμως ἂν κερυφαίου παραγορευθέντος, κινεῖ-
 ται μὲν τὰ ἀστρά αἰεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανόσ· πορευέ-
 ται δὲ διττὰς πορείας ὁ παμφαῆς ἥλιος· τῇ μὲν, ἡμέ-
 ραν καὶ νύκτα διορίζων, ἀνατολῇ καὶ ἔβησι· τῇ δὲ,
 τὰς τέσσαρας ὥρας ἄγων τοῦ ἔτους, πρῶτω τε βόρει-
 ος, καὶ ὀπίσω νότιος διεξέρπων. Γίνονται δὲ ἕτεροι
 κατὰ καιρὸν καὶ ἄνεμοι, καὶ ὀφροὶ, τὰ τε πάντα τὰ
 ἐν τῷ περιέχοντι συμβαίνοντα, διὰ τὴν πρώτην καὶ
 ἀρχαιοχρονὸν αἰτίαν. Ἔπονται δὲ ταῦτοις, ποταμῶν

ἐκροαί, θαλάσσης ἀνοιδήσεις, δένδρων ἐκφύσεις, καρ-
πῶν πεπάνσεις, γοναὶ ζώων, ἐκτροφαὶ τε πάντων, καὶ
ἀκμαί, καὶ φθίσεις, συμβαλλομένης πρὸς ταῦτα καὶ
τῆς ἐκάστου κατασκευῆς, ὡς ἔφην. Ὅταν οὖν ὁ πάν-
των ἡγεμὼν τε καὶ γενέτωρ, ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλην
λογισμῶ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ
γῆς φερομένη, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ
πέρασιν ἰδοίς· ποτὲ μὲν, ἀφανίζομένη· ποτὲ δέ, φαι-
νομένη, μυρίας ἰδέας ἀναφαίνουσα τε καὶ πάλιν ἀπο-
κρύπτουσα ἐκ μιᾶς ἀρχῆς. Ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώ-
μενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις,
ἐπειδὴν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ· τότε γὰρ
τῆς φωνῆς ἐκάστος ἀκούσας, ὁ μὲν, ἀσπίδα ἀναιρεῖ-
ται· ὁ δέ, θώρακα ἐνδύεται· ὁ δέ, κνημῖδας, ἡ κρά-
νος, ἡ ζωστήρῃ περιτίθεται· καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλι-
νοῖ· ὁ δέ, συνωρίδα ἀναβαίνει· ὁ δέ, σύνθημα παριγ-
γνῆ· καθίσταται δὲ εὐθέως, ὁ μὲν λοχαγός, εἰς λό-
χον, ὁ δὲ ταξίαρχος εἰς τάξιν, ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπὶ κέ-
ρας, ὁ δὲ ψιλὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐκτρέχει χώραν· πάντα
δὲ ὑφ' ἑνὶ σημάντορα κινεῖται πᾶσι πρόσταξιν τοῦ τὸ
κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. Ὅπως χρὴ καὶ περὶ τοῦ
σύμπαντος φρονεῖν· ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀργανομέ-
νων ἀπάντων, γίνεται τὰ οἰκεία, καὶ ταύτης ἀοράτου
καὶ ἀφανοῦς· ὅπερ οὐδαμῶς ἐστὶν ἐμπόδιον, οὔτε
ἐκείνῃ πρὸς τὸ δρᾶν, οὔτε ἡμῖν πρὸς τὸ πιστεῦσαι· καὶ
γὰρ ἡ ψυχὴ, δι' ἣν ζῶμεν τε, καὶ πόλεις καὶ οἴκους ἔχο-
μεν, ἀόρατος οὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁράται· πᾶς γὰρ
ὁ τοῦ βίου διάκοσμος, ὑπὸ ταύτης εὐρηται, καὶ διατί-
ταται, καὶ συνεχεται· γῆς ἀρόσεις, καὶ φυτεύσεις·
τέχνης ἐπίνονται, χρήσεις νόμων, κόσμος πολιτείας, ἔν-

δημοὶ πράξεις, ὑπερόριος πόλεμος, εἰρήνη. Ταῦτα
 χρηὴ καὶ περὶ θεοῦ διανοῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος
 ἰσχυροτάτου, κάλλει δὲ εὐπρεπεστάτου, ζωῇ δὲ ἀθα-
 νάτου, ἀρετῇ δὲ κρατίστου· διότι πάσῃ θνητῇ φύσει
 γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖ-
 ται· τὰ γὰρ πάθη, καὶ τὰ δι' αἰέρος ἅπαντα, καὶ τὰ
 ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἐν ὕδατι, θεοῦ λέγοιτ' ἂν ὅτως ἔργα
 εἶναι, τοῦ τὸν κόσμον ἐπέχοντος· ἔξ οὗ, κατὰ τὸν φυ-
 σικὸν Ἐμπεδοκλέα,

Πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἐστὶν, ἰδ' ὅσα τε ἔσται
 ὀπίσω,

Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἄνδρες ἡδὲ γυναῖκες,

Θῆρες τ' οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμμιονες ἰχθῦς.

Ἔοικε δὲ ὅντως, εἰ καὶ μικρότερον, παραβάλλειν τὸν
 κόσμον τοῖς ὁμφαλοῖς λεγομένοις τοῖς ἐν ταῖς ψαλίσι
 λίθοις, οὓς μέσοι κείμενοι κατὰ τὴν εἰς ἑκάτερον μέρος
 ἔνδοσιν, ἐν ἁρμονίᾳ τηροῦσι καὶ ἐν τάξει τὸ πᾶν σχή-
 μα τῆς ψαλίδος, καὶ ἀκίνητον. Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἀγαλ-
 ματοποιὸν Φειδίαν, κατασκευαζόμενον τὴν ἐν ἀκροπό-
 λει Ἀθηνᾶν, ἐν μέσῃ τῇ ταύτης ἀσπίδι, τὸ ἑαυτοῦ
 πρόσωπον ἐντυπώσασθαι, καὶ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι
 διὰ τινος ἀφανοῦς δημιουργίας· ὥστε ἐξ ἀνάγκης, εἴ
 τις βούλοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἄγαλμα λύ-
 ειν τε καὶ συγχεῖν. Τοῦτον οὖν ἔχει τὸν λόγον ὁ θεὸς
 ἐκ κόσμῳ, συνέχων τὴν τῶν ὅλων ἁρμονίαν τε καὶ σω-
 τηρίαν· πλὴν οὔτε μέσος ὢν, ἔνθα ἡ γῆ τε καὶ ὁ θο-
 λερὸς οὗτος τόπος, ἀλλ' ἄνω, καὶ καθαρὸς ἐν καθα-
 ρῷ χώρῳ βεβηκώς, ὃν ἐτύμως καλοῦμεν, οὐρανὸν μὲν,
 ἀπὸ τοῦ ὅρον εἶναι τῶν ἄνω· Ὀλυμπον δὲ, οἷον ὀλο-
 λυμπῇ, καὶ παντὸς ζόφου καὶ ἀτάκτου κινήματος κε-

ARIST. METEOR.

L

χωρισμένον, οἷα γίνεται παρ' ἡμῖν διὰ χειμῶνος καὶ ἀνέμων βίας, ὥσπερ ἔφη καὶ ὁ ποιητὴς Ὀμηρος·

Οὐλυμπονδ', ἔθι φασὶ θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἕμμεναι· οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὐτε ποτ' ὄμ-
βρω

Δεύεται, οὔτε χιῶν ἐπιπίλνεται· ἀλλὰ μάλ' αἰθήρη

Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἀναδεδρομεν αἵ γλη.

Συναπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ βίος ἅπας, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς θεῷ· καὶ γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατί- νομεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐχὰς ποιοῦμενοι· καθ' ὃν λόγον οὐ κακῶς καὶ κεῖνο ἀναπεφώνηται·

Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανόθεν εὐρύν ἐν αἰθέρι καὶ νε-
φέλῃσι.

Διὸ καὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέ- χει τόπον, ἡμεῖς τε καὶ ἥλιος καὶ σελήνη· μόνῃ τε τὰ οὐράνια διὰ τοῦτο αἰεὶ τὴν αὐτὴν σῶζοντα τάξιν διακεκόσμηται, καὶ οὐ ποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθῃ, καθάπερ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εὐτρεπτα ὄντα, πολλὰς ἐτε- ροιώσεις καὶ πάθῃ ἀναδέδεκται· σεισμοὶ τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέρρηξαν· ὄμβροι τε κατέ- κλυσαν, εξαίσιοι καταβόραιντες· ἐπιδρομαὶ τε κυμάτων, καὶ ἀναχωρήσεις πολλάκις καὶ ἡπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἡπείρωσαν· βίαι τε πνευμάτων καὶ τυ- φῶνται, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν· πυρκαϊαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν, ἐξ οὐρανοῦ γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντος, τὰ πρὸς ἔω μέρη κατέ- φλεξαν· αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι καὶ ἐκφυσῆσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτῃ κρητῆρων ἀναβό- ραγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων χειμάρρῳ δι- κην· ἐνθα καὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε

τὸ δαιμόνιον, περικαταληφθέντων ὑπὸ τοῦ ζεύματος, διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς, καὶ αἰετίζειν· πλησίον γὰρ αὐτῶν γενόμενος ὁ τοῦ πυρὸς ποταμὸς ἐξεσχίσθη παρὲτροφέτε, τὸ μὲν, ἔνθα τὸ δ', ἔνθα· καὶ ἐτήρησεν ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσι τοὺς νεανίσκους. Καθ' ὅλου δέ, ὅπερ ἐν νηϊ κυβερνήτης, ἐν ἄρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμὼν· τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ· πλὴν καθ' ὅσον, τοῖς μὲν, καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυκίνητόν τε, καὶ πολυμέριμον· τῷ δέ, ἄλυπον, ἁπλόν τε, καὶ πάσης καχυρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας· ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἰδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ περιέγει, ὅπου βούλεται, καὶ ὅπως, ἐν διαφόροις τε ἰδέαις καὶ φύσεσιν· ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ τῆς πόλεως νόμος, ἀκίνητος ὢν, ἐν ταῖς τῶν χρωμένων ψυχαῖς πάντα οἰκονομεῖ τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν· ἐφεπόμενοι γὰρ αὐτῷ δηλοῦντι ἐξίσιν, ἄρχοντες μὲν, ἐπὶ τὰ ἄρχεῖα· θασυοθέται δέ, εἰς τὰ οἰκεία δικαστήρια· βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιασταί, εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα· καὶ ὁ μὲν τις, εἰς τὸ πρυτανεῖον βαδίζει σιτησόμενος· ὁ δέ, πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἀπολογησόμενος· ὁ δέ, εἰς τὸ δεικνωτήριον, ἀποθανούμενος· Γίνονται δὲ καὶ δημοδοιοῦναι νόμμοι, καὶ πανηγύρεις ἐνιαύσιοι, θεῶν τε θυσίαι, καὶ ἡρώων θυσιαπαῖται, καὶ χοαὶ περμηπότην· ἄλλα δὲ ἄλλοις ἐντογούμενα, κατὰ μίαν πρόσταξιν, ἢ κόμιμον ἐξουσίαν, σώζει τὸ τοῦ ποιήσαντος ὄντως.

Πάλαι δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γίμναι,

Ὅμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων·

οὕτως ὑποληπτέον καὶ ὑπὸ τῆς μείζονος πόλεως, λέ-

γω δὴ τοῦδε τοῦ κόσμου· νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινῆς, ὃ θεὸς, οὐδεμίαν ὑποδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ μετὰθεσιν· κρείττων δὲ, οἶμαι, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεισιν ἀναγεγραμμένων. Ἡγουμένου δὴ ἀεικινῆτως αὐτοῦ καὶ ἐμμελῶς, ὃ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς, μεμερισμένος κατὰ τὰς φύσεις πάσας διὰ τῶν οἰκίων σπερμάτων, εἰς τε τὰ φυτὰ καὶ ζῶα, κατὰ γένη τε καὶ εἶδη· καὶ γὰρ ἄμπελοι, καὶ φοῖνικες, καὶ περσῆαι, συκῆαι τε γλυκεραὶ, καὶ ἑλαῖαι, ὥς φησιν ὁ ποιητής, τὰ τε ἄκαρπα μὲν, ἄλλας δὲ παρεχόμενα χρείας, πλάτανοι, καὶ πίττες, καὶ πύξι·

Κλήθρη τ', αἰγυρός τε, καὶ εὐώδης κυπάρισσος· αἱ τε καρπὸν ὑπώρας ἡδύν, ἄλλος δὲ δυσθησαύριστον φέρουσαι,

Ὅγχαι, καὶ φοινῆ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι· τῶν τε ζώων τὰ τε ἄγρια, καὶ ἡμερα, τὰ τε ἐν αἰέρι καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν ὕδατι βεβηκόμενα γίνεται, καὶ ἀκμαῖζει, καὶ φθείρεται, τοῖς τοῦ θεοῦ πειθόμενα θεσμοῖς· πᾶν γὰρ ἐρπετόν, τὴν γῆν νέμεται, ὥς φησιν Ἡράκλειτος.

CAPUT VII.

Εἰς δὲ ὧν πολυνόμος ἐστι, κατονομαζόμενος τοῖς πάθεσι πᾶσιν, ἅπερ αὐτὸς νεοχμοῖ. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν καὶ Ζῆνα καὶ Δία, παραλλήλως χρώμενοι τοῖς ὀνόμασιν, ὥς καὶ εἰ λέγοιμεν, δι' ὃν ζῶμεν. Κρόνον δὲ καὶ χρόνον λέγεται, διήκων ἐξ αἰῶνος ἀτέρμονος εἰς ἕτερον αἰῶνα· ἀστραπαῖός τε καὶ βρονταῖος, καὶ αἰθριος καὶ αἰθέριος, κεραύνιος τε καὶ ὑτίος, ἀπὸ τῶν ὑετῶν καὶ κεραυνῶν, καὶ τῶν ἄλλων καλεῖται· καὶ μὴν ἐπικάρπιος μὲν, ἀπὸ τῶν καρπῶν· πολιεὺς δὲ,

ἀπὸ τῶν πύλων ὀνομάζεται· γενέθλιός τε καὶ ἔρκειος,
καὶ ὁμόγνιος, καὶ πάτριος, ἀπὸ τῆς πρὸς ταῦτα κοι-
νωνίας· ἑταιρεῖός τε καὶ φίλιος, καὶ ξένιος, καὶ
στράτιος, καὶ τροπαιοῦχος, καθάρσιός τε, καὶ παλα-
μναῖος, καὶ ἐκείσιος, καὶ μελλίχιος, ὥσπερ οἱ ποιηταὶ
λέγουσι· σωτήρ τε καὶ ἐλευθέριος ἐτύμως· ὥς δὲ τὸ
πᾶν εἶπεῖν, οὐράνιός τε καὶ χθόνιος, πάσης ἐπώνυ-
μος ὢν φύσεώς τε καὶ τύχης, ἅτε πάντων αὐτὸς αἷ-
τιος ᾖν· διὸ καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς οὐ κακῶς λέγεται,
Ζεὺς πρῶτος γένητο, Ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος·
Ζεὺς κεφαλῇ, Ζεὺς μέσσα· Διὸς δ' ἐκ πάντα τέ-
τυκται·

Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος·
Ζεὺς ἄρσιν γένητο, Ζεὺς ἄμβροτος ἐπλετο νύμφη·
Ζεὺς πνοὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή·
Ζεὺς πόντου ῥίξα· Ζεὺς ἥλιος, ἡδὲ σελήνη·
Ζεὺς βασιλεύς· Ζεὺς ἀρχὸς ἀπάντων ἀρχικέραυνος.
Πάντας γὰρ κρύψας αὐτὶς φάος ἐς πολυγηθὲς
Ἐξ ἐρῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέγμερα ῥέζων.

Οἶμαι δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἄλλο τι λέγεσθαι, πλὴν
τοῦτον, οἷονεὶ ἀκίνητον οὐσίαν ὄντα· εἰμαρμένην δὲ,
διὰ τὸ εἶρειν τε καὶ χωρεῖν ἀκωλύτως· πεπρωμένην
δὲ, διὰ τὸ πεπερατωθῆαι πάντα, καὶ μηδὲν ἐν τοῖς οὐ-
σιν ἄπειρον εἶναι. Καὶ Μοῖραν μὲν, ἀπὸ τοῦ μεμε-
ρίσθαι· Νέμεισιν δὲ, ἀπὸ τῆς ἐκάστω διανεμήσεως·
Ἀδράστειαν δὲ, ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύ-
σιν· Αἴσαν δὲ, αἰεὶ οὖσαν. Τὰ τε περὶ τὰς μοῖρας
καὶ τὸν ἄτρακτον, εἰς τοῦτό πως νεύει· τρεῖς μὲν γὰρ
αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι· νῆμα δὲ
ἄτράκτου, τὸ μὲν, ἐξειργασμένον· τὸ δὲ μέλλον· τὸ

δὲ περιστρέφόμενον. Τέτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γε-
 νός, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα
 πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις·
 εἰς πάντα γὰρ ἢ κατὰ φύσιν μένει λήξις· κατὰ δὲ τὸ
 ἐνεστώσ, Κλωθὴ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἐκά-
 στῳ τὰ οἰκέα. Περαινέται δὲ καὶ ὁ μῦθος οὐκ ἀτά-
 κτως. Ταῦτα δὲ πάντα ἐστίν, οὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ
 θεὸς, καθάπερ καὶ ὁ γενναῖος Πλάτων φησίν. Ὁ μὲν
 δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε, καὶ τελευ-
 τήν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων, εὐθείᾳ πε-
 ραίνει κατὰ φύσιν πορευόμενος· τῷ δὲ, ἀεὶ ξυνέπεται
 δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός·
 ἥς ὁ εὐδαιμονήσειν μέλλων, μακάριός τε καὶ εὐδαιμων,
 ἐξ ἀρχῆς εὐθύς μέτοχος εἶη.

Zeller (Rh. d. Gr. I. 431. 2.) ist
the original text may have been
thus: εἰ γὰρ, φησὶν ἡμεῖς
παρ' ὅταν ἢ κατὰ τὸ ἴσον ἔσται
δ' αἰ τὸ φερόμενον ἐν τῷ
νῦν κατὰ τὸ ἴσον, ἀκίνη-
τον u. s. v. g. ioh. the sense is:
"So long, either in a room or in
settle space is, what is. Now
is also the flying arrow in each
moment in another space.
It rests also in each momen-
tary of its flight, also also
during the whole flight.
its movement is sur-
prising." (Rh. d. Gr. I. 431.)

18 ποῦ εἰς πᾶσι πῶς

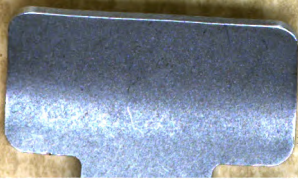
7
2
2

npL

DX 001 150 836

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

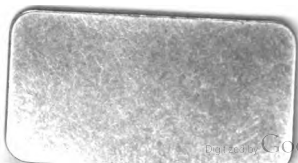
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

29033 f. 1

2902 f. $\frac{5}{2}$

ARISTOTELIS
METAPHYSICA.

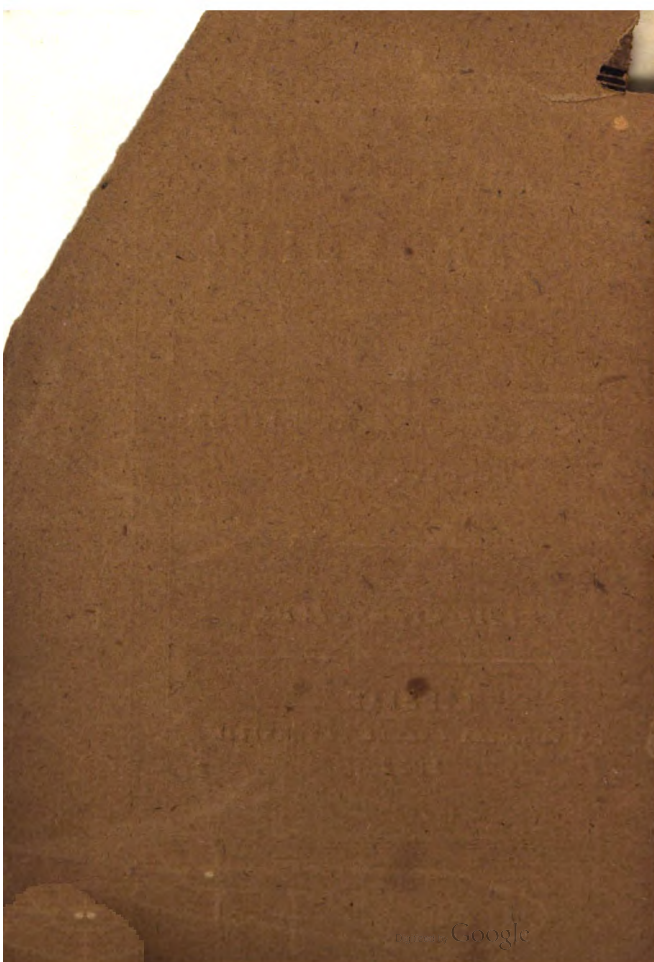
AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
IN OFFICINA CAROLI TAUCHNITII.
1882.

Im Verlage von *Karl Tauchnitz in Leipzig*
sind ausser der

SAMMLUNG

Griechischer und Lateinischer Classiker

noch folgende Werke erschienen und durch alle
Buchhandlungen zu beziehen:

Dänisch-deutsches und deutsch-dänisches Wörterbuch. 1 Thlr.

Heym, Russisch - französisch - deutsches Wörterbuch, herausgegeben v. F. Swätnoi. 3 Thle. 7 Thlr. 12 gr.

Kaltschmidt, Wörterbuch der englischen und deutschen Sprache. 2 Thlr. 12 gr.

Dessen Wörterbuch der französischen und deutschen Sprache. 2 Thlr. 8 gr.

Lateinisch - deutsches und deutsch-lateinisches Schulwörterbuch. 1 Thlr. 12 gr.

Leopold, Lexicon Hebraicum et Chaldaicum in libris Veteris Testamenti. 16 gr.

Lexicon Graeco-Latinum manuale. 1 Thlr. 8 gr.

Schmidt, Deutsch-griech. Handwörterb. 1 Thlr.

Dessen Griech.-deutsches Handwörterb. 1 Thlr.

Dessen Russisch-deutsches und deutsch-russisches Wörterbuch. 2 Thlr. 8 gr.

Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der englischen und deutschen Sprache. 18 gr.

Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der französischen und deutschen Sprache. 16 gr.

Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der italienischen und deutschen Sprache. 18 gr.

Weber, Taschenwörterbuch der englischen und deutschen Sprache, 1 Thlr. 18 gr.

Dessen Taschenwörterbuch der französischen und deutschen Sprache. 1 Thlr. 12 gr.

Vetus Testamentum graece, ex versione LXX interpretum, ed. Leander van Ess. 2 Thlr. 16 gr.

Novum Testamentum graece rec. J. A. H. Tittmann. in 16. 14 gr.

Novum Testamentum graece. Post Ioh. Aug. Henr. Tittmannum recognovit Augustus Hahn. 8. mit breitem Rand, 1 Thlr. 6 gr.

תורה נביאים וכתובים. Biblia hebraica, secundum editiones Ios. Athiae, Ioan. Leusden, Ioan. Simonis aliorumque, inprimis Everardi van der Hooght, recensuit Dr. Aug. Hahn. gr. 8. 3 Thlr. 12 gr.

Dasselbe Buch in Duodez. Sehr schöne und wohlfeile Schulausgabe, 2 Thlr.

Biblia Hebraica ex recensione Aug. Hahnii cum Vulgata interpretatione latina denuo edita. 2 Voll. 3 Thlr. 12 gr.

Ausführliche Cataloge der sämtlichen Stereotyp-Ausgaben sind durch alle Buchhandlungen unentgeltlich zu erhalten.

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. II.

INSUNT: METAPHYSICA.

Ἀριστοτέλους

Τὰ μετὰ τὰ Φυσικὰ.

ARISTOTELIS

METAPHYSICA.

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM

ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE

SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.

1832.

METAPHYSICORUM

ARGUMENTUM.

LIB. I. Cap. 1. Quid sit scientia, et quomodo differat ab experientia. 2. Philosophiam imprimis in cognitione causarum principiorumque, a sensibus remotorum, versari. 3. De primis rerum causis principiisque quid docuerint veteres, ut Thales, Anaximenes, alii, qui vel unum principium, vel plura statuerint. Praefertur ceteris Anaxagoras, qui τὸν νοῦν principium posuerit praeter materiam. 4. De amore, quem praeter materiam posuerint Parmenides et Hesiodus. De amicitia et odio Empedoclis, qui primus quatuor elementa asseruerit. De Leucippo Democritoque, qui plenitudinem et vacuitatem entium et non entium causam statuerint. 5. De Pythagoreis, qui numeros posuerint principia. De Parmenide, Xenophane, Melisso. 6. De Platone, ad Pythagoreos accedente. Idem qua in re ab illis dissentiat. Colliguntur supra dicta. 7. Refelluntur veterum de principiis placita, supra commemorata.

LIB. I. (II.) Hic liber aut nonnisi aliud idque brevius exordium est totius operis; (unde et in Graecis, ubi tredecim tantum numerantur Metaphysicorum libri, vocatur ἄλφα τὸ ἑκκτὸν) aut plane alienus est iudicandus ab hoc opere, quia transitum facit ad disquisitionem de natura. Cap. 1. Veritatis contemplationem partim difficilem, partim facilem esse. De discrimine, quod sit inter philoso-

ARIST. METAPHYS.

phiam et inter practicam. Illam imprimis circa causas versari. 2. Esse principium aliquod simplex, nec innumeras esse rerum causas statuendas. 3. Adiciuntur quaedam inconditiora de investigandae tradendaeque veritatis ratione. Subtilitatem mathematicam in physicis non praestari posse. Transitus fit ad disquisitionem de natura (quae tamen hic non sequitur).

L I B. II. (III.) Hic liber continet ἀπορίας, (quo nomine etiam in sequentibus interdum nuncupatur,) proponunturque in eo quaestiones difficiles, quae solvendae sint ante omnia philosopho de principiis disquisituro. Cap. 1. Praemisso prooemio de utilitate talium ἀποριῶν, variae statim proponuntur eiusmodi quaestiones. 2. Sequuntur earum solutiones, ac primum eius quam primam proposuerat: utrum unius an plurium sit scientiarum, omnia causarum genera speculari. 3. An genera rerum possint considerari tamquam elementa et principia? Quod negatur. 4. Quomodo igitur possit singularium rerum infinitarumque speculatio esse? et alia his cognata, quae primo capite proposuerat. 5. An numeri et entia mathematica (corpus solidum, superficies, lineae, puncta) possint elementa esse? 6. Quare oporteat alia quaedam speculari philosophum, praeter sensibilia? Elementa an sint δυνάμει, an ἐνεργείᾳ? Principia an sint καθόλου, an καθ' ἑκάστω?

L I B. III. (IV.) Cap. 1. De ente per se, ut subiecto separatae scientiae. 2. De ente speculationem, deque proprietatibus eius, ut entis, unius esse scientiae. 3. Philosophiae esse munus, disquirere de mathematicis axiomatibus, et de substantia (οὐσίᾳ). 4. De unaquaque re unumquodque aut debere praedicari, aut negari. Idem non posse simul esse et non esse. 5. Non omne, quod esse videatur, etiam vere esse. 6. Disputatur adversus eos, qui omnia quae vera videantur, vera dicant. 7. Nihil medium esse inter contradictionem; h. e. quodlibet de quolibet recte aut affirmari aut negari. 8. De iis, qui

omnia vera, et de iis, qui omnia falsa esse dixerint. Ostenditur, errare utrosque.

LIB. IV. (V.) Continet hic liber variorum terminorum vocabulorumque a philosophis usurpatorum explanationem homonymicam. Cap. 1. Quot modis principium dicatur. 2. Quot modis causa. 3. Elementum. 4. Natura. 5. Necessarium. 6. Unum. 7. Ens. 8. Substantia. 9. Eadem, diversa, differentia, similia. 10. Opposita et contraria. 11. Priora et posteriora. 12. Potentia (*δύναμις*). 13. Quantum. 14. Quale. 15. *Πρός τι*, ad aliquid. 16. Perfectum. 17. Terminus. 18. Secundum quod (*τὸ καθ' ὃ*). 19. Dispositio. 20. Habitus. 21. Passio. 22. Privatio. 23. Habere. 24. Ex aliquo esse. 25. Pars. 26. Totum et omne. 27. Mutilum. 28. Genus. 29. Falsum. 30. Accidens.

LIB. V. (VI.) Exilis hic liber superiorum quadamtenus est supplementum. Cap. 1. Disputationem de ente theoreticae esse philosophiae. Tres esse philosophias theoreticas: physicam, mathematicam, theologicam. Cf. X. (XI.) 7.) 2. Quid sit accidens (*τὸ συμβεβηκός*), et cur sit, et quod eius non sit scientia. 3. Principia causasque oriri et occidere sine generatione et corruptione.

LIB. VI. (VII.) Cap. 1. De primo ente. 2. Quaestiones de substantia (*οὐσίᾳ*). 3. Quid sit substantia. 4. *Τὸ τί ἦν εἶναι*, i. e. definitio, seu quidditas alicuius rei. 5. *Τὸ τί ἦν εἶναι* competere substantiis vel solis, vel maxime, et primum, et simpliciter. 6. An *τὸ τί ἦν εἶναι* et *ἕκαστον* sit idem, nec ne. 7. De generatione. 8. Formam et essentiam rei non generari. 9. Quare quaedam arte et casu fiant, quaedam minime. 10. Utrum Totius definitioni partium quoque definitionem inesse oporteat, nec ne; et utrum prius, partes an totum? 11. Quae sint speciei partes, et quae non? 12. Cur et quomodo unum sit definitum. 13. Nullum universalium (*τῶν καθόλου*) esse substantiam; et quaecunque universaliter praedicentur, non significare *hoc aliquid* (*τόδε τι*), sed *quale* (*τοιόνδε*). 14. Adversus eos, qui ideas dixerint simul et substantias

esse, et separabiles. 15. Singularium rerum sensibilibus substantiae nec definitionem esse posse, nec demonstrationem. 16. Nullam ex substantiis esse substantiam. 17. De substantia et de quidditate (*τί ἦν εἶναι*) alia quaedam subtilius disputantur.

LIB. VII. (VIII.) Cap. 1. Post repetitionem eorum quae de substantia hactenus dixit, de substantiis sensibilibus dicere orditur. 2. De sensibilibus *οὐσία*, quae sit *ὡς ἐνέργεια*. 3. Nomen rei an significet substantiam, quatenus sit composita, an *τὴν ἐνέργειαν* et formam. Adduntur quaedam de generatione et interitu substantiarum. Solvuntur quaedam quaestiones, circa quas ambigebant Antisthenis sectatores. Denique de reductione ad numerum disputatur. 4. De substantia materiali, et de causis. 5. Non omnia contraria ex se invicem gigni. Adduntur quaestiones quaedam. 6. Quae causa sit τοῦ ἐν εἶναι.

LIB. VIII. (IX.) totus agit de *δυνάμει* et *ἐνέργεια*. Cap. 1. De potentia et privatione. 2. Potentiarum alias esse rationis expertes, alias cum ratione coniunctas. 3. Contra Megaricos, qui dixerint, tunc solum *δύναμιν* locum habere, cum *ἐνέργεια* adsit, seu cum agatur; ubi vero non agatur, non esse *δύναμιν*. 4. An fieri possit, ut res possibilis nec sit, nec futura sit unquam. 5. Unamquamque potentiam, si adsit cupido eius, cuius habeat potentiam, idque ea ratione, qua habeat, necesse esse illud ipsum effectum reddere. 6. Quid et quale *ἐνέργεια*. 7. Quando unumquodque sit *δυνάμει*, et quando non. 8. *Τὴν ἐνέργειαν* esse ante *τὴν δύναμιν* et ante omne principium transmutatorium. 10. In bonis rebus *τὴν ἐνέργειαν* praestantiorum esse *τῇ δυνάμει*, in malis contra. Unumquodque quale sit, probari, si ad *ἐνέργειαν* revocetur. 11. De vero et falso.

LIB. IX. (X.) Cap. 1. Quid sit τὸ ἐν, et τὸ ἐν εἶναι. 2. Τὸ ἐν in omni genere esse quandam naturam, et rei nullius prorsus id ipsum esse naturam. 3. Quot modis sibi opponantur *unum* et *multa*: itemque *diversum* et *dissimile*. 4. De contrarietate. 5. Aequale, magno et

parvo quomodo opponatur. 6. Quaestio instituitur de
unius et multorum oppositione. 7. Necesse esse, ut, me-
dia quae sint inter contraria, sint ex ipsis contrariis. 8.
Ea quae specie diversa sint, in eodem esse genere. 9. Quid
sit specie esse diversum, et cur alia specie differant, alia
non. 10. Diversa esse specie corruptibile et incorrupti-
bile.

LIB. X. (XI.) Cap. 1. *Ἀπορίαι* quaedam de philoso-
phia. 2. Item aliae *ἀπορίαι*. 3. Quomodo multorum et
specie diversorum una sit scientia. 4. Primae philoso-
phiae esse, principia mathematicarum rerum inquirere.
5. Fieri non posse, ut res eadem eodem tempore et sit et
non sit. 6. De Protagora, qui dixerit, hominem rerum
omnium mensuram esse; ac de contrarietatibus et oppo-
sitis. 7. Physicam scientiam esse theoreticam, sicuti et
mathematicam et theologicam. (Cf. V. (VI.) 1.) 8. De
ente per accidens. 9. *Τὴν ἐντελέχειαν* eius quod sit *δύ-
νατον*, qua *δυνατόν*, motum esse. 10. Corpus non posse
esse infinitum. 11. De mutatione. 12. De motu.

LIB. XI. (XII.) Cap. 1. De *οὐσίᾳ*. 2. De *οὐσίᾳ* mu-
tabili, et mutatione. 3. Nec materiam nec speciem ge-
nerari. 4. De causis, principiis et elementis. 5. De prin-
cipiis sensibilium. 6. Quod necesse sit esse *οὐσίαν* ali-
quam aeternam, quae prima sit omnium causa. 7. De
primo movente, deque Deo. 8. De astris et orbibus coe-
lestibus, quot sint numero; et de veterum de diis opinio-
nibus. 9. De mente (*πρὸς τοῦ νοῦ*). 10. Quomodo na-
tura universi habeat ipsum bonum et ipsum optimum.

LIB. XII. (XIII.) Cap. 1. Entia mathematica utrum
sint, an non sint. 2. Eadem an a sensilibus separata sint.
3. Quomodo sint. 4. Ideas Platonicas non esse. 5. Nul-
lum *τῶν εἰδῶν* esse posse usum. 6. De numeris philo-
sophia. 7. An unitates sint combinabiles, nec ne; et si
combinabiles, quomodo? 8. Quae sit differentia inter
numerum et unitatem, si qua sit. Disputatur cum contra
alios, tum Pythagoreos. 9. Numerum et magnitudines non

posse separari. Item aliae quaestiones proponuntur. 10. De ideis quaestiones.

LIB. XIII. (XIV.) Cap. 1. Contrariorum nullum (*Οὐδὲν τῶν ἐναντίων*) posse esse proprie principium rerum omnium. 2. Aeterna non posse esse composita ex elementis. 3. Contra Pythagoreos, eorumque numeros. 4. De numerorum generatione; item aliae dubitationes circa Pythagoreorum sententiam. 5. Numerum non esse rerum causam. 6. Aliae denique dubitationes ad doctrinam de numeris et de ideis pertinentes proponuntur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΓΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ

ΑΛΦΑ ΤΟ ΜΕΙΖΟΝ.

L I B E R I.

C A P U T I.

Τάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. Ση-
τιον δ' ἢ τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις· καὶ γὰρ χω-
ρὶς τῆς χρείας, ἀγαπῶνται δι' ἑαυτάς, καὶ μάλιστα
τῶν ἄλλων ἢ διὰ τῶν ὁμμάτων. Οὐ γὰρ μόνον ἵνα
πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ μηθὲν μέλλοντες πράττειν, τὸ
ῥᾶν αἰρούμεθα ἀντὶ πάντων, ὥς εἰπεῖν, τῶν ἄλλων.
ἴτιον δ', ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὕτη
ὅν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς. Φύσει
οὖν αἰσθησιν ἔχοντα γίνεται τὰ ζῶα. Ἐκ δὲ τῆς
αἰσθήσεως, τοῖς μὲν αὐτῶν οὐκ ἐγγίγνεται μνήμη, τοῖς
γίγνεται. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν φρόνιμα, τὰ δὲ
ἰσθηματικώτερα τῶν μὴ δυναμένων μνημονεύειν ἐστίν.
φρόνιμα μὲν, ἄνευ τοῦ μανθάνειν, ὅσα μὴ δυνατὰ
ἐν ψόφῳ ἀκούειν· οἷον μέλιττα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον
τοῦ γένους ζῶων ἐστί. Μανθάνει δ', ὅσα πρὸς τῇ
μνήμῃ καὶ ταύτην ἔχει τὴν αἰσθησιν. Τὰ μὲν οὖν
λα ταῖς φαντασίαις ζῇ, καὶ ταῖς μνήμαις, ἐμπειρίας

ARIST. METAPH.

A

δὲ μετέχει μικρόν· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τέχνη καὶ λογισμοῖς. Γίνεται δ' ἐκ τῆς μνήμης ἐμπειρία τοῖς ἀνθρώποις. Αἱ γὰρ πολλὰ μνημαὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, μιᾶς ἐμπειρίας δύνανται ἀποτελοῦσι· καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμη καὶ τέχνη ὁμοιοῦν εἶναι ἢ ἐμπειρία. Ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις. Ἡ μὲν γὰρ ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὥς φησι Πῶλος, ὁρθῶς λέγων· ἢ δ' ἀπειρία τύχην. Γίνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων, καθόλου μία γένηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις. Τὸ μὲν γὰρ ἔχειν ὑπόληψιν, ὅτι Καλλιὰ κάμνοντι τήνδὲ τὴν νόσον, τοδὶ συνήνεγκε, καὶ Σωκράτει, καὶ καθέκαστον οὕτω πολλοῖς, ἐμπειρίας ἐστί· τὸ δ' ὅτι πᾶσι τοῖς τοιοῖσδε κατ' εἶδος ἐν ἀφορισθεῖσι, κάμνουσι τήνδε τὴν νόσον, συνήνεγκε, οἷον τοῖς φλεγματώδεσιν ἢ χολώδεσιν, ἢ πυρέττουσι καύσῳ, τέχνης. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρᾶττειν ἐμπειρία τέχνης οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτυχχάνοντας ὁρῶμεν τοὺς ἐμπείρους, τῶν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας λόγον ἐχόντων. Αἴτιον δ', ὅτι ἡ μὲν ἐμπειρία τῶν καθέκαστά ἐστι γνῶσις, ἡ δὲ τέχνη τῶν καθόλου· αἱ δὲ πράξεις καὶ αἱ γενέσεις πᾶσαι περὶ τὸ καθέκαστόν εἰσιν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ὑγιαίνει ὁ ἰατρούων, πλὴν ἄλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ Καλλιαν, ἢ Σωκράτην, ἢ τῶν ἄλλων τινὰ οὕτω λεγομένων, ᾧ συμβέβηκεν ἀνθρώπῳ εἶναι. Ἐὰν οὖν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας ἔχη τις τὸν λόγον, καὶ τὸ καθόλου μὲν γνωρίζῃ, τὸ δ' ἐν αὐτῷ καθέκαστον ἀγνοῇ, πολλάκις διαμαρτήσεται τῆς θεραπείας· θεραπευτὸν γὰρ πρὸ καθέκαστον μᾶλλον. Ἀλλ' ὅμως τό γε εἰδέναι καὶ τὸ

ἐπαίειν, τῇ τέχνῃ τῆς ἐμπειρίας ὑπάρχειν οἰόμεθα
 μᾶλλον, καὶ σοφωτέρους τοὺς τεχνίτας τῶν ἐμπειρῶν
 ὑπολαμβάνομεν, ὥς κατὰ τὸ εἰδέναι μᾶλλον ἀκολου-
 θοῦσαν τὴν σοφίαν πᾶσι. Τοῦτο δὲ, ὅτι οἱ μὲν τὴν
 αἰτίαν ἴσασιν, οἱ δ' οὐ. Οἱ μὲν γὰρ ἐμπειροὶ, τὸ
 ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασι· οἱ δὲ τὸ διότι καὶ
 τὴν αἰτίαν γνωρίζουσι. Διὸ καὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας
 περὶ ἕκαστον τιμιωτέρους, καὶ μᾶλλον εἰδέναι νομίζο-
 μεν τῶν χειροτεχνῶν, καὶ σοφωτέρους, ὅτι τὰς αἰτίας
 τῶν ποιουμένων ἴσασι· οἱ δ' ὥσπερ καὶ τῶν ἀψύ-
 χων ἔνια, ποιῇ μὲν, οὐκ εἰδότα δὲ ποιῇ, οἷον καίει
 τὸ πῦρ. Τὰ μὲν οὖν ἀψυχα φύσει τινὲ ποιεῖν τού-
 των ἕκαστον· τοὺς δὲ χειροτέχνους δι' ἔθος· ὥς οὐ κα-
 τὰ τὸ πρακτικοὺς εἶναι σοφωτέρους ὄντας, ἀλλὰ κατὰ
 τὸ λόγον ἔχειν αὐτοὺς, καὶ τὰς αἰτίας γνωρίζειν. Ὅλως
 τε σημεῖον τοῦ εἰδότος καὶ τὸ δύνασθαι διδάσκειν
 ἐπὶ· καὶ διὰ τοῦτο τὴν τέχνην τῆς ἐμπειρίας οἰόμε-
 θα μᾶλλον ἐπιστήμην εἶναι. Δύνανται γὰρ, οἱ δὲ οὐ
 δύνανται διδάσκειν. Ἐτι δὲ τῶν αἰσθήσεων οὐδεμί-
 αν ἡγούμεθα εἶναι σοφίαν, καίτοι κυριώταται γέ εἰ-
 σιν αὐταὶ τῶν καθέκαστα γνώσεις, ἀλλ' οὐ λέγουσι τὸ
 διὰ τί περὶ οὐδενός, οἷον, διὰ τί θερμὸν τὸ πῦρ, ἀλ-
 λ' ἰὰ μόνον ὅτι θερμόν. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον εἰκὸς τῶν
 ὁποιοανοῦν εὐρόντα τέχνην παρὰ τὰς κοινὰς αἰσθή-
 σεις, θαυμάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, μὴ μόνον διὰ
 τὸ χρήσιμον εἶναι τὶ τῶν εὐρεθέντων, ἀλλ' ὥς σοφὸν
 καὶ διαφέροντα τῶν ἄλλων. Πλειόνων δὲ εὕρισκο-
 μέων τεχνῶν, καὶ τῶν μὲν πρὸς τὰναγκαῖα, τῶν δὲ
 πρὸς διαγωγὴν οὐσῶν, ἀεὶ σοφωτέρους τοὺς τοιού-
 τους ἐκείνων ὑπολαμβάνομεν, διὰ τὸ μὴ πρὸς χρή-

σιν εἶναι τὰς ἐπιστήμας αὐτῶν. Ὅθεν ἤδη πάντων τῶν τοιούτων κατεσκευασμένων, αἱ μὴ πρὸς ἡδονήν, μηδὲ πρὸς τὰναγκαῖα τῶν ἐπιστημῶν εὐρέθησαν, καὶ πρῶτον τούτοις τοῖς τόποις οὐπερ ἐσχόλασαν. Διὸ περὶ Αἴγυπτον αἱ μαθηματικαὶ πρῶτον τέχναι συνέστησαν. Ἐκεῖ γὰρ ἡφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος. Εἴρηται μὲν οὖν ἐν τοῖς ἡθικοῖς, τίς διαφορὰ τέχνης καὶ ἐπιστήμης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμογενῶν. Οὗ δ' ἕνεκα νῦν ποιούμεθα τὸν λόγον, τοῦτ' ἐστίν, ὅτι τὴν ὀνομαζομένην σοφίαν περὶ τὰ πρῶτα αἰτία καὶ τὰς ἀρχάς, ὑπολαμβάνουσι πάντες· ὥστε καθ' ἅπερ εἴρηται πρότερον, ὅτι ὁ μὲν ἔμπειρος τῶν ὁποιοῦν ἔχόντων αἰσθῆσιν, εἶναι δοκεῖ σοφώτερος· ὁ δὲ τεχνίτης, τῶν ἐμπείρων· χειροτέχνου δὲ, ἀρχιτέκτων· αἱ δὲ θεωρητικαὶ, τῶν ποιητικῶν μᾶλλον. Ὅτι μὲν οὖν ἡ σοφία περὶ τινὰς αἰτίας καὶ ἀρχάς ἐστιν ἐπιστήμη, δῆλον.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ ταύτην τὴν ἐπιστήμην ζητοῦμεν, τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτεῖον, περὶ ποίας αἰτίας καὶ περὶ ποίας ἀρχάς ἐπιστήμη, σοφία ἐστίν. Εἰ δὴ λάβοι τις τὰς ὑπολήψεις ἃς ἔχομεν περὶ τοῦ σοφοῦ, τάχ' ἂν ἐκ τούτου φανερόν γένοιτο μᾶλλον. Ἐπολαμβάνομεν δὴ, πρῶτον μὲν ἐπίστασθαι μάλιστα πάντα τὸν σοφὸν ὥς ἐνδέχεται, μὴ καθέκαστον ἔχοντα ἐπιστήμην αὐτῶν· εἰτα τὸν τὰ χαλεπὰ γινῶναι δυνάμενον, καὶ μὴ ῥάδιαν ἀνθρώπῳ γινώσκειν, τοῦτον σοφόν· τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι, πάντων κοινόν· διὸ ῥάδιον, καὶ οὐδὲν σοφόν. Ἔτι τὸν ἀκριβέστερον, καὶ τὸν διδασκαλικώτερον τῶν αἰτίων, σοφώτερον εἶναι περὶ πᾶσαν ἐπιστήμην· καὶ

τῶν ἐπιστημῶν δὲ τὴν αὐτῆς ἕνεκεν, καὶ τοῦ εἰδέναι
 χάριν αἰρετὴν οὖσαν, μᾶλλον εἶναι σοφίαν, ἢ τὴν τῶν
 ἀποβαινόντων ἕνεκεν· καὶ τὴν ἀρχικωτέραν, τῆς ὑπη-
 ρετούσης μᾶλλον εἶναι σοφίαν. Οὐ γὰρ δεῖν ἐπιτάτ-
 τεσθαι τὸν σοφόν, ἀλλ' ἐπιτάττειν, καὶ οὐ τοῦτον ἐτέ-
 ρῳ πεῖθεσθαι, ἀλλὰ τούτῳ τὸν ἥτιον σοφόν. Τὰς
 μὲν οὖν ὑπολήψεις τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἔχομεν πε-
 ρὶ τῆς σοφίας καὶ τῶν σοφῶν. Τούτων δὲ τὸ μὲν πάν-
 τα ἐπίστασθαι, τῷ μάλιστα ἔχοντι τὴν καθόλου ἐπι-
 στήμην ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Οὗτος γὰρ οἷδ' ὅπως
 πάντα τὰ ὑποκείμενα. Σχεδὸν δὲ καὶ χαλεπώτατα γνω-
 ρίζειν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τὰ μάλιστα καθόλου· πορ-
 ροτάτω γὰρ τῶν αἰσθήσεών ἐστι. Ἀκριβέσταται δὲ τῶν
 ἐπιστημῶν, αἱ μάλιστα τῶν πρώτων εἰσὶν. Αἱ γὰρ ἐξ
 ἐλαττόνων ἀκριβέστεραι τῶν ἐκ προσθέσεως λεγομέ-
 νων, οἷον ἀριθμητικὴ γεωμετρίας. Ἀλλὰ μὴν καὶ δι-
 δασκαλική γε ἢ τῶν αἰτιῶν θεωρητικὴ μᾶλλον. Οὕ-
 τοι γὰρ διδάσκουσιν οἱ τὰς αἰτίας λέγοντες περὶ ἑκα-
 στον. Τὸ δ' εἰδέναι, καὶ τὸ ἐπίστασθαι αὐτῶν ἕνε-
 κα, μάλισθ' ὑπάρχει τῇ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ ἐπι-
 στήμῃ. Ὁ γὰρ τὸ ἐπίστασθαι δι' ἑαυτὸ αἰρούμενος,
 τὴν μάλιστα ἐπιστήμην μάλιστα αἰρήσεται. Τοιαύτη
 δ' ἐστὶν ἢ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ. Μάλιστα δὲ ἐπι-
 στητὰ τὰ πρώτα καὶ τὰ αἰτία. Διὰ γὰρ ταῦτα, καὶ
 ἐκ τούτων τᾶλλα γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ ταῦτα διὰ τῶν
 ὑποκειμένων. Ἀρχικωτάτη δὲ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ
 μᾶλλον ἀρχικὴ τῆς ὑπερηρετούσης, ἢ γνωρίζουσα τίνας
 ἕνεκ' ἐστὶ πρακτέον ἕκαστον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἀγα-
 θὸν ἑκάστου· ὅλως δὲ τὸ ἀρίστον ἐν τῇ φύσει πάσῃ.
 Ἐξ ἀπάντων οὖν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστή-

μην πίπτει τὸ ζητούμενον ὄνομα. Δεῖ γὰρ ταυτην
 τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν εἶναι θεωρητικὴν. Καὶ
 γὰρ καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ οὐ ἔνεκα, ἐν τῶν αἰτίων
 ἐστίν. Ὅτι δ' οὐ ποιητικὴ, δῆλον ἐκ τῶν πρώτων φι-
 λосоφησάντων. Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι
 καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς
 μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἴτα κατὰ
 μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μεζόνων διαπορή-
 σαντες· οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων, καὶ
 τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ ἄστρα, καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός
 γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων, οἶεται ἄγνοεῖν
 διὸ καὶ φιλόμυθος ὁ φιλόσοφος πῶς ἐστίν. Ὁ γὰρ
 μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων. Ὡς εἶπερ διὰ τὸ
 φεύγειν τὴν ἄγνοιαν ἐφιλοσόφησαν, φανερὸν ὅτι διὰ
 τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον, καὶ οὐ χρήσεώς τι-
 νος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός.
 Σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων, καὶ
 πρὸς ῥασιωνήν καὶ διαγωγὴν, ἡ τοιαύτη φρόνησις ἤρ-
 ξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὥς δι' οὐδεμίαν αὐτῇ
 ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπός φαμεν
 ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα, καὶ μὴ ἄλλον, οὕτως καὶ αὐ-
 τὴ μόνη ἐλευθέρα οὔσα τῶν ἐπιστημῶν. Μόνη γὰρ
 αὕτη αὐτῆς ἑνεκὲν ἐστι. Διὸ καὶ δικαίως ἂν οὐκ ἄν-
 θρωπίνῃ νομιζοίτο αὐτῆς ἡ κτήσις. Πολλαχῇ γὰρ ἡ
 φύσις δούλη τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· ὥστε κατὰ Σιμωνί-
 δην, θεὸς ἂν μόνος τοῦτο ἔχοι τὸ γέρας· ἄνδρα δ' οὐκ
 ἄξιον μὴ ζητεῖν τὴν καθ' αὐτὸν ἐπιστήμην. Εἰ δὲ
 λέγουσί τι οἱ ποιηταί, καὶ πέφυκε φθονεῖν τὸ θεῖον,
 ἐπὶ τούτου συμβῆναι μάλιστα εἰκός, καὶ δυστυχεῖς εἶναι
 πάντας τοὺς περιττούς. Ἀλλ' οὔτε τὸ θεῖον φθονε-

ρὸν ἐνδέχεται εἶναι, ἀλλὰ (κατὰ τὴν παροιμίαν) πολλὰ
 ψεύδονται ἄοιδοί· οὔτε τῆς τοιαύτης ἄλλην χρὴ νο-
 μίζειν τιμιωτέραν. Ἡ γὰρ θειοτάτη καὶ τιμιωτάτη·
 τοιαύτη δὲ διχῶς ἂν εἴη μόνη. Ἦν τε γὰρ μάλιστα ἂν
 ὁ θεὸς ἔχοι, θεία τῶν ἐπιστημῶν ἐστι, καὶ εἴ τις τῶν
 θείων εἴη· μόνη δ' αὕτη τούτων ἀμφοτέρων τετύχη-
 κεν. Ὁ, τε γὰρ θεὸς δοκεῖ τὸ αἷτιον πᾶσιν εἶναι καὶ
 ἀρχή τις· καὶ τὴν τοιαύτην ἢ μόνος, ἢ μάλιστα ἂν ἔχοι
 ὁ θεός. Ἀναγκαιότεραι μὲν οὖν πᾶσαι αὐτῆς, ἀμεί-
 των δ' οὐδεμία. Δεῖ μὲντοι πῶς καταστήναι τὴν τά-
 ξιν αὐτῆς εἰς τοῦναντίον ἡμῖν τῶν ἐξ ἀρχῆς ζητήσεων.
 Ἀρχονται μὲν γὰρ, ὥσπερ εἶπομεν, ἀπὸ τοῦ θαυμά-
 ζειν πάντες εἰ οὕτως ἔχει, καθάπερ τῶν θαυμάτων
 ταυτόματα τοῖς μήπω τέθεωρηκόσι τὴν αἰτίαν, ἢ
 περὶ τὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς, ἢ τὴν τῆς διαμέτρου ἀσυμ-
 μετρίαν. Θαυμασιὸν γὰρ εἶναι δοκεῖ πᾶσιν, εἴ τι
 τῶν οὐκ ἐλαχίστων μὴ μετρεῖται. Δεῖ δὲ εἰς τοῦναν-
 τίον, καὶ τὸ ἄμεινον (κατὰ τὴν παροιμίαν) ἀποτελεν-
 τῆσαι, καθάπερ καὶ ἐν τούτοις ὅταν μάθωσιν. Οὐδὲν
 γὰρ ἂν θαυμάσειεν οὕτως ἀνὴρ γεωμετρικός, ὥς εἰ γέ-
 νοιτο ἢ διάμετρος μετρητή. Τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τῆς
 ζητουμένης ἐπιστήμης, εἴρηται, καὶ τίς ὁ σκοπὸς, οὗ
 δὲ τυγχάνειν τὴν ζήτησιν καὶ τὴν ὅλην μέθοδον.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ φανερόν, ὅτι τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰτίων δεῖ λα-
 βεῖν ἐπισιτήμην, (τότε γὰρ εἰδέναι φαμὲν ἕκαστον, ὅταν
 τὴν πρώτην αἰτίαν οἰώμεθα γνωρίζειν) τὰ δ' αἷτια λέ-
 γεται τετραχῶς, ὧν μίαν μὲν αἷτιαν φαμὲν εἶναι τὴν
 οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· (ἀνάγεται γὰρ τὸ διὰ τί
 πρῶτον, εἰς τὸν λόγον ἔσχατον· αἷτιον δὲ καὶ ἀρχή, τὸ

διὰ τὴν πρώτην) μίαν δὲ, τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον·
 τρίτην δὲ, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· τετάρτην δὲ τὴν
 ἀντικειμένην αἰτίαν ταύτην, καὶ τὸ οὗ ἕνεκεν, καὶ τὸ
 ἀγαθόν· (τέλος γὰρ γενέσεως πάσης τοῦτ' ἐστὶ) τε-
 θεωρημένων οὖν ἱκανῶς περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ φύ-
 σεως, ὅμως παραλάβωμεν καὶ τοὺς πρότερον ἡμῶν εἰς
 ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἐλθόντας, καὶ φιλοσοφήσαντας
 περὶ τῆς ἀληθείας. Δῆλον γὰρ ὅτι κακῆνοι λέγου-
 σιν ἀρχὰς τινὰς καὶ αἰτίας. Ἐπελθοῦσι γοῦν, ἔσται
 τι προὔργου τῇ μεθόδῳ τῇ νῦν. Ἡ γὰρ ἑτερόν τι
 γένος εἰρήσομεν αἰτίας, ἢ ταῖς νῦν λεγομέναις μᾶλλον
 πιστεύσομεν. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ
 πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνον ᾤκηθησαν ἀρ-
 χὰς εἶναι πάντων. Ἐξ οὗ γὰρ ἐστὶν ἅπαντα τὰ ὄντα,
 καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρῶτον, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευ-
 ταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι
 μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρ-
 χὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων· καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνε-
 σθαι οὐθὲν ῥέονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὥς τῆς τοιαύ-
 της φύσεως αἰεὶ σωζομένης. Ὡς περὶ δὲ τὸν Σωκράτη
 φασὶν οὔτε γίγνεσθαι ἀπλῶς, ὅταν γίγνηται καλὸς ἢ
 μουσικὸς, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὅταν ἀποβάλλῃ ταύτας
 τὰς ἑξεις, διὰ τὸ ὑπομένειν τὸ ὑποκείμενον τὸν Σωκρά-
 τη αὐτὸν, οὕτως οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. Δεῖ γὰρ εἶ-
 ναι τινὰ φύσιν, ἢ μίαν, ἢ πλείους μιᾶς, ἐξ ὧν γίγνε-
 ται τὰ ἄλλα σωζομένης ἐκείνης. Τὸ μέντοι πλήθος,
 καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς, οὐ τὸ αὐτὸ πάντες
 λέγουσιν· ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὸς
 φιλοσοφίας, ὕδωρ φησὶν εἶναι· διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ'
 ὕδατος ἀπεφῆνατο εἶναι, λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν

ταύτην ἐκ τοῦ πάντων ὄραν τὴν τροφὴν ὑγρὰν οὖσαν, καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον, καὶ τὸ ζῶον τούτῳ ζῶν. Τὸ δ' ἐξ οὗ γίγνεται τι, τοῦτ' ἔστιν ἀρχὴ πάντων. Διὰ τε δὴ τοῦτο τὴν ὑπόληψιν λαβὼν ταύτην, καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγρὰν ἔχειν. Τὸ δ' ὕδωρ, ἀρχὴ φύσεώς ἐστὶ τοῖς ὑγροῖς. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπαλαίους, καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας, οὕτως οἶονται περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν· Ὡκεανὸν τε γὰρ καὶ Τηθὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὸν ὄρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν. Τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτερον. Ὁρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν. Εἰ μὲν οὖν ἀρχαία τις αὕτη καὶ παλαιὰ τετύχηκεν οὖσα περὶ τῆς φύσεως ἢ δόξα, τάχ' ἂν ἄδηλον εἴη. Θαλῆς αἰντοὶ λήγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἀποφύνασθαι περὶ τῆς πρώτης αἰτίας. Ἰππῶνα μὲν γὰρ οὐκ ἂν τις ἄξιώσει θεῖναι μετὰ τούτων, διὰ τὴν ἐνθέλειαν αὐτοῦ τῆς διανοίας. Ἀναξιμένης δὲ ἀέρα, καὶ Διογένης, πρότερον ὕδατος, καὶ μάλιστ' ἀρχὴν τιθέασι τῶν ἀπλῶν σωματων. Ἰππασος δὲ πῦρ ὁ Μεταποντῖνος, καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. Ἐμπεδοκλῆς δὲ τὰ τέτταρα, πρὸς τοῖς εἰρημένοις γῆν προσθεῖς τέταρτον. Ταῦτα γὰρ αἰεὶ διαμένειν, καὶ οὐ γίνεσθαι, ἀλλ' ἢ πλήθει καὶ ὀλιγότητι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, εἰς ἓν τε καὶ ἐξ ἑνός. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος τῇ μὲν ἡλικίᾳ πρότερος ὢν τούτου, τοῖς δ' ἔργοις ὕστερος, ἀπείρους εἶναι φησι τὰς ἀρχάς. Σχεδὸν γὰρ ἅπαντα ὁμοιομερῆ, καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ, οὕτω γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι φησι, συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον· ἄλλως δ'

οὔτε γίνεσθαι, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ διαμένειν αἰ-
 δια. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, μόνην τις αἰτίαν νομίσειεν
 ἂν, τὴν ἐν ὕλης εἶδει λεγομένην. Προϊόντων δ' οὐ-
 τως, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὥδοποίησεν αὐτοῖς, καὶ συνηνάγ-
 κασε ζητεῖν. Εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα πᾶσα φθορὰ καὶ
 γένεσις ἐκ τινος, ὡς ἐνὸς ἢ καὶ πλειόνων ἐστίν, διὰ τί
 τοῦτο συμβαίνει, καὶ τί τὸ αἷτιον; Οὐ γὰρ δὴ τό γε
 ὑποκείμενον αὐτὸ ποιεῖ μεταβάλλειν ἑαυτό. Λέγω δ'
 οἶοκ, οὔτε τὸ ξύλον οὔτε ὁ χαλκὸς αἷτιον τοῦ μετα-
 βάλλειν ἐκάτερον αὐτῶν. Οὐδὲ ποιεῖ τὸ μὲν ξύλον
 κλίνην, ὁ δὲ χαλκὸς ἀνδριάντα, ἀλλ' ἑτερόν τι τῆς με-
 ταβολῆς αἷτιον. Τὸ δὲ τοῦτο ζητεῖν, ἐστὶ τὸ τὴν ἐτε-
 ραν ἀρχὴν ζητεῖν, ὡς ἂν ἡμεῖς φαίημεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ
 τῆς κινήσεως. Οἱ μὲν οὖν πάμπαν ἐξ ἀρχῆς ἀφάμε-
 νοι τῆς μεθόδου τῆς τοιαύτης, καὶ ἐν φάσκοντες εἶνα
 τὸ ὑποκείμενον, οὐδὲν ἐδυσχέραναν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐνιο-
 γε τῶν ἐν λεγόντων, ὥσπερ ἡττηθέντες ὑπὸ ταύτης τῆς
 ζητήσεως, τὸ ἐν ἀκίνητόν φασιν εἶναι, καὶ τὴν φύσιν
 ὅλην οὐ μόνον κατὰ γένεσιν καὶ φθοράν (τοῦτο μὲν
 γὰρ ἀρχαῖόν τε καὶ πάντες ὁμολόγησαν) ἀλλὰ καὶ κα-
 τὰ τὴν ἄλλην μεταβολὴν πᾶσαν· καὶ τοῦτο αὐτῶν
 ἰδιόν ἐστι. Τῶν μὲν οὖν ἐν μόνον φασκόντων τὸ πᾶν
 οὐθενὶ συνέβη τὴν τοιαύτην συνιδεῖν αἰτίαν, πλην ἐ-
 ἄρα Παρμενίδῃ, καὶ τούτῳ κατὰ τοσοῦτον ὅσον οὐ
 μόνον ἐν, ἀλλὰ καὶ δύο πῶς τίθῃσιν αἰτίας εἶναι.
 Τοῖς δὲ πλείω ποιοῦσιν μᾶλλον ἐνδέχεται λέγειν, οἷον
 τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἢ πῦρ καὶ γῆν. Χρῶνται γὰρ
 ὡς κινήτικὴν ἔχοντι τῷ πυρὶ τὴν φύσιν· ὕδατι δὲ καὶ
 γῇ καὶ τοῖς τοιούτοις τούναντίον. Μετὰ δὲ τούτου
 καὶ τὰς τοιαύτας ἀρχάς, ὡς οὐχ ἱκανῶν οὐσῶν γεννη-

σαι τὴν τῶν ὄντων φύσιν, πάλιν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας, ὥσπερ εἶπομεν, ἀναγκαζόμενοι, τὴν ἐχομένην
ἐξήγησαν ἀρχήν. Τοῦ γὰρ εὖ καὶ καλῶς τὰ μὲν ἔχειν
τὰ δὲ γίγνεσθαι τῶν ὄντων, ἴσως οὔτε γῆν, οὔτ' ἄλλο
τῶν τοιούτων οὐθέν, οὔτ' εἰκὸς αἴτιον εἶναι, οὔτ'
ἐκείνους εἰκὸς οἰηθῆναι. οὐδ' αὖ τῇ αὐτομάτῳ καὶ
τύχῃ τοσοῦτον ἐπιτρέψαι πράγμα καλῶς ἔχει. Νοῦν
δὲ τις εἰπὼν εἶναι, καθάπερ ἐν τοῖς ζώοις, καὶ ἐν τῇ
φύσει τὸν αἴτιον καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως πά-
σης, οἷον νήφων ἐφάνη παρ' εἰκῇ λέγοντας τοὺς πρό-
τερον. Φανερώς μὲν οὖν Ἀναξαγόραν ἴσμεν ἀψάμε-
νον τοιῶν τῶν λόγων. Αἰτίαν δ' ἔχει πρότερον Ἑρ-
μότιμος ὁ Κλαζομένιος εἰπεῖν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως
ὑπολαμβάνοντες, ἅμα τοῦ καλῶς τὴν αἰτίαν ἀρχὴν
εἶναι τῶν ὄντων ἔθεσαν, καὶ τὴν τοιαύτην, ὅθεν ἡ κί-
νησις ὑπάρχει τοῖς οὕσι.

CAPUT IV.

Ἐποπτεύσεις δ' ἂν τις, Ἡσίοδον πρῶτον ζητῆσαι
τὸ τοιοῦτον, κῆν εἴ τις ἄλλος ἔρωτα ἢ ἐπιθυμίαν ἐν
τοῖς οὕσι ἐθήκεν ὡς ἀρχήν, οἷον καὶ Παρμενίδης.
Καὶ γὰρ οὗτος κατασκευάζων τὴν τοῦ παντός γένεσιν,
Πρώτιστον μὲν (φησιν) ἔρωτα θεῶν μητίσατο
πάντων.

Ἡσίοδος δέ,

Πάντων μὲν πρώτιστα χάος γένετ' · αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, — —

Ἡδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισιν ·
ὡς δέον ἐν τοῖς οὕσι ὑπάρχειν τινὰ αἰτίαν, ἥτις κινήσει
καὶ συνέξει τὰ πράγματα. Τούτοις μὲν οὖν πως χρή δια-
νεῖμαι περὶ τοῦ τίς πρῶτος, ἐξέστω κρίνειν ὕστερόν. Ἐπεὶ

δὲ καὶ τὰναντία τοῖς ἀγαθοῖς ἐνόντα ἐφαίνεται ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐ μόνον τάξεις καὶ τὸ καλὸν, ἀλλ' ἀταξία καὶ τὸ αἰσχρὸν, καὶ πλείω τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰ φαῦλα τῶν καλῶν· οὕτως ἄλλός τις φιλίαν εἰσήνεγκε, καὶ τὸ νείκος, ἐκάτερον ἐκατέρων αἷτιον τούτων. Εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διανοίαν, καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὐρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ νείκος τῶν κακῶν. Ὡστ' εἰ τις φαίη τρόπον τινὰ καὶ λέγειν, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλείας, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς· εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων αἷτιον, αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν. Οὗτοι μὲν οὖν, ὥσπερ λέγομεν, καὶ μέχρι τούτου δυσεῖν αἰτίαι ἐφήψαντο, ὥς ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐν τοῖς περὶ φύσεως, τῆς τε ὕλης, καὶ τοῦ ὄθιν ἢ κίνησις· ἀμυδρῶς μὲντοι καὶ οὐδὲν σαφῶς, ἀλλ' οἷον ἐν ταῖς μάχαις οἱ ἀγύμναστοι ποιοῦσι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι προφερόμενοι, τύπτουσι πολλὰκις καλὰς πληγὰς· ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι ἀπὸ ἐπιστήμης, οὔτε οὗτοι εἰκόασιν εἰδᾶσι λέγειν ἢ λέγουσι. Σχεδὸν γὰρ οὐθὲν χρώμενοι φαίνονται τούτοις, ἀλλ' ἢ κατὰ μικρόν. Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῶ πρὸς τὴν κοσμοποιΐαν· καὶ ὅταν ἀπορήσῃ, διὰ τίν' αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἔλκει αὐτόν. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιαῖται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐπιπλέον μὲν τούτῳ χρῆται τοῖς αἰτίοις, οὐ μὴν οὔτε ἱκανῶς, οὔτ' ἐν τούτοις εὐρίσκει τὸ ὁμολογούμενον. Πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ, ἢ μὲν φιλία διακρίνει, τὸ δὲ νείκος συγχρίνει. Ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὰ στοιχεῖα διίστηται τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ νείκου, τότε τὸ

πῦρ εἰς ἓν συγκρίνεται, καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκα-
στον· ὅταν δὲ πάντα ὑπὸ τῆς φιλίας συνίωσιν εἰς τὸ ἓν,
ἀναγκαῖον ἐξ ἑκάστου τὰ μόρια διακρίνεσθαι πάλιν.
Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν παρὰ τοὺς πρότερον, πρῶτος
ταύτην τὴν αἰτίαν διελὼν εἰσήνεγκεν, οὐ μίαν ποιή-
σας τὴν τῆς κινήσεως ἀρχήν, ἀλλ' ἑτέρας τε καὶ ἑναν-
τίας. Ἐτι δὲ καὶ τὰ ὡς ἐν ὕλης εἶδει λεγόμενα, στοι-
χεῖα, τέτταρα πρῶτος εἶπεν. Οὐ μὴν χρηταί γε τέτ-
ταρσιν, ἀλλ' ὡς δυσὶν οὖσι μόνοις· πυρὶ μὲν καθ'
αὐτὸ, τοῖς δ' ἀντικειμένοις, ὡς μιᾷ φύσει, γῇ τε καὶ
αἰρι, καὶ ὕδατι. Λάβοι δ' ἂν τις αὐτὸ θεωρῶν ἐκ
τῶν ἐπῶν. Οὗτος μὲν οὖν, ὥσπερ λέγομεν, οὕτως τε
καὶ τοσαύτας εἴρηκεν ἀρχάς. Λεύκιππος δὲ, καὶ ὁ
ἐταῖρος αὐτοῦ Δημόκριτος, στοιχεῖα μὲν τὸ πλήρες
καὶ τὸ κενὸν εἶναι φασί· λέγοντες οἶον, τὸ μὲν ὄν, τὸ
δὲ μὴ ὄν· τούτων δὲ τὸ πλήρες καὶ στερεόν, τὸ ὄν· τὸ δὲ
κενόν γε καὶ μανόν, τὸ μὴ ὄν. Διὸ καὶ οὐθέν μάλ-
λον τὸ ὄν τοῦ μὴ· ἄντος εἶναι φασιν, ὅτι οὐδὲ τὸ κενὸν
τοῦ σώματος. Αἷτια δὲ τῶν ὄντων ταῦτα, ὡς ὕλην.
Καὶ καθάπερ οἱ ἓν ποιοῦντες τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν,
τὰ ἄλλα τοῖς πάθεσιν αὐτῆς γεννῶσι, τὸ μανόν καὶ
τὸ πυκνὸν ἀρχὰς τιθέμενοι τῶν παθημάτων· τὸν αὐ-
τὸν τρόπον καὶ οὗτοι τὰς διαφορὰς, αἰτίας τῶν ἄλλων
εἶναι φασί. Ταύτας μέντοι τρεῖς εἶναι λέγουσι, σχῆ-
μά τε, καὶ τάξιν, καὶ θέσιν. Διαφέρειν γάρ φασι τὸ
ὄν ὅσμοῳ καὶ διαθιγῇ καὶ τροπῇ· μόνον· τούτων δὲ
ὁ μὲν ὅσμος σχῆμά ἐστιν, ἡ δὲ διαθιγὴ τάξις, ἡ δὲ
τροπὴ θέσις. Διαφέρει γὰρ τὸ μὲν *A* τοῦ *N* σχήματι·
τὸ δὲ *AN* τοῦ *NA* τάξει· τὸ δὲ *Z* τοῦ *N* θέσει. Περὶ
δὲ κινήσεως, ὅθεν ἢ πῶς ὑπάρχει τοῖς οὖσι, καὶ οὐ-

τοι παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ῥαθύμως ἀφῆσαν. Περὶ μὲν οὖν τῶν δύο αἰτιῶν, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἔοικεν ἐζητῆσθαι πρότερον.

CAPUT V.

Ἐν δὲ τούτοις, καὶ πρὸ τούτων οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι τῶν μαθημάτων ἀψάμενοι πρῶτον, ταῦτα προῆγον, καὶ ἐντραφέντες ἐν αὐτοῖς, τὰς τούτων ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς ᾗθήθησαν εἶναι πάντων. Ἐπὶ δὲ τούτων οἱ ἀριθμοὶ φύσει πρῶτοι, ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὐσι καὶ γιγνομένοις μᾶλλον ἢ ἐν πυρὶ καὶ γῇ καὶ ὕδατι· ὅτι τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιονδὶ, ψυχὴ καὶ νοῦς· ἕτερον δὲ καιρός· καὶ τῶν ἄλλων, ὥς εἰπεῖν, ἕκαστον ὁμοίως· ἔτι δὲ καὶ τῶν ἁρμονικῶν ἐν ἀριθμοῖς ὁρῶντες καὶ τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους· ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐφαίνετο τὴν φύσιν ἀφωμοιωθῆαι πᾶσιν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι· τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα, τῶν ὄντων στοιχεῖα πάντων εἶναι ὑπέλαβον, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἁρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμὸν, καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύναι, ἔν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἁρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη, καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν ταῦτα συνάγοντες, ἐφήρμοττον. Καὶν εἴ τί που πολὺ διέλιπε, προσεγλίχοντο τοῦ συνηρμοσμένην πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγματείαν. Λέγω δ' οἷον, ἐπειδὴ τέλειον ἢ δεκάς εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανόν, δεκά μὲν εἶναι φασιν· ὄντων δὲ ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν, διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίχθονα ποιοῦσι. Διὸ-

ρισται δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις ἡμῖν ἀκριβέστερον.
 Ἄλλ' οὐδὲ χάριν ἐπερχόμεθα, τοῦτό ἐστιν, ὅπως λάβω-
 μεν καὶ παρὰ τούτων, τίνες εἶναι ἤδη τιθέασιν τὰς ἀρ-
 χὰς, καὶ πῶς εἰς τὰς εἰρημένας ἐμπίπτουσιν αἰτίας.
 Φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν
 εἶναι, καὶ ὥς ὕλην τοῖς οὐσι, καὶ ὥς πάθη τε καὶ
 ἔξεις. Τοῦ δὲ ἀριθμοῦ στοιχεῖα, τὸ ἄρτιον καὶ τὸ πε-
 ριτόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν πεπερασμένον, τὸ δὲ ἄπει-
 ρον. Τὸ δὲ ἐν δὴ ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων· καὶ
 γὰρ ἄρτιον εἶναι, καὶ περιτόν. Τὸν δ' ἀριθμὸν ἐκ τοῦ
 ἑνός· ἀριθμοὺς δὲ, καθάπερ εἴρηται, τὸν ὅλον οὐ-
 ρανόν. Ἕτεροι δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δέκα
 λέγουσιν εἶναι, τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας,

πέρας, ἄπειρον·

περιτόν, ἄρτιον·

ἐν, πληθος·

δεξιόν, ἀριστερόν·

ἄρρεν, θῆλυ·

ἡρεμοῦν, κινούμενον·

εὐθύ, καμπύλον·

φῶς, σκότιος·

ἀγαθόν, κακόν·

τετράγωνον, ἑτερόμηκες·

Ὅνπερ τρόπον ἔοικε καὶ Ἀλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης ὑπο-
 λαβεῖν. Καὶ ἦτοι οὗτος παρ' ἐκείνων, ἡ ἐκείνοι παρὰ
 τούτου παρέλαβον τὸν λόγον τεῦτον. Καὶ γὰρ ἐγί-
 νετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων ἐπὶ γέροντι Πυθαγόρῃ·
 ἀπεφῆνατο δὲ παραπλησίως τούτοις. Φησὶ γὰρ εἶ-
 ναι δύο τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναν-
 τιότητας, οὐχ ὥσπερ οὗτοι διωρισμένας, ἀλλὰ τὰς τυ-

χούσας · οἷον λευκὸν, μέλαν · γλυκὺ, πικρὸν · ἄγαθόν,
 κακόν · μικρὸν, μέγα. Οὗτος μὲν οὖν ἀδιορίστως ἐπέ-
 ριψε περὶ τῶν λοιπῶν · οἱ δὲ Πυθαγόρειοι, καὶ πόσαι,
 καὶ τίνες αἱ ἐναντιώσεις, ἀπεφήναντο. Παρὰ μὲν οὖν
 τούτων ἄμφοιν τοσοῦτόν ἐστι λαβεῖν, ὅτι τὰναντία
 ἀρχαὶ τῶν ὄντων. Τὸ δ' ὅσαι παρὰ τῶν ἐτέρων, καὶ
 τίνες αὐταὶ εἰσι · πῶς μέντοι πρὸς τὰς εἰρημένας αἰ-
 τίας ἐνδέχεται συνάγειν, σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται
 παρ' ἐκείνων · εἰκότασι δ' ὡς ἐν ὕλης εἶδει τὰ στοιχεῖα
 τάττειν. Ἐκ τούτων γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων, συνε-
 στάναι καὶ πεπλάσθαι φασὶ τὴν οὐσίαν. Τῶν μὲν
 οὖν παλαιῶν, καὶ πλείω τὰ στοιχεῖα λεγόντων τῆς φύ-
 σεως, ἐκ τούτων ἱκανόν ἐστι θεωρῆσαι τὴν διάνοιαν.
 Εἰσὶ δὲ τινες οἱ περὶ τοῦ παντός ὡς ἂν μιᾶς οὐσης
 φύσεως ἀπεφήναντο · τρόπον δὲ οὐ τὸν αὐτὸν πάντες,
 οὔτε τοῦ καλῶς, οὔτε τοῦ κατὰ φύσιν. Εἰς μὲν οὖν
 τὴν νῦν σκέψιν τῶν αἰτίων, οὐδαμῶς συναρμόττει πε-
 ρὶ αὐτῶν ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν φυσιο-
 λόγων ἐν ὑποθέμενοι τὸ ὄν, ὅμως γεννῶσιν ὡς ἐξ ὕλης
 τοῦ ἐνός, ἀλλ' ἕτερον τρόπον οὗτοι λέγουσιν. Ἐκεῖ-
 νοι μὲν γὰρ προστιθέασιν κίνησιν, γεννῶντές γε τὸ πᾶν
 οὗτοι δὲ ἀκίνητον εἶναι φασιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοσοῦ-
 τόν γε οἰκεῖόν ἐστι τῇ νῦν σκέψει. Παρμενίδης μὲν
 γὰρ εἶκοι τοῦ κατὰ λόγον ἐνός ἄπτεσθαι · Μέλισσος
 δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην. Διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον,
 ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό. Ξενοφάνης δὲ πρῶ-
 τος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγε-
 ται μαθητῆς) οὐδὲν διεσαφήνισεν, οὐδὲ τῆς φύσεως
 τούτων οὐδετέρας εἶκοι θίγειν · ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐ-
 ρανὸν ἀποβλέψας, τὸ ἓν εἶναι φησὶ τὸν θεόν. Οὗτοι

μὲν οὖν, καθάπερ εἶπομεν, ἀφετέοι πρὸς τὴν νῦν ζήτησιν· οἱ μὲν δύο, καὶ ἀμπαν ὥς ὄντες μικρὸν ἀγροικότεροι, Ξενοφάνης καὶ Μέλισσος· Παρμενίδης δὲ μᾶλλον βλέπων ἔοικέ ποῦ λέγειν. Παρὰ γὰρ τὸ ὄν, τὸ μὴ ὄν οὐθὲν ἀξιῶν εἶναι, ἐξ ἀνάγκης ἐν οἷεται εἶναι τὸ ὄν, καὶ ἄλλο οὐθὲν· περὶ οὗ σαφέστερον ἐν τοῖς περὶ φύσεως εἰρήκαμεν. Ἀναγκαζόμενος δ' ἀκολουθεῖν τοῖς φαινομένοις, καὶ τὸ ἐν μὲν κατὰ λόγον, πλείω δὲ κατὰ τὴν αἰσθησιν ὑπολαμβάνων εἶναι, δύο τὰς αἰτίας, καὶ δύο τὰς ἀρχὰς τίθησι πάλιν, θερμὸν καὶ ψυχρὸν, οἶον πῦρ καὶ γῆν λέγων. Τούτων δὲ τὸ μὲν κατὰ τὸ ὄν, τὸ θερμὸν τάττει, θύτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν. Ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημένων, καὶ παρὰ τῶν συνηδρευκότων ἤδη τῷ λόγῳ σοφῶν, ταῦτα παρειλήφαμεν· παρὰ μὲν τῶν πρώτων, σωματικὴν τε τὴν ἀρχήν, (ὑδωρ γὰρ καὶ πῦρ καὶ τὰ τοιαῦτα, σώματα ἐστὶ) καὶ τῶν μὲν μίαν, τῶν δὲ πλείους ἀρχὰς τὰς σωϊατικὰς· ἀμφοτέρων μέντοι ταύτας ὥσπερ ὕλης εἶδη τιθέντων· παρὰ δὲ τινῶν ταύτην τε αἰτίαν τιθέντων, καὶ πρὸς ταύτῃ τὴν ὅθεν ἡ κίνησις, καὶ ταύτην παρὰ τῶν μὲν μίαν, παρὰ τῶν δὲ δύο. Μέχρι μὲν οὖν τῶν Ἰταλικῶν, καὶ χωρὶς ἐκείνων, μετριώτερον εἰρήκασιν οἱ ἄλλοι περὶ αὐτῶν· πλήν ὥσπερ εἶπμεν, δυεῖν τε αἰτίαιν τυγχάνουσι κεκρημένοι· καὶ τούτων τὴν ἑτέραν, οἱ μὲν μίαν, οἱ δὲ δύο ποιοῦσι, τὴν ὅθεν ἡ κίνησις. Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι, δύο μὲν τὰς ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρήκασι τρόπον. Τοσοῦτον δὲ προσεπέθεσαν, ὃ καὶ ἴδιον αὐτῶν ἐστίν, ὅτι τὸ πεπερασμένον, καὶ τὸ ἄπειρον, καὶ τὸ ἐν οὐχ ἑτέρας ἢ ἑαυτῶν ὥνθησαν εἶναι φύσεις, οἶον, πῦρ ἢ γῆν, ἢ τι

ARIST. METAPH.

B

τοιούτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον, καὶ αὐτὸ τὸ
 ἓν, οὐσίαν εἶναι τούτων ὧν κατηγοροῦνται· διὸ καὶ
 ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἀπάντων. Περὶ τε τούτου
 οὖν, τοῦτον ἀπεφήναντο τὸν τρόπον, καὶ περὶ τοῦ
 ἐστὶν ἤρξαντο μὲν λέγειν καὶ ὀρίζεσθαι, λίαν δ' ἀπλῶς
 ἐπραγματεύθησαν. Ὀρίζοντό τε γὰρ ἐπιπολαίως
 καὶ ὥς πρῶτῳ ὑπάρξειεν ὁ λεχθεὶς ὅρος, τοῦτ' εἶναι
 τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐνόμισαν, ὥσπερ εἴ τις οὕ-
 τοιο ταῦτόν εἶναι διπλάσιον καὶ τὴν δυάδα, διότι πρῶ-
 τον ὑπάρχει τοῖς δυσὶ τὸ διπλάσιον. Ἀλλ' οὐ ταῦτόν
 ἴσως ἐστὶ τὸ εἶναι διπλασίῳ καὶ δυάδι. Εἰ δὲ μὴ, πολλὰ
 τὸ ἓν ἔσται ὁ καὶ κείνοις συνέβαινε. Παρὰ μὲν οὖν
 τῶν πρώτων καὶ τῶν ἄλλων, τοσαῦτά ἐστι λαβεῖν.

CAPUT VI.

Μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας, ἣ Πλάτωνος
 ἐπεγένετο πραγματεία, τὰ μὲν πολλὰ τοῖς Πυθαγο-
 ρείοις τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ καὶ ἴδια παρὰ
 τὴν τῶν Ἰταλικῶν ἔχουσα φιλοσοφίαν. Ἐκ νέου τε
 γὰρ συγγενόμενος πρῶτον Κρατύλῳ, καὶ ταῖς Ἑρα-
 κλειτείοις δόξαις, ὡς ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν αἰεὶ ῥεόν-
 τῶν, καὶ ἐπιστήμης περὶ αὐτῶν οὐκ οὔσης, ταῦτα μὲν
 ὕστερον οὕτως ὑπέλαβε. Σωκράτους δὲ περὶ μὲν τῶ
 ἡθικῶν πραγματευομένου, περὶ δὲ τῆς ὅλης φύσεως
 οὐδὲν, ἐν μέντοι τοῖτοις τὸ καθόλου ζητοῦντος, καὶ
 περὶ ὀρισμῶν ἐπιστήσαντος πρῶτον τὴν διάνοιαν
 ἐκείνον ἀποδεξάμενος, διὰ τὸ ζητῆσαι περὶ τῶν καθό-
 λου, τοιοῦτον ὑπέλαβεν, ὡς περὶ ἐτέρων τοὺς ὀρι-
 σμοὺς τούτους γινομένους, καὶ οὐ περὶ τῶν αἰσθητῶν
 τινος. Ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸν κοινὸν ὅρον τῶν αἰ-
 σθητῶν τινος, αἰεὶ γε μεταβαλλόντων. Οὗτος οὖν τι

μὲν τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προσηγόρευσε, τὰ δ' αἰσθητὰ περὶ τὰ παρὰ ταῦτα καὶ κατὰ ταῦτα λέγεσθαι πάντα. Κατὰ μέθεξιν γὰρ εἶναι τὰ πολλὰ τῶν συνώνυμων ὁμώνυμα τοῖς εἶδεσι· τὴν δὲ μέθεξιν τοῦνομα μετέβαλε. Ῥί μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μίμησιν τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν· Πλάτων δὲ μέθεξιν, τοῦνομα μεταβαλὼν. Τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν, ἣτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν, ἀφεῖσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν. Ἐτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ εἶδη, τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἶναί φασι μεταξὺ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν, τῷ ἄϊδια καὶ ἀκίνητα εἶναι· τῶν δ' εἰδῶν, τῷ τὰ μὲν πολλὰ ἅττα ὅμοια εἶναι, τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ, ἐν ἑκάστων μόνον. Ἐπεὶ δ' αἷτια τὰ εἶδη τοῖς ἄλλοις, τὰ ἐκείνων στοιχεῖα πάντων ὡήθη τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα. Ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι ἀρχάς, ὡς δ' οὐσίαν τὸ ἓν. Ἐξ ἐκείνων γὰρ τὰ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἐνός, τὰ εἶδη εἶναι τοὺς ἀριθμούς. Τὸ μέντοι γε ἐν ὡς οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν τι τὸ ὄν λέγεσθαι εἶναι, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε· καὶ τὸ τοὺς ἀριθμούς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας, ὡσαύτως ἐκείνοις· τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἐνός δυνάδα ποιῆσαι, τὸ δ' ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ' ἴδιον. Καὶ ἔτι ὁ μὲν τοὺς ἀριθμούς παρὰ τὰ αἰσθητὰ, οἱ δ' ἀριθμούς εἶναί φασιν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν. Τὸ μὲν οὖν τὸ ἓν καὶ τοὺς ἀριθμούς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι, καὶ μὴ ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγή, διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν. Οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς οὐ μετέιχον.

Τὸ δὲ δυνάδα ποιῆσαι τὴν ἑτέραν φύσιν, διὰ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔξω τῶν πρώτων εὐφυῶς ἐξ αὐτῆς γεννᾶσθαι, ὥσπερ ἔκ τινος ἐκμαγείου. Καίτοι συμβαίνει γ' ἐναντίως. Οὐ γὰρ εὐλογον οὕτω. Νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὕλης πολλὰ ποιοῦσιν, τὸ δ' εἶδος ἅπαξ γεννᾷ μόνον. Φαίνεται δ' ἐκ μιᾶς ὕλης μία τράπεζα· ὁ δὲ τὸ εἶδος ἐπιφέρων, ἐν ᾧ, πολλὰς ποιεῖ. Ὅμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ ἄρρην πρὸς τὸ θῆλυ. Τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ μιᾶς πληροῦται ὀχείας, τὸ δ' ἄρρην πολλὰ πληροῖ. Καίτοι ταῦτα μιμήματα τῶν ἀρχῶν ἐκείνων ἐστὶ. Πλάτων μὲν οὖν περὶ τῶν ζητουμένων οὕτως διώρισε· φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι δυοῖν αἰτίαι ἐστὶ μόνον κεχρημένος, τῇ τε τοῦ τί ἐστι, καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην. Τὰ γὰρ εἶδη τοῦ τί ἐστιν, αἷτια τοῖς ἄλλοις, τοῖς δ' εἶδеси τὸ ἓν, καὶ τίς ἢ ὕλη ἢ ὑποκειμένη, καθ' ἧς τὰ εἶδη, τὰ μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, τὸ δ' ἓν, ἐν τοῖς εἶδεσι λέγεται, ὅτι αὕτη δυνάς ἐστὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ἔτι δὲ τὴν τοῦ εὖ καὶ τοῦ κακῶς αἰτίαν, τοῖς στοιχείοις ἀπέδωκεν ἑκατέροις ἑκατέραν· ὅπερ μᾶλλον φάμεν καὶ τῶν προτέρων ἐπιζητῆσαί τινας φιλοσόφους, οἷον Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν. Συντόμως μὲν οὖν καὶ κεφαλαιωδῶς ἐπεληλύθαμεν, τίνες τε καὶ πῶς τυγχάνουσιν εἰρηκότες περὶ τε τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἀληθείας. Ὅμως δὲ τοσοῦτόν γ' ἔχομεν ἐξ αὐτῶν ὅτι τῶν λεγόντων περὶ ἀρχῆς καὶ αἰτίας, οὐθεὶς ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ φύσεως ἡμῖν διωρισμένων εἴρηκεν ἀλλὰ πάντες ἀμυδρῶς μὲν, ἐκείνων δὲ πῶς φαίνοντα διγγάνοντες· οἱ μὲν γὰρ ὡς ὕλην τὴν ἀρχὴν λέγουσιν, ἢν τε μίαν, ἢν τε πλείους ὑποθῶσι, καὶ ἢν σῶμα, ἢν τε ἀσώματον τιθῶσιν· οἷον, Πλάτων μ

τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγων· οἱ δ' Ἰταλικοὶ, τὸ ἄπειρον· Ἐμπεδοκλῆς δὲ, πῦρ καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα· Ἀναξαγόρας δὲ τὴν τῶν ὁμοιομερῶν ἀπειρίαν. Οὗτοι δὲ δὴ πάντες τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐνημμένοι εἰσὶ, καὶ ἔτι ὅσοι ἀέρα, ἢ πῦρ, ἢ ὕδωρ, ἢ πυρὸς μὲν πυκνότερον, ἀέρος δὲ λεπτότερον· καὶ γὰρ τοιοῦτόν τινες εἰρήκασιν εἶναι τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Οὗτοι μὲν οὖν ταύτης τῆς αἰτίας ἤψαντο μόνον· ἕτεροι δὲ τινες, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ὅσοι φιλίαν καὶ νεῖκος, ἢ νοῦν, ἢ ἔρωτα ποιοῦσιν ἀρχήν· τὸ δὲ τί ἦν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν, σαφῶς μὲν οὐδεὶς ἀποδέδωκε· μάλιστα δ' οἱ τὰ εἶδη καὶ τὰ ἐν τοῖς εἶδεσι τιθέντες λέγουσιν. Οὔτε γὰρ ὡς ὕλην τοῖς αἰσθητοῖς τὰ εἶδη, καὶ τὰ ἐν τοῖς εἶδεσιν, οὐθ' ὡς ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως γινομένην ὑπολαμβάνουσιν. Ἀκινήσιος γὰρ αἰτίαν μᾶλλον καὶ τοῦ ἐν ἡρεμίᾳ εἶναί φασιν· ἀλλὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστω τῶν ἄλλων τὰ εἶδη παρέχονται, τοῖς δ' εἶδεσι, τὸ ἐν. Τὸ δ' οὐ ἔνεκα αἰ πράξεις καὶ αἰ μεταβολαὶ καὶ αἰ κινήσεις, τρόπον μὲν τινα λέγουσιν αἷτιον, οὕτω δὲ οὐ λέγουσιν, οὐδ' ὅνπερ πέφυκεν. Οἱ μὲν γὰρ νοῦν λέγοντες ἢ φιλίαν, ὡς ἀγαθὸν μὲν τι ταύτας τὰς αἰτίας τιθέασιν· οὐ μὴν ὡς ἔνεκά γε τούτων ἢ ὃν ἢ γινόμενόν τι τῶν ὄντων, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τούτων, τὰς κινήσεις εἶναι τούτων λέγουσιν. Ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ τὸ ἐν ἢ τὸ ὃν φάσκοντες εἶναι τὴν τοιαύτην φύσιν, τῆς μὲν οὐσίας αἰτιόν φασιν εἶναι· οὐ μὴν τούτου γε ἔνεκα ἢ εἶναι ἢ γίνεσθαι. Ὡστε λέγειν τε καὶ μὴ λέγειν πῶς συμβαίνει αὐτοῖς τὰγαθὸν τοιοῦτον αἷτιον. Οὐ γὰρ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς λέγουσιν. Ὅτι μὲν οὖν ὁρθῶς διώρισταί

περὶ τῶν αἰτίων, καὶ πόσα, καὶ ποῖα, μαρτυρεῖν εἰκόασιν ἡμῖν καὶ οὗτοι πάντες, οὐ δυνάμενοι θίγειν ἄλλης αἰτίας. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι ζητηταί αἱ ἀρχαί, ἢ οὕτως ἀπασαι, ἢ τινὰ τρόπον τούτων, δηλον. Πῶς δὲ τούτων ἕκαστος εἴρηκε, καὶ πῶς ἔχει περὶ τῶν ἀρχῶν τὰς ἐνδεχομένας ἀπορίας, μετὰ τοῦτο διέλθωμεν περὶ αὐτῶν.

CAPUT VII.

Ὅσοι μὲν οὖν ἐν τε τὸ πᾶν καὶ μίαν εἶναι τινα φύσιν ὡς ὕλην τιθέασι, καὶ ταύτην σωματικὴν καὶ μέγεθος ἔχουσαν, δηλον ὅτι πολλαχῶς ἀμαρτάνουσι. Τῶν γὰρ σωμάτων τὰ στοιχεῖα τιθέασι μόνον, τῶν δὲ ἀσωμάτων οὐ, ὄντων καὶ ἀσωμάτων. Καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐπιχειροῦντες τὰς αἰτίας λέγειν, καὶ περὶ πάντων φυσιολογοῦντες, τὸ τῆς κινήσεως αἴτιον ἀναιροῦσιν. Ἔτι δὲ τὸ ἐν οὐσίᾳ μηδενὸς αἰτίαν τιθεῖναι, μηδὲ τὸ τί ἐστι. Καὶ πρὸς τούτοις, τὸ ἁδῶς τῶν ἀπλῶν σωμάτων εἶναι ἀρχὴν ὀτιοῦν (πλὴν γῆς) [μὴ δοξάζοντες γένεσιν ἐκ στοιχείων ἢ μεταβολὴν,] οὐκ ἐπισκεψάμενοι τὴν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν πῶς ποιοῦνται. Λέγω δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν καὶ ἀέρα. Τὰ μὲν γὰρ συγκρίσει, τὰ δὲ διακρίσει ἐξ ἀλλήλων γίγνεται. Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ πρότερον εἶναι καὶ ὕστερον, διαφέρει πλεῖστον· τὸ μὲν γὰρ ἂν δόξειε στοιχειωδέστατον εἶναι πάντων γῆ, ἐξ οὗ γίγνεται συγκρίσει πρῶτον. Τοιοῦτον δὲ τὸ μικρομερέστατον καὶ λεπτότατον ἂν εἴη τῶν σωμάτων. Διόπερ ὅσοι πῦρ ἀρχὴν τιθέασι, μάλιστα ὁμολογουμένως ἂν τῷ λόγῳ τούτῳ λέγοιεν. Τοιοῦτον δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ὁμολογεῖ τὸ στοιχεῖον εἶναι, τὸ τῶν σωμάτων. Οὐθὲις γοῦν τῶν ὕστερον ἠξίωσε καὶ ἐν λεγόντων γῆν εἶναι στοιχεῖον, δηλονότι

διὰ τὴν μεγαλομέρειαν· τῶν δὲ τριῶν ἕκαστον στοι-
χείων, εἴληφε κριτὴν τινα. Οἱ μὲν γὰρ πῦρ, οἱ δ'
ὔδωρ, οἱ δ' αἶρα τοῦτ' εἶναί φασι. Καίτοι διὰ τί
ποῖ οὐ καὶ τὴν γῆν λέγουσιν, ὥσπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀν-
θρώπων; πάντα γὰρ εἶναί φασι τὴν γῆν. Φησὶ δὲ
καὶ Ἡσίοδος τὴν γῆν πρώτην γενέσθαι τῶν σωμάτων·
οὕτως ἀρχαίαν καὶ δημοτικὴν συμβέβηκεν εἶναι τὴν
ὑπόληψιν. Κατὰ μὲν οὖν τοῦτον τὸν λόγον, οἷτ' εἴ-
τις τούτων τί λέγει πλὴν πυρὸς, οὔτ' εἴ τις αἶρος μὲν
πυκνότερον τοῦτο τίθῃσιν, ὕδατος δὲ λεπτότερον, οὐκ
ὀρθῶς ἂν λέγοι. Εἰ δ' ἔστι τὸ τῇ γενέσει ὕστερον
τῇ φύσει πρότερον, τὸ δὲ συμπεπεμμένον καὶ συγκε-
κριμένον ὕστερον τῇ γενέσει, τοῦναντίον ἂν εἴη τού-
των, ὕδωρ μὲν αἶρος πρότερον, γῆ δὲ ὕδατος. Περὶ
μὲν οὖν τῶν μίαν τιθεμένων αἰτίαν οἷαν εἶπομεν,
ἔστω ταῦτ' εἰρημένα. Τὸ δ' αὐτὸ, καὶ εἴ τις ταῦτα
πλείω τίθῃσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς τέτταρά φησιν εἶναι
σώματα, τὴν ὕλην. Καὶ γὰρ τούτῳ τὰ μὲν ταῦτα,
τὰ δ' ἴδια συμβαίνειν ἀνάγκη. Γιγνόμενά τε γὰρ ἐξ
ἀλλήλων ὀρῶμεν, ὥς οὐκ ἀεὶ διαμένοντος πυρὸς καὶ
γῆς τοῦ αὐτοῦ σώματος. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς πε-
ρὶ φύσεως περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν κινούντων αἰ-
τίας, πότερον ἐν ἡ δύο θετέον· ὃ οὔτε ὀρθῶς οὔτε
ἄλόγως οἰητέον εἰρηῇσθαι παντελῶς· ὅλως τε ἀλλοίω-
σιν ἀναιρεῖσθαι ἀνάγκη τοῖς οὕτω λέγουσιν. Οὐ γὰρ
ἐκ θερμαῖ ψυχρὸν, οὐδὲ ἐκ ψυχροῦ θερμόν ἐστι. Τί
γὰρ αὐτὰ ἂν πάσχοι τὰναντία, καὶ τίς εἴη ἂν μία φύ-
σις ἡ γιγνομένη πῦρ καὶ ὕδωρ; Ὁ ἐκεῖνος οὐ φησιν.
Ἀναξαγόραν δ' εἴ τις ὑπολάβοι δύο λέγειν στοιχεῖα,
μάλιστα ἂν ὑπολάβοι κατὰ λόγον, ὃν ἐκεῖνος αὐτὸς

μὲν οὐ διήρθρωνεν, ἠκολούθησε μὲν τ' ἂν ἐξ ἀνάγκης τοῖς ἐπάγουσιν αὐτόν. Αἰόπου γὰρ ὄντος καὶ ἄλλως τοῦ φάσκειν μεμῖχθαι τὴν ἀρχὴν πάντα, καὶ διὰ τὸ συμβαίνειν ἄμικτα δεῖν προϋπάρχειν, καὶ διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι τῷ τυχόντι μίγνυσθαι τὸ τυχόν. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τὰ πάθη καὶ τὰ συμβεβηκότα χωρίζονται ἂν τῶν οὐσιῶν (τῶν γὰρ αὐτῶν μίξις ἐστὶ καὶ χωρισμός) ὅμως εἴ τις ἀκολουθήσειε συνδιαρθρῶν ἃ βούλεται λέγειν, ἴσως ἂν φανείη καινοπρεπεστέρως λέγων. Ὅτε γὰρ οὐθὲν ἦν ἀποκεκριμένον, διττον ὡς οὐδὲν ἦν ἀληθὲς εἰπεῖν κατὰ τῆς οὐσίας ἐκείνης. Λέγω δ' ὅτι οὔτε λευκὸν, οὔτε μέλαν, ἢ φαιὸν, ἢ ἄλλο χρῶμα, ἀλλὰ ἀχρώματον ἦν ἐξ ἀνάγκης. Εἶχε γὰρ ἂν τι τούτων τῶν χρωμάτων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄχυμον τῷ αὐτῷ λόγῳ τούτῳ, οὐδὲ ἄλλο τῶν ὁμοίων οὐθὲν. Οὔτε γὰρ ποιὸν τι οἶόν τε αὐτὸ εἶναι, οὔτε ποσὸν, οὔτε τί· τῶν γὰρ ἐν μέρει τὶ λεγομένων εἰδῶν, ὑπῆρχεν ἂν αὐτῷ. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον μεμιχμένων γε πάντων· ἤδη γὰρ ἂν ἀπεκέκριτο. Φησὶ δ' εἶναι μεμιγμένα πάντα, πλὴν τοῦ νοῦ· τοῦτον δὲ ἀμιγῆ μόνον καὶ καθαρόν. Ἐκ δὴ τούτων συμβαίνει λέγειν αὐτῷ τὰς ἀρχάς, τό, τε ἓν (τοῦτο γὰρ ἀπλοῦν καὶ ἀμιγές) καὶ θάτερον καθάπερ ὄν, οἶον τίθεμεν τὸ ἀόριστον πρὶν ὀρισθῆναι καὶ μετασχεῖν εἶδους τινός. Ὡστε λέγεται μὲν οὔτε ὀρθῶς, οὔτε σαφῶς· βούλεται μέντοι τι παραπλήσιον τοῖς τε ὕστερον λέγουσι καὶ τοῖς νῦν φαινομένοις μᾶλλον. Ἀλλὰ γὰρ οὗτοι μὲν τοῖς περὶ γένεσιν λόγοις καὶ φθορὰν καὶ κίνησιν οἰκεῖοι τυγχάνουσι μόνον. Σχεδὸν γὰρ περὶ τε τῆς τοιαύτης οὐσίας, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦσι μόνον

Ὅσοι δὲ περὶ μὲν ἀπάντων τῶν ὄντων ποιοῦσι τὴν θεωρίαν, τῶν δ' ὄντων τὰ μὲν αἰσθητὰ, τὰ δ' οὐκ αἰσθητὰ τιθέασι, δηλὸν ὡς περὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν ποιοῦνται τὴν ἐπίσκεψιν· διὸ μᾶλλον ἂν τις ἐνδιατρίψει περὶ αὐτῶν, τί καλῶς ἢ μὴ καλῶς λέγουσιν εἰς τὴν τῶν νῦν ἡμῖν προκειμένων σκέψιν. Οἱ μὲν οὖν καλούμενοι Πυθαγόρειοι, ταῖς μὲν ἀρχαῖς καὶ τοῖς στοιχείοις ἐκτοπωτέως χρῶνται τῶν φυσιολόγων. Τὸ δ' αἷτιον, ὅτι παρέλαβον αὐτὰς οὐκ ἐξ αἰσθητῶν· τὰ γὰρ μαθηματικὰ τῶν ὄντων, ἄνευ κινήσεώς ἐστιν, ἔξω τῶν περὶ τὴν ἀστρολογίαν. Διαλέγονται μέντοι καὶ πραγμάτευονται περὶ φύσεως πάντα. Γεννῶσι τε γὰρ τὸν οὐρανόν· καὶ περὶ τὰ τούτου μέρη, καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα, διατηροῦσι τὸ συμβαῖνον· καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἷτια εἰς ταῦτα καταναλίσκουσιν, ὡς ὁμολογοῦντες τοῖς ἄλλοις φυσιολόγοις, ὅτι τόγε ὃν τοῦτ' ἐστίν, ὅσον αἰσθητόν ἐστι, καὶ ὃ περιείληφεν ὁ καλούμενος οὐρανός. Τὰς δ' αἷτίας καὶ τὰς ἀρχὰς ὥσπερ εἶπομεν ἱκανὰς (ὡς λέγουσι) καὶ ἐπαναβῆναι καὶ ἐπὶ τὰ ἄνωτέρω τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς περὶ φύσεως λόγοις ἁρμοττούσας. Ἐκ τίνος μέντοι τρόπου κινήσεις ἔσται, πέραςτος καὶ ἀπείρου μένον ὑποκειμένων, καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου, οὐθὲν λέγουσιν· ἢ πῶς δυνατὸν ἄνευ κινήσεως καὶ μεταβολῆς γένεσιν εἶναι καὶ φθοράν, ἢ τὰ τῶν φερομένων ἔργα κατὰ τὸν οὐρανόν· εἰ δὲ εἴτε δοίη τις αὐτοῖς ἐκ τούτων εἶναι μέγεθος, εἴτε δειχθεῖη τοῦτο, ὅμως τίνα τρόπον ἔσται τὰ μὲν κοῦφα, τὰ δὲ βάρος ἔχοντα τῶν σωμάτων· ἐξ ὧν γὰρ ὑποτίθενται καὶ λέγουσιν, οὐθὲν μᾶλλον ἢ περὶ τῶν μαθηματικῶν σωμάτων, λέγουσι περὶ τῶν αἰσθη-

τῶν. Διὸ περὶ πυρὸς ἢ γῆς, ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων σωμάτων, οὐδ' ὅτι οὖν εἰρήκασιν, ἅτε οὐθὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν οἶμαι λέγοντες ἴδιον. Ἔτι δὲ πῶς δεῖ λαβεῖν, αἷτια μὲν εἶναι τὰ τοῦ ἀριθμοῦ πάθη, καὶ τὸν ἀριθμὸν, τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ὄντων καὶ γιγνομένων, καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ νῦν, ἀριθμὸν δὲ ἄλλον μηδένα εἶναι παρὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐξ οὗ συνέστηκεν ὁ κόσμος; Ὅταν γὰρ ἐν τῇδε μὲν τῷ μέρει δόξα καὶ καιρὸς αὐτοῖς ἦ, μικρὸν δὲ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν ἀδικία, καὶ διακρίσις ἢ μίξις, ἀπόδειξιν δὲ λέγωσιν, ὅτι τούτων μὲν ἐν ἑκάστον ἀριθμὸς ἐστι, συμβαίνει δὲ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἤδη πλῆθος εἶναι τῶν συνισταμένων μεγεθῶν, διὰ τὸ τὰ πάθη ταῦτα ἀκολουθεῖν τοῖς τόποις ἑκάστοις· πότερον οὖν οὗτος ὁ αὐτός ἐστιν ἀριθμὸς ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃν δεῖ λαβεῖν, ὅτι τούτων ἑκάστὸν ἐστιν, ἢ παρὰ τοῦτον ἄλλος; Ὁ μὲν γὰρ Πλάτων ἕτερον εἶναι φησι· καίτοι κακῆενος ἀριθμοὺς οἶται καὶ ταῦτα εἶναι, καὶ τὰς τούτων αἰτίας· ἀλλὰ τοὺς μὲν νοητοὺς αἰτίους, τούτους δὲ αἰσθητούς. Περὶ μὲν οὖν τῶν Πυθαγορείων ἀφείσθω τὰ νῦν· ἱκανὸν γάρ, αὐτῶν ἄψασθαι τοσοῦτον. Οἱ δὲ τὰς ιδέας αἰτίας τιθέμενοι, πρῶτον μὲν ζητοῦντες τῶνδε τῶν ὄντων λαβεῖν τὰς αἰτίας, ἕτερα τούτοις ἴσα τὸν ἀριθμὸν ἐκόμισαν, ὥσπερ εἴ τις ἀριθμῆσαι βουλόμενος, ἐλαττόνων μὲν ὄντων, ὅσοιτο μὴ δυνήσεσθαι, πλείω δὲ ποιήσας ἀριθμοίη. Σχεδὸν γὰρ ἴσα ἢ οὐκ ἐλάττω τὰ εἶδη ἐστὶ τούτων, περὶ ὧν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἐκ τούτων ἐπ' ἐκεῖνα προῆλθον. Καθ' ἕκαστον γὰρ ἡμῶν νῦν τί ἐστι, καὶ παρὰ τὰς οὐσίας τῶν τε ἄλλων οὐτὶν ἐπὶ πολλῶν ἔν, καὶ ἐπὶ τοῖσδε, καὶ ἐπὶ τοῖς αἰδίοις.

Ἔτι δὲ καὶ καθ' οὓς τρόπους δεικνύται ὅτι ἔστι τὰ εἶδη, κατ' οὐδένα φαίνεται τοιούτων. Ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ οὐκ ἀνάγκη γίγνεσθαι συλλογισμόν· ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἰόμεθα, τούτων εἶδη γίγνεται. Κατὰ τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, εἶδη ἔσται πάντων ὅσων ἐπιστῆμαί εἰσι, καὶ κατὰ τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων· κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος, τῶν φθαρτῶν· φάντασμα γάρ τι τούτων ἐστίν. Ἔτι δὲ οἱ ἀκριβεστάτοι τῶν λόγων, οἱ μὲν τῶν πρὸς τι ποιοῦσιν ιδέας, ὧν οὐ φασιν εἶναι γένος καθ' αὐτό· οἱ δὲ τὸν τρίτον ἄνθρωπον λέγουσιν. Ὅλως τε ἀναιροῦσιν οἱ περὶ τῶν εἰδῶν λόγοι, ἃ μᾶλλον εἶναι βούλονται οἱ λέγοντες εἶδη, τοῦ τὰς ιδέας εἶναι. Συμβαίνει γὰρ μὴ εἶναι τὴν δυνάδα πρώτην, ἀλλὰ τὸν ἀριθμόν, καὶ τὸ πρὸς τι, τοῦ καθ' αὐτό, καὶ πάνθ' ὅσα τινὲς ἀκολουθήσαντες ταῖς περὶ τῶν εἰδῶν δόξαις, ἠρτανιώθησαν παῖς ἀρχαῖς. Ἔτι δὲ κατὰ μὲν τὴν ὑπόληψιν καθ' ἣν εἶναι φάμεν τὰς ιδέας, οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν ἔσται εἶδη, ἀλλὰ πολλῶν καὶ ἑτέρων. Καὶ γὰρ τὸ νόημα ἐν, οὐ μόνον περὶ τὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων οὐσιῶν ἐστι· καὶ ἐπιστῆμαι οὐ μόνον τῆς οὐσίας εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων· καὶ ἄλλα δὲ μυρία συμβαίνει τοιαῦτα. Κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῶν, εἰ ἔστι μεθεκτὰ εἶδη, τῶν οὐσιῶν ἀναγκαῖον ιδέας εἶναι μόνον· οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς μετέχονται, ἀλλὰ δεῖ ταύτη ἐκάστου μετέχειν, ἢ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται. Λέγω δ' οἶον, εἴ τι αὐτοῦ τοῦ διπλασίου μετέχει, τοῦτο καὶ αἰδίου μετέχει, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Συμβέβηκε γὰρ τῷ διαπλασίῳ αἰδίῳ εἶναι. Ὡστε ἔσται οὐσία τὰ εἶ-

νεται, ἐξ εἰδῶν δὲ ἓν εἶδος πῶς; Ἐὶ δὲ μὴδ' ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναρίθμων, οἷον ἐν τῇ μυριάδι, πῶς ἔχουσιν αἱ μονάδες; Ἐὶ τε γὰρ ὁμοειδεῖς, πολλὰ συμβήσεται ἄτοπα· εἴτε μὴ ὁμοειδεῖς, μήτε αἱ αὐταὶ ἀλλήλαις, μήτε αἱ ἄλλοι πᾶσαι πάσαις· τίνι γὰρ διοίσουσιν, ἀπαθεῖς οὔσαι; οὔτε γὰρ εὐλογα ταῦτα, οὔτε ὁμολογούμενα τῇ νοήσει. Ἔτι δὲ ἀναγκαῖον ἕτερόν τι γένος ἀριθμοῦ κατασκευάζειν, περὶ ὃ ἡ ἀριθμητικὴ, καὶ πάντα τὰ μεταξὺ λεγόμενα ὑπὸ τινων, ἢ πᾶς, ἢ ἐκ τινων ἐστὶν ἀρχῶν; ἢ διὰ τί τὰ μεταξὺ τῶν δευρὸ ἔσται καὶ αὐτῶν; Ἔτι αἱ μονάδες αἱ ἐν τῇ δυάδι ἑκατέρᾳ ἐκ τινος προτέρας δυάδος· καίτοι ἀδύνατον. Ἔτι διὰ τί ἓν ὁ ἀριθμὸς συλλαμβανόμενος; Ἔτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις, εἴπερ εἰσὶν αἱ μονάδες διάφοροι, ἐχρῆν οὕτω λέγειν, ὥσπερ καὶ ὅσοι τὰ στοιχεῖα τέτταρα ἢ δύο λέγουσι. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος, οὐ τὸ κοινὸν λέγει στοιχεῖον, οἷον τὸ σῶμα, ἀλλὰ πῦρ καὶ γῆν, εἴτ' ἔστι τὸ κοινὸν τὸ σῶμα, εἴτε μή. Νῦν δὲ λέγεται ὡς ὄντος τοῦ ἑνὸς, ὥσπερ πυρὸς ἢ ὕδατος ὁμοιομεροῦς. Ἐὶ δ' οὕτως, οὐκ ἔσονται οὐσίαι οἱ ἀριθμοί. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι εἴπερ ἐστὶ τι ἐν αὐτῷ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀρχή, πλεοναχῶς λέγεται τὸ ἓν· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον. Βουλόμενοι δὲ τὰς οὐσίας ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχάς, μήκη μὲν τίθενται ἐκ μακροῦ καὶ βραχέος, ἐκ τινος μικροῦ καὶ μεγάλου· καὶ ἐπίπεδον ἐκ πλατέος καὶ στενοῦ· σῶμα δ' ἐκ βαθεῖος καὶ ταπεινοῦ. Καίτοι πῶς ἔξει, ἢ τὸ ἐπίπεδον γραμμὴν, ἢ τὸ στερεὸν γραμμὴν καὶ ἐπίπεδον; Ἄλλο γὰρ γένος τὸ πλατὺ καὶ τὸ στενόν, καὶ βαθὺ καὶ ταπεινόν. Ὡσπερ οὖν οὐδ' ἀριθμὸς ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς, ὅτι τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον ἕτερον τούτων,

δῆλον ὅτι οὐδ' ἄλλο οὐδέν τῶν ἄνω ὑπάρξει τοῖς κάτω.
 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ γένος τὸ πλατὺ τοῦ βαθέος· ἦν γὰρ
 ἂν ἐπίπεδόν τι, τὸ σῶμα. Ἐτι αἱ στιγμαὶ ἐκ τίνος
 ἐνυπάρχουσι; Τούτῳ μὲν οὖν τῷ γένει καὶ διεμάχεται
 Πλάτων ὥς ὄντι γεωμετρικῷ δόγματι· ἀλλ' ἐκάλει
 ἀρχὴν γραμμῆς. Τοῦτο δὲ πολλάκις ἐτίθει τὰς ἀτό-
 μους γραμμάς· καίτοι ἀνάγκη τούτων εἶναι τι πέρας.
 Ὡστε ἐξ οὗ λόγου γραμμὴ ἐστὶ, καὶ στιγμή ἐστίν.
 Ὅλως δὲ ζητούσης τῆς σοφίας περὶ τῶν φανερῶν τὸ
 αἷτιον, τοῦτο μὲν εἰάκαμεν· οὐθέν γὰρ λέγομεν περὶ
 τῆς αἰτίας, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς· τὴν δ' οὐ-
 σίαν οἰόμενοι λέγειν αὐτῶν, ἐτέρας οὐσίας εἶναι φαμέν.
 Ὅπως δὲ ἐκεῖναι τούτων οὐσαι, διὰ κενῆς λέγομεν.
 Τὸ γὰρ μετέχειν, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον εἵπομεν,
 οὐθέν ἐστίν. Οὐδὲ δὴ ὅπερ ταῖς ἐπιστήμαις ὁρῶμεν
 ὄν αἷτιον. Διὸ καὶ πᾶς νοῦς, καὶ πᾶσα φύσις ποιεῖ.
 Οὐδὲ ταύτης τῆς αἰτίας, ἦν φαμέν εἶναι μίαν τῶν
 ἀρχῶν, οὐδὲν ἄπτεται τὰ εἶδη. Ἀλλὰ γέγονε τὰ μα-
 θήματα τοῖς νῦν ἡ φιλοσοφία, φασκόντων ἄλλων χά-
 ριν αὐτὰ δεῖν πραγματεύεσθαι. Ἐτι δὲ τὴν ὑποκειμέ-
 νην οὐσίαν, ὥς ὕλην μαθηματικωτέραν ἂν τις ὑπο-
 λάβοι, καὶ μᾶλλον κατηγορεῖσθαι, καὶ διαφορὰν εἶναι
 τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὕλης, οἷον τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν·
 ὥσπερ καὶ οἱ φυσιολόγοι φασί, καὶ μανὸν καὶ τὸ πυ-
 κνόν, πρῶτας τοῦ ὑποκειμένου φάσκοντες εἶναι δια-
 φορὰς ταύτας. Ταῦτα γὰρ ἐστὶν ὑπεροχὴ τις καὶ
 ἔλλειψις. Περὶ δὲ κινήσεως, εἰ μὲν ἔσται ταῦτα
 κίνησις, δῆλον ὅτι κινήσεται τὰ εἶδη· εἰ δὲ μὴ, πόθεν
 ἦλθεν; ὅλη γὰρ ἡ περὶ φύσεως ἀνῆρηται σκέψις, καὶ
 ὃ δοκεῖ ῥάδιον εἶναι, τὸ δεῖξαι, ὅτι ἐν ἅπαντα, οὐ γί-

γνεται. Τῇ γὰρ ἐκθέσει οὐ γίγνεται πάντα ἐν, ἀλλ' αὐτό τι ἐν, ἂν διδῶ τις πάντα. Καὶ οὐδὲ τοῦτο, ἐὰν μὴ γένος δι᾿ τὸ καθόλου εἶναι. Τοῦτο δ' ἐν ἐνίοις ἀδύνατον. Οὐδένα δ' ἔχει λόγον, οὐδὲ τὰ μετὰ τοὺς ἀριθμοὺς, μήκη τε καὶ ἐπίπεδα, καὶ στερεά· οὔτε ὅπως ἐστὶν ἢ ἔσται, οὔτ' εἴ τινα ἔχει δύναμιν. Ταῦτα γὰρ οὔτε εἶδη οἷόν τε εἶναι (οὐ γὰρ εἰσιν ἀριθμοί) οὔτε τὰ μετὰξὺ (τὰ μαθηματικά γὰρ ἐκείνα) οὔτε τὰ φθαρτά· ἀλλὰ πάλιν τέταρτον ἄλλο φαίνεται τοῦτό τι γένος. Ὅλως τε τὸ τῶν ὄντων ζητεῖν στοιχεῖα, μὴ διελόντας, πολλαχῶς λεγομένων, ἀδύνατον εὗρεῖν, ἄλλως τε καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ζητοῦντας ἐξ οἷων ἐστὶ στοιχείων. Ἐκ τίνων γὰρ τὸ ποιεῖν ἢ πάσχειν, ἢ τὸ εὖθ' ὅ, οὐκ ἔστι δήπου λαβεῖν, ἀλλ' εἴπερ ἐστὶ, τῶν οὐσιῶν μόνον ἐνδέχεται. Ὡστε τὸ τῶν ὄντων ἀπάντων τὰ στοιχεῖα ἢ ζητεῖν, ἢ οἶεσθαι ἔχειν, οὐκ ἀληθές. Πῶς δ' ἂν τις καὶ μάθοι τὰ τῶν πάντων στοιχεῖα; Δῆλον γὰρ ὥς οὐθὲν οἷόν τε προϋπάρχειν γνωρίζοντα πρότερον. Ὡς περὶ γὰρ τῷ γεωμετρεῖν μανθάνοντι, ἄλλα μὲν ἐνδέχεται προειδέναι, ὧν δὲ ἢ ἐπιστήμη, καὶ περὶ ὧν μέλλει μανθάνειν, οὐθὲν προ-γινώσκει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡστ' εἴ τις τῶν πάντων ἐστὶν ἐπιστήμη, ὥσπερ τινὲς φασιν, οὐθὲν ἂν προϋπάρχοι γνωρίζων οὗτος. Καίτοι πᾶσα μάθησις διὰ προγινωσκομένων ἢ πάντων, ἢ τινῶν ἐστὶ· καὶ ἢ δι' ἀποδείξεως, ἢ δι' ὁρισμῶν. Δεῖ γὰρ, ἐξ ὧν ὁ ὁρισμὸς, προειδέναι καὶ εἶναι γνῶριμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ἢ δι' ἐπαγωγῆς. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ τυγχάνει σύμφυτος οὕσα, θαναμαστὸν πῶς λανθάνομεν ἔχοντες τὴν κρατίστην τῶν ἐπιστημῶν· ἔτι πῶς τις γνωρίσειεν

ἐκ τίνων ἐστὶ, καὶ πῶς ἔσται δῆλον. Καὶ γὰρ τοῦτ' ἔχει ἀπορίαν· ἀμφισβητήσεις γὰρ ἂν τις, ὥσπερ καὶ περὶ ἐνίας συλλαβάς· οἱ μὲν γὰρ τὸ Σ Μ Α ἐκ ταῦ Σ καὶ Μ καὶ Α φασὶν εἶναι· οἱ δὲ τινες ἕτερον φθόγον φασὶν εἶναι, καὶ οὐδέν· τῶν γνωρίμων. Ἐτι δὲ ὧν ἐστὶν αἰσθησις, ταῦτα πῶς ἂν τις μὴ ἔχων τὴν αἰσθησὶν γνοίη; Καίτοι ἔδει· εἶγε πάντων ταῦτα στοιχεῖα ἐστὶν, ἐξ ὧν, ὥσπερ αἱ σύνθετοι φωναὶ εἰσιν ἐκ τῶν στοιχείων. Ὅτι μὲν οὖν τὰς εἰρημένας ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰτίας ζητεῖν εἰκότασι πάντες, καὶ τούτων ἐκ τὸς οὐδεμίαν ἔχομεν ἂν εἰπεῖν, δῆλον καὶ ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων· ἀλλ' ἀμυνδρῶς ταύτας· καὶ τρόπον μὲν τινα ἅπασαι πρότερον εἰρηγνται, τρόπον δὲ τινα οὐδαμῶς. Ψελλιζομένη γὰρ ἔοικεν ἡ πρώτη φιλοσοφία περὶ πάντων, ἅτε νέα τε καὶ κατ' ἀρχὰς οὖσα, καὶ τὸ πρῶτον· ἐπεὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὁστοῦν τῷ λόγῳ φησὶν εἶναι. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἡ οὐσία τοῦ πράγματος. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως ἀναγκαῖον καὶ σάρκα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον εἶναι τὸν λόγον, ἢ μηδὲ ἓν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σὰρξ καὶ ὁστοῦν ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, καὶ οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἣν ἐκεῖνος λέγει πῦρ καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἄλλου μὲν λέγοντος, συνέφησεν ἂν ἐξ ἀνάγκης, σαφῶς δὲ οὐκ εἴρηκε. Περὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων δεδήλωται καὶ πρότερον. Ὅσα δὲ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἀπορήσειεν ἂν τις, ἐπανέλθωμεν πάλιν. Τάχα γὰρ ἂν ἐξ αὐτῶν εὐπορήσαιμεν τι πρὸς τὰς ὑστερον ἀπορίας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ
ΑΛΦΑ ΤΟ ΕΛΑΤΤΟΝ.

LIBER I. BREVIOR.
CAPUT I.

*Π*ερὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπῇ, τῇ ῥαδίᾳ. Σημεῖον δὲ τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως· καὶ καθ' ἓνα μὲν, μὴ δὲν ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ· ἐκ πάντων δὲ συνθετοῖς γίνεσθαι τι μέγεθος. Ὡστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμαζόμενοι, τίς ἐξ ὧν ἀνάγκη ταύτη μὲν ἂν εἴη ῥαδία. Τὸ δ' ὅλον ἔχειν, καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλοῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. Ἴσως δὲ καὶ τῆς χαλεπότητος οὐσης καὶ δύο τρόπους, οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐν ἡμῖν τὸ αἰσθάνεσθαι αὐτῆς. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτως καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. Οὐ μόνον δὲ χάριν ἔχειν δίκαιον τούτοις, ὧν ἂν τις κοινωνήσαι ταῖς δόξαις, ἀλλὰ καὶ

τοῖς ἔτι ἐπιπολαιότερον ἀποφηνάμενοις. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι συμβάλλονται τι. Τὴν γὰρ ἕξιν προήσκησαν ἡμῶν. Εἰ μὲν γὰρ Τιμόθεος μὴ ἐγένετο, πολλὴν ἂν μελοποιῖαν οὐκ εἶχομεν· εἰ δὲ μὴ Φρύνις, Τιμόθεος οὐκ ἂν ἐγένετο. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν περὶ τῆς ἀληθείας ἀποφηνάμενων. Παρὰ μὲν γὰρ ἐνίων παρειλήφασιν τινὰς δόξας· οἱ δὲ τοῦ γενέσθαι τούτους αἵτιοι γεγόνασιν. Ὁρθῶς δὲ ἔχει καὶ τὸ καλέσαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας θεωρητικὴν· θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια, πρακτικῆς δ' ἔργον. Καὶ γὰρ ἐὰν τὸ πῶς ἔχει σκοπῶσι, οὐ τὸ αἷτιον καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ πρὸς τι, καὶ νῦν θεωροῦσιν οἱ πρακτικοί. Οὐκ ἴσμεν δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνευ τῆς αἰτίας. Ἐκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων, καθ' ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τὸ συνοίνυμον, οἷον τὸ πῦρ θερμότητα. Καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἷτιον τοῦτο τῆς θερμότητος. Ὡστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἷτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι. Διὸ τὰς τῶν ἀεὶ ὄντων ἀρχάς, ἀναγκαῖον ἀεὶ εἶναι ἀληθεσιτάτας. Οὐ γὰρ ποτε ἀληθεῖς, οὐδ' ἐκείναις αἷτιόν τι ἐστὶ τοῦ εἶναι, ἀλλ' ἐκεῖναι τοῖς ἄλλοις. Ὡσθ' ἕκαστον ὥς ἔχει τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τῆς ἀληθείας.

CAPUT II.

Ἀλλὰ μὴν ὅτι γ' ἐστὶν ἀρχὴ τις, καὶ οὐκ ἄπειρα τὰ αἷτια τῶν ὄντων, οὐτ' εἰς εὐθυωρίαν, οὔτε κατ' εἶδος, δῆλον· οὔτε γὰρ ὥς ἐξ ὕλης, τόδ' ἐκ τοῦδε δυνατὸν εἶναι εἰς ἄπειρον· οἷον σάρκα μὲν ἐκ γῆς, γῆν δ' ἐκ τοῦ ἀέρος, ἀέρα δ' ἐκ πυρός, καὶ τοῦτο μὴ ἴσασθαι· οὔτε ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· οἷον, τὸν μὲν ἄν-

θρωπον ὑπὸ τοῦ αἵρος κινηθῆναι, τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ
 ἡλίου, τὸν δὲ ἡλίον ὑπὸ τοῦ νείκους, καὶ τούτου μηδὲν
 εἶναι πέρας. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὸ οὗ ἔνεκα, εἰς ἄπει-
 ρον οἷόν τε ἵεναι· βάδισιν μὲν ὑγιείας ἔνεκα, ταύτην
 δ' εὐδαιμονίας, τὴν δ' εὐδαιμονίαν ἄλλου, καὶ οὕτως
 αἰεὶ ἄλλο ἄλλου ἔνεκεν εἶναι. Καὶ ἐπὶ τοῦ τί ἦν εἶ-
 ναι ὡσαύτως. Τῶν γὰρ μέσων ὧν ἐστὶν ἔξω τι ἔσχατον
 καὶ πρότερον, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πρότερον αἴτιον
 τῶν μετ' αὐτό. Εἰ γὰρ εἰπεῖν ἡμῶς δέοι, τί τῶν τριῶν
 αἴτιον, τὸ πρῶτον ἐροῦμεν. Οὐ γὰρ δὴ τό γε ἔσχα-
 τον. Οὐδενὸς γὰρ τό γε τελευταῖον. Ἀλλὰ μὴν οὐ-
 δὲ τὸ μέσον· ἐνὸς γάρ. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐν ἡ πλείω
 εἶναι, οὐδ' ἄπειρα ἢ πεπερασμένα. Τῶν δὲ ἀπειρῶν
 τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὅλως τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ
 μόρια μέσα ὁμοίως μέχρι τοῦ νῦν. Ὡστ' εἴπερ μηδὲν
 ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὅλως αἴτιον οὐδὲν ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν
 οὐδὲ ἐπὶ τὸ κάτω οἷόν τ' ἐστὶν ἐπ' ἄπειρον ἵεναι τοῦ ἄνω
 ἔχοντος ἀρχήν· ὥστ' ἐκ πυρὸς μὲν ὕδωρ, ἐκ δὲ τούτου
 γῆν, καὶ οὕτως αἰεὶ ἄλλό τι γίνεσθαι γένος. Διχῶς
 γὰρ γίγνεται τότε ἐκ τοῦδε, (μὴ ὡς τότε, λέγεται με-
 τὰ τόδε, οἷον ἐξ Ἰσθμίων Ὀλύμπια,) ἢ ἐκ παιδὸς ἀνὴρ
 μεταβάλλοντος, ἢ ἐξ ὕδατος ἀήρ. Ὡς μὲν οὖν ἐκ
 παιδὸς ἀνδρα, γίνεσθαι φαμεν, ὡς ἐκ τοῦ γιγνομέ-
 νου τὸ γεγονός, ἢ ἐκ τοῦ ἐπιτελουμένου τὸ τετελε-
 σμένον· αἰεὶ γὰρ ἐστὶ μεταξὺ τῶν, ὥσπερ τοῦ εἶναι καὶ μὴ
 εἶναι γένεσις, οὕτως καὶ τὸ γιγνόμενον τοῦ ὄντος
 καὶ μὴ ὄντος. Ἔστι δ' ὁ μανθάνων γιγνόμενος
 ἐπιστήμων· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγεται, ὅτι γίγνεται ἐκ
 μανθάνοντος ἐπιστήμων· τὸ δὲ, ὡς ἐξ αἵρος ὕδωρ,
 φθειρομένου θατέρου. Διὸ ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἀνακάμ-

πει πρὸς ἄλληλα, οὐδὲ γίγνεται ἐξ ἀνδρὸς παῖς. Οὐ
 γὰρ γίγνεται ἐκ τῆς γενέσεως τὸ γιγνόμενον, ἀλλ'
 ἔστι μετὰ τὴν γένεσιν. Οὕτω γὰρ ἡ ἡμέρα ἐκ τοῦ
 πρωῒ, ὅτι μετὰ τοῦτο. Διὸ οὐδὲ τὸ πρωῒ ἐξ ἡμέρας.
 Θάτερον δὲ ἀνακάμπει. Ἀμφοτέρως δὲ ἀδύνατον εἰς
 ἄπειρον ἵεναι. Τῶν μὲν γὰρ ὄντων μεταξὺ, ἀνάγκη
 τέλος εἶναι· τὰ δὲ εἰς ἄλληλα ἀνακάμπει. Ἡ γὰρ
 θατέρου φθορὰ, θατέρου ἐστὶ γένεσις. Ἀμα δὲ καὶ
 ἀδύνατον τὸ πρῶτον αἰδιδιον ὄν, φθαρῆναι. Ἐπεὶ γὰρ
 οὐκ ἄπειρος ἡ γένεσις ἐπὶ τῶν ἄνω, ἀνάγκη, ἐξ οὗ
 φθαρέντος πρώτου τι ἐγένετο, μὴ αἰδιδιον εἶναι. Τοῦτο
 δὲ ἀδύνατον. Ἐτι δὲ τὸ οὐ ἔνεκα, τέλος. Τοιοῦτον
 δὲ, ὃ μὴ ἄλλου ἔνεκα, ἀλλὰ τὰ ἄλλα ἐκείνου. Ὡστ' εἰ μὲν
 ἔσται τοιοῦτον τὸ ἔσχατον, οὐκ ἔσται ἄπειρον· εἰ
 δὲ μηδὲν τοιοῦτον, οὐκ ἔσται τὸ οὐ ἔνεκα. Ἀλλ' οἱ τὸ
 ἄπειρον ποιοῦντες, λανθάνουσιν ἐξαιροῦντες τὴν τοῦ
 ἀγαθοῦ φύσιν. Καίτοι οὐθεὶς ἂν ἐγχειρήσειεν οὐ-
 θὲν πράττειν, μὴ μέλλων ἐπὶ πέρας ἥξειν· οὐδ' ἂν εἴη
 νοῦς ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Ἐνεκα γὰρ τινος αἰεὶ πράτ-
 τει ὅγε νοῦν ἔχων. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ πέρας· τὸ γὰρ
 τέλος, πέρας ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι ἐν-
 δέχεται ἀνάγεσθαι εἰς ἄλλον ὁρισμὸν πλεονάζοντα
 τῷ λόγῳ. Αἰεὶ τε γὰρ ἐστὶν ὃ ἔμπροσθεν μᾶλλον, ὃ
 δ' ὕστερος οὐκ ἔστιν. Οὐ δὲ τὸ πρῶτον μὴ ἔστιν,
 οὐδὲ τὸ ἐχόμενόν ἐστιν. Ἐτι τὸ ἐπίστασθαι ἀναιροῦ-
 σιν οἱ οὕτω λέγοντες. Οὐ γὰρ οἷόν τε εἰδέναι, πρὶν
 εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν, καὶ τὸ γινώσκειν οὐκ ἔστι. Τὰ
 γὰρ οὕτως ἄπειρα, πῶς ἐνδέχεται νοεῖν; οὐ γὰρ ὅμοι-
 ον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἢ κατὰ τὰς διαιρέσεις μὲν οὐχ
 ἴσταιται· νοῆσαι δ' οὐκ ἔστι μὴ στίσαντα. Διόπερ

οὐκ ἀριθμήσει τὰς τομὰς ὁ τὴν ἄπειρον διεξιὼν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλην ἐν κινουμένῳ νοεῖν ἀνάγκη· καὶ ἀπείρῳ, οὐδέν ἐστιν εἶναι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἄπειρόν γ' ἐστίν, τὸ ἀπείρῳ εἶναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ ἄπειρά γ' ἦσαν πλήθει τὰ εἶδη τῶν αἰτίων, οὐκ ἂν ἦν αὐτῶν οὕτω τὸ γινώσκειν. Τότε γὰρ εἰδέναι οἰόμεθα, ὅταν τὰ αἰτία γνωρίσωμεν. Τὸ δ' ἄπειρον κατὰ τὴν πρόσθεσιν, οὐκ ἐστίν ἐν πεπερασμένῳ διεξελθεῖν.

CAPUT III.

Αἱ δὲ ἀκροάσεις κατὰ τὰ ἔθνη συμβαίνουσιν. Ὡς γὰρ εἰώθαμεν, οὕτως ἀξιοῦμεν λέγεσθαι· καὶ τὰ παρὰ ταῦτα οὐχ ὅμοια φαίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσυνήθειαν ἀγνωστοτέρα καὶ ξενικώτερα· τὸ γὰρ σύνηθες γνωριμώτερον. Ἡλίχην δὲ ἰσχὺν ἔχει τὸ σύνηθες, οἱ νόμοι δηλοῦσιν, ἐν οἷς τὰ μυθώδη καὶ παιδαριώδη μεῖζον ἰσχύει τοῦ γινώσκειν περὶ αὐτῶν διὰ τὸ ἔθος. Οἱ μὲν οὖν ἐὰν μὴ μαθηματικῶς λέγη τις, οὐκ ἀποδέχονται τῶν λεγόντων· οἱ δ', ἂν μὴ παραδειγματικῶς· οἱ δὲ μάρτυρα ἀξιοῦσιν ἐπάγεσθαι ποιητήν. Καὶ οἱ μὲν πάντα ἀκριβῶς, τοὺς δὲ λυπεῖ τὸ ἀκριβές, ἢ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνείρειν, ἢ διὰ τὴν μικρολογίαν. Ἐχει γάρ τι τὸ ἀκριβές τοιοῦτον. Ὡστε καθάπερ ἐπὶ τῶν συμβολαίων, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἀνελεύθερον εἶναι τισι δοκεῖ. Διὸ δεῖ πεπαιδευθῆναι, πῶς ἕκαστα ἀποδεκτέον· ὥς ἄτοπον, ἅμα ζητεῖν ἐπιστήμην, καὶ τρόπον ἐπιστήμης. Ἔστι δὲ οὐδέτερον ῥάδιον λαβεῖν. Τὴν δ' ἀκριβολογίαν τὴν μαθηματικὴν οὐκ ἐν ἅπασιν ἀπαιτητέον, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην. Διόπερ οὐ φυσικὸς ὁ τρόπος. Ἀπασα γὰρ ὥς ἡ φύσις ἔχει ὕλην. Διὸ σκεπτέον

πρῶτον, τί ἐστιν ἡ φύσις. Οὕτω γὰρ καὶ, περὶ τίνος ἡ φυσικῇ, δῆλον ἐστὶν, καὶ εἰ μίᾳ ἐπιστήμῃς ἢ πλείονων τὰ αἷτια καὶ τὰς ἀρχὰς θεωρεῖσθαι ἐστίν.

LIBER II. (III.)

CAPUT I.

Ἀνάγκη πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην ἐπιστήμην, ἐπελθεῖν ἡμᾶς πρῶτον, περὶ ὧν ἀπορῆσαι δεῖ πρῶτον. Ταῦτα δ' ἐστὶν ὅσα περὶ αὐτῶν ἄλλως ὑπειλήφασιν τινες, καὶ εἴ τι χωρὶς τούτων τυγχάνοι πρῶτον παρεωραμένον. Ἔστι δὲ τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου τὸ διαπορῆσαι καλῶς. Ἡ γὰρ ὑστερον εὐπορία λύσις τῶν πρότερον ἀπορουμένων ἐστί. Λύειν δ' οὐκ ἐστὶν ἀγνοοῦντα τὸν δεσμόν· ἀλλ' ἡ τῆς διανοίας ἀπορία δηλοῖ τοῦτο περὶ τοῦ πράγματος. Ἡ γὰρ ἀπορεῖ, ταύτη παραπλήσιον πέπονθε τοῖς δεδεμένοις. Ἀδύνατον γὰρ ἀμφοτέρως προελθεῖν εἰς τὸ ἐμπροσθεν. Διὸ δεῖ τὰς δυσχερείας θεωρηκέναι πάσας πρότερον, τούτων τε χάριν καὶ διὰ τὸ τοὺς ζητοῦντας ἄνευ τοῦ διαπορῆσαι πρῶτον, ὁμοίους εἶναι τοῖς ποτὶ δεῖ βαδίζειν ἀγνοοῦσι· καὶ πρὸς τούτοις, οὐδ' εἴ ποτε τὸ ζητούμενον εὑρηκεν ἢ μὴ, γινώσκειν. Τὸ γὰρ τέλος τούτῳ μὲν οὐ δῆλον, τῷ δὲ καλῶς προηπορηκότι δῆλον. Ἔτι δὲ βέλτιον ἀνάγκη ἔχειν πρὸς τὸ κρίναι, τὸν ὥσπερ ἀντιδίκων καὶ τῶν ἀμφισβητούντων λόγων ἀκηκοότα πάντων. Ἔστι δ' ἀπορία, πρῶτη μὲν περὶ ὧν ἐν τοῖς πεφροισμασμένοις διηπορήσαμεν, πότερον μίᾳς ἢ πολλῶν ἐστὶν ἐπιστημῶν, θεωρεῖ-

σαι τὰς αἰτίας, καὶ πότερον τὰς τῆς οὐσίας ἀρχὰς τὰς
 πρώτας ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης ἰδεῖν μόνον, ἢ καὶ περὶ
 τῶν ἀρχῶν ἐξ ὧν δεικνύουσιν ἅπαντες· οἷον πότερον
 ἐνδέχεται ταὐτὸ καὶ ἐν ἑαυτῷ φάναι καὶ ἀποφάναι, ἢ
 οὐ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Εἴτ' ἐστι πε-
 ρὶ τὴν οὐσίαν, πότερον μία περὶ πάσας, ἢ πλείονες εἴ-
 σι. Καὶ εἰ πλείονες, πότερον ἅπασαι συγγενεῖς, ἢ
 τὰς μὲν σοφίας, τὰς δὲ ἄλλο τι λεκτέον αὐτῶν. Καὶ
 τοῦτο δ' αὐτὸ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ ζητῆσαι, πότερον
 τὰς αἰσθητὰς οὐσίας εἶναι μόνον φατέον, ἢ καὶ πα-
 ρὰ ταύτας ἄλλας· καὶ πότερον μοναχῶς, ἢ πλείονα
 γένη τῶν οὐσιῶν· οἷον οἱ ποιοῦντες τὰ τε εἶδη, καὶ
 τὰ μαθηματικά, μεταξὺ τούτων τε καὶ τῶν αἰσθητῶν.
 Περὶ τε τούτων οὖν, καθάπερ φαμέν, ἐπισκεπτέον,
 καὶ πότερον περὶ τὰς οὐσίας ἢ θεωρία μόνον ἐστίν, ἢ
 καὶ περὶ τὰ συμβεβηκότα καθ' αὐτὰ ταῖς οὐσίαις.
 Πρὸς δὲ τούτοις, περὶ ταύτου καὶ ἑτέρου, καὶ ὁμοίου
 καὶ ἀνομοίου, καὶ ταυτότητος καὶ ἐναντιότητος, καὶ
 περὶ προτέρου καὶ ὑστέρου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων
 τῶν τοιούτων, περὶ ὧν οἱ διαλεκτικοὶ πειρῶνται σκο-
 πεῖν, ἐκ τῶν ἐνδόξων μόνον ποιούμενοι τὴν σκέψιν,
 τίς ἐστὶ θεωρῆσαι περὶ πάντων. Ἔτι δὲ τούτοις,
 αὐτοῖς ὅσα καθ' αὐτὰ συμβέβηκε· καὶ μὴ μόνον, τί
 ἐστὶ τούτων ἕκαστον, ἀλλὰ καὶ, εἰ ἄρα ἐν ἐνὶ ἐναντίον·
 καὶ πότερον αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ γένη ἐστίν,
 ἢ εἰς ἃ διαιρεῖται ἐνυπάρχοντα ἕκαστον· καὶ εἰ τὰ γέ-
 νη, πότερον ὅσα ἐπὶ τοῖς αἰτομοῖς λέγεται τελευταῖα,
 ἢ τὰ πρῶτα· οἷον, πότερον ζῶον ἢ ἄνθρωπος, ἀρχή
 τε καὶ μᾶλλον ἐστὶ παρὰ τὸ καθέκαστον. Μάλιστα
 δὲ ζητῆτέον καὶ πραγματεντέον, πότερον ἐστὶ τι παρὰ

τὴν ἕλκην αἴτιον καθ' αὐτὸ, ἢ οὐ· καὶ τοῦτο χωριστὸν, ἢ οὐ· καὶ πότερον ἐν, ἢ πλείω τὸν ἀριθμὸν· καὶ πότερον ἐστὶ πὰρὰ τὸ σύνολον (λέγω δὲ τὸ σύνολον, ὅταν κατηγορηθῇ τι τῆς ἕλκης,) ἢ οὐθέν· ἢ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ· καὶ ποῖα τοιαῦτα τῶν ὄντων. Ἐτι αἱ ἀρχαὶ, πότερον ἀριθμοὶ ἢ εἶδει ὁρισμέναι, καὶ αἱ ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ· καὶ πότερον τῶν φθαρτῶν καὶ ἀφθάρτων αἱ αὐταὶ, ἢ ἕτεραι· καὶ πότερον ἀφθαρτοὶ πᾶσαι, ἢ τῶν φθαρτῶν φθαρταί· ἐπὶ δὲ τὸ πάντων χαλεπώτατον, καὶ πλείστην ἀπορίαν ἔχον, πότερον τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων ἔλεγον, οὐχ ἕτερόν τι ἐστίν, ἀλλ' οὐσία τῶν ὄντων, ἢ οὐ· ἀλλ' ἕτερόν τι τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ Ἐμπέδοκλῆς φησι φιλίαν, ἄλλος δὲ τις πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ἢ ἀέρα. Καὶ πότερον αἱ ἀρχαὶ καθόλου ἰσὺν, ἢ ὡς τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων, καὶ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. Ἐτι πότερον ἄλλως, ἢ κατὰ κίνησιν· καὶ γὰρ ταῦτα ἀπορίαν ἂν παράσχοι πολλήν. Πρὸς δὲ τούτοις, πότερον οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ μήκη καὶ τὰ σχήματα, καὶ αἱ στιγμαὶ οὐσίαι τινές εἰσιν, ἢ οὐ. Καὶ δὲ οὐσίαι, πότερον κεχωρισμέναι τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἐν τούτοις. Περὶ γὰρ τούτων ἀπάντων, οὐ μόνον χαλεπὸν τὸ εὐπορῆσαι τῆς ἀληθείας, ἀλλ' οὐδὲ τὸ διαπορῆσαι τῷ λόγῳ ῥάδιον καλῶς.

CAPUT II.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ ὧν πρῶτον εἴπομεν, πότερον μιᾶς ἢ πλειόνων ἐστὶν ἐπιστημῶν, θεωρῆσαι πάντα τὰ γένη τῶν αἰτίων. Μιᾶς μὲν γὰρ ἐπιστήμης πῶς ἂν εἴη, μὴ ἐναντίας οὐσας τὰς ἀρχὰς γνωρίζειν; Ἐτι δὲ πολλοῖς τῶν ὄντων οὐχ ὑπάρχουσι πᾶσι πᾶσαι. Τίνα

γὰρ τρόπον οἷόν τε τῆς κινήσεως ἀρχὴν εἶναι τοῖς
 ἀκινήτοις, ἢ τὴν ἀγαθοῦ φύσιν; εἴπερ ἅπαν ὃ ἂν ἢ
 ἀγαθὸν καθ' αὐτὸ, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, τέλος
 ἔστιν, καὶ οὕτως αἴτιον, ὅτι ἐκείνου ἕνεκα καὶ γίγνεται
 καὶ ἔστι τᾶλλα. Τὸ δὲ τέλος, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, πρᾶ-
 ξεὺς τινὸς ἐστὶ τέλος· αἱ δὲ πράξεις πᾶσαι μετὰ κινή-
 σεως ὥστ' ἐν τοῖς ἀκινήτοις οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο ταύτην
 εἶναι τὴν ἀρχὴν, οὐδ' εἶναι τι αὐτοάγαθον. Διὸ καὶ
 ἐν τοῖς μαθήμασιν οὐδὲν δείκνυται διὰ ταύτης τῆς
 αἰτίας, οὐδ' ἔστιν ἀπόδειξις οὐδεμία, διότι βέλτιον ἢ
 χεῖρον. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ παράπαν μέμνηται οὐδεὶς οὐ-
 δενὸς τῶν τοιούτων. Ὡστε διὰ ταῦτά τῶν σοφιστῶν
 τινες, οἷον Ἀρίστιππος, προεπηλάκιζεν αὐτάς. Ἐν μὲν
 γὰρ ταῖς ἄλλαις τέχναις, καὶ ταῖς βαναύσοις αὐταῖς,
 οἷον ἐν τεκτονικῇ καὶ σκυτικῇ, διότι βέλτιον ἢ χεῖρον,
 λέγεσθαι πάντα· τὰς δὲ μαθηματικὰς οὐδένα ποιῆ-
 σθαι λόγον περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἀλλὰ μὴν εἴ
 γε πλείους ἐπιστῆμαι τῶν αἰτίων εἰσὶ, καὶ ἕτεραι ἐτέ-
 ρας ἀρχῆς, τίνα τούτων φατέον εἶναι τὴν ζητουμένην,
 ἢ τίνα μάλιστα τοῦ πράγματος τοῦ ζητουμένου ἐπι-
 στήμονα τῶν ἐχόντων αὐτάς; Ἐνδέχεται γάρ τῳ αὐτῷ
 πάντας τοὺς τρόπους τῶν αἰτίων ὑπάρχειν· οἷον οἰ-
 κίας, ὅθεν μὲν ἡ κίνησις, ἡ τέχνη, καὶ ὁ οἰκοδόμος·
 οὐ δ' ἕνεκα, τὸ ἔργον· ὕλη δὲ, γῆ καὶ λίθοι· τὸ δ'
 εἶδος, ὁ λόγος. Ἐκ μὲν οὖν τῶν πάλαι διωρισμένων,
 τίνα χρὴ καλεῖν τῶν ἐπιστημῶν σοφίαν, ἔχει λόγον
 ἐκάστην προσαγορεύειν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχικωτάτη καὶ
 ἡγεμονικωτάτη, καὶ ἢ ὥσπερ δούλας οὐδ' ἀντειπεῖν
 τὰς ἄλλας ἐπιστήμας δίκαιον, ἢ τοῦ τέλους καὶ ἀγα-
 θοῦ τοιαύτη· τούτου γὰρ ἕνεκα τᾶλλα· ἢ δὲ τῶν πρῶ-

των αἰτιῶν, καὶ τοῦ μάλιστα ἐπιστητοῦ διωρίσθῃ
 εἶναι, ἢ τῆς οὐσίας ἂν εἴη τοιαύτη. Πολλὰ γὰρ
 ἐπισταμένων τὸ αὐτὸ, μᾶλλον μὲν εἰδέναι φαμέν τὸν
 τῷ εἶναι γνωρίζοντα τί τὸ πρᾶγμα, ἢ τῷ μὴ εἶναι.
 Αὐτῶν δὲ τούτων, ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον, καὶ μάλιστα
 τῶν τί ἐστίν, ἀλλ' οὐ τῶν πόσον, ἢ ποῖον, ἢ τί ποιεῖν
 ἢ πάσχειν πέφυκεν. Ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, τὸ
 εἰδέναι ἕκαστον, καὶ ὧν ἀποδείξεις εἰσι, τότ' οἰόμεθα
 ὑπάρχειν, ὅταν εἰδῶμεν τί ἐστίν· οἷον, τί ἐστὶ τὸ τε-
 τραγωνίζειν, ὅτι μέσης εὐρεσις· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων· περὶ δὲ τὰς γενέσεις, καὶ τὰς πράξεις, καὶ
 περὶ ἅπασαν μεταβολήν, ὅταν εἰδῶμεν τὴν ἀρχὴν τῆς
 κινήσεως. Τοῦτο δ' ἕτερον καὶ ἀντικείμενον τῷ τέλει.
 Ὡστ' ἄλλης ἂν δόξειεν ἐπιστήμης εἶναι, τὸ θεωρῆσαι
 τῶν αἰτιῶν τούτων ἕκαστον. Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν
 ἀποδεικτικῶν ἀρχῶν, πότερον μιᾶς ἐστὶν ἐπιστήμης,
 ἢ πλειόνων, ἀμφισβητήσιμόν ἐστι. Λέγω δὲ ἀπο-
 δεικτικὰς, καὶ τὰς κοινὰς δόξας, ἐξ ὧν ἅπαντες δει-
 κνύουσιν· οἷον ὅτι πᾶν ἀναγκαῖον ἢ φάναι ἢ ἀπο-
 φάναι, καὶ ἀδύνατον ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὅσαι
 ἄλλαι τοιαῦται προτάσεις, πότερον μία τούτων ἐπι-
 στήμη καὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἕτερα· καὶ εἰ μὴ μία, ποτέραν
 προσαγορεύειν τὴν ζητουμένην. Μιᾶς μὲν οὖν οὐκ
 εὐλογον εἶναι. Τί γὰρ μᾶλλον γεωμετρίας, ἢ ὁποιασ-
 οῦν, περὶ τούτων ἐστὶν ἴδιον τὸ ἐπαίειν; Εἵπερ οὖν
 ὁμοίως μὲν ὁποιασοῦν ἐστίν, ἁπασῶν δὲ μὴ ἐνδέχεται,
 ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων, οὕτως οὐδὲ τῆς γνωριζούσης
 τὰς οὐσίας ἴδιόν ἐστι τὸ γινώσκειν περὶ αὐτῶν· ἅμα δὲ
 καὶ τίνα τρόπον ἐστὶ αὐτῶν ἐπιστήμη. Τί μὲν γὰρ
 ἕκαστον τούτων τυγχάνει ὄν, καὶ νῦν γνωρίζομεν.

Χρῶνται οὖν ὥς γινωσκομένοις αὐτοῖς καὶ ἄλλαι τέχναι. Εἰ δὲ ἀποδεικτικὴ περὶ αὐτῶν ἐστὶ, δεήσει τι γένος εἶναι ὑποκείμενον, καὶ τὰ μὲν πάθῃ, τὰ δ' ἀξιώματα αὐτῶν. Περὶ πάντων γὰρ ἀδύνατον ἀποδείξιν εἶναι. Ἀνάγκη γάρ, ἕκ τινων εἶναι καὶ περὶ τι καὶ τινων τὴν ἀπόδειξιν. Ὡστε συμβαίνει πάντων εἶναι γένος ἓν τι τῶν δεικνυμένων. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἀποδεικτικαὶ χρῶνται τοῖς ἀξιώμασιν. Ἀλλὰ μὲν, εἰ ἑτέρα ἢ τῆς οὐσίας καὶ ἢ περὶ τούτων, ποτέρα κυριώτερα καὶ προτέρα πέφυκεν αὐτῶν; Καθόλου γὰρ μάλιστα, καὶ πάντων ἀρχαὶ, τὰ ἀξιώματά ἐστιν· εἴτ' ἐστὶ μὴ τοῦτο σοφοῦ, τίνος ἔσται περὶ αὐτῶν ἄλλου τὸ θεωρῆσαι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος; Ὅλως τε τῶν οὐσιῶν πότερον μία πασῶν ἐστίν, ἢ πλείους ἐπιστήμαι; Εἰ μὲν οὖν μὴ μία, ποίας οὐσίας θετέον τὴν ἐπιστήμην ταύτην; Τὸ δὲ μίαν πασῶν, οὐκ εὐλογον. Καὶ γὰρ ἂν ἀποδεικτικὴ μία περὶ πάντων εἴη τῶν καθ' αὐτὸ συμβεβηκότων· εἴπερ πᾶσα ἀποδεικτικὴ περὶ τι ὑποκείμενον θεωρεῖ τὰ καθ' αὐτὰ συμβεβηκότα ἐκ τῶν κοινῶν δοξῶν. Περὶ οὖν τὸ αὐτὸ γένος, τὰ συμβεβηκότα καθ' αὐτὰ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ θεωρῆσαι ἐκ τῶν αὐτῶν δοξῶν. Περὶ τε γὰρ τὸ ὅτι, μιᾶς· καὶ ἐξ ὧν, μιᾶς, εἴτε τῆς αὐτῆς, εἴτε ἄλλης. Ὡστε καὶ τὰ συμβεβηκότα εἴθ' αὐταὶ θεωρήσουσιν, εἴτ' ἐκ τούτων μία. Ἔτι δὲ πότερον περὶ τὰς οὐσίας ἢ θεωρία μόνον ἐστίν, ἢ καὶ περὶ τὰ συμβεβηκότα ταύταις. Λέγα δ' οἶον, εἰ τὸ στερεὸν οὐσία τίς ἐστὶ, καὶ γραμμαὶ καὶ ἐπίπεδα, πότερον τῆς αὐτῆς ταῦτα γνωρίζειν ἐπιστήμης, καὶ τὰ συμβεβηκότα περὶ ἕκαστον γένος, περὶ ὧν αἱ μαθηματικαὶ δεικνύουσιν, ἢ ἄλλης. Εἰ μὲν γὰρ

τῆς αὐτῆς, ἀποδεικτική τις ἂν εἴη καὶ ἡ τῆς οὐσίας· οὐ
δοκεῖ δὲ τοῦ τί ἐστὶν ἀπόδειξις εἶναι· εἰ δ' ἑτέρας,
τίς ἔσται ἡ θωροῦσα περὶ τὴν οὐσίαν τὰ σύμβεβη-
κότα; Τοῦτο γὰρ ἀποδοῦναι παγχάλεπον. Ἐτι δὲ
πότερον τὰς αἰσθητὰς οὐσίας μόνας εἶναι φατέον, ἢ
καὶ παρὰ ταύτας ἄλλας. Καὶ πότερον μοναχῶς, ἢ
πλείω γένη τετύχηκεν· οἷον οἱ λέγοντες· τὰ τε εἶδη καὶ
τὰ μεταξὺ, περὶ ἃ τὰς μαθηματικὰς εἶναι φασιν ἐπι-
στήμας. Ὡς μὲν οὖν λέγομεν τὰ εἶδη αἰτία τε καὶ
οὐσίας εἶναι καθ' ἑαυτὰς, εἴρηται ἐν τοῖς πρώτοις λό-
γοις περὶ αὐτῶν. Πολλαχῇ δὲ ἐχόντων δυσκολίαν,
οὐδεὶς ἦντο ἀτοπον, τὸ φάναι μὲν εἶναι τινας φύ-
σεις παρὰ τὰς ἐν τῷ οὐρανῷ, ταύτας δὲ τὰς αὐτὰς
φάναι τοῖς αἰσθητοῖς, πλην ὅτι τὰ μὲν αἰδία, τὰ δὲ
φθαρτά. Αὐτὸ γὰρ ἀνθρώπῳ φασιν εἶναι, καὶ αὐ-
τὸ ἵππον καὶ ὑγίειαν, ἄλλο δ' οὐδέν· παραπλήσιον
μὲν ποιοῦντες τοῖς θεοῖς μὲν εἶναι φάσκουσιν, ἀκθρω-
ποιδεῖς δέ. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνοι οὐθὲν ἄλλο ἐποιοῦν, ἢ
ἀνθρώπους αἰδίους, οὐθ' οὔτοι τὰ εἶδη, ἀλλ' ἢ αἰ-
σθητὰ αἰδία. Ἐτι δὲ εἴ τις παρὰ τὰ εἶδη καὶ τὰ
αἰσθητὰ τὰ μεταξὺ θήσεται, πολλὰς ἀπορίας ἔξει.
Δῆλον γὰρ ὡς ὁμοίως γραμμαί τε παρ' αὐτὰς καὶ τὰς
αἰσθητὰς ἔσσονται, καὶ ἕκαστον τῶν ἄλλων γενῶν.
Ὡστ' ἐπεὶ περὶ ἡ ἀστρολογία μία τούτων ἐστίν, ἔσται
τις καὶ οὐρανὸς παρὰ τὸν αἰσθητὸν οὐρανόν, καὶ ἥλιος
καὶ σελήνη, καὶ τὰλλα ὁμοίως τὰ κατὰ τὸν οὐρανόν.
Καίτοι πῶς δεῖ πιστεῦσαι τούτοις; οὐδὲ γὰρ ἀκίνητον
εὐλογον εἶναι, κινούμενον δὲ καὶ παντελῶς ἀδύνατον.
Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ὧν ἡ ὀπτική πραγματεύεται, καὶ
ἡ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἁρμονική. Καὶ γὰρ ταῦτα

ἀδύνατον εἶναι παρὰ τὰ αἰσθητὰ, διὰ τὰς αὐτὰς αἰ-
 τίας. Εἰ γάρ ἐστιν αἰσθητὰ μεταξὺ καὶ αἰσθήσεις,
 δῆλον ὅτι καὶ ζῶα ἔσονται μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τῶν
 φθαρτῶν. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ περὶ ποῖα τῶν
 ὄντων δεῖ ζητεῖν ταύτας τὰς ἐπιστήμας. Εἰ γὰρ τοῦ-
 το διοίσει [ἡ γεωδαισία] τῆς γεωμετρίας μόνον, ὅτι ἡ
 μὲν τούτων ἐστὶν ὧν αἰσθανόμεθα, ἡ δ' οὐκ αἰσθη-
 τῶν, δῆλον ὅτι καὶ παρὰ ἰατρικὴν ἔσται τις ἐπιστήμη,
 καὶ παρ' ἐκάστην τῶν ἄλλων μεταξὺ αὐτῆς τε ἰατρι-
 κῆς, καὶ τῆςδε τῆς ἰατρικῆς· καίτοι πῶς τοῦτο δυ-
 νατόν; καὶ γὰρ ἂν ὑγιεινὰ ἅττα εἴη παρὰ τὰ αἰσθη-
 τὰ, καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιεινόν. Ἀμα δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀλη-
 θές, ὥς ἡ γεωδαισία τῶν αἰσθητῶν ἐστὶ μεγεθῶν καὶ
 φθαρτῶν. Ἐφθείρετο γὰρ ἂν φθειρομένων. Ἀλλὰ
 μὴν οὐδὲ τῶν αἰσθητῶν ἂν εἴη μεγεθῶν, οὐδὲ περὶ τὸν
 οὐρανὸν ἡ ἀστρολογία τόνδε. Οὔτε γὰρ αἱ αἰσθη-
 τὰ γραμμαὶ τοιαῦται εἰσιν, οἷας λέγει ὁ γεωμέτρης·
 οὐδὲν γὰρ εὐθύ τῶν αἰσθητῶν οὕτως, οὐδὲ στρογ-
 γύλον. Ἀπτεται γὰρ τοῦ κανόνος οὐ κατὰ στιγμήν
 ὁ κύκλος, ἀλλ' ὥσπερ Πρωταγόρας ἔλεγεν ἐλέγχων
 τοὺς γεωμέτρους· οὐθ' αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἑλικες τοῦ
 οὐρανοῦ ὅμοιαι, περὶ ὧν ἡ ἀστρολογία ποιεῖ-
 ται τοὺς λόγους· οὔτε τὰ σημεῖα τοῖς ἀστροῖς τῇ
 αὐτῇ ἔχει φύσιν. Εἰσὶ δὲ τινες, οἳ φασὶ μὲν
 εἶναι τὰ μεταξὺ ταῦτα λεγόμενα τῶν τε εἰδῶν καὶ τῶν
 αἰσθητῶν· οὐ μὴν χωρὶς γε τῶν αἰσθητῶν, ἀλλ' ἐν
 τούτοις, οἷς τὰ συμβαίνοντα ἀδύνατα, πάντα μὲν
 πλείονος λόγου διελθεῖν, ἱκανὸν δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
 θεωρῆσαι. Οὔτε γὰρ ἐπὶ τούτων εὐλογον ἔχειν οὕτω
 μόνον, ἀλλὰ δῆλον ὅτι εἶδη ἐνδέχοιτ' ἂν ἐν τοῖς αἰ-

σθητοῖς εἶναι· τῷ γὰρ αὐτοῦ λόγου ἀμφοτέρω ταῦτα εἶναι. Ἐτι δὲ δύο στερεὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἀναγκαῖον εἶναι τόπως, καὶ μὴ εἶναι ἀκίνητα, ἐν κινουμένοις γε ὄντα τοῖς αἰσθητοῖς. Ὅλως δὲ καὶ τίνος ἕνεκ ἄν τις θείη εἶναι μὲν αὐτὰ, εἶναι δ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς; Ταῦτ' ἀγαθὸν συμβήσεται ἅτοπα τοῖς προειρημένοις. Ἔσται γὰρ οὐρανός τις παρὰ τὸν οὐρανόν, πλὴν γε οὐ χωρὶς, ἀλλὰ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· ὅπερ ἐστὶν ἀδυνατώτερον.

CAPUT III.

Περὶ τε τούτων οὖν ἀπορία πολλή, πῶς δὲ θέμενον τιχεῖν τῆς ἀληθείας, καὶ περὶ τῶν ἀρχῶν, πότερον δὲ τὰ γένη στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς ὑπολαμβάνειν, ἢ μᾶλλον ἐξ ὧν ἐνυπαρχόντων ἐστὶν ἕκαστον πρῶτον, οἷον φωνῆς στοιχεῖα καὶ ἀρχαὶ δοκοῦσιν εἶναι ταῦτα, ἐξ ὧν σύγκεινται αἱ φωναὶ πᾶσαι πρῶτον, ἀλλ' οὐ τὸ κοινὸν ἢ φωνή· καὶ τῶν διαγραμμάτων ταῦτα στοιχεῖα λέγομεν, ὧν αἱ ἀποδείξεις ἐνυπάρχουσιν ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ἀποδείξεσιν, ἢ πάντων, ἢ τῶν πλείστων. Ἐτι δὲ τῶν σωμάτων καὶ οἱ πλείω λέγοντες εἶναι στοιχεῖα, καὶ οἱ ἕν, ἐξ ὧν σύγκεινται, καὶ ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἀρχὰς λέγουσιν εἶναι. Οἷον, Ἐμπεδοκλῆς πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ τὰ μετὰ τούτων στοιχεῖά φησιν εἶναι, ἐξ ὧν ἐστὶ τὰ ὄντα ἐνυπαρχόντων, ἀλλ' οὐχ ὥς γένη ταῦτα λέγει τῶν ὄντων. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῶν ἄλλων εἴ τις ἐθέλει τὴν φύσιν ἀθρεῖν, οἷον κλίνην ἐξ ὧν μορίων ἐστὶ, καὶ πῶς συγκειμένων, τότε γνωρίζει τὴν φύσιν αὐτῆς. Ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, οὐκ ἂν εἴησαν αἱ ἀρχαὶ τὰ γένη τῶν ὄντων. Ἡ δὲ ἕκαστον μὲν γνωρίζομεν διὰ τῶν ὁρισμῶν, ἀρχαὶ δὲ τὰ γένη τῶν ὁρισμῶν εἰσιν, ἀνάγκη καὶ τῶν ὁριστῶν ἀρχὰς εἶναι τὰ γένη. Κῆν

εἰ ἔστι τὴν τῶν ὄντων λαβεῖν ἐπιστήμην τὸ τῶν εἰδῶν λαβεῖν, καθ' ἃ λέγονται τὰ ὄντα, τῶν γε εἰδῶν ἀρχαὶ τὰ γένη εἰσὶ. Φαίνονται δὲ τινες καὶ τῶν λεγόντων στοιχεῖα τῶν ὄντων τὸ ἐν ἢ τὸ ὄν, ἢ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, ὥς γένεσιν αὐτοῖς χρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀμφοτέρως γε οἶόν τε λέγειν τὰς ἀρχάς. Ὁ μὲν γὰρ λόγος τῆς οὐσίας εἰς· ἕτερος δ' ἔσται ὁ διὰ τῶν γενῶν ὁ ὁρισμὸς, καὶ ὁ λέγων ἐξ ὧν ἐστὶν ἐνυπαρχόντων. Πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἀρχαὶ τὰ γένη εἰσὶ, πό- τερα δὲ πρόκειται τὰ πρῶτα τῶν γενῶν ἀρχάς, ἢ τὰ ἔσχατα κατηγορούμενα ἐπὶ τῶν αὐτόμων. Καὶ γὰρ τοῦτο ἔχει ἀμφισβήτησιν. Εἰ μὲν γὰρ ὅτι τὰ καθό- λου μᾶλλον ἀρχαί, φανερόν ὅτι τὰ ἀνωτάτω τῶν γενῶν. Ταῦτα γὰρ λέγεται κατὰ πάντων. Τόσαυται οὖν ἔσονται ἀρχαὶ τῶν ὄντων, ὅσαπερ τὰ πρῶτα γένη· ὥστ' ἔσται το τε ὄν καὶ τὸ ἐν ἀρχαὶ καὶ οὐσίαι. Ταῦτα γὰρ κατὰ πάντων μάλιστα λέγεται τῶν ὄντων· οὐχ οἶόν τε δὲ τῶν ὄντων ἐν εἶναι γένος, οὔτε τὸ ἐν, οὔτε τὸ ὄν. Ἀνάγκη μὲν γὰρ τὰς διαφορὰς ἐκάστου γένους καὶ εἶναι, καὶ μίαν εἶναι ἐκάστην. Ἀδύνατον δὲ κα- τηγορεῖσθαι ἢ τὰ εἶδη τοῦ γένους τῶν οἰκείων διαφο- ρῶν, ἢ τὸ γένος ἄνευ τῶν αὐτοῦ εἰδῶν. Ὡστε εἴπερ τὸ ἐν γένος, ἢ τὸ ὄν, οὐδεμία διαφορὰ, οὔτε τὸ ὄν, οὔτε τὸ ἐν ἔσται. Ἀλλὰ μὴν εἰ μὴ γένη, οὐδ' ἀρχαὶ ἔσονται, εἴπερ ἀρχαὶ τὰ γένη. Ἐτι καὶ τὰ μεταξὺ συλλαμβανόμενα μετὰ τῶν διαφορῶν, ἔσται γένη μέχρι τῶν αὐτόμων. Νῦν δὲ τὰ μὲν δοκεῖ, τὰ δ' οὐ δοκεῖ. Πρὸς δὲ τούτοις ἔτι μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἀρχαί, ἢ τὰ γένη. Εἰ δὲ καὶ αὗται ἀρχαί, ἅπειροι (ὥς εἰπεῖν) ἀρ- χαὶ γίνονται· ἄλλως τε καὶ τις τὸ πρῶτον γένος ἀρ-

χὴν τιθῆ. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ μᾶλλον γε ἀρχοειδὲς τὸ
 ἐν ἔστιν, ἐν δὲ τὸ ἀδιαίρετον, ἀδιαίρετον δὲ ἅπαν, ἢ
 κατὰ τὸ ποσὸν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος, πρότερον δὲ τὸ καθ'
 εἶδος, τὰ γένη δὲ διαιρετὰ εἰς εἶδη μᾶλλον, ἐν ᾧ τὸ
 ἔσχατον εἶη κατηγορούμενον. Οὐ γάρ ἐστι γένος ἄν-
 θρωπος τῶν τινῶν ἀνθρώπων. Ἔτι ἐν οἷς τὸ πρότε-
 ρον καὶ ὑστερόν ἐστιν, οὐχ οἷον τε τὸ ἐπὶ τούτων εἶναι
 τι παρὰ ταῦτα· οἷον εἰ πρώτη τῶν ἀριθμῶν ἡ δυάς,
 οὐκ ἔσται τις ἀριθμὸς παρὰ τὰ εἶδη τῶν ἀριθμῶν·
 ὁμοίως δὲ οὐδὲ σχήματα παρὰ τὰ εἶδη τῶν σχημάτων.
 Εἰ δὲ μὴ τούτων, σχολῇ τῶν γε ἄλλων ἔσται τὰ γένη
 παρὰ τὰ εἶδη. Τούτων γὰρ δοκεῖ μάλιστα εἶναι γένη·
 ἐν δὲ τοῖς αἰτομοῖς οὐκ ἔστι τὸ μὲν πρότερον, τὸ δ'
 ὑστερον. Ἔτι ὅπου τὸ μὲν βέλτιον, τὸ δὲ χεῖρον, αἰ-
 τὸ βέλτιον πρότερον. Ὡστ' οὐδὲν τούτων ἂν εἶη γέ-
 νος. Ἐκ μὲν οὖν τούτων μᾶλλον φαίνεται τὰ ἐπὶ τῶν
 αἰτομῶν κατηγορούμενα, ἀρχαὶ εἶναι τῶν γενῶν. Πάλιν
 δὲ πῶς αὐτὸ δεῖ ταῦτα ὑπολαβεῖν ἀρχάς, οὐ ῥάδιον
 εἰπεῖν. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν δεῖ καὶ τὴν αἰτίαν εἶναι
 παρὰ τὰ πράγματα ὧν ἀρχή, καὶ δύνασθαι εἶναι χω-
 ριζομένην αὐτῶν· τοιοῦτον δὲ τι παρὰ τὸ καθέκαστον
 εἶναι, διὰ τί ἂν τις ὑπολάβοι, πλὴν ὅτι καθόλου κατη-
 γορεῖται, καὶ κατὰ πάντων; Ἀλλὰ μὴν εἰ διὰ τοῦτο τὰ
 μᾶλλον καθόλου, μᾶλλον θετέον ἀρχάς· ὥστε ἀρχαὶ
 τὰ πρῶτα ἂν εἴησαν γένη.

CAPUT IV.

Ἔστι δ' ἐχομένη τε τούτων ἀπορία, καὶ πασῶν χα-
 λειπωτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη θεωρῆσαι, περὶ ἧς λό-
 γος ἐφέστηκε νῦν. Εἴτε γὰρ μὴ ἔστι τι παρὰ τὰ κα-
 θέκαστα, τὰ δὲ καθέκαστα ἄπειρα, τῶν ἀπείρων πῶς

ARIST. METAPH.

D

ἐνδέχεται λαβεῖν ἐπιστήμην; Ἡ γὰρ ἐν τι καὶ ταῦτόν, καὶ ἡ καθόλου τὸ ὑπάρχει, ταύτη πάντα γνωρίζομεν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ δᾷ τι εἶναι παρὰ τὰ καθέκαστα, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὰ γένη εἶναι παρὰ τὰ καθέκαστα, ἥτοι τὰ ἔσχατα, ἢ τὰ πρῶτα. Τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, ἄρτι διηπορήσαμεν. Ἔτι εἰ ὅτι μάλιστα ἐστὶ τι παρὰ τὸ σύνολον, ὅταν κατηγορηθῇ τι τῆς ὕλης, πότερον εἰ ἔστιν εἶδος τι, παρὰ πάντα δὲ εἶναι τι, ἢ παρὰ μὲν ἕνια εἶναι, παρὰ δ' ἕνια μὴ εἶναι, ἢ παρ' οὐθέν; Εἰ μὲν οὖν μηθέν ἐστι παρὰ τὰ καθέκαστα, οὐδὲν ἂν εἴη νοητόν, ἀλλὰ πάντα αἰσθητὰ, καὶ ἐπιστήμη οὐδενός· εἰ μὴ τις εἶναι λέγει τὴν αἴσθησιν ἐπιστήμην. Ἔτι οὐδ' αἰδῖον οὐδέν, οὐδὲ ἀκίνητον. Τὰ γὰρ αἰσθητὰ πάντα φθίρειται, καὶ ἐν κινήσει ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν, εἰ γε αἰδῖον μηδὲν ἐστίν, οὐδὲ γένεσιν εἶναι δυνατόν. Ἀνάγκη γὰρ εἶναι τι τὸ γινόμενον, καὶ ἐξ οὗ γίνεται, καὶ τούτων τὸ ἔσχατον ἀγέννητον, εἴπερ ἴσταιαί τε, καὶ ἐκ μὴ ὄντος γενέσθαι ἀδύνατον. Ἔτι δὲ γενέσεως οὔσης καὶ κινήσεως, ἀνάγκη καὶ πέρας εἶναι. Οὔτε γὰρ ἄπειρός ἐστι οὐδεμία κίνησις, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐστὶ τέλος, γίνεσθαι τε οὐχ οἷόν τε τὸ ἀδύνατον γενέσθαι. Τὸ δὲ γεγονός, ἀνάγκη εἶναι ὅτε πρῶτον γέγονεν. Ἔτι δ' εἴπερ ὕλη ἐστὶ, διὰ τὸ ἀγέννητος εἶναι, πολὺ ἔτι μᾶλλον εὐλογον εἶναι τὴν οὐσίαν ὁπότε ἐκείνη γίνεται εἶναι. Εἰ γὰρ μήτε τοῦτο ἔσται μήτε ἐκείνη, οὐδὲν ἔσται τὸ παράπαν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀνάγκη τι εἶναι παρὰ τὸ σύνολον τὴν μορφήν καὶ τὸ εἶδος. Εἰ δ' αὖθις τοῦτο θήσει, ἀπορία ἐπὶ τίνων τε θήσει τοῦτο, καὶ ἐπὶ τίνων οὐ. Ὅτι μὲν γὰρ ἐπὶ πάντων οὐχ οἷόν τε, φανε-

ρόν. Οὐ γὰρ ἂν θείημεν εἶναι τινα οἰκίαν, παρὰ τὰς
 τινὰς οἰκίας. Πρὸς δὲ τούτοις, πότερον ἢ οὐσία μία
 πάντων ἔσται, οἷον τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἄτοπον. Οὐ
 γὰρ ἐν ἅπαντα, ὧν ἡ οὐσία μία, ἀλλὰ πολλὰ καὶ διά-
 φορα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄλογον. Ἀμα δὲ καὶ πῶς γί-
 νεται ἡ ὕλη τούτων ἐκάστου, καὶ ἔστι τὸ σύνολον ἄμφω
 ταῦτα; Ἐτι δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τόδε ἀποροῦσιν ἂν
 τις· εἰ μὲν γὰρ εἶδει εἰσὶ ἐν, οὐθὲν ἔσται ἀριθμῷ ἐν,
 οὐδ' αὐτὸ τὸ ἐν, καὶ τὸ ὄν. Καὶ τὸ ἐπίστασθαι πῶς
 ἔσται, εἰ μὴ τι ἔσται ἐν ἐπὶ πάντων; Ἀλλὰ μὴν εἰ ἀρι-
 θμῷ ἐν, καὶ μία ἐκάστη τῶν ἀρχῶν, καὶ μὴ ὥσπερ τῶν
 αἰσθητῶν ἄλλαι ἄλλων, οἷον τῆσδε τῆς συλλαβῆς τῷ εἴ-
 δει τῆς αὐτῆς οὐσῆς, καὶ ἀρχαὶ εἶδει αἱ αὐταί. Καὶ γὰρ
 αὗται ὑπάρχουσιν ἀριθμῷ ἕτεραι. Εἰ δὲ μὴ οὕτω,
 ἀλλ' αἱ τῶν ὄντων ἀριθμῷ ἐν εἰσιν, οὐκ ἔσται παρὰ
 τὰ στοιχεῖα οὐδὲν ἕτερον. Τὸ γὰρ ἀριθμῷ ἐν, ἢ τὸ
 καθ' ἕκαστον λέγειν, διαφέρει οὐθὲν. Οὕτω γὰρ λέγο-
 μεν τὸ καθ' ἕκαστον, τὸ ἀριθμῷ ἐν· καθόλου δὲ τὸ
 ἐπὶ τούτων. Ὡς περὶ τὰ τῆς φωνῆς ἐν ἀριθμῷ
 ἢ στοιχεῖα ὠρισμένα, ἀναγκαῖον ἦν τοσαῦτα εἶναι τὰ
 πάντα γράμματα, ὅσα περ τὰ στοιχεῖα, μὴ ὄντων γε
 δύο τῶν αὐτῶν, μηδὲ πλειόνων. Οὐθενὸς δ' ἐλάττων
 ἀπορία παραλέλειπται καὶ τοῖς νῦν καὶ τοῖς πρότερον,
 πότερον αἱ αὐταὶ τῶν φθαρτῶν καὶ τῶν ἀφθάρτων
 ἀρχαὶ εἰσιν, ἢ ἕτεραι. Εἰ μὲν γὰρ αἱ αὐταὶ εἰσι, πῶς
 τὰ μὲν ἀφθάρτα, τὰ δὲ φθαρτὰ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν;
 Οἱ μὲν περὶ Ἡσίοδον, καὶ πάντες ὅσοι θεολόγοι, τοῦ
 κόνον ἐφρόντισαν πιθανοῦ τοῦ πρὸς αὐτοὺς, ἡμῶν δ'
 ὑλιγώρησαν. Θεοὺς γὰρ ποιοῦντες τὰς ἀρχάς, καὶ ἐκ
 τῶν θεῶν γεγονέναι, τὰ μὴ γευσάμενα τοῦ νέκταρος

καὶ τῆς ἀμβροσίας, θνητὰ γενέσθαι φασί. Ἄηλον δὲ
ὥς ταῦτα τὰ ὀνόματα γνώριμα λέγοντες αὐτοῖς, καίτοι
περὶ αὐτῆς τῆς προφορᾶς τῶν αἰτίων τούτων, ὑπὲρ
ἡμᾶς εἰρήκασιν. Εἰ μὲν γὰρ χάριν ἡδονῆς περὶ αὐτῶν
διγγάνουσιν, οὐθὲν αἷτια τοῦ εἶναι, τὸ νέκταρ καὶ ἡ
ἀμβροσία. Εἰ δὲ τοῦ εἶναι, πῶς ἂν εἶεν αἰδίοιοι, δεό-
μενοι τροφῆς; Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν μυθικῶς σοφιστομέ-
νων, οὐκ ἄξιον μετὰ σπουδῆς σκοπεῖν. Περὶ δὲ τῶν
δι' ἀποδείξεως λεγόντων, δεῖ πυνθάνεσθαι διερωτών-
τας, τί δὴ ποτ' ἐκ τῶν αὐτῶν ὄντα, τὰ μὲν αἰδία τῇ
φύσιν ἐστὶ, τὰ δὲ φθείρεται τῶν ὄντων. Ἐπεὶ δὲ οὔτε
αἰτίαν λέγουσιν, οὔτε εὐλογον οὕτως ἔχειν, ὅλην ὥς
οὐχ αἰ αὐταὶ ἀρχαί, οὐδὲ αἰτίαι ἂν αὐτῶν εἶεν. Καὶ
γὰρ ὅνπερ οἰηθείη λέγειν ἂν τις μάλιστα ὁμολογου-
μένως αὐτῷ, Ἐμπεδοκλῆς, καὶ οὗτος ταὐτὸ πέπονθε.
Τίθῃσι μὲν γὰρ ἀρχὴν τινὰ αἰτίαν τῆς φθορᾶς
τὸ νεῖκος. Δόξεις δ' ἂν οὐθὲν ἦτιον καὶ τοῦτο γεννῆται
ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐνός. Ἄπαντα γὰρ ἐκ τούτου τὰλλα ἐστὶ
πλὴν ὁ θεός. Λέγει γοῦν,

Ἐξ ὧν πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἔσθ', ὅσα τ' ἔστιν
ὁπίσω,

Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἄνδρες ἡδὲ γυναῖκες,
Θῆρες τ' οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμμονες ἰχθύς,
Κἄν τε θεοὶ δολιχαίωνες.

Καὶ χωρὶς δὲ τούτων, ὅλην. Εἰ γὰρ μὴ ἔν ἦν τὸ νεῖ-
κος ἐν τοῖς πράγμασιν, ἔν ἂν ἦν ἅπαντα ὥς φησι
Ὅταν γὰρ συνέλθῃ, τότε ἔσχατον ἐστὶ τὸ νεῖκος, δὲ
καὶ συμβαίνει αὐτῷ τὸν εὐδαιμονέστατον θεὸν ἦτι
φρόνιμον εἶναι τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ γνωρίζει τὰ στο

ἴα πάντα. Τὸ γὰρ νεῖκος οὐκ ἔχει. Ἡ δὲ γνῶσις τοῦ
ιοίου τῷ ὁμοίῳ.

Γαῖη μὲν γάρ (φησι) γαῖαν ὁπώπαμεν, ὕδατι δ'
ὕδωρ,

Αἰθέρι δ' αἰθέρα ὄιον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ αἶδηλον,

Στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νείκει λυγρῷ.

λλ' ὅθεν δὴ ὁ λόγος, τοῦτό γε φανερόν, ὅτι συμβαί-
ναι αὐτῷ τὸ νεῖκος, μηθὲν μᾶλλον φθορᾶς ἢ τοῦ εἶ-
ναι αἴτιον. Ὁμοίως δὲ οὐδ' ἡ φιλότης ταῦ εἶναι.
υνάγουσα γὰρ εἰς τὸ ἐν, φθείρει τὰ ἄλλα. Καὶ ἅμα
αὐτῆς τῆς μεταβολῆς αἴτιον οὐθὲν λέγει, ἀλλ' ὅτι
ῖτως πέφυκεν.

Ἀλλ' ὅτε δὴ μέγα νεῖκος ἐνὶ μελέεσσιν ἐθρέφθη,

Εἰς τιμᾶς τ' ἀνόρουσε τελειομένοιο χρόνοιο,

Ὅς σφιν ἀμοιβαῖος πλατέος παρελήλυτο ὄρκου.

ς ἀναγκαῖον μὲν ὃν μεταβάλλειν. Αἰτίαν δ' ἐξ ἀνάγ-
γης οὐδεμίαν δηλοῖ, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτόν γε μόνον
γει ὁμολογουμένως. Οὐ γὰρ τὰ μὲν φθαρτὰ, τὰ δὲ
ρθαρτα ποιεῖ τῶν ὄντων, ἀλλὰ πάντα φθαρτὰ, πλήν
ἰν στοιχείων. Ἡ δὲ νῦν λεγομένη ἀπορία ἐστὶ, διὰ
τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, εἴπερ ἐκ τῶν αὐτῶν ἐστίν. Ὅτι
ν οὖν οὐκ ἂν εἴησαν αἱ αὐταὶ ἀρχαί, τοσαῦτα εἰ-
σθῶ. Εἰ δὲ ἑτεραι ἀρχαί, μία μὲν ἀπορία, πότε-
ν ἄφθαρτοι καὶ αὐταὶ ἔσονται, ἢ φθαρταί. Εἰ μὲν
φθαρταί, δῆλον ὥς ἀναγκαῖον καὶ ταύτας ἐκ τι-
ν εἶναι. Ἀπαντα γὰρ φθεῖρεται εἰς ταῦτ' ἐξ ὧν
τιν. Ὡστε συμβαίνει τῶν ἀρχῶν ἑτέρας ἀρχὰς εἶναι
στέρας. Τοῦτο δ' ἀδύνατον, καὶ εἰ ἴσταται, καὶ
βαδίζει εἰς ἀπείρον. Ἐτι δὲ πῶς ἔσται τὰ φθαρτὰ,
αἱ ἀρχαὶ ἀναιρεθήσονται; εἰ δὲ ἄφθαρτοι, διὰ τὴ

ἐκ μὲν τούτων ἀφθάρτων οὐσῶν, φθαρτὰ ἔσται, ἐκ δὲ τῶν ἐτέρων ἀφθαρτα; τοῦτο γὰρ οὐκ εὐλογον, ἀλλ' ἢ ἀδύνατον, ἢ πολλοῦ λόγου δεῖται. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐγκεχειρήκεν οὐδείς ἐίερας, ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἀπάντων λέγουσιν ἀρχάς· ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀπορηθὲν ἀπατρώουσιν, ὥσπερ τοῦτο μικρόν τι λαμβάνοντες. Πάντων δὲ καὶ θεωρῆσαι χαλεπώτατον, καὶ πρὸς τὸ γινῶναι τὰ ληθές ἀναγκαιότατον, πότερόν ποτε τὸ ὄν, καὶ τὸ ἐν, οὐσίαι τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ ἐκάτερον αὐτῶν οὐχ ἕτερόν τι ὄν, τὸ μὲν ἐν, τὸ δὲ ὄν ἐστιν. Ἡ δὲ ζητεῖν, τί ποῖ ἔστι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν, ὥς ὑποκειμένης ἄλλης φύσεως. Οἱ μὲν γὰρ ἐκείνως, οἱ δ' οὕτως οἴονται τὴν φύσιν ἔχειν. Πλάτων μὲν γὰρ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, οὐχ ἕτερόν τι τὸ ὄν, οὐδὲ τὸ ἐν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτῶν τὴν φύσιν εἶναι, ὡς οὕσης τῆς οὐσίας ταὐτὸ ἐν εἶναι, καὶ ὄν τι. Οἱ δὲ περὶ φύσεως, οἷον Ἐμπεδοκλῆς, ὡς εἰς γνωριμώτερον ἀνάγων, λέγει, ὅτι τὸ ἐν ὄν ἐστι. Δόξειε γὰρ ἂν λέγειν τοῦτο τὴν φιλίαν εἶναι. Αἰτία γοῦν ἐστὶν αὕτη, τοῦ ἐν εἶναι πᾶσιν. Ἕτεροι δὲ πῦρ, οἱ δ' αἴρα φασὶν εἶναι τὸ ἐν τοῦτο καὶ τὸ ὄν, ἐξ οὗ τὰ ὄντα εἶναι τε καὶ γεγονέναι. Ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα τιθέμενοι. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τούτοις τοσαῦτα λέγειν τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν, ὅσα σπερ ἀρχάς εἶναι φασί. Συμβαίνει δὲ, εἰ μὲν τις μὴ θήσεται εἶναι τινα οὐσίαν τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, μηδὲ τῶν ἄλλων εἶναι τῶν καθόλου μηθέν. Ταῦτα γὰρ ἐστὶ καθόλου μάλιστα πάντων. Εἰ δὲ μὴ ἔστι τι ἐν αὐτῷ, μηδ' αὐτὸ ὄν, σχολῇ τῶν γε ἄλλων τι ἂν εἴη παρὰ τὰ λεγόμενα καθ' ἕκαστα. Ἔτι δὲ μὴ ὄντος τοῦ ἐνὸς οὐσίας, δῆλον ὅτι οὐδ' ἂν ἀριθμὸς εἴη ὡς κεχωρισμένη φύσις τις τῶν ὄντων. Ὁ μὲν γὰρ ἄρ

θμός μονάδες· ἡ δὲ μονὰς, ὅπερ ἔν τί ἐστιν. Εἰ δ' ἐστὶ τὶ αὐτὸ ἐν καὶ αὐτὸ ὄν, ἀναγκαῖον οὐσίαν εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν. Οὐ γὰρ ἕτερόν τι καθόλου κατηγορεῖται, ἀλλὰ ταῦτα αὐτιά. Ἀλλὰ μὴν εἴ γ' ἔσται τὶ αὐτὸ ὄν καὶ αὐτὸ ἐν, πολλὴ ἀπορία πῶς ἔσται τὸ παρὰ ταῦτα ἕτερον. Λέγω δὲ πῶς ἔσται πλείω ἐνὸς τὰ ὄντα. Τὸ γὰρ ἕτερον τοῦ ὄντος οὐκ ἔστιν. Ὡστε κατὰ τὸν Παρμενίδου συμβαίνειν ἀνάγκη λόγον, ἐν ἅπαντα εἶναι τὰ ὄντα, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὄν. Ἀμφοτέρως δὲ δύσκολον· ἂν τε γὰρ μὴ ἦ τὸ ἐν οὐσία, ἂν τε ἦ τὸ αὐτὸ ἐν, ἀδύνατον τὸν ἀριθμὸν οὐσίαν εἶναι. Ἐάν μὲν οὖν μὴ ἦ, εἴρηται πρότερον δι' ὅ· ἐάν δὲ ἦ, ἡ αὐτὴ ἀπορία καὶ περὶ τοῦ ὄντος. Ἐκ τίνος γὰρ καὶ παρὰ τὸ ἐν ἔσται αὐτὸ ἄλλο ἐν; ἀνάγκη γὰρ μηδὲν εἶναι. Ἀπαντα δὲ τὰ ὄντα, ἢ ἐν ἢ πολλὰ, ὧν ἐν ἕκαστον. Ἔτι εἰ ἀδιαίρετον αὐτὸ τὸ ἐν, κατὰ μὲν τὸ Ζήνωνος ἀξίωμα οὐδὲν ἂν εἴη. Ὁ γὰρ μήτε προστιθέμενον, μήτε ἀφαιρούμενον ποιεῖ τι μείζον [ἢ ἔλαττον], οὐ φασιν εἶναι τοῦτο τῶν ὄντων, ὡς δηλονότι ὄντος μεγέθους τοῦ ὄντος· καὶ εἰ μέγεθος, σωματικόν. Τοῦτο γὰρ πάντη ὄν. Τὰ δὲ ἄλλα πῶς μὲν προστιθέμενα ποιήσει μείζον, πῶς δ' οὐθὲν· οἷον ἐπίπεδον καὶ γραμμὴ, στιγμή δὲ καὶ μονὰς οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος θεωρεῖ φορτικῶς, καὶ [οὐκ] ἐνδέχεται εἶναι ἀδιαίρετόν τι, ὥστε καὶ οὗτος καὶ πρὸς ἐκείνόν τιν' ἔχει ἀπολογίαν· μείζον μὲν οὐ ποιήσει, πλείον δὲ προστιθέμενον τὸ τοιοῦτον. Ἀλλὰ πῶς δὴ ἐξ ἐνὸς τοιούτου, ἢ πλειόνων ἔσται μέγεθος; ὅμοιον γὰρ καὶ τὴν γραμμὴν ἐκ στιγμῶν εἶναι φάσκειν. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ τις οὕτως ὑπολαμβάνοι, ὥστε γίνεσθαι (καθάπερ λέγουσί τινες) ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐτοῦ,

καὶ ἄλλου μὴ ἑνὸς τινος τὸν ἀριθμὸν, οὐθὲν ἦτιον
ζητητέον διὰ τί καὶ πῶς, ὅτε μὲν ἀριθμὸς, ὅτε δὲ μέ-
γεθος ἔσται τὸ γενόμενον, εἴπερ τὸ μὴ ἓν, ἡ ἀνισότης
καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἦν. Οὔτε γὰρ ὅπως ἐξ ἑνὸς καὶ ταύ-
της, οὔτε ὅπως ἐξ ἀριθμοῦ τινος καὶ ταύτης, γένοιτ'
ἂν τὰ μεγέθη, δῆλον.

CAPUT V.

Τούτων δ' ἐχομένη ἀπορία, πότερον οἱ ἀριθμοί,
καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ ἐπίπεδα, καὶ αἰστιγμαὶ οὐσίαι
τινὲς εἰσιν, ἢ οὐ. Εἰ γὰρ μὴ εἰσι, διαφεύγει τί τὸ ὄν,
καὶ τινες αἱ οὐσίαι τῶν ὄντων. Τὰ μὲν γὰρ πάθη,
καὶ αἱ κινήσεις, καὶ τὰ πρὸς τι, καὶ αἱ διαθέσεις, καὶ
οἱ λόγοι, οὐθενὸς δοκοῦσιν οὐσίαν σημαίνειν. Λέγον-
ται γὰρ πάντα καθ' ὑποκειμένου τινός, καὶ οὐθὲν τό-
δε τι. Ἀ δὲ ἂν μάλιστα δόξεις σημαίνειν οὐσίαν, ὕδωρ
καὶ γῆ, καὶ πῦρ, ἐξ ὧν τὰ σύνθετα σώματα συνέστηκε
τούτων δὲ θερμότητες μὲν καὶ ψυχρότητες καὶ τὰ
τοιαῦτα, πάθη, οὐκ οὐσίαι. Τὸ δὲ σῶμα τὸ ταῦτα
πεπονθὸς, μόνον ὑπομένει ὡς ὄν τι καὶ οὐσία τις οὔσα.
Ἀλλὰ μὴν τό τε σῶμα ἦτιον οὐσία τῆς ἐπιφανείας,
καὶ αὐτὴ τῆς γραμμῆς, καὶ αὐτὴ τῆς μονάδος καὶ τῆς
στιγμῆς. Τούτοις γὰρ ὠρίσται τὸ σῶμα· καὶ τὰ μὲν
ἄνευ σώματος ἐνδέχασθαι δοκεῖ εἶναι, τὸ δὲ σῶμα ἄνευ
τούτων εἶναι ἀδύνατον. Διόπερ οἱ μὲν πολλοὶ καὶ οἱ
πρότερον τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὄν σῶμα εἶναι, τὰλλα δὲ
τούτου πάθη· ὥστε καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς τῶν σωμάτων,
τῶν ὄντων εἶναι ἀρχάς· οἱ δ' ὕστερον καὶ σοφώτεροι
τούτων εἶναι δόξαντες, ἀριθμούς. Καθάπερ οὖν εἴ-
πομεν, εἰ μὴ ἔστιν οὐσία ταῦτα, ὅλως οὐδεμία ἔστιν
οὐσία, οὐδὲ ὄν οὐθὲν. Οὐ γὰρ δὴ τά γε συμβεβη-

κότα τούτοις, ἄξιον ὄντα καλεῖν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο μὲν ὁμολογεῖται, ὅτι μᾶλλον ἐστὶν οὐσία τὰ μήκη τῶν σωμάτων καὶ αἱ στιγμαί· ταῦτα δὲ μὴ ὁρῶμεν ποίων ἂν εἰεν σωμάτων (ἐν γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς ἀδύνατον εἶναι) οὐκ ἂν εἴη οὐσία οὐδεμία. Ἐτι φαίνεται ταῦτα πάντα διαιρέσεις ὄντα τοῦ σώματος, τὸ μὲν εἰς πλάτος, τὸ δὲ εἰς βάθος, τὸ δὲ εἰς μήκος. Πρὸς δὲ τούτοις ὁμοίως ἐν ἐστὶν ἐν τῷ στερεῷ ὁποιοῦν σχῆμα. Ὡστ' εἰ μήτ' ἐν τῷ λίθῳ Ἑρμῆς, οὐδὲ τὸ ἡμῖσι τοῦ κύβου ἐν τῷ κύβῳ οὕτως ὡς ἀφωρισμένον, οὐκ ἄρα οὐδ' ἐπιφάνεια. Εἰ γὰρ ὁποιοῦν, καὶ αὕτη ἂν ἦν ἡ ἀφορίζουσα τὸ ἡμῖσι. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ γραμμῆς καὶ ἐπὶ στιγμῆς καὶ μονάδος. Ὡστ' εἰ μάλιστα μὲν οὐσία τὸ σῶμα, τοῦτον δὲ μᾶλλον ταῦτα, μὴ ἐστὶ δὲ ταῦτα μηδὲ οὐσίαι τινές, διαφεύγει τί τὸ ὄν, καὶ τίς ἡ οὐσία τῶν ὄντων. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὰ περὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν συμβαίνει ἄλογα. Δοκεῖ μὲν γὰρ ἡ οὐσία μὴ οὔσα πρότερον, νῦν εἶναι, ἢ πρότερον οὔσα, ὕστερον μὴ [μετὰ τοῦτο γίνεσθαι καὶ φθίρεισθαι ταῦτα πάσχειν.] Τὰς δὲ στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς, καὶ τὰς ἐπιφάνειας, οὐκ ἐνδέχεται οὔτε γίνεσθαι οὔτε φθίρεισθαι, ὅτε μὲν οὔσας, ὅτε δὲ οὐκ οὔσας. Ὅταν γὰρ ἀπληται ἢ διαιρῇται τὰ σώματα ἅμα, ὅτε μὲν μία ἀπτομένων, ὅτε δὲ δύο διαιρουμένων γίνονται. Ὡστ' οὔτε συγκειμένων ἐστὶν, ἀλλ' ἐφθάρται, διηρημένων τὲ εἰσιν αἱ πρότερον οὐκ οὔσαι. Οὐ γὰρ δὴ ἡγε ἀδιαίρετος στιγμή διηρέθη εἰς δύο· εἴ τε γίνονται καὶ φθίρονται, ἔκ τινος γίνονται. Παραπλησίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὸ νῦν, τὸ ἐν τῷ χρόνῳ. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐνδέχεται γίνεσθαι καὶ φθίρεισθαι. Ἀλλ' ὁμῶς ἕτερον

δοκεῖ αἰεὶ εἶναι, οὐκ οὐσία τις οὖσα. Ὅμοίως δὲ δῆλον ὅτι ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς στιγμας καὶ γραμμάς, καὶ περὶ τὰ ἐπίπεδα. Ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος. Ἀπαντα γὰρ ὁμοίως, ἢ πέρατα, ἢ δαιρέσεις εἰσίν.

CAPUT VI.

Ὅλως δ' ἀπορήσειεν ἂν τις, διὰ τί καὶ δεῖ ζητεῖν ἄλλ' αὐτὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ μεταξὺ, οἷον, ἃ τίθεμεν εἶδη. Εἰ γὰρ [διὰ τοῦτο, ὅτι] τὰ μὲν μαθηματικὰ τῶν δεῦρο, ἄλλω μὲν τινι διαφέρει, τῷ δὲ πόλλ' ἄττα ὁμοειδῆ εἶναι, οὐδὲν διαφέρει. Ὡστ' οὐκ ἔσονται αὐτῶν αἱ ἀρχαὶ ἀριθμῷ ἀφωρισμέναι, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἐνταῦθα γραμμάτων, ἀριθμῷ μὲν πάντων οὐκ εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ ὠρισμέναι, εἶδει δέ· ἐὰν μὴ λαμβάνη τις τησδὶ τῆς συλλαβῆς, ἢ τησδὶ τῆς φωνῆς. Τούτων δ' ἔσονται καὶ ἀριθμῷ ὠρισμέναι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μεταξὺ. Ἀπειρα γὰρ καὶ κεῖ τὰ ὁμοειδῆ. Ὡστ' εἰ μὴ ἐστὶ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ μαθηματικά, ἔτετρα ἄττα ὅσα λέγουσι τὰ εἶδη τινές, οὐκ ἔσται μία ἀριθμῷ καὶ εἶδει οὐσία· οὐδ' αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἀριθμῷ ἔσονται ποσαὶ τινες, ἀλλὰ εἶδει. Εἰ οὖν τοῦτο ἀναγκαῖον, καὶ τὰ εἶδη ἀναγκαῖον διὰ τοῦτο εἶναι. Καὶ γὰρ εἰ μὴ καλῶς διαρθροῦσιν οἱ λέγοντες, ἀλλ' ἔστι τοῦθ' ὃ βούλονται, καὶ ἀνάγκη ταῦτα λέγειν αὐτοῖς, ὅτι τῶν εἰδῶν οὐσία τις ἕκαστον ἐστὶ, καὶ οὐθὲν κατὰ συμβεβηκός. Ἀλλὰ μὴν εἶγε θήσομεν τὰ εἶδη εἶναι, καὶ ἐν ἀριθμῷ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ μὴ εἶδει, εἰρηκάμεν ἃ συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀδύνατα. Σύνεγγον δὲ τούτῳ ἐστὶ τὸ διαπορῆσαι, πότερον δυνάμει ἐστὶ τὰ στοιχεῖα, ἢ τιν' ἕτερον τρόπον. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλως πως, πρότερόν τι ἔσται τῶν ἀρχῶν ἄλλο. Πρότερον

γὰρ ἡ δύναμις ἐκείνης τῆς αἰτίας· τὸ δὲ δυνατὴν οὐκ ἀναγκαῖον ἐκείνως πᾶν ἔχειν. Εἰ δ' ἔστι δυνάμει τὰ στοιχεῖα, ἐνδέχεται μὴδὲν εἶναι τῶν ὄντων. Δυνατὸν γὰρ εἶναι καὶ τὸ μὴπω ὄν. Γίγνεται μὲν γὰρ τὸ μὴ ὄν· οὐθὲν δὲ γίγνεται τῶν εἶναι ἀδυνάτων. Ταύτας τε οὖν τὰς ἀπορίας ἀναγκαῖον ἀπορῆσαι περὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ πρότερον καθόλου εἰσὶν, ἢ ὡς λέγομεν τὰ καθέκαστα. Εἰ μὲν γὰρ καθόλου, οὐκ ἔσονται οὐσίαι. Οὐθὲν γὰρ τῶν κοινῶν τόδε τι σημαίνει, ἀλλὰ τοιόνδε· ἢ δ' οὐσία τόδε τι· εἰ δ' ἔστι τόδε τι, καὶ ἐκθέσθαι [δύναται] τὸ κοινῇ κατηγορούμενον, πολλὰ ἔσται ζῶα, ὁ Σωκράτης αὐτός τε, καὶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ζῶον, εἴπερ σημαίνει ἕκαστον τόδε τι καὶ ἔν. Εἰ μὲν οὖν καθόλου αἱ ἀρχαὶ, ταῦτα συμβαίνει· εἰ δὲ μὴ καθόλου, ἀλλ' ὡς τὰ καθέκαστα, οὐκ ἔσονται ἐπιστηταί. Καθόλου γὰρ αἱ ἐπιστῆμαι πάντων. Ὡστ' ἔσονται ἀρχαὶ ἕτεραι πρότεραι τῶν ἀρχῶν καθόλου κατηγορούμεναι, ἅνπερ μέλλη ἔσεσθαι αὐτῶν ἐπιστήμη.

LIBER III. (IV.)

CAPUT I.

Ἔστιν ἐπιστήμη τις, ἣ θεωρεῖ τὸ ὄν-ἢ ὄν, καὶ τὰ τούτῳ ὑπάρχοντα καθ' αὐτό. Αὕτη δὲ ἐστὶν οὔδεμιᾶ τῶν ἐν μέρει λεγομένων ἢ αὐτῇ. Οὐδεμία γὰρ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖ καθόλου περὶ τοῦ ὄντος ἢ ὄν· ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ τι ἀποτεμνόμεναι, θεωροῦσι περὶ τοῦτο τὸ συμβεβηκός, οἷον αἱ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀκροτάτας αἰ-

τίας ζητοῦμεν, δῆλον ὡς φύσειός τινος αὐτὰς ἀναγκάιον εἶναι καθ' αὐτήν. Εἰ οὖν καὶ οἱ τὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων ζητοῦντες, ταύτας τὰς ἀρχὰς ἐζητοῦν, ἀνάγκη καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄντος εἶναι μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' ἢ ὄντα. Διὸ καὶ ἡμῖν τοῦ ὄντος ἢ ὄν, τὰς πρώτας αἰτίας ληπτέον.

CAPUT II.

Τὸ δὲ ὄν, λέγεται μὲν πολλαχῶς, ἀλλὰ πρὸς ἓν καὶ μίαν τινὰ φύσιν, καὶ οὐχ ὁμωνύμως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν ἅπαν πρὸς ὑγίειαν, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τῷ σημεῖον εἶναι τῆς ὑγιείας, τὸ δ' ὅτι δεικτικὸν αὐτῆς· καὶ τὸ ἱατρικὸν πρὸς ἱατρικὴν· τὸ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν ἱατρικὴν, λέγεται ἱατρικόν, τὸ δὲ τῷ εὐφρῆς εἶναι πρὸς αὐτήν, τὸ δὲ τῷ ἔργον εἶναι τῆς ἱατρικῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ ἄλλα λεγόμεθα λεγόμενα τούτοις. Οὕτω δὲ καὶ τὸ ὄν λέγεται πολλαχῶς μὲν, ἀλλὰ πᾶν πρὸς μίαν ἀρχήν. Τὰ μὲν γὰρ, ὅτι οὐσία, ὄντα λέγεται, τὰ δ' ὅτι πάθη οὐσίας, τὰ δ' ὅτι ὁδὸς εἰς οὐσίαν, ἢ φθοραὶ, ἢ στερήσεις, ἢ ποιότητες, ἢ ποιητικὰ ἢ γεννητικὰ οὐσίας, ἢ τῶν πρὸς τὴν οὐσίαν λεγομένων, ἢ τούτων τινὸς ἀποφάσεις, ἢ οὐσίας. Διὸ καὶ τὸ μὴ ὄν, εἶναι μὴ ὄν φασκέν. Καθάπερ οὖν καὶ τῶν ὑγιεινῶν ἀπάντων μία ἐπιστήμη ἐστίν, ὁμοίως τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ μόνον τῶν καθ' ἓν λεγομένων ἐπιστήμης ἐστὶ θεωρῆσαι μιᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς μίαν λεγομένων φύσιν. Καὶ γὰρ ταῦτα τρόπον τινὰ λέγεται καθ' ἓν. Δῆλον οὖν, ὅτι καὶ τὰ ὄντα μιᾶς θεωρῆσαι, ἢ ὄντα. Πανταχοῦ δὲ κυρίως τοῦ πρώτου ἢ ἐπιστήμῃ, καὶ ἐξ οὗ τὰ ἄλλα ἡρτῆται, καὶ δι' ὃ λέγονται. Εἰ οὖν

τοῦτ' ἐστὶν ἡ οὐσία, τῶν οὐσιῶν ἂν δέοι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας ἔχειν τὸν φιλόσοφον. Ἄπαντος δὲ γένους, καὶ αἰσθησις μία ἐνὸς καὶ ἐπιστήμη· οἷον γραμματικὴ μία οὐσα, πάσας θεωρεῖ τὰς φωνάς. Διὸ καὶ τοῦ ὄντος ὅσα εἶδη θεωρῆσαι, μίᾳς ἐστὶν ἐπιστήμης τῷ γένει, τὰ τε εἶδη τῶν εἰδῶν· εἰ δὴ τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν ταύτῳ καὶ μία φύσις, τῷ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ὥσπερ ἀρχὴ καὶ αἴτιον, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐνὶ λόγῳ δηλούμενα· διαφέρει δὲ οὐθὲν, οὐδ' ἂν ὁμοίως ὑπολάβωμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἔργου μᾶλλον. Ταῦτό γάρ εἰς ἄνθρωπος, καὶ ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος· καὶ οὐχ ἔτερόν τι δηλοῖ κατὰ τὴν λέξιν ἐπαναδιπλούμενον τὸ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἰς ἄνθρωπος. Δῆλον δ' ὅτι οὐ χωρίζεται οὐτ' ἐπὶ γενέσεως, οὐτ' ἐπὶ φθοράς. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός. Ὡστε φανερόν ὅτι ἡ πρόσθεσις ἐν τούτοις ταῦτό δηλοῖ, καὶ οὐδὲν ἔτερον τὸ ἐν παρὰ τὸ ὄν. Ἐτι δ' ἡ ἐκάστου οὐσία, ἐν ἐστὶν οὐ κατὰ συμβεβηκός. Ὅμοιως δὲ καὶ ὅπερ ὄν τι. Ὡσθ' ὅσαπερ τοῦ ἐνός εἶδη, τοσαῦτα καὶ τοῦ ὄντος ἐστί· περὶ ὧν τὸ τί ἐστι, τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης τῷ γένει θεωρῆσαι. Λέγω δ' οἷον περὶ ταύτου καὶ τοῦ ὁμοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, καὶ τῶν τούτοις ἀντικειμένων· σχεδὸν δὲ πάντα ἀνάγεται τὰναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Τεθεώρηται δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων. Καὶ τοσαῦτα μέρη φιλοσοφίας ἐστὶν, ὅσαι περ αἱ οὐσίαι. Ὡστε ἀναγκαῖον εἶναι τινα πρώτην καὶ ἐχομένην αὐτῶν. Ἐπάρχει γὰρ εὐθύς γένη ἔχοντα τὸ ὄν, καὶ τὸ ἐν· διὸ καὶ ἐπιστῆμαι ἀκολουθήσουσι τούτοις. Ἔστι γὰρ ὁ φιλόσοφος ὥσπερ ὁ μαθηματικὸς λεγόμενος. Καὶ γὰρ αὕτη ἔχει μέρος.

Καὶ πρώτη τις καὶ δευτέρα ἐστὶν ἐπιστήμη, καὶ ἄλλη ἐφεξῆς ἐν τοῖς μαθήμασιν. Ἐπεὶ δὲ μιᾷς ἀντικείμενα θεωρῆσαι, τῷ δ' ἐνὶ ἀντίκειται πλῆθος· ἀπόφασιν δὲ καὶ στέρησιν μιᾷς ἐστὶ θεωρῆσαι, διὰ τὸ ἀμφοτέρως θεωρεῖσθαι τὸ ἐν, οὐ ἢ ἀπόφασις, ἢ ἢ στέρησις, ἢ ἀπλῶς λεγομένη, ὅτι οὐχ ὑπάρξει ἐκεῖνο, ἢ τιτὶ γένει. Ἐνθα μὲν οὖν τῷ ἐνὶ ἢ διαφορὰ πρόσσεσι παρὰ τὸ ἐν τῇ ἀποφάσει· (ἀπουσία γὰρ ἢ ἀπόφασις ἐκεῖνου ἐστὶν) ἐν δὲ τῇ στερήσει καὶ ὑποκειμένη τις φύσις γίνεται, καθ' ἣς λέγεται ἢ στέρησις. Τῷ δ' ἐνὶ πλῆθος ἀντίκειται· ὥστε καὶ τὰ ἀντικείμενα τοῖς εἰρημένοις, τό, τε ἕτερον καὶ τὸ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον, καὶ ὅσα ἄλλα λέγεται, ἢ κατ' αὐτὰ, ἢ κατὰ πλῆθος καὶ τὸ ἐν, τῆς εἰρημένης γνωρίζειν ἐπιστήμης· ὧν ἓν τι καὶ ἢ ἐναντιότης ἐστὶ· διαφορὰ γάρ τις ἢ ἐναντιότης· ἢ δὲ διαφορὰ, ἐτερότης. Ὡστ' ἐπειδὴ πολλαχῶς τὸ ἐν λέγεται, καὶ ταῦτα πολλαχῶς μὲν λεχθήσεται, ὅμως δὲ μιᾷς ἅπαντα γνωρίζειν ἐστὶν. Οὐ γὰρ εἰ πολλαχῶς, ἐτέρας· ἀλλ' εἰ μήτε καθ' ἐν, μήτε πρὸς ἐν οἱ λόγοι ἀναφέρονται, τότε ἐτέρας. Ἐπεὶ δὲ πάντα πρὸς τὸ πρῶτον ἀναφέρεται, οἷον ὅσα ἐν, λέγεται πρὸς τὸ πρῶτον ἐν, ὡσαύτως φατέον καὶ περὶ ταῦτοῦ καὶ ἑτέρου καὶ τῶν ἐναντίων ἔχειν. Ὡστε διελόμενον ποσαχῶς λέγεται ἕκαστον, οὕτως ἀποδοτέον πρὸς τὸ πρῶτον ἐν ἑκάστη κατηγορίᾳ, πῶς πρὸς ἐκεῖνο λέγεται. Τὰ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν ἐκεῖνα, τὰ δὲ τῷ ποιεῖν, τὰ δὲ κατ' ἄλλους λεχθήσεται τοιούτους τρόπους. Φανερόν οὖν, ὅπερ ἐν ταῖς ἀπορίαις ἐλέχθη, ὅτι μιᾷς περὶ τούτων καὶ τῆς οὐσίας ἐστὶ λόγον ἔχειν. Τοῦτο δ' ἦν ἐν τῶν ἐν τοῖς ἀπορήμασι. Καὶ ἔστι τοῦ φιλοσόφου περὶ

πάντων δύνασθαι θεωρεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦ φιλοσό-
 φου, τίς ἔσται ὁ ἐπισκεψόμενος, εἰ ταὐτὸ Σωκράτης,
 καὶ Σωκράτης καθήμενος, ἢ εἰ ἐν ἐναντίον, ἢ τί
 ἐστι τὸ ἐναντίον, ἢ ποσαχῶς λέγεται; Ὀμοίως δὲ καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ οὖν τοῦ ἐνὸς
 ἢ ἐν, καὶ τοῦ ὄντος ἢ ὄν, ταῦτα καθ' αὐτά ἐστι
 πάθη, ἀλλ' οὐχ' ἢ ἀριθμοὶ, ἢ γραμμαὶ, ἢ πῦρ, δῆλον
 ὡς ἐκείνης τῆς ἐπιστήμης, καὶ τί ἐστι γνωρίσαι, καὶ
 τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς· καὶ οὐ ταύτη ἀμαρτάνουσιν οἱ
 περὶ αὐτῶν σκοπούμενοι ὡς οὐ φιλοσοφοῦντες, ἀλλ'
 ὅτι πρότερον ἢ οὐσία, περὶ ἧς οὐδὲν ἐπαΐουσιν· ἐπεὶ
 ὥσπερ ἐστὶ καὶ ἀριθμοῦ ἢ ἀριθμὸς ἴδια πάθη· οἶον,
 περιτιτότης, ἀρτιότης, συμμετρία, ἰσότης, ὑπεροχή,
 ἔλλειψις, καὶ ταῦτα καὶ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς ἀλλή-
 λους ὑπάρχει τοῖς ἀριθμοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ στερεῶ
 καὶ ἀκινήτῳ καὶ κινουμένῳ, ἀβαρεῖ τε καὶ βάρος ἔχον-
 τι, ἔστιν ἕτερα ἴδια· οὕτω καὶ τῷ ὄντι ἢ ὄν, ἔστι τινα
 ἴδια· καὶ ταῦτ' ἔστι περὶ ὧν τοῦ φιλοσόφου ἐπισκέψα-
 σθαι τὸ ἀληθές. Σημεῖον δὲ οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ
 σοφισταί, τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσό-
 φῳ (ἢ γὰρ σοφιστικὴ φαινομένη μόνον σοφία ἐστὶ,
 καὶ οἱ διαλεκτικοὶ διαλέγονται περὶ ἀπάντων) κοινὸν
 δὲ πᾶσι τὸ ὄν ἐστι. Διαλέγονται δὲ περὶ τούτων δη-
 λον· ὅτι, διὰ τὸ τῆς φιλοσοφίας εἶναι αὐτὰ οἰκεία.
 Περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ
 καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ· ἀλλὰ διαφέρει, τῆς
 μὲν, τῷ τρόπῳ τῆς δυνάμεως· τῆς δὲ, τοῦ βίου τῇ
 προαίρεσει. Ἔστι δὲ ἡ διαλεκτικὴ, πειραστικὴ, περὶ
 ὧν ἡ φιλοσοφία γνωριστικὴ· ἡ δὲ σοφιστικὴ, φαινο-
 κίνη, οὔσα δ' οὐ· ἔτι τῶν ἐναντίων ἢ ἕτερα συστοι-

χλα, στέρησις · καὶ πάντα ἀνάγεται εἰς τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, καὶ εἰς ἓν καὶ πλῆθος, οἷον στάσις τοῦ ἑνός, κίνησις δὲ τοῦ πλῆθους. Τὰ δ' ὄντα καὶ τὴν οὐσίαν, ὁμολογοῦσιν ἐξ ἐναντίων σχεδόν. Ἀπαντες γοῦν τὰς ἀρχὰς ἐναντίας λέγουσιν· οἱ μὲν γὰρ περιττὸν καὶ ἄρτιον, οἱ δὲ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, οἱ δὲ πῦρας καὶ ἀπειρον, οἱ δὲ φιλίαν καὶ νεῖκος · πάντα δὲ καὶ τὰλλα ἀναγόμενα φαίνεται εἰς τὸ ἓν καὶ τὸ πλῆθος. Εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν [ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἀγαθοῦ]· αἱ δ' ἀρχαὶ καὶ ἵπαντελῶς, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὥς εἰς γένη ταῦτα πίπτουσι. Φανερόν οὖν καὶ ἐκ τούτων, ὅτι μιᾶς ἐπιστήμης τὸ ὄν θεωρῆσαι. Πάντα γὰρ ἢ ἐναντία, ἢ ἐξ ἐναντίων. Ἀρχαὶ δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, τὸ ἓν καὶ τὸ πλῆθος. Ταῦτα δὲ μιᾶς ἐπιστήμης, εἴτε καθ' ἓν λέγεται, εἴτε μὴ, ὥσπερ ἴσως ἔχει τὰληθές. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ πολλαχῶς λέγεται τὸ ἓν, πρὸς τὸ πρῶτον τὰλλ' ἀναχθῆσεται, καὶ τὰ ἐναντία ὁμοίως. Καὶ διὰ τοῦτο, καὶ εἰ μὴ ἔστι τὸ ὄν ἢ τὸ ἓν καθόλου, καὶ ταῦτό ἐπὶ πάντων, ἢ χωριστὸν, ὥσπερ ἴσως οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τὸ ἓν, τὰ δὲ τῷ ἐφεξῆς · καὶ διὰ τοῦτο οὐ τοῦ γεωμέτρου θεωρῆσαι, τί τὸ ἐναντίον, ἢ τέλειον, ἢ ἓν, ἢ ὄν, ἢ ταῦτόν, ἢ ἕτερον, ἀλλ' ἢ ἐξ ὑποθέσεως. Ὅτι μὲν οὖν μιᾶς ἐπιστήμης τὸ ὄν ἢ ὄν θεωρῆσαι, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἢ ὄν, δηλον· καὶ ὅτι οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἢ αὐτῇ θεωρητικῇ, τῶν τε εἰρημένων, καὶ περὶ προτέρου καὶ ὑστερου, καὶ γένους καὶ εἶδους, καὶ ὅλου καὶ μερους, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

CAPUT III.

Λεκτέον δὲ, πότερον μιᾶς ἢ ἐτέρας ἐπιστήμητι

περὶ τε τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι καλουμένων ἀξιωμαίων,
καὶ περὶ τῆς οὐσίας. Φανερόν δ' ἔστι, ὅτι μιᾶς τε καὶ
τῆς τοῦ φιλοσόφου καὶ ἡ περὶ τούτων ἐστὶ σκέψις.
Ἀπασὶ γὰρ ὑπάρχει τοῖς οὖσιν, ἀλλ' οὐ γένει τινὶ χω-
ρὶς ἰδίᾳ τῶν ἄλλων. Καὶ χρῶνται μὲν πάντες ὅτι
τοῦ ὄντος ἐστὶν ἡ ὄν· ἕκαστον δὲ τὸ γένος ὄν. Ἐπὶ
ισοῦτον δὲ χρῶνται, ἐφ' ὅσον αὐτοῖς ἱκανόν. Τοῦ-
το δ' ἔστιν, ὅσον ἐπέχει τὸ γένος περὶ οὗ φέρουσι τὰς
ἀποδείξεις. Ὡστ' ἐπεὶ δῆλον ὅτι ἡ ὄντα ὑπάρχει
πᾶσι· (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς τὸ κοινόν) τοῦ περὶ τὸ ὄν
ἡ ὄν γνωρίζοντος, καὶ περὶ τούτων ἐστὶν ἡ θεωρία·
διόπερ οὐθὲς τῶν κατὰ μέρος ἐπισκοπούντων ἐγχειρεῖ
λέγειν τι περὶ αὐτῶν, εἰ ἡ ἀληθὴ ἡ μὴ, οὔτε γεωμέ-
τρης, οὔτ' ἀριθμητικὸς, ἀλλὰ τῶν φυσικῶν ἐνιοί, εἰ-
κότως τοῦτο δρῶντες. Μόνοι γὰρ ὥντο περὶ τε τῆς
ὅλης φύσεως σκοπεῖν, καὶ περὶ τοῦ ὄντος. Ἐπεὶ δ'
ἐστὶν ἔτι τοῦ φυσικοῦ τὴν ἀνωτέρω· (ἐν γὰρ τι γένος
τοῦ ὄντος ἡ φύσις) τοῦ καθόλου καὶ τοῦ περὶ τὴν
πρώτην οὐσίαν θεωρητικοῦ καὶ ἡ περὶ τούτων ἀν-
εἴη σκέψις. Ἔστι δὲ σοφία τις καὶ ἡ φυσικὴ, ἀλλ'
οὐ πρώτη· ὅσα δ' ἐγχειροῦσι τῶν λεγόντων τινὲς περὶ
τῆς ἀληθείας, ὃν τρόπον δεῖ ἀποδέχεσθαι, δι' ἀπαι-
τεσίαν τῶν ἀναλυτικῶν τοῦτο δρῶσι. Δεῖ γὰρ περὶ
τούτων ἤκειν προεπισταμένους, ἀλλὰ μὴ ἀκούοντας
ἡγεῖν. Ὅτι μὲν οὖν τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ περὶ
τάσης τῆς οὐσίας θεωροῦντος ἡ πέφυκε, καὶ περὶ τῶν
ἐλλογιστικῶν ἀρχῶν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι, δῆ-
λον. Προσέκει δὲ τὸν μάλιστα γνωρίζοντα περὶ ἕκα-
στον γένος, ἔχειν λέγειν τὰς βεβαιωτάτας ἀρχὰς τοῦ
ἐκείνου· ὥστε καὶ τὸν περὶ τῶν ὄντων ἡ ὄντα, τὰς

ARIST. METAPH.

E

πάντων βεβαιωτάτας. Ἔστι δ' οὗτος ὁ φιλόσοφος. Βεβαιωτάτη δ' ἀρχὴ πασῶν, περὶ ἣν διαψευσθῆναι ἀδύνατον· γνωριμωτάτην τε γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην (περὶ γὰρ ἃ μὴ γνωρίζουσιν, ἀπατώνται πάντες) καὶ ἀνυπόθετον. Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἔχειν τὸν ὁτιοῦν ξυτιέντα τῶν ὄντων, τοῦτο οὐχ ὑπόθεσις. Ὁ δὲ γνωρίζειν ἀναγκαῖον τῷ ὁτιοῦν γνωρίζοντι, καὶ ἡκεῖν ἔχοντα ἀναγκαῖον. Ὅτι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη πασῶν βεβαιωτάτη ἀρχή, δῆλον. Τίς δ' ἔστιν αὕτη, μετὰ ταῦτα λέγωμεν. Τὸ γὰρ αὐτὸ ἅμα ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, ἀδύνατον τῷ αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὅσα ἄλλα προσδιορισαίμεθ' ἂν, ἔστω προσδιωρισμένα πρὸς τὰς λογικὰς δυσχερείας. Αὕτη δ' ἀπασῶν ἐστὶ βεβαιωτάτη τῶν ἀρχῶν. Ἐχει γὰρ τὸν εἰρημένον διορισμόν. Ἀδύνατον γὰρ ὄντινούν ταῦτο ὑπολαμβάνειν εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, καθάπερ τινὲς οἴονται λέγειν Ἡράκλειτον. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀναγκαῖον, ἃ τις λέγει, ταῦτα καὶ ὑπολαμβάνειν. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία, (προσδιωρίσθω δ' ἡμῖν καὶ ταῦτα τῇ προτάσει τὰ εἰωθότα) ἐναντία δ' ἐστὶ δόξα δόξῃ ἢ τῆς ἀντιφάσεως· φανερόν ὅτι ἀδύνατον ἅμα ὑπολαμβάνειν τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸ αὐτό. Ἀμα γὰρ ἂν ἔχοι τὰς ἐναντίας δόξας ὁ διεψευσμένος περὶ τούτου. Διὸ πάντες ἀποδεικνύντες, εἰς ταύτην ἀνάγουσιν ἐσχάτην δόξαν. Φύσει γὰρ ἀρχὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματῶν αὕτη πάντων.

CAPUT IV.

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ (καθ' ἅπερ εἵπομεν) αὐτοῖ τε ἐνδέχασθαι φασὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὑπολαμ-

βάνειν οὕτως. Χρῶνται δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ πολλοὶ καὶ τῶν περὶ φύσεως· ἡμεῖς δὲ νῦν εἰλήφαμεν ὥς ἀδύνατον ὄντος ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ διὰ τούτου ἐδείξαμεν ὅτι βεβαιοτάτη αὕτη τῶν ἀρχῶν πασῶν. Ἀξιοῦσι δὲ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύναι τινὲς δι' ἀπαιδευσίαν. Ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία, τὸ μὴ γινώσκειν, τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν, καὶ τίνων οὐ δεῖ. Ὅλως μὲν γὰρ ἀπάντων ἀδύνατον ἀπόδειξιν εἶναι. Εἰς ἀπειρον γὰρ ἂν βαδίζοι· ὥστε μηδ' οὕτως εἶναι ἀπόδειξιν. Εἰ δὲ τίνων μὴ δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν, τίνα ἀξιοῦσιν εἶναι μᾶλλον τοιαύτην ἀρχήν, οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν. Ἔστι δ' ἀποδείξαι ἐλεγκτικῶς καὶ περὶ τούτου ὅτι ἀδύνατον, ἂν μόνον τι λέγῃ ὁ ἀμφοισθητῶν· ἂν δὲ μηθέν, γελοῖον τὸ ζητεῖν λόγον, πρὸς τὸν μηθενὸς ἔχοντα λόγον, ἢ μηθὲν ἔχει λόγον. Ὅμοιος γὰρ φυτῷ ὁ τοιοῦτος, ἢ τοιοῦτος. Τὸ δ' ἐλεγκτικῶς ἀποδείξαι, λέγω διαφέρειν, καὶ τὸ ἀποδείξαι· ὅτι ὁ ἀποδεικνύων μὲν ἂν δόξειεν αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ· ἄλλου δὲ τοῦ τοιούτου αἰτίου ὄντος, ἐλεγχος ἂν ἔῃ, καὶ οὐκ ἀπόδειξις. Ἀρχὴ δὲ πρὸς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, οὐ τὸ ἀξιοῦν, ἢ εἶναι τι λέγειν, ἢ μὴ εἶναι, (τοῦτο μὲν γὰρ τάχα ἂν τις ὑπολάβοι, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖν) ἀλλὰ τὸ σημαίνειν γέ τι, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ ἄλλῳ. Τοῦτο γὰρ ἀνάγκη, εἴπερ λέγει ἰ. Εἰ γὰρ μὴ, οὐκ ἂν εἴη τῷ τοιούτῳ λόγος, οὐθ' ὑπὸ πρὸς αὐτόν, οὔτε πρὸς ἄλλον. Ἄν δὲ τις τοῦτο διδῷ, ἔσται ἀπόδειξις· ἤδη γάρ τι ἔσται ὠρισμένον· ἀλλ' αἷτιος οὐχ ὁ ἀποδεικνύς, ἀλλ' ὁ ὑπομένων· ναιρῶν γὰρ λόγον, ὑπομένει λόγον. Πρῶτον μὲν ἔν δὴλον, ὥς τοῦτ' αὐτὸ ἀληθές, ὅτι σημαίνει τὸ νομα τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι τοδί. Ὡστ' οὐκ ἂν πᾶν

οὕτως καὶ οὐχ οὕτως ἔχοι. Ἔτι, εἰ ἄνθρωπος σημαίνει ἔν, ἔστω τοῦτο τὸ ζῶον δίπουν. Λέγω δὲ τὸ ἔν σημαίνειν τοῦτο· εἰ τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος, ἂν ᾗ τι ὁ ἄνθρωπος, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀνθρώπων εἶναι. Διαφέρει δ' οὐθὲν, οὐδ' εἰ πλείω τις φαίη σημαίνειν, μόνον δὲ ὠρισμένα. Τεθελεῖ γὰρ ἂν ἐφ' ἑκάστω λόγῳ ἕτερον ὄνομα. Λέγω δ' οἷον, εἰ μὴ φαίη τὸν ἄνθρωπον ἔν σημαίνειν, πολλὰ δὲ, ὧν ἑνὸς μὲν εἰς λόγος, τὸ ζῶον, τὸ δίπουν· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι πλείους, ὠρισμένοι δὲ τὸν ἀριθμόν· τεθείη γὰρ ἂν ἴδιον ὄνομα, καθ' ἑκάστον τῶν λόγων· εἰ δὲ μὴ τεθείη, ἀλλ' ἄπειρα σημαίνειν φαίη, φανερόν ὅτι οὐκ ἂν εἴη λόγος. Τὸ γὰρ μὴ ἔν τι σημαίνειν, οὐθὲν σημαίνειν ἐστὶ. Μὴ σημαίνοντων δὲ τῶν ὀνομάτων, ἀνήρηται τὸ διαλέγεσθαι πρὸς ἀλλήλους, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς αὐτόν. Οὐθὲν γὰρ ἐνδέχεται νοεῖν, μηθὲν νοοῦντα ἔν. Εἰ δ' ἐνδέχεται, τεθείη ἂν ὄνομα τούτῳ τῷ πράγματι ἔν. Ἔστω ἄρα δὴ (ὥσπερ ἐλέχθη καὶ κατ' ἀρχάς) σημαῖνον τὶ τὸ ὄνομα, καὶ σημαῖνον ἔν· οὐ δὴ ἐνδέχεται τὸ ἀνθρώπων εἶναι σημαίνειν, ὅπερ μὴ εἶναι ἀνθρώπων· εἰ τὸ ἄνθρωπος σημαίνει, μὴ μόνον καθ' ἑνός, ἀλλὰ [καὶ μίαν φύσιν] καὶ ἔν. Οὐ γὰρ τοῦτο ἀξιούμεν, τὸ ἔν σημαίνειν τὸ καθ' ἑνός· ἐπεὶ εἰ οὕτως, καὶ τὸ μουσικὸν καὶ λευκὸν, καὶ τὸ ἄνθρωπος ἔν ἐσήμαινεν. Ὡστε ἔν ἅπαντα ἔσται· συνώνυμα γάρ· καὶ οὐκ ἔσται εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸ αὐτό, ἀλλ' ἢ καθ' ὁμωνυμίαν· ὥσπερ ἂν εἰ ὀνήμεις ἄνθρωπον καλοῦμεν, ἄλλοι μὴ ἄνθρωπον καλοῖεν. Τὸ δ' ἀπορούμενον, οὐ τοῦτό ἐστιν, εἰ ἐνδέχεται ἅμα τὸ αὐτὸ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἄνθρωπον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα. Εἰ δὲ μὴ

σημαίνει ἕτερον τὸ ἄνθρωπος καὶ τὸ μὴ ἄνθρωπος, ὅτι καὶ τὸ μὴ εἶναι ἄνθρώπῳ, τοῦ εἶναι ἄνθρώπῳ. Ὡς ἔστι τὸ ἄνθρώπῳ εἶναι, τὸ μὴ εἶναι ἄνθρώπῳ. Ἐν γὰρ ἔστι. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ εἶναι ἔν, ὡς λῶπιον καὶ ἱμάτιον, εἰ ὁ λόγος εἷς. Εἰ δὲ ἔστι ἔν, ἔν σημαίνει τὸ ἄνθρώπῳ εἶναι, καὶ μὴ ἄνθρώπῳ· ἀλλ' ἐδέδεικτο ὅτι ἕτερον σημαίνει. Ἀνάγκη τοίνυν εἰ τί ἐστιν ἀληθές εἰπεῖν, ὅτι ἄνθρωπος ζῶον εἶναι δέπου. Τοῦτο γὰρ ἦν ὃ ἐσήμαινε τὸ ἄνθρωπος. Εἰ δ' ἀνάγκη τόδε, οὐκ ἐνδέχεται μὴ εἶναι τότε αὐτὸ ζῶον δέπου. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἀνάγκη εἶναι, τὸ ἀδύνατον εἶναι, μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Οὐκ ἄρα ἐνδέχεται ἅμα ἀληθές εἶναι εἰπεῖν, τὸ αὐτὸ ἄνθρωπον εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ εἶναι ἄνθρωπον. Τὸ γὰρ ἄνθρώπῳ εἶναι, καὶ τὸ μὴ ἄνθρώπῳ εἶναι, ἕτερον σημαίνει· εἶπερ καὶ τὸ λευκὸν εἶναι, καὶ τὸ ἄνθρωπον εἶναι ἕτερον. Πολὺ γὰρ ἀντίκειται ἐκεῖνο μᾶλλον· ὥστε σημαίνειν ἕτερον. Εἰ δὲ καὶ τὸ λευκὸν φήσει τὸ αὐτὸ καὶ ἔν σημαίνειν, πάλιν τὸ αὐτὸ ἐροῦμεν, ὅπερ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ὅτι ἐν τὰ πάντα ἐστὶ, καὶ οὐ μόνον τὰ ἀντικείμενα. Εἰ μὴ ἐνδέχεται τοῦτο, συμβαίνει τὸ λεχθὲν, ἂν ἀποκρίνηται τὸ ἐρωτώμενον. Ἐὰν δὲ προστιθῇ ἐρωτῶντός τινος ἀπλῶς, καὶ τὰς ἀποφάσεις, οὐκ ἀποκρίνεται τὸ ἐρωτώμενον· οὐθὲν γὰρ κωλύει εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ ἄνθρωπον καὶ λευκόν, καὶ ἄλλα μυρία τὸ πληθὺς· ἀλλ' ὡς ἐρομένου, εἰ ἀληθές εἰπεῖν ἄνθρωπον τοῦτο εἶναι, ἢ οὐ, ἀποκριτέον τὸ ἐν σημαῖνον, καὶ οὐ προσκρίτεον, ὅτι καὶ λευκὸν καὶ μέγα. Καὶ γὰρ ἀδύνατον, πῆρα ὄντα τὰ συμβεβηκότα διελεῖν. Ἡ οὖν ἀπαν-

τα διελθέτω, ἢ μὴ θέν. Ὅμοίως τοίνυν εἰ καὶ μυριά-
 κισ ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, οὐ
 προσαποκριτέον τῷ ἐρομένῳ εἰ ἔστιν ἄνθρωπος, οἷον
 ἔστιν ἄμα καὶ οὐκ ἄνθρωπος, εἰ καὶ μὴ τᾶλλα ὅσα συμ-
 βέβηκε προσαποκριτέον, ὅσα ἐστὶν ἢ μὴ ἐστίν. Ἐάν δὲ
 τοῦτο ποιῇ, οὐ διαλέγεται. Ὅλως δ' ἀναιροῦσιν οἱ
 τοῦτο λέγοντες οὐσίαν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. Πάντα γὰρ
 ἀνάγκη συμβεβηκέναι φάσκειν αὐτοῖς· καὶ τὸ, ὅπερ
 ἀνθρώπῳ εἶναι, ἢ ζῶν εἶναι, μὴ εἶναι· εἰ γὰρ ἔσται τι
 ὅπερ ἀνθρώπῳ εἶναι, τοῦτο οὐκ ἔσται μὴ ἀνθρώπῳ
 εἶναι, ἢ μὴ εἶναι ἀνθρώπῳ· καίτοι αὐταὶ ἀποφάσεις
 τούτου. Ἐν γὰρ ἦν ὃ ἐσήμαινεν, καὶ ἦν τοῦτο τινὸς
 οὐσία. Τὸ δ' οὐσίαν σημαίνειν ἐστίν, ὅτι οὐκ ἄλλο
 τι τὸ εἶναι αὐτῷ. Εἰ δ' ἔσται αὐτῷ καὶ τὸ ὅπερ ἀν-
 θρώπῳ εἶναι, ὅπερ μὴ ἀνθρώπῳ εἶναι, ἢ ὅπερ μὴ εἶναι
 ἀνθρώπῳ, ἄλλο ἔσται. Ὡστ' ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν,
 ὅτι οὐθ' ἐνὸς ἔσται τοιοῦτος εἰδικὸς καὶ οὐσιώδης, καὶ
 αἰεὶ τῷ ὑποκειμένῳ προσηρμοσμένος λόγος, ἀλλὰ πόν-
 τα κατὰ συμβεβηκός· τούτῳ γὰρ διώρισται οὐσία καὶ
 τὸ συμβεβηκός. Τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβε-
 βηκός. Τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν, οἷον
 ἔστι μὲν λευκός, ἀλλ' οὐχ ὅπερ λευκόν. Εἰ δὲ πάντα
 κατὰ συμβεβηκός λέγεται, οὐθ' ἐστὶ πρῶτον τὸ κα-
 θόλου. Εἰ δ' αἰεὶ τὸ συμβεβηκός καθ' ὑποκειμένου
 τινὸς σημαίνει τὴν κατηγορίαν, ἀνάγκη ἄρα εἰς ἅπει-
 ρον ἵεναι· ἀλλ' ἀδύνατον. Οὐδὲ γὰρ πλείω συμπλέ-
 κεται δυοῖν· τὸ γὰρ συμβεβηκός, οὐ συμβεβηκότη συμ-
 βεβηκός, εἰ μὴ ὅτι ἄμφω συμβέβηκε ταύτῳ. Λέγω δὲ
 οἷον, τὸ λευκὸν καὶ μουσικόν, καὶ τοῦτο λευκόν, ὅτι ἄμφω
 τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν. Ἀλλ' οὐχ ὁ Σωκράτης μουσι-

κός οὕτως, ὅτι ἄμφω συμβέβηκεν ἐτέρῳ τινί. Ἐπεὶ τοίνυν
τὰ μὲν οὕτως, τὰ δ' ἐκείνως λέγεται συμβεβηκότα, ὅσα
οὕτως λέγεται, ὥς τὸ λευκὸν τῷ Σωκράτει, οὐκ ἐνδέχε-
ται ἅπειρα εἶναι ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ, οἷον τῷ Σωκράτει
τῷ λευκῷ, καὶ ἕτερόν τι συμβεβηκός· οὐ γὰρ γίνεται
τι ἐκ πάντων, οὐδὲ δὴ τῷ λευκῷ ἕτερόν τι ἔσται
συμβεβηκός, οἷον τὸ μουσικόν. Οὐθέν τε γὰρ μᾶλλον
τοῦτο ἐκείνῳ, ἢ ἐκεῖνο τούτῳ συμβέβηκεν. Καὶ ἅμα
διώρισται, ὅτι τὰ μὲν οὕτως συμβέβηκε, τὰ δ' ὥς τὸ
μουσικόν Σωκράτει. Ὅσα δ' οὕτως, οὐ συμβεβηκότι
συμβέβηκε τὸ συμβεβηκός, ἀλλ' ὅσα ἐκείνως. Ὡστ'
οὐ πάντα κατὰ συμβεβηκός λεχθήσεται. Ἔσται ἄρα
τι, καὶ ὥς οὐσίαν σημαῖνον. Εἰ δὲ τοῦτο, δέδεικται
ὅτι ἀδύνατον ἅμα κατηγορεῖσθαι τὰς ἀντιφάσεις. Ἐτι
εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀντιφάσεις ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ πᾶσαι,
δηλον ὥς ἅπαντα ἔσται ἐν. Ἔσται ἄρα τὸ αὐτὸ καὶ
τρίηρης καὶ τοῖχος καὶ ἄνθρωπος, εἰ κατὰ παντός τι
ἢ καταφῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἐνδέχεται, καθάπερ ἀνάγκη
τοῖς τὸν Πρωταγόρου λέγουσι λόγον. Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖ
μὴ εἶναι τρίηρης ὁ ἄνθρωπος, δηλον ὅτι οὐκ ἔσται
τρίηρης· ὥστε καὶ ἔστιν, εἴπερ ἡ ἀντίφασις ἀληθής.
Καὶ γίνεται δὴ τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁμοῦ πάντα χρή-
ματα· ὥστε μηδὲν ἀληθῶς ἐν ὑπάρχειν. Τὸ ἀόριστον
οὐκ εἰκότασι λέγειν, καὶ οἰόμενοι τὸ ὄν λέγειν, περὶ τοῦ
μὴ ὄντος λέγουσι. Τὸ γὰρ δυνάμει ὄν καὶ μὴ ἐντελε-
ζεῖν, τὸ ἀόριστόν ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν λεκτέον γε αὐτοῖς
κατὰ παντός τὴν κατάφασιν ἢ τὴν ἀπόφασιν. Ἀποπον-
νὰρ εἰ ἐκάστῳ, ἢ μὲν αὐτοῦ ἀπόφασις ὑπάρξει, ἢ δ'
τέρου ὃ μὴ ὑπάρχει αὐτῷ οὐκ ὑπάρξει. Λέγω δ'
οἷον, εἰ ἀληθὲς εἰπεῖν τὸν ἄνθρωπον, ὅτι οὐκ ἄνθρω-

πος, δῆλον ὅτι καὶ οὐ τριήρης. Εἰ μὲν οὖν ἡ κατά-
 φασις, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀπόφασιν. Εἰ δὲ μὴ ὑπάρχει
 ἡ κατάφασις, εἶγε ἡ ἀπόφασις ὑπάρξει μᾶλλον, ἢ ἡ
 αὐτοῦ, ἢ τῆς τριήρους. Εἰ οὖν κἄκείνη ὑπάρξει, καὶ
 ἡ τῆς τριήρους. Εἰ δ' αὖτη, καὶ ἡ κατάφασις. Ταῦ-
 τά τε οὖν συμβαίνει τοῖς λέγουσι τὸν λόγον τοῦτον, καὶ
 ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι. Εἰ γὰρ ἀληθές,
 ὅτι ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι καὶ οὐτ' ἄν-
 θρωπος, οὔτε οὐκ ἄνθρωπος ἔσται. Τοῖν γὰρ δυοῖν,
 δύο ἀποφάσεις. Εἰ δὲ μία ἐξ ἀμφοτέρων ἐκίνη, καὶ αὕτη
 μία ἂν εἴη ἀντικειμένη. Ἐτι ἦτοι περὶ ἅπαντα οὕτως ἔχει,
 καὶ ἔστι καὶ λευκὸν καὶ οὐ λευκὸν, καὶ ὄν καὶ οὐκ ὄν,
 καὶ περὶ τὰς ἄλλας φάσεις καὶ ἀποφάσεις ὁμοιοτρό-
 πως· ἢ οὐ, ἀλλὰ περὶ μὲν τινάς, περὶ τινάς-δ' οὐ. Καὶ
 εἰ μὲν μὴ περὶ πάσας, αὗται ἂν εἴεν ὁμολογούμεναι·
 εἰ δὲ περὶ πάσας, πάλιν ἦτοι καθ' ὅσων τὸ φῆσαι, καὶ
 ἀποφῆσαι, καὶ καθ' ὅσων ἀποφῆσαι, καὶ φῆσαι, ἢ
 κατὰ μὲν ὅν φῆσαι καὶ ἀποφῆσαι· καθ' ὅσων δὲ ἀπο-
 φῆσαι, οὐ πάντων φῆσαι. Καὶ εἰ μὲν οὕτως, εἴη ἂν τι
 παγίως οὐκ ὄν· καὶ αὕτη βεβαία δόξα. Καὶ εἰ τὸ μὴ
 εἶναι βέβαιόν τι καὶ γνώριμον, βεβαιότερα ἂν εἴη φά-
 σις ἢ ἀντικειμένη. Εἰ δὲ ὁμοίως καὶ ὅσα ἀποφῆσαι
 φάναι, κατάφασιν ἀνάγκη· ἦτοι ἀληθές διαιροῦντα
 λέγειν, οἷον, ὅτι λευκὸν, καὶ πάλιν ὅτι οὐ λευκὸν, ἢ
 οὐ· καὶ εἰ μὲν μὴ ἀληθές διαιροῦντα λέγειν, οὐ λέ-
 γει τε ταῦτα, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδέν. Τὰ δὲ μὴ ὄντα, πῶς
 ἂν φθέγγαιτο, ἢ βαδίσαιεν; καὶ πάντα δ' ἂν εἴη ἔν,
 ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται· καὶ ταῦτόν ἐστι καὶ
 ἄνθρωπος καὶ θεός, καὶ τριήρης, καὶ αἱ ἀντιφάσεις
 αὐτῶν. Εἰ δ' ὁμοίως καθ' ἕκαστον, οὐδὲν διοίσει

ἕτερον ἑτέρου. Εἰ γὰρ διοίσει, τοῦτ' ἔσται ἀληθές καὶ ἴδιον. Ὁμοίως δὲ εἰ διαιροῦντα ἐνδέχεται ἀληθεύειν, συμβαίνει τὸ λεχθέν. Πρὸς δὲ τούτῳ, ὅτι πάντες ἂν ἀληθεύοιεν, καὶ πάντες ἂν ψεύδοιντο, καὶ αὐτὸς αὐτὸν ὁμολογοῖ ψεύδεσθαι. Ἄμα δὲ φανερόν ἐστι περὶ οὐδενός ἐστι πρὸς τοῦτον ἡ σκέψις. Οὐθὲν γὰρ λέγει. Οὔτε γὰρ οὕτως, οὔτ' οὐχ οὕτως λέγει, ἀλλ' οὕτως τε καὶ οὐχ οὕτως. Καὶ πάλιν γὰρ ταῦτα ἀποφασιν ἄμφω, ὅτι οὐθ' οὕτως, οὔτε οὐχ οὕτως λέγει, ἀλλ' οὕτως τε καὶ οὐχ οὕτως· εἰ γὰρ μὴ, ἥδη ἂν τι εἴη ὠρισμένον. Ἔτι εἰ ὅταν ἡ φάσις ἀληθὴς ᾖ, ἡ ἀποφασίς ψευδὴς, καὶ αὕτη ἀληθὴς ᾖ, ἡ κατάφασις ψευδὴς, οὐκ ἂν εἴη ἅμα τὸ αὐτὸ φάναι καὶ ἀποφάναι ἀληθῶς· ἀλλ' ἴσως φαίνεται ἂν τοῦτ' εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς κείμενον. Ἔτι ἄρα ὁ μὲν ἢ ἔχειν πως ὑπολαμβάνων, ἢ μὴ ἔχειν, διέψευσται· ὁ δὲ ἄμφω, ἀληθεύει; Εἰ γὰρ ἀληθεύει, τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον, [εἰ μὴ] ὅτι τοιαύτη τῶν ὄντων ἡ φύσις ἀληθεύει; Εἰ δὲ μὴ ἀληθεύει, ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθεύει ὁ ἐκείνως ὑπολαμβάνων, ἥδη πῶς ἔχει ἂν τὰ ὄντα, καὶ τοῦτο ἀληθὲς ἂν εἴη, καὶ οὐχ ἅμα καὶ οὐκ ἀληθές; εἰ δὲ ὁμοίως ἅπαντες καὶ ψεύδονται καὶ ἀληθῆ λέγουσιν, οὔτε φθέγγεσθαι, οὔτε εἰπεῖν τῷ τοιούτῳ ἐστίν. Ἄμα γὰρ ταῦτά τε καὶ οὐ ταῦτά λέγει. Εἰ δὲ μηθὲν ὑπολαμβάνει, ἀλλ' ὁμοίως οὔεται καὶ οὐκ οὔεται, τί ἂν διαφερόντως ἔχει τῶν πεφυκότων; Ὅθεν καὶ μάλιστα φανερόν ἐστιν, ὅτι οὐθίς οὕτω διάκειται, οὔτε τῶν ἄλλων, οὔτε τῶν λεγόντων τὸν λόγον τοῦτον. Διὰ τί γὰρ βαδίζει Μεγάρων; ἀλλ' οὐχ ἡσυχάζει οἰόμενος βαδίζειν; οὐδ' εὐθὺς ἰωθὲν πορεύεται εἰς φρέαρ ἢ εἰς φάραγγα, ἐὰν τύχη,

ἀλλὰ φαίνεται εὐλαβούμενος, ὥς οὐχ ὁμοίως οἰόμενος μὴ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ἐμπεσεῖν καὶ ἀγαθόν; Δῆλον ἄρα, ὅτι τὸ μὲν βέλτιον ὑπολαμβάνει, τὸ δ' οὐ βέλτιον. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ μὲν ἄνθρωπον, τὸ δ' οὐκ ἄνθρωπον καὶ τὸ μὲν γλυκὺ, τὸ δ' οὐ γλυκὺ ἀνάγκη ὑπολαμβάνειν. Οὐ γὰρ ἐξ ἴσου ἅπαντα ζητεῖ καὶ ὑπολαμβάνει, ὅταν οἰηθῇ βέλτιον εἶναι τὸ πιεῖν ὕδωρ καὶ ἰδεῖν ἄνθρωπον, εἴτα ζητεῖ αὐτά. Καίτοι ἔδει γε, εἰ ταῦτόν ἦν ὁμοίως καὶ ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ἀλλ' ὅπερ ἐλέχθη, οὐδεὶς ὅς οὐ φαίνεται τὰ μὲν εὐλαβούμενος, τὰ δ' οὐ. Ὡστε, ὥς ἔοικε, πάντες ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν ἀπλῶς, εἰ μὴ περὶ ἅπαντα, ἀλλὰ περὶ τὸ ἄμεινον καὶ χεῖρον. Εἰ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ δοξάζοντες, πολὺ μᾶλλον ἐπιμελητέον ἂν εἴη τῆς ἀληθείας, ὥσπερ καὶ νοσῶδει ὄντι ἢ ὑγιεινῷ τῆς ὑγιείας. Καὶ γὰρ ὁ δοξάζων πρὸς ἐπιστάμενον, οὐχ ὑγιεινῶς διάκειται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἔτι εἰ ὅτι μάλιστα πάντα οὕτως ἔχει, καὶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τό γε μᾶλλον καὶ ἥττον ἔστιν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων. Οὐ γὰρ ἂν ὁμοίως φησάμεν εἶναι τὰ δύο ἄρτια καὶ τὰ τρία· οὐδ' ὁμοίως διέψενεται ὁ τὰ τέτταρα πέντε οἰόμενος, καὶ ὁ χίλια· εἰ οὖν μὴ ὁμοίως, δῆλον ὅτι ἄτερος ἥττον· ὥστε μᾶλλον ἀληθεύει. Εἰ οὖν τὸ μᾶλλον ἐγγύτερον, εἴη γε ἂν τι ἀληθές, οὗ ἐγγύτερον τὸ μᾶλλον ἀληθές. Καὶ εἰ μὴ ἔστιν, ἀλλ' ἤδη γὰρ τι ἐστὶ βεβαιότερον καὶ ἀληθινώτερον, καὶ τοῦ λόγου ἀπηλλαγμένοι ἂν εἴημεν τοῦ ἀκράτου καὶ κωλύοντός τι ἰῇ διανοίᾳ ὁρίσασθαι.

CAPUT V.

Ἔστι δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ ὁ Πρωταγόρου λόγος, καὶ ἀνάγκη ὁμοίως ἄμφω αὐτοὺς, ἢ εἶναι, ἢ

μή εἶναι. Εἴτε γὰρ τὰ δοκοῦντα πάντα ἐστὶν ἀληθῆ, καὶ τὰ φαινόμενα, ἀνάγκη πάντα ἅμα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ εἶναι. Πολλοὶ γὰρ τὰναντία ὑπολαμβάνουσιν ἀλλήλοις, καὶ τοὺς μὴ ταυτὰ δοξάζοντας ἑαυτοῖς, διεψεῦσθαι νομίζουσιν. Ὡστ' ἀνάγκη τὸ αὐτὸ εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι· καὶ εἰ τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ δοκοῦντα εἶναι πάντα ἀληθῆ. Τὰ ἀντικείμενα γὰρ δοξάζουσιν ἀλλήλοις οἱ διεψευσμένοι καὶ ἀληθεύοντες. Εἰ οὖν ἔχει τὰ ὄντα οὕτως, ἀληθεύουσι πάντες. Ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰσι διανοίας ἀμφοτέροι οἱ λόγοι, δηλον. Ἔστι δ' οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος πρὸς ἅπαντας τῆς ἐντεύξεως. Οἱ μὲν γὰρ πειθοῦς δεόνται, οἱ δὲ βίας. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἀπορῆσαι ὑπέλαβον οὕτως, τούτων εὐτατος ἢ ἄγνοια. Οὐ γὰρ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν ἡ ἀπάντησις αὐτῶν. Ὅσοι δὲ λόγου χάριν λέγουσι, τούτων δ' ἔλεγχος ἴσσις, τοῦ τ' ἐν τῇ φωνῇ λόγου, καὶ τοῦ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. Ἐλήλυθε δὲ τοῖς διαποροῦσιν αὕτη ἡ δόξα ἐκ τῶν αἰσθητῶν· ἡ μὲν τοῦ ἅμα τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὰναντία ὑπάρχειν, ὁρῶσιν ἐκ ταυτοῦ γινόμενα τὰναντία. Εἰ οὖν μὴ ἐνδέχεται γενέσθαι τὸ μὴ ὄν, προὔπηρχεν ὁμοίως τὸ πρᾶγμα ἄμφω ὄν, ὥσπερ καὶ Ἀναξαγόρας μεμίχθαι πᾶν ἐν παντί φησι, καὶ Δημόκριτος· καὶ γὰρ οὗτος τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες ὁμοίως καθ' ὅτιοῦν ὑπάρχειν μέρος· καίτοι τὸ μὲν ὄν τούτων εἶναι, τὸ δὲ μὴ ὄν. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκ τούτων ὑπολαμβάνοντας ἐροῦμεν ὅτι τρόπον μὲν τινα ὁρθῶς λέγουσι, τρόπον δὲ τινα ἄγνοοῦσι. Τὸ γὰρ ὄν λέγεται διχῶς. Ὡστ' ἐστὶν ὄν τρόπον ἐνδέχεται γίγνεσθαι τι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἐστὶ δ' ὄν οὐ. Καὶ ἅμα τὸ αὐτὸ εἶναι ὄν, καὶ μὴ ὄν, ἀλλ'

οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ ὄν. Δυνάμει μὲν γὰρ ἐνδέχεται ἅμα τὸ αὐτὸ εἶναι τὰ ἐναντία, ἐντελεχεία δ' οὐ. Ἐτι δ' ἀξιῶσομεν αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν καὶ ἄλλην οὐσίαν εἶναι τῶν ὄντων, ἣ οὔτε κινήσεις ὑπάρχει, οὔτε φθορά, οὔτε γένεσις τὸ παράπαν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἡ περὶ τὰ φαινόμενα ἀλήθεια, ἐνίοις ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐλήλυθε. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθές οὐ πλήθει κρίνεσθαι οἴονται προσήκειν, οὐδὲ ὀλιγότητι. Τὸ δ' αὐτὸ τοῖς μὲν γλυκὺ γενομένοις δοκεῖ εἶναι, τοῖς δὲ πικρόν. Ὡστ' εἰ πάντες ἔκαμνον, ἢ πάντες παρεφρόνουν, δύο δ' ἢ τρεῖς ὑγίαινον, ἢ νοῦν εἶχον, δοκεῖν ἂν τούτους κάμνειν καὶ παραφρονεῖν, τοὺς δ' ἄλλους οὐ. Ἐτι δὲ πολλοῖς τῶν ἄλλων ζώων τὰναντία φαίνεσθαι καὶ ἡμῖν· καὶ αὐτῷ δὲ ἐκάστω πρὸς αὐτὸν οὐ ταῦτὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν αἰεὶ δοκεῖν. Ποῖα οὖν τούτων ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, ἄδηλον. Οὐθὲν γὰρ μᾶλλον τάδε ἢ τάδε ἀληθῆ, ἀλλ' ὁμοίως. Διὸ Δημόκριτός γέ φησιν, ἥτοι οὐθὲν εἶναι ἀληθές, ἢ ἡμῖν γ' ἄδηλον. Ὅλως δὲ διὰ τὸ ὑπολαμβάνειν, φρόνησιν μὲν τὴν αἴσθησιν, ταύτην δ' εἶναι ἀλλοίωσιν, τὸ φαινόμενον κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἐξ ἀνάγκης ἀληθές εἶναί φασιν. Ἐκ τούτων γὰρ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος, καὶ τῶν ὅλλων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἕκαστος, τοιαύταις δόξαις γεγέννηται ἔνοχοι. Καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς μεταβάλλοντας τὴν ἔξιν, μεταβάλλειν φησὶ τὴν φρόνησιν.

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι.

Καὶ ἐν ἐτέροις δὲ λέγει·

— — Ὅσον ἄλλοίοις μετέην, τόσον ἄρ σφίσιν αἰεὶ

Καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοῖα παρίστατο.

Καὶ Παρμενίδης δὲ ἀποφαίνεται τὸν αὐτὸν τρόπον·

Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρῶσιν μελέων πολυκάμπτων,

Τὼς νόος ἀνθρώποισι παρέστηκεν. Τὸ γὰρ αὐτὸ
ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισι,

Καὶ πᾶσιν, καὶ παντί· τὸ γὰρ πλέον ἐστὶ νόημα.
Ἀναξαγόρου δὲ καὶ ἀπόφθεγμα μνημονεύεται πρὸς τῶν
ἐπαίρων τινὰς, ὅτι τοιαῦτα αὐτοῖς τὰ ὄντα, οἷα ἂν
ὑπολάβωσι. Φασὶ δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον τοιαύτην ἔχοντα
φαίνεσθαι τὴν δόξαν, ὅτι ἐποίησε τὸν Ἑκτορα, ὡς ἐξέ-
στη ὑπὸ τῆς πληγῆς, κείσθαι ἄλλοφρονέοντα· ὡς
φρονοῦντας μὲν καὶ τοὺς παραφρονοῦντας, ἀλλ' οὐ
ταῦτά. Δῆλον οὖν, ὅτι, εἰ ἀμφοτέραι φρονήσεις, καὶ
τὰ ὄντα ἅμα οὕτω τε καὶ οὐχ οὕτως ἔχει. Ἦι καὶ
χαλεπώτατον τὸ συμβαῖνον ἐστίν. Εἰ γὰρ οἱ μάλιστα
τὸ ἐνδεχόμενον ἀληθὲς ἐωρακότες, (οὔτοι δ' εἰσὶν οἱ
μάλιστα ζητοῦντες αὐτὸ καὶ φιλοῦντες) οὔτοι τοιαύ-
τας ἔχουσι τὰς δόξας, καὶ ταῦτα ἀποφαίνονται περὶ
τῆς ἀληθείας, πῶς οὐκ ἄξιον ἀθυμῆσαι τοὺς φιλοσο-
φεῖν ἔχειροῦντας; Τὸ γὰρ τὰ πετόμενα διώκειν, τὸ
ζητεῖν ἂν εἴη τὴν ἀλήθειαν. Αἴτιον δὲ τῆς δόξης τού-
τοις, ὅτι περὶ τῶν ὄντων μὲν τὴν ἀλήθειαν ἐσκόπουν·
τὰ δ' ὄντα ὑπέλαβον εἶναι τὰ αἰσθητὰ μόνον. Ἐν
δὲ τούτοις, πολλή ἡ τοῦ ἀορίστου φύσις ἐνυπάρχει,
καὶ ἡ τοῦ ὄντος οὕτως, ὥσπερ εἵπομεν. Δι' ὃ εἰκότως
μὲν λέγουσιν, οὐκ ἀληθὴ δὲ λέγουσιν. Οὕτω γὰρ ἀρ-
μόττει μᾶλλον εἰπεῖν, ἢ ὥσπερ Ἐπίχαρμος εἰς Ξενοφά-
νην. Ἐτι δὲ πᾶσαν ὁρῶντες ταύτην κινουμένην τὴν
φύσιν, κατὰ δὲ τοῦ μεταβάλλοντος, οὐδὲν ἀληθεύο-
μενον, περὶ γε τὸ πάντως πάντα μεταβάλλον, οὐκ ἐν-
δέχεσθαι ἀληθεύειν. Ἐκ γὰρ ταύτης τῆς ὑπολήψεως
ἐξήνθησεν ἡ ἀκροτάτη δόξα τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν
φασκόντων ἡρακλειτίζειν, καὶ οἷαν Κρατύλος εἶχεν,

ὅς τὸ τελευταῖον οὐθὲν ᾤετο δεῖν λέγειν, ἀλλὰ τὸν δάκτυλον ἐκίνει μόνον, καὶ Ἡρακλείτῳ ἐπιτίμα εἰπόντι, δις τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. Αὐτὸς γὰρ ᾤετο οὐδ' ἅπαξ. Ἡμεῖς δὲ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ἐροῦμεν, ὅτι τὸ μὲν μεταβάλλον ὅτε μεταβάλλει, ἔχει τινὰ αὐτοῖς ἀληθῆ λόγον μὴ οἷεσθαι εἶναι. Καίτοι ἔστι γε ἀμφισβητήσιμον. Τό τε γὰρ ἀποβάλλον ἔχει τὸ τοῦ ἀποβαλλομένου, καὶ τοῦ γιγνομένου ἤδη ἀνάγκη τι εἶναι. Ὅλως τε εἰ φθείρεται, ὑπάρξει αὖ ὄν· καὶ εἰ γίγνεται, ἐξ οὗ γίγνεται, καὶ ὑφ' οὗ γεννᾶται, ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ τοῦτο μὴ εἶναι εἰς ἀπειρον. Ἀλλὰ ταῦτα παρέντες, ἐκείνα λέγομεν, ὅτι οὐ τὸ αὐτό ἐστὶ τὸ μεταβάλλειν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιόν. Κατὰ μὲν οὖν τὸ ποσὸν ἔστω μὴ μένον, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος ἅπαντα γινώσκομεν. Ἐτι δ' ἄξιον ἐπιτιμῆσαι τοῖς οὕτως ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων τὸν ἀριθμὸν εἰδότες οὕτως ἔχοντα, περὶ ὅλου τοῦ οὐρανοῦ ὁμοίως ἀπεφώνησαν. Ὁ γὰρ περὶ ἡμᾶς τοῦ αἰσθητοῦ τόπος, ἐν φθορᾷ καὶ γενέσει διατελεῖ μόνος ὢν· ἀλλ' οὐθὲν, ὥς εἰπεῖν, μόριον τοῦ παντός ἐστίν. Ὡστε δικαιότερον ἂν δι' ἐκείνα τούτων ἀπεψηφίσαντο, ἢ διὰ ταῦτα ἐκείνων κατεψηφίσαντο. Ἐτι δὲ δῆλον, ὅτι καὶ πρὸς τούτους ταῦτά τοις πάλαι λεχθεῖσιν ἐροῦμεν. Ὅτι γὰρ ἐστὶν ἀκίνητός τις φύσις, δεικτέον αὐτοῖς, καὶ πειστέον αὐτούς. Καίτοι γε συμβαίνει τοῖς ἅμα φάσκουσιν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἡρεμεῖν μᾶλλον φάναι πάντα, ἢ κινεῖσθαι. Οὐ γάρ ἐστιν εἰς ὅ, τι μεταβάλλει. Ἀπαντα γὰρ ὑπάρχει πᾶσι. Περὶ δὲ τῆς ἀληθείας, ὥς οὐ πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθές,

πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδ' ἡ αἰσθησις ψευδῆς τοῦ ἰδίου
 ἐστίν, ἀλλ' ἡ φαντασία οὐ ταῦτόν τῃ αἰσθήσει. Εἴτ'
 ἄξιον θαυμάσαι εἰ τοῦτ' ἀποροῖσι πότερον τηλικαῦ-
 τὰ ἐστὶ τὰ μεγέθη, καὶ τὰ χρώματα τοιαῦτα, οἷα τοῖς
 ἀποθεν φαίνεται, ἢ οἷα τοῖς ἐγγύθεν· καὶ πότερον
 οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν, ἢ οἷα τοῖς νοσοῦσι· καὶ βαρύ-
 τερα, πότερον οἷα τοῖς ἡσθεnéσι, ἢ οἷα τοῖς ἰσχύουσι·
 καὶ ἀληθῆ, πότερον οἷα τοῖς καθεύδουσιν, ἢ οἷα τοῖς
 ἐγρηγοροῦσιν. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ οἶονται γε, φανερόν.
 Οὐθίς γοῦν, ἐὰν ὑπολάβῃ νύκτωρ Ἀθήνησιν εἶναι,
 ὣν ἐν Λιβύῃ, πορεύεται εἰς τὸ ὠδεῖον. Ἔτι δὲ περὶ
 τοῦ μέλλοντος, ὥσπερ καὶ Πλάτων λέγει, οὐ δήπου
 ὁμοίως κυρία ἡ τοῦ ἱατροῦ δόξα καὶ ἡ τοῦ ἀγνοοῦν-
 τος· οἷον περὶ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ὑγιούς, ἢ μὴ
 μέλλοντος. Ἔτι δὲ ἐπ' αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων, οὐχ
 ὁμοίως κυρία ἡ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ἰδίου, ἢ τοῦ
 πλησίον, καὶ τοῦ αὐτῆς· ἀλλὰ περὶ μὲν χρώματος
 ὄψις, οὐ γεῦσις· περὶ δὲ χυμοῦ, γεῦσις, ἀλλ' οὐκ ὄψις·
 ὣν ἐκάστη ἐν τῷ αὐτῷ χροίῳ περὶ τὸ αὐτὸ, οὐδέποτε
 φησὶν ἅμα οὕτως καὶ οὐχ οὕτως ἔχειν. Ἀλλ' οὐδ' ἐν
 ἐτέρῳ χρόνῳ περὶ γε τὸ πάθος ἡμφισβήτησαν,
 ἀλλὰ περὶ τὸ ὧ συμβέβηκε τὸ πάθος. Λέγω δ' οἷον,
 ὃ μὲν αὐτὸς οἶνος δόξειεν ἄν, ἢ μεταβαλὼν ἢ τοῦ σώ-
 ματος μεταβαλόντος, ὅτε μὲν εἶναι γλυκὺς, ὅτε δὲ οὐ
 γλυκὺς· ἀλλ' οὐ τότε γλυκὺ εἶόν ἐστίν ὅταν ᾗ, οὐδε-
 πώποτε μετέβαλεν· ἀλλ' αἰεὶ ἀληθεύει περὶ αὐτοῦ·
 καί ἐστιν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἐσόμενον γλυκὺ τοιοῦτον. Καί-
 τοι τοῦτο ἀναιροῦσιν οὔτοι οἱ λόγοι ἅπαντες, ὥσπερ
 καὶ οὐσίαν μὴ εἶναι καθ' ἐνός· οὕτω μὴδὲ ἐξ ἀνάγκης
 μὴθέν· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως

καὶ ἄλλως ἔχειν. Ὡστ' εἴ τι ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, οὐχ ἔξει οὕτω τε καὶ οὐχ οὕτω. Ὅλως τ' εἵπερ ἐστὶ τὸ αἰσθητὸν μόνον, οὐθὲν ἂν εἴη μὴ ὄντων τῶν ἐμψύχων· αἰσθησις γὰρ οὐκ ἂν εἴη. Τὸ μὲν οὖν μήτε τὰ αἰσθητὰ εἶναι, μήτε τὰ αἰσθήματα, ἴσως ἄληθές. Τοῦ γὰρ αἰσθανομένου πάθος τοῦτό ἐστι· τὸ δὲ τὰ ὑποκείμενα μὴ εἶναι ἃ ποιεῖ τὴν αἰσθησιν, καὶ ἄνευ αἰσθήσεως, ἀδύνατον. Οὐ γὰρ δὴ ἢ γ' αἰσθησις αὐτῇ ἑαυτῆς ἐστίν, ἀλλ' ἔστι τι ἕτερον παρὰ τὴν αἰσθησιν ὃ ἀνάγκη πρότερον εἶναι τῆς αἰσθήσεως. Τὸ γὰρ κινεῖν, τοῦ κινουμένου φύσει πρότερόν ἐστι· καὶ ἐν λέγεται πρὸς ἄλληλα ταῦτα αὐτὰ, οὐθὲν ἥτιον.

CAPUT VI.

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ ἀποροῦσι καὶ τῶν ταῦτα πεπεισμένων, καὶ τῶν τοὺς λόγους τούτους μόνον λεγόντων. Ζητοῦσι γὰρ, τίς ὁ κρίνων τὸν ὑγιαίνοντα, καὶ ὅλως τὸν περὶ ἕκαστα κρίνοντα ὀρθῶς. Τὰ δὲ τοιαῦτα ἀπορήματα ἑμοιά ἐστι τῷ ἀπορεῖν, πότερον καθ' εὐδομεν νῦν ἢ ἐργηγόραμεν. Δύνανται δὲ αἱ ἀπορίαι αἱ τοιαῦται πᾶσαι τὸ αὐτό. Πάντων γὰρ λόγον ἀξιούσι οὗτοι εἶναι. Ἀρχὴν γὰρ ζητοῦσι, καὶ ταύτην δι' ἀποδείξεως λαμβάνειν· ἐπεὶ γε ὅτι οὐ πεπεισμένοι εἰσὶ, φανεροί εἰσιν ἐν ταῖς πράξεσιν· ἀλλ' ὅπερ εἵπομεν, τοῦτο αὐτῶν τὸ πάθος ἐστὶ. Λόγον γὰρ ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἀποδείξεως γὰρ ἀρχή, οὐκ ἀπόδειξις ἐστίν. Οὗτοι μὲν οὖν ῥαδίως ἂν τοῦτο πεισθεῖεν. Ἔστι γὰρ οὐ χαλεπὸν λαβεῖν. Οἱ δὲ ἐν τῷ λόγῳ τὴν βίαν μόνον ζητοῦντες, ἀδύνατον ζητοῦσιν. Ἐναντίον γὰρ εἰπεῖν ἀξιούσιν, εὐθύς ἐναντία λέγοντες. Εἰ δὲ μὴ ἐστὶ πάντα πρὸς τι, ἀλλ' ἐνιά ἐστὶ καὶ αὐτὰ καθ'

ταυτὰ, οὐκ ἂν εἴη πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθές. Τὸ γὰρ φαινόμενον, τί ἐστι φαινόμενον. Ὡστε ὁ λέγων ἅπαντα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ, ἅπαντα ποιεῖ τὰ ὄντα πρὸς τι. Διὸ καὶ φυλακτέον τοῖς τὴν βίαν ἐν τῷ λόγῳ ζητοῦσιν· ἅμα δὲ καὶ ὑπέχειν λόγον ἀξιοῦσιν, ὅτι οὐ τὸ φαινόμενόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ὃ φαίνεται, καὶ ὅτε φαίνεται, καὶ ἦ, καὶ ὥς. Ἄν δ' ὑπέχωσι μὲν λόγον, μὴ οὕτω δὲ ὑπέχωσι, συμβήσεται αὐτοῖς τὰναντία ταχὺ λέγειν. Ἐνδέχεται γὰρ τὸ αὐτὸ, κατὰ μὲν τὴν ὄψιν μέλι φαίνεσθαι, τῇ δὲ γεύσει μή· καὶ τῶν ὀφθαλμῶν δυεῖν ὄντοιν, μὴ ταυτὰ ἑκατέρῃ τῇ ὄψει, ἐὰν ὥσιν ἀνόμοιαι· ἐπεὶ πρὸς γε τοὺς διὰ τὰς πάλαι εἰρημένους αἰτίας τὸ φαινόμενον φάσκον-
τας ἀληθές εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο πάνθ' ὁμοίως εἶναι ψευδῆ καὶ ἀληθῆ. Οὔτε γὰρ ἅπασι ταυτὰ φαίνε-
σθαι, οὔτε ταυτῷ αἰεὶ ταυτὰ, ἀλλὰ πολλάκις τὰναντία κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἡ μὲν γὰρ ἀφή, δύο λέγει ἐν τῇ ὑπαλλάξει τῶν δακτύλων, ἡ δ' ὄψις ἓν. Ἀλλ' οὔτε τῇ αὐτῇ γε καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ αἰσθῆσει, καὶ ὡσαύ-
τως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. Ὡστε τοῦτ' ἂν εἴη ἀλη-
θές. Ἀλλ' ἴσως διὰ τοῦτο ἀνάγκη λέγειν τοῖς μὴ δι' ἀπορίαν, ἀλλὰ λόγου χάριν λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθές τοῦτο, ἀλλὰ τούτῳ ἀληθές. Καὶ ὥσπερ δὴ πρότερον εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πρὸς τι ποιεῖν ἅπαντα, καὶ πρὸς δόξαν καὶ αἰσθήσιν. Ὡστ' οὔτε γέγονεν οὔτε ἔσται οὐθέν, μηδενὸς προδοξάσαντος. Εἰ δὲ γέ-
γονεν ἢ ἔσται, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἅπαντα πρὸς δό-
ξαν. Ἐτι εἰ ἐν, πρὸς ἐν, ἢ πρὸς ὠρισμένον. Καὶ εἰ τὸ αὐ-
τὸ καὶ ἡμισυ καὶ ἴσον, ἀλλὰ οὐ πρὸς τὸ διπλάσιόν γε
τὸ ἴσον. Πρὸς δὴ τὸ δοξάζειν εἰ ταυτὸ ἄνθρωπος

καὶ τὸ δοξαζόμενον, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος τὸ δοξάζον
 ἀλλὰ τὸ δοξαζόμενον. Εἰ δ' ἕκαστον ἔσται πρὸς τι
 δοξάζον, ἅπειρα ἔσται τῷ εἶδει τὸ δοξάζον. Ὅτι μὲν
 οὖν βεβαιωτάτη δόξα πασῶν, τὸ μὴ εἶναι ἀληθεῖς ἅμα
 τὰς ἀντικειμένας φάσεις, καὶ τί συμβαίνει τοῖς οὕτω
 λέγουσι, καὶ διὰ τί οὕτω λέγουσι, τοσαῦτα εἰρήσθω.
 Ἐπεὶ δ' ἀδύνατον τὴν ἀντίφασιν ἀληθεύεσθαι ἅμα
 κατὰ τοῦ αὐτοῦ; φανερόν ὅτι οὐδὲ τὰναντία ἅμα
 ὑπάρχειν ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ. Τῶν μὲν γὰρ ἐναντίων,
 θάτερον στερήσις ἐστὶν οὐχ ἥτιον. Οὐσίας δὲ στέ-
 ρησις ἀπόφασίς ἐστιν ἀπὸ τινος ὀρισμένου γένους.
 Εἰ οὖν ἀδύνατον ἅμα καταφάναι καὶ ἀποφάναι ἀλη-
 θῶς, ἀδύνατον καὶ τὰναντία ὑπάρχειν ἅμα, ἀλλὰ ἢ
 πῇ ἄμφω, ἢ θάτερον μὲν πῇ, θάτερον δὲ ἀπλῶς.

CAPUT VII.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μεταξὺ ἀντιφάσεως ἐκδέχεται εἶναι
 οὐθέν· ἀλλ' ἀνάγκη ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι ἐν καθ'
 ἑνὸς ὁτιοῦν. Δῆλον δὲ πρῶτον μὲν ὀρισμένοις, τί τὸ
 ἀληθές καὶ ψεῦδος. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν τὸ ὄν μὴ
 εἶναι, ἢ τοῦτο εἶναι, ψεῦδος· τὸ δὲ τὸ ὄν εἶναι, καὶ
 τὸ μὴ ὄν μὴ εἶναι, ἀληθές. Ὡστε καὶ ὁ λέγων εἶναι
 ἢ μὴ εἶναι, ἀληθεύσει, ἢ ψεύσεται. Ἀλλ' οὐτε τὸ ὄν
 λέγεται μὴ εἶναι ἢ εἶναι, οὐτε τὸ μὴ ὄν. Ἐπεὶ ἢ τι
 μεταξὺ ἔσται τῆς ἀντιφάσεως, ὥσπερ τὸ φαιδὸν μέλα-
 νος καὶ λευκοῦ, ἢ ὥς τὸ μηδέτερον ἀνθρώπου καὶ ἵπ-
 που. Εἰ μὲν οὖν οὕτως, οὐκ ἂν μεταβάλλοι. Ἐκ μὴ
 ἀγαθοῦ γὰρ εἰς ἀγαθὸν μεταβάλλει, ἢ ἐκ τούτου εἰς
 μὴ ἀγαθόν. Νῦν δ' αἰεὶ φαίνεται. Οὐ γάρ ἐστι
 μεταβολή, ἀλλ' ἢ εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ μεταξύ. Εἰ
 δ' ἔστι μεταξύ, καὶ οὕτως εἴη ἂν τις εἰς λευκόν, οὐκ εἰς

μή οὐ λευκοῦ γενέσις. Νῦν δ' οὐχ ὁρᾶται. Ἐτι πᾶν τὸ διανοητὸν καὶ νοητὸν ἢ διάνοια ἢ κατάφησιν ἢ ἀπόφησι· τοῦτο δ' ἐξ ὁρισμοῦ δῆλον ὅταν ἀληθεύει ἢ ψεύδεται. Ὅταν μὲν ὥδὲ συνθῇ, φᾶσα ἢ ἀποφᾶσα ἀληθεύει· ὅταν δὲ ὥδὲ, ψεύδεται. Ἐτι παρὰ πάσας δεῖ εἶναι τὰς ἀντιφάσεις, εἰ μὴ λόγου ἕνεκα λέγεται. Ὡστε καὶ οὔτε ἀληθεύσει τις, οὔτ' οὐκ ἀληθεύσει· καὶ παρὰ τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν ἔσται. Ὡστε καὶ παρὰ γενέσιν καὶ φθορὰν μεταβολή τις ἔσται. Ἐτι ἐν ὅσοις γενέσιν ἢ ἀπόφασιν τὸ ἐναντίον ἐπιφέρει, καὶ ἐν τούτοις ἔσται. Οἷον ἐν ἀριθμοῖς οὔτε περιττός, οὔτε οὐ περιττός ἀριθμός· ἀλλ' ἀδύνατον· ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δὲ δῆλον. Ἐτι εἰς ἄπειρον βαδιεῖται, καὶ οὐ μόνον ἡμιόλια τὰ ὄντα ἔσται, ἀλλὰ καὶ πλείω. Πάλιν γὰρ ἔσται ἀποφῆσαι τοῦτο πρὸς τὴν φάσιν καὶ τὴν ἀπόφασιν, καὶ τοῦτ' ἔσται τι. Ἡ γὰρ οὐσία ἔσται τις αὐτοῦ ἄλλη. Ἐτι ὅταν ἐρομένου εἰ λευκὸν ἔστιν, εἴπη ὅτι οὐ, οὐθὲν ἄλλο ἀπέφησεν ἢ τὸ εἶναι. Ἀπόφασιν δὲ, τὸ μὴ εἶναι. Ἐλήλυθε δ' ἐνίοις αὕτη ἡ δόξα, ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τῶν παραδόξων. Ὅταν γὰρ λύειν μὴ δύνωνται λόγους ἐριστικούς, ἐνδόντες τῷ λόγῳ· σύμ-
 ρασιν ἀληθὲς εἶναι τὸ συλλογισθέν. Οἱ μὲν οὖν διὰ τὴν αἰτίαν λέγουσιν, οἱ δὲ διὰ τὸ πάντων λόγον ἡτεῖν. Ἀρχὴ δὲ πρὸς ἅπαντας τούτους ἐξ ὁρισμοῦ. Ὁρισμός δὲ γίνεται ἐκ τοῦ σημαίνειν τι ἀναγκαῖον εἶ-
 ναι αὐτούς· ὁ γὰρ λόγος, οὐ τὸ ὄνομα σημείον, ὁρι-
 μὸς γίνεται τοῦ πράγματος. Ἔοικε δ' ὁ μὲν Ἡρα-
 κλείτου λόγος λέγων πάντα εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἅπαντα
 ληθῇ ποιεῖν· ὁ δ' Ἀναξαγόρου, εἶναι τι μεταξὺ τῆς
 αντιφάσεως· ὥστε πάντα ψευδῇ. Ὅταν γὰρ μιχθῇ,

οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε οὐκ ἀγαθὸν τὸ μίγμα • ὥστε οὐδὲν εἰπεῖν ἀληθές.

CAPUT VIII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, φανερόν, ὅτι καὶ τὰ μο-
ναχῶς λεγόμενα, καὶ τὰ κατὰ πάντων, ἀδύνατον ὑπάρ-
χειν, ὥσπερ τινες λέγουσιν • οἱ μὲν οὐθὲν φάσκοντες
ἀληθές εἶναι • οὐθὲν γὰρ κωλύειν φασὶν οὕτως ἅπαν-
τα εἶναι, ὥσπερ τὸ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι •
οἱ δὲ πάντα ἀληθῆ • σχεδὸν γὰρ αὐτοῖς οἱ λόγοι οὗ-
τοι τῷ Ἡρακλείτῳ. Ὁ γὰρ λέγων ὅτι πάντα ἀλη-
θῆ καὶ πάντα ψευδῆ, καὶ χωρὶς λέγει τῶν λόγων ἐκά-
τερον τούτων. Ὡστ' εἴπερ ἀδύνατα ἐκείνα, καὶ ταῦτα
ἀδύνατον εἶναι. Ἐτι δὲ φανερώς ἀντιφάσεις εἰσὶν,
ἃς οὐχ οἷόν τε ἅμα ἀληθεῖς εἶναι • οὐδὲ δὴ ψευδεῖς
πάσας • καίτοι δόξειεν ἂν μᾶλλον ἐνδέχασθαι ἐκ τῶν
εἰρημένων. Ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας τοὺς τοιούτους λό-
γους αἰτεῖσθαι δεῖ, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐπά-
νω λόγοις, οὐκ εἶναι τι ἢ μὴ εἶναι, ἀλλὰ σημαίνειν τί.
Ὡστε ἐξ ὁρισμοῦ διαλεκτέον, λαβόντας τί σημαίνει τὸ
ψεῦδος ἢ τὸ ἀληθές. Εἰ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀληθές
φάναι ἢ ἀποφάναι ψευδός ἐστιν, ἀδύνατον πάντα
ψευδῆ εἶναι • ἀνάγκη γὰρ τῆς ἀντιφάσεως θάτερον
εἶναι μοριον ἀληθές. Ἐτι εἰ πᾶν ἢ φάναι ἢ ἀποφά-
ναι ἀναγκαῖον, ἀδύνατον ἀμφοτέρω ψευδῆ εἶναι • θά-
τερον γὰρ μέρος τῆς ἀντιφάσεως ψευδός ἐστιν. Συμ-
βαίνει δὴ καὶ τὸ θρυλλούμενον πᾶσι τοῖς τοιούτοις
λόγοις • αὐτοὺς ἑαυτοὺς ἀναιρεῖν. Ὁ μὲν γὰρ πάντα
ἀληθῆ λέγων, καὶ τὸν ἐναντίον αὐτοῦ λόγον ἀληθῆ
ποιεῖ • ὥστε τὸν ἑαυτοῦ οὐκ ἀληθῆ • ὁ γὰρ ἐναντίος,
οὐ φησιν εἶναι αὐτὸν ἀληθῆ • ὁ δὲ πάντα ψευδῆ, καὶ

αὐτὸς ἑαυτόν. Ἐὰν δ' ἐξαιρῶνται, ὁ μὲν τὸν ἐναντίον, ὡς οὐκ ἀληθῆς μόνος ἐστίν· ὁ δὲ τὸν αὐτὸν αὐτοῦ, ὡς οὐ ψευδῆς, οὐδὲν ἦτιον ἀπείρους συμβαίνει αὐτοῖς αἰτεῖσθαι λόγους ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς. Ὁ γὰρ λέγων τὸν ἀληθῆ λόγον ἀληθῆ, πρᾶστυπακούεται τὸ, ὅτι ἀληθῆς· τοῦτο δ' εἰς ἄπειρον βαδιεῖται. Φανερόν δ', ὅτι οὐδ' οἱ πάντα ἡρεμεῖν λέγοντες, ἀληθῆ λέγουσιν, οὐδ' οἱ πάντα κινεῖσθαι. Εἰ μὲν γὰρ ἡρεμεῖ πάντα, αἰεὶ ταῦτα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ ἔσται. Φαίνεται δὲ τοῦτο μεταβάλλον. Ὁ γὰρ λέγων, ποτὲ, αὐτὸς οὐκ ἦν, καὶ πάλιν οὐκ ἔσται. Εἰ δὲ πάντα κινεῖται, οὐθέν ἔσται ἀληθές· πάντα ἄρα ψευδῆ· ἀλλὰ δέδεικται ὅτι ἀδύνατον. Ἐτι ἀνάγκη τὸ ὄν μεταβάλλειν· ἕκ τινος γὰρ εἰς τι ἢ μεταβολή. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ πάντα ἡρεμεῖ ἢ κινεῖται ποτε· αἰεὶ δ' οὐθέν· ἔστι γὰρ τι ὃ αἰεὶ κινεῖ τὰ κινούμενα· καὶ τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον αὐτό.

LIBER IV. (V.)

CAPUT I.

Ἀρχὴ ἢ μὲν λέγεται, ὅθεν ἂν τι τοῦ πράγματος κινήθῃ πρῶτον· οἷον, τοῦ μήκους, καὶ ὁδοῦ· ἐντεῦθεν μὲν αὕτη ἀρχή, ἐξ ἐναντίας δ' ἐτέρα. Ἡ δὲ, ὅθεν ἂν κάλλιστα ἕκαστον γένοιτο· οἷον καὶ μαθήσεως, οὐκ ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀρχῆς ἐνίοτε ἀρκεῖον, ἀλλ' ὅθεν ῥᾶσι ἂν μάθοι. Ἡ δὲ, ὅθεν πρῶτον γίνεται ἐνυπάρχοντος· οἷον ἄς πλοίου ἱρόπις, καὶ οἰκίας θεμέλιος· καὶ τῶν ζώων οἱ μὲν

καρδίαν, οἱ δὲ ἐγκέφαλον, οἱ δ' ὅ τι ἂν τύχῃσι, τοι-
οῦτον ὑπολαμβάνουσιν. Ἡ δὲ, ὅθεν γίγνεται πρῶτον
μὴ ἐνυπάρχοντος, καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κίνησις πέφυκεν
ἄρχεσθαι, καὶ ἡ μεταβολή· οἷον τὸ τέκνον ἐκ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ ἡ μάχη ἐκ τῆς λοιδορίας.
Ἡ δὲ, οὗ κατὰ προαίρεσιν κινεῖται τὰ κινούμενα, καὶ
μεταβάλλει τὰ μεταβάλλοντα, ὥσπερ αἵ τε κατὰ πό-
λεις ἀρχαὶ καὶ αἱ δυναστεῖαι, καὶ αἱ βασιλεῖαι, καὶ
τυραννίδες. Ἀρχαὶ λέγονται καὶ αἱ τέχναι, καὶ τού-
των αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μάλιστα. Ἐτι ὅθεν γνωστὸν
τὸ πρᾶγμα πρῶτον, καὶ αὕτη ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγ-
ματος· οἷον τῶν ἀποδείξεων αἱ ὑποθέσεις. Ἰσαχῶς
δὲ καὶ τὰ αἷτια λέγεται· πάντα γὰρ τὰ αἷτια ἀρχαί.
Πασῶν μὲν οὖν κοινὸν τῶν ἀρχῶν, τὸ πρῶτον εἶναι,
ὅθεν ἢ ἔστιν, ἢ γίνεταί, ἢ γιγνώσκεται. Τούτων δὲ
αἱ μὲν ἐνυπάρχουσαι εἰσιν, αἱ δὲ ἐκτός. Διὸ ἡ τε
φύσις ἀρχή, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ διάνοια, καὶ ἡ προ-
αίρεσις, καὶ οὐσία, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. Πολλῶν γὰρ καὶ
τοῦ γνῶναι καὶ τῆς κινήσεως ἀρχή, τὰ γὰρ θὸν καὶ τὸ
κᾶκόν.

CAPUT II.

Αἷτιον δὲ λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἐξ οὗ γίνεταί
τι ἐνυπάρχοντος, οἷον ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος, καὶ
ὁ ἄργυρος τῆς φιάλης, καὶ τὰ τούτων γένη. Ἄλλον
δὲ, τὸ εἶδος, καὶ τὸ παράδειγμα· τοῦτο δ' ἔστιν ὁ
λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι, καὶ τὰ τούτων γένη· οἷον τοῦ
διὰ πασῶν τὰ δύο πρὸς ἓν, καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς, καὶ
τὰ μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ. Ἐτι ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μετα-
βολῆς ἢ πρώτη, ἢ τῆς ἡρεμύσεως· οἷον ὁ βουλευσά-
μενος αἷτιος, καὶ ὁ πατήρ τοῦ τέκνου, καὶ ὅλως τὸ ποιῶν.

τοῦ ποιουμένου, καὶ τὸ μεταβλητικὸν τοῦ μεταβάλλοντος. Ἔτι ὥς τὸ τέλος. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὐ ἕνεκα οἷον τοῦ περιπατεῖν ἢ ὑγίεια. Διὰ τί γὰρ περιπατεῖ; Φαμέν, ἵνα ὑγιαίνῃ· καὶ εἰπόντες οὕτως, οἴομεθα ἀποδεδωκέναι τὸ αἷτιον. Καὶ ὅσα δὴ κινήσαντος ἄλλου μεταξὺ γίνεται τοῦ τέλους· οἷον τῆς ὑγείας ἢ ἰσχυασία, ἢ ἡ κάθαρσις, ἢ τὰ φάρμακα, ἢ τὰ ὄργανα. Πάντα γὰρ ταῦτα τοῦ τέλους ἕνεκά ἐστι. Διαφέρει δὲ ἀλλήλων ὥς ὕντα, τὰ μὲν ὥς ὄργανα, τὰ δὲ ὥς ἔργα. Τὰ μὲν οὖν αἷτια σχεδὸν τοσαυταχῶς λέγεται. Καὶ συμβαίνει δὲ πᾶλλαχῶς λεγομένων τῶν αἰτίων, καὶ πολλὰ τοῦ αὐτοῦ αἷτια εἶναι οὐ κατὰ συμβεβηκός· οἷον τοῦ ἀνδριάντος, καὶ ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ, καὶ ὁ χαλκός, οὐ καθ' ἕτερόν τι, ἀλλ' ἢ ἀνδρίας· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὥς ὕλη, τὸ δ' ὥς ὄθεν ἢ κίνησις. Καὶ ἀλλήλων αἷτια· οἷον, τὸ πονεῖν τῆς εὐεξίας, καὶ αὕτη τοῦ πονεῖν· ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὥς τέλος, τὸ δ' ὥς ἀρχὴ κινήσεως. Ἔτι δὲ ταῦτ' ἐνίοτε τῶν ἐναντίων ἐστίν. Ὁ γὰρ παρὸν αἷτιον τουδὲ, τοῦτ' ἀπὸν αἰτιώμεθα ἐνίοτε τοῦ ἐναντίου. Οἷον τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυβερνήτου, τῆς ἀνατροπῆς τοῦ πλοίου, οὗ ἦν ἡ παρουσία αἷτία τῆς σωτηρίας. Ἀμφω δὲ, καὶ ἡ παρουσία καὶ ἡ στέρησις, αἷτια ὥς κινοῦντα. Ἀπαντα δὲ τὰ νῦν εἰρημένα αἷτια εἰς τέτταρας τρόπους πῖπτει τοὺς φανερωτάτους. Τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν, καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευαστῶν· καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, τῶν σωμάτων· καὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου, καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος, ὥς τὸ ἐξ οὗ αἷτιά ἐστι. Τούτων δὲ τὰ μὲν ὥς τὸ ὑπο-

κείμενον, οἷον τὰ μέρη· τὰ δὲ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι, τὰ
 τε ὅλον καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ τὸ εἶδος. Τὸ δὲ σπέρμα,
 καὶ ὁ ἰατρός, καὶ ὁ βουλευσας, καὶ ὅλως τὸ ποιοῦν,
 πάντα ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἢ στάσεως. Τὰ
 δ' ἄλλα, ὡς τὸ τέλος καὶ τὰ γαθὸν τῶν ἄλλων. Τὸ
 γὰρ οὐ ἕνεκα, βέλτιστον, καὶ τέλος τῶν ἄλλων ἐθέλει
 εἶναι. Διαφερέτω δὲ μηδὲν αὐτὸ εἰπεῖν ἢ ἀγαθόν, ἢ
 φαινόμενον ἀγαθόν. Τὰ μὲν οὖν αἰτία, τοσαῦτά
 ἔστι τῷ εἶδει. Τρόποι δὲ τῶν αἰτίων, ἀριθμῷ μὲν
 εἰσι πολλοί· κεφαλαιούμενοι δὲ καὶ οὗτοι, ἐλάττους.
 Λέγεται γὰρ αἰτία πολλαχῶς καὶ αὐτῶν τῶν ὁμοι-
 ῶν, προτέρως καὶ ὑστέρως ἄλλο ἄλλου· οἷον, ὑγιείας
 ὁ ἰατρός καὶ τεχνίτης· καὶ τοῦ διὰ πάσων, τὸ διπλά-
 σιον καὶ ἀριθμός· καὶ αἰὲ τὰ περιέχοντα ὅτιοῦν τῶν
 καθ' ἕκαστα. Ἔτι δ' ὡς τὸ συμβεβηκὸς καὶ τὰ τού-
 των γένη, οἷον, ἀνδριάντης, ἄλλως Πολύκλειτος, καὶ
 ἄλλως ἀνδριαντοποιός, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνδριαντο-
 ποιῷ Πολυκλείτῳ εἶναι. Καὶ τὰ περιέχοντα δὲ τὸ
 συμβεβηκὸς, οἷον ἄνθρωπος αἰτίος ἀνδριάντος, ἢ καὶ
 ὅλως ζῶν, ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἄνθρωπος, ὁ δὲ ἄν-
 θρωπος ζῶν. Ἔστι δὲ καὶ τῶν συμβεβηκόντων ἄλλο
 ἄλλων πορρόωτερον, καὶ ἐγγύτερον· οἷον, εἰ ὁ λευκὸς καὶ
 ὁ μουσικὸς αἰτίος λέγοιτο τοῦ ἀνδριάντος, ἀλλὰ μὴ
 μόνον Πολύκλειτος ἢ ἄνθρωπος. Παρὰ πάντα δὲ
 καὶ τὰ οἰκείως λεγόμενα, καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκὸς, τὰ
 μὲν ὡς δυνάμενα λέγεται, τὰ δ' ὡς ἐνεργοῦντα· οἷον
 τοῦ οἰκοδομεῖσθαι οἰκοδόμος, ἢ οἰκοδομῶν οἰκοδόμος.
 Ὅμοιως δὲ λεχθήσεται καὶ ἐφ' ὧν τὰ αἰτία τοῖς εἰρη-
 μένοις· οἷον τοῦδε τοῦ ἀνδριάντος ἢ ἀνδριάντος, ἢ
 ὅλως εἰκόνης, ἢ χαλκοῦ τοῦδε ἢ χαλκοῦ, ἢ ὅλως ὕλης.

Καὶ ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ὡσαύτως. Ἐτι δὲ συμ-
πλεκόμενα ταῦτα κῆκεῖνα λεχθήσεται· οἷον οὐ Πο-
λύκλειτος οὐδὲ ἀνδριαντοποιὸς, ἀλλὰ Πολύκλειτος ἀν-
δριαντοποιός. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντά γε ταῦτά ἐστι,
τὸ μὲν πλήθος ἔξ, λεγόμενα δὲ διχῶς. Ἡ γὰρ ὡς τὸ
καθ' ἕκαστον, ἢ ὡς τὸ γένος αὐτοῦ, ἢ ὡς τὸ συμβε-
βηκός, ἢ ὡς τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος· ἢ ὡς συμ-
πλεκόμενα ταῦτα, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ ἀπλῶς λεγόμε-
να, ἔτι ὡς ἐνεργοῦντα. Διαφέρει δὲ τοσοῦτον, ὅτι
τὰ μὲν ἐνεργοῦντα καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἅμα ἔστι καὶ
οὐκ ἔστιν, αὐτὰ τέ ἐστι, καὶ ὧν αἷτια· οἷον ὅδε ὁ
ιατρεύων, τῷδε τῷ ὑγιαζομένῳ· καὶ ὅδε ὁ οἰκοδόμος,
τῷδε τῷ οἰκοδομουμένῳ· τὰ δὲ κατὰ δύναμιν, οὐκ
αἰ. Φθίρεται γὰρ οὐχ ἅμα ἢ οἰκία καὶ ὁ οἰκο-
δόμος.

CAPUT III.

Στοιχεῖον λέγεται, ἔξ οὗ σύγκειται πρώτου ἐνυπάρ-
χοντος ἀδιαίρετου τῷ εἶδει, εἰς ἕτερον εἶδος· οἷον,
φωνῆς στοιχεῖα, ἔξ ὧν σύγκειται ἡ φωνή, καὶ εἰς ἃ
διαίρεται ἔσχατα· ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλας φωνὰς
ἐτέρας τῷ εἶδει αὐτῶν· ἀλλὰ κῆν διαίρεται, τὰ μόρια
ὁμοειδῆ· οἷον ὕδατος τὸ μόριον, ὕδωρ, ἀλλ' οὐ τῆς συλ-
λαβῆς συλλαβή. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα
λέγουσιν οἱ λέγοντες, εἰς ἃ διαίρεται τὰ σώματα ἔσχα-
τα, ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλα εἶδει διαφέροντα σώμα-
τα· καὶ [εἴτε ἐν] εἴτε πλείω τὰ τοιαῦτα, ταῦτα στοι-
χεῖα λέγουσι. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν διαγραμμά-
των στοιχεῖα λέγεται, καὶ ὅλως τὰ τῶν ἀποδείξεων.
Αἱ γὰρ πρῶται ἀποδείξεις, καὶ ἐν πλείοσιν ἀποδείξε-
σιν ἐνυπάρχουσαι, αὗται στοιχεῖα τῶν ἀποδείξεων λέ-

γονται· εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν τριῶν δι' ἐνὸς μέσου. Καὶ μεταφέροντες δὲ στοιχεῖον καλοῦσιν ἐντεῦθεν, ὃ ἂν ἐν ὄν καὶ μικρὸν, ἐπὶ πολλὰ ἢ χρήσιμον. Διὸ καὶ τὸ μικρὸν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀδιαίρετον, στοιχεῖον λέγεται. Ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὄν καὶ ἁπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει, ἢ πᾶσιν, ἢ ὅτι πλείστοις. Καὶ τὸ ἐν καὶ τὴν στιγμήν, ἀρχάς τις δοκεῖ εἶναι. Ἐπεὶ οὖν τὰ καλούμενα γένη καθόλου καὶ ἀδιαίρετα (εἰς γὰρ ἐστὶ λόγος αὐτῶν) στοιχεῖα τὰ γένη λέγουσιν τινες, καὶ μᾶλλον ἢ τὴν διαφορὰν, ὅτι καθόλου μᾶλλον τὸ γένος. Ὡς μὲν γὰρ ἡ διαφορὰ ὑπάρχει, καὶ τὸ γένος ἀκολουθεῖ· ὥς δὲ τὸ γένος, οὐ πάντῃ ἡ διαφορὰ. Ἀπάντων δὲ κοινόν, τὸ εἶναι στοιχεῖον ἐκάστου, τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ἐκάστῳ.

CAPUT IV.

Φύσις δὲ λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἡ τῶν φυομένων γένεσις· οἷον εἴ τις ἐπεκτείνας λέγοι τὸ Γ· ἓνα δ', ἐξ οὗ φύεται πρῶτον τὸ φυόμενον ἐνυπάρχοντος. Ἐτι ὅθεν ἡ κίνησις ἡ πρώτη ἐν ἐκάστῳ τῶν φύσει ὄντων ἐν αὐτῷ ἢ αὐτὸ ὑπάρχει. Φύεσθαι δὲ λέγεται, ὅσα αὐξήσιν ἔχει δι' ἑτέρου, τῷ ἄπτεσθαι καὶ συμπεφυκέναι, ἢ προσπεφυκέναι, ὥσπερ τὰ ἔμβρυα. Διαφέρει δὲ σύμφυσις ἀφῆς. Ἐνθα μὲν γὰρ οὐδὲν παρὰ τὴν ἀφῆν ἕτερον ἀνάγκη εἶναι· ἐν δὲ τοῖς συμπεφυκόςιν ἐστὶ τι ἐν τῷ αὐτῷ ἐν ἀμφοῖν, ὃ ποιεῖ ἀντὶ τοῦ ἄπτεσθαι, συμπεφυκέναι, καὶ εἶναι ἓν κατὰ τὸ συνεχές καὶ ποσόν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ ποιόν. Ἐτι δὲ φύσις λέγεται, ἐξ οὗ πρῶτου ἡ ἔστιν ἡ γίνεταί τι τῶν φύσει ὄντων, ἀριθμίστου ὄντος καὶ ἀμεταβλήτου ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς

ἑαυτοῦ · οἶον, ἀνδριάντος καὶ τῶν σκευῶν τῶν χαλκικῶν, ὃ χαλκὸς ἢ φύσις λέγεται · τῶν δὲ ξυλίνων, ξύλον. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐκ τούτων γὰρ ἐστὶν ἕκαστον διασωζομένης τῆς πρώτης ὕλης. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τῶν φύσει ὄντων τὰ στοιχεῖά φασιν εἶναι φύσιν · οἱ μὲν πῦρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δὲ ἀέρα, οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον λέγοντες, οἱ δὲ ἔνια τούτων, οἱ δὲ πάντα ταῦτα. Ἔτι δὲ ἄλλον τρόπον λέγεται ἡ φύσις, ἡ τῶν φύσει ὄντων οὐσία · οἶον οἱ λέγοντες τὴν φύσιν εἶναι τὴν πρώτην σύνθεσιν, ὥσπερ Ἑμπεδοκλῆς λέγει, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν ὄντων,

Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων

Ἔστι, φύσις δὲ ἐπὶ τοῖς δὲ ὀνομάζεται ἀνθρώποισι. Διὸ καὶ ὅσα φύσει ἐστὶν ἢ γίνεται ἤδη, ὑπάρχοντος ἐξ οὗ πέφυκε γίνεσθαι ἢ εἶναι, οὕτω φαμέν τὴν φύσιν ἔχειν, ἂν μὴ ἔχῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν. Φύσει μὲν οὖν τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστὶν, οἶον τὰ ζῶα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν. Φύσις δὲ ἡ δευτέρα ὕλη, καὶ αὕτη διχῶς, ἡ ἢ πρὸς αὐτὸ πρώτη, [ἡ ἢ ὅλως πρώτη] οἶον, τῶν χαλκῶν ἔργων, πρὸς αὐτὰ μὲν πρῶτος ὁ χαλκός · ὅλως δὲ ἴσως ὕδωρ, εἰ πάντα τὰ τηκτὰ ὕδωρ. Καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τέλος τῆς γενέσεως. Μεταφορᾷ δὲ ἤδη καὶ ὅλως πᾶσα οὐσία φύσις λέγεται διὰ ταύτην, ὅτι καὶ ἡ φύσις οὐσία τίς ἐστιν. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων ἡ πρώτη φύσις καὶ κυρίως λεγομένη ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ τῶν ἐχόντων ἀρχὴν κινήσεως ἐν αὐτοῖς ἢ αὐτά. Ἡ γὰρ ὕλη, τῷ ταύτης δεκτικῇ εἶναι λέγεται φύσις · καὶ αἱ γενέσεις, καὶ τὸ φύεσθαι τῷ ἀπὸ ταύτης εἶναι κινήσει. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσε-

ως τῶν φύσει ὄντων, αὕτη ἐστὶν ἐνυπάρχουσα πῶς, ἢ
δυνάμει, ἢ ἐντελεχείᾳ.

CAPUT V.

Ἀναγκαῖον λέγεται, οὐ ἄνευ οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ὡς
συναιτίου· οἷον τὸ ἀναπνεῖν καὶ ἡ τροφή τῷ ζῳῷ
ἀναγκαῖον. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τούτων εἶναι. Καὶ
ὦν ἄνευ τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐνδέχεται ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι.
Ἡ τι κακὸν ἀποβαλεῖν, ἢ στερηθῆναι· οἷον, τὸ πιεῖν
τὸ φάρμακον ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ κάμνη· καὶ τὸ πλεῦσαι
εἰς Αἴγιναν, μὴ ἀποβάλλῃ τὰ χρήματα. Ἐτι τὸ βίαιον καὶ
ἡ βία. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαι-
ρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. Τὸ γὰρ βίαιον, ἀναγ-
καῖον λέγεται διὸ καὶ λυπηρόν· ὥσπερ καὶ Εὐθηνός φησι·

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον προᾶγμ' ἀνισχρόν ἐφυ.

Καὶ ἡ βία ἀνάγκη τις, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς λέγει·

Ἄλλ' ἢ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει ποιεῖν.

Καὶ δοκεῖ ἡ ἀνάγκη ἀμετάπειστον τι εἶναι, ὁρθῶς.
Ἐναντίον γὰρ τῇ κατὰ τὴν προαίρεσιν κινήσει καὶ κατὰ
τὸν λογισμόν. Ἐτι τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν, ἀναγ-
καῖον φαμεν ἔχειν οὕτως· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀναγ-
καῖον, καὶ τᾶλλα λέγεται πῶς ἅπαντα ἀναγκαῖα. Τό-
τε γὰρ βίαιον λέγεται, ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν τότε, ὅταν
μὴ ἐνδέχεται κατὰ τὴν ὁρμὴν, διὰ τὸ βιαζόμενον· ὡς
ταύτην ἀνάγκην οὖσαν, δι' ἣν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως.
Καὶ ἐπὶ τῶν συναιτίων τοῦ ζῆν καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς-
αύτως. Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεται, ἐνθα μὲν τὸ ἀγα-
θόν, ἐνθα δὲ τὸ ζῆν, καὶ τὸ εἶναι ἄνευ τινῶν, ταῦτα
ἀναγκαῖα. Καὶ ἡ αἰτία, ἀνάγκη τις ἐστὶν αὕτη.
Ἐτι ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἄλ-
λως ἔχειν, εἰ ἀποδίδεικται ἀπλῶς. Τούτου δ' αἰτία

τὰ πρῶτα, ἃ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός. Τῶν μὲν δὴ ἕτερον αἴτιον τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι, τῶν δὲ οὐδέν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἕτερά ἐστιν ἐξ ἀνάγκης. Ὡστε τὸ πρῶτον καὶ κυρίως ἀναγκαῖον τὸ ἀπλοῦν ἐστι. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς ἔχειν. Ὡστ' οὐδὲ ἄλλως καὶ ἄλλως. Ἦδη γὰρ πλεοναχῶς ἂν ἔχοι. Εἰ ἄρα ἐστὶν ἅττα αἰτίδια καὶ ἀκίνητα, οὐδὲν ἐκείνοις ἐστὶ βλαιοῖον, οὐδὲ παρὰ φύσιν.

CAPUT VI.

Ἐν λέγεται τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, οἷον Κορίσκος καὶ τὸ μουσικόν, καὶ ὁ Κορίσκος μουσικός. Ταῦτό γὰρ εἰπεῖν Κορίσκος καὶ τὸ μουσικόν, καὶ Κορίσκος μουσικός· καὶ τὸ μουσικόν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ μουσικός δίκαιος Κορίσκος. Πάντα γὰρ ταῦτα ἐν λέγεται κατὰ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, καὶ τὸ μουσικόν, ὅτι μιᾷ οὐσίᾳ συμβέβηκε, τὸ δὲ μουσικόν καὶ Κορίσκος, ὅτι θάτερον θατέρῳ συμβέβηκεν. Ὁμοίως δὲ τρόπον τινα καὶ ὁ μουσικός Κορίσκος τῇ Κορίσκῳ ἐν, ὅτι θάτερον τῶν μορίων θατέρῳ συμβέβηκε τῶν ἐν τῷ λόγῳ· οἷον, τὸ μουσικόν τῇ Κορίσκῳ, καὶ ὁ μουσικός Κορίσκος δικαίῳ Κορίσκῳ, ὅτι ἑκατέρου μέρος τῷ αὐτῷ ἐν συμβέβηκεν ἐν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἢ Κορίσκῳ τὸ μουσικόν συμβεβηκέναι, ἢ ἐκείνῳ τοῦτο. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ γένους, καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου τινὸς ὀνομάτων λέγεται τὸ συμβεβηκός· οἷον ὅτι ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ, καὶ μουσικός ἄνθρωπος. Ἦ γὰρ ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ μιᾷ οὐσῇ οὐσίᾳ, συμβέβηκε τὸ μουσικόν, ἢ ὅτι ἄμφω τῶν καθ' ἕκαστον τινὲ συμβέβηκεν· οἷον Κορίσκῳ. Πλήν οὐ τῶν αὐτῶν τρόπον ἄμφω ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ μὲν ἴσως

ως τῶν φύσει ὄντων, αὕτη ἐστὶν ἐνυπάρ-
δυνάμει, ἢ ἐντελεχεία.

CAPUT V.

Ἀναγκαῖον λέγεται, οὐ ἄνευ οὐκ ἐνδε-
συναίτιου· οἷον τὸ ἀναπνεῖν καὶ ἡ τρο-
ἀναγκαῖον. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τούτων
ὦν ἄνευ τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐνδέχεται ἢ εἶναι,
ἢ τι κακὸν ἀποβαλεῖν, ἢ στερηθῆναι· οἷ-
τὸ φάρμακον ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ κάμνη· καὶ
εἰς Αἰγιναν, μὴ ἀποβάλλῃ τὰ χρήματα. Ἐτι
ἢ βία. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ
ρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. Τὸ γὰρ βία
καῖον λέγεται διὸ καὶ λυπηρόν· ὥσπερ καὶ Εὐ-

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαιρόν ἐστί
Καὶ ἡ βία ἀνάγκη τις, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς
Ἄλλ' ἢ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει.

Καὶ δοκεῖ ἡ ἀνάγκη ἀμεταβλήτου εἶναι
Ἐναντίον γὰρ τῇ κατὰ φύσιν ἀνάγκῃ
τὸν λογισμόν. Ἡ ἀνάγκη γὰρ ὡς ἔχει
καῖον φαινομένη, οὗτο τοιοῦτον ἀναγκα-
καῖον, καὶ ἀνάγκη ἀνάγκη ἀνάγκη
τε γὰρ ἀνάγκη ἀνάγκη ἀνάγκη
μὴ ἀνάγκη ἀνάγκη ἀνάγκη

ὥς γένος, καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ, τὸ δὲ ὥς ἕξις ἡπάθος τῆς οὐσίας. Ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς λέγεται, τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται ἐν. Τῶν δὲ καθ' ἑαυτὰ ἐν λεγομένων, τὰ μὲν λέγεται τῷ συνεχῇ εἶναι, οἷον φάκελος δεσμῶ, καὶ ξύλα κόλλη· καὶ γραμμῇ, κᾶν κεκαμμένη ἢ, συνεχῆς δὲ, μία λέγεται, ὥσπερ καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον, σκέλος καὶ βραχίον. Αὐτῶν δὲ τούτων μᾶλλον ἐν, τὰ φύσει συνεχῇ ἢ τέχνῃ. Συνεχὲς δὲ λέγεται, οὗ ἡ κίνησις μία καθ' αὐτὸ, καὶ μὴ οἷόν τε ἄλλως. Μία δὲ, ἡ ἀδιαίρετος· ἀδιαίρετος δὲ κατὰ χρόνον. Καθ' αὐτὰ δὲ συνεχῇ, ὅσα μὴ ἀφῇ ἐν. Εἰ γὰρ θείης ἀπτόμενα ἀλλήλων ξύλα, οὐ φήσεις ταῦτα εἶναι ἐν, οὔτε ξύλον, οὔτε σῶμα, οὔτε ἄλλο συνεχὲς οὐδέν. Τὰ τε δὴ ὅλως συνεχῇ ἐν λέγεται, κᾶν ἔχη κάμψιν, καὶ ἐτι μᾶλλον τὰ μὴ ἔχοντα κάμψιν· οἷον, κνήμη ἢ μηρὸς σκέλους, ὅτι ἐνδέχεται μὴ μίαν εἶναι τὴν κίνησιν τοῦ σκέλους. Καὶ ἡ εὐθεία τῆς κεκαμμένης μᾶλλον ἐν. Τὴν δὲ κεκαμμένην καὶ ἔχουσαν γωνίαν, καὶ μίαν καὶ οὐ μίαν λέγομεν, ὅτι ἐνδέχεται καὶ μὴ ἅμα τὴν κίνησιν αὐτῆς εἶναι, καὶ ἅμα· τῆς δ' εὐθείας, ἀεὶ ἅμα, καὶ οὐδὲν μόριον ἔχον μέγεθος, τὸ μὲν ἡρεμεῖ, τὸ δὲ κινεῖται, ὥσπερ τῆς κεκαμμένης. Ἐτι ἄλλον τρόπον ἐν λέγεται, τῷ, τὸ ὑποκείμενον τῷ εἶδει εἶναι ἀδιάφορον. Ἀδιάφορα δὲ, ὧν ἀδιαίρετον τὸ εἶδος κατὰ τὴν αἰσθησιν. Τὸ δὲ ὑποκείμενον, ἢ τὸ πρῶτον, ἢ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ τέλος. Καὶ γὰρ οἶνος εἰς λέγεται, καὶ ἰδῶρ ἐν, ἢ ἀδιαίρετον κατὰ τὸ εἶδος· καὶ οἱ χυμοὶ πάντες λέγονται ἐν, οἷον ἔλαιον, οἶνος, καὶ τὰ τηκτὰ, ὅτι πάντων τὸ ἔσχατον ὑποκείμενον τὸ αὐτό. Ἰδῶρ γὰρ καὶ ἀῆρ, πάντα ταῦτά ἐστι. Λέγεται δὲ ἐν, καὶ

ὡν τὸ γένος ἐν διαφέρον ταῖς ἀντικειμέναις διαφοραῖς· καὶ ταῦτα λέγεται πάντα ἐν, ὅτι τὸ γένος ἐν τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς· οἶον, ἵππος, ἄνθρωπος, κύων, ἐν τι, ὅτι πάντα ζῶα· καὶ τρόπον δὴ τινα παραπλήσιον, ὥσπερ ἡ ὕλη μία. Ταῦτα δὲ ὅτε μὲν οὕτως ἐν λέγεται, ὅτε δὲ τὸ ἄνω γένος, ὃ ταῦτόν λέγεται, ἂν ἢ τελευταῖα τοῦ γένους εἶδη τὰ ἀνωτέρω τούτων· οἶον, τὸ μὲν ἰσοσκελές, καὶ τὸ ἰσοπλευρον, ταῦτό καὶ ἐν σχῆμα, ὅτι ἄμφω τρίγωνα· τρίγωνα δ' οὐ ταῦτά. Ἐτι δὲ ἐν λέγεται ὅσων ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων, ἀδιαίρετος πρὸς ἄλλον τὸν δηλοῦντα, τὸ τί εἶναι τὸ πρᾶγμα. Αὐτὸς γὰρ καθ' αὐτόν πᾶς λόγος διαιρετός. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἠϋξημένον καὶ φθίνον, ἐν ἔστιν, ὅτι ὁ λόγος εἰς· ὥσπερ ὁ τῶν ἐπιπέδων τῶν ἐχόντων μῆκος καὶ πλάτος ὁ τοῦ εἶδους εἰς. Ὅλως δὲ ὡν ἡ νόησις ἀδιαίρετος, ἡ νοοῦσα τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ μὴ δύναται χωρίζεσθαι, μήτε χρόνῳ μήτε τόπῳ, μήτε λόγῳ, μάλιστα ταῦτα ἐν· καὶ τούτων ὅσα οὐσίαι. Καθόλου γὰρ ὅσα μὴ ἔχει διαίρεσιν, ἢ μὴ ἔχει, ταύτη ἐν λέγεται· οἶον, εἰ ἢ ἄνθρωπος μὴ ἔχει διαίρεσιν, εἰς ἄνθρωπος· εἰ δὲ ἢ ζῶον, ἐν ζῶον· εἰ δὲ ἢ μέγεθος, ἐν μέγεθος. Τὰ μὲν οὖν πλείστα ἐν λέγεται, τῷ ἕτερόν τι ἐν ἢ ποιεῖν, ἢ πάσχειν, ἢ πρὸς τι ἐν εἶναι. Τὰ δὲ πρῶτως λεγόμενα ἐν, ὡν ἡ οὐσία μία, μία δὲ ἡ συνεχεία, ἢ εἶδει, ἢ λόγῳ. Καὶ γὰρ ἀριθμοῦμεν ὥς πλείω, ἢ τὰ μὴ συνεχῆ, ἢ ὡν μὴ ἐν τὸ εἶδος, ἢ ὡν ὁ λόγος μὴ εἰς. Ἐτι ἐπεὶ ἔστι μὲν ὡς ὅτιοῦν ἐν, συνεχεία φαμέν εἶναι, ἂν ἢ ποσὸν καὶ συνεχές· ἔστι δ' ὡς οὐ, ἂν μὴ τι ὅλον ᾖ. Τοῦτο δὲ ἂν μὴ τὸ εἶδος ἐξηγῇ, οὐκ ἂν φαῖμεν ἐν, ἰδόντες ὁμοίως ὁπωσοῦν τὰ

μέρη συγκείμενα τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν μὴ διὰ τῆς συνέχειαν, ἀλλ' ἐὰν οὕτως, ὥστε ὑπόδημα εἶναι καὶ εἶδος τὸ ἔχειν, ἥδη ἐν. Διὸ καὶ ἡ τοῦ κύκλου μάλιστα μία τῶν γραμμῶν, ὅτι ὅλη τέλειός ἐστι. Τὸ δὲ ἐνὶ εἶναι, ἀρχὴ τινὲς ἐστὶν ἀριθμοῦ εἶναι· τὸ γὰρ πρῶτον μέτρον ἐκάστου γένους ἀρχή. Ὡς γὰρ πρῶτον γνωρίζομεν, τοῦτο πρῶτον μέτρον ἐκάστου γένους. Ἀρχὴ οὖν τοῦ γνωριστοῦ, περὶ ἑκάστον γένος τὸ ἐν. Οὐ ταῦτὸ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι τὸ ἐν. Ἐνθα μὲν γὰρ δῖσεις, ἐνθα δὲ τὸ φωνῆεν ἢ ἄφωνον. Βάρους δ' ἕτερον, καὶ κινήσεως ἄλλο. Πανταχοῦ δὲ τὸ ἐν, ἢ τῷ εἶδει, ἢ τῷ ποσῷ ἀδιαίρετον. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἢ ποσὸν, ἀδιαίρετον, τὸ μὲν πάντῃ καὶ ἄθετον, λέγεται μονάς· τὸ δὲ πάντῃ καὶ θεῖσιν ἔχον, στιγμή· τὸ δὲ μοναχῇ, γραμμῇ· τὸ δὲ διχῇ, ἐπίπεδον· τὸ δὲ πάντῃ καὶ τριχῇ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, σῶμα. Καὶ ἀντιστρέψαντι δὲ τὸ μὲν διχῇ διαιρετὸν, ἐπίπεδον· τὸ δὲ μοναχῇ, γραμμῇ· [τὸ δὲ πάντῃ τριχῇ διαιρετὸν, σῶμα·] τὸ δὲ μηδαμῇ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, στιγμή καὶ μονάς· ἡ μὲν ἄθετος, μονάς· ἡ δὲ θετὸς, στιγμή. Ἐνὶ δὲ τὰ μὲν κατ' ἀριθμὸν ἐστὶν ἐν, τὰ δὲ κατ' εἶδος, τὰ δὲ κατὰ γένος, τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν. Ἀριθμῶ μὲν, ὧν ἡ ὕλη μία· εἶδει δὲ, ὧν ὁ λόγος εἷς· γένει δ', ὧν τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς κατηγορίας. Κατὰ ἀναλογίαν δὲ, ὅσα ἔχει ὡς ἄλλο πρὸς ἄλλο. Αἰὲ δὲ τὰ ἴστερα τοῖς ἔμπροσθεν ἀκολουθεῖ· οἷον, ὅσα ἀριθμῶ, καὶ εἶδει ἐν· ὅσα δ' εἶδει, οὐ πάντα ἀριθμῶ· ἀλλὰ γένει πάντα ἐν, ὅσα περ καὶ εἶδει· ὅσα δὲ γένει, οὐ πάντα εἶδει, ἀλλὰ ἀναλογία· ὅσα δὲ ἐν ἀναλογία, οὐ

πάντα γένει. Φανερόν δὲ, καὶ ὅτι τὰ πολλὰ ἀντικει-
μένως λεχθήσεται τῷ ἐνί. Τὰ μὲν γὰρ, τῷ μὴ συν-
εχῇ εἶναι, τὰ δὲ τῷ διαιρητῇ ἔχειν τὴν ὕλην κατὰ
τὸ εἶδος, ἢ τὴν πρώτην, ἢ τὴν τελευταίαν. τὰ δὲ
τῷ τοὺς λόγους πλείους εἶναι τοὺς τί ἢν εἶναι λέ-
γοντας.

CAPUT VII.

Τὸ ὃν λέγεται, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ
καθ' αὐτό. Κατὰ συμβεβηκός μὲν, οἷον τὸν δίκαιον
μουσικὸν εἶναι φάμεν, καὶ τὸν ἄνθρωπον μουσικόν,
καὶ τὸ μουσικὸν ἄνθρωπον παραπλησίως λέγοντες.
ὥσπερ τὸν μουσικὸν οἰκοδομεῖν, ὅτι συμβέβηκε τῷ οἰ-
κοδόμῳ μουσικῷ εἶναι, ἢ τῷ μουσικῷ οἰκοδόμῳ. Τὸ
γὰρ τόδ' εἶναι τόδε, σημαίνει τὸ συμβεβηκέναι. τόδε
τῷδε. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων, τὸν ἄνθρω-
πον ὅταν μουσικὸν λέγωμεν, καὶ τὸν μουσικὸν ἄν-
θρωπον, ἢ λευκὸν τὸν μουσικόν, ἢ τοῦτον λευκόν, τὸ
μὲν ὅτι ἄμφω τῷ αὐτῷ συμβεβήκασι, τὸ δ' ὅτι τῷ ὄντι
συμβέβηκε. Τὸ δὲ μουσικὸν ἄνθρωπον εἶναι, ὅτι τού-
τῳ τὸ μουσικὸν συμβέβηκεν. Οὕτω δὲ λέγεται καὶ
τὸ λευκὸν εἶναι, ὅτι ὃ συμβέβηκεν, ἐκεῖνό ἐστιν. Τὰ
μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκός εἶναι λεγόμενα οὕτω λέγε-
ται, ἢ διότι τῷ αὐτῷ ὄντι ἄμφω ὑπάρχει, ἢ ὅτι ὄντι
ἐκείνῳ ὑπάρχει, ἢ ὅτι αὐτό ἐστιν ὃ ὑπάρχει, οὗ αὐτὸ
κατηγορεῖται. καθ' αὐτὸ δὲ εἶναι λέγεται, ὅσαπερ
σημαίνει τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας. Ὅσαχῶς γὰρ λέ-
γεται, τοσαυταχῶς τὸ εἶναι σημαίνει. Ἐπεὶ οὖν τῶν
κατηγορουμένων, τὰ μὲν τί ἐστι σημαίνει, τὰ δὲ ποιόν,
τὰ δὲ ποσόν, τὰ δὲ πρὸς τι, τὰ δὲ ποιεῖν ἢ πάσχειν,
τὰ δὲ ποῦ, τὰ δὲ πότε, ἐκάστῳ τούτων τὸ εἶναι ταῦτο

ARIST. METAPH.

G

σημαίνει. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ἄνθρωπος ὑγιαίνει ἢ τὸ ἄνθρωπος ἐστίν, ἢ τὸ ἄνθρωπος βαδίζων ἐστίν, ἢ τέμνων, τοῦ ἄνθρωπον βαδίζειν, ἢ τέμνειν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἔτι τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ἔστιν, ὅτι ἀληθές· τὸ δὲ μὴ εἶναι, ὅτι οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ ψεῦδος. Ὅμοιως καὶ ἐπὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως· οἷον ὅτι ἔστι Σωκράτης μουσικὸς, ὅτι ἀληθές τοῦτο· ἢ ὅτι Σωκράτης οὐ λευκός, ὅτι ἀληθές· τὸ δ' οὐκ ἔστιν ἢ διάμετρος ἀσύμμετρος, ὅτι ψεῦδος. Ἔτι τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ὄν, τὸ μὲν δυνάμει ρητὸν, τὸ δ' ἐντελεχεία τῶν εἰρημένων τούτων. Ὅρων τε γὰρ εἶναι φάμεν, καὶ τὸ δυνάμει ρητῶς ὄρων, καὶ τὸ ἐντελεχεία· καὶ τὸ ἐπίστασθαι ὡσαύτως, καὶ τὸ δυνάμενον χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ χρώμενον· καὶ τὸ ἡρεμοῦν, καὶ ὃ ἤδη ὑπάρχει ἢ ἡρεμία, καὶ τὸ δυνάμενον ἡρεμεῖν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν. Καὶ γὰρ Ἐρμῆν ἐν τῷ λίθῳ φάμεν εἶναι, καὶ τὸ ἡμῖς τῆς γραμμῆς, καὶ σῆτον τὸν μήπω ἄδρόν. Πότε δὲ δυνατόν καὶ πότε οὐπω, ἐν ἄλλοις διοριστέον.

CAPUT VIII.

Οὐσία δὲ λέγεται τὰ τε ἀπλᾶ σώματα, οἷον γῆ καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ὅλως σώματα, καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστώτα ζῶα τε καὶ δαιμόνια, καὶ τὰ μόρια τούτων. Ἄπαντα δὲ ταῦτα λέγεται οὐσία, ὅτι οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, ἀλλὰ κατὰ τούτων τὰ ἄλλα. Ἄλλον δὲ τρόπον ὃ ἂν ᾗ αἷτιον τοῦ εἶναι, ἐνυπάρχον ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅσα μὴ λέγεται καθ' ὑποκειμένου· οἷον, ἡ ψυχὴ τῷ ζῳῷ. Ἔτι ὅσα μόρια ἐνυπάρχοντά ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὀρίζοντά τε καὶ τό-

δετι σημαίνοντα· ὧν ἀναιρουμένων ἀναιρεῖται τὸ ὅλον· οἷον ἐπιπέδου σῶμα, ὡς φασί τινες, καὶ ἐπίπεδον γραμμῆς· καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς δοκεῖ τισι τοιοῦτος εἶναι (ἀναιρουμένου τε γὰρ, οὐδὲν εἶναι) καὶ ὀρίζειν πάντα. Ἐτι τὸ τί ἦν εἶναι, οὐ ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμὸς· καὶ τοῦτο οὐσία λέγεται ἐκάστου. Συμβαίνει δὴ κατὰ δύο τρόπους τὴν οὐσίαν λέγεσθαι, τό θ' ὑποκείμενον ἔσχατον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλου λέγεται, καὶ ὃ ἂν τόδε τι ὄν, καὶ χωριστὸν ἢ τοιοῦτον δὲ ἢ ἐκάστου μορφὴ καὶ τὸ εἶδος.

CAPUT IX.

Ταῦτά δὲ λέγεται, τὰ μὲν κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκὸν καὶ τὸ μουσικὸν τὸ αὐτὸ, ὅτι τῷ αὐτῷ συμβεβήκει καὶ ἄνθρωπος καὶ μουσικόν, ὅτι θάτερον θάτερον συμβεβήκει· τὸ δὲ μουσικὸς ἄνθρωπος, ὅτι τὸ μουσικὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβεβήκει· ἐκατέρῳ δὲ τοῦτο, καὶ τούτῳ ἐκάτερον ἐκείνων. Καὶ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ μουσικῷ, καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ μουσικὸν ταυτὸν λέγεται, καὶ τούτοις ἐκείνο. Διὸ καὶ ταῦτα πάντα καθόλου οὐ λέγεται. Οὐ γὰρ ἀληθές εἰπεῖν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ταυτὸ καὶ μουσικόν. Τὰ γὰρ καθόλου, καθ' αὐτὰ ὑπάρχει· τὰ δὲ συμβεβηκότα, οὐ καθ' αὐτὰ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθέκαστα ἀπλῶς λέγεται· ταυτὸ γὰρ δοκεῖ Σωκράτης, καὶ Σωκράτης εἶναι μουσικός. Τὸ γὰρ Σωκράτης, οὐκ ἐπὶ πολλῶν· διὸ οὐ πᾶς Σωκράτης λέγεται, ὥσπερ πᾶς ἄνθρωπος. Καὶ τὰ μὲν οὕτως λέγεται ταῦτά, τὰ δὲ καθ' αὐτὰ, ὥσπερ καὶ τὸ ἐν. Καὶ γὰρ ὧν ἡ ὕλη μία, ἡ εἶδει ἢ ἀριθμῷ, ἡ γένει ταῦτά λέγεται, καὶ ὧν ἡ οὐσία. Ὡστε φανερόν ὅτι, ἡ ταυτότης νότης τίς ἐστὶν τοῦ εἶναι, ἢ πλειόνων, ἢ ὅταν χρῆται ὡς πλείοσιν· οἷον ὅταν λέγῃ αὐτὸ αὐτῷ ταυτόν· ὡς

δυσὶ γὰρ χρῆται αὐτῷ. Ἑτέρα δὲ λέγεται, ὣν ἡ τὰ εἰ-
 δη πλείω, ἢ ἡ ὕλη, ἢ ὁ λόγος τῆς οὐσίας· καὶ ὅλως
 ἀντικειμένως τῷ ταύτῳ λέγεται τὸ ἕτερον. Διάφορα
 δὲ λέγεται, ὅσα ἑτερά ἐστι τὸ αὐτό τι ὄντα, μὴ μόνον
 ἀριθμῷ, ἀλλ' ἢ εἶδει, ἢ γένει, ἢ ἀναλογία. Ἐπὶ ὧν
 ἕτερον τὸ γένος καὶ τὰ ἐναντία, καὶ ὅσα ἔχει ἐν τῇ οὐ-
 σίᾳ τὴν ἑτερότητα. Ὅμοια λέγεται τὰ τε ταυτό πε-
 πονθότα, καὶ τὰ πλείω ταῦτ' ἀπεπονθότα, ἢ ἕτερα·
 καὶ ὧν ἡ ποιότης μία· καὶ καθ' ὅσα ἀλλοιοῦσθαι ἐν-
 δέχεται τῶν ἐναντίων, τούτων τὸ πλείω ἔχον ἢ κυριώ-
 τερα, ὅμοιον τούτῳ. Ἀντικειμένως δὲ τοῖς ὁμοίοις τὰ
 ἀνόμοια.

CAPUT X.

Ἀντικείμενα λέγεται, ἀντίφασις, καὶ τὰ ἐναντία, καὶ
 τὰ πρὸς τι, καὶ στέρησις, καὶ ἕξις, καὶ ἐξ ὧν, καὶ εἰς
 ἃ ἔσχατα· οἶον, αἱ γενέσεις καὶ αἱ φθοραί· καὶ ὅσα
 μὴ ἐνδέχεται ἅμα παρεῖναι τῷ ἀμφοῖν δεκτικῷ, ταῦτα
 ἀντικεῖσθαι λέγεται, ἢ αὐτὰ, ἢ ἐξ ὧν ἐστι. Φαιὸν γὰρ
 καὶ λευκὸν ἅμα τῷ αὐτῷ οὐχ ὑπάρχει· διὸ καὶ ἐξ
 ὧν ἐστιν, ἀντίκειται τούτοις. Ἐναντία λέγεται, τὰ
 μὴ δυνατὰ ἅμα τῷ αὐτῷ παρεῖναι τῶν διαφερόντων
 κατὰ γένος, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν τῷ
 αὐτῷ γένει, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα ἐν τῷ αὐτῷ
 δεκτικῷ, καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ὑπὸ τὴν αὐ-
 τὴν δύναμιν· καὶ ὧν ἡ διαφορά μεγίστη, ἢ ἀπλῶς,
 κατὰ γένος, ἢ κατ' εἶδος. Τὰ δ' ἄλλα ἐναντία λέγεται
 τὰ μὲν τῷ τὰ τοιαῦτα ἔχειν, τὰ δὲ τῷ δεκτικῷ εἶναι
 τῶν τοιούτων, τὰ δὲ τῷ ποιητικῷ, ἢ παθητικῷ, ἢ πο-
 οῦντα, ἢ πάσχοντα, ἢ ἀποβολαῖ, ἢ λήψεις, ἢ ἕξεις,
 στερήσεις εἶναι τούτων καὶ τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ

τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν πολλαχῶς λέγεται, ἀκολουθεῖν ἀνάγκη καὶ τᾶλλα ὅσα κατὰ ταῦτα λέγεται. Ὡστε καὶ τὸ ταῦ-
τόν καὶ τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἐναντίον· ὥστ' εἶναι ἕτερον
καὶ καθ' ἑκάστην κατηγορίαν. Ἔτερα δὲ τῷ εἶδει λέ-
γεται, ὅσα τε ταυτοῦ γένους ὄντα, μὴ ὑπ᾿ ἀλλήλᾳ ἐστι,
καὶ ὅσα ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα, διαφορὰν ἔχει, καὶ
ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐναντίως ἔχει. Καὶ τὰ ἐναντία ἕτερα
τῷ εἶδει ἀλλήλων, ἢ πάντα, ἢ τὰ λεγόμενα πρώτως,
καὶ ὅσων ἐν τῷ τελευταίῳ τοῦ γένους εἶδει, οἱ λόγοι
ἕτεροι· οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος ἄτομα τῷ γένει, οἱ
δὲ λόγοι ἕτεροι αὐτῶν. Καὶ ὅσα ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ
αὐτῶν ὄντα, ἔχει διαφορὰν. Ταῦτα δὲ τῷ εἶδει, τὰ
ἀντικειμένως λεγόμενα τούτοις.

CAPUT XI.

Πρότερα καὶ ὕστερα λέγεται, ἔνια μὲν ὡς ὄντος
τινὸς πρώτου καὶ ἀρχῆς ἐν ἑκάστῳ γένει, τὸ ἐγγύτερον
ἀρχῆς τινὸς ὠρισμένης, ἢ ἀπλῶς καὶ τῇ φύσει, ἢ πρὸς
τι, ἢ ποῦ, ἢ ὑπὸ τινων. Οἷον τὰ μὲν κατὰ τόπον, τῷ
εἶναι ἐγγύτερον ἢ φύσει τινὸς τόπου ὠρισμένου· οἷον
τοῦ μέσου, ἢ τοῦ ἐσχάτου· ἢ πρὸς τὸ τυχόν· τὸ δὲ
πορρώτερον, ὕστερον. Τὰ δὲ κατὰ χρόνον· τὰ μὲν γὰρ
πορρώτέρῳ τοῦ νῦν, οἷον ἐπὶ τῶν γενομένων· πρό-
τερα γὰρ τὰ Τρωϊκὰ τῶν Μηδικῶν, ὅτι πορρώτερον
ἀπέχει τοῦ νῦν· τὰ δὲ τῷ ἐγγυτέρῳ τοῦ νῦν, οἷον
ἐπὶ τῶν μελλόντων· πρότερον γὰρ Νέμεα Πυθίων,
ὅτι ἐγγύτερον τοῦ νῦν, τῷ νῦν ὡς ἀρχῇ καὶ πρώτῳ
χρησαμένων. Τὰ δὲ κατὰ κίνησιν· τὸ γὰρ ἐγγύτερον
τοῦ πρώτου κινήσαντος, πρότερον, οἷον παῖς ἀνδρός.
Ἀρχὴ δὲ καὶ αὕτη τις ἀπλῶς. Τὰ δὲ κατὰ δύναμιν·
τὸ γὰρ ὑπερέχον τῇ δυνάμει, πρότερον· καὶ τὸ δυνα-

τώτερον. Τοιοῦτον δ' ἐστὶν οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀνάγκη ἀκολουθεῖν θάτερον, καὶ τὸ ὕστερον· ὥστε μὴ κινεῦντός τε ἐκείνου, μὴ κινεῖσθαι, καὶ κινεῦντος, κινεῖσθαι. Ἡ δὲ προαίρεσις ἀρχή. Τὰ δὲ κατὰ τάξιν ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα πρὸς τι ἐν ὁρισμένον διεστήκεκα· τὰ τὸν λόγον· οἷον παρασιότης τριτοσιότητος πρότερον, καὶ ἡ παρανήτης νήτης. Ἐνθα μὲν γὰρ ὁ κορυφαῖος, ἔνθα δὲ ἡ μέση ἀρχή. Ταῦτα μὲν οὖν πρότερα τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ τῇ γνώσει πρότερον, ὥς καὶ ἀπλῶς πρότερον. Τούτων δὲ ἄλλως τὰ κατὰ τὸν λόγον, καὶ τὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν. Κατὰ μὲν γὰρ τὸν λόγον, τὰ καθόλου πρότερα· κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, τὰ καθέκαστα. Καὶ κατὰ τὸν λόγον δὲ τὸ συμβεβηκὸς τοῦ ὅλου πρότερον, οἷον, τὸ μουσικὸν τοῦ μουσικοῦ ἀνθρώπου. Οὐ γὰρ ἔστι ὁ λόγος ἄνευ τοῦ μέρους· καίτοι οὐκ ἐνδέχεται μουσικὸν εἶναι, μὴ ὄντος μουσικοῦ τινος. Ἐτι πρότερα λέγεται τὰ τῶν προτέρων πάθη· οἷον, ἐνθύτης λειότητος. Τὸ μὲν γὰρ, γραμμῆς καθ' αὐτὴν πάθος· τὸ δὲ, ἐπιφανείας. Τὰ μὲν δὲ οὕτω πρότερα λέγεται καὶ ὕστερα· τὰ δὲ κατὰ φύσιν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ ἄλλων, ἐκεῖνα δὲ ἄνευ ἐκείνων μὴ· ἢ διαιρέσει ἐχρήτο ὁ Πλάτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ εἶναι πολλαχῶς, πρῶτον μὲν τὸ ὑποκείμενον πρότερον, δι' ὃ ἡ οὐσία πρότερον· ἔπειτα ἄλλως τὰ κατὰ δύναμιν, καὶ κατὰ ἐντελέχειαν. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ δύναμιν, πρότερόν ἐστι· τὰ δὲ κατὰ ἐντελέχειαν, ὕστερον· οἷον, κατὰ δύναμιν μὲν ἡ ἡμίσεια τῆς ὅλης, καὶ τὸ μόριον τοῦ ὅλου, καὶ ἡ ὕλη τῆς οὐσίας. Κατ' ἐντελέχειαν δ' ὕστερον· διαλυθέντος γὰρ, κατ' ἐντελέχειαν ἔσται. Τρόπον δὲ τινα

πάντα τὰ πρότερον καὶ ὕστερον λεγόμενα, κατὰ ταῦτα λέγεται. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ γένεσιν ἐνδέχεται ἄνευ τῶν ἐτέρων εἶναι· οἶον, τὸ ὅλον τῶν μορίων· τὰ δὲ κατὰ φθορὰν, οἶον τὸ μόριον τοῦ ὅλου. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰλλα.

CAPUT XII.

Δύναμις λέγεται, ἡ μὲν ἀρχὴ κινήσεως ἢ μεταβολῆς ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἢ ἕτερον· οἶον, ἡ οἰκοδομικὴ, δύναμις ἐστίν ἢ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ· ἀλλ' ἢ ἰατρικὴ δύναμις οὕσα, ὑπάρχοι ἂν ἐν τῷ ἰατρευομένῳ, ἀλλ' οὐχ ἢ ἰατρευόμενος. Ἡ μὲν οὖν ὅλως, ἀρχὴ μεταβολῆς ἢ κινήσεως, λέγεται δύναμις ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἕτερον· ἢ δ' ὑφ' ἑτέρου, ἢ ἢ ἕτερον· καθ' ἣν γὰρ τὸ πάσχον πάσχει τι. Ὅτε μὲν οὖν ἐὰν ὁτιοῦν οἶόν τε ἢ παθεῖν, δυνατόν φαμέν εἶναι αὐτὸ παθεῖν· ὅτε δὲ οὐ κατὰ πᾶν πάθος, ἀλλ' ἂν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἐτι ἢ τοῦ καλῶς τόδ' ἐπιτελεῖν, ἢ κατὰ προαίρεσιν. Ἐνίοτε γὰρ τοὺς μόνον ἂν πορευθέντας ἢ εἰπόντας, μὴ καλῶς δὲ, ἢ μὴ ὥς προείλοντο, οὐ φαμεν δύνασθαι λέγειν ἢ βαλῆσαι· Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν. Ἐτι ὅσαι ἔξεις καθ' ἃς ἀπαθῇ ὅλως, ἢ ἀμετάβλητα, ἢ μὴ ῥαδίως ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐνμετακίνητα, δυνάμεις λέγονται. Κλάται μὲν γὰρ καὶ συντριβεται, καὶ κάμπτεται, καὶ ὅλως φθείρεται, οὐ τῷ δύνασθαι, ἀλλὰ τῷ μὴ δύνασθαι, καὶ ἐλλείπειν τινός. Ἀπαθῇ δὲ τῶν τοιούτων, ἃ μόλις καὶ ἡρέμα πάσχει διὰ δύναμιν, καὶ τῷ δύνασθαι, καὶ τῷ ἔχειν πῶς. Λεγομένης δὲ τῆς δυνάμεως τοσαυταχῶς, καὶ τὸ δυνατόν ἓνα μὲν τρόπον λεχθήσεται τὸ ἔχον κινήσεως ἀρχήν, ἢ μεταβολῆς. Καὶ γὰρ τὸ στατικόν, δυνατόν τι εἶναι ἐν ἐτέρῳ, ἢ ἢ ἕτερον. Ἐνα δὲ,

ἐὰν ἔχη τι αὐτοῦ ἄλλο δύναμιν τοιαύτην. Ἐνα δὲ, ἐὰν ἔχη μεταβάλλειν ἐφ' ὅτι οὖν δύναμιν τοιαύτην, εἴτε ἐπὶ τὸ χεῖρον, εἴτε ἐπὶ τὸ βέλτιον. Καὶ γὰρ τὸ φθειρόμενον δοκεῖ δυνατόν εἶναι φθίρεισθαι, ἢ οὐκ ἂν φθαρῆναι εἰ ἦν ἀδύνατον. Νῦν δὲ ἔχει τινὰ διέφθαισιν καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τοῦ τοιούτου πάθους. Ὅτι μὲν γὰρ τῷ ἔχειν δοκεῖ, ὅτε δὲ τῷ ἐστερηθῆναι τοιοῦτον εἶναι. Εἰ δ' ἡ στέρησις ἐστὶν ἕξις πως, πάντα τῷ ἔχειν εἶη ἂν τι. Ὁμωνύμως δὲ καὶ λεγόμενον τὸ ὄν ὥστε τῷ ἔχειν ἕξιν τινὰ καὶ ἀρχὴν, ἔστι δυνατόν, καὶ τῷ ἔχειν τὴν τοῦ τούτου στέρησιν, εἰ ἐνδέχεται ἔχειν στέρησιν. Ἐνα δὲ, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοῦ δύναμιν, ἢ ἀρχὴν ἐν ἄλλῳ, ἢ ἢ ἄλλο, φθαρτικὴν. Ἐτι δὲ ταῦτα πάντα, ἢ τῷ μόνον ἂν συμβῆναι γενέσθαι, ἢ μὴ γενέσθαι, ἢ τῷ καλῶς· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐν ἐστὶν ἡ τοιαύτη δύναμις, οἷον ἐν τοῖς ὀργάνοις. Τὴν μὲν γὰρ δύνασθαι φασὶ φθέγγεσθαι λύραν, τὴν δ' οὐδὲν, ἂν μὴ ᾖ εὐφωγός. Ἀδυναμία δὲ ἐστὶ στέρησις δυνάμεως, καὶ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἄρσις τις, οἷα εἴρηται, ἢ ὅλως, ἢ τῷ πεφυκότι ἔχειν, ἢ καὶ ὅτε πέφυκεν ἤδη ἔχειν. Οὐδὲ γὰρ ὁμοίως ἂν φαῖεν ἀδύνατον εἶναι γεννᾶν, παῖδα, καὶ ἄνδρα εὐνουχίαν. Ἐτι δὲ καθ' ἑκατέραν δύναμιν ἐστὶν ἀδυναμία ἀντικειμένη τῇ τε μόνον κινητικῇ, καὶ τῇ καλῶς κινητικῇ. Καὶ ἀδύνατα δὲ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀδυναμίαν ταύτην λέγεται, τὰ δ' ἄλλον τρόπον, οἷον, δυνατόν τε καὶ ἀδύνατον. Ἀδύνατον μὲν, οὗ τὸ ἐναντίον ἐξ ἀνάγκης ἀληθές· οἷον τὸ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι ἀδύνατον, ὅτι ψεῦδος τὸ τοιοῦτον· καὶ οὗ τὸ ἐναντίον οὐ μόνον ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη, οἷον ἀσύμμετρον εἶναι. Τὸ ἄρα σύμμετρον οὐ μόνον

ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης ψεῦδος. Τὸ δ' ἐναντίον οὕτω, τὸ δυνατόν, ὅταν μὴ ἀναγκαῖον ἢ τὸ ἐναντίον ψεῦδος εἶναι· οἷον, τὸ καθῆσθαι ἄνθρωπον, δυνατόν. Οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ καθῆσθαι ψεῦδος. Τὸ μὲν οὖν δυνατόν, ἓνα μὲν τρόπον, ὥσπερ εἴρηται, τὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης ψεῦδος σημαίνει, ἓνα δὲ τὸ ἀληθὲς εἶναι, ἓνα δὲ τὸ ἐνδεχόμενον ἀληθὲς εἶναι. Κατὰ μεταφορὰν δὲ, ἣ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ λέγεται δύναμις. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ δυνατὰ οὐ κατὰ δύναμιν· τὰ δὲ λεγόμενα κατὰ δύναμιν, πάντα λέγεται πρὸς τὴν πρώτην μίαν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο. Τὰ γὰρ ἄλλα λέγεται δυνατὰ, τὰ μὲν τῷ ἔχειν αὐτῶν ἄλλό τι τοιαύτην δύναμιν· τὰ δὲ, τῷ μὴ ἔχειν· τὰ δὲ, τῷ ὡδὲ ἔχειν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ ἀδύνατα· ὥστε ὁ κύριος ὅρος τῆς πρώτης δυνάμεως ἂν εἴη, ἀρχὴ μεταβλητική ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο.

CAPUT XIII.

Ποσὸν λέγεται τὸ διαιρετὸν εἰς ἐνυπάρχοντα, ὧν ἐκάτερον, ἢ ἕκαστον ἐν τι, καὶ τόδε τι πέφυκεν εἶναι. Πληθὸς μὲν οὖν ποσόν τι, ἂν ἀριθμητὸν ἢ· μέγεθος δὲ, ἂν μετρητὸν ἢ. Λέγεται δὲ πληθὸς μὲν, τὸ διαιρετὸν δυνάμει εἰς μὴ συνεχῆ· μέγεθος δὲ, τὸ εἰς συνεχῆ. Μεγέθους δὲ, τὸ μὲν ἐφ' ἓν συνεχές, μήκος· τὸ δ' ἐπὶ δύο, πλάτος· τὸ δ' ἐπὶ τρία, βάθος. Τούτων δὲ πληθὸς μὲν τὸ πεπερασμένον, ἀριθμὸς· μήκος δὲ, γραμμὴ· πλάτος δὲ, ἐπιφάνεια· βάθος δὲ, σῶμα. Ἐν ταῖς μὲν λέγεται καθ' αὐτὰ ποσὰ ἅττα, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός· οἷον ἢ μὲν γραμμὴ, ποσόν τι καθ' ἑαυτὸ, τὸ δὲ μουσικόν κατὰ συμβεβηκός. Τῶν δὲ καθ' αὐτὰ, τὰ μὲν κατ' οὐσίαν ἐστὶν, οἷον ἢ γραμμὴ, ποσόν

τι. Ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τῷ τί ἐστι λέγοντι, προσόν τι ὑπάρχει. Τὰ δὲ πάθη καὶ ἔξεις, τῆς τοιαύτης ἐστὶ οὐσίας· οἷον, τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ μακρὸν καὶ βραχὺ, καὶ πλατὺ καὶ στενὸν, καὶ βαθὺ καὶ ταπεινὸν καὶ βαρὺ καὶ κοῦφον, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ μείζον καὶ ἑλαττον, καὶ καθ' αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα λεγόμενα, τοι ποσοῦ πάθη καθ' αὐτά. Μεταφέρεται μέντοι ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ ἐπ' ἄλλα. Τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένων ποσῶν, τὰ μὲν οὕτως λέγεται, ὥσπερ ἐλέχθη, ὅτι τὸ μουσικὸν ποσόν, καὶ τὸ λευκὸν τῷ εἶναι ποσόν τι, ὃ ὑπάρχουσι· τὰ δὲ ὡς κινήσεις καὶ χρόνος. Καὶ γὰρ ταῦτα προσὰ ἅττα λέγεται, καὶ συνεχῆ, τῷ ἐκεῖνα διαίρετὰ εἶναι, ὧν ἐστὶ ταῦτα πάθη. Λέγω δὲ οὐ τὸ κινούμενον, ἀλλ' ὃ ἐκινήθη. Τῷ γὰρ ποσὸν εἶναι ἐκεῖνο, καὶ ἡ κίνησις ποσὴ· ὃ δὲ χρόνος, τῷ ταύτην.

CAPUT XIV.

Τὸ ποιὸν λέγεται ἓνα μὲν τρόπον ἡ διαφορὰ τῆς οὐσίας· οἷον ποιόν τι ἄνθρωπος ζῶον, ὅτι δίπουν, ἵππος δὲ τετράπουν· καὶ κύκλος ποιόν τι σχῆμα, ὅτι ἁγώνιον, ὡς τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ποιότητος οὐσης. Ἐνα μὲν δὴ τρόπον τοῦτον λέγεται ἡ ποιότης διαφορὰ οὐσίας· ἓνα δὲ ὡς τὰ ἀκίνητα, καὶ τὰ μαθηματικά, ὥσπερ οἱ ἀριθμοὶ ποιοὶ τινες· οἷον οἱ σύνθετοι, καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἓν ὄντες, ἀλλ' ὧν μίμημα τὸ ἐπίπεδον καὶ τὸ στερεόν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ποσάκις ποσοὶ, ἢ οἱ ποσάκις ποσοὶ ποσάκις, καὶ ὁλως ὃ παρὰ τὸ ποσὸν ὑπάρχει ἐν τῇ οὐσίᾳ· οὐσία γὰρ ἐκάστων τῶν ἁπλᾶς· οἷον τῶν ἑξ, οὐχ ὁ δις ἢ τρεῖς εἰσὶν, ἀλλὰ ὁ ἁπλᾶς· ἑξ γὰρ ἁπλᾶς ἑξ. Ἐτι ὅσα πάθη τῶν κινουμένων

οὐσιῶν· οἶον, θερμότης καὶ ψυχρότης, καὶ λευκότης καὶ μελανία, καὶ βαρύτης καὶ κουφότης, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καθ' ἃ λέγονται καὶ ἁλλοιοῦσθαι τὰ σώματα μεταβαλλόντων. Ἔτι κατὰ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ ὅλως τὸ κακὸν καὶ ἀγαθόν. Σχεδὸν δὴ κατὰ δύο τρόπους λέγοιτ' αὖν τὸ ποιόν, καὶ τούτων ἓνα τὸν κυριώτατον. Πρώτη μὲν γὰρ ποιότης, ἣ τῆς οὐσίας διαφορὰ. Ταύτης δέ τι καὶ ἡ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ποιότης μέρος. Διαφορὰ γάρ τις οὐσιῶν, ἀλλ' ἡ οὐ κινουμένων, ἢ οὐχ ἢ κινουμένων. Τὰ δὲ πάντα τῶν κινουμένων ἢ κινούμενα, καὶ αἱ τῶν κινήσεων διαφοραὶ ἀρετῇ δὲ καὶ κακίᾳ τῶν παθημάτων μέρος τί Διαφορὰς γὰρ δηλοῦσι τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας, καθ' ἃς ποιοῦσιν ἢ πάσχουσι καλῶς ἢ φαύλως τὰ ἐν τῇ κινήσει ὄντα. Τὸ μὲν γὰρ ὥδι δυνάμενον κινεῖσθαι ἢ ἐνεργεῖν, ἀγαθόν· τὸ δ' ὥδι καὶ ἐναντίως, μοχθηρόν. Μάλιστα δὲ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ κακόν, σημαίνει τὸ ποιόν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, καὶ τούτων μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἔχουσι προαίρεσιν.

CAPUT XV.

Πρὸς τι λέγεται, τὰ μὲν ὡς διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ, καὶ τριπλάσιον πρὸς τὸ τριτημόριον, καὶ ὅλως πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον, καὶ ὑπερέχον πρὸς ὑπερεχόμενον· τὰ δ' ὡς θερμαντικὸν πρὸς θερμαντὸν, καὶ τμητικὸν πρὸς τμητόν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν πρὸς τὸ παθητικόν· τὰ δ' ὡς τὸ μετρητόν πρὸς τὸ μέτρον, καὶ τὸ ἐπιστητὸν πρὸς ἐπιστήμην, καὶ αἰσθητόν πρὸς αἴσθησιν. Λέγεται δὲ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ἀριθμόν, ἢ ἀπλῶς, ἢ ὁρισμένως πρὸς αὐτοὺς, ἢ πρὸς ἓν· οἶον, τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς ἓν, ἀριθμὸς

ὠρισμένος· τὸ δὲ πολλαπλάσιον, κατ' ἀριθμὸν πρὸς
 ἓν, οὐχ ὠρισμένον δέ· οἷον, τόνδε, ἢ τόνδε. Τὸ δὲ
 ἡμιόλιον, πρὸς τὸ ὑφημιόλιον κατ' ἀριθμὸν, πρὸς
 ἀριθμὸν ὠρισμένον. Τὸ ἐπιμόριον πρὸς τὸ ὑπεπι-
 μόριον κατὰ ἀόριστον, ὥσπερ τὸ πολλαπλάσιον πρὸς
 τὸ ἓν· τὸ δ' ὑπερέχον πρὸς τὸ ὑπερχόμενον ὅλως ἀό-
 ριστον κατ' ἀριθμόν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς σύμμετρος·
 κατὰ μὴ σύμμετρον δὲ ἀριθμὸν λέγεται. Τὸ γὰρ ὑπερ-
 ἔχον πρὸς τὸ ὑπερερχόμενον, τοιοῦτόν τε ἐστὶ, καὶ ἔτι.
 Τοῦτο δὲ ἀόριστον. Ὅπότερον γὰρ ἔτυχεν, ἔστιν ἢ
 ἴσον, ἢ οὐκ ἴσον. Ταῦτά τε οὖν τὰ πρὸς τι ἅπαντα
 κατ' ἀριθμὸν λέγεται, καὶ ἀριθμοῦ πάθη· καὶ ἔτι τὸ
 ἴσον καὶ ὅμοιον καὶ ταῦτ', κατ' ἄλλον τρόπον. Κατὰ
 γὰρ τὸ ἓν λέγεται πάντα. Ταῦτά μὲν γὰρ, ὧν μία ἡ
 οὐσία· ὅμοια δ', ὧν ἡ ποιότης μία· ἴσα δὲ, ὧν τὸ
 ποσὸν ἓν. Τὸ δὲ ἓν, τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχὴ καὶ μέτρον.
 Ὡστε ταῦτα πάντα πρὸς τι λέγεται, κατ' ἀριθμὸν μὲν,
 οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Τὰ δὲ ποιητικὰ καὶ παθη-
 τικά, κατὰ δυνάμιν ποιητικὴν τε καὶ παθητικὴν, καὶ
 ἐνεργείας τὰς τῶν δυνάμεων· οἷον τὸ θερμαντικὸν πρὸς
 τὸ θερμαντὸν, ὅτι δύναται· καὶ πάλιν τὸ θερμαῖνον
 πρὸς τὸ θερμαινόμενον, καὶ τὸ τέμνον πρὸς τὸ τεμνό-
 μενον, ὡς ἐνεργοῦντα. Τῶν δὲ κατ' ἀριθμὸν, οὐκ
 εἰσὶν ἐνέργειαι, ἀλλ' ἢ ὃν τρόπον ἐν ἑτέροις εἴρηται·
 αἱ δὲ κατὰ κίνησιν ἐνέργειαι, οὐχ ὑπάρχουσι. Τῶν δὲ
 κατὰ δυνάμιν καὶ κατὰ χρόνους, ἤδη λέγονται τὰ πρὸς
 τι· οἷον τὸ πεποιηκὸς πρὸς τὸ πεποιημένον, καὶ τὸ
 ποιῆσον πρὸς τὸ ποιησόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ πα-
 τὴρ υἱοῦ λέγεται πατήρ. Τὸ μὲν γὰρ πεποιηκὸς, τὸ
 δὲ πεπονθὸς τί ἐστίν. Ἐτι ἓνια κατὰ στέρησιν δυνά-

μειωσι, ὥσπερ τὸ ἀδύνατον, καὶ ὅσα οὕτω λέγεται, οἷον τὸ ἀόρατον. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἀριθμὸν καὶ δυνάμιν λεγόμενα πρὸς τι, πάντα ἐστὶ πρὸς τι, τῷ ὅπερ ἐστὶν ἄλλου λέγεσθαι αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν, ἀλλὰ μὴ τῷ ἄλλο πρὸς ἐκείνο. Τὸ δὲ μετρητὸν καὶ τὸ ἐπιστητὸν, καὶ τὸ διανοητὸν τῷ ἄλλο πρὸς αὐτὰ λέγεσθαι, πρὸς τι λέγεται. Τό, τε γὰρ διανοητὸν σημαίνει, ὅτι ἐστὶν αὐτοῦ διάνοια· οὐκ ἔστι δ' ἡ διάνοια πρὸς τοῦτο, οὗ ἔστι διάνοια. Δίς γὰρ ταῦτον εἰρημένον ἂν εἴη. Ὁμοίως δὲ καὶ τινός ἐστιν ἡ ὄψις, οὐχ οὗ ἔστιν ὄψις. Καίτοι ἀληθές τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ πρὸς χρῶμα, ἢ πρὸς ἄλλό τι τοιοῦτον. Ἐκείνως δὲ δίς τὸ αὐτὸ λεχθήσεται, ὅτι ἔστιν ὄψις, οὗ ἔστιν ἡ ὄψις. Τὰ μὲν οὖν καθ' ἑαυτὰ λεγόμενα πρὸς τι, τὰ μὲν οὕτω λέγεται, τὰ δὲ ἂν τὰ γένη αὐτῶν ἢ τοιαῦτα· οἷον, ἡ ἰατρικὴ τῶν πρὸς τι, ὅτι τὸ γένος αὐτῆς ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι τῶν πρὸς τι. Ἔτι καθ' ὅσα τὰ ἔχοντα λέγεται πρὸς τι, οἷον ἰαότης, ὅτι τὸ ἴσον· καὶ ὁμοιότης, ὅτι τὸ ὅμοιον. Τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον ἄνθρωπος πρὸς τι, ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ διπλασίῳ εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶ τῶν πρὸς τι· ἢ τὸ λευκόν, εἰ τῷ αὐτῷ συμβέβηκε διπλασίῳ καὶ λευκῷ εἶναι.

CAPUT XVI.

Τέλειον λέγεται, ἐν μὲν, οὗ μὴ ἐστὶν ἔξω τι λαβεῖν, μηδὲ ἐν μέρει· οἷον χρόνος τέλειος ἐκάστου οὐτιος, οὗ μὴ ἐστὶν ἔξω τι λαβεῖν χρόνον τινά, ὃς τούτου μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου. Καὶ τὸ κατ' ἀρετήν, καὶ τὸ τοῦ εὖ, μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρὸς τι γένος, οἷον τέλειος ἰατρος, καὶ τέλειος ἀνλητής, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπωσιν. Οὕτω δὲ μεταφέ-

ροντες καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν λέγομεν αὐτοὺς, συκοφάντην τέλειον, καὶ κλέπτην τέλειον· ἐπειδὴ καὶ ἀγαθοὺς λέγομεν αὐτοὺς, οἷον κλέπτην ἀγαθόν, καὶ συκοφάντην ἀγαθόν. Καὶ ἡ ἀρετὴ τελειώσις τις. Ἐκαστον γὰρ τότε τέλειον, καὶ ἡ οὐσία πᾶσα τότε τελεία, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἑλλείπη μόνιον τοῦ κατὰ φύσιν μεγέθους. Ἔτι οἷς ὑπάρχει τὸ τέλος σπουδαῖον, ταῦτα λέγεται τέλεια. Κατὰ γὰρ τὸ ἔχειν τέλος τέλεια. Ὡστ' ἐπειδὴ τὸ τέλος τῶν ἐσχάτων τί ἐστι, καὶ ἐπὶ τὰ φαῦλα μεταφέροντες, λέγομεν, τελείως ἀπολωλέναι, καὶ τελείως ἐφθάρθαι, ὅταν μηδὲν ἑλλείπη τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου ἦ. Διὸ καὶ ἡ τελευτὴ κατὰ μεταφορὰν λέγεται τέλος, ὅτι ἄμφω ἔσχατα. Τέλος δὲ καὶ τὸ οὐ ἔνεκα ἔσχατον. Τὰ μὲν οὖν καθ' αὐτὰ λεγόμενα τέλεια, τοσαυταχῶς λέγεται, τὰ μὲν τῷ κατὰ τὸ εὖ μηδὲν ἑλλείπειν μηδ' ἔχειν ὑπερβολὴν ἐν ἐκάστῳ γένει, μηδ' εἶναι τι ἔξω· τὰ δὲ ἄλλα, ἥδη [οὐ] καθ' αὐτὰ, τῷ ἢ ποιεῖν τι τοιοῦτον, ἢ ἔχειν, ἢ ἀρμόττειν τούτῳ, ἢ ἄλλως γέ πως λέγεσθαι πρὸς τὰ πρῶτως λεγόμενα τέλεια.

CAPUT XVII.

Πέρας λέγεται τὸ ἔσχατον ἐκάστου, καὶ οὐ ἔξω μηδὲν ἐστι λαβεῖν πρῶτου, καὶ οὐ εἶσω πάντα πρῶτου, καὶ ὃ ἂν ἢ εἶδος μεγέθους ἢ ἔχοντος μέγεθος, καὶ τὸ τέλος ἐκάστου. Τοιοῦτον δ' ἐφ' ὃ ἡ κίνησις καὶ ἡ πρᾶξις, καὶ οὐκ ἄφ' οὗ. Ὅτε δὲ ἄμφω, καὶ ἄφ' οὗ, καὶ ἐφ' ὃ, καὶ τὸ οὐ ἔνεκα, καὶ ἡ οὐσία ἐκάστου, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστῳ. Τῆς γνώσεως γὰρ τοῦτο πέρας· εἰ δὲ τῆς γνώσεως, καὶ τοῦ πράγματος. Ὡστε φανερόν ὅτι ὁσαυχῶς ἡ ἀρχὴ λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ τὸ πέρας,

καὶ ἔτι πλεοναχῶς. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχή, πέρας τί· τὸ δὲ πέρας, οὐ πᾶν ἀρχή.

CAPUT XVIII.

Τὸ καθ' ὃ λέγεται πολλαχῶς. Ἐνα μὲν τρόπον, τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία ἐκάστου πράγματος· οἷον καθ' ὁ ἀγαθός, αὐτὸ ἀγαθόν. Ἐνα δὲ, ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι, οἷον τὸ χρῶμα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. Τὸ μὲν οὖν πρώτως λεγόμενον, καθ' ὃ, τὸ εἶδος ἐστὶ· δευτέρως δὲ, ὡς ἡ ὕλη ἐκάστου καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐκάστῳ πρώτον. Ὅλως δὲ τὸ καθ' ὃ ἰσαχῶς, καὶ τὸ αἷτιον ὑπάρξει. Κατὰ τί γὰρ ἐλήλυθεν, ἢ οὐ ἔνεκα ἐλήλυθε, λέγεται· καὶ κατὰ τί παραλελόγισται, ἢ συλλελόγισται, ἢ ὅτι τὸ αἷτιον τοῦ συλλογισμοῦ, ἢ παραλογισμοῦ. Ἔτι τὸ καθ' ὃ, τὸ κατὰ θεοῖς λέγεται, καθ' ὃ ἔστηκεν, ἢ καθ' ὃ βαδίζει. Πάντα γὰρ ταῦτα θεοῖς σημαίνει καὶ τόπον. Ὡστε καὶ τὸ καθ' αὐτὸ, πολλαχῶς ἀνάγκη λέγεσθαι. Ἐν μὲν γὰρ καθ' αὐτὸ, τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστῳ, οἷον ὁ Καλλίας, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι Καλλιαν· ἐν δὲ, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστὶν ὑπάρχει, οἷον ζῶον ὁ Καλλίας καθ' αὐτό. Ἐν γὰρ τῷ λόγῳ ἐνυπάρχει τὸ ζῶον· ζῶον γάρ τι ὁ Καλλίας. Ἔτι δὲ, εἰ ἐν ἑαυτῷ δεδεδεσται πρώτον, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα· οἷον ἡ ἐπιφανεῖα λευκή καθ' αὐτήν, καὶ ζῶον ὁ ἄνθρωπος καθ' αὐτόν. Ἡ γὰρ ψυχὴ, μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἣ πρώτῃ τὸ ἦν. Ἔτι οὐ μὴ ἐστὶν ἄλλο ἐν τι αἷτιον. Τοῦ γὰρ ἀνθρώπου πολλὰ αἷτια, τὸ ζῶον, τὸ δίπουν· ἀλλ' ὡς καθ' αὐτόν ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστιν. Ἔτι καὶ μόνῳ ὑπάρχει, καὶ ἢ μόνῳ. Διὸ τὸ κειχωρισμένον, καθ' αὐτό.

CAPUT XIX.

Διάθεσις λέγεται τοῦ ἔχοντος μέρος τάξις, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ κατ' εἶδος. Θέσιν γὰρ δεῖ τινα εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ ἡ διάθεσις.

CAPUT XX.

Ἔξις δὲ λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον, οἷον ἐνέργειά τις τοῦ ἔχοντος καὶ ἐχομένου, ὥσπερ πρᾶξις τις ἢ κίνησις. Ὅταν γὰρ τὸ μὲν ποιῇ, τὸ δὲ ποιῆται, ἔστι ποίησις μεταξύ. Οὕτω καὶ τοῦ ἔχοντος ἐσθῆτα καὶ τῆς ἐχομένης ἐσθῆτος, ἔστι μεταξύ ἔξις. Ταύτην μὲν οὖν φανερόν, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἔχειν τὴν ἔξιν. Εἰς ἄπειρον γὰρ βαδιεῖται, εἰ τοῦ ἐχομένου ἔσται ἔχειν τὴν ἔξιν. Ἄλλον δὲ τρόπον ἔξις λέγεται διάθεσις, καθ' ἣν εὖ ἢ κακῶς διακεῖται τὸ διακεείμενον, καὶ ἢ καθ' αὐτὸ, ἢ πρὸς ἄλλο, οἷον ἡ ὑγίεια ἔξις τις. Διάθεσις γὰρ ἔστι τοιαύτη. Ἔτι ἔξις λέγεται, ἃν ᾗ μόριον διαθέσεως τοιαύτης. Διὸ καὶ ἡ τῶν μερῶν ἀρετὴ, ἔξις τις ἔστι.

CAPUT XXI.

Πάθος δὲ λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον ποιότης, καθ' ἣν ἀλλοιοῦσθαι ἐνδέχεται οἷον, τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν, καὶ βαρύτες καὶ κουφότες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐνα δὲ αἱ τοῦτοις ἐνέργειαι καὶ ἀλλοιώσεις ἦδη. Ἔτι τούτων μᾶλλον αἱ βλαβεραὶ ἀλλοιώσεις καὶ κινήσεις, καὶ μάλιστα αἱ λυπηραὶ, καὶ αἱ βλαβεραί. Ἔτι τὰ μεγέθη τῶν συμφορῶν καὶ λυπηρῶν πάθη λέγεται.

CAPUT XXII.

Στέρησις λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἃν μὴ ἔχη τῶν μὴ πεφυκότων ἔχασθαι, κἢ μὴ αὐτὸ ἢ πεφυκὸς

ἔχειν · οἶον, φυτὸν ὁμμάτων ἐστερῆσθαι λέγεται.
 Ἐνα δέ, ἂν πεφυκὸς ἔχειν, ἢ αὐτὸ, ἢ τὸ γένος, μὴ
 ἔχη · οἶον, ἄλλως ἄνθρωπος ὁ τυφλὸς ὅψεως ἐστε-
 ρηται, καὶ ὁ ἀσπάλαξ · τὸ μὲν κατὰ γένος, τὸ δὲ καθ'
 αὐτό. Ἐτι ἂν πεφυκὸς, καὶ ὅτε πέφυκεν ἔχειν, μὴ
 ἔχη. Ἡ γὰρ τυφλότης, στέρησις τις. Τυφλὸς δὲ οὐ
 κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐν ἣ πέφυκεν ἔχειν, ἂν μὴ
 ἔχη. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ᾧ ἂν ᾗ, καὶ καθ' ὃ, καὶ πρὸς ὃ, καὶ
 ὡς ἂν εἴη πεφυκὸς, ἂν μὴ ἔχη. Ἐτι ἡ βιαία ἐκάστου
 ἀφαιρέσις, στέρησις λέγεται. Καὶ ὅσαχῶς δὲ αἱ ἀπὸ
 τοῦ Α ἀποφάσεις λέγονται, τοσαυταχῶς καὶ αἱ στε-
 ρήσεις λέγονται. Ἄνισον μὲν γὰρ, τῷ μὴ ἔχειν ἰσότη-
 τα πεφυκὸς λέγεται· ἀόρατον δέ, καὶ τῷ ὅλως μὴ ἔχειν
 χρῶμα, καὶ τῷ φαύλως · καὶ ἄπουν, καὶ τῷ μὴ ἔχειν
 ὅλως πόδας, καὶ τῷ φαύλους. Ἐτι καὶ τῷ μικρὸν
 ἔχειν, οἶον τὸ ἀπύρηνον. Τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ φαύλως
 πως ἔχειν. Ἐτι τῷ μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλῶς · οἶον
 τὸ ἄτμητον, οὐ μόνον τῷ μὴ τέμνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ
 μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλῶς. Ἐτι τῷ πάντῃ μὴ ἔχειν.
 Τυφλὸς γὰρ οὐ λέγεται ὁ ἐτερόφθαλμος, ἀλλ' ὁ ἐν
 ἀμφοῖν μὴ ἔχων ὄψιν. Διὸ οὐ πᾶς ἀγαθὸς ἢ κακὸς,
 ἢ δίκαιος ἢ ἀδίκος · ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξύ.

CAPUT XXIII.

Τὸ ἔχειν λέγεται πολλαχῶς. Ἐνα μὲν τρόπον,
 τὸ ἄγειν κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ
 ὁρμήν. Διὸ λέγεται πυρετός τε ἔχειν τὸν ἄνθρωπον,
 καὶ οἱ τύραννοι τὰς πόλεις, καὶ τὴν εὐθῆτα οἱ ἀμπε-
 χόμενοι. Ἐνα δ', ἐν ᾧ ἂν τι ὑπάρχοι ὡς δεκτικῷ · οἶον
 ὁ χαλκὸς ἔχει τὸ εἶδος τοῦ ἀνδριάντος, καὶ τὴν νόσον
 τὸ σῶμα. Ἐνα δ', ὡς τὸ περιέχον τὰ περιεχόμενα. Ἐν ᾧ

ARIST. METAPH.

H

γάρ ἐστι περιεχόμενον τι, ἔχασθαι ὑπὸ τούτου λέγεται· οἷον, τὸ ἀγγεῖον ἔχειν τὸ ὑγρὸν φάμεν, καὶ τὴν πόλιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν ναῦν ναύτας· οὕτω δὲ καὶ τὸ ὅλον ἔχει τὰ μέρη. Ἐτι τὸ κωλύον κατὰ τὴν αὐτοῦ ὁρμὴν τι κινεῖσθαι ἢ πράττειν, ἔχειν λέγεται τοῦτο αὐτό· οἷον καὶ οἱ κίονες τὰ ἐπικείμενα βάρη, καὶ ὥς οἱ ποιηταὶ τὸν Ἀτλαντα ποιοῦσι τὸν οὐρανὸν ἔχειν, ὥς μὴ συμπέσοιτ' ἂν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥσπερ τῶν φυσιολόγων τινές φασι. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ συνέχον λέγεται, ἃ συνέχει, ἔχειν, ὥς διαχωρισθέντα ἂν κατὰ τὴν αὐτοῦ ὁρμὴν ἕκαστον. Καὶ τὸ ἓν τινι δὲ εἶναι, ὁμοιότροπῶς λέγεται καὶ ἐπομένως τῷ ἔχειν.

CAPUT XXIV.

Τὸ ἓκ τίνος εἶναι, λέγεται, ἓνα μὲν τρόπον, ἐξ οὗ ἐστι, ὥς ὕλης· καὶ τοῦτο διχῶς, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον γένος, ἢ κατὰ τὸ ὑστάτον εἶδος· οἷον ἐστι μὲν ὡς ἅπαντα τὰ τηκτὰ ἐξ ὕδατος· ἐστι δ' ὡς ἐκ χαλκοῦ ὁ ἀνδριάς. Ἐνα δ', ὡς ἐκ τῆς πρώτης κινήσεως ἀρχῆς· οἷον ἐκ τίνος ἡ μάχη; ἐκ λοιδορίας, ὅτι αὐτὴ ἀρχὴ τῆς μάχης. Ἐνα δ', ἐκ τοῦ συνθέτου, ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς, ὥσπερ ἐκ τοῦ ὅλου τὰ μέρη, καὶ ἐκ τῆς Ἰλιάδος τὸ ἔπος, καὶ ἐκ τῆς οἰκίας οἱ λίθοι. Τέλος μὲν γάρ ἐστιν ἡ μορφή. Τέλειον δὲ τὸ ἔχον τέλος. Τὰ δὲ ὡς ἐκ τοῦ μέρους τὸ εἶδος· οἷον ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ δίποδος, καὶ ἡ συλλαβὴ ἐκ τοῦ στοιχείου· ἄλλως γὰρ τοῦτο, καὶ ὁ ἀνδριάς ἐκ τοῦ χαλκοῦ· ἐκ τῆς αἰσθητῆς γὰρ ὕλης ἡ σύνθετος οὐσία ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ἐκ τῆς τοῦ εἶδους ὕλης, τὰ μὲν οὕτω λέγεται, τὰ δὲ ἕαν κατὰ μέρος τι τούτων τις ὑπάρχῃ τῶν τρόπων· οἷον ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς τὸ τέκνον.

καὶ ἐκ γῆς τὰ φυτὰ, ὅτι ἐκ τινος μέρους αὐτῶν. Ἐνα δέ, μεθ' ὃ τῷ χρόνῳ· οἷον ἐξ ἡμέρας νύξ, καὶ ἐξ εὐδίας χειμῶν, ὅτι τοῦτο μετὰ τοῦτο. Τούτων δὲ τὰ μὲν τῷ ἔχειν μεταβολὴν εἰς ἄλληλα, οὕτω λέγεται, ὥσπερ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα· τὰ δὲ τῷ κατὰ τὸν χρόνον ἐφεξῆς μόνον· οἷον ἐξ ἰσημερίας ἐγένετο ὁ πλοῦς, ὅτι μετὰ ἰσημερίαν ἐγένετο· καὶ ἐκ Διονυσίων Θαργῆλια, ὅτι μετὰ τὰ Διονύσια.

CAPUT XXV.

Μέρος λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, εἰς ὃ διαιρεθεῖται ἂν τὸ πούον ὅπως οὖν. Ἀεὶ γὰρ τὸ ἀφαιρούμενον τοῦ ποσοῦ ἢ ποσόν, μέρος λέγεται ἐκείνου· οἷον τῶν τριῶν, τὰ δύο μέρος λέγεται πως. Ἄλλον δὲ τρόπον τὰ καταμετροῦντα τῶν τοιούτων μόνον· διὸ τὰ δύο τῶν τριῶν, ἔστι μὲν ὡς λέγεται μέρος, ἔστι δ' ὡς οὐ. Ἐτι εἰς ἃ τὸ εἶδος τοῦ ζώου διαιρεθεῖται ἂν ἄνευ τοῦ ποσοῦ, καὶ ταῦτα μόρια λέγεται τούτου. Διὸ τὰ εἰδη τοῦ γένους φασὶν εἶναι μόρια. Ἐτι εἰς ἃ διαιρεῖται τι, ἢ ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὅλον, ἢ τὸ εἶδος, ἢ τὸ ἔχον τὸ εἶδος· οἷον, τῆς σφαίρας τῆς χαλκῆς, ἢ τοῦ κύβου τοῦ χαλκοῦ, καὶ ὁ χαλκὸς μέρος. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ ὕλη ἐν ᾗ τὸ εἶδος. Καὶ ἡ γωνία μέρος. Ἐτι τα ἐν τῷ λόγῳ, τῷ δηλοῦντι ἕκαστον, καὶ ταῦτα μόρια τοῦ ὅλου. Διὸ τὸ γένος τοῦ εἶδους καὶ μέρος λέγεται, ἄλλως δὲ τὸ εἶδος τοῦ γένους μέρος.

CAPUT XXVI.

Ὅλον λέγεται, οὐ μὴθὲν ἄπεστι μέρος ἐξ ὧν λέγεται τὸ ὅλον φύσει· καὶ τὸ περιέχον ἐν, καὶ τὰ περιεχόμενα, ὥστε ἐν τι εἶναι ἐκείνα. Τοῦτο δὲ διχῶς· ἢ

γὰρ ὥς ἕκαστον ἐν, ἢ ὥς ἐκ τούτων τὸ ἐν. Τὸ μὲν γὰρ καθόλου, καὶ τὸ ὅλως λεγόμενον, ὥς ὅλον τι ὄν, οὕτως ἐστὶ καθόλου ὥς πολλὰ περιέχον τὸ κατηγορεῖσθαι καθ' ἑκάστου, καὶ ἐν ἅπαντα εἶναι ὥς ἕκαστον οἶον, ἄνθρωπον, ἵππον, θεόν, ὅτι ἅπαντα ζῶα. Τὸ δὲ συνεχές καὶ πεπερασμένον, ὅταν ἐν τι ἐκ πλειόνων ἢ ἐνυπαρχόντων, μάλιστα μὲν δυνάμει· εἰ δὲ μὴ, ἐνεργεία. Τούτων δ' αὐτῶν μᾶλλον τὰ φύσει ἢ τέχνῃ τοιαῦτα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἐλέγομεν, ὥς οὔσης τῆς ὁλότητος ἐνότητός τινος. Ἐτι τοῦ ποσοῦ ἔχοντος ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ ἔσχατον, ὅσων μὲν μὴ ποιῇ ἢ θέσις διαφορὰν, πᾶν λέγεται· ὅσων δὲ ποιεῖ, ὅλον. Ὅσα δὲ ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ ὅλα καὶ πᾶν. Ἔστι δε ταῦτα, ὅσων ἢ μὲν φύσις ἢ αὐτὴ μένει τῇ μεταθέσει, ἢ δὲ μορφή, οὐ· οἶον κηρὸς, καὶ ἱμάτιον. Καὶ γὰρ ὅλον καὶ πᾶν λέγεται· ἔχει γὰρ ἄμφω. Ἐδώρ δὲ καὶ ὅσα ὑγρά, καὶ ἀριθμὸς, πᾶν μὲν λέγεται· ὅλος δ' ἀριθμὸς καὶ ὅλον ὕδωρ οὐ λέγεται, ἂν μὴ μεταφορᾷ. Πάντα δὲ λέγεται, ἐφ' οἷς τὸ πᾶν ὥς ἐφ' ἐνὶ, ἐπὶ τοῖς πάντι, ὥς ἐπὶ διηρημένοις, πᾶς οὗτος ὁ ἀριθμὸς, πᾶσαι αὐταὶ αἱ μονάδες.

CAPUT XXVII.

Κολοβὸν δὲ λέγεται τῶν ποσῶν, οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ μεριστόν τε αὐτὸ δεῖ εἶναι καὶ ὅλον. Τά τε γὰρ δύο, οὐ κολοβὰ θατέρου ἀφαιρουμένου ἐνὸς (καὶ γὰρ ἴσον τὸ κολόβωμα καὶ τὸ λοιπὸν οὐδέποτε ἐστίν) οὐδ' ὅλως ἀριθμὸς οὐδεὶς· καὶ γὰρ τὴν οὐσίαν δεῖ μινεῖν· εἰ κύλιξ κολοβὸς, ἔτι δεῖ εἶναι κύλικα· ὁ δὲ ἀριθμὸς, οὐκ ἔτι ὁ αὐτός. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀνομοιομερῆ ἢ, οὐδὲ ταῦτα πάντα. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς

ἔστιν, ὅς καὶ ἀνόμοια ἔχει μέρη· οἶον, δυάδα, τριάδα· ἀλλ' ὅλως ὧν μὴ ποιῇ ἡ θείσις διαφορὰν, οὐδὲν κολοβόν· οἶον ὕδωρ, ἢ πῦρ· ἀλλὰ δεῖ τοιαῦτα εἶναι ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν θείσιν ἔχει. Ἔτι συνεχῇ. Ἡ γὰρ ἁρμονία ἐξ ἀνομοιομερῶν μὲν καὶ θείσιν ἔχει, κολοβός δὲ οὐ γίνεται· πρὸς δὲ τούτοις, οὐδ' ὅσα ὅλα, οὐδὲ ταῦτα ὅτι οὐκ ἔστιν μορίου στερήσει κολοβά. Οὐ γὰρ δεῖ οὔτε τὰ κύρια τῆς οὐσίας, οὔτε τὰ ὁπουοῦν ὄντα· οἶον, ἂν τρυπηθῇ ἡ κύλιξ, οὐ κολοβός, ἀλλ' ἂν τὸ οὗς ἢ ἀκρωτήριόν τι. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ἢ τὸν σπλήνα, ἀλλ' ἔστιν ἀκρωτήριον, καὶ τοῦτο οὐ πᾶν, ἀλλ' ὃ μὴ ἔχει γενεσιν ἀφαιρεθὲν ὅλον. Διὰ τοῦτο οἱ φαλακροὶ οὐ κολοβοί.

CAPUT XXVIII.

Γένος λέγεται τὸ μὲν, ἔστιν ἡ ἡ γενεσίς συνεχῆς τῶν τὸ εἶδος ἐχόντων τὸ αὐτό· οἶον λέγεται ἕως ἂν ἀνθρώπων γένος ἦ, ὅτι ἕως ἂν ἡ ἡ γενεσίς, συνεχῆς αὐτῶν· τὸ δὲ ἀπ' οὗ ἂν ὥσι πρῶτον κινήσαντος εἰς τὸ εἶναι. Οὕτω γὰρ λέγονται οἱ μὲν Ἕλληνες τὸ γένος, οἱ δὲ Ἰωνες, τῷ οἱ μὲν ἀπὸ Ἕλληνας, οἱ δὲ ἀπὸ Ἰωνος εἶναι πρῶτον γεννήσαντος· καὶ μᾶλλον οἱ ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος, ἢ τῆς ὕλης. Λέγονται γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ θήλεος τὸ γένος, οἶον ἀπὸ Πύρρας. Ἔτι δὲ ὡς τὸ ἐπίπεδον τῶν σχημάτων γένος τῶν ἐπιπέδων· καὶ τὸ στερεόν, τῶν στερεῶν. Ἐκαστον γὰρ τῶν σχημάτων, τὸ μὲν ἐπίπεδον τοιονδὲ, τὸ δὲ στερεόν ἐστὶ τοιονδὲ. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς. Ἔτι ὡς ἐν τοῖς λόγοις τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ὃ λέγεται ἐν τῷ τί ἐστὶ τοῦτο γένος, οὗ διαφοραὶ λέγονται αἱ ποιότητες. Τὸ μὲν οὖν γένος, τοσαυταχῶς λέγεται,

τὸ μὲν κατὰ γένεσιν συνεχῇ τοῦ αὐτοῦ εἶδους, τὸ δὲ κατὰ τὸ πρῶτον κινήσαν ὁμοειδές, τὸ δὲ ὡς ὕλη. Οὐ γὰρ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποιότης ἐστὶ, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ὃ λέγομεν ὕλην. Ἔτερα δὲ τῷ γένει λέγεται, ὧν ἕτερον τὸ πρῶτον ὑποκείμενον, καὶ μὴ ἀναλύεται θάτερον εἰς θάτερον, μηδ' ἄμφω εἰς ταυτόν· οἷον, τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη, ἕτερον τῷ γένει. Καὶ ὅσα καθ' ἕτερον σχῆμα κατηγορίας τοῦ ὄντος λέγεται. Τὰ μὲν γὰρ τί ἐστι σημαίνει τῶν ὄντων, τὰ δὲ ποιόν τι, τὰ δ' ὡς διήρηται πρότερον. Οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἀναλύεται, οὐτ' εἰς ἄλληλα, οὐτ' εἰς ἓν τι.

CAPUT XXIX.

Τὸ ψεῦδος λέγεται, ἄλλον μὲν τρόπον ὡς πρᾶγμα ψευδές· καὶ τούτου τὸ μὲν τῷ μὴ συγκεῖσθαι, ἡ ἀδύνατον εἶναι συντεθῆναι, ὥσπερ λέγεται τὸ τὴν διάμετρον εἶναι σύμμετρον, ἡ τὸ σὲ καθῆσθαι· τούτων γὰρ ψεῦδος τὸ μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ ποτέ. Οὕτω γὰρ οὐκ ὄντα ταῦτα. Τὰ δὲ ὅσα ἐστὶ μὲν ὄντα, πέφυκε μέντοι φαίνεσθαι ἢ μὴ οἶά ἐστιν, ἢ ἃ μὴ ἐστίν· οἷον, ἡ σκιαγραφία καὶ τὰ ἐνύπνια. Ταῦτα γὰρ ἔστι μὲν τι, ἀλλ' οὐχ ὧν ἐμποιεῖ τὴν φαντασίαν. Πράγματα μὲν οὖν ψευδῇ οὕτως λέγεται, ἢ τῷ μὴ εἶναι αὐτὰ, ἢ τῷ τὴν ἀπ' αὐτῶν φαντασίαν μὴ ὄντος εἶναι· λόγος δὲ ψευδῆς, ὃ τῶν μὴ ὄντων, ἢ ψευδῆς. Διὸ πᾶς λόγος ψευδῆς, εἰέρον, ἢ οὐ ἐστὶν ἀληθής. Οἷον ὃ τοῦ κύκλου ψευδῆς τριγώνου. Ἐκάστου δὲ λόγος, ἔστι μὲν ὡς εἷς, ὃ τοῦ τί ἦν εἶναι· ἔστι δ' ὡς πολλοὶ, ἐπεὶ ταῦτό πως αὐτὸ, καὶ αὐτὸ πεπονθός. Οἷον, Σωκράτης, καὶ Σωκράτης μουσικός. Ὁ δὲ ψευδῆς λόγος, οὐδενός ἐστιν ἀπλῶς λόγος. Διὸ Ἀντισθένης ὥτετο εὐήθως, μηδὲν

ἀξιῶν λέγεσθαι, πλὴν τῷ οἰκείῳ λόγῳ ἐν ἐφ' ἐνός. Ἐξ ὧν συνέβαινε μὴ εἶναι ἀντιλέγειν, σχεδὸν δὲ μηδὲ ψεύδεσθαι. Ἔστι δ' ἕκαστον λέγειν, οὐ μόνον τῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ ἑτέρου, ψευδῶς μὲν καὶ παντελῶς· ἔστι δ' οὖν ὡς καὶ ἀληθῶς· ὥσπερ τὰ ὀκτῶ, διπλάσια τῷ τῆς δυάδος λόγῳ. Τὰ μὲν οὖν οὕτω λέγεται ψευδῇ. Ἀνθρώπος δὲ ψευδῆς, ὁ εὐχερὴς καὶ προαιρετικὸς τῶν τοιούτων λόγων, μὴ δι' ἑτερόν τι, ἀλλὰ δι' αὐτὸ, καὶ ὁ ἄλλοις ἐμπορητικὸς τῶν τοιούτων λόγων. Ὡς περ φαμέν καὶ πράγματα ψευδῇ εἶναι, ὅσα ἐμποιεῖ φαντασίαν ψευδῇ. Διὸ ἐν τῷ Ἰππία λόγος παρακρούεται, ὡς ὁ αὐτὸς ψευδῆς καὶ ἀληθῆς. Τὸν δυνάμενον γὰρ ψεύδεσθαι, λαμβάνει ψευδῇ. Οὗτος δ' ὁ εἰδὼς καὶ ὁ φρόνιμος. Ἔτι τὸν ἐκόντα φαῦλον, βελτίῳ. Τοῦτο δὲ ψεῦδος λαμβάνει διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Ὁ γὰρ ἐκὼν χωλαίνων, τοῦ ἄκοντος κρείττων· τὸ χωλαίνειν, τὸ μιμεῖσθαι λέγων· ἐπεὶ εἶγε χωλὸς ἐκὼν, χείρων ἴσως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἡθους καὶ τοῦτο.

CAPUT XXX.

Συμβεβηκὸς δὲ λέγεται, ὃ ὑπάρχει μὲν τινι, καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ μέντοι οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὔτε ἐπιτοπολὺ· οἷον εἴ τις ὀρύττων φυτῷ βόθρον, εὗρε θησαυρόν. Τοῦτο τοίνυν συμβεβηκὸς τῷ ὀρύττοντι τὸν βόθρον, τὸ εὗρεῖν θησαυρόν· οὔτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἐκ τούτου, ἢ μετὰ τοῦτο· οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺ, ἢ αν τις φυτεύῃ, θησαυρόν εὗρισκει. Καὶ μουσικός γ' ἂν τις εἴη λευκός· ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺ τοῦτο γίνεται, συμβεβηκὸς αὐτὸ λέγομεν. Ὡς ἐπεὶ ἔστιν ὑπάρχον τι καὶ τινι, καὶ ἔνια τούτων, καὶ ποῦ, καὶ ποτὲ, ὃ τι ἂν ὑπάρχη μὲν,

ἀλλὰ μὴ διότι τοδὲ, ἢ νῦν, ἢ ἐνταῦθα, συμβεβη-
κὸς ἔσται· οὐδὲ δὴ αἷτιον ὠρισμένον οὐδὲν τοῦ συμ-
βεβηκότος, ἀλλὰ τὸ τυχόν. Τοῦτο δ' ἀόριστον συν-
έβη τὸ εἰς Αἶγιναν ἐλθεῖν, εἰ μὴ διὰ τοῦτο ἀφίκετο
ὅπως ἐκεῖ ἔλθῃ, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος ἐξωσθεὶς, ἢ ὑπὲρ
λησιῶν ληφθεὶς. Γέγονε μὲν δὴ καὶ ἔσται τὸ συμβε-
βηκός· ἀλλ' οὐχ ἢ αὐτὸ, ἀλλ' ἢ ἕτερον. Ὁ γὰρ χει-
μῶν αἷτιος τοῦ μὴ ὅπου ἔπλει ἐλθεῖν· τοῦτο δ' ἦν
Αἶγινα. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκός. Διον
ὅσα ὑπάρχει καθ' αὐτὸ ἐκάστω μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἔντα·
οἷον τῷ τριγώνῳ τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν. Καὶ ταῦτα μὲν
ἐνδέχεται αἰδία εἶναι, ἐκείνων δὲ οὐδέν. Λόγος δὲ
τούτου ἐν ἑτέροις.

LIBER V. (VI.)

CAPUT I.

Αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἷτια ζητεῖται τῶν ὄντων· δῆλον δὲ
ὅτι ἢ ὄντα. Ἔστι γάρ τι αἷτιον ὑγιείας καὶ εὐεξίας
καὶ τῶν μαθηματικῶν εἰσιν ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα καὶ
αἷτια· καὶ ὅλως δὲ πᾶσα ἐπιστήμη διανοητική, ἢ
καὶ μετέχουσά τι διανοίας, περὶ αἰτίας καὶ ἀρχάς ἐστιν,
ἢ ἀκριβεστέρας, ἢ ἀπλουστέρας. Ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ
περὶ ἓν τι, καὶ γένος τὲ περιγραφάμεναι, περὶ τού-
του πραγματεύονται, ἀλλ' οὐχὶ περὶ ὄντος ἀπλῶς, οὐ-
δὲ ἢ ὄν, οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν, οὐδένα λόγον ποιοῦνται·
ἀλλ' ἐκ τούτου αἱ μὲν αἰσθήσει ποιήσασαι αὐτὸ δῆ-
λον, αἱ δ' ὑπόθεσιν λαβοῦσαι τὸ τί ἐστιν, οὕτω καθ'
αὐτὰ ὑπάρχοντα τῷ γένει περὶ ὃ εἰσιν, ἀποδεικνύου-

σιν ἢ ἀναγκαιότερον ἢ μαλακώτερον. Διόπερ φανε-
ρὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπάδειξις οὐσίας, οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν
ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ἀλλὰ τις ἄλλος τρόπος τῆς
δηλώσεως. Ὁμοίως δὲ οὐδ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἐστὶ τὸ γέ-
νος περὶ ὃ πραγματεύονται, οὐδὲν λέγουσι, διὰ τὸ τῆς
αὐτῆς εἶναι διανοίας, τό, τε τί ἐστὶ δηλὸν ποιεῖν, καὶ
εἰ ἐστὶ τοῦτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη τυγ-
χάνει οὕσα περὶ γένος τι τοῦ ὄντος, (περὶ γὰρ τὴν τοι-
αύτην ἐστὶν οὐσίαν ἐν ἣ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ στά-
σεως ἐν αὐτῇ) δηλὸν ὅτι οὔτε πρακτικὴ ἐστὶν οὔτε
ποιητικὴ. Τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐν τῷ ποιοῦντι ἡ
ἀρχή, ἡ νοῦς ἐστὶν, ἡ τέχνη, ἡ δυνάμις τις· τῶν δὲ
πρακτικῶν, ἐν τῷ πράττοντι ἡ προαίρεσις. Τὸ αὐτὸ
γὰρ τὸ πρακτὸν καὶ τὸ προαιρετὸν. Ὡστε εἰ ἡ ἅπασα
διάνοια ἢ πρακτικὴ, ἢ ποιητικὴ, ἢ θεωρητικὴ, ἢ φυ-
σικὴ θεωρητικὴ τις ἂν εἴη, ἀλλὰ θεωρητικὴ περὶ τοι-
οῦτον ὄν, ὃ ἐστὶ δυνατόν κινεῖσθαι, καὶ περὶ οὐσίαν
τὴν κατὰ τὸν λόγον, ὥς ἐπιτοπολὺ, οὐ χωριστὴν μόνον.
Δεῖ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸν λόγον πῶς ἐστὶ, μὴ λαν-
θάνειν. Ὡς ἄνευ γε τούτου τὸ ζητεῖν, μηθὲν ποιεῖν
ἐστὶ. Τῶν δὲ ὀριζομένων, καὶ τῶν τί ἐστὶ, τὰ μὲν
οὕτως ὑπάρχει ὥς τὸ σιμὸν, τὰ δ' ὥς τὸ κοῖλον. Δια-
φέρει δὲ ταῦτα, ὅτι τὸ μὲν σιμὸν συνειλημμένον ἐστὶ
μετὰ τῆς ὕλης. Ἔστι γὰρ τὸ μὲν σιμὸν κοίλῃ ῥίσι· ἡ
δὲ κοιλότης ἄνευ ὕλης αἰσθητῆς. Εἰ δὲ πάντα τὰ
φυσικὰ ὁμοίως τῷ σιμῷ λέγονται, οἷον ῥίσι, ὄφθαλ-
μὸς, πρόσωπον, σὰρξ, ὅστιον, ὅλως ζῶον, φύλλον, ῥί-
ζα, φλοιὸς, ὅλως φυτὸν (οὐδενὸς γὰρ ἄνευ κινήσεως
ὁ λόγος αὐτῶν, ἀλλ' αἰεὶ ἔχει ὕλην) δηλὸν πῶς δεῖ ἐν
τοῖς φυσικοῖς τὸ τί ἐστὶ ζητεῖν καὶ ὀρίεσθαι· καὶ

διότι καὶ περὶ ψυχῆς ἐνίας θεωρῆσαι τοῦ φυσικοῦ,
 ὅση μὴ ἄνευ τῆς ὕλης ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν ἡ φυσικὴ
 θεωρητικὴ ἐστὶ, φανερὸν ἐκ τούτων. Ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἡ
 μαθηματικὴ θεωρητικὴ· ἀλλ' εἰ ἀκίνητων καὶ χωρι-
 στῶν ἐστὶ, νῦν ἄδηλον. Ὅτι μὲν οὖν ἕνια μαθήματα
 ἢ ἀκίνητα καὶ ἢ χωριστὰ θεωρεῖ, δῆλον. Εἰ δέ τι
 ἐστὶν ἀκίνητον καὶ αἰδῖον καὶ χωριστὸν, φανερὸν ὅτι
 θεωρητικῆς τὸ γινῶναι· οὐ μέντοι φυσικῆς γε, (περὶ
 κινήτων γὰρ τινων ἡ φυσικὴ) οὐδὲ μαθηματικῆς, ἀλ-
 λά προτέρας ἀμφοῖν. Ἡ μὲν γὰρ φυσικὴ περὶ ἀχώ-
 ριστα μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀκίνητα· τῆς δὲ μαθηματικῆς
 ἕνια περὶ ἀκίνητα μὲν, οὐ χωριστὰ δὲ ἴσως, ἀλλ' ὡς
 ἐν ὕλῃ· ἡ δὲ πρώτη καὶ περὶ χωριστὰ καὶ ἀκίνητα·
 ἀνάγκη δὲ πάντα μὲν τὰ αἰτία αἰδῖα εἶναι, μάλιστα
 δὲ ταῦτα. Ταῦτα γὰρ αἰτία τοῖς φανεροῖς τῶν θει-
 ων. Ὡστε τρεῖς ἂν εἶεν φιλοσοφίαι θεωρητικαί, μα-
 θηματικὴ, φυσικὴ, θεολογικὴ. Οὐ γὰρ ἄδηλον, ὅτι,
 εἴπου τὸ θεῖον ὑπάρχει, ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ὑπάρ-
 χει· καὶ τὴν τιμιωτάτην δεῖ περὶ τὸ τιμιώτατον γένος
 εἶναι. Αἱ μὲν οὖν θεωρητικαὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν
 αἰρετώτεραι, αὕτη δὲ τῶν θεωρητικῶν. Ἀπορήσεις
 γὰρ ἂν τις, πότερόν ποθ' ἡ πρώτη φιλοσοφία καθό-
 λου ἐστίν, ἢ περὶ γένος καὶ φύσιν μίαν. Οὐ γὰρ ὁ
 αὐτὸς τρόπος, οὐδ' ἐν ταῖς μαθηματικαῖς· ἀλλ' ἡ μὲν
 γεωμετρία καὶ ἀστρολογία, περὶ τίνα φύσιν ἰδίαν εἰ-
 σὶν, ἐκείνη δὲ καθόλου πασῶν κοινή. Εἰ μὲν οὖν μή
 ἐστὶ τις ἑτέρα οὐσία παρὰ τὰς φύσει συνεστηκυίας, ἡ
 φυσικὴ ἂν εἴη πρώτη ἐπιστήμη. Εἰ δὲ ἐστὶ τις οὐ-
 σία ἀκίνητος, αὕτη προτέρα καὶ φιλοσοφία πρώτη·
 καὶ καθόλου οὕτως ὅτι πρώτη· καὶ περὶ τοῦ ὄντος

ἢ ὄν, ταύτης ἂν εἴη θεωρῆσαι, καὶ τί ἐστὶ, καὶ τὰ ὑπάρχοντα καθόλου, ἢ ὄν.

CAPUT II.

Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ὄν τὸ ἀπλῶς λεγόμενον λέγεται πολλαχῶς, ὧν ἐν μὲν ἦν τὸ κατὰ συμβεβηκός, ἕτερον δὲ τὸ ὡς ἀληθές, καὶ τὸ μὴ ὄν, ὡς τὸ ψεῦδος· παρὰ ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας, οἷον τὸ μὲν τί, τὸ δὲ ποιόν, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ ποῦ, τὸ δὲ ποτέ, καὶ εἴ τι ἄλλο σημαίνει τὸν τρόπον τοῦτον· εἴ παρὰ ταῦτα πάντα τὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ. Ἐπεὶ δὲ πολλαχῶς λέγεται τὸ ὄν, πρῶτον περὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκός λεκτέον, ὅτι οὐδεμία περὶ αὐτό ἐστι θεωρία· σημεῖον δέ· οὐδεμίᾳ γὰρ ἐπιστήμῃ ἐπιμελὲς περὶ αὐτοῦ, οὔτε πρακτικῇ οὔτε ποιητικῇ, οὔτε θεωρητικῇ. Οὔτε γὰρ ὁ ποιῶν οἰκίαν, ποιεῖ ὅσα συμβαίνει ἅμα τῇ οἰκίᾳ γινομένη· (ἅπειρα γὰρ ἐστὶ) τοῖς μὲν γὰρ ἡδέϊαν, τοῖς δὲ βλαβεράν, τοῖς δ' ὠφέλιμον οὐδὲν εἶναι κωλύει τὴν ποιηθεῖσαν, καὶ ἑτέραν, ὡς εἰπεῖν, πάντων τῶν ὄντων· ὧν οὐθενός ἐστιν ἡ οἰκοδομικὴ ποιητικὴ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, οὐδ' ὁ γεωμέτρης θεωρεῖ τὰ οὕτω συμβεβηκότα τοῖς σχήμασιν, οὐδ' εἰ ἕτερόν ἐστι τὸ τρίγωνον, καὶ τετράγωνον δύο ὀρθὰς ἔχον, καὶ τοῦτο εὐλόγως συμπίπτει. Ὡσπερ γὰρ ὀνόματι μόνον τὸ συμβεβηκός ἐστι. Διὸ Πλάτων τρόπον τινὰ οὐ κακῶς περὶ τὴν σοφιστικὴν τὸ μὴ ὄν ἔταξεν. Εἰςὶ γὰρ οἱ τῶν σοφιστῶν λόγοι περὶ τὸ συμβεβηκός, ὡς εἰπεῖν, μάλιστα πάντων, πότερον ἕτερον ἢ ταῦτὸν μουσικὸν καὶ γραμματικὸν, καὶ μουσικὸς Κορίσκος καὶ Κορίσκος, καὶ εἰ πᾶν ὃ ἂν ᾖ, μὴ αἰεὶ δὲ, γέγονεν· ὥστ' εἰ μουσικὸς ὦν, γραμματικὸς γέγονε, καὶ γραμματικὸς

ὢν μουσικός· καὶ ὅσοι δὴ ἄλλοι τοιοῦτοι τῶν λόγων εἰσὶ. Φαίνεται γὰρ τὸ συμβεβηκὸς, ἐγγύς τι τοῦ μὴ ὄντος. Δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν τοιούτων λόγων. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλον τρόπον ὄντων, ἔστι γενεαίς καὶ φθορά· τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ἔστιν. Ἀλλ' ὅμως λεκτέον ἔτι περὶ τοῦ συμβεβηκός· τίς ἡ φύσις αὐτοῦ, καὶ διὰ τί τὴν αἰτίαν ἔστιν. Ἀμα γὰρ δῆλον ἔσται ἴσως, καὶ διὰ τί ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Ἐπεὶ οὖν ἔστιν ἐν τοῖς οὐσίς, τὰ μὲν αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντα καὶ ἐξ ἀνάγκης, οὐ τῆς κατὰ τὸ βίαιον λεγομένης, ἀλλ' ἣν λέγομεν, τῇ μὴ ἐνδέχασθαι ἄλλως, τὰ δὲ, ἐξ ἀνάγκης μὲν οὐκ ἔστιν οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, αὕτη ἀρχὴ καὶ αὕτη αἰτία ἐστὶ τοῦ εἶναι τὸ συμβεβηκός. Ὁ γὰρ ἂν ἢ μήτ' αἰεὶ, μήθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, τοῦτό φαμεν συμβεβηκὸς εἶναι. Οἷον ἐπὶ κυνὶ ἂν χειμῶν γένηται καὶ ψύχος, τοῦτο συμβῆναι φαμεν, ἀλλ' οὐκ ἂν πνίγος καὶ ἀλέα, ὅτι τὸ μὲν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺν, τὸ δ' οὐ. Καὶ τὸν ἄνθρωπον λευκὸν εἶναι συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν· ζῶον δ' οὐ κατὰ συμβεβηκός. Καὶ τὸ τὸν οἰκοδόμον ὑγίαν ποιῆσαι συμβέβηκεν, ὅτι οὐ πέφυκε τοῦτο ποιῆν οἰκοδόμος, ἀλλ' ἱατρός· ἀλλὰ συνέβη ἱατρὸν εἶναι τὸν οἰκοδόμον. Καὶ ὀψοποιὸς ἡδονῆς στοχαζόμενος, ποιήσκειν ἂν τι ὑγιεινόν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ὀψοποιητικὴν. Διὸ συνέβη φαμέν, καὶ ἔστιν ὡς ποιῆ, ἀπλῶς δ' οὐ. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλαι δυνάμεις ἐνίοτε εἰσιν αἱ ποιητικαί, τῶν δ' οὐδεμία τέχνη, οὐδὲ δύναμις ὠρισμένη. Τῶν γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντων ἡ γινόμενων, καὶ τὸ αἰτιόν ἐστι κατὰ συμβεβηκός· ὥστ' ἐπειδὴ οὐ πάντα ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰεὶ ἢ ὄντα ἢ

γινόμενα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ὡς ἐπιτοπολὺν, ἀνάγκη εἶναι τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ὄν· οἷον οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, ὁ λευκὸς μουσικὸς ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ γίνε-
ται ποτε, κατὰ συμβεβηκὸς ἔσται· εἰ δὲ μὴ, πάν-
τα ἔσται ἐξ ἀνάγκης. Ὡστε ἡ ὕλη ἔσται αἰτία ἡ ἐν-
δεχρμένη παρὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺν ἄλλως τοῦ συμβεβη-
κότος αἰτία. Ἀρχὴν δὲ τηρῶν ληπτέον, πότερον οὐ-
δὲν ἐστίν, οὐτ' αἰεὶ, οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺν, ἢ τοῦτο ἀδύ-
νατον. Ἔστιν ἄρα τὴ παρὰ ταῦτα τὸ ὁπότερ' ἔτυχε
καὶ κατὰ συμβεβηκὸς. Ἀλλὰ πότερον τὸ ὡς ἐπιτοπολὺν,
τὸ δ' αἰεὶ οὐθὲν ἐν ὑπάρχει, ἢ ἐστὶν ἅττα αἰδία; Περὶ
μὲν οὖν τούτων ὕστερον σκεπτεόν. Ὅτι δ' ἐπιστήμη οὐκ
ἔστι τοῦ συμβεβηκότος, φανερόν. Ἐπιστήμη μὲν γὰρ πᾶ-
σα, ἢ τοῦ αἰεὶ, ἢ τοῦ ὡς ἐπιτοπολὺν. Πῶς γὰρ ἢ μαθή-
σεται ἢ διδάξει ἄλλον; Δεῖ γὰρ ὠρίσθαι ἢ τῷ αἰεὶ, ἢ
τῷ ὡς ἐπιτοπολὺν· οἷον ὅτι ὠφέλιμον τῷ πυρεττοντι τὸ
μελίκρατον ὡς ἐπιτοπολὺν. Τὸ δὲ παρὰ τοῦτο οὐχ
ἔξι λέγειν πότε οὐ· οἷον νοσηνίᾳ. Ἡ γὰρ αἰεὶ, ἢ
ὡς ἐπιτοπολὺν, καὶ τῇ νοσηνίᾳ. Τὸ δὲ συμβεβηκὸς
ἐστὶ παρὰ ταῦτα. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ συμβεβηκὸς,
καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ ὅτι ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν αὐτοῦ,
εἴρηται.

CAPUT III.

Ὅτι δ' εἰσὶν ἀρχαὶ καὶ αἰτία γεννητὰ καὶ φθαρτὰ
ἀνευ τοῦ γίγνεσθαι καὶ φθίρεσθαι, φανερόν. Εἰ γὰρ μὴ
τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης πάντ' ἔσται, εἰ τοῦ γινομένου καὶ φθει-
ρομένου μὴ κατὰ συμβεβηκὸς αἰτιόν τι ἀνάγκη εἶναι.
Πότερον γὰρ ἔσται τοδὶ ἢ οὐ; Ἐάν γε τοδὶ γένηται· εἰ
δὲ μὴ, οὐ· τοῦτο δὲ, εἴαν ἄλλο· καὶ οὕτω δηλονότι αἰεὶ
χρόνου ἀφαιρουμένου ἀπὸ πεπερασμένου χρόνου,

ἤξει ἐπὶ τὸ νῦν. Ὡστε ὁδε ἀποθανεῖται, ἢ νόσῳ ἢ βίᾳ, εἴαν γε ἐξέλθῃ· τοῦτο δὲ, εἴαν διψήσῃ· τοῦτο δὲ, εἴαν ἄλλο· καὶ οὕτως ἤξει εἰς ὃ νῦν ὑπάρχει, ἢ εἰς τῶν γεγονότων τί· οἷον, εἴαν διψήσῃ· τοῦτο δὲ, εἰ ἐσθίει δριμέα· τοῦτο δ', ἥτοι ὑπάρχει, ἢ οὐ. Ὡστ' ἐξ ἀνάγκης ἀποθανεῖται, ἢ οὐκ ἀποθανεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ ὑπερπηδήσῃ τις εἰς τὰ γέγονενα, ὃ αὐτὸς λόγος. Ἦδη γὰρ ὑπάρχει τοῦτο ἔν τινι. Λέγω δὲ τὸ γεγονός. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα πάντα ἔσται τὰ ἐσόμενα, οἷον, τὸ ἀποθανεῖν τὸν ζῶντα. Ἦδη γὰρ τι γέγονεν· οἷον τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ σώματι· ἀλλ' εἰ νόσῳ, ἢ βίᾳ, οὕπω· ἀλλὰ ἐὰν τοδὶ γένηται. Διήλον ἄρα ὅτι μέχρι τινὸς βαδίζει ἀρχῆς· αὐτὴ δ' οὐκ ἔτι εἰς ἄλλο. Ἔσται οὖν ἡ τοῦ ὀπότερ' ἔτυχεν αὐτῇ, καὶ αἴτιον τῆς γενέσεως αὐτῆς οὐθὲν· ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ποίαν, καὶ αἴτιον ποῖον ἢ ἀναγωγὴ ἢ τοιαύτη, πότερον ὥς εἰς ὕλην, ἢ ὥς εἰς τὸ οὐ ἔνεκα, ἢ ὥς εἰς τὸ κινῆσαν, μάλιστα σκεπτέον. Περὶ μὲν οὖν τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντος, ἀφείσθω· διώρισται γὰρ ἱκανῶς. Τὸ δὲ ὥς ἀληθὲς ἔν ὥς ψεῦδος, ἐπειδὴ παρὰ σύνθεσιν ἔστι καὶ διαίρεσιν· τὸ δὲ σύνολον, περὶ μερισμὸν ἀντιφάσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς, τὴν κατάφασιν ἐπὶ τῶν συγκειμένων ἔχει· τὴν δ' ἀπόφασιν, ἐπὶ τῶν διηρημένων· τὸ δὲ ψεῦδος, τούτου τοῦ μερισμοῦ τὴν ἀντίφασιν. Πῶς δὲ τὸ ἅμα, ἢ τὸ χωρὶς νοεῖν συμβαίνει, ἄλλος λόγος. Λέγω δὲ τὸ ἅμα καὶ τὸ χωρὶς, ὥστε μὴ τὸ ἐφεξῆς, ἀλλ' ἔν τι γίγνεσθαι· οὐ γάρ ἐστι τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθὲς ἐν τοῖς πράγμασιν· οἷον τὸ μὲν ἀγαθόν, ἀληθὲς· τὸ δὲ κακόν, ψεῦδος· ἀλλ' ἐν διανοίᾳ. Περὶ δὲ τὰ ἀπλᾶ καὶ τὰ τί ἐστιν, οὐδ' ἐν τῇ

διανοία. Ὅσα μὲν οὖν δεῖ θεωρῆσαι περὶ τὸ οὕτως ὄν καὶ μὴ ὄν, ὕστερον ἐπισκεπτέον. Ἐπεὶ δὲ ἡ συμ-
πλοκή ἐστιν καὶ ἡ διαίρεσις ἐν διανοίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐν
τοῖς πράγμασι, τὸ δ' οὕτως ὄν, ἕτερον ὄν τῶν κυρίων
(ἡ γὰρ τὸ τί ἐστιν, ἡ ὅτι ποιὸν, ἡ ὅτι ποσὸν, ἡ εἴ τι
ἄλλο συνάπτει ἢ ἀφαιρεῖ ἡ διάνοια) τὸ μὲν ὡς συμ-
βεβηκός, καὶ τὸ ὡς ἀληθές ὄν, ἀφετέον. Τὸ γὰρ αἵ-
τιον, τοῦ μὲν ἀόριστον, τοῦ δὲ τῆς διανοίας τι πάθος,
καὶ ἀμφοτέρω παρὰ τὸ λοιπὸν γένος τοῦ ὄντος, καὶ
οὐκ ἔξω δηλοῦσιν οὐσάν τινα φύσιν τοῦ ὄντος. Διὸ
ταῦτα μὲν ἀφείσθω· σκεπτέον δὲ τοῦ ὄντος αὐτοῦ τὰ
αἷτια καὶ τὰς ἀρχάς, ἧ ὄν. Φανερόν δ' ἐν οἷς διω-
ρισάμεθα περὶ τοῦ ποσαχῶς λέγεται ἕκαστον, ὅτι πολ-
λαχῶς λέγεται τὸ ὄν.

LIBER VI. (VII.)

CAPUT I.

Τὸ ὄν λέγεται πολλαχῶς, καθάπερ διειλόμεθα πρό-
τερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ πολλαχῶς. Σημαίνει γὰρ τὸ
μὲν τί ἐστι, καὶ τόδε τι· τὸ δὲ, ὅτι ποιὸν, ἡ ποσὸν,
ἡ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν οὕτω κατηγορουμένων. Το-
σαυταχῶς δὲ λεγομένου τοῦ ὄντος, φανερόν, ὅτι τού-
των πρῶτον ὄν, τὸ τί ἐστιν, ὅπερ σημαίνει τὴν οὐσίαν.
Ὅταν μὲν γὰρ εἴπωμεν ποῖόν τι τόδε, ἡ ἀγαθὸν λέγο-
μεν, ἡ κακόν, ἀλλ' οὐ τρίπληχυ, ἡ ἄνθρωπον· ὅταν δὲ
τι ἐστιν, οὐ λευκὸν οὐδὲ θερμόν, οὐδὲ τρίπληχυ, ἀλλὰ
ἄνθρωπον ἡ θεόν. Τὰ δ' ἄλλα λέγεται ὄντα, τῷ
τοῦ ὄντως ὄντος, τὰ μὲν ποσότητος εἶναι, τὰ δὲ ποιό-

τητας, τὰ δὲ πάθη, τὰ δὲ ἄλλό τι τοιοῦτον. Διὸ καὶ ἀπορήσεις τις πότερον τὸ βαδίζειν καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ καθῆσθαι ἕκαστον αὐτῶν ὄν, ἢ μὴ ὄν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐστίν, οὔτε καθ' αὐτὸ πεφυκὸς, οὔτε χωρίζεσθαι δυνατόν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ μᾶλλον εἴπερ τὸ βαδίζον τῶν ὄντων τί, καὶ τὸ καθήμενον, καὶ τὸ ὑγιαῖνον. Ταῦτα δὲ μᾶλλον φαίνεται ὄντα· διότι ἐστὶ τι ὑποκείμενον αὐτοῖς ὠρισμένον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία καὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ὅπερ ἐμφαίνεται ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῇ τοιαύτῃ. Τὸ ἀγαθὸν γὰρ ἢ τὸ κατῆμενον, οὐκ ἄνευ τούτου λέγεται. Δῆλον οὖν ὅτι διὰ ταύτην, καρκύνων ἕκαστόν ἐστιν. Ὡστε τὸ πρῶτως ὄν, καὶ οὐ τί ὄν, ἀλλ' ὄν ἀπλῶς, ἢ οὐσία αὖν εἴη. Πολλαχῶς μὲν οὖν λέγεται τὸ πρῶτον. Ὅμως δὲ πάντων ἡ οὐσία πρῶτον καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ χρόνῳ, καὶ φύσει. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κατηγορημάτων, οὐδὲν χωριστόν· αὕτη δὲ μόνη· καὶ τῷ λόγῳ δὲ τοῦτο πρῶτον. Ἀνάγκη γὰρ ἐν τῷ ἑκάστου λόγῳ, τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἐνυπάρχειν. Καὶ εἰδέναι δὲ τότε οἰόμεθα ἕκαστον μάλιστα, ὅταν τί ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος γνῶμεν, ἢ τὸ πῦρ, μᾶλλον ἢ τὸ ποιόν, ἢ τὸ ποσόν, ἢ τὸ ποῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτῶν τούτων, τότε ἕκαστον ἴσμεν, ὅταν τί ἐστὶ τὸ ποσόν ἢ τὸ ποιόν, ἴδωμεν. Καὶ δὴ καὶ τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ζητούμενον καὶ αἰεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν, τοῦτό ἐστι, τίς οὐσία τοῦτο γὰρ οἱ μὲν ἓν εἶναι φασιν, οἱ δὲ πλείω ἢ ἓν· καὶ οἱ μὲν πεπερασμένα, οἱ δὲ ἄπειρα. Διὸ καὶ ἡμῖν καὶ μάλιστα, καὶ πρῶτον καὶμόνον, ὥς εἰπεῖν, περὶ τοῦ οὕτως ὄντος θεωρητέον τί ἐστὶ.

CAPUT II.

Δοκεῖ δ' ἡ οὐσία ὑπάρχειν φανερώτατα μὲν τοῖς σώμασι. Διὸ τὰ τε ζῷα καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ μόρια αὐτῶν, οὐσίας εἶναι φαμεν, καὶ τὰ φυσικὰ σώματα, οἶον, πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν, καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον, καὶ ὅσα ἡ μόρια τούτων, ἢ ἐκ τούτων ἐστίν, ἢ μόριον, ἢ πάντων· οἶον, ὃ τε οὐρανός καὶ τὰ μόρια αὐτοῦ ἄστρα, καὶ σελήνη καὶ ἥλιος. Πότερον δὲ αὐταὶ μόναι οὐσίαι εἰσιν, ἢ καὶ ἄλλαι, ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ἕτεραι δέ τινες, σκεπτέον. Δοκεῖ δέ τισι τὰ τοῦ σώματος πέρατα, οἶον ἐπιφάνεια καὶ γραμμὴ καὶ στιγμή καὶ μονάς, εἶναι οὐσίαι, καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα καὶ τὸ στερεόν. Ἔτι παρὰ τὰ αἰσθητὰ, οἱ μὲν οὐκ οἶονται εἶναι οὐδέν τοιούτον, οἱ δὲ πλείω, καὶ μᾶλλον ὄντα αἰδία, ὥσπερ Πλάτων τὰ τε εἶδη καὶ τὰ μαθηματικά, δύο οὐσίας, τρίτην δὲ τὴν τῶν αἰσθητῶν σωμάτων οὐσίαν. Σπεύσιππος δὲ καὶ πλείους οὐσίας, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀρξάμενος, καὶ ἀρχὰς ἐκάστης οὐσίας ἄλλην μὲν ἀριθμῶν, ἄλλην δὲ μεγεθῶν, ἔπειτα ψυχῆς· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐπεκτείνει τὰς οὐσίας. Ἐνιοὶ δὲ τὰ μὲν εἶδη καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, τὴν αὐτὴν ἔχειν φασὶ φύσιν· τὰ δὲ ἄλλα ἐχόμενα, γραμμὰς καὶ ἐπίπεδα, μέχρι πρὸς τὴν τοῦ οὐρανοῦ οὐσίαν καὶ τὰ αἰσθητά. Περὶ δὲ τούτων, τί λέγεται καλῶς καὶ τίνες εἰσιν οὐσίαι, καὶ πότερον εἰσὶ τινες παρὰ τὰς αἰσθητάς, ἢ οὐκ εἰσὶ, καὶ αὐταὶ πῶς εἰσι, καὶ πότερόν ἐστὶ τις χωριστὴ οὐσία, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς, ἢ οὐδεμία παρὰ τὰς αἰσθητάς σκεπτέον, ὑποτινησασμένοις πρῶτον τὴν οὐσίαν τί ἐστι.

CAPUT III.

Λέγεται δὴ οὐσία, εἰ μὴ πλεοναχῶς, ἀλλ' ἐν τέταρσί γε μάλιστα. Καὶ γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ καθόλου, καὶ τὸ γένος, ἡ οὐσία δοκεῖ εἶναι ἐκάστω, καὶ τέταρτον ταύτων τὸ ὑποκείμενον. Τὸ δ' ὑποκείμενόν ἐστι, καθ' οὗ τὰ ἄλλα λέγεται, ἐκείνο δὲ αὐτὸ μηκέτι κατ' ἄλλου. Διὸ πρῶτον περὶ τούτου διοριστέον. Μάλιστα δὲ δοκεῖ εἶναι οὐσία τὸ ὑποκείμενον πρῶτον, τοιοῦτον δὲ τρόπον μὲν τινα, ἡ ὕλη λέγεται· ἄλλον δὲ τρόπον ἡ μορφή· τρίτον δὲ, τὸ ἐκ τούτων. Λέγω δὲ τὴν μὲν ὕλην, οἷον τὸν χαλκόν· τὴν δὲ μορφήν, τὸ σχῆμα τῆς ιδέας· τὸ δ' ἐκ τούτων, τὸν ἀνδριάντα τὸ σύνολον. Ὡστε εἰ τὸ εἶδος τῆς ὕλης πρότερον καὶ μᾶλλον ὄν, καὶ τοῦ ἐξ ἀμφοῖν πρότερον ἔσται, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Νῦν μὲν οὖν τύπων εἴρηται, τί ποτ' ἐστὶν ἡ οὐσία, ὅτι τὸ μὴ καθ' ὑποκείμενου, ἀλλὰ καθ' οὗ τὰ ἄλλα. Δεῖ δὲ οὐ μόνον οὕτως· οὐ γὰρ ἱκανόν. - Αὐτό τε γὰρ τοῦτο ἄδηλον. Καὶ ἔτι ἡ ὕλη οὐσία γίνεται· εἰ γὰρ μὴ αὕτη οὐσία, τίς ἐστιν ἄλλη, διαφεύγει. Περιαιρουμένων γὰρ τῶν ἄλλων, οὐ φαίνεται οὐδὲν ὑπομένον. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, τῶν σωμάτων πάθη, καὶ ποιεήματα, καὶ δυνάμεις· τὸ δὲ μήκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, ποσότητές τινες, ἀλλ' οὐκ οὐσίαι. Τὸ γὰρ ποσὸν οὐκ οὐσία· ἀλλὰ μᾶλλον ὧς ὑπάρχει ταῦτα αὐτὰ πρῶτως, ἐκείνό ἐστιν ἡ οὐσία. Ἀλλὰ μὴν ἀφαιρουμένου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, οὐδὲν ὀρεῶμεν ὑπολειπόμενον, πλὴν εἴ τι ἐστὶ τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τούτων. Ὡστε τὴν ὕλην ἀνάγκη φαίνεσθαι μόνην οὐσίαν οὕτω σκοπούμενοις. Λέγω δ' ὕλην ἢ καθ' αὐτὴν μήτε τι, μήτε ποσόν, μή-

τε ἄλλο μηδὲν λέγεται οἷς ὠρισταὶ τὸ ὄν· ἔστι γὰρ τι καθ' οὗ κατηγορεῖται τούτων ἕκαστον, ὃ τὸ εἶναι ἕτερον, καὶ τῶν κατηγοριῶν ἑκάστη. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, τῆς οὐσίας κατηγορεῖται· αὕτη δὲ, τῆς ὕλης. Ὡστε τὸ ἔσχατον, καθ' αὐτὸ οὔτε τι, οὔτε ποσόν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐστίν· οὐδὲ δὴ αἱ ἀποφάσεις. Καὶ γὰρ αὗται ὑπάρξουσιν κατὰ συμβεβηκός. Ἐκ μὲν οὖν τούτων θεωροῦσι συμβαίνειν οὐσίαν εἶναι τὴν ὕλην· ἀδύνατον δέ. Καὶ γὰρ τὸ χωριστὸν, καὶ τὸ τόδε τι ὑπάρχειν δοκεῖ μάλιστα τῇ οὐσίᾳ. Διὸ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, οὐσία δόξειεν ἂν μᾶλλον εἶναι τῆς ὕλης. Τὴν μὲν τοίνυν ἐξ ἀμφοῖν οὐσίαν (λέγω δὲ τὴν ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς) ἀφετέον· ὑστέρα γὰρ καὶ δῆλη· φανερὰ δὲ πως καὶ ἡ ὕλη· περὶ δὲ τῆς τρίτης σκεπτέον. Αὕτη γὰρ ἀπορωτάτη. Ὁμολογοῦνται δ' οὐσίαι εἶναι τῶν αἰσθητῶν τινες. Ὡστε ἐν ταύταις ζητητέον πρῶτον.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ' ἐν ἀρχῇ διειλόμεθα, πόσοις ὀρίζομεν τὴν οὐσίαν, καὶ τούτων ἐν τι δοκεῖ εἶναι τὸ τί ἦν εἶναι, θεωρητέον περὶ αὐτοῦ· πρὸ ἔργου γὰρ τὸ μεταβαίνειν εἰς τὸ γνωριμώτερον. Ἡ γὰρ μάθησις οὕτω γίνεται πᾶσι, διὰ τῶν ἥττον γνωρίμων φύσεις εἰς τὰ γνώριμα μᾶλλον. Καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν, ὥσπερ ἐν ταῖς πράξεσι, τὸ ποιῆσαι ἐκ τῶν ἐκάστω ἀγαθῶν, τὰ ὅλως ἀγαθὰ, ἐκάστω ἀγαθὰ· οὕτως ἐκ τῶν αὐτῷ γνωριμωτέρων, τὰ τῇ φύσει γνώριμα αὐτῷ γνώριμα· τὰ δ' ἐκάστοις γνώριμα καὶ πρῶτα, πολλάκις ἡρέμα γνώριμα· καὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν ἔχειν τοῦ ὄντος. Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν φανύλως μὲν γνωριστῶν, αὐτῷ δὲ γνωστῶν, τὰ

ὅλως γνωστὰ γινῶναι πειρατέον, μεταβαίνοντας (ὡς περ εἴρηται) διὰ τούτων αὐτῶν. Καὶ πρῶτον εἰπωμεν ἓνα περὶ αὐτοῦ λογικῶς, ὅτι ἔστι τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστον, ὃ λέγεται καθ' αὐτό. Οὐ γάρ ἐστι τὸ σοὶ εἶναι, τὸ μουσικῶς εἶναι. Οὐ γὰρ κατὰ σαυτὸν εἰ μουσικός· ὁ ἄρα, κατὰ σαυτόν. Οὐδὲ δὴ τοῦτο πᾶν. Οὐ γὰρ τὸ οὕτως καθ' αὐτό, ὡς ἐπιφάνεια λευκή, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἐπιφανείᾳ εἶναι, τὸ λευκῶ εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, τὸ ἐπιφανείᾳ λευκῇ εἶναι. Διὰ τί; ὅτι πρόσ-εστιν αὕτη. Ἐν ᾧ ἄρα μὴ ἐνέσται λόγῳ αὐτό, λέγοντι αὐτό, οὗτος ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι ἑκάστω. Ὥστ' εἰ τὸ ἐπιφανείᾳ λευκῇ εἶναι ἔστι, τὸ ἐπιφανείᾳ εἶναι λεία, τὸ λευκῶ καὶ λείῳ εἶναι, τὸ αὐτὸ καὶ ἓν. Ἐπεὶ δ' ἔστι καὶ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας σύνθετα (ἔστι γάρ τι ὑποκείμενον ἑκάστω, οἷον τῷ ποιῶ, καὶ τῷ ποτε, καὶ τῷ ποῦ, καὶ τῇ κινήσει) σκεπτέον, ἄρα ἔστι λόγος τοῦ τί ἦν ἑκάστω εἶναι, καὶ ὑπάρχει καὶ τούτοις τὸ τί ἦν εἶναι· οἷον λευκῶ ἀνθρώπῳ τί ἦν λευκῶ ἀνθρώπῳ. Ἔστω δὴ ὄνομα αὐτῷ ἱμάτιον, τί ἔστι τὸ ἱματίῳ εἶναι; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν καθ' αὐτὸ λεγομένων, οὐδὲ τοῦτο, ἢ τὸ οὐ καθ' αὐτὸ λέγεται διχῶς, καὶ τούτου ἔστι τι, τὸ μὲν ἐκ προσθέσεως, τὸ δὲ οὐ. Τὸ μὲν γὰρ τῷ αὐτὸ ἄλλῳ προσκεῖσθαι λέγεται ὃ ὀρίζεται· οἷον εἰ τὸ λευκῶ εἶναι ὀριζόμενος, λέγει λευκοῦ ἀνθρώπου λόγον. Τὸ δὲ τῷ, ἄλλο αὐτῷ· οἷον εἰ σημαίνει τὸ ἱμάτιον, λευκὸν ἀνθρώπον, ὃ δὲ ὀρίζει τὸ ἱμάτιον ὡς λευκόν. Τὸ δὲ λευκὸς ἀνθρώπος, ἔστι μὲν λευκόν, οὐ μέντοι τί ἦν εἶναι λευκῶ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ ἱματίῳ εἶναι. Ἀρα ἔστι τὸ τί ἦν εἶναι τι, ἢ ὅλως, ἢ οὐ; Ὅπερ γάρ τι ἦν εἶναι, ἔστι τὸ

τί ἦν εἶναι. Ὅταν δ' ἄλλο κατ' ἄλλου λέγεται, οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι· οἷον, ὁ λευκὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι, εἴπερ τὸ τόδε τι ταῖς οὐσίαις ὑπάρχει μόνον. Ὡστε τὸ τί ἦν εἶναι ἐστίν, ὅσων ὁ λόγος ἐστίν ὁρισμός. Ὅρισμός δ' ἐστίν οὐκ ἂν ὄνομα λόγῳ ταὐτὸ σημαῖνον· (πάντες γὰρ ἂν εἶεν οἱ λόγοι ὅροι. Ἔσται γὰρ ὄνομα ὁτιοῦν λόγῳ ταὐτόν· ὥστε καὶ ἡ Ἰλιάς ὁρισμός ἐσται) ἀλλ' ἐὰν πρώτου τινὸς ἦ. Τοιαῦτα δ' ἔστιν, ὅσα λέγεται μὴ τῷ ἄλλο κατ' ἄλλου λέγεσθαι. Οὐκ ἔσται ἄρα οὐδενὶ τῶν μὴ γένους εἰδῶν ὑπάρχον τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ τούτοις μόνον. Ταῦτα γὰρ δοκεῖ οὐ κατὰ μετοχὴν λέγεσθαι καὶ πάθος, οὐδ' ὡς συμβεβηκός, ἀλλὰ λόγος μὲν ἔσται ἐκάστου καὶ τῶν ἄλλων τί σημαίνει, ἐὰν ἦ ὄνομα, ὅτι τόδε τῷδε ὑπάρχει, ἢ ἀντὶ λόγου ἀπλοῦ ἀκριβέστερος. Ὅρισμός δ' οὐκ ἔσται, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι. Ἡ καὶ ὁ ὁρισμός, ὥσπερ καὶ τὸ τί ἐστι πλεοναχῶς λέγεται; Καὶ γὰρ τὸ τί ἐστίν, ἓνα μὲν τρόπον σημαίνει τὴν οὐσίαν, καὶ τὸ τόδε τι· ἄλλον δὲ, ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων, ποσόν, ποιόν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ τί ἐστίν ὑπάρχει πᾶσιν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τῷ μὲν πρώτως, τοῖς δ' ἐπομένως· οὕτω καὶ τὸ τί ἐστίν, ἀπλῶς μὲν τῇ οὐσίᾳ, πῶς δὲ τοῖς ἄλλοις. Καὶ γὰρ τὸ ποιὸν ἐροίμεθ' ἂν τί ἐστίν· ὥστε καὶ τὸ ποιόν, τῶν τί ἐστι μὲν, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος λογικῶς φασί τινες εἶναι τὸ μὴ ὄν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μὴ ὄν, οὕτω καὶ τὸ ποιόν. Δεῖ μὲν οὖν σκοπεῖν καὶ τὸ πῶς δεῖ λέγειν περὶ ἐκάστου, οὐ μὴν μᾶλλον γε, ἢ τὸ πῶς ἔχει. Διὸ καὶ νῦν ἐπεὶ τὸ λεγόμενον φανερόν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ὁμοίως ὑπάρξει, πρώτως μὲν καὶ ἀπλῶς τῇ οὐ-

οἷα, εἴτα καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥσπερ καὶ τὸ τί ἐστίν, οὐχ ἀπλῶς τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ ποιῶ ἢ ποσῶ τί ἦν εἶναι. Δεῖ γὰρ ἢ ὁμωνύμως ταῦτα φάναι εἶναι ὄντα, ἢ προστιθέντας καὶ ἀφαιροῦντας, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἐπιστητόν, ἐπιστητόν· ἐπεὶ τόγε ὀρθόν ἐστι, μήτε ὁμωνύμως φάναι, μήτε ὡσαύτως, ἀλλ' ὥσπερ τὸ ἱατρικὸν τῷ πρὸς αὐτὸ μὲν, καὶ ἔν, οὐ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἔν. Ὅν μέντοι οὐδὲ ὁμωνύμως. Οὐδὲν γὰρ ἱατρικὸν σῶμα καὶ ἔργον καὶ σκεῦος λέγεται, οὔτε ὁμωνύμως, οὔτε καθ' ἓν, ἀλλὰ πρὸς ἓν. Ταῦτα μὲν οὖν ὅποτερως τις θέλει λέγειν, διαφέρει οὐδέν. Ἐκεῖνο δὲ φανερόν, ὅτι ὁ πρῶτος καὶ ἀπλῶς ὁρισμός, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, τῶν οὐσιῶν ἐστίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἐστὶ, πλὴν οὐ πρῶτως. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, ἂν τοῦτο τιθῶμεν, τοῦτου ὁρισμὸν εἶναι, ὃ ἐὰν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνει, ἀλλὰ τινὲ λόγῳ. Τοῦτο δ' ἐὰν ἐνὸς ᾖ, μὴ τῷ συνεχεῖ ὥσπερ ἡ Ἰλιάς, ἢ ὅσα συνδέσμων, ἀλλ' ἐὰν ὁσαχῶς λέγεται τὸ ἔν· τὸ δ' ἔν λέγεται, ὥσπερ τὸ ὄν. Τὸ δὲ ὄν, τὸ μὲν τόδε τι, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ ποιόν τι σημαίνει. Διὸ καὶ λευκοῦ ἀνθρώπου ἔσται λόγος καὶ ὁρισμός· ἄλλον δὲ τρόπον, καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ οὐσίας.

CAPUT V.

Ἐχει δ' ἀπορίαν, ἐάν τις μὴ φῇ ὁρισμὸν εἶναι τὸν ἐκ προσθέσεως λόγον, τίνος ἔσται ὁρισμός, τῶν οὐχ ἀπλῶν, ἀλλὰ συνδεδυασμένων; Ἐκ προσθέσεως γὰρ ἀνάγκη δηλοῦν. Λέγω δὲ, οἷον, ἔστι ρῖς καὶ κοιλότης, καὶ σιμότης τὸ ἐκ τοῖν δυοῖν λεγόμενον, τῷ τόδε ἐν τῷδε, καὶ οὐ συμβεβηκός γε· οὐθ' ἡ κοιλότης, οὐθ' ἡ σιμότης, πάθος τῆς ρινός, ἀλλὰ καθ' αὐτήν. Οὐδ' ὡς τὸ λευκὸν Καλλία ἢ ἀνθρώπῳ, ὅτι Καλλίας λευ-

κός, ὡς συμβέβηκεν ἀνθρώπῳ εἶναι, ἀλλ' ὥς τὸ ἄρρῶν
τῷ ζῶν καὶ τὸ ἴσον τῷ ποσῷ, καὶ πάντα ὅσα λέγεται
καθ' αὐτὰ ὑπάρχειν. Ταῦτα δ' ἐστὶν ἐν ὅσοις ὑπάρ-
χει ἢ ὁ λόγος, ἢ τὸ ὄνομα, οὗ ἐστι τοῦτο πάθος, καὶ
μὴ ἐνδέχεται δηλῶσαι χωρὶς, ὥσπερ τὸ λευκὸν ἄνευ τοῦ
ἀνθρώπου ἐνδέχεται· ἀλλ' οὐ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ζώου.
Ὡστε τούτων τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ ὀρισμὸς, ἢ οὐκ ἔστιν
οὐδενός, ἢ εἰ ἔστιν, ἀλλὰ καθάπερ εἰρήκαμεν. Ἔστι
δ' ἀπορία καὶ ἐτέρω περὶ αὐτῶν. Εἰ μὲν γὰρ τὸ αὐτό
ἐστι καὶ σιμὴ ῥίς καὶ κοίλῃ ῥίς, τὸ αὐτὸ ἔσται τὸ σιμὸν
καὶ τὸ κοῖλον· εἰ δὲ μὴ, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι εἰπεῖν,
τὸ σιμὸν καὶ ἄνευ τοῦ πράγματος οὗ ἐστι πάθος καθ'
αὐτό· καὶ ἔσται τὸ σιμὸν κοιλότης ἐν ῥίνι, τὸ ῥίνα σι-
μὴν εἰπεῖν, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ δις τὸ αὐτὸ ἔσται εἰρημένον,
ῥίς ῥίς κοίλῃ. Ἡ γὰρ ῥίς ἢ σιμὴ, ῥίς [ῥίς] κοίλῃ ἔσται.
Διὸ ἄτοπον τὸ ὑπάρχειν τοῖς τοιούτοις τὸ τί ἦν εἶναι.
Εἰ δὲ μὴ, εἰς ἀπειρον εἴσι. Ρινὴ γὰρ ῥινὴ σιμῇ, ἔτι
ἄλλο ἐνέσται. Δῆλον τοίνυν, ὅτι μόνῃς τῆς οὐσίας ἐστὶν
ὀρισμὸς. Εἰ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ἀνάγκη
ἐκ προσθέσεως εἶναι, οἷον, τοῦ ποιοῦ καὶ περιττοῦ.
Οὐ γὰρ ἄνευ ἀριθμοῦ· οὐδὲ ὁ τοῦ θήλεος ἄνευ ζώου.
Τὸ δὲ ἐκ προσθέσεως λέγω, ἐν οἷς συμβαίνει δις τὸ
αὐτὸ λέγειν, ὥσπερ ἐν τούτοις· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές,
οὐδὲ τῶν συνδυαζομένων ἔσται, οἷον ἀριθμοῦ περιτ-
τοῦ· ἀλλὰ λανθάνει ὅτι οὐκ ἀκριβῶς λέγονται οἱ λό-
γοι. Εἰ δὲ εἰσι καὶ τούτων ὄροι, ἤτοι ἄλλον τρόπον
εἰσὶν, ἢ καθάπερ ἐλέχθη, πολλαχῶς λεκτέον εἶναι τὸν
ὀρισμὸν, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. Ὡστε ὥδὲ μὲν οὐδενός
ἔσται ὀρισμὸς, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐδενὶ ὑπάρξει,
πλὴν ταῖς οὐσίαις, ὥδὲ δ' ἔσται. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν

ὁρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνον τῶν οὐσιῶν ἐστίν, ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἀπλῶς, δῆλον.

CAPUT VI.

Πότερον δὲ ταυτό ἐστίν ἢ ἕτερον τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἕκαστον, σκεπτέον. Ἔστι γὰρ τι πρὸ ἔργου πρὸς τὴν περὶ τῆς οὐσίας σκέψιν. Ἐκαστόν τε γὰρ οὐκ ἄλλο δοκεῖ εἶναι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας· καὶ τὸ τί ἦν εἶναι λέγεται εἶναι ἢ ἕκαστον οὐσία. Ἐπὶ μὲν δὴ τῶν λεγομένων κατὰ συμβεβηκός, δόξειεν ἂν ἕτερον εἶναι, οἷον λευκός ἄνθρωπος ἕτερον, καὶ τὸ λευκῷ ἄνθρωπῳ εἶναι. Εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ἄνθρωπῳ εἶναι, καὶ λευκῷ ἄνθρωπῳ τὸ αὐτό. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ λευκός ἄνθρωπος, ὡς φασιν. Ὡστε καὶ τὸ λευκῷ ἄνθρωπῳ, καὶ τὸ ἄνθρωπῳ. Ἡ οὐκ ἀνάγκη ὅσα κατὰ συμβεβηκός, εἶναι ταῦτα; Οὐ γὰρ ὡσαύτως τὰ ἄκρα γίνεται ταῦτά· ἀλλ' ἴσως γ' ἐκείνο δόξειεν ἂν συμβαίνειν τὰ ἄκρα γίνεσθαι ταῦτα κατὰ συμβεβηκός· οἷον τὸ λευκῷ εἶναι, καὶ τὸ μουσικῷ εἶναι· δοκεῖ δὲ οὐ. Ἐπὶ δὲ τῶν καθ' αὐτὰ λεγομένων, αἰὲ ἀνάγκη ταῦτα εἶναι· οἷον εἰ τινὲς εἴσιν οὐσίαι, ὧν ἕτεραι μὴ εἴσιν οὐσίαι, μηδὲ φύσεις ἕτεραι πρότεραι, οἷας φασὶ τὰς ιδέας εἶναι τινες. Εἰ γὰρ, ἔσται ἕτερον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀγαθῷ εἶναι, καὶ ζῶον, καὶ τὸ ζῳῷ εἶναι, καὶ τῷ ὄντι καὶ τὸ ὄν, ἔσονται ἄλλαι τε οὐσίαι καὶ ιδέαι παρὰ τὰς λεγομένας, καὶ πρότεραι οὐσίαι ἐκείναι, εἰ τὸ τί ἦν εἶναι οὐσίας ἐστι. Καὶ εἰ μὲν ἀπολελυμένα ἁλλήλων, τῶν μὲν οὐκ ἔσται ἐπιστήμη, τὰ δ' οὐκ ἔσται ὄντα. Λέγω δὲ τὸ ἀπολελύσθαι, εἰ μήτε τῷ ἀγαθῷ, αὐτῷ ὑπάρχει τὸ εἶναι ἀγαθῷ, μήτε τούτῳ τὸ εἶναι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη

τε γὰρ ἐκάστου αὐτῇ, τὸ τί ἦν ἐκείνῳ εἶναι. Καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἔχει. Ὡστε εἰ μὴδὲ τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἀγαθόν, οὐδὲ τὸ ὄντι ὄν, οὐδὲ τῷ ἐνὶ ἑν. Ὅμοίως δὲ πάντα ἐστίν, ἢ οὐδὲν τὰ τί ἦν εἶναι. Ὡστ' εἰ μὴδὲ τὸ ὄντι ὄν, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. Ἐτι μὴ ὑπάρχει ἀγαθὸν εἶναι, οὐκ ἀγαθόν. Ἀνάγκη ἄρα ἐν εἶναι τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ καλὸν εἶναι, ὅσα μὴ κατ' ἄλλου λέγεται, ἀλλὰ πρῶτα καὶ καθ' αὐτά· καὶ γὰρ τοῦτο ἱκανόν, ἐὰν ὑπάρχη, καὶ μὴ ἢ εἶδη· μᾶλλον δ' ἴσως καὶ ἢ εἶδη. Ἀμα δὲ δῆλον, καὶ ὅτι εἴπερ εἰσὶν αἱ ἰδέαι οἷας τινὲς φασιν, οὐκ ἔστι τὸ ὑποκείμενον οὐσία· ταύτας γὰρ οὐσίας μὲν ἀναγκαῖον εἶναι, μὴ καθ' ὑποκειμένου δέ. Ἔσονται γὰρ κατὰ μέθεξιν. Ἐκ τε δὴ τούτων τῶν λόγων, ἐν καὶ ταὐτὸ οὐ κατὰ συμβεβηκός, αὐτὸ ἕκαστον, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· καὶ ὅτι γε τὸ ἐπίστασθαι ἕκαστον, τοῦτό ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι ἐπίστασθαι. Ὡστε κατὰ τὴν ἕκθεσιν ἀνάγκη ἐν τι εἶναι ἄμφω. Τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός λεγόμενον, οἶον, τὸ μουσικόν, ἢ λευκόν, διὰ τὸ διττὸν σημαίνειν, οὐκ ἄληθές εἰπεῖν, ὥς τὸ αὐτὸ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ αὐτό. Καὶ γὰρ, ὅτι συμβεβηκε λευκῷ, [καὶ] τὸ συμβεβηκός. Ὡστε ἔστι μὲν ὥς ταῦτόν, ἔστι δὲ ὥς οὐ ταὐτὸ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ αὐτό. Τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ λευκῷ ἀνθρώπῳ, οὐ τὸ αὐτὸ, τῷ πάθει δὲ τὸ αὐτό. Ἀποπον δ' ἂν φανείη, καὶ εἴ τις ἐκάστῳ ὄνομα θοῖτο τῶν τί ἦν εἶναι. Ἔσται γὰρ καὶ παρ' ἐκείνο ἄλλο, τὸ τί ἦν εἶναι ἔπῳ, ἔτερον. Καίτοι τί κωλύει καὶ νῦν εἶναι ἕνια εὐθύς τί ἦν εἶναι, εἴπερ οὐσία τὸ τί ἦν εἶναι; ἀλλὰ μὴν οὐ μόνον ἐν, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς αὐτῶν, ὥς δῆλον

ἐκ τῶν εἰρημένων. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τὸ ἐνὶ εἶναι, καὶ ἔν. Ἐτι εἰ ἄλλο ἔσται, εἰς ἀπειρον εἰσιν. Τὸ μὲν γὰρ ἔσται, τὸ τί ἦν εἶναι τὸ ἐνὶ εἶναι, τὸ δὲ τὸ ἔν. Ὡστε καὶ ἐπ' ἐκείνων ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ ἕκαστ' αὐτὰ λεγομένων, τὸ ἐκάστω εἶναι καὶ ἕκαστον, τὸ αὐτὸ καὶ ἔν ἐστὶ, δηλον. Οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι πρὸς τὴν θέσιν ταύτην, φησὺν ὅτι τῇ αὐτῇ λύονται λύσει, καὶ εἰ ταὐτὸ Σωκράτης καὶ Σωκράτει εἶναι. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, οὔτε ἐξ ὧν ἐρωτήσκειν ἂν τις, οὔτε ἐξ ὧν λύων ἐπιτύχοι. Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἦν εἶναι ταὐτὸ, καὶ πῶς οὐ ταὐτὸ ἐκάστω, εἴρηται.

CAPUT VII.

Τῶν δὲ γινομένων, τὰ μὲν φύσει γίνεται, τὰ δὲ τέχνη, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου. Πάντα δὲ τὰ γινόμενα, ὑπὸ τέ τινος γίνεται, καὶ ἔκ τινος, καὶ τί. Τὸ δὲ τί, λέγω καθ' ἐκάστην κατηγορίαν. Ἡ γὰρ τόδε, ἢ ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ ποῦ. Αἱ δὲ γενέσεις, αἱ μὲν φυσικαὶ αὐταὶ εἰσιν, ἥτοι ἐκείνων τῶν γεγονότων ὧν ἡ γένεσις ἐκ φύσεώς ἐστι. Τὸ δὲ ἐξ οὗ γίγνεται, ἦν λέγομεν ὕλην. Τὸ δὲ ὑφ' οὗ, τῶν φύσει τι ὄντων. Τὸ δὲ τί, ὁ ἄνθρωπος, ἢ φυτὸν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἃ δὴ μάλιστα λέγομεν οὐσίας εἶναι. Ἀπαντὰ δὲ τὰ γινόμενα, ἢ φύσει, ἢ τέχνη, ἔχει ὕλην· δυνατόν γὰρ εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἕκαστον αὐτῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ ἐν τῇ ἐκάστω ὕλη. Καθόλου δὲ, καὶ ἐξ οὗ φύσις, καὶ καθὸ φύσις. Τὸ γὰρ γινόμενον ἔχει φύσιν, οἶον, φυτὸν, ἢ ζῶον· καὶ ὑφ' οὗ ἢ κατὰ τὸ εἶδος λεγομένη φύσις ἢ ὁμοειδής· αὕτη δὲ ἐν ἄλλῳ· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. Οὕτω μὲν οὖν γίνεται τὰ γινόμενα διὰ τὴν φύσιν. Αἱ δ' ἄλλαι γενέσεις, λέγονται ποιή-

σεις. Πᾶσαι δὲ εἰσιν αἱ ποιήσεις, ἢ ἀπὸ τέχνης, ἢ ἀπὸ δυνάμεως ἢ διανοίας. Τούτων δὲ τινες γίνονται καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης παραπλησίως, ὥσπερ ἐν τοῖς ὑπὸ φύσεως γινόμενοις. Ἐνια γὰρ καὶ κεῖ ταῦτα καὶ ἐκ σπέρματος γίνεται, καὶ ἄνευ σπέρματος. Περὶ μὲν οὖν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. Ἀπὸ τέχνης δὲ γίγνεται, ὧν τὸ εἶδος ἐν τῇ ψυχῇ. Εἶδος δὲ λέγω, τὸ τί ἦν εἶναι ἐκάστου, καὶ τὴν πρώτην οὐσίαν. Καὶ γὰρ τῶν ἐναντίων τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ εἶδος. Τῆς γὰρ στέρξεως οὐσία, ἡ οὐσία ἡ ἀντικειμένη, οἷον ὑγίεια νόσου. Ἐκείνης γὰρ ἀπουσία, δηλοῦται ἡ νόσος. Ἡ δὲ ὑγίεια, ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λόγος, καὶ ὁ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Γίνεται δὲ τὸ ὑγιές, νοήσαντος· ἐπειδὴ τὸ δι' ὑγίαν, ἀνάγκη, εἰ ὑγιές ἔσται, τοδὶ ὑπάρξαι, οἷον, ὁμαλότητα· εἰ δὲ τοῦτο, θερμότητα. Καὶ οὕτως αἰεὶ νοεῖ, ἕως ἂν ἀγάγῃ εἰς τοῦτο, ὃ αὐτὸς δύναται ἔσχατον ποιεῖν. Εἴτα ἤδη ἢ ἀπὸ τούτων κινήσεις, ποιήσεις καλεῖται, ἢ ἐπὶ τὸ ὑγιαίνειν. Ὡστε συμβαίνει τρόπον τινὰ ὑγίαν ἐξ ὑγείας γίνεσθαι, καὶ τὴν οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τῆς ἄνευ ὕλης, τὴν ἔχουσαν ὕλην. Ἡ γὰρ ἰατρικὴ ἐστὶ καὶ οἰκοδομικὴ, τὸ εἶδος τῆς ὑγείας καὶ τῆς οἰκίας. Λέγω δὲ οὐσίαν ἄνευ ὕλης, τὸ τί ἦν εἶναι. Τῶν δὲ γενέσεων καὶ κινήσεων ἡ μὲν νόησις καλεῖται, ἡ δὲ ποιήσις· ἡ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ εἶδους, νόησις· ἡ δ' ἀπὸ τοῦ τελευταίου τῆς νοήσεως, ποιήσις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεταξὺ ἕκαστον γίνεται. Λέγω δ' οἷον, εἰ ὑγιανθῇ, δεῖ ὁμαλυνθῆναι. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ὁμαλυνθῆναι; τοδὶ. Τοῦτο δ' ἔσται, εἰ θερμανθήσεται. Τοῦτο δὲ τί ἐστὶ; τοδὶ. Τπάρχει δὲ τοδὶ δυνάμει· τοῦτο δὲ

ἤδη ἐπ' αὐτῷ. Τὸ δὲ ποιοῦν καὶ ὅθεν ἄρχεται ἰ-
κνήσεις τοῦ ὑγιαίνειν, ἐὰν μὲν ἀπὸ τέχνης, τὸ εἶδος
ἐστὶ τὸ ἐν τῇ ψυχῇ· ἐὰν δ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀπὸ
τούτου δηλονότι ὅ ποτε τοῦ ποιεῖν ἄρχῃ τῷ ποιοῦν-
τι ἀπὸ τέχνης· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἰατρεῦειν, ἴσως ἀπὸ
τοῦ θερμαίνειν ἢ ἀρχῇ. Τοῦτο δὲ ποιεῖ τῇ τρίψει.
Ἡ θερμότης τοίνυν ἢ ἐν τῷ σώματι, ἢ μέρος τῆς ὑγεί-
ας, ἢ ἐπεταί τι αὐτῇ τοιοῦτον ὅ ἐστι μέρος τῆς ὑγεί-
ας, ἢ διὰ πλειόνων. Τοῦτο δ' ἔσχατον, τὸ ποιοῦν,
καὶ τὸ οὕτως μέρος ἐστὶ τῆς ὑγείας, καὶ τῆς οἰκίας·
οἶον, οἱ λίθοι· καὶ τῶν ἄλλων. Ὡστε καθάπερ λέγε-
ται ἀδύνατον γενέσθαι εἰ μηδὲν προϋπάρχοι. Ὅτι
μὲν οὖν τὸ μέρος ὑπάρξει ἐξ ἀνάγκης, φανερόν. Ἡ
γὰρ ὕλη μέρος. Ἐνυπάρχει γὰρ καὶ γίνεται αὕτη·
ἀλλ' ἄρα καὶ τῶν ἐν τῷ λόγῳ; Ἀμφοτέρως δὲ λέγομεν
τοὺς πολλοὺς κύκλους τί εἶσι· καὶ τὴν ὕλην λέγοντες
ὅτε χαλκός· καὶ τὸ εἶδος, ὅτι σχῆμα τοιόνδε, καὶ τοῦ-
τό ἐστὶ τὸ γένος, εἰς ὃ πρῶτον τίθεται. Ὁ δὲ χαλ-
κοὺς κύκλος ἔχει ἐν τῷ λόγῳ τὴν ὕλην. Ἐξ οὗ δὲ ὡς
ὕλης γίνεται ἔνια, λέγεται ὅταν γένηται, οὐκ ἐκεῖνο,
ἀλλ' ἐκείνινον· οἶον ὁ ἀνδριάς οὐ λίθος, ἀλλὰ λίθινος.
Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὁ ὑγιαίνων, οὐ λέγεται ἐκεῖνο ἐξ οὗ.
Αἵτιον δὲ, ὅτι γίνεται ἐκ τῆς στερήσεως καὶ τοῦ ὑπο-
κειμένου, ὃ λέγομεν τὴν ὕλην· οἶον καὶ ὁ ἄνθρωπος
καὶ ὁ κάμνων γίνεται ὑγιής. Μᾶλλον μέντοι λέγεται
ἐκ τῆς στερήσεως γίνεσθαι· οἶον ἐκ κάμνοντος ὑγιής,
ἢ ἐξ ἀνθρώπου. Διὸ κάμνων μὲν ὁ ὑγιής οὐ λέγεται,
ἄνθρωπος δὲ, καὶ ἄνθρωπος ὑγιής. Ὡν δ' ἢ στέ-
ρησις ἀδηλος καὶ ἀνώνυμος· οἶον ἐν χαλκῷ σχῆμα
τὸ ὑποιοιοῦν, ἢ ἐν πλίνθοις καὶ ξύλοις οἰκίας· ἐκ

τούτων δοκεῖ γίνεσθαι ὡς ἐκεῖ ἐκ κάμνοντος. Διὸ ὥσπερ οὐδ' ἐκεῖ, ἐξ οὗ τοῦτο ἐκεῖνο οὐ λέγεται, οὐδ' ἐντεῦθεν ὁ ἀνδριάς ξύλον, ἀλλὰ παράγεται ξύλινος, οὐ ξύλον· καὶ χαλκοῦς, ἀλλ' οὐ χαλκός· καὶ λίθινος, ἀλλ' οὐ λίθος· καὶ ἡ οἰκία πλινθίνη, ἀλλ' οὐ πλίνθοι· ἐπεὶ οὐδὲ ὡς ἐκ ξύλου γίνεται ἀνδριάς, ἢ ἐκ πλίνθων οἰκία, ἐάν τις ἐπιβλέπῃ σφόδρα, οὐκ ἂν ἀπλῶς εἴποιε, διὰ τὸ δεῖν μεταβάλλοντος γίνεσθαι ἐξ οὗ, ἀλλ' οὐχ ὑπομένοντος. Διὰ μὲν οὖν τοῦτο οὕτως λέγεται.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τινός τε γίνεται τὸ γιγνόμενον (τοῦτο δὲ λέγω ὅθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεώς ἐστι) καὶ ἐκ τινος· ἔστι δὲ μὴ ἡ στέρησις τοῦτο, ἀλλ' ἡ ὕλη (ἥδη γὰρ διώρισται ὃν τρόπον λέγομεν τοῦτο) καὶ ὃ γίνεται (τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ἡ σφαῖρα, ἡ ὁ κύκλος, ἡ ὁ, τι ἔτυχε τῶν ἄλλων) ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑποκείμενον ποιεῖ τὸν χαλκόν, οὕτως οὐδὲ τὴν σφαῖραν, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅτι ἡ χαλκῇ σφαῖρα, σφαῖρά ἐστιν· ἐκείνην δὲ οὐ ποιεῖ. Τὸ γὰρ τόδε τι ποιεῖν, ἐκ τοῦ ὅλου ὑποκειμένου τόδε ποιεῖν ἐστι. Λέγω δ' ὅτι τὸν χαλκόν στρογγύλον ποιεῖν ἐστιν, οὐ τὸ στρογγύλον, ἢ τὴν σφαῖραν ποιεῖν, ἀλλὰ ἕτερόν τι, οἷον τὸ εἶδος τοῦτο ἐν ἄλλῳ. Εἰ γὰρ ποιεῖ, ἐκ τινος ἂν ποιοίῃ ἄλλου. Τοῦτο γὰρ ὑπέκειτο, οἷον ποιεῖν χαλκῇ σφαῖραν· τοῦτο δὲ οὕτως, ὅτι ἐκ τουδὲ, ὃ ἐστι χαλκός, τοδὲ ποιεῖ, ὃ ἐστι σφαῖρα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτο ποιεῖ αὐτὸ, δῆλον ὅτι ὡσαύτως ποιήσῃ· καὶ βαδιοῦνται αἱ γενέσεις εἰς ἄπειρον. Φανερόν ἄρα, ὅτι οὔτε τὸ εἶδος, ἢ ὁ, τι δῆποτε χρὴ καλεῖν τὴν ἐν τῷ αἰσθητῷ μορφήν, οὐ γίνεται, οὐδ' ἐστὶν αὐτοῦ γενέσις, οὐδὲ τὸ τί ἦν

εἶναι τοῦτο. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ ἐν ἄλλῳ γίγνεται, ἢ ἀπὸ τέχνης, ἢ ἀπὸ φύσεως, ἢ δυνάμεως· τὸ δὲ χαλκὴν σφαῖραν εἶναι ποιεῖ. Ποιεῖ γὰρ ἐκ χαλκοῦ καὶ σφαῖρας. Εἰς τοδὲ γὰρ τοδὲ τὸ εἶδος ποιεῖ· καὶ ἔστι τοῦτο σφαῖρα χαλκῇ· τοῦ δὲ σφαῖρα εἶναι, ὅλως εἰ ἔστι γένεσις, ἐκ τινός τι ἔσται. Δεῖξει γὰρ διαιρετὸν εἶναι αἰετὸ γιγνόμενον, καὶ εἶναι τὸ μὲν τόδε, τὸ δὲ τόδε. Λέγω δ' ὅτι τὸ μὲν ὕλην, τὸ δὲ εἶδος. Εἰ δὴ ἔστι σφαῖρα τὸ ἐκ τοῦ μέσου σχῆμα ἴσον, τούτου τὸ μὲν ἐν ᾧ ἔσται, ὃ ποιεῖ· τὸ δ' ἐν ἐκείνῳ· τὸ δὲ ἅπαν, τὸ γεγονός· οἷον, ἡ χαλκῇ σφαῖρα. Φανεροὶ δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ μὲν ὡς εἶδος, ἢ ὡς οὐσία λεγόμενον οὐ γίγνεται· ἡ δὲ σύνοδος ἡ κατὰ ταύτην λεγομένη γίνεται, καὶ ὅτι ἐν ἅπαντι τῷ γενομένῳ ὕλῃ ἔνεστι, τὸ μὲν τόδε, τὸ δὲ τόδε. Πότερον οὖν ἐστί τις σφαῖρα παρὰ τὰςδε, ἢ οἰκία παρὰ τὰς πλίνθους; ἢ οὐδ' ἂν ποτε ἐγίγνετο, εἰ οὕτως ἦν τόδε τι, ἀλλ' ὅτι τοιόνδε σημαίνει. Τόδε δὲ καὶ ὠρίσμενον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ποιεῖ καὶ γεννᾷ ἐκ τοῦδε τοιόνδε· καὶ ὅταν γεννηθῇ, ἔστι τόδε τοιόνδε. Τὸ δὲ ἅπαν τόδε Καλλίας ἢ Σωκράτης ἐστίν, ὥσπερ ἡ σφαῖρα ἡ χαλκῇ ἡδί. Ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶον, ὥσπερ σφαῖρα χαλκῇ ὅλως. Φανερόν ἄρα, ὅτι ἡ τῶν εἰδῶν αἰτία (ὡς εἰώθασι τινες λέγειν τὰ εἶδη) εἰ ἔστιν ἅττια παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, πρὸς τε τὰς γενέσεις καὶ οὐσίας οὐδὲν χρήσιμα, οὐδ' ἂν εἶεν διὰ γε ταῦτα οὐσίαι καθ' αὐτάς. Ἐπὶ μὲν δὴ τινων καὶ φανερόν, ὅτι τὸ γεννῶν τοιοῦτον μὲν, οἷον τὸ γεννώμενον, οὐ μέντοι τὸ αὐτό γε, οὐδ' ἐν τῷ ἀριθμῷ, ἀλλ' ἐν τῷ εἶδει, οἷον ἐν τοῖς φυσικοῖς. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρω-

πον γεννᾷ, ἐὰν μή τι παρὰ φύσιν γένηται· οἶον, ἵππος ἡμίονον· καὶ ταῦτα δὲ ὁμοίως· ὃ γὰρ ἂν κοινὸν εἴη ἐφ' ἵππου καὶ ὄρου, οὐκ ὠνόμασται τὸ ἐγγυτάτω γένος. Εἴη δ' ἂν ἄμφω ἴσως, οἶον ἡμίονος. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐδὲν δεῖ ὥς παράδειγμα, εἶδος κατασκευάζειν (μάλιστα γὰρ ἂν ἐν τούτοις ἐπεζητοῦντο. Οὐσίαι γὰρ αἱ μάλιστα αὐταὶ) ἀλλὰ ἱκανὸν τὸ γεννῶν ποιῆσαι, καὶ τοῦ εἶδους αἷτιον εἶναι ἐν τῇ ὕλῃ. Τὸ δ' ἅπαν ἡδη τὸ τοιόνδε εἶδος, ἐν ταῖς δεταῖς σαρεῖ καὶ ὀστοῖς Καλλίας καὶ Σωκράτης· καὶ ἕτερον μὲν διὰ τὴν ὕλην· ἕτερον γάρ· ταὐτὸ δὲ τῷ εἶδει· ἄτομον γὰρ τὸ εἶδος.

CAPUT IX.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, διὰ τί τὰ μὲν γίγνεται καὶ τέχνη καὶ ἀπὸ ταυτομάτου, οἶον ὑγίεια· τὰ δ' οὐ, οἶον οἰκία. Αἷτιον δὲ, ὅτι τῶν μὲν ἡ ὕλη ἡ ἀρχουσα τῆς γενέσεως, ἐν τῷ ποιεῖν καὶ γίνεσθαι τι τῶν ἀπὸ τῆς τέχνης, ἐν ἣ ὑπάρχει τὸ μέρος τοῦ πράγματος, ἡ μὲν τοιαύτη ἐστὶν οἷα κινεῖσθαι ὑφ' αὐτῆς, ἡ δ' οὐ. Καὶ ταύτης ἡ μὲν ὥδι οἷα τε, ἡ δὲ ἀδύνατος. Πολλὰ γὰρ δύναται μὲν ὑφ' αὐτῶν κινεῖσθαι, ἀλλ' οὐχ ὥδι· οἶον ὀρχήσασθαι. Ὅσων οὖν τοιαύτη ἡ ὕλη, οἶον οἱ λίθοι, ἀδύνατον ὥδι κινηθῆναι, εἰ μὴ ὑπ' ἄλλου. Ὡς μὲντοι; ναὶ, καὶ τὸ πῦρ. Διὰ τοῦτο τὰ μὲν οὐκ ἔσται ἄνευ τοῦ ἔχοντος τὴν τέχνην, τὰ δὲ ἔσται ὑπὸ γὰρ τούτων κινηθήσεται τῶν οὐκ ἔχόντων μὲν τὴν τέχνην, κινεῖσθαι δὲ δυναμένων αὐτῶν, ἡ ὑπ' ἄλλων οὐκ ἔχόντων τὴν τέχνην, ἡ ἐκ μερους. Δῆλον δ' ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι τρόπον τινὰ ἅπαντα γίγνεται ἐξ ὁμωνύμων, ὥσπερ τὰ φύσει, ἡ ἐκ μερους ὁμωνύμου· οἶον, ἡ οἰκία ἐξ οἰκίας, ἡ ὑπὸ νοῦ. Ἡ γὰρ τέχνη, τὸ

εἶδος, ἢ ἐκ μέρους, ἢ ἔχοντός τι μέρος, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς γίγνηται. Τὸ γὰρ αἷτιον τοῦ ποιεῖν πρῶτον καθ' αὐτὸ μέρος· θερμότης γὰρ ἢ ἐν τῇ κινήσει, θερμότητα ἐν τῷ σώματι ἐποίησεν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡτοι ὑγίεια, ἢ μέρος, ἢ ἀκολουθεῖ αὐτῇ μέρος τι τῆς ὑγείας; ἢ αὐτὴ ἡ ὑγίεια. Διὸ καὶ λέγεται ποιεῖν, οὐ ἐκεῖνο ποιεῖ τὴν ὑγίειαν, ὃ ἀκολουθεῖ καὶ συμβεβηκε θερμότης. Ὡστε ὥσπερ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς πάντων ἀρχὴ ἡ οὐσία (ἐκ γὰρ τοῦ τί ἐστὶν οἱ συλλογισμοὶ εἰσιν) ἐνταῦθα δὲ αἱ γενέσεις· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ φύσει συνιστάμενα τούτοις ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ σπέρμα ποιεῖ ὥσπερ τὰ ἀπὸ τέχνης. ἔχει γὰρ δυνάμει τὸ εἶδος, καὶ ἀφ' οὗ τὸ σπέρμα ἐστὶ πως ὁμώνυμον· (οὐ γὰρ πάντα οὕτω δεῖ ζητεῖν, ὥς ἐξ ἀνθρώπου ἀνθρώπος· καὶ γὰρ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. Διὸ ἡμίονος οὐκ ἐξ ἡμίονου) ἀλλ' εἰ μὴ πῆρωμα ἦ. Ὅσα δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὥσπερ ἐκεῖ γίνεται, ὅσων ἡ ὕλη δύναται καὶ ὑφ' αὐτῆς κινεῖσθαι ταύτην τὴν κίνησιν, ἣν τὸ σπέρμα κινεῖ. Ὅσων δὲ μὴ, ταῦτα ἀδύνατα γίνεσθαι ἄλλως πως ἢ ἐξ αὐτῶν. Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς οὐσίας ὁ λόγος δηλοῖ τὸ μὴ γίνεσθαι τὸ εἶδος, ἀλλὰ περὶ πάντων ὁμοίως τῶν πρώτων κοινὸς ὁ λόγος, οἷον ποσοῦ, ποιοῦ, καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. Γίνεται γὰρ ὥσπερ ἡ χαλκῇ σφαῖρα, ἀλλ' οὐ σφαῖρα, οὐδὲ χαλκός. Καὶ ἐπὶ χαλκοῦ γίνεται· αἰεὶ γὰρ δεῖ προϋπάρχειν τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τί ἐστι, καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦ, καὶ ποσοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως κατηγοριῶν. Οὐ γὰρ γίνεται τὸ ποῖον, ἀλλὰ τὸ ποῖον ξύλον· οὐδὲ τὸ ποσόν, ἀλλὰ τὸ ποσὸν ξύλον, ἢ ζῶον. Ἀλλ' ἴδιον τῆς οὐσίας ἐκ τούτων λα-

βεῖν ἐστίν, ὅτι ἀνάγκη προϋπάρχειν αἰεὶ ἑτέραν οὐσίαν ἐντελεχεία οὖσαν ἢ προῖε, οἷον ζῶον εἰ γίνεταί ζῶον· ποιὸν δὲ ἢ ποσὸν οἶκ' ἀνάγκη, ἀλλ' ἢ δυνάμει μόνον.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶ, πᾶς δὲ λόγος μέρος ἔχει· ὥς δὲ ὁ λόγος πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ μέρος τοῦ λόγου πρὸς τὸ μέρος τοῦ πράγματος ὁμοίως ἔχει, ἀπορεῖται ἤδη, πότερον δεῖ τὸν τῶν μερῶν λόγον ἐνυπάρχειν ἐν τῷ τοῦ ὅλου λόγῳ, ἢ οὐ. Ἐκ' ἐνίων μὲν γὰρ φαίνονται ἐνόητα, ἐκ' ἐνίων δὲ οὐ. Τοῦ μὲν γὰρ κύκλου ὁ λόγος οὐκ ἔχει τὸν τῶν τμημάτων· ὁ δὲ τῆς συλλαβῆς, ἔχει τὸν τῶν στοιχείων· καίτοι διαιρεῖται καὶ ὁ κύκλος εἰς τὰ τμήματα, ὥσπερ καὶ ἡ συλλαβὴ εἰς τὰ στοιχεῖα. Ἔτι δὲ εἰ πρότερον τὰ μέρη τοῦ ὅλου, τῆς δὲ ὁρθῆς ἢ ἑξέως μέρος, καὶ ὁ δάκτυλος τοῦ ζώου, πρότερον ἂν εἴη ἢ ὁξεία τῆς ὁρθῆς, καὶ ὁ δάκτυλος τοῦ ἀνθρώπου. Δοκεῖ δ' ἐκεῖνα εἶναι πρότερα. Τῷ λόγῳ γὰρ λέγονται ἐξ ἐκείνων, καὶ τῷ εἶναι δὲ ἄνευ ἀλλήλων πρότερα. Ἡ πολλαχῶς λέγεται τὸ μέρος; ὧν εἷς μὲν τρόπος, τὸ μετροῦν κατὰ τὸ ποσόν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀφείσθω· ἐξ ὧν δὲ ἡ οὐσία ὡς μερῶν, τοῦτο σκεπτέον. Εἰ οὖν ἐστὶ τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ εἶδος, τὸ δὲ ἐκ τούτων, καὶ οὐσία ἢ τε ὕλη, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἐκ τούτων, ἐστὶ μὲν ὡς καὶ ἡ ὕλη μέρος τινὸς λέγεται, ἐστὶ δ' ὡς οὐ, ἀλλ' ἐξ ὧν τοῦ εἶδους λόγος· οἷον τῆς μὲν κοιλότητος οὐκ ἐστὶν ἡ σὰρξ μέρος, (αὕτη γὰρ ὕλη, ἀφ' ἧς γίνεταί) τῆς δὲ σιμότητος μέρος τί. Καὶ τοῦ μὲν ὅλου ἀνδριάντος μέρος ὁ χαλκός, τοῦ δ' ὡς εἶδους λεγομένου ἀνδριάντος, οὐ. Λεκτέον γὰρ τὸ εἶδος καὶ ἡ εἶδος ἔχει ἕκαστον.

ARIST. METAPH.

K

Τὸ δ' ὑλικόν, οὐδέποτε καθ' αὐτὸ λεκτέον. Διὸ ὁ μὲν τοῦ κύκλου λόγος οὐκ ἔχει τὸν τῶν τμημάτων· ὁ δὲ τῆς συλλαβῆς, τὸν τῶν στοιχείων. Τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τοῦ λόγου, μέρη τοῦ εἶδους, καὶ οὐχ ὕλη. Τὰ δὲ τμήματα τούτων οὕτω μέρη ὡς ὕλη, ἐφ' οἷς ἐπιγίνεται ἐγγυτέρω μέρτοι τοῦ εἶδους, ἢ ὁ χαλκός, ὅταν ἐν χαλκῷ ἡ στρογγυλότης ἐγγένηται. Ἔσται δ' ὡς οὐδὲ τὰ στοιχεῖα πάντα τῆς συλλαβῆς ἐν τῷ λόγῳ ἐνέσται· οἶον, ταῖς τὰ κήρινά, ἢ τὰ ἐν τῷ ἄερί. Ἰδὴ γὰρ καὶ ταῦτα μέρος τῆς συλλαβῆς, ὡς ὕλη αἰσθητή· καὶ γὰρ ἡ γραμμή οὐκ εἰ διαιρουμένη εἰς τὰ ἡμίση φθίρεται, ὡς ἄνθρωπος εἰς τὰ ὀστέα καὶ νεῦρα καὶ σάρκα. Διὰ τοῦτο καὶ εἰσὶν ἐκ τούτων οὕτως ὡς ὄντων τῆς οὐσίας μερῶν, ἀλλ' ὡς ἐξ ὕλης. Καὶ τοῦ μὲν συνόλου μέρος τοῦ εἶδους δὲ καὶ οὐ ὁ λόγος, οὐκ ἔτι. Διόπερ οὐδ' ἐν τοῖς λόγοις. Τῶν μὲν οὖν ἐνέσται ὁ τῶν τοιοῦτων μερῶν λόγος· τῶν δ' οὐ δεῖ ἐνεῖναι, ἂν μὴ ἢ τοῦ συνειλημμένου. Διὰ γὰρ τοῦτο, ἔνια μὲν ἐκ τούτων ὡς ἀρχῶν ἐστὶν εἰς ἃ φθείρονται, ἔνια δ' οὐκ ἔστιν. Ὅσα μὲν οὖν συνειλημμένα, τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη ἐστὶν οἶον, τὸ σιμόν, ἢ ὁ χαλκοῦς κύκλος· ταῦτα μὲν φθίρεται εἰς ταῦτα, καὶ μέρος αὐτῶν ἡ ὕλη. Ὅσα δὲ μὴ συνείληπται τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ ἄνευ τῆς ὕλης, οἶον, λόγοι τοῦ εἶδους μόνον, ταῦτα δ' οὐ φθίρεται, ἢ ὅλως, ἢ ὅτι οὕτως γε. Ὡστ' ἐκείνων μὲν ἀρχαὶ καὶ μέρη τὰ ὑφ' αὐτά· τοῦ δὲ εἶδους οὔτε μέρη, οὔτε ἀρχαὶ ταῦτα. Καὶ διὰ τοῦτο φθίρεται ὁ πῆλινος ἀνδριάς εἰς πηλόν, καὶ ἡ σφαῖρα εἰς χαλκόν, καὶ ὁ Καλλίας εἰς σάρκα καὶ ὀστέα. Ἔτι δὲ ὁ κύκλος εἰς τὰ τμήματα· ἔστι γάρ τι ὃ συνείληπται τῇ ὕλῃ. Ὁμωνύμως γὰρ λέγε-

ται κύκλος, ὃ, τε ἀπλῶς λεγόμενος, καὶ οἱ καθ' ἕκαστα, ὅτι τὸ μὴ εἶναι ἴδιον ὄνομα τοῖς καθ' ἕκαστον. Εἴρηται μὲν οὖν καὶ νῦν τὸ ἀληθές· ὅμως δ' ἔτι σαφέστερον εἰπώμεν ἐπαναλαμβάνοντες. Ὅσα μὲν γὰρ τοῦ λόγου μέρη, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ὁ λόγος, ταῦτα πρότερα, ἢ πάντα, ἢ ἓνια. Ὁ δὲ τῆς ὀρθῆς λόγος οὐ διαιρεῖται εἰς ὀξείας λόγον, ἀλλὰ τῆς ὀξείας εἰς ὀρθήν. Χρηται γὰρ ὁ ὀριζόμενος τὴν ὀξείαν, τῇ ὀρθῇ. Ἐλάιτων γὰρ ὀρθῆς ἢ ὀξεία. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κύκλος καὶ τὸ ἡμικύκλιον ἔχουσι. Τὸ γὰρ ἡμικύκλιον τῷ κύκλῳ ὀρίζεται, καὶ ὁ δάκτυλος τῷ ὅλῳ. Τὸ γὰρ τοιόνδε μέρος ἀνθρώπου, δάκτυλος. Ὡς θ' ὅσα μὲν μέρη ὡς ὕλη, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ὡς εἰς ὕλην, ὕστερα· ὅσα δὲ ὡς τοῦ λόγου καὶ τῆς οὐσίας τῆς κατὰ τὸν λόγον, πρότερα, ἢ πάντα ἢ ἓνια. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ζώων ψυχὴ (τοῦτο γὰρ οὐσία τοῦ ἐμψύχου) ἢ κατὰ τὸν λόγον οὐσία καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιούτῳ σώματι· ἐκάστου γοῦν τὸ μέρος ἐὰν ὀρίζεται καλῶς, οὐκ ἄνευ τοῦ ἔργου ὀριεῖται, ὃ οὐχ ὑπάρξει ἄνευ αἰσθήσεως· ὥστε τὰ ταύτης μέρη πρότερα, ἢ πάντα ἢ ἓνια τοῦ συνόλου ζώου· καὶ καθ' ἕκαστον δὴ ὁμοίως. Τὸ δὲ σῶμα καὶ τὰ τούτου μόρια, ὕστερα ταύτης τῆς οὐσίας, καὶ διαιρεῖται εἰς ταῦτα ὡς εἰς ὕλην, οὐχ ἢ οὐσία, ἀλλὰ τὸ σύνολον. Τοῦ μὲν οὖν συνόλου, πρότερα ταῦτα ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὐ. Οὐδὲ γὰρ εἶναι δύναται χωριζόμενα. Οὐδὲ γὰρ ὁ πάντως ἔχων δάκτυλος, ζώου, ἀλλ' ὁμῶνυμος ὁ τεθνεώς. Ἐνια δὲ ἅμα ὅσα κύρια, καὶ ἐν ᾧ πρῶτον ὁ λόγος καὶ ἡ οὐσία, οἷον ἐν τοῦτο καρδία ἢ ἐγκέφαλος. Διαφέρει γὰρ οὐδὲν, πότερον τοιοῦτον.

Ὁ δ' ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος καὶ τὰ οὕτως, ἐπὶ τῶν
 καθ' ἕκαστα. Καθόλου δὲ οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλὰ
 σύνολόν τι ἐκ τουδὶ τοῦ λόγου, καὶ τηςδὲ τῆς ὕλης,
 ὡς καθόλου. Καθ' ἕκαστον δ' ἐκ τῆς ἐσχάτης ὕλης
 ὁ Σωκράτης ἤδη ἐστὶ· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.
 Μέρος μὲν οὖν ἐστὶ καὶ τοῦ εἶδους (εἶδος δὲ λέγω τὸ
 τί ἦν εἶναι) καὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ
 τῆς ὕλης αὐτῆς· ἀλλὰ τοῦ λόγου μέρη, τὰ τοῦ εἶδους
 μόνον ἐστίν· ὁ δὲ λόγος ἐστὶ τοῦ καθόλου. Τὸ γὰρ
 κύκλῳ εἶναι καὶ κύκλος, καὶ ψυχῇ εἶναι καὶ ψυχὴ, τὸ
 αὐτό. Τοῦ δὲ συνόλου ἤδη, οἷον κύκλου τουδὶ τῶν
 καθ' ἕκαστά τινος, ἢ αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ (λέγω δὲ
 νοητοὺς μὲν, οἷον τοὺς μαθηματικούς· αἰσθητοὺς δὲ,
 οἷον τοὺς χαλκοὺς καὶ ξύλινους) τούτων δὲ δὴ οὐκ
 ἔστιν ὁρισμὸς, ἀλλὰ μετὰ νοήσεως ἢ αἰσθήσεως γνωρί-
 ζονται. Απελθόντας δὲ ἐκ τῆς ἐντελεχείας, οὐ δῆλον, πό-
 τερόν ποτέ εἰσιν, ἢ οὐκ εἰσιν, ἀλλ' ἀεὶ λέγονται καὶ γνωρί-
 ζονται τῷ καθόλου λόγῳ· ἢ δ' ὅλη ἄγνωστος καθ' αὐ-
 τήν. Τλη δὲ ἢ μὲν αἰσθητὴ ἐστὶν, ἢ δὲ νοητὴ. Αἰσθητὴ μὲν,
 οἷον χαλκός, καὶ ξύλον, καὶ ὅση κινητὴ ὕλη· νοητὴ
 δὲ, ἢ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπάρχουσα, μὴ ἢ αἰσθητὴ,
 οἷον τὰ μαθηματικά. Πῶς μὲν οὖν ἔχει περὶ ὅλου
 καὶ μέρους, καὶ περὶ τοῦ προτέρου καὶ ὑστερου, εἴ-
 ρηται. Πρὸς δὲ τὴν ἐρώτησιν ἀνάγκη ἀπαντᾶν, ὅταν
 τις ἐρωτᾷ, πότερον ἢ ὀρθὴ καὶ ὁ κύκλος, καὶ τὸ ζῶον
 πρότερον, ἢ εἰς ἃ διαιροῦνται, τὰ ἐξ ὧν εἰσι τὰ μέρη,
 ὅτι οὐχ ἀπλῶς. Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ ψυχὴ ζῶον,
 ἔμψυχον ἢ ἕκαστον, ἢ ἑκάστου· καὶ ὁ κύκλος τῷ κύ-
 κλῳ εἶναι, καὶ ἡ ὀρθὴ τῇ ὀρθῇ εἶναι, καὶ ἡ οὐσία τῆς
 ὀρθῆς, τὸ μὲν, καὶ τινὸς ὑστερον φάτεον· οἷον τῶν ἐν τῷ

λογῶ, καὶ τίνος ὀρθῆς. 'Καὶ γὰρ ἡ μετὰ τῆς ὕλης ἡ χαλκῇ ὀρθή, καὶ ἡ ἐν ταῖς γραμμαῖς ταῖς καθ' ἑκαστα. 'Η δ' ἄνευ ὕλης, τῶν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ὑστέρα, τῶν δ' ἐν τῷ καθ' ἑκαστα μορίῳιν προτέρα. Ἀπλῶς δ' οὐ φατέον. Εἰ δ' ἑτέρα καὶ μὴ ἔστιν ἡ ψυχὴ ζῶον· καὶ οὕτω τὰ μὲν φατέον, τὰ δ' οὐ φατέον, ὥσπερ εἴρηται.

CAPUT XI.

Ἀπορεῖται δὲ εἰκότως, καὶ ποῖα τοῦ εἶδους μέρη, καὶ ποῖα οὐ, ἀλλὰ τοῦ συνειλημμένου· καίτοι τούτου μὴ δήλου ὄντος, οὐκ ἔστιν ὀρίσασθαι ἑκαστον. Τοῦ γὰρ καθόλου καὶ τοῦ εἶδους ὁ ὀρισμός. Ποῖα οὖν ἔστι τῶν μερῶν ὡς ὕλη, καὶ ποῖα οὐ, ἐὰν μὴ ἡ φανερά, οὐδὲ ὁ λόγος ἔσται φανερός ὁ τοῦ πράγματος. Ὅσα μὲν οὖν φαίνεται ἐπιγιγνώμενα ἐφ' ἑτέρων τῷ εἶδει, οἷον κύκλος ἐν χαλκῷ καὶ λίθῳ καὶ ξύλῳ· ταῦτα μὲν οὖν δῆλα εἶναι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲν τῆς τοῦ κύκλου οὐσίας ὁ χαλκός, οὐδ' ὁ λίθος, διὰ τὸ χωρίζεσθαι αὐτῶν. Ὅσα δὲ μὴ ὀρᾶται χωρίζόμενα, οὐδὲν μὲν κωλύει ὁμοίως ἔχειν τούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν οἷς κύκλοι πάντες ἐωρῶντο χαλκοῖ. Οὐδὲν γὰρ ἦιτον ἦν ὁ χαλκός τοῦ εἶδους. Χαλεπὸν δὲ ἀφελεῖν τοῦτο τῇ διανοίᾳ· οἷον, τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶδος αἰ ἐν σαρκὶ φαίνεται καὶ ὁστοῖς, καὶ τοῖς τοιοῦτοις μέρεσιν. Ἀρ' οὖν καὶ ἔστι μέρη ταῦτα τοῦ εἶδους καὶ τοῦ λόγου, ἢ οὐ, ἀλλ' ὕλη; Ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἐπιγνεσθαι, ἀδυνατοῦμεν χωρίσαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο δοκεῖ ἐνδέχεσθαι, ἀδήλον δὲ πότε, ἀποροῦσι τινες ἥδη καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου καὶ ἐπὶ τοῦ τριγώνου, ὡς οὐ προσήκον γραμμαῖς ὀρίζεσθαι καὶ τῷ συνεχεῖ, ἀλλὰ ταῦτα

πάντα ὁμοίως λέγεσθαι, ὥσανεὶ σάρκες ἢ ὅσα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χαλκὸς καὶ λίθος κύκλου: καὶ ἀνάγουσι πάντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ γραμμῆς τὸν λόγον, τὸν τῶν δύο εἶναι φασί. Καὶ τῶν τὰς ἰδέας λεγόντων, οἱ μὲν αὐτογραμμὴν τὴν δυάδα, οἱ δὲ τὸ εἶδος τῆς γραμμῆς. Ἐνια μὲν γὰρ εἶναι τὰ αὐτὰ τὸ εἶδος, καὶ οὐ τὸ εἶδος· οἷον, δυάδα καὶ τὸ εἶδος δυάδος. Ἐπὶ γραμμῆς δὲ οὐκ ἔστι. Συμβαίνει δὴ ἔν τε πολλῶν εἶδος εἶναι, ὧν τὸ εἶδος φαίνεται ἕτερον· ὅπερ καὶ τοῖς Πυθαγορείοις συνέβαινε· καὶ ἐνδέχεται ἐν πάντων ποιεῖν αὐτὸ εἶδος, τὰ δ' ἄλλα μὴ εἶδη. Καίτοι οὕτως ἐν πάντα ἔσται. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει ἀπορίαν τινά, τὰ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, εἴρηται. Διὸ καὶ τὸ πάντα ἀνάγειν οὕτω, καὶ ἀφαιρεῖν τὴν ὕλην, περιεργον. Ἐνια γὰρ ἴσως, τὸδ' ἐν τῷδ' ἐστίν, ἢ ὡδὶ τοδὶ ἔχοντα. Καὶ ἡ παραβολὴ ἡ ἐπὶ τοῦ ζώου, ἣν εἰώθει λέγειν Σωκράτης ὁ νεώτερος, οὐ καλῶς ἔχει. Ἀπάγει γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ποιεῖ ὑπολαμβάνειν ὥς ἐνδεχόμενον εἶναι τὸν ἀνθρώπον ἄνευ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἄνευ τοῦ χαλκοῦ τὸν κύκλον. Τὸ δ' οὐχ ὅμοιον. Αἰσθητὸν γάρ τι ἴσως τὸ ζῶον, καὶ ἄνευ κινήσεως οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι. Διὸ οὐδ' ἄνευ τῶν μερῶν ἐχόντων πῶς. Οὐ γὰρ πάντως τοῦ ἀνθρώπου μέρος ἡ χεὶρ, ἀλλ' ἡ δυναμένη τὸ ἔργον ἀποτελεῖν, ὥστε ἔμψυχος οὕσα· μὴ ἔμψυχος δὲ οὐ μέρος. Περὶ δὲ τὰ μαθηματικά, διὰ τί οὐκ εἰσὶ μέρη οἱ λόγοι τῶν λόγων; οἷον κύκλου τὰ ἡμικύκλια. Οὐ γὰρ ἔστιν αἰσθητὰ ταῦτα. Ἡ οὐδὲν διαφέρει; ἔσται γὰρ ὕλη ἐνίων, καὶ μὴ αἰσθητῶν καὶ παντὸς, ὃ μὴ ἔστι τί ἢν εἶναι. Κύκλου μὲν οὖν οὐκ ἔσται τοῦ καθόλου· τῶν

δὲ καθ' ἕκαστα, ἔσται μέρη ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται
 προότερον. Ἔστι γὰρ ἡ ὕλη, ἡ μὲν αἰσθητή, ἡ δὲ
 νοητή. Δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ οὐσία ἡ πρώ-
 τη, τὸ δὲ σῶμα ὕλη· ὁ δ' ἄνθρωπος, ἡ τὸ ζῶον τὸ ἐξ
 ἁμφοῖν, ὡς καθόλου. Σωκράτης δὲ καὶ Κορίσκος,
 εἰ μὲν ἡ ψυχὴ, διττόν· οἱ μὲν γὰρ ὡς ψυχὴν,
 οἱ δ' ὡς τὸ σύνολον· εἰ δ' ἀπλῶς ἡ ψυχὴ ἡδε,
 καὶ τὸ σῶμα τόδε, ὥσπερ τὸ καθόλου, καὶ τὸ
 καθ' ἕκαστον. Πότερον δὲ ἐστὶ παρὰ τὴν ὕλην τῶν
 τοιούτων τις οὐσιῶν ἄλλη, καὶ δεῖ ζητεῖν οὐσίαν αὐ-
 τῶν ἑτέραν τινά, οἷον ἀριθμοὺς ἢ τι τοιοῦτον, σκε-
 πτιόν ὕστερον. Τούτου γὰρ χάριν καὶ περὶ τῶν αἰ-
 σθητῶν οὐσιῶν πειρώμεθα διορίξιν, ἐπεὶ τρόπον τινά
 τῆς φυσικῆς καὶ δευτέρας φιλοσοφίας ἔργον ἡ περὶ
 τὰς αἰσθητὰς οὐσίας θεωρία. Οὐ γὰρ μόνον περὶ
 τῆς ὕλης δεῖ γνωρίζιν τὸν φυσικόν, ἀλλὰ καὶ τῆς κα-
 τὰ τὸν λόγον, καὶ μᾶλλον. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁρισμῶν, πῶς
 μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ διὰ τί εἰς λόγος ὁ ὁρισμός.
 Δῆλον γὰρ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐν· τὸ δὲ πρᾶγμα τίνι ἐν,
 μέρη γε ἔχον, σκεπτιόν ὕστερον. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ τί ἦν
 εἶναι, καὶ πῶς αὐτὸ καθ' αὐτὸ, καθόλου περὶ παντός
 εἴρηται· καὶ διὰ τί τῶν μὲν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι,
 ἔχει τὰ μόρια τοῦ ὁριζομένου, τῶν δ' οὐ· καὶ ὅτι ἐν
 μὲν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τὰ οὕτω μόρια, ὡς ὕλη οὐκ
 ἔνεστι. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐκείνης μόρια τῆς οὐσίας, ἀλ-
 λά τῆς συνόλου. Ταύτης δὲ γ' ἐστὶ πῶς λόγος, καὶ οὐκ
 ἔστι. Μετὰ μὲν γὰρ τῆς ὕλης, οὐκ ἔστιν, (ἀόριστον γὰρ)
 κατὰ τὴν πρώτην δ' οὐσίαν ἐστὶν οἷον, ἀνθρώπου ὁ τῆς
 ψυχῆς λόγος. Ἢ γὰρ οὐσία ἐστὶ τὸ εἶδος τὸ ἐνόν, ἐξ οὗ
 καὶ τῆς ὕλης ἡ σύνολος λέγεται οὐσία, οἷον ἡ κοιότης.

Ἐκ γὰρ ταύτης καὶ τῆς ῥωδός, σιμῇ ῥίς, καὶ ἡ σιμό-
της ἐστί. Δίς γὰρ ἐν τούτοις ὑπάρχει ἡ ῥίς. Ἐν δὲ
τῇ συνόλῳ οὐσία, οἷον ῥινὴ σιμῇ, ἢ Καλλιᾷ, ἔνεστι καὶ
ἡ ὕλη· καὶ ὅτι τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἕκαστον, ἐπὶ τινῶν
μὲν ταυτό, ὡς περ ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν· οἷον, καμ-
πυλότης καὶ καμπυλότητι εἶναι, εἰ πρώτη ἐστί. Λέγω
δὲ πρώτην, ἢ μὴ λέγεται τῷ ἄλλῳ ἐν ἄλλῳ εἶναι καὶ
ὑποκειμένῳ ὡς ὕλη. Ὅσα δ' ὡς ὕλη, ἢ ὡς συνειλημ-
μένα τῇ ὕλῃ, οὐ ταυτό, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός ἐν,
οἷον ὁ Σωκράτης καὶ τὸ μουσικόν. Ταῦτα γὰρ ταύ-
τὰ κατὰ συμβεβηκός.

CAPUT XII.

Νῦν δὲ λέγωμεν πρῶτον, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς ἀναλυ-
τικοῖς περὶ ὁρισμοῦ μὴ εἴρηται. Ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις
ἀπορία λεχθεῖσα, πρὸ ἔργου τοῖς περὶ τῆς οὐσίας ἐστὶ
λόγοις. Λέγω δὲ ταύτην τὴν ἀπορίαν, διὰ τί ποτε
ἐν ἐστὶ τὸ ὁριστὸν, οἷ τὸν λόγον ὁρισμὸν εἶναι φαιμέν·
οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον δίπουν. Ἔστω γὰρ
οὗτος αὐτοῦ λόγος. Διὰ τί δὴ τοῦτο ἐν ἐστίν, ἀλλ'
οὐ πολλά, ζῶον καὶ δίπουν; Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ λευκόν, πολλὰ μὲν ἐστίν, ὅταν μὴ ὑπάρχη θα-
τέρω θάτερον· ἐν δὲ, ὅταν ὑπάρχη καὶ πάθῃ τι τὸ
ὑποκείμενον ὁ ἀνθρώπος. Τότε γὰρ ἐν γίνεται, καὶ
ἐστίν ὁ λευκὸς ἀνθρώπος. Ἐνταῦθα δ' οὐ μετέχει
θατέρου θάτερον. Τὸ γὰρ γένος, οὐ δοκεῖ μετέχειν
τῶν διαφορῶν· ἅμα γὰρ ἂν τῶν ἐναντιῶν τὸ αὐτὸ με-
τέχειν. Αἱ γὰρ διαφοραὶ ἐναντίαι, αἷς διαφέρει τὸ
γένος. Εἰ δὲ καὶ μετέχει, ὁ αὐτὸς λόγος, εἴπερ εἰσὶν
αἱ διαφοραὶ πλείους, οἷον πεζόν, δίπουν, ἄπτερον.
Διὰ τί γὰρ ταῦτα ἐν, ἀλλ' οὐ πολλά; Οὕτω μὲν γὰρ

ἐξ ἀπάντων ἔσται τὸ ἐν. Δεῖ δὲ γε ἐν εἶναι ὅσα ἐν τῷ ὁρισμῷ· ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν εἰς καὶ οὐσία· ὥστε ἐνός τινος δεῖ αὐτὸν εἶναι λόγον. Καὶ γὰρ ἡ οὐσία ἐν τι καὶ τόδε τι σημαίνει, ὥς φαμέν. Δεῖ δ' ἐπισκοπεῖν πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὰς διαιρέσεις ὁρισμῶν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐν τῷ ὁρισμῷ, πλὴν τό, τε πρῶτον λεγόμενον γένος, καὶ αἱ διαφοραί· τὰ δ' ἄλλα γένη ἐστὶ, τό, τε πρῶτον καὶ μετὰ τούτου αἱ συλλαμβανόμεναι διαφοραί· οἷον τὸ πρῶτον, ζῶον· τὸ δὲ ἐχόμενον, ζῶον δίπουν, καὶ πάλιν ζῶον δίπουν, ἄπτερον. Ὅμοίως δὲ καὶ διὰ πλειόνων λέγεται. Ὅλως δ' οὐδὲν διαφέρει διὰ πολλῶν, ἢ δι' ὀλίγων, ἢ διὰ δυοῖν. Τοῖν δυοῖν δὲ, τὸ μὲν διαφορὰ, τὸ δὲ γένος, οἷον τὸ ζῶον δίπουν, τὸ μὲν ζῶον, γένος· διαφορὰ δὲ, θάτερον. Εἰ οὖν τὸ γένος ἀπλῶς μὴ ἐστὶ παρὰ τὰ ὡς γένους εἶδη, ἢ εἰ ἔστι μὲν, ὡς ὕλη δ' ἐστὶν· (ἢ μὲν γὰρ φωνή, γένος καὶ ὕλη· αἱ δὲ διαφοραὶ, τὰ εἶδη καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκ ταύτης ποιοῦσιν·) φανερόν ὅτι ὁρισμὸς ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν διαφορῶν λόγος. Ἀλλὰ μὲν, καὶ δεῖ γε διαιρεῖσθαι τὴν τῆς διαφορᾶς διαφορὰν. Οἷον ζώου διαφορὰ, τὸ ὑπόπουν. Πάλιν τοῦ ζώου τοῦ ὑπόποδος τὴν διαφορὰν δεῖ εἰδέναι ἢ ὑπόπουν. Ὡστε οὐ λεκτέον τοῦ ὑπόποδος τὸ μὲν πτερωτὸν, τὸ δὲ ἄπτερον, καὶ περὶ λέγεται καλῶς· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀδυνατεῖν ποιήσει τοῦτο· ἀλλ' εἰ τὸ μὲν σχιζόπουν, τὸ δ' ἄσχιστον. Αὗται γὰρ διαφοραὶ ποδός. Ἡ γὰρ σχιζοποδία, ποδότης τίς ἐστιν. Καὶ οὕτως αἰεὶ βούλεται βαδίζειν, ἕως ἂν ἔλθῃ εἰς τὰ ἀδιάφορα. Τότε δ' ἔσονται τοσαῦτα εἶδη ποδός, ὅσαι περ αἱ διαφοραὶ· καὶ τὰ ὑπόποδα ζῶα ἴσα ταῖς διαφοραῖς. Εἰ δὲ ταῦ-

τα οὕτως ἔχει, φανερόν ὅτι ἡ τελευταῖα διαφορᾶ, ἡ οὐσία τοῦ πράγματος ἔσται· καὶ ὁ ὁρισμὸς εἴπερ μὴ δεῖ πολλάκις ταῦτὰ λέγειν ἐν τοῖς ὅροις· περιέργον γάρ· συμβαίνει δέ γε τοῦτο. "Όταν γὰρ εἴπῃ ζῶον ὑπόπουν δίπουν, οὐδὲν ἄλλο εἴρηκεν ἢ ζῶον πόδας ἔχον, δύο πόδας ἔχον· καὶ τοῦτο διαιρῇ τῇ οἰκείᾳ διαιρέσει, πλεονάκις ἐρεῖ καὶ ἰσάκις ταῖς διαφοραῖς. Ἐὰν μὲν δὴ διαφορᾶς διαφορὰ γένηται, μία ἔσται ἡ τελευταῖα τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία· ἐὰν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον εἰ διαιροίῃ τοῦ ὑπόποδος τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν, τσαῦται ὅσαι ἂν αἱ τομαὶ ᾖσιν. Ὡστε φανερόν ὅτι ὁ ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν διαφορῶν, καὶ τούτων τῆς τελευταίας κατὰ γε τὸ ὁρθόν. Δῆλον δ' ἂν εἴη, εἴ τις μετατάξῃ τοὺς τοιούτους ὁρισμοὺς, οἷον τὸν τοῦ ἀνθρώπου, λέγων ζῶον δίπουν, ὑπόπουν. Περιέργον γὰρ τὸ ὑπόπουν, εἰρημένου τοῦ δίποδος· τάξις δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ οὐσίᾳ. Πῶς γὰρ δεῖ νοῆσαι τὸ μὲν ὕστερον, τὸ δὲ πρότερον; Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὰς διαιρέσεις ὁρισμῶν τσαῦτα εἰρήσθω, τὴν πρώτην ποῖοι τινὲς εἰσιν.

CAPUT XIII.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς οὐσίας ἡ σκέψις ἐστὶ, πάλιν ἐπανέλθωμεν. Λέγεται δ' ὥσπερ τὸ ὑποκείμενον οὐσία εἶναι, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ ἐκ τούτων, καὶ τὸ καθόλου. Περὶ μὲν οὖν τοῖν δυοῖν εἴρηται· καὶ γὰρ περὶ τοῦ τί ἦν εἶναι, καὶ τοῦ ὑποκειμένου, ὅτι διχῶς ὑπόκειται, ἢ ὥς τόδε τι ὄν, ὥσπερ τὸ ζῶον τοῖς πάθεσιν, ἢ ὥς ὕλη τῇ ἐντελεχείᾳ. Δοκεῖ δὲ καὶ τὸ καθόλου αἰτιόν τισιν εἶναι μάλιστα, καὶ εἶναι καὶ ἀρχὴ τὸ καθόλου. Διὸ ἐπέλθωμεν καὶ περὶ τούτου. Ἔοικε

γὰρ ἀδύνατον εἶναι, οὐσίαν εἶναι ὁτιοῦν, τῶν καθόλου λεγομένων. Πρώτη μὲν γὰρ οὐσία ἡ ἐκάστου, ἣ οὐχ ὑπάρχει ἄλλῳ· τὸ δὲ καθόλου, κοινόν. Τοῦτο γὰρ λέγεται καθόλου, ὃ πλείοσιν ὑπάρχειν πέφυκε. Τίνος οὖν οὐσία τοῦτ' ἐστὶ; Ἡ γὰρ πάντων, ἣ οὐδενός. Πάντων δὲ οὐχ οἷόν τε· ἐνός δ' εἰ ἐστὶ, καὶ τὰ ἄλλα τοῦτ' ἐστὶ. Ὡν γὰρ μία ἡ οὐσία, καὶ τὸ τῆν εἶναι ἓν, καὶ αὐτὰ ἓν. Ἐτι οὐσία μὲν λέγεται, τὸ μὴ καθ' ὑποκειμένου. Τὸ δὲ καθόλου, καθ' ὑποκειμένου τινός λέγεται αἰεί. Ἀλλ' ἄρα οὕτω μὲν οὐκ ἐνδέχεται, ὡς τὸ τί ἦν εἶναι· ἐν αὐτῷ δὲ ἐνυπάρχειν, οἷον τὸ ζῶον, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ. Οὐκοῦν δηλον, ὅτι ἐστὶ τις αὐτοῦ λόγος. Διαφέρει δ' οὐδέν, οὐδ' εἰ μὴ πάντων λόγος ἐστὶ τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ἡτίον οὐσία τοῦτ' ἐστὶ τινός, ὡς ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου ἐν ᾧ ὑπάρχει. Ὡστε τὸ αὐτὸ συμβῆσεται πάλιν. Ἐστὶ γὰρ οὐσία, ἐκείνου οὐσία, οἷον τὸ ζῶον ἐν ᾧ εἶδει ὡς ἴδιον ὑπάρχει. Ἐτι δὲ καὶ ἀδύνατον καὶ ἄτοπον τὸ τόδε καὶ οὐσίαν, εἰ ἔστιν ἐκ τινων, μὴ ἐξ οὐσιῶν εἶναι, μηδ' ἐκ τοῦ τόδε τι, ἀλλ' ἐκ τοῦ ποιοῦ. Πρότερον γὰρ ἐστὶ, μὴ οὐσία τε καὶ τὸ ποιόν, οὐσίας τε καὶ τοῦ τόδε· ὅπερ ἀδύνατον. Οὐ τε λόγῳ γὰρ, οὔτε χρόνῳ οὔτε γενέσει οἷόν τε τὰ πάθη τῆς οὐσίας εἶναι πρότερα. Ἐστὶ γὰρ χωριστά. Ἐτι, τῷ Σωκράτῃ, οὐσία, ἐνυπάρξει οὐσία· ὥστε δυοῖν ἐστὶ οὐσία. Ὅλως δὲ συμβαίνει εἰ ἔστιν οὐσία ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅσα οὕτω λέγεται, μηθὲν τῶν ἐν τῷ λόγῳ εἶναι μηδενός οὐσίαν, μηδὲ χωρὶς ὑπάρχειν αὐτῶν, μηδ' ἐν ἄλλῳ. Λέγω δ' οἷον, οὐκ εἶναι τι ζῶον παρὰ τὰ τινὰ, οὐδ' ἄλλο τῶν ἐν τοῖς λόγοις οὐδέν. Ἐκ τε δὴ τούτων

θεωροῦσι φανερόν, ὅτι οὐδὲν τῶν καθόλου ὑπαρχόντων οὐσία ἐστὶ, καὶ ὅτι οὐδὲν σημαίνει τῶν κοινῇ κατηγορουμένων τόδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε. Εἰ δὲ μὴ, ἄλλα τε πολλὰ συμβαίνει, καὶ ὁ τρίτος ἄνθρωπος. Ἐτι δὲ καὶ ὧδε δῆλον. Ἀδύνατον γὰρ οὐσίαν ἐξ οὐσιῶν εἶναι, ἐνυπαρχουσῶν οὕτως ὡς ἐντελεχεία. Τὰ γὰρ δύο οὕτως ἐντελεχεία, οὐδέποτε ἐν ἐντελεχείᾳ. Ἀλλ' εἰ ἂν δυνάμει δύο ἢ, ἔσται ἐν· οἷον ἡ διπλασία ἐκ δύο ἡμίσεων δυνάμει γε. Ἡ γὰρ ἐντελέχεια ἐν ἄλλοις χωρίζει. Ὡστε εἰ οὐσία ἐν, οὐκ ἔσται ἐξ οὐσιῶν ἐνυπαρχουσῶν, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὃν λέγει Δημόκριτος ὁρθῶς· ἀδύνατον γὰρ εἶναί φησιν ἐκ δύο ἐν, ἢ ἐξ ἐνὸς δύο γενέσθαι· τὰ γὰρ μεγέθη τὰ ἅτομα, τὰς οὐσίας ποιεῖ. Ὅμοιως τοίνυν δῆλον ὅτι καὶ ἐπ' ἀριθμοῦ ἔξει, εἴπερ ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς σύνθεσις μονάδων, ὥσπερ λέγεται ὑπὸ τινων. Ἡ γὰρ οὐκ ἐν, ἢ δυὰς, ἢ οὐκ ἔνεστι μονὰς ἐν αὐτῇ ἐντελεχείᾳ. Ἐχει δὲ τὸ συμβαῖνον ἀπορίαν. Εἰ γὰρ μήτε ἐκ τῶν καθόλου οἷόν τ' εἶναι μηδεμίαν οὐσίαν διὰ τὸ τοιόνδε, ἀλλὰ μὴ τόδε τι σημαίνειν, μήτ' ἐξ οὐσιῶν ἐνδέχεται ἐντελεχεία εἶναι μηδεμίαν οὐσίαν σύνθετον, ἀσύνθετον ἂν εἴη οὐσία πᾶσα· ὥστε οὐδὲ λόγος ἂν εἴη οὐδεμιᾶς οὐσίας. Ἀλλὰ μὴν δονεῖ γε πᾶσι καὶ ἐλέχθη πάλοι, ἡ μόνον εἶναι οὐσίας ὄρον, ἡ μάλιστα. Νῦν δ' οὐδὲ ταύτης. Οὐδ' ἐνὸς ἄρ' ἔστι ἀρισμός. Ἡ τρόπον μὲν τινα ἔσται, τρόπον δὲ τινα οὐ; Δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ὕστερον μᾶλλον.

CAPUT XIV.

Φανερόν δ' ἐξ αὐτῶν τούτων τὸ συμβαῖνον καὶ τοῖς τὰς ιδέας λέγουσιν οὐσίας τε καὶ χωριστὰς εἶναι

Σμα, καὶ ἅμα τὸ εἶδος ἐκ τοῦ γένους ποιοῦσι, καὶ τῶν
 Διαφορῶν. Εἰ γὰρ ἔστι τὰ εἶδη καὶ τὸ ζῶον ἐν τῷ
 ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ, ἦτοι ἐν καὶ ταυτόν τῷ ἀριθμῷ
 ἔστιν, ἢ ἕτερον· τῷ μὲν γὰρ λόγῳ δηλὸν ὅτι ἐν. Τὸν
 γὰρ αὐτὸν διέξεισι λόγον ὁ λέγων ἐν ἑκατέρῳ. Εἰ οὖν
 ἔστι τις ἄνθρωπος αὐτὸ καθ' αὐτὸ, τότε τι καὶ κεχω-
 ρισμένον, ἀνάγκη καὶ ἐξ ὧν, οἷον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δι-
 πλουν, τότε τι σημαίνειν, κατεῖναι χωριστὰ καὶ οὐσίας·
 ὥστε καὶ τὸ ζῶον. Εἰ μὲν οὖν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ
 ἵππῳ, ὥσπερ σὺ σαύτῳ, πῶς ἐν χωρὶς οὐσιν ἐν ἔσται,
 καὶ διὰ τί οὐ καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἔσται τὸ ζῶον τοῦτο;
 Ἐπειτα εἰ μὲν μεθέξει τοῦ δίποδος καὶ τοῦ πολύποδος,
 ἀδύνατόν τι συμβαίνει. Τὰναντία γὰρ ἅμα ὑπάρξει
 αὐτῷ, ἐν καὶ τῷδε ὄντι. Εἰ δὲ μὴ, τίς ὁ τρόπος, ὅταν
 εἴπῃ τις τὸ ζῶον εἶναι δίπουν ἢ πεζόν; Ἀλλ' ἴσως σύγ-
 κειται καὶ ἄπτεται, ἢ μέμικται. Ἀλλὰ πάντα ἄτοπα·
 ἀλλ' ἕτερον ἐν ἑκάστῳ. Οὐκοῦν ἄπειρα, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
 ἔσται, ὧν ἡ οὐσία ζῶον. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς
 ἐκ ζώου ὁ ἄνθρωπος. Ἐτι πολλὰ ἔσται αὐτὸ τὸ ζῶον.
 Οὐσία τε γὰρ τὸ ἐν ἑκάστῳ ζῶον. Οὐ γὰρ κατ' ἄλλου
 λέγεται· εἰ δὲ μὴ, ἐξ ἐκείνου ἔσται ὁ ἄνθρωπος, καὶ γέ-
 νος αὐτοῦ ἐκείνο. Καὶ ἔτι ἰδέαι ἅπαντα ἐξ ὧν ὁ ἄν-
 θρωπος· οὐκοῦν οὐκ ἄλλου μὲν ἰδέα ἔσται, ἄλλου δ'
 οὐσία. Ἀδύνατον γάρ. Αὐτὸ ἄρα ζῶον ἔσται ἕκαστον
 τῶν ἐν τοῖς ζώοις. Ἐτι ἐκ τίνος τούτου, καὶ πῶς ἐξ
 αὐτοῦ ζώου; ἢ πῶς οἷόν τε εἶναι τὸ ζῶον ὁ οὐσία
 τοῦτο αὐτὸ παρ' αὐτὸ τὸ ζῶον; Ἐτι δ' ἐπὶ τῶν αἰσθη-
 τῶν ταῦτά τε συμβαίνει, καὶ τούτων ἀτοπώτερα. Εἰ
 δὴ ἀδύνατον οὕτως ἔχειν, δηλὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἰδέα αὐ-
 τῶν οὕτως, ὡς τιγὲς φασιν.

Ἐπεὶ δ' οὐσία ἑτέρα, τό, τε σύνολον καὶ ὁ λόγος ·
 (λέγω δ' ὅτι ἡ μὲν οὕτως ἐστὶν οὐσία σὺν τῇ ὕλῃ συν-
 ειλημμένος ὁ λόγος, ἡ δὲ ὁ λόγος ὁλως) ὅσα μὲν οὖν οὕτω
 λέγεται, τούτων μὲν ἐστὶ φθορά· καὶ γὰρ γενέσεις· τοῦ
 δὲ λόγου οὐκ ἔστιν οὕτως, ὥστε φθίρεσθαι. Οὐδὲ
 γὰρ γενέσεις. Οὐ γὰρ γίνεται τὸ οἰκία εἶναι, ἀλλὰ τὸ
 τῇδε τῇ οἰκίᾳ. Ἀλλ' ἄνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς εἰσι
 καὶ οὐκ εἰσί. Δίδεικται γὰρ ὅτι οὐδεὶς ταῦτα γεννᾷ
 οὐδὲ ποιῇ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῶν οὐσιῶν τῶν αἰσθη-
 τῶν τῶν καθ' ἕκαστα, οὔτε ὁρισμὸς οὔτε ἀπόδειξις
 ἐστὶν, ὅτι ἔχουσιν ὕλην, ἧς ἡ φύσις τοιαύτη, ὥστ' ἐνδέ-
 χεσθαι καὶ εἶναι καὶ μῆ. Διὸ φθαρτὰ πάντα τὰ καθ'
 ἕκαστα αὐτῶν. Εἰ οὖν ἡ τε ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων,
 καὶ ὁ ὁρισμὸς ἐπιστημονικὸς, καὶ οὐκ ἐνδέχεται, ὥσπερ
 οὐδ' ἐπιστήμην, ὅτε μὲν ἐπιστήμην, ὅτε δ' ἄγνοιαν
 εἶναι, ἀλλὰ δόξα τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, οὕτως οὐδ' ἀπό-
 δεῖξιν οὐδ' ὁρισμόν, ἀλλὰ δόξα ἐστὶ τοῦ ἐνδεχομένου
 ἄλλως ἔχειν, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὐτῶν, οὔτε ὁρι-
 σμὸς οὔτε ἀπόδειξις. Ἀδηλὰ τε γὰρ τὰ φθειρόμενα τοῖς
 ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην, ὅταν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπέλθῃ.
 Καὶ σωζομένων τῶν λόγων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν αὐτῶν, οὐκ
 ἔσται οὔτε ὁρισμὸς ἔτι, οὔτε ἀπόδειξις. Διὸ δεῖ τῶν
 πρὸς ὄρον, ὅταν τις ὀρίζηται τι τῶν καθ' ἕκαστα, μὴ
 ἄγνοεῖν, ὅτι αἰὲ ἀναιρεῖν ἐστὶν. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται
 ὀρίσασθαι· οὐδὲ δὴ ιδεάν οὐδεμίαν ἐστὶν ὀρίσασθαι.
 Τῶν γὰρ καθ' ἕκαστον ἡ ιδέα, ὥς φασι, καὶ χωριστή.
 Ἀναγκαῖον δὲ καὶ ἐξ ὀνομάτων εἶναι τὸν λόγον· ὄνομα
 δ' οὐ ποιήσει ὁ ὀριζόμενος· ἄγνωστον γὰρ ἔσται. Τὰ
 δὲ κείμενα, κοινὰ πᾶσιν. Ἀνάγκη ἄρα ὑπάρχειν καὶ

ἄλλοις ταῦτα· καὶ εἴ τις σε ὀρίσαιο ζῶον, ἐρεῖ ἰσχνόν, ἢ λευκόν, ἢ ἕτερόν τι, ὃ καὶ ἄλλω ὑπάρξει. Εἰ δέ τις φαίη μηδὲν κωλύειν, χωρὶς μὲν πάντα πολλοῖς, ἅμα δὲ μόνῳ τούτῳ ὑπάρχειν, πρῶτον μὲν ὅτι καὶ ἄμφοιν· οἶον, τὸ ζῶον δίπουν, τῷ ζῳῷ καὶ τῷ δίποδι. Καὶ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν αἰδίων, καὶ ἀνάγκη γε εἶναι, πρότερά γ' ὄντα καὶ μέρη τοῦ συνθέτου. Ἀλλὰ μὴν καὶ χωριστὰ, εἴπερ τὸ ἀνθρώπος χωριστόν· ἢ γὰρ οὐδέν, ἢ ἄμφω. Εἰ μὲν οὖν μηδέν, οὐκ ἔσται τὸ γένος παρὰ τὰ εἶδη. Εἰ δ' ἔσται, καὶ ἡ διαφορά. Εἰθ' ὅτι πρότερα τῷ εἶναι· ταῦτα δὲ οὐκ ἀνταναιρεῖται. Ἐπειτα δὲ εἰ ἐξ ιδέων αἱ ιδέαι, (ἀσυνθετώτερα γὰρ τὰ ἐξ ὧν) ἔτι ἐπὶ πολλῶν δεῖξει κακῆϊνα κατηγορεῖσθαι ἐξ ὧν ἡ ιδέα· οἶον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν. Εἰ δὲ μὴ, πῶς γνωρισθήσεται; ἔσται γὰρ ἡ ιδέα τις, ἣν ἀδύνατον ἐπὶ πλειόνῳ κατηγορεῖσθαι ἢ ἐνός. Οὐ δοκεῖ δὲ, ἀλλὰ πᾶσα ιδέα εἶναι μεθεκτὴ. Ὡς περ οὖν εἴρηται, λανθάνει ὅτι ἀδύνατον ὀρίσασθαι ἐν τοῖς αἰδίοις, μάλιστα δὲ ὅσα μοναχά· οἶον, ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Οὐ μόνον γὰρ διαμαρτάνουσι τῷ προστιθέναι τοιαῦτα, ὧν ἀφαιρουμένων, ἔτι ἔσται ἥλιος, ὥς περ τὸ περὶ γῆν ἰὸν ἢ νυκτικρυφές. Ἄν γὰρ σιῇ ἢ φανῇ, οὐκ ἔτι ἔσται ἥλιος· ἀλλ' αἰτοπον εἰ μή. Ὁ γὰρ ἥλιος οὐσίαν τινὰ σημαίνει. Ἐτι ὅσα ἐπ' ἄλλου ἐνδέχεται· οἶον ἐὰν ἕτερος γένηται τοιοῦτος, δηλὸν ὅτι ἥλιος ἔσται. Κοινὸς ἄρα ὁ λόγος· ἀλλ' ἦν τῶν καθ' ἕκαστα ὁ ἥλιος, ὥς περ Κλέων, ἢ Σωκράτης· ἐπεὶ διὰ τί οὐδεὶς ὄρον ἐκφέρει αὐτῶν ιδέας; Γένοιτο γὰρ ἂν δηλὸν πειρωμένων, ὅτι ἀληθές τὸ νῦν εἰρημένον.

Φανερόν δὲ ὅτι καὶ τῶν δοκουσῶν οὐσιῶν εἶναι αἱ πλεῖσται δυνάμεις εἰσὶ, τὰ τε μόρια τῶν ζώων. Οἱ δὲν γὰρ κεχωρισμένον αὐτῶν ἐστίν. Ὅταν δὲ χωρῇ, καὶ τότε ὄντα ὡς ὕλη πάντα, καὶ γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ἀήρ. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ἐστίν, ἀλλ' οἷον σωρὸς, περὶ πεφθῇ καὶ γένηται τι ἐξ αὐτῶν ἐν. Μάλιστα δ' αἱ τὰ τῶν ἐμψύχων ὑπολάβοι μόρια, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάρεγγυς ἄμφω γίνεσθαι, ὄντα καὶ ἐντελέχεια καὶ δυνάμει, τῷ ἀρχῆς ἔχειν κινήσεως ἀπὸ τινος ἐν ταῖς καμπαῖς. Διὸ ἐνία ζῶα διαιρούμενα ζῇ. Ἀλλ' ὁμοῦ δυνάμει πάντα ἔσται, ὅταν ἢ ἐν καὶ συνεχές φύσει, ἀλλὰ μὴ βία ἢ συμφύσει. Τὸ γὰρ τοιοῦτον πῆρωσις. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν λέγεται ὡς περὶ καὶ τὸ ὄν, καὶ ἡ οὐσία ἢ τοῦ ἐνὸς μία, καὶ ὧν μία ἀριθμῶ, ἐν ἀριθμῶ, φανερόν ὅτι οὔτε τὸ ἐν, οὔτε τὸ ὄν ἐνδέχεται οὐσίαν εἶναι τῶν πραγμάτων, ὡς περὶ οὐδὲ τῷ στοιχείῳ εἶναι, ἢ ἀρχῇ. Ἀλλὰ ζητοῦμεν, τίς οὖν ἡ ἀρχή; ἵνα εἰς γνωριμωτέραν ἀνάγωμεν. Μᾶλλον μὲν οὖν τούτων οὐσία τὸ ὄν καὶ ἐν, ἢ ἡ τε ἀρχὴ καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ τὸ αἷτιον. Οὐπὲρ δὲ οὐδὲ ταῦτα, εἴπερ μηδ' ἄλλο κοινὸν μηδὲν οὐσία. Οὐδενὶ γὰρ ὑπάρχει ἡ οὐσία, ἀλλ' αὐτὴ γε καὶ τὰ ἔχοντι αὐτήν, οὗ ἐστίν οὐσία. Ἐτι εἰ τὸ ἐν πολλαχῇ οὐκ ἂν εἴη ἅμα· τὸ δὲ κοινὸν ἅμα πᾶσι πολλαχῇ ὑπάρχει. Ὡστε δῆλον ὅτι οὐδὲν τῶν καθόλου ὑπάρχει παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα χωρὶς, ἀλλ' οἱ τὰ εἶδη λέγουσιν, τῇ μὲν ὁρθῶς λέγουσι χωρίζοντες αὐτὰ, εἴπερ οὐσίαι εἰσὶ· τῇ δ' οὐκ ὁρθῶς, ὅτι τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν εἶδους λέγουσιν. Αἷτιον δ' ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀποδοῦναι, τινεσὶ αἱ τοιαῦται οὐσίαι αἱ ἀφθαρτοὶ παρὰ τὰς καθ' ἕκα-

καὶ αἰσθητάς. Ποιοῦσιν οὖν τὰς αὐτὰς τῷ εἶδει
 αἰσθητοῖς, (ταύτας γὰρ ἴσμεν,) αὐτοάνθρωπον,
 καὶ αὐτοῦππον, προστιθέντες τοῖς αἰσθητοῖς τὸ ἔημα
 αὐτό. Καίτοι καὶ εἰ μὴ ἐωράκειμεν τὰ ἄστρα, οὐ-
 κεν ἂν ἤττον οἶμαι ἦσαν οὐσίαι αἰσθητοί, παρ' ἃς ἡμεῖς
 δειμνύμεν. Ὡστε καὶ νῦν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τίνες εἰσὶν, ἀλλ'
 ἵναί γε τινὰς ἴσως ἀναγκαῖον. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε τῶν
 μαθόλου λεγομένων οὐδὲν οὐσία, οὐτ' ἐστὶν οὐσία οὐδὲ
 μία ἐξ οὐσιῶν, δῆλον.

CAPUT XVII.

Τί δὲ ἄρ' ἔστι λέγειν καὶ ὁποῖόν τι τὴν οὐσίαν, πάλιν
 ἄλλην οἶον ἀρχὴν ποιησάμενοι λέγωμεν. Ἴσως γὰρ
 καὶ τούτων ἔστι δῆλον καὶ περὶ ἐκείνης τῆς οὐσίας, ἣτις
 ἐπὶ κεχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν οὐσιῶν. Ἐπεὶ οὖν
 οὐσία ἀρχὴ καὶ αἰτία τις ἐστὶν, ἐντεῦθεν μετιτέον.
 Ζητεῖται δὲ τὸ διὰ τί αἰεὶ οὕτως, διὰ τί ἄλλο ἄλλω τινὶ
 ὑπάρχει. Τὸ γὰρ ζητεῖν διὰ τι ὁ μουσικὸς ἄνθρω-
 πος, μουσικὸς ἐστὶν ἄνθρωπος, ἥτοι ἔστι τὸ εἰρημένον
 ζητεῖν, διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μουσικὸς ἐστὶν, ἢ ἄλλο. Τὸ
 μὲν οὖν διὰ τί αὐτὸ ἐστὶν αὐτὸ, οὐδὲν ἐστὶ ζητεῖν.
 Δεῖ γὰρ τὸ ὄν τι καὶ τὸ εἶναι ὑπάρχειν δῆλα ὄντα.
 Δέγω δ' οἶον, ὅτι ἡ σελήνη ἐκλείπει· αὐτοῦ δὲ, ὅτι αὐ-
 τὸ εἰς λόγος καὶ μία αἰτία ἐπὶ πάντων· διὰ τί ὁ ἄν-
 θρωπος ἄνθρωπος, ἢ ὁ μουσικὸς μουσικὸς· πλὴν
 ἔτις λέγοι ὅτι ἀδιαίρετον πρὸς αὐτὸ ἕκαστον· τοῦτο
 ἢ ἔν, τὸ ἐν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο κοινόν τε κατὰ πάν-
 των καὶ τὸ σύντομον. Ζητήσῃς δ' ἂν τις διὰ τί ὁ ἄν-
 θρωπος ἐστὶ ζῶον τοιονδί; Τοῦτο μὲν οὖν δῆλον, ὅτι
 ἐν ζητεῖ, διὰ τί ὅς ἐστιν ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστι.
 Ἢ ἄρα κατὰ τινας ζητεῖ, διὰ τί ὑπάρχει. Ὅτι δ'

ARIST. METAPH.

L

ὑπάρχει, δεῖ δὴλον εἶναι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως, οὐδὲν ζητεῖ· οἷον διὰ τί βροντᾷ; διότι ψόφος γίνεται ἐν τοῖς νέφεσιν. Ἄλλο γὰρ οὕτως κατ' ἄλλου ἐστὶ τὸ ζητούμενον. Καὶ διὰ τί ταδὶ, οἷον πλίνθοι καὶ λίθοι, οἰκία ἐστὶ. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ζητεῖ τὸ αἷτιον. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ὡς εἰπεῖν λογικῶς. Ὁ ἐπ' ἐνίων μέν ἐστι τίνος ἕνεκα, οἷον ἴσως ἐπ' οἰκίας ἢ κίτης· ἐπ' ἐνίων δὲ τί ἐκίνησε πρῶτον. Αἷτιον γὰρ καὶ τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοιοῦτον αἷτιον, ἐπὶ τοῦ γίνεσθαι ζητεῖται καὶ φθείρεσθαι, θάτερον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι. Λανθάνει δὲ μάλιστα τὸ ζητούμενον ἐν τοῖς μὴ κατ' ἀλλήλων λεγομένοις. Οἷον ἄνθρωπος τί ἐστὶ ζητεῖται, διὰ τὸ ἀπλῶς λέγεσθαι, ἀλλὰ μὴ διορίζειν, ὅτι τάδε ἢ τόδε. Ἀλλὰ δεῖ διορθώσαντας ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ κοινὸν τοῦ μηδὲν ζητεῖν, καὶ τοῦ ζητεῖν τί γίγνεται. Ἐπεὶ δὲ δεῖ ἔχειν τε καὶ ὑπάρχειν τὸ εἶναι, δὴλον δὴ ὅτι τὴν ὕλην ζητεῖ διὰ τί ἐστίν· οἷον, οἰκία ταδί. Διὰ τί; ὅτι ταδί ὑπάρχει, ὃ ἦν οἰκία εἶναι. Καὶ ἄνθρωπος ὁδὶ, ἢ τὸ σῶμα τοῦτο τοδὶ ἔχον. Ὡστε τὸ αἷτιον ζητεῖται τῆς ὕλης. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ εἶδος ὃ τί ἐστὶ· τοῦτο δ' ἡ οὐσία. Φανερόν τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀπλῶν οὐκ ἐστὶ τις ζήτησις, οὐδὲ δίδαξις, ἀλλ' ἕτερος τρόπος τῆς ζητήσεως τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἕκ τινος σύνθετον οὕτως, ὥστε ἐν εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλὰ μὴ ὡς σωρὸς, ἀλλ' ὡς ἡ συλλαβὴ ἢ δὲ συλλαβὴ οὐκ ἐστὶ τὰ στοιχεῖα· οὐδὲ ταὐτὸ τὸ Β καὶ Α· οὐδ' ἡ σὰρξ, καὶ πῦρ καὶ γῆ. Διαλυθέντων γὰρ, τὰ μὲν οὐκ ἔτι ἐστὶ, οἷον ἡ σὰρξ καὶ ἡ συλλαβὴ· τὰ δὲ στοιχεῖα ἐστὶ, τὸ πῦρ καὶ ἡ γῆ. Ἔστιν ἄρα πῦρ ἢ συλλαβὴ, οὐ μόνον τὰ στοιχεῖα, τὸ φωνῆεν καὶ ἄφωγον, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι· καὶ ἡ σὰρξ οὐ μόνον πῦρ καὶ

γῆ, ἢ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι. Εἰ
τοίνυν ἀνάγκη κακῶν ἢ στοιχείων ἢ ἐκ στοιχείων εἶ-
ναι, εἰ μὲν στοιχεῖον, πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἔσται. Ἐκ
τούτου γὰρ καὶ πυρὸς καὶ γῆς, ἔσται ἡ σὰρξ, καὶ ἔτι
ἄλλον ὥστ' εἰς ἄπειρον βαδιῖται. Εἰ δὲ ἐκ στοιχείου,
δῆλον ὅτι οὐχ ἐνός, ἀλλὰ πλειόνων, ἢ ἐκεῖνο αὐτὸ
ἔσται. Ὡστε πάλιν ἐπὶ τούτου τὸν αὐτὸν ἐροῦμεν
λόγον, καὶ ἐπὶ τῆς σαρκὸς, ἢ συλλαβῆς. Δόξεις δ' ἂν
εἶναι τι τοιοῦτο καὶ οὐ στοιχεῖον, καὶ αἰτιὸν γε τοῦ
εἶναι, τοδὶ μὲν σάρκα, τοδὶ δὲ συλλαβήν. Ὅμοίως δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐσία δὲ ἐκάστου μὲν τοῦτο.
Τοῦτο γὰρ αἰτιον· πρῶτον τοῦ εἶναι. Ἐπεὶ δ' ἔνια
οὐκ οὐσίαι τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὅσαι οὐσίαι κατὰ
φύσιν καὶ φύσει συνεστήκασιν, φανείη ἂν τισιν καὶ
αὕτη ἡ φύσις οὐσία, ἢ ἔστιν οὐ στοιχεῖον, ἀλλ' ἀρχή.
Στοιχεῖον δ' ἔστιν, εἰς ὃ διαιρεῖται ἐνυπάρχον ὥς
ὑλην, οἷον τῆς συλλαβῆς τὸ Α καὶ τὸ Β.

LIBER VII. (VIII.)

CAPUT I.

Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων συλλογίζεσθαι δεῖ, καὶ συνα-
γαγόντας τὸ κεφάλαιον, τέλος ἐπιθῆναι. Εἴρηται
δὴ ὅτι τῶν οὐσιῶν ζητεῖται τὰ αἷτια, καὶ αἱ ἀρχαὶ
καὶ τὰ στοιχεῖα. Οὐσίαι δὲ, αἱ μὲν ὁμολογούμεναι
εἰσιν ὑπὸ πάντων· περὶ δὲ ἐνίων ἰδίᾳ τινὲς ἀπεφῆ-
ναντο. Ὅμολογούμεναι μὲν αἱ φυσικαί· οἷον, πῦρ,
γῆ, ὕδωρ, καὶ τᾶλλα τὰ ἀπλᾶ σώματα· ἔπειτα τὰ
φυτὰ καὶ τὰ μόρια αὐτῶν· καὶ τὰ ζῶα, καὶ τὰ μόρια

τῶν ζώων· καὶ τέλος ὁ οὐρανός, καὶ τὰ μόρια τοῦ οὐρανοῦ. Ἰδίᾳ δὲ τινες οὐσίας λέγουσιν εἶναι, τὰ τ' εἶδη καὶ τὰ μαθηματικά. Ἄλλας δὲ δὴ συμβαίνει ἐκ τῶν λόγων οὐσίας εἶναι, τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὸ ὑποκείμενον. Ἐτι ἄλλως τὸ γένος μᾶλλον τῶν εἰδῶν, καὶ τὸ καθόλου τῶν καθ' ἕκαστα. Τῷ δὲ καθόλου καὶ τῷ γένει, καὶ αἱ ἰδέαι συνάπτουσι. Κατὰ τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον οὐσίαι δοκοῦσιν εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐσία, τούτου δὲ λόγος ὁ ὁρισμός, διὰ τοῦτο περὶ ὁρισμοῦ καὶ περὶ τοῦ καθ' αὐτὸ διώρισται. Ἐπεὶ δὲ ὁ ὁρισμός λόγος, ὁ δὲ λόγος μέρη ἔχει, ἀναγκαῖον καὶ περὶ μέρους ἦν ἰδεῖν, ποῖα τῆς οὐσίας μέρη, καὶ ποῖα οὐ· καὶ εἰ ταῦτα, καὶ τοῦ ὁρισμοῦ δεῖ. Ἐπιτοίνυν οὔτε τὸ καθόλου οὐσία, οὔτε τὸ γένος. Περὶ δὲ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν, ὕστερον σκεπτέον. Περὶ γὰρ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ταύτας, λέγουσί τινες εἶναι. Νῦν δὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων οὐσιῶν ἐπέλθωμεν. Αὗται δ' εἰσὶν αἱ αἰσθηταί. Αἱ δ' αἰσθηταὶ οὐσίαι πᾶσαι ὕλην ἔχουσιν. Ἔστι δ' οὐσία τὰ ὑπακείμενα, ἄλλως μὲν ἢ ὕλη, ἄλλως δὲ ὁ λόγος. Ἐλὴν δὲ λέγω, ἢ μὴ τόδε τι οὐσα ἐνεργείᾳ, δυνάμει ἐστὶ τόδε τι. Ἄλλως δὲ ὁ λόγος καὶ ἡ μορφή. Ὁ τόδε τι ὢν, τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστι. Τρίτον δὲ τὸ ἐκ τούτων, οὗ γένεσις μόνου καὶ φθορά ἐστι, καὶ χωριστόν ἀπλῶς. Τῶν γὰρ κατὰ τὸν λόγον οὐσιῶν, αἱ μὲν, αἱ δ' οὐ. Ὅτι δ' ἐστὶν οὐσία ἡ ὕλη, δῆλον. Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς ἀντικειμέναις μεταβολαῖς, ἐστὶ τι τὸ ὑποκείμενον ταῖς μεταβολαῖς· οἷον, κατὰ τόπον, τὸ νῦν μὲν ἐνταῦθα, πάλιν δ' ἄλλοθι. Καὶ κατ' αὐξήσιν, ὃ κῦν μὲν πηλίκον, πάλιν δ' ἔλαττον ἢ μεῖζον.

Καὶ κατ' ἁλλοίωσιν, ὃ νῦν μὲν ὑγιές, πάλιν δὲ κάμνον.
Ὅμοίως δὲ καὶ κατ' οὐσίαν, ὃ νῦν μὲν ἐν γενέσει, πάλιν δ' ἐν φθορᾷ. Καὶ νῦν ὑποκείμενον ὡς τόδε τι· πάλιν δ' ὑποκείμενον ὡς κατὰ στέρησιν. Καὶ ἀκολουθοῦσι δὴ ταύτῃ αἱ ἄλλαι μεταβολαί. Τῶν δ' ἄλλων ἡ μιᾶ, ἡ δυσὶν αὕτῃ οὐκ ἀκολουθεῖ. Οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἴ τι ἔχει ὕλην τοπικὴν, τοῦτο καὶ γεννητὴν καὶ φθαρτὴν ἔχειν. Τίς μὲν οὖν διαφορὰ τοῦ ἀπλῶς γίγνεσθαι καὶ μὴ ἀπλῶς, ἐν τοῖς φυσικοῖς εἴρηται.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ὡς ὑποκειμένη καὶ ὡς ὕλη οὐσία ὁμολογεῖται, αὕτῃ δ' ἐστὶν ἡ δυνάμει, λοιπὸν, τὴν ὡς ἐνέργειαν οὐσίαν τῶν αἰσθητῶν εἰπεῖν τίς ἐστι. Δημόκριτος μὲν οὖν τρεῖς διαφορὰς ἔοικεν οἰομένῳ εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ ὑποκείμενον σῶμα τὴν ὕλην, ἐν καὶ τὸ αὐτό· διαφέρειν δὲ ἡ ὁυσμῶ, ὃ ἐστὶ σχῆμα· ἡ τροπῇ, ὃ ἐστὶ θέσις· ἡ διαθιγῇ, ὃ ἐστὶ τάξις. Φαίνονται δὲ πολλαὶ διαφοραὶ οὐσαι· οἷον, τὰ μὲν συνθέσει λέγεται τῆς ὕλης, ὥσπερ ὅσα κράσει, καθάπερ μελίκρατον· τὰ δὲ γόμφῳ, οἷον κιβώτιον· τὰ δὲ δεσμῶ, οἷον φάκελος· τὰ δὲ κόλλῃ, οἷον βιβλίον· τὰ δὲ πλείοσι τούτων· τὰ δὲ θέσει, οἷον οὐδὸς καὶ ὑπερθυρον· ταῦτα γὰρ τῷ κῆσθαι πῶς διαφέρει· τὰ δὲ χρόνῳ, οἷον δεῖπνον καὶ ἄριστον. Τὰ δὲ τόπῳ, οἷον τὰ πνεύματα. Τὰ δὲ τοῖς τῶν αἰσθητῶν πάθεσιν, οἷον σκληρότητι, καὶ μαλακότητι, καὶ πυκνότητι καὶ μακρότητι, καὶ ξηρότητι καὶ ὑγρότητι. Καὶ τὰ μὲν ἐνίοις τούτων, τὰ δὲ πᾶσι τούτοις. Καὶ ὅλως τὰ μὲν ὑπεροχῇ, τὰ δὲ ἐλλείψει. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐστὶ, ἰσοανταχῶς λέγεται. Οὐδὸς γάρ ἐστιν, ὅτι οὕτως

κεῖται· καὶ τὸ εἶναι, τὸ οὕτως αὐτὸ κείσθαι σημα-
νει. Καὶ τὸ κρύσταλλον εἶναι, τὸ οὕτως πεπυ-
κνώσθαι. Ἐνίων δὲ τὸ εἶναι καὶ πᾶσι τούτοις
ὁρισθήσεται, τῷ τὰ μὲν μεμῖχθαι, τὰ δὲ κεκρᾶσθαι,
τὰ δὲ δεδέσθαι, τὰ δὲ πεπυκνώσθαι, τὰ δὲ ταῖς ἄλ-
λαις διαφοραῖς κεκρῆσθαι, ὥσπερ ἡ χεὶρ, ἡ ποῦς,
Ληπτεῖα οὖν τὰ γένη τῶν διαφορῶν. Αὐταὶ γὰρ ἀρ-
χαὶ ἔσονται τοῦ εἶναι· οἷον τὰ τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον,
ἡ πυκνῶ καὶ μακρῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις.
Πάντα γὰρ ταῦτα ὑπεροχὴ καὶ ἑλλειψίς ἐστιν. Εἰ δὲ
τι σχήματι ἢ λειότητι καὶ τραχύτητι, πάντα εὐθεῖ καὶ
καμπύλῳ. Τοῖς δὲ τὸ εἶναι τὸ μεμῖχθαι ἔσται
ἀντικειμένως δὲ, τὸ μὴ εἶναι. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων,
ὅτι εἴπερ ἡ οὐσία αἰτία τοῦ εἶναι ἕκαστον, ὅτι ἐν τού-
τοις ζητητέον, τι τὸ αἷτιον τοῦ εἶναι τούτων ἕκαστον.
Οὐσία μὲν οὖν οὐδὲν τούτων, οὐδὲ σιγδυναζόμενον·
ὅμως δὲ τὸ ἀνάλογον ἐν ἐκάστω. Καὶ ὥς ἐν ταῖς
οὐσίαις τὸ τῆς ὕλης κατηγορούμενον, αὐτὴ ἡ ἐνέργεια
καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁρισμοῖς μάλιστα· οἷον εἰ οὐδὲν
δέοι ὁρίσασθαι, ξύλον ἢ λίθον ὥδὲ κείμενον, ἐροῦμεν·
καὶ οἰκίαν, πλίνθους καὶ ξύλα ὥδὲ κείμενα. (Ἡ ἔτι
καὶ τὸ οὐ ἔνεκα ἐπ' ἐνίων ἐστίν.) Εἰ δὲ κρύσταλλον,
ὑδωρ πεπηγὸς ἢ πεπυκνωμένον ὥδι. Συμφωνία δὲ
ὀξεὺς καὶ βαρέος μίξις τοιαδί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ
ἐνέργεια ἄλλη ἄλλης ὕλης, καὶ ὁ λόγος. Τῶν μὲν γὰρ
ἡ σύνθεσις, τῶν δ' ἡ μίξις, τῶν δὲ ἄλλό τι τῶν εἰρη-
μένων. Διὸ τῶν ὀριζομένων, οἱ μὲν λέγοντες τί ἐστὶν
οἰκία, ὅτι λίθοι, πλίνθοι, ξύλα, τὴν δυνάμει οἰκίαν
λέγουσιν· ὕλη γὰρ ταῦτα· οἱ δὲ ἀγγεῖον σκεπασσι-

κὸν χρημάτων καὶ σωμάτων, ἢ τι καὶ ἄλλο τοιοῦτο προσθέντες, τὴν ἐνέργειαν λέγουσιν· οἱ δ' ἄμφω ταῦτα τιθέντες, τὴν τρίτην, καὶ τὴν ἐκ τούτων οὐσίαν. Ἔοικε γὰρ ὁ μὲν διὰ τῶν διαφορῶν λόγος, τοῦ εἶδους, καὶ τῆς ἐνεργείας εἶναι· ὁ δ' ἐκ τῶν ἐνυπαρχόντων, τῆς ὕλης μᾶλλον. Ὁμοίως δὲ καὶ οὗς Ἀρχύτας ἀπεδέχετο ὅρους· τοῦ συνάμφω γὰρ εἰσιν. Οἷον, τί ἐστι νηνεμία; ἡρεμία ἐν πλήθει ἀέρος. Ἐλθὲ μὲν ὁ ἀῆρ, ἐνέργεια δὲ καὶ οὐσία ἡ ἡρεμία. Τί ἐστι γαλήνη; ὁμαλότης θαλάττης. Τὸ μὲν ὑποκείμενον ὡς ὕλη, ἡ θάλαττα· ἡ δὲ ἐνέργεια καὶ ἡ μορφή, ἡ ὁμαλότης. Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, τίς ἡ αἰσθητὴ οὐσία ἐστὶ, καὶ πῶς. Ἡ μὲν γὰρ ὡς ὕλη, ἡ δ' ὡς μορφή, ὅταν ἐνέργεια· ἡ δὲ τρίτη, ἐκ τούτων.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ἐνίοτε λανθάνει, πότερον σημαίνει τὸ ὄνομα τὴν σύνθετον οὐσίαν, ἢ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν μορφήν· οἷον ἡ οἰκία πότερον σημεῖον τοῦ κοινοῦ, ὅτι σκέπασμα ἐκ πλίνθων καὶ ξύλων καὶ λίθων ὡδὲ κειμένων· ἢ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ εἶδους, ὅτι σκέπασμα. Καὶ γραμμὴ, πότερον δυὰς ἐν μήκει, ἢ ὅτι δυάς. Καὶ ζῶον, πότερον ψυχὴ ἐν σώματι, ἢ ψυχὴ. Αὕτη γὰρ οὐσία, καὶ ἐνέργεια σώματος τινος. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις τὸ ζῶον, οὐχ ὡς ἐν λόγῳ λεγόμενον, ἀλλ' ὡς πρὸς ἕν. Ἀλλὰ ταῦτα πρὸς μὲν τι ἄλλο διαφέρει· πρὸς δὲ τὴν ζήτησιν τῆς οὐσίας τῆς αἰσθητῆς, οὐδέν. Τὸ γὰρ τί ἦν εἶναι τῷ εἶδει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ὑπάρχει. Ψυχὴ μὲν γὰρ καὶ ψυχῇ εἶναι, ταῦτον· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ ἀνθρώπου, οὐ ταῦτόν, εἰ μὴ καὶ ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου λεχθήσεται. Οὐ-

τω δὲ τινὲ μὲν, τινὲ δ' οὐ. Οὐ φαίνεται δὴ ζητοῦ-
 σιν, ἢ συλλαβὴ ἐκ τῶν στοιχείων οὐσα καὶ συνθέσε-
 ως· οὐδ' ἢ οἰκία, πλίνθοι τε καὶ σύνθεσις. Καὶ
 τοῦτο ὀρθῶς· οὐ γάρ ἐστιν ἡ σύνθεσις, καὶ ἡ μίξις
 ἐκ τούτων, ὧν ἐστι σύνθεσις ἢ μίξις. Ὅμοίως δὲ οὐ-
 δὲ τῶν ἄλλων οὐθέν· οἷον οὐδὸς θέσει, οὐκ ἐκ τοῦ οὐ-
 δοῦ ἢ θέσις, ἀλλὰ μάλλον οὗτος ἐξ ἐκείνης. Οὐδὲ
 δὴ ὁ ἄνθρωπος ἐστι τὸ ζῶον καὶ δίπουν· ἀλλὰ τι δεῖ
 εἶναι ὃ παρὰ ταῦτά ἐστιν, εἰ ταῦθ' ὕλη. Οὔτε δὲ
 στοιχεῖον, οὔτ' ἐκ στοιχείου· ἀλλ' ἡ οὐσία· ὃ ἐξαιρουντες
 τὴν ὕλην λέγουσιν. Εἰ οὖν τοῦτ' αἷτιον τοῦ εἶναι, καὶ
 οὐσία τοῦτο, αὐτὴν ἄν τὴν οὐσίαν οὐ λέγοιεν. Ἀνάγκη δὲ
 ταύτην ἢ αἰδιονεῖναι, ἢ φθαρτὴν ἄνευ τοῦ φθείρεσθαι,
 καὶ γεγενῆσθαι ἄνευ τοῦ γίγνεσθαι. Δεδεικται δὲ καὶ
 δεδήλωται ἐν ἄλλαις ὅτι τὸ εἶδος οὐθεὶς ποιεῖ· οὐδὲ
 γεννᾶται, ἀλλὰ ποιεῖται τόδε. Γίγνεται δὲ τὸ ἐκ τού-
 των. Εἰ δ' εἰσὶ τῶν φθαρτῶν αἱ οὐσίαι χωρισταὶ, οὐ-
 θέν πω δῆλον. Πλὴν ὅτι γε ἐνίων οὐκ ἐνδέχεται,
 δῆλον, ὅσα μὴ οἷόν τε παρὰ τὰ τινὰ εἶναι, οἷον οἰκίαν
 ἢ σκεῦος. Ἴσως μὲν οὖν οὐδ' οὐσίαι εἰσιν, οὐδὲ τι
 αὐτὰ ταῦτα, οὔτε τι τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ φύσει συνέ-
 σιτκε. Τὴν γὰρ φύσιν μόνην ἂν τις θείη τὴν ἐν τοῖς
 φθαρτοῖς οὐσίαν. Ὡστε ἢ ἀπορία, ἣν οἱ Ἀντισθέ-
 νειοι καὶ οἱ οὕτως ἀπαιδευτοὶ ἠπόρουν, ἔχει τινὰ και-
 ρὸν λυθῆναι, ὅτι οὐκ ἐστι τὸ τί ἐστιν ὀρίσασθαι. Τὸν
 γὰρ ὅρον εἶναι λόγον μακρόν. Ἀλλὰ ποῖον μὲν τι
 ἐστιν, ἐνδέχεται καὶ διδάξαι, ὥσπερ ἄργυρον, τί μὲν
 ἐστιν οὐ· ὅτι δὲ οἷον καί τιτερος. Ὡστ' οὐσίας ἐστὶ
 μὲν ἧς ἐνδέχεται εἶναι ὅρον καὶ λόγον, οἷον τῆς συν-
 θέτου, ἐάν τε αἰσθητὴ, ἐάν τε νοητὴ ἢ. Ἐξ ὧν δ'

αὕτη πρώτων, οὐκ ἔστιν, εἴπερ τι κατὰ τινος σημαίνει ὁ λόγος ὁ ὁριστικός. Καὶ δεῖ τὸ μὲν ὥσπερ ὕλην εἶναι, τὸ δὲ ὡς μορφήν. Φανερόν δὲ καὶ διότι εἴπερ εἰσι πως ἀριθμοὶ αἱ οὐσίαι, οὕτως εἰσι, καὶ οὐχ ὡς τινες λέγουσι μονάδων. Ὁ, τε γὰρ ὁρισμὸς ἀριθμὸς τις (διαίρετός τε γὰρ καὶ εἰς ἀδιαίρετα. Οὐ γὰρ ἄπειροι οἱ λόγοι) καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲ τοιοῦτος. Καὶ ὥσπερ οὐδ' ἂπ' ἀριθμοῦ ἀφαιρεθέντος τινὸς ἢ προστεθέντος, ἐξ ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐστίν, οὐκ ἔτι ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἐστίν, ἀλλ' ἕτερος, κἢν τοῦλάχιστον ἀφαιρεθῇ ἢ προστεθῇ. οὕτως οὐδὲ ὁ ὁρισμὸς, οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἔτι ἔσται, ἀφαιρεθέντος τινὸς, ἢ προστεθέντος. Καὶ τὸν ἀριθμὸν δεῖ εἶναι τι ὧς εἷς, ὃ νῦν οὐκ ἔχουσι λέγειν τίνι εἷς, εἴπερ ἐστὶν εἷς. Ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οἷον σωρὸς, ἢ εἴπερ ἐστὶ, λεκτέον τί τὸ ποιοῦν ἐν ἐκ πολλῶν, καὶ ὁ ὁρισμὸς εἷς ἐστίν. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοῦτον ἔχουσι λέγειν, καὶ τοῦτο εἰκότως συμβαίνει. Τοῦ αὐτοῦ γὰρ λόγου, καὶ ἡ οὐσία ἐν οὕτως, ἀλλ' οὐχ ὡς λέγουσι τινες, οἷον μονάς τις οὐσα ἢ στιγμή, ἀλλ' ἐντελέχεια, καὶ φύσις τις ἐκάστη. Καὶ ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἀριθμὸς ἔχει τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, οὐδ' ἢ κατὰ τὸ εἶδος οὐσία. ἀλλ' εἴπερ, ἢ μετὰ ὕλης. Περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν λεγομένων οὐσιῶν, πῶς ἐνδέχεται, καὶ πῶς ἀδύνατον γίνεσθαι, καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν ἀριθμὸν ἀναγωγῆς, ἔστω μέχρι τούτων διωριζόμενον.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῆς ἡλικῆς οὐσίας, δεῖ μὴ λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντα πρώτου, ἢ τῶν αὐτῶν ὡς πρώτων, καὶ ἡ αὐτὴ ὕλη ὡς ἀρχὴ τοῖς γιγνομένοις,

ὁμως ἔστι τις οἰκεία ἐκάστου· οἶον φλέγματός ἐστι πρώτη ὕλη τὰ γλυκέα, ἢ λιπαρά· χολῆς δὲ τὰ πικρά, ἢ ἀλλ' ἅττα. Ἴσως δὲ καὶ ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ· γίνονται δὲ πλείους ὕλαι τοῦ αὐτοῦ, ὅταν θατέρου ἢ ἐτέρα ἢ· οἶον φλέγμα ἐκ λιπαροῦ καὶ γλυκίος, εἰ τὸ λιπαρὸν ἐκ τοῦ γλυκίος. Ἐκ δὲ χολῆς εἶναι, τῷ ἀναλύεσθαι εἰς τὴν πρώτην ὕλην τὴν χολήν. Διχῶς γὰρ τόδ' ἐκ τοῦδε, ἢ ὅτι πρὸ ὁδοῦ ἔσται, ἢ ὅτι ἀναλυθέντος εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐνδέχεται δὲ μιᾷς τῆς ὕλης οὕσης, ἕτερα γίνεσθαι διὰ τὴν κινουσαν αἰτίαν· οἶον, ἐκ ξύλου καὶ κιβωτός καὶ κλίνη. Ἐνίων δ' ἐτέρα ἢ ὕλη ἐξ ἀνάγκης, ἐτέρων ὄντων· οἶον πρίων οὐκ ἂν γένοιτο ἐκ ξύλου, οὐδ' ἐπὶ τῇ κινούσῃ αἰτία τοῦτο. Οὐ γὰρ ποιήσει πρίονα ἐξ ἐρίου ἢ ξύλου. Εἰ δ' ἄρα τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται ἐξ ἄλλης ὕλης ποιῆσαι, ὃν ὅτι ἢ τέχνη καὶ ἢ ἀρχὴ ὥς κινουσα, ἢ αὐτή. Εἰ γὰρ ἢ ὕλη ἐτέρα, καὶ τὸ κινοῦν καὶ τὸ γεγονός. Ὅταν δὲ τις ζητῇ τί τὸ αἷτιον (ἐπεὶ πλεοναχῶς τὰ αἷτια λέγεται) πάσας δεῖ λέγειν τὰς ἐνδεχομένας αἰτίας· οἶον, ἀνθρώπου τίς αἷτία ὥς ὕλη; ἄρα τὰ καταμήνια; Τί δ' ὥς κινοῦν; ἄρα τὸ σπέρμα; τί δ' ὥς τὸ εἶδος; τὸ τί ἦν εἶναι τί δ' ὥς οὕνεκα; τὸ τέλος. Ἴσως δὲ ταῦτα ἅμφω, τὸ αὐτό. Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐγγύτατα αἷτια λέγειν. Τίς ἢ ὕλη; μὴ πῦρ ἢ γῆν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν. Περὶ μὲν οὖν τὰς φυσικὰς οὐσίας καὶ γεννητὰς, ἀνάγκη οὕτως μετεῖναι, εἴ τις μείττεισιν ὁρθῶς, εἴπερ ἄρα αἷτια τέταῦτα καὶ τοσαῦτα, καὶ δεῖ τὰ αἷτια γνωρίζειν. Ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν μὲν, αἰδίων δὲ οὐσιῶν, ἄλλος λόγος. Ἴσως γὰρ ἔνια οὐκ ἔχει ὕλην, ἢ οὐ τοιαύτην, ἀλλὰ μόνον κατὰ τόπον κινήτην. Οὐδ' ὅσα δὴ φύσει μὲν μὴ οὐσία δὲ, οὐκ

ἔστι τούτοις ὕλη, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον ἢ οὐσία· οἷον τί αἷτιον ἐκλείψεως, τίς ὕλη; οὐ γὰρ ἔστιν, ἀλλ' ἡ σελήνη τὸ πάσχον. Τὸ δ' αἷτιον ὡς κινήσαν καὶ φθεῖρον τὸ φῶς ἢ γῆ· τὸ δ' οὐ ἔνεκα, ἴσως οὐκ ἔστι. Τὸ δ' ὡς εἶδος, ὁ λόγος, ἀλλὰ ἄδηλος, ἐὰν μὴ μετὰ τῆς αἰτίας ὁ λόγος ᾖ. Οἷον τί ἐκλείψις; στέρησις φωτός. Ἐὰν δὲ προστεθῇ ὑπὸ γῆς ἐν μέσῳ γιγνομένης, ὁ σὺν τῷ αἰτίῳ λόγος οὗτος. Τῆνον δ' ἄδηλον τί τὸ πρῶτον πάσχον. Ἀλλ' ὅτι τὸ ζῶον; ναί, ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τι. Καὶ τί πρῶτον; καρδία, ἢ ἄλλο τι. Εἴτα ὑπό τινος. Εἴτα τί τὸ πάθος τὸ ἐκείνου, καὶ μὴ τὸ τοῦ ὅλου; ὅτι ἀκίνησία τοιαδί; ναί. Ἀλλ' αὕτη τῷ τὴν πάσχειν τὸ πρῶτον.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ἔνια ἄνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἔστι, καὶ οὐκ ἔστιν, οἷον αἱ στιγμαί, εἴπερ εἰοὶ, καὶ ὅλως τὰ εἶδη καὶ αἱ μορφαί· (οὐ γὰρ τὸ λευκὸν γίνεται, ἀλλὰ τὸ ξέλον λευκόν· ἢ ἐκ τινος, καὶ τὶ πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεται) οὐ πάντα ἂν τὰναντία γίγνοιτο[, ἀλλ'] ἐξ ἀλλήλων· ἀλλ' ἐτέρως λευκὸς ἄνθρωπος ἐκ μέλανος ἀνθρώπου, καὶ λευκὸν ἐκ μέλανος· οὐδὲ παντὸς ὕλη ἔστιν, ἀλλ' ὅσων γενεαίς ἐστι, καὶ μεταβολὴ εἰς ἄλληλα. Ὅσα δ' ἄνευ τοῦ μεταβάλλειν ἔστιν, ἢ μὴ, οὐκ ἔστι τούτων ὕλη. Ἐχει δ' ἀπορίαν πῶς πρὸς τὰναντία ἢ ὕλη ἢ ἐκάστου ἔχει· οἷον, εἰ τὸ σῶμα δυνάμει ὑγιαίνει, ἐναντίον δὲ νόσος ὑγείᾳ, ἄρα ἄμφω δυνάμει; καὶ τὸ ὕδωρ δυνάμει ὄξος καὶ οἶνος; ἢ τοῦ μὲν καθ' ἑξῆς καὶ κατὰ τὸ εἶδος ὕλη, τοῦ δὲ κατὰ στέρησιν καὶ κατὰ φθορὰν τὴν παρὰ φύσιν; Ἀπορία δὲ τίς ἐστι, καὶ διὰ τί ὁ οἶνος οὐκ ὕλη τοῦ ὄξους, οὐδὲ δυνά-

μει ὄξος, καίτοι γίγνεται ἐξ αὐτοῦ ὄξος· καὶ ὁ ζῶν
δυνάμει νεκρὸς, ἢ οὐ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς αἰ
φθοραί. Ἡ δὲ τοῦ ζώου ὕλη αὐτὴ κατὰ φθορὰν
νεκροῦ δύναμις καὶ ὕλη, καὶ τὴ ὕδωρ ὄξους. Γίγνε-
ται γὰρ ἐκ τούτων, ὥσπερ ἐξ ἡμέρας νύξ. Καὶ ὅσα
δὴ οὕτω μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, εἰς τὴν ὕλην δεῖ ἐπα-
νελθεῖν· οἷον εἰ ἐκ νεκροῦ ζῶον, εἰς τὴν ὕλην πρῶτον,
εἴθ' οὕτως ζῶον· καὶ τὸ ὄξος εἰς ὕδωρ, εἴθ' οὕτως
οἶνος.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τῆς ἀπορίας τῆς εἰρημένης περὶ τε τοὺς
ὀρισμοὺς, καὶ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς, τί ἐστὶν αἷτιον τοῦ
ἐν εἶναι; Πάντων γὰρ ὅσα πλείω μέρη ἔχει καὶ μὴ ἐστὶν
οἷον σωρὸς τὸ πᾶν, ἀλλ' ἐστι τι τὸ ὅλον παρὰ τὰ μό-
ρια, ἐστι τι αἷτιον· ἐπεὶ καὶ ὁ ἐν τοῖς σώμασι, τοῖς μὲν
ἀφ' αἰτίας τοῦ ἐν εἶναι, τοῖς δὲ γλισχροῦτος, ἢ τι πά-
θος ἕτερον τοιοῦτον. Ὁ δ' ὀρισμὸς, λόγος ἐστὶν
εἰς οὐ συνδέσμῳ, καθάπερ ἡ Ἰλιάς, ἀλλὰ τῷ ἐνὸς εἶ-
ναι. Τί οὖν ἐστὶν ὃ ποιεῖ ἐν τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ
τί ἐν, ἀλλ' οὐ πολλά; οἷον τό, τε ζῶον καὶ τὸ δίπουν·
ἄλλως τε καὶ εἰ ἐστὶν ὥσπερ φασὶ τινες αὐτό τι ζῶον
καὶ αὐτὸ δίπουν. Διὰ τί γὰρ οὐκ ἐκείνα αὐτὰ ὁ ἄν-
θρωπος ἐστὶ, καὶ ἔσονται κατὰ μέθεξιν οἱ ἄνθρωποι,
οὐκ ἄνθρωπος οὐδενὸς, ἀλλὰ δυοῖν καὶ ζῶον καὶ δι-
ποδος; Ὅλως δὴ οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος ἐν, ἀλλὰ πλείω,
ζῶον καὶ δίπουν. Φανερόν δὴ, ὅτι οὕτω μὲν μετιοῦ-
σιν ὥς εἰώθασιν ὀρίζεσθαι καὶ λέγειν, οὐκ ἐνδέχεται
ἀποδοῦναι καὶ λῦσαι τὴν ἀπορίαν. Εἰ δὲ ἐστὶν, ὥσπερ
λέγομεν, τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ μορφὴ, καὶ τὸ μὲν δυνάμει,
τὸ δὲ ἐνεργείᾳ, οὐκ ἔτι ἀπορία δόξειεν ἂν εἶναι τὸ ζη-

τούμενον. Ἔστι γὰρ αὕτη ἡ ἀπορία ἡ αὕτη, καὶ εἰ
ὁ ὄρος εἰρήματιον ὁ στρογγύλος χαλκός. Εἴη γὰρ
ἂν σημείον τοῦνομα τοῦτο τοῦ λόγου. Ὡστε τὸ ζη-
τούμενόν ἐστὶ τι αἷτιον τοῦ ἐν εἶναι τὸ στρογγύλον
καὶ τὸν χαλκόν. Οὐκ ἔτι δ' ἡ ἀπορία φαίνεται, ὅτι
τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ μορφή. Τί οὖν τούτου τὸ αἷτιον,
τοῦ, τὸ δυνάμει ὄν, ἐνεργεία εἶναι, παρὰ τὸ ποιῆσαν
ἐν ὅσοις ἐστὶ γενέσεις; Οὐδὲν γάρ ἐστιν αἷτιον ἕτερον
τοῦ τὴν δυνάμει σφαῖραν, ἐνεργεία εἶναι σφαῖραν,
ἀλλὰ τοῦτ' ἦν τὸ τί ἦν εἶναι ἑκατέρω. Ἔστι δὲ τῆς
ὕλης ἡ μὲν νοητὴ, ἡ δὲ αἰσθητὴ· καὶ ἀεὶ τοῦ λόγου
τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ ἐνεργεία ἐστίν, οἷον ὁ κύκλος σχῆμα
ἐπίπεδον. Ὅσα δὲ μὴ ἔχει ὕλην, μήτε νοητὴν, μήτε
αἰσθητὴν, εὐθύς ὅπερ ἐν τι εἰναίἐστιν ἕκαστον, ὥσπερ
καὶ ὅπερ ὄν τι, τὸ τόδε, τὸ ποιόν, τὸ ποσόν. Διὸ καὶ οὐκ
ἐνεστὶν ἐν τοῖς ὀρισμοῖς, οὔτε τὸ ὄν, οὔτε τὸ ἐν· καὶ τὸ
τί ἦν εἶναι εὐθύς, ἐν τί ἐστίν ὥσπερ καὶ ὄν τι. Διὸ
οὐκ ἐστὶν ἕτερόν τι αἷτιον τοῦ ἐν εἶναι οὐθενὶ τούτων,
οὐδὲ τοῦ ὄν τι εἶναι. Εὐθύς γὰρ ἕκαστόν ἐστίν ὄν
τι καὶ ἐν τι, οὐχ ὥς ἐν γενέσει τῷ ὄντι καὶ τῷ ἐνί,
οὐδ' ὥς χωριστῶν ὄντων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα. Διὰ
ταύτην δὲ τὴν ἀπορίαν, οἱ μὲν μέθεξιν λέγουσι, καὶ
αἷτιόν τι τῆς μεθέξεως, καὶ τί τὸ μετέχειν ἀποροῦσιν·
οἱ δὲ συνουσίαν ψυχῆς, ὥσπερ Λυκόφρων φησὶν εἶ-
ναι τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἐπίστασθαι, καὶ ψυχῆς, οἱ δὲ
σύνθεσιν ἢ σύνδεσμον ψυχῆς σώματι, τὸ ζῆν. Καί-
τοι ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ πάντων. Καὶ γὰρ τὸ ὑγιαίνειν
ἔσται ἢ συνουσία, ἢ σύνδεσμος, ἢ σύνθεσις ψυχῆς καὶ
ἰγείας. Καὶ τὸ τὸν χαλκὸν εἶναι τριγώνον, σύνθε-
σις χαλκοῦ καὶ τριγώνου. Καὶ τὸ λευκὸν ἐν εἶναι,

σύνθεσις ἐπιφανείας καὶ λευκότητος· αἴτιον δ' ὅτι
 δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας ζητοῦσι λόγον ἐνοποιὸν καὶ
 διαφοράν. Ἔστι δ', ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἡ ἐσχάτη
 ὕλη καὶ ἡ μορφή ταυτό· καὶ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δὲ ἐνεργείᾳ.
 Ὡστε ὁμοιον τὸ ζητεῖν τοῦ ἐνὸς τί αἴτιον, καὶ
 τοῦ ἐν εἶναι. Ἐν γάρ τι ἕκαστον, καὶ τὸ δυνάμει καὶ
 τὸ ἐνεργείᾳ ἐν πως ἐστίν. Ὡστε αἴτιον οὐθὲν ἄλλο
 πλὴν εἰ τι ὥς κινήσαν ἐκ δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν.
 Ὅσα δὲ μὴ ἔχει ὕλην, πάντα ἀπλῶς ὅπερ ὄντα τί.

LIBER VIII. (IX.)

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτως ὄντος, καὶ πρὸς ὃ πᾶσαι
 αἱ ἄλλαι κατηγορίαι τοῦ ὄντος ἀναφέρονται, εἴρηται,
 περὶ τῆς οὐσίας. Κατὰ γὰρ τὸν τῆς οὐσίας λόγον
 λέγεται τᾶλλα ὄντα, τό, τε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν, καὶ
 τᾶλλα τὰ οὕτως λεγόμενα. Πάντα γὰρ ἔξει τὸν τῆς
 οὐσίας λόγον, ὥσπερ εἵπομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις.
 Ἐπεὶ δὲ λέγεται τὸ ὄν, τὸ μὲν τὸ τί, ἡ ποῖον, ἡ ποσόν, τὸ
 δὲ κατὰ δύναμιν καὶ ἐντελέχειαν καὶ κατὰ τὸ ἔργον,
 διορίσωμεν καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας· καὶ
 πρῶτον περὶ δυνάμεως, ἣ λέγεται μὲν μάλιστα κυρίως,
 οὐ μὴν χρησίμη ἐστὶν πρὸς ὃ βουλόμεθα νῦν· ἐπὶ
 πλεον γὰρ ἔστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν μόνον
 λεγομένων κατὰ κίνησιν· ἀλλ' εἰπόντες περὶ ταύτης
 ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐνεργείας διορισμοῖς, δηλώσομεν καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων. Ὅτι μὲν οὖν λέγεται πολλαχῶς ἡ
 δύναμις, καὶ τὸ δύνασθαι, διώρισται ἡμῖν ἐν ἄλλοις.

Τούτων δ' ὅσαι μὲν ὁμωνύμως λέγονται δυνάμεις, ἀφείσθωσαν. Ἐναι γὰρ ὁμοιότητί τινι λέγονται, καθάπερ ἐν γεωμετρίᾳ· καὶ δυνατὰ καὶ ἀδύνατα λέγομεν τῷ εἶναι πῶς, ἢ μὴ εἶναι. Ὅσαι δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ εἶδος, πᾶσαι ἀρχαὶ τινὲς εἰσι, καὶ πρὸς πρώτην μίαν λέγονται, ἢ ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ παθεῖν ἐστὶ δύναμις, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχοντι ἀρχὴ μεταβολῆς παθητικῆς ὑπ' ἄλλου ἢ ἄλλο. Ἡ δὲ, ἕξις ἀπαθείας τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ φθορᾶς τῆς ὑπ' ἄλλου ἢ ἄλλο, ἀρχῆς μεταβλητικῆς. Ἐν γὰρ τούτοις ἔνεστι πᾶσι τοῖς ὅροις ὁ τῆς πρώτης δυνάμεως λόγος. Πάλιν δ' αὐταὶ αἱ δυνάμεις λέγονται, ἢ τοῦ μόνον ποιῆσαι, ἢ τοῦ παθεῖν, ἢ τοῦ καλῶς. Ὡστε καὶ ἐν τοῖς τούτων λόγοις, ἐνυπάρχουσι πῶς οἱ τῶν προτέρων λόγοι δυνάμεων. Φανερόν οὖν ὅτι ἔστι μὲν ὡς μία δύναμις τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν (δυνατὸν γὰρ ἐστὶ καὶ τῷ ἔχειν αὐτὸ δύναμιν τοῦ παθεῖν, καὶ τῷ ἄλλο ὑπ' αὐτοῦ) ἔστι δὲ ὡς ἄλλη. Ἡ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι. Διὰ γὰρ τὸ ἔχειν τινὰ ἀρχήν, καὶ εἶναι καὶ τὴν ὅλην ἀρχήν τινα, πάσχει τὸ πάσχον, καὶ ἄλλο ὑπ' ἄλλου. Τὸ λιπαρόν μὲν γὰρ καὶ καυστόν· τὸ δ' ὑπεῖκον ὡδὶ θλαστόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ δ' ἐν τῷ ποιοῦντι, οἷον τὸ θερμόν, καὶ ἡ οἰκοδομικὴ ἢ μὲν ἐν τῷ θερμαντικῷ ἢ δ' ἐν τῷ οἰκοδομικῷ. Διὸ ἡ συμπέφυκεν, οὐθὲν πάσχει αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ. Ἐν γὰρ καὶ οὐκ ἄλλο, καὶ ἡ ἀδυναμία καὶ τὸ ἀδύνατον· καὶ ἡ τοιαύτη δύναμις ἐναντία, στέρησις ἐστίν. Ὡστε τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶσα δύναμις, ἀδυναμία· ἢ δὲ στέρησις λέγεται πολλαχῶς. Καὶ γὰρ τὸ μὴ ἔχον καὶ τὸ πεφυκὸς

ἂν μὴ ἔχη, ἢ ὅλως, ἢ ὅτε πέφυκε, καὶ ἢ ὥδὲ, οἶον παν-
τελῶς, ἢ καὶ ὁπωσοῦν. Ἐπ' ἐνίων δέ, ἂν πεφυκότα
ἔχειν μὴ ἔχη βία, ἐστερηθῆσθαι ταῦτα λέγομεν.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δ' αἱ μὲν ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐνυπάρχουσιν ἀρ-
χαὶ τοιαῦται, αἱ δ' ἐν τοῖς ἐμψύχοις καὶ ἐν ψυχῇ, καὶ τῆς
ψυχῆς ἐν τῷ λόγον ἔχοντι, δῆλον ὅτι καὶ τῶν δυνάμεων,
αἱ μὲν ἔσονται ἄλογοι, αἱ δὲ μετὰ λόγον. Διὸ πᾶσαι
αἱ τέχναι καὶ ποιητικαὶ καὶ αἱ ἐπιστήμαι, δυνάμεις
εἰσὶν. Ἀρχαὶ γὰρ μεταβλητικαὶ εἰσιν ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλ-
λο. Καὶ αἱ μὲν μετὰ λόγου πᾶσαι τῶν ἐναντίων αἱ
αὐταί· αἱ δ' ἄλογοι, μία ἐνός· οἶον, τὸ θερμὸν τοῦ
θερμαίνειν μόνον· ἢ δὲ ἱατρικὴ, νόσου καὶ ὑγείας.
Αἴτιον δέ, ὅτι λόγος ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη. Ὁ δὲ λόγος
δ' αὐτὸς δηλοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν στέρησιν, πλὴν οὐχ
ὡσαύτως· καὶ ἔστιν ὡς ἀμφοῖν, ἔστι δὲ ὡς τοῦ ὑπάρ-
χοντος μᾶλλον. Ὡστ' ἀνάγκη καὶ τὰς τοιαύτας ἐπι-
στήμας εἶναι μὲν τῶν ἐναντίων, εἶναι δὲ τοῦ μὲν
καθ' αὐτάς, τοῦ δὲ μὴ καθ' αὐτάς. Καὶ γὰρ ὁ λό-
γος τοῦ μὲν καθ' αὐτὸ, τοῦ δὲ τρόπον τινὰ κατὰ συμ-
βεβηκός. Ἀποφάσει γὰρ καὶ ἀποφορᾷ δηλοῖ τὸ ἐναν-
τίον. Ἡ γὰρ στέρησις ἡ πρώτη, τὸ ἐναντίον· αὕτη
δὲ ἀποφορὰ θάτερον. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία οὐκ ἐγγί-
νεται ἐν τῷ αὐτῷ· (ἢ δ' ἐπιστήμη δύναμις τῷ λόγον
ἔχειν· καὶ ἡ ψυχὴ κινήσεως ἔχει ἀρχήν·) τὸ μὲν ὑγι-
εῖν ὑγίειαν μόνον περιποιεῖ, καὶ τὸ θερμαντικὸν
θερμότητα, καὶ τὸ ψυκτικὸν ψυχρότητα· ὁ δ' ἐπι-
στήμων ἀμφω. Λόγος γὰρ ἐστὶν ἀμφοῖν μὲν, οὐχ
ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ἢ ἔχει κινήσεως ἀρχήν.
Ὡστε ἀμφω ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κινήσει πρὸς τὸ

αὐτὸ συνάψασα. Διὸ τὰ κατὰ λόγον δυνατὰ, τοῖς ἀνευ λόγου δυνατοῖς, ποιεῖ τὰναντία. Μία γὰρ ἀρχὴ περιέχεται τῷ λόγῳ. Φανερόν δὲ, καὶ ὅτι τῇ μὲν τοῦ εὖ δυνάμει ἀκολουθεῖ, ἢ τοῦ μόνον ποιῆσαι ἢ παθεῖν δύναμις· ταύτῃ δ' ἐκείνη οὐκ ἀεί. Ἀνάγκη γὰρ τὸν εὖ ποιοῦντα, καὶ ποιεῖν· τὸν δὲ μόνον ποιοῦντα, οὐκ ἀνάγκη καὶ εὖ ποιεῖν.

CAPUT III.

Εἰσὶ δὲ τινες οἱ φασιν εἶναι, οἷον Μεγαρεικοὶ, ὅταν ἐνεργῇ, μόνον δύνασθαι· ὅταν δὲ μὴ ἐνεργῇ, μὴ δύνασθαι· οἷον, τὸν μὴ οἰκοδομοῦντα, μὴ δύνασθαι οἰκοδομεῖν, ἀλλὰ τὸν οἰκοδομοῦντα ὅταν οἰκοδομῇ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οἷς τὰ συμβαίνοντά ἄτοπα οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε οἰκοδόμος ἔσται ἐὰν μὴ οἰκοδομῇ. Τὸ γὰρ οἰκοδόμῳ εἶναι, τῷ δυνατῷ εἶναί ἐστιν οἰκοδομεῖν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Εἰ οὖν ἀδύνατον τὰς τοιαύτας ἔχειν τέχνας, μὴ μανθάνοντά ποτε καὶ λαμβάνοντα, καὶ μὴ ἔχειν μὴ ἀποβάλλοντά ποτε (ἢ γὰρ λήθῃ, ἢ πάθει τινὲ, ἢ χρόνῳ· οὐ γὰρ δὴ τοῦ γε πράγματος φθαρέντος· ἀεὶ γὰρ ἐστιν) ὅταν παύσῃται, οὐχ ἔξει τὴν τέχνην. Πάλιν δ' εὐθύς οἰκοδομήσει πῶς λαβὼν· καὶ τὰ ἄψυχα δὲ ὁμοίως. Οὔτε γὰρ ψυχρὸν, οὔτε θερμὸν, οὔτε γλυκὺ, οὔτε ὅλως αἰσθητὸν οὐθὲν ἔσται μὴ αἰσθανομένων. Ὡστε τὸν Πρωταγόρου λόγον συμβῆσεται λέγειν αὐτοῖς. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἰσθησιν ἔξει οὐδὲν, ἂν μὴ αἰσθάνηται, μηδ' ἐνεργῇ. Εἰ οὖν τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, πεφυκὸς δὲ κατ' ὅτε πέφυκε, καὶ ἔτι ὥς οἱ αὐτοὶ τυφλοὶ ἔσονται πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ κωφοί. Ἔτι εἰ ἀδύνατον

ARIST. METAPH.

M

τὸ ἐστέρημένον δυνάμει τὸ μὴ γινόμενον, ἀδύνατον, ἔσται γενέσθαι· τὸ δ' ἀδύνατον γενέσθαι, ὃ λέγων ἢ εἶναι, ἢ ἔσεσθαι, ψεύσεται. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦτο ἐσημαίνειν. Ὡστε οὗτοι οἱ λόγοι ἐξαίρουσι καὶ κίνησιν καὶ γένεσιν. Ἀεὶ γὰρ τό, τε ἐσθηκὸς ἐστήξεται, καὶ τὸ καθήμενον καθεδεῖται. Οὐ γὰρ ἀναστήσεται, ἂν καθεζῇται. Ἀδύνατον γὰρ ἔσται ἀναστήναι, ὃ γὰρ μὴ δύναται ἀναστήναι. Εἰ οὖν μὴ ἐνδέχεται ταῦτα λέγειν, φανερόν ὅτι δύναμις καὶ ἐνέργεια ἑτερόν ἐστιν. Ἐκεῖνοι δ' οἱ λόγοι, δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ταῦτο ποιοῦσι. Καὶ οὐ μικρόν τι ζητοῦσιν ἀναιρεῖν. Ὡστε ἐνδέχεται δυνατόν μὲν τι εἶναι, μὴ εἶναι δέ· καὶ δυνατόν μὴ εἶναι, εἶναι δέ. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν δυνατόν βαδίζειν ἢ μὴ βαδίζειν δέ· καὶ μὴ βαδίζειν, δυνατόν εἶναι βαδίζειν. Ἔστι δὲ δυνατόν τοῦτο, ὡς, ἐὰν ὑπάρξῃ ἡ ἐνέργεια οὐ λέγεται ἔχειν τὴν δύναμιν, οὐθὲν ἔσται ἀδύνατον. Λέγω δὲ οἷον, εἰ δυνατόν καθῆσθαι, καὶ ἐνδέχεται καθῆσθαι τούτῳ, ἐὰν ὑπάρξῃ τὸ καθῆσθαι, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον. Καὶ εἰ κινήσῃται τι, ἢ κινήσῃ, ἢ στήναι, ἢ στήσῃ, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, ἢ μὴ εἶναι, ἢ μὴ γενέσθαι ὁμοίως. Ἐλήλυθε δ' ἡ ἐνέργεια τοῦ νόμου ἢ πρὸς τὴν ἐντελέχειαν συντιθεμένη, καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῶν κινήσεων μάλιστα. Δοκεῖ γὰρ ἐνέργεια μάλιστα ἢ κίνησις εἶναι. Διὸ καὶ τοῖς μὴ οὖσιν, οὐκ ἀποδιδόσκει τὸ κινεῖσθαι, ἄλλας δὲ τινὰς κατηγορίας· οἷον διανοητὰ καὶ ἐπιθυμητὰ εἶναι τὰ μὴ ὄντα, κινούμενα δὲ οὐ. Τοῦτο δὲ ὅτι οὐκ ὄντα ἐνέργεια, ἔσονται ἐνέργεια. Τῶν γὰρ μὴ ὄντων, ἓν ἐστὶν δυνάμει ἐστίν. Οὐκ ἔστι δὲ, ὅτι οὐκ ἐντελεχεία ἐστίν.

CAPUT IV.

Εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρημένον δυνατόν ἢ ἀκολουθεῖ, φανερόν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἀληθὲς εἶναι τὸ εἰπεῖν, ὅτι δυνατόν μὲν τοδὶ, οὐκ ἔσται δέ. Ὡστε τὰ ἀδύνατα εἶναι ταύτη διαφεύγει. Λέγω δὲ οἷον, εἴ τις φαίη δυνατόν τὴν διάμετρον μετρηθῆναι, οὐ μέντοι μετρηθήσεται, μὴ λογιζόμενος τὸ ἀδύνατον εἶναι, ὅτι οὐθὲν κωλύει δυνατόν τι ὄν εἶναι, ἢ γενέσθαι, μὴ εἶναι δέ, μηδὲ ἔσεσθαι· ἀλλ' ἐκείνο ἀνάγκη ἐκ τῶν κειμένων, εἰ καὶ ὑποθοίμεθα εἶναι ἢ γεγονέναι, ὃ οὐκ ἔστι μὲν, δυνατόν δέ, ὅτι οὐθὲν ἔσται ἀδύνατον· συμβήσεται δέ γε. Τὸ γὰρ μετρεῖσθαι, ἀδύνατον. Οὐ γάρ ἐστι ταυτό, τό, τε ψεῦδος καὶ τὸ ἀδύνατον. Τὸ γὰρ σε εἰσάναι νῦν, ψεῦδος μὲν, οὐκ ἀδύνατον δέ. Ἀμα δὲ δηλον, καὶ ὅτι, εἰ τοῦ *A* ὄντος, ἀνάγκη τὸ *B* εἶναι, καὶ δυνατόν ὄντος τοῦ *A* εἶναι καὶ τὸ *B* ἀνάγκη εἶναι δυνατόν. Εἰ γὰρ μὴ ἀνάγκη δυνατόν εἶναι, οὐθὲν κωλύει μὴ εἶναι, δυνατόν εἶναι. Ἐστω δὴ τὸ *A* δυνατόν. Οὐκοῦν ὅτε τὸ *A* δυνατόν εἶη εἶναι, εἴτε θείη τὸ *A*, οὐδὲν ἀδύνατον εἶναι συνέβαινε. Τὸ δέ γε *B* ἀνάγκη εἶναι· ἀλλ' ἦν ἀδύνατον. Ἐστω δὴ ἀδύνατον. Εἰ δὴ ἀδύνατον, ἀνάγκη εἶναι τὸ *A*, ἀνάγκη καὶ τὸ *B* εἶναι. Ἀλλ' ἦν ἄρα τὸ *A* δυνατόν· καὶ τὸ *B* ἄρα· ἀνὰ ἄρα ἢ τὸ *A* δυνατόν, καὶ τὸ *B* ἔσται δυνατόν, εἴπερ οὕτως εἶχον, ὥστε τοῦ *A* ὄντος, ἀνάγκη εἶναι τὸ *B*. Ἐὰν δὴ οὕτως ἐχόντων τῶν *A B* μὴ ἢ δυνατόν τὸ *B* οὕτως, οὐδὲ τὸ *A B* ἔξει ὡς ἐτέθη· καὶ εἰ τοῦ *A* δυνατόν ὄντος, ἀνάγκη τὸ *B* δυνατόν εἶναι, εἰ ἔστι τὸ *A*, ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸ *B*. Τὸ γὰρ δυνατόν εἶναι ἐξ ἀνάγκης τὸ *B* εἶναι, εἰ τὸ *A* δυνατόν, τοῦτο σημαίνει

M 2

ἐὰν ἢ τὸ *A*, καὶ ὅτε, καὶ ὥς ἦν δυνατὸν εἶναι, καὶ αὐτὸ
τότε, καὶ οὕτως εἶναι ἀναγκαῖον.

CAPUT V.

Ἀπασῶν δὲ τῶν δυνάμεων οὐσῶν, τῶν μὲν συ-
γενῶν, οἷον τῶν αἰσθήσεων· τῶν δὲ ἔθει, οἷον τῆς τοῦ
αὐλεῖν· τῶν δὲ μαθήσει, οἷον τῆς τῶν τεχνῶν, τὰς μὲν
ἀνάγκη προενεργήσαντας ἔχειν ὅσαι ἔθει, καὶ λόγῳ·
τὰς δὲ μὴ τοιαύτας, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ πάσχειν, οὐκ ἀνά-
γκη. Ἐπεὶ δὲ τὸ δυνατόν, τὶ δυνατόν καὶ ποτὲ, καὶ
πῶς, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνάγκη προσεῖναι ἐν τῷ διορισμῷ
καὶ τὰ μὲν κατὰ λόγον δύναται κινεῖν, καὶ αἱ δυνά-
μεις αὐτῶν μετὰ λόγου, τὰ δὲ ἄλογα καὶ αἱ δυνάμεις
ἄλογοι, καὶ κείνας μὲν ἀνάγκη ἐν ἐμψύχῳ εἶναι, ταύ-
τας δὲ ἐν ἀμφοῖν· τὰς μὲν τοιαύτας δυνάμεις ἀνάγκη,
ὅταν ὥς δύναται τὸ παθητικὸν καὶ τὸ ποιητικόν
πλησιάζωσι, τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ δὲ πάσχειν· κείνας δ'
οὐκ ἀνάγκη. Αὗται γὰρ πᾶσαι, μίᾳ ἐνὸς ποιητικῇ·
ἐκεῖναι δὲ, τῶν ἐναντίων. Ὡστε ἅμα ποιήσεται ἐναν-
τία. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ἀνάγκη ἄρα ἑτερόν τι
εἶναι τὸ κύριον. Λέγω δὲ τοῦτο ὁρεξίν ἢ προαίρεσιν.
Ὅποτέρου γὰρ ἂν ὁρέγεται, κυρίως τοῦτο ποιήσει,
ὅταν ὥς δύναται ὑπάρχη καὶ πλησιάζῃ τῷ παθητικῷ.
Ὡστε τὸ δυνατόν κατὰ λόγον ἅπαν ἀνάγκη, ὅταν ὁρέ-
γεται, οὗτε ἔχει τὴν δύναμιν, καὶ ὥς ἔχει, τοῦτο ποι-
εῖν. Ἐχει δὲ παρόντος τοῦ παθητικοῦ καὶ ὥδ' ἔχον-
τος ποιεῖν. Εἰ δὲ μὴ, ποιεῖν οὐ δυνήσεται. Τὸ γὰρ
μηθενὸς τῶν ἔξω κωλύοντος προσδιορίζεσθαι, οὐδὲν
εἶτι δεῖ. Τὴν γὰρ δύναμιν ἔχει, ὥς ἐστι τοῦ δυνάμει
ποιεῖν. Ἔστι δ' οὐ πάντως, ἀλλ' ἐχόντων πῶς, ἐν οἷς
ἀφορισθήσεται καὶ τὰ ἔξω κωλύοντα. Ἀφαιρεῖται γὰρ

αὐτὰ τῶν ἐν τῷ διορισμῷ προσόντων ἔνια. Διὸ οὐ-
 ἔστιν ἅμα βούληται, ἢ ἐπιθυμῇ ποιεῖν, δύο ἢ τὰ
 παντὶ οὐ ποιήσει. Οὐ γὰρ οὕτως ἔχει αὐτῶν ἅμα
 ἢ δύναμιν, οὐδ' ἔστι τοῦ ἅμα ποιεῖν ἢ δύναμις· ἐπεὶ
 ἢ ἔστιν, οὕτως ποιήσει.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς κατὰ κίνησιν λεγομένης δυνά-
 μεως εἴρηται, περὶ ἐνεργείας διορίσωμεν, τί ἐστὶν ἡ
 ἐνέργεια, καὶ ποῖόν τι. Καὶ γὰρ τὸ δυνατόν, ἅμα
 δῆλον ἔσται διαιροῦσιν, ὅτι οὐ μόνον τοῦτο λέγομεν
 δυνατόν, ὃ πέφυκε κινεῖν ἄλλο, ἢ κινεῖσθαι ὑπ' ἄλ-
 λου, ἢ ἁπλῶς, ἢ τρόπον τινά, ἀλλὰ καὶ ἐτέρως. Διὸ
 κινητοῦντες καὶ περὶ τούτων διήλθομεν. Ἔστι δ' ἡ
 ἐνέργεια τὸ ὑπάρχειν τὸ πρᾶγμα, μὴ οὕτως ὥσπερ
 λέγομεν δυνάμει. Λέγομεν δὲ δυνάμει, οἶον, ἐν τῷ
 ὕλῳ Ἐρμῇ, καὶ ἐν τῇ ὅλῃ τῇ ἡμίσειαν, ὅτε ἀφαιρε-
 θεῖται ἄν· καὶ ἐπιστήμονα καὶ τὸν μὴ θεωροῦντα, ἐάν
 δυνατός ᾗ θεωρῆσαι· τὸ δὲ ἐνεργείᾳ (δῆλον δ' ἐπὶ
 ὧν καθ' ἕκαστα τῇ ἐπαγωγῇ, ὃ βουλόμεθα λέγειν,
 αἰοῦ δὲ παντὸς ὅρον ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον συν-
 ρᾶν·) ὅτι ὡς τὸ οἰκοδομοῦν πρὸς τὸ οἰκοδομικόν·
 αἰ τὸ ἐργηγορὸς πρὸς τὸ καθεῦδον· καὶ τὸ ὀρεῶν
 πρὸς τὸ μύον μὲν, ὅψιν δὲ ἔχον· καὶ τὸ ἀποκεκριμέ-
 νον ἐκ τῆς ὕλης πρὸς τὴν ὕλην· καὶ τὸ ἀπειργασμέ-
 νον πρὸς τὸ ἀνέργαστον. Ταύτης δὲ τῆς διαφορᾶς
 ἑτέρον μόριον, ἔστω ἡ ἐνέργεια ἀφωρισμένη, θατέ-
 ρω δὲ τὸ δυνατόν. Λέγεται δὲ ἐνεργείᾳ οὐ πάντα
 μοίως, ἀλλ' ἢ τὸ ἀνάλογον, ὡς τοῦτο ἐν τούτῳ, ἢ
 πρὸς τοῦτο. Τὸ δ' ἐν τῷδε, ἢ πρὸς τόδε. Τὰ μὲν
 ἄρ' ὡς κίνησις πρὸς δύναμιν, τὰ δ' ὡς οὐσία πρὸς

τινα ὕλην. Ἄλλως δὲ τὸ ἄπειρον καὶ κενὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγεται καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ πολλοῖς τῶν ὄντων, οἷον τῷ ὁρῶντι καὶ βαδίζοντι, καὶ ὁρῶμεν. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἀπλῶς, καὶ ἀληθεύσθαι ποτε. Τὸ μὲν γὰρ ὁρῶμενον, ὅτι ὁρᾶται· τὸ δ' ὅτι ὁρᾶσθαι δυνατόν. Τὸ δὲ ἄπειρον οὐχ οὕτω δυνάμει ἐστίν, ὥς ἐνεργείᾳ ἐσόμενον χωριστόν, ἀλλὰ γινώσκει. Τῷ γὰρ μὴ ὑπολιπεῖν τὴν διαίρεσιν, ἀποδίδωαι τὸ εἶναι δυνάμει ταύτην τὴν ἐνέργειαν, τῷ δὲ χωρίζεσθαι οὐ. [Ἐπεὶ δὲ τῶν πράξεων ὧν ἐστὶν πέρασ, οὐδεμία τέλος, ἀλλὰ τῶν περὶ τὸ τέλος· οἷον τοῦ ἰσχυαίνειν, ἢ ἰσχυασία αὐτό· αὐτὰ δὲ ὅταν ἰσχυαίνη, οὕτω ἐστὶν ἐν κινήσει, μὴ ὑπάρχοντα ὧν ἕνεκα ἡ κίνησις, οὐκ ἔστι ταῦτα πράξεις, ἢ οὐ τελεία γε. Οὐ γὰρ τέλος, ἀλλ' ἐκείνη ἐνυπάρχει τὸ τέλος καὶ ἡ πράξις· οἷον ὁρᾶ, ἀλλὰ καὶ φρονεῖ καὶ νοεῖ, καὶ γενόηκεν, ἀλλ' οὐ μανθάνει, καὶ μεμάθηκεν· οὐδ' ὑγιαίνει, καὶ ὑγιαίνει· εὖ ζῇ, καὶ εὖ ἔζηκεν· ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονεῖ καὶ εὐδαιμόνηκεν. Εἰ δὲ μὴ, ἔδει ἄν ποτε παύεσθαι, ὥσπερ ὅταν ἰσχυαίνη. Νῦν δ' οὐ, ἀλλὰ ζῇ καὶ ἔζηκε. Τούτων δὴ τὰς μὲν κινήσεις λέγειν, τὰς δ' ἐνεργείας. Πᾶσα γὰρ κίνησις ἀτελής, ἰσχυασία, μάθησις, βάδισις, οἰκοδόμησις. Αὗται δὲ κινήσεις, καὶ ἀτελεῖς γε. Οὐ γὰρ ἅμα βαδίζει καὶ βεβύδικεν, οὐδ' οἰκοδομεῖ καὶ οἰκοδόμηκεν, οὐδὲ γίγνεται καὶ γέγονεν, ἢ κινεῖται καὶ κεκίνηκεν· ἀλλ' ἕτερον καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται. Ἐώρακε δὲ καὶ ὁρᾶ ἅμα τὸ αὐτό, καὶ νοεῖ καὶ γενόηκε. Τὴν μὲν οὖν τοιαύτην ἐνέργειαν λέγω, ἐκείνην δὲ κίνησιν.] Τὸ μὲν οὖν ἐνεργείᾳ

τί τέ ἐστι καὶ ποῖον, ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων δη-
λον ἡμῖν ἔστω.

CAPUT VII.

Πότε δὲ δυνάμει ἐστὶν ἕκαστον, καὶ πότε οὐ, διο-
ριστιόν. Οὐ γὰρ ὁποτεοῦν. Οἶον ἡ γῆ, ἃρ' ἐστὶ δυ-
νάμει ἄνθρωπος ἢ οὐ; ἀλλὰ μᾶλλον ὅταν ἡδὴ γένη-
ται σπέρμα, καὶ οὐδὲ τοῦτό που ἴσως. "Ωσπερ οὖν
οὐδὲ ὑπὸ ἱατρικῆς ἅπαν ἂν ὑγιασθείη, οὐδ' ἀπὸ τύ-
χης, ἀλλ' ἐστὶ τι ὃ δυνατόν ἐστι, καὶ τοῦτό ἐστιν ὑγιαῖ-
νον δυνάμει. "Ορος δὲ τοῦ μὲν ὑπὸ δακνοίας ἐντελε-
χεῖα γιγνομένου, ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, ὅταν βουλη-
θέντος γίγνηται μηθενὸς κωλύοντος τῶν ἐκτός. Ἐκεῖ
δ' ἐν τῷ ὑγιαζομένῳ, ὅταν μηθὲν κωλύῃ τῶν ἐν αὐτῷ.
Ὁμοίως δὲ δυνάμει καὶ οἰκία, εἰ μηθὲν κωλύει τῶν ἐν
τούτῳ καὶ τῇ ὕλῃ τοῦ γίγνεσθαι οἰκίαν, οὐδ' ἐστὶν ὃ
δεῖ προσγενέσθαι ἢ ἀπογενέσθαι, ἢ μεταβαλεῖν, τοῦ-
το δυνάμει οἰκία. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, ὅσων
ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως, καὶ ὅσων δὴ ἐν αὐτῷ τῷ
ἔχοντι, ὅσα μηθενὸς τῶν ἔξωθεν ἐμποδίζοντος ἔσται
δι' αὐτοῦ· οἶον, τὸ σπέρμα οὐπῶ. Δεῖ γὰρ ἐν ἄλλῳ
καὶ μεταβάλλειν. "Οταν δ' ἡδὴ διὰ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς
ἢ τοιοῦτον, ἡδὴ τοῦτο δυνάμει. Ἐκεῖνο δὲ ἐτέρας
ἀρχῆς δεῖται. "Ωσπερ ἡ γῆ, οὐπῶ ἀνδρίας δυνάμει·
μεταβάλλουσα γὰρ ἔσται χαλκός. "Εοικε δὲ ὃ λέγομεν
εἶναι οὐ τόδε, ἀλλ' ἐκείνινον· οἶον τὸ κιβώτιον, οὐ
ξύλον, ἀλλὰ ξύλινον· οὐδὲ τὸ ξύλον γῆ, ἀλλὰ γήι-
νον. Πάλιν ἡ γῆ, εἰ οὕτως μὴ ἄλλο, ἀλλὰ ἐκείνινον,
ἀεὶ ἐκεῖνο δυνάμει ἀπλῶς, τὸ ὑστερόν ἐστιν· οἶον, τὸ
κιβώτιον, οὐ γήινον, οὐδὲ γῆ, ἀλλὰ ξύλινον. Τοῦτο
γὰρ δυνάμει κιβώτιον· καὶ ὕλη κιβωτίου αὕτη, ἀπλῶς

μὲν τοῦ ἀπλῶς, τουδὶ δὲ τοδὶ ξύλον. Εἰ δέ τι ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλο λέγεται ἐκείνινον, τοῦτο πρώτη ὕλη· οἷον εἰ ἡ γῆ αἰερίνη, ὃ δ' αἴηρ μὴ πῦρ, ἀλλὰ πύρινος, τὸ πῦρ ὕλη πρώτη, ὥς τόδε τι καὶ οὐσία. Τούτῳ γὰρ διαφέρει τὸ καθόλου, καὶ τὸ ὑποκείμενον, τῷ εἶναι τόδε τι, ἢ μὴ εἶναι· οἷον τοῖς πάθεσι τὸ ὑποκείμενον ἄνθρωπος καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ· πάθος δὲ τὸ μουσικόν, καὶ λευκόν. Λέγεται δὲ τῆς μουσικῆς ἐγγενομένης ἐκείνο οὐ μουσικὴ, ἀλλὰ μουσικόν· καὶ οὐ λευκότης ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ λευκόν· οὐδὲ βᾶδισις ἢ κίνησις, ἀλλὰ βαδίζον ἢ κινούμενον, ὥς τὸ ἐκείνινον. Ὅσα μὲν οὖν οὕτω, τὸ ἔσχατον οὐσία· ὅσα δὲ μὴ οὕτω ἀλλ' εἰδός τι, καὶ τόδε τι τὸ κατηγορούμενον, τὸ ἔσχατον ὕλη καὶ οὐσία ὕλική. Καὶ ὁρθῶς δὴ συμβαίνει τὸ ἐκείνινον, οὐ λέγεσθαι κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὰ πάθη· ἄμφω γὰρ ἀόριστα. Πότε μὲν οὖν λεκτέον δυνάμει, καὶ πότε οὐ, εἴρηται.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ τὸ πρότερον διώριστα ὅσα καὶ λέγεται, φανερόν ὅτι πρότερον ἐνέργεια δυνάμεώς ἐστι. Λέγω δὲ δυνάμεως, οὐ μόνον τῆς ὠρισμένης ἢ λέγεται ἀρχὴ μεταβλητικὴ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο, ἀλλ' ὅπως πάσης ἀρχῆς κινητικῆς ἢ στατικῆς. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἐν ταύτῃ γίγνεται. Ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ γένει τῇ δυνάμει. Ἀρχὴ γὰρ κινητικὴ, ἀλλ' οὐκ ἐν ἄλλῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἢ αὐτό. Πάσης δὲ τῆς τοιαύτης προτέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, καὶ λόγῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ. Χράνῳ δ' ἐστὶ μὲν ὥς, ἐστὶ δ' ὥς οὐ. Τῷ λόγῳ μὲν οὖν ὅτι προτέρα, δηλον. Τὸ γὰρ τῷ ἐνδέχεσθαι ἐνεργῆσαι δυνατόν, ἐστὶ τὸ πρῶτως δυνατόν· οἷον λέγω οἰκοδομικόν, τὸ δυνάμενον οἰκο-

δομεῖν· καὶ ὁρατικόν, τὸ δυνάμενον ὁρᾶν· καὶ ὁρατόν, τὸ δυνατόν ὁραῖσθαι· ὃ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡστε ἀνάγκη τὸν λόγον προϋπάρχειν, καὶ τὴν γνῶσιν τῆς γνώσεως. Τῷ δὲ χρόνῳ πρότερον ὧδε, τὸ τῷ εἶδει τὸ αὐτὸ ἐνεργοῦν πρότερον, ἀριθμῷ δ' οὐ. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι τοῦδε μὲν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἤδη ὄντος κατ' ἐνεργεῖαν, καὶ τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ὀρῶντος, πρότερον τῷ χρόνῳ ἢ ὕλῃ, καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὁρατικόν· ἃ δυνάμει μὲν ἐστὶν ἀνθρώπου, καὶ σίτου, καὶ ὀρῶν, ἐνεργείᾳ δὲ οὐπω. Ἀλλὰ τούτων τῷ χρόνῳ πρότερα ἕτερα ὄντα ἐνεργείᾳ, ἐξ ὧν ταῦτα ἐγένετο. Αἰεὶ γὰρ ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, γίνεται τὸ ἐνεργείᾳ ὄν, ὑπὸ ἐνεργείᾳ ὄντος· οἷον ἀνθρώπου ἐξ ἀνθρώπου, μουσικὸς ὑπὸ μουσικοῦ, αἰεὶ κινουντός τινος πρώτου. Τὸ δὲ κινουν ἐνεργείᾳ ἤδη ἐστίν. Εἴρηται δὲ ἐν τοῖς περὶ τῆς οὐσίας λόγοις, ὅτι ἅπαν τὸ γινόμενον γίνεται ἐκ τινός τε, καὶ ὑπὸ τινος· καὶ τοῦτο τῷ εἶδει τὸ αὐτό. Διὸ καὶ δοκεῖ ἀδύνατον εἶναι οἰκοδόμον εἶναι, μὴ οἰκοδομήσαντα μηδὲν, ἢ καθαριστὴν μηδὲν καθαρίσαντα. Ὁ γὰρ μανθάνων καθαρίζειν, καθαρίζων μανθάνει καθαρίζειν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι. Ὅθεν ὁ σοφιστικὸς ἔλεγχος ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἔχων τις τὴν ἐπιστήμην, ποιήσει οὐ ἢ ἐπιστήμη· ὃ γὰρ μανθάνων οὐκ ἔχει. Ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ γιγνομένου γεγενῆσθαι τι, καὶ τοῦ ὅλως κινουμένου κεινηῆσθαι τι, (δῆλον δὲ ἐν τοῖς περὶ κινήσεως τοῦτο) καὶ τὸν μανθάνοντα ἀνάγκη ἔχειν τι τῆς ἐπιστήμης ἴσως. Ἀλλ' οὐ καὶ ταύτη γε δῆλον, ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ οὕτως πρότερα τῆς δυνάμεως κατὰ γενέσειν καὶ χρόνον. Ἀλλὰ μήν καὶ οὐσία γε· πρώτον μὲν οὐν, ὅτι τὰ τῇ γενέσει

ὑστερα, τῷ εἶδει καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα · οἷον, ἀνὴρ παιδὸς, καὶ ἄνθρωπος σπέρματος · (τὸ μὲν γὰρ ἤδη ἔχει τὸ εἶδος, τὸ δ' οὐ) καὶ ὅτι ἅπαν ἐπ' ἀρχὴν βαδίζει τὸ γινόμενον, καὶ τέλος. Ἀρχὴ γὰρ τὸ οὐ ἕνεκα τοῦ τέλους δὲ ἕνεκα ἢ γενεαίσις. Τέλος δ' ἢ ἐνέργεια, καὶ τούτου χάριν ἢ δύναμις λαμβάνεται. Οὐ γὰρ ἵνα ὄψιν ἔχωσιν ὁρῶσι τὰ ζῶα, ἀλλ' ὅπως ὁρῶσιν ὄψιν ἔχουσιν. Ὀμοίως δὲ καὶ οἰκοδομικὴν, ἵνα οἰκοδομῶσι καὶ τὴν θεωρητικὴν, ἵνα θεωρῶσιν· ἀλλ' οὐ θεωροῦσιν, ἵνα θεωρητικὴν ἔχωσιν, εἰ μὴ οἱ μελετῶντες. Οὐτοι δ' οὐχὶ θεωροῦσιν, ἀλλ' ἢ ἀδὶ, ἢ ὅτι οὐδὲν δεόνται θεωρεῖν. Ἔτι ἡ ὕλη ἐστὶ δυνάμει, ὅτι ἔλθοι· ἂν εἰς τὸ εἶδος. Ὅταν δὲ γε ἐνεργείᾳ ᾗ, τότε ἐν τῷ εἶδει ἐστίν. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὧν κινήσεις τὸ τέλος. Διὸ ὥσπερ οἱ διδάσκοντες, ἐνεργοῦντα ἐπιδείξαντες, οἴονται τὸ τέλος ἀποδεδωκέναι, καὶ ἡ φύσις ὁμοίως. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω γίγνεται, ὁ Πάσσωνος Ἑρμῆς ἔσται. Ἀδελφὸς γὰρ ἢ ἐπιστήμη, εἰ ἔσω ἢ ἔξω, ὥσπερ κἀκείνος. Τὸ γὰρ ἔργον, τέλος· ἢ δὲ ἐνέργεια, τὸ ἔργον. Διὸ καὶ τούνομα λέγεται ἐνέργεια κατὰ τὸ ἔργον, καὶ συντείνει πρὸς τὴν ἐντελέχειαν. Ἐπὶ δ' ἐστὶ τῶν μὲν ἔσχατον ἢ χρῆσις, οἷον ὄψεως ἢ ὁρασις, καὶ οὐδὲν γίνεται παρὰ ταύτην ἕτερον ἀπὸ τῆς ὄψεως ἔργον· ἐπ' ἐνίων δὲ γίνεται τι, οἷον ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς οἰκία παρὰ τὴν οἰκοδόμησιν· ὅμως οὐδὲν ἦττον, ἔνθα μὲν τέλος, ἔνθα δὲ μᾶλλον τέλος τῆς δυνάμεώς ἐστίν. Ἡ γὰρ οἰκοδομησις ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ, καὶ ἅμα γίγνεται καὶ ἐστὶ τῇ οἰκίᾳ. Ὅσων μὲν οὖν ἕτερόν τι ἐστὶν παρὰ τὴν χρῆσιν τὸ γιγνόμενον, τούτων μὲν ἢ ἐνέργεια ἐν τῷ ποιουμένῳ ἐστίν, οἷον ἢ τε οἰκοδόμησις ἐν τῷ

οικοδομουμένων, καὶ ἡ ὕφανσις ἐν τῷ ὕφαινομένῳ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ὅλως ἡ κίνησις ἐν τῷ κινουμένῳ. Ὅσων δὲ μὴ ἐστὶν ἄλλο τι ἔργον παρὰ τὴν ἐνέργειαν, ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει ἡ ἐνέργεια· οἷον ἡ ὄρασις ἐν τῷ ὁρῶντι, καὶ ἡ θεωρία ἐν τῷ θεωροῦντι, καὶ ἡ ζωὴ ἐν τῇ ψυχῇ. Διὸ καὶ ἡ εὐδαιμονία· ζωὴ γὰρ καὶ ποιὰ τις ἐστίν. Ὡστε φανερόν ἐστι ἡ οὐσία καὶ τὸ εἶδος ἐνέργειά τις ἐστι. Κατὰ τε δὴ τοῦτον τὸν λόγον φανερόν, ὅτι πρότερον τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια δυνάμει· καὶ ὥσπερ εἶπομεν τοῦ χρόνου αἰεὶ προλαμβάνει ἐνέργεια ἐτέρα πρὸ ἐτέρας, ἕως τῆς τοῦ αἰεὶ κινουντος πρώτως. Ἀλλὰ μὴν καὶ κυριωτέρως. Τὰ μὲν γὰρ αἰδία, πρότερα τῇ οὐσίᾳ τῶν φθαρτῶν. Ἔστι δ' οὐθὲν δυνάμει αἰδίων. Λόγος δὲ ὁδε· πᾶσα δύναμις ἅμα τῆς ἀντιφάσεώς ἐστι· τὸ μὲν γὰρ μὴ δυνατόν ὑπάρχειν, οὐκ ἂν ὑπάρξειεν οὐθενί· τὸ δυνατόν δὲ πᾶν ἐνδέχεται μὴ ἐνεργεῖν. Τὸ ἄρα δυνατόν εἶναι, ἐνδέχεται καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Τὸ αὐτὸ ἄρα δυνατόν καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. Τὸ δὲ δυνατόν μὴ εἶναι, ἐνδέχεται μὴ εἶναι. Τὸ δὲ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, φθαρτόν, ἢ ἀπλῶς, ἢ τοῦτο αὐτὸ ὃ λέγεται ἐνδέχεσθαι, μὴ εἶναι, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ ποιόν· ἀπλῶς δὲ τὸ κατ' οὐσίαν. Οὐθὲν ἄρα τῶν ἀφθάρτων ἀπλῶς, δυνάμει ἐστὶν ὃν ἀπλῶς· κατὰ τι δὲ οὐδὲν κωλύει, οἷον, ποιόν, ἢ ποῦ. Ἐνεργεῖα ἄρα πάντα· οὐδὲ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, καίτοι ταῦτα πρώτα. Εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἦν, οὐθὲν ἂν ἦν. Οὐδὲ δὴ κίνησις, εἴ τις ἐστὶν αἰδῖος· οὐδ' εἴ τι κινούμενον αἰδίων, οὐκ ἔστι κατὰ δύναμιν κινούμενον, ἀλλ' ἢ πόθεν, ἢ πῇ. Τοῦτου δ' ὕλην οὐθὲν κωλύει ὑπάρχειν, διὸ αἰεὶ ἐνεργεῖ

ὁ ἥλιος καὶ ἄστρα, καὶ ὅλος ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐ φοβερὸν μὴ ποτε στῇ, ὃ φοβοῦνται αἱ περὶ φύσεως. Οὐδὲ κάμνει τοῦτο δρῶντα· οὐ γὰρ εἶναι περὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιφάσεως αὐτοῖς, οἷον τοῖς φθαρτοῖς, ἢ κινήσεως. Ὡστε ἐπίπονον εἶναι τὴν συνέχειαν τῆς κινήσεως. Ἡ γὰρ οὐσία, ὕλη καὶ δύναμις οὕσα, οὐκ ἐνεργεῖα αἰτία τούτου. Μιμεῖται δὲ τὰ ἀφθαρτα καὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα, οἷον γῆ καὶ πῦρ. Καὶ γὰρ ταῦτα αἰετῶς ἐνεργεῖ. Καθ' αὐτὰ γὰρ καὶ ἐν αὐτοῖς ἔχει τὴν κίνησιν. Αἱ δ' ἄλλαι δυνάμεις, ἐξ ὧν διώρισται, πᾶσαι τῆς ἀντιφάσεώς εἰσι. Τὸ γὰρ δυνάμενον ὥδὲ κινεῖν, δύναται καὶ μὴ ὥδὲ, ὅσα γε κατὰ λόγον. Αἱ δὲ ἄλλοι τῷ παρῆναι καὶ μὴ, τῆς ἀντιφάσεως ἔσονται αἱ αὐταί. Εἰ ἄρα τινές εἰσι φύσεις τοιαῦται, ἢ οὐσίαι, οἷας λέγουσιν οἱ ἐν τοῖς λόγοις τὰς ἰδέας, πολὺ μᾶλλον ἐπιστήμον ἂν τι εἴη, ἢ αὐτὴ ἐπιστήμη· καὶ κινούμενον, ἢ κινήσεις. Ταῦτα γὰρ ἐνεργεῖαι μᾶλλον, ἐκείναι δὲ δυνάμεις τούτων. Ὅτι μὲν οὖν πρότερον ἢ ἐνεργεῖα καὶ δυνάμεως καὶ πάσης ἀρχῆς μεταβλητικῆς, φανερόν.

CAPUT IX.

Ὅτι δὲ καὶ βελτίων καὶ σπουδαιοτέρα τῆς σπουδαίας δυνάμεως ἢ ἐνεργεῖα, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ὅσα γὰρ κατὰ τὸ δύνασθαι λέγεται, ταῦτόν ἐστι δυνατόν τᾶναντία· οἷον, τὸ δύνασθαι τὸ λεγόμενον ὑγιαίνειν, ταῦτόν ἐστι, καὶ τὸ νοσοῦν, καὶ ἄμα. Ἡ αὐτὴ γὰρ δύναμις τοῦ ὑγιαίνειν καὶ κάμνειν, καὶ ἡρεεῖν καὶ κινεῖσθαι, καὶ οἰκοδομεῖν καὶ καταβάλλειν· καὶ οἰκοδομεῖσθαι καὶ καταπίπτειν. Τὸ μὲν οὖν δύνασθαι τᾶναντία, ἄμα ὑπάρχει· εἶναι δὲ τὰ ἐναντία, ἄμα, ἀδύνα-

τον· [καὶ τὰς ἐνεργείας δὲ ἅμα ἀδύνατον ὑπάρχειν·]
οἷον, ὑγιαίνειν καὶ κάμνειν. Ὡστ' ἀνάγκη τούτων
θάτερον εἶναι τὰγαθόν· τὸ δὲ δύνασθαι ὁμοίως
ἀμφοτέρων, ἢ οὐδέτερον. Ἡ ἄρα ἐνέργεια, βέλτιον.
Ἀνάγκη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν τὸ τέλος καὶ τὴν ἐνερ-
γειαν εἶναι χεῖρον τῆς δυνάμεως. Τὸ γὰρ δυνάμενον,
ταῦτ' ἄμφω τὰναντία. Δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἔστι τὸ
κακὸν παρὰ τὰ πράγματα. Ὡστερον γὰρ τῇ φύσει
τὸ κακὸν τῆς δυνάμεως. Οὐκ ἄρα οὐδ' ἐν τοῖς ἐξ
ἀρχῆς καὶ τοῖς αἰδίοις οὐθέν ἐστιν, οὔτε κακὸν, οὔτε
ἀμάρτημα, οὔτε διεφθαρμένον. Καὶ γὰρ ἡ διαφθορὰ
τῶν κακῶν ἐστιν. Εὐρίσκεται δὲ καὶ τὰ διαγράμματα
ἐνέργεια. Διαιροῦντες γὰρ εὐρίσκουσιν. Εἰ δ' ἦν
διηρημένα, φανερὰ ἂν ἦν. Νῦν δ' ἐνυπάρχει δυνάμει.
Διὰ τί δύο ὀρθαὶ τὸ τρίγωνον; ὅτι αἱ περὶ μίαν στιγ-
μὴν γωνίαι, ἴσαι δύο ὀρθαῖς. Εἰ οὖν ἀνήκτο ἡ περὶ
τὴν πλευρὰν, ἰδόντι ἂν ἦν εὐθύς δῆλον. Διὰ τί ἐν ἡμι-
κυκλίῳ ὀρθὴ καθόλου; διότι ἐὰν ἴσαι αἱ τρεῖς, ἡ τε
βάσις δύο, καὶ ἡ ἐκ μέσου ἐπισταθεῖσα ὀρθὴ, ἰδόντι
δῆλον τῷ ἐκείνῳ εἰδοῖται. Ὡστε φανερόν ὅτι τὰ δυνά-
μει ὄντα, εἰς ἐνέργειαν ἀναγόμενα εὐρίσκεται.
Αἴτιον δὲ, ὅτι νόησις ἡ ἐνέργεια. Ὡστ' ἐξ ἐνερ-
γείας ἡ δύναμις· καὶ διὰ τοῦτο ποιοῦντες γινώσκου-
σιν. Ὡστερον γὰρ γενέσει ἡ ἐνέργεια ἢ κατ' ἀριθμόν.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὄν λέγεται καὶ τὸ μὴ ὄν, τὸ μὲν κατὰ
τὰ σχήματα τῶν κατηγοριῶν, τὸ δὲ κατὰ δυνάμιν ἡ
ἐνέργειαν τούτων, ἢ τὰναντία, τὸ δὲ κυριώτατον ὄν,
ἀληθές ἢ ψεῦδος· τούτων δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ
τὸ συγκεῖσθαι ἢ διαιρεῖσθαι· ὥστε ἀληθεύει μὲν ὁ τὸ

διηρημένον οἰόμενος διαιρεῖσθαι, καὶ τὸ συγκείμενον
 συγκεῖσθαι· ἔψευσται δὲ ὁ ἐναντίως ἔχων, ἢ τὰ πράγ-
 ματὰ ποτ' ἐστίν, ἢ οὐκ ἔστιν. Ὡστε τὸ ἀληθὲς λεγό-
 μενον, ἢ ψεῦδος· τοῦτο γὰρ σκεπτέον τί λέγομεν.
 Οὐ γάρ, διὰ τὸ ἡμᾶς οἶεσθαι ἀληθῶς σε λευκὸν εἶναι,
 εἰ σὺ λευκός· ἀλλὰ διὰ τὸ σὲ λευκὸν εἶναι, ἡμεῖς οἱ
 φάντες τοῦτο ἀληθεύομεν. Εἰ δὴ τὰ μὲν ἀεὶ σύγκει-
 ται, καὶ ἀδύνατα διαιρεθῆναι, τὰ δ' αἰεὶ διήρηται, καὶ
 ἀδύνατα συντεθῆναι, τὰ δ' ἐνδέχεται τάναντία· τὸ
 μὲν εἶναι ἐστὶ τὸ συγκεῖσθαι καὶ ἐν εἶναι· τὸ δὲ μὴ
 εἶναι, τὸ μὴ συγκεῖσθαι, ἀλλὰ πλείω εἶναι. Περὶ μὲν
 οὖν τὰ ἐνδεχόμενα, ἡ αὐτὴ γίνεται ψευδὴς καὶ ἀληθὴς
 δόξα, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· καὶ ἐνδέχεται ὅτε μὲν ἀλη-
 θεύειν, ὅτε δὲ ψεύδεσθαι. Περὶ δὲ τὰ ἀδύνατα
 ἄλλως ἔχειν, οὐ γίγνεται· ὅτε μὲν ἀληθὲς, ὅτε δὲ
 ψεῦδος, ἀλλ' αἰεὶ ταῦτα ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. Περὶ
 δὲ δὴ τὰ ἀσύνθετα, τί τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, καὶ
 τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος; οὐ γάρ ἐστὶ σύνθετον.
 Ὡστε εἶναι μὲν, ὅταν σύγκηται· μὴ εἶναι δὲ, ἐὰν
 διηρημένον ἢ (ὥσπερ τὸ λευκὸν ξύλον, ἢ τὸ ἀσύμμε-
 τρον τὴν διάμετρον·) οὐδὲ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος
 ὁμοίως ἔτι ὑπάρξει καὶ ἐπ' ἐκείνων. Ἡ ὥσπερ οὐδὲ
 τὸ ἀληθὲς ἐπὶ τούτων τὸ αὐτὸ, οὕτως οὐδὲ τὸ εἶναι;
 ἀλλ' ἐστὶ τὸ μὲν ἀληθὲς, τὸ δὲ ψεῦδος. Τὸ μὲν θί-
 γειν καὶ φάναι ἀληθὲς. Οὐ γάρ ταυτὸ κατάφασις καὶ
 φάσις. Τὸ δ' ἀγνοεῖν μὴ θιγγάνειν. Ἀπατηθῆναι
 γὰρ περὶ τὸ τί ἐστίν, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβη-
 κός. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς ἀσυνθέτους οὐσίας. Οὐ
 γάρ ἐστὶν ἀπατηθῆναι· καὶ πᾶσαι εἰσιν ἐνεργεῖα, οὐ
 δυνάμει. Ἐγίνοντο γὰρ ἂν, καὶ ἐφθείροντο· νῦν δὲ

τὸ ὃν αὐτὸ οὐ γίνεται, οὐδὲ φθείρεται. Ἐκ τινος γὰρ ἂν ἐγίνετο. Ὅσα δὲ ἐστὶν ὅπερ εἶναι τὴ καὶ ἐνεργείᾳ, περὶ ταῦτα οὐκ ἐστὶν ἀπατηθῆναι, ἀλλ' ἢ νοεῖν, ἢ μὴ. Ἀλλὰ τὸ τί ἐστὶ ζητεῖται περὶ αὐτῶν, εἰ τοιαῦτά ἐστὶν, ἢ μὴ. Τὸ δὲ εἶναι ὡς τὸ ἀληθές, καὶ τὸ μὴ εἶναι, ὡς τὸ ψεῦδος, ἐν μὲν ἐστὶν εἰ σύγκειται, ἀληθές· τὸ δ' εἰ μὴ σύγκειται, ψεῦδος. Τὸ δὲ ἐν, εἴπερ ὃν, οὕτως ἐστὶν· εἰ δὲ μὴ οὕτως, οὐκ ἐστὶ. Τὸ δὲ ἀληθές, τὸ νοεῖν αὐτά· τὸ δὲ ψεῦδος, οὐκ ἐστὶν, οὐδὲ ἀπάτη, ἀλλὰ ἄγνοια, οὐχ οἷα ἡ τυφλότης ἐστίν. Ἡ μὲν γὰρ τυφλότης ἐστὶν, ὡς ἂν εἰ τὸ νοητικὸν ὅλως μὴ ἔχοι τις. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι περὶ τῶν ἀκινήτων οὐκ ἐστὶν ἀπάτη κατὰ τὸ ποτέ, εἴ τις ὑπολαμβάνοι ἀκίνητα· οἶον, τὸ τρίγωνον, εἰ μὴ μεταβάλλειν, οὐκ οἰήσεται ποτέ μὲν δύο ὀρθὰς ἔχειν, ποτέ δὲ οὐ. Μεταβάλλοι γὰρ ἂν· ἀλλὰ τὸ μὲν, τὸ δ' οὐ. Οἶον ἄρτιον ἀριθμὸν πρῶτον μὲν εἶναι μηθέν, ἢ τιὰς μὲν, τιὰς δ' οὐ. Αριθμῷ δὲ περὶ ἓνα οὐδὲ τοῦτο. Οὐ γὰρ ἔτι τίνα μὲν, τίνα δὲ οὐκ οἰήσεται, ἀλλ' ἀληθεύσει ἢ ψεύσεται, ὡς ἀεὶ οὕτως ἔχοντος.

LIBER IX. (X.)

CAPUT I.

Τὸ ἐν ὅτι μὲν λέγεται πολλαχῶς, ἐν τοῖς περὶ τοῦ ποσαχῶς διηρημένοις εἴρηται πρότερον. Πλεοναχῶς δὲ λεγόμενου, οἱ συγκεφαλαιούμενοι τρόποι εἰσὶ τέσσαρες τῶν πρώτως καὶ καθ' αὐτὰ λεγομένων ἐν, ἀλλὰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Τό, τε γὰρ συνεχές, ἢ ἀπλῶς,

ἢ μάλιστα γὰρ τὸ φύσει καὶ μὴ ἀφ᾽ ἧς, μηδὲ δεσμῶ· καὶ τούτων μᾶλλον ἐν καὶ πρότερον, ὢν ἀδιαιρετωτέρα ἢ κίνησις καὶ μᾶλλον ἀπλῆ. Ἔτι τοιοῦτον, καὶ μᾶλλον τὸ ὅλον καὶ ἔχον τινὰ μορφήν καὶ εἶδος· μάλιστα δ' εἴ τι φύσει τοιοῦτον καὶ μὴ βία, ὥσπερ ὅσα κόλλη, ἢ γόμφῳ, ἢ συνδέσμῳ· ἀλλὰ ἔχει ἐν αὐτῷ τὸ αἷτιον τοῦ συνεχὲς εἶναι. Τοιοῦτον δὲ τῷ μίαν τὴν κίνησιν εἶναι, καὶ ἀδιαιρετον τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὡστε φανερόν ἐστι τι φύσει κινήσεως ἀρχὴν ἔχει τῆς πρώτης, τὴν πρώτην· οἷον λέγω φορᾶς κυκλοφορίαν, ὅτι τοῦτο πρῶτον μέγεθος ἐν. Τὰ μὲν δὴ οὕτως ἐν, ἢ συνεχὲς, ἢ ὅλον· τὰ δὲ ὢν ἂν ὁ λόγος εἰς ἧς. Τοιαῦτα δὲ ὢν ἢ νόησις μία· τοιαῦτα δὲ ὢν ἀδιαιρέτος· ἀδιαιρέτος δὲ τοῦ ἀδιαιρέτου εἶδει, ἢ ἀριθμῷ. Ἀριθμῷ μὲν οὖν, τὸ καθ' ἕκαστον ἀδιαιρέτον· εἶδει δὲ, τῷ γνωστῷ, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ. Ὡσθ' ἐν ἂν εἴη πρῶτον τὸ ταῖς οὐσίαις αἷτιον τοῦ ενός. Λέγεται μὲν οὖν τὸ ἐν τοσαυταχῶς, το, τε συνεχὲς φύσει καὶ τὸ ὅλον, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον, καὶ τὸ καθ' ὅλου. Πάντα δὲ ταῦτα ἐν, τῷ ἀδιαιρέτοι εἶναι, τῶν μὲν τὴν κίνησιν, τῶν δὲ τὴν νόησιν, ἢ τὸν λόγον. Δεῖ δὲ κατανοεῖν ὅτι οὐχ ὡσαύτως λεπτέον λέγεσθαι ποῖά τε ἐν λέγεται, καὶ τί ἐστι τὸ ἐν εἶναι, καὶ τίς αὐτοῦ λόγος. Λέγεται μὲν γὰρ τὸ ἐν τοσαυταχῶς, καὶ ἕκαστον ἔσται ἐν τούτων, ὢν ἂν ὑπάρχῃ τις τούτων τῶν τρόπων. Τὸ δὲ ἐν εἶναι, ὅτε μὲν τούτων τινὲς ἔσται, ὅτε δὲ ἄλλῳ, ὃ καὶ μᾶλλον ἐγγὺς τῷ ὀνόματι ἐστι, τῇ δυνάμει δ' ἐκείνα· ὥσπερ καὶ περὶ στοιχείου καὶ αἰτίας, εἰ θεοὶ λέγειν, ἐπὶ τε τοῖς πράγμασι διορίζοντα, καὶ τοῦ ὀνόματος τὸν ὅρον ἀπαδιόντα. Ἔστι μὲν γὰρ ὡς στοιχεῖον, τὸ πῦρ (ἔστι δ'

ἴσως καθ' αὐτὸ καὶ τὸ ἄπειρον, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον) ἔστι δ' ὡς οὐ. Οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ πυρὶ καὶ στοιχείῳ εἶναι, ἀλλ' ὡς μὲν πρᾶγμα τι καὶ φύσις τὸ πῦρ στοιχεῖον. Τὸ δὲ ὄνομα σημαίνει, τῷ τοδὶ συμβεβηκέναι αὐτῷ, ὅτι ἐστὶ τι ἐκ τούτου ὡς πρώτου ἐνυπάρχοντος. Οὕτως καὶ ἐπὶ αἰτίου καὶ ἐνὸς τῶν τοιούτων ἀπάντων. Διὸ καὶ τὸ ἐν εἶναι, τὸ ἀδιαίρετῳ ἐστὶν εἶναι, ὅπερ τῷδε ὄντι καὶ ἀχωρίστῳ, ἢ τόπῳ, ἢ εἴδει, ἢ διανοίᾳ, ἢ τῷ ὅλῳ καὶ διωρισμένῳ. Μάλιστα δὲ τὸ μέτρῳ εἶναι πρῶτον ἐκάστου γένους, καὶ κυριώτατα τοῦ ποσοῦ. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐλήλυθε. Μέτρον γὰρ ἐστὶν ὃ τὸ ποσὸν γινώσκεται. Γινώσκεται δὲ, ἢ ἐν, ἢ ἀριθμῷ τὸ ποσὸν ἢ ποσόν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἅπας, ἐνί. Ὡστε πᾶν τὸ ποσὸν γινώσκεται ἢ ποσόν, τῷ ἐν, καὶ ὃ πρώτῳ γινώσκεται, τοῦτο αὐτὸ ἐν. Διότι τὸ ἐν ἀριθμοῦ ἀρχή, ἢ ἀριθμός. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις λέγεται μέτρον, ὃ πρώτῳ τε ἕκαστον γινώσκεται, καὶ τὸ μέτρον ἐκάστου ἐν, ἐν μήκει, ἐν πλάτει, ἐν βάθει, ἐν βάρει, ἐν τάχει. Τὸ γὰρ βάρος καὶ τάχος, κοινὸν ἐν τοῖς ἐναντίοις. Διττὸν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν. Οἷον βάρος τό, τε ὀποστηνοῦν ἔχον ῥοπήν, καὶ τὸ ἔχον ὑπεροχὴν ῥοπῆς. Καὶ τάχος, τό, τε ὀποστηνοῦν κίνησιν ἔχον, καὶ τὸ ὑπεροχὴν κινήσεως. Ἔστι γὰρ τι τάχος καὶ τοῦ βραδέος, καὶ βάρους τοῦ κουφοτέρου. Ἐν πᾶσι δὴ τούτοις, μέτρον καὶ ἀρχὴ ἐν τι καὶ ἀδιαίρετον· ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς γραμμαῖς χρῶνται ὡς ἀτόμῳ τῇ ποδιαίᾳ. Πανταχοῦ γὰρ τὸ μέτρον ἐν τι ζητοῦσι καὶ ἀδιαίρετον. Τοῦτο δὲ τὸ ἀπλοῦν, ἢ τῷ ποιῷ, ἢ τῷ ποσῷ. Ὅπου μὲν οὖν δοκεῖ μὴ εἶναι ἀφελεῖν ἢ προστιθέναι, τοῦτο ἀκριβὲς τὸ μέτρον. Διὸ τὸ τοῦ

ARIST. ΜΕΤΑΡΗ.

N

ἀριθμοῦ ἀκριβέστατον. Τὴν γὰρ μονάδα τιθεῖσι πάντῃ ἀδιαίρετον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μιμοῦνται τὸ τοιοῦτον. Ἀπὸ γὰρ σταδίου καὶ ταλάντου, καὶ αἰ τοῦ μείζονος, λάθοι ἂν καὶ προστεθὲν τι καὶ ἀφαιρεθὲν μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος. Ὡστε ἀφ' οὗ πρώτου κατὰ τὴν αἴσθησιν μὴ ἐνδέχεται, τοῦτο πάντες ποιοῦνται μέτρον, καὶ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν, καὶ βάρους καὶ μεγέθους. Καὶ τότε οἶονται εἰδέναι τὸ ποσόν, ὅταν εἰδῶσι διὰ τοῦτου τοῦ μέτρου· καὶ δὴ καὶ κίνησιν τῇ ἀπλῇ κινήσει καὶ τῇ ταχίστῃ. Ὀλιγοστών γὰρ αὕτη ἔχει χρόνον. Διὸ ἐν τῇ ἀστρολογίᾳ τὸ τοιοῦτον ἐν, ἀρχὴ καὶ μέτρον (τὴν κίνησιν γὰρ ὁμαλὴν ὑποτίθενται, καὶ ταχίστην τὴν τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς ἣν κρίνουνσι τὰς ἄλλας) καὶ ἐν μουσικῇ διέσεις, ὅτι ἐλάχιστον· καὶ ἐν φωνῇ στοιχεῖον· καὶ ταῦτα πάντα ἐν τι οὕτως, οὐχ ὥς κοινόν τι τὸ ἐν, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. Οὐκ αἰ τοῦ ἀριθμοῦ ἐν τὸ μέτρον, ἀλλ' ἐνίοτε πλείω· οἷον αἱ διέσεις δύο, αἱ μὴ κατὰ τὴν ἀκοήν, ἀλλ' ἐν τοῖς λόγοις· καὶ αἱ φωναὶ πλείους αἷς μετροῦμεν, καὶ ἡ διάμετρος δυσὶ μετρεῖται, καὶ ἡ πλευρὰ, καὶ τὰ μεγέθη πάντα. Οὕτω δὴ πάντων μέτρον τὸ ἐν, ὅτι γνωρίζομεν ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ οὐσία, διαιροῦντες ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐν ἀδιαίρετον, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκάστων ἀδιαίρετον. Οὐχ ὁμοίως δὲ πᾶν ἀδιαίρετον, οἷον πούς καὶ μονάς· ἀλλὰ τὸ μὲν πάντῃ, τὸ δ' εἰς ἀδιαίρετα πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐθέλει, ὥσπερ εἴρηται ἤδη. Ἰσως γὰρ πᾶν συνεχὲς διαιρετόν. Αἰ τοῦ συγγενὲς τὸ μέτρον. Μεγεθῶν μὲν γὰρ μέγεθος, καὶ καθ' ἕκαστον, μήκους μήκος, πλάτους πλάτος, φωνῶν φωνή, βάρους βάρος, μονάδων μονάς. Οὕτω γὰρ δεῖ λαμβάνειν, ἀλλ'

οὐχ ὅτι ἀριθμῶν ἀριθμός. Καίτοι ἔδει, εἰ ὁμοίως· ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄξιοι, ἀλλ' ὥσπερ εἰ μονάδων μονάδας ἀξιῶσειε μέτρον, ἀλλὰ μὴ μονάδα. Ὁ δ' ἀριθμὸς πλήθος μονάδων· καὶ τὴν ἐπιστήμην μέτρον τῶν πραγμάτων λέγομεν, καὶ τὴν αἴσθησιν διὰ τὸ αὐτὸ, ὅτι γνωρίζομεν τι αὐταῖς, ἐπεὶ μετροῦνται μᾶλλον, ἢ μετροῦσιν. Ἀλλὰ συμβαίνει ἡμῖν, ὥσπερ ἂν εἰ ἄλλου ἡμᾶς μετροῦντος, ἐγνωρίσαμεν πηλίκου ἔσμεν, τῷ τὸν πῆχυν ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν ἐπιβάλλειν. Πρωταγόρας δ' ἄνθρωπόν φησι πάντων εἶναι μέτρον, ὥσπερ ἂν εἰ τὸν ἐπιστήμονα εἰπὼν, ἢ τὸν αἰσθανόμενον. Τούτους δ', ὅτι ἔχουσιν ὁ μὲν αἴσθησιν, ὁ δὲ ἐπιστήμην, ἃ φαμέν εἶναι μέτρα τῶν ὑποκειμένων. Οὐδὲν δὴ λέγοντες περιττὸν φαίνονται τι λέγειν. Ὅτι μὲν οὖν τῷ ἐνὶ εἶναι, μάλιστα ἐστὶ κατὰ τὸ ὄνομα ὁ ἀφορίζουσι, μέτρον τι καὶ κυριώτατον τοῦ ποσοῦ, εἴτα τοῦ ποιοῦ, φανερόν. Ἔσται δὲ τοιοῦτον, τὸ μὲν, ἂν ἢ ἀδιαίρετον κατὰ τὸ ποσόν· τὸ δὲ, ἂν κατὰ τὸ ποίον. Διόπερ ἀδιαίρετον τὸ ἐν, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἢ ἐν.

CAPUT II.

Κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ζητητέον ποτέως ἔχει, καθάπερ ἐν τοῖς διαπορήμασιν ἐπήλθομεν, τί τὸ ἐν ἐστὶ, καὶ πῶς δεῖ περὶ τοῦ αὐτοῦ λαβεῖν· πρότερον ὡς οὐσίας τινὸς οὕσης αὐτοῦ τοῦ ἐνός, καθάπερ οἱ τε Πυθαγόρειοί φασι πρότερον, καὶ Πλάτων ὕστερον· ἢ μᾶλλον ὑπόκειται τις φύσις· καὶ πῶς δεῖ γνωριμωτέρως λεχθῆναι, καὶ μᾶλλον, ὥσπερ οἱ περὶ φύσεως. Ἐκείνων μὲν γὰρ, ὁ μὲν τις φιλίαν εἶναι φησι τὸ ἐν, ὁ δ' αἴρα, ὁ δὲ τὸ ἀπειρον. Εἰ δὲ μηδὲν τῶν αἰσθησέμεν δυνατὸν οὐσίαν εἶναι, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ

οὐσίας, καὶ τοῖς περὶ τοῦ ὄντος εἴρηται λόγοις, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο οὐσία, ὥς ἐν τι παρὰ τὰ πολλὰ δυνατόν εἶναι (κοινὸν γάρ) ἀλλ' ἡ κατηγόρημα μόνον, δηλονὲς οὐδὲ τὸ ἐν. Τὸ γὰρ ὄν, καὶ τὸ ἐν καθόλου κατηγορεῖται μάλιστα πάντων. Ὡστε οὔτε τὰ γένει φύσεις, τινὲς καὶ οὐσίαι χωρίζεται τῶν ἄλλων εἰσὶν· οὔτε τὸ ἐν γένος ἐνδέχεται εἶναι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι' ἃσπερ οὐδὲ τὸ ὄν, οὐδὲ τὴν οὐσίαν. Ἐτι δ' ὁμοίως ἐπὶ πάντων ἀναγκαῖον ἔχειν. Λέγεται δὲ ἰσαχῶς τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν. Ὡστ' ἐπεὶ περ ἐν τοῖς ποιοῖς ἐστὶ τι τὸ ἐν καὶ τις φύσις, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ποσοῖς, δηλονότι καὶ ὅλως ζητητέον τί τὸ ἐν, ὥσπερ καὶ τί τὸ ὄν· ὥς οὐχ ἱκανὸν ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἡ φύσις αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴν ἐν γε χρώμασιν ἐστὶ τὸ ἐν χρῶμα, οἷον τὸ λευκόν· εἶτα τὰ ἄλλα ἐκ τούτου καὶ τοῦ μέλανος φαίνεται γιγνώμενα. Τὸ δὲ μέλαν, στέρησις λευκοῦ, ὥσπερ καὶ φωτὸς σκότος. Τοῦτο δ' ἐστὶ στέρησις φωτός. Ὡστε εἰ τὰ ὄντα ἦν χρώματα, ἦν ἂν ἀριθμὸς τις τὰ ὄντα. Ἀλλὰ τίνων; δηλονότι δὴ ὅτι χρωμάτων· καὶ τὸ ἐν ἦν ἂν τι ἐν, οἷον τὸ λευκόν. Ὅμοίως δὲ καὶ εἰ μέλη τὰ ὄντα ἦν, ἀριθμὸς ἂν ἦν, διέσεως μέντοι· ἀλλ' οὐκ ἀριθμὸς ἡ οὐσία αὐτῶν· καὶ τὸ ἐν ἦν ἂν τι οὐ ἡ οὐσία, οὐ τὸ ἐν, ἀλλὰ διέσεις. Ὅμοίως δὲ ἐπὶ τῶν φθόγγων στοιχείων ἦν ἂν τὰ ὄντα ἀριθμὸς, καὶ τὸ ἐν στοιχεῖον φωνῆεν. Καὶ εἰ σχήματα εὐθύγραμμα, σχημάτων ἂν ἦν ἀριθμὸς, καὶ τὸ ἐν, τὸ τρίγωνον. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν. Ὡστ' εἶπερ καὶ ἐν τοῖς πάθεσι, καὶ ἐν τοῖς ποιοῖς, καὶ ἐν τοῖς ποσοῖς, καὶ ἐν κινήσει ἀριθμῶν ὄντων, καὶ ἐνός τινος ἐν ἀπασι, ὃ, τε ἀριθμὸς τινῶν, καὶ τὸ ἐν τι ὄν· ἀλλ' οὐχ

τοῦτο αὐτοῦ ἢ οὐσία· καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἀνάγκη ὡσαύτως ἔχειν. Ὅμοίως γὰρ ἔχει ἐπὶ πάντων. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐν ἐν παντὶ γένει ἐστί τις φύσις, καὶ οὐδενὸς τοῦτο γ' αὐτὸ ἢ φύσις τὸ ἐν, φανερόν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν χρωμασι χρῶμα ἐν ζητητέον αὐτὸ τὸ ἐν, οὕτω καὶ ἐν οὐσίᾳ οὐσίαν μίαν, αὐτό τε τὸ ἐν.. Ὅτι δὲ τὸ αὐτὸ σημαίνει πως τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, δηλον, τῷ τε παρακολουθεῖν ἰσαχῶς ταῖς κατηγορίαις, καὶ μὴ εἶναι ἐν μηδεμιᾷ· οἶδν οὔτε ἐν τῇ τί ἐστιν, οὔτ' ἐν τῇ ποῖον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει, ὥσπερ τὸ ὄν. Καὶ τῷ μὴ προσκατηγορεῖσθαι ἕτερόν τι τὸ εἰς ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ οὐδὲ τὸ εἶναι, περὶ τὸ τί, ἢ ποῖον, ἢ ποσόν· καὶ τῷ ἐν εἶναι, τὸ ἐκάστω εἶναι.

CAPUT III.

Ἀντίκειται δὲ τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ κατὰ πλείους τρόπους, ὧν ἓνα τὸ ἐν καὶ τὸ πλῆθος ὡς ἀδιαίρετον καὶ διαιρετόν. Τὸ μὲν γὰρ ἢ διηρημένον, ἢ διαιρετόν, πλῆθος τι λέγεται· τὸ δὲ ἀδιαίρετον ἢ μὴ διηρημένον, ἐν. Ἐπεὶ γοῦν αἱ ἀντιθέσεις τετραχῶς, καὶ τούτων κατὰ στέρησιν λέγεται θάτερον, ἐναντίον ἂν εἴη, καὶ οὔτε ὡς ἀντίφασις, οὔτε ὡς τὰ πρὸς τι λεγόμενα. Λέγεται δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ δηλοῦται τὸ ἐν, ἐκ τοῦ διαιρετοῦ τὸ ἀδιαίρετον, διὰ τὸ μᾶλλον αἰσθητὸν τὸ πλῆθος εἶναι, καὶ τὸ διαιρετόν [ἢ τὸ ἀδιαίρετον.] Ὡστε τῷ λόγῳ πρότερον τὸ πλῆθος τοῦ ἀδιαίρετου διὰ τὴν αἴσθησιν. Ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνός, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐναντίων διεγράψαμεν, τὸ αὐτὸ, καὶ ὅμοιον, καὶ ἴσον· τοῦ δὲ πλῆθους τὸ ἕτερον, καὶ ἀνόμοιον, καὶ ἄνισον. Λεγομένου δὲ ταύτου πολλαχῶς, καὶ ἓνα μὲν τρόπον κατ' ἀριθμὸν,

ὃ λέγομεν ἐνίοτε αὐτό· τοῦτο δέ, ἂν καὶ λόγῳ καὶ ἁριθμῷ ἐν ἡ, οἷον, σὺ σαυτῷ, καὶ τῷ εἶδει καὶ τῇ ὕλῃ ἐν. Ἐτι δέ ἂν ὁ λόγος ὁ τῆς πρώτης οὐσίας εἰς ἡ, οἷον αἱ ἴσαι γραμμαὶ εὐθεῖαι αἱ αὐταί, καὶ τὰ ἴσα καὶ τὰ ἰσογώνια τετράγωνα, καίτοι πλείω· ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἰσότης, ἐνότης. Ὅμοια δέ, ἐὰν μὴ ταῦτα ἀπλῶς ὄντα, μηδὲ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀδιάφορα τὴν ὑποκειμένην, κατὰ τὸ εἶδος ταῦτα ἡ· οἷον· τὸ μεῖζον τετράγωνον, τῷ μικρῷ ὅμοιον, καὶ αἱ ἄριστοι εὐθεῖαι. Αὗται γὰρ ὅμοιαι μὲν, αἱ αὐταὶ δὲ ἀπλῶς, οὐ. Τὰ δέ, ἐὰν τὸ αὐτὸ εἶδος ἔχοντα, ἐν οἷς τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐγγίνεται, μήτε μᾶλλον ἡ, μήτε ἥττον. Τὰ δέ, ἐὰν ἡ τὸ αὐτὸ πάθος καὶ ἐν τῷ εἶδει, οἷον τὸ λευκὸν σφόδρα καὶ ἥττον, ὁμοιά φασιν εἶναι, ὅτι ἐν τὸ εἶδος αὐτῶν. Τὰ δέ, ἂν πλείω ἔχῃ ταῦτα ἢ ἕτερα, ἢ ἀπλῶς, ἢ τὰ πρόχειρα· οἷον, καττίτερος ἀργύρῳ, ἢ χρυσῷ· χρυσὸς δὲ πυρὶ, ἢ ξανθὸν καὶ πυρρόν. Ὡστε δὴλον ὅτι καὶ τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἀνόμοιον πολλαχῶς λέγεται· καὶ τὸ μὲν ἄλλο ἀντικειμένως καὶ τὸ ταῦτό. Διὸ πᾶν πρὸς ἅπαν, ἢ ταῦτό, ἢ ἄλλο. Τὸ δέ, ἐὰν μὴ καὶ ἡ ὕλη καὶ ὁ λόγος εἰς. Διὸ σὺ καὶ ὁ πλησίον ἕτερον. Τὸ δὲ τρίτον, ὡς τὰ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον, ἢ ταῦτό, διὰ τοῦτο πᾶν πρὸς πᾶν λέγεται, ὅσα λέγεται ἐν καὶ ὄν. Οὐδὲ γὰρ ἀντίφασίς ἐστι τοῦ ταυτοῦ· διὸ οὐ λέγεται ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων (τὸ δὲ μὴ ταῦτό λέγεται) ἐπὶ δὲ τῶν ὄντων πάντων. Ἡ γὰρ ἐν, ἢ οὐχ ἐν πεφυκὸς ὄν καὶ ἐν. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον καὶ ταῦτόν, οὕτως ἀντίκειται. Διαφορὰ δὲ καὶ ἑτερότης, ἄλλο. Τὸ μὲν γὰρ ἕτερον, καὶ οὐ ἕτερον, οὐκ ἀνάγκη εἶναι τινι ἕτερον. Πᾶν γὰρ ἢ ἕτερον, ἢ ταῦτό, ὅτι

ἂν ἢ ὄν. Τὸ δὲ διάφορον τινὸς, τινὲ διάφορον.
 Ὡστε ἀνάγκη ταυτό τι εἶναι ὧ διαφέρουσι. Τοῦτο
 δὲ τὸ αὐτὸ γένος ἢ εἶδος. Πᾶν γὰρ τὸ διαφέρον δια-
 φέρει, ἢ γένει, ἢ εἶδει· γένει μὲν, ὧν μὴ ἐστὶ κοινή ἢ
 ὕλη, μηδὲ γένεσις εἰς ἄλληλα· οἷον ὅσων ἄλλο σχῆμα
 τῆς κατηγορίας· εἶδει δὲ, ὧν τὸ αὐτὸ γένος· λέγεται
 δὲ γένος, ὃ ἅμφω τὸ αὐτὸ λέγονται κατὰ τὴν οὐσίαν
 τὰ διάφορα. Τὰ δ' ἐναντία, καὶ ἡ ἐναντίωσις, δια-
 φορά τις. Ὅτι δὲ καλῶς τοῦτο ὑποτιθέμεθα, δῆλον ἐκ
 τῆς ἐπαγωγῆς. Πάντα γὰρ διαφέροντά τε φαίνεται,
 καὶ οὐ μόνον ἕτερα ὄντα, ἀλλὰ τὰ μὲν τὸ γένος ἕτερα·
 τὰ δ' ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ τῆς κατηγορίας. Ὡστ'
 ἐν ταύτῳ γένει καὶ ταῦτα τῷ εἶδει. Διῶριστα δ' ἐν
 ἄλλοις, ποῖα τῷ γένει ταῦτα ἢ ἕτερα.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ διαφέρειν ἐνδέχεται ἀλλήλων τὰ διαφέρον-
 τα πλεῖον καὶ ἕλαττον, ἐστὶ τις καὶ μεγίστη διαφορά,
 καὶ ταύτην λέγω ἐναντίωσιν. Ὅτι δ' ἡ μεγίστη δια-
 φορά, δῆλον ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Τὰ μὲν γὰρ γένει
 διαφέροντα, οὐκ ἔχει ὁδὸν εἰς ἄλληλα, ἀλλὰ ἀπέχει
 πλεον, καὶ ἀσύμβλητα. Τοῖς δ' εἶδει διαφέρουσιν
 αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν ὡς ἐσχάτων. Τὸ δὲ
 ἔσχατον διάστημα, μέγιστον. Ὡστε καὶ τὸ τῶν ἐναν-
 τίων. Ἀλλὰ μὴν τότε μέγιστον ἐν ἐκάστῳ γένει τέλει-
 ον. Μέγιστον μὲν γὰρ, οὐ μὴ ἐστὶν ὑπερβολή· καὶ
 τέλειον, οὐ μὴ ἐστὶν ἔξω τέλειον λαβεῖν τι δυνατόν·
 τέλος γὰρ ἔχει ἡ τελεία διαφορά, ὥσπερ καὶ τὰλλα τῷ
 τέλος ἔχειν λέγεται τέλεια. Τοῦ δὲ τέλους, οὐδὲν ἔξω.
 Ἐσχατον γὰρ ἐν παντὶ, καὶ περιέχει. Διὸ οὐδὲν ἔξω
 τοῦ τέλους· οὐδὲ προσδεῖται οὐδενὸς τὸ τέλειον. Ὅτι

μὲν οὖν ἡ ἐναντιότης ἐστὶ διαφορὰ τέλειος, ἐκ τούτου
 δῆλον. Πολλαχῶς δὲ λεγομένων τῶν ἐναντίων, ἀκο-
 λουθήσει τὸ τελείως οὕτως, ὥς ἂν καὶ τὸ ἐναντίοις εἶ-
 ναι ὑπάρχοι αὐτοῖς. Τούτων δὲ ὄντων, φανερόν ὅτι
 οὐκ ἐνδέχεται ἐνὶ πλείῳ ἐναντία εἶναι. Οὔτε γὰρ
 τοῦ ἐσχάτου ἐσχατώτερον εἶη ἂν τι, οὔτε τοῦ ἐνὸς δια-
 στήματος πλείῳ δυοῖν ἔσχατα. Ὅλως τε εἰ ἔστιν ἡ
 ἐναντιότης διαφορὰ, ἡ δὲ διαφορὰ δυοῖν· ὥστε καὶ ἡ
 τέλειος. Ἀνάγκη δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὅρους ἀληθεῖς
 εἶναι τῶν ἐναντίων. Καὶ γὰρ πλείστον διαφέρει ἡ τέ-
 λειος διαφορὰ. Τῶν τε γὰρ γένει διαφερόντων, οὐκ
 ἔστιν ἐξωτέρῳ λαβεῖν, καὶ τῶν εἶδει, δέδεικται, ὅτι
 πρὸς τὰ ἔξω τοῦ γένους οὐκ ἔστι διαφορὰ. Τούτων
 δ' αὕτη μεγίστη καὶ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ γένει πλείστον
 διαφέροντα τὰ ἐναντία. Μεγίστη γὰρ διαφορὰ τού-
 των ἡ τέλειος. Καὶ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ δεκτικῇ πλείστον
 διαφέροντα ἐναντία. Ἡ γὰρ ὕλη ἡ αὐτὴ τοῖς ἐναν-
 τίοις· καὶ τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν πλείστον διαφε-
 ροντα. Καὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη περὶ ἓν γένος ἢ μία, ἐν
 οἷς ἡ τελεία διαφορὰ μεγίστη. Πρώτη δὲ ἐναντιώσις,
 ἕξις καὶ στέρησις ἐστίν· οὐ πᾶσα δὲ στέρησις (πολλα-
 χῶς γὰρ λέγεται ἡ στέρησις) ἀλλ' ἥτις ἂν τελεία ᾖ.
 Τὰ δ' ἄλλα ἐναντία, κατὰ ταῦτα λεχθήσεται, τὰ μὲν
 τῷ ἔχειν, τὰ δὲ τῷ ποιεῖν ἢ ποιητικὰ εἶναι, τὰ δὲ τῷ
 λείπειν εἶναι καὶ ἀποβολαὶ τούτων, ἢ ἄλλων ἐναντίων.
 Εἰ δὲ ἀντίκειται μὲν ἀντίφασις καὶ στέρησις καὶ ἐναντιό-
 τής, καὶ τὰ πρὸς τι· τούτων δὲ πρῶτον ἀντίφασις·
 ἀντιφάσεως δὲ μηδὲν ἐστὶ μεταξὺ· τῶν δὲ ἐναντίων
 ἐνδέχεται· ὅτι μὲν οὖν οὐ ταῦτόν ἀντίφασις καὶ τὰ
 ἐναντία, δῆλον· ἡ δὲ στέρησις ἀντίφασις τίς ἐστίν. Ἡ

γὰρ τὸ ἀδύνατον ὅλως ἔχειν, ἢ ὃ ἂν πεφυκός ἔχειν
 μὴ ἔχῃ, ἐστερήται, ἢ ὅλως, ἢ πῶς ἀφορισθέν. Πολλα-
 χῶς γὰρ ἤδη τοῦτο λέγομεν, ὥσπερ διήρηται ἡμῖν ἐν
 ἄλλοις. Ὡστ' ἔστιν ἡ στέρησις ἀντίφασίς τις, ἡ ἀδυ-
 ναμία διορισθεῖσα, ἡ συνειλημμένη τῷ δεκτικῷ· διὸ
 ἀντιφάσεως μὲν οὐκ ἔστι μεταξὺ, στερήσεως δὲ τινός
 ἔστιν. Ἴσον μὲν γὰρ ἢ οὐκ ἴσον, πᾶν· ἴσον δὲ ἢ ἀνι-
 σον, οὐ πᾶν, ἀλλ' εἴπερ μόνον ἐν τῷ δεκτικῷ τοῦ ἴσου.
 Εἰ δὲ αἱ γενέσεις τῇ ὕλῃ ἐκ τῶν ἐναντίων· γίνονται
 δὲ, ἢ ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς τοῦ εἶδους ἕξεως, ἢ ἐκ στε-
 ρήσεώς τινος τοῦ εἶδους καὶ τῆς μορφῆς· δῆλον ὅτι
 ἢ μὲν ἐναντίωσις, στέρησις ἂν τις εἴη πᾶσα, ἢ δὲ στε-
 ρησις ἴσως οὐ πᾶσα ἐναντιότης. Αἴτιον δ' ὅτι πολ-
 λαχῶς ἐνδέχεται ἐστερηῆσθαι τὸ ἐστερημένον. Ἐξ ὧν
 γὰρ αἱ μεταβολαὶ ἐσχάτων, ἐναντία ταῦτα. Φανερόν
 δὲ καὶ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Πᾶσα γὰρ ἐναντίωσις ἔχει
 στέρησιν θατέρου τῶν ἐναντίων, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως
 πάντα. Ἀνισότης μὲν γὰρ ἰσότητος, ἀνομοιότης
 δὲ ὁμοιότητος, κακία δὲ ἀρετῆς. Διαφέρει δὲ
 ὥσπερ εἴρηται. Τὸ μὲν γὰρ εἶναι μόνον ἢ ἐστερη-
 μένον, τὸ δὲ ἂν ἢ ποτε, ἢ ἐν τινι· οἷον ἂν ἐν ἡλικίᾳ
 τινι, ἢ τῷ κυρίῳ, ἢ πάντῃ. Διὸ τῶν μὲν ἔστι μετα-
 ξὺ, καὶ ἔστιν οὔτε ἀγαθὸς ἄνθρωπος οὔτε κακός, τῶν
 δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι ἢ περιττόν, ἢ ἄρτιον.
 Ἐτι τὰ μὲν ἔχει τὸ ὑποκείμενον ὁρισμένον, τὰ δ' οὔ.
 Ὡστε φανερόν ὅτι αἰεὶ θατέρον τῶν ἐναντίων λέγεται
 κατὰ στέρησιν. Ἀπόχρη δὲ καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ γέ-
 νη τῶν ἐναντίων, οἷον τὸ ὄν καὶ τὰ πολλὰ. Τὰ γὰρ
 ἄλλα εἰς ταῦτα ἀνάγεται.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ ἐν ἐνὶ ἔστιν ἐναντίον, ἀπορήσειεν ἂν τις πῶς ἀντίκειται τὸ ἐν καὶ τὰ πολλά (τὰ γὰρ ἄλλα εἰς ταῦτα ἀνάγεται) καὶ τὸ ἴσον τῷ μεγάλῳ καὶ τῷ μικρῷ. Τὸ γὰρ πότερον ἐν ἀντιθέσει ἀεὶ λέγομεν, οἷον πότερον λευκόν, ἢ μέλαν· καὶ πότερον λευκόν, ἢ οὐ λευκόν· πότερον δὲ ἄνθρωπος ἢ λευκόν, οὐ λέγομεν, εἰ μὴ ἐξ ὑποθέσεως, καὶ ζητοῦντες, οἷον πότερον ἦλθε Κλέων ἢ Σωκράτης· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη ἐν οὐδενὶ γένει τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκείθεν ἐλήλυθε. Τὰ γὰρ ἀντικείμενα μόνον οὐκ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν· ὥ καὶ ἐνταῦθα χρῆται, ἐν τῷ πότερος ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ ἅμα ἐνεδέχετο, γελοῖον τὸ ἐρωτήμα. Εἰ δὲ καὶ οὕτως, ὁμοίως ἐκπίπτει εἰς ἀντίθεσιν, εἰς τὸ ἐν ἢ πολλά· οἷον πότερον ἀμφοτέροι ἦλθον, ἢ ἄτερος. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις ἀεὶ τοῦ ποτέρου ἢ ζήτησις (λέγεται δὲ πότερον μείζον ἢ ἑλάττον, ἢ ἴσον) τίς ἐστιν ἡ ἀντίθεσις πρὸς ταῦτα τοῦ ἴσου; Οὔτε γὰρ θατέρῳ μόνῳ ἐναντίον, οὔτε ἀμφοῖν. Τί γὰρ μᾶλλον, ἢ τῷ μείζονι, ἢ τῷ ἐλάττονι; Ἐτι τῷ ἀνίσῳ ἐναντίον τὸ ἴσον. Ὡστ' ἐν πλείοσιν ἔσται, ἢ ἐνὶ. Εἰ δὲ τὸ ἀνίσον σημαίνει τὸ αὐτὸ ἅμα ἀμφοῖν, εἴη μὲν ἀντικείμενον ἀμφοῖν· καὶ ἡ ἀπορία βοηθεῖ τοῖς φύσκειν τὸ ἀνίσον δυάδα εἶναι. Ἀλλὰ συμβαίνει ἐν δυοῖν ἐναντίον· ὅπερ ἀδύνατον. Ἐτι τὸ μὲν ἴσον μεταξὺ φαίνεται μεγάλου καὶ μικροῦ· ἐναντίωσις δὲ οὐδεμία μεταξὺ οὔτε φαίνεται, οὔτε ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ δυνατόν. Οὐ γὰρ ἂν εἴη τελεία μεταξὺ τινος οὔσα, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει ἀεὶ ἑαυτῆς τι μεταξύ. Λέπεται δὴ, ἢ ὥς ἀπόφασιν ἀντικεῖσθαι, ἢ ὥς στέρησιν. Θατέρου μὲν

δὴ οὐκ ἐνδέχεται. Τί γὰρ μᾶλλον τοῦ μεγάλου ἢ μικροῦ; Ἀμφοῖν ἄρα ἀπόφασις στερητική. Διὸ καὶ πρὸς ἀμφοτέ-
 ρα τὸ πότερον λέγεται· πρὸς δὲ θύτερον οὐ· οἶον
 πότερον μεῖζον, ἢ ἴσον· ἢ πότερον ἴσον, ἢ ἔλαττον· ἀλλ'
 ἀεὶ τρία. Οὐ στέρησις δὲ ἐξ ἀνάγκης. Οὐ γὰρ πᾶν
 ἴσον, ὃ μὴ μεῖζον ἢ ἔλαττον· ἀλλ' ἐν οἷς πέφυκεν
 ἐκείνα. Ἔστι δὴ τὸ ἴσον, τὸ μήτε μέγα, μήτε μικρόν,
 πεφυκὸς δὲ μέγα ἢ, μικρόν εἶναι· καὶ ἀντίκειται ἀμ-
 φοῖν ὡς ἀπόφασις στερητική. Διὸ καὶ μεταξύ ἐστι,
 καὶ τὸ μήτε κακὸν μήτ' ἀγαθόν, ἀντίκειται ἀμφοῖν,
 ἀλλ' ἀνώνυμον. Πολλαχῶς γὰρ λέγεται ἐκάτερον,
 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τὸ δεκτικόν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μήτε λευ-
 κόν, μήτε μέλαν. Ἐν δὲ οὐδὲ τοῦτο λέγεται, ἀλλ' ὠρι-
 σμένα πως τὰ χρώματα, ἐφ' ὧν λέγεται στερητικῶς ἢ
 ἀπόφασις αὕτη. Ἀνάγκη γὰρ, ἢ φαιὸν ἢ ὠχρόν εἶ-
 ναι, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο ὠρισμένον. Ὡστε οὐκ ὀρθῶς
 ἐπιτιμῶσιν οἱ νομίζοντες ὁμοίως λέγεσθαι πάντα·
 ὥστε ἔσεσθαι ὑποδήματος καὶ χειρὸς μεταξύ, τὸ μήτε
 ὑπόδημα, μήτε χεῖρα· ἐπεὶ περ καὶ τὸ μήτε ἀγαθόν
 μήτε κακόν, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· ὡς πάν-
 των ἐσομένον τινὸς μεταξύ. Οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο
 συμβαίνει. Ἡ μὲν γὰρ ἀντικειμένων συναπόφασίς
 ἐστιν, ὧν ἐστι μεταξύ τι, καὶ διάστημα τι πέφυκεν εἶ-
 ναι· τῶν δ' οὐκ ἔστι διαφορά. Ἐν ἄλλῳ γὰρ γένει,
 ὧν αἱ συναποφάσεις. Ὡστ' οὐχ ἐν τὸ ὑποκείμενον.

CAPUT VI.

Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν ἀπο-
 ρήσειεν ἄν τις. Εἰ γὰρ τὰ πολλὰ τῷ ἐνὶ ἀπλῶς ἀν-
 τίκειται, συμβαίνει ἔνια ἀδύνατα. Τὸ γὰρ ἐν, ὀλί-
 γον, ἢ ὀλίγα ἔσται. Τὰ γὰρ πολλὰ, καὶ τοῖς ὀλίγοις

ἀντίκειται. Ἐτι τὰ δύο πολλά, εἴπερ τὸ διπλάσιον
 πολλαπλάσιον· καὶ οὕτω λέγεται δὲ καὶ τὰ δύο δι-
 πλάσια. Ὡστε τὸ ἓν, ὀλίγον. Πρὸς τί γὰρ πολλά
 τὰ δύο, εἰ μὴ πρὸς ἓν τε καὶ πρὸς τὸ ὀλίγον; οὐδὲν
 γὰρ ἔστιν ἔλαττον. Ἐτι εἰ ὥς ἐν μήκει τὸ μακρὸν καὶ
 βραχὺ, οὕτως ἐν πλήθει τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ
 ὃ ἂν ᾗ πολὺ, καὶ πολλά, καὶ τὰ πολλά πολὺ· εἰ μὴ τι
 ἄρα διαφέρει ἐν συνεχεῖ ἀορίστῳ, τὸ ὀλίγον, πλήθός
 τι ἔσται. Ὡστε τὸ ἐν πλήθός τι ἔστιν, εἴπερ καὶ ὀλί-
 γον. Τοῦτο δὲ ἀνάγκη, εἰ τὰ δύο πολλά. Ἀλλ' ἴσως
 τὰ πολλά λέγεται μὲν ὥς καὶ τὸ πολὺ, ἀλλ' ὥς διαφέ-
 ρον, οἷον ὕδωρ πολὺ, πολλά δ' οὐ. Ἀλλ' ὅσα διαιρε-
 τὰ ἐν τούτοις, λέγεται ἓνα μὲν τρόπον, ἐὰν ᾗ πλήθος
 ἔχον ὑπεροχὴν, ἢ ἀπλῶς, ἢ πρὸς τι· καὶ τὸ ὀλίγον
 ὡσαύτως πλήθος ἔχον ἔλλειψιν. Τὸ δὲ ὥς ἀριθμὸς,
 ὃ καὶ ἀντίκειται τῷ ἐνὶ μόνον. Οὕτως γὰρ λέγομεν
 ἓν, ἢ πολλά, ὥσπερ εἴ τις εἴποι ἓν καὶ ἓνα, ἢ λευκὸν καὶ
 λευκά, καὶ τὰ μεμετρημένα πρὸς τὸ μέτρον καὶ τὸ με-
 τρητόν. Οὕτως καὶ τὰ πολλαπλάδια λέγεται πολλά.
 Πολλὰ γὰρ ἕκαστος ἀριθμὸς, ὅτι ἐνός, καὶ ὅτι μετρη-
 τὸς ἐνὶ ἕκαστος, καὶ ὡς τὸ ἀντικείμενον τῷ ἐνὶ, οὐ τῷ
 ὀλίγῳ. Οὕτως μὲν οὖν ἔστι πολλά καὶ τὰ δύο. Ὡς
 δὲ πλήθος ἔχον ὑπεροχὴν, ἢ πρὸς τι, ἢ ἀπλῶς, οὐκ
 ἔστιν, ἀλλὰ πρῶτον. Ὀλίγα δὲ ἀπλῶς τὰ δύο. Πλή-
 θος γὰρ ἔστιν ἔλλειψιν ἔχον πρῶτον. Διὸ καὶ οὐκ ὀρ-
 θῶς ἀπέστη Ἀναξαγόρας εἰπὼν, ὅτι ὁμοῦ πάντα χρή-
 ματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλήθει καὶ μικρότητι. Ἐδεῖ δ'
 εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ, καὶ μικρότητι, καὶ ὀλιγότητι. Οὐ
 γὰρ ἄπειρα, ἐπεὶ τὸ ὀλίγον, οὐ διὰ τὸ ἓν, ὥσπερ τινὲς
 φασιν, ἀλλὰ διὰ τὰ δύο. [Ἀντίκειται δὲ καὶ οὕτως.]

Ἀντίκειται δὴ τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ τὰ ἐν ἀριθμοῖς, ἐν τὸ τοῖς πολλοῖς, ὡς μέτρον μετρητῶ. Ταῦτα δὲ ὡς τὰ πρὸς τι, ὅσα μὴ καθ' αὐτὰ τῶν πρὸς τι. Διήρηται δ' ἡμῖν ἐν ἄλλοις, ὅτι διχῶς λέγεται τὰ πρὸς τι, τὰ μὲν ὡς ἐναντία, τὰ δ' ὡς ἐπιστήμη πρὸς ἐπιστητὸν, τῷ λέγεσθαι τι ἄλλο πρὸς αὐτά. Τὸ δὲ ἐν, ἔλαττον εἶναι τινός, οἷον τοῖν δυοῖν, οὐδὲν καλύει. Οὐ γὰρ εἰ ἔλαττον, καὶ ὀλίγον. Τὸ δὲ πλῆθος, ὡς γένος ἐστὶ τοῦ ἀριθμοῦ. Ἔστι γὰρ ἀριθμὸς πλῆθος ἐνὶ μετρητῶν. Καὶ ἀντίκειται πῶς τὸ ἐν καὶ ὁ ἀριθμὸς, οὐχ ὡς ἐναντίον, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται τῶν πρὸς τι ἕνια. Ἡ γὰρ μέτρον, τὸ δὲ μετρητὸν, ταύτη ἀντίκειται. Διὸ οὐ πᾶν ὃ ἂν ᾖ ἐν, ἀριθμὸς ἐστίν, οἷον, εἴ τι ἀδιαίρετόν ἐστιν. Ὅμοίως δὲ λεγομένη ἡ ἐπιστήμη πρὸς τὸ ἐπιστητὸν, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδωσι. Δόξεις μὲν γὰρ ἂν μέτρον ἡ ἐπιστήμη εἶναι, τὸ δὲ ἐπιστητὸν τὸ μετρούμενον. Σύμβαίνει δὲ ἐπιστήμην μὲν πᾶσαν ἐπιστητὸν εἶναι· τὸ δὲ ἐπιστητὸν μὴ πᾶν ἐπιστήμην, ὅτι τρόπον τινὰ ἡ ἐπιστήμη μετρεῖται τῷ ἐπιστητῷ. Τὸ δὲ πλῆθος, οὔτε τῷ ὀλίγῳ ἐναντίον, ἀλλὰ τούτῳ μὲν τὸ πολὺ, ὡς ὑπάρχον πλῆθος ὑπερεχομένῳ πλήθει· οὔτε τῷ ἐνὶ πάντως· ἀλλὰ τὸ μὲν ὥσπερ εἴρηται, ὅτι διαιρετόν, τὸ δ' ἀδιαίρετον, τὸ δ' ὡς πρὸς τι, ὥσπερ ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητῷ, ἐὰν ᾖ ἀριθμὸς· τὸ δ' ἐν, μέτρον.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων ἐνδέχεται εἶναι τι μεταξὺ, καὶ νῶν ἐστίν, ἀνάγκη ἐκ τῶν ἐναντίων εἶναι τὰ μεταξὺ. Πάντα γὰρ τὰ μεταξὺ, ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ, καὶ ὧν ἐστὶ μεταξὺ. Μεταξὺ μὲν γὰρ ταῦτα λέγομεν, εἰς ὅσα

μεταβάλλειν πρότερον ἀνάγκη τὸ μεταβάλλον· οἷον ἀπὸ τῆς ὑπάρχουσας ἐπὶ τὴν νήτην, εἰ μεταβαίνοι τῷ ὀλίγῳ χρόνῳ, ἥξει πρότερον εἰς τοὺς μεταξὺ φθόγγους· καὶ ἐν χρώμασιν, εἰ ἥξει ἐκ τοῦ λευκοῦ εἰς τὸ μέλαν, πρότερον ἥξει εἰς τὸ φοινικουῦν καὶ φαιὸν, ἢ εἰς τὸ μέλαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Μεταβάλλειν δ' ἐξ ἄλλου γένους εἰς ἄλλο γένος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷον ἐκ χρώματος εἰς σχῆμα. Ἀνάγκη ἄρα τὰ μεταξὺ καὶ αὐτοῖς, καὶ ὧν μεταξὺ εἰσὶν, ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι. Ἀλλὰ μὴν πάντα γε τὰ μεταξὺ, ἐστὶν ἀντικειμένων τινῶν. Ἐκ τούτων γὰρ μόνων καθ' αὐτό ἐστι μεταβάλλειν. Διὸ ἀδύνατον εἶναι μεταξὺ, μὴ ἀντικειμένων. Εἴη γὰρ ἂν μεταβολή, καὶ μὴ ἐξ ἀντικειμένων. Τῶν δ' ἀντικειμένων ἀντιφάσεως μὲν, οὐκ ἔστι μεταξὺ. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀντίφασις, ἀντίθεσις, καὶ ἥς ὅτωσιν μῶριον θάτερον πάρεστιν, ἐχούσης οὐδὲν μεταξὺ ἥς ὅτωσιν θάτερον μῶριον ὃν τὸ ναὶ ἢ τὸ οὐ πάρεστιν, οὐκ ἐχούσης οὐδὲν μεταξὺ. Τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν πρὸς τι, τὰ δὲ στερησις, τὰ δὲ ἐναντία ἐστί. Τῶν δὲ πρὸς τι ὅσα μὴ ἐναντία, οὐκ ἔχει μεταξὺ. Αἴτιον δ' ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστί. Τί γὰρ ἐπιστήμης καὶ ἐπιστητοῦ μεταξὺ; ἀλλὰ μεγάλου καὶ μικροῦ. Εἰ δ' ἔστιν ἐν αὐτῷ γένει τὰ μεταξὺ, ὥσπερ δέδεικται, καὶ μεταξὺ ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ αὐτὰ συγκεῖσθαι ἐκ τούτων τῶν ἐναντίων. Ἡ γὰρ ἔσται τὸ γένος αὐτῶν, ἢ οὐδέν. Καὶ εἰ μὲν γένος ἔσται οὕτως ὥστ' εἶναι πρότερόν τι τῶν ἐναντίων, αἱ διαφοραὶ πρότεραι ἐναντίαι ἔσονται αἱ ποιήσασαι τὰ ἐναντία, ὥς εἶδη γένους. Ἐκ γὰρ τοῦ γένους καὶ τῶν διαφορῶν τὰ εἶδη· οἷον εἰ τὸ λευ-

κὸν καὶ μέλαν ἐναντία, ἔστι δὲ τὸ μὲν διακριτικὸν
 χρώμα, τὸ δὲ συγκριτικὸν χρώμα, αὗται αἱ διαφοραὶ
 τὸ διακριτικὸν καὶ συγκριτικὸν πρότεραι. Ὡστε
 ταῦτα τὰ ἐναντία ἀλλήλοις πρότερα. Ἀλλὰ μὴν τὰ
 γε ἐναντία διαφέροντα, μᾶλλον ἐναντία. Καὶ τὰ λοι-
 πὰ καὶ τὰ μεταξὺ ἐκ τοῦ γένους ἔσται, καὶ τῶν διαφο-
 ρῶν· οἷον ὅσα χρώματα τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανός ἐστι
 μεταξὺ, ταῦτα δεῖ ἐκ τε τοῦ γένους λέγεσθαι (ἔστι δὲ
 γένος τὸ χρώμα) καὶ ἐκ διαφορῶν τινῶν. Αὗται δὲ
 οὐκ ἔσονται τὰ πρῶτα ἐναντία. Εἰ δὲ μὴ ἔσται ἕκα-
 στον, ἢ λευκὸν ἢ μέλαν, ἕτεραι ἄρα. Μεταξὺ ἄρα
 τῶν πρώτων ἐναντίων αὗται ἔσονται. Αἱ πρῶται δὲ
 διαφοραὶ τὸ διακριτικὸν καὶ συγκριτικόν· ὥστε ταῦ-
 τα πρῶτα ζητητέον, ὅσα ἐναντία μὴ ἐν γένει, ἐκ τί-
 νος τὰ μεταξὺ αὐτῶν. Ἀνάγκη γὰρ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ
 γένει, ἐκ τῶν ἀσυνθέτων τῷ γένει συγκεῖσθαι, ἢ ἀσύν-
 θετα εἶναι. Τὰ μὲν οὖν ἐναντία, ἀσύνθετα ἐξ ἀλλή-
 λων, ὥστε ἀρχαί· τὰ δὲ μεταξὺ, ἢ πάντα, ἢ οὐδέν.
 Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων γίγνεται τι. Ὡστε ἔσται μεταβο-
 λή εἰς τοῦτο, πρὶν ἢ εἰς αὐτά· ἐκατέρου γὰρ καὶ ἥτ-
 τον ἔσται καὶ μᾶλλον. Μεταξὺ ἄρα ἔσται καὶ τοῦτο
 τῶν ἐναντίων. Καὶ τὰ ἄλλα ἄρα πάντα σύνθετα τὰ
 μεταξὺ. Τὸ γὰρ τοῦ μὲν μᾶλλον, τοῦ δ' ἥττον, σύν-
 θετόν πως ἐξ ἐκείνων ὧν λέγεται εἶναι, τοῦ μὲν μᾶλλον,
 τοῦ δ' ἥττον. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν ἕτερα πρότερα
 ὁμογενῇ τῶν ἐναντίων, ἅπαντ' ἂν ἐκ τῶν ἐναντίων εἴη
 τὰ μεταξὺ. Ὡστε καὶ τὰ κάτω πάντα, καὶ τὰναντία καὶ
 τὰ μεταξὺ ἐκ τῶν πρώτων ἐναντίων ἔσονται. Ὅτι μὲν οὖν
 τὰ μεταξὺ ἐν τε ταύτῳ γένει πάντα, καὶ μεταξὺ ἐναν-
 τίων, καὶ σύγκειται ἐκ τῶν ἐναντίων ἅπαντα, δῆλον.

Τὸ δ' ἕτερον τῷ εἶδει τινός τι ἕτερόν ἐστι, καὶ δὲ τοῦτο ἀμφοῖν ὑπάρχειν· οἶον, εἰ ζῶον ἕτερον τῷ εἶδει, ἄμφω ζῶα. Ἀνάγκη ἄρα ἐν γένει τῷ αὐτῷ εἶναι τὰ ἕτερα τῷ εἶδει. Τὸ γὰρ τοιοῦτον γένος καλῶ, δ' ἄμφω ἐν ταῦτὸ λέγεται, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἔχον διαφορὰν, εἰθ' ὥς ὕλη ὄν, εἰθ' ὥς ἄλλως. Οὐ μόνον γὰρ δεῖ τὸ κοινὸν ὑπάρχειν, οἶον, ἄμφω ζῶα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἑκατέρῳ, τοῦτο αὐτὸ τὸ ζῶον, οἶον, τὸ μὲν ἵππον, τὸ δὲ ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο τὸ κοινόν, ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶ τῷ εἶδει. Ἔσται δὴ καθ' αὐτὸ, τὸ μὲν τοιονδί ζῶον, τὸ δὲ τοιονδί· οἶον τὸ μὲν ἵππος, τὸ δ' ἄνθρωπος. Ἀνάγκη ἄρα τὴν διαφορὰν ταύτην ἑτερότητα τοῦ γένους εἶναι. Λέγω γὰρ γένους διαφορὰν ἑτερότητα, ἣ ἕτερον ποιεῖ τοῦτο αὐτό. Ἐναντιώσεις τοίνυν ἔσται αὕτη. Δῆλον δὲ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Πάντα γὰρ διαιρεῖται τοῖς ἀντικειμένοις· καὶ ὅτι τὰναντία ἐν ταῦτῳ γένει, δέδεικται. Ἡ γὰρ ἐναντιότης ἦν διαφορὰ τελεία. Ἡ δὲ διαφορὰ ἣ εἶδει, πᾶσα τινός τι. Ὡστε τοῦτο τὸ αὐτό τε καὶ γένος ἐπ' ἀμφοῖν. Διὸ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ πάντα τὰ ἐναντία τῆς κατηγορίας, ὅσα εἶδει διάφορα καὶ μὴ γένει, ἕτερά τε ἀλλήλων μάλιστα. Τελεία γὰρ ἡ διαφορὰ, καὶ ἅμα ἀλλήλοις οὐ γίνεται. Ἡ ἄρα διαφορὰ, ἐναντιώσεις ἐστι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἕτερον εἶναι τῷ εἶδει, τὸ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα ἐναντίωσιν ἔχειν, ἄτομα ὄντα. Τὰ αὐτὰ δὲ τῷ εἶδει, ὅσα μὴ ἔχει ἐναντίωσιν ἄτομα ὄντα. Ἐν γὰρ τῇ διαιρέσει καὶ ἐν τοῖς μεταξὺ γίνονται ἐναντιώσεις, πρὶν εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν. Ὡστε φανερόν οἱ πρὸς τὸ καλούμενον ὄν γένος, οὔτε ταύ-

τὸν, οὔτε ἕτερον τῷ εἶδει οὐδὲν ἐστὶ τῶν ὡς γένους εἰ-
δῶν προσηκόντων. Ἡ γὰρ ὕλη ἀποφάσει δηλοῦνται
τὸ δὲ γένος ὕλη [ὅ] οὐ λέγεται γένος, μὴ ὡς τὸ τῶν
Ἡρακλειδῶν, ἀλλ' ἢ ὡς τὸ ἐν τῇ φύσει. Οὐδὲ πρὸς
τὰ μὴ ἐν ταύτῳ γένει, ἀλλὰ διοίσει τῷ γένει ἐκείνων.
εἶδει δὲ, τὰ ἐν ταύτῳ γένει. Ἐναντίωσιν γὰρ ἀνάγκη
εἶναι τὴν διαφορὰν, οὐ διαφέρει εἶδει. Αὕτη δ' ὑπάρ-
χει τοῖς ἐν ταύτῳ τῷ γένει οὐσι μόνοις.

CAPUT IX.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, διὰ τί ἀνδρὸς γυνή οὐκ εἶδει
διαφέρει, ἐναντίου τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄρρένος ὄντος,
τῆς δὲ διαφορᾶς ἐναντιώσεως· οὐδὲ ζῶον θῆλυ καὶ
ἄρρεν, ἕτερον τῷ εἶδει· καίτοι καθ' αὐτὸ τοῦ ζώου
αὕτη ἡ διαφορὰ, καὶ οὐχ ὡς ἡ λευκότης ἡ μελανία,
ἀλλ' ἡ ζῶον καὶ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ὑπάρχει. Ἔστι
δ' ἡ ἀπορία αὕτη σχεδὸν ἡ αὐτὴ, καὶ διὰ τί ἡ μὲν
ποιεῖ τῷ εἶδει ἕτερα ἐναντίωσις, ἡ δ' οὐ· οἶον, τὸ πε-
ζὸν καὶ τὸ πτερωτόν· λευκότης δὲ καὶ μελανία οὐ.
Ἡ ὅτι τὰ μὲν οἰκεῖα πάθη τοῦ γένους, τὰ δ' ἥτιον·
Καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν λόγος, τὸ δ' ὕλη, ὅσαι μὲν ἐν τῷ
λόγῳ εἰσὶν ἐναντιότητες, εἶδει ποιοῦσι διαφορὰν· ὅσαι
δ' ἐν τῷ συνειλημμένῳ τῇ ὕλῃ, οὐ ποιοῦσι. Διὸ ἀν-
θρώπου λευκότης οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μελανία, οὐδὲ τοῦ
λευκοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ διαφορὰ κατ' εἶδος πρὸς μέ-
λανα ἄνθρωπον, οὐδ' ἂν ὄνομα ἐν τεθῇ. Ὡς ὕλη
γὰρ ὁ ἄνθρωπος. Οὐ ποιεῖ δὲ διαφορὰν ἡ ὕλη. Οὐκ
ἄνθρωπου γὰρ ἡ ὕλη, εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο,
καίτοι ἕτεραι αἱ σάρκες καὶ τὰ ὀστέα, ἐξ ὧν ὁδε καὶ
ὁδε, ἀλλὰ τὸ σύνολον, ἕτερον μὲν, εἶδει δ' οὐχ ἕτερον,
τί ἐν τῷ λόγῳ οὐκ ἔστιν ἐναντίωσις. Τοῦτο δὲ ἐστίν
ARIST. METAPH. 6

ἄτομον. Ὁ δὲ Καλλίας ἐστὶν ὁ λόγος κατὰ τῆς ὕλης· καὶ ὁ λευκὸς δὴ ἄνθρωπος; ὅτι Καλλίας λευκός. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ὁ ἄνθρωπος λευκός. Οὐδὲ ὁ χαλκοῦς δὴ κύκλος, καὶ ὁ ξύλινος, οὐδὲ τρίγωνον χαλκοῦν, καὶ κύκλος ξύλινος, οὐ διὰ τὴν ὕλην εἶδει διαφέρουσιν, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ λόγῳ ἔνεστιν ἐναντιότης. Πότερον δ' ἡ ὕλη οὐ ποιεῖ ἕτερα τῷ εἶδει οὕςά πως ἕτερα, ἢ ἔστιν ὡς ποιεῖ; Διὰ τί γὰρ ὅδε ὁ ἵππος τουδὲ ἀνθρώπου ἕτερος τῷ εἶδει; καίτοι σὺν τῇ ὕλῃ οἱ λόγοι αὐτῶν. Ἡ ὅτι ἔνεστιν ἐν τῷ λόγῳ ἐναντίωσις; καὶ γὰρ τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου καὶ μέλανος ἵππου. Καὶ ἔστι γε εἶδει, ἀλλ' οὐχ ἡ ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας· ἐπεὶ καὶ ἐὶ ἄμφω λευκὰ ἦν, ὁμοίως ἂν ἦν εἶδει ἕτερα. Τὸ δὲ ἄρῃεν καὶ θῆλυ, τοῦ ζώου οἰκεῖα μὲν πάθη, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἐν τῇ ὕλῃ καὶ τῷ σώματι. Διὸ τὸ αὐτὸ σπέρμα, ἡ θῆλυ ἢ ἄρῃεν γίνεται παθόν τι πάθος. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ τῷ εἶδει ἕτερον εἶναι, καὶ διὰ τί τὰ μὲν διαφέρει εἶδει, τὰ δ' οὐ, εἴρηται.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία ἕτερα τῷ εἶδει, τὸ δὲ φθαρτὸν καὶ τὸ ἄφθαρτον ἐναντία (στέρησις γὰρ ἀδυναμία διωρισμένη) ἀνάγκη ἕτερον εἶναι τῷ γένει τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἄφθαρτον. Νῦν μὲν οὖν ἐπ' αὐτῶν εἰρήκαμεν τῶν καθόλου ὀνομάτων. Ὡστε δόξειεν ἂν οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι ὅτιοῦν ἄφθαρτον καὶ φθαρτὸν ἕτερα εἶναι τῷ εἶδει, ὥσπερ οὐδὲ λευκὸν καὶ μέλαν. Τὸ γὰρ αὐτὸ ἐνδέχεται εἶναι καὶ ἅμα, ἐὰν ἡ τῶν καθόλου ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος εἴῃ ἂν καὶ λευκός καὶ μέλας· καὶ τῶν καθ' ἕκαστα· εἴῃ γὰρ ἂν μὴ ἅμα ὁ αὐτὸς λευκός καὶ μέλας. Καίτοι ἐναντίον τὸ λευκὸν τῷ μέ-

λανι. Ἀλλὰ τῶν ἐναντίων, τὰ μὲν κατὰ συμβε-
βηκὸς ὑπάρχει ἐνίοις, οἷον καὶ τὰ νῦν εἰρημένα
καὶ ἄλλα πολλά· τὰ δὲ ἀδύνατον, ὧν ἔστι καὶ
τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἄφθαρτον. Οὐδὲν γὰρ ἔστι
φθαρτὸν κατὰ συμβεβηκός. Τὸ μὲν γὰρ συμβε-
βηκὸς ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· τὸ δὲ φθαρτὸν,
τῶν ἐξ ἀνάγκης ὑπαρχόντων ἔστιν οἷς ὑπάρχει·
ἢ ἔσται ταῦτ' ἐν φθαρτὸν καὶ ἄφθαρτον, εἰ ἐν-
δέχεται αὐτὸ μὴ ὑπάρχειν τὸ φθαρτὸν. Ἡ τὴν
οὐσίαν ἄρα, ἢ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀνάγκη ὑπάρχειν τὸ
φθαρτὸν ἐκάστω τῶν φθαρτῶν. Ὁ αὐτὸς δὲ λό-
γος καὶ περὶ τοῦ ἄφθάρτου. Τῶν γὰρ ἐξ ἀνάγκης
ὑπαρχόντων ἅμφω· ἢ ἄρα καὶ καθὸ πρῶτον, τὸ
μὲν φθαρτὸν τὸ δ' ἄφθαρτον ἔχει ἀντίθεσιν. Ὡστε
ἀνάγκη γένει ἕτερα εἶναι. Φανερόν τοίνυν ὅτι οὐκ
ἐνδέχεται εἶναι εἶδη τοιαῦτα οἷα λέγουσιν τινες.
Ἔσται γὰρ ἄνθρωπος, ὃ μὲν φθαρτός, ὃ δ' ἄφθαρ-
τος. Καίτοι τῷ εἶδει ταῦτ' ἀντίκειται εἶναι τὰ εἶδη τοῖς
τισὶ, καὶ οὐχ ὁμώνυμα. Τὰ δὲ γένει ἕτερα, πλεῖον
διέστηκεν ἢ τὰ εἶδει.

LIBER X. (XI.)

CAPUT I.

Ὅτι μὲν ἡ σοφία περὶ ἀρχὰς ἐπιστήμητις ἔστι, δῆλον
ἐκ τῶν πρώτων ἐν οἷς διηπόρηται πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν
ἄλλων εἰρημένα περὶ τῶν ἀρχῶν. Ἀπορήσεις δ' ἂν
τις, πότερον μίαν ὑπολαβεῖν εἶναι δεῖ τὴν σοφίαν ἐπι-
στήμην, ἢ πολλὰς. Εἰ μὲν γὰρ μίαν, μία ἔστιν αἰεὶ

τῶν ἐναντίων· αἱ δ' ἀρχαὶ οὐκ ἐναντίαι. Εἰ δὲ μὴ μία, ποίας δεῖ θεῖναι ταύτας; Ἐτι τὰς ἀποδεικτικὰς ἀρχὰς θεωρῆσαι, μιᾶς ἢ πλειόνων; Εἰ μὲν γὰρ μιᾶς, τί μᾶλλον ταύτης, ἢ ὅποιασοῦν; εἰ δὲ πλειόνων, ποίας δεῖ ταύτας θεῖναι; Ἐτι πότερον πασῶν τῶν οὐσιῶν, ἢ οὐ. Εἰ μὲν γὰρ μὴ πασῶν, ποίων χαλεπὸν ἀποδοῦναι· εἰ δὲ πασῶν μία, ἄδηλον πῶς ἐνδέχεται πλειόνων τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην εἶναι. Ἐτι πότερον περὶ τὰς οὐσίας μόνον, ἢ καὶ τὰ συμβεβηκότα. Εἰ γὰρ περὶ γε τὰ συμβεβηκότα ἀπόδειξις ἐστι, περὶ τὰς οὐσίας οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ ἑτέρα, τις ἑκατέρα, καὶ ποτέρα σοφία; Ἡ μὲν γὰρ ἀποδεικτικὴ σοφία, ἥ περὶ τὰ συμβεβηκότα· ἡ δὲ περὶ τὰ πρῶτα, ἡ τῶν οὐσιῶν. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τὰς ἐν τοῖς φυσικοῖς εἰρημένας αἰτίας τὴν ἐπιζητουμένην ἐπιστήμην θετέον. Οὔτε γὰρ περὶ τὸ οὐ ἔνεκεν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἀγαθόν· τοῦτο δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὑπάρχει, καὶ τοῖς οὖσιν ἐν κινήσει· καὶ τοῦτο πρῶτον κινεῖ. Τοιοῦτον γὰρ τὸ τέλος. Τὸ δὲ πρῶτον κινήσαν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀκινήτοις. Ὅλως δ' ἀπορίαν ἔχει, πότερόν ποτε περὶ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἐστὶν ἡ ζητουμένη νῦν ἐπιστήμη, ἢ οὐ, περὶ δὲ τινος ἑτέρας. Εἰ γὰρ περὶ ἄλλας, ἢ περὶ τὰ εἶδη εἴη ἂν, ἢ περὶ τὰ μαθηματικά. Τὰ μὲν γὰρ εἶδη ὅτι οὐκ ἔστι, δῆλον. Ὅμως δὲ ἀπορίαν ἔχει, καὶ εἶναι τις αὐτὰ θῆ, διὰ τί ποτ' οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὧν ἐστὶν εἶδη. Λέγω δ' ὅτι τὰ μαθηματικά μὲν μεταξύ τε τῶν εἰδῶν τιθέασιν, καὶ τῶν αἰσθητῶν, ὅλον τρίτα τινὰ, παρὰ τὰ εἶδη τε καὶ τὰ δεῦρο· τρίτος δ' ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἵππος παρ' αὐτόν τε καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον. Εἰ δ' αὖ μὴ

ἔστιν ὥς λέγουσι, περὶ ποῖα θετέον πραγματεύεσθαι τὸν μαθηματικόν; Οὐ γὰρ δὴ περὶ τὰ δεύρο· τοῦτων γὰρ οὐθέν ἐστιν, οἷον αἱ μαθηματικαὶ ζητοῦσιν τῶν ἐπιστημῶν. Οὐδὲ μὴν περὶ τὰ μαθηματικὰ ἢ ζητουμένη νῦν ἐστιν ἐπιστήμη· χωριστὸν γὰρ αἰτῶν οὐθέν. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν αἰσθητῶν οὐσιῶν· φθαρταὶ γάρ. Ὅλως δ' ἀπορῆσις τις ἂν, ποίας ἐστὶν ἐπιστήμης τὸ διαπορῆσαι περὶ τῆς τῶν μαθηματικῶν ὕλης. Οὔτε γὰρ τῆς φυσικῆς, διὰ τὸ περὶ τὰ ἔχοντα ἐν αὐτοῖς ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως τὴν τοῦ φυσικοῦ πᾶσαν εἶναι πραγματείαν· οὔτε μὴν τῆς σκοπούσης περὶ ἀποδείξεώς τε καὶ ἐπιστήμης. Περὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ γένος τὴν ζήτησιν ποιεῖται. Λείπεται τοίνυν τὴν προκειμένην φιλοσοφίαν περὶ αὐτῶν τὴν σκέψιν ποιῆσθαι. Διαπορῆσις δ' ἂν τις, εἰ δεῖ θεῖναι τὴν ζητουμένην ἐπιστήμην περὶ τὰς ἀρχὰς τὰ καλούμενα ὑπό τινων στοιχεῖα. Ταῦτα δὲ πάντες ἐνυπάρχοντα τοῖς συνθέτοις τιθέασιν. Μᾶλλον δ' ἂν δόξειε τῶν καθόλου δεῖν εἶναι τὴν ζητουμένην ἐπιστήμην. Πᾶς γὰρ λόγος, καὶ πᾶσα ἐπιστήμη τῶν καθόλου, καὶ οὐ τῶν ἐσχάτων. Ὡστ' εἴη ἂν οὕτω τῶν πρώτων γενῶν. Ταῦτα δὲ γίγνοιτ' ἂν, τό, τε ὄν καὶ τὸ ἔν. Ταῦτα γὰρ μάλιστα ἂν ὑποληφθεῖν περιέχειν τὰ ὄντα πάντα, καὶ μάλιστα ἀρχαῖς εἰσθῆναι, διὰ τὸ εἶναι πρῶτα τῇ φύσει. Φθαρέντων γὰρ αὐτῶν, συναναίρεται καὶ τὰ λοιπά. Πᾶν γὰρ ὄν καὶ ἔν. Ἡ δὲ τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἀνάγκη μετέχειν, εἰ θήσει τις αὐτὰ γένη· διαφορὰ δ' οὐδεμία τοῦ γένους μετέχει· ταύτῃ δ' οὐκ ἂν δόξειε δεῖν αὐτὰ τιθέναι γένη, οὐδ' ἀρχάς. Ἐτι δ' εἰ μᾶλλον ἀρχὴ τὸ ἀπλούστερον τοῦ ἥτιον τοιούτου· τὰ δὲ

ἔσχατα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἀπλούστερα τῶν γενῶν· (ἄτομα γάρ· τὰ γένη δ' εἰς εἶδη πλείω καὶ διαφέροισι διαιρεῖται) μᾶλλον ἢ ἀρχὴ δόξειεν εἶναι τὰ εἶδη τῶν γενῶν· ἥ δὲ συναναιρεῖται τοῖς γένεσι τὰ εἶδη, τὰ γένη ταῖς ἀρχαῖς ἔοικε μᾶλλον· ἀρχὴ γὰρ τὸ συναναιροῦν. Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν ἔχοντα, ταῦτα καὶ τοιαῦτ' ἐστὶν ἕτερα.

CAPUT II

Ἔτι πότερον δεῖ τιθέναι τὸ παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ οὐ, ἀλλὰ τούτων ἡ ζητουμένη νῦν ἐπιστήμη. Ἀλλὰ ταῦτα ἄπειρα. Τὰ γε μὴν παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, γένη ἢ εἶδη ἐστίν. Ἀλλ' οὐδετέρα τούτων ἡ ζητουμένη ἐπιστήμη. Διότι γὰρ ἀδύνατον τοῦτο, εἴρηται. Καὶ γὰρ ὅλως ἀπορίαν ἔχει, πότερον δεῖ τινα ὑπολαβεῖν οὐσίαν εἶναι χωριστὴν παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας καὶ τὰς δεῦρο, ἢ οὐ· ἀλλὰ ταῦτ' εἶναι τὰ ὄντα, καὶ περὶ ταῦτα τὴν σοφίαν ὑπάρχειν. Ζητεῖν μὲν γὰρ εἰκοκαμεν ἄλλην τινά. Καὶ τὸ προκείμενον τοῦτ' ἐστὶν ἡμῖν. Λέγω δὲ τὸ ἰδεῖν, εἴ τι χωριστὸν καθ' αὐτὸ, καὶ μηδενὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχον. Ἔτι δ' εἰ παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἐστὶ τις ἕτερα οὐσία, παρὰ ποίας τῶν αἰσθητῶν δεῖ τιθέναι ταύτην εἶναι. Τί γὰρ μᾶλλον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἢ τοὺς ἵππους, ἢ τῶν ἄλλων ζώων θήσει τις αὐτὴν εἶναι, ἢ καὶ τῶν ἀψύχων ὅλως; Τό γε μὴν ἴσας ταῖς αἰσθηταῖς καὶ φθαρταῖς οὐσίαις ἀϊδίους ἕτερας κατασκευάζειν, ἐκτὸς τῶν ἐν λόγῳ δόξειεν ἂν πίπτειν. Εἰ δὲ μὴ χωριστὴ τῶν σωματίων ἡ ζητουμένη νῦν ἐστὶν ἀρχή, τίνα ἂν τις ἄλλην θείη μᾶλλον τῆς ὕλης; Αὕτη γε μὴν ἐνεργεία μὲν οὐκ ἐστὶ, δυνάμει δ' ἐστὶ. Μᾶλλον τ' ἂν ἀρχὴ κυριωτέ-

ρα ταύτης δόξειεν εἶναι τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή. Τοῦτο δὲ φθαρτόν. Ὡσθ' ὅλως οὐκ ἔστιν αἰδίδιος οὐσία χωριστὴ καὶ καθ' αὐτήν· ἀλλ' ἄτοπον. Ἔοικε γάρ, καὶ ζητεῖται σχεδὸν ὑπὸ τῶν χαρισμάτων, ὥς οὐσά τις ἀρχὴ καὶ οὐσία τοιαύτη. Πῶς γὰρ ἔσται τάξις, μή τινος ὄντος αἰδίδιου καὶ χωριστοῦ καὶ μένοντος; Ἐτι δ' εἶπερ ἐστὶ τις οὐσία καὶ ἀρχὴ τοιαύτη τὴν φύσιν οἶαν νῦν ζητοῦμεν, καὶ αὕτη μία πάντων, καὶ ἡ αὕτη τῶν αἰδιδίων τε καὶ φθαρτῶν, ἀπορίαν ἔχει διὰ τί ποτε τῆς αὐτῆς ἀρχῆς οὐσης, τὰ μὲν ἔστιν αἰδία τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν, τὰ δ' οὐκ αἰδία. Τοῦτο γὰρ τὸ ἄτοπον. Εἰ δ' ἄλλη μὲν ἔστιν ἀρχὴ τῶν φθαρτῶν, ἄλλη δὲ τῶν αἰδιδίων, εἰ μὲν αἰδίδιος καὶ ἡ τῶν φθαρτῶν, ὁμοίως ἀπορήσομεν. Διὰ τί γὰρ οὐκ αἰδίδιου τῆς ἀρχῆς οὐσης, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν αἰδία; Φθαρτῆς δ' οὐσης, ἄλλη τις ἀρχὴ γίγνεται ταύτης, κακείνης ἐτέρα· καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον πρόεισιν. Εἰ δ' αὖ τις τὰς δοκούσας μάλιστα ἀρχὰς ἀκινήτους εἶναι, τό, τε ὃν καὶ τὸ ἐν θήσει, πρῶτον μὲν εἰ μὴ τόδε τι καὶ οὐσίαν ἐκάτερον αὐτῶν σημαίνει, πῶς ἔσονται χωριστὰ καὶ καθ' αὐτάς; Τοιαύτας δὲ ζητοῦμεν τὰς αἰδίδιους τε καὶ πρώτας ἀρχὰς. Εἰ γε μὴν τόδε τι καὶ οὐσίαν ἐκάτερον αὐτῶν δηλοῖ, πάντ' ἔστιν οὐσία τὰ ὄντα. Κατὰ πάντων γὰρ τὸ ὄν κατηγορεῖται, καὶ ἐνίων δὲ τὸ ἐν. Οὐσίαν δ' εἶναι πάντα τὰ ὄντα, ψεῦδος. Ἐτι δὲ τοῖς τὴν πρώτην ἀρχὴν τὸ ἐν λέγουσι, καὶ τοῦτο οὐσίαν, ἐκ δὲ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς ὕλης τὸν ἀριθμὸν γεννώσι πρῶτον, καὶ τούτων οὐσίαν φάσκουσιν εἶναι, πῶς ἐνδέχεται τὸ λεγόμενον ἀληθὲς εἶναι; Τὴν γὰρ δυάδα, καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστον ἀριθμὸν τῶν συνθέτων πῶς ἐν

δεῖ νοῆσαι; περὶ τούτου γὰρ οὔτε λέγουσιν οὐδέν, οὔτε ῥάδιον εἰπεῖν. Εἴ γε μὴν γραμμᾶς, ἢ τὰ τούτων ἐχόμενα (λέγω δὲ ἐπιφανείας τὰς πρώτας) θήσεται ἀρχάς, ταῦτα δ' οὐκ εἰσὶν οὐσίαι χωρισταί, τομαὶ δὲ καὶ διαιρέσεις, αἱ μὲν ἐπιφανειῶν, αἱ δὲ σωμάτων, αἱ δὲ στιγμαὶ γραμμῶν· ἔτι δὲ πέρατα τῶν αὐτῶν τούτων· πάντα δὲ ταῦτα ἐν ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ χωριστὸν οὐδέν ἐστιν. Ἔτι πῶς οὐσίαν ὑπολαβεῖν εἶναι δεῖ τοῦ ἐνὸς καὶ στιγμῆς; Οὐσίας μὲν γὰρ πάσης γένεσις ἐστὶ στιγμῆς δ' οὐκ ἐστὶ· διαίρεσις γὰρ ἡ στιγμή. Παρέχει δ' ἀπορίαν καὶ τὸ, πᾶσαν μὲν ἐπιστήμην εἶναι τῶν καθόλου καὶ τοῦ ποιουδι, τὴν δ' οὐσίαν μὴ τῶν καθόλου εἶναι, μᾶλλον δὲ τόδε τι καὶ χωριστόν. Ὡστ' εἰ περὶ τὰς ἀρχάς ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς δεῖ τὴν ἀρχὴν ὑπολαβεῖν οὐσίαν εἶναι; Ἔτι πότερον ἐστὶ τι παρὰ τὸ σύνολον, ἢ οὐ; λέγω δὲ τὴν ὕλην, καὶ τὸ μετὰ ταύτης. Εἰ μὲν γὰρ μὴ, τά γε ἐν ὕλῃ φθαρτὰ πάντα. Εἰ δ' ἐστὶ τι, τὸ εἶδος ἂν εἴη καὶ ἡ μορφή. Τοῦτο οὖν ἐπὶ τίνων ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τίνων οὐ, χαλεπὸν ἀφορίσαι· ἐπὶ ἐνίων γὰρ δῆλον οὐκ ὄν χωριστὸν τὸ εἶδος, οἷον οἰκίας. Ἔτι πότερον αἱ ἀρχαὶ εἶδει ἢ ἀριθμῷ αἱ αὐταί; Εἰ γὰρ ἀριθμῷ ἐν, πάντ' ἐστὶ ταῦτα.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ ἡ τοῦ φιλοσόφου ἐπιστήμη τοῦ ὄντος, ἢ ὄν, καθόλου, καὶ οὐ κατὰ μέρος· τὸ δ' ὄν πολλαχῶς, καὶ οὐ καθ' ἓνα λέγεται τρόπον· εἰ μὲν ὁμωνύμως, κατὰ δὲ κοινὸν μηδέν, οὐκ ἐστὶν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην· οὐ γὰρ ἂν ἐν γένος τῶν τοιούτων· εἰ δὲ κατὰ τι κοινόν, εἴη ἂν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην. Ἔοικε δὴ τὸν εἰρημέρον λέγεσθαι τρόπον, καθάπερ τό, τε ἰατρικόν καὶ

τὸ ὑγιεινόν. Καὶ γὰρ τούτων ἐκάτερον πολλαχῶς λε-
γόμενον. Λέγεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἕκαστον, τῷ
τὸ μὲν πρὸς ἰατρικὴν ἀνάγεσθαι πως, τὸ δὲ πρὸς
ὑγίειαν, τὸ δ' ἄλλως, πρὸς ταῦτο δ' ἕκαστον. Ἰα-
τρικὸς γὰρ λόγος καὶ μαχαίριον λέγεται, τῷ τὸ μὲν
ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης εἶναι, τὸ δὲ, ταύτῃ χρησι-
μον· ὁμοίως δὲ καὶ ὑγιεινόν. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι σημαν-
τικὸν ὑγείας, τὸ δ' ὅτι ποιητικόν. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ
ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὸ ὄν ἅπαν
λέγεται. Τῷ γὰρ τοῦ ὄντος ἢ ὄν, πάθος ἢ ἕξις, ἢ
διάθεσις, ἢ κίνησις, ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων εἶ-
ναι, λέγεται ἕκαστον αὐτῶν ὄν. Ἐπεὶ δὲ παντὸς τοῦ
ὄντος πρὸς ἓν τι καὶ κοινόν, ἡ ἀναγωγὴ γίγνεται· καὶ
τῶν ἐναντιώσεων ἐκάστη πρὸς τὰς πρώτας διαφορὰς,
καὶ τὰς ἐναντιώσεις ἀναχθήσεται τοῦ ὄντος, εἴτε πλη-
θος καὶ ἓν, εἴθ' ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης, αἱ πρώται
τοῦ ὄντος εἰσὶ διαφοραὶ, εἴτ' ἄλλαι τινές. Ἔστωσαν
γὰρ αὗται τεθεωρημέναι. Διαφέρει δ' οὐδέν, τὴν τοῦ
ὄντος ἀναγωγὴν πρὸς τὸ ὄν ἢ πρὸς τὸ ἓν γίγνεσθαι.
Καὶ γὰρ, εἰ μὴ ταῦτόν, ἄλλο δ' ἐστίν, ἀντιστρέφει γε.
Τό, τε γὰρ ἓν καὶ ὄν πως· τό, τε ὄν, ἓν. Ἐπεὶ δ'
ἔστι τὰ ἐναντία πάντα τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ἐπιστήμης
θεωρῆσαι, λέγεται δ' ἕκαστον αὐτῶν κατὰ στέρησιν,
καίτοι γ' ἓν, ἀπορήσεις τις ἂν, πῶς λέγεται κατὰ
στέρησιν, ὧν ἐστὶν ἀνὰ μέσον τι, καθάπερ ἀδίκου καὶ
δικαίου. Περὶ πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα τὴν στέρησιν
δεῖ τιθέναι, μὴ τοῦ ὅλου λόγου, τοῦ τελευταίου δὲ εἰ-
δους· οἷον εἰ ἔστιν ὁ δίκαιος καθ' ἑξῆς τινὰ πειθαρχ-
ικὸς τοῖς νόμοις, οὐ πάντως ὁ ἀδίκος ἔσται τοῦ ὅλου
στερούμενος λόγου· περὶ δὲ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις

ἐκλείπων πῃ, καὶ ταύτῃ ἡ στέρησις ὑπάρξει αὐτῷ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καθάπερ δ' ὁ μαθηματικὸς περὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τὴν θεωρίαν ποιεῖται· περιελὼν γὰρ πάντα τὰ αἰσθητὰ, θεωρεῖ· ὅλον βάρος καὶ κορυφότητα, καὶ σκληρότητα, καὶ τοῦναντίον· ἔτι δὲ καὶ θερμότητα, καὶ ψυχρότητα, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθητὰς ἐναντιώσεις· μόνον δὲ καταλείπει τὸ ποσὸν καὶ συνεχές, τῶν μὲν ἐφ' ἓν, τῶν δὲ ἐπὶ δύο, τῶν δ' ἐπὶ τρία, καὶ τὰ πάθη τὰ τούτων ἢ ποσὴ ἐστὶ καὶ συνεχῇ, καὶ οὐ καθ' ἑτερόν τι θεωρεῖ· καὶ τῶν μὲν τὰς πρὸς ἄλληλα φύσεις καὶ θέσεις σκοπεῖ, καὶ τὰ ταύταις ὑπάρχοντα, τῶν δὲ τὰς συμμετρίας καὶ ἀσυμμετρίας, τῶν δὲ τοὺς λόγους· ἀλλ' ὅμως μίαν πάντων καὶ τὴν αὐτὴν τίθεμεν ἐπιστήμην τὴν γεωμετρικὴν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει καὶ περὶ τὸ ὄν. Τὰ γὰρ τούτῳ συμβεβηκότα, καθ' ὅσον ἐστὶν ὄν, καὶ τὰς ἐναντιώσεις αὐτοῦ ἢ ὄν, οὐκ ἄλλης ἐπιστήμης ἢ φιλοσοφίας θεωρῆσαι. Τῇ φυσικῇ μὲν γὰρ οὐχ ἢ ὄντα, μᾶλλον δ' ἢ κινήσεως μετέχει, τὴν θεωρίαν τις ἀπονείμειεν ἄν. Ἡ γε μὴν διαλεκτικὴ καὶ ἡ σοφιστικὴ, τῶν συμβεβηκότων μὲν εἰσι τοῖς οὖσιν, οὐχ ἢ δ' ὄντα, οὐδὲ περὶ τὸ ὄν αὐτὸ, καθ' ὅσον ὄν ἐστίν. Ὡστε λείπεται τὸν φιλόσοφον, καθ' ὅσον ὄντα ἐστίν, εἶναι περὶ τὰ λεχθέντα θεωρητικόν. Ἐπεὶ δὲ τό, τι ὄν ἅπαν καθ' ἓν τι καὶ κοινὸν λέγεται πολλαχῶς λεγόμενον, καὶ τὰ ἐναντία τὸν αὐτὸν τρόπον (εἰς τὰς πρώτας γὰρ ἐναντιώσεις καὶ διαφορὰς τοῦ ὄντος ἀνάγεται) τὰ δὲ τοιαῦτα δυνατόν ὑπὸ μίαν ἐπιστήμην εἶναι, διαλύοιτ' ἂν ἢ κατ' ἀρχὰς ἀπορτὰ λεχθεῖσα. Λέγω

δ' ἐν ἣ διηπορεῖτο , πῶς ἔσται πολλῶν καὶ διαφορῶν ὄντων τῷ γένει, μία τις ἐπιστήμη.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ ὁ μαθηματικὸς χρῆται τοῖς κοινοῖς ἰδίως, καὶ τὰς τούτων ἀρχὰς ἂν εἴη θεωρῆσαι τῆς πρώτης φιλοσοφίας. Ὅτι γὰρ ἀπὸ τῶν ἴσων ἀφαιρεθέντων ἴσα τὰ λειπόμενα, κοινὸν μὲν ἐστὶν ἐπὶ πάντων τῶν ποσῶν. Ἡ μαθηματικὴ δ', ὑπολαβοῦσα περὶ τι μέρος τῆς οἰκείας ὕλης, ποιεῖται τὴν θεωρίαν· οἷον περὶ γραμμὰς, ἢ γωνίας, ἢ ἀριθμοὺς, ἢ τῶν λοιπῶν τι ποσῶν· οὐχ ἡ δ' ὄντα, ἀλλ' ἡ συνεχὲς αὐτῶν ἕκαστον ἐφ' ἑν ἢ δύο, ἢ τρία. Ἡ δὲ φιλοσοφία περὶ τῶν ἐν μέρει μὲν, ἢ τούτων ἑκάστῳ τί συμβέβηκεν, οὐ σκοπεῖ· περὶ τὸ ὄν δὲ ἢ ὄν, τῶν τοιούτων ἕκαστον θεωρεῖ. Τὸν αὐτὸν δ' ἔχει τρόπον καὶ περὶ τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην τῇ μαθηματικῇ. Τὰ συμβεβηκότα γὰρ ἢ φυσικῇ καὶ τὰς ἀρχὰς θεωρεῖ, τὰς τῶν ὄντων ἢ κινούμενα, καὶ οὐχ ἡ ὄντα. Τὴν δὲ πρώτην εἰρηκάμεν ἐπιστήμην τούτων εἶναι, καθ' ὅσον ὄντα τὰ ὑποκείμενά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ἡ ἕτερόν τι. Διὸ καὶ ταύτην καὶ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην μέρη τῆς σοφίας εἶναι θετέον.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ τις ἐν τοῖς οὖσιν ἀρχή, περὶ ἣν οὐκ ἔσται διεψεῦσθαι, τὸνναντίον δὲ ἀναγκαῖον αἰεὶ ποιεῖν· λέγω δὲ ἀληθεύειν, οἷον ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ καθ' ἓνα τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ἄλλα τὰ τοῦτον αὐτοῖς ἀντικείμενα τὸν τρόπον. Καὶ περὶ τῶν τοιούτων, ἀπλῶς μὲν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, πρὸς τόνδε δ' ἔστιν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐκ πιστοτέρας ἀρχῆς αὐτοῦ τούτου

ποιήσασθαι τὸν συλλογισμόν. Δεῖ δέ γε, εἴπερ ἔσται τὸ ἀπλῶς ἀποδεδείχθαι. Πρὸς δὲ τὸν λέγοντα τὰς ἀντικειμένας φάσεις, τῷ δεικνύντι διότι ψεῦδος, ληπτέον τι τοιοῦτον, ὃ ταῦτὸ μὲν ἔσται τῷ μὴ ἐνδέχεσθαι ταῦτὸ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, μὴ δόξει δ' εἶναι ταυτόν. Οὕτω γὰρ μόνως ἂν ἀποδειχθείη πρὸς τὸν φάσκοντα ἐνδέχεσθαι τὰς ἀντικειμένας φάσεις ἀληθεύεσθαι, κατὰ τοῦ αὐτοῦ. τοὺς δὲ μέλλοντας ἀλλήλοις λόγου κοινωνήσιν, δεῖ τι συνέναι αὐτῶν· μὴ γιγνομένου γὰρ τούτου, πῶς ἔστι κοινωνία τούτοις πρὸς ἀλλήλους λόγου; Δεῖ τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἶναι γνώριμον, καὶ δηλοῦν ἓν τι, καὶ μὴ πολλὰ, μόνον δὲ ἓν· καὶ πλείονα σημαίνει, φανερόν ποιεῖν ἐφ' ὃ φέρει τοῦνομα τούτων. Ὁ δὲ λέγων εἶναι τοῦτο, καὶ μὴ εἶναι, τοῦτο ὃ ὅλως εἶναι φησιν, οὐ φησιν. Ὡσθ' ὃ σημαίνει τοῦνομα, τοῦτο οὐ φησι σημαίνει· τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ὡστ' εἴπερ σημαίνει τὸ εἶναι τόδε, τὴν ἀντίφασιν ἀληθεύειν ἀδύνατον κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Ἐτι δ' εἴ τι σημαίνει τοῦνομα, καὶ τοῦτ' ἀληθεύεται, δεῖ καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης εἶναι· τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης ὃν, οὐκ ἐνδέχεται τότε μὴ εἶναι. Τὰς ἀντικειμένας ἄρα οὐκ ἐνδέχεται φάσεις καὶ ἀποφάσεις ἀληθεύειν κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Ἐτι δ' εἰ μὴθὲν μᾶλλον ἢ φάσις ἢ ἀπόφασις ἀληθεύεται, ὁ λέγων ἄνθρωπον ἢ οὐκ ἄνθρωπον, οὐδὲν μᾶλλον ἀληθεύσει. Δόξει δὲ καὶ οὐκ ἵππον εἶναι φάσκων τὸν ἄνθρωπον, ἢ μᾶλλον ἢ οὐκ ἦτιον ἀληθεύειν, ἢ οὐκ ἄνθρωπον. Ὡστε καὶ ἵππον φάσκων εἶναι τὸν αὐτὸν ἀληθεύσει. Τὰς γὰρ ἀντικειμένας ὁμοίως ἢν ἀληθεύειν. Συμβαίνει τοίνυν τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον εἶναι

καὶ ἵππον, ἢ τῶν ἄλλων τι ζώων. Ἀπόδειξις μὲν οὖν οὐδεμία τούτων ἐστὶν ἀπλῶς· πρὸς μέντοι τὸν ταῦτα τιθέμενον ἀπόδειξις. Ταχέως δ' ἂν τις καὶ αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον τοῦτον ἐρωτήσας τὸν τρόπον, ἡνάγκασεν ὁμολογεῖν μηδέ ποτε τὰς ἀντικειμένας φάσεις δυνατόν εἶναι κατὰ τῶν αὐτῶν ἀληθεύεσθαι· νῦν δ' οὐ συνιεὶς ἑαυτὸν τί ποτε λέγει, ταύτην ἔλαβε τὴν δόξαν. Ὅλως δ' εἰ τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐστὶν ἀληθές, οὐδ' ἂν αὐτὸ τοῦτο ἀληθές εἴη· λέγω δὲ τὸ ἐνδέχεσθαι τὸ αὐτὸ καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι τε, καὶ μὴ εἶναι. Καθάπερ γὰρ καὶ διηρημένων αὐτῶν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ κατάφασις ἢ ἀπόφασις ἀληθεύεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ συναμφοτέρου, καὶ τοῦ συμπεπλεγμένου, καθάπερ μιᾶς τινος καταφάσεως οὔσης, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἀπόφασις, ἢ τὸ ὅλον ἐν καταφάσει τιθέμενον ἀληθές ἔσται. Ἐτι δ' εἰ μηθέν ἐστὶν ἀληθές καταφῆσαι, καὶ αὐτὸ τοῦτο ψεῦδος εἴη, τὸ φάναι μηδεμίαν ἀληθῆ κατάφασιν ὑπάρχειν· εἰ δέ ἐστὶ τι, λύοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν τοιαῦτα ἐνισταμένων, καὶ παντελῶς ἀναιρούντων τὸ διαλέγεσθαι.

CAPUT VI.

Παραπλήσιον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ καὶ τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔφη πάντων εἶναι χρημάτων μέτρον τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲν ἕτερον λέγων, ἢ τὸ δοκοῦν ἐκάστω, τοῦτο καὶ εἶναι παγίως. Τούτου δὲ γινομένου, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τᾶλλα τὰ κατὰ τὰς ἀντικειμένας φάσεις λεγόμενα, διὰ τὸ πολλάκις τοιςδὲ μὲν φαίνεσθαι τόδε εἶναι καλὸν, τοιςδὲ δὲ τοῦναντίον· μέτρον δ' εἶναι τὸ φαινό-

μενον ἐκάστω. Λύοιτο δ' ἂν αὕτη ἡ ἀπορία, θεωρήσασι πόθεν ἐλήλυθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπολήψεως ταύτης. Ἔοικε γὰρ ἐνίοις μὲν ἐκ τῆς τῶν φυσιολόγων δόξης γεγενῆσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ μὴ ταῦτ' ἀπερὶ τῶν αὐτῶν ἅπαντας γινώσκειν, ἀλλὰ τοιςδὲ μὲν ἡδὺ τόδε φαίνεσθαι, τοιςδὲ δὲ τοῦναντίον. Τὸ γὰρ μηδὲν ἐκ μὴ ὄντος γίνεσθαι, πᾶν δ' ἐξ ὄντος, σχεδὸν πάντων ἐστὶ κοινὸν δόγμα τῶν περὶ φύσεως. Ἐπεὶ οὖν οὐ λευκὸν γίγνεται ἐκ λευκοῦ τελείως ὄντος, καὶ οὐδαμῇ μὴ λευκοῦ· νῦν δὲ γεγενημένον μὴ λευκὸν γίγνοιτ' ἂν ἐκ μὴ ὄντος λευκοῦ τὸ γιγνόμενον μὴ λευκόν. Ὡστε ἐκ μὴ ὄντος γίγνοιτ' ἂν καὶ ἐκείνους, εἰ μὴ ὑπῆρχε μὴ λευκὸν τὸ αὐτὸ καὶ λευκόν. Οὐ χαλεπὸν δὲ διαλύειν τὴν ἀπορίαν ταύτην. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς φυσικοῖς, πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεται τὰ γιγνόμενα, καὶ πῶς ἐξ ὄντος. Τό γε μὴν ὁμοίως προσέχειν ἀμφοτέραις ταῖς δόξαις καὶ ταῖς φαντασίαις τῶν πρὸς αὐτοὺς διαμφισβητούντων, εὖθηες. Δῆλον γὰρ ὅτι τοὺς ἐτέρους αὐτῶν ἀνάγκη διεψεῦσθαι. Φανερόν δὲ τοῦτ' ἐκ τῶν γιγνομένων κατὰ τὴν αἰσθησιν. Οὐδέποτε γὰρ τὸ αὐτὸ φαίνεται τοῖς μὲν γλυκὺ, τοῖς δὲ τοῦναντίον, μὴ ἐφθαρμένων καὶ λελωβημένων τῶν ἐτέρων τὸ αἰσθητήριον καὶ κριτήριον τῶν λεχθέντων χυμῶν. Τούτου δ' ὄντος τοιούτου, τοὺς ἐτέρους μὲν ὑποληπτέον μέτρον εἶναι, τοὺς δ' ἐτέρους οὐχ ὑποληπτέον. Ὅμοιω δὲ τοῦτο λέγω καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦτ' ἀξιούν, ἢ τὰ φαινόμενα τοῖς ὑπὸ τὴν ὄψιν ὑποβάλλουσιν τὸν δάκτυλον, καὶ ποιοῦσιν ἐκ τοῦ ἐνός φαίνεσθαι δύο. Δύο δὲ εἶναι, διὰ τὸ φαίνεσθαι τοσαῦτα, καὶ πάλιν ἓν. Τοῖς

γὰρ μὴ κινούσι τὴν ὄψιν, ἐν φαίνεται τὸ ἐν. Ὅλως δὲ ἄτοπον ἐκ τοῦ φαίνεσθαι τὰ δεῦρο μεταβάλλοντα, καὶ μηδέποτε διαμέγοντα ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἐκ τούτου περὶ τῆς ἀληθείας τὴν κρίσιν ποιῆσθαι. Δεῖ γὰρ ἐκ τῶν ἀεὶ κατὰ ταῦτα ἐχόντων, καὶ μηδέποτε μεταβολὴν ποιουμένων, τὸ ἀληθὲς θηρεύειν. Τοιαῦτα δ' ἔστι τὰ κατὰ τὸν κόσμον. Ταῦτα γὰρ οὐχ ὅτε μὲν τοιαδὲ, πάλιν δ' ἄλλοια φαίνεται· ταῦτα δ' ἀεὶ, καὶ μεταβολῆς οὐδεμιᾶς κοινωνοῦντα. Ἔτι δ' εἰ κινήσις ἐστι, καὶ κινούμενόν τι, κινεῖται δὲ πᾶν ἐκ τινος καὶ εἰς τι, δεῖ ἄρα τὸ κινούμενον εἶναι ἔτι ἐν ἐκείνῳ ἐξ οὗ κινήσεται, καὶ οὐκ εἶναι ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς τοδὶ κινεῖσθαι καὶ γίγνεσθαι ἐν τούτῳ· τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀντίφασιν μὴ συναληθεύεσθαι κατ' αὐτούς, καὶ εἰ κατὰ τὸ ποσὸν συνεχῶς τὰ δεῦρο ῥεῖ καὶ κινεῖται, καὶ τις τοῦτο θειῇ, καίπερ οὐκ ἀληθὲς ὄν, διὰ τί κατὰ τὸ ποιὸν οὐ μένει; Φαίνονται γὰρ οὐχ ἥμισυ κατὰ τὰς ἀντιφάσεις ταύτου κατηγορεῖν, ἐκ τοῦ τὸ ποσὸν ὑπειληφέναι μὴ μένειν ἐπὶ τῶν σωμάτων, διὰ τὸ εἶναι τετράπηχυν τὸ αὐτὸ, καὶ οὐκ εἶναι. Ἡ δ' οὐσία κατὰ τὸ ποιόν. Τοῦτο γὰρ τῆς ὠρισμένης φύσεως· τὸ δὲ ποσόν, τῆς ἀορίστου. Ἔτι διὰ τί, προστάττοντος τοῦ ἱατροῦ τοδὶ τὸ σιτίον προσενέγκασθαι, προσφέρονται; τί γὰρ μᾶλλον τοῦτο ἄρτος ἐστίν, ἢ οὐκ ἔστιν; ὥστε οὐδὲν ἄν τι ἔχοι φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Νῦν δ' ὡς ἀληθεύοντος περὶ αὐτὸ, καὶ ὄντος τοῦ προσταχθέντος σιτίου τούτου, προσφέρονται τοῦτο. Καίτοι γ' οὐκ ἔδει μὴ διαμενούσης παγίως μηδεμιᾶς φύσεως ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἀεὶ πασῶν κινουμένων καὶ ῥεουσῶν. Ἔτι δ' εἰ μὲν ἀλλοιούμεθα ἀεὶ, καὶ μηδέποτε διαμένο-

μεν οἱ αὐτοὶ, τί θαυμαστὸν εἰ μηδέποθ' ἡμῖν τὰ αὐ-
 τὰ φαίνεται, καθάπερ τοῖς κάμνουσι; Καὶ γὰρ τού-
 τοις διὰ τὸ μὴ ὁμοίως διακεῖσθαι τὴν ἔξιν, καὶ τὸ ὑγι-
 αῖνον, οὐχ ὁμοίως φαίνεται τὰ κατὰ τὰς αἰσθήσεις·
 αὐτὰ μὲν οὐδεμιᾶς διὰ γε τοῦτο μεταβολῆς κοινω-
 νοῦντα αἰσθητά· αἰσθήματα δ' ἕτερα ποιοῦντα τοῖς
 κάμνουσι, καὶ μὴ τὰ αὐτά. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
 ἔχειν καὶ τῆς γινομένης μεταβολῆς εἰρημένης, ἴσως
 ἀναγκαῖόν ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ μεταβάλλομεν, ἀλλ' οἱ
 αὐτοὶ διατελοῦμεν ὄντες, εἴη τι ἂν μένον. Πρὸς μὲν
 οὖν τοὺς ἐκ λόγου τὰς εἰρημένας ἀπορίας ἔχοντας,
 οὐ ῥάδιον διαλύσαι μὴ τιθέντων τι, καὶ τούτων μηκέ-
 τι λόγον ἀπαιτούντων. Οὕτω γὰρ πᾶς λόγος, καὶ πᾶ-
 σα ἀπόδειξις γίγνεται. Μηδὲν γὰρ τιθέντες, ἀναι-
 ροῦσι τὸ διαλέγεσθαι, καὶ ὅλως λόγον. Ὡστε πρὸς
 μὲν τοὺς τοιούτους οὐκ ἔστι λόγος· πρὸς δὲ τοὺς
 διαποροῦντας, ἐκ τῶν παραδεδομένων ἀποριῶν ῥάδιον
 ἀπαντᾶν, καὶ διαλύειν τὰ ποιοῦντα τὴν ἀπορίαν ἐν
 αὐτοῖς. Δῆλον δ' ἐκ τῶν εἰρημένων. Ὡστε φανερόν
 ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὰς ἀντικειμένας φάσεις
 περὶ ταύτου καθ' ἓνα χρόνον ἀληθεύειν, οὐδὲ τὰ
 ἐναντία, διὰ τὸ λέγεσθαι κατὰ στέρησιν τὰ ἐναντία.
 Δῆλον δὲ τοῦτ', ἐπ' ἀρχὴν τοὺς λόγους ἀναλύουσι τοῖς
 τῶν ἐναντίων. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἀνὰ μέσον οὐδὲν
 οἶόν τε κατηγορεῖσθαι καθ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ. Λει-
 κοῦ γὰρ ὄντος τοῦ ὑποκειμένου, λέγοντες αὐτὸ εἶναι
 οὔτε λευκὸν οὔτε μέλαν, ψευσόμεθα. Συμβαίνει γὰρ
 εἶναι λευκὸν αὐτὸ, καὶ μὴ εἶναι. Θάτερον γὰρ τῶν
 συμπεπλεγμένων ἀληθεύεται κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο δ'
 ἐστὶν ἀντίφασις τοῦ λευκοῦ. Οὔτε δὴ κατ' Ἡράκλει-

τον ἐνδέχεται λέγοντα ἀληθεύειν, οὔτε κατ' Ἀναξαγό-
ραν. Εἰ δὲ μὴ, συμβήσεται τὰναντία τοῦ αὐτοῦ
κατηγορεῖν. Ὅταν γὰρ ἐν παντὶ φῇ παντός εἶναι
μοῖραν, οὐδὲν μᾶλλον εἶναι φησι γλυκὺ ἢ πικρὸν, ἢ
τῶν λοιπῶν ὁποιανοῦν ἐναντιώσεων· εἴπερ ἐν ἅπαντι
πάντα ὑπάρχει μὴ δυνάμει μόνον, ἀλλ' ἐνεργείᾳ, καὶ
ἀποκεκριμένως. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ πάσας ψευδεῖς,
οὐδὲ ἀληθεῖς τὰς φάσεις δυνατόν εἶναι δι' ἄλλὰ τε
παλλὰ τῶν λεχθέντων ἂν δυσχερῶν διὰ ταύτην τὴν
θέσιν· καὶ διότι ψευδῶν μὲν οὐσῶν πασῶν, οὐδ' αὖ-
τὸ τοῦτό τις φάσκων ἀληθεύσει· ἀληθῶν δὲ, ψευδεῖς
εἶναι πάσας λέγων, οὐ ψεύσεται.

CAPUT VII.

Πᾶσα δ' ἐπιστήμη ζητεῖ τινας ἀρχάς καὶ αἰτίας
περὶ ἕκαστον τῶν ὑφ' αὐτὴν ἐπιστητῶν, ὅλον ἰατρικὴν
καὶ γυμναστικὴν, καὶ τῶν λοιπῶν ἐκάστη τῶν ποιητικῶν
ἢ μαθηματικῶν. Ἐκάστη γὰρ τούτων περιγραψα-
μένη τί γένος αὐτῇ, περὶ τοῦτο πραγματεύεται ὡς
ὑπάρχον καὶ ὄν, οὐχ ἢ δὲ ὄν, ἀλλ' ἑτέρα τις αὐτῇ πα-
ρὰ ταύτης τὰς ἐπιστήμας ἐστὶν ἐπιστήμη· τῶν δὲ λε-
χθεισῶν ἐπιστημῶν, ἐκάστη λαβοῦσα πῶς τὸ τί ἐστὶν
ἐν ἐκάστῳ γένει, πειρᾶται δεικνύναι τὰ λοιπὰ μαλα-
κώτερον ἢ ὀκριβέστερον. Λαμβάνουσι δὲ τὸ τί ἐστίν,
αἱ μὲν διὰ τῆς αἰσθήσεως· αἱ δ' ὑποτιθέμεναι. Διὸ
καὶ δῆλον ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ὅτι τῆς οὐσίας
καὶ τοῦ τί ἐστίν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. Ἐπεὶ δ' ἔστι
τις ἢ περὶ φύσεως ἐπιστήμη, δῆλον ὅτι καὶ πρακτικῆς
ἑτέρα καὶ ποιητικῆς ἔσται. Ποιητικῆς μὲν γὰρ ἐν τῷ
ποιοῦντι, καὶ οὐ τῷ ποιουμένῳ τῆς κινήσεως ἢ ἀρχῇ,
καὶ τοῦτ' ἐστὶν εἴτε τέχνη τις, εἴτ' ἄλλη τις δύναμις.

ARIST. METAPH.

P

Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς, οὐκ ἐν τῷ πρακτῷ, μᾶλλον δ' ἐν τοῖς πράττουσιν ἢ κίνησις. Ἡ δὲ τοῦ φυσικοῦ περὶ τὰ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς κινήσεως ἀρχὴν ἔστιν. Ὅτι μὲν τοίνυν οὔτε πρακτικὴν οὔτε ποιητικὴν, ἀλλὰ θεωρητικὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, δῆλον ἐκ τούτων. Εἰς ἓν γὰρ τι τούτων τῶν γενῶν ἀνάγκη πίπτειν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τὸ τί ἐστὶν ἀναγκαῖον ἐκάστη πῶς τῶν ἐπιστημῶν εἰδάναι, καὶ τούτῳ χρῆσθαι ἀρχῇ, δεῖ μὴ λανθάνειν πῶς ὀρισιέον τῷ φυσικῷ, καὶ πῶς ὁ τῆς οὐσίας λόγος ληπτέος, πότερον ὡς τὸ σιμὸν, ἢ μᾶλλον ὡς τὸ κοῖλον. Τούτων γὰρ ὁ μὲν τοῦ σιμοῦ λόγος μετὰ τῆς ὕλης λέγεται τῆς τοῦ πράγματος · ὁ δὲ τοῦ κοίλου, χωρὶς τῆς ὕλης. Ἡ γὰρ σιμότης ἐν ῥινὶ γίνεται. Διὸ καὶ ὁ λόγος αὐτῆς μετὰ ταύτης θεωρεῖται · τὸ σιμὸν γὰρ ἐστὶ ῥὶς κοίλη. Φανερόν οὖν ὅτι καὶ σαρκὸς καὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν μορίων μετὰ τῆς ὕλης αἰετὸν τὸν λόγον ἀποδοτέον. Ἐπεὶ δ' ἔστι τις ἐπιστήμη τοῦ ὄντος, ἢ ὄν καὶ χωριστὸν, σκεπτέον πότερόν ποτετῇ φυσικῇ τὴν αὐτὴν θετέον εἶναι ταύτην, ἢ μᾶλλον ἑτέραν. Ἡ μὲν οὖν φυσικὴ περὶ τὰ κινήσεως ἔχοντ' ἀρχὴν ἐν αὐτοῖς ἔστιν · ἢ δὲ μαθηματικὴ. Θεωρητικὴ μὲν, καὶ περὶ μένοντά τις αὐτῇ, ἀλλ' οὐ χωριστά. Περὶ τὸ χωριστὸν ἄρα ὄν καὶ ἀκίνητον, ἑτέρα τούτων ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν ἐστὶ τις, εἴπερ ὑπάρχει τις οὐσία τοιαύτη. Λέγω δὲ χωριστὴ καὶ ἀκίνητος · ὅπερ περρασόμεθα δεικνύναι · καὶ εἴπερ ἐστὶ τις τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὐσιν, ἐνταῦθα ἂν εἴη που καὶ τὸ θεῖον · καὶ αὕτη ἂν εἴη πρώτη καὶ κυριωτάτη ἀρχή. Δῆλον τοίνυν ὅτι τρία γένη τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν ἐστὶ,

φυσική, μαθηματική, θεολογική. Βέλτιστον μὲν οὖν τὸ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν γένος· τούτων δ' αὐτῶν ἡ τελευταία λεχθεῖσα· περὶ τὸ τιμιώτερον γὰρ ἐστὶ τῶν ὄντων. Βελτίων δὲ καὶ χείρων ἐκάστη λέγεται κατὰ τὸ οἰκεῖον ἐπιστητόν. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, πότερόν ποτε τὴν τοῦ ὄντος ἢ ὃν ἐπιστήμην καθόλου θεῖναι δεῖ, ἢ οὐ. Τῶν μὲν γὰρ μαθηματικῶν ἐκάστη περὶ ἓν τι γένος ἀφωρισμένον ἐστίν· ἡ καθόλου, κοινὴ περὶ πάντων. Εἰ μὲν οὖν αἱ φυσικαὶ οὐσίαι πρῶται τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ ἡ φυσικὴ πρώτη τῶν ἐπιστημῶν εἴη· εἰ δ' ἔστιν ἑτέρα φύσις καὶ οὐσία χωριστὴ καὶ ἀκίνητος, ἑτέραν ἀνάγκη καὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς εἶναι, καὶ προτέραν τῆς φυσικῆς, καὶ καθόλου προτέραν.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπλῶς ὃν κατὰ πλείους λέγεται τρόπους, ὧν εἷς κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι λεγόμενος, σκεπτέον πρῶτον περὶ τοῦ οὕτως ὄντος. Ὅτι μὲν οὖν οὐδεμία τῶν παραδεδομένων ἐπιστημῶν πραγματεύεται περὶ τὸ συμβεβηκὸς, δῆλον. Οὔτε γὰρ οἰκοδομικὴ σκοπεῖ τὸ συμβησόμενον τοῖς τῇ οἰκίᾳ χρησόμενοις, οἷον εἰ λυπηρῶς ἢ τοῦναντίον οἰκήσουσιν, οὔθ' ὑφαντικὴ, οὔτε σκυτοτομικὴ, [οὔτε ὀψοποιητικὴ.] Τὸ δὲ καθ' αὐτὴν ἴδιον ἐκάστη τούτων σκοπεῖ τῶν ἐπιστημῶν μόνον· τοῦτο δ' ἔστι τὸ οἰκεῖον τέλος· οὐδὲ ἡ μουσικὴ καὶ γραμματικὴ. Οὐδὲ τὸν ὄντα μουσικόν, ὅτι γενόμενος γραμματικὸς, ἅμα ἔσται τὰ ἀμφοτέρω, πρότερον οὐκ ὧν· ὃ δὲ μὴ ἀεὶ ὃν ἐστίν, ἐγγίγνεται τοῦτο· ὥσθ' ἅμα μουσικὸς ἐγγίγνεται καὶ γραμματικὸς. Τοῦτο δὲ οὐδεμία ζητεῖ τῶν ὁμολογουμένως οὐσῶν ἐπιστημῶν, πλὴν ἡ σοφιστική. Περὶ τὸ

συμβεβηκὸς γὰρ αὕτη μόνη πραγματεύεται. Διὸ Πλάτων οὐ κακῶς εἶρηκε, φήσας τὸν σοφιστὴν περὶ τὸ μὴ ὄν διατρίβειν. Ὅτι δ' οὐδ' ἐνδεχόμενόν ἐστιν εἶναι τοῦ συμβεβηκότος ἐπιστήμην, φανερόν ἐστι, πειραθεῖσιν ἰδεῖν, τί ποτ' ἐστὶ τὸ συμβεβηκός. Πᾶν φαμέν εἶναι, τὸ μὲν αἰεὶ καὶ ἐξ ἀνάγκης (ἀνάγκης δ' οὐ τῆς κατὰ βίαιον λεγομένης, ἀλλ' ἣ χρῶμεθα ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀποδείξεις) τὸ δ' ὡς ἐπιτοπολὺ, τὸ δ' οὐθ' ὡς ἐπιτοπολὺ, οὐτ' αἰεὶ καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὅπως ἔτυχεν· οἷον ἐπὶ κυνὶ γένοιτ' ἂν ψύχος, ἀλλὰ τοῦτο οὐθ' ὡς αἰεὶ ἐξ ἀνάγκης, οὔτε ὡς ἐπιτοπολὺ γίγνεται· συμβαίη δέ ποτ' ἂν. Ἔστι δὴ τὸ συμβεβηκός, ὃ γίγνεται μὲν οὐκ αἰεὶ, οὐδ' ἐξ ἀνάγκης, οὐδ' ὡς ἐπιτοπολὺ. Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ συμβεβηκός, εἶρηται· διότι δ' οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη τοῦ τοιούτου, δῆλον. Ἐπιστήμη μὲν γὰρ πᾶσα τοῦ αἰεὶ ὄντος, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ. Τὸ δὲ συμβεβηκός ἐν οὐδετέρῳ τούτων ἐστίν. Ὅτι δὲ τοῦ κατὰ συμβεβηκός ὄντος οὐκ εἰσὶν αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τοιαῦται, οἷα ἵππερ τοῦ καθ' αὐτὸ ὄντος, δῆλον. Ἔσται γὰρ ἅπαντ' ἐξ ἀνάγκης. Εἰ γὰρ τότε μὲν ἐστὶν τοῦδε ὄντος, τότε δὲ τοῦδε, τοῦτο δὲ μὴ ὅπως ἔτυχεν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, ἐξ ἀνάγκης ἔσται καὶ οὐ τοῦτ' ἦν αἴτιον, ἕως τοῦ λεγομένου τελευταίου αἰτιατοῦ. Τοῦτο δ' ἦν κατὰ συμβεβηκός. Ὡστε ἐξ ἀνάγκης ἅπαντ' ἔσται· καὶ τὸ ὁποτέρως ἔτυχε, καὶ τὸ ἐνδέχασθαι καὶ γίνεσθαι, καὶ μὴ παντελῶς, ἐκ τῶν γινομένων ἀναιρεῖται. Καὶ μὴ ὄν δέ, ἀλλὰ καὶ γιγνόμενον τὸ αἴτιον ὑποτεθῆ, ταῦτα συμβήσεται. Πᾶν γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης γενήσεται. Καὶ γὰρ αὐριον ἔκλειψις γενήσεται, ἂν τότε γένηται· τοῦτο δ', ἂν ἕτερόν τι· καὶ τοῦτ', ἂν ἄλλο· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἀπὸ πεπερασμένου χρόνου τοῦ ἀπὸ νῦν

μέχρις αὐριον ἀφαιρουμένου χρόνου, ἥξει ποτὲ εἰς τὸ ὑπάρχον. Ὡστ' ἐπεὶ τοῦτ' ἐστίν, ἅπαντ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μετὰ τοῦτο γνήσεται· ὥστε πάντα ἐξ ἀνάγκης γίγνεσθαι. Τὸ δ' ὡς ἀληθῶς ὄν, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, τὸ μὲν ἐστὶν ἐν συμπλοκῇ τῆς διανοίας, καὶ πάθος ἐν ταύτῃ· διὸ περὶ μὲν τὸ οὕτως ὄν, οὐ ζητοῦνται αἱ ἀρχαί· περὶ δὲ τὸ ἔξω ὄν καὶ χωριστόν· τό δ' οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἀόριστον. Λέγω δὲ τὸ κατὰ ὡς ἐπ' ἑλάττιον συμβεβηκός. Τοῦ τοιούτου δ' ἄτακτα καὶ ἄπειρα τὰ αἷτια. Τὸ δὲ ἕνεκά του, ἐν τοῖς φύσει γιγνομένοις, ἢ ἀπὸ διανοίας ἐστί. Τύχη δ' ἐστίν, ὅταν τι τούτων γένηται κατὰ συμβεβηκός. Ὡπερ γὰρ καὶ ὄν ἐστιν, τὸ μὲν καθ' αὐτὸ, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οὕτως καὶ αἷτιον. Ἡ τύχη δ' αἷτιον κατὰ συμβεβηκός, ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν τῶν ἕνεκά του γιγνομένοις. Διὸ περὶ ταῦτὸ τύχη καὶ διάνοια· προαίρεσις γὰρ οὐ χωρὶς διανοίας. Τὰ δ' αἷτια ἀόριστα, ἀφ' ὧν ἂν γένοιτο τὸ ἀπὸ τύχης. Διὸ ἄδηλος ἀνθρώπινῳ λογισμῷ, καὶ αἷτιον κατὰ συμβεβηκός· ἀπλῶς δὲ οὐδενός· ἀγαθὴ δὲ τύχη καὶ κακὴ, ὅταν ἀγαθὸν ἢ φαῦλον ἀποβῇ· ἀτυχία δὲ καὶ δυστυχία, περὶ μέγεθος τούτων. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν κατὰ συμβεβηκός πρότερον τῶν καθ' αὐτὸ, οὐδ' ἄρ' αἷτια. Εἰ ἄρα τύχη, ἢ καὶ τὸ αὐτόματον αἷτιον τοῦ οὐρανοῦ, πρότερον νοῦς αἷτιον καὶ φύσις.

CAPUT IX.

Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐνεργεῖα μόνον, τὸ δὲ δυνάμει, τὸ δὲ δυνάμει καὶ ἐνεργεῖα, τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ τῶν λοιπῶν. Οὐκ ἔστι δὲ κίνησις παρὰ τὰ πράγματα. Μεταβάλλει γὰρ αἰεὶ κατὰ τὰς τοῦ ὄντος

κατηγορίας. Κοινὸν δ' ἐπὶ τούτων οὐδέν ἐστιν, οὐδὲ ἐν μιᾷ κατηγορίᾳ. Ἐκαστον δὲ διχῶς ὑπάρχει πασιν, οἷον τόδε. Τὸ μὲν γὰρ μορφὴ αὐτοῦ, τὸ δὲ πύρρῃσι· καὶ κατὰ τὸ ποιόν, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν· καὶ κατὰ τὸ ποσόν, τὸ μὲν τέλειον, τὸ δὲ ἀτελές· καὶ κατὰ φοράν, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, ἢ τὸ μὲν κοῦφον, τὸ δὲ βαρύν. Ὡστε κινήσεως καὶ μεταβολῆς τοσαῦτ' εἶδη, ὅσα τοῦ ὄντος. Διηρημένου δὲ καθ' ἕκαστον γένος, τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ, τὴν τοῦ δυνάμει ἢ τοιοῦτόν ἐστι, ἐνέργειαν λέγω κίνησιν. Ὅτι δ' ἄληθ' ἢ λέγομεν, ἐνθ' ἐνδε δῆλον. Ὅταν γὰρ τὸ οἰκοδομητὸν ἢ τοιοῦτον, αὐτὸ λέγομεν εἶναι ἐνέργειαν ἢ οἰκοδομεῖται. Καὶ ἔστι τοῦτο οἰκοδόμησις. Ὅμοιως μάθησις, ἰατρικὴ, καὶ κύλισις, βάδις, ἄλσις, γήρανσις, ἀδρύνσις. Συμβαίνει δὲ κινῆσθαι, ὅταν ἢ ἐντελέχεια ἢ αὐτὴ, καὶ οὔτε πρότερον, οὔθ' ὕστερον. Ἢ δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ὅταν ἐντελεχεία ὦν ἐνεργῇ, ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ἢ κινήτὸν, κίνησις ἐστι. Λέγω δὲ τὸ ἢ ὧδε. Ἔστι γὰρ ὁ χαλκὸς δυνάμει ἀνδρίας· ἀλλ' ὅμως οὐχ ἢ τοῦ χαλκοῦ ἐντελέχεια, ἢ χαλκὸς, κίνησις ἐστιν. Οὐ γὰρ ταῦτο χαλκῶ εἶναι καὶ δυνάμει τινί· ἐπεὶ εἰ ταῦτο ἦν ἀπλῶς, κατὰ τὸν λόγον, ἦν αὖ ἢ τοῦ χαλκοῦ ἐντελέχεια κίνησις τις. Οὐκ ἔστι δὲ ταῦτόν δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι ὑγιαίνειν, καὶ δύνασθαι κάμνειν, οὐ ταῦτόν ἦν. Καὶ γὰρ ἂν τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ κάμνειν, ταῦτόν ἦν. Τὸ δ' ὑποκείμενον καὶ ὑγιαίνον, καὶ νοσοῦν, εἴθ' ὑγρότης, εἴθ' αἷμα, ταῦτο καὶ ἐν. Ἐπεὶ δὲ οὐ τὸ αὐτόν, ὥσπερ οὐδὲ χρῶμα ταῦτο καὶ δραστόν, ἢ τοῦ δυνατοῦ ἢ δυνατὸν ἐντελέχεια κίνησις ἐστιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἐστιν αὕτη.

καὶ ὅτι συμβαίνει τῷτε κινεῖσθαι, ὅταν ἡ ἐντελέχεια ἢ αὕτη, καὶ οὔτε πρότερον οὔθ' ὕστερον, δηλον. Ἐνδέχεται γὰρ ἕκαστον ὁτὲ μὲν ἐνεργεῖν, ὁτὲ δὲ μὴ· οἷον, τὸ οἰκοδομητὸν ἢ οἰκοδομητὸν, καὶ ἡ τοῦ οἰκοδομητοῦ ἐνέργεια ἢ οἰκοδομητὸν, οἰκοδόμησις ἐστίν. Ἡ γὰρ τοῦτο ἐστὶν ἡ οἰκοδόμησις, ἢ ἐνέργεια, ἢ οἰκία· ἀλλ' ἅταν ἡ οἰκία ἢ, οὐκ ἔτι οἰκοδομητὸν ἐστὶ· οἰκοδομεῖται δὲ τὸ οἰκοδομητὸν. Ἀνάγκη ἄρα οἰκοδόμησιν τὴν ἐνέργειαν εἶναι. Ἦδ' οἰκοδόμησις, κίνησις τις. Ὅδ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κινήσεων. Ὅτι δὲ καλῶς εἴρηται, δηλον ἐξ ὧν οἱ ἄλλοι λέγουσι περὶ αὐτῆς, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ῥάδιον εἶναι διορίσαι ἄλλως αὐτήν. Οὔτε γὰρ ἐν ἄλλῳ τις γένει δύναται ἂν θεῖναι αὐτήν. Δηλον δὲ ἐξ ὧν λέγουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἐτερότητα καὶ ἀνιδότητα καὶ τὸ μὴ ὄν· ὧν οὐδὲν ἀνάγκη κινεῖσθαι. Ἀλλ' οὐδ' ἡ μεταβολή, οὔτ' εἰς ταῦτα, οὔτ' ἐκ τοιούτων μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν ἀντικειμένων.— Αἴτιον δὲ τοῦ εἰς ταῦτα τιθέναι, ὅτι ἀόριστόν τι δοκεῖ εἶναι ἡ κίνησις. Τῆς δ' ἐτέρας συστοιχίας αἱ ἀρχαὶ, διὰ τὸ στερητικαὶ εἶναι, ἀόριστοι. Οὔτε γὰρ τόδε, οὔτε τοιόνδε οὐδεμία αὐτῶν, οὔτε τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν. Τοῦ δὲ δοκεῖν ἀόριστον εἶναι τὴν κίνησιν, αἴτιον, ὅτι οὔτ' εἰς δύναμιν τῶν ὄντων, οὔτ' εἰς ἐνέργειάν ἐστι τιθέναι αὐτήν. Οὔτε γὰρ τὸ δυνατόν ποσόν εἶναι, κινεῖται ἐξ ἀνάγκης, οὔτε τὸ ἐνεργεῖα ποσόν. Ἡ τε κίνησις ἐνέργεια μὲν εἶναι δοκεῖ τις, ἀτελὴς δέ. Αἴτιον δ', ὅτι ἀτελὲς τὸ δυνατόν οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια· καὶ διὰ τοῦτο χαλεπὸν αὐτὴν λαβεῖν, τί ἐστίν. Ἡ γὰρ εἰς στέρησιν ἀνάγκη θεῖναι, ἢ εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἐνέργειαν ἀπλῆν. Τούτων δ' οὐδὲν φαίνεται ἐνδεχόμενον. Ὡστε λείπεται τὸ λε-

χθὲν εἶναι καὶ ἐνέργειαν, καὶ μὴ ἐνέργειαν τὴν εἰρημένην, ἰδεῖν μὲν χαλεπὴν, ἐνδεχομένην δ' εἶναι. Καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ κίνησις ἐν τῷ κινητῷ, δῆλον. Ἐντελέχεια γὰρ ἐστὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κινητικοῦ· καὶ ἡ τοῦ κινητικοῦ ἐνέργεια οὐκ ἄλλη ἐστὶ. Δεῖ μὲν γὰρ εἶναι ἐντελέχειαν ἀμφοῖν. Κινητικὸν μὲν γὰρ ἐστὶ, τὸ δύνασθαι· κινεῖν δέ, τὸ ἐνεργεῖν· ἀλλ' ἐστὶν ἐνεργητικὸν τοῦ κινητοῦ. Ὡςθ' ὁμοίως μία ἀμφοῖν ἐνέργεια, ὥσπερ τὸ αὐτὸ διάστημα ἐν πρὸς δύο, καὶ δύο πρὸς ἐν, καὶ τὸ ἀναντες, καὶ τὸ κάταντες, ἀλλὰ τὸ εἶναι οὐχ ἐν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κινεῖντος καὶ κινουμένου.

CAPUT X.

Τὸ δ' ἄπειρον, ἢ τὸ ἀδύνατον διελθεῖν τῷ μὴ πεφυκέναι διῖέναι, καθάπερ ἡ φωνὴ ἀόρατος· ἢ τὸ διεξοδὸν ἔχον ἀτελεύτητον, ἢ ὁ μόλις, ἢ ὁ πεφυκὸς ἔχειν, μὴ ἔχη διεξοδὸν ἢ πέρας· ἔτι προσθήσει ἢ ἀφαιρέσει, ἢ ἀμφω. Χωριστὸν μὲν δὴ αὐτὸ τι ὄν, αἰσθητὸν δὲ οὐχ οἶόντ' εἶναι. Εἰ γὰρ μήτε μέγεθος ἐστὶ μήτε πλῆθος, οὐσία δ' αὐτοῦ τὸ ἄπειρον, καὶ μὴ συμβεβηκὸς, ἀδιαίρετον ἔσται. Τὸ γὰρ διαιρετὸν, ἢ μέγεθος, ἢ πλῆθος. Εἰ δὲ ἀδιαίρετον, οὐκ ἄπειρον, εἰ μὴ καθάπερ ἡ φωνὴ ἀόρατος. Ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγουσιν, οὔθ' ἡμεῖς ζητοῦμεν, ἀλλ' ὥς ἀδιέξοδον. Ἐτι πῶς ἐνδέχεται καθ' αὐτὸ εἶναι ἄπειρον, εἰ μὴ εἴη ἀριθμὸς καὶ μέγεθος, ὧν πάθος τὸ ἄπειρον; Ἐτι εἰ κατὰ συμβεβηκὸς, οὐκ ἂν εἴη στοιχεῖον τῶν ὄντων ἢ ἄπειρον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀόρατον τῆς διαλέκτου, καίτοι ἡ φωνὴ ἀόρατος. Καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐνεργεία εἶναι τὸ ἄπειρον, δῆλον. Ἔσται γὰρ ὅτι οὖν ἑαυτοῦ ἄπειρον μέρος τὸ λαμβανόμενον. Τὸ γὰρ ἀπείρῳ εἶναι καὶ ἄπειρον, τὸ αὐτό· εἴπερ οἶ-

σία, τὸ ἄπειρον, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου. Ὡστε ἡ ἀδιαίρετον, ἢ εἰς ἄπειρα διαιρετὸν ἢ μεριστόν. Πολλὰ δ' εἶναι τὸ αὐτὸ, ἀδύνατον ἄπειρα. Ὡσπερ γὰρ μέρος ἄλλο ἄλλος, οὕτως ἄπειρον ἄπειρον, εἰ ἔστιν οὐσία καὶ ἀρχή. Ἀμεριστον ἄρα καὶ ἀδιαίρετον. Ἀλλὰ ἀδύνατον, τὸ ἐντελεχείᾳ ὄν, ἄπειρον. Ποσὸν γὰρ εἶναι ἀνάγκη. Κατὰ συμβεβηκὸς ἄρα ὑπάρχει· ἀλλ' οὕτως εἴρηται ὅτι οὐκ ἐνδέχεται εἶναι ἀρχήν, ἀλλ' ἐκείνο ὃ συμβέβηκε τὸν ἀριθμὸν, ἢ τὸ ἄρτιον. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ζήτησις καθόλου. Ὅτι δ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οὐκ ἔστιν, ἐνθὲνδε δῆλον. Εἰ γὰρ σώματος λόγος, τὸ ἐπιπέδοις ὠρισμένον, οὐκ εἴη ἂν ἄπειρον σῶμα, οὐτ' αἰσθητὸν, οὐτε νοητὸν, οὐτ' ἀριθμὸς ὡς κχωρισμένος καὶ ἄπειρος. Ἀριθμητὸν γὰρ ὁ ἀριθμὸς, ἢ τὸ ἔχον ἀριθμὸν. Φυσικῶς δὲ ἐκ τῶνδε δῆλον. Οὔτε γὰρ σύνθετον οἷόν τε εἶναι, οὐθ' ἀπλοῦν. Σύνθετον μὲν γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα, [ἐπεὶ] εἰ πεπεράνται τῷ πλήθει τὰ στοιχεῖα. Δεῖ γὰρ ἰσάζειν τὰναντία, καὶ μὴ εἶναι ἐν αὐτῶν ἄπειρον. Εἰ γὰρ ὅπως οὖν λείπεται ἡ θατέρου σώματος δύναμις, φθαρήσεται ὑπὸ τοῦ ἄπειρου τὸ πεπερασμένον. Ἐκαστον δ' ἄπειρον εἶναι ἀδύνατον. Σῶμα γὰρ ἐστὶ τὸ πάντῃ ἔχον διάστασιν· ἄπειρον δὲ, τὸ ἀπεράντως διεστηκός. Ὡστ' εἰ τὸ ἄπειρον σῶμα, πάντῃ ἐστὶν ἄπειρον. Οὐδὲ ἐν δὲ ἀπλοῦν ἐνδέχεται τὸ ἄπειρον εἶναι σῶμα, οὐθ' ὡς λέγουσί τινες, ταρὰ τὰ στοιχεῖα ἐξ οὗ γεννῶσι ταῦτα. Οὐκ ἔστι γὰρ τὸ τοιοῦτον σῶμα παρὰ τὰ στοιχεῖα· ἅπαντα γὰρ ἐξ οὗ ἐστὶ καὶ ὧν, διαλύεται εἰς ταῦτα. Οὐ φαίνεται δὲ τοῦτο παρὰ τὰ ἀπλᾶ σώματα, οὐδὲ πῦρ, οὐδὲ ἄλλο ἐκ τῶν στοιχείων οὐδέν· χωρὶς γὰρ τοῦ ἄπειρον εἶναι τὸ

αὐτῶν, ἀδύνατον τὸ ἅπαν, καὶ ἡ πεπερασμένον, ἢ εἶναι, ἢ γίγνεσθαι τι αὐτῶν, ὥσπερ Ἡράκλειτός φησιν, ἅπαντα γίγνεσθαι ποτὲ πῦρ. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός, ὃ ποιοῦσι παρὰ τὰ στοιχεῖα οἱ φυσικοί. Πᾶν γὰρ μεταβάλλει ἐξ ἐναντίου, οἷον ἐκ θερμοῦ εἰς ψυχρόν. Ἔτι τὸ αἰσθητὸν σῶμα ποῦ· καὶ ὁ αὐτὸς τόπος ὅλου καὶ μορίου, οἷον τῆς γῆς. Ὡστ' εἰ μὲν ὁμοειδές, ἀκίνητον ἔσται, ἢ αἰεὶ ὡσθήσεται. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Τί γὰρ μᾶλλον κάτω ἢ ἄνω, ἢ ὅπου οὖν; Οἷον εἰ βῶλος εἴη, ποῦ αὕτη κινηθήσεται ἢ μενεῖ; Ὁ γὰρ τόπος αὐτῆς τοῦ συγγενοῦς σώματος ἄπειρος. Καθεξεί οὖν τὸν ὅλον τόπον. Καὶ πῶς; Τίς οὖν ἡ μονὴ καὶ ἡ κίνησις; ἢ πανταχοῦ μενεῖ; οὐ κινηθήσεται ἄρα· ἢ πανταχοῦ κινηθήσεται; οὐκ ἄρα στήσεται. Εἰ δ' ἀνόμοιον τὸ πᾶν, ἀνόμοιοι καὶ οἱ τόποι. Καὶ πρῶτον μὲν οὐχ ἓν τὸ σῶμα τοῦ παντός, ἀλλ' ἢ τὸ ἄπτεσθαι. Εἴτα ἡ πεπερασμένα ταῦτα ἔσται, ἢ ἄπειρα εἶδει. Πεπερασμένα μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε. Ἔσται γὰρ τὰ μὲν ἄπειρα, τὰ δ' οὐ, ἢ τὸ πᾶν ἄπειρον· οἷον πῦρ, ἢ ὕδωρ. Φθορὰ δὲ τὸ τοιοῦτον τοῖς ἐναντίοις. Εἰ δ' ἄπειρα καὶ ἀπλᾶ, καὶ οἱ τόποι ἄπειροι, καὶ ἔσται ἄπειρα τὰ στοιχεῖα. Εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, καὶ οἱ τόποι πεπερασμένοι, καὶ τὸ πᾶν ἀνάγκη πεπεράνθαι. Ὅλως δ' ἀδύνατον ἄπειρον εἶναι σῶμα, καὶ τόπον τοῖς σώμασιν, εἰ πᾶν σῶμα αἰσθητὸν βάρος ἔχει, ἢ κουφότητα. Ἡ γὰρ ἐπὶ τὸ μέσον, ἢ ἄνω ὡσθήσεται. Ἀδύνατον δὲ τὸ ἄπειρον, ἢ πᾶν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ ὅποτερον οὖν πεπονθέναι. Πῶς γὰρ διέλῃς; ἢ πῶς τοῦ ἄπειρου ἔσται τὸ μὲν κάτω, τὸ δ' ἄνω, ἢ ἔσχατον καὶ μέσον; Ἔτι πᾶν αἰσθητὸν σῶμα ἐν τόπῳ. Τόπου δὲ εἶδη ἔ-

Ἀδύνατον δ' ἐν τῷ ἀπείρῳ σώματι ταῦτ' εἶναι· ὅλως δ' εἰ ἀδύνατον τόπον ἄπειρον εἶναι, καὶ σῶμα ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἐν τόπῳ, ποῦ. Τοῦτο δὲ σημαίνει· ἢ ἄνω, ἢ κάτω ἢ τῶν λοιπῶν τι· τούτων δ' ἕκαστον πέρας τι. Τὸ δ' ἄπειρον, οὐ ταῦτόν ἐν μεγέθει καὶ κινήσει, καὶ χρόνῳ, ὥς μία τις φύσις· ἀλλὰ τὸ ὕστερον λέγεται κατὰ τὸ πρότερον· οἷον, κίνησις κατὰ τὸ μέγεθος, ἐφ' οὗ κινεῖται, ἢ ἀλλοιοῦται, ἢ αὖξεται· χρόνος δὲ, διὰ τὴν κίνησιν.

CAPUT XI.

Μεταβάλλει δὲ τὸ μεταβάλλον, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, ὥς τὸ μουσικὸν βαδίζειν· τὸ δὲ τῷ τούτου τι μεταβάλλειν, ἀπλῶς λέγεται μεταβάλλειν, οἷον ὅσα κατὰ μέρη. Τυγιάζεται γὰρ τὸ σῶμα, ὅτι ὁ ὀφθαλμός. Ἔστι δὲ τι ὃ καθ' αὐτὸ πρῶτον κινεῖται· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ καθ' αὐτὸ κινήτόν. Ἔστι δὲ τι καὶ ἐπὶ τοῦ κινουόντος ὡσαύτως. Κινεῖ γὰρ τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ κατὰ μέρος, τὸ δὲ καθ' αὐτό. Ἔστι δὲ τι τὸ κινουὺν πρῶτον· ἔστι δὲ τι τὸ κινούμενον· ἔτι ἐν ᾧ χρόνῳ, καὶ ἐξ οὗ, καὶ εἰς ὅ. Τὰ δ' εἶδη καὶ τὰ πάθη, καὶ ὁ τόπος, εἰς ᾧ κινουῦνται τὰ κινούμενα, ἀκίνητά ἐστιν, οἷον, ἐπιστήμη, καὶ θερμότης. Ἔστι δ' οὐχ ἡ θερμότης κίνησις, ἀλλ' ἡ θέρμανσις. Ἡ δὲ μὴ κατὰ συμβεβηκός μεταβολὴ οὐκ ἐν ἅπασιν ὑπάρχει, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐναντίοις καὶ μεταξὺ, καὶ ἐν ἀντιφάσει. Τούτου δὲ πλείους ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Μεταβάλλει δὲ τὸ μεταβάλλον, ἢ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ ἐκ μὴ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, ἢ ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον. Λέγω δὲ ὑποκείμενον, τὸ καταφάσει δηλούμενον. Ὡστ' ἀνάγκη τρεῖς εἶναι μεταβολάς. Ἡ γὰρ

ἐξ οὐχ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον, οὐκ ἔστι μεταβολή· οὔτε γὰρ ἐναντία, οὔτε ἀντίφασίς ἐστιν, οὔ οὐκ ἀντίθεσις. Ἡ μὲν οὖν ἐξ οὐχ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, κατ' ἀντίφασιν, γένεσις ἐστιν, ἥ μὲν ἀπλῶς, ἀπλῇ, ἥ δὲ τίς, τινός· ἡ δ' ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον φθορά, ἥ μὲν ἀπλῶς, ἀπλῇ, ἥ δὲ τίς, τινός· εἰ τὸ μὴ ὄν λέγεται πλεοναχῶς, καὶ μήτε τὸ κατὰ σύνθεσιν ἢ διαίρεσιν ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μήτε τὸ κατὰ δύναμιν, τὸ τῷ ἀπλῶς ὄντι ἀντικείμενον· τὸ γὰρ μὴ λευκὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν ὅμως ἐνδέχεται κινεῖσθαι κατὰ συμβεβηκός. Εἴη γὰρ ἂν ἄνθρωπος τὸ μὴ λευκόν· τὸ δ' ἀπλῶς μὴ τόδε, οὐδαμῶς. Ἀδύνατον γὰρ τὸ μὴ ὄν κινεῖσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὴν γένεσιν κίνησιν εἶναι. Γίγνεται γὰρ τὸ μὴ ὄν. Εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα κατὰ συμβεβηκός γίγνεται, ἀλλ' ὅμως ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν κατὰ τοῦ γιγνομένου ἀπλῶς. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ ἡρεμεῖν. Ταῦτά τε δὴ συμβαίνει δυσχερῇ, καὶ εἰ πᾶν τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ· τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ. Εἴη γὰρ ἂν ποῦ. Οὐδὲ δὴ ἡ φθορά κίνησις. Ἐναντίον γὰρ κινήσει κίνησις ἢ ἡρεμία, φθορά δὲ γενέσει. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα κίνησις μεταβολή τις, μεταβολαὶ δὲ τρεῖς αἰ εἰρημέναι, τούτων δ' αἰ μὲν κατὰ γένεσιν καὶ φθορὰν οὐ κινήσεις, αὗται δ' εἰσὶν αἰ κατ' ἀντίφασιν, ἀνάγκη τὴν ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον κίνησιν εἶναι μόνην. Τὰ δ' ὑποκείμενα, ἢ ἐναντία, ἢ μεταξύ. Καὶ ἡ στέρησις κείσθω ἐναντίον, καὶ δηλοῦται καταφάσει, οἷον, τὸ γυμνὸν καὶ νωδόν, καὶ τὸ μέλαν.

CAPUT XII.

Εἰ οὖν αἱ κατηγορίαι διήρηνται οὐσίᾳ, ποιότητι,

τόπω, ποιεῖν, ἢ πάσχειν, τῷ πρὸς τι, ποσῶ, ἀνάγκη
 τρεῖς εἶναι κινήσεις, ποιοῦ, ποσοῦ, τόπου· κατ' οὐσίαν
 δ' οὐ, διὰ τὸ μηδὲν εἶναι οὐσία ἐναντίον, οἷδε τοῦ
 πρὸς τι. Ἔστι γὰρ θατέρου μηδὲν μεταβάλλοντος,
 ἀληθεύεσθαι θάτερον μηδὲν μεταβάλλον. Ὡστε κατὰ
 συμβεβηκὸς ἢ κινήσεις αὐτῶν. Οὐδὲ ποιοῦντος καὶ
 πάσχοντος, ἢ κινουῦντος καὶ κινουμένου, ὅτι οὐκ ἔστι
 κινήσεως κινήσεις, οὐδὲ γενέσεως γενέσεις, οὐδ' ὅλως με-
 ταβολὴ μεταβολῆς. Διχῶς γὰρ ἐνδέχεται κινήσεως εἶναι
 κίνησιν· ἢ ὡς ὑποκειμένου, οἷον ὁ ἄνθρωπος κινεῖται,
 ὅτι ἐκ λευκοῦ εἰς μέλαν μεταβάλλει· ὥστε οὕτω καὶ ἡ
 κίνησις, ἢ θερμαίνεται, ἢ ψύχεται, ἢ τόπον ἀλλάττει,
 ἢ αὖξεται. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐ γὰρ τῶν ὑποκει-
 μένων τι ἢ μεταβολή. Ἡ τῷ ἑτερόν τι ὑποκείμενον
 ἐκ μεταβολῆς μεταβάλλειν εἰς ἄλλο εἶδος· οἷον, ἄν-
 θρωπον ἐκ νόσου εἰς ὑγίειαν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δυ-
 νατὸν, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. Πᾶσα γὰρ κίνησις ἐξ
 ἄλλου εἰς ἄλλο ἐστὶ μεταβολή, καὶ γενέσεις καὶ φθορὰ
 ὡσαύτως· πλὴν αἱ μὲν ἐξ ἀντικειμένων ᾧδὶ ἢ ᾧδὶ, οὐ
 κινήσεις. - Ἀμα οὖν μεταβάλλει ἐξ ὑγιείας εἰς νόσον,
 καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς μεταβολῆς εἰς ἄλλην. Δῆλον
 δ' ὅτι, ἂν νοσήσῃ, μεταβεβληκῶς ἔσται εἰς ὅποιον οὖν
 ἐνδέχεται γὰρ ἡρεμεῖν· καὶ ἔτι εἰς μὴ τὴν τυ-
 χοῦσαν αἰ· κακίην ἐκ τινος εἰς τι ἄλλο ἔσται· ὥσθ'
 ἡ ἀντικειμένη ἔσται ὑγίανσις, ἀλλὰ τῷ συμβεβηκέναι·
 οἷον ἐξ ἀναμνήσεως εἰς λήθην μεταβάλλει, ὅτι ᾧ
 ὑπάρχει, ἐκείνο μεταβάλλει, ὅτε μὲν εἰς ἐπιστήμην, ὅτε
 δὲ εἰς ὑγίειαν. Ἔτι εἰς ἄπειρον βαδιεῖται, εἰ ἔστι με-
 ταβολῆς μεταβολή, καὶ γενέσεως γενέσεις. Ἀνάγκη δὴ
 καὶ τὴν προτέραν, εἰ ἢ ὑστέρα· οἷον, εἰ ἢ ἀπλῇ γένε-

σις ἐγένετό ποτε, καὶ τὸ γιγνόμενον ἀπλῶς ἐγίνετο·
 ὥστε οὐπω ἦν τὸ γιγνόμενον ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ γιγνόμε-
 νόν τι, ἢ γεγόμενον ἤδη. Εἰ δὴ καὶ τοῦτ' ἐγίγνετο
 ποτε, διὰ τί οὐκ ἦν πω τότε γιγνόμενον; Ἐπεὶ δὲ τῶν
 ἀπείρων οὐκ ἐστὶ τι πρῶτον, οὐκ ἔσται τὸ πρῶτον· ὥστ'
 οὐδὲ τὸ ἐχόμενον. Οὔτε γίνεσθαι οὖν, οὔτε κινεῖ-
 σθαι οἷόν τε, οὔτε μεταβάλλειν οὐδέν. Ἔτι τοῦ αὐτοῦ
 κίνησις ἢ ἐναντία, καὶ ἡρέμησις καὶ γενεαί, καὶ φθο-
 ρά. Ὡστε τὸ γιγνόμενον, ὅταν γένηται γιγνόμενον,
 τότε φθαίρεται· οὔτε γὰρ ἐκ τῶν γιγνόμενων, οὐδ'
 ὕστερον. Εἶναι γὰρ δεῖ τὸ φθαίρομενον. Ἔτι δὲ
 ὕλην ὑπεῖναι τῷ γιγνομένῳ, καὶ μεταβάλλοντι. Τίς
 οὖν ἔσται ὥσπερ τὸ ἀλλοιωτὸν σῶμα, ἢ ψυχὴ, οὕτω
 τί καὶ τὸ γιγνόμενον, ἢ κίνησις, ἢ γενεαί; Καὶ ἔτι τί
 εἰς ὃ κινεῖται; Δεῖ γὰρ εἶναί τι τὴν τοῦδε ἐκ τοῦδε εἰς
 τόδε κίνησιν, μὴ κίνησιν. Πῶς οὖν; οὐ γὰρ ἔσται μάθη-
 σις τῆς μαθήσεως· ὥστ' οὐδὲ γενεαί γενέσεως. Ἐπεὶ δ'
 οὐτ' οὐσίας, οὔτε τοῦ πρὸς τι, οὔτε τοῦ ποιεῖν καὶ πά-
 σχειν, λείπεται κατὰ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ ποσόν, καὶ τὸ ποῦ, κί-
 νησιν εἶναι. Τούτων γὰρ ἐκάστω ἐναντίωσίς ἐστι. Λέγω
 δὲ τὸ ποιοῦν, οὐ τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ διαφορᾷ ποιοῦν,
 ἀλλὰ τὸ παθητικόν, καθὼ λέγεται πάσχειν, ἢ ἀπαθίς
 εἶναι· τὸ δὲ ἀκίνητον, τό, τε ὅλως ἀδύνατον κινήθη-
 ναι, καὶ τὸ μόλις ἐν χρόνῳ πολλῷ ἢ βραδέως ἀρχόμε-
 νον, καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν κινεῖσθαι, μὴ δυνάμενον δὲ
 ὅτε πέφυκε, καὶ οὐ καὶ ὥς· ὃ καλῶ ἡρεμεῖν τῶν ἀκι-
 νήτων μόνον. Ἐναντίον γὰρ ἡρεμία κινήσει· ὥστε
 στερήσις ἂν εἴη τοῦ δεκτικοῦ. Ἀμα δὲ κατὰ τόπον,
 ὅσα ἐν ἐνὶ τόπῳ πρώτῳ, καὶ χωρὶς, ὅσα ἐν ἄλλῳ.
 Ἀπτεσθαι δὲ, ὧν τὰ ἄκρα ἄμα. Μεταξὺ δ', εἰς ὃ πέφυκε

πρότερον ἀφικνεῖσθαι τὸ μεταβάλλον, ἢ εἰς ὃ ἔσχατον μεταβάλλει κατὰ φύσιν τὸ συνεχῶς μεταβάλλον. Ἐναντίον κατὰ τόπον, τὸ κατ' εὐθείαν ἀπέχον πλεῖστον. Ἐξῆς δέ, οὐ μετὰ τὴν ἀρχὴν ὄντος θέσει, ἢ εἶδει, ἢ ἄλλως πως ἀφορισθέντος, μηθὲν μεταξὺ ἐστὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει· καὶ ὁ ἐφεξῆς ἐστίν· οἷον, γραμμὰ ἢ γραμμῆς, ἢ μονάδες μονάδος, ἢ οἰκίας οἰκία· ἄλλο δ' οὐθὲν κωλύει μεταξὺ εἶναι· τὸ γὰρ ἐξῆς, τινὸς ἐφεξῆς, καὶ ὕστερόν τι. Οὐ γὰρ τὸ ἐν ἐξῆς τῶν δύο, οὐδ' ἡ νοσηνία τῆς δευτέρας. Ἐχόμενον δέ, ὃ εἰς ἐξῆς ὦν ἀπτεται. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα μεταβολὴ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις· ταῦτα δὲ ἐναντία καὶ ἀντίφασις, ἀντιφάσεως δὲ οὐδὲν ἀνὰ μέσον, δῆλον ὡς ἐν τοῖς ἐναντίοις τὸ μεταξὺ· τὸ συνεχές δὲ ὅπερ ἐχόμενόν τι, ἢ ἀπτόμενον. Λέγεται δὲ συνεχές, ὅταν ταῦτὸ γένηται καὶ ἐν, τὸ ἐκατέρου πέραις οἷς ἀπτονται καὶ συνέχονται. Ὡστε δῆλον ὅτι τὸ συνεχές ἐν τούτοις ἐξ ὧν ἐν τι πέφυκε γίνεσθαι κατὰ τὴν σύναψιν, καὶ ὅτι πρῶτον τὸ ἐφεξῆς δῆλον. Τὸ γὰρ ἐξῆς οὐχ ἀπτεται. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς καὶ εἰ συνεχές ἀπτεται. Εἰ δ' ἀπτεται, οὐπω συνεχές. Ἐν οἷς δὲ μὴ ἐστὶν ἀφή, οὐκ ἔστι σύμφυσις ἐν τούτοις. Ὡστ' οὐκ ἔστι στιγμή μονάδι ταυτόν. Ταῖς μὲν ὑπάρχει τὸ ἀπτεσθαι, ταῖς δ' οὐ· ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς· καὶ τῶν μεταξὺ τι, τῶν δ' οὐ.

LIBER XI. (XII.)

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῆς οὐσίας ἢ θεωρίας· τῶν γὰρ οὐσιῶν αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἷτια ζητοῦνται. Καὶ γὰρ εἰ ὡς ὅλον τι

τὸ πᾶν, ἡ οὐσία πρῶτον μέρος· καὶ εἰ τὸ ἐφεξῆς, καὶ ἂν οὕτω πρῶτον ἡ οὐσία. Εἶτα τὸ ποιὸν ἢ ποσόν. Ἄμα δ' οὐδ' ὄντα, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, ταῦτα, ἀλλὰ ποιότητες καὶ κινήσεις, ἢ καὶ τὸ οὐ λευκόν, καὶ τὸ οὐκ εὐθύ. Λέγομεν οὖν εἶναι καὶ ταῦτα, οἶον, ἔστιν οὐ λευκόν. Ἔτι οὐδὲν τῶν ἄλλων χωριστόν. Μαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔργῳ. Τῆς γὰρ οὐσίας ἐξήτουν ἀρχάς, καὶ στοιχεῖα καὶ αἷτια. Οἱ μὲν οὖν νῦν, τὰ καθόλου οὐσίας μᾶλλον τιθέασιν. Τὰ γὰρ γένη καθόλου, ἃ φασιν ἀρχάς καὶ οὐσίας εἶναι, μᾶλλον διὰ τὸ λογικῶς ζητεῖν. Οἱ δὲ πάλαι, τὰ καθ' ἕκαστα· οἶον πῦρ, καὶ γῆν, ἀλλ' οὐ τὸ κοινὸν σῶμα. Οὐσίαι δὲ τρεῖς· μία μὲν, αἰσθητή· ἥς ἡ μὲν αἰδῖος, ἡ δὲ φθαρτή, ἣν πάντες ὁμολογοῦσιν, οἶον τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ζῶα· ἡ δ' αἰδῖος, ἥς ἀνάγκη τὰ στοιχεῖα λαβεῖν, εἴτε ἓν, εἴτε πολλά. Ἄλλη δὲ ἀκίνητος. Ταύτην φασὶν τινες εἶναι χωριστήν· οἱ μὲν εἰς δύο διαιροῦντες, οἱ δὲ εἰς μίαν φύσιν τιθέντες τὰ εἶδη καὶ τὰ μαθηματικά· οἱ δὲ τὰ μαθηματικά μόνον τούτων. Ἐκεῖναι μὲν δὴ φυσικῆς· (μετὰ κινήσεως γάρ) αὕτη δ' ἑτέρα, εἰ μηδεμία αὐτῆς ἀρχὴ κοινή.

CAPUT II.

Ἡ δ' αἰσθητή οὐσία μεταβλητή. Εἰ δὲ ἡ μεταβολή, ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἢ τῶν μεταξὺ· ἀντικειμένων δὲ μὴ πάντων (οὐ λευκόν γὰρ ἡ φωνή). ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἀνάγκη εἶναι καὶ τι τὸ μεταβάλλον εἰς τὴν ἐναντίωσιν. Οὐ γὰρ τὰ ἐναντία μεταβάλλει. Ἔτι τὸ μὲν ὑπομένει, τὸ δ' ἐναντίον οὐχ ὑπομένει. Ἔστιν ἄρα τὸ τι τρίτον παρὰ τὰ ἐναντία, ἢ ὕλη. Εἰ δὴ αἱ μεταβολαὶ τέτταρες, ἢ κατὰ τὸ τί, ἢ κατὰ τὸ ποιὸν ἢ

ποσόν, ἢ ποῦ· καὶ γένεσις μὲν ἢ ἀπλῇ καὶ φθορὰ, ἢ κατὰ τόδε· αὐξήσις δὲ φθίσις, ἢ κατὰ τὸ ποσόν· ἀλλοιώσις δὲ, ἢ κατὰ τὸ πάθος· φθορὰ δὲ, ἢ κατὰ τόπον, εἰς ἐναντιώσεις ἂν εἶεν τὰς καθ' ἑκάστον αἱ μεταβολαί. Ἀνάγκη δὴ μεταβάλλειν τὴν ὕλην δυναμένην ἄμφω. Ἐπεὶ δὲ διττὸν τὸ ὄν, μεταβάλλειν πᾶν ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ὄν· οἷον, ἐκ λευκοῦ δυνάμει, εἰς τὸ ἐνεργείᾳ λευκόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' αὐξήσεως καὶ φθίσεως. Ὡστε οὐ μόνον κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδέχεται γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὄντος γίγνεται πάντα· δυνάμει μέντοι ὄντος, ἐκ μὴ ὄντος δὲ ἐνεργείᾳ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ Ἀναξαγόρου ἐν (βέλτιον γὰρ ἢν ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μίγμα καὶ Ἀναξιμάνδρου· καὶ ὡς Δημόκριτός φησιν, ἢν ὁμοῦ πάντα δυνάμει, ἐνεργείᾳ δ' οὐ. Ὡστε τῆς ὕλης ἂν εἶεν ἡμέτεροι. Πάντα δ' ὕλην ἔχει ὅσα μεταβάλλει· ἀλλ' ἑτέραν καὶ τῶν αἰδίων, ὅσα μὴ γεννητὰ, κινητὰ δὲ φθορᾷ· ἀλλ' οὐ γεννητὴν, ἀλλὰ πόθεν ποῦ. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις, ἐκ ποίου μὴ ὄντος ἢ γένεσις. Τριχῶς γὰρ τὸ μὴ ὄν. Εἰ δὴ τί ἐστὶν δυνάμει, ἀλλ' ὅμως οὐ τοῦ τυχόντος· ἀλλ' ἕτερον ἐξ ἑτέρου. Οὐδ' ἱκανὸν, ὅτι ὁμοῦ πάντα χρήματα. Διαφέρει γὰρ τῇ ὕλῃ· ἐπεὶ διὰ τί ἄπειρα ἐγένετο, ἀλλ' οὐχ ἓν; ὁ γὰρ νοῦς, εἷς. Ὡστε εἰ ὕλη μία, ἐκεῖνο ἐγένετο καὶ ἐνεργείᾳ, ὅθ' καὶ ἡ ὕλη ἦν δυνάμει. Τρία δὲ τὰ αἴτια, καὶ τρεῖς αἱ ἀρχαί· δύο μὲν ἢ ἐναντιώσεις, ἥς τὸ μὲν λόγος καὶ εἶδος, τὸ δὲ στέρησις· τὸ δὲ τρίτον, ἡ ὕλη.

CAPUT III.

Μετὰ ταῦτα ὅτι οὐ γίνεται, οὔτε ἡ ὕλη, οὔτε τὸ εἶδος. Λέγω δὲ τὰ ἴσχατα. Πᾶν γὰρ μεταβάλλει τι,
ARIST. ΜΕΤΑΡΗ. Q

καὶ ὑπό τινος, καὶ εἷς τι. Ἐφ' οὗ μὲν, τοῦ πρώτου
 κινουῦντος· οὗ δέ, ἡ ὕλη· εἰς δὲ, τὸ εἶδος. Εἰς ἄπυ-
 ρον οὖν εἰσιν, εἰ μὴ μόνον ὁ χαλκὸς γίνεται στρογγύ-
 λος, ἀλλὰ καὶ τὸ στρογγύλον, ἢ ὁ χαλκός. Ἀνάγκη
 δὴ στῆναι. Μετὰ ταῦτα, ὅτι ἐκάστη ἐκ συνωνύμου γί-
 νεται οὐσία. Τὰ γὰρ φύσει οὐσίαι, καὶ τὰ ἄλλα.
 Ἡ γὰρ τέχνη, ἢ φύσει γίνεταί, ἢ τύχῃ, ἢ τῷ αὐτο-
 μάτῳ. Ἡ μὲν οὖν τέχνη ἀρχὴ ἐν ἄλλῳ· ἡ δὲ φύσις, ἀρ-
 χὴ ἐν αὐτῷ. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. Αἱ
 δὲ λοιπαὶ αἰτίαι στερεῖς τούτων. Οὐσίαι δὲ τρεῖς·
 ἡ μὲν ὕλη, τόδε τι οὐσα τῷ φαίνεσθαι. Ὅσα γὰρ
 ἐστὶν ἀφ᾽ ἧ καὶ μὴ συμφύσει, ὕλη καὶ ὑποκείμενον. Ἡ
 δὲ φύσις, καὶ τόδε τι, εἰς ἣν καὶ ἔξις τις. Ἐτι τρίτη
 ἡ ἐκ τούτων ἡ καθ' ἑκάσκα· οἷον Σωκράτης ἢ Καλ-
 λίας. Ἐπὶ μὲν οὖν τινῶν, τόδε τι οὐκ ἔστι παρὰ τὴν
 σύνθετον οὐσίαν· οἷον, οἰκίας τὸ εἶδος, εἰ μὴ ἡ τέχνη.
 Οὐδ' ἔστι γενέσεις καὶ φθορὰ τούτων· ἀλλ' ἄλλον
 τρόπον εἰσὶ καὶ οὐκ εἰσὶν, οἰκία τε ἢ ἄνευ ὕλης, καὶ
 ὑγίεια, καὶ πᾶν τὸ κατὰ τέχνην· ἀλλ' εἵπερ, ἐπὶ τῶν
 φύσει. Διὸ δὴ οὐ κακῶς ὁ Πλάτων ἔφη, ὅτι εἶδη
 ἐστὶν ὅποσα φύσει, εἵπερ ἐστὶν εἶδη ἄλλα τούτων,
 οἷον πῦρ, σὰρξ, κεφαλὴ. Ἀπαντα γὰρ ὕλη ἐστὶ, καὶ
 τῆς μάλιστα οὐσίας ἡ τελευταία. Τὰ μὲν οὖν κινουῦντε
 αἰτία, ὡς προγεγενημένα ὄντα· τὰ δ' ὡς ὁ λόγος, ἅμα.
 Ὅτε γὰρ ὑγιαίνει ὁ ἄνθρωπος, τότε καὶ ὑγεία ἐστὶ· καὶ
 τὸ σχῆμα τῆς χαλκῆς σφαίρας ἅμα, καὶ ἡ χαλκὴ σφαῖρα.
 Εἰ δὲ καὶ ὕστερόν τι ὑπομένει, σκεπτέον. Ἐπ' ἐνίων γὰρ
 οὐδὲν κωλύει· οἷον, εἰ ἡ ψυχὴ τοιοῦτον, μὴ πᾶσα, ἀλλ' ὁ
 νοῦς. Πᾶσαν γὰρ ἀδύνατον ἴσως. Φανερόν δὴ, ὅτι
 οὐδὲν δεῖ διὰ γε ταῦτ' εἶναι τὰς ιδέας. Ἄνθρωπος

γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ, ὃ καθ' ἑκάστον τὸν τινά. Ὁμοί-
ως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ γὰρ ἰατρικὴ τέχνη, ὃ
λόγος τῆς ὑγείας ἐστί.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ αἷτια καὶ αἱ ἀρχαὶ ἄλλα ἄλλων ἔστιν ὥς,
ἔστι δ' ὥς οὐ, ἂν καθόλου λέγῃ τις, καὶ κατ' ἀναλο-
γίαν τὰ αὐτὰ πάντων. Ἀπορήσεις γὰρ ἂν τις, πότε-
ρον ἕτεραι, ἢ αἱ αὐταὶ ἀρχαί; καὶ στοιχεῖα τῶν οὐ-
σιῶν, καὶ τῶν πρὸς τι· καὶ καθ' ἑκάστην δὴ τῶν κα-
τηγοριῶν ὁμοίως. Ἀλλ' ἄτοπον, εἰ τὰ αὐτὰ πάντων·
ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἔσται τὰ πρὸς τι, καὶ ἡ οὐσία. Τί
οὖν τοῦτ' ἔσται; Παρὰ γὰρ τὴν οὐσίαν, καὶ τὰ ἄλλα
τὰ κατηγορούμενα, οὐδὲν ἔσται κοινόν· πρότερον δὲ
τὸ στοιχεῖον, ἢ ὧν στοιχεῖον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἡ
οὐσία στοιχεῖον τῶν πρὸς τι, οὐδὲ τούτων οὐδὲν τῆς
οὐσίας. Ἔτι πῶς ἐνδέχεται πάντων εἶναι τὰ στοιχεῖα
ταῦτά; οὐδὲν γὰρ οἶόν τ' εἶναι τῶν στοιχείων, τῷ ἐκ
τῶν στοιχείων συγκειμένῳ τὸ αὐτό· οἶον τῷ *B A*, τὸ
B ἢ *A*. Οὐδὲ δὴ τῶν νοητῶν στοιχεῖόν ἐστιν· οἶον
τὸ ἐν, ἢ τὸ ὄν. Πάσχει γὰρ ταῦτα ἑκάστω τῶν συν-
θέτων. Οὐδὲν ἄρα ἔσται αὐτῶν, οὐτ' οὐσία, οὔτε
πρὸς τι ἄλλ' ἀναγκαῖον. Οὐκ ἔστιν ἄρα πάντων ταῦ-
τά στοιχεῖα. Ἡ ὥσπερ λέγομεν, ἔστι μὲν ὥς, ἔστι δ'
ὡς οὐ· οἶον ἴσως τῶν αἰσθητῶν σωμάτων, ὥς μὲν εἰ-
ς τὸ θερμόν, καὶ ἄλλον τρόπον τὸ ψυχρὸν, ἢ στέ-
λεις. Ἡ ὕλη δὲ τὸ δυνάμει ταῦτα πρῶτον καθ' αὐ-
τόν. Οὐσίαι δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ ἐκ τούτων, ὧν αἱ ἀρ-
χαὶ ταῦτα. Ἡ εἴ τι ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γίνεται ἐν
ἴσῳ, σὰρξ, ἢ ὀστοῦν· ἕτερον ἀνάγκη ἐκείνων εἶναι τὸ
γενόμενον. Τούτων μὲν οὖν ταῦτά στοιχεῖα καὶ ἀρχαί,

ἄλλων δ' ἄλλα. Πάντων δὲ οὕτως μὲν εἰπεῖν, οὐκ ἔστι· τὸ ἀνάλογον δέ· ὥσπερ εἴ τις εἴποι, ὅτι ἀρχαὶ εἰσι τρεῖς, τὸ εἶδος, καὶ ἡ στέρησις, καὶ ἡ ὕλη. Ἀλλὰ τούτων ἕκαστον, ἕτερον περὶ ἕκαστον γένος ἐστίν· οἷον ἐν χρώματι λευκὸν, μέλαν, ἐπιφάνεια· φῶς, σκότος, ἀήρ· ἐκ δὲ τούτων, ἡμέρα καὶ νύξ. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τὰ ἐνυπάρχοντα αἷτια, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκτὸς, οἷον τὸ κινεῖν, δῆλον ὅτι ἕτερον ἀρχὴ καὶ στοιχεῖον. Αἷτια δ' ἄμφω· καὶ εἰς ταῦτα διαιρεῖται ἡ ἀρχή. Τὸ δ' ὥς κινεῖν ἢ ἰστών, ἀρχή τις καὶ οὐσία. Ὡστε στοιχεῖα μὲν κατὰ ἀναλογίαν, τρία· αἰτίαι δὲ καὶ ἀρχαί, τέσσαρες· ἄλλο δ' ἐν ἄλλῳ· καὶ τὸ πρῶτον αἷτιον, ὥς κινεῖν, ἄλλο ἄλλῳ. Τγεία, νόσος, σῶμα· τὸ κινεῖν, ἱατρική· εἶδος, ἀταξία τοιαδί· πλίνθοι· τὸ κινεῖν, οἰκοδομική. Καὶ δὴ εἰς ταῦτα διαιρεῖται ἡ ἀρχή. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινεῖν, ἐν μὲν τοῖς φυσικοῖς ἀνθρώπος, ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὸ εἶδος, ἢ τὸ ἐναντίον, τρόπον τινὰ τρία αἷτια ἂν εἴη, ὥδι δὲ τέτταρα. Τγεία γάρ πως ἡ ἱατρική· καὶ οἰκίας εἶδος, ἡ οἰκοδομική· καὶ ἀνθρώπος ἀνθρώπον γεννᾷ. Ἐτι παρὰ ταῦτα, ὥς τὸ πρῶτον πάντων κινεῖν πάντα,

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν χωριστὰ, τὰ δ' οὐ χωριστὰ, οὐσίαι ἐκείνα· καὶ διὰ τοῦτο πάντων αἷτια ταῦτα, ὅτι τῶν οὐσιῶν ἄνευ, οὐκ ἔστι τὰ πάθη καὶ αἱ κινήσεις. Ἐπειτα ἔσται ταῦτα ψυχὴ ἴσως καὶ σῶμα, ἢ νοῦς, καὶ ὄρεξις, καὶ σῶμα. Ἐτι δ' ἄλλον τρόπον τῷ ἀνάλογον ἀρχαὶ αἱ αὐταί· οἷον ἐνέργεια καὶ δύναμις· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἄλλα τε ἄλλοις, καὶ ἄλλως.

Ἐν ἐίοις μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ, ὅτε μὲν ἐνεργεία ἐστίν, ὅτε δὲ δυνάμει· οἶον, οἶνος, ἢ σὰρξ, ἢ ἄνθρωπος. Πίπτει δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὰ εἰρημένα αἷτια. Ἐνεργεία μὲν γὰρ τὸ εἶδος, ἐὰν ᾗ τὸ χωριστὸν, καὶ τὸ ἐξ ἁμφοῦν· στέρησις δὲ, οἶον σκότος ἢ κάμνον· δυνάμει δὲ ἡ ὕλη. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ δυνάμενον γίγνεσθαι ἁμφοῦ. Ἄλλως δὲ ἐνεργεία καὶ δυνάμει διαφέρει, ὡς μὴ ἐστὶν ἡ αὐτὴ ὕλη ὡς οὐκ ἔστι τὸ αὐτὸ εἶδος, ἀλλ' ἕτερον· ὥσπερ ἀνθρώπου αἷτιον τὰ τε στοιχεῖα, πῦρ καὶ γῆ, ὡς ὕλη· καὶ τὸ ἴδιον εἶδος, καὶ εἴ τι ἄλλο ἔξω, οἶον ὁ πατήρ· καὶ παρὰ ταῦτα ὁ ἥλιος, καὶ ὁ λοξὸς κύκλος, οὔτε ὕλη ὄντα, οὔτ' εἶδος, οὔτε στέρησις, οὔτε ὁμοειδές, ἀλλὰ κινουῦντα. Ἐτι δὲ ὁρᾶν δεῖ, ὅτι τὰ μὲν καθόλου ἐστὶν εἰπεῖν, τὰ δ' οὐ. Πάντων δὴ πρῶται ἀρχαί, τὸ ἐνεργεία πρῶτον, τὸ εἶδει, καὶ ἄλλο τὸ ὃ δυνάμει. Ἐκεῖνα μὲν οὖν τὰ καθόλου οὐκ ἔστιν. Ἀρχὴ γὰρ τὸ καθ' ἑκαστον τῶν καθ' ἑκαστον. Ἀνθρωπος μὲν γὰρ ἀνθρώπου καθόλου, ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ἀλλὰ Πηλεὺς Ἀχιλλέως· σοῦ δὲ, ὁ πατήρ· καὶ τοδὶ τὸ Βτουδὲ τοῦ Β Α. Ὅλως δὲ τὸ Β, τοῦ ἀπλῶς Β Α. Ἐπειτα εἶδη τὰ τῶν οὐσιῶν· ἄλλα δὲ ἄλλων αἷτια καὶ στοιχεῖα, ὥσπερ ἐλέχθη, τῶν μὴ ἐν ταύτῳ γένει, χρωμάτων, ψόφων, οὐσιῶν, ποσότητος, πλὴν τῷ ἀνάλογον, καὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει ἕτερα, οὐκ εἶδει, ἀλλ' ὅτι ἡ τῶν καθ' ἑκαστον ἄλλο, ἢ τε σὴ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ κινήσαν, [καὶ τὸ εἶδος] καὶ ἡ ἐμή· τῷ καθόλου δὲ λόγῳ τὰ αὐτά. Τὸ δὲ ζητεῖν, τίνες ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα τῶν οὐσιῶν, καὶ πρὸς τι, καὶ ποιῶν, πότερον αἱ αὐταὶ, ἢ ἕτεραι, δηλὸν ὅτι πολλαχῶς τε λεγομένων ἐστὶν ἐκάστου, διαιρεθέντων δὲ οὐ ταῦτά, ἀλλ' ἕτερα·

πλὴν ὥδι καὶ πάντων· ὥδι δὲ ταῦτά· ἢ τῷ ἀνάλογον, ὅτι ἡ ὕλη, εἶδος, στέρησις, τὸ κινεῖν. Καὶ ὥδι τὰ τῶν οὐσιῶν αἷτια, ὡς αἷτια πάντων, ὅτι ἀναιρεῖται ἀναιρουμένων. Ἔτι τὸ πρῶτον, ἐντελεχεία. Ὡδὶ δὲ ἕτερα πρῶτα ὅσα τὰ ἐναντία, ἃ μῆτε ὡς γένη λέγεται, μῆτε πολλαχῶς λέγεται. Καὶ ἔτι αἱ ὕλαι. Τίτις μὲν οὖν ἀρχαὶ τῶν αἰσθητῶν, καὶ πόσαι, καὶ πῶς αἱ αὐταί, καὶ πῶς ἕτεραι, εἴρηται.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δ' ἦσαν τρεῖς οὐσίαι, δύο μὲν αἱ φυσικαί, μία δὲ ἡ ἀκίνητος, περὶ ταύτης λεκτίον, ὅτι ἀνάγκη εἶναι αἰδίδιον τινὰ οὐσίαν, ἀκίνητον. Αἷτε γὰρ οὐσίαι πρῶται τῶν ὄντων· καὶ εἰ πᾶσαι φθαρταί, πάντα φθαρτά. Ἀλλ' ἀδύνατον κίνησιν ἢ γενέσθαι ἢ φθαρῆναι αἰεὶ γὰρ ἦν· οὐδὲ χρόνον· οὐ γὰρ οἶόν τε τὸ πρότερον καὶ ὕστερον εἶναι μὴ ὄντος χρόνου. Καὶ ἡ κίνησις ἄρα οὐ τῷ συνεχῆς, ὡς περ καὶ ὁ χρόνος. Ἡ γὰρ τὸ αὐτὸ, ἢ κινήσεώς τι πάθος. Κίνησις δ' οὐκ ἔστι συνεχῆς, ἀλλ' ἡ κατὰ τόπον· καὶ ταύτης ἡ κύκλω. Ἀλλὰ μὴ εἰ ἔστι κινητικὸν ἢ ποιητικὸν, μὴ ἐνεργοῦν δὲ τί, οὐκ ἔστι κίνησις. Ἐνδέχεται γὰρ τὸ δύναμιν ἔχον μὴ ἐνεργεῖν. Οὐδὲν ἄρα ὄφελος, οὐδὲ ἂν οὐσίας ποιήσωμεν αἰδίδιους, ὡς περ οἱ τὰ εἶδη, εἰ μὴ τις δυναμένη ἐνέσται ἀρχὴ μεταβάλλειν. Οὐ τοίνυν οὐδ' αὐτὴ ἱκανή, οὐδ' ἄλλη οὐσία παρὰ τὰ εἶδη. Εἰ γὰρ μὴ ἐνεργήσει, οὐκ ἔσται κίνησις. Ἔτι οὐδ' εἰ ἐνεργήσει, ἢ δ' οὐσία αὐτῆς δύναμις. Οὐ γὰρ ἔσται κίνησις αἰδίδιος· ἐνδέχεται γὰρ τὸ δυνάμει ὄν, μὴ εἶναι. Διὸ ἄρα εἶναι ἀρχὴν τοιαύτην, ἥς ἡ οὐσία ἐνεργεῖα. Ἔτι τοίνυν ταύτας δεῖ οὐσίας εἶναι ἄνευ ὕλης. Αἰδίδιους

γὰρ δεῖ, εἴπερ γε καὶ ἄλλο τι αἰδίδιον. Ἐνεργεία ἄρα. Καίτοι ἀπορία· δοκεῖ γὰρ τὸ μὲν ἐνεργοῦν πᾶν δύνασθαι· τὸ δὲ δυνάμενον, οὐ πᾶν ἐνεργεῖν· ὥστε πρότερον εἶναι τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, οὐδὲν ἔσται τῶν ὄντων. Ἐνδέχεται γὰρ δύνασθαι μὲν εἶναι, μήπω δ' εἶναι. Καίτοι εἰ, ὡς λέγουσιν οἱ θεολόγοι, οἱ ἐκ νυκτὸς γεννῶντες, ἢ ὡς οἱ φυσικοὶ, ἦν ὁμοῦ πάντα χρήματα, [φασί,] τὸ αὐτὸ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ κινήθησεται, εἰ μηθὲν ἔσται ἐνεργεία αἴτιον; Οὐ γὰρ ἢ γε ὕλη κινήσει αὐτὴ ἑαυτήν, ἀλλὰ τεκτονική· οὐδὲ τὰ ἐπιμήνια, οὐδὲ ἡ γῆ, ἀλλὰ τὰ σπέρματα, καὶ ἡ γονή. Διὸ ἔνιοι ποιοῦσιν αἰεὶ ἐνέργειαν, οἷον Λεύκιππος καὶ Πλάτων. Αἰεὶ γὰρ εἶναί φασι κίνησιν· ἀλλὰ διὰ τί, καὶ τίνα, οὐ λέγουσιν· οὐδὲ ὥδι, οὐδὲ τὴν αἰτίαν· οὐδὲν γὰρ ὡς ἔτυχε κινεῖσθαι, ἀλλὰ δεῖ τι αἰεὶ ὑπάρχειν, ὥσπερ νῦν φύσει μὲν ὥδι, βίᾳ δὲ, ἢ ὑπονοῦ, ἢ ἄλλου ὥδι. Εἴτα ποῖα πρώτη. Διαφέρει γὰρ ἀμήχανον ὅσον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Πλάτωνί γε οἷόν τε λέγειν, ἦν οἶεται ἀρχὴν εἶναι ἐνίοτε τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν. Ὑστερον γὰρ καὶ ἅμα τῷ οὐρανῷ ἡ ψυχὴ, ὡς φησι. Τὸ μὲν δὴ δύναμιν οἶεσθαι ἐνεργείας πρότερον εἶναι, ἔστι μὲν ὡς καλῶς, ἔστι δ' ὡς οὔ. Εἴρηται δὲ πῶς. Ὅτι δ' ἐνέργεια πρότερον, μαρτυρεῖ Ἀναξαγόρας (ὁ γὰρ νοῦς, ἐνέργεια) καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν φιλίαν καὶ τὸ νῆκος· καὶ οἱ αἰεὶ λέγοντες κίνησιν εἶναι, ὥσπερ Λεύκιππος. Ὡστε οὐκ ἦν ἀπειρον χρόνον χάος ἢ νύξ, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ, ἢ περιόδῳ, ἢ ἄλλως, εἴπερ πρότερον ἐνέργεια δυνάμεως. Εἰ δὲ τὸ αὐτὸ αἰεὶ περιόδῳ, δεῖ τι αἰεὶ μένειν ὡσαύτως ἐνεργοῦν. Εἰ δὲ μέλλει γένεσις καὶ φθορὰ εἶναι, ἄλλο δεῖ ἐνεργοῦν

εἶναι αἰεὶ, ἄλλως καὶ ἄλλως. Ἀνάγκη ἄρα ὥδὲ μὲν καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖν, ὥδὲ δὲ κατ' ἄλλο. Ἦτοι ἄρα καθ' ἕτερον, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον. Ἀνάγκη δὴ κατὰ τοῦτο. Πάλιν γὰρ ἐκείνο αὐτῷ τε αἷτιον καὶ κίνησις. Οὐκοῦν βέλτιον τὸ πρῶτον. Καὶ γὰρ αἷτιον ἦν ἐκεῖνο τοῦ αἰεὶ ὡσαύτως· τοῦ δ' ἄλλως, ἕτερον· τοῦ δ' αἰεὶ ἄλλως, ἅμφω δηλονότι. Οὐκοῦν οὕτως καὶ ἔχουσιν αἰκινήσεις. Τί οὖν ἄλλας δεῖ ζητεῖν ἀρχάς; 1

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δ' οὕτως τ' ἐνδέχεται, (καὶ εἰ μὴ οὕτως, ἐκ νυκτὸς ἔσται, καὶ ὁμοῦ πάντων, καὶ ἐκ μὴ ὄντος,) λύοιτ' ἂν ταῦτα· καί[εἰ] ἔστι τι αἰεὶ κινούμενον κίνησιν ἁπαυσισιν· αὕτη δ' ἡ κύκλω· καὶ τοῦτο οὐ λόγῳ μένον, ἀλλ' ἔργῳ δῆλον· ὥστε αἰδίδιος ἂν εἴη ὁ πρῶτος οὐρανός. Ἔστι τοίνυν τί, καὶ ὃ κινεῖ. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον καὶ κινεῖν, μέσον [τοίνυν] ἐστὶ τι, ὃ οὐ κινούμενον κινεῖ, αἰδίδιον, καὶ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὕσα. Κινεῖ δὲ ὥδε· τὸ ὀρεκτὸν καὶ τὸ νοητὸν κινεῖ οὐ κινούμενον. Τούτων δὲ τὰ πρῶτα τὰ αὐτά. Ἐπιθυμητὸν μὲν γὰρ τὸ φαινόμενον καλόν· βουλευτὸν δὲ πρῶτον, τὸ ὄν καλόν. Ὁρεγόμεθα δὲ ὅτι δοκεῖ· μᾶλλον ἢ δοκεῖ, διότι ὀρεγόμεθα· ἀρχὴ γὰρ ἡ νόησις. Νοῦς δὲ ὑπὸ τοῦ νοητοῦ κινεῖται. Νοητὸν δὲ ἡ ἑτέρα συστοιχία καθ' αὐτήν· καὶ ταύτης ἡ οὐσία πρώτη, καὶ ταύτης ἡ ἀπλῶς, καὶ κατ' ἐνέργειαν. Ἔστι δὲ τὸ ἐν, καὶ τὸ ἀπλοῦν, οὐ τὸ αὐτό. Τὸ μὲν γὰρ ἐν, μέτρον σημαίνει· τὸ δὲ ἀπλοῦν, πῶς ἔχον αὐτό. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δι' αὐτὸ αἰρετὸν, ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ καὶ ἔστιν ἄριστον αἰεὶ, ἢ ἀνάλογον, τὸ πρῶτον. Οἱ δ' ἔστι τὸ οὐ ἕνεκα ἐν τοῖς ἀκινήτοις, ἢ διαίρεσις δη-

λοῦ. Ἔστι γάρ τινι τὸ οὐ ἔνεκα, ὧν τὸ μὲν ἐστι, τὸ δ' οὐκ ἔστι. Κινεῖ δὲ ὡς ἐρώμενον· κινούμενον δὲ, τὰλ-
λα κινεῖ. Εἰ μὲν οὖν τι κινεῖται, ἐνδέχεται καὶ ἄλ-
λως ἔχειν. Ὡστ' εἰ ἡ φορὰ πρώτη, καὶ ἐνέργειά ἐστιν
ἢ κινεῖται, ταύτην δὲ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν, καὶ κατὰ
τόπον, καὶ εἰ μὴ κατ' οὐσίαν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τι κι-
νοῦν, αὐτὸ ἀκίνητον ὄν, ἐνέργεια ὄν, τοῦτο οὐκ ἐνδέ-
χεται ἄλλως ἔχειν οὐδαμῶς. Φορὰ γὰρ ἡ πρώτη τῶν
μεταβολῶν· ταύτης δὲ, ἡ κύκλω. Ταύτην δὲ τοῦτο
κινεῖ. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶν ὄν· καὶ ἡ ἀνάγκη, κα-
λῶς· καὶ οὕτως ἀρχή. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον, τοσαυτα-
χῶς· τὸ μὲν βίᾳ, ὅτι παρὰ τὴν ὁρμήν· τὸ δὲ, οὐ οὐκ
ἄνευ τὸ εὖ· τὸ δὲ, μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως, ἀλλ' ἀπλῶς.
Ἐκ τοιαύτης ἄρα ἀρχῆς ἡρτηται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ φύ-
σις. Διαγωγὴ δὲ ἐστὶν, οἷα τε ἡ ἀρίστη, μικρὸν χρό-
νον ἡμῖν. Οὕτω γὰρ αἰεὶ ἐκεῖνό ἐστιν. Ἡμῖν μὲν γὰρ
ἀδύνατον· ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ ἡ ἐνέργεια τούτου· καὶ διὰ
τοῦτο ἐγρήγορσις, αἰσθησις, νόησις, ἡδιστον. Ἐλπίδες
δὲ καὶ μνημαὶ διὰ ταῦτα. Ἡ δὲ νόησις ἡ καθ' αὐτήν, τοῦ
καθ' αὐτὸ ἀρίστου· καὶ ἡ μάλιστα, τοῦ μάλιστα. Αὐτὸν
δὲ νοεῖ ὁ νοῦς κατὰ μετάληψιν τοῦ νοητοῦ. Νοητὸς γὰρ
γίνεται θιγγάνων καὶ νοῶν. Ὡστε ταῦτὸν νοῦς καὶ
νοητόν. Τὸ γὰρ δεκτικὸν τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς οὐ-
σίας, νοῦς. Ἐνεργεῖ δὲ ἔχων. Ὡστε ἐκεῖνο μᾶλλον
τούτου, ὃ δοκεῖ ὁ νοῦς θεῖον ἔχειν· καὶ ἡ θεωρία τὸ
ἡδιστον καὶ ἀριστον. Εἰ οὖν οὕτως εὖ ἔχει, ὡς ἡμεῖς πο-
τε, ὃ θεὸς αἰεὶ θαυμαστόν. Εἰ δὲ μᾶλλον, ἔτι θαυμασιώ-
τερον. Ἐχει δὲ ὧδε· καὶ ζωὴ δὲ γε ὑπάρχει. Ἡ γὰρ νοῦ
ἐνέργεια, ζωὴ· ἐκεῖνος δὲ ἡ ἐνέργεια. Ἐνέργεια δὲ ἡ καθ'
αὐτήν, ἐκείνου ζωὴ ἀρίστη καὶ αἰδίδιος. Φαμὲν δὲ

τὸν θεὸν εἶναι ζῶον αἰδίου, ἄριστον. Ὡστε ζῶη καὶ αἰὼν συνεχῆς καὶ αἰδῖος ὑπάρχει τῷ θεῷ. Τοῦτο γὰρ ὁ θεός. Ὅσοι δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Σπεύσιππος, τὸ ἄριστον καὶ κάλλιστον μὴ ἐν ἀρχῇ εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τὰς ἀρχὰς αἰτία μὲν εἶναι, τὸ δὲ καλὸν καὶ τὸ τέλειον ἐν τοῖς ἐκ τούτων, οὐκ ὁρθῶς οἴονται. Τὸ γὰρ σπέρμα, ἐξ ἐτέρων ἐστὶ προτέρων τελείων· καὶ τὸ πρῶτον οὐ σπέρμα ἐστίν, ἀλλὰ τὸ τέλειον· οἷον πρότερον ἀνθρώπον ἂν φαίη τις εἶναι τοῦ σπέρματος, οὐ τὸν ἐκ τούτου γεννώμενον, ἀλλ' ἕτερον ἐξ οὗ τὸ σπέρμα. Ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν οὐσία τις αἰδῖος, καὶ ἀκίνητος, καὶ χωρισμένη τῶν αἰσθητῶν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. Δέδεικται δὲ, καὶ ὅτι μέγεθος οὐδὲν ἐνδέχεται ἔχει ταύτην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ ἀμερῆς καὶ ἀδιαίρετός ἐστι· κινεῖ γὰρ τὸν ἄπειρον χρόνον. Οὐδὲν δ' ἔχει δύναμιν ἄπειρον πεπερασμένον. Ἐπεὶ δὲ πᾶν μέγεθος ἢ ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, πεπερασμένον μὲν διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἔχοι μέγεθος· ἄπειρον δ', ὅτι ὅλως οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄπειρον μέγεθος. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι ἀπαθὲς καὶ ἀναλλοίωτον. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἄλλαι κινήσεις ὕστεραι τῆς κατὰ τόπον. Ταῦτα μὲν οὖν δηλα, διότι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

CAPUT VIII.

Πότερον δὲ μίαν θετέον τὴν τοιαύτην οὐσίαν, ἢ πλείους, καὶ πόσας, δεῖ μὴ λανθάνειν, ἀλλὰ μεμνησθαι καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀποφάσεις, ὅτι περὶ πλήθους οὐδὲν εἰρήκασιν, ὅ, τι καὶ σαφὲς εἰπεῖν. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰς ιδέας ὑπόληψις, οὐδεμίαν ἔχει σκέψιν ἰδίαν. Ἀριθμοὺς γὰρ λέγουσι τὰς ιδέας, οἱ λέγοντες τὰς ιδέας.

Περὶ δὲ τῶν ἀριθμῶν, ὅτε μὲν ὥς, περὶ ἀπειρῶν λέγουσιν, ὅτε δὲ ὥς μέχρι τῆς δεκάδος ὠρισμένων. - Δι' ἣν δ' αἰτίαν τοσοῦτον τὸ πλῆθος τῶν ἀριθμῶν, οὐδὲν λέγεται μετὰ σπουδῆς ἀποδεικτικῆς. Ἡμῖν δ' ἐκ τῶν ὑποκειμένων καὶ διωρισμένων λεκτέον. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ καὶ τὸ πρῶτον τῶν ὄντων, ἀκίνητον καὶ καθ' αὐτὸ, καὶ κατὰ συμβεβηκός· κινεῖν δὲ τὴν πρώτην καὶ αἰδίον, καὶ μίαν κίνησιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπὸ τινος κινεῖσθαι, καὶ τὸ πρῶτον κινεῖν ἀκίνητον εἶναι καθ' αὐτὸ, καὶ τὴν αἰδίον κίνησιν ὑπὸ αἰδίου κινεῖσθαι, καὶ τὴν μίαν ὑφ' ἑνός· ὁρῶμεν δὲ παρὰ τὴν τοῦ παντός τὴν ἀπλὴν φορὰν, ἣν κινεῖν φαιμέν τὴν πρώτην οὐσίαν, καὶ ἀκίνητον, ἄλλας φορὰς οὖσας τὰς τῶν πλανήτων αἰδίους· (αἰδίον γὰρ καὶ ἄστατον τὸ κύκλω σῶμα· δέδεικται δὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς περὶ τούτων·) ἀνάγκη καὶ τούτων ἐκάστην τῶν φορῶν ὑπ' ἀκινήτου τε κινεῖσθαι καθ' αὐτὸ, καὶ αἰδίου οὐσίας. Ἡ τε γὰρ τῶν ἄστρον φύσις, αἰδίος οὐσία τις οὖσα· καὶ τὸ κινεῖν, αἰδίον, καὶ πρότερον τοῦ κινουμένου· καὶ τὸ πρότερον οὐσίας, οὐσίαν ἀναγκαῖον εἶναι. Φανερόν τοίνυν, ὅτι τοσαύτας οὐσίας ἀναγκαῖον εἶναι, τὴν τε φύσιν αἰδίου καὶ ἀκινήτους καθ' αὐτὰς, καὶ ἄνευ μεγέθους, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν πρότερον. Ὅτι μὲν οὖν εἰσιν οὐσῖαι, καὶ τούτων τὶς πρώτη καὶ δευτέρα, κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ταῖς φοραῖς τῶν ἄστρον, φανερόν. Τὸ δὲ πλῆθος ἤδη τῶν φορῶν ἐκ τῆς οἰκειότητος φιλοσοφίας τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν δεῖ σκοπεῖν, ἐκ τῆς ἀστρολογίας. Αὕτη γὰρ περὶ οὐσίας αἰσθητῆς μὲν, αἰδίου δὲ, ποιεῖται τὴν θεωρίαν· αἱ δ' ἄλλαι περὶ οὐδεμιᾶς οὐσίας, οἷον, ἥ τε περὶ τοὺς ἀρι-

θμούς καὶ τὴν γεωμετρίαν. - Ὅτι μὲν οὖν πλείους τῶν
 φερομένων αἱ φοραὶ, φανερόν τοῖς καὶ μετρίως ἡμέ-
 νοις. Πλείους γὰρ ἕκαστον φέρεται μιᾷς τῶν πλα-
 νωμένων ἄστρον. Πόσαι δ' αὐταὶ τυγχάνουσιν οὖ-
 σαι, νῦν μὲν καὶ ἡμεῖς, ἃ λέγουσι τῶν μαθηματικῶν
 τινες, ἐννοίας χάριν λέγωμεν, ὅπως ἢ τι τῇ διανοίᾳ
 πλήθος ὠρισμένον ὑπολαβεῖν. Τὸ δὲ λοιπὸν, τὰ μὲν
 ζητοῦντας αὐτοὺς δεῖ, τὰ δὲ πυνθανομένους παρὰ τῶν
 ζητούντων, ἃν τι φαίνεται παρὰ τὰ νῦν εἰρημένα τοῖς
 ταῦτα πραγματευομένοις, φιλεῖν μὲν ἀμφοτέρους, πεί-
 θεσθαι δὲ τοῖς ἀκριβεστέροις. Εὐδόξος μὲν οὖν ἡλίου
 καὶ σελήνης, ἑκατέρου τὴν φορὰν ἐν τρισὶν ἐτίθετο
 εἶναι σφαίραις· ὧν τὴν μὲν πρώτην, τὴν τῶν ἀπλανῶν
 ἄστρον εἶναι· τὴν δὲ δευτέραν, κατὰ τὸ διὰ μέσων τῶν
 ζωδίων· τὴν δὲ τρίτην, κατὰ τὸ λελοξωμένον ἐν τῷ
 πλάτει τῶν ζωδίων. Ἐν μείζονι δὲ πλάτει λελοξῶσθαι,
 καθ' ὃν ἡ σελήνη φέρεται, ἢ καθ' ὃν ὁ ἥλιος. Τῶν δὲ
 πλανωμένων ἄστρον ἐν τέταρσιν ἑκάστου σφαίραις·
 καὶ τούτων δὲ τὴν μὲν πρώτην καὶ δευτέραν τὴν αὐτὴν
 εἶναι ἐκείναις. Τὴν τε γὰρ τῶν ἀπλανῶν τὴν ἀπάσας
 φέρουσαν εἶναι· καὶ τὴν ὑπὸ ταύτην τεταγμένην, καὶ
 κατὰ τὸ διὰ μέσων τῶν ζωδίων τὴν φορὰν ἔχουσαν,
 κοινὴν ἀπασῶν εἶναι. Τῆς δὲ τρίτης ἀπάντων τοὺς
 πόλους ἐν τῷ διὰ μέσων τῶν ζωδίων εἶναι. Τῆς δὲ
 τετάρτης τὴν φορὰν, καὶ τὰ τῶν λελοξωμένων πρὸς
 τὸ μέσον ταύτης. Εἶναι δὲ τῆς τρίτης σφαίρας τοὺς
 πόλους, τῶν μὲν ἄλλων ἰδίους· τοὺς δὲ τῆς Ἀφροδίτης
 καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τοὺς αὐτοὺς. Κάλλιππος δὲ τὴν μὲν
 θέσιν τῶν σφαιρῶν, τὴν αὐτὴν ἐτίθετο Εὐδόξῳ, του-
 τέστι τῶν ἀποστημάτων τὴν τάξιν· τὸ δὲ πλήθος, τῷ

μὲν τοῦ Διὸς καὶ τὸ τοῦ Κρόνου, τὸ αὐτὸ ἐκείνω ἀπε-
 δίδου· τῷ δὲ ἡλίου καὶ τῷ σελήνης δύο ὦτετο ἔτι προσ-
 θετέας εἶναι σφαίρας, τὰ φαινόμενα εἰ μέλλει τις
 ἀποδώσειν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν πλανητῶν, ἐκάστῳ
 μίαν. Ἀναγκαῖον δὲ, εἰ μέλλουσι συντεθεῖσαι πᾶσαι,
 τὰ φαινόμενα ἀποδώσειν, καθ' ἕκαστον τῶν πλανω-
 μένων, ἑτέρας σφαίρας μιᾷ ἐλάττονας εἶναι τὰς ἀνε-
 λιττούσας, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθιστώσας τῇ θέσει
 τὴν πρώτην σφαῖραν, ἀεὶ τοῦ ὑποκάτω τεταγμένου
 ἄστρου. Οὕτω γὰρ μόνως ἐνδέχεται τὴν τῶν πλανητῶν
 φορὰν ἅπαντα ποιεῖσθαι. Ἐπεὶ οὖν ἐν αἷς μὲν αὐτὰ
 φέρεται σφαῖραις, αἱ μὲν ὀκτὼ, αἱ δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν
 εἰσιν· τούτων δὲ μόνας οὐ δεῖ ἀνελιχθῆναι, ἐν αἷς
 τὸ κατωτάτῳ τεταγμένον φέρεται, αἱ μὲν τὰς τῶν δύο
 πρώτων ἀνελίττους, ἕξ ἔσονται· αἱ δὲ τὰς τῶν ὕστε-
 ρον τεττάρων, ἑκκαίδεκα· ὁ δὲ ἀπασῶν ἀριθμὸς, τῶν
 τε φερουσῶν καὶ τῶν ἀνελιττουσῶν ταύτας, πεντήκον-
 τὰ τε καὶ πέντε. Εἰ δὲ τῆς σελήνης καὶ τῷ ἡλίῳ μὴ
 προσθείη τις ἄς εἴπομεν κινήσεις, αἱ πᾶσαι σφαῖραι
 ἔσονται ἑπτὰ τε καὶ τεσσαράκοντα. Τὸ μὲν οὖν πλη-
 θος τῶν σφαιρῶν ἔστω τοσοῦτον· ὥστε καὶ τὰς οὐσίας
 καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς ἀκινήτους καὶ τὰς αἰσθητὰς, το-
 σαύτας εὐλογον ὑπολαβεῖν. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον, ἀφεί-
 σθω τοῖς ἰσχυροτέροις λέγειν. Εἰ δὲ μηδεμίαν οἶόν τε
 εἶναι φορὰν συντείνουσαν πρὸς ἄστρου φορὰν· ἔτι δὲ
 πᾶσαν φύσιν καὶ πᾶσαν οὐσίαν ἀπαθῆ, καὶ καθ' αὐ-
 τήν, τοῦ ἀρίστου τετυχηκυῖαν τέλους εἶναι δεῖ νομί-
 ζειν, οὐδεμία ἂν εἴη παρὰ ταύτας ἑτέρα φύσις, ἀλλὰ
 τοῦτον ἀνάγκη τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν οὐσιῶν. Εἴτε
 γὰρ εἰσιν ἑτεραί, κινοῖεν ἂν ὥς τέλος οὐσαι φορᾶς.

Ἄλλ' εἶναι γε ἄλλας φορὰς ἀδύνατον παρὰ τὰς εἰρη-
 μένας. Τοῦτο δὲ εὐλογον ἐκ τῶν φερομένων ὑπολα-
 βεῖν. Εἰ γὰρ πᾶν τὸ φέρον τοῦ φερομένου χάριν πέ-
 φυκε, καὶ φορὰ πᾶσα φερομένῳ τινός ἐστιν, οὐδεμία
 φορὰ αὐτῆς ἂν εἴη ἕνεκα, οὐδ' ἄλλης φορὰς, ὅλλα
 τῶν ἄστρον ἕνεκα. Εἰ γὰρ εἶναι ἔσται φορὰ φορᾶς ἕνεκα,
 καὶ ἐκείνην ἐτέρων δεήσει χάριν εἶναι. Ὡστε ἐπειδὴ
 οὐχ οἷόν τε ἵεναι εἰς ἄπειρον, τέλος ἔσται πάσης φορᾶς
 τῶν φερομένων τι θείων σωμάτων κατὰ τὸν οὐρανόν.
 Ὅτι δὲ εἰς οὐρανὸς, φανερόν. Εἰ γὰρ πλείους οἱ οὐ-
 ρανοὶ ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι, ἔσται εἶδει μία ἢ περὶ ἑκα-
 στον ἀρχή, ἀριθμῶ δέ γε πολλαί. Ἄλλ' ὅσα ἀριθμῶ
 πολλὰ, ὕλην ἔχει. Εἰς γὰρ λόγος καὶ ὁ αὐτὸς πολλῶν,
 οἷον ἀνθρώπου. Σωκράτης δὲ εἷς. Τὸ δὲ τί ἦν εἶναι,
 οὐκ ἔχει ὕλην τὸ πρῶτον· ἐντελέχεια γάρ. Ἐν μὲν
 ἄρα καὶ λόγῳ καὶ ἀριθμῶ, τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον
 ὄν· καὶ τὸ κινούμενον ἄρα αἰεὶ καὶ συνεχῶς ἐν μόνον.
 Εἷς ἄρα οὐρανὸς μόνος. Παραδέδοται δὲ ὑπὸ τῶν
 ἀρχαίων καὶ παλαιῶν, ἐν μύθῳ σχήματι καταλειμ-
 μένα τοῖς ὕστερον, ὅτι θεοὶ τὲ εἰσιν οὗτοι, καὶ περιέ-
 χει τὸ θεῖον τὴν ὅλην φύσιν. Τὰ δὲ λοιπὰ μυθικῶς
 ἤδη προσήχθη πρὸς τὴν πειθῶ τῶν πολλῶν, καὶ
 πρὸς τὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὸ συμφέρον χρῆσιν.
 Ἀνθρωποειδεῖς τε γὰρ τούτους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων
 ὁμοίους τισὶ λέγουσι, καὶ τούτοις ἕτερα ἀκόλουθα καὶ
 παραπλήσια τοῖς εἰρημένοις· ὧν εἴ τις χωρίσας αὐτὸ
 λάβοι μόνον τὸ πρῶτον, ὅτι θεοὺς ὦντο τὰς πρώτας
 οὐσίας εἶναι, θείως ἂν εἰρῆσθαι νομίσειε, καὶ κατὰ τὸ
 εἰκὸς πολλάκις εὐρημένης εἰς τὸ δυνατόν ἐκάστης καὶ
 τέχνης καὶ φιλοσοφίας, καὶ πάλιν φθειρομένον,

καὶ ταύτας τὰς δόξας ἐκείνων, οἷον λείψανα περιε-
σῶσθαι μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ μὲν οὖν πάτριος δόξα,
καὶ ἡ παρὰ τῶν πρώτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν φανερά
μόνον.

CAPUT IX.

Τὰ δὲ περὶ τὸν νοῦν ἔχει τινὰς ἀπορίας. Δοκεῖ
μὲν γὰρ εἶναι τῶν φαινομένων θειότατον. Πῶς δ'
ἔχων τοιοῦτος ἂν εἴη, ἔχει τινὰς δυσκολίας. Εἴτε γὰρ
μηδὲν νοεῖ, ἀλλ' ἔχει ὡσπερ ἂν εἴη ὁ καθεύδων, τί ἂν
εἴη τὸ σεμνόν; Εἴτε νοεῖ, τούτου δ' ἄλλο κίριον (οὐ
γὰρ ἐστι τοῦτο, ὃ ἐστιν αὐτοῦ ἡ οὐσία, νόησις, ἀλλὰ
δύναμις) οὐκ ἂν ἡ ἀρίστη οὐσία εἴη. Διὰ γὰρ τοῦ
νοεῖν, τὸ τίμιον αὐτῷ ὑπάρχει. Ἐτι δὲ εἴτε νοῦς ἡ
οὐσία αὐτοῦ, εἴτε νόησις ἐστι, τί νοεῖ; Ἡ γὰρ αὐτὸς
αὐτόν, ἢ ἕτερόν τι. Καὶ εἰ ἕτερόν τι, ἢ τὸ αὐτὸ αἰεὶ,
ἢ ἄλλο. Πότερον οὖν διαφέρει τι, ἢ οὐδὲν, τὸ νοεῖν
τὸ καλόν, ἢ τὸ τυχόν; Ἡ καὶ ἄτοπον τὸ διανοεῖσθαι
περὶ ἐνίων; Δῆλον τοίνυν, ὅτι τὸ θειότατον τὸ τιμιώ-
τατον νοεῖ, καὶ οὐ μεταβάλλει. Εἰς χεῖρον γὰρ ἡ με-
ταβολή, καὶ ἡ κινήσις τις ἥδη τὸ τοιοῦτον. Πρῶτισιν
μὲν οὖν εἰ μὴ νόησις ἐστιν ἀλλὰ δύναμις, εὐλογον ἐπί-
πονον εἶναι τὸ συνεχὲς αὐτῷ τῆς νοήσεως. Ἐπειτα
δῆλον ὅτι ἄλλό τι ἂν εἴη τιμιώτερον ἢ νοῦς, τὸ νοού-
μενον. Καὶ γὰρ τὸ νοεῖν καὶ ἡ νόησις ὑπάρξει, καὶ
τὸ χεῖριστον νοοῦντι. Ὡστε φευκτόν τοῦτο. Καὶ γὰρ
μὴ ὄρᾳν ἔνια, κρεῖττον ἢ ὄρᾳν. [Ὡστ'] οὐκ ἂν εἴη τὸ ἀρι-
στον ἢ νόησις. Αὐτὸν ἄρα νοεῖ, εἵπερ ἐστὶ τὸ κράτιστον.
Καὶ ἐστιν ἡ νόησις, νοήσεως νόησις. Φαίνεται δ' αἰεὶ ἡ
ἐπιστήμη καὶ ἡ αἰσθησις καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ διάνοια [ἄλλου
εἶναι] αὐτῆς δ' ἐν παρέργῳ. Ἐτι εἰ ἄλλο τὸ νοεῖν καὶ τὸ

νοεῖσθαι, κατὰ πότερον αὐτῷ τὸ εὖ ὑπάρχει; Οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτὸ εἶναι νοήσει καὶ νοουμένῳ· ἢ ἐπ' ἐνίων ἢ ἐπιστήμη, τὸ πρᾶγμα; Ἐπὶ μὲν τῶν ποιητικῶν ἄνευ ὕλης ἢ οὐσία, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι· ἐπὶ δὲ τῶν θεωρητικῶν, ὁ λόγος τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ νόησις. Οὐχ ἑτέρου οὖν ὄντος τοῦ νοουμένου καὶ τοῦ νοῦ, ὅσα μὴ ὕλην ἔχει, τί αὐτὸ ἔσται· καὶ ἡ νόησις τοῦ νοουμένου μία. Ἐτι δὴ λείπεται ἀπορία, εἰ σύνθετον τὸ νοούμενον. Μεταβάλλοι γὰρ ἂν ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου· ἢ ἀδιαίρετον πᾶν τὸ μὴ ἔχον ὕλην, ὥσπερ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· ἢ ὅγε τῶν συνθέτων ἔχει ἐν τινι χρόνῳ. Οὐ γὰρ ἀεὶ τὸ εὖ ἐν τῷδὲ, ἢ ἐν τῷδὲ, ἀλλ' ἐν ὅλῳ τινὲ τὸ ἄριστον, ὃν ἄλλό τι. Οὕτως δ' ἔχει αὐτὴ αὐτῆς ἡ νόησις τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

CAPUT X.

Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ, ποτέρως ἔχει ἡ τοῦ ὅλου φύσις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον· πότερον κεχωρισμένον τι, καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ, ἢ τὴν τάξιν, ἢ ἀμφοτέρως, ὥσπερ στρατεύμα. Καὶ γὰρ ἐν τῇ τάξει τὸ εὖ· καὶ ὁ στρατηγός, καὶ μᾶλλον οὗτος. Οὐ γὰρ οὗτος διὰ τὴν τάξιν, ἀλλ' ἐκείνη διὰ τοῦτόν ἐστιν. Πάντα δὲ συντέτακται πως, ἀλλ' οὐχ ἑμοίως, καὶ πλωτὰ καὶ πτηνὰ, καὶ φυτὰ. Καὶ οὐχ οὕτως ἔχει, ὥστε μὴ εἶναι θατέρῳ πρὸς θάτερον μηδὲν· ἀλλ' ἐστὶ πρὸς τι. Πρὸς μὲν γὰρ ἐν ἅπαντα συντέτακται. Ἀλλ' ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ τοῖς ἐλευθέροις ἡκιστα ἔξεστιν ὁ, τι ἔτυχε ποιεῖν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τέτακται· τοῖς δὲ ἀνδραπόδοις καὶ τοῖς θηρίοις μικρὸν τὸ εἰς τὸ κοινόν, τὸ δὲ πολὺ ὁ, τι ἔτυχε. Τοιαύτη γὰρ ἐκάστου ἀρχή, αὐτῶν ἡ φύσις ἐστί. Λέγω δ' οἶον, εἰς τε τὸ διακριθῆναι ἀνάγκη

κη ἅπαντα ἐλθεῖν, καὶ ἄλλα οὕτως ἔστιν ὧν κοινωνεῖ
ἅπαντα εἰς τὸ ὅλον. Ὅσα δὲ ἀδύνατα συμβαίνει ἢ
ἄτοπα τοῖς ἄλλως λέγουσι, καὶ ποῖα οἱ χαριεστέρως
λέγοντες, καὶ ἐπὶ ποίων ἐλάχισται ἀπορίαι, δεῖ μὴ λαν-
θάνειν. Πάντες γὰρ ἐξ ἐναντίων ποιοῦσι πάντα. Οὐ-
τε δὲ τὸ πάντα, οὔτε τὸ ἐξ ἐναντίων ὁρθῶς, οὔτε ἐν
ὅσαις τὰ ἐναντία ὑπάρχει, πῶς ἐκ τῶν ἐναντίων ἔσται
οὐ λέγουσιν. Απαθῇ γὰρ τὰ ἐναντία ὑπὲρ ἀλλήλων.
Ἡμῖν δὲ λύεται τοῦτο ἐυλόγως, τῇ τρίτον τι εἶναι.
Οἱ δὲ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων, ὕλην ποιοῦσιν, οἷοιπερ
οἱ τὸ ἄνισον τῇ ἴσῳ, ἢ τῷ ἐνὶ τὰ πολλά. Λύεται δὲ
καὶ τοῦτο τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ γὰρ ὕλη ἢ μία οὐ-
δενὶ ἐναντίον. Ἔτι ἅπαντα τοῦ φανύλου μεθεῖμι ἔξω
τοῦ ἐνός. Τὸ γὰρ κακὸν αὐτὸ, θάτερον τῶν στοι-
χείων. Οἱ δ' ἄλλοι οὐδ' ἀρχὰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ
κακόν. Καίτοι ἐν ἅπασιν τὸ ἀγαθὸν μάλιστα ἀρχη.
Οἱ δὲ τοῦτο μὲν ὁρθῶς, ὅτι ἀρχήν· ἀλλὰ πῶς τὸ ἀγα-
θὸν ἀρχή, οὐ λέγουσιν, πότερον ὡς τέλος, ἢ ὡς κινή-
σαν, ἢ ὡς εἶδος. Ἀτόπως δὲ καὶ Ἐμπειδοκλῆς· τὴν
γὰρ φιλίαν ποιεῖ τὸ ἀγαθόν. Αὕτη δ' ἀρχὴ καὶ ὡς
κινουσα· συνάγει γὰρ· καὶ ὡς ὕλη· μόριον γὰρ τοῦ
μίγματος· εἰ δὴ καὶ τῷ αὐτῷ συμβέβηκεν ὡς ὕλη καὶ ἀρ-
χῇ εἶναι, καὶ ὡς κινουμένη. Ἀλλὰ τότε εἶναι οὐ ταυτό·
κατὰ πότερον οὖν φιλία; Ἀτοπον δὲ καὶ τὸ ἄφθαρτον
εἶναι τὸ νεῖκος. Τοῦτο δ' ἔστιν αὐτὸ ἢ τοῦ κακοῦ
φύσις. Αναξαγόρας δὲ ὡς κινουμένη τὸ ἀγαθὸν ἀρχήν.
Ὁ γὰρ νοῦς κινεῖ, ἀλλὰ κινεῖ ἐνεκά τινος. Ὡστε ἕτε-
ρον· πλὴν ὡς ἡμεῖς λέγομεν. Ἡ γὰρ ἰατρικὴ ἐστὶ
πῶς ὑγίεια. Ἀτοπον δὲ καὶ τὸ ἐναντίον μὴ ποιῆσαι
τῷ ἀγαθῷ, καὶ τῷ νῷ. Πάντες δ' οἱ τὰ ἐναντία

λέγοντες, οὐ χρῶνται τοῖς ἐναντίοις, ἐὰν μὴ ῥαθυμήσῃ
 τις. Καὶ διὰ τί τὰ μὲν φθαρτὰ, τὰ δ' ἀφθαρτα, οὐ-
 δεὶς λέγει. Πάντα γὰρ τὰ ὄντα ποιοῦσιν ἐκ τῶν αὐ-
 τῶν ἀρχῶν. Ἔτι οἱ μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιοῦσι τὰ
 ὄντα· οἱ δ', ἵνα μὴ τοῦτο ἀναγκασθῶσιν, ἐν πάντα
 ποιοῦσιν. Ἔτι διὰ τί αἰεὶ ἔσται γενέσεις, καὶ τί αἴτιον
 γενέσεως, οὐδεὶς λέγει. Καὶ τοῖς δύο ἀρχὰς ποιοῦσιν,
 ἄλλην ἀνάγκη ἀρχὴν κυριωτέραν εἶναι· καὶ τοῖς τὰ
 εἶδη· ὅτι ἄλλη ἀρχὴ κυριωτέρα. Διὰ τί γὰρ μετέσχεν
 ἢ μετέχει; Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνάγκη τῇ σοφίᾳ καὶ
 τῇ τιμιωτάτῃ ἐπιστήμῃ εἶναι τι ἐναντίον, ἡμῖν δ' οὐ.
 Οὐ γὰρ ἔστιν ἐναντίον τῷ πρώτῳ οὐδέν. Πάντα γὰρ
 τὰ ἐναντία ὕλην ἔχει, καὶ δυνάμει ταῦτά ἐστιν. Ἡ δὲ
 ἐναντία ἀγνοία, εἰς τὸ ἐναντίον. Τῷ δὲ πρώτῳ ἐναν-
 τίον οὐδέν. Ἔτι εἰ μὴ ἔσται παρὰ τὰ αἰσθητὰ ἄλλα,
 οὐκ ἔσται ἀρχὴ καὶ τάξις καὶ γενέσεις, καὶ τὰ οὐ-
 ράνια, ἀλλ' αἰεὶ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, ὥσπερ τοῖς θεο-
 λόγοις καὶ τοῖς φυσικοῖς ἅπασιν. Εἰ δ' ἔσται τὰ
 εἶδη ἢ ἀριθμοὶ, οὐδενὸς αἴτια· εἰ δὲ μὴ, οὔτε κι-
 νήσεώς γε. Ἔτι πῶς ἔσται ἐξ ἀμεγέθων μέγεθος
 καὶ συνεχές; ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ ποιήσει συνεχές, οὔτε
 ὡς κινεῖν, οὔτε ὡς εἶδος. Ἀλλὰ μὴν οὐδέν γ' ἔσται
 τῶν ἐναντίων, ὅπερ καὶ ποιητικὸν καὶ κινητικόν. Ἐν-
 δέχοιτο γὰρ ἂν μὴ εἶναι, ἀλλὰ μὴν ὕστερόν γε τὸ ποι-
 εῖν δυνάμει. Οὐκ ἄρα αἰδία τὰ ὄντα· ἀλλ' ἔστιν.
 Ἀναιρετέον ἄρα τούτων τί· τοῦτο δ' εἴρηται ὥς. Ἔτι
 τοίνυν ἢ οἱ ἀριθμοὶ ἐν, ἢ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, καὶ
 ὅλως τὸ εἶδος, καὶ τὸ πρᾶγμα, οὐδέν λέγει οὐδεὶς· οὐδ'
 ἐνδέχεται εἰπεῖν, ἐὰν μὴ ὡς ἡμεῖς εἴπη, ὡς τὸ κινεῖν
 ποιεῖ. Οἱ δὲ λέγοντες τὸν ἀριθμὸν πρῶτον τὸν μυ-

θηματικὸν, καὶ οὕτως αἰεὶ ἄλλην ἐχομένην οὐσίαν, καὶ ἀρχὰς ἐκάστης ἄλλας, ἐπεισοδιώδη τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν ποιοῦσιν (οὐδὲν γὰρ ἢ ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ συμβάλλεται οὕσα ἢ μὴ οὕσα) καὶ ἀρχὰς πολλὰς· τὰ δὲ ὄντα, σὺ βούλεται πολιτεύεσθαι κακῶς. Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος.

LIBER XII. (XIII.)

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν αἰσθητῶν οὐσίας εἴρηται τί ἐστίν, ἐν μὲν τῇ μεθόδῳ τῇ τῶν φυσικῶν περὶ τῆς ὕλης, ὕστερον δὲ περὶ τῆς κατ' ἐνέργειαν. Ἐπεὶ δ' ἡ σκέψις αὕτη ἐστὶ, πότερόν ἐστὶ τις παρὰ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας ἀκίνητος καὶ αἰδῖος, ἢ οὐκ ἔστι· καὶ εἰ ἔστι, τίς ἐστι, πρῶτον τὰ παρὰ τῶν ἄλλων λεγόμενα θεωρητέον, ὅπως εἴτε τι μὴ καλῶς λέγουσι, μὴ τοῖς αὐτοῖς ἔνοχοι ὦμεν· καὶ εἴ τι δόγμα κοινὸν ἡμῖν κακείνοις, τοῦτ' ἰδίᾳ μὴ καθ' ἡμῶν δυσχεραίνωμεν. Ἀγαπητὸν γὰρ, εἴ τις τὰ μὲν κάλλιον λέγει, τὰ δὲ οὐ χεῖρον. Δύο δ' εἰσὶ δόξαι περὶ τούτων. Τὰ τε γὰρ μαθηματικά φασιν οὐσίας εἶναι τινὰς, οἷον ἀριθμούς καὶ γραμμάς, καὶ τὰ συγγενῇ τούτοις, καὶ πάλιν τὰς ιδέας. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν δύο γένη ταῦτα ποιοῦσι, τὰς τε ιδέας, καὶ τοὺς μαθηματικούς ἀριθμούς, οἱ δὲ μίαν φύσιν ἀμφοτέρων, ἕτεροι δὲ τινες τὰς μαθηματικὰς μόνον οὐσίας εἶναι φασί, σκεπτέον, πρῶτον μὲν περὶ τῶν μαθηματικῶν, μηδεμίαν προστιθέντας φύσιν ἄλλην αὐτοῖς· οἷον, πότερον ιδέαι τυγχάνουσιν οὐσαι,

ἢ οὐ· καὶ πότερον ἀρχαὶ καὶ φύσεις αὐτῶν ὄντων, ἢ οὐ· ἀλλ' ὡς περὶ μαθηματικῶν μόνον, εἴτ' εἰσὶν, εἴτε μὴ εἰσι· καὶ εἴ εἰσι, πῶς εἰσιν. Ἐπειτα μετὰ ταῦτα χωρὶς περὶ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἀπλῶς, καὶ ὅσον νόμου χάριν. Τεθρύλληται γὰρ τὰ πολλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων. Ἐτι δὲ πρὸς ἐκείνην δεῖ τὴν σκέψιν ἀπαντᾶν τὸν πλείω λόγον, ὅταν ἐπισκοπῶμεν, εἰ αἱ οὐσίαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἀριθμοὶ καὶ ἰδέαι εἰσὶ. Μετὰ γὰρ τὰς ἰδέας αὕτη λείπεται τρίτη σκέψις. Ἀνάγκη δ', εἴπερ ἔστι τὰ μαθηματικά, ἢ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναι αὐτὰ, καθάπερ λέγουσί τινες, ἢ κεχωρισμένα τῶν αἰσθητῶν· λέγουσι δὲ καὶ οὕτω τινές· ἢ εἰ μηδετέρως, ἢ οὐκ εἰσὶν, ἢ ἄλλον τρόπον εἰσὶν. Ὡσθ' ἢ ἀμφισβήτησις ἡμῖν ἔσται, οὐ περὶ τοῦ εἶναι, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου.

CAPUT II.

Ὅτι μὲν τοῖνυν ἐν γε τοῖς αἰσθητοῖς ἀδύνατον εἶναι, καὶ ἅμα πλασματίας ὁ λόγος, εἴρηται μὲν καὶ ἐν τοῖς διαπορήμασιν, ὅτι ἅμα δύο στερεὰ εἶναι ἀδύνατον. Ἐτι δὲ καὶ ὅτι τοῦ αὐτοῦ λόγου, καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις καὶ φύσεις ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναι, καὶ μηδεμίαν κεχωρισμένην. Ταῦτα μὲν οὖν εἴρηται πρότερον. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις φανερόν, ὅτι ἀδύνατον διαιρεθῆναι ὅτιοῦν σῶμα. Κατ' ἐπίπεδον γὰρ διαιρεθήσεται· καὶ τοῦτο κατὰ γραμμὴν· καὶ αὕτη κατὰ στιγμὴν. Ὡστε εἰ τὴν στιγμὴν διελεῖν ἀδύνατον, καὶ τὴν γραμμὴν· εἰ δὲ ταύτην, καὶ τὰλλα· τί οὖν διαφέρει, ἢ ταύτας εἶναι τοιαύτας φύσεις, ἢ μὴ, εἶναι δὲ ἐν αὐτοῖς τοιαύτας φύσεις; Τὸ αὐτὸ γὰρ συμβήσεται. Διαιρουμένων γὰρ τῶν αἰσθητῶν, διαιρε-

θήσονται· ἢ οὐδὲ αἰ αἰσθηταί. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κεχωρισμένας γ' εἶναι φύσεις τοιαύτας δυνατόν. Εἰ γὰρ ἔσται στερεὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ κεχωρισμένα τούτων ἕτερα, καὶ πρότερα τῶν αἰσθητῶν, δῆλον ὅτι καὶ παρὰ τὰ ἐπίπεδα ἕτερα ἀναγκαῖον εἶναι ἐπίπεδα κεχωρισμένα, καὶ στιγμὰς καὶ γραμμάς. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγον. Εἰ δὲ ταῦτα πάλιν παρὰ τοῦ στερεοῦ μαθηματικοῦ ἐπίπεδα καὶ γραμμάς καὶ στιγμὰς, ἕτερα κεχωρισμένα. Πρότερα γὰρ τῶν συγκειμένων ἐστὶ τὰ ἀσύνθετα. Καὶ εἴπερ τῶν αἰσθητῶν πρότερα σώματα μὴ αἰσθητὰ, τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ τῶν ἐπιπέδων τῶν ἐν τοῖς ἀκινήτοις στερεοῖς τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτά. Ὡστε ἕτερα ταῦτα ἐπίπεδα καὶ γραμμαὶ τῶν ἅμα ἐν τοῖς στερεοῖς τοῖς κεχωρισμένοις. Τὰ μὲν γὰρ ἅμα τοῖς μαθηματικοῖς στερεοῖς, τὰ δὲ πρότερα τῶν μαθηματικῶν στερεῶν. Πάλιν τοίνυν τούτων τῶν ἐπιπέδων ἔσονται γραμμαὶ· ὧν πρότερον δεήσει ἑτέρας γραμμάς καὶ στιγμὰς εἶναι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Καὶ τούτων ἐν ταῖς προτέραις γραμμαῖς, ἑτέρας προτέρας στιγμὰς· ὧν οὐκ ἔτι πρότεραι ἕτεραι. Ἄτοπός τε δὴ γίνεται ἡ σώρευσις. Συμβαίνει γὰρ στερεὰ μὲν μοναχὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ, ἐπίπεδα δὲ τριττὰ παρὰ τὰ αἰσθητὰ, τὰ τε παρὰ τὰ αἰσθητὰ, καὶ τὰ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς στερεοῖς, καὶ παρὰ τὰ ἐν τούτοις· γραμμαὶ δὲ τετραξαὶ, στιγμαὶ δὲ πενταξαὶ. Ὡστε περὶ ποῖα αἰ ἐπιστῆμαι ἔσονται αἰ μαθηματικαὶ τούτων; Οὐ γὰρ δὴ περὶ τὰ ἐν τῷ στερεῷ τῷ ἀκινήτῳ ἐπίπεδα καὶ γραμμάς καὶ στιγμὰς· ἀεὶ γὰρ περὶ τὰ πρότερα ἢ ἐπιστήμη. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἀριθμῶν. Καὶ παρ' ἐκάστας γὰρ τὰς στιγμὰς, ἕτε-

ραι ἔσονται μονάδες, καὶ παρ' ἕκαστα τὰ ὄντα αἰσθητά· εἴτα τὰ νοητά. Ὡστε ἔσται γένη ἄπειρα τῶν μαθηματικῶν ἀριθμῶν. Ἐτι ἅπερ ἐν τοῖς ἀπορίμασιν ἐπήλθομεν, πῶς ἐνδέχεται λύειν; Περὶ ἃ γὰρ ἡ ἀστρολογία ἐστίν, ὁμοίως ἐστι περὶ τὰ αἰσθητά, καὶ περὶ ἃ ἡ γεωμετρία. Εἶναι δ' οὐρανὸν καὶ τὰ μόρια αὐτοῦ, πῶς δυνατόν, ἢ ἄλλο ὅτιοῦν ἔχον κίνησιν; Ὅμοιως δὲ καὶ τὰ ὀπτικά, καὶ τὰ ἁρμονικά. Ἐσται γὰρ φωνή τε καὶ ὄψις παρὰ τὰ αἰσθητά, καὶ τὰ καθ' ἕκαστα. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις, καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητά. Τί γὰρ μᾶλλον τάδε ἢ τάδε; Εἰ δὲ ταῦτα, καὶ ζῶα ἔσονται, εἴπερ καὶ αἰσθήσεις. Ἐτι γράφεται ἔνια καθόλου ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν παρὰ ταύτας τὰς οὐσίας. Ἐσται οὖν καὶ αὕτη τις ἄλλη οὐσία μεταξὺ κεχωρισμένη τῶν τ' ἰδεῶν καὶ τῶν μεταξὺ, ἥτις οὔτε ἀριθμός ἐστιν, οὔτε στιγμή, οὔτε μέγεθος, οὔτε χρόνος. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, δῆλον ὅτι καὶ κεῖνα ἀδύνατον εἶναι κεχωρισμένα τῶν αἰσθητῶν. Ὅλως δὲ τοῦναντίον συμβαίνει καὶ τοῦ εἰωθότος ὑπολαμβάνεσθαι, εἴ τις θήσει οὕτως εἶναι τὰ μαθηματικά, ὥς κεχωρισμένας τινὰς φύσεις. Ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ μὲν οὕτως εἶναι αὐτάς, προτέρας εἶναι τῶν αἰσθητῶν μεγεθῶν, κατὰ τὸ ἀληθές δὲ ὕστερας. Τὸ γὰρ ἀτελές μέγεθος, γενέσει μὲν πρότερόν ἐστι, τῇ οὐσίᾳ δ' ὕστερον, οἷον ἄψυχον ἐμψύχου. Εἰ τίτι καὶ πότε ἔσται ἐν τὰ μαθηματικά μεγέθη; Τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα, ψυχῇ ἢ μέρει ψυχῆς, ἢ ἄλλῳ τινὲ εὐλόγῳ. Εἰ δὲ μὴ, πολλὰ διαλύεται. Ἐκείνοις δὲ διαιρετοῖς καὶ ποσοῖς οὖσι, τί αἷτιον τοῦ εἶναι ἐν' καὶ συμμένειν; Ἐτι αἱ γενέσεις δηλοῦσι· πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ

μῆκος γίγνεται, εἴτα ἐπὶ πλάτος, τελευταῖον δὲ εἰς
βάθος, καὶ τέλος ἔσχεν. Εἰ οὖν τὸ τῇ γενέσει ὕστε-
ρον, τῇ οὐσίᾳ πρότερον, τὸ σῶμα πρότερον ἂν εἴη
ἐπιπέδου καὶ μῆκους· καὶ ταύτῃ καὶ τέλειον, καὶ ὅλον
μᾶλλον, ὅτι ἔμψυχον γίγνεται. Γραμμὴ δὲ ἔμψυχος
ἢ ἐπίπεδον, πῶς ἂν εἴη; Τπὲρ γὰρ τὰς αἰσθήσεις τὰς
ἡμετέρας ἂν εἴη τὸ ἀξίωμα. Ἐτι τὸ μὲν σῶμα οὐσία
τις· ἥδη γὰρ ἔχει πως τὸ τέλειον· αἱ δὲ γραμμαὶ,
πῶς οὐσίαι; οὔτε γὰρ ὡς εἶδος καὶ μορφή τις, οἷον
εἰ ἄρα ἡ ψυχὴ τοιοῦτο· οὔτε ὡς ἡ ὕλη, οἷον τὸ σῶμα.
Οὐθέν γὰρ ἐκ γραμμῶν, οὔτε ἐπιπέδων, οὐδὲ στιγμῶν
φαίνεται συνίστασθαι δυνάμενον. Εἰ δ' ἦν οὐσία
τις ὑλική, τοῦτ' ἂν ἐφαίνετο δυνάμενα πάσχειν. Τῷ
μὲν οὖν λόγῳ ἔσται πρότερα· ἀλλ' οὐ πάντα ὅσα τῷ
λόγῳ πρότερα, καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα. Τῇ μὲν γὰρ
οὐσίᾳ πρότερα, ὅσα χωριζόμενα τῷ εἶναι ὑπερβάλλει·
τῷ λόγῳ δὲ, ὅσων οἱ λόγοι ἐκ τῶν λόγων. Ταῦτα δὲ
οὐχ ἅμα ὑπάρχει. Εἰ γὰρ μή ἐστι τὰ πάθη παρὰ
τὰς οὐσίας, οἷον κινούμενόν τι ἢ λευκόν, τοῦ λευκοῦ
ἀνθρώπου τὸ λευκὸν πρότερον κατὰ τὸν λόγον, ἀλλ'
οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται εἶναι κεχωρι-
σμένον, ἀλλ' αἰεὶ ἅμα τῷ συνόλῳ ἐστί. Σύνολον δὲ λέγω,
τὸν ἀνθρώπον τὸν λευκόν. Ὡστε φανερόν, ὅτι οὔτε τὸ
ἐξ ἀφαιρέσεως πρότερον, οὔτε τὸ ἐκ προσθέσεως ὕστε-
ρον. Ἐκ προσθέσεως γὰρ, τῷ λευκῷ ὁ λευκὸς ἀνθρώπος
λέγεται. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε οὐσίαι μᾶλλον τῶν σωμάτων
εἰσὶν, οὔτε πρότερα τῷ εἶναι τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ τῷ λό-
γῳ μόνον, οὔτε κεχωρισμένα ποῦ εἶναι δυνατόν, εἴρηται
ικανῶς. Ἐπεὶ δ' οὐδ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐνδέχεται αὐτὰ
εἶναι, φανερόν ὅτι ἢ ὅλως οὐκ ἔστιν, ἢ τρόπον τινά ἐστι,

καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς ἐστι. Πολλαχῶς γὰρ τὸ εἶναι λέγομεν.

CAPUT III.

Ὡςπερ γὰρ τὰ καθόλου ἐν τοῖς μαθήμασιν, οὐ περὶ κεχαρισμένων ἐστὶ, παρὰ τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀριθμούς, ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν, οὐχ ἢ δὲ τοιαῦτα οἷα ἔχειν μέγεθος, ἢ εἶναι διαιρετὰ, δῆλον ὅτι ἐνδέχεται καὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν μεγεθῶν εἶναι καὶ λόγους καὶ ἀποδείξεις, μὴ ἢ δὲ αἰσθητὰ, ἀλλ' ἢ τοιαδί. Ὡςπερ γὰρ καὶ ἢ κινούμενα μόνον πολλοὶ λόγοι εἰσὶ, χωρὶς τοῦ τί ἕκαστόν ἐστι τῶν τοιούτων, καὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ οὐκ ἀνάγκη διὰ ταῦτα, ἢ κεχωρισμένον τι εἶναι κινούμενον τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἐν τούτοις τινὰ φύσιν εἶναι ἀφωρισμένην· οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν κινουμένων ἔσονται λόγοι καὶ ἐπιστήμαι, οὐχ ἢ κινούμενα δὲ, ἀλλ' ἢ σώματα μόνον· καὶ πάλιν ἢ ἐπίπεδα μόνον, καὶ ἢ μήκη μόνον, καὶ ἢ διαιρετὰ, καὶ ἢ ἀδιαιρετα ἔχοντα φύσιν, καὶ ἢ ἀδιαίρετα μόνον. Ὡστε ἐπεὶ ἁπλῶς λέγειν ἀληθές, μὴ μόνον τὰ χωριστὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ χωριστὰ, οἷον κινούμενα, εἶναι, καὶ τὰ μαθηματικὰ, ὅτι ἐστὶν ἁπλῶς ἀληθές εἰπεῖν, καὶ τοιαῦτά γε οἷα λέγουσι· καὶ ὥςπερ καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἁπλῶς ἀληθές εἰπεῖν, τούτου εἶναι, οὐχὶ τοῦ συμβεβηκότος· οἷον, ὅτι λευκοῦ, εἰ τὸ ὑγιεινὸν τὸ λευκόν, ἢ δ' ἔστιν ὑγιεινόν· ἀλλ' ἐκείνου οὐ ἔστιν ἐκάστη, εἰ ὑγιεινόν, ὑγιεινοῦ, εἰ δ' ἢ ἀνθρώπος, ἀνθρώπου· οὕτω καὶ τὴν γεωμετρίαν, οὐκ εἰ συμβεβηκεν αἰσθητὰ εἶναι ὧν ἐστι, μὴ ἐστι δὲ ἢ αἰσθητὰ, οὐ τῶν αἰσθητῶν ἔσονται αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι. Οὐ μέντοι οὐδὲ περὶ ταῦτα, ἄλλων κεχωρισμένων. Πολλὰ

δὲ συμβέβηκε καθ' αὐτὰ τοῖς πράγμασιν, ἥ ἕκαστον ὑπάρχει τῶν τοιούτων· ἐπεὶ καὶ ἡ θῆλυ τὸ ζῶον καὶ ἡ ἄρρεν, ἴδια πάθη ἐστί. Καίτοι οὐκ ἔστι τι θῆλυ οὐδ' ἄρρεν κεχωρισμένων τῶν ζώων. Ὡστε καὶ ἡ μηχανή μόνον, καὶ ἡ ἐπίπεδα· καὶ ὅσῳ δὴ ἂν περὶ προτέρων τῷ λόγῳ καὶ ἀπλουστέρων, τοσούτῳ μᾶλλον ἔχει τὸ ἀκριβές. Τοῦτο δὲ τὸ ἀπλοῦν ἐστίν· ὥστε ἄνευ τοῦ μεγέθους μᾶλλον, ἢ μετὰ μεγέθους, καὶ μάλιστα ἄνευ κινήσεως. Ἐὰν δὲ κίνησιν, μάλιστα τὴν πρώτην· ἀπλουστάτη γάρ, καὶ ταύτης ἡ ὁμαλή. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἀρμονικῆς, καὶ ὀπτικῆς. Οὐδ' ἑτέρα γάρ ἡ ὄψις, ἡ ἡ φωνή, θεωρεῖ, ἀλλ' ἡ γραμμαὶ καὶ ἀριθμοί. Οἰκεῖα μέντοι ταῦτα πάθη ἐκείνων. Καὶ ἡ μηχανικὴ δὲ ὡσαύτως. Ὡστε εἰ τις θέμενος κεχωρισμένα τῶν συμβεβηκότων, σκοπεῖ τι περὶ τούτων ἡ τοιαῦτα, οὐθὲν διὰ τοῦτο ψεῦδος ψεύσεται, ὥσπερ οὐδ' ὅταν ἐν τῇ γῇ γράφῃ, καὶ τὴν ποδιαίαν φῇ μὴ ποδιαίαν. Οὐ γὰρ ἐν ταῖς προτάσεσι τὸ ψεῦδος. Ἀριστὰ δ' ἂν οὕτως θεωρηθεῖν ἕκαστον, εἴ τις τὸ μὴ κεχωρισμένον θεῖν χωρίσας, ὥσπερ ὁ ἀριθμητικὸς ποιεῖ, καὶ ὁ γεωμέτρης. Ἐν μὲν γὰρ καὶ ἀδιαίρετον ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἄνθρωπος. Ὁ δὲ θεὸς ἐν ἀδιαίρετον· εἴτ' ἐθεώρησεν, εἴ τι τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν ἡ ἀδιαίρετος· ὁ δὲ γεωμέτρης, οὐθ' ἡ ἄνθρωπος, οὐθ' ἡ ἀδιαίρετος, ἀλλ' ἡ στερεά. Ἀ γὰρ, κἂν εἰ μὴ πού ἦν ἀδιαίρετος, ὑπῆρχεν αὐτῷ, δῆλον ὅτι καὶ ἄνευ τούτων ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν τὸ δυνατόν. Ὡστε διὰ τοῦτο ὁρθῶς λέγουσιν οἱ γεωμέτραι, καὶ περὶ ὄντων διαλέγονται, καὶ ὄντα ἐστί. Διττὸν γὰρ τὸ ὄν, τὸ μὲν ἐντελεχεῖα, τὸ δ' ὑλικῶς. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀγμῖον

καὶ τὸ καλὸν ἕτερον (τὸ μὲν γὰρ αἰὲν ἐν πράξει, τὸ δὲ καλὸν καὶ ἐν τοῖς ἀκωήτοις) οἱ φάσκοντες οὐθὲν λέγειν τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας περὶ καλοῦ, ἢ ἀγαθοῦ, ψεύδονται. Λέγουσι γὰρ καὶ δεικνύουσι μάλιστα. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ ὀνομάζουσι, τὰ δ' ἔργα καὶ τοῖς λόγους δεικνύουσιν, οὐ λέγουσι περὶ αὐτῶν. Τοῦ δὲ καλοῦ μέγιστα εἶδη, τάξις καὶ συμμετρία, καὶ τὸ ὠρισμένον· ἃ μάλιστα δεικνύουσιν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι. Καὶ ἐπεὶ γε πολλῶν αἰτία φαίνεται ταῦτα (λέγω δ' οἷον ἡ τάξις καὶ τὸ ὠρισμένον) δηλὸν ὅτι λέγοιεν ἂν καὶ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, τὴν ὡς τὸ καλόν, αἴτιον τρόπον τινά. Μᾶλλον δὲ γνωρίμως ἐν ἄλλοις περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. Περὶ μὲν οὖν τῶν μαθηματικῶν, οἷτι τε ὄντα ἐστὶ, καὶ πῶς ὄντα, καὶ πῶς οὐ πρότερον, καὶ πῶς πρότερον, τσαυτὰ εἰρήσθω.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῶν ιδεῶν, πρῶτον αὐτὴν τὴν κατὰ τὴν ιδέαν δόξαν ἐπισκεπτέον, μὴθὲν συνάπτουσιν πρὸς τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, ἀλλ' ὡς ὑπέλαβον ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι τὰς ιδέας φήσαντες εἶναι. Συνέβη δ' ἡ περὶ τῶν εἰδῶν δόξα τοῖς ἐποῦσι, διὰ τὸ πεισθῆναι περὶ τῆς ἀληθείας τοῖς Ἡρακλειτείοις λόγοις, ὡς πάντων τῶν αἰσθητῶν αἰὲν ῥεόντων. Ὡστ' εἴπερ ἐπιστήμη τινὸς ἔσται καὶ φρόνησις, ἑτέρας δεῖν πινὰς φύσεις εἶναι παρὰ τὰς αἰσθητὰς μενούσας. Οὐ γὰρ εἶναι τῶν ῥεόντων ἐπιστήμην. Σωκράτους δὲ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς πραγματευομένου, καὶ περὶ τοιῶν ὀρίζεσθαι καθόλου ζητοῦντος πρώτου (τῶν μὲν γὰρ φυσικῶν ἐπὶ μικρὸν Δημόκριτος ἤψατο μόνον, καὶ ὠρίσατό πως τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· οἱ δὲ Πι-

θαγόρειοι πρότερον περί τινων ὀλίγων, ὧν τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον, τί ἐστι καιρὸς, ἢ τὸ δίκαιον, ἢ γάμος) ἐκεῖνος εὐλόγως ἐξήτει, τὸ τί ἐστι. Συλλογίζεσθαι γὰρ ἐξήτει. Ἀρχὴ δὲ τῶν συλλογισμῶν, τὸ τί ἐστι. Διαλεκτικὴ γὰρ ἰσχὺς οὐπὼ τότ' ἦν, ὥστε δύνασθαι καὶ χωρὶς τοῦ τί ἐστι τὰναντία ἐπισκοπεῖν, καὶ τῶν ἐναντίων εἰ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη. Δύο γάρ ἐστιν, ἃ τις ἂν ἀποδώῃ Σωκράτει δικαίως, τοὺς τ' ἐπακτικούς λόγους, καὶ τὸ ἐρίζεσθαι καθόλου. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἄμφω περὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης. Ἄλλ' ὁ μὲν Σωκράτης τὰ καθόλου, οὐ χωριστὰ ἐποίει, οὐδὲ τοὺς ὀρισμούς· οἱ δ' ἐχώρισαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων ἰδέας προσηγόρευσαν. Ὡστε συνέβαινεν αὐτοῖς σχεδὸν τῷ αὐτῷ λόγῳ, πάντων ἰδέας εἶναι τῶν καθόλου λεγομένων· καὶ παραπλήσιοι, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀριθμῆσαι βουλόμενος, ἐλατιόνων μὲν ὄντων οἶοιτο μὴ δύνασθαι, πλείω δὲ ποιήσας, ἀριθμοῖη. Πλείω γάρ ἐστι τῶν καθ' ἕκαστα αἰσθητῶν ὥς εἰπεῖν τὰ εἶδη, περὶ ὧν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἐκ τούτων ἐκεῖ προῆλθον. Καθ' ἕκαστόν τε γὰρ ὁμῶν- νυμόν ἐστι καὶ παρὰ τὰς οὐσίας, τῶν τε ἄλλων ἔνεστιν ἐπὶ πολλῶν, καὶ ἐπὶ τοῖσδε, καὶ ἐπὶ τοῖς αἰδίοις. Ἐτι καθ' οὓς τρόπους δεικνύται ὅτι ἐστι τὰ εἶδη, κατ' οὐθένα φαίνεται τούτων. Ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ οὐκ ἀνάγκη γί- νεσθαι συλλογισμόν· ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἴονται, τούτων εἶδη γίνεται. Κατὰ τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, ἔσται εἶδη πάντων ὅσων ἐπιστημαί εἰσιν· καὶ κατὰ τὸ ἐν, ἐπὶ πολλῶν, καὶ τῶν ἀποφάσεων· κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος, τῶν φθαρτῶν. Φάν- τασμα γάρ τι τούτων ἐστίν. Ἐτι δὲ οἱ ἀκριβεστάτοι

τῶν λόγων, οἱ μὲν τῶν πρὸς τι ποιοῦσιν ἰδέας, ὧν οὐ φασιν εἶναι καθ' αὐτὸ γένος· οἱ δὲ τὸν τρίτον ἀνθρώπον λέγουσιν. Ὅλως τε ἀναιροῦσιν οἱ περὶ τῶν εἰδῶν λόγοι, ἃ μᾶλλον βούλονται εἶναι οἱ λέγοντες εἶδη, τοῦ τὰς ἰδέας εἶναι. Συμβαίνει γάρ μὴ εἶναι πρῶτον τὴν δυάδα, ἀλλὰ τὸν ὁριθμὸν, καὶ τούτου τὸ πρὸς π, καὶ τὸ καθ' αὐτό· καὶ πάνθ' ὅσα τινὲς ἀκολουθήσαντες ταῖς περὶ τῶν εἰδῶν δόξαις, ἠναντιώθησαν ταῖς ἀρχαῖς. Ἔτι κατὰ μὲν τὴν ὑπόληψιν, καθ' ἣν φασιν εἶναι τὰς ἰδέας, οὐ μόνον τῶν οὐσιῶν ἔσονται εἶδη, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν. Τὸ γὰρ νόημα ἓν, οὐ μόνον περὶ τὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ μὴ οὐσιῶν ἐστι· καὶ αἱ ἐπιστῆμαι οὐ μόνον τῆς οὐσίας ἔσονται. Συμβαίνει δὲ καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Κατὰ δὲ τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῶν, εἰ ἔστι μεθεκτὰ τὰ εἶδη, τῶν οὐσιῶν ἀναγκαῖον ἰδέας εἶναι μόνον. Οὐ γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς μετέχονται, ἀλλὰ δεῖ ταύτην ἐκάστου μετέχειν, ἥ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται. Λέγω δ' οἷον, εἴ τι αὐτοῦ διπλασίου μετέχει, τοῦτο καὶ αἰδίου μετέχει, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Συμβέβηκε γὰρ τῷ διπλασίῳ τὸ αἰδίον εἶναι. Ὡστε ἔσται οὐσία τὰ εἶδη. Ταῦτα δ' ἐνταῦθα οὐσίαν σημαίνει, κακῆ· ἥ τί ἐστι τὸ εἶναι φάναι τι παρὰ ταῦτα τὸ ἐν ἐπὶ πολλῶν; Καὶ εἰ μὲν ταύτῃ εἶδος τῶν ἰδεῶν, καὶ τῶν μετεχόντων ἔσται τι κοινόν· τί γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τῶν φθαρτῶν δυάδων, καὶ τῶν δυάδων πολλῶν μὲν, ὁρίδιων δὲ, τὸ δυνάς ἓν καὶ ταυτόν, ἢ ἐπ' αὐτῆς καὶ τῆς τινός; Εἰ δὲ μὴ τὸ αὐτὸ εἶδος, ὁμώνυμα ἂν εἴη, καὶ ὁμοιον ὥσπερ ἂν εἴ τις καλοῖη ἄνθρωπον τὸν τε Καλλίαν καὶ τὸ ξύλον, μηδεμίαν κοινωρίαν ἐπιβλέψας αὐτῶν. Εἰ δὲ τὰ μὲν

ἀλλὰ τοὺς κοινὰς λόγους ἐφαρμόττειν θήσομεν τοῖς εἶδεσιν, οἷον ἐπ' αὐτὸν τὸν κύκλον σχῆμα ἐπίπεδον, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ λόγου, τὸ δ' οὗ ἔτι προστεθήσεται, σκοπεῖν δεῖ μὴ κενὸν ἢ τοῦτο παντελῶς. Τίνι τε γὰρ προστεθήσεται; τῷ μέσῳ, ἢ τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ πᾶσι; πάντα γὰρ τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἰδέαι, οἷον, τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν. Ἔτι δὴλον ὅτι ἀνάγκη αὐτὸ εἶναι τι ὥσπερ τὸ ἐπίπεδον φύσιν τινὰ, ἢ πᾶσιν ἐνυπάρξει τοῖς εἶδεσιν, ὡς γένος.

CAPUT V.

Πάντων δὲ μάλιστα διαπορήσειεν ἂν τις, τί ποτε συμβάλλονται τὰ εἶδη, ἢ τοῖς αἰδίοις τῶν αἰσθητῶν, ἢ τοῖς γινομένοις, καὶ τοῖς φθιρομένοις. Οὔτε γὰρ κινήσεώς ἐστιν, οὔτε μεταβολῆς οὐδεμιᾶς αἰτία αὐτοῖς. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ πρὸς τὴν ἐπιστήμην οὐδὲν βοηθεῖ τὴν τῶν ἄλλων. Οὔτε γὰρ οὐσία ἐκεῖνα τούτων (ἐν τούτοις γὰρ ἂν ἦν) οὐτ' εἰς τὸ εἶναι, μὴ ἐνυπάρχοντά γε τοῖς μετέχουσιν· οὕτω μὲν γὰρ ἴσως αἰτία δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τὸ λευκὸν μεμιγμένον τῷ λευκῷ. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος λίαν ἐκκίνητος, ὃν Ἀναξαγόρας μὲν πρότερος, Εὐδόξος δ' ὕστερος ἔλεγε, διαπορῶν, καὶ ἕτεροί τινες. Ῥάδιον γὰρ πολλὰ συνάγαγεῖν καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν τοιαύτην δόξαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκ τῶν εἰδῶν ἐστὶ τὰ ἄλλα κατ' οὐθέννα τρόπον τῶν εἰωθότων λέγεσθαι. Τὸ δὲ λέγειν παραδείγματα εἶναι καὶ μετέχειν αὐτῶν τὰ ἄλλα, κενολογεῖν ἐστὶ, καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικὰς. Τί γὰρ ἐστὶ τὸ ἐργαζόμενον πρὸς τὰς ἰδέας ἀποβλέπειν; Ἐνδέχεται τε εἶναι καὶ γίγνεσθαι ὅτιοῦν, καὶ μὴ εἰκαζόμενον. Ὡστε καὶ ὄντος Σωκράτους, καὶ μὴ ὄντος, γένοιτ' ἂν οἶον Σω-

κράτης. Ὅμοίως δὲ δῆλον ὅτι καὶ εἴη ὁ Σωκράτης ἀίδιος, ἔσται τε πλείω παραδείγματα τοῦ αὐτοῦ· ὥστε καὶ εἶδη· οἷον τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον, καὶ τὸ δίπουν, ἅμα δὲ καὶ αὐτοάνθρωπος. Ἔτι οὐ μόνον τῶν αἰσθητῶν παραδείγματα τὰ εἶδη, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, οἷον τὸ γένος τῶν ὡς γένους εἰδῶν. Ὡστε τὸ αὐτὸ ἔσται παράδειγμα, καὶ εἰκόν. Ἔτι δόξειεν ἂν ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τὴν οὐσίαν, καὶ οὐ ἢ οὐσία. Ὡστε πῶς ἂν αἱ ιδέαι οὐσίαι τῶν πραγμάτων οὔσαι χωρὶς εἶεν; Ἐν δὲ τῷ Φαίδωι τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον, ὡς καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι αἷτια τὰ εἶδη ἐστὶ. Καί-τοι τῶν εἰδῶν ὄντων, ὅμως οὐ γίνεται, ἂν μὴ ἢ τὸ κινῆσον. Καὶ πολλὰ γίνεται ἕτερα· οἷον οἰκία καὶ δακτύλιος, ὧν οὐ φασιν εἶναι εἶδη. Ὡστε δῆλον ὅτι ἐνδέχεται καὶ κεῖνα ὧν φασιν εἶναι ιδέας, καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι διὰ τοιαύτας αἰτίας, οἷας καὶ τὰ ῥηθέντα νῦν, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ εἶδη. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ιδεῶν, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστερῶν λόγων ἔστι πολλὰ συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς θεωρημένοις.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, καλῶς ἔχει πάλιν θεωρῆσαι τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς συμβαίνοντα τοῖς λέγουσιν οὐσίας αὐτοὺς εἶναι χωριστάς, καὶ τῶν ὄντων αἰτίας πρώτας. Ἀνάγκη δ', εἴπερ ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς φύσις τις, καὶ μὴ ἄλλη τις αὐτοῦ ἐστὶν ἢ οὐσία, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ, ὥσπερ φασί τινες, ἦτοι εἶναι τὸ μὲν πρῶτόν τι αὐτοῦ, τὸ δ' ἐχόμενον ἕτερον ὃν τῷ εἶδει ἕκαυτον. Καὶ τοῦτο ἢ ἐπὶ τῶν μονάδων ἐνθὺς ὑπάρχει, καὶ ἔστιν ἀσύμβλητος ὁποιαοῦν μονὰς ὁποιαοῦν μο-

νάδι· ἢ εὐθὺς ἐφεξῆς πᾶσαι καὶ συμβληταὶ ὅποῖαι ὁποιαισοῦν, οἷον λέγουσιν εἶναι τὸν μαθηματικὸν ἀριθμὸν. Ἐν γὰρ τῷ μαθηματικῷ οὐδὲν διαφέρει οὐδεμία μονὰς ἑτέρα ἑτέρας. Ἡ τὰς μὲν συμβλητάς, τὰς δὲ μή· οἷον εἰ ἔστι μετὰ τὸ ἐν πρώτῃ ἢ δυάς, ἔπειτα ἢ τριάς, καὶ οὕτω δὴ ὁ ἄλλος ἀριθμός. Εἰσὶ δὲ συμβληταὶ ἐν ἐκάστῳ ἀριθμῷ αἱ μονάδες, οἷον αἱ ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ τριάδι τῇ πρώτῃ αὐτῆς· καὶ οὕτω δὴ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν. Αἱ δ' ἐν τῇ δυάδι αὐτῇ, πρὸς τὰς ἐν τῇ τριάδι αὐτῇ, ἀσύμβλητοι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐφεξῆς ἀριθμῶν. Διὸ καὶ ὁ μὲν μαθηματικὸς ἀριθμεῖται μετὰ τὸ ἐν, δύο, πρὸς τῷ ἔμπροσθεν ἐνι, ἄλλο ἐν· καὶ τὰ τρία πρὸς τοῖς δυοὶ τούτοις ἄλλο ἐν· καὶ ὁ λοιπὸς δὲ ὡσαύτως. Οὗτος δὲ μετὰ τὸ ἐν δύο ἑτερα, ἄνευ τοῦ ἐνὸς τοῦ πρώτου, καὶ ἡ τριάς ἄνευ τῆς δυάδος. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἄλλος ἀριθμός· ἢ τὸν μὲν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, οἷον ὁ πρῶτος ἐλέχθη, τὸν δ' οἷον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι, τρίτον δὲ τὸν ῥηθέντα τελευταῖον. Ἔτι τούτους ἢ χωριστοὺς εἶναι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πραγμάτων, ἢ οὐ χωριστοὺς, ἀλλ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Οὐχ οὕτως δ' ὡς τὸ πρῶτον ἐπεσκοποῦμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἀριθμῶν ἐνυπαρχόντων τοῖς αἰσθητοῖς· ἢ τὸν μὲν αὐτῶν εἶναι, τὸν δὲ μή, ἢ πάντας εἶναι. Οἱ μὲν οὖν τρόποι καθ' οὓς ἐνδέχεται αὐτοὺς εἶναι, οὗτοί εἰσιν ἐξ ἀνάγκης μόνοι. Σχεδὸν δὲ καὶ οἱ λέγοντες τὸ ἐν ἀρχὴν εἶναι, καὶ οὐσίαν καὶ στοιχεῖον πάντων, καὶ ἐκ τούτου ἄλλου τινὸς εἶναι τὸν ἀριθμὸν, ἕκαστος τούτων τινὰ τῶν τρόπων εἴρηκε, πλὴν τοῦ πάσας τὰς μονάδας εἶναι ἀσύμβλητους. Καὶ τοῦτο συμβέβηκεν εὐ-

λόγως. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἔτι ἄλλον τρόπον εἶναι παρὰ τοὺς εἰρημένους. Οἱ μὲν οὖν ἀμφοτέρους φασὶν εἶναι τοὺς ἀριθμοὺς, τὸν μὲν ἔχοντα πρότερον καὶ ὕστερον, τὰς ἰδέας· τὸν δὲ μαθηματικὸν, παρὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθητὰ, καὶ χωριστοὺς ἀμφοτέρους τῶν αἰσθητῶν· οἱ δὲ τὸν μαθηματικὸν μόνον ἀριθμὸν εἶναι τὸν πρῶτον τῶν ὄντων, κεχωρισμένον τῶν αἰσθητῶν. Καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ ἓνα τὸν μαθηματικόν, πλὴν οὐ κεχωρισμένον, ἀλλ' ἐκ τούτου τὰς αἰσθητὰς οὐσίας συνεστάναι φασί. Τὸν γὰρ ὅλον οὐρανὸν κατασκευάζουσιν ἐξ ἀριθμῶν, πλὴν οὐ μοναδικῶν· ἀλλὰ τὰς μονάδας ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν μέγεθος. Ὅπως δὲ τὸ πρῶτον ἐν συνέστη ἔχον μέγεθος, ἀπορεῖν εἰκόασιν. Ἄλλος δὲ τις τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τὸν τῶν εἰδῶν ἓνα εἶναι· ἔνιοι δὲ καὶ τὸν μαθηματικὸν τὸν αὐτὸν τοῦτον εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ μήκη καὶ τὰ ἐπίπεδα, καὶ περὶ τὰ στερεά. Οἱ μὲν γὰρ ἔτερα τὰ μαθηματικά, καὶ τὰ μετὰ τὰς ἰδέας. Τῶν δ' ἄλλως λεγόντων, οἱ μὲν τὰ μαθηματικά, καὶ μαθηματικῶς λέγουσιν, ὅσοι μὴ ποιοῦσι τὰς ἰδέας ἀριθμοὺς, μηδὲ εἶναι φασιν ἰδέας. Οἱ δὲ τὰ μαθηματικά, οὐ μαθηματικῶς δέ. Οὐ γὰρ τέμνεσθαι οὔτε μέγεθος πᾶν εἰς μεγέθη· οὐθ' ὁποιασοῦν μονάδας, δυάδας εἶναι. Μοναδικούς δὲ τοὺς ἀριθμοὺς πάντες εἶναι τιθέασιν, πλὴν τῶν Πυθαγορείων, ὅσοι τὸ ἓν, στοιχεῖον καὶ ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. Ἐκείνοι δ' ἔχοντα μέγεθος, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Ὅσαχῶς μὲν οὖν ἐνδέχεται λεχθῆναι περὶ αὐτῶν, καὶ ὅτι πάντες εἰσὶν εἰρημένοι οἱ τρόποι, φανερόν ἐκ τούτων.

Ἔστι δὲ πάντα μὲν ἀδύνατα, μᾶλλον δ' ἕως θάτερα τῶν ἐτέρων.

CAPUT VII.

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἰ συμβληταὶ αἱ μονάδες ἢ ἀσύμβλητοι· καὶ εἰ ἀσύμβλητοι, ποτέρως ὥσπερ διείλομεν. Ἔστι μὲν γὰρ ὁποιοῦν εἶναι ὁποιοῦν μονάδα ἀσύμβλητον· ἔστι δὲ τὰς ἐν αὐτῇ τῇ δυάδι πρὸς τὰς ἐν αὐτῇ τῇ τριάδι. Καὶ οὕτως δὴ ἀσυμβλήτους εἶναι τὰς ἐν ἐκάστῳ τῷ πρώτῳ ἀριθμῷ πρὸς ἀλλήλας. Εἰ μὲν οὖν πᾶσαι συμβληταὶ καὶ ἀδιάφοροι αἱ μονάδες, ὁ μαθηματικὸς γίνεται ἀριθμὸς, καὶ εἰς μόνος· καὶ τὰς ιδέας οὐκ ἐνδέχεται εἶναι τοὺς ἀριθμούς. Ποῖος γὰρ ἔσται ἀριθμὸς αὐτοάνθρωπος, ἢ ζῶον, ἢ ἄλλο ὅτιοῦν τῶν εἰδῶν; Ἰδέα μὲν γὰρ μία ἐκάστου, οἷον αὐτοῦ ἀνθρώπου μία, καὶ αὐτοῦ ζώου ἄλλη μία. Οἱ δ' ὅμοιοι καὶ ἀδιάφοροι, ἄπειροι. Ὡστ' οὐθὲν μᾶλλον ἢδε ἢ τριάς αὐτοάνθρωπος, ἢ ὁποιοῦν. Εἰ δὲ μή εἰσιν ἀριθμοὶ αἱ ιδέαι, οὐδ' ὅλως οἷόν τε αὐτὰς εἶναι. Ἐκ τίνων γὰρ ἔσονται ἀρχῶν αἱ ιδέαι; Ὁ γὰρ ἀριθμὸς ἐστὶν ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς δυάδος τῆς ἀορίστου· καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ στοιχεῖα λέγονται τοῦ ἀριθμοῦ εἶναι· τάξει τε οὐτε προτέρας ἐνδέχεται τῶν ἀριθμῶν αὐτὰς, οὐθ' ὑστέρας. Εἰ δὲ ἀσύμβλητοι αἱ μονάδες, καὶ οὕτως ἀσύμβλητοι, ὥστε ἡττιοῦν ἡττιοῦν, οὐτε τὸν μαθηματικὸν ἐνδέχεται εἶναι τοῦτον τὸν ἀριθμὸν (ὁ μὲν γὰρ μαθηματικὸς, ἐξ ἀδιαφόρων, καὶ τὰ δεικνύμενα κατ' αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ τοιούτοις ἀριθμοῖς) οὐτε τὸν τῶν εἰδῶν· οὐ γὰρ ἔσται ἡ δυὰς πρώτη ἐκ τοῦ ἐνὸς, καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος. Ἐπειτα εἰ ἐξῆς ἀριθμοὶ ὡς λέγεται, δυὰς, τριάς, τετράς. Ἀμα

ARIST. METAPH.

S

γὰρ αἱ ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ μονάδες γεννῶνται, εἴτε ὥσπερ ὁ πρῶτος εἰπὼν ἐξ ἀνίσων (ἰσαριθμῶν γὰρ ἐγένετο) εἴτε ἄλλως. Ἐπειτα εἰ ἔσται ἡ ἑτέρα μονὰς τῆς προτέρας, καὶ τῆς δυάδος τῆς ἐκ τούτων ἔσται προτέρα. Ὅταν γὰρ ἦ τι, τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον. καὶ τὸ ἐκ τούτων, τοῦ μὲν ἔσται πρότερον, τοῦ δ' ὕστερον. ἔτι ἐπειδὴ ἐστὶ πρῶτον μὲν αὐτὸ τὸ ἐν, ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐστὶ τι πρῶτον ἐν. δεύτερον δὲ μετ' ἐκείνο, καὶ πάλιν τρίτον. τὸ δεύτερον μὲν μετὰ τὸ δεύτερον, τρίτον δὲ μετὰ τὸ πρῶτον ἐν. ὥστε πρότεραι ἂν εἴεν αἱ μονάδες, ἢ οἱ ἀριθμοὶ ἐξ ὧν πλέκονται. οἷον ἐν τῇ δυάδι τρίτη μονὰς ἔσται, πρὶν τὰ τρία εἶναι, καὶ ἐν τῇ τριάδι τετάρτη, καὶ ἡ πέμπτη, πρὶν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους. Οὐδεὶς μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον εἴρηκεν αὐτῶν τὰς μονάδας ἀσυμβλήτους εἶναι. Ἔστι δὲ κατὰ μὲν τὰς ἐκείνων ἀρχάς, εὐλογον καὶ οὕτως, κατὰ μέντοι τὴν ἀλήθειαν ἀδύνατον. Τὰς τε γὰρ μονάδας προτέρας εἶναι εὐλογον, εἴπερ καὶ πρώτη τίς ἐστὶ μονὰς, καὶ ἐν πρῶτον. Ὅμοιως δὲ καὶ δυάδες, εἴπερ καὶ δυὰς πρώτη ἐστὶ. Μετὰ γὰρ τὸ πρῶτον, εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον δεύτερόν τι εἶναι. καὶ εἰ δεύτερον, τρίτον. καὶ οὕτω δὴ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς. Ἄμα δ' ἀμφοτέρω λέγειν, μονάδα τε μετὰ τὸ ἐν πρώτην εἶναι, καὶ δευτέραν, καὶ δυάδα πρώτην, ἀδύνατον. Οἱ δὲ ποιοῦσι μονάδα μὲν καὶ ἐν πρῶτον, δεύτερον δὲ καὶ τρίτον οὐκ ἔτι. καὶ δυάδα πρώτην, δευτέραν δὲ καὶ τρίτην οὐκ ἔτι. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, εἰ ἀσύμβλητοι πᾶσαι αἱ μονάδες, δυάδα εἶναι αὐτὴν καὶ τριάδα, καὶ οὕτως τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Ἄν τε γὰρ ὥσιν ἀδιάφοροι αἱ μονάδες, ἂν τε διαφέρουσαι ἐκάστη ἐκάστης, ἀνάγκη

ἀριθμεῖσθαι τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν πρόσθεσιν· οἷον, τὴν δυάδα πρὸς τῷ ἐνὶ, ἄλλου ἐνὸς προστεθέντος· καὶ τὴν τριάδα, ἄλλου ἐνὸς πρὸς τοῖς δυσὶ προστεθέντος· καὶ τὴν τετράδα ὡσαύτως. Τούτων δὲ ὄντων, ἀδύνατον τὴν γένεσιν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, ὥς γεννῶσιν ἐκ τῆς δυάδος καὶ τοῦ ἐνός. Μόριον γὰρ γίνεται ἡ δυὰς τῆς τριάδος, καὶ αὕτη τῆς τετράδος. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐχομένων· ἀλλ' ἐκ τῆς δυάδος τῆς πρώτης καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος, ἐγένετο ἡ τετράς, δύο δυάδες, παρ' αὐτὴν τὴν δυάδα. Εἰ δὲ μὴ μόριόν ἐστιν αὕτη ἡ δυὰς, ἕτερα δὲ προσέεται μία δυὰς, καὶ ἡ δυὰς ἔσται ἐκ τοῦ ἐνός αὐτοῦ καὶ ἄλλου ἐνός. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ οἷόν τε εἶναι τὸ ἕτερον στοιχεῖον δυάδα ἀόριστον. Μονάδα γὰρ μίαν γεννᾷ, ἀλλ' οὐ δυάδα ὠρισμένην. Ἐτι παρ' αὐτὴν τὴν τριάδα, καὶ αὐτὴν τὴν δυάδα, πῶς ἔσονται ἄλλαι τριάδες καὶ δυάδες· καὶ τίνα τρόπον ἐκ προτέρων μονάδων καὶ ὑστέρων σύγκεινται; πάντα γὰρ ταῦτ' ἐστὶ καὶ πλασματώδη, καὶ ἀδύνατον εἶναι πρώτην δυάδα, εἰθ' αὐτὴν τριάδα· ἀνάγκη δ' ἐπείπερ ἔσται τὸ ἐν καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς στοιχεῖα. Εἰ δ' ἀδύνατα τὰ συμβαίνοντα, καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας εἶναι ἀδύνατον. Εἰ μὲν οὖν διάφοροι αἱ μονάδες ὅποιαι οὖν ὅποιαισοῦν, ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης. Εἰ δ' αἱ μὲν ἐν ἄλλῳ διάφοροι, αἱ δ' ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ ἀδιάφοροι ἀλλήλαις μόναι, καὶ οὕτως συμβαίνει τὰ δυσχερῆ. Οἷον γὰρ ἐντῇ δεκάδι αὐτῇ, ἔννευσι δέκα μονάδες. Σύγκειται δὲ καὶ ἐκ τούτων, καὶ ἐκ δύο πεντάδων, ἡ δεκάς. Ἐπεὶ δ' οὐχ ὁ τυχὼν ἀριθμὸς αὕτη ἡ δεκάς (οὐδὲ γὰρ σύγκειται ἐκ τῶν τυχουσῶν

- πεντάδων, ὥσπερ οὐδὲ μονάδων) ἀνάγκη διαφέρειν τὰς μονάδας τὰς ἐν τῇ δεκάδι ταύτῃ. Ἄν γὰρ μὴ διαφέρωσιν, οὐδ' αἱ πεντάδες διοίσουσιν, ἐξ ὧν ἔστιν ἡ δεκάς· ἐπεὶ δὲ διαφέρουσι, καὶ αἱ μονάδες διοίσουσιν· εἰ δὲ διαφέρουσι, πότερον οὐκ ἐνέσονται πεντάδες ἄλλαι, ἀλλὰ μόνον αὗται αἱ δύο, ἣ ἔσονται; εἴτε δὲ μὴ ἐνέσονται, ἄτοπον· εἴτ' ἐνέσονται, ποῖα ἔσται δεκάς ἐξ ἐκείνων; Οὐ γάρ ἐστιν ἑτέρα δεκάς ἐν τῇ δεκάδι παρ' αὐτήν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνάγκη γε μὴ ἐκ τῶν τυχουσῶν δυάδων τὴν τετράδα συγκεῖσθαι. Ἡ γὰρ ἀόριστος δυάς, ὡς φασι, λαβοῦσα τὴν ὠρισμένην δυάδα, δύο δυάδας ἐποίησε. Τοῦ γὰρ ληφθέντος ἦν δυοποιός. Ἐτι τὸ εἶναι παρὰ τὰς δύο μονάδας, τὴν δυάδα φίσιν τινά, καὶ τὴν τριάδα παρὰ τὰς τρεῖς μονάδας, πῶς ἐνδέχεται; Ἡ γὰρ μετέξει θατέρου θάτερον, ὥσπερ λευκὸς ἄνθρωπος, παρὰ λευκὸν καὶ ἄνθρωπον (μετέχει γὰρ τούτων) ἢ ὅταν ἡ θατέρου θάτερον διαφορὰ τις, ὥσπερ ἄνθρωπος παρὰ τὸ ζῶον καὶ δίπουν. Ἐτι τὰ μὲν ἀφ᾽ ἑστίν ἐν, τὰ δὲ μίξει, τὰ δὲ θέσει· ὧν οὐδὲν ἐνδέχεται ὑπάρχειν ταῖς μονάσιν, ἐξ ὧν ἡ δυάς, καὶ ἡ τριάς· ἀλλ' ὥσπερ οἱ δύο ἄνθρωποι οὐχ ἐν τι παρὰ ἀμφοτέρους, οὕτως ἀνάγκη καὶ τὰς μονάδας· καὶ οὐχ ὅτι ἀδιαίρετοι, διοίσουσιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αἱ στιγμαὶ ἀδιαίρετοι. Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὰς δύο οὐδὲν ἕτερον ἢ δυάς αὐτῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, ὅτι συμβαίνει προτέρας καὶ ὑστέρας εἶναι δυάδας· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. Αἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ τετράδι δυάδες, ἔστωσαν ἀλλήλαις ἅμα· ἀλλ' αὗται τῶν ἐν τῇ ὀκτάδι πρότεραι εἰσι, καὶ ἐγέννησαν, ὥσπερ ἡ δυάς ταύτας, αὗται τὰς τετράδας τὰς ἐν τῇ ὀκτάδι αὐτῇ.

Ἵσπε εἰ καὶ ἡ πρώτη δυὰς ἰδέα, καὶ αὗται ἰδέαι τινὲς ἔσονται. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν μονάδων. Αἱ γὰρ ἐν τῇ δυάδι τῇ πρώτῃ μονάδες, γεννῶσι τὰς τρίταρχας τὰς ἐν τῇ τριάδι. Ἵσπε πᾶσαι αἱ μονάδες ἰδέαι γίνονται, καὶ συγκρίσται ἰδέα ἐξ ἰδεῶν. Ἵσπε δὴλον ὅτι κακεῖνα, ὧν ἰδέαι αὗται τυγχάνουσιν οὔσαι, συγκείμενα ἔσται, οἷον, εἰ τὰ ζῶα φαίη τις συγκεῖσθαι ἐκ ζώων, εἰ τούτων ἰδέαι εἰσὶν, ἐκ ζώων ἰδέαι ἔσονται. Ὅλως δὲ τὸ ποιεῖν τὰς μονάδας διαφόρους ὁπωσοῦν, ἄτοπον καὶ πλασματῶδες· λέγω δὲ πλασματῶδες, τὸ πρὸς ὑπόθεσιν βεβιασμένον. Οὔτε γὰρ κατὰ τὸ ποσόν, οὔτε κατὰ τὸ ποιὸν ὁρῶμεν διαφέρονσαν μονάδα μονάδος· ἀνάγκη τε ἢ ἴσον ἢ ἄνισον εἶναι ἀριθμὸν, πάντα μὲν, ἀλλὰ μάλιστα τὸν μοναδικόν. Ἵσπε εἰ μῆτε πλείων μῆτε ἐλάττων, ἴσος. Τὰ δὲ ἴσα καὶ ὅλως ἀδιάφορα, ταῦτά ὑπολαμβάνομεν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς. Εἰ δὲ μὴ, οὐδ' αἱ ἐν ταύτῃ τῇ δεκάδι δυάδες ἀδιάφοροι ἔσονται, ἴσαι οὔσαι. Τίνα γὰρ αἰτίαν ἔξει λέγειν, ὃ φάσκων ἀδιαφόρους εἶναι; Ἐτι εἰ ἅπασα μονὰς καὶ μονὰς ἄλλη, δύο· ἢ δ' ἐκ τῆς δυάδος αὐτῆς μονὰς, καὶ ἢ ἐκ τῆς τριάδος αὐτῆς δυὰς, ἔσται ἐκ διαφερούσων τε, καὶ πότερον προτέρα τῆς τριάδος ἢ ὑστέρα; Μᾶλλον δὲ ἔοικεν ἀναγκαῖον προτέρα εἶναι· ἢ μὲν γὰρ ἅμα τῇ τριάδι, ἢ δ' ἅμα τῇ δυάδι τῶν μονάδων· καὶ ἡμεῖς μὲν ὑπολαμβάνομεν ὅλως ἐν, καὶ ἐν· καὶ ἐὰν ἢ ἴσα ἢ ἄνισα, δύο εἶναι· οἷον τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακόν, καὶ ἄνθρωπον καὶ ἵππον. Οἱ δ' οὕτω λέγοντες, οὐδὲ τὰς μονάδας. Εἴ τε μὴ ἐντι πλείων ἀριθμὸς ὁ τῆς τριάδος αὐτῆς, ἢ ὁ τῆς δυάδος, θαυμαστόν· εἴ τε εἰς τὴν πλείων, δὴλον ὅτι καὶ ἴσος ἔνεστι τῇ δυάδι. Ἵσπε

οὗτος ἀδιάφορος αὐτῇ τῇ δυνάδι· ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται, εἰ
 πρῶτός τις ἐστὶν ἀριθμὸς, καὶ δεύτερος, οὐδὲ ἔσονται
 αἱ ἰδέαι ἀριθμοί. Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτὸ ὁρθῶς λέγου-
 σιν, οἱ διαφόρους τὰς μονάδας ἀξιοῦντες εἶναι, εἴπερ
 ἰδέαι ἔσονται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Ἐν γὰρ τὸ
 εἶδος. Αἱ δὲ μονάδες εἰ ἀδιάφορος, καὶ αἱ δυνάδες καὶ
 αἱ τριάδες ἀδιάφοροι ἔσονται· διὸ καὶ τὸ ἀριθμεῖσθαι
 οὕτως ἐν, δύο, μὴ προσλαμβανομένου πρὸς τῷ ὑπάρ-
 χοντι, ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν. Οὔτε γὰρ ἡ γενεσις
 ἔσται ἐκ τῆς ἀορίστου δυνάδος, οὐτ' ἰδέαν ἐνδέχεται
 εἶναι. Ἐνυπάρξει γὰρ ἑτέρα ἰδέα ἐν ἑτέρᾳ· καὶ πάντα
 τὰ εἶδη, ἐνὸς μέρη. Διὸ πρὸς μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ὁρ-
 θῶς λέγουσιν, ὅλως δ' οὐκ ὁρθῶς. Πολλὰ γὰρ ἀναι-
 ροῦσιν· ἐπεὶ τοῦτό γ' αὐτὸ ἔχειν τινὰ φήσουσιν ἀπο-
 ρίαν, πότερον ὅταν ἀριθμῶμεν καὶ εἴπωμεν ἐν, δύο,
 τρία, προσλαμβάνοντες ἀριθμοῦμεν, ἢ κατὰ μερίδας·
 ποιῶμεν δὲ ἀμφοτέρως. Διὸ γελοῖον, ταύτην εἰς τη-
 λικαύτην τῆς οὐσίας ἀνάγειν διαφοράν.

CAPUT VIII.

Πάντων δὲ πρῶτον καλῶς ἔχει διορίσασθαι, τίς
 ἀριθμοῦ διαφορὰ, καὶ μονάδας, εἰ ἔστιν. Ἀνάγκη δὲ
 ἢ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ κατὰ τὸ ποιὸν διαφέρειν. Τούτων
 δ' οὐδέτερον φαίνεται ἐνδέχεσθαι ὑπάρχον, ἀλλ' ἢ
 ἀριθμὸς κατὰ τὸ ποσόν. Εἰ δὲ δὴ καὶ αἱ μονάδες τῷ πο-
 σῷ διέφερον, καὶ ἀριθμὸς ἀριθμοῦ διέφερον, ὁ ἴσος τῷ
 πλήθει τῶν μονάδων. Ἐτι πότερον αἱ πρῶται μείζους ἢ
 ἐλάττους, καὶ ὕστερον ἐπιδιδόασιν, ἢ τοῦναντίον. Πάντα
 γὰρ ταῦτα ἄλογα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ τὸ ποιὸν διαφέ-
 ρειν ἐνδέχεται. Οὐθὲν γὰρ αὐταῖς οἶόν τε ὑπάρχειν πά-
 θος ὕστερον καὶ τοῖς ἀριθμοῖς φασὶν ὑπάρχειν τὸ ποιόν

τοῦ ποσοῦ. Ἐτι οὐτ' ἂν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τοῦτ' αὐταῖς γένοι-
το, οὐτ' ἂν ἀπὸ τῆς δυνάδως. Τὸ μὲν γὰρ οὐ ποιόν· ἡ δὲ
ποσὺν, ποιόν. Τοῦ γὰρ πολλὰ τὰ ὄντα εἶναι, αἰτία αὕτη
ἢ φύσις. Εἰ δ' ἄρα ἔχει πῶς ἄλλως, λεκτέον ἐν ἀρχῇ
μάλιστα τοῦτο· καὶ διοριστέον περὶ μονάδος διαφο-
ρᾶς, μάλιστα μὲν καὶ διότι ἀνάγκη ὑπάρχειν. Εἰ δὲ
μὴ, τίνα λέγουσιν; Ὅτι μὲν οὖν εἴπερ εἰσιν ἀριθμοὶ αἱ
ιδέαι, οὔτε συμβλητὰς τὰς μονάδας ἀπάσας ἐνδέχεται
εἶναι φανερόν, οὔτε ἀσυμβλήτους ἀλλήλαις οὐδέτερον
τῶν τρόπων. Ἀλλὰ μὲν, οὐδ' ὥς ἕτεροὶ τινες λέγουσι
περὶ τῶν ἀριθμῶν, λέγεται καλῶς. Εἰσὶ δ' οὔτοι ὅσοι
ιδέας μὲν οὐκ οἴονται εἶναι, οὔτε ἀπλῶς, οὔτε ὥς ἀρι-
θμοὺς τινας οὔσας· τὰ δὲ μαθηματικὰ εἶναι, καὶ τοὺς
ἀριθμοὺς πρώτους τῶν ὄντων, καὶ ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι
αὐτὸ τὸ ἐν. Ἄτοπον γάρ, τὸ ἐν μὲν εἶναί τι πρῶτον τῶν
ἐνῶν, ὥσπερ ἐκείνοι φασί· δυνάδα δὲ τῶν δυνάδων μὴ, μηδὲ
τριάδα τῶν τριάδων. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου πάντα ἐστίν.
Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει τὰ περὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ θήσει
τις εἶναι τὸν μαθηματικὸν μόνον, οὐκ ἔστι τὸ ἐν ἀρχῇ.
Ἀνάγκη γὰρ διαφέρειν τὸ ἐν τὸ τοιοῦτο τῶν ἄλλων
μονάδων. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ δυνάδα τινὰ πρῶτην τῶν
δυνάδων. Ὅμοίως δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀριθμοὺς τοὺς
ἐφεξῆς. Εἰ δὲ ἐστὶ τὸ ἐν ἀρχῇ, ἀνάγκη μᾶλλον, ὥσπερ
Πλάτων ἔλεγεν ἔχειν τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ εἶναι
τινα πρῶτην δυνάδα καὶ τριάδα, καὶ οὐ συμβλητοὺς
εἶναι τοὺς ἀριθμοὺς πρὸς ἀλλήλους. Ἄν δ' αὖ πά-
λιν τις τιθῇ ταῦτα, εἴρηται ὅτι ἀδύνατα πολλὰ συμ-
βαίνει. Ἀλλὰ μὲν ἀνάγκη γε, ἢ ἐκείνως, ἢ οὕτως ἔχειν.
Ὡστ' εἰ μηδετέρως, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο εἶναι τὸν ἀρι-
θμὸν χωριστόν. Φανερόν δ' ἐκ τούτων, καὶ ὅτι χεῖριστα

λέγεται ὁ τρίτος τρόπος, τὸ εἶναι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν, τὸν τῶν εἰδῶν, καὶ τὸν μαθηματικόν. Ἀνάγκη γὰρ εἰς μίαν δόξαν συμβαίνειν δύο ἀμαρτίας. Οὔτε γὰρ μαθηματικὸν ἀριθμὸν ἐνδέχεται τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον, ἀλλ' ἰδίας ὑποθέσεις ὑποθέμενον, ἀνάγκη μηκύνειν, ὅσα τε τοῖς ὡς εἶδη τὸν ἀριθμὸν λέγουσι συμβαίνει, καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον λέγειν. Ὁ δὲ τῶν Πυθαγορείων τρόπος, τῇ μὲν ἐλάττους δυσχερείας ἔχει τῶν πρότερον εἰρημένων, τῇ δὲ ἰδίας ἐτέρας. Τὸ μὲν γὰρ μὴ χωριστὸν ποιεῖν τὸν ἀριθμὸν, ἀφαιρεῖται πολλά τῶν ἀδυνάτων· τὸ δὲ τὰ σώματα ἐξ ἀριθμῶν εἶναι συγκείμενα, καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἶναι μαθηματικόν, ἀδυνάτον ἐστίν. Οὔτε γὰρ ἄτομα μέγεθ' ἔχειν ἀληθές. Εἴθ' ὅτι μάλιστα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οὐχ αἶ γε μονάδες μέγεθος ἔχουσι. Μέγεθος δ' ἐξ ἀδιαίρετων συγκεῖσθαι πῶς δυνατόν; Ἀλλὰ μὴν, ὁ γὰρ ἀριθμητικὸς ἀριθμὸς, μοναδικός ἐστιν· ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἀριθμὸν, τὰ ὄντα λέγουσι. Τὰ γοῦν θεωρήματα προσάπτουσι τοῖς σώμασιν, ὡς ἐξ ἐκείνων ὄντων τῶν ἀριθμῶν. Ἐτι τοίνυν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν ὄντων τι καθ' αὐτὸ, τούτων εἶναι τινα τῶν εἰρημένων τρόπων. Οὐθέν' αὖ δὲ τούτων ἐνδέχεται. Φανερόν οὖν ὡς οὐκ ἐστὶν ἀριθμοῦ τις τοιαύτη φύσις, οἷαν κατασκευάζουσιν οἱ χωριστὸν ποιοῦντες αὐτόν. Ἐτι πότερον ἐκάστη μονὰς ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ ἴσασθέντων ἐστίν, ἢ ἡ μὲν ἐκ τοῦ μικροῦ, ἢ δ' ἐκ τοῦ μεγάλου; Εἰ μὲν δὴ οὕτως, οὔτε ἐκ πάντων τῶν στοιχείων ἕκαστον, οὔτε ἀδιάφοροι αἱ μονάδες. Ἐν τῇ μὲν γὰρ τὸ μέγα, ἐν τῇ δὲ τὸ μικρὸν ὑπάρχει, ἐναντίον τῇ φύσει ὄν. Ἐτι αἰ ἐν τῇ τριάδι αὐτῇ πῶς; Μία γὰρ

περιττή. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἴσως αὐτὸ τὸ ἐν ποιοῦσιν ἐν τῷ περιττῷ μέσον. Εἰ δ' ἐκατέρω τῶν μονάδων ἐξ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἰσασθέντων, ἡ δυνὰς πῶς ἔσται μία τις οὕσα φύσις ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ; ἢ τί διοίσει τῆς μονάδος; Ἐτι προτέρω ἡ μονὰς τῆς δυνάδος. Ἀναιρουμένης γὰρ, ἀναιρεῖται ἡ δυνὰς. Ἰδέαν οὖν ἰδέας ἀναγκαῖον αὐτὴν εἶναι, προτέραν οὖσαν ἰδέας, καὶ γεγονέναι προτέραν ἐκ τινος οὖν. Ἡ γὰρ ἀόριστος δυνὰς, δυοποιός ἦν. Ἐτι ἀνάγκη, ἥτοι ἄπειρον εἶναι τὸν ἀριθμὸν, ἢ πεπερασμένον. Χωριστὸν γὰρ ποιοῦσι τὸν ἀριθμὸν. Ὡστε σὺχ οἷόν τε μὴ οὐχὶ τούτων θάτερον ὑπάρχειν. Ὅτι μὲν τοίνυν ἄπειρον οὐκ ἐνδέχεται, δῆλον. Οὔτε γὰρ περιττός ὁ ἄπειρός ἐστιν, οὔτε ἄρτιος· ἡ δὲ γένεσις τῶν ἀριθμῶν, ἡ περιττοῦ ἀριθμοῦ, ἡ ἀρτίου ἐστὶν αἰεὶ· ὥδὲ μὲν τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄρτιον πίπτοντος, περιττός· ὥδὲ δὲ τῆς μὲν δυνάδος ἐμπιπτούσης, ὁ ἀφ' ἐνὸς διπλασιαζόμενος· ὥδὲ δὲ τῶν περιττῶν, ὁ ἄλλος ἄρτιος. Ἐτι εἰ πᾶσα ἰδέα τινός, οἱ δὲ ἀριθμοὶ ἰδέαι, καὶ ὁ ἄπειρος ἔσται ἰδέα τινός, ἢ τῶν αἰσθητῶν, ἢ ἄλλου τινός. Καίτοι οὔτε κατὰ τὴν θέσιν ἐνδέχεται, οὔτε κατὰ τὸν λόγον. Τάττουσι δ' οὕτω τὰς ἰδέας. Εἰ δὲ πεπερασμένος, μέχρι πόσου; Τοῦτο γὰρ δεῖ λέγεσθαι, οὐ μόνον ὅτι, ἀλλὰ καὶ διότι. Ἀλλὰ μὴν εἰ μέχρι τῆς δεκάδος ὁ ἀριθμὸς, ὥσπερ τινὲς φασί, πρῶτον μὲν ταχὺ ἐπιλείπει τὰ εἶδη οἷον εἰ ἔστιν ἡ τριάς αὐτοάνθρωπος, τίς ἔσται ἀριθμὸς αὐτοῦππος; αὐτὸ γὰρ ἕκαστος ἀριθμὸς, μέχρι δεκάδος. Ἀνάγκη δὲ τῶν ἐν τούτοις ἀριθμῶν τινὰς εἶναι. Οὐσίαι γὰρ καὶ ἰδέαι οὗτοι. Ἀλλ' ὅμως ἐκλείπει· τὰ τοῦ ζώου γὰρ ἤδη ὑπάρξει. Ἀμα δὲ δῆλον,

ὅτι εἰ οὕτως ἡ τριάς αὐτοάνθρωπος, καὶ αἱ ἄλλαι τριάδες. "Ομοίαι γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀριθμοῖς. "Ωστε ἄπειροι ἔσονται ἄνθρωποι. Εἰ μὲν ἰδέα ἐκάστη τριάς, αὐτοέκαστος ἄν ἄνθρωπος· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἄνθρωποι γε. Καὶ εἰ μέρος ὁ ἐλάχιστος τοῦ μείζονος, ὁ ἐκ τῶν συμβλητῶν μονάδων, τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ. Εἰ δ' ἡ τετράς αὕτη ἰδέα τινός ἐστιν, οἷον ἵππου ἢ λευκοῦ, ὁ ἄνθρωπος ἔσται μέρος ἵππου, εἰ δυνάς ὁ ἄνθρωπος. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τῆς μὲν δεκάδος εἶναι ἰδέαν, ἐνδεκάδος δὲ μὴ, μηδὲ τῶν ἐχομένων ἀριθμῶν. "Ετι δὲ καὶ ἔστι καὶ γίνεται ἕνια καὶ ὦν εἶδη οὐκ ἔστιν. "Ωστε διὰ τί οὐ κακείνων εἶδη ἐστίν; Οὐκ ἄρα αἷτια τὰ εἶδη ἐστίν. "Ετι ἄτοπον εἰ ὁ ἀριθμὸς ὁ μέχρι τῆς δεκάδος μᾶλλον τι ὄν, καὶ εἶδος αὐτῆς τῆς δεκάδος, καίτοι τοῦ μὲν οὐκ ἔστι γένεσις ὡς ἐνός, τῆς δ' ἐστί. Περιρῶνται δ', ὡς τοῦ· μέχρι τῆς δεκάδος τελείου ὄντος ἀριθμοῦ. Γεννῶσι γοῦν τὰ ἐπόμενα, οἷον τὸ κενόν, ἀναλογίαν, τὸ περιττόν, τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα ἐντὸς τῆς δεκάδος. Τὰ μὲν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς ἀποδιδόασιν, οἷον κίνησιν, στάσιν, ἀγαθόν, κακόν· τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς. Διὸ τὸ ἐν τὸ περιττόν. Εἰ γὰρ ἐν τῇ τριάδι, πῶς ἢ πεντάς περιττόν; "Ετι τὰ μεγέθη καὶ ὅσα τοιαῦτα, μέχρι πόσου· οἷον ἡ πρώτη γραμμὴ ἄτομος, εἴτα δυνάς, εἴτα καὶ ταῦτα μέχρι δεκάδος. "Ετι εἰ ἔστι χωριστός ὁ ἀριθμὸς, ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον πρότερον τὸ ἐν, ἢ ἡ τριάς καὶ ἡ δυνάς. "Ημὶ μὲν δὴ σύνθετος ὁ ἀριθμὸς, τὸ ἐν· ἢ δὲ τὸ καθόλου πρότερον καὶ τὸ εἶδος, ὁ ἀριθμός. Ἐκάστη γὰρ τῶν μονάδων μέρος τοῦ ἀριθμοῦ ὡς ὕλη, ὁ δ' ὡς εἶδος. Καὶ ἔστι μὲν ὡς ἡ ὀρθὴ προτέρα τῆς ὀξείας, ὅτι ὠρίσται καὶ τῷ

λόγῳ· ἔστι δ' ὡς ἡ ὀξεῖα, ὅτι μέρος, καὶ εἰς ταύτην διαιρεῖται. Ὡς μὲν δὴ ὕλη ἡ ὀξεῖα, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ ἡ μονάς, πρότερον· ὡς δὲ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν οὐσίαν τὴν κατὰ τὸν λόγον, ἡ ὀρθὴ καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους. Ἐγγύτερον γὰρ τοῦ εἶδους καὶ οὐδ' ὁ λόγος, ἅμφω γενέσει δ' ὕστερον. Πῶς οὖν ἀρχὴ τὸ ἐν; ὅτι οὐ διαιρετόν φασιν, ἀλλὰ ἀδιαίρετον, καὶ τὸ καθόλου καὶ τὸ ἐπὶ μέρους, καὶ τὸ στοιχεῖον· ἀλλὰ τρόπον ἄλλον τὸ μὲν κατὰ λόγον, τὸ δὲ κατὰ χρόνον. Ποτέρως οὖν τὸ ἐν ἀρχή; Ὡς περ γὰρ εἴρηται, καὶ ἡ ὀρθὴ τῆς ὀξεῖας, καὶ αὕτη ἐκείνης δοκεῖ προτέρα εἶναι, καὶ ἑκατέρα μία. Ἀμφοτέρως δὴ ποιοῦσι τὸ ἐν ἀρχήν. Ἔτι δὲ ἀδύνατον. Τὸ μὲν γὰρ ὡς εἶδος καὶ ἡ οὐσία, τὸ δ' ὡς μέρος καὶ ὡς ὕλη. Ἔστι γὰρ πως ἐν ἑκάτερον, τῇ μὲν ἀληθείᾳ, δυνάμει· εἴ γε ὁ ἀριθμὸς ἐν τι, καὶ μὴ ὡς σωρὸς, ἀλλ' ἕτερον ἐξ ἐτέρων μονάδων, ὥς περ φασίν· ἐντελεχεία δ' οὐκ ἔστι μονάς ἑκατέρα. Αἷτιον δὲ τῆς συμβαινούσης ἀμαρτίας, ὅτι ἅμα ἐκ τῶν μαθημάτων ἐθήρευνον, καὶ ἐκ τῶν λόγων τῶν καθόλου. Ὡστ' ἐξ ἐκείνων μὲν ὡς στιγμὴν τὸ ἐν καὶ τὴν ἀρχὴν ἔθηκαν. Ἡ γὰρ μονάς στιγμὴ ἀθετός ἐστι. Καθάπερ οὖν καὶ ἕτεροί τινες, ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τὰ ὄντα συνετίθεσαν καὶ οὗτοι. Ὡς τε γίγνεται ἡ μονάς ὕλη τῶν ἀριθμῶν, καὶ ἅμα προτέρα τῆς δυάδος, πάλιν δὲ ὕστερα, ὡς ὅλον τινὸς καὶ ἐνός, καὶ εἶδους τῆς δυάδος οὔσης. Διὰ δὲ τὸ καθόλου ζητεῖν τὸ κατηγορούμενον ἐν, καὶ οὕτως ὡς μέρος ἔλεγον, ταῦτα δὲ ἅμα τῷ αὐτῷ ἀδύνατον ὑπάρχειν. Εἰ δὲ τὸ ἐν αὐτὸ δεῖ μόνον ἀθετον εἶναι (οὐθενὶ γὰρ διαφέρει, ἢ ὅτι ἀρχή, καὶ ἡ μὲν δυὰς διαιρετὴ, ἡ δὲ

μονάς οὐ) ὁμοιοτέρα ἂν εἴη τῷ ἐνὶ αὐτῷ ἢ μονάς. Εἰ δ' ἢ μονάς, καὶ κεῖγο τῇ μονάδι ἢ τῇ δυάδι. Ὡστε προτέρα ἂν εἴη ἑκατέρα ἢ μονάς τῆς δυάδος. Οὐ φασὶ δέ. Γεννῶσι γοῦν τὴν δεκάδα πρῶτον. Ἐτι εἰ ἔστιν ἡ δυάς ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἡ τριάς αὐτῇ, ἄμφω δυάς. Ἐκ τίνος οὖν αὕτη ἡ δυάς;

CAPUT IX.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, καὶ ἐπεὶ ἄφη μὲν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, τὸ δ' ἐφεξῆς, ὅσων μὴ ἔστι μεταξὺ μονάδων, οἷον τῶν ἐν τῇ δυάδι, ἢ τῇ τριάδι, πότερον ἐφεξῆς τῷ ἐνὶ αὐτῷ, ἢ οὐ. καὶ πότερον ἢ δυάς προτέρα τῶν ἐφεξῆς, ἢ τῶν μονάδων ὅποτεραοῦν. Ὅμοιως δὲ καὶ περὶ τῶν ὑστέρων γενῶν τοῦ ἀριθμοῦ συμβαίνει τὰ δυσχερῆ, γραμμῆς τε καὶ ἐπιπέδου καὶ σώματος. Οἱ μὲν γὰρ ἐκτῶν εἰδῶν τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ποιοῦσιν· οἷον ἐκ μακροῦ μὲν καὶ βραχείος, τὰ μήκη· πλατέος δὲ καὶ στενοῦ, τὰ ἐπίπεδα· ἐκ βαθέος δὲ καὶ ταπεινοῦ, τοὺς ὄγκους. Ταῦτα δὲ ἔστιν εἶδη τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ. Τὴν δὲ κατὰ τὸ ἐν ἀρχῇ, ἄλλοι ἄλλως τιθέασιν τῶν τοιούτων. Καὶ ἐν τούτοις δὲ μυρία φαίνεται τὰ τε ἀδύνατα καὶ τὰ πλασματώδη, καὶ τὰ ὑπερπαντία πᾶσι τοῖς εὐλόγοις. Ἀπολελυμένα τε γὰρ ἀλλήλων συμβαίνει, εἰ μὴ συνακολουθοῦσι καὶ αἱ ἀρχαί· ὥστε εἶναι τὸ πλατὺ καὶ στενόν, καὶ μακρόν καὶ βραχύ. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ ἐπίπεδον γραμμῇ, καὶ τὸ στερεόν, ἐπίπεδον. Ἐτι δὲ γωνίαί καὶ σχήματα καὶ τὰ τοιαῦτα, πῶς ἀποδοθήσεται; ταυτὸ τε συμβαίνει τοῖς περὶ τὸν ἀριθμόν. Ταῦτα γὰρ πάθη μεγέθους ἐστίν· ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτων τὸ μέγεθος, ὥσπερ οὐδ' ἐξ εὐθέος καὶ καμπύλου τὸ μήκος, οὐδ' ἐκ λείου καὶ τραχείος τὰ

στερεά. Πάντων δὲ κοινὸν τούτων, ὅπερ ἐστὶ τῶν εἰ-
 δῶν τῶν ὡς γένους συμβαίνει διαπορεῖν, ὅταν τις θῇ
 τὰ καθόλου, πότερον τὸ ζῶον αὐτὸ ἐν τῷ ζῳῳ, ἢ ἕτε-
 ρον αὐτοῦ ζῳου. Τούτου γὰρ μὴ χωριστοῦ μὲν ὄντιος,
 οὐδεμίαν ποιήσει ἀπορίαν· χωριστοῦ δὲ, ὥσπερ οἱ
 ταῦτα λέγοντες φασι, τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν ἀριθμῶν, οὐ
 ῥάδιον διαλύσαι· εἰ μὴ ῥάδιον δεῖ λέγειν τὸ ἀδύνατον.
 Ὅταν γὰρ νοῇ τις ἐν τῇ δυνάδει τὸ ἐν, καὶ ὅλως ἐν ἀρι-
 θμῷ, πότερον αὐτὸ νοεῖ τι, ἢ ἕτερον; Οἱ μὲν οὖν τὰ
 μεγέθη γεννῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης ὕλης, ἕτεροι δὲ ἐκ
 τῆς στιγμῆς· ἡ δὲ στιγμή αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι οὐχ ἐν,
 ἀλλ' οἷον τὸ ἐν, καὶ ἄλλης ὕλης, οἷας τὸ πλήθος, ἀλλ'
 οὐ πλήθους· περὶ ὧν οὐδὲν ἥτιον συμβαίνει τὰ αὐτὰ
 ἀπορεῖν. Εἰ μὲν γὰρ μία ἡ ὕλη, ταῦτο γραμμῇ, καὶ
 ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ αὐτὸ
 καὶ ἐν ἔσται. Εἰ δὲ πλείους αἱ ὕλαι, καὶ ἑτέρα μὲν
 γραμμῆς, ἑτέρα δὲ τοῦ ἐπιπέδου, καὶ ἄλλη τοῦ στε-
 ρεοῦ, ἥτοι ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλαις, ἢ οὐ. Ὡστε ταῦτα
 συμβήσεται καὶ οὕτως. Ἡ γὰρ οὐχ ἔξει τὸ ἐπίπεδον
 γραμμῇ, ἢ ἔσται γραμμῇ. Ἐτι πῶς μὲν ἐνδέχεται
 εἶναι ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ πλήθους τὸν ἀριθμὸν, οὐδὲν
 ἐπιχειρεῖται. Ὅπως δ' οὖν λέγουσι, ταῦτα συμβαί-
 νει δυσχερῇ, ἅπερ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐκ τῆς δυνά-
 δος τῆς ἀορίστου. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ κατηγορουμένου
 καθόλου γεννᾷ τὸν ἀριθμὸν, καὶ οὐ τινὸς πλήθους·
 ὁ δ' ἐκ τινος πλήθους, τοῦ πρώτου δέ. Τὴν γὰρ
 δυνάδα πρῶτόν τι εἶναι πλήθος. Ὡστε διαφέρει οὐ-
 θέν, ὡς εἶπεν· ἀλλ' αἱ ἀπορίαι αὗται ἀκολουθήσου-
 σι, μίξις, ἢ θέσις, ἢ κράσις, ἢ γένεσις, καὶ ὅσα ἄλλα
 τοιαῦτα. Μάλιστα δ' ἂν τις ἐπιζητήσκειν, εἰ μία

ἐκάστη μονὰς, ἐκ τίνος ἐστίν. Οὐ γὰρ δὴ αὐτό γε τὸ
 ἓν, ἐκάστη. Ἀνάγκη δὴ, ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ εἶναι καὶ
 πλήθους, ἢ μορίου τοῦ πλήθους. Τὸ μὲν οὖν πλη-
 θὸς τι εἶναι φάναι τὴν μονάδα, ἀδύνατον, ἀδιαίρετόν
 γ' οὖσαν· τὸ δ' ἐκ μορίου, ἄλλως ἔχει πολλὰς δυσχε-
 ρείας. Ἀδιαίρετόν τε γὰρ ἕκαστον ἀναγκαῖον εἶναι
 τῶν μορίων, ἢ πλήθους εἶναι, καὶ τὴν μονάδα διαιρε-
 τήν, καὶ μὴ στοιχεῖον εἶναι τὸ ἓν καὶ τὸ πλήθος· ἢ
 γὰρ μονὰς ἐκάστη οὐκ ἐκ πλήθους καὶ ἑνός. Ἐτι οὐ-
 θὲν ἄλλο ποιεῖ ὁ λέγων τοῦτο, ἀλλ' ἢ ἀριθμὸν ἕτερον.
 Τὸ γὰρ πλήθος ἀδιαίρετον ἐστὶν ἀριθμός· ἔτι ζητη-
 τέον καὶ περὶ τοὺς οὕτω λέγοντας, πότερον ἄπειρος
 ὁ ἀριθμός, ἢ πεπερασμένος. Ἐπῆρχε γὰρ, ὡς ἔοικε,
 καὶ πεπερασμένον πλήθος, ἐξ οὗ αἱ πεπερασμέναι μο-
 νάδες· καὶ τοῦ ἑνὸς ἐστὶ τε ἕτερον αὐτὸ πλήθος καὶ πλη-
 θος ἄπειρον. Ποῖον οὖν πλήθος καὶ στοιχεῖόν ἐστι τὸ ἓν;
 Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ στιγμῆς ἂν τις ζητήσῃ, καὶ τοῦ
 στοιχείου, ἐξ οὗ ποιοῦσι τὰ μεγέθη. Οὐ γὰρ μία γε
 μόνον στιγμή ἐστὶν αὕτη. Τῶν γοῦν ἄλλων στιγμῶν
 ἐκάστη ἐκ τίνος; Οὐ γὰρ δὴ ἐκ γε διαστήματός τινος,
 καὶ αὐτῆς στιγμῆς. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μόρια ἀδιαίρετα
 ἐνδέχεται τὰ τοῦ διαστήματος εἶναι μόρια, ὥσπερ τοῦ
 πλήθους ἐξ ὧν αἱ μονάδες. Ὁ μὲν γὰρ, ἀρι-
 θμός, ἐξ ἀδιαίρετων σύγκειται· τὰ δὲ μεγέθη, οὐ.
 Πάντα δὴ ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα φανερόν ποι-
 εῖ, ὅτι ἀδύνατον, εἶναι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ με-
 γέθη χωριστά. Ἐτι δὲ τὸ διαφωνεῖν τοὺς πρῶ-
 τους περὶ τῶν ἀριθμῶν, σημείον, ὅτι τὰ πράγ-
 ματα ταῦτα οὐκ ὄντα ἀληθῆ, παρέχει τὴν ταρα-
 χὴν αὐτοῖς. Οἱ μὲν γὰρ τὰ μαθηματικὰ μόνον ποι-

οὔντες παρὰ τὰ αἰσθητὰ, ὁρῶντες τὴν περὶ τὰ εἶδη
 δυσχέρειαν καὶ πλάσιν, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ εἰδητικοῦ
 ἀριθμοῦ, καὶ τὸν μαθηματικὸν ἐποίησαν· οἱ δὲ τὰ
 εἶδη βουλόμενοι ἅμα καὶ ἀριθμοὺς ποιεῖν, οὐχ ὁρῶν-
 τες δὲ εἰ τὰς ἀρχὰς τις ταύτας θήσεται, πῶς ἔστι οὗ
 μαθηματικὸς ἀριθμὸς παρὰ τὸν εἰδητικόν, τὸν αὐτὸν
 εἰδητικὸν καὶ μαθηματικὸν ἐποίησαν ἀριθμὸν τῷ λό-
 γῳ· ἐπεὶ ἔργῳ γε ἀνήρηται ὁ μαθηματικός· ἰδίας γὰρ
 καὶ οὐ μαθηματικὰς ὑποθέσεις λέγουσιν. Ὁ δὲ πρῶ-
 τος θέμενος τὰ εἶδη εἶναι, καὶ ἀριθμοὺς, τὰ εἶδη καὶ
 τὰ μαθηματικὰ εἶναι εὐλόγως ἐχώρησεν. Ὡστε πάν-
 τας συμβαίνει κατὰ μὲν τι λέγειν ὀρθῶς, ὅλως δ' οὐκ
 ὀρθῶς. Καὶ αὐτοὶ δὲ ὁμολογοῦσιν οὐ ταῦτ' ἀλέγον-
 τες, ἀλλὰ τὰ ἐναντία. Αἷτιον δὲ, ὅτι αἱ ὑποθέσεις
 καὶ αἱ ἀρχαὶ ψευδεῖς. Χαλεπὸν δ' ἐκ μὴ καλῶς ἐχόν-
 των λέγειν καλῶς, κατ' Ἐπίχαρμον. Ἀρτίως τε γὰρ
 λέγεται, καὶ εὐθέως φαίνεται οὐ καλῶς ἔχον. Ἀλλὰ
 περὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, ἱκανὰ τὰ διηπορημένα καὶ διω-
 ρισμένα. Μᾶλλον γὰρ ἂν ἐκ πλειόνων ἔτι πεισθείη
 τις πεπεισμένος· περὶ δὲ τὸ πεισθῆναι μὴ πεπεισμέ-
 νος, οὐθὲν μᾶλλον. Περὶ δὲ τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ
 τῶν πρώτων αἰτίων καὶ στοιχείων, ὅσα μὲν λέγουσιν οἱ
 περὶ μόνης τῆς αἰσθητῆς οὐσίας διορίζοντες, τὰ μὲν
 ἐν τοῖς περὶ φύσεως εἴρηται, τὰ δ' οὐκ ἔστι τῆς μέ-
 θόδου τῆς νῦν. Ὅσα δὲ οἱ φάσκοιτες εἶναι παρὰ τὰς
 αἰσθητὰς, ἐτέρας οὐσίας, ἐχόμενόν ἐστι θεωρῆσαι τῶν
 εἰρημένων. Ἐπεὶ οὖν λέγουσιν τινες τοιαύτας εἶναι
 τὰς ἰδέας καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ τὰ τούτων στοιχεῖα
 τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς, σκεπτέον περὶ
 τούτων, τί λέγουσι, καὶ πῶς λέγουσιν. Οἱ μὲν οὖν

ἀριθμοὺς ποιοῦντες μόνον, καὶ τοὺτους μαθηματικούς, ὕστερον ἐπισκεπτέοι. Τῶν δὲ τὰς ἰδέας λεγόντων, ἅμα τὸν τε τρόπον θεάσασθαι ἄν τις, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἰδέας τὴν περὶ αὐτῶν. Ἀμα γὰρ καθόλου τέως οὐσίαι ποιοῦσι τὰς ἰδέας, καὶ πάλιν ὡς χωριστάς καὶ τὰ καθ' ἕκαστον. Ταῦτα δ' ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, διηρηται πρότερον. Αἷτιον δὲ τοῦ συνάψαι ταῦτα εἶναι ταῦτόν τοις λέγουσι τὰς ἰδέας καθόλου, ὅτι τοῖς αἰσθητοῖς οὐ τὰς αὐτὰς οὐσίας ἐποιοῦν. Τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καθέκαστα ῥεῖν ἐνόμιζον, καὶ μένει οὐδὲν αὐτῶν· τὸ δὲ καθόλου παρὰ ταῦτα εἶναι τε, καὶ ἕτερόν τι εἶναι. Τοῦτο δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἐκίνησε μὲν Σωκράτης διὰ τοὺς ὁρισμούς· οὐ μὴν ἐχώρισέ γε τῶν καθ' ἕκαστον· καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἐνόησεν οὐ χωρίσας. Δηλοῖ δὲ ἐκ τῶν ἔργων. Ἀνεμὴν γὰρ τῶν καθόλου, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμην λαβεῖν. Τὸ δὲ χωρίζειν, αἷτιον τῶν συμβαινόντων δυσχερὲς περὶ τὰς ἰδέας ἐστίν. Οἱ δ' ὥς ἀναγκαῖον, εἴπερ ἔσονται τινες οὐσίαι παρὰ τὰς αἰσθητάς καὶ ῥεούσας, χωριστάς εἶναι· ἄλλας μὲν οὐκ εἶχον, ταύτας δὲ τὰς καθόλου λεγομένας ἐξέθεσαν. Ὡστε συμβαίνει σχεδὸν τὰς αὐτὰς φύσεις εἶναι τὰς καθόλου καὶ τὰς καθέκαστον. Αἷτῃ μὲν οὖν αὐτὴ καθ' αὐτὴν εἶναι τις ἂν δυσχέρεια τῶν εἰρημένων.

CAPUT X.

Ὁ δὲ καὶ τοῖς λέγουσι τὰς ἰδέας ἔχει τινὰ ἀπορίαν καὶ τοῖς μὴ λέγουσιν, καὶ κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς διαπορήμασιν ἐλέχθη πρότερον, λέγωμεν νῦν. Εἰ μὲν γὰρ τις μὴ θήσῃ τὰς οὐσίας εἶναι κεχωρισμένας, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον ὡς λέγεται τὰ καθέκαστα τῶν ὄντων,

γαιρήσει τὴν οὐσίαν ὡς βουλόμεθα λέγειν. Ἄν δὲ
 εἰς θῇ τὰς οὐσίας χωριστάς, πῶς θήσει τὰ στοιχεῖα
 καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν; Εἰ μὲν γὰρ καθόλαστον, καὶ μὴ
 καθόλου, τούτῳτα ἔσται τὰ ὄντα, ὅσα περ τὰ στοιχεῖα,
 καὶ οὐκ ἐπιστητὰ τὰ στοιχεῖα. Ἐστῶσαν γὰρ αἱ μὲν
 ἐν τῇ φωνῇ συλλαβαί, οὐσίαι, τὰ δὲ στοιχεῖα αὐτῶν,
 στοιχεῖα τῶν οὐσιῶν· ἀνάγκη δὴ τὸ Β Α εἶναι, καὶ
 κάστην τῶν συλλαβῶν μίαν, εἴπερ μὴ καθόλου, καὶ
 οἷ εἶδει αἱ αὐταὶ, ἀλλὰ μία ἐκάστη τῷ ἀριθμῷ, καὶ
 τόδε τι, καὶ μὴ ὁμώνυμον. Ἐτι δ' αὐτῷ ὅ ἐστιν, ἐν ἑκα-
 πτον τιθέασιν. Ἐὰν δ' αἱ συλλαβαί, οὕτω καὶ ἐξ ὄν-
 τῶν. Οὐκ ἔσται ἄρα πλεῖον ἄλφα ἐνός· οὐδὲ τῶν ἄλ-
 λων στοιχείων οὐθέν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅνπερ
 καὶ τῶν ἄλλων συλλαβῶν ἢ αὐτῇ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ.
 Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, οὐκ ἔσται παρὰ τὰ στοιχεῖα ἕτερα
 ὄντα, ἀλλὰ μόνον τὰ στοιχεῖα. Ἐτι οὐδ' ἐπιστητὰ
 τὰ στοιχεῖα. Οὐ γὰρ καθόλου· ἢ δ' ἐπιστήμη τῶν
 καθόλου. Ἀῖλον δ' ἐκ τῶν ἀποδείξεων καὶ τῶν ὀρι-
 σμῶν. Οὐ γὰρ γίνεται συλλογισμὸς, ὅτι τόδε τὸ τρί-
 γωνον δύο ὀρθαῖς, εἰ μὴ πᾶν δύο ὀρθαί· οὐδ' ὅτι
 ὁδὶ ὁ ἄνθρωπος ζῶον, εἰ μὴ πᾶς ἄνθρωπος ζῶον.
 Ἀλλὰ μὴν εἰ γε καθόλου αἱ ἀρχαί, ἢ καὶ αἱ ἐκ τούτων
 οὐσίαι αἱ καθόλου, ἔσται μὴ οὐσία πρότερον οὐσίας.
 Τὸ μὲν γὰρ καθόλου, οὐκ οὐσία· τὸ δὲ στοιχεῖον καὶ
 ἢ ἀρχή, καθόλου. Πρότερον δὲ τὸ στοιχεῖον καὶ ἢ
 ἀρχή, ὣν ἀρχή καὶ στοιχεῖόν ἐστιν. Ταῦτά τε δὴ
 πάντα συμβαίνει εὐλόγως, ὅταν ἐκ στοιχείων τε ποιῶ-
 σι τὰς ἰδέας, καὶ παρὰ τὰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἐχούσας ἰδέας
 καὶ οὐσίας, ἐν τι ἀξιώσιν εἶναι κεχωρισμένον. Εἰ δὲ
 μηθὲν κωλύει ὥσπερ ἐπὶ τῶν τῆς φωνῆς στοιχείων,

ARIST. METAPH.

Τ

πολλὰ εἶναι τὰ *A* καὶ τὰ *B*, καὶ μὴθὲν εἶναι παρὰ τὰ πολλὰ αὐτίοαλφα, καὶ αὐτοβῆτα, ἔσονται ἐνεκά γε τούτου ἄπειροι αἱ ὅμοιαι συλλαβαί. Τὸ δὲ τὴν ἐπιστήμην εἶναι καθόλου πᾶσαν, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς καθόλου εἶναι, καὶ μὴ οὐσίας κεχωρισμένας, ἔχει μάλιστα ἀπορίαν τῶν λεχθέντων. Οὐ μὲν ἄλλα ἔστι μὲν ὡς ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ἔστι δ' ὡς οὐκ ἀληθές. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη, ὥσπερ καὶ τὸ ἐπίστασθαι, διττόν· ὧν τὸ μὲν δύναμις, τὸ δὲ ἐνέργεια. Ἡ μὲν οὖν δύναμις ὡς ὕλη τοῦ καθόλου οὐσα καὶ ἀόριστος, τοῦ καθόλου καὶ ἀορίστου ἐστίν. Ἡ δ' ἐνέργεια ὁρισμένη, καὶ ὁρισμένου τόδε τι οὐσα τοῦδε τινος. Ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἢ ὄψις τὸ καθόλου χρῶμα ὄρᾳ, ὅτι τόδε τὸ χρῶμα ὃ ὄρᾳ, χρῶμά ἐστι· καὶ ὃ θεωρεῖ ὃ γραμματικὸς, τόδε τὸ ἄλφα, ἄλφα· ἐπεὶ εἰ ἀνάγκη τὰς ἀρχὰς καθόλου εἶναι, ἀνάγκη καὶ τὰ ἐκ τούτων καθόλου, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀποδείξεων. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται χωριστὸν οὐθὲν, οὐδ' οὐσία. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἔστι μὲν ὡς ἐπιστήμη καθόλου, ἔστι δ' ὡς οὐ.

L I B E R XIII. (XIV.)

CAPUT I.

Περὶ μὲν οὖν τῆς οὐσίας ταύτης εἰρήσθω τοσαῦτα. Πάντες δὲ ποιοῦσι τὰς ἀρχὰς ἐναντίας, ὥσπερ ἐν τοῖς φυσικοῖς· καὶ περὶ τὰς ἀκινήτους οὐσίας ὁμοίως. Εἰ δὲ τῆς τῶν πάντων ἀρχῆς μὴ ἐνδέχεται πρότερόν τι εἶναι, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ἀρχὴν ἕτερόν τι οὖσαν,

εἶναι ἀρχήν· οἷον εἴ τις λέγοι λευκὸν ἀρχὴν εἶναι, οὐχ
ἢ ἕτερον, ἀλλ' ἢ λευκόν· εἶναι μέντοι καθ' ὑποκειμέ-
νου, καὶ ἕτερόν τι ὄν, λευκὸν εἶναι. Ἐκεῖνο γὰρ πρό-
τερον ἔσται. Ἀλλὰ μὴν γίγνεται πάντα ἐξ ἐναντίων
ὡς ὑποκειμένου τινός. Ἀνάγκη ἄρα μάλιστα ἐν τοῖς
ἐναντίοις τοῦθ' ὑπάρχειν. Αἰὲ ἄρα πάντα τὰ ἐναν-
τία καθ' ὑποκειμένου, καὶ οὐθὲν χωριστόν· ἀλλ' ὡς-
περ καὶ φαίνεται, οὐθὲν οὐσίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ λόγος
μαρτυρεῖ. Οὐθὲν ἄρα τῶν ἐναντίων κυρίως ἀρχὴ
πάντων, ἀλλ' ἑτέρα. Οἱ δὲ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ποι-
οῦσιν ὕλην, οἱ μὲν τῷ ἐνὶ, τῷ ἴσῳ τὸ ἄνισον, ὡς τοῦτο
τὴν τοῦ πλήθους οὐσαν φύσιν· οἱ δὲ τῷ ἐνὶ τὸ πλῆ-
θος. Γεννῶνται γὰρ οἱ ἀριθμοὶ τοῖς μὲν ἐκ τῆς τοῦ
ἀνίσου δυάδος τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ, τῷ δ' ἐκ τοῦ
πλήθους ὑπὸ τῆς τοῦ ἐνὸς δὲ οὐσίας ἀμφοῖν. Καὶ
γὰρ ὁ τὸ ἄνισον καὶ ἐν λέγων τὰ στοιχεῖα, τὸ δ' ἄνι-
σον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ δυάδα, ὡς ἐν ὄντα τὸ ἄνι-
σον καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγει, καὶ οὐ διορίζει
ὅτι λόγῳ, ἀριθμῷ δ' οὐ. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς ἀρχὰς
ἃ στοιχεῖα καλοῦσιν, οὐ καλῶς ἀποδιδόασιν· οἱ μὲν
τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν λέγοντες μετὰ τοῦ ἐνὸς, τρία
ταῦτα στοιχεῖα τῶν ἀριθμῶν, τὰ μὲν δύο, ὕλην, τὸ δ'
ἐν, τὴν μορφήν· οἱ δὲ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὅτι τὸ μέγα
καὶ τὸ μικρὸν, μεγέθους οἰκειότερα τὴν φύσιν· οἱ δὲ
τὸ καθόλου μᾶλλον ἐπὶ τούτων τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ
ὑπερεχόμενον. Διαφέρει τούτων οὐθὲν ὡς εἰπεῖν, πρὸς
ἐνια τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ πρὸς τὰς λογικὰς μόνον
δυσχερείας ἃς φυλάττονται, διὰ τὸ καὶ αὐτοὶ λογικὰς
φέρειν τὰς ἀποδείξεις. Πλὴν τοῦ αὐτοῦ γε λόγου
εἰς τὸ, τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον εἶναι ἀρχὰς,

ἀλλὰ μὴ τὸ *μεγα* καὶ τὸ *μικρόν*, καὶ τὸν ἀριθμὸν πρό-
 τερον τῆς *δυάδος*, ἐκ τῶν στοιχείων. Καθόλου γάρ
 ἀμφοτέρωτα μᾶλλον ἐστὶ· νῦν δὲ τὸ μὲν λέγουσιν, τὸ δ'
 οὐ λέγουσιν. Οἱ δὲ τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ
 ἐν ἀντιτιθέασιν, οἱ δὲ τὸ πλήθος καὶ τὸ ἐν. Εἰ δὲ ἐστὶν
 (ὥσπερ βούλονται) τὰ ὄντα ἐξ ἐναντίων, τῷ δὲ ἐνὶ ἧ
 οὐθὲν ἐναντίον, ἢ εἴπερ ἄρα μέλλει, τὸ πλήθος· τὸ
 δ' ἄνισον, τῷ ἴσῳ· καὶ τὸ ἕτερον, τῷ ταύτῳ, καὶ τὸ
 ἄλλο ταύτῳ, μάλιστα μὲν οἱ τὸ ἐν τῷ πλήθει ἀντιτι-
 θέντες, ἔχονται τινος δόξης· οὐ μὴν οὐδ' οὗτοι ἰκα-
 νῶς. Ἔσται γὰρ τὸ ἐν ὀλίγον. Πλήθος μὲν γὰρ ὀλί-
 γότητι, τὸ δὲ πολὺ τῷ ὀλίγῳ ἀντίκειται. Τὸ δὲ ἐν,
 ὅτι μέτρον σημαίνει, φανερόν. Καὶ ἐν παντί ἐστὶ τι
 ἕτερον ὑποκείμενον· οἷον ἐν ἁρμονίᾳ δίεσις, ἐν δὲ με-
 γέθει δάκτυλος, ἢ πούς, ἢ τι τοιοῦτον· ἐν δὲ ζυθοῖς
 βάσις, ἢ συλλαβή. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν βάρει, σταθμός
 τις ὠρισμένος ἐστί· καὶ κατὰ πάντων δὲ τὸν αὐτὸν
 τρόπον, ἐν μὲν τοῖς ποιοῖς ποιόν τι, ἐν δὲ τοῖς ποσοῖς
 ποσόν τι ἀδιαίρετον. Τὸ γὰρ μέτρον, τὸ μὲν κατὰ τὸ εἶδος,
 τὸ δὲ πρὸς τὴν αἴσθησιν, ὡς οὐκ ὄντος τινὸς καθ' ἑαυτὸ
 οὐσίας· καὶ τοῦτο κατὰ λόγον. Σημαίνει γὰρ τὸ ἐν, ὅτι μέ-
 τρον πλήθους τινός· καὶ ὁ ἀριθμὸς, ὅτι πλήθος μεμετρη-
 μένον, καὶ πλήθος μέτρων· διὸ καὶ εὐλόγως οὐκ ἔστι τὸ ἐν
 ἀριθμός· οὐδὲ γὰρ τὸ μέτρον μέτρα, ἀλλ' ἀρχὴ καὶ τὸ μέ-
 τρον, καὶ τὸ ἐν. Δεῖ δὲ αἰετὸ αὐτὸ τι ὑπάρχειν πᾶσι, τὸ μέ-
 τρον· οἷον εἰ ἵππος τὸ μέτρον, ἵππους· καὶ εἰ ἄνθρω-
 πος, ἀνθρώπους. Εἰ δ' ἄνθρωπος, καὶ ἵππος, καὶ
 θεὸς, καὶ ζῶον, ἴσως καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἔσται ζῶα.
 Εἰ δ' ἄνθρωπος καὶ λευκός, καὶ βαδίζων, ἥκιστα μὲν
 ἀριθμὸς τούτων, διὰ τὸ ταύτῳ πάντα ὑπάρχειν καὶ

ἐνὶ κατὰ τὸν ἀριθμόν. Ὅμως δὲ γενῶν ἔσται ὁ ἀριθμὸς ὁ τούτων, ἢ τινος ἄλλης τοιαύτης προσηγορίας. Οἱ δὲ τὸ ἄνισον ὡς ἐν τι, τὴν δυάδα δὲ ἀόριστον ποιοῦντες μεγάλου καὶ μικροῦ, πόρρω λίαν τῶν δοκούντων καὶ δυνατῶν λέγουσι· πάθη τε γὰρ ταῦτα, καὶ συμβεβηκότα μᾶλλον, ἢ ὑποκείμενα τοῖς ἀριθμοῖς καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἐστί. Τὸ γὰρ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀριθμοῦ· καὶ μέγα καὶ μικρὸν, μεγέθους, ὥσπερ ἄρτιον καὶ περιττὸν, καὶ λεῖον καὶ τραχὺ, καὶ εὐθύ, καὶ καμπύλον. Ἐτι δὲ πρὸς ταύτη τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ πρὸς τι ἀνάγκη εἶναι τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Τὸ δὲ πρὸς τι, πάντων ἡκιστα φύσις τις ἢ οὐσία τῶν κατηγοριῶν ἐστί· καὶ ὑστέρᾳ τοῦ ποιοῦ, καὶ τοῦ ποσοῦ. Καὶ πάθος τι τοῦ ποσοῦ τὸ πρὸς τι ὡς προελέχθη, ἀλλ' οὐχ ὕλη ἢ τι ἕτερον· καὶ τῷ ὅλως κοινῷ πρὸς τι, καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ καὶ εἵδεσιν. Οὐθὲν γὰρ ἐστίν, οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν, οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον, οὔτε ὅλως πρὸς τι, ὃ οὐχ ἕτερόν τι ὄν, πολὺ ἢ ὀλίγον, ἢ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ πρὸς τι ἐστί. Σημεῖον δ', ὅτι ἡκιστα οὐσίαι τις καλοῦνται τὸ πρὸς τι, τὸ μόνον μὴ εἶναι γένεσιν αὐτοῦ, μηδὲ φθορὰν, μηδὲ κίνησιν, ὥσπερ κατὰ ποσὸν αὐξήσεις καὶ φθίσεις, κατὰ τὸ ποιοῦν ἀλλοιώσεις, κατὰ τόπον φορὰ, κατὰ τὴν οὐσίαν ἢ ἀπλῶς γένεσις καὶ φθορὰ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ πρὸς τι. Ἄνευ γὰρ τοῦ κινήσῃναι, ὅτε μὲν μείζον, ὅτε δὲ ἔλασσον ἢ ἴσον ἔσται θατέρου κινήέντος κατὰ τὸ ποσόν. Ἀνάγκη τε ἐκάστου ὕλην εἶναι, τὸ δυνάμει τοιοῦτον· ὥστε καὶ οὐσίας. Τὸ δὲ πρὸς τι, οὔτε δυνάμει οὐσία, οὔτε ἐνεργείᾳ. Ἄτοπον οὖν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, τὸ οὐσίας μὴ οὐσίαν ποιεῖν στοιχεῖον καὶ πρότερον. Τότε-

ρον γὰρ πᾶσαι αἱ κατηγορίαι. Ἔτι δὲ τὰ στοιχεῖα, οὐ κατηγορεῖται καθ' ὧν στοιχεῖα. Τὸ δὲ πολὺ καὶ ὀλίγον, καὶ χωρὶς καὶ ἅμα κατηγορεῖται τοῦ ἀριθμοῦ· καὶ τὸ μακρὸν καὶ τὸ βραχὺ γραμμῆς· καὶ ἐπίπεδόν ἐστι καὶ πλατὺ καὶ στενόν. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἔστι τι πλήθος, ὧν τὸ μὲν αἰὲ ὀλίγον, οἷον ἡ δυάς· εἰ γὰρ πολὺ, τὸ ἐν ἅν ὀλίγον εἴη· καὶ πολὺ ἀπλῶς εἴη, οἷον ἡ δεκάς πολὺ· καὶ εἰ ταύτης μὴ ἐστι πλεῖον ἢ τὰ μύρια, πῶς οὖν ἔσται οὗτος ἐξ ὀλίγου καὶ πολλοῦ ὁ ἀριθμός; Ἡ γὰρ ἄμφω ἔδει κατηγορεῖσθαι, ἢ μηδέτερον· νῦν δὲ ἕτερον μόνον κατηγορεῖται.

CAPUT II.

Ἀπλῶς δὲ δεῖ σκοπεῖν, ἄρα ἔστι δυνατόν τὰ αἰτίδια ἐκ στοιχείων συγκεῖσθαι· ὕλην γὰρ ἔξει. Σύνθετον γὰρ πᾶν τὸ ἐκ στοιχείων. Εἰ τοίνυν ἀνάγκη ἐξ οὗ ἐστιν (εἰ καὶ αἰεὶ ἐστι, καὶ εἰ ἐγένετο) ἐκ τούτου γίγνεσθαι· γίνεται δὲ πᾶν ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος τοῦτο ὃ γίνεται (οὐ γὰρ ἂν ἐγίγνετο ἐκ τοῦ ἀδυνατοῦ, οὐδὲ ἦν) τὸ δὲ δυνατόν ἐνδέχεται καὶ ἐνεργεῖν καὶ μὴ, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα αἰεὶ ἐστὶν ὁ ἀριθμὸς, ἢ ὅτι οὖν ἄλλο ὕλην ἔχον, ἐνδέχοιτ' ἂν μὴ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ μίαν ἡμέραν ἔχον, καὶ τὸ ὅποσαοῦν ἔτη. Εἰ δ' οὕτω, καὶ τοσοῦτον χρόνον οὐ μὴ ἐστι πέρας. Οὐκ ἂν τοίνυν εἴη αἰτίδια, εἴπερ μὴ αἰτίδιον τὸ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, καθάπερ ἐν ἄλλοις λόγοις συνέβη πραγματευθῆναι. Εἰ δὲ ἐστὶ τὸ λεγόμενον νῦν ἀληθὲς καθόλου, ὅτι οὐδεμία ἐστὶν αἰτίδιος οὐσία, εἰ μὴ ἢ ἐνεργεία, τὰ δὲ στοιχεῖα ὕλη τῆς οὐσίας, οὐδεμιᾶς ἂν εἴη αἰτίδιου οὐσίας στοιχεῖα ἐξ ὧν ἐστὶν ἐνυπαρχόντων. Εἰσὶ δὲ τινες, οἳ δυάδα μὲν ἀόριστον ποιοῦσι τὸ μετὰ τοῦ ἐνὸς στοιχείου, τὸ δ'

ἄνισον δυσχεραίνουσιν εὐλόγως, διὰ τὰ συμβαίνοντα
 ἀδύνατα· οἷς τοσαῦτα μόνον ἀφήρηται τῶν δυσχερῶν,
 ὅσα διὰ τὸ ποιεῖν τὸ ἄνισον καὶ τὸ πρὸς τι στοιχεῖον, ἀνα-
 γκαῖα συμβαίνουσι τοῖς λέγουσιν. Ὅσα δὲ χωρὶς ταύτης
 τῆς δόξης, ταῦτα καὶ κείνοις ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, ἔαν τε
 τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν ποιῶσιν, ἔαν τε τὸν μα-
 θηματικόν. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ αἷτια τῆς ἐπὶ ταύτας
 τὰς αἰτίας ἐκτροπῆς, μάλιστα δὲ τὸ ἀπορῆσαι ἀρχαί-
 κως. Ἐδοξε γὰρ αὐτοῖς πάντ' ἔσσεσθαι ἐν τὰ ὄντα,
 αὐτὸ τὸ ὄν· εἰ μὴ τις λύσει, καὶ ὁμοίως βαδιεῖται τῷ
 Παρμενίδου λόγῳ. Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο οὐδαμῇ
 εἶναι μὴ ἔοντα· ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι τὸ μὴ ὄν δεῖξαι
 ὅτι ἐστίν. Οὕτω γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος καὶ ἄλλου τινὸς,
 τὰ ὄντα ἔσσεσθαι, εἰ πολλά ἐστι· καίτοι πρῶτον μὲν, εἰ
 τὸ ὄν πολλαχῶς. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι οὐσίαν σημαίνει,
 τὸ δ' ὅτι ποιὸν, τὸ δ' ὅτι ποσόν, καὶ τὰς ἄλλας δὴ
 κατηγορίας. Ποῖον οὖν τὰ ὄντα πάντα ἐν, εἰ μὴ τὸ
 μὴ ὄν ἔσται; πότερον αἰ οὐσίαι, ἢ τὰ πάθη; καὶ τὰ
 ἄλλα δὴ ὁμοίως, ἢ ἅπαντα· καὶ ἔσται ἐν τὸ τόδε καὶ
 τὸ τοιόνδε, καὶ τοσόνδε, καὶ τᾶλλα ὅσα ἐν τι σημαί-
 νει. Ἀλλ' ἄτοπον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, τὸ μίαν φύσιν
 τινὰ γενομένην αἰτίαν εἶναι, καὶ τούτου καὶ ὄντος
 εἶναι αὐτοῦ ὄντος, τὸ μὲν τόδε εἶναι, τὸ δὲ τοιόνδε,
 τὸ δὲ τοσόνδε, τὸ δὲ ποῦ. Ἐπειτα ἐκ ποίου μὴ ὄν-
 τος, καὶ ὄντος τὰ ὄντα; Πολλαχῶς γὰρ καὶ τὸ μὴ ὄν,
 ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄν. Καὶ τὸ μὲν μὴ ἄνθρωπον, σημαί-
 νει τὸ μὴ εἶναι τοδί. Τὸ δὲ μὴ εὐθύ, τὸ μὴ εἶναι τοι-
 ονδί. Τὸ δὲ μὴ τρίπηχυν, τὸ μὴ εἶναι τοσονδί. Ἐκ
 ποίου οὖν ὄντος καὶ μὴ ὄντος, πολλὰ τὰ ὄντα; Βού-
 λεται μὲν δὴ τὸ ψεῦδος καὶ ταύτην τὴν φύσιν λέγειν

τὸ οὐκ ὄν, ἐξ οὗ, καὶ τοῦ ὄντος πολλὰ τὰ ὄντα. Διὸ καὶ ἐλέγστο, ὅτι δεῖ ψεῦδός τι ὑποθέσθαι, ὥσπερ καὶ οἱ γεωμέτραι, τὸ, ποδιαίαν εἶναι τὴν μὴ ποδιαίαν. Ἀδύνατον δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχειν. Οὔτε γὰρ οἱ γεωμέτραι ψεῦδος οὐθὲν ὑποτίθενται (οὐ γὰρ ἐν τῇ συλλογισμῷ ἢ πρότασις) οὔτε ἐκ τοῦ οὕτω μὴ ὄντος τὰ ὄντα γίνεται, οὐδὲ φθείρεται. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν κατὰ τὰς πτώσεις μὴ ὄν, ἰσαχῶς ταῖς κατηγορίαις λέγεται, παρὰ τοῦτο δὲ τόδε, ὡς ψεῦδος λέγεται τὸ μὴ ὄν, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν, ἐκ τούτου ἢ γένεσις ἐστίν, ἐκ τοῦ μὴ ἀνθρώπου, δυνάμει δὲ ἀνθρώπου, ἀνθρωπος· καὶ ἐκ τοῦ μὴ λευκοῦ, δυνάμει δὲ λευκοῦ, λευκόν. Ὅμοιως ἐάν τε ἐν γίγνηται, ἐάν τε πολλὰ. Φαίνεται δὲ ἡ ζήτησις, πῶς πολλὰ τὸ ὄν, τὸ κατὰ τὰς οὐσίας λεγόμενον. Ἀριθμοὶ γὰρ καὶ μήκη καὶ σώματα τὰ γεννώμενά ἐστιν. Ἄτοπον δὴ τὸ ὅπως μὲν πολλὰ τὸ ὄν, τὸ τί ἐστι ζητῆσαι, πῶς δὲ, ἢ ποιά, ἢ ποσά, μή. Οὐ γὰρ δὴ ἡ δυὰς ἢ ἀόριστος αἰτία, οὐδὲ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, τοῦ δύο λευκά ἢ πολλὰ εἶναι χρώματα, ἢ χυμούς, ἢ σχήματα. Ἀριθμοὶ γὰρ ἂν καὶ ταῦτα ἦσαν καὶ μονάδες. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ταῦτ' ἐπῆλθον, εἶδον ἂν τὸ αἷτιον καὶ τὸ ἐν ἐκείνοις. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ τὸ ἀνάλογον αἷτιον. Αὕτη γὰρ ἡ παρέκβασις αἰτία καὶ τοῦ τὸ ἀντικείμενον ζητοῦντας, τῷ ὄντι καὶ τῷ ἐνι, ἐξ οὗ καὶ τούτων τὸ ὄντα, τὸ πρὸς τι, καὶ τὸ ἄνισον ὑποθεῖναι, ὃ οὔτε ἐναντίον, οὔτ' ἀπόφασις ἐκείνων, μία τε φύσις τῶν ὄντων, ὥσπερ καὶ τὸ τί, καὶ τὸ ποιόν. Καὶ ζητεῖν ἔδει καὶ τοῦτο, πῶς πολλὰ τὰ πρὸς τι, ἀλλ' οὐχ ἔν. Νῦν δὲ πῶς μὲν πολλὰι μονάδες παρὰ τὸ πρῶτον ἐν, ζητεῖται. Πῶς δὲ πολλὰ ἄνισα παρὰ

τὸ ἄνωγον, οὐκ ἔτι. Καίτοι χρῶνται καὶ λέγουσι μέγα, μικρόν · πολὺν, ὀλίγον, ἐξ ὧν οἱ ἀριθμοί · μακρόν, βραχὺ, ἐξ ὧν τὸ μῆκος · πλατὺν, στενόν, ἐξ ὧν τὸ ἐπίπεδον · βαθὺν, ταπεινόν, ἐξ ὧν οἱ ὄγκοι · καὶ ἔτι εἰεῖδη πλείω λέγουσι τοῦ πρὸς τι. Τούτοις δὴ τί αἴτιον τοῦ πολλὰ εἶναι; Ἀνάγκη μὲν οὖν (ὥσπερ λέγομεν) ὑποθεῖναι τὸ δυνάμει ὃν ἐκάστω. Τοῦτο δὲ προσασπεφύνατο ὃ ταῦτα λέγων, τί τὸ δυνάμει ὃν τόδε καὶ οὐσία, μὴ ὃν δὲ καθ' αὐτὸ, ὅτι τὸ πρὸς τι. Ὡσπερ εἰ εἶπερ τὸ ποιόν, ὃ οὔτε δυνάμει ἐστὶ τὸ ἐν, ἢ τὸ ὄν, οὔτε ἀπόφασις τοῦ ἐνός, οὔτε τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐν τι τῶν ὄντων · πολὺ τε μᾶλλον (ὥσπερ ἐλέχθη) εἰ ἐξήτει πῶς πολλὰ τὰ ὄντα, μὴ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ ζητεῖν, πῶς πολλὰ οὐσίαι, ἢ πολλὰ ποιά, ἀλλὰ πῶς πολλὰ τὰ ὄντα. Τὰ μὲν γὰρ οὐσίαι, τὰ δὲ πάθη, τὰ δὲ πρὸς τι. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ἔχει τινὰ καὶ ἄλλην ἐπίστασιν, πῶς πολλὰ. Διὰ γὰρ τὸ μὴ χωριστὰ εἶναι, τῷ τὸ ὑποκείμενον πολλὰ γίνεσθαι καὶ εἶναι, ποιά τε πολλὰ εἶναι καὶ ποσά. Καίτοι δεῖ γέ τινα εἶναι ὕλην ἐκάστω γένει · πλὴν χωριστὴν ἀδύνατον τῶν οὐσιῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν τόδε τι, ἔχει τινὰ λόγον, πῶς πολλὰ τὸ τόδε τι, εἰ μὴ τι ἔσται, καὶ τόδε τι καὶ φύσις τις τοιαύτη. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἐκείθεν μᾶλλον ἢ ἀπορία, πῶς πολλὰ ἐνεργείᾳ οὐσίαι, ἀλλ' οὐ μία. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ μὴ ταυτόν ἐστι, τὸ τόδε καὶ τὸ ποσόν, οὐ λέγεται πῶς καὶ διὰ τί πολλὰ τὰ ὄντα, ἀλλὰ πῶς καὶ διὰ τί ποσὰ πολλὰ. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς πᾶς, ποσόν τι σημαίνει · καὶ ἡ μονάς, εἰ μὴ μέτρον, ὅτι τὸ κατὰ τὸ ποσόν ἀδιαίρετον. Εἰ μὲν οὖν ἕτερον τὸ ποσόν, καὶ τὸ τί ἐστίν, ὅτι οὐ λέγεται τὸ τί ἐστίν ἐκ τινος,

οὐδὲ πῶς πολλά. Εἰ δὲ ταῦτα, πολλὰς ὑπομένει ὁ λέγων ἐναντιώσεις. Ἐπιστήσεις δ' ἂν τις τὴν σκέψιν καὶ περὶ τῶν ἀριθμῶν, πόθεν δεῖ λαβεῖν τὴν πίστιν ὥς εἰσι. Τῷ μὲν γὰρ ἰδέας τιθεμένῳ, παρέχονται τινες αἰτίαι τοῖς οὖσιν, εἴπερ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν ἰδέα τις· ἡ δ' ἰδέα τοῖς ἄλλοις αἰτία τοῦ εἶναι ὃν δὴ ποτε τρόπον. Ἔστω γὰρ αὐτοῖς ὑποκείμενον τοῦτο. Τῷ δὲ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον οὐκ οἰομένῳ, διὰ τὸ τὰς ἐνούσας δυσχερείας ὁρᾶν παρὰ τὰς ἰδέας, ὥστε διὰ γε ταῦτα μὴ ποιεῖν ἀριθμούς. Ποιοῦντι δὲ ἀριθμὸν τὸν μαθηματικόν, πόθεν τε χρὴ πιστεῦσαι ὥς ἐστι τοιοῦτος ἀριθμὸς, καὶ τί τοῖς ἄλλοις χρήσιμος; Οὐθενὸς γὰρ οὔτε φησὶν ὁ λέγων αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' αὐτὴν τινα λέγει καθ' αὐτὴν φύσιν οὔσαν, οὔτε φαίνεται ὧν αἰτιος. Τὰ γὰρ θεωρήματα τῶν ἀριθμητικῶν πάντα, καὶ κατὰ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρξει, καθάπερ ἐλέχθη.

CAPUT III.

Οἱ μὲν οὖν τιθέμενοι τὰς ἰδέας εἶναι, καὶ ἀριθμούς αὐτὰς εἶναι τιθέμενοι, κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἐκάστου, περὶ τὰ πολλὰ λαμβάνειν, τὸ ἐν τι ἕκαστον πειρῶνται λέγειν, πῶς, καὶ διὰ τί ἐστιν. Οὐ μὲν, ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε ἀναγκαῖα, οὔτε δυνατὰ ταῦτα, οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν διὰ γε ταῦτα εἶναι λεκτέον. Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι διὰ τὸ ὁρᾶν πολλὰ τῶν ἀριθμῶν πάθη ὑπάρχοντα τοῖς αἰσθητοῖς σώμασιν, εἶναι μὲν ἀριθμούς ἐποίησαν τὰ ὄντα, οὐ χωριστοὺς δὲ, ἀλλ' ἐξ ἀριθμῶν τὰ ὄντα. Διὰ τί δέ; ὅτι τὰ πάθη τὰ τῶν ἀριθμῶν ἐν ἀρμονίᾳ ὑπάρχει, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις. Τοῖς δὲ τὸν μαθηματικόν μόνον λέγουσιν ἀριθμὸν, οὐθέν τοιοῦτον ἐνδέχεται λέγειν κατὰ τὰς

ὑποθέσεις· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔσονται αὐτῶν αἱ ἐπιστῆμαι, ἐλέγετο. Ἡμεῖς δὲ φαμέν εἶναι, καθάπερ εἶπομεν καὶ πρότερον· καὶ δῆλον ὅτι οὐ κεχώρισται τὰ μαθηματικά. Οὐ γὰρ ἂν κεχωρισμένων τὰ πάθη ὑπῆρχεν ἐν τοῖς σώμασιν. Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι, κατὰ μὲν τὸ τοιοῦτον οὐθενὶ ἐνοχοὶ εἰσι· κατὰ μέντοι τὸ ποιεῖν ἐξ ἀριθμῶν τὰ φυσικὰ σώματα, ἐκ μὴ ἐχόντων βάρος μηδὲ κουφότητα, ἔχοντα κουφότητα καὶ βάρος, εἰκόνασι περὶ ἄλλον οὐρανοῦ λέγειν καὶ σωμάτων, ἀλλ' οὐ τῶν αἰσθητῶν. Οἱ δὲ χωριστὸν ποιοῦντες, ὅτι ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν οὐκ ἔσται τὰ ἀξιώματα, ἀληθῆ δὲ τὰ λεγόμενα· καὶ σαίνει τὴν ψυχὴν, εἶναί τε ὑπολαμβάνουσι, καὶ χωριστὰ εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μεγέθη τῶν μαθηματικῶν. Καὶ δῆλον οὖν ὅτι καὶ ὁ ἐναντιούμενος λόγος, τὰ ἐναντία ἐρεῖ· καὶ ὁ ἄρτι ἡπορήθη, λύεται τοῖς οὕτω λέγουσι, διὰ τί οὐδαμῶς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπαρχόντων, τὰ πάθη ὑπάρχει αὐτῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ ἐκ τοῦ πέρατα εἶναι καὶ ἔσχατα, τὴν μὲν στιγμὴν γραμμῆς, ταύτην δ' ἐπιπέδου, τοῦτο δὲ τοῦ στερεοῦ, οἶονται εἶναι ἀνάγκην τοιαύτας φύσεις εἶναι. Δεῖ δὴ καὶ τοῦτον ὁρᾶν τὸν λόγον, μὴ λίαν ἢ μαλακός. Οὔτε γὰρ οὐσίαι εἰσὶ τὰ ἔσχατα, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτα πάντα πέρατα, ἐπεὶ καὶ τῆς βαδίσσεως, καὶ ὅλως κινήσεώς ἐστὶ τι πέρας. Ταῦτ' οὖν ἐστὶ τόδε καὶ οὐσία τις. Ἀλλ' ἄτοπον. Οὐ μὴν ἀλλὰ εἰ καὶ εἰσὶ τῶνδε τῶν αἰσθητῶν ἔσονται πάντα. Ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ λόγος εἴρηκε. Διὰ τί οὖν χωριστὰ ἔσται; Ἐτι δὲ ἐπιζητήσεien ἂν τις μὴ λίαν εὐχερὲς ὦν· περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀριθμοῦ παντὸς καὶ τῶν μαθηματικῶν, τὸ μὴ θέν συμβάλλεσθαι ἀλλήλοις τὰ πρότερα τοῖς ὕστερον.

Μὴ ὄντος γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ, οὐθὲν ἦτιον τᾷ μεγέθῃ ἔσται τοῖς μαθηματικὰ μόνον εἶναι φαμένοις. Καὶ τούτων μὴ ὄντων, ἡ ψυχὴ καὶ τὰ σώματα τὰ αἰσθητά. Οὐκ ἔοικε δ' ἡ φύσις ἐπείσοδιώδης οὕσα ἐκ τῶν φαινομένων, ὥσπερ μοχθηρὰ τραγωδία. Τοῖς δὲ τὰς ἰδέας τιθεμένοις, τούτῳ μὲν ἐκφεύγει. Ποιοῦσι γὰρ τὰ μεγέθη ἐκ τῆς ὑλῆς καὶ ἀριθμοῦ· ἐκ μὲν τῆς δυνάδως τὰ μήκη, ἐκ τριάδος δ' ἴσως τὰ ἐπίπεδα, ἐκ δὲ τῆς τετραδὸς τὰ στερεά, ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ἀριθμῶν. Διαφέρει γὰρ οὐθὲν. Ἀλλὰ ταῦτά γε πότερον ἰδέαι ἔσονται, ἢ τίς ὁ τόπος αὐτῶν, καὶ τί συμβάλλονται τοῖς οὐσιν; Οὐθὲν γὰρ, ὥσπερ οὐδὲ τὰ μαθηματικὰ, οὐδὲ ταῦτα συμβάλλεται. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὑπάρχει γε τούτων οὐθὲν θεώρημα, εἰ μὴ τις βούληται κινεῖν τὰ μαθηματικὰ, καὶ ποιεῖν ἰδίας τινὰς δόξας. Ἔστι δ' οὐ χαλεπὸν ὁποιασοῦν ὑποθέσεις λαμβάνοντας μακροποιεῖν καὶ συνείρειν. Οὗτοι μὲν οὖν ταύτῃ προσγλισχόμενοι ταῖς ἰδέαις τὰ μαθηματικὰ, διαμαρτάνουσιν. Οἱ δὲ πρῶτοι δύο τοὺς ἀριθμοὺς ποιήσαντες, τὸν τε τῶν εἰδῶν, καὶ τὸν μαθηματικόν, ἄλλον οὐδαμῶς, οὐτ' εἰρήκασιν, οὐτ' ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, πῶς καὶ ἐκ τίνος ἔσται ὁ μαθηματικός. Ποιοῦσι γὰρ αὐτὸν μεταξὺ τοῦ εἰδικοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ. Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, ὁ αὐτὸς ἐκείνῳ ἔσται τῷ τῶν ἰδεῶν, ἐξ ἄλλου δὲ τίνος μικροῦ καὶ μεγάλου· τὰ γὰρ μεγέθη ποιεῖ· εἰ δ' ἑτερόν τι ἐρεῖ, πλείω τὰ στοιχεῖα ἐρεῖ· καὶ εἰ ἐν τι ἐκατέρου ἢ ἀρχῇ, κοινόν τι ἐπὶ τούτων ἔσται τὸ ἐν. Ζητητέον, πῶς καὶ ταῦτα πολλὰ τὸ ἐν, καὶ ἅμα τὸν ἀριθμὸν γίνεσθαι ἄλλως, ἢ ἐξ ἐνὸς καὶ δυνάδως ἀορίστου, ἀδύνατον κατ' ἐκείνον. Πάντα

δὴ ταῦτα ἄλογα, καὶ μάχεται καὶ αὐτὰ ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς
 εὐλόγοις· καὶ ἔοικεν ἐν αὐτοῖς εἶναι ὁ Σιμωνίδου μακρὸς
 λόγος. Γίνεται γὰρ ὁ μακρὸς λόγος, ὥσπερ ὁ τῶν δαύλων,
 ὅταν μῆθὲν ὑγιὲς λέγωσι. Φαίνεται δὲ καὶ αὐτὰ τὰ
 στοιχεῖα τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν βοῶν ὥς ἐλκόμενα. Οὐ
 δύναται γὰρ οὐδαμῶς γεννῆσαι τὸν ἀριθμὸν, ἀλλ' ἢ
 τὸν ἀφ' ἐνὸς διπλασιαζόμενον. Ἀποπον δὲ καὶ γένεσιν
 ποιεῖν ἀδίδων ὄντων, μᾶλλον δ' ἐν τι τῶν ἀδυνάτων.
 Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι, πότερον οὐ ποιοῦσιν ἢ ποι-
 οῦσι γένεσιν, οὐδὲν δεῖ διστιάξιν. Φανερώς γὰρ λέ-
 γουσιν ὡς τοῦ ἐνὸς συσταθέντος, εἴτ' ἐξ ἐπιπέδων, εἴτ'
 ἐκ χοροῖας, εἴτ' ἐκ σπέρματος, εἴτ' ἐξ ὧν ἀποροῦσιν εἰ-
 πεῖν, εὐθύς τὸ ἔγγιστα τοῦ ἀπείρου, ὅτι εἴλκετο καὶ
 ἐπεραίνετο ὑπὸ τοῦ πέρατος. Ἀλλ' ἐπειδὴ κοσμοποιοῦσι
 καὶ φυσικῶς βούλονται λέγειν, δίκαιον αὐτοὺς ἐξετά-
 ζειν τὴν περὶ φύσεως, ἐκ δὲ τῆς νῦν ἀφεῖναι μεθό-
 δου. Τὰς γὰρ ἐν τοῖς ἀκινήτοις ζητοῦμεν ἀρχάς.
 Ὡστε καὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν τοιούτων ἐπισκεπτέον τὴν
 γένεσιν.

CAPUT IV.

Τοῦ μὲν οὖν περιττοῦ γένεσιν, οὗ φασιν, ὡς δῆ-
 λον ὅτι τοῦ ἀρτίου οὔσης γενέσεως. Τὸν δ' ἄρτιον,
 πρῶτον ἐξ ἀνίσων τινὲς κατασκευάζουσι τοῦ μεγάλου
 καὶ μικροῦ ἰσασθέντων. Ἀνάγκη οὖν πρότερον ὑπάρ-
 χειν τὴν ἀνισότητά αὐτοῖς τοῦ ἰσασθῆναι. Εἰ δ' αἰ-
 ῖσαν ἰσασμένα, οὐκ ἂν ἦσαν ἄνισα πρότερον. Τοῦ
 γὰρ αἰὲ οὐκ ἔστι πρότερον οὐθέν. Ὡστε φανερόν ὅτι
 οὐ τοῦ θεωρῆσαι ἔνεκεν ποιοῦσι τὴν γένεσιν τῶν ἀρι-
 θμῶν. Ἐχει δ' ἀπορίαν καὶ εὐπορήσαντι ἐπιτίμησιν,
 πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλόν, τὰ στοιχεῖα

καὶ αἱ ἀρχαί· ἀπορίαν μὲν ταύτην, πότερόν ἐστὶ τὸ ἐκείνων, οἷον βουλόμεθα λέγειν αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον, ἢ οὐ, ἀλλ' ὕστερογενῇ. Παρὰ μὲν τῶν θεολόγων ἔοικεν ὁμολογεῖσθαι τῶν νῦν τισιν, οἳ οὐ φασιν, ἀλλὰ προελθούσης τῆς τῶν ὄντων φύσεως, καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν ἐμφαίνεισθαι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν εὐλαβούμενοι ἀληθινὴν δυσχέριαν, ἣ συμβαίνει τοῖς λέγουσιν, ὥσπερ ἔνιοι τὸ ἐν, ἀρχήν. Ἔστι δ' ἡ δυσχέριαν, οὐ διὰ τὸ τῇ ἀρχῇ τὰ εὖ ἀποδιδόναι ὡς ὑπάρχον, ἀλλὰ διὰ τὸ τὸ ἐν ἀρχήν, καὶ ἀρχὴν ὡς στοιχεῖον, καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἐνός. Οἳ δὲ ποιηταὶ οἱ ἀρχαῖοι ταύτῃ ὁμοίως ἢ βασιλεύειν καὶ ἄρχειν φασιν, οὐ τοὺς πρώτους, οἷον Νύκτα, καὶ Οὐρανὸν, ἢ Χάος, ἢ καὶ Ὠκεανὸν, ἀλλὰ τὸν Δία. Οὐ μὲν ἀλλὰ τούτοις μὲν διὰ τὸ μεταβάλλειν τοὺς ἄρχοντας συμβαίνει τοιαῦτα λέγειν· ἐπεὶ οἳ γε μεμιγμένοι αὐτῶν, καὶ τὸ μὴ μυθικῶς ταῦτα λέγειν, οἷον Φερεκύδης καὶ ἕτεροί τινες, τὸ γεννῆσαν πρῶτον ἄριστον τιθέασιν, καὶ οἱ μάγοι· καὶ τῶν ὑστέρων δὲ σοφῶν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς τε καὶ Ἀναξαγόρας, ὁ μὲν τὴν φιλίαν στοιχεῖον, ὁ δὲ τὸν νοῦν ἀρχὴν ποιήσας. Τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας λεγόντων, οἳ μὲν φασιν αὐτὸ τὸ ἐν, τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. Οὐσίαν μέντοι τὸ ἐν αὐτοῦ ὄντο εἶναι μάλιστα. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία αὕτη, ποτέρως δεῖ λέγειν. Θαυμαστὸν δ', εἰ τῷ πρώτῳ καὶ αἰδίῳ καὶ αὐταρκεστάτῳ τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον, οὐχ ὡς ἀγαθὸν ὑπάρχει τὸ αὐταρκες καὶ ἡ σωτηρία. Ἀλλὰ μὲν οὐ δι' ἕλλό τι ἄφθαρτον, ἢ διότι εὖ ἔχει, οὐδ' αὐταρκες. Ὡστε τὸ μὲν φάναι τὴν ἀρχὴν τοιαύτην εἶναι, εὐλογον ἀληθές εἶναι. Τὸ μέντοι ταύτην εἶναι τὸ ἐν, ἢ

εἰ μὴ τοῦτο, στοιχεῖόν τε καὶ στοιχεῖον ἀριθμῶν, ἀδύ-
 γατον. Συμβαίνει γὰρ πολλή δυσχέρεια, ἣν ἔνιοι φεύ-
 γοντες ἀπειρήκασιν, οἱ τὸ ἐν μὲν ὁμολογοῦντες ἀρχὴν
 εἶναι πρώτην καὶ στοιχεῖον, τοῦ ἀριθμοῦ δὲ τοῦ μα-
 θηματικοῦ. Ἀπασαι γὰρ αἱ μονάδες γίνονται ὅπερ
 ἀγαθόν τι, καὶ πολλή τις ἀπορία ἀγαθῶν. Ἐτι εἰ
 τὰ εἶδη ἀριθμοῖ, τὰ εἶδη πάντα ὅπερ ἀγαθόν τι.
 Ἀλλὰ μὴν ὅτου βούλεται τιθεῖται εἶναι ιδέας. Εἰ μὲν γὰρ
 τῶν ἀγαθῶν μόνον, οὐκ ἔσονται αἱ οὐσίαι ιδέαι· εἰ δὲ
 καὶ τῶν οὐσιῶν, πάντα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀγαθὰ, καὶ
 τὰ μετέχοντα. Ταῦτά τε δὴ συμβαίνει ἄτοπα, καὶ τὸ ἐναν-
 τίον στοιχεῖον, εἴτε πλήθος ὄν, εἴτε τὸ ἄνισον, καὶ μέγα
 καὶ μικρόν, τὸ κακὸν αὐτό. Διόπερ ὁ μὲν ἔφφυγε τὸ ἀγα-
 θὸν προσάπτειν τῷ ἐνὶ, ὡς ἐναντίον ὄν, ἐπειδὴ ἐξ ἐναντίων
 ἡ γενεαί, τὸ κακὸν τὴν τοῦ πλήθους φύσιν εἶναι· οἱ δὲ
 λέγουσι τὸ ἄνισον τοῦ κακοῦ φύσιν. Συμβαίνει δὲ πάν-
 τα τὰ ὄντα μετέχειν τοῦ κακοῦ, ἔξω ἐνὸς αὐτοῦ τοῦ
 ἐνὸς, καὶ μᾶλλον ἀκράτου μετέχειν τοὺς ἀριθμοὺς, ἢ
 τὰ μεγέθη, καὶ τὸ κακὸν τοῦ ἀγαθοῦ χώραν εἶναι,
 καὶ μετέχειν καὶ ὀρέγεσθαι τοῦ φθαρτικοῦ. Φθαρτι-
 κὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου, τὸ ἐναντίον. Καὶ εἰ ὥσπερ
 ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ὕλη ἐστὶ τὸ δυνάμει ἕκαστον, οἷον πυρὸς
 τοῦ ἐνεργείᾳ τὸ δυνάμει πῦρ, τὸ κακὸν ἔσται αὐτὸ τὸ
 δυνάμει ἀγαθόν. Ταῦτα δὲ πάντα συμβαίνει, τὸ
 μὲν ὅτι ἀρχὴν πᾶσαν στοιχεῖον ποιοῦσι, τὸ δ' ὅτι τὰ
 ἐναντία ἀρχάς, τὸ δ' ὅτι τὸ ἐν ἀρχὴν, τὸ δ' ὅτι τοὺς ἀρι-
 θμοὺς τὰς πρώτας οὐσίας, καὶ χωριστάς, καὶ εἶδη.

CAPUT V.

Εἰ οὖν καὶ τὸ μὴ τιθέναι τὸ ἀγαθὸν ἐν ταῖς ἀρ-
 χαῖς, καὶ τὸ τιθέναι οὕτως ἀδύνατον, δηλοῦν ὅτι αἱ

ἀρχαὶ οὐκ ὁρθῶς ἀποδίδονται, οὐδὲ αἱ πρῶται οὐ-
 σίαι. Οὐκ ὁρθῶς δ' ὑπολαμβάνει, οὐδ' εἴ τις πα-
 ρεικάξει τὰς τοῦ ὅλου ἀρχὰς τῇ τῶν ζώων καὶ φυτῶν
 ὅτι ἐξ ἀορίστων δέ, αἰεὶ τὰ τελειότερα. Διὸ καὶ ἐπὶ
 τῶν πρώτων οὕτως ἔχειν φασίν, ὥστε μηδὲ ὄν τι εἶναι
 πρὸ ἐν αὐτό. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα τελειαὶ αἱ ἀρχαὶ
 ἐξ ὧν ταῦτα. Ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ, καὶ
 οὐκ ἔστι τὸ σπέρμα πρῶτον. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τόπον
 ἅμα τοῖς στερεοῖς τοῖς μαθηματικοῖς ποιῆσαι. Ὁ
 μὲν γὰρ τόπος, τῶν καθ' ἕκαστον ἴδιος· διὸ χωριστὰ
 τόπων, τὰ δὲ μαθηματικά, οὐ ποῦ. Καὶ τὸ εἰπεῖν μὲν,
 ὅτι ποῦ ἔσται, τί δὲ ἔστιν ὁ τόπος, μὴ, ἄτοπον. Ἐδει
 δὲ τοὺς λέγοντας ἐκ στοιχείων εἶναι τὰ ὄντα, καὶ τῶν
 ὄντων τὰ πρῶτα τοὺς ἀριθμούς, διελομένους πῶς
 ἄλλο ἐξ ἄλλου ἐστίν, οὕτω λέγειν, τίνα τρόπον ὁ ἀριθμὸς
 ἐστίν ἐκ τῶν ἀρχῶν, πότερον μίξει. Ἀλλ' οὔτε πᾶν μικτόν,
 τό, τε γινόμενον, ἕτερον οὐκ ἔσται χωριστόν τὸ ἐν,
 οὐδ' ἑτέρα φύσις· οὐδὲ βούλονται. Ἀλλὰ συνθέσει,
 ὥσπερ συλλαβήν. Ἀλλὰ θέσιν τε ἀνάγκη ὑπάρχειν,
 καὶ χωρὶς ὁ νοῶν νοήσῃ τὸ ἐν καὶ τὸ πλήθος. Τοῦτ'
 ἔσται οὖν ἀριθμὸς, μονὰς καὶ πλήθος, ἢ τὸ ἐν καὶ
 ἄνισον. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἐκ τινῶν εἶναι, ἔστι μὲν ὡς ἐν-
 παρχόντων, ἔστι δὲ ὡς οὐ, ποτέρως ὁ ἀριθμὸς; Οὕτω
 γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ ὧν γένεοις
 ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ σπέρματος. Ἀλλ' οἷον οἷον τε τοῦ
 ἀδιαίρετόν τι ἀπελθεῖν, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἐναντίου μὴ
 ὑπομέγοντος. Ἀλλ' ὅσα οὕτως ἐστὶ, καὶ ἐξ ἄλλου τι-
 νός ἐστίν ὑπομέγοντος. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἐν, ὃ μὲν τῷ
 πλήθει ὡς ἐναντίον τίθησιν, ὃ δὲ τῷ ἀνίσῳ, ὡς ἴσῳ
 τῷ ἐν-χρώμενος, ὡς ἐξ ἐναντίων ἂν εἴη ὁ ἀριθμὸς.

Ἔστιν ἄρα τὸ ἕτερον, ἐξ οὗ ὑπομένοντος, καὶ θατέρου, ἔστιν ἡ γέγονεν. Ἐτι τί δέ ποτε, τὰ μὲν ἄλλ' ὅσα ἐξ ἐναντίων, ἢ οἷς ἔστιν ἐναντία, φθίρεται, καὶ ἐκ παντὸς ἢ; ὁ δὲ ἀριθμὸς οὐ; Περὶ τούτου γὰρ οὐδὲν λέγεται, καίτοι καὶ ἐνυπάρχον καὶ μὴ ἐνυπάρχον, φθίρει τὸ ἐναντίον· οἷον τὸ νεῖκος, τὸ μίγμα. Καίτοι οὐκ ἔδει· οὐ γὰρ ἐκείνῳ γε ἐναντίον. Οὐθὲν δὲ διόρισται, οὐδὲ ὁποτερώς οἱ ἀριθμοὶ αἵτιοι τῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ εἶναι, πότερον ὡς ὄροι, οἷον στιγμαὶ τῶν μεγεθῶν· καὶ ὡς Εὐρυτος ἔταττε τις, ἀριθμὸς τινος, οἷον, ὁδὶ μὲν ἀνθρώπου, ὁδὶ δὲ ἵππου· ὥσπερ οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ἄγοντες εἰς τὰ σχήματα τρίγωνον καὶ τετράγωνον, οὕτως ἀφομοιοῦνται ψήφοις τὰς ἀφορμὰς τῶν φυτῶν. Ἡ ὅτι ὁ λόγος, ἡ συμφωνία ἀριθμῶν; ὁμοίως δὲ καὶ ἄνθρωπος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. Τὰ δὲ δὴ πάθη, πῶς ἀριθμοὶ, τὸ λευκὸν καὶ γλυκὺ καὶ θερμόν; Ὅτι δὲ οὐχ οἱ ἀριθμοὶ οὐσίαι, οὐδὲ τῆς μορφῆς αἵτιοι, δηλον. Ὁ γὰρ λόγος, οὐσία· ὁ δ' ἀριθμὸς ὕλη· οἷον σαρκὸς ἡ ὁστοῦ ἀριθμὸς, ἡ οὐσία. Οὕτω τρία πυρὸς, γῆς δὲ δύο· καὶ αἰὲς ὁ ἀριθμὸς ὃς ἂν ἦ, τινῶν ἔστιν, ἡ πύρινος, ἡ γῆϊνος, ἡ μοναδικός. Ἀλλ' ἡ οὐσία τὸ τοσόνδε εἶναι πρὸς τὸ τοσόνδε κατὰ τὴν μίξιν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἀλλὰ λόγος μίξεως ἀριθμῶν σωματικῶν, ἡ ὁποιωνοῦν. Οὔτε οὖν τῷ ποιῆσαι αἷτιος ὁ ἀριθμὸς, οὔτε ὅλως ἀριθμὸς, οὔτε ὁ μοναδικός, οὔτε ἡ ὕλη, οὔτε λόγος, καὶ εἶδος τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ μὲν, οὐδ' ὡς τὸ οὗ ἕνεκα.

CAPUT VI.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις καὶ τί τὸ εὖ ἔστι, τὸ ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν, τὸ ἐν ἀριθμῷ εἶναι τὴν μίξιν, ἢ ἐν εὐ-

λογίστῃ, ἢ ἐν περιττῷ. Νυνὶ γὰρ οὐθὲν ὑγιεινότερον, τρεῖς τρία ἂν ἢ τὸ μελίκρατον κεκραμένον· ἀλλὰ μᾶλλον ὠφελήσεται ἂν οὐδενὶ λόγῳ ὄν· ὕδαρες δὲ, ἢ ἐν ἀριθμῷ ἄκρατον ὄν. Ἔτι οἱ λόγοι ἐν προσθέσει ἀριθμῶν εἰσιν, οἱ τῶν μίξεων οὐκ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· οἷον, τρία πρὸς δύο, ἀλλ' οὐ τρεῖς δύο. Τὸ γὰρ αὐτὸ δεῖ γένος εἶναι ἐν ταῖς πολλαπλασιάσει. Ὡστε δεῖ μετρεῖσθαι τῷ τε A τὸ στοιχεῖον, ἐφ' οὗ $A B \Gamma$, καὶ τῷ Δ , τῶν $\Delta E Z$. Ὡστε τῷ αὐτῷ πάντα. Οὐκοῦν ἔσται πυρὸς $B E \Gamma Z$, καὶ ὕδατος ἀριθμὸς δις τρία. Εἰ δ' ἀνάγκη πάντα ἀριθμοῦ κοινωνεῖν, ἀνάγκη πολλὰ συμβαίνειν ἐὰν αὐτά. Καὶ ἀριθμὸν τὸν αὐτὸν τῷδε, καὶ ἄλλῳ. Ἄρ' οὖν τοῦτ' αἴτιον, καὶ διὰ τοῦτο ἔστι τὸ πρᾶγμα; ἢ ἄδηλον, οἷόν ἐστί τις τῶν τοῦ ἡλίου φορῶν ἀριθμὸς, καὶ πάλιν τῶν τῆς σελήνης, καὶ τῶν ζώων γε ἑκάστου τοῦ βίου καὶ ἡλικίας; Τί οὖν κωλύει ἐπίους μὲν τούτων τετραγώνους εἶναι, ἐπίους δὲ κύβους καὶ ἴσους, τοὺς δὲ διπλασίους; Οὐθὲν γὰρ κωλύει· ἀλλὰ ἀνάγκη ἐν τούτοις στρέφεσθαι, εἰ ἀριθμοῦ πάντα ἐκoinώνει, ἐνεδέχeto τε τὰ διαφέροντα ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πίπτειν. Ὡστ' εἰ τισὶν ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς συνεβεβήκει, ταῦτα ἂν ἦν ἀλλήλοις ἐκείνα, τὸ αὐτὸ εἶδος ἀριθμοῦ ἔχοντα· οἷον, ἡλῖος καὶ σελήνη, τὰ αὐτά. Ἀλλὰ διὰ τί αἷτια ταῦτα; Ἐπὶ μὲν φωνήεντα, ἑπτὰ δὲ χορδαὶ ἢ ἁρμονίαι, ἑπτὰ δὲ αἰ Πλειάδες, ἐν ἑπτὰ δὲ ὀδόντας βάλλει ἑνιά γε, ἑνία δ' οὐ· ἐπὶ δὲ οἱ ἐπὶ Θήβας. Ἄρ' οὖν ὅτι τοιοσδὲ ὁ ἀριθμὸς πέφυκε, διὰ τοῦτο, ἢ ἐκεῖνοι ἐγένοντο ἑπτὰ, ἢ ἡ Πλειὰς ἑπτὰ ἀστέρων ἐστίν; ἢ οἱ μὲν διὰ τὰς πύλας, ἢ ἄλλην τινὰ αἰτίαν; Εἰ δὲ ἡμεῖς οὕτως ἀρι-

θμοῦμεν, τὴν δὲ ἄρκτον γε δώδεκα, οἱ δὲ πλείους, ἐπεὶ καὶ τὸ $X \Psi Z$, συμφωνίας φασὶν εἶναι, καὶ ὅτι ἐκείναι τρεῖς, καὶ ταῦτα τρία. Ὅτι δὲ μυρία ἂν εἴη τοιαῦτα, οὐθὲν μέλει. Τὸ γὰρ Γ καὶ P , εἴη ἂν ἐν σημείον. Εἰ δ' ὅτε διπλάσιον τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἄλλο δ' οὐ. Αἴτιον δ', ὅτι τριῶν ὄντων τόπων, ἐν ἐφ' ἑκάστου ἐπιφέρεται τῷ σίγμα. Διὰ τοῦτο τρία μόνον ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ὅθ' αἱ συμφωνίαι τρεῖς· ἐπεὶ πλείους γε αἱ συμφωνίαι· ἐνταῦθα δ' οὐκέτι δύναται. Ὅμοιοι δὴ καὶ οὗτοι τοῖς ἀρχαίοις Ὀμηρικοῖς, οἱ μικρὰς ὁμοιότητας ὁρῶσι, μεγάλας δὲ παρορῶσι. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι πολλὰ τοιαῦτα, οἷον αἱ τε μέσαι, ἡ μὲν ἐννέα, ἡ δὲ ὀκτώ. Καὶ τὸ ἔπος δεκαεπτὰ, ἰσάριθμον τούτοις. Βαίνεται δὲ ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἐννέα συλλαβαῖς· ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ, ὀκτώ. Καὶ ὅτι ἴσον τὸ διάστημα, ἐν τε τοῖς γράμμασιν ἀπὸ τοῦ A πρὸς τὸ Ω , καὶ ἀπὸ τοῦ βόμβυκος ἐπὶ τὴν ὀξυτάτην νεάτην ἐν αὐλοῖς, ἥς ὁ ἀριθμὸς ἰσότης τῇ ὀλομελίᾳ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅρῃ δὲ δεῖ μὴ τοιαῦτα (οὐθεὶς γὰρ ἂν ἀπορήσειεν) οὔτε λέγειν οὐθ' εὗρίσκειν ἐν τοῖς αἰθίοις· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς φθαρτοῖς· ἀλλ' αἱ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς φύσεις αἱ ἐπαινόμεναι, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία, καὶ ὅλως τὰ ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὥς μὲν λέγουσί τινες καὶ αἷτια ποιοῦσι τῆς φύσεως, ἔοικεν οὕτως γε σκοποῦμένοις διαφεύγειν. Κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον πῶν διωρισμένων περὶ τὰς ἀρχάς, οὐθὲν αὐτῶν αἰτιόν ἐστιν. Ὡς μέντοι ποιοῦσι φανερόν, ὅτι τὸ εὐ ὑπάρχει, καὶ τῆς συστοιχίας ἐπὶ τῆς τοῦ καλοῦ, τὸ περιττόν, τὸ εὐθὺ, τὸ ἴσον, αἱ δυνάμεις ἐνίων ἀριθμῶν. Ἀμα γὰρ ὥρα καὶ ἀριθμὸς τοιοσδί· καὶ τὰλλα δὴ ὅσα συνάγουσιν

ἐκ τῶν μαθηματικῶν θεωρημάτων, πάντα ταύτην ἔχει
τὴν δύναμιν. Διὸ καὶ ἔοικε συμπτώμασιν. Ἔστι γὰρ
συμβεβηκότα μὲν, ἀλλ' οἰκεῖα ἀλλήλοις πάντα, ἐν δὲ
τὸ ἀνάλογον. Ἐν ἐκάστη γὰρ τοῦ ὄντος κατηγορίᾳ,
ἔστι τὸ ἀνάλογον, ὥς εὐθὺ ἐν μήκει, οὕτως ἐν πλάτει
τὸ ὁμαλόν· ἴσως ἐν ἀριθμῷ τὸ περιττὸν, ἐν δὲ χρόνῳ
τὸ λευκόν. Ἔτι οὐχ οἱ ἐν τοῖς εἶδεσιν ἀριθμοὶ
αἰτιοὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν τοιούτων. Διαφέρουσι
γὰρ ἐκείνοι ἀλλήλων, οἱ ἴσοι εἶδει. Καὶ γὰρ αἱ μο-
νάδες. Ὡστε διὰ γε ταῦτα, εἶδη οὐ ποιητέον. Τὰ
μὲν οὖν συμβαίνοντα, ταῦτά τε, καὶ ἔτι πλείω συνα-
χθεῖν. Ἔοικε δὲ τεκμήριον εἶναι τὸ πολλὰ κακοπα-
θεῖν περὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν, καὶ μηδὲνα τρόπον δύ-
νασθαι συνεῖραι, τοῦ μὴ χωριστὰ εἶναι τὰ μαθημα-
τικὰ τῶν αἰσθητῶν ὥς ἔνιοι λέγουσι, μηδὲ ταῦτα
εἶναι τὰς ἀρχάς.
